

a -o domnae Mathildis se penitus sequestravit. CHRON. Pol. 2,23 Romane sedis auctoritas ... hoc (sc. *consanguineorum*) -um (convivium *S*) misericorditer, non canonice, nec usualiter, sed singulariter collaudavit. GESTA Trev. cont. IV 4 p. 401,26 matres proprias ... in -um sumebant *haeretici*. CONST. III 620,8 p. 593,40 fugientes ... coercicionem -i maritalis. *persaepe*. **β** c. *notione carnalis commixtionis*: AGIUS vita Hath. 7 -i voluptas. HILDEG. div. op. 2,5,42 p. 943^D cum a negotio -i ... desistunt. ALBERT. M. pol. 7,14 p. 733^b,14 qualiter corpora optima nascentur et ex quo -o maris et foeminae. *al. v. et p. 1152,33*. *adde*: ALDH. virg. I 5 nesciens -i illecebrosa consortia *apis*. **γ** (*bona*) *condicio* - (*gute*) *Partie*: ALDH. virg. II 2102 -um ... famosum sponte recusans. DONIZO Mathild. 1,781sq. nobile -um tribuit Deus ... , magna Beatrix est nobile -um. **b** *iur. et canon.*: **α** *in univ.*: CONC. Merov. p. 78,6 christeanis ... interdicimus, ne Iudeorum -is misceantur. LEX Sal. Merov. 13,9 (rec. C) si ingenuus ancillam alienam in -um praeserit *eqs.* (cf. CONC. Karol. 15^A,10 si quis servus mulierem nobilem accepit in -um et non prescivit *eqs.* DIPL. Heinr. II. 399 p. 513,34 de servis ... , qui suos filios ... occasione alienandi eos ... a servitio liberis -o tradunt *eqs.* *al. cf. l. 29*). EDICT. Roth. 211 si liber aut servus uxorem alterius tulerit eamque sibi in -um (-iogio, -iungio *var. l.*) sociaverit, ambo occidantur. LEG. Wisig. 4,2,16^{tit.} de his, que vir et uxor in -o constitui conquirere potuerint (cf. FORM. Marculfi 2,17 l. 34 [ed. A. Uddholm. 1962] quod pariter stante -o adquaesivimus. *al.*). 5,7,17^{tit.} ne liberi vel progenies eorum cum posteritate patroni ... -a conectant. 12,3,8 cum premissis dotis titulo ... -um ... adire. CONC. Karol. 37,30 ut -a servorum non dirimantur. CAPIT. reg. Franc. 228,9 ut nullus publice paenitens usque ad tempus peractae penitentiae -um contrahere valeat (cf. l. 375qq.). REGINO syn. caus. 2,132 (*de adulteris*) ille, qui foedus violavit -i, VII annis ... poeniteat; ille, qui lege -i non tenetur *eqs.* CHART. select. Keutgen 23 p. 17,17 (dipl. Heinr. V.) ut nullus advocatus -a eorum (*civium*) iuramenti coactione dissolvatur. *saepe*. *spectat ad tempus (nuptiis celebrandis) ocllusum q. d.* (cf. p. 1442,58sqq.): BERNOLD. CONST. chron. a. 992 p. 423,49 ut quatuor ebdomadis ante natalem Domini et a septuagesima ante pascha ... nullus ... -um contrahere praesumat. *cf. l. 32*. **β** *spectat ad impedimenta* -i ('*Ehehindernis*', cf. LThK. 2^{III}. p. 702sqq.): CONC. Merov. p. 75,17 clerici ... , qui ... benedictione suscepta -a crediderint elegenda, ... excommunicatione pellantur (*item de ordine*: LEG. Wisig. 3,4,18. *al. v. et l. 63*). p. 158,13 si qua puella ... religionem professsa ... fuerit ... et postea ad -um ... transgredi praesumpserit *eqs.* (*item de voto*: LEG. Wisig. 3,5,3 p. 162,20. *al. v. et l. 60*). LEX Sal. Merov. decr. Child. 1,2 incestuosum sibi sociari -o (*item de cognitione*: LEG. Wisig. 3,5,1 ut usque ad sextum generis gradum nulli liceat sanguinis propinquitatem ... -o adpetere. CONC. Karol. 3^A p. 10,21 de gradibus cognationum vel quomodo se debeat quislibet legitimo -o copulare. REGINO syn. caus. 2,231 cum sacramento illicita -a scindenda sunt. *saepe*. *cf. l. 3*). LEG. Wisig. 3,3,11 p. 145,19 huiusmodi -um, si mulier dissentire probatur, irritum ... habeatur (cf. *de raptu*: CAPIT. reg. Franc. 138,23 ad -a legitima raptas sibi iure vindicare nullatenus possunt *raptores*. *al.*). CONC. Karol. 3^B,5 ut ... monacham vel etiam spiritalem *c o m m a t r e m* nullus praesumat nefario -o copulari (*item de cognitione spiritali*: CAPIT. episc. I p. 31,11 [ed. P. Brommer. 1984] de his, qui commatres suas habent ad -um *eqs.* *al.*). ADAM gest. 3,30 nefanda sacerdotum -a ... dampnata sunt (*sed cf.* Ps. UDALR. epist. [MG Lib. Lit. I p. 260,1] dum clerici licita unius uxoris *a* ... relinquere coguntur. *al.*). *saepe*. **γ** *spectat ad -i prohibitionem poenalem* ('*Eheverbot*', cf. B. Poschmann, *Die abendländische Kirchenbuße im frühen Mittelalter*. 1930. p. 154sqq.): CAPIT. reg. Franc. 16,10 si filius cum noverca sua ... dormierit, nec ille nec illa possunt ad -um pervenire (*inde* REGINO syn. caus. 2,215). HRABAN. paen. 11 (PL 112,1410^D) non ... eis (*parricidis*) licebit ultra militiae cingulum sumere et nuptiis atque -i copula uti. CAPIT. reg.

Franc. 252 p. 247,19 iustum esset ... , ut in perpetuum a -o tales abstineant. p. 247,25 post annos VII -a illis non negentur. REGINO syn. caus. 2,217 si quis cum uxore fratris sui dormierit, adulter et moecha diebus vitae suae absque -o maneant (*ex* CAPIT. reg. Franc. 15,11). *al.* *adde de commercio carnali interdicto*: CAPIT. reg. Franc. 249,9 si quis infantem suum incaute oppresserit aut ... suffocaverit post baptismam, proximos XL dies peniteat ... et a -o se absteineat (*inde* REGINO syn. caus. 2,60 a coniuge). *al.* *c eccl. et theol.*: HRABAN. epist. 29 p. 447,7 foedus -i non dissolvendum. RATHER. prael. 2,5 l. 89 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLVI^A. 1984) duo genera esse -i, unum inculpabile, aliud cum culpa veniale. TRACT. Ebor. II (MG Lib. Lit. III p. 650,4) illi sancti, qui generantur ex legitimo carnis -o et illi, qui generantur ex non legitimo. p. 650,10 lex ... naturae utrique -o inesse cernitur. ALBERT. M. nat. bon. 325 p. 116,46 (ed. E. Filthaut. 1974) virginittatis ... fructus est redemptionis, ... non -i. sacram. 242 p. 157,83 -um beatae virginis (251 p. 164,58 de -o b. v. et Ioseph. *al.*). 259 p. 170,8 sanctitas accidit -o ex voto coniugum. sent. 4,26,5 p. 103^a,17 institutio divina est illa, a qua -um accepit virtutem sicut et omne sacramentum. 4,27,7 p. 139^b,27 -um magis perficitur ex coniunctione animarum quam corporum. *al. v. et p. 1150,1*. **d** *philos.*: ALBERT. M. sent. 4,33,1 p. 289^a,11 contractus -i non est idem apud omnes. p. 289^b,23 -um est *naturale* (p. 290^a,7 -um magis est n. quam politicum. *al.*). eth. 8,3,8 p. 550^a,27 domus ... constitutio non fit nisi propter -um. p. 551^a,7 quod ... commune utrisque *coniugibus* est, continet -um et firmat. pol. 7,14^c p. 735^a,30 'primo ... curandum circa -um' (p. 1334^b,31 σὺζευξις). *ibid.* *al. cf. l. 15*. *adde*: NOTKER. BALB. gest. 2,10 p. 66,21 exceptis eis rebus ... , sine quibus res publica terrena non subsistit, -o videlicet usuque armorum. **2** *alleg., in imag., per compar.*: HRABAN. univ. 7,5 p. 193^D -um ... *spiritale*, hoc est coniunctio Christi et ecclesiae (ALBERT. M. summ. theol. II 15,93,5^{capit.} qualiter -um spirituale sit inter superiorem et inferiorem portionem rationis. *ibid.* *al.*). CARM. Cantabr. 25,1 sponso (sc. *episcopo*) sponsa (sc. *ecclesia*) karissimo se ipsam in -o (*sim.* RANGER. carm. 49 huius -i signum tenet anulus ille, quem dat pontifici ... ipse Deus). GODESC. AQUENS. seq. 17,5^b,4 tu, Raphael, ... Deo mentem, menti carnem casto socias -o. CARM. Bur. B 194 p. 31 (add. cod. Di) -um tale (*sc. aquae et vini*) reputans Deus exitiale *eqs.* *al.* **3** *meton.*: **a** *coniux* - (*Ehe*)*Frau*: RHYTHM. 87,17,1 fallacitas -i. 87,21,2 graviter inflammatus <est> Potifares pro -o. **b** *coniuges* - *Ehepaar*: LEX Raet. Cur. 2,23 (ed. E. Meyer-Marthaler. 1959) ut, qui ipsum -um recipit, in integrum eum habeat. **B** *contractus matrimonii, nuptiae* - *Eheschließung, Heirat*: **1** *proprie*: **a** *in univ.*: **α** *gener.*: HROTSV. Bas. 138 tali -o Satanae cum fraude peracto. WALTH. SPIR. Christoph. II 4,103 cum virgo Iohannes -o celebri sponsalia leta pararet. HERM. IUD. conv. 10 p. 99,10 (ed. G. Niemeyer. 1963) -um ... me non omnimodis recusare, sed ... adhuc id velle differre respondi. *al.* **β** *publ., iur., canon.*: LEX Frision. 6^{tit.} de -is ignoratis (*de re cf. p. 1441,20*). TRAD. Salisb. II 146 si alienaverint se -o ab ecclesia. CHART. Rhen. med. III 260 p. 214,4 libertatem ... -i hominibus nostris ... et hominibus eorum ... concessit *comes*. *al.* *spectat ad tempus (nuptiis celebrandis) ocllusum q. d.* (cf. p. 1441,37sqq.): CONST. I 437,3 (a. 1023) de legitimis -is ita visum est, ut nullus christianus uxorem ducere debeat ab adventu Domini usque in octavas epiphaniae *eqs.* (*inde* VITA Meinw. 178 p. 99,20). **b** *c. colore quodam*: **α** *nuptiarum sollemnia* - *Hochzeit(s-feier)*: LEG. Wisig. 12,2,17 p. 425,22 usus ... christiane religionis tam in festis diebus vel in -is (conviviis *R1*) et escis ... teneamus. NIVARD. Ysengr. 4,825 -um expletum est. **β** *pubertas* - *Heiratsfähigkeit*: HILDEG. caus. 2 p. 138,21 de -i tempore in masculino. **2** *per similitudinem de rebus (usu alch.)*: VISIO Arisl. p. 327,8 nihil ab hoc mari vos extrahit nisi Cabritus et Bevae -um. *al.*

II *latius i. q. coniunctio* - *Verbindung*: ALBERT. STAD. Troil. 4,728 quasi sint crurum -umque (*cod.*, confugiumque

[Konstanciak]

ed.) pedom tali.

1. **coniugo**, -avi, -atum, -are. *script.*: cun-: AGNELL. lib. pont. 97 p. 341,16. *ibid.* al. coi-: l. 35. -iog-: CONC. Merov. p. 81,14 (var. l. p. 259^a). -iua(tus): LEG. Lang. p. 169,21.

coniungere, copulare – verbinden, vereinig(en) (cf. GLOSS. I 60,34 St.-S. -te kauuetan Pa -te nupte R): 1 in univ.: a gener.: WOLFARD. Waldb. 2,6 p. 230,1 (ed. A. Bauch. 1979) tria corpora quasi forti bitumine glutinata misere haerebant mutuo -ta. b *theol.*: ALBERT. M. sacram. 76 p. 54,238sq. dicit Damascenus . . . : 'quemadmodum Deus in baptisate . . . -vit (PG 94,1141^B συνέχευε) aquam et gratiam spiritus . . . , ita . . . -vit eis (pani et aquae et vino) deitatem eqs.' c *philos. i. q. (per derivationem) conectere – (durch Wortableitung) verknüpfen*: ALBERT. M. top. 2,2,5 p. 322^a,49 fortiter fortitudini dicitur . . . esse -tum. p. 322^b,11 de aliquo, quod -tum est alteri. p. 323^a,45 casus quodammodo sunt -ti. *ibid.* al.

2 de coniugio (cf. l. 6): a in matrimonium dare – verheiraten: CHART. Turic. 192 p. 84,19 (a. 929) ex his (filiabus) duē sunt in potestatem domine (Reginlindae) -te (DIPL. Otton. I. 67 cum aliis mancipiis, quae de nostro fiscali curte in p. ipsius domus Dei -ta fuerunt). DIPL. Heinr. IV. 336 p. 443,10 nec invite alicui -bimus puellam vel viduam. FRUTOLF. chron. a. 1068 Heinricus rex . . . coepit . . . filias illustrium quibuslibet obscure natis -are. b in matrimonium ducere – heiraten: FORM. Augiens. B 41 carta de ingenua femina -ta a servo. c *medial.*: a matrimonium inire – (sich ver)heiraten: ALBERT. M. pol. 7,14^k p. 736^b,20 'in quibuscumque . . . civitatum laxantur iuvenes et iuenculas' . . . cito 'ari (p. 1335^a,16 συνέχυνύου), imperfecti' . . . sunt foetus. 7,14^o p. 737^a,31 'congruit . . . circa aetatem decem et octo annorum -ari has', scilicet puellas eqs. fort. huc spectat (an i. q. subiugare – unterwerfen?): TRAD. Frising. 402 p. 346,36 (a. 818) pater eius (ingenue coniugis) . . . videns proprium maritum in servitio -tum eqs. β commisseri – sich geschlechtlich vereinen: CHRON. Fred. 2,57 p. 78,10 cum coi-ti eadem nocte fuissent eqs. HILDEG. scivias 2,6,78 l. 2271 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLIII. 1978) quod se virili officio cum altera femina -ari simulat femina.

adi. **coniugatus**, -a, -um. 1 de hominibus i. q. matrimonio coniunctus – verheiratet: a in univ.: ERCHEMB. CAS. hist. 46 Landonulfum, germanum suum -um, clericum fecit Pandonulfus. WIDO FERR. schism. 1,20 p. 549,19 Robertus dux mulieres -as . . . ad tabernacula adduci praecepit. al. b de clericis: CAPIT. reg. Franc. 72,4 arma non portant nec publice -i sunt, qui saeculum relinquunt. ANDR. STRUM. Ariald. 10 p. 1055,30 contra insolentiam -orum . . . sacerdotum. CONST. I 396^a,4 de -is presbiteris eqs. GERHOF. psalm. 64 p. 473,10 clericos -os. al. c de servis (ad diversa dominia pertinentibus): CHART. Fuld. B 237^a p. 341,1 (a. 796) absque . . . duobus servis -is. TRAD. Frising. 1166 effectus est conventus . . . de mancipiis ex utraque familia -is. CHART. Tirol. 1102 p. 146,5 (a. 1239) in illis XXXVIII -is hominibus eqs. al. cf. l. 195q. 2 de rebus usu geom. i. q. (per proportionem quandam) coniunctus – (durch Proportion) verbunden: GERB. geom. 7,1 fiunt item alii orthogonii non iisdem laterum proportionibus, quibus superiores (sc. per medietatem geometricam coniuncti), -i, sed ad ipsorum . . . similitudinem tali in lateribus numero insigniti, ut eqs.

subst. 1. **coniugatus**, -i m. qui lege matrimonii tenetur – Verheirateter: 1 in univ. (saepe c. respectu conditionis): a gener. (hic illic accedit ad notionem q. e. laicus – Laie, e. g. l. 63): CONC. Karol. 21 p. 189,20 pueri, -i innuptaeque puellae. 39^A,124 p. 405,8 si . . . more -orum in se ornandis nitore vestium . . . abusi fuerint canonici. AGNELL. lib. pont. 84 p. 334,5 cur iste -us talem . . . optinuit sedem. CHRIST. STAB. Matth. 42 (PL 106,1415^A) per -os ministeria Domini administrare. BERNOLD. CONST. chron. p. 392,39 Hugo religiosissimus -us obiit. ANNAL. Veterocell. a. 1265 (MGScript. XVI p. 43,38) hic (Clemens IV.) primo fuit -us, post clericus, episcopus eqs. b *theol.*: OTLOH. prov. R 22 (ed. W. C. Korfmacher. 1936) rectius sequuntur Agnum -i humiles quam virgines superbientes. HONOR. AUGUST. gemm. 1,59 p. 561^D ecclesi-

am in doctores, continentes et -os discernimus (sim. CONR. HIRS. mund. cont. 204 [Anal. Mediaev. Namurc. XIX. 1966] tres habet ordinum dignitates in ecclesia christiana religio: -orum, doctorum, continentium [cf. Greg. M. moral. 1,14,20]. ELIS. SCHON. viar. 5 p. 90,27. al.). ANNAL. Pegav. a. 1109 p. 248,40 Iudita comitissa . . . cum beatis -is . . . gloriam . . . canitura eqs. ALBERT. M. nat. bon. 155 p. 66,16 (ed. E. Filthaut. 1974) habet Maria merita virginum, viduarum et -orum. sent. 4,26,14 p. 123^a,1 bonum, quod facere debet -us. 10 4,31,14 p. 246^a,26sq. anima -i transiens ab hoc saeculo aut est distinguibilis a non -o aut non. al. 2 de matrimonio inter se coniunctis usu plur. i. q. coniuges – Eheleute: FORM. Turon. 17 quicquid . . . inter -os . . . condonare placuerit eqs. CAPIT. reg. Franc. 293,65 quodsi unus ex -is obierit eqs. STATUT. ord. Teut. p. 15^b,28 quomodo -i sunt recipiendi. ALBERT. M. sent. 4,31,23 p. 261^b,39 simul orare et coire non possunt -i. al. v. et p. 1439,39.

2. **coniugata**, -ae f. mulier nupta, uxor – verheiratete Frau, (Ehe-)Frau: 1 gener.: WOLFARD. Waldb. 2,1 p. 208,2 (ed. A. Bauch. 1979) aderat . . . quidam voventis verba audiens -ae. TRAD. Weiss. 275 (ed. A. Doll. 1979) Asmundus eiusque -a Didsuint. CHART. Carinth. I 383 Haituolg, famulus domini Ottonis . . . , qui ex libera -a filios . . . genuerat eqs. CHART. ord. Teut. (Hass.) 316 Albertus . . . et Adelheydis, -a ipsius. 344 p. 258,33 communicatis manibus generorum nostrorum . . . filiarumque nostrarum . . . , -arum eorumdem. 2 *theol.*: ALBERT. M. nat. bon. 155 p. 66,6 (ed. E. Filthaut. 1974) Maria virgo actu continentissima, statu autem primo -a et postea vidua. 329 p. 117,63 virgo habet opera et fidem ut -a et insuper corporis integritatem. sent. 4,26,9 p. 108^a,42 meretrix et -a sunt eiusdem speciei. 4,26,13 p. 117^b,7 sive fiat coitus cum -a sive cum soluta, est idem specie. al.

3. **coniugatum**, -i n. quod (per derivationem) conexum est – (durch Wortableitung) Verknüpftes (plerumque usu plur. de verbis generis eiusdem [cf. Cic. top. 12; de re v. H. Lausberg, Handbuch der literar. Rhetorik. 1960. § 392]): 1 def.: ALBERT. M. top. 2,2,5 p. 321^b,41 dicuntur principale simplex et sumptum ab ipso -a quasi sub uno iugo principalis significationis coniuncta. p. 322^a,7 dicuntur . . . -a (cf. p. 114^a,27 σύστοιχα), quae sunt huiusmodi: a iustitia iustus eqs. v. et p. 1440,32. 2 de usu: ALBERT. M. sacram. 33 p. 25,44 caracterizare non est sigillare; ergo a -is nec caracter sigillum. eth. comm. 374 p. 317,16 (ed. W. Kübel. 1968/72) per locum a -is. top. 2,2,5 p. 321^b,22 videndum est, quae sunt -a et casalia. p. 322^b,37 si -um habens contrarium dicitur de -o habente contrarium eqs. 4,2,2^{capit.} de considerationibus acceptis a c a s i - b u s (de notione cf. Boeth. diff. top. 2 p. 1192^B) et -is (4,2,2 p. 371^b,6 a c. et -is. p. 372^a,33 secundum casus et -a. al.). al.

2. **coniugo** v. coniugio. **coniugus**, -a, -um. 1 coniunctus, unitus – verbunden, vereint: ALBERT. M. eccl. hier. 7,2 p. 762^b,4 sanctorum animarum corpora 'a' (PG 3,553^A ὁμόζυγα) quantum ad unionem ad esse unum constituendum eqs. 2 coniugalis – ehe(ähn)lich: CARM. Bur. B 23,2,6 vide, qui colis studium pro Dei ministerio, ne . . . te participes -e vite vitio. Konstanciak **conium** (-on), -i n. (κόνειον) *script.*: cun-: l. 60. com(um): l. 65. adde PAUL. AEGIN. cur. 216 -i (comi B).

1 *cicuta – Schierling (Conium maculatum L. vel Cicuta virosa L.)*: ANTIDOT. Lond. p. 21,3 basilicon, -o. ANTIDOT. Bamb. 33 coniun semen, id est cicuta. PAUL. AEGIN. cur. 78 p. 54,5 cum vino et subtili alfita et -o (3,22,5 p. 173,11 κόπει(α) et psilio. 187 -on (3,35,3 κόβιον) solvens superpone per dies IX. 221 strigni s u c u m . . . aut -i (TRACT. de chirurg. 1032). 220 -um. *ibid.* al. adde: GLOSS. III 315,64 St.-S. comum herba letalis eqs. 2 per confusionem i. q. pinus – Pinie: PAUL. AEGIN. cur. 163 p. 92,3 amigdale et -i (3,28,2 κόβου) fructus.

***coniunclae** (coi-), -arum f. (cf. coniungere et ThLL. IV. p. 325,70 coniuglae) lora subiugia – Jochriemen: ADALH. brev. Corb. 13 (Corp. Consuet. Monast. I. 1963. p. 380,10) iugum cum amblacio et coiunclis (coni- S).

coniuncte, coniunctim v. coniugio.

coniunctina v. coniunctivus.

coniunctio, -onis f. *script.*: -iuc-: p. 1448,22. -ngt-: p. 1448,25. -ngci-: p. 1448,23. -nt-: p. 1447,67. 1454,70. -nci-: p. 1447,16. 1448,1,25,58. -ncci-: l. 52sq. adde LEX Sal. Pipp. decr. Child. 1,2. *struct. c. gen. obi.*: l. 10,54. p. 1447,17,49,70. 1448,27. *al.*

I strictius i. q. *iunctio*, *conexio*, *unitio* – *Verbindung*, *Verknüpfung*, *Vereinigung* (cf. GLOSS. I 8,12 St.-S. -o gamahhido): *A spectat ad res*: 1 *proprie*: a *gener.*: α *in univ.*: TRANSL. Marci in Aug. 2 cunctarum -e confinium carens *locus* ... ab omni saeculari servitio est segregatus. WIDUK. gest. 2,32 loco -is. HILDEG. scivias 3,5 l. 81 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLIIIA, 1978) in septentrionali angulo -is duorum generum muri (*item* l. 123). HIST. peregr. p. 165,37 tentoria sibi invicem ... -e funium intricata. β *compaginatio* – *Zusammenfügung*: GERH. AUGUST. Udalr. I 14 p. 403,47 lignum tabulatum ... cauta -e vinctum. γ *commixtio* – *Vermischung*: v. p. 1387,43. δ *cobaerentia* – *Zusammenhalt*, -*hang*: BRUNUS LONG. chirurg. 1,13 p. 111^C utrum ferum cum ligno (sc. *sagittae*) bonam -em habeat necne. ε *ordinatio* – *Anordnung*: ANON. geom. 3,19 p. 330,5 cui (*ligno*) alia tria in dimensione aequalia tali -e innectantur, ut eqs. b *techn.*: MAPPAE CLAVIC. 62^{capit.} de -e. HERACLIS I 12,12 haec ... plumbum -o reddit acutum. *al.* c *alch.*: ANON. secret. p. 55,37sq. -o est de partibus divisus et -o est mutatio unius in alterum. p. 58,8 de -e ... corporum cum spiritibus. *ibid.* *al.* cf. p. 1448,1sq. d *natur.*: URSO element. 2 p. 45,6 (ed. W. Stürner. 1976) est ... -is (connexionis *var. l.*) elementorum amicabile vinculum convenientia qualitatum similitum. 4 p. 119,4 in mediis corporibus gravia et levia elementa mediocribus ex modo -is (commixtionis *var. l.*) sunt commixta. 5,2 p. 132,28 -um ... tria sunt genera: eqs. *al.* GLOSS. Salern. p. 14,39 complexio est elementarium qualitatum ... -o. ALBERT. M. veget. 4,6 tota -o (cf. p. 822^a,21 ἐνὸς ὁμοῦ) siccae substantiae cum humida. 5,100 inflat humidum ... per -em ad calidum temperatum. e *anat.*: ALBERT. M. animal. 1,121 -o ... ossis cum osse in corpore hominis ... est tribus modis: eqs. v. et p. 1459,31. de *positione*: THEOD. CERV. chirurg. 2,28 p. 153^C aequa ipsam (*mandibulam*) ... usque ad -em naturalem. f *medic. i. q. collocatio, conductio* – *Einrichtung*, *Zusammenführung*: BRUNUS LONG. chirurg. praef. p. 105^C fit *operatio* in ossibus dislocatis a suo proprio schemate et appellatur -o disiunctorum. WILH. SALIC. chirurg. 2,15 p. 336^E ista sutura est ... minoris doloris ac aptationis et -is quam prima; sed in prima est minor deceptio de bona siphac -e. v. et p. 1460,66. *concretio* – *Verwachsung*: TRACT. de chirurg. 689 si corneae vel coniunctive palpebre coniunguntur, instrumento ferro inter palpebram et oculum misso elevetur et ... curam (*an leg. causam* ?) -is abscede. 2 *translate*: a *gener.*: α *communicatio* – *Teilhabe*, *Miteinbeziehung*: DIPL. Merov. I 19 p. 19,46 ut fiat in mercede -ccio, dum eqs. (*item* FORM. Marculfi 1,2 p. 26,8 [ed. A. Uddholm. 1962] in mercedem -ccio. DIPL. Pipp. 25 p. 34,23 in mercedis -em. cf. DIPL. Merov. I 15 p. 16,48 in mercede commutatio). β *congruentia* – *Entsprechung*: VISIO Godesc. B 10,3 (ed. E. Assmann. 1979) sicut est ... in hiis digitis equalis et apta -o, ita eqs. b *gramm.*: LIBRI KAROL. 2,15 p. 74,24 particula subiunctive -is 'ne'. c *log.*: ALBERT. M. metaph. 5,1,2 p. 211,8 (ed. B. Geyer. 1960) ex ambabus extremitatibus conclusio conficitur, et ipsa -o extremitatum est per medii virtutem. d *mus.*: PS. ODO CLUN. dial. 5 p. 255^b,11 in -bus vocum, quae consonantias faciunt diversas. GUIDO ARET. microl. 16,15 dissimiliter ... vel similiter facta -e. ANON. IV mus. 1,1 p. 36,6 (ArchMusWiss. Beih. IV. 1967) disiunctio mediante entitione fit -o. *al.* v. et p. 1452,41. e *geom.*: GERB. geom. 7,1 qui (*duo tetragoni*) ... -e sui tertium tetragonum component. RAGIMB. epist. 4 p. 524,6 trium laterum per communem terminum, id est angulum, -o. ANON. circ. p. 538,15 fient alitrinsecus ex -e <basis> et perpendicularium duo recti anguli. f *comput. i. q. computatio* – *Zusammenzählung*: REINH. PADERB. comput. 1,4 (ed. W. E. van Wijk. 1951; a. 1171) ex quorum (*regularium et concurren-*

tium) -e si septem vel minus coacervatum fuerit. g *philos.*: α *in univ.*: ANSELM. BIS. rhet. 17 p. 134,8 cum ... omnes species -e duarum aut plurium videantur fieri specierum. HUGO HONAUG. hom. 2,64,1 (ArchHistDoctrLitt. 34 [42]. 1967. p. 235) sicut ... est unio cuiusdam consortii in -e diversarum partium ad totius constitutionem, sic eqs. ALBERT. M. sacram. 236 p. 154,21 -o relatio est aequalitatis secundum utrumque coniunctorum. bon. 2 p. 2,20 bonum ... in eo, quod est bonum, est -o actus cum potentia. *ibid.* *al.* v. et p. 1213,59. 10 β *compositio* – *Zusammensetzung*: OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 20,38 subsistens alius (*i. corpus*) suscipit -em partium, alius (*i. spiritus*) non. ALBERT. M. metaph. 8,2,4 p. 405,25 (ed. B. Geyer. 1964) diffinitio ... est ... una, non ... -e (p. 1045^a,13 συνδέσμιον), quemadmodum eqs. γ *comparatio* – *Beziehung*, *Bezogenheit*: ALBERT. M. bon. 1 p. 1,20 omne, quod est ad finem aliquem, ... prius est in ordine ad finem quam in -e ad ipsum eqs. 505 p. 264,17 non fit notitia nisi per -em eius, quod noscitur, ad noscentem. h *publ. et iur.*: WANDALB. Goar. app. 86,20 (ed. H. E. Stiene. 1981) cellae ... cum monasterio Prumia facta ex regis ... voluntate -o. DIPL. Loth. III. 59 p. 94,18 predictarum ecclesiarum -em ... confirmamus. CHART. Turic. 1759 p. 104,15. 3 *meton.*: a *de specie -is i. q. coniugatio*, συζυγία – *Zusammenfassung* (*in eins*), *Kombination*: α *gramm.*: de *figura hyphen q. d.*: ALDH. ad Acirc. 141 p. 200,15 hyfen est -o dictionis ex duabus ... compositae. *declinatio* (*verborum*) – *Konjugation*: PAUL. DIAC. carm. 15,5,1 quinque formis temporis perfecti adest secunda -o. β *metr. i. q. complexio* – (*Verbindungs-*) *Schema*: WANDALB. ad Otric. p. 570,38 haec pars XL duosque versiculos continet, qui seni simul coeuntes VII maiori -e faciunt versus. p. 571,9. γ *rhet.*: de *argumento a coniugatis q. d.*: ADALB. SAMAR. praec. dict. p. 57,24 (ed. F.-J. Schmale. 1961) positionum modi ... sunt numero septem: nam alius fit per similitudinem ..., alius per -em (cf. Quint. inst. 5,10,85). 35 de *ligatione zeugma q. d.*: CONR. MUR. summ. p. 91,178 (ed. W. Kronbichler. 1968) fit -o tunc, dum clausam posteriorem per medium verbum coniungis ad anteriorem. δ *log. i. q. conclusio* – *Schluß* (*folgerung*): ANSELM. BIS. rhet. 11 tuas -es quasi quaedam grana seminasti. de *sylogismo hypothetico coniuncto* (*de re v. C. Prantl, Geschichte der Logik. 2II. 1885. p. 318. 372sq. 391*): ALBERT. M. praedicab. 1,7 p. 154,25 haec (*scientia*) est duplex, categorica scilicet et hypothetica, sive (ut Arabes dicunt) enuntiatio et -o. ε *math. i. q. coacervatio* – *Addition*: ANON. geom. I 4,3 ad hanc ... summam (sc. DCXXV) IV embada, quae faciunt DC, adiciantur; quae -o I CCXXV repraesentat. b *de loco -is i. q. commissura* – *Verbindungsstelle*: α *gener. i. q. nexus, nodus* – *Schlinge, Knoten*: FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 150,8 quod ... non ledatur pes *falconis* per stricturam -is corrigie. β *techn.*: 50 THEOPH. sched. 2,6 coniunge oram ipsius (*vesicae vitreae*), superiore videlicet partem ad inferiorem, ita ut ex utraque parte -is foramen appareat. *incastratura* – *Fuge, Nut*: GLOSS. III 301,71 St.-S. incastratura, -o tabularum i. nōt. (*item* 325,62 wūge. *al.*; *spectat ad Vulg. exod. 26,17. 36,22*). γ *anat.*: TRACT. de chirurg. 1079 ubi mandibularum est -o, ... cauterizamus. ALBERT. M. animal. 1,182 divisiones in osse recenti non sunt manifestae, nisi ubi est -o suturae. 1,453 in illa -e siti sunt testiculi feminarum. de *complexione nodosa nervorum, venarum, arteriarum, ut vid.*: PS. GALEN. anat. 1 p. 167^D caro alba et mollis in -bus (-e V) et in glandulis omnibus et in mamillis et in ovis. 41 p. 213^A quaedam caro alba, ut caro glandis, testiculorum; quaedam albius, ut caro uberum (-o-num> V). δ *geom. i. q. decussatio* (*orthogonia*) – *Schnittpunkt*: ANON. geom. I 3,11 ipsa -o arundinum diligenter notetur et superior pars fixae arundinis a -e alterius cum tota sui quantitate comparetur. c *de membro -is i. q. iunctura* – *Verbindungsstück, Bindeglied*: α *zool.*: ALBERT. M. animal. 8,129 habet *pamphylo* ... telarem quandam inter digitos pedum -em. *tela coniunctiva* – *Bindegewebe*, 'Mantel': ALBERT. M. animal. 24,42 in -e concarum inveniuntur *margaritae* (cf. 4,53 in loco, in quo adhaeret animal concae. 24,21 in contactu concarum). β *gramm. i. q.*

[Heßler/Antony]

particula coniunctiva – Bindewort, 'Konjunktion': ALDH. ad Acirc. 133 p. 184,21 '–ve' –o est disiunctiva. ERCHANB. FRISING. (?) gramm. p. 52,12 –o sequitur, quae has (*partes*) copularet atque coniungeret. GODESC. SAXO gramm. 1,58 'ergo', 'itaque', 'igitur' –es. HUGO HONAU. hom. 2,43,5 (ArchHist-DoctrLitt. 34 [42]. 1967. p. 214) –o 'et' copulativa est proprieque non ponitur, nisi ubi diversa coniungit. ALBERT. M. euch. 6,2,1,8 p. 388^b,24 –o causalis, quae est 'enim'. CONR. MUR. summ. p. 104,12 (ed. W. Kronbichler. 1968) per continuativas et subiunctivas –es. *saepe. v. et p. 1449,46. 1458,44.* **d** de causa –is i. q. *cohaerentiae efficiens* – das den Zusammenhalt Bewirkende: ANON. secret. p. 57,4 siccitas ... est –o ligationis. **B** *spectat ad homines* (Deum: l. 21sq.; animalia: l. 57; substantias alch.: p. 1448,2sq.). **1** *proprie*: **a** de coitu, concubitu: ARBEO Emm. 40 p. 89,26 ut detur germen iustum in –e. THIETM. chron. 1,25 in legitimis –cionibus non esse delictum aliquod. HILDEG. caus. 2 p. 104,11 cum mulier in –e viri est, tunc eqs. CARM. Bur. B 183,1,3 felix –o amore succrescente. CONST. II 12,3 ante carnalem –em. ALBERT. M. pol. 7,14 p. 733^b,30 tempus, quod aptum est –is maris et foeminae. *al. cf. p. 1448,72.* **b** de –e naturarum Christi: AGOB. dogma Fel. 20 l. 43 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. LII. 1981. p. 86) in uno Domino duarum naturarum –em naturaliter et substantialiter factam (ALBERT. M. sacram. 250 p. 164,6 –o d. n. in una persona Christi. *v. et p. 958,29.*) ARNO REICHERSB. apol. p. 5,12 veneramur divinae –is omnipotenti Deo coadorandum hominem. **2** *translate*: **a** *gener. i. q. societas, communio* – Verbundenheit, Gemeinschaft: **a** in univ.: AMALAR. off. prooem. 14 si quis pro –e sanctorum angelorum voluerit intercedere, habet eqs. RUOTG. Brun. 42 cesaris ... et germani eius ... in omni voluntate et opere –em. CONR. HIRS. mund. cont. 247 (Anal. Mediaev. Namurc. XIX. 1966) –o sanctorum in bono mentium multos quodammodo reddit unum. HERM. TORN. rest. 46 –is fraternitatem cum monachis Sancti Amandi Helnonenis. *al. de –e c. Deo*: AGOB. epist. 2,6 –o Christi et ecclesiae (ALBERT. M. sacram. 240 p. 157,19 –o e. cum Deo in caritate et in natura. *sim. al.*) EPIST. anon. (MG Lib. Lit. III p. 17,30) quo (*sacramento*) etiam peregrinantem confirmat Christus et certissimo pignore de futura –e confederat. **β** *confoederatio, adunatio* – Zusammenschluß, Bündnis: CAPIT. reg. Franc. 207 p. 77,18sq. hanc ... –em facere ... distulimus, quia volumus, ut ... frater noster ... in eadem –e se nobis associaret. *al.* ADAM gest. 2,40 audiens ... rex Nortmannorum ... de –e regum (*sc. Sueonum et Danorum*) iratus est. in malam partem de conspiratione: CAPIT. reg. Franc. 230,9 illicitas –es Romani et Longobardi simul et Franci contra apostolicam et imperialem voluntatem facere praesumpsere. 297,13 si forte vos vel quicumque alii de eorum (*hominum*) societatis et –is communicatione infecti et condemnati sunt. *ibid. al.* **γ** *necessitudo* – Bindung, (Abhängigkeits-)Verhältnis, (Verwandschafts-)Beziehung: PAUL. DIAC. Rom. 15,20 nec fuit aliqua vicina Italiae gens, quae Theodorico aut –is adfinitate aut pactionis foedere sociata non fuerit. GESTA Trev. cont. I 4 p. 177,33 quibus (*sc. comitibus*) totius huius provinciae valentiores ... confoederati erant hominii –e. *al. adde*: HILDEG. phys. 7,26 cattus ... aliquam naturalem –em cum bufone et serpente habet; nam eqs. **b** *spec. de coniugio*: **a** in univ.: CAPIT. reg. Franc. 296 p. 426,6 accipe anulum, fidei et dilectionis signum atque coniugalis –is vinculum. HILDEG. scivias 1,2 l. 263 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLIII. 1978) quod ... prima mulier de viro formata est, hoc est –o desponsationis mulieris ad virum. ALBERT. M. sacram. 237 p. 155,14sq. matrimonium ... non est causa –is, sed est ipsa –o. 249 p. 163, 85 matrimonium est –o individua. *ibid. al.* **β** *nuptiae, nuptiarum sollempnia* – Ehe-schließung, Heirat (*cf. GLOSS. I 315,49 St.-S. copulae –i ghi-fuaghidhu. II 146,12 –is hiiunga. III 3,13 –ntio hiiuida*): LEG. Wisig. 3,1,9 p. 132,3 –em celebratam (*cf. LAMB. HERSF. annal. a. 1072 p. 138,1 intra paucos dies celebratae –is*). CHART. Sangall. A 447 ab alienarum –e feminarum. ANNAL. Prum. a. 744 (MGScript. XV p. 1290,40) <co>n-o Pippini regis et Bertrade regine. THIETM. chron. 4,56 in quadagesima,

quae –cionem predictam proxima sequebatur. *al. in imag. accedente notione commixtionis carnalis i. q. conubium* – 'Vermählung' (*t. t. alch.; expressius de ipsa mixtura: l. 8*): TURBA phil. 43 de regimine ... tractastis et –em introduxistis. **5** ANON. tab. p. 161,10sq. nominaverunt illam denigrationem primam –em, quia coniunctus masculus est foemine; et est signum perfectae –is et susceptionis unius alterius. p. 177,12 recipe –es in principio operis recentes eqs. Ps. CALID. secret. 1 p. 185^a,5 –o sive matrimonium congelati spiritus cum corpore soluto. *cf. p. 1445,24sq.* **γ** *collocatio* (*in matrimonium*) – Verehelichung, Verheiratung: LEG. Wisig. 3,1,7 ut patre mortuo utriusque sexus filiorum –o in matris potestate consistat; ... tunc patruus de –e eorum habeat potestatem. LAMB. LEOD. Matth. I 2307 illicita –o ... pestis origo fuit eqs. **δ** *matrimonium* – eheliche Verbindung, Ehe: LEG. Wisig. 3,1,1 ut ... liberum ... sit libero liberam, quam voluerit, honesta –e ... percipere coniugem. CONC. Merov. p. 198,18 de incestis –bus (CONC. Karol. 46^B,38 de i. et inutilibus –bus. *sim. LEG. Wisig. 12,2,17 p. 425,13 incestiva –e vel fornicatione. al.*) LEX Alam. 39 si minores personae sunt, qui se inlicita –e polluerint (*sim. CONC. Karol. 3^B,15 p. 20,1 pro aliquas inlicitas –es [–iunctiones var. l.]. THIETM. chron. 4,14 ob inlicitas –gciones. al. v. et p. 1153,59.*) LEX Raet. Cur. 3,6 (ed. E. Meyer-Marthaler. 1959) si in coniugio societ, directa –gtio sit. LEG. Lang. p. 162,6 inrita sit ipsa –o (–cio 5), et separantur ab invicem. CAPIT. reg. Franc. 252,45 p. 239,22 legitima utatur viri –e (legitime nubat *var. l.*). HILDEG. epist. II 95 invenit rationalitas per sapientiam, ut homines in alieno sanguine –em haberent. *saepe. v. et p. 1454,70.* *expressius de –e in certa quadam progenie*: CAPIT. reg. Franc. 16,1 in quarta ... –e si inventi fuerint, eos non separamus (*cf. 15,1 si in quarta progenie reperti fuerint coniuncti*). **3** *meton.*: **a** *collegium* – Kollegium: CARM. Cent. 5,6 ad decus aeterni regis ... servit –o patrum (*sc. scriptorum*). **b** *conventio, pactus* – Vertrag, Vereinbarung: HINCM. annal. a. 866 p. 82,9 pars quaedam ex ipsis (*Nortmannis*) ... in pago Italiae redit et libitibus suis excepta publica Hlotharii –e, perfruitur. CHART. march. Misn. II 351 p. 241,15 innotescat ... universitati fidelium ... –o et concambium, quod inter ... ecclesias ... definitum esse dinoscitur. **c** *cognatio* – Verwandtschaft: EDICT. Roth. 153 de gradibus cugnationum (–um 11). CAPIT. reg. Franc. 114,2 de –e parentelae neque in quarto neque in quinto geniculo coniungere presumat aliquis (*cf. 177,21 ut nullus sibi accipiat de propinquitae usque in quintum genu*). **II** *latius*: **A** *actus contrahendi, ineundi* – Schließung: FORM. extrav. I 11 p. 540,11 de –e matrimonialis conubii. **B** *adiunctio, adiectio* – Hinzufügung, Zugehörigkeit (*zu*): CHART. Sangall. A 85 p. 81,20 (a. 779) de illa silva, quod ad laterem ipsius loci adest in –em campis et silvi. **C** *vicinia, situs confinis* – Nachbarschaft, Nebeneinander: CHART. episc. Wirz. II 14 p. 27,29 (a. 1165) timebant fratres Cellenses ... quod ex –e bonorum suorum et fratrum de domo ... gravamen utrumque generaretur. **D** *conventus, concursus* – Versammlung, Zusammentreffen: **1** *hominum*: CHRON. Fred. 2,58 p. 82,15 ad huius placita –e (conventionem *var. l.*) nec Francos nec Gothos armatus ... non accederit. EPIST. Desid. Cad. 17 (ed. D. Norberg. 1961) ut ... synodalis concilius ... non agatur nec ... nulla –cio sacerdotum ... non fiat eqs. **2** *aquarum i. q. confluvium* – Zusammenfluß: CHART. Burgenl. II 181 p. 127,35 (a. 1279) cadit meta in –em trium fluviorum. **3** *stellarum, planetarum i. q. σύνοδος* – 'Konjunktion' (*t. t. astron.*): ROB. TOR. chron. a. 1179 p. 527,61 –o omnium planetarum in libra et cauda scorpionis. RYCCARD. chron. a. 1230 p. 170,10 (epist.) ostendit ... eadem –o ventum validum. ALBERT. M. epist. Dion. 7 p. 510,22 (ed. P. Simon. 1978) tunc non fuit –o, sed praeventio (*phys. 4,3,11 p. 281,65 [ed. P. Hofffeld. 1987] –es et praeventiones et oppositiones stellarum et planetarum. eth. 1,7,4 p. 115^a,34. al.*) p. 512,44 'non erat tempus conventus', id est –is. animal. 5,46 super quem (*arcum*) –o fit minor Iovis et Saturni. *ibid. al. per compar.*: HERM. CARINTH. essent. 2 p. 212,12 (ed. Ch. Burnett. 1982; a. 1143) Ptholomeus asserit in –e lumi-

num, tamquam in ipso mundi parentum coitu, lunam more concipientis rerum seminibus gravidari. *remissius (spectat ad signa)*: BEDA temp. rat. 16,59 omnia signa ... regionum ... suarum -e et computandi sibi ratione cohaerent. ALBERT. M. caus. univ. 2,5,5 p. 596^a,37 astronomus, qui formas coeli considerat ex -bus et privationibus causatas. p. 596^b,7.

***coniunctiuncula**, -ae f. *particula coniunctiva perbrevis* – *Bindewörtchen*: RUP. TUIT. trin. 3,1 l. 20 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XXI. 1971) -am interposuit *Scriptura* 'et' dicendo 'sed et serpens erat callidior'. 27,31 l. 1548 (op. cit. XXIII. 1972).

coniunctivus, -a, -um. *script.*: -nvinc-: l. 56. -in(a): l. 54. 1 *adi.*: **a** *coniungens* – *verbindend*, *Binde-*: **a** *gramm.*: GODESC. SAXO theol. 7,10 p. 191,23 'cum faciam' -um modum esse coniecit *Priscianus*. CHRIST. STAB. Matth. 56 (PL 106,1485^B) 'videris' in hoc loco (sc. *Vulg. Matth. 27,4*) non est praesentis temporis indicativi modi, sed -i praeteriti temporis. *per compar.*: CAES. HEIST. hom. I p. 62^a,43 indicativi modi fuit *Verbum* per incarnationem ...; -i per Spiritus sancti missionem. p. 62^b,10. **β** *anat.* (cf. l. 515qq.): PS. COPHO anat. 96 in oculis est *tunica*, quae apparet alba et dicitur -a (BENVEN. GRAFF. ocul. A p. 26^b,27 super tunicam salvatricem i. e. -am [coniuncturam *cod.*]. BRUNUS LONG. chirurg. 2,1,10 p. 121^A ubi continuatur -a cum cornea t. ALBERT. M. animal. 1,203 haec tota t. vocatur -a. *al.*). WILH. SALIC. chirurg. 4,1 p. 19,23 quendam panniculum, qui vocatur -us et comprehendit totum oculum. **γ** *natur. et alch.*: URSO element. 4,3 p. 98,16 (ed. W. Stürner. 1976) hec ... vis alterativa proprie ... *virtus* qualitatum -a vel disiunctiva nuncupatur (4,3 p. 102,4. *al. v. et p. 1451,47*). PS. CALID. lap. p. 401,10 oleum est ... -um, permansivum, depurativum. *concretionis efficiens* – *den Zusammenhalt bewirkend, bindend*: ALFRED. ANGL. miner. p. 45,10 lutum ... huic transitioni apparens est unctuosum, quod enim tale est, -um erit. **δ** *philos. et theol.*: ALBERT. M. cael. hier. 12,1 p. 321^b,26 'iuxta' ... 'unam societatem' ... 'et -am' (PG 3,292^C συνδετικήν). **b** *modo subiunctivo positus* – *im Konjunktiv stehend, konjunktivisch*: GODESC. SAXO gramm. 1,35 nec in ... 'sis' et 'velis' neque in aliis verbis -is. ALBERT. M. herm. 1,1,1 p. 375^b,38 deprecative, optative, -a et infinitive *oratio*. **c** (*iungendo*) *efficiendus, formandus* – *herzustellen(d), zu schaffen(d)*: BENZO ad Heinr. 5,12 p. 654,45 prescivit *Dominus* de costa viri formam -am. 2 *subst.*: **a** *masc.*: *ellipt. i. q. modus subiunctivus* – *Konjunktiv* (cf. l. 135qq.): GODESC. SAXO gramm. 1,35 p. 384,5 horum verborum ... -us praeteritus et futurus, ut 'fuerimus' *eqs.* 1,82 constat ... coniunctionem 'nisi' in dictatu huiusmodi -o potius iungi, ut *eqs.* 2 p. 453,12 -us ... pendet. *al.* ERCHANB. FRISING. (?) gramm. p. 37,8 -us nuncupatur, quod aliis modis coniungitur et maxime indicativo (cf. *Isid. orig. 1,9,4*). **b** *fem.*: **a** *ellipt. i. q. tunica* -a – *Bindehaut* (cf. l. 205qq.; *de re v. A. Schneider, Die Psychologie Alberts d. Gr. 1903/06. p. 99sq.*): CONSTANT. AFRIC. theor. 6,12 p. 27 *bv* cornea patiens ex alio vel est propter -am (-inam *ed.*, *vix recte*, coniunctam *ed. Basil.*) vel propter palpebras. TRACT. de aegr. cur. p. 147,1 pannus ... ab ipsa -a (-vinctiva *ed.*, *vix recte*) trahit originem. WILH. SALIC. chirurg. 1,9 p. 306^H *maculae* non adhaerent -e. *al. v. et p. 1445,47. cf. p. 1450,27.* **β** *de cartilagine quadam epiglottidis* (*Cartilago arytaenoidea q. d.*) *i. q. iunctura, pars coniungens* – *Verbindung(sstück)*: ALBERT. M. animal. 13,14 quae (*epiglottis*) componitur ex partibus tribus, quarum ... interior est, quae dicitur innominata, et super ipsam ponitur -a, quae cymbalaris appellatur. **c** *neutr.*: **a** *quod coniungit* – *das Verbindende*: ALBERT. M. cael. hier. 15,11 p. 440^b,48 speciem equorum 'comixtorum ex albo et nigro' ... significare -um (PG 3,337^B τὸ ... συνδετικόν) extremorum perfectiva virtute. **β** *de articulo quodam epiglottidis* (*Articulatio cricoarytaenoidea q. d.*) *i. q. iunctura, pars coniungens* – *Verbindung(sstück)*: ALBERT. M. animal. 13,14 inter cimbalem et innominatam est -um duplex.

adv. coniunctive. modo comprehensionis, complexionis – *zusammenfassend, vereinigend*: ALBERT. M. elench. 2,3,8 p.

701^b,16 ambo plura significant ...; et sic unum, quod refertur ad ipsa, respicit utrumque -e vel distributive.

coniunctrix (-nt-), -icis f. *quae (con)iungit, (co)nectit* – *eine die verbindet, (ver)knüpft*: FLOD. hist. 4,6 p. 571,33 Teutbaldo ... episcopo amicales et caritatis utrimque -es (-ntrices 1) dirigit litteras *Folco archiepiscopus (usu adi.)*.

***coniunctura**, -ae f. *coniunctio, iunctura* – *Verbindung*: 1 *proprie*: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 75,19 hoc (os) ... est curvum ... nullam penitus habens -am ligamento speciali neque colligationem alicui de ossibus. 2 *meton.*: **a** *de eo quod iunctum est*: **a** *de neumis sive coniunctis sive compositis* (*de re v. Riemann, Musiklexikon, Sachteil. 1965. p. 185. 528*): LAMB. mus. quadr. p. 274^a,21 tertia divisio tertie partis est quedam *ligatura* seu -a trium figurarum (p. 275^a,13 quandocunque ternarie ligature seu -e reperiuntur. *al.*). FRANCO COL. cant. mens. 8,11 (Corp. Script. Mus. XVIII. 1974) sunt ... quaedam -ae simplicium et ligaturarum ...; quae nec ligaturae nec simplices figurae appellari possunt. 8,13. *cf. p. 1460,275qq.425qq.* **β** *compages, forma* – *Gefüge, Gestalt*: GLOSS. III 3,51 St.-S. -a galaza. **b** *de eo quod iungit*: **a** *de ossiculo quodam* (*Os sesamoideum q. d.*) *i. q. os articuli* – *Gelenkbein*: ALBERT. M. animal. 1,488 quorum (*digitorum*) quilibet dividitur ... in tres articulos et tria ossa et -as, quae sunt ossa sisamina iuncturis ... interposita. **β** *tunica coniunctiva* – *Bindehaut* (cf. p. 1449,515qq.): WILH. SALIC. chirurg. 2,4 p. 329^D si ... oculus inter -am (*an leg. coniunctivam?*) et corneam vulnus parvum habuerit. *v. et p. 1449,23.* **c** *modus coniunctionis* – *Art der Verbindung*: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 76,27 hec est ordinatio et -a ossium. 2 p. 152,27 ex hac ... -a sequitur, quod *eqs.* **d** *locus coniunctionis, commissura* – *Verbindungsstelle*: **a** *in univ.*: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 75,15 unum os ... descendit ab illa -a. **β** *rima* – *Ritze, Spalt*: PS. GERH. CREM. sal. II 10 ipsum (*argentum vivum*) reponere in eliphel et oppila bene ... -as. **γ** *sutura* – *Nah*: WILH. SALIC. chirurg. 4,1 p. 16,1 super *commixturas* et -as ossis *cranei* (p. 17,16). **δ** *confinium* – *Grenze*: FUND. Heinrichow. 1 p. 50,28 ut in -a earundem silvarum villa ... collocetur.

coniunga v. coniuga. **coniungio** v. coniunctio.

***coniungibilis**, -e. *qui iungi potest, iungendo habilis* – *fähig in Verbindung gebracht, verbunden zu werden, vereinbar*: 1 *alch.*: ALLEG. sapient. 12 p. 474^b,36 calx est lapis igni -is. 2 *philos.*: ALBERT. M. summ. creat. II 1,17,3 p. 152^b,33 formae sic factae ab eis (*causis separatis*) non erunt -es materiae generabilium et corruptibilium. bon. 534 p. 279,43 *actus criminum* a Deo separabiles sunt actu *a finibus suis* et -es finibus bonis. sent. 1,18,10 p. 507^b,27 videtur, quod *pronomen 'nostrum'* non tantum cum his -e sit, quae *eqs.* 2,1,4 p. 13^b,33 -is (*syn. communicabilis*) erit *albedo* pluribus. metaph. 2,1,1 p. 91,44 (ed. B. Geyer. 1960) quod aliorum dicitis -e et commiscibile fuit ad sapientiae succrementum. summ. theol. II 13,77,1 p. 69^a,9 illa, quae minus distant, ... -ia (*syn. unibilis*) sunt ad unum constituendum. *ibid. al. v. et l. 59.*

***coniungibilitas**, -atis f. *coniunctionis, unionis ineundae facultas, habilitas* – *Möglichkeit in Verbindung gebracht zu werden, Fähigkeit der Verbindung, Vereinbarkeit*: ALBERT. M. sent. 3,2,6 p. 29^b,14 Augustinus ... recipit -em materiae cum libidine necessario in quibusdam. anal. pr. 1,5,5 p. 622^a,19 assumptum medium est inter extrema coniungibilia per medium; et talis -s non potest esse nisi *eqs.*

coniungo, -iunxi, -iunctum, -ere. *script. et form.*: *cun-*: p. 1454,69. *congu-*: p. 1451,57. *congu-*: p. 1451,67. 1457,39. -iug(o): p. 1454,36. 1456,44. -iux(i): p. 1454,19.45. 1455,47. 1458,18. *al.* -iucx(i): ANNAL. Laub. I a. 838 (MG Script. I p. 15,9). -ncx(i): *passim*, e. g. p. 1452,3. 1453,29.31. 1454,19. 1457,31. 1458,13. -ncs(i): p. 1453,32. 1454,19.27. adde LEX Raet. Cur. 3,5,4 (ed. E. Meyer-Marthaler. 1959). -ns(i): p. 1452,8. 1457,39. 1458,13. -iussi: p. 1457,43. -nt(us): p. 1453,51. 1454,71. -gire: p. 1458,14. *praes. indic. -etur*: p. 1454,17. adde CHRON. Fred. 4,54 p. 148,7. *adv. -vinctim*: p. 1461,63. *depon.*: p. 1453,60. *usu medial. et refl. passim*; *intrans.*: p. 1454,10.435qq. et *passim* sub IV – VI, ubi

[Heßler/Antony]

inveniuntur et struct. notabiliores ad locum vel motum pertinentes; trans. praeter solitum: p. 1454,42. 1457,25. 1458,31. cf. p. 1458,45sq. partic. perf. pro adi. passim, in articulo adiuncto (p. 1458,41sq.) afferuntur tantum exempla evidenter selecta.

I iungere, conectere, coadunare, unire – verbinden, verknüpfen, zusammenbringen, vereinig(en) (cf. GLOSS. I 61,29 St.-S. -ere kamahhon. 160,5 -it cafoagit. al.): **A** de rebus: 1 corpor. et local.: **a** gener.: **α** in univ.: ALCUIN. carm. 5,3 quae (duo capita bestiae) maxilla ... pariter -xerat una. VITA Leod. 2,502 (MGPoet. III p. 37) una -ens porticus aulas. DIPL. Otton. II. 288^a p. 338,6sq. quomodo Uulturnus -itur cum aqua, que vocatur Bantra, et sicut Bantra -itur cum fluvio Forulo eqs. THIETM. chron. 3,2 Dominici corporis porcionem ... et partem unam salutifere crucis -ens posuit in rimam crucifixi Gero. al. in imag.: THEODULF. carm. 45,47 quo face -tus virosus prosilit ictus (de telo Amoris). RANGER. carm. 57 gemma ... -itur auro, cum coit in Christum cum deitate caro. **β** conserere – zusammenschließen, (einander) reichen (de manibus): CARM. Cantabr. 19,5,2 dato responso ... -xere manus. WALTHARIUS 23 dextras ... -ere dextris. **γ** compingere, compaginare – zusammen-, aneinanderfügen: CARM. de Karolo et Leone 115 pars ... saxa locat solido -ens marmora nexu. THEGAN. Ludow. 8 quae (mensa) triformis est, in modum quasi tres clippei in unum -ti. GERH. AUGUST. Udalt. I 13 p. 403,8 lignis more operculi arte -tis tegebat sepulcrum. 27 p. 415,13. **δ** commiscere – vermischen, vermengen: ANON. coit. 1,4,46 (ed. E. Montero Cartelle. 1987) -ta aqua refrigerant vina. CARM. Bur. B 193,2,2 (ed. B. Bischoff. 1970. p. 22) cum in scypho reponuntur, vinum aqua -untur. 193,3,3 quis te (sc. aquam) mecum (sc. c. vino) ausus est -ere? **ε** continere – zusammenhalten: CARM. de Karolo et Leone 174 retia quadruplici -ta ... limbo. TRACT. de schism. (MG Lib. Lit. III p. 121,39) quam (tunicam conscissam) circa pectus ambabus manibus -bat. **ζ** configere – zusammenspießen: NOTKER. BALB. gest. 1,15 p. 19,11 acuminato ligno -e (sc. caseos per medium incisos). **b** techn. et alch.: **α** in univ.: MAPPAE CLAVIC. 62 ungue superscripto medicamine et -itur species. 64 ferrum auro -ere. 95 laminam laminae -is. v. et p. 1446,50. **β** coaptare – zusammen-, aneinanderpassen: THEOPH. sched. 2,18 aequabis et -es omnes partes (sim. 3,33). 3,9 per quod (foramen) duo clavi superiores inducantur, ut sibi -antur. v. et p. 1461,58sq. **γ** conflare – amalgamieren: ANON. secret. p. 51,25 operatio argenti vivi est congelare et sublimare et id -ere. **c** natur.: URSO element. 4,2 p. 92,25 (ed. W. Stürner. 1976) hec virtus ... coniunctiva vel disiunctiva nominatur, cum et -endo substantiam substantie suum subiectum augmentet eqs. 4,4 p. 118,12 elementa in constitutione corporis per minima -untur pro modo commixtionis. 5,6 p. 158,2. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 84,33 (ed. Ch. Burnett. 1982) quis hec tam diversa -xerit. per compar.: IOH. SCOT. praedest. 19,2 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. L. 1978) elementa mundi inter se quasi quodam naturalis amoris vinculo complexa inseparabiliterque -ta. **d** anat.: ARS med. 5 p. 423,24 quibus (renibus) ... unicuique meatus inhaeret, alius qui dextra laevaue vessicae -itur (congungitur G [add. p. 151]). IOH. IAMAT. chirurg. 6,1 p. 36,9 in confinio ani sunt duo ossa, quorum alterum ultimo spondilium -tum appellatur iuxta anum. ALBERT. M. animal. 3,67 ossa, quae -untur (p. 515^b,11sq. ἀπτόμενα ... σύγκεῖται) ad invicem. 3,69 ossa capitis superiora non -untur (p. 515^b,14 συνέχουσιν) nisi per suturas serrales. al. adde: ALBERT. M. animal. 2,5 -xit natura digitos in pede elefantis, quia ... non indiguit ... fissura digitorum. **e** medic. i. q. ad concretionem perducere – zusammenwachsen, zuheilen lassen: ANTIDOT. Glasg. p. 142,26 -gungit et alta vulnera medicamen. **medial. i. q. concresecere – zusammenwachsen:** ALBERT. M. animal. 3,68 venae quaedam per abscissionem partis substantiae earum iterum -untur. v. et p. 1445,48. **2** incorpor. et spirit.: **a** gener.: **α** in univ.: TIT. metr. I 1,1,21 quaecumque gerebat corpore -tus spiritus. AGOB. epist.

14 p. 222,42 psalmista in utrumque -ens spem et timorem dicit: 'eqs.' POETA Saxo 2,413 -tis viribus. THIETM. chron. 3 prol. 23 qui (sc. Christus) caelos terris -xit. HUGO FLOR. tract. 2,1 (MG Lib. Lit. II p. 483,13) eas (duas potestates) ... **5** quadam germanitate sibi mutuo sociavit atque -xit Dei sapientia. INNOC. III. registr. 1,271 p. 374,17 (ed. O. Hageneder, A. Haidacher. 1964) illa semper dilectionis sinceritas ecclesiam ... regno -sit (syn. counivit), ut eqs. al. v. et p. 1200,62. **β** communicare – (mit)teilen, gemeinsam haben: CYPR. CORD. carm. app. 5,10,2 (MGPoet. III p. 150) 'Gloria' carmen resonat Patri atque Filio, Spiritu, quo semper exstat -ta equalitas. LIGURINUS 10,524 (MG Script. rer. Germ. LXIII. 1987) sensistis sotios -ta sorte labores. **γ** (in)figere – verankern: ALCUIN. carm. 90,26,10 sit -ta tuo pectore firma fides. **δ** pass. i. q. subsequi – unmittelbar (aufeinander)folgen (de coniunctione temp.): WILH. HIRS. const. 2,17 p. 1058^C de quinque percussionibus cymbali, duabus quidem paulisper protractis, tribus vero -tis. CONSUE. Marb. 181 (Spicil. Friburg. X. 1965) si ... prima non -itur matutinis, ut sepius in hieme (ex UDALT. CELL. consuet. 2,30 [PL 149,724^D]). **b** gramm.: GODESC. SAXO gramm. 2 p. 436,11 'communicat' etiam frequenter accusativo -itur, ut eqs. BERTH. RATISB. serm. (SBWien 147/V. 1904. p. 44,21) una illarum (dictionum), que dictiones -unt vel disiungunt. al. v. **25** et p. 1447,4.7.1449,49. per compar.: ALBERT. STAD. quadr. 30 (ed. M. Wesche, Studien zu Albert von Stade. 1988. p. 125) omnis in hoc verbo (i. Christo) modus: indicat, imperat, optat, -it. **c** mus.: AUREL. REOM. mus. 16,32 (Corp. Script. Mus. XXI. 1975) quidam volunt earum (antiphonarum) versus cum ipsorum reciprocatione nescio sub quo neophyto -ere tono. REMIG. ALTISS. mus. 511,8 (ed. C. E. Lutz, Comm. Mart. Cap. 1965. p. 346) 'ploce ... dicitur, cum diversarum sociamus', id est diversas chordas, id est -imus. SCHOL. enchir. 2,196 (ed. H. Schmid. 1981. p. 109) quae (mensurae) **35** voces vocibus sic apte -unt, ut eqs. (cf. GUIDO ARET. microl. 4,13 vox vocis -itur). HROTSV. Pafn. 1,6 pressi excellentesque soni armonice -ti quiddam perficiunt musicum. ANON. inst. patr. 20 (VeröffMusHistKommBADW. VII. 1989. p. 7) caveamus ... ne neumas ... disiunctas inepta velocitate -amus. **40** ANON. IV mus. 1,1 p. 27,22sq. (ArchMusWiss. Beih. IV. 1967) si fuerint puncta in eodem sono, non -untur actuali coniunctione ... , sed subintelliguntur -i. saepe. v. et p. 1095,9. **d** geom.: GERB. geom. 6,7 p. 94,3 unam inter eos (orthogonios) geometricam medietatem, quae utrumque una proportionem -at, te invenire miraberis. Ps. BOETH. geom. 196 (ed. M. Folkerts. 1970) quae aequas et alternas rectas lineas ad easdem partes rectae lineae -unt, ipsae eqs. 277 sub duabus -tis lineis. per alleg.: WALTH. SPIR. Christoph. II 1,174 trigona tetragonis -xit Geometrica pentagonisque ... pyramidum speciem ductura sub altum. per compar.: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 16,9 aves sequentes alie alias successive, quasi gemino ordine linearum -entium se in angulum. **e** math. et comput.: **a** computare, in summam redigere – zusammenzählen, addieren: HROTSV. Sap. 3,13 omnis ... numerus inminutus dicitur, cuius partes -tae minorem illo numero, cuius partes sunt, summae quantitatem reddunt. HERM. AUGIENS. rhythmic. 19 (SBHeidelb. Suppl. 5. 1986. p. 336) si numerus contrariae partis circumponatur partibus, quae multiplicatae ... aut iunctae (-ae JM) ... efficiant eiusdem summam, auferatur. **60** **β** (ad invicem) referre – (zueinander) in Beziehung setzen: WANDALB. horol. 18 omnibus has, lector, -ens mensibus horas eqs. **medial. i. q. referri, congruere – in Beziehung stehen, entsprechen:** WANDALB. horol. 12 mense omni prima undecimae -itur horae. mens. 265 cursibus hinc ... diem superat nox ... , vernali sub sole pari -ta recursu. **γ** **medial. i. q. continuari – zusammenhängen:** ALBERT. M. eth. comm. 394 p. 333, 68 (ed. W. Kübel. 1968/72) dicitur proportionalitas ... disiuncta, quando duae proportionem ... non -untur in aliquo termino uno. **f** philos. et natur.: ALBERT. M. eth. comm. **70** 791 p. 670,68 (ed. W. Kübel. 1987) cum sit secundum totum sui -ta corpori anima sensitiva, nullam operationem habet separatam a corpore. sens. 1,14 p. 33^a,28 visus est forma, quae

in principio exterioris pellis -itur (cf. p. 438^a, 28 συμφύεσθαι) oculo. p. 332,32 interius lumen -i exteriori eqs. metaph. 7,1,9 p. 332,78 (ed. B. Geyer. 1964) quando in diffinitione accedentis -untur genus et differentia. *ibid.* al. **g** publ. et iur.: DIPL. Loth. I. 49 p. 143,31 (ed. Th. Schieffer. 1966) ut ... monasteriolum Giacus nomine ... Faremonasterio sit sociatum et ambo in unum -ti sint. CHART. Rhen. med. I 105 p. 110,40 memorate res non separantur, sed simul -te deserviant eqs. **B** de hominibus eorumque animis, corporibus, coetibus (de corpore Christi: l.66; de personis divinis: l.34sq.) c. sensu consociandi: 1 corpor. et local.: **a** gener.: **a** in univ.: ALCUIN. carm. 28,15 ut ... celsithroni videas (sc. Leo papa) faciem ... Petro -tus in aevum (item de beatitudine aeterna: HROTSV. Sap. 5,26 non ... diu separabimur, sed oculus in caelo -emur. al.). AEDILV. carm. 10,23 coetibus hic (frater) sanctis fratrum -tus dicere psalmos dulce habuit. TRANSL. Herm. p. 410,45 corpora sanctorum recondere ac -ere (item de sepultura communi: THIETM. chron. 2,18 quem viventem dilexerat, huic se mortuum -i ... semper inploravit Mabtildis). GERH. AUGUST. Udalr. I 19 sanctimonialium congregationem componere ... et ... Christo Deo desponsatas -ere. al. **β** medial. i. q. conversari - Gemeinschaft pflegen (mit): AGOB. epist. 7 p. 184,12 non debemus eis (Iudaeis) -i participatione cyborum et potuum. **γ** medial. i. q. concumbere - beiwohnen: THIETM. chron. 1,24 p. 30,19 in cena Domini nimis inebriatus ... uxori suae ... inlicito -tus est rex. v. et p. 1215,69. **b** iur. et canon. de concubi(na)tu: LEG. Burgund. const. I 35,2 si ... ingenua puella voluntaria se servo -cxerit (sociaverit var. l.). CONC. Merov. p. 113,16 quicumque ... aliis ... se inlicito -xisse noscuntur. LEG. Wisig. 3,2,3 si post hanc contradictionem se iterum -cxerit (-cserint, -xerint var. l.) mulier ingenua et servus. SCHOL. Adam gest. 42 de mulieribus, quae se canonicis aperto ... scelere -xerant. al. v. et p. 1454,25. **c** theol. de coniunctione essentiali Trinitatis vel naturarum Christi: AGOB. dogma Fel. 7 l. 14 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. LII. 1981. p. 78) Verbum Deus unigenitus Filius Patris, sicut iste -tus et particeps constitutus Filio communicat nomine et honore eqs. (ex Fel. conf. [PL 96,885A]). GODESC. SAXO theol. 22,21 p. 322,8 Iesu Christe ... abs te domino Deo ... in unitatem personae tibi gratis -te. ARNO REICHERSB. apol. p. 5,17 docens Nestorius eam (b. Mariam) non Deum, sed tantum hominem Deo -tum genuisse. p. 11,33sq. adde: WALAHFR. carm. 75,17,2 gratias summo canimus Parenti, Prole -ta ..., Spiritu virtute pari regente tempora saeculi. WALTH. SPIR. Christoph. II 3,130 qui (Dominus) ... flectit inocciduum ... regnum quodam processu -to Pneumatis actu. **2** incorpor. et spirit.: **a** gener.: **a** in univ. (in malam partem: l.61): LEG. Wisig. 3,5,2 p. 160,3 adfinitatis consanguinitate -tas feminas ... sibi coniuges sumere. ALCUIN. carm. 55,1,9 iste (amicus) eris ... mihi magno -tus (-ntus M) a more (PAUL. ALBAR. carm. 12,3,7. CHRON. Thietm. prol. 1). 99,3,3 hanc ... aram Filibertus habebit ...; huic quoque -ta est ... Agatha (item de societate cultus: WANDALB. martyr. 41 huic [Vincentio] et Anastasium virtus -it). EINH. Karol. 19 p. 24,20 colebat ... sanctissime, quoscumque ... adfinitate sibi -xerat rex (DIPL. Karoli III. 37 ducem ... affinitate nobis -tum. al.). AMALAR. off. 4,7,10 ipsa ..., id est antiphona, -untur simul duo cori. DHUODA 3,10,7 (Sources chrét. 225. 1975) te ad illos (minores) illosque tibi -i ... ne pigeas ortor. GESTA Apoll. 310 te simul et natam quae (peccata) -xere. WIDUK. gest. 1,9 p. 14,4 familiaritate. GERH. AUGUST. Udalr. I 28 p. 416,33 caritate. THIETM. chron. 4,75 p. 218,12 qui tot tantisque ... sum -tus in fraternitate. saepe. de coniunctione c. Deo (in imag.: l.66sq.). ERMOLD. Ludow. 1,292 -i ut possit gens religione Deo. HUCBALD. carm. 2,122 capituli corpus -ere (WALTH. SPIR. Christoph. II 3,235 totus c. mundus -itur uni. al. sim. AGOB. dogma Fel. 37 l. 15 [Corp. Christ. Cont. Mediaev. LII. 1981. p. 103] -ere caput et corpus). GERH. AUGUST. Udalr. I 9 p. 398,33 totis nisibus nos aedificatori et inhabitatori nostro -ere. al. **β** conciliare - gewinnen (für): WALAHFR. imag. Tetr. 82 quotiens procerum tibimet -ere quemquam es conata (sc.

Avaritia). FLOR. LUGD. carm. 28,53 externas fidei -ere gentes. HROTSV. Agn. 56 virginis ... corrumpere mentem ... et turpi -ere ... amor. THIETM. chron. 4,4 hos (optimates) dux, quibuscumque valuit modis, sibi -ere temptans. al. **γ** medial. et refl. i. q. confoederari, conspirare - sich verbünden, im Bunde sein (mit): TRAD. Frising. 145 (a. 791/802) qui (socii) in hoc contentione -ti fuerant contra Attonem episcopum. WETT. Gall. 8 -to spiritu deceptionem (i. diabolo). METELL. exp. Hieros. 2,519 (ed. P. Ch. Jacobsen. 1982) Turcis -tos Sarra-cenos. al. usu intrans.: v. p. 1185,17. **δ** coaequare, confundere - auf eine Stufe stellen, 'in einen Topf werfen': EPIST. anon. (MG Lib. Lit. III p. 19,30) quod ab exordio scribendi quasi inseparabiles comites hereticos et scismaticos frequenter -xerim. TRACT. de schism. (MG Lib. Lit. III p. 117,31) illi (schismatici) ... -ere Christum cum diabolo volunt. **b** spec. de coniugio: **a** in univ.: CONC. Merov. p. 67,9 si quis Iudaeae pravitati iugali societate -etur (-itur var. l.). LEG. Wisig. 3,6,1 si ... maritus alteri se mulieri in matrimonio non -cxerit (-xerit, -cserit, -iuxerit var. l.) eqs. (LEX Raet. Cur. 3,7,3 [ed. E. Meyer-Marthaler. 1959]. HRABAN. epist. 29 p. 446,22). HUGEB. Wynneb. 7 p. 111,41 alios, qui iniuste copulationis coniugio -ti ... victitabant. THIETM. chron. 2,4 quam (Idam) cum sibi (filio) pater vinculo maritali -ret. VITA Cuneg. A 1 p. 821^a,8 Cunegundis ... imperatori copulariter, non carnaliter -ta. al. **β** matrimonio iungere - ehelich verbinden, vermählen: LEG. Wisig. 3,2,4 si ... servo alieno manumissicia se forte -cserit (-cxerit, -xerit var. l.). LEX Raet. Cur. 9,5 (ed. E. Meyer-Marthaler. 1959) si aliquis eam (puellam) in coniugio prendere voluerit, non antea se ad illa -at, quam eqs. THEGAN. Ludow. 20 p. 595,29 alios nobilibus feminis -unt. DIPL. Loth. I. 106 p. 252,24 (ed. Th. Schieffer. 1966) que nobis divinitus instituta lege -ta est. CHART. Rhen. med. I 186 p. 248,31 post mortem ... Arnulfi si superstes fuerit eius uxor, copuletur homini s. Salvatoris, ... infantes illorum similiter s. Salvatoris -antur hominibus. ADAM gest. 1,6 libertus -iugatur (-atur RUD. FULD. Alex. 1) libertae. TRAD. Patav. 745 p. 266,32 miles ... mulierem ... sibi in legitimam -xit uxorem. saepe. v. et p. 1217,9. in imag.: VISIO Arisl. p. 327,9 me ... Cabritim ea (Beua) -ente (cf. notam ed. p. 324). v. et p. 1448,6. **γ** in matrimonium ducere, nubere - heiraten: CAPIT. reg. Franc. 267,5 ut nemo ... ad eas (virgines aut viduas) nullo modo accedat, nisi legaliter eas nuptialiter desponsatas -xerit. usu intrans.: CAPIT. reg. Franc. 16,1 nullam facultatem -endi in quarta generatione damus. CHART. Mog. A II 674 p. 1099,23 (ed. P. Acht. 1971) que (mulier) eidem -iuxerat Herroldo. v. et p. 1448,43. **II** (iungendo) efficere, facere - (verbindend) zustandebringen, herstellen: **A** de rebus: 1 corpor. et local.: **a** gener.: **a** exstruere - errichten: CHART. Ital. Ficker 4 p. 5,48 (a. 800) dum ... -xisset ... rex cancellos in finibus Spoletanis. **β** conscribere - (zusammen)schreiben, verfassen: SMAR. carm. 3,18 ex quibus (libris patrum) hunc modicum ... volui -ere (congregare P) librum. CARM. var. I 27,2,5 hunc (librum) studuit calamus noster -ere. **γ** (con)texere - (zusammen)flechten: GLOSS. IV 301,12 St.-S. flagellum ex multis funibus -tum te samna giflotan (spectat ad Vulg. Ioh. 2,15). **b** techn. i. q. componere - zusammensetzen: THEOPH. sched. 1,16 p. 35,3 tractus, qui imitatur speciem pluvialis arcus, -itur diversis coloribus. 2,27^{capit.} de -endis et consolidandis fenestris. **2** incorpor. et spirit.: **a** gener.: **a** incohare, movere - anfangen, anzetteln: SATIRA in Mett. 56 (MG Lib. Lit. III p. 620) -ere rixas. **β** iterando fundere - wiederholt ausstoßen (de coniunctione temp.): ALBERT. M. animal. 6,51 quando -it haec avis voces, triplicat eas et tunc profert sonum kokokoz. **b** publ., iur., canon i. q. contrahere, mīre - schließen, eingehen: AEDILV. carm. 11,45 cur tu, stulte, ... copulam -ere nuptis (LO, recte ut vid. [forma ex nuptiis contracta]; natis ed., nuptus [ci. Traube] ed. A. Campbell. 1967. p. 3,1) ausus eras? AGNELL. lib. pont. 159 cun-xit foedus pontifex cum Veneticis. **70** TRAD. Ratisb. 248 qualiter quaedam coniunctio hominis ... unus ac mulieris ... -nta fuit. THIETM. chron. 6,33 p. 314,17 fraternitatem, quam ... cum Parthenopolitanis ... -xerat Boliz-

[Heßler/Antony]

lavus. *al. fort. huc spectat*: CHRON. Pol. 3,16 qui (*sc. Suatopolc*) cum Bolezlao unum scutum (*i. genus quoddam foederis?*) -xerat. *c mus. et math. (usu pass.) i. q. effici, constare – zustandekommen, beruhen (auf)*: SCHOL. enchir. 3,424 (ed. H. Schmid. 1981. p. 140) proportionalitas aut arithmetica medietate -itur aut geometrica aut armonica. **B de hominum coetibus (de persona Christi: l. 135qq.)**: 1 *corpor. et local.*: *a publ., eccl., iur. i. q. convocare, habere – einberufen, abhalten*: CONC. Merov. p. 153,5 apud Lugdunum synodus episcoporum -itur. ANNAL. regni Franc. a. 776 p. 46,20 -xit synodum ad eandem civitatem (*sc. Wormatiam*) Carolus rex. **b milit. i. q. cogere – zusammenziehen, aufbieten**: DUNGAL. (?) carm. 2,78 iustissimus heros agmina -it. *c theol. de coniunctione substantiali personae vel corporis Christi (usu medial.) i. q. consistere – bestehen (aus)*: AGOB. dogma Fel. 37 l. 375qq. (Corp. Christ. Cont. Mediaev. LII. 1981. p. 104) neque ... eodem modo, quo in Filio Dei Verbum et carnem unam credimus omnino esse personam, non -tam ex duabus personis, sed ex duabus substantiis, ... creduntur Christus et Ecclesia una esse persona, quæ -ta est ex multis personis. **2 incorpor. et spirit. i. q. constituere – einrichten, 'ansiedeln'**: IOH. SCOT. praedest. 4,1 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. L. 1978) haec (*secta*) ... sic est in medio inter utrasque praedictas ... -ta, ut ipsi partim consentiat, partim contradicat.

III adiungere, adnectere, addere, adicere – anbinden, -fügen, -knüpfen, bei-, hinzufügen: **A de rebus**: 1 *corpor. et local.*: *a gener.*: *a in univ.*: HRABAN. epist. 45 p. 499,18 in ea epistola, quam -xi ... opusculis meis. EPIST. Ratisb. 21 p. 346,3 quod -tum non construit, disiunctum non destruit. IOH. CANAP. Adalb. C 30 p. 84,31 (ed. J. Karwasińska. 1962) abstulerunt *discipuli* corpus eius et -entes caput corpori honorifice sepelierunt. CHART. Basil. C I 161 sigillum ... plebani Rubiacensis nostro (*sc. civitatis*) -entes. *al. in imag.*: ALBERT. M. nat. bon. 307 p. 110,94 (ed. E. Filthaut. 1974) virgines, quae virginittatis lilio rosam martyrii -xerunt. **β alligare – festbinden (an)**: WALAHFR. hort. 321 ramum -ito pulei auriculæ. **γ astruere – anbauen**: HROTSV. Bas. 227 cella, quae fuit ecclesiae lateri -ta. **δ admiscere – beimengen, -mischen**: ANON. coit. 1,5,6 (ed. E. Montero Cartelle. 1987) elacterium, centaurea et similia -tis speciebus pluribus. **b techn. i. q. applicare, adaptare – anbringen, anpassen**: THEOPH. sched. 2,28 quibus (*gemmis*) diligenter in suis locis -tis et stabilitis. 3,53ⁱⁿ. tolle partem auri tenuem et -e ad oram vasis superiorem. *c geom. i. q. apponere – anlegen*: ANON. geom. I 3,10 cuius (*arundinis*) medio altera arundo orthogonaliter -atur. **d natur. i. q. attrahere – an sich ziehen**: URSO element. 2 p. 45,17 (ed. W. Stürner. 1976) ignis ... sibi magis de aere immediate -xit (-iuxit *var. l.*). **2 incorpor. et spirit.**: *a gener.*: *a in univ.*: DIPL. Merov. III A 62 p. 180,14 (*spur.*) huic imperiali dono -imus, quod *eqs.* AGOB. dogma Fel. 17 l. 17 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. LII. 1981. p. 84) veritate ... et proprietate et ceteris, quæ ibi -it Felix. DIPL. Otton. I. 214 quandam villulam ... traditioni -imus. *pass. i. q. accedere – hinzukommen*: WETT. Gall. 8 furto homicidium -itur. **β (at)tribuere – erweisen, zollen**: PURCH. Witig. 279 ille fidelis, ... talem tibi (*sc. Augiae*) qui -xit honorem. **γ iniungere, mandare – auferlegen, auftragen**: FUND. Consecr. Petri p. 196,11 (ed. P. A. Breatnach. 1977) quibus (*episcopis*) erat iniunctum (-tum CDE, ed. Dürrwächter) a rege, ut *eqs.* **b publ., eccl., iur. i. q. addicere – zuschlagen, zusprechen, zuerkennen**: *a in univ.*: DIPL. Ludow. Germ. 158 p. 222,8 quas (*res*) ... iniuste abstulit Geroldus comes et potestati Zurigaugensis comitatus violenter -xit. *pass. i. q. pertinere (ad) – gehören (zu)*: DIPL. Otton. I. 152 quae (*silva*) ... ad ... Steinbeki comprehensa est atque -ta. DIPL. Ludow. Inf. 84 (*spur.*) ut ... locus ... ad sedem Patavie civitatis ... eternaliter -retur. **β incorporare – an-, eingliedern**: LIBER diurn. 87 p. 115,2 previdimus monasterio tibi commissio eundem monasterium sociare, quatenus ... vestro -tum subsistat monasterio. DIPL. Karoli III. 129 p. 207,22 ut ... ipsa abbatia illi (*ecclesiae*) -ta et unita habeatur. **γ pass. i. q. sociari – anheimfallen**: LEG. Wisig. 12,2,14 p. 421,16 medietate rerum fisco -ta. **δ tradere,**

conferre – übergeben, schenken: TRAD. Frising. 375 (a. 817) hoc funditus ... ad ... domum beatæ ... Mariae ... -xit. *traditione comprehendere – in die Schenkung miteinbeziehen* (cf. p. 1455,53): TRAD. Frising. 376 p. 320,35 (a. 817) presbiter ... renovavit pristinam traditionem ... et omnia insimul -xit, suam propriam hereditatem ... pariterque et *eqs.* 723 in omnibus simul -tis. *c math. i. q. computando addere, adnumerare – dazurechnen, -zählen*: GERB. geom. 6,3 p. 83,3 catheti numerus in se ... ducatur, eique basis numerus in se similiter ductus -atur. HERIG. reg. 2,5. **B de hominibus (de navibus: l. 52; de corpore Christi: l. 57; de essentia personarum divinarum: l. 59) i. q. associare – bei-, hinzugesellen**: 1 *corpor. et local.*: *a gener.*: *a in univ.*: ALCUIN. carm. 1,1450 indolis egregiae iuvenes quoscumque videbat Aelbertus, hos sibi -xit, docuit, nutrit. POETA Saxo 3,565 rex ... comitem ... simul -xerat illi (*monacho*) Zachariam. GESTA Apoll. 283 frater Apollonius, ... auribus intentis -as te ... nobis (*sc. regi*). BONIZO ad amic. 7 p. 603,16 hunc (*Cencium*) talem et tam pestiferum -xit sibi ... Guibertus. *al. pass. i. q. admitti – Zutritt erlangen*: CARM. var. III A 8,2 (MGPoet. V p. 628) fert scriptura vetus, plures quod sede superna non -antur nisi tres *eqs.* (*spectat ad Vulg. Ezech. 14,145qq.*). **β refl. et medial. i. q. se applicare – sich anschließen**: BEDA hist. eccl. 3,7 p. 140,22 pontifex quidam ... -xit ... se regi. VITA Leod. 1,176 (MGPoet. III p. 11) agminibus socius ... -itur illis (*sc. Luxoviensibus*) atque comam capitis ... deponere certat. ANDR. BERG. hist. 20 quidam de suis ... ab eo (*Karolo*) defecti ad Carlemannum se -bat (*sic*). RUD. TRUD. gest. 7,3 p. 265,40 cui me de exercitu -rem, ... nesciebam. HEINR. LETT. chron. 14,5 p. 77,20 Marquardus miles ... societati fratrum milicie se -xit. *al. γ adducere – (her)führen, bringen*: LEO III. epist. 8 p. 100,23 -xit (*sc. Graecus praedictus*) ad nos unum hominem Gregorii patricii, qui dixit nobis, quod *eqs.* **b publ., eccl., iur.**: *a in univ.*: LEX Raet. Cur. 16,1,4 (ed. E. Meyer-Marthaler. 1959) si taliter aliqui clericus fecerit, a fescalibus iudices ipsi -antur. **β assumere, recipere (in) – aufnehmen (in)**: CONSUE. Marb. 144 (Spicil. Friburg. X. 1965; *add. Rv*) quando quisque -itur collegio fratrum. ARNULF. SAG. invest. 3 p. 94,8 venerabilium seniorum sacrosancto conventui ... -tus est et cardinalis factus Petrus. **γ ascendere, adhibere – bei-, heranziehen**: CHART. Hersf. 5 p. 13,27 (dipl. Karoli M.) si in ipso monasterio aliqua deescordia evenerit, tunc ipsi abbas et monachi de alia monasteria regularem abbatem et episcopum canonicum ... -iugant (-ant *B*) et *eqs.* (cf. DIPL. Otton. I. 4 de alio monasterio abbatem et episcopum sibi -ant seque pacificent; *inde* DIPL. Heinn. III. 63 p. 81,41. DIPL. Heinn. IV. 217 p. 276,18). **δ conducere – in Dienst nehmen, dengen**: LEG. Wisig. 10,1,13 quod si culturas suas longius extendisse cognoscitur et sibi alios ad excolendos agros forte -xerit (-xerit, *conduxerit var. l.*). THIETM. chron. 3,23 imperator ... has (*duas salandrias*) venientes inextinguibilemque ... ferentes ignem sibi -xit. **2 incorpor. et spirit.**: *a gener.*: *a in univ.*: EINH. (?) Marc. et Petr. II 96,1 cuius (*Artemii*) neci -xerunt coniugem ac filiam. **β assignare – zuschreiben, zuweisen**: AGOB. dogma Fel. 37 l. 21 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. LII. 1981. p. 103) apparet in verbis eius (*Felicitis*), quod plus ... -at corpus Salvatoris Ecclesiae quam sanctae Trinitati. VITA Leod. 2,386 (MGPoet. III p. 34) Arrius ad ternas *personas divinas* ternam -xit usiam. **γ obligare, devincire – binden (an), verpflichten**: MANEG. ad Gebh. 48 p. 394,4 quicumque ... sui (*sc. episcopi*) efficiuntur ... , nemo ... dubitat auctori sibi necessitudine obstrictos, maiori subiectionis et fidelitatis debito -tos, quam quos vestro Heinrico ... constat annexos. BONIZO ad amic. 4 p. 580,34 occidentalem Franciam per Cunibertum suum generum Saxonum -xit imperio Otto. **δ refl. i. q. se dedere – sich widmen**: WILLIB. Bonif. 1 p. 6,9 sacris se -ere litterarum studiis. 3 p. 12,11 ut omni se intentione earum (*scripturarum*) imitatione et auditione ... -ret. **b publ., eccl., iur. i. q. (iure) ascribere, astringere, subdere – (rechtlich) zuordnen, unterordnen, unterstellen**: DIPL. Ludow. Inf. 40 p. 160,3 si quae (*mancipia*) in curte aliqua ad opus nostrum pertinente utiliter -ta fuerint. BERNH. CONST. can.

capit. 38 p. 476,29 periurum . . . esse, si quis dominum suum . . . abiuraverit, nisi reversus se ei denuo -xerit (38 p. 508,41 ei iterato et individue -i). DIPL. Frid. I. 104 (ed. H. Appelt. 1975) qui iure strictiori nostro imperio -untur. CHART. com. Mansf. III 26 omnes, qui in eadem decima quicquam ab eo (*abbate*) in feodo tenuerant, -xit ecclesie iam dicte ab ipsa hanc decimam suscepturos.

IV *attingere, adiacere, finitimum esse* – *stoßen (an), angrenzen, benachbart sein (usu medial. et intrans.; trans.: l. 25)*: A gener.: 1 in univ.: RHYTHM. 39,2,2 ab occiduo . . . mare Tyrreno -itur Asia. CHART. Sangall. B 24 p. 28,13 sicut illa edificia desursum -unt eqs. POETA Saxo 1,57. DIPL. Karoli M. 256 p. 371,10 (spur.) ubicumque fuerit aqua -ta cum terris ipsius monasterii. 2 *pertingere* – *sich erstrecken*: EPIST. Bonif. 60 p. 121,28 unam civitatem . . . -entem (pertinentem 5) usque ad paganorum fines et in partes Germanicarum gentium. B *publ. et iur. (in finium descriptione)*: DIPL. Merov. I 75 p. 66,45 una cum . . . oratorio illo ad Cruce, qui -itur (subiungit 2) ad ipso termino de ipsa villa Solemio. COD. Lauresh. 10 l. 13 usque in fluvium certum Wisgoz, ubi marcha de Basinsheim -it. LEG. Lang. p. 222,31 gastaldatus Acerentinus, qua parte -tus est cum Latiniano et Consciam. PETR. CAS. (?) chron. 4,63 (MGScript. XXXIV p. 525,13sq.) a prima parte -it *casalis* in monte, qui dicitur de Marge . . . , a secunda parte -it cum predicto flumine . . . , a tertia parte casalem sancti Nycolai. CHART. Salem. 280 p. 316,2 terminus . . . inde ascendens per vallem . . . -it predio ipsius monasterii. *al.*

V *convenire, concurrere, congregari* – *zusammenkommen, -treffen, sich versammeln (usu medial., refl., intrans.)*: A gener.: RHYTHM. 34,14,2 beatus Victor . . . , pro cuius laude hodie -cximus. AGOB. apol. 2,2 l. 25 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. LII. 1981. p. 316) convenerunt singuli de loco suo et -ti ad palacium effugaverunt ministros sceleris. B *publ., eccl., iur.*: CONC. Merov. p. 174,11 ut . . . debeant in unum -i domni sacerdotes. CHRON. Fred. 2,58 p. 82,20 quo ordine deberint -ere *Franci et Gothi*. CAPIT. reg. Franc. 25,6 ubi debeant inter se -i *missi*. EPIST. Desid. Cad. 2,17 (ed. D. Norberg. 1961) in quo loco una cum . . . conprovinciales vestros debeatis (*sc. episcopos*) -ere. CHART. Ital. Ficker 16 p. 20,49 qualiter se -gunserunt Petrus presbiter . . . cum Eribrandu . . . in presencia Leuprando gastaldio ipsius cibitatis. DIPL. Otton. II. 266 p. 309,12 ego Iohannes . . . abbas . . . ante domnum . . . imperatorem . . . -iussi me ad legem cum Landolfo comite. *saepe*. C *milit.*: 1 in univ.: ANNAL. regni Franc. a. 787 p. 78,14 iussit rex . . . exercitum fieri . . . et -ere . . . in loco, qui dicitur Farinaga. 2 *congrredi* – *aufeinander zukommen, einander nahe kommen*: ANDR. BERG. hist. 14 p. 228,11 cum . . . prope se -rent *Sarracini et Franci*. GERH. AUGUST. Udalt. I 12 p. 401,1 cum tanta vicinitate -ti essent, ut eqs. WIPO gest. 28 p. 46,17 ita -ti sunt, ut se invicem . . . affari possent. 3 *se conserere, manus conferre* – *aufeinandertreffen, sich (zum Kampf) stellen*: CHRON. Fred. 4,64 ut . . . duo imperatores singulare certamine -rent. ANNAL. Lauresh. a. 793 *Sarracini* . . . egressi sunt de finibus suis in aliquam partem Gotiae et -entes se ibi ad nostros. GERH. AUGUST. Udalt. I 12 p. 402,19 rex . . . cum suis eos sequens et, quibus se -ere potuit, occidens. FUND. Consecr. Petri p. 197,23 (ed. P. A. Breatnach. 1977) apparente luce iterum -bantur adinvicem bellantes crudeliter. *ibid. al.* D *astron. de coniunctione q. d. stellarum*: ALBERT. M. epist. Dion. 7 p. 510,38 (ed. P. Simon. 1978) luna numquam -itur soli nisi eqs. pol. 2,6^h p. 154^b,31 -untur *Iuppiter et Saturnius* . . . de nono in nonum signum in quibuslibet viginti annis octava parte anni minus. *ibid. al.*

VI (*ad-, per-*) *venire, accedere (ad)* – (*an-, heran-, hin-*) *kommen, eintreffen, gelangen (usu intrans., refl., medial.; trans.: p. 1458,31. cf. p. 1458,59q.)*: A *corpor. et local.*: 1 gener.: a in univ.: EPIST. Wisig. 5 legatos . . . partibus in nostris iam esse -tos. LEX Baiuv. 4,27 si . . . alius eum (*sc. fugientem*) per vim constare fecerit . . . , interdum inimici illius -xerint (-xerint *var. l.*) et interficerint. COD. Karol. 16 p. 513,30 -ens a d l i m i n a apostolorum . . . Desiderius rex (HIST. Lang. cont. [MGLang. p. 199,2] a. beati Petri . . . -xit [pervenit *var. l.*]

l. al.). 40 -xisse (-iuxisse V) ad nos navigium a partibus Africae. CHART. Ital. Ficker 2 p. 2,39 dum . . . rex -xisset ad Vadum Medianum. LEO III. epist. 2 p. 91,13 quando . . . in Ravenna -xerunt *fideles vestri*. seq. acc. *directionis*: WILLIB. Bonif. epil. p. 58,41 (codd. 2a.b) athleta Christi . . . Fresiam -xit. COD. Karol. 56 p. 581,1 dum Perusiam -xisset. b *medial. i. q. impingi, allidi* – *anprallen, anstoßen*: GERH. AUGUST. Udalt. I 17 p. 406,13 navis cuidam ligno importune -ta. c *medial. i. q. adipisci* – *habhaft werden, erlangen*: ALBERT. M. animal. 4,39 aliter animal non -retur cibo. 2 *publ., eccl., iur. i. q. apparere, se praesentare* – *erscheinen, sich einfinden*: EDICT. Roth. 363 quando ipse, qui pulsatur, cum sacramentalis suos -cxerit (-serint, -xerint *var. l.*) et non ausaverit iurare. DIPL. Merov. I 60 p. 54,10 ante nus debirint -ire *partes*. COD. Karol. 20 p. 522,17 reliqui . . . duo *missi* . . . apud nos -ere festinent. ANNAL. Franc. a. 781 p. 58,13 -ens se . . . dux in praesentiam . . . regis ad Wormatiam. COD. Karol. 82 p. 61,5,22 dum adhuc minime -xisset (-iuxisset V) nostris apostolicis opatibus *Liudericus*. LEO III. epist. 1 p. 87,30 -xerunt ad nos *missi* . . . Pippini regis. *al.* 3 *milit.*: a in univ.: COD. Karol. 8 p. 495,4 cunctus . . . exercitus . . . in hanc civitatem Romanam -xerunt eqs. ANNAL. regni Franc. a. 773 p. 36,5 ambo exercitus ad clusas se -entes. a. 789 Frisiones . . . navigio per Habola fluvium . . . ad eum (*regem*) -xerunt. b *aggredi (ad), admove* – *angehen (gegen), heranrücken (an)*: MAPPAE CLAVIC. 270 ipso ingenio (*sc. ariete*) -as muro. GERH. AUGUST. Udalt. I 12 p. 401,50 muris se -ere . . . non audebant. B *incorpor. et spirit.*: 1 in univ.: LEO III. epist. 10 p. 102,20 cum . . . per ordinem ad sextum -remus capitulum. 2 *assequi* – *erreichen*: COMPOS. Luc. Y 3 remanserunt *flores* ut margaritas, eo quod non -xerunt tempus. 3 *supervenire, accidere* – *treffen, fallen (auf)*: FORM. Andec. 2 -cxerunt mihi negligencias, quod res vestras furavi. 3 -cxerunt mihi culpas et meas magis negligencias pro furta, quid feci. adi. 1. *coniungens*, -entis. *continens* – *in (wesentlichem) Zusammenhang stehend*: ALAMAR. off. 1,19,13 propter duas res sibi -es, scilicet mores bonos et caelestem patriam. 2. *coniungendus*, -a, -um. *matrimonio iungendus* – *zu vermählen(d)*: ALBERT. M. sent. 4,27,16 p. 165^b,4 quartus *casus* . . . peccat contra legitimitatem personarum -arum. 3. *coniunctus*, -a, -um. I *iunctus, conexus* – *verbunden, verknüpft* (cf. GLOSS. I 60,35 St.-S. -e pizuhan): A *spec.*: 1 *gramm.*: ALBERT. M. herm. 1,4,2 p. 408^b,3 tales *enuntiationes* . . . sunt plures et inconiunctae et -ae per coniunctionem. in *prosodia*: OTFR. ad Liutb. p. 168,18 i et o . . . interdum in sono divise vocales manentes, interdum -ae. 2 *rhet.*: IOH. SCOT. praedest. 9,5 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. L. 1978) -i contrarii consideremus exempla; quae quidem -a propterea dicuntur, quod eqs. 10,1. 3 *mus.*: BERNO mens. monoch. 5,8 (Div. Mus. Art. A Vla. 1978) synnemenon *tetrachordum* . . . , id est -um. GUIDO ARET. microl. 16,14 si ex praedictis motibus alius alio plures paucioresve habeat voces aut magis -as vel disiunctas. FRUTOLF. brev. 11 p. 94,26 per trisemitonium -um et duo semitonia divisa facto tetrachordo. *al.* 4 *math.*: ALBERT. M. eth. comm. 394 p. 333,73 (ed. W. Kübel. 1968/72) -a (cf. p. 113^a,33 συνεχής) . . . est *proportionalitas*, quando continuantur duae proportionales in uno termino communi. 5 *philos.*: a in univ.: ALBERT. M. eth. comm. 791 p. 670,73 (ed. W. Kübel. 1987) operatio sua (*sc. animae*) est -a. p. 671,3 potentiae -ae (*syn. affixae*) et non-coniunctae. summ. theol. II 13,77,2 p. 73^b,25 medium per congruentiam -ius est animae quam corpori. *ibid. al.* b *compositus* – *zusammengesetzt*: ALBERT. M. metaph. 10,1,7^{capit.} (ed. B. Geyer. 1964) quae sit una natura in quolibet genere prima, utrum separata vel -a eqs. summ. theol. II 2,6,1 p. 124^b,11 omne . . . , quod -um est, natura dissolubile est. *ibid. al.* c (*extrinsecus*) *accedens, adventicius* – (*als Nebensache*) *hinzukommend, zusätzlich*: ALBERT. M. eth. 3,2,1 p. 234^a,8 virtutum quaedam sunt cardinales, quaedam autem -ae. d *coexistens, concomitans* – *gleichzeitig vorhanden, begleitend*: ALBERT. M. bon. 90 p. 59,1 eorum . . . , quae sunt voluntaria voluntate propinqua sive -a, quaedam sunt voluntaria ita, quod eqs. 6 *publ. et iur.*: a

de rebus: **a** appertinens – zugehörig: DIPL. Karoli III. 35 p. 61,10 res predictae ecclesiae . . . cum -is mansionibus. **β** -a manu vel -is manibus i. q. coadunata manu – zu, mit gesamter Hand, gemeinsam (de re v. H. Mitteis, Dt. Privatrecht. 21953): CHART. episc. Halb. 750 l. 5 (a. 1245) marchionibus . . . bona . . . integraliter simul utrisque . . . concessimus, quod -a manu appellatur (CHART. Duisb. 51 p. 79,22 [ed. W. Bergmann et al. 1989] Gerardus . . . et Reinerus . . . -a m. . . nobis resignarunt agrum. CHART. Traiect. 1673 p. 419,23 fideiussores constituit iudex super premissis cum m. -a). ACTA civ. Wism. A 884 (ed. F. Techen, Das älteste Wismarsche Stadtbuch. 1912) promiserunt -is manibus adimplere numerum eorum (item 885. 886. 887). **b** de hominibus: **a** confoederatus – verbündet: CAPIT. reg. Franc. 207 p. 77,28 nos ita -i sumus, ut unus alteri tale praebeat . . . adiutorium, quatenus eqs. **β** proximus, affinis – am nächsten stehend, (eng) verwandt: SUMMA dict. Saxon. 74 p. 227,4 sunt . . . quedam persone, que sine mandato aliorum possunt negocia procurare, et vocantur in iure -e, ut pater filii eqs. CHART. Raitenh. 204 in remissionem peccaminum meorum necnon mariti mei . . . aliorumque, quos mihi divina fecit -os clementia. CONR. MUR. summ. p. 36,3 (ed. W. Kronbichler. 1968) persona -a vel non -a. **γ** matrimonio iunctus, nuptus – verheiratet: ALBERT. M. sent. 4,27,19 p. 173^a,2 cum legitime -a muliere. VITA Leod. 1,318 (MGPoet. III p. 14) pueri innuptaeque puellae, matres -ae. v. et p. 1448,32. matrimonio adiunctus – angetraut: ALBERT. M. sent. 4,27,19 p. 172^a,2 cum legitime -a muliere. **7** anat., medic., alch.: **a** concurrens, cohaerens – zusammenlaufend, -hängend: ALBERT. M. animal. 3,66 creatio nervi secundum suam ramositatem non est ita -a (p. 515^a,33 συνεχής) et continuata in unum membrum . . . sicut est creatio coniunctionis et unionis venae. **b** adhaerens, agglutinus – festhaftend, -klebend: TRACT. de caus. mul. 38 si matrix latus -a est. **c** spissus, crassus – dicht, dick: MAURUS progn. 20 p. 36^a,36 (ed. M. H. Saffron. 1972) 'seiuincta' (-am Vat. f. 427^b,15, recte ut vid., cf. 30 p. 44^b,38) stercoris egestio, id est media inter liquidam et solidam. ANON. secret. p. 54,28 corpus molle et -um ut pasta. PS. AVIC. epist. 4 substantia -a est haec humiditas aggregata, quam ignis non separat. v. et p. 1240,60. **B** gener.: **1** de rebus: **a** in univ.: GODESC. SAXO theol. 22,11 p. 313,2 ut in ipso simul consilio -issimum debebat intellegi . . . et auxilium. **b** consertus – in engem Anschluß stehend: ALBERT. M. eth. comm. 630 p. 539,21 (ed. W. Kübel. 1987) eorum, quae magis sunt similia, debet esse -ior tractatus. **c** artus – eng: CHART. Onold. 28 p. 37,39 (ed. W. Scherzer. 1989; a. 1168) -ior sanguinis gradus. **d** concors – einträchtig: RUOTG. Brun. 37 tantus amor colligavit domesticos, ut nihil umquam . . . -ius videretur. **e** sincerus – herzlich, aufrichtig: EPIST. Teg. I 33 beneficentissimo ingenio . . . -issimam amicissimamque salutem. **2** de hominibus: **a** in univ.: RUOTG. Brun. 37 p. 39,2 imperatori alterum (sc. Wilhelmum) consanguinitate, alterum (sc. Heinrichum) probitate, utrumque familiaritate -issimos ipse . . . summa veneratione colebat. LIBER de unit. eccl. 2,16 p. 232,19 ut regi . . . esset tanto fidelior dux, quanto affinitate simul et beneficiis -ior. HELM. chron. 50 p. 99,26 vir imperio amicitia -issimus. *huc referri possunt etiam exempla supra allata, e. g. p. 1453,49sq. 57.63.* **b** familiaris – vertraut: RUOTG. Brun. 46 vicarium suum et sibi in omni negotio -issimum. EPIST. Hann. 49 p. 95,23 familiaritatem eius . . . , quem natura mihi peperit -issimum. **al.** **c** cunctus – zusammen(genommen), insgesamt: ANGILB. carm. 1,45 (MGPoet. I p. 359) vos (sc. Pippinum eiusque patrem fratresque) -os defensio diva . . . protegat.

II adiacens, finitimus – angrenzend, benachbart (cf. GLOSS. I 709,22 St.-S. Iudē et Beniamin tribus -ae erant tesamne emerka [IV 287,1 te samna gimerkte]. 747,67 -a [domus] nahaz): RHYTHM. 39,27,3 Neustria . . . -a ad Brittones. WETT. Gall. 21 in silva -a Arbonensi pago. POETA Saxo 1,53 confinia quorum (Ostvalorum) infestant -a suis . . . Sclavi.

subst. 1. coniungentes, -ium m. *matrimonio se iuncturi – die Heiratswilligen*: CAPIT. reg. Franc. 33,35 presbyteri . . . consanguinitatem -ium diligenter exquirant.

2. coniungens, -entis n. *quod iungit, coniunctionis efficiens – das Verbindende, die Verbindung Bewirkende*: ALBERT. M. bon. 8 p. 5,55 in coniunctione . . . necessarium est -s, quod est diversum a potentia et actu.

3. coniungendi, -orum m. *qui matrimonio iungi debent – die zu Vermählenden*: ALBERT. M. sent. 4,42,18 p. 493^b,43 pronuntians . . . malitiose aliquid contra -os . . . canonicam debet subire vindictam sacerdos.

4. coniunctus, -i m. *qui iunctus, consociatus est – einer der verbunden ist, Verbundener*: **1** gener.: LEG. Wisig. 12,2,14 p. 420,9 fidei nostre -os de infidorum manibus . . . eripimus. HRABAN. epist. 23 p. 430,9 ut tu ipse pro peccatis meis apud Dominum intercedas id ipsumque fraterno tibi amore -os facere hortaris. *proximus, familiaris – Nahestehender, (enger) Vertrauter*: DIPL. Loth. I. 27 (ed. Th. Schieffer. 1966) dignum est, ut imperialis dignitas tanto studiosius -orum obaudiat petitionem, quanto eqs. **2** iur. et canon. *de matrimonio (de adulterio: l. 19)*: **a** in univ.: CAPIT. reg. Franc. 157,3 si eos (adulterum cum adultera) quispiam emerit eosque -os in eodem scelere habere repertus fuerit. TRANSL. Chrys. et Dar. 27 (24) duo carnis -i copula, quorum alter eqs. **b** maritus – Gatte: AEDILV. carm. 11,40 mater, . . . -i . . . tui meritis sine crimina solve.

5. coniuncta, -ae f. **1** iur. et canon. *i. quae matrimonio iuncta est – die Angetraute*: DIPL. Karoli III. 7 p. 11,16 coniugali familiaritate legitime nobis -ae . . . sollicitae provisionis curam impendere debemus. **2** mus. *i. q. coniunctio (neumarum), figura iuncta – Verbindung (von Neumen), verbundene Figur*: ANON. IV mus. 1,1 p. 33,12sq. (ArchMusWiss. Beih. IV. 1967) per quatuor -as, tres -as, tres -as etc. 1,2 p. 38,3 quinque -as vel ligatas . . . cum una brevi pausatione. 2 p. 56,26 hic prima est -a et ibi prima est disiuncta. *ibid. al.* **3** anat. *i. q. tunica coniunctiva – Bindehaut*: v. p. 1449,54.

6. coniunctum, -i et **coniuncta**, -orum n. *quod iunctum, conexum est – das Verbundene, Verknüpfte*: **1** gener. *i. q. commixtio – Gemisch, Gebräu*: CARM. var. III B 11,11 (MG Poet. V p. 640) sic . . . -a bibat, quod nec bene vertat. **2** gramm. (in prosodia): ALDH. ad Acirc. 141 p. 200,12 passio est vox passibilis -a et unita et divisibilia discernens. **3** rhet. *i. q. quod aequale, comparabile est – das Gleichgeartete, Vergleichbare*: HUMB. Sim. 3,34 p. 242,3 a -is causae et consimilium sumantur argumenta. **4** mus. *i. q. coniunctio (neumarum), figura iuncta – Verbindung (von Neumen), verbundene Figur*: ANON. IV mus. 1,1 p. 27,25 (ArchMusWiss. Beih. IV. 1967) tria ultima distinguuntur per duo -a actu vel intellectu et unum. p. 28,6 una longa, tria -a et duo -a. p. 33,14 pes semper terminatur in paenultima -orum. *ibid. al.* **5** philos.: **a** in univ.: ALBERT. M. summ. creat. II 1,57,2 p. 490^a,33 nihil . . . -um materiae et appendiciis materiae est intellegibile. v. et p. 1446,8. **b** compositum, compositio – das Zusammengesetzte, Zusammensetzung: ALBERT. M. summ. creat. II 1,1,1^{capit.} prius disputandum est de . . . natura animae quam de partibus eius vel de corpore vel de -o. metaph. 11,1,9 p. 473,60 (ed. B. Geyer. 1964) non corrumpitur intellectus adeptus, sed quaedam actio ipsius corrumpitur, quia hanc non habet nisi in -o. **6** iur. et canon.: **a** appendix, pars incorporata – angegliederter Bestandteil: DIPL. Loth. I. 49 p. 143,23 (ed. Th. Schieffer. 1966) qualiter . . . quoddam monasterium . . . concesserit ipse (Ludovicus) esse -um prefati Faremonasterii. **b** condicio conexa – zusammengehörige Voraussetzung: GODEFR. VINDOC. libell. III (MG Lib. Lit. II p. 687,38) in ordinando episcopo electio et consecratio sunt necessitate -a, quae creant episcopum. **7** medic. *i. q. quod coaluit, concrevit – das Zusammengewachsene, Verwachsung*: BRUNUS LONG. chirurg. praef. p. 105^B intentio chirurgorum est operari . . . circa coniunctionem solutorum et separationem -orum præter naturam.

adv. coniuncte vel saepius coniunctim. **1** in coniunctione, iunctim, conexe, una – in (der) Verbindung, verbunden, verknüpft, zusammen(genommen): **a** in univ.: **a** gramm. et rhet.: DICUIL. epist. cens. 225 (Cod. Paris. N. A. 1645 f. 12^r; c. 818) sic Iacobus minor ac maior, sic Christus Iesus; quae

-m unum, disiunctim multaprehendunt... nomina eqs. (*de dionymis*). IOH. SCOT. praedest. 9,3 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. L. 1978) quorum (*sc. contrariorum*) quaedam absolute dicuntur, quaedam -e. **β mus.**: ANON. IV mus. 1,1 p. 27,19 (ArchMusWiss. Beih. IV. 1967) longam cum brevi pausatione unius temporis et brevem longam -m. 1,2 p. 38,23 quatuor ligatas -m cum opposita proprietate. 4,1 p. 69,11 hoc potest dici -m vel disiunctim. *ibid.* al. **γ comput., math., geom.**: AGIUS comput. 6,3 concurrentes feriasque... -m positas. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 142,9 (ed. Ch. Burnett. 1982) -m..., que proportio fuerit simul ES et SD ad BS, eadem simul EP et FD ad LB. ALBERT. M. lin. 3 p. 471^b,5 utrisque... quadratis divisim sumptis et non -m. **δ philos.**: ALBERT M. phys. 7,2,7 p. 518^a,15 ultima pars est complens dispositionem omnium partium praecedentium ultimam: et hoc est dupliciter, scilicet divisim et -m (*cf.* praedicab. 4,6 p. 74^a,3 forma non est in partibus d., sed simpliciter quidem in partibus -m sumptis. *ibid.* al.). summ. theol. I 15,61,4 p. 625^a,15 possunt haec -m intelligi vel disiunctim. **ε publ. et iur.**: CHART. Sangall. A 965 p. 165,20 (a. 1264) quod prefata bona omnia non -m, non divisim... possint ab ipso monasterio... alienari (*cf.* CHART. eccl. Erf. 411 in petitione sive exactione annuatim faciendi d. vel -m. CHART. Lux. IV 219 p. 301,31 dicti fideiussores... -m vel d. ... intrabunt villam de Witliche. al.). **summa facta** – *zusammengerechnet*: TRAD. Frising. 1286 p. 175,30 (a. 981) cuius per totum -m sunt curtifera II et hobe serviles III. **b continenter, cohaerenter** – *fortlaufend, zusammenhängend*: RUP. TUIT. trin. 27,31 l. 1542 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XXIII. 1972) narrata visione... continue atque -e. **c communiter** – *gemeinschaftlich*: HUCBALD. carm. 2,13 consona -m cantentur cantica calvis. **d pariter, similiter** – *gleichermaßen*: ALBERT. M. animal. 8,54 habent... hoc proprium columbae, quod mas et femina -m non de facili separant matrimonium. **e simul** – *zugleich*: HINCM. epist. 160^b,12 p. 139,37 Salomon -m dicit 'ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam' et 'responde stulto iuxta stultitiam suam'. RUP. TUIT. omnip. 22 (PL 170,471^D) erat... in quaestione non simpliciter velle Dei, sed -e velle malum. **usu philos.** (*spectat ad concomitans q. d.*): ALBERT. M. bon. 90 p. 59,15 cum nec antecederet nec -e nec consequenter voluerit aliquid, quod cum impletionem mandati stare non possit. **f subsequenter** – *unmittelbar nacheinander*: AMALAR. off. 3,26,2 ostensum est ideo -m prolatum esse passionem Christi et nostram confessionem peccatorum, ut eqs. **2 conserte** – *in engem Anschluß*: **a dense, spisse** – *dicht (geschlossen), dicht an dicht*: **α gener.** (*in imag. l. 50*): RUODLIEB V 315 vasorum rex unum denarium replet..., et sic -m, suppingere quod nequit unum plus cum martello. CONR. HIRS. mund. cont. 815 (Anal. Mediaev. Namurc. XIX. 1966) sedem sibi... inter humilitatem, sapientiam et iusticiam vendicat *patientia*, quae sic -m procedunt, ut altera separari non possit ab altera. ALBERT. M. animal. 7,70 stringunt *turtures* cohortem ita -e volando, ut una quasi alis aliam percutiat. **uniter** – *als Einheit*: MARIAN. chron. a. m. 2915 primus... omnium pedes statuarum a se invicem separavit *Daedalus* aliis -m eos fabricantibus. **β techn.**: THEOPH. sched. 1,42 lines laminas cupreas... melle... et collocabis super surculos... -m. 2,15 componunt eas (*particulas*) -m (coniunctas V) super ferream tabulam. 2,23 pones... super eam (*tabulam*) vitrum pictum diligenter et coniunctum (-m V, recte ut vid.). **b arte, stricte** – *eng (anliegend), fest*: CARM. ad Hadw. 159 (MGPoet. V p. 607) lana colo -m involvitur arto. MIRAC. Wigb. 5 (MGScript. VIII p. 521,8) boia... tam -m (convinctim *ed.*, *vix recte*) constringebat undique utrumque captivi pedem, ut nullam omnino haberet eundi facultatem. **Heßler/Antony**

coniunctio v. coniunctio. coniunctus v. coniungo.

coniunx v. coniux.

coniuratio (-cio), -onis f. *script.* cun-: p. 1463,28. *de re cf. Handwörterbuch zur dt. Rechtsgesch. I. 1971. p. 631sqq.*

I de actu affirmandi, confirmandi: **A strictius i. q. iniurandum, iuramentum (commune)** – (*gemeinsamer*) *Schwur, Eid*: CONC. Merov. p. 80,14 si qui clericorum... revelli auc-

toritate se in unum -e intercedente collegerint. CHRON. Fred. cont. 2 p. 169,17 facto placito, ut -cione facta cum pacae discederint *Leudesius et Ebroinus*. CHART. Ital. Ficker 68 p. 93,36 clerus et populus firma -e est constrictus ab... abbate, ut eqs. **RAHEW.** gest. app. a. 1166 curia celebratur, ubi -o fit ab imperatore et principibus..., quod Paschalis semper papa habeatur. *sacramentum fidei* – *Gefolgschaftseid*: ANNAL. Xant. a. 833 leudes imperatoris -es suas postposuerunt relinquentes... eum solum. **B latius**: **1 condictio, conventio (iure iurando facta)** – (*unter Eid getroffene*) *Vereinbarung, Abmachung*: FORM. Wisig. 35 quod si transcen<den>s hanc -em nostram hoc, quod in iure nostro pertinet, in aliquod augmentaverit eqs. CHART. select. Keutgen 133 p. 117,12 (c. 1120) mercatoribus... convocatis quadam -e id forum decrevi incipere et excolere. **INNOC. IV.** registr. A 508 omnes -es et securitates... factas... per F. quondam imperatorem... irritamus. **2 constitutio (per iuramentum commune civium facta)** – (*durch Verschwörung der Bürger vorgenommene*) *Gründung, Schaffung*: GESTA Camer. cont. I D 24 communiae -o omnibus ecclesiae libertatem diligentibus est odiosa.

II de actu vincendi, astringendi: **A (formula) adiuratio(nis)** – *Beschwörung(sformel)*: **1 gener. c. sensu obsecrationis, exhortationis**: PAUL. DIAC. carm. app. 7^{ut}. -es convivarum pro potu. **2 spec. in ritu sacro vel magico**: **a spectat ad exorcismum**: **α in univ.**: AMALAR. off. 1,12,17 increpatio sive -o ad diabolium. GERH. AUGUST. (?) Udalt. II 20 qui (*episcopi*) cum diabolium orationibus et -bus artarent, ut obsesum corpus dimitteret eqs. RITUALE Flor. p. 141,27 -o: ... coniuro vos, demones satane, eqs. TRANSL. Bernw. 25 (ASBoll. Oct. XI p. 1032) haec (*Mecthilda*) in furiam conversa a multis funibus est ligata, sacerdotes vero... reliquias apportantes exorcismos et -es legebant. al. **adde**: GLOSS. Roger. I A 2,6 p. 602,6 talem faciat medicus incantationem vel -em: 'eqs.' **β in ordalio q. d.**: ORD. iud. Dei A 17^a interroget eos (*sc. probandos*) sacerdos cum -e ita dicens: 'eqs.' 17^c -o hominis. B 3,4^d. PONTIF. Rom.-Germ. 181,26 (Studi e Testi 227. 1963) -o vel benedictio a quae (*inde* RITUALE Biburg. 39 [Spicil. Friburg. XIV. 1970]. *cf.* 252,26 haec est -o a: 'eqs.'). **b spectat ad incantationem**: CHRON. Reinh. a. 1220 p. 594,53 -ciones... incians *ariolus* sedentem in circulo *famulum*, si quid videret, inquisivit. **B adactio iuris iurandi** – *Vereidigung*: IULIAN. TOLET. iudic. 5 Paulus dum... iudicandus assisteret, ... princeps sub praemissa -is interpositione eum adlocutus est. DIPL. Otton. III. 48 p. 449,39 peracta... -e cunctis simul attestantibus eqs. (*inde* DIPL. Heinr. II. 114 p. 140,27). GALB. Karol. 88 meliores... iurare precepit comes..., ut vera assertione profiterentur, quis eqs.; igitur post -em conconsiderat simul in domo comitis.

III de actu foedus ineundi: **A proprie i. q. conspiratio, confederatio, coniunctio** – *Verschwörung, Bündnis, Zusammenschluß* (*cf.* GLOSS. I 426,67 St.-S. -cio hantreichida. 628,68 -o piheiz a... piswerunga q. II 101,41 -is eidsuarti. 608,46 -e einunga. al. v. et p. 1519,35): **1 gener. (fere in malam partem)**: IULIAN. TOLET. Wamb. 9 p. 508,13 si... -e Gallorum nititur vindicare tyrannidem *incentor seditionis*. CONC. Karol. 44^A p. 476,29 Leo imperator... a quibusdam improbis -e in eum facta... occisus est. RUOTG. Brun. 16 -e impia federati. DIPL. Conr. II. 251 p. 347,22 in ipsa -e manentes eamque obstinato animo observantes *Cremonenses cives*. EPIST. Meginh. 9 p. 202,15 caput -is. THEOD. PALID. annal. a. 1153 p. 87,42 -o civium Halberstadensium contra Odalricum episcopum. CONST. I 190,5 p. 267,24 -em inter Rollandum et suos sequaces cardinales cum Mediolanensibus... nefandissime perpetrata... per ipsos coniuratores... cognovimus. CHRON. Reinh. a. 1195 p. 552,36 adversus imperatorem -cio fit principum, clamor populorum. *persaepe. v. et p. 1182,65*. **2 spec. i. q. societas, communio coniurata** – *Schwurgemeinschaft, -verband, 'Eidgenossenschaft'* (*de re v. P. Michaud-Quantin, Universitas. 1970. p. 129sqq. 233sqq. F. Staab, Untersuchungen zur Gesellschaft am Mittelrhein in der Karolingerzeit. 1975. p. 371sqq. O. G. Oexle, Coniuratio et Ghilde dans l'antiquité et dans le haut moyen âge, in: Francia 10. 1982.*

[Lošek/Antony]

p. 15qq.): **a** de unione civium (cf. l. 31. p. 1462, 19. 58. 60):
 WIPO gest. 35 p. 55, 2 tumultus factus est populi Mediolanensis
 quaerentis ab imperatore, si vellet favere -i eorum. GESTA Cam-
 mer. cont. I B 2 adeo sunt inter se sacramento coniuncti *cives*,
 quod, nisi factam concederet -em, denegarent universi intro-
 itum Cameraci reversuro pontifici. *ibid.*: destituitur tota -o
 facta, iterum fidelitas iuratur episcopo. CHRON. reg. a. 1112
 (rec. II) -o Coloniae facta est pro libertate. v. et p. 1467, 59.
 de prohibitione: DIPL. Frid. I. 338 p. 174, 36 (ed. H. Appelt.
 1979) <c>om<m>unio ... civium Treverensium, quę et -o
 dici<tur>, ... cassetur et in irritum revocetur. CHART. select.
 Keutgen 152, 38 (dipl. Frid. II.) quod nulla sit -o nec promissio
 vel societas, quę theotonice dicitur eninge vel gelde, nisi *eqs.*
 CONST. II 299 quod nulla civitas, nullum opidum communio-
 nes, constitutiones, colligationes, confederationes vel -es ali-
 quas, quocumque nomine censeantur, facere possent. CHART.
 select. Keutgen 113^b (dipl. Frid. II.) cum ... consilia, commu-
 nitates, -es et hiis similia, que fuerant in civitatibus Alemannie
 temere attemptata, duxerimus omnino cassanda. **b** *usu vario*:
 ALCUIN. epist. 291 p. 449, 27 conventus singulares, quos solent
 habere et nominant -es *Angli*. CONST. II 107, 1 expectavimus
 ..., ut Lombardi -is et societatis illicite ... resipiscerent ab er-
 rore. 107, 6. v. et p. 1466, 54. 59. de prohibitione: CAPIT. reg.
 Franc. 23, 26 prohibendum est omnibus ebrietatis malum, et
 istas -es, quas faciunt per sanctum Stephanum, ... prohibemus.
 CONC. Karol. 19^G, 31 de -bus et conspirationibus: ne fiant et,
 ubi sunt inventae, destruantur. AGNELL. lib. pont. 60 p. 320, 8
 (chart.) nullam cun-em, nullum conventiculum ... ullus facere
 temptet ex clero. CAPIT. reg. Franc. 270^C, 4 ut ... a -bus et
 conspirationibus et seditioibus ... se omnes caveant. DIPL.
 Frid. I. 241 p. 34, 1 (ed. H. Appelt. 1979) omnes -es in civitati-
 bus et extra ... et inter civitatem et civitatem ... fieri prohibe-
 mus. CONST. I 313, 5 -em nullam facient nec compagniam ...
 cum aliqua persona, civitate vel loco; et si aliquam fecerunt,
 coniuratores absolvent. **al.** **B** *meton.*: 1 *manus coniurata*,
factio – *Verschwörerschar*, *Anhängerschaft*: CHRON. Fred.
 3, 4 *cyvilia* ... officia transgressa in -e Arbogastis (ex *Sulp.*
Alex. Greg. Tur. Franc. 2, 9 in -em). ANNAL. Rom. p. 471, 3
 ceteri, qui erant de eius (*Ildibrandi*) -e. p. 471, 9 *Ildibrandus* ...
 cum sua -e. 2 *coniuratus*, *fautor* – (*Mit-*)*Verschworener*,
Anhänger: ANNAL. Rom. p. 477, 17 quia ... -es defecerant et
 Romani non erant in ea voluntate, in qua antea fuerunt.
coniurator, -oris m. *gen. pl.*: -ium: l. 70. 1 *iurator* –
Geschworener: **a** *strictius i. q. iuramenti praestandi adiu-*
tor, *consacramentalis* – *Eideshelfer*, -zeuge (cf. GLOSS. IV
 662, 16 St.-S. hamedii, id sunt -es, quos nos geidon dicimus):
 LEX Ribv. 71, 3 tam ipse quam iuratores (-es *var. l.*) sui. LEX
 Frision. 10, 1 si quis homo ... falsum sacramentum iuraverit,
 ... de -bus eius unusquisque weregildum suum persolvat. CA-
 PIT. reg. Franc. 139, 1 cum duodecim -bus legitimis per sacra-
 mentum adfirmet *eqs.* CHART. Laus. 220 p. 212, 28 interrogavit
 eum (*presbyterum*) episcopus, si suos -es habuisset an non.
 ARNOLD. RATISB. Emm. 1, 17 p. 533, 48 se pollicentes eis apud
 iudices futuros adiutores necnon etiam, si necessitas exigat, -es.
al. **b** *latius*: **a** *in univ.*: CHART. Turic. 190 (a. 924/31) cle-
 rici ... cum iuramento hanc (*proprietatem*) confortaverunt
 ...; isti sunt -es tres: *eqs.* CHART. Tirol. notar. II 125 p. 77, 15
 feudum, quod divisum est a dictis arbitris et coarbitris et -bus.
β *de magistratu quodam civitatis (de re v. H. Planitz, Die*
dt. Stadt im Mittelalter. 1954. p. 135. 298. 306): CHART. se-
 lect. Keutgen 133, 2 (c. 1120) si quis ... absque herede legitimo
 moritur, omnia, que possederat, XXIV -es *fori* per integrum
 annum in sua ... custodia retineant (133, 5 manu mea dextera
 huius rei fidem libero homini et -bus f. inviolabiliter dedi). 2
coniuratus, *coniurationis particeps* – *Verschworener*, (*durch*
Schwur) *Verbündeter*, *Mitglied einer Schwurgemeinschaft*:
a *spectat ad seditionem, rebellionem, insidias i. q. conspirans*,
rebellis – *Verschwörer*, *Auführer*: EINH. Karol. 20 post
 fraudem detectam et damnationem -um (*inde* BENED. ANDR.
 chron. p. 121, 1 -ium). NOTKER. BALB. gest. 2, 12 omnes illi -es
 dignissima pena vel exiliis deportati sunt aut puniti. HERM.
 AUGIENS. chron. a. 1037 -um ... manum facile compescuit

imperator. v. et p. 1462, 64. complex – *Mitverschwörer*,
Komplize: COSMAS chron. 3, 17 p. 180, 26 estimantes *Zua-*
toplike cum sex legionibus, quod ex utraque urbe (*sc. Praga et*
Wissegrad) sui -es ... confluerent ad eos. **b** *spectat ad*
societatem, auxilium, mutuam tuitionem defensionemque i.
q. socius, confoederatus – *Bundesgenosse*, '*Eidgenosse*': **a**
de confoederatione pacis q. d.: CONST. I 427, 5 (a. 1094) si -es
 nostri aliquem de supradictis causis reum insequuntur. II
 428, 2, 15 si quis -um pacis pacem infregerit. 428, 2, 19 omnes -es
 tam domini quam civitates et alii. *ibid. al. v. et p. 1190, 11.* **β**
usu vario: GESTA Camer. cont. I D 1 episcopus ... ad iudici-
 um curiae suae -es invitans civitatem est ingressus. CHART. Ti-
 rol. notar. II 101^a p. 58, 6 iuraverunt ... de adiuvare unus alteri
 ... et quilibet eorum -um ius et rationem facere de suis amicis.
 101^b carta dictorum d(omin)orum -um. 433 dicendo, quod non
 deberet eis (*testibus*) dare aliquem militem per prolocutorem,
 nisi burgensem vel de suis -bus. CHART. Turic. 798 hanc pagi-
 nam, quia laici sumus et proprio sigillo caremus, -um nostro-
 rum in Lucerna sigillo roboramus. v. et p. 1463, 35.
***coniurium**, -i n. *coniuratio*, *societas*, *communio coniura-*
ta – *Schwurgemeinschaft*, -verband, '*Eidgenossenschaft*':
 GESTA Camer. cont. II A 372, 3 p. 200 laudat *praesul* ... -um
 propter urbis suffragium. 551, 2 p. 208 disiuncta communio ab
 iniquo -o fecit regi Heinricho fiduciam sacramento. 567, 2 p. 208
 omnes ... contra illum (*Galcherum*) ligati per -um abstulerant
 presulatum sibi Cameracensium. LAND. MEDIOL. hist. cont. 30
 p. 33, 12 dixit *Ardericus* omnibus in isto -o sibi coniuratis: '*eqs.*'
coniuro, -avi, -atum, -are. *script.*: cumi-: l. 46. p. 1465, 20.
adde ALDH. ad Acirc. 124 p. 172, 5 (*var. l.*). *depon.*: p.
 1465, 42. *usu refl.*: p. 1466, 22. *partic. perf. plerumque*
sensu medial. (e. g. p. 1466, 35. 55. 63, cf. p. 1467, 25qq. 44sq.).
interdum pass. (e. g. l. 59. p. 1465, 7. 47sq. 63. 65. 1466, 17), *raro*
act. (e. g. l. 53. 63, cf. p. 1467, 68sq.). *struct. c. dat. vice acc.*:
 p. 1465, 53. 1466, 5.
I *de actione aliquid iure iurando affirmandi, confirmandi*:
A *notione praeverbii vigente*: 1 *una*, *communiter*, *simul*
iurare – *gemeinsam*, *gemeinschaftlich*, *zugleich* (*be*)*schwö-*
ren, *beeiden* (cf. GLOSS. II 405, 37 St.-S. -ta fides gisuorani-
 triua): **a** *de assertione*: **a** *in univ.*: DIPL. Merov. I 78 p.
 69, 51 fuit iudecatum, ut sex homenis de Verno et sex de Latini-
 naco, bone fideus, ... hoc deberent -are, quod *eqs.* CHART.
 Turic. 197 p. 88, 28 isti (*septem iusiuratores*) ... -verunt, quod
eqs. **β** *de iuramento c. coniuratoribus praestito*: LEX Ribv.
 69, 1 si quis Ribvarius sacramento fidem fecerit, super XIV noc-
 tes sibi septimus ... studeat -are. 75, 1 ad diem placiti cum tes-
 tibus accedat et cum ipsis sex ... in haraho -et (cum-et *var. l.*),
 quod *eqs.* DIPL. Merov. I 60 p. 54, 7 ut ... ipsi ... abba apud
 tris homenis, sua mano quarta, ante ipso pontefeci ... hoc -are
 debirunt, quod *eqs.* LEX Alam. 61, 1 si ... dicit, quod XII solidos
 valeat *admissarius*, cum duos iuret (-et *var. l.*), quod sic valeat.
 FORM. Turon. 30 p. 153, 11 veniens iam dictus ille adprehensam
 manum vel arma predicti iudicis ... apud homines XII, manu
 sua tertia decima, dextratus vel -tus dixit, quod *eqs. saepe. v. et*
p. 1467, 32sq. **b** *de promissione*: **a** *in univ.*: FORM.
 Marculfi 1, 40 (ed. A. Uddholm. 1962) ut omnis paginsis vestros
 ... congregare faciatis (*sc. comes*), quatinus ... fidelitatem ...
 nobis (*sc. regi*) et leudesamio ... debeant promittere et -are.
 CONST. I 429 praef. Alsatienses cum suis primatibus subnota-
 tam pacis conditionem ... -vere et -tam perpetuo ... confir-
 maverunt. GALB. Karol. 27 -verunt *burgenses* vindictam comitis
 sui et ut *eqs.* ANNALISTA Saxo a. 1136 p. 770, 39 convenienti-
 bus ... diversarum provinciarum principibus ... longe ante
 prefatam *expeditionem* -tis (ANNAL. Petr. Erf. III a.
 1160 Otto marchio alique plures ... convenerunt expeditio-
 nemque ... contra Mediolanenses -verunt). **β** *c. sensu con-*
dicendi, discernendi: TRAD. Frising. 1220 p. 131, 31 (a. 972/76)
 episcopus et suus vasallus ... concambium agere inter se
 -verunt. GALB. Karol. 11 p. 567, 17 cuius (*comitis*) traditionem
 iam -vimus. CHRON. Erf. mod. I a. 1111 p. 160, 19 papa ...
 omissis, que prius conductae et -ta fuerant, imperatorem eum
 (*Heinricum regem*) benedicendo constituit. **γ** *c. sensu faci-*
endi, componendi: ANNAL. Elmar. a. 1030 omnibus reliquiis

sanctorum corporum Flandrie Aldenardis adunatis pro pace -anda. **δ c. sensu constituendi, formandi:** ANNAL. DION. Rem. a. 1140 (MGScript. XIII p. 83,36) facta est dissensio Remis et res publica -ta a civibus. GESTA Camer. cont. I D 1 cives in unum conspirantes episcopo absente diu desideratam -verunt communiam. **ε c. sensu conducendi, cogendi:** BERTH. (?) annal. a. 1079 p. 323,15 se... -tae illorum (*complicium Heinrichi*) contra se expeditioni... occurrere... praeparavit rex Roudolfus. **2 iurando accedere - mitschwören, Eideshilfe leisten:** **a de assertione:** LEX Sal. Karol. 59 si... ista omnia novem testimonia -ando... vera esse dixerint. **b de promissione:** CHART. select. Keutgen. 133,5 (c. 1120) cum duodecim... ministerialibus meis... -antibus me et posteris meos, que supradicta sunt, semper impleturos securitatem dedi. CHART. Sangall. B 502 p. 363,10 ad que privilegia... conservanda iuramento corporali cum... militibus mihi -antibus... firmiter me astrinxi. **B notione praeverbii evanida i. q. iurare - (be)schwören, beeiden:** **1 de assertione:** **a strictius:** FORM. Andec. 15 hoc -are, quod caballo suo... numquam furavi. LEX Ribv. 37,4 super XIV noctes (cum iurare, cum -are ci. ed.; id iurare, adiurare, iurare var. l.) studeat, quod eqs. DIPL. Pipp. 6 p. 10,11 si servus erat, tunc -are debebat, quod servus fuisset. DIPL. Karoli M. 169 p. 227,30 territorium, sicut ad supradictam decaniam pertinet vel Phisso -vit. CAPIT. reg. Franc. 49,4 sicut ipse (*vicarius*) hoc -are valeat, totum, sicut invenerit, in brevem mittat. al. **b latius i. q. iure iurando sibi vindicare - unter Eid Anspruch erheben (auf):** VITA Elig. 2,58 si posset in sancto loco terram ipsam -are abbas. **2 de promissione:** FORM. Marculfi 1,18 (ed. A. Uddholm. 1962) illi fidelis... veniens ibi in palatio nostro una cum arma sua in manu nostra tristem et fidelitatem nobis visus est -asse. **3 de ipso iuramento i. q. praestare - leisten:** LEX Ribv. 61,20 ipsi (*servi regis*) pro semetipsis in iudicio respondeant et sacramenta absque tangano -ent (iurent var. l.). 69,1 si... contentio orta fuerit, quod sacramentum in diem placiti non -asset (-asit, iurasset var. l.).

II de actione aliquem (rarius aliquid) iure iurando vincendi, astringendi: **A adiurare - beschwören:** **1 gener.:** **a c. sensu orandi atque obsecrandi:** **α in univ.:** NICET. ad Iust. p. 119,13 Deum nostrum -amus... et contestamus, ut... revertaris. COD. Karol. 2 p. 478,31 -o te in Deum vivum et verum... , ut eqs. HIST. Daret. p. 197,32 -ta est Achille dicens *Hecuba*: 'Adiuro te... per deos deasque'. CARM. de Karolo et Leone 383 vos ego per caram Karoli -o salutem regis, ut eiec-tum me defendatis in armis. WALAHFR. carm. 45,19 per nasum -o tuum, mi care, valeto. HEIRIC. Germ. I 3,284 ambitur precibus, cessit dilectio tandem -ta mori fratri pro laude suorum. WOLFHER. Godeh. I 39 nisi... per nomen Christi -tus... devinceretur. MANEG. ad Gebeh. 58 p. 411,21 illum (*Gregorium*) principem ad impediendam suam promotionem -asse ac multa prece provocasse. al. **c. dat.:** CONC. Merov. p. 147,13 supplex vester sanctitati vestrae suggero et... per remissionem peccatorum vobis domnis meis -o, ut eqs. **β c. acc. obi. interioris i. q. exposcere - inständig erflehen:** NICET. ad Iust. p. 119,12 quae legis, deprecavimus et per Iesum Christum redemptorem nostrum -vimus. **b c. sensu invocandi, contestandi:** METELL. exp. Hieros. 3,705 (ed. P. Ch. Jacobsen. 1982) Mathomum testem -o supremum, quod eqs. **2 spec. in ritu sacro vel magico:** **a spectat ad exorcismum:** **α in univ.:** ORD. iud. Dei A 17^d -et sacerdos aquam, ubi illos (*sc. probandos*) mittit (*item* 18^d). 32ⁱ inpone manum super caput eius et -a eum ita: 'eqs.' VITA Landel. Ettenh. 3,11 (AnalBoll. 73. 1955. p. 113,25) diabolus de potentia divinitatis... -tus... de inhabitatione miserimi corporis est egressus. EPIST. Hildeg. II 61 p. 280^D daemon litteris vestris... -tus vas possessum... reliquerat eqs. **expressius i. q. adiurando dicere - beschwörend sprechen:** ORD. iud. Dei A 29^f ista collecta desuper caput hominis -a: 'eqs.' **β in formulis:** ORD. iud. Dei A 32^k -o te, homo N., per patrem et filium et spiritum sanctum... , -o te per nomen sanctum Domini, ut panem vel caseum istum numquam possis manducare (*item* B 3,4^d). PONTIF. Rom.-Germ. 115,37 (Studi e Testi 227. 1963) -o te et contestor, diabole, per

nomen Domini nostri... , ut exeat. 116,3 -o vos, spiritus et angeli maligni... ; vos, demones, -o, ut eqs. FRAGM. med. falc. 155 (ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 179) -o te, aquila, per patrem et filium et spiritum sanctum, ne extendas pedem tuum ad falconem. v. et p. 1462,29. **c. dat.:** ORD. iud. Dei A 29^e -o tibi, homo... , ut eqs. **b spectat ad incantationem:** **a strictius:** CHRON. Albr. a. 1233 p. 932,30 habebat *necromanticus* vasculum vitreum et -vit demonem, ut se in tantum exinaret, quod in illud intraret. **β latius i. q. fascinare - betören, behexen:** HILDEG. phys. 1,128 si... aliqua mulier a viro... ullis fantasticis et dyabolicis incantationum -ta fuerit. **B iuramento obligare, iurare facere - durch Eid verpflichten, schwören lassen:** CAPIT. reg. Franc. 91,9 -ent iudices sculdassios, decanos, saltarios vel loco positos, ut nullos (*servos fugaces*) concelent. **C iure iurando addicere - durch Schwur überantworten, 'weißen':** NIVARD. Ysengr. 4,771 assiliunt hostes -tamque ruine unanimi stipant obsidione domum.

III de actione iure iurando foedus ineundi: **A conspirare, confoederari, se coniungere - sich verschwören, verbünden, zusammenschließen (cf. GLOSS. I 393,3 St.-S. -astis gizumftigitont. 403,33 -astis piheizotot. 411,63 quoniam -astis danta kisuarut edo kihantreihot. II 32,24 imposuere sibi, -verunt se, conspiraverunt, behiezunsih. 337,10 -at geeinot. al.):** **1 strictius:** **a spectat ad seditionem, rebellionem, insidias:** **α subi. homines:** IULIAN. TOLET. Wamb. 8 omnis Galliarum terra... in seditionis arma -at. EINH. Karol. 20 is (*Pippinus*)... cum quibusdam e primoribus Francorum... adversus patrem -vit. POETA Saxo 2,197 quidam -vere maligni, ut dirum facinus... patrarent. DIPL. Conr. II. 251 p. 347,13 comperimus, quod Cremonenses cives... contra Landulfum... episcopum... ita conspirassent ac -assent, ut eum... de civitate eiecissent. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 292,43 cives... Wormatienses... contra regem et episcopum suum rebellantes -bant. a. 1078 p. 312,14 comprovinciales rusticos... adversum se -tos et armis militaribus instructos... e vicino sustinebant. VITA Heinr. IV. 7 p. 27,4 quamquam dudum se tam filio quam patri numquam obtemperaturos -assent *hostes*. RUD. TRUD. gest. 7,7 p. 267,27 quoniam tota obstinatione -assent in me Herimannitae. al. **β subi. res (in imag.):** EPIST. Meginh. 34 p. 233,15 que, rogo, calamitas reliqua est, que in excidium non -asse videtur nostrum? CHRON. rhythm. Leod. 158 ruunt imbres, rumpuntur fulgura, -asse putes tonitrua. **b spectat ad societatem, auxilium, mutuam tuitionem defensionemque:** **α gener.:** TRAD. Wessof. 30 (QuellErörtBayerGesch. N. F. XXXII/1. 1984; a. 1147) cum in expeditionem Hierosolimitanam totus iam Romanus orbis cum... rege Romano Chonrado unanimiter -asset. ODO MAGDEB. Ern. 4,370 (ed. B. Gansweidt. 1989) -ant Danai geminis facientibus iras Atrydis. **β spec. i. q. communionem -tam, coniurationem inire - eine Schwurgemeinschaft, einen Schwurverband eingehen, bilden:** PRUD. TREC. annal. a. 859 p. 80,3 (ed. F. Grat et al. 1964) vulgus promiscuum inter Sequanam et Ligerim inter se -ans adversus Danos in Sequana consistentes fortiter resistit; sed quia incaute sumpta est eorum coniuratio eqs. ADAM gest. 4,40 p. 277,1 cuius rei novitate pervestiganda -ti sodales... progressi sunt. GALB. Karol. 98 cives nostri et maritimi Flandrenses nostri -verunt, ut simul deinceps starent pro tuendo honore loci et patriae. HEINR. LETT. chron. 16,3 p. 105,10 Lyvones et Letti... inter se -verunt et gladiatorum calcatione coniurationem suam pagano more confirmaverunt. al. v. et p. 1123,45. **de unione civium (cf. l. 31.34. p. 1465,45q.):** GESTA Camer. cont. IIA 371,2 p. 200 cives... quesierunt episcopo... , ut pro eiusdem commodo omnes illos communiter -are permetteret. 386,1 p. 201 -ti... iuvant *cives*... presulem contra... comitem. GALB. Karol. 96 p. 607,54 fidem vestram (*sc. comitis*) et nostram (*sc. civium*), qui in id ipsum vobiscum -vimus, violastis. al. **2 latius i. q. foederi accedere - sich dem Bund anschließen:** CARM. de Frid. I. imp. 2763 (ed. I. Schmale-Ott. 1965) tutus... populus, si -etis (*sc. Brixienenses*), uterque (*sc. Brixiae et Mediolani*). **B arma -are i. q. arma iure iurando consociare - ein Waffenbündnis beschwören:** HELM. chron. 40 p. 82,7 Saxones... , ne complices federa rumpant, omnes in defensi-

onem patriae arma -ant.

adi. coniuratus, -a, -um. 1 *iure iurando consociatus, coniunctus, confoederatus* – *verschworen, (durch Schwur) verbündet, vereint* (cf. GLOSS. II 628,55 St.-S. -os geinente. 635,66 -o [ab Histro] ... gipiheizotun. 702,24 -o geeidemo): **a** *spectat ad seditionem, rebellionem, insidias*: DIPL. Conr. II. 251 p. 347,34 omnia predia civium Cremonensium liberorum -orum et conspirantium ... ecclesie ... concedimus. VITA Heinr. IV. 3 p. 17,5 nihil -a vestra malignitas proficit. CARM. de Frid. I. imp. 2210 (ed. I. Schmale-Ott. 1965) -a rebellis turba. *expressius i. q. execratus, nefarius* – *verflucht, ruchlos*: IOH. CANAP. Adalb. A 30 p. 46,2 (ed. J. Karwasińska. 1962) ipse ... sacerdos idolorum et dux -ę cohortis ... prima vulnera facit. RUD. TRUD. gest. 7,2 collaterales eius (*Herimanni*) et consilarii erant homines levissimi ... , pars maxima de illa Lui-
ponis -a factione. **b** *spectat ad societatem, auxilium, mutuam tuitionem defensionemque*: **a** *de confoederatione pacis Rhenana q. d.*: CONST. II 428,1 praef. (a. 1254) civitates sancte pacis federe -e. 428,2 praef. interclusis nobiscum principibus et dominis -is. 428,11,6 in civitatibus vel opidis -is. *ibid. al.* **b** *de congregatione monachorum*: CHART. episc. Hild. I 38 p. 28,12 (a. 996) vos, o -a manus, filii carissimi et fratres dilectissimi. **γ** *usu vario*: BERTH. (?) annal. a. 1078 p. 312,48 cum Francorum -is centenariis. HIST. de exp. Frid. imp. p. 32,13 ille (*Ysakius*) premonitus cum aliis -is principibus et militibus irruit in eum (*Andronicum*) et eqs. (ex CHRON. Ven. Alt. p. 115,18). *locut.* -a manu i. q. *firmiter foedere* – *in festem Bunde*: HELM. chron. 67 p. 127,31 si in defensionem patriae mecum -a manu steteritis. **2** *de loco i. q. ad iuramentum ibi praestandum destinatus* – *zur Schwurstätte bestimmt, Schwur-*: LEX Ribv. 69,5 si quis ... pro ingenuitatem certare coeperit, post mala ordine cum sex in ecclesia -a (coniuret var. l.), cum XII ad stafflo regis ... coniurare studeat. *in nom. propr.*: DIPL. Loth. III. 29 p. 45,42 (spur.) ad C-um Fontem (*'Schwambrunn'*).

subst.: 1. **coniurans**, -antis m. *qui (c. aliis) communionem coniuratam, coniurationem init* – *einer der (mit anderen) eine Schwurgemeinschaft eingeht, Verschworener*: CAPIT. reg. Franc. 20,16 de sacramentis per gildonia invicem -bus, ut nemo facere praesumat. *accedente notione rebellionis*: DIPL. Conr. II. 251 p. 347,20 cum non solum diving, sed etiam mundanę leges ita -es et conspirantes dampnent, quatinus ... vita eos privari iubeant.

2. coniuratus, -i m. 1 *qui iure iurando consociatus, coniunctus, confoederatus est* – *Verschworener, (durch Schwur) Verbündeter, Mitglied einer Schwurgemeinschaft*: **a** *spectat ad seditionem, rebellionem, insidias i. q. conspirans, rebellis* – *Verschwörer, Aufwührer*: IULIAN. TOLET. Wamb. 8 unus ex -is, maligni ipsius (*Pauli*) consilii socius. *ibid.*: -orum catterbam. 11. iudic. 3 p. 531,11 ad horum -orum tyrannidem ... extinguendam. DIPL. Conr. II. 251 p. 347,39 de -orum omnium prediis (item p. 347,42). *huc spectare possunt etiam exempla supra (p. 1463,69-72) allata*. **b** *spectat ad societatem, auxilium, mutuam tuitionem defensionemque*: **a** *in univ.*: CONST. II 428,1,4 (a. 1254) propter questiones ... , que iam inter pacis federe -os habentur (428,11,1 convenientibus in unum omnibus p. f. -is). v. et p. 1464,27. **b** *socius* – *Bundesgenosse, 'Eidgenosse'*: ARNULF. MEDIOL. gest. 1,10 cives indignati una sese -i (coniuratione B) strinxerunt. METELL. exp. Hieros. 1,439 (ed. P. Ch. Jacobsen. 1982) non -i, precii sed ad arma vocati ... sumus. CONST. II 428,2,8 ut, quisquis iacebit in pignore in civitatibus nostris, a civibus et -is pacem in omnibus habeat (item de confoederatione pacis Rhenana q. d.: ANNAL. Worm. a. 1257 a Philippo de Hohenfels, -o civitatis Wormatiensis. cf. l. 56sq.). CHART. Argent. I 520 Alsacie lantgravius dilectis -is suis ... salutem. CHART. Bern. II 717 p. 776,11 aliquem ... recipere in burgensem vel -um. **2** *qui se iure iurando muneri (administrationis et iurisdictionis) addixit, iuratus, consiliarius* – *geschworenes Mitglied einer (Verwaltungs- und Gerichts-)Behörde, Geschworener, Rat(sherr)*: CHART. Traiect. 411 p. 372,4 (a. 1155) nullus hos eorum (*paroecianorum*) aqueductus ... preter

-os, quos heimrat vocant, obstruere ... presumat. CHART. select. Keutgen 135,26 ut, si leprosas vel quocunque modo commaculatas carnes vendiderint macellatores, a -is civitatis in causa quicunque convictus ... a ceterorum consorcio ... removeatur.

2. coniuro v. commoveo p. 993,60. **coniux** v. coniux.

coniuva v. coniuga. **coniuvus** v. coniux.

coniuvio (coiu-), -are. *adiuvare, opitulari* – *beistehen, helfen*: CHART. Bern. II 245^A p. 259,18 (a. 1245) dominos nostros -are debemus. CHART. Anhalt. II 257 quas (*orationes*) eis conferimus nunc et semper Domino coiuvante sub presentium testimonio litterarum. *Lošek/Antony*

coniux v. coniux

coniux (-iunx), -gis m. et f. *script.*: cun-: AGNELL. lib.

15 pont. 17 p. 285,32. 97 p. 341,28. *cog*: FORM. Andec. 17 cogive. *ibid. al.* (cf. J. Pirson, RomForsch. 26. 1909. p. 871). v. et p. 1469,65. *coi*: FORM. Arvern. 1^a coiuvus (4). CHART. Sangall. A 14 coiovi. cf. p. 1438,54. -ngiu(ge): ARBEO Corb. 30 A2 a. corr. -(n)gu-: p. 1469,24.47.55.65. adde TRAD. Weiss. 265 (ed. A. Doll. 1979) conigus. ACTA. reg. Burgund. 112 p. 275,10 (ed. Th. Schieffer. 1977) conigunx. *conux*: FORM. Andec. 59 (cod.) -io(x): DIPL. Merov. I 73 p. 65,18 coniox. cf. p. 1438,44. -ung-: p. 1469,24.69. adde REGINO chron. a. 866 p. 89,8 -ngem (B1). DIPL. Otton. I. 247 p. 354,42 -ngis. al. cf. p. 1438,61. -us: l. 20. p. 1469,49. adde CHART. Ital. Ficker 34 p. 48,18 conius. -(u)v(es): l. 17sq. adde FORM. Arvern. 6 coniuvus (cf. J. Pirson, op. cit. p. 935). cf. p. 1438,51. *form.*: nom. sg.: -iugis: CHART. Sangall. A 14. -iuxa: CHART. Sangall. A 196. gen. sg. -gix: p. 1470,2. acc. sg. -iem: DIPL. Otton. I. 360 p. 496,20. gen. pl. -ium: p. 1469,6. *rhythm.* -iúge (cf. D. Norberg, ALMA 22. 1952. p. 10): RHYTHM. 4,4,1. *de etym.*: GODESC. SAXO gramm. 1 p. 375,13 de 'coniunxi' demitur 'n' et ultima 'i' et regulariter dicitur 'coniux'. *ibid. al.* cf. coniuga.

35 **I subst.**: **A masc.**: 1 *in univ. i. q. maritus, vir* – *Gemahl, Gatte, (Ehe-)Mann* (cf. GLOSS. III 715,27 St.-S. maritus vel -nx karl. al.): **a** *proprie*: COD. Lauresh. 920 (a. 769) ego ... Rootgardis pro -e meo et pro anima germani mei ... dono eqs. AGIUS vita Hath. 2 soror *Hathmodae* regis regi filio, digno digna iugalis -i iuncta est. DIPL. Karoli III. 166 quas (*res*) a suo ... -e divę memorię Hludovico ... adquisivit Angilberga. RATHER. prael. 2,4 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLVI^A. 1984) -x vel maritus es? HROTSV. Bas. 144 narratur mulieri, quod non catholicus fuerit -x miser eius. IOH. CANAP. Adalb. A 19 p. 29,4 (ed. J. Karwasińska. 1962) quam (*mulierem adulteram*) cum ... parentes decorati -is decapitare quęrent. THIETM. chron. 4,56 laboravit ... pro conversione -is sui. BONIZO ad amic. 7 p. 606,21 ducem Gotefridum, nobilissimę Matilde -em. al. **b** *per compar. de rebus (usu alch.)*: TURBA phil. 27 punica ... suum amplexata -em eqs. *ibid. al.* **2 c. colore quodam (usu plur.)**: **a** *qui matrimonio (inter se) coniuncti sunt* – *Ebeleute, Ehepaar*: **a** *iur. et canon.*: LEG. Wisig. 3,6,2^{tit.} ne inter -es divortium fiat. SALOM. II. epist. 30 p. 415,28 quosdam -es, quos iniuste ... coniunctos audimus, ... separari praecepimus. p. 416,5 quia idem -es ... sibimet consanguinitate iuncti essent. DIPL. Frid. I. 853 p. 83,15 (ed. H. Appelt. 1990) defunctis ... ambobus sine prole -bus ad proximos eorum heredes ... substantia devolvetur. STATUT. ord. Teut. p. 52,33 uno -um decedente dimidia pars bonorum defuncti ordini cedet. al. **b** *eccl. et theol.*: WALAHFR. carm. 25^a,3,2 -um (sc. *Zachariae et Elisabeth*) mutae sterilesque fibrae iam vigent donis uteri. REGINO syn. caus. 1,341 quod ante communionem abstinere debent -es. ALBERT. M. nat. bon. 154 p. 65,80 (ed. E. Filthaut. 1974) quod (*coniugum*) fuit voto continentiae ab utroque -um consecratum. 348 p. 123,46 uterque -um ius habet in alterius corpore. sacram. 237 p. 155,9 in utroque *iure* (sc. *divino et humano*) sunt aequales -es. 239 p. 156,39 quare in isto sacramento (sc. *matrimonii*) efficientia sacramentum non sint in operatione ministrorum, sed in operatione -um. 248 p. 163,27 utrum tenentur *leprosi* ... reddere debitum altero -um sano existente. eth. 8,3,8 p. 550^b,45 steriles -es citius ... dissolvuntur quam non steriles. al. **γ** *usu com-*

[Konstanciak]

muni: CHART. Port. 107 (a. 1234) promissum est ... -bus memoratis *eqs.* CHART. select. Keutgen 327 recognoverunt dicti -es ... se vendidisse domino Hezeloni ... census annuos. *ibid.* *al.* **b** *qui lege matrimonii tenentur* – *Verheiratete* (cf. GLOSS. II 236,15 St.-S. -es chehiten): LEG. Wisig. 3,4,12^{tit} de adulterorum -um (-ium *var. l.*) rebus. SALOM. II. epist. 24 p. 410,11 servis et liberis, -bus et continentibus. **B** *fem.*: *uxor, mulier (nupta)* – *Gemahlin, Gattin, (Ehe-)Frau* (cf. GLOSS. I 709,6 St.-S. -em suam sina gemahalun. IV 137,22 -x kōna. *al.*): **1** *proprie*: **a** *gener.* **a** *in univ.*: BEDA hist. eccl. 4,19 p. 244,27 Sexburg, quam habuerat in -em Earconberct rex (HINCM. annal. a. 870 p. 108,25 concubinam suam ... in -em sumpsit *Karolus*. BONIZO ad amic. 5 p. 590,6 eius [*ducis*] relictam accepit in -em. CHART. Brixin. 114 p. 121,29 quam [*filiam*] ... Albertus ... Gundachro ... in -em cum CCC lib. Veron. assignabit. *al.*). ARBEO Emm. 36 p. 80,23 cuiusdam rustici -x (-nx *var. l.*). WANDALB. martyr. 168 Montanum ... cum -e sancta. ANNAL. Xant. a. 869 p. 27,13 Lotharius ... relictam legitima -e ... concubina usus est. POETA Saxo 3,31 effera -nx. HROTSV. Mar. 436 quos (*viros*) sine -bus fecit consistere casus. WIDUK. gest. 1,37 rex dedit filio suo Oddoni -em filiam Ethmundi regis. THIETM. chron. 7,27 Rothulfi regis inclita -nx. 7,74 sepultus rex ... iuxta ... -em suam. IOH. VEN. chron. p. 116,13 rex cum -gunge. BERTH. (?) annal. a. 1060 Heinricus palatinus comes ... -em suam occidit. EPIST. Hann. 34 p. 73,12 filium mihi datum a Domino de mea -e. *persaepe. usu attrib.*: IOH. SCOT. carm. 2,3,23 miserum (*regem mundi i. e. hominem*) decepit femina -nx. *sensu colectivo*: AGNELL. lib. pont. 97 p. 341,24 maritus aporiatus huc illuc vagans -is timore. FLOR. LUGD. carm. 1,24 semper nexa viro, nisi constet adultera, -nx. **β** *de concubina*: VITA Ioh. Gualb. 2 (MG Script. XXX p. 1105,33; a. 1092/1120) -x episcopi nomine Alberga. **b** *publ., iur., canon.*: **a** *spectat ad praecepta*: LEG. Wisig. 3,6,2 p. 167,14 ut nullus virorum ... facere divortium inter se et suam -em audeat. LEX Baiuv. 8,2 minuetur ipsius -is ueragelt. CONC. Karol. 16^A,17 si quis ... a propria -e adulterina separatus fuerit *eqs.* FORM. extrav. I 10 p. 539,20 ut prius arras -is ... concedatur (cf. FORM. Turon. app. 2 p. 163,25 -giae). CAPIT. reg. Franc. 252,39^a ut ... canonicae transgressor disciplinae priorem -em reciperet. PETR. DAM. grat. 34 p. 67,28 numquid post depositionem symoniacus ... -em ducere ... poterit. *saepe. adde*: CHART. Tirol. 563 p. 46,34 (a. 1206) si quis ... promittat alicui mulieri, quod ipsam habere velit in -em *eqs.* **β** *spectat ad negotia*: FORM. Marculfi 2,3 l. 13 (ed. A. Uddholm. 1962) ego ... et -x mea illa ... *donamus* ... villas (CHART. Fuld. B 11. *al.* cf. CHART. Turic. 308 [a. 1155] ego ... cum -guge mea ... donavi predium. *al.*). TRAD. Weiss. 202 (ed. A. Doll. 1979) si g n u m Otmaro et coniux sua Imma, qui hanc testamentum fieri rogaverunt (TRAD. Frising. 1 p. 28,4 s. Moatberti ... et -x eius Totana simul cum illo ... firmans. *al.*). DIPL. Loth. I. 29 p. 105,13 (ed. Th. Schieffer. 1966) nos ... Auae, -is ... Ugonis obtinatis nostri, concessimus quandam curtem (*sim.* DIPL. Arnulfi 42. *al.*). DIPL. Heinr. II. 170 locum Babenberc dictum ... consentiente ... -guge nostra Cunigunda ... in ... sedem episcopatus proveximus (cf. DIPL. Conr. III. 8 p. 16,5 [ed. F. Hausmann. 1969] quam [*ecclesiam*] ... assentiente ... -e sua ... large ... dotavit comes. *al.*). CHART. Brixin. 35 p. 41,12 (a. 1120) quod (*praedium*) a quodam nobili ... et a -e eius ... comparavimus. *saepe. adde de traditione uxoris*: COD. Lauresh. 2400 (a. 779) dono ... hubam unam et servum cum -e sua *eqs. al. v. et p.* 715,34. **γ** *usu vario*: FORM. Andec. 9 domino fratri illo ... et -x sua illa ego illi (*item de salutatione*: FORM. Wisig. 15 dulcissima -i [-gae Roz.] meae ill. ill. *al.*). FORM. Turon. 19 dum inter illo et -e (coguge *var. l.*) sua illa non caritas ... regnat (cf. p. 143,8,51). CONC. Karol. 50^D,5 p. 612,35 ut ... pro vita imperatoris, -is et prolis eius ... Domini misericordiam ... exorent *populi* (cf. CAPIT. reg. Franc. 196,20. DIPL. Karlom. [II.] 26 p. 324,22 pro nobis, -nge et prole. *al.*). DIPL. Loth. I. 23 p. 95,5 (ed. Th. Schieffer. 1966) dum dilecta -x nostra ... nostram ... monere procuraret clementiam (cf. DIPL. Arnulfi 44 depraeatione et rogatu

dilectae -is nostrae ... res ... concessimus. DIPL. Otton. I. 360 p. 496,14 per interventu hac petitione ... dilecte -ix Adalheid imperatricis. *al.* **c** *eccl. et theol. de sanctimoniali i. q. sponsa* – ‘*Braut*’: IDUNG. PRUF. argum. 488 (ed. R. B. C. Huygens. 1980; c. 1145) haec caelestis -x quod diligentissima custodia sit servanda *eqs.* (582). **2** *in imag. et per compar.*: **a** *de anim.*: RHYTHM. 146,21,1 (*de ape*) masculus qui non sum, sed neque femina, -x filios ... parturio. HUMB. Sim. 2,13 p. 153,40 nec sibi (*viperarum*) caput est nec infandae -i (cf. *Plin. nat. 10,169sq.*). NIVARD. Ysengr. 4,936 -bus bis sex impero solus ego (sc. *gallus*). **b** *de rebus*: RHYTHM. 146,56,2 (*de sole*) -x illa (*soror*) mihi, huius et ego maritus. EPIST. Worm. I 20 p. 38,3 quo non satis firme ... -is prebendē dico, me conubiis adiungere coniveam. CARM. Bur. B 194,3,2 in cyathis Domini non est -nx aqua vini (cf. 194 add. p. 31 cum fieret rosei -nx [-x *var. l.*] Thetis alba Lyei). REIN. ALEM. phagifac. 77 Ceres ..., iocunda ciborum cunctorum -nx. *de latrunculo in ludo scacchorum*: CARM. Bur. B 210,17,1 rex manet incaptus subtracta -e solus *eqs.*

II adi.: *matrimonio coniunctus* – *ehelich verbunden, verheiratet*: CONC. Merov. p. 198,19 si quis ... cum his personis, quibus a divinis regulis prohibitum est, -nx est *eqs.* cf. p. 1469,28. *Konstanciak*

coniuxa v. coniux. **conixe** v. conecto p. 1285,36.
conixus v. conitor. **coniza** v. conyza.
conl- v. coll- *praeter*:
conledo v. collido. **conlego** v. 1. colligo.
conloquintida v. colocynthis. **conlusio** v. conclusio.
conm- v. com(m)- *praeter*:
conmessatio v. commissatio. ***conmitancia** v. *comitantia.
conmutus v. commoveo.
connascor, -natus sum, -i. **1** *simul nasci, fieri* – *zugleich wachsen, entstehen*: ALBERT. M. animal. 3,95 pili ..., qui -untur (cf. p. 518^b,25 συγγενεῖς) ex generatione. 22,53 in pullo equi, quando nascitur, caruncula quaedam in fronte -itur (cf. p. 577^a,8 ἐπιφύεται). **2** *innasci, ingigni* – (*von Natur aus entstehen, angeboren werden*): ALBERT. M. cael. hier. 2,10 p. 55^b,24 huiusmodi ... passiones (sc. *ut concupiscentia*) -untur nobis. **3** *adolescere, maturescere* – *heranwachsen, -reifen*: ALBERT. M. eth. comm. 625 p. 535,30 (ed. W. Kübel. 1987) ad hoc ..., quod intelligant *pueri sermones*, ‘oportet -i’ (p. 1147^a,22 συμφύναι), id est quantum ad hoc, quod fiat eis connaturale pro habitum acquisitum *eqs.* (eth. 7,14 p. 474^a,18 oportet eos [*pueros*] -i et habitum quasi in naturam transponi).

adi. connatus (cogn-), -a, -um. *ingenitus, natus* – *angeboren*: ALBERT. M. metaph. 9,3,1 p. 531^a,8 quaedam (*potentiae*) sunt -ae (cognatae ed. B. Geyer. 1964. p. 418,54; p. 1047^b,31 συγγενῶν) nobis et innatae. cf. p. 793,559q.

connaturalis, -e. **I adi.**: *A naturā aequalis* – *der Natur nach gleich, gleichartig*: **1 theol.** (*ferre de personis trinitatis; de Christo et hominibus*: l. 55.59): GERHON. novit. 6,5 (ed. N. M. Häring. 1974) pater habet illud v e r b u m sibi -e (6,7 v. patri -e). glor. 20,9 p. 1151^C unum ... Deus pater filium sibi -em et coaeternum ... genuit. 22,1 p. 1157^B hinc est et homo ex Deo natus Deo patri in divinitate -is, et Deus ex homine natus virgini matri est in humanitate -is. ARNO REICHERSB. apol. p. 17,30 bonitas ipsorum (*patris et filii*), spiritus scilicet -is amorum. ALBERT. M. euch. 3,1,8,2 p. 271^b,11 quinque sunt, quae faciunt nos Christo -es et unibiles. *al. v. et p.* 1205,72. **2 philos. et natur.**: GERHON. glor. 22,1 p. 1157^B hoc habet nascentium natura, ut sint gignentibus -ia. ALBERT. M. eth. comm. 209 p. 188,44 (ed. W. Kübel. 1968/72) ista fortitudo (sc. *quae est propter furorem*) est -issima (cf. p. 1117^a,4 φυσικωτάτη) verae fortitudini. phys. 4,1,13 p. 227,28 (ed. P. Hoßfeld. 1987) quando ... *quiescens* est in continente -i sibi et simili sibi secundum naturam, tunc quiescit. *al.* cael. 2,3,1 p. 143,78 (ed. P. Hoßfeld. 1971) intelligitur ... genus id, quod est -e secundum idem subiectum *eqs.* anim. 1,2,7 p. 34,44 (ed. C. Stroick. 1968) dicebat ... *Plato* animas ab initio factas in -bus et in comparibus stellis. veget. 4,58 terra homogonealis et -is ... commixioni, quae exigitur ad plantarum originem. 4,134 in herbis minoribus folium est quasi loco rami et est -e stipiti. *al.*

B naturae congruens, naturalis – naturgemäß, natürlich: 1 *in univ.:* a *philos.:* ALBERT. M. eth. 1,6,15 p. 102^b,3sq. efficitur *delectatio* ex propria et -i operatione *proprii* et -is (cf. p. 115^a,14 κατὰ φύσιν) *habitus* non impedita (metaph. 11,2,11 p. 497,77 [ed. B. Geyer. 1964]. summ. theol. I 2,7,1 p. 25,58 [ed. D. Siedler. 1978]). 2,1,8 p. 162^b,5 communis ... haec (*delectatio*) omnibus animalibus est et in hominibus secundum animalitatem -em radicata. metaph. 11,2,11 p. 497,15 (ed. B. Geyer. 1964) est motus actus sibi (*moventi*) essentialiter -is. summ. theol. I 2,7,2 p. 25,77 (ed. D. Siedler. 1978) fruitio erit circa optimam et -issimam operationem. *ibid. al. remisius:* ALBERT. M. eth. 7,1,5^{capit.} de solutione ... dubitationis -i et vera. **b natur.:** ALBERT. M. cael. 2,4,8 p. 194,59 (ed. P. Hoßfeld. 1971) forma gravis sive gravitatis in terra, quae -is est loco tali. nat. loc. 2,1 p. 24,50 (ed. P. Hoßfeld. 1980) quae (*species grani*) illi loco -is est. meteor. 2,3,2 p. 566^a,37 circumferentia terrae non ubique est locus -is aquis. veget. 2,134 *animalia venenosa* habentia vapores grossos sibi -es. 4,93 locus conveniens et aer -is plantae. animal. 15,88 omne ... , quod est in corpore, ... aut est ex hiis, quae -ia (cf. p. 724^b,24 τὸν κατὰ φύσιν) sunt corpori, aut *eqs.* euch. 3,1,8,1 p. 271^a,11 in naturali ... cibo nihil unitur ei, qui cibatur, nisi quod -e est illi *eqs. ibid. saepe.* 2 *insitus, nativus – von Natur eigen, angeboren:* a *philos.:* ALBERT. M. metaph. 1,5,14 p. 88,11 (ed. B. Geyer. 1960) *principia sciendi* sunt in nobis '-ia' (cf. p. 993^a,1 σύμφυτος) nobis 'existentia' *eqs. ibid. al. v. et p. 1209,69.* **b natur.:** ALBERT. M. anim. 2,3,20 p. 128,11 (ed. C. Stroick. 1968) aer ... quidam connaturaliter tenetur in aere et -is (p. 420^a,4 σύμφυτος) est auris tympano (animal. 19,22 aer -is auri).

II subst. neutr.: A *quod natura aequale est – das der Natur nach Gleich(artige):* ALBERT. M. summ. theol. I 1,5,1 p. 17,19 (ed. D. Siedler. 1978) propter nostrum materialem intellectum, qui in -bus sibi paulatim lucem colligit et ... sic tandem ad contuenda clarissima consurgit. **B quod naturae proprium est – das zur Natur Gehörige:** ALBERT. M. metaph. 1,5,14 p. 88,15 (ed. B. Geyer. 1960) -ia ... naturam non derelinquunt.

adv. *connaturaliter. 1 *per aequalitatem naturae – in einer Natur:* GERH. (?) tract. I 1 (ArchHistDoctrLitt. 32 [40]. 1965. p. 142) patrem in filio, filium in patre coessentialiter et -r ... catholica ... confitetur ecclesia. ALBERT. M. euch. 3,1,8,4 p. 273^b,21 vocamur ad Christum, ut sic -r et concorporaliter sibi ... simus uniti. 2 *per modum naturae convenientem – der Natur entsprechend, naturgemäß:* ALBERT. M. cael. hier. 1,2 p. 14^a,6 dixerat ... , quod radius procedens nos reducit in ... unitatem ... , et quod hoc fit proportionaliter et -r (PG 3,121^c σύμφυτος) nobis (summ. theol. I 1,5,1 p. 17,5 [ed. D. Siedler. 1978] '-r n. et proprie'). 15,3 p. 407^b,23 per tensionem cinerum *ignis* est 'subito relucens -r et proprie sibi' (somm. 1,2,9 p. 154^a,16 p. et -r locus, qui est circa cerebrum, frigidissimus ... est. v. et l. 49). eth. 7,1,5 p. 474^b,11 oportet ... -ius huic quaestioni solutionem adhibere. 3 *natura, naturalis – von Natur aus:* ALBERT. M. eth. 7,2,4 p. 508^a,36 -r (p. 1153^b,32 φύσει) omnia in se habent quoddam divinum. metaph. 1,5,14 p. 88,17 (ed. B. Geyer. 1960) cum -r in nobis habeamus potissimam omnium scientiarum de qualibet rerum *eqs. v. et l. 28.*

***connaturalitas, -atis f.** 1 *aequalitas naturae – Gleichheit der Natur, Gleichartigkeit:* a *in univ.:* a *theol.:* ALBERT. M. miss. 2,9,2 p. 61^b,38 quod ... dixit *Andreas* 'filium eius unicum', in filio eius notat et generationis processionem et -em divinitatis. **β philos.:** ALBERT. M. phys. 4,1,13 p. 227,27 (ed. P. Hoßfeld. 1987) id, quod quiescit, quiescit propter similitudinem et -em continentis se. mot. proc. 2,7 p. 67,72 ipsa suae substantiae compositione oportet, quod habeat *spiritus* cum utrisque (sc. *gravibus et levibus*) hanc -em. summ. theol. II 15,92,3 p. 197^a,16 *mulier* non est in eadem -e cum viro secundum speciem, sed in eodem genere tantum. **adde:** ALBERT. M. metaph. 3,1,3 p. 110,29 (ed. B. Geyer. 1960) patet ordo et -s inductarum quaestionum. **γ natur.:** ALBERT. M. animal. 15,114 propter -em ... sanguinis ad sperma accidit, quod *eqs.*

17,21 citrinum in ovis -em habet cum fece vini. 20,37 cum spiritus plus -is habeat cum fumo ... quam cum lumine. **b congruentia, convenientia naturalis – natürliche Beziehung, Übereinstimmung:** ALBERT. M. cael. 2,4,8 p. 194,62 (ed. P. Hoßfeld. 1971) aptitudo naturalis 'ignis est incedere ... ad horizonta' propter -em, quam habet ad horizontem. anim. 2,3,20^{capit.} (ed. C. Stroick. 1968) qualiter auris -em habeat ad sonum. veget. 5,59 quae (*ligna*) -em (naturalitatem *var. l.*) habebant ad effectum coelestem. nat. anim. 1,8 p. 17,9 -s perspicui ad lucem. euch. 3,1,8,1 p. 271^a,9 de ... cibi ad cibatum unibilibitate, quam habet ex -e ad eos, quos cibat. *ibid. al.* 2 *natura(litas) – Natur(gemäßheit), Natürlichkeit:* ALBERT. M. cael. hier. 15,3 p. 407^a,16 secundum -em *ignis* ... , scilicet quod est per se ipsum motus. eth. 2,1,8 p. 161^a,28 si *passiones et actus* connaturales sunt vel ad similitudinem -is per consuetudinem redactae. 7,1,6 p. 478^a,42 a quibus (*passionibus*) continere difficile est propter -em.

***connaturaliter v. connaturalis.**

connatus v. connascor, cognatus.

20 ***connavigans, -antis m.** *qui cum aliis navigationem exercet, socius exercitor navis – einer der mit anderen (Handels-)Schiffahrt betreibt:* ALBERT. M. eth. comm. 738 p. 628,48sq. (ed. W. Kübel. 1987) videtur, quod -ium non sit aliqua amicitia, quia sicut se habent figuli ad invicem, ita -es *eqs.* p. 628,53 uterque -ium quaerit proprium lucrum *eqs.* 761 p. 643,19 quae (*politica amicitia*) fundatur super 'confessionem communicationis' operationum, sicut est '-ium' (cf. p. 1161^b,13 συμπλοκαί) et conperegrinantium. eth. 8,3,1 p. 538^a,2 de -bus et commilitonibus. *ibid. al.*

30 ***connavigator, -oris m.** *qui cum aliis navigationem exercet, socius exercitor navis – einer der mit anderen (Handels-)Schiffahrt betreibt:* ALBERT. M. eth. 8,3,1 p. 537^a,16 communiter consueverunt appellare velut amicos -es (p. 1159^b,28 σύμπλοους) et commilitones. p. 537^b,6 -es ... dicimus non quorum utriusque navigatio est, sed quia lucra navigationis ad commune referunt.

***connauta, -ae m.** *socius nauta – Mitseemann, Mitmatrose:* CHART. Brem. 342 p. 384,20 (a. 1269) si spoliator aliquem leserit ... et hoc per -as probari poterit, emendabit, prout iustum est.

connectio v. conexio. connecto v. conecto.

***connegotiator** (cumn-), -oris m. *negotii particeps – an einem Rechtsgeschäft Beteiligter:* LEX Sal. Merov. 47,1 unusquisque <de> cumnegotiatoribus (cumneguc- *var. l.*) <suus> alter alterum admoneat.

45 ***conneo, -evi, -ere. consuere – (zusammen)nähen:** ΕΚΚΕΗ. IV. cas. 58 p. 216,2 de cilicio ... , quo ipsa (*Wiborada*) utebatur, ... pulvillum filio suo ... in abstinentiae diebus utendum -verat.

50 ***connestabilis v. *comestabulus.**

***connestabularia, -ius v. *constabul-.**

***connexim v. conecto. connexio v. conexio.**

1. ***connexitas v. *conexitas. 2. connexitas v. convexitas.** **connexivus v. conexivus. connexui v. conecto.** 55 1. **connexus v. conecto. 2. connexus v. convexus.** **connibeo v. coniveo. connicio v. conicio.** **conniencia v. coniventia. connitor v. conitor.** **connivencia, -tia v. coniventia. conniveo v. coniveo.** **connixus v. conecto. *connobilis v. *cognobilis.**

60 1. **connodo, -are. complicare – (ineinander) verflechten:** ALBERT. STAD. Troil. 5,289 concutiat interiora dolor, -et digitos tortura (*ex Galfrid. Vinos. poetr. nova 371*).

2. **connodo v. 1. corrodo.**

65 **connomen v. cognomen. connomino v. cognomino.**

connosco v. cognosco.

70 ***connotatio, -onis f.** *notatio secundaria, consignificatio – Mitbedeutung, -bezeichnung, 'Konnotation' (cf. Hist. Wb. d. Philos. IV. 1976. p. 975):* ALBERT. M. sent. 1,14,5 p. 395^a,42 si dicitur 'temporalis processio', iterum non addit nisi -em effectus in creatura. summ. theol. I 12,50^a p. 386,52sq. (ed. D. Siedler. 1978) quarto (*modo*) -e *notantur distinctiones personarum*, ut in his verbis, mittere, mitti, dare, dari, in quibus per

-em distinguitur missus a mittente.

***connoto**, -atum, -are. *simul notare, consignificare – zugleich bedeuten, mitbezeichnen*: ALBERT. M. sent. 1,3,4 p. 95^b,14 attributa duplicem habent comparisonem, scilicet ad substantiam causae, in qua sunt, et ad effectus, quos -ant (1,14,5 p. 395^b,7 datio ... principaliter effectum -at. summ. theol. I 18,70,2 p. 733^a,11 alius effectus est -tus, cum dicitur: Deus est in omni loco, et cum dicitur: Deus est in omni re. al.). cael. hier. 1,1 p. 10^b,25 nomen *Patris* ... , quod signat essentiam, -at personam. praedicam. 4,8 p. 239^a,10 caput et manus -ant id, quod dicitur ad aliquid; principali autem significatione dicunt substantiam. summ. theol. I 13,52 p. 537^a,6 talia nomina (sc. *Dominus, creator*) essentialia sunt et significant divinam essentiam et -ant ... habitudinem superpositionis. *ibid.* al.

subst. connotatum, -i n. *quod simul notatum, consignificatum est – Mitbedeutung, -bezeichnung*: ALBERT. M. sent. 1,3,4 p. 95^b,20 aliam comparisonem habent attributa ad -a, et sic sunt secundum quid ut plura eqs. praedicam. 4,9 p. 240^a,23 *manus, caput et similia* non habent relationem nisi in -o in nomine et non in principali significatione. summ. theol. I 3,13,2 p. 42,82sq. (ed. D. Siedler. 1978) licet omnia in Deo idem sint, tamen cum multa sint attributa, -um unius non est -um alterius. 18,70,3 p. 733^a,29 et in significato et in -o haec tria (sc. *ubique, in omni loco, ubicumque*) sunt idem. *ibid.* al.

***connovicius**, -i m. *qui una cum alio novicius est – Mitnovize*: MIRAC. Volq. 11 frater Thomas, fratris Iacobi ... -us olim, modo senior. Sterz/Müller-Glauser

connuba, connubium sim. v. conub-.

***connumerabilis**, -e. 1 *qui connumerari, adnumerari potest – (hin)zuzählbar, zusammen-, hinzurechenbar*: a in univ.: ALBERT. M. sent. 1,19,12 p. 529^b,22 res non -is essentialis. eth. 1,6,4^{capit.} quod felicitas ... per se eligibilis est et nulli bonorum -is. b *spectat ad coordinationem comparabilium* (cf. l. 58sq.): ALBERT. M. sent. 1,24,3 p. 612^a,34 quaelibet res -is est alii per hoc, quod unitas est in ipsa. div. nom. 13,21 p. 445,7sq. (ed. P. Simon. 1972) omne unum -e (cf. PG 3,980^c ἐνὰριθμὸν) est ... ; sed Deus non est -is aliis. eth. 1,6,4 p. 89^a,9 totum non est -e partibus. metaph. 12,2,3 p. 561,34 (ed. B. Geyer. 1964) *unitates primi numeri ... collatae sunt omnes* et -es ad invicem. *ibid.* al. 2 *qui eodem numero mensurari potest, commensurabilis – mit derselben Zahl meßbar, kommensurabel*: v. l. 46.

***connumeralis**, -e. *qui eodem numero mensurari potest, commensurabilis – mit derselben Zahl meßbar, kommen-surabel*: SCHOL. enchir. 3,192 (ed. H. Schmid. 1981. p. 126) quare istae *inaequalitates* commensurales vel -es (connumera-biles var. l.) dicantur. *subst. neutr.*: SCHOL. enchir. 3,176 (ed. cit. p. 126) quid est commensurale vel -e? ubi maioris minorisque communis quaedam mensura est, utpote II ad III, II ad VI eqs. (inde RUD. TRUD. [?] mus. 2,13).

connumeratio (-cio), -onis f. *script.*: cumn-: p. 1474, 1. cogn-: l. 71.

1 *computatio – Zusammenrechnung, -zählung*: a gener.: a in univ.: CHRON. Ved. p. 684,50 cyclus magnae reversionis per -em fit concurrentium et epactarum eqs. b *compensatio – Aufrechnung*: CHART. Burgenl. I 248 (a. 1237) ut ... hec -cio et separatio nullis unquam revocari possit temporibus. b *philos. et theol.*: a *strictius de comprehensione rerum secundum genus comparabilium i. q. coordinatio – Zusammenstellung, -ordnung*: HUGO HONAUG. hom. 3,20,1 (Arch-HistDoctrLitt. 35 [43]. 1968. p. 232; c. 1179) -o ... nunquam fit nisi parium et aequalium. 3,20,2 per ... -em filii cum patre, in qua aequalitas revelatur. *ibid.* al. b *latius i. q. comparatio, relatio – Verhältnis, Beziehung*: HUMB. Sim. 1,8 p. 113,18 patet illam (*impositionem manus*) pravam ... abusive dici primam, istam vero rectam ... abusive dici secundam, cum nulla (*sic*) substantialiter seu accidentaliter ad invicem habeant -em. 2 *status rerum, qui eodem numero mensurari possunt, commensuratio – Meßbarkeit mit derselben Zahl, Kommensurabilität*: SCHOL. enchir. 3,194 (ed. H. Schmid. 1981. p. 127) insinua, qualiter ceteris inaequalitatibus eadem -o (cogn- var. l.) vel commensuratio desit. 3,237 (p. 129) -o et cognatio huius-

modi numerorum. 3,403 (p. 139) -em (cumn- var. l.) super-particulares cum duplis non habent.

connumero, -avi, -atum, -are. *script.* cumn-: l. 50. *depon.*: l. 36. *struct. c. praep.*: ad: l. 10.17. cum: l. 26.33. 5 50,52. in: l. 12.47.51. al. inter: l. 41.46.

I *adnumerare – hinzu-, mitzählen, rechnen zu* (cf. GLOSS. I 741,42 St.-S. -tus pizalt): A obi. res: 1 gener. (*expresse c. sensu computandi*: l. 10.14.24): THEODULF. carm. 28,112 his (*fluminibus*) -andus Atax. EPITAPH. var. II 110,8 ad binos annos et menses circiter octo ter senos Februo -ante dies. CHART. archiep. Magd. 246 p. 308,25 (epist. papae) in istis ... centum mansis villa Pecho -bitur. 431 p. 567,16 prediis illis ... quedam bona interiacent et -antur. INNOC. IV. registr. A 30 p. 24,39 duo milia quingentas uncias auri ... -tis quingentis marcis sterlingorum ... discretioni tue ... destinamus. TRAD. Mar. Ratisb. 131 (QuellErörtBayerGesch. I. 1856. p. 217,12) quodam predium ... altari deputatum ad nostram -amus et recipimus ... perpetuam defensionem. CHART. scrin. Col. B 1190 p. 303,19 mense post terminum indulto minime -to. 2 *philos.*: a in univ.: HUGO HONAUG. div. 19,7 (ArchHistDoctrLitt. 29 [37]. 1962. p. 150; c. 1180) quae ... conferuntur ad supplementum naturae, -antur naturis. ALBERT. M. eth. comm. 36 p. 33,79 (ed. W. Kübel. 1968/72) *Aristoteles* -at intellectum aliis virtutibus. 38 p. 35,49 *felicitas* magis est 'eligibilis', si -etur (cf. p. 1097^b,17 συναριθμοῦμένην) etiam 'minimo bonorum' (eth. 1,6,4 p. 89^a,14 *felicitas* -ta cum minimo [*bonorum*] eligibilior est). al. b *spectat ad coordinationem comparabilium* (cf. p. 1473,58sq.): ALBERT. M. div. nom. 13,21 p. 445,11 (ed. P. Simon. 1972) quicquid -atur alteri, accipit iterationem in natura communi cum illo. p. 445,18 in illis, quae -antur, natura una plurifichatur. 13,22 p. 445,51 Deus proprie non potest -ari alicui rei. eth. 1,6,4 p. 89^a,27 minimum ... bonorum ... cum illis (*virtutibus*) -ari non potest, cum omnia in se contineant, sed extrinsecus est. B obi. anim.: 1 c. *sensu in numerum referendi*: AETHICUS ISTER 49 p. 32,30 pagani ... ipsum magnum eorum magistrum in similitudinem deorum suorum -ti sunt. ALFAN. premn. phys. 1,26 p. 10 siquidem homo ... dilexerit ... vitam irrationabilium, his ... -bitur (PG 40,512^c συναριθμηθήσεται). GODEFR. VINDOC. libell. II (MG Lib. Lit. II p. 685,3) ut ... non inter episcopos computetur, sed inter fures et latrones -etur. refl.: ARNO REICHERSB. apol. p. 86,14 *Dominus* nobis condescendens vel se nobis -ans in appellatione patris. 2 c. *sensu associandi* (*interdum expresse i. q. aggregare – bei-, zugesellen, e. g. l. 48.54*): LIBER diurn. 70 dignatum censuimus inter clerum huius ... ecclesiae te -ari (cf. CONST. Constant. 248 [ed. H. Fuhrmann. 1968] in numero religiosorum clericorum -are). THEODULF. carm. 28,588 coetibus angelicis -andus eris. VITA Chroth. 1 (MGMer. II p. 342,21) quae (*sanctae viduae*) ... cum sanctis omnibus cum -antur. BONIZO ad amic. 1,5 p. 589,25 in numero sanctorum -are. HEINR. LETT. chron. 14,2 Ugaunenses ... baptizati sunt ... et -ti sunt cum Rigensibus. CHART. Hall. 353 p. 325,31 si in hoc ... consorcio (sc. *corpore innunghe dicto*) comprehendere et -ari voluerit, ... solidos duos dabit. al. *coniungere – mitteinbeziehen*: ORTL. chron. 1,17 p. 78,1 fratres ... ac sorores, qui nuper ... obierunt, usque dum tres pro eis tricenarii compleantur, ... -antur.

II *numero coaequare – der Zahl nach angleichen*: AUDRAD. carm. 3,2,21 ut ... praeses ... dolia -et sanctis. EGBERT. fec. rat. 2,545 cui (*Abrahae*) Deus ... promisit ... , quod sobolem ... -aret haren. ALFAN. premn. phys. 4,16 p. 61 natura -vit (PG 40,612^b συνεμετρησεν) natorum numero pluralitatem mammarum.

III *enumerare – aufzählen, anführen*: WALAHFR. (?) carm. 50,138 nomen ... tuum recolit *magistra* plus omnibus unum, perdia quod memorat nocteque -at. VITA Liutg. II 1,40 p. 107,22 cuncta ... , quae apostolus -at (commemoret var. l.), gratiarum dona. POETA Saxo 5,6 annua ... gesta ... laeto -are stilo. BURCH. URSB. chron. p. 70,17 ipsi (*Romani*) ... Hainricum primum ... non -ant in katalogo imperatorum. fort. huc spectat: WALAHFR. metr. (NArch. 10. 1885. p. 169,13) quam (*regionem*) non -ant metra.

IV numero esse – der Zahl nach sein, 'zählen' (*usu pass.*): HELM. chron. 100 p. 198,14 qui (*Slavi*) ad duo milia et quingentos -ti sunt.

V *mensurare* – *berechnen*: SYLL. Sangall. app. 5,52 geometrica virgo perita -at loca aetheris.

adi. **connumeratus**, -a, -um. 1 *adnumeratus* – *binzugezählt*, -gerechnet: ALBERT. M. eth. comm. 38 p. 35,43 (ed. W. Kübel. 1968/72) cum dicit: 'amplius omnium maxime', ostendit, quod *felicitas* sit 'eligibile non-connumeratum' ([cf. p. 1097^b, 17 μη συναριθμουμένην]. p. 36,23). p. 35,48 quamvis sit eligibile felicitas non-connumerata alii *eqs.* 2 *qui eodem numero mensurari potest, commensurabilis* – mit derselben Zahl meßbar, *kommensurabel*: SCHOL. enchir. 3,164 (ed. H. Schmid. 1981. p. 125) hae solae habitudines, id est multiplices et superparticulares, -ae ad invicem sunt et commensuratae (*inde* RUD. TRUD. [?] mus. 2,13).

connutrio, -itum, -ire. 1 *una educare* – *mit-, gemeinsam aufziehen* (*ferre pass. i. q. una adolescere* – *mitaufwachsen*): a *spectat ad homines*: ALBERT. M. eth. comm. 716 p. 613,49 (ed. W. Kübel. 1987) *amicitia* eorum, qui sunt -ti ad invicem (741 p. 630,17 in 'fratribus' et qui sunt -ti) [cf. p. 1159^b, 32 ἐταίροις] ad i.). eth. 7,1,8 p. 483^a, 27 aliquando ... tales transmutationes complexionum contingunt propter consuetudinem, quia ... -ti eis, qui in talibus delectari consueverunt *eqs.* b *spectat ad res*: ALBERT. M. eth. comm. 114 p. 102,10 (ed. W. Kübel. 1968/72) circa illud, quod 'a puero nobis -itur' (p. 1105^a, 2 συντεθραπτai), maxime debet esse habitus (eth. 2,1,8 p. 162^b, 21 ex puero omnibus nobis delectatio -itur et non tristitia). 2 *educare, erudire* – *auf-, erziehen*: ALBERT. M. eth. 7,1,1 p. 464(bis)^a, 15 Graeci vel Latini, qui disciplinati sunt et -ti regimine dominativo et paterno.

adi. **connutritus**, -a, -um. *una* (c. aliis) *educatus* – *mit aufgezogen, gemeinsam aufgewachsen*: VITA Ludow. Pii praef. p. 607,29 qui (*Adhemarus*) ei coaevus et -us est. RUD. TRUD. gest. 5,6 *Theodericus* a puero illis (*fratribus*) -us.

subst. 1. **connutritus**, -i m. *qui una* (c. aliis) *educatus est, sodalis* – *Mitaufgezogener, (Jugend-)Gefährte*: ALBERT. M. eth. comm. 714 p. 610,87 (ed. W. Kübel. 1987) -i et veri amici. 738 p. 628,60 nec fratres ... nec -i (cf. p. 1159^b, 32 ἐταίροις). eth. 8,1,5 p. 526^b, 22 'amicitia -orum' (cf. p. 1157^b, 23 ἡ ἐταίρικῇ) ad invicem. al. v. et p. 747,8. 827,23.

2. **connutrita**, -ae f. *quae una* (c. aliis) *educata est, sodalis* – *Mitaufgezogene, (Jugend-)Gefährtin*: HROTSV. Mar. 487 -ae sociaque coevae.

***connutritio**, -onis f. *communis educatio, sodalitas* – *Gemeinsamkeit der Erziehung*: ALBERT. M. eth. 8,3,1 p. 538^a, 5 a fraternitate ... et -e separatis non sunt cum istis (*fratribus et connutritis*) communia.

***connutritivus**, -a, -um. *qui connutritorum est, sodalicus* – *gemeinsam Aufgewachsenen eigen*: ALBERT. M. eth. comm. 716 p. 613,48 (ed. W. Kübel. 1987) oportet, ... quod in 'eisdem gaudeant', sicut est in '-a amicitia' (cf. p. 1157^b, 23 ἡ ἐταίρικῇ), id est eorum, qui sunt connutriti ad invicem.

cono v. conor.

conoides (-oyd-, -oeid-), -is. (κωνοειδής) *coni, metae formam exhibens, turbinatus* – *kegelförmig*: VITA Agric. 8 p. 189,18 quandiu huius mundi spera -ydes (-eides *var. l.*) volutatur (*de fonte v. notam ed.*). v. et p. 566,33. ?subst.: HRABAN. univ. 19,6 p. 517^C *cedrus* et -eides vocatur, id est alta rotunditas (*ex Isid. orig. 17,7,34 κώνος [κωνοειδής Arev.]*).

conomino v. cognomino.

conopeum (can-), -i n. (κωνόπιον, κωνωπέων) *script.*: capane-: p. 1476,9. canap-: p. 1476,9. canopp-: p. 1476,9. -pae(um): p. 1476,5.13. *metr.*: cānōpē(um): l. 71. *rhythm.* -ōpeum: l. 72.

1 *strictius i. q. rete ad arcendos culices aptum* – *Mücken-netz* (cf. GLOSS. I 475,24 St.-S. -um fliagnezzi. 484,8 -o muccaneze. al.; *plerique loci spectant ad Vulg. Iudith* 10,19. 13,10. al.): a *proprie*: ALDH. virg. I 57 inclitum ... triumphum teste tyrannico capite et -o reportavit *Iudith*. MILO carm. 3,4,1,366 mixtis pretiosa can-a gemmis. IOH. DIAC. cen. 2,247 detulit ... Bersabeth crines decoros et *Iudith* -um (can- *var. l.*). ALBERT.

animal. 26,12 delicati retia texunt circa lectos, quae can-a dicuntur. b *alleg. et in imag.*: HRABAN. univ. 20,43 p. 557^C -um ... insidias significat dolosae cogitationis. p. 557^D aufert et -um *Iudith*, quia fraudes eius (*Holofernis*) detegit, quibus simplices et incautos implicare contendit. VITA Salomae 25 -aeo ... ter-

reni eius (*diabolici Holofernis*) regni cum omnibus suis in anathema oblivionis traditis ... coelestem Hierosolimam ... adivit *beata Iudith*. fort. huc spectat: CARM. Bur. B 41,20,4 mundi lues ... involuta can-o (o-, canapeo, canoppeo, capaneo *var. l.*) cuncta vorat sicut leo. 2 *latius*: a *velamen* -*Tuch, Behang*: CATAL. thes. Germ. I 135 (Mittelalterl. Schatzverz. I. 1967; a. 1092/1104) qui (*episcopus*) ... tradidit ... tapetia V, -aeum pretiosum, II fustes. b *thalamus, lectus* (*plagulis obductus*) – (*mit Vorhängen versehene*) *Schlafstätte*: EPIST. Lang. add. p. 717,15 (*in imag.*) virginitas sine scientia ... nequaquam can-i sponsalis limen ingreditur. c *papilio, tentorium* – *Schattendach, Zelt*: LIBELL. quer. 3 (MGScript. XXX p. 1464,9; a. 1078/80) qui (*papa*) ... iussit eum (*episcopum*) a terra surgere et ante suam praesentiam in can-o sedere.

20 **conops**, -is m. (κόνωψ) *nom.* -is: l. 21. *culex* – *Mücke* (cf. GLOSS. I 484,8 St.-S. -is chaldaice muc-ca): DYASC. p. 81^b ramus eius (*cypressi*) cum semine domo positus -es vel zincales fugat.

conor, -atus sum, -ari et **cono**, -avi, -atum, -are. *script.*: quo-: l. 57. adde CHRON. Fred. 4,90 p. 166,15. ca-: l. 32. adde THIETM. chron. 6,85 (*cod 1*). *form. imperf.* -ebatur: FORM. Augiens. B 2 (*var. l.*). *struct.*: c. *nom. c. inf.*: l. 41. p. 1477,43. c. *acc.*: p. 1477,45-48. *pendet ut*: p. 1477,57. c. *praep.*: ad: p. 1477,18.53.60. in: p. 1477,66.70. contra: p. 1477,52.68.

I *temptare, studere, niti* – *versuchen, sich bemühen, bestrebt sein* (cf. GLOSS. I 40,21 St.-S. -or [canor b] cilem. 94,4 -ari choron. 274,36 -tus est ingan. II 24,28 -ti sunt vlizzun. 176,28 -etur ilet. al.): A in bonam vel neutram partem: 1 in univ.: CHRON. Fred. 2,6 *Macedones* semper liberi ... vivere -ti sunt. 4,61 ut *Austrasii* ... ipsum (*Pippinum*) -rint cum Dagobertum facere odiosum. VITA Elig. 2,27 quid necesse est, fratres, quod nobis tantam vexationem -atis (-amini *var. l.*) ingerere? WALAHFR. hort. 438 pueri ... grandia -antes includere corpora (*sc. malorum*) palmis. ANSCAR. mirac. Willeh. 9 (8) quae (*Adsuit*) cum a circumstantibus ... retineri -retur. AGIUS vita Hath. 14 cortinam ... manibus elevare -ta parietem simul amoveri praecepit. DIPL. Arnulfi 141 p. 215,4 monitis libentissime obaudire -ti. TRAD. Salisb. I 1 p. 253,19 curtarum stipendia ... largiter amplificare -tus est *Tito abbas*. THIETM. chron. 7,37 collectis ... cunctis militibus suis *Aethelrad* corpus inimicum exterminare -atur (*nitebatur* CHRON. Thietm.). VITA Heinr. IV. 7 p. 27,15 imperator ... conquestus est ... , quod filius patrem non solum regno, sed et vita privare -etur.

50 STATUT. ord. Teut. p. 69,9 omnes fratres consiliis suis (*sc. medici*) acquiescere -buntur (*theod. vlizen*). *persaepe*. in exordiis librorum, capitulorum sim. ad exprimendam modestiam: ALDH. virg. I 60 p. 321,8 praeconium pudicitiae subtiliter comere Christo cooperante -bor. VITA Elig. praef. p. 664,22 eius ... vitae cursum ... ferre -bor in publicum ([*lex Ven. Fort. vita Radeg. 1 temptamus*]). VITA Lamb. Traiect. 1 [MGMer. VI p. 353,16] f. quono in publico). ERMOLD. Ludow. 1,5 Caesaris armigeri -or describere gesta. THIETM. chron. 3,26 certitudinem pietatis almae ... stilo laetus aperire -bor. OTTO FRISING. gest. 2 prol. dum gestorum tuorum magnificentiam prosequi -or. *saepe*. 2 c. colore quodam: a sibi proponere, velle – *vorhaben, beabsichtigen, wollen*: VITA Wandr. 14 (MGMer. V p. 20,5) tantum erat humilis, ut etiam, se itinere pergere -rit, presole permissio suscipere. TRAD. Patav. 46 latores legum sanxerunt, ut, qui de substantiis ... ecclesiasticis alicuius aliqui -verit commodare, hoc *eqs.* CAND. FULD. Eigil. I 5 p. 224,24 quidam ... fratrum de nobili genere abbatem sibi creare -ti sunt dicentes: 'eqs.' HROTSV. Pafn. 3,10 nec egenis -or dispensare *mammonam*. THIETM. chron. 2,11 ibi ... episcopatum facere -tus rex apud Bernardum ... antistitem ... , quamdiu vixit, impetrare non potuit. al. b se parare, incipere – *sich*

anschicken, beginnen: ARBEO Corb. 10 p. 198,6 hii, qui funem tenebant, iam trahere ad damnationem -bantur reum viribus. Emm. 3 p. 30,25 Dei famulus ... intra semet ipsum meditare -tus est (coepit VITA Emm.). WETT. Gall. 30 p. 274,30 praesul ... missarum sollemnia ... agere -tus est. 35 p. 277,20 scrutari ... -ti sunt, sed divino nutu velociter repressi sunt. *al.* **B in malam partem** (*saepe expressius i. q. audere, praesumere* – *wagen, sich erkönnen, sich erdreisten*, e. g. l. 13,18sq. q.): 1 gener.: CAND. FULD. Eigil. I 9 p. 226,50 quilibet potentiores ... personas sibi consentientes praesumptuosa contentione abbates ordinare -antur. GODESC. SAXO. theol. 21 p. 292,18 ne ... conclusus evidenter quaestiois ... respondere -etur et dicere ... absurde *eqs.* BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 285,33 qui culpam suam ... non negare, set publice ... se -antur ... defensare. HILDEG. vit. mer. 4,34 omnibus resistere, omnibus repugnare -antur *iniusti. al.* 2 *publ. et iur.*: CAPIT. reg. Franc. 1 praecepimus, ut nullus ad subripiendum in aliquo -retur. LEX Alam. 35,1 filium contumacem ..., ut revellare -etur contra patrem suum (DIPL. Loth. III. 94 eos, qui rebellare -antur). DIPL. Arnulfi 132 p. 198,34 qua (*infidelitate*) contra nos et regnum nostrum est machinare -ta Hildegardis. DIPL. Zwent. 18 p. 50,38 quatinus ... neque ullus iudex ... aliquid poenitus ... exigere -etur (DIPL. Arnulfi 163 p. 250,13 [spur.] nullus ... procurator ... ulla publicas redibitiones ... e. -etur). DIPL. Heinr. III. 284 p. 386,21 haeredibus ... contradicentibus et, quod eadem bona haecreditario a>d se iure devenirent, ... affirmare -antibus. *al.* *in formula sanctionis*: CONC. Merov. p. 219,16 quod si quispiam post hanc definitionem temerare -verit, placuit eum ... a communione suspendi. FORM. Marculfi 2,6 l. 31 (ed. A. Uddholm. 1962) si quis ... contra hanc apostolam donationis ... venire aut ... infrangere -tus fuerit (2,32 eam [*ingenuitatem*] ... infrangere. CHART. Rhen. med. I 58 p. 66,18 infringere. DIPL. Otton. I. 352 p. 485,20. *al.*) TRAD. Frising. 8 p. 35,22 si quis contra ... donationem ... venire -verit (CHART. Rhen. inf. I 11. CHART. Wirt. I 136 p. 160,35. *al. v. et l. 32*). DIPL. Loth. I. 139 p. 311,33 (ed. Th. Schieffer. 1966) quod si quispiam ... hoc ... preceptum disrumpere aut violare -verit (DIPL. Arnulfi 105 p. 155,31 ut praesens ... praeceptum nulla ... mutabilitate violetur seu violari -etur. DIPL. Heinr. III. 52 p. 68,10. *al.*) TRAD. Scheffl. 35 ut, si quis ... quocumque malo ingenio inde abstrahere -retur, in die iudicii penam ... subiret. *saepe. cf. l. 68sq. q.*

II (*ap*)petere – *an-*, *erstreben*: BEDA hist. eccl. 5,15 p. 316,10 cum ... nec ... perficere, quod -batur, posset *abbas*. ARBEO Emm. 19 p. 54,9 melius ... mori te adopta quam tantis contumeliis afflictus vivendi studium -beris (habere -eris *var. l.* spatium habere -eris VITA Emm.).

III *niti, tendere* – *streben*: **A strictius**: 1 *adniti, obniti* – *sich stemmen, drängen*: ARS med. 8 p. 431,17 convenit ventrem sine ullis medicaminibus procurari, moliri, idem luctari vel contra aliquod ponderis -ari. MIRAC. Donat. (MGScript. XIV p. 182,24) ad aliena -antem *infirmum* strenue cohibere *custodes*. *adde*: GLOSS. II 231,46 St.-S. -etur uuidarhapet uuidit (*spectat ad Greg. M. past. 3,34*). 2 *vires intendere, (e)laborare* – *sich anstrengen, hinarbeiten (auf)*: HUGEB. Wynneb. 13 p. 116,43 -bant (-bat *var. l.*), ut saltim una manu ad eum (*sc. corpus*) porrigendo perveniret. ACERB. MOR. hist. p. 157,14 qui (*Laudenses, Cremonenses*) ... in tantum ad destructionem -ti sunt, quod *eqs.* *cf. l. 18*. 3 *contendere* – *eilen* (*cf. p. 1476,34*): HERIG. gest. 44 p. 183,16 viro Dei ... obviam -amini quantocius. VITA Bard. 19 p. 337,8 quas (*volucres*) in sua -ari vidit obsequia. **B latius i. q. moliri, agere** – *vorgehen, (etwas) unternehmen, arbeiten (gegen)*: 1 *gener. de machinationibus*: VITA Bard. 17 p. 336,8 iamque praetor per se ipsum in episcopum -ari non distulit. 2 *publ. et iur.* (*cf. l. 29sq. q.*): DIPL. Loth. III. 52 p. 84,10 si quis ... contra hoc ... -tus fuerit ..., centum libras auri ... componat (61 p. 96,45 c. hoc preceptum. *ibid. al.*). 74 p. 116,1 si quis in contrarium ... -tus fuerit.

subst. conatum, -i n. 1 *attemptatio, coeptum* – *Versuch, Unterfangen*: VITA Desid. Cad. 33 p. 590,17 cuius (*Leodeleni*

prioris) verba in medio ferme -i (-u *var. l.*) praeveniens Desiderius ... ait: '*eqs.*' ANNAL. Xant. a. 817 Bernhardus filius Pippini regis molitur Italiae tirannidem ...; huius nefandum -um ad nihilum deducitur. 2 *contentio, adnitus* – *Anstrengung, Bemühung, Eifer*: IONAS BOB. Ioh. praef. p. 326,20 sanctorum ... exempla ... omnibus patefacere omne studio omneque -o ... debemus. ARBEO Corb. prol. p. 188,13 ardorem satiari -i (-us *var. l.*) decrevi. 3 *effectus* – *Verwirklichung, Erfolg*: FORM. Augiens. A 15 si ... aliquis ... istam traditionem ... distruere temptaverit, nullo modo valeat -um affectus sui obtinere. *cf. l. conatus.* Müller-Glauser

**conostabulus v. *comestabulus. comp- v. comp- praeter*:

**conphilosophor* (comph-), -ari. *una (c. aliis) philosophari* – *gemeinsam philosophieren*: ALBERT. M. eth. 9,3,6 p. 598^a,35 aliqui ... convenantur et aliqui com-antur (*p. 1172^a,5 συμφίλοσοφοῦσιν*).

subst. conphilosophantes, -ium m. *communiter philosophantes* – *gemeinsam Philosophierende*: ALBERT. M. eth. comm. 840 p. 706,54 (ed. W. Kübel. 1987) de amicitia et malorum sicut aleantium et bonorum sicut -ium. eth. 8,3,4 p. 544^b,41 ἐταίρους ... dicimus ... collegas, comperegrinos, com-es. 9,1,2 p. 562^a,38 com-es (*syn. illi, qui in philosophia communicant*). p. 562^b,4 si ... non talis sit datio ..., qualis est sophistarum vel com-ium.

**conphilosophus* (comph-), -i m. *philosophus socius* – *Mitphilosoph, Philosophenkollege*: THEOD. AMORB. comm. p. 10,17 legitur, ... quia Socrates philosophus ob hoc a discipulis et -is ... veneno interemptus sit, quod *eqs.* ALBERT. M. eth. 2,2,3 p. 173^b,34 cum esset Pythagoricus philosophus Milo, ad quem alii com-i convenissent.

conpulo v. copulo. conqua v. concha.

conquadratus, -a, -um. *quadratus, exaequatus, (ex omni parte) aequabilis* – *quadratisch, eben-, regelmässig (gestaltet)*: 1 *proprie*: ORAC. Sibyll. (ed. B. Bischoff, Mittelalterl. Stud. I. 1966. p. 152,24; ante 719) veniet ... rex ..., cuius signum -um et conrotundatum erit. 2 *in imag.*: HUCBALD. Leb. 9 p. 886^B satagebat ... ille fortis operarius (*sc. episcopus*), ut circumcisi undique -i fierent atque politi lapides *non materiales* (*cf. Vulg. Iudith 1,2. I Petr. 2,5. al.*). 3 *alleg.*: HRABAN. cruc. 1,14 p. 205^D quo perfecto numero stabilis ... et velut -a iustorum in coelis vita designatur, quia ex omni parte perfecta est *eqs.* 4 *translate i. q. perfectus* – *vollkommen*: COD. Lauresh. 155^c p. 437,28 Heinrichum ... elegerunt, virum omni virtutum genere -um.

1. *conquaero v. conquiro. 2. conquaero(r) v. conqueror. *conqu(a)esta, -ae f.* (*francog. vet. conquiste, prov. vet. conquesta, cf. v. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1058^a*)

occupatio, expugnatio – *Einnahme, Eroberung*: BURCH. STON. descr. 8,4 p. 73,4 dicit ... Iacobus de Vitriaco ... in libro suo, quem de -questa (*cf. 65 p. 45,22 de -questu*) terre sancte composuit. *cf. *conquista.*

conquaestio (-que-), -onis f. 1 *acquisitio, possessio* – *Erwerbung, Besitz*: TRAD. Frising. 156 (a. 792/94) tradidimus ... hereditatem nostram ..., id est cum omni utensilia ... et quicquid habuerimus in -questionibus adquisito lucro et emeliorato. 2 *inquisitio, consultatio* – *Untersuchung, Beratung*: RATHER. epist. 26 p. 145,1 si de psalmis ... in isto concilio debet esse -questio vel discussio.

**conqu(a)esto, -avi, -are et *conqu(a)estor, -ari.* *acquirere* – *erwerben*: CHART. Rhen. med. I 245 p. 301,17 (a. 975) dedi eis (*sc. abbati et congregationi*), ut id precario -questar*er* iure, ... ecclesiam. DIPL. Conr. II. 78 p. 102,21 quicquid conquestus Ragimbaldus ... post sui episcopi consecrationem -questavit *eqs.*

conqu(a)estus, -us m.* *acquisitio* – *Erwerb(ung)*: 1 *de actione*: *a in univ.*: CHRON. Ven. Alt. p. 150,22 tribuni ... in -questu concupiscentes, nichil boni facientes. **b c. colore quodam i. q. occupatio, expugnatio – *Einnahme, Eroberung*: v. l. 50. 2 *de statu vel meton.*: *a lucrum* – *Gewinn*: CONC. Karol. 36,14 p. 264,22 multa sunt negotia saecularia ... turpe lucrum, munera iniusta accipere ..., pro aliquo saeculari -questu (*questu var. l.*) precio aliquem conducere

[Sroder]

(inde CAPIT. reg. Franc. 248,13 p. 179,22 [cum quaestu var. l.]). **b** *quod acquisitum est, possessio (acquisita) – (hinzuverworbener) Besitz (fere de praediis; de opibus: l. 5):* BREV. NOTIT. p. A 3,17 episcopus ... duci dedit de proprio -questu suo in auro et argento solidos mille et comparavit ad eum villam. CHART. Wirt. I 74 p. 83,23 (dipl. Ludow. Pii) propriolum atque omnem -questum suum, quod ipse ... comparavit ..., hoc totum tradere concedimus eqs. TRAD. Frising. 550^a p. 472,34 cum omni conlaboratu et -questu. CHART. Sangall. A 373 p. 347,34 quicquid ... de paternica portione sive de -questu meo seu de -questu Irminhardi ... sit ..., tradimus. VITA Corb. 27 postulans firmitatem sui proprii -questus. DIPL. Otton. III. 299 p. 724,19 omnem hereditatem et -questum Berifredi ... confirmamus. *al. v. et p. 1478,63. cf. 1.*conquisitus, *conquistum.*

conquasatus *v.* conquasso.

conquassatio (-cio), -onis *f.* **1** *proprie i. q. concussio, contusio – Prellung, Quetschung, (Stoß-)Verletzung:* TRACT. de chirurg. 45 si ... carnis -o fuerit parva, ossis vero magna. ROGER. SALERN. chirurg. 3,276 (add. M) nota, quod in -bus et percussionibus ... debet fieri flebotomia. **2** *translate i. q. perturbatio, vexatio – Störung, Behelligung:* CHART. Wirt. III 603 (dipl. Frid. II.) ecclesiam ... propter malorum hominum insultus et varias -ciones ... in nostram ... suscepimus protectionem.

***conquassio** *v.* *conquatio.

conquasso, -avi, -atum, -are. *script. -asa(tus): l. 37,47. depon.: l. 70.*

1 *proprie:* **A gener.:** **1** *concutere, quassare – erschüttern, heftig schütteln:* **a** *obi. res:* ANNAL. Fuld. II a. 881 p. 97,12 terrae motus factus est ..., ita ut aedificiis -tis vasa fictilia ... frangerentur. VOLQUIN. serm. 50 (StudMediev. III 3. 1962. p. 324) si turbo venerit, -at messem. *al. per compar.:* ARBEO Corb. 14 concussa cellula et -ta quasi fluctibus medio maris pelagi navicula. *cf. p. 1377,48.* **b** *obi. homines:* IOH. VEN. chron. p. 118,12 unus illorum (*homicidarum*) ... a demonio -asatus expiravit. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 290,8 papa ... fletu miserabili -tus. *v. et p. 1376,31.* **2** *peragitare – verquirilen:* **a** *in formam spumae redigere – (zu Schaum) schlagen:* BENVEN. GRAFF. ocul. B 8 p. 26,19 VIII albumina ovorum -ta. *v. et p. 684,36.* **b** *quatiendo permiscere – ‘verschleiden’, schüttelnd vermischen:* MATTH. PLATEAR. gloss. p. 382^F quod ... ex eo (*psyllio*) est frixum et -tum cum oleo ..., est medicina fluxus ventris eqs. **3** *concidere, confringere – zerschlagen, zerbrechen:* FORM. Andec. 31 advocare iudecis ..., et ibidem invenirent et ostia sua fracta et portis suas -asatis. HROTSV. Mar. 839 pro cuius (*Domini*) sancta facie decet omnia ... Egypti ... -ari simulacra (*cf. Vulg. Is. 19,1).* *remissus i. q. laedere – beschädigen:* MIRAC. Winn. 2 (MGMer. V p. 781,6; s. X./XI.^{in.}) vas vitreum ita fuit -tum, ut pars parti vix adhereret (VITA Winn. 12 [MG Script. XV p. 776,12]). **4** *comminuere – zerkleinern:* **a** *conterere – zerreiben:* THADD. FLORENT. cons. 162,8 recipe ... cinamomi unziā I, gariofilorum unziā II, ponantur -ta primo in libr. I aque rosate. **b** *commanducare – zerbeißen:* AESCULAPIUS 29 p. 46,7 oportet intra os salem tenere et -are et glutire. **5** *comprimere – zerdrücken:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 58,4 ne sua ponderositate -et ova struthio. **6** (*in*)*fricare – (ein)reiben:* THADD. FLORENT. cons. 43,15 antequam coquantur pisces, -entur cum sale et aceto. **B spec.:** **1** *medic. i. q. concussio laedere – prellen, quetschen, verletzen:* TRACT. de aegr. cur. p. 356,44 accipe ... rutam et tere cum ... egestionem bovina et ... parti -te superpone. **2** *techn. i. q. in formam fibrarum (con)tundere – faserig klopfen:* THEOPH. sched. 3,60 p. 261,18 cum lignis in summitate modice -tis.

II *translate:* **A** *inquietare, vexare – bedrücken, behelligen, heimsuchen:* CONC. Merov. p. 169,27 ut deinceps de talibus ante dictae personae non -entur. ANNAL. Fuld. Ratib. a. 889 p. 117,27 civilia bella circumquaque regiones -antur. DIPL. Conr. III. 252 p. 439,17 (ed. F. Hausmann. 1969) -ta ... et attrita fuerat ecclesia (DIPL. Frid. I. 59 p. 100,42

[ed. H. Appelt. 1975]). **B** *evertere, labefacere – in den Grundfesten erschüttern, zum Wanken bringen:* ALDH. ad Acirc. 2 p. 69,4 redemptoris ... nativitas ... mortis imperium -ans disruptit, confregit. **C** *in dubium vocare, irritum facere – anfechten, ungültig machen:* TRAD. Weiss. 219 (ed. A. Doll. 1979; a. 790) qui contra hanc epistolam venire conaverit aut -are maluerit. LEO III. epist. 9 p. 101,30 ut nullus quilibet homo in posterum -are aut in iudicio promovere praesumeret tam de vulgaria quam etiam de mansis (CHART. Turic. 390 p. 277,10 ne ... inimici concordie hoc factum imposterum per iniquas suggestiones attemptaverint -are. CHART. Aschaff. 60 [ed. M. Thiel. 1986] ut ... huius formula pactionis nulla possit i. p. alterutrius partis ... calumpnia -ari).

subst. conquassatum, -i *n.* *concussio, contusio – Prelung, Quetschung, (Stoß-)Verletzung:* ODO MAGD. herb. 1291 -a iuvat mansum vel ... haustum origanum (1907 tussi ... medetur chamaedrys, -a i.).

***conquatio** (-assi), -ere. **1** *proprie i. q. concutere, quassare – erschüttern, heftig schütteln:* ARDO Bened. 23 ita ut ab inferioribus -assientes ... undae in iamiamque ruituram prosilirent domum. **2** *translate i. q. inquietare – bedrücken:* NOTKER. BALB. gest. 1,25 conscientia cor quatiēte, (-ente O¹).

***conquerimonia**, -ae *f.* *accusatio, querela – (An-)Klage:* CHART. Mog. A II 64 p. 125,15 (ed. P. Acht. 1968; a. 1144) ut omnem -ae controversiam ... sopiremus.

***conquerito(r)**, -are vel -ari. *queri, lamentari, deplorare – (weh)klagen, sich beklagen, (be)jammern:* MIRAC. Audom. 3 (MGMer. V p. 777,28) minor puella maiori sitis ardore fatigata se esse quaeritabat (-batur B^{1a}). ERMOLD. Pipp. 2,91 omnia -ans gemitu pulsabat Olimphum eremita. RATHER. epist. 11 p. 62,11 sermone -ans lugubri scriptor.

1. conquero *v.* conquiro. **2. conquero** *v.* conqueror.

conqueror (-quir-), -questus sum, -eri vel *rarius* **conquero** (-quir-), -ere. *script.:* cumqu-: l. 44. -quaer-, -quer-: p. 1481,25. *adde* BERNOLD. CONST. chron. a. 1078 p. 435,13. *coni. imperf. -queretur: p. 1481,27. refl.: l. 60.*

I *queri, lamentari, deplorare – (weh)klagen, sich beklagen, (be)jammern* (*cf. Gloss. II 69,14 St.-S. -ta est i. causata est clagota. 87,16 -quiri conplangere chumon. 293,25 -endum zistouvanne ... zapsiprehhanne vel zipichlagonne. saepe*): **A** *subi. homines (natura humana: p. 1481,6; diabolus: l. 62):* IONAS BOB. Columb. 1,9 p. 168,10 coepit ... puerulus sub silenti voce -ere (cumquirere, cumqueri, -quir-, -i *var. l.*), cur in promptu aquam non haberet. ALDH. ad Acirc. 2 p. 64,7 Heliae ... scelera populi ... lamentanti et ... interfectionem vaticinantium -enti (-quir- *var. l.*). ARBEO Corb. 28 cum ... ministri ... in tam celsitudine se fugisse montis -rent. NITH. hist. 2,9 p. 24,12 de tanta calamitate -quirunt. VITA Liutg. I 21 p. 66,1 super eiusdem caecitate ... apud sanctum virum ... -entes. DIPL. Ludow. Inf. 28 p. 139,8 damnum combustionis ... -quirendo (-endo *var. l.*). GERH. AUGUST. Udalt. I 1 p. 387,41 criptae ... vilitatem sibi ... displicere -tus episcopus. THIETM. chron. 8,5 debilitatem suam membra Christi defleant et hoc capiti -antur suo. WOLFHER. Godeh. I 9 p. 174,37 -o abbatem meum ... ab eadem dignitate ... iniuste depositum. BERTH. (?) annal. a. 1079 p. 316,17 qui (*legati*) ... tot facinorum inmanitates simulatorie -entes. HERM. SANGALL. Wibor. 1,30 p. 186,5 (ed. W. Berschin. 1983) audivit illum (*b. Galum*) se -i de ecclesiasticarum rerum direptione. PETR. CAS. (?) chron. 3,40 (MGScript. XXXIV p. 418,38) diabolus ... hec audiens cepit -i dicens: 'eqs.' ARCHIPOETA 4,20,2 de miseria mee paupertatis -or in carmine viris litteratis. *saepe. v. et p. 1482,4. in figura etym.:* DIPL. Heinr. II. 256^a p. 298,47 presul celsitudinem nostram adiit miserabilem -tus querimoniam. **B** *subi. animalia:* CARM. Scot. I 9,1,10 nec -ta canit ... rana. ALBERT. M. animal. 7,70 anseres quasi gemunt et -untur de corporum suorum fatigatione.

II *accusare, querelam deferre – anklagen, Klage erheben, Beschwerde führen:* **A gener.:** RADBERT. corp. Dom. app. l. 357 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XVI. 1969. p. 156) ut nihil habeat homo, quid -atur de singulis, quae Deus dixit.

[Sroder]

THANGM. Bernw. 18 p. 767,12 episcopi ... aegre admodum archiepiscopi animositatem -ti. ARCHIPOETA 5,15,1 cum ... vellet -i de te coram Deo. ALBERT. M. nat. bon. 178 p. 73,87 (ed. E. Filthaut. 1974) quod ... virgo concepit, naturae nobis usitatae fuit praeiudicium ...; sed hoc praeiudicium ... natura non -itur. *al. expressius i. q. indignari – seinen Unwillen bekunden*: PETR. CAS. (?) chron. 4,28 (MGScript. XXXIV p. 494,2) quo facto (sc. *violatione ecclesiae*) -batur archiepiscopus contra ... abbatem et ... episcopum, quod contra canones erga se egissent *eqs.* **B publ. et iur.**: 1 *spectat ad iniquitates, iniurias sim.*: ANNAL. Mett. a. 754 p. 47,5 ut reddas (sc. *rex*) ... omnia, unde populus Romanus de tua iniquitate -itur (-quir -var. l.). DIPL. Otton. I. 26 episcopus ... -ens nobis suum episcopium ... depraedatione Saracenorum ... esse desolatum. EPIST. Teg. I 106 p. 109,30 paternitati vestre -imur, quia ... in ... ignote potestatis dominium ... traditi fuimus. DIPL. Heinr. III. 243 p. 325,13 episcopus ... -tus est ... nostre excellentie in synodo ... , quod abbas ... denegaret sibi episcopalem potestatem. DIPL. Heinr. IV. 99 p. 131,5 quisquis ... advocatus fuisset ... , non haberet potestatem locum destruendi ... , quod si facere temptasset, liceret ab abbatisa -i ad papam. 473 p. 643,19 qualiter ... abbas ... clementiam nostram ... adiit ... -endo (-quir -var. l.) exponens, exponendo -ens (-quir -var. l.) calamitates. DIPL. Loth. III. 7 oppressionem fratrum ... vestre -querimus paternitati. TRAD. Salisb. I 194^b cepit comes ... molestus esse in tantum, ut Ratispone regno publice -queretur super hoc. OTTO FRISING. gest. 1,1 p. 13,15 omnibus advenientibus iniurias sibi a Romana aeclesia irrogatas affectuose -itur princeps. saepe. 2 *spectat ad possessiones vindicandas (huc spectare possunt et exempla infra allata, e. g. p. 1486,4)*: DIPL. Richenzae 2 p. 229,15 -tus est ... abbas ... una cum ... advocato ... de terra *eqs.* CHART. Bund. 441 p. 341,17 allodia, de quibus -batur episcopum. CHART. Stir. IV 390 Hertnido pincerna ... super prediis ... -ente. *al.* 3 *spectat ad vectigalia, res pecuniarias sim.*: DIPL. Frid. I. 137 p. 231,7 (ed. H. Appelt. 1975) cum ... fratres cum ipsorum avvocato ... coram nobis -rentur, quod ... Egbertus quorundam novalium iusticiam, censum, decimas ... invasisset. CHART. episc. Spir. 184 p. 190,27 (dipl. Heinr. [VII.]) -ens creditor ipsum (*debitorem*) contumacialiter et violenter ... pecunie ... solucionem neglexisse. CHART. Tirol. notar. I 249 Nigra, uxor Vastenati, iuravit dicere veritatem de eo, quod -itur de ipso ... petendo ab eo dotem suam *eqs.* 609^b quod non probabunt solucionem huius debiti ... et quod non erunt -ti pape vel imperatori (*in eadem formula*: 612^a. *ibid.* *al.* [v. ind.]; de re cf. ed. p. CIII). *subst. conquerens*, -entis m. 1 *lamentator* – (*Web*)-*Klager*: RATHER. concl. 40 l. 167 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLVI. 1976. p. 6) inter mille ... , facinus qui quasi videntur agnoscere, -ium atque dicentium: '*eqs.*' 2 *qui accusat, querelam defert – einer der Klage erhebt, Beschwerde einlegt*: DIPL. Frid. I. 367 p. 222,31 (ed. H. Appelt. 1979) si quis adversus aliquem Ianuensem ... querimoniam fecerit, non teneatur Ianuensis ... -i facere rationem nisi ante Ianuenses iudices *eqs.* (CHART. Tirol. notar. I 368 ut *iudices* faciant r. integre omnibus -bus ad voluntatem ... potestatis). 774 p. 330,12 (ed. H. Appelt. 1985) iudex -i iusticiam faciat (CONST. Melf. 1,46 [ed. H. Conrad et al. 1973] hoc ... ut expressim volumus contineri, ut ... unicuique -i iustitiam faciant *iustitiarum eqs.*). CONST. Melf. 1,44 (ed. H. Conrad et al. 1973) defectus ... in camerariis ... tunc esse videntur, ... cum post duos menses ... nec -bus in rationibus suis satisfaciunt. *al.*

***conquerulor**, -ari. *questus proferre – Klage führen*: CHART. Westph. VI 426 (a. 1244) abbatisa totusque ... conventus ... fuis lacrimis -ando instanter a nobis petiverunt, ut *eqs.*

conquesitio v. conquisitio. ***conquesitus** v. 1.*conquisitus.

***conquesta** v. *conqu(a)esta.

1. **conquestio**, -onis f. 1 *querimonia, lamentatio – das (Web-)Klagen, Jammern*: CONC. Rem. 49 (MGScript. III p. 683,56; a. 991) cumque causa ... iam non in defensione, sed

maxime in -e versaretur. RICHER. REM. hist. 4,73ⁱⁿ presbiter, eo quod communione privatus esset, regum pedibus provolutus multa -e querebatur (cf. CONC. Rem. 55 [MGScript. III p. 685,45] conqueritur) communioni petens restitui. OTTO FRISING. gest. 2,24 capit. p. 100,22 de miserabili -e Terdonensium. *al.* *expressius de oratione lamentabili*: RICHER. REM. hist. 1,11^{med.} qua -e alios ad benivolentiam traxit, alios ... ad lacrimas impulit *Ingo homicida*. 2 *accusatio, querela – (An-)Klage, Beschwerde*: OTTO FRISING. gest. 1,68 p. 97,22 contra quos (*Traiectenses*) utpote adversus Romanum principem agentes maiestatis reos ... acerba rex usus -e. GERH. tract. p. 337,16 pactum illud, de quo est *quae sitio* et -o (VITA Eberh. Salisb. I 8 p. 81,41 in tanta partium caligine, questione et -e). CHART. Babenb. 435 p. 303,4 sua nobis -e memorarunt ... episcopum ... et successor ipsius ... , quod ... ecclesia ... offensa fuerit. CHART. Eichsf. 580 sua nobis ... abbas ... -e monstravit, quod Albertus ... iniuriatur eidem. *al.* v. et p. 1162,50. *expressius i. q. oratio accusatoria – Anklagerede*: RICHER. REM. hist. 4,73^{ex} obiecti-onibus ... et responsionibus, -bus atque orationibus ... reple-tus liber Gerberti.

2. **conquestio** v. conquaestio.

***conquestivus**, -a -um. *querelas exprimens – anklagend, Beschwerde*: EKKEH. IV. cas. 69 quibus (*propinquis*) ille (*Victor*) versus et epistolas, quibus se imperio innotescerent, -as dabat. CONR. MUR. summ. p. 162,22 (ed. W. Kronbichler. 1968) sunt verba ... conventionalia, -a, conclusiva.

1. ***conquestor**, -oris m. (conqueri) *qui querelam defert – einer der Klage erhebt*: CHART. scrib. Col. B 1172 (a. 1259) quod fratres ... de quadam strata ... tres solidos ... persolverent, donec sive a burgravio ... vel a quocumque -e fuerit inpetita et ablata.

2. ***conquesto(r)** v. *conquaesto(r).

1. **conquestus**, -us m. (?n.: l.49) 1 *querimonia, lamentatio – das (Web-)Klagen, Jammern*: HEIRIC. Germ. I 3,27 anxius incertis opplet -bus urbem *fur*. CONST. I 6 p. 14,20 rex Luduuuicus ... satis lacrimosi -us protulit querimoniam. NIVARD. Ysengr. 1,477 desine -u. ODO MAGDEB. Ern. 8,310 (ed. B. Gansweidt. 1989) cuius (*Nicolai*) Mirrea perenni -u sibi subreptos testatur honores. 2 *accusatio, querela – (An-)Klage, Beschwerde*: CHART. Sangall. A 426 p. 45,28 (a. 854) ut, si quid ... ex parte monasterii malli vel -us ad ipsum (*Notgerum*) haberetur, funditus ex nostra parte omitteretur. DIPL. Otton. II. 287 p. 334,39 ea, quae contra ecclesiam Dei aguntur per -us. PETR. CAS. (?) chron. 4,78 (MGScript. XXXIV p. 543,12) licet coepiscoporum religiositas -um contra monachos fecerint. LIGURINUS 6,317 (MG Script. rer. Germ. LXIII. 1987) vestras iustis -bus aures pellere non timeo. CHART. Pomm. B II 873 in -u, quod ... prior ... contra Iohannem plebanum ... super gravamine ... impetravit.

2. ***conquestus** v. *conquaestus.

conquiesco, -evi, -ere. *script. cun.: p. 1483,2.*

I *proprie i. q. quiescere, quietum esse – ruhen, ruhig sein*: A *strictius*: 1 *subi. homines: a dormire – schlafen*: OTTO FRISING. gest. 2,34 p. 142,10 imperator ... nocte illa -vit. b *conticescere – verstummen*: p. 1483,27. 2 *subi. res i. q. tranquillum fieri – still werden*: RUD. FULD. Leob. 14 tonitrua -unt. B *latius*: 1 *pacem agere, placidum esse – friedfertig sein, sich ruhig verhalten*: GREG. CAT. chron. II p. 229,1 armata manum ... hic (*abbas*) -ere ... fecit. OTTO FRISING. gest. 1 prol. p. 9,29 ut ... sub eius principatu gens vivens humiliter silendo -at. 2 *acquiescere – zur Ruhe kommen*: ANNAL. Einh. a. 769 Aquitania provincia ... remanentibus in ea ... belli reliquiis -ere non potuit.

II *translate*: A *desinere – aufhören*: 1 *subi. homines: a desistere – ablassen*: BERTH. WERD. narr. 5 iniuriarum (*sic*) cum illo agere -unt. b *abstinere – Abstand nehmen*: CHART. Xant. 114 (epist. papae a. 1234) quatinus ... a similibus -ant. v. et vol. I. p. 163,21. 2 *subi. res i. q. finem habere – ein Ende nehmen, 'ruhen'*: a *sedari, residere – beigelegt werden, sich legen*: CONC. Merov. p. 147,16 quatenus ... similtas ecclesiae ... -at. BONIF. epist. 27 p. 48,22 donec

rebelliones ... -verint. AGNELL. lib. pont. 96 p. 340,39 donec furor populi cun-ret. OTTO FRISING. gest. 2,19 p. 121,33 iuvenilium irrationabilis impetus animorum -vit. CHART. Otterb. 31 p. 25,36 ut omnis inter partes dissensio penitus -at. *al.* **b** *subsistere* – zum Stillstand kommen: VISIO Godesc. A 63,2 (ed. E. Assmann. 1979) infirmitate ... non -ente. **c** *abolere, tolli* – wegfallen, erlöschen: LEG. Burgund. const. I 17,3 pro homine ... occiso XX ... solidi inferantur et omnis *re-petitio* -at (LEG. Burgund. Rom. 23,1. *al.*). CHART. Basil. C I 423 p. 312,1 nobis ... defunctis dicti census *solutio* ... -et (CHART. Bern. II 573 s. ... bladi ... -et. *al.*). CHART. Turg. III 519 p. 329,24 quotiens necessitas ... vel alia ratio ... causam inducunt, huiusmodi prohibitio -it (congruescit *ed.*). **B** *contentum esse, assentire* – sich zufrieden geben, zustimmen: ODBERT. Frid. 7 p. 346,20 cui (regi) omnes, dum ad hoc -rent (conquiescerent 1) ... , tale dederunt responsum.

***conquiete** *adv.* *quiete, pacate* – in Ruhe, friedlich: CHART. Col. I 117 (a. 1151/53) recte et -e tunc ordo temporum digeritur, quando *eqs.* CHART. Bund. 946 p. 381,23 quod -e possederint eandem scippinam.

conquil(l)ium, -us *v.* conchylium.

conquinisco, -quexi, -ere. *script.:* -nes-: l.41. ?-nisium: l.26. *metr.* -quin-: l.41.

1 *proprie: a intrans.:* **a** *inclinari, se demittere* – sich (ver)neigen, sich nieder-, verbeugen (cf. GLOSS. III 679,62 St.-S. -quinisium [i. e. -o *ed. in nota*] nigo. IV 26,1. *al.*): NOTKER. BALB. gest. 1,14 ille (episcopus) ... -ens (conquiescens *var. l.*) et invictam dexteram regis complexus deosculans ... respondit: 'eqs.' RADOIN. Pard. 10 (ASBoll. Mai. VI p. 369F) solotenus -entes et ... genas madefacientes ... has voces ... emittebant. CHRON. Ebersb. I p. 14,16 contra beati Sebastiani altare -ens ait *Oudalricus: 'eqs.'* **c** *sensu venerandi:* HROTSV. Dulc. 1,6 -ant idolis, qui velint incurrere iram celsitonantis. Sap. 5,17 -e turificando ... Dianae. **β** *collabi, curvari* – in sich zusammensinken, sich krümmen: ROD. GLAB. hist. 4,13 p. 102,27 alii ... ori temptantes imponere cibos, sed -endo deficiebant. 5,8 p. 120,9 in strato -ens ita contractus membris ... histerica passione, ut non erigere memet ... valerem. CHRON. Median. 12 p. 214^B fragor ... insonuit, qui eos a statu suo super pavimentum -ere coegit. **γ** *decumbere* – sich ducken, 'kuschen': HUCBALD. carm. 2,131 -e (-nesce *var. l.*), canis conpingens crimina calvis *eqs.* **b** *trans. i. q. applicare* – anlehnen: SYRUS Maiol. 3,3 (MGScript. IV p. 652^b,51) ut ad rupem caput -quexit (*cod. 1, convexit ed., cf. H. Antony, MittellatJb. 16. 1981. p. 321*). **2** *translate i. q. propensum esse* – geneigt sein, beistimmen: SIMON. SITH. gest. praef. p. 635,34 quamquam impotens, tamen ... in hoc favens -o. *v. et l. 16.*

adi. conquiniscens, -entis. (*duobus sonis*) *descendens* – (in zwei Tönen) *absteigend*: COMM. microl. 68 (Musicologica Medii Aevi I. 1987. p. 153; c. 1070/1100) ut 'centesium' ... ; alia medietas, id est 'simum', tres habet voces, unam in 'si', duas in 'mum', quae -em, id est inclinativam, resultat.

conquiro (-quer-, -quer-), -quisi(v)i (-quaes-, -ques-), -quisitum (-ques-, -stum), -ere. *script.:* cumqu-: p. 1486,16. *perf.* -bit: p. 1484,44. *form.:* *perf.* -quisi: p. 1484,60. *depon.:* p. 1484,31. 1486,4,26.

1 *acquirere, (sibi) comparare, accipere* – erwerben, (sich) beschaffen, bekommen (cf. GLOSS. II 78,3 St.-S. -tę geuuunan. *al.*): **A** *gener.:* 1 *obi. res corpor.:* **a** *in univ.:* LEX Alam. 2,1 ut (ad *var. l.*) victualem necessitatem -endam. AEDILV. carm. 10,12 suis quaestum -ere palmis ... cupidus *Cui-cuinus*. POETA Saxo 4,341 qui (*natus*) ... labore patris bona -ta quietus sumeret. DIPL. Otton. II. 15 p. 23,21 quicquid ... saginare vel venatu -ere homines ... potuerint. HILDEG. vit. mer. 4,45 quod dicunt homines se pro instanti necessitate non habita -ere et -ta pro superventura necessitate non dispergere. *al. v. et vol. I. p. 237,43.* **b** *c. colore quodam:* **a** *arripere, usurpare* – sich aneignen, an sich bringen: CAPIT. reg. Franc. 297,14 p. 438,11 quia rex et largus debet esse et non, quod largitur, de iniustitia vel iniquitate debet -ere. BRUNO MAGD. bell. 116 pecuniam, quantam poterant more Romano -ere, se-

cum detulerunt *apostolici legati*. BERTH. RATISB. serm. exc. (SBWien 147/V. 1904. p. 14,4) opera Iudeorum sunt ... iniuste res -ere. *al.* **β** *adire* – aufsuchen: HUGEB. Wynneb. 4 p. 109,1 cumque ... Bonefatus ... inlustram sancti Petri aecclesiam -bat. **γ** *condere* – erschaffen, errichten: CAPIT. reg. Franc. 297,15 p. 441,6 cum nostris (sc. *episcoporum*) parentibus, id est cum apostolis, Christus rex regum regnum suum, id est ecclesiam, -vit, ampliavit et rexit, et ... quotidie acquirit, auget atque gubernat. **2** *obi. res incorpor.:* **a** *adipisci, assequi* – erlangen, gewinnen: LEG. Wisig. 1,2,6 p. 42,21 bonus princeps ... dum *regnum* terre relinquit et celeste -it (ALDH. carm. eccl. 3,31 alta supernorum -ens regna polorum. virg. II 755). 2,1,6 p. 49,1 solet contingere, ut plus commodi de aliena salute -at, quam de propria utilitate quisque percipiat (cf. ADALB. MAGD. chron. a. 953 p. 167,21 licet ... plus incommodi quam utilitatis sibi -ierit). BEDA hist. eccl. 3,17 p. 161,8 plures sibi suisque langorum remedia -iere. TRAD. Frising. 144 p. 149,26 qui sibi cum terrenis et caducis -it caelestia et immobilia aeterna premia (cf. CHART. Sangall. A 491 ut terrenis facultatibus mercarer aeternas et bonis transitoriis mansura -rem). VITA Goar. 3 magis tenebras ... -querebant (-bant, adquirebant *var. l.*) quam lucem. TRAD. Frising. 595 femina ... cogitabat, ut aliquam *veniam* apud pio Domino -ere ... potuisset delictorum (HROTSV. Theoph. 241 veniae ... munus *al.*). *al. v. et vol. I. p. 592,4.* **b** *colligere* – (ein)sammeln: HRABAN. epist. 34 p. 468,14 multiplex odor hinc et inde -tus. GUIDO ARET. microl. prol. 41 de ... musicis argumentis, quae ... per varia tempora -vi. *al.* **3** *obi. homines:* **a** *fidei lucrificare* – für den Glauben gewinnen: VITA Amand. 17 (MGMer. V p. 441,22) nationes quam plures ... se (sc. *virum Dei*) posse -i (-ere *var. l.*) fatebantur *Dado et Eligius.* **b** *de liberis i. q. gignere* – 'bekommen': CHART. Francof. 378 (a. 1276) post mortem ... amborum ad eorum liberos simul -tos ... bona ... devolvitur *eqs.* **B** *publ. et iur.:* 1 *obi. res corpor.:* **a** *de territoris, bonis, possessionibus sim.:* LEG. Burgund. const. I 14,6 quod ex matris bonis ... aut ex suo potuerit labore -ere *puella.* CHART. Rhen. med. I 6 p. 6,44 vineas quantascunque super Mosellam habeo de quibuslibet a tracto -quesitas. EDICT. Roth. 375 si gastaldius ... aliquid per gairethinx, id est *donationem* ... , -quesierit (DIPL. Heinr. IV. 252 p. 321,4 [spur.] in his, que ... de ... fidelium ... donatione -turi essent *canonici. v. et l. 49,58*). LEG. Wisig. 2,1,6 p. 51,10 ad filios vel heredes eius, qui -sibit, ... omnis eadem conquisitio pertinebit. 3,1,9 de rebus ... quibuscumque iustus profligatibus -tis. 4,2,6 equitas portionis de illis rebus erit, que mortuus -sisse cognoscitur. *al.* FORM. Marculfi 1,31 (ed. A. Uddholm. 1962) quod per vindicionis, cessionis, donacionis commutationesque titulum ... est -quesitum (-tum *var. l.*). DIPL. Merov. I 95 p. 85,35 quicquid ... viri Dei ad nostro monasterio -quesierint. LEX Baiuv. 17,2 p. 448,8 iuret ... , ut ipsum agrum cum pretio valente nec cum duplo ... -ere (-quer- *var. l.*) potui (-uit *var. l.*), et donet, ubi habet ... agrum (*item de emptione*: CHART. scriin. Col. A I p. 22,19 locum inter me et Fridericum iacentem ... thesauro meo -vi. DIPL. Frid. I. 59 p. 102,13 [ed. H. Appelt. 1975] quascumque possessiones ... archiepiscopus data pecunia ecclesie -vit. CHART. Wirt. II 330 p. 50,30 si quas res -ierint in posterum ratione donationis, emptionis vel concambii. *al.*). CHART. Sangall. A 114 res meas, quas ... -si aut in antea -ere possum. TRAD. Weiss. 100 l. 25sq. (ed. A. Doll. 1979) omnia, quicquid -ere potui aut -quesitum visus sum habere. CONC. Karol. app. 9 p. 849,2 scimus te (sc. *archiepiscopum*) canonice et legibus ... monasterium habere -tum (cf. TRAD. Ratisb. 179 quod legitima ratione ... in proprium -ierat. DIPL. Heinr. III. 337 cum omnibus ... possessionibus ... iuste -tis ac iuste -endis. *al. v. et l. 70*). DIPL. Karoli III. 83 p. 134,39 res, quas ... per instrumenta cartarum -ierunt. 171 p. 277,26 de cunctis, qua (A) ... quolibet modo -istum habent vel inantea -ierint. CHART. Steph. Wirz. 213 p. 223,15 bona iusto acquisitionis titulo predictae domui -ta. *persaepe. v. et p. 826,44. 1136,33.* **b** *de pecunia, redditibus sim.:* LEG. Wisig. 2,1,26 p. 73,20 ut, qui pro causis alienis va-

dunt, decimum ... solidum pro labore suo -ant. CHART. Alsat. B 462 p. 294,3 (ed. A. Bruckner. 1949; dipl. Ludow. Pii) quicquid ... de querimoniis -tum vel publicatum fuerit, duae partes abbatem, tertia advocatum respiciat. DIPL. Otton. I. 426 ut ... fratres arbitrium habeant advocatum, quemcumque voluerint, eligendi, qui bannum de villis ... -at. *exigere* – *erheben*: CHART. Carniol. II 162 p. 125,34 (a. 1249) monasterium redditibus ducentarum marcarum dotamus, quos ... redditus ipsi infra quinquenium -ere pollicemur *eqs.* *c de charta*: FORM. Ratisb. I 3 p. 464,4 cartam ..., <quam pro>pter ipsa mancipia ... -sisset. *2 obi. res incorpor.*: CONC. Karol. 16^A,9 hi, qui in aecclesia *l i b e r t a t e m* -bant (CAPIT. reg. Franc. 39,7 per praeceptum regis l. suam -at). *3 obi. homines*: *a in univ.*: LEG. Wisig. 12,2,13 p. 419,8 si qua ... *m a n c i p i a* ... ab illis (*Hebraeis*) quolibet titulo iustissime -ta sunt (CAPIT. reg. Franc. 65,15). BREV. notit. p. A 19,16 quesitio Ilbungi fabri, qualiter Socco eum -verit in servum (*cf. LEX Frision. 11,2 -at dominus eum [litum] sibi ad servitutum. CAPIT. reg. Franc. 102,14 nullus in eorum [vicariorum] iudicio aliquis in servitio hominem -at. al. b conciliare, (sibi) obligare – an sich binden, (sich) verpflichten*: CHART. Argent. I 52 p. 45,12 (post 1007) Adalbertus advocatus ... Vocazonem sibi ad militem -ens dederat illi predicta in beneficium. CONR. Fab. Gall. 19 p. 50,6 (ed. Ch. Gschwind-Gisiger. 1989) quia fratrem ... ducentis marcis argenti in vasallum -vit. REGISTR. Mog. p. 5,2 filios Emerchonis ... obsequio suo -vit *archiepiscopus*. *c eximere – freikaufen*: TRAD. Frising. 450 p. 385,29 (a. 821) coepit *Tenil* ... consiliare, qualiter ... amicam suam ... -ere a domno ... episcopo simul cum filio potuisset. *d apprehendere – ergreifen (ni spectat ad p. 1486,18sq.)*: CAPIT. reg. Franc. 73,10 de illis hominibus, qui parentes eorum ... occidunt, ut per illos (*comites*) non fiant -ti. *C milit.*: *1 obi. res corpor.*: *a occupare, expugnare – einnehmen, erobern*: ANNAL. Alam. a. 762 (Scriin. Friburg. I. 1971) rex Pipinus ... Bituricam -vit. a. 774 Paveia civitas -quesita. 789 Karolus rex ... perrexit in Sclavos ... et -vit ipsam patriam cum ipso rege. ANNAL. regni Franc. a. 767 multas roccas et speluncas -vit (-ques-, -quaes- *var. l.*) *Pipinus*. ANNAL. Iuv. III a. 772 Karolus ... -quesivit Erespurc. CHART. Rhen. inf. II 708 si munitiones ecclesie nostre ... fuerint expugnate vel alio modo -te *eqs. al. in ludo*: RHYTHMIMACH. 10,10 (SBHeidelb. Suppl. 5. 1986. p. 407; c. 1100) qui tendit ad victoriam, sciat adversarii pyramidem sibi esse -endam. *b capere – erbeuten*: ANNAL. regni Franc. a. 775 p. 42,15 praedam multam -vit rex super Westfalaos. *fort. add.*: LEG. Wisig. 4,2,16 quod ... maritus ... in expeditione publica -vit. *2 obi. res incorpor. i. q. patrare – erringen*: OTTO FRISING. gest. p. 5,2 (epist. Frid. I. imp.) cum maxima victoria ..., qualem cum mille octingentis militibus -tam prius nunquam audivimus. *3 obi. homines*: *a subigere, in dedicationem recipere – unterwerfen, sich untertan machen*: ANNAL. regni Franc. a. 786 multos Brittones -quesierunt (-quaes- *var. l.*) *Franci* una cum castellis. ANNAL. Alam. a. 785 (Scriin. Friburg. I. 1971) rex Karolus ... Saxones in pace -vit. ANNAL. Mett. a. 744 p. 36,20 absque ullius belli discrimine ... -vit (CHRON. Fred. cont. 27 adquisivit) *Karlomannus Saxones*. ABBO SANGER. serm. 6,11 (ed. U. Önnersfors. 1985) Romani ... vincebant et -bant omnes gentes. *al. v. et l. 37. b conducere – anwerben*: LEO MARS. chron. 3,15 (MGScript. XXXIV p. 377,19) ad milites -endos. ANNAL. Worm. a. 1255 dederunt Iudei ... centum et quinquaginta libras Hall. ad -endos soldarios.

II quaerere, investigare – suchen: *A gener.*: *1 obi. res (seq. inf.: l. 68)*: *a in univ.*: PASS. Quir. Teg. 1 ceperunt corpora sanctorum per carceres et sepulturas -ere *eqs.* GUIDO ARET. microl. 8,23 quantum in diversis rebus similitudo -itur, tantum ipsa diversitas ... minuitur. *b rogare – ersuchen*: EPIST. Wisig. 13 p. 681,5 viam aperire -queritis. *c implorare – erbitten*: LEX Alam. 35,2 si ... per servitio hoc ad pedis regis -vit (-quesierit, -quaesivit *var. l.*) *ille, qui rebellavit*. *2 obi. homines c. sensu appetendi*: HROTSV. gest. 73 hanc (*amicam*) non in proprio voluit -ere regno. PURCH. Witig.

119 hunc (*sponsum*) ego -ens has cepi promere voces. *v. et vol. I. p. 979,70. B iur.*: *1 obi. res*: *a vindicare – Anspruch erheben*: CONC. Karol. 30 p. 232,22 veniat advocatus ... et -atur ad ipsa casa Dei, quicquid legitime ... -i potest. *5* TRAD. Ratisb. 190 p. 142,31 ut ... omnia ... in ius aecclesie dimitteret et numquam postea vel minimam partem inde -quereret. *al. fort. add.*: LEX Alam. 89,2 cui est proprietas, ipse -at (-querat, -queret *var. l.*). *b de causa agenda i. q. intendere – anstrengen*: CAPIT. reg. Franc. 40,15 ut nullus ebrius suam causam in mallo possit -ere. *2 obi. homines i. q. arcessere – herbeiholen, hinzuziehen*: DIPL. Otton. II. 287 p. 334,38 liceat ... abbatem qualemcumque voluerit advocatum -ere.

III perquirere – (er-, be)fragen: *A strictius*: *1 gener.*: IONAS BOB. Columb. 1,15 p. 178,20 cum ... omnes inter se -querent (cumquirerent *var. l.*), qui abstulisset *tegumenta manuum*. ARBEO Corb. 41 p. 229,4 coepi inter memet ipsum -ere, quid ... agere debuissim. *al. 2 iur. i. q. (lege) interrogare – verhören*: CAPIT. reg. Franc. 94,12 ut nullus comis ... presumat alicui homini sua testimonia tollere ... , nisi permittantur ei ipsa testimonia habere, qui eas potest -ere atque rogare. *B latius i. q. consulere, disputare – beraten, erörtern*: STEPH. EDD. Wilfr. 10 p. 203,4 abbates et presbyteri ... convenientes ... de paschali ratione -bant, quid esset rectissimum. *25* REGINO chron. a. 450 in quo (*carcere*) cum ipsa Philosophia miris disputationum argumentis -itur *Boethius*. THANGM. Bernw. 22 p. 768,50 sanctum concilium secessum petit, ut secretius inter se de his -ant.

IV facere – durchführen, anstellen (in figura etym.): DIPL. Otton. II. 287 p. 335,1 qui (*advocatus*) ... quisitiones -ere <ad>ut diffinire queat de his rebus, quae *eqs.*

adi. 1. conquirens, -entis. ad acquisitionem pertinens – zum Erwerb gehörig: ALBERT. M. bon. 328 p. 182,41 haec tria (*hereditas, negotiatio, artificium manus*) sunt -ia, duo autem (*gubernatio, conservatio*) conservantia sunt.

2. conquisitus, -a, -um. acquisitus, quaesitus – erworben, ‘gesucht’ (cf. Dt. Rechtswb. IV. p. 598): CHART. ord. Teut. (Hass.) 56 p. 55,30 (a. 1236) cum omni iure et proventibus ... -is et non -is, quod vulgo dicitur gesüht et ungesüht.

subst. conquisitum, -i n. acquisitio – Erwerb(ung): *1 de actione*: CHART. Bund. 17 p. 21,17 (a. 765) de proprietate de qualicunque tractu vel -o (-quesito *var. l.*). *2 de statu vel meton. i. quod acquisitum est, possessio (acquisita) – (hinzuerworbener) Besitz*: CHART. Sangall. A 60 p. 60,16 (a. 770/74) quicquid ... visi sumus habere tam de paterno quam de -quesito (*cf. COD. Lauresh. 502 tam de paterno quam materno seu aliunde -o. CHART. Fuld. B 154 p. 229,5. 124 trado ad monasterium ... omne -quesitum meum. 198 p. 188,12. COD. Lauresh. 878 quidquid ... habere videor tam de c o m p a r a t o quam de -o (TRAD. Scheffl. 25 p. 36,32 cum omni comparato et -questo atque conlaborato. v. et vol. I. p. 1160,29). DIPL. Otton. I. 372 p. 511,2 confirmantes ... eis omne -um. CONST. I 34 p. 71,37 ecclesia ... servos perdit et -a. al. v. et p. 1487,47. cf. 1.*conquisitus, *conquistum.*

1. conquiror v. conquiro p. 1483,57. 2. conquiror v. conqueror.

conquisitio (-cio), -onis f. (?m.: p. 1487,1) *script.*: -ques-: p. 1487,6. compositio (*per confusionem, cf. H. Antony, MittellatJb. 16. 1981. p. 316*): p. 1487,2.

1 acquisitio – Erwerb(ung): *a de actione*: *a in univ.*: CHART. Sangall. A 157 (a. 799/803) trado ..., quicquid ... *h e r e d i t a t e* vel -e habere dinoscor (562). 422 si quid ... iusta -e adquire. DIPL. Arnulfi 125 p. 186,21 quicquid ... per ... conscriptionis vel -is titulum ... conquisivit *praesul*. *65* DIPL. Conr. II. 66 p. 82,31 quatinus ... cuncta ... empcionis, oblacionis seu cuiuscumque rate -cionis munimina ... corroborare dignemur. CHART. episc. Hild. I 693 ad -em prediorum. *al. B c. colore quodam i. q. occupatio, expugnatio – Einnahme, Eroberung*: CHART. Pruss. I 56 p. 42,13 (dipl. Frid. II.) de dono terre ... et de Pruscie -e *eqs.* *b de statu vel meton.*: *a quod acquisitum est, possessio (acquisita) – (hinzuerworbener) Besitz*: CHART. Sangall. A 325 p. 299,26

(a. 828/29) conplacuit ... meum -em ... disponere. 400 unam hobam -is (compositionis *cod.*, *ed.*, *sed cf.* K. H. Ganahl, *ZRGerm.* 53, 1933, p. 235) meae. 490 p. 106,6 trado ... quicquid proprietatis vel -is ... habere dinoscor. *al.* (v. *ind.*) *Trad.* Frising. 703^a p. 589,41 tradidit totum ... nihil pretermittens nisi mancipia V et -questionem suam. *ΕΚΚΕΗ.* IV. cas. 9 p. 34,2 -is suae loca quedam ... tradidit. *v. et p.* 1484,44. **β** *reditus* – *Einkünfte*: *CHART.* march. Misn. II 565 p. 391,20 (a. 1191) advocato sedente ad placitum prepositus ... ad latus eius sedebat, duas partes omnium -cionum, que obveniunt, accepturus *eqs.* **2** *consultatio* – *Beratung*: *EBO BAMB.* Ott. 2,1 p. 51,23 (ed. J. Wikarjak. 1969) sacerdotes et seniores plebis multam inter se -cionem habentes aiebant: '*eqs.*' **3** *per confusionem i. q. conquestio* – *Klage*: *CHART.* Austr. sup. II 270 p. 397,13 (epist. papae a. 1185) cum super intrusionem et incubacione tua ... ad ... papam ... ecclesie gravis -o (conquestio p. 397,22. 271 p. 398,13) pervenisset.

***conquisitivus**, -a, -um. *acquisitioni intentus* – *auf Erwerb bedacht*: *ΕΚΚΕΗ.* IV. cas. 134 p. 427,14 vineas ... Richerius, homo sancto Gallo -us, ... tum pretio, tum concambio tantas collegit, ut *eqs.*

conquisitor, -oris *m.* **1** *expugnator* – *Eroberer*: *HUGO FLAV.* chron. 1 p. 343,20 qui dominus dicebatur terrae, qui victor urbium, superator gentium, -r regnorum. *GENEAL.* Flandr. VI 7 haec (*Mathildis*) ... nupsit Guillelmo ..., -i Anglie. *fort. accedente sensu societatis armorum*: *AGNELL.* lib. pont. 59 p. 319,34 hic iacet stratagus ..., -r dominorum Gallicorum. **2** *investigator* – *Erforscher*: *TOMELL.* hist. praef. (MGScript. XIV p. 149,16; a. 1070/84) posthabitis sapientibus et -bus huius mundi (*cf. Vulg. I Cor. 1,20*). *BERTH.* RATISB. serm. 1 p. 15,4 non est alicui gloriandum, quia bonus praedicator, ... quia bonus -r et huiusmodi, sed tantummodo in testimonio interioris conscientiae.

1. *conquisitus, -us *m.* *script.* -ques-: *l.47.* *acquisitio* – *Erwerb(ung)*: **1** *de actione*: *CHART.* Fuld. B 154 p. 229,8 (a. 784) in aliis locis ..., quae ... mei proprii -us sunt. *CHART.* Sangall. A 406 p. 27,18 quicquid ... comparavit iusto -u cum propria pecunia. *CAPIT.* reg. Franc. 270^A,4 ut missi nostri eis ... alodes illorum, quos de hereditate et de tali -u ... habuerunt, ... reddant (*CHART.* Ital. Ficker 30 p. 42,25 neque per hereditatem neque per -um). *DIPL.* Otton. III. 293 quicumque de suo -u habet. *COD.* Lauresh. 157 l. 13 ea, quae nos nostro -u et industria in possessionem ... monasterii contulimus. *al.* **2** *de statu vel meton. i. quod acquisitum est, possessio (acquisita)* – (*hinzuverworbener*) *Besitz*: *CAPIT.* reg. Franc. 183,471 si quis ... fuerit interpellatus ... de -quesitu (-quisito 134 p. 268,46) suo vel de mancipiis suis. *DIPL.* Conr. II. 63 tam de pertinentia ipsius curtis quam de -u Berte. *al.* *cf. conquirō p.1486,48, *conquistum.*

2. *conquistus *v. conquirō.*

***conquista**, -ae *f.* (*ital.* conquista) *expugnatio, res expugnata* – *Eroberung*: *CONST.* II 394,6 (a. 1256) si contigerit eum (*regem*) -am facere in Garbo ... cum adiutorio Pisanorum, ... partem -e ... comuni Pisanorum dabit.

***conquisto**, -are. (*ital.* conquistare) *occupare, expugnare* – *einnehmen, erobern*: *GREG.* CAT. chron. II p. 195,9 obligaverunt se ..., ut ... terram non -rent nec acquirent. *DIPL.* Frid. I. 356 p. 202,19 (ed. H. Appelt. 1979) iuvabit ... imperatorem -are Siciliam (367 p. 223,45). *al.*

***conquistum**, -i *n.* (*cf. ital.* conquisto) *acquisitio, possessio* – *Erwerbung, Besitz*: *CHART.* Sangall. A 12 p. 14,34 (a. 743/47) quidquid mihi ... genitor ... vel mater ... de eorum ... -o aut comparato ... dereliquerunt. 68 p. 67,1 vobis trado omnio -o meo. *ACTA* reg. Burgund. 49 (ed. Th. Schieffer. 1977) accepimus a ... Ricardo villam unam ... de suo -o (-quisito *var. l.*). *CHART.* Ital. Ficker. 145 concesserunt ... omne -um. *al.* *cf. conquirō p.1486,40sqq., 1.*conquisitus.*

concoquod *v. concoquo.* **conr-** *v. corr- praeter:*

***conrado**, -are. *una fulgere* – *mitstrahlen*: *CHRON.* Vill. 9 (MGScript. XXV p. 199,18; c. 1276) pape -ans Conrardus, ei quasi soli luna rotunda fuit. *Sroder*

conram *v. coram.*

consacerdos, -tis *m.* *script.* cums-: *l.8.16.*

collega in ordine vel officio sacerdotali, confrater – *Mitpriester, (geistlicher) Amtsbruder*: **1** *de presbyteris, sacerdotibus paroecianis*: *CAPIT.* reg. Franc. 5 p. 11,38 vos, apostolici pontifices, iungentes vobiscum -es vestros et filios seniores ecclesiae. *BONIF.* epist. 93 Bonifatius ... episcopus carissimo -i Fulredo presbitero ... salutem. *CONC.* Karol. 50^D,31 nonnullos coepiscoporum ... non solum -bus (cum sacerdotibus V), verum etiam ... aliis fidelibus ... honeri existere. *DIPL.* Ludow. Germ. 137 p. 191,10 cum decreto Liudberti archiepiscopi ... atque omnium consynodaliū suorum episcoporum simulque omnium -um. *ALBOIN.* incont. 4 p. 19,4 propter meos -es. *BERNOLD.* CONST. chron. a. 1092 p. 455,10 ibi ... a ... -e suo ... sepelitur *presbyter. al.* **2** *de episcopis*: *CONC.* Merov. p. 19,11 cum mitropolitani fratres ... ad ordinationem cuiuscumque -is (cum-es *var. l.*) crediderit evocandus. *SISEB.* Desid. 13 -s eius (*Desiderii*). *EPIST.* Bonif. 23 p. 38,17 mi frater -sque carissime. *CONC.* Karol. 19^C p. 122,25 Adrianus papa ... fratribus et -bus nostris ... salutem. *ALCUN.* epist. 193 p. 321,5 saluta ... Alimum episcopum et ceteros -es vestros. *REGINO* chron. a. 869 p. 99,31 quem (*Willibertum*) ... ordinavit predictus antistes cum aliis -bus. *MANEG.* ad Gebeh. 11 p. 333,6 episcopos ... non solum religiosos, sed etiam contumaces ... fratres, -es, coepiscopos ... nuncupat *Gregorius. saepe. v. et p. 1290,22.* **3** *de abbatibus*: *BONIF.* epist. 106 reverentissimo fratri, ... -i Optato abba, ... Bonifatius ... episcopus ... salutem. *NOTKER.* LEOD. Remacl.^{tit.} (MGMer. V p. 109,4) Notkerus ... Werinfrido venerabili ... -i salutis aeternae subsidium. *WALTH.* CAMER. Vindic. prol. (MGMer. VII p. 555^A,55) Iohanni dilectissimo -i ... Walterus, ... abbas insignitus nomine.

***consacramentalis**, -e. **1** *munere coniuratoris fungens, in iuramento praestando adiuvans* – *als Eideshelfer fungierend, mitschwörend*: *CAPIT.* reg. Franc. 61,14 si -es homines cum ipso (*reo*) venire renuerint (*inde* 183 p. 431,31). **2** *in sacramento coniunctus* – *sakramental verbunden*: *WOLBERO* cant. 3 p. 1134^C in ipso sacramentorum corpore ... et sanguine Christi capiti corpus, hoc est Christo ecclesia, -is et *concorporalis* efficitur (p. 1135^A c. et -is ... in Christo).

consacro, consaacro *v. consecro.*

consaepio (-sep-), -psi, -ptum, -ire. *concludere, circumdare* – *um-, einschließen, umgeben*: **1** *obi. res*: **a** *c. sensu circumsaepiendi*: *GLOSS.* II 411,4 St.-S. -septo pezuntemo. **b** *c. sensu muniendi*: *GALB.* Karol. 25 p. 575,48 -seperant ... suburbium cives (*antea*: ut loca suburbii circumsepiant fossatis et sepibus). **c** *c. sensu (saepio) coercendi*: *WALAHFR.* carm. 14,7,5 quae (*flumina*) si forte coegeris notos linquere trames, ni -seperis undique, rumpunt foedera. **d** *c. sensu obserandi*: *VITA* Galli II 1712 *discipuli* inveniunt capsellam ... undique -septam vigili munimine claustrum. **2** *obi. homines*: *HEIRIC.* Germ. I 4,423 -septus populo *Germanus*. *METELL.* exp. Hieros. 6,589 (ed. P. Ch. Jacobsen. 1982) pedites ... ordine telorum -septos.

subst. consaepium, -i *n.* *locus circumsaepitus, saeptum* – *umfriedeter Raum, Umfriedung* (*plur. sensu sing.*: *l.59*): **1** *strictius* (*cf. GLOSS.* I 458,22 St.-S. -septa templi zisamene ki-zunit des huses): *BEDA* hist. eccl. 5,2 p. 283,28 ei (*adulescenti*) in -septis ... mansionis parvum tugurium fieri *praecepit episcopus*. *WALAHFR.* hort. 432 cum -septo vilis conserderis horti. *v. et p. 1190,12.* *in imag.*: *LUP.* FERR. epist. 78 quia me intra -septum familiaritatis admisistis. **2** *latius i. q. ambitus, confinium* – (*begrenzter*) *Bereich, Grenze(n)*: *HERM.* CARINTH. essent. 2 p. 184,18 (ed. Ch. Burnett. 1982; a. 1143) partem (*spirituum*) ... tamquam deportatam infra -septum mundi sublunaris.

***consagittatio** (-ita-), -onis *f.* (*versio e germ. vet.* (ge)schoß *mutuata*) *coniectus, collatio* – *Beitrag(leistung), Abgabe* (*cf. Dt. Rechtswb. IV. p. 453sqq.*): *CHART.* Luneb. VII 58 p. 48,30 (ed. W. v. Hodenberg, Lüneburger UB. VII. 1860; a. 1247) qui (*ministeriales*) dant ad -itationem et petitionem, quod dicitur schot et schulde. *CHART.* Brand. A

XXI 8 p. 94,3 -itationes exactionum facere.

***consagitto**, -are. *sagittis conflagere* – mit Pfeilen (auf einander) schießen: NARR. de Gron. 9 p. 15,15 quedam leves persone, qui stulte cum Trentonibus -are ceperunt.

consaguineus v. consanguineus.

***consalemannus**, -i m. *qui inter fidei commissarios est, fideiussor* – (Mit-)Salmann, (Mit-)Salbürg: CHART. Argent. 10 (MIOG 29. 1908. p. 589,24; a. 1198) vendidisse Borchardum militem ... et filios fratris sui ... alodium suum ... per manum -manorum suorum.

consaluto, -avi, -atum, -are. 1 *salutare, salutem dare* – (be)grüßen: a in univ.: MEGINFR. Emm. 14 (PL 141,983^C; a. 1030) -antibus tam clarum signum et conubilantibus utrisque littoribus. GESTA Ern. duc. II 3 p. 196,8 *imperator* ducem Hernestum ... salutavit, -tum in horum tenorem verborum apostrophavit: 'eqs.' *partic. praes. pro subst.*: FRAGM. de exp. Frid. imp. p. 18,5 -antium voce resultant equora. b c. *sensu acclamandi*: ADAM gest. 2,10 Otto coronatus imperator et augustus a populo Romano -tus est. 2 *per errorem i. q. consulere, consultare* – (an)raten: CONR. HIRS. dial. 590 (ed. R. B. C. Huygens. 1970. p. 90) Sedulius ... cum aliis metrum heroicum Macedonio presbitero -ante docuit (cf. R. Kurz, *Mittelaltl. B.* 14. 1979. p. 265sq.).

***sanctifico**, -avi, -are. *consecrare, sanctificare* – heiligen: PAUL. DIAC. hom. 130 (PL 95,1334^A) fecit Deus lucem, non dictum est: '-vit' (Aug. *serm.* 251,6 sanctificavit) eam.

consanguinea v. consanguineus.

***consanguineitas**, -atis f. 1 *cognatio, propinquitas* – Verwandtschaft: CHART. Burgenl. II 37 p. 25,30 (a. 1272) ut duo castra ... propter bonum -is ... redderet ad manus dicti Nycolai. v. et p. 1492,10. 2 *origo (proxima)* – (unmittelbare) Abstammung: ALBERT. M. praedicab. 3,1 p. 42^b,4 qui (Cecropidae) ex genere ... descenderunt primi Cecropis ... secundum lineam eiusdem -is. pol. 2,1ⁿ p. 96^b,13 quod nullus sciat discernere filios, fratres, consanguineos in aliqua linea -is. **consanguineus**, -a, -um. *script.*: cun-: p. 1490,8. cums-: l. 60. -sag-: p. 1490,20.61. -gwi-: p. 1490,13. adde CHART. Bund. 908. al. -gun-: p. 1490,12. -n(a): p. 1491,22.26. *form.* -nis: l. 60.

I adi.: A de hominibus i. q. *cognatus, propinquus* – verwandt: 1 gener.: a strictius: a in univ.: PAUL. DIAC. Lang. 4,18 qui (Aris) ... Gisulfo -us erat. CONC. Karol. 37,61 non debere sanctimoniales ... cum ... masculis, ... -is sive extraneis, bibere sive comedere. CHRON. rhythm. Col. 2,79 si -gwineum fidumve sibi reperisset *detentorem eqs.* al. *expressius i. q. germanus, sanguine coniunctus* – leiblich, blutsverwand: FORM. Wisig. 40 p. 593,26 invenimus ... -os fratres eorum (servorum) in servitio originali esse (ANAL. Plac. a. 1269 p. 535,13 f. -i germanii. SALIMB. chron. p. 351,25. al.). ALBERT. M. sent. 4,40,3 p. 445^a,15 linea (sc. cognationis) est etiam inter personas non -as, sicut affines eqs. 4,41,4 p. 458^a,30 generata de meo -o in tertio gradu efficitur in quarto gradu mihi -a. b *latius i. q. familiaritate coniunctus* – nahestehend: GESTA Trev. 18 p. 152,5 ut sibi (sc. Helenae) secundum carnem -ae (-ne var. l.) Trebericae civitati misereatur. 2 *publ., iur., canon.*: LEG. Burgund. Rom. 10,8 frater ac soror -i vel germani aequo iure succedant. LEX Sal. Merov. decr. Child. 1,2 ut nullus incestuosum sibi sociari coniugio, ... nec fratri suo uxorem ... nec uxorem patruo aut parenti -os (cum- A1, -eus A17. LEX Sal. Pipp. decr. Child. 1,2 -nis [cum- D7, -ei D6. E]). CHART. Carinth. I 417 p. 309,15 (epist. papae a. 1207) si quisquam ... fuisse -os contrahentes iuraverit postea se scivisse. al. v. p. 1490,47. B de rebus: 1 *qui cognationis proprius est* – verwandtschaftlich, Verwandtschafts-: DONAT. Trud. 24 (MGMer. VI p. 293,7) Harifridus -a lege sancto patri propinquus. IOH. VIII. epist. B 6 p. 276,28 quasi tocus -e affectionis oblitus. 2 *qui propinqui sanguinis est* – Bluts-: ALDH. ad Acirc. 2 p. 68,2 Abimelech ... -ae germanitatis iura ... rumpente. 3 *congener* – artgleich: HUGO HONAUG. div. 47,2 (ArchHistDoctrLitt. 29 [37]. 1962. p. 209; a. 1179/82) 'originem legitimam' appellat Hilarius (syn. 17) ortum -um. 4 *de proprio genere sumptus*

– von der eigenen Art stammend: CONFL. ovis et lini 680 homo ... -os nollet inire cibos.

II subst.: A masc.: *cognatus, propinquus* – Verwandter, Angehöriger (cf. GLOSS. I 275,45 St.-S. -us sipper. II 593,54 -o kilagun. III 67,32 -us gesibbo. 354,29 -us et cognatus kvn-link. al.): 1 gener.: a strictius: a in univ.: IONAS BOB. Columb. 2,23 p. 280,16 Bertulfus ... fuit ... -us beati Arnulfi. AGNELL. lib. pont. 130 p. 362,30 *cives* amissos cun-
5
10
15
20
25
30
35
40
45
50
55
60
65
70
os requirentes. DIPL. Arnulfi 162 in comitatu ipsius -i nostri (sc. Liutbaldi). VITA Deic. 3 (prol.) Marcialem, episcopum et -um ... principis apostolorum. EPIST. Worm. I 44 p. 81,28 si quem -orum (-gun- cod.) ... suorum mihi commendaverit. CHRON. Pol. 2,29 Bolezlaus suum cupiens -um (-gwi- S) liberare. REGISTR. abb. Werd. p. 255,9 Eppo, qui solus solvit adhuc pro omnibus -is suis. VITA Meinw. 199 Wolfgangus ... episcopum Meinwercum, -um suum, salutavit. ANNAL. Plac. a. 1257 p. 509,11 erat ... Manfredus -us germanus filiorum Ubertini (SALIMB. chron. p. 262,14 qui [Rolandus] erat g. -us suus. al.). CONST. II 445,6 comes Hermannus ... et ceteri sui propinqui, -saguinei et amici. persaepe. v. et p. 1042,56sq. 1140,41. *expressius de propinquo sanguine coniuncto*: LEX Saxon. 42 proximus paterni generis eius (defuncti) -us. DIPL. Karoli III. 35 p. 59,24 precepta ... imperatoris Hludovici, -i nostri. WIPO gest. 2 p. 17,31 quod inter -os magnum nefas esse puto. OTTO FRISING. gest. 2,48 p. 155,24 Gwilhelmus, ... huius (Rainaldi) ex parte patris -us. ALBERT. M. sent. 4,40,1 p. 443^b,47 quod omnes, qui sunt in linea ascendentium et descendendum directe, -i dicuntur. saepe. v. et p. 1489,35. de fratre germano: ALDH. virg. II 442 qui (rex) -i dirupit foedera. CHART. Bund. 549 (a. 1211) ego et H., -us meus. b *latius de Christo*: NOTKER. BALB. hymn. p. 36 o Christe, -e naturae nostrae, nos fove. 2 *publ., iur., canon.*: a in univ.: LEX Saxon. 18 vindicetur occisio in illo et in aliis VII -is eius. NICOL. I. epist. 99,26 de his, qui proximum, id est -um suum, ut est frater, consobrinus aut nepos, trucidaverint. PONTIF. Rom.-Germ. 136,13 p. 238,5 (Studi e Testi 227. 1963) fecisti fornicationem ... vel cum fratre aut cum patre et ceteris proximis -is? DIPL. Otton. I. 149 pro remedio animae nostrae ... et patris nostri ... et aliorum -orum nostrorum (CHART. Heinr. Leon. 10. CHART. Brixin. 62. CHART. Eichsf. 450 p. r. anime mee et omnium -orum meorum et -arum meorum. al.). b *spectat ad ius matrimoniale*: HRABAN. epist. 31 p. 455,26 quaestio de -is, quota generatione eis liceret se invicem nuptiis copulare. GREG. VII. registr. 2,36 qualiter ... probatum sit te (Mathildam) habuisse virum -um Azzonis, te ... et Azzonem ... in quarta propinquitatis linea -o esse. al. c *spectat ad ius hereditarium*: a de herede successore: LEX Thuring. 27 terra ... ad proximum paterne generationis -um pertineat.

VITA Meinw. 217 p. 131,23 quicumque successorum suorum aut -orum ... hec infringere temptaverit. CHART. Babenb. 65 p. 88,19 Leobaldum, -um nostrum, ... successorem nobis designavimus. 66. DECRET. Bern. 47 proximus -us ipsius (filii) succedit ei. al. b *de coherede*: TRAD. Frising. 690 (a. 847) ut nullus propinquus vel coheredum suorum -us illam traditionem infringere audeat. CHART. Rhen. med. I 119 p. 124,13 terra Wuolframmi et Ruodicōnis et -orum ipsorum. TRAD. Ratisb. 682 ne quis de -is eius ea (mancia) sibi usurpare audeat. CHART. Tirol. 1099 p. 140,3 quas (res) isti ... fratres emerunt ... a domino Artuicho ... eorum -o. CHART. Babenb. 370 p. 214,39 -us (-sag- cod.) noster Fridericus. saepe. d *spectat ad negotia, donationes sim.*: a de antecessore defuncto: DIPL. Conr. I. 3 p. 4,10 bone memorie pius -us noster Hludovicus ... vel nos ipsi ... donavimus. DIPL. Conr. III. 251 p. 437,11 (ed. F. Hausmann. 1969) cui (Otoni I.) a prefato comite, suo ... -o, donatum fuerat *monasterium*. al. b *de intercessore*: DIPL. Otton. I. 421 p. 575,27 Liudolfus ... episcopus nosterque fidelis ac -us ... serenitatis nostrae mentiam adiit. DIPL. Conr. III. 62 (ed. F. Hausmann. 1969) petitionibus dilecti -i (-sagw- B) nostri, Ekkeberti comitis. CHART. Brixin. 131 p. 138,20 -o nostro Meinhardo comite ... adiuvante. al. *γ de assensore, teste*: TRAD. Frising. 1316

[Kurz/Dinter]

p. 200,22 (a. 994/97) presentibus ... quam plurimis consulentibusque -is meis. CHART. Bund. 288 per consensum -orum suorum. TRAD. Ratisb. 1024 astantibus et consentientibus -is suis. CHART. Livon. A I 354 p. 451,12 testes sunt ... Langwinus sororius noster, ... Bixe, Bune, nostri barones et -i. *saepe*. **B fem.:** *cognata, propinqua* – *Verwandte, Angehörige*: 1 *gener.:* **a in univ.:** DIPL. Conr. II. 63 Hugo marchio et -a nostra, coniux eius Iudiht. OTTO FRISING. gest. 1,2 quae (*Mathildis*) imperatoris -a fuit. *al.* **b de sorore germana:** TRAD. Teg. 34 (a. 1034/41) Megiholmus ... tres sorores suas, videlicet ancillas et tamen -as, ... delegavit. CHART. Rhen. med. III 1489 quam (*dilectionem*) circa ... sororium nostrum et Margaretam, uxorem eius, -gwineam nostram, ... gerimus. **2 iur. et canon.:** **a in univ.:** CAPIT. reg. Franc. 252,42 si quis ... -am suam polluerit. CHART. select. Keutgen 139,26 quicumque concivis sui filiam aut sororem aut proximam ipsius -am ... abduxerit. **b spectat ad ius matrimoniale:** GREG. VII. registr. 6,20 quia ... -am tuam habes uxorem. ALBERT. M. sent. 4,41,3 p. 457^a,42 illa sola *persona* interdictur -is, et non soror sua vel alia -a eius. *al.* **c spectat ad negotia, donationes sim.:** DIPL. Arnulfi 56 rogatu et depraecatione Rodrudae dilectae -nae (*sic cod.*) nostrae. 70. CHART. Frauenseens. 44 (ed. W. Küther. 1961; a. 1252) sive pro filia ... sive pro quacunque eorum (*fratrum*) -a petere voluerint *praebendam*. 51 occasione Elizabeth, ... sue (*sc. Helferic*) -na (*sic*). *al. v. et p. 1490,42*. **consanguinitas**, -atis *f.* *script.:* cums-: PIRMIN. scar. 16 p. 48,12 (*var. l.*). -gwi-: l. 69. *cognatio, propinquitas* – *Verwandschaft* (cf. GLOSS. I 344,28 St.-S. affinitate idem -e gimahi): 1 *proprie:* **a gener.:** **a strictius:** CHART. Alsat. B 68 (ed. A. Bruckner. 1949; s. VII.²) respectu amicicie et -is. CAPIT. reg. Franc. 45,18 quam (*subiectionem*) decet in tali (*sc. nepotum*) -e esse. DIPL. Loth. I. 49 p. 143,14 (ed. Th. Schieffer. 1966) que (*sanctimoniales*) -is nobis vinculo sunt coniuncte (DIPL. Otton. I. 46. RUOTG. Brun. 37 p. 39,1 coniunctissimos. *al. cf. EPIST. Teg. I 38* quidam -e mihi iuncti. *al.*). BOVO CORB. Boeth. praef. p. 383,2 aetate filio, professionis et -is iure dulcissimo fratri. THIETM. chron. 2,23 p. 66,10 -is et iuramenti in memor (ARNOLD. LUB. chron. 6,5 p. 216,6. *cf. REGINO* chron. a. 866 p. 90,8 oblitus germanitatis ac -is foedera). EPIST. Ratisb. 8 p. 301,12 cum unum nobis domicilium -is sit. ALBERT. M. sent. 4,40,1 p. 444^a,14 -s est effectus propagationis per se per ipsam carnem propagatam. 4,40,4 p. 446^a,48 in arbore -is non potest esse linea curva. CHART. Burgenl. II 77 terram ... ratione cognacionis, -is et affinitatis dedit eisdem nobilibus. *saepe. v. et vol. I. p. 563,70. II. p. 1140,37. adde:* RATHER. epist. 1 p. 17,13 propter -em, quam cum illorum habebam primoribus. **β latius de cognatione spirituali:** VITA Mathild. II 2 Bonifatius et Widukindus per -em fidei postea fuerunt concordēs amici. **b publ., iur., canon.:** **a in univ.:** LEG. Wisig. 6,5,17 qui -e proximum presumpsit occidere. CONC. Karol. 42,6 ut ... neque -is, familiaritatis ... aut obsequii causa ... ullus provehatur. EPIST. divort. Loth. 3 p. 213,25 quos ... nulla nectunt -is lineamenta (*cf. THIETM. chron. 1,19* si in -is linea aliquis tali offitio dignus non inveniatur. GREG. VII. registr. 1,5. *al.*). TRAD. Frising. 1316 p. 200,36 Iacob -is ... iure ... propinquior. CONST. I 437,11^{tit.} de computatione -is. ALBERT. M. sent. 4,40^{capit.} quae (*propinquitas carnalis*) est -s. CHART. select. Keutgen 147 p. 167,23 quod ... nec affectu -is vel affinitatis elegant *magistros civium. al.* **β spectat ad ius matrimoniale:** LEG. Wisig. 3,5,2 p. 160,3 adfinitatis -e coniunctas feminas ... sibi coniuges sumere. CONC. Karol. 21 p. 192,9 quod postea ... inventi fuerint in eo gradu -is, quo *eqs.* (BURCH. URSB. chron. p. 89,25 in quarto *g.* -is. URBAN. IV. registr. 518 p. 482,24. *al.*). OTTO FRISING. gest. 2,11 p. 111,33 ab uxore sua ob vinculo -is separatus fuerat *rex*. CHRON. Reinh. a. 1226 p. 602,40 pro dispensacione -gwinitatis. ALBERT. M. animal. 18,95 per quatuor *commixtiones* videtur dissolvi -s fratrum et sororum, quando *eqs. saepe. γ spectat ad ius hereditarium:* FORM. Marculfi 2,10 l. 6 (ed. A. Uddholm. 1962)

ego (*sc. avus*) ... pensans -is causa *eqs.* DIPL. Arnulfi 49 p. 69,18 filiae suę ... haec omnia ... pro -is nodo ... concedere decrevimus. CHART. archiep. Magd. 264 p. 333,37 venditionem ... quasi -is occasione refringere optavit *praepositus*. 5 DECRET. Bern. 47 mortua ... matre propinquus in -e illius succedet ei. CHART. Burgenl. I 493 racione -is. *al.* **2 meton. de consanguineis:** **a gener.:** BEDA hist. eccl. 3,6 p. 139,4 ut tantus praecessor talem haberet de sua -e et religionis heredem et regni. CHRON. Merseb. 13 p. 187,31 ipse (*Arnoldus*) consilio -is (-neit- 3) suae ... detestabili ... latrocinio ... occiditur. *al.* *de stirpe:* VITA Serv. 6 p. 19,2 fama ... virum hunc descendisse signavit ex -e ... Christi. **b publ., iur., canon.:** TRAD. Patav. 33^a p. 29,33 (a. 789/91) convocavi ad me ... viros -is meae. CAPIT. reg. Franc. 39,5 agnatio ... et -s eius in servitutem cadat. TRAD. Ratisb. 791 p. 370,23 una cum omni -e presenti. ALBERT. M. sent. 4,41,9 p. 463^a,7 quod persona desponsata non potest esse coniux alicuius de -e desponsantis *eqs. al. cf. *consanguineitas*.

consantaneus v. consentaneus.

***consapiens**, -entis. (con et sapiens) *qui eadem sapientia est – an Weisheit gleich:* ALBERT. M. nat. bon. 254 (ed. E. Filthaut. 1974) duos artifices 'implevit' Deus 'sapientia', unum (*sc. filium Dei*) generando consubstantialē sibi et -em *eqs.*

***consaturo**, -are. *alere, saturare – speisen, sättigen:* 25 HUCBALD. carm. 2,33 *calvi sacerdotes* -ant Cristī convivas carne, cruore.

consatus v. 1. consero.

***consabinus**, -i *m.* *qui (cum aliis) sententiam quaerit, assessor (iudicis) – (Mit-)Schöffe, Beisitzer (des Richters):* 30 CHART. Rhen. inf. II 265 p. 137,23 (a. 1242) ipsi (*burgenses*) de sua voluntate -os eligent. CHART. Gelr. 850 p. 833,20 promulgatum est ... a nobis scabinis in sententia a Remboldo, nostro -o, ... quod *eqs. al.*

***conscandalizo**, -are. *confundere – bloßstellen:* SUMM. 35 Heinr. 11 p. 234 (ed. R. Hildebrandt. II. 1982; s. XII.) -o confundo gehono. CHRON. rhythm. Austr. 680 boni cleri dogmate -antur *flagellantes*.

conscendo, -scendi, -scensum, -ere. *script.:* cun-: 40 AGNELL. lib. pont. 140 p. 370,12. -ncen-: p. 1493,55.59. -nsen-: l. 50sq. 69. p. 1493,14. *adde* IOH. VEN. chron. p. 160,10.

scandendo sursum niti, sursum moveri, scandendo assequi, ascendere – (hin)aufsteigen, be-, ersteigen (cf. GLOSS. II 236,21 St.-S. -it steic): 1 *proprie:* **A subi. anim. (fere homines; Christus: l. 69; animalia: l. 60):** 1 *strictius:* **a in univ.:** BEDA hist. eccl. 3,27 p. 193,18 ipse (*Ecbert*) ... lectulum -ens. 5,19 p. 326,11 ubi *n a v e m* -it *Vilfrid*, ... pulsus est Fresiam (CONC. Karol. 44^C p. 533,31 ut ... legati ad naves -endas se iungere debeant. REGINO chron. a. 873 p. 106,39 -sis [-sensis B1] navibus. *al. cf. VITA Galli II 443* -ere scalmum. IOH. VEN. chron. p. 156,7 classem -sendentes). AL- 50 CUIN. carm. 26,25 Zacheus arborem -it parvus in altam. CARM. de Karolo et Leone 237 super rapidum -it virgo cabalum (*cf. CARM. var. II 103,9 Dominus celi dorsum -it aselli. al.*). WALAHFR. Mamm. 4,2 ille (*Mammes*) ... *m o n t e m* -it (CARM. biblioth. 6,7,2 Moyses ... -it *m. Froum.* carm. 18,7. *al. cf. LIGURINUS* 4,535 [MG Script. rer. Germ. LXIII. 1987] veluti -erat ante turba nocens, ita *eqs.*). AUDRAD. carm. 3,2,140 quo (*praeside*) -ente tribunal. ECBASIS capt. 681 vix culix ... volitans -et eandem (*testudinem*). RUODLIEB I 53 in sepes -ens ... omnis plebs. *saepe. in imag.:* CONSUE- 60 Marb. 53 (Spicil. Friburg. X. 1965; s. XII.ⁱⁿ) quisque perfectior ... tribunal mentis suę -at. **b impetu eniti (in), assilire – (im Angriff) erklommen, erstürmen:** GESTA Apoll. 215 altera pars aedes -it et altera colles. VITA Serv. 22 *Dani* scalis fastigia -unt. HIST. peregr. p. 121,33 Turci ... urbis menia -bant. *al.* **2 latius:** **a (in caelum) elabi, sublimem abire – auffahren:** **a de Christo:** ALDH. carm. eccl. 4,12,7 sidereum Christus -it (-sen- V) Olimpum. RATHER. pentec. 70 2,1 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLVI. 1976. p. 193) nondum celos -erat *Christus*. **β de anima (beata):** BEDA hist. eccl. 2,5 p. 89,14 *Aedilberct* caeli *regna* -it (PAUL. [Kurz/Dinter]

DIAC. *carm.* 7,2,3 Benedictus aurea ... ad r. -it pater. RIMB. Anscar. 24 p. 53,11. *al.*) LIBELL. de conv. Baiuv. 9 *Liutprandus* sidereas -it sedes. GUNDECH. lib. pont. p. 245,19 sanctus Willibaldus ... consortium -it angelorum. *saepe*. *adde*: CHART. Rhen. med. I 41 p. 46,9 (a. 804) ut *unusquisque* ... de ipsa iniqua calamitate valeat -ere ad perpetuam felicitatem. *b nare contra (torrentem) – (strom)aufwärts schwimmen*: WANDALB. mens. 57 cernimus ... novos -ere flumina pisces. *c descendere, ingredi – hinaufziehen (nach), einziehen (in)*: ERMOLD. Ludow. 1,531 -it in urbem rex Hludowicus. REGINO chron. a. 7 p. 3,2 Iesus Hierosolimam -it (cf. *Vulg. Luc.* 2,42). *d proficisci – ausziehen, aufbrechen*: DIPL. Arnulfi 62 p. 92,20 (interp. a. 1052/68) nullum se suosque ad alium exercitalem iter ... -suos (-sens- C). *e in altum navigare – hinausfahren, in See stechen* (cf. GLOSS. II 196,5 St.-S. -entis varantes): BEDA hist. eccl. 1,21 p. 40,8 *Germanus mare* -it (HEIRIC. Germ. I 3,368. GESTA crucig. Rhen. 4 p. 37,1 ordinate m. -imus). PETR. DAM. epist. 96 p. 54,8 (ed. K. Reindel. 1989) pelagi profunda. *f navigando adire, traicere – anlaufen, übersetzen (nach)*: LIUTPR. leg. 57 (vs.) induperator ... Bareas -erat Otto. THANGM. (?) transl. Epiph. 7 Augiam insulam -it *Othwinus*. *g petere, intrare – aufsuchen, betreten*: GESTA Apoll. 482 ubi (*in superiori*) magis condensatur ignis ex multis partibus -entibus sursum. *v. et vol. I. p. 917,2. 1296,58*. *b de lapide i. q. subvolitare – (hinauf)fliegen*: OTTO FRISING. gest. 2,21 p. 124,29 ferunt ... lapidem vi tormenti ... propulsum ad superiora meniorum loca -isse. *2 latius i. q. (sursum) serpere vel extendi – sich (nach oben) ausbreiten*: GLOSS. Roger. I B 1,19 p. 550,36 si ... tumor ad superiora -erit. WILH. CONG. chirurg. 1715 si usque ad originem nervorum -erit *spasmus*.

II translate i. q. (altius) provehi, (locum altiore) consequi – emporsteigen, voranschreiten (zu), erreichen: *A subi. homines*: 1 *gener.*: *a spectat ad virtutes*: ALDH. virg. I 49 p. 304,6 ut ... usque ad summam virtutis farum virgineis meritorum gradibus -erit *virgo*. HUGEB. Wynneb. 7 p. 112,23 cum ... Christi vernaculus ... ad superiora graduum celsius -bat. HUCBALD. *carm.* 2,45 conregnant calvi, -unt culmina caeli. HERM. CARINTH. essent. 2 p. 234,14 (ed. Ch. Burnett. 1982) ad summam triumphus coronam. *al.* *b spectat ad aetatem quandam*: HERM. CARINTH. essent. 2 p. 234,7 (ed. Ch. Burnett. 1982; a. 1143) in phebeam iuventutis plenitudinem -it *fetus*. ARABS 201 (AltdtBl. 2. 1840. p. 388) quae (*virgo*) iam maturos thalamis -erat annos. *2 eccl.*: CONC. Merov. p. 66,23 ut *episcopus* ... dignitatis apicem electione -at omnium (MANEG. ad Gebeh. 51 p. 402,6 locum d.). ARBEO Emm. 1 ad summum ... -ere pontificatus honorem (CARM. var. I 36,2 Gregorius praesul ... summum -it h. *al.*). RUP. MEDIOL. Adalb. 2 p. 5,9 post -sum (-ncen- A. B) ... summi pontificatus gradum. BERNH. CONST. damn. 17 papatum. *al.* *3 publ.*: LEG. Wisig. 2,1,6 p. 51,16 ut non ante quispiam *solum* regale -at, quam *eqs.* (CARM. de Karolo et Leone 463. THIETM. chron. 2 prol. 3 Otto ... s. -ncenderat inde paternum. *al.*). THEODULF. *carm.* 35,33 ut patrias valeas rutilis -ere sedes. DIPL. Heinr. II. 255 p. 294,43 terreni regiminis culmen. WIPO gest. 5 p. 27,13 iudiciale thronum. *al.* *4 mus. i. q. (sonorum gradus) ascendendo persequi – (die Tonleiter) aufsteigend durchlaufen*: HUCBALD. harm. inst. p. 42,4 (ed. A. Traub. 1989) ut ... per semitonium, tonum et tonum usque ad septem voces -as. *B subi. res*: 1 *gener.*: ALCUIN. *carm.* 46,19 pauperis ad thronum clamor -it Olympi. GESTA Apoll. 475 infantum ... -it ad alta vagitus. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 144,33 (ed. Ch. Burnett. 1982) ut ... perpetuum studium ... usque ad octavum celum ... -ere possit. *al.* *2 math. i. q. augescere, accrescere – ansteigen, anwachsen (auf)*: HERIG. reg. 2,17 *denarii* amminiculo ipse nonagenarius -at in centenarium.

adde de mensura umbrae: WANDALB. hor. 49 quinta ... tum pedibus -it linea quinis. *3 mus.*: AUREL. REOM. mus. 6,27 (Corp. Script. Mus. XXI. 1975) quantum singuli (*sonitus*) se superent, quousque altitudinem ultimi -ant.

5 *consensio, -onis f. insurrectio – Erhebung*: IULIAN. TOLET. Wamb. 30 ut ... , qui ... excelsa petierant, excelsiores luerent -is (-sens- 2a. 2b2) suae iniuriam.

**consensus v. 1.*consensus.*

1. *consensus, -us m. ascensus – Ersteigung, Aufstieg*: 10 *1 proprie*: *a corpor.*: RATHER. con. 14 l. 487 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLVI. 1976. p. 128) suspectos ... eosdem (*inimicos*) de istius montis ne linquam -u (ERINH. Heimer. 253). WILH. APUL. gest. 2,335 eius (*loci*) difficilis -us erat. *b spirit.*: HUCBALD. *carm.* 2,22 *caeli* -um ... 15 concipiens cupide (2,111 *Paulus* confestim ... capit -um culmine c. ERINH. Heimer. 247 -us ad ardua celi). HERIG. Ursm. 1,556 Ursmarus ... vite -us cordatim dispositurus (cf. *Vulg. psalm.* 83,6). *2 translate de provectu*: GENEAL. Fusn. 1 (MGScript. XIII p. 252,17; c. 1160) de regni tocus assensus -us ad regie corone gestamen ... est ... Odoni consensus.

2. *consensus v. consensus. conscientia v. conscientia.*

**conscholaris* (-scol-), -is m. *in schola vel litterarum studiis sodalis, condiscipulus – Mitschüler, Schulkamerad, Studienkollege*: NORB. IBURG. Benn. 3 quanta ... coaetaneos suos et -scolares velocitate discendi praecesserit. 4. WILH. ANDR. chron. 244 qui (*cardinales*) fuerant Parisius eius (*Ricardi*) -scolares. MIRAC. Volq. 31 p. 391,23 magistro 20 *scolarum* in Brunswyg -scolarum suorum (sc. *Ludolfi*) adiutorio verberato. ALEX. MIN. apoc. 8 p. 123,10 huius sancti (sc. *Donati*) -scolaris erat Iulianus apostata. *al. v. et l. 37.*

**conscholasticus* (-scol-), -i m. *in schola vel litterarum studiis sodalis, condiscipulus – Mitschüler, Schulkamerad, Studienkollege*: VITA Liutg. II 1,6 mira illi circa -scolasticos 35 suos karitas ... erat *eqs.* THIETM. chron. 6,94 fuit quidam Brun nomine, contemporalis et -scolasticus (CHRON. Thietm. 6,94 conscholaris) meus. CHRON. Ebersb. I p. 13,21 qui (*Gunzo*) erat -scolasticus Gerberti pape. OTLOH. vis. 5 p. 64,18 (ed. P. G. Schmidt. 1989) cum olim -scolastici essemus. 40 ARNOLD. LUB. chron. 7,12 p. 244,28 scolares pauperes a se non removebat, sed quasi -scolasticos eos habebat *Philippus rex. al. v. et p. 827,11. 1212,51.*

considero v. considero. concido v. 2. concido.

conscientia (-cia), -ae f. *script.*: cun-: l. 53. -nci-: l. 53. 45 p. 1496,41. -stien-: l. 52. p. 1495,69. -sien-: p. 1495,45. 1496,24. -sen-: l. 52. p. 1495,68. -scen-: MARIAN. chron. a. Chr. 394.

I scientia, cognitio – Wissen, Kenntnis (cf. GLOSS. I 766,22 St.-S. -ciam uiuzzanheiti): *A strictius*: 1 *de scientia c. alio vel inter plures communicata*: *a in bonam vel neutram partem*: *a in univ.*: LEG. Wisig. 7,1,2 si servus sine -a (-stientiam R1, -sentia R2) domini sui aliquid indicaverit. 8,4,14. EDICT. Roth. 230 quod in -a (cuncienae 5) ipsius (*venditoris*) de ipsa infirmitate non fuisset. CAPIT. reg. Franc. 136,8 sine senioris fratris -a. CONSUE. Eins. 39 (Corp. Consuet. Monast. VII 3. 1984. p. 213,4) sine -a prioris. THANGM. Bernw. prol. p. 758,11 nec aliquid ... meam -am fraudare potuit, quin ... scirem. DIPL. Conr. III. 184 p. 333,3 (ed. F. Hausmann. 1969) nos rem tantam ... absque vestra (sc. *papae*) -a assumpsisse. *saepe*. *b spectat ad notionem*: ACTA imp. Winkelm. I 989 p. 739,38 (c. 1268) petitiones ... debent expediri de mera -cia regis. 992 p. 745,18 ad -ciam domini regis deducatur *dubium*. *accedit ad usum meton.*: CONST. Melf. 1,40,1 (ed. H. Conrad et al. 1973; a. 1231) in qua (*quaestione*) nostra -a sit necessario consultanda. ACTA imp. Winkelm. I 993 p. 747,2 de speciali -cie nostre mandato. *al. 7 spectat ad probationem (saepe expressius i. q. assensio, consensus – Zustimmung, Einwilligung)*: LEG. Burgund. Rom. 2,4 qui ... armatus se intra ecclesiam tueri temptaverit, ... cum -a *episcopi* abstrahatur (CAPIT. reg. Franc. 28 p. 76,29. 38 p. 111,7 praeter -am civitatis e. DIPL. Heinr. III. 325 p. 445,24 -a et cooperatione ... Leodiensis e. *al.*). CONC.

[Kurz/Dinter]

Merov. p. 22,3 nullus episcopus ... sine -a metropolitani sui vindendi aliquid habeat potestatem. DIPL. Karoli III. 21 p. 36,12 absque abbatis ... aut praepositi -a ... aliquod contrarium facere. ARNULF. SAG. invest. 4 p. 97,13 cum ... ipsum (*Petrum*) ad hoc onus omnium pene -a destinaret. CHART. Burgenl. I 204 ex -cia domini regis. CHART. Stir. IV 211 ecclesia predictis fratribus ... marcas quindecim solidorum cum -cia nostra (sc. comitum) dedit. *saepe*. **b** in malam partem i. q. communis cognitio facinoris – Mitwissenschaft: LEG. Wisig. 3,4,17 p. 157,14sq. si ... contingat, ut cum -am patris sui vel matris adulterium admittat *puella* ... et ex hoc pater vel mater fuerint pro hac iniqua -a ... convicti. THIETM. chron. 4,49 duces et comites non sine -a episcoporum multa contra eum (*imperatorem*) conspirare nituntur. *al. v. et p. 869,60*. *adde*: CHART. episc. Hild. II 633 (a. 1241) ne posset aliquis ei (*capitulo*) ... aliene rei -am exprobrare. **2** de scientia res plures complexa: ALBERT. M. caus. univ. 1,3,2 p. 403^a,33 hoc (*primum*) ... -am omnium habet, et -a omnium, quae facit, est in ipso principium. **B** *latius*: **1** *consilium, iudicium* – *Einsicht, Beurteilung*: RUP. TUIT. vict. 1,14 p. 22,22 (ed. R. Haacke. 1970) pater mendacii, qui contra propriam -am mentitus est dicendo se esse, quod non erat (CHART. Tirol. 599 c. -ciam suam ... curiam iniuste repetere). CHART. Argent. I 126 redeunt ad propriam et certam -am super omni nostro excessu ... indulgentiam ... imploramus (CHART. Burgel. 104 de maturo consilio et certa -a. *al.*). CHART. Heist. 25 p. 128,8 prudentum virorum consilia et -cias nostras secuti. *al.* **2** *prudentia, sapientia* – *Klugheit, Weisheit*: HUMB. Sim. 1,2 p. 105,32 quamvis magnae et mirabilis sint -ae *Cathari*. HERM. CARINTH. essent. praef. p. 72,13 (ed. Ch. Burnett. 1982) inter universas delicias meas archane -e. **3** *doctrina* – *Kunde*: DIAETA Theod. 6 habet haec bone valitudinis -a, ut *eqs.* **4** *opinio* – *Auffassung*: DAVID expos. reg. (ZKirchGesch. 19. 1899. p. 348,19) circa huius capituli intellectum -ciae multorum maxime sunt perplexae. **5** *intellegentia* – *das Verstehen, Begreifen*: CONST. II 116,4 p. 150,6 (a. 1227) quem (sc. *imperatorem*) mirabiliter preter humanam -am conservat *Dominus* (*inde* BURCH. URSB. chron. p. 123,3). **6** *congruentia* – *Übereinstimmung*: AMALAR. ad Petr. 4 quae -a (*sic cod., recte ut vid.*; convenientia *ed.*, consencientia *edd. priores*) esset nostro toti officio ... cum nostris authenticis.

II *status animi, quo quis (alicuius rei) sibi conscius est* – *Bewußtsein*: **A** *strictius*: **1** *gener.*: **a** *de -a sui*: CHART. Sangall. A 40 (a. 764?) omnia ... sana mentem, integra -sientia trado ... sancto Galloni. **b** *de -a alicuius rei*: **a** *in univ.*: ALDH. virg. I 16 p. 245,8 castitatis -a elationis pulsator cenodoxia. WIPO gest. 33 p. 52,25 paganus ... solam -am *veritatis* ... prae oculis habens (EXCERPT. Widon. [MG Lib. Lit. I p. 464,27]). OTLOH. prov. R 21 (ed. W. Ch. Korfmaier. 1936) -a innocentiae. *al.* **b** *spectat ad mala*: CAPIT. reg. Franc. 306 p. 466,41 ego Thietbrihc, quam ... -a delicti mordet. HROTSV. Abr. 7,9 proprii -a reatus confundor. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 300,41 iniustitiae -am ... defendere. GREG. VII. registr. 8,5 p. 523,6 omnium criminum. HILDEG. vit. mer. 4,50 p. 168,6 cum pecco, in -a peccatorum meorum paveo. *al.* **2** *spec. i. q. mens (sibi) conscia*, συνέιδησις – *Gewissen*: **a** *def.*: ALBERT. M. sacram. 148 p. 98,17 secundum quod -a dicitur quasi scientia secreta cordis *eqs.* summ. creat. II 1,71,1 p. 593^b,17 dicitur 'scintilla -ae', eo quod -a sequitur ex *s y n d e r e s i* et *r a t i o n e* (anim. 3,4,10 p. 240,93sq. [ed. C. Stroick. 1968] quod ... ex his duobus, s. scilicet proponente et r. cogitativa assumente, quasi conclusum est, -a vocari consuevit, et ideo -a accusat vel excusat actum). 1,72,1 p. 598^a,26 videtur -a non esse potentia vel habitus, sed actus. *ibid. saepe*. **b** *exempla*: **a** *in univ.*: LEG. Burgund. const. I 39,3 dominus sacramenta dependat de latebra fugitivi -am (-sencia *var. l.*) non teneri. LEG. Wisig. 2,1,20 sacramento suam iudex -am (-stien- *var. l.*) *exp i e t* (6,5,12 p. 277,5. *al. cf.* ALDH. epist. 5 p. 492,7 propriae piaculi expians flagitium -ae). GLOSS. psalt. Lunalac. 7,11 (Spicil. Friburg. XX. 1974) in renibus -am esse significat *Scriptura*. HRABAN. carm.

39,83,1 videntes ... *libros* ... -ae patefactos (*[Vulg. apoc. 20,12sq.]*). ALBERT. M. resurr. 94 p. 298,13 libri -arum tunc aperientur *eqs. al. cf.* ALBERT. M. sent. 4,43,10^{capit.} qualiter -ae dicuntur 'libri'. *ibid. al.*). CAPIT. reg. Franc. 305^A,6 **t e s t e** Deo et propria -a (PETR. DAM. epist. 40 p. 505,14 [ed. K. Reindel. 1983]). EPIST. Ratisb. 19 p. 341,5 testis est accusatrix -a. *al.*). BERNH. CONST. damn. 2 iussionis ... tuae exsecucionem licet mihi ... interdicat -a. GEBEH. SALISB. ad Herm. 24 ad percutiendam simpliciorum fratrum infirmam -am. HERM. IUD. conv. 11 p. 105,27 (ed. G. Niemeyer. 1963) cepi ... super hoc facto ... propria redargui -a. ALBERT. M. summ. creat. II 1,72,3 p. 602^b,11 mali quandoque -am dissimulant, non tamen exstinguitur in eis. *persaepe*. *in imag.*: EPIST. Ratisb. 19 p. 339,19 ut ... cum Iob ... exasperantem uxorem, scilicet -am, habeam. RUP. TUIT. vict. 4,23 p. 145,26 (ed. R. Haacke. 1970) sermonem Domini ... in lectulo -e socium habere. **B** *de bona -a (expressius i. q. mens sibi conscia boni* – *gutes Gewissen*: l.26): LEX Sal. Merov. 111 quod *p u r a* sit -a sua (LIBER diurn. 73 p. 70,4 devota mentis integritate et p. -a. STATUT. ord. Teut. p. 93,16 quod ... eligant de p. -cia, quemcunque *eqs. al. cf.* CAPIT. reg. Franc. 255 p. 257,40 in -ae puritate. *v. et p. 428,72*). PASS. Afrae II 1 p. 62,8 *pecuniae* non erant de *b o n a* -a (CHART. Tirol. 1007^a [a. 1234] in b., vera et pura -sientia. CHART. Burgel. 106 p. 126,1 licet ... bonam habeamus -ciam. *al.*). EPIST. Hann. 80 p. 129,21 de -e tuę candore. OTTO FRISING. gest. 2,21 p. 124,12 est magna miseris ... consolatio -ae spes. *saepe*. **γ** *de mala -a (saepe expressius i. q. mens sibi conscia mali* – *schlechtes Gewissen*, e. g. l.36.40): BEDA hist. eccl. 4,25 p. 263,21 quem (*Adamnanum*) nimius reae -ae tenebat dolor. RADBERT. corp. Dom. 17 l. 36 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XVI. 1969) dum comunicas, ... *e m u n d a* -am (CAES. HEIST. hom. exc. 161 p. 129,22 propter emundandam -ciam. *cf.* THEOD. AMORB. Bened. II 2 p. 261,33 ut emendarent *fratres* -as suas). THIETM. chron. 7,48 fugiente ... Baldrico et -am in hoc manifestante. MANEG. ad Gebeh. 8 p. 325,40 hec vos facere ... *m a l e* -cie furore arreptos ... constat (HERBORD. Ott. 2,35 p. 129,12 [ed. J. Wikarjak. 1974] de impuritate cordis et mala -cia nascitur desperacio. *al.*). VITA Annon. I 13 p. 472^b,16 quem (*metum*) -a suggerebat. ARNOLD. LUB. chron. 3,10 p. 154,1 -a (*conciencia var. l.*) ... tacere suadet. ALBERT. M. nat. bon. 323 p. 116,2 (ed. E. Filt-haut. 1974) vermis -ae corrodentis. *saepe. v. et p. 417,47. p.1480,22. in imag.*: BRUNO MAGD. bell. 5 quo (*ferro*) ulcere mentis ... percusso -ae virus efflueret. EPIST. Ratisb. 29 p. 360,11 male maritata ... in occulto pariturit -a. **B** *latius i. q. intima cordis, animus* – *das Innerste, 'Herz'*: **1** *in univ.*: LIBER diurn. 84 p. 95,6 coram Deo, -arum teste, satisfaciunt *eqs.* WILLIB. Bonif. 4 p. 15,16 animi sui secreta intra -am ... abscondita ... aperuit (*cf.* CAPIT. reg. Franc. 306 p. 467,48 -ae secretum. THIETM. chron. 6,77 -ciae secreto congruis temporibus manifestanda contegit. *al.*). HINCM. epist. I 131^b p. 71,18 nostrae -ae super pridem capitulis ... recitatis ... non modice se concusserunt. RUD. TRUD. gest. 2,8 in humilitate -ae. *al.* **2** *c. colore quodam*: **a** *desiderium* – *Anliegen*: AMALAR. off. prol. 13 si pro propriis -is voluerit intercedere *devotus homo eqs.* **b** *voluntas, propositum* – *Absicht*: FORM. Augiens. A 17 quod (*sc. chartam evertere*) longe a -a mea sit. **c** *cura* – *Verantwortung*: CHART. Mulh. Thur. 272 p. 109,45 (a. 1279) pronunciamus ... familiam domini prepositi ... sue -cie secundum privilegia sui ordinis committendam. **d** *culpa* – *Schuld*: MANEG. c. Wolffh. 19 p. 85,19 (ed. W. Hartmann. 1972) apud quem (*Christum*) blasphemantis -cie horrendę inmundicie estimantur. EPIST. Ratisb. 7 p. 299,32 proprio ... ceno ut porcus Epicureus involvitur, cuius vita non magis aliena lingua fedatur quam propria dehonestatur -a. CHRON. rhythm. Austr. 670 fatur quisque -am.

***conscientiatus**, -a, -um. *scrupulosus* – *ängstlich, skrupulös*: SALIMB. chron. p. 62,10 Guilielmus ... iuvenis multum -us, volebat enim saltem semel in ebdomada confiteri.

consigno v. **consigno**. **consiliaris** *sim. v. consil-*

[Kurz/Dinter]

consilium v. 1. concilium, consilium.

consill(i)um v. 1. concilium.

conscondo, -scidi, -scissum, -ere. *script.*: -nci-: l. 38,48. p. 1498,54. *form. perf.*: -scind(i): l. 19. -scis(us): l. 15. cf. 2. concido.

I proprie: **A strictius**: 1 *de rebus*: **a** (in partes) dividere, scindere – in Stücke reißen, zerteilen: **a** discindere, discerpere – durch-, zerreißen: CARM. Paul. Diac. app. I 6,1,37 indumenta pedum multa et -ssa requirit vulpis. ER-MOLD. Ludow. 1,433 ille (Maurus) ... frendens vestem -it. GERHOH. aedif. 1 p. 1197^A licet tunica Samuelis ... -i non valeat (TRACT. de schism. [MG Lib. Lit. III p. 121,38] Christus tunicam a summo usque deorsum -ssam preferens). *al.* **β** findere, comminuere – spalten, zerkleinern: ANNAL. Herb. a. 1204 p. 11,51 Greci ... illas (naves) lignis -isis, pice et oleo impleverunt. **γ** discicare – zerschmettern: LIUTPR. antap. 5,11,14 (vs.) -ssus ... chaos cunctis fias (sc. mons). **b** abscindere – (her)abreißen: PASS. Leod. 33 (MGMer. V p. 315,2) eius (martyris) tunicam -scinderunt (-scid- var. l.) a capite. HERM. TORN. rest. 15 p. 281,34 rex iratus velum -idit et ad terram proiectum ... conculcavit. 2 *de hominibus vel partibus corporis c. sensu lacerandi*: **a** persequere, dissecare – zerschneiden, durchtrennen: RUP. TUIT. Pant. 15 (AnalBoll. 55. 1937. p. 267,9) barbarus ... maritus ... ferro appecit feminam, venas lacertorum -idit, nervos dissolvit. **b** concidere – zerstückeln: GERHOH. Antichr. 1,20 eo ... locutionis genere dici potest mulierem -ere, hoc esse -ssam demonstrare, quo eqs. (spectat ad Vulg. ind. 19,29; inde alleg.: l. 56). **c** conterere, trucidare – hinmetzeln: GERHOH. aedif. 1 p. 1197^B ipsi (reges) ... in tumore superbiae velut in monte Gelboe -entur et occiduntur. **d** (vulnere) confodere, vulnerare – aufreißen, verwunden: LIGURINUS 3,115 (MG Script. rer. Germ. LXIII. 1987) sacri fluminis imbre -ssum rorasse latus Christi. **B latius**: 1 *gener.*: **a** offringere, exstirpare – umbrechen, roden: ANNAL. Rod. a. 1153 p. 722,24 decimae de terra ex ar-bustis in agros -ssa. **b** disturbare – zerzausen: EPIST. Hann. 52 p. 98,25 avicula manus impatiens, quae, ... vacuum sibi aera -ssis (concissis cod.) promittit alis. 2 *anat. usu medial. i. q. (simul, pariter) in ramos diffundi – sich (zugleich, in gleicher Weise) verzweigen, verästeln*: ALFAN. premn. phys. 24,2 p. 145 -untur (PG 40,697^A συγκατασχίζε-ται) ... adinvicem ... tria haec, hoc est vena, arteria, nervus.

II in imag. et translate: **A de rebus**: 1 *effringere – (auf)brechen*: HERM. IUD. conv. 10 p. 102,6 (ed. G. Niemeyer. 1963; s. XII^{med.}) christiani ... adamantinam cordis mei duritiam -ere ... satagebant. 2 *partiri, brevare – teilen, ab-, verkürzen*: REIN. ALEM. phagifac. 270 impiger ... occurre viamque plus mediam -e (concisse L). **B de hominibus eorumque societatibus**: 1 *discruciare – zermartern*: RUP. TUIT. Pant. 14 (AnalBoll. 55. 1937. p. 265,29) mater lectulo assidebat mente -ssa, quia ... filii sui scissuras integra mente videre non poterat. 2 *dissecare, disiungere – auseinanderreißen, zerschlagen*: RADBERT. Arsen. 2,7 p. 67,19 quae (dies) pacatum imperium et unitum -idit particulatim ac divi-sit. 3 *dissociare, distrahere – trennen, entzweien*: GERHOH. Antichr. 1,20 -ssam per scismaticos et dilaceratam ecclesiam (cf. l. 27). v. et p. 1498,54. 4 *abscidere, deponere – ausschließen, absetzen*: CONC. Merov. p. 223,2 Chramlinus in nostri praesentia fuit -ssus adque de ... episcopatu aieiectus.

1. conscio, -ire. *novisse – wissen*: 1 *strictius*: **a simul, una scire, scientia complecti – zugleich, insgesamt wissen**: ALBERT. M. sent. 4,30,4 p. 214^B,7sq. videtur, quod error evacuet voluntatem ..., quia voluntarium -it singularia, sed errans non -it. elench. 2,2,2 p. 668^B,18 scientes -unt omnia ista, de quibus habent scientiam. caus. univ. 1,3,2 p. 403^A,30 voluntarium est, cuius principium est in seipso -ente singula, in quibus est actus. *ibid.* *al.* **b inf. pro subst. c. sensu notitiae**: EPIST. Teg. I 100 sine nostro -ire vester abscessit nuntius. 2 *latius i. q. posse, valere – können, vermögen*: VITA Ger. Bron. 17 p. 667,15 sciscitatur ab eis (indigenis) ..., an aliquantum de hac re ... -rent significare.

adi. consciens, -entis. 1 *sciens (aliquid) c. alio – mitwis-*

send: EDICT. Roth. 231 auctor ... praeveat sacramentum, quod -s (consciens var. l.) non sit fraudi. 2 (sibi) conscius – (sich) bewußt: NITH. hist. 3,1 p. 28,35 quicumque -s sibi aut ira aut odio ... quiddam ... suasit vel gessit.

2. conscio v. 1. contio. **3. conscio** v. cresso.

conscisco, -ivi, -ere. *script.*: -sisc-: l. 14. -sciss-: l. 26.

1 de actione asciscendi: **a obi. homines**: **a** arcessere, accire, associare – herbei-, heranholen, hinzuziehen: HRABAN. epist. 1 p. 381,17 ipsi vero ... pontifici ... ad deferendum opus -vi te socium. LUP. FERR. Wigbert. 3 desudantem novamque gentem Fresonum aecclesiae gremio -entem ... Christi militem (sc. Bonifacium). PETR. DAM. epist. 40 p. 507,19 (ed. K. Reindel. 1983) ex his (episcopis) ..., quos visum fuerit, sanctitas vestra -at (-siscat var. l.). HELM. chron. 40 p. 82,6 Saxones ... aliunde auxilium manus -unt. *al.* **β** convocare, congregare – zusammenrufen, -führen, versammeln: LAMB. TUIT. Herib. 2,2 p. 1246,54 qui (Martinus) ... discipulos in unum -vit. HELM. chron. 42 p. 86,12 contigit, ut Vicelinus ... in oratorio ... socios -verit. 48 p. 95,19. v. et p. 1169,63. **b obi. res i. q. (com)parare – erwerben, be-, verschaffen** (cf. GLOSS. II 601,63 St.-S. -vit givuan): **a** in univ.: CARM. de exord. Franc. 130 (MGPoet. II p. 145) arma tibi (sc. Karolo) David durum -at in hostem. GEBEH. AUGUST. Udalr. p. 594,30 in celebrando mysterio suffragia sibi ... superna -vit. EUPOLEMIUS 1,309 (ed. K. Manitius. 1973) meis libertatem -issere servis. LIGURINUS 3,533 (MG Script. rer. Germ. LXIII. 1987) quas tibi tentaras precibus -ere vires. *al. v. et vol. I. p. 1103,5.* **β** de morte i. q. (sibi) inferre – (sich) zufügen, bereiten: PETR. DAM. epist. 104 p. 155,18 (ed. K. Reindel. 1989) Antonius ... desperatis rebus ipse sibi mortem propria deliberatione -vit. *spirit.*: RUP. TUIT. trin. 3,7 l. 253 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XXI. 1971) comedendo mortem animae sibimet ... -verunt Adam et Eva. **γ de malo, damno i. q. (sibi) contrahere – herbeiführen, auf sich ziehen**: RATHER. conf. 20 l. 510 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLVIA. 1984. p. 234) nondum ..., quid venerari ... debeas, nosti: quod Deus ... fecit aut quod ipse sibi homo -vit. PETR. DAM. epist. 102 p. 136,6 (ed. K. Reindel. 1989) o misera hominis ... conditio, quae facilius valet sibi -ere mala, cum desunt, quam vitare, cum iminent. 2 *de actione sciscendi i. q. cognoscere, ratum habere – zur Kenntnis nehmen, (als gültig) anerkennen*: RUOTG. Brun. 49 p. 52,5 (testam.) ex sententia fratrum nostrorum ... cuncta -ite, ... cuncta transagite.

conscissio, -onis f. *actio scindendi, scissio – das Zerreißen, Zerteilung*: 1 *proprie*: CONC. Karol. III 6,4 p. 34,2 (ed. W. Hartmann. 1984) sicut intentavit Samuhel propheta ad Roboam ... in -e pallii (cf. Vulg. III reg. 11,30). 2 *alleg. de discidio (spectat ad Vulg. ind. 19,29; cf. p. 1497,27)*: GERHOH. Antichr. 1,20 quatenus fidelium animos ad vindictam ... sceleris per -is demonstrationem provocaret. 3 *translate i. q. discidium, dissensio – Spaltung, Zwietracht*: HERBORD. Ott. 3,4 p. 155,16 (ed. J. Wikarjak. 1974) fama facti ... villas et vicos in studia diversa conscindens (conscindens var. l.) ...; ipsi ... sacerdotes ydolorum non minima causa huius concisionis (sic MPV, -scisionis B, -is ed. Koepke) erant.

consci, -a, -um. *script.*: cun-: p. 1499,4sq. -nci-: p. 1499,1.12. *al.* -sti-: p. 1499,15. *adde* GLOSS. I 64,5 St.-S. -stia. -nsi-: p. 1499,7. -nxi-: p. 1499,15.

I spectat ad scientiam, cognitionem: **A de anim. i. q. (con)sciens – (mit)wissend** (cf. GLOSS. I 444,15 St.-S. -us giuuizzo. *al.*): 1 *strictius (saepae subst. masc. i. qui una c. alio scit aliquid – Mitwisser)*: **a in bonam vel neutram partem**: PAUL. DIAC. Lang. 3,12 p. 99,1 interfectis ... omnibus -is uni ... seni haec ... commendavit. EINH. Marc. et Petr. I 1,2 p. 240,52 omnes, qui tecum hoc iter agunt, tibi -i sunt, quia eqs. HYMN. Hraban. 5,13,4 o beata mater Christi, ... arcanorum -a. RIMB. Anscar. 40 p. 74,36 qui (discipulus) ei -us pene in omnibus fuit. BERTH. (?) annal. a. 1079 p. 323,9 se ... iustitiae favisse ... -o sibi Deo testificatus est papa. GEBEH. SALISB. ad Herm. 17 Romana aecclesia nec -a nec consentiente. RAHEW. gest. 3 prol. p. 163,26 -i secretorum. CHART.

[Kurz/Dinter]

Argent. I 184 p. 148,29 viri honesti veritatis concii. *saepe*. **b** in malam partem: **a** gener.: CHRON. Fred. 4,54 quod rebellione Wasconorum fuissent -ae *episcopi*. AGNELL. lib. pont. 105 p. 347,38sq. quare ... periurii cun-us fuisti? ... quare homicidii cun-us? ANNAL. Áltah. a. 1053 p. 49,4 ipse (*dux*) ... plures coniurationis ... -os domi reliquit. ANNAL. Plac. a. 1267 p. 521,26 ut non viderentur -sii de tanto scelere *legati*. *al.* adde: RUODLIEB 10,81 furti canis est hic -us isti. *per compar.*: HROTSV. Gong. 459 cum ... polum tegeret tenebris nox -a fraudis. Abr. 8,1. **β** iur.: LEG. Burgund. const. I 2,4 si *dominus* ... facti -us fuerit, ambo tradantur ad mortem (LEG. Wisig. 4,4,2 si ... -is [conciis E2] dominis infans probatur fuisse iactatus. 6,4,2 -o domino). LEG. Wisig. 3,3,4 fratres ... in rapto sororis -i (conciis E2). 7,5,8 p. 308,18 tam ille, qui fecit, quam iste, qui -us (-stius R1, -xius E2) extitit, ad satisfactionem ... teneantur. PASS. Leod. 33 (MGMer. V p. 314,10) ut de Childerici mortem fuisse confitere se (*martyrem*) -um. CAPIT. reg. Franc. 278,7 non solum ... mali auctores, sed et -i ... disperdantur. *saepe*. v. et vol. I. p. 248,55. **2** *latius* i. q. *gnarus, instructus – kundig, vertraut* (cf. GLOSS. II 486,31 St.-S. expertum -um i. antchunden): THEODULF. carm. 42,2,3 lex ego sancta Dei; sum via, ... sum -a veri. RIMB. Anscar. 6 propter eos, qui huius rei ... minus -i sunt. VITA Mathild. I 15 p. 581,3 exitum ... Christi famula vaticinando quasi bene -a ... praedixit. WALTHARIUS 790 o ... fraudis -e serpens. *al.* adde: HERM. AUGIENS. vit. 50 tu (*Musa*) forsitan eius (*Hermanni*) -a lectuli. **B** *sensu pass. de rebus* i. q. *notus – bekannt*: HUCBALD. carm. 2,99 cui (*sc. prophetae*) -a caelica cuncta. MARC. VALER. buc. 3,76 nimphe ... carmina nostra colunt, illis bene -a canto. *fort. add.*: CARM. var. III C 8,38 (MGPoet. V p. 653; s. X^{med.}) auribus ut dominum -a verba ferant *comites*.

II spectat ad conscientiam, statum animi: **A** *mentis compos, sanus – seiner Sinne mächtig, vernünftig*: CONC. Merov. p. 101,7 quam (*sectam*) auctor male sibi -us ... condidit Euthicis (cf. Conc. II 4 p. 78,22 ed. Schwartz Eutythianae vesaniae). RATHER. conf. 19 l. 459 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLVIA. 1984. p. 233) si faceret quis non sui ... -us *eqs.* **B** *memor, συνειδώς – (sich) bewußt*: 1 *de hominibus eorumque animo*: **a** in univ.: WETT. Gall. 28 p. 272,29 illi (*socii*) ... referebant non se -os talis meriti esse. COZROH. praef. p. 2,17 ipse (*scriptor*) ... suae inperitiae -us. EINH. Karol. prol. p. 1,19 quando mihi -us eram nullum ea veracius quam me scribere posse. WIDUK. gest. 2,31 -us causarum equum ascendit. 2,37 propriae infirmitatis. BERNH. CONST. can. 25 p. 497,18 si -i innocentiae ... ad communicandum accederent. *al.* *expressius* i. q. *confidens, fretus – vertrauend (auf)*: PASS. Quint. 169 (MGPoet. IV p. 983) *Quintinus* sancta spe -us. 230. **b** *spectat ad culpam, delictum*: LEG. Wisig. 12,2,1 p. 411,15 m a le -arum sibi mentium abdita (PETR. DAM. epist. 104 p. 152,1 [ed. K. Reindel. 1989] m. sibi -a pectora). ERMOLD. Ludow. 4,650 ego delicti proprii -us atque reus. POETA Saxo 2,187 -a ... magni dubitarunt corda reatus his de promissis. HROTSV. Gong. 419 pavitat mens -a fraudis. ARCHIPOETA 10,21,4 mittat in me lapidem ... , cuius non est animus -us peccati. *saepe*. *expressius* i. q. *conscientia (culpa) convictus – schuldbewußt* (cf. GLOSS. IV 292,23 St.-S. -us sculdigo): THIETM. chron. 8,12 ego -us mihi. *subst. masc. i. q. reus – ein Schuldiger*: EKKEH. IV. bened. I 40,14 (gloss.) concius negat aut fatetur. **2** *per enallagen de rebus*: WOLFHARD. Waldb. 2,11 p. 238,13 (ed. A. Bauch. 1979) pro modulo ... -ae facultatis ... eulogias deferentes *cives*. HROTSV. Pafn. 3,7 ubi (*sc. in corde*) ... maeroris amaritudo -ique reatus nova dominatur formido.

**conscol* -v. **conschol* -.

consco*po, -atum, -are. *converrere – zusammenkehren*: VITAE patr. Iur. 2,4 (Sources chrét. 142. 1968. p. 318; c. 515) nihil praeter ... micas ... post refectionem fratrum pinnaculo -tas ... edebat *monachus*. *Kurz/Dinter* **conscribo, -psi, -ptum, -ere. *script.*: *cums*: p. 1501,17. *adde* CHART. civ. Spir. 28 p. 30,33 (*in tmesi*). *cun*:- p. 1501,36. -nssc:- p. 1501,34,48. -ncr:- ACTA reg. Bur-

gund. 1 p. 93,28 (ed. Th. Schieffer. 1977). -schr:- CHART. Lub. III 22. -psc(i): p. 1502,24. -ibs(i): l. 33,34. *al.* -ibt(us): p. 1501,29,55. *al.* -pse: FORM. Andec. 1^c. -ire: p. 1501,12. *depon.* (cf. D. Norberg, La poésie latine rythmique du haut moyen âge. 1954. p. 15): p. 1502,1. ?l. 57.

I *proprie*: **A** *strictius*: 1 *scribere, charaxare – schreiben*: **a** gener.: **a** in univ.: LEG. Wisig. 2,5,16 si certa ... scriptura est, quam idem conditor olografa ratione -psit. HRABAN. epist. 5 p. 390,14 capitulorum ordo, qui minio sparsim in volumine -tus est. EPIST. divort. Loth. 3 p. 214,6 non ... in tuncardo -ta cernitur *epistula*, sed in membranis. RIMB. Anscar. 16 p. 37,29 biblioteca ... optime -ta. NOTKER. BALB. gest. 2,11 p. 69,9 ut ... libros integros exinde -tos thecis eiusdem materie (*sc. auri*) ... cooperiret rex. CONR. MUR. summ. p. 134,19 (ed. W. Kronbichler. 1968) in privilegiis prima linea litteris longis nec multum grossis debet -i. *al. v. et p. 1504,15. de notis magicis*: WIBALD. epist. 173 p. 294,33 diceris ... characteres habere et illos ad quedam prestigia et diabolicas incantationes ... -ere. **β** *transcribere – abschreiben*: BONIF. epist. 75 p. 158,9 ut mihi de opusculis Bedan lectoris aliquos tractatus -ere ... digneris. CHART. Port. 76 p. 101,20 (a. 1213) pecuniam ... ad ... dimidiam bibliotecam -endam ... conpromiserunt. **γ** *scribendo in unum redigere – zusammen-schreiben*: TRAD. Corb. B 373 p. 248,6 (ed. K. A. Eckhardt. 1970; s. XI^{med.}) ex quo ... registro hec collecta et hic in unum -ta sunt. OTLOH. tempt. 2 p. 393,13 hic (*liber*) ... ex libris multis -tus. GERH. STED. annal. p. 230,38 ipse (*Heinricus dux*) ... antiqua scripta cronicorum colligi praecepit et -i. **b** *publ. et iur.*: TRAD. Frising. 5 p. 31,40 (a. 750) ego Atto indignus presbiter iussus -psi (cf. 402 p. 347,29 ego Tagipertus ... -psi iussione Hittonis episcopi. 547^a ego indignus presbiter audiens et videns iubente Hitone episcopo hanc firmitatem -bsi. *al.*). 23 p. 52,30 ego Pern clericus ex ore Heredis -psi (95 iussus e. o. Heredis episcopi -bsi). CAPIT. reg. Franc. 158,12 ut cancellarii ... cartas publicas -ant ante comitem. DIPL. Otton. I. 382 Liuderus cancellarius advicem Hattonis archicapellani -psi (cf. DIPL. Otton. III. 189. DIPL. Heinr. II. 177. *al.*). CHART. Brixin. 222 p. 213,11 qui (*Hainricus*) hanc litteram rogatus -psit. *saepe*. **2** *subscribere – unterschreiben*: LEX Ribv. 61,5 (rec. B) cum ipsis testibus, qui tabulas -pservunt (subscriberunt A). DIPL. Arnulfi 125 p. 186,38 manu popria -bsimus. EPIST. Bamb. 2 p. 475,28 -e cum aliis coepiscopis. **3** *referre (in) – (hin)einschreiben, eintragen, verzeichnen*: **a** gener.: HRABAN. cruc. 1,2 p. 158^B sunt quoque versus duo in ipsa cruce -ti (*sim.* 1,7 p. 178^C. *ibid.* *al.*). **b** *publ. et iur.*: **a** in univ.: CAPIT. reg. Franc. 32,55 ut, quicquid ... iudices dederint ... , in uno breve -i faciant. DIPL. Frid. I. 74 p. 124,31 (ed. H. Appelt. 1975) testes ... , quorum nomina in presenti placuit pagina -i. **β** *c. sensu recipiendi in tabulas vel libros scrinii ('anschreiben', cf. H. Planitz, ZRGerm. 54. 1934. p. 80)*: CHART. scrin. Col. B 1275 (a. 1261) hec officiales parrochie ... testificaverunt premissa in ipsorum scrinio sic esse -ta. 750 quod ... Hermannus -i in cartam officialium deberet. *ibid.* *al.* **c** *eccl. c. sensu recipiendi in librum vitae sim.*: CHART. Rhen. med. I 41 p. 47,10 (a. 804) ut memetipso ... ipsi monachi in eorum congregatione recipiant et nomen meum in libro vite -antur (EPIST. Teg. I 30). CONC. Karol. 59 p. 787,20 quorum (*famulorum*) ... nomina his in diptitiis continentur -ta. EPIST. Teg. I 40 cuius (*fratris*) obitus diem kalendarium (*sic?*) -i ... rogamus. **B** *latius*: 1 *praevalente sensu scribendi: a litteris mandare – niederschreiben, schriftlich niederlegen*: **a** in univ. (*publ. et iur. interdum c. sensu constituendi*, e. g. l. 72): CAPIT. reg. Franc. 8,1 quaecumque iuste sunt observanda, indita in titulis constitutione -ere. LEX Ribv. 64,1 si quis servum suum libertum fecerit et civem Romanum portasque apertas -bserit (-erit *var. l.*). LEG. Wisig. 2,5,12 p. 112,12 quod instante quocumque periculo -i nequiverit *ultima voluntas*. LEX Baiuv. prol. p. 201,6 ipso (*Theodericho rege*) ... dictante iussit -ere legem ... Baioariorum. WILLIB. Bonif. 6 p. 28,16 queso, ut otium mihi, tempus -endae fidei concedas. CAPIT. reg. Franc. 157,1 absque poenae -tae solutione. HRA-

BAN. epist. 55 ut ... discant, quod in hoc opusculo -tum est. GERHOH. psalm. 36 praef. p. 473,29 se eam (*uxorem*) non laeserint maledicta in lege (*Vulg. num. 5,14sqq.*) contra eam -ta, innocens reputabitur. CHART. Monast. 19 p. 117,29 (QuellErörtBayerGesch. N. F. XX. 1961) hęc ... litteris -i ipsamque conscriptionem ... sigilli nostri inpressione fecimus communiri. *saepe. pass. i. q. contineri, inesse – enthalten sein*: DIPL. Frid. I. 186 p. 314,36 (ed. H. Appelt. 1975) legationem apostolicis litteris -tam nobis presentaverunt. **β** *expressius i. q. per chartam affirmare – urkundlich festlegen, bestätigen*: FORM. Andec. 41 p. 18,12 per cartole textum nostrum volomate -ire. FORM. Marculfi 1,3 (ed. A. Uddholm. 1962) si beneficia ... concedimus hac ... stabiliter perdurare -imus (*inde* DIPL. Karoli M. 173 p. 232,2). ANNAL. regni Franc. a. 821 p. 155,3 *imperator* constitutam ... atque -tam inter filios suos regni partitionem recensuit. TRAD. Frising. 1210 p. 124,24 inter se pari tenore cum-i fecerunt, ut *eqs.* CHART. Anhalt. I 643 actionem hanc -i et sigillo nostro signari fecimus (*v. et vol. I. p. 132,43. al.*). **b** *perscribere, notare – aufstellen, aufzeichnen, schriftlich festhalten*: LEG. Wisig. 4,2,13* p. 181,26 inventarium. CAPIT. reg. Franc. 217,1 ne a sacrilegis thesaurus diripiatur earum (*ecclesiarum*), fideliter -atur (describatur *var. l.*). CATAL. abb. Non. (MGLang. p. 571,30) hic (*Petrus*) fecit totam -i abbatiam et universum redditum. *al.* **c** *scribendo conficere – ausstellen, -fertigen*: LEX Ribv. 61,1 ei (*servo*) tabulas secundum legem Romanam ... -ere. LEG. Wisig. 2,1,25 iudex ... duo iudicia de re discussa -at. FORM. Marculfi 2,30 (ed. A. Uddholm. 1962) epistulas inter se duas uno tenore -btas fieri et firmare decreverunt (CAPIT. reg. Franc. 28,3. TRAD. Ratisb. 19 p. 24,17. *al. cf.* DIPL. Ludow. Germ. 16 p. 20,12 commutationes pari t. -tas. TRAD. Scheftl. 29. CHART. Brixin. 112 litteras ... sub eodem t. -tas. *al.*). FORM. Arvern. 2^b mandatum ... conscc-ere. DIPL. Karoli M. 55 praeeptionem. TRAD. Patav. 56 epistulam prestatiam. AGNELL. lib. pont. 112 p. 351,5 *chirographa* post omnia inter nos cun-ta. DIPL. Arnulfi 19 iussimus ei (*ministeriali*) hos nostrae auctoritates apicis ... -i. DIPL. Otton. I. 159 conscriptionem. COD. Lauresh. 70 cartam immunitatis vel tuitionis. DIPL. Heinr. II. 3 p. 4,19 paginam. COD. Lauresh. 143 p. 426,1 confirmationem. DIPL. Frid. I. 6 p. 13,6 (ed. H. Appelt. 1975) presentem karacterem. CHART. Raitenh. 62 pagellam. 65 munimenta huius privilegii. CHART. Welt. 13 p. 122,10 presentem litteram. CHART. Bund. 940 cautionem. CHART. Brixin. 142 p. 150,5 autenticum. CHART. Solod. II 203 p. 124,28 instrumentum. *persaepe.* **d** *afferre, commemorare – anführen, erwählen*: **α** *in univ.*: FORM. Wisig. 20 p. 584,25 singula quippe supra ... -ta ... adpraehendas. FORM. Arvern. 1^a omnia superius conscc-ta (DIPL. Loth. I. 51 p. 152,3 [ed. Th. Schieffer. 1966] res ... s. -tas ... confirmamus. *al.*). RUOTG. Brun. 33 p. 33,27 non possunt singillatim -i bona omnia. CHART. Traiect. 1566 p. 316,35 permutationem quarundam terrarum inferius -tarum ... celebrarunt. *al.* **β** *testem afferre – als Zeugen anführen*: TRAD. Frising. 402 p. 347,9 (a. 818) Hitto diaconus ad testimonium erat -btus. DIPL. Heinr. III. 209 his omnibus, quos in presenti -imus, laudantibus atque voluntarie consentientibus. **e** *describere, verbis exsequi – beschreiben, berichten, darstellen*: **α** *in univ.*: EIGIL Sturm. 1 (ed. P. Engelbert. 1968) ut initia et vitam sancti ... abbatis Sturmi tibi exponerem et primordia monasterii ... -rem. URSO element. praef. p. 37,10 (ed. W. Stürner. 1976) singuli creationum modi ... summam et succincte -ti reperiuntur. LAMB. LEOD. Matth. I praef. p. 74,12 incidit, ut miracula beati Matthie ... heroico pede -rem. *al.* **β** *fusius exponere – ausführlich behandeln*: HRABAN. epist. 5 p. 390,17 ut, quae illic (*sc. in capite operis*) prenotata sunt, eorum (*capitulorum*) indicio in libro -ta repperiat lector. **2** *praevalente sensu disponendi*: **a** *componere – verfassen*: **α** *in univ.*: ALDH. ad Acirc. 10 p. 94,6 carmina (WALAHFR. carm. 71,14. WANDALB. martyr. concl. 1,2). BEDA hist. eccl. 3,19 p. 164,27 libellus de vita eius (*Fursei*) -tus (WIDUK. gest. 1 praef. *al.*). DHUODA epigr. 83 (Sources chrét. 225. 1975) exin valebis concito gradu

sensu cognosci, quae sim -ta. HRABAN. epist. 25 p. 432,31 in codice, quem Damasus papa ... -psit. CAND. FULD. Eigil. I 10 p. 227,48 qui (*Benedictus*) hanc eandem regulam monachorum ... cum magna discretione -psit (*[Greg. M. dial. 2,36]. p. 228,39*). OTFR. ad Liutb. p. 166,34 partem evangeliorum ... theotisce (p. 167,32 lectiones has t. -tas). AGIUS epic. Hath. 670 liber bene -tus et bene compositus (682. *de interpr. cf. P. v. Moos, Consolatio. I. 1971. p. 173sq.*). BERTH. (?) annal. praef. p. 268,7 geometriam quandam ... ipse (*Hermannus Augiensis*) ... naturali ratione et ordine per numeros et figuras -psit. HELM. chron. 84 p. 164,28 sermones -tos Slavicus verbis. *saepe.* **β** *c. sensu dedicandi*: ALDH. virg. II 2144 cui (*Eustochio*) sacer interpres -psit opuscula plura. HRABAN. epist. 21 p. 427,18 quem (*prologum*) interpretatione voluminum Salomonis ad Chromatium et Eliodorum episcopos -psit *Hieronymus*. **b** *colligere, conserere – zusammenstellen*: BONIF. epist. 27 p. 48,29 quia propter instantes labores ... adhuc perfecte -tum, quod rogasti (*sc. collectionem sententiarum*), non habeam. DHUODA 6,1,4 (Sources chrét. 225. 1975) has ... octo beatitudines partium cum septem gratiis sancti spiritus copulatas et a me tibi -tas. HRABAN. epist. 48 rogasti me ... , ut martyrologium per totum annum tibi -rem. **c** *addere – hinzu-, anfügen*: CHRON. Salern. 15 huic istorie -psimus, ut fideles mulierem halienam omnimodis caveant (*cf. comm. ed. p. 249*). **II translate**: **A** *assignare, attribuere, ascribere – zuweisen, zuteilen, zuordnen*: **1** *obi. res*: **a** *gener.*: AUREL. REOM. mus. 2,14 (Corp. Script. Mus. XXI. 1975) cuncta, que in tono autentici deuteri -untur. **b** *iur. i. q. concedere, tradere – übergeben, überschreiben, übereignen*: LEG. Burgund. Rom. 1,1 donationem, quam pater de rebus propriis in filium ... -pserit. FORM. Andec. 36 ut ... ipsa rem -ta abias, tenias, possedias (FORM. Sal. Merk. 27 p. 251,21 r. suam ... , quem de parte genitoris sui illius legibus obtingebat -tas. p. 251,26 quod ... genitor ... ex alode -tam superius nominatam ei dimisisset [*sc. rem; an subst. fem.?*]). LEX Ribv. 41,1 si quis mulierem dispensaverit, quicquid ei per tabularum ... instrumenta -bserit, perpetualiter inconvulsus permaneat. LEG. Wisig. 3,1,5^{tit.} de quantitate rerum -ende dotis (3,1,9^{tit.} ut de quibuscumque rebus dos -ta fuerit. *al.*; *de re v. Schröder-Künßberg, Rechtsgesch. p. 344sq.*). 3,1,5 p. 127^a,14 -endi dandique ... libertas. STEPH. EDD. Wilfr. 17 p. 212,4 quod religiosi reges tam multas terras ... pontifici nostro -pserunt. CHART. Rhen. med. I 255 p. 312,12 archiepiscopus ... capellam ... et omnem ... decimationem ... s. Paulino -psit. DIPL. Otton. III. 221 p. 634,19 insuper -imus prefato monasterio ... vadum unum. *saepe.* **2** *obi. homines*: **a** *publ.*: WIDUK. gest. 2,30 milites ad manum Geronis presidis -ti. **b** *eccl. (pass. interdum i. q. allegi, pertinere – aufgenommen werden, zu-, angehören*: e. g. l.56): FORM. Flav. add. 5 p. 492,18 canon Calcidonensis: 'Non liceat clericum -i simul duabus ecclesiis' (*[Conc. II 3,3 p. 95,5 ed. Schwartz non liceat clericum -i in duabus simul ecclesiis]*). WALTH. TER. Ioh. 5 p. 1142,23 canonum sanctiones, quibus clericus in duarum -i vetatur ecclesiis civitatum). LIBELL. de conv. Baiuv. 3 numerus episcoporum et abbatum -tus in sede Iuvavensi. *in imag.*: ACTA reg. Burgund. 53 p. 185,43 (ed. Th. Schieffer. 1977; a. 981/90) cum electis in illa supernorum curia posse -i confidimus (CHART. Monast. 18^a [QuellErörtBayerGesch. N. F. XX. 1961] in eternis tabernaculis recipi et celesti c. -i). **c** *canon. sub canonibus -ere i. q. excommunicare – unter Kirchenbann stellen*: LAND. MEDIOL. hist. I 3,18 p. 86,30 Herlembaldus, Arialus et Landulfus ... nimia indignatione ... concilii commoti, maxime quia sub canonibus -tos sese esse audierant. **B** *praescribere, constituere – vorschreiben, festsetzen*: **1** *in univ.*: LEX Ribv. 62,7 quod de venditione -bsimus, hoc et de donatione constituimus. HRABAN. epist. 25 p. 433,8 quod sancti patres ... singulis dignitatibus -pserunt. ANNAL. Mell. Claust. VI a. 1274 Gregorius papa procuratoribus et advocatis formam processus et numerum salarii -psit. *cf. p. 1500,72.* **2** *c. colore quodam i. q. proponere – vorschlagen, vorsehen (für)*: WIDUK. gest. 2 p. 18,3 qui -ti et

praenominati ad potestatem fuerint. C (in unum) conferre – *zusammenlegen*: CHART. Worm. 290 p. 194,14 (a. 1260) anniversarius amborum coniugum ... in unum diem -tus et redactus.

D refl. i. q. se congregare – *sich zusammenschließen*: VITA Norb. I 12 p. 683,23 sub huius regulae (sc. b. Augustini) professione ... in loco Praemonstratensi ad illam beatae perhennitatis civitatem singuli se ipsos voluntarie pserunt.

adi. **conscriptus**, -a, -um. 1 gener.: a litteris consignatus, perscriptus – *schriftlich (aufgezeichnet)*: LEG. Burgund. const. I praef. 8 p. 32,13 qui (Romani) formam et expositionem legum -am ... se noverint accepturos. LEX Ribv. 62,7 ut, quicumque in causa victor exteterit, semper iudicium -btum accipiat. ALDH. virg. II 1037 qui (pontifex) ... imbutus fuerat -o dogmate bibli. EIGIL Sturm. 22 (ed. P. Engelbert. 1968) per -am cartam. HRABAN. epist. 41 p. 479,23 frater ... portans in pictatio quasdam questiuiculas -as. GERH. AUGUST. Udalr. I 25 p. 410,1 quam (deliberationem) ille eis antea -am et sigillatam ... donari impetravit. al. b nominatus, commemoratus – *erwähnt, genannt, angeführt*: TRAD. Frising. 24^a p. 53,18 (a. 765) post obitum meum et praenotate coniugis atque -i filii. CONC. Karol. app. 9^a p. 843,14 praecepta publice relecta ... sunt ... ante -os episcopos et comites. TRAD. Teg. 298 Wulfwin ... filiam suam ... censualem ... sancto Quiryno contradidit et testibus -is confirmavit, quorum nomina sunt eqs. al. 2 eccl. et publ. i. q. (in tabulam) relatus – (in einer Liste, einem Verzeichnis) eingeschrieben, eingetragen (cf. GLOSS. II 589,50 St.-S. -um gibrevit [spectat ad Prud. perist. 4,147]): a de fratribus in librum vitae (vel confraternitatis) receptis (de re v. J. Wollasch, DtArch. 40. 1981. p. 159q.): EKKEH. IV. cas. 3 p. 12,2 petiit ... Salomon ..., ut frater -us nobis fieri mereretur. 7 p. 27,6 fratres -i. ibid. al. b de patribus -is senatus Romani: BENZO ad Heinr. 2,4 p. 614,17 gratias agamus, patres -i, Deo et regi, qui nos dignatur conparticipes in gerenda cura publicae rei. ibid. al.

subst. 1. **conscriptus**, -i m. qui (supra) nominatus est – *der (oben) Erwähnte*: FORM. Wisig. 43 ut ... servum ... perquirere debeas et, dum eum inveneris -um, meo dominio revocare studeas. FORM. Sal. Merk. 30 veniens -us ille ad eum placitum (cf. 27 predictus).

2. **conscriptum**, -i n. 1 scriptum – *das Schreiben, Schriftstück, Schrift*: a gener.: a in univ.: RIMB. Anscar. 35 p. 68,1 qui (fratres) ... illi (Anscario) nonnulla huiusmodi -a miserunt. FROUM. carm. 2,3 num tibi -um faciens occurrere possum versibus aut verbis. al. b index, inventarium – *Verzeichnis, Liste*: FORM. Turon. 24 facto -o rerum inventarum. c responsum – (schriftliche) Stellungnahme: BONIF. epist. 50 p. 83,2 ut habeam preceptum et -um auctoritatis vestrae (sc. papae). b publ. et iur. i. q. instrumentum, charta – *Urkunde*: FORM. imp. 44 per hoc nostre largitionis -um. DIPL. Ludow. Iun. 18 p. 359,2 nostrae consensionis. FORM. Sangall. 5 -um nostrae auctoritatis (DIPL. Arnulfi 9 p. 17,20). DIPL. Arnulfi 10 p. 19,5 confirmationis. 124 p. 183,38 liberalitatis nostre ac renovationis. 144 munificentiae. DIPL. Conr. III. 9 p. 17,30 (ed. F. Hausmann. 1969) eandem (concessionem) presenti -o ... corroboramus. CHART. Brand. suppl. 5 cum in primis et principalibus sigillorum -is ... rei peracte consistat robur. saepe. abund.: DIPL. Heinr. II. 524 (spur. s. XI^{med.}) -i huius cartulam manus propriae subnotatione firmavimus. 2 confectio – *Niederschrift, Aufzeichnung*: DIPL. Heinr. II. 34 p. 38,37 hanc nostri praecepti paginam post -um manu propria roborantes sigilli nostri impressione insigniri iussimus. 3 subscriptio – *Unterschrift*: DIPL. Karoli III. 169 p. 274,22 episcoporum ... synodale decretum -o et signo subscriptionis roboratum (ex DIPL. Ludow. Germ. 137 p. 191,35 cum scripto et signo subscriptionis. cf. CHART. Westph. suppl. 275 p. 39,33 nostris subscriptionibus et signis).

conscriptio (-cio), -onis f. script.: -nssc-: FORM. imp. add. 2. -sri-: p. 1504,25. -icpt-: p. 1505,45. -psi(o): p. 1504,44.

I proprie: A gener.: 1 actio scribendi, (per)scriptio – *das Schreiben, Niederschrift, Abfassung*: a in univ.: VITA

Ansb. 32 (MGMer. V p. 638,22) miraculum ... placuit -is stilo tradere (MIRAC. Wandr. 2,1 [MGScript. XV p. 407,48]. al. cf. CHART. Sangall. A 535 quicquid boni consilii fuerit inventum, ... s. -is memorie commendare). ERCHANB.

5 FRISING. (?) gramm. p. 1,19 scriptor fuit Donatus, -is locus Roma. CAPIT. reg. Franc. 209 de -e librorum (ORTL. chron. 1,21 p. 94,14 monasterium ... l. -e decoratum). CHRON. Noval. 3,20 famulus ... in recta -e scriptor velocissimus. al. b c. colore quodam i. q. compositio, collectio – *Zusammenstellung, Sammlung*: BONIF. epist. 27 p. 48,27 de -e ... sententiarum ... peccatis meis indulgere habes. 2

ascripto, adiectio – *Eintragung, Vermerk*: LIBRI confrat. I app. A 11 p. 141,37 (s. X^{med.}) pactionem in regula monasterii -e firmari. FROUM. epist. 17 cuius (Boethii) libros propria manu duos conscripsi pleniterque ... glossica -e depinxit. 3

descriptio – *Beschreibung*: COD. Laresh. 3770 (a. 876/81) secundum -em istorum locorum. 65 -o (syn. descriptio) marchę et silve. ORTL. chron. 1,21 p. 94,20 cuncta ..., quae subsequenti -e ... sunt commemoranda. B publ. et iur.: 1

confectio – *Ausfertigung, Ausstellung*: a in univ.: CAPIT. reg. Franc. 77,6 qui a litterarum -e ingenui fuerint. CHART. Xant. 34 p. 24,42 cartę huius -e sigillique nostri impressione eam (conventionem) munire curavimus. DIPL. Conr. III. 17 p. 31,22 (ed. F. Hausmann. 1969; spur.) hanc ... traditionem ... privilegii huius -cione (-sripcione B) ... communivimus.

fortasse huc spectant etiam nonnulla exempla infra allata, e. g. p. 1505,13. b c. colore quodam: a confirmatio actionis per chartam facta – *Beurkundung* (cf. Bresslau, Urkundenlehre. II. p. 641): DIPL. Frid. I. 73 p. 123,5 (ed. H. Appelt. 1975) huius ... nostre donationis et -is testes sunt: eqs.

(CHART. episc. Hild. I 369 p. 354,28 ut ... actionis huius series ... stabilita permaneat, banni nostri auctoritate firmamus ...; -is ... huius t. sunt eqs.). b ius conficiendi chartam (una cum alio) – *Recht der (Mit-)Ausstellung einer*

Urkunde: RADBERT. Arsen. 2,17 p. 86,26 quando me consortem totius imperii celsitudo vestra ... constituit in omni potestate et honore, in omni -e et nomismate, in omni dispositione (de re v. notam ed.). 2 subscriptio – *Unterschrift*: STEPH. EDD. Wilfr. 47 p. 242,7 ea ... interposita

40 dictione, ut propria manus -e firmiter contestaret Wilfridus, quod eqs. THEGAN. Ludow. 13 praecepta facere iussit et manu propria cum -e (subscriptione var. l.) confirmavit princeps. DIPL. Otton. II. 179 hanc cartam iussu nostro scriptam et sigillatam nostre manus -psione (sic?) firmavimus. al.

45 II meton.: A litterae, scriptura – *Buchstaben, Geschriebenes, Schrift*: HRABAN. epist. 1 p. 382,2 ut figuras in eo (opere) factas et -is o r d i n e m servare non negligat scriptor (2^a p. 383,18 moneo lectorem, ut huius -is o. teneat). B inscriptio – *Auf-, Inschrift*: THANGM. Bernw. 57 cernitur ...

50 ad dextram partem sepulchri ... -o talis: eqs. C scriptum, opus, notitia – *Schriftstück, -werke, Aufzeichnung*: 1 gener.: a in univ.: BONIF. epist. 33 p. 57,16 investigare ... si illa -o ... sancti Gregorii esse comprobetur an non. CAPIT. reg. Franc. 29 p. 79,24 cognovimus in plerisque ... -bus

eorundem (fratrum) et sensus rectos et sermones incultos. WALAHFR. Gall. prol. p. 281,10 ab auctore eiusdem -is. CONC. Karol. 61 app. 1 p. 797,14 si quis ... per hanc salutarem in pressuris repertam -is formam me damnandum decreverit (item de confessione conscripta: p. 797,23. ibid. al.). ISO

Otm. 2,3 in calce huius -is. HUMB. Sim. 2,36 p. 184,47 nequeunt iam catholicorum pontificum decreta ... -bus horum hereticorum obviare. CHRON. Mont. Ser. a. 1225 p. 225,28 aliam ... -cionem recitari fecit praepositus. ALBERT. M. eth. 10,3,3 p. 640^b,2 medicativi ... perfecti fieri non possunt -bus

65 p. 1181^b,2 συγγραμμάτων principiorum medicabilium. al. b c. colore quodam: a index, inventarium – *Verzeichnis, Liste*: DIPL. Loth. I. 107 p. 255,2 (ed. Th. Schieffer. 1966) ostendit ... quandam -em rerum suarum episcopus. CATAL. thes. Germ. I 108 (Mittelalt. Schatzverz. I. 1967) hanc -em ad Wilhelm fecimus ... et sic invenimus. VITA Annon. I 3,11 p. 502^a,29 consignans eis (procuratoribus) ... -em diurnalium

70 servitiorum Anno. al. v. et p. 1505,49. b apographon, ex-

emplar – Abschrift: VITA Udalar. Cell. II 65 (34) quorum (*libellorum Udalarici*) -o tam per Alemanniae quam et aliarum regionum monasteria longe pervolavit. 2 *publ. et iur.*: a *de chartis (saepe expressius i. q. instrumentum – Urkunde)*: a *in univ.*: FORM. Wisig. 20 p. 585,2 huius valeat -o cartae. TRAD. Ratisb. 20 p. 25,20 ego Baturicus ... episcopus hanc -em fieri precepi. CHART. Sangall. A 405 quicquid ... sani consilii diffinitum fuerit, necesse est propter vitanda succedentibus temporibus iurgia -is *vinculo* confirmare (410 -is v. conligare. 427 -is v. sanciri. *al.*). 457 -es pari ratione depictae. 534 stabilitatis. 654 p. 258,7 *carta* -is (CHART. Aquens. 30 p. 195,35 [ed. E. Meuthen. 1972]. cf. CHART. march. Misn. II 50 per huius cartę -em). CAPIT. reg. Franc. 289 p. 377,35 hanc regiam fieri decrevimus (*sc. archiepiscopi*) -em. CHART. Sangall. A 699 concambii. TRAD. Werd. 108 nostrae conventionis. CHART. Raitenh. 65 p. 62,25 -is huius *pagina* m (CHART. eccl. Halb. I 15 p. 14,18 hanc ... nostre -is p. ... sancimus. *al. cf. CHART. eccl. Erf. 165 p. 89,38 ut ... huius pagine nostre rata et inconversa -o permaneat*). CHART. Wirt. VII 2167 ego Conradus ... miles ... presenti -e profiteor, quod *eqs. saepe. in imag. (spectat ad Vulg. Tob. 7,16; cf. GLOSS. I 478,60 St.-S. -em vesti)*: RUP. TUIT. trin. 34,8 l. 266 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XXIV. 1972) futurum erat, ut ... ipse Deus Dei filius homo factus sponso vocaretur et esset atque ad suscipiendas -es coniugii eius omnis ecclesia ... conveniret. *ß de diplomatibus regum vel imperatorum*: EPIST. var. I 37 p. 556,29 (dipl. Karoli M.) pacti seu foederis. CHART. Bund. 54 p. 46,17 (dipl. Ludow. Pii) per nostrae -is *auctoritate* m (DIPL. Ludow. Germ. 37 ut haec auctoritas -is nostrae ... verius credatur. DIPL. Ludow. Inf. 20 p. 126,32. *al.*). WALAHR. Gall. 1,21 rex ... iussit fieri -em firmitatis. DIPL. Loth. II. 12 p. 401,29 (ed. Th. Schieffer. 1966) per precepti nostri -em (DIPL. Ludow. Iun. 16 p. 355,31). 26 p. 428,4 nostrae sanctionis. DIPL. Heinr. I. 12 p. 49,10 -es et praecepta ab antecessoribus nostris ... monasterio sancti Galli exhibita. DIPL. Otton. I. 252 immunitatis (DIPL. Karoli M. 252 p. 360,1 [spur.] *al.*). DIPL. Otton. II. 93 p. 108,9 imperialem fieri iussimus -em. Ps. ADALB. BAMB. Heinr. 1,8 ex eadem (*sc. Ottonis II.*) -is pagina. *saepe. γ de notitiis traditionum*: TRAD. Weiss. 49 l. 49 (ed. A. Doll. 1979; a. 860) -o firma permaneat omni tempore. DIPL. Arnulfi 163 p. 249,23 tam earundem -um testimoniiis quam ... pontificis precibus commoti. *al. b de variis notitiis publicis*: FORM. Flav. 8 p. 476,13 qualiscumque aut quecumque epistulas aut testamenti vel -is (-icpt- *cod.*) de nomini meo ... ostensas fuerint. CAPIT. reg. Franc. 105,14 omnes -es iuxta suam legem faciant Romani. CONC. Karol. app. 9^B p. 850,4 praesens -o omni tempore vel noticia firma et stabilis permaneat. SUMMA dict. Saxon. 6 p. 214,38 -ciones actorum iudicii, -ciones testium. *al. expressius i. q. lex litteris consignata – geschriebenes Gesetz*: HIST. Lang. Goth. 7 per quem (*Rothari*) leges et iusticiam Langobardis est inchoata et per -em primis iudices percurrerunt. D (*contextus – Text, Wortlaut*: 1 *in univ.*: WALAHR. Wett. 918 decem fuerant (*breves*), quorum -o talis: *eqs. GERHÖH. psalm. 36 praef. p. 474,1 si ... laesa fuerit uxor, reputabitur adultera, cum videlicet secundum -es maledictionum computrescat femur eius eqs.* 2 *de continentia singularum partium*: HRABAN. epist. 50 p. 505,21 quod ... non per omnia -is ordinem servavi. 3 *de definitione vel constitutione*: CONC. Karol. 16^B p. 105,4 sicut in sanctis synodis vel decretis priscorum patrum perarata conprobatur -o. WANDALB. martyr. compr. 40 veteris -o legis. HINCM. epist. I 135 p. 83,25 secundum -em cyrographi regum nostrorum. *al.*

III *translate*: A *commendatio – Anempfehlung*: ALCUIN. epist. 114 p. 169,30 post hanc -em animae meae etiam omnes filios meos, fratres et amicos ... tuae commendo ... fidelitati. B *congregatio – Zusammenschluß*: EPIST. Teg. I 5 nove plantacionis germina brumali tempore vos velle propagare mirandum nova -cione. C (*in communionem fidelium*) *receptio – Aufnahme (in die Kirchengemeinschaft)*: RUP. TUIT. off. 8,15 l. 1392 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. VII. 1967) propter quorum (*sc. baptizandorum*) acquisitionem novam-

que -em hoc laboriosum carmen cantabatur.

conscriptor, -oris *m.* 1 *scriptor – Schreiber* (cf. GLOSS. I 46,36 St.-S. -r scripannes): VITA Audoini 4 (ASBoll. 3Aug. IV p. 811^C; s. IX.) Audoenus ... ad signanda scripta vel edicta regalia, quorum ipse -r erat, sigillum ... regis custodiebat. CHART. eccl. Erf. 35 p. 22,1 Wernhere dictator et -r presentis pagine. ELIS. SCHON. viar. 17 p. 119,35 -r sermonum. 2 *auctor – Verfasser, Autor*: EPIST. Lang. add. p. 717,28 te unam esse ex quattuor virginibus prophetantibus, quas apostolicorum hactum -r (*ci.*; conscriptos *cod.*, conscriptus *ed.*) edisserit. PETR. CAS. (?) chron. 4,113 (MGScript. XXXIV p. 584,16) luculentissimum monastice regule -r Benedictus. OLIV. hist. reg. 89 annalium ... -es. *al.*

***conscriptura**, -ae *f.* (*sacra scriptura – (heilige) Schrift*: LAND. MEDIOL. hist. I 3,25 p. 92,42 video vos (*fratres*) quasi armatos multis -arum scientiis astare. HERM. IUD. conv. 16 p. 113,9 (ed. G. Niemeyer. 1963) contra stultas et aniles, quas idem ... Gamaliel de scripturis (-is *L*) confixerit (confluxerit *ed.*) fabulas. Lošek

1. **conscriptus** *v.* conscribo.

2. **conscriptus** *v.* conscriptor *l. 10.*

3. **conscriptus**, -us *m.*: *v.* conscriptum *p. 1503,62.*

***conscutellio**, onis *m.* (*scutella*) *conviva – Tischgenosse*: REIN. ALEM. phagifac. 64 convesceris hero sibi -scutellio factus.

conseco, -sectum, -are. 1 *lacerare – zerschneiden*: ANNAL. Pegav. p. 238,50 qui (*clipeus*) erat minutatim hostium gladiis -tus. 2 *secando aptare – zurechtschneiden*: CHART. Worm. 384 p. 248,17 (a. 1278) ut ... valeat ... missarum sollempnia ... in tabula -ta celebrari.

***consecramentum**, -i *n.* *consecratio – Weihe*: GESTA Camer. cont. II G 35 p. 247 Nicholaus ... rite sumptis infulus -o presulis.

***consecrarius**, -a, -um. *ad consecrationem pertinens – zur Weihe gehörig*: FUND. Walds. 8 (MGScript. XV p. 1092,21; s. XIII.^{ex}) qui (*clerici*) ... consecranti episcopo in signis et instrumentis -is ministrare ... videbantur.

consecratio (-cio), -onis *f.* *script.*: cun-: AGNELL. lib. pont. 124. -gra-: *l. 66. p. 1507,21.*

I *strictius i. q. sacratio, benedictio – Weihe* (cf. GLOSS. III 418,2 St.-S. -e wihete): A *proprie*: 1 *spectat ad homines*: a *de ordinatione clericorum*: VITA Desid. Cad. 15 ipse (*metropolitani*) ceteros fratres conprovinciales ad -em venerabilis Desiderii invitat (*item de ordinatione episcopi*: EPIST. Col. 10 p. 255,13 in hac ... fraterna electione et paterna -e. CONST. I 107 ego Heinricus ... imperator ... concedo ... canonicam fieri electionem et liberam -em. CHART. Mog. A I 507 solius ... -is est dare anulum et baculum. ALBERT. M. sacram. 214 p. 139,79 episcopalis -o datur ad quosdam actus *eqs. persaepe. v. et l. 54*). CAPIT. reg. Franc. 92,9 propter ordinationes vel -es presbyterorum (*item de ordinatione sacerdotis*: EPIST. var. II 25 timeo in -em meam. GREG. VII. registr. 1,31 p. 51,30 defendere ecclesiarum, sacerdotum, episcoporum -es. STATUT. ord. Teut. p. 64,16 quos [*sacerdotes et clericos*] commendat -cionis sanctimonia. *al.*). AMALAR. off. 2,16 in duodecim lectionibus -o *sacrorum ordinum* celebratur (PONTIF. Rom.-Germ. 8,11 [Studi e Testi 226. 1963]. HONOR. AUGUST. sacram. 21 p. 757^C). IOH. VIII. epist. A 68 p. 63,16 qui (*clerici*) a te ... -is munus accepisse dicuntur. PONTIF. Rom.-Germ. 18^{tit}. (Studi e Testi 226. 1963) missa in natali -is diaconi. BERTH. (?) annal. a. 1078 p. 308,45 illis ... quicumque ordines et -es ... adepti sunt. *saepe. spectat ad partes corporis*: PONTIF. Rhen. sup. 48^{tit}. -o manuum. b *de benedictione virginis, viduae*: CONC. Merov. p. 24,6 veduarum -em, quas diaconas vocitant, ... abrogamus (*inde p. 130,29 -grationem*). CAPIT. reg. Franc. 228,7 nec ... puellarum -o ... ullatenus a presbiteris fieri debet. PONTIF. Rhen. sup. 153^{tit}. -o *sacre virginis* (ALBERT. M. bon. 291 p. 164,93 de velatione virginum et -e). PONTIF. Rom.-Germ. 25^{tit}. (Studi e Testi 226. 1963) -o viduae, quae fuerit castitatem professa. 25,16 diaconissae. THANGM. Bernw. 13 p. 764,24 ancillarum Dei. *al. c de institutione abbatis(sae)*: FORM.

Dion. 3 p. 498,35 ad celebranda missarum solemnia in -e abbatisae. THANGM. Bernw. 39 Sophia ... designata a suo pastore ... -em percipere. EPIST. Hann. 19 p. 46,7 episcopi ... per -em generant abbates, non abbates episcopos. DIPL. Loth. III. 119 p. 192,27 liceat eis ... abbatem eligere et a nobis ... investitum a Leodiensi episcopo ... -em ... accipere. CHART. Sangall. B 589 p. 417,39 quid officii nostri habeant in -e abbatis. *al.* *d de coronatione papae*: LIUTPR. hist. 16 Leonem ... ad summum sacerdotium sancta -e attollunt. CHART. Hersf. 65 p. 126,4 (epist. papae) imperator Otto ... aelectionis et -is nostrae auctoritate<m> robo<ra>verat. BERTH. (?) anal. a. 1058 qui (*Iohannes*) sine -e per aliquot dies sedens ... expellitur. RAHEW. gest. 4,60 p. 298,31 (epist. papae) benedictionis -em ... accepimus. 4,61 p. 302,8 (epist. papae) pro -e, immo execratione sua. *e de unctione vel coronatione principum*: ANNAL. Laresh. a. 801 nomen imperatoris cum -e ... Leonis papae suscepit (*item de coronatione imperatoris*: DIPL. Karoli III. 129 p. 207,26 ut ... annis singulis die -is nostrae congregationi ... refectio ... praeparetur. ANNAL. Ottenb. I a. 1014 [MGScript. V p. 5,25] Heinricus rex -e [-cione, -gracione *var. l.*] Benedicti papae imperator factus est. VITA Meinw. 21 ut cesaris -em a domno apostolico perciperet rex. CONST. II 89,1 culmen recepimus imperialis -is. ALEX. MIN. apoc. 20 p. 410,12 papa ... manus ei [*sc. Heinrich IV.*] -is imposuit. *saepe*. WIDUK. gest. 2,1 p. 66,19 perfusus ... oleo sancto et coronatus diademate aureo ... ac omni legitima -e completa (*item de unctione et coronatione regis*: WIPO gest. 3 p. 23,31 peractis ... divinis officiis et regali -e rex processit. CHRON. Pol. 1,6 p. 20,9 tribus sue -cionis [coronacionis *var. l.*] diebus convivium ... celebravit *Boleslavus*. CONST. III 14,3 cuius [*Coloniensis archiepiscopi*] interest regibus ... beneficium -cionis impendere. *saepe*). DIPL. Heinr. II. 121 coniunx <nostra> regiae -is inibi adinvenit> dominium (*item de coronatione reginae*: ROD. CAMER. Lietb. 19 rex petiit, ut sponsa ... regali ... -e pariter insigniretur *eqs. al.*). WIPO gest. 16 p. 36,21 regina Gisela imperatricis -em ... accepit. *saepe*. 2 *spectat ad res*: a *de transsubstantiatione q. d.*: DONAT. Ermenl. 1 (MGMer. V p. 686,26) ut -is ... corporis sanguinisque Christi tam praeclarus ... vir fungeretur officio (AMALAR. cod. ex. pos. I 9,5. WILH. HIRS. const. 1,84 p. 1010^C. *al.*). AMALAR. interpr. 24 in -e tanti misterii. WALAHFR. exord. 23 p. 496,22 quod nunc agimus multiplici orationum ... et -um officio *eqs.* GREG. VII. registr. 3,17^a p. 281,15 confiteor panem et vinum ... post -em esse verum Christi corpus. ALBERT. M. sent. 4,11,7^{capit.} an panis in -e annihilatur. euch. 3,3,1,3 p. 307^b,47 mus ... de pyxide post -em sumens illo sustentatur. *saepe*. *adde*: GODESC. SAXO theol. 23 p. 325,4 ex pane vera caro et ex vino verus sanguis eius (*Christi*) -e spiritus sancti potentialiter creatur. b *de consecratione in usum sacramentorum vel cultus divini facta*: a *in univ.*: HRABAN. inst. cler. 2,38 p. 132,1 in -e luminis paschalis (*cf.* AMALAR. off. 1,18,1 cerei). AMALAR. off. 1,12,4 quare tanto studio observatur cultus -is olei. 1,12,12 chrismatis (THIETM. chron. 6,5. *al. v. et p.* 1508,65). WALAHFR. exord. 27 p. 509,32 alii addiderunt in baptismatis sacramento exorcismos, alii -em fontis (EPIST. Hann. app. 32 p. 258,9. RITUALE Rhenaug. 46 [Spicil. Friburg. V. 1959]. *v. et vol. I. p.* 1352,65). PONTIF. Rhen. sup. 79^{tit.} (*in dedicatione ecclesiae*) oratio ad -em vini et aquae. PONTIF. Rom.-Germ. 40,111 (Studi e Testi 226. 1963) capsarum. ALBERT. M. euch. 6,4,2,10 calicis. b *spectat ad aedificia*: LIBER diurn. 12 ut devotionis suae in -e basilicae ... potiat effectum (*item de dedicatione ecclesiae*: CAPIT. reg. Franc. 166,1 de -e ... baptismalium ecclesiarum aut senodochiorum seu oraculorum. PONTIF. Rhen. sup. 79 ecclesie vel altaris. 141 baptisterii. THANGM. Bernw. 16 -is diem statuunt. EPIST. Meginh. 10 quatinus *capella* vestra -e eius desponsetur patrocinio, cuius *eqs.* CHART. Burgenl. I 71 p. 42,46 [epist. papae] pro -bus ... altarium vel ecclesiarum ... nullus a vobis ... quicquam audeat extorquere. CHART. Merseb. 247 ecclesie ... dies anniversarius -is peragitur. *persaepe*). TRAD. Frising. 80 *ecclesiam* dedicavit cum -e altaris (VITA Norb. I 12 p.

685,17 motum est altare maius et lapis dissolutus -oque cassata est. CHART. Carniol. II 104 p. 80,11 quod ... altare in -e sua eisdem mansis ... dotetur. *al. v. et p.* 1507,69. *cf.* MIRAC. Columb. 23 [MGScript. XXX p. 1009,9] ad ... -es ... tabularum, in quibus missae debeant caelebrari. THANGM. Bernw. 18 p. 767,6 -o ... monasterii intercepta est (CHART. Bund. 319 p. 234,18 m. vel abbatis. *al.*). *adde*: PONTIF. Rom.-Germ. 54^{tit} (Studi e Testi 226. 1963) cymiterii (CHART. Babenb. 27 p. 39,17. HEINR. LETT. chron. 2,2). c *de benedictione in usum fidelium*: LIBER ordin. Rhenaug. p. 238,15 post -em salis et aque. ANNAL. Mell. a. 1201 Liupoldus dux ... -is ensis dignitate ... sublimatur. a. 1232. 3 *usu vario vel incerto*: DIPL. Karoli M. 197 p. 266,7 ut ... episcopus ... in ipsa ecclesia -em et praedicationem peragere ... debeat. 15 NICOL. I. epist. 117 p. 635,3 quae tibi sint in -bus et ordinationibus observanda. CONST. I 443,2 omnes ordinationes vel -es (confectiones *cod.*) ab excommunicatis <factae>. CHART. Gottwic. 16 p. 30,19 (epist. papae) liceat vobis ... ab eo (*antistite*) -um sacramenta suscipere (CHART. Stir. I 97 p. 115,23. *al.*). *saepe*. B *meton.*: 1 *de ritu -is*: PONTIF. Rom.-Germ. 20,15 (Studi e Testi 226. 1963) sequitur -o in modum praefationis. 26,14^a -o, quando abbas ... ordinatur in monasterio. *ibid. al.* *remissius de oratione*: PONTIF. Rhen. sup. 30 -o: adesto, quaesumus *eqs.* PONTIF. Rom.-Germ. 25 16,34 (Studi e Testi 226. 1963) item -o: Deus *eqs. al.* 2 *de die dedicationis*: CHART. Bund. 305 (a. 1140) servientes conversi ... in -e quinque personas plebis suscipiant. 3 *de potestate consecrandi*: DIPL. Loth. I. 51 p. 147,41 (ed. Th. Schieffer. 1966) domnus apostolicus ... se recognovit nullum dominium in iure ... monasterii se habere excepta -e (*item* DIPL. Otton. III. 278 p. 701,22). *al.* 4 *de regione iurisdictionis (episcopalis)*: DIPL. Karoli M. 270 p. 399,15 (spur. s. X.^{ex}) quosdam ad ... Aquileiensis ecclesiae -em pertinentes aepyscopatus. DIPL. Heinr. IV. 436 infra Astensem episcopatum et eiusdem (*Yporiensis episcopi*) episcopatus -em.

II *latius*: A *sanctificatio – Heiligung*: CONC. Karol. 56^B,24 quod nomen sanctificationis dominicae sit oblationis atque -is. HONOR. AUGUST. cant. 4,7/8 p. 419^A Hermon ... dicitur -o et spiritus sanctus accipitur, per quem ecclesia in baptisate consecratur. ALBERT. M. Ier. 1,5 p. 634,40 -o ... ad unctionem refertur spiritus sancti, quam Ieremias accepit in utero. p. 634,74. *de sanctitate*: HEITO Wett. 20 Samson ... -em suam scorto vendens. B *veneratio – Verehrung*: VITA Sadalb. 16 (MGMer. V p. 59,5) in eodem oppido ... -o antiqui anguis ... vigeat.

* *consecrativus*, -a, -um. *sanctificus – heiligend (per interpr. parum accuratam i. q. sollemnis – feierlich: l. 49)*: ALBERT. M. eccl. hier. 6,3 p. 744^A,10 'consummativam', id est -am *gratiam donavit* 'legislatio'. p. 744^A,14 'invocatione -a' (PG 3,533^A ὁφειλωτικῆς), id est sacre facta.

consecrator, -oris m. *qui consecrat, dator consecrationis – einer der weiht, Spender einer Weihe*: 1 *de clericis ordinatis*: a *spectat ad consecrationem hominum*: CONC. Karol. 50^D,41 praesbiteros ... in tantam audaciam prorupisse, ut sacram virginum -es existerent. COD. Udalr. 24 p. 49,12 (epist. papae) et -r et consecratus non disparem dampnationis sententiam ineat. GESTA Trev. cont. I 1 p. 175,19 -um ... eius (*episcopi*) unus erat Theodorus ... episcopus. CONST. I 167,3 p. 233,37 in contemptum ... patris nostri et -is. VITA Karoli M. 1,1 p. 22,4 quod (*corollarium*) ... Stephano pape ... Karoli primo -i ... legimus obtigisse. *saepe*. b *obi. res*: a *in univ.*: TRAD. Michaelb. 40 (a. 1125) actum coram episcopo ... Reginberto, -e eiusdem ecclesie (CHART. episc. Hild. I 245 p. 232,5. *cf.* DIPL. Frid. I. 820 [ed. H. Appelt. 1990] capelle). ALBERT. M. euch. 6,4,2,15 p. 428^b,41 in consecratione chrismatis plures sunt -es *eqs. al.* *remissius*: CONST. I 24,2 (a. 998/99) talis coniugii -em ... a sacrosancta communione suspendimus. b *qui sacramentum (eucharistiae) conficit – einer der die Konsekration (in der Meßfeier) vollzieht*: CAPIT. reg. Franc. 196,43 corporis et sanguinis Domini solitarius -r. 2 *de Deo*: CARM. var. II 4,1,1 (s. VII.) rex magne regum, -r principum. VITA Libor. 2 ipse inhabitator et -r eorum

(*sacerdotum*), spiritus sanctus. HILDEG. epist. II 13,2 p. 371,27 sacerdos ... sanctificatus ab illo sacerdotum omnium -e, quem *eqs. remissius i. q. sanctificator* – *Heiligmacher*: EBERH. ALEM. labor. app. 21,1 ligni crucis -r.

***consecratus**, -us *m.* de *eucharistia i. q. consecratio* – *Konsekration (loci spectant ad Lib. pont. p. 46,8, cf. ThLL. IV. p. 385,75qq.)*: AMALAR. ad Hild. 92 'fecit', scilicet Melciades, 'oblationes consecratas per ecclesias ex -u episcopi ut dirigerentur, quod declaratur fermentum' (*sim.* ANSELM. HAV. dial. 3,13 p. 1229^A).

***consecrētalis**, -e. 1 *adi.*: *familiaris, intimus* – (*eng*) *vertraut*: ODILO SUESS. Seb. 67 (37) ascitis -bus et necessariis a m i c i s visionem pandit (EGBERT. fec. rat. 1,169 [schol.]). RUP. TUIT. trin. 40,16 l. 1141 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XXIV. 1972) musica ... familiaris valde apud eam (*scripturam sanctam*) et -is vernacula. GESTA Ern. duc. II 21 p. 218,27 rex in ... regia ... penetralia, parva ... camerariorum -um comitante caterva, ingreditur. 2 *subst.*: a *mas.*: *familiaris* – *Vertrauter*: a *amicus* – *Freund*: CONC. Rem. 5 (MGScript. III p. 661,17; a. 991) hos ipse (*Arnulfus archiepiscopus*) -es et primos amicorum esse fecerat. BERTH. (?) annal. a. 1075 p. 279,44 cui ... a rege Roupertus ..., ipsius -is intimus, ... subponebatur. VISIO Godesc. A 65,6 (ed. E. Assmann. 1979) -em eius (*Godescalci*) nos esse rati. *al.* adde: WIDR. Gerh. 1,17 ei omnipotens ... velut -i intimo archana ... revelabat. RUP. TUIT. trin. 18,25 l. 1273 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XXII. 1972) tu ergo, quicumque es -is eius, qui legem dedit *eqs.* β *collega (in sacerdotio)* – *Kollege (im geistlichen Amt)*: EREMB. Bertin. (MGScript. XV p. 523,15; s. XI.¹) s y m m i s t a m atque -em suum accersire studuit Audomari episcopum (WOLFER. Godeh. II 28 p. 212,2). γ *consiliarius* – *Ratgeber*: DIPL. Otton. II. 218 p. 245,37 noverint omnes -es palatii ceterique fideles nostri *eqs.* CHRON. Mich. 11 p. 14,12 ut abbas ... eum (*adolescentem*) ... quasi -em primorum estimaret. HEINR. BREIT. Thiem. 2 (MGScript. XV p. 1237,25) iubet ... rex omnes suos -es egredi. ANNAL. Pegav. a. 1130 Burchardus, -is Lotharii regis, ... occiditur. CHRON. reg. cont. III a. 1208 p. 225,31 *apostolicus* formam ... pacis ... cum suis -bus approbans. *al.* b *fem.*: *uxor* – *Gattin*: DIPL. Frid. I. 38 p. 65,14 (ed. H. Appelt. 1975) Cunradus de Hagen ... nec non -is eius Lutgardis ... locum ... Deo ... optulerunt.

consecrētarius, -i *m.* 1 *particeps secreti* – *Mitwiss(end)er*: a *strictius i. q. conscius mysterii* – *Eingeweihter*: GERHOH. (?) tract. I 58 (ArchHistDoctrLitt. 32 [40]. 1965. p. 149) ea, que paterni archani -us filius Dei fratribus suis ... tenenda ... tradidit.

b *latius i. q. familiaris* – *Vertrauter*: CHART. Naumb. 105 (epist. a. 1106/07) gratia Dei sum ... Paschali papae acceptissimus cardinalium -us. CHART. Rhen. inf. I 218 p. 142,9 (spur.) Hadone ad me accersito ut -o et familiari ... secum computabam *eqs.* GESTA Ern. duc. II 30 p. 232,11 per unanime suorum -orum consilium ... Pygmaeos ... adiit. 2 *qui (cum alio) sacrarium ecclesiae administrat* – (*Mit-*)*Sakristan*: CHART. Sangall. A 246 (a. 820) sig. Ratgarii -i (249).

consecro, -avi, -atum, -are. *script.*: cun-: AGNELL. lib. pont. 5. 154.171. *al.* -saec-: p. 1510,22. -sac-: p. 1512,40. adde CHART. Ital. Ficker 53 p. 77,7. -sagr-: p. 1510,23.41. *al.* metr. -sē-: p. 1511,30.69. *al.*

I *strictius i. q. sacrare* – *weihen* (cf. GLOSS. IV 137,31 St.-S. -at giheiligt; *fere de actione hominum; de Deo in formulis orationum*: p. 1510,15. 1511,23. *al.*): A *obi. homines*: 1 *de ordinatione clericorum (praevalent notio communiter agendi*: l.70): FORM. Marculfi 1,6 (ed. A. Uddholm. 1962) ipsum in suprascribta urbe pontificem -are (*item de consecratione episcopi*: HUGEB. Willib. 5 p. 105,11 Willibaldus in episcopatum -tus est. FORM. Sangall. II 48 p. 430,28 ad -andum te in summum sacerdotium. RIMB. Anscar. 12 p. 34,18sq. ad hanc ... sedem ... Anskarium ... imperator ... -ari fecit archiepiscopum per manus Drogonis ... assistentibus ... ac pariter -antibus Helmgaudo et Willericio episcopis. COSMAS chron. 1,26 Willigisus ... -at eum in episcopum nomine Adalbertum. ANNAL. Bamb. a. 1177 [MGScript. X p. 4,30sq.] Otto se suos-

que successores a domno papa -ari debere ... dominica Iudica -tus obtinuit. *saepe*). CAPIT. reg. Franc. 16,14 si autem boni sunt illi presbiteri, iterum -entur (*item de ordinatione sacerdotis*: HUGEB. Wynneb. 4 p. 109,26 a sancto Bonefatio in presbiteratum -tus est gradum. VITA Liutg. I 9 fecit ... Albricus Liudgerum presbiterum -ari. PAUL. FULD. Erh. 1,8 [4] ad altaris ... -tus ministerium. *al.*). TRAD. Frising. 139 eum (*clericum*) Atto episcopus ad ordinem ... diaconi eligere dignatus est et -are. AMALAR. off. 2,11,3 in eius (*archidiaconi*) adiutorio -ti sunt *subdiaconi*. PASS. Kil. II 6 sacros ordines. THIETM. chron. 7,25 p. 428,30 crisma vel clerum raro, templa ... Domini libenter -vit. *saepe*. *spectat ad partes corporis (per synecdochen*: l.19): PONTIF. Rhen. sup. 41 -entur manus istę ... et sanctificantur per istam unctionem. PONTIF. Rom.-Germ. 16,35 (Studi e Testi 226. 1963) -are et sanctificare digneris, Domine, manus istas ..., ut quicumque recte -verint, -entur. SIGEB. GEMBL. Lamb. 18 (MGMer. VI p. 400,20) si de -ta sancti episcopi manu poculum acciperet. EPIST. Hann. 39 p. 83,2 -tis misericordię genibus (*episcopi*) advolutus. 2 *de benedictione virginis*: CONC. Merov. p. 79,3sq. de raptoribus virginum -tarum ... statuimus, ut, si quis -saecratae ... vim inferre praesumpserit *eqs.* FORM. Dion. 1 p. 494,20 que (*mulier*), postquam -ta (-gratam *var. l.*) ... fuerat ..., adulterium perpetraverat. FORM. Sangall. II 42 p. 424,29 feminas ... episcopus ... ad propositum virginitatis -vit. PONTIF. Rhen. sup. 148 sanctimonialis virgo, cum ad -andum ... offertur *eqs.* AGIUS vita Hath. 3 cum parentum voluntate sacro velamine -ta (BERTH. [?] annal. a. 1077 p. 303,13. cf. DIPL. Otton. I. 180 p. 263,12 cum filia velo -ta). PONTIF. Rom.-Germ. 24,2 (Studi e Testi 226. 1963) missa ad diaconam -andam. *al.* 3 *de institutione abbatis(sae)*: CONC. Karol. app. 3 p. 820,15 ut ... nostris manibus -remus ipsum *abbatē* (DIPL. Otton. III. 276. HERM. AUGIENS. chron. a. 1049 p. 128,35 abbatibus benedictione. EPIST. Hann. app. 29 p. 256,31 abbates eligere atque electos -are. *al.*). THIETM. chron. 2,19 nati suimet viduam prius velatam monasterio ... statuit *abbatissam* a Bernhardo -tam episcopo (WIPO gest. 37 p. 57,31 in a. COSMAS chron. 1,22 p. 42,30. *al.*). 4 *de coronatione papae*: ANNAL. Guelf. a. 751 (Scrin. Friburg. I. 1971) tertia die alter Stephanus electus et -gratus. HERM. AUGIENS. chron. a. 1047 p. 126,25 Suidegerus ... apostolicae sedi papa ... -tus ... est. BERNOLD. CONST. chron. a. 1083 p. 438,4 qui (*episcopi*) hoc privilegium habent, ut papam -ent. *al.* 5 *de unctione vel coronatione principum*: ANNAL. Einh. a. 754 Stephanus papa ... ipsum (*Pippinum*) sacra unctione ad regie dignitatis honorem -vit (*item de unctione regis*: THIETM. chron. 3,26 in regem -atur Aquisgrani. ANNAL. Sangall. IV a. 1024 in regnum. LAMB. HERF. annal. a. 1077 p. 284,23. HELM. chron. 32 p. 62,3 nonne officii nostri est regem -are, -tum investire? CONST. II 405,9 fuisti per ... Coloniensem archiepiscopum ... -tus, inunctus, coronatus. *saepe*). THEGAN. Ludow. 17 pontifex coram clero et omni populo -vit eum et unxit eum ad i m p e r a t o r e m (VITA Willeh. 5 quem [*Karolum*] ... per manus ... Leonis apostolici i. Romae -tum. ANNAL. Quedl. a. 996 p. 73,40 domnum Ottonem huc usque vocatum regem ... i. -vit augustum. ANNAL. Altah. a. 1047 p. 43,22 imperiali benedictione. ANNAL. Hild. a. 996 imperator et patricius. VITA Meinw. 23 p. 29,23 papa ... regem in cesarem et i. -vit. *saepe*). CAPIT. reg. Franc. 301^{ut}. quando Hermintrudis fuit -ta in r e g i n a m (WIPO gest. 2 p. 20,6. 35 p. 54,27 pro regina. *al.*). B *obi. res*: 1 *de confectione corporis et sanguinis Domini ('konsekrieren')*: HRABAN. inst. cler. 2,37 p. 130,22 eucharistiam in coena Domini -tam. CONC. Karol. 46^A,9 p. 558,3 c o r p u s Christi, quod -atur, digne studeant assumere (GODESC. SAXO theol. 23 p. 327,11 c. Domini, quod ex substantia panis ac vini ... cotidie per spiritum sanctum -atur. *al.*). RADBERT. corp. Dom. 12 l. 8 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XVI. 1969) nihil ... a malo minus percipitur sacerdote ... quam caro Christi et sanguis, dum catholice -atur. PONTIF. Rhen. sup. 108 ut in eo (*altare*) ... hostię -entur (LIBER ordin. Rhenaug. p. 119,18. ALBERT. M. euch. 6,4,2,15

p. 428^b,17. *al.*). NOTKER. BALB. gest. 1,18 p. 23,19sq. reversus ad altare sollempnia -vit vel se -asse (-are *var. l.*) simulavit *episcopus*. PONTIF. Rom.-Germ. 16,4 (Studi e Testi 226. 1963; cod. A) qui ordinati sunt, oblationes deferant ad manus episcopi et ab eo -tas accipiant (THIETM. chron. 1,4). CONSUE. Marb. 175 (Spicil. Friburg. X. 1965) Domini sanguis -tus. ALBERT. M. euch. 3,2,4,2 p. 297^b,15 si *corpus dominicum* intingeretur in vinum non -tum *eqs. saepe*. 2 *de consecratione in usum sacramentorum vel cultus divini*: a *spectat ad materiam sacramentalem*: FORM. Sangall. II 43 p. 426,9 oportet illum (*episcopum*) *chrisma* -are (VITA Otton. Bamb. III 3,2 p. 77,1. *v. et p.* 1510,12). AMALAR. off. 1,12,1 -atur ... *oleum* trium officiorum (1,12,7. GERH. AUGUST. Udalr. I 16 p. 405,29). HEINR. LETT. chron. 30,5 p. 220,31 fontem (*cf.* EPIST. Hann. app. 32 p. 257,24 ne quis ... ex ea [*aqua baptismatis*] tangere presumat nisi illi, pro quibus -ta esse cernitur. *v. et vol. l.* p. 1352,66. 1354,65). *adde*: AMALAR. off. 1,17,1 similiter nos facere debere de cereo -to. UDALR. CELL. consuet. 1,12 (PL 149 p. 659^A) ad novum ignem -andum. *ibid. iterum*. b *spectat ad vasa, vestimenta*: AMALAR. off. 3,27,5 quod -ta vasa a -tis clericis merito debeant ... attingi. PONTIF. Rhen. sup. 95 Domine ... , benedicere -areque digneris haec lintamina in usum altaris tui. 96 patenam hanc et calicem hunc ... precamur, ut benedicas, ... -es. PONTIF. Rom.-Germ. 40,89 (Studi e Testi 226. 1963) praephatio ad patinam -andam. *al.* c *spectat ad aedificia (campanam: l. 50)*: CONC. Merov. p. 193,21 ut altaria alibi -grari non debeant (FORM. Flav. 43 p. 480,39 tabulas aut a. -are. PONTIF. Rhen. sup. 92. *saepe*). ALDH. carm. eccl. 3,41 absidam -at Virginis arae. LIBER diurn. 10 quatenus *antistes* ... basilicam debeat ... -are (CONC. Karol. 58 p. 783,16. *al.*). 11 *oratorium* ... sollempniter -bis (TRAD. Frising. 13^a. CHART. Babenb. 11. *al. cf.* THANGM. Bernw. 7 p. 761,23 ut ... oraculum ... Deo -ret). CONC. Karol. 5 p. 39,36 in alicuius honore apostolorum ... *a ecclesiam* -are (HUGEB. Willib. 4 p. 95,30. TRAD. Scheftl. 487. *saepe*). BREV. NOTIT. p. A 12,18 neque ... ibi ecclesiam -o nec *monasterium* neque abbatem (DIPL. Loth. III. 67 p. 104,31 episcopum ... ad -andum ... m. invitavit. VITA Meinw. 210 p. 123,1. *al. cf. l.* 52). CAPIT. reg. Franc. 157,2 ut si ... fontes ... in eadem (*ecclesia*) ab episcopo fuerint -ti. UFFING. Ida 2,8 antistes ... turrim ... sub beatae Idae nomine -vit. WOLFFER. Godeh. I 37 p. 194,39 sacellum. p. 195,19 kirikas. CHRON. Ebersb. I p. 11,36 tabula -tum marmor habens *eqs.* VITA Norb. I 12 p. 685,2sq. fosso fundamento et -to de lapidibus -tis fundari fecit ecclesiam. CHART. Naumb. 405 capellam ... Dei benedictione et nostre manus impositione -vimus *eqs.* CHRON. Mont. Ser. a. 1206 p. 173,41 Martinus custos *c a m p a n a m* ... fudit, quam Hellembertus ... episcopus -vit (CHRON. Erf. mod. II a. 1247). *persaepe*. *adde*: DIPL. Karoli III. 56 p. 96,42 *Hludovicus* donavit ... abbatiam in honore sancti Petri ... -tam. CHART. Heinr. Leon. 89 p. 133,33 quem (*episcopatum*) postremo omnium -ari et dedicari in honore ... sancte Dei genitricis Marie ... fecimus. *al. cf. p.* 1512,19sq. 3 *de benedictione in usum fidelium*: DONAT. Trud. 19 (MGMer. VI p. 290,12) postulavit ab eo (*viro Dei*), ut domum suam ... sua ... benedictione -ret. BREV. NOTIT. p. A 4,15 dedit ei ... crucem ligneam parvam, quam ipse -vit. WALAHFR. exord. 19 p. 492,1 agni carnes ... benedictione propria -bant. HROTSV. Theoph. 452 altithroni genitus ... -et ... fercula mensae. UDALR. CELL. consuet. 1,10 (PL 149 p. 653^D) sal et aqua -atur. 1,48 p. 695^D candelae. 1,54 p. 698^C cum frondibus et ramis palmarum ... -tis. *al.* VITA Otton. Bamb. III 3,15 ut eundem (*anulum*) sibi -tum remitteret.

II *latius*: A *sanctificare* - *heiligen*: 1 *obi. homines*: a *per baptismum*: BEDA hist. eccl. 2,13 p. 111,16 ut ... omnes ... in fonte vitae Christo -rentur. IOH. ELNON. Rict. 1,254 (MGPoet. V p. 575) quem (*filium*) tua -et cupio ut benedicat. *al.* b *per sacramentum eucharistiae*: RUP. TUIT. Ioh. 6,53^b l. 2301 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. IX. 1969) eo quod cibo illo potuque ... in unam Christi ecclesiam ... -emur. c *usu*

vario: HUGEB. Wynneb. 13 p. 117,31 qui (*sc. Deus*) sanctum Wynnebaldum sibi confessorem -vit. STEPH. LEOD. Lamb. 9 (MGMer. VI p. 391,25) Lantbertus ... felici martyrio est -tus. *al.* 2 *obi. res (partes corporis: l. 13)*: ARBEO Emm. 25 p. 63,20 qui (*locus*) ... in tanti Dei martyris anime egressionis fuisset -tus (praesentatus *var. l.*). AMALAR. ad Hild. 42 hos menses -tos ab ... apostolicis viris illorum consecratione videmus. HYMN. Hraban. 9(6),2,4 fontes abyssi, flumina -at orbis artifex. CARUS carm. 19 (MGPoet. V p. 660) crux nitendo nonne totum -vit seculum? EKKEH. IV. bened. I 36,60 sanguis ... -at enses. AMADEUS LAUS. hom. 3 l. 217 (ed. J. Deshusses. 1960) Dei verbum ... descendit in uterum virginis ... -tum manu unctionis divinae. INNOC. III. registr. 1,357 p. 536,28 (ed. O. Hageneder, A. Haidacher. 1964) quam (*ecclesiam*) beatus ... martir Thomas suo sanguine -vit. STATUT. ord. Teut. p. 29,20 ipse (*Christus*) ... obedienciam in se -ando dixit: '*eqs.*' *al.* B *devovere, (de)dicare* - (*feierlich*) *übereignen*: 1 *Deo (c. sensu offerendi: l. 24)*: LIBER diurn. 10 loca venerabilia divino cultui -antur (BEDA hist. eccl. 3,23 p. 175,34 ut ... l. ad faciendum monasterium ... prius orationibus ac ieiuniis Domino -ent. DIPL. Loth. I. 51 p. 147,7 [ed. Th. Schieffer. 1966] l. divino famulatu -ta. *al. cf. p.* 1511,52sq.). PAULIN. AQUIL. carm. 10,5,5 (ed. D. Norberg. 1979) quales perustas -rent hostias. TRAD. Frising. 325 ego Soanpurg Deo -ta ancilla. CAPIT. reg. Franc. 297,15 p. 439,30 omnia, quae ecclesiae sunt, Deo -ta sunt. *saepe*. *refl.*: VITA Bertilae 1 (MGMer. VI p. 101,33) ut ... se integram Do -mino virginem -ret (CAPIT. reg. Franc. 252,25^b postquam se D. semel sub velamento -verint *viduae*). HROTSV. prim. 321 sese Christo clam -verat ipsa. 2 *dis paganis*: BEDA temp. rat. 8,51 qui (*gentiles*) ... primam diem soli ... se -are putabant. VITA Otton. Bamb. III 3,5 p. 84,6 iuxta altare dominicum aliud altare constituens ydolis -vit. *adde*: CARM. Bur. B 76,18,2 ire ... in hortanum balneum Iovi -tum. 3 *hominibus (cf. Gloss. I 527,27 St.-S. -vi pimenta)*: HRABAN. epist. 27 p. 441,28 quam (*partem libri*) ... tuo nomini -tam modo direxi. CAND. FULD. Eigil. I praef. p. 223,8 hoc ... opus ... tibi famulo Dei -vi. EPIST. var. II 34 p. 359,8 mei primitias laboris vobis -are proposui. *al.* fort. *huc spectat*: 40 GLOSS. I 96,25 St.-S. -sacrata camotsamot. C *c. sensu constituendi*: 1 *obi. homines*: a *eligere* - *wählen*: PETR. CAS. (?) chron. 4,10 (MGScript. XXXIV p. 474,25) usquequo Capuani ... eum (*Richardum*) ... sibi in principem -rent. b *tollere* - *erheben*: ALBERT. M. eth. 7,1,1 p. 464^b,25 tales (*sc. continentes*) ... in deos -bant antiqui. 2 *obi. res*: a *decernere* - *bestimmen*: LEG. Wisig. 2,1,5 leges ... iugi mansuras observantia -amus. DIPL. Heinr. II. 121 *praedium* ad <stipendia fratrum> ... determinamus, donamus, -amus. b *instituere* - *einsetzen*: PAULIN. AQUIL. carm. 11,7,3 (ed. D. Norberg. 1979) Moyses ... quadraginta dierum ieiuniorum -vit ferias. HRABAN. carm. 39,48,5 Pater ... -vit sic b a p -t i s m u m (HYMN. Hraban. 9[6],1,2). VITA Bertini 19 (MG Mer. V p. 765,20) secundum ... ritum ... ad coniungenda fraternae caritatis foedera -tum. *al.*

55 *adi. consecratus*, -a, -um. in *nom. propr. i. q. sacer, sanctus* - *geweiht, heilig*: FUND. Consecr. Petri p. 117,3 (ed. P. A. Breatnach. 1977; a. 1250/60) de fundacione ecclesie C-i Petri ('*Weih-St.-Peter*') Ratispone (p. 149,6 ecclesie Beati P. C-i apud Ratisponam. p. 149,20 aput C-um Petrum. p. 229,3 locum sanctum Sancti P. C-i. *ibid. al.*) 60 *subst. 1. consecrans*, -antis *m.* 1 *qui consecrationem tribuit* - *Spender einer Weihe*: CHART. Hamb. 9 p. 16,2 (epist. papae a. 834) donec -ium numerus ex gentibus augeatur. RIMB. Anscar. 14 p. 36,20 quem (*Gauzbertum*) ipsi -es ... 65 Symonem vocaverunt. ALBERT. M. euch. 6,4,2,15 p. 429^a,3 in ordinatione et consecratione episcopi plures sunt cum uno episcopo -es. FUND. Walds. 8 (MGScript. XV p. 1092,23) qui (*pontifex*) aspersorium manu gestans habuit se ad modum atrium -is. 2 *qui sacramentum (eucharistiae) conficit* - *einer der die Konsekration (in der Meßfeier) vollzieht*: RADBERT. corp. Dom. 12 l. 8 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XVI. 1969) non in merito -is, sed in verbo efficitur creatoris

..., ut eqs.

2. **consecrandus**, -i m. *candidatus consecrationis* – *Weihkandidat*: PONTIF. Rom.-Germ. 8,11 (Studi e Testi 226. 1963) prosternit se pontifex ... cum diaconis orans ceteris -is ... super tapetia prostratis. *ibid.* al.

3. **consecratus**, -i m. *particeps consecrationis* – *ein Geweihter*: CAPIT. reg. Franc. 138,6 quod in canonibus de -is (consecrandis *var. l.*) nihil habentibus constitutum est. BERTH. (?) annal. a. 1071 si huiusmodi sententia nondum -um exspectat ..., quid erit de -is? *al. v. et p. 1508,56.*

4. **consecrata**, -ae f. *virgo velata* – *gottgeweihte Jungfrau*: CAPIT. reg. Franc. 252,23 si quis sacro velamine -am in coniugium duxerit. *v. et p. 1217,42. 1510,22.*

5. **consecratum**, -i n. *sacrum, sanctum* – *das Geweihte, Heilige*: WETT. Gall. 4 coepit ... gentilium fana incendere diisque -a in lacum dimergere. RADBERT. corp. Dom. 22 l. 138 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XVI. 1969) in lege non possunt ... ad ulla legis -a, nisi prius ... sanctificentur, accedere.

consecraneus, -i m. *assecula, sectator* – *Anhänger, Gefolgsmann*: CARM. Hraban. app. 16,2,2 belua saeva ... avaritia, quae ... secum trahit sibi -os (consentaneos *F*) ad inferna. GESTA Trev. cont. I 14 p. 187,35 quendam -um suum nomine Theodericum ... misit *episcopus*. METELL. exp. Hieros. 1,188^{uit.} (ed. P. Ch. Jacobsen. 1982) de Petro Heremita eiusque -is.

consectatio, -onis f. 1 *studium* – *Streben, Bemühen*: RADBERT. Arsen. 1,21 p. 51,29 ne ... voluntate meę -is decipiar. 2 *persecutio, impetus* – *Verfolgung, Überfall*: AD SO Mans. praef. (MGScript. IV p. 510^{a,4}; s. X.²) celeberrimis inter se -bus populorum ... locus ... pene ad nichilum fuerat redactus.

consecrator, -oris m. *assecutor, aemulator* – *eifriger Anhänger, Nacheiferer*: FLOD. hist. 1,6 p. 419,12 fuere ... nonnulli ... constantiae huius (*s. Eutropiae*) -es ac comites, qui eqs.

consectatus, -us m. *comitatus, societas* – *Gefolgschaft, Gesellschaft*: 1 *proprie*: IOH. ELNON. Rictr. 2,161 (MGPoet. V p. 585) a -u turbę intemeratae non ... exsors ac aliena. CONR. EBERB. exord. 5,9 p. 292,5 (Series script. s. ord. Cist. II. 1961) a -u ... matris misericordiae repulsus. CONR. SAXO spec. 9 p. 349,7 (Bibl. Francisc. Asc. XI. 1975) Maria ... omnem infantiam eius (*Christi*) pio matris affectu est prosecuta, ita ut usque ad mortem crucis ab eius ... non receserit -u (*ex Lib. de assumpt. b. Mariae virginis 7 [PL 40,1146]*). 2 *meton. i. q. cohors* – *Gefolge*: NOTKER. BALB. gest. 1,5 p. 7,7 ut ipse (*rex*) illum (*clericum*) abiceret vel a sectatu (-u, conspectu *var. l.*) suo removeret. 3 *translate i. q. aemulatio* – *Nacheiferung*: HERIG. gest. 52 sui ... exemplo plures ad -um suorum operum animavit *Remaclus*.

consector, -atus sum, -ari. (*con*)sequi – (*ver*)folgen: 1 *laborare, contendere* – *erstreben, zu erringen trachten*: VITA Audoini 6 (MGMer. V p. 557,14) confessione praeclarus martyrii palmam -ando (consecrando, sectando *var. l.*) promeruit. 2 *prae se ferre, colere* – *vertreten, verfechten, hochhalten*: CHART. eccl. Erf. 35 p. 21,19 (a. 1136) notum sit omnibus Christi veritate -antibus eqs. 3 *facere* – *verfahren (nach)*: AUREL. REOM. mus. 19,77 (Corp. Script. Mus. XXI. 1975) plerique ... usu improbo -antes correptiones producant.

subst. consecrans, -antis m.: *v. l. 57.*

consecunties *v. consequor p. 1537,25 et aes.*

consecutio (-cio), -onis f. 1 *gener. de actione consequendi*: a *appetitus* – *Verfolgung, Trachten (nach)*: ALBERT. M. eth. 7,1,12 p. 493^{a,9} malitia intemperantiae ... in -e delectabilis latebras quaerit. b *adeptio* – *Erlangung, Erreichung*: ALBERT. M. div. nom. 4,190 p. 274,15 (ed. P. Simon. 1972) 'non-consecutio' (*PG 3,725^B ἀνευξία*), idest, quod non possunt consequi gratiam *daemones (sim. 4,197 p. 278,52)*. eth. 3,1,15 p. 216^{b,12} quid plus vel minus expedit ad finis -em. metaph. 11,3,2 p. 535,54 (ed. B. Geyer. 1964) qui (*motus*) ... est ad desiderati -em. *v. et p. 1224,28.* actus *potiendi, participatio* – *Bemächtigung, das Teilhaft-Werden*:

ALBERT. M. cael. 2,3,11 p. 169,19 (ed. P. Hofffeld. 1971) quaecumque stella propter propinquitatem suam ad orbem primum consequitur virtutem orbis primi -e forti (*cf. p. 291^{b,7} μάλιστα κρατεῖται*). 2 *log. et rhet. i. q. conclusio, consequentia* – *Folgerung, Schlussfolgerung*: ANSELM. BIS. rhet. 1,16 p. 132,2 hanc ... -cionem (-em *C*) in propositione ypothetica Aristoteles probat. p. 132,18 -e ... conversa. *al.* ALBERT. M. phys. 5,1,6 p. 368^{b,45} si ... ista -o est vera, tunc eqs. 5,1,7 p. 372^{a,33} -o illa non tenet. *ibid. al. adde*: PETR. DAM. grat. 31 p. 63,19 quibusdam argumentorum -bus disputabant eqs.

***consecutivus**, -a, -um. 1 *adi. (con)sequens* – (*nach*)*folgend*: a *de tempore*: ALEX. MIN. apoc. 5 p. 88,22 sub eius (*Christi*) potestate vivemus 'in saecula' -a horum 'saeculorum'. b *de effectu i. q. consequentem existens* – *sich ergebend, resultierend (aus)*: GERHOF. Sim. p. 242,19 qui ... Christi victoriam vel quantulumcunque iusticiam illius victoriae -am ... sibi arrogant eqs. 2 *subst. neutr. a consequentia* – *Folge(richtigkeit)*: WOLBERO cant. 1 p. 1039^C quia istius processus ordo, quoddam fit flagitati osculi -um. b *quod fundamento innititur* – *der sich auf das Fundament gründende Überbau (in imag.)*: EPIST. Hann. 36 p. 79,2 saluta ... pro me et fundamentum (*i. scholae rectorem*) et eius -um (*i. secundum ordinem sequentes*).

25 *adv. *consecutive. cum sensu consecutionis* – *folgernd, im folgernden Sinne*: EMO chron. p. 493,11 pro ingressu monasterii ... non licet aliquid exigere; prepositio ... 'pro' ... -e et temporaliter expetitur ibi.

[**consedaverat** *v. 1. condo. adde ad p. 1264,725qq.*: HIST. Walc. 6 evaginata iniquitate, quam -verat (*ed.*, consideraverat 1, consideraverat *ed. prior*; *leg. condiderat ut vid.*, *cf. Petr. Chryst. serm. 152,2* iniquitatem, quam condiderat [considerat *var. l.*], evaginat *Herodes*), adversae partis cuneus ab eodem (*comite*) preparatur.

35 **consedeo** (-sideo), -sedi, -sessum, -ere *vel* **consido**, -sedi (-sidi), -sessum, -ere. *script.*: *cun-*: *p. 1517,25.* *cums-*: *p. 1516,63.*

I *intrans.*: A *fere de statu (cf. p. 1516,25q.)*: 1 *proprie: a sedere* – *sitzen*: a *gener. (in imag.: l. 40.46)*: BONIF. carm. app. 8,5,1 quinis -sidere ramis (*de cupa vinaria manu comprehensa*). GESTA Font. 1 p. 11,5 (ed. F. Lohier, J. Laporte. 1936) sellae, quibus -sedere (-sidere *var. l.*) inter sacrae collocationis verba soliti erant *Christi milites*. FLOR. LUGD. carm. 3,154 Iesus -sedit asello. GESTA Apoll. 349 ut iam ... -sident ordine transtris eqs. VITA Bav. II 1,211 arrisit ... ordo novenus, cum te pastoris humero -sidere mitis vidit. THIETM. chron. 1,27 dum ... hostem suum -sedentem agnosceret *canis. al. quietem sedere, residere* – *still sitzen, sitzen bleiben*: THIOFR. Liutw. praef. p. 2,4 (ed. W. Lampen, Coll. Franc. Neerl. III/6. 1936) malo vela suspendere, rudentes explicare, clavum regere et sancto Spiritu cursum prosequente -sidere. LIBER ordin. Rhenaug. p. 152,21 post finem misse facto ante et retro -sident universi, donec eqs. *sedes habere, incolere* – *ansässig sein, wohnen*: PASS. Ger. Col. 10 Franci ... iuxta Gallorum et Saxonum confinia -sederunt. *versari* – *sich aufhalten*: VITA Bav. II 1,157 quem (*Amandum pontificem*) tunc Gandavo constat -sidere castro. b *publ., eccl., iur. (spectat ad potestatem, dignitatem sim.)*: PAUL. DIAC. Lang. 5,39 p. 159,13 eum (*Cunincpertum*) ... in palatio -sedere. EPIST. var. II 18 p. 325,11 super qua (*sede*) eum (*episcopum*) ... sapientia vestra (*sc. imperatoris*) -sedere facit. VITA Galli II 851 Sigibertus ... sua residens aula laetatur ..., -sident in solio. WALTH. SPIR. Christoph. II 4,185 ediciore thoro -sidents summa potestas. *al. expressius c. sensu ius dicendi*: 65 DIPL. Conr. III. 139 p. 250,26 (ed. F. Hausmann. 1969) n o b i s a p u d Traiectensem civitatem -sidentibus et de pace ac de statu regni tractantibus (*inde* 292 p. 507,3 -sidentibus [residentibus *E*]). *cf.* CHART. Babenb. 305 p. 143,17 -sidentibus ... n. a. ipsum cenobium). γ *theol. (de Christo, cf. p. 1515,555qq. 1516,315qq.)*: RHYTHM. 135,8 Patris ... dextra -sedens. AGOB. dogma Fel. 7 l. 6 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. LII. 1981. p. 77) -sedere ... ad dexteram Dei (*ex Fel.*

[*Antony*]

conf. [PL 96,885^A]). **δ milit. i. q. castra habere, iacere – lagern, liegen:** RIMB. Anscar. 16 p. 37,24 hostes arrepta civitate ... noctem ipsam cum sequenti die ... ibi -sederunt. PASS. Ger. Col. 13 primarios milites ... iuxta Veronam civitatem in ripa Rheni fluminis -sedentes. THIETM. chron. 7,20 ad locum, ubi noster -sedit exercitus. **constare – still stehen:** LAND. MEDIOL. hist. I 2,22 p. 59,42 papilionibus et ceteris ornamentis -sedentibus per aliquot dies moratus quievit *Heribertus*. **β una, simul sedere – beisammen-, zusammensitzen, versammelt sitzen:** **α gener.:** RICHER. REM. hist. 2,59 p. 224,17 cotidie -sident *duo medici* ac mensa regia ... una potiuntur. CONSUE. Trev. 21 (Corp. Consuet. Monast. VII/3. 1984. p. 283,7) si ad legendum -sederent (-sident *F1*) *fratres*. CONSUE. Marb. 90 (Spicil. Friburg. X. 1965) si ... contigerit, ut aliquis -sidentibus (-sedentibus *T*) aliis ... non assit (*ex UDALR. CELL. consuet. 2,23 [PL 149,711^C]*). **al. c. dat.:** HEITO Wett. 2 -sedentibus sibi ad refectorem fratribus dixit *eqs.* THANGM. Bernw. 1 p. 758,25 quas (*lectiones*) ... pueris -sidents ... docebat. **cohabitare – zusammen wohnen:** TRAD. Altah. sup. 59 (QuellErörtBayerGesch. N. F. XXX/1. 1979; a. 1126/32) cogitabat idem R., quomodo -sedere posset cum uxore sua. **β publ., eccl., iur. (spectat ad conventum, concilium sim.):** CONC. Karol. 36 p. 259,12 -sedentes in claustrum basilicae sancti Albani (*inde CAPIT. reg. Franc. 248 p. 173,37 -sidentes*). FLOD. annal. a. 948 p. 112,3 coram ... -sedentibus (-sidentibus *var. l.*) episcopis. THANGM. Bernw. 36 p. 774,9 -sidentibus ad triginta patribus, praesidentibus quoque ... papa atque imperatore. CHART. civ. Magd. 100 p. 52,29 duodecim scabini ... frequentius -sedere debent. CHART. Hans. 621 balivus ... iudex, scabini et consiliarii ... in consilio -sedentes ... tractatum habuerunt. GESTA Ern. duc. II 40 p. 250,32 imperator sex diebus in iudiciali consistorio cum suis tam primum quam ministerialium suorum choris -sedit. **saepe. c. dat.:** v. p. 1517,63. **c assidere – (mit) dabei sitzen, (an der Sitzung) teilnehmen:** **α gener.:** LIUTOLF. Sever. I 3 in monasterio una cum illo (*abbate*) -sedimus -sedentibus numerosis eiusdem loci monachis. **β publ., eccl., iur. (spectat ad conventum, concilium sim.):** CONC. Karol. 3^B,15 p. 22,7 *praesedente* ... papa ... -sedentibus etiam ... episcopis (5 p. 37,28. *al. RICHER. REM. hist. 2,66 sinodus ... collecta est atque habita praesidente ... Rotberto ... -sidentibus ... Adalberone Mettensi, Ganslino Tullensi eqs. 2,67 praesidente ... metropolitano, -sedente etiam Artoldo. cf. l.27*). THANGM. Bernw. 36 p. 774,8 concilium coadunatur ... de nostris ... -sederunt Notgerus Leodicensis *eqs.* DIPL. Heinr. III. 192 p. 243,14 hoc factum est innumera populi multitudine -sidente et stante. DIPL. Loth. III. 117 residente ... imperatore ad aquas Pensiles, -sedente etiam ... patriarcha Aquilegiensi. **al. c. dat. (expressius i. q. assessorem esse – beisitzern: l.53sq.):** HINCM. annal. a. 866 p. 82,16 Karolus ... synodo a ... papa convocatae -sident. CHART. Ulm. 73 p. 94,15 (a. 1255) minister ... comitis ministro nostro a latere in quolibet iudicio -sedebit. p. 94,24 comes ... celebrare habet provinciale placitum ... et illic minister noster sibi a latere habet -sedere. **d iuxta, ad latus sedere – daneben, zur Seite sitzen (de Christo, cf. p.1514,69sq. p.1516,31sq.):** AGOB. dogma Fel. 12 l. 26sq. (Corp. Christ. Cont. Mediaev. LII. 1981. p. 81) cum quo (*corpore*) -sedet Patri non sicut duobus Filiis -sedentibus (*ex Conc. I 5 p. 51,7 ed. Schwartz -sidentibus*), sed *eqs.* ARNO REICHERSB. apol. p. 232,24 homo, si naturaliter Deus non esset, Deo -sidere in Verbo -sedente non posset. p. 234,10 opposita ... esse videntur in eadem humana natura Patri subiectum esse et -sedere, cum -sidere aequalis sit, subiectum esse minoris. *ibid.* **e eodem tempore sedem (episcopalem) obtinere – gleichzeitig den (Bischofs-)Stuhl innehaben:** THANGM. Bernw. 12 p. 763,18 -sedit *Altfredus* ... duodecim annos cum Liudberto. p. 763,32 Wigbertus -sedit cum Mogoninensis episcopis Liudberto ... et Hattone. **2 translate i. q. congruere, non dissidere – zusammenstimmen, -passen, harmonisieren:** EPIST. Worm. I 21 p. 42,21 quoniam integre et primorum nec minus mediorum *numerorum* ipsa naturalitas

... et perfectio -sideat, cautius intuenti patescit.

B fere de actione (formis stirp. perf. saepius et status significatur, e. g. l.11.22.33sq. 52sq. 1517,2.7. al.): **1 proprie:** **a sidere, se collocare – sich (hin-, nieder)setzen, Platz nehmen, sich niederlassen** (cf. GLOSS. II 695,10 St.-S. -sidere kestaton): **α gener. (in imag. c. sensu se diffundendi: l.13):** LEX Baiuv. 19,5 si ... aves cadaver reppererint et super ad lacerandum -sederint. WILLIB. Bonif. 6 p. 28,29 qui (*apostolicus pontifex*) ... elevavit eum a terra ... eumque -sedere fecit. RHYTHM. 151,84,1 -sideamus parum panis frangere. WALAHFR. hort. 432 cum concepto ... -sederis horti. ERMOLD. Ludow. 1,117 -sident moniti *primi*. CAND. FULD. Eigil. II 19,2 crastina cum ... dies ... -sederat arvis. PASS. Petri et Pauli 122 si vivit ... exurgat -sedeatque simul *vir exanimis*. GERH. AUGUST. Udalt. I 27 p. 413,13 missas cum stando ... ad finem perduceret, -sedebat. WALTHARIUS 639 descendens ... ab equo -sedit *heros*. CONSUE. Marb. 268 (Spicil. Friburg. X. 1965) in claustrum ... introducti ... -sidere (-sedere *E*) iubentur *pauperes* (*ex UDALR. CELL. consuet. 1,12 [PL 149,659^C]*). CAES. HEIST. mirac. I 5,42 cum ad prandendum in terra more poenitentium -sedissent. FRID. II. IMP. art. ven. 6 p. 205,23 viso, quod falco -siderit supra loyrum. **saepe. sedem collocare – sich ansiedeln, seßhaft werden:** BREV. NOTIT. p. A 2,35 -sedit ibi et construxit ecclesiam *Rütbertus*. LEX Sal. Karol. 47,2 si *quis* ... in ipsa villa -sedere (*syn. consistere*) praesumpserit. ECBASIS capt. 1137 latis ... -sidere cellis. **β publ., eccl., iur. (spectat ad potestatem, dignitatem sim.):** WALTHARIUS 294 -sedit laterique duces hinc indeque binos assedissee iubet rex. CHART. Heinr. Leon. 106 p. 161,36 dum ... dux ante fores ecclesie -sedisset, prepositum cum fratribus suis advocavit. *al. v. et p. 1176,51. γ theol. (de Christo, cf. p.1514,69sq. p.1515,55sq.):* ANSCAR. pigm. p. 9 piissime Deus, qui ... ad Patris dextram -sidisti. ARNO REICHERSB. apol. p. 232,10 ait ... Leo papa eam naturam -sedisse in throno, quae iacuerat in sepulcro. *ibid.* **δ milit. i. q. castra ponere, consistere – sich lagern, Stellung beziehen** (cf. GLOSS. II 612,18 St.-S. -sedit erbeizda. 613,2): ANNAL. Einh. a. 747 collecto ... exercitu super fluvium Ovaca in loco, qui dicitur Orheim, -sedit *Grifo*. POETA Saxo 2,152 qui (*pater*) valida comitante manu ... iuxta fluvium -sederat (-siderat *var. l.*) Ambram. REGINO chron. a. 884 p. 121,23 Nortmanni ... Somnam fluvium intrant ibique -sederunt (-siderunt *var. l.*). THIETM. chron. 2,10 pratis victrice cum turba rex -sidents. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 295,18 regem ... in obsidione cuiusdam castelli iuxta Danubium non cum parva militia -sedisse. VITA Steph. reg. II 3 (MGScript. XI p. 227,14) ut, ubi regalis accessus et conversatio habebatur, ibi -sederent *hostes. saepe. in imag.:* VITA Heinr. IV. 9 p. 31,28 hinc pater, inde filius, hinc pietas, inde furor -sedit. **b simul, una sidere – sich zusammensetzen, gemeinsam (hin)setzen:** **α gener.:** BEDA hist. eccl. 3,6 p. 138,12 cum ... cum praefato episcopo -sedisset ad prandium rex (ARBEO Corb. 26 cum a. p. cum ... duce -sedisset. *sim.* ERMOLD. Ludow. 2,232 aulam repetunt rex et papa ad prandia magna volando, -sident. GERH. AUGUST. Udalt. I 16 p. 405,40 cum ... ad mensam prandendum -sedissent). VITA Corb. 7 p. 606,13 in quo (*tecto*) loquendo -siderant (-sederant *var. l.*) s. *Scholastica et s. Benedictus*. LIBER ordin. Rhenaug. p. 127,23 exeunt fratres in claustrum -sidere. BERTH. RATISB. serm. (SBWien 147/V. 1904. p. 30,2) -sideatis ibi, domini pagani, Iudei, heretici et christiani. *al. v. et p. 1515,37. β publ., eccl., iur. (spectat ad conventum, concilium sim.):* CONC. Merov. p. 66,15 cum ... synodus convenisset ... in ecclesiam cumsedentes (-sidimus, -sedimus *var. l.*) ex more ... id nobis rationabile visum est, ut *eqs.* (cf. *CHRON. reg. a. 1111 p. 50,16 [rec. I] in ecclesia beati Petri -sident rex et papa super negotiis ecclesiasticis tractaturi*). CAPIT. reg. Franc. 252^A p. 213,37 deinde recto ordine -sederunt *patres*. THANGM. Bernw. 22 p. 768,42 in fronte ... actionis ... cum -sedissent, ... episcopus ... omni ... synodo causam suae ecclesiae ... exponit. CHART. Friburg. 190 cum ... ad nos (*sc. priorissam*) redierint sorores et capitulo una nobiscum -sederint. *al. c assidere*

[Antony]

(inter convivas) – *sich (als Gast) dazusetzen*: VITA Gunth. erem. 5 dum ... mensae regis ... -sedisset. *admitti* – *Zutritt erlangen*: WALTH. SPIR. Christoph. II 3,1 qui cupis ad varias sponsi -sidere mensas eqs. *d iuxta, ad latus sidere* – *sich daneben, zur Seite setzen*: WIPO gest. 2 p. 19,18 quem (iuniorum Chuononem) rex manu apprehendens fecit illum -sedere sibi. RUODLIEB XIII 62 maior maiori, iunior -sedit herili. *2 translate*: *a concidere, collabi* – *zusammensinken, -fallen* (cf. GLOSS. II 650,49 St.-S. -sidere gisinchān. 693,60 -sidere keuallin): EKKEB. HERSF. Heimer. 11 cum totum edificium in cineres -sedisset. *b desidēre, insidēre* – *sich ab-, festsetzen*: GLOSS. med. p. 76,2 humor conflundo ita membris indigitur, ut insitus locus, ubi -sederit, unum esse videatur. *c (con)quiescere* – *sich beruhigen, zur Ruhe kommen*: *a de hominibus*: CASUS Petrish. 5,7 si quando ... animo -sedi, tunc statim aliquantulum convalui. *ibid.*: mente -sedi mobilitatque renuntiavi. *β de rebus i. q. defervescere, remitti* – *nachlassen, sich legen*: ENGELM. carm. 1,85 (MGPoet. III p. 57) -sedit metrico iuvenis insania ludo. *d convenire* – *sich festlegen, übereinkommen (auf)*: TRAD. Werd. 144 p. 37,38 (a. 1240) post plures ... litigaciones utrorumque in eo -sedit arbitrium, ut eqs.

II trans.: *A obi. res i. q. occupare* – *einnehmen, besetzen*: 1 *gener.*: AGNELL. lib. pont. 137 p. 367,25 qui (*fidelis*) ... iussit ... ventis vela dari et cunsedit transtrum. MILO carm. 1,6,4,470 cum celsum ... tribunal ... -sederis arbiter orbis (*de s. Amando*). *2 milit.*: ANNAL. Xant. a. 846 qui (*Sarraceni*) iam pridem Beneventaniam -sederant (*sim.* a. 871 p. 30,25). a. 871 p. 29,7 Karolus rex ... Aquisgrani palatium -sedit affirmans se totum regnum ... in proprietatem usurpare velle. *3 publ. et iur.*: *a (vindictarum servandarum causa) obsidēre* – (*zur Wahrung des Anspruchs*) *besetzt halten*: TRAD. Frising. 436 p. 375,1 (a. 820) ut *episcopus* publice et legitime proprium servum sanctae Mariae -sedere fecisset iam dictam rem (*de re v. praef. ed. p. XXXV*). 455 Peruin ... ecclesia ... cum universa suppellectile ad domo supranominato transfir-mavit, et hoc proprius servus sanctae Mariae ... III noctes -sedit. TRAD. Ratisb. 19 p. 25,5 Denchilo ad Phetarah hanc vestituram -sedit. *b possidēre, obtinere* – *besitzen, innehaben*: CHART. Sangall. A app. 18 p. 395 (a. 816/36) Albaricum easdem res ... tradidisse eosdemque monachos legaliter -sedis. *ibid. iterum*. ANNAL. Xant. a. 869 p. 27,11 Lude-wicus ... Beneventaniam -sedit ...; ipse (*Lotharius*) ... Ripuariam ... possedit. *c invadere, sibi arrogare* – *in Besitz nehmen, sich aneignen*: CHART. Fuld. A 692 (a. 951) Uuolfhart ... iniuste -sedit illam traditionem, quam tradidit Uuill-peraht. *ibid. iterum*. *d inire, residēre (in)* – *einziehen, sei-nen Sitz aufschlagen (in)*: ANNAL. Xant. 873 p. 32,12 rex Aquis palatium secundum sinodum ac placitum suorum -sedit. *B obi. homines i. q. collocare* – *ein-, ansetzen*: 1 *spectat ad colonos*: DIPL. Loth. I. 44 p. 134,5 (ed. Th. Schieffer. 1966) super familias eorum (*monachorum*) intus vel foris -sessas (*inde* DIPL. Otton. I. 120). *2 spectat ad episcopum (c. sensu instituendi)*: INVENT. Quint. II 129 (MGPoet. IV p. 1000) hic (*Eligius*) certe solio -sessus (*confessus P*) pontificali testis praecipui ... tectum saepe revisit.

adi. consessus, -a, -um. *habitus* – *besetzt, bewirtschaftet*: DIPL. Otton. I. 173 hobas II ... in pago Crouuati et in ministerio Hartuuigi -as.

subst. 1. consedens, -entis m. 1 *qui una, simul (cum aliis) sedet, consessor* – *einer der (mit anderen) zusammensitzt, (Mit-)Versammelter, Versammlungsteilnehmer*: CONC. Karol. 58 p. 783,34 quod (*decretum*) ... firmavimus et -bus nobis firmandum tradidimus. LEX fam. Worm. 17 si quis ... ad placitum non venerit et in hoc a -bus superatus non fuerit. DIPL. Ludow. Germ. 51 (interp.) in nostra caeterorumque -sidentium presentia. VISIO Godesc. A 38,5 (ed. A. Assmann. 1979) angelus ... sciscitabatur, si quem -sidentium agnosceret. CHART. Diess. 30 p. 155,19 (QuellErörtBayerGesch. N. F. XXII/1. 1967) communi astantium et -sidentium dictante sententia. *2 qui iuxta, ad latus sedet* – *einer der daneben, zur Seite sitzt*: MIRAC. Donat. (MGScript. XIV p. 182,29; a.

1091/92) inter sibi -sidentes veloci saltu se in pedes erexit *iu-venis contractus*. *de Deo Patre*: ARNO REICHERSB. apol. p. 244,12 divinitatis et consessionis honore -sidenti sibi aequa-lis est *Christus*.

5 *2. consessurus*, -i m. *qui sedebit, successor (officii)* – *einer der sitzen wird, (Amts-)Nachfolger*: DIPL. Otton. II. 140 p. 158,25 sub nutu ac moderamine tam presentis antistitis quam omnium ... hac sede -orum.

10 *consedero* v. *considero*. *consecratio* *sim.* v. *consecr-*. *conseminalis*, -is m. et f. *qui (quae) ad idem semen, ad eandem cognationem pertinet* – *Sproß desselben Samens, Angehörige(r) derselben Sippe*: ALBERT. M. pol. 1,1P p. 12^a,16 'dispersim enim, et sic antiquitus habitabant': hoc enim, ut dicit alia translatio, seminale est et antiquum, quia a -bus descendit et ab antiquo est observatum (*an subest subst. neutr. ?*).

consempiternitas, -atis f. *coaeternitas* – *gleiche Ewigkeit*: WALAHFR. exord. 26 p. 507,2 nos ... non errare credita -e gloriae Patris et Filii et Spiritus sancti.

20 *consempiternus*, -a, -um. *coaeternus* – *gleich ewig*: LI-BRI Karol. 3,14 p. 130,35 *Filius* est sapientia Dei Patris, quae ei -a est. EPIST. pont. Rom. sel. I 2 p. 13,18 (ex CONC. Mansi XI p. 466C) vere Patri et Filio -us *Spiritus sanctus*. NOTKER. BALB. serm. 1 sempiternus ... Deus cum coaeterna sibi sapientia ... et charitate sibi et Filio suo -a, id est Spiritu sancto. PONTIF. Rom.-Germ. 111,1 (Studi e Testi 227. 1963) -um, id est sine fine.

25 **consenator*, -oris m. *collega in senatu* – (*Amts-*)*Kollege im Senat, Mit-Ratsherr*: CHART. Ital. Ficker 127 p. 169,16 (a. 1160) -em nostrum (*sc. senatus*) Nicolaum. p. 169,26 relato ... nobis (*sc. senatui*) ... -um nostrorum consilio.

30 *consenci* -v. *consenti*-. *consendo* v. *conscondo*.

consenesco, -senui, -ere. 1 *notione praeverbii vigente*: *a de hominibus i. q. una ad senectutem venire* – *gemeinsam alt werden*: EPIST. var. III 5 p. 137,4 -entibus nobis. *b de rebus i. q. perennitate parem esse* – *gleich beständig sein (wie)*: RATHER. epist. 30 p. 173,15 imbrices saeculo -entes. *2 senescere* – *alt werden*: *a de hominibus i. q. senem fieri, ad summam aetatem venire* – *zum Greis werden, ins (Greisen-)Alter kommen*: EINH. Karol. 18 p. 23,6 mater ... in magno apud eum honore -uit. MARTYR. Fuld. Kal. Ian. qui (*Fulgentius*) ... in sanctae fidei doctrina -uit. RUD. TRUD. gest. 2,12 vidimus nonnullos eorum (*monachorum*) inter clericos ... -uisse. OTTO FRISING. gest. 2,30 p. 138,1 eos (*Desiderium et Beringarium*) ... in servitute ipsorum (*Franco-rum*) -uisse (*obsenuisse A**) ... didicimus. *b de rebus i. q. (per)durare* – *andauern, fortwähren*: *a firmum manere* – *Bestand haben, gültig bleiben*: CHART. Sangall. A 846 p. 62,15 (a. 1219) ut ... , quae scripta sunt, longa memorie suc-cessione -ant. CHART. Turg. II 106 p. 364,10 *negotia* longa debent -ere memoria. *β inveterascere* – *zum alten Leiden werden*: VITA Winn. 18 (MGScript. XV p. 777,26; s. XI.med.) cui (*mulieri*) dum caecitas triennio -uisset. *3 deficere* – *da-hinschwinden* (cf. GLOSS. II 59,21 St.-S. ne -ret nirvuurti. IV 316,39 ne -ret periret niruurti): *a de hominibus i. q. (se enervando) praemature senescere, languescere* – (*durch Kräfteverschleiß*) *vorzeitig altern, ermatten*: FRAGM. de exp. Frid. imp. p. 9,17 *Molanus* inter mulierculas -ens. *b de rebus*: *a declinare* – *sich dem Ende zuneigen*: CARM. var. Walther 1,11,2 annus ... horrore boree lesus -it. *β in ob-livionem venire* – *in Vergessenheit geraten*: GESTA Camer. 1,12 quibus (*desidia vel raritate scriptorum*) saepe multa si-lentio -unt.

40 **consenex*, -senis m. *consors senectutis* – *Gefährte im (Greisen-)Alter*: EPIST. var. III 5 p. 137,9 frater et -x (p. 138,6). p. 137,26 a te, -x, posco eqs.

45 *consenior*, -oris m. 1 *qui etiam senior est* – *Mit-'Senior' (cf. GLOSS. II 203,31 St.-S. -r ebinalto. 210,21. 222,32 -r epano kishereter): a compresbyter, coepiscopus* – *Kollege im Prie-ster-, Bischofsamt*: AEG. AUR. gest. 1,24 p. 21,31 (ex CONC. Agrip. spur.) quod ipse (*sc. Iessius episcopus*) ... audiui sub presentia Martini -is nostri ... , ideo eqs. p. 31,35 [Antony]

65 **consenex*, -senis m. *consors senectutis* – *Gefährte im (Greisen-)Alter*: EPIST. var. III 5 p. 137,9 frater et -x (p. 138,6). p. 137,26 a te, -x, posco eqs.

70 *consenior*, -oris m. 1 *qui etiam senior est* – *Mit-'Senior' (cf. GLOSS. II 203,31 St.-S. -r ebinalto. 210,21. 222,32 -r epano kishereter): a compresbyter, coepiscopus* – *Kollege im Prie-ster-, Bischofsamt*: AEG. AUR. gest. 1,24 p. 21,31 (ex CONC. Agrip. spur.) quod ipse (*sc. Iessius episcopus*) ... audiui sub presentia Martini -is nostri ... , ideo eqs. p. 31,35 [Antony]

omnes -es nostri . . . convenissemus *eqs.* *spectat ad aequam et dignitatem et modestatem*: GERHOH. aedif. 71 p. 176,10 erat *Gregorius* . . . Petri senioris -r (cf. *Vulg. I Petr. 5,1-3*). **b** *collega inter fratres seniores* – *Kollege im Kreis der alten, ehrwürdigen Brüder*: v. p. 1473,27. **2** *senior communis* – *gemeinsamer Vorgesetzter*: FORM. Augiens. C 10 ad videndum domnum -em nostrum (sc. *duorum abbatum*).

***consensibilis**, -e. *promptus (ad consentiendum), facilis* – *gefällig, willfährig*: ΕΚΚΕΗ. IV. cas. 86 p. 307,1 ne disciplinarum severitates . . . exosi ad hunc (*abbatem*) tantillum, mitem quidem vobis et -em concesseritis.

***consensibilitas**, -atis f. *participatio sensibilitatis, societas perceptionis* – *Mitempfindung*: ALFAN. premn. phys. 8,10 p. 83 ad principium membrorum, quod est cerebrum, non passionem, sed -em (PG 40,652^B συναίσθησις) quandam et denuntiationem passionis <submitti>.

consensio, -onis f. *script.* -ntio: l.39.47. *struct.* c. gen. obi.: p. 1306,31.

1 assensio, (com)probatio, coniventia – *Zustimmung, Einverständnis, Billigung, Einwilligung, Bewilligung* (cf. GLOSS. I 62,6 St.-S. -o kahangida): **a** *proprie*: LEG. Wisig. 3,5,2 p. 161,5 que (*feminae*) violentiam coniunctionis indebite sine precedenti vel sequenti -e pertulerint. BEDA hist. eccl. 4,5 p. 217,15 (*ex Conc. Herut.*) contra hanc sententiam . . . nostra . . . -e ac subscriptione manus nostrae confirmatam . . . venire. DIPL. Ludow. Iun. 9 ut hęc auctoritas -is nostrę firmior habeatur (18 p. 359,5. *al.*). DIPL. Karoli III. 65^a p. 111,21 iussimus fieri hoc nostrae -is conscriptum. WIPO gest. 2 p. 17,8 ne, qui aliena -e digni tanto honore aestimati sumus, . . . indigni hac gratia videamur. TRAD. Frising. 1453 factum est hoc . . . legitima -e familię. CHART. Babenb. 10 p. 14,2 cum unanimi omnium filiorum et filiarum meorum -e. *al. v. et p. 1306,31. 1525,61.* *in malam partem*: GLOSS. IV 126,46 St.-S. coniuratio, consensus rebus malorum, -o in malo, gese-mine. **b** *meton. i. q. (communis) declaratio (consentiendi)* – (*gemeinsame*) *Erklärung (des Einverständnisses)*: **a** *de actu formali*: LEG. Wisig. 2,1,15^{tit.} quod nulli liceat dirimere causas, nisi quibus aut princeps aut -o (-tio rec. *Erv. cod. E2*) v o l u m t a t i s potestatem dederit iudicandi (3,1,4 p. 126,2 a die . . . sponsionis usque ad nuptiarum diem non amplius quam biennium expectetur, nisi . . . ipsorum sponsorum . . . conveniens adfuerit -o v. p. 126,8 definitionis tempus absque necessitate vel v. -em [-e, concessione, confessione *var. l.*] transcendere). *spectat ad pactum matrimonii*: ALBERT. M. summ. theol. I 6,24,1 p. 144,45 (ed. D. Siedler. 1978) unum -tione, sicut dicitur coniugale unum. **β** *de scripto* (cf. l.275^{sq.}): FORM. Senon. II 12 anc -em scribere rogavimus, ut . . . anc nostra -o firma et stabilis valeat permanere. *spectat ad litteras petitionis*: v. p. 1524,22. **2 concordia, unanimitas, consonantia** – *Eintracht, Einmütigkeit, Übereinstimmung*: ALBERT. M. eth. comm. 691 p. 591,9 (ed. W. Kübel. 1987) -o quidam motus humani animi est. miss. 2,2,6 p. 44^b,37 cum dicitur 'in unitate Spiritus sancti', duplex . . . notatur unitas, essentiae scilicet et -is *eqs.* summ. theol. I 6,24,1 p. 145,27 (ed. D. Siedler. 1978) 'multitudinis credentium erat cor unum et anima una' (*Vulg. act. 4,32*), ab una scilicet -e religionis et virtutis, quae in omnibus erat. *ibid. al.*

***consensivus**, -a, -um. *omnium consensum habens, consentaneus* – *allgemein anerkannt, naturgemäß entsprechend*: EPIST. Worm. I 38 p. 72,9 saepe fieri r e i p s a -um e s t, dum innocentie suę quis incaute medetur, gravioris culpe laqueum incidisse videtur (47 p. 84,28).

***consenso**, -avi, -are. *consentire* – *zustimmen, sich einverstanden erklären*: **1** *concedere* – *bewilligen*: FORM. Senon. II 12 -vi (sc. *episcopus*) . . . fratribus . . . , ut *eqs.* **2** *condicere* – *vereinbaren*: CAPIT. reg. Franc. 24,10 de missis nostris, quicquid apud illis seniores -verit (cf. 18,12 consense-rint).

consensor, -oris m. *qui consensu accedit, assensor* – *einer der zustimmt, sich einverstanden erklärt*: **1** *in univ.*: CONC. Karol. III 11,43 (ed. W. Hartmann. 1984) est . . . in-

terdicendum . . . cunctis fautoribus et electoribus quorum-cumque atque -bus seu ordinatoribus in gradu ecclesiastico, ut *eqs.* (*inde* DECRET. Burch. 1,21). CHART. Pruss. I 94 (a. 1233) donationum . . . factarum . . . constituimus nos (sc. *duces*) presentibus litteris -em. **2** *collusor, fautor, complex* – *einer der gemeinsame Sache macht (mit), Vorschub leistet, Komplize*: LEX Baiuv. 9,16 ille, qui de manu furis furtivam rem ad custodiendam acciperit, quasi si consensiens (-r *Ad*) furi est, ita componat, sicut *eqs.* CONC. Karol. III 11,68 (ed. W. Hartmann. 1984) si . . . de gradu ecclesiastico talibus nuptiis se -em vel interventorem manifeste prodiderit, a gradu proprio repellatur (*inde* REGINO syn. caus. 2,156). BERTH. (?) annal. a. 1079 p. 323,27 Augustensis ecclesiae praepositum, symoniacum avarissimum, et quo sui erroris non facillime sibi parem -em adinvenire nequiverit *Heinricus*. GERHOH. ad Innoc. p. 213,10 de . . . fraudulatoribus, alienatoribus rerum ecclesiasticarum eorumque -bus.

1. consensus, -us m. vel raro **consensum**, -i n. (p. 1521,20. cf. l.305^{qq.}). *script.*: cum s-: p. 1554,48. cen-: NICOL. I. epist. 88 p. 473,14 (*D*). TRAD. Salib. I 66. cos-: CHART. Sangall. B 567. -sce-: DIPL. Conr. II. 91 p. 124,3 (*E*). CHART. Basil. B 75. CHART. Raitenh. 353 p. 206,41. -sin-: l.43. p. 1521,32.56. 1524,11. *adde* CONC. Merov. p. 186,10 -sinso (*var. l.*). -ses-: LEX Sal. Karol. 40,15 (*var. l.*). -nss(us): p. 1522,23. *adde* CHART. Stir. II 38. TRAD. Ror. 109 (QuellErörtBayerGesch. N. F. XXI. 1966; *cod.*). *item* 111. 113. *ibid. al. form.*: *sing.*: *nom.*: -u: p. 1524,21. *dat.* -i: p. 1521,56. *acc.*: -u: p. 1524,24. *adde* TRAD. Frising. 19 per -u (*item* 53 [*bis*]. 72^a). -o: CAPIT. reg. Franc. 14,6 per -o (*item* CHART. Sangall. A 36). *abl.*: -o: l.24.43. p. 1521,64. *adde* LEX. Ribv. 91,1 (*var. l.*). CHART. Alsat. B 113 p. 55,27 (ed. A. Bruckner. 1949). VITA Goar. 1. LEX Raet. Cur. 1,10,1 (ed. E. Meyer-Marthaler. 1959). -e: LEX Ribv. 91,1 (*var. l.*). *usu plur.*: l.65. p. 1522,34.60. 1523,52. v. et p. 1228,19. *struct.* c. gen. obi.: l.50.58. p. 1521,37. 1523,2.9.24.27.59. *al. confunditur* c. consessus: p. 1521,60. cf. p. 1554,25q.

I assensus, (com)probatio, coniventia – *Zustimmung, Einverständnis, Billigung, Einwilligung, Bewilligung* (cf. GLOSS. II 3,49 St.-S. -um gilupida. 110,16 -um ferhengede. 173,16 -u gizinfti. 202,27 -us gihengida. *al. v. et p. 1519,35*): **A** *proprie*: **1** *strictius*: **a** *in univ.*: **a** *usu communi*: CHRON. Fred. 2,54 consilio et -sinso Aviti imperatores Theodericus rex contra Suaevis movit exercitum. LEX Alam. capit. 97 p. 52 (cod. 6. 7) de mortuo alieno, qui absque -u suorum sepultus fuerit. BEDA hist. eccl. 2,2 p. 82,16 Brettones confitentur . . . non se posse absque suorum -u et licentia priscis abdicare moribus. LEX Baiuv. 12,5 nemo novum terminum sine -u partis alterius . . . constituat. BONIF. epist. 63 p. 130,2 consilium et -um illorum (*hypocritarum*) devitamus. LIUTG. Greg. 8 pueros duos cum -u magistri in discipulatum suum . . . adduxit. WALAHFR. Wett. 75 (cod. V) non . . . sine -u potuerit Pelasgo nomine caesareo . . . cum pace potiri *Franci*. HROTSV. Mar. 430 tali consilio -u plebis adepto. Gall. I 2,3 tuo -u, tuo permissu servandam Deo virginitatem devovi. THIETM. chron. 5,14 constitutionis antequam ius absque -u eorum (*Bawariorum*) frangere. BERTH. (?) annal. a. 1078 p. 308,26 ut ipsum (*regem Heinricum*) . . . ad -um concordiae industrius contraheret *domnus apostolicus*. VITA Heinr. IV. 7 p. 27,28 ne umquam se vel de regno vel de praediis patris eo vivente, nisi forte ex -u ipsius, intritteret *filius*. STATUT. ord. Teut. p. 98,24 -us (*theod.* 'willen') erit *tocius capituli* requirendus (p. 100,1 sine -u [*theod.* 'rate'] t. c.). *persaepe*. **β** *de -u electionem habentium*: IULIAN. TOLET. Wamb. 3 longe positorum -us ob praelectionem, (-um in electione *var. l.*) sui (sc. *regis*) . . . sustinere. VITA Goar. 19 rex . . . una cum -u sacerdotum dixit ad . . . Goarum, ut episcopus fieret Treverorum. VITA Desid. Cad. 12 -us regis et civium pari sententia in episcopatum Desiderii adspirant. 70 EINH. Karol. 3 Karolus . . . -u omnium Francorum rex constituitur. PONTIF. Rom.-Germ. 63,18 (Studi e Testi 226. 1963) nullus invitis detur episcopus; cleri, plebis et ordinis -us et de-

siderium requiratur. ADALB. MAGD. chron. a. 936 Otto -u primorum regni successor eligitur. IOH. CANAP. Adalb. A 7 p. 12,3 (ed. J. Karwasńska. 1962) domnus Adalbertus -u (*corr. ex consensu Ls*) publico electus est in episcopum. DIPL. Heinr. II. 97 concedimus monachis electionem liberam substituendi ex semet ipsis abbatem, equo regis -u. THANGM. Bernw. 4 -us ... omnium in hunc Deo electum iuvenem concordabat. MEGINFR. Emm. 2 (PL 141,973^D) -u (*clm 22243, confessu ed.*) cunctorum ... ordinatur episcopus. ANNAL. Hild. a. 996 publico -u et electione ... in apostolicam sedem ordinari (DIPL. Loth. III. 9 omnium fidelium -u et e. ad regnum pervenimus. *al. cf. LIUTPR. hist. 8* numquam se papam electuros aut ordinaturos praeter -um et electionem domni imperatoris). OTTO SANBLAS. chron. 45 p. 71,23 imperator ... filium suum cum -u principum cunctorum ... regem post se designaverat. STATUT. ord. Teut. p. 94,5 de -u (*theod. 'gehelunge'*) fratrum in electum. *persaepe. v. et p. 718,47. 1228,19. remissius i. q. commendatio, petitio - (Wahl-)Vorschlag, Petition: PASS. Praeieci I 14* cum ad aures vulgi hoc pervenisset -um (hic ... -us *var. l.*) *eqs. THIETM. chron. 6,62 p. 352,1* ut electio a nobis non fiat, sed tantum -us unanimis. CHART. Bund. 258 p. 194,9 (epist. papae) nisi quem fratres communi -u ... providerint eligendum (283 p. 211,6 [epist. papae]). DIPL. Conr. III. 222 p. 395,19 (ed. F. Hausmann. 1969) quia ... congregatio ... personam vicis suis consentientem elegerat, nos ... non sivimus pravorum prevalere -um. CHART. Merseb. 145 p. 124,8 (epist. papae) ut, si ... conveniretis in eum (*archidiaconum*) a sede apostolica postulandum, ... archiepiscopus inquireret diligenter, si -us vester (*sc. capituli*) esset canonicus vel extortus. *al. cf. p. 1524,208sq. γ de -u matrimonium ineuntium: LEG. Burgund. Rom. 37,2* si pares fuerint honestate persone, -us (-sinsus A2) perficit nuptias. FORM. extrav. I 15 quicumque uxorem ducere disponit, eam in fide et legitimo -u ... ducat. IDUNG. PRUF. argum. 32 (ed. R. B. C. Huygens. 1980. p. 58) solus -us facit coniugium. HERM. IUD. conv. 10 p. 99,7 (ed. G. Niemeyer. 1963) ad -um matrimonii ... inclinari. CONST. II 190,12 Isabella ... recepto -u in se a ... procuratore imperatoris ... consensit in eundem imperatorem velut in virum suum. ALBERT. M. sacram. 13 p. 9,88 in -u matrimoniali, ubi uxor et vir ... uniuntur in voluntate una. 242 p. 158,14sq. causa efficiens *matrimonii* ... est -us cordis coniunctus -ui verborum. sent. 430,9 p. 222⁸,40 concubitus ... non perficit ipsum (*matrimonium*), sed potius -us per verba ... expressus. *saepe. v. et p. 912,32. de -u parentum, cognatorum sim.: LEX Raet. Cur. 3,10* (ed. E. Meyer-Marthaler. 1959) si hoc cum parentorum -um (-u *var. l.*) fecerint. FORM. extrav. I 9 mihi una per -um parentum nostrorum et amicorum eam (*feminam*) legibus sponsare decerno. GUNT. COL. diab. cap. A 7 quia *puella* suo viro parentum -u ... sociata est, uxor ... habenda sit. REGINO chron. a. 878 sine genitoris conscientia et voluntatis -u. CONST. Melf. 3,23,2 (ed. H. Conrad et al. 1973) matrimonium cum exteris ... absque requisitione, mandato et -u curiae nostrae <contrahere>. *al. δ de -u praesentium in placito, synodo: CONC. Merov. p. 83,15* hec, quae inspirante Deo cum muni -sinsu (-i, -ui *var. l.*) placuerunt (CONC. Karol. 36 p. 259,21 communi -u et voluntate. CAPIT. reg. Franc. 196,10 in communi -u statuimus, ut *eqs. al.*). BEDA hist. eccl. 4,18 p. 242,2 synodum beati papae Martini centum quinque episcoporum -u (consensu C) ... Romae celebratam ... secum ... adtulit atque in praefato ... monasterio transscribendam commodavit *Iohannes archicantor*. CONC. Karol. 4,10 hanc decretam, quam XXIII episcopi ... una cum -o (-u *var. l.*) principem Pippino vel obmatibus Francorum consilio constituerunt. CAPIT. reg. Franc. 12,2 una cum -u episcoporum ... et optimatum meorum consilio decrevimus, ut *eqs. 141,5* sicut nuper a nobis cum -u omnium fidelium nostrorum constitutum est (273^B p. 312,6 una cum f. nostrorum -u atque consilio. HINCM. ord. pal. 146 [ed. Th. Gross. 1980] quae [*capitula*] generali -u f. suorum tenere legaliter promulgaverunt *reges*. DIPL. Conr. III. 7 [ed. F. Hausmann. 1969] principum et f.

nostrorum astipulatione et -u. *saepe. v. et p. 1521,11; de re cf. J. Hannig, Consensus fidelium. 1982.* 273^B,6 lex -u populi et constitutione regis fit. ANAST. BIBL. epist. 5 p. 411,26 a totius synodi -u ... decretae sunt et expositae *epistolae*. DIPL. Pipp. 40 p. 57,36 (*spur.*) statuimus cum -u et laude omnium, ut *eqs. saepe. v. et l. 62sq.* ... ε de -u *personarum alicuius negotii consortium: LEG. Wisig. 5,1,3* si quis episcopus ... preter -um ceterorum *clericorum* aliquid de rebus ecclesie vendiderit *eqs.* (COD. Odalb. 25 commutationem cum consilio et -u c. atque laicorum ... facere. *al.*). TRAD. Frising. 9^a transfundo ad altarem beate Mariae ... per -um fratrum meorum colonias VIII (CHART. civ. Spir. 4 p. 4,2 cum -u et unanimitate f. meorum. *al.*). 671 p. 565,8 una cum -u et conhibentia *canonicorum* et monachorum (958 cum -u c. totiusque ceterae familiae. CHART. Bund. 580 accedente -u et cum collaudatione et convivencia ... c. *al.*). TRAD. Corb. A 231 p. 288,6 (ed. K. A. Eckhardt. 1970) ex -u omnium propinquorum suorum. TRAD. Frising. 1423 tradidit ... Williport cum ... filii sui -u et laude *eqs.* DIPL. Loth. III. 67 p. 104,26 qualiter ... marchionissa ... monasterium ... -u heredum suorum ... de hereditate sua dotavit (TRAD. Ror. 112 [QuellErörtBayerGesch. N. F. XXI. 1966] contractus de -u [-ssu *cod.*] h. factus. CHART. Tirol. 1286 de -u h. nostrorum legitimo. *al.*). DIPL. Conr. III. 49 (ed. F. Hausmann. 1969) prout ... partis utriusque -us ratum habuit (CHART. Brixin. 112 ad hoc concambium u. p. -us concorditer accessit. *cf. CHART. Raitenh. 343 p. 275,12* de approbatione et -u partium. *al.*). TRAD. Michaelb. 70 cum -u congregationis. CHART. Stir. I 615 p. 580,19 contractum ... sigillo nostro de -u capituli nostri ... confirmare decrevimus (CHART. Friburg. 30 totius c. nostri annuente -u. CHART. Babenb. 235 cum -u c. *al.*). CHART. Aschaff. 39 p. 157,26 (ed. M. Thiel. 1986) factum ... ratum habentes paribus votis et -ibus quodam firmitudinis modo, qui vulgo samnethant dicitur. CHART. Argent. I 258 -u uxoris et filiorum accedente (CHART. Carinth. V 432 p. 278,13 [dipl. Rud. Habsb.] de beneplacito et -u ... f. nostrorum. *al.*). CHART. Argent. I 412 p. 309,32 de voluntate et -u ... mariti mei. ACTA civ. Kil. 322 (ed. P. Hasse, Kieler Stadtbuch. 1875. p. 34) *filius* exhibuit -um, quod vulgo yawort dicitur. CHART. Burgenl. II 153 conmetaneus ... -um prebuit et assensum. *persaepe. v. et p. 1065,58. ζ de -u maioris cuiusdam: TRAD. Frising. 7 p. 33,19* (a. 754) per -um venerabilis ducis Tassilonis (DIPL. Otton. I. 466 cum -u et praecatione ... d. *al.*). 50 p. 79,4 per -um abbatis mei ... ecclesiam ... trado. TRAD. Patav. 12 cum -u et licentia ... principis. DIPL. Karolom. (II.) 15 per nostrae licentiae -um. DIPL. Ludow. Iun. 19 p. 359,40 ut hoc ipsum a nostrae regiae potestatis -u fieri non recusaremus. DIPL. Arnulfi 175 p. 265,23 cum consultu atque -u ... episcopi (CHART. Tirol. 453 p. 248,30 absque parabola et verbo atque -u domini e. CHART. Friburg. 91 p. 79,11 accedente -u ... e. *al.*). DIPL. Ludow. Inf. 57 p. 184,23 nostre voluntatis -u. DIPL. Otton. II. 182 cum -u nostrae auctoritatis. TRAD. Monast. 13 cum -u et conlaudatione comitis. DIPL. Loth. III. 22 cum sententia mei -us. DIPL. Conr. III. 88 p. 157,28 (ed. F. Hausmann. 1969) -u et benigna permissione Heinrici imperatoris. CHART. Babenb. 534 de licencia et -u advocati. CHART. Raitenh. 172 auctoritate, gratia et -u ... archiepiscopi. CHART. Helv. arb. 142 p. 221,37 ex defectu laudum et -uum non adhibitorum a d<omi>nis feudorum. CHART. Burgenl. II 125 de gracia nostra et regali -u. *persaepe. v. et p. 1228,66. η de -u subscribentium, astipulantium: STEPH. EDD. Wilfr. 17 p. 211,31* cum -u et subscriptione episcoporum et omnium principum (BERTH. [?] annal. a. 1078 p. 314,12 sententiae decretales -u et s. universali datae sunt). CHART. Heinr. Leon. 7 p. 14,7 nomina eorum, quorum presentia et -u acta sunt. CHART. Babenb. 177 p. 237,38 subscribo perpetuum -um adhibens. CONST. III 44 p. 39,11 pronunciacioni sententiae hii interfutere et expressum adhibuere -um: *eqs. al. cf. p. 1524,11.*

b c. colore quodam: α de actione morem gerendi, cedendi, indulgendi: HERM. IUD. conv. 10 p. 100,29 (ed. G.

[Antony]

Niemeyer. 1963) sponsioni mee . . . tanta erga me cunctorum *Iudaeorum* successit gratitudo, ut ad -um eorum . . . me communis omnium attraxerit favor. *theol. (spectat ad peccatum)*: ALCUIN. epist. 137 p. 214,13 originale peccatum tribus modis actum est: delectatione, -u et opere *eqs.* THIETM. chron. 8,16 ut . . . in hoc -u me graviter peccasse scias. IDUNG. PRUF. dial. 2,638 (ed. R. B. C. Huygens. 1980. p. 139) corruptio carnis sine -u mentis. ALBERT. M. sent. 2,21^A, 3 p. 357^b, 39 illa *temptatio*, quae stimulat ad -um peccati. miss. 1,14 p. 9^b, 34 nisi . . . morosam delectationem protrahat ad -um et -um ad voluntatem *persuasio*. *al. v. et p. 787,48*. **β de actione adimplendi, exaudiendi**: HUGEB. Willib. 5 p. 103,3 ille . . . petitionibus eius (*presbyteri*) -um seu effectum promittebat (p. 104,23. Wynneb. 4 p. 109,10). DIPL. Arnulfi 62 p. 92,18 (spur.) eius (*episcopi*) reclamationi -um dedimus. CHART. Bund. 336 p. 247,26 (epist. papae) petentium voluntati congruum impertiri -um. *al. adde*: ALBERT. M. miss. 3,64 p. 99^b, 14 rogatio est inclinatio eius, qui rogatur, ab eo, qui rogat, ad exauditionis -um. **γ de actione obediendi, obtemperandi**: HROTSV. Dion. 161 cuius (*regis*) praecepto . . . nefando praeses -um praebens *eqs.* gest. 224 illis (*fidelibus*) -um . . . vi praebere coactum *regem*. *expressius i. q. obsequium – Folge, Gehorsam*: WETT. Gall. 40 equus substitit nec sessori suo eundi -um praebuit. **δ de actione agnoscendi**: CAPIT. reg. Franc. 203,11 qui (*missi*) . . . ex nostra parte eis (*Sigenulfo et Radalgiso*) securitatem et -um honoris sacramento confirmant. *theol. (spectat ad gratiam)*: VOLQUIN. serm. 33 (StudMediev. III 3. 1962. p. 324; s. XII.¹) cum . . . in terram cordis mittitur *semen gratiae*, statim germinat per -um liberi arbitrii. ALBERT. M. sacram. 132 p. 90,35 -us . . . ad gratiam non praecedit gratiam tempore, sed natura. incarn. 2 p. 173,17 annuntiatio praecedit, sicut etiam frequenter infusionem gratiae praecedit opus angeli illuminans ad -um in gratiam. 5 p. 176,17 annuntiatio fuit, ut haberetur liber -us Virginis. *al. CONR. SAXO spec. 1 p. 149,12* (Bibl. Francisc. Asc. XI. 1975) 'inclina aurem tuam' ad -um fructuosum, *virgo Maria*. *philos. (spectat ad veritatem)*: ALBERT. M. top. 8,1,1^{capit.} quomodo oportet interrogare et quid et qualiter opponentem, ut facilius -um exigat respondentis. metaph. 3,1,1 p. 107,33 (ed. B. Geyer. 1960) dubitatio est indeterminatus motus rationis super partes contradictionis sine ratiocinatione -um inclinante *eqs. ibid. al.* **ε de actione se dedendi**: LEX Baiuv. 8,8 si quis cum libera per -um (concessum *sP*) ipsius fornicaverit. CHART. Babenb. 86,34 si quis cum muliere soluta -u et voluntate eius dormierit. **ζ de actione conveniendi**: LEG. Wisig. 2,1,27 qui . . . ex -u partium iudices . . . eliguntur. CAPIT. reg. Franc. 293,64 ab opere coniugali ex -u (concessu *1*) se . . . abstinere. CHART. episc. Halb. 525 p. 475,2 commutationem de mutuo -u fecerunt (CHART. Salem. 557 p. 164,21 de m. -u et voluntate spontanea. *al.*). CONST. Melf. 1,81 (ed. H. Conrad et al. 1973) amezatores, <qui> per privatorum -us ad decidendas quaestiones . . . eligebantur. *al. expressius i. q. decretum – Beschluß*: ANNAL. Quedl. a. 1012 p. 81,6 quos (*pueros*) civili contigit -u mori. *huc spectare potest etiam exemplum infra (p. 1554,43) allatum*. **η de actione favendi, colludendi, opem ferendi (in malam partem)**: CAPIT. reg. Franc. 244,6 per levium hominum -um et hortamentum. ANNAL. Xant. a. 869 p. 27,28 duo metropolitani ob -um adulterii nefandi regis . . . ceciderunt. GREG. VII. registr. 6,9 quicunque . . . clericis . . . non obediuntibus -um auxiliumque . . . prebuerint *eqs. al. v. et p. 1521,26*. *expressius i. q. coniuratio – Verschwörung, Komplott* (cf. p. 1519,35): LEX Baiuv. 1,10 de -u hostili, si infra provintiam inimicos invitaverit. CONST. Melf. 3,18 (ed. H. Conrad et al. 1973) *vassalli* non erunt in arte seu consilio seu -u, qualiter domini terram, quam habent, amittant. **2 latius**: **a consilium, voluntas – Rat(schluß), Wille**: THIETM. chron. 2,7 -u *divino* hii (*extranei*) facinoribus nostris accenduntur in vindictam Dei (6,40. 8,30 ex -u d.). HEINR. LETT. chron. 11,7 illi (*Letigalli*) . . . verbum Dei recipiunt . . . requisito -u deorum suorum, an Ruthenorum . . . an Latinorum debeant subire baptismum. **b persuasio –**

Überzeugung: HROTSV. Theoph. 276 condecet, ut cordis -u confitearis hoc, quod mendaci demens sermone negasti. **c societas culpa – Mitschuld**: CAPIT. reg. Franc. 272,4 p. 308,37 non est liber a -u, qui, quod emendare potest, emendare neglegit. **d collatio, concessio – Übertragung, Verleihung, Abtretung**: CHART. Raitenh. 305 p. 247,7 (c. 1270) famuli . . . de -u et donatione manus nostre (*sc. Ortolfi*) . . . decimam . . . conventui . . . obligarunt. **B meton.**: **1 declaratio consentiendi – Einverständniserklärung**: **a de scripto**: CONC. Merov. p. 109,5 Nicecius . . . episcopus . . . -sinum meum (constitutionem nostram *β*) vel domnorum meorum reliqui et subscripsi. CONC. Karol. 19^F p. 160,18 quarto loco meae propriae unanimatis cum his . . . decretis . . . -um subnexui. *adde*: CHART. scrib. Col. B 983 (a. 1272) Agnes et Greta beggine . . . cum -u litterarum prioris fratrum ordinis Saccatorum in iudicio . . . obtinuerunt dimidietatem domus cum area. **b de actu formali**: CHART. Rhen. med. III 555 (a. 1236) sigillo . . . archidiaconi . . . , qui huic -ui interfuit et consensit, presentem paginam fecimus communiri. **2 litterae petitionis – Petitionsschrift** (de re cf. ThLL. IV. p. 393,255qq.): FORM. Marculfi 1,7^{tit.} (ed. A. Uddholm. 1962) -u (consensio *A1*, concessio *A2*) civium pro episcopatum. 1,7 voluntatis inrefragabiliter manus nostre <subscriptionibus> hunc -u (-um *B*) decrevimus roborare. **3 charta confirmationis – Bestätigung(surkunde)**: DIPL. Ludow. Germ. 13 p. 16,28 per hanc nostram auctoritatem et -um . . . licentiam habeant *monachi* elegendi abbatem (*item* DIPL. Loth. I. 65 p. 176,37 [ed. Th. Schieffer. 1966]. cf. CONC. Karol. III 13 p. 144,19 [ed. W. Hartmann. 1984] a. atque -um . . . regis Karoli protulit *abbas*). **4 pactio, foedus – Vertrag, Bündnis**: CHART. Bund. 72 p. 63,25 (a. 865) factus est idem -us (*sc. de orationis communione*) inter hoc et Campidonense monasterium.

II concordia, unanimitas, consonantia – Eintracht, Einmütigkeit, Übereinstimmung (cf. GLOSS. II 550,35 St.-S. -us einnussida): **A de anim.** (*in titulo libri: l.45*): BEDA hist. eccl. 4,17 p. 239,1 Theodorus . . . omnium . . . *unanimem* in fide catholica reperit -um (*sim.* HERM. IUD. conv. 10 p. 99,16 [ed. G. Niemeyer. 1963] unanimi se mihi omnes -u opposuere. *al.*). LIUTG. Greg. 8 in -u et unanimitate doctorum et regum et cuncti populi . . . coeperunt . . . fieri . . . incrementa ecclesiae Dei. RUODLIEB IV 125 est breve colloquium pro -u sapientum. VOLQUIN. serm. 413 (StudMediev. III 3. 1962. p. 334) dum unanimatis -um dissentiendo scindunt *fili* ecclesiae. CASUS Petrish. 3,49 Augustinus de -u evangelistarum ('*Evangelienharmonie*'). *al. v. et p. 1171,19*. **de falconibus i. q. convenientia – Verträglichkeit, das Zusammenpassen**: FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 32,31 societas falconum non erit nisi per -um. **B de planetis i. q. concentus, harmonia – Einklang, Harmonie**: Ps. BEDA mund. const. 1,268 (ed. Ch. Burnett. 1985; s. XII.ⁱⁿ) de -u planetarum. 1,269 cum se quoque invicem respiciendo magnum sibi prebent -um *planetarum*. **C de constitutione corporis i. q. commoditas, qualitas congrua – Angemessenheit, entsprechende Verfassung**: WILH. SALIC. chirurg. 3,2 p. 342^B scarificatio . . . nunquam omittatur in isto casu, stante -u virtutis, complexionis, aetatis. 3,3 p. 342^D secundum -um aut dissensum virtutis, complexionis et huiusmodi aliorum. 3,13 p. 346^G. **2. consensus v. 2. *consensus. 3. consensus v. 1. consessus. consentaneus, -a, -um.** *script.*: -san-: p. 1525,58. -nius: p. 1525,30. *struct.*: *c. gen. obi.*: l.67. *c. praep.*: ad: p. 1525,3. in: *c. acc.*: p. 1525,1s. *c. abl.*: l.71. p. 1525,71.

I adi.: **A sensu act.**: **1 consentiens, consensu accedens – einverstanden, im Einverständnis befindlich, zustimmend** (cf. GLOSS. K. III 232,55 St.-S. -us gefolgsamer): **a in univ.**: LEG. Wisig. 3,4,9 (cod. V8) si . . . uxor -a huius adulterii non probatur. THEOD. TREV. transl. Celsi 18 quos (*abbates sim.*) cum omnes synodali decreto -os inveniret *archipraesul*. DIPL. Heinr. IV. 280 p. 359,35 filiis . . . et filiabus . . . sibi (*comiti*) in hoc ut in omnibus his institutis omnino -is. BERTH. (?) annal. a. 1075 p. 281,16 coenobium . . . a comite Adalberto,

[Antony]

uxore eius Wioldruda et filiis eorum in id ipsum -is, . . . restauratum. a. 1079 p. 321,6 quamquam ad conductum colloquium iam -os se domno apostolico exhiberent *primates Saxo-num*. CHART. Michelf. 6 (Mon. Boica XXV p. 106,11) Eberhardus de Woluesberch . . . manu, ut dicitur, -a fratruelis sui . . . contulit . . . predium. CHART. Babenb. 178 p. 240,6 id, quod -a nostra et bona voluntate factum est. *al. remissius i. q. (introrsum) contentus – (innerlich) zufrieden*: ERINH. Heimer. 121 dirigit *pater Herveldensis* ad claustrum . . . beatum, ut monachus fieret; sed -us haud est. **b obsequens, morigerus – gefügig, willfährig**: EPIST. Bonif. 39 tandem -us effectus est officiumque honoris (sc. *diaconatum*) susceptus est *Merualb*. BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 282,24 eos . . . quos suae voluntati -os noverat, . . . convocavit rex (a. 1077 p. 294,31. HELM. chron. 22 p. 44,28). *ibid. al. in malam partem*: MEGINH. FULD. (?) Ferr. 4 quem (*hominem*) . . . suggestionem sola -um subegit *angelus apostata*. **c studiosus, fidelis, favens – (treu) ergeben, anhängend**: EPIST. Bonif. 80 p. 175,24 servos diaboli . . . qui . . . seorsum populum -um congregant. AGOB. epist. 10 p. 203,1 cupio vos . . . esse . . . -um boni imperatoris adiutorem. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 295,22 regem Roudolfum cum . . . Alemannorum ipsi -orum maioribus. a. 1078 p. 307,41 quos ambos (*reges*) . . . non modica pars regni primatum . . . diverso tramite -a sequeretur. **d colludens, conspirans – im geheimen Einverständnis befindlich, mit-, zusammenwirkend**: BERTH. (?) annal. a. 1078 p. 307,26 quod Roudolfus . . . eum (*regem Heinricum*) caeteris suis -is regno suo . . . iniuste expulserit. DIPL. Otton. I. 458 p. 622,18 (spur.) qui (*abbas*) . . . si . . . quibuscunque personis -iis annuerit, si forte libertatem monasterii pervertere . . . temptaverit (*antea* DIPL. Heinr. IV. 280 p. 360,27 -us annuerit, si . . . attemptaverint). **e indulgens, patiens – nachsichtig, duldsam (gegen)**: FORM. Sangall. II 1 p. 396,11 si . . . personam . . . vitis suis -am . . . eligere . . . praesumpserint *canonici*. v. et p. 1177,39. **2 concors, congruus, consonus – im Einklang stehend, übereinstimmend, entsprechend**: **a in univ.**: **a gener.**: LIBER diurn. 103 iustitiae -um esse dinoscitur, ut *eqs*. BONIF. epist. 78 p. 168,29 si valerem vel exempla patrum vel scripturas sacras -as invenirem. RUD. TRUD. gest. 2,6 si canonicum hoc est, si regulae nostrae -um. CONR. HIRS. mund. cont. 339 (Anal. Mediaev. Namurc. XIX. 1966) cum semper *r a t i o n i* veritas -a sit (CHART. Turg. III 486 nichil adeo videtur iuri et r. esse -um, quam ut cuiuslibet decedentis ultimum elogium observetur. *al. cf. p. 1526,14*). **conveniēns – vereinbar**: HERM. CARINTH. essent. 2 p. 232,12 (ed. Ch. Burnett. 1982; a. 1143) adversos . . . et minime -os . . . nature motus inconsultos. SIGEBOTO Paulin. 3 p. 912,37 degener animus . . . nec dignationi -us. **β mus.**: AUREL. REOM. mus. 17,23 (Corp. Script. Mus. XXI. 1975) ubi -a atque consimilis invenitur melodia. 19,66 <h>is in antifonarum versibus -us est *authentus tritus* autentis proti melodiae. REMIG. ALTISS. mus. 507,5 (ed. C. E. Lutz, Comm. Mart. Cap. 1965. p. 342) 'alia *diastemata* conhibentia', id est concordantia, sibi -a. SCHOL. enchir. 2, 176 (ed. H. Schmid. 1981. p. 108) *musica est disciplina rationis -arum* vocum atque discrepantium. **b unanimus – einmütig**: DIPL. Otton. III. 155 p. 567,6 nisi quem ipse (*sanctimoniales*) -santaneo (*sic A*) voto sibiim advocatum elegerint. WIPO gest. 2 p. 18,8 cum . . . omnes erga nos tales esse velint, quales invicem -a mente fuerimus. DIPL. Heinr. III. 176 sub . . . fratrū -a (consensione et *M*) electione. **in unanimitate consistens – auf Einmütigkeit beruhend**: ALBERT. M. summ. theol. I 6,24,1 p. 145,22 (ed. D. Siedler. 1978) est unitas duplex, scilicet quam Bernardus vocat votivam et quam vocat -am. **B sensu pass. i. q. consensu approbatus, usitatus – einvernehmlich gebilligt, gang und gäbe**: PETR. DAM. grat. 27 p. 56,27 quod erat fere omnibus -um, pro regula tenebatur. **II subst.**: **A masc.**: *fautor, satellites, complex – Anhäng-er, Parteigänger, Komplize*: PASS. Leod. 36 (MGMer. V p. 317,20) Ebroinus cum suis -is. ANNAL. Lauresh. a. 792 Pippinum et eos, qui -i eius erant in . . . consilio nefando. LEO III. epist. 2 p. 90,23 ut ad hanc sanctam apostolicam sedem cum

suis -is venire debuissent *archiepiscopus et rex*. ERCHEMB. CAS. hist. 50 apprehenderunt Pandonolfum et Landonolfum . . . cum omnibus -is, sequacibus et fautoribus suis. BERTH. (?) annal. a. 1079 p. 321,33 regem Heinricum cum -is omnibus suis. *al. RAHEW. gest. 3,51 p. 227,16* quidam de Veronensibus . . . suae . . . temeritatis nonnullos . . . socios et -os habuerunt. *al. v. et p. 1513,22*. **B neutr.**: *quod congruum, conveniens est – das Entsprechende, Angemessene*: CONSUE. Marb. 191 (Spicil. Friburg. X. 1965) quo (*fratre excommunicato*) . . . in medio veniam petente loquetur -a causę et personę *praelatus vel prior* (ex UDALR. CELL. consuet. 3,3 [PL 149,735^C]). IDUNG. PRUF. argum. 434 (ed. R. B. C. Huygens. 1980 p. 69) si . . . aliquid dixerō rationi et auctoritati -um. *remissius i. q. similia – Ähnliches*: ALGUIN. epist. 265 p. 423,25 beatus Petrus -a, utpote eodem spiritu (sc. *ac Paulus*), scripsit dicens: 'eqs.'

? ***consentientia**, -ae f. *sententia iterata, adiuncta – abermaliges, zusätzliches Urteil*: LEX Baiuv. 22,7 nihil excludat componendi sententia (per -a *L. sP*), sed superioris observetur regulę sententia.

***consententio**, -are. *secundum propriam sententiam decernere – nach eigenem Urteil entscheiden*: ALBERT. M. pol. 2,98 p. 182^b,355sq. 'non secundum litteras principari' . . . , 'sed autognomonas', id est -antes, 'insecurum' . . . , quia . . . cosmi . . . perverti possunt, qui -antes sunt. 2,10^c p. 189^a,36 quod quaedam a regibus et principibus proponenda sint populo, ut omnes simul consentiant et -ent et una simul omnium sententia approbetur.

consentiens, consentienter v. 1. consentio.

consentientia v. conscientia p. 1495,41.

***consentimentum**, -i n. *consensus – Einverständnis*: CHART. Ital. Ficker 124 p. 166,31 (a. 1156) non ero in consilio vel facto neque -o, quod *eqs*. (item p. 167,15).

1. consentio (-cio), -sensi, -sensus, -ire. *script.*: *cun-*: p. 1528,1,39. 1529,58. *adde* AGNELL. lib. pont. 121 p. 358,8. *ibid. al.* -ssen-: p. 1527,19. 1529,35. -sin-: p. 1527,67. 1528,1. *adde* CONC. Merov. p. 109,105sq. DIPL. Merov. I 19 p. 20,48sq. LEX Raet. Cur. 1,11,2 (ed. E. Meyer-Marthaler. 1959). -sici(o): p. 1527,37. -set-: DIPL. Karoli III. 61 -setiremus. -nsi(o): DIPL. Loth. III. 73 -siente (*a. corr.*). -nsici(o): DHUODA 4,8,141 (Sources chrēt. 225. 1975) -sciendo (*B¹*). -nt(o): DIPL. Karoli M. 118 -tunt (*A*). -nzi(o): CHART. Bund. 391 -ziente. *perf.*: *ind.*: -ses(i): EDICT. Roth. 185 -seserunt (*var. l.*). -senss(i): ORD. iud. Dei B V1^c -ssisti. *coni.*: -serent: EDICT. Roth. 192 (*var. l.*). 211 (*var. l.*). LEG. Lang. p. 145,3. *conserit*: LEX Sal. Merov. 6,2,4 (*var. l.*). *conserint*: FORM. Turon. 32^{tit} (*var. l.*). *form.*: *stirp. perf.*: -nti(v)-: p. 1529,34. 1530,62. *adde* ANNAL. Worm. a. 1233 p. 147,15 -tierunt. ACTA civ. Rost. A I 63 (ed. H. Thierfelder, Rostocker Stadtbuch. 1967) -tivist. ?-nt-vel -nt(iv)-: -tit: p. 1528,13,41. *adde* WILLIB. Bonif. 6 p. 28,18. ARBEO Emm. 40. TRAD. Frising. 674 p. 568,16. -tisti: ORD. iud. Dei A 29^e. -tisset: CAPIT. reg. Franc. 20,9. *depon.*: p. 1530,4. *adde* LEG. Wisig. 3,3 capit. 3 p. 139,5 -sentiantur (*var. l.*). *usu refl.*: p. 1528,55. *struct. c. gen. obi.*: *gerundii*: p. 1527,64. 1529,53. 1530,34. *subst.*: p. 1532,13.

I assentiri, consensu accedere, (com)probare – zustimmen (zu, in), sich einverstanden erklären (mit), einwilligen (in), bewilligen, billigen (cf. GLOSS. II 107,43 St.-S. -entibus giāzente. 120,69 -si giāzta *abcd* firhancte *b*. 464,49 conivente, -ente palantemo. *al.*): **A strictius**: **1 in univ.**: **a usu communi**: BEDA hist. eccl. 5,2 p. 284,5 *gae*, quod est lingua Anglorum verbum adfirmandi et -endi, id est etiam. HRABAN. carm. 39,61,6 crucifigitur innocens *Christus*, -sit rex insipiens. GODESC. SAXO gramm. 2 p. 458,5 non modo non inhihero, verum etiam conhibeo, -o. RIMB. Anscar. 36 p. 71,7 -sit, ut illam regendam susciperet dioecesis. HROTSV. Sap. 3,23 in hoc utique non -o. WIDUK. gest. 1,25 his dictis frater . . . se -ire respondit. THIETM. chron. 3,21 p. 126,2 his dulcibus colloquiis provisor navis . . . -sit. THANGM. Bernw. 13 p. 764,26 si in velationem suae sororis -ret rex. BERTH. (?) annal. a. 1079

[Antony]

p. 320,38 si pars adversaria in id ipsum . . . pari voto -ret. BERNH. CONST. can. 38 p. 508,40 qui . . . ei (*Domino*) non -serit reconciliari. VITA Heinr. IV. 13 nec ad integrum -sit nec abnuat *imperator*. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 132,26 (ed. Ch. Burnett. 1982) nec eis -ire possumus, qui *eqs.* OTTO FRISING. gest. 2,40 p. 149,13 credidi miser, -si credulus. TRAD. Asbac. 38 (QuellErörtBayerGesch. N. F. XXIII. 1969) dedimus . . . domino Friderico novem talenta, quod -sit. *persaepe*. v. et p. 1526,27. **b** *de consensu electionem habentium*: CONC. Karol. 14 p. 85,4 in . . . electionem -ire. WIPO gest. 2 p. 19,11 omnes unanimiter in regis electione principibus -bant. WIDO FERR. schism. 1,7 p. 541,12 electioni. STATUT. ord. Teut. p. 94,16 si quis *fratrum* diceret postea se vel alium non -sisse vel contradixisse (*sc. electioni abbatis*). *saepe*. v. et p. 1206,59. 1228,20. **c** *de consensu matrimonium ineuntium*: EDICT. Roth. 217 vitium suum reputit *liberta*, quia servum (servo *var. l.*) -sit. LEX Raet. Cur. 3,10 (ed. E. Meyer-Marthaler. 1959) quod ipsa puella hoc (*sc. in matrimonium dari*) sua voluntatem -ssenciat (-ciat *var. l.*). THIETM. chron. 1,9 -sit *Mathildis* coniunctaque ei (*Heinrico regi*) . . . profuit. *al. v. et p. 1521,39. de consensu mulieris raptae c. raptore*: CONC. Merov. p. 3,11 sin . . . puella raptori aut rapienda aut rapta -serit. LEX Sal. Merov. 6,2,2 si ipsa mulier raptum -serit. CAPIT. reg. Franc. 9,18 si . . . illa rapta aut rapienda in hoc -ire videbitur. *al. d* *de consensu praesentium in placito, synodo*: WILLIB. Bonif. 4 p. 14,3 cum . . . omnis senatus et universus clericorum ordo . . . -rent. CAPIT. reg. Franc. 39 p. 112,18 (cod. 2) omnes in uno -serunt, quod *eqs.* 46,2 ut ea, quae . . . statuimus, pleniter omnes -ire debeant. CONC. Karol. III 24 (ed. W. Hartmann. 1984) in hac excommunicatione -serunt archiepiscopus Ravennatis ac Mediolanensis alique numero LXXV. BERNH. CONST. can. 35 p. 504,35 cum illa (*synodus Ariminensis*) -serit in heresim Arrianam, haec (*Nicaena*) determinavit fidem christianam. *saepe*. v. et p. 1238,54. **2** *in formulis: a de consensu personarum alicuius negotii consortium c. notione collaudandi*: LEG. Lang. p. 117,24 si mulier res suas -ente (-siciente *s*) viro suo . . . venundare voluerit. TRAD. Frising. 85 adistente cleo vel plebe necnon et generibus meis atque cognatis -entibus. TRAD. Scheftl. 20 parentibus . . . nostris pari devotione -entibus nullisque contradicentibus. TRAD. Ratisb. 20 p. 26,3 idem Bernhardus erat hoc amabiliter -ens. TRAD. Frising. 517 pater eius (*Podalunc*) . . . et fratres eius cuncta haec -entes fuerunt. DIPL. Ludow. Germ. 69 p. 98,4 monachis suis (*sc. abbatibus*) in hac petitione -cientibus. DIPL. Karoli III. 154 -ente dilectae coniugi nostrae. TRAD. Salisb. II 26 Wielant una cum coniuge sua . . . filiisque ipsorum in idipsum -entibus . . . agrum . . . contradiderunt. DIPL. Loth. III. 109 -entibus et collaudantibus civibus Placentie. CHART. Babenb. 189 p. 261,25 presente . . . fratre suo et -ente. CHART. Aquens. 254 l. 18 (ed. E. Meuthen. 1972) in hoc heredes eorum -serunt. *persaepe*. adde: CHART. civ. Halb. 56 (a. 1245) pro heredibus suis (*sc. comitis*), qui nondum ad tales annos pervenerant, quod contradicere possent aut -ire, fideliter promittendo, quod *eqs.* **b** *de consensu maioris cuiusdam c. notione adnuendi*: DIPL. Karolom. (II.) 19 si aptas . . . complacitationes inter ecclesias Dei et nobiles quosque -serimus. DIPL. Ludow. Inf. 38 -ente . . . atque perdonate (*sic*) . . . marchione. ACTA reg. Burgund. 154 (ed. Th. Schieffer. 1977) per -ciente Rodulfo rege. DIPL. Conr. III. 245 p. 429,30 (ed. F. Hausmann. 1969) ipso duce -ente et annuente. CHART. Bund. 545 comes . . . -sit et bona voluntate permisit cambium fieri. *saepe*. v. et p. 1524,19. **c** *gen. gerundii*: TRAD. Frising. 49 p. 77,36 (a. 772) qui (*dux*) suae large bonitatis tradendi -sit locum. **c** *de consensu per subscriptionem confirmantium c. notione stipulandi*: CONC. Merov. p. 70,20 Gregorius . . . episcopus . . . -sinsi et subscripsi (AMAND. testam. [MGMer. V p. 484,28] hanc epistolam a me factam -si et s. p. 485,6 -ens hanc epistolam s. ACTA reg. Burgund. 1 p. 93,27sq. [ed. Th. Schieffer. 1977]. CHART. Merseb. 215 ego Bertoldus . . . cons<entiens> subs<cripsi>. *saepe*). CHART. Alsat. B 102 (ed. A. Bruckner. 1949) signum Hugonis . . . , qui -sit (CHART.

Sangall. A 78 sig<num> Dodoni, qui cunsinsit. CHART. Fuld. B 69 s. Gomahilte, que hec -sit. CHART. Rhen. med. I 13 s. Dudanae uxore ipsius Helmfredo -cienti. *al.*). ACTA reg. Burgund. 50 (ed. Th. Schieffer. 1977) episcopus hanc prestariam -sit et firmavit. CHART. civ. Magd. 89 p. 45,20 presentes et -entes erant: *eqs. al.* adde: CONC. Merov. p. 18,7 ad definitiones pro episcopo suo (*sc. presbyterorum*) -endas subscribendasque.

B *c. colore quodam: 1* *cedere, morem gerere, morigerari, satisfacere - nachgeben, sich fügen, willfahren, Genüge tun: a* *in bonam vel neutram partem: a* *in univ.: WILLIB. Bonif. 6 p. 29,14 quia contradicere . . . pontifici apostolico sedi praelato non auderet, -tit . . . et oboedivit. ARBEO Corb. 9 patrem ne contradicendo contristaret . . . , coactus -sit. THIETM. chron. 7,22 venerabilis . . . pater cesari voluntarie -ens. THANGM. Bernw. 2 p. 759,35 ut ad omnia, quae puerilis aetas illum (*filium*) impelleret, ipsa (*imperatrix*) gratissimo affectu -ret. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 289,45 vellet nollet, satis moestissimum -sit rex. *al. b* *adimplere, aures praebere - erfüllen, Gehör schenken: BONIF. epist. 93 p. 214,3 si . . . hoc, quod peto, -ire et facere volueritis. WETT. Gall. 3 p. 259,12 -itur . . . petitioni viri Dei (MEGINH. FULD. Alex. praef. p. 436,15. DIPL. Conr. I. 37 p. 35,14 [spur.?] cuius [*praesulis*] p. -iri [-ire C] dignum esse iudicantes. cf. ACTA reg. Burgund. 1 p. 93,8 [ed. Th. Schieffer. 1977] petitionem vestram libenti animo -cientes. *al.*). HRABAN. epist. 12 p. 399,9 tue sancte voluntati -ens (DIPL. Conr. III. 127 p. 230,16 [ed. F. Hausmann. 1969] v. eorum [*comitis et comitissae*] -endo petitioni suae satisfacimus. *al.*). DIPL. Karoli III. 24 postulationibus. POETA Saxo 4,292 precibus. CHART. Bund. 318 p. 232,18 (epist. papae) iustis religiosorum desideriis. *al. c* *obsequi, obtemperare, suscipere, sequi - Folge leisten, gehorchen, anerkennen, sich unterwerfen: STEPH. EDD. Wilfr. 53 p. 247,6 si . . . archiepiscopi iudicium -ire voluissent (CAPIT. reg. Franc. 33,33. 37). CAPIT. reg. Franc. 103 p. 212,13 nolunt aliqui ea (*capitula*) oboedire nec -ire neque pro lege tenere. 139,13 quodsi una pars ei (*comiti*) ad hoc -ire noluerit *eqs.* AGNELL. lib. pont. 112 p. 351,7 haec iussa non cun-o (cf. HROTSV. Dion. 183 iussis). VITA Bonif. II 1 p. 92,20 honestis monitis -tit et . . . sedem . . . redonavit episcopus. CONSUE. Marb. 199 (Spicil. Friburg. X. 1965) si ei (*electo*) iussa et inuncta (*sic*) fuerit obedientia, non aliud faciet quam inclinabit (-et *L*; ex UDALR. CELL. consuet. 3,4 [PL 149,737D] inclinat). *al. d* *spectat ad agnitionem divinae veritatis: RHYTHM. I 41,2,1 beata fuit Maria -ens ad angelum. ALBERT. M. incarn. 6 p. 176,63 ut Virgo credens verbis angeli -at in id, quod nuntiatur. 7 p. 178,41 in -endo . . . exprimit nomen humilitatis Maria . . . , cum dicit: 'ecce ancilla Domini' (cf. Vulg. Luc. 1,38). miss. 2,8,3 p. 58^b,35 per fidem homo talibus, quae supra rationem sunt, -it firmo et immobili . . . assensu. **e** *se accommodare - sich anpassen: FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 200,14 si diverberabit se in deorsum falco, primo -et falconarius ei cum manu (p. 200,19). refl.: FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 199,9 falconarius -at se falconi cum manu sua sequendo ipsum. b* *in malam partem: a* *in univ.: CARM. Paul. Diac. app. II 49,11 ne caro peccando fragilis -at illi (*hosti*). EINH. Karol. 20 uxoris crudelitati -ens a suae naturae benignitate . . . exorbitasse videbatur rex. HRABAN. carm. 39,27,1 -sit illa (*femina*) citius . . . , mandit et viro tradidit pomum. GODESC. SAXO theol. 14 p. 240,12 per hoc bonum faciunt, quia concupiscentiae non -unt. CARM. Cantabr. 18,3,1 carni (carnem *B*) tue -ens animam tuam decipis. LIUTPR. serm. 69 (ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 26) bene temptari hominem Deus permiserat, quem -surum esse praesciebat. HILDEG. vit. mer. 1,13 cum homines te (*sc. petulantiam*) viderint, tibi -unt. *al. v. et p. 1222,51. b* *se dedere - zu Willen sein, sich hingeben: LEG. Lang. p. 94,21 mulier, qui sciendo alterius marito voluntariae -sit. CAPIT. reg. Franc. 168,7 femina, quae eum (*clericum*) -sit, . . . vapuletur. THIETM. chron. 1,25 quidam vir . . . in sancta sollempnitate Innocentium coniugem suam . . . -ire sibi coegit. HONOR. AUGUST. apost. 12 (MG******

[Antony]

Lib. Lit. III p. 60,2) mulieres, quae eis (*apostatis*) ad fornicandum -unt. CARM. Bur. B 200,6,2 (ed. B. Bischoff. 1970) Bacchus, mentem feminae solet hic lenire, cogit eam citius viro -ire. *al.* 2 *convenire* – *sich einigen (auf)*, *übereinkommen*: CONC. Karol. 46^B,36 sin . . . vir et uxor divertere pro sola religiosa inter se -serint vita *eqs.* OTTO FRISING. gest. 2 capit. 2 p. 99,11 quare in eum (*Fridericum*) tam facile -serit universitas principum. CHART. Port. 190 p. 204,9 utrequ hinc inde partes taliter -serunt, videlicet quod *eqs.* CHART. Friburg. 225 partes in nos . . . tamquam in iudicem voluntarie -serunt. ACTA civ. Wism. B 645 (ed. L. Knabe, Das zweite Wismarsche Stadtbuch. 1966) tutores puerorum . . . et relicta ipsius Gerardi -serunt in hunc modum, quod *eqs.* *al.* *expressius i. q. decernere* – *beschließen*: CAPIT. reg. Franc. 18,12 ut, quicquid missi nostri cum . . . senioribus patriae . . . -serint, nullus contendere hoc praesumat. CAPIT. Saxon. praef. omnes unanimiter -serunt et aptificaverunt, ut *eqs.* *al.* 3 *favere, conspirare, adiutorem esse* – *begünstigen, Hand in Hand gehen (mit), fördern*: a *propitium esse* – *gewogen sein*: FORM. Senon. II add. 3,5 (ed. G. J. J. Walstra. 1962) vere non times Christo, nec tibi -it. b *partes capere, adhaerere* – *Partei ergreifen (für), anhängen*: THIETM. chron. 4,50 is (*archipraesul*) duci tunc non -ciebat. WIPO gest. 1 p. 13,10 cui quisquam -ret, qui dissentiret aut quem sibi dominum optaret. BERTH. (?) annal. a. 1075 p. 278,21 in domnum apostolicum et in perpaucos eos, qui -unt ei. HONOR. AUGUST. offend. 11 pravae doctrinae -endo. *al.* c *colludere, opem ferre, convivendo promovere* – *gemeinsame Sache machen (mit, bei), Beihilfe, Vorschub leisten (in malam partem; interdum c. sensu instigandi, e. g. l. 31,36)*: a *in univ.*: LEG. Wisig. 10,1,6 si quis domino sciente vel -ente (consiciente R2) vineam in consortis terram plantaverit. LEX Raet. Cur. 9,7,3 (ed. E. Meyer-Marthaler. 1959) servi . . . , qui talem causam ad suos dominus -tierint (-serint Bc). 26,8,1 omnes, qui in talem excelus ei (*falsario*) -ssenciunt. LEX Saxon. 52 si domino factum servi inputetur, quasi -ret. CAPIT. reg. Franc. 64,19 ut nullus homines malignos -at. CAND. FULD. Eigil. I 10 p. 228,38 non solum qui faciunt mala, sed qui -unt facientibus, digni sunt poena (*item ex Vulg. Rom. 1,32*: LIBER de unit. eccl. 1,9 p. 196,25. *sim. al.*, e. g. l. 53; cf. l. 50. p. 1531,72). CAPIT. reg. Franc. 273,20 p. 318,22 si hoc fecisse vel fieri iussisse aut -sisse comprobatus fuerit. REGINO chron. a. 853 p. 76,21 inde (*sc. e monasterio*) duobus monachis in hoc -entibus simul et opem ferentibus fuga dilapsus est *Pipinus rex*. GODEFR. VINDOC. libell. II (MG Lib. Lit. II p. 686,4) ille . . . -it, qui eam (*impietatem*) tacet, qui eam non corrigit et qui eam palam non contradicit. RUD. TRUD. gest. 2,11 quia . . . -serint in eum (*abbatem*) duo episcopi . . . de violenta eius in nostros prelatione. ALBERT. M. summ. theol. I 80,2,34 p. 881^b,7 glossa (*sc. ad Vulg. Rom. 1,32*) ‘-ire est tacere, cum possis arguere’. *persaepe. v. et p. 1520,8.1532,35. c. gen. gerundii*: CAPIT. reg. Franc. 121 p. 239,30 non solum . . . qui faciunt malum, rei sunt, sed qui -unt faciendi. b *coniurare, (una c. aliis) moliri* – *sich verschwören, (mit)betreiben*: CHRON. Fred. 4,29 Vulfos . . . , qui mortem Protadiae -serat. CAPIT. part. Saxon. 10 quicumque hoc idem fraude contra regem vel gentem christianorum -serit. AGNELL. lib. pont. 159 illi, qui in necem pontificis cun-serunt. WIPO gest. 10 dux Alamanniae, . . . dux Franciae . . . cum aliis plerisque contra regem Chuonradum -serunt. *γ se conferre, descendere (ad)* – *sich einlassen (mit)*: LEG. Lang. p. 101,14 (codd. Epor., Paris.) si quis timoris Dei immemor at ariolos aut ariolus -serit (ambulaverint 7. 9).

C *latius i. q. concedere* – *zugestehen* (cf. GLOSS. I 22,21 St.-S. -it cahangit): 1 *confiteri* – *gelten lassen, zugeben*: CONC. Merov. p. 48,8 si quis . . . non . . . , ut credamus . . . , per infusionem . . . sancti Spiritus in nobis fieri confitetur . . . nec, ut . . . humiles simus, ipsius gratiae donum esse -it *eqs.* GODESC. SAXO theol. 22,2 p. 298,22 latravit Faustus Manichaeus . . . Spiritum sanctum sanguinem penitus habere, quod ipsum . . . ut ei crederem et ei -rem mihi voluit persuadere. BERNH. CONST. can. 36 p. 505,40

Arriani . . . negantes *Filium* coessentialē nec -entes aequalem non commode fatentur similem. *al.* 2 *sinere, pati, permittere, tolerare* – (*geschehen, angehen*) *lassen, zulassen, erlauben, dulden*: CHRON. Fred. 2,62 p. 88,19 -sus es (*sc. Iustinianus*) humilitatem meam (*sc. Bellesarii*). ALDH. ad Acirc. 133 p. 184,21 quod (*sc. interpretationem*) nec scandendi ratio nec sillabarum regula -it. LEX Baiuv. 4,32 de suis rebus si dux illi (*sc. qui peregrinum occiderit*) concesserit (-serit *sP*) aliquid habere, componat cum LXXX sold. LEG. 10 Lang. p. 197,19 qui talia (*sc. illicitam coniunctionem*) -unt, contra Deum . . . faciunt. VITA Pirm. I 9 p. 29,11 cum . . . sancti . . . demorabantur in colloquiis . . . , iuxta quod illis tempus -sit. CAPIT. reg. Franc. 161 p. 324,14 quod non -am, ut aliter . . . fiat electio pontificis nisi canonice et iuste. 15 248,20 non . . . eis (*parricidis*) licebit ultra militiae cingulum sumere . . . , quia sacri canones hoc eis non -unt (concedunt HRABAN. paen. ad Herib. 7 [PL 110,474^A]). CAND. FULD. Eigil. I 6 frivola vaniloquia audire non -sit. ALTFR. Liutg. 1,32 non . . . erat umquam -ens, ut in ecclesia sua consecrata sepeliretur corpus humanum. RIMB. Anscar. 32 p. 64,5 ut clocca in eadem haberetur ecclesia, -sit rex. VITA Corb. 18 nullatenus tantum facinus se -ire (reconsentire *var. l.*) praedixit. HROTSV. Gall. I 2,4 si . . . te in proposito permansum ire -sero. RUOTG. Brun. 17 neque alium fallere animum induxit neque ab alio se falli ipse -sit. VITA Mathild. I 15 p. 580,39 scio hoc nullo modo -iri. GERH. AUGUST. Udalt. I 3 p. 389,38 quodcumque ei domi manendum aliae occupationes -serunt. ADAM gest. 1,50 presertim quod vastacio barbarica vixdum presbyteros inter se morari -serit (concesserit B2). 20 PLAC. hon. eccl. 85 (MG Lib. Lit. II p. 610,17) episcopatum ab eo (*impatore*) accipere nullatenus -it *episcopus electus*. WILH. SALIC. chirurg. 2,2 p. 327^C si . . . aetas aut alia non -ant phlebotomiam. *persaepe. c. gen. gerundii*: ARBEO Emm. 5 sinendi locum egressionis -ire. *expressius i. q. iubere* – (*veran*) *lassen*: HROTSV. Pafn. 10,3 castitatem elegit seseque in angustissima cellula concludi -sit *meretrix*. 3 *dare, condonare* – *zukommen lassen, überlassen, gewähren*: a *in univ.*: CAPIT. reg. Franc. 204^{III},4 nos fidelibus nostris rectum -ire volumus. DIPL. Otton. I. 31 p. 117,25 quatenus . . . in predicto coenobio -remus illis (*fratribus*) quietem. 40 PLAC. hon. eccl. 73 (MG Lib. Lit. II p. 600,12) quod si ei (*imperator*) nulla specie religionis istud praerogativum concedi potest, . . . vi optinere conanti aliquomodo -iri debet? *in malam partem i. q. prodere* – *preisgeben*: LEG. Wisig. 45 3,3,4 si . . . fratres sororem suam . . . raptori levandam -serint (concesserint V3). b *conferre, committere* – *übertragen, verleihen* (*remissus i. q. offerre, promittere* – *antragen, zusagen*: l. 57): LEG. Wisig. 4,5,6 p. 204,7 quicumque pontificum de his, quae a fidelibus in Dei ecclesiis . . . conlata esse noscuntur, . . . cuicumque persone . . . quodcumque tale concesserit (-serit V2) *eqs.* HINCM. epist. I 169 p. 149,1 ut unam abbatiam . . . ei (*sc. episcopo deposito*) domnus rex et episcopi -rent. ANNAL. Ved. a. 879 p. 45,13 Hugo abba . . . obsecrans Hludowico regi, ut partem regni Hlotharii, quam 55 suus genitor Karolo inter se dividendo regnum -sit (concessit A1), acciperet. a. 895 p. 76,4 hi, qui cum Karolo erant, conferunt se ad Zwendebochum eique partem regni -unt, uti veniat et iuvet Karolo. FLOD. annal. a. 920 p. 4,9 Karolus . . . Richario abbati . . . episcopatum -bat. DIPL. Heinr. III. 82 annuale mercatum . . . -endo concedimus et concedendo -imus. 60 CHART. ord. Teut. 128 p. 125,41 confirmat nobis rex . . . omnia, quae dederunt et concesserunt et -tiverunt nobis pater et mater eius. *al.* ? *ellipt. i. q. delegare* – *verweisen (an)*: CHART. Rhen. inf. II 315 (a. 1247) si . . . comites de Spanheim nobis iure stare voluerint, nos in dominum nostrum prefatum A. -emus (*sc. causam, ut vid.*; cf. p. 974,60sq. s. v. committo), si in se recipere voluerit. c *addicere, adiudicare* – *zusprechen*: LEX Ribv. 72,2 si . . . quis . . . incestum commiserit, . . . omnes res suas fisco censeantur (-antur, socientur 70 *var. l.*).

II *concordare, consonare* – *sich in Übereinstimmung, im Einklang befinden* (cf. GLOSS. II 76,1 St.-S. -unt gihellent):

[Antony]

A de anim.: 1 *strictius i. q. una, idem sentire – sich einig, einer Meinung, eines Sinnes sein*: BEDA hist. eccl. 3,25 p. 188,27 si utrique vestrum . . . in hoc sine ulla controversia -unt, quod *eqs.* ALBOIN. incont. 4 p. 16,41 mihi homunculo veluti cum tam sanctis viris in id -enti. LIBER de unit. eccl. 2,43 p. 280,31 cum idem pater (sc. *Benedictus*) . . . videatur -ire cum caeteris doctoribus. EPIST. anon. (MG Lib. Lit. III p. 4,28) utrum Petrus coapostolo suo Paulo de predicta expectatione -serit. *al. v. et p. 1156,30. de falconibus i. q. convenientem esse, facile coniungi – sich vertragen, zusammenpassen*: FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 28,28 cum de ipsis alii -ant et alii non *eqs.* p. 29,2 cum associari non possint, nisi -ent invicem *eqs.* p. 30,33 -ire in eundo ad loyrum. 4 p. 102,25 ad invicem et volare simul. 5 p. 155,29 inter se. *ibid. al.* 2 *latius*: a *accedere, consequi – sich anschließen, (nach)folgen*: CARM. Scot. II 1 sol. 4,8 Maurus lactanti -it in orbe parato, fuscus post illos lustrantque palatia bini (*de problemate arithmetico*). b *observare, attendere – sich halten (an), sich richten, verfahren (nach)*: VITA Audoini 6 (MGMer. V p. 557,18) -ens apostoli sententiam, ubi ait: '*eqs.*' CAPIT. reg. Franc. 34 p. 101,37 quia diebus vitae meae per meam voluntatem . . . sic attendam et -am. CONC. Karol. 50^D,77 p. 674,22 ei (*veritati*) in via, id est in praesenti vita, -endum est. HUMB. Sim. 3,32 p. 240,31 liquet . . . hac sola regula etiam pravos ad aliquid dirigi, dum ei -unt. *al.* B *de rebus i. q. congruere – übereinstimmen, entsprechen*: DIPL. Merov. II 16 ut non alterutrum salubris donetur sententia, nisi quae iusticia -serit. SCHOL. enchir. 2,134 (ed. H. Schmid. 1981. p. 105) in diatesaron symphonia non per totum vox principalis voxque organalis quartana regione -unt. MANEG. ad Gebeh. 69 p. 421,7 qualiter id . . . eisdem statutis -at. *al.* C *de partibus corporis i. q. compati – mitbetroffen, in Mitleidenschaft gezo-gen sein*: AESCULAPIUS 2 p. 3,19 ex stomacho in cerebrum fumositas ascendit, et -unt partes miningarum, ac cerebro vexitur.

III *sentire, audire – wahrnehmen, hören*: HEINR. TEG. Quir. II 41 (ArchÖstGesch. 133. 1983. p. 274) magne multitudinis concentum suavissimum . . . resonare -sit *matrona*.

adi. consensiens, -entis. consentaneus – im Einklang stehend: 1 *concors, unanims – einig, einmütig, gleichgesinnt*: a *de anim.*: a *in univ.*: ANNAL. Fuld. II a. 882 p. 98,10 viri . . . omnibus hostibus formidandi, si ducem habuissent idoneum sibi -em. DIPL. Karoli III. 138 p. 222,12 unam ex ipsis sororibus in invicem -bus. LIBER de unit. eccl. 2,39 p. 268,30 cum . . . imperator videri se velit . . . catholicum, utpote -em omnibus bonis. *v. et vol. I. p. 1284,16.* b *conveniens – zusammenpassend*: CONC. Karol. 21,9 ut nullus praesumat ante annos pubertatis . . . puerum vel puellam in matrimonium sociare, nec in dissimili aetate, sed coaetaneos sibi -cientes (consociantes G). *de falconibus i. q. facile coniungi potest – verträglich*: FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 28,25 de falconibus non-consentientibus. p. 32,26 de -bus falconibus possunt iactari simul ad eandem praedam duo *eqs. ibid. al.* b *de rebus i. q. consonus, congruus – übereinstimmend*: CONST. II 397,4 (a. 1267) publica et -s fama in . . . omnibus partibus christianitatis. 397,9. *fort. huc spectat (ni subest abl. abs.)*: TRAD. Ratisb. 20 p. 25,30 (a. 822) frater eius (*Antarbodi*) -i caritatis testis est. 2 *obsequens, commodus, promptus – sich richtend (nach), entgegenkommend, gefügig*: a *de anim.*: EPIST. var. I 33,20 hilaris facie, laetus mente, discretus in opere, -s in utilitate (*inde CAND. FULD. Eigil. I 6. 11*). CAND. FULD. Eigil. I 9 p. 226,49 personas sibi -es praesumptuosa contentione abbates ordinare. b *de rebus*: HERM. CARINTH. essent. 1 p. 126,13 (ed. Ch. Burnett. 1982; a. 1143) *eiusmodi genus facile cuilibet virtuti -s et pervium*.

subst. 1. consensiens, -entis m. 1 *qui consensu accedit – einer der zustimmt, sich einverstanden erklärt*: a *qui favet, collusor – einer der gemeinsame Sache macht (mit, bei), Vorschub leistet*: a *de administris criminis i. q. complex, conscius – Komplize, Mitwisser*: CONC. Karol. 50^D,51 p. 645,7 ne . . . hoc . . . non solum facientibus et -bus, sed etiam non corrigentibus . . . proveniat in damp-

nationem (50^D,52. *sim. HUMB. Sim. 2,7 p. 147,24 facientes et -es pari poena plectuntur. cf. p. 1529,38sq.*). TRACT. de ord. pont. (MG Lib. Lit. I p. 11,12) illi . . . et cooperantes et -es si clerici sunt *eqs.* BERNH. CONST. can. 33 p. 501,38 eius (*episcopi*) ordinatores sive huic nefariae ordinationi -es (-sentientes 1). CHART. Raitenh. 63 p. 59,24 tam ipsum (*praesumptorem*) quam omnes sibi -es et favorem praestantes . . . vinculo anathematis innodamus. CONST. Melf. 3,62 (ed. H. Conrad et al. 1973) adulterinam monetam cudentibus . . . poenam capitis irrogamus . . . ; -es etiam eadem poena ferimus. *al.* c. *gen. obi.*: CAPIT. reg. Franc. 196,12 ut hi, qui tantae transgressionis incorrectores . . . extiterint, . . . quasi -es malorum coerceantur. b *de sequacibus i. q. satelles, assecula – Anhänger, Gefolgsmann*: HUMB. Sim. 2,41 p. 190,23 caractere antichristi dextras manus et frontes omnium sibi -tum notat *bestia*. BERTH. (?) annal. a. 1078 p. 310,11 ipsum (*Heinricum regem*) et omnes -es sibi iusto anathemate a membris aeclesiae omnino separavit *archiepiscopus*. a. 1079 p. 318,6. b *subscribens – Unterzeichner*: FORM. Augiens. B 37 signa> de ipsa familia ecclesiastica VII -es. 2 *qui una sentit, concors – Einmütiger, Einträchtiger*: HROTSV. Pafn. 11,1 ea *promissio* . . . , quae -es in oratione promisit omnia impetrare posse (*spectat ad Vulg. Matth. 21,22*).

2. *consensum, -i n.*: v. 1. *consensus*.

25 *adv. consentienter. per (mutuum) consensum – im (gegenseitigen) Einverständnis*: LEG. Wisig. 3,4 capit. 16 p. 146,43 de adulterio ancille, si cum adultero violenter -an -r, (*add. E2*) id fecisse probatur (*item 3,4,16^{tit.}*). *remissus i. q. una, simul – zusammen, zugleich*: FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 96,27 *falco* debet volare cum alio *falcone* -r.

2. *consentio v. consensio*. 3. *consentio v. contineo*.

**consentius* (-cius), -a, -um. (*a consentiens et conscius, ut vid.*) -um esse i. q. *colludere, opem ferre – gemeinsame Sache machen (mit, bei), Beihilfe, Vorschub leisten*: LEX Baiuv. 9,5 si dominus eius (*servi*) hoc iussit aut consentiens (-us L) fuit. ORD. iud. Dei A 14^b p. 617,37 si tu . . . de hac furtum ill. habuisti aut -cius exinde fuisti.

consepelio, -ultum, -ire. usu mediopass.: l. 66. 1 sepelire – begraben: a *strictius i. q. humare, componere – bestatten, beisetzen*: TRAD. Michaelb. 85^c (c. 1176) presente . . . abbate . . . cenobii . . . et . . . uxore Gebehardi comitis . . . ibidem -ti. b *latius i. q. obruere, demergere – verschießen, versenken*: SIGEB. GEMBL. decenn. 1,2 (ed. J. Wiesenbach. 1986) penitus siluerunt *chronographi* de illa aetate, cuius omnia monimenta in diluvio -ta . . . credebant ex toto evanuisse. 2 *una sepelire, una humare – zusammen, gemeinsam begraben, mitbegraben* (*cf. GLOSS. I 805,59 St.-S. -ti epano pisoufta vel pigrapana*): a *corpor.*: a *de hominibus*: CHART. episc. Hild. I 38 p. 28,13 (a. 996) fratres dilectissimi, cum quibus convivere et -iri in Christo cupio. EPITAPH. var. II 70,9 que (*soror*) mox occiditur ac fratri -itur. DIPL. Heinr. III. 167 in qua (*ecclesia*) corpora patris nostri matrisque -ta remanent. *al.* c. *notione promiscue defodiendi*: GESTA. Cammer. cont. II F 422,4 p. 245 quos (*sc. defunctos*) interrant tamquam porcos, . . . quinos, denos . . . indecenter -tos. b *de rebus c. notione in sepulcrum conferendi*: CAPIT. episc. I p. 181,33 (ed. P. Brommer. 1984; a. 800/14) vestimenta . . . , quibus infirmus indutus est, -unt ei. HARIULF. Arnulf. 3,15 p. 903,10 stabat calix -tus super pectus eius (*vir sancti*). CAES. HEIST. mirac. I 11,39^{capit.} de usurario Metensi, cui mortuo crumena cum denariis -ta est. *al.* b *spirit. (spectat ad Christum, cf. Vulg. Rom. 6,4. Col. 2,12)*: HINC. Remig. 7 p. 278,36 ut . . . , cui commortui et -ti et conresuscitati, ipsum per omnia spiritu et carne gestemus (*cf. Leo M. serm. 63,7*). EPIST. Meginh. 23 p. 219,21 commorare illi in veteri homine tuo et -ire. NARR. de rel. Scafh. 5 ut -ti cum Christo per baptismum penitentiae conresurgant *fideles* etiam cum illo in novitate vite. *al.*

subst. consepultus, -i m. qui (una) sepultus est – (Mit-)Begrabener: CHART. Mog. A I 514 p. 417,36 (a. 1123) pro absolutione anime . . . Volgmari et pro animabus secum occisorum et -orum.

consepio *v.* consaepio. 1. **conceptus** *v.* consaepio.

2. **conceptus** *v.* concipio.

***conseptultura**, -ae *f.* c. *gen. obi. i. q. sepultura* (cum alio vel aliis) communicata – das Mitbegraben-Werden, Gemeinsam-begraben-Werden (mit): 1 *corpor. i. q. sepultura communis* – gemeinsame Bestattung: CHART. Westph. VII 1383 (a. 1270) cupiens . . . patri meo suffragari, ut per beneficium absolutionis ad cimiterium et fidelium -am vocaretur. 2 *spirit.*: AMALAR. off. 4,29,14 propter . . . mysterium -ae Christi . . . baptizatur Christi corpus in sabbato, ut eqs.

conseptulus *v.* consepelio.

***consequalis**, -e. *ex semet ipso consequens* – aus sich selbst folgend, sich zwangsläufig ergebend: ALBERT. M. eth. 1,1,3 p. 7^a,32 secundum actiones et passiones proprias -es (*syn. connaturalem*) et non impeditas.

***consequax**, -acis *m.* *assecula, satelles* – Gefolgsmann, (Spieß-)Geselle: CHART. Carinth. IV 2989 (a. 1268) adversus . . . comitem Goricie ipsiusque complices et -es.

consequens, -enter *v.* consequor.

consequentia (-cia), -ae *f.* I *sequentia, series, ordo* – (Ab-, Aufeinander-, Reihen-)Folge, (An-)Ordnung (cf. GLOSS. II 601,37 St.-S. -a gilimphido): A *de tempore*: 1 *in univ. i. q. (de)cursus, processus* – (Ab-, Ver-)Lauf, (Fort-)Gang (*expressus i. q. eventus* – Ausgang, e. g. l. 28): BEDA hist. eccl. 5,21 p. 341,29 omnia, quae ad solis et lunae, mensis et septimane -am spectant. AMALAR. ord. antiph. 60,3 iuxta -am rerum gestarum et ordinem historiae (HROTSV. Gall. I 4,3 -a . . . r. monstrabit eius [filiae] assensum. MIRAC. Wigb. 2 [MGScript. VIII p. 520,9] per . . . r. et miraculorum -am). HUGO HONAUG. hom. 2,59 (ArchHistDoctrLitt. 34 [42]. 1967. p. 232) per contactum . . . uniuntur partes lineae . . . , per -am vero uniuntur partes temporis et fluminis. CHART. Naumb. 327 ne in posterum per consequentium (*leg. -am, ut vid.*) temporum ulli veniat in questionem (358 p. 327,19 per -am temporum. item 384 p. 345,24. cf. p. 1540,26sq.). *al. v. et p. 1427,56.* 2 *successio* – Nachfolge: CHART. episc. Halb. 724 l. 11 (a. 1243) portenarius . . . Gunthero et Adelheidi . . . advocatiam . . . tantum ad vitam ipsorum sine -a heredum . . . porrexit. B *de dispositione, ordinatione, tenore*: WALAHFR. exord. 23 p. 501,33 totam ab eo loco canonis -am usque in finem per illum (Gregorium) fuisse compositam. MUS. ENCHIR. 11,24 (ed. H. Schmid. 1981. p. 32) in infinitum sonorum -a (consonantia O) progreditur. CONR. HIRS. dial. 1757 (ed. R. B. C. Huygens. 1970. p. 128) cum . . . dico 'grammatica, dialectica, rethorica', in ipsa nominum enuntiatione artium -am, id est materiam, intentionem, causam finalem ostendo. C *de necessitate consequendi secundum logicam i. q. ἀκολουθία, ratio* – Folgerichtigkeit, gehörige Aufeinanderfolge, 'Konsequenz' (t. *log. et rhet.*): 1 *in univ.*: a *strictius de ratione intercedente inter antecedens et consequens q. d.* (cf. p. 1534,50sqq.): ALBERT. M. animal. 11,19 necessitas . . . huius declarationis . . . est necessitas -ae, quando uno dato sequitur alterum esse secundum fieri necessario eqs. 11,22 antiqui ante nos philosophi usi sunt -a necessitatis. elench. 1,3,16 p. 585^b,10sq. converti -am consequentis ad antecedens, quae vera -a est. 1,3,17 p. 589^b,14sq. generaliter . . . dicitur syllogismus apprensus, qui peccat contra quamcumque -am sive cuiuscumque syllogismi -am. metaph. 1,1,1 p. 2,36 (ed. B. Geyer. 1960) videbat Plato -am sine conversione inter physica et mathematica et divina, quia eqs. *ibid. saepe.* b *latius*: COLUMB. epist. 5 p. 174,20 -ae ratio historicae nihil me de quaestione praeterire permittit. HRABAN. hom. II 80 p. 301^C iuxta -am sermonis hic locus ad superiora respicit. VITA Liutg. II 1,16 etsi somnium iuxta rationis -am eum (Marchelimum) esse interpretatum non ignoraret Liudgerus. ALFAN. premn. phys. 41,3 p. 131 nihil est inconveniens nunc etiam recordari eorum (*praedictorum*) -a (PG 40,773^B ἀκολουθίας) eadem requirente. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 88,7 (ed. Ch. Burnett. 1982) ut . . . fiat ordinata partitio, quo facile amplectamur animo, quid quo loco expectandum sit, neque id passim atque lege incerta, verum ipsa naturali -e serie.

ALBERT. M. veget. 1,2 -ae expostulat ordo, ut eqs. animal. 1,484 -a rationis exposcit, quod etiam posteriora membra exteriora et lateraliter determinemus. *al.* per -am *i. q. consequenter, per consequens* – folgerichtig, demzufolge: CONST.

5 Melf. 2,32 p. 220,6 (ed. H. Conrad et al. 1973; a. 1231) duo comites fidem faciant vel quattuor barones aut octo milites et sic per -am sedecim burgenses probationem plenam inducant. CHRON. Albr. a. 988 p. 774,17 avia . . . regis Hugonis . . . fuit per -am filia illius Hugonis Capito, qui eqs. 2 *lex* –

10 *Prinzip*: HERIG. reg. 2,4 eadem regula est sive decenus centenum, millenum et deinceps dividat, sive centenus millenum, decenus millenum, centenum millenum et deinceps . . . , et ceteri ceteros ad hanc -am (*syn. modum*). 2,6 et ceteri ad eandem -am. *al.* ALFAN. premn. phys. 28,19 p. 138 quemadmodum . . . omnium, quae facta sunt, alia quidem propter se facta sunt, alia vero propter se et propter alia . . . , sic etiam in membris animalis hanc eandem invenies -am (PG 40,713^A ἀκολουθία).

3 *auctoritas* – Gültigkeit: ANON. geom. I 4,7 in amblygoniis . . . dicta regula non habet -am. GERB. geom. 6,6 universae regulae, quae in superioribus pythagorici . . . traditae sunt . . . , in his nihilominus eandem -am probantur retinere. 4 *causa* (*rationabilis*) – (vernünftiger) Grund: EPIST. Bonif. 64 p. 134,5 adulter . . . , quem nec sero suae inopudicitiae penituit, qua -a (*syn. qua ratione*) sibi sacerdotale officium usurpabit? WALAHFR. Gall. prol. p. 281,30 si Rhetia solummodo infra Alpes est, . . . quae -a est, ut . . . asperitatem Alpium transcendamus et non potius recto itinere Noricum usque tendamus? ALBERT. M. meteor. 3,2,5 p. 619^b,47 si aqua facit in sublimi . . . , quid -ae est, ut hoc ipsum faciat in profundo terrae? 5 *conexio* (*verborum, sententiarum*) – (syntaktische) Verknüpfung: ADALB. SAMAR. praec. dict. p. 45,15 (ed. F.-J. Schmale. 1961) cola . . . evenit, quotiens in versum diversa ponuntur nullomodo sibi per -am (sequentia R) coherentia. p. 46,2 comma . . . evenit, ubi, quantum dictum est de sententia, tantum restat per -am.

II *quod sequitur, consequens* – das was folgt, das Folgende, Folge: A *de tempore*: 1 *in univ.*: ALBERT. M. eccl. hier. 7,18 p. 794^b,14 -am' (PG 3,564^D τὰ . . . ἀκόλουθα) dictae orationis, id est, in ea redeamus, quae consequuntur ad orationem in ritu isto; alia littera, 'consequentia'. 2 *accedente notione effectus*: IOH. SCOT. praedest. 10,4 l. 90 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. L. 1978) peccatum eiusque -as in morte atque miseria constitutas. GERHON. Antichr. 1,58 p. 373,46 -as quasdam causarum malarum precedentium et effectuum pessimorum contexuimus. ALBERT. M. animal. 16,23 omnes formas substantiales . . . dicit Alexander peripateticus esse armonias aut armonias corporum -as quasdam. *v. et vol. I. p. 86,18.* B *de necessitate consequendi secundum logicam i. q. conclusio, ratiocinatio* – Folgerung, Schluß, Schlußfolgerung (t. *log. et rhet.*): 1 *in univ.*: a *strictius* (cf. p. 1533,50sqq.; in titulo libri: l. 52): CATAL. biblioth. Ruf 63 p. 187,22 Introductiones diale<c>tice modales; C-as. ALBERT. M. animal. 11,20 negativi sermones in -iis talibus convertuntur. praedicab. 1,3 p. 6^a,42 in figuris et modis -arum syllogisticarum. elench. 1,3,15 p. 584^a,15 sciendum primo, quid sit antecedens et quid consequens, et quae et quot sint -ae. p. 584^a,44 -a . . . vel argumentatio extrahitur ab habitudine antecedentis ad consequens et e converso ab habitudine consequentis ad antecedens. p. 584^b,5 simplex. p. 584^b,8 composita. p. 584^b,17 -a in ipso. p. 584^b,33 -a ex contrario. p. 584^b,40 probabilis et non necessaria. p. 584^b,41 necessaria et probabilis. metaph. 6,2,5 p. 311,39 (ed. B. Geyer. 1964) id, quod est suppositionis et -ae. *ibid. saepe.* *expressius i. q. consecutio* – Folgesatz, Nachsatz (des hypothetischen Urteils): *v. vol. I. p. 691,6.* b *latius*: BERNOLD. CONST. libell. I 5 p. 20, 22 falleris in hac

-a. HUGO HONAUG. hom. 1,3,3 (ArchHistDoctrLitt. 34 [42]. 1967. p. 137) quod ex capituli eiusdem -a probatur. *al.* 2 *modus ratiocinandi, argumentatio* – Argumentation(sweise), 'Logik': WENR. epist. 5 p. 291,29 'quem ego', inquit papa, 'anathematizavi, vos anathematizate'; -am istam nos non intellegimus. MANEG. ad Gebeh. 6 p. 321,7 absurdissima, immo nulla -cia est. c. Wolfh. capit. 14 p. 43,4 (ed. W. Hartmann.

1972) quod . . . Deus de virgine natus sit, destructa philosophorum -cia. *al.* 3 *interpretatio (congrua) – (angemessene) Auslegung*: LAMB. TUIT. Herib. 2,20 p. 1255,46 annectit *vir peritissimus* ad hanc -am (sc. de Vulg. *Ioh.* 5,14) quaedam et alia, ut illud de Pentateuco: *eqs.* CONR. HIRS. dial. 603 (ed. R. B. C. Huygens. 1970. p. 91) si literae nuda misteriorum -am annecteret *Iuvenius*. ALBERT. M. sent. 1,10,6 p. 320^a,26 per contentione et -am, quam accipit *Augustinus* ex epistola Ioannis. 4 *computatio – Berechnung*: CHRON. Albr. p. 674,44 ponimus a destructione templi usque ad incarnationem Domini annos DCXXXIV secundum auctoritates et -as, quas in suis locis invenies.

III *exemplum, norma, regula – Vorbild, Richtschnur, Regel*: A *gener.*: VITA Herm. Ios. 14 necessarium puto commonere lectorem, ne cuncta, quae de fratre nostro proponimus explicare, in -am sibi trahat. *huc spectare potest etiam exemplum infra (l.41) allatum.* B *iur.* in (ad) -am trahere i. q. *pro consuetudine habere – als Gewohnheitsrecht betrachten*: INNOC. III. registr. 1,371 p. 563,32 (ed. O. Hageneder, A. Haidacher. 1964) ne . . . , quod de mera liberalitate a vobis actum est . . . , futuris temporibus trahatur in -am. 2,164 p. 319,8 (ed. O. Hageneder et al. 1979) ne ad -am traheretur *praebenda*. CHART. Rhen. med. III 1502 hoc, quod indebite et invite fecistis, trahi in -am non volumus. CONST. III 142,3 ut nullus successorum nostrorum . . . predictam gratiam . . . nobis factam ad -ciam trahere . . . audeat. *adde*: CHART. Eberb. 197 (a. 1239) promiserunt . . . villani . . . , quod nec . . . aliquid . . . exigent . . . nec beneficium sibi factum in -am iuris trahent.

IV *singularia quaedam*: A *continuatio – Fortsetzung*: 1 *gener.*: RUP. MEDIOL. Adalb. 10 p. 10,21 detrimentum sui operis . . . afflicti -am (consequencium C) tractatus distulerunt diei sequenti *artifices*. 2 *iur. de administratione perpetua*: CONST. II 332 (a. 1240) quod . . . legitime vacare debeant universa officia ecclesie Hersueldensis exceptis quatuor principalibus, que post se -am suam trahunt. 333. B *consensus – Zustimmung, Übereinstimmung*: LAMB. TUIT. Herib. 1,5 p. 743,41 favet in id ipsum (sc. *electionem*) tota curia una -a. C *obedientia, observantia – Gehorsam, Befolgung*: CHART. march. Misn. II 577 p. 399,6 (a. 1192) ut per omnia secundum timorem Dei et monastice professionis -am abbas eligat (*ni spectat ad l.145qq.*). D *appendicium – Zubehör, 'Drum und Dran'*: CHART. Alsat. B 462 p. 291,13 (ed. A. Bruckner. 1949; dipl. Ludow. Pii spur. s. XII.) curtis dominica cum omnibus -is suis, agris videlicet ac vineis *eqs.* p. 291,29. E *actus assequendi, adeptio – Erreichung, Erlangung*: CHART. Pomm. 467 (ed. K. Conrad. 1970; a. 1248) pro quorum (*caelestium*) -a nostri progenitores . . . claustrum . . . fundaverunt.

* *consequito, -are. (con)sequi – (nach)folgen*: PAUL. ALBAR. carm. 9,40 quem (*Danielem*) bini Dierum Verba biblique corusci -ant (*de bibliotheca*).

consequor, -secutus sum, -i. script.: cun-: p. 1538,50.52. cum-: TRACT. Ebor. II add. p. 128,13 (ed. K. Pellens. 1966) cumsequeretur. -ecuntur: p. 1536,46. -quut(us): p. 1537,21. 55.67. 1538,13.54. *adde* LEX Baiuv. 15,8 (*var. l.*). -qutus: p. 1537,57. -que-: TRAD. Ratisb. 41 -quebatur. v. et l. 55. *form.*: *praes. inf.* -ier: p. 1538,3. ?*perf. coni.* -sequerit: p. 1538,65. *coniug. I.*: p. 1536,69. 1537,72. 1540,17. *act.*: p. 1537,72. 1538,4.8. v. et vol. I. p. 203,69. *adde* FORM. Senon. I 27.44. cf. l. 59. *sensu pass.*: p. 1537,41.69. 1538,18. 30.33. 1540,12sq. 1541,21sq. *usu refl.*: p. 1536,33.42sq. 64. 1539,38. *struct. c. dat.*: p. 1537,4.1539,3. cf. p. 1541,38sq. 65sq.

I *sequi, prosequi – folgen, nachfolgen* (cf. GLOSS. I 10,37 St.-S. -ti sunt gafolgete sint. IV 48,23 -or nahuolego. *al.*): A *proprie*: CAND. FULD. Eigil. II 17,10 turba . . . ordinis . . . post terga minoris -itur. BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 287,31 hos (*episcopos*) et vestigio Trevirensis archiepiscopus . . . festinus nimis -itur. *de piscibus i. q. examine comitari – umschwärmen*: ALBERT. M. animal. 6,79 saepe videntur -entes (p. 568^b,28 ἀκολουθοῦσιν) unam feminam XIII aut XIV ma-

res (sc. *cyprinorum*). B *in imag.*: 1 *in univ.*: CARM. biblioth. 3,172 quam (*Ruth*) Iob eximiae -itur fidei. ALCUIN. carm. 69,106 quem (*librum iudicum*) Ruth -itur femina clara satis.

2 *accedente notione obsequendi i. q. sectari – Gefolgschaft leisten*: EPIST. Worm. I 2 p. 16,25 E. preposito . . . abnegatis omnibus Deum -enti. C *translate*: 1 *de tempore, successione*:

a *subi. homines*: BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 295,49 quem (sc. *patriarcham mortuum*) Augustensis episcopus non minus infeliciter est -tus. b *subi. res (saepius*

accedente notione effectus): a *gener.*: ARBEO Corb. 22 p. 213,18 quo facto divina -ta est vindicta. AUDRAD. carm. 3 prol. 22 horum (*sanctorum*) . . . preces semper sententia vitae -itur. IOH. SCOT. praedest. 16,5 l. 173 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. L. 1978) malum est inordinatus aspectus (sc. *solis*)

et ipsa, quae -itur, perturbatio (sc. *oculorum*). *al. v. et p. 1534,39. remissius i. q. evenire – sich ereignen, erfolgen*: HERM. CARINTH. essent. 2 p. 164,24 (ed. Ch. Burnett. 1982; a. 1143) sacre tradunt historie a prima mundi conditione . . . universale diluvium -tum (prosecutum C). p. 164,29 nec multo

post . . . -te sunt . . . exustiones due. β *philos., theol., natur.*: ALFAN. premn. phys. 3,12 p. 54 in intellegibilibus unio quidem fit, sed permutatio non -itur (sequitur AB; PG 40,596^A παρακολουθεῖ). 29,3 p. 110 operationes . . . I a u s

vel vituperatio -itur (PG 40,719^A ἐπακολουθεῖν; 40,2 p. 127 non . . . voluntarie dicerentur agi . . . , quae -itur [PG 40,767^A ἐπεταί] l. v. v.). HERM. CARINTH. essent. 1 p. 84,22 (ed. Ch. Burnett. 1982) infert diversitas seditionem,

quam quandoque alterius partis incrementum, alterius detrimentum -i necesse est. ALBERT. M. metaph. 1,1,2 p. 4,88 (ed. B. Geyer. 1960) solum ens simplex est et primum et subiectum, et alia -untur ad ipsum sicut partes et passionem eius. *saep.* *usu refl.*: ALBERT. M. eth. comm. 89 p. 80,81 (ed. W. Kübel. 1968/72) ad ostendendum, qualiter -untur se partes

animae ad invicem. 2 *de ordine, serie*: a *conspirationis*: ALFAN. premn. phys. 2,88 p. 44 -itur (PG 40,577^A ἐξής) . . . , ut Manichaeorum sententiam perscrutemur. cf. l. 2sq. b

mus. et math.: MUS. ENCHIR. add. A I 492 (ed. H. Schmid. 1981. p. 205) si post primam seriem assumpseris terciam . . . , intelleges cantilenas has magis ab specie in speciem transformari, quam si continuatim alteram -atur. B I 3 (p. 214) quare non . . . diversae voces . . . sibi assentiunt vel in unum

canendo vel altera post alteram -endo? *usu refl.*: MUS. ENCHIR. 1,10 (ed. H. Schmid. 1981. p. 4) ut semper quattuor et quattuor *phthongi* eiusdem conditionis sese -antur. 12,4 (p. 34). SCHOL. enchir. 1,52 (ed. cit. p. 63). 1,158 (p. 73) dum sese nova semper iteratione -cuntur (-entur, -antur *var. l.*) *soni*. HERIG. reg. 2,19 oportet . . . non ignorare omnes in abaco

lineas ordinatim sese -entes decuplo aut superari aut superare. 3 *de conclusione, ratione i. q. effici, colligi – sich (als logische Folge) ergeben, resultieren* (cf. GLOSS. II 80,72 St.-S. quid -atur i. quis exitus ufgang): ALFAN. premn. phys. 2, 27 p. 30 quod -itur (PG 40,548^B τὸ ἐπαγόμενον), non erit

manifestum. 3,14 p. 54 *necessario* -itur (PG 40,596^A παρακολουθεῖ), quod *eqs.* (7,16 p. 78 n. -itur [PG 40,644^B ἐπηκολούθησε], ut *eqs.* HERM. CARINTH. essent. 1 p. 108,13 [ed. Ch. Burnett. 1982] ut n. -atur omne individuum

constare ex materia et forma). ALBERT. M. metaph. 11,3,3 p. 538,5 (ed. B. Geyer. 1964) cum dicitur caeli motus esse propter salutem sui esse, statim scitur, quod caelum movetur

propter seipsum, licet hoc -atur, quod universa salvantur in motu ipsius. *al. cf. p. 1537,11sq. refl. i. q. se mutuo continere – sich gegenseitig bedingen*: ALBERT. M. veget. 1,21

sensum non habentia non sunt animalia neque viva neque animata, quia ista se -untur. 4 *de coniunctione, adiunctione i. q. accedere (ad), concomitari – begleiten(d dazukommen), einhergehen (mit)*: MUS. ENCHIR. 18,30 (ed. H. Schmid. 1981. p. 53) ubi simul cum voce principali organalis vox -atur

(-itur, est *var. l.*). ARS med. 8 p. 430,31 caput ulceribus completur, -ater (*sic*) etiam dentium dolor. CHART. Alsat. 20 p. 25,4 ingressum . . . eius (sc. *dominae Bernheidis in monasterium*) bona subscripta -entur. ALBERT. M. veget. 3,67

odor . . . est quiddam saporem -ens. 5 *de approbatione*, [Antony]

congruentia i. q. consentire – entsprechen, übereinstimmen: a subi. homines i. q. consensu accedere – sich anschließen, zustimmen: ARBEO Corb. 25 quibus dictis libentissimo animo factis -tus est princeps. THIETM. chron. 7,12 talia loquentem maxima presentium turba -itur. VITA Burch. Worm. prol. p. 832,27 hoc verum esse -or. b subi. res i. q. se accommodare (ad) – sich richten (nach): HERM. CARINTH. essent. 1 p. 148,21 (ed. Ch. Burnett. 1982; a. 1143) inter diversa musice genera tanta vis amoris interest, ut altero commoto alterum promptissime -ens in quoslibet motus facillime inducatur. v. et p. 1222,46. c impers. i. q. convenit, congruit – es paßt zusammen, ist (in sich) stimmig (cf. GLOSS. IV 300,22 St.-S. non capit prophetam perire, id est non -itur, i. niki-limfit): RATHER. Mar. 7 l. 287 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLVI. 1976. p. 152) iustum iniustitiam diligere non -itur posse. GERHOF. (?) tract. I 67 (ArchHistDoctrLitt. 32 [40]. 1965. p. 151) si ... Pater est in Filio, idem est Pater qui Filius; non -itur.

II persequi, exsequi – verfolgen: A proprie: LEX Baiuv. 22,8 si apes, id est examen alicuius ... in alterius nemoris arborem intraverit et ille -tus (-quutus, secutus var. l.) fuerit eqs. 22,10 ille alius, si ... dicit suum -tus (-tum var. l.) fuisse. HEINR. TEG. Quir. II 1 (ArchÖstGesch. 133. 1983. p. 259) campanam ... raptam in suam possessionem ... transtulerat clericus quidam; ... fratres eo remoto consecuties (ed.; leg. -ti es, ut vid.) suum reducant. B translate: 1 de actione iudiciali: a in ius vocare – belangen: LEX Sal. Merov. 113 l. 17 ille, qui -tus est. fort. huc spectat: LEX Sal. Merov. 51,1 antequam eum per legem habeat admallatum aut -tum, quod ei in mallo fidem fecisset. b consilere (in) – verfahren, vorgehen (gegen): LEX Sal. Merov. 113 l. 46 legibus -tus super illum (qui male fecit) ... graphio. CONST. I 140,3 (a. 1152) si quis alium ... vulneraverit ..., iudex in causa ipsum et res eius secundum rigorem iustitiae strictius -atur. c ?convincere – überführen: v. l. 29. p. 1539,1. 2 de cura continua i. q. colere, tueri, observare – sich angelegen sein lassen, aufrechterhalten, einhalten: CHART. Sangall. A 208 (a. 784/812) heredes ipsius (Cunzonis) placitum conductum absque ulla contradictione -antur. HERM. CARINTH. essent. 2 p. 150,3 (ed. Ch. Burnett. 1982) multa ... studia ... in his ... consumpta nec ulli ad integritatis evidentiam -ta videmus. CONST. II 395,2 rex ... promisit ... dictum imperium et iura ipsius -i et manutene et fideliter gubernare. 3 de disputatione i. q. pertractare – eingehen (auf), behandeln: HERM. CARINTH. essent. 2 p. 172,28 (ed. Ch. Burnett. 1982; a. 1143) cuius (secundariae generationis) meritum non iniuste -i videamur, si eqs.

III assequi, nancisci – einholen, erreichen, finden: A proprie: 1 strictius: CONC. Karol. 16A,3 si quis ... subpellectilia abstulerit ... et eo fugiente in curtem vel extra curtem hic, cui damnum inferebat, -itur et interfecerit eqs. VISIO Godesc. B 14 (ed. E. Assmann. 1979) comites ... insecuti et tandem -ti sumus. investigare – ausfindig machen: LEX Sal. Merov. 37,1 si quis bovem ... in furtum perdiderit et eum, dum per vestigium sequitur, -tus fuerit (-quutus invenerit A1) usque in tres noctes eqs. (inde LEX Sal. Pipp. 62,1 si ... dum vestigio sequitur, -tus [-quutus D7] fuerit). 2 latius i. q. attingere – ertasten: WILH. SALIC. chirurg. 1,1 p. 304^B medicus cum suo tactu -itur os capitis (ibid. iterum; item p. 304^E). B translate: 1 subi. anim. i. q. adipisci, impetrare, accipere, recipere – erlangen, gewinnen, erringen, empfangen, erhalten, bekommen (cf. GLOSS. I 749,68 St.-S. -tus sum givuan. II 156,3 -ta fuerat ginomanuas. II 235,62 -untur keuinnent): a obi. res incorpor.: a in univ. (accedente notione adimpletionis: p. 1538,15): PASS. Afrae I 3 per quam (passionem) credo me remissionem peccatorum meorum esse -quuturam (-tura A). LEG. Wisig. 4,2,17 sacri baptismatis gratiam (sim. BEDA hist. eccl. 2,14 p. 114,8. HRABAN. epist. fragm. p. 522,22 non -to Christi baptismo. al.). FORM. Marculfi 1,27 (ed. A. Uddholm. 1962) quasi abba vester ... eidem (episcopo) servo suo per forcia tullisset ... et nulla iusticia cum eodem ex hoc -ere (-are A1) possit (cf.

DIPL. Richenzae 2 p. 229,25 ut iusticiam -retur. al.). COD. Lauresh. 429 ut veniam delictorum meorum -i merear (cf. HROTSV. Gong. 554 spero te posse ... -ier v. al.). CHART. Sangall. A 24 ut unusquisque ... eterna praemia -ere studeat (sim. DIPL. Arnulfi 146 p. 222,27 aeternae beatitudinis mercedem. al.). WILLIB. Bonif. 8 p. 54,28 tam corporum quam ... mentium remedium. ARBEO Emm. 7 p. 37,5 ut ... gloriosam ... -ret (-retur var. l.) mortem. FLOR. LUGD. carm. 8,10,4 claros triumphos -or. AGOB. imag. 16 l. 25 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. LII. 1981. p. 166) non ... elevationem -ta ... est domus eius (Gedeonis), sed eversionem. CHART. Rhen. inf. I 211 ego Anno secundus nullis quamvis meritis -quutus episcopii tamen dignitate praeditus. EGINO epist. 1 p. 443,30 novit fraternitatis vestrae discretio, quibus pacis ... promissionibus simus revocati, nec tamen a promittentibus -ti. HILDEG. vit. mer. 4,30 nec gloriam nec honorem sapientum ... -itur, sed molestam abiectionem. OTTO SANBLAS. chron. 20 p. 25,33 cesar ... hac utinam non -ta victoria potitus eqs. ALBERT. M. div. nom. 7,12 p. 346,41 (ed. P. Simon. 1972) 'nescit -i (PG 3,868^C τυχεῖν) neque vult' sapientia daemnum bonum, 'quod' naturaliter 'desiderat'. persaepe. v. et p. 1513,68. 1514,3. in malam partem i. q. sentire, pati – zu spüren bekommen, erleiden: ARBEO Corb. 10 p. 198,1 damnatorum ... huius paene (sc. suspensionis) -entium finem. GODEFR. VINDOC. libell. VIII (MG Lib. Lit. II p. 700,27) qui ... pro divino misterio munus exigit, ... Naaman Siri lepram -itur. v. et l. 10,17. B mente percipere, intellegere – sich geistig aneignen, erfassen: DIMENS. MONOCH. 1 (VeröffMusHistKommBAW. VII. 1989. p. 14) ut facilius caeterorum generum mensura possit -i, primum scribatur mensura diatonici. ANON. geom. I 4 praef. p. 336,9sq. quam (geometriam) ... -i potis erit, qui in ea infatigabili sudaverit studio; quae ut facilius ... -atur a studiosis eqs. GUIDO ARET. prol. antiph. 29 (Div. Mus. Art. A III. 1975) dum cantandi scientiam, quam -i (sequi var. l.) numquam possunt, labore assiduo ... persequuntur. coniectura assequi – erschließen, folgern: HERM. CARINTH. essent. 2 p. 194,6 (ed. Ch. Burnett. 1982; a. 1143) formas in genituram ex essentia advenire -ti sumus. γ (ex)aequare – gleichkommen: CONR. HIRS. dial. 1777 (ed. R. B. C. Huygens. 1970. p. 128) dum minus idonei sumus artis eorum (inventorum disciplinarum) -endae. b obi. res corpor. (fere usu publ. et iur.): a in univ. (accedente notione concessionis: l. 49,60): LEG. Burgund. const. I 1,2 illi, qui ... portiones suas fuerant -ti. LEG. Wisig. 9,1,14 si quis fugitivum comprehenderit, ... unum solidum pro beneficio -atur (accipiat V16). 11,1,5. al. LEX Baiuv. 15,1 mercedem ... pro custodia. CONC. Karol. 19^G,10 episcopalia a ... metropolitano episcopo. 38,51 si voluissent traditiones parentum suorum -i heredes. AGNELL. lib. pont. 60 p. 320,41 (epist. papae) notarii ... cun-antur ... c o m m o d a sibi ... deputata (p. 321,5 archidiaconus ... c. ... percipiat, sicut eos, qui ante eum fuerunt, claruerit cun-tos). DIPL. Ludow. Germ. 98 de rebus terrenis, quas divina sumus largitate -ti (item 99 -quuti. DIPL. Arnulfi 106. sim. al.). DIPL. Merov. III A 52 p. 170,17 (spur.) victum ac vestitum. ANNALISTA Saxo a. 1009 p. 660,31sq. cum ... nichil ab eo (rege) -tus fuisset pauper ... , ut aliquid mercedis -retur, precatur. DIPL. Frid. I. 555 p. 18,37 (ed. H. Appelt. 1985) de omnibus, que ipsi (fideles) ab imperio tenent et que in posterum ab imperio -entur. CHART. Heist. 164 p. 242,9 solucionem debita. saepe. B conquirere, comparare – an sich bringen, erwerben: LEG. Wisig. 4,2,15 maritus si cum servis uxoris sue aliquid adquisierit vel in expeditione aliquid lucris fuerit -tus (convexatus R1). EDICT. Roth. 375 si gastaldius ... aliquid per gairethinx ... conquesierit (-sequerit 5). CAPIT. reg. Franc. 82,7 hoc, quod furto -tus est latro. DIPL. Heinr. II. 353 p. 452,15 nos praefatum monasterium ... iuste et legaliter -ti sumus. BERNOLD. CONST. libell. XVI p. 160,13 quem (librum) et nos libentissime videremus, -remur (syn. adquiremus). al. c obi. homines i. q. (ad iudicium) adducere – aufreiben, beibringen: v. vol. I. p. 203,69. fort. huc spectat: LEX Sal. Merov. 113 l. 53 agens et qui mallat ipsum ad

[Antony]

nos adducant et adtrutionis secundum legem -tus habuerit. 2 *subi. res i. q. contingere, affligere, opprimere* – (be)treffen, ereilen, hereinbrechen (über): VITA Corb. 16 divina -ta est illi (illum var. l.) . . . vindicta. PETR. DAM. grat. 29 p. 58,23 imperite disputantes quanta -atur absurditas. VITA Heinr. IV. 3 p. 17,16 videte, ne transgressores promissae fidei fiat; alioquin, quid -atur vos, ipsi nostis. HELM. chron. 14 p. 30,2 possessiones illas desolacio in brevi -ta est (15 p. 31,13).

adi.: 1. **consequens**, -entis. I (sub)sequens – (unmittelbar) folgend: A de tempore, successione: 1 in univ.: THIETM. chron. 3,7 in -i anno. 6,69 in -i nocte. OTTO FRISING. gest. 2,40 p. 147,11 sequenti (-i A) luce. v. et p. 1533,33. 2 *accedente notione effectus*: IOH. SCOT. praedest. 16,5 l. 151 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. L. 1978) cum -em habet iustam damnationem *divini praecepti transgressio*. ALFAN. premn. phys. 18,10 p. 99 quae (delectationes) indigentiae sunt repleti-vae et quae nec omnino afflictionem habent praecedentem vel -em (PG 40,680C ἐπομένῃ) vel oppositam. 19,27 p. 102 quod . . . delectationum hos actus (sc. tactum, gustum etc.) inquit (PG 40,685B παροπομένων) species sint duae. ALBERT. M. phys. 5,1,6 p. 369^a,6 non esset motus aliquis primus nec -s. animal. 9,107 idem est motor, qui movet ad formam, et qui movet ad omnia ea, quae sunt -ia ad ipsam eqs. metaph. 1,1,2 p. 4,87 (ed. B. Geyer. 1960) nulla ipsarum (processionum divinarum) est absolute prima nisi ens, et omnes sunt ad ens -es. *ibid.* al. v. et p. 1198,68. B de ordine, serie: 1 gramm.: GODESC. SAXO gramm. 1,14 p. 373,21 declarat . . . 'cibus' -s nominativus, quod . . . per nominativum sit praecedens resolvendus accusativus (spectat ad Vulg. Is. 9,5). 2 mus.: MUS. ENCHIR. 18,16 (ed. H. Schmid. 1981. p. 52) in sequentibus (-bus, subsequentibus var. l.) his commatibus 'eqs.' 3 *philos. et natur. i. q. adiacens, contiguus* – sich (unmittelbar) anschließend, angrenzend: HERM. CARINTH. essent. 1 p. 120,10 (ed. Ch. Burnett. 1982; a. 1143) opposite nature opposita elegerunt loca, -es in proximis successerunt. ALBERT. M. animal. 3,71 ossa . . . , quae sunt in corporibus animalium, -ia (p. 516^a,8 συννηγμένα) sunt ad invicem et non continua sicut nervi et venae. 4,72 habet alas pinnularum -es se (p. 532^b,23 πικνά) in corpore suo multas tyrys. C de conclusione, ratione i. q. consecretaneus, consecretarius – folgerichtig, (in sich) schlüssig (t. t. log. et rhet.): 1 in univ.: HRABAN. inst. cler. 3,20 p. 228,10 per hanc (dialecticam) argumentamur et invenimus, quid sit -s, quid non -s et quid repugnans in rerum natura. 2 -s est (pendet enunt. vel acc. c. inf.; cf. l. 70) i. q. sequitur – es folgt (daraus), es ist logisch: HRABAN. hom. II 8 p. 149^D neque . . . -s est, ut, qui maiora fecisse probatur, minora facere nequiverit. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 106,30 (ed. Ch. Burnett. 1982) rerum species formas esse -s est. ALBERT. M. miss. 2,8,5 p. 59^b,37 si articulus est Christum esse incarnatum, -s est, ut de aliqua matre incarnatus sit. p. 59^b,42 si credo vitam aeternam, -s est, quod eqs. al. D de coniunctione, adiunctione i. q. accedens, proprius – hinzukommend, (da)zugehörig: FUND. ASCOV. (MGScript. XV p. 995,33; s. XII.) curtim dominicalem cum . . . domorum areis X et VIII frumenti plaustratis cum -i iure.

II *conveniēns, congruus, rectus* – angemessen, angebracht, recht (und billig): A in univ.: CONSUE. Trev. 54 (Corp. Consuet. Monast. VII/3. 1984. p. 310,6) matutinas laudes -i ordine psallere. CONR. HIRS. dial. 1278 (ed. R. B. C. Huygens. 1970. p. 112) opus debito carens ordine, ubi pulchrae materiae propositae -s sententiarum ordo non responderet. B -s est: 1 *absol.*: A usu communi: DIPL. Frid. I. 611 (ed. H. Appelt. 1985) ita dispensare volumus, ut, iuxta quod -s est, fidelium petitiones benigna semper auctoritate firmemus. b in approbatione, consensu vice adv. i. q. recte, sane, nimirum – ganz recht, natürlich, selbstverständlich: HROTSV. Gall. I 1,8 reor investigandum, an filia praebeat assensum : -s est. 1,10. II 5,7 nos . . . Deo . . . commendemus : -s est. Abr. 9,4. ellipt.: HROTSV. Sap. 1,5 decet tui personam praecavere : -s. 2 *pendet enunt. vel (acc. c.) inf.* (cf. l. 44): LEG. Wisig. 6,2,2 p. 258,1 non est -s (sequens E1), ut latens veritas mendacio investigetur. AGOB. epist. 13,3 non est -s,

immo valde iniustum est, ut eqs. SIGEB. GEMBL. invest. 169 (DtArch. 33. 1977. p. 79) congruum fuit et -s, ut rex . . . investiat et intronizet episcopum. ALBERT. M. meteor. 3,2,1 nunc . . . -s est dicere de terrae motu. al.

5 III *accidens, opprimens* – eintreffend, hereinbrechend: ALFAN. premn. phys. 30,10 p. 112 non . . . similiter obumbrant pericula expectata et -ia (PG 40,721^B ἐπαγόμενα).

2. **consequendus**, -a, -um. *conquirendus, comparandus* – zu gewinnen(d), zu erwerben(d): CHART. Lux. IV 529 p. 625,8 (a. 1280) prout bona consistencia sunt in essentia mobili et non mobili, consecuta et -a.

3. **consecutus**, -a, -um. *conquisitus, comparatus* – gewonnen, erworben: v. l. 11.

subst.: 1. **consequens**, -entis m. *sectator, comes* – Gefolgsmann, Begleiter: CHRON. Pol. 1,3 Pumpil a regno expulsus tantam a muribus persecutionem patiebatur, quod ob hoc a suis -bus (-quantibus Z, persequentibus H) in insulam transportatus . . . sit. *remissius i. qui subsequitur, postveniens* – einer der folgt, (noch) Nachkommender: THIETM. chron. 7,22 hunc (antistitem) cum victores . . . eminens viderunt, de -bus timidi primo fugerunt.

2. **consequens**, -entis et **consequentia**, -ium n. *quod (sub)sequitur, sequens, sequentia* – das Folgende, Folge: 1 de tempore, successione: a in univ.: v. p. 1534,40. *processus* – (Ver-)Lauf: CHART. Naumb. 321 p. 303,15 (a. 1184) ne unquam per -ia (consequentia-m ed.) temporis alicui veniat in questionem et in dubium (397 p. 359,5 per -ia temporum. cf. p. 1533,33sq.). b *accedente notione effectus*: a gener.: THIETM. chron. 4,67 cum . . . quendam clericum . . . laqueo suspensum esse conperierit *Huswardus*, nobis omnibus et antecessis ac -s intimavit. b *philos., theol., natur.*: ALBERT. M. sent. 1,5,3 p. 178^a,28 de omni -e generationem possum dicere, quod per se vel ex -i generatur. phys. 5,1,6 p. 368^b,36 ubi . . . non est primum, ibi non est immediatum -s ex illo primo. metaph. 1,1,1 p. 2,27 (ed. B. Geyer. 1960) *causa* primaria non fundatur in aliquo, sed est fundamentum omnium -ium. 5,4^{capit.} de -bus ens. *ibid.* al. ex -i vel per -s i. q. *secundum consequentiam, ratione consequentiae* – gemäß der (inneren, zwangsläufigen) Ab-, Aufeinander-Folge, als Folge (sed cf. p. 1541,7.10sq.). ALBERT. M. sent. 1,5,3 p. 178^a,31 essentia divina vel per se vel ex -i generatur, quod falsum est. p. 178^b,16 actus generationis vel per se vel per -s vel per accidens. *ibid.* al. v. et l. 33. 2 de ordine, serie: a *conscriptio*: OTTO FRISING. gest. 2,25 p. 129,18 quamvis et alium predictae auctoritati prophetae (sc. Vulg. psalm. 17,26sq.) precedentia et -ia (sequentia A) generent sensum eqs. in -bus (-i) i. q. *in posteris, infra* – im folgenden, (weiter) unten: AGOB. dogma Fel. 6 l. 11 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. LII. 1981. p. 77) sicut liquido in -bus . . . apparerit. GERB. geom. 4,2 quae (figurae planae) singulae . . . in -bus (sequentibus var. l.) apertius describuntur. DIPL. Heinr. III. 213 p. 284,16 infra terminos, quos in -i nominamus. ALBERT. M. metaph. 1,1,1 p. 3,13 (ed. B. Geyer. 1960) sicut in -bus (sequentibus var. l.; opp. in praehabitis) docebimus. al. b mus.: IOH. GARL. mus. mens. 12,7 (ArchMusWiss. Beih. X. 1972) prima pars dicitur antecedens, secunda vero -s. c *philos. et natur. i. quod adiacet, coniungitur* – das sich (unmittelbar) anschließende: ALBERT. M. phys. 6,1,1 p. 405^b,16 si continuum et quod tangitur et -s (p. 231^a,21 ἐφ' ἑξῆς) bene . . . diffinita sint eqs. *ibid.* al. 3 de conclusione, ratione: a in univ. i. q. *consecutio, assumptio, illatio* – Folge(satz), Nachsatz (des hypothetischen Urteils), (Schluß-)Folgerung (t. t. log. et rhet.): EPIST. Ratisb. 24 p. 355,8 unius -s est alterius repugnans. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 138,8 (ed. Ch. Burnett. 1982) ex cuiusmodi . . . antecedente huiusmodi -s sumant. IDUNG. PRUF. dial. 2,29 (ed. R. B. C. Huygens. 1980. p. 136) in premissa similitudine, ubi -s adaptatur antecedenti. ALBERT. M. cael. hier. 1,1 p. 8^b,21 antecedentia et -ia fidem. eth. comm. 12 p. 10,17 (ed. W. Kübel. 1972) -s, quod est conclusio intenta. elench. 1,3,1 p. 558^a,34 identitas est causa apparentiae in fallacia -is (p. 559^a,25sq. f. -is a destructione antecedentis; . . . f. -is a positione -is. 1,3,12 p. 579^b,7sq.).

[Antony]

1,3,16^{capit.} de f. -is et modis eius. *al. cf. l.9.* 1,3,15 p. 584^a,45 -s ... est id, quod ... infertur ex antecedente. *summ. theol.* I 1,5,3 p. 19,48sq. (ed. D. Siedler. 1978) in omni scientia, in qua est antecedens et medium et -s, medium potest argui ex antecedente et -s ex medio et antecedente. *ibid. saepe. v. et p. 1533,56. 1534,56.58. vol. I. p. 691,8sq.* ex -i vel secundum -s: ALBERT. M. *elench.* 1,3,10 p. 576^b,2 contradictio ex -i (1,3,11 p. 578^a,40. *al.*) 1,3,16 p. 585^b,6 his praelibatis ... de fallacia secundum -s. p. 585^b,7 elenchus, qui est secundum -s (p. 167^b,1 παρὰ τὸ ἐπόμενον). **b** per -s i. q. *consequenter, sequaciter, ex eo – demzufolge, demnach, folglich, infolgedessen* (sed cf. p. 1540,375sq.). CHART. Hall. 226 p. 216,16 (a. 1236) fidelis ... et iustus est, qui regnum Dei querentibus primo loco affutura omnia per -s repromisit (cf. *Vulg. Matth.* 6,33). p. 217,10 prepositum ... in ... molendini et per -s omnium predictorum possessionem ... induximus. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 84,24 digiti ... sunt, super quos tamquam super bases suas stabiliuntur crura et coxae et per -s tota avis. ALBERT. M. *veget.* 1,41 masculinum ... est durius et siccus et per -s asperius in tactu. *al.*

3. consecuta, -orum n. *conquisita, comparata – das Gewonnene, Erworbene:* RHYTHM. 150,125,2 cuncta male -a ... distribuere egenis ... curabimus.

adv. consequenter. I subsequenter – in der Folge, im Anschluß (daran): A de tempore, successionem (saepius accedente notione effectus): 1 gener.: a in univ. i. q. *deinde, tum, postea – darauf(hin), (so)dann, danach:* BEDA hist. eccl. 5,11 p. 301,30 ut ... haberet in promptu reliquias sanctorum ...; quibusque ... depositis -r ... singula quaeque loca dedicaret *Uilbrord.* CAND. FULD. Eigil. I 19 effossa ... terra operis magistri -r fundamenta ponebant. OTTO FRISING. chron. 2,17 p. 88,3 successit Xerses et rursum post illum Xerses et deinde Sogdianus et sic -r (sequenter B1) Darius. ORD. coron. imp. 15,15 dat ei (imperator) osculum pontifex; -r dat ei sceptrum. CHART. Salem. 125 fidem dedit et -r iuramento firmavit, quod eqs. ALBERT. M. *veget.* 4,162 mirobolani ... cum primum apparent formati in arbore, sunt fructus dulces, et -r fiunt pontici. *saepe. c. dat. fere vice praep. i. q. post – nach* (cf. l.65): ANNAL. Mett. a. 830 p. 96,29 Pippinum ... regem primo ... ad Parisiacam urbem ... adduxerunt insidiatores, cui -r et, (et postea B1) Hlotharium venire fecerunt. **b** expressius i. q. *statim, ilico – sogleich, auf der Stelle* (cf. GLOSS. II 235,46 St.-S. -r sâr): VITA Rimb. 2 qualiter primo ei (Ansgario) cognitus sit et -r ascitus. **c** remissius i. q. *iam, proinde – nun(mehr), denn:* GODESC. SAXO theol. 6 p. 144,23 quam ... disputationem ... quisquis ... legit, simul etiam -r intellegit, quod eqs. *al.* VITA Rimb. 6 p. 84,37 sic -r confidamus, quia ... ex adiutorio divino bonum opus erit in perfectione. REGINO chron. a. 741 p. 40,26 ubi iste (libellus) finitur, ille -r initium capit. **2** *philos., theol., natur. i. q. secundum consequentiam, ratione consequentiae – gemäß der (inneren, zwangsläufigen Ab-, Aufeinander-)Folge, als Folge:* ALFAN. premn. phys. 1,6 p. 6 corporis desideria ... existentia ... animalis quidem principaliter, hominis vero -r, quoniam et animal est homo. 2,62 p. 38 vita ... innata est animae, corpori vero -r (PG 40,564^c κατὰ μέθεξιν). 40,12 p. 130 matre non bene diætata et nutrita, -r (PG 40,772^a ἀκολούθως), quae generat, corporibus distemperata ... nascuntur. ALBERT. M. phys. 5,2,3 p. 381^a,17 -r (p. 226^b,34 ἐφεξῆς) ... est, quod, cum sit solum post id, quod est eius principium ... nullum habet medium, quod sit de numero eorum, quae sunt eiusdem generis cum ipso principio suo. p. 381^a,39sq. omne ... quod est alicui -r, et secundum aliquem modum -r est, et oportet, quod sit posterius illo, ex quo accipit -r esse. *ibid. al. c. dat.* (cf. l.38): v. l.64. **B** de ordine, serie: 1 in univ.: a *conscriptio* i. q. *in consequentibus – im folgenden:* HRABAN. hom. II 8 p. 148^d sicut ipse (apostolus) -r exposuit dicens: 'eqs.' CHART. Naumb. 391 p. 350,10 de redditibus et eorum differentiis -r annotatis. CHART. cell. Paulin. 62 p. 75,19 decimas, quae -r subscriptae sunt. CHART. Sangall. B 493 p. 358,21 testes ... qui viderunt et interfuerunt, -r sunt subnotati. *al.*

neumarum: IOH. GARL. mus. mens. 4,2 (ArchMusWiss. Beih. X. 1972) tres figurae ligatae ad invicem in principio et in posterum, (-r P) cum duabus et duabus ligatis. **b** *philos. et natur. i. q. cohaerenter – (unmittelbar) an(einander)schließend:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 83,2 huic ... ossi (sc. coxae) -r colligantur duo focilia cruris. ALBERT. M. phys. 5,2,3 p. 381^a,37sq. si casa stat inter duas domos -r existentes, nihilominus -r sunt adhuc. **2** *deinceps, ordine – der Reihe nach, nacheinander:* MUS. ENCHIR. 13,4 (ed. H. Schmid. 1981. p. 37) dictum ... , quotis locis voces ab invicem distantes singulas -r simphonias reddant. ALFAN. premn. phys. 1,15 p. 8 iterum -r (PG 40,509^a ἐξῆς) a plantis ad animalia procedens ... ad mobilem et sensibilem pervenit naturam Creator. MARIAN. chron. a. m. 2350 Castor chronographus ... -r persequens reges Argi ab Inacho usque in Sthenelum. *al.* **C** de conclusione, ratione i. q. *per consequens, sequaciter, secundum rationem, ex eo – (in) folgerichtig(er) Weise, folglich, demzufolge, infolgedessen:* LEG. Wisig. 1,1,4 erit -r (conquenter R1) ... lator iuris ... mores eloquiis anteponeus. IOH. SCOT. praedest. 3,2 l. 70 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. L. 1978) si ... divina natura summa omnium, quae sunt, causa multiplex ... creditur, -r necesse est eqs. EPIST. Ratisb. app. 1 p. 368,26 aut fratrem me estimare et non alienum, aut -r dicam, quia mediator noster gratis mortuus est. ALBERT. M. lin. 4 p. 474^b,10sq. uno ... istorum (sc. linea, planum, corpus) ente indivisibili oportet, quod -r omnia alia sint indivisibilia, propter hoc, quod, si unum istorum dividitur, utrumque aliorum -r sequitur dividi. *al.*

II apte, convenienter – passend, angemessen (cf. GLOSS. I 274,16 St.-S. -r kilimflilho): BEDA hist. eccl. 5,2 p. 284,11 cum in omnibus -r responderet *mutus*. temp. rat. 6,64 de ... singulis suo loco -ius ... exponemus. SIGEB. GEMBL. apol. 7 (MG Lib. Lit. II p. 444,37) nihil -ius inferri video quam illud apostoli: 'eqs.' fort. *huc spectat:* GLOSS. p. 80,11 M. (ed. H. Mayer, Ahd. Glossen: Nachträge. 1974) -r adallho.

***consermocinatio, -onis f.** *confabulatio, colloquium – Gespräch, Unterredung:* ARNOLD. RATISB. Emm. praef. p. 547,16 inter familiares ... -es.

1. consero, -sevi, -situm, -ere. script.: -suevi: l.44. -sutus: l.50. *form.* -satus: l.70. *occurrit fere formis partic. perf. de confusione c. 2. conserere v. p. 1544,355sq. 58sq.*

1 *osserere, complantare – besäen, bepflanzen, besetzen* (cf. GLOSS. I 489,26 St.-S. -tum kimbitot. 546,18 -suevi [cf. p. 1544,37] ea kisazta ih dei. 553,18 -te kiflanzotiu. 553,31 -te kiulolahan. II 631,27 -ere pisezan. *al.*): **a** *proprie* (-r *remissius i. q. vestitus, tectus – bewachsen, bestanden, e. g. l. 515q. 55*): **a** *seq. abl.* ERMOLD. Ludow. 3,586 locus ... -tus arboribus (CHART. archiep. Magd. 374 que [area] -suta erat. v. et p. 1543,3). UFFING. Ida 1,3 ad locum ... amoenis n e m o r i b u s -tum (MIRAC. Donat. [MGScript. XIV p. 178,2] n. -tus mons). TRAD. Biburg. 32 vineis. HEINR. TEG. advoc. 1 (ArchÖstGesch. 133. 1983. p. 276,6) pomeriis. **ß** *seq. gen.:* CARM. var. I 35,69 locus fuerat nemorum ... -tus apte. **b** *in imag. c. sensu excolendi:* EPIST. Hann. 50^{tit.} -te a pigmentariis areole H. B. servitutis affectum (cf. *Vulg. cant. 5,13*). **c** *translate i. q. sternere – auslegen, pflastern:* CHART. Pomm. 312 p. 381,20 (ed. K. Conrad. 1970; a. 1235) ad finem Gardne est fossatum -tum l a p i d i b u s (inde 373 p. 446,25. cf. CHART. Pommerell. 394 p. 358,12 iuxta viam l. -tam). **2** (in)serere, (im)plantare – (ein)säen, (ein)pflanzen, (ein)setzen (cf. GLOSS. I 62,25 St.-S. -tum kasitot. 489,41 -tum gimpitot a ... gipelzot q gisazt f. *al.*): **a** *proprie* (interdum i. q. *facere, ponere – anlegen, e. g. l. 69*): COD. Lauresh. 809 (a. 801) I hobam indomincatam cum ... pomeriis in ea -tis. FORM. Sangall. II 10 vel manu -tum vel semine inspersum ... nemus. CHART. Epternac. 157 p. 240,7 casam dominicam cum domibus in ea edificatis et pomeriis honorifice -tis. **b** *in imag. c. sensu gignendi:* BONIF. carm. app. 8,1,4 per ... genitoris semen in orbem -satus egrediens matris de ventre processu (sc. homo).

adi. consitus, -a, -um. **1** *strictius i. q. (pomiferis) com-*

[Antony]

plantatus – (mit Obstbäumen) bepflanzt: ALBERT. M. veget. 7,34 -um . . . eum *agrum* vocabant Aegyptii, qui arboribus erat consitus, quae portabant fructus salubres usui hominum. *ibid.* al. v. et p. 1038,14. 2 *latius i. q. spisse denseque vestitus* – dicht bewachsen, überwuchert: AETHICUS ISTER 72 p. 54,33 fluminibus -is, stipatis virenti[a] coma. p. 55,21 contentus altitium -a conventicula escam facile inveniunt gramina.

subst. consitum, -i n. seminarium, pomarium – (Baum-)Pflanzung, Obstgarten: DIPL. Conr. III. 85 p. 151,34 (ed. F. Hausmann. 1969) in arvis, in pratis, in -is, in pascuis, in silvis. CHRON. Reinh. a. 1206 p. 570,12 quendam -a (syn. pomerium) monasterio vicinata . . . frequentare.

2. *consero, -serui, -sertum, -ere. script. -sortus: l.28. absol. (usu ellipt.): p.1544,25-33. refl.: l.36-67. medial.: l.32,35-62.*

1 (con)iungere, (co)nectere – (aneinander-, zusammen-)fügen, verbinden, (ver)knüpfen (cf. GLOSS. II 430,50 St.-S -it gisaminota a zasamana hafta b. 505,13 -it geflaht. 749,5 -to anagihafemo. al.): A *pendet obi. affectum: 1 proprie: a de hominibus: a in univ. i. q. coadunare* – verein(ig)en (c. dat. plerumque i. q. consociare – hinzugesellen): ENGELM. carm. 3,88 (MGPoet. III p. 64) o veneranda viri . . . mens moderata . . . angelicis -ta (syn. sociata) choris exultat. HEIRIC. Germ. I 2,8 agmina cleri nobilibus -ta (gloss.: permixta) ruunt. CARM. cod. Vat. (5330) 6,13 sanctos . . . -tos lumine sancti Flaminis. WALDO Anscar. 108,62 martyribus . . . vitae -sortus in albo. HILDEG. epist. II 13,4 p. 373,11 s. Martinus et apostolis et prophetis . . . -tus esse . . . decantatur eqs. β *usu medial. et refl. c. notione se applicandi: adire* – sich wenden (an): CHRONOGR. Corb. p. 60,17 cum abbatis curiae Frankenvorde . . . frustra -ta fuisset. *sensu hostili i. q. congregari* – zusammentreffen (cf. l.45sq. p.1544,26sq.): ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 894 p. 123,12 -ti sunt . . . pugnantes. METELL. exp. Hieros.1,425 (ed. P. Ch. Jacobsen. 1982) exul . . . forti pugna se -it hosti. b *de partibus corporis (fere de manibus, aliter: l.44) i. q. applicare, complicare, implicare* – an-, zusammen-, ineinanderlegen (cf. GLOSS. I 530,42 St.-S. -es zisamane sluzis a . . . zisamin stozist r. 541,21 -is kichlenchis. al.): a *in univ.: ALCUIN. carm. 97,19 -e . . . manus, modico dormire memento (cf. Vulg. prov. 6,10). HROTSV. Sap. 4,5 -tis palmulis incedamus. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 18,31 dormiendo opponunt sua pectora vento aves, ut penne ipsarum iaceant -te corpori. sensu hostili manum (-us) -ere i. q. manus conferre, pugnare* – sich zum Kampf stellen, den Kampf beginnen, kämpfen (cf. l.33sq. p.1544,26sq.): LAMB. HERSF. annal. a. 1070 p. 114,15 ut . . . -ta cum adversario suo manu . . . iudici Deo rem committeret dux. LIGURINUS 4,99 (MG Script. rer. Germ. LXIII. 1987) -uere manus. β *in imag. manum -ere i. q. foedus facere* – sich verbünden: WIDUK. gest. 2,24 *Evrhardus* -ta manu cum Isilberhto ad incentiva bellorum pariter conspirant. CHART. Heinr. Leon. 134 (spur.) quatinus mihi contra marchionem N. bella gerenti . . . consilium et auxilium feratis, una mecum contra eum pugnando manum -atis. c *de rebus: a configere* – zusammenheften: GLOSS. II 695,62 St.-S. -tum krefienit (spectat ad Verg. Aen. 3,594). β *medial. i. q. (secundum naturam in unum) concrescere* – (von Natur zu einer Einheit) zusammenwachsen (cf. p.1544,49sq.): ALBERT. M. phys. 5,2,3 p. 382^b,42 necesse est, quod tangant se ultima, si -untur (p. 227^a,25 συμφορεται). γ *immiscere* – ver-, beimischen: ALBERT. M. animal. 20,10 -tum . . . humido unctuosus viscosus est in nervis et venis et arteriis terrestrum. δ *inserere* – einreihen (usu refl.): WILH. HIRS. mus. 9 p. 26,24 in tetrardum . . . continuandum quartae utrobique se -unt, una, quae est a D in d, altera, quae est a G in g. 2 *translate: a adicere* – hinzufügen: HEIRIC. Germ. I 5,317 -tis ad dogmata signis. b *infigere* – einprägen: CHRONOGR. Corb. p. 47,3 per factum omnium pene cognitioni -tum. c *iniungere* – auferlegen: CHRONOGR. Corb. p. 53,23 dummodo ne alienaretur praelationi -tae abbas. d *una*

attribuere – gemeinsam zuteilen: ENGELM. carm. 3,73 (MG Poet. III p. 64) quae (simplicitas et virtus) . . . angelici . . . chori -ta dote gregales te (sc. Ratpertum abbatem) . . . concivem caeli . . . ministeriis aptarent cunctipotentis. B

5 *pendet obi. effectum: 1 proprie i. q. conficere* – (ver)fertigen: a *contexere* – weben, wirken, flechten: ERMOLD. Ludow. 4,375 -tam clamidem gemmis seu murice rubro. HONOR. AUGUST. spec. p. 956^b dyademat auro et lauro -to (conserte ed., falso ut vid.) coronatur Christus. ODO MAGDEB. Ern. 8,186 (ed. B. Gansweidt. 1989) trilecem auro -tam (cf. Verg. Aen. 3,468). *in imag. de carmine: LIGURINUS* 10,640 (MG Script. rer. Germ. LXIII. 1987) -uisse leves, quas textit aranea, telas. b *construere* – bauen, errichten: ODO MAGDEB. Ern. 3,341 (ed. B. Gansweidt. 1989) solidis -ta lacertis murorum tormenta levant. 2 *translate: a de sermone, verbis sim. i. q. habere, facere* – führen: ENGELM. carm. 3,93 (MGPoet. III p. 64) veneranda viri . . . mens moderata . . . -to alloquitur . . . sermone prophetas. WALTH. SPIR. Christoph. I 12 mutuē inter se narrationis verba. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 300,46 sermocinis . . . ab utraque parte . . . -tis. MANEG. ad Gebh. 8 p. 326,27 ut . . . solus cum solo colloquium -ret. WALRAM. ad Ludow. (MG Lib. Lit. II p. 287,5) iudicia -amus. al. *ellipt. i. q. pacisci* – sich absprechen, verständigen: ECBERT. fec. rat. 1,1312 lupus, vulpes et . . . alauda -uere, quod eqs. (cf. ind. s. v.). b *de pugna, proelio sim. i. q. committere, inire* – austragen, aufnehmen, beginnen (cf. p.1543,33sq.45sq.): BEDA hist. eccl. 2,20 p. 124,22 -to gravi proelio in campo, qui vocatur Haethfelth. POETA Saxo 2,417 -itur pugne certamen utrimque. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 299,47 bellum cum rege . . . -ere. LIGURINUS 7,555 (MG Script. rer. Germ. LXIII. 1987) si . . . pugnam . . . -at hostis. al. *ellipt.: WALTHARIUS* 622 de pugna palmam revocare memento; . . . non, si -imus, nos prospera cuncta sequentur.

35 II *per confusionem c. 1. conserere i. q. complantare* – bepflanzen: GLOSS. I 547,17 St.-S. -ui kaimpitota (spectat ad Vulg. eccl. 2,5 consevi [-ui, consuevi var. l.]). -tus remissius i. q. vestitus, tectus – bewachsen, bestanden: ODO MAGDEB. Ern. 7,337 (ed. B. Gansweidt. 1989) hanc (silvam) secuit . . . semita late -ta spinis. OTTO FRISING. gest. 1,32 p. 49,18 provincia . . . nemoribus . . . -ta.

adi. consertus, -a, -um. 1 gener. i. q. densus, spissus – dicht, fest: a *de acie i. q. constipatus, confertus* – dichtgedrängt, fest geschlossen: REGINO chron. a. 888 p. 130,21 insequentium -as acies. THEOD. AMORB. Mart. 15 gladios acutos et -os (ANAST. BIBL. coll. [PL 129,591^c] confertos) ad invicem. v. et p. 1303,5. b *de carne i. q. solidus, tenax* – fest (zusammenhängend), zäh: ALBERT. M. animal. 23,66 alba frigida corpora -as habent carnes. v. et p. 1426,35. 2 *philos. i. q. (secundum naturam in unum) concretus* – (von Natur zu einer Einheit) zusammengewachsen (cf. p.1543,58sq.): ALBERT. M. phys. 5,2,3 p. 382^b,44sq. contacta . . . ultima non universaliter apta nata sunt esse -a (p. 227^a,25 συμπεφύκεν); sed . . . si non contacta, absque dubio non erunt -a.

55 *subst. consertum, -i n. 1 adiectio, additamentum* – Hinzufügung, Zusatz: CHART. Col. II 513 p. 573,35 (s. XIII.^{ex}) magis hic sequimur antiqui nostri scripti testimonium veritatis quam alicuius nove institutionis -a. 2 *per confusionem c. 1. conserere i. q. seminarium* – Pflanzung: DIPL. Karolm. (II.) 60 16 p. 307,29 que (via) . . . coheret ex parte orientali -o pomorum monasterii.

consertio (-cio), -onis f. 1 *de contextione: a confictio* – Erfindung: LEG. Wisig. 6,2,2 pia veritas mendacii -e (assertione var. l.) non capitur. b *qualitas, structura* – Beschaffenheit, 'Struktur': TRACT. de chirurg. 188 cuius (quadruplicis membrani) -cio (constitutio var. l.) a superiori est constricta. 2 *de arta conexione: a concretio, condensatio* – Verdichtung, Verfestigung: ALBERT. M. animal. 10,54 in partu moriuntur illae, quae pariturae sunt tempore tanti frigoris, propter constrictionem et carniū -em. b *spissitudo, soliditas* – Dichte, Festigkeit: ALBERT. M. veget. 6,95 est ebenus . . . ligni compactissimi, cuius tactus et -o est sicut

[Antony]

cornu . . . ; in aqua autem mergitur propter victoriam terrei ipsius et -em suarum partium. animal. 23,66 illi (*spiritus*) propter carniem -em non cito evaporantes evanescent.

***consertorius** v. *confertorius. **consertum** v. 2. consero.

1. ***consertus**, -us m. *arta conexio, concretio* – enger Zusammenschluß, das Zusammenwachsen: ALBERT. M. phys. 5,2,3 p. 382^b,48 in quibus non est contactus, non erit etiam -us (p. 227^a,27 σύμφυσις). Antony

2. **consertus** v. 2. consero.

1. **conserva**, -ae f. *quae una cum aliis (hominibus conditionis servilis) eidem domino vel dominae servit* – (unfreie) Mitdienerin: EINH. epist. 46 quod -am suam, ancillam vestram (sc. comitis), sibi in coniugium sociasset Hunno servus. GERH. AUGUST. (?) Udalr. II 28 -ae eius (*ancillae*) nuntiaverunt dominae suae.

2. ***conserva**, -ae f. (*ital. conserva a conservare, cf. Corominas, Dicc. etim. castell. 2II. 1980, p. 178sq.*) *societas navium (praesidii mutui causa) simul navigantium* – Schiffverband, Konvoi: ANNAL. Ianuens. IV p. 93,21 facta -a et . . . Pesceto admirato ordinato dictarum trium galearum eqs.

3. **conserva** v. conferva.

conservabilis, -e. (*memoria*) *servandus, memorabilis* – (für alle Zeit) festzuhalten(d), erhaltenswert: CHART. Austr. sup. II 124 p. 126,7 (a. 1245) solent cause -es scripti . . . et testium munimine solidari.

***conservamen**, -inis n. *conservatio* – Wahrung, Erhaltung: ALBERT. STAD. Troil. 6,351 mox reseratores pro -e ramum a Pyrrho pacis praesidii que ferunt.

conservantia (-cia), -ae f. 1 *conservatio* – Bewahrung, (Aufrecht-)Erhaltung: CHART. Argent. I 181 p. 146,18 (a. 1220) alios quoscunque . . . quos ad horum -ciam et stabilitatem . . . credent expedire aut quorum consilio . . . supramemorata firma . . . consistere poterunt (312 p. 235,34). CHART. Meckl. 686 p. 15,3 omnem iusticiam et integram iuris -ciam . . . ipsis . . . indulgemus. 2 *observantia (amicitiae mutua)* – (die gegenseitig entgegengebrachte) Freundschaft: EPIST. Hann. 36 p. 77,13 nec aliud reor, quod sit nostrae divulsionis separatio, quam conservandę olim -ę dis<ci>plinatio.

conservatio (-cio), -onis f. 1 *servatio, sustentatio, tutatio* – (Be-)Wahrung, Erhaltung, Schutz: A gener.: 1 *spectat ad homines (aves: l.47) eorumque vitam: a strictius: a in univ.*: CHART. archiep. Magd. 289 (a. 1157) nisi vitae suae -em omnimodis postponere vellet *episcopus*. ALBERT. M. sent. 2,19,5 p. 337^b,32 -o a violenta morte est prohibitio extrinsecus laedentium eqs. FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 66,20 matres tunc diutius expectant pro -e filiorum. *β venia* – Verschonung: VISIO Godesc. A 26,12 (ed. E. Assmann. 1979) qui ad presens -i eius (*pueri homicidae*) operam impenderent. *γ victus* – Unterhalt: CHART. Aquens. 179 (ed. E. Meuthen. 1972; dipl. Frid. II.) -i vestre intendere cupientes . . . indulgemus, quatinus eqs. CHART. Wirt. VII 2060 pro -e domine Willebirgis. CHART. Babenb. 232,72 (spur.) quod iudex posterior pro -cione captivorum . . . a quolibet duodecim denarios recipiat.

b latius i. q. cura, tutela – Fürsorge, Obhut: CHRON. Reinh. a. 1226 p. 607,6 data fuit hec domicella ad custodiam et -cionem duci Austrie. HELW. denar. p. 87,14 -o usque ad annos discretionis. p. 89,31. 2 *spectat ad res: a in univ.*: PONTIF. Rom.-Germ. 99,420 (Studi e Testi 227. 1963) omnes . . . Dei misericordiam exorent . . . pro -e frugum. TROTULA 58^{capit.} pro -e corporis humani ab aliquot infirmitatibus. *al. b tuitio* – Instandhaltung: CONC. Merov. p. 124,23 nullus . . . clericorum . . . ancillam . . . pro -e rerum in domum suam stabilire praesumat. CHART. Babenb. 447 (a. 1248) pro -cione castru Nuwenburc . . . expensas facere. CHART. Burgenl. II 149 p. 103,23 pro reparatione et -cione turrium. *al. servatio puritatis, salubritatis* – Reinhaltung: CONST. Melf. 3,48^{tit.} (ed. H. Conrad et al. 1973) de -e aeris. *B philos. et theol.*: 1 *in univ.*: ALFAN. premn. phys. 13,1 p. 87 memoria . . . secundum Platonem . . . -o (PG 40,661^A σωτηρία) est sensibilitatis notitiae. ARNO REICHERSB. scut. p. 1504^B quoniam ista perfectio ac perfectionis -o non unius diei opus

est. ALBERT. M. div. nom. 4,15 p. 124,21 (ed. P. Simon. 1972) quod subtracta -e divina ab angelis . . . non possent subsistere. pol. 6,4^k p. 589^b,27 tales scripturae non valent ad -em democraticae politicae. *al. v. et p. 1226,1. 2 de statu (firmo), perpetuitate*: ALBERT. M. sent. 1,37,1 p. 230^b,28 opus suum (sc. Dei), quod conservatur, non habebit -em nisi ab ipso eqs. 2,19^{capit.} de hominis duratione et -e quantum ad immortalitatem. *ibid. al. C publ., iur., canon.*: 1 *strictius: a in univ.*: LEG. Wisig. 5,1,2^{tit.} de -e et redintegratione ecclesiastica rei. CAPIT. reg. Franc. 281,5 de -e earum rerum, quas eqs. OTTO FRISING. gest. 2,13 p. 116,7 Longobardi in . . . rei publicae -e . . . Romanorum imitantur sollicitiam (CONST. III 47). CHART. Argent. I 467 p. 351,33 quarum (*mensurarum*) ad nostrum officium -o noscitur pertinere. CHART. Hohenloh. 392 p. 267,23 sanctimonialibus . . . defensionibus et iurium -cionibus . . . adesce . . . tenemur. *al. b defensio* – Verteidigung: CHART. Tirol. 1131 p. 172,43 (a. 1241) pro patrie liberatione et fidei catholice -e. ANNAL. Mell. Sanr. II a. 1237 Styrienses . . . Austriam intraverunt cum exercitu ad -em terre. CHART. Burgenl. I 290 p. 206,6 que (*servitia*) . . . regno nostro . . . impenderunt *comites* . . . in -e castru Strigoniensis (II 9. 149 p. 102,39. *al.*) 382 p. 261,19 in -cione confinium nostrorum (428 p. 291,15. *al.*) 425 p. 288,48 in -cione dicte turris contra insultus Teotonicorum. *al. 2 latius: a obtemperatio, observantia* – Einhaltung: CAPIT. reg. Franc. 161 p. 324,18 quale (*iuramentum*) dominus Eugenius papa . . . pro -e omnium factum habet. *c. sensu confirmationis*: CHART. Tirol. 1102 p. 146,1 (a. 1239) ad -em istius venditionis et cautelam eqs. CHART. Wirt. IV 1158 huius facti. *al. v. et p. 416,21. b retentio* – Beibehaltung: CHART. Westph. VII 86 (a. 1212) iurati . . . sub datione fidei et -e christianitatis requisiti dixerunt eqs. *D natur. et medic.*: 1 *in univ.*: URSO gloss. 15 p. 39,18 cum vere temperata ad -em dentur vere temperatis corporibus. ALBERT. M. aet. 1,4 p. 311^a,23 quarum (*operationum*) una est -o substantiae in natura eqs. animal. quaest. 1,6 p. 84,20 duplex est indigentia animalium, scilicet completionis et -is. *al. 2 actio firmandi, diuturnum reddendi* – das Haltbarmachen, 'Konservierung' (c. sensu durabilitatis: l.43): MATTH. PLATEAR. gloss. p. 366^C quarta causa compositionis medicinarum -o. p. 368^B apponitur balsamum . . . ad -em eqs. p. 370^G inserenda est terebinthina ad maiorem -em. *ibid. al.*

II *asservatio, collocatio* – Verwahrung, Aufbewahrung, Unterbringung: A gener.: 1 *strictius*: LEG. Wisig. 4,5,6 p. 205,6 quicquid . . . de scripturis ecclesie . . . apud se -is causa habere se novit *episcopus*. CHART. Rhen. inf. I 433 p. 303,3 (a. 1169) fragmenta edificiorum . . . in suam faciet deferri -em *burggravius*. ALBERT. M. veget. 2,122 *apes* ex ipso (*croceo*) . . . componunt casas ad mellis -em. CHRON. Worm. p. 191,1 *domuncula* ad -em ballistarum civitatis. 2 *latius i. q. memoria* – (An-)Gedenken: CHART. Rhen. inf. I 364 (a. 1148) universis ecclesie fidelibus . . . subiectę rei cognitionem et -em. *B philos. i. q. actio (memoria) tenendi, recordatio* – das Festhalten (im Gedächtnis), Erinnerung: ALBERT. M. summ. creat. II 1,40,1 p. 345^a,14sq. quod memoria nihil aliud est quam -o continua et reminiscencia -o intercisa. mem. 1,1 p. 99^a,11 -o et memoria in posteriori parte cerebri sunt. *C publ. et iur. i. q. actio (sibi) detinendi, possessio* – das (in Besitz) Behalten, Besitzen: CHART. Lub. I 199 p. 184,16 (a. 1253) quicumque de rebus sic ablatis in emptione, permutatione vel -e aliquid participare presumpserit. CHART. Raitenh. 305 p. 246,40 pro perpetua -cione monasterii. *D medic. i. q. actio stabiliendi, fulciendi* – das Feststellen, Stützen: BRUNUS LONG. chirurg. 1,18 p. 115^E secunda *curatio ossium* est per ligaturam -o. THEOD. CERV. chirurg. 1,4 p. 136^B tertia intentio est -o, quare . . . artificiose ligetur *vulnus*.

conservativus, -a, -um. I *adi.*: A *integrum servans, sustentationem praebens* – unversehr bewahrend, erhaltend: 1 *philos. et theol.*: VITA Agric. 33 p. 205,30 in corpore gentis istius (sc. Treverensis) fervor caritatis -us nihilominus frigerat. ABSAL. serm. 17 p. 107^C cuius sanitatis -a est

perseverantia virtutis (Ps. ARIST. tract. p. 794,20). ALBERT. M. eth. comm. 32 p. 29,22 (ed. W. Kübel. 1968/72) 'factiva . . . vel -a (p. 1096^b,11 φυλακτικὰ) horum', scilicet per se dictorum, 'dici' bona 'aliqua' mot. animal. 1,2,4 p. 275^a,14 nihil omnino fugit, quod naturale est sibi et -um sui. CONR. SAXO spec. 14 p. 453,3 (Bibl. Francisc. Asc. XI. 1975) fructus iste . . . virtute -a virtuosissimus est. *al. cf. l. 17.* 2 *natur. et medic.*: a in univ.: URSO qual. 26 calor . . . inductae siccitatis est -us eqs. (cf. GEBER. summ. 2,19 p. 663,11 ignis . . . lentus humiditatis est -us). ALBERT. M. eth. 1,4,6 p. 56^a,5 medicina praeservativa, -a, curativa. WILH. SALIC. chirurg. 2,7 p. 331^E confirmavi . . . suturam cum pulvere -o. *al. b durabilem reddens - haltbar machend, 'konservierend'*: BERNH. PROV. comm. 7,1 p. 293,36 mel est -um, colativum, dulcorativum, . . . ponitur in medicinis, ut conservet et dulcoret medicinas. *per compar.*: ABSAL. serm. 7 p. 50^D est . . . divina natura . . . mel -um, quando augendo gratiam dirigit iustum. ALBERT. M. epist. Dion. 9 p. 544,53 (ed. P. Simon. 1978) eloquia Dei assimilantur . . . melli propter 'virtutem mundatam et -am' (PG 3,1112^B φρουρητικήν). B *recondens, retinens - aufbewahrend, behaltend*: 1 *strictius*: ALBERT. M. animal. 26,4 cera naturalis locus et -us est mellis. 2 *latius*: ALBERT. M. summ. creat. II 1,40,1 p. 344^a,12 dicitur memoria potentia aequaliter -a praesentis, praeteriti et futuri. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 57,29 canis habet . . . virtutem extimativam et -am, quibus suscipit et conservat illud, quod docetur. ALBERT. M. mem. 1,1 p. 99^a,20sq. quod -a pars cerebri . . . non differt a memoriali nisi secundum esse, quia -a conservat tam imagines quam intentiones.

II *subst. neutr.*: *medicamentum sanitatem (recuperatam) conservans - ein die (wiederhergestellte) Gesundheit erhaltendes (Arznei-)Mittel*: ABSAL. serm. 17 p. 107^B quibus (operibus curandis) medici primo apponunt purgativa, secundo mitigativa, tertio sanativa, quarto -a.

adv. conservative. 1 *modo servativo - bewahrend, erhaltend*: HUGO RIPELIN compend. 6,4 p. 203^b,28 (ed. A. Borgnet, Alberti M. opera. XXXIV. 1895) Deus . . . sanat corpus auctoritate, medicina effective, dieta -e. 2 *cum respectu conservationis - im Hinblick auf die Erhaltung*: ALBERT. M. top. 1,4,5 p. 283^b,7 casus, qui est sanative, multipliciter dicitur etiam effective vel -e (p. 106^b,37 φυλακτικῶς) vel significative (ex Boeth. top. Arist. l. c.) sanitatis.

conservator, -oris m. I *servator, protector - (Be-)Wahrer, Erhalter, Beschützer*: A *gener.*: 1 *strictius*: a *spectat ad homines eorumque societates*: IULIAN. TOLET. iudic. 3 p. 532,8 ubi . . . -es civitatis ipsius reliquit Paulus tyrannus. CAPIT. reg. Franc. 150,8 ut . . . populi -es iuste dici . . . possitis. 183 p. 416,11. b *spectat ad res*: HERBORD. Ott. 3,38 p. 204,9 (ed. J. Wikarjak. 1974) in talem domum providum . . . et rerum -em . . . convenit intrinsece rectorem (CHART. Traiect. 854 p. 272,11). DIPL. Otton. I. 438 p. 592,9 (spur. s. XII.²) advocati . . . debent esse non predatores, sed -es ecclesiarum. *spirit.*: BERTH. (?) annal. a. 1054 p. 267,20 Herimannus castitatis amator, virgineae incorruptionis -r. 2 *latius i. qui perseverat (in aliqua re), observator - einer der festhält (an), Beachter*: VITA Agric. 8 p. 189,28 christianae religionis -r. DIPL. Heinr. IV. 335 p. 440,1 divine . . . legis -es. ARNOLD. O. P. epist. de correct. eccl. (ed. E. Winkelmann. 1865. p. 13,3) sui ordinis -es. v. et vol. I. p. 815,13. B *eccl. et theol.*: 1 *in univ.*: a *de Deo, Christo*: CHRON. Pol. 2,19 Deus, christianorum -r sueque vigilie vindicator. EPIST. Dominic. 19 p. 62,18 gratias creatori omnium, redemptori hominum, -i creaturarum potenti. ALBERT. M. euch. 3,3,1 p. 307^b,22 quarum (substantiarum) ipse (Christus) est creator et -r (summ. theol. I 4,21,1 p. 111,55 [ed. D. Siedler. 1978]). v. et p. 133,1,28. *de Christo salvatore*: GLOSS. I 731,39 St.-S. -r salvator heilant. b *de sanctis (patronis)*: PAULIN. AQUIL. carm. 14,4,4 (ed. D. Norberg. 1979) Petrus . . . -r ovium arcet luporum . . . rabiem. MIRAC. Donat. (MGScript. XIV p. 179,48) Blandiniensis cenobii -em ac mansionarium beatum Gudwalum. c *de abbate*: HARIULF. chron. 4,35 p. 273,1 bone confessor, cur non

tam bonum tibi reservasti famulisque tuis -em? 2 *in alleg.*: EKKEB. SCHON. opusc. 1 p. 240,28 misericordie -r est timor Domini. C *publ. iur., canon. i. q. defensor, intercessor, provisor - (Schutz-, Rechts-)Bevollmächtigter, 'Anwalt'*: 1 *latius*: CHART. Gosl. I 629 (a. 1246/49) excusantes vos per litteras -um iuris nostri. CHART. Brixin. 141 nos et Alheidis mater patruelum nostrorum tamquam tutores et -es dictorum puerorum. CHART. Lips. III 16 sanctimonialibus . . . prefecimus -es . . . et tutores. CHART. Raitenh. 367 p. 295,26 ut hec omnia . . . conserventur, . . . canonicos . . . pro -bus deputavi. CONR. MUR. summ. p. 37,2 (ed. W. Kronbichler. 1968) iustitarius, -r, interlocutor. *al.* 2 *strictius de provisoribus cum mandato defensionis, intercessionis sim. a papa institutis (de re v. H. Hénaff, Rev. de droit canon. 24. 1974. p. 223sq.)*: a *in univ.*: CHART. ord. Teut. (Hass.) 36 p. 36,5 (epist. papae a. 1233) cum . . . magistrum Conradum de Marburch -em dedissemus eidem (hospitali). ORD. canc. pap. 3,3,5 ut -es . . . a . . . violentiis et iniuriis defendere possint, quos eqs. CHART. Sangall. A 900 (epist. papae) ut nullus . . . executor sive -r deputatus a sede apostolica . . . possit . . . excommunicationis sententiam promulgare (sim. CHART. Gosl. I 634. CHART. Argent. I 336. saepe). CHART. ord. Teut. (Thur.) 186 qui (episcopus) eorumdem (fratrum) in dicta causa -r fuerat a sede apostolica delegatus. CHART. Lamb. Leod. add. 26 p. 261,7 decano Laudunensi, -i seu iudici a sede apostolica deputato, . . . reverentiam. *al.* b *de intercessore privilegiorum decretorumque*: CHART. Pomm. 454 p. 534,19 (ed. K. Conrad. 1970; a. 1247) ad -es suos . . . recurrent monachi. INNOC. IV. registr. A 523 datus est eis super hiis -r . . . abbas de Wectingen (sim. A 620. B 173. al.). CHART. Argent. I 354 p. 269,36 C. . . decanus et Ottho canonicus . . . asserentes se -es indulgentiarum custodi . . . concessarum. EPIST. Dominic. 34 nos . . . , qui ex . . . mandato apostolico . . . iudicis ac -is personam gerimus. CHART. eccl. Werl. 70 p. 91,2 Walramus . . . -r privilegiorum ecclesie Werdinensi[s] . . . indultorum. saepe. c *de defensore ordinis sororum paenitentium*: SUMMA dict. Saxon. 11,42 p. 297,4 quod idem (Conradus episcopus) se scribit -em ordinis sororum penitentium. CHART. Gosl. I 548 p. 525,12 W(altherus) . . . et Th(eobaldus) . . . decani Maguntini, -es et iudices ordinis sancte Marie Magdalene eqs. CHART. eccl. Erf. 309 p. 184,35. saepe.

II *qui asservat, administrat - Aufbewahrer, Verwalter*: A *in univ.*: GISLEB. MONT. chron. app. p. 341,11 heres Petri -r vini. CHART. Ital. Ficker 472,10 alius liber stet penes -es rationum comunis Padue. CHART. Brem. 342 p. 384,14 si . . . requisitor plus peteret, quam -r fateretur eqs. CHART. Westph. VII 1547 sex viri . . . cum elemosinarum -e possessionem . . . intrabunt. *al.* B *possessor - Inhaber*: 1 *de administratore officii, beneficii*: CHART. Gelr. 647 p. 655,21 (a. 1244) ipse Theodericus aut -r huius advocatie. 968 p. 936,33 dominus Rutgerus . . . aut istius limitis seu feodi -r. *ibid. al.* 2 *de possessore privilegii i. qui exhibet (instrumentum) - Beibringer (einer Urkunde)*: CHART. Traiect. 998 (a. 1243) quod . . . aream . . . Hemerico, p r e s e n c i u m -i, . . . perpetuo concessimus possidendam (1026. CHART. Gelr. 1002. al.). CHART. Westph. III 974 Iohannes, -r litere presentis. *al.*

conservatoria, -ae f. *epistula defensionis - Schutzbrief*: CHART. Aquens. 14 (ed. E. Meuthen. 1972; epist. papae a. 1248; in plica) -a privilegiorum. 16 -a Aquensium, ne citentur. ORD. canc. pap. 3,9,33 de episcopis, regibus et . . . aliis magnatibus -a: legatur per notarium. *ibid. al.*

conservatrix, -icis f. *usu attrib.*: l. 67. p. 1549,1.

1 *servatrix, sustentatrix, tutrix - Bewahrerin, Erhalterin, Beschützerin*: a *in univ.*: a *de trinitate*: GERHOH. Antichr. 2,23 p. 235,32 quamvis huius creatricis, formatricis, -is trinitatis opera indivisa sint. b *de rebus spirit.*: WALRAM. ad Ludow. (MG Lib. Lit. II p. 286,23) haec . . . virtus (sc. iustitia) mater est probitatis et -x totius honestatis. ARNO REICHERSB. apol. p. 73,36 quae (forma) omnium formarum creatrix et -x est. ALBERT. M. bon. 107 p. 71,22 medietas erit -x

boni. HELW. denar. p. 89,42 defuit . . . custodia gratie -is. **b** de patrona: CAES. HEIST. mirac. I 7,1 p. 2,26 ipsa (Maria) est orbis -x. **c** de procuratrice: CHART. Rhen. inf. I 503 p. 353,35 (a. 1187) ut . . . abbatissa . . . rerum . . . sacrarum -em ab ipso conventu electam . . . ei preficiat. ACTA civ. Wism. A 164 (ed. F. Techen, Das älteste Wismarsche Stadtbuch. 1912) Margareta . . . electa est in tutricem et -em, quod wormundere dicitur, puerorum filie ipsius. **2** quae asservat, custodit – Verwahrerin, Aufbewahrerin, Hüterin: **a** gener. (c. sensu depositorii: l. 11): VITA Agric. 17 p. 195,29 in domum sancti Petri, quae huius est -x thesauri. THEOD. TRUD. Bav. 42 tu (Ganda) . . . huius salutiferi vasis -x. **b** philos. de memoria: ALBERT. M. summ. creat. II 1,40,1 p. 340^a,11 quod memoria est -x harum intentionum, quas eqs. sent. 1,3,20 p. 119^b,38 cuius (temporis) ipsa memoria est -x. **ibid.** **c** publ. c. publ. i. quae possidet, exhibet (litteras, instrumentum) – Inhaberin, Beibringerin (einer Urkunde): CHART. Traiect. 1999 (a. 1279) quod nos Iuliane, . . . presentium -i, decimam . . . contulimus tenendam.

conserviens, -entis m. qui una cum aliis servit, confamulans – Mitdiener, Kollege: CONR. MUR. summ. p. 158,26 (ed. W. Kronbichler. 1968) quilibet parens et magister . . . appelletur . . . cliens, conservus, -s, coheres.

conservitium, -i n. societas eidem domino servientium, familia – Dienstleute, Gesinde: EPIST. Einh. 71 quem (clericum) vestro iussu -o (intelleg. e -o) ipsius A. suscepimus.

conservo, -avi, -atum, -are. **I** (illaesum, intactum) servare, sustentare, tueri – (unversehrt) bewahren, erhalten, behüten, (be)schützen: **A** gener.: **1** obi. homines eorumque animus, vita sim.: **a** strictius: **a** in univ.: ALDH. ad Acirc. 87 ego (sc. clipeus) proprio gestantis corpore corpus -bo. OTTO FRISING. gest. 1,38 ut non pauci . . . in oppido principis . . . ad -andam vitam se reciperent. **al.**

spirit.: PIRMIN. scar. 34 ut . . . peccare cesseremus et -emus (-imus A) nos in bona voluntate. THEOD. TREV. Liutr. 15,1 nec se solos -bant in bonis operibus, sed eqs. **al.** **β** in voto pio, deprecatione: BONIF. carm. 5,1 te Deus altithronus sancta -et in aede eqs. (AGIUS epic. Hath. 428. **al.**) CONST. Constant. 302 (ed. H. Fuhrmann. 1968) divinitas vos -et per multos annos (HRABAN. epist. 13 p. 401,33 d. . . Iesu Christi vitam tuam -et in aevum. **al.**) ALCUIN. carm. 27,7 Christe, salus mundi, . . . dilectum David -a (SEDUL. SCOT. carm. 2,78,35. **al.** cf. HRABAN. carm. 32,11 te . . . mei memorem -et gratia Christi. **al.**) EPIST. Dominic. 10 petentes vos (sc. episcopum) ordini . . . incolumes -ari. saepe. **adde**: DIPL. Otton. I. 181 quas (animas) -are debemus in nostra oratione vel elemosina. **b** latius usu refl. i. q. se custodire, cavere – sich hüten, in acht nehmen: WALTHARIUS 882 te -ans melioribus utere fatis. PAX Valenc. p. 608^a,31 nullus teneretur se -are de inimico suo mortali. **2** obi. res: **a** strictius: **a** in univ. (in imag.: l. 54): LIBER diurn. 41 in oratorio instantia sua -to. ALCUIN. carm. 88,8,2 hanc . . . Laurentius aulam -et. CARM. de Karolo et Leone 21 iste (David) suam aeterno -at sidere lucem. HELM. chron. 30 p. 58,19 Saxones videntes ei (Heinrico) regnum -ari. TRAD. Patav. 783 domum indemnem -ans in eo statu, in quo eam inveniret Egelolfus. **al.** **spirit.**: LEG. Wisig. 12,2,17 p. 425,6 pro -anda fide catholica (item de religione: WILLIB. Bonif. 6 p. 28,31 ut . . . intemeratam fidei munitionem -ret famulus Dei. **al.**) 2,1,7 pro fide regia -anda (item de fidelitate: DIPL. Karoli M. 78 illis, qui parentibus nostris fidem visi sunt -asse inlaesam. CHART. Bund. 57 p. 50,8 causa fidelitatis nobis -te. **al.** v. et p. 1545,39). ALDH. virg. I 23 p. 254,9 salvator, . . . -andae castitatis alma praefiguratio (item de virtute, moribus: BONIF. epist. 40 mores in castitate. STATUT. ord. Teut. p. 52,15 etsi forte sit -ta castitas. **al.**) CONC. Karol. 36,39 ut honor Dei et sanctorum eius -etur. **al.** **β** custodire – bewachen: ALDH. ad Acirc. 65 fida satis custos (sc. felis) -ans pervigil aedes. **γ** tutum reddere – in Sicherheit bringen, retten: BERTH. (?) annal. a. 1078 p. 313,21 ad quas (ecclesias) cum rebus suis -andis terrae inquilini confugerant. v. et p. 1397,62. **δ** obserare – sichern, verschließen: POETA Saxo

3,276 quibus (clavibus) est confessio sancti -ta Petri. **b** latius de ordine, mensura sim. i. q. tenere, obtinere – einhalten, wahren: ALDH. virg. II 831 Iohannes -ans geminum iusto moderamine pondus. AUREL. REOM. mus. 17,17 (Corp. Script. Mus. XXI. 1975) quae (divisio) tenorem versiculi usque in quinta . . . -at. GERB. geom. 6,8 horum (orthogoniorum) latus tetragonale . . . geometricae . . . medietatis proprietates . . . -are dinoscitur. MANEG. c. Wolfh. 16 p. 79,5 (ed. W. Hartmann. 1972) in liberandis hominibus . . . quendam ordinem -vit Christus. **al.** **B** philos. et theol.: ALBERT. M. div. nom. 4,15 p. 124,17 (ed. P. Simon. 1972) quod causa prima . . . -at in esse omnia causata sua (animal. 20,83). act. 1,4 p. 311^a,39 nihil augetur, cuius substantia non -etur. veget. 3,2 in quo (semine) natura intendit -are et multiplicare speciem. CONR. SAXO spec. 14 p. 453,7 (Bibl. Francisc. Asc. XI. 1975) lignum vitae . . . virtutem habuit -andi vitam naturae eqs. **al.** v. et p. 1546,6. **C** publ., iur., canon.: **1** obi. homines: **a** strictius de hominibus in suae conditionis integritate, indemnitate sim. servandis: **a** in univ.: NICOL. I. epist. 90 p. 500,27 quomodo non debeamus nos Ignatium . . . usque ad audientiam . . . indemnem penitus -are? CHART. Burgenl. II 149 p. 102,37 ipsos (cives) in libertate ipsorum . . . -are. **al.** in causis fideiussoriis: CHART. Tirol. notar. I 194 (a. 1236) Concius . . . denunciavit . . . Olderico de Rambaldo . . . , ut debeat ipsum -are indemnem a debito Olderici de Terlacu. 380^c Martinus presbyter iuravit et promisit . . . Ottoni ipsum -are indemne a dicta fideiussione. CHART. civ. Erf. 220 p. 137,32 ut nos . . . dominabus . . . cautionem . . . faciamus et indemnes . . . -emus. **al.** **β** protegere – in Obhut, Schutz nehmen: HIST. Welf. 1 p. 458,20 ut proscriptos . . . usque ad excusationem . . . -rent Franci. CHART. Lips. III 16 ut . . . dominas in eorum iusticia protegant et -ent conservatores et tutores. **b** latius i. q. eximere – entbinden: FORM. Senon. I 19 ut de omnis hostis vel omnibus bannis . . . sit -tus senex. **2** obi. res: **a** strictius de rebus in statu integro servandis: **a** de possessione: LEG. Wisig. cod. Eur. 321 p. 21,32 ut nihil . . . alienare praesumat, sed omnia filiis suis integra et intemerata -et maritus. LEG. Wisig. 10,3,1^{tit.} ut termini et limites -entur. **al.** **β** de iuribus, privilegiis sim.: DIPL. Merov. I 19 p. 20,33 ut . . . per tempora -itur auctoritatis (item in corroboracionis formula: DIPL. Karoli M. 78 ut . . . melius -etur. DIPL. Zwent. 1 p. 18,26 diligentius. persaepe). 84 p. 74,40 se facta parentum nostrorum -ammus (96 p. 86,30. DIPL. Ludow. Germ. 17 p. 21,3. saepe). CONC. Karol. 14 p. 84,22 ob -andas unicuique iustitias. FORM. Flav. 44 p. 482,37 quo privilegium, ut in perpetuum tempore -etur eqs. (EIGIL Sturm. 20 p. 155,23 [ed. P. Engelbert. 1968]. **al.**) CHART. Sangall. A 302 haec praesens traditio semper sit -ta. THIETM. chron. 6,74 pro -andae electionis gratia (CHART. Traiect. 854 p. 272,21). CHART. Brixin. 122 p. 129,29 quod . . . predictam advocaciam in perpetuum nostro domino -emus. saepe. **γ** de pace: LIBER diurn. 76 p. 81,9 ut semper pax . . . inter rempublicam et nos (sc. Langobardos) . . . -etur. FORM. Sangall. II 39 qualem . . . pacem ad consobrinum suum . . . -ent filii Ludowici. VISIO Godesc. A praef. p. 46,15 (ed. E. Assmann. 1979) pro -anda . . . pace reipublicae. **al.** **b** latius i. q. observare – beachten, (ein)halten: **a** de mandatis divinis: ALDH. virg. II 90 praecepta Dei . . . -are. CAND. FULD. Eigel. I 9 p. 226,31 divina mandata . . . -antes. **al.** **β** de statutis ecclesiasticis: DIPL. Merov. I 52 p. 47,31 sicut . . . sanctus ordo monachorum dinoscitur esse -andus (item de regula monastica: ALCUIN. carm. 51,5,4 mandata patrum . . . -ate. **al.** cf. CONC. Karol. 24^A,2 ut . . . vitam -asset canonicam). WILLIB. Bonif. 5 p. 19,2 ut . . . ec-

clesiasticae diffinitionis normam in omnibus -rent. CONC. Karol. 46^B,5 p. 569^B,2 ut in eligendis episcopis canonum regula -etur. *al.* *γ usu vario*: LEG. Wisig. 1,1,9 cum salus tota plebium in -ando iure consistat. *TRAD.* Frising. 35 sicut . . . polliciti sumus, ita -are volumus. *THEGAN.* Ludow. 55 iuramentum. *CONST.* Constant. 296 (ed. H. Fuhrmann. 1968) spondentes nos cuncta inviolabiliter -are *eqs.* *DIPL.* Otton. III. 165 si quis hoc non -verit (observaverit *D*¹). *CHART.* Bri-xin. 145 p. 154,35 iuraverunt istud urvech ratum -ari. *persae-pe. v. et p.* 1397,51. *de lecto coniugali i. q. castum et pu-dicum servare* - *ehrbär halten*: *TRAD.* Frising. 556^a (a. 828) si inante matrimonii thorum -asset *vidua*. *TRAD.* Ratisb. 26 quamdiu lectum suum -ret *vidua. al.* *D natur. et medic.*: 1 *strictius*: *a in univ.*: *CONSTANT.* *AFRIC.* coit. 8,2 (ed. E. Montero Cartelle. 1983) res, que -ant sanitatem, sunt exercicium, balneum *eqs.* *PAUL.* *AEGIN.* cur. 187 cotis limatura -at (3,35,3 διαφυλάττει) virginum mamillas. *TRACT.* de aegr. cur. p. 141,30 pillule Galieni . . . memoriam -ant. *ALBERT.* M. animal. 1,529 paucus . . . est spiritus animalis, et oportet, ut diligenter -etur. *veget.* 6,36. *al.* *b c. colore quodam*: *a durabilem reddere* - *haltbar machen*, 'konservieren' (*absol.*: *l.22*): *URSO* qual. 333 -at . . . frigiditas naturaliter. *ALBERT.* M. *veget.* 6,4 lignum -atur aquae frigiditate. *al. v. et p.* 1547,15. *medial. i. q. (durabilem) permanere* - (*haltbar*) *bleiben*: *MATTH.* *PLATEAR.* gloss. p. 370^H *medicinae* -antur . . . effectu suo per VII annos. *ALBERT.* M. *veget.* 6,27 si . . . viride immittatur in aquam, . . . perpetuo viride -atur lignum *alni.* 6,37 *balsamum* in aqua . . . non dissolvitur, sed potius -atur. *β stabilem reddere, fulcire* - *Halt verleihen, stüt-zen*: *ALBERT.* M. animal. 1,301 membrum, . . . quod dat motum alii, debere esse -tum *eqs.* *2 latius i. q. cohibere, constringere* - *aufhalten, in (seinen) Grenzen halten*: *BRUNUS LONG.* chirurg. 1,16 p. 114^C ut -etur cancer, quin ad antiquam ulcerationem deveniat.

II recondere, asservare - *verwahren, aufbewahren*: *A gener.*: 1 *obi. homines (corpus defuncti: l.45)*: *a stricti-us*: *a (in habitaculo) collocare* - *unterbringen*: *CONC.* Karol. 46^B,9 p. 571^A,23 ibi (*sc. in episcopis*) eos (*sacerdotes*) -ari et enutriti oportet. *β in custodia tenere* - *in Ge-wahrsam, gefangen halten*: *ANNAL.* Magd. a. 1037 p. 171,23 Augustus . . . episcopos trans Alpes -andos contulit. *BURCH.* *URSB.* chron. p. 43,11 ubi . . . in compedibus . . . -ti sunt *captivi*. *CHART.* Geln. 968 p. 936,7 vinculabantur et -bantur illi, qui *eqs.* *b latius i. q. sinere (esse, manere)* - (*be*)*lassen*: *HROTSV.* prim. 548 patris . . . corpus per triduum -bant inhu-matum. *CHART.* Bund. 266 (epist. papae) te . . . in servicio ecclesie . . . volumus -are. *2 obi. animalia*: *a praevalente sensu collocandi*: *FORMA* mon. Sangall. p. 15^A,48 ista bubis -andis domus. *b praevalente sensu asservandi*: *LEG.* Wisig. 8,5,7^{tit} ut errantia animalia . . . qui invenit, diligenter . . . -et. *3 obi. res*: *a strictius*: *a in univ.*: *LEG.* Wisig. 12,3,28 qualiter pro . . . testimonio studiosius -te persistant *scrip-turae*. *BEDA* hist. eccl. 2,20 p. 126,11 quae (*vasa*) hactenus in ecclesia Cantiae -ta monstrantur. *CONC.* Karol. 39^B,25 quae (*cellarariae*) . . . inviolabiliter congregata -ent. *RIMB.* Anscar. 20 p. 44,38 vinum tribus fere annis . . . -tum est. *STATUT.* ord. Teut. p. 102,2 *magister* iubebit eas (*commendationes*) in thesauro mitti et . . . -ari. *al. v. et p.* 1165,7. *β reponere* - *aufheben, zurücklegen*: *GERH.* *AUGUST.* *Udalr.* I 27 p. 413,28 quam (*paraturam*) ad obitum suum -tam habuit. *γ retinere* - *übrig-, zurückbehalten*: *VITA* Galli II 703 discipu-lus . . . cum cerneret . . . e cunctis opibus nil -asse magis-trum. *δ (prae)parare* - *bereithalten*: *ALCUIN.* carm. 100,2,2 prospera -ans famulus. *FLOR.* *LUGD.* carm. 28,138 cui (*gregi*) pater aeterni -at gaudia regni. *ε reservare* - *vorbe-halten, überlassen*: *HROTSV.* gest. 246 haec perfectorum sunt -anda virorum sudori. *b latius i. q. (memoriae) mandare, (memoria) tenere* - (*im Gedächtnis*) *festhalten, behalten, bewahren* (cf. *GLOSS.* I 732,42 *St.-S.* -bat kehealt): *HUGEB.* *Wynneb.* 4 p. 109,30 ut de illorum (*sanctorum*) imitatione scripturarum aliquid exsequendo -ret. *TRAD.* Scheftl. 279^a no-ticię presentium et futurorum inviolabiliter -andum tradimus,

qualiter *eqs.* *CHART.* Wirt. IV 1108 cum negotia fragilitatis humane scripturarum testimonio -antur. *al.* *B philos. de memoria*: *URSO* gloss. 22 p. 47,11 secundum magis et minus concepta retinent et -ant *instrumenta memoriae. v. et p.* 1547,26sq. *C publ. et iur.*: 1 *de possessione*: *a (ultra) possidere* - (*in Besitz*) *behalten*: *TRAD.* Ratisb. 260 (c. 1000) Mahthilda sive filii eius . . . hoc ipsum (*praedium*) teneant suęque . . . servituti -ent. *CHART.* *Advoc.* 105 p. 54,27 illa bona, que nunc habemus de rege, -bimus. *al.* *ad-de*: *ARBEO* Corb. 22 p. 213,15 ammissarium . . . in pos-tremum -are pertractans. *b (vice fiduciarii) procurare* - (*treuhänderisch*) *verwalten*: *TRAD.* Welt. 97 (a. 1133/35) ut . . . predium traderent in manum domni Altmanni . . . -andum beato Georio. 118 p. 85,39 ignobiliores . . . homines meos in manus . . . Cūnradi mihi -andos commisi. *TRAD.* Scheftl. 232 ut *praedium comministerialis* predictę -ret eccle-się. *CHART.* Eichst. 18 p. 41,23 quod (*praedium*) . . . in ma-nus . . . Berengarii . . . iure salamanni delegatum et -tum sibi fuerat. *CHART.* Heinr. Leon. 91 p. 140,14 (spur. s. XIII.) altera (*pars*) ecclesie debet per capitulum -ari. *saepe.* *2 de causis agendis i. q. reicere, protelare* - *zurückstellen*: *FORM.* imp. 31 p. 310,32 usque in praesentiam nostram sint suspensae vel -tae *causae*. *D medic. i. q. in eodem loco, in eadem positione tenere* - *an derselben Stelle, in derselben Stellung festhalten*: *BRUNUS LONG.* chirurg. 1,18 p. 116^C neque oportet . . . , ut ligatura stringatur *apostema* nisi debiliter . . . , ut -etur medicamen. *THEOD.* *CERV.* chirurg. 1,4 p. 136^G ut par-tes vulneris iam coniunctas -et *ligatura. ibid. al.*

adi. 1. conservans, -antis. *sustentans, servans* - *erhal-tend, bewahrend*: *ALBERT.* M. Matth. 6,9 p. 181,85 (ed. B. Schmidt. 1987) ens *Patris* . . . ex primate influentissi-mum, . . . ex immutabilitate -issimum (conservatissimum *var. l.*). *v. et p.* 1486,35.

2. conservatus, -a, -um. *1 salvus, integer* - *heil, unver-sehrt*: *BONIF.* epist. 95 ut hunc missum . . . per vestros fines -um transire permittatis. *POETA* Saxo 5,388 quam -um floruit imperium. *2 beneficialiter procuratus* - *als Leben verwal-tet*: *CHART.* Sangall. A 331 p. 305,5 (a. 830) trado . . . unum agrum salicam (*sic*) et tres silvas -as.

subst. conservans, -antis *n.* *quod integrum, intactum servat* - *das Erhaltende, Bewahrende*: *ALBERT.* M. div. nom. 4,15 p. 123,75 (ed. P. Simon. 1972) omne, quod conser-vatur in suo esse ab alio, oportet illud deficere subtracto -e. animal. quaest. 1,6 p. 84,21 homo . . . indiget multis ipsum

-bus. *ibid. al.* *de medicamine*: *PAUL.* *AEGIN.* cur. 187^{capit.} -ia (3,35,3 διαφυλάκτικόν) mamillarum.

conservulus, -i *m.* *qui (una cum aliis) eidem domino*

servit, conservus - *Mitknecht, -diener*: *GODESC.* *AQUENS.* seq. 13,5^a,5 cum servus ut sese diligit -os.

1. conservus, -i *m.* *script.*: *cun-*: *l.60.* -rb(us): *l.62.* *adde* *LEG.* Wisig. 5,7,16 (*var. l.*).

I qui (una cum aliis) eidem domino servit vel subditus est, servus socius - *Mitknecht, -diener, -sklave*: *A strictius*: *1 gener. de famulis, ministris*: *ARBEO* Emm. 38 p. 86,10 con-tigit, ut quidam de -is suis (*sc. viri religiosi venundati*) more-retur. 39 p. 88,4. *THEODULF.* carm. 28,94⁵ dum -o con-tempnit parcere servus. *per compar. (loci spectant ad Vulg. Luc. 12,42)*: *WALAHFR.* carm. 1,21 -is alimenta iubens in tempore poni. *AGNELL.* lib. pont. 104 p. 346,20 qui sunt ex cun-is, nunciant domino suo de eo, qui *eqs. al.* *2 iur. de hominibus propriis, colonis sim.*: *LEG.* Wisig. 6,5,12 p. 276^B,16 illi, qui suos -os (-bos *E2*) occiderint (*sim.* *DIPL.* *Conr.* II. 216 p. 296,12). 7,2,21^{tit} si servus domino vel -o (-o suo *var. l.*) fecerit furtum. *GERH.* *AUGUST.* *Udalr.* I 3 p. 390,24 de familia . . . quicumque ante eum venerat se exclamando iniuste esse oppressum . . . de domino proprio . . . sive de -o eius. *TRAD.* Teg. 58 colonus quidam sancti Quirini . . . in beneficio serviens delegavit ancillam suam . . . in ma-nu -i sui *eqs.* *CHART.* episc. August. 10 p. 7,15 si filii ad idem altare non essent -i parentum. *TRAD.* Michaelb. 74 qui-dam homo . . . dormivit cum quadam ancilla cuiusdam -i sui. *al.* *B latius de consodalibus* (cf. *GLOSS.* II 280,10 *St.-S.* -us

epanginoz. III 426,44 -us geleibo): 1 in univ.: a de col-
legis, comministris: EINH. Marc. et Petr. I 3,11 p. 251,44 su-
pervenit puer missus a quodam -o nostro (sc. ministri). PASS.
Trudp. 5 p. 360,5 ceteris . . . -is (servis 1*) nequaquam sibi
consentientibus. LIUTPR. antap. 1,12 p. 14,8 undecim his -is
meis (sc. custodis) . . . dormientibus. v. et p. 1549,23. de
subditorum allocutione modesta: EKKEH. URAUG. chron. a.
1099 p. 211,19 Conradus universos a palatio patris adventan-
tes sub appellatione -orum . . . sociali benivolentia tractans.
b de angelis: CAES. HEIST. hom. II p. 51^b,16 qui (angeli)
nostri sunt amici et -i. ALEX. MIN. apoc. praef. p. 6,23 dicit se
angelus -um esse eorum ac beatos, qui ipsum (librum) conser-
vant. 22 p. 502,25 (cf. Vulg. apoc. 22,9). 2 c. colore quo-
dam: a alter homo – Mitmensch: EPIST. Worm. I 34 p.
64,19 quanto magis homo -i sui poenitentia gaudere debet.
HEINR. AUGUST. planct. 1788 -i guttur stringendo Cain
imitatur. b confrater – Mitbruder: WILLIB. Bonif. 2 p. 9,1
ut ad finitima . . . monasteria . . . cum consensu . . . -orum
fidelium . . . perveniret. CAND. FULD. Eigil. I 9 p. 226,10
propter unius -i obstinationem. GERB. epist. 15 (ed. F.
Weigle. 1966) qui te quondam . . . dominum clamabant . . .
nunc -um habere dedignantur. PETR. DAM. grat. 2 p. 20,20
servis promovendi -os ministerium prerogata Christus.
CHART. Mog. A II 488 (ed. P. Aht. 1971) cuius (papae) in
Christo -um et cooperatorem nos esse cognoscimus. al.

II qui (item ac alii) domino servit vel subditus est, ser-
vus – Knecht, Diener, Höriger: a gener. de famulis,
ministris: ECBASIS capt. 1157 -us vilis. CONR. HILD. ad
Hartb. p. 195,15 faber Vulcanus cum suis -is gygantibus. B
iur. de hominibus propriis, colonis sim.: CONC. Karol.
50^D,50 p. 643,10 a -is servitio eorum (dominorum) pressis
perraro . . . coli invenitur dies dominicus. DIPL. Heir. III.
317 p. 434,13 ut nulla . . . persona . . . homines liberos et -os
legem facere aut distringere . . . compellat. TRAD. Neocell.
(Brixin.) 246 hec sunt beneficia -orum nostrorum husgenoz.
al.

2. conservus v. convertito.

1. consessio, -onis f. confunditur c.: confessio: l. 45.47.
495q.52. concessio: l. 47.

1 actus (una, iuxta, ad latus) sedendi, consessus – das
(Dabei-, Zur-Seite-)Sitzen, Teilnahme, Gemeinschaft (saepius c. gen. obi.,
e. g. l. 43.47.51.59): a de Christo: ALCUIN. rhythm. 1,14,4
(MGPoet. IV p. 906) sedis paternae -o. PONTIF. Rom.-Germ.
99,148 (Studi e Testi 227. 1963) ascensio ipsius (Filii) super
caelos et confessio (-o corr. ed. [op. cit. 269. 1972. p. 62]) in
dextera paternae maiestatis. VITA Steph. reg. I 15 (MGScript.
XI p. 236,36) post . . . ascensionem et mirabilem Patris -em
(confessionem, concessionem var. l.). ARNO REICHERSB.
apol. p. 107,11 Filii -em (confessionem ed., vix recte) a morte
resurgentes, quomodo eqs. p. 229,8 honorem donatae -is
(confessionis ed., vix recte). p. 232,15 -em throni divinae na-
turae proprium debes deputare. p. 235,12 ut subiectio -i (con-
fessionis ed., vix recte) contraria non sit (item corrigendum
est p. 237,15. cf. p. 240,28 nec ea [subiectio], quae corporis
est, . . . -i Filii cum Patre . . . invenitur contraria). ibid. al. v.
et p. 1518,3. b de participibus sacramenti eucharistiae i.
q. commercium, communio – Teilnahme, Gemeinschaft: ALBERT. M. euch. 3,4,5 p. 329^a,5 per . . . suae (sc. Patris)
mensae -em seu consessum. 2 conventus, congregatio,
coetus – Versammlung, Zusammenkunft, Sitzung: HEITO
Wett. 2 de loco -is praedictae (i. refectorio). CAND. FULD.
Eigil. II 10,4 porticibus claustris -o longa cernitur. WOLFHER.
Godeh. I 31 p. 190,26 infra huiusmodi coronam cum monachis
regisque capellanis episcoporum clerici . . . assidebant. II 23
p. 208,44 pulchra . . . erat ibi et racionabiliter ordinata tam
regalis quam et episcopalis -o.

2. consessio v. concessio.

consessor, -oris m. qui consedet, conviva – einer der
beisammensitzt (mit), Tischgenosse: REIN. ALEM. phagifac.
88 hec (Ceres, i. panis) tibi . . . domino . . . secunda sedenti,
nec tantum domino, cuius -r es, immo et eqs.

consessurus v. consedeo.

1. consessus, -us m. script. cums-: l. 48. confunditur c.:
concessus: l. 12.16.37.48. al. consensus: l. 10.25.29.34.43.48.
58.63. (cf. H. Löwe, DtArch. 46. 1990. p. 507sq.).

1 actus vel ius (una, iuxta, ad latus) sedendi, consessio,
commercium, communio – (das Recht auf) das (Dabei-,
Zur-Seite-)Sitzen, Teilnahme, Gemeinschaft (saepius c. gen.
obi., e. g. l. 12sq.25): a proprie: a gener.: IOH. VIII.
epist. B 23 fratrem tuum (sc. Annonis) Methodium . . . ty-
rannice magis quam canonicè tractans nec presbiterorum, qui
penes te reperti sunt, iudicasti dignum consensu (-u coni. Bi-
shop, recte ut vid.). VITA Sev. Col. 8 Deus, dum Martinum
ad coelestem gloriam extulit, huic (Severino) eius -us (con-
cessus ed., vix recte) et consortii securitatem dedit. RUOTG.
Brun. 27 prope in -um (concessum var. l.) tantę dignitatis (i.
pontificatus) admissus est. LAMB. HERSF. annal. a. 1075 p.
249,25 sanctorum patrum . . . -um voti compos percipies. b
theol. (de Christo): ARNO REICHERSB. apol. p. 227,8 usque
ad paternae maiestatis -um elevatus. p. 242,17. p. 244,40
sublimis -us aequalitatis. HUGO RIPELIN compend. 4,25^{capit.}
(ed. A. Borgnet, Alberti M. opera XXXIV, 1895) de -u Christi
ad dexteram. adde: p. 1553,59. b meton. i. q. sedes – Sitz:
a in univ.: OTTO FRISING. chron. 8,26 p. 434,26 vox suavis
. . . de sublimi divinitatis -u (concessu A) dulciter increpitans.
b sedes iuxta posita – der Sitz neben: FLOD. annal. a. 948 p.
111,12 exurgens Ludowicus rex e latere et -u (consensu var.
l.) domni regis Othonis. 2 conventus, congregatio, coetus –
(Rats-)Versammlung, Zusammenkunft, Sitzung (cf. GLOSS.
II 460,64 St.-S. -us gisidili. 515,51 -us kistole. al.): a
proprie: CONC. Merov. p. 158,24 nec ante sacerdotes -um
(consensum var. l.) nisi ordenati habere praesumant Iudaei.
LIBRI confrat. I app. a 9 p. 139,38 universi in sacro illo -u
conspirare, ut eqs. EKKEH. IV. cas. 112 veniunt . . . in
fratrum -um legati. LAMB. TUIT. Herib. 1,5 p. 743,37 legati
civium . . . in -u (consensu var. l.) pontificum et magnatorum
consonam electionem fatentur suam. LAMB. HERSF. annal. a.
1075 p. 249,18 patres, qui assiderent, nolle eum (episcopum) in
suum admittere -um. PAUL. BERNR. Greg. 93 per -um (con-
cessum ed., vix recte) singuli surrexerunt et . . . lamentari
coeperunt. CHART. Mog. A II 457^a (ed. P. Aht. 1971) -u
sanctificationis vestre (sc. archiepiscopi) absentiam meam sup-
plebit presentia Dei. al. concilium, synodus – Konzil,
Synode: CAPIT. reg. Franc. 225,2 sicut in Toletano et Bra-
charense consensu (codd., -u coni. Pertz, fort. recte) episcopi
considerasse dicuntur. b meton.: a (congregata) manus,
chorus, multitudo – (versammelte) Schar, Menge: WA-
LAHFR. Wett. 608 catervas virgineas adeunt, ubi splendor . . .
adornavit nitidis -bus ipsas. AGNELL. lib. pont. prol. p. 280,2
(vs.) petit . . . spiritus eius (Apollinaris) caeli cum-us (cum-
sensus, concessus var. l.) angelicosque choros. EKKEH. IV.
bened. prol. 2,108 -us cunctus (gloss.: celorum cavee) latio dat
robore 'sanctus'. BERTH. (?) annal. a. 1078 p. 307,19 iniurias
. . . totius audientiae -us . . . conquesti sunt legati. MANEG.
c. Wolph. 24 p. 107,19 (ed. W. Hartmann. 1972) offendere im-
piorum -um. al. b subsellia – (Versamlungs-)Bänke:
CONST. I 399 p. 571,34 (a. 1123) surgentibus ex -u fratribus
gratie Deo . . . acte sunt. 3 praesentia – Beisein, Anwesen-
heit: a in univ.: CHART. archiep. Magd. 325 (a. 1167) Bodo
. . . in placito . . . urbani comitis et in -u (ed., consensu V,
confessu R) scabinorum iudicum universorumque burgensium
aream quandam . . . emit. huc spectare potest etiam exem-
plum supra (p. 1521,60) allatum. b in -u esse i. q. adesse,
assidere – dabeisein, dabeisitzen: IONAS BOB. Columb. 1,21
p. 200,1 erat simul in -u (consensu var. l.) vir eius (mulieris)
. . . , de quo sciscitati sunt, quis esset. 4 occupatio, possessio
– Besetzung, Inbesitznahme: CHART. Sangall. A 562 (a.
841/72) ego Grimaldus . . . post vestituram et -um easdem res
illis (germanis fratribus) in beneficium . . . concessimus.

2. consessus v. consedeo.

*consibilo, -are. (commixtim confusimque) sibilare, stri-
dere – (in buntem Durcheinander) zischen: PETR. DAM.
epist. 96 p. 63,14 (ed. K. Reindel. 1989) hinc . . . draco . . .
sufflat, illinc virulenta serpentium turba . . . -at.

[Antony]

? ***consida**, -ae f. (orig. et sensu inc., ni per errorem pro consolidata) *genus herbae cuiusdam – eine Pflanzenart*: TRACT. de aegr. cur. p. 340,40 ad vulvam constringendam ... -am et mirtum coque in aqua et inde lavet vulvam (p. 346,1). *Antony*

consideo v. consedeo.

***considerabilis**, -e. *spectabilis – ansehnlich, der Betrachtung wert*: VITA Annon. I 2,21 p. 494^b,49 quasi reditivam -em faciem eius considerantes.

consideranter, considerate v. considero.

consideratio (-cio), -onis f. I *proprie*: A *spectatio, aspectus, obtutus – das Betrachten, Anschauen, Erblicken, Blick, Wahrnehmung*: 1 *gener.*: a *in univ.*: BEDA. temp. rat. 30,75 sicut ... horologica -e docemur. TRACT. cod. Bamb. (ed. M. Grabmann, Gesch. d. schol. Meth. II. 1911. p. 38,15) secundum -em operis nature. OTTO SANBLAS. chron. 38 p. 57,22 ex -e anuli ipsum (*regem*) ... recognoscens. ALBERT. M. nat. bon. 228 p. 89,45 (ed. E. Filthaut. 1974) non modo contemplatione mentis, sed etiam -e sensibili. *al.* in *imag.*, *alleg.*, *sensu spirit.*: WILLIB. Bonif. 2 p. 10,18 humilitatis ... eius ... excellentiam ... Deus intimae inspectionis eius -e novit. RATHER. ascens. 2,5 l. 145 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLVI. 1976. p. 188) dicere vel facere, quae tuam (*sc. Domini*) -em dedecet, non horresco. WOLBERO cant. 2 p. 1123^B in subtilium rerum -e mentis oculus caligat. 3 p. 1231^B oculi ... ecclesiae sive ... animae ... accipi possunt duae in mente quasi in capite -es dextra laevaque intendentes *eqs.* HELM. chron. 96 p. 189,3. *al.* b *c. colore quodam*: a *lectio – Durchsicht, Lektüre*: BERNOLD. CONST. libell. XV 2 integrae eorum (*decretorum*) -es studiosis vix satis sufficiunt. b *observatio – Beobachtung*: ALBERT. M. animal. 3,17 qui voluerit scire ... extensionem venarum, studebit in -e corporis animalium maceratorum secundum nostram -em (cf. 3,15). 2 *medic. i. q. inspectio – ärztliche Untersuchung*: BRUNUS LONG. chirurg. 1,5 p. 108^C est ... considerandum -e bona, utrum nervus discoopertus sit *eqs. ibid.* *al.* B *species, imago – Ansicht, Abbild*: PRUD. TREC. anal. a. 842 (ed. F. Grat et al. 1964. p. 41,14) in quo (*disco argenteo*) et orbis totius descriptio et astrorum -o ... radiabant.

II *translate*: A *contemplatio, meditatio, intuitus, deliberatio, cogitatio – Betrachtung, das geistige (An-)Schauen, Anschauung, Erwägung, Überlegung, das (Nach-)Denken, Vorstellung* (cf. GLOSS. II 200,24 St.-S. -e bitrahtido. 285,51 in -e geffido): 1 *gener.*: a *in univ.*: SERMO de Marso 15 (WestfZ. 110. 1960. p. 216; c. 864) non eum ... peregrinationis -o avertere ... valuit. RATHER. Metr. 5 l. 191 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLVI. 1976. p. 16) reatus sui -e. BONIZO ad amic. 9 p. 617,5 sententia, que sine -e pronuntiatur. CHART. Raitenh. 4 p. 7,8 alta ... -e consilii. HILDEG. scivias 2,4 l. 347 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLIII. 1978) in mandata Dei visum iustae -is ... ponunt. l. 368. VITA Eberh. Salisb. I 8 p. 81,42 post longam ... -em. ALBERT. M. summ. creat. II 1,40,1 p. 343^b,22 quaeritur, quae differentia sit inter -em et memoriam. *saep.* cf. l.225qq. in *titulo libri*: OTTO FRISING. gest. 1,65 p. 93,33 libro, quem *Bernhardus* Eugenio papae de -e scribens *eqs.* b (*animi*) *attentio, animadversio – Aufmerksamkeit*: CONC. Karol. 11 p. 60,8 dum in voluminibus divinarum seriem scripturarum ... attonitis auribus et sedula -e inspicerem *eqs.* WENR. epist. 2 p. 287,25 quicumque ... disputare desiderat, ... -em suam in presentem ecclesiae ... statum attollat. *al.* c *examinatio, examen – prüfende Betrachtung, (Über-)Prüfung*: CAPIT. reg. Franc. 71,9 in -e vitae vel morum nostrorum. WIDUK. gest. 1,25 -em tui habeto. HUMB. Sim. 1,3 p. 105,43 sine aliqua -e et retractatione. HILDEG. scivias 2,6 l. 1755 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLIII. 1978) sic hac devotione -is suae de pane illo sanctitatis accipiat. DIPL. Frid. I. 366 p. 219,33 (ed. H. Appelt. 1979) cum nos ex diligentiori -e certum haberemus *eqs. al.* d *intentio – Absicht*: PETR. DAM. epist. 40 p. 509,1 (ed. K. Reindel. 1988) hac ... -e servata, ut nec ... ecclesiasticus ordo corrueret nec *eqs.* BERNOLD. CONST. libell. III 24 p. 88,38 ea hoc -e praetermisi, ne gravis essem idiotis. *al.* e *in-*

tellegentia, intellectus – Erkenntnis(vermögen), Einsicht, Verstand: MANEG. c. Wolffh. 6 p. 56,14 (ed. W. Hartmann. 1972) vir ... sublimis -is. HILDEG. scivias 1,1 l. 91 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLIII. XLIII^A. 1978) mortali et infirma. 3,2 l. 293 homo sentit in -e boni et mali, quod opus sit contrarium. VISIO Godesc. B praef. 4 (ed. E. Assmann. 1979) *Deus* quedam insolita ... profert, quibus humanarum menci -cionem exerceat. CHART. eccl. Erf. 110 p. 60,21 aciem nostrae -is. *al.* f *mens – Denkungsart, Sinn*: MANEG. ad Gebh. 42 p. 383,21 quod Adonias regnum obtinere quesivit ... , Salemon clementi -e dimisit. HERRAND. ad Walram. (MG Lib. Lit. II p. 290,1) liquet ... ab omni spiritali te -e inanem. HILDEG. scivias 2,5 l. 241 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLIII. 1978) pigmentarii ... sincera -e inspectori omnium aliquas donationes ... offerant. *al.* 2 *spec. in sermone artium et scientiarum*: a *speculatio, inquisitio, per-vestigatio, tractatio – wissenschaftliche Betrachtung(sweise), (Er-)Forschung, Untersuchung, Frage(stellung), Erörterung*: a *in univ.*: ALCUIN. epist. 162 p. 262,9 quia talis dubitatio ex antecessentis linguae -e solvi poterit. IOH. SCOT. praedest. 15,1 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. L. 1978) maiore ... -e indiget, quod *eqs.* OTTO FRISING. gest. 1,58 p. 83,31 non mathematica abstractione, sed theologica -e. ALBERT. M. anim. 2,1,2 p. 66,63 (ed. C. Stroick. 1968) 'vigilantia' ... similis est -i' (p. 412^a,25 τῷ θεωρεῖν), quae est exercitium secundi actus scientiae. sens. 1,1 p. 1^b,14 facere -em (p. 436^a,3 ἐπισκεψίν) de animalium naturis. top. 4,1,1 p. 355^b,15 de his ... praedicatis ... raro -es (p. 120^b,14 σκέψεις) fiunt in disputationibus. eth. 1,3,1 p. 30^a,2 intentio nostrae -is. 1,4,3^{capit.} quales in hac scientia possint haberi -es. metaph. 2,1 p. 91,23 (ed. B. Geyer. 1960) 'theoria' sive contemplatio vel -o 'de veritate' existens. 4,3,7 p. 195,73 tota philosophiae -o. *saep.* b *scientia, disciplina – Wissenschaft(sbereich), Fach(gebiet)*: ALBERT. M. anim. 1,1,1 p. 2,25 (ed. C. Stroick. 1968) inquantum talis anima perfectio est huius animati, venit in -em naturalis philosophi. praedicab. 2,1^{capit.} quomodo universale est de -e logici. *ibid.* *al.* γ *doctrina, theoria – (wissenschaftliche) Lehre, Theorie*: ALIA MUSICA p. 125^b,4 de h a r m o n i c a -e Boetius ita disseruit: quia *eqs.* (p. 127^b,27 de cubicis numeris, qui harmonicam -em suggerunt). MANEG. c. Wolffh. 2 p. 48,8 (ed. W. Hartmann. 1972) a numeris tracta -e. ALBERT. M. metaph. 5,1,1 p. 209,15 (ed. B. Geyer. 1960) non secundum Averrois -em. *ibid.* *al.* b *argumentatio, argumentum – Beweis(verfahren), Argument(ation)*: ALBERT. M. phys. 1,1,5 p. 8,36 (ed. P. Hößfeld. 1987) -es topicas. top. 2,1,2 p. 294^b,11 sumemus -es a locis intrinsicis. eth. 1,4,4 p. 54^a,33 auditor in logicis auditum refert ad -um probabilitatem. *ibid.* *al.* *expressius i. q. τόπος, locus – Topos*: ALBERT. M. top. 4,3,1^{capit.} de -bus sumptis ab habitu. 7,2,4 p. 489^b,25 loci sive -es, per quas idonei erimus argumentari ad singula problematica. *ibid.* *saepius.* c *definitio, conceptio – (Begriffs-, Wesens-)Bestimmung*: TRACT. cod. Bamb. (ed. M. Grabmann, Gesch. d. schol. Meth. II. 1911. p. 39,31; s. XII.¹) est ... quadrifaria -o rerum circa rationem. ALBERT. M. phys. 2,1,9 p. 91,37sq. (ed. P. Hößfeld. 1987) quod physicus 'consideret de' forma naturali -e concepta cum materia, 'sicut est' -o 'simi'. gener. 1,1,1 p. 109,8 (ed. P. Hößfeld. 1980) cum duae sint -es de mobili simplici *eqs.* pol. 1,1 praef. p. 6^a,34 est ... hominis -o triplex secundum naturam. *al.* d *mensuratio, mensura – Messung, Maß*: a *geom.*: PS. BOETH. geom. 549 (ed. M. Folkerts. 1970) quadratus ... pes habetur, ubi trinae dimensionis -o in aequalitate censetur (558). b *mus.*: IOH. GARL. mus. mens. add. 1,35 p. 92 (ArchMusWiss. Beih. X. 1972) modus obliquus habet plures -es. ANON. IV mus. 1,1 p. 22,8 (ArchMusWiss. Beih. IV. 1967) modus ... vel temporis -o. 2 p. 50,19 de -e temporum. e *regula – Regel(ung)*: ANON. IV mus. 5 p. 78,6 (ArchMusWiss. Beih. IV. 1967) sunt ... organistae ..., qui non regulariter iuxta -em praedictam ponunt discordantias loco concordantiae. *ibid.* *al.* f *relatio, combinatio – Wechselbeziehung, Kombination(smöglichkeit)*: ANON. IV mus. 4,3 p. 76,8 (ArchMusWiss. Beih. IV. 1967) discantus cum tenore

[Hellmuth]

multas et plures -es habet; una est, quando in discantu et in tenore fuerit modus rectus eqs. **g computatio** – *Berechnung*: **a de tempore**: HAIMO BAMB. chron. (DtArch. 16. 1960. p. 173,2; a. 1135) incipit -o annorum seculi et Iesu Christi. *ibid.* **al.** **β de pecunia**: CHART. Steph. Wirz. 258 p. 285,33 (a. 1249) si Lutoldus et Cristina . . . in solutione dicte medie partis defecerint, retentorum denariorum per eos -o certa fiet. **B respectus, ratio, observantia** – *Beachtung, Berücksichtigung, Hinsicht, Ansehung*: **1 gener.**: EPIST. var. II suppl. 8 p. 631,20 absque verborum -e. WENR. epist. 1 p. 284,35 haec sententia cum et sui -e et auctoritatis assertione evidenti veritate subnixta sit. LAMB. HERSF. annal. a. 1077 p. 290,12 laicis . . . pro aetatis et virium -e . . . penitentiam indixit. BER-NOLD. CONST. libell. X 57 p. 139,36 -o . . . temporum, locorum sive personarum. LIBER de unit. eccl. 1,16 p. 209,12 ex meritorum -e. OTTO FRISING. gest. 1,65 p. 92,16 eadem . . . res alia et alia -e . . . erit bona et erit non bona. CHART. Port. 76 p. 100,38 pietatis et vere caritatis admonet -o, ut eqs. STATUT. ord. Teut. p. 115,19 honestatis -cio. **saepe**. **2 mus.**: ARIBO FRISING. mus. p. 58,1 de -e proportionem in his speciebus. *ibid.* **al.** **C circumspectio, diligentia, cura** – *Umsicht, Sorgfalt, (Vor-, Für-)Sorge* (cf. GLOSS. IV 293,52 St.-S. -e keuerido): **1 gener.**: LIBER diurn. 92 p. 121,12 pia -e sancire, ut nullam . . . inopiam . . . ecclesia . . . perpeti debeat. CAPIT. reg. Franc. 271 p. 301,39 misericors. DIPL. Heinr. II. 254 p. 292,37 ne ibi Deo servientes aliquam iniuriam patiantur, sollicita -e providere. VITA Ger. Bron. 20 p. 670,38 quas (*decimas*) prudentissima -e tripertivit. STATUT. ord. Teut. p. 74,1 de -cione agendorum. **saepe**. **expressius i. q. custodia** – *Überwachung*: CONC. Karol. III 23,7 (ed. W. Hartmann. 1984; a. 850) oportet . . . curam gerere presbiteros, qualiter penitentes . . . abstinentie formam custodiant . . . , ut hac -e praemissa penitudinis tempus rationabilem possit accipere terminum. **2 spec.**: **a publ. i. q. procuratio** – *Verwaltung*: CHART. Gelr. 877 p. 854,28 (a. 1264) cum iustitia minore et -e terre et aggerum, quod Theutonice 'bedrijf' dicitur. **b medic. i. q. curatio** – *Behandlung(s-methode)*: THADD. FLORENT. cons. 43,40 ad preservationem . . . competunt due -es; una est per evacuationem humorum eqs. **D consilium** – *Rat(schluß)*: **1 consultatio** – *Beratung, Begutachtung*: CONC. Karol. 50^D,93 p. 680,4 pondus tante -is parvitas nostrae (sc. *episcoporum*) vires excessit. p. 680,7 tantae -is perfectio. HINCM. ord. pal. 572 (ed. Th. Gross. 1980) sine eorum (*consiliariorum*) certa -e. **2 consultum** – *Beschluß*: **a constitutio, iussio** – *Anordnung, Verfügung*: CONC. Karol. 36,6 iuxta . . . vestram (sc. *imperatoris*) sanctam ammonitionem et -em. CAPIT. reg. Franc. 141,15 ut de debito . . . talis -o fiat, ut eqs. *al.* CONC. Karol. III 11,62 (ed. W. Hartmann. 1984) ubi . . . melior consuetudo inde habetur, pro hac nostra necessitudinis -e non decadat. CHART. Lux. II 385 (a. 1241) ad dictum et -em domini W. **b arbitrium, iudicium** – *Ermessen, Entscheidung, Urteil*: LEG. Lang. p. 132,21 ut nostra -e vel successorum nostrorum debeat permanere, quomodo eqs. CAPIT. reg. Franc. 287,4 cuius (*paenitentiae*) modus erit in -e episcopi. DIPL. Heinr. IV. 351 p. 464,10 huic . . . spontanea -e bene facere volentes . . . abbaciam . . . tradidimus. HIST. peregr. p. 118,19 ex -e baronum et iuris peritorum. *al.* **de consilio Dei**: LIBER diurn. 74 p. 75,5 Dei -e. **c consensus** – *Billigung*: CAPIT. reg. Franc. 33,18 ut nemo alterius filiam suam in congregationem sanctemonialium recipiat absque notitia vel -e episcopi. **3 conventum, pactio** – *Übereinkunft, Abmachung*: CAPIT. reg. Franc. 140,5 de . . . restauratione ecclesiarum comes et episcopus . . . una cum misso nostro . . . -em faciant, ut eqs. CHART. Lux. II 62 (a. 1213) huius -is modum et tenorem . . . observari decrevimus.

***considerativus**, -a, -um. *considerans, intentus* – *betrachtend, gerichtet (auf)*: ALBERT. M. sent. 1,22,1 p. 568^b,40 iustitia, quae -a est ordinis. phys. 2,1,11 p. 95,70 (ed. P. Hofffeld. 1987) quod ita physica sit -a tam materiae quam formae. eth. 1,3,13 p. 46^b,29 ars ultimi boni -a in quolibet genere architectonica dicitur ad totam coordinationem illius generis.

ibid. *al.*

considerator, -oris m. *contemplator, spectator* – *Betrachter, Beobachter, Augenzeuge* (cf. GLOSS. I 84,5 St.-S. -r scauonti): RATHER. oct. pasch. 1 l. 45 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLVI. 1976. p. 172) me mendacissimi conductis -bus accusant eandem (*domum episcopalem*) destruere. epist. 29 p. 161,23 ista (sc. *crimina publica*) et operadores necant et -bus nocent. ALBERT. M. meteor. 3,4,11 p. 679^b,36 cum . . . experta sint a me et ab aliis veridicis -bus sociis meis ea, quae sunt obiecta.

***consideratrix**, -icis f. *contemplatrix* – *Betrachterin*: ALBERT. M. nat. bon. 260 p. 98,1 (ed. E. Filthaut. 1974) ipsa (*beata Virgo*) . . . sui ipsius fuit diligentissima -x, considerans omnia sua in pectore vel corpore et anima.

considero, -avi, -atum, -are. *script.*: **cun-**: p. 1560,31. **adde** AGNELL. lib. pont. 55 p. 317,80. **-cid-**: p. 1561,66. **adde** WALTH. AGIL. med. 17 p. 115,40. **-scid-**: p. 1559,8. 1560,44. 1561,61. **-sed-**: p. 1559,51. **-syd-**: l. 72. p. 1560,33. 1563,10. **depon.** (cf. D. Norberg, *Syntakt. Forsch.* 1943. p. 155): p. 1560,5. **metr.** -si-: p. 1560,25. **struct. c. gen.**: p. 1560,37. **de originatione**: ALBERT. M. Iob 1,8 p. 28,45 (ed. M. Weiss. 1904) -are . . . est toto visu et tota virtute sidus, hoc est lumen intelligentiae vel oculi, in aliquid dirigere, ut perfecte comprehendatur.

I proprie i. q. intueri, spectare, aspicere, videre – *betrachten, (an)schauen, (an)sehen* (cf. GLOSS. I 84,30 St.-S. -are scauuon): **A strictius**: **1 in univ.**: BEDA hist. eccl. 5,21 p. 343,29 ubi ad cervicem -ando perveneris. THIETM. chron. 7,55 p. 468,9 (*in visione*) -tis multo melioribus hiis. THEOPH. sched. 3 prol. p. 151,17 si *humanus oculus* -at parietes. *al. in imag.*: RATHER. quadrag. 2,38 l. 778 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLVI. 1976. p. 87) munda illum oculum cordis, qui -are quoquomodo valeat . . . Deum. DIPL. Frid. I. 223 (ed. H. Appelt. 1979) nos pleno nostre circumspectionis oculo -antes grata obsequia, quae eqs. *al.* **2 c. colore quodam**: **a conspiciere, conspiciari** – *ansichtig werden, von Angesicht sehen*: ALCUIN. epist. 13 p. 39,1 quid mihi divitiae, . . . si non -o, quem desidero. CARM. Bur. B 92,74,4 quas (*virgines*) deus -ans prevenit salute. **b coram videre** – *als Augenzeuge sehen*: WETT. Gall. 34 haec omnia conprobata sunt testimonio Meginaldi . . . et aliorum . . . , qui . . . vitam eius -bant. **c visere** – *besichtigen*: EBO BAMB. Ott. 3,8 p. 108,23 (ed. J. Wikarjak. 1969) fanum. *v. et p.* 1563,6. **d perlegere** – *durchsehen, -lesen*: PETR. DAM. epist. 40 p. 424,14 (ed. K. Reindel. 1988) qui eorum hystorias studiose -at. OTLOH. Bonif. praef. p. 113,9 mihi -anti literas omnes, quas de eo habetis. *al.* **e pass. i. q. videri, (oculis) apparere** – *erscheinen, sich darstellen*: HUMB. Sim. 2,44 p. 193,1 nomen Christi . . . , quod est Iesus, Graecis elementis -tum DCCCLXXXVIII exprimit eqs.

ADAM. gest. 1,1 Saxonia . . . tota fere declivis in planitium -atur. **B latius**: **1 perspicere, speculari, oculis perlustrare** – *prüfend betrachten, besehen, in Augenschein nehmen, erkunden*: **a gener.**: **a in univ.**: EIGIL Sturm. 7 (ed. P. Engelbert. 1968) *Sturmi* avidus locorum explorator . . . torrentes atque fluvios -ans (*syn. perlustrans, aspiciens*) pergebat. WIDUK. gest. 1,22 p. 34,4 pontifex opus -andi gratia ingreditur ad aurificem. BRUNO MAGD. bell. 21 p. 26,4 rex . . . castellum . . . -vit. TRAD. Frising. 1480 qui (*ecclesiae servientes*) utraque -verunt bona. *al.* **β recognoscere** – *nachsehen, überprüfen*: CONC. Karol. 22^C,5 sacramentarium unusquisque habeat, quod episcopus debet -are, quomodo scriptum sit secundum ordinem. THIETM. chron. 4,66 cum . . . altare . . . , si aliquid in eo deesset, -are voluisset *custos*. STATUT. ord. Teut. p. 108,27 -bit frater . . . , si aliquid in eis (*vestibus*) inveniat emendandum. *al.* **γ absol. i. q. circumspicere** – *Umschau halten*: WILLIB. Bonif. 5 p. 22,16 in Thyringem iuxta mandatum apostolicae sedis -ando progressus est. **b spec.**: **a medic. c. sensu inspicendi: FRAGM. mul. I 25 capit. p. 10,29 ad -andam, si virgo est (cf. 32 ad -andam virginem). BRUNUS LONG. chirurg. 2,9 p. 126^D -a . . . , utrum generatio aquae sit ex parte intestinorum aut eqs. WILH. SA-LIC. chirurg. 2,2 p. 327^C -syderet medicus super vulnus . . .**

[Hellmuth]

ac super debilitate . . . patientis. 2,12 p. 334^C bene -a et speculari, si aliquod membrorum . . . fuerit lesum. *al. v. et p. 1555,35. in imag.*: ALDH. virg. I 7 p. 235,3 *verax medicus* cicatrices criminum -ans. **β milit. i. q. explorare** - *ausspähen, -kundschaften* (cf. GLOSS. I 378,1 St.-S. -are pisehon a pisehin e): LIUTPR. antap. 2,7 cum . . . exploratoribus directis terrae situm gentisque multitudinem seu raritatem -rent (-scid- B). ANNAL. Disib. a. 1075 p. 7,39 speculatores Henrici -to exercitu venerunt ad dominum suum. *al. γ canon. i. q. visitare* - *visitieren*: WILLIB. Bonif. 6 p. 35,22 multas -ando circuit ecclēsas. **2 cernere, percipere, notare** - *wahrnehmen, gewahr werden, bemerken*: **a in univ.**: WETT. Gall. 36 -batur . . . ab eo corpus sanctum digna sepultura non conditum ac arae nude *eqs.* THEOPH. sched. 3,31 ut nullus -are queat, in quo loco steterint *clavi*. 3,32. ALBERT. M. animal. 3,15 difficultas -andi ramificationes earum (*venarum*) secundum suas divisiones. *al. b c. colore quodam*: **α** (*notis exterioribus*) *noscitare* - (*an äußeren Merkmalen*) *erkennen*: STATUT. ord. Teut. p. 40,4 fratres ita tonsos capillos habeant, ut ante et retro regulariter et ordinate -ari possint. **β discernere** - *unterscheiden*: THEOPH. sched. 3,54 ut . . . nullus possit -are, quae pars sicca, quae humida sit. **γ invenire** - *ausfindig machen*: ALBERT. M. nat. bon. 140 p. 56,66 (ed. E. Filthaut. 1974) versus ipsam (*stellam maris*) semper nautae portum et viam -ant navigandi (146 p. 60,12). **3 observare** - *beobachten*: **a gener.**: WALAHFR. Gall. 1,11 p. 293,24 diaconus dormire se simulans, quod vir . . . gessit cum bestia, -bat. THEOPH. sched. 3,52 p. 233,2 per quae (*foramina*) possis -are, qualiter solidatura circumfluat. STATUT. ord. Teut. p. 121,15 debes observare et -are, quando sacerdos Pater noster dicit. ALBERT. M. animal. 24,40 ego . . . vidi et -vi, quod cum piscem capit *lucius*, primo in ore . . . dentibus perforatum diu portat. *al. de Deo*: HILDEG. vit. mer. 5,57 divinus aspectus acutissime -at, quali intelligentia in speculo fidei eum inspiciant. **b astron.**: THIETM. chron. 6,100 -ta per fistulam quadam stella. **c de vaticinatione**: SERMO de sacril. 27 sternudationes -are et observare nolite. **4 asservere, custodire** - *achten (auf), (be)hüten*: CAPIT. reg. Franc. 46,4 ut . . . episcopi . . . diligenter -ent thesauros ecclesiasticos. HILDEG. scivias 3,6 l. 955sq. (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLIII^A. 1978) quos (*lapillos*) *Discretio* multa sollicitudine et diligentia -at, veluti mercator res suas diligenter -are solet.

II translate: **A** (*animo*) *contemplari, deliberare, perpendere, meditari, cogitare* - *geistig betrachten, überlegen, erwägen, be-, nachdenken, sich (geistig) beschäftigen mit* (cf. GLOSS. II 175,16 St.-S. -ent goumaneman. 280,33 -are pidenchan. IV 137,32 -at bitrahtet. 290,1 tu . . . -ans sihis. *al.*): **1 gener.**: **a in univ.**: CONC. Karol. 22^C,2 de supradictis verbis -et. TRAD. Frising. 674 p. 568,27 Erchanbertus hoc caute -sederans . . . ita fieri permisit. GODESC. SAXO theol. 19 p. 269,26 pie, prudenter ac sobrie -a, quid de Deo . . . dicat psalmista. DIPL. Otton. III. 278 p. 702,7 domnus Leo -are cepit intra se, quid de hoc faceret. CONSUE. Springirsb.-Rod. 247 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLVIII. 1978) sunt alia multa, quae discretus rector per se -et. ARCHIPOETA 9,17,1 hic . . . -ans orbem conturbatum. CHART. Raitenh. 65 nos . . . venerabilis viri propositum altius -antes. BERTH. RATISB. serm. 20 p. 103,16 vide et -a utilitatem . . . religionis. *persaepe*. cf. p. 1558,31sq. *refl.*: HILDEG. div. op. 2,5,42 p. 942^C qui . . . velut columbina simplicitate semetipsos -ant. *al. b cognoscere, animadvertere, sentire, comprehendere* - *erkennen, erfassen, begreifen, einsehen*: ARBEO Corb. 20 verbis . . . se victum -ans. ALCUIN. epist. 135 p. 204,6 tria sunt genera visionum: . . . intellectuale est, quod sola mentis vivacitate -amus. HRABAN. epist. 8 p. 394,19 per patriarcharum . . . transmigrationem nostram in hoc mundo -a peregrinationem. HUMB. Sim. 3,27 p. 233,24 in qua . . . sententia -andum est, quanto venialior fuerit reatus Ananiae . . . quam perfidi magi. LAMB. HERSE. annal. a. 1075 p. 246,32 ad ultimum -ans archiepiscopus completam esse maliciam eius. LIBER de unit. eccl. 2,41 p. 272,24 ex his . . . verbis poterit -ari, quam spiri-

tualis sit institutio . . . Benedicti. OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 17,15 quod ex intuitu naturalium facilius -atur. *saepe*. **c opinari, putare, existimare** - *der Meinung sein, annehmen, halten für* (c. acc. dupl.: l. 9.10. cf. l. 14): COD. Karol. 80 p. 613,27 in hoc minime vestra . . . excellentia -ari debeat, quod pro nostra aviditate . . . talia vobis insinuari studuimus. EPIST. var. 4,16 (ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 130) quem (*Teutbertum*) tanto animarum deposito indignum -antes monendo suggerimus, ut *eqs.* DIPL. Otton. I. 45 nos inutilem eam (*proclamationem*) -antes. WIDUK. gest. 1,15 Karolus -bat . . . finitimam gentem . . . vano errore retineri non oportere. OTTO FRISING. gest. 1,47 p. 66,25 divinam id animadversionem potius quam naturalem inundationem *esse*, (*deest A*) -antes amplius attoniti fuimus. CHART. ord. Teut. (Thur.) 298 p. 242,23 -antes . . . , quod . . . cenobium per fratres illius ordinis nunquam potest vires resumere nec reformari. *al. d examinare, exquirere* - *prüfen, (zu) ermitteln (suchen)*: WILLIB. Bonif. 5 p. 22,5 ad inspiciendos . . . Germaniae populos directus est, ut, an inculta cordium arva . . . praedicationis recipere semen voluissent, -ret. CAPIT. part. Saxon. 4 -etur a sacerdote, ne forte causa necessitatis hoc cuilibet proveniat, ut *eqs.* Ps. BEDA arithm. 1 l. 9 (Sudhoffs Arch. 56. 1972. p. 37) quoties . . . in ea (sc. *parte numeri divisi*) . . . VIII inveniri possint, -etur. 3 l. 104 (ed. cit. p. 40). **25 GESTA Alber.** 90 cuius si quis rationem -are velit. *al. e sibi ante oculos ponere, sibi conscium esse, recordari* - *sich vor Augen halten, sich bewußt, eingedenk sein*: VITA Goar. 7 p. 419,13 -a sententiam . . . : 'age penitentiam *eqs.*' LIUTG. Greg. 13 p. 78,4 -vit . . . sanctos patres . . . de elemosinarum operibus . . . sollicitos inventos. AGNELL. lib. pont. 97 p. 341,30 in crimine cun-ate Aegiptum, in falsitate Iezabel. HROTSV. Abr. 7,12 proprii enormitatem sceleris -ando. BERNOLD. CONST. libell. II 3,6 nec ociose -andum (-syd- 2), quod sancti patres . . . etiam de dubiis criminibus iudicare solebant. *saepe. in formulis traditionum*: TRAD. Patav. 18 (a. 788/89) ego . . . et filius meus . . . -antes, qua gravamur sarcina peccatorum. TRAD. Frising. 400^a p. 341,34 ego . . . -vi huius vanis et fragilitatis seculi, ut *eqs.* DIPL. Conr. II. 82 perpendimus atque -vimus animas nostras peccatorum maculis obfuscatas hoc multum posse iuvare *eqs. al. f expectare* - *erwarten*: **α c. sensu sperandi**: TRAD. Brixin. 4 (a. 955/75) ego Ratpot . . . cogitans instabilitatem presentium rerum et -ans adipisci premium futurorum. DIPL. Karoli III. 182 p. 304,20 (spur.) nos . . . -sciderantes eterne retributionis . . . graciā. **β c. sensu metuendi**: REGISTR. Pant. Col. 4 p. 87,24 (a. 1106/21) -vimus cottidie domum illam concidere et ad reconstruendum eam . . . censum . . . non posse sufficere. **g absol. i. q. respicere** - *sich (eines Besseren) besinnen*: TRAD. Ratisb. 11 p. 10,30 (a. 810) postea -verunt Gundbertus et Hunrih . . . et partem, quam contradicebant, ad Salvatore . . . tradiderunt. **2 spec. in sermone artium et scientiarum**: **a θεωρεῖν, inquirere, pervestigare, perscrutari** - *wissenschaftlich betrachten, untersuchen, (er)forschen, ergründen*: **α in univ.**: ALCUIN. epist. 162 p. 262,7 -andum esse, quae praepositio in Greco esset posita. IOH. SCOT. praedest. 8,6 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. L. 1978) diligentius -andum, quid est liberum arbitrium. SCHOL. enchir. 2,161 (ed. H. Schmid. 1981. p. 107) *mathesis* abstractas -at quantitates (cf. ALBERT. M. phys. 2,1,9 p. 91,54 [ed. P. Hofffeld. 1987] cum . . . de rebus diversis diversae -ent scientiae. anal. post. 1,1,1 p. 2^b,32 logica . . . non res, sed intentiones rerum -at. *ibid. al.*). ALBERT. M. anim. 1,1,4 p. 7,60 (ed. C. Stroick. 1968) '-andum' (p. 402^b,1 σκεπτέον) erit nobis, utrum anima 'sit partibilis an impartibilis.' 1,1,7^{capit.} qualiter differenter -at physicus de eis, quae hic quaeruntur, a dialectico et mathematico. 1,2,5 p. 27,21 -andum (p. 405^b,31 ἐπισκεπτέον) est de motu. animal. 1,3 -are comparationes aliorum animalium ad membra hominis secundum convenientiam. *saepe. absol.*: ALBERT. M. anim. 2,1,1 p. 66,25sq. (ed. C. Stroick. 1968) dicimus scientem esse potentem -are, cum voluerit, et ignorantem dicimus -andi habere impotentiam. 2,1,2 p. 66,45sq. '-are' (p. 412^a,23 θεωρεῖν), quod est actio scientis in actu -antis.

[Hellmuth]

ibid. al. **β** *disserere, tractare – erörtern, be-, abhandeln:* BERNOLD. CONST. libell. III 2 p. 61,10 priusquam haec statuta singulatim -emus. ALBERT. M. phys. 2,1,1 p. 77,37 (ed. P. Hoßfeld. 1987) in . . . quinto libro largius naturam -bimus. metaph. 5,1,3 p. 215,48 (ed. B. Geyer. 1960) sicut . . . iam -vimus modos efficientis et finis, sic *eqs. ibid. al.* **γ** *exponere, interpretari – auslegen, (exegetisch) deuten:* ALCUIN. epist. 136 p. 206,40 diligentius -andum est, quid uterque *gladius* significet. HRABAN. epist. 12 p. 399,9 ad deuteronomium . . . -andum perveni. HILDEG. div. op. 2,5,21 p. 919^C 'vox Domini super aquas . . .'; hoc -andum sic est: *eqs. al.* **b** *intelligere, accipere, sumere – auffassen, verstehen, (unter einem bestimmten Gesichtspunkt) sehen:* HUMB. Sim. 2,16 p. 158,5 si bene diffinitio fidei -etur, fides . . . demonibus inesse . . . abusive dicitur. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 102,12 (ed. Ch. Burnett. 1982) dum actu ipso -entur *materiae corporum*. OTTO FRISING. gest. 1,54 p. 77,7 ea rationis proportionem trium personarum excellentiam se -asse, cum tria singularia diceret, assererat. ALBERT. M. phys. 1,1,2 p. 5,9 (ed. P. Hoßfeld. 1987) quando -amus lignum secundum esse ligni et rationem et non in eo, quod est hoc lignum. top. 5,2,1 p. 397^A,24 in conditionibus proprii absolute -ti (*antea:* accepti). metaph. 7,5,1 p. 373,148sq. (ed. B. Geyer. 1964) homo . . . dupliciter -atur . . .; si . . . -atur secundum ea, quae accidunt ei, tunc -atur secundum esse, quod contingere ei potest *eqs.* ANON. mus. Sowa 6 p. 129,28 organum speciale dupliciter sumitur vel -atur. *al.* **c** *designare, (de)terminare, constituere – angeben, bestimmen, festlegen (nonnisi usu pass.):* GERB. geom. 4,2 figurae planae dicuntur, quae profunditate . . . carentes in longitudine tantum latitudineque -antur. Ps. BOETH. geom. 548 (ed. M. Folkerts. 1970) constratus . . . pes ille diiudicatur, in quo longitudo latitudoque -atur. CONR. HIRS. dial. 112 (ed. R. B. C. Huygens. 1970. p. 74) rihtmus est, ubi sillabarum tantum -atur numerus (*ex Bernh. Traiect.*). ANON. IV mus. 3 p. 57,15 (ArchMusWiss. Beih. IV. 1967) tempus . . . eius (*pausationis*) -atur iuxta ordinem longarum et brevium modi ante ipsam coniuncti. HIER. MOR. mus. p. 94,30 numerus linealis est, qui tantum -atur penes progressum. *al.* **d** *ordinare – regeln:* IOH. GARL. mus. mens. 11,9 (ArchMusWiss. Beih. X. 1972) primus et secundus (*cantus*) in tribus simul et semel sunt -andi, scilicet in modo, in numero, in concordantia (*cf.* 11,6. 8). **e** *computare – berechnen:* HAIMO BAMB. chron. (DtArch. 16. 1960. p. 174,14; a. 1135) calculatorie artis ratione duce possumus . . . procursum totius temporis . . . -are. *ibid. al.*

B (*animum*) *attendere, respicere, rationem habere – die Aufmerksamkeit richten (auf), beachten, in Betracht ziehen, berücksichtigen:* 1 in univ.: **a** *gener.:* HRABAN. epist. 41 p. 479,34 -anda est infirmitas personę penitentis. CONC. Karol. III 6,4 p. 34,4 (ed. W. Hartmann. 1984) nec contra Dei faciem iratas hominum facies -etis. PETR. DAM. epist. 40 p. 398,15 (ed. K. Reindel. 1988) nec expedit in consecratore -are, qualiter vixit, sed ministerium tantummodo attendendum est. HUMB. Sim. 2,10 p. 150,49 qui (*Deus*) verba . . . hominum ex sola intentione cordis perpendit nec -at, quid boni dicant, sed dicendo quo intendant. GESTA Rom. eccl. V p. 407,24 non solum scripta eorum . . . , sed opera -etis. CHART. Mog. A II 638 p. 1040,18 (ed. P. Acht. 1971) -to etiam, quod idem locus Moguntine attinet ecclesie, . . . ei prodesse intendimus (*sim.* CHART. Neocell. Brixin. 74 [Font. rer. Austr. II 77. 1965]. *al.*). CHART. Sangall. B 320 p. 249,7 (dipl. Frid. II.) -sciderantes quoque divina obsequia . . . conventum . . . sub speciali protectione . . . recepimus. *saepe.* **b** *medic.:* ANTIDOT. Sangall. p. 81,49 -a virtutem eius, qui patitur (MAURUS phleb. p. 10^A,325sq.). WALTH. AGIL. med. 70 p. 180,28 -ciderandum est primo, an ventus sit calidus estivalis aut *eqs. al.* **2 c. colore quodam:** **a** *refl. i. q. se observare, se coercere – auf sich achten:* CONC. Karol. 24^A,38 ut admoveant archipresbyteri . . . diligenter -are semetipsos. THIETM. chron. 8,23 cum is, qui se iugiter -at, sine fame bono nil valeat. **b** *pass. i. q. referri – in Betracht kommen (für):* GERB. geom. 3,12 actus minimus in quantitate tantum super-

ficiet agrorum -atur.

C *curare, curam habere, operam dare, prospicere – im Auge haben, sich angelegen sein lassen, bedacht sein (auf), Sorge tragen (für), sich kümmern (um):* 1 in univ.: CONC. Karol. 22^C,4 hoc -et episcopus, ut ipsi presbyteri non sint idiothae, sed *eqs.* CAPIT. reg. Franc. 101,2 qui . . . de propriis potius quam de communis (*sic*) -are solent, reiciantur de loco consiliariorum. FORM. Ratisb. II 16 ego . . . et coniux mea . . . ambo -antes (cogitantes FORM. Sal. Lind. add. 3) de Dei timore vel pro animae nostrae salute, . . . ut *eqs.* DIPL. Karoli III. 126 p. 203,10 nos . . . nostrae mercedis augmentationem sollicit -antes. DIPL. Heinr. II. 369 p. 473,2 alius (*abbas*) . . . constitutur, qui res ecclesie misericorditer valeat -are, tractare atque disponere. *saepe.* **2 colere, exhibere – (aus)üben:** LEX Baiuv. 15,9 misericordiam. CAPIT. reg. Franc. 273 p. 320,1 in pauperioribus . . . -are volumus discretionem. LIBER de unit. eccl. 2,36 p. 263,22 unus (*Petrus*) praecepit infirmum vas muliebre castam suam conversationem in timore -are (*spectat ad Vulg. I Petr. 3,2.7*). CARM. var. Walther 1,86,1 compescant hunc blasphemum, qui iusta -ant.

D *de consilio:* 1 *consulere, consiliari, consilium habere – (sich) beraten, Beratung halten, verhandeln:* CAPIT. reg. Franc. 192,6 ut ibi cum fidelibus nostris -emus, quid de tali homine faciendum sit (145,4 c. plurioribus f. n. 205 p. 74,15. *ibid. al.*). 204 p. 71,9 fratres nostri et nos communiter placitum . . . habemus, ubi de . . . ceteris, quae ad . . . communem profectum invenire potuerimus, -emus. 298^B p. 446,34 ipse (*rex*) . . . respondit, quod in illud scriptum non intraret, antequam cum suis episcopis -ret. 242 p. 154,8 qui (*episcopi*) . . . -verunt cum . . . fidelibus laicis firmitatem, quam . . . reges . . . inter se fecerunt. HINCM. ord. pal. 493 (ed. Th. Gross. 1980) cum ita per . . . seniorum consilium, quid futuri temporis actio . . . posceret, a longe -rent. THIETM. chron. 6,33 p. 314,6 haec rex cum suis principibus caute -ans. *al.* **2 decernere, decidere, statuere, consilium capere – beschließen, anordnen, entscheiden:** **a** in univ.: CAPIT. reg. Franc. 162,1 -are volumus, quis eant aut quis remaneant. 185 p. 4,19 in . . . placito cum fidelibus nostris -vimus, ut . . . archiepiscopi cum suis suffraganeis . . . convenirent. 255,2 *episcopi* accipiant . . . duos solidos . . . , sicut in Toletano . . . consessu (-sensu *codd.*) *episcopi* -asse dicuntur. 205 p. 74,40 qualiter hoc -tum . . . habeamus, hic vobis relegitur. *al.* *impers:* GESTA Aldr. 25 p. 319,14 ad has . . . festivitates -tum et decretum est, ut . . . sacerdotes . . . conveniant. **b** *c. colore quodam:* **a** *congruum indicare – für angemessen erachten:* CAPIT. reg. Franc. 180,38 dignae penitentiae submittatur, ut sacerdos loci -verit. NICOL. I. epist. 99,26 paenitentiae . . . , quam antistes loci . . . -verit, . . . summittantur. **β** *eligere – ins Auge fassen, auswählen:* CAPIT. reg. Franc. 48,3 unusquisque missorum nostrorum per singula ministeria -are faciat unum de vasallis. 255,4 *episcopi* -ent et denuntiant loca sibi et populo convenientia. **γ** *censere – bewerten:* LEG. Lang. p. 132,17 statuere praevidemus, quomodo sit ipsa qualitas personae -anda. **3 convenire – übereinkommen, vereinbaren:** CAPIT. reg. Franc. 260 p. 271,16 cum . . . fratre nostro Hlothario . . . locuti fuimus et communi consilio cum fidelibus nostris communibus -vimus, ut *eqs.* 244,4 -vimus et confirmavimus in fide nostra inter nos de uxoris . . . , ut *eqs. ibid. al.*

adi. 1. considerans, -antis. *prudens, circumspectus – umsichtig, (wohl)überlegt, umsichtig, klug:* 1 *de hominibus:* CHART. Turic. 263 p. 147,1 (a. 1122) ut pater monasterii . . . eligat advocatum Deum timentem et bene -um (*inde* 265 p. 150,26 [dipl. Heinr. V.]). DIPL. Heinr. IV. 461 (*spur.*) -us abbas. **2 de rebus:** DIPL. Heinr. IV. 224 nos -am eius (*patri nostri*) rationem et piam voluntatem . . . amplectentes. BERNOLD. CONST. libell. IV 9 a -issimis antiquorum patrum sen-

[Hellmuth]

tenciis deviare. IDUNG. PRUF. dial. 2,9 (ed. R. B. C. Huygens. 1980. p. 125) nostri ordinis auctores supersederunt istam vestrae consuetudinis minus -am devotionem.

subst. 1. considerans, -antis *m.* 1 *proprie i. qui intuetur – einer der (an)schaut, sieht:* **a gener.**: WETT. Gall. 38 timor ... -es invasit. LIUTG. Greg. 2 p. 70,8 -bus regionem illam. HELM. chron. 96 p. 189,19 omnis -s vultum nativitat suae in speculo (cf. Vulg. Iac. 1,23). **b medic. i. qui inspicit – einer der untersucht: WILH. SALIC. chirurg. 4,1 p. 42^b,38 apud omnes -syderantes et insipientes in istorum membrorum ... incisionibus. 2 *translate i. qui (animo) contemplatur, meditatatur, deliberat, investigat – einer der (geistig) betrachtet, überlegt, erwägt, nach-, bedenkt, (er)forscht:* GODESC. SAXO fragm. p. 38,7 veteris et novi testamenti paginae ... praebent sollerter ac sobrie -bus indicium. MANEG. ad Gebeh. 13 p. 335,26 subtilius -bus. GODESC. AQUENS. opusc. 5,13 p. 165,6 grave est ... , domina, te -bus et omnipotentiam filii tui perpendentibus *eqs.* OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 22,11 a tam mutabilitatem naturae quam morae -bus. ALBERT. M. top. 4,13 p. 360^b,5 -i ... statim occurrit, quod *eqs.* pol. 7,1^b p. 623^b,13 'secundum rationem -bus (p. 1323^b,6 σκοποῦμενοις) facile conspicabile est.' *al. expressius i. qui scientiam adhibet – einer der Wissen(schaft) anwendet, ausübt:* ALBERT. M. anim. 2,3,2 p. 98,68 (ed. C. Stroick. 1968) dicimus scientem et non -em esse potentia scientem. p. 99,10 -s (p. 417^a,29 θε-ωρῶν). *ibid.* *al. v. et p. 1560,72.***

2. **consideratum**, -i *n.* quod pervestigatur – Forschungsgegenstand: ALBERT. M. anim. 1,1,7 p. 15,13 (ed. C. Stroick. 1968) cuius (mathematici) ... omnia -a sunt in physico corpore, sed tamen non trahunt rationem ab ipso.

adv. 1. consideranter. 1 *circumspecte, prudenter – umsichtig, mit Überlegung:* AETHICUS ISTER 58 p. 37,1 -r, quae utilia sunt, legere, inutilia refutare. VITA Ger. Bron. 20 p. 670,36 ut ... decimas ... acceptaret easque ut prudens economus -r dispensaret. 2 *moderate – besonnen, maßvoll:* RATHER. Donat. 4,6 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLVIA. 1984. p. 282) ipsi ... prospera -r, adversa suscipienti patienter.

2. **considerate**. *circumspecte, prudenter, cogitate, diligenter – umsichtig, überlegt, mit Bedacht, klug:* BERNOLD. CONST. libell. I 1 p. 7,19 minus -e. X 55 p. 138,17 sententiam -ius ... intelligere debemus. MANEG. ad Gebeh. 48 p. 392,20 quamvis ... Heinrico ... parum -e iurassent principes. CONST. I 429,2 huius ... conditionis observantiam in dies et in tempora -e distributam. IDUNG. PRUF. dial. 1,61 (ed. R. B. C. Huygens. 1980. p. 121) cras tamquam premeditatus respondebo ... -ius. ALBERT. M. caus. univ. 1,1,6 p. 373^b,26 non -e. *al.* Hellmuth

consido *v.* consedeo. **consientia** *v.* conscientia.

***consigillo**, -are sigillo roborare – besiegeln: DIPL. Otton. I. 430 praeceptum anuli ... nostri impressione -ari iussimus.

***consignabilis**, -e. qui vel quod imprimendo assimilari potest – (angleichend) prägnant (spectat ad signum sacramentale, charactera): ALBERT. M. sent. 4,6,4 p. 126^b,9 uno habitu non sunt -ia plura, nisi sint unius rationis *eqs.*

consignatio (-cio), -onis *f.* script. -nsci-: l.71. valet sensus communiter signandi: p. 1564,14.

1 *spectat ad signandum:* **a gener. i. q. appositio signi – Kennzeichnung:** ALBERT. M. euch. 3,3,2,3 p. 320^b,8 -o sive tutatio sanguinem illum accipientis, qui signatur ne laedatur ab angelo percussore (spectat ad Vulg. exod. 12,13). **b publ.: a obsignatio – Besiegelung:** CHART. Bund. 466 p. 359,16 (epist. papae a. 1194) in ipsis attestationibus nobis sigillorum -e transmissis (CHART. Eichst. 29 p. 61,31 per sigilli nostri testificationem et -em). CHART. ord. Teut. (Thur.) 323 p. 274,16 testes ... -cionis huius pagine sunt hii: *eqs.* **β firmatio (manus signaculo facta) – Unterfertigung (durch Handzeichen):** TRAD. WEISS. 158 l. 67 (ed. A. Doll. 1979; a. 833) cartulas ... testium -e roboratas. DIPL. Frid. I. 461 p. 368,22 (ed. H. Appelt. 1979) ut abbas ... nullo modo cogatur sacramentum calumpnie ... vel decedentie seu -scignationis instrumentorum ... subire (inde ACTA imp. Winkelm. I 52 p.

48,44). **γ testificatio, probatio (signis facta) – Beweise (durch Zeugen, Zeichen):** CHART. Ital. Ficker 3 p. 5,13 (a. 796) ipsi Arnulfi de -em wadium dare fecimus *eqs.* LEG. Lang. p. 223,25 si aut per -em aut per pugnam adprobare potuerint, quod *eqs.* DIPL. Otton. I. 245^b p. 352,29 per verissimas cartulas et iustas -es. *al.* **δ terminatio, metatio – Abgrenzung, Markierung:** CHART. Ticin. 39 (ed. L. Brentani, Cod. dipl. Ticin. I. 1929. p. 124,10; a. 1271) ut in quaterno mensurationis et -is earundem rerum continetur. **c eccl. i. q. signatio signo crucis facta – Bezeichnung mit dem Kreuzzeichen, das Bekreuzigen:** **a de signo crucis manu facto:** BERNOLD. CONST. microl. 14 p. 986^c tres tantum cruces super panem et vinum communiter facimus nec unquam panem a calice separamus in -e. DECRET. Frision. A 8 p. 56,10 propter -em, que fieri debet contra dyabolum. *adde:* GERHOF. psalm. 25 p. 422,13 in sacramentalibus -bus. **β de signo crucis chrismatis facta (in sacramentis):** CONST. Constant. 135 (ed. H. Fuhrmann. 1968) sancti spiritus in me -e adhuc praesul beati chrismatis unctionem. CAPIT. reg. Franc. 272,1 p. 303,41. BRUNO SIGN. Sim. 11 (MG Lib. Lit. II p. 557,12) et chrismatis -o et penitentium reconciliatio manus impositio dicitur. *ibid.* *al.* *adde:* AMALAR. off. 1,12,5 in -e neofytorum. **γ de signo crucis vestibus assuto (meton. de expeditione in Terram Sanctam suscepta):** MAGNUS chron. a. 1189 p. 512,17 cum audisset Saladinus de -e et de adventu Latinorum principum. **d gramm. i. q. notio obliqua, significatio secundaria – indirekte, implizite Bedeutung, Konnotation:** ALBERT. M. div. 5,3 p. 87,7 potest etiam casu hoc (sc. distinctio inter annem Cannam et herbam cannarum) fieri vel numero sive numeri -e.

2 *spectat ad assignandum i. q. assignatio, traditio, datio, resignatio – Zuweisung, Übereignung, Übergabe, Auflassung:* **a in univ.:** LEG. Wisig. 5,2,6 p. 215,19 sive per traditionem condite scripture sive per -em vel traditionem rerum. TRAD. Corb. A 133 p. 240,6 (ed. K. A. Eckhardt. 1970) ne huius traditionis aliquid imperfectum remaneret, iussit ... comes illarum rerum fieri -em et manus vestituram per homines suos. DIPL. Merov. III A 61 p. 178,38 per vestram (sc. ducis) -em et reversionem. CHART. Sangall. B 469 p. 343,8 domus seu castrum ... extiterant libere consignata, et -o generavit ... gaudium. **b de beneficiorum sim. (post precariae finem) restitutione facta:** TRAD. WEISS. 195 p. 453, 191 (ed. A. Doll. 1979; a. 718) post discessum ... meum sine ullius iudicis -e in vestram redeat res potestatem (FORM. Turon. 1^b p. 136,5 absque ... iudicium -e. *al. v. et l. 49*). FORM. Sal. Lind. 3 p. 269,18 post eius ... discessum ipsas res ... absque ullius contradictione vel iudiciaria -e revocare faciatis in vestrum dominium (item TRAD. Lunaclac. 10. cf. CHART. Rhen. med. I 118 p. 123,22 absque ullius iudicis contradictione vel -e heredum). *al.*

consignator, -oris *m.* qui denotat, demonstrat – einer der bezeichnet, feststellt: CHART. Salem. 44 p. 69,13 (a. 1191) divisores ... et -es horum terminorum fuerunt: *eqs.*

***consignatorium**, -i *n.* aedes confirmationi (sacramento chrismatis) destinata – Firmungsraum, -kapelle (de re cf. LThK. 2^{III}. p. 46): GESTA Neap. 25 p. 414,22 hic (episcopus) fecit -um (CATAL. Neap. 28 [MGLang. p. 437,43] consumatorium) alvatorum ... ; id ipsud et in parietibus ... depingere iussit.

***consignifer**, -eri *m.* qui itidem signum fert – einer der gleichfalls das Feldzeichen trägt (in imag.): RATHER. phren. 10 l. 273 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLVIA. 1984. p. 206) cum ... vestrae ... partis non modo fautore, sed et -o, acie quamvis diversa. epist. 11 p. 58,6.

***consignificantia**, -ae *f.* 1 quod simul (c. nomine et verbo) dicitur, συγκατηγόρημα – etwas das zugleich (mit Nomen und Verbum) gesagt wird: CONR. HIRS. dial. 304 (ed. R. B. C. Huygens. 1970. p. 81) ut his partibus (sc. orationis) partiumque -is, accidentis videlicet et consequentis ... assuescerent (sc. discipuli). 2 quod aliqua re, voce obiter vel addendo significatur, notio obliqua – Nebenbedeutung: CONR. HIRS. dial. 1636 (ed. R. B. C. Huygens. 1970. p. 124)

cognita ... cuiusque rei proprietate cicius patet, quicquid accidit eius -ae.

consignificatio, -onis f. 1 *de significatione*: a *mentio, nominatio (simul facta)* – (gleichzeitige) Angabe, Nennung: ELIS. SCHON. vis. 3,31 p. 81,10 quicquid ... dici potest sine -e persone, hoc ... commune habet *pater* cum filio et spiritu sancto. b *quod aliqua voce obiter vel addendo significatur, notio obliqua* – Nebenbedeutung, Konnotation: ALBERT. M. sent. 1,2,18 p. 75^b,20 ex -e praepositionis 'ad', quae videtur notare assimilationem cum ratione alicuius distantiae. elench. 1,2,1 p. 538^b,42 diversa significatio communiter sumitur ad significationem et -em: quamvis enim dictio principaliter significat hoc, quod dicit in recto, tamen significat etiam hoc, quod dicit in obliquo. summ. theol. I 12,50^a p. 386,49 (ed. D. Siedler. 1978). 2 *de consignatione i. q. actio signum (crucis) faciendi* – das Bezeichnen (mit dem Kreuz), Bekreuzigung: CAES. HEIST. mirac. I 5,6 p. 286,22 cum ... essent ... aliqui ex eis (fratribus) remissi per otiosam signorum -em.

consignifico, -avi, -atum, -are. 1 *significare* – bezeichnen: a gener.: CARM. var. Walther 1,8,3 bisseis nobilibus menses tot notamus ... diesque tyronibus (sc. CCCLX) -amus. b *gramm. et log.*: a *absol. (gerund. usu subst.)*: ALBERT. M. elench. 1,2,1 p. 539^a,7 hic (sc. in elenchis) ... sumitur *aequivocatio* prout est principium decipiendi, et hoc facit ex diverso modo -andi et ex diversa significatione principali aequaliter. b *idem significare* – das Gleiche bedeuten: RUP. TUIT. Ioh. 8,17^o8 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. IX. 1969) constat, quod hoc loco -ent Veritas et Filius eqs. γ *figuraliter significare* – allegorisch bezeichnen: ABSAL. serm. 18 p. 112^c in aeternitate, quae per dexteram -atur (spectat ad Vulg. gen. 35,18). δ *simul (una c. aliis notionibus) dicere, declarare* – zugleich (mit anderen Bedeutungen) ausdrücken, angeben, konnotieren: ALBERT. M. sent. 1,8,12^{capit.} verba -antia differentias temporis, ut 'fuit' et 'erit'. metaph. 5,2,1 p. 250,67sq. (ed. B. Geyer. 1960) dicunt *quidam* ... in hac 'homo est homo' significari esse ut actum simpliciter et -tum tempus praesens propter hoc -ari ut praesens simpliciter eqs. *ibid. al.* ε *non nisi una (cum aliis nominis syllabis) significare* – nur in Verbindung (mit den anderen Wortsilben) Bedeutung haben: THIOFR. Willibr. II 2,33 cum nil nisi se designet syllaba per se, sed -et. c *eccl. i. q. benedicere* – segnen: v. p. 1567,31. 2 *assignare, imputare* – zurechnen, zuordnen: GERHOH. tract. app. p. 366,7 vulnus ... vulnerationi preterite, videlicet passioni, -ari astruis.

subst. 1. **consignificans**, -antis n. *quod non nisi una (c. aliis nominibus vel verbis) significat, dicit* – etwas das nur in Verbindung eine Bezeichnung, Aussage bietet: CONR. HIRS. dial. 259 (ed. R. B. C. Huygens. 1970. p. 79) istae II particulae orationis principalium partium, id est nominis et verbi, quasi appendices vocantur sinkategoremata, id est -ia, quia per se parum significant, nisi nomini et verbo adiciantur (cf. *Prisc. gramm. II* p. 54,7).

2. **consignificatum**, -i n. *quod simul (c. aliis notionibus) significatur, notio obliqua* – etwas das zugleich (mit anderen Bedeutungen) ausgedrückt wird, Nebenbedeutung, Konnotation: ALBERT. M. sent. 1,2,25 p. 86^b,16 auctoritates ... trinitatem innuunt novem modis; primo ex -o numeri pluralis, sicut 'elohim' vel 'dii' eqs. summ. theol. I 6,29,1,1 p. 216,24sq. (ed. D. Siedler. 1978). *ibid. al.*

***consignio**, -itum, -ire. 1 (as) *sigillare* – (be) *siegeln*: DIPL. Otton. I. 13 illud *praeceptum* ... anuli nostri impressione -iri iussimus. CHART. Austr. sup. III 73 p. 79,30 (a. 1240) paginam ... sigillo domini Pilgrimi decani ... et meo ... feci -iri. CHART. Turic. 576 p. 82,11 per presentem litteram nostri (sc. *episcopi*) sigilli m u n i m i n e -tam (743 instrumentum ... sigillorum m. -tum. 795). *al.* 2 *affirmare, sancire* – bekräftigen, bestätigen: CHART. march. Misn. II 55 p. 49,10 (s. XII^{med.}; spur.?) vetus ... factum ... privilegio *papae* -iri impetravi. 3 *destinare, consecrare* – bestimmen, *weisen*: v. p. 1568,63. 4 *significare* – bezeichnen: v. p. 1566,16.

consigno, -avi, -atum, -are. *script.*: cun-: p. 1567,26. -nsi-: p. 1568,24. -nsi-: p. 1567,39. -ing-: p. 1566,27,29.

1568,51. *coni. praes.* -it: p. 1568,32,39. *coni. plusquam-perf.* -asit: p. 1567,54. *usu medial.*: p. 1567,20. *struct. c. acc. dupl.*: l. 7.62. p. 1569,11. *inf. praes. usu subst.*: p. 1567,46sq.

5 I (de) *signare* – bezeichnen, kennzeichnen: A gener.: 1 *in univ.*: ANNAL. regni Franc. a. 798 p. 104,7 acceptis obsidibus, etiam et his, quos perfidissimos primores Saxonum -bant. EPIST. var. II 3 alia ..., quae a Benedicto dictata sunt ..., oboelo et punctis duobus -vimus. VITA Odil. 4 (MGMer. VI p. 40,2) ad -tum pervenit *ancilla* locum. DIPL. Frid. I. 844,2 (ed. H. Appelt. 1990) qui (*viri bonae opinionis*) ... perquirent *regalia* et inquisita -bunt. CHART. Heinr. Leon. 78 p. 114,15 (interp.) bona ... confirmamus scripto nostro singula -antes, centum videlicet mansos eqs. *adde*: Ps. BOETH. geom. 779 (ed. M. Folkerts. 1970) ponatur modo tetragonus pari numero -tus (consignitus n₁), id est VIII. 2 c. *colore quodam*: a *inscribere* – mit einer Inschrift versehen: VITA Burch. Worm. 9 p. 837,3 monasterium ... construxit -ans hoc titulo: 'eqs.' b (*prodigio*) *nuntiare* – (zeichenhaft) *ankündigen*: STEPH. EDD. Wilfr. 36 Christe ..., qui ... famuli tui horam ... igneo splendore -bas. c *illustrare, docere* – aufweisen, lehren: MANEG. ad Gebeh. 48 p. 392,37 intus resoluta (sc. *sacramenta regi iurata*) populo Dei non observanda -vit *papa*. B *publ. et iur.*: 1 *spectat ad sigilla (in imag.*: p. 1567,46,50): a (as) *sigillare* – (be) *siegeln (de ipso sigillo: l. 31)*: DIPL. Arnulfi 71 eam (*auctoritatem*) ... a n u l o nostro -ari iussimus (DIPL. Conr. I. 17 -singnari). DIPL. Conr. I. 3 p. 4,31 illud (*praeceptum*) s i g i l l o nostro -ari (CHART. Raitenh. 333 s. civium Saline placuit -singnari. cf. *TRAD. Patav. 1001* p. 337,20 ipsam [*collationem*] presenti pagine nostre -ante s. ... iussimus adnotari). CHART. Burgenl. II 51 in litteris ... capite sigilli nostri (sc. *regis*) -tis. *saepe*. c *sensu approbandi*: ODILO SUESS. Seb. 30 (14) ad praesentiam usque domni apostolici illud (*corpus martyris*) deportavere, eius ut anulo -retur ex more. b *obsignare, occludere* – versiegeln, -schließen (de *clavibus: l. 41*): CAPIT. reg. Franc. 252,32 p. 232,28 episcopus ... ecclesiae claudat ostia et sub sigillo -et (constringat 4) ea. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 304,32 sacrum Agnetis imperatricis ... corpusculum in sarcophago -tum. 40 CHART. Rhen. med. III 9 p. 14,31 (epist. papae) in illis ... ecclesiis ... truncus concavus statuatur tribus clavibus -tus. 2 *spectat ad scripturae confirmationem*: a *firmare (signaculo manus)* – (durch Handzeichen) unterfertigen: DIPL. Conr. I. 37 p. 35,22 (spur. s. X.2) propriae manus subnotatione eam (*auctoritatem*) -antes eqs. DIPL. Heinr. II. 93 p. 118,2 ut hec auctoritas ... obtineat stabilitatem, dextera regali -vimus. CHART. Fuld. B 73^c p. 136,27 caractere nominis nostri -vimus (sc. *rex*). v. et p. 1567,59. *adde*: CHART. Aquens. 129 (ed. E. Meuthen. 1972; a. 1240) habet quelibet pars similem litteram cyrographo -tam. b *scribendo notare* – auf-, *verzeichnen*: CHART. Welt. 2 p. 103,20 (a. 1123) quorum (*testium*) de numero placuit hec nomina -ari: eqs. *TRAD. Salisb. I 155* p. 326^b,14 super his omne quod scribitur testamentum ... officio stili -ari in hunc modum iussimus. 3 *spectat ad probationem i. q. demonstrare* – be-, *erweisen*: LEG. Lang. p. 202,19 si ... ipse possessionem suam de triginta annis -verit. CHART. Ital. Ficker 1 p. 137,7sq. quanquam Agio electus minime -are potuisset, ut dicitis, nos (sc. *episcopus*) sic possumus -are, quomodo eqs. 3 p. 4,41 -are per testimonia, qualiter eqs. *refl. i. q. se praestare* – sich *erweisen*: MIRAC. Eparch. 9 (MGMer. III p. 562,14; s. IX.) ut se ad sepulchrum sancti Eparchi -ret *femina ydoneam*. 4 *spectat ad fines, terminos*: a *strictius i. q. metari, determinari* – markieren, *abgrenzen*: CHART. Fuld. B 83 (a. 777) descriptus est atque -tus idem locus undique his terminis. *TRAD. Frising. 331* Chraft *c i r c u m d u x i t* et -vit ... terram advocatos ... et in manus illorum vestivit (*TRAD. Ratisb. 16* p. 16,32 sicut hunc [*sc. commarcam*] eundem episcopum ... circumducentes -vimus). DIPL. Ludow. Germ. 133 p. 185,32 cum vineis, quas missus noster ibi -vit. CHART. Port. 156 p. 177,34 ut eadem insula ... -retur. *al.* c *sensu delineandi*: VITA Burch. Worm. 11 vir Dei ... ponens ... fundamentum -vit mirae

magnitudinis monasterium. **b** *latius i. q. (de)monstrare – weisen, zeigen*: COD. Lauresh. 2012 (a. 780) dono ... terram aratoriam, quam ego nuntio ... ostendi et -vi (cf. 1047 in locis septem, sicut missis ... -tum fuit). DIPL. Ludow. Germ. 18 p. 22,27 totum ... quemadmodum ... comes ... corepiscopo ipsas res -vit, ... concessimus. **5** *spectat ad poenam i. q. stigmatē notare – brandmarken*: PAX Valenc. p. 607^b,40 si convinctur ... , absceditur sibi auricula aut -bitur in maxilla ferro candenti. **C eccl. et theol.**: **1** (*cruce*) *signare – (mit dem Kreuz) bezeichnen, bekreuzigen* (refl.: l.15sq.; absol.: l.12): **a** *strictius*: ORDO Rom. 23,31 baptizant presbyteri et duo diaconi, et ille (*papa*) postea -at et chrismat. THEGAN. Ludow. 7 signum sanctae crucis fronti inprimens et super pectus et omne corpus -vit *Karolus rex*. NOTKER. BALB. gest. 1,21 p. 29,23 se Christi nomine ... -vit *episcopus*. 1,33 cum ... se cruce Domini -ret *imperator*. HAIMO (?) Wilh. 13 brachium eius (*fratris*) benedicendo -ans pristinae sanitati restituit. *de signo crucis vestibus assuto (expeditione in Terram Sanctam suscepta)*: CHRON. rhythm. Austr. 570 abhinc lustris termino Franci -antur, terram sanctam adeunt. **b** *latius i. q. consecrare – weihen*: **a** *de sacramento chrismatis* (cf. GLOSS. II 124,18 St.-S. -andis zi giuirmonne): CONC. Karol. 44^B p. 506,26 baptizandis vel baptizatis eodem signo sanctae crucis -ando vel benedicendo uti (DECRET. Burch. 4,69^{tit} ut a solis episcopis baptizati sint -andi). AGNELL. lib. pont. 125 p. 360,28 dicite ... pontifici, ut cun-et hunc parvulum. *al. de unctione campanae*: CASUS Petrish. 5,8 et sacro lavacro perfusa et crismate -ta *campana*. **β** *de benedictione*: DEDIC. altar. (MGScript. XV p. 3,7; s. IX.¹) Bertradam ... in Dei nomine -vit *papa*. VITA Corb. 21 crucis Christi signo cum Dei laude superpositam -vit (consignificavit 6) alimoniam. RUOTG. Brun. 45 p. 49,3 eos, qui presto erant, benedictione -vit (GERH. AUGUST. Udalt. I 27 p. 413,47 gratia suae benedictionis). FRUL. Leod. 2,31 (MG Mer. V p. 360,19) -tus est puer cum oculo sancti martyris (*sim*). VITA Udalt. Cell. II 74 [39] locum doloris -at sanctorum reliquiis. *al. cf.* RAHEW. gest. 4,86 p. 343,23 divinis -tus reliquiis *imperator* [v. adn. ed.]). HELM. chron. 59 p. 114,27 ceteros *aegrotos* ... verbo tantum -vit (consignavit 2) *Bernardus*. *al. c. sensu catechizandi*: LAMB. ARD. hist. 150 p. 639,30 Beatrix ... peperit ... puerum ... , quem catechizavimus et ... baptizavimus; peperit et ... Adelidem et ... Beatricem, quas similiter -vimus et ... baptizavimus. **2** *imprimendo assimilare – angleichend prägen (in imag. de caractere)*: ALBERT. M. sacram. 219 p. 143,21sq. quaeratur, utrum essentialius sit caracteri distinguere vel -are trinitatem in mente rationali trinitati increatae; et videtur, quod -are. sent. 4,64 p. 127^b,36 secunda definitio *characteris* melior est quam prima, quia tangit proprium actum qui est -are. 4,65 p. 131^a,17 imprimunt *virtutes* quasdam notas -antes nos Deo. *ibid. al.*

II assignare – zuweisen (cf. GLOSS. II 53,30 St.-S. -et pivelehe): **A** *strictius (fere publ.)*: **1** *obi. res immobiles*: **a** *de praediorum donatione, renuntiatione sim. i. q. tradere – übergeben*: FORM. Andec. 53 qui ipsa vinia eis -asit. LEX Raet. Cur. 23,12 (ed. E. Meyer-Marthaler. 1959) ad illos heredes legitimam porcionem -et. WOLFARD. Waldb. 1,6 (ed. A. Bauch. 1979) ut ... proprii solatia iuris Deo et virgini -ret et in manu pontificis ... traderet. DIPL. Heinr. IV. 196 p. 254,1 pater noster avorum -vit dona manumque -vit propria. CHART. Bund. 397 fundum ... huic ecclesie -asse. CHART. episc. Halb. 202 coram his ... viris, qui cooperatores et testes commercii aderant, -ti sunt mansi ... in possessionem. CONST. I 140,5 si ... comes eandem hereditatem regiae potestati -et (assignet 6). CHART. Port. 56 quem mansum uxor ... Egelolf, quia iuri eius (*sc. uxoris*) attinebat, ... in manus nostras (*sc. lantgravii*) -vit. *saepe*. *remissius de aedificio nuper exstructo*: RATPERT. cas. 20 Hartmotus ... claustrum habitacula ... ad perfectionem ... perducta venienti Gimaldo -vit. **b** *de munerum, beneficiorum sim. concessione i. q. committere, attribuere – übertragen, überlassen*: LEX Raet. Cur. 23,5,2 (ed. E. Meyer-Marthaler. 1959) in alias res procuratur esse non potest, vel quas ei ante testes non fuerint -tas

eqs. TRAD. Lunaclac. 36 illud ... Helmrico in ... beneficium -are. CAPIT. reg. Franc. 45,1 illam portionem Burgundiae ... filio nostro -vimus. HINCM. annal. a. 866 p. 130,5 (ed. F. Grat et al. 1964) Karolus ad -andam Bituricensem metropolim Vul-fado filium suum Karlomannum ... transmittit (*item de investitura*: CHART. cell. Paulin. 96. *al.*). DIPL. Arnulfi 150 p. 229,23 nisi idem coenobium alicui de fidelibus nostris ... ad procurandum ... -retur. CHART. Rhen. med. I 644 p. 702,21 nec ... uxori suae amplius aliquid inde -bit quam usum fructuarium. *al. remissius*: ORDO Rom. 19,32 die sabbati ... -ant officia sua ad pares suos *presbyter et mansionarii*. **c** *de cura, imperio i. q. delegare, mandare – anvertrauen*: ARNOLD. LUB. chron. 1,1 p. 116,6 terre sue tutelam ... archiepiscopo ... -ans *dux*. 4,13 p. 175,29 quem (*sc. filium imperatoris*) princeps Anthiochie honorifice suscipiens ipsam civitatem ei -vit, ut de ipsa ordinaret, quod vellet. **2** *obi. res mobiles (animalia: l.32sq.)*: **a** *afferre, in manus dare, reddere – aus-, einhändigen, abliefern*: LEG. Wisig. 10,2,6 p. 394,17 iudex id, quod reposcitur, ... petenti -are procurat. FORM. Arvern. 2^b defensor cum suis curialibus ... ipsa gesta tradiderunt vel -verunt. LAMB. HERSF. annal. a. 1054 p. 65,18 dona ... , quae ab imperatore ... deferebat, aecclesiae Romanae -vit *archidiaconus*. CHART. Bund. 491 p. 7,29 decimam partem ... -scignatam ipsi domino. CHART. Rhen. med. III 1015 p. 757,32 vinum in vas illius ... annuatim tenebuntur -are. *al. spectat ad pecuniam*: LEG. Lang. p. 596^b,27 ut ipsi denarii in ... monasterio -entur ipsi abbati. CHART. Sangall. B 303 p. 236,41 eos *solidos* -are et dare nuncio vel misso (CHART. Tirol. notar. I 415 p. 194,11 datum et -tum Tridenti). CHART. march. Misn. III 343 p. 243,33 argentum ... abbati ... -verunt. *al. b* *apportare – herbeibringen*: EDICT. Roth. 328 ut -et (-it 1) ... intrigatum *animal* illi. NOTKER. BALB. gest. 2,8 p. 61,4 imperatori *feram* palpitantem -vit. LAND. MEDIOI. hist. I 2,20 p. 57,48 panes. CHART. Rhen. inf. I 344 p. 233,9 melius, quod inter vestes habuerit, ... villico ... -et *femina*. **3** *obi. homines*: **a** *addicere – überantworten*: LEG. Wisig. 7,5,2 p. 304,23 illis -entur *servi* perenniter servituri, quibus *eqs.* LEG. Lang. p. 126,19 sculdahis eum (*servum fugacem*) iudici suo -et (-it 5). *reddere – herausgeben*: FORM. Wisig. 45 si quis ... in domum suam me (*sc. hominem ecclesiasticum*) ... retinere voluerit ... et minime -are vobis (*sc. episcopo*) intenderit. **b** *mittere, allegare – schicken, abordnen*: DIPL. Heinr. III. 272^a p. 368,8 (spur. s. XII.^{med.}) quos (*extraneos*) ... abbates in illam (*silvam*) pro salvando sibi frumento -verint. REGISTR. Trident. I 5 p. 23,10 ipsi tenentur ... dare et -are ... canonicis ... unum hominem, qui ducat omnes bestias Tridentum. **c** *refl. i. q. se sistere – sich stellen*: CHART. Bund. 856 p. 304,5 (a. 1248) quod ... teneantur *debitores* se -are in propriis personis quam *obside* s. in loco de Louvero (984 p. 408,18 o. ... ad octo dies se debent -singnare). *spectat ad arbitros*: CHART. Bund. 884 loco comitis ... Rudolfus ... et Egeno ... se debent Curiae -are ... concordiam ordinaturi.

B *latius*: **1** *offerre – über-, hingeben*: **a** *de hominibus i. q. spondere, sacrare – angeloben, weihen (usu refl. et mediopass.)*: WOLFARD. Waldb. 2,4^c p. 218,25 (ed. A. Bauch. 1979) mater ... se ... totam Domino et Virgini -vit. HROTSV. Bas. 31 quae (*puellae*) -tae Christo velamine sacro *eqs.* (ANNAL. Quedl. a. 995 p. 73,3 Adelheid ... sacri velaminis arrabone Christo ... -ta est. SIEGEBOTO Paulin. 13 eterno -ta sponso. cf. VITA Mathild. II 11 p. 291,8 filii cobeabant eam ... s. v. se -are). *al. remissius*: HELM. chron. 108 p. 213,5 cuius (*s. Viti*) veneracioni provincia -ta (consignata 2) est. **b** *de rebus i. q. dedicare – widmen*: VITA Burch. Worm. prol. p. 830,23 tu praesul ... occurrebas menti meae, ut nomini tuo scripta -rem et consecrarem. **2** *commendare, concedere – empfehlen, anbefehlen*: **a** *eccl.*: WOLFARD. Waldb. 1,1 p. 148,18 (ed. A. Bauch. 1979) veniente hora vocationis dominicae oves, quas rexerat, ... Domino -vit *Wilbaldus*. Ps. ADALB. BAMB. Heinr. 1,32 hanc 'ecce' inquit *imperator moriens* 'michi ... per Christum -tam ipsi Christo ... resigno virginem'. COD. Udalt. 282,13 (vs.) *Maria* con-

regnans nato . . . , -a nos prece proli. *adde:* EKKEH. IV. bened. I 19,95 filius his (*verbis*) animam patri -at (gloss.: representat) habendam. **b publ. c. sensu introducendi:** HERBORD. Ott. 3,38 p. 205,18 (ed. J. Wikarjak. 1974) investitum (*sc. episcopum*) legatis -vit *imperator*. **3 ascribere, imputare – zurechnen:** **a obi. homines:** ARNO REICHERSB. apol. p. 101,13 Ioannes ei (*s. Mariae*) proxime in filium -atur, siquidem ipsa eius mater in fide . . . effecta est. **b obi. res:** LEG. Wisig. 2,1,25 liceat iudici . . . , quod ipsi testes . . . firmaverint, illi, qui eos protulit, . . . -are. **4 destinare – bestimmen:** DUNGAL. (?) carm. 1,6 imperio Karoli oceanum -ans *Deus* ordine metam. GODESC. SAXO gramm. 2 p. 466,22 quasi cui-libet nascentium sit . . . -ta seu deputata sortitio. VITA Berth. Garst. I prol. (ed. J. Lenzenweger. 1958. p. 225,13) quia te, dilecte pater, divina benedictione nobis -tum desiderabiliter tenemus. *dedere – preisgeben:* HROTSV. Pel. 194 locum . . . sub fornice tetrum, oblitum lucis -tumque tenebris.

adi. consignatus, -a, -um. *ornatus, (acu) pictus – geschmückt, verziert, bestickt:* ARNOLD. RATISB. Emm. 1,17 p. 554,55 tollite . . . mea . . . viginti pallia -a.

subst. 1. consignandus, -i m. *qui chrismate confirmandus est – Firmling:* DECRET. Burch. ind. 540^C quartus liber continet . . . ministerium . . . baptizandorum . . . et -orum et consignatorum.

2. consignatus, -i m. **1** *qui chrismate confirmatus est – ein Gefirmter:* v. l. 24. **2** *qui imprimendo assimilatus est – einer der angleichend geprägt (worden) ist (in imag. de character):* ALBERT. M. sacram. 219 p. 143,30 character est relatio . . . consignans mentem trinitati increatae et distinguens a non-is.

adv. *consigner. *figuraliter, typice – modell-, musterhaft, allegorisch:* WALAHFR. exord. 1 ut, quicquid modo spiritalibus ecclesiae celebratur in studiis, totum in illis constructionum (*sc. tabernaculi et templi*) figuris pleniter et, ut ita dicam, -r delinatum . . . videatur.

consil v. consul.

consiliabilis, -e. **1 adi.:** **a** *qui in utramque partem considerari potest – der Erwägung offenstehend, erwägenswert:* ALBERT. M. summ. creat. II 1,65,2 p. 550^b,18 ad finem . . . est, quod -e est. eth. 3,1,17 p. 219^b,24 considerandum est . . . , utrum omne -e (*p. 1112^a,18 βουλευτόν*) sit. *ibid. al.* **b deliberatus, consideratus – überlegt, bedacht: ALBERT. M. bon. 91 p. 59,28 dicit Aristoteles . . . , quod 'eligentia est -e (*p. 1113^a,11 βουλευτική*) desiderium eorum, quae in nobis sunt'. eth. 3,1,19 p. 225^b,35. **2 subst. neutr.:** *de quo deliberari potest, res deliberanda – das einer Beratung Offenstehende, (möglicher) Gegenstand der Überlegung:* ALBERT. M. bon. 444 p. 234,90 discretio non exigitur nisi in -bus et dubiis. eth. 3,1,19 p. 225^b,1 -e (*p. 1113^a,2 βουλευτόν*) et eligibile est imed secundum subiectum et substantiam. summ. theol. I 20,80,1 p. 859^b,21 significat *consilium* abundantiam prudentiae in -bus. *ibid. al.***

consiliaris (-nsci-), -e. **1 adi.:** *consultans, consilium habens – beratend, eine Beratung abhaltend:* GESTA Ern. duc. I p. 14,21 ipse et comes . . . procedunt, ubi imperatorem et Henricum palatinum cum nonnullis aliis in conclavi -es noverunt *dux et comes*. **2 subst. masc.:** **a consiliator, auricularius – Ratgeber, Berater:** MILO carm. 3,4,1,64 sacerdotes et septem -es (*spectat ad Vulg. Ier. 52,25*). ANNAL. Plac. a. 1271 p. 553,15 rex . . . fideles et -sciliares transmisit in Lombardia. **b decurio – Ratsherr:** CHART. Tirol. 1234^a p. 368,3 (*a. 1248*) Danixius . . . super animas -ium ibi presentium iuravit.

consiliarius, -a, -um. *script.:* cos-: p. 1570,30. -nci-: p. 1570,16. -nsci-: p. 1570,66. 1571,9. *adde* CHART. Bund. 834 p. 282,31. -sola-: p. 1570,17,27. -igli-: p. 1570,67. -lua-: p. 1570,15.

I adi.: *consilium dans, praebens – beratend, Rat erteilend:* CHRON. Cosmae app. I 2 p. 248,7 dux . . . propria fautorum suorum -a diffinitione utens. ALBERT. M. meteor. 3,3,22 p. 664^a,14 species tonitruum sunt tres, scilicet -um, auctoritatis sive inductorium, et quod dicitur status (*cf. Sen. nat. 2, 39, 1*). p. 664^a,23 -um tonitruum.

II subst.: **A masc. (usu attrib.:** l. 71): **1 consiliator, auricularius – Ratgeber(in), Berater** (*cf. GLOSS. III 183,45 St.-S. -us vel auricularius radgebo. 378,48 -us ratgeue*): **a gener.:** **α in univ.:** ALBERT. M. summ. creat. II 1,70,3 p. 581^b,36 -us . . . disponit agentem. **β de auctoritate sancta:** RATHER. Mar. 8 l. 288 (*Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLVI. 1976. p. 152*) -um sed ad hoc habemus perutilem ita dicentem (*spectat ad Vulg. Sirach 5,5-7*): 'eqs.' UFFING. Ida 2,7 p. 487,2 praesul . . . , quod initiandum proposuerat, . . . summo delegavit -o Christo. **γ de conscientia:** RATHER. Metr. 13 l. 658 (*Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLVI. 1976. p. 28*) qui temerare sunt ausi sacrarium, interiore moneo adire -um eqs. pasch. 2,1 l. 5 (*ed. cit. p. 165*). **b publ.:** **α apud reges, imperatores:** LEG. Burgund. const. I praef. 5 obtimates, -i (-luarii A1), domestici et maiores domus nostrae. STEPH. EDD. Wilfr. 59 persuasus a -is (-ciliaris 2a) suis rex. ALCUIN. epist. 130 p. 193,16 -solarii (-i A1 p. corr.) prudentiores. DIPL. Ludow. Germ. 26 p. 32,2 coram . . . familiaribus -is nostris. VITA Gerem. 3 (MGMer. IV p. 628,28) secretorum -us (*cf. REGINO chron. a. 901 -us a secreto. v. et l. 45*). ACTA imp. Winkelm. I 989 p. 739,34 quod expediantur *petitiones* coram -is ordinatis per regem et magistris racionalibus. *persaepe. pro titulo honoris q. d. βασιλεοπάτωρ:* IOH. VEN. chron. p. 134,9 respondisse fertur (*sc. Romanus dux*) se nulla ratione . . . rediturum nisi eum in palacio maiorem -um et quasi patrem coleret (*sc. Constantinus imperator*). **β apud duces, proceres, potentes:** IULIAN. TOLET. Wamb. 20 -i (-solarii 1d) tui (*sc. ducis*). ANNAL. Laresh. a. 788 -i Tassilonis et legatarii ipsius. WIDUK. gest. 3,55 eiusque (*subreguli Sclavorum*) -us (cos- C2) . . . lingua est privatus. CHART. Carniol. II 299 p. 237,2 dux Karinthie et eius -i. *al.* **c spectat ad arbitros, assessores (iudicis):** LEX Raet. Cur. 1,11,1 (*ed. E. Meyer-Marthaler. 1959*) si filius . . . cuiuscumque iudices (-is Bb) -us adheserit. 1,11,2 ipse cancellarius vel -us apud illum alium iudicem tres annos conversare debet (*v. adn. ed.*). CHART. Nuremb. 443 p. 274,28 (*a. 1269*) comitibus et -is . . . facultas reservatur libera recompensandi. **c eccl.:** **α apud papam** (*de re v. E. Mayer, Ital. Verfassungsgeschichte. II. 1909. p. 26*): STEPH. EDD. Wilfr. 5 Bonifatium archidiaconem, unum ex -is sapientissimum. EPIST. divort. Loth. 12 p. 227,27 a p o c r i s i a r i u m atque fidelissimum -um (COSMAS chron. 2,29 p. 124,21 Rüdolfus apocrisarius et -us Gregorii papae). BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 288,4 per Romanos et caeteros -os illius (*sc. papae*). *al.* *de honore:* IOH. VIII. epist. A 4 vobis (*sc. episcopo*), utpote a secreto -is nostris, . . . patefacere (*sim. 87 p. 83,26*). *ibid. al.* **β apud (archi)episcopos** (*per compar. l. 48*): THEGAN. Ludow. 44 p. 599,30 quis tuus (*sc. archiepiscopi*) -us fuit aut ductor tuus (*cf. Vulg. Is. 40,13 et 63,14*). LIBELL. de cal. Trev. p. 740,32 Ravingerum . . . et Odelbertum internuncios et -os eligit *Meingaudus*. CHART. Hall. 310 p. 288,8 cives nobis . . . impenderunt centum marcas et duo milia marcarum et -is nostris centum. *al.* *de decano:* CHART. Westph. IV 224 (*a. 1233*) testes . . . sunt -i ecclesie Corbeiensis, videlicet . . . prior, . . . praepositus, . . . camerarius. **2 qui collegii deliberantium particeps est – Mitglied eines beratenden Ausschusses, Rat** (*cf. GLOSS. V 18,35 St.-S. [decurio] -us dingman*): **a in antiquitate:** LUP. FERR. epist. 93 p. 91,19 (*ed. P. K. Marshall. 1984*) Romani . . . quibus -is usi sint, hac . . . sententia . . . considerare dignamini: 'eqs.' ALBERT. M. pol. 4,12^k p. 409^a,44 -us (*p. 1299^b,37 βουλευτής*) . . . enim democraticum, qui scilicet ex populo eligitur. **b in gente Francorum:** LIBER hist. Franc. 4 (*rec. B*) legem habere coeperunt *Franci*, quam -i eorum . . . tractaverunt. **c in civitatibus Italiae:** ACERB. MOR. hist. p. 140,2 omnes eorum (*Mediolanensium*) -i. CONST. II 85,1 -i locorum. IOH. CODAGN. annal. a. 1229 p. 92,8 prout Placentie -sciliarii statuerunt. CHART. Ital. Ficker 417 p. 430,17 nomina . . . -sigliariorum *Grosseti*: 'eqs.' *al.* **d in civitatibus Germaniae:** CHART. Argent. I 144 (*a. 1190/1202*) -is et rectoribus nostre civitatis. CHART. Worm. 120 p. 92,28 adstipulantibus XL -is. 163 p. 122,42 rex ex novem burgensibus -is eligit unum in magistrum civitatis. CHART. Traiect. 1560 -i in Groninge. *al.*

v. et p. 1572,11. **B fem.:** *consiliatrix* – *Ratgeberin*: HERM. SANGALL. Wibor. 1,11 (ed. W. Berschin. 1983. p. 140,23) diffamatur fratris esse concubina fraterne castitatis -a. in *imag.*: ADALBOLD. Heinr. 15 cupiditas in eo (*Harduino*) erat -a, avaritia cameraria. **C neutr.:** *consilium civitatis* – *Stadtrat*: CHART. Tirol. 1234^a p. 367,25 (a. 1248) de v o l u n t a t e expressa universi -i nullo discordante, in quo consilio erant numero CC (CHART. Bund. 925 p. 361,5 de v. ... tocius ... -scilarii Clavenne seu omnium ... hominum de ipso consilio).

consiliatio, -onis f. *actio consiliandi, deliberatio* – *das Nachdenken, Überlegung*: ALBERT. M. bon. 443 p. 234,48 illae *rationes* non tangunt nisi actum, qui est -o de operabili. eth. comm. 545 p. 468,36 (ed. W. Kübel. 1987) -o est regens et activa exsequens. eth. 6,3,1 p. 447^b,4 eubulia idem est quod bona -o eqs.

consiliativus, -a, -um. **1 adi.:** *a deliberans, considerans* – *überlegend, erwägend*: ALBERT. M. eth. comm. 429 p. 364,71 (ed. W. Kübel. 1968/72) scientia moralis est -a. eth. 6,1,5 p. 402^a,15 electio ... est appetitus -us. 6,2,22 p. 440^a,16 secundum rationem -am. summ. theol. I 6,26,1,2,4 p. 180,5 (ed. D. Siedler. 1978) qui (*sensus cognitionis*) est sensus -us et electivus et aestimativus. *ibid.* al. **b consultans, consulens – *beratend, beschließend*: ALBERT. M. pol. 3,1^f p. 210^b,23 'cui enim potestas' supple: est 'communicandi principatu -o (p. 1275^b,19 βουλευτικής) et iudicativo, civem iam dicimus esse'. 4,11^o p. 400^a,15 quod plures de populo ex sorte sint de congregatione -a. *ibid.* al. **2 subst. neutr.:** *a sensu act.:* *a quod deliberat, considerat, ratiocinatur* – *etwas das überlegt, abwägt, plant*: ALFAN. premn. phys. 41,4 p. 131 practicum ... -um (PG 40,773^B τὸ βουλευτικόν) est determinans operabilibus rectam rationem. ALBERT. M. eth. 6,1,3 p. 398^b,31 ratiocinativum ... sive -um una quidem pars est partis animae, quae dicitur rationem habens. pol. 1,9⁸ p. 79^a,25 'servus ... non habet -um'. **β potestas consilio habendo destinata, collegium consiliatorum – *beratende Instanz, Rat*: ALBERT. M. pol. 4,11^k p. 398^b,6 'ipsi qui domini eius quod est -um' (p. 1298^b,3 τοῦ βουλευέσθαι). 6,1^a p. 560^b,26 'quae eius, quod -um' (p. 1316^b,31 τοῦ ... βουλευτικοῦ), supple: sint differentiae eqs. *ibid.* al. **b sensu pass. i. quod ex deliberatione pendet – *etwas das auf Überlegung beruht*: ALBERT. M. eth. 6,1,1 p. 392^b,40sq. prudentialia ... omnia -a sunt; -a vero omnia per intensionem ad medium veniunt.******

consiliator, -oris m. *script.:* -nci-: l. 71. -tur: p. 1572,4.

1 qui (secum) deliberat, considerat – *einer der überlegt, erwägt*: ALFAN. premn. phys. 41,5 p. 132 omnis autem -r (PG 40,773^C ὁ βουλευόμενος) ... de operabilibus consiliatur. **2 consiliarius, auricularius – *Ratgeber, Berater*: **a gener.: **a strictius**: STEPH. EDD. Wilfr. 33 p. 228,15 *consolator* civium, -r senum (EPIST. Teg. I 105 p. 108,12 tu pastor, -r et c.). NIVARD. Ysengr. 2,614 accelera sodes, -r ades! ALBERT. M. eth. comm. 183 p. 163,6 (ed. W. Kübel. 1968/72) cum dicit: '-es (p. 1112^b,10 συμβούλους) ...' ostendit, quod de parvis non est consilium. in *cognomine ut vid.*: CHART. Eichst. 89 p. 138,4 (a. 1270) de feodo, quod dictus C-r habuit. **β latius i. q. suasor – *Befürworter*: CHRON. Thietm. 5,24 electionis ... -es et fautores (DIPLO. Otton. I. 453 p. 614,42 [spur.] f. et -es ... libertatis). **b publ. et eccl.:** **a in univ.:** PASS. Praeieci I 4 ad sui auriculam pontifex habuit -em Praeieci. LULL. epist. 110 p. 237,3 instituta ... r e g i s Pippini -umque eius (ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 887 p. 115,19 maximus -r r. palatii. cf. EPIST. Worm. I 62 p. 107,3 palatini -es). VITA Heinr. IV. 9 p. 30,27 insidiatores, non -es. GESTA Halb. p. 94,23 regni -r. COD. Wang. Trident. 206 p. 406,34 ad instanciam precium ... fidelium -um ... episcopi. al. *de satellitibus*: ANNAL. Guelf. a. 799 (Scrib. Friburg. I. 1971) papa Leo ... et alii Romani -es eius CCIII. **β in malam partem (expressius i. q. auctor criminis – *Anstifter*: p. 1572,2): THIETM. chron. 4,25 presbiter quasi -r (conliator 1, -ciliator CHRON. Thietm.) capitur. DIPLO. Heinr. IV. 485 per consilium ... iniqui -is. CHRON.********

Pol. 3,25 p. 156,11 credimus ab ipsis malis -bus hoc fuisse machinatum. CONST. I 163,13 uterque et -r et occisor. *fort. add.:* EDICT. Roth. 163 si quis in mortem ... consubtrini insidiatus aut -ur (-or, -tus var. l.) fuerit. **3 decurio – *Ratsherr*: **a in univ.:** CHART. scrib. Col. A II 1 p. 71,29 (a. 1150/65) in presentia iudicum, senatorum, civium, -um. ANNAL. Ianuens. I p. 3,15 audito consilio -um. *adde:* EPIST. Wibald. 215 p. 335,1 Nicolaus et Guido -es curiae sacri senatus Romae (*de re v. E. Mayer, Ital. Verfassungsgeschichte. II. 1909. p. 34sq.*). **b de custode sigilli:** CHART. Bern. II 281 p. 304,34 (a. 1249) sigillum ville alter -um, ad quem consiliarii potius concordaverint, debet custodire.**

***consiliatorius**, -a, -um. *ex consilio communi pendens* – *auf gemeinsamer Entscheidung beruhend*: ALBERT. M. eth. 8,1,1 p. 518^a,30 laudamus ... φιλοφίλους, hoc est amatores amicitiae -ae.

consiliatrix (-nsci-), -icis f. **1 quae consilium dat, praebet** – *Ratgeberin, Beraterin* (in *imag.*: l. 20): STEPH. EDD. Wilfr. 60 p. 255,7 abbatisa, semper totius provinciae consolatrix optimaque -x. WIPO tetral. 183 ego -x, lex tua (*sc. regis*). DONIZO Mathild. 1,432 Ildegarda ... docta, gubernatrix, ... -sciliatrix: ad meliora virum suadebat. CHRON. rhythm. Col. 5,42 antea non nota magnis plebs est operatrix, nunc claret tota prelati -x. CONR. SAXO spec. 8 p. 298,22 (Bibl. Francisc. Asc. XI. 1975) eia, sapientissima domina, esto nobis insipientibus -x. al. **2 per confusionem c. voce conciliatrix i. q. lena** – *Kupplerin*: LEX Ract. Cur. 3,16 (ed. E. Meyer-Marthaler. 1959) nisi trea crimina ei (*uxori*) adprobare potuerit maritus, hoc est adultera aut malifica aut -em (cf. *Cod. Theod.* 3,16,1 conciliatricem).

1. consilio v. consilior. **2. consilio v. 1. concilio.**

3. consilio v. consulo. **4. consilio v. exsilio.**

***consiliolum**, -i n. *humile, pusillum consilium* – *bescheidener, unbedeutender Rat*: COLUMB. epist. 5 p. 171,33 noli (*sc. papa*) despiciere -um alienigenae. EPIST. Worm. I 57 p. 97,25 si meum non renuitis (*sc. episcopus*) -um (antea: vestro subveniente consilio).

consilior (-nsci-), -atus sum, -ari et **consilio**, -avi, -atum, -are. *form.:* fut. -ar: p. 1573,20. perf. -tum habeo: l. 67. inf. praes. usu subst.: l. 60. p. 1575,40. usu et intrans. et (*rarius*) trans. (e. g. l. 53sq. 67sq. al.). pendet enunt.: qualiter: l. 49. quatenus: p. 1573,12. *adde* TRAD. Frising. 438 p. 377,13. ut: l. 50. 68. p. 1573,18sq.

I consilium inire, habere, consultare – *beratschlagen, beraten*: **A in bonam partem:** **1 strictius:** *a una cum aliis*: EPIST. Merov. 15 p. 458,5 vulgari sermone ita dicitur: 'qui cum pluribus -atur, solus non peccat'. TRAD. Frising. 23 p. 51,26 per quandam dubitationem filiorum meorum -vi cum illis. HUGEB. Wynneb. 7 p. 111,16 illi (*sc. fratres*) ... -bant, qualiter eqs. TRAD. Frising. 518 p. 442,4 Jisi ... -vit cum eo (*pontifice*), ut eqs. ANNAL. Fuld. II a. 874 p. 82,4 de ... statu regni cum fidelibus suis -tus est rex. COD. Lauresh. 53 l. 71 -tum et ordinatum publice in civitate Wormatia. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 291,22 aliquid super tam grandi negotio -turi convenerunt *regni primates*. p. 292,24 pro constituendo rege. ALBERT. M. pol. 4,11^q p. 400^b,14 '-ari (p. 1298^b,34 βουλευέσθαι) ... principes' solos. al. **b secum i. q. deliberare, considerare, meditari** – *überlegen, erwägen, nachdenken*: ALFAN. premn. phys. 34,3 p. 121 perscrutari ... quandoque pro -ari (PG 40,736^C βουλευέσθαι) dicimus. 34,10 p. 122. CHART. Tirol. notar. I 66 sit -tus super exemplo carte debiti (*sim.* 94). ALBERT. M. eth. 3,1,18 p. 223^b,28 -amur ... quarendo consilium ... de his, quae sunt ad fines. 3,1,19 p. 225^b,40. al. *expressius c. sensu prospiciendi, consulendi*: GESTA Alber. 52 rei propriae ... -ari. **2 latius:** *a decernere* – *beschließen*: TRAD. Frising. 329 (a. 814) nuntiavimus ei (*episcopo*) omnia, quod -tum habuimus. 423 p. 363,4 venerunt *fratres* ad ... episcopum et -verunt bonum consilium ... , ut eqs. PAUL. DIAC. Lang. 6,6 p. 215,8 domine mi rex, tu scis, quia postquam hoc -ti sumus, ego a tuo conspectu non exivi. GERH. AUGUST. Udah. I 28 p. 417,1 sicut antea -ti sunt, occupavit ... civitates. ALBERT. M. bon. 214 p. 131,4 civitas -ta

est (p. 1152^a, 23 ἐβούλετο), cui legum nulla cura. *al.* **b** *censere, arbitrari – befinden, meinen*: EPIST. Teg. I 12 p. 13,12 ratum fore -ti sumus *eqs.* 16 cautum fore nostri sunt -ti, si nuntium premitteremus. **B** *in malam partem i. q. machinari, dolose agitare, coniurare – (etwas) anzetteln, tückisch vorgehen, sich absprechen*: EDICT. Roth. 1 si quis ... contra animam regis cogitaverit aut -verit (-berit, -tus fuerit *var. l.*). 10 si quis homo liber in morte alterius -verit (202. *cf.* LEX Alam. 23 in mortem duci. LEX Baiuv. 2,1 de m. ducis. *ibid.* in necem). CAPIT. reg. Franc. 104,8 si senior in vita eius (*vasalli*) -verit. CHRON. Salern. 38 p. 39,22 unus ... iam nuper -verat, quatenus ... principem vita privaret. LEX fam. Worm. 32 qui contra seniore suum, episcopum videlicet, cum suis inimicis -tus est. INVENT. Matth. 8 (5) ne malevolae mentis homines aliqua machinando -erent. *saepe*.

II *consilium dare, hortari, suadere – (an)raten, empfehlen*: **A** *in univ.*: TRANSL. Iuven. 6 (MGScript. XXX p. 980,20; s. IX/X.) unde a suis ... rex -tus est, ut *eqs.* EPIST. Teg. I 86 cui (*fratri*) -ti sumus, ut ad vos confugeret. WALTHARIUS 1439 tibi -bor. RUODLIEB XVIII 13 ni quod -ar, facias. METELL. peripar. 2,31 (ed. P. Ch. Jacobsen. 1965) cui (*advocato*) ... -antur cari causas annihilari. CHART. Tirol. notar. I 588^a sicut sapiens homo vel notarius dictaverit vel -verit (*sim.* 609^a p. 300,37). *al.* **B** *c. sensu assentiendi, approbandi, favendi*: DIPL. Otton. I. 14 p. 101,31 -antibus nobis episcopis. 120 regi nostri principibus ... diiudicantibus atque nostrae fidelitati -antibus abbatem ... constituimus. TRAD. Frising. 1436^b p. 289,35 cunctis ... ecclesiae clericis atque laicis ... in id factum (*sc. commutationem*) assentiendo et -ando votum commune prebentibus. CHART. Mar. Magd. 9 p. 9,9 collaudantibus nobis (*sc. abbatissa*) et -antibus ecclesiae tam ministerialibus quam servis. CHART. Bund. 879 p. 330,20 aliis quam pluribus ... bonum pacis inter nos -antibus. *al.* *adde*: LEX Sal. Merov. 100,1 mulier (*sc. iterum nuptura*) si de anteriore marito filios habet, parentes infantum suorum -are debent (debet *ed.*, ex quo sequeretur -are sensu consilium exquirendi intellegendum esse. *cf.* ThLL. IV. p. 440,30).

III *consilium exquirere – Rat erbitten*: LAND. MEDIOL. hist. I 3,12 p. 81,33 ab apostolico aut ab aliquo religioso viro prius ... debuisses -sciliari, quam *eqs.* v. et l. 35.

subst. **1. consilians**, -antis. **1 masc.**: *consiliator – Ratgeber*: ANNAL. Fuld. II a. 838 ex invidia -ium talem prodidisse sententiam. *adde*: EPIST. Worm. I 8 p. 25,26 consilium ... male -ium cum ipsis damnetur. **2 neutr.**: **a** *potestas consilio habendo destinata, collegium deliberantium – beratende Instanz, Rat*: ALBERT. M. pol. 4,11^m p. 399^a,26 quod in democraticis -ans sit populus dominus. 4,11^r p. 401^a,2 de -e (p. 1299^a,1 τοῦ βουλευομένου) ... et dominante ... politiae. 6,1^c p. 561^a,26. **b** *actio consulandi – Beratung, das Beraten*: ALBERT. M. pol. 6,6^r p. 614^a,32 circa -s (p. 1322^b,37 τὸ ... βουλευόμενον) communium.

2. consiliata, -orum *n.* *quae deliberata sunt – was man (sich) überlegt hat*: ALBERT. M. eth. 6,3,1 p. 447^a,9 -a (p. 1142^b,4 τὰ βουλευθέντα) velociter operanda et implenda sunt.

consiliosus, -a, -um. *prudens, (boni) consilii plenus – klug, voll (guten) Rates*: CHRON. Fred. 4,61 Peppinus, cum esset ... -us valde ..., ab omnibus delictus pro iustitiae amore, quam Dagoberti consiliose instruxerat *eqs.* CHART. Steph. Wirz. 24 p. 35,18 (spur. s. XII^{ex}) predium ... nostra (*sc. episcopi*) -a auctoritate mediante ... donavit Arnoldus.

adv. ***consiliosae**. **1 prudenter, callide – klug, schlau**: CHRON. Fred. 3,71 Austrasiae valde -ae dicent ad eum (*Sigibertum*): '*eqs.*' v. et l. 59.

consilium, -i *n.* *script.*: *cun-*: p. 1575,45-47. 1576,69. *cos-*: p. 1579,32. *-nci-*: p. 1574,4. 1575,65. 1576,1. 59. 1578,27. 33. 41. *-nsci-*: *saepe*, e. g. p. 1575,47. 60sq. 65. 1576,3. 6. 26. *-ill(i)-*: p. 1576,42. 1577,16. 19. *form.*: *masc.* -us: p. 1577,25. *cf.* p. 1575,46. 1577,2. 24. 68. (?) *fem.* -a: p. 1577,40; *cf.* p. 1577,72. 1579,32. *miscetur vel confunditur cum voce* concilium: p. 1574,4. 1575,65. 1576,15sq.; *cf.* p. 1173,64sq. *opp. vel iuxta ponitur* concilium: p. 1574,58. 1575,35. 1580,54.

usu adv.: -o: l. 9. per -um: l. 14.

I *de facultate consiliandi i. q. circumspectio, intelligentia, prudentia – Umsicht, Bedacht, Einsicht, Klugheit* (*cf.* GLOSS. I 176,5 St.-S. sine -cilio anu carati. II 140,28 temere, sine -o vel violenter unredihafte. 233,37 -i rates): **A** *de hominibus*: **1 gener.**: **a** *in univ.*: **a** *proprie*: WILLIB. Bonif. 8 p. 46,23 fili, tuo cuncta prudentissimo provide -o. LEX Sal. Pipp. prol. 1 gens Francorum inclita ..., profunda in -o. ALCUIN. carm. 62,53 -o facias (ERMOLD. Pipp. 2,51. 10 CAND. FULD. Eigil. II 14,34 cum -o. CHART. Dortm. 77 p. 32,16. *cf.* ALCUIN. carm. 62,141 nil sine -o f. [*cf.* Vulg. Sirach 32,24]). WALAHFR. Mamm. 26,15 -um Ioseph, ... sapientia Moysi. GODESC. SAXO gramm. 1,74 consulto est prudenter vel per -um. WIDUK. gest. 1,17 pater ... videns prudentiam adolescentis et -i magnitudinem (*sim.* 1,24). RUOTG. Brun. 20 p. 21,17 -o illo tuo, quo calles (*sc. Bruno*). OTLOH. prov. C 38 (ed. W. C. Korfmacher. 1936) contra Deum -um nec m a g - n u m nec minimum (CHART. archiep. Magd. 365 p. 479,27 a XII burgensibus ..., qui maioris industrie et -i erant). *saepe*. **β meton.**: RADBERT. carm. 1,112 (MGPoet. III p. 49) en subito periit (*sc. Adalhardus*) ..., -um patriae, Christi sapientia plenus. **γ alleg.**: HILDEG. phys. 3,27 Asch ... -um signat. METELL. Quir. 7,64 (ed. P. Ch. Jacobsen. 1965) clavim -i tenens. **b c. colore quodam**: **a** *mentis sanitas – klarer Verstand, Besinnung*: RIMB. Anscar. 18 p. 39,14 horrore ... et terrore percussus ... tandem vix reperto -o, ... quae passus sit, retulit miser quidam. **β existimatio, aestimatio, indicatio – Erachten, Ansicht, Urteil(skraft)**: IONAS BOB. Columb. 1,24 p. 207,20 si videretur eius -i (-o *var. l.*). DIPL. Otton. I. 418 p. 571,15 liceat ... abbatii ... omnia iuxta -i sui provisionem ... gubernare. CHART. Heinr. Leon. 89 p. 134,22 in dispositione et -o ducis ... ordinari oportebit, ut *eqs.* *al.* *adde*: CONC. Karol. 22^C,5 tunc presbyter recurat ad -um episcopi sui. CAPIT. reg. Franc. 219,5 de quo ... non est scripta *lex*, hoc nostro -o offeratur. **γ mens, animus, studium – Gesinnung, Sinn, Streben**: HRABAN. epist. 1 p. 381,20 qui (*Deus*) parem voluntatem, idem -um, unum studium eandemque dilectionem ... tribuit. BERNO epist. 14 p. 47,8 (ed. F.-J. Schmale. 1961) Wolfrat, cuius vocabulum iure mihi videtur interpretari posse 'lupi -um'. STATUT. ord. Teut. p. 42,18 decretum est -o pietatis, ut ... decima pars panum ... erogetur pauperibus. *al.* *de voto*: CAPIT. reg. Franc. 172 p. 354,47 eum, quem ... Romani uno -o atque concordia ... elegerint. 249,5 ex pari voto atque -o. WIPO gest. 2 p. 16,7 secretiori -o et avido desiderio. **2 iur. (in testamentis, donationibus sim.)**: FORM. Wisig. 21 s a n a m e n t e s a n o q u e -o ... hanc voluntatis meae epistolam fieri elegi (CHART. Epternac. 4 p. 21,30 testamentum meum fieri rogavi. CHART. Fuld. B 22 p. 44,18. *ibid.* *al.* *cf.* FORM. Marculfi 2,17 l. 5 [ed. A. Uddholm. 1962] s. mentae integroque -o). **3 publ. et eccl.**: CAND. FULD. Eigil. I 6 pars prima patrum s a n i o r i -o dixit: '*eqs.*' (DIPL. Conr. II. 73 p. 93,36 ille subrogetur abbas, quem cuncta congregatio vel pars quamlibet parva s. -o ... elegerit. CHART. Rhen. med. II app. 45 p. 30,38 -um ... hoc principaliter ex decano ... et sanioris -i fratribus pendeat. *al.* *de re v. Ph. Hofmeister, StudMittBenOrd.* 70. 1959. p. 125sq.). *adde*: WILLIB. Bonif. 8 p. 42,22 ita ... conciliorum canones reciperentur synodalisque spiritalis -i episcoporum congregatio ... conveniret. **4 theol. et philos.**: HILDEG. scivias 3,9 l. 671 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLIIIA. 1978) sapientiam et -um, quod a me (*sc. Deo*) in corde suo habuerunt, ... in forum posuerunt (*sc. simoniaci*). ALBERT. M. incarn. 3 p. 174,2 donum sapientiae, intellectus vel -i et scientiae sunt dona appropriabilia filio. sent. 3,35,5 p. 650^b,3 -um est pars virtutis prudentiae. *al.*

B *de Deo i. q. sapientia, summa voluntas – Weisheit, Rat-schluss*: BEDA hist. eccl. 4,22 p. 260,2 laudare debemus ... potentiam creatoris et -um illius. ARBEO Corb. 41 p. 229,7 divino me contuli -o. GODESC. SAXO conf. p. 73,7 absque praedestinationis -o. theol. 22,6 p. 306,22 magno -o et inenarrabili ad imaginem ... suam *Deus* perficiens *hominem eqs.* DIPL. Karoli III. 49 p. 82,35 fidelium ceto freti -o generali

De i nostraque imperiali auctoritate decernimus *eqs.* (ALBERT. M. Is. 9,7 p. 142,10 dicit ... Gregorius [*spectat ad moral.* 11,8,11], quod -um D. est diffinitio de futuris. 38,22 p. 403,36. *al. cf.* sent. 1,5,7 p. 185^b,18 -um in Deo dicitur aeterna dispositio sapientiae suae de rebus fiendis). *al. v. et p.* 1578,21. *meton.*: IOSEPH. SCOT. carm. 5,6 (MGPoet. I p. 156) Iesus, lex optima, ... -um. HEIRIC. Germ. I 6,540 Iesu ..., ars et -um.

II de actione consiliandi: **A proprie:** **1 consideratio cogitatio, actio pensitandi** – *Überlegung, Er-, Abwägung:* **a gener.** (*in imag.*): LIGURINUS 1,260 (MG Script. rer. Germ. LXIII. 1987) quo nostri pondera vergant -i, ... promam (*sc. nobilis quidam*). **b philos.**: ALFAN. premn. phys. 34,2 p. 120sq. est ... inquisitio genus -i; ... sed non omnis inquisitio est -um (*cf.* ALBERT. M. bon. 96 p. 63,50. *loci spectant ad Arist.* p. 1112^b,22 ζήτησις). ALBERT. M. bon. 94 p. 61,18 -um ... numquam est finis, sed eorum quae sunt ad finem. *eth.* 3,1,19 p. 225^b,9 electio ... finis -i est. *ibid.* *al.* **c iur. c. sensu examinationis:** CHART. Tirol. notar. I 292^a (a. 1236) Iohannes iudex ... statuit terminum ... Rubeo, ut in crastina ... habeat -um super instrumentis Wercii. I 453 p. 216,27 habito super hoc cum diligenti deliberatione -o. *ibid.* *al.* **2 consultatio** – *Beratung* (*nonnulla exempla hic allata et spectare possunt ad l. 55sq. 62sqq.*): **a spectat ad conventum plurium:** IONAS BOB. Columb. 1,26 p. 209,6 vir sapiens et -is regis gratus (*cf.* WIPO gest. 1 p. 10,6 Aribo ... aptus regalibus -is). WILLIB. Bonif. 6 p. 31,26 -o *in i*to cum fratribus (DIPL. Conr. I. 11 p. 12,7 l. ... -o nostrorum fidelium. *al.*). CAPIT. reg. Franc. 300,9 in eo -o et tractatu. TRANSL. Viti 3 p. 40,11 (VeröffHistKommWestf. XLI. 1979) abbas ... h a b u i t -um cum senioribus fratribus (VITA Mathild. II 9 p. 289,13 doctores primi conveniebant et de statu regni -um habebant. *al.*). RUOTG. Brun. 37 p. 39,7 non solum in lectione, -o et disputatione, sed etiam in acie. WIPO gest. 1 p. 12,20 quae divina providentia tam pacis quam belli -is, conciliis et conventibus ... peregit. OTTO FRISING. gest. 2,31 responderunt (*sc. missi*) se prius ea ... concivibus suis referre et tunc demum ex -o ... redire velle. 2,45 p. 153,25 imperator cum principibus -um capit. ALBERT. M. pol. 4,11^a p. 398^b,21 domini eius, quod est consiliari, id est, quorum est ordinare -um. *al.* **b spectat ad singulorum colloquium (usu theol. l. 49):** ARBEO Emm. 9 facto invicem -o. EIGIL Sturm. 22 p. 157,19 (cod. W; ed. P. Engelbert. 1968) vocato ... ad se Sturmie abbate, -um cum eo *in i*it rex (AGNELL. lib. pont. 169 p. 387,24 *in i*to <cum> archiepiscopo cun-o). TRAD. Frising. 417 qualem -um ... clericus cum parentibus suis h a b u i t (ANNAL. Ianuens. I p. 258,22 habentes -scilium [cunsilium N] secum *consules*. *cf.* RUP. TUIT. vict. 9,3 p. 343,31 [ed. R. Haacke. 1970] per ipsum Verbum ..., cum quo habebat -um suum antiquum *Deus*). BURCH. URSB. chron. p. 90,9 regem et cancellarium et ... dapiferum ..., qui erant in -o. *al.* **percontatio** – *Befragung*: THIETM. chron. 2,23 p. 66,17 qualiter ... curaretur *vulnus*, diligenti -o quesivit Bruno.

B meton.: **1 coetus deliberantium** – *Zusammenkunft von Beratenden, beratende Versammlung:* **a publ.**: **a de con-tione populi, civium:** VITA Leb. 4 moris ... erat Saxonum, ut semel in anno generale -um agerent. *cf.* p. 1175,26. VITA Mathild. I 4 principes ... regni (*sc. gentis Saxonicae*) -um ineuntes tractabant *eqs.* CHART. Ital. Ficker 221 p. 273,39 *Ymolae* in publico -scilio sonato per campanam *eqs.* CHART. Bund. 925 p. 360,8 in quo -scilio erant homines quadraginta de ipso -scilio. *al. v. et p.* 1576,16sq. **β de conventu proce-rum, fidelium, vassallorum:** THEODULF. carm. 25,61 -i celebratur honos (*cf.* CARM. de Frid. I. imp. 2603 [ed. J. Schmale-Ott. 1965] concilium [*ed.*, -sci- *cod.*] celebrare). EIGIL Sturm. 23 p. 158,12 (cod. EPB; ed. P. Engelbert. 1968) habito prudentum virorum -o magnum collegit exercitum rex. NORB. IBURG. Benn. 7 p. 875,8 in -is sive colloquiis privatis. *al.* **b eccl.**: **a de capitulo:** CAND. FULD. Eigel. II 7,8 -um ... voca fratresque saluta! 16,2. CHRON. Noval. 2,1 p. 83,6 -um solvebatur. *v. et p.* 1576,38sq. **β de concilio (fort. per confusionem, cf. p. 1173,64):** LIBER diurn. 84 p. 98,15 haec ...

universalia -a (-cilia *var. l.*) quattuor ... quintum concilium ... adsecutum est. IOH. CODAGN. annal. a. 1215 p. 53,15 magnum -scilium domini Innocentii ... fuit celebratum. **γ in nom. propr. ecclesiae cuiusdam:** LAND. MEDIOL. hist. II 40 p. 37,34 ad ecclesiam sancti Babile sanctique Romani, que antiquitus dicitur Consilia Sanctorum *Mediolani*. **2 collegium consiliatorum** – *Rat(s)gremium*): **a publ. (milit. l. 15):** **a apud reges, imperatores:** DIPL. Frid. I. 192 p. 322,39 (ed. H. Appelt. 1975) summus princeps -i nostri. CHART. Friburg. 54 (dipl. Heinr. [VII.]) cum de nostro fideliter sit comes -o. ACTA imp. Winkelm. I 483 villam ... de plenitudine nostri -i ... et aliorum familiarium nostrorum obligavimus. I 988^{II} p. 736,15 magister proponet in -o ante pedes nostri culminis *petitiones*. *al.* **de ducibus exercitus:** CONST. II 121 p. 161,28 (a. 1229) fere omne -um totius exercitus iam desperare cepit. **β in civitatibus sim.**: INNOC. III. registr. 1,298 (ed. O. Hageneder, A. Haidacher. 1964) ut ... heretici ad -a et dignitates Lombardie nullatenus admittantur. CONST. II 62 p. 75,25 -um *civitat*is instituere *Basileae* (287 et a scultetis et a -o civitatum nostrarum. CHART. Const. 10 p. 15,36 [ed. K. Beyerle, Konstanzer Grundeigentumsurk. 1902] *communi-tas* c. Constantiensis vel aliqui, qui sunt c. -um. *al.*). CHART. Ital. Ficker 341 p. 369,1 ad palatium potestatis -i et c o m -m u n i s Florentie (CHART. Bund. 743 p. 208,31 omnes de -o et de credentia c. de Clavena. *al.*). CHART. Bund. 733 p. 201,5 Cumane credencie et -scilii voluntas. CHART. Dortm. 123 p. 59,7 ad domum -i. CHART. Babenb. 232,115 ad -um et in-formacionem civium -i iuratorum. *saepe*. **b eccl.**: **a de collegio cardinalium:** GESTA Rom. eccl. II 8 ut -o cardinalium papam eligendum Romam mittat *imperator*, exposcit *Romana ecclesia*. **β apud episcopos:** CHART. Babenb. 280 (a. 1229) dux ... episcopo dare promisit mille quingentas marcas ... et ipsius -o centum l. marcas. CHART. Tirol. 991 p. 44,40 episcopus in pleno -o coadunato ... investivit Heginonem. CHART. Ror. 54 p. 211,42 (QuellErörtBayerGesch. N. F. XXI. 1966) de consensu ... tocius nostri capituli et -i. *al.* **γ apud ordinis magistrum:** STATUT. ord. Teut. p. 98,3 nisi quando magistro eiusque -o congruum visum fuerit. **δ de monachorum conventu:** CHART. Rhen. med. III 686 (a. 1240) presentibus ... priore et -o monasterii de Himmenrode. CHART. Ticin. 37 p. 104,9 (ed. L. Brentani, Cod. dipl. Ticin. I. 1929) in parte -scillii sancti Habondii. *ibid.* *al.* **c iur. de iudicio:** **a in univ.**: CHART. Westph. II 249 p. 38,19 (a. 1144) ad diem legitimum liberi -i. **β spectat ad assessores, scabinos:** CHART. Tirol. notar. I 562 (a. 1236) Albertus iudex et ... Pellegrinus ... facientes rationem ... de -o -i ac bonorum hominum de Tridento dederunt licentiam *eqs.* CHART. Friburg. 104 in iudicio ... coram sculteto et -o. **γ spectat ad regis, imperatoris placitum:** DIPL. Heinr. V. (ed. L. A. Muratori, Antiquitates Ital. IV. 1741. p. 685^A) dum ... imperator augustus in -o staret. DIPL. Heinr. V. (ed. A. Gloria, Cod. dipl. Padov. I 4. 1878. p. 66,17) -um, qui ibi fuerant, misit bannum super ... abbatem. *cf.* l. 8sq.

III de effectu consultandi, considerandi: **A diiudicatio, decretum, sententia** – *Entscheidung, Be-, Entschluß* (*hic illic spectat ad facultatem iudicandi, e. g. p.* 1577,5.9.13. *al.*): **1 in univ.**: **a spectat ad magistratus, auctoritates, consilia-tores:** EIGIL Sturm. 15 p. 148,16 (ed. P. Engelbert. 1968) habitatores -cilium (concilio collecto -um *EP*) grande *in i*-erunt, quatenus *eqs.* (TRANSL. Viti 3 p. 34,4 *monachi* i. -um cum episcopis ..., ut *eqs.* *al.*). CAPIT. Saxon. 8 de ipso placito commune -o facto. CAPIT. reg. Franc. 297,15 p. 440,3 synodali -o. LIUTOLF. Sever. I 4 p. 290,47 magnatorum super episcopi electione -um. HINC. ord. pal. 475 (ed. Th. Gross. 1980) seniores propter -um ordinandum *conveniebant*, minores propter idem -um suscipiendum. OTTO FRISING. gest. 2,55 -um, quod iam diu ... retentum celabatur, publicatum est. CARM. de Frid. I. imp. 246 (ed. I. Schmale-Ott. 1965) -um (cun- *cod.*) ... pervertere. CHART. Ital. Ficker 417 p. 428,34sq. nos ... potestas Grosseti de -o et auctoritate expres-sa generalis et spetialis -i ... promictimus *eqs.* *al. v. et p.* 1574,54. **b spectat ad singulos, privatos:** ARBEO Corb. 6

inhians -um ad Romam ... ire decrevit. FORM. Sal. Bign. 18 prudentem -um baiolat, qui eqs. (TRAD. Frising. 37). DONIZO Mathild. 1,328 tu -scilium cape primus. al. 2 c. colore quodam: a iudicium - (Urteils)Spruch: a in univ.: DIPL. Loth. III. 116 iudicio et -o principum. CHART. episc. Halb. 323 seu audiendo sententiam sive componendo ac se -o supponendo. CHART. Tirol. 826 p. 245,5 ut -scilium imponatis (sc. episcopus). β de arbitrio: CHART. Aquens. 37 l. 22 (ed. E. Meuthen. 1972; a. 1180) nostro mediante -o. CHART. Tirol. 745 p. 175,9 si in arbitrando fuerint discordes, eligent unam personam in concordia, cuius -o stabunt partes (764 p. 196,18). CHART. Stir. II 220 p. 312,25 questio ... per amicabilem compositionem de ... episcopi et ... abbatibus ... est sopita. al. b usu meton. i. q. consultum (civitatis) - (städtische) Satzung, 'Willkür': CHART. Bund. 856 p. 304,17 (a. 1248) ita ... quod ... ius fiat ... nec statutis nec -scillis comunis de Cumis. 925 p. 361,28 renunciando ... beneficio statutorum et -sciliorum (CHART. Ticin. 33 p. 77,11 [ed. L. Brentani, Cod. dipl. Ticin. I. 1929] -scilliis).

B quod in animo est, proponitur - Gedanke, Absicht, Vorhaben, Plan: 1 in bonam partem: BEDA hist. eccl. 4,29 p. 278,20 concepit Badudegn utillimum mente -um, ut eqs. VITA Sollemin. 8 (MGMer. VII p. 318,5) rex gaudens conlaudans eum (tale, eorum var. l.) -um eqs. CHART. Sangall. A 11 talis mihi sumpsit -us ..., ut eqs. (FORM. Augiens. B 42 -um). POETA Saxo 1,199 utile -um comitantur strenua facta (cf. OTLOH. prov. C 48 [ed. W. C. Korfmacher. 1936] -o opus est facto [cf. Sall. Cat. 1,6]). DIPL. Otton. III. 331 -a imperii nostri cum ... papa ... et cum aliis nostris optimatibus ... tractavimus. ANNAL. Ianuens. I p. 110,12 christiani ... in -scilio eorum (Ianuensium) capiendi civitatis ... steterunt. CHART. Tirol. 563 p. 44,20 (epist. papae) -um sibi creditum ... episcopo reseravit testis. saepe. locut.: IONAS BOB. Ioh. 3 fuit tandem -i melius esse eqs. (MIRAC. Annon. 4,23 [Siegburg. Stud. IV. 1967. p. 220] -i f., ut eqs.). THIETM. chron. 4,13 non est nobis honor nec -um ... amicos ... nunc effici manifestos hostes. 6,33 p. 314,25. GUIDO ARET. microl. 12,6 -um ... fuit, ut quisque modus partiretur in duos. 2 in malam partem (praecipue usu publ. et iur.): a in univ.: CHRON. Fred. 2,57 p. 81,8 ut huius -ae nullus proditur esset. EIGIL Sturm. 17 p. 151,12 (ed. P. Engelbert. 1968) malo inter se -o inito (WIDUK. gest. 1,36 p. 52,19 -um pessimum ... barbarorum. CHRON. Thietm. 5,18 p. 243,7 dolo mali -i). VITA Heinr. IV. 2 p. 14,29 qualiter eum (regem) ... extinguere ... -is incumbebant homines scelerati. saepe. praemeditatio - Vorsatz: LEX Saxon. 38 qui domum alterius ... suo tanto -o volens incenderit. WIDUK. 3,68 p. 142,16 casu nescio an prudenti -o. ALBERT. M. Iob 18,7 p. 222,16 (ed. M. Weiss. 1904) -um dicitur diffinitio deliberata ad malum faciendum. b dolus - List, Trick: LEG. Wisig. 2,5,19 nefariae argumentationis -is ... obviare. WIDUK. gest. 1,22 p. 35,4 Adelberhtus ... eius (sc. Hathonis) est -o deceptus. al. c machinatio, coniuratio, conspiratio - Anschlag, Verschwörung, Komplott: LEX Baiuv. 2,3 alii homines, qui ... -um cum ipso (sc. qui seditionem excitaverit) habuerunt. CAPIT. part. Saxon. 10 si quis cum paganis -um adversus christianos inierit (LAMB. HERSF. annal. a. 974 p. 42,14 inierunt contra imperatorem pravum -um). ANNAL. Iur. II a. 786 Hartrat ... -um malum fecit contra ... regem (DIPL. Frid. I. 166 p. 286,6 [ed. H. Appelt. 1975] adversus aliquem Iudaeorum). WIDUK. gest. 3,9 in loco -is funesto Salaveldun. THIETM. chron. 2,21 avum ... meum ..., eiusdem -i participem. VITA Heinr. IV. 7 p. 25,24 inimicum -um ... illi fideles firmavit. al.

IV de usu consultandi, considerandi i. q. suasio - Ratsschlag: A strictius: 1 gener.: a in univ.: LEX Alam. 35,1 per -um malorum hominum (cf. LEX Baiuv. 2,9 malignorum). ARBEO Emm. 15 p. 48,14 tibi -um do, sed scio te eum non recepisse. HUGEB. Wynneb. 2 p. 107,24 cum -o et consultu nautorum. 8 p. 113,19 ut secundum scripturam (Vulg. Matth. 18,16) in ore duorum vel trium firma staret -um. WETT. Gall. 22 p. 268,25 rex ... -um ... sacerdotum su-

mens. HROTSV. Gall. I 2,5 si meum digneris captare -um (-sci- var. l.) eqs. WALTH. SPIR. Christoph. I 16 nostris acquiesce -is. I 17 malefici illius seducte -o. THIETM. chron. 7,12 vicit pecunia -um. EPIST. Ratisb. 13 p. 332,12 -o amicorum frui. OTTO FRISING. gest. 2,40 p. 147,18 communicato concivium suorum -o. persaepe. adde: GODESC. SAXO theol. 22,11 p. 313,1 manus (sc. Dei) intellegitur -um. IOH. CANAP. Adalb. A 13 p. 19,5 (ed. J. Karwasinska. 1962) -o doloris accepto venit Romam episcopus. b c. colore quodam: a actus edocendi, instructio - Auskunft, Hinweis, Information: HROTSV. Pafn. 2,3 negotium absque -o peragere incolarum. DIPL. Conr. III. 236 (ed. F. Hausmann. 1969) tum per scripta tum per privata -a. DIPL. Frid. I. 896 p. 150,42 (ed. H. Appelt. 1990) consules dabunt nobis ... rectum -um de illis negotiis. β sententia (sapientis) - (weiser) Gedanke: CHART. Brixin. 163 (a. 1269) tenendum est -um Aristotilis, qui dicit: 'eqs.' usu plur. c. sensu sapientiae: WALAHER. imag. Tetr. 191 progenies ... nomine quem sequitur, factis ... sequatur ..., dogmate, -is, successu. WIPO gest. prol. p. 5,14 Salomonis -a, Gedeonis ingenia. OTTO FRISING. chron. 3 prol. p. 131,11 comprehendere ... occulta -a Dei. al. γ admonitio, hortatus - Mahnung, Aufforderung (dissuasio - Abraten: l.28): WILLIB. Bonif. 6 p. 31,11 quorum consultu atque -o roborem ... succidere temptavit. HRABAN. carm. 33,16 sic ... venter -is certet cuncta monere suis. RUOTG. Brun. 18 p. 16,21 paterno ... obedire -o. THIETM. chron. 1,5 tunc illa (matrona) multorum precibus et -o (-cilio CHRON. Thietm.) devicta eqs. 7,22 imperator ... multorum tardatus -o id ... omisit. al. alloquium - Zureden: WIPO gest. 38 imperator ... aegrotantem exercitum medicinis et -o reficiebat. δ praeceptum, mandatum, iussum - Weisung, Auftrag, Anordnung: FIRMIN. scar. 25 ante quam ... penitentiam agat per -um (-ciliu C) sacerdotis (cf. ALBERT. AQUENS. hist. 2,37 p. 328^B quatenus ei [sancimoniali] a domno ... episcopo -um poenitentiae daretur). BONIF. epist. 41 pontifex ... -um et praeceptum dedit, ut eqs. DIPL. Ludow. Germ. 42 p. 56,35 iussu et -o domni Karoli (CHRON. Thietm. 5,22 i. et -o regis). CONST. II 246,5 qui (cardinales) ... nihil facient sine -o et mandato domini pape. al. v. et p. 1576,27. fort. add.: ALBERT. STAD. annal. a. 1224 p. 358,37 vocatus ab archiepiscopo venit, missam de -cilio (-o 2; sc. eius, ni spectat ad -um a Deo invocandum) celebravit episcopus. ε preces, deprecatio - (Für-)Bitte: ERMOLD. Ludow. 1,143 rex, age, -is, si dignor, consule nostris atque meis votis ... fave. BONIZO ad amic. 7 p. 605,37 qui (Placentini capti) -o beatissime Beatrix liberati sunt. 2 theol.: ALDH. virg. I 18 p. 247,20 hoc ... non rigido praecepti stimulo, sed clementi suggestionis -o suadere videtur apostolus. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 304,49 iuxta -um apostoli ... viriliter continuat praefectus (STATUT. ord. Teut. p. 48,32). ALBERT. M. sent. 3,35,6 p. 651^A,13 in sacra scriptura, in qua -a vocantur, ad quae non obligantur omnes. al. in malam partem: MANEG. c. Wolfh. 11 p. 67,21 (ed. W. Hartmann. 1972) sciens Dominus ... deceptibilem limum aliunde -um superbiendi accepisse. 3 publ., iur., canon.: a in bonam partem: a spectat ad consiliatores (hic illic accedente notione hortatus, e. g. l.60. 66sq.): CHRON. Fred. 2,57 p. 80,5 cum ... placuisset -us Tolomei. CAPIT. reg. Franc. 101,2 ut illi semper audiantur, qui ad profectum ... communem -a sua proferunt. 206,8 p. 76,9 secundum -um et iudicium episcoporum (CONST. I 108 ut, si qua inter partes electionis discordia emergerit, metropolitani et comprovincialium -o vel iudicio saniori parti assensum et auxilium praebeas [sc. imperator; de re v. H. Hattenbauer, ZRGerm. 80. 1963; p. 325sq.]) al. cf. RAHEW. gest. 4,36 p. 279,20 omnem iusticiam sive -um). DIPL. Ludow. Inf. 19 p. 124,31 per interventum et -um ... pontificum (CHART. Heinr. Leon. 79 -o et interventu. CHART. Babenh. 106). WIDUK. gest. 2,10 rex ... meliori -o usus eqs. (NORB. IBURG. Benn. 6 p. 874,27 eo viro -is uti. al.). BERTH. (?) annal. a. 1058 p. 270,36 episcopus apud imperatricem summum -i locum habuit (cf. ADAM gest. 2,11 archiepiscopus, apud quem summa -orum [-cil- var. l.] pende-

bat). CHART. Naumb. 217 p. 197,35 episcopus ... participato ecclesie sue multorumque sapientum -o eqs. CHART. Burgenl. I 430 p. 292,43 baronum nostrorum (sc. regis) deliberato -o. saepe.

β spectat ad magistratus, auctoritates: WILLIB. Bonif. 6 p. 27,18 plura ob -um sedis apostolicæ interrogando conscripsit (cf. CONST. II 119,2 cum ... speraremus ab ecclesia Romana omne -scilium). HINCM. ord. pal. 330 (ed. Th. Gross. 1980) ut ... consolationem spiritalem sive -um ... quicumque quaereret, apud eum (sc. apocrisarium) ... inveniret. RIMB. Anscar. 19 p. 43,1 accepto ... ab eo (praeffecto) -o. DIPL. Otton. I. 199 ut ... , qualiter ipsum locum ... mutare possent monachi, et -um eis et locum ... concederemus. al.

γ spectat ad iuris peritos: DIPL. Otton. III. 227 p. 642,21 sumite -um inter vos (principes et sapientes) et nuntiate nobis eqs. CHART. Ital. Ficker 67 p. 92,7 domnus papa quesivit -um a iudicibus, quid super hac re fieri deberet. 99 p. 144,36. CHART. Aquens. 57 l. 22 (ed. E. Meuthen. 1972) nos (sc. arbitri) ... de prudentum -o pronuntiavimus, quod eqs. al. responsum (litteris conceptum) – (schriftliches) Rechtsgutachten: CHART. Ital. Ficker 257 p. 303,28 (a. 1213) iudex ... aperuit ... literam sigillatam ... , in qua dicebat esse -scilium sibi datum a sapientibus Cremone. CHART. Tirol. notar. I 116 quod quelibet pars debeat dare unum pignus ... pro -o habendo. **δ** spectat ad testes: TRAD. Scheffl. 179 (a. 1172/75) lis, quæ fuit ... de terminis agrorum, sedata est secundum -um affinium. CHART. Tirol. notar. I 153^a nos ... extimatores ... -o bonorum hominum extimamus. **b** in

malam partem i. g. suggestio, instigatio – Anstiftung, Betreiben: LEG. Wisig. 6,5,12 p. 277,22 -o quisque vel iussu homicidium faciendum insistent noxior iudicandus est eqs. (LEX Saxon. 18 per iussum vel -um domini). CHRON. Fred. cont. 52 ut adserunt, cosilia (-um, -o var. l.) regis factum fuisset. CAPIT. part. Saxon. 30 si quis comitem interfecerit vel de eius morte -um dederit (POETA Saxo 3,166 -um credens rex ... sibi dantibus istud). LEX fam. Worm. 30 p. 643,39 -i et facti iuramento sese expurgare (CHART. Burgenl. I 467 facto vel -o). DIPL. Conr. II. 198 p. 263,26 iniusto persuasi -o. IOH. CODAGN. annal. a. 1218 p. 64,16 voluntate quorundam ... civium ac -scilio. al. v. et p. 1580,145qq. **4** medic.: a in univ.: EINH. Karol. 22 p. 27,7 plura suo arbitratu quam medicorum -o faciebat (MIRAC. Annon. 2,37 [Siegburg. Stud. III. 1966. p. 110] defecerat auxilium et -um m.). THEOD. CERV. chirurg. 2,17 p. 149^E usus -o meo, brevi tempore curatus est. de libro: THADD. FLORENT. cons. 185,54 explicuit -scilia Thadei. **b** de praecepto: MAPPAE CLAVIC. 70 hoc ... -o et ferrum ... et erramentum solvis. MOSES PANORM. marisc. 21 p. 190,21 postea strigia eum (equum) et lava, cum isto -o liberabitur. p. 191,20 fac istud -um semel vel bis.

B latius: **1** ratio, methodus, regula – Art und Weise, Verfahren, Maßgabe: CAPIT. reg. Franc. 255,7 hoc episcopi ... sine intentione turpis lucri mature -o canonico tractent. TRANSL. Eug. Tolet. 4,6 (RevBén. 76. 1966. p. 261) salubri tandem -o (-scilio B) reperto (THIETM. chron. 6,81 p. 370,36 ut cum iustitia aut alio s. -o haec finirentur). ALBERT. M. eth. 3,1,17 p. 221^a,13 homines ... quaerunt -um de his, quae per ipsos sunt operabilia. 3,1,18 p. 223^b,40. al. in imag.: ITIN. Petr. Dam. 3 monasticae disciplinae se munivit (sc. abbas) -o. **2** auxilium, opitulatio, remedium – tätiger Rat, Beistand, (Ab-)Hilfe: **a** gener.: REGINO chron. a. 860 p. 78,20 destitutam terram principibus et -o nudatam perspicientes Brittones. THIETM. chron. 1,19 aliquod -um vel solamen cito non providetur. WIPO gest. 27 a quo (comite) dum -um et auxilium peteret dux (EPIST. Hann. 29 p. 66,7 ab inimicis -um, a. petere). CHART. Babenb. 25 p. 35,3 marchio ... locum istum ... -is fovit, rebus auxit. al. in nom. propr.: CHART. Turic. 809 p. 275,35 (a. 1251) in loco, qui ex nunc Domus C-i ('Rathausen') dici debet. **b** eccl.: BRUNO MAGD. bell. 81 sine -o perpetuae salutis ab hac vita recessit Liuppoldus. **c** publ. et iur.: **a** in bonam partem (praecipue ex fidelitate; de re cf. E. Magnou-Nortier, Foi et Fidélité. 1976. p. 665qq.): LEG. Wisig. 9,2,7 si quis ... manci-

pio patrocinium aut -um prestiterit. LEX Baiuv. 1,11 requirat eam (sanctimoniam) episcopus ... cum -o ducis. CAPIT. reg. Franc. 43,12 tantos congreget, quantis -um (subsidium 13) dare potest (sc. praepositus). 151,2 quod ... sine eorum (missorum) -o vel adiutorio emendari non possit (BERTH. [?] annal. a. 1075 p. 280,27 ut ... in hoc suam [sc. regis] oboedientiam, -um et adiutorium sibi non defutura ... experiretur papa). GERH. AUGUST. Udalr. I 5 p. 393,46 eorum (vassallorum) -o caute tractare et regere. DIPL. Conr. III. 2 p. 4,2 (ed. F. Hausmann. 1969) qui (antecessores nostri) et -o et patrimonio suo ... ecclesias Dei ... ampliare studuerunt. CHART. Brixin. 119 p. 126,20 cum -o et favore. al. meton. de pacto adiuvandi: CAPIT. reg. Franc. 300,14 promisso ac subscripto -o. **β** in malam partem ('Beihilfe', cf. His, Strafrecht. I. p. 126): CONST. I 87 (a. 1111) ego Heinrichus rex ... non ero in facto aut -o, ut domnus papa ... perdat papatum ... vel vitam (sim. 205,7. 294). CHART. Brixin. 151 p. 164,13 Willihelmus promisit ... se numquam ... facturum aliquid -o vel opere contra ... episcopum. al. **3** convenientia (consultando impetrata), approbatio, assensus – Zustimmung, Genehmigung, Erlaubnis: **a** gener.: BEDA hist. eccl. praef. 1 p. 6,23 Nothelmus ... epistolas ... nostrae historiae inserendas cum -o ... Albani ... patris adtulit. THEGAN. Ludow. 39 quod ... filius eius (Ludowici) cum -o Hlutharii voluisset visitare patrem in hoste. CHRON. Thietm. 5,26 cum ... amicorum -o. al. **b** publ., iur., canon.: **a** spectat ad traditionem, venditionem, commutationem sim.: DIPL. Merov. I 19 p. 20,28 quia nos ... hunc beneficium ad locum ipsum sanctum cum -o pontefecum et inlustrium virorum ... vise fuemus prestatisse. al. CHART. Epternac. 20 cum -o et licentia fratris mei ... aliquid ... de rebus meis donandum decrevi. TRAD. Frising. 963 hoc (sc. commutatio) actum fuit cum -o ac consensu canonicorum (1190. COD. Odalb. 25. al. v. et l. 40). DIPL. Frid. I. 195 p. 327,24 (ed. H. Appelt. 1975) aliquid vendere vel alienare ... sine -o vel permissione ... episcopi. saepe.

β spectat ad fundationem: CHART. Epternac. 3 p. 19,8 (a. 697/8) ego (sc. abbatissa) ... pro -o virorum apostolicorum ... basilicas ... et monasterium ... construxi. DIPL. Otton. III. 208 qualiter nos consensu et -o episcoporum atque laicorum ... mercatum ... construi ... concessimus. al. **γ** spectat ad ordinationem, nominationem sim.: WILLIB. Bonif. 8 p. 45,8 consulto atque -o ... regis idoneum praeponere ministerium ... gregi diffinivit sanctus vir (item de episcopo: DIPL. Otton. I. 366 p. 502,43 -o ... archiepiscopi ... ceterorumque fidelium nostrorum). COD. Lauresh. 12 l. 29 abb<a> ... cum -o bonorum hominum ... eligat ... abbatissam. DIPL. Frid. I. 621 p. 114,4 (ed. H. Appelt. 1985) ut prepositus eius (ecclesiae) scultetos ... , non tamen absque -o fratrū, ordinabat. al. **δ** usu vario: LEX Sal. Merov. 21,1 si quis ex tra -um domini sui navem alienam moverit (LEX Ribv. 44 caballum ... ascenderit. al.). 24,2 si quis ... puerum crinitum ... sine -o parentum ... totunderit. CAPIT. reg. Franc. 10 praef. p. 24,26 ego Karlmannus ... cum -o servorum Dei et optumatum meorum ... et concilium et synodum ... congregavi (sim. WILLIB. Bonif. 4 p. 13,26). HUGEB. Willib. 2 p. 89,12 ut cum eorum (fratrum) -o sive licentia hoc foret, ille (abbas) flagitabat. LEX fam. Worm. praef. p. 640,20 cum -o cleri et militum et totius familie has iussi scribere leges. al. Heßler/Poiss

*consimeter v. *consymmeter.

consimilis, -e. script.: cum-: p. 1581,25. -semel-: p. 1581,20. form. abl. plur. -is: p. 1581,31. seq. sicut: p. 1581,6.15.

I adi.: **A** (per)similis, aequalis, comparabilis, congruus – (sehr, ganz) ähnlich, gleich (artig), vergleichbar, entsprechend: **1** gener.: **a** de hominibus: **α** in univ.: ERMENR. Sval. 1 apostolis in omni actione sua pene -is Solus. THIETM. chron. 8,16 tu, lector, mortalitate ... mihi -is. HERM. AUGIENS. vit. 565 pecori ... -illimi sumus. BONIZO ad amic. 6 p. 595,6 ut ... pontifex eligeretur a -bus fornicatoribus et symoniacis. LIGURINUS 1,709 (MG Script. rer. Germ. LXIII. 1987) alter ... aequivocum sibi -emque Rogerum progenit.

[Heßler/Müller-Glauser]

al. cf. l. 16sq. **β compar** – standesgleich, ebenbürtig: VITA Liutw. 3 qui ... generis sibi -em duxit uxorem. cf. p. 1582, 33. **γ coetaneus** – gleichaltrig: FROUM. carm. 21,24 iuvenum mihi -is tu turmula. **b de rebus**: WALAHFR. hort. 135 grana, quae tibi -em possunt promittere messem. ANNAL. Xant. a. 840 acies -es apparuerunt ... sicut hae, quae in priore anno fuerunt. GODESC. SAXO gramm. 2 p. 423,20 verbum. AUREL. REOM. mus. 17,23 (Corp. Script. Mus. XXI. 1975) consentanea atque -is ... melodia. AGIUS vita Hath. 5 habitus. HROTSV. prim. 474 cui (detrimeto) ... -is successit causa doloris. OTTO FRISING. gest. 2,44 caeteri ... quique iuxta suam conditionem ... in plusve minusve -i pena dampnantur. ANON. IV mus. 2 p. 45,5 (ArchMusWiss. Beih. IV. 1967) -i m o d o (3 p. 57,23. 4,1 p. 70,12). 7 p. 85,26 est figuratio m o d o r u m irregularium -is sicut in aliis regularibus. saepe. adde: FROUM. carm. 35,7 quid tibi -e est rerum subitus, rogo, celum? Ps. ADALB. BAMB. Heinr. 1 p. 817^b,31 quia -em res omnis amat, ... castus castissimam casto cepit amore complecti. **2 publ. et iur.**: **a in univ.**: EDICT. Roth. 155 naturales filius aequales aut -is (-es, -semelis var. l.) facere legem filiis. TRAD. Ratisb. 157 p. 122,5 ut et dato et accepto ... -i iure proprietatis uteretur. CHART. Friburg. 119 secundum morem illorum, qui -es administrationes eidem preposito ... de bonis -bus faciunt. **al.** **b aequivalens** – gleichwertig: LEX Alam. 59,1 addat ei -em (cum- var. l.) caballum. LEG. Lang. p. 126,16 ut ... r e m -em reddat, cui donavit (LEX Baiuv. 16,1 ipsam rem ... et -em aliam). LEX Baiuv. 1,5 duos similes (-es var. l.) servos restituat. 9,11 si quis ... occiderit alienum animal ... -e dare non tardet. RATHER. chart. (QuellForschItArch. 29. 1938/39. p. 13,18) tantum et in quantum ... comutatio cum omnia super se habita ... in -is l o c i s ... valuerint, ... in duplum restituunt (Dipl. Otton. III. 411 p. 845,48 ut tunc componant ipsi ... in -es locas. Dipl. Heinr. IV. 419 p. 560,12 in -bus l. CHART. Tirol. notar. I 61 p. 29,14 loco. 610 p. 301,33. al.). v. et p. 262,67. **3 theol.**: AUDRAD. carm. 3,4,182 quem (Deum filium) tibi -em genuisti. BERNOLD. CONST. libell. X 41 p. 130,45 si Nicena synodus filium patri ὁμοούσιον, id est consubstantialem ... an ὁμοούσιον, id est -em tantum assereret. RUP. TUIT. trin. 38,18 l. 826 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XXIV. 1972.) Arius ... creatorem increatum creaturae volens esse -em. HUGO HONAU. hom. 3,20,6 (ArchHistDoctrLitt. 35 [43]. 1968. p. 233) negabat Constantius naturali similitudine Deo patri filium conformem, sed imitatoria -em. **4 natur. et philos.**: ALFAN. premn. phys. 5,9 p. 63 medium ignis et aquae ... ordinavit creator aerem, humiditate ... aquae -em (PG 40,616^B οἰκείουμενον), caliditate vero igni. HUGO HONAU. hom. 3,25,4 (ArchHistDoctrLitt. 35 [43]. 1968. p. 242) haec imitatio (sc. simiae vel castoris) non est ex insitae proprietatis participatione, sed extrinseca cuiusdam -is habitudinis conparatione. 3,25,5 ex proprietate naturae -is. ALBERT. M. animal. 2,2 quaedam membra animalium exteriora sunt -ia (cf. p. 497^b,6 κοινά) ...; -ia ... dicimus, quae multum conformem habent figuram, licet non omnino sint figurae eiusdem eqs. **sibi similis** – einheitlich: HUMB. Sim. 3,24 p. 229,34 ista (dyas) ... nil nisi ab individuo, -i et communi bono ... abscindere temptat. **5 anat. et medic. i. q. ex partibus inter se similibus constans, simplex** – aus gleichartigen Teilen bestehend, homogen: **a strictius de partibus corporis**: **a def.**: RICHARD. ANGL. (?) anat. II p. 80,13 membrorum alia sunt -ia, alia officialia; -ia sunt, quae tantum habent partes -es in compositione et natura, ut caro, cutis et similia. NICOL. anat. 51 membrum -e est, cuius quaelibet pars est eiusdem naturae cum suo toto eqs. ALBERT. M. animal. 12,52 -ia membra sunt secundum dominium ... unius elementi, sicut ossa, in quibus dominatur terra eqs. **al.** **β exempla**: CONSTANT. AFRIC. theor. 6,4 p. 26b^r separatio iuncturae est morbus universaliter in -bus (cf. Galen. VI p. 871,6 ed. Kühn ὁμοιομερῶν. al.) membris vel officialibus eqs. RICHARD. ANGL. anat. I 199 quoddam -e membrum, quod ligamentum ... dicitur. 385 membra organica et -ia. WILH. CONG. chirurg. 1573 que (venae) sparguntur per essentiam membrorum -ium. ALBERT.

M. animal. 12,27 membra sicca et dura ex membris -bus (p. 647^b,16 ὁμοιομερῶν) sunt. **al.** **b latius de morbis membra simplicia afficientibus**: URSO med. 19 caliditas aliquando inducit morbum -em, interdum officialem eqs. MAURUS progn. 16 p. 33^a,38 (ed. M. H. Saffron. 1972) febris morbus est -is, unde natura -ium est immutata. GLOSS. Roger. I A praef. p. 502,38 ista compositio suum exiens temperamentum facit morbum -em; et dicitur morbus -is a membris, in quibus est. **B simul, pariter similis** – (zu)gleich, gleichermaßen ähnlich: HUGO HONAU. div. 24,3 (ArchHistDoctrLitt. 29 [37]. 1962. p. 158; c. 1180) consubstantiale ... esse non potest, nisi quod est substantiale, sicut nec coaccidens, nisi quod est accidens, nec -e, nisi quod est simile.

II subst.: **A masc.**: **compar, socius** – Gleich(gestellt)er, Standes-, (Art-)Genosse: **1 gener.**: **a in univ.**: AGOB. epist. 9 p. 200,11 inter pares et -es. DHUODA 4,1,73 (Sources chrét. 225. 1975) ut praecipites corruant et alios sui -es praecipitare faciant. EPIST. Worm. I 8 p. 25,21 si quis meorum -ium delectatur huiusmodi negotio ... insudasse. DEUSD. c. invas. 1,2 (MG Lib. Lit. II p. 302,8) Carolus, Ludovicus et his imperio et religione -es. HILDEG. vit. mer. 2,79 quia impii ... sibi superiorem nolunt et quia etiam sibi -em non patiuntur. **al.** **b qui eadem consilia sequitur** – Gleichgesinnter: ANNAL. Plac. a. 1250 p. 501,21 aliqui ... sicut erant Ubertus ... , Roglerius ... et -es. a. 1260 p. 511,48 XXV decapitaverunt ... , scilicet Guidonem comitem ... , Guillerum ... notarium ... et alios -es. **2 eccl.**: CONSuet. Vird. 42 (Corp. Consuet. Monast. VII/3. 1984. p. 424,10; s. XI/XII.) -bus fratre sepulto (antea: cuius ordinis fuerit, eiusmodi fratres). CHART. eccl. Erf. 45 p. 28,38 et nos (sc. archiepiscopus) et nostri -es. **3 publ. et iur.**: CAPIT. reg. Franc. 3,5 prosecutor causae de suos -es tres ... dabit, qui sacramenta firment (cf. FORM. Sal. Merk. 27 ut apud duodecim homines suos -es ... hoc coniuraret. 30). CHART. Basil. A I 96 p. 152,26 suis -bus ad firmandum dare (CHART. Bern. I 4,70 consimiliter). CHART. Turic. 265 p. 151,21 (dipl. Heinr. V.) neque per ammonitionem suorum dominorum ... nec per sui -ium. CHART. Gosl. I 234 p. 266,42 nomina ... testium ... hęc sunt: ... Liudericus ... , Widekinus ... et alii de Snetling eorum -es eqs. CHART. Salm. 552 hii ... omnes ... tamquam -es mei super ea, que relata ... sunt, procedent. **al.** **qui simili officio fungitur** – Träger eines ähnlichen Amtes: CONST. II 211,2 (a. 1238) neque pro potestatibus neque pro consulibus seu pro -bus habentur potestates. **B neutr.**: (aliquid) simile, aequale – (etwas) Ähnliches, Gleich(artig)es: **1 gener.**: **a in univ.**: HUMB. Sim. 3,12 p. 213,35 audiat ... beatum papam Stephanum -ia his ... decernentem. ANON. IV mus. 7 p. 85,9 (ArchMusWiss. Beih. IV. 1967) sic subtilis ex levi percipiet -ia. **b quod ex altera parte respondit** – Gegenstück, Entsprechung: CONR. MÜR. summ. p. 80,3 (ed. W. Kronbichler. 1968) quando vis reddere correlativum relativo, hoc facere debet per suum -e, reddens ... ad 'tanto' 'quanto' eqs. **2 publ. et iur.**: **a in univ.**: CONST. II 212 (a. 1238) officium sculteti et iudicium seculari necnon et -ia (similia var. l.), que principes ecclesiastici recipiunt ... de manu imperiali. **b aliquid aequivalens** – etwas Gleichwertiges: LEX Baiuv. 16,3 si ipsud non habet, -e reddat. **3 philos.**: HUMB. Sim. 3,34 p. 242,3 a coniunctis causae et -bus sumantur argumenta. HUGO HONAU. hom. 3,26,2 (ArchHistDoctrLitt. 35 [43]. 1968. p. 246) quoniam actiones similes non possint esse nisi in natura -bus. **4 anat. i. q. membrum ex partibus inter se similibus constans** – homogener Körperteil: MAURUS progn. 16 p. 33^a,46 (ed. M. H. Saffron. 1972) phisis ... non potest resistere morbo neque per naturam -ium neque per naturam officialium. v. et l. 6. **adv. consimiliter**. **1 simili modo, similiter** – auf ähnliche Weise, ähnlich: HUGO HONAU. hom. 3,25,5 (ArchHistDoctrLitt. 35 [43]. 1968. p. 242; s. XII.2) imitatur ... homo Deum non eadem ... -r actione illum sequendo, sed eqs. ALBERT. M. eth. comm. 355 p. 301,36 (ed. W. Kübel. 1968/72) videtur falsum dicere, quod verecundia est 'circa pericula timori -r' (cf. p. 1128^b,12 παραπλήσιον). p. 301,59 per hoc, quod dicit '-r', non intendit perfectam similitudinem, sed

quandam similitudinem in genere. CHART. Wirt. VIII 2821 p. 134,26 manipulum frumenti recidendo aut aliquod aliud dampnum moderatum -r irrogando. 2 *pariter, itidem, item* – *gleichermaßen, ebenso, desgleichen*: GALB. Karol. 41 p. 584,9 ad predam et spolia reversi sunt *cives* ...; -r fecerunt universi, qui in obsidione aderant. DIPL. Loth. III. 74 p. 115,12 contulimus ... hereditatem nostram ... cum omnibus attinentiis ..., insuper silvas ... cum omnibus attinentiis -r earundem. ALBERT. M. summ. creat. I 3,15,1 p. 431^b,30 si ... dicitur, quod *luna* illustratur a sole, tunc videtur, quod cum aliae partes orbis -r illustrarentur, deberent sic recipere lumen. *per errorem pro consimilibus*: p. 1582,35.

***consimilitudo**, -inis f. 1 *proprie i. q. similitudo, affinitas* – *Ähnlichkeit, Verwandtschaft*: a *gener.*: PS. BEDA mund. const. 2,104 (ed. Ch. Burnett. 1985; s. XII.ⁱⁿ) argumentum de -e morum (sc. *patrum et filiorum*). ALBERT. M. top. 3,1,5 p. 341^a,18 in heroicis virtutibus *Aiax* similior erat *Achilli* ... quam *Ulysses*; instantia autem huius -is quaedam esse videtur, quae *eqs.* p. 341^b,15 istae -es ... sumptae sunt in contracto bono ad quantitatem boni. b *natur.*: URSO med. 344 herpes ... de incensiva materia (*sic B*, modo *ed.*) factus calidissimis ... medicaminibus appositis curatur; -e quadam adusta materia ... ad exteriora repellatur. 2 *meton. i. q. (aliquid) simile* – (*etwas*) *Ähnliches, Gleichartiges*: a *gener.*: AUREL. REOM. mus. 9,7 (Corp. Script. Mus. XXI. 1975) nostra (sc. *Graeca*) in lingua *litteraturae tonorum* videntur habere -em, qualem arantes ... exprimere solent. ANON. miseric. 432 *philosophi* viderunt in omni re in creatura magna -em in creatura minori. b *alch.*: ANON. miseric. 202 omnis res coniungitur cum sua -e et fugit a sua contrarietate. 252 omnes nature roborantur suis -bus et destruuntur suis contrariis. 697 *elixir rubeum* ... est -o conmixta ad rubedinem argenti absconditi in ea. *ibid. al.*

consimilo, -avi, -atum, -are. *script.*: -mul(o): l. 53. -li(o): l. 40. 69.

1 *act.*: a (con)similem reddere, assimilare – (ganz) *ähnlich machen, angleichen*: EPIST. Mog. 15 p. 343,11 (a. 937/54) iam superne nostra -ta et unita constat ierarchia. VITA Serv. 59 p. 99,4 gemmulas, quae oculorum ferebant effigiem, haud prorsus indifferens parilitas -vit (-lia- *var. l.*). EMBR. Mahum. 959 (Coll. Latomus 52. 1962. p. 85) vos exaltabo, michi vos ego -bo. METELL. Quir. 23,36 (ed. P. Ch. Jacobsen. 1965) acta verbis verbaque ... actis -are. b *aequare, aequiperare* – *gleichsetzen, -stellen*: LEG. Lang. p. 171,6 (a. 734) non potuimus mulierum collectionem ad arschild -are (adsimilare *var. l.*). 2 *mediopass. i. q. similem esse, congruere* – *ähnlich sein, gleichen, übereinstimmen*: a *gener.*: WILLIR. cant. 1,7 (14,11 ed. E. H. Bartelmez. 1967. p. 3) hec (*plebs*) ... non agnis, sed -bitur hedis. 7,5 (119,1 ed. cit. p. 29) in cono capitis Carmelo -ris (CARM. Teg. 25,17 [DtArch. 18. 1962. p. 497] in c. c. auro tu -ris). EMBR. Mahum. 561 (Coll. Latomus 52. 1962. p. 70) hec gens (sc. *Libyae*) equatur et tauro -atur (-mul- *var. l.*). CONR. MUR. summ. p. 50,21 (ed. W. Kronbichler. 1968) ut prima *distinctio* cum tertia et secunda cum quarta conformentur et -entur (*syn.*: sint sibi similes). b *philos. et theol.*: HUGO HON-AUG. hom. 2,24,1 (ArchHistDoctrLitt. 34 [42]. 1967. p. 196; s. XII.²) in quocumque ... aliqua -antur, in eodem uniri dicuntur, ut similitudo sit unio. 3,24,1 (ArchHistDoctrLitt. 35 [43]. 1968. p. 240) secundum eandem ... causam Filius Patri -atur in genere et coimaginatur in specie. ALBERT. M. eth. 8,1,3 p. 522^b,33 isti (*boni*) -antur eo, quod solum ... perfecte bonum est. c *alch.*: ANON. miseric. 258 quod concordatur ..., nominatur consimile, quia concordatur et -atur. 296 remanet, quod -atur, et fit congregatio totius, quod concordatur.

adi. consimilans, -antis. (con)similis (*sehr, ganz*) *ähnlich*: CHRON. Ven. Alt. p. 57,21 se ipse *Aurius* ... cum ... omnibus suis subiugavit eis ducibus, quod retro incolomitis ordinis statutum illis -bus (-lia- *var. l.*) erat, quando fuerunt in *Altinensem civitatem*. p. 58,16 duo *radia solis* -es (-bus *var. l.*) mihi erat videntem. Heßler/Müller-Glauser

consensus v. 1. consensus.

consistentia (-cia), -ae f. 1 *constitutio, dispositio* – (*gehörige*) *Einrichtung, Anlage*: a *de statu*: a *condicio* – *Zustand, Befindlichkeit*: PAUL. AEGIN. cur. 45 lithargus ... propriam ... -am (3,9,2 *σύστασιν*) habet. MAURUS progn. 28 p. 41^b,15 (ed. M. H. Saffron. 1972) quod corpus non multum sit permutatum a priori -a. PS. ARIST. magist. p. 639^a,31 si ... cognoveris exteriorum rerum -as. *al. expressius i. q. habitus* – *Aussehen*: CONR. EBERB. exord. 3,17 p. 189,14 (Series script. s. ord. Cist. II. 1961) beatus *Bernardus* angelico vultu ... apparuit, in ea tamen -a ..., qua ante obitum fuit. b *compositio, structura* – *Gefüge, Bau*: ALBERT. M. cael. hier. 13,2 p. 338^a,33 domus ... vera causa est dispositio partium ... faciens -am in tali figura. pol. 7,6^a p. 669^a,11 'non haec sunt partes totius -ae' (p. 1328^a,23 *σύστασιν*) id est, ex quibus constat totum. b *de efficientia i. q. formatio, generatio* – *das Zustandebringen*: MAURUS progn. 18 p. 34^b,29 (ed. M. H. Saffron. 1972) ad horum membrorum -am copia mittitur nervorum. ALBERT. M. animal. 10,12 signum est ipsam (*mulierem*) ... ad -am corporis emisisse in pollutione. c *meton. i. q. constituens* – *das was zustandebringt, ausmacht*: ALBERT. M. eth. comm. 225 p. 198,65 (ed. W. Kübel. 1968/72) bonae -ae vitae sunt circa rectitudinem. 2 *incolumitas, sustentatio* – *Fortbestand, (Aufrecht-)Erhaltung*: ALFAN. premn. phys. 1,69 p. 17 quae ... propter alia facta sunt, ad -am ipsorum et permanentiam ... facta sunt. ALBERT. M. bon. 22 p. 12,71 similitudo ... est in convenientibus perfectioni et -ae rei. veget. 5,6 oportet ... adesse ... terram ... propter -am substantiae et retentionem figurarum. *al.* 3 *praesentia* – *Beisein, Anwesenheit*: HIST. mart. Trev. 28 marito ... votum ... in cleri atque populi non modica -a faciente.

consisto, -stiti, -ere. *form.*: *praes. indic.* -ent: p. 1585,20. *adde* LEX Sal. Pipp. 80,1. *stirp. perf.*: -stet-: p. 1586,1. -sist-: p. 1585,48.62. 1586,57. *depon.*: p. 1585,28.53.

I *de motu*: A *intrans.*: 1 *proprie i. q. assistere, accedere* – *sich hinstellen, hintreten*: a *gener.*: POETA Saxo 3,617 ad limina ... basilice ... venit (sc. *papa*) et in gradibus templi ... -stitit ipse. WALTH. SPIR. Christoph. II 6,182 adducto -unt corniferi arcu. WALTHARIUS 733 contra tamen ille virilis -stitit. *al.* c. *sensu se congregandi*: CONC. Karol. 26 in cuius (*beati Petri*) basilica -imus. HROTSV. Mar. 410 cum sub tectis templi -ret omnis *populus*. b *iur.*: TRAD. Salisb. I 62 (c. 1077) hac re testes -unt: *eqs.* STATUT. ord. Teut. p. 95,16 ut secure possit in extremo iudicio -ere *magister electus*. 2 *translate*: a *subi. homines i. q. se adiungere* – *beitreten*: TRAD. Frising. 142 p. 147,9 (a. 791) qui (*coheredes*) ... partibus Eioni presbiteri -ere videbantur. BERTH. (?) annal. a. 1079 p. 317,24 omnes ... meliores in parte Roudolfi regis firmissime -erant. b *subi. res i. q. existere, nasci* – *sich stellen, sich erheben*: AMALAR. bapt. 3 quarum interrogatorium prima haec -it, cur *eqs.* B *trans.*: 1 *sistere* – *stellen* (cf. GLOSS. I 567,57 St.-S. contra -at ingaganseze): a *proprie*: ERMOLD. Ludow. 1,245 crudelis matrem -it in arce. b *in imag. c. sensu tuendi (usu refl.)*: ERMOLD. Pipp. 2,219 rex bone, te propter famulum -e Nigellum. 2 *constituere* – *bilden*: MAURUS progn. 18 p. 34^b,35 (ed. M. H. Saffron. 1972) *venae et arteriae* uniuntur et quoddam membrum officiale -unt.

II *de motu inhibito vel statu*: A *proprie*: 1 *subi. anim. i. q. sistere gradum, subsistere* – *stehenbleiben, haltmachen, zum Stillstand kommen* (cf. GLOSS. II 567,7 St.-S. -it gesteit): a *in univ.*: BEDA hist. eccl. 3,9 p. 145,31 equus subito lassescere, -ere, ... in terram coepit ruere. WOLFHARD. Waldb. 2,6^d p. 230,20 (ed. A. Bauch. 1979) ubi dum aliquantulum -rent viatores. HIST. mart. Trev. 27 cum discessurus ... in summo ... fossae margine ... -isset paenitens. *al.* *per pro-sop.*: RHYTHM. I 146,4,1 mollibus horresco (sc. *scamnum*) semper -ere locis. *ibid. al.* b *c. colore quodam*: a *con-quiescere* – *zur Ruhe kommen (in imag)*: HROTSV. Cal. 9,21 coniugalis amor ... meam haut patitur mentem -ere, nisi *eqs.* b *astare* – *dastehen*: BEDA hist. eccl. 3,14 p. 156,27 rex ...

coept -ens ad focum calefier. 5,12 p. 306,6 cum diutius ibi pavidus -rem. WALAHFR. Wett. 448 contemplatur ... quendam ... fixo -ere gressu. WALTH. SPIR. Christoph. II 5,193 ut ... inter medias nudato corpore flammis -stitit Nicea. al. **γ** *considerare - sich niederlassen*: DIPL. Ludow. Iun. 18 p. 358,39 ut in eodem loco ... -ant clerici XII. WALTH. SPIR. Christoph. II 5,144 si litoreis vetitor -ere campis. **δ** *commorari, praesentem esse - sich aufhalten, anwesend sein*: LEG. Burgund. Rom. 6,2 si dominus servum ... sciens in domo ... -entem iudicibus non praesentat. EINH. Karol. 5 quem (*Hunoldum*) ... ibi (*in Wasconia*) -ere non sustinens. RIMB. Anscar. 40 p. 75,14 ad missam in oratorio -ens *vir Dei*. THANGM. Bernw. 41 p. 776,8 Parisius ... aliquot dies -ens *pontifex*. DIPL. Heinr. III. 317 p. 434,31 ubicumque necesse fuerit figere naves ac -ere. TRAD. Ratisb. 852 Adelperto abbate ... in presentia -ente cum fratribus. al. **ε** *habitare, vivere - wohnen, leben*: CONC. Merov. p. 159,8 Iudaeos per civitates aut municipia -entes. DIPL. Merov. I 19 p. 20,8 abbati vel fratres ibidem -entibus. CHRON. Fred. 4,58 p. 150,14 que (*gentes*) circa limite Avarorum ... -ent. CONC. Karol. 46B,6capit. (cod. V1) ubi clerici -ere debeant. CAPIT. reg. Franc. 221,13 ut episcopi ... in suis ministeriis commorantes in suis -ant domibus. *saepe*. *expressius de existentia*: COD. Lauresh. 488 (a. 769) dum quis -it in hoc seculo. WOLFARD. Waldb. 4,12^c p. 336,23 (ed. A. Bauch. 1979) adhuc iciuna -it *famula* tercio ... vergente anni circulo. **2** *subi. res i. q. situm esse - liegen, gelegen sein*: **a** *gener.*: NOTIT. Arnol. 4,2 in quo (*locello*) prata et silva -itur. EIGIL Sturm. 16 p. 150,11 (ed. P. Engelbert. 1968) quae (*villa*) in ripa Moyn fluminis -it. CHART. Rhen. inf. I 9 pars tertia hereditatis mee tribus in locis -it: *eqs.* DIPL. Ludow. Germ. 91 curtem nostram ... -ens in ducatu Alamannico ... tradimus. DIPL. Conr. II. 239 p. 328,12 haec omnia cum suis pertinentiis ... ubique -entibus et coniacentibus. CHART. Naumb. 197 domos in platea ... ex utraque parte -entes. *saepe*. *remissus i. q. inveniri - sich (be)finden*: AMALAR. bapt. 35 per pectus, ubi ... -it cubiculum cogitationum. HRABAN. epist. 28 p. 443,30 quorum (*sc. patrum*) verba ... in pagella -unt. al. **b** *geom.*: PS. BOETH. geom. 102 (ed. M. Folkerts. 1970) ut in ea (*particula*) angulus -ere perhibeatur. 142.

B *translate*: **1** *subi. homines (Deus: l. 65. 67): a* *insistere, pausare - innehalten*: FRANCO LEOD. quadr. circ. 5,200 (ArchInternatHistScienc. 26. 1976. p. 90) de his satis, nunc ... -amus. **b** *resistere, valere - standhalten, sich behaupten* (cf. GLOSS. IV 6,11 St.-S. -ere ebanstantan): RIMB. Anscar. 7 p. 29,30 in regno suo Herioldus rex -ere non poterat. CHART. march. Misn. III 167 p. 130,25 (a. 1212) super lantgravium ... cum exercitu nostro ... potenter -sistimus et terram eius ... vastavimus. *confirmari - erstarken*: VITA Serv. 54 p. 127,16 ille (*sc. mortuus qui revixit*) demum -ente spiritu ... ait: '*eqs.*' **c** *perstare, pertinacem esse - durchhalten, beständig sein*: IULIAN. TOLET. Wamb. 14 acius quam coeperant *nostri* in bellando -unt (-untur 2a). CONC. Karol. 46B,3 episcopum ... bono opere -ere oportet. EPIST. var. II 31 p. 352,4 ut vos ... in mutua dilectione ... -atis. RATHER. cena Dom. 4 l. 140 (Corp. Christ. Cont. Mediaev. XLVI. 1976. p. 100) tanto attentius -ite in precibus, quo *eqs.* al. *perseverare - verharren*: PASS. Kil. I 10 quando in Dei laudibus unanimiter -bant *sancti Dei*. **d** *constitutum esse - beschaffen sein*: WALAHFR. carm. 80,1,1 sic homo -it. ANSELM. Bis. rhet. 3,6 p. 174,6 diabolus cum angelica illa natura -sisterat. ALFAN. premn. phys. 1,1 p. 5 ut nequaquam oportuerit eum (*hominem*) aliter fieri vel -ere (PG 40,504^A συνεστάναι). al. *se praestare - sich erweisen*: CARM. ad Ludow. 7,2 (MGPoet. IV p. 925) quoniam Dominus tibi -et miserator. 25,1 (p. 926). MIRAC. Pirm. 2 quam incommutabili pietate *redemptor noster* circa genus -at humanum *eqs.* **2** *subi. res*: **a** *gener.*: **a** *fieri, accidere - geschehen, stattfinden*: LEX Baiuv. 12,10 in ... huiusmodi aedificiis ... nullatenus testificatio -at. HROTSV. Dion. 10 si tunc eclipsis posset -ere solis. MARIAN. chron. a. Chr. praef. (DtArch. 17. 1961. p. 215,15) certum est ... incarnationem ... in anno II.

magni cicli -isse (-stetisse V). al. *evenire - zustande kommen, werden*: POETA Saxo 3,173 non perfectum poterat -ere prorsus hoc opus. **β** *stabilem permanere, constare - Bestand haben, bestehen* (cf. GLOSS. I 715,20 St.-S. stet, -at, firmetur fastostande): WALAHFR. Wett. 671 quo (*sc. in gehenna*) vermis et ignis in aevum -unt. WOLFARD. Waldb. 4,12^c p. 338,5 (ed. A. Bauch. 1979) quia in ipso (*Christo*) -it omne, quod est (cf. HROTSV. Gall. I 5,3 cuius dispositione -unt et moderantur universa). SALOM. III. carm. 1,130 num sic divisum credis -ere regnum? OTTO SANBLAS. chron. 6 marchia orientalis ... a ducatu seiuncta per se -ens. al. *adde*: GERB. epist. math. I 2 de numeris aut per se aut in relatione -entibus. **γ** *positum esse, niti (in) - begründet sein (in), beruhen (auf)*: LEX Baiuv. 8,7 eius (*sc. raptoris*) defensio in Deo et in duce atque iudicibus debet -ere. THIETM. chron. 6,21 p. 298,24 omnis hominum Deo acceptabilis fructus in corde bono -ens. WALTHARIUS 634 in vestris -ant omnia telis. al. *dedicatum esse - geweiht sein*: DIPL. Otton. II. 250^a p. 284,15 cuius (*Iohannis*) vocabulo eadem -it aecclesia. **δ** *compositum esse - zusammengesetzt sein*: CARM. Salib. 10,37 Octobris nomen numero -it et imbre (cf. *Isid. orig.* 5,33,11). ASILO rhythmimach. 8 (SBHeidelb. Suppl. 5. 1986. p. 332) non solum ipsam pyramidem auferat basis, sed omnes tetragonos, quibus -at (constat K). **b** *publ. et iur.*: **a** *de pacto i. q. (ratum) manere - (gültig) bleiben*: TRAD. Frising. 105^a (a. 782) ut ipsa traditio ... in perpetuum confirmata -ret. DIPL. Zwent. 2 ut hec ... firmatio inconversa ... perpetualiter -at. COD. Odalb. 60 commutatio. al. **β** *de possessione i. q. pertinere (ad) - gehören*: TRAD. Frising. 5 p. 31,22 (a. 750) ut ipsa ... fines ... ditionibus beate ... Mariae -ere ... firma permaneat. TRAD. Ratisb. 16 p. 16,32 ista omnis comarca ... debet -ere ... ad sanctum Petrum. DIPL. Zwent. 1 concessimus ... locum ... ad idem cenobium ... eternaliter -endum. COD. Odalb. 95 ad sanctum ... Rodbertum uterque locus in proprietatem -at (COD. Thietm. 7). TRAD. Scheftl. 30 iugera LX ... ad altare sancti Dionisii ... perpetualiter -enda. *persaepe*. **3** *impers.*: **a** *contingere (naturā) - (von Natur aus) eintreten*: ALFAN. premn. phys. 3,12 p. 54 non -it (PG 40,596^A πέρυκε) intelligibile secundum essentiam permutari. **b** *certum, firmum esse - sicher sein, feststehen*: DIPL. Heinr. IV. 134 regie dignitatis ... esse -it donata ... stabili ... iure confirmare.

C *vice verbi copulativi fere i. q. esse - sein*: **1** *gener.*: **a** *in univ.*: TRAD. Frising. 373^a (a. 817) unicuique incertus dies exitus sui -it. HRABAN. epist. 17^a p. 421,8 adhuc ... in agone -itis. VITA Liutb. 31 in partus vicinitate -o. EPITAPH. var. II 40,9 -erat Bruno prudens regum dignissima proles. CONSUEV. Trev. 36 (Corp. Consuet. Monast. VII/3. 1984. p. 293,7) si dies ... breves -ant in illo tempore. VITA Mahum. 293 (ed. B. Bischoff. Anecdota. 1984. p. 121) haud certa -o, an *eqs.* *saepe*. *alicuius esse - jemandes Sache sein*: CHART. ord. Teut. (Thur.) 321 (a. 1279) omnium habere memoriam non humanitatis, sed divinitatis -it. 322. **b** *c. colore quodam*: **a** *adesse, reperiri - vorhanden sein*: ALCUIN. (?) mus. p. 26^a,15 octo tonos in musica -ere musicus scire debet. CHART. Sangall. A 342 p. 316,24 illud quod supra dotem uxoris meae -sisterit. **β** *superesse - übrig sein*: BERTH. carm. 1,107 (MGPoet. III p. 396) fratribus in nullus -it panis in antris. **γ** *usui esse - zur Verfügung stehen*: DIPL. Ludow. Germ. 93 ut ... sanctis monialibus ... in cibariis ... -ant (*postea*: deserviant) *res*. **2** *publ. et iur.*: **a** (*sub aliquo*) *esse - (unter)stehen*: CONC. Merov. p. 4,8 ut filii clericorum ... in episcoporum *potestate* ... -ant (TRAD. Patav. 28^b ut illud [*sc. locus*] sub ipsius [*matronae*] p. -ret in vita sua. CHART. Rhen. med. I 95 p. 99,7 omnibus ... qui sub nostra dominatione ... in iudiciaria -unt p. al.). LEG. Wisig. 9,1,13 fugitivus ... sub illius, apud quem inventus est, fideiussione tamdiu -at, quamdiu *eqs.* 10,3,5 id (*quod translatum est*) in eius fundi, ad quem ... probatur adiunctum, *iure* -at (LIBER diurn. 23 si in tue diocesis i. -it antedicta fundatio. DIPL. Zwent. 26 ut due partes telonei ... in eorum [*sanctorum*] i. ... -ant. al.). LEX Ribv. 61,1 ipse ... et omnis procreatio eius

... sub tuitione ecclesiae -ant (DIPL. Otton. I. 319 ut ... sub nostra ... t. ... -ant *coenobia. al.*). TRAD. Patav. 13 ut ... ipse Rodinc ... cum ipso beneficiolo debuisset -ere in suum (*Tagadeonis*) servitium. DIPL. Loth. I. 3 p. 59,31 (ed. Th. Schieffer. 1966) ut omnes res ... sub defensione ... palatii nostri ... -ant (DIPL. Conr. III. 40 p. 65,22 [ed. F. Hausmann. 1969] abbatia ... in d. et ordinatione ... regum ... semper -ens). *al. spectat ad condicionem*: TRAD. Frising. 316 (a. 814) duo fratres ... in ordinatione sacerdotii -entes. DIPL. Ludow. Germ. 171 episcopi ... ceterique fideles in sancta Dei aecclesia -entes (cf. CHART. Aquens. 103 l. 4 [ed. E. Meuthen. 1972] qui sub religione -it). TRAD. Frising. 1463 ut ipsa (*femina*) et liberi eius liberali ministerio -ant, quo et hactenus -bant. *b (in alicuius auctoritate) esse* - (*in jemandes Befugnis*) liegen: CONC. Merov. p. 83,1 in sacerdotis potestate -at, qualiter ... debeat (*sc. armatus*) castigari (DIPL. Heinr. II. 107 p. 132,39 sin autem inter se in electione dissenserint *sanctimoniales*, in episcopi p. -at). DIPL. Heinr. IV. 138 in communi fratrurn -at arbitrio, cui detur ... prebenda. STATUT. ord. Teut. p. 107,7 in placito ... magistri -it, utrum *eqs. al. c potentem esse* - *Herr sein, mächtig sein*: FORM. Marculfi 2,4 l. 6 (ed. A. Uddholm. 1962) nisi, dum suo iure et potestate -it, preparit *unusquisque* sibi viam salutis (*inde* CHART. Rhen. med. I 34 p. 38,20. *al.*).

subst. 1. consistens, -entis m. (f.: l. 36) 1 qui adest - *ein Anwesender*: TRAD. Frising. 426 p. 365,11 (a. 819) synodus habebatur ..., et omnibus -bus ... indicavit *presbyter*, quod *eqs. CONC. Karol. app. 9 p. 848,17* coram omnibus in eodem concilio -bus. CONR. BRUNW. Wölffh. 31 (ed. H. E. Stiene. 1991) qui (*vir Dei*) ... cum secum -bus accessit ad altare. *2 habitator, incolae* - *Ansässiger, Bewohner*: LEG. Burgund. const. I 99,1 si loci ... -bus scriptura ... signata non fuerit. DIPL. Karoli III. 158 p. 257,9 omnes sub memorati loci dominio -es. *al. 3 qui (aliquo modo) vivit* - *einer der (in bestimmter Weise) lebt*: LEG. Wisig. 3,5,2 p. 160,10 ut ... nullus Deo devotam virginem, nullus sub religionis abitum -em ... accipiat coniugem. TRAD. Frising. 338 p. 289,3 tam in clero -bus quam ... in saeculari habitu conversantibus. 1060 notum sit omnibus in tempore presenti -bus.

2. consistentia, -ium n. de scriptis i. quae memorata sunt - *das Genannte*: DIPL. Ludow. Germ. 96 p. 139,31 monachi ... medietatem fisci cum omnibus supra -bus recipiant.

consistorium, -i n. script.: -ter: p. 1588,21. -tur: l. 59. p. 1588,19.

1 de loco: a in univ.: a statio - *Standort, Platz*: WALTH. SPIR. Christoph. I 24 rex ... de -o, in quo stabat, cecidisse perhibetur in terram. VITA Serv. 13 p. 54,11 *episcopus* ediciori locatus -o. *de fundamento*: LIBELL. de cal. Trev. p. 740,6 molendinum unum in aliud impiget sicque transeundo ... aliis suum abstulit -um. *b sedes, solium* - (*erhöhter*) *Sitz, Thron*: VITA Dalm. 7 (MGMer. III p. 547,17) dum ad missas celebrandas -o basilice ... resideret *antistes*. ODILO SUESS. Seb. 88 (43) missarum sollempnia caesar -um scandens ... fecit decantari. *γ catasta* - *Schaugerüst*: CHRON. Andag. 44 p. 112,1 locato ... -o in area campestri ibidemque aperto reliquiarum scrinio. *b spectat ad aedificium: a palatium* - *Palast, Residenz*: VITA Wandr. 7 (MGMer. V p. 16,12) qui (*vir Dei*) cum vinisset prope de -urio (*antea*: palacio) principis (*sim.* WALTH. SPIR. Christoph. I 12 ingressus *vir Dei* ... -um *regis*. CONST. I 31 p. 63,3 in -o regali Goslare praeminenti. *al.*). VITA Deic. 36 (13) in -o Lateranensi papa cum rege colloquium habuit (THEOD. AMORB. Mart. 9). CHRON. Reinh. a. 1026 p. 517,47 Wichmannus ... Mogunciam devenit, ubi ... ad -um ... intravit. p. 518,5. *β praetorium, domus iudicii* - *Rathaus, Gerichtsgebäude* (cf. GLOSS. I 491,28 St.-S. -o sprahhuse. II 290,36 in -o in dinchhuse. III 416,64 -um sprachus, dinchus. *al.*): HONOR. AUGUST. cant. 3,9 p. 406^D est ... -um domus iudicii. ALBERT. M. bon. 479 p. 250,69 ad iudicium *locus est* -um. *γ domicilium* - *Wohnstätte (in imag.)*: EPIST. Lup. Ferr. 10,4 sapientia ... Lugduni sibi ... familiare -um collocavit. DIPL. Heinr. II. 144 ut ... sine fine mansura in celis

studeamus adipisci -a. *ibid. al. c spectat ad interiorem partem aedificii: a saluatorium, locus conveniendi* -

Vorzimmer, Versammlungsraum (cf. GLOSS. I 296,52 St.-S. in -o in gisuasheidi. 494,31 in -o uffus. *al.*): NOTKER. BALB. gest. 2,6 p. 56,13 *legati* reppererunt in -o cubicularios imperatoris. GLOSS. med. cod. Trev. p. 165,19 primo peraulam ...; tercio -um, hoc est locus, in quo consistunt ante prandium. *β exedra, locus sessionis* - *Audienzraum, Verhandlungs-, Sitzungssaal*: PETR. CAS. chron. 4,108 (MGScript. XXXIV p. 572,35) quo (*die*) utraque pars in -o convenirent. 4,114 (p. 587,5). WILH. ANDR. chron. 171 p. 744,24 post missam dominus papa in -o sedit. FUND. Consecr. Petri p. 200,8 (ed. P. A. Breatnach. 1977) rex ... Karolus sedit in -o domus regie. *al. de aula concilii*: CHRON. Andag. 25 p. 74,12 in publico -o Lateranensis palatii, quod dicitur 'ad speculum'. *γ navis (ecclesiae)* - (*Kirchen-Schiff*: WOLFARD. Waldb. 2,7 (ed. A. Bauch. 1979) in -o basilicae. *2 de conventu: a gener. i. q. congregatio, concursus* - *Versammlung, Zusammenkunft* (cf. GLOSS. I 94,14 St.-S. -urium ufstantanti): CHRONOGR. Corb. p. 54,6 commorantur *abbas et episcopus* ... una in -i (-erii *cod.*) mansione. CHRON. Erf. min. p. 618,8 demon in -o publice coram omnibus prodidit factum. *b publ. et iur.: a consilium consulum* - *Ratsversammlung, Sitzung*: CHART. Ital. Ficker 127 p. 169,2 (a. 1160) nos senatores ... in novo -o senatus annuatim in capitolio constituti. CHART. civ. Spir. 110 p. 81,40 in publico -o. CHART. Basil. C II 322 actum Basilee in nostro (*sc. officialis curiae*) -o. *al. per compar.: CARM. var. Walther 12,2,1 celesti in -o congregata virtutum concio disputavit. ALBERT. M. nat. bon. 262 (ed. E. Filthaut. 1974) in utero eius (Mariae) quasi in -o tractatores pacis pater et filius et spiritus sanctus ... conveniunt. β consessus (iudiciarius), actio* - (*Gerichts-Verhandlung, Prozeß*: ARNO REICHERSB. apol. p. 216,35 in omni -o hanc iustitiam defendi posse. CARM. Bur. B 42,6,1 in hoc -o si quis causam regat suam. CHART. Rhen. med. III 710 coram ... sculteto, schabinis et civibus Bopardiensibus in publico -o. CHART. Wirt. VII 2061 p. 21,22 in -o iudiciario. *al. per compar.: RICHARD. ANGL. anat. I 118 eo quod hic (sc. in cellula logistica) tanquam in quodam -o ... anima discernat et iudicat. γ iudicium curiae* - *Hofgericht*: CHART. Nuremb. 473 (a. 1274) in publico -o tempore ... regalis curie Nuremberg celebrate. *δ curia (regis, imperatoris)* - *Hoftag*: PETR. CAS. chron. 4,125 (MGScript. XXXIV p. 600,22) Lotharius imperator Petrum diaconum ad suum -um evocans. OTTO FRISING. gest. 2,43 sedente ... in publico -o imperatore. 2,56. CHRON. Reinh. a. 1195 p. 552,8 Adilbertus marchio ... proponens in -o principis Romanorum, quod *eqs. CONST. Melf. 3,94* (ed. H. Conrad et al. 1973) actum in solemnibus -o Melfiensi. *al. c eccl. de -o papali*: CHART. archiep. Magd. 185 (a. 1105) dominus papa ... cassata in pleno -o electione adversarii vestram ... confirmavit. CONST. III 50 p. 45,34 privilegia ... in -o vestro, sanctissime pater ... fuerunt exposita. 200 p. 187,11 actum Viterbii in episcopali palatio in magno -o. SALIMB. chron. p. 226,16 *frater Hugo* loquebatur in -o pape. p. 231,10. *al. de capitulo generali (abbatum)*: EMO chron. p. 507,3 quod ... per ipsum abbatem ... in -o abbatum ... pronunciatum est. *d mus. i. q. ordinatio, systema* - *Anordnung, System*: ELIAS SAL. mus. 9^{capit.} rubrica de -o tonorum. 10 p. 27^b,2.

**consistorius, -a, -um. curialis* - *Rat-: ACTA. civ. Wism. B 308* (ed. L. Knabe, Das zweite Wismarsche Stadtbuch. 1966; a. 1274) pecuniam tulerunt consules super domum -am. *Dinter consitor, -oris m. qui consert* - *Pflanzer*: ODO MAGDEB. Ern. 6,433 (ed. B. Gansweidt. 1989) caprum genialis -r uve (*ex Ov. met. 4, 14*) Tyeone mactat.

1. consitus, -a, -um. 1 adi.: a situs - *gelegen, befindlich*: CHART. Fuld. B 86^a p. 159,1 (a. 779) ad monasterium, quod nominatur Fulda, in silva Bochonia in pago Grapfeld -um. CHART. Sangall. A 414 p. 34,21 cum omni ambitu circumquaque -u (*sic*). DIPL. Heinr. II. 80 saltum ... iuxta Renum ... -um. ANNAL. Rod. a. 1151 p. 721,24 assignaverunt nobis allodium apud Sinneche ... -um. *al. v. et vol. I. p. 697,64. b assitus, adiacens* - *anliegend, benachbart*: TRAD.

Frising. 33. (a. 769) ad beati Zenonis ecclesiam ... confluenti-
bus Hisanis moeniis -am. CHART. march. Misn. III 80 p.
66,21 (a. 1204) pratum ... parrochiani curie -um et contigu-
um. 2 *subst. neutr. plur.*: *adiacentia, pertinentia* – das
Zugehörige, 'Drum und Dran': DIPL. Conr. III. 273 (ed. F.
Hausmann. 1969) castrum Waltenstein cum omnibus sibi atti-
nentibus ... , curtis Lintheim cum omnibus sibi -is.

2. **consitus** v. 1. consero.

consius v. conscius. **consobinus** v. consobrinus.

consobrina (-sub-), -ae f. *filia e sorore vel fratre matris
vel patris orta* – Base, 'Cousine' (cf. GLOSS. I 319,3 St.-S. -a
gesuia): 1 *in univ.*: a *gener.*: EPIST. var. III 26,2 p.
186,16 altera *sanctimonialis* est mea -a. CHART. Welt. 16 (c.
1251) eosdem (*agros*) concessimus Ulrico ... et -subrine sue
Irmgardii. al. cf. l.36. b *iur. et canon.*: CONC. Merov. p.
26,8 si quis -subrinae subrinaeque se societ. p. 182,11 non licet
-subrinam, hoc est quod de duos fratres aut de duas sorores
procreantur, in coniugium accipere. CAPIT. reg. Franc. 16,18
qui cum -a uxoris suae manet. NICOL. I. epist. 141. *saepe*. 2
de filia materni generis: LEG. Wisig. 4,1,4 consubrinus et
-subrina, id est avunculi et materterae filius, filia. 4,1,6 sexto
gradu veniunt ... amitini, amitine, consubrini, -subrine. GIS-
LEB. MONT. chron. 33 p. 63,8 Henricus comes Namurcensis
... feoda ... obtinuit contra -am suam. 84 p. 123,14 qui (*Hu-*
go) ... ipsius comitis -am habebat uxorem. fort. add.: LEX
Sal. Pipp. 79,5 -subrine filius, qui ex materno genere venit,
ipse accipiat *reipus* (inde LEX Sal. Karol. 46,7). 3 *de filia
paterni generis*: DIPL. Otton. II. 308 p. 365,10 illustris dux
Beatrix, nostra -a. cf. *cosina.

consobrinus (-sub-), -i m. *script.*: cumsop-, cumsup-:
CHART. Ital. Ficker 32 p. 46,11. 16. cun-: l.38. cossofre-
nus: p.1590,11. -bin(us): GLOSS. III 218,34 St.-S.

filius e sorore vel fratre matris vel patris ortus – Vetter,
'Cousin' (plur. de -o et consobrina: l.36. 59sq.): 1 *stric-
tius*: a *in univ.*: a *gener.*: CHRON. Fred. 4,51 procurren-
tibus -subrinis Gundeborgam et Aripertum. AGNELL. lib.
pont. 121 p. 357,33 Theodorus archipresbiterum ivit ad Theo-
dorum archidiaconum, cun-um suum. THIETM. chron. 4,39
cum licentia Wirdunensis Wigfridi presulis, -i eius (*Godilae*).
DIPL. Loth. III. 117 Otto de Burchisino, -us imperatoris. SA-
LIMB. chron. p. 55,33 hic (*Iacobus*) fuit filius -i mei. *saepe*.
b *iur. et canon.*: CAPIT. reg. Franc. 96,4 qui uxorem -o aut
insobrinu suo uxorem duxisset. 252 p. 207,35 si frater illius aut
-us ... eam (*uxorem*) corrumpere. b *de filio materni ge-
neris*: a *de filio materterae* (cf. GLOSS. II 332,15 St.-S. -os
muomunsuni. III 364,1 -us mūmēkint. al.): LEG. Wisig. 4,1,4
-subrini, qui ex duobus sororibus nascuntur. ALDH. carm.
eccl. 4,7,2 Iacobus Christi matertera cretus et -i felici nomine
fretus. WIDUK. gest. 3,18 -us regis, Eberhtus. HERM. AUGI-
ENS. chron. a. 1054 Babinbergensis aecclēsie praesulatum -o
suo Adalberoni donavit *Heinricus*. GISLEB. MONT. chron. 79
dominus Rogerus, Reinaldi ... frater, ... comitis Hanoniensis
-us. 92. *saepe*. b *de filio avunculi* (cf. GLOSS. I 478,59 St.-S.
-o oheimissune): GISLEB. MONT. chron. 73 Philippus ... in
regem Anglorum, seniore suum -um, insurrexit. 136 p.
203,12. RYCCARD. chron. a. 1224 p. 118^a,28 (epist. Frid. II.)
tempore secundi regis Willelmi, -i nostri. γ *usu non distin-
cto* (cf. GLOSS. III 67,14 St.-S. -i mūmensune vel oheimessune.
al.): LEG. Wisig. 2,4,13 -subrini vel amitini ... testimonium
dicere non admittantur. 4,2,10 hereditates, quae a materno ge-
nere venientibus, sive avunculis sive -subrinis seu materteris,
relinquuntur. v. et l.20. fort. huc spectat: GLOSS. III 427,26
St.-S. -us swestersun. al. c *de filio paterni generis*: a *de
fratre amitino*: GISLEB. MONT. chron. 76 p. 116,31 Gerardus
... comitis Hanoniensis -us, ... patri ... successit. 140 p.
209,24. *ibid.* al. b *de fratre patrueli*: DIPL. Karlom. (II.) 4
p. 290,2 quod (*monasterium*) ... antecessor ac -us noster Lu-
douuicus ... construxit. DIPL. Karoli III. 145 p. 233,21 per
preceptum Ludovici ... regis, -i nostri. HIST. de exp. Frid.
imp. p. 65,19 super promissorum fide ... habenda obsides ...
dabit Isaacius ... domnum Alexium, filium -i eius. *saepe*. v. et
p. 1550,63. *de patrueli patris*: DIPL. Arnulfi 31 p. 46,18 -us

noster, Lotharius rex. DIPL. Heinr. III. 26 p. 34,26 Brunonis
... , nostri karissimi -i, ... consilio. al. 2 *latius*: a *de
nepote*: DIPL. Otton. II. 203 ob ... interventum Ottonis ...
-i nostri, Karentenorum ducis. HELM. chron. 41 p. 83,22 co-
nati sunt ... suscitare regem, Conradum videlicet, -um Hein-
rici cesaris. b *de affini*: CHART. Tirol. notar. I 698 (a. 1237)
Fridericus ... investivit Conradum -subrinum suum ... de
una pecia terre. DIPL. Loth. III. 127 p. 217,30 (spur.) quidam
vir ... Elverus nomine ... cum consensu ... -i sui Brunonis
... tradidit ... predium. c *de quolibet cognato* (cf. GLOSS.
II 603,56 St.-S. -us gilegano. III 6,29 cossofrenus gatulinc):
DIPL. Heinr. III. 29 p. 38,39 per domnum Herimannum, ...
Coloniensem archiepiscopum et ... -um nostrum. CHRON.
Bened. II 1 cuius (*loci*) conditores ... fuerunt tres fratres, ...
predicti regis (sc. Karoli maioris domus) -i. Meile/Dinter

***consocia** v. consocius.

***consocialis**, -e. 1 *gener.*: a (*matrimonio*) *coniunctus* –
(in Ehegemeinschaft) verbunden, zusammenlebend: RUOD-
LIEB V 477 ancillam propriam ... non velut uxorem facias tibi
-em. b *coniugalis* – ehelich: HEINR. AUGUST. plant. 247
Eva et soror et coniunx fuit, utpote formula tradux tam
naturalis quam -is amoris. 2 *publ. et iur.*: a *genere com-
par* – standesgemäß: TRAD. Kuehb. 8 (SBMünch. 1894. p.
283,13; s. XI.) si ille (*filius*) absque -i vel legali conubio vitam
finiat. b *ad eandem familiam pertinens* – zu derselben
'familia' gehörig: CHART. Wirt. I 285 p. 365,18 (a. 1125) si
quis de ministerialibus eiusdem predii -em sibi duxerit uxorem
eqs. OTTO BAMB. epist. 39 p. 1348^A (chart.) quod filios non
de -i, sed de externa (aeterna ed.) habeat uxore *ministerialis*.

consociatio, -onis f. *coniunctio* – Verbindung: ALBERT.
M. serm. 3 (SBMünch. 1966/III. p. 43,25) in Christo est -o
humanorum ad divina et divinorum ad humana.

consocietas, -atis f. 1 *communio* – Gemeinschaft: WIL-
LIB. Bonif. 8 p. 53,11 honorabiles tam sanctae -is fratres. 2
conexio – Verbindung: CONSTANT. AFRIC. theor. 6,19 p.
28a^v a vulva mulieris frigidus fumus ascendit os stomachi, cum
mulier non menstruaverit neque sperma emiseric, de ore sto-
machi cerebrum ascendit ex -e sui.

consocio, -avi, -atum, -are. *script.*: cums-: p.1591,26.
-oti-: l.44.71. p.1591,1. al.

I *trans.*: A *obi. anim. eorumque congregationes*: 1
strictius i. q. *coadunare, congregare, (as)sociare* – vereinigen,
zusammenführen, zugesellen (cf. GLOSS. I 60,24 St.-S. -at
[-tiat c] kanaozsamot): a *gener.*: a *praevalente sensu
congregandi* (refl.: l.50): PAUL. DIAC. carm. 26,22 cum vos
mellifluus -vit amor. HUCBALD. carm. 2,139 calvos -a! VITA
Annon. I 3,12 p. 502^b,25 quae (*veritas*) duos nos -ans unum
effecit. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 113,16 quas (*aves*) unitas
et similitudo nature -at et confederat. p. 113,19 omnes aves ad
pullificandum -ant se mas et femina. *de mortuis*: CARM.
Paul. Diac. app. II 50,20 hunc tumulum ... tuum tibi condidit
uxor, quae tecum rursus -ta iacet. b *praevalente sensu ag-
gregandi* (medial. et refl. i. q. *se associare* – sich anschließen;
usu spirit.: l.60): THEODULF. carm. 1,246 Dominus ... ag-
mina caelicolis terrea -at. ERMOLD. Ludow. 3,266 Burgundia
... auget Francorum numerum -ando viros. 4,332. POETA
Saxo 5,692 me pius (sc. *Christus*) ut dextris -es ovibus. EPIST.
Teg. I 57 ancillarum vestrarum operibus eam (*sororem*) -ari
dignemini. EKKH. IV. bened. I 1,78 patri cum nato laus
pneumate -to. CHART. Mog. A I 451 p. 359,3 (dipl. Heinr. V.)
ducem Fridericum ... circumvenire molitur *Adelbertus*, qua-
tenus ... sue se velit machinationi -are. OTTO SANBLAS.
chron. 2 p. 4,9 principes ... cum ... exercitu eandem viam ag-
gressi ... regi Ludewico ... illuc (sc. *Hierosolymam*) tendenti
-antur. al. *in imag.*: ERMOLD. Ludow. 1,616 fratribus ut
ternis -tus eas (sc. *libellus*; cf. 2,602 celerans fratri ecce libellus
-andus adest ... suo). γ *continere* – zusammenhalten,
einen: HRABAN. carm. 13,34 illaesum ut serves -ansque iuves
gregem Christi. δ (*sibi*) *conciliare* – an sich binden, für sich
gewinnen: CAPIT. reg. Franc. 213,3 quod quidam ... concil-
ient sibi atque -tient latrones. POETA Saxo 2,91 esse reum
clamant *primores* Widukindum ... et quos hortatu proprio

[Lošek/Hellmuth]

sibi -tiavit. HUMB. Sim. 3,40 p. 248,29 laicas personas a caritate Christi dissociant et sibi -ant *simoniani*. RANGER. carm. 811 qui (sc. *Christus*) cum discipulos necdum sibi -asset *eqs.* al. **b** *eccl.*: EPIST. Teg. I 50 precantur, ut fraternitati vestreque oracioni ... -entur. CHART. Livon. A 38 ego Albertus ... episcopus ... universae fidelium societati Christo -ari (*sim.* CHART. Hans. 88). **c** *publ. et iur.*: **a** *de coniugio*: WALTHARIUS 81 iusiurandum ... reges inter se dederant, pueros quod -rent. THIETM. chron. 4,40 Liutharius comes ..., qualiter eam (*puellam*) -ret filio suo, mentis secreto ... volvit. RUODLIEB IX 59 lege maritali cupientes -ari (XV 25). DIPL. Frid. I. 884 p. 131,6 (ed. H. Appelt. 1990) si servi ... mulieres sibi coniugio -verint. al. **β** *refl. i. q. se confoederare – sich verbünden*: DIPL. Merov. I 46 Adalricus dux ... se Austrasiis -vit. CAPIT. reg. Franc. 207 p. 77,21 audita perturbatione ... -are nos volumus. **d** *milit. i. q. contrahere – zusammenziehen, sammeln*: WALAHFR. carm. 22,1,3 Machabeo ... arma ... terribili ... -tante manu. **2** *latius*: **a** *comparare – an die Seite stellen, vergleichen*: WALAHFR. exord. 32 p. 515,8 aliae ecclesiae dignitati sedis Romanae -tiantur, id est Antiochensis in Asia *eqs.* **b** *participem facere – Anteil gewähren (an)*: GESTA Camer. cont. II C 14,3 p. 215 quem filiae coniunxerat ..., rebus suis -at. **B** *obi. res*: **1** *strictius*: **a** *coniungere, conectere, adiungere – verbinden, vereinen, anschließen*: PAUL. DIAC. Lang. 2,21 quinta decima provinciarum est Apulia, cum -ta sibi Calabria. THEODULF. carm. 69,52 illa (*plebs*) ... baptistae concurrunt ab arce Iohannis, -ans ramis dicta canora suis. 71,22. ERMOLD. Ludow. 4,424 quam (*Iudith imperatricem*) proceres ... summo comitantur honore ... -ando gradum. WANDALB. mens. 172 hunc (*mensem Iulium*) -tiat sexto solis lux aurea mensi. MIRAC. Verena 10 (AS Boll. Sept. I p. 170) Confluentia, ubi Araris fluvius Rheno -tus decurrit. CONR. MUR. summ. p. 88,117 (ed. W. Kronbichler. 1968) annomino sic conformia verba vocando ad res dissimiles et eisdem -ando. REGISTR. Xant. (QuellRechtsWirtschGeschXanten. I. 1937. p. 60,36) celeraria et curtis Xantensis ex longa consuetudine sibi sunt -te. *medial. i. q. congregari – sich zusammengesellen*: BURCH. Iud. 142 (ed. P. Lehmann, Erforsch. d. Mittelalt. II. 1959. p. 255) consensu ... levi -antur ea, que ... congrua noscuntur mutuo visa sibi. **b** (*in se*) *comprehendere – in sich vereinen, (mit) einschließen*: CARM. Augiens. 1,3,2 salvatoris honor presentem continet aram multaque sanctorum pignora -at. **2** *latius*: **a** (*insuper*) *conferre – (zusätzlich) übertragen*: LIBER diurn. 88 p. 116,12 cum quo (*monasterio*) pariter -antes ei et diaconiam. **b** *communicare – zuteil werden lassen*: ERMOLD. Ludow. 4,348 ut mihi vestra fides -ta foret. **c** (*una*) *efficere – (gemeinsam) hervor-, zustandebringen*: HEINR. AUGUST. planct. 793 -ant carmen faux, guttur, fistula, rumen.

II intrans.: **A** *in univ.*: **1** *convivere (alicui) – zusammenleben (mit jemandem)*: ERMOLD. Ludow. 1,210 hic ... dum patrias servaret ab hostibus aedes sospite matre sibi -ante domo. **2** *consequi – sich anschließen*: ERMOLD. Ludow. 1,542 Zado tremens ... pergit et ipse pigro -ante gradu. **B** *in formulis chartarum i. q. participari, partem capere – teilhaben, einen Anteil bekommen, nehmen*: TRAD. Weiss. 39 (ed. A. Doll. 1979; c. 700) inferat ad partibus suprascripti monasterii una -anti *fisc* o auri libram unam (COD. Lauresh. 319 -ante f. auri uncias VI ... multa sustineat al.).

adi. consociatus, -a, -um. **1** *confoederatus – verbündet*: ERMOLD. Ludow. 3,264 Turinga manus -a venit. WILH. APUL. gest. 3,514 sibi -is fisci praesidiis. CARM. de Frid. I. imp. 2039 (ed. I. Schmale-Ott. 1965) quem (*rectorem*) ... Mediolano -a (sc. *Brixia*) gravem fecit tolerare laborem. 2765 quis ... audebit vos ledere -os? **2** *conexus, alligatus – verknüpft, befestigt*: ERMOLD. Ludow. 4,288 volant ... puppes velaque candidolis -a modis.

consocius (-oti-), -a, -um. **I** *adi.*: **A** *gener.*: **1** *coniunctus – verbunden*: HUGEB. Wynneb. 8 p. 113,16 prudentes viros, quas illo in familiaritate et in divino amicitio -i fuerunt. **2** *aequalis, par – entsprechend, gleichartig*: CONSTANT. AFRIC. theor. 7,3 p. 31a^r laudabile pondus inter se et sibi -um fa-

miliatur, sicut pulsus pueri pulsui assimilatur puerili. **3** *vicinus, adiacens – benachbart, anliegend*: CHART. Luneb. VII 84 p. 67,31 (ed. W. v. Hodenberg, Lüneburger UB VII. 1860; a. 1262) aliqua domus, que non habet -am. **B** *publ. et iur.*: **1** *ad eandem familiam pertinens – zu derselben 'familia' gehörig*: CHART. episc. August. 10 p. 7,11 (a. 1067) si -i heredes eis (*servientibus*) non succederent. TRAD. Altah. sup. 59 (QuellErörtBayerGesch. N. F. XXX/1. 1979) eum (*Rabewinum*) habentem uxorem alienam, sibi non -am. **2** *particeps – Anteil habend, (mit)beteiligt* (cf. p. 1591,58sq.): FOLCUIN. Bert. 1,20 p. 40,26 (chart. a. 708) duplam ... pecuniam -o *fisc* o dstringente coactus exsolvat (FORM. extrav. 1,8 <infer>amus ... ad suo -o f. auri uncias duas).

II subst.: **A** *mascul. i. q. sodalis, socius – Gefährte, Genosse, Kamerad*: **1** *gener.*: **a** *in univ.*: ALCUIN. epist. 10 p. 36,19 saluta ... Laedredum, -um et amicum meum. CHART. chron. 8,27 -i (socii CHRON. Thietm.) nobiles et incliti (*v. et p. 1593,9*). CARM. Bur. B 162,1,1 o -i, quid vobis videtur? HEINR. LETT. chron. 16,4 p. 108,31 Russinus ... Bertoldum ... draugum suum, id est -um, alloquitur. *saepe*. **adde**: TRAD. Frising. 39 p. 67,21 (a. 770) cuius (*Corbiniani*) corpus infra moeniis conditus esse dinoscitur et reliquiarum earum -tius. DIPL. Heinr. III. 309^b p. 422,5 ne sanctus Eucharius ... tam ... amabili -o (sc. *corpore sancti Valerii*) ... careret. **b**

c. colore quodam: **a** *comes – Begleiter* (plur. i. q. *cohors – Gefolge*): THIETM. chron. 5,43 qui (*Tagino*) ... dominum ac reginam cum omnibus -is ... honorat muneribus. 7,27 larga benignitas -is arrisit utrisque. *ibid.* al. **β** *commilito – Kampfgenosse, Waffengefährte*: OTTO FRISING. gest. 1,3 p. 15,1 ad expugnationem earum provinciarum -os invitavit *Robertus*. HEINR. LETT. chron. 14,5 p. 77,3 quicumque ... vulneratus cecidit, statim frater suus aut alius -us suus ... eum totaliter interfecit. al. **γ** *conviator, particeps (expeditionis christiane) – Weggefährte, Teilnehmer (eines Kreuzzuges)*: ALBERT. AQUENS. hist. 1,1 ut ... quasi in via ... tota mente et anima -us esse elaborarem. MAGNUS chron. a. 1190 p. 517,37 itineris -us. **δ** *consentiens – Gesinnungsgenosse*: THIETM. chron. 4,2 -i eorum adversus ducem iam palam conspirantes. **ε** *complex (sceleris) – Komplize*: CHRON. Mont. Ser. a. 1208

p. 175,38 cuius necis Ekkehardus ... et frater eius ... -i ferebantur. **2** *spec.*: **a** *eccl. i. q. confrater – Mitbruder*: **a** *de monachis*: CAND. FULD. Eigil. I praef. querebar, quia non haberem quemquam mecum -orum. FROUM. carm. 21,8 -os ... meos, qui turgent, acriter urget *abbas*. WILH. HIRS. const. 2,29 p. 1080^A si ipse (*hebdomadarius*) ... tempestive non revertitur, ab aliquo -orum eius pulsatur *signum*. al. **β**

de canonicis: THIETM. chron. 5,41 qui (*rex*) ... sui (*praepositi*) licentiam ac -tiorum in electione Taginonis gratiam acquisivit. CHART. episc. Hild. I 677 p. 644,25 ex una parte statuit prepositum sancti Georgii cum uno suo concanonic, ex altera parte prepositum de Richenberch cum uno suo -tio. al. **b** *publ. et iur. i. q. collega, compar – Kollege, Partner*: **a** *qui dignitate vel genere par est – Amtskollege, Standesgenosse*: MEGINH. FULD. Alex. 4 p. 427,11 ut palatinorum -tius ministerium regis impleret *Waltbraht*. CHART. Burgenl. I 376 (a. 1256) iobagiones castri ... terram ... alienatam per Banaw -um eorundem dicebant detineri. CHART. civ. Erf. 214 nos consules civitatis Erphordensis ... cum aliis nostris -is recognoscimus *eqs.* al. **β** *qui eiusdem familiae est – Angehöriger derselben 'familia'*: CONST. I 438,30 p. 643,33 (a. 1023/25) si quis ex familia -tium suum sine necessitate ... interfecerit. p. 644,10. **γ** (*con*)*civis – (Mit-)Bürger*: CHART. select. Keutgen 139,29 (s. XII/XIII) si concives nostri extra provinciam inter se dissenserint ..., iudicem unum de -is iudicem statuunt. **δ** *eiusdem negotii consors – an demselben (Rechts-)Geschäft Beteiligter*: CHART. Carniol. II 396^a p. 305,4 (a. 1269) tam pro se quam pro omnibus aliis in hac parte -is et debitoribus. CHART. Argent. II 66 protestor et fratrem meum ... et eius -um debita ... remisisse. al.

B *fem. i. q. socia – Gefährtin*: PASS. Ursulae 18 erat ... virgo Cordula ..., quae ... omnibus necatis -is (cum sociis *1a.b*) ... in quadam navium excubans alvo.

consodalis, -is *m. vel rarius f.* *usu attrib.*: l. 8. *socius (-a), sodalis, compar* – *Gefährte (-in), Kamerad(in), Genosse (-in)*: 1 *gener.*: **a** *in univ.*: VITA Gertr. A 2 p. 456,26 Itta filiam suam ... sacerdotibus ... tradidit ad accipiendum sacrum velamen cum -bus (sodalibus A3) suis. PAUL. FULD. Erh. 1,2 multis -ium (sodaliū 3b) per devia morum exorbitantibus. HARIULF. Arnulf. 1,30 p. 883,10 fuerat ei quidam miles -is pre ceteris carus nomine Gericus. CHRON. Thietm. 7,38 pro cuius (*regis*) eiusque -ium (consociorum THietm. chron.) conversione. CONST. II 204 p. 274,24 privilegium ... indultum Wormaciensibus Iudeis et -bus eorum. *saepe*. *adde*: TRANSL. virg. Col. 11 (MGScript. XXX p. 1380,38; c. 1130) relatae ... reliquiae tantis miraculis ... claruere, ut de sui reversione sanctis -bus suis viderentur applaudere. **b** *c. colore quodam*: **α** *coaetaneus (-a) – Altersgenosse (-in)*: VITA Bertilae 2 (MGMer. VI p. 102,24) erat ... matura, ita ut ... senibus esset exemplum, -bus solatium, iunioribus sanctorum demonstratrix gressuum. **β** *consiliarius – Berater, Ratgeber*: HUGO FLAV. chron. 2 p. 391,32 erat et in regalibus negociis pertractandis ... -is eius (sc. *Heinrici imperatoris*) dominus Ermenfridus. **γ** *commilito – Waffenbruder, Kampfgefährte*: ALBERT. AQUENS. hist. 4,33 p. 411^G Robertus suique -es ... viriliter ... inimicis resistebant. *de piratis*: ALBERT. AQUENS. hist. 3,14 Winimerus ... caput et magister universorum -ium. **δ** *satelles – Spießgeselle*: GESTA Camer. cont. II F 112,1 p. 232 -es tres fuerunt, qui tunc insidiati sunt illi (*Godefrido*). 2 *eccl. i. q. confrater (-soror), eiusdem coenobii monachus (-a) – Mitbruder (-schwester), Mönch (Nonne) desselben Klosters*: IONAS BOB. Ioh. 9 qualiter solita solemnia ... suis -bus perageret *vir Dei*. VITA Balth. A 16 p. 503,6 pietatis regulam -bus exemplum sanctissimum dereliquit *Balthildis*. VITA Annon. I 1,14 p. 473^a,7 sanctimonialis omni morum honestate ... inter -es suas a primevo succreverat tempore. TRANSL. Auct. 7 cucurrit custos ... ad refectorium una cum -bus suis. *al*.

***consodes**, -is *m.* *amicus, sodalis – Freund, Kamerad*: CARM. Cantabr. 6,33 p. 18 (cod. P) fuerunt duo viri nobiles ... , unus Cobbo vocabatur, Lantfridus et -es. *Lošek/Hellmuth consol v. consul*.

consolabilis, -e. *consolativus – tröstlich*: ALBERT. M. Iob 17,15 (ed. M. Weiss. 1904) 'ubi est ergo', hoc est in quo -i, ... 'praestolatio mea?' (*usu subst. neutr.*).

adv. ***consolabiliter**. *modo consolatorio – in tröstlicher Weise*: CONST. III 178 (a. 1279) dilectioni vestre michi ... -r declare volens de grato gratior ... inveniri.

***consolacior**, -ari. *adesse, opitulari – beistehen*: CARM. var. Walther 1,100,1 decet pares paribus -ari. GESTA Lob. 24 p. 327,47 reverendum ... adeo universis se prestabat, ut ... quibusdam necesse habentibus facundia sua ... plurimum -retur (solaciaretur 2).

***consolacium** (-tium), -i *n.* *adiutorium – Beistand*: EPIST. Bonif. 117 p. 253,14 tuae sanctitatis dilectionem in ... fraternae societatis -um libenter suscipio. CAPIT. reg. Franc. 288 quae ... sunt ... depravata, ... reformabo cum vestro -tio et auxilio.

***consolamen**, -inis *n.* 1 *strictius i. q. solacium, confirmatio (animi) – Trost, Ermutigung*: **a** *proprie*: TRAD. Frising. 1035 p. 779,28 (a. 902) hoc ... -e compunctus ... Vuillibertus. **b** *meton. de consolatoribus*: CARM. Cantabr. 41,18 -n viduarum, virginum constantia. WIDR. Gerh. 1,22 p. 504,6 mestorum -n, pauperum levamen. 2 *latius: a adiumentum, subsidium – Hilfe, Unterstützung*: DIPL. Karlom. (II.) 17 si ... Deo dicatis hominibus nostra -a prebeamus. ARNOLD. LUB. Greg. 1,836 se elongatum viderat ab omni -e. CHRON. Worm. p. 186,10 civitates Moguntia ... et Wormatia nullum habebant adiutorium et -n. **b** *compensatio, retributio, merces – Entschädigung, Lohn*: PURCH. Witig. 486 omnes sancti ... iura potestatis ... adquirant illi (*Witigowoni*) pro -e Christi. CHART. Turic. 365 p. 245,3 in huius laboris -n X et VIII denarii ... offeruntur ipsi (*praeposito*).

***consolamentum**, -i *n.* *solacium, compensatio – Trost, Entschädigung*: METELL. exp. Hieros. 4,970 (ed. P. Ch.

Jacobsen. 1982) bona cunctorum -a dolorum.

***consolanter v. consolor**. ***consolaria sim. v. consul-**
consolarius v. consiliarius.

1. **consolatio** (-cio), -onis *f.* (*de re cf. P. von Moos, Consolatio. Darstellungsbd. 1971. p. 57-86*).

I *strictius i. q. actio consolandi, solacium, confirmatio animi, affatus – Tröstung, Trost, Ermutigung, Zuspruch* (cf. GLOSS. I 733,56 St.-S. -em trost): **A** *proprie*: 1 *in univ.*: IONAS BOB. Columb. 2,20 interposito ... temporum spatio rursus -is solamina prodire. TRAD. Frising. 11 p. 38,14 ut Iosephum episcopum ad -em animae meae ... vocassem. CONC. Karol. 39^A,142 ut eis (*infirmis*) ... subveniant *fratres* et assiduvis visitationibus et scripturarum sanctorum -bus. WETT. Gall. 15 ob -em tristitiae iudicis. RIMB. Anscar. 32 consolatus est ... eum (*episcopum*) Dominus spirituali in animo -e (DAVID compos. 3,2,1 -o spiritualis consistit in ... carnis ad spiritum quietam concordatione). AGIUS epic. Hath. 511 sit saltem maestis haec -o nobis, ut *eqs.* RUOTG. Brun. 33 p. 34,11 suae ... exhortationis caritativa -e munitis per ... cellulas inclusit. WALTH. SPIR. Christoph. I 5 talis querele gemitum *divine* -is praesentia ... prosequitur (ALBERT. M. Iob 20,17 [ed. M. Weiss. 1904]. *al.*). GERH. AUGUST. Udalt. I 9 p. 397,30 ubi (*sc. in inferno*) -is spes omnino non habetur, sed de hora in horam tristitia augetur. THietm. chron. 5,44 rex Merseburg diu pastore suo viduatam -is gratia adiens. ALBERT. M. miss. 1,3,1 in diebus -um, quando consolandum est populus. 3,8,3 p. 113^a,12. *saepe. v. et vol. I. p. 96,15 et infra p. 1596,50. in titulo operis*: THEODULF. carm. 21th. -o de obitu cuiusdam fratris. OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 17,10 Boetius in tertio libro de -e. *v. et p. 1597,14*. 2 *c. colore quodam: a placatio – Beruhigung*: AGIUS vita Hath. 19 -is nostrae gratia tam laete se ... continere contendit, ut *eqs.* GERH. AUGUST. Udalt. I 21 p. 407,41 a celsitudine ... imperialis potentiae promissum -is accipere. **b** *excitatio, adhortatio – Aufmunterung*: CONC. Karol. 61 p. 795,30 quorum (*fratrum*) pia -e recreatus. VITA Willeh. 7 -e ... papae ... corroboratus servus Dei gaudens repedabat in Frantiam. *al. cf. l. 19*. **c** *aedificatio – Erbauung*: MANEG. c. Wolffh. 21 p. 92,15 (ed. W. Hartmann. 1972) quicunque de incarnato verbo sive ad aliorum eruditionem seu ad sui -em ... locuti sunt *eqs.* CAES. HEIST. hom. exc. 14 ut et vobis aliqua referat *Christianus* ad fratrum -cionem. **d** *gaudium – Freude*: GERH. AUGUST. Udalt. I 9 capit. p. 385,4 de timore in die iudicii et de -e iustorum. THANGM. Bernw. 56 quid pro ipsa cordis humilitate -is ... conceperit *pater pater eqs. al.* **B meton.**: 1 *de consolatoribus*: PAULIN. AQUIL. carm. 5,17,2 (ed. D. Norberg. 1979) fili mi Ioseph ... , baculum meae senectutis, patri (patris *var. l.*) -o. IOH. CANAP. Adalb. C 30 p. 84,19 (ed. J. Karwasińska. 1969) heu, -o nostra ... , cur nos flentes non consolaris? *al.* 2 *de rebus consolatoriis*: CAPIT. reg. Franc. 248,26 *infirmos* orationibus et -bus aecclesiasticis *reficere*. HROTSV. Cal. 9,17 maerentem -bus attollere. CAES. HEIST. hom. exc. 15 ista (*monialis*) plurimas solita fuit habere a Deo -ciones. 277 multas -ciones multasque revelaciones. *al. exemplum aedificatorium – erbauliches Beispiel*: CAES. HEIST. hom. exc. 14 cum ... recitaret ... ei (*filio*) quasdam -ciones.

II *latius: A adiutorium, subsidium – Hilfe, Beistand, Unterstützung* (cf. GLOSS. I 765,3 St.-S. tocius -cionis alles kirates): 1 *proprie: a de auxilio: α praevalente sensu spirit.*: CONC. Karol. 38,33 sese mutuis studeant sublevare -bus. HEITO Wett. 2 capit. p. 267,18 qui (*terror*) -e sanctorum virorum fugatus est. OTTO FRISING. gest. 2,21 p. 124,12 est magna miseris tyrannicae obviantibus immanitati -o conscientiae spes. ALBERT. M. nat. bon. 289 (ed. E. Filthaut. 1974) propter illum (*dilectum*) sola est *sponsa* et -es non quaerit aliorum. *saepe. v. et p. 1595,13. adde*: ACTA pacis Sangerm. 4,3 ut ab uberibus -is sedis apostolice, matris et domine vestre, ... recreemini (*cf. Vulg. Is. 66,11*). **β** *praevalente sensu corpor.*: DIPL. Merov. I 47 merito illi nostri iovamen vel -cione percipiunt, qui *eqs.* FORM. Augiens. A 6 dono ... donatumque ad -em *pauperum* ... in perpe-

[Dinter]

tuum esse volo donatum (CHART. Brixin. 172 p. 183,32. *al.*).
 DIPL. Ludow. Inf. 28 p. 139,9 ut aliquod -is supplementum
 ad restaurationem ... ecclesiae sibi (*praesuli*) largiremur.
 CONR. EBERB. exord. 4,27 p. 257,22 (Series script. s. ord.
 Cist. II. 1961) -es infirmatorii. *al.* ?usus – ?(Be-)Nutzung
 (*ni spectat ad p. 1594,69sqq.*): DIPL. Loth. II. 7 p. 393,33 (ed.
 Th. Schieffer. 1966) ut memoratę ... sedi ... locum ad -em et
 refugium canonicorum tribueremus. DIPL. Conr. I. 7 pro
 augendis divinis cultibus et -e eorundem fratrum. *al.* **b de**
remedio i. q. sanatio, salvatio – Heil(ung): ALTFR. Liutg.
 2,6 quanta per eum faceret Dominus ad -em infirmantium.
 TRANS. Marci in Aug. 11 variis laboribus detenti non solum
 corporis, sed et mentis recipiunt -em. BENVEN. GRAFF. ocul.
 B 22 p. 41,14 purgare cerebrum et stomachum cum pillulis
 nostris -cionis. **2 meton.:** **a de adiutoribus**: CHART.
 Sangall. A 1 (c. 700) Magulfus ... ad potentiam nostram veni-
 ens ... petivit -em nostram, ut *eqs.* CONC. Karol. app. 10 p.
 855,14 rex Ludovicus ... gloria ecclesiarum, -o profligatorum.
 BRUNO QUERF. Adalb. A 1 (ed. J. Karwasńska. 1969) Wogi-
 thic ... quod nomen interpretatum sonat -o exercitus.
 EPIST. Worm. I 58 p. 98,28 resurgat ... vestra imperialis di-
 gnitas, spes et -o nostra. *al.* **b de rebus adiuvantibus:** **a**
adiumentum – (Hilfs-)Mittel: VITA Lupi Senon. 7 (MGMer.
 IV p. 181,5) Iesus Christus ... ad nostram implendam cari-
 tatem ... tribuet -em. DIPL. Karoli M. 191 p. 256,33 unde
 fratres -em habere possint ... ad volumina librorum tegenda.
β donum, oblatio – Stiftung, Spende: DIPL. Heinr. III. 309^b
 p. 421,36 ut nostrę voluntati aliqua sanctorum reliquiarum -e
 satisfaceret *archiepiscopus*. DIPL. Heinr. IV. 260 -es, quas de
 multis sive in praediis sive in aliis ... substantiae speciebus ...
 acceperant. CHART. Raitenh. 57 ut ad ipsum (*sacerdotem*)
 spectent fidelium -es, oblationes. CHART. eccl. Erf. 398 ne
 monasteria ... ullam ex premissa -cione porcionem valeant
 vindicare. *al.* **γ victus – (Lebens-)Unterhalt**: VISTO Ba-
 ront. 10 p. 385,11 bonae possessiones, unde servi Dei et per-
 egrini habent plenam -em. TRAD. Frising. 22 ubi nos de-
 servimus et -em habemus. EPIST. Hann. 24 p. 58,9 facultates,
 unde fratres ... -e diurna letificari ... oportuit *eqs.* TRAD.
 Ratisb. 926 quod (*praedium*) ... in pauperum et pere-
 grinorum -em ad hospitale ... traderetur. CHART. Ror. 56
 (QuellErfBayerGesch. N. F. XXI. 1966) parochiam ... pro
 -cione fratrum infirmorum ... in ecclesiam Ror ... transfu-
 dimus. *al.* **δ cibus, cena, refectio – Speise, Mahl, 'Stärkung'**
(plerumque de cibo [potu: l.49,54] superaddito; de cibo lau-
tiore: l.46): LUP. FERR. epist. 71 Dei servi ... leguminibus
 ... sustentantur, piscium et casei -em rarissime consequuntur.
 CHART. eccl. Werd. 10 p. 15,9 ad cottidianam statuimus -em
 cottidianam et orationem *eqs.* TRAD. Scheftl. 257 ut fratribus
 ... vinum ematur et ex hoc ... illis -o prebeat. 264 ut sorores
 ... quotienscumque minuatur sanguine, -em ... recipi-
 ant (*item post minutionem*: CHART. Raitenh. 383). CHART.
 episc. Hild. II 346 fratres ... -cionem de ferculis duorum
 pullorum, panis, vini et apri percipiant. CHART. Raitenh. 152
 in subsidium vecture vini de Austria pro fratribus -e. *saepe*.
de prandio in anniversario defuncti ministrato: TRAD.
 Werd. 90 p. 52,23 (a. 1047) *abbas* fratribus ... ipso die refec-
 tionis -em in pane et vino et pisce exhiberi precepit copiosis-
 simam. TRAD. Frising. 1683 ut in anniversario uxoris suę con-
 fratribus -o congruam impendatur. CHART. Heinr. Leon. 60
 p. 89,10 altera *pars praedii* in anniversario nostro ad servicium
 et -em fratrum proveniat. CHART. eccl. Erf. 217 ut ... de pro-
 ventu eiusdem mansi dominis -is servicium in refectorio ex-
 hibetur. CHART. episc. Halb. 675 l. 21 quicumque ... fratrum
 ... misse non interfuerit, huius -is expers erit *eqs.* CHART.
 Worm. 290 p. 194,16 die anniversarii ... fratribus ... refectio,
 -cio sive pitancia consueta ministrabitur. *saepe. v. et vol. I. p.*
209,58. **B compensatio, merces – Entschädigung, Lohn**:
 EINH. epist. 1 usque dum nos illi de altero beneficio ... ali-
 quam -em ... facere poterimus. CONC. Karol. 50^d,82 ut ...
 de earum (*sedum episcopatum*) sublevatione et -e cogitetis.
 VITA Willeh. 8 qui (*Karolus*) pro -e laboris ... dedit ei
 in beneficium quandam cellam (CHART. episc. Hild. I 750 in

-cione l.). *al.*

2. consolatio v. 1. collatio. *adde ad p. 830,43*: CHART.
 eccl. Erf. 376 (a. 1263) in restaurum ... consolacionis, que er-
 belosunge ... nominatur (*sim.* 1374 p. 769,35 [a. 1328] col-
 lacionis).

***consolatiuncula**, -ae f. **1** (*parvum*) *levamen – (kleine)*
Erleichterung: CONR. EBERB. exord. 4,27 p. 257,14 (Series
 script. s. ord. Cist. II. 1961) ut ... -as ... corporales ... reci-
 pere nullatenus acquiescerent. **2 delectatio, voluptas – Freu-**
de, Vergnügung: DAVID compos. 3,6,2 ad exteriores -as et
 saeculares levitates. VITA Hugon. Tenn. 12 monachus ...
 negligens et carnales -as cum affectu querens.

consolativus, -a, -um. *consolabilis – tröstlich*: ALBERT.
 M. eth. 9,3,5 p. 596^a,26 amicus ... quoddam -um (*p. 1171^b,2*
παράμυθητικόν) est. (*usu subst.*).

consolator, -oris m. *script.:* -sul-: l. 30. *adde* EKKEB.
 HERSF. Heimer. 10 p. 602,6. -tur: VITA Wandr. 7
 (MGMer. V p. 16,11). *usu attrib.:* l. 36.

1 dator solacii – Tröster: ARBEO Emm. 2 defensor vidua-
 rum, gementium -r (VITA Emm. 2 p. 28,24). TRAD.
 Frising. 278^a Attonis episcopi, -is et adiutoris mei. CONSUE-
 T. Trev. 16 (Corp. Consuet. Monast. VII/3. 1984. p. 279,22) ad
 eum (*praevaricatorem*) -es dirigere. ALBERT. M. miss. 1,1,7
 imperfectio -um, qui ... ad consolandum populum mitteban-
 tur. *al.* **2 adiutor, protector – Helfer, Beschützer:** **a in**
univ.: **a praevalente sensu adiutorii**: EPIST. Teg. I 105 tu
 pastor, consiliator et -r. VITA Heinr. IV. 1 p. 10,16 paupertatis
 vestrae -em amisistis. *al.* **β praevalente sensu protectionis**:
 STEPH. EDD. Wilfr. 33 p. 228,15 ut aedificator urbium, -r
 (-sul- 2a) civium ... esset. THEGAN. Ludow. 6 p. 592,1 coeno-
 biorum -r (*inde* VITA Karoli M. 1,6 p. 27,34). BRUNO MAGD.
 bell. 87 ut ... genti paene perditae -r adesset *apostolicus*. *al.*
b de Deo, Christo, spiritu sancto: BONIF. epist. 63 p. 130,13
 pius laborantium -r Deus. EPIST. Teg. I 51 post Deum unicis-
 simum omnium -em nullum quesivimus ... adiutorem nisi
 vos. HIST. peregr. p. 163,19 -r spiritus ... erit nobis adiutor.
 CARM. Bur. B. 15^{*},103 (ed. B. Bischoff. 1970. p. 139) pro nos-
 tro -e, ... quem ... Iudeorum morti dedit populus. *al.*

consolatorius, -a, -um. *script.:* cun-: l. 45. -tur-:
 GLOSS. I 225,4 St.-S.

1 solacium praebens, solacii plenus – tröstlich, Trost-: LI-
 BER diurn. 106^{tit}. epistola -a (RUD. FULD. mirac. 15 p. 341,3).
 BONIF. epist. 94 p. 214,22 hortatorias et -as ... litteras
 ad te transmittit (GESTA Halb. p. 114,28. *al.*). AGNELL. lib.
 pont. 99 p. 343,7 cun-a v e r b a (WETT. Gall. 17. *al.*). NOT-
 KER. BALB. gest. 2,6 p. 57,15 -is allocutionibus animare. EPIST.
 Hann. 99 condoluissim quam plurimum, nisi illud et mihi
 et vobis -um attendissem, quod *eqs.* LUDOLF. summ. 2,4 con-
 clusionum ... alia minatoria, alia -a ...; -a est, que habet
 aliquid consolacionis in se ad illum, cui scribitur. *al. v. et p.*
268,17. **2 adiuvens, confirmationem praebens – hilfreich,**
stärkend: **a in univ.:** EPIST. Teg. I 7 fluctuationes ... ali-
 quo -o stabilimine sedare. I 14 -am paternitatis vestre clemen-
 tiam ... habebamus. **b salutaris – heilbringend, heilsam:**
 ABSAL. serm. 23 p. 139^c Christi sanguis ... lapsus in terram
 -us et subsidialis est. ALBERT. M. summ. theol. I 15,62 p.
 638^b,14 propter hoc poena -a dicitur.

adv. **consolatorie.** **1 modo consolatorio – tröstend:**
 HERM. SANGALL. Wibor. 1,20 (ed. W. Berschin. 1983. p. 162)
 cum ... serva nimis contristaretur, -e dixit ei beata virgo:
 'eqs.' VITA Serv. 20 p. 82,19 illi ... tristi ac paventi ... -e dic-
 tum est *eqs.* CHART. Rhen. inf. I 279 p. 181,32 laborem eius
 -e suasu placido demulcens. **2 gaudenter – freudig:** SA-
 LIMB. chron. p. 253,40 recesserunt fratres ... -e et valde
 edificati. p. 296,34 -e et libenter.

consolatrix, -icis f. **1 subst. (usu attrib.:** p. 1597,9): **a**
donatrix solacii – Trösterin: **a in univ.:** WIDUK. gest. 3,74
 p. 151,5 ubique ... *Mahthilda* erat moerentium -x. EPIST.
 Worm. I 52 p. 89,15 Boetiana ... -x. *al.* **β de beata Maria:**
 ELIS. SCHON. vis. 1,7 respexi -em meam in celesti lumine.
 1,53 salve ... virgo Maria, ... tu adiutrix et -x. *ibid.* *al.* *in ti-*
tulo ecclesiae: RATHER. iud. (QuellForschItArch. 29. 1938/39.

[Dinter]

p. 27,10) praeter . . . ecclesiam sanctę Mariae, quae cognomen sortita est C-is *ibid.* al. **b** *adiutrix, tutrix – Helferin, Beschützerin:* **a** *in univ.:* VITA Balth. A 18 p. 506,28 de Ultrogoda fertur . . . eo quod -x fuisset *paupe*rum (CHART. march. Misn. III 476 p. 331,23 [epist.] in omni vita sua *Elisabeth* p. fuit -x *al.* cf. CONR. MEND. Attal. p. 123,22 hi [sc. *pauperes*] -em flebili voce . . . deplorabant). STEPH. EDD. Wilfr. 60 p. 255,6 Aelfleda abbatisa, . . . totius provinciae -x. **β** *de gratia, virtute:* CHRONOGR. Corb. p. 45,25 nisi et -x et adiutrix divina gratia . . . et sanctorum pignera . . . nos adiuvarent. HILDEG. epist. II 29,28 -em mihi assumam patientiam. ord. virt. (ed. P. Barth et al. 1969. p. 304,32). **2** *adi.:* **a** *consolatorius – tröstend, tröstlich:* CONR. HIRS. dial. 1114 (ed. R. B. C. Huygens. 1970. p. 107) liber . . . de consolatione, id est de sententiis -bus philosophię. 1132 philosophice -es sententie. **b** *adiuvans – helfend, hilfreich:* ACTA imp. Böhmer 236 p. 214,1 (a. 1209) miserabilibus personis decet nos dexteram -em extendere. CHART. Westph. VII 1611 p. 735,35 pauperi . . . -is susceptione beneficium impendatis.

1. consolatus, -us m. abl. sg. -o: l. 22.

consolatio – Trost, Beistand: EPIST. Wisig. 13 p. 680,36 cum -o caritatis. REGINO syn. caus. app. 3,59 *pauperes* -u (ex *Conc. Vas. a. 442 l. 32 [Corp. Christ. CXLVIII. p. 97] collatu [-u var. l.]* alimoniae et necessaria sustentatione fraudantur. VITA Verenae II 63,5 (MGPoet. V p. 100) dux Mauricius . . . visitaverat afflictam -u.

2. consolatus v. consulatus.

consolida, -ae f. script.: -sulta: l. 36. -ld(a): l. 35. 38. 65. *adde* GLOSS. III 569,27 St.-S.

1 -a (maior) *i. q. symphytum – Beinwell (Symphytum officinale L. [cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. IV. p. 537]; interdum aliae herbae consimili vi medendi praeditae subesse possunt, e. g. Delphinium consolida L. – Rittersporn: l. 36; Prunella vulgaris L. – Braunelle: l. 55):* ANTIDOT. Glasg. p. 126,9sq. -lda maiore, alia -lda, tres -ldas minoribus. GLOSS. III 387,58 St.-S. -a suarzwurz. 497,16 -a similiter -sulta gahheila (cf. Marzell, op. cit. I. p. 87 et II. p. 69). 519,27 -a maior beinwelle. 719,39 -lda vel solago lodwurz. *al.* EPIST. Reinh. 91 ut nobis -am maiorem atque minorem mittatis. MATTH. PLATEAR. gloss. p. 372^B symphytum -a maior est, sed proprie symphytum dicitur. HILDEG. phys. 1,145 -a frigida est. GLOSS. Salern. p. 5^b,29 -a maior, sinphitum, anagallum. TRACT. de aegr. cur. p. 191,34 sumatur . . . manipulum I maioris -e et minoris manipulos II. GLOSS. Roger. III 441 pulvis factus de san<guine> dra<conis>, de bolo, utraque -a. WALTH. AGIL. med. 4 p. 93,18 recipe radices feniculi, . . . -e maioris et minoris et medie . . . ana mir. I. *al.* NOTULAE Wilh. Cong. 181 -a maior herba quedam est, quam ponunt chirurgici in suis unguentis consolidativis . . . ; dicunt, quod . . . ossa consolidet et . . . a tali effectu in teutonico nomen accepit. ALBERT. M. veget. 6,332 quae (*folia inulae*) . . . expansa sunt super terram sicut folia -ae maioris. ALPHITA II p. 45,6 -a maior, anagallicum, . . . symphicum idem, longa habet folia et flores subalbos. *al. v. et vol. I. p. 607,14. 1427,21. adde:* GLOSS. III 52,39 St.-S. -a wizwurz vel cunsele (cf. Marzell, op. cit. I. p. 167. 172 et III. p. 1086. 1088). **2** -a media: **a** *?bellis maior – ?Margerite (Chrysanthemum leucanthemum L.):* GLOSS. Salern. p. 63,20 *centrix*, id est -a media, habens testiculos similes enule campane (ALPHITA II p. 45,11 -a media, c. idem, unum habet stipitem, florem album latum . . . similem camomille, sed maiorem). TRACT. de aegr. cur. p. 192,17 -a minor et -a media. **b** *pirola – Wintergrün (Pirola rotundifolia L., cf. Marzell, op. cit. III. p. 1196) vel vinca-pervinca – Immergrün (Vinca minor L., cf. Fischer, Pflanzenskunde. p. 288):* GLOSS. III 471,28 St.-S. -lda mediana singuone. **3** -a minor *i. q. bellis (perennis L.) – Gänseblümchen (ni subest Aiuğa reptans L. – Günsel vel Prunella vulgaris L. – Braunelle [de re v. l. 55]):* GLOSS. III 538,15 St.-S. -a minor cleine beinwelle (519,32 wntwrtz). ROGER. SALERN. chirurg. 2,144 -a . . . minor . . . contrita. THEOD. CERV. chirurg. 3,12 p. 163^G -a minor, illa scilicet, quę ab aliquibus dicitur herba venti, et in quibusdam partibus vocatur

vincetoxicum (ALPHITA II p. 47,10. 79,15). ALPHITA II p. 45,17 -a minor, primula veris idem, ossa fracta consolidat. *al. fort. huc spectat:* BOTAN. Sangall. 24^{capit.} equisippium . . . -a minuta.

5 **consolidatio** (-cio), onis *f. 1* *proprie:* **a** *natur. i. q. actus solidescendi, confirmatio – das Festwerden, Verfestigung:* ALBERT. M. incarn. 20 p. 191,11 operatione illa (sc. *seminis*) fit -o, formatio et incrementum. phys. 8,3,1 p. 599^b,21 organorum. veget. 2,26 corporis plantae. 5,79. *al.* Ps. AVIC. tinct. 2 p. 627^b,59 plumbum . . . ponderosum est magis propter suum argentum vivum quam propter -em partium. **b** *medic. i. q. processus coalescendi – das Verheilen, Vernarben (hic illic remissius i. q. sanatio – Heilung, e. g. l. 20. 24):* TRACT. de chirurg. 685 cum . . . hoc factum fuerit, quod prosit -i. GLOSS. Roger. III 589 emplastrum . . . valet ad -em fracture gule. 602 vulneris (ALBERT. M. eth. 1,1,3 p. 7^b,6. THEOD. CERV. chirurg. 2,11 p. 148^D prohibere conglutinationem et -em v. *al.*). BRUNUS LONG. chirurg. praef. p. 105^C *operatio* fit in ossibus ruptis et dicitur -o fracturum. ALBERT. M. veget. 6,308 *calamus* consolidat fissa et putrida, quae sunt difficilis -is. animal. 9,75 umbilici. 10,42 ulcerum. THADD. FLORENT. cons. 163,161 tussis est ex egritudinibus . . . , quę -em *rupturae sifac* prohibent. 167,114 ex eis, quę bibuntur, quę sunt mirabilia in mundificatione et -e simul *eqs. saepe. v. et p. 1403,52. vis medica – Heilkraft:* GLOSS. ROGER. I A 1,30 p. 572,44 aristolochia combusta est vehementis -is. **2** *translate:* **a** *gener. i. q. compositio – Festlegung, Abschluß:* CONST. III 116 (a. 1276) quę (*castra*) post ipsius concordie -cionem (solidacionem K) sunt expugnata. **b** *iur. i. q. coniunctio usus-fructus cum proprietate, cessio – Heimfall, 'Konsolidierung' (de re v. Dt. Rechtswb. VII. p. 1256):* CHART. Wirt. II 367 p. 123,27 (a. 1159) quod . . . villa vice cuiusdam -is cum omni suo iure . . . ad iam dictum . . . pertineat . . . cenobium. CHART. Friburg. 256 me . . . defuncta -cione facta usufructus cum proprietate seu dominio *eqs. al.*

***consolidativus, -a -um. 1** *adi.:* **a** *natur. i. q. soliditatem efficiens – verfestigend:* ALBERT. M. miner. 5,1,1 p. 98^a,17 sunt aquae eorum (*mineralium*) multum -ae et restrictivae. 5,1,4 p. 100^b,5. **b** *medic. i. q. processum coalescendi, sanescendi adiuvans – das (Ver-)Heilen fördernd:* **a** *in univ.:* IOH. PLATEAR. simpl. med. p. 1a^r medicina . . . solutionis -a. THADD. FLORENT. cons. 167,95sq. eorum (*aluminum*) . . . , quę interius assumuntur, quedam sunt . . . incarnativa et -a . . . ; et quę exterius applicantur, similiter sunt -a et incarnativa. **β** *spectat ad solutiones, fracturas consolidandas:* GLOSS. Roger. I A 1,12 p. 533,21 utendum est potionibus -is. 1,26 p. 567,2 potus. BRUNUS LONG. chirurg. 1,19,4 p. 117^E aequa ipsam (*fracturam*) aequatione ultima, deinde pone emplastrum -um. WALTH. AGIL. med. 45 p. 155,41 fiat clistere -um vel stipticum. *al. γ* *spectat ad vulnera cicatricanda:* TRACT. de chirurg. 1110 si sanguis exierit nimis, constringimus pulveribus constrictivis et -is (1198. WILH. CONG. chirurg. 1339 per unguenta -a et pulvere -o. *al.*). BRUNUS LONG. chirurg. 1,10 p. 109^D medicamen -um est illud, quod exiccat superficiem vulneris, donec fiat ut cortex. THADD. FLORENT. cons. 40,113 hoc est medicamen -um exterius; consolidans interius quoddam sumitur per os *eqs. al. v. et p. 1597,49. 2* *subst. neutr.:* *medicamentum confirmativum – Schorfbildung (und Heilung) förderndes Mittel:* TRACT. de aegr. cur. p. 228,6 recipe . . . spodium, rosas et cetera constrictiva et -a. WILH. CONG. chirurg. 1536 -a per os exhibeantur. 1753 ponantur -a et bone carnis regenerativa. WALTH. AGIL. med. 6 p. 99,49 conglutinativa et -a sunt sicut succi stiptici. 35 p. 137,17 cibi convenientes ei sunt glutinativi et opilativi et omne -um et omne inrefrigidativum sanguinis. WILH. SALIC. chirurg. 2,3 p. 328^A *vulnus* consolidetur cum -is.

consolidator, -oris m. adiutor – Förderer: THIETM. chron. 6,100 succedebant Sergius . . . atque Benedictus, ambo preclari et -es nostri.

***consolidatura, -ae f. ferruminatio – das Zusammenlöten, Lötung: Ps. AVIC. tinct. 2 p. 628^b,8 aurifabri facientes**

[Dinter]

-as ad aurum.

consolido, -avi, -atum, -are. **I proprie:** **A solidum**, *rigidum reddere – fest, starr machen, verfestigen* (saepe usu medial.): **1 in univ.:** TRACT. de aegr. cur. p. 263,28 si statim indurescat et -etur *gutta*. ARBEO Emm. 36 p. 82,12 ut ... omnes conpagines membrorum solidarentur (-bantur var. l.). HERM. CARINTH. essent. 2 p. 232,33 (ed. Ch. Burnett. 1982) retentum *semen* ... Iupiter nutrit, deinde Mars -at, post hunc Sol informat. ALBERT. M. sent. 3,2,14^{capit} an Christus simul sibi corpus formavit, -vit et univit. animal. 12,121 si ... *cerebrum* citius, quam debet ..., contingit -ari et indurari. 22,45 cornu cervi decoctum cum aceto ... -at gingivas. **2 de congelatione:** BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 287,11 frigoris congelamento Renus ... et Eridanus ... in tantum -ti sunt, ut eqs. **B (arte) coniungere – (fest) verbinden:** **1 in univ.:** **a techn.** i. q. *conferrimare – zusammen-, verlöten:* THEOPH. sched. 2,27^{capit} de coniungendis et -andis (solidandis var. l.) fenestris. 3,76 -antur haec duo (sc. *argentum et aurum*) praescripta solidatura auri, donec ... sibi invicem adhaereant. al. THADD. FLORENT. cons. 183,11 sit ... bene -tum ... vas cum eo (*serpente*). **b medic.** i. q. *sanare – heilen* (medial. [intrans.: l.30] i. q. *concreescere – verheilen, zusammenwachsen*): **a strictius** (tam de actione medici quam de effectu medicamento): ANTIDOT. Glasg. p. 159,41 *medicamen* facit ... ad coxarum ... fraturas -are. TRACT. de aegr. cur. p. 162,22 primo mundificandum est vulnus a sanie, deinde -andum. p. 376,24 *unguentum* vulnus -at. MIRAC. Annon. 1,37 (Siegburg. Stud. III. 1966) hec (*mulier*) ... votum ... peregit et fractura brachii -ta est. BENVEN. GRAFF. ocul. B 25 p. 44,30 *spongia marina* facit plagam -are. al. ALBERT. M. animal. 9,75 una partium umbelici ... cadit ... et altera -atur (p. 587^a, 15 συμφύεται). WILH. SALIC. chirurg. 2,9 p. 332^H incarna et -a, ut dixi. 2,15 p. 336^F. *saepe. v. et p. 1597,49. 1598,20. al. per compar. de plantis:* ALBERT. M. veget. 7,84 -to vulnere superior pars *arboris* emendatum ... proferet fructum. *ibid. al. in imag.:* URBAN. IV. epist. (DtArch. 18. 1962. p. 208,32) -tis rancoris concepti vulneribus. **β latius usu medial.** i. q. *convalescere – gesund werden* (cf. GLOSS. II 27,41 St.-S. -ti sunt convalescebant erquekedun): CHART. Bund. 16 p. 12,20 (spur. s. XII.) rogavit, ut intercederent patronos suos ..., quorum precibus -tus eqs. ALBERT. M. animal. 6,45 si quis perforaverit oculos eorum (*hirundinum*), ... oculi iterum revertuntur et -antur (p. 563^a, 15 γίγονται ὑγιεῖς). **2 illigare, adiungere – (fest) anbringen, befestigen:** **a gener.:** OTTO FRISING. chron. 4 prol. p. 180,10 pelles tabernaculorum tuorum -a. **b techn.:** HERACLUS I 9,6 sic ebori facile poteris ipsam (*petulam*) -are. THEOPH. sched. 3,89 effusorium ... limatum ... vasi -etur. 3,94 p. 351,11 -bis chistallum ad lignum. **c medic.:** HIST. de exp. Frid. imp. p. 108,19 cum nullis medicorum experimentis pars illa corpori potuit -ari, ... pes amputatur. *in imag.:* DIPL. Heinr. III. 203 p. 265,35 quod iniuste tribuit *abbas*, iuste auferat et membrum fractum corpori diminuto -et. **C (solide) exstruere, aedificare – (fest) erbauen:** DUNGAL. (?) carm. 10,2 domus ... sit super ... firmam -ta petram. METELL. Quir. 18,21 (ed. P. Ch. Jacobsen. 1965) consummatis tumbis et -tis. 62,106 templum ... muro -vit. **II translate:** **A obi. res:** **1 in statum solidum, firmum redigere – stärken, festigen:** **a stabilire, ordinare – ordnen, 'konsolidieren':** **α in univ.:** LEG. Wisig. 12,2,15 p. 423,17 compulsi sumus et ea, que concreta sunt, solidare, et que -ta (solidata var. l.) sunt, pulcritudine venustare. MEGINH. FULD. Alex. praef. p. 436,45 Deus ... vestrum confirmet et -et cursum. **β c. sensu emendandi:** LIUTPR. antap. 3,40 si quippiam, quod displiceat, actum est, -etur. BERTH. (?) annal. a. 1078 p. 308,8 quomodo regnum ... tam miserabiliter scismaticum factum ... rationabiliter -retur. **γ c. sensu restituendi:** IOH. VEN. chron. p. 124,16 ubi ... tandem pax pristina -ta esset. p. 143,11. **b tutum praestare – sichern, sicherstellen:** THIETM. chron. 4,7 quod ... cum securitate eorum (*fau-torum regis*) ex parte -ta huic (*duci*) abire liceret. EKKEH. IV. carm. var. II 6,10 locum celo discrimina vocum -ent ... viro.

c confirmare, sancire – bekräftigen, bestätigen: **α in univ.:** THIETM. chron. 6,63 episcopus Wigo ... electionem nostram -vit. NIVARD. Ysengr. 7,636 -at ... agri sessor atqueque fidem *prodigii*. CHART. Berg. Magd. 99 p. 72,40 ne iacture subdatur, quicquid ... mortalium pactione -atur. **al. β de confirmatione concessionum:** DIPL. Karoli III. 59 per ... auctoritatis praeceptum ... -are ac corroborare. DIPL. Heinr. III. 23 quatinus ... ecclesiae possessiones ... nostro ... praecepto -remus atque confirmaremus. CHART. Merseb. 382 p. 317,16 proprietatem dictorum ... mansorum -vimus. **al. medial. i. q. stabilem permanere – Bestand haben:** DIPL. Arnulfi 160 ut haec ... confirmatio ... in Christi nomine usque in finem -etur. **2 de integritate possessionis restituenda i. q. (usum-fructum proprietati) coniungere, redintegrare – (wieder) vereinigen** (t. t. iur., de re v. p. 1598,31): CHART. BASIL. C I 420 (a. 1263) ipsa ... defuncta ususfructus proprietati -bitur (CHART. episc. Spir. 400 p. 364,19 cum proprietate ... bonorum ... -bitur u.). II 205 p. 116,3 media pars ... bonorum ... parti -ta priori. **al. 3 (firmiter) constituere, componere – festlegen, (be-, ab)schließen:** EKKEH. IV. pict. Mog. 101 pacta Noe dantur, nova fœdera -antur. **B obi. homines:** **1 confortare, adiuvare – (be)stärken, unterstützen:** SYLL. Sangall. 7,14 protege, quas recreas, ... -ans dono nos ... tuo. TRAD. Welt. 19 qualiter quidam monachus ... filium sororis suę ... ad Dei servitium -ret. CHRON. Reinh. a. 1213 p. 581,34 ut in prosperis et adversis mutuis se vicissitudinibus -rent. **al. 2 (in potestate vel loco) roborare – (in der Stellung) festigen:** VITA Magni Faur. I 26 p. 184,11 (ed. D. Walz. 1989) Karolo rege -to et confirmato in provincia Galliae. METELL. peripar. 10,24 (ed. P. Ch. Jacobsen. 1965) quoslibet ordine lectos amplificavit, in propriis gradibus firmatos -vit. **3 medial. i. q. (stabiler) considerare – sich (fest, endgültig) niederlassen:** VITA Magni Faur. I 19 p. 152,21 (ed. D. Walz. 1989) ut audiero te -tum in locum a Deo tibi electum. I 23 p. 170,3. **adi. consolidans, -antis. sanum faciens – heilend:** THADD. FLORENT. cons. 40,134 *infirmus* istis ... *medicinis* -bus ... utatur, dum iacet (47,60). **subst. consolidans, -antis n. medicamentum (ad sananda vulnera aptum) – (Wund-)Heilmittel:** THADD. FLORENT. cons. 167,11 excoriationi competunt stiptica, desiccantia et -a. v. et. p. 1598,56. **1. consolo v. consolor. 2. consolo v. consulo. consolor, -atus sum, -ari et consolo, -avi, -atum, -are.** **script. -sul-:** p. 1601,12. **form. partic. praes. -ens:** p. 1601,5. **struct.:** c. dat.: p. 1601,30.35. c. gen.: p. 1601,56. **I strictius i. q. consolatione afficere, solacio, alloquio confirmare – trösten, durch Trost, Zuspruch aufrichten** (cf. GLOSS. I 92,8 St.-S. -et florbit. IV 199,51 -or troston): **A in univ. (spectat ad maerorem levandum):** LIBER diurn. 60 p. 50,16 ut qui nuper consternabantur afflicti, ... appareant nimium -ti. LIUTG. Greg. 9 p. 74,23 ut eum aliquid in hoc -rentur post mortem carorum, si eqs. 15 p. 79,12 coepit eos monitis -ari et condoleri merentibus. RHYTHM. 12,11,1 lacrimantem -asti Mariam, ... Deus. AGIUS epic. Hath. 5 pauca ... -andi ... dicere causa. POETA Saxo 5,13 res -atur haec sola fideles ..., ut eqs. THIETM. chron. 6,63 familiam sancti Mauricii orbatam et nimis tristem tanto patre -ari. HARTW. Emm. 54 per sermones humiles sic -atur flebiles. CONR. HIRS. dial. 1152 (ed. R. B. C. Huygens. 1970. p. 108) Boetius miser quarens, ut -etur philosophia, quae -atur. *persaepe. v. et p. 1594,14. 50. al. usu medial. (iron.: l.66):* CARM. Cantabr. 14,5^a,38sq. -are, coniux, -are, cara. EPIST. Teg. I 49 Gozpertus ... requievit in Domino, pro quo miseri nequaquam possumus -ari. CHART. Brixin. 98 p. 103,33 filii de morte ipsius (*patris*) quantocius -ti eqs. **B c. colore quodam:** **1 spectat ad sollicitudinem compescendam (expressus i. q. placare, demulcere – beruhigen, beschwichtigen; cf. GLOSS. II 774,24 St.-S. mulcet -atur lohot):** IONAS BOB. Columb. 2,15 p. 266,14 *mater* primum terribilibus daemonum aspectibus territa est, deinde largitoris ope -ta. ARBEO Corb. 4 p. 191,18 ipse (*vir Dei*) ... eos leniter -tos amisit. RIMB. Anscar. 3 p. 24,9

[Dinter]

ex hac ... visione ... servus Dei et perterritus et -tus coepit se ... in divino exercere timore. *al.* 2 *spectat ad animum addendum* (*expressius i. q. erigere, adhortari – ermutigen, ermuntern; c. sensu incitandi: l. 6; refl.: l. 9*): *TRAD.* Frising. 23 p. 51,33 (a. 765) ipse pastor ac medicus animarum -ens nos. BRUNO QUERF. ad Heinr. II. p. 103,17 -ari me ad convertendos Pruzos ... voluit. THIETM. chron. 2,9 quas (*legiones*) adversum hostes dispositas -atur rex. EBERW. Symeon. 8 *fratres* unanimiter se -antur, ut ... nullus recederet. EKKEH. IV. cas. 118 p. 230,20 Ekkehardus ... rem sancti Galli ... agens non modice -tus est. MARIAN. chron. a. Chr. 263 p. 518,1 multis eos -ulatus sermonibus. METELL. exp. Hieros. 4,384 qua (*voce*) -tus pius Israel est animatus *eqs. saepe. v. et p. 1201,35. medial. i. q. animum capere – Mut fassen*: *LIBER* diurn. 106 p. 140,5 -are, sancte frater, et esto robustus (*cf. Vulg. deut. 31,7. 23*). 3 *spectat ad delectationem parandum* (*expressius i. q. gaudio afficere – erfreuen*): EIGIL Sturm. 5 p. 135,38 (cod. W) eos (*socios*) ... multum et de adventu suo et de episcopi narratione -tus est. HINCM. ord. pal. 28 ut a domino videndo vel alloquendo -rentur. WIDUK. gest. 1,33 nichil dulcius esse possit quam ... fama virtutum tuarum -ari. CARM. Bur. 146,5,3 nisi me pre ceteris velis -ari. ALBERT. M. miss. 1,3,23 p. 35^a,31 *spiritus sanctus* est delectatio Patris et Filii, qua nos -antur, ut *eqs. al. medial. i. q. gaudere – Freude haben*: SALIMB. chron. p. 236,5 fratres ... delectantur et -antur in magnis conventibus habitare potius quam in parvis.

II *latius i. q. (ad)iuvare – helfen. A auxilium ferre, confortare, opitulari, subvenire – Hilfe gewähren, stärken, beistehen, unterstützen: 1 in univ.: a spirit.: FORM.* Marculfi 2,50 peto, ut eis ... solita pietate -are (-ari A2) iubeatis. VITA Lamb. Traiect. 25 (MGMer. VI p. 381,3) tu, dulcido pauperum, ... noli deserere, quos usque nunc -asti (-tus es, -tus fuisti *var. l.*). WETT. epist. (MGPoet. II p. 332,32) de alio saeculo meam infirmitatem -are (-ari O) dignemini. PASS. Quir. Teg. 10 in servis suis -bitur Deus humane fragilitati. CARM. Bur. 224,2,6 o presbiteri beati, genus preelectum, me ... -ans despectum. STATUT. ord. Teut. p. 130,44sq. -are, Domine, hos famulos tuos ... , sicut -are dignatus es apostolos tuos. *al. b corpor. (interdum expressius i. q. sustentare – versorgen, e. g. l. 42):* ADDIT. Nivial. (MGMer. IV p. 450,8) multis ... pauperibus -tis. *FORM.* Turon. 43 ut me tam de v i c t u quam et de vestimento ... adiuvere vel -are debeas (*TRAD.* Ratisb. 210^a). DIPL. Karoli III. 3 si ... fratres ... solatia prebendo -amus. EPIST. Worm. I 10 p. 27,20 hinc ut vestre dapsilitatis iuvamine -emur. CHART. eccl. Erf. 165 p. 89,31 cum uno fertone hospitalarius ... ad susceptionem peregrinorum -bitur. CHART. episc. Hild. II 497 p. 243,28 de quorum elemosinis ... in huius vite necessariis cottidie -amur. *saepe. 2 c. colore quodam: a alere, satiare – beköstigen*: *TRAD.* Frising. 165^b p. 479,41 (a. 1082/97) ut ... pauperes hic elemosinentur et ut fratres ... -entur. CHART. Hall. 143 ut ... in anniversario obitus nostri die fratres ... decem solidorum servicio -entur. CHART. Raitenh. 367 p. 295,16 si pisces ... non poterunt haberi, cum alio bono ferculo -entur. *al. b c. gen. i. q. misereri – sich erbarmen*: HERIG. gest. 25 p. 175,40 nudi sumus et famelici; quis -bitur nostri? *c refl. i. q. se expedire – sich behelfen*: DIPL. Heinr. IV. 269 ut ... ad hanc *chartam* recurrendo se -etur. *B remedium praebere, lenire, mitigare – Abhilfe schaffen, lindern: 1 gener.: PASS.* Leod. 21 (MGMer. V p. 303,8) de eodem argento -vit pauperum multorum. ADAM gest. 2,17 *Hammaburg* viduitatis suae dampna -ans in provectu filiorum. CHART. Engelberg. 38 p. 18,25 ad -andam et alleviandam ... cenobii inopiam. *al. 2 medic. i. q. sanare – heilen*: PAUL. AEGIN. cur. 254 p. 202,5 psillium coctum ... ignotos flegmones ... -atur (3,78,6 παραμυθεῖται). 255 p. 204,30 ad -andum ... recentem esse oportet axungiam. *ibid. al.*

adi. consolans, -antis. solacium praebens – Trost spendend, tröstend: CONR. SAXO serm. Mar. p. 563,13sq. virgo Maria fidelibus solet quadrifariam ... misericordiam exhibere, ... -em, subvenientem, liberantem, remunerantem; -em ... in tribulatione *eqs. v. et p. 1602,8.*

subst. 1. consolans, -antis m. consolator – Tröster: EPIST.

Wisig. 14 p. 682,33 geminavit hanc in -bus me divina clementia retributionem. BEDA hist. eccl. 5,5 p. 288,19 egrediens dixit solito -ium sermone: '*eqs.*' PURCH. Witig. 467 cum quis tristatur ... , per -em sibi quaerit ... quietem. THANGM. Bernw. 54 si -em dolemus perdidisse in terris.

2. *consolans, -antis n. quod solacium praebet – Tröstliches*: ALBERT. M. eth. II 9,3,5 p. 596^a,27 amicus ... quoddam consolativum est et inter -ia consolantius tam visione quam sermone.

10 *adv. *consolanter. modo consolatorio – tröstlich*: VITA Serv. 13 p. 58,13 sanctus oves circumfusas -r allocutus ... ait: '*eqs.*'

**consomnium, -i n. (a francog. vet. consomer, cf. v. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1096) liquor (diuturna coctione) condensatus, syrupus – (durch Verkochen) eingedickte Flüssigkeit, Sirup*: BENVEN. GRAFF. ocul. B 35 p. 57,23 zuccari -um. *Dinter*

**consonabilis, -e. concorditer sonans – harmonisch erklingend, konsonant*: SCHOL. enchir. 2,216 undecima regione -es (consonales *Br*) sunt *voces*, quoniam ad diapason resonat diatessaron.

?**consonalis, -e. concorditer sonans – harmonisch erklingend, konsonant*: *v. l. 20.*

consolans, -anter v. consono.

25 *consonantia (-cia), -ae f. I proprie: A spectat ad res: 1 concentus – Zusammen-, Wohl-, Einklang: a gener.: BOVO CORB.* Boeth. 16 maximis mundi partibus, id est septem planetarum circulis, maximam ... -am ... inesse dicunt (*item de harmonia caeli*: HILDEG. caus. 1 p. 10,19 de firmamenti -is. *al.*). GALB. Karol. 67 vocum iubilatione et melodiarum -is personantes ... susceperunt comitem. MIRAC. Heinr. II. 17 (7) signorum grandium -am. *al. b spec.: a philos.: ALBERT.* M. anim. 2,4,9 p. 161,32 'est ... vox' et 'sonus', prout movent sensum, 'symphonia quaedam' et '-a' sive 'proportio' et temperatio agentis ad patiens *eqs. ibid. al. B rhet. (accedente interdum sensu sonitus aequalis)*: REMIG. ALTISS. mus. 499, 13 hoc interest inter rithmum et metrum, quod rithmus est sola verborum -a sine ullo certo numero. PS. OTHO med. praef. p. 158,11 quod pedalis -cia delectationem ingerens in animo auditoris ... constanter reponitur. ANON. mus. Sowa praef. p. 76,6 dicens *auctor*, quod ... tria ornatuum genera per libri seriem ordinabit; ... scilicet leoninitatem ... , -am, quia affinitatem habet cum leoninitate, nunc cruce signatum eloquium. *al. v. et p. 1167,59. de vitio orationis i. q. repetitio consonantium – Konsonantenwiederholung (cf. p. 1604,68)*: LUDOLF. summ. 3 p. 369,8 antiqui septem vicia solebant vitare, scilicet hyatum ... , -ciam, thesism. *γ mus. i. q. concordia sonorum, symphonia – klangliches Zusammenpassen, Konsonanz (cf. H. P. Gysin, Studien zum Vokabular d. Musiktheorie im Mittelalter. Diss. Zürich. 1959. p. 16. 37. 54. al.)*: REMIG. ALTISS. mus. 494,13 omnis ars musica proportionibus constat, id est -is. MUS. ENCHIR. 10,32 dum novissimus *sonus* sonuerit, senties eum ad primum, id est octavum ad octavum, perfectam -am reddere. 11,20 maxima simphonia diapason dicitur, quod in ea perfectior ceteris -a fiat. *saepe (v. ind.)*. HUCBALD. harm. inst. p. 104^b,8 in -a duae voces ... simul concorditer sonant. PS. ODO CLUN. mus. p. 276^b,36 omnis ... vox ... ad proximam ... iuncta -am reddit. *LIBER* argum. 8 consonantia, hoc est simul sonantia, quia nisi simul duae voces sonuerint, -a esse non potest. FRANCO COL. cant. mens. 11,2 quia discantus ... per -as regulatur, videndum est de -is et dissonantiis. *saepe. v. et p. 1130,2. 1199,41. 1202,40. 1204,38. 2 sonus similis – Klangähnlichkeit*: ANSELM. LEOD. gest. praef. p. 162,26 quod vestrales eum (*sc. Ebergisum*) Evergisum vocant ex aliquo huius nominis episcopo ... , ob nominis -am huic nostro Ebergiso hoc attributum esse arbitramur. *B spectat ad anim. i. q. cantus (concinens) – (wohlklingender) Gesang*: HRABAN. inst. cler. 1,33 p. 72,10 ut dominicae celebrationis mysteria ministrorum ... praecedat -a. CARM. Cantabr. A 10,8,1 felix tempus, cui resultat talis -a *luscinae*.

II *translate: A convenientia, congruentia – Übereinstimmung, Entsprechung: 1 gener.: AMALAR. ord. antiph. 13,16*

[Sroder]

fas est, ut demonstrem, ... quam -am habeant singulae *antiphonae* cum singulis gradibus spiritus sancti. NICOL. I. epist. 87 p. 453,11 nos ... utraque lingua proponentes scribere necessarium existimavimus duarum vocum -am demonstrare verbum e verbo transferentes. OTLOH. quaest. 41 p. 118^D speculatur, quae -a sit in diversitate corporalium artium *eqs.* p. 119^A ostendere ... , quanta -a a Deo sint facta omnia tam terrestria quam coelestia. *al.* VOLQUIN. serm. 598 (StudMediev. III/3. 1962. p. 339) lector nullam ... suspicetur dissonantiam ... , sed magis advertat omnimodam -am ... et ... convenientiam. URSO element. 3 p. 58,20sq. quandoque est in eis (*elementis*) consona -a, quandoque consona dissonantia, interduo dissona -a *eqs.* ALBERT. M. miss. 1,2,1 p. 15^b,28 Kyrie eleison est introductum ad repraesentandum, quomodo populus ... clero per acclamationem obedientiae facit -am. *al.* 2 *philos. i. q. ordo consonus, apta compositio – harmonische Zusammensetzung, gehörige Anordnung* (cf. J. Schneider, *Das Gute und die Liebe nach der Lehre Alberts d. Großen*. 1967. p. 92): ALBERT. M. div. nom. 4,76 p. 185,51 'supersubstantiale pulchro dicitur pulchritudo sicut causa -ae (PG 3,701^C εὐαρμοσύνης) universorum', idest proportionis 'et claritatis' (p. 186,10). p. 185,70 -a ... , cum sit qualitas circa quantitatem, est in quarta specie qualitatis. phys. 1,3,1 p. 39,14 quando corruptitur *consonans compositum*, 'corruptitur in inconsonantiam' privative 'oppositam' -ae. p. 39,18 nec est 'differentia' ... , utrum 'dicamus -am' (p. 188^b,15 ἐπὶ ἁρμοσύνῃς) illam attendi 'in ordine' componentium vel in 'compositione' eorum *eqs. ibid. al.* B *concordia, unanimitas – Eintracht, Einmütigkeit*: 1 *gener.*: LIBER diurn. 60 p. 52,5 quem ... ad hoc ... officium ... Dei ... providentia predestinatum habuerat, quomodo non et humanis mentibus unanimis -a conveniret? 2 *theol.*: ALBERT. M. sent. 1,31,14 p. 119^b,26 dicit Hilarius (syn. 29. *al.*) ... , quod tres personae tres erant per substantiam et per -am unum *eqs.* p. 119^b,40 intendere *patres*, quod ... -a non diceret tantum conformitatem voluntatum, sed unitatem essentiae et connexionem, quae est spiritus sanctus.

consonatio, -onis *f.* *unanimitas – Einstimmigkeit*: ACTA imp. Winkelm. I 399 (a. 1248) qualiter processus tuos ... dominice ... rationis auctoritas et popularis laudis ... confessio concordie debita -e rubricant.

***consonativus**, -a, -um. *ad consonantiam pertinens – Konsonanz*:- ALBERT. M. anal. post. 1,2,16 p. 61^b,41 sicut se habet -a (*sc. scientia*, cf. p. 75^b,16 τὰ ἁρμοσύνικα), quae est cantu consonante, quae dicitur harmonica sive musica, ad arithmetica (*an subest subst. fem. ?*).

consono, -ui, -iturum, -are. *form.:* *praes. partic. abl. pl. -antis*: p. 1604,37. *perf.* -narunt: p. 1604,11.

I *proprie*: A *intrans.*: 1 *subi. res i. q. concinere, simul sonare – zusammenklingen, zugleich ertönen, erschallen*: a *gener.*: WALAHFR. (?) carm. 50,1,8 armoniae ... decus -et omne tibi. EPIST. Hann. 37 p. 79,25 ubi cimbala ... in meo adventu -tura? CHART. Mog. A I 457 p. 365,22 commemorationem eorum (*parentum*) fieri ... missis ac vigiliis campanis -antibus decretum ... est. ANON. princ. magistr. 74 huic (*fonti*) garritus avium mire concrepabat, carmine dulcisono rivo -bat. *al.* adde de armorum sono: LIBER de unit. eccl. 1,33 p. 259,24 inter pulsandum ad vesperam ... -bant ... tumultuariæ seditiones. b *mus. i. q. concorditer sonare – klanglich zusammenpassen, harmonisch ertönen*: MUS. ENCHIR. 11,3 si duabus virilibus vocibus per diapason -antibus tertia puerilis aequisona adiungatur. *al.* REGINO harm. inst. 1,6 responsoria ... -antibus sibi tonorum convenientiis associare ... elaboravi. GUIDO ARET. reg. rhythm. 54 quasi quintae sint eadem, quarum quaedam dissonant, quaedam ... non perfecte -ant. microl. 5,9 quia naturali eas (*voces*) concordia -are sentimus. *al. v. et p. 1070,27*. 2 *subi. homines*: a (*communiter*) canere – (*gemeinsam*) die Stimme erschallen lassen: BONIF. carm. 3,4 in sempiterno solio, qua ... prophetae apostolicis -bunt ... laudibus. SYLL. Sangall. 20,1,1 turba fratrum voce dulci -et. *al.* b *conclamare – Zustimmung äußern*: CAPIT. reg. Franc. 276^C,4 p. 341,4 quodsi vobis placet, propriis vocibus -ate. B *trans.*: 1 (*com*)pulsare – (*zugleich*) läuten (*lassen*): VITA

Mathild. I 7 iussit signa ... ecclesiae -ari (TRANSL. Modo. 38 p. 307,29). 2 *unanimiter exclamare – einmütig ausrufen*: EINH. (?) Marc. et Petr. II 36,1 hoc et cuncta -at familia.

II *translate*: A *intrans.*: 1 *subi. res*: a *convenire, congruere – übereinstimmen (mit), entsprechen*: HRABAN. carm. 19,22 ut ... operi verbum -et. MANEG. ad Gebeh. 20 p. 344,18 ut eadem nostri apostolici statuta synodici sanctorum patrum sententiis -are monstremus. URSO element. 5 p. 159,6 quod cum nulli elemento -et *commixtio* ex substantia, eius tamen quedam partes ... elementis assimilantur. CHART. Hall. 139 p. 136,12 quorum (*laicorum*) testimonia ... privilegiis -narunt. ACTA pacis Sangerm. 4 app. 6 p. 105,11 cum ... lex Iustiniana ... cum decretis sanctorum patrum videatur ad omnia -are. ALBERT. M. eth. II 1,6,12 p. 99^b,17 vero (*vera ed., vix recte*) ... omnia -ant (p. 1098^b,11 συνῴδει) existentia, quia vera sunt, falso autem ... dissonant vera. *al. v. et p. 1178,27. impers. i. q. congruenter exprimi – entsprechend zum Ausdruck kommen*: CHART. Sangall. A 151 (a. 798) sicut in nostra -at cartula. b *idem valere – gleichbedeutend sein*: HROTSV. Mar. 276 mandans vox ... Mariam vocitare puellam, 'stella maris' lingua quod -at ... Latina. 2 *subi. homines*: a *concordem esse – einträchtig sein*: DIPL. Frid. I. 858 p. 92,42 serenitatem imperialis clementie decet, ut ... discordes -are faciat. b *consentire – in Einklang stehen*: AGOB. 7,20 l. 26 teneo, quod omnes orthodoxi rectores ... divinarum litterarum auctoritati ... studuerint -are. CAPIT. reg. Franc. 198 p. 57,17 his gestis ego Agobardus ... episcopus interfui et melioribus -ans et consentiens iudicavi. GODESC. SAXO conf. p. 61,11 cui (*sc. David*) per omnia ... -at ... Ioannes apostolus ... dicens: '*eqs.*' *al.* B *trans.*: 1 *probare – erweisen*: WOLFER. Godeh. I 9 p. 174,25 quanto me talibus condigniorum ... -at fragilitas, tanto reprobaciorum ... resonat fragilitas. 2 *convivendo promovere – Vorschub leisten*: CAPIT. reg. Franc. 273,18 ne ullus alius unquam falsitatem ... consentire (-are 3) ... audeat. 35 *adi. consonans*, -antis. 1 *proprie*: a *concinnens – zusammen-, wohlklingend*: a *gener.*: HUGEB. Wynneb. 13 p. 117,2 qui (*sc. omnis plebs*) -is canentium vocibus ... garrule concinnantes crepitabant. HERM. CARINTH. essent. 2 p. 230,29 -bus Musarum choreis. b *mus. i. q. concorditer sonans – klanglich zusammenpassend, konsonant*: SCHOL. enchir. 3,302 dum ... -es sint soni. *v. et p. 1603,44*. b *non per se sonans – mitlautend*: ALBERT. M. metaph. 7,3,2 p. 357,78 secundum quod syllaba est vox composita ex duabus vocibus, sonante videlicet et -e *eqs.* 2 *translate i. q. conveniens, congruus – übereinstimmend, entsprechend*: a *gener.*: BONIZO ad amic. 2 p. 573,22 legem ... evangelicę doctrine -em. DEUSD. c. invas. 1,16 (MG Lib. Lit. II p. 315,25) constitutio ... -issima sanctorum patrum constitutionibus. HERM. CARINTH. essent. 2 p. 230,16 -i partitione. DIPL. Frid. I. 845 que -bus votis a predecessoribus ... stabilita sunt. *al. v. et p. 1342,53. expressius i. q. verbis congruens – gleichlautend, gleichen Inhalts*: LIUTPR. leg. 19 p. 186,2 symphona, id est -ia, scripta. b *philos. i. q. apte compositus – angemessen zusammengesetzt, wohlgefügt*: ALBERT. M. phys. 1,3,1 p. 39,12 'necesse est', quod '-s compositum' (p. 188^b,12 τὸ ἡρμοσμένον) in proportionem partium et harmonia 'fiat ex inconsonanti'. p. 39,31 ita fit -s compositio ab inconsonanti divisione. 60 *subst. consonans*, -antis *f.* *littera non per se sonans – Mitlaut, Konsonant*: PAUL. DIAC. carm. 15,2,7,2 'i' sine vocalem solam, perimitur -s, scindo ut est atque scidi. *al.* GODESC. SAXO gramm. 1 p. 375,5 illa ... verba (*sc. rex, dux*) non habent -em ante 'x'. *al.* OTFR. ad Liutb. 65 interduo tria 'u u u' ... quaerit lingua Theodisca in sono: priores duo -es, tertium vocali sono manente. ALBERT. M. metaph. 5,1,9 p. 229,48 in orthographia est primum indivisibile 'vocalis' simplicissima vel '-s' (p. 1016^b,22 ἄφωρον). CONR. MUR. summ. p. 55,22 sextum vitium dictaminis est absona -ium asperitas, que fit, si eadem -s ter vel quater ... repetetur. *al.* in *imag.*: HUGO TRIMB. sols. epil. 220 -es fatuorum sciencie vocales ... mutas faciunt.

adv. consonanter. 1 *proprie i. q. concinenter – zusammenklingend, konsonant*: MUS. ENCHIR. 11,37 sicut quindec-

cimi *phthongi* ... -r sibi miscentur, ita et ptingus ... ad duodecimum ... resonat. *al.* SCHOL. enchir. 3,638 non sequitur vox sui loci ordinem, sed eius, cui -r responderit. *al.* GUIDO ARET. microl. 15,42 ut ... neumae neumis ... quadam ... similitudine sibi -r respondeant. HEINR. AUGUST. mus. 83 -r dissonant *diapente et diatessaron* et dissonanter consonant. *al.* 2 *translate:* a *convenienter, congruenter – übereinstimmend (mit), entsprechend:* ALCUIN. epist. 209 p. 349,11 tu ... pacem cum omnibus habeas ... , qui sanctorum moribus -r (consociantur *var. l.*) vivant. AGOB. 7,20 l. 14 quicquid -r sanctis scripturis statuunt *ecclesiae rectores. ibid. al.* b *concorditer, unanimiter – einmütig, einträchtig:* FORM. extrav. II 4 p. 554,28 concorditer et -r conclamando virum memoratum ... eligimus. PETR. DAM. serm. 64,1 l. 46 in pluribus aliis propheta cum apostolo -r incedit. *al.* c *pariter – ebenso:* EPIST. Bonif. 77 p. 160,11 ut ... desiderabilis vox inter illos, qui ... ei (*sc. Christo*) placuerunt, -r te in illorum invitatione submittat.

consonus, -a, -um. I *adi.:* A *proprie:* 1 *de rebus:* a *concinnens – zusammen-, wohlklingend:* a *gener.:* BONIF. epist. 10 p. 8,26 qui (*angeli*) iocundis et -is vocibus caneant: 'eqs.' MODON. ecl. 2,6 -a nostra terat nostrumque cicuta labellum. EKKEH. IV. pict. Mog. 311 vociferat Moyses per -a carmina (*a. corr. simphona neumata*) laudes. TRACT. de Lamb. II 3 (MGScript. XV p. 952,13) cantantibus organis et -ae musicae instrumentis gaudiis universa replentur. *al.* b *rhet.:* GUIDO ARET. microl. 17,10 videmus tam -os et sibimet ... respondentes versus in metris, ut *eqs.* OTLOH. doctr. prol. p. 263^B interdum subiungo -a verba. c *mus. i. q. concorditer sonans – klanglich zusammenpassend, konsonant:* MUS. ENCHIR. 14,20 voces sibi per diapason -ae. SCHOL. enchir. 3,175 per congrua et -a intervalla. 3,404 -am commixtionem. *al.* BERNO epist. 1 p. 17,14 versiculus super -a tonorum diversitate compositus. GUIDO ARET. reg. rhythm. 216 quarta *constitutio* octo sonat modis diapente -is. *al.* ANON. pos. disc. p. 189,26 est ... discantus diversus -us cantus. *al. v. et vol. I. p. 312,30sq.* b *aequaliter sonans – einheitlich (klingend):* ALCUIN. carm. 69,50 extruit immensam damnanda superbia turrem, pro qua dividit -a vox hominum. 2 *de anim. i. q. communiter sonans – mit einstimmend:* WALAHFR. carm. 83,6 quem (*Deum*) ... collaudat chorus angelorum, tacma caelestis Solimae supernae -a cantu. SYLL. Sangall. 12,3,1 implorate, confessores -eque virgines, quo *eqs.* B *translate:* 1 *de rebus i. q. conveniens, congruens – übereinstimmend, entsprechend:* a *gener.:* a *in univ.:* HYMN. Hraban. 17 (10),10,2 sit patri ... gloria maxima, sit nato pariter -a gloria. AGOB. 7,4 l. 5 Deus praeparavit animos ... imperatoris, ut ... velit agnoscere temporis vires -as vel dissonas equitati. BERNO epist. 14 p. 47,9 Wolfrat ... non cessat nomini suo simul et moribus -um ... exercere officium. LIGURINUS 3,457 quantum Roma meo ... gaudeat adventu, secrete -a menti verba satis fecere palam. URSO element. 5 p. 158,1 talem virtutem dicimus commixtivam, que ... elementa ... divisa -a proportionem ... coniungit. CHART. Basil. C II 143 p. 77,31 nos ... subditorum nostrorum civium ... iuri -is, equitati convenientibus supplicationibus favorabiliter inclinati. *al. v. et p. 1603, 12.* b *de hominum mente, voce sim. i. q. consentiens – einstimmig, einhellig:* IONAS BOB. Columb. 1,19 p. 191,8 auligum ... -a voce vota prorumpunt (WILLIB. Bonif. 5 p. 19,4. *al.*). EPIST. Bonif. 132 omnes -a una concordia responderunt. LAMB. TUTT. Herib. 1,5 p. 743,38 -am electionem. MANEG. ad Gebelh. 22 p. 353,27 quos concors et -a ... sanctorum auctoritas patrum ... anathemate dampnandos ... iudicavit. CHART. Heinr. Leon. 59 p. 87,8 uniformis et -a ... sententia. *al.* b *philos.:* a *in univ.:* ALBERT. M. phys. 4,1,3 p. 206,6 quia una et -a' est (*p. 209^a,9 ἀρμόσει*) 'ratio' de motu corporis ad locum 'et' de motu 'terminorum' corporis ad locum. div. nom. 2,80 p. 94,3 'quae', scilicet deitas Iesu, 'salvat partes -as' (PG 3,648^C συμφωνία), idest proportionatas, 'totalitati'. b *decens – angemessen:* ALBERT. M. eth. I 350 p. 297,13 'videtur', quod 'in' tali 'conversatione ludi' sit 'quaedam collocutio -a' (*p. 1128^a,1 ἐμμελής*), idest contem-

perata secundum debitas circumstantias (II 4,3,4 p. 323^b,3). *al. c iur. i. q. conventionem effectus – einvernehmlich:* DIPL. Heinr. III. 408 p. 572,3 (*spur.*) -am traditionem praeceptoraria charta imperatoriae maiestatis roborari. 2 *de anim. i. q. concors, unanims – einträchtig, einmütig:* CONST. imp. I 433,19 (*a. 916*) omni clero -oque populo una sententia est. BERNH. GEIST. palp. 1,375 ut domini gesto, sic verbo -us esto.

II *subst. neutr.:* A *proprie i. q. quod concinit – Zusammen-, Wohlklingendes:* AUDRAD. carm. 3,2,315 auditur ... psallens exercitus ... militiae ... caelestis -a laudum pangere ... Christo. GLOSS. IV 112,35 St.-S. armonicum ... -um luthnussida. B *translate i. q. quod convenit, congruit – Übereinstimmendes, Entsprechendes:* AGOB. 9,7 l. 21 -a huic intellectui ... Augustinus ... loquitur. EXCERPT. Widon. (MG Lib. Lit. I p. 462,4) cupiens aliquid huic parti vel illi -um invenire. METELL. peripar. 2,51 miscent dissona, findunt -a. *al. adv. consone.* 1 *proprie i. q. concinenter – zusammen-, wohlklingend:* SIGL. rhythm. 2,8 (MGPoet. IV p. 176) Christo laudes ... iubilando -e. GODESC. AQUENS. seq. 16,9^a,3 ter 'sanctus' -e conclamantes *angeli.* 2 *translate:* a *unanimiter – einmütig:* RHYTHM. 150,152,1 illae (*sc. Nicaea et Aquilia*) ... sic aiebant -e: 'eqs.' b *congruenter – übereinstimmend:* GESTA Mett. 1 non sibi -e respondebant anni pontificum Romanorum annis imperatorum. *al.* Sroder **consopio**, -itum, -ire. 1 *strictius i. q. in languorem vertere, somnolentum reddere – einschläfern, 'betäuben':* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 3,2,10 heretici ... de proprii mendacii falsitate -ti. ALBERT. M. nat. bon. 108 p. 43,32 novem species libidinis, in quibus omnes luxuriosi in amplexibus satanae iacent -ti. 2 *latius:* a *componere, finire – beilegen, beenden:* WALAHFR. Karol. tit. 12 (11) de bello Baiarico facile -to (LAUR. LEOD. gest. 10 p. 497,17). CHART. Traiect. 377 p. 340, 40 que (*querimoniae*) ... sic sunt -te ex terminat, ut *eqs.* CHART. Turic. 414 pro querela, si exorta fuerit, -enda. CHART. Altenberg. 97 ut ipsi omnes con<t>radictiones, que ... oriri possunt, -ire et conplanare teneantur. CHART. Salem. 192 p. 224,17 de consensu utriusque partis lis est ... -ta. b (*in principio*) reprimere, avertere – im Keim ersticken, abwenden: BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 300,48 bello imminenti ... ea conditione dirempto et -to, quatinus *eqs.* CHART. Naumb. 418 p. 373,13 ut omnem querimonie scrupulum et offenciculum, quod ... in posterum posset emergere, ... mediante pecunia -ret (*sim.* CHART. Port. 62 p. 85,22).

consorcium v. consortium.

consoror, -oris f. 1 *gener. i. q. soror (germana) – (leibliche) Schwester:* THIETM. chron. 5,3 dux quendam militem ... ad neptes suas, -es Sophyam et Ethelheidam, ... misit. 7,55 p. 466,21 in urbe Parthenopolitana duae -es fuere. CHART. Turg. 418 p. 195,10 ut, quicumque ... in hereditatem redire voluerit, suis tam confratribus quam -bus debet simili pecunia providere, quanta *eqs. al.* 2 *eccl.:* a *soror consocia – Mitschwester:* a *proprie:* ANSO Ursmar. 4 (MGMer. VI p. 458,9) tenentes ... -es eius (*sanctimonialis*) eam (*item de nonna:* EPIST. Hildeg. 80 quatenus omnes -es vestras et dominas meas ... salutare dignemini. CHART. Turic. 453. *al.*). AGIUS vita Hath. 5 ubi (*sc. in monasterio*) cum -bus suis ... quanta mentis vixerit sanctitate *eqs. (item de canonissa:* VITA Odil. 21 [MGMer. VI p. 48,20]. THEOD. TREV. mirac. Celsi 12. *al.*). VITA Annon. I 1,13 p. 472^b,50 pius pastor ... ovem, quae aberraverat, ... ad -um suarum domicilia destinavit. CHART. Rhen. inf. II 442 Conradus ... archiepiscopus ... Heylewigi recluse ... ceterisque -bus suis ... salutem. *al.* b *in imag.:* CHART. episc. Hild. I 95 p. 95,11 (*a. 1054/79*) si controversiam cum aliqua ecclesia -e nostra habuerint fratres *Hamelenses. al.* b *soror (spiritalis) – (geistliche) Schwester:* a *proprie:* DIPL. Otton. I. 190 in potestate ... -um sanctimonialium ibidem Deo famulantium. DIPL. Otton. II. 35 p. 45^a,23 -es alicue fideles. 78 p. 94,35 abbatissae -busque spiritalibus ibidem Deo famulantibus. CHART. Bund. 741 p. 207,8 quicumque est confrater vel conversus vel -r vel conversa unius ipsarum ecclesiarum. *al. femina serviens (militibus ordinis*

Tentonici) – Dienst-, Halbschwester (de re v. Ph. Hofmeister, *StudMittBenOrd.* 72, 1961. p. 22): STATUT. ord. Teut. p. 52,9 liceat mulieres in -es ad talia ministeria recipi. **β** in imag.: CHART. Hamb. 468 (a. 1223) sepedicte ecclesie sint -es et servant eam confraternitatis vicissitudinem, quam eqs.

***consororii**, -orum m. coniuges sororis et fratris, sororius et sororia – Ehegatten der Geschwister, Schwager und Schwägerin: TRAD. Teg. 353 p. 271,16 (a. 1155/86) in Ollingen sunt ... Reginpreht et soror eius Mathilt cum liberis filii Heinric, (deest CB) et soror eius Gerdrut et frater eius Pernhart et -i illorum.

Meile/Dinter
consors, -sortis. form.: nom. sg. -tis: PIRMIN. (?) scar. 34 (add. A) cum sortis. gen. pl. -tum: p. 1608,4.

I adi.: **A strictius**: 1 de hominibus (de creatura: l. 26): a sorte aequalis – das (gleiche) Los teilend: HYMN. Hraban. 10 (7),11,4 Iudaea tristis sola doles ..., -s daemonum, particeps gehennae. THIETM. chron. 1,20 ex magna parte -s mei. **b** (aeque) particeps – (gleichen) Anteil habend, teilhaftig: ANNAL. regni Franc. a. 813 p. 138,4 Karolus imperialis n o m i n i s sibi -em fecit filium (AGOB. 16,4 l. 24). WALAHR. Wett. 323 mulier ... est -s (gloss. R: concors) poenalis Averni. GESTA Apoll. 177 sons simul ac insons fuerat discrimine -s. WIPO gest. 40 p. 61,21 fama post mortem v i t a e praestert hunc (imperatorem) -em (THIOFR. Willibr. II 2,114). HERM. CARINTH. essent. 1 p. 90,2 quin aliquid sibi (Deo) gratie sue tanteque glorie -s efficeret. CONST. imp. II 275 alicuius beneficii. saepe. 2 de rebus i. q. communis – gemeinsam: SYLL. Sangall. app. 5,65 haec (sc. Geometria) soror Uranie, officii -is amatrix. **B latius i. q. aequalis, compar – gleich**(artig, -wertig, -rangig): 1 gener.: a de hominibus: CAPIT. reg. Franc. 38,7 -es eorum (sc. subditorum) se esse considerent episcopi. CONC. Karol. A 56A,29 qui (presbyteri) ... in confectione divini corporis ... -es cum episcopis sunt. THIETM. chron. 4,62 in benedictione hiis (episcopis) -es non valuerunt effici capellani. al. **b de rebus**: ALDH. carm. eccl. 3,85 spiritus ... sacer -i laude fruatur. HUGO HONAUG. hom. 2,23,3 in quacumque ratione sibi -ia fiunt aliqua. al. 2 theol. i. q. coessentialis – wesensgleich: FLOR. LUGD. carm. 29,27 quem (natum) ... tibi -em ... creasti. HUGO HONAUG. hom. 2,38,2 Deus pater ... habet ... filium et spiritum sanctum in ea (propriate) -es. ALBERT. STAD. quadr. 17 verbum nature -s sine fine paterne. al. **C per confusionem i. q. concors – einmütig**: CHRON. Cosmae app. I 2 p. 247,16 -s societas ... nepotem eius (Procopii) elegit. v. et l. 21. p. 1207,6.

II subst. masc. et fem.: **A strictius i. q. particeps, consocius (-a) – Teilhaber(in), Genosse (-in)**: 1 de socio (-a) regni: a in univ.: ANNAL. Fuld. II a. 882 p. 99,7 Gotafridum ... -em r e g n i constituit imperator (RATHER. prael. 1,35 l. 1208. GERB. epist. 39). iron.: BENZO ad Heinr. 2,12 Romana sapientia ... ita defluxit, ut paciator Normannos -es imperii. **b de filio regis, imperatoris**: CHRON. Fred. 4,47 Chlotharius Dagobertum, filium suum, -em r e g n i facit (EINH. Karol. 30 p. 34,12. POETA Saxo 5,576. al.). FORM. imp. 10 filio nostro Hlothario, caesari et -i i m p e r i i nostri, concedimus eqs. (RADBERT. Arsen. 2,27 p. 86,25. al.). DIPL. Loth. I. 51 p. 148, 24 quem (sc. me Lotharium) ... in vita sua -em iam fecerat genitor. per compar.: ERMOLD. Ludow. 4,50 ille (Deus) ... natum transmisit ad arva, -em regni. **c de uxore regis, imperatoris (de re v. Th. Vogelsang, Die Frau als Herrscherin im hohen MA. 1954)**: DIPL. Loth. I. 101 quae (Irmingarda) iugali vinculo nobis sociata est -sque i m p e r i i nostri effecta (DIPL. Conr. III. 224 p. 397,31). DIPL. Conr. III. 32 p. 52,3 interventu Gerdrudis auguste -is regie. al. adde: ALBERT. M. nat. bon. 196 p. 79,91 sic (sc. ut Esther ab Assuero) beata virgo ... in -em regni caelestis ab ipso (rege beatitudinis) advocata est. 2 de socio officii: ANNAL. Xant. a. 865 -s vero illius (Guntharii archiepiscopi) nihil horum agere temptabatur. WALTH. SPIR. Christoph. II epist. ad coll. p. 10,3 dominis Liutfredo ... et Fridericho una cum ceteris datē -bus pacis. ARNULF. HALB. ad Heinr. p. 477,11 secundum quod tui -es tibi consulunt, ages. al. 3 de homine eiusdem collegii: DIPL. Frid. I. 491 p. 413,37 ut ... nemo nisi unus ex -bus eorum (mo-

netariorum) sententiam in eos promulgare debeat. CHART. Basil. C I 108 p. 77,16 si in eadem confraternitate -es esse voluerint. CHART. select. Schwind 55 p. 113,30sq. (dipl. Rud. Habsb.) -e aliquo vel alio ex licencia magistri monete vel -um loco sui consedente. *ibid.* al. 4 de socio foederis: CONST. imp. II 444,12 (a. 1265) quilibet pacis -s procedet secundum quod ipsi (pacis exsecutores) sibi ... decreverint inponendum. 5 de socio causae: LEG. Wisig. 10,1,4 presente eo, qui rei litigiose -s est. CHART. Turg. III 342 p. 81,19 (a. 1255) prefatum ministrum et suos socios, litis -es, ab ... impetitione absolventes. al. 6 de particeps possessionis, redditus sim.: a spectat ad fundum, agrum: LEG. Wisig. 10,1,7 qui vineam in ... territorio, in quo ipse -s non est, ... plantaverit. DIPL. Loth. III. 113 p. 181,24 ut fratres ipsius (ecclesiae) ... -es et particeps sint sicut ipsi (Clumiacenses) silve. CHART. Burgenl. II 131 p. 92,18 quod eiusdem possessionis se assereret Lucas participem et -em. saepe. remissius de vicino, concive: LEG. Wisig. 8,5,2^{tit} de porcis inter -es ad glandem in comuni fructu susceptis. CHART. Ital. Ficker 88 p. 133,14 venerunt ... Petrus ... et Bruno et Bauzo vicini et -es de loco Burno. al. **b spectat ad fructus, feudum**: DIPL. Frid. I. 242 p. 36,6 aliud ... feudum, si -es voluerint, dividatur ita, ut eqs. REGISTR. Trident. I 1 p. 19,3 confitetur Natalis ..., quod teneatur solvere fictum ... cum suo -e lacomino. CHART. Tirol. 1120 p. 163,19 ego et -es mei tenemur eis (canonicis) dare expensum. al. 7 de socio (-a) tori: ALDH. virg. I 23 p. 255,19 Didymus ... pudicos t h a l a m i -es instruens (CARM. de Frid. I. imp. 2793). HEIRIC. Germ. I 1,68 ut ... viro non desit gloria prolis ..., in -e t o r i spes est (CARM. Bur. 101,8,2. al. cf. CHART. Merseb. 308 -s lecti). **B latius**: 1 de hominibus i. q. sodalis, comes, amicus (-a) – Gefährte (-in), Partner(in), Freund(in): a in univ.: COD. Laresh. 10 l. 12 (a. 770) per Agilolfum et suos -es. EPIST. Col. 6 p. 248,38 Deus ... nos (sc. reges) ... vestrae (sc. papae) pietati ... instituit -es. CHART. Basil. A I 181 p. 272,21 (epist. papae) rogantibus nobilibus viris Hugone, Amadeo ... aliisque eorum -bus. DIPL. Frid. I. 251 p. 49,4 qui (martyres) Thebayde legionis -es fuerunt. EPIST. Hildeg. 94 cognovi ... te unctam esse oleo letitiae pre -bus tuis (cf. Vulg. psalm. 44,8). MIRAC. Otton. Bamb. I prol. p. 911A,33 qui (Otto) ... -em et conformem suum inopem ... adiuvit. saepe. per compar. vel in imag.: ALDH. virg. I 16 nequaquam carnalis integritas comprobatur, nisi -s spiritalis castimonia comitetur. CARM. Scot. II 1 sol. 5,12 alterius forme duplo -e vocato. URSO gloss. 24 p. 54,33 quae (anima) ... de -is (i. e. naturae corporis) laetitia exhilarata. **b de coniugibus**: a uxor – Ehefrau: COD. Laresh. 449 (a. 766) dono ... I casado nomine Willulf cum -e sua. DIPL. Conr. II. 38 p. 42,4 pro ... nostrae -is reginae Gisellae ... interventione (item de regina vel imperatrice: CONST. imp. I 379 si vero ... -s nostra praemoreretur. al.). CHART. Raitenh. 174 nos Chünoradus ... una cum Chunigunde nostra -e domum ... donamus. al. **β maritus – Ehemann**: TRAD. Weihest. 199 (a. 1148/56) quedam ... femina ... possessionem ... in manu Ortwin ... -is sui ... delegavit. CHART. Babenb. 446 ab illustri duce Austrie Friderico, ... olim -e nostro. **c de complice (scele- ris)**: LEG. Wisig. 7,1,3 qui ... rem, que furtim ablata est, cum furti ipsius -e dividerit. LIBER diurn. 84 p. 95,22 concilium ... Arrium ... cum suis -bus expulit. SALUTARIS POETA 129 -es Iude vendunt patrimonia Christi. al. 2 res (ex altera parte) respondens – Zugehöriges, Gegenstück: THEOG. mus. p. 192A,13 (cod. P) graves voces ... cum suis -bus (censoribus ed.) ... principalem locum obtinere deberent.

consortalis, -is m. consocius – Mitgenosse: CHART. Tirol. notar. II 534 (a. 1272) quod (sc. pars) per Crescencium ... una cum ... Amigeto et Benafe, suis -bus, solvabatur ... Martino.

***consortia** (-cia), -ae f. 1 communitas – Gemeinschaft: IONAS BOB. Ioh. 18 p. 341,3 ne ... imitatores eius (Adam) ... a -cia (-cio var. l.) iustorum absce ... damnarentur. TRAD. Lunaelac. 95 qui contra hanc cutulam ... temptare ... voluerit, ... a -cia christianorum alienus efficiatur. 2 de officio quodam, fort. i. q. procuratio terrae consortium q. d. – viell.: Aufsicht über das Land der sog. consortes: ACTA imp.

[Dinter]

Winkelm. I 66 p. 63,3 (a. 1212) exercere omnia, que ad comitatum et iurisdictionem pertinent, cum ... causis civilibus et criminalibus, -is et marigantiis ... et cum omni iure et honore (cf. CHART. Ecel. 103 p. 203, 11 [ed. G. Verci, Storia degli Ecelini III. 1779] cum comitatu, marigancia, -cia, advocatia. *ibid.* al.). 3 *ius possidendi, participandi* – *Anteilsrecht: v. l. 52.*

***consortialis**, -e. *communis – gemeinschaftlich*: VITAE patr. Iur. 1,1 ante quem (*Romanum*) nullus ... monachorum ... aut solitariam aut -is observantiae sectatus est vitam.

consortio (-cio), -avi, -are. *participem esse – teilhaben*: LEX Sal. Merov. 40,12 si servus cum ingenuum furtum fecerit, servus in duplum, si quod -ciaverit, reddat.

***consortium**, -tus sum, -iri. 1 *sortem mittere* – (*aus*)*losen*: LEX Baiuv. 12,8 in campiones [non sortiantur,] (non sociantur *Mg. Mt*; -antur *Bb. T2 p. corr.*) *commarcani*. 2 *una (sorte) adipisci* – *gemeinsam (durch Los) erlangen*: PETR. DAM. serm. 57,11 beatos fratres, Petrum ... et Andream, ... legimus ... non easdem provincias praedicationis gratia -tos.

consortium (-cium), -i n. *script.*: -nco-: p. 1610,47. -rzi-: p. 1610,60.

communio, communitas, societas – Gemeinschaft, Gemeinsamkeit, Gesellschaft: 1 *de -o quo colitur, communicatur aliquid cum aliquo*: A *praevalente notione participationis*: 1 gener.: a *in univ.*: WALAHFR. Mamm. 9,23 multi ... veneri sacri -a verbi quaerentes. CAPIT. reg. Franc. 248,26 ne ... alieni ex -o venie fiant *infirmi*. MANEG. c. Wolf. 16 p. 80,21 ne -cio ... gratie alios ... indignos arbitarentur. OTTO FRISING. gest. 1,55 p. 79,14 ut -o rationis utar. DIPL. Frid. I. 447 p. 347,44 reus cum omnibus ... quocumque familiaritatis -o ipsum (*fugitivum*) recipientibus iudicetur. *al. sensu act.*: HUGEB. Wynneb. 4 p. 109,3 quales reperire possit, ut illis euangelici sermonis -um commendasset. b *spectat ad dona spiritalia*: AMALAR. off. 1,3,3 si quis ... decem verba legis compleverit ..., non dubitat ad -um perveniendum esse beatae resurrectionis. LAMB. HERSF. annal. a. 1075 p. 249,24 beatae huius mansionis -um ... percipies. TRAD. Weihest. 209 qui (*laicus*) plenarie *fraternitatis* in hoc monasterio habens -um (CHART. Tirol. 846. *al.*). 2 *philos. et theol.*: RADBERT. Arsen. 2,22 p. 94,4 legem mortis communem non recipere, nature -um recusare (ARNO REICHERSB. apol. p. 48,1. 231,15. HUGO HONAUG. hom. 4,2,1 ad significandam in Filio naturae divinae -um et aequalem communionem cum Patre). HUGO HONAUG. hom. 2,23,2 quod praeter -a sanguinis, loci, ... non sint et aliae -orum rationes, quibus *eqs. al.* URSO element. 2 p. 41,3 asserit Plato eam (*materiam*) sine corporum fuisse -o. *al.* 3 *publ. et iur.*: a *spectat ad dominationem*: ANNAL. regni Franc. a. 827 p. 173,25 reges Danorum ... Herioldum de -o regni eicientes (LAMB. HERSF. annal. a. 1066 p. 102,2. RAHEW. gest. 3,13 p. 182,17. *al.*). HIST. de exp. Frid. imp. p. 99,6 nec alios *dominii* -um habere permisit *imperator. al.* b *spectat ad ius possidendi*: LEX Sal. Merov. 100,2 ut dotem ... filiis suis ... sine ullum -cium (-ciam A17*) sibi vendicent. FORM. Marculfi 2,11 quicquid ... facire volueris, absque -cio fratrum ... habes potestatem. *al. expressius i. q. pars possessionis – Anteil am Besitz*: GESTA Lob. 9 p. 313, 32 (chart. a. 1095) dedit *abbas* ... decimas de Maregio, ... Carneriis cum -is earundem villarum. CHART. Heinr. Leon. 30 p. 43,31 Enricus ... dux Saxonum Bonifacium et Fulconem marchiones ... investivit ... de Este ... et de omnibus ... communiis, -is atque piscationibus. ACTA imp. Winkelm. I 818 p. 635,23 qui ... in partibus iusticiarius Aprucii partem castrorum, -cium feudorum ... receperunt. c *spectat ad statum sodalium*: CHART. civ. Magd. 94 p. 48,16 (a. 1231) nemo presumat incidere pannum, nisi -cium habet nostre fraternitatis. CHART. select. Schwind 55 p. 113,40 (dipl. Rud. Habsb.) si quis ... horum (*monetae consortium*) transgressus fuerit hoc statutum, illius vacare -cium volumus. *al.* B *praevalente notione coniunctionis, consuetudinis*: 1 gener.: a *in univ.*: CONC. Merov. p. 68,11 presbyteri ... ad sacrum electi mysterium repudient *carnale* -um (ALDH. virg. I 31 p. 270,6). LEG. Wisig. 3,6,2 p. 169,19 manere ... in *coniugali* ... -o (FORM. Marculfi 2,30. *al. cf.* CAPIT. reg. Franc. 301 p. 454,44

Domine ..., respice ... super hanc famulam tuam maritali iunctam -o). EPIST. Bonif. 80 p. 177,11 qui dicit *hoc*, vacuus est spiritu sancto et ... a -o sacerdotali abiciendus. WIDO FERR. schism. 1,3 p. 536,14 gaudebat *rex Heinricus* multum -o puerorum. CHART. Ror. 45 p. 201,6 decanus ... infringens ordinatione sua arbitrium ... -o careat et prebenda. *persaepe. de partibus*: PAUL. DIAC. Lang. 4,51 p. 138,16 ut eius (*Transemundi*) regionis Langobardos suo -o coaptaret *Grimualdus*. b *spectat ad propinquitatem (loci)*: UFFING. Ida 1,8 ut ... tam medicabilis glebae -um obtinuerit *Berehtgerus*. 2,5 p. 485,41. GUTOLF. sermo de Schol. p. 91,6 septimum *sigillum* ... perpenditur in beate sepulture -o, quo *eqs.* c *spectat ad familiaritatem*: BEDA hist. eccl. 5,7 p. 292,32 ut ... nominis ipsius (*Petri*) -o iungeretur *rex*. NADDA Cyriac. I 3,5 militavi ... non uni, sed omnibus, immo non ex debito, sed amabili -cio. *al.* d *spectat ad sortem communem*: TRAD. Lunaelac. 128 p. 234,37 (c. 784/99) si quis ... huic voluntati ... obviis ... extiterit, a conventu omnium christianorum ... extraneus habeatur et Iuda traditoris ... perfruatur -cio (*item* 134). *al.* 2 *philos.*: HERM. CARINTH. essent. 2 p. 228,8 humanos spiritus in alterutris generis -um ... redire necesse est. HUGO HONAUG. hom. 2,40,1 quod ... absque omnium -o est, necessario est sine ullo altero. 2,40,6 ex his patet ... singulare ... et unicum ... -cii societatem removendi potestatem optinere. *ibid. al.* 3 *eccl.*: a *spectat ad vitam monasticam*: CONC. Merov. p. 165,31 si fuerit ... monachus, mensibus sex a -o suspendetur *fratrum* (ECBASIS capt. 3. STATUT. ord. Teut. p. 55,18. *al.*). WILLIB. Bonif. 2 p. 9,12 servorum Dei iunctus -o. CHART. Sangall. A 529 ut ipsorum (*monachorum*) -o dignus inveniar, tunc suscipiar in congregationem. HEINR. LETT. chron. 13,2 p. 67,8 qui (*frater Wicbertus*) sancte conversationis abhorrens -cium. *al.* b *spectat ad communionem precum*: CAPIT. reg. Franc. 28,56 ut Aliquinum ... sancta synodus in suo -o sive in orationibus recipere dignaretur *eqs.* CHART. Bund. 72 p. 63,8 omnium ... defunctorum fratrum, qui in nostro -o coadunati sunt, commemoratio fiat. *al.* c *spectat ad sanctorum communionem*: WILLIB. Bonif. 6 p. 29,8 quod maximam ... multitudinem plebis a ... demonum cultura ad -um sanctae ecclesiae adscisceret (ANNAL. Fuld. II a. 867. *al.*). CONC. Karol. A 19^D p. 141,2 indignos eos (*haereticos*) et ingratos a -o *catholicorum* ... eliminare decernimus (CAPIT. reg. Franc. 248,5). HEINR. LETT. chron. 14,8 p. 80,19 *Estones* iugulaverunt et in martyrum -cium ... in celum transmiserunt *Teutonicos. saepe.*

II *de -o consistente in singulis*: A *gener. i. q. coetus, manus – Gruppe, Schar*: CHART. Basil. A I 35 p. 70,20 (a. 728) ut inter iustorum -cortium (*sic?*) ... valeat adipisci locum. WALAHFR. Wett. 555 sanctorum pariter -a surgunt. THIETM. chron. 3,13 cum -o aliorum fratrum et militum. INNOC. III. registr. 1,420 p. 631,3 si ... pedestrium fuerit -o deputatus. *grex – Herde (in imag.)*: DIPL. Otton. I. 243 quatinus in die districti examinis repudiato setigero laneo hereamus -o. B *publ. et iur. i. q. sodalicium, corpus personarum, collegium – Genossenschaft, (Personen-)Verband, Körperschaft*: 1 *spectat ad ministeriales, mancipia*: CHART. select. Keutgen 23 p. 17,14 (dipl. Heinr. V.) qui (*civis*) uxorem seu de -cio suo sive de alia familia ... acceperit. TRAD. Teg. 220 quidam ... censuales unius denarii ... se transferri pecierunt in -cium V denarios persolventium. CHART. Ticin. 10 vendiderunt ... ministri decimanorum ... ad partem ... -zii ... trium plebium omnes illas casas ..., quas *eqs.* CHART. episc. August. 86 p. 89,21 maiores, qui ministerialium nomine funguntur, ... ceterorum ministerialium -is adunamus (CHART. Berg. Magd. 122. 123). *al.* de *compossessoribus*: CHART. Turg. III 646 p. 524,9 (a. 1276) quod agros ... teneant inter se nec eos unquam extra suum -um alienent *fratres*. 2 *spectat ad artifices, mercatores*: DIPL. Frid. I. 491 p. 413,23 quicumque ... in -cium ipsorum (*monetariorum*) assumptus fuerit (*item de monetariis*: CHART. Rhen. med. III 521 -um civitatis Trevirensis, quod huschenozsaph vulgo vocatur, XXX debet habere personas. ANNAL. Mell. Vind. I a. 1276 p. 707,26). CHART. Babenb. 161 p. 209,25 ut in eorum (*Flandrensium*) officio neg-

ociari nullus presumat . . . , nisi ab ipsis receptus in -um. CHART. Basil. C I 302 p. 218,33 repulsus a -cio pistorum. *al.* 3 *spectat ad cives*: CHART. Nuremb. 105 p. 74,22 (dipl. Philippi) hoc . . . concedentes civibus, ut de -o ipsorum fas sit eis eligere scultetum. CHART. Bern. II 586 que (*iura*) . . . erga . . . religiosos in nostrum civile -um receptos servare consuevimus. *al. v. et p. 1185,49. de foedere civitatum*: CONST. imp. II 428,11,5 (a. 1256) quod . . . recipiant *cives Herbipolenses* in sancte pacis -um dominos et civitates provinciarum ipsis coniunctarum. 435 *cives Ratisponenses* secundum formam pacis generalis in nostrum . . . recepimus -cium. *ibid. al. C eccl.*: 1 *ordo, conventus – Orden, Konvent*: CHART. Tirol. notar. I 830 (a. 1237) in -cio sororum minorum de Tridento. CHART. Bund. 891 (epist. papae) expediebat pectoris sui (*sc. fratris*) paci ad aliud -um se transferre. CHART. Stir. IV 377 quod . . . suam (*sc. Ortulfi*) uxorem . . . ad -cium nostrarum sororum recepimus. SALIMB. chron. p. 37,31 quod Oliverius . . . fecit -um sancte Marie de Parma. *al. adde de instituto conversorum q. d.*: TRAD. Scheftl. 337^a (c. 1197/99) duas filias eius (*Udelrici*) . . . in -um nostrum suscepimus. 339. *ibid. al.* 2 *collatio – Konferenz (de re v. p. 1374,24sq.)*: REGINO syn. caus. 2,441 p. 386,24 de collectis vel confratribus, quas -a vocant. D *mus. de compositione vocum consonarum*: LAMB. mus. quadr. p. 280^b huiusmodi ligaturarum pones . . . illam, per se perfectarum que est de -o. ANON. mus. Sowa 1,1 p. 104,11 ex puris et veris imperfectis *figuris* non posset cantus perfectus absque perfectarum -o compilari. 1,2 p. 122,10. *ibid. al.*

consortius (-cius), -a, -um. 1 *adi.*: *eadem sorte attactus – vom gleichen Geschick betroffen*: ANSELM. HAV. litan. (ZKirchGesch. 5. 1882. p. 147,11) alii cum -a sibi martirum catterva cognominantur, quia et ipsi simul passi sunt. 2 *subst. masc.*: *a socius – Gefährte*: CHRON. Fred. cont. 2 p. 169,9 per consilium beati Leudegarii et -ciorum eius. b *compossessor – Mitbesitzer*: TRAD. Frising. 5 p. 31,15 (a. 750) consentientibus Alfrid cum fratribus suis et participibus eorum atque -is.

[*consortus v. 2. consero.*] *consotio sim. v. consoc.*

conspar- v. consper-

**conspecialis*, -e. *ad eandem speciem pertinens – zur selben Art gehörig*: ALBERT. M. metaph. 5,1,2 p. 211,39sq. *causae efficientes* . . . dicuntur secundum multos modos, quae -es sunt . . . ; et est unus modus '-ium' (p. 1013^b,31 ὁμοειδῶν) *causarum eqs.*

**conspecialitas*, -atis f. *status pertinendi ad eandem speciem – Zugehörigkeit zu derselben Art*: ALBERT. M. metaph. 5,1,2 p. 211,43 in -e causae efficientis istius effectus, qui est sanitas, dicitur causa proxima hic medicus *eqs.*

**conspicte v. conspicio.*

**conspicibilis*, -e. *visibilis – sichtbar*: ALBERT. M. pol. 2,11¹ p. 199^a,1 'sepulcra ipsorum (*Philolai et Dioclis*) . . . invicem . . . facile -ia existentia', ut ipsa . . . conspicibilitas sepulcrorum ostenderet amorem, quem habuerunt ad invicem. p. 199^a,7 'ad regionem . . . Corinthiorum hoc . . .', scilicet sepulcro Philolai, '-i' (p. 1274^a,38 συνόπτου) *eqs.*

**conspicibilitas*, -atis f. *visibilitas (mutua) – (gegenseitige) Sichtbarkeit: v. l. 51.*

conspicito, -onis f. *inspectio – Besichtigung*: SIGEH. Maxim. 15 (13) ille (*comes*) . . . diem . . . statuens ad -em ac circumductionem terminorum . . . advenit.

**conspicivus*, -a, -um. *ad actionem videndi pertinens, visualis – das Sehen betreffend, Seh-*: ALBERT. M. cael. hier. 15 p. 235,75 'virtutes -as' (PG 3,332^a ὀπτικάς), id est visivas, quae eis (*angelis*) circumformantur (summ. theol. II 13,76 p. 68^b,18).

conspicito, -are. 1 *conspicere, videre – sehen*: HEIRIC. Germ. I 3,229 quanquam . . . volucrum copia . . . domibus -retur in illis. HUCBALD. carm. 2,19 corde creatorem -at *calvus*, corpore caelum. 2 *inspicere – (genau) betrachten*: EKKEH. IV. cas. 39 p. 88,15 terram -ando.

conspicitor, -oris m. *qui conspiciat, videt – einer der sieht*: COD. Karol. 8 p. 494,13 quis . . . harum tribulacionum -r (*opp. auditor*) non leuat? ANAST. BIBL. Mart. (PL 129,595^c) quia

est Deus in coelo -r eorum, quae fiebant (*inde* THEOD. AMORB. Mart. 19; cf. RICHER. REM. hist. 2,22 Deo -i omnium). IOTS. Odil. 2,14 (MGScript. XV p. 817,37) visionis -es papam adeunt. GESTA Ern. duc. I p. 19,23 quid putas horum -es dicere?

**conspictrix*, -icis f. *quae conspiciat – eine Schauende*: HILDEG. ordo virt. 98 ego (*sc. Spes*) sum dulcis -x viventis oculi, quam fallax torpor non decipit *eqs.*

conspiculus, -us m. *script. cun-: l. 29. adde* AGNELL. lib. pont. 109 p. 349,3. 147. *ibid. al. form. sing.: dat. -o: l. 26. abl. -o: PIRMIN. (?) scar. 2. 30.*

1 *sensu act. i. q. intuitus – (Hin-)Blick: a latius de praesentia (locut. in -u, ante -um i. q. coram – vor [dem Angesicht])*: a *de Deo, Christo*: PASS. Aefrae I 6 Domine Deus . . . , peto . . . , ut . . . me a -bus tuis non facias alienam. CONC. Karol. A 26 testis mihi (*sc. papae*) est Deus, . . . in cuius -u consistimus. DIPL. Karoli III. 12 p. 19,26 nostrum memoriale . . . Christi -ui . . . repraesentare. HILDEG. vit. mer. 3,33 *Deus* vult, ut omnia in -u eius munda sint. *al. expressius de Deo iudice*: LIBER diurn. 83 p. 93,4 ut inreprehensibilis appaream ante -um iudicis omnium *eqs.* CHART. Rhen. inf. I 48 si aliquis . . . hanc concambiam infringere voluerit, inde ante -um Dei in die iudicii reddet rationem (GERH. AUGUST. Udalr. 1,1 l. 169). DIPL. Conr. III. 164 p. 297,9 ne . . . aparerem reus in -u Domini. *saepe.* b *usu vario*: CHRON. Fred. 4,54 si Godinus -o Chlothariae presentatur (HROTSV. Sap. 2,1. *al.*). EINH. Karol. 10 si ipse (*dux*) ad -um venire cogere-

tur. AGNELL. lib. pont. 38 antiqua verba . . . vestris feram cun-bus. VITA Heinr. IV. 10 p. 34,17 nisi et ipse coram veniret et in -u omnium imperio renunciaret. DIPL. Conr. III. 222 p. 395,12 que (*causa*) in -u et in presentia Basiliensis episcopi . . . diligenter discussa est. CHART. Burgenl. I 92 p. 62,28 duas literas . . . nostro iudiciario -ui curarunt exhibere. *persaepe.* *adde*: VITA Paulin. Trev. 10 Paulinum . . . utpote . . . -u imperii . . . remotissimum. b *strictius: a proprie*: HRABAN. epist. 36 p. 472,12 te magis velle interno -ui conditoris tui . . . placere, quam *eqs.* HUCBALD. carm. 2,112 clarivido cernens -u cunctipotentem *Paulus. al. obtutus – Blickfeld, Gesichtskreis (per compar.)*: INNOC. III. registr. 1,401 p. 600,11 sicut luna lumen suum a sole sortitur, . . . sic regalis potestas ab auctoritate pontificali sue sortitur dignitatem splendorem, cuius -ui quanto magis inheret, tanto minori lumine decoratur. b *in imag.*: ALDH. ad Acirc. 2 p. 65,20 septena . . . signacula . . . perspicacissimis mundi cordis -bus . . . cernere promeruit

lohanne (RUOTG. Brun. 30 p. 30,23). 2 *sensu pass. i. q. spectaculum – Anblick: a strictius: a in univ.*: WANDALB. Goar. 2,7 si -us eorum, quos horreat, vitare velit. VITA Galli II 782 vestris (*sc. regis*) o utinam . . . -bus utar. WALTHARIUS 1023 qui (*Trogus*) . . . attonitus . . . horribili . . . hostis -u coeperat . . . temptare fugam. *al. v. et p. 1427,45.* b *in visione beatifica*: HRABAN. epist. 24 p. 431,12 quae (*vita aeterna*) in -u gloriae eius (*sc. Dei*) est (37 p. 474,39). CARM. Cantabr. A 12,4^b,15 ubi deitatis se -um semper cernere gaudent beati. *al.* b *latius i. q. species – (äußere) Erscheinung*:

ERMOLD. Ludow. 2,219 alter in alterius -um ut lumina fixit. WALAHFR. Mamm. 20,13 *ursa* stupet ora beati -umque viri. *facies – Gesicht*: CARM. var. I 12,20 sollers ac mitis, . . . lactea -u (*ni subest supinum verbi q. e. conspicio*), plus probitate micans *principis coniux*.

**conspiculatio* (-spic-), -onis f. *inspectio (oculata) – Augenschein*: CHRON. Noval. 5,25 conspicio hominum ostendit minime nos falli.

conspargo (-spar-), -spersi, -spersum, -ere. *script. -ri(o): p. 1613,16. struct. contam.: p. 1613,29 (cf. Svennung, Pallad. p. 229).*

1 *aspergere, tingere, consternere – besprengen, benetzen, bestreuen (refl.: p. 1613,4)*: a *strictius: 1 proprie: a in univ.*: CONC. Merov. p. 167,20 innocentes . . . easdem reliquias (*sc. eucharistiae*) -sas vino accipiant. ARBEO Emm. 24 p. 60,10 quae (*area*) . . . frumenti . . . purgati tritici, id est cruore, -arsa deicebat (cf. VITA Galli II 1722 sanguine). WALAHFR. hort. 53 vernali . . . -itur (-spar- CK) imbre parva seges. PETR.

[Dinter]

DAM. serm. 68,10 omne sacrificium sale -itur. RITUALE Rhen-
aug. 120 ut dominus abba -at eos (*novicios*) aqua benedicta (cf.
WOLFARD. Waldb. 3,2 p. 262,21 sanctificatione ... aquae
benedictae ... se -ere cupiens *mulier*). *al.* **b** c. *sensu un-*
guendi: HUCBALD. carm. 2,31 consociant *calvi* cuneo -sos
crismate coetus. PETR. DAM. serm. 38,8 dum ... oleo chrisma-
tis est -sa *ecclesia*. *c* c. *sensu sparsim tegendi*: v. p. 167,14.
2 *translate i. q. maculare – beflecken*: LEG. Wisig. 2,1,29 ut
... eos, qui iudicaverunt ..., nullius infamiae nota -at. **B**
latius de rebus aridis madefaciendis i. q. subigere, permisce-
re – anrühren, vermengen: 1 *de medicaminibus confici-*
endis: AESCULAPIUS 1 p. 2,21 columbino fimo ... trito et ex
aceto -so frontem ... linito. DYNAMID. Hippocr. 1,21 semen
apii ..., semen hyoscyami ... trita et cribrata, -sa aqua,
pillulae figurentur. ANTIDOT. Glasg. p. 140,38 lactuce semen
... tunsum cum melle -arie. *al.* 2 *de farina -enda ad panem*
coquendum: *a* *proprie*: DYNAMID. Hippocr. 1,5 farina -arsa
virtute ... non habet magnam *eqs.* 1,7 is (*panis*) ..., qui
suo -itur, levissimus est *eqs.* WILH. HIRS. const. 2,32 p.
1087^B quorum (*sc. sacerdotum*) unus farinam -it ..., -it autem
cum aqua frigida *eqs.* ALBERT. M. sacram. 15 p. 11,53sq. si-
milago -sa et sal et tus ... non debent esse materia alicuius
sacramenti, quia ... similago significat ... puritatem conscien-
tia -sam devotione. *al.* *expressius i. q. deperere – Teig be-*
reiten: FORMA mon. Sangall. p. 12^a locus -endi. **b** *in imag.*
et alleg.: RADBERT. corp. Dom. 20,83 ut digne hunc panem de
hac aqua (*sc. sancti spiritus*) -sum accipere possimus. *al.*

II *inspergere – auf-, einstreuen*: *A* *proprie*: 1 *in univ.*:
RECEPT. Sangall. I 45 plantaginis semen vulnus -arge. HUC-
BALD. carm. 2,87 capiti cineres -ere calvo. 2 *c. sensu im-*
miscendi: ALFAN. premn. phys. 1,46 p. 13 in cunctis ... sive
maior sive minor pars ignis -sa est (PG 40,517^B ἐγκατέσπαται).
B *translate i. q. inserere – einpflanzen*: ALFAN.
premn. phys. 39,15 p. 127 omnibus hominibus notitia eius,
quod in nobis, -sa est (PG 40,765^B συγκατέσπαται).

III *spargere – (aus)streuen, aussprengen*: *A* *strictius*: 1
proprie: *a* *in univ.*: CARM. var. III A 6,6,41 has ... inter
laudes varios -ite flores. **b** *effundere – verspritzen*: AETHI-
CUS p. 177,13 Tamaris regina ... de utre sanguinem regis Darei
... -arsit. 2 *in imag.*: SMAR. carm. 3,11 campos ... gravidos
... ordine multido -so (-sos *E*) semine vatum continet ...
iste libellus. PETR. DAM. epist. 40 p. 484,16 quicquid sordium
sacriliga manus -sisset (-spar- V 10). **B** *latius*: 1 *emittere –*
aussenden, ausbreiten: VITA Galli II 278 lucis radios -ere Phe-
bus incipit. 2 *medial. i. q. diffundi – sich verbreiten*:
HUGEB. Wynneb. 10 p. 114,34 odoris nectar ... per totam ac-
clesiam quasi fumi vapor ... -argebatur.

adi. **conspersus**, -a, -um. *livoribus infectus – von (Tot-)*
ten-Flecken entstellt: VITA Cuneg. B 24 vita redit recipitque
cutis -sa colore.

1. ***conspero**, -are. *ex animo sperare – inständig hoffen*:
CONST. imp. II 424,18 (a. 1265) ut cupimus et nobis desuper
dandum divino -amus iudicio.

2. **conspero** v. conspiro.

conspersio (-spar-), -onis f. *de forma recomposita q. d.*:
GODESC. SAXO gramm. 1,49 'dispersio' ... et 'respersio' bene
profertur per 'e', -arsio' tamen satius per 'a' profertur.

1 *proprie i. q. actio conspergendi, aspersio – das Bespren-*
gen, Aussprengen, Befeuchten: *a* *strictius*: WALTH. SPIR.
Christoph. II 5,203 extinguat calidum roris -o fumum. AMARC.
serm. 2,660 sanguinis ut sacri -o redderet ipsos (*infirmos*) in-
colomes. ODO MAGDEB. Ern. 6,416 sacra ... prunas -o lus-
trat. **b** *latius de farina conspergenda ad panem coquendum*
(in imag. et alleg., cf. l. 25sq.) fere i. q. actio condepsendi,
permixtio – etwa: das Anrühren (des Teiges), Vermengung:
RADBERT. corp. Dom. 20,75sq. in pane ... nihil praeter cor-
pus, ubi nos per Christi -em iam membra sumus; quae ... -o
per aquam sancti spiritus fit. 20,80 haec ... -o de multis granis
fecit unum corpus *eqs.* AL. WALTH. SPIR. Christoph. II 4,10
quem (*panem*) viventis aque ... -o tinxit. 2 *meton.*: *a*
stratura, tegimen – Schicht, Decke: LEG. Wisig. 2,1,19 p.
67,17 si ... aditum non obstruxerit ... -o (-arsio var. l.)

superflua *nivium* (2,1,33 -o [conpartio *E*1] nivis. AEG.
AUR. gest. 2,12 p. 42,16). **b** *macula – Fleck*: HERM. SAN-
GALL. Wibor. 1,35 cruor ... profluens ... conspersit murum
...; quē -o ... nullatenus per multos annos potuit aboleri. *c*
5 *massa farinae – (zubereiteter) Teig (in imag., spectat ad*
Vulg. I Cor. 5,6sq.): ARNULF. SAG. invest. 3 p. 93,10 ut ...
veteri fermento tota Romanae sinceritatis -o corrumpetur.
ALBERT. M. sent. 3,3,20 antiqua -o est antiqua ab infectione
vitii. *d* *amylum liquefactum – Stärke(lösung)*: WILH.
10 HIRS. const. 2,33 p. 1088^B quae (*corporalia*) ... intinguntur -i,
quae facta est clara et liquida de ... farina. 3 *translate*: *a*
disseminatio – Verbreitung, das In-Umlauf-Setzen: RAD-
BERT. Arsen. 1,7 p. 31,15 cum variis rumor varias rerum -bus
inficiat mentes. **b** *diffusio – Ausbreitung*: COD. Udalr. 56 p.
116,9 morbi huius -e ad usque pestilentiam convalescente. *c*
15 *temperamentum, complexio – Beschaffenheit, Natur(ell),*
Anlage: *a* *corpor. de colore*: ALDH. virg. I 50 p. 305,15
vultus venustatem non stibio confectam ..., sed genuina -e
ingenitam praeses ... contemplans. ANSELM. LEOD. gest. 52 p.
220,49 nec facies ... macie est confecta, nec gratia roseae -is est
20 immutata. *per pravam interpr. i. q. tabes, lues – Siechtum,*
Seuche: GLOSS. II 249,5 St.-S. -arsio suht (*spectat ad Greg.*
M. dial. 3,6). **β** *spirit. de indole*: RADBERT. Arsen. 1 praef.
p. 20,18 pater videbatur ... mihi ... -em *morum* habere
prioris Arsenii (1,1 p. 22,5). RATHER. prael. 1,32 l. 1075 in
25 doctoribus diversae reperiuntur -es affectuum. ANSELM. BIS.
rhet. 1,5 p. 112,15 cum eiusmodi extes -is, quam portando ...
nemo meliorem, sed omnis reddere valeat deteriorem. OTLOH.
Wolff. 33 famulus Dei velut ex -e paululum irascens.

1. **conspersus** (-spar-), -us m. *aspersio (sancta) – das Be-*
sprengen (mit Weihwasser): VISIO Baront. 1 frater ... ro-
gabat -sparum in ipsam domum facere (cf. *Sacr. Gelas. 1558*).

2. **conspersus** v. conspergo. **conspesso** v. conspissio.

conspicabilis, -e. *script.*: *coms.*: l. 58.

1 *strictius*: *a* *proprie*: *a* *visibilis – sichtbar*: AGIUS vita
35 Hath. 14 quem (*sanctum Martinum*) sibi et corporeis oculis
-em dixit. THIETM. chron. 6,63 Waltherus locum ... intro-
euntibus cunctis -em dilecto suimet seniori providit. CHRON.
Sibeg. cont. a. 1147 (MGScript. VI p. 389,47) stellam -em in
aere multi suspexerunt. **β** *visu comprehensibilis – über-*
40 *schaubar*: ALBERT. M. pol. 7,3⁹ p. 651^b,40sq. 'multitudinis
maximus excessus' ... 'ad ἀνταρκείαν vitae ... facile -is' (p.
1326^b,24 εὐδύνοπτος), ut ... tot et tales sint cives, qui -es
unicuique, quod *eqs.* 7,4^c p. 656^b,28 'quod autem facile -e, est
regionem esse' talem ... 'facile auxiliabilem'. *ibid.* *al.* **b**
45 *translate i. q. cognoscibilis, intellegibilis – einsehbar, ver-*
ständlich: HONOR. AUGUST. inév. A (SBWien 150/III. 1905.
p. 11,14) tu (*sc. magister*) ... facis nobis ... palpabile, quod
ipsi (*doctores*) longis tractatibus non fecerunt nobis saltem -e.
50 ALBERT. M. pol. 7,1^f p. 623^b,14 'secundum rationem conside-
rantibus facile -e (p. 1323^b,7 εὐδύνοπτος) est', ... quod dic-
tum est. 2 *latius i. q. conspicuus – ansehnlich, schön*: RA-
THER. chart. (QuellForschItArch. 29. 1938/39. p. 33,3) sancti
Petri ecclesia ... omnibus est -is, clerici vero indigentissimi.

WOLBERO cant. 3 p. 1222^C quandiu ... sub umbra latebas (*sc.*
sponsa), despicabilis eras, postquam vero ad veritatis lucem ex-
isti, -is apparuisti. GESTA Mett. praef. p. 534,18 Mettis est civi-
tas ... montibus -is (*com- 1*).

adv. ***conspicabiliter**. *evidenter – deutlich, unverkenn-*
60 *bar*: AGIUS vita Hath. 14 sanctum Martinum -r etiam sibi
vigilanti visum esse.

***conspicatus**, -a, -um. (*con et spicatus*) *de unguento i.*
q. nardo spicato confectus – mit Narde(nöl) zubereitet: VITA
Mariae rhythm. 423⁸ unguentum sumpsit optimum de nardo
-um (cf. *Vulg. Marc. 14,3*).

***conspicax**, -acis. (*a* *conspicere*) 1 *in uno conspectu*
positus – übersichtlich, augenfällig: ALBERT. M. div. nom.
3,12 p. 109,29 -es' (PG 3,681^B συνοπτικοῦς), idest subtiles,
<diffinitiones> ostendentes 'in uno' universali 'multa' particu-
laria. p. 109,37. 2 *compos perspicendi, perspicax – zur Er-*
70 *kenntnis fähig, einsichtig*: ALBERT. M. div. nom. 7,10 p.
344,79 quantum ad perspicacitatem ... intellectus ipsorum (*an-*
[Dinter])

gelorum) dicit Dionysius: 'et resplendens simplicitate -i' (PG 3, 868^B συνοπτική), idest perspicaci, 'divinorum intellectuum', id est eorum, quae de Deo intelligenda sunt.

adv. *conspicaciter. manifeste, lucide – augenscheinlich, deutlich: ALBERT. M. div. nom. 3,16 p. 112,42 'discernentes', idest divisim tractantes ...; '-r' (PG 3,684^D συνοπτικός), idest aperte et evidenter (per pravam interpr.).

conspicientia (-cia), -ae f. 1 facultas conspiciendi, videndi – Fähigkeit zu sehen, das Sehen: EPIST. var. I 40 p. 562,9 prudentia a porro videntia, id est a longe ante -cia quaecunque venientia. 2 perspicientia – (vollständige) Einsicht: EMO chron. p. 519,46 quia in se lucida est anima, rerum -am habet (ex Cassiod. anim. 5).

conspicio, -spexi, -spectum, -ere. script.: cun-: l. 22. 35. adde AGNELL. lib. pont. 96 p. 340,22. cums-: AGNELL. lib. pont. 37 p. 302,21. -iti(o): l. 71. form.: praes. indic. -cunt: l. 21. depon.: l. 26. 41. p. 1616,8. partic. fut. usu subst: l. 28.

I proprie: A videre, cernere, oculis percipere – sehen, erblicken: 1 in univ.: WILLIB. Bonif. 6 p. 27,33 Romanae urbis moenibus -tis altithrono ... laudes rependit. RHYTHM. 8,4,2 migrantes iubar -cunt magi. AGNELL. lib. pont. 119 quis similem thecam cun-xit? CARM. var. I 25,24 quisquis vultum augusti ... -erit umquam. HEIRIC. Germ. I 6,26 quin et -rent Germanum et -to fruerentur Ravennates. WALTHARIUS 198 hunc (Waltharium) ubi -unt hostes tantas dare strages. IOH. VEN. chron. p. 162,9 tetrē noctis obscuritate minime -i vicissim sese valebant. CHART. Brixin. 158 notum sit universis presentem litteram -turis, quod eqs. persaepe. in prophetica visione: HILDEG. scivias 3,1 l. 38 vidi ad orientem, et ecce illic -xi velut lapidem unum totum integrum. 3,4 l. 107 circa eam (imaginem) -xi ... multitudinem angelicam formam et alas habentem. vit. mer. 4,24. ibid. al. 2 c. colore quodam: a animadvertere – bemerken, feststellen: WALAHFR. Mamm. 21,2 Mammem nullo violari vulnere iudex -it. AGNELL. lib. pont. 16 narrabo vobis, quod nostris temporibus facta cun-ximus. HRABAN. epist. 50 p. 505,36 si quid in eo (opere) ... scriptorum vitio depravatum -eritis. al. b pass. i. q. apparere – sich darstellen, zeigen: ANON. secret. 71,21 quae (herba) quasi in forma roris marini -itur. B aspicere, intueri – ansehen, anschauen: 1 in univ.: COD. Karol. 2 p. 478,24 ut propriis oculis persecutionem nostram ... -atur missus. WALTH. SPIR. Christoph. II 1,257 nos, Christofore, placido si -is ore. GERH. AUGUST. Udalr. 1,26 l. 86 cum ... ante posita eum fuissent et ille ea (sc. res suas) -isset, dixit: 'eqs.' al. expresse: VITA Galli II 1585 inclite Galle, ... qui ... -is ... tuum factorem nocte dieque. 2 c. colore quodam: a perlustrare – besichtigen: WILLIB. Bonif. 4 p. 17,3 multis illarum circumvallatis ac -tis terrarum partibus. EIGIL Sturm. 13 p. 144,13 -tis cunctis loci ... commodis. b attendere, observare – achten (auf), beobachten: DHUODA 4,1,45 columbae lympham bibentes ... -unt ... accipitres, ne ab eis capiantur. C oculos figere – hinstarren: GERH. AUGUST. Udalr. 1,17 l. 22 nautis incaute ante se -entibus.

II translate: A subi. anim.: 1 de actione percipiendi, intellegendi: a apprehendere – wahrnehmen: OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 22,10 tempus tam acutum emergit, ut eius instans vix vel numquam -i queat. b cognoscere – erkennen: a gener.: WETT. Gall. 25 p. 270,28 quanto eum (alumnus) in capessendis exemplis divinis obligatiorem esse -xit. POETA Saxo 2,324 undique dux ... circumsessum fore sese -ens. al. b philos.: ALFAN. premn. phys. 2,12 p. 26 anima per se ipsam adest indimensibilis, secundum accidens vero, in quo est, existente tripliciter dimensibili -etur (PG 40,540^C συνθεωρεῖται) et ipsa tripliciter dimensibilis. OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 17, 19 tamquam de re incerta palpitantes melius negando quam affirmando ... -imus. ALBERT. M. div. nom. 3,13 p. 110,6 contemplationem ... eorum, quae per se -untur. c perspicere – durchschauen: VITA Bonif. II 2 p. 94,8 ingeniose calliditate eius (Adelberti pseudoprophetae) -ta (circumspecta 2). d putare, censere – meinen, erachten: DIPL. Karlom. (II.) 9 p. 298,13 nos ... eius (episcopi) petitiones rationabiles fieri -tientes. DIPL. Arnulfi 60 prout usui fratrum ... necesse esse -erint

abbates. e pass. c. nom. c. inf. i. q. nosci – bekannt sein: COD. Lauresh. 503 (a. 782) in monasterio ... , ubi vir venerabilis Helmericus p reesse abbas -itur (DIPL. Heinr. I. 17). TRAD. Frising. 405 <quicquid> hereditatis ... habere -itur Cozoltus. 2 de actione contuendi, considerandi: a sibi ante oculos ponere – sich vor Augen halten: DHUODA 4,1,67 animalia senas habentes alas oculosque ante et retro in exemplum nobis sacra iubet -ere (-i P) scriptura. b inspicere – überprüfen: CAPIT. reg. Franc. 160 abbates, qui ab episcopis electi sunt ad -endum (syn. inspicere) regulae observationem. c respicere – beachten: WALAHFR. carm. 17,2 suscipe ... , pater optime, versus, ... -e maestum animum. WALTHARIUS 147 modici famulatus causam -itis. B subi. res i. q. pertinere – gehören: CHART. Sangall. A 64 (a. 771/75) quidquid ad ipsam terram -it vel continet. DIPL. Conr. I. 1 una cum caeteris ... oppidis illuc iuste -entibus. al.

adv. *conspicte. evidenter, insigniter – auffallend, deutlich: IOH. METT. Ioh. 1 sancti viri quanto latere desiderant, tanto -ius ... produntur. CONST. imp. I 34 p. 72,41 si -ius agatur. CHART. Alsat. A 24 p. 29,1 (epist. spur. papae) quin latius et -ius quam in aliis appareret macula.

1. *conspico, -avi, -are. (con et spicare) (ex)acuere – an-, zuspitzen: VITA Bonif. II 2 p. 95,3 quem (truncum) rodendo de carceris lamina sua panda -verat.

[2. conspico v. conspiro p. 1618,53.]

conspicor, -atus sum, -ari. sensu pass.: l. 36.

I proprie: a spectare – schauen: GERH. AUGUST. Udalr. 1,1 l. 153 ille (Rampertus) ... coepit oculis pavens in eum (Uodalricum) -ari. accedente notione quaerendi: WALTH. SPIR. Christoph. I 8 mulier reiectis in eum (virum) ... vultibus, quisnam esset, -atur. CONSUE. Trev. 2 abbas -i -ans, quis accepta velit dormitum ire licentia. b aspicere, intueri – anschauen, betrachten: EINH. (?) Marc. et Petr. II 55,1 quos (martyres) ut torvis coram stantes -atur vultibus iudex. c videre, cernere, oculis percipere – sehen, erblicken: IONAS BOB. Columb. 2,15 p. 266,1 -tam (-ta var. l.) eam (matrem) puella ovans gratulatur. ALDH. virg. I 32 p. 273,3 -atur Alexander ... puerorum catervas ... sacerdotalem Athanasio consulisse reverentiam. GONZO Geng. 18 acum unam in terra -ta iacere, 'cur', inquit puella, '... acus ista perditur, quae a me hic iacere conspigitur?' in visione: THIETM. chron. 2,16 clericus civitatem magnam et pulchra eius -atur aedificia. 2 translate: a putare, censere – erachten, halten (für): GODESC. SAXO theol. 19 p. 266,4 ne non intellegatur, quae nimis necessaria -or. b suspicari – vermeinen: AGIUS vita Hath. 13 omnes fere, quae ex sororibus suis iuvenili aetate florebant, se vidisse -ta est.

conspicuitas, -atis f. 1 visibilitas – Anschaubarkeit: DHUODA 1,1,31 in hac denegatione -is ... meus marcescit animus (spectat ad Vulg. exod. 33,20). 2 perspicuitas – Klarheit, Glanz: RUP. MEDIOL. Adalb. 15 in celesti -e posito. 3 speciositas – Schönheit: VITA Serv. 27 p. 96,16 uxor ducis processit ad basilicam proprie -is lascivum enitens iubar.

*conspiculatio v. *conspiculationo.

conspicuus, -a, -um. script. cosp.: p. 1617,2.

1 visibilis, oculis subiectus – sichtbar: BEDA hist. eccl. 3,11 p. 148,22 columna lucis ... omnibus pene ... provinciae locis -a stabat. CARM. var. I 27,1,12 -um ... manet visu et palpabile, quicquid ... olim condiderat Dominus. FLOR. LUGD. carm. 5,174 circumdatus ... nube nulli -us mortales exuit artus Andreas. al. 2 spectabilis, speciosus – sehenswert, ansehnlich: a proprie i. q. pulcher (aspectu), decorus, magnificus – schön (anzusehen), prächtig, herrlich: CARM. Walahfr. app. 5,3,3 cernite -um sacris aedibus altar. CARM. var. I 13,14 Radelarius immobilis verbis, ... -us forma. NOTKER. BALB. gest. 2,6 p. 56,22 stabat ... Karolus iuxta fenestram ... , gemmis et auro -us. OTTO FRISING. gest. 1,47 p. 65,23 vallem ... amniculi ... medio decursu -am attingimus. al. b translate i. q. egregius, celeber – hervorragend, ausgezeichnet, berühmt: VITA Rup. 2 erat ... vir ... strenuus in actu, -us in caritate. CARM. var. I 12,16 undique -o fulta vigore fuit Caretruda. WIPO gest. 1 p. 11,6 Ratisponensis ecclesiae episcopus erat Kebehardus, benevolentiae gratia -us. TRAD. Reichersb. 60 vir quidam -e nobilitatis

[Dinter]

... predium ... contradidit. ROM. SALERN. annal. p. 122,10 fuit ... Guthrannus ... in omni bonitate cosp-us. CHART. Solod. I 299 (epist. papae) cum personis nobilitate -is. *al. in titulo i. q. illustris – erlaucht*: CHART. Bonn. 22 (BonnJb. 136/7. 1932. p. 232,12; a. 911/18) pro remedio meae animae ... atque ... Kunradi Francorum -i regis. 3 *lucidus, clarus, splendidus – leuchtend, hell, strahlend*: a *in univ.*: PAUL. DIAC. carm. 18,14 crastina -o cum lux fulgebit Eoo. WALAHFR. hort. 31 cum ... prata ... -is vernarent ... virectis. FLOR. LUGD. carm. 10,4 hunc ... Michahel ... -o nobis consecrat ore diem. *in imag.*: FLOR. LUGD. carm. 27,77 -us Christi per saecula cultus fulsit. b *perspicuus, perlucidus – durchsichtig, durchscheinend*: MARB. RED. lap. 40 p. 1762^A -us praxus gemmis solet annumerari (cf. ARNOLD. SAXO fin. 3 p. 74,23 prassius gemma est, color -us et viridis).

*adv. *conspicue*. 1 *in conspectu omnium – allen sichtbar*: CONSUET. Trev. 15 illi (sc. *leviori culpa subditi*) -e ante confessionem prosternuntur. 2 *magnifice – herrlich, großartig*: CARM. de Quint. prol. 40 plebs electorum tibi (sc. *Deo*) laudes preconiorum -e reboat, mirifice modulatur.

conspinso v. compenso.

**conspiramen*, -inis *n.* *collusio – geheimes Einverständnis*: DIPL. Arnulfi 4 p. 11,17 (interp. s. XI.²) decimas ... iurgioso et iniusto antecessorum ... -e divisas (*item* 62 p. 92,16. 183 p. 280,3).

conspiratio (-cio), -onis *f.* I *de spiritu unanimo*: A *consilium, decretum commune – gemeinsamer Plan, Beschluss*: 1 *in bonam vel neutram partem*: LEG. Wisig. 12, 2,16 quicumque christianus ... ritus Iudaicos exercuisse repertus est ... -e et zelo catholicorum ... morte ... perimatur. CONC. Merov. p. 209,7 omnes una -e et connibente animo sentientes definivimus, ut eqs. BERTH. (?) annal. a. 1075 p. 278,30 Saxones ... et Thoringi ... facta -e occurrere regi deliberabant. *al.* 2 *in malam partem i. q. coniuratio, seditio – Verschwörung, Aufruhr*: a *gener.*: EIGIL Sturm. 24 p. 160,4 si quo modo posset pravorum -em cohibere. CHRON. Thietm. 8,3 p. 497,6 maritum maligna -cione ... morti tradit *maxima pars matronarum*. CAES. HEIST. mirac. I 11,57 auctor tantae -is corruit et expiravit. *al.* b *publ.*: THEGAN. Ludow. 22 investigavit infidelium nequissimas -es *imperator*. ADAM gest. 3,51 p. 195,10 omnes Sclavi facta -e generali ad paganismum ... relapsi sunt. CHRON. Reinh. a. 1211 p. 578,24 ad hanc -cionem ... prefatos principes ... littere apostolice animaverant. HEINR. LETT. chron. 10,3 de -e Ruthenorum cum Lyvonibus et Lettis contra Rigenses. *al.* BURCH. URSB. chron. p. 52,22 Mediolanenses ... -em inierunt cum aliis civitatibus Lombardie. CHART. Tirol. notar. I 523 p. 254,29 dicebatur ipsos homines fecisse raxam et ... -em, quod nollebant solvere coltam. *saepe*. c *eccl. de synodo (Wormatiensi)*: BERNOLD. CONST. libell. II 3,7 quorum (*fideliū virorum*) alios corpore quidem, non animo, Wormatiensi -i ... interfuisse cognovimus (*sim.* 3,12. *al.*). BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 283,20. LAMB. HERSF. annal. a. 1076 p. 255,7 caeteris, qui -is huius participes extiterant, diem statuit *papa*, qua eqs. *al.* B *societas (per iuramentum facta) – (auf Eid, Versprechen beruhendes) Bündnis*: 1 *in bonam vel neutram partem*: ACTA imp. Winkelm. I 7 p. 6,14 (a. 1205) ne ... civibus ... licitum sit ... contra aliquem ... ordinare -em, nisi eqs. CHART. Tirol. 1183 p. 226,36 si ipse dominus electus ... -cionem seu societatem ... sine eorum (*fratrum*) voluntate faciet. CHART. Argent. I 478 nos (sc. *cives Columbarienses*) cum civibus Argentinensibus ... -cionis ac amicitie firme fedus ineuntes. *al.* 2 *in malam partem i. q. consociatio (clandestina), confoederatio (iurata) – (Geheim-)Bund, (Schwur-)Genossenschaft (de re v. F. Staab, Unters. zur Gesellschaft am Mittelrhein in der Karolingerzeit. 1975. p. 372sq.)*: CAPIT. reg. Franc. 22,29 item in eodem concilio (sc. *Chalcedonensi*), ut nec clerici nec monachi -es (cf. Conc. II 1,2 p. 161,25 ed. Schwartz φαρτρία) vel insidias contra pastorem suum faciant (cf. 44,10 de -bus ... quicumque facere praesumpserit et sacramento ... -em firmaverint, ut triplici ratione iudicentur. *al.*). NICOL. I. epist. 18,3 si cum his (*complicibus*) coniuncti seditiones, coniurationes vel

-es fecerint *episcopi*. CONST. imp. II 159 si qua ... persona ... -es, factiones vel illicitas societates inivit. CHART. Raitenh. 270 p. 216,14 (epist. papae) alii (*monachi*) ... pro denegata ... obedientia seu -is offensa in excommunicationis laqueum inciderunt. *saepe*.

II *de spiramine i. q. afflatus – Anhauch*: GLOSS. I 63,4 St.-S. -o anaplast (*per pravam interpr.?*).

**conspirativus*, -a, -um. *ad coniurationem pertinens – verschwörerisch*: FRID. COL. epist. (NArch. 7. 1882. p. 193,11; c. 1121) in quibus (*litteris*) ... ad cumulum inexcusabilitatis vestrae -a confederatione ... affirmastis eqs.

**conspirator*, -oris *m.* 1 *coniurator, concitator – Verschwörer, Aufwiegler*: a *gener.*: a *in univ.*: THIETM. chron. 6,98 hoc ... rex comperiens -es hos sibi precepit presentari. HUGO FLAV. chron. 2 p. 488, 38 quandam de suis contra me -es illi miserunt. CAES. HEIST. mirac. I 11,57 corpus ... -is in campo sepultum est. *al.* b *de sociis synodi Wormatiensis a. 1076 factae*: BERNOLD. CONST. libell. II 3,8 p. 50,20 hunc (*papam*) ... non confessum, non convictum ... predicti -es ... degradare volebant. MANEG. ad Gebeh. 24 p. 355,35 quem (*libellum*) novi nostri -es contra domnum papam conscripserunt. *al.* b *iur. et canon.*: RATHER. epist. 26 p. 143,22 si legeretur contemptores canonum acrius arguendos de conspirationibus ... et -bus (*spectat ad Ps. Isid. decret. ed. P. Hinschius. 1863. p. 138 et 165; cf. DECRET. Burch. ind. p. 541^A decimus liber continet ... de contentiosis et de -bus*). RANGER. Anselm. 1747 -es damnat Fabyanus. CHART. civ. Spir. 90 p. 66,22 si ... aliquis de ... consiliariis ... in preiudicium ... civitatis Spirensis inventus fuerit -r. CHART. Eichsf. 401 p. 239,25 -es ... et iniquarum actionum ... fabricatores ... excommunicentur. CHART. Stir. IV 261 p. 158,43 quicumque inventus fuerit -r vel discordie seminator. *al.* 2 *complex, socius – Komplize, Mitverschworener*: THIETM. chron. 6,51 dux Heinricus ... cum caeteris -bus magnam regi ... molestiam inferens. PETR. DAM. epist. 40 p. 415,18 ut -es suos ad accelerandam mortem dominicam ... incitaret Caiphaz. PASS. Thiem. II 7 p. 56,15 huius (*imperatoris*) ... -es eo usque venerabilem virum persequendo deducti sunt, ut eqs. *al.* c *gen. obi. rei i. q. comparticeps – Mitbeteiligter*: VITA Landel. Laub. 172 unus comitum, -r feritatum, ... profudit corporis ignem. 3 *machinator, auctor – Anstifter, Rädelführer*: ACTA imp. Winkelm. I 386 (a. 1246) <qui> (*regnicolae*) ... per ... spem frivolum -bus factionis adhererant.

conspiro, -avi, -atum, -are. *script.* -sper-: l. 64. *partic. praes. usu adi. vel subst.*: p. 1467. 8.42.

I *de spiritu unanimo*: A *intrans. (refl.: l. 62) i. q. consentire – sich einig sein*: 1 *concordare, assensum praebere, convenire – übereinstimmen, zustimmen, übereinkommen*: a *de hominibus (de Deo: l. 64)*: a *in univ.*: RUOTG. Brun. 12 -antibus itaque omnibus et idem ... sentientibus. DIPL. Conr. II. 192 p. 255,12 si ... aliis in idem -antibus votum prebuerimus assensum. CHART. Stir. I 172 p. 172,21 patre ... et matre in idipsum -antibus (*conspicantibus ed.*). CHRON. reg. a. 953 populus pari deliberacione in virum Domini Brunonem ... -at. HUGO HONAUG. hom. 4,2,2 contra nefandum hoc dogma -verunt *patres*. *al.* b *c. sensu oboediendi*: BERTH. (?) annal. a. 1075 p. 279,34 qui (*rex*) ... auriculariorum suorum ... -ans susurris. c *sensu constituendi*: EIGIL Sturm. 24 p. 159,29 (cod. W) -verunt *Saxones*, ut ... virorum multitudinem ... ad ipsum monasterium mitterent. CAND. FULD. Eigil. II 10 capit. p. 96 datur licentia -andi super abbatis electione. *al.* *refl.*: VITA Mathild. II 7 ambobus hoc placuit consilium, et se -bant implendum. d *c. sensu favendi*: FORM. Andec. 41 p. 18,11 -sperante Deo. b *de rebus i. q. consonare – in Einklang stehen*: VITA Ludow. Pii 25 p. 619,42 lege Romanorum in id -ante. CARM. Bur. 61,10,4 cuius (*virginis*) nutu me versante et ad votum -ante me fero beatum. 2 *coniurare, confoederari, se adunare – sich verschwören, verbünden, zusammentun (fere in malam partem, aliter: p. 1619,7)*: a *strictius*: EINH. Karol. 20 in ambabus *coniurationibus* contra regem -tum est. MEGINH. FULD. Alex. praef. p. 436,21 quotiens victi iterum in bella -verint *Saxones* (cf. WIDUK. gest. 2,24 p. 87,2 ad in-

centiva bellorum. 3,54 p. 134,14 ad pugnam). REGINO chron. a. 839 multi ... exilio dampnantur, qui in deiectione imperatoris -verant. BERNOLD. CONST. libell. II 3,14 si qui clerici ... reperti fuerint coniurantes aut -antes (cf. Conc. II 1,2 p. 161,27 ed. Schwartz $\phi\alpha\tau\alpha\iota\zeta\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma$). PETR. CAS. (?) chron. 4,11 p. 475,15 tot simul gentes ... absque hominis ullius imperio -visse. CAES. HEIST. mirac. I 3,29 p. 146,28 quid si duo contra suum praelatum -rent? saepe. in imag.: WALTHARIUS 1286 adversus solum -ant arma duorum. **latius:** **a** (iurando) promittere, vovere – (eidlich) versichern, geloben: ANNAL. Quedl. a. 1015 p. 84,4 milites ... procumbunt fortiter illi (Domino) obsequendo, ut -verant constanti animo. **β** in nomine -are i. q. in nomen iurare – huldigen, Gefolgschaft leisten: AETHICUS p. 193,16 ut in eius (Arcadiae) nomine omnis Grecia -et. **B trans.:** 1 machinari, concitare – ins Werk setzen, anzetteln: THIETM. chron. 4,49 duces et comites ... multa contra eum (imperatorem) -are nituntur. PETR. DAM. epist. 105 p. 159,14 ne tibi -tae factionis scandalum generarent monachi. 2 inspirare, concitare – entflammen, (hin)treiben: CARM. Scot. II 1 probl. 1,9 ne nova lis socios ... -ret in arma.

II de spiramine: **A intrans. i. q. spirare – atmen, hauchen:** 1 strictius: PASS. Karoli Boni 6 (MGScript. XII p. 621, 47; s. XIII.^{ex}) ipse (Borchardus) et complices sui ... advertentes, quod -ret et loqueretur castellanus vulneratus. 2 latius i. q. sonare – (er)tönen: CARM. Cantabr. A 30,2 clare -ant cannule. **B trans. i. q. exspirare, anhelare – aushauchen, -schnauben (in imag.):** CARM. cod. Vat. (5330) 11,10 Sirius auram -at iniquam.

adi. conspiratus, -a, -um. confoederatus, coniuratus – verbündet, verschworen: 1 in bonam partem i. q. concors – einmütig: PASS. Ursulae prol. p. 143,4 ut tam prolixius ... conflueret martyrum in Deo numerus -us. 8 in divinae operae laudibus -um sui voti conscius ... reddidit virgineum ... chorum. 2 in malam partem: **a in univ. i. q. rebellis – aufrührerisch:** THIETM. chron. 3,17 Sclavorum -a manus Brandenburgensem episcopatum ... invasit. **b locut. -a manu i. q. communiter, uno consensu – gemeinschaftlich, im gemeinsamen Einverständnis:** RUP. MEDIOL. Adalb. 26/27 p. 66,30 fratres -a manu ... patrum suum ... solo prosternunt. HELM. chron. 25 p. 47,20 -a manu statuerunt (sc. Slavi) Crutonen in principatum.

conspisso, -avi, -atum, -are. script. -spess-: l.47. -is(o): l. 48.51.

1 (con)densare, grossiorem facere – verdichten, verdicken: **a de materia:** ANTIDOT. Bamb. 15 antidotum ... sputum subtilem -spessa<t>. ANON. coit. 2,5,3 manne uncias II, zuccari uncias VI coque in acerrimo igne, usque dum -etur (-isetur G) ut mel. GESTA Ern. duc. I p. 26,23 aqua -ta non fluitat. **usu subst.:** ANON. coit. 2,4,4 ciminum et maiorana ... luxurie sunt inimica, item omnia frigida et -ancia (-isancia H). **b de frequentia:** PS. GALEN. puls. cod. Vr 271 cum passio gravior fuerit facta, plus -atur et fit velox pulsus. 2 coartare – verengen: AESCULAPIUS 3 p. 5,23 ex crasso humore ... foramina -antur a naturalium exclusione.

conspitio v. conspicio.

consponsus, -a, -um. mutua fide obligatus – (feierlich) verpflichtet: HUCBALD. carm. 2,121 conciliando -orum chisticolarum corda ciet Paulus.

***conspumatio, -onis f.** spuma – Geifer: HILDEG. scivias 3,9 l. 937 -em (cum spumationem B) ardentis libidinis ... ab eo (dracone) extorquet Fortitudo.

***conspumo, -are.** spuma contegere – mit Geifer bedecken: HILDEG. scivias 2,7 l. 223 quae (vipera) -at caelum.

conspuo, -ui, -utum, -ere. 1 proprie i. q. sputo conspergere – anspeien: VITA Virg. Salisb. II 2 p. 89^b,13 iuvenis daemoniacus admotus ... sepulchro ipsum sepulchrum -bat. ALBERT. M. euch. 3,1,6,6 p. 263^a,38 constat, quod passibilis fuit Christus et passus, crucifixus, ... -tus. *ibid.* al. in imag.: HUGO FLOR. tract. prol. (MG Lib. Lit. II p. 467,7) ab his, qui rerum ordinem ... conantur evertere, non solum damnabitur opus meum, sed etiam -etur. 2 translate i. q. detestari,

despicere – verabschewen, verachten: LAMB. TUIT. Herib. 2 prol. p. 1246,1 etsi olim ... a peritioribus -i debeat et annullari labor. HONOR. AUGUST. phys. 65,19 si ... negavero Deum hunc mundum fecisse, totus mundus me -et. HERM. IUD. conv. 3 p. 77,7 magnum vos christiani Iudeis preiudicium facitis, qui eos ... execrando et abhorrendo -itis. *ibid.* al.

consputo, -are. sputo conspergere – anspeien: GLOSS. III 414,65 St.-S. -at bespiet.

conscribo sim. v. consc-. consensio v. 1. consensio.

consul v. consul.

constabilio, -ivi, -itum, -ire. script. et form.: perf. -u(i): l.33. imperf. -iba(m): l.25.

1 proprie i. q. (firmiter) statuere – hinstellen, errichten: ISO Otm. 1,9 nec ... eas (tabulas) -ire praevaluerunt opifices.

15 MIRAC. Adalb. Wirz. 7 p. 52,2 est aliquid super rivulos aquarum habitacula hominum -iri. in imag.: CAPIT. reg. Franc. 126 p. 248,9 ut ... in vero atque perpetuo fundamine permanendo -ta persistat ecclesia Christi. 2 translate: **a corroborare, munire – stärken, festigen:** PAUL. DIAC. Rom. 15,20

20 Theodericus ... ut sui regni vires -ret eqs. ADALB. MAGD. chron. a. 925 Heinrico rege coadunatum et -tum Lothariense regnum in sua potestate habente. METELL. Quir. 9,56 quē (invidia) thronum raptis opibus -ire tendit. al. tenere, tutum praestare – halten, sichern: HIST. Mosom. 2,4 p. 612,21 quod

(castellum) tunc frater eius (episcopi) ... -ibat. **b (con)-firmare – bekräftigen, bestätigen:** **a in univ.:** TRAD. Frising. 1458^a (a. 1047/53) lite cepta et finita confirmaverunt et

20 -verunt (stabiliverunt C) pactionem. CHART. Mog. A I 471 cartam ... conscribi ... precepi et banno meo -vi. TRAD. Ratisb. 833 Askerich ... hereditatem suam ... tradidit et sub his

25 testibus Norico more per aurem tractis -vit: eqs. CHART. Drubic. 15 p. 16,8 ipsorum (mansorum) possessionem ecclesie iure iudiciario -uit comes. al. **β c. sensu tradendi:** DIPL. Frid. I. 10 p. 19, 12 molendinum ... regia ... auctoritate in perpetuum

35 proprietatem eidem ecclesie -vimus. **γ c. sensu affirmandi:** CHART. Osn. I 162 (a. 1070/88) noverint omnes ... fideles Volchardum nobilem se ipsum offerendo ... sancto Petro canonicum futurum -visse.

1. **constabilis, -e.** firmus, fidelis – fest, beständig: DIPL. Karoli M. 130 p. 180,27 in consensu eorum nos ire ... oportet

40 atque -em permanere, qui eqs.

2. ***constabilis v. *comestabulus.**

constabilitio, -onis f. corroboratio, affirmatio – Bekräftigung, Zusicherung: FUND. Sangeorg. 17 confirmationem et

45 -em ... sponponderunt (sc. fundatores). **Dinter**

***constabilia v. *comestabulia.**

***constabularia (connes-), -ae f.** (*constabularius) vicus sive vicini sub constabulario constituti – unter einem Konstabler stehendes Stadtviertel oder dessen Einwohnerschaft:

50 PAX Valenc. 58 si aliqui de qualibet conne-a ... remaneant eqs.

***constabularius (connes-, -stamu-), -i m.** (cf. *comestabulus) vice tituli i. q. (summus) magister stabuli – (oberster) Stallmeister, ‘Connetable’, ‘Konstabler’: 1 publ.: **a**

55 spectat ad dignitatem aulicam: **a de duce exercitus regalis:** ANNAL. Ianuens. I p. 106,4 constamularius eius (Turchorum principis) Vermilio Leo. CHART. ord. Teut. 10 Humfridus regius -us (OLIV. hist. reg. 73 p. 133,21. al.). ROB. TOR. chron. a. 1181 p. 529,23 -us regis Angliae. CHRON. Albr. a. 1230 p. 927,31 Almaricus comes Montisfortis, Francorum -us. **β de**

60 **ministro domini feodalis (nom. propr.:** l.62): ANNAL. Ianuens. I p. 115,17 Raynaldi filius, -i Antioceni principis. FUND. Niviv. (MGScript. XXV p. 552,24) Gerardus nomine C-us, filius Amelrici, -i Flandrensis. **b spectat ad gradus medios vel**

infimos: **a de praefecto regionis, urbis, castelli:** ROB. TOR. chron. a. 1185 p. 535,17 quidam ... -us domni regis Henrici ... qui castrum Cesarisburgi cum patria, quae ad illud pertinet, custodiebat. GESTA Bert. 3,8 p. 671,45. LAMB. ARD. hist. 34

que (Havidis) nupsit Balduino ... Bolonie -o. **β de praefecto vici ut vid.:** PAX Valenc. 28 conne-i debent congregari ante capellam sancti Petri. 2 eccl. de custode stabulorum

70 **monasterii:** CHART. Basil. A I 163 p. 240,4 (a. 1120) testes ... fuerunt ... Hugo -us, ... Wilhelmus prior s. Albani.

***constabulum**, -i n. *manipulus a comestabulo ductus – Abteilung unter einem Konstabler, 'Konstablerschaft': v. p. 919,6.* Heßler

***constabulus** v. *comestabulus.

***constagia** (cost-), -ae f. *vel* ***constangia**, -ae f. (*francog. vet. coustage et coustange, cf. v. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1081*) *impensa, sumptus – Ausgabe, Kosten: GISLEB. MONT. chron. 250 debent comites ... eas -as pro ipsa ecclesia persolvere. app. p. 338,20 si panem ... propria cost-a sua seu per cost-am domini comitis ... debeat facere portari Petrus. al. RICHER. SENON. gest. 1,17 contigit abbatem ... -angiis ... armatorum ita attritum, ut eqs.*

constagno, -avi, -are, *sistere – zum Stillstand bringen: RHYTHM. 12,17,3 sanguinis fluxum -asti (sc. Christus).*

***constamen**, -inis n. (constare) *impendium, sumptus – Aufwand, Kosten: CHART. Rhen. med. II 83 (a. 1186) autum-nali ... tempore de colligendo vel quolibet -is gravamine liberi simus. 272 p. 310,29 tres modios siliginis ... suo -e advectos pro censu ... persolvant milites.*

***constamentum** (cost-), -i n. *impensa, sumptus – Aus-gabe, Kosten: ACTA imp. Böhmer 1072 p. 770,39 (a. 1210) si ... restitueritis ... omne cost-um et omnes expensas factas. CHART. Gelr. 989 p. 959,9 sub pena ... restitutionis una cum dicta pecunia faciente omnium expensarum et -orum. al.*

***constamularius** v. *constabularius.

***constangia** v. *constagia.

1. **constans** v. consto. [2. **constans** v. costa.]

constanter v. consto.

constantia (-cia), -ae f. 1 gener.: *a firmitudo, fortitudo animi – Standhaftigkeit, Unerschrockenheit: LIBER diurn. 82 p. 89,7 hunc ... virum pro eius ... bone voluntatis -a ... nobis elegimus pastorem. ALCUIN. epist. 132,10 debet ... sa-pientia ministrare -am et -a perficere sapientiam, ut sit -a sa-piens. THEOD. TREV. Liutr. 77,3 virgo predicabilis ... et in-fatigabunda animi -cia. EPIST. Hann. 74 p. 122,10 persone tuę administrationem et diligenti -a et constanti diligentia obeas. ALBERT. M. sacram. 259 p. 169,72 -a condicio fortitudinis est. saepe. v. et p. 1593,60. per prosop.: CARM. var. Walther 12,27,3 hunc (Christum) ... ad sepulcrum fortis C-cia, ad in-fernum duxit Victoria. b perseverantia, assiduitas – Aus-dauer, Beharrlichkeit: FORM. Marculfi 1,2 l. 71 ut pro ... fe-licitate patriae seu regis -ciam dilectit ... monachis inmensam Domini pietate ... inplorare. DIPL. Arnulfi 92 p. 135,31 pro-positi ... sui -am in divinis officiis indefessam fore cognoscen-tes. EPIST. Teg. 38^{tit.} vester servitor devotus sedule orationis -am. CHART. Heinr. Leon. 8 Wiboldus ... in administratione ... singulari -a usque ad mortem adhesit. INNOC. IV. registr. A 622 devotionis puritas et fidelitatis -a, quas dilecti filii ... Romane ecclesie ... servaverunt. saepe. assidua persecutio – das beharrliche Verfolgen: ALBERT. AQUENS. hist. 1,2 Petrus ... huius viae (sc. expeditionis in Hierusalem) -am ... adhortatus est. 2 philos. et natur.: a continuatio – innerer Zusammenhalt: ALBERT. M. meteor. 4,2,11 p. 764^a,43 siccatio est coagulatio sive -a terrestrium per humidi sequestrationem. veget. 1,119 stringuntur pori arboris ... propter -am et com-pactionem partium. 5,109 -a ... secundum materiam partium ... non est nisi siccitas in ipsis. in imag.: BRUNO MAGD. bell. 107 prius coelum stare ... crediderant nostrates ... , quam cathedram Petri amittere -am Petri. b qualitas, status – Beschaffenheit, Zustand: ALFAN. premn. phys. 1,52 p. 14 ad temperantiam reducere corporis -am (PG 40,520^B κατὰ-στοιχίαν). 1,87 p. 21 secundum modernam -am nostrae vitae. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 76,7 que (sc. res) ... subiecti quidem inconstantia ... agitantur, nullam tamen ... naturalis -e sue iniuriam patientia. 3 publ. et iur.: a auctoritas – Gültigkeit: FORM. Sangall. II 21 p. 408,21 subscripsi hanc traditionis firmitatem et -am. DIPL. Conr. II. 210 nullis um-quam liceat ... nostri precepti -am violare. CHART. Aquens. 39 l. 28 ut ... conventio augmentum ... -ę gloriatur se acce-pisse. al. b constitutio – Grundlage, Bestimmung: DIPL. Conr. III. 123 p. 221,13 dedit ... archiepiscopus ... Hartwico ... XL libras ... denariorum in beneficio hac ... c o n d i -*

tio nis interiecta -a, ne eqs. (CHART. Merseb. 109).

[2. **constantia** v. inconstantia: *TRAD. Ratisb. 1038 (c. 1210/17).*]

constellatio, -onis f. *script. -still-: GLOSS. II 282,35 St.-S.*

1 *sidus, signum – Sternbild: ALBERT. M. Iob 9,9 p. 133,20 Orion -o est versus meridiem. 2 coniunctio stellarum – Konstellation: a proprie: GODESC. SAXO gramm. 2 p. 466,5 mathematici fatentur ... unumquemque hominem sub -e seu constitutione siderum nasci. Ps. BEDA mund. const. 1,284 cum ... bonum sua -e plurimum designet luna. HONOR. AUGUST. lib. arb. 1 (PL 172,1223^B) decepti homines ... -es introduce-runt asserentes ... sub bona stella natos bonos ... futuros. ALBERT. M. cael. 2,3,5 p. 150,66 accidentia sicut sunt eventus unius hominis nati in hac -e vel illa. HEINR. WIRZ. cur. 813 que -o regnat, cum generatur homo prospera nulla videns? SALIMB. chron. p. 206,17 in ... cuppa erat ... ymago ... non artificialiter ... depicta, sed ex virtute -is ibi impressa. saepe. b translate i. q. concursus (fortuitus) – das Zusammentreffen von (besonderen) Umständen: ALBERT. M. phys. 2,1,4 p. 82,77 caput hominis in corpore porci, quod fit per -es extrane-as naturae seminis. metaph. 5,6,9 p. 289,89 hoc ... quidam po-nunt -em unam eqs.*

constellatus, -a, -um. *stella signatus – mit einem Stern bezeichnet (spectat ad fratres stellatos ord. b. Augustini vel crucigeros cum rubea stella; cf. W. Lorenz, Die Kreuzherren mit dem roten Stern. 1964): CHRON. rhythm. Austr. 391 veniunt et alii fratres -i (inde ANNAL. Mell. Vind. II a. 1214).*

***consteria** v. *costarium.

1. **consternatio**, -onis f. *perturbatio – Bestürzung: RA-THER. prael. 6,19 l. 661 'fructum nullum habent lamenta, quae cum lacrimis student querere peritura', quod et Esau approbat -o cassa (cf. Vulg. gen. 27,34).*

2. ***consternatio**, -onis f. (*a consternere*) *collapsus, pro-stratio – das Zusammenbrechen, Niederstürzen: ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 888 p. 117,12 tanta ... in isto itinere -o equi-norum cadaverum fit, ut eqs.*

1. **consterno**, -avi, -atum, -are. 1 *usu originario i. q. per-turbare – verwirren, bestürzt machen: HROTSV. Abr. 3,8 fueram -tus mente ex ostensae visionis terrore (GERH. AUGUST. Udalr. 1,27 l. 45. cf. HELM. chron. 25 p. 51,11 -tus animo. al.). HIST. de exp. Frid. imp. p. 61,16 turbabatur rex ... et -batur super ... regni Grecie vastatione. usu subst.: LAMB. HERSE. annal. a. 1065 p. 96,32 ut uno ictu -tum ad pa-vimentum usque precipitem daret episcopus. 2 per confusio-nem c. consternere: a prosternere – niederwerfen: REIN. LEOD. triumph. 2 p. 587,9 mulier terrae -ta ... Deo ... gratias reddidit. v. et p. 1623,2. b destruere – zerstören: ACERB. MOR. hist. a. 1162 p. 157,15 tot de menibus civitatis -vere Cremonenses. c extendere – ausbreiten (usu adi.): GLOSS. I 92,10 St.-S. -tus ardanit.*

2. **consterno**, -stravi, -stratum, -ere. *form. perf. -nuit: p. 1623,2. partic. perf. usu adi.: l. 57,66.*

1 *usu originario: a (con)tegere, sternere – (be-, über)decken, be-, auslegen: a proprie: PAUL. DIAC. Lang. 2,19 constat ... Aureliam ... et Flamminiam (sc. provinciam) a -tis viis ... et ab eorum vocabulis, a quibus sunt -tae ... , appellari. YSENGRIMUS 5,609 ganga ... pro feno lanam -ta ... accipiat. CHART. episc. Hild. I 323 p. 309,5 hospitale novum cum ... ponte lapidibus -to ... construxit praepositus. adde: POETA Saxo 5,443 Rheni -vit rex ponte fluentia. b in imag. (cf. Vulg. cant. 3,10): CHART. Mog. A I 451 p. 358,24 (dipl. Heinr. V.) Mogontinam sedem caritate sibi (cancellario) -vi-mus. WOLBERO cant. 3 p. 1140^D. al. c sensu uniendi: RUOTG. Brun. 2 p. 3,24 media caritate -ta sunt res dissimiles. b collocare, construere – (an)legen, errichten: GESTA Camer. 1,2 p. 403,43 parent ... -tis aggeribus loca apud Mariolum, ubi eqs. METELL. exp. Hieros. 2,18 quatuor ... virorum milia cura viarum -endarum tenuit dux. CHRON. reg. a. 1158 p. 98,12 -tis pontibus ... exercitui transitum fecerunt Boemi. c deicere – niederwerfen: a proprie: EPIST. Bonif. 105 p. 231,9 quorum (falconum) ars ... sit grues ... arripiendo -ere solo. HROTSV. Mar. 805 cuncti praesentes opstupefacti in terram proni -untur.*

[Dinter]

β in *imag.*: EPIST. Bonif. 15 p. 27,11 inimicum catholicę ecclesie Rathbodum coram te -nuit (consternavit *var. l.*) *Deus*. 2 *per confusionem i. q. (defectione) consternari – von Ohnmacht betroffen sein*: HUGO HONAU. div. 4,2 cum ... humana mens -atur attingere filium Dei (*cf. Hil. trin. 2,7sq.*).

adi. constatus, -a, -um. *planus, quadratus – quadratisch, Quadrat- (t. t. math.)*: GERB. geom. 2,6 *pes* -us est sive planus, per quem superficies sive planities ... mensuratur. 2,8 *sedecim palmos -os. ibid. saepe*. *Dinter*

constibo v. 1. constipo.

1. **constillatio**, -onis f. *stillatio – das Tröpfeln*: GLOSS. II 309,30 St.-S. -bus troffizianum.

2. **constillatio** v. constellatio.

constipatio, -onis f. *script.*: cost-: l.43.

1 *gener.*: *a spectat ad homines i. q. stipatio, conglobatio – Gedränge*: *a proprie*: TRANSL. Alex. Frising. 1 (MG Script. XV p. 287,27; c. 834) densabatur ... -o catervarum. UFFING. Ida 1,11 fit virorum -o. OTTO FRISING. chron. 3,14 p. 152,21 de his, qui -e populi in foribus templi obprimerentur. RAHEW. gest. 3,48 p. 225,5 erat ... validissima -o. GESTA Ern. duc. II 33 p. 237,7 ingens iuventutis -o circa ducem ... facta est. *al.* **β** *meton. i. q. turba, coetus – (dichte) Schar*: UFFING. Ida 1,17 quem (*daemoniacum*) mox non parva iuvenum -o ... detinuit. CONST. imp. I 31 p. 63,6 Henricus ... -e episcoporum ... circumfultus undique. VITA Annon. I 3,16 p. 504^a,43 aderant ... praeter ... nobilitatis magnas -es episcopalis familiae religiosorumque greges. *a spectat ad res i. q. spissatio, compressio – Verdichtung*: HERM. CARINTH. essent. 2 p.206,26 conclusus infra terre viscera spiritus quasi -e quadam infervescit. 2 *medic.*: *a emphraxis, obstrusio, constrictio – Verstopfung (t. t.)*: *a de -e intestini ('Konstipation', 'Obstipation')*: PRACT. puer. 42 si ... *puer* patiatur nimiam -em, fiat suppositorium. CIRCA INSTANS p. 32b^r contra -em ventris (IOH. IAMAT. chirurg. 1,15 v. fluxus et eiusdem -o, utrumque malum. WALTH. AGIL. med. 97 p. 192,19. ALBERT. M. animal. 22,34. *al.*). MAURUS progn. 15 p. 32^a,56 ydropisis provenit vitio intestinorum vel ex retentione fecum propter -em vel propter immoderatum fluxum intestinorum *eqs.* (16 p. 33^b,3). VISIO Godesc. A 61,1 stomacho ... vi expulsiva carente ... -em continuam patiebatur *eqs.* NOTULAE Wilh. Cong. 1462 ad oppilationem splenis et epatis et -em. *al.* **β** *usu vario*: RECEPT. Bamb. 22^{capit.} ad enfraxina epatis, hoc est cos-o vel conclusio. (*cf.* IOH. S. PAUL. diaet. 520 -em hepatis). PETR. HISP. chirurg. 36 -o pectoris cum mala actione inspirandi et respirandi. WALTH. AGIL. med. 19 p. 119,35 -o venarum sanguinem emittentium. *al.* **β** *obturatio – das Zu-, Verstopfen*: AURELIUS 26 p. 730,14 extendit ... dolores ad mentum aurium -o.

***constipativus**, -a, -um. *stypticus – stopfend*: CONSTANT. AFRIC. theor. 5,32 p. 22a^r panis ... est plus -us (IOH. S. PAUL. diaet. 115). IOH. S. PAUL. diaet. 517 caseus calidus est et siccus et -us. ALBERT. M. animal. 9,80 cibi inflativi et -i. *al.*

***constipendialis**, -e. *stipendii comparticeps – einer der am (Meß-)Stipendium Anteil hat*: CHART. Westph. I 95 p. 76,15 (a. 1018) stipendialis refocilacio, quae convenit uni eiusdem ecclesiae fratri -i dari.

1. **constipo**, -avi, -atum, -are. *script.* -stib(o): GLOSS. IV 5,59 St.-S. *partic. perf. usu adi.*: *passim*.

1 *gener.*: *a strictius*: *a refl. et medial. i. q. se conglobare – sich zusammendrängen*: ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 896 p. 128,7 multitudo virorum portis se -at. ANNAL. Altah. a. 1062 p. 60,31 in unam partem ratis -antur cuncti. VITA Heinr. IV. 12 p. 39,19 tanto plus sceleris impia manus peregit, quanto minus -ta turba se movere potuit. **β** *circumstipare, circumdare – umdrängen, umringen, umgeben*: ALDH. virg. I 6 p. 233,18 nusquam apud mortales videas extorrem ... tam ... spissis legionum cohortibus -ari. ORDO Rom. 36,51 ipse (*pontifex*) ... incedit in medio -tus agmine sacerdotum. WIDUK. gest. 2,24 licet raro milite -retur rex. CHRON. Pol. 1,9 p.27,5 quamvis esset ... multis ... cuneis et magnatum et militum -tus *Bolezlavus*. THIOFR. Willibr. II 2,222 progreditur socia se -ante caterva. *circumsistere – umzingeln*: GALB. Karol. 48 cives

-verunt villam, in qua fugitivus ille latuit. **γ** (*examine*) *occupare – (im Schwarm) besetzen*: ALDH. virg. I 4 p. 232,2 quae (*apes*) ... hederarum corimbo et ... tiliae surculos -antes ... favorum machinam ... construunt. **δ** *replere – (er)füllen*:

5 VITA Sulp. 8 (MGMer. IV p. 378,2) -tis omnibus plateis. THEOD. AMORB. Bened. I 2 Nortmannica feritas ... Galliam ... suis copiis -ando compressit. **b** *latius*: *a refl. i. q. se involvere – sich einmummen*: PETR. DAM. epist. 107 p.187,15 coepit eurus violenter infremere ... e contra viator clamidem stringere seseque, ne vestem perderet, undique -are. **β** *immobilem reddere – unbeweglich machen*: TRANSL. Auct. 12

sarcophagus tantae gravedinis mole figitur et -atur, ut inde abduci nullatenus valeat. 2 *medic.*: *a de emphraxi i. q. constringere, obturare – (ver)stopfen (t. t.)*: *a de partibus corporis*: BERNH. PROV. comm. 2,4 p. 280,20 si ventrem -ant diuretica (IOH. S. PAUL. diaet. 96. *al.*) p. 280,22. ANNAL. Ianuens. III p.54,16 taliter -tum est guttur eius, quod non poterat excreare. NOTULAE Wilh. Cong. 508 hoc unguento inungatur venter -tus. *subst. neutr.*: DIAETA Theod. 485 caro amygdali aperit ... -ta et purgat epar et splen. **β** *de anim. usu mediopass. i. q. constipatione affici, emphraxin pati – Verstopfung bekommen, an Verstopfung leiden*: MATTH. PLATEAR. gloss. p. 376^c confectum bene potest dari ... -tis choleris. CAES. HEIST. Engelb. 3,58 periculosum est infirmo -to sumere medicinam laxativam. *al.* ALBERT. M. animal. 22,34 si cibi ... stiptici dantur canibus, -antur. NOTULAE Wilh. Cong. 506 (add. B) vulnerati quandoque -antur. *in imag.*: CARM. Bur. 42,15,4 Rome viget physica bursis -tis. **b** *accumulare, colligere – (an)stauen*: DIAETA Theod. 182 (cod. Harl.) porrus ... epar et splen curat et que in eis sunt -ta, thoraces et pulmones purgat. **c** *coagulare – zum Stocken bringen*: CONSTANT. AFRIC. grad. p. 348,39 sanguinem ... undecunque fluat, -at *cacabre*.

2. ***constipo**, -are. (*cf.* stipes) *stipitibus instruere – mit Pfählen versehen*: CHART. Altenberg. 142 (a. 1239) de sylvis meis palos et ramos colligent, quibus ... vineas -bunt. **constipulatio**, -onis f. *t. t. iur. i. q. confirmatio, stipulatio – Bekräftigung, Stipulation*: DIPL. Otton. III. 360 p. 789,25 ipsis ... commutationes ... iniuste ... factas ... legali -e penitus refutantibus. DIPL. Conr. II. 6 quam (*possessionem*) ... domnus imperator ... Leodiensi ecclesie firma -e tradidit. CHART. Traiect. 209 p. 191,23 regali ... -e ac manutraditione. SIBE. GEMBL. gest. 23 p. 535,1 -e interposita.

constipulo, -atum, -are. *confirmare, roborare, astipulare – bekräftigen, beglaubigen, bestätigen*: 1 *iur. i. q. testificari – bezeugen*: CHART. Rhen. med. I 415 p. 477,8 (a. 1107) acta sunt hec ... testibus his ... astantibus et -antibus. 2 *usu communi*: *a fulcire – stützen, beweisen*: EPIST. var. II suppl. 5 p. 622,1 aliqua ... -ta exemplis subnectere presumpsit. **b** *sancire – festlegen, bestimmen*: MIRAC. Donat. (MGScript. XIV p. 179,29; a. 1091/92) firma cautione apud superos -tum esse, quod machinaris.

***constirpatio**, -onis f. *terra per exstirpationem occupata – durch Rodung gewonnenes Land*: DIPL. Ludow. Germ. 150 p. 212,3 (interp. s. XI/XII.) Hildesemensis praesul ... omnem Folcberti -em recepit. *Montero-Cartelle*

constituo, -ui, -utum, -ere. *script.*: *cun-*: p. 1626,23. *cost-*: p. 1626,26. *-stet-*: p. 1627,2. *-ud(um)*: p. 1628,2. *usu intrans.*: p. 1627,34sq.

1 *de actione faciendi, parandi*: *A proprie (subi. fere homines; Deus: p. 1625,14sq.) i. q. condere, creare – einrichten, gründen, schaffen*: 1 *gener.*: EIGIL Sturm. 1 quod (*monasterium*) ab eo fundatum atque -tum (constructum EP) est. RIMB. Anscar. 12 p. 33,16 *se d e m* -ere ... episcopalem (23 p. 51,34. TRANSL. Libor. I 2 p. 150,7. *al.* THIETM. chron. 2,36 de tribus -endis episcopatus. *al.*) DIPL. Ludow. Inf. 58 publice negotiationis mercatum -ere (construere Ez. M; *cf.* DIPL. Otton. I. 265 p. 378,17 negotia. CHART. select. Keutgen 133 p. 117,10 forum). DIPL. Frid. I. 789 Brixinensi episcopo contulimus ius ... -ende monete. *saepe*. *adde*: LEG. Wisig. 8,3,9 si quis ... fossas per circuitum ... -at. 2 *spec.*: *a math. i. q. (com)putare – berechnen, errechnen*: GERB. epist.

[Dinter]

math. I 1,2,6 p. 21,26 secundum eandem rationem pro extremo divisore unitatem -es. 9,3 aream eius (*quadrati*) ... in XLII pedes -is. **b geom. i. q. (de)scribere** - *zeichnen, konstruieren*: ANON. geom. I 3,18 p. 329,4 re orthogonaliter -ta. GERB. geom. 6,2 p. 80,5 in his ... orthogoniis in eisdem laterum proportionibus -tis. Ps. BOETH. geom. 164 tres ... rectas lineas oportet -ere. FRANCO LEOD. circ. 99 triangulum aequilaterum -o. **al. c mus. de neumis componendis**: GUIDO ARET. microl. 16,8 videamus, quibus modis distantes ab invicem neumas -ere valeamus. **d philos. et theol.**: ALFAN. premn. phys. 28,20 p. 138 haec (*instrumenta*) ... principaliter et secundum primam rationem -ta sunt (PG 40,713^B κατ'εσκεύασται). HILDEG. vit. mer. 1,96 p. 44,10 Deus feminam ita -it, ut ... timorem ... ad virum suum habeat. *expressius de actione procreandi*: HILDEG. vit. mer. 3,26 creator, qui mundum -it, elementis eum solidavit. 5,17 diem et noctem. *ibid. al.* **B translate (subi. fere res) i. q. efficere, (con)fingere, formare** - *ausmachen, ergeben, bilden*: **1 natur. et philos.**: ALFAN. premn. phys. 5,30 p. 68 -itur (PG 40,625^A συνίσταται) aer specificas habens qualitates eqs. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 86,19 omne ... opus gemina auctoritate -itur, artificis ... et instrumenti. ALBERT. M. animal. 20,1^{capit.} tractatus primus de hiis, quae -unt corpus. MORIEN. ROM. alch. p. 516^A,24 non est ... res, quae homini esse -at. *al. v. et p. 1158,24. 1228,5. redigere* - *machen (zu)*: ALFAN. premn. phys. 40,14 p. 130 ut ... -at (PG 40,772^B καθίστησι) anima animales dispositiones in bonam habitudinem. **2 log.**: ALBERT. M. herm. 1,1,2 p. 377^A,11 quibus (*principiis*) -itur interpretatio sive enuntiatio. anal. pr. 2,1,1 p. 689^B,24 syllogismorum quidam sunt universales, ex ambabus praemissis universalibus -ti eqs. *ibid. al.* **3 geom., math., mus.**: ANON. geom. I 4,3 huius (sc. XL) pars media basim trigoni -et. HERIG. reg. 1 p. 208,3 quorum (*singularium*) multiplicatores in sua sede -unt digitos. GUIDO ARET. microl. 15,4 ipsae (*syllabae*) ... neumam, id est partem -unt cantilena. HERM. AUGIENS. mus. p. 52,28 omne regulare diapente tribus tonis semitonioque -itur. CHART. Rhen. med. II app. 16 p. 452,12 quarum (*mensurarum*) X -unt modium Andernacensem. *al. medial. i. q. figurari* - *sich darstellen*: GERB. epist. math. I 1 praef. p. 7,6 cum idem numerus ... nunc digitus, nunc -atur ut articulus.

II de actione ponendi: **A proprie i. q. (col)locare** - (*hin*)-*stellen*, -*setzen*: **1 obi. homines**: **a strictius**: **a in univ.**: WALAHFR. Mamm. 10,2 praeses Mammem iubet ante tribunal -i. VITA Magni Fau. I 12 p. 130,4 -it Gallus eum (*diaconum*) coram duce. WIDUK. gest. 3,74 p. 150,20 cantoribus ... in via triformiter -tis. TRACT. de chirurg. 734 infirmo ante te -to. LIBER ordin. Rhenaug. p. 120,20 prelati in prima fronte pauperum -tus. *al. in imag.*: WALAHFR. carm. 20,24 Christus surgit, ut in vitae limine -at te. **β imponere** - (*darauf*)-*setzen*: THIETM. chron. 5,41 rex ... eundem (*Taginonem*) ... in cathedram episcopalem ipse -it. **b latius i. q. sedem attribuerere, collocare** - *ansiedeln, ansässig machen*: **a in univ.**: CHART. Fuld. B 13 p. 24,25 (c. 750) in quo (*loco*) ... monachos -imus sub regula ... Benedicti viventes. CHART. Rhen. inf. I 65 p. 32,2 qui (*testes*) in orientali ripa Hreni fluminis ... -ti esse noscuntur. VITA Hildulfi 12 Hildulfus in cella ... virum ... Spinulum nomine -it. LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p. 147,23 volebat rex ... deletis ... Saxonibus loco eorum gentem Suevorum -ere. *al.* **β partic. perf. i. q. habitans, commorans** - *wohnhaft, ansässig*: CONST. Constant. 12 episcopis ... in universo orbe terrarum ... -tis. CHART. Heinr. Leon. 130 H. dux Saxonie ... ministerialibus suis -tis in Suevia. *al. remissius i. q. praesens* - *anwesend, zugegen*: HRABAN. epist. 19 memini me in palatio Wangionum civitatis -tum. STATUT. ord. Teut. p. 41,20 fratres in mensa -ti. ACTA civ. Wism. A 663 ego Riculfus scholaris ... coram consulibus -tus. *saepe*. **2 obi. res.**: **a strictius**: **a in univ.**: LEG. Wisig. 10,1,14 signa -ant heredes, ut ... nulla accedat causatio. VITA Emm. 35 p. 78,18 erat immensus lapis desuper (sc. *sepulcrum*) -tus. PASS. Trudp. 5 prandium ... illis (*servis*) -ens. CHART. Heinr. Leon. 94 p. 144,26 tertia *lampas* ... coram ... sancte crucis ligno -atur. *al. in imag.*: WANDALB. martyr. concl. 7 martyrum

vexilla ante oculos -i. **β partic. perf. i. q. positus, situs** - *befindlich, gelegen*: LIBER diurn. 34 vineas atque casales ... in patrimonio ill. ... -tos. CAND. FULD. Eigil. I 1 translatus est ... ad monasterium in silva Boconiae -tum (DIPL. Karoli III. 21 p. 35,26. *al.*). CHART. Burgenl. I 312 pro molendinis nocivis super Rabam ... -tis. *saepe*. **b latius i. q. apponere, affigere** - *ansetzen, anbringen*: GERB. epist. math. I 3,1 alterum pedem *circini* e regione ibi -e, ubi eqs. 3,2 in quibus (*foraminibus*) ... semipedales fistulas -is. 3,3.

B translate: **1 obi. homines**: **a designare, nominare, eligere** - *einsetzen, erklären (zu), ernennen, erwählen*: **a gener.**: LEG. Sal. Merov. 84 ut <qui ad> vigiliis -tas nocturnas fures non caperent. WILLIB. Bonif. 8 p. 45,11 Lul suum ... discipulum ad erudiendum tantae plebis numerositatem -it. 15 CONST. imp. I 5,6 ibi (*Lauduni*) ... susceptus a rege secum manere -or. *saepe*. *statuere* - *aufstellen*: CONST. imp. II 428,11,4 (a. 1256) quod quelibet civitas pro posse ... soldarios -at. **β publ.**: LEG. Wisig. 2,1,18 p. 64,10 si nec fuerit i u d e x -tus (institutus R2) ex regiam iussionem (LEX Alam. 41,1. *al.*). 20 VITA Goar. 9 si Deus te rege m seculi (EINH. Karol. 3 p. 5,16. OTTO FRISING. gest. 1,45. *saepe*). AGNELL. lib. pont. 111 p. 350,5 pontifex voluit ipsum (*diaconum*) rectorem Siciliae cun-ere. EPIST. Teg. 51 ut nobis a d v o c a t u m sine mora -atis (VITA Annon. I 1,25 p. 477^B,2. CHART. Babenb. 162 p. 211,29. *al.*). CHART. Bund. 764 ego Romedius notarius ... cost-tus per dominum Guidonem. *persaepe*. *refl.*: CHART. Bund. 583 (a. 1215) *conversi* -erunt se principales debitores (CHART. Tirol. notar. I 19. CHART. episc. Vratisl. 41. *al.*). **γ eccl.**: TRAD. Frising. 352 p. 301,19 (a. 815) Hitto exiguus episcopus ... ad augmentum sanctae Dei ecclesiae ... -tus. CONST. Constant. 160 Silvester vicarius filii Dei esse videtur -tus. EIGIL Sturm. 18 p. 152,12 Lullus ... a b b a t e m ibi (*Fuldae*) ... -it (FORM. Flav. 43 p. 480,17. *al.*). AGIUS vita Hath. 4 cum ... episcopi sui benedictione ... sororibus est mater spiritalis et electa et -ta. CHART. Raitenh. 336 fratrem Heinricum cellarium nostrum -imus. *persaepe*. **b subicere** - *unterstellen*: WILLIB. Bonif. 6 p. 36,5 ad fratres sub suae dioceseon gubernationis -tos ... migravit *vir Dei*. HRABAN. epist. 5 p. 388,25 si dignum iudicaveris opus ad legendum fratribus sub tuo regimine -tis. THANGM. Bernw. 5 p. 760,9 quasi regulariter sub disciplina -tus episcopus. *al. c adducere* - *versetzen (in), bringen (zu)*: PASS. Flor. 7 qui (*Christus*) ... in exultationem hanc -it me. WALTH. SPIR. Christoph. I 5 in amore lucrificandi. **d pass. i. q. exsistere, versari** - *sich befinden*: WILLIB. Bonif. 1 p. 7,2 puerilibus adhuc i n a n n i s -tus (5 p. 24,23. *al.*). LIUTG. Greg. 7 p. 73,15 in quanto periculo ... humana sit -ta infirmitas. ANNAL. Fuld. II a. 874 p. 82,7 vidit *Hludovicus iunior* ... in somnis genitorem suum ... i n a n g u s t i i s -tum (VITA Rimb. 17. *al.*). 50 CHART. Hersf. 53 in hac ... vita. *saepe*. **2 obi. res i. q. statuere, determinare, praecipere** - *festsetzen, beschließen, anordnen, bestimmen*: **a gener.**: **a in univ.**: EIGIL Sturm. 21 ministeria ... monastica -ere. CAND. FULD. Eigil. I 14 pavimenta refundi -it. WALAHFR. carm. 76,11 quod magni sub amore Dei ... omnia -is. THIETM. chron. 1,25 legimus ... a Deo nullum esse vicis locum ab initio -tum. OTTO FRISING. chron. 8,21 p. 425,8 quidam ... totidem (sc. *novem ordines*) infernalis ergastuli puniendorum cuneos -unt. *saepe*. **c sensu condicendi**: HINCM. ord. pal. 518 consilarii una cum rege hoc inter se ... -tum habebant, ut eqs. THIETM. chron. 4,52 ante -tum in Werlo colloquium. *al.* **β instituere, disponere** - *einrichten*: HINCM. ord. pal. 63 David rex ... duos in sacerdotibus *ordines* -it (WIDUK. gest. 3,75 p. 153,13 ministrorum). RUOTG. Brun. 41 p. 44,17 hic eidem (*imperator*) gravissimus auctor ad -endam ... r e m p u b l i c a m ... fuit (ALBERT. M. pol. 4,1^{capit.}). *al. c sensu inducendi*: ADAM gest. 2,58 in qua (*regione*) ecclesiam et christianitatem -ens rex. **b log.**: ALBERT. M. praedicab. 1,6 p. 14^A,7 in qua (*materia*) ... sunt inchoatae -entes et dividendes *d i f f e r e n t i a e* (metaph. 7,3,2 p. 356,76). herm. 1,1,3 p. 378^A,25 ad tractandum ... de enuntiatione oportet primum -ere, quid sit nomen. p. 379^A,17. metaph. 7,3,1 p. 356,12 eo quod -entia sunt priora -to. *ibid. al.*

[Dinter]

c publ., iur., canon.: **a** in univ.: DIPL. Pipp. 8 p. 13,11 per praesentem praeceptionem nostram ordinamus et -etuiamus. CONC. Karol. A 15^A,3 *synodus* ita -it. *al.* ANNAL. Quedl. a. 781 huius ... episcopii terminos -it Karolus fluvios Albiam, Salam *eqs.* CHART. Carniol. II 5 p. 3,15 si in terminis ab eis -tis non eadem pecunia solveretur (CHART. Babenb. 162 p. 211,18). CHART. Rhen. med. II app. 16 p. 452,13 talem ... tenentur mensuram iuramento -ere. *persaepe.* **β** *dispensare – regeln:* TRAD. Frising. 236 (a. 806/08) qualiter Hitto diaconus -it causam hereditatis suae. **γ** *assignare, impertire, praestare – zuteilen, zuweisen, gewähren:* COD. Lauresh. 3700 (a. 781) quas (*hubae*) totidem viris cum uxoris suis -ens Teothbirc. WANDALB. Goar. app. p. 88,5 iurisiurandi condicio caudico monasterii ... est -ta. DIPL. Otton. I. 227 p. 312,19 hominibus ... famulatum ... monasterii facientibus ... tuitionem nostram -imus. CHART. Sangall. B 143 p. 141,29 ipsis (*fratribus*) -imus duo ... per diem pocula *vini.* CHART. com. Mansf. I 27 bona monasterii dividens *comes* quosdam mansos uni -it, alios alii. *al.* *dividere – aufteilen:* CHART. Argent. I 13 p. 8,23 (epist. papae a. 773) qualiter ipse (*episcopus*) ... sue dioceseos episcopatum ... in septem archidiaconatus -erit. **δ** *promulgare, pronuntiare – verkünden, erlassen:* LEX Alam. tit. (cod. A4) incipit lex Alamannorum, quae temporibus Hlotharii regis ... -ta est. CAPIT. reg. Franc. 12,10 contra hanc decreta m, quam ... episcopi ... -erunt (CONC. Karol. A 16^A praef. *al.*) 154,16 *constitutio* ..., quae ab antiquis patribus -ta est (EINH. Karol. 33 p. 41,4). ANNAL. Quedl. a. 816 Ludovicus imperator Aquisgrani ... -it regulam canonicorum. *al.* **ε** *conscribere – ausstellen:* THEGAN. Ludow. 19 p. 594,44 praecepta -it (construit, construxit *var. l.*) et ... roboravit. *spectat ad donationem nuptialem (de re v. E. Hoyer, Die Ehen minderen Rechts. 1926. p. 117):* FORM. extrav. I 15 de rebus meis ... tibi (*sc. sponsae meae*) osculum -o.

III consistere – stehenbleiben: **A** in univ.: ANNAL. regni Franc. a. 791 p. 88,8 -erunt exercitus laetianias faciendi per tri-duo. **B** *sedem, domicilium servare – wohnen bleiben:* DIPL. Ludow. Germ. 64 p. 88,38 ut omnes homines, qui super easdem res commanere noscuntur ..., et inantea -ere (consistere C) ... potuerint.

adi. constitutus, -a, -um. **1** *certus, conductus – festgesetzt, vereinbart:* LEG. Wisig. 9,29 p. 375,11 si ... in loco vel t e m p o r e -o minime occurrerint *thiufadi* (CONSUE. Marb. 64. *al.*). LEX Alam. 36,2 ut in -o die ... legitime iuret, *qui vult mallare* (DIPL. Karoli III. 25 p. 42,36 in -a d.). DIPL. Ludow. Germ. 66 p. 91,47 paraverunt se ... a placito -o discedere *seniores.* CHART. Sangall. B 143 p. 141,34 de curte Bidenins eis (*fratribus*) -am *praebendam* dari cottidie constituimus. p. 142,7 cum karitate -a. *al.* **2** *validus – gültig:* LEX Alam. 36,2 si vult iurare, iuret secundum -am legem. CAPIT. reg. Franc. 273^B,15 ut ... omnes ... argentum suum in -is monetis cambiari faciant.

subst. 1. constitutus, -i m. *qui mandatum vel officium accipit – Beauftragter, Eingesetzter:* EPIST. Heinr. IV. 12 p. 17,2 tu ..., quia Deum non times, me -um eius inhonoras. *adde:* VITA Rimb. 14 -os habebat *vir Dei*, qui pecuniam ... gestarent.

2. constitutum, -i n. **1** *decretum, lex – Beschluß, Gesetz:* **a** *strictius:* LIBER diurn. 83 p. 91,9 sicut ... conciliis et -is ... pontificum ... scriptis sunt commendata *dogmata.* CONST. Constant. 281 obtestamus per hoc nostrum imperiale -um. DIPL. Loth. I 80 p. 201,5 quisquis ... hoc -um ... in f r e - g e r i t (CHART. Burgenl. I 45. *al.*). CHART. scrib. Col. A I p. 37,39 dederunt in testimonium -a civium. CONST. imp. II 394,17 hoc ponatur in -o et in brevi potestatis. *saepe.* **b** *latius i. q. praeceptum – Vorschrift:* AMALAR. off. 1,11,5 postquam tetigerimus officii -a. CHART. Sangall. B 143 p. 141,28 iuxta -um eximii patris Benedicti. *al.* **2** *conventum – Über-einkunft:* LEX Baiuv. 16,12 si firmare promiserit emptori ... et -um ruperit. OTTO SANBLAS. chron. 21 p. 28,27 Heinrichus ... argentum pro -o dare distulit. *al.* **3** *dies praestituta – Termin, Frist:* LEG. Lang. p. 152,19 ante prefinitum -um, quod ... posuimus de triginta ... dies. CHART. Ital. Ficker 1 p. 1,33

cum minime per tria -a fuissent parati *episcopus et sacerdotes.* 10 p. 14,31 posito inter eis (*comitibus*) -udo. *al.* **4** *certa summa – festgesetzter Betrag:* GESTA Camer. cont. II F 373,2 nolentes *exactores* concedere -um pecuniae. 379,4.

***constitura, -ae f.** (*a* constare) *impensum, sumptus – Aufwand, Kosten:* RUD. TRUD. (?) gest. 9,26 ut ... omnem tertiam partem -arum (*constitutarum edd.*) solverent *manentes in domo.* GESTA Trud. cont. I 10,13 p. 295,52 pylariis tanto labore et -a erectis, qualem nemo novit, qui non interfuerit.

***constitutarius, -i m.** (*ital.* *costitutario, cf. Battaglia, Dizionario. III. 1964. p. 902*) *emendator statutorum – mit der Revision von Gesetzen Beauftragter (de re v. N. Kamp, Istituzioni comunali in Viterbo nel medioevo. 1963. p. 285qq.):* GREG. IX. registr. 387 libertates ... in eligendis ... iudiciibus ... et -is facturis constitutiones municipales seu statuta, quibus regimini, ... confirmamus.

1. constitutio (-cio), -onis f. **I** *de compositione:* **A** *gener. i. q. dispositio, natura – Beschaffenheit, Zustand:* **1** *de anim.:* **a** in univ.: EPIST. Meginh. 29 p. 227,3 habili ... et inoffensa corporis -e ... vegetari. HILDEG. epist. I 80 p. 302^C scissuram mentis tuae habes ... propter -em laboris tui. GLOSS. Roger. I A 3,21 p. 695,8 *cauteria* in omni -e conveniunt. ALBERT. M. nat. anim. 2,14 p. 40,31 ut nec modicum deflectatur *homo a mentis -e. al.* **b** *spectat ad structuram (societatis):* HILDEG. scivias 2,3 l. 269 -em ecclesiastici ordinis ... intrantes *homines.* 2,5 l. 549. *ibid. al.* *congregatio – Versammlung:* VITA Serv. 5 p. 15,19 -o ... generalis habebatur; ... negotium de sacerdotii causis agebatur. **2** *de rebus:* ALCUIN. epist. 54 p. 98,4 satis mihi placuit ... domorum ... -o. DIPL. Heinr. III. 23 ecclesiarum Dei -es stabilire. *meton. i. q. situs – Anlage:* THIETM. peregr. p. 53,4 (ed. J. de Saint-Genois. 1851) huius civitatis prima -o ... maxima fuit. **B** *spec.:* **1** *natur. et philos. i. q. figuratio, instructio, formatio – Aufbau, Gestaltung, Einrichtung:* PS. BEDA mund. const.^{tit.} HERM. CARINTH. essent. 1 p. 122,1 mundi -o ... id primo debitum habebat, ut *eqs.* p. 128,18 in omni rerum -e tenacissimum compaginis vinculum amor. ALBERT. M. veget. 4,93 quod *aeris* venit in plantae -em. animal. quaest. 16,15 p. 285,59 secundina ... exit cum fetu neque cedit in -em eius. *al.* *adde:* GERB. geom. 6,3 p. 82,18 tertii *lateris* poterit indagari quantitas naturae -e certissima hoc modo: *eqs.* **2** *log. i. q. constructio – Konstruktion:* ALBERT. M. herm. 1,1,2 p. 377,29 oportet, quod secundum diversitatem significationis diversis terminis fiat -o interpretationis. 1,1,3 p. 379^B,23 ad e-nuntiationis -em. **3** *theol. i. q. creatio – Erschaffung:* GODESC. SAXO fragm. p. 38,17 sicut Deus ... ante m und i -em omnes electos ... praedestinavit ad vitam aeternam (VITA Find. p. 503,9 [*loci spectant ad Vulg. Eph. 1,4*]. *cf.* HILDEG. scivias 1,2 l. 439 quid ante -em saeculi fuerit. *al.*) **4** *mus. i. q. systema – System:* ALIA MUSICA 48 p. 127 singuli modi suam propriam habent -em. FROUM. (?) carm. p. XIII,8 Musica perpulchrum profert sistemate (gloss.: -e) cantum. GUIDO ARET. reg. rhythm. p. 31,37 -o sic omnis nascitur ex altera. HERM. AUGIENS. mus. p. 28,17 quia inter legales -es locum non habet, repudiatur *diatessaron quaedam. al.* **5** *publ. et iur. i. q. pactum, contractus – Vertrag, Vergleich:* DIPL. Frid. I. 885 p. 132,27 ut ... hec inter ... fideles nostros -o validum vigorem ... obtineat. CHART. Port. 44 ut ... huius c o n c a m b i i -o rata ... perseveret (CHART. march. Misn. II 596). CONST. imp. II 299 quod nulla civitas, nullum oppidum ... -es, colligationes, ... vel coniurationes ... facere possent. CHART. select. Keutgen 268 -es coriatorum, ... quas inter se de communi consensu fecerunt. *al.*

II *de actione ponendi, statuendi:* **A** *de hominibus:* **1** *proprie i. q. actio domicilii attribuendi – Ansiedlung, Niederlassung:* ANNAL. Mell. a. 1089 -o monachorum in loco Medilicensi. **2** *translate i. q. nominatio, ordinatio – Ernennung, Bestellung:* DIPL. Otton. III. 111 contentio ... de electione abbatissae et advocati -e oborta est. THIETM. chron. 6,81 p. 370,34 ante -cionem archipresulis. HELM. chron. 40 p. 80,17 quod ... -es episcoporum ... huic (*imperatorii*) ... privilegio stabilierit *papa.* DIAL. cler. et laic. 33 cum ... nec dux

[Dinter]

... a suis hominibus ... eligatur, sed nec eorum in eius -e requiratur assensus. *al. de divina providentia*: FORM. Sangall. II 5 Karolus ex Dei -e ... rex Alemanniae. DIPL. Heinr. IV. 214 Heinrichus quartus Dei gratia atque -e rex. **B de rebus**: 1 *gener.*: a *institutio, destinatio* – *Einsetzung, Festsetzung*: AMALAR. off. 1,1,19 -e officii sui ipsud ieiunium ... intimavit *praeceptor*. HILDEG. scivias 2,3 l. 599 in hac -e regenerationis, quae revelatio regni mei est. 3,2 l. 202 in quo (*filio Dei*) finita est -o carnalis observationis veteris testamenti. *al.* RAHEW. gest. 4,4 p. 237,8 in eius (*iuris*) -e considerandum est, ut sit honestum. *fundatio* – *Gründung*: DIPL. Karolm. (II.) 21 p. 315,13 quicquid eidem ... monasterio ... a tempore -is suae usque in praesens ... divina pietas contulit. **b condicio** – *Voraussetzung, Bedingung*: CHART. Sangall. A 727 p. 330,16 (a. 908) cognata eius (*Otheris*) Kerhilt ... sub eadem -e ... res ipsas habeat. CHART. Aquens. 203 l. 41 hanc possessionem ... fratribus ... contradidi ea quidem -e, ut *eqs.* *adde de vento*: IOH. IAMAT. chirurg. 2,1 oculus ... lacrimatur, precipue sub -e austrina. 2 *rhet. i. q. status*, στάσις – *Feststellung, Grundlegung*: GUNZO epist. 12 p. 43,11 -es ... plures tres esse voluerunt *auctores*. ANSELM. BIS. rhet. 1,17 p. 135,6 *Tullius* in inventionum libro quattuor nominavit -es: *eqs. al.* 3 *math. i. q. ratio* – *Verhältnis*: MATHEM. var. Bubnov p. 289,12 aequi quadrati ad circulum -o. 4 *publ., iur., canon.*: a *decretum, lex* – *Erlaß, Bestimmung, Gesetz*: a *in univ.*: WILLIB. Bonif. 3 p. 12,28 qui (*Bonifatius*) ... documentum ... iuxta *canonicae* -is regulam suscepit (FORM. Senon. II 9 p. 216,16. VITA Meinw. 100 p. 55,9. *al.*). CONST. Constant. 11 per hanc nostram *imperialem* -em (DIPL. Heinr. II. 405 p. 519,41. *al.*). RATHER. epist. 29 p. 162,11 quod ... scriptum invenitur in lege Moysi, ... in ... decretalibus pontificum et -bus canonum. CHART. episc. Halb. 953 l. 61 (epist. papae) -e de duabus dietis edita in concilio generali (CHART. Carniol. II 251 p. 199,28. CHART. Traiect. 1460 p. 223,12). *persaepe*. **β spectat ad tributum**: COD. Lauresh. 141 l. 40 (c. 1095) concessis vel datis decrevi super adicere ... redditus et -em XII hūbarum. FUND. Mur. 8 p. 28,8 locus Mura cum omnibus iustitiis et -bus legitimis ad se pertinentibus. 20 p. 63,15 unusquisque ... debet ex -e quatuor boves prestare. *al.* **γ sensu attenuato vel circumscribendo i. q. institutum, praeceptum** – *Verfügung, Vorschrift, Weisung*: CONC. Karol. A 3^B,4 qui huius -is contemptor existit. FORM. imp. 25^{tit.} confirmatio -is alicuius de rebus ecclesie, quas praelatus ... ad habitacula commendat. COD. Lauresh. 138 iuxta fratrum sancti Nazarii consuetudines eiusdemque loci -es. TRAD. Werd. 106 quem (*caseum*) ex antiqua -e habiturus est (*sc. conventus*). ALBERT. M. miss. 2,2,3 p. 43^a,25 statuit -o (*syn. institutio*) quinque *modos*, quas petitiones ponit Dominus. *saepe*. *consilium* – *Ratschlag*: NOTKER. BALB. gest. 1,26 p. 35,13 sanctus ille (*sc. papa*) divinam -em secutus *eqs.* **b legum datio** – *Gesetzgebung*: STEPH. EDD. Wilfr. 20 p. 201,15 rex interrogans eum ... de disciplina diversa Romanae ecclesiae -is (et institutionis *var. l.*). DIPL. Heinr. I. 27 episcopus ... obtulit obtutibus nostris quasdam auctoritates -is regum antiquorum.

[2. constitutio v. constrictio.]

constitutivus, -a, -um. 1 *sensu act. i. q. (naturam, essentiam) efficiens, constituens* – (*das Wesen*) *bewirkend, bestimmend, 'konstituierend'*: a *philos. (de re v. Hist. Wb. d. Philos. IV. 1976. p. 994sq.)*: GUNZO epist. 15 p. 50,5 qui (*Porphyrus*) *differentias* substantiales et divisas affirmat generum et -as (*isag. p. 3^b,14 συστατικά, cf. Boeth. in Porph. comm. sec. 4,7*) specierum (ALBERT. M. bon. 137 p. 91,7. sent. 2,40,1^{capit.} praedicab. 5,3^{capit.} *ibid. al.*). ALFAN. premn. phys. 16,7 p. 94 sunt ... istae passionēs -ae vitalis essentiae. PS. BEDA mund. const. app. 1,478 partes ... integrales et -e differunt (GERHOH. Sim. p. 253,41. *al.*). ALBERT. M. meteor. 4,1,6 p. 715^a,46 cum ... omne naturale -um sit naturae. *al.* *adde*: ALBERT. M. sent. 4,16,22 p. 589^a,12 quaecumque sunt -ae particulae, in quibus est actus. *cf. p. 632,30.* **b mus. et math.**: HERM. AUGIENS. mus. p. 26,7 ea (*quadrichorda*) ... troporum -a dici possunt. HIST. mart.

Trev. 9 partes ... summae huius (*sc. septenarii numeri*) -ae, ternarius scilicet et quaternarius. *al.* c *iur. i. q. efficientia praeditus, valens* – *wirksam, gültig*: CHART. Salisb. III 593 p. 76,17 (a. 1207/15) ego Ita comitissa ... presentem paginulam ... iure legis -e ... confirmo. 2 *sensu pass. i. q. praeceptus* – *vorgeschrieben*: DIPL. Heinr. III. 236^b p. 315,11 ut illius (*Conradi*) obitus dies anniversarius ... et -is elemosinis et ... cleri ... celebretur orationibus.

*adv. *constitutive*. 1 *per modum constitutionis* – '*konstitutiv*': ALBERT. M. summ. creat. II 1,15,1 p. 140^a,5 non-quantum ... actu, potentia tamen quantum -e facit quantum. eth. II 1,7,3 p. 111^b,45 quod ... aliquis in contrarium operatur rationi, hoc est ex defectu generantium formam virtutis proxime et -e. 2 *per nominationem* – *durch Ernennung*: ARNO REICHERSB. apol. p. 10,6 sancti accidentali dono dicuntur dii, ... -e in deos adoptati (*spectat ad Vulg. exod. 7,1*).

constitor, -oris *m.* *conditor, auctor* – *Gründer, Urheber*: CHART. Stab. 110 p. 228,30 (epist. papae a. 1049) qui (*reges*) ... -es fuere monasteriorum. GREG. CAT. chron. II p. 254,22 numquam sui poterit esse ... -r, qui alieni exitit monimenti ... violator. HILDEG. euang. 8,2 p. 265,21 'ostende te ... sacerdoti', id est -i et legis datori.

***constitutrix**, -icis *f.* *auctrix* – *Urheberin*: ALBERT. M. caus. univ. 2,3,15 p. 152,22 hae (*bonitates*) ... -es sunt ... et omnis naturae praeparatorices.

consto, -stiti, -are. *script.*: cun-: p. 1632,36. cost-: p. 1631,67. -avit (*fut.*): p. 1632,1. *form. perf.*: -stet-: l. 71. p. 1631,66. *al.* -arunt: p. 1631,22. *struct. impers. abl. absol.* -ante: p. 1631,59.

1 *proprie i. q. (firmiter) stare* – (*fest*) *stehen*: A *strictius*: 1 *de hominibus*: a *in univ.*: ALCUIN. epist. 43 p. 88,4 dum horum (*patrum*) inter sacratissimas -amus reliquias. LIBELL. de Willig. 4 p. 745,32 quasi ... firmissima columna -bat immobilis *archipraesul*. VITA Gebel. Const. 1,12 super quae (*lignorum instrumenta*) ... opera facientes -are possent. *al.* *remissius*: AGIUS epic. Hath. 711 Christi electa loco Christique vicaria -at. VITA Erasmi 145 tu (*sc. caesar*) ... cum patre tuo ... demone -as. **b consistere in loco** – *stehenbleiben*: LEX Baiuv. 4,27 si quis liber ... fugerit et alius eum per vim -are fecerit. ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 882 p. 108,27 nisi vallo ... suspensa -ret *cohors*. VITA Herm. los. 3 puerulus ... ante illius (*beatae Mariae*) imaginem ... -are consuevit. 2 *de rebus*: a *in univ.*: RIMB. Anscar. 33 p. 64,23 in quo (*portu*) naves ... -bant. **b c. colore quodam**: a *contineri* – *Halt finden*: POETA Saxo 3,179 cum ... alveus ... firmo -ret litore nusquam. **β firmum haerere** – *steckenbleiben*: ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 883 p. 109,30 usque in cerebro -bat *malleolus*. **γ erigi** – *sich aufrichten, -stellen*: ALBERT. M. animal. 1,426 villi -bunt super ipsum (*cibum*) et etiam depellent eum. **δ**

cohaerere, coniacere – *zusammenhängen, -liegen*: NOTKER. BALB. Gall. 3^b duo lacus ... -antes Constantiae dant nomen a -ando. *coniunctum esse* – *verbunden sein*: HROTSV. Cal. 9,9 Deus ..., qui ... unum, quod -bat, resolvit. **ε solidescere** – *fest werden*: ALBERT. M. meteor. 4,2,5 p. 754^b,38 congelatum est, cuius partes aqueae -ant per frigidum. veget. 2,120 est in ... vapore ... aliquid ..., quod non de facili -at et in-spissatur. animal. 12,107 brodium ..., in quo decoquitur caro ..., congelatur et -at. *ibid. al.* **B latius**: 1 *existere, situm esse* – *sich befinden, gelegen sein*: ARBEO Emm. 30 p. 72,17 cuius (*lacus*) in septentrione plage ... constructa -at ecclesia. NOTIT. Arnou. 4,2 tradidit ... dux ... lacum, in quo -at pasqua et prata. ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 882 p. 107,16 quae (*munitio*) circumsepta -bat secus litus Mosae fluminis. DIPL. Contr. II. 38 p. 42,14 concedimus ... corticellam, quae -at in Matteo. *al.* 2 *scriptum esse* – (*geschrieben*) *stehen*: WALAHFR. Wett. 304 psalmus ... post carmina -ans septena atque decem centumque. PAUL. ALBAR. carm. 11,14 *Hieronymus* latine dedit, quidquid hebraice -at. DIPL. Ludow. Inf. 1 p. 96,20 sicut in beati patris nostri praecepto ... -at insertum. *al.* 3 *vice verbi auxiliaris*: FORM. Marculfi 2,42 qua felicitatis prosperitatem vestra -stetit industria ... peregissemus *resurrectionis mysteria*. ALCUIN. carm. 90,3,1 hoc altare tibi -at,

Martine, dicatum (TRAD. Ratisb. 93). HRABAN. carm. 20,9 hinc ... -ant glosae parvique libelli. AMALAR. off. 1,31,7 Hebraea lingua ... nobilissima -at. RIMBERT. Anscar. 26 p. 57,21 ut ... negotium publicum magis in populi ... voluntate quam in regia -et (consistat *var. l.*) potestate. ABBO SANGER. bell. 3,26 basileus -es (gloss.: sis). YSENGRIMUS 5,97 omnia -bunt summis leviora duobus. *saepe*.

II translate: *A firmum esse, durare – fest sein, Bestand haben:* 1 *in univ.*: WALAHFR. carm. 49,5 in terris ... fiat ... tua ... *v o l u n t a s*, sic ... poli qualis in culmine -at (DIPL. Conr. II. 64). AGIUS comput. 4,19 cum haec *c o n c o r d i a* -et (ECBASIS capt. 789). REGISTR. abb. Werd. 2,10 p. 34,4 quousque -ret successio generis eorum (*filiorum*). HROTSV. Mar. 817 cuius (*sc. Dei*) regnum iuge -at. WILH. SALIC. chirurg. 1,14 p. 308^A extrahatur sanies tota prima vice, si -et virtus *eqs. al.* *ordine se habere – in Ordnung sein*: EPIST. Hann. 67 in claustrum ... pro tempore omnia -ant. 2 *spectat ad constitutionem, qualitatem:* *a pendere (ex), positum esse (in) – abhängen (von), beruhen (auf)*: LIUTG. Greg. praef. p. 66,32 in quibus (*monitis*) -at ... norma vivendi. WANDALB. creat. mund. 8 verbo cuncta creante rerum machina -at. HEIRIC. Germ. I 6,269 arbitrio patris -arunt cuncta beati. RAGIMB. epist. 4 p. 523,19 quae (*quantitas*) -at partium positione. VITA Heir. IV. 4 p. 18,25 in equis equitum salus ... -bat. *al. spectare ad – sich beziehen auf*: CONST. imp. I 13 p. 28,24 (a. 967) si cartarum conscriptio, quae -bat ex praediis, falsa ... diceretur. **b consistere (in, ex) – bestehen (in, aus):** *a de compositione*: AMALAR. off. 4,3,24 quattuor elementis -at homo. ALFAN. premn. phys. 1,3 p. 5 ex tribus hominem -are (PG 40,504^A συνεσθύναι) volunt *quidam*, corpore ... et anima et intellectu. 2,24 p. 29. *al.* ODO CAMER. (?) rhythmimach. 9 auferant pyramides et simul omnes tetragonos, quibus -ant. REGIMEN san. Salern. 256 ossibus ex denis bis centenisque novenis -at homo. *al. formam, originem trahere (a) – sich herleiten (von)*: WALAHFR. hort. 129 quod (*tornatile lignum*) mamfure -at. METELL. exp. Hieros. 6,48⁵ eius ... nomen (*sc. Ierusalem*) de pace, tuum quoque nomen (*sc. Gotfridus*) diversa -ant lingua. **β de mensura**: LEX Alam. 54,1 dotis ... legitima CCCC solidis -at. WANDALB. marty. compr. 18 menses bis bina ebdomada -ant geminisque diebus. TRAD. Ratisb. 79 quinque hobarum subplemento id (*sc. commutationem*) -are permisit rex (*sim.* 80. 95. 111). GERB. geom. 3,3 qui (*pes*) sedecim digitis -at. *al.* TRAD. Fuld. I 72 p. 150,22 campanam ... fundi iussit *cellerarius*, que -at ex XVIII centenariis. *al.* 3 *spectat ad emptionem, venditionem i. q. (aliquo pretio) stare, (aliquid) valere – zu stehen kommen, wert sein, 'kosten'*: WALAHFR. hort. 302 hoc (*puleium*) apud Indorum tanti -are peritos fertur, ... quanti *eqs.* REGISTR. Prum. 41 p. 197,19 que (*burdura*) aliquando duobus -at denarios tantum ... aliquando usque ad unciam pervenit. CHART. Quedl. 18 p. 16,22 que (*hara porcorum*) -bat dimidiam marcā *eqs.* CHART. Hall. 224,26 innunge sutorum -at ex II fertonibus. SALIMB. chron. p. 445,29 -bat una ciborum appositio multas marchas. *al.* 4 *impers. i. q. manifestum, certum, notum esse – offenkundig, gewiß, bekannt sein:* *a gener.*: TRAD. Frising. 41 (a. 771) -at ... omnium bonorum auctorem esse ... Deum. HRABAN. epist. 2^a p. 383,12 sive ... me a presenti vita -erit (constituerit *S*) excessisse. VISIO Godesc. A 18,1 nemini ... de fine retributionis sue -ante. CHART. Tirol. notar. I 734 prout vobis -erit de terminis. ALBERT. M. phys. 8,1,4 p. 558,21 -at ..., quod nihil praecedat formam primam *eqs.* CHART. com. Mansf. VIII 8 p. 542,23 quod ei (*praeposito*) -et, que et quot sint ingredientes *dominae. persaepe*. **b publ. et iur.**: FORM. Andec. 4 -at me *v e n d e d i s s e* et ita vendedi (TRAD. Weiss. 186. COD. Lauresh. 1087. *saepe*). DIPL. Merov. I 34 nus ... -steti *d e c r e v i s s e* (64 p. 57,28 -stetit d. 76 p. 68,5 -stedit d. *al.*). CHART. Sangall. A 9 costa me dare adque donare Audemaro appati *eqs.* CHART. Turic. 454 *u n i v e r s i t a t i* omnium ... presentium ... -are volumus, quod *eqs.* (CHART. Eichsf. 494. *al.*). ACTA civ. Wism. A 262^c hoc -at consulibus. *saepe*. **B pertinere (ad) – zustehen, zukommen:** 1 *gener.*: EPIST. Desid. Cad. 2,13 <res> non nobis sine labore

-vit. BREV. NOTIT. p. A 12,19 nisi ... sciam, ad quem locum illorum (*ecclesiae et monasterii*) ... dominatio -are debeat. PASS. Kil. II 3 quamvis ... martyrii palma per gratiam magis quam per meritum -et. RUODLIEB IV 202 si fortuna iuvet, mihi quod victoria -et. TRAD. Ratisb. 980 manu traditio Marquardum ... -bat. *al.* 2 *publ. et iur. i. q. contingere – gebören*: TRAD. Patav. 61^a (a. 804/06) Ooto tradidit de partione sua, qui illum -stetit. DIPL. Ludow. Germ. 151 ut ... omnia ... ad sanctum Emmeramum -rent. DIPL. Conr. I. 33 ut ... post obitum ... suum (*episcopi*) firma -rent *loca* ad ... monasterium. CHART. Steph. Wirz. 13 p. 20,30 domum cum -antibus sibi edificiis ... ad monasterium ... firmavimus. *al.*

adi. constans, -antis. 1 *proprie i. q. solidus, spissus, consertus – dicht, fest*: ALBERT. M. veget. 1,181 mineralia sunt ... multum -ia et compacta in partibus. 2,116 in corpore ... plantae magis -s ... et coagulabilis invenitur *humor. animal.* 24,53 mas huius piscis ... nigror est et -ioris carnis quam femina. 2 *translate: a de hominibus (de avibus: l. 38): a promptus, firmus – entschlossen, standhaft, mutig*: LIUTG. Greg. 2 p. 70,3 tanto -ior et paratior animam suam ponere pro ovibus suis, quanto *eqs.* GODESC. SAXO theol. 22 p. 321,12 *Deus* me faciat ... humillimum, ... -issimum ... cultorem suum. VITA Sev. Col. 12 -issimus Christi confessor ... fidei ... exempla ... proposuit. DIPL. Otton. I. 236 p. 328,16 quantum orationibus eorum (*canonicorum*) ... -iores nos in ista vita ... esse possimus. ALBERT. M. sacram. 259 p. 169,73 -s dicitur, qui in periculis timet timenda et non timet non-timenda. *saepe. subst. masc.*: INNOC. IV. registr. A 126 si ... metus talis ... fuit, quod merito potuerit ... *c a d e r e* in -em (536. ALBERT. M. sent. 4,29,2 p. 201^b,24. 4,29,3^{capit.}). ALBERT. M. sent. 4,29,3 p. 205^b,32 de ratione -is est non trepidare in periculo. *al.* **β continens – beherrscht**: LIBELL. de Willig. 1 p. 744,12 -s erat facie, sed multo -ior mente. **γ assiduus, fidelis – ausdauernd, zuverlässig**: HUGEB. Wynneb. 7 p. 112,8 vir Dei ... semper -s et fide robustus. AGNELL. lib. pont. 137 p. 367,19 esto cun-s meis parere praeceptis. THIETM. chron. 6,44 post longam animi -is deliberationem. FRID. II. IMP. art. ven. 6 p. 187,20 quamvis sint -es ad quod docentur *falcones. al. per prosop.*: CARM. didasc. 1037 ipsa (*Temperantia*) sibi -s vicis stipatur utrimque virtus. **δ unanims – einmütig**: BERTH. (?) annal. a. 1078 p. 310,41 Saxones ... -i animo ... palam protestati sunt. MANEG. c. Wolf. 14 p. 76,4 -i ... con-sequencia proponebant *philosophi: 'eqs.'* **b de rebus:** *a certus – gewiß, sicher*: TRAD. Frising. 1435 (a. 1031/39) hec commutatio cum necdum taliter acta satis firma sit et -s. ALBERT. M. anal. pr. 1,6,3 p. 635^b,5 sex combinationes ... sunt -es sive utiles. **β perseverans, stabilis – beständig, bleibend**: WALAHFR. carm. 73,5 ut omne, quod bona vox monstrat, servet -ior actus. POETA Saxo 5,267 quam (*probatum*) -issimus ordo in cunctis eius moribus enituit. HERM. CARINTH. essent. 2 p. 210,15 genus in parte occiduum, in parte -s. *al. v. et vol. I. p. 208,46. rhet.*: LUDOLF. summ. 3 p. 369,17 prima *distinctio* est suspensiva, secunda -s, tertia finitiva. CONR. MUR. summ. p. 107,5 secunda *pausatio* dicitur -s. **γ durans – an-dauernd**: ALBERT. M. animal. 7,162 in hieme ... -e. **δ existens – zugrundeliegend**: ALBERT. M. praedicam. 5,8 p. 259^a,15 quantum ... genus qualitatis est forma et circa aliquid -s (p. 104,12 *ὑπάρχουσα*) figura. metaph. 5,3,5^{capit.}

subst. constans, -antis *n.* 1 *pro -i sensu adv. i. q. pro certo – für gewiß, als sicher*: EPIST. Bamb. 29 p. 524,8 (a. 1135) hoc ... pro -i tibi promittimus, quod *eqs.* CONST. imp. I 196 p. 275,6 pro -i habere (*sim.* II 397,41). CARM. Bur. 42,12,1 cum ad papam veneris, habe pro -i: *eqs.* 2 *usu plur.*: *a (sibi) aequalia, stabilia – das Gleichbleibende, 'Konstante'*: ALBERT. M. veget. 2,16 probatum est omnium natura -ium esse quantitatem determinatam inter duos terminos. **b impensa – Ausgaben**: YSENGRIMUS 3,177 parva quis extimeat magno -ia lucro? *c quae nota sunt – das Bekannte*: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 58,18 reliqua -ia circa hec pretermittimus.

adv. constanter. 1 *firmiter, impavide – standhaft, unerschrocken*: WILLIB. Bonif. 8 p. 50,14 -r subite mortis articulum. CAND. FULD. Eigil. I 6 aperta mala reorum -r agendo

damnat. ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 894 p. 123,20 utrique (sc. *pugnantes*) in acie ut murus ... -r applicati sunt. HROTSV. Dion. 184 certa -r servaque fidem patienter. BERTH. (?) annal. a. 1080 p. 324,21 rex Roudolfus ... bello congregi -issime destinavit. *al.* 2 *assidue, continue* – *fortwährend, ununterbrochen*: ARBE0 Emm. 1 ut occidentales *provinciae* ... in Dei laude -r fulsissent. WALAHFR. carm. 41,4 pisces nare vetet -r avesque volare. CHART. civ. Spir. 4 p. 4,38 ut ... ad altare, ad quod prius -r pertinebant, ... revertant *cuncta*. *firma munitione* – *haltbar*: TRAD. Fuld. I 76 p. 155,27 (s. XII.med.) per plumbeas harundines meatum fontis -issime reparari feci. 3 *fideliter, perseveranter* – *beständig, zuverlässig*: EINH. Karol. 19 p. 24,19 ut eas (*amicitias*) et facile admitteret et -issime retineret. DIPL. Otton. III. 324 p. 752,13 ut constan-
tiam fidelis nostri -r remuneraremus. ALBERT. M. eth. II 8,3,6 p. 548^a,34 ferventius ... diligit mater, pater autem -ius. *al.* 4 *modo fide digno* – *in glaubwürdiger Weise*: CONST. imp. II 118 p. 158,17 (a. 1228) ut vobis ex parte nostra -r p r o m i t t a t *filii ducis* (SUMMA dict. Saxon. 11,34 p. 290,31 fideliter et -r). CHART. Stir. IV 539 canonici ... coram me iusticiam postulando -issime proponebant, quod *eqs.* *Dinter*

constrango v. constringo.

1.***constratus**, -us m. *de sede honorabiliore i. q. pulvinus* – *Auflage, Polster*: CHRONOGR. Corb. p. 80,12 ipsa (*abbatis-sa*) in edicioris loci -u pueris suis sollempnius convalescens.

2. **constratus** v. 2. consterno.

constrepto, -ere. *conclamitare, tumultuari* – *heftig lärmen, toben*: BALDER. Alber. 4 furere et -ere et ... populum civitatis in eum (*Alberonem*) concitare accelerabant *canonici*.

constricte v. constringo.

***constrictibilis**, -e. *constrictionis efficiens* – *von zusammenziehender Wirkung*: AESCULAPIUS 42 p. 71,38 purificatione ... utendum et cibis -bus ex aceto confectis.

1. **constrictio** (-ccio), -onis f. *script.*: -ntr-: l.40.43. p. 1634,63. *confunditur* c.: constructio: l.58. p.1634,27.1635,25. *constitutio*: p.1634,22.

I *proprie*: A *strictius i. q. contractio* – *Zusammenziehung, Kontraktion*: 1 *medic.*: a *in univ.*: Ps. GALEN. urin. p. 8,25 ex -em v e n a r u m carnosae potest effici *urina* (p. 32,25 -triccione. *al.*). ALFAN. premn. phys. 23,5 p. 143 per -em (PG 40,693^B τῆς συστολῆς) arteriarum. MAURUS urin. I p. 5,7 in egris ... fit pauca (sc. *urina*) ... ex p o r o r u m -e (URSO anat. 74 -trictione. *al.*). ALBERT. M. bon. 375 p. 205,16 cordis. animal. 5,22 ponitur membrum maris intra vulvam feminae, et claudit se vulva tunc forti -e. *meton. i. q. virtus astrictoria, styptis* – *zusammenziehende Wirkung, Kraft*: ALBERT. M. veget. 6,209 *gallae glaucae* aduruntur ... super prunas et pulvis colligitur, quia -o illius est vehemens (ex *Avic.*). b *de infirmitatibus*: a *angor* – *Beklemmung*: ANTIDOT. Augiens. p. 47,10 qui (sc. *antidotum*) facit ... ad -em thoracis. MAURUS urin. I p. 23,2 vitium ... et -em pectoris significat (sc. *urina*). *adde*: ALBERT. M. cael. hier. 15 p. 249,17 -o ... affectus est tristitiae (cf. *Aug. in euang. Job. 46,8* contractio). *ibid. al.* β *spasmus* – *Krampf*: Ps. GALEN. urin. p. 18,25 spasmus patiuntur *infirmi*, quodsi latinae -e corporis dicimus. ANTIDOT. Augiens. p. 48,19 -em stomachi tollit *antidotum*. VITA Magni Fauc. I 14 videns *Magnoaldus* eum (s. *Gallum*) infirmari et a febrium -e (constructione B, contractione Tr) valde languere *eqs.* ALBERT. M. animal. 7,111 membra posteriora (sc. *equorum ileo affectorum*) adunantur per -em, ita quod quaedam videntur constringi ad quaedam. *al.* *adde de compressione dentium* ('*Trismus*'): TRACT. de aegr. cur. p. 111,15 cum tremore cervicis et totius corporis, et dentium -e. IOH. IAMAT. chirurg. 8,25^{capit.} de alligatione gingivarum cum dentium -e. *ibid. iterum*. γ *constipatio, emphrax* – *Verstopfung*: AESCULAPIUS 5 p. 9,13 pro -e v e n t r i s (ANTIDOT. Augiens. p. 63,19. TRACT. de chirurg. 324). ANTIDOT. Glasg. p. 124,9 -cciones antiquissimas ... resolvit. *al.* δ *de purgatione mulierum i. q. intermissio* – *das Ausbleiben (der Menstruation)*, *Amenorrhoe*: CONSTANT. AFRIC. theor. 9,42 p. 50a^f m e n s t r u o r u m -o nascitur propter emorroydas (*ibid.*:

significatio universalis -is m.: *eqs.*) *ibid. al.* *meton.*: CONSTANT. AFRIC. theor. 9,42 p. 50a^f vocatur hoc tempus mens-
truorum -o. ε *de difficili urinae egestionem i. q. dysuria, tormina* – *Harnstrenge, Harnzwang*: GLOSS. med. p. 17,4 stranguria: id est -o urinae (p. 83,24). Ps. GALEN. urin. p. 21,25 si in febre etiam dolor capitis fuerit et urine -o *eqs. al.* ζ *de oculis lacrimantibus i. q. suppressio* – *das Stillen*: TRACT. de aegr. cur. p. 156,23 opiatas ... ad lacrimas offeras -em et exsiccationem. η *concretio, spissatio, coagulatio* – *Ver-*

10 *dichtung, Verdickung*: ANTIDOT. Augiens. p. 50,2 qui (sc. *antidotum*) facit mirabiliter podagricis et omnem -em no-
dorum mirabiliter. p. 51,48 -es vel trobos (*an leg. thrombos?*) renum et vessice purgat. CONSTANT. AFRIC. theor. 9,42 p. 50a^f hec passio (sc. *epilepsia*) ex plenitudine est vulve et sper-
matis -e. 2 *natur.*: a *de effectu frigidi(tatis)*: URSO

15 gloss. 88 frigiditas -e naturali partes separatas coniungit. *ex-*
pressius de induratione: v. p. 1392,19. b *de motu -is et*
dilatationis (def.: CONSTANT. AFRIC. theor. 4,1 p. 15a^f dilata-
tio est motus a mediis ad extrema, -o est reductio ab ex-
tremis ad media): FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 93,12 quod
20 (*cor*) etiam extractum diu movetur ... secundum dilationem
et -em (constitutionem *ed.*, *vix recte*). ALBERT. M. mot. animal. 2,1,1 p. 283^b,17 est ... motus cordis primus in -e et di-
latatione secundum systolem vel diastolem. *expressius de*
25 *progressu*: ALBERT. M. mot. animal. 2,1,1^{capit.} de motu -is et
dilatationis animalium (animal. 21,38 motu d. vel -is
[constructionis *ed.*, *vix recte*] remouent se de loco *animalia*.
mot. proc. 1,1^{capit.} *ibid. al.*) 2,1,1 p. 284^b,36 cum movetur
animal motu -is, retrahitur tota eius superficies versus unum
30 punctum. *saepe*.

B *latus*: 1 *de forma, specie, qualitate*: a *contractura* –
Verjüngung: ALBERT. M. mot. animal. 2,1,1 p. 285^b,6 ad
cuius (*pyramidis*) principium est ultima -o. veget. 2,104 a
defectu materiae in superioribus habet -em *planta*. 2,138 *flo-*
35 *rem* habere -em et coarctationem ad punctum unum. b
coartatio – *Verengung*: ALBERT. M. animal. 1,422 ubi est
ipsa lingua fistulae, habet -em *trachia*. 1,432 quia non gra-
datim procedit eius (*intestini*) -o ab amplo in strictum. c
densitas, spissitas – *Dichtheit, Dichte*: ALBERT. M. miner.
40 1,1,1 p. 24,6 porositas et -o *lapidum*. veget. 2,84 propter ni-
miam -em et duritiam partium eius (*buxi*). d *tensio* –
Straffheit, Spannung: BRUNUS LONG. chirurg. 1,3 p. 106^E ut
ex vehementia -is ipsius (*ligaturae*) ... virus ad exteriora
currat. 1,17 p. 115^E ligationis. *al.* ALBERT. M. animal. 1,340
45 cum voluntas est mingendi, tunc laxatur eius (*musculi*) -o. 2
de tactu, apprehensione: a *circumplexus, compressio* – *das*
Umschließen, Zusammendrücken: FRID. II. IMP. art. ven. 2
p. 147,15 teneat ipsum (*falconem*) cum ambabus manibus per
dorsum ... cavens a nimia -e. b *de blandimentis i. q. per-*
50 *multio* – *das Streicheln*: CONSTANT. AFRIC. coit. 16,15
quicquid ei (*libidini*) adiunctum est, accendit eam, ut ... os-
cula maxillarum, -ccio manuum et cum sugitur lingua. HIL-
DEG. scivias 2,6 l. 2283 cum in incentivo ardore ardentis
libidinis in -e corporis sui semetipsas fatigant *feminae*. 3 *de*
55 *obvolutione i. q. σπλήνιον, fomentatio* – *Kompresse, Bäh-*
ung (*usu medic.*): TRACT. de aegr. cur. p. 111,33 catha-
leptici ... casum presentiant ... et sepe per -em extremita-
tum preservantur ab accessione.

II *translate*: A *gener.*: 1 *modestia, humilitas* – *Zu-*
rückhaltung, Demut: HILDEG. phys. 6,3 p. 1288^D femina (sc.
60 *pavo*) ... aerem illum, ut pennae ei crescant, non quaerit, sed
velut in -e circa inferiora versatur. 2 *castigatio* – *Kasteiung*:
HILDEG. euang. 27,2 p. 325,35 -trictiones fortissimarum re-
pressionum. p. 326,28 passionem et -es ..., quibus se virtuosii
65 homines ad virtutes coercere contenderunt. *ibid. al.* 3 *co-*
ercitio, multatio – *Züchtigung, Bestrafung*: EPIST. var. I 7
p. 503,34 quinta (sc. *columna castra Dei sustentans est*) ma-
lorum correptio et -o. EPIST. Hann. 16 p. 36,11 domno epis-
copo nec bannum umquam intendi ... sciens eius nominis
70 -em ad maioris sedis censuram pertinere. HILDEG. scivias 2,5
l. 1513 verberibus et -e frigoris ac famis et aliis his similibus
castigationibus. B *philos. et theol.*: 1 *terminatio* – *Be-*

grenzung: ALBERT. M. Iob 11,9 *longitudo* (sc. *Dei est*) in aeternitatis immensitate, latitudo in transitoriorum ambitu et -e (cf. Greg. M. *moral.* 10,14). 2 *minutio* – Be-, *Einschränkung*: ALBERT. M. eth. I 261 p. 227,41 duplex contingit esse peccatum -is in datione. p. 227,45 liberalitas ... debet curare omnem -em in datione. C *publ., iur., canon.*: 1 *obligamentum* – *Verbindlichkeit, Bindung*: LEG. Wisig. suppl. p. 475,38 si nostri regni temporibus eorumdem (*anti-quorum*) canonum -o dissoluta pertranseat. 2 *impeditio, molestia* – *Beeinträchtigung, Behelligung*: DIPL. Arnulfi 170 sine ulla alicuius iuditiariae potestatis -e. CAPIT. reg. Franc. 253,4 si autem locum mercati ... transire voluerint *Bawari vel Sclavi*, per mediam plateam transeant sine ulla -e. 253,7 liberam ac securam licentiam vendendi ... habeant sine ullo banno comitis vel -e alicuius persone. 3 *exceptio* – (*einschränkende*) *Verfügung*: TRAD. Ratisb. 279 p. 227,28 (c. 1006) haec traditio sub tali -is lege facta est, quod eqs. (828). 4 *potestas, auctoritas, districtio* – *Amts-, Verfügungsgewalt, Herrschaft(srecht)*: DIPL. Otton. I. 158 p. 240,15 sancimus ..., ut ... nec illo (*advocato*) nec aliquo homini potestativa -ccione adquisitum nulla inde conficiatur servitium. DIPL. Otton. II. 179 ne ulla ... persona ... aliquam exigit potestatem, firmiter imperiali -e interdiciamus. DIPL. Conr. II. 234 per bannitam imperii nostri -em preceopimus, ut eqs. 278 p. 385,14 homines ... sub banno et -e (constructione *var. l.*) advocati ... manere decernimus. al.

[2. *constructio v. contritio*.]

constructivus, -a, -um. 1 *adi.*: a *contrahens, compescens, stypticus*, – *zusammenziehend, hemmend, verstopfend*: α *in univ.*: DYASC. p. 74^a virtus est illi (*chrysocollae*) ... -a (*Diosc.* 5,89,3 καταστυλκτικήν). URSO *element.* 3,1 p. 54,13 terra est elementum ... -um. 4,3 p. 112,17. al. ALBERT. M. *veget.* 6,373 est ... inflativa et composita ex virtute abstersiva et -a *lens*. animal. 10,42 quos (*meatus spermatis*) constringit ... aut humor opilativus aut siccitas -a. al. β *de effectu frigidi(tatis)*: ALBERT. M. *meteor.* 4,2,16 p. 769^b,28 cum ... aqueum sit dilatativum pororum et frigidum -um eorumdem eqs. *methaph.* 1,3,7 p. 36,74 sua (sc. *terrae*) ... frigiditas, cum sit -a, eqs. *ibid.* al. γ *de medicaminibus, cibis stypticis*: AESCULAPIUS 16 p. 22,6 -is potionibus. p. 22,9 c i b o s (21 p. 32,25. al.). TRACT. de aegr. cur. p. 270,7 dentur ... pira elixa, sorba, mespila ... et ceteri fructus -i. al. *spec-tat ad fluxum (sanguinis, saniei sim.) sistendum*: TRACT. de aegr. cur. p. 266,27 purgata sanie ... exterius apponantur em-plastra -a. THEOD. CERV. *chirurg.* 1,13 p. 140^c pone medicina sanguinis -am. al. v. et p. 1598,52. b *per systolen constitutus* – *von der Systole bestimmt, 'systolisch'*: CONSTANT. AFRIC. *theor.* 7,9 p. 33b^r cum humores ... sint plures, constrictio velocior est et dilatatio tardior ...; vocatur autem pulsus -us eqs. c *constrictione effectus* – *durch Zusammenziehung bewirkt*: AESCULAPIUS 15 p. 19,15 ad omnes duricias -as ... trociscum diaspermation (sc. *dandum est*). 2 *subst. neutr. i. q. medicamentum astringens* – *zusammenziehendes Mittel*: TRACT. de aegr. cur. p. 228,6 recipe corticem thuris, succum plantaginis ... et cetera -a et consolidativa. MAURUS *phleb.* p. 11^b omnia opilativa, -a et infrigidativa sunt fugienda. al.

constrictio, -are. *illicere, adigere* – *verleiten, dazu bringen*: ORD. iud. Dei A 26^c p. 629,27 exorcizo te, inmunde spiritus, qui hominem suadis et -as, ut furtum faciat eqs.

constrictorium, -i n. 1 *gener. i. q. feminalia* – *Hosen, Beinkleid*: GLOSS. III 409,71 St.-S. manachasin, quod -um et graece bracciae, latine femoralia dici potest, bruch (cf. *Cassiod. Ios. antiq.* 3,152). 2 *medic. i. q. medicamentum astringens* – *zusammenziehendes Mittel*: AURELIUS 22 p. 726,23 quodsi omnia aeger contempserit: quodsi ipse, (*cod. Augiens. CXX*; quod in spe ed.) contraria voluerit, accipiat: -a voluerit, utenda sunt.

1.**constrictus*, -us m. *potestas, auctoritas, districtio* – *Amts-, Verfügungsgewalt, Herrschaft(srecht), Bann-gewalt* ('*twing und ban*': de re cf. A. Waas, *Vogtei und Bede. I. 1919. p. 135*): CHART. Lux. I 274 p. 395,148sq. (a. 1052) Wal-

ram et coninux ipsius ... predia, que possidebant ... cum ecclesiis, areis ... cum banno et -u, ... et omni utilitate, que haberi vel excogitari potest, et tali potestate et -u, quali vel antecessores ... possidebant, ... ecclesie nostrae ... tradiderunt.

5 2. *constrictus v. constringo*.

**constrido*, -ere. *advolando stridere* – *heranrauschen*: ODO MAGDEB. Ern. 6,264 cum passis ... -ere pennis, suspi-ciant pullos ... grife.

**constringa*, -ae f. ?*armilla, brachiale, dextrale* – ?*Armreif, -spange, -band*: GLOSS. III 175,18 St.-S. -a hant-twenk (cf. Heyne, *Hausalt. III. p. 348*).

1. *constringo*, -strinxi, -strictum, -ere. *script.*: cos.: l. 51. -ntr.: p. 1640,68. adde ALDH. *virg.* II 1210 (*var. l.*). GLOSS. I 6,12 St.-S. 220,24. -tin-: ALDH. *virg.* II 2332 (*var. l.*). -ran-: GLOSS. I 217,22 St.-S. -rig-: p. 1640,58. adde GLOSS. I 84,13 St.-S. -ns(i): CHRON. Salern. 5 p. 8,4. -ire: RHYTHM. 146,3,3 (*var. l.*). *form.*: *praes. indic.* -ent: p. 1637,33. *perf.*: -ig(i): l. 27. -it(us): CHRON. Ven. Alt. p. 76,6 (*var. l.*). -inct(us): l. 28, p. 1637,54. *struct. notabiliores*: c. *dat.*: l. 47, p. 1637,3. 25. 1640,20. al. *pendet a*: p. 1640,24. ?*absol.*: p. 1640,34. *confunditur c.*: *confringere*: l. 67. p. 1641,44. *construere*: l. 41, p. 1637,62. *contingere*: p. 1727,16.

I *stringere, ligare, devincire* – *schnüren, (fest)binden, fesseln*: A *proprie*: 1 *strictius*: a *in univ.*: CHRON. Fred. 2,62 p. 87,29sq. Bellesarius promittens nec ferri nec ligni ... nec aeris legamini non -retur *Ghyldemer*, ... tamen ... catena argentea eum -igit eqs. ALDH. *virg.* II 1051 impius ... cogere poenis christicolam coepit -tum (-nctum P) nexibus artis. al. EINH. (?) Marc. et Petr. II 5,2 Artemius, qui reorum turbam diris -bat vinculis. RUP. MEDIOI. Adalb. 26/27 p. 68, 12 alter (*reus*) ... gladio quasi fascia pectorali se -xerat. WALTH. SPIR. Christoph. I 17 *rex* iussit ... Aquilinam ... manibus et pedibus -tis ... suspendi. METELL. exp. Hieros. 5,707 se -ens ... cinctu, Paule, tuo ... propheta (cf. *Vulg. act.* 21,11). *saepius*. *in imag. et per compar.*: ALDH. ad Acirc. 142 p. 202,10 mens meticulousa ... quasi quodam artissimo catenarum repagulo -tur. ALCUIN. *carm.* 17,16 te (sc. *Paulinum*) mea mens ardet sacris -ta catenis. CAPIT. reg. Franc. 249,3 anathematis vinculo -antur *decimas dare nolentes* usque ad satisfactionem (DIPL. Zwent. 20 p. 55,31. v. et vol. I. p. 995,44). ERINH. Heimer. 694 mutis -te (con-structe ed.) solvuntur vincula lingue. al. b *c. colore quodam*: a *praestringere* – *zu-, abbinden, -schnüren*: RUOD-LIEB VIII 92 cum quibus (*resticulis*) ... -xerat illa mamillas. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 159,8 -atur maleolum per laqueos. β *deligare* – *festbinden an*: RUP. TUIT. off. 15,08 quibus (*lingulis*) ipsa pedibus sandalia -untur. γ *cingere* – *gürten, schürzen*: AMALAR. off. 2,22,2 camisa cingulo continentiae -itur. 2 *latius*: a *stringendo efficere, nectere* – *knüpfen (in imag.)*: ALDH. *virg.* II 937 iuramenti ... vincla ... nititur imprudens verbis -ere (cost-*a. corr. P*) falsis. b *deprehen-dere* – *festhalten, -setzen*: a *gener.*: HUGEB. Willib. 4 p. 101,11 cives urbis ... eos (Willibaldum sociosque) -bant. VITA Meginr. 9 p. 447,39. BERTH. (?) annal. a. 1073 p. 276,18 ex inopinato eum (*regem*) -ere ... deliberabant (sc. *rebel-lantes*). usu *subst. i. q. captus* – *Gefangener*: WALAHFR. *carm.* 5,18,7 p. 363 carcere -tis ut lucis vena diurnae, sic eqs. β *publ., iur., canon. i. q. (custodia) asservare* – *in Haft hal-ten*: CONC. Karol. A 36,22 sub vinculis -antur usque ad syn-odum *clerici vagi*. CAPIT. reg. Franc. 253,3 -atur *servus* ... , donec dominus eius ... dampnum persolvat. VITA Mathild. II 15 p. 174,4 praeciens (sc. *rex*) illum (*Berengarium*) in re-gionem Baiowariorum mitti et illic sub arta custodia -i (VITA Heinr. IV. 3 p. 15,20). al. c *affigere* – *befestigen*: HRABAN. *univ.* 18,4 p. 497^c quod (*bumbulum*) in ligno alto speciosoque formato superiore capite -tur (ex Ps. *Hier. epist.* 23,5). THEOPH. sched. 3,27^{med.} -es (confringes V) eos (*ferros*) tribus curvis ferris fortibus in tribus locis. d *medial. i. q. haerere* – *festsitzen, -stecken*: WIPO gest. 30 p. 49,22 si pedes infixissent terrae equi ... , per noctem ita gelati -rentur, ut nequaquam nisi securibus ... de terra ... gelata evelli potuissent.

B translate: 1 *tenere, obstringere – binden, verpflichten:* **a gener.:** **α in univ.:** WILLIB. Bonif. p. 25,24 sponsionis *v o t o* -tus sum servituti (MIRAC. Annon. 4,12 p. 216,7). ALCUIN. epist. 272 p. 430,36 Christo certare vosmetipsos -xistis. UFFING. Ida praef. p. 471,11 coniugali lege -ta Ida. NICOL. BIBER. carm. 958 quod violarunt *plebani* verba sacra fidei, que ... pontifici vere se -endo dedere. **al.** **β de possessione:** TRAD. Ratisb. 157 (a. 889/91) coeperunt quidam ... excogitare, qualiter et beneficia praesentis vite ... artius sibi ... -rent. CHART. Mog. A II 164 p. 304,29 precipuos civium anathematis vinculo obligavit *parochianus*, quousque ad parochianam ecclesiam -rentur. **γ de occupatione:** LEG. Wisig. 12,3,20 quod si ... se esse asserant *Iudaei* ... inevitabilis necessitudinis causa -tos, quo illos non liceat diutine inmorari, tunc *eqs.* **δ de obsequio:** CHRON. Bened. II 24 p. 235,45 dominos pati, quorum ... spiritali obedientia non -imur, grave est. **b publ., iur., canon.:** **α in univ. (interdum c. sensu ad iniurandum adigendi, e. g. l. 24. 26):** LEG. Wisig. 6,1,5^a p. 252,20 ille, qui accusat, <h>ac se condicione -at, ut *eqs.* FORM. extrav. 1,6 ego ... me -o atque conscribo *eqs.* CONC. Karol. A 6^a p. 47,34 Romana ecclesia nos ordinatos cum *sacramento* -xit, ut *eqs.* (CHART. Fuld. B 13 p. 23,10. LIBER de unit. eccl. 1,15 p. 208,23 qui -untur sub maiori s. ANNAL. Quedl. a. 1015 p. 83,16 nuncios ... sibi in s. -xit *Heinricus imperator. al.*). CONC. Karol. A 37,18 *iuramento* ... eos -i nolumus propter periculum periurii (CAPIT. reg. Franc. 185^B p. 6,15. TRAD. Ratisb. 393. *al.*). CAPIT. reg. Franc. 249,8 *populus* ... *iuramento* seo *b a n n o* christianitatis -tus (GERH. AUGUST. Udalt. 1,10 l. 87. *al.*). **saepe.** **β refl. i. q. confoederari, coniurare – sich verbünden, verschwören:** CHRON. Fred. 4,86 Grimoldus cum Chuniberto pontefice se in amicitiam -ens (cf. 4,85 eorum amicitiam -ent; *de re v. W. Fritze, ZRGerm. 71. 1954 p. 109*). CONC. Merov. p. 197,17 si clerici revellionis ausu sacramentis se ... -xerint *eqs.* LEG. Wisig. 2,5,19 ut nemo ... se cum alio ... tam scelerate fraudis audeat actione -i. **c eccl. i. q. (potestate ligandi et solvendi q. d.) stabilire, sancire – bindend festlegen, verbindlich machen:** VITA Landel. Laub. 381 quod -it *Petrus*, hoc Christi numine stringit (cf. *Vulg. Matth. 18,18*). 2 *illaqueare – verstricken:* MANEG. ad Gebel. 41 p. 383,1 -untur *conspiratores* ... hoc peccati genere, pro quo relaxando ... nefas est orare. VISIO Godesc. B 7,2 ex hiis, quos adhuc propria culpa -xit *eqs.* 3 *capere, illicere – betören, verleiten:* LIUTG. Greg. 2 p. 68,26 carnali affectu -ta *avia*. WIDUK. gest. 3,18 p. 114,8 illi (*fautores insidiarum*) ... quodammodo arte antiqui hostis -i *eqs.* 4 *de animi motu i. q. implere – beseelen:* TIT. metr. I 2,5 locatur *Cumianus* Ebovio Domini -tus amore. IOH. VEN. chron. p. 166,23 divino -tus timore *dux*. *in malam partem:* NOTKER. BALB. gest. 1,23 ultra omnem modum tenacitate -tus *potifex*.

II contrahere, coartare, condensare – zusammenziehen, -drängen, verdichten: **A proprie:** 1 *gener.:* **a strictius:** **α astringere – straffen, eng anlegen:** CHRON. Fred. 3,87 reclusus ... , qui -ntis catenis ... ferreis *eqs.* (cf. *Greg. Tur. Franc. 6,6 -tus catenis*). UDALT. CELL. consuet. 3,29 p. 773^B ipsa ... cuculla per loca consuendo ita -itur, ut in nulla parte sit laxa (*inde* CONSUE. Marb. 318). FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 202,32 si plumas tenuerit lassas, dstringet eas ad se et, si -tas ad se tenuerit, magis -et eas *falco*. BRUNUS LONG. chirurg. 1,3 p. 106^D super locum vero laesum fortius -atur *ligatura fasciae. al.* *de frenis i. q. contendere – straff anziehen (in imag.):* CONSUE. Marb. 138 -tis (constructis *E*) luxurię frenis dignus efficiatur *famulus*. **β de gutture i. q. strangulare – würgen:** ORD. iud. Dei A 30^b adsit angelus Michael et ... sanctus Rappahel, -ant guttur illius, et claudatur. B 8,6^b p. 660,14 ut perceptum panem et caseum deglutire non valeat -to gutture. B 15,4 p. 681,42 per -entes angelos. *ibid. al.* **γ de oculis i. q. conivere – etwas zu(sammen)kneifen, zu-drücken:** FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 36,1 -endo excacuit oculos *falco*. ALBERT. M. sens. 1,3 p. 6^a,16 -to et celeriter moto oculo ... videtur oculis ignem lucentem emittere *homo*. **δ de avibus i. q. conglobare – zusammenscharen, aneinander-**

drängen: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 51,21 nidus ... concavus est, ut ... pulli ... -ti unus cum altero magis calescant. p. 117,32 tota agmina in se ipsa densius se -unt avibus rapacibus facientibus insultum in ea. **b latius:** **α angustare – verengen:** LEG. Wisig. 8,4,25 nullus precepti nostri temerator exsistat, ut eam (*viam*) excludat (vel -at *add. V2*). **β debilitare – lähmen, verkrüppeln:** HUGEB. Wynneb. 8 p. 112,44 valde -tos atque retentos habebantur corporis artos. ANAST. BIBL. Mart. (PL 129,591^D) artubus -tus *Martinus papa (inde* THEOD. AMORB. Mart. 15). MIRAC. Hucberti 1,7 p. 821^C universa eius (*puellae*) membra valide debilitas -xit. 2 *medic. et natur.:* **a de contractione, condensatione:** **α in univ.:** ANTIDOT. Lond. p. 20,32 quibus se nervi -xerunt, resolvet et sanat *medicamentum*. CONSTANT. AFRIC. theor. 4,5 p. 16^b per illam (*partem virtutis spiritualis*) ... cor et arterie dilatantur et -untur (*item de contractione cordis:* URSO gloss. 39 p. 73,16. ALBERT. M. mot. animal. 1,24 p. 274^b,38 movetur cor secundum systolem -endo. *al.*). URSO element. 6 p. 187,15 res mediocri grossitie partes lingue adunando -it. ALBERT. M. mot. animal. 2,1,1 p. 284^a,7 si ... pungantur acu (actu *ed.*), -untur *animalia*. animal. 1,318 musculi, qui eam (*epiglottida*) -unt (*opp.:* dilatant). *saepe.* *usu subst.:* ALFAN. premn. phys. 2,9 p. 25 indigent *corpora* aliquo componente et conducente et velut -ente (PG 40,540^A οὐσ-φύγγοντος) et continente ipsa. CONSTANT. AFRIC. theor. 4,5 p. 16^b sed nos prius de dilatante et -ente dicemus. **β de sanatione laesionum:** TRACT. de chirurg. p. 115²⁹ lumbrici terre nervorum incisionem plurimum -unt, si *eqs.* WILH. SALIC. chirurg. 5,3 p. 357^C eorum (*emplastrorum*) simplicia ... confortant membrum debile ... ipsum -endo et uniendo. 30 *al.* *adde de naribus comprimendis:* CIRCA INSTANS p. 36a^v contra fluxum sanguinis e naribus impone pulverem et postea -antur, ut pulvis orificiis venarum adhereat. **γ de alvo stricta i. q. oppilare – verstopfen:** ANTIDOT. Lond. p. 18,37 si *ventre m* -tum habuerit *infirmus*, ... fac ... cura per clistere (GLOSS. med. p. 21,3). AURELIUS 1 p. 491,11 solos, qui -ti sunt, adiutoris relevamus. GLOSS. IV 178,2 St.-S. constipati bistoppet -ti. **δ de virtute qualitatis (fere frigida; interdum accedente notione claudendi, e. g. l. 46; indurandi l. 44):** TRACT. de aegr. cur. p. 335,46 utraque ... qualitas (sc. *frigiditas et siccitas*) venas -it. URSO qual. 82 frigiditas -endo ... , siccitas vero inspissando *motum ad centrum facit*. element. 4,3 p. 108,15 nascitur per frigiditatem -entem durities. ALBERT. M. meteor. 4,2,16 p. 769^b,30 contingit propter materiam, scilicet aqueum humidum et frigidum, adeo -i poros, quod *eqs.* animal. 5,48 acutior *vox feminarum* est ... propter viarum (sc. *vocis*) stricturam, quam operatur -ens complexionalis frigiditas. *saepe.* **ε de aere condensato:** ALBERT. M. anim. 2,3,18 p. 125,35 est necessarium, ut aliqua pars aeris intra percutiens et percussum -atur; et illae (*percussiones*) faciunt sonum. *ibid. al.* **b de corporis umore minuendo vel profluvio supprimendo i. q. exhumorare, (ex)siccare, sistere – von Flüssigkeit befreien, (aus)trocknen, zum Stillstand bringen, stillen:** RECEPT. Sangall. I 12 ad *lacrimas* -endas (TRACT. de aegr. cur. p. 159,47). CONSTANT. AFRIC. grad. p. 359,32 cataractam oculorum -ere. ROGER. SALERN. chirurg. 2,107 granum frumenti in ore commasticatum et superpositum *sanguinem* -it (TRACT. de chirurg. 1109. *al.*). *saepe.* **c de congelatione i. q. indurare, coagulare – verfestigen:** COMPOS. Luc. X 27 florentem *florementem* (*i. crystallum*) -it terra ipsa prasina et fient petre. GERBER. clar. 2,52^{capit.} ad -endum mercurium. ALBERT. M. meteor. 4,3,6 p. 780^b,1 glacies, quae -ta aqua est *eqs. al.* *adde:* ANNAL. Fuld. II a. 860 mare ... glaciali rigore ita -tum est, ut *eqs.* 4 *techn.:* **a solidari – fest werden (usu medial.):** MAPPAE CLAVIC. 109 oleo ... super picturam ad solem perunge et ita -itur, ut nunquam deleri possit (sc. *per aquam*). **b de metallo i. q. artiolem reddere – ‘einziehen’:** THEOPH. sched. 3,57 collum eius (*ampullae*) ... malleo ... debet -i. 3,59 priusquam latitudinem *thuribuli* -as *eqs.* **B translate i. q. breviter comprehendere – (zusammenfassend) knapp darstellen, streifen:** GUIDO ARET. microl. 6,2 ut ... in *p a u* -

cis multa perstringam (-am var. l.) eqs. (ign. cant. p. 46^b,17). usu adi. i. q. compressus – knapp: ALBERT. M. caus. element. 1,1 p. 49,33 modus ... noster est ‘-tus’ et brevis. usu subst. in locut. adv. in -to i. q. propria et principali significatione – im engeren, eigentlichen Sinne: ALBERT. M. top. 5,2,3 p. 401^b,18 si quis dixit, quoniam proprium est animalis animam habere, nullo usus est termino communi in -o (cf. Boeth. top. Arist. 130^b,22).

III circumplecti, circumcludere, concludere – umgeben, um-, einschließen: A praevalente notione circumdandi: 1 proprie: a in univ.: ERMOLD. Ludow. 4,379 aurea ... geminos -unt vincla lacertos. MIRAC. Wigb. 5 (MG Script. VIII p. 521,9) boia ... tam convinctim -bat undique utrumque captivi pedem, ut eqs. b (manibus, brachiis) amplecti – umfassen: ALFR. Liutg. 2,13 quae (puella) ... brachiis assidue caput consueverat -ere. AGIUS epic. Hath. 625 hunc (ramum) hic (pater Hathumodae) -it manibus. RHYTHM. 61,32,5 ceperunt se osculari atque -ere mater filique. TRACT. de chirurg. p. 145,13 (cod. II) testiculus ... manibus medici ... -atur. al. in imag.: FLOR. LUGD. carm. 5,156 cuius (Christi) eos (choros prudentes) dextra aeterno -it amore. c circumstistere – dicht umdrängen: LIBER de unit. eccl. 2,28 p. 250,7 via ereptionis aperitur, quia, quem turba persequentium unita -erat, divisa laxabat. 2 translate de morte i. q. circumfluere – umfassen: ALDH. virg. II 1496 gelida -tum morte cellum perdebat gippum (sc. qui vota fefellit). HUGEB. Wilib. 3 p. 92,10 germani magna mortis exitio -ti, febri fatigati eqs. B praevalente notione contendi: 1 involvere, obvolvere, obtegere, velare – ein-, um-, verhüllen, bedecken: WALAHFR. hort. 194 mollis fotos -at fascia crines (sc. capitis dolentis). CONSUE. Eins. 40 revestiti sint presbyter et diaconus capitibus coopertis et -tis. MART. VALER. buc. 4,89 horret Daphne adhaerenti -ere viscera libro, horret et in rigidas mentem durare medullas. ODO MAGDEB. Ern. 8,264 hanc (matronam) inflat serica vestis, linostema alias tegit aut pannucia vilis -it fuco velatas tempora peplo. CAES. HEIST. hom. exc. 231 p. 158,11 que (cappa novicii) clausa est et brachia -it. al. 2 arte circumcingere, premere – eng umspannen, einzwängen: VITA Berth. Garst. I 22 una de stultis mulieribus ... artis studiose induta et -ta vestibis. VITA Hildeg. Schon. 32 (AS Boll. 3Apr. II p. 787) circa pectus defuncti fascia muliebris est inventa, qua -ta fuerant ubera. C praevalente notione concludendi: 1 strictius: a in univ.: a gener.: CARM. var. III A 6,7,55 undique -or ... clausus in angustis artor ubique locis mortuus. GREG. CAT. chron. I p. 155,27 sub terra decurrens -ta ... hoc loco honeste fluit aqua. b natur.: ALBERT. M. meteor. 4,1,9 p. 719^b,36 frigus coagulans claudit poros et -it intus calidum complexionale. veget. 4,17 cum -tae fuerint aquae ipsorum (fluviorum sub terra manantium) interius, aliquando calore terrae fit ex eis vapor in visceribus terrae. c mus.: WILH. HIRS. mus. 8,18 tertia species diapason a tertiis, id est F et f, -tur. d geom.: RAGIMB. epist. 4 p. 527,1 unum (angulum) extra se respiciat, alium infra se -at angulus rectus. b occludere – verschließen: a proprie: FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 124,30 cum annulo -atur rostrum falconis prope nares. b translate: ELIS. SCHON. viar. 14 p. 109,45 ut ... -at virgo cor suum adversus omne, quod inverecundum est. 2 latius i. q. concipere – fassen: a c sensu recipiendi: EPIST. var. 5,5 (ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 131; a. 887/88) quantum vestram excellentiam ... exuberari cupio ..., nec mortalium litterarum contextus valet -ere, nec eqs. ALFAN. premn. phys. 2,92 p. 46 Plato dicit ... hanc ... animam esse circumferentem circulariter totum et continentem et -entem (PG 40,580^A οὐρανοῦ περιεστῆναι), quod est mundi corporeum. b c sensu ordinandi: FRUTOLF. ton. p. 176,12 si quis tamen vellet cantum huius (differentiae sextae) certo -ere ordine ac legali sono modulari eqs. ODO ARET. ton. B p. 90^a,3 placet istas symphonias sub eadem regula -i. D praevalente notione determinandi i. q. circumscribere – um-, eingrenzen: 1 in univ.: ARIBO mus. p. 46,19 ars enim ab arctis, quibus -i conformari debet, dicitur regulis (cf. Isid. orig. 1,1,2). refl.:

ODO ARET. ton. B p. 88^a,8 ardua hic (tropus) spernit ... et se per duplas patitur -ere formas (i. differentias). 2 c colore quodam: a definire – näher bezeichnen: TRAD. Frising. 337 p. 288,21 (a. 815) nihil ... extra relinquens nisi ... duos mancipias, quos quidem nominatim non -xit vel designavit. b destinare – festlegen, bestimmen: HRABAN. epist. 42 p. 481,29 qui (Gotescalcus) dogmatizet, quod predestinatio Dei omnem hominem ita -at, ut eqs.

IV cohibere, coercere, frenare – beschränken, im Zaume halten, zügeln: A de refrenatione: 1 in univ.: CARM. de Karolo et Leone 36 iniustus merito duris -it habenis rex. AMALAR. off. 2,22,2 ut per duas virtutes ... -atur omnis voluptas. LIBER de unit. eccl. 2,29 p. 255,43 quae (verba) -unt ... declinantes in ... scismata. al. 2 c colore quodam: a impedire – (in der Bewegungsfreiheit) behindern: THIETM. chron. 4, 64 quae (sanctimonialis) ... capta in tantum -ta est, ut neque dominicam nativitatem ... celebrare ... potuisset. b terminos ponere – Schranken setzen: FORM. Salisb. II 3,15,6 ne irascaris contra me, quia amplius mihi insipientiam -it quam eqs. c refl. i. q. se reprimere, abstinere – sich zurück-, enthalten (expressius i. q. cruciari – sich kasteien: l. 23): EIGIL Sturm. 4 p. 133,23 ut arctiori se vita et eremi squalore -ret. OTFR. ad Liutb. 58 olfactus et gustus sese a pravitae -ant Christique dulcedine iungant. HILDEG. scivias 2,6 l. 2290 in officio castitatis se -ere noluerunt feminae et viri. ELIS. SCHON. viar. 14 p. 109,27 pudicitia, qua debet se ipsam virgo -ere. al. HILDEG. epist. II 13 p. 376,13 ita se -enti (homini) ... subvenit Deus. se restringere – sich Einschränkungen auferlegen: GUIDO ARET. microl. 15,18 nisi quod musicus non se tanta legis necessitate -at (sc. quam metricus). d ?absol. i. q. modestum esse – Zurückhaltung üben: HILDEG. euang. 27,2 p. 326,19 ‘distribuit discumbentibus’ (sc. Iesus panem), id est divisit ... illis, qui secrete (ni leg. se secrete) et bene -xerant. e medial. i. q. contentum esse – sich bescheiden: HILDEG. euang. 27,2 p. 326,3 homo ille ... desiderium habet ad Deum, quod etiam vix in humilitate ista -itur, ut se hominem esse ... cognoscat. B de correctione i. q. durius educare, castigare, corrigere – in Zucht nehmen, züchtigen, bessern: 1 in univ.: CONC. Karol. A 46^B,17 si quis autem contra haec temerator extiterit, aut desinat aut doctoris proprii -atur sententia. CHRIST. STAB. Matth. 56 p. 1470^C carcer a coercendo dicitur, eo quod rei ibi coerceantur, hoc est -antur (cf. Isid. orig. 15,2,46). CONSUE. Marb. 44 qui (frater) eorum (in scholis discentium) curam summa gerat industria eosque ita artissime -at, qualiter eqs. al. 2 de poena (fere constituta; de poena exacta l. 53): a ferire – treffen: LEG. Wisig. suppl. 1,1,2 p. 466,16 ut universos ordinationis nostrae et disciplina teneat et poena -at. LIBER de unit. eccl. 2,37 p. 264,36 quos (participes inimicorum principum) et similis error involvit et -it par poena peccati (2,40 p. 270,15 similis p. GODEFR. VINDOC. libell. VIII [MG Lib. Lit. II p. 700,32]). al. b afficere – belegen: THIETM. chron. 2,31 hic (Bruno antistes), quia Herimannum, dum vixit, banno -tum habuit, suppliciter rogatur eqs. CHART. Fuld. B 14 p. 23,21 (spur.) perpetuo anathemate eos -xit papa, qui eqs. C de gubernatione: 1 gubernare, regere – lenken, leiten, regieren: FORM. Marculfi suppl. 5 p. 346,3 plebem vobis commissam ... severitate -ere (-igere A1) studiatis. CAPIT. reg. Franc. 169 p. 341^a,23 sibi ... subditas in sanctae religionis proposito -ant abbatissae. DIPL. Otton. I. 349 ut ob famem et nuditatem regula -i minime valeret monachi. ADAM gest. 3,34 indignantes enim principes aut muliebri potestate -i aut infantili ditione regi eqs. (cf. VITA Heinr. IV. 2 p. 14,26 qui [principes] legem abiecerant lege -i et ... frena pati respuentes eqs.). al. adde: DIPL. Otton. III. 228 naturae necessitas suo iure omnia -ens eqs. 2 subdere – unterstellen: TRAD. Salisb. I 20^c (a. 991/1023) femina ... sub fratrum iam dicti proposito obsequio -xit (-trinxit var. l.) mancipia.

V urgere, affligere, torquere, vexare – bedrängen, bedrücken, peinigen, plagen: A gener.: 1 in univ.: a corpor.: WILLIB. Bonif. 6 p. 32,14 captivata est multitudo comitum in tantumque diversis -ta malis, ut eqs. MIRAC. Hucberti

1,1 p. 819^D ne ulla eum (*episcopum*) inopia -ret. THIETM. chron. 7,42 quod ... antistitem Dunsten ... caperent et vinculis et inedia ac ineffabili poena ... -rent *Northmanni*. HILDEG. epist. 94^R o filia Dei, ... cum amaritudine tui corporis -ta es bellis. *al.* adde: ANON. coit. 1,6,10 angustia paulo ante -ti ... labores veneris abhominamini! *b spirit.*: GERH. AUGUST. Udalt. 1,1 l. 101 ne ab eo (*papa*) plus verbis -retur. IOH. VEN. chron. p. 159,27 qui (*cives*) timore -ti pacifica verba protulerunt. HUGO FLAV. chron. 2 p. 382,9 nimio praesentis mortis tormentorum terrore -ta *anima*. *al.* 2 c. colore quodam: *a* minuere, detrimentum inferre - *schwächen, benachteiligen*: CHART. archiep. Magd. 421 p. 554,39 (a. 1188) cum ex antiqua institutione multis modis in iure civili et aliis incommodatibus -ta fuerit *civitas Magdeburg*. *b confutare, refutare* - *in die Enge treiben, widerlegen*: ARIBO mus. p. 31,20 si negabimus, ab adversario subsequente -emur argumentatione: *eqs.* *c opprimere* - *erdrücken*: WETT. epist. (MG Poet. II p. 332,33) ut huius corruptionis mole deposita ibi quoque gravitate poenarum non -ar. WALTH. SPIR. Christoph. I 14 quia nos digne cruciatibus culpe -unt *eqs.* *B milit.*: 1 *in univ.*: ANNAL. Guelf. a. 797 Karolus rex ... -xit Saxones nimis. CHRON. Thietm. 5,23 populum ineffabiliter -xit *Bolzlaus*. *al.* 2 *de obsidione*: ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 882 p. 108,11 per dies XII obsessam *civitatem* -xit rex. CHRON. Salern. 106 cum omni conamine eam (*civitatem Barim*) undique -xerunt *principes*. *al.* THIETM. chron. 6,35 obsidione eciam continua eos, qui palas tuebantur, in tantum -xit rex, ut *eqs.* *al.* *per compar.*: VITA Heinr. IV. 13 p. 42,8 premente fame quasi quadam obsidione -ti laborabant *milites*. VI *cogere* - *zwingen*: A *gener.*: 1 *in univ.*: RUOTG. Brun. 10 in quibus (*monasteriis*) degentes ... partim voluntate, partim vi ad regularem vitam -xit. *al.* CHART. Bund. 49 ego inutilis Victor ... non levitate aliqua, sed potius -tus *necessitate*, confugium feci *eqs.* (NOTKER. BALB. gest. 1,21 p. 28,6 *episcopus* ultima n. -tus [coactus *var. l.*]). BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 287,1 ut regem ad apostolicae sedis oboedientiam perfectius -rent. *al.* LAND. MEDIOL. hist. cont. 46 de concilio ... isto ... plura scribere digitum mee sexagenarie etatis non -o. *al.* 2 c. colore quodam: *a* subigere, dominari - *untertan machen, beherrschen*: BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 298,17 quibus (*militantibus*) ... adversarios ... subdere et omnifariam sibi ad servitium -ere ... sufficeret *Rou-dolfus* rex. ADAM gest. 4,22 sua potentia ceteras aquilonis gentes -ere (confringere *var. l.*) videntur *populi Sueonum*. *expressius i. q.* superare, devincere - *niederwerfen, bezwingen*: ADAM gest. 2,5 quos (*populos Sclavorum*) pater eius uno grandi bello domuerat, ipse (*Otto*) tanta *virtute* deinceps -xit, ut *eqs.* (3,54). *b domare* - *bändigen*: *a de diabolo*: PS. VEN. FORT. Remig. 17 (MG Auct. Ant. IV 2 p. 66; s. VIII.) hunc responsum hostis antiquus reddidit divini nominis obsecratione -tus. FRAGM. sacram. Arnon. add. p. 59,21 evola, procede -tus (*sc. immundus spiritus*). ALTFR. Liutg. 2,18 diabolus repente -tus et ... abstractus est. *b de feris i. q.* mansuefacere - *zähmen*: VITA Erasmi 82 virtutes ... fecisse probatur mulcendoque feris mentes -ere duris. *B medic.*: 1 *in univ.*: HILDEG. caus. 4 p. 186,29 balneum hominem aliquantum ad digestionem -it. 2 *de stranguria i. q.* exprimere - *erzwingen, (unter Harnzwang) herauspressen*: PS. GALEN. urin. p. 26,8 urina in febribus -ta ... spasmus significat. *C publ., iur., canon.*: 1 (*potestate, legibus, vi, iure distractionis i. q. d.*) adducere, adigere, compellere - (*kraft Amtes, gesetzlich, zwangsweise, durch Ausübung der allgemeinen zwingenden Gewalt*) dazu bringen, bestimmen, veranlassen (*expressius i. q.* [vi] dirigere - *'verbringen'*: p. 1642, 5): *a in univ.*: LEX Ribv. 61,5 ille, qui causam prosequitur, in presente -atur, ut se ante iudicem representet. CAPIT. reg. Franc. 91,2 ut pontifices ... sacerdotes suos vel clericos -ant canonicis vivendo ordine. TRAD. Frising. 636 p. 541,21 illi (*filii Kisonis*) convicti legibusque -ti reddiderunt supradictas res ... episcopo. LEX fam. Worm. 30 p. 643,37 weregeldum reddat et cum proximis occisi ... pacem faciat, et ad hoc -antur proximi, ut accipiant. CONST. imp. I 66 si ... papa

Gregorius ultra montes ... ire voluerit, securus erit ex mei parte et eorum, quos -ere potero. DIPL. Heinr. IV. 476 p. 649,32 hic (*qui census de capite suo persolvit*) si extra potestatem fugerit ..., advocatus ... illuc eat et ... rebellem ad curtim propriam -at. *al.* *usu subst. i. q.* *ius distringendi* - *Recht, zwingende Gewalt auszuüben* (*de re cf. p. 1635,71*): DIPL. Otton. I. 336 p. 451,43 confirmamus in integrum castellum de Sublacum cum glandatico et erbatico atque -to et placito *eqs.* *remissius i. q.* *praecipere, exposcere* - *vorschreiben, verlangen*: FORM. Turon. 22 voluntatem eius (*patris*) ... *lex Romana* -it adimplere (24 l. R. -it, ut *eqs.*). *b de servitio, censu, angaria sim.*: CAPIT. reg. Franc. 33,30 ut nullus eos sibi servitio -ere ... audeant (*sic*). DIPL. Heinr. III. 12 ut ... nullus ... comes ... super prefate ecclesie proprietatem residentes quoquo modo distringere ... nec non ad pretorium comitis ad laborem -ere ... presumat. DIPL. Heinr. IV. 476 p. 649,29 quisquis huius modi iuris est, ut ad bubulum iure possit -i. VITA Annon. I 1,25 ne quis abbatem ad aliquod curiale servitium aut non regulare officium -at. *al.* *c de emendatione, compositione*: CAPIT. reg. Franc. 260,7 *missus* illum (*latronem*) -at, ut illuc, velit nolit, reveniat et ibi malum emendet, ubi illud perpetravit. *al.* *d de quaestione*: CAPIT. reg. Franc. 112,15 ut diligentissima examinatione -antur (*sc. malefactores*), si forte confiteantur malorum, quae gesserunt. 2 *arcessere, citare, compellere, in ius vocare* - (*gerichtlich*) *vorladen, belangen*: *a in univ.*: LEG. Wisig. 2,1,30^a potestatis eius (*episcopi*) sit eundem comitem legis huius permissione -ere. *ibid. iterum*. CAPIT. reg. Franc. 143,1 si aliquis constituta mercata fugiens ... extra praedicta loca aliquid emere voluerit ..., -atur et debitum telonei persolvere cogatur. 261,8 de hominibus, qui in banno et in paenitentia missi sunt et peius semper faciunt, scilicet ut a missis capiantur et -antur. DIPL. Conr. II. 278 p. 385,4 ut advocatus ... potestatem habeat banno nostro -endi omnes ... ad omnem iustitiam faciendam. *al.* *refl. i. q.* *ad rationem reddendam compelli sinere* - *sich zur Rechenschaft ziehen lassen*: DIPL. Heinr. III. 382 iubemus, ut ... omnes communiter conveniatis et per eum (*episcopum*) ... vos -atis. *b iudicium facere, iudicare* - *Gericht halten, richten* (*interdum i. q.* *multare* - [*be*]strafen, e. g. l. 52): LEX Alam. 36,2 (rec. B) ut ille iudex eum distringat (-at *var. l.*) secundum legem. LEX Baiuv. 2,5 si talis homo potens hoc fecerit, quem ille comis destringere (-ere *Bb*) non potest *eqs.* CAPIT. reg. Franc. 141,27 qui (*vas-si*) ... propter fruges colligendas et familiam -endam ... dimissi fuerunt. 148,1 domini ... pro eo, quod eos (*sc. servos superbos*) -ere noluerunt, ... bannum ... solvere cogantur. 267,1 quodsi quis transgressus fuerit, anathematis vindicta feriatur et comitis distractione -atur et banni regalis exactione dampnetur. *al.* DIPL. Heinr. III. 382 si quis ... ita rebellis extiterit, ut ... per eum (*episcopum*) -i recusaverit *eqs.* CHART. Argent. I 616,11 p. 468,2 *causidicus* habet ... potestatem cogendi et -endi iudicatos, quam vocant bannum. *de iudicio interdicto* (*de re v. E. E. Stengel, Die Immunität in Deutschland. 1910. p. 467 et passim*): CONC. Merov. p. 91,15 ut nullus saecularium personarum praetermisso pontifice seu praeposito ecclesiae quemquam clericorum pro sua potestate -ere, discutere audeat aut damnare. DIPL. Ludow. Germ. 64 p. 88,39 ut ... nullus iudex publicus neque ulla potestas eos (*homines praefati monasterii*) in quoquam -ere audeat (DIPL. Otton. I. 11. *al.*). DIPL. Otton. III. 48 p. 450, 31sq. ut nullus dux ... aliquam habeat potestatem ... aut homines ... distringere ... praesumat, sed omnes ... tantum ad placitum advocati ... -antur et ... non in cuiuslibet ducis ... placito ... -antur (CHART. Bund. 148 p. 123, 35. *al.*) *saepe*. *adi. constrictus*, -a, -um. 1 *gener.*: *a angustus* - *eng*: WALTHARIUS 1198 dum -i penetratur semita callis. *b strictus, artus* - *knapp, eng anliegend*: HILDEG. in reg. Bened. (PL 197,1062^B) tunicam ... aliquantum cuculla -iorem. 2 *natur. et medic.*: *a brevis, rarus* - *kurz*: ALFAN. premn. phys. 28,1 p. 135 et copiosus et -us (PG 40,709^A ἀρόα) anhelitus in magnis afflictionibus factus animale[m] [Konstanciak]

demonstrat operationem. **b pavidus, timidus** – ängstlich, scheu: ALBERT. M. mot. animal. 1,2,6 p. 279^a,35 remanent illa animalia -a. **c condens(at)us, spissus** – verfestigt, fest, dicht (usu subst.): AESCULAPIUS 4 p. 8,4 ut ... -iora (sc. in capite) relaxentur, frigidior calefaciatur (cf. Gariopont. pass. 1,9 p. 8v [ed. Basil. 1531] constrictio relaxetur). ALBERT. M. cael. hier. 15 p. 249,17 nihil diffunditur nisi -um.

adv. constrictē. 1 *diligenter, restricte* – genau, streng: COD. Karol. 7 p. 493,6 coniuro vos ... per tremendum iudicii diem, ubi omnes -e ad reddendum de nostris factis rationem ad-sistere habemus. 2 *compar. i. q. interius* – enger, vertrauter: GLOSS. II 252,55 St.-S. artius -ius einliho. Konstanciak

[2. *constringo v. i. coningo.*]

**constris v. *custrix.*

1. **constructio** (-ccio), -onis f. *script.*: cost-: l.70.

I proprie: *A strictius i. q. aedificatio* – Bau: 1 *actio aedificandi, exstructio* – Aufbau, Erbauung, Errichtung: **a in univ.:** HEITO Wett. 15 ad loca pulcherrima naturali -e fundata. NOTKER. BALB. gest. 1,31 p. 42,7 ut ... cuncta, quae ad -em (constitutionem var. l.) illam pertinerent, ... impendere ... instaret *praepositus*. HROTSV. prim. 237 coepta secundo coenobii ... -o. THEOPH. sched. 2,1^{capit.} de -e furni. 3,1^{capit.} fabricae. PETR. CAS. (?) chron. 4,13 pro -e cimiterii. ANNAL. Egm. a. 1161 post -em et ornatum templi. CHART. Worm. 371 p. 237,24 strate. *saepe.* **sensu spirit.**: HILDEG. scivias 2,3 l. 2 de -e ecclesiae, quae semper gignit filios suos eqs. 2,6 l. 188o ne ... impoliti inventi (sc. diaconi) de -e ecclesiasticae aedificationis ... eiciantur. *ibid.* al. **b c. sensu instituendi, condendi i. q. fundatio** – Gründung, Stiftung: BREV. NOTIT. p. A 2,21 breves noticie de -e ecclesie sive sedis episcopatus (cf. VITA Bonif. II 4^{capit.} de -e episcopatus). DIPL. Arnulfi 3 p. 7,23 quod a b exordio -is ... monasteriorum ... constitutum est (DIPL. Ludow. Inf. 6 p. 103,24. cf. DIPL. Heinr. IV. 161 a principio -is. CHRON. Gladb. 5 [MGScript. IV p. 75^b,40] in -is initio). VITA Pirmin. II 11 p. 41^D hic ... sicut in reliquis eius -bus, ... adstitit Christus. CHART. Babenb. 287 p. 123,29 devocio patris nostri, quam habuit circa -em monasterii. *saepe.* 2 *modus aedificationis, structura* – Bauweise, -art: HILDEG. scivias 3,6 l. 305 murus, plebs scilicet Iudaica ... est ubique arcubus circumdata ... iuxta -em cancellorum (in alleg.). 3 *aedificium, aedes* – Bauwerk, Gebäude: LIBER diurn. 11 si in tuae parrochie memorata -o iure consistit, ... oratorium ... consecrabis. 22 spacia ... in quibus eadem est fundata -o. al. BREV. NOTIT. p. A 3,5 -es antiquas atque dilapsas. DIPL. Karoli M. 214 p. 286,35 atria vel reliquas -es. HROTSV. prim. 15o omnis coenobii -o. DIPL. Heinr. II. 44o ad restaurationem -is ... ecclesie. al. *sensu spirit.* (loci spectant ad Vulg. Eph. 2,21. I Petr. 2,5): THIOFR. serm. 1 (PL 157,406B) sacrae ... fidei -o per miracula crevit. HILDEG. scivias 2,3 l. 127 plena -o videntium animalium, quae construitur in caelis vivis ex lapidibus. al. **b latius:** 1 *gener.:* **a fabricatio, confectio** – Verfertigung, Herstellung, Gestaltung: HRABAN. epist. 9 p. 395,10 tabernaculi -o atque vasorum eius simul cum cultu ... fieri iubentur. CHRON. Hild. 10 ipse (episcopus) ... aurum et gemmas ... in -em calicis et patinae collegit. **b opus, figmentum** – (Kunst-)Gebilde: BEDA hist. eccl. 2,10 p. 103,14 (epist. papae) dum ... meliores vos ... eorum (sc. deorum gentilium simulacrorum) -i (-e var. l.) ... existatis. WALAHFR. exord. 1 p. 475,38 ut, quicquid modo spiritualibus ecclesiae celebratur in studiis, totum in illis -um figuris (sc. tabernaculi, templi sim.) pleniter ... constructum videatur. *expressius i. q. instrumentum* – Gerät, Instrument: BERNO ton. prol. 5 p. 68^a,27 tonorum ... positiones invenies ... in totius monochordi -e alternatim dispositas. 2 *natur. et philos.:* **a generatio** – Entstehung, Bildung (de creatione mundi: p. 164,1): CONSTANT. AFRIC. theor. 4,1 p. 15a^r motus (sc. mutatio essentialis) -o vel de-stru-ctio vocatur (*ibid.*: augmentatio et diminutio et -o et d. al. ARTEPH. secret. p. 48,22 eum ... ignorare necessario cost-em metallorum, qui ignorat destructionem). HERM. CARINTH. essent. 1 p. 78,1 in omni ... rerum -e sustinens (i. materia) ... est necessarium. 2 p. 150,7 michi ... nulla ratio-

ne universitatis -o absoluta videatur, si eqs. *ibid.* al. **b constitutio corporis** – Körperbau, -beschaffenheit: BRUNUS LONG. chirurg. 1,19,5 p. 117^G secundum dispositionem -um et dispositionem virtutis.

5 **II translate:** **A spectat ad res:** 1 *gener.:* **a conscriptio** – Aufzeichnung: LEG. Wisig. 2,1,1 p. 45,23 novellarum nostrarum sanctionum ordinata -o. **b scriptum** – Schrift(werk): EPIST. Hann. 8o p. 130,17 de nescio quibus -bus tuis mecum agis iniuriarum (v. notam ed.). ALBERT. M. eccl. hier. 3,13 p. 589^a,28 ‘professarum -um’ (PG 3,432^B συντάξων), id est scripturarum. 2 *gramm. et rhet. i. q. conexio, (co)ordinatio (partium orationis), σύνταξις* – Zusammensetzung, Verbindung, Anordnung (der Redeteile), ‘Konstruktion’: GODESC. SAXO gramm. 2 p. 427,9 sicut in metro, sic et in melo prae-
15 posterata fit frequenter -o. p. 434,10 regularis. GUNZO epist. 4 p. 27,9. HONOR. III. registr. 2o p. 16,27 in alia parte rescripti dissueta -o videbatur. EBERH. ALEM. labor. 187 vocom. ALBERT. M. herm. 1,2,4 p. 388^b,7 pars (orationis) dicit ordinabile in toto ad debitam totius -em. CONR. MUR. summ. p. 59, 15 longa verborum continuatio et -is suspensio. HUGO TRIMB. sols. epil. 223 incongrue -cciones. *saepe. v. et vol. I. p. 584,46. in titulo libri:* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 434,1 lege ‘-em’ Prisciani (CHRON. Lippold. p. 557,36. al.). 3 *log. i. q. astructio, assertio (propositionis)* – Begründung, Aufrechterhaltung, Behauptung (einer These): ALBERT. M. anal. pr. 1,5,6 p. 624^b,23 facilis destructio et difficilis -o (p. 43^a,15 τοῦ κατασκευάζειν) est in universalibus privativis. top. 5,2,4^{capit.} de interemptione et -e problematis. *ibid.* al. **B spectat ad homines eorumque animum sim.:** 1 *instructio, informatio* – Unterrichtung, (Aus-)Bildung: VITA Annon. I 1,1 p. 467^a, 32 didicit ... fortitudinem, ... dum inedia sitique ... et vigiliis aestuat, quae cuncta in eo futurae -i necessario parabantur. 2 *dispositio (spiritualis)* – (Gemüts-) Verfassung: HILDEG. epist. 104^R l. 3 -em populi, cum quo es, Deo placidam video et etiam in meliore partem ... ascendentem.

[2. *constructio v. constrictio.*]

constructivus, -a, -um. 1 *proprie i. q. aedificationem efficiens* – den Bau, die Errichtung bewirkend: ALBERT. M. anim. 1,2,7 p. 38,76 ‘architectonica’ (sc. ars), quae est -a domus. 2 *translate:* **a gramm. i. q. constructionem formans, efficiens** – die Konstruktion bildend, konstituierend: ALBERT. M. herm. 1,2,4 p. 388^b,9 hoc ... debitum habet pars orationis ex hoc, quod est -a ad designandum de re et modo orantis. **b log. i. q. ad astruendum, asserendum aptus, pertinens** – zum Begründen, Behaupten geeignet, gehörig: ALBERT. M. top. 2,2,6 p. 325^a,32 hic est tertius locus et -us et destructivus (7,1,3 p. 482^b,26 -orum [p. 153^a,2 κατασκευαστικῶν] ... locorum ... nullus est ad diffinitiones construendas utilis). 5,2,1 p. 398^b,23 considerationes. *ibid.* al.

adv. constructive. *per modum astruentionis, assertionis* – in begründendem, behauptendem Sinne: ALBERT. M. top. 2,1,1 p. 292^a,26 universalis communia sunt et ad concludenda universalis et ... particularia et -e (cf. p. 109^a,3 κατασκευαστικά) et destructive (8,1,1 p. 492^a,8. elench. 1,5,8 p. 636^b,5. *ibid.* al.). *expressius i. q. affirmative* – in bejahendem, positivem Sinne: ALBERT. M. phys. 2,3,6 p. 143,42 -e necessitas materiae ‘non est causa finis’, sed e converso eqs.

***constructo**, -are. *aedificare, exstruere* – bauen, errichten: VITA Landel. Laub. 393 -ans marmore templum (401 -as).

constructor, -oris m. 1 *proprie i. q. aedificator, exstructor* – Erbauer: **a in univ.:** CARM. Teg. 27,30 (DtArch. 18. 1962. p. 499; a. 1160/80) Noë -r archē. TRAD. Ratisb. 931 p. 463,16 Winther -r ... molendini (cf. CHART. Pomm. 585 p. 46,11 ut ... due partes redditum nobis et tertia pars -bus molendinorum tribuatur). ARNOLD. LUB. chron. 2,4 machinarum -em. *de fabris, operariis (in imag.):* ADAM gest. praef. p. 1,9 accepi ecclesiam vestram ... multis egere -um manibus. **b c. sensu instituendi i. q. conditor, fundator** – Gründer, Stifter (fere de institutionibus ecclesiasticis; de urbibus: p. 1645,7): RHYTHM. 145,3,2 a fundamentis -r coenubii (cf. SIGEB. GEMBL. Theod. 19 p. 480,13 ab ipsis parietinis huius

loci -r). AGOB. 7,15 l. 32 ea, quæ a -bus *ecclesiarum* conlata sunt. DIPL. Conr. II. 206^a p. 281,22 *p r i m i* -is memoriam ... celebrare (DIPL. Conr. III. 115 p. 206,14. *al.*). DIPL. Heinr. III. 228 p. 304,37 monasterii *f u n d a t o r* atque -r (DIPL. Frid. I. 209 p. 351,3 *ecclesie. al.*). TRAD. Fuld. I 66 p. 145,18 Otto imperator, Magedeburgensis -r episcopii. VINC. PRAG. annal. prol. p. 658,31 quis earum (*urbium*) -r seu destructor extiterit, incertum est. *saepe*. 2 *translate*: a *auctor, instigator* – *Urheber, Anstifter*: ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 883 p. 109,30 male factionis. b *artis grammaticae peritus* – *Grammatikkundiger*: RATHER. epist. 11 p. 65,33 quæ (*obscuræ posita*) ... dilucidare actutum valebit *invidia*, si -em indutrium ac studiosum habebit. c *conscriptor* – *Verfasser*: ROLAND. PATAV. chron. 12,18 si quem ... cura ... commoverit presentis operis nosse non artificem, set simplicem -em.

***constructrix**, -icis *f.* *conditrix, fundatrix* – *Gründerin, Stifterin*: ANNAL. Quedl. a. 999 p. 75,47 quarum (*vernularum s. Pusinnae famulantium*) licet primaeva nequaquam -x fuerit *Mechthild*. DIPL. Heinr. II. 510 p. 654,2 (*spur.*) post discessum prenobilium constructorum et -um ... *m o n a s t e r i i* Drubiki (DIPL. Heinr. III. 390 [*spur.*]). ANNAL. Magd. a. 968 p. 148,51).

constructura, -ae *f.* *structura, aedificatio* – *Bauwerk, Anlage*: MIRAC. Huberti 1,2 p. 819^E aedificii -am (*instructuram var. l.*) inspiciendo valde admiror. GREG. CAT. chron. app. II p. 317,29 (*chart.*) casam totam ... cum -is et edificiis suis.

1. **constructus** *v.* *construo*.

[2. **constructus** *v.* *constringo*.]

construo, -struxi, -structum, -ere. *script.*: *cun-*: p. 1646, 18. *adde* AGNELL. lib. pont. 31 p. 297,3. *ibid. al.* *cost-*: p. 1648,22. *adde* DIPL. Frid. I. 17 p. 30,25. -*nes-*: p. 1646,12. -*uh(o)*: p. 1648,9. -*cs(i)*: ALDH. *carm. eccl.* 3,39 (*var. l.*). -*cx(i)*: p. 1647,6. *al.* -*ut(us)*: ALDH. *virg.* I 60 p. 321,9 (*var. l.*). *form.*: *perf.* -*u(i)*: l. 58. p. 1646,4. *adde* RUOTG. Brun. 49 p. 53,12. *al.* *depon.*: l. 55. *adde* TRAD. Frising. 143^a p. 148,14. *act. sensu pass.*: l. 53.

I *proprie*: A *strictius*: 1 *congerere, coacervare* – *aufhäufen, aufschichten*: ALDH. *virg.* I 29 p. 266,18 pyram strue stipitum in edito -tam. HROTSV. Dulc. 11,3 instemus -endis rogis (Pafn. 4,2). VITA Anton. Senon. 105 (MGScript. XXV p. 347) fert lapis haut lapidem, quem non -erit idem. *v. et vol. l.* p. 113,5. 2 *erigere* – *aufrichten*: CARM. Cantabr. A 30,5 carpe callem commodam, convalle -e (*in imag.; spectat ad Vulg. Is. 40,4*). 3 *de aedificiis fabricandis et usu inde derivato*: a *aedificare, exstruere* – (*er*)*bauen, errichten, anlegen*: a *in univ.* (*spectat ad vineas sim.*: l. 52; *ad opera animalium*: l. 59,60): CONC. Merov. p. 126,3 scola laborem communi -atur. DIPL. Merov. I 15 p. 17,8 illustris vir Dado ... eiusque germani ... monasterium ... in honore sancti Petri et Pauli ... -erunt. LEG. Wisig. 10,1,6^{tit} si vineam aut domum quis ... -erit. RHYTHM. 82,18,3 Nathan ... predixit templo ab ipso (*David*) -ere. LEX Baiuv. 10,3 quæ (*aedificia minora*) per se -ta (*contruncata var. l.*) sunt. ARBEO Emm. 35 p. 78,2 qui (*caementarii*) sua arte ... sepulchrum ... -rentur (*-rent var. l.*). EINH. Karol. 31 p. 35,22 quam (*basilicam*) ... proprio sumptu ... -xit. CHART. archiep. Magd. 420 p. 553,21 quod (*molendinum*) largis sumptibus ... -ueramus. ALBERT. M. animal. 7,50 in quo (*loco*) casam -unt castores. 8,52 nidos. 8,145 favos (8,149. *cf. l. 63*). *persaepe. in imag.; per compar., sensu spirit.*: HRABAN. *carm.* 16,87 -xit moenia templi, ecclesias Christus. ENGELM. *carm.* 3,117 (MGPoet. III p. 65) librorum ... favos. RADBOD. (?) Bonif. 4 p. 64,30 pro lapidibus et cemento fidem cum spe statuit -endam. ALBERT. M. nat. bon. 169 p. 70,69 ex ipsis (*castitatis repagulis*) domum ... -xit verbo ... Patris Maria. *al. v. et p.* 1455,29. β *c. sensu instituendi, condendi (interdum expressius i. q. fundare – gründen)*: DIPL. Merov. 26 (ArchDipl. 14. 1968. p. 140,1) monasterium, quod ... -isse visa sum et ordinasse ... vel dotasse (DIPL. Conr. III. 200 p. 362,33. *al.*). BREV. NOTIT. p. A 2,31 episcopii sedem (VITA Rimb. 1 p. 81,34 ut ... archiepiscopalis -retur [*constitueretur var. l.*] sedes. *saepe*).

DIPL. Loth. I. 13 p. 79,43 quatenus ... quoddam liceret -ere *m e r c a t u m* (104 p. 245,17. DIPL. Otton. III. 311 p. 738,8. *al.*). HERM. AUGIENS. chron. a. 874 Ratolfus ... obiit, qui sui nominis cellam ... -uit. DECRET. Bern. 1 Berctoldus dux ... burgum de Berno -xit cum omni libertate *eqs.* 54 iura et libertates ..., per que et in quibus Chûnradus dux ... Friburgum ... -xit et libertate donavit. *saepe. partic. usu subst.*: CONC. Karol. B I 32 app. 2,23 definitum est, ut ... per sollicitudinem episcopi intentio -entium conservetur. γ *c. sensu collocandi, ponendi (partic. perf. fere i. q. situs – gelegen)*: DIPL. Merov. I 72 p. 64,19 in ... monestirio, quod est ... in ipso *l o c o* Fossatus cone-tum (TRAD. Scheffl. 23. TRAD. Brixin. 4. *saepe*). TRAD. Weiss. 47 ad ipsam ecclesiam ... seu et reliquorum pignora, qui ibidem -ta (*cf. 8 constituta*) sunt. DIPL. Karoli III. 60 quo (*in monte*) reliquiae et ecclesia ... -ta esse dinoscitur. b *exornare* – *ausschmücken*: AGNELL. lib. pont. 72 p. 327,24 effigies per in giro mirifice opere vitreo cun-ta est. c (*aedificando*) *perficere, effingere* – (*baulich*) *ausführen, zum Ausdruck bringen*: WALAHFR. exord. 1 p. 475,38 ut, quicquid modo spiritalibus ecclesiae celebratur in studiis, totum in ... constructionum figuris pleniter et ... consignerant delineatum atque -tum (perstructum 1. 2) videatur. d *coaedificare, (aedificiis) ornare – bebauen, (mit Bauten) ausstatten*: CARM. de Nyn. 72 plurima basilicis -xit rura novellis Nynia episcopus. CHART. Samb. 52^a p. 17,16 due partes sunt fratrum, suburbium videlicet et area -enda. e *in aedificatione adhibere, uti – verbauen, zum Bauen verwenden*: MAPPAE CLAVIC. 254 marina arena ... non continue, sed intermissis temporibus -enda est (*ex Pallad. 1,10,2*). fort. *huc spectat*: LEX Baiuv. 10,14 asseser laterculi axes vel quicquid in aedificio -itur. f *in aedificatione (con)iungere – im Bau vereinigen, verbinden*: EKKH. IV. bened. I 28,29 Cornelios licet immundos, Petre, -e mundis (*in imag.; cf. Vulg. act. 10,15qq.*).

B *latius*: 1 *fabrefacere, fabricare, creare – verfertigen, herstellen, schaffen*: a *gener.*: VITA Leod. 2,497 (MGPoet. III p. 37) ara ... fulvo -ta metallo. Ps. ODO CLUN. organistr. ^{tit} quomodo organistrum -atur. HONOR. AUGUST. spec. p. 892^B apis ... nectar ad ... potum et ceram ad lumen -it. CATAL. Weing. (MGScript. XV p. 1313,19) cortinam de serico. *al.* b *techn.*: AMALAR. off. 4,3,6 cementum ... -itur calce et sabulo atque aqua. c *alch.*: GEBER. invent. 13 p. 724,27 destruere, -ere, corpora emundare. d *natur.*: CONSTANT. AFRIC. theor. 4,1 p. 15a^r differt ... augmentandi et -endi motus. ALBERT. M. anal. pr. 1,9,3 p. 688^B,19 quamvis ... in natura simile -at et non destruat simile. e *philos. et theol. de creatione mundi*: GODESC. SAXO *carm.* 10,1,17 creator aeternae ..., qui ... tam magnam -isti machinam. PETR. DAM. epist. 89 p. 542,20 verbum, per quod -tum est caelum et terra. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 116,26 extremam omnia continentem speram. 2 *instruere, parare – bereitmachen, -stellen, rüsten*: a *de rebus*: a *in univ.*: ADALB. MAGD. chron. a. 961 p. 171,18 rex ... abbatem ad -enda sibi habitacula Romam premisit. β *de lectis i. q. (con)sternere – herrichten*: BAUDON. Radeg. 8 (MGMer. II p. 383,6) lectulum ... poenalem sibi -xit Radegundis. VITA Liutg. I 32 lectisternium ... ad ... focum -batur. CONSUET. Trev. 118 p. 356,13 lecta. 119 p. 359,5. γ *de igne i. q. accendere – anfachen*: VITA Liutg. I 32 ut ... se ... incurvaverit ad -endum *f o c u m clericus* (UFFING. Ida 1,10). CHRON. Mont. Ser. a. 1199 p. 167,25 ignem. b *de coetibus hominum (apium: l. 65) i. q. coadunare, congregare, colligere – (ver)sammeln, aufstellen*: a *gener.*: THEOD. TREV. transl. Celsi 18 processionem festivam ... -xit archipraesul. ALBERT. M. animal. 8,180 quarum (*apium*) communicatione quadam -itur et continetur examen. β *milit.*: VINC. PRAG. annal. a. 1158 p. 672,17 exercitus de Bavarorum militia ... -tus (FUND. Consecr. Petri p. 162,3). *expressius i. q. dirigere – in Schlachtordnung bringen, formieren*: ANNAL. Mett. a. 690 p. 9,9 Theodericus ... exercitum congregat, aciem contra Pippinum -it. *al.* WIDUK. gest. 3,44 p. 125,3 sextam et septimam legionem -erunt Suavi. 3 (*ex*)*colere, laborare, operari* –

kultivieren, bestellen, bewirtschaften: **a** in univ.: CAPIT. reg. Franc. 33,6 ut beneficium ... imperatoris desertare nemo audeat, propriam suam exinde -ere. 49,4. DIPL. Loth. I. 10 p. 73,33 quatinus res, quas genitor ... ab heremo ... trahens ... -xit, ... proprietario iure concederemus. THIETM. chron. 2,36 in ... saltu, quod ipse (*Boso*) -cxit ac suo nomine vocavit. DIPL. Conr. II. 47 omnem decimationem ... in omnibus locis -tis et -endis ... donamus. **al.** **b** de vineis, hortis i. q. conserere, complantare – (*an*)pflanzten: CHART. Stab. 20 (a. 755) vinea -ta in castro Rigomo (CHART. Rhen. med. I 193. cf. III 334 partem terre ad ortum herbarum -endum ... demonstra-bo). cf. p. 1645,52.

II translate: A praevalente notione componendi: 1 (ordine) conferre, disponere – zusammenstellen, zusammen-, anordnen: **a** gener.: WALAHFR. Wett. 286 sancti Gregorii ... dialogus, quo multa bonis documenta ministris -xit. **b** philos.: ALBERT. M. intellect. 2,3 p. 508^a,46 sua (sc. animae) ars est certa ratione ... omnia -ere faciens in intellectu possibili. **c** gramm. i. q. (secundum regulas artis grammaticae) conecere, coniungere, (co)ordinare – (nach den Regeln der Grammatik) zusammensetzen, verbinden, 'konstruieren': MUS. ENCHIR. app. D 7 p. 224 veluti orationis bene -tae effectivae fiunt litterae, ita eqs. RATHER. epist. 11 p. 66,1 constat eum -endi fore prorsus ignarum, ... qui eqs. OTTO FRISING. chron. praef. p. 4,18 certa lege dictionem dictioni ... -ere iubens grammatica. ALBERT. M. phys. 5,1,6 p. 412,42 si -itur in habitudine subiecti, sensus est, quod eqs. herm. 1,2,4 p. 388^a,14 in grammaticis ... quia de omni oratione -ta ex dictionibus congrue agitur. summ. theol. I 12,50,1 p. 380,24 quaeritur, in qua habitudine ablativi 'spiritu sancto' ... -untur cum hoc verbo 'diligat'. **al.** **2** (componendo) efficere, (con)fin-gere, formare – (durch Zusammensetzung) hervorbringen, bilden, gestalten: **a** gener.: FUND. Brunw. 6 p. 128,39 qui (Otto III.) ... adeo peritus effulsit in -endo (constituendo var. l.) sive dissolvendo flexuoso alearum scemate, ut eqs. in malam partem i. q. concinnare, conflare – listig bewerkstelligen: BRUNO MAGD. bell. 92 p. 86,20 miserunt ... iuvenes, ut ... aliquam qualibet arte materiam belli -rent. **b** mus.: HERM. AUGIENS. mus. p. 37,3 ypolidius -itur a C in c (cf. p. 37,33 frigijs. p. 42,26 deuterus). p. 53,1 quae (diapente species) ... finalium et superiorum collatione -untur. GUIDO ARET. microl. 7,10 nota has vocum affinitates per diatessaron et diapente -tas: eqs. **c** log. de constitutione ratiocinationis: ALBERT. M. anal. pr. 1,6,6 p. 645^b,23 figuras ... non contingit per aliam viam seu artem -i (p. 45^b,40 συσταθῆναι) seu constitui nisi per sequentia et antecedentia. top. 7,2,3 p. 487^a,24 syllogismus.

B praevalente notione instruendi: 1 de rebus: **a** administrare, gubernare – verwalten, lenken, leiten: ACTA reg. Burgund. 9 p. 107,18 (a. 903) quem (locum) ipse abbas et sui confratres tenent vel -unt regulariter. RUOTG. Brun. 48 p. 51,9 quod (monasterium) ... consilio et providentia sua -it et ordinare non cessat. **b** praeparare, machinari, moliri – vorbereiten, betreiben, 'organisieren': REGINO chron. a. 890 p. 135,25 bellum ... communibus viribus -unt duces Brit-tonum (FUND. Consecr. Petri p. 163,16). VITA Pirmin. II 13 p. 43^C alii ... Fresonum ... pessima -unt (struunt var. l.) molimina eqs. LAND. MEDIOL. hist. I 2,20 p. 58,10 multis cum ducibus et episcopis ... colloquium decenter -xit archi-episcopus. **c** inf.: VITA Landel. Laub. 106 fama ... dicit, quid fingere ... -ret presul. **c** log. i. q. astruere, compro-bare, asserere – begründen, verfechten, behaupten (opp. fere destruere): ALBERT. M. anal. pr. 1,5,6 p. 624^b,41 -ere (cf. p. 43^a,9 κατασκευάζοντι) particulare ... est facilius quam de-struere. 1,6,4 p. 638^b,30 -ere ... aliquid problema af-firmativum (top. 2,2,6 p. 324^a,30. al.). top. 1,2,2 p. 254^a,16 cir-ca diffinitiones et -endo et destruendo plurima fit attentio la-boris (item absol.: 8,1,2 p. 493^a,36. al.). 2,1,5 p. 302^b,36sq. -itur ... veritas causa una -ta veritatis eiusdem (propositionis). ibid. saepe. **2** de hominibus i. q. imbuere, informare, im-plere – ausstatten, versehen mit: **a** in univ.: FORM. Turon. 9 vindedi servo ... sano corpore moribusque bonis -to. HELM.

chron. 101 p. 200,8 ut universis videretur -tus virtutibus comes. **b** (spiritualiter) confortare – (im Geiste) stärken: VITA Liutb. 22 benedictionibus ac doctrina, paterno scilicet more -tam Liutbirgam ... discessit episcopus. **c** initiare – ein-führen, einweihen: FLOR. LUGD. carm. 29,17 aspice -tam tanta in mysteria plebem. **C praevalente notione consti-tuendi: 1** de rebus: **a** de decretis i. q. statuere, sancire – festsetzen, an-, verordnen: LEX Sal. Merov. epil. p. 410,3 quid amplius dibiāt -struere, ab LXXXIII titulus usque ad 10 LX<L>III statuit permanere Chlotharius. p. 410,5 convinit, ut <i>sta omnia sicut anteriore -ta starent. **b** de chartis i. q. conficere – ausfertigen, ausstellen: CHART. Sangall. A 953 (a. 1260) presens scriptum desuper -tum. v. et p. 1627,30. adde: DONIZO Mathild. 2,1188 investituram super aram -it unam imperator. **2** de hominibus i. q. designare, destinare – einsetzen, bestimmen (zu): DIPL. Otton. I. 1 p. 90,23 sanc-timoniales feminae, quae ... a regibus ... ad Dei servitium -tae videntur. 407 p. 554,26 quatinus nullus ... presumat ... aliquod officium (i. officialem?) -ere nisi eius (possessoris) li-centia (inde DIPL. Otton. II. 154 p. 174,28). remissus: FORM. Bitur. app. 12 omnibus sacerdotibus et omni gradu ecclaeiae cost-ti ... nos ... salutem ... mittere presumpsi-mus.

adi. constructus, -a, -um. **stabilis, solidus** – fest, gedie-gen: CHART. Hans. 9 p. 7,2 (a. 1127) quia ... huic negocio (sc. mercatis habendis) domus firmiores et -iores, sed etiam locus aptior ... videbatur.

construx v. costrus.

constudeo, -ere. **simul studere, niti** – sich zugleich be-mühen, bestreben: HARIULF. chron. 1,19 p. 31,16 principes ... sancti viri benedictionibus certatim perfrui -bant (conten-debant var. l.).

constuprator, -oris m. **fornicator, corruptor** – Schänder, Wüstling: RADBERT. Arsen. 2,8 p. 69,15 non illius virtute -is (sc. Bernhardi comitis), sed dolo et fraude pessime deceptionis. GERHOH. ad Innoc. p. 218,42 de vagis vagarum femina-rum -bus. in alleg.: GERHOH. aedif. 37 p. 1285^B si unicam filiam, commissam videlicet ecclesiam, ... in suum ius recipiat episcopus, receptam nunquam illis -bus et incircumcisis reddat (de clericis irregularibus).

constupro, -avi, -atum, -are. **script.:** -strup(o): l. 53. -strup(o): l. 61.

fornicari (cum), corrumpere, vitiare, violare – Unzucht treiben (mit), entehren, schänden: **1** proprie: **a** gener.: GODESC. SAXO gramm. 2 p. 476,20 Gyges perrexit in palati-um, -vit reginam, peremit regem, obtinuit regnum. NOTKER. BALB. gest. 1,22 p. 30,8 ad lectum suum vocatam feminam lugubriter -vit (stupravit var. l.) episcopus. HERM. AUGIENS. vit. 1277 dives unam vel duas aut concubinas plurimas -at. BERTH. (?) annal. a. 1078 p. 313,27 mulieres ... ad usque mortem -ando nonnullas oppresserant. MANEG. ad Gebeh. 29 p. 363,14 proprias illum (Heinricum regem) duas sorores -asse (-strupa- var. l.) ... vera relatione cognovi. EPIST. var. (PL 194,1488^A) Susannam sanctam. **al.** **b** iur. et canon.: LEX Frision. 9,4 si ancilla ... ab alio prius fuerit -ta, solidos III componat. HRABAN. paen. ad Herib. 20 (PL 110, 487^A) filiolum suam (inde REGINO syn. caus. 2,199. DECRET. Burch. 17,26). CAPIT. reg. Franc. 252,40 p. 236,25 de eo, quod quidam u x o r e m alterius vivente eo -vit (252,46 p. 239,30). adde: ADAM gest. 4,6 p. 234,1 Danorum mulieres, si -tae (-strupa-, stupratae var. l.) fuerint, statim venduntur. **2** in imag. et alleg.: IULIAN. TOLET. Wamb. 28 -ta tantis sordibus terra. RADBERT. Arsen. 2,15 p. 83,6 dignitatem regiam et ecclesiarum afflictam et deiectam vel -tam. HERM. AUGIENS. vit. 1462 mentem Satan qui flebilem -at usque ad ver-ticem ([cf. Vulg. Ier. 2,16]. HUMB. Sim. 2,32 p. 181,20). HONOR. AUGUST. offend. 9 illa ... aeclesia pro meretrice reputata, quae ab hereticis consecrata, immo -ta (stuprata var. l.), nulli nisi pro pecunia datur. **al.**

consuaesco sim. v. consue-.

***consubdelegatus**, -i m. **collega subdelegati** – Mitsub-delegat (de re cf. LThK. ²III. 1959. p. 206sq. s. v. Delega- [Müller-Glawer])

tion): CHART. Beron. 174 (a. 1280) sigillo magistri R., mei -i predicti, utor in hac parte.

[**consubito** v. subito.] **consubrina**, -us v. consob-

?***consuscriptio**, -onis f. *subscriptio* (adiecta, addita) – (zusätzliche) Unterschrift: THEGAN. Ludow. 19 p. 594,45 praecepta constituit et anuli sui inpressione cum -e (conscriptio, subscriptione var. l.) manu propria roboravit.

***consubstantia**, -ae f. *substantia simul existens* – *zugleich existierende Wesenheit*: ANSELM. HAV. dial. 2,3 p. 1169^B tres personae (sc. trinitatis) recte dicuntur consubstantiales nec tamen recte dicuntur tres -ae.

consubstantialis (-ci-), -e. *script.* -supst-: l.19.

I ὁμοούσιος, *unius substantiae existens, coessentialis* – *wesenseins, wesensgleich* (cf. PONTIF. Rom.-Germ. 111,1 -e, hoc est unio substantiae): A theol.: 1 *strictius de Deo* (cf. LThK. 2V. 1960. p. 467): *a spectat ad trinitatem eiusque personas*: LIBER diurn. 84 p. 99,12 qui (filius Dei) cum sit -is patri atque coaeternus (LIUTPR. antap. 2,46 Iesus Christus, c. et -is [-sup- var. l.] patri sanctoque spiritui. ALBERT. M. Matth. 4,4 p. 88,68. al. v. et p. 747,28). GERB. epist. 180 totam ... in trinitate deitatem coessentialem et -em et coeternalem et coomnipotentem praedico (lex Stat. eccl. ant. p. 164,9]. cf. ORD. coron. imp. 14,14 p. 39,10). ARNO REICHERSB. apol. p. 22,32sq. naturali et -i sibi amore altissimus usus est, sancto videlicet spiritu, ut sibi naturalis quoque et -is filius Deus homo ... nasceretur. saepe. v. et p. 1105,15. 1581,38. adde: VITA Liutg. II 2,38 cui (Christo) est cum patre et sancto spiritu gloria coequalis, essentia -is. b *spectat ad duas naturas Christi*: LIBER diurn. 85 p. 107,8sq. predicamus ... Dei verbum ... -em patri secundum deitatem et -em eundem nobis secundum humanitatem (ex Conc. II 2,2 p. 8,24 ed. Schwartz). ARNO REICHERSB. apol. p. 44,32 secundus homo (i. Christus) ... ex uno patri et spiritu sancto, ex alio vero matri nobisque -is existens. al. 2 *latius*: a *de angelis*: ARNO REICHERSB. apol. p. 179,36 angeli ... cum inter se omnes -es sint, non tamen omnes sunt Seraphim aut Cherubin. b *de hominibus*: ARNO REICHERSB. apol. p. 42,15 factus est homo in altero angelis, in altero bestiis -is (p. 44,29). B *natur. et philos.*: 1 *def.*: HUGO HONAUG. hom. 4,1,4 plenam ... et in nullo dissidentem substantiae communionem significat -e eqs. 4,2,3 in humanarum elocutionum usu et consuetudine -e non est nisi plurium illorumque secundum substantiae similitudinem notat consortium. *ibid.* al. 2 *exempla*: GERHOH. glor. 8,5 p. 1100^B quomodo in naturalibus gignit patri suo -is est. 11,3 p. 1110^B naturale est omnibus gignentibus gignere sui generis prolem sibi connaturalem et -em. ARNO REICHERSB. apol. p. 179,29 omnes homines sibi inter se -es cum sint. HUGO HONAUG. hom. 4,1,2 dicitur tantum corpus corpori, animal animalis, lapis lapidi -is. al. adde: ALBERT. M. eth. II 1,6,16 p. 103^B,26 maxime ... in operatione, quae felicitas est, -is et concepta est delectatio et non adiuncta, quia ipsa ... est per se ... delectabilis. cf. p. 1650,29.

II *simul, pariter substantialis* – (zu)gleich substantiell, gleichermaßen zur Substanz gehörend: HUGO HONAUG. div. 24,2 quod consortium (sc. essentiae et potentiae Dei) in substantialitatis ratione notat illud 'con', cum dicit '-e' (cf. Aug. in euang. Ioh. 20,4). 24,3 homini -e est spiritualitas et corporalitas. *ibid.*: cum dicitur de eis (sc. de essentia et potestate), quod sint Deo -ia, comparatio tantum est in nominum diversitate. 31,2 quodlibet istorum (sc. sapientia, bonitas, divinitas) est esse, quia -ia Deo.

adv. **consubstantialiter**. *per unitatem substantiae* – in der Einheit der Substanz: ELIS. SCHON. vis. 2,18 p. 48,17 vidisti in visione tua ... tres personas in una essentia -r et compotentialiter.

consubstantialitas, -atis f. 1 ὁμοουσιότης, *unitas, identitas substantiae* – *Wesenseinheit, -gleichheit*: a theol.: *a spectat ad trinitatem*: WALAHFR. exord. 27 p. 511,16 quia heretici quidam ... ea (trina mensione) usi sint ad -em sanctae trinitatis negandam. RUP. TUIT. trin. 38,18 l. 831 dicebat Arius in fide -is non esse consentiendum (cf. Cassiod. hist.

2,9,3). GERHOH. Sim. p. 247,39 patrum sententiam ... de patris et filii -e in uno spiritu prolatam. psalm. 35,13 p. 468,7 inter Deum genitorem et Deum genitum ac de utroque Deum procedentem -s notatur. HUGO HONAUG. hom. 2,77,1 unitas ... divinae substantiae ... est ... essentiae plenitudine perfecta, ... -is veritate non cohaerens, sed existens. al. ALBERT. M. miss. 2,9,2 p. 62^A,2 oportet, quod inter generantem (Deum) et genitum -s esse credatur. al. *β spectat ad cognitionem substantiae angelorum et Dei*: ALBERT. M. Matth. 18,10 p. 479,41 'semper vident' angeli ... 'faciem ... patris ... mei' per -em, quia substantiam vident. b *natur. et philos.*: GERHOH. glor. 11,3 p. 1110^C quod ... de asino et equa nascitur mulus ... , abusus est naturae, servata tamen hic generis -e, non naturae identitate. HUGO HONAUG. div. 24,6 in naturalibus sicut -s est diversorum subsistentium, ita est secundum diversas causas. hom. 4,1,2 ad instar ... similitudinis et aequalitatis -s semper est diversorum subsistentium secundum diversas numero subsistentias. ALBERT. M. sent. 1,3,22 p. 123^A, 23 quoad ... -em et aequalitatem verius est imago in anima, quando meminit ... se, quam quando meminit ... Deum, qui non coaequatur ei. 2 *communio substantiarum* – *Wesensverbindung, -gemeinschaft*: ALBERT. M. metaph. 8,2,5 p. 407,1 'alii' ... causam unitatis corporis ... et animae ... dicunt esse '-em' (p. 1045^B,9 ουνοῦσιον) quandam, ita quod substantia una composita sit per mixtionem duarum substantiarum diversarum (p. 407,26).

consubstantiatus, -a, -um. *consubstantialis* – *wesensgleich*: ALBERT. M. eth. II 1,6,16 p. 104^B,7 haec tria (sc. pulcherrimum, optimum, delectabilissimum) existent -a et concepta in optimis operationibus. cf. p. 1649,51.

***consubstantio**, -are. 1 *act. i. q. consubstantialem praedicare* – *als wesensgleich bekennen*: ARNO REICHERSB. apol. p. 119,30 utrique parenti in fide et professione mea eum (Christum) -bo. 2 *medial. i. q. consubstantialem esse* – *wesensgleich sein*: ARNO REICHERSB. apol. p. 72,34 si naturalis est ei (patri) filius ... Iesus in eo, quod homo est, in eodem quoque -ari necesse est eqs. (item de doctrina Folmar: p. 179,24 sic ... loqui et scribere soles: non coaequatur Christus patri in gloria, nisi in quo et -atur eqs. al.). p. 180,9 palam est homines per omnia non -ari angelis. *ibid.* al.

consubstantivus, -a, -um. *consubstantialis* – *wesensgleich*: BARDO serm. p. 331,68 in qua (unitate) Dei verbum ... soli omnia facienti -um et coaeternum apud eundem idem est.

?***consutbus** *adv.* *subtus, infra* – *unten*: AGNELL. lib. pont. 124 humu submersus est, in ardua beati Apolenaris -s (consumptus ci. Antony. cf. p. 1671,31) iacet Theodorus archiepiscopus. Müller-Glauser

***consuebilis**, -e. *consuetudine acquisitus, consuetudinarius* – *durch Gewohnheit erworben, gewohnheitsmäßig*: ALBERT. M. eth. II 7,1,14 p. 498^B,34 in modum ... naturae movet -is habitus, ut dicit Tullius (cf. p. 1652,27).

consuefio, -factus sum, -fieri. (cf. ThLL. s. v. consuefacio) *assuefieri, exercendo discere* – *sich gewöhnen, vertraut werden*: RUODLIEB XI (IX) 5 sic -te sunt aves post modicum cito cuncte.

consueo, -ere. *solere* – *gewohnt sein*: WILH. RUBRUQU. itin. 32,11 quod descenderemus cum aliis nunciis, et non ante curiam, ubi -bamus.

***consuescibilis**, -e. *consuetudine acquisitus, consuetudinarius* – *durch Gewohnheit erworben, gewohnheitsmäßig*: ALBERT. M. summ. creat. II 1,70,2 p. 578^B,12 eligentia causa est virtutis -is. eth. II 1,1,6 p. 14^B,33 ex frequentibus ... operationibus virtus -is in anima generatur.

consuesco, -evi, -etum, -ere. *script.*: -swe-: p. 1651,40. 1652,4. -suae-: CHRON. Fred. 3,88. *form. perf.* -suistis: FORM. Flav. 117^f. *rhythm.* -ue- *disyllab.*: p. 1651,38.45.

1 *assuescere* – *sich gewöhnen (an), sich zur Gewohnheit machen* (usu perf. plerumque sensu praes. i. q. *solere* – *gewohnt sein, pflegen*; partic. perf. i. q. *solitus* – *gewohnt*; usu subst.: p. 1651,6): *a spectat ad res*: *α in univ.*: LEG. Wisig. 8,4,25 per quam (viam) ad civitatem ... ire -vimus. EINH.

Karol. 2 p. 4,13 qui honor non aliis a populo dari -verat quam eqs. CARM. Sangall. I 1,9 nec ... haedi ... cursare per herbam -ti fuerant. NOTKER. BALB. notat. 17 exameron Ambrosii ... pro ludo relegere -as. EGBERT. fec. rat. 1,1428 -tus vivere raptis ... lupus. 2,183 cui (sc. diabolo) semper -ta malis innata voluntas. URSO med. 301 -tos oportet ad -ta transmittere. WALTH. AGIL. med. 2 p. 87,3 oportet, ut -at vomere ante cibum multociens. ALBERT. M. metaph. 2,11 p. 102,50 'ut -vimus' (p. 995^a, 1 εἰσθαμεν) audire, 'ita eqs.' persaepe.

c. acc.: ALCUIN. carm. 62,29 qui bona dissuescit, mox hic -it iniqua. **β** impers. -tum est c. inf. i. q. solet - es pflegt: STATUT. ord. Teut. p. 36,18 cum ... in aliis ordinibus pluries sit -tum communicari. CHART. Eichsf. 439 que geruntur in tempore, ... -tum est ... scripturarum testimonio perhennari. CHART. Raitenh. 367 p. 295,23 quatenus ... fiat memoria mei ..., sicut pro monacho fieri est -tum. al. **b** spectat ad homines i. q. familiariter uti, conversari - (vertrauten) Umgang haben: RICHER. REM. hist. 2,59 p. 226,7 Salernitano medico -bat episcopus. 3,16 qui (fautores) duci -bant. EGBERT. fec. rat. 2,523 hic (Moyses) ... sermone Dei -tus et ore. de concubitu: DIPL. Conr. II. 285 p. 400,30 (spur. a. 1084/88) Gozelo ... -verat cum nepte eius (ducis). 2 solere - pflegen: YSENGRIMUS 5,279 -unt multos offendere multi. 3 assuefacere - vertraut machen: WANDALB. mens. 314 porcorum ... greges silvis -ere factis. c. gen. obi.: EPIST. Hann. 4 insignis vestra vestrum me -vit ... benevolentia.

adi. **consuetus**, -a, -um. 1 solitus - gewohnt: a strictius: WETT. Gall. 12 p. 263,25 forte Dominus -am misericordiam suam nobis ostendet. GERH. AUGUST. Udalr. 1,6 l. 92 ut postmodum -a vitia omitterent. WALTH. SPIR. Christoph. II 2,224 hanc virgam ... frondere ... -a largire manu. BERTH. (?) annal. a. 1075 p. 281,11 si in errore -o ... perduraret. HUGO FLAV. chron. 2 p. 434,53 pessime consuetudinis et -ae nequitiae ... fetore fideles gravantur. al. **b** latius i. q. usitatus, consuetudinarius - gewöhnlich, üblich, gebräuchlich: CONC. Merov. p. 221,5 ut ... monachi ab abbate victum et vestitum -um accipiant. BEDA hist. eccl. 3,9 p. 146,6 -o equorum more ... virecta ... carpere coepit. RHYTHM. 113,36,2 -a regula ... demonstratur eqs. CONSUE. Marb. 176 cum precibus et orationibus -is (-swetis W). CONST. imp. II 196,17 si renuerint, cogantur a iudice iure debito et -o. CHART. Eichsf. 456 pro X marcis argenti in Hosterroth -i eqs. persaepe. 2 (consuetudine) exercitatus - (durch Gewohnheit) geübt: CARM. de Herm. 7,2 (MGPoet. II p. 136) mortis praedam comprehendit -is umeris nutrix.

subst. 1. **consuetus**, -i m. familiaris - Vertrauter: ALBERT. M. eth. I 329 p. 282,1 'ad notos et ignotos et -os (p. 1126^b, 25 συνήθεις) et inconsuetos' ... se habebit secundum quod decet. p. 282,3 '-os et extraneos'. II 4,3,1 p. 316^b, 13sq.

2. **consueti**, -ae f. 1 consuetudo (monastica) - (klösterliche) Gewohnheit: LIBER tram. 184 p. 255,23 nisi quod -a fuerit monasterii. 2 ius ex usu factum - (auf Gewohnheit beruhender Rechts-)Anspruch: CHART. Argent. I 414 p. 312,11 (a. 1257) ut ... prepositus ... ius advocatie ... necnon pullos et anseres ... dari -as habeat.

3. **consuetum**, -i n. 1 gener. i. quod usitatum, solitum est - das Gewohnte, Übliche: ANNAL. Xant. a. 842 stella ... maiorem -o radium ... habens (item c. compar.: TRANSL. Annon. 9 p. 18,3 -o plures). ALBERT. M. animal. quaest. 9, 24 p. 213,65 -a placent. v. et l. 6. expressius i. q. consuetudo - Gewohnheit: BRUNO QUERF. frat. 7 p. 44,12 extra preeuntium regum -a. 2 publ. et iur. i. quod (lege et consuetudine) exigitur, tributum - das (nach Gewohnheitsrecht) Eingeforderte, Abgabe: LEG. Wisig. 10,1,19 quodcumque de promisso vel -o (consuetudine var. l.) debet, rei domino in duplum exolvat acceptor eqs. CHART. Eberb. 431 p. 210,2 (a. 1274) milites nichil iuris habere nec aliquid posse requirere praeter census et -um. CONST. imp. III 144,9 solutis ... theloneis et tributis et -is.

adv. **consuete**, ***consueto**. solito more, ex consuetudine - gewohnheitsmäßig, der Gewohnheit entsprechend: 1 strictius: ANNAL. Xant. a. 849 gentilitas ... -o ... christiani-

tatem nocuit. FORM. Sangall. II 32 ut omnes ... clerici ... alimentis ... -e uterentur. HROTSV. Agn. 138 comperit ... Agnen esse suum sponsum -o dicere Christum. CHRON. Reinh. a. 1189 p. 543,41 imperator -swete progrediens in fortitudine virtutis. al. 2 latius i. q. vulgo, communiter - (für) gewöhnlich, im allgemeinen: BEDA temp. rat. 36,10 qui (lunaris annus secundus) -e mensis appellatur. HUCBALD. harm. inst. p. 107^a, 13 ut fit ... in eo, quod -e organizationem vocant (sim. BERNO ton. prol. 3 p. 65^a, 2). METELL. buc. 7,27 multus -e plaustro fit sermo cadente. al. v. et vol. I. p. 652,6. vergit in sensum q. e. decenter, apte - gebührend, in angemessener Weise: COD. Karol. 76 p. 607,23 redemptorem mundi -e referuimus grates. EPIST. var. II suppl. I p. 615,27 sensus ... ad sua ministeria implens -ius anima dicitur.

15 ***consuetudinalis**, -e. solitus, consuetudinarius - gewohnt, gewohnheitsmäßig: 1 strictius: a consuetudine nis - auf Gewohnheit beruhend: HILDEG. scivias 3,10 l. 227 in -bus peccatis tuis dormivisti. CONR. FAB. Gall. 14 quos (principes) iam dictus imperator in suis perturbaverat tam feodis quam -bus iusticiis. ALBERT. M. pol. 4,5^c p. 352^a, 30 'haec ... una species est democratiae', -is scilicet. 4,5⁸. ibid. al. **b** consuetudine acquisitus - durch Gewohnheit erworben: ARNOLD. SAXO fin. 5,1,3^{capit.} de virtute intellectuali et -i (ALBERT. M. nat. bon. 20 p. 10,62. summ. theol. II 4,14,4,2 p. 200^a, 28. al.). ALBERT. M. summ. theol. I 6,29,2 p. 224,34 -is ... habitus in modum naturae movet, ut dicit Tullius (Cic. inv. 2,159). ibid. al. 2 latius i. q. usitatus - üblich: a publ. et iur.: CONC. Karol. A 51 p. 681,28 dedi ad servitium monachorum ... ecclesiam ... ab omni -i exactione liberrimam. LIBRI confrat. I app. A 9 p. 139,41 ut ... pro eodem ... pontifice ... -is annona tribueretur. **b** liturg.: IOH. METT. Ioh. 82 post reliquum cursus nocturni vel psalmorum -ium. CONSUE. Trev. 30 mandato ritu -i expleto. WILH. HIRS. const. 1,62 p. 990^D sine versu -i ... coenat frater. VITA Annon. I 2,19 p. 492^a, 48 donec ad -es ymnos ventum est. al. usu subst.: EPIST. Reinh. 54 ut ... defunctorum nomina ... recitari iubeatis eisque -ia facientes eqs.

adv. ***consuetudinaliter**. 1 gener.: a solito more, ex consuetudine - gewohnheitsmäßig, der Gewohnheit entsprechend: a strictius: HADR. II. epist. 14 regiam excellentiam ... sedis apostolicae scita -r observantem. RATHER. epist. 29 p. 160,23 prohibitas ... in Nicena sinodo mulieres tam -r tamque publice habere. THEOD. AMORB. comm. p. 17,32 cum quasi impune peccato -r potitur anima. EPIST. Teg. 106 p. 109,34 ut -r pro nobis dignemini studere, ut eqs. **β** latius i. q. vulgo, communiter - (für) gewöhnlich, im allgemeinen: RATHER. Metr. 4 qui (reges) ita -r nuncupantur. epist. 16 p. 86,17 solet -r ordinandus ad apostolicatum moneri: eqs. WILH. HIRS. const. 1,28 p. 960^C quicumque ... conversi ... in choro -r esse non valent. LEO MARS. chron. 3,26 p. 395,22 que ... domus secretarium -r appellatur. al. **b** decenter, apte - gebührend, in angemessener Weise: EPIST. Teg. 107 p. 110,31 ad ... caritatem sabbatis omnibus -r celebrandam. 2 publ. et iur. i. q. secundum ius consuetudinis - nach Gewohnheitsrecht: DIPL. Conr. II. 226 secundum quod actenus -r et localiter habebatur. CHART. Argent. III 1 promittimus bona suprascripta -r warrantare. al.

consuetudinarius, -a, -um. script.: -set-: p. 1653, 3. -tuti-: GLOSS. I 268,29 St.-S.

1 **consuetus**, solitus, usitatus - gewohnt, gewohnheitsmäßig, üblich: a gener.: STEPH. EDD. Wilfr. 50 p. 244,4 pro sua -a pietatis clementia. NOTKER. BALB. gest. 1,26 p. 35,2 sollempne Romanis et -um fuit, ut eqs. EPIST. Teg. 10 si ... vivaria ... scaturrant ... -a piscium foetura. NORB. IBURG. Benn. 29 quam (exhortationem) sibi ... -am (um G) fecerat et speciale. HERM. IUD. conv. 5 p. 83,22 pane ... et aqua iuxta -am sibi religionem contentus. al. in malam partem: PETR. CAS. (?) chron. 4,90 incolarum fraude et -a proditione illum (sc. castrum) obtinuit. HILDEG. vit. mer. 3,54 in odorem -i saporis. al. **b** eccl. et liturg.: FORM. Augiens. A 21 eorum (fratrum) memoriam -am ... habere. VITA Liutg. I 31 p. 79,22 dum -is ex more psalmis et orationibus instaret. RA-

THER. epist. 25 p. 134,20 psalmodum verba ... cum canticis -is pronunciare sciat *presbyter*. GERH. AUGUST. Udalr. 1,1 l. 124 -o (-set- *P*) ritu ordinatio eius peracta est. LIBER ordin. Patav. 6,16^b sequitur -us ordo in dominica, quae *eqs.* LIBER ordin. Rhenaug. p. 59,21 secunda oratio de patrono, deinde reliquae -e. *saepe*. *c publ. et iur.*: *α in univ.*: CONC. Merov. p. 71,24 si ... salvata possessio -am intulerit functionem. HINCM. coll. 2 p. 108,1 pro -o ac debito *censu* (CHART. Otterb. 20 p. 18,29). CHART. Stir. I 77^l p. 91,27 decimam quam dicunt -am (585). CHART. Burgel. 106 p. 125,29 collaciones annales sive -as. *al.* *β expressius de iure i. q. consuetudine nissu – auf Gewohnheit beruhend, Gewohnheits-*: ERMENR. ad Grim. 8 p. 542,14sq. quae (*iustitia*) dividitur in duo, in naturalem et -am. DIPL. Heinr. IV. 280 p. 360,41 *advocatus* nullum ... aliud servitium ... sibi ... concedi recognoscant nisi tercium bannum et -am iusticiam. CHART. select. Keutgen 133,5 pro -o et legitimo iure omnium mercatorum. CHART. Helv. arb. 57 p. 92,6 renunciantes ... omni iuri canonico, -o et civili. *al.* *δ natur. et medic.*: *α in univ.*: PETR. CAS. (?) chron. 4,5 -o sibi lateris dolore ... tactus est *papa*. TRACT. de aegr. cur. p. 246,11 frigiditas ... absque -a acetositate. CONR. MEND. Atal. p. 138,3 domina nobilis ... laborans ex -a mulierum passione. *al.* *ex consuetudine inefficax – aufgrund der Gewöhnung wirkungslos*: THADD. FLORENT. cons. 35,28 ne fieret -a et non operetur *decoctio*. 38,106. *β diuturnus – chronisch*: CIRCA INSTANS p. 29b^v in acutis febribus et ethicis, id est febribus -is. *γ vitae consuetudine effectus – durch die Lebensgewohnheit bedingt*: CONSTANT. AFRIC. theor. 1,23 differunt ... naturales et -e pinguedines. 2 *consuetudinibus obstructus, tributarius – abgabenpflichtig*: FORM. extrav. add. 27 p. 725,36 sicut mos est aliis ingenuis super terram -am faciendi. 3 *consuetudines (monasticas) continens – Klosterbräuche enthaltend*: CATAL. biblioth. A I 3 p. 19,4 librum -um vel consuetudinum.

adv. consuetudinariae. solite – (für) gewöhnlich: STEPH. EDD. Wilfr. 21 quod (*corpus*) in aqua benedicta ... estate et hieme -e lavavit.

consuetudo, -inis *f.* *script.*: *cun-*: AGNELL. lib. pont. 60 p. 321,4. 126. *ibid.* *al.* -swe-: p. 1654,66. 1655,21. *al.* -suet-, -suaet-: l. 72 p. 1654,17. *al.* -suit-: l. 42,46. *al.* -edu-: p. 1654,53. -tut(o): PIRMIN. (?) scar. 28^b p. 68,8. LEG. Lang. p. 135,14 -suitutinem.

usus, mos, ritus – Gewohnheit, Sitte, Brauch: I gener.: A *strictius*: 1 *spectat ad actionem repetitam*: *α in univ.*: *α in bonam vel neutram partem*: LEX Alam. 36,1 ut conventus secundum -em (-suit- 1.10) antiquam fiat. ARBEO Corb. 6 orationis studium ultra amittere -em. WALAHFR. Gall. 2,46 quibus (*Scottis*) -o peregrinandi ... in naturam conversa est (CONSTANT. AFRIC. theor. 1,23. *al.*) TRAD. Frising. 675 cum -o inolevit hominum locis sanctorum aliquid ... offerre (TRAD. Patav. 86. *al.*) RIMB. Anscar. 4 -em sibi fecerat (-o sibi fuerat 2) in oratorio ... precibus ... insistere. 19 p. 43,2 sicut sibi -is erat. CHART. Sangall. B 143 p. 141,22 sicut ... -is huius ad nos linea pervenit. OTTO SANBLAS. chron. 14 p. 15,29 iura disueta in -em reduxit *imperator. persaepe*. *necessitas (naturae) – (natürliches) Bedürfnis*: MIRAC. Austrig. 3 (MGMer. IV p. 202,5; s. XI.) cum ... in loco -is sederet, statim obdormivit *maior domus*. *β in malam partem*: LEG. Wisig. 3,4,17 p. 157,27 que (*mulieres*) ... in fornicandi -e fuerint deprehense. CAPIT. reg. Franc. 242 p. 158,2 quas (*rapinas*) ... quasi pro lege multi per -em tenent. PONTIF. Rom.-Germ. 136,16 interroga, si hoc per -em fecerit aut non, nam maius peccatum fit per -em. LAMB. HERSF. anal. a. 1071 p. 128,9 haec in ecclesiis introducta est -o, ut *eqs.* ALBERT. M. eth. II 7,1,14 p. 498^b,21 sanabiliore sunt incontinentes per -em quam illi per naturam. *saepe*. *exercitatio trita – mechanische Übung, Routine*: VOLQUIN. serm. 336 (StudMediev. III/3. 1962. p. 332; s. XII.¹) divinae servitutis pensum ex -e potius quam ex devotione baiulare. *β de modo consueto*: PS. GALEN. urin. 11,15 si amplius, quam -em habuerit, egeratur *urina*. 474 extra -em. WALTH. SPIR. Christoph. I prol. p. 65,19 post paternam in me suae -itudinis am-

monicionem. DIPL. Conr. II. 208^a p. 285,7 manu propria ex -e roboratum *scriptum. al. modus vivendi – Lebensweise*: MAURUS phleb. p. 9^a,24 in flebotomia quattuor ... adtenduntur: ... tempus, -o, etas et virtus. 2 *spectat ad institutum*: PASS. Leod. 8 (MGMer. V p. 290,11) cur -is (-es *var. l.*) patrias ... inmutasset *rex*. COMPUT. cod. Bern. 3 reliqui *menses* iusta -suetudinem nostram dicuntur. ARBEO Emm. 39 p. 88,16 secundum nuptiarum -e. WETT. Gall. 2 p. 258,9 diligenter -e erga peregrinos peracta. WALAHFR. exord. 32 p. 515,29 Gallica -e. STATUT. ord. Teut. p. 76,22 festum beati Georgii ... secundum -em patrie observetur. CHRON. Brunsv. 1 (MG Script. XXX p. 22,22) *dierum communium* observatio ... superstitiosa ... mutata est in -em pietatis. *persaepe*. 3 *spectat ad qualitatem i. q. habitus, natura – Wesen(sart), Beschaffenheit, Eigenart*: *α de anim.*: HROTSV. gest. 745 *Liudulfus* pertimuit fragilis pro -e mentis. WALTH. SPIR. Christoph. I prol. p. 64,25 cum id communis ... mortalium habeat -etudo, uti *eqs.* OTLOH. prov. C 64 -o mala vix aut numquam superatur. VITA Norb. II 48 populorum -o novitatem imitatrix esse solet. FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 153,2 -o ... falconum est libenter ad illas aves, quas *eqs. al. expressius de bonis moribus*: LIBELL. de Willig. praef. p. 743,26 morales -es ... Willigisi scribere rogatus. 1 p. 744,3 conversationis eius -es. VITA Udalr. Cell. I 2 nisi ... curiam deseruisset *Odalricus*, ... pro sua -e pontificalem honorem ... consecutus fuisset. *β de locis*: WILLIB. Bonif. 9 p. 57,21 limpidissimus extra -em illius terrae fons ... prorumpibat. PASS. Kil. I 11 est ... loci illius -is *eqs.* *β latius*: 1 *usus familiaris – (vertrauter) Umgang*: RUOTG. Brun. 36 p. 37,31 imperator ... cum fratre suo veterem necessitudinem nova -e iunxit. 2 *usurpatio – Gebranch*: HEINR. LETT. chron. 10,12 p. 41,37 Rutheni ... arcuum -em habentes. 3 *honestas, dignitas – Ansehen, Würde*: THIETM. chron. 8,1 Oda ... nupsit duci ... absque canonica auctoritate, quae vivebat ... sine matronali -e.

II *philos.*: ALBERT. M. sacram. 238 p. 156,22 unus numero consensus causat -em habitualem. bon. 74 p. 46,46 -o est actus multiplicatus secundum tempus. eth. I 383 p. 325,31 binarius actus non facit -em. II 5,3,3 p. 369^b,16 -is medium est inter legale et naturale. pol. 7,11^k p. 709^a,41 optime dispositus est ad felicitatem, in quo haec tria concordant, ... natura, -o et ratio. metaph. 2,11 p. 102,50 'contingunt ... auditiones ... secundum -es' (p. 994^b,32 κατὰ τὰ ἔθνη). *ibid.* *al.*

III *eccl.*: A *caerimonia, ritus sacer – Zeremonie, Ritus*: 1 *in univ.*: HUGEB. Willib. 4 p. 94,10 habebant letania secundum -em eorum (*Graecorum*). CONC. Karol. A 24^A,43 orationem et collectam secundum Romanum -em faciamus. HRABAN. epist. 29 p. 446,26 *Theodorus* tam orientalium quam occidentalium ecclesiarum -bus ... institutus fuerat. HEINR. LETT. chron. 18,3 fidem christianam a Ruthenis susceptam in Latinorum -em commutare. *al.* 2 *de celebratione sacramentorum*: CONC. Merov. p. 74,1 quem (*sc. privilegium*) ordinationis -suetudo requirit. ALCUIN. epist. 139 p. 221,19 baptismatis catholicae -is (-dudinis *K²*) regulam inmutare. RUP. TUIT. vict. 13,18 p. 424,1 ministri ... baptizando insufflant, sicut habet -o ecclesiastica. *al.* *B ordo ab usibus monasticis deductus – monastische (Tages- und Lebens-)Ordnung*, 'Consuetudo': 1 *in univ.*: EIGIL Sturm. 14 p. 146,6 (cod. EPB) *Sturmi* mores ... fratrum ... et -es monasteriorum ad plenum discere cupiens (ARDO Bened. 36 p. 215,38. RATHER. epist. 3 p. 23,1. *al.*) ANNAL. Hild. a. 1031 p. 37,3 imperatoris decreto ... mutata est monachica -o. VITA Udalr. Cell. II 65 (34) Alamanniae monasteriis -es Cluniacensis ecclesiae innox. CHART. Nuremb. 389 quas (*areas*) iuxta sui ordinis -em ... habent *fratres minores, saepe*. *expressius de regulis conscriptis*: CATAL. biblioth. A I 42 p. 212,20 (s. XI.) duo libri de -suetudine monachorum. CONSUE. Marb. tit. p. 101,2 incipiunt -es canonicorum. STATUT. ord. Teut. p. 74,12 regula et -es ter in anno ... legantur fratribus. CATAL. biblioth. A III 64 p. 189,13 -o. *al.* 2 *de statutis singulis*: ORDO Rom. 19^{capit.} qualiter in monasteria ... constitutus *monachis* est -o *cenandi*. CONSUE. Trev. 1^{capit.} de hyemali -e. 20 -em loquendi ... habent *monachi* in circuito claustrii. UDALR.

[Dinter]

CELL. consuet. 1,41^{capit.} de -bus in Novembri. *al.* 3 *de vita monastica*: EPIST. Teg. 10 -i monachice constitutionis ... deservientes. *expressius i. q. conversatio – klösterliches Leben*: BRUNO QUERF. fratr. 3 p. 39,14 postquam in -em venit Iohannes. C *doctrina tradita – (Lebr-)Tradition*: CONC. Karol. A 19^E p. 150,1 -o ecclesiastica solet in Christo duas substantias nominare. WALAHFR. exord. 26 p. 508,12 ut in ... Latinorum ecclesiis -o et magisterium eiusdem (*sc. Romanae*) sedis praevaleret. *al.*

IV *publ., iur., canon.*: A *ius ex usu factum, lex et institutum – Gewohnheitsrecht, Rechtsgewohnheit*: 1 *in univ.*: LEX Sal. Merov. 116 ut, sicut antea -aetudo fuit ..., sic sequatur *eqs.* DIPL. Pipp. 6 p. 10,33 quem (*mercaturum*) Soanechylidis et Gairefredus comis ... in -e miserunt. EPIST. Alcuin. 100 p. 145,23 iuxta antiquam -em negotiandi. CAPIT. reg. Franc. 105,22 ut longa -o ... pro lege servetur. DIPL. Loth. III. 41 -o est longo usu in habitum legis conversa. CHART. Argent. I 88 p. 69,3 secundum -em terre (CHART. Babenb. 168 p. 224,36. CHART. Carniol. II 350. *saepe*). CHART. Osn. III 196 p. 141,7 *militis* opidum nostrum ... -e militari intrabunt. CHART. Bund. 933 p. 371,14 secundum -swetudinem et morem ... feodi. *persaepe*. 2 *c. colore quodam: a praeceptum, decretum, norma – Vorschrift, Satzung, Regelung*: CAPIT. reg. Franc. 173 p. 356,40 *sacerdos* ad sacri ordinis susceptionem *e c c l e s i a s t i c a* -e perveniat (248,31. *cf.* NORB. IBURG. Benn. 7 p. 875,29 ecclesiarum -o. *al.*). DIPL. Otton. III. 100 p. 511,32 ut nulla nova -o eis (*Venetici*) imponatur, sed *eqs.* VITA Meinw. 178 p. 98,30 de ... ieiunio ... hanc -em statuimus, ut *eqs.* CHART. Burgenl. I 332 eandem (*chartam*) secundum -em modernam sigillando. *saepe*. *spectat ad rationem aerariam*: CHART. Col. I 106 p. 601,12 (dipl. Heinr. VI.) eas (*monetas*) ... cudi non permittemus nisi secundum antiquam -em. b *vindicatio, ius ususfructus – Rechtsanspruch, Nutzungsrecht ('Herkommen')*: *cf.* Dt. *Rechtswb.* V. p. 774sq.). FORM. Flav. 44 p. 482,17 non hoc in -e vertat nec munera ... requirat *episcopos*. ANNAL. Quedl. a. 1015 p. 83,19 imperator ... privilegia et -es *Corbeiensium* ... mutavit. ORD. coron. imp. 14,58 ego ... futurus imperator iuro me servaturum Romanis *b o n a s* -es (CHART. select. Keutgen 159,7. CHART. Basil. C II 147. *al.*). CHART. Naumb. 148 p. 129,18 usus piscationum seu aliarum -um in fluvio Sala. CHART. Bern. I 5,131 p. 518,8 hee sunt libertates, -es sive mores, quas contulit dux ... ville de Murat. *saepe*. *expressius de licentia, privilegio*: CHART. Gosl. I 301 p. 333,25 (a. 1174/95) expiravit -o faciente cervisie. CHART. Stir. II 348 -es approbatas, videlicet de portandis rebus ... per Styriam libere ..., confirmare. B *utilitas, praestatio (e consuetudine proveniens) – (aus dem Herkommen erwachsende) Nutzung, Leistung*: 1 *in univ.*: ACTA reg. Burgund. 121 p. 293,33 concedimus ... coenobio ... aeternam -em in silva Maydunensi. DIPL. Heinr. IV. 336 p. 442,39 -es, quas habent de mari. CHART. Tirol. 592 p. 69,9 quod mager de Bolcano habeat ... -em et usanciam ... in dicta costa. CHART. Laus. 802 habet Vuulelmus ... quandam -em in pratis. *al.* 2 *c. colore quodam: a reditus – Einnahme, Einkünfte*: HARIULF. chron. 4,22 p. 240,8 ut -em XX porcorum, quam habebam in villa ..., alleviarem. ROB. TOR. chron. a. 1163 p. 513, 12 legales redditus et -es ad regem ... pertinentes. CHART. Stab. 252 p. 482,11 quicquid ... in ... redditibus ..., censibus, -bus ... alienatum est. b *vectigal, tributum – Abgabe*: VITA Sulp. 6 (rec. A; MGMer. IV p. 376,4) ut plebem Bethuricam (subitam -em, (rec. B: insueto censu) poneret *fautor*. DIPL. Pipp. 6 p. 10,31 ut ... nec -es nec illos dinarios ... exigere ... <pr>esumat. CAPIT. reg. Franc. 139,17 de in-iustus teloneis et -bus. CHART. Ital. Ficker 38 p. 579 de aliis -bus vel rectitudine ecclesiarum (*inde* DIPL. Conr. II. 162 p. 214,15. *al.*). DIPL. Heinr. IV. 336 p. 443,4 nec aliquam -em super inponemus, nisi *eqs.* DIPL. Conr. III. 141 p. 255,10 no-civam -em, quae vulgo gävulum dicitur, ... remittimus. CONST. imp. I 373 mercatores ... ab hac ... excludimus -e inordinate statuta. ACTA Petr. p. 51,16 *pistor* persolvat ... duos solidos secundum illam -em, que vulgo sonat wegelose. *saepe*. c

angaria – Frondienst: HARIULF. chron. 4,24 p. 245,3 (dipl.) ubi (*sc. in dictis villis*) habentur omnes praedictae -es carucarum.

1. *consuevi v. consuesco*. [2. *consuevi v. 1. consero*.]

5 **consuffraganeus* (-suffr-), -i *m.* (con et suffraganeus) *qui ad (eandem) provinciam metropolitanam pertinet – Angehöriger der(selben) Kirchenprovinz*: 1 *de fidelibus (eiusdem) provinciae vel dioeceseos*: FORM. Salisb. I 15 nomen vestrum apud confratres et -os nostros ... firmiter retinetur. 2 *de episcopo i. q. comprovincialis, coepiscopus – Suffragan, Mitbischof*: ACTA reg. Burgund. 23 quatinus reliquis suis -suffraganeis subvenire dignaretur *archiepiscopus*. RAHEW. gest. 4,82 p. 339,12 (epist.) presentes ... eius (*archiepiscopi*) suffraganei ... pro se et -o suo ... sponponderunt.

15 *consuetudo v. consuetudo*.

consul, -is *m.* *script.*: cun-: l. 32. -ssul: MARIAN. chron. a. Chr. 479. -sil: l. 24. -sol: l. 22. *adde* CONC. Merov. p. 87,4. *al.*

I *magistratus summa vel magna potestate praeditus – höchster oder hoher öffentlicher Würdenträger*: A *strictius in re publica Romana i. q. ὑπάτος – Konsul*: 1 *proprie: a in univ.*: CHRON. Fred. 2,27 initium -solum Romanorum *eqs.* FORM. Arvern. 1 Honorio et Theodosio -silibus. FROUM. (?) *carm.* p. XII,26 ypates et -l Romę tum p̄fuit iste (*Boethius*). RUP. TUIT. vict. 11,5 per quos (*dentes ferreos*) ... intelligimus Romanę potentie -es. *CARM.* Bur. 14,1,16 de rhetore -em eligens *Fortuna* (*cf.* Iuv. 7,197). *al.* b *in indictione anni (de locis s. VI. recentioribus l. 33sq. citatis v. Bresslau, Urkundenlehre II. p. 406)*: LEG. Burgund. const. I 42,2 data ... in colloquio sub die III nonas Septembris, Abieno viro clarissimo -e. CONC. Merov. p. 9,18 Felice v. c. cunsule. TRAD. Frising. 13^a actum ... sub die -e, quod fecit pridie kal. Iun. *eqs.* (CONC. Karol. A 16^B. TRAD. Frising. 226. 890. *saepe*). BERNOLD. CONST. libell. X 47 hinc est, quod sancti patres ... scriptis diem et -em assignare solent (*spectat ad Cod. Theod. 1,1,1*). *al.* 2 *translate vel in imag.*: ETHELW. chron. (MGScript. XIII p. 122,41; s. X.²) patricius -l Fabius quaestor Ethelwerdus. HIST. mart. Trev. 7 corpus ... sancti martyris Palmatii, -is Trevericae urbis et patritii. LAMBERT. HERSF. inst. 1 p. 348,25 nostrae rei publicae -es, hoc est monasterii nostri patres atque rectores. TRAD. Salisb. I 169 p. 339,11 Otto ... prepositus monachorum sub -bus Petro et Paulo militantium. HONOR. AUGUST. anim. 2 prima ... civitas est grammatica; ... in hac nomen et verbum quasi duo -es imperant. *al.* 3 *meton.*: a *in nomine plantae oculus -is q. d. (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. III. p. 139. 241)*: GLOSS. III 562,39 St.-S. oculus -is bachmynce. HILDEG. phys. 1^{capit.} (cod. G) oculus -is frideles ouge. ALPHITA I p. 303,28. II p. 126,35. *al.* b *mus. de primo tetrachordi sono (in systemate Graeco)*: REMIG. ALTISS. mus. 495,10 ὑπάτος graece, latine -l. 502,12 est enim hypatos, id est -l vel rector sequentis tetrachordi.

B *latius de persona cuiusdam potestatis vel auctoritatis*: 1 *spectat ad civitates Langobardiae: a (civitatis) rector et gubernator – (Staats-)Lenker, Leiter*: EPIST. Bamb. 20 p. 513,12 (a. 1117) -bus, capitaneis, omni milicie universoque Mediolanensi populo *eqs.* DIPL. Loth. III. 109 Placentinorum civium et -um plebisque voluntate. DIPL. Frid. I. 224 p. 9,18 venturi ... -es a populo eligantur et ab ... imperatore confirmantur. CONST. imp. I 291 p. 406,1 iuraverunt Oprandus ... de Brixia -l et rector *eqs.* II 85,7. CHART. Tirol. 764 p. 196,40 potestas Cumanus vel -es Cumani. *persaepe*. b *de aliis officii civilis administratoribus: a de magistratu iudiciali*: BONIZO vit. christ. 7,16 p. 242,24 (ed. E. Perels. 1930) alii (*iudices*) ... qui dicuntur -es, iudicatus regunt et reos legibus puniunt. ADALB. SAMAR. praec. dict. p. 61,2 consulare ... officium ita legitime tractatur, si -l iure ac legaliter tractat civilia iura. CHART. Ital. Ficker 108 p. 153,4 utraque pars se iudicio -um civitatis ... sumiserunt. ANNAL. Ianue. I p. 232,28 causerum -es ... ierunt ad comites absque mandato -um comunis Ianue. CHART. Bund. 497 Albertus de Saxo -l Cumanus de iustitia (ACTA imp. Winkelm. I 135 p. 114,34. 164 p. [Dinter])

141,37. CHART. Ital. Ficker 473. *al.*). CHART. Ticin. 122 p. 96,13 quando ipse erat -l et syndicus de valle Osorono. *saepe*. **β** *de magistratu militari*: ANNAL. Ianuens. I p. 11,9 Willielmus Caputmalli, -l exercitus Ianuensium. IOH. CODAGN. annal. a. 1223 p. 73,5 potestas Cremonae precepit -bus militum, ut *eqs.* *al.* **γ** *de praeside negotiatorum, artificum*: ACTA imp. Böhmer 900 p. 613,33 (a. 1193) in praesentia testium ... Leonardi iudicis, Conradini ... -is negotiatorum. CONST. imp. I 356,2. II 393 p. 493,34 per capitaneum populi ... et -es mercatorum terre et -es artium. IOH. CODAGN. annal. a. 1187 p. 16,16 Albertonus et socii ... -es offitiorum et societatum iurare fecerunt. *al.* **2** *spectat ad civitates Germaniae i. q. senator – Ratsherr*: *a in univ.*: CHART. Traiect. 529 p. 469,29 (a. 1196) acta sunt ... coram testibus his: Theoderico ... preposito, ... ministerialibus, ... scabinis, ... -bus civitatibus. CHART. Lub. I 9 p. 14,25 testium nomina sunt hec: ... Lutbertus, Giselbertus, ... -es Lubicensis. CHART. Solod. I 334 scultetus de Berno cum -bus. CHART. civ. Halb. 46 ubi d o m u s -um est constructa (CHART. select. Keutgen 139,36. *cf.* CHART. civ. Erf. 282 in pirali curie -um). ANNAL. Worm. a. 1246 p. 150,39 ut essent quadraginta -es, qui *eqs.* CHART. civ. Erf. 241 magistri -um et rectores et alii -es Erfordenses. CHART. Mehl. 886 de consensu novorum -um et antiquorum. *persaepe*. **b** *de arbitro, assessore iudiciali*: CHART. Argent. I 617,2 (c. 1200) magister vere iudicabit, -es dabunt sententiam. CHART. Dortm. 78 p. 33,20 unus -um ..., qui teutonice richteman dicitur, ... vadium porriget. CHART. select. Keutgen 139,47 si quis -l pro iusticia ... munus ab aliquo accipere presumpserit. CHART. ord. Teut. (Hass.) 376 p. 280,4 nos sex -es seu arbitri ... item ... discutere possumus. *al.* **c** *de praeside fraternitatis (artificum)*: CHART. Brand. A XV 14 p. 13,21 (a. 1251) -es huius institutionis (*sc. fraternitatis textorum*) sunt: *eqs.* **3** *de variis proceribus pro titulo dignitatis*: **a** *de praefecto provinciae*: IONAS BOB. Ioh. 2 p. 329,21 quo (*tempore*) Gallias sub imperii iure Iohannes -l regebat. LEG. Wisig. chron. A 17/18 Theudericus ... tutelam agens Amalarici ... per -es. ALDH. virg. I 42 p. 294,9 Pascasius -l tribunalia potestate fretus. *al.* **b** *de duce (spectat ad ducatus Italiae)*: EPIST. Lang. 19 p. 713,33 Mauricio -i et imperiali duci huius Venetiarum provinciae. COD. Karol. 68 p. 598,18 direximus vestrae regali potentiae ... Theodorum ... -em et ducem. CONST. Constant. 231 clericis ... praecellentiam habere sancimus ... patricios atque -es effici. IOH. NEAP. gest. 50 Anthimus Neapolitanorum -l. PETR. CAS. (?) chron. 4,52 p. 518,12 Andreas -l et dux Cagetanorum. ACTA imp. Böhmer 171 p. 158,41 nobilis vir Leo de Anguillara, Romanorum -l. *saepe*. **c** *de comite*: ABBO SANGERM. bell. 1,453 nepos eius ... Adalelmus -is (gloss.: comitis) intererat populo. VITA Wilh. 4 (MGScript. XV p. 212,18) suscipit nomen -is et consulatum. ROB. TOR. chron. a. 1110 Helias ..., -l Cenomanie, ... vita privatus est. *saepe*. **d** *usu communi (fere poetice)*: ALCUIN. carm. 42,7 quos (*ludos*) tibi dulcis amor, David, clarissime -l, optulit. EPITAPH. var. II 9,2 -l et augustus hic iacet expositus Lotharius. EKKEH. IV. bened. I 36,28 o fidei parma, spe fulgida -is (gloss.: Mauricii) arma. OLIV. hist. Dam. 73 frequenter nostri -es convenerunt. FUND. Consecr. Petri p. 181,3 convocavit rex ... spiritales personas et -es totius exercitus. *saepe*. *de sancto, patrono*: MILO carm. 1,6,4,470 cum celsum iure tribunal -bus iunctis conserderis arbiter orbis. SIGEH. Maxim. 10 (8) qui (*terricola*) ... se super c a e l i -em Maximum extendisset (TRANS. Modo. 30 p. 302,38. MIRAC. Modo. 14 p. 315^b,17). VITA Maxim. Trev. II 87 -l in ethere celi. EKKEH. IV. bened. I 38,145 plaudamus cuncti tam certo -e functi. *al.*

II consiliarius – Ratgeber: **A gener.**: CONC. Karol. A 61 p. 803,18 tres -es salutis meae. EKKEH. IV. pict. Mog. 550 dispareunt cuncti tam sevo -e (gloss.: crudeli consiliario) functi. YSENGRIMUS 1,688 da tibi consilium, -e memet agor. 3,878. VITA Godefr. Cap. II 173 noster praesul non rectus denuo -l sancto consuluit *eqs.* ENGELH. LANGH. epist. (NArch. 6. 1881. p. 525,42) verum est nos fecisse, sed te proditore, te adiutore, te -e. *al.* *de sacrae scripturae magistro*: HRABAN.

univ. 16,3 p. 447^C -es ... recte dici possunt magistri ecclesiae *eqs.* ALBERT. M. euch. 3,1,3,4 p. 247^A,13 -es ... sunt doctores de secretis scripturae in dubiis fidelibus consulentes. **B publ. et iur.**: **1** *de ministro regis, principis*: RADBERT. Arsen. 2,6 p. 66,19 non -es, non provisores patriae fuerunt *capellani*, sed latrones. ANNAL. Xant. a. 834 direxerunt ... aciem contra Mahtfridum atque Landbertum, principes Lotharii -es. METELL. exp. Hieros. 1,520 ille (*Boimundus*) duces tantos, tot -bus comitatos ... cernens. *al.* **2** *de villico episcopi*: CHART. select. Keutgen 141,20 (a. 1165) de iniustus modiis ... iudicium pertinet ad -es nostros (*sc. archiepiscopi*). **3** *in Frisiae universitatibus i. q. iuratus, iudex – Redjeva, Richter (de re v. H. Schmidt. Festschr. H. Heimpel. III. 1973. p. 538sq.)*: OLIV. epist. 4 dilectis ... amicis, ... decanis, plebanis et -bus Frisiae. CHART. Fris. or. 29 scabinis et burgensibus civitatis Bremensis -es et universitas Federgonum quicquid possunt pacis. 31 p. 28,12 nos -es, iurati et universitates Emesgonie et Brocmanne terrarum. DECRET. Frision. B p. 136^b,12 si Brocmannus ... hoc dixerit per -es ... terre. *al.*

***consularia** (-sol-), -ae f. **1** *consulatus – 'Konsulat'*: **a** *de munere*: CHART. Bund. 435 p. 329,21 (a. 1186) qui fuerunt sotii eius in -solaria (*postea*: sui consulatus). ACTA imp. Böhmer 280 investivit rex praefatum Falcetum ... de consulatione sive de -a *eqs.* MEMOR. Mediol. a. 1198 (MGScript. XVIII p. 400,37) fuit una -solaria in Mediolano in anno primo archiepiscopatus domini Felipi. *ibid.* *al.* **b** *de collegio*: CHART. Bund. 607 p. 106,36 (a. 1219) unaqueque potestas ... -a (*antea*: consules), quaeque pro tempore fuerint in comuni de Cumis. **2** *sacramentum (consulare) – (konsularischer) Amtseid*: ACTA imp. Stumpf 405 p. 570,3 (a. 1191) in principio sui consulatus, quando iurabunt -am nobis (*inde* ACTA imp. Winkelm. I 33 p. 25,31).

consularis, -e. **1** *adi.*: **a** *consulis proprius – konsularisch*: **a** *strictius de consulibus Romanorum*: OTTO FRISING. chron. 5,1 p. 229,32 vir clarissimus -is ordinis Anitius M. Boetius. **β** *latius de consulibus civitatis, comitibus sim.*: ADALB. SAMAR. praec. dict. p. 61,1 -e ... officium ita legitime tractatur, si *eqs.* GALB. Karol. 44 redditus -es solvere. ROB. TOR. chron. a. 1104 non nimiam cladem rebus -bus ingesserunt milites. **b** *dignitate consulatus praeditus – mit der Würde eines Konsuls ausgestattet (fere de comitibus)*: CHART. archiep. Magd. 99 p. 143,37 (epist. papae a. 983) quae ... donavimus ... nulli personae regie, imperiali sive -i liceat abstrahere. RICHER. REM. hist. 1,45 quibus (*sc. exercitui*) ... virum -em nomine Fulbertum ducem constituit rex. GALB. Karol. 6 p. 564,48 quod ... viderimus imperatores, ... duces ac -es viros. ROB. TOR. chron. a. 1183 multi episcopi et consules et viri -es et mediocres et pauperes. *al. v. et vol. I. p. 1068,48*. **2** *subst. masc.*: **a** *magistratus dignitate consulatus praeditus – Amtsträger, Behörde im Range eines Konsul(at)s*: DIPL. Frid. I. 757 p. 309,44 quatenus nec civitas nec castrum nec -is nec populus ... presumant *eqs.* **b** *dux – Herzog*: IOH. NEAP. gest. 60 p. 432,42 Sergius -is (*antea*: consul; *postea*: dux) ... bellum cum eis (*Saracenis*) est aggressus.

***consularius**, -i m. (*cf.* consul et consiliarius) *consiliarius, consilii urbani particeps – Beirat, Stadtrat*: CONST. imp. I 341,1 p. 487,16 (a. 1191) sacramentum, quod fecerunt consules et -i utriusque civitatis. IOH. CODAGN. annal. a. 1212 p. 42,18 iuraverunt ... consules Bobii et -i attendere ... in totum preceptum ... consulum communis Placentie.

***consulator**, -oris m. (*cf.* consolator) *consiliarius – Berater*: v. p. 1662,2. *loco obscuro*: EKKEH. HERSF. Heimer. 10 p. 602,6 sicut -r (confabulator *ed. prior, fort. recte*) sapientiae dixit: '*eqs.*' (*spectat ad Vulg. Rom. 11,34*).

consulatus, -us m. *script.*: -sol-: p. 1659,7,11. -lt(us): p. 1659,5. *adde* GLOSS. II 77,18 St.-S. *abl. sg. -o*: p. 1659,5. 45.

1 *strictius i. q. summus magistratus, ὑπατεία – höchstes Staatsamt, Konsulat*: **a** *proprie de gubernatione rei publicae Romanis consulibus delata*: LEG. Burgund. const. I 79,5 datum ... Lugduno post -um Senatoris viri clarissimi consulis.

CONC. Merov. p. 61,2 post -um tertium Lampadi et Orestis. *al.* **b** translate: **a** de initiis regni (de re v. Bresslau, *Urkundenlehre II* p. 407sq.): PASS. Praeieci I prol. p. 225,8 usque in -u Theodosii principis. CHRON. Fred. cont. 22 ut ... Romano -sulto ... principe Carlo sanciret. CONC. Karol. A 12 p. 71,15 imperante domno Constantino Augusto ..., post -solutum eius anno vicesimo tertio. CHART. Sangall. A 733 p. 336,34 (epist. papae) imperante domno ... Hludowico ... imperatore ... post -um anno IIII. *al.* meton. i. q. *dona, missilia* – *Geschenke*: CHRON. Fred. 2,62 p. 88,9 ut circum expectaret et -solutum populi daret *Iustinianus*. **β** *usu vario*: ADAM gest. 3,47 p. 190,24 iam -um adeptus est *archiepiscopus*. ALBERT. M. pol. 2,8^c p. 172^a,12 eligebant *Lacedaemonii* ... seniores, qui per totam vitam principarentur in -u. *al.* *spectat ad consiliatorem*: RADBERT. Arsen. 2,6 p. 66,22 ut ipsum -us nomen ... nec capere aut sustinere potuissent *capellani*. **c** in *imag.*: ALDH. virg. I 6 ille (*sc. apis*), cui -us vice regimen ceterarum commissum est. **2** *latius i. q. magisterium publicum, administratio* – *Regierungs-, Verwaltungssamt* (c. gen. obi.: l. 50): **a** de officio, collegio senatorum i. q. *senatus, consilium* – *Senat, Rat* (de re v. *LexMA. V. p. 1409sq.*): **a** in *civitatibus Italiae*: ADALB. SAMAR. praec. dict. p. 61,5 statum consularem in Parmensi -u consulte atque discrete agere. DIPL. Frid. I. 224 p. 9,17 consules ... pro suo -u domno imperatori iurent. ANNAL. Ianuens. I p. 3,7 partem -uum Ianuensis civitatis rexit et habuit *Cafarus*. DIPL. Frid. I. 924 nulla civitas, nullus -us ... nullave potestas ... hanc ... paginam audeat violare. ACTA imp. Stumpf 423 p. 592,28 in camera palatii -us Mediolanensis. *saepe*. meton.: *de loco, ubi consules congregantur*: CHART. Ital. Ficker 113 p. 157,10 (a. 1140) ipse Marchese ibi in -u iuravit coram consulibus, quod *eqs.* ANNAL. Ianuens. IV p. 100,2 in ipso ... anno fuerunt consules quatuor ... in palatio seu -u foritanorum Enricus Brocus *eqs. ibid. al.* *de spatio temporis* ('*Amtszeit*'): CHART. Ital. Ficker 118 p. 162,14 si in suo (*sc. consulum*) -u omnes ... denarii ... dati non fuerint. **β** in *civitatibus Germaniae*: CHART. Worm. 162* p. 723,44 (a. 1233) illi ... XV simul sedeant nobiscum in -u. CHART. civ. Erf. 191 -us Erffurdensis ... utilitati communi intendens. CHART. Francof. 401 nos Heinricus scultetus, scabini, -us et universi cives Frankenvordensis. *al.* **b** *de officio praefecti*: PLAC. hon. eccl. 59 (MG Lib. Lit. II p. 594, 11) Ambrosius, qui -um Emiliensem ... regendum suscepit. **c** *de dignitate ducis*: IOH. NEAP. gest. 46 Theophilactus ... -um regebat Parthenopensem. 57 p. 431,35 -o suscepto. *ibid. al.* **d** *de dignitate comitis*: VITA Wilh. 4 (MGScript. XV p. 212,18; c. s. XI.) Willelmus ... stat ante regis conspectum, suscipit nomen consulis et -um. LAMB. WAT. annal. a. 1168 p. 545,52 domnus rex ... tradidit illi praesulatus fastigium patriaeque -us dominium. *al.* meton. i. q. *comitatus* – *Grafenschaft*: GALB. Karol. 121 p. 618,45 ut in ducis ... auxilio obiret extra -um nostrum. p. 619,2 in -u Flandrensi. **e** *de principatu iudiciali*: TRAD. Moosb. 114 (a. 1171) quoniam idem (*gmainde*) ad ius ipsius palatini -us pertinere deberet. CHART. Fris. or. 24 p. 16,18 omnes ecclesie constitute sub -u Brocmannorum.

***consulcanus** (-lta-) -a, -um. (sulcus) **1** *adi.*: *confinis, vicinus* – *angrenzend, benachbart*: REGISTR. Eberb. 8^a,211 Burchardus dedit nobis ... duale -um Henrico. *saepe*. CHART. Otterb. 191 p. 141,27 tria iugera et dimidium -tanea dominis de Otterburg *eqs. ibid. al.* **2** *subst. masc. (fem.: l. 64)*: *agri finitimi possessor, accola* – '*Furchgenosse*', *Anrainer*: CHART. Worm. 389 p. 250,26sq. (a. 1279) -us versus civitatem Iacobus Keyser et exterius Gozo Pullus; ... -a domina relicta Iacobi Margravii. *ibid. al.*

***consulcatus**, -a, -um. *confinis, vicinus* – *angrenzend, benachbart*: CHART. Mog. A II 30 (ante 1141) II iugera et dimidium agri ex ista parte ... -a VIII iurnalibus comitis. REGISTR. Eberb. 6,27 placuit ... Hartwico ... vendere vineam suam vineę nostrę Steinberch -am. 12^a,17 duale iurnalibus vineę hiis (*iugeris*) -um. *saepe*. CHART. Rhen. med. III 336 p. 270,1 contulimus ecclesie ... duo iugera et dimidium predictis -a

eqs.

consulentia, -ae f. *cura* – *Fürsorge*: DIPL. Heinr. II. 136 pro nostre seniorisque nostri Ottonis imperatoris anime -a.

consulo, -lui, -ltum, -ere. *script.*: -sil-: GLOSS. IV 5 319,48 St.-S. -sol-: l. 10,44. *al.* *form.* -are: l. 62. *trans. praeter solitum*: l. 32. p. 1661,8. *metr.* -sül-: ALDH. virg. II 2284.

I *consilium habere, consiliari, considerare* – *Rat halten, beratschlagen, überlegen*: **A** in *univ.*: CONC. Merov. p. 170,16 in medio -solentis decernimus, ut *eqs.* (LIGURINUS 1,255. *al.*). VITA Ansb. 5 (MGMer. V p. 622,25) audiens ... pater ... eius postulationem inducias -endi super hoc dicebat haberi se velle. RUOTG. Brun. 36 p. 38,5 de statu regni ... in commune -tum. WIPO gest. 1 p. 13,16 in rebus arduis secreto -ere. RUD. TRUD. gest. 7,15 p. 271,2 exi, -e, revertere et responde. *al.* in *malam partem i. q. coniurare* – *sich verschwören*: ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 885 Gotafridus rex accusatus, ut in regnum Francorum cum Nordmannis -ret. **B**

decernere – *beschließen*: ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 882 p. 108, 32 -tum est ex utraque parte, ut *eqs.* METELL. exp. Hieros. 5,70 Francorum ... cetus -it ad regem Constantinopolitanum ... Hugonem mittere. *al.* (*apud indices*) *agere* – (*gerichtlich*) *verhandeln*: WIDUK. gest. 3,53 -tum de Saxonibus, qui cum Sclavis conspiraverant, ... est. **C** *curam impendere, (in)servire, prospicere* – *bedacht sein (auf), Sorge tragen (für), Vorsorge treffen* (c. acc.: l. 32): **1** *strictius*: **a** in *univ.*: **a** *subi. homines* (*Deus*: l. 35): DIPL. Zwent. 18 p. 50,16 ecclesiasticis u t i l i t a t i b u s -imus (WIDUK. gest. 2,28 p. 90,15. CHART. Raitenh. 61. *al.*). DIPL. Merov. I 22 p. 22,35 -ere cupientes, quatenus ... aeternae remunerationis copiam adipisci mereremur. DIPL. Loth. I. 1 p. 51,33 ad necessitates ... monasterii -endas. AUDRAD. carm. 1,126 -e ..., dilecte, s a l u t i (IN-
NOC. III. registr. 1,236. *al.*). DIPL. Heinr. IV. 304 in aeternum nobis -tum volumus. SOLIMARIUS 204 tam Deus adversis quam letis rebus amicis -it ipse suis. *persaepe*. **β** *subi. res i. q. prodesse, lucrum ferre* – (*zum Vorteil*) *gereichen, zugute kommen*: THEODULF. carm. 59,10 cunctis -at ista domus. HRABAN. epist. 8 p. 394,24 ut ... nostri laboris effectus plurimorum ... -at utilitati. WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 65 malo mori quam lux mea -at hosti. EPIST. Ratisb. 8 p. 301,8 id dico optimum, ... quod anime -it salutem. *al.* **b** *c. colore quodam*: **a** sibi -ere i. q. *ipsius salutem, commodis providere* – *an sein Heil, seinen Vorteil denken*: CONC. Merov. p. 142,7 quia sibi sacerdotes in hoc maxime -solunt, si *eqs.* DIPL. Merov. III B 6 p. 213,14 si quis sibi et animae suae -ens aliquid ecclesiae Dei ... contulerit. POETA Saxo 2,256 nisi dux ... prudenti sibimet facto bene -uisset. WIDUK. gest. 1,10 p. 18,13 -ite vobis ipsis et fuga salutem quaerite. LEO MARS. chron. 2,59 illa (*mulier*) ... sibi potius quam marito -ens.

50 LIGURINUS 6,684 nobisque tibique -e. *al.* **β** *salutem ferre* – *retten*: LAMB. HERSF. annal. a. 1075 p. 210,29 qua (*fuga*) extremo in periculo v i t a e -ere coactus fuisset (HELM. chron. 49 p. 97,1. 101 p. 200,15). **γ** *respectum, rationem habere* – *Rücksicht nehmen, Rechnung tragen*: ERMOLD. Ludow. 1,163 -o consiliis, ut poscis, -o votis. HUMB. Sim. 2,47 p. 196,12 scriptoris recreationi -tum ire cupientes necessarium duximus, ut *eqs. al.* *occurrere* – *vorbeugen*: CONR. EBERB. exord. 3,13 p. 176,22 legentium taedio volo -ere. **2** *latius i. q. auxilium ferre, subvenire* – *helfen, beistehen*: **a** in *univ.*: LIBER diurn. 96 p. 126,11 dum ..., si quos artat necessitas, -emus (consolamur GB; consolemus R). HUGEB. Willib. 1 p. 88,36 Dominum Deum ... illis -are (consolari *var. l.*) ... flagitabant parentes. RUOTG. Brun. 34 p. 35,7 ipsis (*praedonibus*) licet nescientibus profecto -uit. *al.* **b** *mederi* – *abhelfen*: TRAD. Frising. 626^a p. 534,16 (a. 837) -uit *episcopum* paupertati eorum (HRABAN. epist. 34 p. 468,1). HINCM. coll. 1 p. 75,11 si ... unanimis coepiscoporum ... plebium infirmitatibus -endo consenserit. v. et p. 1663,15. **c** *sensu sanandi*: MEGINH. FULD. Alex. 6 p. 430,43 ut illius mulieris ... infirmitati -rent

70 *Deus et martyr*. **D** *existimare, censere* – *erachten (für), meinen*: DIPL. Otton. II. 228 praedecessorum ... si mores dominationibus compleverimus, ... imperii nostri stabilitatem [Dinter]

fuisse -imus. EPIST. Hann. 66 p. 114,8 equi bonique -o. DIPL. Loth. III. 75 ut advocatus ... tantum accipiat, quantum abbas ... -uerit. v. et vol. I. p. 319,1.

II *consilium dare, suadere* – Rat geben, (an-, be)raten (usu pass.: l.8): A in univ.: ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 896 p. 130,6 quid eis (Bulgaris) ab imminente periculo evadendum -ret rex. HROTSV. Sap. 5,16 quid hortaris, quid -is? EGBERT. fec. rat. 1,40 qui male -itur, melius quid suadet agendum (sim. 1,286 schol.). TRAD. Patav. 483 p. 191,29 -endo (sic cod.; -solendo ed.) rogavit et rogando -uit canonicus, ut eqs. YSENGRIMUS 3,488 non aliquis si non -ere ille potest. CHRONOGR. Corb. add. 3 (epist.) suademus ... et discretionem vestre -imus, quatinus eqs. saepe. B c. colore quodam: 1 assentire – zustimmen: TRAD. Frising. 1316 p. 200,22 (a. 994/97) presentibus ... quam plurimis -entibusque consanguineis meis. CHART. Brixin. 74 p. 81,3 annuentibus et -entibus dominis canonicis. al. 2 magno opere mandare, inculcare – dringend empfehlen, einschärfen: RUD. TRUD. gest. 7,15 p. 271,9 ut -atis ei (excommunicato), quatenus cesset ab ea re. CARM. Bur. 31,4,7 scriptura -it, viam intrem morum. al. minari – drohen: LEG. Wisig. 9,2,9 p. 374,18 -endum est ... talibus per disciplinam, quos eqs.

III in consilium vocare, orando adire – zu Rate ziehen, um Rat fragen: A obi. homines: 1 strictius: a in univ.: CONC. Karol. A 50^D praef. p. 608,20 non ab re duxerunt super suis ... erratibus sacerdotes legem Domini scientes -endos (REGINO chron. a. 897. al.). CAND. FULD. Eigil. II 14,39 -e quosque tuos fratres. CAPIT. reg. Franc. 273,34 p. 325,38 comites nostri nos -uerunt de illis ... hominibus, qui eqs. HELM. chron. 51 p. 100,26 comes incertus, quid ageret, -uit maiores provinciae. STATUT. ord. Teut. p. 64,28 ut adiri valeat de hoc negotio -endus magister. saepe. absol. i. q. consilium petere – Rat suchen: YSENGRIMUS 6,459 -turus eat asellus. b spectat ad vates, deos sim. (ad Deum: l.37): LEG. Wisig. 6,2,1^{tit}. si ingenuus de salute vel morte hominis vaticinatores -at. 6,2,4^{tit}. de maleficis et -entibus eos. GODESC. SAXO gramm. 2,117 ad -endum Deum loco statuto collocabantur ephot et theraphim. VITA Antonini Surr. 22 cum sors gentilis superstitionis more -retur. al. 2 latius: a interrogare – fragen: VITA Galli II 999 evocat ... Iohannem ... princeps, quem talia -it aienis. 'eqs.' GODESC. SAXO theol. 21 p. 283,15 cum fuisset -tus Hieronymus a sancto Augustino, cur eqs. RUD. TRUD. gest. 7,6 -tus signatas michi dedit episcopus duas litteras. al. b certiore facere – benachrichtigen: RUD. TRUD. gest. 3,1 p. 247,9 prepositus ... -it episcopum ... de secunda via electione et fratrum de eo unanimitate. B obi. res: IOH. SCOT. praedest. 3,5 l. 130 utinam veritatem -res in ceteris, quae dixisti. RANGER. carm. 318 si lingua Latina -itur. al. quaerere – suchen: THANGM. Bernw. 51 p. 779,34 (chart.) cuius rei experimentum dum -imus.

adi. consultus, -a, -um. 1 de hominibus i. q. gnarus, peritus – kundig, erfahren: CONR. MUR. summ. p. 157,22 quilibet de nobilibus ... nominetur: ... confidens, -us, curialis. 2 de rebus: a (bene) consideratus – (wohl)überlegt: DIPL. Otton. I. 127 cuius (episcopi) -is annuentes precibus ... traditionem ... renovavimus. DIPL. Heinr. IV. 436 -is ... petitionibus fidelium ... cumdescendere. b commendatus – empfohlen: DIPL. Merov. I 65 fratres ... ad -um regulae tramitem ... revocare. c commodus, commendabilis – (zweck-)dienlich, ratsam: DIPL. Heinr. I. 8 -um ac ratum nobis visum est, ut eqs. LAMB. HERSF. annal. a. 1075 p. 230,30 iracundiae suae hoc -ius fore iudicabat rex, ut eqs. CHART. Sil. D I 45 p. 28,1 -issimum constat animę salvandę providere. al.

subst. 1. consulens, -entis m. consiliarius – Ratgeber, Berater: 1 gener.: ARNULF. SAG. invect. 6 p. 103,7 ista non bona fide -is animo mandaveras, sed fallentis. 2 iur.: GERB. epist. 164 ego ... factionum, conspirationum iuris consulti ac -ium conscius.

2. consultus, -i m. consiliarius, peritus – Berater, Sachverständiger: 1 gener.: CONST. imp. I 449,4 (spur. s. XI.^{ex}) XII super alios ... constituerunt Romani, quos senatus -os nominaverunt. EBO BAMB. Ott. 1,4 augustus ... ex -is accito

... auriculario suo Ottone. 2 iur.: ALDH. epist. 1 p. 476,9 cuncta iuris -orum (consulorum V) secreta. CHART. Worm. II 128* p. 722,37 (a. 1223) universi iuris -i, iudices et concives in Warmacia. al.

3. consultum, -i n. 1 de consilio quod habetur i. q. decretum, iudicium – Beschluß, Entscheidung: WIPO gest. 1 p. 10,2 quod prudentissimorum virorum -o cernitur actum. CHRON. Erf. mod. I a. 1177 ordinationes ... episcoporum cassantur imperiali edicto ac senatus -o. al. 2 de consilio quod datur i. q. suasio – das Ratgeben: a gener.: a consilium, commendatio – Rat(schlag), Empfehlung: LIBER diurn. 50 solatium eis (petentibus) ac -um impertientes. WALAHFR. imag. Tetr. 81 pedem ... unum optima ... contra -a levasti. DIPL. Loth. II. 9 p. 397,8 per hoc edictum munificentiae nostrae et -um ... episcoporum. WIDUK. gest. 2,15 p. 80,4 commilitonum ... -o (consultu B2). CARM. de Frid. I. imp. 261 sequens procerum ductor -a. saepe. b subsidium – Hilfe: LEG. Wisig. 4,3,4 p. 193,11 huius ... legis remedium cunctis pupillis dabit ... -um. LIBER diurn. 67 ex quibus (rebus) pauperum potest provenire -um. γ salus – Rettung: EPIST. Heinr. IV. 39 p. 56,18 nisi ... imperata facerem, nullum vitę meę -um (consilium ES) fieri posse. b publ. et eccl.: a praeceptum – Weisung: LIBER diurn. 34 sicut salubre est pontificale providere -um, ita eqs. CONC. Karol. A 38,16 per -a episcoporum. CARM. imag. 11,2^a,2 utile conveniat, -um legis ut optat. al. b licentia – Erlaubnis: LEG. Wisig. 2,1,25 si ... pars altera de iudicio se absque iudicis -um (consultu var. l.) subtraxerit. 6,5,16 absque -um (consultu var. l.) sacerdotis. 3 de consilio quod petitur i. q. consultatio, interrogatio – (An-)Frage: BEDA hist. eccl. 1,28 p. 62,6 responsiones ... papae Gregorii ad -a ... antistitis Augustini. NOTKER. BALB. gest. 1,33 cum ... legislator (sc. Moyses) ... discipulum ... ad -a mittat Eleazari. cf. 1. consultus.

adv. consulte, consulto vel rarius *consultim. 1 re bene deliberata, considerate – nach reiflicher Überlegung, mit Bedacht: LEG. Wisig. 2,2,9 p. 86,1 id -issime decernendum helegimus, ut eqs. CONC. Karol. A 50^D p. 607,24 principes ... -o ad Deum ... conversionem iudicaverunt esse faciendam. EUPOLEMIUS 1,577 stultus habetur, ... qui non -e (-ta BD) bellat. METELL. exp. Hieros. 2,454 -o ... id (castrum) Boimundo post tribuebat Tancredus. CHART. Salisb. II 81 p. 140,37 tali ... concambio bono zelo et -m determinato. CHART. Traiect. 1399 p. 169,16 quicquid ... provide extiterit ordinatum et -e ratum. al. usu compar. i. q. potius, satius – lieber, besser: DIPL. Karoli III. 6 p. 10,27 tranquillitati illorum (fratrum) -ius agere cupientes. WIDUK. gest. 3,32 p. 119,12 omnem calamitatem omnemque laborem -ius velle pati, quam eqs. al. 2 cogitativum, de industria – absichtlich: EKKEH. IV. cas. 100 p. 202,12 huic edicto Ekkehardus -o cum non interesset.

consulor v. consolor. consulta v. consolida.

*consultaneus v. *consulcanus.

consultatio (-cio), -onis f. 1 de consilio quod habetur: a actio consulendi, deliberatio (cum aliis) – (gemeinsame) Beratung, Erwägung: HINCM. ord. pal. 548 ut ... palatini ... ex domestica ... responsione et -e studium haberent. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 289,20 causam ... sollerti -e ... secum pensabant. OTTO FRISING. gest. 1,32 p. 50,13 nullam rem magnam sine crebra ... -e adgrediuntur. al. b decretum, conventum – Beschluß, Abmachung: RAHEW. gest. 4,84 p. 341,13 responsa portantes nuntii ... super ... quibusdam secretioribus -bus contra Wilhelmum. CHART. eccl. Halb. I 14 p. 11,38 queque rite ... per -em sive per proclamationem fuerint proposita. 2 de consilio quod datur i. q. suasio, commendatio – Ratschlag, Empfehlung: CAPIT. reg. Franc. 196^{tit} rescriptum -is sive exortationis episcoporum ad dominum Hludowicum imperatorem. HELM. chron. 93 p. 183,19 sera ... medicinae -cio est, quando eger desperatus est. al. 3 de consilio quod petitur i. q. quaestio, interrogatio – Befragung, (An-)Frage: CAPIT. reg. Franc. 284^C p. 368,16 non invenientes, qui suae -i respondere vellent. ACTA imp. Winkelm. I 946 p. 717,38 -cio: 'si eqs.'; responsio domini: 'eqs.'

[Dinter]

CHART. civ. Erf. 176 p. 103,15 facta fuit ad nos -o, quid *eqs. al. spectat ad deos*: RUD. FULD. Alex. 2 p. 425,6 si publica -o fuit, sacerdos ... precatus deos ... est (cf. Tac. Germ. 10).

***consultativus**, -a, -um. *consulens, suasorius* – (be)ratend, Rat gebend: CONR. MUR. summ. p. 162,20 sunt verba ... consultiva, -a, consolatoria.

***consultator**, -oris m. *qui consilium petit, consultor* – Ratsuchender: EPIST. Ratisb. 7 p. 296,11 cecitas ... G. Atrusi plenam domum -bus (cf. Cic. Tusc. 5,112 consultoribus) habenti (sic).

consulte, ***consultum** v. consulo.

***consultio** (-cio), -onis f. *consilium, auxilium* – Rat, Hilfe: ERINH. Heimer. 345 unde valet relique fieri -cio vite? (cf. EKKEB. HERSF. Heimer. 14 quibus rebus vitae indigentiae consulerent).

***consultivus**, -a, -um. 1 *deliberatus* – überlegt: ALFAN. premn. phys. 33,10 p. 120 praelectionem esse appetitum -um (PG 40,736^A βουλευτικήν) eorum, quae in nobis. 2 *consultui aptus* – zum Rat geeignet: v. l.6.

1. **consulto**, -are. 1 *consilium habere, deliberare* – berat-schlagen, überlegen: EINH. Karol. 6 p. 8,7 cum quibus (primoribus) -are solebat. OTTO FRISING. gest. 2,1 cum de eligendo principe primates -rent. 2,4. *ibid. al.* 2 *consilium dare, proponere* – Rat erteilen, vorschlagen: CARM. Sangall. I 1,15 maximus at fratrum -ans omnibus illis: 'eqs.' 3 *in consilium vocare* – um Rat fragen: DIPL. Frid. I. 307 p. 124,6 dum ... nobis quid super tanto scismate agendum esset, viros religiosos ... -remus.

2. **consulto** v. consulo.

consultor, -oris m. *consilii auctor, consiliarius* – Berater, Ratgeber: 1 *de hominibus*: a gener.: VITA Liutb. 16 desideratae mentis tanto -i secreta detegere. EKKEH. IV. cas. 100 p. 204,14 tot -es amicissimos ... dirigimus, ut *eqs. METELL. peripar.* 5,38 actor ... ac -r pellitur illac, qua *eqs. al. v. et vol. I. p.* 261,55. b *publ.*: THEOD. AMORB. comm. p. 34,10 quae (personae) a sapientissimis regni -bus ... explorabantur. LAMB. HERSF. annal. a. 1076 p. 271,3 pessimis usus rex -bus. CHART. archiep. Magd. 206 p. 263,20 his ... tantis -bus diffinitis et certis testibus assignatis. *al.* 2 *de Deo, Christo*: VITA Euch. praef. (MGMer. VII p. 46,30) -r providus ... nobilitatem largitur in saeculum.

***consultorius**, -a, -um. *consilium praebens, suasorius* – Rat gebend: SUMMA dict. Saxon. 11,83^{tit.} littera -a. CHART. Wirt. VII 2444 (dipl. Rud. Habsb.) litteras ... cardinalium ... hortatorias et -as recepimus.

consultum v. consulo.

***consultura**, -ae f. (summus) magistratus, consulatus – (hobes) Staatsamt, Konsulat: WALTH. SPIR. Christoph. II 6,99 persona trium, quos -a gravabat (cf. I 22 tres de consuli-bus).

1. **consultus**, -us m. *de formis decl. II. v. s. v.* consultum (p.1662,55qq.).

1 *de consilio quod habetur i. q. actio consulendi, deliberatio* – (gemeinsame) Beratung, Erwägung: a *in univ.*: HINCM. epist. 131^b p. 71,5 ut, quotienscumque in catholica fide ... quiddam novi emergerit, ... episcoporum -ui referatur. TRAD. Patav. 108 ut ... arbitrii sui -ui satisfiant. *al. usu adv. i. q. consultatione, deliberatione habita* – nach Beratung, Überlegung: RADBERT. Adalh. 16 testis est Francia et omnia regna ... -u sibi submissa. YSENGRIMUS 6,468 -u redeunt. *meton. de concilio*: THEOD. AMORB. Bened. II 1 p. 258,19 quo soluto -u tres episcopos Floriacum ... direxit rex. b *decretum, iudicium* – Beschluß, Entscheidung: WILLIB. Bonif. 4 p. 13,31 prudentiori inito -u. CONC. Karol. A 58 p. 783,26 decernimus et -u totius synodi statuimus, ut *eqs.* CONST. imp. I 21 p. 47,16 magnis opus est -bus. *al.* c *cura, providentia* – (Für-, Vor-)Sorge: AUDRAD. carm. 3,4, 144 -u ... tui praesens sollemne paravi. DIPL. Heinr. II. 116 pro animae nostrae -u. *al.* 2 *de consilio quod datur i. q. suasio, sententia* – Rat(schlag), das Anraten, Vorschlag: a *in univ.*: HUGEB. Wynneb. 2 p. 107,24 cum consilio et -u nautorum navalia adepti fuerant loca. CAPIT. reg. Franc. 31

una cum -u fidelium nostrorum. ARDERIC. carm. 45 (Stud-LatStockh. IV. 1957. p. 62) robore Samsonem, Aitofel -bus artas. DIPL. Ludow. Inf. 31 rogatu ac -u fidelium nostrorum (DIPL. Heinr. I. 2. CHART. civ. Spir. 4 p. 4,27. *al.*). WIDUK. gest. 1,16 eius (Oddonis) ... -u Cuonradus ... dux ... ungitur in regem. DIPL. Otton. III. 140 quorundam factioso -u. CHART. Traiect. 329 p. 303,3 cum -u priorum ... nec minus cleri totius consensu. *persaepe.* b *assensus, licentia* – Zustimmung, Erlaubnis: EPIST. Bonif. 80 p. 180,2 ut cum nostro -u ... in eadem sede ... debeas collocare *ali-um*. CHART. Alsat. B 538 quod consentire sine -u sui episcopi ... non auderent *monachi*. THIOFR. Willibr. I 23 p. 474^A nisi eiusdem (apostolici) -u et iussione autentica. OTTO SANBLAS. chron. 14 p. 16,7 sine eius (imperatoris) -u. *al.* c *praeceptum, mandatum* – Weisung, Auftrag: PASS. Kil. I 4 cum illius (sc. papae) -u iterum revertamus et praedicamus. DIPL. Heinr. III. 69 divino instinctu nostraeque petitionis -u. HERM. ALTAH. annal. a. 1193 Chunradus ... de -u regis Anglie ... occiditur. *al.* 3 *de consilio quod petitur i. q. consultatio* – Anfrage: CHART. Traiect. 84 p. 93,12 (a. 890) de ... martirium ... translatione ... sufficiat, quod primo -ui responsum est. Dinter

2. **consultus** v. consulo. 3. **consultus** v. consulatus.

(consum), coesse. (cf. ThLL. IV. p. 259,3 s. v. confuit) script. cohe(ssens): p.1665,7. form. confore sensu praes.: l. 40.46.71sqq.

1 (simul, una) adesse, coadesse – da-, dabe-, zusammen-sein (mit), (mit)anwesend sein (partic. praes. -essens i. q. [com]praesens – [mit]anwesend; usu adi.: l. 56, usu subst.: l. 32.41.52.58.61): a *de praesentia*: a *in univ.*: HIST. Mosom. 2,2 p. 160,4 quosdam procerum suorum ... in praesenti sibi -entes advocat pontifex. ADAM gest. 3,70 p. 217,17 cum Magnus dux adesset praesens itemque magna -esset recumbentium multitudo. YSENGRIMUS 3,629 vos tres -eratis ibidem. CHART. Westph. VII 199 p. 86,9 quam (villicationem) nos (sc. abbas) in personam ... prioris ... et fratrum suorum sibi ex sui conventus parte ... -entium ... transtulimus. 377 nobis (sc. decano) et capituli fratribus -entibus. c *sensu instandi, urgendi*: ECBASIS capt. 1115 fraudem, quam fecit, vicinam -fore scibit. ANNAL. Erf. Loth. a. 1134 p. 41,8 rex ... se ... a -entibus sibi comminus (i. adversarius) moriturum suspicatus. b *interesse* – teilnehmen (an): CHRON. Reinh. a. 1197 p. 555,26 indictis ... solemnibus ipse (imperator) -esse non potuit. b *de conversatione*: THEOD. TREV. transl. Celsi 10 accidit ... ut ... principi ... morali affatu -esset. WOLFHER. Godeh. I 16 p. 179,35 qui et illi -fore et hunc videre meruerant. CONR. EBERB. exord. 3,8 p. 165,15 idoneus non sum (sc. abbas infirmus) nec praeesse nec -esse. c *de societate*: a *in univ.*: HEIRIC. Germ. I 1,424 carnis gratamur compede solvi, spiritus ut Christo mereatur iure -esse. RADBOD. Bonif. 4 p. 65,8 taliter ... vir iste edificabat et -entibus sibi taliter edificare suadebat. YSENGRIMUS 4,872 nos non dubitas velle -esse tibi, quin, ne nos famulos tibi dedignere, veremur. 4,922. b (more monastico) cohabitare – (klösterlich) zusammenleben: ARNO REICHERSB. scut. p. 1525^A verbum doctrinae in sacerdote vitae propriae et -entium fratrum sanctitas. CHART. eccl. Erf. 97 p. 52,37 domnus Wolframus ... tam nos (sc. abbatem) quam nobis -entes devotus adiit. c *consentire* – gemeinsame Sache machen (mit): HUGO FLAV. chron. 2 p. 490,5 quanta ... in eis (sc. huiusmodi hominibus) et -entibus sibi sit obcaecatio, hinc datur intelligi, quod *eqs.* d *assistere, prodesse* – zur Seite stehen, helfen: CHRON. Reinh. a. 1213 p. 581,34 fedus ad invicem pepigerunt reges, ut ... alter alteri favorabiliter -esse deberent. e *participem esse, participare* – teilhaben: GOZECH. epist.^{tit.} fratri ... Walchero frater Gozechinus in eo, quod est esse, feliciter -esse. ζ *coexistere, concomitari* – in wesenhafter Beziehung stehen (zu), Hand in Hand gehen (mit): ALBERT. M. eth. II 10,1,8 p. 614^b,38 tali ... operationi (sc. secundum virtutem iuventutis) semper supervenit et -est pulchritudo. 2 *vi praeverbii evanida* -fore i. q. esse – sein: HUCBALD. carm. 2,16 consortem cleri consignat corona -fore

[Antony]

calvum. VITA Landel. Laub. 444 adfuit extimplo, quem constat -fore presto, quo locus est, nusquam (*i. Deus*). 446. DONIZO Mathild. 2,644 Reginus presul ... faciendam -fore pacem astruit.

subst. coessentes, -ium *m. sodales, socii* – *Gefährten, Genossen*: MIRAC. Donat. (MGScript. XV p. 857,31; s. XI.²) cunctos Flandriae optimates cum suis -hessentibus. HARIULF. chron. 4,23 p. 243,3 exorto mane -es redeunt ad Gervinum.

consumatio sim. v. consumm-. *consumeo v. 1. consumo*.

**consumesco*, -ere. (*evaporatione*) *evanescere* – *sich verflüchtigen, verdampfen*: ANTIDOT. Glasg. p. 144,21 coquis, usque dum aqua -at. p. 148,16 fenogreci farina mittis in caccabo et inples de vino albo ... et sic bullit fortiter, et vinum -at eqs.

consummate, consummatim v. 1. consummo.

consummatio (-uma-, -cio), -onis *f. script.*: cun-: l.38. -mpm-: l.50. *usu plur.*: l.63.

I complexio, enarrationis comprehensio – *Zusammenfassung, zusammenfassende Darstellung*: PURCH. Witig. praef. p. 263,15 quod per singulos annos fecisse probatur, in uniuscuiusque operis -e singulariter declaratur.

II perfectio, completio, finis – *Vollendung, Beendigung*. *Ende*: *A proprie*: 1 *strictius*: *a gener.*: *a varia*: HEITO Wett. 4 principia ... libri ... lecta sunt usque ad -em ... decem foliorum. BERTH. (?) annal. a. 1079 p. 318,47 usque ad ... colloqui -em. HIST. peregr. p. 168,26 ante -em belli. ALBERT. M. meteor. 3,2,11 p. 628^b,14 tertius *sonus* ... est in ipso terraemotu, et quartus in -e ipsius. CHART. Friburg. 136 ad -umacionem ipsius (*ecclesiae*) ac sustentacionem. ANON. mus. Sowa 5,1 p. 270,2 praeparatio et -umatio omnium cantuum. *saep.* *adimpletio* – *Erfüllung*: ARBEO Corb. 33 votis deposcens -em. RUP. TUIT. vict. 13,3 p. 406,30 quod iurasti ... , nondum usque ad -em perfeceras; promissionis namque ... sermo hic erat: 'eqs.' *al.* *β de morte*: WALTH. SPIR. Christoph. I 24 diversa usque ad -em supplicia patieris. BERTH. (?) annal. praef. p. 269,13 felici ... -e ... homo Dei ... expiravit. *al.* *γ de interitu*: AGNELL. lib. pont. 68 ploratus fit in cun-e mundi. ANNAL. Fuld. II a. 847 p. 37,3 certum -is seculi diem ... scire se fatebatur *pseudoprophetisa*. *al.* *b spec. i. q. confectio, exsecutio* – *Vollzug, Abschluß*: *a publ., iur., canon.*: CHART. march. Misn. II 290 (a. 1159) huius ... rei -o et confirmatio acta est in villa Elvebue. DIPL. Frid. I. 970 p. 248,24 ad ... coniugii -umationem. CHART. Berg. Magd. 71 p. 50,3 propter quorundam ... fratrum nostrorum absentiam -em ... negotii suspendi oportuit et differri. CONST. imp. II 189 pro -umatione *matri-monii* inter nos (*sc. Fridericum*) et regem eundem (*sc. Anglorum*) de Ysabella sorore sua ... tractati (190 p. 234,11). CHART. Burgenl. II 71 p. 49,29 premissa ... secundum sui expeditionem et -mpmacionem ... patrocinio nostri privilegii debebant confirmari. *al.* *β theol.*: AMALAR. off. 4,29,9 imitando Christi mortem et eius resurrectionem debemus -em nostri baptismatis in die dominico cogitare. ALBERT. M. eccl. hier. 4,6 p. 656^a,24 'in eo', scilicet chrismate, 'sacrificantem *sacerdotem* -em' (PG 3,477^C τελεῖωσιν), id est consecrantem ipsum per aliquam orationem. *al. v. et p. 1666,37*. 2 *latius*: *a facinus* – *Tat*: CHRON. Reinh. a. 1208 p. 575,16 ad hanc -umacionem palatinus introgreiens evaginato ... proludit gladio. *b functio (sacra)* – (*heilige*) *Handlung*: GODESC. AQUENS. seq. 16,4^b,3 tu (*sc. Michael archangelus*) ... Deum placās humilis ... minister -um. ALBERT. M. eccl. hier. 1,1 p. 472^b,43 de quibusdam, quae tamen non sunt sacramenta, sicut ... de mysticis -bus. *scapit.* de sacerdotalibus -bus (PG 3,500^C τελεῖώσεων). *B translate i. q. (summa et ultima) perfectio, absolutio* – (*höchste, äußerste, letzte*) *Vollendung, Vollkommenheit, Vervollkommnung*: AMALAR. off. 4,29,16 caelebretur per septem dies opus septiformis spiritus, et in octava die -o et declaratio atque glorificatio eiusdem operis. RUP. TUIT. vict. 13,14 p. 418,30 -o denarrati certaminis, -o victorie verbi Dei. ALBERT. M. miss. 2,9,3 p. 62^a,23 -o conceptionis est nativitas. summ. theol. I praef. p. 1,30 in actibus ... beatificationis sive glorificationis *innotescit Deus* per -em gloriae. *al.*

v. et p. 1669,46. *apex, culmen* – *Gipfel, Giebel*: CHART. archiep. Magd. 309 (a. 1164) vinculum profectionis (*perfectio-nis R*) et -o virtutum est caritas. ALBERT. M. summ. theol. II 16,104,3 p. 269^a,46 fides est fundamentum in aedificio spiri-tuali, charitas vero -o.

III consumptio – *das Aufbrauchen, Aufzehrung*: *A in univ.*: MAPPAE CLAVIC. 167 p. 219,26 hoc facies, donec ... flores consumentur; post -em autem florum ... confectionem cooperi. *B c. colore quodam*: 1 *de exsiccatione, decoc-tione*: TRACT. de aegr. cur. p. 132,39 acetum bullitum cum calida usque ad aque -em. TRACT. de chirurg. 372 (add. cod. II) usque ad -umationem medietatis. 2 *tabes* – *Auszehrung, Schwindsucht*: CONSTANT. AFRIC. theol. 8,7 p. 37b^v illa humectatio incipit calefieri, que in coniunctionibus est funda-menti cuiuslibet membri; que vocatur phthisis et -o.

**consummativus*, -a, -um. 1 *consummans, perfectionis efficiens* – *vollendend, die Vollendung bewirkend* (*usu subst. in def.*: ALBERT. M. eccl. hier. 4,3 p. 641^b,25sq. -um dicitur dupliciter, vel quod largitur rei propriam perfectionem, et sic non est -um chrisma baptismi; dicitur etiam -um com-muniter, quod consistit in quodam cumulo et aggregatione bonorum, et sic, quod addit aliquam perfectionem super al-terum, est -um eius, et sic chrisma est -um baptismi, cum eqs.): *a strictius*: *a gener.*: GERHOH. psalm. 32,22 p. 147,21 donum -um in electis omnibus illius dilectionis et per-fectionis, quam eqs. (*de Spiritu sancto*). HIST. de exp. Frid. imp. p. 6,10 qui (*Deus*), ut in Ezechiele legitur: 'a sanctuario meo incipite' (*Vulg. Ezech. 9,6*), a terra nostrae salutis -a (*Gr., -am sensu depravato ed. ex Str.*) plagam suam propter pecca-ta populi christiani primo exercuit. ALBERT. M. cael. hier. 3 p. 49,8 haec ... pulchritudo (*sc. divina*) est ut ... 'a' (PG 3,164^D τελετωρχικόν), alias non perficeretur hierarchia in lumine fluente ab ipso. *β theol. i. q. confectionis (sacra-menti) efficiens* – *den (sakramentalen) Vollzug bewirkend*: ALBERT. M. eccl. hier. 4,3 p. 641^b,14 'ipsa anagoge' ... 'huius sanctificationis' ... 'introductiva -ae' (PG 3,473^B τελεῖωπι-κῆς), id est, quae introducit ad consummationem in aliis sacramentis. 7,19 p. 797^a,13 'invocationes -as' (PG 3,565^C τε-λεστικῆς), id est, quibus sacramenta consecrantur. *cf. l.20*. *b latius i. q. comprehensivus, summam constituens* – *zusam-menfassend, den krönenden Abschluß bildend*: GERHOH. psalm. 33,9 p. 270,1 in isto novo et omnium sacrificiorum -o sacrificio (*i. morte crucis*). *cf. l.23*. *consumens, letalis* – *verzehend, tödlich* (*cf. *consumptivus*): CONSTANT. AFRIC. theol. 8,7 p. 37 b^v -a ... febris, sicut ethica nascens ex he-mitriteo. *cf. l.29*.

consummator (-uma-), -oris *m. qui consummat, perfec-tor* – *einer der zur Vollendung führt, Vollender*: 1 *in univ.*: MIRAC. Liutw. 23 (MGScript. XV p. 1267,43; s. XI.²) divitorum ... fuit efficax reparator et imperfectarum rerum studiosus -r *Nizo*. RAHEW. gest. 4,14 p. 248,29 Otto Frisingensis ecclesiae ... presul, huius istius operis auctor et ... futurus -r (-umator *A*), nisi eqs. *per pravam interpr.*: AL-BERT. M. eccl. hier. 7,16 p. 792^b,10 'adducente *summo sacer-dote* amicos Dei' ... , sicut qui est 'manifestator' divinatorum iudiciorum et '-r', id est perfectior subditorum; alia translatio, 'manifestative' et 'consummatorie' (PG 3,564^C διαπορθευτι-κῶς) ... , id est illuminando et perficiendo in divinis. 2 *completor* – *Vollzieher, Vollstrecker*: GODESC. AQUENS. seq. 16,2^a,3 tu purgator Raphael, illustrator Gabriel, -r Michael. GESTA Lob. 20 p. 324,1 qui (*abbas*) se in iis a principio usque ad finem primum et novissimum initiatorum -emque prae aliis exhibuerat. CHART. Wirt. II 425 p. 212,30 authores et -umatores ... huius concambii et pactionis.

**consummatorie adv. modo perfectionis* – *in vollen-dender Weise*: *v. l.57* (*per pravam interpr.*).

**consummatorium* (-uma-), -i *n. de loco ad sacramen-tum baptismi per confirmationem consummandum i. q. aedes confirmationis* – *Firmungskapelle*: CATAL. Neap. (MG Lang. p. 437,43; s. IX.²) hic (*Iohannes episcopus*) fecit -uma-torium (consignatorium GESTA Neap. 25 p. 414,22) alatorium inter fontes maiore et ecclesiae Stephaniae.

consummatrix, -icis *f.* quae consummat, perfectrix – eine die zur Vollendung führt, Vollenderin: HRABAN. cruc. 1,28 p. 264^D illam formam in eo (opere) cantavi, quae -x et perfectio rerum est. *usu adi.*: GERHOF. psalm. 34,27 p. 394,27 in tertio statu liberi arbitrii iuvatur homo per gratiam reparatricem, in quarto perfectus erit per gratiam -em.

1. **consummo** (-umo), -avi, -atum, -are. *script.*: cun-: l. 33. p. 1669,1. adde AGNELL. lib. pont. 155. *coms.*: p. 1668, 27-44. *usu intrans.* (ellipt.): l. 54. p. 1668,70.

I de actione in summam redigendi i. q. coadunare, colligere – (zu einem Ganzen) zusammenbringen, (in eins) zusammenfassen: A de numeris i. q. constituere – bilden: 1 computare – zusammenrechnen: ANON. algor. Salem. p. 3,19 additio ... nil aliud est quam ex diversis numeris unum -are. 2 efficere – ergeben: GERB. geom. 6,2 p. 82,12 cui (sc. basi completae) nona praefata ... superaddita podismum ... -at. B de hominibus i. q. congregare, coniungere – vereinigen: 1 de unione fidelium in Christo (cf. Vulg. Ioh. 17,23): HUMB. Sim. 2,22 p. 166,20 ut sint omnes (Christi ovisculae) -tae in unum. 3,35 p. 243,15. *ibid.* al. 2 de exercitu i. q. cogere, conducere – versammeln, aufbieten: DIPL. Frid. I. 367 p. 224,33 donec predictus exercitus fuerit -umatus.

II de actione ad summam perducendi i. q. perficere, complere, absolvere, finire – zu Ende führen, zur Vollendung bringen, vollenden, beenden, beschließen, fertigstellen: A strictius: 1 gener.: a varia: BEDA temp. rat. 55,30 lunarem cursum in laeva manu intrinsecus a radice pollicis incipiunt et in ungue minimi digiti ... eundem -ant (consumunt P¹). FORM. Salisb. I 50 caritas, quae ... imperfecta -umat. DIPL. Contr. III. 195 p. 354,30 mature expeditionem -are volentes. OLIV. epist. 5 p. 302,11 stude -are, quod cepisti. saepe. v. et p. 1671,57. b de aedificiis: AGNELL. lib. pont. 31 aedificator Tricolli Exuperantius, sed non cun-vit. THANGM. Bernw. 12 p. 763,14 ante -tam fabricam Gandenesheimensis ecclesiae. RUD. TRUD. gest. 6,2 p. 255,20 criptam. CHART. Aquens. 260 pro ... edificiis -andis. saepe. c de operibus scriptis: HRABAN. cruc. 1,28 p. 264^D opus. CAND. FULD. Eigil. I praef. p. 222,33 librum ... incepti atque fidelibus legendum studioso labore -vi. ANNAL. Basil. a. 1276 p. 200,16 reliquam lexionarii partem penna sola ... -vit scriptrix. saepe. continuare – fortführen: REGINO chron. praef. p. 1,12 -ans coeptum opus usque in presentem annum. d de sermonibus: HRABAN. epist. 5 p. 390,4 ubi evangelista sermones Domini -tos esse referebat. WALTHARIUS 666 -are ... sermones nunc volo cunctos. al. e de vita et morte (plerumque in bonam partem): a subi. homines (c. sensu perfungendi): ARBEO Emm. 45 p. 97,18 beatus pontifex gloriosum -vit martyrium. TRAD. Frising. 394 p. 335,12 usque dum cursum sui temporis -umasset. WETT. Gall. 37 finem vitae miserabiliter -verunt. IOH. CODAGN. trist. p. 44,9 multi ... sub pedibus equorum vitam eorum -umantes (consumentes ANNAL. Plac. a. 1160 p. 460,14). saepe. ellipt. i. q. decedere – hinscheiden: VITA Desid. Vienn. 13 de stipite illo, unde martir Dei meruit martirio -are. b subi. Deus (c. sensu coronandi): HRABAN. carm. 20,17 certamen ... bonum cursu -et honesto divinitas, cum Christo ut maneat semper in arce poli. epist. 39 p. 478,7 vitam vestram ... Deus ... aeterna beatitudine -are dignetur. f de tempore: RHYTHM. de Pipp. 7,1 (MGPoet. I p. 117) regna vestra -umata, ultra non regnabitis. THIETM. chron. 2,23 p. 66,31 -tis ... diebus festivis. al. g de itinere i. q. emetiri – bis ans Ende verfolgen, zurücklegen, hinter sich bringen: HESSO rel. (MG Lib. Lit. III p. 26,41) tanta festinatione ... cucurrit papa, ut viginti levis -tis eadem die missam Remis celebraret. CHART. Wirt. II 330 p. 50,7 (spur.) necdum ... ripam fluvii deserens terminus, set fluvio -to transcendens montis ... celsitudinem. OTTO FRISING. gest. 2,42 -to felicitate viae labore. 2 spec.: a publ., iur., canon. i. q. (legaliter, rite) conficere, exsequi – (rechtsgültig, ordnungsgemäß) vollziehen, (abschließen: BEDA hist. eccl. 4,2 p. 205,31 ipse (Theodorus) ordinationem eius (episcopi) ... catholica ratione -vit. CHART. Gosl. I 314 inchoata sunt hec apud Goslarum ..., -ta vero apud Gandersem eodem anno. DIPL.

Heinr. IV. 263 p. 337,28 (spur.) hiis ... dispositis traditionem -umat et predia ... fratribus ... confert. CONST. imp. II 191, 4 prius ... quam ... matrimonium ... -etur (CHART. Friburg. 66 p. 54,13. CHART. Traiect. 1562 p. 312,19). CHART. Turic. 1357 p. 71,31 datum et -tum per comitem Hu. de Werdingberg apud Arowe. CHART. civ. Erf. 235 p. 148,23 statim post -umatam contractum. al. b liturg. i. q. consecrare – weihen, mit der Weihe versehen: a in univ.: DIPL. Heinr. II. 83^a p. 104,28 aedificato ... monasterio et in honorem sanctae Dei genitricis Mariae ... -to. ALBERT. M. eccl. hier. 6,4 p. 746^a,5 -andus, id est, qui debet consecrari in monachum. b ordinare – installieren: CHRON. Reinh. a. 1206 p. 571,9 benedictionem sacerdotalem et episcopalem necnon et pallium de manu pape ... accipiens bene -umatus rediit Adelbertus. CHART. Hamb. 384 p. 339,7 quando Bremensis ecclesia -tum habuerit archiepiscopum eqs. c consignare – firmen: PONTIF. Rom.-Germ. 14,7 episcopum oportet ... consecrare, -are, ordinare eqs. PETR. DAM. epist. 40,31 p. 63,10 rite baptizatos ab evangelista Philippo Petrus et Iohannes sola manus impositione -ant. B latius: 1 componere – regeln, erledigen: GERH. AUGUST. Udalt. 1,6 l. 52 ut ... iustis iuditiis omnia in Dei voluntate -rentur. THIETM. chron. 2,31 -tis ... pacifice cunctis. al. 2 peragere, habere – verrichten, durchführen, abhalten: PONTIF. Rom.-Germ. 16,15 ad -andum diaconi officium. GERH. AUGUST. Udalt. 1,27 l. 183 orationibus multipliciter -tis. HELM. chron. 75 p. 143,24 -ans (com- 1) ... pontifex sacra mysteria. STATUT. ord. Teut. p. 93,6 per hos (sc. tredecim personas) erit electio -anda. al. 3 adimplere, ad effectum perducere – erfüllen, in die Tat umsetzen: HUGEB. Willib. 1 p. 88,41 statim ... postquam illi (parentes) vota voverunt, verba -verunt filiumque suum caeleste commendaverunt rege militare. RUD. TRUD. gest. 2,4 p. 237,39 bonum ... et utile consilium, si magistra discretionem et non ira vindice esset -tum. al. 4 committere – begeben, verüben: HUMB. Sim. 2,21 p. 165,41 mortem eis generat peccatum -umatam (cf. Vulg. Iac. 1,15). 5 perfrui – (bis zum Ende) auskosten, genießen: MART. VALER. buc. 4,63 -ta ... post gaudia.

III de actione consumendi (hic illic accedente notione consummationis, e. g. l. 44.47.48. p. 1669,135sq.): A absolvere, comedere, exedere – ver-, auf-, auszehren (c. sensu combibendi: l. 44.47): 1 proprie: ALDH. virg. I 23 p. 255,6 cum cogeretur Iohannes evangelista, ut mortiferum poculi haustum ... potando -ret (com- A a. corr., consumeret B). ANNAL. Plac. a. 1269 p. 533,24 -umata erant omnia victualia. spectat ad eucharistiam: AMALAR. epist. 4,2 hunc calicem -vit Dominus in caena sua. off. 1,12,34 in isto ... die -atur agnus typicus ...; ratione suprascripta potius est -andum corpus quam reservandum. 2 translate: a c. sensu exsiccare: ALBERT. M. anim. 2,1,10 p. 79,17 si ... hoc umidum esset cum calido, tunc calidum -ret partem umidi. medial. i. q. evanescere – sich verflüchtigen: ANTIDOT. Lond. p. 19,36 coque, donec vino -umetur. ANTIDOT. Glasg. p. 116,44 acetum quoquis ..., et cum acetum fuerit -umatus eqs. al. v. et p. 1670,26. b c. sensu corrodendi: DIPL. Karoli III. 32 p. 55,5 thesaurum ..., quem non -umat erugo (cf. Vulg. Matth. 6,20). v. et p. 1670,33. c c. sensu extenuandi, enervandi: WETT. Gall. 29 p. 273,39 inbecillibus membris -umatis et absque cute et ossibus penitus defectis. v. et p. 1670,44. d c. sensu resolvendi: ALBERT. M. animal. 1,424 aliquid cibi intrans in ipsum (pulmonem) oportet, quod aut -umatur paulatim ... aut putrescit in eo. B abuti – verbrauch, aufbrauchen: 1 in univ.: CASUS Petrish. 5,41 p. 676,5 -tum (cod., consumptum ed.) est totum decus, quod in auro et argento fuerat in basilica. v. et p. 1670,54. 2 de tempore, vita i. q. transigere, agere – hinbringen, führen: CHART. Heinr. Leon. 4 p. 5,27 expedit ... episcopis, ut ... alumnos et filios ..., sine quibus hec vita -umari non potest, revocallent impensis. ellipt. i. q. degere – leben, weilen: DHUODA 8,17,5 tempore, quo in saeculo -umaveris isto. C perdere, delere – zugrunde richten, vernichten, zerstören: 1 de rebus: AGNELL. lib. pont. 166 p. 384,33 a suis civibus maxime

cun-bitur *Ravenna*. CARM. de Aquil. 12,2 (MGPoet. II p. 151) Aquilegia corde duro -umata crimine. CHRON. Salern. 95 civitas ... creberrime ad ignem -umabatur. CHRON. Bened. I 8 incendio ignis cuncta -verunt *Hungarii*. CHART. Austr. sup. II 528 p. 487,14 quod ... privilegia ... essent per incendium -umata. *al. in imag.*: AMALAR. off. 3,26,15 carnales motus -are (consumere *var. l.*) fervore Spiritus sancti. 2 *de hominibus i. q. auferre – hinwegraffen, umkommen lassen*: HILDEB. epist. (MG Lib. Lit. II p. 668,11) insania pereuntis mundi reliquias filiorum Dei preciosa morte -at. HAIMO BAMB. chronogr. p. 185,35 Syxtum papam ... martirio -vit *Decius imperator*. OLIV. hist. Dam. 74 p. 271,27 unus de cognobus nostris ... combustus -vit agonistas. *pass. i. q. defungi, mori, perire – sein Ende finden, sterben, umkommen (plerumque in bonam partem)*: PASS. Flor. 1 alii (*christiani*) ... a pessimis principibus torquebantur et sic -bantur (consumebantur *var. l.*) in Domino Iesu Christo. RIMB. Anscar. 33 p. 64,27 die assumptionis sanctae Mariae ipse ... in bonae voluntatis cursu feliciter -tus est. ADAM gest. 2,53 frater per martyrium -to. *al. v. et p. 1671,33. D tollere – be-seitigen*: BOTAN. Sangall. 17,4 herba agrimonia in cybo sumpta <ci. dolore s>plenis -at (ex Ps. *Apul. herb.* 31,8 splenem consumet).

adi.: 1. **consummans**, -antis. 1 *finiens, complexivus – abschließend, zusammenfassend*: TURBA phil. 9 p. 117,29 -ia (consumentia B) ... verba dicam. 2 *perfectionis efficiens – vollendend, die Vollendung bewirkend*: GERHOF. psalm. 34,27 p. 394,24 in ... quatuor statibus liberi arbitrii ... pertinet ... tertius ad gratiam salvantem, quartus ad gratiam -em. SIMON sacram. p. 1,9 semite: bona -ia (*spectat ad Vulg. psalm.* 16,5).

2. **consummatus**, -a, -um. 1 (*absolute*) *perfectus – (in höchstem Maße) vollendet, vollkommen (usu philos. et theol.)*: HUGO HONAU. hom. 2,78,5 'in unaquaque' (*persona*) 'permanens una' *divinitas*, i. e. -a et plena. ALBERT. M. sent. 4,26,15 p. 125^b,6 infantem dicimus perfectum hominem, non tamen -um. eccl. hier. 7,19 p. 797^a,7 *futuram fore ipsius (hominis) resurrectionem* -'issimam' (PG 3,565^B τελειωτάτην) propter perfectionem gloriae super perfectionem naturae. summ. theol. II 14,90 praef. p. 172^a,19 si -as habuit *homo* virtutes secundum ultimam perfectionem uniuscuiusque virtutis. *al. v. et l. 56. usu subst.*: OLIV. epist. 5 p. 302,6 recte appellatus es Kemel, quod interpretatur -us, quod in politicis virtutibus reges et principes antecedis. ALBERT. M. sent. 4,26,15 p. 125^b,3 -um dicit ultimum posse consequens ipsum perfectum. cael. 2,4,1 p. 180,20 in fine est consummatio, et -um est nobilius non-consummato. 2 *maturus – reif*: ARBEO Emm. 7 ut in augmentum frumentum iam doctrine -um conderet horreis.

adv. **consumeat, consummatim**. 1 *compendiose, cursum – zusammenfassend, in groben Zügen*: ALBERT. STAD. chron. a. 769 hiis -m (summatum 2) de rege Karolo explanatis iterum ad propositum redeamus. 2 *perfecte, absolute – vollkommen, völlig*: HUGO HONAU. hom. 2,77,9sq. non erunt -e unum, quoniam aliquid est pater, quod non filius, et aliquid filius, quod non pater ...; in Patre autem aeterno et eius coaeterno filio talis est unitas, quod consummata, quod perfecta <unitate ci.> Deus est Pater, Deus est et Filius.

2. **consummo** v. 1. **consumo**.

1. **consumo** (-mmo), -sum(p)si, -sum(p)tum, -ere. *script.:* cun-: p. 1670,65. 1671,35. 59. cumps-: p. 1671,30. *form. inf. praes. pass.:* -ier: p. 1670,12. -eri: p. 1671,33. *usu intrans.:* p. 1670,27.29.

1 *absumere, comedere, exedere – ver-, auf-, auszehren (c. sensu combibendi)*: p. 1670,5.6): A *proprie*: 1 *in univ.*: ARBEO Corb. 19 ut nequaquam cunctus comitatus -ere valisset. ALCUIN. carm. 8,19 quicquid ibi potus remanet vel quicquid edendum, omnia saeva fames nosmet -ere cogit. THEODULF. carm. 75,31 pulvere de nimio -mtum vermibus olim consurget corpus. GERH. AUGUST. Udalt. 1,4 l. 32 cibo ... -pto. VITA Heinr. IV. 13 p. 42,20 dum ruris copia -pta esurire inciperent. *al. v. et p. 1668,44. in imag.*: AEDILV. carm. 18, 20 sic ... die rursum psalmos complevit eosdem, ut vicibus

geminis lyricas -ret escas. RATHER. prael. 5,17 l. 544 ab invicem mordentes ab invicem -imur (*cf. Vulg. Gal. 5,15*). 2

spectat ad eucharistiam: AMALAR. epist. 6,1 ne ilico post -ptum sacrificium spuerem. off. add. p. 546 in eo calice, qui

5 -itur feria quinta. PONTIF. Rom.-Germ. 99,280 sanguis (*sc. Domini*) eadem die penitus -atur. B *translate*: 1 *quasi devorando, absorbendo*: a *de actione ignis*: ALDH. ad

Acirc. 7 ramnus igne proprio flammisque voracibus Libani cedros -pturus (-mturus *var. l.*). AGOB. 8 p. 453 l. 933 utram-

10 que partem eorum (*malleolorum*) primum ignis arripit, deinde flamma -mmit. WALAHFR. carm. 14,46. HROTSV. Theoph. 188 me vereor flamis caelo -ier actis. *al. medial. i. q. pro-*

prio ardore exhauriri – niederbrennen: WALAHFR. Mamm. 18,5 ligna iubet praeses -ptis addere flammis. AUDRAD. carm. 3,2,251 inlaesi tibi post haec parebimus omnes -ptis flammis.

15 b *de actione caloris*: a *in univ.*: URSO qual. 57 siccitas ... humiditatem -endo caliditatem quodammodo videtur indu-

cere. ALBERT. M. veget. 7,38 siquis calore moderato, movente quidem humidum, sed non -ente, usus fuerit. meteor. 3,1,11 p.

20 597^b,20 calor ... vehemens -it vaporem paucum. *al. usu adi.*: URSO qual. 169 pura substantia ... caliditati -enti resis-

tit. MAURUS progn. 43 p. 52^b,11 ex caloris acumine -entis (ALBERT. M. animal. 23,67). B *medial. et intrans. i. q. evanescere – sich verflüchtigen*: COMPOS. Luc. R 14 tam-

25 diu quoquis, quoadusque -mmatur ipsa urina (*inde* MAPPAE CLAVIC. 167 p. 219,30 consumetur). ANTIDOT. Sangall. p. 87,28 coquis tamdiu, ut aqua -at. ANTIDOT. Glasg. p. 124,22

donec sucus -atur et solus oleos remaneat. p. 145,21 coquis, usque acetus -mmat, lento igne. 2 *quasi corrodendo, ero-*

30 *dendo*: a *corrumpere, resolvere – verderben, auflösen (medial. interdum i. q. resolveri – sich auflösen, e. g. l. 36.40)*: GERH. AUGUST. Udalt. 1,27 l. 160 ne sacerdotalis paratura,

qua indutus erat, cito a terra -retur (cums- E, consumaretur W1). THEOPH. sched. 3,69 non ... sulphur auri quicquam -it,

35 sed solum argentum. COMPOS. Matr. 5,2 tam diu tere, donec se crocum dimittat et -atur. ALBERT. M. veget. 6,317 inanit

cicuta -endo spiritus et mortificando membra. CHART. archiep. Magd. 136 p. 194,35 (spur.) ut ... , que vetustas in ligno-

rum instrumentis -pserit, reparentur. CHART. Carinth. V 434 quia ... carta ceperat iam -i. *al. c. sensu atterendi*: IOH.

40 AEGID. mus. 17,87 ex frequenti ictu sese -it *campana*. b *extenuare, enervare, afficere – schwächen, erschöpfen, heimsuchen*: BEDA hist. eccl. 5,23 p. 349,29 archiepiscopus longa

-mtus (consummatus *var. l.*) aetate defunctus est. PRUD. 45 TREC. annal. a. 845 p. 50,1 fames valida Galliae inferiora -it.

BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 297,18 si ... populum suppri-

mant *reges* ... et ad interneciem usque -ant. MART. VALER. buc. 1,24 hunc (*agnum*) ... exhaustum nec ipsos edere balatus

45 -pta voce valentem. TRACT. de chirurg. 581 si quis scabiosus

50 sit vel scabie -itur (-atur II). *al.*

II *abuti – verbrauchen, aufbrauchen*: A *strictius*: 1

varia: COMPOS. Luc. R 8 ipsos flores ... defricas diu et re-

ponis; facies, donec ipsi flores -mmantur (*inde* MAPPAE CLA-

55 VIC. 167 p. 219,26 consumuntur). WALTHARIUS 737 post-

quam Pandarides se -psisse sagittas incassum videt *eqs. al.* 2

de bonis, pecunia sim.: LEX Ribv. 41,3 quod si ex his, quae

conscripta vel tradita sunt, simul -pserint *vir et mulier*, nihil

60 requirit *mulier*. HUGO FLOR. tract. 1,7 (MG Lib. Lit. II p. 474,47) pecunia facile -itur, consilia vero virorum sapientium

nequeunt exauriri. CASUS Petrish. 5,41 p. 676,9 haec omnia

nostris diebus -pta sunt. *al. in malam partem i. q. dissipare, effundere – verprassen, verschleudern, verschwenden*

65 (*usu adi.*: p. 1673,16): LEG. Wisig. 4,3,3 p. 191,5 quod si eas (*res iuniorum fratrum*) ipse (*frater maior*) forte -mserit.

AGNELL. lib. pont. 166 p. 385,20 postquam omnia cun-pserint

ornamenta ecclesiae, praedia tribuent *mali pontifices*. CHART. Tirol. notar. I 249 totum precium, quod habuit de predictis

70 rebus venditis, -ptum est. *al. B latius*: 1 *impendere – aufwenden, verwenden*: WIPO gest. 8 p. 31,26 ad quam rem

commendandam imperator Heinricus infinitam pecuniam ... -psit. 27 labores in vanum. CONFL. ovis et lini 253 in capitis

cultum -it femina linum. MANEG. c. Wolf. 8 p. 61,6 operam.

[Antony]

CHART. Raitenh. 39 p. 38,4 duo talenda ... in usus tocius conventus nostri ... -enda. *al. v. et p. 1672,30.* 2 *de tempore, vita i. q. transigere, agere – hinbringen, verbringen:* THEODULF. carm. 60,2 qui ... tempora -is actibus ... variis, nil gere turpe. WALAHFR. Wett. 905 taliter ... diem frater -pserat illam. GESTA Apoll. 753 in externis soles -ere terris. WALTHARIUS 399 insomnem -pserat Attila noctem. *al.*

III *perdere, delere – zugrunde richten, vernichten, zerstören:* A *obi. res:* 1 *proprie:* BEDA hist. eccl. 5,10 p. 300,24 vicum ... in cendio -msit satrapa (THIETM. chron. 3,8. 6,53. CASUS Petrish. 5,49. *al.*). NOTKER. BALB. gest. 1,30 p. 41,4 quem (*pontem*) ... fraudulentia ... quorundam malivolorum ... -psit. THIETM. chron. 5,12 Alemannorum turba ... igne domum Domini -psit (WIPO gest. 35 p. 56,10. CHART. Eichsf. 387. *al.*). CHRON. Brem. (MGScript. VII p. 391,5) Dani et Nortmanni devastato imperio Romano Bremam destruxerunt et totam Saxoniam -pserunt. CHART. Brand. A XXIII 3 pannum ... reprehensibilem et falsum ... consules per incendium -ere habent potestatem. *saep.* in *imag:* v. p. 1669,7. 2 *translate i. q. evacuare – zunichte machen:* GLOSS. psalt. Lunalac. 7,10 non aliter ... -mmitur nequitia si non per paenitentiam. GODESC. SAXO theol. 22 p. 295,11 ut humanitatem divinitas assumeret, non se ... ipsa -ret, nec tamen ... humanitatem ... absumeret. VITA Mathild. II 16 p. 175,7 dolor ingens accidit, qui hoc gaudium in moerore penitus -msit. TRAD. Patav. 941 ne presentis etatis negotia oblivio -at *eqs. al.* B *obi. anim. i. q. auferre, conficere – hinwegraffen, aufreiben (pass. interdum i. q. perire – zugrunde gehen, umkommen:* e. g. l. 33): LEX Ribv. 75,1 quod ibidem ipse interticiatus ... commune morte -ptus (cumpsumptis A3, consubtus A5) sepultus iaceat (LEX Baiuv. 15,1. HROTSV. Cal. 9,4. *al.*). ARBEO Corb. 4 p. 192,20 se amplius peccare detestans fur, quamvis inopiae -eri (*m. al. corr. consumari 1*) debuisset. AGNELL. lib. pont. 162 si dixero vobis, mors me cun-et. POETA Saxo 3,92 lues ... equos morbo -psit atroci. WIDUK. gest. 1,36 p. 53,23 ut omnis illa nimia multitudo aut gladio -retur aut in mari mergeretur. THIETM. chron. 7,57 tempestas ingruit horrida homines cum pecoribus ... late -ens. BERTH. (?) annal. a. 1061 magna fames multos -psit (occidit *var. l.*). PETR. CRASS. def. 6 p. 445,35 his in regno fatali sorte -mtis (-msit *cod.*). BONIZO ad amic. 4 p. 580,24 rex ... tercio bello pene -ptos inter fines suos eos (*Ungaros*) habitare coegit. *persaepe. expressius i. q. interficere, occidere – umbringen, töten:* ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 884 p. 113,4 servi et ancillae cum parvulis suis -pti sunt. MART. VALER. buc. 2,103 Eufilis ipsa suum fallens -psit Iarbam. *al.*

IV *tollere – beseitigen, aufheben:* ALBERT. M. veget. 6,478 si ... sunt puncturae in praecordiis, -it eas *ziduarium*. ANON. alior. Hann. p. 34,14 si totus superior *numerus* -ptus fuerit, inferior eius radix erit. p. 34,23 si ... numerus radicem non habuit, non superior per inferiorem arte predicta -i (*syn. auferri*) poterit. *ibid. al.*

V *assumere – an sich nehmen, fassen:* ALBERT. METT. div. temp. 2,21 p. 84,26 ille (*dux*) -pto spiritu fortiter restitit.

VI *consummare, perficere, finire – zu Ende bringen, vollenden, beenden:* A *in univ.:* AMALAR. off. 4,42,1 ut tertia die -at (consummet B) illa (*officia mortuorum*) sacerdos. AGNELL. lib. pont. 74 ut talem Iustiniani augusti praesentia cun-ret contentionem. HERACLIUS I 12,7 rectum recto -ere cursum. THEOD. TREV. Liutr. 87,2 -ptis ... profectioni ... necessariis. VITA Landel. Ettenh. 3,9 missarum solemnibus -ptis. *v. et p. 1667,28. 51.* B *c. sensu intereundi (usu pass.):* CARM. Cenom. 1,7 donec -pta recedant *saecula*. ALBERT. STAD. chron. p. 285,18 tunc -ptum est regnum Siciniorum. *v. et p. 1669,17.* C *c. sensu perpetiendi:* AUDRAD. carm. 3,2,203 omnibus ... poenis -ptis (WALTH. SPIR. Christoph. II 6,134). LIGURINUS 4,557 -pto vix eluctata labore constitit in summa bellatrix rupe iuventus (*sim. SOLIMARIUS 44*). D *c. sensu adimplendi:* VITA Leod. 1,677 (MGPoet. III p. 23) -ite iussum.

adi. consumens, -entis. finiens, complexivus – abschließend, zusammenfassend: v. p. 1669,26.

2. *consumo v. 1. consummo. consumpcio v. consumptio. consumpmacio v. consummatio.*

consumptibilis, -e. qui consumi potest, delebilis, corruptibilis – aufzehrbar, vernichtbar, vergänglich: ALBERT. M. sent. 4,21,2 p. 864^a,2 lignum, foenum, stipula -ia sunt in igne. phys. 1,2,4 p. 23,71 si ... -is est materia, tunc est corruptibilis *eqs.* meteor. 3,1,11 p. 597^b,26 qui (*vapor spissus*) non de facili -is est a calore. *ibid. al. subst. neutr.:* ALBERT. M. sent. 4,21,2 p. 864^a,43 inter cremabilia -ia diutius in igne manet

10 lignum in genere et minime stipula. cael. hier. 15 p. 244,32 'electrum' ... 'significat imputribile', id est non facile -e.

consumptio (-cio), -onis f. script.: -unt-: l. 42. -upt-: l. 48. *usu plur.:* l. 16,27.

I *absumptio, comestio, abusus – Aufzebrung, das Aufbrauchen, Verbrauch:* A *gener.:* 1 *strictius:* ANNAL. Prag. III a. 1282 p. 203,49 -bus omnium rerum inimici induxerant famem in medium eorum (*Bohemorum*). 2 *latius:*

a *confectio, actio – das Hinbringen, Vergehen:* ANSCAR. mirac. Willeh. 24 (23) dierum suorum otiosam -em deplorans.

20 b *defectus – Mangel:* DIPL. Frid. I. 858 p. 92,37 ne ... dispendiosa temporis -o iudicem cogat properatam ferre sententiam. ALBERT. M. animal. 8,181 plurimum ... laboris earum (*apium*) est in tempore -is vel diminutionis mellis post hymem. HERM. ALTAH. annal. a. 1271 propter -em victualium reverti cogitur in Boemiam Otaker rex.

25 c *detrimentum – Schaden:* CHART. Burgenl. II 149 p. 103,15 (a. 1277) consideratis ... antiquis operum -cionibus et fracturis in ... castro nostro Supruniensi.

d *sumptus – Aufwand:* CHART. Rhen. med. II 254 p. 294,18 (a. 1174/1209) ad hec omnia restauranda ... multam pecuniam consumpsit; propter quam -em *eqs.*

30 B *spec.:* 1 *natur. et medic.:* a *decoctio, exsiccatio – Verflüchtigung, das Hinschwinden:* TRACT. de aegr. cur. p. 137,20 bullire facias usque ad -em a c e t i (CIRCA INSTANS p. 24b^f). p. 223,32 ptisis est -o substantialis humiditatis corporis.

35 TRACT. de chirurg. 334 ad -em aque coque lento igne *eqs.* ALBERT. M. nutrim. 1,4 p. 332^b,33 deperditio est -o et exsiccatio humidi. veget. 2,17. *ibid. al. tabes – Auszebrung, Schwindsucht:* CONSTANT. AFRIC. theor. 8,7 p. 37b^v que de huiusmodi causa nascitur, phthisis et -o vocatur.

40 b *erosio, exustio – Zerfressung, 'Brand':* PAUL. AEGIN. cur. 175 p. 98,21 si secundum rupturam sanguinis fiat sputum, multum evacuabitur ... , si vero secundum -untionem (-em B; 3,31,1 κατὰ διόρθωσιν), non simul, sed paulatim sanguinis reiectio fit. URSO qual. 172 pura ... substantia ... caloris effectum

45 protrahit in -e non puri. ALBERT. M. animal. 1,497 nisi fuerit nimia macie cavatus pes; hoc enim melancolicae esset -is.

c *canceroma – Krebsgeschwür:* PAUL. AEGIN. cur. 238 p. 175,22 adtendere diligenter, ne aliqua -o (-uptio A; 3,63,1 ἀνάπτωσις) facta sit in matrice.

c *amotio, levatio – Beseitigung, Linderung:* MATTH. PLATEAR. gloss. p. 381^f in secundo die purgationis detur rubea opiata ad -em reliquiarum (*sc. guttae*). GLOSS. Roger. I A 1,27 p. 569,21 hoc ... valet ad -em ventositatis.

2 *techn. i. q. vis absorbendi – Absorption:* MAPPAE CLAVIC. 288 p. 242,15 pones aquam frigidam bis et ter, secundum -em suppositi cineris et calcis.

II *ruina – Untergang:* A *perditio, interitus – Vernichtung:* ALBERT. AQUENS. hist. 1,22 quidam Graecus ... Petro ... omnia pericula illorum (*christianorum*) retulit, et ceterorum casum et -em. 9,25 intellecta ... obsidione ... et suorum (*sc. regis Baldewini*) confratrum -e.

60 meton. de causa: SALOM. III. carm. 1,103 mandare delectat vel si mordere vicissim alterutrum, vobis ne fors -o sitis, ... cernite (*cf. Vulg. Gal. 5,15*). B *demersio – das Versinken:* ABBO SANGERM. bell. 1,505 cecidit pons ... obsitus alluviiis (*gloss.:* -o riparum) ... bachantibus.

**consumptivus, -a, -um. script.:* -unt-: p. 1673,10. -mt-: p. 1673,14.

consumens, absomens, comedens – ver-, auf-, auszehrend: 1 *strictius:* a *natur. et medic.:* CONSTANT. AFRIC. theor. 8,7 p. 37b^v hec est, que vocatur ethica -a. TRACT. de aegr. cur. p. 184, 5 gargarismus -us et desiccativus. URSO qual. 57 caliditate ... inducta, quae humiditatis est -a (*syn. peremptoria*),

[Antony]

siccitas magis acuitur. GLOSS. Roger. I A 1,27 p. 569,4 emplastrum ventositatis -um. GEBER. summ. 71 p. 545 ignis ... humiditatis est -us. 77 p. 570. ALBERT. M. meteor. 1,2,6 p. 498^b,44 cum sit naturae -ae et ustivae ignis. veget. 5,100 quod (*calidum temperatum*) est elevativum et non -um humidi. euch. 3,2,1,6 p. 284^b,7 videmus multam sitim patientes eos, qui calidam et -am passi sunt infirmitatem. *ibid. al. subst. neutr. i. q. antidotum consumptionis efficiens – abzehrendes, auszehrendes Mittel*: PAUL. AEGIN. cur. 211 p. 151,1 in timpanio ... catartica et totius corporis -ntiva (-a B; 3,48,5 σὺν-τηκτικὰ) vitandum. TRACT. de aegr. cur. p. 202,28 gargarismus ex -is et mollitivis. *b usu communi*: CARM. Bur. 104,1,3,1, uror igne -o. CAES. HEIST. mirac. I 2,33 p. 108,2 non solum defectivae, sed et -mtivae naturae est *usura*. 2 *latius i. q. prodigus – verschwenderisch*: ALBERT. M. eth. II 4,1,7 p. 284^a,33 qui ... facile consumentes sunt et dantes, facillime in intemperantias -i fiunt. *subst. masc.*: ALBERT. M. eth. II 4,1,7 p. 284^a,42 dativus et -us in multos per amorem in multis applicabilis est.

consumptor, -oris *m. script.* -unt-: GLOSS. I 16,2 St.-S. *qui consumit, edax – Verzehrer, Fresser (usu adi.)*: CARM. de bello Saxon. 3,235 vastatas praedis villas dant ignibus atris, -r furit immissis vulcanus habenis.

consumptrix, -icis *f. quae consumit, devoratrix – Verzehrerin, Verschlingerin*: 1 *strictius*: WALAHFR. hort. 20 bruma ... totius anni venter et ... -x saeva laboris. 2 *latius i. q. prodiga – Verschwenderin (usu adi.)*: GESTA Bereng. 2,144 rabies et vite prodiga (gloss.: -x, i. e. non curans vitam) virtus.

***consumptuosus**, -a, -um. (*usque ad consumptionem*) *sumptuosus, perniciosus – (bis zur Erschöpfung hin) aufwendig, verderblich*: BERTH. RATISB. serm. 6 p. 36,33 ut expensis laboriosis et -is, quas homo supra vires ... expenderet, Deus parcat.

Antony

***consumptivus** *v. *consumptivus. consunt-* *v. consumpt-*. **consuo**, -sui, -sutum, -ere. *form. vulg.*: *cuse*: L.40.41.42. *cosire*: L.57. *cosu(o)*: L.54.

1 *strictius*: A *sutura coniungere, filo vel acu conectere – (zusammen)nähen, -heften*: 1 *gener.*: a *in univ.*: COMPOS. Luc. D 22 *cuse* (*cusse L a. corr.*) ipsas *pelles* sicut *hutes* (COMPOS. Matr. 85,10 *cuse* [cu<m> se *ed.*] ipsa pelle. 86,6 *cuse*. MAPPAE CLAVIC. 231. *al.*). NOTKER. BALB. gest. 2,19 p. 90,14 iussit incidi *camisilia* et in modum *sepium* -i. UDALR. CELL. consuet. 3,29 *capellum cucullae (inde CONSUE. Marb. 318 sudarium) desuper faciem ex utraque parte -itur contra pectus. al. THEOPH. sched. 1,23 p. 21,8 facies ... ex pergamento vituli quasi marsupium et fortiter -es. GESTA Ern. duc. II 24 p. 224,10sq. dux et comes ... aliquas illarum pellium (sc. *boum*) -i et -tis se ipsos ... insui ... mandant. al. v. et vol. I. p. 147,28. remissius *c. sensu contendendi*: ALDH. virg. I 28 Paulus ... -ta ... palmarum *plecta* et *praedulci dactulorum sagina* ... sustentans *corpusculum*. *b c. sensu conficiendi*: a *proprie*: VITAE patr. Iur. 173 usque ad acum ipsam lanasque *netas* etiam *suendi -endique* (*cosu-* C) *cuncta praebebantur*. ALCUIN. epist. 184 p. 309,9 *cappam Romano more -tam*. LEX Raet. Cur. add. p. 646,6 *lavandarias cosire*. THEOPH. sched. 1,38 p. 35,3 *folliculos ex pergamento diligenter -tos* (*consirtos C*). IDUNG. PRUF. dial. 3,366 *vestem de pellibus -tam*. TRAD. Patav. 850 pro *camisiis* ... et *bracis de panno lineo paratis* et -tis. FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 123,14 *loyrum* ... ad *airones* -i debet de *alis aironum*. *al. v. et vol. I. p. 146,72. adde*: ALTFR. Liutg. 1,8 ipse -it sibi de *illis collectionibus (sc. pellicularum et corticum)* quasi *libellos*. *b in imag.*: VITA Bonif. II 1 p. 92,14 ut ... *dissuta acumine predicationis evangelii -ret*. CONST. imp. II 6,5 *regis electio* si in se *scissa* fuerit, ... *eligentium voluntate* ... -enda est. *c c. sensu occludendi*: WOLFHARD. Waldb. 2,3 p. 212,23 ut prius fuerat *conligatus* atque -tus *sacculus*. ADEMAR. hist. 3,47^{ex} *venter eius (regis) lapidibus oppletus* -tus est. ALBERT. M. animal. 23,15 *incolae terrae* ... *eis (pullis aquilae) anos in posterioribus ligando vel -endo obstruunt*. 2 *spec.*: a *medic.*: WILH. CONG. chirurg. 160 -atur*

vulnus cum *acu quadrata* et *filo sericino* (THEOD. CERV. chirurg. 2,16 p. 149^C. *al.*). TRACT. de chirurg. p. 145,27 (*cod. II*) *folliculus testicularum* ita -tus supra *asserem* ponatur. NOTULAE Wilh. Cong. 173 *eam (cutem)* -ere non oportet. *v. et p. 1677,5. b publ. de litteris clausis*: CHART. Pommerell. 113 p. 100,37 (a. 1248) *cedulas non sigillatas*, sed -tas. *B assuere, filo adnectere – annähen, -heften*: 1 *in univ.*: WOLFHARD. Waldb. 1,17^b *quae (manicella) prius in loco inventa priori -ta se sponte dissuerat*. THEOPH. sched. 3,4 *ubi (sc. in folle)* ... *duae ansae ex eadem pelle -antur*. CAES. HEIST. Elis. I 3 p. 350,36 *honestata vota* ... *facere consuevit*, ... *velud de manicis non -endis ante missas (sim. 9 p. 357,37. de re v. Heyne, Hausalt. III. p. 311)*. WILH. CONG. chirurg. 226 -antur *fortes corrigiae* ad *ipsum pilleolum*. 2 *de ornamentis*: a *suendo applicare – aufnähen*: WILH. RUBRUQU. itin. 2,2 -unt ... *filtrum coloratum in aliud faciendū vites et arbores eqs.* *b limbo ornare – mit einem Zierbesatz versehen*: CATAL. thes. Germ. I 48,37 (c. 1078) *duo pallia, unum artificiose -tum*. 91,18 *casulam nondum -tam*. 151,8. CHART. civ. Hild. 287 p. 139,25 *manutera III -ta et II parvi cussini*. *C insuere – einnähen*: WOLFHARD. Waldb. 2,3 p. 210,21 *scaculum*, in quo *benedictiunculas ipsa (muliercula) -erat*. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 45,10 *duo baculi utrimque -antur in panno*.

2 *II latius*: A *coagmentare – zusammenfügen*: ALDH. virg. I 6 *tuguria gracillimis contexta viminibus seu cavatis -ta codicibus (corticibus var. l.; cf. Verg. georg. 4,33)*. *c. sensu plectendi*: CONSUE. Trev. 14 p. 278,1 *flagello* ... -to, quod in latitudine *digitos quatuor* habebit, *unam percussionem accipit*. *B colligare, alligare – zusammenbinden, anbringen*: HARIULF. Arnulf. 2,21 *illi (architecti)* ... *restes preparant, balistas erigunt, ligamenta -unt*. *C superalligare, imponere – darüberbinden, auflegen*: HILDEG. phys. 6,3 (*ed. princ.*) si *homo cocturam habet, vesicam pavonis super corticem -at*. D (? *clavis*) *concludere – (? mit Nägeln) verschließen (de notione cf. v. Wartburg, Frz. etym. Wb. II p. 1088)*: BOVO SITH. Bert. 16 *scrinium clauditur, ferreis circulis clavisque artatur, -itur, vincitur*.

consurgo, -surrexi, -surrectum, -ere. *script.* -sorg-: GESTA Apoll. 691 (*cod.*). *depon.*: p. 1676,28. *trans.*: p. 1676,16.

1 *proprie i. q. exsurgere – sich erheben*: A *subi. anim. (de partibus corporis)*: L.53. p. 1675,9). 1 *strictius i. q. asurgere, se erigere – aufstehen, sich aufrichten*: a *in univ.*: ARBEO Corb. 28 *episcopus diluculo -ens (item de accubantibus)*: ALCUIN. carm. 121,12,2. VITA Heinr. IV. 1 p. 10,24. *al.*) RIMB. Anscar. 27 p. 58,13 -ens *unus, qui erat senior natu, in medio plebis dixit: 'eqs.' (item de contionantibus)*: DIPL. Conr. II. 205 p. 278,9. *al.*) WALTHARIUS 906 *hic dum -it, pariter se subrigit ille*. THANGM. Bernw. 36 p. 774,15 Thangmarus ... *pedibus utriusque principis provolvitur -ensque ita incipit: 'eqs.'* EKKEH. IV. cas. 73 p. 152,4 *rex ... in ira -ens consessum diremit. al. b c. sensu incumbendi*: CARM. de Karolo et Leone 5 *iubet ancora ... manum gravidis -ere remis (cf. Verg. Aen. 3,560 insurgite)*. 2 *latius*: a *gener. (plerumque de actione hostili vel militari)*: a *procedere, proficisci – sich aufmachen, aufbrechen*: WALAHFR. Gall. 1,7 -e, inquit ille (*daemon*), in adiutorium mihi (*cf. VITA Galli II 110 -amus, ait, pariter, pellamus ut hostes hinc adventicios*). WALTHARIUS 179 *nec mora, -it Waltharius sequiturque exercitus omnis*. *b (ad pugnandum) prodire – (zum Kampf) antreten*: VITA Mathild. I 1 ut ipsi (*principes*) *singuli invicem dimicaturi -rent*. *γ incurere, impetum facere, congredi – losgehen, -stürmen, angreifen, kämpfen*: THEODULF. carm. 72,175 *hinc Rutilos, illinc videas -ere Teucros (de proelio avium)*. BERTH. (?) annal. a. 1079 p. 322,16 *ne in se alterutrum bello -rent* (a. 1080 p. 324,37). *al. de ludicris equitum*: CHRON. Salern. 81 p. 80,31 *dum ... vicissim inter se ... cum equitibus -rent*. *δ irruere, opprimere – überfallen, herfallen (über)*: VITA Paulin. Trev. 19 in ipsum (*custodem ecclesiae*) -erunt *eumque* ... *peremerunt*. BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 281,46 -ens in illum (*papam*) ... *ab altari rapuit, vulneratum cepit eqs.* RUD. TRUD. gest. 6,12 *dum ... adversus*

eum (*servum ecclesiae*) ... -issent armati oppidani. *al.* **b** iur. i. q. in iudicio exsistere – vor Gericht auftreten: CAPIT. reg. Franc. 145,3 nequaquam volumus, si nostri testes boni ... sunt, ut alii adversus eos in nostram contrarietatem -ant. **c** theol. de mortuis i. q. resurgere – auferstehen: THEODULF. carm. 75,32 consumptum vermibus olim -et corpus non peritura caro. **d** natur. i. q. crescere – wachsen: FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 141,15 ex quo (*sc. carnibus bene digestis*) penne -unt duriores et firmiores. p. 141,33 esto, quod nutrian-tur, minus boni erunt et -unt pulli rapacium. **B** subi. res: 1 de motu: **a** strictius i. q. ascendere, attolli, sursum moveri – auf-, hochsteigen, emporwachsen: **a** de nubibus: BONIF. carm. app. 8,3,1 de mare velivolo -o (*sc. nubes*). v. et p. 1240,27. **β** de fluctibus intumescens: WANDALB. mens. 55 aestus oceanii hoc (*mense*) primum -ere magnos ... cernimus. in imag.: RUD. TRUD. gest. 5,1 quo altius provehor, terribiliores fluctus in faciem michi -ere video. **γ** de velis tumidis: WILLIB. Bonif. 5 p. 20,15 immensa choro flante carbasa -bant. in imag.: WALTH. SPIR. Christoph. II 5,3 ardua nec summi -unt carbasa mali. **δ** de aedificiis struendis: CARM. de Karolo et Leone 95 Roma secunda ... magna -it ad alta mole. FLOR. LUGD. carm. 5,158 sacri quotiens fundamina templi -unt. HARIULF. chron. 4,36 p. 278,20 diam fabrica -bat. *al.* in imag.: THEODULF. carm. 30,7 ut ... pium -at opus fundamine iacto. **ε** de sole, aurora i. q. exoriri – aufgehen: AEDILV. carm. 6,21 est ... collis ..., quo sol -ens ... tempore librae pervolat. per compar.: ANGILB. carm. 1,3 (MGPoet. I p. 358) velut eoīs -it Phoebus ab astris, gentibus occiduis sic decus ipse (*Pippinus*) nites. RHYTHM. 81,6,2 quasi aurora -et ecclesia. v. et vol. I. p. 1261,50. **b** latius: **a** profluere – entspringen: CHART. LUX. I 145 p. 168,32 (*a. 915*) a loco -it rivulus Reddebach. DIPL. Otton. I. 118 p. 200,33 ubi Stembach -it eqs. (*ex dipl. Ludow. Pii*). DIPL. Pipp. 37 (*spur.*) ubi Gorzia fluviolus -it. **β** (*ex area*) erigi – (*auf einer Grundfläche*) errichtet werden (*geom.*): ADALBOLD. sphaer. 5 qui (*cubus*) ex area XLVIII pedum -erat. **γ** de cantu, sonis i. q. in altum surgere – ansteigen: PS. ODO CLUN. mus. p. 271^b,14 cantus ad octavam a fine -it. FRUTOLF. ton. p. 118,3 differentia prima ... in diapente, id est ad a ..., -it. **2** de loco, situ i. q. eminere – (*hoch*) auf-, emporragen: RHYTHM. 39,12,1 Armenia ... -it. PAUL. DIAC. carm. 4,1,1 aemula Romuleis -unt moenia templis. THEODULF. carm. 46,14 arboris illius (*sc. picti*) recto de stipite rami undique -unt e regione sibi. HUCBALD. carm. 2,79 creator ... clarum -ere calvi concedens culmen. GESTA Lob. 7 p. 312,13 maceria, quae inde -it. de littera (*sc. E*): PETR. PIS. carm. 13 (21),24 (MGPoet. I p. 51) per ternos -at littera ramos (*inde* PAUL. DIAC. carm. 22,43 [*cf. notam ed.*]).

II translate: **A** subi. anim. (*de viribus*: l. 59): 1 intrans.: **a** provenire, apparere – in Erscheinung treten, sich zeigen: ALTFR. Liutg. 1,21 -xit radix sceleris Widukind. FLOR. LUGD. carm. 1,221 falsos meminit *Christus* -ere christos (*cf. Vulg. Matth. 24,24* surgent). 10,43 hic (*Michael*) ... -et toto caelestis turbine pugnae. **b** promoveri – aufrücken: ARNOLD. LUB. chron. 2,10 p. 133,22 ut ... alter in locum eius (*ducis*) -at. **c** convalescere, confortari – (*wieder*) hochkommen, erstarken: CARM. de exord. Franc. 104 (MGPoet. II p. 144) huius (*viri, sc. Karoli*) in aspectu vires *Hunorum* cecidere superbae et semel attritae nequeunt -ere demum. CHART. Basil. C I 378 p. 283,32 (*epist. papae*) quod ... ecclesia ipsa tam circa spiritualia quam temporalia gratis ... -et augmentis. **d** aggredi, excedere – herangehen (*an*), sich versteigen (*zu*): DIPL. Arnulfi 123 p. 182,4 ut nullus comes vel iudex ... ad ... redibitiones ... ex rebus ... monasterii requirendas -ere audeat vel exigere presumat. **e** insurgere, rebellare – sich auflehnen, einen Aufstand machen: WIDUK. gest. 3,25 iungitur ... Eberhtus Wichmanno eademque sententia -unt in ducem. 3,73 populus ... audiens a suis male pugnatum -erunt adversus imperatorem suum. VITA Heinr. IV. 4 p. 19,9 ut nemo contra dominum suum -at. *al.* **f** adversari, resistere – Widerstand leisten: **a** animadvertere – entgegentreten, vorgehen, einschreiten: PETR. DAM. epist.

40 p. 497,19 qui ... claves tenet ecclesiae, ipse potissimum adversus novum dogma -at. CHART. Raitenh. 69 p. 67,42 (*epist. papae*) ut ... in tribulationibus suis contra malefactores eorum ... debeatis ... -ere (*cf. l. 10*). CONST. imp. II 444,21 quilibet pro se -et suis viribus (*cf. III 627,2* in cuiuscumque nostrum districtu ... tale facinus fuerit perpetratum, ille primum contra predictos, si moniti non emendaverint, potenter ... -et. 627,3). **c** sensu adiuvandi: CHART. Traiect. 1339 p. 119,18 (*epist. papae a. 1254*) ut ... eis in tribulationibus suis contra malefactores earum ... debeatis ... -ere (*cf. l. 4*). **β** se opponere – sich widersetzen: BERTH. (?) annal. a. 1078 p. 308,44 qui (*simoniaci haeretici et nicolaitae*) ... in authenticas sacrorum canonum sanctiones perduelles ... -bant. **2** trans. i. q. movere – erregen, anstiften (*ni subest casuum confusio*): FORM. Andec. 33 cum per ceca cupiditate ... austes anticus bella -et. **B** subi. res: 1 oriri, nasci, emergere – entstehen, aufkommen: **a** in univ.: **a** gener.: CONC. Merov. p. 212,13 dum levia minime corriguntur, saepius maiora -unt. DUNGAL. (?) carm. 2,59 hic (*serpens*) ... mortiferis suadet verbis -ere lites. CARM. de Karolo et Leone 122 fit strepitus, magna -it stridor in urbe. BOVO SITH. Bert. 6 p. 529,43 quibus peccatis ... tanta mala -erint. CHRON. Thietm. 5,19 publicum inde -it gaudium. HELM. chron. 62 p. 119,8 bella Slavorum clam -entia. *al.* **β** iur.: CAPIT. reg. Franc. 8,13 nec actio tantis aevi spatiis sepulta ... sub alequa repetitione -at. DIPL. Karoli M. 159 aliquas altercationes ... -isse. *al.* depon. i. q. praeberi – sich bieten: FORM. Bitur. 1 nec inmutandi tribuitur occasio nec ulla -itur virtus litigii. **γ** medic.: ARS med. 8 p. 431,12 circa ventrem ... cum validudo -it eqs. TRACT. de aegr. cur. p. 298,20 superflua ex indigestione -entia. ROGER. SALERN. chirurg. 1,932 cancer in auricula ... -it ex discursu humorum eqs. 2,175 cancer aliquando vicio interiorum, aliquando vicio exteriorum in corpore -it. *al.* v. et p. 407,4. **b** exordium habere, initium capere – ausgehen (*von*): TRACT. de aegr. cur. p. 115,40 dolor a stomacho -it. MAURUS progn. 16 p. 33^a,48 *hydrops* -it (*cf. Hippocr. progn. 8 ὕδρωσις*) ... ex lumbis et ylius. *al.* **c** incipere, incobare – anheben, beginnen: WANDALB. martyri. 264 torrida tum ... novis -it frugibus aetas. 470 -unt autumnii tempora. **2** in-crescere, augeri – (*an*)wachsen: **a** gener.: THEODULF. carm. 1,171 quae (*superbia*) ... in gemitum duplicata ... -it hiulcum. **b** math.: ANON. geom. I 3,26 p. 335,22 quatuor ... posterioris fili numerus in se ductus in XVI -at. ANON. minut. 1,2 sex ... in senarium in XXXVI -it. GERB. geom. 6,8 embada inter se ducta in IDCVI bissem emisesclam -unt. PS. BOETH. geom. 602 ducatur ... area octies et in IIICXLVIII numerum -it. *al.* effici, fieri – sich ergeben: GERB. geom. 6,5 p. 91,26 huic (*ductae in se hypotenusae*) quatuor embada iuncta CXCVI (*in CXCVI var. l.*) -unt. PS. BOETH. geom. 595 DCCLXXXIII summa -et.

consuscipio, -ere. (*traditionem*) accipere – (*eine Schenkung*) entgegennehmen: TRAD. Claustr. 263 (Font. rer. Austr. II 4 p. 52,26; s. XII./XIII.) astante et -ente advocato duce Heinricho.

consuscito, -avi, -are. *suscitare* – *erstehen lassen*: GERH. ad Innoc. p. 205,30 inimicus homo ... temptavit supereminare zizania, dum ... Ananian primum illicitae proprietatis amatorem -vit.

consutilis, -e. 1 *limbo ornatus* – mit einem Zierbesatz versehen: CATAL. thes. Germ. I 31,19 (s. XIII.) *manutergium altaris* Suevicum -e de lino. 2 *qui acupicturae est* – *Stick*–: GESTA Halb. p. 121,17 Conradus ... altare nobilissima purpura opere -i auro intexta ... decoravit.

consutor, -oris m. 1 *confector, sartor vestimentorum* – (*Flick*–)Schneider: GESTA Trud. cont. I 8,9 p. 275,29 prior ... mittens eam (*tunicam*) -bus fecit inde capitium honeste depomi. 10,5 prebendae lautorum et -um. WOLFG. itin. comput. 2 p. 14,16 -bus vestimentorum episcopi LX den. 4 p. 29,17. 2 *qui insuit* – *einer der einnäht*: GESTA Ern. duc. II 25 p. 224,37 neminem sui in pelles -em habuit ultimus.

***consutrix**, -icis f. *confectrix, sartrix vestimentorum* – (*Flick*–)Schneiderin: NECROL. II p. 331,31 (s. XIII.) Meht-

hildis -x de Ochsenhof.

***consutura**, -ae f. *form. vulg.* cusidura: l.6.

1 *actio consuendi* – das (Ver-)Nähen: CONSTANT. AFRIC. theor. 2,15 p. 8b^v quidam putant chirurgici in -a ventris vulnerati solum syphac tangi et consui. 2 *sutura* – Naht: GLOSS. III 651,26 St.-S. cusidura nat. VITA Mariae rhythm. 3048 in tota tunica nulla -a fuit. Sterz

1. **consutus** v. consuo. [2. **consutus** v. 1. consero.]

consue- v. consue-

***consymmeter** (-sime-) adi. *commensurabilis* – mit demselben Maß meßbar, *kommensurabel*: ALBERT. M. elench. 1,3,17 p. 590^a,42 (de *hypothese impossibili*) diameter est costae -simeter (opp.: *asymmeter*).

***consynodalis**, -e. *eiusdem synodi particeps* – an derselben Synode teilnehmend: DIPL. Ludow. Germ. 137 p. 191,10 una cum decreto ... archiepiscopi ... atque omnium -ium suorum episcoporum.

***contabernacularis** v. *contubernacularis.

contabesco, -tabui, -ere. *script.* -tub-: GLOSS. I 76,29 St.-S. (var. l.). *form. praes. indic.* -ent: l.36.

1 *proprie i. q. tabescere, debilitari, deficere* – dahinschwinden, -siechen, an Kraft verlieren: a *subi. homines*: WALAHFR. Gall. 2,38 usque adeo ... infirmitate -uit, ut eqs. BERTH. (?) annal. praef. p. 268,18 pleuritica arreptus passione decem -ens dies ... laboravit letali hac invasione. a. 1077 p. 304,21 aegerrime multum defecit et -uit imperatrix. HELM. chron. 60 p. 117,9 -uerunt fame et siti. al. b *subi. animalia*: PETR. DAM. epist. 40 p. 504,16 ipsae (apes) mox periture famis inopia -unt. HIST. de exp. Frid. imp. p. 76,19 nec herbas nec frondes invenimus, unde plurimum iumenta -uerunt. ALBERT. M. animal. 8,140 tabescit ... omnis aranea, quando nimis texit; ... similiter ... araneae nigrae, quae ... continuam faciunt texturam, -unt et moriuntur. c *subi. res i. q. vanaescere, exstingui* – verschwinden, vergehen (in imag.): FORM. Sangall. II 27 omnia maledicorum seminaria -ant. c *sensu obmutescendi*: RHYTHM. 39,20,3 verba -ent (-unt var. l.) labiis (v. notam ed.). 2 *translate*: a *vexari, coangustari, laborare* – heimgesucht werden, in Bedrängnis geraten, leiden: WALAHFR. Gall. 1,16 tota ... domus una clade -uit: puella vexabatur insania, ceteri torquebantur tristitia. BERTH. (?) annal. a. 1080 p. 325,40 caeteri ... non minus miserriles ... ac tot miserriles ... non impariter -entes. NIZO Frid. 6 fautores ... Alexandri -entes in se malitia recrudescunt. b (maerore) confici, conturbari, confusum esse – sich grämen, bestürzt, betroffen sein: EUGEN. VULG. syll. 6,10 <cum> te dominum ... meque pulicem considerassem et sic filium me appellasse legissem, expavi et -ui. EPIST. Mog. 22 p. 356,12 retractans nil ... in laudem ... Nazarii ... ad nos ... traiecit ... non minus quam de privatis molestiis intra me -ui. EKKEH. IV. cas. 77 p. 162,29 tantum -uit, ut vix loqui residens valeret. HIST. mart. Trev. 22 adeo ... fuit mirabile signum, ut non solum, si quae fuerunt mentes infidelium, inde nimirum -uissent, sed et ipsa fidelium Christi corda ... contremuissent. MANEG. ad Gebeh. 29 p. 364,28 rex ... cepit ... aecclesias dissipare; ... vir ... Deo plenus hec ... audiens dolore -uit. VITA Otton. Bamb. III 3,6 p. 63,6 super his ... malis episcopus -ens. al. seq. acc. c. inf.: PAUL. BERNR. Greg. 96 nisi qui ... ecclesiam iuxta canonicas sanctiones instituendam fore -uit.

***contactio**, -onis f. *tactus* – Berührung (usu alleg.): HRABAN. univ. 22,2 p. 596^C tabernaculum ... testimonii (Vulg. lev. 10,9) coelestium rerum est -o (cf. HRABAN. lev. 2,16 [PL 108,346^A] *contactationes*).

1. **contactus**, -us m. *tactus, attactus* – Berührung, 'Kontakt': 1 *in univ.*: a *gener.*: IOSEPH. SCOT. carm. 3,33 (MGPoet. I p. 152) illicitis ... Eva cibis os contulit ..., sed mortem rapido -u detulit orbis. CHRON. Noval. 1,9 illa (monialis) ... hunc (scyphum aqua plenum) ... -u reliquiarum ... in vinum convertit. CARM. Bur. 72,2^a,2 visu, colloquio, -u, basio frui virgo dederat. CHRON. Mont. Ser. a. 1203 p. 171,15 quando ... reliquie ... aspectui omnium vel eciam -ui exponuntur. ARNOLD. LUB. Greg. 4,27,25 per virtutem Domini

egri sanantur plurimi, quidam -u manuum, hi pedum, illi vestium. meton. i. q. locus contiguus, adiacens – Berührungsstelle, anstoßendes Gebiet: CHART. Altenburg. 240 p. 186,38 (spur. a. 1275) cum ecclesia ... totum montem a decursu et -u piscinarum usque ad curiam ... possedisset. b

spec. (interdum expressius i. q. coniunctio – Verbindung, Vereinigung, e. g. l. 30.37): a *philos.*: HUGO HONAUG. hom. 2,58,1 spiritus ... corporalem non patitur -um et contingentiam. 2,59 quantum ... ad partes, quae per mutuum -um vel consequentiam uniuntur, erit unio genere consortii specie continuationis. ALBERT. M. sacram. 89 p. 63,67 -us est eorum, quorum ultima sunt simul, ut dicit philosophus (cf. Arist. p. 226^b,23 ἀπτεσθαί) eqs. phys. 8,2,9 p. 609,17 haec ... componentia (sc. *movens et motum*) dicuntur aliquando 'contacta ad invicem', ita quod -us pro coniunctione sumatur eqs.

metaph. 5,1,5 p. 219,35 quia in tactu 'nihil' est 'praeter -um' (p. 1014^b,23 τὴν ἀφ' ἧν) ultimorum. *ibid.* al. β *theol.*: ALBERT. M. sacram. 87 p. 62,24 quaeritur ... , utrum sit -us corporis Christi ad formas eqs. 201 p. 130,70 Dominus praeparavit materiam, ut in baptismo per -um ... suae carnis vim regenerativam contulit aquis. *ibid.* al. γ *geom.*: HUGO HONAUG. hom. 2,59 per -um ... uniuntur partes lineae. ALBERT. M. phys. 5,2,1 p. 423,19 qui (angulus) in -u duarum linearum in puncto uno ... factus est. lin. 5 p. 511,89 'us (p. 971^b,22 σύναψις) punctorum nihil ... differt', neque 'in' linea 'recta' neque in 'peripheria'. metaph. 5,3,1 p. 258,52 aliter ... non esset -us indivisibilis duarum linearum. *ibid.* al. δ *alch.*: TURBA phil. 49 p. 152,33 compositio ... , -us et congelatio unum quid sunt. ε *natur.*: MAURUS urin. II p. 34,13 quare multiplicatio ignearum partium urinam -u colorat. ALBERT. M. animal. 7,6 cum animalibus ... convenient *plantae quaedam* in ... motu constrictionis in tactu nocentis et dilatationis in -u convenientis. 12,131 ut fortis sit *ventriculus cerebri* ad sustinendum membranae -um. ζ *zool.*: ALBERT. M. animal. 5,10 p. 411,37 iterant *passeres coitum* multotiens ... , nec hoc fieri posset nisi per symmetriam corporum adiuventur ad -um genitalium membrorum. meton. i. q. locus conexione – Verbindungsstelle: ALBERT. M. animal. 24,21 in hiis conchis ... inveniuntur margaritae in -u concarum. 2 c *colore quodam i. q. contagio* – befleckende Berührung: a *spectat ad stuprum, coitum*: BEDA hist. eccl. 4,17 p. 243,26 quia virili -u incorrupta duraverit *Aedilthyrida*. HONOR. AUGUST. offend. 19 p. 44,2 ab omni -u mulierum debent se ... observare, qui eqs. de *contractatione genitalium*: EPIST. Wibald. 2 p. 78,10 utrum alicui viro sive feminae ... propter aliquem -um seminisque effusionem concedat *virginitatis palma*, non peractio commixtionis opere sive coitu. RUP. TUIT. virg. 2 (PL 170,548^C) cuius (sc. *virginitatis*) ad excidium sola sufficit voluntas -u atque pollutione ... manifestata. ALBERT. M. bon. 272 p. 157,60 si continet *continentia* alia membra, ut ... manum a -bus. b *spectat ad sacrilegia, immunditiam hominum perfidorum, impiorum sim.*: HUMB. Sim. 2,21 p. 165,5 augmentum damnationis sibi conquirunt *sacrilegi*, ubi suae immundae oblationis -u sanctuarium ... pollunt. 3,12 p. 212,47 caveant laici ... ecclesiastica vestimenta suo -u temerare. SIGEB. GEMBL. apol. 7 (MG Lib. Lit. II p. 444,28) alii in lapides et ligna prophatorum ... -u dechristianata scopis animadvertentes eqs. sensu pass. de *coinquinatione*: CHRON. Andag. 19 p. 52,18 ne ... sacrilegii -u contaminaretur puer.

2. **contactus** v. 1. contingo.

[3. **contactus** v. contraho.]

1. **contagio**, -onis f. *contactus inficiens, contagium* – ansteckende Berührung, Ansteckung: 1 de morbo: a *in univ.*: EPIST. Bonif. 87 p. 197,22 ne eiusdem morbi -e ceteri equi coinquinantur. WIPO gest. 37 p. 57,26 nimia -o pestilentiae exercitum invasit. b *pestis* – Seuche (in imag.): PETR. PICT. carm. 2 (MG Lib. Lit. III p. 708) quam sit feralis -o simonialis. c *vitium* – Gebrechen: MIRAC. Pirmin. 6 mulier corporis -e clauda cum adminiculo venit. 2 de *immunditia i. q. commaculatio, coinquinatio* – Befleckung, Besudelung: a *in univ.*: CONC. Merov. p. 150,15 huius facinoris -e. LIUTPR. serm. 97 (ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 26) ut-

puta sancta ... divinitas sine sui -e et corruptione ... possit carni adherere. THIETM. chron. 1,25 quia fragilitas carnis sine aliqua -e non valet esse. PETR. DAM. epist. 40 p. 421,17 donum Dei, quod per illum (sc. consecrantem) transit, ... nullius -e foedatur. MANEG. c. Wolf. 1 p. 46,14 ut ... corpus turpius subintretis, quod cum rursus ferina -e pollueritis (de metempsychosi, cf. Macr. somn. 1,9,5), ... eterna salute ... careatis. HILDEG. scivias 2,6 l. 1104 cum ... unigenitus ... omni -e peccatorum careret. ALBERT. M. bon. 274 p. 158,8 quod dicitur 'integritas expers -is' (Ambr. virg. 1,5,21) aut intellegitur de -e corporis aut mentis. p. 158,16 -o sonat maculam ... omnis peccati inficiens imaginem Dei in nobis eqs. euch. 6,2,4 p. 409^b,1 hoc (corpus mysticum) ... habet ... peccati actualis immunditiam et peccati venialis maculosam -em eqs. saepe. v. et l. 66. p. 1681,15. *vigente sensu tactionis*: HILDEG. scivias 2,6 l. 1907 ut sacerdos a -e mulieris se custodire debet, sic eqs. **b commercium pestiferum – verderblicher Umgang (mit)**: EPIST. Meginh. 41 p. 244,29 ut ... fratres ... ab omni eius (sc. episcopi excommunicati) -e ... precaverent. VITA Gebeh. Salib. II 25 p. 46,5 Widoni scismatico ... episcopi ... iuraverunt paucissimis se ab hac -e subtrahentibus. **c effectus perniciosus – verderbliche Wirkung (auf)**: GESTA Rom. eccl. II 8 p. 378,35 quorum (idolatrarum) memoriam aeterno carcere a -e hominum remove debuit Heinricus.

2. contagio, -atum, -are. *corripere, contingere – erfassen, treffen*: VITA Deic. 37 (13) ita cum suis ... subita aura -tus ... est rex, ut eqs.

contagiosus, -a, -um. *inficiens, pestifer, perniciosus – ansteckend, verderblich, schädlich*: **1 de morbo**: GLOSS. Roger. I A 2,6 p. 602,16 istud ... botium provenit ex humore reumaticis sive -us (sic). p. 602,19 omnes ... isti morbi sunt -i. THEOD. CERV. chirurg. 3,8 p. 160^G de -is morbis. *in imag.*: CHART. Sangall. B 459 p. 333,10 (epist. papae s. XIII.med.) fo-co est -ior Ezelinus. **2 de immunditia**: CHART. civ. Magd. 104 p. 54,36 (a. 1243) primorum parentum -a transgressio radicem posteritatis infecit. ALBERT. M. miss. 3,16,3 p. 134^a,43 si ... illis (bonis) aliquid adhaeret parvum ex terrena ista et -a inhabitatione (cf. Vulg. sap. 9,15). CHART. Gosl. II 174 p. 224,28 -o et criminoso facto pro posse consulere. CONR. MUR. summ. p. 127,2 in iudiciis omnimodo fugere susurria ... pestifera, corruptiva, -a. p. 160,2 mulier ... poterit nominari: ... captiosa, -a.

contagium, -i n. *contactus inficiens, contagio – ansteckende Berührung, Ansteckung*: **1 de morbo (saepius in imag. vel per compar.)**: **a in univ.**: THEODULF. carm. 72,1,41 haec non quis frater timeat -a demens, ne illi ... inrepat ... lues. WALAHFR. Wett. 647 sordida ... hic morbus (sc. sodomia) -a praebens. WIDO FERR. schism. 1,2 p. 535,27 ex hoc ... -o (sc. simonia) ... cunctorum ... viciorum morbus invaluit. CHART. Argent. I 616,101 si inter hos boves ... plures senio vel ... alio modo preter morbum -i fuerint inutilis redditi ad culturam. *al. v. et p. 1681,5.* **b pestis, lues – Krankheit, Seuche**: ALDH. virg. I 37 p. 285,2 matrimonii sortem acsi squalentis ceni -a ... refragabatur. WALTH. SPIR. Christoph. II 6,16 gregem subita ferient -a labe. EPIST. Hann. app. p. 255,20 quia generalis mali -um generalis synodi est cauterio comburendum. HONOR. AUGUST. apost. 23 (MG Lib. Lit. III p. 63,3) ut -um devitentur transfugae. CHRON. Siegb. auct. a. 1159 (MGScript. VI p. 404,24) magnum malum processit et quasi quoddam -um terram ... invasit. **c signum, nota – Anzeichen, Symptom**: WALTH. SPIR. Christoph. II 4,139 ut medica succisa manu -a morbi effugiant. **2 de immunditia i. q. commaculatio, pollutio – Befleckung, Besudelung, Makel**: **a in univ.**: LEG. Wisig. 7,2,13 persona, que se furti -o (contagione var. l.) sordidavit. CONC. Merov. p. 221,20 mundus ... per eorum (monachorum) orationis assiduas omnibus malis carebit -is. PONTIF. Rom.-Germ. 50,7 nihil ... noceat praeteriti culpa -i. WALTH. SPIR. Christoph. II 6,246 rex ... sceleris ... sui -a mesto corde premens. DIPL. Conr. II. 252 p. 348,27 ut ... tanti facinoris -a nequaquam in consuetudinem prorumpant. PETR. DAM. epist. 40 p. 453,7

nullam sacrum munus ... maculam ex dantis culpa contrahere, nullum necesse fuerat in accipientem -um redundare. RANGER. carm. 391 baptismus animae -a mundat. HILDEG. scivias 1,6 l. 176 qui (unigenitus) nulla -a humanorum peccatorum in se habuit. *saepe. vigente sensu tactionis*: CONC. Merov. p. 68,4 si quis ... sororem uxoris ... carnalis -i crediderit consortio violandam. HUGO FLOR. tract. 2,1 (MG Lib. Lit. II p. 484,17) cum ... Uriae militis sui uxorem adulterii -o maculasset David. CARM. Bur. 60,10,1 lubrica -a te gaudes insectari. *al.* **b commercium pestiferum, proximitas pernicio – verderblicher Umgang, gefährliche Nähe**: EIGIL Sturm. 2 populos ... ab ... paganorum -is ... infectos. THEODULF. carm. 28,685 saepe mali socii socium -a laedunt. LIBER de unit. eccl. 2,22 p. 240,11 qui voluntarie sectantur -a perfidorum. OTTO FRISING. gest. 2,25 p. 127,23 quas (calamitates) sustinemus non nostro merito, sed ... perditissimorum ... civium -o. *al.* **c -o opponere i. q. crimini dare – (böswillig) vorwerfen**: COD. Karol. 67 p. 596,2 quod fatus est Rodicausus, nullo modo talia proferui ..., sed -o ex omni parte mihi opponit.

contamen, -inis n. *commaculatio – Befleckung*: IOH. SCOT. carm. 2,7,23 o rex, ... indulge famulo fragilis -a vitae. EKKEH. IV. bened. I 52,27 his (sanctis) fuit indignus scelerum -e mundus. BENZO ad Heinr. IV. 5,4 p. 651,17 quos redemisti proprio sanguine, hosti ne tradas carnis -e.

contamina v. condamina.

contaminatio (-cio), -onis f. *coinquinatio – Verunreinigung, Be-, Verschmutzung*: **1 corpor.**: **a infectio – Ver-seuchung**: **a proprie**: RUD. FULD. Leob. 12 p. 127,12 aquae. **β meton.**: *sordes – Schmutz*: LIBRI Karol. 4,26 p. 225,10 non convenit sanctitati et -i. *liquor (purulentus) – (eitrige) Flüssigkeit, Absonderung*: WILH. CONG. chirurg. 232 (add. L) si ... multa sanies vel lues et saniosa -cio ... defluit. **b vitium – Gebrechen**: ALTFR. Liutg. 2,7 puella a daemonio muto invasa gratias agens Domino ..., qui ... de tam crudeli eam -e (peste var. l.) liberare dignatus est. **2 spirit.**: **a proprie i. q. commaculatio, pollutio – Befleckung, Besudelung**: **a strictius**: HUMB. Sim. 2,26 p. 171,12 nil sanctificationis, sed ... plurimum -is acceperunt. DEUSD. c. invas. 2,5 (MG Lib. Lit. II p. 323,30) cum ... patres eorundem (haereticorum) sacrificia -em et sacrilegium affirmant. EPIST. anon. (MG Lib. Lit. III p. 174,5) maledictionis, que apud eum (haereticum) est, -em non accipit catholicis. RUP. TUIT. inc. 9 nullam pati ... secularium rerum -em. ALBERT. M. sent. 2,4,1 p. 104^b,21 -o ... fit ex laesione tactus relinquentis infectionem. *al.* *vigente sensu impudicitiae*: LEG. Wisig. 12,3,21 dum virus libidinis execrabili -e exagitat corda sacerdotum. HERRAND. ad Walram. (MG Lib. Lit. II p. 288,44) viduas ... nefanda -e prostituere. HILDEG. scivias 2,6 l. 1894 si ... in pollutione mulieris labitur minister ecclesiae, tunc -em illam velut ardentem ignem ... fugiat. *al.* **β latius i. q. calumniatio – Verleumdung**: VULC. Bard. 6 usque ad satisfactionem illum (imperatorem) iniquae -is impulsione coegit Erkenbaldus. **b meton. i. q. macula, labe – Makel, (Schmutz-)Fleck**: HUMB. Sim. 3,19 p. 222,44 ab idolatriae sordibus reliquisque -bus ... aqua expiationis purificata utensilia altaris. FUND. Andern. (MGScript. XV p. 969,8) vetustas ... ecclesiae -es expiavit abbas. *al.*

contaminator, -oris m. **1 violator – Schänder**: CAPIT. reg. Franc. 248 p. 175,25 corruptoribus templi Dei et -bus sacrorum locorum iudicium congruum inferre. EPIST. anon. (MG Lib. Lit. III p. 9,25) liquet ... contentiosos sacri ministerii -es hereticos esse. **2 falsarius – Fälscher**: DIPL. Frid. I. 67 in civitatibus ..., ubi talis -r (sc. monetarum) latitare prescitus fuerit.

contamino, -avi, -atum, -are. *depon.*: p. 1681,53.

I coinquinare, spurcare – verunreinigen, beschmutzen, besudeln: **A corpor.**: **1 strictius**: ALDH. virg. I 33 Numerianum Augustum interfectorem cruore -tum. RANGER. carm. 616 ne ... pes in lutea -etur humo. *accedente sensu profanandi*: LIBER de unit. eccl. 2,30 p. 256,35 ille non episcopus, sed tyrannus ... caedes hominum fecit, ... ipsam quoque

domum sanctificationis -vit (cf. *Vulg. I Macc. 1,39*). HUGO FLOR. tract. 2,4 (MG Lib. Lit. II p. 490,12) loca Dei sacrata humano sanguine polluuntur et -antur. cf. et l. 255qq. 2 *latius i. q. inficere – anstecken*: HUMB. Sim. 2,30 p. 179,4 quo contagio pauculae oves morbiae totum gregem -ant (*Bened. reg. 28,8* contagiet). B *spirit. i. q. commaculare, polluere – unrein machen, beflecken*: 1 *strictius*: a in univ.: HUMB. Sim. 2,6 p. 146,16 quoscumque ... -at manus eorum (*Simoniatorum*) impositio. EPIST. Hann. app. p. 255,12 (epist. papae) quicumque seu ignorantia seu timore ... eorum (*excommunicatorum*) se convictu ..., oratione osculove -verit. BERNOLD. CONST. libell. XIV 7 p. 155,18 iuxta Augustinum (*epist. 87,2*) nullum -ant ... aliena peccata. HILDEG. scivias 2,6 l. 1664 animam suam diversa sorde peccatorum humanae contagionis inficiendo -ant. al. b *de stupro (cum pecoribus facto: l. 18)*: WILLIB. Bonif. 5 p. 23,10 alii sacerdotes ... fornicaria -ti pollutione. HRABAN. epist. 41 p. 480,14 pecora iussa interfici, quia tali flagitio -ta indignam replicant facti memoriam. RUP. TUIT. virg. 1 (PL 170,546^C) cum multa sint genera pollutionum, quibus humana fragilitas -ari vel sordidari potest. al. *expressius i. q. incestare, dehonestare – schänden, entehren*: CAPIT. reg. Franc. 15,10 si quis uxore accepta invenit eam apud fratrem suum -tam. BERNH. CONST. can. 25 p. 496,42 Dietpirgam ... professam se germani fratris incesto -tam. al. c *de sacrilegio i. q. profanare – entweihen*: WETT. Gall. 6 Columbanus ... sanctificando loca -ta ecclesiae sanctae Aureliae honorem pristinum restituit. HUMB. Sim. 3,4 p. 202,5 qui res Deo sanctificatas -ant. 3,19 p. 222,40 expiant -tas ab hereticis ecclesias. SIGEB. GEMBL. apol. 7 (MG Lib. Lit. II p. 444,25) loca sacra sacrilegiorum ... ingressu et egressu -ta. al. cf. et p. 1680,70. 2 *latius: a mendacii veneno inficere – ‘vergiften’*: DUNGAL. (?) carm. 2,65 adreditur famā, cunctum -at orbem *invidus serpens*. b *offendere – beleidigen*: MANEG. ad Gebeh. 33 p. 370,26 spurcissimis suis factis, quae aliquomodo prolata humanum -ant auditum. c *vituperare – schelten*: WOLFFER. Godeh. I praef. p. 169,17 melius fore ... pro ignorantia -ari quam ... pro inobedientia condempnari.

II *corrumpere, vitiare, laedere – verderben, beschädigen, verletzen*: A *gener.*: 1 in univ.: ALDH. epist. 4 p. 482,6 caritatem dira contentio -at. 2 *inutilem reddere – unbrauchbar machen*: OTTO FRISING. chron. 6,33 p. 301,19 victui necessariis vel reconditis vel -tis militem ... sustentare non valens rex. 3 *pessum dare – zu Fall bringen, zugrunde richten*: LIBER de unit. eccl. 2,40 p. 270,32 horridi heresum tribuli, quibus eos, qui sibi incaute appropriant, foede lacerando -ant. B *publ. et iur.*: 1 *invadere, detrimento afficere – antasten, Abbruch tun*: CONC. Merov. p. 134,6 ecclesiastica rura contingere aut -are. GESTA Font. 5,2 p. 45,7 quatinus res ... coenobii universaeque sua salva esse valent nec a quoquam diripi aut -ari ... possent. 2 *impugnare, confringere – anfechten, entkräften*: CHART. Sangall. A 153 (a. 798) si ... quilibet persona hanc cartam traditionis -ari voluerit. DIPL. Otton. III. 311 se sciat compositurum talem ... bannum, qualem ille componeret debitus, qui illud *merkatum* ... frangeret sive -ret (364. DIPL. Frid. I. 46 p. 77,18).

adi. *contaminatus*, -a, -um. *commaculatus – befleckt*: CONR. MUR. summ. p. 160,4 mulier ... poterit nominari: ... coinquinata, -a, corrupta.

subst. *contaminatus*, -i m. *homo impurus – unreiner Mensch*: PETR. DAM. epist. 40 p. 453,13 -is ... et inmundis nihil est mundum (cf. *Vulg. Tit. 1,15*). Sroder

contango v. 1. contingo.

**contaratus* (-ter-), -i m. (cf. *contarius*) *miles hastatus, contarius – Spießträger, Lanzenkämpfer*: ANNAL. Bar. a. 1040 (MGScript. V p. 54^a,15) occisus est Michael Criti ... ab ipsis -eratis eqs. LUP. PROT. chron. a. 1040 Dulchianus excussit -eratos de Apulia et praedicti -erati occiderunt Chirisfactira eqs.

**contaxatio*, -onis f. 1 *solutio – Zahlung*: ANNAL. Rod. a. 1121 p. 701,24 ut *episcopus* ... quaeque aecclesiastica, quae prius distrahebantur precio, constitueret gratis dari et absque

-e ullius precii. 2 *conventio (de pretio solvendo facta) – (Preis-)Vereinbarung*: ANNAL. Rod. a. 1152 p. 721,40 facta inter se mutua -e.

**contaxator*, -oris m. (*munerum ecclesiasticorum*) *nundinator – Schacherer (mit Kirchenämtern)*: ANNAL. Rod. a. 1131 p. 709,29 percussos anathemate -es aecclesiasticae dignitatis.

contectalis, -is m. et f. *script.*: -til-: DIPL. Heinr. III. 211. -tua-: l. 35.

10 *cohabitator* (-trix), *contubernalis – Hausgenosse (-in), (Wohn-)Gefährte (-in)*: 1 *latius: a proprie: a in univ.*: HERM. AUGIENS. chron. a. 925 Wiborata ... Rachildisque, -is eius. CONR. SAXO spec. 4 p. 212,1 -es et socii et vicini eorum (*sc. immittum*). β *de eiusdem monasterii sim. consociis*: ARNO REICHERSB. scut. p. 1494^A visiones nostris notis et -bus factas. TRANSL. virg. Col. 12 (MGScript. XXX p. 1380,43) per quendam huius cenobii nutricium, nostrum olim conscolarem, -em et commilitonem. γ *de eiusdem domini vel familiae (com)ministerialibus*: CHART. episc. Hild. I 497 p. 473,4 (a. 1193) Heinrichus ministerialis ecclesie nostre ... sex mansos ... vendere disponens eos ... primo nobis (*sc. episcopo*) optulit, deinde proximis heredibus suis, postmodum -bus. b *in imag. de ecclesiis coniacentibus*: THIOFR. Willibr. II 1,375 obiit Patris unica proles, liquit dilectam -em viduatam. 25 TRANSL. Annon. 8 scisma erat in eis in tantum, ut maior ecclesia in Colonia et ecclesia sancte Marie ad Gradus, cum sint -es, a se discrepando ab unisono quodammodo recedere viderentur. 2 *strictius i. q. coniux, uxor – Gemahlin, Gattin, (Ehe-)Frau (usu plur. i. q. coniuges – Eheleute: l. 38)*: a *gener.*: ANNAL. Quedl. a. 946 Edith regina, -is magni Ottonis regis. THIETM. chron. 1,5 nuptiis ... peractis sponsus cum -i ad Merseburch venit. 8,32 quarum (*sororum Iarizlavi*) unam ... Bolizlavus oblita -i sua iniuste duxerat. al. FUND. Sangeorg. 122 anno ... MCLV Bertholdus ... conversus est apud sanctum Georgium cum -tuali sua. CHRON. Cosmae cont. I a. 1134 p. 139,35 episcopus ... ab imperatore ac ab eius -i (conthorali *var. l.*) ... muneribus ... donatus. RUODLIEB VI 112 -es sibi tam bene convenientes. saepe. remissus de sponsa rapta: THIETM. chron. 4,42 sponsum cum -i. b *publ.*: DIPL. Otton. II. 115 pro nostrae -isque ... incolumitatis successu ... villam ... aecclesiae ... tradidimus. TRAD. Werd. 84 Baldricus comes pro plena sui suaeque -is Adala memoria aeterna tradidit ... mansus VIII. DIPL. Heinr. II. 480 per interventum dilectissimae -is (conlectalis P) nostrae, Cuni-gundae videlicet imperatricis augustae (*sim.* DIPL. Conr. II. 255. DIPL. Heinr. IV. 396. al.). CHART. Hersf. 90 p. 167,31 -i suae Huozun ... tradidit ipse (*Wiggerus*) omnem suppellectilem suam. CHART. Heinr. Leon. 4 p. 6,4 quod (*beneficium*) gracia ducis ... Henrici nec non et eius gloriose -is Gerdrudis ... obtinuerat. CHART. Babenb. 167 p. 222,17 omnia ... monasterio ... annuente -i mea Theodora delego. *per-saepe*.

contectio, -onis f. *tectum – Dach*: VITA Sulp. 2 (MG Mer. IV p. 373,13; rec. B) casu contigit -e (-o, -em *var. l.*) domus illius concepisse ignem. v. et p. 1209,39.

contectualis v. contectalis.

1. *conteg(i) v. 1. contingo.* 2. *conteg(i) v. 1. contego.*

1. *contego*, -texi, -tectum, -ere. *script. et form.*: *praes. -tig-*: ALPHITA II p. 138,2. *perf.*: -teg(i): p. 1683,44. *partic.*: -tex(us): p. 1683,52. -textus: MARIAN. chron. a. Chr. 35.

1 *strictius i. q. tegere, operire – zu-, bedecken, um-, einhüllen*: a in univ.: AEDILV. carm. 22,49 culmina tumbae vestis -xit. WALAHFR. Wett. 826 corpus Geroldi Insulanensis humus -xit. CAND. FULD. Eigil. II 15,4 altaria ... in summo petris -ta politis. WANDALB. mens. 342 in faciem tellus -ta nivosam. GODESC. SAXO theol. 6 p. 175,23 qui libellus nigra prorsus est pelle -tus (cf. CARM. biblioth. 5,2 biblorum seriem Karolus rex ... istam -xit chryso. CARM. imag. 3^c,5). CHART. Mehl. 139 p. 134,30 sarta tecta ipsius (*ecclesiae*) nova lignorum macerie plumbeisque laminibus -ere. al. b c *colore quodam*: a c *sensu occludendi*: ALPHITA I p. 309,30 ut ...

[Pois]

difficile a palpebris -antur *oculi* (ex Cass. Fel. 29 p. 50,17). FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 146,31 sunt oculi ipsorum (*falconum*) -endi et claudendi. p. 147,5 cum palpebra inferiore -itur oculum usque ad cilium. **β** c. *sensu obducendi, oplendi*: ALDH. virg. II 658 examen apum numerosis ... catervis -xit faciem pueri. ad Acirc. 2 p. 70,1 quem (*principem*) ... leprae spurcicia membratim ... tabo -erat. **γ** c. *sensu vestiendi, orrandi*: WALAHFR. Wett. 717 tegminis ornatus mutetur ... nudos ... ut -at artus. THEOD. AMORB. Mart. 21 una mulierum ... reclinavit eum (*Martinum*) in praediolo suo -ens utiliter et involvens. PETR. CAS. chron. 4,114 p. 587,14 vestimenta ... habemus, quae corpus -ant eqs. SIMON sacram. p. 44,24 monachico habitu -i. METELL. exp. Hieros. 4,14 milia terna ... -torum ferro per menbra virorum. *al.* in *imag. et per compar.*: THEODULF. carm. 2,262 illius (sc. pontificis *Iudaorum*) caput resplendens mitra tegebat, -at et mentem ius pietasque tuam (sc. *episcopi*). PETR. DAM. epist. 59 p. 197,6 honestatis ac pia conversationis veste -tus *sacerdos* (sim. 50 p. 117,16). **δ** c. *sensu sepeliendi*: HROTSV. Agn. 432 cura parentum exultam (*Agnem*) magna ... pompa in gremio terrae toto -xit honore. **2** *latius i. q. occultare, abscondere – verdecken, verhüllen, verbergen*: **a** *proprie*: ALCUIN. carm. 92,1,10 ne videat ... -xit primi quod rea dextra patris. RUP. TUIT. off. prol. l. 15 *virī religiosi* imitati sunt ... benedictos filios Noe ... qui nuditatem patris ... assumpto pallio ... -erunt eqs. CONR. HIRS. mund. cont. 912 novi ... quosdam ... quicquid in donis divinitus possident, ita -ere, ut cauta custodia nesciat indigum (930). ALBERT. M. sens. 2,2 p. 46^b,17 quod aut nihil aut prope nihil est, non debet -ere colores. *al. v. et p.* 39,16. **b** in *imag. et alleg. (loci spectant ad Vulg. gen. 9,23; cf. l.26)*: **a** *de vitiis (sacerdotum non detegendis)*: NICOL. I. epist. 120 ut ... pudoratos Noe filios imitantes patriam ... verecundiam -atis. IOSC. ad Ivon. (MG Lib. Lit. II p. 656,10) utinam ipse pater pudenda ... ista ... -i pateretur. *adde*: RATHER. cena Dom. 3,99 qui ... sub pallio castitatis ... suam libidinem -unt, ad Phariseorum similitudinem ... pertingunt. **β** *sensu satirico*: IOH. DIAC. cen. 2,36 quibus (*vestibus*) Sem et Iapheth cunctos discumbentes -unt, (cooperuerunt recumbentes Ps. Cypr.). **c** *translate*: **a** *celare, dissimulare – verheimlichen, verhehlen*: PAUL. DIAC. carm. 7,10,4 arcana, cor, non -is. HROTSV. Abr. 6,1 simulata vultus hilaritate internae amaritudinem maestitudinis -o. THIETM. chron. 6,77 consciencie secreto congruis temporibus manifestanda -it (-xit CHRON. Thietm.). CONST. imp. II 201,11 vulnerate consciencie nephanda -ere. *al.* **β** *protegere, adiuuare – decken, begünstigen*: RATHER. concl. 2,19 ne Dei ipsius ore dampnatum furem ... mei cessione atque silentio ... -am.

adi. contextus, -a, -um. *arcanus, obscurus – geheimnisvoll, dunkel*: HIST. Aquic. app. (MGScript. XIV p. 592,22; s. XII.²) id ipsum aperta locutione testificans, quod iubar ethereum -xioribus signis innuerat.

2. contego v. 1. contingo.

contemero, -are. *temerare, attrectare – sich vergreifen (an)*: GLOSS. II 604,49 St.-S. -ent givalchtun (*spectat ad Ruffin. hist. 5,28,15*).

contemnatio v. condemnatio.

***contemnibiliter** (-mpn-) *adv.* *contemptim, superbe – verachtungsvoll, höhnisch*: ANNAL. Ianuens. III p. 14,3 Saonenses ... post eos ridebant et -r (-mpn- *var. l.*) nauseabant.

contemno (-mpno), -tem(p)si, -tem(p)tum, -ere. *script.*: compt.: CHART. Ital. Ficker 341 p. 370,17sq. -nde-: ODO MAGDEB. Ern. 6,30. -tim(pn)o): CONC. Merov. p. 69,7. -ten(o): GLOSS. I 44,37 St.-S. -tenn(o): p. 1684,61. *form.*: *praes.*: inf. -are: GLOSS. II 171,69 St.-S. ERMENR. Sval. 1 p. 157,19 (*var. l.*). *indic.* -et: p. 1685,24. *perf. indic.* -temnerunt: EPIST. pont. Rom. sel. I 1 p. 3,14. *depon.*: LEG. Wisig. 2,1,30. *fort. add.*: PASS. Kil. I 2. *confunditur c. contendere*: p. 1685,60. *adde* HONOR. III. registr. 3 p. 3,39.

I strictius i. q. despicere, spernere, dedignari – herablicken (auf), verachten, für unter seiner Würde halten: **A gener.**: **1** -untur homines: **a** in *univ.*: CONC. Karol. B I

21 p. 212,15 quos (*archipresbyteros*) tamquam patres venerari debuerant, velut subditos -pnunt *laici quidam*. THIETM. chron. 6,65 nobiles ... amavit, ignobiles ... non -psit *Tagino*. GERHOH. Antichr. p. 360,10 quis a duobus sustinendus quisve -pnendus sit. ALBERT. M. eth. II 4,2,6 p. 305^a,28 *magnanimus et veridicus* ironia utitur ad multos sive idiotas, quos -it. *al. expressius i. q. contemptim tractare – verächtlich behandeln*: THIETM. chron. 7,44 IIII confratres ... a quodam libero ... milite bono sepe -pti. 8,23 -pnimur et ... depredamur. **b** *inter coniugatos, sponso sim. i. q. repudiare – verschmähen*: LEG. Wisig. 3,6,2 p. 168,23 quae *mulier* -mta ab eodem marito ... esse dinoscitur. HROTSV. Sap. 1,5 nostrae coniuges fastidiendo nos -pnunt. WIDO FERR. schism. 1 p. 536,16 uxore -pta vagus et lubricus ... desideriis agebatur *Heinricus rex*. *al.* **2** -untur res: **a** in *univ.*: ENGELM. carm. 1,59 (MG Poet. III p. 57) -it egentum ... vimineas ... penetrare casas *Alexis*. WALTHARIUS 1054 preces -psit promere Trogus. *al. v. et p.* 122,5,46. **b** *vitare – meiden*: **a** *proprie*: CONC. Karol. B I 23 p. 221,14 ut episcopus ... equorum ... mulorumque ... curam -at. MANEG. c. Wolf. 7 p. 58,10 spiritus ... superbiq locum -pnit. **β** in *imag. et alleg.*: ALDH. virg. II 49 spondei quintam -at sillaba partem. PAUL. ALBAR. carm. 4,21 vos, cigni lautique ... pavones, ... rithmi -ite monstra. **3** *absol. i. q. recusare – sich weigern*: HROTSV. Dulc. 2,2 quid si suadeam blandimentis? :: -pnunt *virgines*. THIETM. chron. 8,15 p. 512,9 per somnum vidi turbam astare ... de apposita mihi testa aliquid manducare cogentem; et ego ... primitus -psi, ad ultimum vero ... me istud percipere respondi. *adde*: DIPL. Frid. I. 242 p. 36,12 si ... pater vult eum deducere (sc. *ad dominum*), ut satisfaciatur, et filius -pnit, patre mortuo in feudum non succedat. **B** *eccl. i. q. damnando abicere, reprobare – verwerfen*: **1** -it *Deus*: VITA Galli II 572 gratia Christi, quae ... -pnit ... superbos. THIETM. chron. 4,72 a Deo -pneris. *al.* **2** -unt homines (c. *sensu abdicandi*): **a** *spectat ad cultum paganum*: ALDH. virg. II 561 Roma ... prisca ... -ens fana deorum. **b** *spectat ad vanitates mundi*: PIRMIN. (?) scar. 14 p. 45,26 vana gloria -pnite. WILLIB. Bonif. 2 p. 8,25 caduca huius mundi -pnens ornamenta (cf. HUGEB. Willib. 2 p. 89,31 caduca cuncta cosmi istius -ere. AMARC. serm. 3,563). IDUNG. PRUF. argum. 185 huius mundi felicitatem ... -pnere. *al. v. et vol. I. p.* 1500,21. **c** *spectat ad nuptias, conubia*: ALDH. virg. I 19 p. 249,4 quae (*castitas*) ... matrimonii commercia ... -psit. VITA Galli II 795 coniugium quae (*virgo sponsata*) terreni -psit amici. HROTSV. Agn. 2 luxur fragilis ... -pnere carnis. *al.*

II *latius i. q. negligere, non curare, flocci facere, superedere, nolle, praetermittere – nicht (be)achten, mißachten, keinen Wert legen (auf), es unterlassen (zu), es verabsäumen (zu)*: **A gener.**: **1** in *univ.*: **a** *obi. homines eorumque voluntas*: LIUTG. Greg. 2 p. 69,3 -ptis ... parentibus et patria omnibusque ... relictis. FLOR. LUGD. carm. 27,147 si pater es cleri, noli -ere clerum. VITA Galli II 1373 noli mea ... -pnere vota. DIPL. Heinr. IV. 280 p. 360,24 fratrum premonitiones -ens *abbas*. *al.* in *litote*: ADREV. Bened. 22 non -pnenda copia virorum. 24. BERNO epist. 13 p. 42,12 Amalaris, divinorum officiorum scrutator non -pnendus. *al.* **b** *obi. res*: ARBEO Emm. 15 cum haec ... princeps audire -psisset eqs. WALAHFR. hort. 11 si modo non tua cura ... holi-toris opes -pnere ... assuescit. CHRON. Salern. 106 p. 114,34 (epist. Ludow. II.) appellacionem ... illam (sc. *nomen imperatoris*) ... possidere -tennimus. LIGURINUS 2,642 omnes ... -ere casus. STATUT. ord. Teut. p. 33,15 si qui ... eorum (*praeceptorum*) -pserint vel neglexerint ipsis (sc. *infirmis*) necessaria ministrare eqs. *saepe*. **2** c. *sensu negandi*: IOH. SCOT. praedest. 4,1 l. 16 omni conatu liberi arbitrii -pto. 11,1 l. 20. LIBER de unit. eccl. 2,6 p. 217,6 quidam ex parte Hildebrandi ... nesciens aut -ens, quod eqs. **3** c. *sensu non timendi*: WALAHFR. carm. 21,12,3 te (sc. *caesarem*) -imus et severitatis temptamenta tuae minasque viles. WIDUK. gest. 1,9 p. 15,18 neque ... gratiam maiorem amicis exhibere possumus, quam ut pro eis mortem -pnamus (cf. PETR. DAM. epist. 40 p. 421,7 Filius ... inferri sibi mortis atrociam non -psit).

FRAGM. de exp. Frid. imp. p. 15,21 Marchiso ... offerentem (sc. *Salahadinum*) irridet, minantem -pnit. *al.* adde: ALBERT. M. bon. 129 p. 85,80 -ere est proprie irascibilis actus ...; ideo ... proprie attribuitur fortitudini *eqs.* 4 *refl. c. sensu se humiliandi*: RANGER. carm. 963 tantum sese -psit *David*, ut ante archam saltaret nudus. B *medic. i. q. haud recipiendo perseverare – nicht ansprechen (auf)*: AURELIUS 6 p. 691,27 quodsi omnia -mserit *dolor capitis*, cucurbita erit adhibenda. C *eccl. i. q. aspernari, reicere – ablehnen, zurückweisen*: 1 *spectat ad fidem, doctrinam, cultum*: LEG. Wisig. 12,3,2 si quis ... sacrum corpus et sanguinem aut -psit sumendum percipere *eqs.* TRAD. Frising. 18 qualiter -entes Deu m poenam incidunt (TRAD. Patav. 7. *saepe. cf.* THEGAN. Ludow. 53 Dominum -pnere). WALAHFR. Mamm. 11,11 nomen ... -pne Dei. CONC. Karol. A 56B,44 quo (*peccato*) cultus Dei -pnitur. HRABAN. univ. 18,5 p. 502^D surdus, qui -it audire verbum Dei. DIPL. Karoli III. 49 p. 82,28 -pto timore Dei. STGB. GEMBL. apol. 2 (MG Lib. Lit. II p. 439,2) ecclesiae mysteria -ere. ALBERT. M. sacram. 186 p. 120,35 sit ita, quod aliquis post contritionem veram -at confiteri. *al.* adde: ALDH. virg. I 43 p. 295,1 Iustina ... ab orthodoxis non -enda virago. 2 *spectat ad continentiam: a renuntiare, abstinere – verzichten, sich enthalten*: FORM. Marculfi 2,1 l. 129 quia facile -pnit omnia, qui cupit ab inferni faucibus erui. AEDILV. carm. 18,32 plus iusto quicquam -pnens sumere victus *Vulfsigus sacerdos*. IOH. VEN. chron. p. 140,20 qui (*Petrus Ursoylus*) ... nil aliud quam Deo placere studens, ad tante dignitatis (sc. *ducatus*) provectum scandere -pnebat. *al.* derelinquere – zurücklassen: ALDH. carm. eccl. 4,3,8 Andreas ... pendula capturae -ens retia spretae ... Christi praecepta facessit. ALCUIN. carm. 109,5,3. b *parvi aestimare – gering-schätzen*: BEDA hist. eccl. 5,21 p. 343,24 et adversa ... mundi et prospera -ere (ALBERT. M. bon. 126 p. 84,63). HRABAN. epist. 4 p. 387,17 cuius (*sapientiae*) possessio mundi divitias -pnit. ALBERT. M. bon. 424 p. 226,77sq. humilis ... -it mundum per considerationem inidoneitatis sui ad mundum ...; prudens ... -it mundum inventionem vanitatis in ipso. *al.* D *publ., iur., canon. (c. sensu non respiciendi)*: 1 *obi. homines vel auctoritates*: LEG. Wisig. 2,2,8 quod si potens -mserit iudicem. CONC. Karol. B I 7,12 p. 44,27 sin autem nos (sc. *episcopos*), immo Deum per nos loquentem -pseritis. CONSUE. Trev. 14 p. 277,13 qui ... priores suos signo vel verbo -psere *eqs.* GREG. CAT. defens. 7 (MG Lib. Lit. II p. 539,37) -entes a Deo ordinatum imperatorem. OTTO FRISING. gest. 1,60 p. 86,9 Galli ... etiam faciem nostram (sc. *cardinalium*) -pnentes. *saepe.* 2 *obi. leges, iussa, mandata sim.*: a *in univ.*: CAPIT. reg. Franc. 7,4 qui ... edictum nostrum ausus fuerit -pnere (LEX Sal. Pipp. decr. Child. 2,2). LEG. Wisig. 2,1,33^{tit.} de his, qui regiam -mserit iussione m (LEX Baiuv. 2,13. *al.*). CAPIT. part. Saxon. 4 quadragensimale ieiunium. CAPIT. reg. Franc. 33,38 qui ... bannum ... praesumunt -pnere. DIPL. Frid. I. 6 p. 12,35 is ... in sua contumacia -pta iusticia perduravit. CONST. Melf. 1,18^{tit.} de ... poena -entium ipsas *defensas. persaepe.* b *spectat ad iuramenta*: OTTO FRISING. gest. 1,8 p. 24,9 sacramenta, quae ... principi a milite ... exhiberi solent, -pnuntur. CONST. Melf. 3,7 fidei debitae sacramento -pto. c *spectat ad vocationem, iudicia*: LEX Ribv. capit. 36 p. 57,39 (cod. A7) de eis, qui tertio ... amoniti ad mallum venire -tendunt (CONC. Karol. B I 32 p. 333,6. DIPL. Otton. I. 334 p. 449,13. *al. sim.* CHART. Sigeb. I 70 p. 157,15 nisi forte inculpatus iudicio stare -pnat). LEX Alam. 41,2 si ... iudicium suum (sc. *iudicis*) -it (*syn. dedignat*). GUNT. COL. diab. cap. A 4 tuam maledictam sententiam ... -pnimus atque abicimus (BERTH. [?] annal. a. 1077 p. 294,4. *al.*). DIPL. Frid. I. 795 p. 362,30 quia citacione vocatus *Heinricus dux* maiestati nostrae presentari -pserit. *al.* 3 *absol. i. q. contumacem esse – ungehorsam, renitent sein*: ARNULF. SAG. in- vect. 8 p. 106,32 numquid haec opera te non imprudenter ex simplicitate delinquere, sed impudenter ex arrogantia -pnere manifestant? fort. add.: LEG. Wisig. suppl. p. 470,30 qui ad iudicium ... non reddiderit debitum et -pserit in duobus men-

sibus.

adi. **contemptus**, -a, -um. *vilis, nullius pretii – gering(geschätzt), wertlos*: PETR. DAM. epist. 40 p. 502,24 in Dei sacrificium versa est aqua -ta.

5 *adv. contemptim. neglegenter, obiter – leichtthin, nebenbei*: LAMB. HERSF. annal. a. 1069 p. 108,21 iussum ... eis est ab rege facile et -m. a. 1073 p. 152,27 leviter et -m. a. 1076 p. 257,9 -m et summis, ut dici solet, labiis.

10 **contemperamentum**, -i n. *temperamentum, (aequa) mixtura – Ausgeglichenheit, (ausgewogene) Mischung*: MAURUS progn. 20 p. 36^b,27 'utile est' ... 'stercus densari' ... id est mediocritatem habere cum densitate, per quod declaratur -um qualitatam passivarum. ALBERT. M. anim. 1,2,8 p. 40,45 'inconveniens est animam' dicere 'esse rationem' et 'proportionem -i' (p. 408^a,14 μιξεως) vel 'mixturae'. *ibid. al.*

15 ***contemperantia**, -ae f. 1 *de statu i. q. temperatio, (aequa) mixtura – (ausgewogene) Mischung*: ALBERT. M. miner. 3,1,1 p. 60^b,3 ante formas metallorum -as oportet praexistere sulphuris et argenti vivi *eqs.* anim. 1,2,13 p. 53,5 cum harmonia sit corporalis -a elementorum. *al.* adde: ALBERT. M. eth. I 364 p. 308,61 sanitas et aegritudo causantur ex aliqua -a calidi et frigidi. 2 *de actione i. q. commixtio uniens – einigende Vermischung*: ALBERT. M. cael. hier. 1 p. 12,10 *radius divinus* multiplicatur ... 'ad -am' (PG 3,12^B σύγκρασις), i. e. ordinem rerum ad unum finem ... constituendum *eqs. ibid. al.*

30 **contemperatio**, -onis f. 1 *strictius i. q. temperatio, (aequa) mixtura – (ausgewogene) Mischung*: a *in univ.*: RATHER. prael. 2,30 l. 909 dignitatibus, veluti quibusdam elementorum -bus, quasi ... ut arbor est inaltatus rex. ALBERT. M. caus. element. 1,1,2 p. 52,13 oportet fieri -em elementorum in semine et suco. veget. 7,11 per laetamen et laetaminis -em. animal. 19,22 accidit ... hoc ... in -bus humanae complexionis. *al.* b *admixtio – Beimengung, Zusatz*: ALBERT. M. veget. 6,66 'si contritum' (sc. *cinnamum*) per -em vini 'redigatur in trochiscos'. 2 *latius: a modulatio – Stimmung(-sverhältnis)*: ALBERT. M. sent. 1,44,3 p. 394^a,8 sicut cithara omnibus chordis ... aliter positus ab artifice ... sciente -es harmoniarum. b *accommodatio – Anpassung, Angleichung*: ALBERT. M. eth. I 457 p. 389,31 temperantia non dicitur specialis virtus, ... sed -o circumstantiarum ad medium. anim. 2,4,9 p. 161,33 'proportio' ... et -o agentis ad patiens. p. 161,66. animal. 18,62 unius ad alterum.

45 **contempero**, -avi, -atum, -are. 1 *proprie i. q. temperare, (conveniente) commiscere – in die richtige Mischung bringen, (gehörig) mischen: a strictius: a gener.*: NOTKER. BALB. gest. 1,18 p. 24,13 potuum ... genera ... pigmentis aut medicaminibus -ta. MATTH. PLATEAR. gloss. p. 382^A vinum lymphatum, bene -tum. ALBERT. M. animal. 16, 113 quae (*opera figulorum*) -antur et mollificantur humido. b *natur. de complexionem*: ALBERT. M. caus. univ. 2,1,9 p. 72,18 in corpore bene complexionato et -to. *ibid. al.* b *latius: a aequae componere – ausgewogen zusammensetzen*: ALBERT. M. metaph. 7,3,4 p. 360,12 'digitus pars hominis' ... -ta carne et osse. b *mitigare – mildern*: PS. BEDA mund. const. 1,64 Oceanum in medio peruste positum ideo physici referunt, ut ignis solis ... aquis -etur. γ *fomentare – (durch einen Umschlag) warmhalten*: TRACT. de chirurg. 788 fomentatione ... -etur et ... fomentato iterum rumpatur os. δ *concinentem facere – (ab-)stimmen*: COMM. microl. 83 p. 115 eadem voces variantur, cum diversis finalibus discrete et caute -antur. *in imag.*: EUGEN. VULG. syll. 31,9,4 lusciola ... dicens *proli*: '... futura vocis organa -a citissima'. 2 *translate: a moderare – mäßigen*: OTLOH. Dion. 4 p. 82,7,9 letitiae tuae incrementa -a. ELIS. SCHON. vis. 3,31 p. 82,33 filios suos benignus ... pater castigat -ando dulcedinem misericordiae. *al.* b *coaptare, accomodare – angleichen, anpassen: a spectat ad homines*: LUP. FERR. Wigb. 7 fratrum se -bat societati. WENR. epist. 4 p. 290,37 suae eos (*peccatores*) -are imitationi volens *Paulus*. ALBERT. M. div. nom. 1,14 p. 7,31 debemus nos -are circa divina. *al.* medial. i. q. *aequalem fieri – gleich werden*: HUGO HONAUG. hom. 3,15,1 qui in honori-

bus ... sibi ita -antur, quod nullus excessus ... eorum indifferentiam distubet. **β** *spectat ad res*: HAIMO BAMB. chronogr. p. 184,2 ad arbitrium sue estimationis annos imperatorum -at. p. 188,15. CONR. HIRS. mund. cont. 421 viribus suis -tam ... sarcinam. *assignare – zuordnen*: SIGEB. GEMBL. catal. 718 -ans cordas monocordi litteris *Hucbaldus*. **3** *per confusionem i. q. obtemperare, morem gerere – gehorchen, willfahren*: LAND. MEDIOL. hist. cont. 10 propter hoc scandalum vitandum tibi (sc. archiepiscopo) -bo (sc. *Liprandus presbyter*). Poiss

contemplabilis, -e. **1** *sensu pass.*: **a** (sola mente) *cognoscibilis, intelligibilis – (nur geistig) erkennbar, 'intelligibel' (t. t. philos.)*: ALBERT. M. eth. I 926 p. 774,53 in divinum -e. *subst. neutr.*: ALFAN. premn. phys. 18,25 p. 102 -e (PG 40,685^A τὸ θεωρούμενον) unum et idem est semper. ALBERT. M. eth. I 646 p. 552,52 sicut se habent habitus speculativi ad -ia, ita se habent habitus operativi ad agibilia. summ. theol. I 8,35,34 p. 275,74 *divinus intellectus* de se non producit nisi unum Verbum, quod est lux operabilium et -ium. *ibid. al.* **b** *perspicuus – deutlich*: ALFAN. premn. phys. 28,18 p. 138 si ... quid derelictum est, ex iam dictis -e (PG 40,713^A εὐθύνοστον) erit. **2** *sensu act. i. q. contemplans – (geistig) betrachtend*: CARM. imag. 21,9,A,1 menti -i carmen occurrit Domini.

***contemplanter** v. *contemplor*.

contemplatio (-cio), -onis f. *usu plur.*: l.42.52. al.

I *consideratio – Betrachtung*: **A** *de actu oculis contemplandi i. q. spectatio, aspectus – das Betrachten, das (An-)Schauen, Anblick*: **1** *gener.*: **a** *in univ.*: AMALAR. off. 4,2,9 per -em spectaculorum turpium. CONSTANT. AFRIC. coit. 16,15 -cio vultus dilecte. RUD. TRUD. epist. p. 332,17 ex earum (*reliquiarum*) presenti -e. ARNULF. SAG. invect. 2 p. 92,2 ut ... ambitioni satisfaceret -o subiectorum. *al.* *in imag.*: DESID. CAD. epist. 1,1 ille recte vigilat, qui ... in -t i m e -cionis semper oculo s apertos geret (WOLBERO cant. 2 p. 1105^A). *al.* **b** *spectatio intima – liebevolles Anschauen*: ALBERT. M. eccl. hier. 4,3 p. 645^{b,6} 'contemplatores' secundum quod -o dicit visionem cum amore, quia ubi amor, ibi oculus. **2** *eccl.*: **a** *visio – Vision*: ANAST. BIBL. epist. 14 p. 434,29 haec ..., sicut ... seni fuerant mystice per -em visa. ANSELM. HAV. apol. p. 1130^B o magna visio! o ingens -o! EPIST. Hildeg. 1 p. 328,22 de -um cellariis ... ad exteriora regrediens (sc. *Hildegardis*). BERTH. RATISB. serm. 9 p. 53,7 cavendum, ne homo etiam in -e decipiatur *eqs. al.* **b** *de divina -e in beatitudine caelesti*: GODESC. SAXO theol. 22 p. 307,25 in futuro promisit *Deus* ... esse nos beatissima -e ibi, ubi *eqs.* ALFAN. premn. phys. 41,11 p. 133 quaecumque vero per puritatem ... naturae Deo ... adhaerent huiusque -e (PG 40,776^C κατανόησει) beatitudinem lucrantur *eqs.* CAES. HEIST. hom. exc. 242 p. 162,17 gaudium internum, quod eis (*angelis*) inest ex divina -cione. ALBERT. M. miss. 3,4,19 p. 92^{b,11} quia altivolum (sc. *angelorum*) in divinas est -es. *al.* **c** *de omnividentia Dei*: HUGEB. WYNNB. 6 superni iudicis -e, cuius oculis omnia ... aperta sunt. DIPL. HEINR. IV. 414 p. 552,1 sub oculis divine -is, qua<m> nichil latet. *al.* **B** *de actu mente contemplandi i. q. intuitus, meditatio – geistige(s) Schau(en), (An-, Be-)Schauung, 'Kontemplation'*: **1** *gener.*: **a** *in univ.*: WOLBERO cant. 1 p. 1070^B -o alia naturalis, alia intelligibilis, tertia intellectibilis. ALBERT. M. animal. 1,38 aliquando ... homo est solus propter felicitatem -is, aliquando *eqs.* metaph. 11,3,2 p. 536,20 -o intellectus, qua contemplatur seipsum. *al.* **b** *c. colore quodam*: **a** *recordatio – Vergegenwärtigung*: ARNULF. SAG. invect. 1 p. 90,3 vir illustris, qui mentem suam -e sceleris ... fieri sordidam iudicabat. **β** *capacitas – geistige Fähigkeit*: ALBERT. M. nat. bon. 247 p. 94,84 sublimis -es, in quibus ardet lumen cognitionis divinae ... sapientia, intellectus ... et investigatio rationis. **2** *spec.*: **a** *eccl.*: **a** *in univ. de -e spirituali*: HUGEB. Willib. 4 p. 92,19 Christi cruciculus ... cordis -e ad superna internis vitae ... properabat. DONAT. Ermenl. 15 (MGMer. V p. 701,11) in ... cella se recludens caelestibus inserviebat -bus. VITA Euch. Val. Mat. 19 nec in -e positus

deserebat *Valerius* ... condescensionem vitae actualis nec *eqs.* THIETM. chron. 7,72 cor ad speculum divinae -cionis infixit *praesul* (ALEX. MIN. apoc. 21 p. 484,2. ALBERT. M. Is. 6,2 p. 88,74. *al.*). THIOFR. flor. praef. p. 314^A internam summi boni -em. CONR. BRUNW. Wollf. 22 quamquam ... iugi esset -e suspensus. ALBERT. M. eccl. hier. 4,3 p. 644^{b,24} 'o (PG 3,473^C θεωρία) intenta ad formam', scilicet divinam pulchritudinem. *saepe*. **β** *de ecstasi (mystica)*: CAES. HEIST. hom. exc. 62 -cio excedens rationem quodam modo mors carnis est *eqs.* ALBERT. M. incarn. 52 p. 228,27 -em abstrahentem vel rapientem. phys. 4,3,4 p. 266,57 homines divini, quando sunt in vehementi delectatione -is, non percipiunt tempus. *ibid. al.* **γ** *vita contemplativa – beschauliches Leben, Beschaulichkeit (praecipue de vita monastica)*: IOH. CANAP. Adalb. A p. 19,13 arripe tibi oia -is et sede inter eos, qui vitam quietam ... agunt. THANGM. Bernw. 51 p. 780,34 (chart.) quatenus servitores Christi ... beatae -i inhaereant. CHART. Raitenh. 140 videntes honeste -is inibi (*in monasterio*) conversationem. *al.* *adde*: DIPL. OTTON. III. 362 his est tranquillitas exhibenda, qui ... quietioris vite -em disposerunt servandam. **b** *in sermone artium et scientiarum*: **a** *speculatio, quaestio, scientia – wissenschaftliche Betrachtung, (Er-)Forschung, Wissenschaft*: ALFAN. premn. phys. 1,5 p. 6 ad profectum notitiae et -is (PG 40,505^A θεωρία) naturalium. FRID. II. IMP. art. ven. 2 praef. p. 124,3 sunt ... partes artis et scientie secundum modum sciendi, una in habendo in anima -e universali ea, que docemus *eqs.* ALBERT. M. eth. I 927 p. 774,59 similiter theologica et philosophica -o est consideratio intellectualium. metaph. 11,1,3 p. 462,73 ista theoria multum est super physicam -em. *saepe*. **β** *cognitio, intelligentia – Erkenntnis, Verständnis*: ALBERT. M. eth. I 928 p. 775,75 in exterioribus potest *contemplans* invenire multas bonas -es. praedicab. 1,3 p. 6^{b,21} haec ... scientia (sc. *logica*) ... ostendit falsitates et lumen dat rectae -is in omnibus. *ibid. al.* *spectat ad Christum*: ALBERT. M. sent. 3,14,2^{capit.} an illa scientia, quam Christus de omnibus habet, sit in -e Verbi sibi uniti *eqs. ibid. al.* **γ** *computatio – Berechnung*: PS. BOETH. geom. 747 Architas ... alio modo ... aream reperiri constituit ..., non ut XXXVI, sed XXXII in se colligeret arealis illa -o.

II *observantia, respectus – Be(ob)achtung, Befolgung, Berücksichtigung*: **A** *in univ.*: LEX Ribv. 69,5 cum verborum -e coniurare. MANEG. ad Gebh. 49 p. 395,25 satius ... ducens iuramenta contempnere quam -e iuramentorum in ... perdicionem anathematis permanere. **B** *abl. -e i. q. respectu, gratia, causa – im Hinblick (auf), um ... willen, wegen*: HRABAN. epist. 16 p. 418,49 ut minores -e piaetatis suos non contempnant dominos. CHART. HEINR. LEON. 77 p. 112, 27 donationem -e eterne retributionis ... fratribus eiusdem ecclesie collatam. CONST. imp. III 25 p. 27,4 nunctius, quem -e mittentis et sue probitatis obtentu benigne recepimus. *al.*

III *diligentia, prudentia, cura – Umsicht, Achtsamkeit, (Für-)Sorge*: ANAST. BIBL. epist. 5 p. 415,24 quisquis ... prudentiae pennis ad alta sustollitur, omnia insidiarum muscula ... alto -is saltu transcendit. DIPL. HEINR. II. 369 p. 472,15 imperialis nos -o commonet illa semper ... disponere, que *eqs.* CHART. Sangall. B 419 (epist. papae) -i ... nobilis mulieris Clemente ... condescendere.

contemplativus, -a, -um. **1** *contemplationi intentus, in contemplatione situs – auf geistige Betrachtung (aus)gerichtet, 'kontemplativ' (opp. activus, actualis, practicus, operativus)*: **a** *eccl. i. q. contemplationi spirituali deditus, contemplando Deo deditus – beschaulich (lebend), sich der Betrachtung Gottes widmend*: **a** *in univ.*: BONIF. epist. 94 p. 214,18 quietem -ae vitae (DIPL. Arnulfi 170. CARM. Cantabr. A 7,4^{b,16}. CHART. Bund. 280 p. 208,19. *saepe*). RATHER. Mar. 2,40 alterum (*genus vivendi*), quod a visu vel otio θεωρητικήν, id est -um, vocatur. IDUNG. PRUF. dial. 2,867 in utraque vita, heremetica scilicet, id est -a, et cenobiali, id est activa. ODO MAGDEB. Ern. 1,27 que (*mater Ernesti*) ... meliorem -e partem sortita Marie. SALIMB. chron. p. 120,21 homines, qui ... sunt ... spirituales et -i et Deo devoti. *al.*

[Hellmuth]

subst. masc. (spectat ad visionem divinam: l. 4): ANSELM. HAV. apol. p. 1130^C Iosue et Caleb ... -orum secreta coelestis patriae rimantium figuram apte gerunt. BERTH. RATISB. serm. 9 p. 53,2 duo sunt genera -orum. ALBERT. M. Matth. 2,2 p. 49,72 suspirium -orum, quibus omne lumen parvum est respectu interni luminis. *al. subst. fem. i. q. vita contemplativa, contemplatio – kontemplatives Leben, Kontemplation:* ABSAL. serm. 43 p. 249^D cum ... -a ad Deum, activa ad proximum pertineat *eqs.* ALBERT. M. Is. 11,2 p. 168,7 istorum donorum (*sc. spiritus sancti*) quaedam deservunt -ae et quaedam activae *eqs. al. v. et p. 809,27.* **β monasticus – mönchisch, Mönchs-:** DIPL. Merov. I 22 ut ibidem (*in monasterio*) familia Dei vel custodes eiusdem ecclesiae quieto ordine -am v i t a m agere deberent (WILLIB. Bonif. 1 p. 6,4. POETA Saxo 2,369. *saepe*). EINH. Karol. 2 p. 4,20 amore conversationis -ae succensus. DIPL. Zwent. 16 p. 46,18 quidquid ... -e celestium laudum assiduitati collegiis invigilantibus ... conferimus. CHART. Port. 76 p. 100,41 ut -orum virorum paci ... intendamus. *al. subst. masc.: ODILO CLUN. Adelh. 18 dixit Adalheida:* 'memento mei, fili, in -is.' OFFIC. Willig. p. 748,31 alia ... est professio sanctimonialium, alia -orum (contemplatorum 2), alia canonicorum. DIPL. Frid. I. 753 p. 303, 21 si ... -is pacis commoda ... providere studeamus. *al. b philos.: α theoreticus, in cognitione positus, contemplans, speculativus – theoretisch, auf Erkenntnis gerichtet, geistig (betrachtend), spekulativ:* ALFAN. premn. phys. 34,7 p. 121 de -a (PG 40,737^A θεωρητικῆς) vocata philosophia. WOLBERO cant. 1 p. 1053^D est ... intellectualis diei mane virtus inchoativa ..., vespera virtus -a. ALBERT. M. sacram. 72 p. 51,56 secundum duplicem aspectum mentis, scilicet intellectum -um et practicum. eth. II 10,2^{capit.} de felicitate -a. metaph. 2,5 p. 94,55 'theoricae' sive -ae sive speculativae scientiae 'veritas est finis.' *ibid. saepe.* *subst. neutr.: ALBERT. M. bon. 360 p. 198,55 -um sive speculativum consistit in cognitione veri. eth. I 40 p. 39,10 -um principaliter est quam operativum. ibid. al. subst. masc. de sapiente:* ALBERT. M. eth. I 909 p. 761,65 Aristoteles supponit, quod -us habeat necessaria vitae. *ibid. al. β (sola mente) cognoscibilis, intellegibilis – (nur geistig) erkennbar, intelligibel:* ALBERT. M. animal. 21,20 prout in nominibus significantur quiditates rerum -ae. *subst. neutr.: ALBERT. M. sens. 1,2 p. 4^a,14 visus et auditus annuntiant differentias rerum, ex quibus inest hominibus tam discretio -orum (p. 437^a,2 τῶν νοητῶν) secundum intellectum speculativum quam operabilem secundum practicum. ibid. al. 2 contemplationem, vitam contemplativam significans – die Kontemplation, das kontemplative Leben versinnbildlichend (metaph. de rebus et animalibus):* ALCUIN. carm. 1,659 hanc (*insulam*) petit ... Christi bellator ..., -os cupiens et carpere flores. EGBERT. fec. rat. 1,952 solivagus gemit ... turtur, signat avis -a preces heremite. *al. 3 intuens – anschauend:* HERM. CARINTH. essent. 2 p. 184,16 partem (*sc. caelestium spirituum*) ... divine simplicitatis -am.

*adv. *contemplative. per contemplationem, spiritualiter, intellectualiter, cognitive – (auf) beschaulich(e) Weise), 'kontemplativ', durch geistige Tätigkeit, geistig, durch Erkenntnis (opp. active, practice):* 1 *spectat ad religionem:* EPIST. var. II suppl. 8 p. 630,33 studium ... vestrum (*sc. episcoporum*) ... sursum versus -e erigitur ad speculandam veritatem. RADOIN. Pard. 4 (ASBoll. Mai. VI p. 368) -e divinis praecinctus orationibus *Radoynus*. BENZO ad Heinr. 7,6 p. 678,31 qui -e vivit, angelis est socius. *al. 2 spectat ad actionem mentis vel vitam sapientis:* ALBERT. M. animal. 21,27 bruta omnia non accipiunt formas sensus et ymaginationis nisi practice et non -e. eth. II 10,2,3 p. 629^a,45 ambobus ..., felici scilicet civiliter et felici -e. *ibid. al.*

contemplator, -oris m. 1 gener.: a spectator – Betrachter: COLUMB. epist. 5 p. 173,7 acsi quidam campi bellici roscidus cadaverum ... post pugnam -r. *v. et p. 1687,38. expressius i. q. spectator et testis – Augenzeuge:* THEOD. AMORB. Mart. 14 plurimorum proprie -r factus (ex ANAST. BIBL. coll. [PL 129,591^B]). **b qui (congruum) respectum habet, venerator – einer der (gebührende) Rücksicht nimmt,**

Verehrer: PAUL. BERNR. epist. p. 478,1 Oberto, ... ecclesie Mediolanensis speculatori, Paulus et Gebhardus, humiles -es et amatores honoris eius. 2 *eccl.: a qui contemplativus est, qui contemplationi spirituali vacat – ein geistig Schauender, Betrachtender, einer der sich der Kontemplation widmet:* **α in univ.: VITA** Theod. 4 p. 39,5 Theodericum ..., quod potest interpretari Dei -r sive divinum speculator. CHART. Sil. D I 45 p. 28,21 assumpsimus eos (*monachos*) ... pro literatis divinum celebratoribus celestiumque -bus. CONR. EBERB. exord. 6,2 p. 343,9 praecipuus et maximus ille -r, ... beatum dico Bernardum. VITA Notkeri 44 tantus -r in tantis se coelestium virtutum gymnasiis exercuit. *al. usu attrib.: BRUNO QUERF. frat. 2 p. 35,19 Romaldus cum esset vir -r. β spectat ad ecstasim mysticam:* ALBERT. M. myst. theol. 1 p. 462,51 quia -r omnis cognitionis vacatione ... ignoto Deo coniungitur. *ibid. al. γ propheta – Seher:* EPIST. Hildeg. 1 p. 329,21 tu ... in visionum seu revelationum Domini mysteriis ... -bus ... coaequanda videris. **b qui cognoscit – einer der erkennt:** ALBERT. M. sent. 3,14,1 p. 254^b,13 Deus perfectissimus sui est -r. *ibid. al.*

contemplatorius, -a, -um. contemplativus, ad contemplationem dispositus – der Schauung hingegeben, auf die Kontemplation gerichtet: WOLBERO cant. 2 p. 1105^A aeternalia ... bona illo -o concupiscibilis animae oculo intendebat dilecta. *al. ABSAL. serm. 48 p. 273^A propter diversa eorum (angelorum) officia alios -os, alios operatorios ... spiritus possumus appellare.*

contemplatrix, -icis f. 1 quae contemplatur, spectatrix – die Schauende, Betrachterin: **a in univ.: THEOD. TRUD. Bav. 42 tu (Ganda) ... huius salutiferi vasis conservatrix et miraculorum Dei in eo meruisti fieri pene quotidiana -x. b spectat ad contemplationem spiritualem sive mysticam:** ECKEB. SCHON. opusc. 4 p. 286,14 eterni solis accenditissima -x (*Maria*). *usu attrib.: RUP. TUIT. off. 5,13 l. 760 unde contremiscit ecclesia tantorum mirabilium -x. trin. 30,9 l. 451 anima Dei et supernae gloriae -x. 2 quae cognoscit – eine die erkennt:* ALBERT. M. metaph. 11,2,7 p. 491,55 prima substantia -x sui est, et ideo sola perfecte seipsam contemplatur.

contemplatus, -us m. visus, aspectus – das Sehen, Anblick: EINH. (?) Marc. et Petr. II 23,1 non tantum -u, sed palmarum tactibus.

contemplor, -atus sum, -ari vel rarius contemplo, -avi, -atum, -are. script. -enp-: p. 1691,10.

I proprie: A aspicere, contueri – ansehen, anschauen: 1 *in univ.: a gener.: BONIF. carm. 1,328 caelum terramve ... -ans. ARBEO Emm. 28 sicut et -ta loca testificant. WALTHARIUS 566 -ans cautius omnes. CHRON. Pol. 3,23 p. 151,15 arma subtilius -antes. al. b eccl. de divina contemplatione in beatitudine caelestis:* HROTSV. Agn. 387 quo merear vere -ari sine fine te (*Deum*). HUMB. Sim. 2,16 p. 158,8 quem (*Deum*) in angelica dignitate ... solebant facie ad faciem -ari. GERHOH. Antichr. 2,20 p. 232,28 cum angelis faciem Patris -antibus. *al. usu subst.: RODESC. SAXO theol. 22 p. 305,24 -anti redditur praemium. RIMB. Anscar. 3 p. 23,17 claritas ..., quae oculos -antium impediret. 2 c. colore quodam: a inspicere, oculis collustrare – in Augenschein nehmen, nachsehen, prüfen:* MIRAC. Verena 3 (ASBoll. Sept. I p. 168; s. XI.ⁱⁿ) diligenter circumquaque -bantur omnes fenestram. EGBERT. fec. rat. 1,845 gratis equo oblato ne -eris in ore. ARNULF. SAG. invest. 3 p. 93,31 ad -andas parietum ruinas sese duci propensius exiebat. TRACT. de chirurg. 205 oportet ... -ari, ne sagitta toxicata fuisset. *al. expressius i. q. perlegere – durchlesen:* EPIST. Worm. I 33 p. 59,14 mira pater alacritate sepe dictata mea -ari consueveras. **b explorare, speculari – erkunden, (aus)spähen:** RICHER. REM. hist. 3,69 centuriones ... Ottonem non sufficientem habere exercitum diligenter -ti sunt. ECKEH. IV. bened. I 38,56 dux -atur (gloss.: clam inspicit), iacet et dormire putatur. ANSELM. HAV. apol. p. 1130^C dum ad terram promissionis explorandam et -andam vadunt Iosue et Caleb. *al. c prospicere – überblicken (per compar.): OTTO FRISING. chron. 5,24 p. 251,23 mons ... campi planiciem tamquam e specula longe lateque -ans. B*

[Hellmuth]

videre, oculis percipere – sehen, erblicken: 1 in univ.: a gener.: ARBEO Corb. 17 p. 207,1 episcopus ... aquilam in aeris altitudine -ans. THEGAN. Ludow. 55 in campo magno, ubi eum (*imperatorem*) exercitus omnis -ari potuit. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 301,18 cum circa se undique incendiis ardere ... regionem depopulatam -retur (-ret 2) rex. ALBERT. M. animal. 12,189 aves ... acumine visus indigent ..., quoniam cibum -ari habent a remotis. al. b eccl. de visione: AGNELL. lib. pont. 38 quomodo sanctus vir ... angelicam spiritualem -nplasset effigiem. RIMB. Anscar. 3 p. 23,7 in ipsa immensitate luminis, quid intus haberetur, -ari non poteram. VITA Liutb. 30 p. 36,21 his illa (*Liutbirga*) -tis aspectibus ... perterrita. HERM. SANGALL. Wibor. 2,21 quomodo beata virgo ... invisibiles sui natura spiritus posset -ari. al. 2 c. colore quodam: a conspicari – ansichtig werden, von Angesicht sehen: IONAS BOB. Ioh. 6 qualiter ... prolem suis obtutibus -are (-ari A2) meruisset mater. HROTSV. prim. 527 haut minus illius (*ducis*) ... amore flagramus, quam quae praesentem -bantur eundem. LEO MARS. chron. 2,63 p. 290,7 faciem vestram -ari desideravimus. al. b mediopass. i. q. apparere, se manifestare – erscheinen, sich offenbaren: LIBER diurn. 84 p. 98,9 ex quibus (*duabus naturis*) eum (*Christum*) ... subsistere credimus, in eisdem inconfuse, inseparabiliter et indivise et esse et -ari ... predicamus. C sentire – wahrnehmen: VITA Desid. Vienn. 4 relatione bonorum hominum, quorum hoc meruit vita cernere visu et ... -are auditu.

II translate: A (*mente*) considerare, intueri, sibi ante oculos ponere, meditari – (*geistig*) betrachten, schauen, sich vor Augen halten, sich geistig beschäftigen (mit): 1 gener.: a in univ.: SALOM. III. carn. 2,65 -or abunde cernens erumnam pauperiemque meam. ALFAN. premn. phys. 3,15 p. 54 quando secundum se ipsam -ta (PG 40,597^A ἐπισκεπτήται) fuerit anima aliquid eorum, quae sunt. ALBERT. M. metaph. 11,3,6 p. 540,22sq. quae (*intellegentia*) ... -atur se et -atur id quod est ante eam eqs. al. usu subst.: ALBERT. M. cael. hier. 13 p. 184,38 contemplatio intima potest impediri vel ex parte -antis vel ex parte -ti eqs. al. b absol. i. q. omniscientiam habere – allwissend sein: ALBERT. M. sent. 3,14,4 p. 260^b,25 non adeo limpide et pure -batur anima Christi sicut Deus. 2 spec.: a eccl.: a in univ. de contemplatione Dei divinarumque rerum (*spectat ad ecstasim mysticam*: l. 48. 50): RATHER. Mar. 4,131 neque monachos meos -andi Deum amore a seculi actibus se facere alienos velle ... cerno. EPIST. Worm. I 6 p. 22,10 domno suo A., luce interiori die noctuque celestia -anti. AMADEUS LAUS. hom. 4,119 si Dei essentia -etur. OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 17,16 cum ... ad -anda celsa divinitatis attollimur. ALBERT. M. myst. theol. 1 p. 461,56 qui ... divina -atur, ... ab imperfectis segregatur. al. usu subst.: ALBERT. M. Is. 6,2 p. 91,1 columba ... significat ... Deum, pennae elevationes -antium (cf. Vulg. psalm. 67,14). ibid. al. b absol. i. q. vitam contemplativam agere – ein kontemplatives Leben führen (de monachis): CHART. Rhen. med. I 8 p. 11,20 (a. 720) servi Dei, qui in ipsa loca ordine sancta -are videntur. usu subst.: BERTH. RATISB. serm. 8 p. 44,9 Rachel signat vitam bonam interiorem, quam -antes habent. b in sermone artium et scientiarum i. q. inquirere, pervestigare, cognoscere – wissenschaftlich untersuchen, (er)forschen, erkennen: a in univ.: GERB. geom. 1,2 geometria est disciplina ... formarum, quae secundum magnitudinem -antur. ALFAN. premn. phys. 1,6 p. 6 Plato ... melius -tus (PG 40,505^A πανταζόμενος), quae sunt circa hominem. Ps. BEDA mund. const. 1,319 philosophi ... rei veritatem -antes. HUGO HONAU. div. 3,2 qui (*doctores*) ... per abstrahentem intellectum formas sine materia possunt -ari. FRID. II. IMP. art. ven. prol. p. 2,13 cuius (*libri*) partium quedam consistit in -ando seu in sciendo, quae theoria dicitur. ALBERT. M. eth. II 1,6,12 p. 98^b,20 principiorum ... quaedam de inductione -ta sunt (p. 1098^b,3 θεωρουμένων), quaedam ... sensu. al. b absol. i. q. philosophari – philosophieren: ALBERT. M. eth. I 901 p. 755,51 qui (*Diogenes*) -tus est (*antea*: ad speculandum) in ligno concavo. ibid. al. B intellegere – gewahr werden: VITA Desid. Vienn. 14 num-

quid apud ... Christum ... parvam in postmodum -vimus esse sententiam, ut eqs. CONC. Karol. B I 32 p. 318,26 ut excellentiam pontificatus vestri ... gratiam (*sic*) sancti spiritus perfusus ubertissime -emur. RATHER. Mar. 5,154 dum plus eam (*seriem sermonis*) -or aloes quam mellis habere. C respicere – sehen, bedacht sein (auf): CHART. Friburg. 297 (a. 1276) habito diligenti tractatu ... subtiliter -antes utilitatem ecclesie.

adv. *contemplanter. in contemplatione – in Betrachtung, kontemplativ: RATHER. Mar. 3,88 nec, ut Martha, Deo deserviens actualiter nec, ut Maria, illi assidens -r. Hellmuth contempno v. contemno.

contemporalis, -e. 1 adi.: secundum rationem temporis respondens – der Zeit(rechnung) nach entsprechend, zeitlich korrespondierend: THEOD. PALID. annal. prol. p. 51,22 Eusebius ... regnorum et regum -es annos ... Graeci sermonis concludit historia. 2 subst. masc. et fem.: a contemporaneus (-a), aequalis – Zeitgenosse (-in): THIETM. chron. 1,6 Sigimundus ... arcium scientia omnes suimet -es tunc precelens. 3,5 quam (*matrem Willigisi*) Dominus pre caeteris -bus ... visitavit. OTLOH. Dion. 15 p. 835,40 Clemens, apostolorum -is et discipulus. HIST. Torn. app. I 3 qualiter ... id acciderit, ... nemo mihi vel -bus nostris notificavit. al. b coaetaneus – Altersgenosse: THIETM. chron. 7,25 p. 428,32 nobis -bus suis ... eius conversatio displicuit. v. et p. 1494,36.

adv. *contemporalliter. simul, uno eodemque tempore – zugleich, gleichzeitig: HUMB. Sim. 3,24 p. 229,9 quae tria (sc. mensura, numerus, pondus) -r et inseparabiliter omnibus creaturis insunt.

*contemporaltas, -atis f. 1 (eiusdem) temporis spatium – (gleicher) Zeitraum: LAUR. LEOD. gest. 8 ecclesia beati Agerici ... ita florebat viris religiosus, ut illa -e de filiis eius duodecim abbates ... ordinati sint. 2 ratio uno eodemque tempore intercedens (inter) – das zeitliche Nebeneinander: SIGEB. GEMBL. chron. praef. p. 300,4 dicturi aliquid ... de -e regnorum (catal. 633 -es r. sibi coaptans *Freculfus*).

contemporaneus, -a, -um. 1 adi.: a aequae perpetuus (ac) – von gleicher Dauer (wie): ALBERT. M. bon. 155 p. 100,79 magnum (i. magnitudo) quandoque est difficile eo, quod continue iniacet quasi c o n n a t u r a l e et -um vitae (eth. I 114 p. 102,14). b aequalis, eodem tempore vicens – zur gleichen Zeit lebend: WIPO gest. 1 p. 12,5 duces ... supra dictis viris -i hi fuerunt: eqs. usu subst.: ALEX. MIN. apoc. 2 p. 30,3 Iohannes non semper de sibi -is prophetat. 6 p. 90,4 Marcus evangelista, -us rege (regi C p. corr.), de quo narabimus (sim. 10 p. 152,7. al.). 2 subst. masc. et fem.: a aequalis, contemporalis – Zeitgenosse (-in): TURBA phil. 6 puto ... -os suos hac ipsum (*Democritum*) scientia superare. CHART. Heinr. Leon. 7 p. 13,2 noverint ... -i, noverint ... nobis in posteritatem successuri, qualiter eqs. (sim. CHART. episc. Halb. 255. al.). CHRON. Gozec. 1,29 p. 33,32 quae fama didicimus, dicturi sumus, quippe quorum -i fuimus. al. accedente notione testis: DIPL. Heinr. II. 88 nostrae ... aetatis -is nec non posteritati ... sit cognitum, qualiter eqs. b coaetaneus – Altersgenosse: LAMB. ARD. hist. 38 Robertus ... -us et ... consolaris ... Ernulphi. WILH. ANDR. chron. 206 Willelmus ... Lamberto ... episcopo, suo -o, ... litteras ... direxit. al.

contempta v. 1. contemptus.

*contemptatio (-tent-), -onis f. (contemptare) temptatio – Versuchung: BERTH. RATISB. serm. 12 p. 65,22 talia (sc. saecularia) per -tentationes ... oblata ... pro onere reputat.

*contemptator, -oris m. contemptor, (homo) contumax – einer der mißachtet, ein Ungehorsamer: GLOSS. I 62,19 St.-S. -or (-temptor a.c.) fardanchendi. CHART. Carniol. II 342 quod si forte ... id facere contumaciter recusaverint, vos in -es ... excommunicationis sententiam proferatis.

contemptibilis (-mt-), -e. script.: -temptil(is): p. 1693,16. contemnendus, contemptu dignus, vilis, turpis – verachtenswert, wertlos, schäbig: 1 spectat ad homines: CONC. Karol. B I 41,1 qui iubet impossibile, facit se -em. REGINO syn. caus. 1,2 quem (*ministerium episcopi*) ... conversatio

reprehensibilis -mtibilem reddat (*inde* HUGO FLOR. tract. 1,5 [MG Lib. Lit. II p. 472,19]). MANEG. ad Gebeh. 5 p. 319,41 quam ecclesie -es sint *episcopi indocti*, sermo propheticus ostendit: *eqs.* ALBERT. M. summ. theol. I 20,80,2,4,2 p. 894^b,3 praelatus non debet publica poena puniri, ne -is subditis efficiatur. *al. v. et p.* 1237,2. 2 *spectat ad res*: BONIF. epist. 73 p. 153,11 animam -i et despecta morte perdidit *Osredus*. CONC. Karol. B I 14,6 quisquis ... domum Dei ducit -em. HONOR. AUGUST. offend. 29 has artes (*sc. quae manu fiunt*) multi -es ducunt (*cf.* OTTO FRISING. gest. 2,13 p. 116, 24 -ium ... mechanicarum artium opifices). CHART. Grimm. 257 p. 182,12 in vestitu -i (*inde* CHART. Merseb. 356 p. 289, 3). *al. subst. neutr. (per prosop. l. 16)*: LIUTG. Greg. 12 p. 77,24 -ia et suae personae indigna ... ferre ... aequanimiter. p. 77,30. *al.* CARM. in Sim. 6,42 (MG Lib. Lit. III p. 706) iam adtemptant celestia mundi -ia (-ptilia A1; *cf.* Vulg. I Cor. 1,28).

adv. contemptibiliter. 1 *sensu act. i. q. contemptim, superbe – verachtungsvoll, überheblich*: INNOC. IV. registr. B 278 p. 243,30 cum ... sustinisset -r anathema *Ezelinus*. CLEM. IV. registr. 685 p. 716,35 sententiis -r vilipensis. *al.* 2 *sensu pass. i. q. modo contumelioso, misere, inhoneste – auf erniedrigende Weise, schmählich, unehrenhaft*: CONSUEV. Vird. 10 quod si quis voluerit criminari, ... -r magister erroris iudicabitur esse. ACTA imp. Winkelm. II 1037 p. 720,9 eucharistiam precepit *imperator* ... ab excommunicatis presbyteris confici et ... studio et precepto -r profanari. HEINR. TREV. gest. 21 p. 426,35 fratres ... monasterii ... coacti sunt miserabiliter et -r exulare. *al.*

contemptim v. contemno.

1. *contemptio*, -onis *f.* *despectio, contemptus – Geringschätzung, Verachtung*: ALEX. MIN. apoc. 10 p. 166,12 hac nube (*spectat ad* Vulg. psalm. 103,3), id est terrenorum -e, Benedictus pater amictus. p. 198,24 cum in -e mundana stabilem ... se ostendit *Benedictus*.

2. *contemptio v. contentio.*

**contemptivus*, -a, -um. 1 *sensu act. i. q. contemnens – verachtend*: ALBERT. M. eth. II 4,2,6 p. 305^a,18 est ... magnanimus liber propalator ..., eo quod -us est latibulorum *eqs.* 2 *sensu pass. i. q. contemptui obnoxius, contemptu dignus – der Verachtung ausgesetzt, verachtenswert*: ALBERT. M. pol. 5,7ⁿⁿ p. 520^b,46 'fruitive' ... 'viventes facile -i (p. 13 12^b,24 εὐκταφρόνητοι) fiunt'.

*adv. *contemptive.* *contemptim, irreverenter – verachtungsvoll, respektlos*: CAPIT. reg. Franc. 161,1 quod si quis ... hoc (*contitutum*) -e violare praesumpserit. HECEL. Clem. 1,4 (MGScript. XXX p. 901,1) prima sillaba nominis sepius -e repetita.

contempto, -atus, -are. 1 *in discrimen adducere – auf die Probe stellen, in Versuchung führen*: ANSELM. LEOD. gest. 59 contra Deum ... ut infideliter ageret, -tus *Wazo episcopus*. 2 *conari, experiri – versuchen, unternehmen*: FRAGM. de exp. Frid. imp. p. 15,20 varios -at accessus *Salahadinus*.

contemptor (-mt-, -ent-), -oris *m.* *usu attrib.*: l. 69,70.

qui non respicit, non curat, flocci facit, neglector – einer der vernachlässigt, keinen Wert legt (auf), mißachtet, Verächter: 1 *gener.*: CONC. Merov. p. 140,15 si quis animae suae -r aliquid alienare praesumpserit. AUREL. REOM. mus. app. 15,12 -es sanctorum patrum. GESTA Camer. cont. I A 16 magisterii et disciplinae -r. 2 *eccl.*: a *de irreverente*: FLOR. LUGD. carm. 11,10 -r Christi *Julianus*. BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 281,46 *Quintius*, ... vesanus et sacrilegus -r omnium sacrorum Dei. p. 282,19 *Dei* -r induratus (DIPL. Heinr. IV. 280 p. 361,26). *al. absol. i. q. infidelis – Ungläubiger*: AGOB. 7,16 l. 15 quicquid in illa (*domo Domini*) a cultoribus vel -bus ... gestum est. RADBERT. 8,248 nec dubium, quin fidelis vitam, -r ... mortem accipiat. b *de abrenuntiante*: BEDA hist. eccl. 3,17 p. 161,20 laudans animum (*sc. episcopi*) ... vanae gloriae -mtorem (*cf.* ADALD. ad Flod. [PL 135,14^B] mundanae gloriae -em animum). WANDALB. martyr. 380 -r mundi *Carilephus*. 397 -r opum ... Effrem (ARCHIPOETA 9,6,3). HILDEG. scivias 3,9 l. 447 -es caduco-

rum. ALEX. MIN. apoc. 10 p. 168,34 castitatem dabo terrenorum -bus. *al.* 3 *publ., iur., canon. de contumaci, temeratore sim.*: a *spectat ad homines vel auctoritates*: a *in univ.*: CONC. Karol. B I 33,13 quoties aliqui ... adversus ecclesiam ... -es et rebelles existunt. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 298,1 sedis apostolicae -r (BERNOLD. CONST. libell. III 22 p. 86,23. *al.*). CHART. Raitenh. 337 p. 271,28 adversus ... clavium -em. *al.* c. *dat.*: CONC. Merov. p. 216,14 si quis ... -r fuerit senodali concilio. b *de laesa maiestate*: LEG. Lang. p. 585^b,17 decet imperialem solertiam -ntorem suae praesentiae capitali dampnare sententia. DIPL. Frid. I. 323 p. 148,20 reus et -r maiestatis. *defector – Abtrünniger*: DIPL. Conr. III. 196 de quibus ... -bus ... nostris ... in aliis litteris tibi mandabimus. b *spectat ad leges, iussa, mandata sim. (iuramentum: l. 26)*: a *in univ.*: LEX Baiuv. 13,1 qui non vult recte respondere, non vult iusticiam facere: ille est -r (temptator *var. l.*) legis. CAPIT. reg. Franc. 138,17 -es sacrorum canonum (CONC. Karol. B I 11,37. 23,18. *al.*). CONC. Karol. B I 11,13 si quis ... *divine legis* ... -r repertus fuerit (HELM. chron. 28 p. 55,8. *cf.* CAPIT. reg. Franc. 273^B,2 -es legum, divinae ... et humanae). DIPL. Karolom. (II.) 25 p. 323,12 si quis -r aut violator existerit huius precepti (DIPL. Otton. I. 259 p. 370,23. *al.*). CHART. Laus. 338 p. 301,27 si de hoc censu negligentes vel -ntores apparuerint. CHART. Turic. 757 p. 230,15 protestamur nos esse fidei ... violatores et iuramenti ... -es. *saepe. adde*: IDUNG. PRUF. dial. 3,120 si est transgressor legis, non tamen est -r, quia transgressionem suam regulari satisfactione emendat *Cisterciensis*. b *de vocatione, iudiciis*: LEG. Wisig. 2,1,19 p. 66,2 -mtor ... vel dilator (*sc. veniendi ad iudicium*). LEX Alam. 41,2 ille -r, qui iudici iniuriam fecit. *al.*

contemptrix, -icis *f.* *usu adi.*: l. 38. *quae neglegit, aspernatur – eine die vernachlässigt, verschmäh, Verächterin*: ALDH. virg. I 47 p. 301,2 *Cristina* fanaticae superstitionis -x. CONR. HIRS. mund. cont. 714 humilis mens ... magnorum magna -x. IUSTIN. Lippifl. 934 gens *Stadingorum*, cultrix haeresis fideique -x. *alleg.*: GERHOH. Antichr. 1,62 p. 378,18 sicut visio filie -is (*sc. domus Hospitalensium*) continua semper est, ita et contemptus memoria cottidie patri matricque (*sc. patriarchae ecclesiaeque Hierosolymitanis*) renovatur.

**contemptuosus*, -a, -um. *pronus ad contemptum, superbus – zur Verachtung neigend, überheblich*: ALCUIN. epist. 250 p. 405,27 non sint luxuriosi, non ebrietati servientes, non -i *adulescentuli erudiendi*.

*adv. *contemptuose.* *contumeliose, inhoneste – auf erniedrigende Weise, schmählich*: FRID. COL. epist. (NArch. 7. 1892. p. 193,21; c. 1121) fraternitatis nostrae dilectio ... -e videtur repudiata.

1. *contemptus* (-mt-, -ent-), -us *m.* *script.*: -ept-: CHART. Ital. Ficker 341 p. 370,19. *form. sing.*: ?*nom.* -um: GLOSS. I 158,9 St.-S. *acc.* -am: p. 1695,49. *abl.* -o: LEG. Wisig. 8,3,15. *usu plur.*: p. 1695,2.6.

aspernatio, despectio, spretio – Verachtung, Geringschätzung: I *strictius*: A *in univ.*: CAPIT. reg. Franc. 196,16 didicimus ... episcopos ... negligentes existisse et ob id multos in sui detractionem et -um provocasse. HROTSV. Sap. 5,4 o stultum imperatoris praeceptum, omni -u dignum. MANEG. c. Wolf. 13 p. 72,1 quia humana superbia -ui habere solet, quod humile est. LIGURINUS 2,378 damnatam proprii -u presulis Astum hostili terrore petunt. ALBERT. M. pol. 5,7ⁿⁿ p. 520^b,4 ponit *Aristoteles* duas causas, propter quas ... insurgitur contra tyrannos, odium ... et -um (13 12^b,15 καταφρονήσεως) *eqs.* *al.* B *c. colore quodam*: 1 *ludibrium, contumelia – Spott, Schmach*: WIDUK. gest. 3,2 p. 104,20 addidit *Hugo* ... -um vane tumideque super Saxones loquendo. ANNAL. Ianuens. III p. 13,13 *Saonenses* Obertum ... pro potestate tenebant in communis Ianue opprobrium et -um. *sensu pass.*: WALAHFR. Gall. 1,7 quod de tuis calumniis narras, ex meo -u percipio. LIGURINUS 3,606 -us minor est iniuria nostri. RUOTG. Brun. 18 p. 16,26 sacerdos Domini dolens de -u fratris. *al.* 2 *condemnatio, reprobatio – Ver-*

werfung: CARM. biblioth. 6,9,3 Numerus fortes recitat ... cordaque dura Chora comitumque cremata ... -tusque Abiron, Dathan tellure vorante. 3 *vis, violentia – Übergriff, Mißhandlung*: CAPIT. reg. Franc. 9,20 nec cuiuscumque -um per se facere non praesumant *agentes*. *sensu pass.*: LIGURINUS 2,356 acta gemens *marchio* ... improba vulgi -usque suos.

II *latius i. q. negligentia, incuria – Mißachtung, Nichtbeachtung, Vernachlässigung*: A gener.: WETT. Gall. 37 sub ... -u meritorum venerandi patris. CONR. HIRS. mund. cont. 82 ut ex -u privati gaudeas de communi. 666 discipline. *al. c. notione nullius timoris*: WIDUK. gest. 1,11 p. 19,8 quid necesse habeo exhortationem protrahere ... de -u mortis? (HILDEG. scivias 3,7 l. 285). B *eccl. et theol.*: 1 *de irreligiositate, irreverentia, superbia*: AGOB. 9,23 l. 26 cum divine religionis -u (SIMON sacram. p. 10,8). RADBERT. corp. Dom. 8,90 qui cum Iuda -mtu suo ... criminis reus tenetur. CAPIT. reg. Franc. 273^{B,3} Dei et nostrum (*sc. regis*) ac totius christianitatis -um (OTLOH. prov. A 52. HILDEG. scivias 3,9 l. 464. *al.*). ALBERT. M. sacram. 186 p. 120,79 nec potest dici, quod peccata unita sint in aliquo uno sicut in libidine vel -u *eqs.* Matth. 6,24 p. 232,82 -us duplex. *al. c. notione repugnantiae*: ALBERT. M. sacram. 190 p. 122,79 privat ipsum (*sc. bonum sacramenti*) -us confessionis. sent. 4,22^{capit.} ostendit, quantum confessionis -us obsit. *ibid. al.* 2 *de abrenuntiatione*: WIPO prov. 91 mundi -us a Deo est inventus (OTTO FRISING. chron. 2,14 p. 83,6. *al. cf. BERTH.* [?] annal. praef. p. 268,31 mihi totus hic ... mundus ... -ui et tedio est). WALAHFR. Gall. 1,22 p. 300,35 sanctimoniae nitorem cum quodam sui secuta -u *Fridiburga*. CONR. HIRS. mund. cont.^{tit.} *al.* ALEX. MIN. apoc. 10 p. 169,2 cum ... -u ... terrenorum. *al.* C *publ., iur., canon. i. q. contumacia – Ungehorsam*: 1 *spectat ad homines vel auctoritates*: a *in univ.*: LUP. FERR. epist. 80 ne ... pro triplici -u multiplicem vindictam sustinere cogamini. THANGM. Bernw. 21 -um ... Romanae sedi ... tali praesumptione irrogari. 36 p. 774,34. CONST. imp. II 246,2 super -u clavium scribet ... imperator (CHART. Raitenh. 270 p. 216,30). *al. v. et p. 1694,39.* b *de laesa maiestate*: DIPL. Westph. 213 p. 280,25 (dipl. Heinr. V.) qui ... hec temeraverit, pro -u regie maiestatis ... CCC^{ta} talenta persolvat. DIPL. Frid. I. 38 p. 65,43. *al.* 2 *spectat ad leges, iussa, mandata sim.*: CONC. Merov. p. 165,28 si quis ... hanc ... exortationem ... -mtui tradiderit. CAPIT. reg. Franc. 14,9 si quis presbyter ... degradatus fuerit et ipse per -um postea aliquid de suo officio ... facere praesumpserit. BERTH. (?) annal. 1077 p. 297,36 quas (*litteras*) ... antiepiscopi ... -ui habentes flocci pendebant. DIPL. Frid. I. 361 p. 211,18 -ntu precepti nostri (VITA Balder. 27 p. 735,15). SUMMA dict. Saxon. 11,45 p. 299,35 qui ... in -am (-um B) mandati ... contumax est inventus. *al.* 3 *spectat ad vocationem, iudicia*: LEG. Wisig. 2,1,19 p. 66,1 si ... admonitione conventus ... ad iudicium venire contemserit, ... pro -mtu quinque alios (*solidos*) iudici ... exolvat. ACTA imp. Winkelm. I 955 (c. 1230/50) cum ... dederimus in mandatis sub pena -us, ut ... bovem reddere<t> *eqs. al.*

2. *contemptus v. contemno*. 3. *contemptus v. 1. contentus. contems(i) v. contemno*.

contemtibilis, -temtor v. contempt-, contemptio v. contentio.

1. *contemtus v. 1. contemptus*. 2. *contemtus v. 1. contentus. contenciosus v. contentiosus*.

1. *contendo, -tendi, -tentum, -ere. script.*: cun-: DIPL. Otton. I. 342 p. 468,40. -nt(o): p. 1697,47. *form.*: perf. *partic.* -sus: p. 1696,2. *depon.*: p. 1696,9. *struct. c. dat.*: p. 1696,23,69,72. *al.*

I *proprie*: A *de nervis i. q. contrahendo tendere – aufspannen*: GLOSS. II 641,63 St.-S. -ta, extenta givagemo (*spectat ad Verg. georg. 3,536*). B *de vinculis i. q. astringere – festzurren, zusammenschnüren*: GLOSS. II 645,6 St.-S. -e tene, deni. 677,27 -e ziuch vel dene (*loci spectant ad Verg. georg. 4,412*). C *de arcu i. q. intendere – spannen*: GLOSS. II 655,38 St.-S. -ta gidenitiv. 671,23 -ret spieni (*loci spectant ad Verg. Aen. 5,513. 12,815*). D *de tela i. q. extendere –*

aus-, aufspannen: AENIGM. lini (ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 101; s. IX.¹) quid est, qui ... -sus inter longitudinem et latitudinem est?

II *translate*: A *c. sensu nitendi*: 1 *elaborare, operam dare – sich anstrengen, sich bemühen*: CONC. Merov. p. 56,12 placuit, ut ... eos (*lectores*) ... in lege Domini erudire -ant *presbyteri*. LEG. Wisig. 2,1,3 qui intellegere noluit, bene agere non -it (*cf. Vulg. psalm. 35,4*). AETHICUS p. 152,13 contra creatorem creatura sapere -itur. HRABAN. epist. 2^a p. 383,8 eius (*catholicae fidei*) ... iura ... servare -o (ADAM gest. 2,28 p. 88,26 leges et iura). IOH. SCOT. praedest. 5,8 l. 178 quis mandata Dei custodit, nisi ille, qui ... ea, quae iubet, desiderat et -it, ut faciat. STATUT. ord. Teut. p. 76,2 ut ... -ant secundum ewangelium maioritatem mutuis ministeriis ... obtinere (*spectat ad Vulg. Matth. 23,11sq.*). *saepe. expressus i. q. pro virili parte mereri (de) – sich nach Kräften einsetzen (für)*: OTTO FRISING. gest. 2 prol. p. 102,23 secundo operi de tui principatus gloria -turo ... imponatur initium. 2 *adniti (ad) – streben (nach)*: GODESC. SAXO epist. p. 50,11 cum obiero, tunc ad id (*sc. Deo laudes rependere*) incipiam -ere. *c. dat. i. q. studere – bedacht sein (auf)*: VITA Eberh. Salisb. I 5 p. 79,40 plura transiliens indicendo et tacendo brevitati -o. 3 *maturare – sich beeilen*: ALCUIN. carm. 98,3,2 -e prior tecta subire Dei. AMALAR. ord. antiph. 6,23 qui ... -it obviam sponso venire, gradus ascensionis disponit in corde suo. WIDUK. gest. 3,54 p. 134,19 barbari ... obviare legionibus -unt. CHRON. Thietm. 5,19 regnum Luithariorum petere -it *Heinricus rex*. 4 *latius i. q. pertinere, spectare (ad) – abzielen, gerichtet sein (auf)*: ALBERT. M. top. 1,3,2 p. 269^a,27sq. problema est speculatio -ens ad electionem vel fugam ... -ens dico in eo, quod -it ... ad ipsum ut finis *eqs. ibid. al. v. et p. 1698,30. usu subst.*: ALBERT. M. eth. I 585 p. 504,31 -entia ad finem (*cf. p. 1144^a,25 τὰ ... συντείνοντα*). *ibid. al.*

B *c. sensu proficiscendi*: 1 *intrans. i. q. progredi, se conferre – aufbrechen, ziehen, sich begeben (nach)*: a *de hominibus*: IULIAN. TOLET. Wamb. 28 princeps ... placida progressionem Narbonam -ens. PETR. CAS. (?) chron. 4,11 p. 481,8 quam (*Tharsum civitatem*) Tancredus Balduino relinquens et in anteriora -ens. *spirit.*: AUDRAD. carm. 1,236 terigenae, ... <ad> aeternum cursim -ite fontem. CHRON. Merseb. 4 p. 173,8 Dithmarus ... , ubi ... ramum attigit Pitagoricum, laevi rami devitans declivia dexter -it ardua. b *de stellis*: ALBERT. M. veget. 2,75 quorum (*circularum*) sex antecedunt oriens signum tendentia in occasum et sex succedunt -entia ad ortum. 2 *trans.*: a *raptim ducere – eilig führen*: GESTA Bereng. 2,19 Gauslinus ... equites fera bella volentes precelerare iubet, pariter -it (*gloss.*: ducit) Ubustus bis centum pro laude viros. b *dirigere – lenken, richten*: GESTA Bereng. 1,57 gressum ... -it ad urbem (*cf. Lat. Hex. Lex. V. 1982. p. 420*).

C *c. sensu petendi (fere usu publ. et iur.)*: 1 (*sibi*) *vindicare, exposcere, expetere, efflagitare – reklamieren, verlangen, beanspruchen, einfordern*: LEX Alam. 3,3 (rec. B) si ... presbiter eum (*servum*) -it. AGOB. 2,8 illum, qui tua repetit aut -it, ... superabis. DIPL. Otton. III. 193 p. 602,36 de re, quod ... illi (*marchio eiusque frater*) per vim ab ipsi monasterio -unt. *al. absol. i. q. actionem instituire, postulare – gerichtliche Forderungen erheben*: DIPL. Heinr. III. 339 p. 463,26 respondit ... Gandulfus: '... nullam ... firmitatem vel rationem habeo, per quas intencionare aut -ere possem'. 2 *in controversiam vocare, denegare, exigere – streitig machen, absprechen, abfordern (fere c. dat. incommodi, c. acc. dupl.*: l.65; c. inf. i. q. *prohibere – untersagen*: l.69): LEX Sal. Pipp. 49,1 (cod. E) si quis hominem ingenuum viam suam -erit aut inpinxerit. CAPIT. reg. Franc. 57,1 ut ... iterantibus (iter agentibus 3) nullus hospitium denegat ... , similiter pastum nullus -ere faciat. DIPL. Heinr. IV. 336 p. 443,16 terras ... eis laborare non -emus. *al. publicare – beschlagnehmen*: 70 CAPIT. Bened. 3,432 p. 129,59 quod si aliquis ... inobediens ... extiterit, omnes res ... a comite et a misso episcopi ei -antur.

D c. sensu dicendi: 1 *affirmare, asserere, asseverare – behaupten, versichern:* CONC. Merov. p. 47,16 si quis ... voluntatem nostram Deum expectare -it, ... resistit ... spiritui sancto. ALBERT. M. metaph. 3,3,18 p. 157,74 illi (*Epicurei*) ... -bant omnium principia esse singularia. *al.* 2 *proponere, proferre – vertreten, vorbringen:* HRABAN. epist. 22 de heresi, quam quidam de predestinatione Dei inique -unt. *absol.* *i. q. loqui, disserere – sprechen, Aussagen treffen (über):* BERNOLD. CONST. libell. XV 9 est ... nobis ... providendum, ut de reparatione virginitatis tam moderate -amus, ne *eqs.* 3 *contra dicere, obloqui – dagegen sagen, einwenden (fere usu publ. et iur.):* CHART. Ital. Ficker 4 p. 6,19 (a. 800) interrogavimus ... Liutprandum ..., si aliquid -ret contra ipsam cartam. DIPL. Ludow. Germ. 184 p. 267,1 (spur.) de his, quae ... in antiquis praeceptis non contineri -itur. CHART. Heinr. Leon. 106 p. 163,26 de pratis ... -bat *Heinricus*, quod ad concambium villę Münstur non attingerent. *al.*

E c. sensu certandi: 1 *intrans. i. q. confligere, congregari, pugnare, dimicare – einen Kampf ausfechten, aufeinander-treffen, kämpfen, streiten:* *a gener.:* *a* in unio.: LEG. Wisig. 6,5,4 quicumque ..., dum eum, cum quo -it, percutere querit, alterum ... occiderit *eqs.* AGOB. 2,11 l. 28 si duo pro uno asino molino ... -ant. WALTHARIUS 1013 quattuor hi adversum ... unum -unt pariter. WIPO gest. 33 p. 52,16 Saxones ad refellendos paganos ... singulare certamen, quamvis iniuste -rent, imperatori spondebant. OTTO FRISING. gest. 1,30 p. 47,34 quattuor fratribus, tribus cum quarto pro ducatu -entibus (*sim.* 2,9 p. 111,2). *al.* in *imag. et alleg.:* THEODULF. carm. 25,232 non ideo didicit, sapiens ut possit haberi, sed -endi ut promptus ad arma foret *Scottulus*. VITA Leod. 2,330 (MGPoet. III p. 33) inque vicem pugnis -unt eurus et auster. *usu subst. i. q. adversarius – Gegner:* EXCERPT. Widon. (MG Lib. Lit. I p. 466,23) ad multitudinem -entium reprimendam. *β altercari, disputare – zanken, diskutieren:*

CAND. FULD. Eigil. I 5 p. 224,40 quare -itis mecum, cum regula prohibeat, uti monachus cum abbate suo non -at (*cf. Bened. reg. 3,9*)? RUD. TRUD. gest. praef. p. 229,17 confusionem annorum inter se -entes fecerunt *abbates*. IDUNG. PRUF. dial. 1,790 quia monachorum non est -ere, sed conferre, sit hoc negotium ... non contentio, sed collatio. OTTO FRISING. gest. 2,30 p. 138,22 ratione -amus. *al. v. et p.* 1203,20. in *carmine amoebaeo:* SEDUL. SCOT. carm. 2,81,33 pignora cara mei (*sc. veris*), cur vos (*sc. rosa et lilium*) -itis? *γ concertare, agonizare, aemulari – um die Wette streiten, es aufnehmen (mit), wetteifern:* BEDA hist. eccl. 5,6 p. 290,7 ludentibus me miscui et simul cursu equi -ere coepi. MARIAN. chron. a. Chr. 68 Nero ... in citarizarum agone -tens. Ps. BEDA mund. const. 1,242 Saturnus in tantum cum eius (*sc. firmamenti*) celeritate -it, quod *eqs.* VITA Heinr. IV. 1 p. 10,7 si superstes esset rex ..., illud (*sc. Moguntinum*) illi famoso Spirensi monasterio -ret. ODO MAGDEB. Ern. 1,376 lyricis ... vielle -unt odis. *spirit.:* THIETM. chron. 8,8 in agone huius ... seculi haec (*Sisu solitaria*) -ens ab illicitis omnibus abstinit. *δ laborare – zu kämpfen haben (mit):* VITA Burch. Worm. 13 quid tacetis? quid rubore -itis? *ε obluctari – ankämpfen:* FRID. II. IMP. art. ven. 6 p. 189,2 raro inveniuntur *falcones*, qui possunt -ere contra ventum. *ζ repugnare, abhorre (a) – widerstreiten, unvereinbar sein (mit):* IOH. SCOT. praedest. 4,4 l. 98 illarum (*sc. haereseum*) ... una libero -it arbitrio, altera gratiae. *b publ. et iur.:* *a causam agere, litigare – prozessieren, einen Rechtsstreit führen:* LEX Alam. 81 illas genealogias, qui -unt, levent illa terra praesente comite *eqs.* FORM. imp. 46 p. 322,16 cum ... actor et defensor dissona voce -rent *eqs.* CAPIT. reg. Franc. 201,11 quodsi una pars se subtraxerit, tunc illa, quae ausa fuerit -ere, recipiatur ad testimonium. DIPL. Heinr. IV. 412 p. 549,10 quod si Iudeus contra christianum ... -erit, uterque ... secundum legem suam iusticiam faciat. DIPL. Frid. I. 25,8 si duo homines pro uno beneficio -unt. CHART. Burgenl. II 182 p. 129,2 terra, super qua -itur. *persaepe. usu subst.:* LEG. Wisig. 10,3,4 si ex his -entibus unus possessoris ... dominium reperiatur advenisse postremum. TRAD. Frising. 299 interrogavit Arn

episcopus unum de -entibus contra Attonem episcopum. *β apud iudicem decertare – einen gerichtlichen Zweikampf führen:* CAPIT. reg. Franc. 20,10 quod si accusator -ere voluerit de ipso periurio, stent ad crucem. 41,7 si auctor venerit et rem interciatam recipere rennerit, campo vel cruce -atur (campo -ant 7). LEX Frision. 11,3 si audes, nega sacramentum meum et armis mecum -e. LEG. Lang. p. 499,33 melius est, ut in campo cum fustibus ... -ant. DECRET. Frision. A p. 35,12 octava petitio est, quod nullus privatus contra dominum suum nimis -at (*de re v. W. Krogmann – W. Ch. Kersting, ZRG Germ. 89. 1972. p. 56sq.*). *al.* 2 *trans.:* *a gener. i. q. in dubium vocare, oppugnare, recusare – bezweifeln, anfechten, bestreiten, ablehnen:* LEX Ribv. 63 capit. p. 65,7 (codd. A 6,7) de testibus si quis alicuius emptionem -erit. CAPIT. reg. Franc. 18,12 ut quicquid missi ... cum ... senioribus ... consenserint, nullus -ere hoc praesumat. PETR. DAM. epist. 40 p. 414,19 quisquis haec (*verba*) ... pertinaci ... animo parat ... -ere, ... Augustinum convincitur impugnare. *al.* *b publ. et iur.:* *a lite, inimicitias petere – streithaft belangen:* DIPL. Otton. I. 267 p. 381,15 precipientes ..., ut nullus dux ... abbatem ... inquietare, molestare, -ere, invadere ... sine legali iudicio presumat (*sim.* DIPL. Heinr. II. 475). *β decertando probare – ausfechten:* CAPIT. reg. Franc. 70,5 si aliquis Saxo hominem comprehenderit ... dicens, quod illi habeat damnum factum, et hoc -ere voluerit, in iudicio aut in campo ... licentiam habeat. *c rhet. et log. i. q. opponere (ad conferendum), comparare – (zum Vergleich) gegenüberstellen, vergleichen:* ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 884 p. 112,40 attendant, iudicent atque -ant detractores veri (*sc. pacem servatam cum pace vitiatam*). ALBERT. M. top. 1,3,2 p. 269^a,41 -ere conatum dicit ad ulteriora et dicit pugnam, quam considerans intellectus habet ad utramque partem contradictionis. p. 269^b,16 speculatio -it, quid eligatur ... et quid fugiatur. summ. theol. II 20,127,1 p. 420^a,4 possunt aliqui -ere sine clamore, cum -ere sit in diversa tendere contraria ... per disputationem. *v. et p.* 1696,30.

F per confusionem: 1 (*con*)tradere – übereignen: CHART. archiep. Magd. 279 p. 348,24 (a. 1154; spur.?) Gerhardum cardinalem ... me, ut ecclesiam ... beati Michaelis ... in usus sanctimonialium sancti Stephani ... -rem, ... ro-gasse. 2 *contrahere, pangere – vereinebaren, abschließen:* CHART. Bund. 387 p. 287,12 (a. 1174) comutatio bone fidei noscitur esse -ta, ut vice emcionis optineat firmitatem eodemque nexu oblihat contentes (*corrupt. ut vid.; de formula correcte v.* 445 p. 344,16).

[2. *contendo v. contemno.*]

contenebratio, -onis *f.* *obscuratio – Verfinsternung, Verdunkelung:* CAES. HEIST. mirac. I 2,30 p. 102,13 post -em solis (*antea:* obumbrationem).

contenebro, -avi, -atum, -are. *obscurare, obumbrare – verfinstern, verdunkeln:* 1 *proprie:* MEGINFR. Emm. 13 p. 983^B lucida regio poli nubibus obducitur et -atur coeli facies. OTLOH. doct. 14 p. 280^A tali languore gravabar, ut verrucarum tumor ... orbibus obductis oculos ... -ret. CARM. de Iuda 3,107 super undis umbra ... vesperis aparet, ut eas iam -ret. *v. et p.* 1211,56. 2 *in imag. et translate i. q. occaecare, confundere – umnachten, blind machen, verwirren:* ARNOLD. BERG. chron. a. 1125 p. 763,5 quo (*schismate*) ecclesia Dei ... multorum animos ... quodam erroris nubilo -verat. CONR. EBERB. exord. 5,5 p. 280,14 ita oculi mei obnubilabantur et -bantur, ut radios veri ... luminis ... nullo modo respicere valerem. *al.*

conteneo *v.* 1. contineo.

***conteneritas**, -atis *f.* *mollities – Schwammigkeit:* BENVEN. GRAFF. ocul. B 26 p. 45,30 quando homo vult apprehendere ipsum (*sc. carnositatem*) cum uncino et ratorio, non tenetur ... propter suam -em *eqs.*

contenio *v.* 1. contineo. **contenno** *v.* contemno.

1. conteno *v.* contemno. **2. conteno** *v.* 1. contineo.

contentatio *v.* contemptatio.

[**contentes** *v.* 1. contendo l.44.]

contentio (-cio), -onis *f.* *script.:* -emt-: p. 1699,10.

[Poiss]

-empt-: *l.6.p.1700,36. adde* CHART. Tirol. 552 p. 33,4. contio: *l.55. def. diversorum generum -is*: ALBERT. M. summ. theol. II 20,127.

I *proprie i. q. (nervorum) contractio prava, rigor* – (*Muskel-*)*Verspannung, Starre*: AURELIUS 12 p. 707,23 *synanchici* habent gracilitatem cervicis <et> -em (-mptionem *cod.*), ut intus non possint flectere cervicem (*cf. Cael. Aur. acut. 3,2,9*).

II *translate: A de nisu vel intentione animi i. q. cura, studium – Sorge, Bemühung (um)*: LEG. Wisig. 1,1,1 salutare daturi in legum -mptione preconium ... antiquorum istudii novos rixas aptamus. 1,1,4. B *de certatione: 1 gener.: a pugna, rixa, iurgium – Kampf, Streit, Zwist*: LEX Alam. 33 ille ..., per cuius voce vel opere haec -o (*antea*: pugna) orta fuerit. CAPIT. reg. Franc. 123,4 ut nullus presbyter ... aut -es ... audiat aut intersit. AGOB. 3,6 l. 137 rixis et -bus cognoscuntur discipuli diaboli. DIPL. Otton. I. 175 precipimus ... solitas ministrorum -es ... removendas. CHART. Bund. 280 p. 208,16 in domo, ubi -es, ire, rixe ... locum invenire possunt. HERM. CARINTH. essent. 2 p. 206,11 est ... -o de cupro inter Martem et Venerem. al. b *altercatio, disputatio, disceptatio, dissensio – Wortstreit, Diskussion, Debatte, Meinungsverschiedenheit: a in univ.: WILLIB. Bonif. 5 p. 25,9 spiritalis inter eos orta est -o. RHYTHM. 83^{ut}. versum de -e zabuli cum averno. CAND. FULD. Eigil. I 5 p. 224,42 necessariam suggestionem dicet esse -em abbas doctus. CARM. var. III 46,49 his modo se vinculis -o stringat inanis. BERTH. (?) anal. a. 1076 p. 285,9 qui (*contentiosi*) non veritati, set -bus conati sunt deservire. BERNOLD. CONST. libell. III 24 p. 88,40 potius veritati quam ... -i operam dare. ALBERT. M. epist. Dion. 7 p. 501,31 Dionysius rescribit ... excusando se a -e sibi imposita. al. v. et p. 1697,40. proverb.: EPIST. Ratisb. 22 p. 349,6 nemo -em de lana caprina moveat (*cf. Hor. epist. 1,18,15*). b *quaestio disputata – Streitfrage*: CONC. Karol. A 25 p. 221,19 prolata a nobis (*sc. Felice episcopo*) sententias de supradicta -e, hoc est de adoptione carnis eqs. g *zelus iniquus, pertinacia – parteiischer Eifer, Streitlust*: LEG. Wisig. 10,1,18 sepe -is acie improbos vidimus sinceram intellegentiam desecare. ALBERT. M. metaph. 4,3,7^{capit}. qui ista non persuasi, sed ex -e dicunt. al. v. et p. 1348,60. c *agon, aemulatio – Wettstreit, Rivalität*: HRABAN. carm. 39,78,3 in quo (*die*) cessat mulierum amor ac desiderium hominum -que -o. MANEG. c. Wolf. praef. p. 39,6 trahere cepimus -is funem (RUD. TRUD. gest. 6,21. 7,6. al.; *cf. Hier. adv. Pelag. 2,4*). 2 *publ. i. q. controversia, conflictus – (öffentliche) Auseinandersetzung, Konflikt: a in univ.: CONC. Merov. p. 139,34 si quid inter fratres, id est coepiscopos ... -is ortum fuerit. AGOB. 6,68 de causis Iudeorum non esset ulla -o aut discordia, si ille (magister Iudaeorum) rationabiliter agere voluisset. WALAHFR. exord. 8 p. 482,34 huius rei questio apud Grecos ... tantas -es excitavit, ut ... Constantinus imperator ... omnes imagines deposuerit. ADAM gest. 1,51 Hogerus per -em ordinatus est a Coloniensi archiepiscopo. ROM. SALERN. annal. p. 223,20 propter quod (*sc. Pisam expugnatam*) inter apostolicum et imperatorem maxima -o (*C recte ut vid.; contio ed. ex A.B*) est oborta. saepe. b c. colore quodam: a *de rebellione, discidio factionum, bello civili*: AGOB. 2,9 l. 1 quando erat publica -o de veritate religionis, ... illi fuerunt victores, qui occisi sunt. ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 894 p. 124,2 Ambrosius comes, auctor -is contra regem. WIPO gest. 12 p. 33,22 grande malum factum est in Italia propter -es Papiensium. ADAM gest. 1,22 Ludovicus imperator obiit, regnum in -e remansit. al. b *de guerra, faida*: TRAD. Frising. 275 (a. 808) Atto ... donavit ei (*Kyppo*) pro aedificia, quae deleta fuerant in illa -e, unum caballum eqs. ANNAL. Fuld. II a. 854 inter Horic ... et Gudurm ... orta -e ... se mutua caede mactaverunt. RUD. TRUD. gest. 9,8 molendinum ... ita erat perditum -e fortium virorum, ut eqs. CHART. Babenb. 166 p. 219,9 -o ... per arbitros ita decisa est, ut eqs. CHART. Burgenl. I 390 p. 266,47 partes ... -ciones usque hodie ventilatas mutuo sedaverunt. al. 3 *iur. i. q. lis iudicialis – Rechtsstreit: a in univ.: LEX Baiuv. 15,6 rem in -e positam non liceat donare nec vindere***

(*sim. LEX Raet. Cur. 4,5. al.*). CAPIT. reg. Franc. 134,1 si quis cum altero de qualibet causa -em habuerit, ... liceat ei ... testes ... opponere. CHART. Turic. 190 notitia -is inter Turicinos clericos et Adilhelmum de proprietate. CHART. Babenb. 323 p. 163,7 cessit ... plebanus in Alaeht questioni et -i, quam habuit de exemptione monasterii (*sim. CHART. Raitenh. 220*). persaepe. b c. colore quodam: a *iudicium, actio (causae) – Gerichtsverhandlung, -verfahren*: LEG. Wisig. 2,1,28 quidam (*iudices*) ... partes ... inter se nexibus ligant, ne iniuste datum iudicium quandoque iusta -e resolvant. TRAD. Frising. 299 pervenit haec -o in publico conventu episcoporum. CHART. Fuld. A 513 facta est -o Gozboldi et Hrabani abbatis coram imperatore. OTTO FRISING. gest. 2 capit. 54 p. 102,7 de -e Coloniensis cleri coram principe. b *certamen singulare apud iudicem – gerichtlicher Zweikampf*: LEX Frison. 14,7 in hac ... -e licet unicuique pro se campionem mercede conducere. CHART. Burgenl. I 480 p. 321,35 (a. 1265) iuxta -cionem in duello coram ... palatino habitam. g *interpellatio – Einspruch*: LEG. Wisig. 5,7,18 *liberti religiosi* non erunt ad hominum patrociniū reducendi -e qualibet heredis. in *formulis chartarum i. q. impugnatio, contradictio – Anfechtung, Widerspruch*: CHART. Rhen. med. I 19 p. 24,18 (a. 765) a b s q u e ulla marricionem vel -e (CHART. Salem. 30 p. 48,13). FORM. Augiens. B 7 sine alicuius praeiudicaria -e (TRAD. Weiss. 152. al.). CHART. Bund. 442 ea, que ... statuuntur, ... debent ..., ne sedata litigia ... in recidive -is scrupulum redigantur, scriptis ... muniri (*sim. 684. CHART. Babenb. 336. al.*). d *causa – Streitfall*: LEX Baiuv. 16,11 capit. p. 250,3 de mancipium extra terminum comprehenso et de aliis -bus. 4 *eccl.: a haeresis – Häresie*: VITA Sev. Col. 3 p. 57^C Ariana ... tunc -o grassabatur. MANEG. ad Gebeh. 6 p. 321,10 quibus (*testimoniis sacrae scripturae*) depravato sensu eorum ad perversitatem -cionis tue ... abuteris. b *schisma – Schisma*: WENR. epist. 2 p. 287,16 ut non sit episcopatus, non monasterium ..., ad quod non -o (-mptio 2) et quaedam totius religionis incertitudo pervenerit (*inde* MANEG. ad Gebeh. 15 p. 338,1. al.). LIBER de unit. eccl. 2,6 p. 217,35 Clemens papa ... videtur his, qui sunt ex -e ..., culpabilis esse. al. c *discordia – Zwiétracht*: RUOTG. Brun. 38 p. 40,17 per zelum et -em, unde fieri solet inconstantia et omne opus pravum. HILDEG. vit. mer. 2,87 -o ... inquietum malum est nec concordiam amat. al. 5 *rhet.: a irritatio – Provozierung*: ALBERT. M. elench. 1,7,1 p. 650^b,31 est tertium documentum et -o (p. 174^a,20 *ὁργή καὶ φιλονεικία*), hoc est, quod contentiosus verbis ... respondens ad iram provocatur eqs. b *contrarium, ἀντίθετον – Antithese*: ONULF. rhet. I 5 oratoria -cio, quae dum ex rebus contrariis orationem expolire convincitur, exornationis una species esse contenditur. EPIST. Hann. 105 p. 175,26 nervosis -bus tam verborum quam sententiarum. al. c *gramm. de collisione syllabarum i. q. inconcininitas – Unvereinbarkeit*: v. p. 859,28.

III *meton. i. q. res contentiosa, terra, de qua lis est – Streitsache, strittiges Land*: LEX Alam. 81 p. 145,16 partes girent ipsam -em (-mpcionem A1; terram contentiosam A2). p. 146,16 qualis ... vicerit, ipse possedeat illa -e (illam -em *var. l.*). TRAD. Frising. 277 Atto ... et defensores illius dimiserunt ipsam -em inter manus ... Isancrimi.

**contentiositas, -atis f. cupiditas contendendi, pertinacia – Streitsucht, -lust*: VITA Paulin. Trev. 14 nisi ... intervenissent, qui gravitatis signa potius vel (quam *var. l.*) levitatis vel -is sequerentur machinamenta.

contentiosus (-nci-), -a, -um. *script. -osse*: CHART. Ticin. 134 p. 122,21.

1 *sensu act.: a de hominibus i. q. litigiosus, contentioni intentus – streitsüchtig, die Auseinandersetzung suchend*: TRAD. Frising. 247 p. 224,3 (a. 806/11) post obitum ... Arperhti presbyteri cepit -issimum Salomon dicere, quod eqs. GODESC. SAXO theol. 19 p. 278,28 duris et -is hereticis. HUMB. Sim. 1,2 p. 105,22 scandalum -ae et imperitae multitudinis ... deviantes *catholici*. ALBERT. M. eth. I 308 p. 264,26 'neque' est -us (p. 1125^a,15 *ὁντονος*), quia nihil magnum'

reputat, pro quo contendere cum alio debeat *homo magnanimus*. *al. v. et p. 1418,44.* *subst. masc.:* CAPIT. reg. Franc. 177,15 quod (sc. *censum*) si quis -us intendere repertus fuerit, ... communione privabitur. BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 285,9 apud -os ..., qui non veritati, set contentionibus conati sunt deservire. p. 285,44. ANSELM. HAV. apol. p. 1122^B o christia-

norum omni dignitate indignum, de aliqua umquam dignitate -um (cf. *H. Antony, Mittellatjb. 16. 1981. p. 318*). CHART. Turic. 651 ut -is ... omnis litis occasio decidatur. *al. b de rebus:* *a gener. i. q. contentionis plenus – polemisch, auf Streit ausgerichtet:* ALCUIN. epist. 162 p. 262,38 -as scolasticorum terminare quaestiones. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 290,26 quod (*pactum*) ipsi (*familiares regis*) -a ... discordia ... pervertere conantes. RAHEW. (?) dial. p. 532,16 -is defensionibus ... uti nolo. *al. proverb.:* ALCUIN. epist. 23 p. 60,31 non -um disceptationis funem trahentes (145 p. 232,19. *ibid. al. cf. Hier. ep. 62,2; cf. p. 1699,42*). *β iur. i. q. ad lites vel contentiones iudicandas pertinens – mit Streitfällen befaßt, 'streitig':* DIPL. Frid. I. 725 ut habeat comes tam -ciosam quam voluntariam iurisdictionem. CONST. Melf. 195,3 iudices -am iurisdictionem habentes. CHART. Fris. or. 30 p. 26,35 clerici ... nec iurisdictionem seculari exercere nec advocent in foro -cioso. *al. 2 sensu pass. i. q. in contentione positus, in controversiam vocatus – umstritten, strittig:* LEX Baiuv. capit. 15,6 p. 246,9 de -a re. CARM. de Germ. 2,24,1 (MGPoet. IV p. 131) vinea -a se ad locum transtulit, ubi erat viri sancti libera possessio. CHART. Burgenl. I 487 p. 327,22 ad reamblendam ... terram -ciosam. *ibid. al. v. et p. 1700,55.*

adv. contentiose. 1 sensu act.: *a gener. i. q. per contentionem, litigiose – streithaft, polemisch, in streitsüchtiger Weise:* GODESC. SAXO theol. 2 p. 92,12 ne -e videar ... hic agere, vide ... testimonia. BOVO CORB. Boeth. 24 haec ... dicta ... -e defendenda non arbitror. THEOB. STAMP. epist. (MG Lib. Lit. III p. 606,31) scrupulose et -e disputant *prolatores novitatis* (ALBERT. M. summ. theol. II 20,127, 3^{capit.}). RUP. TUIT. trin. 16,34 l. 1522 accidit ..., ut ... patrem -e audeant obscurare ... filii. *al. in contentione – im Streit:* HILDEG. vit. mer. 2,85 animae, quae, dum in corporibus suis fuissent, -e vixerant. *b publ., iur., canon.:* *a vi et armis – kriegerisch:* ANNAL. Sangall. IV a. 978 Lotharius, rex Francorum, -e agens adversus Ottonem imperatorem de finibus regni. *β lite instituta – gerichtlich, auf dem Rechtswege:* CAPIT. reg. Franc. 77,7 de hereditate inter heredes, si -e egerint. TRAD. Ensd. 20 querelati sunt ... -ciose super ... predio tres patrueles. *al. 2 sensu pass. i. q. contentione perseverante – strittig:* *a in univ.:* EPIST. Wibald. 131 p. 208,10 omnia ... dilata sunt et -e relicta. *b de gemina electione i. q. sub controversia – in streitiger Weise:* EXCERPT. Widon. (MG Lib. Lit. I p. 464,1) Simachus ... una die -e cum Laurentio ordinatur. OTTO FRISING. chron. 7 p. 387,16 (cod. B3) Richardus rex de Anglia -e cum Alfonso de Yspania imperator creatus.

**contentivus, -a, -um. (a continere) 1 continens – haltend, beinhaltend:* CHART. Rhen. med. II 195 (a. 1171/1201) litteras ... veritatis -as. ALBERT. M. animal. quaest. 3,3 p. 125,49 vena est -a et delativa sanguinis. 3,4 p. 126,41 ipsa vena ... non solum -a est sanguinis, sed spiritus. *2 complectens – umfassend:* *a philos.:* ALBERT. M. sent. 2,2,3 p. 51^a,35 locus est -us et salvativus locati. phys. 2,3,5 p. 141,67 hoc est operimentum a pluviis in tempestate, et -um esse divitiarum et salvativum esse contentorum. *b theol.:* ARNO REICHERSB. apol. p. 118,21 nec nostra vasa, nisi remissis peccatis purgata fuissent, tantae gratiae capacia et -a fuissent. ALBERT. M. euch. 1 praef. p. 192,5 eucharistia omnis gratiae -a. 1,1 p. 193^a,13 cor ... significans corpus Christi -um animae Christi. *ibid. al. 3 continuans – verbindend, den Zusammenhalt bewirkend:* ALBERT. M. gener. 2,1,5 p. 181,9 retentivum est siccum sui et -um figurarum. meteor. 4,2,16 p. 770^a,7 frigidum est coadunativum et partium -um. metaph. 11,2,32 p. 524,22 superioris caeli ... motus est magis universalis et formalis et -us. *4 retinens – zurück(be)haltend:* ALFAN. premn. phys. 23,1 p. 143 naturales virtutes sunt IIII: at-

tractiva, -a (PG 40,693^A καθεκτική), immutativa, expulsi-
(sim. CONSTANT. AFRIC. theor. 4,2 p. 15b⁵,45). MATTH. PLATEAR. gloss. p. 377^A ex debilitate virtutis -ae (CIRCA INSTANS p. 24b^v,26. TRACT. de aegr. cur. p. 109,34. *al.*).
5 *subst. fem. (ellipt.):* THADD. FLORENT. cons. 48,143 propter defectum -e intestinorum. *5 conservans, sustentans – bewahrend, (aufrecht)erhaltend:* ALBERT. M. div. nom. 6,4 p. 330,4 'ex causa vivifica', scilicet Deo, 'effectiva et -a' (PG 3,856^B συνοχική), idest conservativa. eth. I 452 p. 384,72 lex civilis ... intendit bonum civitatis ... et ideo aliquid, quod est -um multitudinis, ne decidat in damnum rerum ..., permittit.
10 top. 4,3,1 p. 378^a,40 si memoriam ... dixit esse habitum -um (p. 125^b,18 καθεκτική) sive conservativum opinionis *eqs. ibid. al.*

15 *adv. *contentive. 1 per contentum – durch den Inhalt:* HUGO RIPLEIN. compend. 6,4 p. 203^b,29 Deus ... sanat corpus auctoritate, ... vas medicinae (*i. sacramentum*) -e, unde dicitur ... pyxis ista sanavit me. *2 respectu (se) conservandi – hinsichtlich der (Selbst-)Erhaltung:* ALBERT. M. div. nom. 4,116 p. 213,15 'ipsa' etiam 'singula' amant 'seipsa -e' (PG 3,708^A συνεκτικῶς), idest continendo se in esse et in bene esse. summ. theol. I 6,26,1,2,4 p. 179,24.

20 *1. contentio, -are. contentum reddere, satiare – zufriedenstellen, sättigen:* CHART. Westph. VII 1372 p. 626,12 (a. 1270) abbas ... tanta stramina iubebit introduci, quod sex vaccae ... pro pascuis -buntur.

2. contentio v. 1. contendo. contentor v. contemptor. contentum v. 1. contineo.

1. *contentus, -a, -um. script.:* cun-: DIPL. Otton. I. 342 p. 469,14. coptept-: CHART. Ital. Ficker 341 p. 370,17. -emt-: l. 53. adde CONC. Merov. p. 219,22. *al. -empt-: l. 39. 53,61. al. c. dat. pron. refl.:* l. 53.

se continens, acquiescens, satiatus, tranquilluss – sich beschränkend (auf), sich begnügend, einverstanden, zufrieden (mit): *1 gener.:* LIBER hist. Franc. 44 fuit ... Chlodoveus ... inlusor feminarum, gulae et ebrietate -us. LIUTG. Greg. 12 p. 76,28 aequali cum ceteris vestimento et victu ... -us erat. PASS. Sigism. 4 (MGMer. II p. 335,9) omnis gens Burgundionum una cum paucis Romanis ... durabant -i (-mpti *var. l.*). AMALAR. ord. antiph. 54,10 praesens ecclesia non est -a, ut ipsa sola cantet Deo. EPIST. var. II suppl. 3 -us ... ero ... in cunctis, que *eqs.* CARM. Sangall. I 7,2,35 -us pueros Deus est benedicere parvos. GODESC. SAXO theol. 22 p. 316, 19 princeps angelorum propria minime conditione -us. VITA Norb. II 54 p. 1294^B voluit, ut omni tempore ieiunarent, una voce -i in die. RAHEW. gest. 3,41 p. 215,27 -us comes ad laudem, quia *eqs. persaepe. expressius i. q. patiens, valens – ertragend, imstande (zu):* LIBER diurn. 45 p. 32,16 si pastores ovium solem geluque ... ferre -i sunt. HELM. chron. 75 p. 144,23 duobus ... annis ... versatus est in lecto egritudinis, nec sedere nec iacere -us *Vicelinus*. *2 publ. et iur.:*

45 *a in univ.:* EDICT. Roth. 190 sponsus post accepta ... compositionis poena sit sibi -mtus (-mptus, -us *var. l.*). CHART. Argent. I 75 (dipl. Heinr. V.) ut antecessorum suorum consuetudinibus -i suis dominis serviendo satisfaciant *servientes*. DIPL. Frid. I. 17 p. 31,4 ut memorata ecclesia uno tantum ... sit advocato -a. REGISTR. Trident. I 5 p. 23,18 dominus O. de omnibus predictis stetit -us. *saepe. b in formulis chartarum:* CHART. Ital. Ficker 19 p. 25,16 (a. 903) ut ... Stefanu et Atualdu iuxta suorum professio et refutacio exinde t a c i t i et -mpti manerent (DIPL. Otton. III. 411 p. 846,10. CHART. Ticin. 16 p. 41,6. *saepe*). CHART. Ticin. 97 p. 34,24 m a n i f e s t u s et -us fuit Osspinellus ... esse solum a Petro (CHART. Bund. 604 p. 96,27. 903. *al.*). CHART. Tirol. 543 p. 17,15 Otto ... et ... Zuco ... c o n f e s s i fuerunt et -i steterunt, quod ipsi erant certi nuncii constituti (CHART. Bund. 511. *al.*). CHART. Bund. 797 quia ego Marquardus sigillo carui, presentibus sigillis et appensu -us fui (CHART. Friburg. 143 p. 120,19. *al.*).

70 *2. *contentus, -us m. (a contendere) contentio – Anstrengung:* HERIG. gest. 55 p. 188,51 omnes clari et nobilitati labores -u etiam fiunt tolerabiles (cf. *Cic. Tusc. 2,62* conteni-

dendo [ci. Bentley], continuo [ed. recent.]).

Poiss

3. contentus v. 1. contendo. **4. contentus** v. 1. contemptus.

5. contentus v. 1. contineo. **conzeptus** v. 1. contemptus.

***conteratus** v. *contaratus.

conterebro, -atum, -are. *perforare, compungere – durchbohren, durchstechen*: **1 proprie**: **a strictius** (in imag.): VITA Alcuini 4 p. 187,26 videres ... pueros praeparatis se -are telis, discutientes in secreto, quid ... protelarunt in publico. **b latius** i. q. *pungendo efficere – einstechen*: CHRON. Albr. a. 1167 p. 849,43 in singulis ... capitibus (sc. christianorum mortuorum) signum crucis ... patet ..., nescio an innatum crebris (cerebris ed.) foraminibus -tum intus et foras. **2 translate**: CONR. EBERB. exord. 3,27 p. 214,22 animam ... magno dolore -tam.

***conteribilis**, -e. **1 proprie** i. q. *friabilis, fragosus – zerreibbar, bröckelig*: ALBERT. M. animal. 4,5 primum genus ... horum (animalium), quod est extra durum, habet durum non curvabile ..., sed -e (p. 523^b, 7 θλαστόν) eqs. 12,110 esset ... -is (p. 651^b, 36 θρασυτός) medulla, quando esset frigida. *ibid.* al. **2 translate** i. q. *exstinguibilis, auferendus – zerstörbar, auszurotten(d)*: ALBERT. M. eth. II 4,2,8 p. 309^b, 35 homines procliviores sunt ad ipsam (sc. pusillanimitatem), propter quod difficulter -is est.

conterminalis, -e. **1 de loco**: **a confinalis, vicinus – angrenzend, benachbart**: **a de rebus**: DIPL. Heinr. II. 326 per -es silvulas eqs. DIPL. Heinr. III. 231 mansos ... curti ... -es. VITA Otton. Bamb. (MGScript. XII p. 759,30) agris -bus comparatis. CHART. Burgenl. I 68 eadem ... villa ex parte orientis -em habet villam Wolbrum. 237 ubi est meta -is cum meta ecclesie. al. **b de hominibus**: CHART. Hamb. 35 p. 44,26 (epist. papae a. 948) episcopo Alverstedensis ... et ceteris -bus episcopis. CHART. Austr. sup. II app. 10 p. 720,23 persone ... barrochie -es. al. *subst. masc. i. q. accola, vicinus – Anwohner, (Grenz-)Nachbar*: DIPL. Heinr. II. 326 quatinus ... securitatem de ... -bus et circumsiditibus ... obtineat ecclesiae provisor. al. **b in eodem puncto finiens – am gleichen Punkt endend**: ALBERT. M. sent. 1,33,5 p. 149^b, 31 inter lineas ... -es. **2 de relatione** i. q. *similis – nabestehend, ähnlich*: ALBERT. M. eth. I 744 p. 633,34 dicit, quod 'sunt -es' (p. 1160^b, 17 σύνοποι) *democratia et timocratia*, idest vicinae. II 8,3,2 p. 541^b, 42.

conterminis v. conterminus.

***conterminium**, -i n. **1 finis, terminatio – Grenze, Begrenzung**: DIPL. Otton. II. 59 aream cum tali -o, quali eam ... pontifex in vestitura habere videbatur. REIN. LEOD. triumph. 1 p. 584,49 castrum illud ... Lotharingi Francique -um regni facit. CHART. Carniol. II 121 p. 94,13 donationis -a ... exprimentes: primus terminus est iuxta Kersteten eqs. al. **2 regio confinis, collimitanea – angrenzendes, benachbartes Gebiet**: CHART. Carniol. II 59 p. 42,19 (a. 1228) in -is nostre diocesis. CHART. Carinth. IV 2461 hospitale ... cum suis -is. al.

contermino, -avi, -atum, -are. **1 de loco**: **a limitare, terminare – ab-, begrenzen**: CHART. Neocell. Brixin. 96 p. 140,19 (a. 1271) mensurato ... utroque agro (sc. commutandorum) equali mensura -to. *expressius* i. q. *finem constituere – die Grenze bilden*: CHART. Mekl. 861 p. 149,16 (a. 1260) ad pontem ..., ubi de Stowenhachen ... -are termini dinoscuntur. **b assignare (finibus quibusdam) – (einem Gebiet) einverleiben, zuweisen**: EKKEH. URAUG. Burch. 2,3 pontifex ... episcopo ... contiguas ecclesias in ... eius parrochiam -vit. CHART. Austr. sup. II 285 p. 417,25 capellam ... terminis ... ecclesie ..., cum ... in territorio eius esset sita, -vimus. **2 de hominibus**: **a proximum reddere, recommendare – nahebringen**: GUNDECH. lib. pont. p. 243,23 nos Waltburga Deo -et ... virgo. **b finire – umbringen**: GENEAL. Flandr. V 13 complices ... in precipitum missi -ti sunt.

conterminus, -a, -um. *acc. sg. -em*: p. 1704,9.

1 adi.: **a de loco** i. q. *confinis, vicinus – angrenzend, benachbart: **a de rebus**: DIPL. Heinr. III. 141 in locis -is predio Gebhardi. ANNAL. Altah. a. 1045 p. 39,18 marcham suae terrae -am dedit rex. SCHOL. Adam gest. 18 p. 81,4 sunt eis*

(Sorabis) -i fines Thuringorum. CHART. Heinr. Leon. 2 p. 2, 18 paludem australem ... villis ... -am ... divisimus. CHART. Babenb. 28 p. 41,20 cenobium ... beneficiis ... monasterio -is ... ampliare. NARR. itin. nav. p. 180,35 Britannia ... -as habens Andagaviam et Pictaviam. CHART. Ioh. Ratisb. 24 p. 48, 29 predium ... nostro predio in situ -um et collaterale. al. *expressius* i. q. *finem constituens – die Grenze bildend*: VITA Ludow. Pii 2 p. 608,1 transiit Karolus Garonnem fluvium Aquitanorum et Wasconum -em (-um var. l.). *in imag. i. q. propinquus – nahe*: ODO MAGDEB. Ern. 1,275 per quam (feminam, sc. Adelheidem) Francia celo iunctor Eoo et primo -a soli (de expansione imperii versus orientem). **b de hominibus**: EINH. Karol. 11 p. 14,8, cum Hunis, qui Baioariis sunt ab oriente -i. CHART. Babenb. 93 ut ... ministeriales ..., qui prediis eorum (Admontensium) sint -i ..., nullam inferant violentiam. al. *in vicino stans – in der Nähe stehend*: CHRON. Reinh. a. 1192 p. 550,7 -us Apulie castrametatus est imperator. **b de relatione** i. q. *similis – nabestehend, ähnlich*: HEIRIC. Germ. I 6 praef. 63 est ... trinitas animae -a nostrae, qua fit imago Dei. HELW. denar. p. 89,22 infantulus ... mihi -us. **2 subst.**: **a masc.**: **a finis – Grenze**: REGINO chron. a. 866 p. 91,23 cum ad terminos (-os var. l.) gentis appropinquasset Karolus. CHART. Carniol. II 66 p. 52,16 donationis -os exprimentes, primus terminus est eqs. al. **b vicinus – Nachbar**: DIPL. Frid. I. 793 p. 358,36 dolum quibusdam -is et ... vicinis detegentibus. **b neutr.**: **confinium – (Grenz-)Gebiet**: WALTH. SPIR. Christoph. II 6,255 per tota mei ... -a regni.

conterno, -are. *tripliciter praesentem, efficacem esse – dreifach gegenwärtig, wirksam sein*: METELL. Quir. 7,37 -ant animae iura forinsecus, corpus vivificat, sensificat, regit. *Sroder contero*, -trivi (-terui), -tritum, -ere. *script.*: *cun-*: p. 1705,23. *cumt-*: l.49. *form.*: *praes. indic. -entur*: p. 1705, 40. *de stirpe perf. -u(i) cf. GODESC. SAXO gramm. 1 p. 410,18sq. (ex gramm. suppl. 182,32). NOTKER. BALB. gest. 2,7. usu act. sensu pass.*: p. 1705,7. *cf. *contrivo.*

1 proprie (saepius in imag., e. g. l. 62. p. 1705,8sq. q.): **A de rebus**: **1 strictius** de actione comminuendi: **a de praeparatione** i. q. (minutatim) *terere, friare, commolere, contundere – (zer)reiben, zerbröckeln, zermahlen, zerstampfen*: **a gener.**: VITA Aniani 6 (MGMer. III p. 112,10) digito parumper pulvis -uit (-vit var. l.). WANDALB. mens. 253 vinitor, adgestas pedibus qui -at uvas. REGINO chron. a. 746 p. 42,25 pilum, unde panis in holera fratrum mittendus -batur. HILDEG. scivias 2,3 l. 708 infans ... de escis ab alio sibi -tis ... pascitur. ALBERT. M. animal. 1,225 qui (cibus) -endus est dentibus. al. **b techn. et pharm.**: COMPOS. Luc. N 7 adicies aerif[es] flos modicum et fel taurinum et -is simul. BOTAN. Sangall. 25,4 herba malva saltrica radices ... cum-is. HERACLII I 2,8sq. desuper ... petram -veris istos flores; incoctum pariter tum -e (congere T) gypsum. CONSTANT. AFRIC. coit. 17,7 staphisagrium, semen urticae -e. CYMBALA VIII 1. al. **b de dissolutione, destructione** i. q. *confringere, concidere, delere – zertrümmern, zerbrechen, in Stücke schlagen, zerstören*: CARM. Aldh. 1,156 casam -tam crepore. WALAHFR. Gall. 1,7 simulacra mea (sc. daemonis) -verunt (destriverunt var. l.). SEDUL. SCOT. carm. 2,53,10 aries ... muros ... -it atque quatit. PAUL. AEGIN. cur. 148 sponte ... -etur (3,26,4 θρουβήσεται) *dens auferendus*. VISIO Godesc. A 26,13 partes ossium fractorum de acie rastelli penitus -vit tortor. al. *rumpere – zerreißen*: EPIST. Col. 2 ut succurratis inretitis et -atis laqueos venantis (cf. Vulg. psalm. 123,7). **2 latius**: **a usu atterere, absumere – abnutzen, verbrauchen**: LEG. Wisig. 5,6,4 si quis ... hoc (pignus) ante tempus ... taxatum vendere vel in usus proprios adque alienos -endum presumerit adtentare. **b tundere (ad) – schlagen (an)**: BERTH. RATISB. serm. 20 p. 105,8 lapis ad lapidem -tus ignem emittit. **B de anim. eorumque viribus, corpore, membris** i. q. *obterere, obtundere, percutere, opprimere – zermalmen, zerschmettern, zerquetschen*: **1 strictius**: **a in univ.**: HRABAN. carm. 16,85 ora leonis. GESTA Rom. eccl. I 5 miser homo ... lapide -tus periit. ROGER. SALERN. chirurg. 3,254

[Antony]

quod si lacertus -atur vel contundatur ferro aliquo *eqs.* CHART. Heinr. Leon. 41 p. 58,21 (spur.) perfidorum servilia colla ... ferro -ere. *al. remissius i. q. (graviter) laedere, vulnerare* – (*schwer*) *verletzen*: BEDA hist. eccl. 5,6 p. 289,5 ut clericum suum cadendo -tum ... a morte revocaverit *episcopus*. HERM. AUGIENS. chron. a. 896 Arnolfus imperator quodam aedificio cadente ... graviter -ens corpus cecidit. **b** *c. sensu conculcandi* (cf. *Vulg. gen. 3,15*): DONAT. Ermenl. 1 (MGMer. V p. 686,17) in ipso exortu caput antiqui -uit (-vit *var. l.*) serpentis. SEDUL. SCOT. carm. 2,34,22 -e colla ... aspidis. VITA Heinr. IV. 13 p. 42,2 reputans rex se sibi membra facilius subicere -to tam valido capite (*i. Colonia urbe*). *al.* **c** *c. sensu interficiendi*: CARM. de Tim. 22 vermīs ... tenerimus ipse uno octingentos impete -uit (cf. *Vulg. II reg. 23,8* interfecit). VISIO Godesc. A 10,1 quomodo si ... pirate ... regia ... classe ... confluentem iam se -endos, iam se maris profundo -tos precipitandos exhorrescant. *al.* **2** *latius i. q. perdere, deprimere, prosternere* – (*vernichten, unschädlich machen, niederwerfen*): IULIAN. TOLET. Wamb. 25 qui (*Deus*) ... in virtute brachii tui -uisti (-visti *var. l.*) adversarios meos. RHYTHM. 42,2,5 depressit demones, principem fortem potenter -uit (*sc. Christus*). AGNELL. lib. pont. 37 p. 302,6 cun-tus est ipse (*rex*) cum exercitu suo (cf. *Vulg. I Macc. 3,23*). HUMB. Sim. 3,27 p. 233,36 cum ... -tus et -endus de medio hominum sit ablatus *Symon*. MANEG. ad Gebeh. 23 p. 370,12 disciplinae executionem, qua contumaces ... per publicam ... potestatem sint -endi. STATUT. ord. Teut. p. 25,31 milites ... manu valida hostes fidei -entes. *saepe*.

II translate: **A** *de rebus i. q. confundere, adnullare* – (*zuschanden, zunichte machen*): **1** *in univ.*: HRABAN. carm. 53,58 -at *Deus* ... longe daemonis insidias. GODESC. SAXO conf. p. 66,14 quem (*Faustus*) convicit idem doctor (*sc. Fulgentius*) ... -vitque commenta diaboli. MANEG. ad Gebeh. 36 p. 373,38 ut error eorum (*Donatarum*) per ipsos (*legatos*) ... -atur. ALBERT. M. div. nom. 4,230 p. 302,44 'veritas eloquiorum' ... -vit' (PG 3,736^B ἀπερρόπισεν [ἀπερρόγησεν *var. l.*]), idest annihilavit, 'sophisticas rationes loquentes contra Deum'. *al.* **2** *c. colore quodam:* **a** *aufferre, tollere* – (*hinwegnehmen, (aus)tilgen*): RHYTHM. 40,17,2 paternam sedem Absalon preoccupans, per concupinas -entur maculas. ALDH. ad Acirc. 10 p. 86,10 Christus de cruce -vit mala mundi cuncta. CARM. pro schola Wirz. 103 nevim. **c** *sensu vitandi*: CHART. cell. Paulin. 71 (a. 1246) ut lites et dissensiones quascunque -amus, necessarium est facta hominum scripto perhennari. **b** *imminuere* – (*herab/mindern, schmälern*): CARM. Bur. 35,1,5 magnus maior maximus, parvus minor minimus, per quos gradus comperi augeri et -i gradus status hominis. **c** *cassare* – (*für ungültig erklären*): DIPL. Otton. III. 222 p. 636,3 ut nullus ... per illud iniustum et a nobis omnino -tum et evacuatum <preceptum> ... episcopo ... iniuriam ... inferre presumat. **B** *de hominibus:* **1** *gener. i. q. atterere, conficere, debilitare, vexare* – (*aufreiben, heimsuchen, schwächen, plagen*): LEG. Wisig. 12,3,2 blasphemator ... perpetui exilii -etur (-atur *var. l.*) erumna (*sim.* 12,3,11. 12,3,13 p. 441,20). WIDUK. gest. 3,66 barbaros crebris preliis -vit comes. DIPL. Heinr. II. 73 p. 93,19 sicut hactenus iniuste fuerunt -ti, dissipati et ad nimiam ... paupertatem redacti *habitatores praedictorum locorum*, ita *eqs.* RUD. TRUD. gest. 2,13 gravissima -tus est divinitus adversitate *abbas*. *al.* **2** *eccl. i. q. compungi, contritione et paenitentia affici* – (*zerknirscht sein, bereuen, Zerknirschung und Reue empfinden* (*usu medial;* *plerumque usu adi. vel subst.*)): ERMENR. ad Grim. 5 p. 539,39 ut nullus peccator ... abiciendus sit ..., quin ... -atur contritione humilitatis. REGINO chron. a. 498 p. 21,29 Deum ... -to corde exorant (HROTSV. Theoph. 198. AMARC. serm. 2,74. *al.*). WALTHARIUS 1165 deprecor ... Dominum -ta mente. CHART. Port. 201 quadraginta dies ... de iniuncta sibi super -tis et c o n f e s s i s penitentia ... indulgemus (CHART. Brixin. 198. CHART. Friburg. 303. *al.* cf. CHART. Raitenh. 253 p. 206,33 omnibus Christi fidelibus ..., qui de peccatis suis vere -ti fuerint et confessi). ALBERT. M. sacram. 6,2,5^{capit.} an teneamur -i in toto corde et quid sit

hoc. *saepe*.

Antony

***conterralis**, -is *m.* *compatriota* – *Landsmann*: ALBERT. METT. episc. Mett. 1 p. 110,15 *Theophanu* -es suos, erat enim de Graecia, ad cēlum extollere.

5 **conterraneus**, -i *m.* **1** *compatriota, qui eiusdem regionis est* – *Landsmann*: DECRET. Frision. B p. 136^b,12 si Brocmannus ... in aliquem ... terre sue -um egerit. CHART. Pruss. I 105,8 si possessor vicinos et alios -os suos ... in testimonium iuste possessionis habuerit. **2** *cultor* – *Landbauer, -bewohner*: ANNAL. Mell. a. 1256 tam prospera tempora ... sunt secuta, ut -i ex ... frugum habundancia ... vix possent praecte penurie reminisci.

10 **conterreo**, -itum, -ere. **1** *territare, conturbare* – (*in Schrecken versetzen, verstören*): CAND. FULD. Eigil. I 5 p. 224,44 in multis ... rebus -ti sumus. II 25,24 ut nec sponte suos umquam terrore bidentes praeciperet nec ab his umquam -tus iret *pater*. NARR. itin. nav. p. 187,9 in nocte pavore -ti abscesserunt. **2** *labefacere* – (*ins Wanken bringen, hinfällig machen*): BEDA hist. eccl. 1,20 p. 38,23 -to (contempto *Constantius vita Germ.* 17) armorum praesidio divinitatis expectatur auxilium.

15 **conterrito**, -are. *terrorem fundere* – (*Schrecken verbreiten*): CONR. MUR. summ. p. 87 vs. 111 corde pavet leporis, -at ore leonis.

25 ***contestamentum**, -i *n.* (contestari) *lis* – (*Rechts*-) *Streit*: CHART. Bund. 838 p. 285,27 (a. 1247) per omne tempus per pacem et guerram et bannum et -um.

contestatio (-cio), -onis *f.* *script.* -text- : l.34.

1 *gener.*: **a** *obtestatio, invocatio, obsecratio* – (*Beschwörung, Anrufung, inständige Bitte*): DIPL. Pipp. 3 donamus ... capturam piscium ... sub -e divi na, ut ... nulla vis regia ... licentiam habeat ... ipsas res ... alienare (ACTA reg. Burgund. 100. 101). CAPIT. reg. Franc. 33,32 homicidia ... omni -tatione ... vetare mandamus. DIPL. Heinr. II. 289 p. 351,34 iubemus sub omni -e, ut *eqs.* VITA Liutw. 6 ne ... haec ... innotescerent, ... sub magna -e interdixit. VITA Norb. II 116 cum ... prior quaereret, quod esset signum huius tam subitae -is. *accedente sensu comminationis*: CHART. Mog. A II 54 p. 105,15 (a. 1144) comitem ... terribilibus contestatus est *Liudolfus* sacramentis, ne ... prestaret beneficium ...; quē -o bannique interminatio a comitibus ... laudata est.

b *affirmatio* – (*Beteuerung*): THEOD. THEOL. Conr. 2 p. 215^a,52 episcopum ... numquam ... urbem intraturum ... modo sacramentis, modo -bus, modo maledictis iurabant. **c** *constitutio* – (*Festlegung, Bestimmung*): ALBERT. M. herm. 1,1,3 p. 379^a,18 intelligitur, quod haec constituuntur, quae ipsa -e sunt haec, quae sunt. **2** *iur.*: **a** *testimonium* – (*Zeugnis*): **a** *de hominibus*: DIPL. Conr. III. 237 p. 416,11 mons ... liberorum virorum iuramento et -e proprietati ecclesie ... adiudicatus est. CHART. Wirt. IV 115,8 p. 226,13 sub quorum (*testium*) -e cedulam ... sigillo meo dedi communiam. *al.* **β** *de scriptis*: DIPL. Conr. III. 168 concambii nostri statutum regia auctoritate et presentis privilegii -e insignum corroboravimus. CHART. episc. Halb. 249 l. 17 bona ... inconversa persistant presentis p a g i n e -e munita (CHART. Salem. 14 p. 25,17. *al.*). CHART. Raitenh. 189 p. 160,33 ob diu durabilem literarum -em. *al.* **b** *de lite i. q. actus suscipiendi, iudicium* – (*Prozeß*)-*Einleitung, gerichtliches Vorgehen*: OTTO FRISING. gest. 1,68 p. 97,13 quos rex ... ad pacem ... cum adversariis suis sine litis -e revocare volens. CARM. de Hildeg. 76 (NARCH. 6. 1881. p. 535) lis recidivatur, nova -o litis ... urget. SUMMA dict. Saxon. 7,7 p. 234,12 si precessit citacio, litis -cio, testium receptio. CHART. eccl. Erf. 234 citra omnem -em ... compositum fuit inter partes. ALBERT. STAD. chron. a. 1144 p. 325,7 in litis -e homines ducis arma rapuerunt. CHART. Ticin. 33 p. 77,10 sine dacione libelli et -cione litis. *al.* **c** *admonitio* – (*Mahnung, (Ver-)Warnung*): EDICT. Roth. 246 si quis ante -em pignerabit. 271 si ... actor regis ... mancipium post secundam aut terciam -em reddere dilataverit. **70** CAPIT. reg. Franc. 166,2 si post primam -em episcopi sui a tribus ... testibus convincitur *presbyter* praevaricasse. 187 p. 8,26 si post talem ammonitionem et -em (constitutionem *var.*

[Sroder]

l.) aliter quam se veritas habeat dixisse aliquis deprehensus fuerit. *al. de denuntiatione belli*: LEG. Lang. p. 221,7 non ... barbaricum facere ... ante primam, secundam, tertiam et quartam -em. 3 *liturg. i. q. oratio (confitens) – (bekennendes) Gebet*: v. p. 1708,33.

contestatiuncula (-aci), -ae f. *declaratio publicata chartae vice authentici periti impetrandae causa – öffentliche Erklärung zur Erlangung einer Ersatzurkunde anstelle des verlorenen Originals* (cf. K. Zeumer, ZRGerm. 1. 1880. p. 89 sqq.): FORM. Arvern. 1 petimus, ut hanc -ciuncula seu plancturia per hanc cartolas ... adfirmare deberemus *eqs.*

***contestativus**, -a, -um. *confirmativus – bestätigend*: CHART. Mog. A II 337 p. 572,17 (a. 1171) huius actionis -am paginam nostri impressione sigilli roboravimus.

***contestator**, -oris m. *testis – Zeuge*: VITA Reginsw. 4 cum ... hac de re nonnullis haberet -es satis idoneos.

***contestatorie adv.** *asseveranter, modo monitorio – eindringlich, mahnend*: PETR. DAM. epist. 31 p. 318,13 Dominum inmundorum sacrificia reprobanter et -e prohibentem. 105 p. 162,15 haec praecipit fieri, illa -e (contestatione *var. l.*) interdicat.

contestifico, -avi, -are. (*simul, una*) *testari, confirmare – (zugleich, gemeinsam) bezeugen, bestätigen*: MARIAN. chron. a. Chr. 892 qui (*Lotharius*) respondit se ita observasse omnia ...; quod ... obtimates sui cum eo -verunt.

***contestis**, -is m. *qui (una cum aliis) testificatur – (Mit-)Zeuge*: 1 *gener.*: CARM. Bur. 219,12,3 tunicam qui recipit, ... pallium mox reicit Decio -e, cingulum huic detrahit ludus manifeste. 224,2,8 pauperie mea -e patet manifeste, quod eo sine veste. 2 *iur.*: DIPL. Karoli M. 312 p. 471,40 (spur. s. XII) hanc ... paginam ... post roboriada -bus tradita complivi. CHART. Bern. II 229 p. 424,29 quando ... coram suo iudice hoc duobus -bus concivibus suis probaverit. CHART. Hamb. 687 p. 566,28 promiserunt *fratres* comiti ... presentibus -bus suis ..., quod *eqs.* CHART. Turg. III 631 p. 501,20 nos ..., qui propria non habemus, sigillis -ium nostrorum contenti sumus.

contestor, -atus sum, -ari *vel* **contesto**, -avi, -atum, -are. *script.* -text-: l.47.

1 *gener.*: a *obtestari*, (*testem*) *invocare, obsecrare – beschwören, (zum Zeugen) anrufen, inständig bitten*: a *in univ.*: DIPL. Merov. III A 26 (spur.) -amur ... et obtestamus omnes successores nostros ..., ut honor ... ecclesiae ... conservetur (DIPL. Otton. III. 383 p. 812,3. *al.*). CHART. Alsat. B 113 p. 55,25 prece ... et -or quoram Deo et ... angelis eius, ut *eqs.* CAPIT. reg. Franc. 33,17 p. 95,2 rogatum te -textamur, ut ... se ex his malis conservare student. RUD. FULD. Leob. 17 eam (*Leobam*) ... -ans de non relinquendo peregrinationis suae loco. WIDO FERR. schism. 1,7 p. 540,13 -tus *Hildebrandus* caelum et terram, quod *eqs.* CHART. Heinr. Leon. 4 p. 7,4 sanctos Dei -or ..., ut *eqs. al. v. et p. 1465,40. p. 1706,39. accedente sensu interrogandi*: HELM. chron. 32 p. 60,18 tu quoque, Coloniensis, per fidem te -amur, quid nobis dedisti pro sede? β c. acc. *obi. interioris*: METELL. Quir. 23,32 femina ... vota -ta ... ponit ... dona (cf. P. Stotz, *Sonderformen der Sapphischen Dichtung*. 1982. p. 170). b *asseverare, confiteri, pronuntiare – versichern, bekennen, aussagen*: ALCUIN. carm. 52,10 quod ... non vidi te ..., -or vere, cor dolet hoc nimium. AEDILV. carm. 18,4 se fore non dignum -ans pondera tanta sumere. HROTSV. gest. 717 se regnum pretio -ans emere magno *Be rengarius*. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 290,15 cuius (*sc. communionis*) participatione rex se indignum fore -ans incommunicat digreditur. MANEG. ad Gebeh. 29 p. 364,33 similia passurum *filium* -ans *miles Dei*, si ... a recta christianitate devia ret. LEO MARS. chron. 2,92 p. 350,1 monachi ... sibi ... eandem factam iniuriam -antur. *al. c edocere – aufklären*: ANNAL. regni Franc. a. 787 p. 76,12 obtestans *apostolicus* missos, ut -rent (-rentur *var. l.*) Tassilonem, ut non aliter fecisset, nisi *eqs.* 2 *publ. et iur.*: a *testificare – bezeugen*: α *de hominibus*: FORM. Sal. Lind. 21 (cod. 2) advocatus ... hominem ... interpellavit -ans, quia ... esset servus ... eccl-

sie. DIPL. Frid. I. 137 p. 231,16 -ti sunt *prudentes viri* fratrum esse omnem decimam *eqs. al.* β *de scriptis*: CHART. Brixin. 96 (a. 1240) necesse est, ut ea, que rationabiliter disponuntur, scripto -antur. b *adiurare, spondere – eidlich versprechen, geloben*: CAPIT. reg. Franc. 23,18 his verbis -ari debet: 'sic promitto *eqs.*' ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 884 p. 113,15 Zwentibaldus -tus illi (*sc. imperatori*) fidelitatem i u r a m e n t o et ... numquam in regnum suum hostili exercitu esset venturus (EPIST. Teg. 39. *al.*). BERTH. (?) annal. a.

10 1077 p. 291,50 accepta ... fidei securitate iureiurando sibi -ta. *al. c de lite, causa sim. i. q. (testibus adhibitis) suscipere, (in iudicio) agere – (einen Streitfall durch Heranziehung von Zeugen) einleiten, (vor Gericht) verhandeln*: CONC. Merov. p. 167,26 in episcopi ... iudicio, in cuius presentia litem -ans, quae sunt iusticie ..., audiat (*sc. qui actiones habet*). CHART. Bund. 607 p. 106,8 de illis causis ..., que antea contradicte et -te forent. CHART. cell. Paulin. 55 p. 66,42 partibus convocatis post litem -tam. CHART. Tirol. notar. I 189 lite -ta et non -ta. CHART. eccl. Erf. app. 3 p. 797,10 lite legitime -ta, receptis testibus. CHART. Wirt. VII 2288 p. 199,25 potestatem ... litem -andi et, si necesse fuerit, appellandi. *saepius. d admonere – mahnen, warnen*: LEX Baiuv. 2,5 dominus ... omnia ... restituit, quia servo suo non -vit (-tus est *var. l.*), ut talia non faceret. CHART. Bund. 838 p. 285,40 quod ... creditor possit convenire et -are ... ipsos *debitores* (925 p. 361,32). *al. e impugnare, retinere – streitig machen, beschlagnehmen*: CHART. Ticin. 33 p. 77,9 (a. 1264) quod liceat ipsi ... capere et detinere in personis et rebus et bona eorum -are.

30 *subst. contestata*, -ae f. *oratio (confitens) – (bekennendes) Gebet*: ORD. Rom. 36,37 pontifex ... ponet manum super caput eius (*episcopi consecrandi*) et dicit ... alteram *orationem* eo modulamine, quo solet -a (contestatio *var. l.*) cantari. Sroder

35 **contestus** v. *contexo*.

***contexatio** v. 1. **contex(t)atio. contexio* v. *contextio. contexo*, -ui, -tum, -ere. *script.* -est(us): p. 1710,1. *form. stirp. perf.* -x(i): p. 1709,41.69.

I *proprie*: A *strictius*: 1 *texere, plectere,nectere – weben, flechten, knüpfen*: a *de opere hominum*: α *de vestimentis, telis*: ALDH. ad Acirc. 128 p. 176,17 serica *vestis* lentis filorum staminibus -itur (HROTSV. prim. 45. ARNO REICHERSB. scut. p. 1520^C). EKKEH. I. (?) Wilbor. 6 p. 40,2 decora ... -ere linteamina. RUP. TUIT. Ioh. 13,1241 qualem (*tunicam*) ... Maria forte diligenter -erat. BERTH. ZWIF. chron. 11 p. 201,29 dorsale ... ex lana -tum. *al. alleg. et in imag.*: PAULIN. AQUIL. carm. 4,64 perizomata ... peccatorum -ta de foliis. EKKEH. IV. bened. I 34,26 se -entes benedicti gratia gentes *eqs.* HONOR. AUGUST. spec. p. 892^C vestes virtutum. p. 1087^A linum ad capiendos evangelicos pisces -ui. *al. v. et vol. I. p. 1254,59. β de cratibus*: BEDA hist. eccl. 3,10 p. 147,16 culmen domus, quod erat virgis -tum ac foeno tectum (*sim.* HELM. chron. 109 p. 216,25). HRABAN. hom. II 121 p. 378^D sportae iunco et palmarum foliis solent -i. WIDUK. gest. 3,2 p. 105,4 pilleorum foenorum (ex culmis -torum C). *v. et p. 1674,26. γ de sertis sim.*: EPIST. Hildeg. 52 l. 16 coronas ... auro -tas. *in imag.*: ALDH. virg. I 19 p. 249,15 pudicitiae flores ... decerpens ... virginitatis coronam ... -ere nitar. b *de opere naturae*: α *de cassibus araneorum sim.*: ALBERT. M. animal. 8,134 t e l a m continuam et bene spisse ad modum panniculi -tam (*ibid.*: tela ... debilis et male -ta. 21,47 telis de suis [*sc. anulorum*] filis -tis). 8,135 texturam non per modum panni, sed per modum retis -tam. 26,7 quaedam (*aranea*) ... ad modum subtilis panni textili opere -it. β *de partibus corporis in modum telae, retis sim. compositis (plerumque i. q. formare – bilden)*: ALBERT. M. animal. 1,203 secundus ... panniculus (*sc. cornea*) est stricte valde -tus (1,458. WILH. SALIC. chirurg. 4,1 p. 15,7). 1,457 quasi sit -tum ex cordis musculorum *collum matricis*. 1,461 quod (*sifac*) ... dilatatur ad interiorum tunicam ocei -endam. 1,476 substantia zirbi, quae ex duabus aut pluribus tunicis -ta est. WILH. SALIC. chirurg. 4,3 p. 31,12 velamen

[Müller-Glawer]

nervosum ... -tum ex nervis *eqs. al. v. et p. 212,24*. **2** *intertextere* – (durch)wirken: ARBEO Corb. 5 p. 194,4 indumentum ex auro et lapidibus -tum (HERACLIUS I 6,16. BERTH. ZWIF. chron. 11 p. 200,34 sqq. *al.*). RUD. TRUD. gest. 6,7 p. 257,5 alium (*cingulum*) ... filis aureis ... operose multum crasseque undique -tum. **3** *intexere* – *einweben*: *a techn.*: AGNELL. lib. pont. 66 p. 324,31 subtus figuratos pedes saluatoris graphia -ta est purpurata. BERTH. ZWIF. chron. 18 p. 207,31 pallam altaris ... maiestatem cum duodecim apostolis in se habentem -tam. *b anat.*: ALBERT. M. animal. 12,135 iuvant nervi ad confirmationem ... omnis membri, circa quod complectuntur et in quo -untur. *ibid. al.* **4** *texendo coniungere* – *zusammen-, verweben*: ALBERT. M. animal. 3,132 quando fila in ipso (*sanguine*) videntur esse -ta ad modum telae. 7,89 propter cibi longam privationem inveniuntur sua (*sc. ursorum*) intestina quasi -ta et cohaerentia (*cf. p. 600b,10 συμφύεσθαι*). *per compar.*: LIGURINUS 1,128 non pauca videntur inseruisse suis ... chartis, quae ... nec -ta rei, sed tanquam adsuta coherent. **5** *circumligare* – *umwinden*: MAPPAE CLAVIC. 270 astringens arietes et -es funibus. **B** *latius*: **1** (*ex partibus, elementis*) *construere, fabricare* – (*aus Teilen*) *zusammenfügen, verfertigen*: *a de opere hominum*: ADAM gest. 3,46 p. 190,2 altare maius et calix, ambo rutilantia ex auro et lapidibus -ta. LEO MARS. chron. 1,53 p. 136,9 domuncula ... de lignis -ta. LIGURINUS 6,95 innumeras ... -ere puppes. *in imag.*: ARNO REICHERSB. scut. p. 1516^B haec ... quasi scutum defensionis nostrae de consuetudinum nostrarum omine et conversationis nostrae -ens themate ... perstringere volui. *b de opere naturae*: HROTSV. Gong. 478 corpus ... -tum venis fictile languidolis. URSO element. 3 p. 60,15 ex his ... elementis -untur omnia elementata per varium commixtionis modum. **2** *circumdare, contegere* – *umhüllen, überziehen*: WALTHARIUS 776 lancea taurino -tum tergore lignum diffidit. LEO MARS. chron. 2,3 p. 172,16 textum evangelii undique -tum argento inaurato et smaltis ac gemmis.

II translate: **A in univ.**: **1** *conectere, coniungere* – *verknüpfen, verbinden*: SCHOL. enchir. 3,418 qua ratione vel ordine in sonorum serie toni cum semitoniiis -antur. **2** *conservare, continuare* – *aneinanderreihen, -fügen*: LULL. epist. 140 p. 280,28 tibi laudes -xero atque grates ingemino. *accedente notione condendi*: SEDUL. SCOT. carm. 2,15,25 aurea saecula novis -ant ordine sceptris reges. **3** *componere* – *zusammensetzen*: ALDH. ad Acirc. 2 p. 71,14 orationis dominicae intercessio ... septem sententiarum serie -itur. AGIUS comput. 7,8 quae (*pars cycli paschalis*) centum triginta tribus -itur annis. *v. et p. 1029,39*. *de sonis, modis musicis*: MUS. ENCHIR. 12,4 dum ... tetracordo veluti elemento armonia -atur (contextatur H). BERNO ton. prol. 1 p. 63^b,30 omnis *c a n t i l e n a* ... certis et determinatis sonis ... ordinabiliter -itur (3 p. 65^a,37. ANON. IV mus. 4 p. 63,26. *al. cf.* LAMB. mus. quadr. p. 257^a,10 omnis cantus). ODO ARET. ton. B p. 88^a,5 -ere plagin. IOH. AFFLIG. mus. 8^{capit.} melodia -itur (8,1). **4** *efficere, parare* – *hervor-, zustandebringen*: PROV. Graec. B 5 (ed. S. Hellmann, Sedulius Scottus. 1906. p. 131; s. VII./VIII.) haec sunt tria, quae in regalibus rebus gaudium -unt (*syn. praeparant*). SEDUL. SCOT. carm. 2,57,9 tortis pedibus giros -uit illa (*vulpecula*). ALBERT. M. phys. 2,2,19 p. 126,68 fatalis series -itur (*ex Boeth. cons. 4,6,13 textitur*). *fort. add.*: ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 884 p. 111,13 ex hac re -ta ... detrimentum Pannoniam sentire IIII versiculis prose intertextis ... pandemus. **B de scriptis, sermone**: **1** *perscribere, (in tabulam) congerere* – *zusammenstellen, verzeichnen*: ABBO FLOR. calc. (ed. N. Bubnov, Gerberti opera math. 1899. p. 202,20; a. 970/80) in hoc calculo (*sc. Victorii*) rata serie -untur undequingaginta species eius generis, quod dicitur multiplex. DIPL. Merov. III A 39 p. 157,19 quicquid ubique ad loca sanctorum ... ad praesens contulimus, infra simili adnotatione -imus (-uimus *Aimoin. hist.*). **2** *describere, narrare* – *beschreiben, darstellen, erzählen*: VITA Galli II 1041 naturarum -ere causas. 1471 quod (*signum*) nunc summatim -ere mentibus instat. ANDR. BERG. hist. 1 p. 221,18

Langobardorum gesta ... a Paulo ... -sta et per ordinem narrata invenimus. THANGM. Bernw. 19 p. 767,42 breviter stric-timque ... pauca -uit. MANEG. ad Gebh. 3 p. 316,20 aliorum calumnias. 6 p. 320,32 hec omnia ... a te inventa ... poteras digerere atque -ere. LEO MARS. chron. II 2,100 p. 357,23 (*rec. II*) reliqua illius (*Desiderii*) opera ... -amus. *al.* **3** *conscribere, in unum redigere* – *zusammenschreiben, kompilieren*: HRABAN. epist. 19 p. 424,32 ipsum opus ... partim de divina historia, partim de Iosephi ... traditione, partim ... de aliarum gentium historiis -ui. DHUODA 9,1,3 ex diversis librorum voluminibus ... utiliter -tus *libellus*. WENR. epist. 7 p. 296,12 haec omnia contra ... absolutionem (*sc. a iuramento*) -entes. *c. sensu confingendi*: ALBERT. M. animal. 16,17 Homerus ... ex miris fabulosis philosophiam -ens. **4** *scribere, condere* – (*ab*)*schreiben, verfassen*: WALAHFR. Wett. 865 odas. EPIST. var. III 3 p. 134,11 fabulam (*cf. CONR. HIRS. dial. 386 mendosa commenta fabularum*). HROTSV. lib. 1 epil. secundus *liber* dramatica serie -tus. WIDUK. gest. 1,2 de quibus (*Saxonibus*) et in contione Agrippae ad Iudaeos in Iosepho oratio -itur. LIBER tram. 2 quaecumque ... didicit, ... ad purum -uit. BONIZO ad amic. 9 p. 618,9 quam (*historiam*) nunc -ui. *al.* *concipere* – *formulieren*: ARNO REICHERSB. apol. p. 229,31 in fide, quae ab ipso (*Athanasio*) catholice -ta est. **C de argumentis i. q. colligere, concludere – *schließen, einen Schluß ziehen, folgern*: IOH. SCOT. praedest. 3,1 l. 27 deinde -itur: si omnia, quae de Deo praedicantur, unum sunt *eqs.* BERNOLD. CONST. libell. VII 1,3 tu ipse -e, quod sequitur.**

subst. contextum, -i n. **1** *textum* – *Gewebe*: v. l. 38. **2** *dumetum* – *Dickicht*: v. p. 1240,46.

1. *context(t)atio, -onis f. (*a* **contextare, corrupt. ex contextio*) **1** *consertio* – *das Aneinanderfügen*: GLOSS. med. cod. Trev. p. 154,6 testudo scutorum -xatio (*Isid. orig. 18,12,6 conexio*). **2** *narratio* – *Darstellung*: v. l. 60.

2. contextatio v. contestatio.

contextio (-xio), -onis f. *script. -tect-: l. 52.*

1 *proprie*: *a de actione*: *a strictius i. q. actio texendi* – *das Weben*: ALBERT. M. metaph. 9,4,2 p. 425,44 -o' (*p. 1050^a,32 ὑφαντός*), quae est textoris actio, est 'in contexto' (*p. 1050^a,33 ἐν τῷ ὑφαντομένῳ*). **β** *latius i. q. compositio* – *das Zusammensetzen*: PS. BEDA mund. const. 2,11 de statu in statum mutantur *elementa* per -em et recontextionem sui. **b de re contexta**: *a textura* – *Gewebe, Geflecht*: ALBERT. M. animal. 1,467 inter -em ligamentorum et arteriarum et venarum. 1,621. WILH. SALIC. chirurg. 4,1 p. 20,11 eius (*panniculi*) -xio est ex parte nervorum cerebri *eqs. al.* **β** *compages* – *Gefüge (in imag.)*: COD. Udalr. 36 p. 68,19 merito omnis membrorum articulata -o (-xio G) vobis (*sc. papae*) ut capiti obedit. **2** *translate*: *a in univ. i. q. conexio, cohaerentia* – *Verbindung, Zusammenhang*: ALBERT. M. sent. 2,18,7 p. 322^b,44 causae naturales sunt *proprie* -xio universalis *c a u s a r u m* in creatis dispositis et ordinatis (*phys. 2,2,19 p. 127,5 dispositio providentiae infusa toti isti -xioni [-tectioni var. l.] c. dicitur fatum. p. 127,28 [antea: implexionem]*). **b de scriptis**: *a compositio, conscriptio* – *Zusammen-, Aufstellung, Aufzeichnung*: ALBERT. M. Matth. 1,2 p. 14,51 genealogiae. p. 14,54 -o ... ipsa fit tribus formis. **β** *narratio* – *Darstellung*: CONR. HIRS. dial. 412 rationali creaturae moribus devianti conferri videtur *fabularum* huiusmodi -o (426). ALBERT. M. Matth. 13,3 p. 395,77 ponitur ... parabola -o (-xio, contextatio *var. l.*) per partes. **γ** *textus (cohaerens)* – *Text(zusammenhang)*: TRACT. cod. Bamb. p. 39,20 quod ... aliter per rationem occulta Dei cognoscamus, ... innuit apostolus in eadem -e orationis (*sc. Vulg. Rom. 1,20*). ALBERT. M. sent. 1,10,6 p. 320^a,26 sicut Augustinus hic (*trin. 15,17,29*) dicit ... per -em et consequentiam, quam accipit ex epistola Ioannis. euch. 6,2,2,10 p. 389^a,36 in una -e in forma sacramenti totum hoc Christus pronuntiavit.

***contexto, -are.** *componere* – *zusammensetzen*: v. p. 1709,49.

1. contextor, -oris m. *compositor* – *Verfertiger*: CONR. HIRS. mund. cont. 44 Aristotelicarum -es sophismatum.

2. contextor v. contestor. contextum v. contextio.

***contextura**, -ae f. 1 *textura, cratis* – Geflecht, Flechtwerk: GALB. Karol. 63 p. 595,23 ut ... sub -a virgarum securi agerent arietis impulsores. 2 *compages* – Gefüge: NICOL. anat. 364 diversi nervi secundum -am spinae dorsi oriuntur a nuca (373).

1. **contextus**, -us m. script. -x(us): l.27.

1 *proprie*: a *textura, cratis* – Geflecht, Flechtwerk: REIN. LEOD. triumph. 1 p. 586,18 aquae artificioso -u sepium retentae. de *densitate fruticum*: GLOSS. IV 127,26 St.-S. fructum arborum -us vel densitas spreid. b *compages, structura* – Gefüge, Bau: HERM. CARINTH. essent. 2 p. 150, 6 Aristotiles ... extremitates (sc. terram et ultimam sphaeram) ... sine mediorum (sc. planetarum) -u terminavit. p. 150,9 in -u mundi (p. 228,17). 2 *translate*: a in univ. i. q. *conexio, cohaerentia* – Verbindung, Zusammenhang: a *spectat ad ordinem verborum*: ALDH. ad Acirc. 113 p. 154,29 si ... verba sine -u partium orationis ... proferuntur. b *spectat ad nexum argumentorum*: THANGM. Bernw. 1 p. 758,37 interduo simplici -u rationem contulimus, saepe syllogisticis cavillationibus desudavimus. γ *locut*. sub uno -u i. q. *iunctim, continenter* – zusammenhängend, in einem Zug: CHART. Basil. A II 227 p. 291,6 (a. 1278) quatenus mane una missa vel plures, tamen sub uno -u, succincte pro ipsis (mortuis) cantentur ibidem. b *de scriptis*: a *textus* (cohaerens) – Text(zusammenhang): EPIST. var. II 3 verba, quae ... in -um regulae huius non inseruit. EPIST. var. 5,5 (ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 131) mortalium litterarum -us (-xus cod.). BARDO serm. p. 332,2 in cuius (evangelii) -u. CONR. HIRS. dial. 103 dicitur etiam liber orationum -us (ex Bernh. Traiect. comm. 4 proluxae -us orationis [v. notam ed.]). al. b *adnotatio, scriptum* (publicum) – (urkundliche) Aufzeichnung: CHART. Sangall. A 81 p. 77,20 (a. 776) -um vel commemorationem adque requiem facimus animę nostrę. GREG. CAT. chron. I p. 149,4 in alio precepto, -um precipuum, ut eqs. (de fonte v. notam ed.). CHART. Wirt. VIII 2679 p. 30,6 hunc -um indagantibus ... declaramus. 2680 p. 31,20 presentium per -um.

2. **contextus** v. *contexto*. 3. **contextus** v. 1. *contego*.

contextus v. 1. *contego*. ***conthoralis** v. **contoralis*.

conthus v. 1. *contus*. **contia** v. *congius*.

conticeo, -ui, -ere. script. -igu(i): l.62.

1 *intrans*. i. q. *tacere, silere* – schweigen, still, ruhig sein: a *de hominibus*: a in univ.: HROTSV. Mar. 880 patienter -uisti, tempore virgineas quo suxisti pie mammas. WALTHARIUS 236 virgo ... p a u l u m -uit (649). RUODLIEB VIII 65 quę (rea) dum -uit, rector ... ita dixit: 'eqs.' WOLFFER. Godeh. II 17 p. 205,52 qui (Erchanbaldus) ibidem novem annos praesidens ... de ... controversia omnino -uit. ANNAL. Ianuens. I p. 66,23 de imperatore ... interea -entes. al. v. et p. 1712,44 45. per *prosp. de provincia*: LIGURINUS 8,479 bellatrix positus Alemannia -et armis. b *c. sensu abstinendi ab interpellatione iudicis*: CHART. Osn. I 236 p. 199,13 (a. 1120) pro quo XXX iam annis -uerat, officium requisivit mater. b *de rebus*: TIT. metr. I 5,27 -at nostrae nunc fistula linguae. HONOR. AUGUST. imag. 2,30 conticinium, cum omnia -ent, id est silent. 2 *trans*: a *comprimere, continere* – unterdrücken, zurückhalten: VITA Balth. B 15 p. 501,23 paulisper ... sorores ... doloris gemitum cum repressione lacrimarum ... silentio -uerunt. b *reticere, celare* – verschweigen, verhehlen: VITA Balth. A 15 p. 501,20 hoc (sc. mortem Balthildis) ita paulisper sorores ille comitante doloris gemitu -guerunt. EBERW. Magner. 4 iustitiam non -ere, magis autem pro iustitia mori.

conticesco (-cisco), -ui, -ere. script.: -tisc-: p. 1712,1. -itisc(o): GLOSS. II 220,58 St.-S. -ss(o): p. 1712,1. 30. -igu(i): p. 1712,21. de *exemplis stirp. perf. v. et s. v. conticeo*.

1 *intrans*: A *proprie* i. q. *obmutescere, conquiescere* – verstummen, still, ruhig werden: 1 *strictius*: a *de anim.*: RIMB. Anscar. 3 p. 23,32 ad quam vocem omnis concentus sanctorum Deum ... laudantium -uit. GODESC. SAXO theol. 11 p. 218,27 erubescant et -ant inimici crucis Christi. CON-

SUET. Trev. 8 p. 270,12 in hac voce -scessit ipse (abbas). OTTO FRISING. gest. 2,30 p. 139,25 orationem terminans -uit *Fridericus*. ALBERT. M. animal. 26,6 una *apis* ... strepit sicut buccina et tunc communiter omnes -unt (p. 627^a,28 σιωπῶσιν). saepe. b *de rebus personarum loco positis*: GODESC. SAXO theol. 7 p. 185,25 -at ... corrupta natura. SOLIMARIUS 227 trepido compressa pavore -uit tellus. ARCHIPOETA 1,12,1 -at falsa temeritas, ubi palam loquitur veritas. al. c *de vocibus, sonis* i. q. *evanescere* – verklängen, verhallen: FLOR. LUGD. carm. 23,17 -uit cytharae quondam vox optima vestrae. SCHOL. enchir. 1,70 donec *voculae* vel nimium attenuatae deficiant vel gravatione -ant (-iscant var. l.). 2 *latius* i. q. *acquiescere, cedere* – (stillschweigend) nachgeben, sich zufrieden geben: HUGO FLOR. tract. 1,13 (MG Lib. Lit. II p. 481,44) non dicimus, ut -at episcopus odio malorum hominum territ, sed consilio caritatis. PETR. CAS. (?) chron. 4,29 p. 495,13 papa illorum (abbatis et priorum) precibus inclinatus -uit. CHART. eccl. Erf. 187 p. 99,10 qui (fratres) a preposito redarguti tandem -uerunt. al. B *translate* i. q. *sedari, finire* – sich legen, aufhören: VITA Arnulfi 17 ira eius (Dagoberti) ... paulisper -guit. EXCERPT. Widon. (MG Lib. Lit. I p. 466, 26) contentio ..., quae ... ecclesiastica censura terminari non potuit, regio precepto compressa omnino -uit.

II *trans*: A *comprimere, suppressere* – unterdrücken, verstummen lassen: MART. VALER. buc. 4,92 dulcia ... mētis interpellata querelis carmina -uit Apollo. B *reticere, celare, silentio praeterire* – verschweigen, verheimlichen: EGBERT. fec. rat. 1,374 (schol.) boni plurima propter pudorem -unt, quę inutilia sciunt. CASUS Gall. cont. 7 regulares ... viri ... utilius iudicant mala, quę viderant, ad tempus -ere (-esse-re var. l.).

conticinium, -i n. script. et form: cant-: l.52,61. adde PASS. Quir. Teg. 8 p. 14,8 (var. l.). abl. sg.: -a: l.60. -tione: l.56.

35 *silentium noctis, (primum) tempus quietis* – Nachtstille, (erste) Schlafenszeit: 1 *def. et etym.*: a *de tempore noctis in septem (sex: l.43) partes divisae* (loci pendent ab Isid. orig. 5,3 1,4. 8; nat. 2,2): BEDA temp. 3 *noctis* partes sunt septem: crepusculum ..., vesperum ..., -um, quando omnia silent, intempestum ..., gallicinium ..., matutinum ... et diluculum. AMALAR. off. 4,8,1 tertia pars noctis -um ..., quam ideo sic posse vocari opinor, quia in eo conticescunt omnia. ALBERT. M. Matth. 14,25 p. 433,49sq. sex ... horae noctis sunt crepusculum, -um eqs.; ... -um quidem a conticendo dictum, quia tunc ... incipiunt conticere homines. al. v. et p. 1711,55. b *de tempore noctis in quatuor vigilias divisae* (de re v. H. Grotefend, Zeitrechnung des deutschen Mittelalters. I. 1891. p. 31): GUNTH. PAR. (?) orat. 8,3 p. 165^D secunda (vigilia) dicitur -um, quia videlicet eo tempore omnia in terris animantium genera ... conticescunt. 2 *exempla*: a *strictius de priore parte noctis*: VITA Gamalb. 19 aliquando ... circa can-um, multoties vero media nocte. ANSELM. GEMBL. chron. a. 1117 p. 376,44 primo noctis -o (HIST. peregr. p. 171,18. al. cf. HIST. de exp. Frid. imp. p. 59,24 prime n. -o). al. b *latius*: ALDH. virg. I 38 p. 288,6 intempestae noctis -o (-icione var. l.) angelus ... virum Dei de ... lautumiae squaloribus eripuit (50 p. 305,18. LIUTPR. antap. 2,39. al.). AETHICUS p. 192,2 subumbraneum palpare demum, -um igneum dare flatum. p. 194,6 vespere divitias congregat, -a quiescent in purpura. METELL. Quir. 16,23 imminente -o (cant- var. l.).

conticisco v. *conticesco*. **conticuus** v. *contiguus*.

1. **contignatio**, -onis f. script. -tin-: l.68. confunditur c. contignatio: p. 1713,1.

1 *gener*. i. q. *structura tecti tignis confecta, cantherii* – Dachgebälk, Sparrenwerk: ANNAL. regni Franc. a. 817 p. 146,10 iam ... putrefacta, quae -em et tabulatum sustinebant, transtra (inde BENED. ANDR. chron. p. 129,2 -tinatione). LUP. FERR. epist. 14 ad diuturnitatem -is. FOLQUIN. Lob. 29 p. 70,41 obambulatorium lapide cinxit et facta -e asseribus ... textit episcopus. 2 *philos.* i. q. *coniunctio, compaginatio* – Verbindung, Gefüge: ALBERT. M. phys. 2,2,8 p. 109,78 hoc

[Müller-Glawer]

(sc. domus immediata causa) est -o (contiguatio var. l.) et conglutinatio partium (cf. probl. det. 20 p. 56,25 causa ... coniuncta efficiens domus ... est -o et continuatio continens et componens figuram). metaph. 7,2,6 p. 46,45 si ... lapides et ligna sic disponantur, fiet -o et compago parietum et tecti eqs. v. et p. 1189,27.

[2. contignatio v. *contiguatio.]

*contignatus (-cius), -a, -um. (in modum tecti) compaginatus – (nach Art eines Daches) eng aneinandergefügt: AETHICUS p. 131,5 -a (-cia Lo) coria camillorum ... a sole praedurata. p. 158,3 tuguria virgulis circumsepta harundinea (harundine L) -a. v. et p. 167,50. subst.: AETHICUS p. 176,5 carnes ... vitulorum ac pecudum super -a positae.

*contignativus, -a, -um. contignationem efficiens – die Verbindung (von Balken) bewirkend: ALBERT. M. caus. univ. 2,5,10 p. 177,82 artis ... tectonicae potentiae sunt secativa, dolativa ... et -a.

1. contigno, -avi, -atum, -are. confunditur c. contiguo: l. 23. adde LEO MARS. chron. 3,10 p. 372,29 (rec. II [var. l.]).

1 (tignis) fabricare – zimmern: LEO MARS. chron. 1,18 tectum ... ipsius (ecclesiae) ... cipressinis -tum lignis plumbo cooperiens. ALBERT. M. eth. II 1,6,1 p. 85^a,9 quaecumque fiunt securi, dolabra, ... elevando, -ando (contiguando ed.) ... ad facturam domus referuntur. 2 cantheriis instruere – mit einem Dachstuhl, Sparrenwerk versehen: LEO MARS. chron. 2,3 p. 172,11 ecclesiam ... totam ... novis trabibus ac lignis cipressinis -ans tegulis cooperuit (PETR. CAS. [?] chron. 4,3).

[2. contigno v. 1. contiguo.]

1. contigo v. 1. contego. 2. contigo v. 1. contingo.

*contignate v. 1. contiguo.

*contignatio, -onis f. confunditur c.: contignatio: l. 43. 52.53. continuatio: passim (cf. p. 1714,265sq.).

1 proprie i. q. coniunctio, (contactus) – (enge) Verbindung, Berührung: a gener.: ALBERT. M. eth. I 524 p. 450,46 quod haec actio (sc. intelligentiae) deveniat in nos, sufficit -o corporum; non enim ponimus unum corpus penetrans omnia corpora ..., sed quod unum elementum contiguatur alteri. top. 4,1,4 p. 364^a,12 exemplum huius (sc. comparationis generis ad speciem) est, quod -o (cf. p. 122^b,25 ὕψιν) dicatur esse species continuationis. b anat. et medic.: a in univ.: ALBERT. M. animal. 1,122 tertius modus ligationis ossium est per -em (cod., contignationem ed.) et colligationem ligamentorum fortissimam. WILH. SALIC. chirurg. 2,12 p. 335^D diaphragma reflectitur in sua -e et alligantia cum spina et costis. 4,5 p. 40,27 descendunt rami arteriarum per dorsum et miscentur -e cum venis illis. β consertio – Zusammenfügung: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 89,11 cum spina non sit -o spondilium omnium in unum corpus. γ coartatio, conspissatio – Zusammendrängung, Verdichtung: URSO gloss. 10 p. 343 cor adeo immoderate quandoque constringitur, quod partium -e (contignatione ed.) vacuitate exclusa ... animal moritur. c alch.: TURBA phil. 48 quod philosophi de -e (contignatione, continuatione var. l.) multipliciter tractaverunt (postea: de ... contactu). 2 meton. i. q. locus conexione – Verbindungsstelle: ALBERT. M. animal. 24,21 sunt duae conchae se concludentes ..., et piscis in -e nascitur concharum (cf. ibid.: in contactu concharum). WILH. SALIC. chirurg. 4,2 p. 25,28 hoc os (sc. furcula) in -e diminutum est ab osse spatulae. 3 translate i. q. similitudo – Ähnlichkeit: AUREL. REOM. mus. 19,7 habet autentus protus quandam -em in litterature modulatione cum autentu deuterio et autentu tetrardo.

contigue v. contiguus. contigu(i) v. contice(sc)o.

contiguitas, -atis f. 1 proprie: a gener. i. q. propinquitas, vicinitas – Nähe, Nachbarschaft: EPIST. Worm. I 53 quatinus ... in aliqua nostri loci -e vos conveniendi locum prebere velitis. CHART. Wirt. II 450 p. 250,1 quia ... praepositus ecclesiam Vvaldu ex -e loci suae ecclesiae commodam esse perspexit. b natur. et philos. i. q. contactus – Berührung, 'Kontakt': ARNO REICHERSB. apol. p. 202,1 aeris vel aetheris -e circumscriptus et inclusus. URSO element. 4 p. 79,12 secundum immediatam ... -em inferius aeris sui calore

agit in superius aque. ALBERT. M. top. 4,1,4 p. 364^b,5 non ... necessarium est, ut -s (p. 122^b,28 ὕψιν) sit continuas eqs. animal. quaest. 12,4 p. 226,71 pars officialis non componitur ex eis (partibus consimilibus) per modum continuitatis; neque

5 per modum -is, quia contigua sunt, quorum ultima sunt simul, sed non unum. cohaerentia, continentia – Verbindung, Zusammenhalt: ANON. miseric. 525 connistio est -s totius et non habet divisionem in eternum ex toto. 2 meton.: a terra coniacens – an(einander)grenzendes Gebiet: HERBORD. Ott. 2,1 p. 60,5 Pomerania Poloniam spaciosa -e ... se habet attingendo extendentem. CHART. Salem. 271 p. 305,27 cum universitates villarum ... distinctionem supradictarum -um per positionem terminorum ... fieri procurassent. b locus concurrenti, confluendi – Ort des Zusammentreffens, Zusammenfluß: CHART. Stir. I 552 p. 523,1 (a. 1173) ab ortu duorum rivorum ... a summo ex utraque parte ... predii defluentium usque ad -em eorundem. 3 translate: a de hominibus i. q. contagio – (über) Einfluß: RAHEW. gest. 3,1 p. 167,19 natio Polanorum tam propria feritate quam vicinarum -e gentium pene barbara. b de rebus i. q. similitudo, relatio – Ähnlichkeit, Beziehung: EPIST. Worm. I 21 p. 42,9 an aliqua se calculationis -e coniungant vocabula.

1. contiguo, -atum, -are. script.: -tingu(o): l. 36.37. al. -ting(o): l. 42. -tig(o): l. 41. struct.: c. dat.: saepius. c. gen.: l. 49. c. praep.: ad: l. 60.63. cum: l. 53.57. al. absol.: l. 61.67. confunditur c.: contignare: l. 63. continuare: passim; apud quosdam auctores (e. g. FRID. II. IMP. art. ven., WILH. SALIC. chirurg.) haec duo verba indifferenter eodem sensu occurrunt. cf. l. 61.66.

1 act.: a tangere, contingere – berühren: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 54,29 ubi plures canne se -ant in summo. CONR. MUR. clip. 10 nigro rex Dacus aquilam sibi dimidiare ex rubro currusque rotam vult -are. b coaptare, coniungere – zusammenfügen, verbinden: FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 2,23 ossa duo ... coniungantur invicem cum aliis duobus ossibus alterius ale et -entur (-nguetur var. l.) ea positione. p. 2,27 ambabus ... alis sic invicem -tis ([-ngu- var. l.]). WILH. SALIC. chirurg. 3,3 p. 342^D. 2 medial. (refl.: l. 43): a gener. i. q. adiacere, finitimum esse – angrenzen, anstoßen: 40 WILH. RUBRUQU. itin. 18,4 montes ... Muliech ..., qui -antur (-iga- var. l.) cum montibus Caspiis. 29,46 alii ... populi ... -antur (contingantur var. l.) ... cum terra Pascaver. CHART. Basil. C II 212 p. 120,3 ubi se -at area fundo ecclesie ... prenominate. al. usu adi. i. q. adiacens, confinis – angrenzend, anstoßend, benachbart: CHART. scriin. Col. B 467 (s. XIII.¹) in domuncula domui, que dicitur Ad Porcum, -ta versus Iudeos (CHART. Traiect. 1055. CHART. Altenberg. 258. al. cf. CHART. scriin. Col. B 589 domunculam ... domus sue -tam). 506 census de tribus domibus et areis ... subtus et superius insimul -tis. CHART. Col. II 211 in domo fabrice -ta. b natur. et anat.: a contiguum fieri, esse – in Berührung kommen, stehen: Ps. GALEN. anat. 14 p. 190^D quarum venarum (sc. mesaraicarum) orificia -antur cum faecibus ipsis. β coniungi, conexum esse, cohaerere – sich anschließen, verbunden sein, zusammenhängen: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 70,13 parti superiori rostri -atur palatum. p. 80,30 in quibus (partibus) -atur os cum furca pectoris. p. 101,2 hee ... decem penna sunt magis -te invicem quam cum illis, que sequuntur. ALBERT. M. phys. 3,2,8 p. 184,35 in partibus ... suis (sc. infiniti), quae homogeniae sunt, una -atur ad aliam in infinitum. 7,1,2 p. 521,31 quod omnia moventia mota -entur (cf. p. 242^b, 25 ὑπερθεῖν) vel continuantur (ex Averr.). animal. 1,455 ad quos (poros) -antur (contignantur ed.) panniculi eqs. WILH. SALIC. chirurg. 3,4 p. 342^C firmantur ... ipsae costae in cartilaginibus -tis cum ossibus pectoris. 3,17 p. 347^D scias ..., quod os continuatur vel -atur cum osse modis III: eqs. 4,5 p. 39,16 quae (ossa) ... -antur secundum longitudinem usque ad calcaneum. saepius.

adv. *contiguate. proxime, vicine – angrenzend, anstoßend, benachbart: CHART. scriin. Col. B 73 (s. XIII.¹) Heribordus ... comparavit sibi aream, que -e sita est retro domum, que vocatur ad Veterem Ursam.

[2. contiguo v. contiguo.]

contiguus, -a, -um. *script.*: -ting-: l. 19, 24. *al.* -tic-: l. 15, 41. *adde*: DIPL. Arnulfi 17. 18 p. 28, 34. *al.* -tiq-: AETHICUS p. 108, 5. 169, 19. *struct.*: fere absol. vel c. dat. c. *praep.*: cum: l. 43, 63. iuxta: l. 14. inter: l. 17. prope: DIPL. Arnulfi 116. versus: l. 22. c. *inf.*: p. 1716, 12.

adi.: I *sensu act.*: A *proprie i. q. contingens, propinquus, proximus* – *berührend, (ganz, unmittelbar) nahe*: 1 de loco i. q. *adiacens, confinis, vicinus* – *angrenzend, anstoßend, benachbart*: a *in univ.*: a *de rebus*: DIPL. Merov. I 13 p. 15, 19 non solum in -is, sed etiam in longinquis regionibus. PAUL. DIAC. Lang. 1, 1 quae (*gentes*) ... sibi -am Europam affligerunt. CHART. Rhen. inf. I 17 haec ... comprehensio ... iuxta illas comprehensiones -a est et coherens. HEITO Wett. 2 in ... cellulam eidem cellulae -am (-tic- *var. l.*). DIPL. Ludow. Germ. 86 in territorio, quod est inter Suueinaha et monasterium Althaha -um. ANNAL. Fuld. II a. 883 p. 100, 22 in -is locis eiusdem fluminis. WIDUK. gest. 2, 11 p. 77, 6 per fenestram altari -am (-ing- *var. l.*). TRAD. Ratisb. 201 p. 183, 22 proprietatem ... rebus ... fratrum bene -um (*[sic]*. 203. 389). CHART. Altenberg. 298 census ... de mansione -a versus Renum. *persaepe. mutuo, invicem adiacens* – *aneinandergrenzend, -stoßend*: EINH. Karol. 7 p. 9, 21 termini ... nostri et illorum poene ubique in plano -i (-ing- *var. l.*). HERM. CARINTH. essent. 1 p. 118, 16 has duas *sphaeras* ... primas et -as edidit *prudenterissimus artifex*, ut *eqs.* β *de hominibus*: BEDA hist. eccl. 2, 3 p. 85, 10 ipsi (*Saxones*) orientali mari -i. CARM. biblioth. 6, 18, 11 filius ... -as quassat *gentes*. ODILO SUESS. Seb. 71 villanos. METELL. Quir. 15^b, 10 iudicibus secli, qui sunt duo lumina celi, -us merito et prestans ... martyribus reliquis. STATUT. ord. Teut. p. 114, 15 *fratres* non debent ... hospicium ... adire, nisi sint valde -i. *al.* b *atingens, pertingens (ad)* – *beran-, hinaufreichend (zu)*: HROTSV. Mar. 764 cum videas ramos ... astris -os caelum pulsare. VITA Annon. I 1, 20 signum crucis coelo -um (HELM. chron. 82 p. 155, 32). *in imag. de aetate hominis*: BERNOLD. CONST. libell. III 7 beatus Leo papa ... nostro tempore pene -us (*inde* MANEG. ad Gebeh. 8 p. 326, 18. 20 p. 344, 8). c (*tangendo*) *cohaerens* – (*durch Berührung*) *zusammenhängend*: a *gener.*: AETHICUS p. 194, 10 Maratonius ... guttis -cuis madidus. ALBERT. M. veget. 5, 24 invenitur lignum eius (*sc. visci*) aut continuum aut quasi -um cum ligno arboris, cui unitur. β *philos.*: ALBERT. M. gener. 1, 1, 17 p. 125, 21 'quoniam ... punctus non est puncto -us' (p. 317^a, 3 ἐχόμεν), tamen dicitur, quod magnitudo 'undique est divisibilis'. p. 125, 26. *ibid. al.* 2 de tempore, ordine: a (*proxime*) *subsequens* – (*unmittelbar*) *anschließend, (nach)folgend*: WIDUK. gest. 1, 36 p. 52, 9 nocte -a. BERNO ton. p. 79^b, 30 post -um tonum statim in diapente consurgunt *antiphonae*. GUIDO ARET. ign. cant. p. 49^a, 30 ipsa prima ... et aliae -ae voces. OTLOH. Dion. praef. p. 824, 29 in -is iam temporibus. *in imag.*: THEODULF. carm. app. 9, 4 tua (*sc. Patris*) -is pateant vestigia plantis. b *continuus* – (*unmittelbar*) *aufeinanderfolgend*: ALCUIN. carm. 1, 587 -is ... sub tribus annis non ros ... inrigat agros (CHART. Hall. 342 p. 314, 2). GODESC. SAXO gramm. 1 p. 371, 7 'in sicco in medio mari' ... Hieronimus 'per siccum' transtulit, quia duos ablativos ponere -os noluit. B *translate*: 1 *de rebus*: a *similis* – *ähnlich*: GODESC. SAXO gramm. 2 p. 437, 2 est et alia locutio huic veluti -a, sed non est ipsa. PAUL. ALBAR. carm. 9, 32 -i (-cui *var. l.*) verbis alii (*sc. prophetae*) et sensu sonori. AUREL. REOM. mus. 19, 43 -a est sonoris autenti deuteri ... perparum cum modulatione autenti proti. 19, 89. b *commodus, utilis* – *zuträglich, nützlich*: DIPL. Ludow. Inf. 50 p. 174, 34 ea, que a fidelibus nostris suis oportunitatibus -a expetuntur. TRANSL. Dion. Ratisb. 21 esset ... regni negotiis -um malo exemplo perire scelerosum. 26 p. 366^b, 42 dulcia, blandia et usibus -a amplectimur. c *pertinens, proprius* – *gehörig, eigen*: BURCH. URSB. chron. p. 92, 2 Philippus rex cepit distrahere predia ... ita ut cuilibet baroni ... villas ... vel ecclesias sibi -as obligaret. fort. huc spectat: GESTA Lob. 9 p. 314, 9

(chart.) longum est describere singula, que de nostra mensa in eius (*Oibaldi*) sunt translata, nullo patrimonio -a *eqs.* CHART. Ital. Ficker 165 p. 209, 17 placita, quae dicuntur -cua in ipso loco. 2 *de hominibus*: a *cognatus* – *verwandt*: HARTW. Emm. 93 an generosum gremium, natis regum -um, facis tu ... lupanare ludibrium? *subst. fem.*: CHART. Rhen. med. I 307 p. 359, 32 (a. 1036) immorati sumus questione, utrum cuiquam iura conubii ad huiusmodi -am licerent. b *animo propensus, amicus* – *geneigt, freundlich gesinnt*: RATHER. con. 2, 39 redarguit omnes, -us nulli, cuius mores placeant illi. c *periclitans* – *gefährdet*: TRANSL. Heliani (MGLang. p. 581, 23; s. VIII./IX.) omnes ..., quia demergi -i erant, solvuntur formidine.

II *sensu pass.*: A *strictius i. q. tangibilis* – *berührbar, (er)greifbar*: PAUL. DIAC. Lang. 1, 6 cum ... una ex illis (*navibus*) ei -a fieret, ad eam se ... adprehendit *vir*. fort. huc spectat: Ps. BEDA mund. const. 1, 428 ipsa ... spera est quoddam spatium -um habens tres dimensiones, longum, latum et altum (*cf. Chalc. transl. 31^b. 32^c*). B *latius*: 1 *percipibilis, visibilis* – *wahrnehmbar, sichtbar*: ANSELM. LEOD. gest. 13 iste (*praedo*) ... propius altarii cancellos ..., unde omnium oculis -us esset, astitit. 2 *paratus* – *verfügbar*: VISIO Karoli M. p. 293, 15 ubicumque noctu manebat, ... lucernas et tabulas sibi -as habere solitus erat. NORB. IBURG. Benn. 10 p. 877, 37 rex in his eum regionibus ... episcopum instituere decreverat, ubi sibi, ad quae vellet, semper posset esse -us.

subst. neutr.: 1 *gener.*: a *proximitas, vicinitas* – *Nähe, Nachbarschaft*: RUP. MEDIOL. Adalb. 12 qui maris vel viderunt vel inhabitant -a. GEBEH. AUGUST. Udalr. p. 593, 13 hi ... e -o caballis insidentes, illi ... plaustris innitentes. THIETM. chron. 5, 13 episcopus ... Lanbertus ... Herimannum auxiliabatur, non tantum ex animo, quantum in civitatis -o. 6 prol. 32 ex -o. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 112, 24 siccitati ex proximo frigus, frigori ex -o humorem ... copulans singulas commixtiones ... maritavit *prudenterissimus artifex*. b *confinium, terminus* – *Grenze, Grenzbereich*: DIPL. Heinr. III. 148 p. 187, 33 ecclesiis Dei infra nostri -um regni constitutis (154 ecclesias Christi. *al.*). CHART. Salem. 20 p. 32, 38 palus ... et terra, que ... sic ascendit per confinium terrarum ecclesie Salem usque ad -a ville Frichingen. *in imag.*: TRANSL. Heliani (MemlstorBenev. I. 1763. p. 205, 15; s. VIII./IX.) confines ... mirantur, dum eum cernunt sanitati redditum, quem paulo ante viderunt infra mortis -um (*antea*: necis terminum). c *in -o sensu adv. i. q. subsequenter, paulo post* – *in der Folge, bald darauf*: SALIMB. chron. p. 14, 24 modius frumenti una die a centum bisanciis ad octo descendit et in -o declinavit usque ad unum. 2 *philos. i. quod (se invicem) tangit, contactu cohaeret* – *das (sich gegenseitig) Berührende, durch Berührung Zusammenhängende (de re v. Hist. Wb. d. Philos. IV. p. 1026sq. s. v. Kontiguität)*: GLOSS. Roger. I A praef. p. 497, 28 continuata sunt illa, quorum termini sunt idem, -a, quorum termini sunt diversi. ALBERT. M. phys. 6, 1, 1 p. 446, 25 illa 'sunt -a' (p. 231^a, 22 ἀπτόμενα) sive se 'tangencia, quorum ultima sunt simul' (top. 4, 1, 4 p. 364^a, 18 termini duorum -ngorum sunt simul. animal. quaest. 12, 4 p. 226, 72). top. 4, 1, 4 p. 364^a, 28 qui dicit, quod continuum est -um (*cf. p. 122^b, 25 τὴν ὕψιν*), ponit genus in speciem (*cf. cael. 1, 3, 9 p. 74, 16 per modum, quo -um continuum dicitur*). *ibid. al.*

adv. contigue. 1 *proprie*: a *gener.*: a *prope, proxime, comminus* – (*ganz*) *nahe, unmittelbar (neben)*: VITA Pirmin. II 13 p. 43^b capellam mansioni ... -e adhaerentem. TRANSL. Auct. 11 p. 51^a, 47 cum iam -e fugientibus incumbere insistendo *Treverenses*. CHART. Altenberg. 348 domus et aree site -e domui de Brüssele. CHART. Eichsf. 578 agros ... situatos -e iuxta silvam. iuxta (*invicem*) – *nebeneinander*: CHART. Worm. 371 p. 237, 40 (a. 1275) stratum adeo latam ... faciemus, quod duo currus in ea sibi concurrere possint invicem et transire bono comodo, -e et quiete. β *spisse, dense* – *dicht gedrängt*: VISIO Godesc. A 3, 1 tilia per totos -e ramos suos calciamentis onusta erat combinatis. b *natur. et philos. i. q. per modum invicem tangentium* – *sich*

gegenseitig berührend: ALBERT. M. gener. 1,1,17 p. 125,38 'plures puncti non sunt una' vel 'simul', eo quod 'non sunt' in continuo '-e'. veget. 4,64 inter arenulas ... sunt raritates, eo quod partes arenarum sunt -e et non continue sibi compositae. 2 translate: a de rebus i. q. exacte – genau: CHART. Pruss. I 177 p. 129,17 (a. 1246) habebunt ... cives ... in Warmia mansos duo milia et quingentos ... mensurandos ..., donec ... -e ipsorum mansorum numerus impleatur. b de hominibus i. q. arte, intime – eng, innig: WOLFHER. Godeh. I praef. p. 169,8 qui (presbyter) ei (Godehardo) ab infantia fideli amministrazione -e coherebat.

*contile, -is n. (cf. ital. conte) 1 potestas iuridica (comitis) – (gräfliche) Gerichtsbefugnis: ALEX. IV. registr. 378 temporalis iurisdictio, -e, dominium ... et alia iura, que Astensis ecclesia ... habere dinoscitur. 2 territorium, districtus – (Land-)Gebiet: ACTA imp. Winkel. I 33 p. 25,1 (a. 1209) totum id, quod habeo et teneo in Saona cum toto -i, quod continetur infra predicta confinia. 154 p. 130,13 cum omnibus earum (curtium) pertinentiis ... et ceteris omnibus, que ad eum comitatum seu -e pertinent. 217 p. 200,3 castrum et villam Spolturni cum ... pertinentiis omnibus in -i ipsius castri.

contimax v. contumax. contimpno v. contemno.

*contina, -ae f. (slav. gontyna, cf. notas ed. ad l. 305qq.) templum (veterum Slavorum) – (altslawischer) Göttertempel: VITA OTTON. Bamb. III 2,11 sella eius (Trigloi dei) ... in altera -arum ... servabatur. 2,16 -am unam ... in manum episcopi tradiderunt Julinenses. al. HERBORD. Ott. 2,30 p. 121,10 simulacra et -as. 2,32 p. 122,15 erant ... in civitate Stetinensi -e quatuor. ibid. al. de etym.: VITA OTTON. Bamb. III 2,11 quas (domus) ab eo, quod inclusa deorum symulacra continent, -as dixere priores (inde HERBORD. Ott. 2,31 puto ab eo, quod est continere, -as vocatas).

Müller-Glauser

continatio v. contignatio. continens, -enter v. 1. contineo.

1. continentia (-cia), -ae f. confunditur c. concinentia: l.

41. p. 1719,14.

I de coniunctione, conexu: A strictius: 1 compositio, structura, compages – (An-)Ordnung, Einrichtung, (Auf-)Bau: MUS. ENCHIR. 1,4 ptongi ... origines sunt, et totius musicae -a (concinentia var. l.) in eorum ultimam resolutionem desinit (cf. Chalc. comm. 44 p. 92,13). URSO element. 2 p. 48,12 que (sc. quattuor) elementa integra ... ad mundi -am sumpta sunt. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 81,2 de -a ... pectoris sunt lacerti venientes ab utraque ala ad pectus utrinque. 2 terra continens – Festland: EKKEH. IV. pict. Sangall. 9 (gloss.) tria maria sunt inter Hiberniam et Galletie -am. 3 pertinentia – Zubehör, 'Drum und Dran': GESTA Camer. 1,68 p. 425,39 (dipl. a. 921) cum villulis ... ac earum -is. DIPL. Frid. I. 253 p. 53,35 tam in ipso (loco Modoetensi) quam in omni -a sua intus et extra. CHART. Livon. A 403 donamus ... dominabus ... libertatem ... possidendo ac perfrundo ... locum ... cum omnibus attinentiis tum -a loci praedicti. CHART. Wirt. VII 2064 p. 24,35 curia ... cum omni -a et iure suo. al. B latius i. q. relatio – Beziehung: LUDOLF. summ. 2,1 p. 365,20 maxime attendenda est -cia scribentis ad illum, cui scribitur.

II de amplexu, capacitate: A strictius: 1 sensu act.: a proprie: a comprehensio – das Umfassen: ALBERT. M. div. nom. 7,14 p. 347,88 per simplicem et 'unam -am' (PG 3,869^B περιολήν) primae 'causae scit omnia' Deus. b possessio – das Innehaben, Besitz: THEOD. AMORB. Bened. I praef. p. 363,14 in illo ... monachorum archisterio, quod sacratissimi monarchae Benedicti glebae -a, (ob glebae -am Dümmler) omnium paene monasteriorum obtinet monarchiam. b meton.: a terminus, finis – Grenze, Begrenzung: CHART. ord. Teut. 27 p. 23,38 (a. 1192) confirmo ... fratribus ... terram apud Accon ... secundum -as et divisas inferius subnotatas. ALBERT. M. gener. 2,1,7 p. 182,33 molle ... manet in seipso cedens infra suam -am sive terminum, sicut pasta vel mollis cera. b spatium – Zeitraum: MARIAN. chron. a. m. 2722 qui (libri) paulo minus ad tria milia annorum -am ge-

runt. 2 sensu pass.: a proprie i. q. complexio, ratio complexionis – das Enthaltensein, Weise des Enthaltenseins: ALBERT. M. sacram. 5,1,4^{capit.} de -a Christi sub formis. div. nom. 1,9 p. 4,72 'in' potest notare -am tantum. praedicab. 8,5 p. 130^B,22 species ... continetur et non continet genera per talem -ae modum: eqs. b meton. i. q. contentum – Inhalt: a in univ.: ALBERT. M. phys. 4,1,13 p. 228,27 aequalitas duplex est: una ... secundum -am, sicut dicitur circulus aequalis figurae angulosae in geometria eqs. animal. 1,9 quorum (librorum) capitulariter per ordinem descripsimus -as. b argumentum, tenor, textus – Wortlaut, Text (fere chartarum sim.): FORM. Augiens. B 40 sig. comitis ill. et iudicibus, quorum ista -a definita fuit. DIPL. Frid. I. 579 p. 54,15 cuius (privilegii) forma hæc est et -a: eqs. CHART. Bund. 431 ex -a litterarum (776. EPIST. Worm. II 20). TRANSL. Annon. 7 p. 16,5 tabule plumbeæ, ... discretis exaratae litteris, quarum -a ista fuit: eqs. CHART. Ioh. Halb. 26 p. 31,35 duas paginas in se -ciam unam et eandem habentes. CHART. Sangall. A IV app. 44,13 p. 978 volentes per ipsarum (sc. litterarum) -am ... plenius experiri, quorum mandatis parendum sit. CHART. Tirol. 1294 p. 333,38 secundum tenorem et -am instrumenti (CHART. Neocell. Brixin. 83. CHART. ord. Teut. [Thur.] 223). saepe. B latius i. q. expositio – Darlegung, Ausführung: AMALAR. off. 1 praef. tit. -a causae secuturæ scriptionis. URSO element. 1 p. 37,8 in cuius (libelli) compendiosa -a singuli creationum modi ... summam ... conscripti reperiuntur.

III de restrictione, refrenatione: A abstinencia, temperantia, moderatio – Enthaltung, Zurückhaltung, Enthalt-samkeit, Mäßigung: 1 gener.: EINH. Karol. 30 p. 35,6 cibi sibi abstinenciam indixit arbitratu hac -a morbum posse depelli. 2 eccl.: a in univ.: ARBEO Emm. 2 erat ... ieiuniis, castitate et -a praeclarus. LIUTOLF. Sever. I 1 ut ... mihi ... de praesentibus (criminibus) -am largiri ... dignaretur Dominus. MANEG. ad Gebh. 11 p. 333,39 Iacobo apostolo, cum de lingue -cia loqueretur, testante eqs. HILDEG. scivias 3,10 l. 333 de interiori -a mentis. ARNOLD. LUB. chron. 5,30 p. 212,24 multi ... -as (-am var. l.) voventes ... Christi militie se reddiderunt. persaepe. in imag. et alleg.: HUGEB. Wynneb. 7 p. 112,14 clippeo -ae ... contra ... diaboli artes ... dimicabat. ALEX. MIN. apoc. 10 p. 166,31 cum quis pro castitate servanda -ae armis praecingitur. al. b spectat ad ieiunium: BEDA hist. eccl. 3,27 p. 194,12 cuius modum -ae etiam XL diebus ante natale Domini ... observare curabat Ecgberct. ARBEO Corb. 18 p. 208,14 ob diei -ae fasti. c spectat ad castitatem: LEG. Wisig. 3,5,2 devotas Deo virgines et -am viduitatis ... profitentes (sim. TRAD. Salisb. I 2. CHART. march. Misn. III 288). CONC. Karol. A 21,11 virginis sive -ae propositum. THIETM. chron. 7,74 Christus ... -ciam et non aliquod provocamen innotuit. LAMB. HERSF. annal. a. 1074 p. 199,3 nec quisquam ... ad sacerdotium admittatur, qui non in perpetuum -am vitamque celibem profiteatur. MANEG. ad Gebh. 22 p. 350,7 si ... divini communio sacramenti ne laicis quidem nisi saltem post triduanam -ciam iure conceditur eqs. HILDEG. scivias 3,10 l. 210 in -a carnalium. saepe. de caelibatu: EPIST. Ratib. 8 p. 309,1 in Affricanis conciliis, ubi de -a clericorum agitur. BERNOLD. CONST. chron. a. 1085 p. 443,4 in eadem sinodo presbiteris ... perpetua iuxta decreta sanctorum patrum indicta est -a. al. 3 philos.: OTLOH. prov. C 51 -a non corporis, sed animi est virtus. ALBERT. M. bon. 3,2^{capit.} de partibus -ae. eth. I 605 p. 520,15 'de -a' (p. 1145⁴,36 κατ'ερέας), quae dicit intentionem simplicem in mente. II 7,1^{capit.} de -a et incontinentia. summ. theol. II 13,82,1 p. 124⁴,45 -a est virtus vi rationis continens hominem infra metas mentis. al. B inhibito – das Anstauen, Hemmung: AESCULAPIUS 20 p. 26,21 ex haemorrhoidarum -a fit anhelitus.

IV de statu, habitu: A condicio, constitutio – Zustand, Lage, Beschaffenheit: ALBERT. M. nat. loc. 3,1 p. 29,38 omnis mundi -a, quae tunc erat, perlata est ad senatum (ex Cosmogr. 1,2). MOSES PANORM. marisc. praef. p. 143,2 recito -as equorum a parvitate eorum usque ad magnitudinem

(1 capit.). **B ratio – Sachverhalt:** RATHER. prael. praef. l. 62 non curans de gestorum -a, vera, falsa sit aut dubia. **C modus se gerendi – Verhalten, Gebaren:** MIRAC. Ursm. 2,6 p. 839,36 quis inter eos delatus fuerit, ... patenter ipsa sua -a ostenderunt (sc. milites). ROD. GLAB. hist. 2,19 p. 82,29 quorum (virorum) ... -e gravitas plurimum de ipsis instituebat eos cernentem. **D auctoritas – Machtvollkommenheit, Zuständigkeit:** DIPL. Frid. I. 447 p. 347,34 de nostre -a iustitie ... annotandum hoc modo decrevimus: eqs.

V per confusionem i. q. contentio – Anstrengung: ANNAL. Plac. a. 1270 p. 541,35 fecerunt maximas -as et asmencias se defendendi et manutinenti ab ... inimicis suis.

[2. **continentia v. concinentia.** adde ad p. 1177,11: MUS. ENCHIR. 11,31 in hac (sc. diapason) -a (var. l., continentia ed.; ex Boeth. mus. 5,10 in hac consonantia).]

1. **contineo**, -ui, -tentum, -ere. *script. et form.:* cun-: p. 1721,12. -teni(o): l. 49. p. 1720,23. 39. 40. al. (usque ad s. VIII^{ex}). -tene(o): l. 56. p. 1720,67. 1721,20. al. -tenuntur: p. 1721,2. -tenisset: p. 1724,28. -tinuntur: p. 1721,1. adde DIPL. Otton. II. 266 p. 310,12. -tinuente: p. 1720,60. depon.: l. 42. 46. p. 1720,61. 67. 1722,15. 1723,70. adde LEG. Lang. p. 138,11. usu intrans. sensu (medio)pass. vel refl.: passim. partic. praes. vel perf. pro subst.: passim, e. g. l. 36. p. 1720,50. 51. 1721,49. 50; pro adi.: p. 1721,42. 43. 1722,2. confunditur c.: contingere: p. 1726,10. continuare: GLOSS. II 254,42 St.-S. consentire: p. 1722,65.

I una tenere, coniungere, conectere – zusammenhalten, verbinden: **A trans.:** LEX Sal. Merov. 34,1 si quis ... retorta, unde palum aut sepi -etur, capulaverit. LEG. Wisig. 2,1,1 p. 45,20 populos, quos una et evidens pax nostri regiminis -et. LEX Baiuv. capit. 10,13 p. 234 de spangis, quae parietes -ent. 10,17 superiorem ... virgam ..., qui sepi -et firmitatem. IOH. SCOT. praedest. 3,6 l. 173 tu (sc. aeterna caritas), vinculum insolubile, quo -entur omnia. ALFAN. premn. phys. 2,9 p. 25 corpora ... indigent aliquo componente ... et velut constringente et -ente (PG 40,540^A συγκρατοῦντος) ipsa, quod animam dicimus. al. **B medial. et intrans. (trans.: l. 50) i. q. coniungi, cohaerere – verbunden sein, zusammenhängen:** 1 strictius: DIPL. Ludow. Germ. 69 p. 98,26 tempore, quando episcopatus et monasterium simul -bantur. 2 latius: a referri (ad) – sich beziehen (auf): DHUODA inc. 10 utrumque hae partes locutionis in nos specietenus -entur cuncta: norma ex me, forma in te. 2,2,33 utrumque (sc. caritas et dilectio) ad summum -et pertinendum, qui adoratur et colitur Deus. **b pertinere (ad), contingere – (dazu)gehören:** **a gener.:** DHUODA 1,5,3 ad nomen, qui dicitur Deus, duae -entur sillabae et quatuor litterae. **β publ. et iur.:** CHART. Sangall. A 64 (a. 772) quidquid ad ipsam terram conspiciat vel -et. 123 silvam, quae ad ipsam casam -tenit. TRAD. Patav. 12 omnia ... trado ad ... ecclesiam ... absque -et uxorem meam. TRAD. Frising. 1057 hobas II cum curta et pratis ac silvulis ad eam iure -entibus. DIPL. Heinr. II. 320 p. 401,31 curtem ... quondam ... episcopio -entem. al. obtingere, redire (ad) – zu-, anheimfallen: TRAD. Frising. 41 (a. 771) si ... genetrice aut infante proprio supervixisse contigerit, tertia pars (sc. hereditatis) ecclesiae -teneatur.

II in se tenere, amplecti, complecti, includere – (in sich) enthalten, umfassen, ein-, umschließen, beinhalten: **A strictius:** 1 gener.: **a de loco, corpore:** **a in univ.:** CAND. FULD. Eigil. II 15,17 quae (crypta) -et aram. ENGELM. carm. 3,38 (MGPoet. III p. 63) cuncti, latus quos -et orbis. DIPL. Otton. I. 116 ad sanctam crucem, in qua sanguis Domini Iesu Christi -etur. EBERW. Magner. 5 usque quo spiritus in hos artus -tus fuerit, numquam te derelinquam. THIETM. chron. 3,1 p. 98,11 quicquid Merseburgensis murus -et urbis. CHART. Mog. A I 501 p. 403,35 calicem aureum triginta tres marcas -entes (-entem var. l.) accepimus. OTTO FRISING. chron. 6,30 p. 294,11 quod ... Celtica (sc. Gallia) in Belgica -atur, Orosius velle videtur (cf. Oros. hist. 1,2,63). CHART. Mog. A II 712 (spur.) unusquisque eorum, qui in nostra diocesi -entur. saepe. in imag. et alleg.: CARM. Paul. Diac. app. II 55,5,4 alvus (sc. Virginitis) ... saecula -ens. HRA-

BAN. carm. 16,55sq. -et haec (sc. arca Dei) tabulas ..., cum Christo binas -et haec (sc. Ecclesia) tabulas. LIBER de unit. eccl. 1,12 p. 202,28 Hierusalem ... -et in fundamento lapidem summum angularem ..., hoc est Christum. al. **β fovere – (schützend) bergen (in imag.):** OTTO FRISING. chron. 1,10 p. 49,7 ut ... utrosque uno sinu populos ... -tura fore monstraretur ecclesia. gest. 2,13 p. 115,3 quae (sc. colonia) modo Tuscia vocatur, eo quod Apennino inclusa urbem quoque ipsam in sinu suo -at, interior Italia iure dicta est. **accedente notione cupiendi:** CHART. Westph. V 702 p. 332,25 (epist. papae a. 1275) de ... ecclesie Monasteriensis ordinatione tanto sollicitius cogitantes, quanto ipsam ... in Christi visceribus -emus (cf. Vulg. Phil. 1,8). **γ contigere – verhüllen:** FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 236,25 capellum ... ad -endum caput ipsorum (falconum) usque ad collum. **δ capere – fassen:** DIPL. Merov. III A 3 p. 119,40 (spur.) cognoscens loci angustias tantam fidelium ... multitudinem -ere non posse ... statui eqs. **ε terminare – begrenzen:** VITA Magni Fauc. I 22 p. 168,13 sicuti marcha -etur. DIPL. Ludow. Germ. 66 p. 91,38 infra hos terminos ... marcham -eri. **ζ inveniri, (ad)esse – sich (be)finden, (vorhanden) sein (fere usu medial.; refl.: l. 32, intrans.: l. 23):** FORM. Senon. I 25 quicquid in domo rationabiliter -tenit. EIGIL Sturm. 21 regula praefatur, ut artes diversae infra coenobium -rentur. DIPL. Frid. I. 998 p. 288,35 predium Owe, super quod -etur ecclesia. STATUT. ord. Teut. p. 24,12 visio nos ammonet quosdam in ecclesia militante debere -eri milites. al. **de territoriis i. q. situm esse, iacere – liegen:** DIPL. Merov. I 2 p. 5,4 (spur.?) omnia ..., quae infra istis terminis -entur. ANNAL. Mett. a. 754 p. 48,3 Ravennam ... et Cecanum et quicquid in illis partibus -batur. DIPL. Otton. III. 53 p. 457,11 terram ... se sub terminis -entem. **b de tempore:** LEG. Wisig. 3,1,4 p. 126,5 non amplius quam duorum annorum tempus prolongatio -bit. ALDH. ad Acirc. 119 p. 164,1 totidem tempora arsis sibi usurpat, quot in thesi -entur. IOH. GARL. mus. mens. add. 1,9 recta brevis est, quae unum tempus -et. **c de scriptis (cf. p. 1724,32sq.; absol.: l. 54. 66sq.; depon.: l. 61. 67, intrans. sensu pass.: passim, e. g. l. 41. 44. 50):** **a in univ.:** FORM. Andec. 41 p. 18,24 iuxta ut superios -tenitur depectum. DIPL. Merov. I 35 p. 33,25 exceptio ... -tenibat, ut eqs. LIBER diurn. 83 p. 93,9 professionem meam, ut supra -et. BONIF. epist. 33 p. 57,10 qua (epistula) -etur (sic) ... interrogationes Augustini pontificis. DIPL. Otton. I. 399 p. 543,36 de ipsa re, que in ista cartula -et. DIPL. Otton. III. 122 p. 534,20 praecepta ..., in quibus scriptum -etur, qualiter eqs. ALFAN. premn. phys. 2,117 p. 51 divinorum verborum doctrina ... -ens, quod verum est. DIPL. Conr. II. 112 p. 156,33 (spur.) nomina, quae cartule in se -ent scripta. PETR. CAS. (?) chron. 4,34 p. 500,10 quod (praeceptum) ... lucide satis et aperte -bat, qualiter eqs. **EPIST. Hildeg. 176 in eis (sc. litteris deperditis) -entia iterum replicabo.** CHART. Beron. 59 testes super -tis in libello. **persaepe.** **β c. sensu agendi, tractandi:** HRABAN. epist. 3 p. 385,32 quorum (librorum) primus de ecclesiasticis ordinibus ... -et. AGIUS comput. 8^{tit} de pagina octava, in qua magnus ciclus pasche -etur. al. **γ c. sensu referendi, narrandi:** EPIST. var. III 16 in hoc libello -etur, qualiter eqs. REGINO chron. a. 655 p. 37,4 mille quingenti tantum ex Francis ceciderunt, ut in epistola ... missa ... de eadem victoria -etur. CATAL. biblioth. A I 3 p. 18,30 lectionarium ... de sanctis -tinuente (v. adn. ed.). al. **δ c. sensu notum facienti, (ad)nuntiandi:** COD. Karol. 51 p. 572,7 -batur series vestrae excellentiae, quod eqs. WETT. Gall. 15 missa est ... sacerdoti epistola, in qua -batur adesse eum (episcopum) ... in villa nuncupata Iburninga. BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 282,33 literas ... inobedientiam -entes ... ad Romanam synodum dirigebant principes. al. **ε c. sensu praecipiendi:** LEX Ribv. 32 sicut lex -tenet (LEX Alam. 3,1 [rec. B] s. l. -etur. FORM. Senon. I 45 s. l. Salica -tenit. al. cf. LEX Sal. Pipp. 86,3 in quo l. Salica -et). DIPL. Ludow. Germ. 66 p. 92,24 ut in lege -etur. EPIST. Bonif. 87 p. 198,23 (epist. papae) sacerdotes ordinantur, quemadmodum in lege Domini -et. **ζ c. sensu subscribendi:** CHART. Sangall. A 6 (a. 731/42) eorum ig

signacula -tinuntur: *eqs.* (566 quorum [*praesentium*] hic s. -tenuntur). **η c. sensu nominandi, commemorandi:** DHUODA 3,4,18 quid dicam ... de Ioab Abnerque ... et multi alii in scripturis -entes sacris seniorum iussa fideliter obtemperantes? *TRAD.* Frising. 1693^b testes sunt de nobilibus: *eqs.*; de stirpe mulieris -entur ... Chuenza, Richilt *eqs.* **θ c. sensu apparendi:** CHART. Turic. add. 1402^c (a. 1269) ut dixerunt -eri ex instrumento scripto manu ... notarii. **d de imaginibus pictis:** EINH. Karol. 33 p. 40,19 quae (*mensa*) forma quadrangula descriptionem urbis Constantinopolitanae -et. AGNELL. lib. pont. 80 p. 332,2 endothim (*ἡ ἐνδοθύην*) ... aculis factam, omnem salvatoris nostri historiam continentem. *DIPL.* Conr. II. 58 p. 70,6 sigilli ... nostrae <im>aginis figuram -entis. **e de coetibus vel rebus complexis:** ALDH. ad Acirc. 3 p. 73,5 qui (*aethralis taurus*) zodiaco circulo inter XII signa -etur. *in imag.:* THEODULF. (?) *carm.* 75,72 domus multiplices aedes -et una sinu. RAHEW. (?) *dial.* p. 529,29 omnes, quos sub unius regimine pastoris unus grex -et. **2 publ. et iur.:** CHART. Fuld. B 42 p. 73,31 (a. 765) dupla pecunia, quantum ista res in se -teneat. CHART. Rhen. med. I 13 p. 17,5 aliud tantum, quantum presens *d o n a c i o* ... in se -et (COD. Lauresh. 12 p. 290,48. *al.*). *TRAD.* Frising. 652 inter illos (*mansos*) -entur mancipia X. *DIPL.* Otton. II. 234 p. 263, 20 curtes ... -entes ... XXX mansos cum mancipiis. *DIPL.* Conr. II. 132 ut nemo ... habeat potestatem venandi ... aut ... feras decipiendi, quae merito sub iure banni -entur. CHART. Port. 91 p. 118,11 quod predicta bona ... diligenter mensurari vellemus, ne forte amplius, quam predictum est, -rent. CHART. Pruss. I 56 p. 42,18 (*dipl. Frid. II.*) terra ipsa sub monarchia imperii est -ta. *al.* **3 theol. (de Deo notionibus sustinendi, regendi, possidendi conflatis):** TIT. metr. I 11,1 -et ista manus mundum, prosternit elatos. ANGILB. *carm.* 42,7 (MG Poet. I p. 75) omnipotens, cunctum qui -et orbem (*sim.* *EPIST.* var. II 3). EINH. (?) Marc. et Petr. 8 Deum ..., qui caelum terramque sua -et in dextera. MANEG. c. Wolf. 21 p. 91,1 Spiritu omnia -ente. *al.* **4 philos. et alch.:** HERM. CARINTH. essent. 2 p. 158,12 circumscriptibilem ... substantiam dicimus omne corpus aut rem infra determinabile spatium -tam. ROSIN. ad Euth. 2 p. 285,5sq. quid est pulvis? -ens et -tum; et quid est -tum? ... lapis, qui non est lapis. ALBERT. M. phys. 4,1,9^{capit.} locus ... est ... terminus et superficies -entis corporis. 4,1,9 p. 217,9 'extrema' ... '-entis' corporis 'et -ti' (p. 211^b, 12 τοῦ περιέχοντος καὶ τοῦ περιεχόμενου). fat. 1 p. 65,43 superiora informant, -ent et movent inferiora. *al.* **5 natur. et anat.:** LEX Frison. 22,7 membranam, qua cerebrum -etur. URSO element. 6 p. 206,28 humores ... in extremitatibus ... -tos. MAURUS progn. 24 p. 37^b,53 laudat *Hippocrates* bonam urinam per bonam ypostasim, profert diffinitionem -entis ex -to. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 91,9 forma ... lingue sequitur ... formam rostri ut -tum -entis. ALBERT. M. animal. 1,114 diversitas ... ossium est tum propter ipsum os tum propter -tum in osse. THEOD. CERV. chirurg. 3,42 p. 171^B incide illas carnes, quae -entur infra spacum. *al.* **6 math., geom., mus.:** MUS. ENCHIR. 10,25 octavi ad octavum fit consonantia duas superiores in suo sistemate -ens. 16,19. ANON. geom. I 4,24 in pentagono ..., qui aequalibus -etur lateribus. GERB. geom. 3,2 digitus est minima ... mensura, -ens quatuor hordei grana. 6,5 p. 91,13 invento numero, qui basim et cathetum confuse -bat. RADOLF. epist. 1 p. 515,14 angulus rectus, qui sub duobus lineis -etur aequalibus. PS. BOETH. geom. 28 circulus ... est figura quaedam plana et circumducta et sub una linea -ta (ALBERT. M. phys. 1,1,1 p. 2,5. *ex Eucl. 1 def. 15, ed. I. L. Heiberg. p. 4 περιεχόμενον*). ALBERT. M. metaph. 5,3,8 p. 268,66sq. '-ens' (p. 1021^a, 4 τὸ ... ὑπερέχον) ... numerus dicitur 'ad -tum' (*ibid.* τὸ ὑπερέχον) in hoc, quod 'est' totum -tum 'et amplius'. *saepe.* *adde:* HUMB. Sim. 2,44 p. 193,26 qui (*Iesus*) non frustra eo numero (*sc. octonario*) significatur, quo senarius et septenarius -etur. *7 gramm. et log.:* *a de metonymia:* CONR. HIRS. *dial.* 864 tropice ... haec accipienda sunt, ubi ponitur -ens pro eo, quod -etur, id est fides pro fideli *eqs.* GERHON. novit. 4,11 figurativa locutione, qua -ens pro -to vel pro -to -ens no-

minamus. EBERH. ALEM. labor. 399sq. sumo pro re, quae -et, ipsam -tam. *al.* **b de ratione logica secundum schemata definiendi:** LIBER de unit. eccl. 1,14 omnes virtutum species uno iustitiae -entur nomine. ALBERT. M. animal. 1,100 nulum animal -tum sub hoc genere habet sanguinem. *v. et p. 1718, 5. cf. p. 1725, 32.* **B latius:** **1 comprehendere - (geistig) auf-, erfassen:** RUP. TUIT. vict. 6,12 p. 195,19 quomodo ... anima stulti (*sc. Nabuchodonosor; spectat ad Vulg. Dan. 3,32*) ... -ere posset rem tanti sacramenti, quam viderat? **2 significando complecti, significare - bezeichnen, bedeuten (depon.:** l. 15): **a in univ.:** HRABAN. *carm.* 17,21 nomen posco tuum (*sc. 'Friduricum'*), videas, quid -et ipsum ... : 'ulciscere pactum'. SMAR. *carm.* 1,7,7 -et hic (*sc. casus rectus*) propria *eqs.* DHUODA 2,1,42 naturaliter horum (*sc. personarum Trinitatis*) nomen -etur trinum, qui dicitur Deus. RAN-GER. *carm.* 798 sermo poscit Ebreus, ut, quando geminat, omnia -at (*spectat ad Vulg. psalm. 132,2*). **b de significatione figurativa, typica:** THEODULF. *carm.* 17,105 Noe specimen rectorum -et almus. AMALAR. off. 3,1,6 quod (*sc. crucis*) ... lignum a superioribus -etur, quia dominica crux a prophetis et antiquis patribus -etur. MANEG. c. Wolf. 12 p. 69,17 David lapsum ... magnum gratie revelande preconium -ere. *al.* **III retinere - fest-, zurückhalten:** **A strictius:** **1 c. sensu attinendi:** WETT. Gall. 15 *Fridiburga* volutans in terra spumabat nec eam -ere nisi quattuor poterant. ALFAN. premn. phys. 1,14 p. 8 trahit ad se atque -et (PG 40,508^C κατέχειν) ferrum *lapis magnetes*. *adde:* LEX Alam. 6,1 (rec. B) licet unicuique, qualem sacramentalem unum secum habere vult, in suo sacramento -ere. **2 c. sensu prohibendi:** BEDA hist. eccl. 2,9 p. 98,27 laboravit *episcopus* ..., ut et eos, qui secum venerant, ne a fide deficerent, ... -ret. ARBEO Emm. 12 p. 44,13 pater ... ita a suis vix -tus, ut proprias in eam (*filiam*) non inmitteretur manus. **3 c. sensu detinendi:** LEX Alam. 3,2 presbyter ... apud se illum (*servum fugitivum*) -teneat et curam de illo habeat, ut *eqs.* ARBEO Corb. 21 p. 212,25 quamdiu -tus pontifex ... a rege valefactus amissus est. 23 ibi ... nolens quamdiu coactus -tus (detentus VITA Corb.) est. *al.* **4 c. sensu accipiendo in se retinendi:** WANDALB. mens. 73 plantas ... fecunda ex arbore lectas arboris alterius natus de germine cortex accipit inque sinu ... -et. TRACT. de caus. mul. 68 si ... venter dolet et non -tenit sperma (*sc. mulier*). **5 c. sensu coercendi:** SCHOL. enchir. 1,394 infra scandendi legem vocem -ere. **6 c. sensu inhibendi, compescendi:** *a gener.:* BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 304,49 iuvenilem in se ardorem ... viriliter -uit *praefectus urbis*. RATHER. Metr. 10, 414 triumphantius te ... gaudemus ipso ipsius casu devictum, quam si ab ipso ... -uisses ... *m a n u m* (RUD. TRUD. gest. 2,4 p. 237,25. *al. cf.* HELM. chron. 103 p. 202,23 manus principum formido cesaris -uit). ARNULF. SAG. invect. praef. p. 85,27 stilum ... -ere non potui. 1 p. 90,3 ter vocem in media narratione -uit. RAHEW. gest. 4,56 p. 293,9 qui (*Fridericus*) ubi impetum insanientium -ere non poterat ..., placuit in contumaces ... severitatem exercere. *al.* **b philos.:** TURBA phil. 1 p. 109,21 doceo ... vos stellas esse igneas et aera ipsas -ere. **c medic.:** LEX Alam. 57,12 si ... subterior (*palpebra*) maculata fuerit, ut lacrimae -ere non possit. 16 mucus. 19 salivam. RECEPT. Sangall. II 71 ad eos, qui urinam non -ent. *al.* **B latius:** **1 abstinere, temperare - sich enthalten (usu refl. et intrans.:** **a gener.:** *DIPL.* Merov. III A 30 p. 148,11 (spur.) ut quisquis fidelis ... ab ecclesiarum Dei vastatione se -at. RIMB. Anscar. 42 p. 77,7 se ... a fletu -ere. VITA Heinr. IV. 1 p. 9,16 non possum me -ere, quin lugeam. GESTA Lob. 27 p. 332,49 non aliter huic periculo (*sc. moli debitorum*) succurrendum estimavit *abbas*, nisi et ipse a susceptione hostium ... -ret (consentiret *ed., vix recte*). CONST. imp. II 10,3 ipse (*dux*) tanto labori ... se subtrahens ab incepto negotio -uit (-muit *cod.*). *al.* **b philos.:** ALBERT. M. bon. 210 p. 128, 63sq. non sequitur, quod -ere ab omnibus sit magis quam temperare, quia -ere ab omnibus est vitii, quod est insensibilitas. 221 p. 134,14sq. actum -endi et dispositionem ad -endum. *c eccl.:* HRABAN. epist. 29 p. 447,33 si se uxoratus -ere non vult, Deo satisfaciatur. GODESC. SAXO theol. 19 p. 263,13 -bant

se a coitu dominicis noctibus ac diebus. *al. spectat ad matrimonium ineundum*: HRABAN. epist. 31 p. 458,23 si quis voluerit se -ere usque ad quintam et sextam vel etiam septimam generationem. **2** (*con*)servare – (*auf*)bewahren, *behalten*: **a** corpor.: **a** in univ.: DIPL. Merov. I 3 p. 6,19 (spur?) quorum (*sanctorum*) inibi (*sc. in ecclesia Parisiaca*) pignorum -entur. AGIUS epic. Hath. 308 corpus (*sc. Iohannis baptistae*) Sebaste, caput Alexandria ... -et. ANTIDOT. Bamb. 45 hec omnia ... bene commisceas et sic -e (cum bene *ed.*, *sed cf. Frg. Ps. Apul. herb. p. 221,27 -e*) diligenter in buxide. CHART. eccl. Erf. 144 p. 78,33 proposuit *praepositus*, quod de -tis in gazophilat, que ... ad officium custodie pertinere dicuntur, disponerent *monachi. al. remissius c. sensu non perdendi*: MAPPAE CLAVIC. 146 p. 216,34 cum limaveris et batis illud (*aeramen*), -et colorem. **β** reponere – *hinterlegen*: TRAD. Ratisb. 97 (a. 882/85) placuit duas cartulas pari tenore conscriptas utrumque -ere (104). **b** spirit.: **a** in univ.: LEG. Wisig. 12,2,4 nullus (*Iudaeus*) spem quandoque profanationis iterande -at. LUP. FERR. epist. 15 non eram nescius te id animo -ere, quod litteris expressisti. THIETM. chron. 3,3 si fideliter hoc (*sc. secretum*) -ere mihi promittis *eqs.* **β** observare – *wahren, einhalten, sich richten (nach)*: VITA Leod. prol. 34 (MGPoet. III p. 6) si tempus non propria -et atque loca *scansio metri*. TRAD. Teg. 291 omnis sexus et etas, qui huius seculi -et metas.

IV *sustinere, sustentare, in suo statu tenere – aufrecht (er)halten*: **A** strictius: HROTSV. Mar. 553 -e subiecto tantum te rite iumento. RUODLIEB XVI 10 iuvenescebam ... -o melius et me modo quam mea sit *v<is>*. **B** latius: **1** *integrum servare – instandhalten*: HETTI epist. 2 scrutemini ..., si officinae ... constructe adque innovate -antur. DIPL. Karoli III. 84 p. 136,12 ut ... preberemus adiutorium ad ... ecclesiam -endum. **2** *alere, nutrire – ernähren, (nährend) erhalten (loci spectant ad Greg. M. past. 3,20 p. 83^C)*: GLOSS. II 191,47 St.-S. -eri ginerituverd. 224,21 -eri calapot uuesan.

V *tenere, habere – halten, haben*: **A** strictius: **1** *proprie*: **a** in univ.: CARM. Paul. Diac. app. II 47,3 o ... virgo, ... posce Deum natumque, piis quem -es ulnis *eqs.* **b** *tangere – berühren, anfassen*: LEG. Wisig. 12,3,15 quod (*altarium*) manibus meis -o vel contingo (*sc. in actione iurandi*). **c** *clausum tenere, comprimere – (sich) zuhalten*: TRACT. de caus. mul. 67 si naris -tenit, ut non sternutit. WENR. epist. 9 ad huius ... rei auditum -ent aures suas, ... oculos summittunt (*cf. Vulg. act. 7,56*). **2** *translate*: **a** in univ.: ALDH. ad Acirc. 120 p. 166,15 tempus participii praeteritum triplicem -et regulam *eqs.* WALAHFR. Wett. 882 cuius (*magistri*) ob auxilium praesens me -et aetas. DIPL. Otton. I. 35 quedam ... matrona, Martswith vocabulum -ens. STATUT. ord. Teut. p. 75,10 notandum iussionem ... magistri -ere vim precepti. *al. b* *obtinere, possidere – innehaben, besitzen (depon.: l. 70)*: **a** *gener.*: HRABAN. carm. 26,2 Deus ..., caeli summus qui -et arcem. 49,4,1 coetus apostolicus hanc sacram -et a r a m (CARM. Augiens. 1,13). HELM. chron. 1 p. 5,16 Dani ... ac Sueones ... septentrionale litus ... -ent. *al. occupare, implere – Besitz ergreifen (von), erfüllen*: WALAHFR. carm. 75,6,2 si ... nostram veneranda mentem possidens prudentia -ret ..., tutior essem. TRACT. de caus. mul. 79 calor et frigus ventrem -tenet. **β** *publ. et iur.*: DIPL. Merov. I 3 p. 6,6 (spur?) quicquid ad ipsam villam aspicit et fiscus noster -et. CAPIT. reg. Franc. 140,6 actor ... villae aut ea (*mancipia fugitiva*) legitime -at ut quaerenti domino reddat. TRAD. Frising. 1261 dedit ... curtiferum I et totidem iugera arabilis terre ... servo ... in proprietatem -endum. ACTA reg. Burgund. 160 anno XXIII, ex quo Radulfus rex -et regnum Alamannorum. *al. accedente notione defendendi, tuendi*: CAPIT. reg. Franc. 188,1 volumus, ut omnes res ecclesiasticae eo modo -antur, sicut res ad fiscum nostrum -eri solent (*cf. 191,8 sicut res ad fiscum dominicum pertinentes -eri solent*). CHART. Sangall. A 494 si ... emollierint heredes mei, ut proprietatem suam -eri non possint. **c** *defendere, armis tenere – verteidigen, 'halten'*: ANNAL. regni Franc. a. 766 Pippinus rex ... ibi Francos misit Aquitaniam -endo. RIMB. Anscar. 16 p.

37,13 episcopus ... locum ... -ere voluit, donec maius eis veniret auxilium. HELM. chron. 105 p. 207,12 soli (*sc. milites*), qui erant in castro ..., -uerunt se usque ad reditum archiepiscopi. **B** *latius*: **1** *proprie i. q. (re)manere, versari, morari – bleiben, sich aufhalten, verweilen (usu refl. et medial; intrans.: l. 22)*: **a** in univ.: ANNAL. Einh. a. 764 illo anno d o m i se -uit rex (BERTH. [?] annal. a. 1079 p. 321,9). EPIST. Worm. I 27 p. 50,8 principes ... Mogontia se -ent. RUD. TRUD. gest. 3,2 p. 241,18 cuius (*Luiponis*) tirannidem Lanzo veritus intra parietes se -uit. SOLIMARIUS 228 in latebris trepidus se -et hostis. *al. spirit.*: CAPIT. reg. Franc. 22 praef. p. 53,39 sunt ... conpellendi (*sc. christiani*), ut firma fide ... intra paternas sanctiones se -teneant. IOH. SCOT. praedest. 18,7 l. 162 ut ... intra fines aeternae legis gaudeant -eri *electi*. FRUTOLF. ton. p. 175 se morosius in suo cantu superius -et (*sc. differentia quinta*). **b** *moram pati – es aus-halten*: WETT. Gall. 30 p. 274,20 pontifex se ... non -uit in navi, sed ... misit se in aquam. **c** *considerare, haerere – sich festsetzen, Halt finden*: AETHICUS p. 132,7 *bastarma* tantam vim ad sustentandum habet ferrum ... vel lapides ..., ut quasi parvolus lapillus aut scentilla ignis super dorsa glaciarii -tenere non valet. **2** *translate i. q. se habere – sich verhalten (usu refl. et intrans.)*: **a** *de hominibus i. q. se gerere – sich benehmen, sich aufführen*: THEGAN. Ludow. 20 p. 595,39 nullus ... credi (*credere var. l.*) potest, quomodo se -ent (*sc. pontifices ex servis facti*), nisi hi soli, qui hoc malum ... patiuntur. ANDR. BERG. hist. 4 p. 224,27 consilio inito, ut se viriliter -tenisset. WIDUK. gest. 3,64 Wichmannus aequanimiter se -uit. *al. b* *de rebus*: **a** in univ.: TRAD. Frising. 674 p. 568,4 (a. 845) complacitatio ..., quomodo se ordo rationis -et. RATHER. epist. 7 p. 35,15 ut sese instabilitas mundanae -et volubilitatis. **β** *de scriptis i. q. dicere – lauten (cf. p. 1720,38sq.)*: AGNELL. lib. pont. 72 p. 328,5 versus metricos -entes ita: *eqs.* (*cf. 150 p. 375,10 epitaphium ... abens -entes ita: eqs.*). *al. MEGINH. FULD. Alex. 4 p. 428,28 tertium (epistulam) ... scripsit ... sic se -entem: eqs.* UDALSC. Egin. 14 p. 438,24 litteras ... in hunc modum se -entes accepit: *eqs.* CHART. Carinth. V 142 litteras sigillatas sub hac forma -entes: *eqs. (secundum formam) consistere – (in seiner Form) bestehen*: CHART. Rhen. med. I 42 p. 47,43 (a. 804) cum in libris Theodosiani et Hermogeniani seu Papiani, per quem lex -et, scriptum est *eqs.* **γ** *de finibus i. q. (de)currere – verlaufen*: DIPL. Karolm. (II) 14 p. 305,1 termini ... in aquilonem inter duos lacus ... se -ent. ADAM gest. 2,18 limitem Saxoniae, quae trans Albiam est, ... ita se -entem, hoc est: *eqs.*

VI *assequi – erreichen*: **A** *c. sensu impetrandi*: ANNAL. regni Franc. a. 788 p. 80,30 rex ... -tenuit ab ipsis Dei ac suis fidelibus, ut non moriretur (*sc. consanguineus*). **B** *c. sensu attingendi*: CHRON. Bened. I 7 p. 217,23 iam sextas Iulius mensis dum -et idus, ... debita solvit Adae (*sc. abbas*).

adi. continens, -entis. 1 *cohaerens – zusammenhängend*: **a** *terra -s i. q. ἡπειρος – Festland*: BEDA hist. eccl. 1,25 p. 45,6 quam (*insulam Tanatos*) a -i terra secernit fluvius Vantsumu. **b** *consequens – (logisch) kohärent, stringent*: EPIST. Ratisb. 7 p. 295,21sq. per -es perque -iores et per -issimas propositiones accedere ad ea, quae concludenda sunt. **2** *comprehensivus – (begrifflich) umfassend*: RICHER. REM. hist. 3,65^{capit.} quid -ius sit, rationale an mortale. **3** *compos, plenus – verfügend (über), voll (von)*: HELM. chron. 67 p. 127,21 vir audax et virtutis -s. **4** *abstinens, castus – enthaltsam, keusch*: BEDA hist. eccl. 4,3 p. 211,24 vir sanctissimus et -issimus. EPIST. Col. 4 p. 246,6 presbiterum ... iustum, sanctum, -em. HARIULF. chron. 1,26 p. 42,16 Filibertus ... -issimae servitutis tirocinium gerens in Resbacensi conobio. *al. 5* *parcus, parvis contentus – genügsam, anspruchslös*: ADAM gest. 4,31 p. 264,17 sunt Nortmanni ... -issimi omnium mortalium.

subst. 1. continens, -entis. 1 masc.: *homo abstinens – der Enthaltsame*: SALOM. II. epist. 24 p. 410,11 coniugibus et -bus. CONR. HIRS. mund. cont. 205 tres habet ordinum dignitates in ecclesia christiana: religio coniugatorum, doctorum,

-ium (*v. et adn. ed.*). 218 qui (*Daniel*) forma est -ium. ALBERT. M. bon. 221 p. 133,53 tribus modis dicitur -s: *eqs. eth.* II 818 p. 689,2 sicut -s dicitur a tenendo, ita anima ab amando *eqs. al.* 2 *fem.*: ἡπειρος, terra continens – Festland, Kontinent (*cf. p. 1724,54*): WANDALB. Goar. II 11 p. 57,8 in pelago fatigati ... ingruente nocte in -em egressi sunt. LUP. FERR. epist. 13 meam parvitatem a vestra (*sc. regis*) excellentia separat -s. 3 *neutr.*: a *vas* – Gefäß, Behälter: NOTIT. Altd. 1 (MGScript. XV p. 993,19; c. s. XIII.) in scriniis, pixidibus, cristallis, bursis et aliis -bus. b *confinium, vicinitas* – angrenzendes Gebiet, Umgebung, Nachbarschaft: ACTA imp. Winkelm. I 629 p. 505,11 (a. 1233) de guerra et discordia, que est in Provincia seu in -bus Provincie. fort. huc spectat: CHART. Mog. A II 310 p. 534,18 (a. 1168) cum in rebus vel in possessionibus aliquod subsidium in -i facere non possemus (*cf. K.-U. Jäschke, ArchDipl. 15. 1969. p. 1035sq.*). c in -i (incontinenti) *sensu adv. i. q. statim, confestim, ilico* – (unmittelbar) anschließend, sogleich, auf der Stelle: OTTO FRISING. gest. 1,68 p. 97,21 in -i propter prestitum commeatum ulcisci non valuit rex. CHRON. reg. cont. I a. 1188 p. 139,14 imperator interrogavit ..., quid potissimum iudicaret, an in -i crucem sumeret an differret. CHART. Eichsf. 182 p. 106,1 votum ... non poteram in -i exsolvere. CHART. Hall. 237 p. 226,25 quod procurator abbatiss ... parti adverse literas papales incontinenti presentaret. MIRAC. Gunth. erem. 12 p. 1077^E Barbara ..., cum allatam (*aquam*) bibisset, incontinenti furere coepit. *persaepe*.

2. **contentum**, -i n. quod continetur, res contenta – *Inhalt*: 1 *in univ.*: THIETM. peregr. 1,30 cui (*Deo*) cum suis -tis elementa, natura cum naturatis ... obsecundant. OTTO FRISING. gest. 1,65 p. 92,16 eadem ... res alia et alia consideratione eiusdem speciei -is ... erit bona et erit non bona. 2 *spectat ad scripta i. q. tenor, textus* – Wortlaut, Text: CHART. Naumb. 426 p. 381,36 (a. 1205) innotescat ... omnibus ... -um huius pagine legentibus, quod *eqs.* ALBERT. M. Iob prol. Hier. p. 7,41 haec translatio non diminuta nec superflua est in -is. 3 *spectat ad urinam i. q. materia inhaerens, enaeorema* – (stofflicher) Gehalt, Ausflockung: MAURUS urin. II p. 6,26 -um (*sc. urinae*) multiplex est, scilicet sedimentum, resolutio, arena et crudus humor *eqs.* WALTH. AGIL. med. praef. p. 85,75sq. tria sunt accidentia urine ..., scilicet color, substantia et -um ...; per resolutiones vero sive per -a, que apparent cum urina, locus egritudinis et accidentia egritudinis cognoscuntur. *cf. p. 1721,49*.

adv. continenter. abstinenter, temperanter, caste – *enthaltend, zurückhaltend, keusch*: THIETM. chron. 2,41 haec (*Iudith*) in viduitate sua -r vivens *eqs.* OTTO FRISING. chron. 4,5 p. 191,29 *Paulus* -issime (contentissime *var. l.*) vivens plenius dierum moritur. *al.*

2. **contineo** v. 1. contingo *p. 1728,32*.

[3. **contineo** v. 1. concino. *adde ad p. 1180,56*: OTLOH. doct. prol. 13 hic, rogo, ne quaeras vel -ia (continentia *ed.*, *vix recte*) dicta sive modos metri maius quam dogmata verbi, quae *eqs.*]

Poiss/Antony

contingens, -enter v. 1. contingo.

contingentia, -ae f. 1 *gener. i. q. attactus, contactus* – *Berührung: cohaerentia* – Zusammenhang: HUGO HONAU. hom. 2,58,1 spiritus ... corporalem non patitur contactum et -am. b *consecutio* – Erlangung, Erreichung: ALBERT. M. div. nom. 4,112 p. 210,58 'omnis tactus', idest -a (*cf. PG 3, 705^D ἐπαφή*) finis. c *congressus* – das Zusammentreffen: ALFAN. premn. phys. 39,2 p. 125 diffiniunt ... eventum -am (*PG 40,761^B σύμπτωσιν*) et concursum duarum causarum a praelectione initium habentium. 2 *t. t. philos. i. q. accidentia fortuita, possibilitas (aliter se habendi)* – Zufälligkeit, Möglichkeit, das Andersseinkönnen, 'Kontingenz' (*opp. necessitas; de re v. Hist. Wb. d. Philos. IV. p. 1027 sqq.*): ALBERT. M. sent. 1,8,15 p. 242^a,23 accidens dicitur, quod contingit inesse et non inesse, et causa -ae istius est ex parte subiecti, quod causat accidens. herm. 1,5,6 p. 422^a,27 se habent orationes ad necessitatem et -am sicut et res. anal. pr. 1,4,1 p. 538^b,8 modus -ae. *ibid. al.*

***contingibilis**, -e. -e esse *i. q. pertinere (ad)* – *betreffen, anbelangen*: TRACT. de chirurg. 195 quid ... -e est cura vulneris in ventrem *eqs.*

1. **contingo** (-igo, -guo), -tigi (-tegi, -ingi), -tactum, -ere. 5 *script. et form.*: stirp. praes.: -tang-: l. 16. p. 1727,68,72. ?-teg-: p. 1730,11. *adde* CONC. Merov. p. 28,3 (*var. l.*). -nk(o): p. 1751,55. -ire: LEX Alam. 44 capit. (*var. l.*). praes. indic. -et, -ent: p. 1727,14. 1730,11.20. *adde* TRACT. de caus. mul. 43. stirp. perf.: -tetig-: l. 18. -tex-: p. 1728,64. 10 -tinx-: p. 1729,34. confunditur c.: continere: p. 1727,33.65. 1728,32. al. constringere: p. 1727,16. struct. notabiliores: v. sub II A 2.

I *trans. (intrans.: p. 1727,11.31)*: A *proprie*: 1 *strictius i. q. attingere, tangere* – *berühren, anrühren*: a *de anim.*: α *in univ.*: LEG. Wisig. 12,3,15 p. 445,32 in ... altario sancti illius, quod manibus meis contineo vel -o (-ango *var. l.*). VI-TA Elig. 2,75 is (*frater*) ... melotem beati Eligii ... sibi inposuit atque ex eius ora pedem tumidum ... -tetigit (-igit *var. l.*). WILLIB. Bonif. 8 p. 53,22 aecclesiae ... gloccum ... humana non -uente (-ente *var. l.*) manu commotum est. CONC. Karol. A 34,18 non ab aliis nisi a sacerdotibus -i debet *chrisma*. PETR. DAM. epist. 40 p. 442,6 cum ... ferales cibos necdum lingua -rent *canes*. TRAD. Teg. 193^b ministerialibus ... in testimonium huius concambii aure -tis. *saepius. in imag. c. sensu nominandi*: HROTSV. Theoph. 284 -ere ... altithroni nomen sanctum ... pollutis ... labellis. β *c. sensu profanandi, commaculandi*: CONC. Karol. A 50^D,45 sacra ... vasa inpunder -ere. HUMB. Sim. 3,12 p. 213,6. BERNOLD. CONST. chron. a. 1085 p. 443,5 ne laici pallas altaris ... -ant. 30 *al.* γ *c. sensu auferendi, furandi*: VITA Meginr. 10 tantus ... eos (*sc. occisores*) ... invasit timor, ut nihil -ere de rebus alтарis officia pertinentibus auderent. WIDO FERR. schism. 1,2 p. 534,31 nullus (*sc. militum*) ... tam audax ... habebatur, qui bona Petri -ere non timeret. *al.* δ *c. sensu comedendi, (con)sument*: AGOB. 7,23 l. 26 Adam ... vetitum -endo morti obnoxius ... effectus est. RATHER. cena Dom. 7,284 illud sumas, istud non -as. BENZO ad Heinr. IV. 7,4 p. 675,25. *spectat ad eucharistiam*: WALAHFR. exord. 20 p. 493,18 ut ... ieiuni et sobrii ... ipsa sacramenta -amus. HILDEG. scivias 2,6 l. 1693 illoti sacramentum hoc -ere praesumunt. VOL-QUIN. serm. 269 (StudMediev. III/3. 1962. p. 330). ε *c. sensu comprehendendi, vim inferendi*: LEG. Wisig. 9,3,4 eos, qui ad ecclesiam ... confugerint, nullus -ere presumat. BEDA hist. eccl. 5,12 p. 306,28 minitabantur me comprehendere, nec tamen me ullatenus -ere ... praesumebant *spiritus obscuri* (*cf. ALQUIN. carm. 1,949*). ζ *c. sensu carnaliter sibi coniungendi*: LEG. Wisig. 12,2,6 nullus usque ad sextum generis gradum coitum personam quamcumque -at. CAPIT. reg. Franc. 252,41 a neutro (*sc. fratrum*) ulterius eadem mulier -atur. b *de rebus i. q. contactu coniungi* – *in Berührung kommen (mit), (berührend) treffen (auf)*: α *gener.*: WALAHFR. Mamm. 3,7 mox virga ut -igit occas campi *eqs.* TURBA phil. 48 ut argentum vivum corpus magnesie -ere facias. ALBERT. M. phys. 5,2,1 p. 422,38 quando duo -unt se in loco utriusque proprio. 55 *al.* in imag. c. sensu contagio afficiendi: HUMB. Sim. 3,7 p. 206,34 pecunia ... immunda fit, quodcumque symoniana pecunia accedens illam -it. β *geom.*: GERB. geom. 4,4 si rectam lineam iacentem altera stans erecta -at. PS. BOETH. geom. 281 si circulum linea recta -at. ALBERT. M. anal. pr. 1,2,2 p. 487^b,28 lineae in uno termino ... sese -entes. *al.* 2 *latius*: α *corripere, apprehendere* – *erfassen, ergreifen*: ALDH. virg. I 34 p. 276,15 in profunda maris flustra demersos (*sc. confessores*) ... fluctuum ferocitas -ere non audens illaeos litoribus restituit. CAND. FULD. Eigil. II 10,10 vulgi sententia fatur, quod quis ... -tus ab igne ignem ... veretur. 65 WALTH. SPIR. Christoph. I 19 eam (*beatam Niceam*) in nullo -bat incendium. (*manibus*) nancisci – *zu fassen kriegen, 'erwischen'*: MIRAC. Pirmin. 3 p. 32,14 qui (*puer*) ... de muro prolapsus solis manibus angularis saxi superficiem -ens ... adhesit. CARM. Bur. 151,5,8 hanc desidero ulnis plecti et subnecti, ... si -ero (-ingero B). b *ferire, percutere* – (*schlagend, stoßend*) treffen: BEDA hist. eccl. 3,19 p. 166,25

[Antony]

arripientes inmundi spiritus unum de eis, quos in ignibus torrebant, iactaverunt in eum (*Furseum*) et -entes humerum maxillamque eius incenderunt. METELL. exp. Hieros. 5,617 que -unt *nostri*, per spissum corpora scindunt. *c. sensu vulnerandi*: LEX Alam. 57,54 si ... in latus punctus fuerit, ita ut interiora membra non -at (-uat var. l.). *c. (per)venire (ad), intrare - (hin)gelangen (zu), betreten*: MODON. ecl. 1,14 -ere sedes Davidicas. HUMB. Sim. 3,29 p. 236,4 cuius (*ecclesiae*) ... limina -ere. METELL. exp. Hieros. 5,714 hanc ubi -unt urbem, tentoria figunt. *al. adde*: HUGEB. Wynneb. 13 p. 116,43 qui non poterat ad eum (*sc. corpus*) -uere, conabant, ut saltim una manu ad eum porrigendo perveniret. *d. tingueret, madidare - (be)netzen, befeuchten*: LEX Alam. 59,2 (rec. B) si ... sanguinem fuderit, sic ut terram tangat (-et 19). MAPPAE CLAVIC. 60 accipe laminas stagnae, -is aceto (*inde* COMPOS. Matr. 33,1 constringes). 90 calefac (*sc. permixtionem*) ... non -ens nisi semel. RIMB. Anscar. 19 p. 40,26 ne aliqua stilla pluviae me -at. *illinere - bestreichen*: GLOSS. II 748,54 St.-S. -ere salpon (*spectat ad Sulp. Sev. Mart. 19,4*).

B. translate: 1 gener.: *a. -unt homines: a. necessitudinem habere (cum) - in Beziehung stehen (zu)*: DIPL. Heinr. IV. 386 nos Ekberto marchioni rebellionem ... respectu etatis eius et consanguinitatis, qua nos -bat, indulsumus. CHART. Turic. 883 (epist. papae) non obstante, quod quarta consanguinitatis linea se -unt. *β tractare - sich befassen (mit)*: EPIST. var. II 12 p. 316,31 ipsi mundi principes nec praesentibus neque volentes ... ista (*sc. causam*) -ere, sed tuo (*sc. papae*) ... reservavere iudicio. *γ commemorare - zu sprechen kommen (auf)*: VITA Galli II 1043 hinc primogeniti delictum -igit Adae. *adde*: VITA Bonif. II 12 p. 104,12 ut ad paululum iam dicta -am. *δ polluere, coinquinare - entweihen, besudeln*: LEG. Wisig. 12,2,5 festa ritu observantiae sue (*sc. Iudaeorum*) ... -ere (continere var. l.). HUMB. Sim. 2,6 p. 146,44 quicquid ipsi leprosi et maledicti ore manique -unt. *ε adhibere, uti - heranziehen, verwenden*: ANON. ton. Schneider p. 115 que voces -ende sunt libere, que licite *eqs.* (*sc. in cantu componendo*). *ζ assequi - erreichen*: BEDA hist. eccl. 5,19 p. 322,30 ubi XIII^{um} aetatis -igit annum, monasticam saeculari vitam praetulit Wuilfrid. *adimplere - erfüllen*: DONAT. Trud. 1 (MGMer. VI p. 275, 31) cuius ... vasculi normam ... minime -ingisse (-isse var. l.) me fateor (*spectat ad Vulg. exod. 25,29*). *η conicere, intellegere - erahnen, begreifen*: WALAHFR. carm. 5,3 iudicii secreta Dei dum Paulus ... scrutatus ... tanti non posset honoris, non dico effari, sed nec -ere molem. *solvere - lösen*: PAUL. DIAC. carm. 18,20 miror, qua numeri textum non -igit arte (*sc. Petrus*). *b. -unt res: a. commovere, impellere - bewegen, veranlassen*: TRAD. Ratisb. 18 p. 22,31 (a. 822) ego Immo hac ammonitione -tus ... tradidi *eqs.* DIPL. Otton. II. 259 nos divino amore -ti ... abbatiam ... tradidimus. *β invadere, opprimere - befallen*: WALAHFR. Wett. 925 me sopor oppressit, vigilem non -igit illum. WIPO gest. 37 p. 58,4 maxima multitudo exercitus morbo -ta periit. *al. γ (accidendo) ferire, cadere (in) - (be)treffen*: LEG. Wisig. 7,3,5 ita ut ... servum iussa domini complentem molestia non -at. 10,1,15 qualiter unumquemque -erit (-ingerit var. l.). CONC. Karol. A 16^B si infirmum coactos -igeret eventus. *in bonam partem i. q. devenire (super) - kommen (über)*: WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 78 ego, quem ... Christi gratia -erat iam sub puerilibus annis. *δ accedere (ad) - heranrücken (an)*: VITA Galli II 241 cum ... dies solito nonam -ret horam. *2 publ., iur., canon.: a. spectat ad violationem: a. obi. res i. q. surripere, occupare, invadere (in) - sich vergreifen (an), sich (widerrechtlich) aneignen, 'antasten'*: LEG. Wisig. 2,1,32^{tit.} de damnis iudicium aliena -entium (continentium R1). DIPL. Merov. I 48 p. 44,46 ut res suas (*sc. episcopi*) neque vos ... nec quislibet contradicere nec minuare nec -angere nec infiscare non praesummat. FORM. Dion. 3 p. 498,32 nihil audeant usurpare, nihil auferre, nihil -igere. *al. β obi. homines i. q. inquietare, molestare - behelligen, belästigen*: DIPL. Karoli M. 89 p. 129,22 nisi ... nimirum aliquis ... legem canonicam eos (*monachos*) -angere non presu-

mat (*cf. CHART. Hersf. 6 p. 12,32 per legem canonicam eos -ere*). CHART. Xant. 54 p. 43,34 ne aliquis umquam decimator manipulos fratrum in Lohusen -ere seu ... quicquam exigere presumat (*inde* 55 p. 44,29. *sim. CHART. Westph. III 1 p. 3,21*). *b. spectat ad vindicias iniustas: a. usurpare - (widerrechtlich) ausüben*: ANNAL. Fuld. II a. 864 ministerium sacerdotale ab apostolico sibi interdictum -ere praesumpserat Guntharius. REGINO chron. a. 865 p. 84,3 Thietgaudus depositionis suae ... prolatam sententiam patienter ferens ... nihil omnino de sacro ministerio -ere presumpsit. *β exigere, exposcere - (ein)fordern, verlangen*: DIPL. Karoli M. 89 p. 129,19 ut nullus ... in vilabus eorum (*monachorum*) nec in rebus eorum se presumant aliquid -ere (*cf. CHART. Hersf. 29 p. 51,15 exactare*). DIPL. Zwent. 9 p. 34,6 nec bannum nec fredum ... -ere aut exactare (*ex dipl. Ludow. Pii; inde DIPL. Heinr. I. 27 p. 63,15*).

II intrans. (trans.: p. 1729,48; refl.: p. 1729,25sqq.): *A gener. i. q. (casu, fortuito) accidere, evenire, fieri, exsistere - (zufällig) sich fügen, sich ergeben, sich ereignen, geschehen, sich zutragen, ein-, auftreten (accedente dat. [interdum supplendo, e. g. l. 51.63] plerumque i. q. obtingere, obvenire - zuteil werden, widerfahren, zustoßen, gelingen, ergeben)*: *1 usu communi: a. subi. subst. vel pron. (interdum supplendum, e. g. l. 28; enunt. rel. vel compar.: l. 31.40): a. in univ.: EDICT. Roth. 162 si ... -egerit (-erit, -ingerit var. l.) casus, ut eqs. LEX Alam. 56,2 si ... muliere haec -ingerit (-erit, -egerit, -igit var. l.). ARBEO Corb. 46 ita ut ulterius huiusmodi minime -egisse probantur. PASS. Quir. Teg. 16 miraculum, quod de sanctis eius reliquiis ... -igit. HROTSV. Dulc. 6,2 quid -igit? Pafn. 10,1 quid novi gaudii mihi -igit? RUODLIEB V 539 si tibi -at, animus tuus unde vacillet. CHART. Turic. 913 casu quolibet continente. ALBERT. M. gener. 2,3,1 p. 201,5 '-it' (p. 335⁴,25 τυγχάνει οὐδὲν) generatio 'circa medium locum' sphaerae caelestis. animal. 2,39 aliter non -ret eis (*animalibus*) saltus. *persaepe. β exoriri - entstehen*: TRAD. Frising. 340 (a. 815) ut caveret presbyter, quod exinde nulla contentio -isset. TRACT. de caus. mul. 67 si infirmitas ex unaquaque de istas (*sc. causis*) -it. *al. γ in mentem venire - in den Sinn kommen*: TRAD. Weiss. 144 (a. 757) mihi ... ex digna ammonitione -igit sicut dicit: 'eqs.' (*Vulg. II Cor. 9,7*). *δ (utilem) esse - gereichen, dienen (zu)*: OTLOH. Bonif. praef. p. 113,31 tanta ... auctoritas ... -et eis (*sacerdotibus*) in testimonium damnationis, quod *eqs.* *ε de rebus corporeis i. q. in manus venire, se adipiscendum praebere - in die Hände kommen, erreichbar sein*: LEG. Wisig. 11,1,2 si aliquid mortiferum his (*sc. custodia retentis*) -erit *eqs.* THANGM. Bernw. 41 p. 776,14 si cui ... particula de casula ... confessoris posset -ere. RUODLIEB XI (IX) 4 concurrebant pulli ... captantes avide, quod quit -ere cique. *ζ de anim. i. q. concedi - überlassen werden*: ALBERT. STAD. Troil. 3,747 quae (*Polyxena*) si -erit (*Peiper*, -igitur ed.), praesentia proelia ponet (*sc. Achilles*). *b. impers.: a. in univ.: LEX Alam. 57,7 sicut solet -ere. LEX Baiuv. 19,5 ut sepe -it (-igit var. l.). GERH. AUGUST. Udalr. 1,27 l. 49 aliis ... episcopis similiter -igit. CHART. Eichsf. 401 p. 239,46 ne ... monasteriis ... ad deterius -at. *al. β c. inf.: LEG. Wisig. 12,3,25 si episcopo ... de sede sua -erit*, (episcopi ad sedes suas -ingerint V1.8) ... progredi. VITA Bonif. I 7 -igit, beato Bonifacio, (beatum Bonifacium 1b) relatu didicisse *eqs.* PETR. DAM. epist. 40 p. 474,17 sepe ... reperire -it, ut *eqs.* TRAD. Scheftl. 433 si -erit idem predium vendere. CHART. Hall. 310 p. 287,27 quicumque ... feoda nunc tenent vel in futuro tenere -erit. *saepe. γ c. acc. c. inf.: EDICT. Roth. 171 si ... eum -egerit (-erit, -exerit var. l.) filius legitimus procreare. VITA Emm. 33 quo lumine honoraretur in caelis, cui ... lumen -igit in terris defuisse. RIMB. Anscar. 21 -igit ... imperatorem ... vitae praesenti decessisse. WOLFHER. Godeh. I 16 -igit imperatorem ... Saxoniam ... visitatum. STATUT. ord. Teut. p. 52,6 cum viriles animos per feminarum blandicias frequenter -at emolliri. CHART. Bund. 926 quod si ... arbitros ... dissentire -ingerit, *persaepe. δ pendet* ut: EDICT. Roth. 143 si ... -egerit (-erit var. l.), ut *eqs.* TRAD. Ratisb. 1 multis seculi***

curis occupatis -igit, ut reliquerunt caelestia sibi providere premia. RIMB. Anscar. 9 p. 30,38 -igit, ut ... ad palatium vocaretur. CHRON. Thietm. 4,34 -igit, ut ... comitissa ... cepit egrotare. OTTO FRISING. gest. 2,13 p. 117,2 frequenter -it, ut *eqs. persaepe*. *ε pendet* quod: WETT. Gall. 28 p. 271,36 -igit, quod vir Dei Eustasius hoc aerumnosum exilium dereliquit. ALBERT. M. metaph. 9,2,2 p. 416,35 '-it' (p. 1047^a, 6 συμβήσεται) ... his (*Megaricis*), quod incidant in 'rationem' erroris 'Protagorae'. ACTA civ. Wism. B 270 si vero sic -igeret ..., quod hereditas combureretur *eqs. saepius*. **2 struct. notabiliore:** *a c. gerundivo:* CHART. Hall. 162 (a. 1219) si qui in eisdem areis putei -erint fodiendi. *b c. nom. c. inf.:* VITA Bonif. II 11 p. 103,17 in omnibus locis, in quibus -igit meridiare sive noctare (*sc. sanctum corpus*). *v. et p. 1728,58. fort. huc spectat:* p. 1728,65. *c pendet* quatenus, si, quin: DIPL. Otton. II. 281 p. 328,25 si -erit ..., quatinus abbas ... huius ... lucis habitaculum deserat (*inde* DIPL. Otton. III. 375 p. 803,7. *al.*). CHART. Tirol. notar. I 703^b p. 352,17 si casu -ingerit, si (*corr. ex* quod) dicta domina ... obierit sine communis heredibus (p. 352,22). ALBERT. M. animal. 10,45 quando ... in latere disponitur *mulier*, vix -it, quin in latus gutturis (*sc. matricis*) semen proiciatur. *d c. coni. nudo (coniunctione omitta):* AGNELL. lib. pont. 30 p. 294,18 -igit ... eo tempore, unus ex his superscriptis compatribus alteri compatri suo mutuasset solidos trecentos. *e refl. (cf. p. 1730,40):* ARBEO Emm. 12 episcopi se (*om. Aza*) commissione hoc -egisse professa est *ducis filia* (*an se pro sibi ponitur?*). *abund.:* SERVITIA mensae (Cod. Guelf. Gud. 131 f. 20^v; s. XII.) hec omnia in usum episcopi recepta et servicio peracto presbytero restituantur, que se -ere possunt. *f c. praepr. (respectu personae vel rei affectae, cf. p. 1727,11.31.1730,8.19.60):* *a in univ.:* LEX Alam. 48 de feminis ... si ita -erit (-egerit, -ingerit, -igit *var. l.*) *eqs. (inde* LEX Baiuv. 4,30 -erit [-ingerit, -inixerit *var. l.*]). TRAD. Frising. 11 p. 38,12 peccatis meis facientibus causa circa me -igit, quod *eqs.* NOTIT. Arnon. 8,1 de cella ... sancti Maximiliani ita -igit, ut construeretur ab initio. TRAD. Frising. 235 qualiter -igit erga ecclesiam sancti Martini. TRAD. Ratisb. 40 p. 46,16 haec (*sc. commutatio*) ... frequentissime ... inter nobilium substantias atque aecclesiasticarum rerum portiones -ere solet. BERNOLD. CONST. libell. II p. 44,36 referam, quod -igit apud ... Hildenesheimensem ecclesiam. ACTA civ. Wism. B 225 dum subscripta -erunt de Abbone. *β incidere (in) - fallen (auf):* BEBO ad Heinr. II. 1 p. 494,27 summa festivitas eiusdem loci in decimo -erat. MARIAN. chron. a. Chr. add. p. 213,23 apud Dionisium XII. kal. Apr. in die dominico -igit (-egit V) *feria*. *adde:* MARIAN. chron. a. Chr. 554 p. 539,18 in quo (*anno*) V. kal. April. pascha -egit. *γ convenire, valere - zutreffen (auf), Gültigkeit haben (für):* ANON. geom. I 4,14 quod ... in omni -it quadrato, per latitudinem longitudo est multiplicanda *eqs.* LIBER de unit. eccl. 1,8 p. 194,26 quod ... exemplum (*sc. Vulg. I reg. 3,16-18*) ... Iesus Christus voluit -ere in figuram nostri. *δ pertingere (ad) - reichen (bis zu), übergreifen (auf):* TRACT. de caus. mul. 60 in loca dilectabilia -it dolor. *g in struct. contam.:* LEG. Wisig. 6,2,2 p. 259,1 ut, quicumque sint illi, quibus augurii vel auguria observare -erint (-ingerint, -erit *var. l.*), ... subiciantur verberibus coercendi. PASS. Afrae II 1 p. 61,12 -igit Afram ... a persecutoribus comprehenditur (*conprehendi var. l.*). ARBEO Emm. 44 ad memoriam venisse me -igit rem, quam narro. THIETM. chron. 3,12 p. 112,1 -igit ... episcopum ... eandem (*crucem*) complectens ..., ut Ohtricus et Ico numquam sedem possiderent suam, ... postulat.

B t. t. philos. i. q. possibilem esse, secundum possibilitatem esse, (secundum contingentiam) posse, esse posse - möglich sein, möglicherweise sein, (der Möglichkeit, Eventualität nach) können, sein können: ALBERT. M. eth. I 426 p. 362,35 '-it' (p. 1134^b, 34 ἐνδέχεται) aliquem 'ambidexterum esse'. herm. 2,2,3 p. 445^b, 9sq. anal. pr. 1,1,14 p. 480^b, 19 quaecumque (*propositiones*) -ere dicuntur, eo quod non ex necessitate insunt *eqs.* eth. II 6,2,1 p. 407^a, 14 suspicione ... et opinione -it aliquando falsum dicere. metaph. 9,4,3 p. 426,11sq. quod

... 'possibile' est 'esse, -it esse et' -it 'non esse'. *ibid. persaepe*.

III et trans. et intrans. i. q. (iure) obtingere, redire, pervenire, pertinere (ad) - zufallen, zukommen, zustehen, gehören (t. t. publ. et iur.): *A spectat ad hereditatem:* LEG. Wisig. 4,2,18 p. 187,3 antequam ei (*filio*) pater suus omnem portionem, que ei -bat (-igebat *var. l.*), inplesset. LEX Alam. 55 si ... ad ipsas (*sorores*) hereditas paternica -at (-uat *var. l.*). CHART. Sangall. A 28 quicquid ... mihi in hereditatem -it (TRAD. Frising. 46^a p. 75,17 nos. 128). 40 quantum mihi in portionem -eget (TRAD. Frising. 382 cum in contra filios suos). TRAD. Frising. 46^b quicquid mihi ... in partem -igit (TRAD. Scheffl. 3 p. 9,1. 74 p. 83,9). CHART. Traiect. 458 p. 410,28 de patrimonio, quod eum hereditario iure -bat. ACTA civ. Wism. B 82 puero. *persaepe. in imag.:* WALTH. SPIR. Christoph. I 2 ut ... hunc apostolici nominis -at hereditas, quem *eqs.* **B usu vario:** 1 *de rebus:* DIPL. Merov. II 21 p. 106,40 ad ipsam casam sancti Dionisii ... -bat *oratorium* ad habendum. TRAD. Lunalac. 127 omnia, que me -ent. TRAD. Frising. 1068 p. 16,6 cum ... omnibus suppellentibus ad illum locum -entibus. VITA Mathild. I 8 regni partem, quae in dotem ei (*reginae*) -erat. TRAD. Patav. 93 p. 81,27 quod suę ... aecclesię iuris in decimatione -ret. CHART. Heinr. Leon. 92 p. 141,30 ab his ..., que iure ducatus nos -unt, ista ... excludimus *eqs.* CHART. Gosl. II 174 p. 224,16 que (*capella*) nos iure proprietatis -bat. *saep. de honore i. q. deberi - gebühren:* HUGO FLOR. tract. 1,7 (MG Lib. Lit. II p. 475,23) ad dexteram Dei Patris sedere temere concupivit *diabolus*, cum hoc illi non -ret, sed esset filii Dei. 2 *de hominibus:* TRAD. Brixin. 19 (c. 985/93) nomina eorum (*mancipiorum*), que episcopo ... in partem -erant. *de clientibus, ministerialibus i. q. subiectum esse - an-, zugehören:* DIPL. Conr. II. 140 p. 190,27 (spur.) ut ... liceret eis (*clientibus*) excogitare, qualiter ... regno apte possent -ere. CHART. Eichsf. 527 Reinherus de Birkungen, qui nos (*sc. comites*) -bat.

adi. 1. contingens, -entis. 1 gener.: *a adiacens, finitimus - angrenzend, benachbart:* HROTSV. gest. 381 Ottonis regnum ... non laedunt ... tangere nec -es audent nationes. *refl.:* METELL. exp. Hieros. 5,230 urbs Marra vocata, se -is sentina gravissima gentis. *b conveniens - angemessen, gehörig:* CONR. MUR. summ. p. 147,19 oportet, decet, constans et -s est. *c similis, cognatus - ähnlich, verwandt:* ALLEG. sapient. 27 p. 478^a, 67 elementa congenera et -iora. 2 *t. t. philos. i. q. possibilis, fortuitus, secundum contingentiam existens, conveniens - möglich, zufällig, der Möglichkeit nach seiend, zukommend, 'kontingent' (opp. necessarius):* ALBERT. M. sent. 1,38,1 p. 280^b, 13 a necessaria causa est necessarius effectus, et a -e -s. div. nom. 3,15 p. 111,64 secundum analogiam nostri intellectus, '-em' (PG 3,684^C ἐνδεχόμενης), idest possibilem nobis. phys. 2,2,12 p. 118,79 cum ipse (*Aristoteles*) loqueretur de causis -bus. herm. 1,5,5 p. 421^a, 25 in omnibus, in quibus utrumque est -s, et esse scilicet et non esse. *ibid. saepius*.

2. contactus, -a, -um. 1 sordidus - schmutzig: UDALR. CELL. consuet. 2,13 lavat femoralia sua, quantum illa eventione sunt -a (*sim.* WILH. HIRS. const. 1,43 p. 975^C). 2 *cohaerens, consertus - zusammenhängend, verknüpft:* ALBERT. M. phys. 8,2,9 p. 609,16 haec ... componentia dicuntur aliquando '-a (p. 258^a, 20 ἀπτόμενα) ad invicem', ita quod contactus pro coniunctione sumatur. p. 609,20 quando ... sunt tria, tunc secundum et tertium -a sunt proprie.

subst. contingens, -entis n. 1 gener. i. q. res competens, necessaria - sachliches Erfordernis, das Nötige: MAURUS progn. 2 p. 23^a, 19 Boetius: nec medicus semper curabit ..., sed si nil ex -bus, (*Boeth. trin. praef. p. 150,27* eorum, quae fieri oportebat) omiserit, non minus suum finem consecutum esse censemus. TRAD. Weihest. 345^a cellerarius ... nichil de -bus o mittens laboravit, ut illud (*praedium*) ... evinceret (EMO chron. p. 494,2. ANNAL. Prag. II a. 1279 p. 195,47). CHART. com. Mansf. IX 5 p. 554,13 quod omnia rite processerint et nichil fuerit de -bus pretermisum. 2 *t. t.*

[Antony]

*philos. i. q. τὸ ἐνδεχόμενον, quod possibile, fortuito est, quod secundum contingentiam fit – das Mögliche, Zufällige, ein möglicherweise sich Ereignendes, zufällig Geschehendes, Eventualität: ALBERT. M. sacram. 126 p. 86,45 veritas immobilis de -bus futuris. sent. 1,6,1 p. 196^b,9 Deus Pater in nullo subiicitur -i et possibili. phys. 2,2,12 p. 118,30 cum triplex sit -s, scilicet ut in pluribus et ad utrumlibet et ut in paucioribus. 2,2,13 p. 119,45 quod ... habet causam non impedibilem, hoc non est -s, sed necessarium. herm. 1,5,4 p. 418^a,27 cum -s possit esse et non esse. 2,2,1 p. 440^b,38 quatuor modi, possibile, -s, necessarium et impossibile. 2,2,6^{capit.} de differentia possibilis et -is. anal. pr. 1,1,12^{capit.} de distinctione modorum, quibus accipitur -s. *ibid. persaepe. c. inf. i. quod (secundum contingentiam) potest – was (der Möglichkeit nach) kann: ALBERT. M. somn. 3,2,5 p. 202^b,17 non omne -s fieri in futurum eveniet. herm. 2,2,5 p. 450^b,46 possibile esse et -s esse consequuntur se invicem. *ibid. al.***

*adv. contingenter. 1 gener.: a temere, sine ratione – blindlings, planlos, wahllos: CHART. Francof. 142 (dipl. Contr. IV.) negligenter et -r potius quam voluntarie commississe (sc. caedem Iudaeorum). ALBERT. M. eth. I 304 p. 260,64 'glorificant' se divites '-r' (p. 1124^b,6 τυχεύοντες), idest sine ratione (sim. II 4,2,4 p. 301^b,25). anim. 2,1,9 p. 78,21 'non' quaelibet anima 'accipit quodlibet' corpus, quodcumque '-r' et indifferenter. *b consequenter – zwangsläufig: MANEG. c. Wolf. 8 p. 60,1 cunctorum existentium -rque transeuntium series. 2 t. t. philos. i. q. secundum contingentiam – im Sinne der Möglichkeit, Zufälligkeit, Eventualität: ALBERT. M. herm. 1,5,5 p. 421^a,6 quod ... omne, quod -r evenit, possibile sit non evenire. anal. pr. 1,1,15 p. 483^b,17 inesse sive -r sive ex necessitate. caus. univ. 1,2,3 p. 29,42 sciet ... mobilia immobiliter, contingentia non -r (sc. *primus intellectus*). summ. theol. I 20,79,2,1,3 p. 846^b,28 quod fit voluntate et non ex necessitate, fit -r. *ibid. saepius. per accidens – akzidentell: ALBERT. M. metaph. 6,2,3 p. 309,25 'facit' salubre -r coquus, 'simpliciter autem non' facit.***

?2. contingo, -ere. (con et tinguere) tinguere, illinere – beneetzen, bestreichen: v. p. 1727,125qq.

continguus v. contiguus.

[continno v. 1. concinno. adde ad p. 1178,465qq.: SERMO de sacril. 13 sive ad agendam viam sive ad agrum arandum ... aut ... ligna incidenda aut domum -andam (continnandam ed., vix recte) aut quocumque aliud agendum.]

contino v. 1. contineo.

**continuuabilis, -e. 1 ad continuationem habilis, qui uniri potest – der (fortlaufenden) Verbindung fähig, vereinbar: ALBERT. M. phys. 7,1,2 p. 520,63 omne mobile inquantum mobile -e est cum omni mobili, inquantum est mobile. miner. 4,4 p. 87^b,29 rigidum ... et induratum in superficie non bene miscetur alii et non bene -e propinquo sibi coniuncto (sc. est). 2 continuus, continens – (in sich) zusammenhängend, seinen (inneren) Zusammenhalt bewahrend: ALBERT. M. veget. 4,6 'ex aqua, qua commixtum unitur' ac -e efficitur lutum, sine qua ... comminueretur et in figuram ollae ... institui non posset.*

continuanter v. 1. continuo.

continueate, continuatim v. 1. continuo.

*continuatio (-cio), -onis f. de confusione c.*contiguatio v. p. 1713,33.*

*I proprie: A sensu act. i. q. actio continuandi, actio continua – Fortsetzung, Fort-, Weiterführung: 1 de propagatione: a gener.: a diffusio – Ausstrahlung: FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 249,33 per cirotecas calefient pedes (sc. falconis) et per capellum caput, et ex utroque per -em calefit totum corpus. *b sustentatio, conservatio continua – fortgesetzte Aufrechterhaltung, Bewahrung: THIETM. chron. 6,54 presidii -e ab hostibus Misni muniens rex. TRAD. Werd. 102 p. 5,14 cottidiani luminaris perpetuum (perpetua ed.) nocte et die -em ... iugiter subministrari (sim. 119 p. 16,25). ALBERT. M. gener. 2,2,18 p. 200,78 additur nutrimentum ei (nutrito) extrinsecus per -em; et hoc modo nutritur ignis. *γ sub una -e vocis i. q. uno tenore – in einem fort: CONSUE. Marb. 49***

(cod. L) lector finita ... lectione de regula statim sub una -e vocis kalendarium ... pronuntiat (sim. 51). *b mus.: IOH. GARL. mus. mens. add. 15,8 p. 95 -o sonorum si post semitonium fit eqs. ANON. IV mus. 1 p. 35,29 -o difficilis est ne-*

*5 sciendi. 2 p. 55,11 pro -e modi ... post longam et duas breves cum una longa pausatione ponuntur tres eqs. *ibid. al. c rhet. longa -o i. q. ambitus (verborum) – Weitschweifigkeit: OTTO FRISING. gest. 2,30 p. 136,26 rex ... cursum verborum illorum ... more Italico longa -e periodorumque circuitibus sermonem producturis interruptit. OTTO SANBLAS. chron. 47 p. 79,7 theologos ... de longis -bus et sophisticis disputationibus redarguit Volco. CONR. MUR. summ. p. 59,15 octavum decimum (vitium dictaminis) est longa verborum -o et constructionis suspensio. d publ. et iur.: a dilatio – Erweiterung: CHART. civ. Erf. 203 p. 125,41 (a. 1266) vicum ... assignamus fratribus ... pro -e arearum suarum suis septis libere includendum. *β protelatio – Hinausschiebung, Ver-***

*20 tagung: CHART. Beron. 176 (a. 1280) quantum ad dictum terminum et eius -em ac alterius termini prefixionem. *γ consilium (gradatim) continuatum (de) – das (schrittweise) Vorgehen, Verfahren (betreffs): CHART. Heist. 19 p. 120,6 (a. 1203) in notitiam venire volumus ... rationabilem et ordinatam -em (an leg. conmutationem?) quarundam possessionum factam inter ... Brunonem Bunnensem et Herimannum sancti Severini prepositos ... , cuius actionis series hinc sumpsit exordium: eqs. 2 de repetitione i. q. iteratio, fre-**

*25 quentatio – wiederholende Fortsetzung, fortgesetzte Wiederholung: a gener.: a usus continuus – fortgesetzte (Aus-)Übung: CONC. Karol. A 39^b,18 p. 450,20 ieiuniorum. ODILO SUESS. Seb. 26 maceratione ieiunii et vigiliarium -e fessus. FLOD. hist. 2,19 p. 471,21 psalmorum -e fatigatus. HERM. IUD. conv. 6 p. 89,19 orationum et vigiliarium. *β applicatio continua – fortgesetzte Anwendung: WILH. SALIC. chirurg. 2,23 p. 339^H per longam ipsorum (remediorum stupefacientium) positionem et -em posset ... membrum nimis infrigidari. *b mus.: Ps. ODO CLUN. mus. p. 277^b,9 quotiens huiusmodi -es inveniuntur, multiplicationes potius dicendae sunt syllabarum. c rhet.: CONR. MUR. summ. p. 86 vs. 81 si verbis, quorum condensa frequentia, secte sunt sententiole, fit -o recte, cuius vim quasi funiculo cum triplice nece (cf. Rhet. Her. 19,27). *B sensu pass. i. q. continuitas – fortlaufender, stetiger Zusammenhang: 1 gener.: a extensio – Erstreckung, Ausdehnung: CHART. Austr. sup. II 91 p. 128,27 (a. 1109) ne qua dubitatio de terminis ... alodiorum oriatur, manifestum sit, quod eorum -o sine interruptione iacet a capite Ebresbac usque ad fines Boemie. *b decursus, spatium – Ablauf, Dauer: WALTH. SPIR. Christoph. I prol. p. 65,28 quicquid in utroque scribendi genere ... brevi quasi duorum mensium -e involabam. c aeternitas – Ewigkeit: BERENG. TURON. orat. dom. 132 (ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 53) illos (caelos) tu (sc. Deus) fecisti et in illis es secundum -em virtutum. 2 spec. i. q. coniunctio, conexus, unio, cohaerentia – (unmittelbare) Verbindung, Verknüpfung, Vereinigung, Zusammenhang: a philos.: HUGO HONAUG. hom. 2,13^{capit.} quid sit unum -e. 2,76,1 nec omne -e unum est numero unum nec omne numero unum unum est -e. al. ALBERT. M. phys. 5,2,3 p. 426,4 unum recipitur inter spatia et poros alterius, sicut sunt mixta elementa in corporibus, et haec vocatur -o poralis. cael. 2,3,15 p. 177,38 non indiget orbis postremus colligatione et -e. meteor. 1,1,2 p. 479^b,20sq. -o aeris cum igne maior est -e eius cum aqua eqs. anim. 2,1,7 p. 75,37 corpus est unum et habet partes organicas, quae omnes -em habent ad unam, quae est cor. metaph. 5,1,7 p. 227,1 'aut -e' (p. 1016^b,9 οὐνεχέ(ι)α) ... 'aut specie' remota vel propinqua. *ibid. saepe. *b natur. i. q. qualitas continens – (innerer) Zusammenhalt: ALFRED. ANGL. miner. p. 45,3 terra pura lapis non fit, quia -cionem non facit, sed commutationem (inde ALBERT. M. miner. 1,1,2 p. 3^b,3). ALBERT. M. veget. 4,7 per humidum imbibitum siccis, quod praestat -em luto. animal. 20,49 colla ... mixturae corporum mixtorum est humidum, nec aliquid est, quod contineat mixta in -e unius formae, nisi humidum. *ibid. al. c anat. et medic.: BRUNUS********

[Antony]

LONG. chirurg. 1,3 p. 106^D sola ligatura curari potest *vulnus parvum*, quae sibi adinvicem partes coniungat et eiusdem -em contineat. ALBERT. M. animal. 1,431 ut -o (sc. *tunicae interioris stomachi*) sit ad epyglotim. WILH. SALIC. chirurg. 2,23 p. 339^A ex -e ... nervorum cum cerebro. 3,17 p. 347^D -o adiutorii cum osse spathulae aut ... quolibet aliarum iuncturarum ad invicem -o. *al. expressius i. q. integritas – Unversehrtheit, Ganzheit*: ALFAN. premn. phys. 1,51 p. 14 ut feras fugeremus et qualitatum distemperantiam et dissolutionem -is (PG 40,520^B συνεχέας) corporis. *d geom.*: RAGIMB. epist. 4 p. 523,24 occurret ... cum linearum -e per punctum ultima pars (sc. *superficie*) ... angulus. *e mus.*: GUIDO ARET. microl. 17,39 iste -em (gloss. MC: id est coniugationem) et mollitiem ... quaerit, ille ... sobriis cantibus demulcetur.

II *meton. i. quod continuatim coniungit, continuitatis efficiens – das (fortlaufend) Verbindende, den stetigen Zusammenhang Bewirkende*: CONSTANT. AFRIC. theor. 3,12 p. 10b^v necesse fuit, ut duo prore ventriculi ventriculorum iungerentur puppis: unde huius vie perforatio ventriculorum est -o. ALBERT. M. phys. 4,37 p. 272,52 punctum est -o lineae et causa partium et tamen nulla pars lineae existens. cael. 1,4,9 p. 98,44 nunc praesens -o est praeteriti et futuri. *ibid. al.*

continuativus, -a, -um. 1 *continuans, coniunctionis, cohaerentiae efficiens – fortsetzend, Verbindung, Zusammenhang bewirkend*: a *gramm.*: GERHOF. tract. p. 28,15 si ... placet magis -am quam expletivam intelligere istam coniunctionem (sc. *igitur*) *eqs.* CONR. MUR. summ. p. 104,12 per -as et subiunctivas coniunctiones. b *anat.*: ALBERT. M. animal. 12,90 medulla dorsi ... est ... -a quasi per modum ligamenti spondiliorum. c *natur. i. q. qualitatis continentis efficiens – den (inneren) Zusammenhalt bewirkend*: ALFRED. ANGL. miner. p. 45,10 quod ... tale (sc. *unctuosum*) est, coniunctivum (-um *ed. Manget* p. 636^b,12) erit. ALBERT. M. sent. 1,8,33 p. 268^a,34 humidum aqueum est -um siccum. miner. 1,1,2 p. 3^b,34 quae (*humiditas*) est -a materiae lapidis. animal. 20,49 p. 1298,29 humidum -um est corporis. *ibid. al.* 2 *continuus, perpetuus – andauernd, ununterbrochen*: AURELIUS 12 p. 708,21 *synanchen* passionem esse ... stricturam acutam sane aliquando -am et sane ex intervallis agentem. cf. *continuitivus.

**continuator*, -oris m. *qui continuat, mediator – einer der die Verbindung herstellt, (Ver-)Mittler*: ALBERT. M. caus. univ. 2,4,3^{capit.} quod inter omne agens compositum et suum actum -em necesse est esse medium. 2,4,4 p. 158,71. *ibid. al. v. et p. 1736,70,72.*

continue v. continuus. continuens v. 1. contineo.

continuitas, -atis f. *continuatio – fortlaufender, stetiger Zusammenhang*: 1 *gener.*: a *in univ.*: ALBERT. M. animal. 15,44 sericum ... quod fecerunt *bombices*, non erat continuorum filorum ... nec poterat reduci ad -em filorum *eqs.* *meton. i. q. compages (continua) – (zusammenhängendes) Gefüge*: RAHEW. gest. 4,17 p. 256,9 -e muri rupta ruina molesta plerosque involvit. b *tractus, extensio – Verlauf, Erstreckung*: ALBERT. M. animal. 1,326 -s eius (*musculi*) est transversim eum (*alterum musculus*). c *diffusio – Ausbreitung*: ALBERT. M. veget. 4,81 'effusa est *planta* super locum' talem (sc. *humiditatem paucam in superficie respersam habentem*) 'sicut pannus viridis' propter humoris -em. d *perpetuitas – das Andauern, Fortdauer*: MAURUS urin. II p. 27,9 sinochus dicitur *febris continua*, quia coherens, id est omnem causam putredinis vel -is simul habens. e *consequentia – Abfolge*: RATHER. epist. 11 p. 63,4sq. quos (*libellos*) non -s orationis, sed copulavit -s rationis. f *successio (hereditaria) – (erbliche) Nachfolge*: CLEM. IV. registr. 668 p. 689,16 nec esset proprie -s in illicitis; unde vitiosa possessio alteri ... non accedit. 2 *spec. i. q. coniunctio, connexus, cohaerentia – (unmittelbare) Verbindung, Verknüpfung, Zusammenhang*: a *philos.*: a *latius*: ALBERT. M. summ. creat. II 2,81,2 p. 660^a,1 anima in omni corpore animato aut -em ponit aut colligantiam ad unum per naturam. cael. hier. 4 p. 67,14sq. tactus exigit aliquam -em, angelus autem non habet -em cum anima. animal. 12,154 illo modo -is, quo continua dicuntur compagi-

nata exeuntia a principio uno. metaph. 5,1,7 p. 224,1 haec omnia dicuntur ... 'e' unum, 'sicut' unum dicuntur 'singulae partium' animalis. *ibid. al.* b *strictius i. q. natura continua, modus continuus – Stetigkeit, 'Kontinuität'*: ALBERT. M. phys. 4,3,5 p. 267,47 -s motus localis est a -e spatii, in quo est motus. 6,1^{capit.} de -e motus et divisibilitate. cael. 1,1,2 p. 6,47 formam lineae, quae est -s. top. 4,1,4 p. 364^b,6 non ... necessarium est, ut contiguitas sit -s (p. 122^b,28 συνοχήν), sed e converso -s est contiguitas quaedam necessario. metaph. 5,3,1 p. 256,39 si continuum dividitur in aliquot partes, quaelibet habet entitatem et unitatem -is sicut et totum. *ibid. saepe. per pravam interpr.*: ALBERT. M. summ. creat. I 4,61,4 p. 655^b,18 omnium (sc. *animalium*) ... potens (sc. *angelus humaniformis*) ... secundum rationabilem scientiam -e (PG 3,329^D ἐπικρατεία). p. 656^a,16 omni -e habet scientiam rationalem (sc. *homo*); continuat enim terminum termino *eqs.* (sim. cael. hier. 15 p. 233,64). cael. hier. 2 p. 33,36 dicimus eam (*concupiscentiam*) esse -em (PG 3,144^A ἐπικρατείαν) voluptatis corporalis'. p. 34,23sq. non sumitur -s pro -e temporis, sed pro quadam -e soliditatis. b *natur. et alch.*: a *in univ.*: ALBERT. M. veget. 2,90 propter ... -em suam cum radice ... infunditur eis (*foliis*) humor. b *qualitas continens – (innerer) Zusammenhalt*: ALBERT. M. meteor. 4,2,2 p. 749^a,43 humidum ... est cum sicco, ut determinetur -e (continue *ed., vix recte*), quia sine humido sicco caderet in pulveres. summ. theol. II 13,76 p. 66^a,42 consistentia corporum ... et substantia est ex terra ... -s vero ex aqua est continuante terrestrem substantiam in omnibus partibus. al. GERBER. summ. 47 p. 419 propter soliditatem et latitatem sulphureitatis in -e substantie argenti vivi *eqs.* c *anat. et medic.*: a *in univ.*: ALBERT. M. veget. 5,32 -em ligaturae ad os. animal. 1,379 non ... est forma -is adiutorii cum spatula sicut forma -is coxae cum ancha *eqs. ibid. al.* *meton. i. quod continuatur, continuum – Fortsetzung, das zusammenhängende Ganze*: MAURUS progn. 19 p. 35^a,39 dum spiritus nequeat venire per -em meatuum ad oculos. NICOL. anat. 300 quidam nervi, qui protenduntur per -em colli usque ad cor (sim. 305). 370 descendunt nervi per -em coxarum <et ci.> tibiarum usque ad pedes. b *status incorruptus et ordinatus, integritas – Unversehrtheit, Ganzheit (fere de constitutione totius corporis, ἔννοιας, συνέχεια q. d. [cf. e. g. Galen. I. p. 238,10 ed. Kühn])*: TRACT. de chirurg. 49 si ... in unius parte ossis -s fuerit *eqs.* CIRCA INSTANS p. 1 a^r omnis ... morbi causa fit aut ex humorum abundantia ... vel ex *solutio* -ne -is (IOH. IAMAT. chirurg. 1,1^{capit.} GLOSS. Roger. I A praef. p. 503,1. BRUNUS LONG. chirurg. 1,1^{capit.} *saepius*). ALBERT. M. anim. 2,3,30 p. 142,3sq. dissolutio -is in corpore ... et ... oppositum eius, quod est consolidatio -is. animal. 9,85 quamvis ... quaedam venae ... redire ad -em possent videri post abscisionem *eqs.* 9,133. *de virginitate*: ALBERT. M. summ. theol. II 14,84 p. 132^b,12sq. triplicem corruptionem, scilicet -is, foeditatis et impuritatis; -is, quae est in divisione corporis. p. 133^a,18 integra a divisione -is corporis.

**continuitivus*, -a, -um. (*spiritualiter*) *continuans, complexivus – (gedanklich) weiterführend, verbindend*: ALBERT. M. summ. creat. I 4,61,4 p. 656^a,38 habent *angeli* -as et rationales scientias non per investigationem inquisitionis, sed *eqs.* (*per pravam interpr.*, cf. l. 14,15). cf. *continuativus*.

1. *continuo*, -avi, -atum, -are. *form. coniug. III.*: p. 1736, 27. adde GLOSS. II 50,42 St.-S. -uenda. *partic. perf. pro adi.*: *passim*; *pro subst.*: p. 1736,30. 56. 57. 59. *partic. praes. pro subst.*: p. 1736,57sq. *confunditur c.*: *concinnare*: p. 1738,37sq. cf. p. 1735,56. 1736,16. *commutare*: p. 1736,51. *continere*: p. 1737,16. *de confusione c. contiguare v. p. 1714, 26sq.*

I *trans. et medial.*: A *de unius rei vel actionis continuatione i. q. (in se) continuum facere, propagare, non intermittere – (in sich) zusammenhängen, fortlaufen machen, fort-, weiterführen, fortsetzen*: 1 *local. et corpor.*: a *gener.*: a *strictius c. sensu (continue) extendendi (fere usu medial.)*: BEDA hist. eccl. 1,15 p. 32,22 ab orientali mari usque ad occidentale ... suum -vit incendium *ignis*. THEODULF. carm. 28,

160 illic et dumis et acutae stramine cautis ... -atur iter. HERM. CARINTH. essent. 2 p. 158,6 spatium ... dicimus omne corporis intervallum inter omnes ... eius terminos -tum (continuum C). ALBERT. M. veget. 2,51 quando ligna scinduntur per ariditatem, profundatur frequenter scissura continue usque ad medullam, et ultra non invenitur -ari (-ta var. l.) scissura nisi raro. 2,56. *usu adi.*: CHART. Naumb. 271 p. 255,7 (c. 1169) quod (pratum) ... usque ad pratum ... fratrū -tum extenditur. CHART. Hagenow. 139 p. 110,11 II iugera agrorum, unum -tum, alterum de duabus partibus dimidiatum. *β* *latius i. q. patefacere* - *eröffnen, gewähren*: HELM. chron. 25 p. 50,6 est ... urbs ... lacu ... inclusa, et commeanibus aditum pons ... -at. *β* *natur. i. q. continere, continentem reddere* - *zusammenhalten, als zusammenhängende Substanz erhalten*: ALBERT. M. nat. loc. 2,1 p. 23,34 aqua ... -at terrae siccum undique influens partibus eius. gener. 2,2,17 p. 200,14 'terra non commoratur sine umido' -ante (cf. p. 335^a,2 τὸ συνέχον). veget. 1,117 medulla ... aliquando est quasi quidam ... pulvis, parvo humore -tus. *ibid.* al. 2 temp.: *α* *strictius c. sensu perpetuandi*: *α* *in univ.*: WANDALB. Goar. II 29 p. 74,18 -to navigio quietis ... locum attingere. IDUNG. PRUF. argum. 1010 conceptum sermonem. RAHEW. (?) dial. p. 538,5 bello -to vim vi repellere. ANON. IV mus. 2 p. 50,28 -vit Iohannes modos (sc. notandi) omnium supradictorum usque ad tempus magistri Franconis. al. *usu philos.*: ALBERT. M. phys. 4,3,8 p. 274,9 'tempus' et 'atur ipso nunc et dividitur secundum ipsum'. gener. 2,3,6 p. 207,29 '-bitur' (p. 336^b,33 συνέχοιτο) perpetualiter secundum naturam 'esse'. *β* *conservare, sustentare* - *bewahren, aufrecht-erhalten*: THEODULF. carm. 34,12 ut regni solidus -etur apex. CHRON. Andag. 10 p. 28,14 hunc sibimet usum vivendi -andum instituit abbas, ut nonnisi semel in die semper reficeret. CHART. civ. Halb. 115 p. 102,8 lumen predictae lampadis (sc. die noctuque ardentis) de tam paucis denariis -ari non poterat in ecclesia. al. *γ* *remanere, perseverare* - *an-, fort-dauern* (usu medial.): POETA Saxo 1,68 -to aestatis fervore diu ... arebant agri. BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 287,13 algoris vi -ta. ALBERT. M. animal. 1,47 -atur hoc (sc. coitus) desiderium ... usque ad educationem pullorum. al. *usu adi. i. q. perpetuus, assiduus, diutinus* - *ständig, fortwährend, unablässig*: WALAHFR. carm. 25,6 gloria ... domini -ta pii. VITA Liutb. 10 -tus labor. HUMB. Sim. 1,21 p. 136,15 -ta repulsio. al. *δ* *pergere* - *fortfabren* (usu absol.): THEODULF. carm. 41,1,16 iudicibus quis et ordo cucurrit et actus, -ante stilo concinit inde sequens (sc. liber sacrae scripturae). WILH. SALIC. chirurg. 3,8 p. 344^c sic -a usque ad finem (sc. curationis). al. *β* *latius*: *α* *gener. i. q. (exsequendo) conficere* - (fortführend) schaffen: THEODULF. carm. 15,2 quando unum ex variis -atur opus. *β* *publ. et iur. i. q. differre, protelare* - *aufschieben, vertagen* (cf. p. 1737,39sq.). CHART. eccl. Halb. I 72 p. 53,4 (a. 1277) iudicium in diem -vimus subsequentem. CHART. Beron. 178 in causa ... ex parte altera feria quarta post Letare -ta in crastinum eqs. *c* *translate i. q. insuper exornare* - *weiter ausstatten*: RUD. TRUD. gest. 6,2 abbas ... totam illam partem monasterii ... calce dealbavit, fenestris vitreis decoravit, caelatura -vit (an leg. concinnavit?). *B* *de plurium eiusdem generis serie non intermissa i. q. conserere, continuo se invicem sequi facere* - *aneinanderreihen, ununterbrochen aufeinander folgen lassen*: 1 *c. sensu ordinandi*: RATHER. epist. 11 p. 62,21 non haec ... est ordinatio compacta librorum, quod ... -ti sint isti effectus et ad sensum praecedentis sermo respondeat sequentis. 2 *c. sensu consummandi*: *α* (continue) transigere - (fortlaufend) verbringen: THEODULF. carm. 28,388 qui, legem ut caperet, ieiunia magna peregit, fertur in hoc actu -asse dies (spectat ad Vulg. exod. 34,28). THANGM. Bernw. 2 p. 759,12 dies noctesque -ans. BERNH. CONST. can. 42 -to in canonica excommunicatione septennio. *medial. i. q. transigi* - *ablaufen, vergehen*: VITA Magni Faut. I 10 iam -to ... triduo. HERM. CARINTH. essent. 2 p. 162,4 tempus ... est pars evi circulari motu in perpetuum -ta. *β* (continue) exponere - (fortlaufend) schildern: RUD. TRUD. gest. 6,1 ab obitu ... abbatis

Adelardi secundi usque ad introitum abbatis Theoderici in abbatiam annos -bo. 3 *c. sensu repetendi*: *α* *strictius i. q. (continue) iterare, frequentare* - (unablässig) wiederholen, wiederholend fortsetzen: WALAHFR. Wett. 281 plurima psal-morum modulamina ... addunt, quae tanta anxietas sibi -are (gloss. O: frequentare) requirit. OLBERT. Veron. 10 orationum munia. FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 128,12 tanto amplius -entur et multiplicentur trayne ipsis (falconibus layneriis) ad airones, quanto eqs. al. *β* *latius*: *α* *continue applicare* - fortgesetzt anwenden: WILH. SALIC. chirurg. 2,23 p. 339^H ista (sc. stupefacientia) remedia non debent multum -ari. *β* *continue fundere* - *unablässig vergießen*: AGIUS epic. Hath. 564 quae (Dei famulae) pro se (sc. traditore loci) iuges -ant lacrimas. *γ* *iterum atque iterum dare* - *immer wieder geben*: RAPULARIUS 136 revertenti coniux occurrit eique oscula -ans (concinnens var. l.) dulcia dixit ave. *δ* *iterum atque iterum invocare* - *immer wieder anrufen*: OLBERT. Veron. 9 Veronum ... clamoris -are vocibus. *C* *de duorum vel plurium arto atque continuo conexu i. q. coniungere, conectere* - *verknüpfen, verbinden* (medial. fere i. q. coniungi, conecti, cohaerere - in Verbindung stehen, sich anschließen, zusammenhängen): 1 *local. et corpor. (in imag. de rebus incorporeis: l. 37. p. 1737,16sq.)*: *α* *gener.*: *α* *in univ.*: CHRON. Merseb. praef. p. 164,8 duos montes aggeris comportatione -are. RAHEW. gest. 4,2 p. 234,37 castra Ligurum ... pons medius ... cum castris nostrorum -vit. NARR. itin. nav. p. 188,4 qui (murus) ... -batur (-ebatur cod.) cuidam turri almadine. ALBERT. M. meteor. 2,3,5 p. 568^a,32 -antur ad oceanum maria. al. *usu subst.*: LIUTPR. leg. 15 Ravennam ... et Romam cum his omnibus -tis, quae ab his sunt usque ad nos. *β* *apponere* - *legen (auf)*: CAES. HEIST. hom. exc. 77 os suum ori militis -ans serpens. *γ* *conglutinari* - *zusammenkleben, -haften* (usu medial.): ALBERT. M. animal. 6,75 remanent ova simul in ipso (piscis) et -antur ad invicem. *δ* *adiungere, addere* - *anreihen, folgen lassen*: CARM. biblioth. 3,1,82 Salomon nec non Sapientia iuxta, tertius est Iesus -tus eis (item de libris sacrae scripturae: OTTO SANBLAS. chron. 12 p. 13,28 Pentateuco librum Iosue Iudicumque et Ruth -vit Petrus Manducator). ALBERT. BEH. epist. 1 p. 57,5 adiecit ... manus Domini votis augmenta successuum et -vit victoriam. *c. sensu trabendi*: FRUTOLF. brev. 17 p. 110,20 secundum biduplus ... duas sesquioctavas proportionales ... post se -at. *ibid.* al. *ε* *componere* - *zusammenstellen*: CHART. Argent. I 90 p. 71,23 (a. 1143) priora donativa oblationum cum his, quae nostro tempore ... donata sunt, in una pagina -are decrevimus. *β* *philos.*: *α* *in univ.*: HERM. CARINTH. essent. 2 p. 162,3 est ... totus ... locus continuus ... interposito ... interstitio non discrepante, sed -ante. URSO element. 3,2 p. 63,6 ex eorum (elementorum) essentis elementatum trahit esse et ex eisdem elementis -tis (commutatis C) quantum esse. ALBERT. M. phys. 5,2,3 p. 425,39 'continua' ... sunt ..., cum 'utriusque' continuorum sit 'unus et idem terminus et' ita '-antur' (p. 227^a,12 συνέχεται) ad invicem. al. *usu subst.*: ALBERT. M. phys. 4,2,9 p. 255,46 'utres' pleni vento sunt causa, quod sursum 'ferantur' alligata sibi et -ta. 6,1,1 p. 448,33sq. in continuo ... duo sunt necessaria, scilicet -tum et -ans, et -tum quidem est pars continui, sed -ans non potest esse pars eius, aliter enim idem esset -tum et -ans; unde primum -ans est punctum. *β* *uniri* - *sich vereinigen* (usu medial.): ALBERT. M. gener. 1,5,15 p. 165,63 cum ... una pars (sc. aquae) 'tangat' aliam, statim -atur ei. animal. 16,136 quae -antur ad invicem, ex hiis fit unum, sicut quando miscetur vinum et aqua. *ibid.* al. *γ* *pendere* - *abhängen* (usu medial.): ALBERT. M. sens. 3,5 p. 89^b,23 omnino ... organa sensuum particularium colliguntur et -antur ab organo sensitivi primi. *δ* *conexionem efficere, mediare* - *die Verbindung herstellen, vermitteln*: ALBERT. M. caus. univ. 2,4,3 p. 157,79 necesse est, quod inter agens compositum et suum causatum sit aliquid, quod est in utroque, quod -ans sit et per modum continuatoris inter agens et id, quod agitur. 2,4,4 p. 159,8 ipsum 'recipiens' non 'recipit' ab agente nisi 'per continuatorem', qui -at 'inter ipsum' re-

ciens 'et factorem suum'. **c natur. et anat.:** FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 160,33 in loco, in quo -ta est dorso *cauda falconis*. ALBERT. M. animal. 8,169 aculeus -tus est cum intestino ap. WILH. SALIC. chirurg. 4,5 p. 39,27 rascetae ... pedis -atur pecten *eqs. al. usu adi.:* GLOSS. Roger. I A 3,21 p. 700,16 duo ossa -ta. *al. v. et p. 1459,30.* **d medic.:** WILH. SALIC. chirurg. 2,3 p. 328^B ut ... -es et conducas partes vulneris adinvicem. 2,9 p. 332^G quum restaurator conducit partes ossis fracti ad invicem ... et eas bene -at et annectit *eqs. ibid. al.* **e publ. et iur. manu -ta i. q. coadunata manu – mit gesamter Hand, gemeinsam (de re v. p. 1459,4sq.):** CHART. Steph. Wirz. 31 p. 43,8 (a. 1103) octo iugera vineti ... firma traditione manu -ta delegavimus (121 p. 128,16. 162 p. 170,5. 164 p. 171,16). **f math., geom., mus.:** GERB. geom. 6,7 p. 94,16 si ... VI ad CL conferas, in medio ... XXX, qui quincupla utrosque (sc. *numeros*) collatione -et (continet *var. l.*), investiges. 6,9 eadem ... proportionem ... orthogonii ... -antur, qua *eqs.* HERIG. reg. 2,13 ubi ... tribus vel quatuor vel quotlibet deinceps -tis numeris fiunt divisores *eqs.* ANON. IV mus. 3 p. 58,6 omnis pausatis regulativa -at modum praecedentem et postsequentem. *al.* **g gramm. et rhet.:** ALBERT. M. euch. 6,2,2,17 p. 391^b,40 est 'enim' coniunctio causalis -ans sequentia cum antecedentibus. CONR. MUR. summ. p. 50,3 convenienter -are dicta dicendis seu dictis dicenda. *al.* **2 temp.:** **a gener.:** **a in univ.:** VITA Liutb. 22 p. 26,12 nisi ... meditando diem -ret nocti. VITA Bonif. II 13 p. 105,18 ecclesiae dedicationem ob memoriam ... Bonifatii ipsius passioni -vit Willigisus. OTTO FRISING. chron. 7,32 p. 362,2 nativitatem Domini epiphaniae -antes duas illas festivitates unam faciunt Armenii. ARNOLD. LUB. chron. 7,20 volens -are hoc dictam operi Helmodi sacerdotis. **β (paulatim) transire (ad), se coaequare – (allmählich) übergehen (in), sich angleichen (usu medial.):** FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 194,24 visio ... falconis nocturna ... -bitur visioni diurne. **b philos.:** HERM. CARINTH. essent. 2 p. 234,9 etas Saturnia nature orbe expleto finem origini -ans. ALBERT. M. metaph. 3,2,12 p. 135,23 ipsum nunc in tempore 'videtur semper aliud' et aliud 'esse' ... secundum esse praeteriti et futuri, quae -at. *al.* **c publ. et iur. de protelatione diei (cf. p. 1735,49sq.):** CHART. Eichsf. 388 p. 288,27 (a. 1257) renunciavimus illis bonis ... sane in die Philippi et Iacobi etiam sequentem diem -antes cum precedente et placitantes. **II intrans. i. q. progredi – fortschreiten:** THEODULF. carm. 75,108 obliquo solis -ante die. **III refl.:** **A se aggregare – sich hinzugesellen:** VITA Eucher. 3 (MGMer. VII p. 48,8) relinquens militiae saeculi cingulum -vit se ad caeli cultores. **B recurrere (ad), attingere – Bezug nehmen (auf):** ALBERT. M. div. nom. 1,5 p. 3,42 in prima (parte) -at se Dionysius ad quandam librum ... , quem non habemus. p. 3,60. eth. I 16 p. 14,44 revertitur ad propositum Aristoteles -ans se praecedentibus quaesitis. 197 p. 177,67 -at se ad sequentia. 561 p. 483,57 -at se ad praecedentia. **adv. 1. continuanter. continenter – fortlaufend:** MATHEM. var. Bubnov p. 292,3 in divisione de dissipandis ponantur divisores ad placitum, hoc est vel -r (continuantur *cod.*) vel interruptim. **2. continue. sine intermissione – ohne Unterbrechung:** 1 *uno tenore – in einem (fortlaufend):* GERHOF. tract. p. 40,24 quae (constructio) tunc recte ordinatur, si, postquam dicitur 'communicantes', aliquantula distinctio habeatur nec 'communicantes et memoriam venerantes' -e proferatur. **2 incessanter – unablässig:** INNOC. IV. registr. B 32 p. 24,23 illo (sc. imperatore Friderico) sublato de medio, qui vos (sc. *clerum populumque regni Siciliae*) ... persecutionis malleo -e contrivit. **3. continuatim. 1 continenter – (in sich) zusammenhängend:** **a local.:** CHART. Rhen. med. I 400 p. 457,18 (c. 1100) terminus parrochie ... -m et sine interruptione a villa, quae vocatur Kerna, usque ad pontem contra Kirriche Cardonensis est ecclesie. CHART. Worm. 200 p. 140,17 X iugera terre arabilis sita -m in campo. **b temp. i. q. sine intermissione, uno tenore – ohne Unterbrechung, (in einem Zuge) fortlauf-**

fend: CONC. Karol. A 39^A,123 p. 404,4 -m legatur lectio (*inde* CONSUE. Marb. 219^e). ODILO SUESS. Seb. 34 (18) per triginta -m dies. CONSTANT. AFRIC. theor. 7,3 p. 31b^r aut ... -m minoratur *pulsus* ... ; aut gradatim minoratur. VITA Gamalb. 21 (10) novem ... annis -m ... languerat infirmitate. *al.* **2 deinceps, ordine, subsequenter – nacheinander, der Reihe nach, unmittelbar aufeinanderfolgend:** HRABAN. epist. 36 p. 471,11 ut -m positam invenires hystoricam et mysticam singularum rerum expositionem. TRAD. Fuld. II p. 161,16 si duo ... -m, id est, si unus in alterius XXX diebus moriatur. GERB. geom. 3,2 digitus est minima ... mensura, continens quatuor hordei grana, in longitudinem scilicet -m disposita. LIBER ordin. Rhenaug. p. 101,6 post primam et alias horas psalmis familiaribus predicti quoque duo -m iunguntur. *al.* **3 iugiter, perpetuo, semper – immerzu, ständig, stets:** DIPL. Loth. I. 119 p. 273,25 res ecclesiae illorum (*monachorum*), unde vicium vestitumque habere -m debebant. VITA Antonini Surr. 23 p. 792^F ipse et superius nominati sancti suis Surrentinis -m assistentes. HINCM. Remig. app. p. 343,15 res ... ad usum ... loci ... -m deservire precipio. TRAD. Patav. 93 p. 81,30 penitus ... ac -m omnem decimationem ... in dicione ... Pataviensis aeccliesie ... fuisse. *al.* **4 protenus, statim – unmittelbar danach, gleich (darauf):** AMALAR. off. 4,23,5 quae sint istae sanitates, Iohannes -m, postquam dixit: 'ecce princeps mundi eicietur foras', subiunxit dicens: '*eqs.*' VITA Antonini Surr. 4 dorso ipsius iam finito -m caput mare versus ... erigit *mons. al.* **5 cohaerenter – in unmittelbarem Anschluß:** HERIG. reg. 2,8 divisio, quae fit per duos -m positos (sc. *numeros*). ALFAN. premn. phys. 28,16 p. 137 coniungitur ... tracheae arteriae -m (PG 40,712^C κατὰ τὸ συνεχές) guttur. *al.* **6 coniuncte – verbunden, ungetrennt:** ERMENR. ad Grim. 14 p. 549,13 non dicitur -m hiaspis ut ianua, sed sepe ratim. **7 modo complexivo – in umfassender Weise:** ALBERT. M. eccl. hier. 5,28 p. 734^a,18 'eloquia' ... 'manifestatoria -m' (PG 3,513^C περιεκτικῶς), id est compendiose.

2. continuo v. continuus.

[3. **continuo v. 1. concinno. adde ad p. 1178,46sqq.:** DIPL. Merov. III A 2 p. 116,41 (spur. s. XIII.^{in.?}) in alimonia servorum Dei ... et luminaria -anda (continuanda *ed.*, sed cf. 16 p. 134,8 ad luminaria -anda [continuanda *var. l.*]).] **continuos, -a, -um. script. cun.:** p. 1741,60. **?form. gen. sg. -is:** p. 1740,48. **superl. -issimus:** p. 1741,2. **usu subst.:** *neutr. passim. fem.:* p. 1741,32sqq. **I latius:** **A de unius rei vel actionis continuatione:** **1 local. et corpor. i. q. continens, (in se) cohaerens – (in einem Stück, als Ganzes) fortlaufend, (in sich) zusammenhängend:** **a proprie i. q. consertus, solidus, spissus, compactus – (in sich) geschlossen, fest, dicht, kompakt:** **a gener.:** VITA Find. p. 504,23 putabat ... *insulam* terram esse -am (contiguam 1 p. corr.). ARNULF. SAG. invect. 4 p. 99,28 illud (sc. *ex fuga subsidium temptare*) -a seniorum corona clauderat. **β natur. et anat.:** MATTH. PLATEAR. gloss. p. 368^A album *genus zeduarrii* ... est eligendum, quod est acutum et -um et solidum (*sim. p. 368^H* eligendum est *rheubarbarum* subcitrinum, -um [contativum *ed.*], non perforatum. p. 382^B tuberosiores et crassiores eligendi sunt *chebuli* ... , rugosi et -am habentes substantiam. *al.*) ALBERT. M. veget. 5,67 fundum ... solidum et -um facere. animal. 2,26 Avicenna ... dicit, quod quidam cameli sunt fissi pedis ... , quidam autem -i, sicut equus habet -um pedem. animal. quaeat. 2,10^{capit.} quare cervus habet cornua -a et non concava. *ibid. al.* **b in imag. de rebus incorporeis:** **a gener.:** METELL. Quir. 23^{tit.} metrum saphicum -um. DAVID compos. 2 prol. p. 63,8 collationes meas ... in unam -am materiam ... ordinavi. **prorsus – ungebunden, prosaisch:** FORM. Sangall. II add. 6 p. 436,32 -ae orationis indiculum. **β mus.:** GUNZO epist. 16 p. 53,7 utrum ... -e aut disgregate voces armonie melius conveniant. PS. ODO CLUN. mus. p. 279^a,31 fit ... syllaba [ex tribus] (et tribuis *ed.*, *vix recte*) vobibus ... tum -a, tum interrupta *eqs.* PS. GUIDO ARET. epil. p. 79^a omnis ... vox aut est -a aut divisa *eqs.* ANON. mus. Sowa 1,2 p. 152,35 figurae ... possunt haberi per -um ascensum vel -um descensum *eqs. al.* **c translate i. q. aequalis –**

gleichmäßig, eben: ALBERT. M. animal. 1,136 qui ... frontem planam habent atque -am eqs. (ex Physiogn. 17). 2 temp. i. q. perpetuus, iugis, perennis - (an)dauernd, fortwährend, ununterbrochen: a spectat ad res: a in univ.: EINH. Karol. 9 cum ... assiduo ac poene -o cum Saxonibus bello certaretur. VITA Ludow. Pii 28 p. 621,35 porticus lignea ... humectatione -a putrefacta. HROTSV. Mar. 569 quam (speluncam) -ae semper tenuere tenebrae. THIETM. chron. 6, 75 in timore -o ... Deum agnovit. TRAD. Salisb. II 54 ut ... si ... debitum census ... representare omiserit, in servitio -o fratrum ... permaneat. IDUNG. PRUF. argum. 552 -am ... in monasterio suo habere stabilitatem. RAHEW. gest. 4,52 ut huius negotii tractatus perpetua seu -a decurrat oratione. ARTEPH. secret. p. 49,8 oportet coquere album istud in igne sicco -o. persaepe. β aeternus - ewig: TRAD. Lunaelac. 113 (post 817) <ut> ad eam (vitam), que non est annua, sed -a, perveniamus. VITA Otton. Bamb. I 25 ut ... ad sepulchrum eius die noctuque -um lumen administretur (TRAD. Frising. 1569). γ sine intermissione valens - fortwirkend: CLEM. IV. registr. 668 p. 689,12 que ... licite predecessor obtinuit, quodam iure -o ad eius transeunt successorem. δ sine intermissione contingens - ständig zuteil werdend, zukommend: ALBERT. M. veget. 2,14 hoc (humidum nutrimentale) ... est -um plantis et non deficiens. 4,74 unde (sc. ex terra) -um possit trahere nutrimentum planta. ε ad diuturnitatem institutus - auf Dauer eingerichtet: CONST. imp. II 335,6 (a. 1241) prohibeatur -a taberna. CHART. Siegb. 129 p. 240,28 ut ... propensius excitetur devotio fidelium, ubi divinum officium invenitur -um. ζ totus, omnis - ganz: RIMB. Anscar. 41 p. 76,20 noctem ... in talibus admonitionibus pene duxit -am. DIPL. Heinr. II. 252 -is diuturnis temporibus firum constare. b spectat ad homines i. q. assiduus - ständig: a in univ.: PURCH. Witig. 69 si sponsus solum vellet sibi vivere mecum (i. in monasterio Augiensi) -us, stabilis, nusquam pergendo localis. CHART. Mog. A II 315 p. 540,13 cum eis (fratribus suis) -us (continuo) esse non poterat praepositus. indefessus - unermüdet: BERTH. (?) annal. praef. p. 268,16 in his ... quantum ad inbecillitatem suam, totus semper -us studuerat (sc. Hermannus Contractus). β de officio, munere: WETT. Gall. 38 erat ... quidam diaconus ... custos ecclesiae die ac nocte -us. CONST. Melf. 1,62,2 p. 98,26 quorum (baiulorum) singuli i u d i c e m unum ... -um adiciunt assessorem (1,95,1 p. 150,16). ACTA imp. Winkelm. I 990 p. 741,28 prothonotarius habebit duos -os scriptores. B de plurium eiusdem generis serie non intermissa: 1 de ordinatione i. q. ordine se invicem consequens, ordinatus - (in einer Reihe) fortlaufend, der Reihe(nfolge) nach (an)geordnet: CATAL. biblioth. A I 4 duo apostoli glossati et -e glossae eiusdem. 75 p. 411,38 -as glozas super epistolas Pauli. al. OTTO SANBLAS. chron. 12 p. 13,22 psalterium per -as glozas luculenter ... exposuit Petrus Lombardus. ALBERT. M. top. 8,1,2 p. 495^a,28 quod non proponat (sc. celans) eas (propositiones) -as secundum situm, quem habere debent in syllogismo proprio, sed permutatim maiorem unius syllogismi cum maiori alterius syllogismi. subst. neutr. in locut. adv. per -um i. q. consequenter, per ordinem - der Reihe nach, fortlaufend: CHRON. Lippold. p. 556,10 (catal. libr.) Matheum et Iohannem per -um expositos. 2 de consummatione i. q. (uno tenore) subsequens, sibi invicem consertus - hintereinander abfolgend, aufeinanderfolgend (c. numer. plerumque i. q. completus - voll): a gener.: a in univ.: ARBEO Emm. 42 p. 92,19 peractis ... suis in profectionibus -is diebus XV. EINH. Karol. 7 p. 9,30 bellum, quod ... per -os triginta tres -os menses ... laboraret infirmitate. POETA Saxo 3,25 -is Francos compluribus annis ... impugnabant Huni. FUND. Brunw. 6 p. 128,44 ut, cui per tres -as vices victoria proveniret, alterius potiretur rebus. al. β cunctus - jeder: WALAHFR. hort. 354 quam (herbam) quosdam pendere tanti novimus, ut ... soleant haurire diebus -is hoc acre genus medicaminis. Mamm. prol. 18 hos ... versiculos ... -is promite solibus. b mus.: PS. ODO CLUN. mus. p. 268^a ne a sexta voce ... usque

ad nonam ... tres -i toni invenirentur. p. 279^b tres ... -ae voces aut duos tonos aut tonum et semitonium duobus suis spatiis claudunt. 3 de repetitione i. q. iteratus, frequens, creber - (unablässig) wiederholt, (wiederholend) fortgesetzt, häufig: EIGIL Sturm. 19 p. 153,18 Dei ... praesidium -is precibus postulabant (DIPL. Loth. I. 73 p. 189,13. al.). RUOTG. Brun. 3 cum ipse (rex) omnia regni sui spacia ... -is finitimorum incursionibus ... concussa ... reppererit (THANGM. Bernw. 7 p. 760,47. al.). GERH. AUGUST. Udalt. 1,13 l. 43 -is orationibus ... misericordiam Domini ... deprecari (HUGO FLOR. tract. 1,4 [MG Lib. Lit. II p. 471,21. al.]). THIETM. chron. 4,20 qui (dux) omne suimet delictum -is mundavit elemosinis. 8,7 ob inobedienciam -ae vocacionis excommunicati sunt. CHART. Raitenh. 200 p. 169,12 propter cuius (abbatis) obsequia -a, que nobis (sc. electo) ... exhibuit. ALBERT. M. animal. 1,576 propter -as eius (cordis) dyastoles et sistoles. persaepe. subst. neutr.: RUODLIEB V 474 plus ... solet rarum quam -um fore karum.

C de duorum vel plurium arto conexu: 1 local. et corpor.: a coniunctus, unitus, cohaerens - verbunden, vereint, zusammenhängend: a gener.: LIOS MON. 92 quatuor ... fluvios ingentes -osque magnificos cursus (spectat ad Vulg. gen. 2,10). DIPL. Zwent. 1 p. 18,15 praefatum locum ... cum ... aquis aquarumve decursibus, viis -is (sic CD pro et inviis), exitibus et reditibus eqs. β natur. et anat.: NICOL. anat. 514 habet ... uvula foramen -um cum naribus. ALBERT. M. meteor. 1,1,3^{capit.} qualiter unum elementum -um est alteri, et qualiter unum magis -um est alicui quam aliud alteri. animal. 1,112 capita ... virorum ... continent multas suturas, quarum quaedam -ae (cf. p. 491^b,3 συναπτοῦσας) ducuntur ad alias. 1,329 qui (musculus) ... cum alio est -us, sicut duo sint unus musculus. 7,6 in mari ... sunt quaedam animata, de quibus dubium est, utrum sint animalia vel plantae: sicut enim plantae sunt -a et radicata cum locis, in quibus inveniuntur. ibid. al. γ philos.: ALBERT. M. metaph. 2,13 p. 104,57 intellectus hominis -us est cum -o et tempore per imaginationem et sensum (cf. p. 1741,14). δ geom.: RAGIMB. epist. 4 p. 523,19 partes eius (superficie) ... quamvis -e, distant ... quadam inter se diversitate. coniunctionis efficiens - die Verbindung herstellend: RAGIMB. epist. 4 p. 523,27 habent (sc. lineae angulum describentes) unum terminum communem et -um, id est punctum. b adiacens, finitimus, contiguus - angrenzend, benachbart: a gener.: OLBERT. Veron. 14 in ... villa castello Gislengin -a homo erat Sarugardus nomine. PS. BEDA mund. const. 1,287 Saturnus duo -a (sc. domicilia) obtinuit, scilicet aquarium et capricornum. β publ. et iur.: CHART. Heinr. Leon. 28 p. 39,32 terciam partem silve ... monasterio ... ad occidentem -is ... obtulerunt dux et ducissa. CHART. ord. Teut. 29 dono ... quandam vautam ... , que ... est -a muris civitatis Aconensis. CHART. Hall. 142 tria iugera vineis ecclesie ... -a. CHART. Aquens. 93 l. 19 in terris -is. CHART. Sangall. B 337 p. 260,14 curtim et vineam ecclesie in Regaz -am. CHART. Carinth. V 127 domum ... cum suis pertinentiis, id est orto -o cum domo eadem, legavit. 2 temp. i. q. subsequenter accidens - unmittelbar darauf folgend: WALTH. SPIR. Christoph. II 1,129 hac (famula prima) vice -a sequitur gradiente secunda. subst. neutr. in locut. adv. in -o i. q. subsequenter, paulo post - in der Folge, bald darauf: CHRON. Fred. 3,9 fertur ... uxor (sc. regis) ad mare labandum vadens bistera Neptuni Quinotauri similis eam adpetisset; cumque in -o aut a bistera aut a viro fuisset concepta, peperit filium. 3 spirit. i. q. proximus - nächstfolgend, -stehend: RADOLF. epist. 1 p. 514,12 triangulo quadratus inter multiformes figuras habetur -us.

II strictius i. q. συνεχής - stetig, 'kontinuierlich': A t. t. philos. (de re v. Hist. Wb. d. Philos. IV. p. 1044sq.): 1 in univ.: ALFAN. premn. phys. 2,73 p. 41 anima -a est; numerus autem -us non est eqs. SCHOL. Boeth. mus. 1,5,9 arithmetica ... et musica ... ad discretam quantitatem pertinent, geometria vero et astrologia -ae quantitatis sunt. HERM. CARINTH. essent. 2 p. 162,1 est ... totus quidem locus -us, particulatim tamen discretus. ALBERT. M. cael. hier. 4 p. 66,28

vita ... est -us actus animae in corpus. eth. I 901 p. 755,26 felicitas est maxime stabilis, et sic operatio '-issima' (p. 1177^a,21 συνεχεστάτη) debet esse felicitas. phys. 5,2,3^{capit.} praedicam. 3,3^{capit.} qualiter linea, superficies et corpus sunt quantitates -ae. metaph. 5,2,2 p. 236,83 substantia ... corporea <est> substantia una -a. *persaepe*. subst. neutr. ('Kontinuum'): ALBERT. M. phys. 3,2,11^{capit.} secundum quem modum infinitum est in -o et discreto. 4,3,12 p. 283,77 -um ... est, cuius partes ad eundem terminum copulantur. 5,2,3 p. 425,40 -um ... dicitur quasi simul in uno se tenens vel in uno se 'tangens'. praedicam. 3,3 p. 198^a,37 linea de numero -orum est. top. 4,1,4 p. 364^b,8sq. non ... omne contiguum est -um, sed e converso -um est contiguum quoddam sive quodammodo. metaph. 1,2,8 p. 25,27 -o et tempori coniunctus est hominis intellectus. 10,1,1 p. 432,33 -um circulare magis unum est ... quam rectum. summ. theol. II 11,47 p. 524^a,18 omne ... -um initiatur et fluit ab aliquo indivisibili. *ibid. persaepe*. 2 de proportionibus: GERB. epist. math. I 5 p. 31,7 proportionibus -ae superparticulares. ALBERT. M. eth. I 394 p. 333,65 omnis proportionalitas est 'disiuncta' vel '-a'. anim. 2,1,5 p. 71,95 -am ... voco proportionem, quando in una et eadem proportionem, in qua prima (*quantitas*) se habet ad mediam, media habet se ad tertiam. *ibid. al.* B t. t. medic.: GLOSS. med. p. 79,19 sinocus, quod est -us, febris est, que nascitur a plurima colera. CONSTANT. AFRIC. theor. 8,5 p. 37a^v febris -a nascens ex phlegmate (MAURUS urin. II p. 27,1 f. ... -a est illa, que existens in corpore usque ad sui criticam declinationem, licet inequaliter affligat patientem, tamen non intermittit affligere. WALTH. AGIL. med. 7 p. 100,28. *saepe*). TRACT. de aegr. cur. p. 134,32 dolor -us in fronte. MAURUS phleb. p. 19^a,28 laborans -a (-tinna ed.) cottidiana vel terciaria vel sinocha vel causon. *al.* subst. fem. (ellipt.) i. q. febris non intermissa - stetiges Fieber: MATTH. PLATEAR. gloss. p. 381^E detur electarium ... febricitantibus tam -is quam interpolatis. p. 381^F in -is specialiter detur electarium. subst. neutr. i. q. morbus chronicus - chronische Krankheit: GLOSS. Roger. I A praef. p. 497,26 intentio (sc. tractatus) ... est soluta vel -a vel superflua cyrurgie beneficio curare.

adv. 1. **continuo**. 1 sine intermissione - ohne Unterbrechung, in einem fort: a in univ.: ARBEO Emm. 7 p. 37,9 se ... -o (continuum var. l.) per triennium satagebat per urbes ... discurrens. 38 p. 86,4 dum hoc -o per triennium ... implevisset. WALAHFR. Wett. 8,8 iam dicta retexere coepit, illi (fratres) -o tabulae impressere liquenti. b iugiter, perpetuo, semper - immerzu, ständig, stets: AGOB. 8,68 ne spes in superbiam erigat, metus -o adiacens mentem premat. HROTSV. Dion. 255 cuius (martyris) -o nos intercessio ... commendat Christo. THIETM. chron. 4,12 p. 144,29 inimicum te -o persequentem. WILH. CONG. chirurg. 233 si capud non est nimis depuratum, sed multa sanies ... inde -o (continue P) defluit. *al.* 2 consequenter, subsequenter - in der Folge: a de tempore: a ilico, statim, confestim - auf der Stelle, sofort, unverzüglich: DIPL. Karoli III. 81 p. 132,28 quibus cognitio ... iussimus hoc praeceptum nostrum -o fieri. HROTSV. Bas. 157 splendorem diei cur nata recepi, vel cur -o non sum concessa sepulchro! WALTH. SPIR. Christoph. I 28 quod (lutum) cum in effossi oculi vulnus imponeret, visum -o ... recepit. HERBORD. Ott. 2,3 ille (dux) ... non -o de pace acquiescere voluit, nisi prius eqs. ANNAL. Plac. a. 1261 p. 513,11 statim ... Albertus ... aufugit de civitate, et cun-o ... episcopus ... venit. *persaepe*. abund.: ANNAL. Laurens. a. 791 statim, ut ipse (Carlus) ... ibi advenit, -o aut se tradiderunt aut occisi sunt Avari. CAND. FULD. Eigil. II 2,19 nec mora -o (12,22. sim. 10,52 haud mora -o). remissius i. q. econtra - darauf, dagegen: GODESC. SAXO theol. 22 p. 299,9 et ille respondit: 'eqs.'; et ego dixi -o: 'eqs.' b mox, paulo post, deinde - (als) bald, (bald) danach, sodann: VITA Balth. B 15 p. 501,27 cuius (Balthildis) obitum -o ... abbatissa ... et cuncta congregatio cognoscens ... requirere coeperunt redarguendo, quod eis cognitam non fecissent exitus tante matris sorores. CHRON. Thietm. 5,27 -o animadvertentes Heremannus ac Theodericus auctori iusticie se merito succumbere.

RUODLIEB V 482 ancilla tecum manducans pernox tecum ve repausans -o domina cunctorum vult fore summa. ORD. coron. imp. 16,17 ter illum (ensem) vibrat coronandus et vagine -o recommendat. *al.* b de conclusione i. q. necessario, eo ipso - zwangsläufig, 'automatisch': HUMB. Sim. 1 praef. p. 102,1 nec ... quis -o hereticus habendus est, ubi quid contra fidem senserit. Ps. BEDA mund. const. 1,404 neque -o malum designat canicula, nam temperatur de adiacentibus bonis signis. ARNO REICHERSB. apol. p. 149,3 neque ... consequitur, ut, quod secundum aliquid factum ... dicitur, -o absolute factum dicatur.

2. **continue**. 1 sine intermissione - ohne Unterbrechung, in einem fort: a in univ.: a local. i. q. continenter - (in sich) fortlaufend: CHRON. Lippold. p. 556,43 (catal. libr.) psalterium non -e, sed versatim ... expositum. ALBERT. M. animal. 3,72 ossa ... genarum -e sunt extensa ex anteriori ossis capitis, quod petrosus vocatur. v. et p. 173,5,5. b temp.: THIETM. chron. 4,50 tristis turba ... bellorum asperitates VII dies -e perpessa est. METELL. Quir. 9,49 dies per octo ... corpus alium -e refotant. CHART. Basil. A II 242 p. 318,11 a dictis natalibus Domini in quinque annos -e subsequentes. *al.* b iugiter, perpetuo, semper - immerzu, ständig, stets: a gener.: RIMB. Anscar. 35 p. 66,21 qualiter ... corpus suum ... -e affligerit. PASS. Trudp. 5 cum ... servi ... terrenum opus cum illo pariter -e (continuo var. l.) exercebant. MAURUS urin. II p. 27,18 augmasticus dicitur ab augendo, eo quod hec species sinochi a principio sui usque ad sui criticam declinationem -e videtur augmentari. CHART. Raitenh. 152 p. 133,11 ad materiam trium lampadarum ... -e ardentium nocturnis temporibus. CHART. Advoc. 87 p. 46,10 (epist. papae) in monasterio vestro (sc. monialium) ... fratres residere -e non tenentur. *al.* b philos. et natur.: ALBERT. M. phys. 3,1,3 p. 152,47sq. motus est id, quod -e aliquid abicit et aliquid inducit -e in subiectum. gener. 2,3,3 p. 202,36 'quare non -e' (p. 335^b,19 συνεχώς) sine intermissione res 'generantur'. 2,3,4 p. 204,10 'allatio' ... 'facit generationem -e' (p. 336^a,17 ἐνδελεχώς) durare eqs. veget. 4,61 -e formatur humidum in plantis. mot. proc. 2,7 p. 67,42 movetur ... -e cor in animalibus. *ibid. saepius*. 2 consequenter - in der Folge: a de ordine, tempore i. q. statim - unmittelbar: ALBERT. M. elench. 1,1,1 p. 527^a,14 -e hoc opus post opus Topicorum est ordinandum. CHART. eccl. Erf. 473 promisi viginti marcas exsolvendas in proximo Walburgis pro parte dimidia et pro parte residua in festo Martini -e subsequenti. b de conclusione i. q. necessario, eo ipso - zwangsläufig, 'automatisch': ALBERT. M. phys. 2,2,2 p. 100,28 non ... sequitur, si aliquid dicatur substantiale, quod illud -e sit substantia. Antony

[continxit v. contraho.]

1. **contio** (-cio), -onis f. script.: cun-: p. 1743,5. compt-: p. 1744,14. -nct-: p. 1743,4. -nsc-: p. 1743,29. 1744,9. I conventus - Versammlung: A strictius: 1 gener.: ALDH. virg. I 27 p. 264,3 in diversae -is cuneo. ERCHANB. gramm. p. 78,23 -o i. e. conventio multitudinis. LAMB. HERSF. Lull. 11 p. 320,31 Lullus totam ... multitudinis frequentiam vocat in -em. 2 publ. et iur. (interdum i. q. concilium, actio - Verhandlung, Beratung, e. g. l. 60): a in univ.: ANNAL. Werth. a. 784 (MGScript. XX p. 6,8) -e cum Francis h a b i t a ... in Franciam reversus est Karolus (RAHEW. gest. 3,45 p. 218,28). ANNAL. Ved. a. 884 p. 55,11 post longam et diuturnam -em (-cionem, conditionem var. l.). REGINO chron. a. 891 p. 136,28 principes -e convocata non tam de periculo quam de re dubia consulunt. CHRON. Pol. 2,16 p. 81,4 Bolezlavus ... maiores et seniores civitatis, deinde totum populum in -cionem advocavit. *al.* b concilium populi vel civium - Volks-, Bürgerversammlung: ANSELM. BIS. rhet. 1,2 ut oratorie nostre facultati ut in iudicio, sic in senatu et in -cione in te sit perorare (2,4 p. 148,17). CHRON. rhythm. Col. 3,5 -cio colligitur, domus et communis aditur. ALBERT. M. pol. 4,10^k p. 388^b,2 fit -cio communis et tractatus. 4,10^l p. 388^b,34 -cioni interesse et conventibus. *al.* v. et p. 1275,54. de parlamento vel arenga q. d. civitatum Italiae (cf. N. Kamp, Istituzioni comunali in Viterbo nel medioevo. I. [Loisek])

1963. p. 28sq.): ANNAL. Ianuens. I p. 237,29 ut consules facerent -em, id est parlamentum. CHART. Tirol. 557 p. 38,39 in plena -cione hominum civitatis Tridenti (ALBERT. MIL. temp. 258 in p. -ctione). 764 p. 196,41 in -cione Cumana. ANNAL. Plac. a. 1257 p. 508,43 elegerunt in petra cuncionis Albertum ... in potestatem. a. 1267 p. 522,36 legati fecerunt magnum (sic?) -cionem in civitate Cremona, in qua eqs. al. c. concilium principum, colloquium (generale), curia – Reichsversammlung, -tag, Hoftag: REGINO chron. a. 887 p. 127,18 coniugem Richgardem ... pro eadem re in -em vocat Karolus. WIDUK. gest. 3,16 soluta -e multitudine dimissa sese rex in orientales partes contulit. THIETM. chron. 1,8 -cione in Fridisleri celeriter posita (2,28). RAHEW. gest. 4,3 p. 236,5 quarta ... die ... imperator in -cionem venit. HELM. chron. 50 p. 98,17 cum ... populus venisset in -cionem et rex senior sedisset in trono. al. d. consessus iudicum, iudicium, malum, placitum – Gerichtsversammlung, -tag, Ding: VITA Walar. 12 (MGMer. IV p. 165,2; a. 1031/51) comes ... iuxta morem saeculi -cioni praesidebat, quod rustici mallum vocant. CHART. Mog. A II 101 p. 196,18 in -cione ... populi, cum presidente iudice civilia iura tractarentur, sicut tribus vicibus in anno fieri solet (HIST. Walc. 51 p. 526,37. cf. CHART. Bern. II 281 p. 298,28 ter in anno -cionem aule nos vocabimus). METELL. peripar. 3,15 proxima culpam plectens -o quandam iuris iudice bannum sanxit crimine dandum. al. in nom. loci (cf. B. Eberl, Die Ungarnschlacht auf dem Lechfeld [Gunzelê] im Jahre 955. 1956. p. 118sq.). OTTO SANBLAS. chron. 44 in loco, qui Gunzinlech, a quibusdam Concio legum dicitur. BURCH. ŪRSB. chron. p. 75,1 Conscio (-o E) legis. CHRON. Ebersb. II p. 7^a,64 locus ... certaminis ... Latino eloquio nominatur Conciologis, vulgares vero vocant Gunzenlen; ibique regalis magnificentia ... thronum iudicalem habere debet. al. 3 eccl. i. q. synodus – Synode: BEDA hist. eccl. 3,26 p. 189,11 finito ... conflictu ac soluta -e (contentione var. l.) Agilbertus domum rediit. adde: YSENGRIMUS 4,732 cum fuerit synodi -o lecta meq.

B latius i. q. congregatio, coetus, caterva – Schar, Menge, Gruppe: 1 gener.: a in bonam vel neutram partem: a in univ.: MIRAC. Winn. 11 (MGMer. V p. 786,1; s. X/XI.) -cio populorum adstantium. LAMB. TUIT. Herib. 2,17 contiguorum ... -o. VITA Godefr. Cap. I 4 p. 518,33 suorum -cione vallatus. METELL. exp. Hieros. 5,390 victus rarescit, edens ubi -o crescit. CARM. Bur. 58,3,8 pennata. 61,1^a,1 Pieridum. 74,3,5 Satyrorum. 150,2,6 iuvenum militia, dulcis et leta -o. 19^a,7,6 p. 179,7 ducentena -o. TRANSL. Auct. 1 (prol.) quos (sanctos) ... in uranica aula ... honore coronari et in terrestri -cione vult extolli celebriter Deus. al. v. et p. 1588,28. adde: ECBASIS capt. 1038 discedit -cio castris. 1101 esse potest ab re, quod tardat -cio turbe. B de populo: ALDH. epist. 3 celydro Ebraeae -is obtutibus praesentato. b in malam partem de factione: GLOSS. IV 126,47 St.-S. factio, coniuratio, ... consensio in malo, gesemine, -o. CHRON. rhythm. Col. 1,6 gens ... bellis iniecit se, quod mala -c<io> fecit. 2 eccl.: a in univ.: HYMN. Hraban. 15,5,4 totus ... nobis chorus angelorum semper assistat simul et beata -o tota. WARN. synod. 106 cum tua -o (-cio B), Christe, ardens de celis variis est usa loquelis. TRANSL. Modo. 37 p. 306,35 sequebatur totius venerationis cultu ornata -cio clericorum cum crucibus et thymiamateriis. GESTA Halb. p. 81,23 -e multorum episcoporum conbenedicientium comitante. b de hominibus ad vitam communem agendam congregatis: IONAS BOB. Columb. 1,14 p. 176,13 Flavia ... monasterium puellarum ... construxit, omni munimine roborans multarum puellarum ... -em adunavit. 2,10 p. 256,13 monachorum ... -o (cohors var. l.) maxima creverat. WOLFHER. Godeh. I 13 p. 178,6 illuc (sc. in monasterium) -cionem clericorum eis certae annonae vestitusque necessaria dando ... congregavit. OTLOH. Bonif. 1,28 duo ... monasteriola duobus subiunxit ecclesiis hisque non minimam Deo servientiam -em subrogavit. al. expressius i. q. congregatio coenobialis, coenobium – klösterliche Gemeinschaft, Konvent: FORM. Laudun. 9 p. 516,42 humillima -o coenobitarum insignis confessoris Christi Remigii. TRAD. Salisb. I 1 p.

253,1 in antiquissimo coenobio Petri principis apostolorum Iuvavensiumque -um. 2 p. 255,23 mansas numero X ... huic pro Deo mortificate -i ... tradidit Truta. ADZO Waldeb. praef. (MGScript. XV p. 1171,20) Luxoviensium cenobitarum sacrae -cioni (cohorti 2) Adso ... salutem. HERM. AUGIENS. vit. 26 vos, o -o candida. CHART. Burgel. 62 conventus -o tota. al. c de plebe ad missam celebrandam congregata: CHRON. Pol. 3,1 p. 127,19 in illa hora christianorum -cio (-scio ZS) de missarum sollempniis exiebat. expressius i. q. plebs fidelium – (versammelte) Gemeinde: AMALAR. off. 4, 3,22 hoc interest inter has lectiones et illam, quae ad missam caelebratur, quod est inter domesticam ammonitionem et illam, quae ad -em agitur. d de societate fidelium i. q. ecclesia – Kirche: WILLIR. cant. 50,5 gentilis -o (comptio Ley) prolis (syn. ecclesia de gentibus). remissius: TRAD. Frising. 1416 (a. 1024/31) universe -i christianae notum sit eqs. 3 milit. i. q. agmen, turma, exercitus – Haufen, Truppe, Heer: VITA Sym. Ach. 1 (MGScript. IV p. 445^a,23; s. X^{med.}) ne ... prius discederent, quam profana -o (i. Saraceni) superata fuisset. WILH. APUL. gest. 3,533 Normannica -cio. RHYTHM. de Pasch. 29,6 (MG Lib. Lit. II p. 675) vestro sternenda gladio Teutonicorum -cio. DONIZO Mathild. 2,364 gaudet turba Petri, turbatur -o regis. 2,592sq. super ipsum (Manfredum caput) -o regis maxime gaudebat, comitissae -o flebat. al. adde: ECBASIS capt. 390 iacula, quae presens -cio vibrat. II oratio – Rede: A in univ.: 1 publ.: WIDUK. gest. 1,38 capit. p. 3,28 -o regis. 1,2 de quibus (Saxonibus) et in -e Agrippae ad Iudaeos in Iosepho oratio contextitur. ALBERT. M. pol. 3,1^d p. 209^b,7 concionator ... est, qui in conventu populi -ciones proponit. al. 2 eccl. i. q. sermo (sacer), praedicatio – (geistliche) Ansprache, Predigt: CHART. Carniol. I 83 (c. 1136) ut ... religiosi ... administri forent huius parochiae, confessiones audirent, -ciones facerent eqs. (item 99). VITA Annon. III 2,9,1 -ciones ad populum sibi commissum habebat non sine fructibus. B c. sensu suasionis: EPIST. Desid. Cad. 21 pravorum adulantium -cione percepta ... reor misisse epistulam.

[2. contio v. contentio.]

*contiola (-nci-), -ae f. congregatiuncula, congregatio (parva) – (kleiner) Konvent: THIOFR. flor. 4,7 p. 401^c cum prioribus -ciolae curae suae creditae ... consilii sui habuit mysterium abbas. Willibr. I 28 p. 476^f ab unanimi et devota -ciola ymnidica Deo laudum persoluta sunt munia. II 1,519 constituit cathedram sibi -ciolaeque proseucham. serm. 1,10 (OrgVerChristKunstLuxemb. 15. 1885. p. 90,33) Epternacensi -ciolae. ibid. al.

*contionabulum (-nci-), -i n. conciliabulum – Versammlungsort: VITA Deic. 5 qui (doctores) ... ab ipso apostolorum principe Treverim directi conc-um diaboli fecerunt ecclesiam Christi.

contionalis, -e. de suasionem et dissuasionem i. q. ad contionem directus – an die Volksversammlung gerichtet (t. t. rhet., cf. Lausberg, Rhetorik §61,2): RATHER. prael. 1,31 l. 1011 ut mixtum et veluti -e texam eloquium.

*contionatio (-nci-), -onis f. sermo (sacer) – Predigt: GERHOH. tract. p. 270,23 pulchre, sicut in fine libri, qui dicitur Ecclesiastes, ... ponitur extremum signaculum totius conc-is timor Domini.

*contionativus (-nci-), -a, -um. contionalis, ad contionem pertinens – an die Volksversammlung gerichtet, die Volksversammlung betreffend: ALBERT. M. eth. I 953 p. 793,40 conscribere sermones iudicativos' idest iudicantes punitiones malorum, 'et -os' (p. 1181^a,5 δημιογοῦντες), qui sunt ad persuadendum iudicem (II 103,3,3 p. 639^b,10. cf. p. 641^a,11 oportet totaliter intendere de politia et non tantum de parte, quae iudicativa vel conc-a est).

contionator (-nci-), -oris m. (?f.: p. 1746,7) script.: cun-: GLOSS. III 299,10 St.-S. ecclesiastes cunc-r. -cin-: p. 1745,22. -tur (per confusionem c. contionari): GLOSS. I 64,26 St.-S. -tur kamahhari (cf. J. Splett, Abrogansstudien. 1976. p. 123).

I orator – Redner, Sprecher: A publ. et iur.: 1 in

univ.: ALDH. virg. I 27 p. 264,1 consuetudo peritorum ... -um. VITA Leb. 6 p. 794,19 conc-r quidam Buto nomine conc-scendens truncum arboris sic clamabat omnibus: 'eqs.' SALIMB. chron. p. 75,21 Girardus Maletta parve litterature fuit, magnus conc-r, optimus ... predicator. 2 c. colore quodam: a qui in contione verba facit – Sprecher in der Volksversammlung: ALBERT. M. pol. 4,10^m p. 389^a,6 'leges ferunt', conc-es scilicet. 5,3^k p. 457^a,42 qui potentiam habent ad loquendum, 'fiunt demagogi', id est conc-es, scilicet ad populum. v. et p. 1744,29. spectat ad percontationem: ARNOLD. RATISB. Emm. 2 p. 1051^D mihi sub persona conc-is quaestionem moventi luculente ratione satisfacisti. GERHOF. Antichr. 1 praef. p. 308,33 conc-is modo sententiam suspensam tenens in neutram partem declinare facilis fui. p. 309,2 finis loquendi audiendus est, non conc-is percontationibus inherendum. b actor, procurator – Verhandlungsführer, Sachwalter: WOLFHER. Godeh. I 30 qui (Godehardus) ... domno Brunone ... episcopo ... conc-e usus. NORB. IBURG. Benn. 6 hunc ... virum ... episcopus ... publicis negotiis conc-em praeesse decrevit. c qui ius dicit, iudex, scabinus – einer der Recht spricht, Richter, Schöffe: GLOSS. I 65,26 St.-S. -r scephin. IV 277,1 celech hebr., ecclesiastes grece, conc-r (-concin- a) lat. i. lantrechtere. al. B eccl. i. q. praedicator – Prediger: 1 strictius: a in univ.: TRANSL. Bav. 4 (MGScript. XV p. 598,23; c. 1058) conc-r divinus in verbum ad populum resolvit os et labia. WOLFHER. Godeh. II 9 p. 202,51 nos ..., quos ... abbatis licentia circumquaque ad fenestras conc-e ignorante clanculo collocavit. de-e die festo (consecrationis) sermonem faciente: RATHER. phren. 11,306 preconio ... tantae dicacitatis, vos uti fuistis, conc-is tamque suadibiliter concionantis. b per antonomasiam de Salomone auctore libri Ecclesiastes q. d. (inde etiam de auctore libri Proverbiorum: l. 35): a proprie: ALDH. virg. I 59 p. 319,29 quia illustris -r 'tempus', inquit, 'loquendi eqs.' (cf. Vulg. eccles. 3,7). BONIF. epist. 9 p. 6,8 secundum sanctionem ingeniosi -is omne pretiosum non est ea (divina sapientia) dignum (cf. Vulg. prov. 8,11). b per compar. de Christo Salomone vero: GREG. IX. registr. 474 p. 382,10 Ierusalem rex ..., Salomon ecclesiastes et Iddia verus, ... nobis pacificus -r, diligens et dilectus advenit, in nativitate pacificus, -r in vita eqs. p. 382,24 erudito conc-i. γ meton. de libro Ecclesiastes q. d.: HRABAN. epist. 21 p. 427,26 quod ille liber Salomonis, qui dicitur Ecclesiastes, et iste Iesu filii Sirach ... ad instructionem ecclesie Dei ... sunt utilissimi; quorum priorem -em possumus dicere (OTTO FRISING. chron. 4,4 p. 190,6). v. et l. 22. 2 latius i. q. narrator, cantor – Vortragender, Sänger: AMALAR. ord. antiph. 13,2 quae (visio) plus pertinet ad mentis ruminacionem quam ad conc-is narrationem.

II qui contioni interest – Teilnehmer an der Volksversammlung: ALBERT. M. pol. 3,1^d p. 209^b,14 'forte ... dicit ... aliquis neque principes esse tales', praetores scilicet et conc-em (cf. p. 209^b,19). 3,1^f p. 210^b,13 'non qui indeterminatus' est 'princeps, conc-r (p. 1275^b,14 ἐκκλησιαστής) est et praetor, sed eqs.' ibid. al.

contionor (-nci-), -atus sum, -ari vel raro contiono (-nci-), -atum, -are. script.: can-: p. 1746,5. -nsi-: p. 1746,31. confunditur c. concinnare: l. 62. p. 1746,13.

I praevalente respectu orationis: A intrans. (seq. oratio recta: p. 1746,5) i. q. orationem habere, loqui – eine Rede, Ansprache halten, reden, sprechen: 1 publ.: a in univ.: THEGAN. Ludow. 44 p. 599,36 ille, qui Herodem iuniorum conc-antem (concinnantem 1) percussit. RICHER. REM. hist. 3, 30 p. 38,4 metropolitanus coram sic conc-tus ait: 'eqs.'. COD. Udalr. 168 p. 297,10 velut rex conc-turus ad populum. HERBORD. Ott. 3,17 p. 179,7 gradus lignei, de quibus preones et magistratus ad populum conc-ari soliti erant. SALIMB. chron. p. 519,12 a platea nova, ubi conc-atur a potestate. al. usu subst.: LEG. Wisig. 1,1,6 erit conc-ans eloquio clarus, sententia non dubius. b c. sensu tumultuandi, iurgandi: LAND. MEDIOL. hist. 3,18 p. 86,37 qui diu per plurimas et longas orationes -antes eqs. 3,30 p. 96,35 cum ... nova nomina inhonesta illis imponens Herlembaldus conc-retur. 2 eccl.: a

sermonem facere – eine Predigt halten: RATHER. concl. 32 ne conc-antis, archiepiscopus quoque cum fuerit, dignitatem contemnam (usu subst.). v. et p. 1745,30. b verba (orationis) praeire – (ein Gebet) vorsprechen: CONSUE. Trev. 8 p. 271,3 is ante incipit (sc. prior inter infirmos) can-ari (-ari F¹): 'eqs.'. 3 usu communi: FORM. Salisb. II 3,20,12 unde vos (sc. principis filia) iam dudum contionator (-ta ci. ed. p. 22) fuisti. ADAM gest. 3,62 p. 208,13 si eum audires -antem. VISIO Godesc. B 6,1 angelus ... ad eos -cionatus est dicens: 'eqs.' usu subst.: DESID. CAD. epist. 12 aderit, credo, Dominus de se conc-antibus. B trans.: 1 praedicare – verkünden, predigen: ALDH. carm. eccl. 4,7,7 quod Christum populis ... conc-retur (concinnaretur, continuaretur var. l.) crebro sermone sacerdos. VITA Desid. Cad. 19 p. 578,2 multa salubria multaque terrifica praesentibus -tus est. 2 tractare – besprechen, behandeln: SALOM. III. carm. 1,8 bina (sc. fidem et spem) parum tangens plus conc-bar amorem. 3 declarare, asserere – (öffentlich) erklären: BERTH. (?) annal. a. 1077. p. 296,25 pertinentes nonnulli passim conc-ti sunt in reges ... iudicium et sententiam cadere non debere. GESTA Lob. 9 p. 314,7 (chart.) altare unum invasit et invasum conc-atur facultatem retinendi. CHRON. reg. a. 1151 p. 89,23 (rec. II) quod ... inter consecratales suos conc-tus fuerit Fridericus, quia regnum adepturus esset. ANNAL. Plac. a. 1250 p. 502,2 dictum et conc-tum fuit coram eo (sc. potestate) in ipso consilio, quod eqs.

II praevalente respectu conventus: A intrans. i. q. contionem habere, agere – eine Versammlung abhalten, eine Verhandlung führen, verhandeln: 1 publ. et iur.: a in univ.: VITA Leb. 6 p. 793,30 disposito grandi orbe conc-ari (consi- 1) coeperunt. WOLFHER. Godeh. I 32 p. 191,41 domno Brunone conc-ante (sim. II 23 p. 208,38). WALDO Anscar. 68,5 ut cum rege ... sit copia conc-andi. ANNAL. Altah. a. 1044 p. 35,28 internunciis utrimque -antibus. ALBERT. M. pol. 4,10^h p. 388^a,2 quid oportet conc-ando utiliter proferre ad populum. b conventum iudiciale agere, ius dicere – Gericht halten, zu Gericht sitzen: ALDH. virg. I 36 p. 282,12 Marciano praeside in alto tribunalis culmine vel theatri pulpito -ante. NOTKER. BALB. gest. 2,6 p. 56,7 videntes comitem palatii in medio procerum conc-antem. FUND. Boson. 1 (MG Script. XV p. 978,18) si aliquid conc-ando acquireret (cf. l. 52). HIST. Walc. 51 p. 526,49sq. ne ibidem conc-retur, ei (vilico) ... interdicitur, sed ... usque ad vesperam conc-tus est. 2 usu communi i. q. convenire – sich versammeln: AETHICUS p. 237,15 ubi (sc. Babyloniae) conc-antes (-antes O) operam dederunt filii hominum. B trans.: 1 coadunare, conciere – (ver)sammeln, zusammenziehen: AETHICUS p. 180,10 quae (reginae) ... multitudinem non modicam conc-antes ad proelium eqs. 2 (iudicio) constituere – (gerichtlich) festlegen, bestimmen: FUND. Boson. 1 (MGScript. XV p. 979,9; s. XI./XII.) quicquid iudicio vel decreto scabiniorum conditionaliter fuerit conc-tum (cf. l. 41).

Lošek contiro, -onis m. commilito – Kampf-, Waffengeführte: GESTA Ern. duc. II 17 p. 214,4 dux ... sociis et -bus ait: 'eqs.' c. gen. obi.: GESTA Ern. duc. II 31 p. 234,17 dux ... abscessit ... assumptis suis, scilicet seriorum -bus et ludorum actoribus, quos in bello adeptos collegerat.

contiscesco, -esso v. conticesco.

*contistes, -itis m. (per confusionem ex antistes et *contestis ut vid.) sacerdos, episcopus – Priester, Bischof: FORM. Augiens. C 19 ille sanctae ille ecclesiae humilis antistes (-s cod.).

*conto (cun-), -onis m. (cf. contus) hasta (perlonga) – (langer) Wurfspieß: OTTO MOR. hist. p. 91,12 Cremenses ... super ... ducem eiusque milites ... irruentes ... eos cum ... ensibus atque lanceis ac maxime cum -bus (cun- rec. M) urserunt.

contomacia sim. v. contum-. contono v. condono.

contonsus v. contundo. contor v. cunctor.

*contoralis (-tho-), -is f. (con et torus) consors tori, coniux – Gemahlin, (Ehe-)Gattin: CHART. Helmarsh. 8 (NArch. 49. 1932. p. 111,34; a. 1014) monasterium structum ab

[Antony]

Echehardo comite et -thorali eius Mathilda. CHART. Carinth. III 749^b p. 292,11. CHART. Wirt. III app. 6 p. 466,24 ob interventum domne Gertrudis, dilecte -is nostre. ANNAL. Ianuens. II p. 12,2. CHRON. Reinh. a. 1207 p. 572,9 -thoralis ... lantgravii. v. et p. 829,38. 1206,10.

***contorno**, -are. (con et tornare, cf. francog. vet. contorner) refl. i. q. se torquere, se vertere – sich drehen: ORD. iud. Dei A 5° p. 609,32 si iste culpabilis est de illa causa, ... aquae se contremulent, et tu, urceole, te -es (item B IV 1 p. 648,4. VII 2 p. 655,2).

contorpeo, -ui, -ere. rigere, defixum esse – erstarrt, festgebannt sein: HILDEB. epist. (MG Lib. Lit. II p. 672,22) satius ... erit tibi, lingua dolosa, iugi silentio -ere (cum torpore 1, cum corpore 2) quam viri sancti conscientiam ... accusare. in imag.: CONST. imp. III 85^A,1 (a. 1275) claves Petri ... lapse fuerant in contemptum et libertatis ecclesiastice pulchritudo -uit furibunda tyrannide conculcata (item 85^B,1).

contorqueo, -torsi, -tortum, -ere. partic. perf. -rsus: l. 56. struct. c. dat. vice praep.: l. 56.

1 notione praeverbii vigente: a intorquere – zusammen-drehen: THEOPH. sched. 3,80 p. 307,5 quod (sc. ferreum) filum ... induci debet ... foramini ... et in eo bis -eri. CONR. MEND. Attal. p. 131,29 quaedam mulier ... arrepto colo ... coepit nere et filum -ere. b convolvere, conglobare – zusammen-, einrollen: HILDEG. phys. 5,33 p. 1283^B anguilla super illa (grana) se extendendo -et. c (in)curvare, inflectere – (zusammen-, ver)krümmen: ALBERT. M. meteor. 4,2,8 p. 759^a,22 lateres in fornacibus -entur, et illi praecipue, qui magis humidi fuerint. usu subst.: WILH. SALIC. chirurg. 2,25 p. 340^H si talis verberatus aut flagellatus, extensus vel -tus cum fune vel alio huiusmodi, ponatur ... in corio ovis eqs. d complicare – ballen: VISIO Godesc. A 21,1 quomodo si quis ... pugnum -ens ... internum animi sui motum ... manifestet. e convelli – sich zusammenkrampfen (usu medical.): RHYTHM. de Pasch. 18,5 (MG Lib. Lit. II p. 674) -batur (sic) viscera videncium hec scelera. f corrugare – rümpfen: EPIST. var. II suppl. 7 p. 627,12 non pertimescentes litteratos, qui nasum veluti sapientes -ent. g dis-, detorque – verzerren, verdrehen: TRANSL. Chrys. et Dar. 20 (17) ore ... ad aurem prope -to ... monstrum quoddam extiterat femina. in imag.: HUMB. Sim. praef. p. 101,7 sanctas scripturas ... -endo depravat (sc. Michael Caerularius).

2 notione praeverbii evanida: a strictius i. q. (con)vertere, torquere, dirigere – wenden, drehen, hinwenden (zu), richten (auf): a in univ.: NOTKER. BALB. gest. 1,3 p. 4,14 ad sinistros cum magna animadversione vultum -ens Karolus. 1,8 p. 10,23 cervicem in modum circuli -ens (cf. Vulg. Is. 58,5). PAUL. AEGIN. cur. 113 quando adhuc ad nasum -serint (3,22, 32 συννεύσωσι) oculos (sc. parvuli strabi) eqs. BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 287,19 ob coniurationem principum ... suspicans rex in se -endas perfidiam et versutias illorum. ALBERT. M. animal. 1,266 cum ... ad duo latera movetur caput sine transversione -ente ipsum in circulum eqs. 1,284 motus -ens et resupinans brachium. directio indicatur per dat.: TIT. metr. III 7,94 aurea ad sacrae vertuntur sidera plantae, at suo terrenis -rso vertice himis (de crucifixione Petri). b conicere, emittere – schleudern, loslassen (saepius in imag.): WALTHARIUS 1033 quod (saxum) rapiens ... obnixum -sit in hostem Trogus. 1356 contum. HUMB. Sim. 1,9 p. 114,2 contra ... armaturam perfidi ... Symonis vibremus et -amus iacula sanctorum patrum. MANEG. ad Gebh. praef. p. 313,15 ad ea, que in sancte ecclesie Romane oppugnatores spicula ... -simus. al. b latius: a committere – begehen, verüben: HILDEG. scivias 3,5 l. 158 iniquitates hominum conceptas et prolatas atque -tas in operantibus ita examino (sc. Deus), quod eqs. b (ex)cruciare – quälen, plagen: AESCULAPIUS 20 p. 26,11 quibus inveteraverit hec passio (sc. anhelitus), multoties -entur in thorace. 41 p. 70,27 scuria ... est suffocatio vesicae ... , ut et ipsa vesica -atur omnium venarum partium dolore. γ cogere – zwingen, nötigen: COD. Lauresh. 488 (a. 769) si quis ... contra hunc titulum ... venire ... temptaverit, ... argenti pondera II -tus desolvat.

adi. contortus, -a, -um. 1 (firmiter) nexus – (fest) gedreht, geknüpft: UNIBOS 167,2 ligate me de funibus aut de -is restibus. 2 pravus, incurvus – verdreht, krumm: TRANSL. Libor. I 14 ut tibiae ... graciles et -ae omnem ambulandi usum ... denegarent. 3 perversus, degener – verkehrt, entartet: AETHICUS p. 136,3 locusta, brucus et tineae, formica Arabica ungulis ferreis rabie frivola -a subdole eradica-verunt intemerata saxa.

***contorsio**, -onis f. (cf. ThLL. IV. p. 737,72 contortio) conversio, luxatio – Verdrehung, Verrenkung: WILH. SALIC. chirurg. 3,17 p. 347^E mollificatio ... , -o, separatio et huiusmodi habent fieri in ... nodis quibuscunque.

contortor, -oris m. perversor, depravator – Verdreher: RATHER. coni. 11 l. 381 verborum -r, legum ... distortor.

***contorvus**, -a, -um. (aequo modo) ira flagrans, trux – (in gleichem Maße) ergrimmt, trotzig: GODEFR. VIT. Frid. 316 hiis (sc. duobus pontificibus in schismate existentibus) ita -is totus confunditur orbis.

***contoxicatus**, -a, -um. venenatus – vergiftet, Gift-: LEX Baiuv. 4,21 si quis cum toxicata, (-a P6) sagitta alicui sanguinem fuderit eqs.

contra adv. et praep. script.: cun-: p. 1750,19.49.1751,70. adde AGNELL. lib. pont. 166 p. 384,36. com-: LEX Baiuv. 1,2 (var. l.). cot-: p. 1750,51.1751,43. adde ARBE Emm. 7 (var. l.). TRAD. Patav. 48. FORM. Turon. 6 p. 139,3 (var. l.). -am: p. 1751,51. postponitur vel interponitur: p. 1749,53.1750,19.21.32.36. al. struct. praep.: fere c. acc. c. abl. (vel potius acc. ad speciem abl. mutilato vel depravato): p. 1750,3.4.47.1751,35. persaepe. c. dat. (abl.?): p. 1750,15.25.1752,17. c. gen. (per ellipsin): p. 1751,2.55. c. nom.: p. 70. c. acc. supplendo: p. 1752,4. struct. mixt.: p. 1749,51.1750,48.49.50.1751,3.

I adv.: A proprie: 1 de loco i. q. ex adverso – gegenüber, entgegengesetzt: BEDA hist. eccl. 2,7 p. 94,29 ventus ... vim sui furoris a lesione locorum, quae -a erant, abstraxit. GERB. epist. math. I 3,1 in altera parte sphaerae, ubi primum pedem fixeras, attendens, ut -a (syn. e regione) statuas (sc. alterum pedem circini). v. et p. 1752,10. circum – ringsum: COD. Wang. Trident. 85 p. 196,2 (a. 1210) homines suos (sc. episcopi) ibi -a commorantes. 2 de motu i. q. obviam – entgegen: CAND. FULD. Eigil. II 14,91 propius accedere -a. FLOD. annal. a. 955 p. 141,10 Willelmus ... exercitum regis insequitur; quo audito rex et Hugo -a redeunt. VITA Heinr. IV. 4 p. 20,8 aliis, qui intus erant, raptis armis viriliter -a procurrentibus. B translate i. q. e contra, incontra – dagegen: 1 de actione vel intentione hostili, contraria: a gener.: a in univ.: ANNAL. Xant. a. 871 p. 29,16 Hilduvinum quendam ... ad Coloniam misit episcopum ordinandum Karolus ... ; at -a Ludewicus eqs. METELL. exp. Hieros. 4,224 quis ... dominus proprium sic despiceret ius, ut subiectorum cedem spectando suorum non -a faceret vindex, quodcumque valeret? in bello (fere subaudita notione locali): ALDH. virg. II 2631 gestat cetram Patientia -a. THIETM. chron. 8,31 inimica ... acies -a turmatim ordinata. WALTHARIUS 732 -a ... ille virilis constituit. b -a esse i. q. obesse – schaden, ungünstig sein: SERMO de sacril. 14 prodesse aliquid aut -a esse. YSENGRIMUS 2,319 aspera sors -a est, ubi vim comitatur egestas.

b publ. et iur.: CHART. Bund. 501 p. 15,5 (a. 1203) ut ita teneantur (sc. pacta) firmiter in perpetuum, et quod unquam (sic) veniant -a praescripti (CONST. imp. II 168,5 promiserunt ... penam ... pro qualibet parte, si -a facerent aut venirent eqs. CHART. Bern. III 73 -a non venire aliquatenus in futurum. CHART. Asp. 18 p. 104,27 non -a facere vel venire). abund.: LIBER diurn. 76 p. 81,9 nullo modo -a agere facerevel (sic) quippiam adversum promitto. 2 de oppositione i. q. ex contrario, rursus – hingegen, umgekehrt, andererseits: a gener.: a in univ.: WALAHFR. Mamm. 23,9 qui (Dominus) linquere memet nunquam ... volet, vos -a ... damnabit. ANNAL. Xant. a. 864 p. 21,9 at -a Saxones ... agiler agabant. VITA Heinr. IV. 5 p. 21,19 quid periculi, quid -a premii ... inesset. al. res contraria non exprimitur: AGNELL. (?) lib. pont. prol. p. 275,30 solvendi et -a (i. ligan-

[Antony]

di) ... numina Petri. **β aliter – anders:** ANSELM. LEOD. gest. 28 quia longe res est -a (*syn. e contrario*). DIPL. Heinr. IV. 49 p. 64,35 (*interp.*) -a, quam hoc scriptum est, facere (*inde* DIPL. Loth. III. 79 p. 124,13). *sensu subst. i. q. aliud – Anderes:* ANSELM. BIS. rhet. 3,6 p. 175,4 ex necessitate semper ... peccare, ut aliquid -a iam sit impossibile. **b philos. (fere per ellipsin):** ALBERT. M. sent. 1,1^A, 7 p. 21^B, 9 sed -a: eqs. 1,1^B, 15 p. 35^B, 12 -a: eqs. eth. I 58 p. 57,68 -a sunt duae rationes. *ibid. saepe.* **3 de responsione i. q. vicissim, vice versa – im Wechsel, seinerseits:** *a spectat ad sermonem i. q. ad ea – darauf(hin):* HROTSV. Agn. 159 -a sed sic ait Agnes: 'eqs.' WALTHARIUS 1237 Alphasides -a regi non reddidit ulla. CHRON. Thietm. 5,16 talia querebat dux, ac -a rex referebat: 'eqs.' saepe. v. et p. 1751,26. *per ellipsin:* LEX Baiuv. 16,17 et ille alius -a: 'eqs.' WALAHFR. Mamm. 9,12 iudex haec -a: 'eqs.' CAND. FULD. Eigil. II 11,1. **b spectat ad recompensationem i. q. pro hoc – dafür, als Gegenleistung:** TRAD. Frising. 898^c (a. 869) iteravit suam traditionem ... et -a conplacitavit beneficium. **c spectat ad communionem i. q. simul, item – zugleich, ebenfalls:** EUPOLEMIUS 2,232 stridit aqualiculus, stridunt ... viscera ... -a.

*cf. contradico, *contrado, contraeo, contrafacio, contrahabitus, contrahisco, contranitor, contravenio (quae omnia et divisim scripta occurrunt).*

II praep. i. q. adversus – gegen(über): *A proprie:* 1 de loco i. q. exadversus – gegenüber (*interdum i. q. ad, ante – an, bei, vor*): *a strictius:* **α in univ.:** COD. Lauresh. 245 (a. 773/74) in III^{or} rubis, qui sunt -a ipsum monasterium. HUGEB. Willib. 4 p. 98,20 ibi stant duas columnas intus in aeclesia -a parietem aquilonis. ANNAL. Xant. a. 840 in insula quaedam ... -a villam regiam. THETM. chron. 4,31 ut tentorium suum ... cottidie poneret e regione -a imperiale *Ansfri-dus comes*. OTTO FRISING. gest. 2,21 p. 123,28 in campania, quae -a (circa A) Papiam ... ad orientem vel aquilonem extenditur. COD. Lauresh. 3814 -a Heimbach iurnalibus eqs. *al. fort. huc spectat:* TRAD. Frising. 439 (a. 820) venit suus (*sc. presbyteri mortui*) ... nepus ... ad Hittonem episcopum, sedit -a marcam et ipsam ... traditionem ... renovavit. **β in nom. propr.:** DIPL. Otton. III. 275 p. 695,18 <in> ... fundo Contra-Padum (*inde* DIPL. Heinr. II. 279 p. 330,11). **γ abund.:** WIDUK. gest. 2,23 subulci ducis cum -a portas urbis transirent. **δ vice dat.:** CHRON. Fred. 2,62 p. 88,3 in provinciis -a Persas vicinas. **b latius:** *α trans – jenseits:* CHART. Westph. III 751 p. 389,15 (c. 1265) inter eos, qui manserunt extra -a fossatum. **β intra – innerhalb:** CHART. civ. Magd. 107 p. 57,6 (a. 1244) si quis -a muros nostre civitatis et eius ambitum ... plures gladios quam unum ... portaverit eqs. **2 de motu (interdum i. q. obviam – entgegen, e. g. l. 65,67):** *a de occurso hostili:* ANNAL. Xant. a. 816 Ludewicus imperator direxit suum exercitum -a Sclavos. ANNAL. Ved. a. 894 p. 74,15 Odo rex disponit ire Remis -a Karolum eiusque fidelibus. LIUTPR. antap. 1,21 p. 20,6 hunc (*Hubaldum*) -a properat laetus *Bagoarius*. WIDUK. gest. 1,27 signa movit -a Galliam et Lotharii regnum *Heinricus rex persaepe*. **b de ascensu:** *α fluminum:* ALCUIN. carm. 1,1059 quae (*corpora*) ... ordine miro -a praevalidos ferebantur fluminis ictus. ANNAL. Xant. a. 847 -a flumen Reni. DIPL. Conr. II. 187 p. 249,29 potestatem navigandi sursum -a Ruræ fluvii decursum (*inde* DIPL. Heinr. III. 32). *al.* **β montium:** HUGEB. Wynneb. 2 p. 108,5 -a immensas Alpium ardua ... scandere. GESTA Ern. duc. I p. 16,12 saxum ingens -a montem provolvere. *c usu vario i. q. versus, in, ad – auf ... hin, auf ... zu, nach ... (hin):* LEX Baiuv. 12,10 iacet securem ... -a meridiem, orientem atque occidentem. HUGEB. Willib. 4 p. 93,10 cives sumunt corpus sanctae Agathae et -a ignem ponunt, et cessat. LEX Frision. iud. Wul. 1 -a stochachum (*sic*) vulnus factum. REGINO chron. a. 870 p. 101,8 -a fratrem, (*obviam fratri A*) ad Marsana profiscitur rex. BRUNO MAGD. bell. 121 p. 114,18. CASUS Petrish. 2,23 per stagnum -a Constantiam navigavit. saepe. *per confusionem i. q. intra – in ... hinein:* LEX Alam. 3,1 ipse (*fugitivus*) intra (-a *var. l.*) ianuas ecclesiae confugiens.

B translate: **1 de consensus defectu, incongruentia:** LEX Alam. 3,2 -a legem (LEX Baiuv. 1,11. TRAD. Ratisb. 20 p. 26,21. DIPL. Karoli III. 25 p. 42,1 lege. *persaepe*). 75,1 -a voluntatem (*voluntate var. l.*) eius (GERH. AUGUST. Udalt. 1,3 l. 88. OTTO FRISING. gest. 2,30 p. 139,14 -a [*circa A*] suam v. saepe). LEX Baiuv. 7,5 qui -a hoc praecceptum fecerit (CAND. FULD. Eigil. I 5 p. 224,36. *al.*). ANNAL. Xant. a. 865 -a fas (WIDUK. gest. 1,39. OTTO FRISING. gest. 1,20 p. 34,12. *al.*). WIDUK. gest. 2,36 p. 97,6 -a morem antiquum. BERTH. (?) annal. a. 1079 p. 315,31 -a nostri climatis situm. PETR. CAS. (?) chron. 4,62 infans ... -a etatem locutus. CHART. Wirt. III 783 -a salutem anime mee. *persaepe.* **2 de actione vel intentione adversa, hostili, nociva:** *a exempla:* *α gener.:* AETHICUS p. 151,3 quam (*sc. aenigma*) nos ... comentavimus ... -a hereticorum detractoribus male latrantibus. EINH. Karol. 20 -a regem conspiratum est. HRABAN. epist. 18 p. 424,2 -a invidorum morsus nos defende. AGNELL. lib. pont. 166 p. 384,41 levabit mare cuncta creaturam suam. SEDUL. SCOT. carm. 2,56,12 inopes -a sibilatis aspis oves. POETA SAXO 3,207 scriptus ... libellus est illam (*haeresim*) -a. RAHEW. gest. 4 capit. 43 p. 231,22 Mediolanenses -a (in A) vitam principis ... consilium inierunt. ARNO REICHERSB. apol. p. 73,32 -a fidem disputant (*sc. haeretici*). *persaepe.* **β milit.:** CHRON. Fred. 2,53 p. 73,16 auxiliare -a Chunis. EINH. Karol. 6 p. 8,4 bellum -a Langobardos suscepit. WIDUK. gest. 2,27 Immo ... arma sumit -a regem. ANNAL. Hild. a. 910 Ludowicus rex pugnavit -a Ungarios (cum Ungariis ANNAL. Weiss. LAMB. HERSF. annal.). VITA Heinr. IV. 3 p. 15,1 cum paucis -a innumeros armatos confligere. OTTO FRISING. chron. 3,24 p. 165,16 -a Germanorum ... gentem manum conserere. *persaepe.* *de pugna spirituali:* EPIST. Bonif. 49 p. 79,7 nostram lintrem ... atra -a piaculorum spicula parma tuae (*sc. abbatissae*) orationis protegere. HUGEB. Wynneb. 7 p. 112,3. HRABAN. epist. 40 p. 478,33 cum virtutibus -a vitia pugnare. TRANSL. Dion. Ratisb. p. 354^B, 35 spirituales nequitias -a dimicare. saepe. **γ iur. (de iudicio extremo: l. 41):** LEX Baiuv. 9,19 si quis -a caput alterius falsa suggererit. CONC. Karol. A 16^A, 5 se ... erigere -a querentem. TRAD. Ratisb. 22 p. 28,35 parti, -a quem litrem intulerit (*item* TRAD. Frising. 671 p. 565,36). HRABAN. carm. 39,93,3 cum -a me sententia profertur in angustia. OTTO FRISING. gest. 1,53. *al.* *sensu debilitato (vice 'et' positum):* CHART. Ital. Ficker 177,9 (a. 1192) de lite ..., que vertitur inter Ambrosium ... -a Gislardinum. **δ publ. c. respectu contentiosis, inquietudinis sim. (fere in stipulatione poenae):** LIBER diurn. 71 si quisquam -a huius nostri preceptionis ... pagina (*paginam HGB*) venire temptaverit (TRAD. Frising. 3 hanc donationis cartule. CHART. Fuld. B 18 hanc vendicionis kartam. CHART. Sangall. A 78 cuncta hanc dunacioni ista vinire. saepe). TRAD. Frising. 5 p. 31,24 -a haec firmitatis epistolam fraudare. FORM. Turon. 4 p. 137,24 -a (*cotra A3*) hanc cessionem aliquid refragare. *al.* *abund.:* TRAD. Patav. 7 (a. 764/88) -a hanc cartam tradicionis contra ire. *cf. p. 1765, 29,30,35. ε medic. et pharm. de effectu passioni contrario (in imag. l. 57):* WALAHFR. hort. 351 -a totam, quae iniuria corpus impetit interius, muniri viribus eius (*vettonicae*). SEDUL. SCOT. carm. 2,9,25 salutiferum -a vultuscula ... famulo da cataplasma tuo. ANTIDOT. Glasg. p. 101,13 facit ad lateris dolorem ... et -a venenas. WILH. SALIC. chirurg. 23 p. 311^D -a scroffulas. *al.* *aspectu converso de effectu aegroti saluari i. q. ad – für, zu:* RECEPT. Sangall. I 140 potio bibenda -a ... vermes eiciendos. ANTIDOT. Augiens. p. 54,9 est validissimus -a omnia venena resistenda et ad omnes morsus venenatorum. ANTIDOT. Cantabr. p. 166,30 potio -a demoniacum. **b syntactica:** *α pendet a subst.:* LIUTG. Greg. 2 p. 70,11 in custodia ovium -a rabiem luporum. WETT. Gall. 16 iniuria -a missos regios. WIDUK. gest. 2,39 expeditionem ... -a Hugonem (BERTH. [?] annal. a. 1077 p. 298,45. OTTO FRISING. gest. 2,53. *al.*). OTTO FRISING. gest. 1 capit. 38 p. 7,21 de persecutione -a Iudeos. CHART. Wirt. III 725 p. 210,6 warentationem ac securitatem ... -a omnem calumpniam et querelam. CHART. Westph. III 751 p. 389,29

ad querelam domini Ludgeri . . . -a cives. *saepe. v. et p. 1750, 64.* **β** *pendet ab adi.*: COD. Karol. 25 consilia -a sedis nostrae contraria. FORM. Senon. II add. 3,4 -a adversarium consilio te putas sapiente. RUOTG. Brun. 22 -a adversa omnia robustissimus erat. VITA Heinr. IV. 1 p. 12,29 -a se contumaces . . . retundit. *al. v. et p. 1750, 57. 63.* *sensu debilitato*: SALOM. III. carm. 1,108 regnum -a se scismate scissum (cf. *Vulg. Luc. 11,17* in se ipsum divisum). **3** *de oppositione*: *a in univ.*: **α** *gener.*: OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 18,25sq. ut 'simplex' -a compositionem, 'singularis' -a conformitatem, 'solitaria' dividat -a concretionem (*de attributis divinae essentiae*). p. 21,3sq. 1,58 p. 84,31 -a quatuor predicta . . . capitula fidem suam . . . exposuerunt. **β** *philos.*: ALBERT. M. cael. hier. 9 p. 157,63 hic solvit *Dionysius*, quod -a praedicta posset obici. p. 157,77 'illud eloquium' Moysi, quod videtur -a hoc esse. *ibid. al.* **γ** *mus.*: IOH. GARL. mus. mens. 11,17sq. aut rectus modus -a rectum, aut modus per ultra mensuram -a (ad P) modum per ultra mensuram, aut *eqs. ibid. al.* **b** haec -a i. q. *econtra, rursus - hingen, umgekehrt*: ARBEO Corb. 41 p. 229,4sq. ne praecipiti . . . hoc committeremur reduci consilium et haec -a pigritudine reatui subiaceremur. COD. Wang. Trident. 85 p. 198,24 (a. 1210) episcopus . . . finem fecit et pacem prenomina . . . ; hec -a prenominati *eqs.* **4** *de responso reddito i. q. ad - auf*: AUDRAD. carm. 3,2,246 Celsius haec -a . . . respondit: '*eqs.*' 3,3,29. WIDUK. gest. 1,9 p. 12,16 legatus -a haec satis, (satis haec *var. l.*) commotus: 'mallem', inquit, '*eqs.*'. WALTHARIUS 1264 -a quae Hagano . . . haec affamina . . . edidit . . . : '*eqs.*' **5** *de recompensatione i. q. pro - um, (im Tausch, als Gegenleistung, Ersatz) für*: LEX Alam. 19 ut nullus presbiter . . . potestatem non habeat vindicandi ecclesiasticam terram, nisi -a aliam terram. TRAD. Lunnelac. 88 ista precaria fuit facta -a unum mulinum et duos iurnales. TRAD. Patav. 76 -a victum et vestimentum meum. TRAD. Ratisb. 19 p. 24,7 -a censum condignum. TRAD. Frising. 580 silvam -a illo . . . pretio . . . tradidit. CHART. Rhen. inf. I 48. DIPL. Otton. II. 208 ut quandam . . . villam . . . traderemus et haec -a villam Steinaha reciperemus. *al. adde*: VITA Heinr. IV. 9 p. 31,5 reddidit -a filii factum paternitatis affectum. **6** *de relatione inter homines eorumque instituta intercedente i. q. erga, exadversum - gegenüber, hinsichtlich, im Hinblick auf*: **a** *gener.*: CHRON. Fred. 3,71 -a Gunthramnum ut pacem servarint. ARBEO Emm. 7 -a mites humilis apparuit, -a (contra *var. l.*) potentes *eqs.* HUGEB. Wilib. 4 p. 95,13 non habent peccatum -a nos. RUODLIEB IV 24 -a se (sc. regem) nece dignos. *al.* **b** *publ. et iur.*: **α** *in univ.*: TRAD. Frising. 667^a (a. 845) si fidem inlesam conservaret erga ipsam episcopalem domum seu -a ipsos rectores. DIPL. Conr. II. 92 p. 126,35sq. obligavit se . . . dux . . . -a . . . patriarcham . . . vel -a (circa *var. l.*) omnes Aquileiensis ecclesiae partes *eqs.* CHART. Ital. Ficker 74 p. 101,75sq. -a hecclia . . . et -am habatem . . . et -am avocatum. CHART. civ. Misn. 11 p. 7,24 renunciante . . . omni iuris beneficio eis -a dictam donationem competente. *al.* **β** *in definitione propriae portionis hereditatis*: TRAD. Patav. 37 (a. 791/804) hereditatem meam, quod mihi continkit -a filii mei. 42 sic ego -a frater meus in partem tulissem. TRAD. Frising. 186 p. 179,7 portionem, quod ei accedere debuit -a patrum suum. REGISTR. abb. Werd. 2,28 p. 60,3 omnem hereditatem suę partis, quam possederat -a fratrem suum. *al.* **γ** *in alicuius commodis tuendis i. q. pro - (stellvertretend) für*: DIPL. Karoli M. 169 p. 227,36 homines . . . super ipsam terram commanentes . . . ad proserviendum -a ipsam casam Dei teneant terram. TRAD. Frising. 247 p. 224,1 quamdiu hoc -a domum sancte Marię . . . cum tali censu proservirent (*item* 345 p. 295,23). CHART. Traiect. 1124 si . . . vos . . . aliquas expensas -a nos contingeret facere, nos eadem vobis restituemus. **δ** *in rebus cedendis vel debitis reddendis vice dat.*: CHRON. Fred. 4,37 docatum Denteleni, quem -a Theudeberto cassaverat, . . . Chlotarius . . . receperit. LEX Baiuv. 8,1 cum werageldo uxoris -a maritum componat. CHART. Sangall. A 14 inferat contra ipsus sanctus auro libra una. LEX Sal. Pipp. 92,3 -a unumquemque de illis racemburgiis <DC dinarius> . . . culpabilis iudicetur. CAPIT.

reg. Franc. 73,6 -a missos . . . imperatoris . . . rationem reddere (cf. WIDUK. gest. 3,50 in ratione reddenda -a suum patrum). *c. acc. supplendo (enunt. rel. pro obi.)*: COD. Lauresh. 14 l. 28 (a. 790) -a cui litem intulerit solidos quingentos componat. **7** *de conspectu i. q. coram, ante - im Angesicht, angesichts, vor*: LEX Alam. 40 coram (-a *var. l.*) omnes parentes eius (sc. parricidae) res eius infiscantur. LEX Baiuv. 12,4 -a signa evidentia. ANNAL. Lauresh. a. 770 fuit Berta regina in Langobardia ad placitum -a Desiderio rege. WALAHFR. Wett. 731 ianua ne caeli -a claudatur eosdem (*corr. eisdem G*). LIUTOLF. Sever. II 2 nec -a hostes in bello positos talis . . . timor nos . . . invasit. VITA Heinr. IV. 1 p. 10,21. OTTO FRISING. chron. 1,4 p. 42,4 robustus venator -a Dominum, (coram Domino *var. l. secundum Vulg. gen. 10,9*). **8** *de acquisitione i. q. a, ab - von (seiten)*: FORM. Senon. I 5 ita ut . . . unusquisque, -a pare suo quod accepit, abeat. DIPL. Ludow. Germ. 64 p. 88, 43 -a istis h<om>inibus (*m. al. corr. istos homines C*) . . . aliqu<a>s iust<iti>as requirere aut exactare. DIPL. Conr. II. 40 p. 45,36 molendinum -a Adelardum . . . canonicum . . . acquisitum (*inde* DIPL. Heinr. III. 53 p. 70,17). CHART. Rhen. inf. IV 610 curtim . . . -a domnum Liupponem . . . acquisivimus. I 364. ACTA civ. Wism. A 1024 Hermannus advocatus e<mit> duas tabernas -a Sibernum fabrum. *al.* **9** *de fine temporalis i. q. (usque) in - (bis) in . . . hinein, für*: WILH. RUBRUQU. itin. p. 179,12 reservant illud (*butyrum*) -a hyemem. p. 179,16. p. 179,25 magni domini habent casalia versus meridiem, de quibus afferunt eis milium et farinam -a hiemem. *compos.*: *acontra, decontra, econtra, incontra, *quocontra, *percontra, *transcontra (*quae maximam partem et coniunctim et divisim scripta occurrunt*). **contraago**, -ere. *querimoniam habere - Klage führen*: CHART. Burgenl. I 208 (dipl. spur. a. 1233/43) ut ipse (*comes*) fratribus -entibus teneretur sive in precio seu in concambio. *cf. p. 1748,64*. ***contraboo**, -are. *reclamare, contradicere - Beschwerde führen, widersprechen*: CHART. episc. Hild. I 693 (a. 1216/20) ne . . . huic ordinationi quisquam fratrum ausu temerario -ando presumat obviare *eqs.* *cf. DuC. s. v. contrabare*. ***contracambio**, -are. *usu refl. i. q. damnum pignoris capitis compensare - sich durch Pfandnahme schadlos halten*: CHART. Tirol. notar. I 562 (a. 1236) Albertus iudex et . . . Pellegrinus de Rambaldo . . . dederunt licentiam et parabolam Zeno . . . -andi se super bonis hominum Verone (*de re v. praef. ed. p. CXXIXsqq.*). ***contracambium**, -i n. **1** *commutatio - (Aus-)Tausch*: CHART. Tirol. 438^b (a. 1188) Christina mater prescripti Arponis . . . omni . . . iuri et rationi, quod per datum vel per -um habebat, . . . abrenuntiavit. ACTA imp. Böhmer 256 per conventionem -um. ALBERT. MIL. chron. 163 aliam medietatem *casamenti* habuit Petrus per -um a dicta abbatissa (*item* temp. 188 [add.]). **2** *recompensatio, remuneratio - Gegenleistung, -gabe*: CHART. Tirol. 608 p. 83,7 (a. 1210) pro -o et precio suprascripte venditionis . . . debent habere *eqs.* p. 83,23 dare -um. p. 83,26 accipere -um. CHART. Tirol. notar. I 99 econtra . . . Trentinus dedit . . . abbati pro -o et ad proprium tradidit unam peciam terre prative. *cf. et *chartacambium*. ***contracantus**, -us m. (*cf. ital. contro canto, Battaglia, Dizionario. III. 1964. p. 697*) *cantus secundarius - Gegen-gesang*: SALIMB. chron. p. 183,12 secundum . . . cantum, qui ibi est, id est -um, fecit frater Vita. p. 184,8. p. 384,7. ***contra-causatio**, -onis f. *postulatio, querela - Forderung, Klage*: DIPL. Loth. I. 11 p. 75,38 eo quod Goradus comes aliquas ei (*episcopo*) inferat -es de quibusdam rebus. **contractio** v. 1. contractio. ***contractredo**, -ere. *vice creditoris obstringere - als Gläubiger in die Pflicht nehmen*: CHART. Rhen. inf. II 691 (a. 1276) fideiubentes pro . . . milite et . . . famulo suo, ipsos -endo pro quadringentis maris Coloniensis denarium. **1. contracta** v. contraho. **2.*contracta** v. *contracta. **contractatio** v. contractatio. ***contractim** v. contraho. **1. contractio** (-ccio), -onis f. *script. -atio*: p. 1753, 18. [Antony]

confunditur c.: confractio: l. 17. contradictio: l. 19.
 ?contractatio: l. 43.

1 *proprie i. q. constrictio, conductio – Zusammenziehung:*
 a *de corpore eiusque partibus (de plantis: l. 6):* α *gener.:*
 ALBERT. M. veget. 2,139 in quibus (*floribus*) dilatatio
 et -o sensibilibiter apprehenduntur (animal. 1,32. *al.*). animal. 1,
 93 movetur ... extensione caudae et -e sive replicatione ipsius
 versus suum ventrem (*de locusta sim.*). 1,309 -o et relaxatio.
 1,492 -o et clausio digitorum. *ibid. al.* *apertio et clausio ad*
modum convulsionis facta – krampfartiges Aufreißen und
Zuklappen: CARM. de monstr. Ind. 18 (RheinMusPhil. 119,
 1976. p. 272; s. XII.²) vox est latratus, sermo -o rictus. β
medic. i. q. spasmus, convulsio, paralysis – Krampf, Ver-
krampfung, Lähmung: IONAS BOB. Columb. 2,25 p. 290,10
 -o poplitum. GLOSS. med. p. 29,19 enpristotania tetanus: id
 est -o nervorum (ANTIDOT. Glasg. p. 141,37. ALBERT.
 M. animal. 7,112 equis etiam accidit -o [confractio *ed.*, *vix recte*]
 n. *al.*). p. 52,12 paralysis: id est stomaci -o (-atio *L.*). PS.
 GALEN. puls. 4 urina tenuis ... -em (cod. Vr. contradictionem,
vix recte) corporis significat. AURELIUS 20 p. 721,7 spasmus
 e<s>t tensio atque -o (*Cael. Aur. acut.* 3,6,63 conductio)
 partium corporis. CHRON. Reinh. a. 1233 p. 615,35 quedam
 puella in -ccione crurium alleviata est. ALBERT. M. veget.
 6,435 prohibet *semen lini* spasmum et ... -em inguinum
 (inguinum C; unguum *ed.*, *vix recte*). *al.* b *de prosodia i.*
q. correptio – Verkürzung, Kürze: ALDH. ad Acirc. 141 p.
 200,4 tempus est significatio extensionis sive -is. 2 *meton.:*
 a *virtus constrictiva – zusammenziehende Wirkung:* ALBERT.
 M. veget. 3,87 ponticum ... fortioris est -is (contritionis
 Z) et exasperationis (*sc. quam stypticum*). b *locus*
contractus, plica – zusammengezogene Stelle, Falte: NOTKER.
 BALB. gest. 2,17 p. 87,10 rugarum et -um rupturas (*de*
vestibus rigore perditis). 3 *translate:* a *gener. i. q. collectio,*
coadunatio – (Ver-)Sammlung, Vereinigung: ADALBOLD.
 Boeth. 33 nihil ... aliud est aevum quam -o totius
 temporis praesentialiter habita in conspectu omnia videntis
 (*i. Dei*). HONOR. AUGUST. spec. p. 1089^A hinc artium -o, inde
 iustorum confabulatio. b *iur.:* α *acquisitio – Erwerb:*
 CHART. Rhen. inf. I 507 (a. 1188) id, quod de pretaxate curis
 -e rationabiliter actum est *eqs.* DAVID expos. reg. p. 353,21 in
 incauta et contra regulam -e pecuniae. β *contractatio, invasio*
– Entwendung, Aneignung: CHRIST. STAB. Matth. 35 p.
 1389^B furtum est rei alienae clandestina -o (*ni leg.* contractatio).
 γ *contractus, pactum – Vertrag, Vereinbarung:*
 CHART. Tirol. notar. II 88^c (a. 1242) cartam -is et matrimonii.
ibid. iterum. cf. s. v. contractatio 2b. c *log. i. q. coartatio,*
restrictio – Einengung, Beschränkung: ALBERT. M. anal. pr.
 1,79 p. 669^a,21sq. non est idem voluptatem esse bonum simpliciter
 sine -e facta per reduplicationem, et esse voluptatem
 quid bonum per -em reduplicationis.

[2.**contractio v. 1. questio:* CHART. Worm. 326 (a. 1265).]

contractiuncula, -ae f. *angor mediocris – leichte Beklemmung:*
 EPIST. Ratisb. 16 morsus ... et -as quasdam animi
 contrahens securitatem ... recipere non vis (*cf. Cic. Tusc.*
 3,83).

**contractivus*, -a, -um. 1 *contractionis, reductionis efficiens*
– zusammenziehend, das Anlegen bewirkend: FRID. II. IMP. art. ven.
 1 p. 77,33 extensivus ... motus ale et -us seu replicativus
 per alios et alios lacertos fiunt. 2 *collectivus – vereinigend,*
verbindend: ALBERT. M. eth. II 2,1,3 p. 154^a,7 bona ... civilitas
 -a est et perfecta est civium in bono. 3 *contractus ineundi proprius*
– einem Vertrag(sabschluß) eigentümlich: CONR. MUR. summ. p.
 162,21 sunt verba ... comminatoria, -a, concessiva *eqs.*

*adv. *contractive. modo contractionis, replicationis – in zusammenziehender,*
anlegender Weise: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 77,29 moventur ...
 ale multipliciter secundum voluntatem avis, scilicet ... extensive
 et -e.

contracto v. contracto.

contractor, -oris m. *qui contractum init, contrahens –*
Vertragsgegner, Kontrahent: LEX Sal. Merov. 113 l. 34 suo -em,
 qui eum invitavit (*dub. de eo, qui contra agit, cf. ThLL.*

IV. p. 752,75sq.).

**contractulus*, -i m. *homunculus claudus – Krüppelchen:*
 GONZO Geng. 36 coepit -us ille ... gressum conari.

contractum v. conraho.

5 *contractura*, -ae f. 1 *paralysis – Lähmung:* EKKEH. IV. cas.
 88 p. 182,2 ille (*contractus*) ... oblitus -e citus assurrexit.
 2 *collectio, rugae et sinus – Zusammenraffung, Faltenwurf:*
 GUMP. Wenc. 17 armis vestium -a dolose latentibus.

10 *1. contractus*, -us m. *de formis decl. II. v. contractum s. v.*
conraho.

1 *medic. i. q. contractio, paralysis – Verkrampfung, Läh-*
mung: BERTHA Adelh. 12 cui (*sc. infirmo*) sanctissima virgo
 in somnis ... visa est astitisse omnesque nervorum -us resol-
 visse, (*retractus reliquisse* 2). MIRAC. Heinr. II. 12 adolescens
 quidam irrefragabili membrorum -u globatus. *al.* 2 *iur.:* a
conventio, pactum – Vertrag, Vereinbarung: α *in univ.:*
 LEG. Wisig. 7,5,8 per cuiuscumque scripture -um. CAPIT. reg.
 Franc. 153 p. 311,3 emphitheuseos perpetuum -um. CHART.
 Heinr. Leon. 4 p. 5,31 possidendi. ANNAL. Ianuens. I p. 23,12
 publici testes, qui se scribunt in laudibus et in -bus. CHART.
 Carniol. II 42 amicicie. CHART. Bund. 642 ex vitio -us.
 CHART. Westph. VI 597 p. 172,19 pignoratitius. HEINR.
 TREV. gest. 52 (*chart.*) quod -us huiusmodi extitit simulatus,
 condicionalis etiam et non purus. CHART. Welt. 25 p. 135,37
 que (*pars*) ... irritum fecerit hunc -um. *persaepe (praecipue*
in chartis inde a s. XII. med.). de ipso actu sollempni i. q.

25 *conventionis perfectio – Vertragsabschluß:* DIPL. Conr. III. 125
 p. 225,28 nomina quorundam excellentium personarum, que
 huic -ui interfuerunt (CHART. Aquens. 128. CHART. Babenb.
 375. *al.*). CHART. Tirol. 1128 qui -us ... per nos fuit postmodum
 confirmatus. CHART. Brixin. 140 se ipsum in presentia nostra
 constituit *fideiussor* et hunc -um procuravit. *al. de modo paciscendi*
i. q. ratio (rite atque legaliter) contrahendi – das (ordnungsgemäße)
Verfahren beim Abschluß eines Vertrages: PETR. DAM. epist. 40 p.
 436,14 quod ... eos negotiatorum crimen obruat, qui -um
 poenitis negotiationis ignorant. p. 479,14. β *obligatio –*
Verpflichtung, Verbindlichkeit: ADAM gest. 3,46 infelicem
 maturavit -um perficere archiepiscopus. HERM. ALTAH. gest.

40 (MGScript. XVII p. 378,27) quod ... ecclesia nostra ... in ...
 -bus diversis esset multiformiter disturbata. *al.* γ *coniunctio*
(matrimonialis), conubium – (eheliche) Verbindung, Ehe,
Heirat: CONC. Karol. A 21,8 ex huiusmodi (*sc. pueri vel*
puellae) nuptiali -u ruinas animarum factas. ARNOLD. LUB.
 chron. 5,20 quia legitimus -us dissolvi non poterat. CHART.
 Wessof. 22 super -u cuiusdam femine. 26 liberi ... de tali -u
 procreati. CHART. Neocell. Frising. 59 p. 133,12 ante -um
 cum ... uxore sua. b *acquisitio, quaestus – Erwerb, Gewinn*
(remissius i. q. consecutio – Erreichung: l. 54): α *in univ.:*
 LIBER diurn. 34 quaeque ad ecclesiasticarum rerum
 locationes -usque respiciunt. FORM. Senon. I 38 quicquid ex
 haccensione parentum aut ex -u habebat. IOH. METT. Ioh. 102
 quaedam, que ex suo -u ibi habuerat. CHART. Mog. A II 234
 p. 423,18 pro meliorationis -u bona ecclesiarum licet vendere
 et commutare (*cf.* 236 p. 427,17). CHART. Port. 139 p. 161,25
 pro -u quorundam mansorum. *al.* *meton. de rebus*

45 *acquisitis:* VITA Fel. Trev. 4 omnem terrenae facultatis -um in
 necessitatibus pauperum Christi ... expendebat. β *modus*
acquisitionis – Art des Erwerbes: LEG. Wisig. 2,1,6 p. 51,8
 quocumque -u. TRAD. Weiss. 38 l. 81 tam de alode quam de
 comparisonem vel de qualibet -u. DIPL. Ludow. Germ. 171 ea,
 quae ipsa sibi qualicumque -u iuste et legaliter adquisivit. *al.*
 γ *actus lucrum intendens – auf Gewinn ausgerichtete Tätigkeit:*
 ALBERT. M. eccl. hier. 6,4 p. 746^a,15 saecularibus ... studiis,
 ut puta negotiationibus aliisque -bus (*sc. abrenuntiat*
monachus). ANNAL. Mell. Vind. I a. 1267 p. 701,16 (*chart.*)
 usuras et -us usurarios exercere. 3 *singularia quaedam:* a
de peccato commisso i. q. coacervatio – das Auf-sich-Laden:
 RATHER. laps. 4,87 mestitia de peccatorum -u ... letitiam
 interrumpente. b *de morte suscepta i. q. passio – das*

60 *Erleiden:* LEG. Wisig. 4,2,17 p. 184,23 quem ... non hereditabit
 producta lux celi, qualiter morte contractum (mortis
 [Antony])

-u V4) inprobis ditabit portio mundi? *c de origine tracta i. q. ortus – das Hervorgehen, Entspringen*: MARIAN. chron. a. m. 2875 quos (*Spartos*) Palaephatus scribit ... propter repentinos quasi de terra -us et ex omni parte conflictus Spartos vocatos.

2. **contractus** v. contraho. ***contrada** v. ***contrata**.

***contradatum**, -i n. *antidotum, remedium* – *Gegen-, Heilmittel*: MATTH. PLATEAR. gloss. p. 372^F antidoton, id est -um.

contradiccio v. 1. contradictio.

1. **contradicio** v. 1. contradictio.

2. ***contradicio** v. 1. ***contradictio**.

contradico, -dixi, -dictum, -ere. *script. et form.*: *contra dico*: l. 33. *cun-*: AGNELL. lib. pont. 109 p. 349,16. -ire: p. 1756, 47. -dicerat: p. 1757, 12. *struct. notabiliores*: *aliquid alicui*: *passim sub II. aliquid ad aliquem*: p. 1756, 46. *alicui alicui rei*: p. 1756, 54. *aliquem*: p. 1757, 2. 40. 42. *al. aliquem aliqua re*: p. 1757, 24. *c. (acc. c.) inf. vel enunt.* (ut, ne, quod): l. 72. p. 1756, 2. 4. 38. 39. 43. 1757, 14. 18. *al. partic. praes. pro adi. vel subst.*: l. 26. 35. 70. p. 1756, 51. *saepe*.

I *strictius i. q. obloqui, adversari, resistere, reniti* – *widersprechen, sich widersetzen, Widerstand leisten*: *A subi. homines*: 1 in *univ.*: *a gener.*: WILLIB. Bonif. 6 p. 29,13 quia -ere ... pontifici ... non auderet, consentit. CONC. Karol. B I 11,15 potestati regiē. RIMB. Anscar. 13 p. 35,12 omnem resistantem ac -entem ... anathematis mucrone percussit. HROTSV. Mar. 510 nec verbo ... -xerat ullo. GERH. AUGUST. Udahlr. 1,28 l. 89 imperator ... petitioni non -xit, neque continuo adimplevit. VITA Burch. Worm. 6 si quis ... civium voluntati eorum (*latronum*) aliquid -xit *eqs.* HIST. peregr. p. 116,10 iussioni. *persaepe*. *b philos. et theol.*: VITA Maxim. Trev. I 2 illi (*Arianæ*) haeresi -bat. ALFAN. premn. phys. 2,32 p. 31 contra dicens (-ens *var. l.*; PG 40, 552^A ἀντιλέγων) ... Socrati animam harmoniam dixit esse *Dinarchus*. GODESC. SAXO fragm. p. 24,9 -entes quoscumque convincat *catholicus*. MANEG. c. Wolf. praef. p. 40,4 te ... studio -endi, quē nescires, velle defendere. BRUNO SIGN. epist. 4 (MG Lib. Lit. II p. 565,38) heretici sunt, qui catholicae ecclesiae fidei et doctrine ... -unt. ALBERT. M. phys. 4,2,1 p. 232,21 illi (*physici*) 'non secundum' hypothesim 'ad problema -unt' (p. 213^b, 3 ἀπαντῶσιν). *saepe*. *c publ. et iur.*: *a obviandi, contraveniendi causa*: TRAD. Frising. 284 (a. 808) confessus est *presbyter* se mentisse omnia verba, quibus -bat domui sanctae Mariae. CAPIT. reg. Franc. 205,8 si aliquis de senioribus ... huic communi decreto ... -xerit. GREG. VII. registr. 4,20 p. 328,8 sin ... eum (*archiepiscopum*) ... et arbitrio -entem et minus oboedientem inveneris *eqs.* CHART. Hall. 226 p. 217,21 ne quis contraveniat vel ei (*privilegio*) ausu temerario in verbo aut in opere -at. *saepe*. *β impediendi causa i. q. interpellare, intercedere (contra) – Einspruch erheben (gegen)*: LEG. Burgund. const. I 31,1 quicumque in communi campo nullo -ente vineam fortasse plantaverit (TRAD. Frising. 591 p. 506,39. TRAD. Scheftl. 33. TRAD. Neocell. Frising. 6. *al.*). LEX Baiuv. 17,2 labores de isto campo semper ego tuli n e m i n e -ente (TRAD. Ratisb. 251 p. 210,11. *al.*). LEX fam. Worm. 6 si quis predium ... vendiderit et aliquis heredum suorum presens fuerit et nichil -xerit *eqs.* DIPL. Contr. III. 139 p. 251,10 facultas aut occasio -endi. CHART. Babenb. 191 p. 266,24 multis honestis viris astantibus ... nec aliquo reclamante vel -ente. CHART. Tirol. notar. I 142^a debito. TRAD. Salisb. I 244^b traditioni. CHART. civ. Halb. 56 -ere ... aut consentire. CHART. Burgenl. II 144. *persaepe*. *spectat ad litteras -tas q. d. (de re v. Bresslau, Urkundenlehre. I. p. 285sq.; cf. p. 1757, 65sq.; 1758, 25sq.)*: HEINR. WIRZ. cur. 317 si -tum fuerit mihi forsitan illic, absolvi per quem littera capta potest? CHART. Argent. II 54 p. 37,23 eisdem litteris ... procuratores civium ... pro ipsis in audientia publica -xerunt. 2 *c. colore quodam*: *a recusare – sich weigern*: PASS. Afrae I 1 cum ... christiani ... conpellerentur sacrificare atque -entibus et resistantibus ... adferretur mors. PASS. Quir. Teg. 7 hoc se facere (*sc. corpus s. Quirini dare*) propter metum Romanorum -xit *papa*. CHART.

Brixin. 73 homines censuales ... debitum censum ... ecclesiis suis dare denegant et -unt. *al.* *b (econtra) respondere – (da-gegen) antworten, erwidern*: ANNAL. Fuld. II a. 850 p. 40,27 quidam ... uxorem ... affatus est: '*eqs.*'; illa ... -ente, ne *eqs.* 5 *ÉPIST. anon.* (MG Lib. Lit. III p. 8,35) quid loquitur Christus in Paulo? ...; quid isti (*moderni praedicatores*) -unt? *c dissuadere – abraten*: RIMB. Anscar. 26 p. 56,38 qui (*amici*) omnes toto annisu -entes asserebant *eqs.* *d abrenuntiare – entsagen*: CARM. Cantabr. A 17,5,4 voluptati -xit, sobrie vixit 10 *Heinricus*. AMARC. serm. 4,40 quid iuvat inferno -xisse tiranno ipsius et pompis, si *eqs.*

B subi. res i. q. contrarium, oppositum esse, ob stare – im Widerspruch stehen (zu), entgegenstehen: 1 in *univ.*: *a gener.*: HRABAN. epist. 53 p. 507,17 incestus coniunctionibus omnis sanctorum canonum constitutio ... -it. DIPL. Heinr. IV. 270 sic ...; ut ecclesie utilitas non -at. IOH. AFFLIG. mus. 16,14 aliquando cantus ... in medio alicuius toni cursu utitur, cui tamen in fine -it. IDUNG. PRUF. dial. 1,627 ista sententia ... -it nostrae consuetudini. *al.* *b log. de oppositione contradictoria*: ALBERT. M. herm. 1,5,2 p. 413^b, 21 una (*sc. affirmatio*) universaliter significat, et alia (*sc. negatio*) -ens ei significat non universaliter, sed particulariter *eqs.* anal. pr. 2,3,2 p. 730^a, 2 quae (*sc. propositio*) -it primae, quae dixit, quod *eqs. ibid. al.* *c natur. et medic. i. q. repugnare – sich im Widerstreit befinden, entgegenwirken*: MAURUS progn. 7 p. 27^a, 39 humiditas sanguinis -endo siccitati *eqs.* urin. II p. 39,15 nec ex flegmate potest provenire albus color -ente nigro colore melancolie. URSO element. 2 p. 42,22 cum nichil haberet *hyle* ... qualitatis contra dicentis mutationi contrarie. 3,2 p. 65,18 contrariis elementis -entibus. *al.* 2 *c. colore quodam*: *a deesse – fehlen*: CHART. episc. Halb. 1066 (a. 1263) ne ... tam pio ac laudabili facto consensus noster -ere videatur. *b carere – entbehren*: MAURUS progn. 12 p. 30^a, 27 pars, quam possidet *apostema*, sensibilitati -it. *c nocere – schaden*: FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 134,25 in eo (*tempore nubilo*) non est aliquid, quod -at falconi.

II latius: *A negare, infitiri – bestreiten, leugnen*: LEG. Wisig. 12,2,12 servus ... vel ancilla, qui -xerint esse Iudei. HROTSV. Agn. 241 cognoscunt, nec -ere possunt, quod *eqs.* 40 ALFAN. premn. phys. 39,1 p. 124 multi ... hoc -unt (PG 40, 761^A πρὸς τοῦτο ἀντιβαίνοντες). HUMB. Sim. 3,22 p. 226,19. MANEG. ad Gebeh. 64 p. 427,23 constat ... nec ulla ratione potest -i scismaticos ... esse, qui *eqs.* CHART. Solod. I 242. *al.* *B denegare, contendere – absprechen, streitig machen (t. t. iur. de lite super possessiones vel iura orta)*: 1 in *univ.*: LEX Alam. 54,2 si ... proximus mariti defuncti -ere (-ire 1) ipsam dotem ad illam mulierem voluerit. TRAD. Frising. 403 coeperunt fratres illius (*Isanharti*) ei -ere propriam hereditatem. 438 beneficium domo sancte Mariae. DIPL. Contr. II. 259 p. 358,18. CHART. Bund. 476 silvam ... ab omni homine -ente defendere. ACTA civ. Wism. B 351 si ... area fuerit Nicholao ab Henrico -ta. *persaepe*. in *struct. contam.* (*c. dat. dupl.*): TRAD. Frising. 888 (a. 861) ut nullus ei (*traditioni*) deinceps -ere queat domui sancte Mariae. DIPL. Otton. I. 400 p. 545,41 vobis ... omnibus rebus in easdem loco ... non -o nec -ere quero, quia cum lege non possumus. 2 *c. colore quodam*: *a abiudicare – aberkennen*: CAPIT. reg. Franc. 91,7 iudex ... -at illi beneficium illum, interim quod ipse aut missus eius iustitias faciant. GREG. VII. registr. 3,6 p. 253,22 Heinrico regi ... totius regni gubernacula ... -o. *b abstrahere – entziehen*: EIGIL Sturm. 11 ut sanctum servis Christi -rent locum *mali homines*. TRAD. Frising. 466 p. 399,8 Adaluni ipsam ecclesiam iniuste -xit et se ipsum vestivit. *al.* *c (contra aliquem) sui iuris esse contendendo retinere – (jemandem gegenüber) als sein rechtmäßiges Eigentum behaupten*: TRAD. Frising. 223 (a. 806) ita ut legitime reddidit, quicquid in eodem loco ante -xit. DIPL. Ludow. Germ. 72 event ... missos ... affuisse ... pro vineis ... -endis. GERH. AUGUST. Udahlr. 1,28 l. 116 beneficia accepta episcopo -xerunt et in eorum potestate eo nolente tenuerunt. *al.* *defendere – verteidigen*: LEX Alam. 98,1 non facit violentia, qui repellit, quia sua -it. *C abnegare, reddere nolle – verweigern*,

[Antony]

vorenthalten: LEX Alam. 3,2 si ... presbyter neglexerit red-
dere aut -xerit illum (sc. fugitivum) servum eqs. CAPIT. reg.
Franc. 40,17 de missis nostris discurrantibus ..., ut nullus
mansionem -ere praesumat. BREV. NOTIT. p. A 9,8 illam ...
medietatem, quam quesivit episcopus, non potuit ei Ottilo dux
-ere. TRAD. Frising. 402 p. 346,32 servum ... -entem rectum
ac debitum servitium domui episcopali. CAPIT. reg. Franc.
168,7 si -xerit ea (sc. decimam), publice distringantur. NAD-
DA Cyriac. I 18,1 vectigal et annuos redditus. al. **D vetare,
interdicere – verbieten, verwehren:** 1 in univ.: LEX Ribv.
49,2 quod si in domo fuerit animal et ei scudinium, cuius est
domus, -xerit (-xerat, -cerat var. l.) eqs. TRAD. Scheftl. 1^a si
aliquis eorum (coheredum) mihi hoc -ere voluisset peragen-
dum. CONC. Karol. A 36 p. 273,1 -imus ..., ut in quarta ge-
neratione nullus amplius coniugio copuletur. HRABAN. epist.
29 p. 447,30 nec lex divina hoc -it, nec ... sanctorum patrum
dicta hoc prohibent. CAPIT. reg. Franc. 252,55^a p. 243,13 ei
-tum sit ... canonica auctoritate, ut ... ad nullam feminam
... accedat. GREG. VII. registr. 6,9 p. 409,22 -imus vobis (cle-
ricis) ... omnem penitus ecclesie ingressum et christianam
communione. persaepe. 2 impedire, prohibere – (be-,
ver)bindern: LEX Ribv. 36,4 quod si ipsam strudem -ere vo-
luerit eqs. LEX Alam. 58 si quis liber liberum in via manus in-
iecerit ... et eum via -xerit eqs. EIGIL Sturm. 16 p. 150,4
omnes terrore correpti ultra sancti martyris inde transitum
-ere timuerunt. EPIST. Teg. 64. de via i. q. intercludere –
versperren: LEX Alam. capit. 58 p. 46 (cod. 4) de eo, qui
alteri via m -xerit (DIPL. Otton. III. 192. WIPO gest. 22.
al.). E reicere, repudiare, spernere – ablehnen, zurückwei-
sen (c. dat. rei: l. 37): 1 in univ.: WILLIB. Bonif. 5 p. 25,11
grandi praevenit humilitate tanti gradum -xit honoris.
CAPIT. reg. Franc. 28,5 si quis -it eos (novos denarios).
GERH. AUGUST. Udalr. 1,10 l. 89 peccunia -ta ... male in-
cepta omittre noluerunt. ALBERT. AQUENS. hist. 7,18 ille
(dux) cibum -ens (interdicens B) ... gravi infirmitate correptus
est. TRAD. Werd. 150 Hildegundis ... dicta bona nobis emen-
da exhibuit, nobisque -entibus emptioni Sophia ... bona com-
paravit. al. 2 c. colore quodam: a repellere, refutare –
abweisen, widerlegen: LEX Baiuv. 17,3 illum (testem) potest
-ere cum duorum pugna. b vituperare – schelten: LEX Sal.
Merov. 57,4 si ... ille, contra quem legem dicunt rachim-
burgii, eos -xerit, quod legem non iudicant eqs. F revocare,
renuntiare – widerrufen, aufkündigen (c. dat. rei: l. 47. 53):
1 de institutis: ACTA civ. Wism. A 1131^b p. 88,7 (a. 1271/85)
hec prescripta stabilia permanebunt, quousque personaliter
-am. 2 de foederibus: a in univ.: CONST. imp. I 318,18
(a. 1186) ut, quicumque treugas alicui dederit, ... -ere eas (eis
3) ante terminum statutum nequaquam possit. HIST. peregr.
p. 119,23 comes misit ad Saladinum predictae familiaritatis ami-
ciciam -ens. CHART. Bund. 607 p. 106,12 si hec concordia ali-
quo tempore -retur per comune Mediolani comuni de Cumis.
HEINR. LETT. chron. 2,5 domnus episcopus ipsorum (Lyvo-
num) lancea remissa paci -xit. CHART. Rhen. inf. II 702 nisi
prius ... data inter nos hincinde securitas ... fuerit -ta. al.
b ellipt. i. q. faidam, inimicitias indicere – Fehde bieten,
Feindschaft ansagen: CONST. imp. I 318,17 (a. 1186) si mor-
tuus est nuntius, iuret dominus ..., quod -xerit ei. 318,19 qui-
cumque nuntium aliquem pro eo, quod -turus mittitur, lae-
serit, fidem suam violavit ..., et in posterum nullus ei -at.
CHART. select. Keutgen 147 p. 164,43 nisi eis (civibus) per
sex septimanas antea -xisset archiepiscopus. bellum inferre
– befekden, bekriegen: CHRON. rhythm. Col. 2,45 gens furit
in gentem, -unt sibi turbe.

adi. **contradictus**, -a, -um. *contradictione impugnatus –
durch Widerspruch angefochten (t. t. iur.):* 1 spectat ad
litteras (cf. p. 1755,635qq. 1758,25qq.): CHART. Argent. II 54
p. 36,39 (a. 1277) domini pape capellanus et ipsius litterarum
-arum auditor (item CHART. Lub. I 397). 2 spectat ad iu-
dicium definitivum i. q. appellatorius, appellatione impetra-
tus – Berufungs-, durch Berufung erwirkt: ACTA imp. Win-
kelm. I 313 p. 281,15 (a. 1230) cum ... episcopus in iudicio -o
confessus sit, quod eqs. CHART. Babenb. 429 p. 283,10 pos-

siones ... per abbatem ... optentas iudicio -o.

subst. 1. **contradicta**, -ae f. *per ellipsin i. q. littera con-
tradictione impugnata – durch Widerspruch angefochtene
(Papst-)Urkunde (cf. p. 1757,655qq.):* CHRON. Mont. Ser. a.
1222 p. 200,25 littera illa suspensa et sequenti die a magistro
-arum cissa est. HEINR. WIRZ. cur. 319 -arum certus sedet
arbitr illic, officio cuius discucietur opus. CATAL. fam. pap.
p. 197^b auditor -arum. v. et vol. I. p. 1191,46. 1198,465qq.

2. **contradictum**, -i n. *contradictio – Widerspruch, Ein-
spruch:* FORM. Augiens. B 38 absque ulla (sic) -o. ACTA reg.
Burgund. 95 ut ... habeant monachi potestatem de ipsis (ho-
minibus) faciendi quicquid voluerint sine ullo -o.

1. **contradictio** (-itio, -icio, -ccio), -onis f. *script. et
form.:* -ndr-: l. 45. ?abl. pl. -is: DIPL. Karoli M. 56.
struct.: c. gen. obi.: l. 36,58.71. p. 1759,12.23.25.32. al. c.
dat.: l. 44. contra: l. 38. adde ALBERT. M. metaph. 1,5,6^{capit.}
1,5,7^{capit.} adversus: p. 1759,34. confunditur c.: contrac-
tio: p. 1759,2.13. conditio: p. 1759,39.

I spectat ad homines: A strictius i. q. oblocutio, oblo-
quium, adversatio – Widerspruch, Einspruch, Widerrede,
Gegenrede (saepius accedente notione resistendi, renitendi):
1 in univ.: a gener.: ALDH. ad Acirc. 136 p. 189,31 appro-
bante versifico (i. Cypriano Gallo) de a qu a -is (THIETM.
peregr. 15,10; cf. Vulg. num. 20,13). RIMB. Anscar. 40 p. 74,
18 propter ... -es malignantium. ANNAL. Senon. a. 919 (MG
Script. I p. 104,49) regi ... cunctorum adversantium cessit re-
bellio, atque consopita est -o. BRUNO QUERF. Adalb. A 11 p.
13,3 erat ... labor plurimus, -o (B 11 p. 51,23 -ccio) crescens.
VITA Otton. Bamb. III 2,8 cum multa -o fieret. OTTO FRI-
SING. gest. 1,32 p. 50,23 manifestis illum (principem) -bus ex-
asperare. ANNAL. Plac. a. 1258 p. 509,16 fecit se regem ...
vocari ... et habuit totam terram sine -itionem Manfredus.
saepe. b philos. et theol. de argumentatione contraria:
ALFAN. premn. phys. 3,29 p. 57 firma ... testimonia nullam-
que -em (PG 40,604^A ἀντιλογία) suscipientia. IDUNG. PRUF.
dial. 3,264 sententiarum suarum -em ... previdens (sc. Bern-
hardus Claraevallensis). ALBERT. M. metaph. 1,5,5^{capit.} de
-e contra positionem Platonis, qua posuit ideas, et sumitur -o
ex hoc, quod eqs. al. de haeresi: LEG. Wisig. 12,2,2 ea, que
in luce fidei manent, a tenebris -um ... defendere. ibid.
iterum. c publ. et iur. de impugnatione, inquietudine sim.:
LEG. Burgund. const. I 38,5 si n e -e aliqua (TRAD. Frising.
420. CHART. Bund. 391 s. omni nostra et heredum nostrorum
-icione. CHART. Tirol. 592 p. 68,44 s. unius alteri -e vel mo-
lestacione. CHART. Brixin. 217 p. 207,9 s. qualibet condra-e.
persaepe). CHART. Fuld. B 175^b p. 268,28 a b s q u e ullius
iudicis interpellatione vel -e ullius haeredis (CAPIT. reg.
Franc. 132,3. DIPL. Otton. III. 59 a. omnium hominum -iti-
one. CHART. Tirol. notar. I 777 p. 397,16 a. aliqua -ccione vel
querimonia alicuius persone. persaepe). DIPL. Loth. III. 31
omni -ccione sublata. TRAD. Ror. 76 ne ab eisdem hominibus
fieret predictae ecclesie ... aliqua -ccio. CHART. Bund. 431
nullius -e vel appellatione obstante. CHART. ord. Teut. (Thur.)
236 p. 186,4 ad impetitiones et -es secus emergentes. persaepe.
meton. i. q. ius contradicendi – Einspruchs-, Widerspruchs-
recht: DIPL. Karoli III. 165 quicquid ... Hermingardi filio-
que eius ... pertinet, cum omni ... integritate earundem re-
rum ... de potestate et -e omnium illis ... transfundimus.
CONST. imp. II 196,17 omni prorsus -e et exceptione cessan-
tibus. 2 c. colore quodam: a dissensio, controversia,
iurgium – Meinungsverschiedenheit, Streit(igkeit), Hader:
a gener.: EPIST. var. I 33,11 occasiones ... scandalorum, dis-
sensionum et -um. CAND. FULD. Eigil. I 9 p. 227,2 ani-
mositates, -es, inimicitiae. WIBERT. GEMBL. Hildeg. 180 a -e
linguarum ... protecta (ENGELH. LANG. Mathild. 12 p.
441^a,26; cf. Vulg. psalm. 30,21). ALBERT. M. animal. 3,33 -o
est inter eos (medicos) de origine nervorum. al. b iur. i. q.
lis – Rechtsstreit: TRAD. Frising. 335 (a. 815) -em ... excitare
seu movere. CHART. Monast. 19 p. 117,13 de duobus agris,
unde -o erat. al. actio – Verhandlung: LEG. Wisig. 2,3,1 si
contra eos (principes) vilior persona in -e (contractione R1)
cause videatur adsistere. b recusatio – Weigerung: LEG.

[Antony]

Wisig. 8,5,1 si ... aliquis sub pactione decimarum porcos in silva intromittit aliena ... decimas sine ulla -e (contractione *R1*) persolvat. LEX Alam. 5,3 (rec. B). CAPIT. reg. Franc. 39,2 si ille (*episcopus*) contradixerit et eum (*furem*) reddere noluerit, in prima -e solidis xv culpabilis iudicetur (*sim.* 82,5). *c pugna, defensio – Widerstand, Gegenwehr*: VITA Bonif. I 12 carnifices ... irruerunt in famulos Dei ... eos ... ad terram sine -e prosternentes. HIST. de exp. Frid. imp. p. 94,17 feliciter sibi (*sc. Heinricho*) succedente fortuna sine -e et absque sanguinis effusione. **B latius**: 1 *denegatio – Verweigerung*: GESTA Camer. cont. II D 70,4 benedictionis fit -o. 2 *prohibitio, interdictum – Verbot*: LEG. Wisig. 3,2,3 si post hanc (*sc. iudicis*) -em (contractionem *R1*) se iterum coniunxerint *mulier ingenua et servus*. DIPL. Otton. III. 237 p. 654,33 imperiali nostra -e omnium mortalium ... remota molestia. GREG. VII. registr. 4,19 hanc excommunicationem atque -em ... recitare. CHART. Traiect. 709 p. 158,4 (dipl. Frid. II.) si ... comes ... huic nostre -i ac inhibitioni contrarius existerit. 3 *impeditio – Behinderung*: GERH. AUGUST. Udalr. 1,28 l. 179 ut nullus ... de ponte theloneum ... acciperet ... sed ... quicumque voluissent, sine -e et occupatione pergerent. 4 *relectio, repudiatio – Ablehnung, Zurückweisung*: GERH. AUGUST. Udalr. 1,28 l. 284 post -em ... episcopatus ... infirmari coepit *Werenbarius*. 5 *refutatio – Widerlegung*: MARIAN. chron. a. Chr. capit. 1,5 p. 495,8 de -e earum (*passionis et resurrectionis dominicae, sc. respectu temporis*) secundum auctoritatem Bedae in ordinatione paschali. 6 *revocatio, renuntiatio – Widerruf, Aufkündigung*: CHART. Traiect. 1490 (a. 1259) noster (*sc. comitis*) ... conductus et eorum (*civium*) securitas perdurabit ... donec post -em ratione discordie eis directam ... mensis unius spacium fuerit devolutum. 1546 post diem -itionis conductus. 7 *indictio faidae – Fehdeansage, 'Widersage'*: CHRON. Reinh. a. 1211 p. 578,25 ad hanc conspirationem et adversus Ottonem -ccionem ... littere apostolice animaverant. **C per errorem i. q. condictio, exceptio – Bedingung, Auflage**: CHART. Carinth. V 65 (a. 1271) redditus ... ecclesiae Mariae ... cum consensu meae coniugis et <absque *ci.*> aliorum omnimoda -e legavi ... huiuscemodi adhibita -e (*an leg. conditione?*), ut usu dictorum reddituum diebus perfruar vitae meae.

II spectat ad res i. q. contrarietas, oppositio – (innerer) Widerspruch, Widersprüchlichkeit, Gegensatzlichkeit: **A proprie**: 1 *gener.*: HUGO HONAU. (?) ignor. 43 illud (*sc. involuntarium contradictive dictum*) non removet voluntatem ab operante involuntarie, sed per quandam -em obviat cogitque, ut faciat, quod non vult. *conflictus – Konflikt*: HILDEG. epist. 63 in praesentia Dei sunt bona et mala atque -o; Deus bona perfecit et malum contrivit atque -em correpsit. 2 *log. i. q. oppositio, propositio contradictoria – kontradiktorischer Gegensatz, kontradiktorische Behauptung*: ALBERT. M. phys. 5,1,2 p. 406,40 illa (*mutatio*) ... quae est 'ex non-subiecto in subiectum, est' in '-is' modo (*p. 225^a, 13 κατ' ἀντίφασιν*). animal. 16,105. praedicam. 7,6^{capit.} de oppositione secundum -em. herm. 1,5,2 p. 416^a,25sq. si ... quaeratur, quae oppositio est maior, vel -is vel contrarietatis, ... dicendum, quod oppositio -is maior est omnibus. metaph. 4,4^{capit.} -o est oppositio, cuius non est medium secundum se. *ibid. saepius. remissius*: ALBERT. M. herm. 1,5,2 p. 414^b,15 -o extenso nomine -is dicitur de omni oppositione communiter. 3 *natur. et medic. i. q. repugnantia, actus contrarius – Widerstreit, das Entgegenwirken*: MAURUS urin. II p. 35,6 subtilis ... est et fluidus *phlegmaticus umor*, qui non ad superiora ... rapitur tamen ex -e sue gravitatis. URSO element. 4,1 p. 77,23 hee (*qualitates ignis*) ... dissona -e suo subiecto non obviat, sed *eqs.* 6,3 p. 173,23 varia contrariarum qualitatum aliorum elementorum -e. 6,9 p. 197,24 equali eorum (*elementorum*) -e vera mediocritas habet innasci. *ibid. al.* **B meton.**: 1 *defectus – Mangel*: HILDEG. quaest. sol. 30 (PL 197, 105^{oD}) in moribus suis iram, tristitiam et -em omnis iustitiae habet (*sc. melancholicus*). 2 *oppositum, contrarium – Gegensatz*: MAURUS progn. 20 p. 36^a,1 ex utraque -e (*sc. albo et citrino colore*) compositus color provenit, scilicet

subcitrinus. 3 *obstaculum – Hindernis*: MAURUS progn. 42 p. 51^a,14 expurgata materia fluenti humori fit -o.

[2. *contradictio v. contractio.*]

[3. **contradictio v. 1. *contradictio.*]

5 **contradictivus, -a, -um. contradictionem significans – Widerspruch bezeichnend*: CONR. MUR. summ. p. 162,20 sunt verba ... contradictoria, -a, id est contraria alicuius expressiva.

*adv. *contradictive. significatione contradictionis subaudita – im Sinne eines Widerspruchs, Gegensatzes*: HUGO HONAU. (?) ignor. 43 involuntarium per ignorantiam ... duobus dicitur modis: uno -e et obviative, quasi involuntarium, id est contra voluntatem; altero negative ut involuntarium, id est non ex voluntate.

15 *contradictor, -oris m. struct.*: *c. gen. obi.*: l.24.38.40.57. 60. *saepius. c. dat.*: l.38.41. *pendet de*: l.37.

qui contradicit, adversarius, contrarius – einer der widerspricht, sich widersetzt, Widersacher, Gegner: 1 *strictius: a in univ.*: *a gener.*: ALCUIN. epist. 289 cui (*robusto praedicatori in fide sanctae trinitatis*) non deesse ... -es ... probatum habemus. RATHER. epist. 16 p. 91,22 faciunt illi (*homines*), et tacet Deus, id est nullum eis -em adversari permittit. EKKEH. IV. cas. 99 p. 202,8 si ... ibi senseritis ... nuntii vestri ... in aliquo -es. OLIV. epist. 5 p. 299,14 doctor tuus (*sc. Mahumeth*) ... -es gladio subiugavit et bello. CONO LAUS. gest. cont. p. 809,6 (*chart.*) sententias, quas in -es (-itores *cod.*) et rebelles ... tulerit *episcopus*. CHRON. Erf. mod. II a. 1274 nullus ibi (*sc. in curia*) -r vel adversarius audebat resistere ... regi. *al.* *β philos. et theol. de eo qui econtra argumentatur*:

30 ERMENR. ad Grim. 13 p. 547,31 interroga in hac disputatione -es nostros, ubi *eqs.* IDUNG. PRUF. dial. 1,629 consuetudo vestra (*sc. Cluniacensium*) multos sacrae scripturae tractatores habet -es. 1,642. ARNO REICHERSB. apol. p. 75,3 quodsi ... ille -r (*sc. Folmarus*) stet ex adverso dicens *eqs.* *γ publ et. iur. de interpellatore, inquietatore, temeratore sim.*: LEX Sal. Pipp. 80,2 (*codd. E*) -r testare illum (*migrantem*) debet. DIPL. Loth. I. 71 volumus, ut nullus -r de hac re existat. CHART. Sangall. A 548 si quis ... huic cartē -r emerit (*549 huius carte*). DIPL. Otton. III. 364 quicumque ... huius ... perdonationis -r et violator ... exstiterit. TRAD. Scheftl. 298 si huic voto -r existat. CHART. Tirol. 783 (*epist. papae*) -es *p e r c e n s u r a m e c c l e s i a s t i c a m* apostolica potestate *c o m p e n s e n t e s* (INNOC. IV. registr. A 85 p. 62,7. CHART. Raitenh. 271 [*epist. papae*]. *al.*). CHART. Burgenl. II 81 p. 60,35. *saep.* *pro titulo magistratus cuiusdam curiae*: CONR. MUR. summ. p. 37,3 assessor, magister seu auditor, -r, subpunctator *eqs.* *b qui recusat – einer der sich weigert*: IULIAN. TOLET. Wamb. 2 quamdiu aut expeditio nostra te regem accipiat aut -em ... casus mortis obsorbeat. CAPIT. reg. Franc. 82,5 si in tertia munitione -r perseveraverit. CHART. Rhen. med. II app. 15 p. 416,15 illi, qui Metriche, ... debent ... tres ligni ductus; -es constringendi sunt. *al.* 2 *latius*: *a negator – einer der leugnet, bestreitet*: MIRAC. Annon. 2,1 qui incredulus est virtutum Annonis, ipse ... sibi testis est, quod ex invidentia ... -r existit. *b denegator, interdictor – einer der verwehrt, verbietet*: TRIUMPH. Remacl. 1,18 p. 446,38 viae nostrae -es illos (*Malmundarienses*) invenimus. CHART. Bern. I 4,37 p. 275^B,19 (*spur.*) habeat ... archiclavum tocius monarchie ecclesiarum ... obstitem et ... pardysi aditus -em. *c contemptor – einer der mißachtet, sich im Widerspruch befindet (zu)*: CONC. Karol. B I 11,13 si quis ... sanctorum patrum constitutionibus -r vel subsannator comprobatus fuerit. AUREL. REOM. mus. 18,22 quisquis huic (*numero*) addere ... praesumpserit ... -em tam priscorum quamque nostro in tempore cantorum noverit se fore. CONSUET. Vird. 20 canonum -r erit, qui haec violaverit.

20 *contradictor, -oris m. struct.*: *c. gen. obi.*: l.24.38.40.57. 60. *saepius. c. dat.*: l.38.41. *pendet de*: l.37.

qui contradicit, adversarius, contrarius – einer der widerspricht, sich widersetzt, Widersacher, Gegner: 1 *strictius: a in univ.*: *a gener.*: ALCUIN. epist. 289 cui (*robusto praedicatori in fide sanctae trinitatis*) non deesse ... -es ... probatum habemus. RATHER. epist. 16 p. 91,22 faciunt illi (*homines*), et tacet Deus, id est nullum eis -em adversari permittit. EKKEH. IV. cas. 99 p. 202,8 si ... ibi senseritis ... nuntii vestri ... in aliquo -es. OLIV. epist. 5 p. 299,14 doctor tuus (*sc. Mahumeth*) ... -es gladio subiugavit et bello. CONO LAUS. gest. cont. p. 809,6 (*chart.*) sententias, quas in -es (-itores *cod.*) et rebelles ... tulerit *episcopus*. CHRON. Erf. mod. II a. 1274 nullus ibi (*sc. in curia*) -r vel adversarius audebat resistere ... regi. *al.* *β philos. et theol. de eo qui econtra argumentatur*:

30 ERMENR. ad Grim. 13 p. 547,31 interroga in hac disputatione -es nostros, ubi *eqs.* IDUNG. PRUF. dial. 1,629 consuetudo vestra (*sc. Cluniacensium*) multos sacrae scripturae tractatores habet -es. 1,642. ARNO REICHERSB. apol. p. 75,3 quodsi ... ille -r (*sc. Folmarus*) stet ex adverso dicens *eqs.* *γ publ et. iur. de interpellatore, inquietatore, temeratore sim.*: LEX Sal. Pipp. 80,2 (*codd. E*) -r testare illum (*migrantem*) debet. DIPL. Loth. I. 71 volumus, ut nullus -r de hac re existat. CHART. Sangall. A 548 si quis ... huic cartē -r emerit (*549 huius carte*). DIPL. Otton. III. 364 quicumque ... huius ... perdonationis -r et violator ... exstiterit. TRAD. Scheftl. 298 si huic voto -r existat. CHART. Tirol. 783 (*epist. papae*) -es *p e r c e n s u r a m e c c l e s i a s t i c a m* apostolica potestate *c o m p e n s e n t e s* (INNOC. IV. registr. A 85 p. 62,7. CHART. Raitenh. 271 [*epist. papae*]. *al.*). CHART. Burgenl. II 81 p. 60,35. *saep.* *pro titulo magistratus cuiusdam curiae*: CONR. MUR. summ. p. 37,3 assessor, magister seu auditor, -r, subpunctator *eqs.* *b qui recusat – einer der sich weigert*: IULIAN. TOLET. Wamb. 2 quamdiu aut expeditio nostra te regem accipiat aut -em ... casus mortis obsorbeat. CAPIT. reg. Franc. 82,5 si in tertia munitione -r perseveraverit. CHART. Rhen. med. II app. 15 p. 416,15 illi, qui Metriche, ... debent ... tres ligni ductus; -es constringendi sunt. *al.* 2 *latius*: *a negator – einer der leugnet, bestreitet*: MIRAC. Annon. 2,1 qui incredulus est virtutum Annonis, ipse ... sibi testis est, quod ex invidentia ... -r existit. *b denegator, interdictor – einer der verwehrt, verbietet*: TRIUMPH. Remacl. 1,18 p. 446,38 viae nostrae -es illos (*Malmundarienses*) invenimus. CHART. Bern. I 4,37 p. 275^B,19 (*spur.*) habeat ... archiclavum tocius monarchie ecclesiarum ... obstitem et ... pardysi aditus -em. *c contemptor – einer der mißachtet, sich im Widerspruch befindet (zu)*: CONC. Karol. B I 11,13 si quis ... sanctorum patrum constitutionibus -r vel subsannator comprobatus fuerit. AUREL. REOM. mus. 18,22 quisquis huic (*numero*) addere ... praesumpserit ... -em tam priscorum quamque nostro in tempore cantorum noverit se fore. CONSUET. Vird. 20 canonum -r erit, qui haec violaverit.

35 *contradictor, -oris m. struct.*: *c. gen. obi.*: l.24.38.40.57. 60. *saepius. c. dat.*: l.38.41. *pendet de*: l.37.

qui contradicit, adversarius, contrarius – einer der widerspricht, sich widersetzt, Widersacher, Gegner: 1 *strictius: a in univ.*: *a gener.*: ALCUIN. epist. 289 cui (*robusto praedicatori in fide sanctae trinitatis*) non deesse ... -es ... probatum habemus. RATHER. epist. 16 p. 91,22 faciunt illi (*homines*), et tacet Deus, id est nullum eis -em adversari permittit. EKKEH. IV. cas. 99 p. 202,8 si ... ibi senseritis ... nuntii vestri ... in aliquo -es. OLIV. epist. 5 p. 299,14 doctor tuus (*sc. Mahumeth*) ... -es gladio subiugavit et bello. CONO LAUS. gest. cont. p. 809,6 (*chart.*) sententias, quas in -es (-itores *cod.*) et rebelles ... tulerit *episcopus*. CHRON. Erf. mod. II a. 1274 nullus ibi (*sc. in curia*) -r vel adversarius audebat resistere ... regi. *al.* *β philos. et theol. de eo qui econtra argumentatur*:

30 ERMENR. ad Grim. 13 p. 547,31 interroga in hac disputatione -es nostros, ubi *eqs.* IDUNG. PRUF. dial. 1,629 consuetudo vestra (*sc. Cluniacensium*) multos sacrae scripturae tractatores habet -es. 1,642. ARNO REICHERSB. apol. p. 75,3 quodsi ... ille -r (*sc. Folmarus*) stet ex adverso dicens *eqs.* *γ publ et. iur. de interpellatore, inquietatore, temeratore sim.*: LEX Sal. Pipp. 80,2 (*codd. E*) -r testare illum (*migrantem*) debet. DIPL. Loth. I. 71 volumus, ut nullus -r de hac re existat. CHART. Sangall. A 548 si quis ... huic cartē -r emerit (*549 huius carte*). DIPL. Otton. III. 364 quicumque ... huius ... perdonationis -r et violator ... exstiterit. TRAD. Scheftl. 298 si huic voto -r existat. CHART. Tirol. 783 (*epist. papae*) -es *p e r c e n s u r a m e c c l e s i a s t i c a m* apostolica potestate *c o m p e n s e n t e s* (INNOC. IV. registr. A 85 p. 62,7. CHART. Raitenh. 271 [*epist. papae*]. *al.*). CHART. Burgenl. II 81 p. 60,35. *saep.* *pro titulo magistratus cuiusdam curiae*: CONR. MUR. summ. p. 37,3 assessor, magister seu auditor, -r, subpunctator *eqs.* *b qui recusat – einer der sich weigert*: IULIAN. TOLET. Wamb. 2 quamdiu aut expeditio nostra te regem accipiat aut -em ... casus mortis obsorbeat. CAPIT. reg. Franc. 82,5 si in tertia munitione -r perseveraverit. CHART. Rhen. med. II app. 15 p. 416,15 illi, qui Metriche, ... debent ... tres ligni ductus; -es constringendi sunt. *al.* 2 *latius*: *a negator – einer der leugnet, bestreitet*: MIRAC. Annon. 2,1 qui incredulus est virtutum Annonis, ipse ... sibi testis est, quod ex invidentia ... -r existit. *b denegator, interdictor – einer der verwehrt, verbietet*: TRIUMPH. Remacl. 1,18 p. 446,38 viae nostrae -es illos (*Malmundarienses*) invenimus. CHART. Bern. I 4,37 p. 275^B,19 (*spur.*) habeat ... archiclavum tocius monarchie ecclesiarum ... obstitem et ... pardysi aditus -em. *c contemptor – einer der mißachtet, sich im Widerspruch befindet (zu)*: CONC. Karol. B I 11,13 si quis ... sanctorum patrum constitutionibus -r vel subsannator comprobatus fuerit. AUREL. REOM. mus. 18,22 quisquis huic (*numero*) addere ... praesumpserit ... -em tam priscorum quamque nostro in tempore cantorum noverit se fore. CONSUET. Vird. 20 canonum -r erit, qui haec violaverit.

40 *contradictor, -oris m. struct.*: *c. gen. obi.*: l.24.38.40.57. 60. *saepius. c. dat.*: l.38.41. *pendet de*: l.37.

qui contradicit, adversarius, contrarius – einer der widerspricht, sich widersetzt, Widersacher, Gegner: 1 *strictius: a in univ.*: *a gener.*: ALCUIN. epist. 289 cui (*robusto praedicatori in fide sanctae trinitatis*) non deesse ... -es ... probatum habemus. RATHER. epist. 16 p. 91,22 faciunt illi (*homines*), et tacet Deus, id est nullum eis -em adversari permittit. EKKEH. IV. cas. 99 p. 202,8 si ... ibi senseritis ... nuntii vestri ... in aliquo -es. OLIV. epist. 5 p. 299,14 doctor tuus (*sc. Mahumeth*) ... -es gladio subiugavit et bello. CONO LAUS. gest. cont. p. 809,6 (*chart.*) sententias, quas in -es (-itores *cod.*) et rebelles ... tulerit *episcopus*. CHRON. Erf. mod. II a. 1274 nullus ibi (*sc. in curia*) -r vel adversarius audebat resistere ... regi. *al.* *β philos. et theol. de eo qui econtra argumentatur*:

30 ERMENR. ad Grim. 13 p. 547,31 interroga in hac disputatione -es nostros, ubi *eqs.* IDUNG. PRUF. dial. 1,629 consuetudo vestra (*sc. Cluniacensium*) multos sacrae scripturae tractatores habet -es. 1,642. ARNO REICHERSB. apol. p. 75,3 quodsi ... ille -r (*sc. Folmarus*) stet ex adverso dicens *eqs.* *γ publ et. iur. de interpellatore, inquietatore, temeratore sim.*: LEX Sal. Pipp. 80,2 (*codd. E*) -r testare illum (*migrantem*) debet. DIPL. Loth. I. 71 volumus, ut nullus -r de hac re existat. CHART. Sangall. A 548 si quis ... huic cartē -r emerit (*549 huius carte*). DIPL. Otton. III. 364 quicumque ... huius ... perdonationis -r et violator ... exstiterit. TRAD. Scheftl. 298 si huic voto -r existat. CHART. Tirol. 783 (*epist. papae*) -es *p e r c e n s u r a m e c c l e s i a s t i c a m* apostolica potestate *c o m p e n s e n t e s* (INNOC. IV. registr. A 85 p. 62,7. CHART. Raitenh. 271 [*epist. papae*]. *al.*). CHART. Burgenl. II 81 p. 60,35. *saep.* *pro titulo magistratus cuiusdam curiae*: CONR. MUR. summ. p. 37,3 assessor, magister seu auditor, -r, subpunctator *eqs.* *b qui recusat – einer der sich weigert*: IULIAN. TOLET. Wamb. 2 quamdiu aut expeditio nostra te regem accipiat aut -em ... casus mortis obsorbeat. CAPIT. reg. Franc. 82,5 si in tertia munitione -r perseveraverit. CHART. Rhen. med. II app. 15 p. 416,15 illi, qui Metriche, ... debent ... tres ligni ductus; -es constringendi sunt. *al.* 2 *latius*: *a negator – einer der leugnet, bestreitet*: MIRAC. Annon. 2,1 qui incredulus est virtutum Annonis, ipse ... sibi testis est, quod ex invidentia ... -r existit. *b denegator, interdictor – einer der verwehrt, verbietet*: TRIUMPH. Remacl. 1,18 p. 446,38 viae nostrae -es illos (*Malmundarienses*) invenimus. CHART. Bern. I 4,37 p. 275^B,19 (*spur.*) habeat ... archiclavum tocius monarchie ecclesiarum ... obstitem et ... pardysi aditus -em. *c contemptor – einer der mißachtet, sich im Widerspruch befindet (zu)*: CONC. Karol. B I 11,13 si quis ... sanctorum patrum constitutionibus -r vel subsannator comprobatus fuerit. AUREL. REOM. mus. 18,22 quisquis huic (*numero*) addere ... praesumpserit ... -em tam priscorum quamque nostro in tempore cantorum noverit se fore. CONSUET. Vird. 20 canonum -r erit, qui haec violaverit.

45 *contradictor, -oris m. struct.*: *c. gen. obi.*: l.24.38.40.57. 60. *saepius. c. dat.*: l.38.41. *pendet de*: l.37.

qui contradicit, adversarius, contrarius – einer der widerspricht, sich widersetzt, Widersacher, Gegner: 1 *strictius: a in univ.*: *a gener.*: ALCUIN. epist. 289 cui (*robusto praedicatori in fide sanctae trinitatis*) non deesse ... -es ... probatum habemus. RATHER. epist. 16 p. 91,22 faciunt illi (*homines*), et tacet Deus, id est nullum eis -em adversari permittit. EKKEH. IV. cas. 99 p. 202,8 si ... ibi senseritis ... nuntii vestri ... in aliquo -es. OLIV. epist. 5 p. 299,14 doctor tuus (*sc. Mahumeth*) ... -es gladio subiugavit et bello. CONO LAUS. gest. cont. p. 809,6 (*chart.*) sententias, quas in -es (-itores *cod.*) et rebelles ... tulerit *episcopus*. CHRON. Erf. mod. II a. 1274 nullus ibi (*sc. in curia*) -r vel adversarius audebat resistere ... regi. *al.* *β philos. et theol. de eo qui econtra argumentatur*:

30 ERMENR. ad Grim. 13 p. 547,31 interroga in hac disputatione -es nostros, ubi *eqs.* IDUNG. PRUF. dial. 1,629 consuetudo vestra (*sc. Cluniacensium*) multos sacrae scripturae tractatores habet -es. 1,642. ARNO REICHERSB. apol. p. 75,3 quodsi ... ille -r (*sc. Folmarus*) stet ex adverso dicens *eqs.* *γ publ et. iur. de interpellatore, inquietatore, temeratore sim.*: LEX Sal. Pipp. 80,2 (*codd. E*) -r testare illum (*migrantem*) debet. DIPL. Loth. I. 71 volumus, ut nullus -r de hac re existat. CHART. Sangall. A 548 si quis ... huic cartē -r emerit (*549 huius carte*). DIPL. Otton. III. 364 quicumque ... huius ... perdonationis -r et violator ... exstiterit. TRAD. Scheftl. 298 si huic voto -r existat. CHART. Tirol. 783 (*epist. papae*) -es *p e r c e n s u r a m e c c l e s i a s t i c a m* apostolica potestate *c o m p e n s e n t e s* (INNOC. IV. registr. A 85 p. 62,7. CHART. Raitenh. 271 [*epist. papae*]. *al.*). CHART. Burgenl. II 81 p. 60,35. *saep.* *pro titulo magistratus cuiusdam curiae*: CONR. MUR. summ. p. 37,3 assessor, magister seu auditor, -r, subpunctator *eqs.* *b qui recusat – einer der sich weigert*: IULIAN. TOLET. Wamb. 2 quamdiu aut expeditio nostra te regem accipiat aut -em ... casus mortis obsorbeat. CAPIT. reg. Franc. 82,5 si in tertia munitione -r perseveraverit. CHART. Rhen. med. II app. 15 p. 416,15 illi, qui Metriche, ... debent ... tres ligni ductus; -es constringendi sunt. *al.* 2 *latius*: *a negator – einer der leugnet, bestreitet*: MIRAC. Annon. 2,1 qui incredulus est virtutum Annonis, ipse ... sibi testis est, quod ex invidentia ... -r existit. *b denegator, interdictor – einer der verwehrt, verbietet*: TRIUMPH. Remacl. 1,18 p. 446,38 viae nostrae -es illos (*Malmundarienses*) invenimus. CHART. Bern. I 4,37 p. 275^B,19 (*spur.*) habeat ... archiclavum tocius monarchie ecclesiarum ... obstitem et ... pardysi aditus -em. *c contemptor – einer der mißachtet, sich im Widerspruch befindet (zu)*: CONC. Karol. B I 11,13 si quis ... sanctorum patrum constitutionibus -r vel subsannator comprobatus fuerit. AUREL. REOM. mus. 18,22 quisquis huic (*numero*) addere ... praesumpserit ... -em tam priscorum quamque nostro in tempore cantorum noverit se fore. CONSUET. Vird. 20 canonum -r erit, qui haec violaverit.

50 *contradictor, -oris m. struct.*: *c. gen. obi.*: l.24.38.40.57. 60. *saepius. c. dat.*: l.38.41. *pendet de*: l.37.

qui contradicit, adversarius, contrarius – einer der widerspricht, sich widersetzt, Widersacher, Gegner: 1 *strictius: a in univ.*: *a gener.*: ALCUIN. epist. 289 cui (*robusto praedicatori in fide sanctae trinitatis*) non deesse ... -es ... probatum habemus. RATHER. epist. 16 p. 91,22 faciunt illi (*homines*), et tacet Deus, id est nullum eis -em adversari permittit. EKKEH. IV. cas. 99 p. 202,8 si ... ibi senseritis ... nuntii vestri ... in aliquo -es. OLIV. epist. 5 p. 299,14 doctor tuus (*sc. Mahumeth*) ... -es gladio subiugavit et bello. CONO LAUS. gest. cont. p. 809,6 (*chart.*) sententias, quas in -es (-itores *cod.*) et rebelles ... tulerit *episcopus*. CHRON. Erf. mod. II a. 1274 nullus ibi (*sc. in curia*) -r vel adversarius audebat resistere ... regi. *al.* *β philos. et theol. de eo qui econtra argumentatur*:

30 ERMENR. ad Grim. 13 p. 547,31 interroga in hac disputatione -es nostros, ubi *eqs.* IDUNG. PRUF. dial. 1,629 consuetudo vestra (*sc. Cluniacensium*) multos sacrae scripturae tractatores habet -es. 1,642. ARNO REICHERSB. apol. p. 75,3 quodsi ... ille -r (*sc. Folmarus*) stet ex adverso dicens *eqs.* *γ publ et. iur. de interpellatore, inquietatore, temeratore sim.*: LEX Sal. Pipp. 80,2 (*codd. E*) -r testare illum (*migrantem*) debet. DIPL. Loth. I. 71 volumus, ut nullus -r de hac re existat. CHART. Sangall. A 548 si quis ... huic cartē -r emerit (*549 huius carte*). DIPL. Otton. III. 364 quicumque ... huius ... perdonationis -r et violator ... exstiterit. TRAD. Scheftl. 298 si huic voto -r existat. CHART. Tirol. 783 (*epist. papae*) -es *p e r c e n s u r a m e c c l e s i a s t i c a m* apostolica potestate *c o m p e n s e n t e s* (INNOC. IV. registr. A 85 p. 62,7. CHART. Raitenh. 271 [*epist. papae*]. *al.*). CHART. Burgenl. II 81 p. 60,35. *saep.* *pro titulo magistratus cuiusdam curiae*: CONR. MUR. summ. p. 37,3 assessor, magister seu auditor, -r, subpunctator *eqs.* *b qui recusat – einer der sich weigert*: IULIAN. TOLET. Wamb. 2 quamdiu aut expeditio nostra te regem accipiat aut -em ... casus mortis obsorbeat. CAPIT. reg. Franc. 82,5 si in tertia munitione -r perseveraverit. CHART. Rhen. med. II app. 15 p. 416,15 illi, qui Metriche, ... debent ... tres ligni ductus; -es constringendi sunt. *al.* 2 *latius*: *a negator – einer der leugnet, bestreitet*: MIRAC. Annon. 2,1 qui incredulus est virtutum Annonis, ipse ... sibi testis est, quod ex invidentia ... -r existit. *b denegator, interdictor – einer der verwehrt, verbietet*: TRIUMPH. Remacl. 1,18 p. 446,38 viae nostrae -es illos (*Malmundarienses*) invenimus. CHART. Bern. I 4,37 p. 275^B,19 (*spur.*) habeat ... archiclavum tocius monarchie ecclesiarum ... obstitem et ... pardysi aditus -em. *c contemptor – einer der mißachtet, sich im Widerspruch befindet (zu)*: CONC. Karol. B I 11,13 si quis ... sanctorum patrum constitutionibus -r vel subsannator comprobatus fuerit. AUREL. REOM. mus. 18,22 quisquis huic (*numero*) addere ... praesumpserit ... -em tam priscorum quamque nostro in tempore cantorum noverit se fore. CONSUET. Vird. 20 canonum -r erit, qui haec violaverit.

55 *contradictor, -oris m. struct.*: *c. gen. obi.*: l.24.38.40.57. 60. *saepius. c. dat.*: l.38.41. *pendet de*: l.37.

qui contradicit, adversarius, contrarius – einer der widerspricht, sich widersetzt, Widersacher, Gegner: 1 *strictius: a in univ.*: *a gener.*: ALCUIN. epist. 289 cui (*robusto praedicatori in fide sanctae trinitatis*) non deesse ... -es ... probatum habemus. RATHER. epist. 16 p. 91,22 faciunt illi (*homines*), et tacet Deus, id est nullum eis -em adversari permittit. EKKEH. IV. cas. 99 p. 202,8 si ... ibi senseritis ... nuntii vestri ... in aliquo -es. OLIV. epist. 5 p. 299,14 doctor tuus (*sc. Mahumeth*) ... -es gladio subiugavit et bello. CONO LAUS. gest. cont. p. 809,6 (*chart.*) sententias, quas in -es (-itores *cod.*) et rebelles ... tulerit *episcopus*. CHRON. Erf. mod. II a. 1274 nullus ibi (*sc. in curia*) -r vel adversarius audebat resistere ... regi. *al.* *β philos. et theol. de eo qui econtra argumentatur*:

30 ERMENR. ad Grim. 13 p. 547,31 interroga in hac disputatione -es nostros, ubi *eqs.* IDUNG. PRUF. dial. 1,629 consuetudo vestra (*sc. Cluniacensium*) multos sacrae scripturae tractatores habet -es. 1,642. ARNO REICHERSB. apol. p. 75,3 quodsi ... ille -r (*sc. Folmarus*) stet ex adverso dicens *eqs.* *γ publ et. iur. de interpellatore, inquietatore, temeratore sim.*: LEX Sal. Pipp. 80,2 (*codd. E*

-ae. v. et p. 1760, 7. *contumax* – *widersetzlich*: GESTA Camer. cont. II F 450,4 de hac ... concordia ... fuit dolens et invida atque -a ... turba civium. **b** *publ. et iur.*: **a** *in univ.*: CHART. Ital. Ficker 92 p. 136,37sq. (a. 1107) aliquando aliarum scripturarum memoria opus est ad exemplum -orum libellorum, ut, si in primis litteris aliquid prave intelligitur, in -is quasi per expositionem pravitate aboleatur. *pestis* -a *i. q. cupiditas litigandi* – *Prozeßsucht*: CHART. Mog. A II 160 p. 299,2 (a. 1151) neve ea, quae usibus Deo servientium collata sunt, ... ullius querela veluti peste -a distraherentur. *lex* -a *i. q. ius quod in armis est* – *Recht des Stärkeren*: GENEAL. Flandr. V 14 divisum est ... regnum non in fratres sorte hereditaria, sed in hostes lege -a. **β** *adversarius* – *gegnerisch*, *Gegen-*: LAMB. WAT. annal. a. 1167 p. 543,33 exposuit abbas illis (*civibus*) plurima incommoda ex parte sibi -a. **γ** *spectat ad iudicium definitivum i. q. appellatorius, appellacione impetratus* – *Berufungs-, durch Berufung erwirkt*: CONST. imp. II 196 praef. p. 241,37 (a. 1235) optente -o iudicio consuetudinis sententia. 196,29. CHART. Turic. 830 prepositus et capitulum ... antiquam viam ... a Rüdolfo dicto Berthino ... in -o iudicio legitimis probationibus evicerunt. CHART. Eichsf. 368 cum ... cives in probatione eius (*exemptionis*) defecerint in -o iudicio coram nobis (*sc. archiepiscopo*). *interdictorius* – *untersagend*: EPIST. anon. (MG Lib. Lit. III p. 2,23) post -a iudicia totius orbis catholicorum episcoporum ... provocare ad iudicia quorum nescimus episcoporum. **c** *t. log. i. q. se invicem excludendi ratione oppositus* – *in einander ausschließender Weise entgegengesetzt*, '*kontradiktorisch*' (*de re v. R. Eisler, Wb. d. philos. Begriffe*. 41. 1927. p. 850): ALBERT. M. anal. pr. 1,9,3 p. 685^b,29 antecedens et oppositum -um antecedentis. metaph. 4,2,5 p. 181,35 affirmatio dictae negationi -a' (*cf. p. 1007^b,25 ἀντιφασίς*). *ibid. al.* 2 *subst.*: *contradictio* – *Widerspruch*: **a** *fem.*: **a** *publ. et iur.*: CHART. Mind. (NArch. 50. 1935. p. 469,10; a. 1080/95) Egilbertus ... omnia, quae praelibatus Heinricus ... habuit ... filiis suis absque omnia -a in beneficium concessit. CHART. Turg. III 396. 397 p. 158,22 omni -a postposita. ACTA civ. Wism. A 469 habebit liberum arbitrium vendendi ... sine -a (*item* 470). *indictio faidae* – *Fehdeansage*, '*Widersage*': CHRON. Reinh. a. 1203 p. 566,19 Philippi lantgravius non accepit -am nisi pridie fere quam inpacatus. a. 1208 p. 574,40 germani fratres per manifestam -am ... ab ipso (*rege*) recesserant. a. 1211 p. 578,23 donec idem iurati ... publicam ei (*Ottoni*) facientes -am Fredericum ... futurum imperatorem declararent (*inde* CHRON. Erf. mod. II a. 1211 p. 209,17). p. 579,37. **β** *t. t. log. i. q. propositio contradictionis ratione opposita* – *kontradiktorische Behauptung, kontradiktorischer Gegensatz*: EPIST. Ratisb. 4 p. 281,21 si non est vera propositio, quae dicit: 'omnis prudentia honesta est', erit sua -a vera, quae dicit: 'quedam prudentia honesta est'. p. 281,26. ALBERT. M. anal. pr. 2,3,2 p. 730^b,26 -a *c o n c l u s i o n i s* (2,3,4 p. 733^b,15. *al.*). 2,4,5 p. 751^b,34 -a, quae est universalis negativa. p. 751^b,44 -a particularis affirmativa. metaph. 4,2,6^{capit.} per consequentiam affirmationis ad negationem et e contra probatur, quod -ae non sunt simul verae. *ibid. saepius*. **b** *neutr. (t. t. log.) i. q. propositio contradictionis ratione opposita* – *kontradiktorische Behauptung, kontradiktorischer Gegensatz*: ALBERT. M. phys. 6,3, 2^{capit.} de solutione rationum Zenonis circa mutationes existentes inter contraria et -a. animal. 11,57. praedicab. 4,5 p. 67^b,36 -um ad illud, quod ... ante probatum est. anal. pr. 2,3,2^{capit.} qualiter fit conversivus syllogismus ... tam contrarium quam -um conclusionis accipiendo. metaph. 4,2,4^{capit.} quod si -a sunt simul vera, sequitur *eqs.* 4,4,1 p. 201,8sq. sicut -a non sunt simul, ita etiam 'necessarium' est, quod 'inter -a (*p. 1011^b,23 ἀντιφασίς*) nihil' sit medium, sed *eqs.* unit. intellect. 2 p. 14,32. *ibid. saepe*.

adv. contradictorie. 1 *gener.*: **a** *negative* – *in abschlägiger Weise*: WIDR. Gerh. 1,7 p. 496,27 quod (*sc. potiri ad altare s. Petri immolatione sacrificii*) obnixis conatus adipisci precibus nequivit ... impetrare ... -e hac ... accepta ratione *eqs.* **b** *modo contrario* – *im Gegensatz (zu)*: Ps. GERH.

CREM. sal. II 58 p. 75,7 superficies usurub est frigida et sicca ... -e (I 68 p. 41,17 e contrario) plumbo alkali, cuius ... superficies aurum. **c** *decussatim* – *kreuzweise*: ANON. IV mus. 4,1 p. 70,18 pone quatuor unum, et sub ipsis duo et unum multiplica -e et *eqs.* 2 *t. t. log. i. q. per contradictionem, ratione se invicem excludendi* – *als Widerspruch, in einander ausschließender Weise*, '*kontradiktorisch*': ALBERT. M. phys. 1,1,2 p. 4,11 terminos illos esse oppositos contrarie et -e. herm. 1,5,2 p. 413^b,20 opponi ... dico affirmationem et negationem -e (*p. 17^b,17 ἀντιφατικῶς*), quoniam *eqs.* anal. pr. 2,3,3 p. 731^b,47 conclusio conversa -e. metaph. 4,4,5 sunt ... -e opposita maxime opposita et non possunt simul congregari. *ibid. saepius*.

contradictum *v.* **contradico**.

1. ***contradictus**, -us *m.* *contradictio* – *Widerspruch (usu publ. et iur.)*: CAPIT. reg. Franc. 275 p. 336,41 decimas, unde statutum est, absque alicuius -u recipient *ecclesiae*. CHART. Sangall. A 577 absque ullius -u. TRAD. Patav. 83^b omnia ... ad domum Dei pertineant sine ullo -u (*cf. 83^a absque ulla contradictione*).

2. **contradictus** *v.* **contradico**.

[**contradistinctus** *v.* **centrum et distinguo**: Ps. GALEN. anat. 42 p. 213^D.]

1. ***contraditio** (-cio), -onis *f.* *confunditur c. contradictio*: l. 30. 35. 37. *traditio, collatio, condonatio* – *Übergabe, Übereignung, Schenkung*: LEX Ribv. 77 ut nullus cum servo alieno negotium faciat ... nec ei ullam commendationem vel traditionem (-cionis *A1*) faciat. TRAD. Frising. 1471¹ huius -is testes sunt: *eqs.* EPIST. Hann. 32 regale privilegium, imperialis -o. DIPL. Conr. III. 258 p. 448,18 in qua contradictione (*ed.*; *leg. -e, ut vid.*) filii eius (*comitis*) ... consenserunt. CHART. Mog. A II 238 p. 432,6 pro -e castri nostri quandam ... villulam ... recipientes. CONST. imp. II 427,17 hominum dampnosorum ... nec dux nec episcopus aliquem per contractum, resignationem feodorum vel contradictionem (*ed.*; *leg. -em, ut vid.*) alodiorum debet eum assumere. CHART. ord. Teut. (Thur.) 107 p. 84,16 in vendicione et pro -cione (contradictione *ed. prior in* CHART. Hall. 256 p. 244,3) omnium predictorum recepimus *eqs.* CHART. Port. 177 p. 193,28 huic nostre -cioni ... obviare. *al.*

2. **contraditio** *v.* 1. **contradictio**.

***contradivisio**, -onis *f.* *comparatio discretiva, distinctio* – *unterscheidende Gegenüberstellung, Differenzierung*: ALBERT. M. top. 1 praef. 2 p. 236^b,6 dicendum est, quid sit syllogismus, et quae sunt eius differentiae specificae, quibus in specie constituitur, quatenus ex -e sumatur syllogismus dialecticus. *cf. *condivisio*.

***contradivisus**, -a, -um. *in divisione logica contrapositus, distinctus (ab)* – *auf gleicher logischer Ebene gegenübergestellt, unterschieden (von)*: ALBERT. M. eth. I 715 p. 612,38 aliae duae amicitiae (*sc. utilis et delectabilis*) non sunt -ae verae amicitiae sicut species eiusdem generis. *cf. *condivisus*.

1. **contrado**, -didi, -ditum, -ere. *script.*: *cun-*: p. 1763,55. *cumt-*: p. 1763,24. *-ndr-*: p. 1763,5. *partic. perf. pro adi. vel subst.*: l. 64. 66. 72. p. 1763,1. *confunditur*: **c** **contradare et false disiungitur*: p. 1764,34. 38. -tus *c.* **contradictus**: l. 64. p. 1763,47.

I tradere, dare – *übergeben, geben*: **A** *publ., eccl., iur.*: 1 *strictius i. q. conferre, delegare, condonare* – *übertragen, übereignen, schenken*: **a** *in univ.*: CONST. Constant. 219 concedimus ... pontificibus ... atque de praesenti -imus palatium imperii nostri Lateranense. FORM. Sangall. I 4 haec ... pro supradictis a praefato Epitide mihi -tis (*contradictis cod.*) ego ipsi in perpetuum possidendam -didi. COD. Odalb. 41 p. 103,29 locum ... cum mancipiis -tis et praedictis. CHART. Mog. A I 510 p. 412,34 ius et potestatem ... de dando et -endo cenobio, quod vulgariter sale vocant. HELM. chron. 49 p. 96,12 filio ... regnum. *saep.* **b** *de traditionibus ad loca sancta factis*: **a** *obi. res*: FORM. Augiens. B 5 proprias res ad ecclesiam Dei -ere. COD. Laresh. 21 sunt quidam, qui ... a Christi fidelibus ... monasteriis -ta invadunt. CHART. San-

[Antony]

gall. A 342 p. 316,15 ut easdem res iam -tas ad me recipiam et habeam. **TRAD.** Salisb. I 139 predium ... simul cum vestitura super altare sancti Petri monachorum usui -didit. **CHART.** Rhen. med. III 260 comes ... patronatum ecclesie ... abbati ... -dradidit. **TRAD.** Ror. 119^a p. 125,22 dominus Albertus ... duas villas ... ecclesie nostre libere et absolute -didit (contradidit A). *persaepe*. **β obi. homines:** **TRAD.** Ratisb. 17 p. 18,1 (a. 820/21) Beffonem et uxorem eius ... -o ad sanctum Hemmerammum. **WOLFHARD.** Waldb. 4,12 p. 328,20 ut eam (*ancillam*) ... Virginis dominio ex suo iure -ret dominus. **CHART.** Hersf. 53 ego Himiza ... in propriam ancillam ad altare ... memet ipsam -didi. **CHART.** Mog. A II 606 p. 1000,14. *al.* 2 *latius:* **a obi. res:** **α de chartis sim. i. q. concedere – ausstellen:** **LIBER** diurn. 71 quam preceptionis paginam a nobis subscriptam tibi (*sc. abbati*) ... -didimus pro futura cautela (73 p. 74,2. **CHART.** Raitenh. 300 p. 241,41). **DIPL.** Loth. I. 107 p. 255,3 ostendit *episcopus* ... quandam conscriptionem rerum suarum ... canonicis ... eiusdem episcopatus publice -tam. **β de sigillo i. q. appendere – anfügen:** **CHART.** Burgel. 58 p. 74,36 (a. 1219) huic cedule sigillum nostrum duxi -endum (*sc. episcopus*). **γ deferre (ad) – vorbringen, einreichen (bei):** **CONC.** Merov. p. 167,25 ut, quas se quispiam dixerit contra eos (*libertos*) actionis habere, non audeat eas magistratui cum-ere (-ere *AB*), sed in episcopi tantum iudicio. **δ comparare – verschaffen:** **MEGINH.** FULD. (?) Ferr. 15 fratribus ... victus atque vestitus sufficientes reditus -didit *Lullus*. **LIUTPR.** leg. 5 p. 178,26 dominus meus, qui ... impios abstulit et sanctorum apostolorum vicariis potestatem et honorem omnem -didit. **ε addicere, adiudicare – zusprechen, zuerkennen:** **LEG.** Wisig. 2,4,7 p. 100,18 res ..., de qua agitur, ... in iure illius, ad cuius partem testificaverunt testes, iudicis instantia -atur. **ζ confirmare – bestätigen:** **CHRON.** Erf. mod. I a. 1208 p. 206,12 rex Otto confirmatus leges, pacem, edicta Karoli ... -didit. **b obi. homines:** **α offerre – als Oblaten darbringen:** **LAMB.** TUIT. Herib. 2,22 cur ... hodie ... quam plures et praecipue ingenui filios ... debiles -unt monasterio. **GUIM.** poss. (MG Script. XIII p. 714,3) a sua genitrice beate Dei genitrici in ancillam est -ta *puella*. **HELM.** chron. 13 p. 26,28. *al.* **β in matrimonium dare – zur Frau geben:** **LAMB.** TUIT. Herib. 1,1 legitimis sponsalibus et dote domno Hugoni -itur et iungitur *Tiedwidis*.

B usu communi i. q. reddere, dedere, permittere, committere – zukommen lassen, überlassen, anheimgeben, überantworten: **1 strictius:** **a in univ.:** **α obi. res:** **SISEB.** Desid. 8 munere potestatis omnigenae donum ei (*Dei famulo*) curationis ... esse -tum (contradictum *codd.*). **BEDA** hist. eccl. 3,29 p. 198,18 (epist.) reliquias ... eis (*missis*) fecimus (*sc. episcopus*) dari vestrae (*sc. regis*) excellentiae -endas. **WALAHFR.** Mamm. 5,11 pauperibus ..., quod Dominus tribuit, largis -ere palmis. **BERNO** epist. 1 p. 17,15 ut quosdam versiculos ... vestre sagacitatis industriae ad discendum -rem. *al.* **exhibere – aushändigen:** **AGNELL.** lib. pont. 60 p. 320,37 notarii ... documenta ecclesiastica ... suscipiant, ut, quotiens exigerit causa, ... cun-ant atque recipiant. p. 320,44. **β obi. homines:** **LEG.** Wisig. 12,3,18 si quis Iudeorum servus ... ad Christi gratiam convolare desiderat, ... libertatis erit effectibus -endus (tradendus *var. l.*). **BEDA** hist. eccl. 5,14 p. 314,17 Caiphan ... flammis ultricibus -tum. *refl. (medial.: l.63) i. q. se dare – sich hingeben, widmen:* **BERNO** epist. 9 p. 36,7 te ... mihi ad salutandum, colloquendum amplexandumque totum ... -e. **BERTH.** (?) annal. praef. p. 267,5 a primis annis ... studio et otis ... -tus (traditus *var. l.*) ... est *Herimannus*. **ANON.** Has. 38 sancto Petro totum me, hoc est corpore et anima, -o. **BERNOLD.** **CONST.** chron. a. 1091 p. 453,25 multae villae ex integro se religioni -diderunt. *al.* **b mandare, commendare – anvertrauen:** **α obi. res:** **LIBER** diurn. 33 quae (*monimina*) ... -ere scrinariis ... ecclesiae. **EPIST.** var. II 14 p. 319,37 hos libellos suae non dedignabitur -ere memoriae *filius*. **GESTA** Trev. 14 p. 144,15 qua (*cena*) discipulis suis Dominus ... corporis et sanguinis sui misteria celebranda -didit. **β obi. homines:** **WALAHFR.** Gall. 1,28 p.

305,30 fratres ... consilium inierunt, ut ... eius regimini se subdendo -rent. **EPIST.** Hann. 84 p. 143,2 hominem (*sc. episcopum*) ... cuidam fideli suo ... omni honorificentia habendum -didi (*sc. comes*). **c in potestatem tradere, prodere – ausliefern, preisgeben:** **α obi. res:** **IULIAN.** **TOLET.** Wamb. 12 p. 512,18 ut civitatem sine sanguinis effusione -ret (traderet *var. l.*) *Wittimirus* (**FRAGM.** de exp. Frid. imp. p. 15,19). **METELL.** exp. Hieros. 3,850 -ens ... tres ... turres pando tue genti portam. **BURCH.** **URSB.** chron. p. 94,14 qui (*Philippus*) primus ecclesias in potestatem tyrannorum -didit. *al.* **β obi. homines:** **LEG.** Wisig. 6,5,16 p. 282,9 in potestate ... eorum, cuius propinquus occisus fuerit, -endus est *homicida*. **POETA SAXO** 2,260 natos utrosque suos ... regi -didit *dux*. **EKKEB.** **HERSF.** Heimer. 7 p. 600,53 Dei servum exactori, qui carnificibus preerat, -didit *abbas*. **CHART.** Babenb. 334 p. 173,8 quod ... cingulotenus iudici -atur *fur. al. refl. i. q. se dedere – sich ergeben:* **ANNAL.** Mett. a. 803 p. 90,14 Zodan princeps Pannoniorum veniens manibus imperatoris se -didit. **HELM.** chron. 27 p. 54,24 ut se in potestatem regis -rent principes eorum (*Saxonum*). **OTTO SANBLAS.** chron. 11 p. 12,16 dies statuitur, qua cives dediticii se suaeque omnia in manus cesaris -rent. *al.* 2 *latius:* **a memoriae prodere – überliefern, weitergeben (an):** **BEDA** temp. rat. 22,5 est ... vetus argumentum ... maiorum ... nobis auctoritate -tum atque ideo minoribus ... tradendum. **HRABAN.** hom. II 48 p. 237^A ea ..., quae ipse (*Christus*) mandavit (*sc. apostolis*), ... omnia suis auditoribus ad servandum -ere iubet. 66 p. 273^C ab ipsis apostolis ... ecclesiae morem esse -tum, ut ... perungantur aegroti. *docendo committere – unterrichtend vermitteln:* **BEDA** hist. eccl. 4,2 p. 205,1 ita ut ... arithmeticae ecclesiasticae disciplinam ... suis auditoribus -rent *Theodorus et Hadrianus*. **b communicare – mitteilen:** **BEDA** temp. rat. 1,69 qua (*manuali loquela*) ... quis ... verba ... alteri ... legenda atque intellegenda -at (**GLOSS.** II 47,5 St.-S. contra dat ggeben mag). **c ascribere – zuschreiben, zuteilen:** **Ps.** **BOETH.** geom. 818 ascribatur ... vertici summa quindenaria ...; basi vero ad hanc sesquialteram servans habitudinem terminus -atur (contra datur *ed., vix recte*).

II una, communiter tradere, condonare – gemeinsam übergeben, mitschenken: **TRAD.** Scheftl. 83 (c. 1154/57) qualiter Luthkardis predium ... cum ... filiis suis -didit. **CHART.** Wirt. III 661 fratribus meis ... unanimi consensu id mecum agentibus et idem predium collata manu ... in perpetuum proprietatem monasterio ... sollempni donatione -entibus. **CHART.** Bern. II 98 ego ... comes ... collaudantibus et -entibus fratribus meis ... contuli ecclesie ... decimam. 110 p. 119,28.

2. ***contrado**, -dedi, -are. *script.* contra dedit: l.52.

1 (*incontra*) dare, tradere – (*als Gegenleistung*) geben, übereignen (?*per contam. pro* contradere, cf. l. 34. 38): **CHART.** Rhen. inf. I 55 (a. 841) donavit ... Meinhardus ... Thiadungo in concambio ... iornales VIII ...; similiter ei contra dedit ... Thiadungus ... Meinhardo in concambio terram suam. **ACTA** imp. Stumpf 130 p. 167,23 ut ... fratres ... pro lite solvenda ... duo predia ... ecclesie -rent. 2 *contradicere – Widerspruch erheben:* **DIPL.** Otton. II. 166 p. 188,34 ut ... habeant ... ipsi liberi homines facundiam testes esse ... et -are (*an leg. contrariare vel contrastare?*) et ad partem ipsius ecclesie inquisitionem facere posse (*ex* **DIPL.** Ludow. III. spur. 1 [ed. L. Schiaparelli. 1910. p. 68,11]; *inde* **DIPL.** Arduini 2 p. 702,4).

[**contradictum** v. *incontra et directum:* **CHART.** Sangall. A 187 p. 177,7 (a. 806/08?).]

contraeo, -ii, -itum, -ire. *script.:* contra ire: p.1765,1.13. v. et p.1750,53. -ro(eo): p.1765,43. -ahire: p.1765,32. *struct.:* c. acc.: p.1765,25.36sq. c. gen.: p.1765,34. c. praep.: contra: p.1765,29.31.35. *al.* ad: l.71.

1 *subi. homines i. q. adversari, se opponere, resistere – sich widersetzen, Widerstand leisten:* **a in univ.:** **EIGIL** Sturm. 16 p. 150,8 secundum Domini potentiam, cuius voluntati -iri (-ire *var. l.*) non potest. **VITA** Rimb. 11 p. 89,37 ad haec (*sc. admonitiones*) ... Rimberto reniti vel -ire constantia defecit. **RUOTG.** Brun. prol. p. 2,12 ego, qui votis vestris ... ausus fu-

erim -ire. CONSUE. Marb. 57 monitis obstinate -ire (contra ire *T*). DIPL. Conr. III. 89 p. 159,15 quin eisdem (*sc. Alemannorum iudicii*) diffinitionibus pro viribus -ret comes. *al.* **b** *contrafacere* – *zuwiderhandeln*: LEG. Wisig. 12,3,1 p. 429,28 institutis contra se legibus nititur ... -ire *Iudaici erroris calliditas*. WALTH. SPIR. Christoph. I 4 patrie legis et observantie ... -isse mandatis. CHART. Babenb. 50 nostre voluntatis interdicto -ire. 232,12 (*spur.*) divinis et humanis legibus -itur (*contrariatur var. l.*), cum quis *eqs. al.* **c** *occurrere, obviare* – *entgegenreten*: EPIST. Heinr. IV. 17 p. 25,26 cur a vobis (*sc. cardinalibus*) sibi (*Hildebrando*) non -itur? CHRON. Thietm. 5,31 se (*regem*) armis illi (*Bolizlao*) velle -ire (contra ire 2). DIPL. Loth. III. 71 imperialis est auctoritatis superbos deicere, contumacibus -ire. CHART. Heinr. Leon. 7 p. 12,33 non solum malis presentibus -ire, verum etiam futuris ... precavere. **d** *contradicere* – *widersprechen*: *a gener.*: WOLFARD. Waldb. 2,4 p. 218,30 si quis ... huic verissimae rationi -ire conatus fuerit. PETR. CRASS. def. 4 p. 439, 34 sacrae scripturae -ire contrariaque dictare ac praedicare. EPIST. Ratisb. 31 p. 365,25 si hec compositio syllogismus esse negatur, -itur Boetio, qui *eqs.* HONOR. AUGUST. glor. 8 quis demens -bit (*contradicit var. l.*) divinae auctoritati? *al.* **c** *acc. i. q. refutare* – *widerlegen*: EPIST. var. II 32 p. 355,22 quicquid minus responsum minusque praemissis pravis obiectionibus -tum repererit (*sc. lector*). **β** *publ. et iur. de lite super iura vel possessiones movenda i. q. intercedere (contra)* – *Widerspruch erheben (gegen)*: TRAD. Frising. 33 (a. 769) si quis ... -ire aut frangere temptaverit. DIPL. Karolm. (II.) 24 p. 321,35 contra hoc nostre donationis ... preceptum -ire, tollere aut causari. CHART. Bund. 355 p. 265,26 contra hanc cartam ... temptare, -ire vel irrumpere. CHART. episc. Halb. 412 ne quis huic precepto -ire (-hire *A*) presumat. CHART. Carniol. II 8 ei (*paginae*) ausu temerario -ire (CHART. Bund. 532 eius. 533 ei. CHART. Raitenh. 77 p. 80,40 contra hanc ... paginam. *al.*). CHART. Eichsf. 523 ne ... aliquis in futurum huic facto valeat -ire. *saepe.* **c** *acc. i. q. spernere, impugnare* – *sich hinwegsetzen (über), anfechten (abnegare)* – *verweigern*: l.40: LIBER diurn. 96 p. 127,10 si quis ... huius nostri fuerit ausus decreti paginam -ire. DIPL. Karoli M. 88 teloneos ... -ire. CONC. Karol. B I 11,82. DIPL. Otton. I. 132 (*interp.*) -ire et refragare aut impedire nostram ... edictionem. CHART. Mulh. Thur. 169 p. 63,24 si ... quisquam -oierit antedicta. *al.* **2 sub. res:** **a** *strictius:* **a** *contrarium, oppositum esse, discrepare* – *im Widerspruch stehen (zu)*: VITA Burch. Wirz. 4 nihil ... , quod pontificali officio videatur -ire. LIBELL. de conv. Baiuv. 5 p. 7,36 nihil ... , quod decretis sanctorum patrum -ret. Ps. ODO CLUN. dial. 18 p. 263^b paucos cantus his regulis -ire invenio. STATUT. ord. Teut. p. 30,26 talis (*sc. sedis apostolicae*) ecclesiae defensio nullatenus iusticie -ire intendit. **β** (*interdicendo*) *obstare* – (*verbi*) *entgegenstehen*: EXCERPT. Widon. (MG Lib. Lit. I p. 467,2) illum collaudando ... preferre, cui sanctorum de hoc (*sc. ordinatione episcopi*) scripta sentiunt -ire *principes*. p. 467,5 illum ... , cui canonum precepta poterunt -ire. **b** *latius i. q. ex contrario succedere* – *gegenläufig erfolgen*: GERB. (?) astro-lab. 5,1 dicimus ... altitudinem solis cursum eius, per quem ipse a primo suo ortu ... impetu mundi -eunte (*contrahente var. l.*) ... ad altiora ascendendo spatia coeli ... procedit.

***contrafaccio** v. ***contrafactio**.

contrafactio, -feci, -factum, -ere et *pass.* **contrafit**, -fieri. *script.* contra facio: l.71.72. v. et p.1748,51.61.63.64. cf. p.1750,6. *partic. praes. pro adi. vel. subst.:* l.67.69.72.p.1766,3. *al.*

1 *contraire, adversari, obviare* – *sich widersetzen, sich auflehnen, zuwiderhandeln*: *a gener.*: ALBERT. M. Matth. 5,3 p. 106,39 potestas stans et non nutans, quae in se inconcussibilis sit et -entes contere possit. **b** *publ. et iur.*: CHART. Argent. I 130 p. 107,24 (*dipl.* Heinr. VI.) ut nulla persona ... huic nostre magnitudinis magnificentie presumat obviare ... , -ens celsitudinis nostre incurrat indignationem. CHART. Aquens. 222 l. 58 si heredes sui contra fecerint. CONST. imp. II 162,5 ut ... dominus imperator, si contra faceret, et -entes sint ex-

communicati. ACTA imp. Winkelm. II 1028 p. 689,38sq. si altera comunitatum -erit seu per alteram ... fuerit -tum, pars -ens det *eqs.* ORD. canc. pap. 3,4,5 si quis -erit. CHART. Bund. 1031 p. 437,5 quociens -tum vel ventum fuerit. *al.* **2** *rependere* – *vergeltten*: ALBERT. M. eth. I 403 p. 342,55sq. 'in' ... 'proportionali -ere (*p. 1132^b,33 τῷ ἀντιποιεῖν*) manet civilitas'; ... constat, quod omnes quaerunt sibi proportionaliter -fieri; ... cuicumque autem bene quaerenti pro suo facto retributionem 'si non -fiat' *eqs.* eth. II 5,2,9 p. 355^b,33. **3** *per errorem i. q. confici, transigi* – *ablaufen, verstreichen (usu pass.)*: CHART. Turg. III 418 p. 193,34 (a. 1260) quod si -to (*an leg. contra transacto vel confecto?*) illius anni et diei spacio gracia mea (*sc. comitis*) non rehabita nec persona sua (*sc. civis*) nec res ... pacem habebunt.

15 ***contrafactio** (-ccio), -onis *f.* *remuneratio pro dote facta* – *Gegenleistung für die Mitgift, 'Widerlage'*: COD. Wang. Trident. 138 p. 316,22 (a. 1217) Irmilla, uxor ... Zuconis, ... refutationem ... de omnibus suis rationibus, quas habebat ... in dicta domo per suam dotem et donacionem et -ccionem, fecit.

20 ***contrafactum**, -i *n.* *script.* -ref-: l.30. *remuneratio pro dote facta* – *Gegenleistung für die Mitgift, 'Widerlage'*: LEG. Lang. p. 582,46 de antifacto et -o et hereditate. COD. Wang. Trident. 25 p. 67,2 refutationem fecit ... Palmera ... de bonis ... quondam mariti sui pro sua dote aut sue dotis -o inquirendo seu repetendo. CHART. Tirol. notar. I 42 investivit *Henricus* ... Diadasiam de tanto suorum bonorum ... et pro ea se possidere manifestavit ... nomine -i. 47^a p. 21,21 nomine donationis pro -o. 729^c p. 365,40 pro sua dote, silicet C libris, que pertinent ad -refactum (*de re v. praef. ed. p. CXI*). II 211^c ita quod filia sua bene sit secunda de sua dote et -o et antelecto. *ibid. al.*

***contrafero**, -ferre. *refl. i. q. se ad resistendum conferre, defendere* – *sich verschanzen, verteidigen*: ANNAL. Ianuens. IV p. 22,15 erant ... Pisanorum in Sardinea capitanei ... , qui tenebant ... quandam villam munitam ... , in qua se -bant.

contrafit, -fieri *v.* **contrafacio**.

contrahabitans (contra habitans), -antis. *usu subst.:* l.41. 43. *ex adverso consistens* – *gegenüber ansässig*: CHART. Westph. III 751 p. 389,16 (c. 1265) quod aqueductus subterraneus divideret spatium fossati inter murum et inter -es. p. 389, 19 in gratia dominorum contra habitantium. p. 389,33 a muro versus domos contra habitantium.

contrahisco, -ere. *script.* contra hisco: l.47. cf. *ThLL*. VI/ 3. p. 2831,76. 2832,30. *contradicere, adversari* – *widersprechen, sich widersetzen*: THEOD. AMORB. Bened. I 2 ut ... nullus contra hiscere illis (*sc. Nortmannis*) praesumeret. ALBERT. METT. div. temp. 2,23 quid -is, animal? EPIST. Worm. I 15 p. 32,7 litteris nostris ... ad eos (*Herbipolenses*) directis hactenus nil -ere audivimus. LAMB. HERF. annal. a. 1076 p. 272,8 si obniti, si -ere temptarent *principes*.

contraho, -traxi, -tractum, -ere. *script.:* -a(o): p.1768,57. 1771,38. -at(us): p.1770,45.1771,3. *struct.:* *absol. (ellipt.):* p.1768,51sq. *medial. et refl.:* *passim. intrans. sensu refl.:* p.1767,5.7.1769,10. **c** *acc. directionis:* p.1769,9. *pendet quin:* p.1770,65.

I (*stringendo*) *conducere* – *zusammen-, an-, einziehen*: *A proprie:* **1** *de corpore eiusque partibus:* **a** *strictius:* **a** *in univ.:* WALTH. SPIR. Christoph. II 5,201 peste rogali ... -ta cuticula. WALTHARIUS 902 sub tegmine flexus delituit corpusque suum -xit. ANON. coit. 2,2,23 cui (*sc. impotenti*) si virgam -i videris. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 74,31 qui (*pelicanus et airo*) collo replicato ad se et -to volant. ALBERT. M. animal. 1, 287 dilatare se et -ere. *saepe.* *in imag. c. sensu claudendi:* MANEG. ad Gebeh. 57 p. 410,7 quasi in diebus Ysidori iniquitas os suum -ret (*cf. Vulg. Iob 5,16*). HERBORD. Ott. 1,7 nequam manum -xit (*item de illiberalitate*: GESTA Vill. 1 [MGScript. XXV p. 224,31]). **β** *de affectibus vultu expressis c. sensu contorquendi, corrugandi:* THIETM. chron. 6,71 archipresul ... -xit faciem quasi ploraturus. PETR. DAM. epist. 44 p. 26,9 -ta se ora resolvant. GODESC. AQUENS. opusc. 4,16 p. 151,3 nasum. *al.* *in imag. c. sensu taedium afferendi:* BER-

[Antony]

NOLD. CONST. libell. II 3,21 ut . . . vos saltem habeamus, cui veritas audita nares non -at. **γ** de torpore, spasmo c. sensu astringendi, debilitandi (intrans. sensu refl.: l. 5,7): VITA Genov. 55 (MGMer. III p. 237,12) cuidam Goto die dominico operanti manus utraque -xerunt (-xarunt, -tae sunt var. l.; cf. Greg. Tur. Mart. 3,7). DUNGAL. epist. 4 p. 579,39 caballus . . . nervis . . . rigentibus et -entibus stringitur et claudicat. SIGEH. Maxim. 10 caducus terricola . . . infra semet ipsum totus -itur. METELL. Quir. 21,1 -tis ad coxas . . . plantis. al. v. et p. 1773, 38. in imag.: CARM. Salisb. 11,2 mensis dictus de nomine Iani heret -tus frigore sive sedet. **b** latius: **a** coangustare - einengen, einpferchen: HROTSV. Mar. 876 parvo praesepi -tus procubuisti (de Christo). in imag: IORDAN. SAXO epist. I 41 mitto tibi verbum abbreviatum in praesepio -tum. **β** refl. i. q. involvi - sich einpuppen: ALBERT. M. animal. 1,31 quae (eruca) . . . -it se . . . et mutatur in volatilem vermem. **2** de rebus: **a** in univ.: CAES. HEIST. mirac. II 1,33 p. 60,23 subtilissimis rugis totam eiusdem (vestis) superficiem -xit matrona. **b** c. colore quodam: **a** constringere - schürzen, raffien: CONSUET. Marb. 31^{capit.} de collectione vestimentorum (de -endis vestibus C). **β** condensare, conspissare - verdichten, bündeln: THIETM. chron. 3,17 aerem nube densa -tum. ANNAL. Trudp. a. 1191 (MGScript. XVII p. 292,11) sol . . . radios suos -ens quasi imminutus visus est. **γ** imminuere - verkleinern, verengen: GERB. (?) astrolab. 2,9 p. 121,23 arctius hemisphaerium . . . etsi minorum correptione spatiorum -tum est eqs. ANON. circ. p. 537,1 circulum. iron.: TRACT. de schism. (MG Lib. Lit. III p. 126,2) orbis terrarum . . . nimis monstruose . . . abbreviatus et -tus est. **δ** inflectere - zusammenbiegen: NOTKER. BALB. gest. 2,18 qua (spatha) cēsar accepta . . . in modum viminis -xit. **ε** convellere - zerknüllen: ANNAL. Rosenv. a. 1107 ut . . . tempestas . . . corium . . . interius eiusdem (regalis) clypei per partes in rugam -ret (converteret ANNAL. Disib.). **β** translate: **1** de hominibus i. q. premere, infringere - bedrücken, knicken: DHUODA lib. man. 5,2,18 tu me erige, Domine, quem lapsus peccati . . . -xit. **2** de rebus: **a** gener.: **a** comprehendere - zusammenfassen: HRABAN. epist. 5 p. 388,28 cum plurimorum sensus ac sententias in unum -xerim. GUIDO AUGENS. mus. 529 plagales omnem suam compositionem sub quarta debent -ere. **β** (nimis) coartare - (allzu) verkürzt darstellen: PASS. Ursulae prol. p. 142,12 si quid inde -ere videar. **γ** circumcidere - einschränken: EPIST. Hann. 29 p. 66,2 amplitudinem praediorum meorum . . . tam iniquo limite regia mensura -xit, ut eqs. COD. Udalr. 168 p. 296,27 ecclesias . . . ad solos Tanchelmistas -ere. **δ** coercere - in Schranken halten: ALFAN. premn. phys. 1,86 p. 21 repellere et -ere (cf. PG 40,531^A εἴργειν καὶ ἀμύεσθαι) . . . subdolas eorum (sc. venenatarum bestiarum) potestates. **ε** breviare - verkürzen: RHYTHM. 113,38,2 lunam in kalendas Iulias . . . -tam de triginta in nonam vigesimam remanere embolismi facit superfluitas (cf. BEDA temp. rat. 20,28sq.). GERB. (?) astrolab. 2,9 p. 121,25 dies. RUP. TUIT. off. 8,3 l. 209 nostri . . . non debent immutare regulam, ut . . . nocturnas ulla dominica ad tres lectiones -ant vigiliis. refl. i. q. declinare - sich neigen: ITIN. Willib. 15 autumno se in hiemem -ente. **b** metr. et mus. i. q. (prolatione) corripere - (in der Aussprache, im Vortrag) verkürzen: SCHOL. enchir. 1,393 longis brevibusque sonis ratas morulas metiri, nec per loca protrahere vel -ere . . . , sed infra scandendi legem vocem continere. Ps. HUCBALD. ton. 297 non per momenta neuma quaelibet aut sonus indecenter protendatur aut -atur. usu adi.: IOH. AEGID. mus. 1,31 solo instinctu naturae novit ipsa (philomela) punctum . . . -tum, protractum, acutum eqs. c log.: **a** (consideratione) restringere, (restringendo) referre - (in der Betrachtung) beschränken, (beschränkend) beziehen: ALBERT. M. cael. 1,1,1 p. 1,15 inter mobilia sensibilia -ta ad materiam. anal. pr. 1,7,9 p. 668^B,44 quid animal est animal -tum ad speciem. metaph. 4,1,1 p. 162,4 physica . . . ens -it ad corpus mobile. ibid. al. **β** medial. i. q. referri, pertinere - sich beziehen, erstrecken: OTTO FRISING. gest. 1,65 p. 92,3 quod genus ad ea tantum, ad quae species predicatione sua non -atur.

II coniungere, cogere, colligere - zusammenbringen, -zie-

hen, (ver)sammeln: **A** proprie: **1** de hominibus eorumque coetibus: **a** gener.: AEDILV. carm. 8,58 cuneus fratrum numerus -tus in unum. HEIRIC. Germ. I 5,284 sollempnis . . . dies -xerat illuc plures pontificum. al. usu subst.: TRAD. Ratisb. 278 (c. 1006) cunctis . . . per universum corpus ecclesiae ad fidem Christi efficaciter -tis . . . innotescere procuramus, quemadmodum eqs. (item 807). **b** milit.: EINH. Karol. 11 c o p i i s undique -tis (BERTH. (?) annal. a. 1078 p. 309,38. a. 1079 p. 321,11). BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 300,13 exercitum (a. 1079 p. 321,41). LIBER de unit. eccl. 2,33 p. 259,21 -tis undique multis militaribus viris. HELM. chron. 36 p. 71,10 ad -enda auxilia. al. **c** publ. et eccl. c. sensu convocandi: BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 302,37 -to . . . principum apud Goslarium collegio. PETR. CRASS. def. 4 p. 438,16 synodale concilium. LIBER de unit. eccl. 2,25 p. 246,28 conventicula. **2** de rebus: **a** c. sensu congregandi: ARIBO mus. p. 36 syrin . . . graece dicitur -ere; unde syrtis dicuntur, ubi harenae -untur. HEINR. AUGUST. plantc. 62 quae (unda) spissata locum se . . . -xit in unum (cf. Vulg. gen. 1,9). **b** c. sensu comportandi: **a** in univ.: DEFENS. med. II 9 valitudinis auxilia. RUOTG. Brun. 5 p. 7,14. THIETM. chron. 6,77 librorum copiam et sacerdotalem apparatus. COD. Wang. Trident. 68 p. 151,7 si aliquis . . . aliquod forum . . . in episcopatu Prixinensi . . . -xerit eqs. **β** offerre - darbringen: LIBER diurn. 87 p. 114,9 illa . . . , quae a christianis in Dei laude -ta, (laudem constructa var. l.) sunt. **γ** coacervare - (auf)häufen: CHART. Mog. B 104 p. 107,28 (a. 1187) quidam . . . homo . . . summam quandam super se -xerat pecunie. **δ** exigere - einnehmen, erheben (de vectigalibus): DIPL. Loth. I. 13 quicquid inde (sc. ex mercato) nostrae parti -i poterat. **β** translate: **1** gener. i. q. conferre (ad) - vereinigen (auf): THIETM. chron. 4,58 quod (regnum) . . . filius . . . calliditate -xit in unum. OTTO FRISING. chron. 3,2 p. 138,23 Roma nondum ad unam personam imperium -xerat. **2** publ. et iur. de negotiis, contractibus sim.: **a** c. obi. (enunt.: l. 37): **a** in univ. i. q. pacisci, condicere - (vertraglich) vereinbaren, festlegen: FORM. imp. 54 quidquid bona fide -tum est. CHART. eccl. Erf. 246 p. 132,29 pater meus -xit cum fratribus ecclesie . . . , ut eqs. CHART. Babenb. 466 p. 334,39 quicquid cum rege Boemie tractavimus vel -ximus in premissis. al. **β** facere, inire - (ab)schließen, eingehen: CAPIT. reg. Franc. 153,2 permutatiōnem. DIPL. Frid. I. 582 p. 59,22 instituta vel conventiones. CHART. Tirol. notar. I 352 sub ypoteca bonorum suorum sollempniter -ta. CHART. Brixin. 96 fedus amicitie. CHART. Gosl. II 233 p. 266,28 quam (ordinationem) cum . . . ecclesia . . . -xit (continxit ed., vix recte; cf. CHART. Merseb. 424) capellanus. saepe. de matrimonio (de concubinato: l. 72): LEX Frision. add. III 77 illicitas nuptias. BERNOLD. CONST. chron. a. 992 coniugium. DIPL. Conr. III. 229 p. 406,43 in -endo m a t r i m o n i o (CHRON. Reinh. a. 1226 p. 607,17. TRAD. Brixin. 612. al.). **γ** gerere - besorgen, führen: ARNOLD. BERG. chron. a. 1038 p. 681,47 pro posse res suas. **b** absol. vel ellipt.: **a** pactionem inire - einen Vertrag (ab)schließen, eine Vereinbarung treffen (usu adi.: l. 55; usu subst.: l. 58): LIBER diurn. 33 ne qua . . . possit esse -endi dubietas. CHART. Berg. Magd. 71 p. 50,33 sicut a partibus -entibus . . . est fideliter compromissum. CHART. Bern. I 5,131 p. 520,34 si filius familias in potestate patris vel matris existens sine ipsorum consilio -aat. ALBERT. M. eth. II 9,1,2 p. 562^B,49sq. taliter . . . -entes scientes et valentes -unt. al. **β** matrimonium inire, se (matrimonio) coniungere - die Ehe eingehen, (sich ver)heiraten (remissius de promisso: l. 67): CHRON. Reinh. a. 1223 p. 559,2 ipsa domina cum comite Poppone -xerat. CHART. ord. Teut. (Hass.) 61 p. 59,26 si . . . superstes matrimonialiter -xerit. ALBERT. M. sent. 4,34,6^{capit.} separatione facta . . . si -xerint cum aliis. DECRET. Bern. 41 si duo -xerint et filios genuerint. CHART. Ital. Ficker 421 p. 432,39 qui (pater) infra annos pubertatis existens cum Adelita . . . per verba -xerat de futuro. CHRON. Erf. min. p. 552,5 ut nullus -at cum cognata eius. persaepe. de concubinato: CHART. Sil. D I 109 p. 76,39 (a. 1207) quod quidam in vestris diocesisbus constituti publice cum mulieribus -entes ecclesiasticas non verentur suscipere dignitates. HONOR. III. registr. 5 ut . . . clerici . . . de facto -rent ac sic -to contubernio

[Antony]

uterentur.

III attrahere, adducere – *her-, hin-, herbei-, zuziehen*: **A** *proprie*: 1 *de hominibus*: **a** *gener.*: **a** *aggregare, associare* – *hinzugesellen, anschließen* (c. *acc. directionis*: l. 9; *intrans. sensu refl.*: l. 10): BERTH. (?) *annal.* a. 1077 p. 298,44 omnes, quoscumque et quomodocumque poterat, ad se ... undecumque -xerat (*sim.* a. 1078 p. 310,21 *suae parti*). a. 1079 p. 322,23 ut eam partem, quam ... iustam fore decernerent, sese omnes unanimiter -rent. BERENG. TREV. *laud.* 2,7 p. 958^A cum ... concurrisset turba plebis bifariae, -ere pars coepit ad partem. **β** *refl. i. q. se conferre, migrare* – *sich begeben, 'ziehen'*: DIPL. Loth. III. 82 quisquis ad locum ... ipsi (*ecclesiae*) pertinentem causam habitandi se -xerit. **γ** *apportare* – *herbeischaften, -tragen*: ARBEO Corb. 38 qui (*vir Dei*) inter tot montium spatia fuerat -tus (*corr. m.*²; *contactus m.*¹ *et ed., vix recte*; cf. VITA Corb. 31 adportatus). **b** *iur. de testibus*: **a** *afferre, producere* – *aufbieten, beibringen*: COD. Lauresh. 532 l. 20 (s. X.^{med.}) Grimoldus ... et Hugizo ... -xerunt suum testimonium in publico mallo. l. 31 episcopus et ... abbas -xerunt suum testimonium, qui hanc traditionem viderunt. **β** (*per aures trahendo*) *adducere* – (*durch Ziehen am Ohr*) *beiziehen* (cf. p. 1770, 51sq.; *de re v. vol. I. p. 1258,75sq.*): TRAD. Weihest. 112 (a. 1138/47) testes hi sunt -ti: *eqs.* CHART. Babenb. 814 p. 164,44 isti ... laici ad eiusdem rei confirmationem testes -ti sunt: *eqs.* 2 *de aquaeductu i. q. ducere* – *führen*: CHART. Wirt. VI 1964 p. 357,1 (a. 1268) cives ... pro libitu posse -ere aqueductum. **B** *translate*: 1 *de hominibus i. q. inducere, commovere* – *bewegen, veranlassen*: BERTH. (?) *annal.* a. 1078 p. 308,27 ut ipsum (*regem*) ... ad consensum concordiae ... -ret *apostolicus*. 2 *de rebus*: **a** *gener.*: **a** *adhibere* – *heranziehen*: CHART. Merseb. 310 (a. 1262 ?) per stipulationem solempniter -tam se ... obligavit ad hoc, quod *eqs.* **β** *applicare, transferre* (*ad*) – *anwenden, übertragen (auf)*: WILH. SALIC. *chirurg. praef.* p. 303^A aptare vel -ere, quod docetur in universali, ad particulare, quod medicatur. **γ** *addere* – *hinzufügen*: DIPL. Heintr. III. 25 p. 32,22 ubi ... omnipotentis laudi aliquid -itur, ibi adversariae potestati detrahatur. **δ** *parere* – *schaffen, bereiten*: WALTH. SPIR. Christoph. I 3 quicquid ... sibi minus idoneum paterna fuligo -xit *eqs.* **b** *publ. et iur. de bonis, possessionibus sim.* (cf. l. 68sqq.) *i. q. traducere, redigere* – *überführen, bringen*: WALAHFR. Otm. 4 res ecclesiarum ... in proprietatis suae dominium. TRAD. Wessof. 19^c p. 32,37 predium in suam dicionem. OTTO SANBLAS. *chron.* 21 p. 28,20 possessiones ... in suam potestatem. *al.*

IV ad se trahere, assumere, suscipere, accipere – *an, auf sich ziehen, sich zuziehen, sich aneignen, auf-, annehmen, bekommen, erhalten*: **A** *gener.*: 1 *corpor.*: PETR. DAM. *epist.* 104 p. 155,21 dum et illa (*aspis*) sanguinem sugeret et haec (*Cleopatra*) in se venena -ret. HUGO FLOR. *tract.* 2,5 (MG Lib. Lit. II p. 491,32) de terra sicca pulverem -ere solent *pedes*. OTTO FRISING. *chron.* 3,8 rubiginem. *al.* in *imag. de sollicitudine*: PETR. DAM. *epist.* 118 p. 333,12 rugas -et fumantis edulii disputator. 2 *spirit.*: **a** in *univ.*: BONIF. *carm.* 3,9 supplicia. SIGEB. GEMBL. *apol.* 3 (MG Lib. Lit. II p. 439,20) aliquid contagii. WENR. *epist.* 5 p. 292,10 offensam. DIPL. Loth. III. 54 p. 86,16 nomen. DIPL. Frid. I. 582 p. 59,32 ut ... ampliorem roboris perfectionem traditio ista imperialis nominis auctoritate -ret. ALBERT. M. *Matth.* 4,21 p. 98,19 notitiam. *saepe*. **b** c. *colore quodam*: **a** *consequi* – *erlangen*: BRUNO MAGD. *bell.* 34 p. 36,28 nisi prius eam virtutem -xisset rex, qua posset ... facere, quicquid sibi libuisset. **β** *committere* – *begehen*: SIMON *sacram.* p. 43,13 remissionem peccatorum ... -torum (CHART. Mog. A II 418 p. 678,3). **γ** *concupere* – *hegen*: WALTHARIUS 1076 iram de nostra -tam decute culpa. **δ** *innatum habere* – *angeboren haben (usu adi.: l. 68sqq.)*: ALBERT. M. *sent.* 3,15,7^{capit.} an Christus hos (*sc. nostros*) defectus -xerit, an voluntarie suscepit. p. 277^a,39 Christus non habet defectus -tos, sed assumptos. *ibid.* *al.* **B** *publ. et iur.*: 1 *de bonis, possessionibus sim.* (cf. l. 39sqq.) *i. q. acquirere, comparare* – *erwerben, gewinnen*: **a** in *univ.* (*usu adi.: p. 1770,3*): TRAD. Frising. 144 p. 150,13 (c. 791) quicquid de paterno hereditate ... accepi seu quolibet modo ad me iure -xi. DIPL. Conr. III. 268

p. 464,26 quocumque ... sollicitudo fratrum quoquomodo iuste -xerit. CHART. Sigeb. 163 p. 280,34 omnia bona nostra mobilia -ta et -enda, acquisita et acquirenda. *al.* **b** c. *colore quodam*: **a** *emere* – *kaufen*: CHART. archiep. Magd. 426 p. 562,10 (a. 1190) novem mansos ... quos ... prepositus ... datis centum quadraginta marcis ... ecclesie sue -xit. CHART. Hall. 269 p. 253,35 quas (*possessiones*) ... aliquibus denariis -xerunt. *al.* **β** *recipere* – *empfangen*: COD. Lauresh. 21 l. 6 (a. 819) in his, que de regia manu ... imperatoris in loco Michlenstat -xi. **γ** *subtrahere, arripere* – (*widerrechtlich*) *an sich bringen, reißen*: BONIF. *epist.* 109 p. 236,7 vult Colonensis episcopus sedem ... Uuillbrordi sibi -ere. CONC. Karol. A 38 app. B 12 si ... praefatae personae ... reclamationem fecerunt, hi, qui eos clericaverunt, ipsis ... hoc per legem exolvant, quod contra eos -xerunt *eqs.* DIPL. Ludow. Inf. 23 p. 130,3. **δ** *efficere, confirmare* – *erwirken, sichern*: DIPL. Heintr. IV. 33 quicquid in supra dicto loco regio iure -ente habuimus. 2 *de debitis, mutuo i. q. sumere* – *borgen, 'aufnehmen'*: CHART. Bund. 783 p. 241,2 (a. 1241) que (*causa*) vertitur ... super debitis a predecessoris suis (*sc. episcopi*) a nobis (*sc. mercatore et sociis*) -tis. DAVID *expos. reg.* p. 351,10 mutuum ... non possunt fratres directe -ere. CONST. imp. III 8/9 ipse dominus noster electus rex ... mutuum -endo fideiussores pro solvendis debitis obligavit (*item* 10). *al.* 3 *de damno i. q. percipere, ferre* – *hinnehmen, erleiden*: CHART. Altenberg. 334 p. 243,23 (a. 1276) si ... propter moram solutionis extunc cogere ... damna aliqua -ere ad usuras.

V retrahere – *zurückziehen*: **A** *proprie*: CHRIST. STAB. *Matth.* 21 p. 1333^A cum sanguis deficit ... deserit anima membra et -it se, ubi sanguis est (*de paralyti*). BRUNO MAGD. *bell.* 92 p. 87,5 -xerunt ... se curiales ... in maiorem ecclesiam. VITA Heintr. IV. 11 p. 37,33 in extremis regni tui finibus me -xi. VITA Udalt. Cell. II 40 (21) reverendi seniores saecularium hominum cohabitationem declinantes in speluncam quamdam ... sese -xere. CHART. *scriin.* Col. B 909. **B** in *imag. i. q. continere* – *zurückhalten*: SIGEB. Maxim. 27 multa ... dicenda restant; sed ... stylum -imus. EKKH. IV. *pict. Mog.* 151 -e cede manus. **C** *translate i. q. repetere, tollere* – *zurücknehmen, 'einziehen'*: CHART. Rhen. *med.* I 614 p. 675,25 (c. 1158) beneficium expetitur -imus (*ni leg. contradiximus, cf. p. 1756,58*), quia id nulla ratione concedere debuimus.

VI abstrahere, extrahere – *weg-, herausziehen*: **A** *deducere* – *abziehen, (weg)nehmen*: COD. Hartw. 12 quedam loca silvarum ... ex curte Messilinge -tum (*sic*). **B** (*ab*)*solvere* – *lösen*: ANNAL. Plac. a. 1269 p. 533,26 -atis omnibus, qui ibi erant, de banno. **C** *auferre* – *hinwegraffen*: LEG. Wisig. 4,2, 17 p. 184,23 quem ... non hereditabit producta lux celi, qualiter morte -tum (mortis contractu V4) improbisa ditabit portio mundi?

VII trahere – *ziehen*: TRAD. Frising. 1144 (a. 955/57) isti sunt testes ... per aurem -ti: *eqs.* (*item de testibus*: TRAD. Brixin. 445^b manibus per aures. cf. p. 1769,20sqq.).

VIII moram -ere *i. q. moram (longiorem) habere, morari* – (*längeren*) *Aufenthalt nehmen, sich aufhalten*: CHART. Stir. IV 261 p. 157,40 (a. 1267) ut ... in claustrum nullam -ant moram mulieres. CHART. Friburg. 221 p. 196,5 si fratres ... ibidem absque necessitate moram -xerint. SALIMB. *chron.* p. 313,1 de mora, quam cum fratre Hugone -xi. *ibid.* *al.*

IX contraire, contradicere – *bestreiten, widersprechen (notione per confusionem formarum contra et contrahit effecta, ut vid.)*: GESTA Camer. cont. II D 39,4 maluisse electus ... poni in carcere ... quam sibi ab ipso archiepiscopo de sua -i benedictione (cf. 37,3 electo denegat consecrationem papa. 70,4 benedictionis fit contradictio). 72,1 in eius (*Burchardi*) persona quisquam non -it ... quin episcopo et laude dignus sit.

adi. contractus, -a, -um. 1 *proprie*: **a** *de hominibus vel partibus corporis (de planta: p. 1771,3)*: **a** *contortus, mancus, debilis* – *gelähmt, lahm, verkrüppelt*: ARBEO Corb. 4 p. 192, 23 qui (*fur*) tam concitus surrexit, quasi rigidus atque -us minime fuisset. BERTH. (?) *annal. praef.* p. 267,2 Herimannus ... passione paralytica omnibus membris dissolutorie -us. CHART. march. Misn. III 468 p. 323,24 quedam puella -a, gipposa et ce-

[Antony]

ca. *saepe*. **β** *rigidus, torpidus – steif, erstarrt*: MAURUS progn. 3 p. 24^b, 6 aures frigide et -e. p. 24^b, 20. **γ** *vietus – welk*: ARS med. 7 p. 429, 16 in raffani -ati (-i *H*) similitudinem. **b** *de rebus i. q. artus, angustus, minutus – eng, schmal, klein*: **α** *in univ.*: EINH. Karol. 12 sinus . . . latitudinis . . . , quae nusquam centum milia passuum excedat, cum in multis locis -ior inveniat. NOTKER. BALB. gest. 2, 1 p. 50, 21 quamvis ipsi (sc. Hunnorum) circuli alius alio multo -iores fuerint. HELM. chron. 38 p. 75, 18 tractus . . . maris -ior et qui visu traici potest. *al.* **β** *de aspectu i. q. distinctus – scharf, klar umrissen*: ANNAL. Sangall. IV a. 1006 quae (stella) . . . aliquando -ior, aliquando diffusior. PS. BEDA mund. const. 1, 384 solis spera alicubi est diffusior et alicubi -ior *eqs.* **2** *translate i. q. strictus, restrictus – beschränkt, eingeschränkt*: **a** *gener.*: **α** *in univ.*: VITA Liutg. II praef. p. 87, 3 -ior brevis. ADALBOLD. Boeth. 239 quanto quaeque (natura animae) -ior, tanto est pretiosior. RAHEW. gest. 3, 51 tanta erat . . . maximorum fluviorum ariditas et -a violentia, ut *eqs.* *de effectu*: HILDEG. scivias 2, 6 l. 1436 idem (sc. *eucharistiae*) sacramentum non erit huic sanctius, qui plus ex eo perceperit, nec illi -ius, qui minus ex eo sumpserit. **β** *exilis, pusillus – dürrftig, mager*: HROTSV. lib. 2 praef. 1, 6 quod huius vilitas dictationis . . . multo -ior penitusque dissimilis eius, quem proponebam imitari (i. Terentii), sit sententiis. **b** *mus. i. q. brevis – kurz*: PS. ODO CLUN. dial. 3 p. 254^a minus . . . spatium . . . semitonium vocatur, faciens -iorem elevationem vel depositionem. GUIDO ARET. microl. 17, 27 et productiori et -iori . . . motu incedere. *cf.* p. 1767, 62. **c** *log. i. q. (immediate) ad determinationem relatus, restrictus – (unmittelbar) auf die Begriffsbestimmung bezogen, beschränkt*: ALBERT. M. top. 3, 1^{capit.} de accidente -o et comparato. 3, 2, 1 p. 348^b, 28 -um et comparatum praedicatum accidentis. 3, 2, 2 p. 349^b, 44sq. *ibid.* *al.* *usu subst.*: ALBERT. M. top. 3, 2, 2 p. 349^a, 5sq. ita ut -um non contractum fiat, et speciale fiat generale. *ibid.* *al.*

subst. **1. contrahentes, -ium (-cium) m.** *paciscentes, contractus ineundi partes – Vertragspartner, 'Kontrahenten'*: CHART. Bund. 445 p. 344, 16 (a. 1187) conmutatio bone fidei noscitur esse contractus, ut . . . eodem nexu obligat -aentes. CHART. Diess. 14 p. 123, 11 pari voto et voluntate -cium. CHART. Ticin. 33 predicti -es hanc cartam fieri rogaverunt. *saepe*.

2. contractus, -i m. *homo contortus, mancus, debilis – Krüppel, der Lahme*: WETT. Gall. prol. 23 -orum prosiliente caterva. HECCEL. Clem. 2, 4^{capit.} de -o erecto. HILDEG. caus. 2 p. 52, 20 de -is. *al.* *in nom. propr.*: GENEAL. Flandr. II p. 304, 34 Arnulfus marchio magnus, qui dicebatur C-s.

3. contracta, -ae f. **1** *femina contorta – eine Gelähmte*: METELL. Quir. 21^{tit.} de -a directa. **2** *conquestus – Erwerb(sart), Gewinn (cf. l. 58sq.)*: TRAD. Weiss. 234 l. 91 (a. 712) quicquid . . . de comparato aut quamlibet -a mihi ligibus obvinat (cf. 237 l. 39 de . . . contractu [contracta *cod.*]).

4. contractum, -i n. **1** *medic. i. q. contractio – Verkrampfung, Lähmung*: VITA Arnulfi 29 resolutis nervorum -is (contractibus *var. l.*; *corr. ed.* [MGMer. VII p. 791]). **2** *iur.*: **a** *contractus – Vertrag*: **α** *in univ.*: CHART. Tirol. notar. II 33 p. 17, 38 (a. 1242) II brevia huius -i fieri rogaverunt (*sim.* 267 p. 179, 21). **β** *coniunctio – (Ehe-)Schließung*: CHART. Tirol. notar. II 98 p. 56, 26 (a. 1242) tempore illo -i nuptiarum. **b** *conquestus – Erwerb(sart), Gewinn (cf. l. 48sq. p. 1754, 58sq.)*: FORM. Andec. 41 p. 18, 15 de omne corpore facultatis mei, quem . . . ex aloto parentum meorum vel de qualibet -um mihi legibus obvenit. DIPL. Merov. I 47 de concambio vel de comparato aut de qualibet (sic) -o. FORM. Marculfi 2, 17 l. 18 de quibuslibet titulis atque -is. FORM. Augiens. B 1 p. 348, 1 constat . . . quasdam res nobis . . . hereditario iure provenisse, necnon et de quodam modo iusto -o. DIPL. Otton. I. 336 p. 453, 13 cum omnibus, que . . . monasterio pertinent quolibet -o. *meton. de rebus acquisitis*: COD. Lauresh. 533 (a. 766) omnia . . . tam de paterno quam de materno, vel de -o seu de conlaborato . . . trade. FORM. Augiens. B 2 cum quolibet iusto -o (*sim.* 3).

adv. ***contractim.** *in contractione – im Krampf, verkrampft*: GONZO Geng. 20 subito coepit omnibus membris

contrahi et deficere et in eodem, quo stabat, loco laxis nervis -m accubare *clericulus*.

contraiacens, -entis. *oppositus, contrarius – entgegengesetzt (usu subst.: l. 8)*: ALBERT. M. phys. 2, 3, 6 p. 144, 85 digestio est completio a proprio et naturali calore ex -bus (p. 379^b, 19 ἀντικειμένον) *p a s s i o n i b u s* (animal. 20, 18. *al.*). meteor. 4, 1, 4 p. 713^a, 28 generatio et -s sibi putrefactio. anim. 2, 2, 8 p. 93, 60 ex qualitatibus -bus. Matth. 4, 1 p. 82, 72 -es (contradictentes O) tertius (*deserti tironibus*) sunt indivini.

[contraior v. contrarior.]

***contraluctor, -ari.** *repugnare, reniti – sich widersetzen, sich sträuben (usu subst.: l. 14)*: HROTSV. Gong. 128 non -or, sed tua iussa sequor. Dulc. 1, 8 istae contumaces nostris decreta -antes. Pafn. 7, 10 quoadusque desinat -ari *mens*. Sap. 1, 2 tuo potentatui. *ibid.* *al.*

***contralunium, -i n.** *luna adversa, aliena – 'Unglücksmond'*: SERMO de sacril. 13 quicumque . . . novam lunam -um (contra lunium *cod.*) vocat . . . et per lunam sibi fieri impedimentum credit, iste non christianus, sed paganus est.

contram v. contra.

***contramando, -avi, -are.** (*cf. francog. contremander*) *renuntiare – absagen, (auf)kündigen*: **1** *de evocatione inhibenda*: GISLEB. MONT. chron. 103 p. 148, 29 sub spe pacis future . . . comes Flandrie suo exercitui . . . -vit. **2** *de pace revocanda i. q. faidam indicare – Fehde bieten*: CHART. Rhen. med. III 953 p. 713, 17 (a. 1248) nos (sc. *archiepiscopus*) . . . Gerardo . . . -bimus et predicemus ad tres septimanas.

***contramolior, -iri.** *resistere – sich zur Wehr setzen*: ANSELM. LEOD. gest. 7 p. 194, 28 nichil reniti vel -iri querens . . . mortem operitur.

?*contramunitio, -onis f. *munitio (contra aliquem) renovata – (jemandem gegenüber) erneuerte Zusicherung*: CHART. Rhen. inf. I 393 (a. 1158) testes . . . huius nostrę donationis seu -is (*an leg. communionis*?).

contranitor, -i. *adversari, resistere – sich widersetzen, standhalten*: EKKEH. IV. bened. I 46, 41 his (Petro et Andreae) -i valeat neque porta Cociti. VITA Heinr. IV. 7 p. 27, 20 plerique contra nitebantur. *cf.* p. 1780, 38.

***contranocceo, -ere.** (*defendendo*) *rursus damnum inferre – (in Gegenwehr) wieder (be)schädigen*: ALBERT. M. eth. I 456 p. 387, 38sq. quicumque 'praeter legem nocet non -ens (p. 1138^a, 8 ἀντιβλάπτων), facit iniustum' . . . ; et dicit 'non -ens', quia *eqs.*

[contrantia v. 1. contrarius p. 1778, 32.]

contrao v. contraho.

***contrapassio, -onis f.** *remuneratio, repensatio (apta) – (entsprechende) Vergeltung, Erwidern*: ALBERT. M. sent. 4, 15, 1 p. 469^a, 13 vult Aristoteles, quod iustitia . . . idem sit quod -o, et iustum idem quod contrapassum. eth. I 699 p. 599, 40 'benevolentia' cum -e. II 8, 13 p. 523^a, 42 omnis amicitia secundum similitudinem est -is.

***contrapattior, -passus sum, -i.** *sensu pass.: l. 56, 58sq. repensum accipere – vergolten, erwidert bekommen, Vergeltung erfahren*: ALBERT. M. sent. 4, 15, 1 p. 471^b, 3 inferens iniuriam -itur tantum, quantum intulit. eth. I 402 p. 342, 40 non oportet, quod semper -atur. Matth. 10, 11 p. 327, 28 magnifici est velle facere beneficium et non -i. *ibid.* *al.*

subst. **contrapassum, -i n.** (*apte*) *repensum – (entsprechende) Vergeltung, Erwidern*: ALBERT. M. eth. I 402 p. 341, 65 'Pythagorici dixerunt, quod 'iustum simpliciter' . . . 'esset' idem quod -um (p. 1132^b, 21 τὸ ἀντιπεπονθός). 699 p. 599, 32 'benevolentia' cum '-o' (*cf.* p. 1155^b, 33 ἐν ἀντιπεπονθόσι) facit 'amicitia'. II 5, 2, 8^{capit.} pol. 2, 1^p p. 93^b, 46 aequale -um salvat civitates. *ibid.* *al.* *v.* *et* l. 49.

***contrapello, -atum, -are.** (*cf. interpellare*) *accusare, in ius vocare – belangen, anklagen*: ORD. iud. Dei A 21^h si culpabiles sunt homines isti . . . sive de furto vel adulterio, sive de quacumque causa huic -ti fuerint. 21ⁱ si de hac causa, qua -tus es, si sciens fuisti.

***contraplacitatio, -onis f.** *cessio, traditio – Abtretung, Schenkung*: TRAD. Frising. 679^{tit.} (a. 846) -o Isanharti sculdhai-si. *cf.* **complacitatio*.

***contraplacito**, -are. *cedere, resignare, renuntiare – abtreten, sich (eines Anspruchs) begeben, verzichten (auf)*: TRAD. Frising. 386^{ut}. (a. 817) quomodo Toto et Rihheri et Ascrih adquisitionem -bant. 442 p. 380,2 illi . . . eorum portionem et locutionem, quam in ipsa ecclesia habuerunt, -bant. 543 p. 463,27 Epucho -bat cum suo wadio omnem questionem, quam habuit ad illo vico contra Irminfridum advocatum. 563 Hitto omnem adquisitionem vel mallationem . . . hoc firmiter -bat, ut nulla occasione hoc amplius inquietare . . . potuisset. 679 sculdhaigus -bat adversus . . . episcopum . . . wergaldum Kaganharti barscalti sui. *ibid.* al. cf. *complacito.

contrapono, -positum, -ere. *opponere – entgegensetzen, gegenüberstellen (medial. i. q. ex adverso positum esse – gegenüberliegen, -stehen; usu adi.: l. 16.17; usu subst. neutr.: l. 19)*: 1 *local.*: BEDA temp. rat. 26,39 ubi . . . recto intuitu oculos . . . ad -ta (composita var. l.) . . . parietis loca sustuleris. ARS med. 5 p. 422,29 lingua . . . cum -tis dentibus. OLIV. hist. reg. 74 cui (*insulae*) -itur Tortosa. cf. l. 38. 2 *spirit.* (*usu rhet. et log.*): ALDH. ad Acirc. 124 p. 171,11 antitheta -ta. RATHER. epist. 11 p. 63,22. ALBERT. M. phys. 5,3,5 p. 436,8 ‘-ere’ (p. 229^a, 16 ἀντιθεῖναι) subiectum ad subiectum. pol. 3,10ⁱ p. 302^a, 10 ‘ad hoc’, id est contra hoc, ‘-endum’ . . . est, ‘quod’ eqs.

contrapositio, -onis f. *log. de argumentatione ex contraria parte i. q. oppositio – Gegenteil, gegenteilige Behauptung, ‘Kontraposition’ (de re v. Hist. Wb. Philos. IV. p. 1065)*: ALBERT. M. phys. 4,3,11 p. 281,21 ex his . . . per -em ostenditur, quod eqs. 6,3,4 p. 496,14 convertissemus ipsam (*propositionem*) per -em in hanc, quod eqs. anal. pr. 1,1,8 p. 469^a, 36 per -em conversio (cf. Boeth. syll. categ. 1 p. 804^A). metaph. 10,2,1 p. 441,44 ‘-es’ (p. 1054^a, 23 ἀντιθέσεις) sive oppositiones ‘quattuor modis dicuntur’ eqs. *ibid.* al. *conversio in oppositum – Verkehrung ins Gegenteil*: RAHEW. gest. 4,5 p. 238,13 qui (*tyranni*) hoc . . . mandatum (sc. Vulg. gen. 1,28) per -em interpretarentur versa vice dominantes hominibus.

***contraposte** adv. (cf. ital. contrapposto) *ex adverso – gegenüber*: COD. Wang. Trident. 89 p. 212,17 (a. 1210) in villa de Roxano iuxta domum Engelmarii -e (*cod.*, recte ut vid.; contrapositam ed.) bonis Enrici Pocenari.

***contraprehendo** (-prendo, -prindo), -ere. *manum prehendendo iuramento prohibere – durch Ergreifen der Hand am Schwur hindern*: LEX Ribv. 69,5 si quis eum (sc. *coniurare studentem*) -prindere (-ere, -prendere, contra reprehendere var. l.) voluerit eqs.

***contrapugno**, -are. *repugnare, adversari – ankämpfen (gegen), widerstreiten, sich widersetzen*: ALBERT. M. div. nom. 11,7 p. 413,53 bellum non est nisi eorum, quae -ant ad invicem. 11,9 p. 414,50 unumquodque (*elementum*) habet actionem propriam suae speciei, secundum quam unum alteri -at. Matth. 5,39 p. 154,62sq. resistere . . . est -are, et hoc plus est quam malum repellere, quia -are est pugnando velle malum inferre. *ibid.* al. *se invicem oppugnare – sich gegenseitig bekämpfen*: ALBERT. M. eth. II 8,1,4 p. 525^a, 39 non -ant, sed amicitiae sunt *compugnationes*.

contrariaetas v. contrarietas.

?***contrarialis**, -e. *contrarius – gegensätzlich (usu subst. neutr. plur.?)*: HERACLIUS II 57 ex . . . cognitione . . . contrarietatum naturalium insistentium materiis . . . colorum et rerum -bus in ipsa arte interventionium (*an locus corruptus?*; cf. *antea*: eorum *[colorum]* et aliarum rerum in ipsa arte concurrentium differentias).

***contrariatio**, -onis f. *conversio in contrarium – Umwandlung(sprozess)*: GEGER. investig. 2 p. 476 haec corpora imperfecta (sc. *stannum etc.*) ad . . . perfectionem non sunt reducibilia nisi contrarium in eis operetur . . . : quae operatio vel -o fit per praeparationem.

contrarie v. 1. contrarius.

contrarietas, -atis f. *script.*: -aar-: p. 1774, 1. -iae-: p. 1775, 3. adde FORM. Sal. Merk. 6,7. *struct.*: c. gen. obi.: *passim*, e. g. p. 1774, 11.25. *pendet* ad: p. 1774, 13.

I de essentia, natura opposita: A *proprie*: 1 *adversitas, esse contrarium – Gegensätzlichkeit, Gegensatz*: a *gener.*: CONC. Merov. p. 63,5 contracta matrimonia . . . nulla volunta-

tes -e (-aarietate AB) solvantur. DIPL. Otton. III. 228 naturae necessitas . . . qualitates Italici aeris qualitatibus mei corporis quadam sui generis -e opponit. b *natur. et alch.*: BOVO CORB. Boeth. 10 quae (*aqua et aer*) utriusque illius (sc. *ignis et terrae*) -is apto quodam participio temperata eqs. HERM. CARINTH. essent. 2 p. 192,25 in materia -s, ut caloris et frigoris. ANON. miseric. 227 recedet ab eis (*speciebus contrariis*) -s, quando commiscentur. ALBERT. M. animal. quaest. 16,10 p. 280,71 natura operatur mediantibus qualitatibus activis et passivis, in quibus est -s. al. c. *gen. obi.*: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 11,28 aves . . . rapaces . . . -em habent aque. c *philos. et log.*: ALBERT. M. phys. 5,1,4 p. 410,51 in omni genere una est -s prima. 5,3,6^{capit.} de -e quietis ad motum et quietis ad quietem. top. 8,2,10 p. 519^a, 35 contraria secundum oppositionem -is dicta. metaph. 4,1,6 p. 169,35 differentiae sunt ‘-s’ (p. 1004^a, 21 ἡ ἐναντιότης) generis eqs. 10,2,3 p. 444,56 -s est duorum sub uno genere differentium maxima distantia. *ibid.* saepius. v. et p. 1759, 55. d *math. de proportionalitate inversa*: MATHEM. var. Bubnov p. 285,30 quibus duobus generibus, magnitudini dico et multitudini, haec inest passio -is, ut uno crescente aliud decrescat. e *rhet. i. q. oppositio – Gegenüberstellung*: CONR. MUR. summ. p. 85,64 fit -s duo per contraria, quorum unum eqs. 2 *diversitas, differentia – Verschiedenheit, -artigkeit, Unterschied* (c. gen. obi.: l. 25): CIRCA INSTANS p. 1a^r morborum. HERACLIUS II 57 una materia ex -e quadam naturali alterius . . . alterat alteram. ALBERT. M. animal. 1,20 tota multitudo membrorum diversificatur per convenientias et -es proprietatum . . . , sicut per colorem aut figuram. al. 3 *perversitas – Verkehrtheit, Widernatürlichkeit*: HILDEG. scivias 2,6 l. 2243 qui se non solum in fornicatione mulierum polluant, sed etiam in -e fornicationis se contaminantes eqs. vit. mer. 3,1517 mavult *diabolus*, quod homines in -e se polluant. B *meton.*: 1 *oppositum – Gegenteil*: COLUMB. epist. 5 p. 173,32 omnis . . . res laeditur vicina -e. ANON. miseric. 202 omnis res coniungitur cum sua consimilitudine et fugit a sua -e. 2 *de palea i. quod vile est – das Schlechte*: HILDEG. scivias 1,4 l. 630 sicut . . . triticum ab omni -e expurgatur.

II *de consensus defectu, incongruentia: A proprie*: 1 *disensio – gegensätzliche Auffassung, Meinungsverschiedenheit*: BERNOLD. CONST. libell. II 3,23 essentiam rerum non solet in contrarium ducere -s opinantium. CHART. Tirol. 563 p. 44,21 (epist. papae) inter testes . . . manifesta -s invenitur. ALBERT. M. animal. 3,53 determinare hanc inductam -em (sc. *Aristotelis et Galieni*). 2 *discrepantia, inconcinntas – Widersprüchlichkeit, Unstimmigkeit*: IDUNG. PRUF. dial. 1,93 verborum. REINHER. PADERB. comput. 2,8 secundum Dionisii computum . . . -s invenitur de annis Domini et de die passionis eius. CHRON. Albr. a. 269. SALIMB. chron. p. 217,10 ex quibus (*chronicis*) resecavi . . . falsitates et -es. 3 *varietas, dubitatio – Unschlüssigkeit, Zweifel*: HILDEG. scivias 2,5 l. 778 o . . . filii mei, qui valde in -e dissipati estis. 4 c. *gen. obi. i. q. contemptio – Mißachtung*: IDUNG. PRUF. dial. 1,71 sanctae regulae. 1, 744 est . . . consuetudo vestra (sc. *Cluniacensium*) . . . canonibus contraria; sed de -e canonum postea dicemus. B *meton. i. q. notio contraria – Gegensinn*: THEOD. AMORB. comm. p. 20,41 per antiphrasin, id est per -em.

III *de actione vel intentione adversa, hostili, nociva: A proprie*: 1 *inimicitia, hostilitas – Feindschaft, Feindseligkeit*: a *strictius*: CAPIT. reg. Franc. 205,1 omnium preteritorum malorum et -um . . . abolitio. EPIST. ad Wrat. 1 p. 388,11 aufer . . . omnem de animo tuo . . . -is rubiginem. al. b *latius: α iniquitas – Ungunst*: NARR. itin. nav. p. 180,10 ventorum. p. 195,8 flatus. β *asperitas – Barschheit*: CHRON. Thietm. 6,37 si quid in eo (*Wigberto*) suis . . . umquam occurrit -is, hoc stimulum effecit . . . infirmitatis. γ c. *gen. obi. i. q. cruciatus voluntarius – Kasteiung*: HILDEG. Disib. 30 in vigiliis, in ieiuniis atque in aliis carnis suae -bus. 2 *contradictio, adversatio, actio contraria – Widerspruch, Widerstand, Einspruch, ‘Schwierigkeit’*: a *gener.*: HROTSV. Pafn. 2,4 nihil tibi obviabit -is. VITA Annon. I 3,8 p. 501^a, 21 ne quas transferendo corpori eius in Sigeberg -es inferri paterentur *magnates*. al. b *publ. et iur. de impugnatione, inquietudine sim.*: α *in univ.*: CAPIT. reg.

Franc. 9,6 propinqui a b s q u e -e iudicum in eius (sc. *defuncti*) facultatem . . . succedant (DIPL. Merov. 47 a. vestra aut cuiuslibet -aetate. CHART. Heinr. Leon. 93. *saepe*). LIBER diurn. 101 p. 135,1 ullam laesionem aut -em malam . . . i n f e r r e (DIPL. Loth. I. 10. DIPL. Conr. III. 21 p. 36,24. *al.*). DIPL. Ludow. Germ. 1 ut nullus . . . aliquam -em in his rebus f a c e r e auferet (CAPIT. reg. Franc. 239 p. 147,31. *al.*). CHART. archiep. Magd. 410 p. 540,20 ne ea, que rationabiliter agimus, dampnosam in posterum -em inveniunt. CHART. Friburg. 191 renunciantes . . . omni . . . exceptioni cuiuscumque -is et litis contestationis. *al.* *expressius i. q. causa, facultas impugnandi – Grund, Möglichkeit zur Anfechtung*: CHART. archiep. Magd. 405 p. 533,43 (a. 1185) ne . . . per oblivionis caliginem facta nostra aliquam in se dampnosam inveniuntur habere -em (cf. l. 9). *β* *impeditio – Behinderung*: DIPL. Karolom. (I.) 47 ut . . . nec ad ambulandum aut revertendum pro ipsa pascua eis (*hominibus monasterii*) -em non faciatis. DIPL. Ludow. Iun. 10 licitum sit absque alicuius -e vel detentione naves . . . ire et redire. *al.* *c. gen. obi. i. q. denegatio – Verwehrung, Versperung*: LEX Ribv. capit. 83 p. 70 (codd. A6.7) de -e viae. *B meton.*: 1 *contrarium, malum, calamitas – Widrigkeit, Ungemach, Unheil*: *a in univ.*: RIMB. Anscar. 9 p. 31,3 si quid . . . in huiusmodi protectione -is sive adversitatis ei potuisset accidere. RATHER. epist. 26 p. 155,3 -s maxima rursum. THIETM. chron. 8, 12 -em . . . presentem ac futuram contrahis. HILDEG. epist. I 27 p. 187^B video . . . te . . . in plurimis turbinibus et -bus viventem. *al.* *b c. colore quodam. α tristitia, maeror – Leid, Kummer*: GODESC. BENED. Anast. 10 p. 227,46 quia compatiar tibi . . . , non possum tibi facere plus -is, sed . . . dabo tibi istas reliquias. *β vitium, morbus – Schaden, Krankheit*: HILDEG. phys. 1 praef. p. 1127^A si . . . herbae omnes calidae essent et nulla frigidae, -em utentibus facerent. 2 *iniuria, culpa – Unrecht, Schuld*: LEG. Lang. p. 224,43 ut neque per consensum meum neque per vestram -em talia vobis facta sint. 3 *c. gen. obi. i. q. impedimentum – Hindernis*: RATHER. ascens. 1,5 l. 233 vicia ut egestatem mortiferam famemque perpetuam, -em utique ascensus nostri pernoxiam, hic relinquamus. *C locut.* in, ad -em *c. gen. obi. vel pron. poss. i. q. contra – gegen*: LEG. Wisig. 2,1,8 p. 54,25 scandalum in -em regni nostri . . . facere. CAPIT. reg. Franc. 158,18 ad . . . -em fidelium nostrorum. 197,2 in -em . . . primi pacti et iuramenti aliud sacramentum iurare. 274,1 ad nostram -em. 300,7 in meam -em. GERH. AUGUST. Udalt. 1,10 l. 123 in -em sancte Dei genitricis Marie. *al.*

1. *contrario v. contrarior.*

2. *contrario v. 1. contrarius sub II C 2.*

contrarius, -ari *vel varius contrario*, -avi, -are. *script.*: *cun.*: l. 52. -ai: p. 1776,10.23. *form.*: *praes. partic.* -iens: p. 1776,10. *fut.* -ietur: l. 52. *struct.*: *c. acc.*: l. 64sq. *seq.* ad: l. 71. p. 1776,12. *act. sensu pass.*: l. 62.

1 *subi. homines (civitas: l. 52): a de dissensione i. q. (in se) discindi – in Spaltung geraten, auseinanderbrechen*: AGNELL. lib. pont. 166 p. 385,10 Ravenna paulatim . . . cun-etur; non invenietur in ea viri quatuor unam voluntatem habentem. *b de actione vel intentione adversa i. q. contradicere, adversari, resistere – widersprechen, Einspruch erheben (gegen), sich widersetzen, Widerstand leisten*: *α publ. et iur. c. sensu interpellandi, obviandi, contendendi*: CHART. Lux. I 144 p. 166,22 (dipl. Karoli Simpl.) nemine -ante. DIPL. Frid. I. 390 p. 261,15 abbatissa . . . ante nostram maiestatem . . . veniens -ando querimoniam adversus . . . propositum . . . protulit. CHART. Ital. Ficker 196 A¹ p. 243,5 ei (sc. *adiutori hostis*) . . . -bimus et -are faciemus. CHART. Wirt. V 1410 p. 172,23 cum . . . pater meus . . . predictae libertati in omnibus -retur. *al. cf. p. 1764,57. c. acc. (expressius i. q. vexare – bedrängen, schikanieren: l. 68)*: CHART. Ital. Ficker 124 p. 166,39 (a. 1156) edificia . . . non -bo neque tollam neque diminuum *eqs.* DIPL. Frid. I. 390 p. 261,36 abbatissam . . . vel res cenobii eius . . . inquietare vel molestare vel aliquo modo -are. CHART. Ital. Ficker 165 p. 207, 43 interrogatus (sc. *testis*), si comes . . . -vit hoc (sc. *collectionem fodri ab abbatissa factam*) . . . , respondit: 'non'. *β usu communi*: ALBERT. M. pol. 5,5ⁿ p. 478^b,23 -bantur ad hoc, quod sinerent istam legem sanciri, ut perpetuo essent duces. 5,7^c

p. 511^a,2 'credibiles facti' *demagogi*, id est, quando credentiam fecerunt 'ex -ari (p. 131^{ob}, 16 διαβάλλειν) insignibus'. CHRON. rhythm. Austr. 446 principes et milites huic (*duci*) -antur. SALIMB. chron. p. 481,20 dicunt *Veneti*, quod *eqs.*; cui -andum non est. 2 *subi. res i. q. contrarium, oppositum esse – entgegengesetzt sein, im Widerspruch, Gegensatz stehen (zu)*: *a de incongruentia, discrepantia*: CONSTANT. AFRIC. theor. 10, 11 p. 55^b cum homines dormire de die . . . consueverint, et nature -atur, malum est. ALBERT. M. bon. 314 p. 175,54 opera -antia (-aiantia, -aientia *var. l.*) sibi (sc. *continentiae virtuti*) sunt non continere a coitu et huiusmodi. animal. 3,29 Galieni . . . sententia in multis ad haec, quae hic dicta sunt, -atur. *al.* SALIMB. chron. p. 244,34 que (*scriptura*) . . . catholice fidei non -atur. *b de contrarietate naturali: α in univ.*: ALBERT. M. div. nom. 4,200 p. 281,13sq. quicquid -atur alicui secundum esse, -atur eidem secundum rationem. phys. 5,3,5 p. 435,39. veget. 3,82 dulce et amarum -ari per formas saporum. *ibid. al.* *remissius i. q. differre (ab) – sich unterscheiden (von)*: ALBERT. M. veget. 6,64 gaudet *cinnamomum* . . . sicco vehementer tempore et calido . . . ; et in hoc -atur . . . ceteris cannis. *β accedente notione effectus i. q. repugnare – entgegenwirken*: URISO gloss. 59 p. 97,41 aquositate . . . superabundans *humiditas ipsi (calori)* -aiatur. ALBERT. M. animal. 7,131 saliva hominis ieiuni . . . -atur omnibus venenosis. *al.* *expressius i. q. officere – abträglich sein, schaden*: ALBERT. M. animal. 8,49 odor rutae serpenti -atur.

1. *contrarius*, -a, -um. *script.*: *cun.*: p. 1777,63. *superl.* -issimus: l. 52. *struct. notabiliores*: *c. acc.*: p. 1777,22. 67. 1778,7. *c. praep.*: inter se: p. 1777,9. ad: l. 56. adde ALBERT. M. anal. pr. 2,4,2 p. 742^b,30. contra: p. 1777,5. in: l. 39. a: l. 72. *seq. ut*: p. 1777,53.

1 *adi. (usu subst.: passim): A proprie: 1 de loco i. q. ex adverso situs – gegenüberliegend*: IOH. IAMAT. chirurg. 2,6 p. 11,3 ut . . . in -am partem impungatur et exinde trahatur *telum*. 2,10 qualiter vel qua iniectum est parte vel -a educatur *telum*. 2 *de motu i. q. in adversum directus, obvius – entgegen (gerichtet)*: WIDUK. gest. 3,17 ille (*dux*) . . . signa signis -a invexit. *innascens (in) – hineinwachsend*: ANTIDOT. Glasg. p. 150,36 ad pilos -os in oculos. *B translate: 1 de contrarietate naturali, essentiali i. q. ex adverso positus, adversus, oppositus – entgegengesetzt, gegensätzlich, gegenteilig: α in univ.*: *α gener.*: ALDH. ad Acirc. 124 p. 171,11 antibachius -us bachio . . . et Antichristus -us Christo. IDUNG. PRUF. dial. 1,259 econtrario in -a causa. CHART. Babenb. 116 p. 152,23 vite claustralis conditio, que seculari conditioni -a est. *β natur. et philos.*: MAPPAE CLAVIC. praef. p. 189,17 si vis scire, qui colores sibi sint -i (*inde HERACLIUS II 57 sibi invicem alter alteri*). ALFAN. premn. phys. 1,52 p. 14 per -as (PG 40,520^B ἀντικειμένης) qualitates ad temperantiam reducere corporis constantiam. URISO element. 3 p. 51,16 a -a qualitate -i elementi. ALBERT. M. phys. 7,1,5 p. 527,51 *prima sensibilia* per se -a sunt. pol. 5,8^d p. 533^a,44 'tyrannides salvantur secundum duos modos -issimos' (p. 1313^a,34 ἐναντιωτάτους). *saepe. γ t. t. log. i. q. prorsus oppositus – diametral entgegengesetzt, 'konträr' (de re v. R. Eisler, Wb. d. philos. Begriffe. 4¹. 1927. p. 851)*: ALBERT. M. praedicam. 7,10 p. 291^b,7 Socratem esse canum -um est ad id, quod est Socratem languere. anal. pr. 2,3,3 p. 732^b,15 sunt octo syllogismi supposita contradictoria conclusionis: supposita autem -a sunt quatuor. metaph. 10,2,6 p. 449,3 quaeramus, 'quomodo aequale -um (p. 1056^a,7 ἐναντίον) est inaequali'. *ibid. al.* *δ mus. et metr.*: ANON. II mus. Gerbert 53 omnimodis est -a trite synemmenon. ANON. mus. La Fage 14,2 discantus cantui debet esse -us . . . ; quando . . . cantus elevatur, discantus debet deponi. ANON. mus. plan. Coussemaker p. 491^b antipastus dicitur ab anty, quod est contra, quasi -us suis spatii; constat enim ex iambo et trocheo, qui sibi sunt -i. *v. et l. 42. ε math. de proportionalitate inversa*: ANON. minut. prol. p. 228,14 passione -a, id est augmentatione et diminutione. HERIG. reg. 2,10 secundum duorum generum -as passiones, ut alterius incrementum alterius sit detrimentum (*item MATHEM. var. Bubnov p. 287,3*). *b diversus – verschieden*: ALBERT. M. animal. 1,468 neque omnino -a et remota est creatio substantiae eorum (*testi-*

colorum) a creatione substantiae carnis. **2 de consensu defectu, incongruentia:** **a** strictius i. q. contradicens, dissentiens, discrepans – widersprechend, zuwiderlaufend, im Widerspruch, Gegensatz stehend (zu): **a** spectat ad res: CONC. Merov. p. 215,14 cum . . . multa -a contra statuta patrum . . . inventa sunt. BEDA hist. eccl. 3,25 p. 187,5 numquid . . . Columbam . . . divinis paginis -a (contra B) sapuisse vel egisse credendum est? ERMOLD. Ludow. 1,401 reddidit e contra verbis -a verba Vilhelm. GODESC. SAXO theol. 23 p. 326,14 -a . . . inter se dicta. HROTSV. Abr. 3,5 se nostris -a monitis egisse. THANGM. Bernw. 22 p. 769,20 tam audax inceptum, canonibus patrumque regulis -um. IDUNG. PRUF. dial. 2,571 ista . . . observantia -a est auctoritati. CHART. Raitenh. 34 p. 35,16 (epist. papae) interpretationem huiusmodi perversam esse et intellectui sano -am. persaepe. iur. de tenore instrumenti: LEX Ribv. 59,3 quod si testamentum regis absque -o (contrio A2) testamento falsum clamaverit eqs. COD. Lauresh. 20 l. 35 si . . . a quolibet homine aliud instrumentum in nostro nomine prolatum fuerit, quod huic nostro testamento -um sit. ACTA imp. Winkelm. I 216 quod Albertus Cagnola . . . veniens ad curiam nostram -as sibi (Ardicioni) literas reportavit. **β** spectat ad homines: CHART. Sangall. A 27 (a. 761) ullam reverentiam -us. GODESC. SAXO conf. p. 59,23 fac illum . . . attendere, quam sit -us veritati. Ps. UDALR. epist. (MG Lib. Lit. I p. 257,24) ne . . . tam veteri quam novo -us inveniariis testamento. IDUNG. PRUF. dial. 1,241 abbatem in suis dictis et scriptis sibimetipsi fuisse -um. **al.** **b** latius: **a** legi non respondens, illegitimus – gesetztwidrig: LEX Ribv. 56 si quis causam suam prosequitur, et rachinburgii inter eos secundum legem Ribvariam dicere noluerint, tunc ille, in quem sententiam -am dixerint, dicat: 'eqs.' **β** absurdus – widersinnig: GODESC. SAXO theol. 21 p. 291,4 cum . . . Deus . . . de spiritibus illorum (animalium) creet spiritus . . . ipsorum, nemini debet hinc esse -um, si eqs. **γ** involuntarius, coactus – unfreiwillig, erzwungen: CHART. Pommerell. 72 (a. 1240) quam (sc. villae) donacionem liberam esse volumus . . . ab expedicione -a sive voluntaria. **3 de actione vel intentione adversa, hostili, nociva:** **a** inimicus, infestus, adversarius – feindlich (gesinnt), feindselig, gegnerisch: **a** in univ.: ALDH. virg. I 43 p. 295,13 -arum virium machinas (item de daemonibus: CONR. EBERB. exord. 4,4 p. 229,7 -ae potestates. STATUT. ord. Teut. p. 24,10). CONST. Constant. 290 si quis . . . in hoc . . . contemptor extiterit, . . . Petrum et Paulum sibi . . . sentiat -os. HRABAN. carn. 18,17 regna -a regnis existunt bello. THIETM. chron. 2,2 Avars . . . patri suimet (sc. regis) quondam -i. ASILO rhythmimach. 7 aliquem -ae partis numerum. INNOC. IV. registr. A 417 p. 303,18 archiepiscopus . . . tacitum -um in eos, quos sub sua protectione susceperat, ferre non valens. **al.** **usu iur.:** DIPL. Ludow. Inf. 16 ut nulla -a potestas hoc confringere nullatenus presumat. CONST. Melf. 1,18 p. 28, 12 per testes -os. CHART. Eichsf. 273 pagellam hanc . . . parti -e cum voce testium concedimus reclamare. **β** alienus, renuens – abgeneigt, ablehnend: CAPIT. reg. Franc. 44,5 quis e duobus -us sit, ut pacati sint. RIMB. Anscar. 36 p. 70,37 -i . . . esse videbantur his, quae ille (apostolus) eis ante proposuerat. DIPL. Zwent. 2 p. 19,33 cuius (presbyteri) rogationi . . . rex nullatenus -um se existere dignum percensuit. DIPL. Heinr. III. 103 p. 130, 30 petitioni. **γ** contumax, renitens, rebellis – aufbegehrend (gegen), widersetzlich, widerspenstig: ANNAL. Gueff. a. 800 exiliavit Karolus Romanos, qui contra Leonem -i (contrii cod.) fuerunt. CAPIT. reg. Franc. 33,8 ut . . . nullus . . . -us fieri voluntati vel praeceptis eius (imperatoris). 33,18 neque in nullo magistris et abbatibus inobedientes vel -ae fieri audeant puelae. AGNELL. lib. pont. 171 statim cun-us ordinatori suo extitit Georgius. CARM. de evers. Glonn. 19,2 (MGPoet. II p. 148) cum ceteris rebellibus fit Karolo -us Nemenoius. **al.** **publ. et iur. de inquietatore, temeratore:** CHART. Sangall. A 27 (a. 761) si ullus est, qui hanc donationem meam . . . -us apparuerit. CHART. Rhen. med. I 110 p. 116,11 si quis rectorum . . . huic devotioni nostrae . . . in rebus ipsis . . . -us aut fraudator existerit. DIPL. Karoli III. 88 p. 143,24 si . . . quilibet huic nostrae . . . ordinationi -us et infidelis corruptor extiterit. **al.** cf. p. 1780,19. **δ** temerarius – ungebührlich: DIPL. Karoli III. 146 p. 235,17

per praepositi sui (sc. episcopi) ordinationem -a praesumptione disponere. **ε** obstans – im Wege stehend, hinderlich: THIETM. chron. 7,62 ex quibus (viris) fuit unus Walteri Pulverel nomine, eo quod in favillam sibi -a redigisset, vocatus. **b** iniquus, inopportunos, incommodus, damnosus – widrig, ungünstig, abträglich, schädlich: AETHICUS p. 228,1 Ebosus insola serpentes (serpentis O¹) -a Hispania subiacens. SEDUL. SCOT. carm. II 31,18 quis (antidotis) expelluntur -a quaeque salutis. THIETM. chron. 6,33 p. 314,2 multa sibi (sc. regi) -a molyri. EPIST. Hann. 5 p. 23,13 de statu rerum tuarum bono multum letor, quia de -o econtrario multum contristor. CONSTANT. AFRIC. coit. 15,4 rutam -am esse semini (seminis H). ALBERT. M. veget. 2,139 sensum convenientis et -i . . . inesse vegetabilibus. saepe. **II subst. (afferuntur tantum exempla evidentiora selecta, de cetero v. sub I):** **A masc.:** adversarius, inimicus, hostis – Widersacher, Gegner, Feind: **1 gener.:** CONC. Karol. A 56A, 24 si quispiam . . . eius (imperatoris) -is . . . se copulaverit. DHUODA lib. man. 3,7,31 ipse (Aman) -us existens malus (cf. Vulg. Esth. 7,6 hostis et inimicus . . . pessimus) in eo (patibulo) suspensus est. VITA Bonif. II 9 p. 101,3 irruentibus -is. DIPL. Heinr. II. 275 p. 325,36 si quis . . . contra hanc nostram confirmationem . . . agere temptaverit, reus et -us regiae maiestatis iudicetur. **al.** **2 publ. et iur.:** **a** contradictor – Opponent: LEX Ribv. 36,4 ut se ante regem repraesentet et ibidem cum arma sua contra -um suum se studeat defensare. 60,2 si quis in postmodum -us steterit et dixerit, quod eqs. **b** contemptor – Zuwiderhandelnder: CAPIT. reg. Franc. 180,12 ut sacerdotes feneralia aut rustica ministeria non exerceant . . . -us . . . inventus . . . canonicae subiaceat disciplinae. **B fem.:** **1 pars opposita, adversa – die gegenüberliegende, andere Seite:** IOH. IAMAT. chirurg. 2,2 machinandum est, quoad contrarium (ed.; leg. quo ad -am ut vid., cf. p. 1776,34 35) . . . exeat telum. **e** -a sensu adv. i. q. e contra – dagegen, umgekehrt: v. p. 1779,29. **2 t. t. log. i. q. propositio contrarietatis ratione opposita – konträre Behauptung, konträrer Gegensatz:** ALBERT. M. anal. pr. 2,3, 1 p. 729^a,4 -ae aliquando sunt ambae falsae. 2,3,2 p. 729^b,30sq. si . . . sumatur -a conclusionis cum maiori facti syllogismi, syllogizabitur per secundam figuram -a minoris sic: eqs. 2,3,3 p. 731^a,35 vere -ae nunquam sunt simul verae. *ibid.* saepius. **adde:** ALBERT. M. anal. pr. 2,3,3 p. 731^a,27sq. dico . . . -am' large accipiendo -am, ita quod subcontraria dicatur -a. **C neutr.:** **1 in univ.:** **a** pars opposita, adversa – die gegenüberliegende, andere Seite: IOH. IAMAT. chirurg. 2,4 ut ex -o ipsum (telum) elicias. **b** oppositum, adversum, contrarietas – das Entgegengesetzte, Gegenteil, Gegensatz: **a gener.:** AGIUS vita Hath. 19 cuncta in -um versa gaudium nostrum in moerorem . . . commutaverunt. WALTH. SPIR. Christoph. II 3,84 si nostrum cadit in -a velle. MANEG. ad Gebeh. 12 p. 335,17 illa in -um inflectere non timetis, que eqs. EPIST. Ratisb. 10 p. 321,23 quod timor dissuadet, -um timoris permittit. ALBERT. M. incarn. 52 p. 227,7 summus dolor et summum gaudium sunt -a. **al.** **β natur. et philos.:** PIRMIN. (?) scar. 26 p. 59,14sq. -a -is sanantur, (sanantur contrarie C). ALFAN. premn. phys. 1,44 p. 13 unumquodque . . . proprio quidem et simili nutritur, -o (PG 40, 517^A τὸ . . . ἐναντίον) vero curatur. ALBERT. M. phys. 5,3,5 p. 437,85 processus de -o in -um. veget. 3,64 in corpore, quod ex -is commixtum est. animal. 3,129 -um . . . frequenter generatur a -o per accidens. animal. quaest. 14,12 p. 258,82 omne -um fugit suum -um naturaliter, inquantum potest. persaepe. **γ t. t. log. i. q. propositio contrarietatis ratione opposita – konträre Behauptung, konträrer Gegensatz:** EPIST. Ratisb. 1 p. 276,16 quod ex -is probari potest. CONR. HIRS. dial. 188 fiunt argumenta a genere, a specie, . . . a -is, a consequentibus (cf. *Isid. orig.* 2,30,6sq.). ALBERT. M. anal. pr. 2,3,2^{capit.} qualiter fit conversivus syllogismus . . . tam -um quam contradictorium conclusionis accipiendo. metaph. 5,2,9^{capit.} de modis oppositorum et maxime -orum. **al.** **δ rhet. i. q. enuntiatio contradictorium – widersprüchliche Aussage:** CONR. MUR. summ. p. 85,64 fit contrarietas duo per -a, quorum unum de facili concedit quisque viro. **c actio adversa, offensa – Zuwiderhandlung, Verstoß:** CONC. Merov. p. 215,17 eo quod clerici

... amplius quam secularis diversa -a agerent. CHART. Babenb. 109,7 nulli civium de Suevia ... liceat intrare cum mercibus suis in Hungariam; quicumque -um fecerit eqs. **d** *contradictio, adversatio – Widerspruch, Widerstand*: **a** gener.: CARM. de haer. 39 (MG Lib. Lit. III p. 617) securus regnat nummus; obstant -a nulla. **β** *iur. i. q. recusatio – Weigerung*: DIPL. Conr. II. 189 p. 251,38 de quo ... censu ipsi abbati -um ab ipsis debitoribus evenerat. **e** *damnum, detrimentum, incommoditas – Schaden, Nachteil, Unannehmlichkeit*: **a** gener.: EPIST. Wibald. 214 p. 334,8 pontem Milvium ... per tempora multa pro imperatorum -o destructum nos ... restauramus. **β** *publ. et iur.*: CAPIT. Saxon. 6 si aliqui eis (*presbyteris*) ... quis -um facere aut tollere presumpserit. DIPL. Karoli III. 21 p. 36,14 aliquod -um facere. DIPL. Otton. III. 100 p. 512,14 si ipsi (*Veneti*) aliquam querimoniam fecerint comitibus ... de aliquo -o ipsis peracto. DIPL. Conr. II. 253. **2** *abl. -o sensu adv. i. q. econtra, vice versa – umgekehrt, dagegen*: GODESC. SAXO theol. 14 p. 237,9 'salus ... iustorum a Domino' (*Vulg. psalm. 36,39*), cum de reprobis dicat esse -o (*corr. ed. p. 685: sic B, fort. ex e -o male lecto*): 'eqs.' GLOSS. II 330,28 St.-S. et -o inkagandiu (*spectat ad Hier. in Matth. 6,9 l. 757 e -o*). **v. et l. 28. 33.37.70.** *contradicens – mit Widerspruch*: ARBEO Emm. 38 cui seni ... dominus suus praecepit, ut eam (*sc. viduam*) sibi in matrimonio sociaret ...; religiosus autem senex -o respondit dicens: 'eqs.' **3** *locut. adv.*: **a** *e -o vel econtrario (aec-: l. 30, -ium: l. 47) i. q. econtra, vice versa, rursus – umgekehrt, auf der anderen Seite, dagegen*: **a** gener.: LEX Baiuv. 12,9 si quis ... per fortiam aedificia elevare voluerit et **e -o** (*contrario Ad, e contraria P6*) ille alter iacentibus columnis contradixerit. **TRAD. Patav. 13** aecontrario ipse Tagadeo ressonsum dedit, ut eqs. HRABAN. epist. 37 p. 473,22 addidi ... in presenti opusculo non pauca de fide catholica et religione christiana; et **e -o**, (*contrario P*) de gentiliū superstitione et hereticorum errore. **DIPL. Heinr. II. 501^a** p. 640,40 si quis ex familia sancti Petri ... aliquem ex familia sancti Nazarii vel **e -o** aliquis ex familia sancti Nazarii quemquam servorum sancti Petri insequitur. **WIPO gest. 7** p. 30,14 **e -o**, (*contrario P*) rex: 'scio', inquit, 'quod eqs.' BERTH. (?) annal. praef. p. 268,31 mihi ... haec vita mortalis ... tedio est, et **e -o** ... desiderio ... aeterna illa et immortalis vita. **saepe. v. et p. 1778,11.** *incontra, modo opposito – nach der anderen Seite, andersherum*: ALBERT. M. veget. 3, 64 calidum ... albificat corpora terrea ...; frigus facit **e -o**. **6, 215** siliqua ... rosae ... cadit, quando maturatur pomum eius; econtrario autem in mespilo. **v. et p. 1776,43. cf. l. 20.** **β** *publ. et iur. de recompensatione*: **TRAD. Frising. 195** p. 186,33 (*a. 804*) qui **e -o** praedicti homines ... tradiderunt duos mansos. **1302** econtrarium autem tantundem proprietatis. **TRAD. Brixin. 27** econtrario ... episcopus ... tradidit ... iugera IIII habitabilis terrē. **CHART. ord. Teut. (Thur.) 128** p. 96,30 ut ... Gerhardus ratione commutationis ... septem mansos ... in suam assumat potestatem et **e -o** commendator ... tres mansos ... in proprietatem redigat domus sue. **al.** **b** *in -um*: **a** (*in*) *contra – dagegen, im Widerspruch dazu*: **DIPL. Loth. III. 74** p. 115,37 si quis in -um ... conatus fuerit. **CHART. Tirol. 1273** volentes pium affectum patris nostri potius confirmare quam in -um aliquid agere. **CHART. Altenberg. 323** p. 230,10 nobis ... abbate et conventu proponentibus eandem capellam ... ad nos ... spectare ...; me ... rectore in -um proponente ... eandem capellam ... ad me ... pertinere. **ALBERT. M. summ. theol. II 11, 62,1** p. 598^a,40 ad id, quod in -um obicitur, dicendum, quod eqs. **β** *ex adverso – gegenüber*: **Ps. BOETH. geom. 53** romboïdes ... est, quod in -um collocatas lineas atque angulos habet aequales, non autem rectis angulis nec aequis lateribus continentur. **γ** *aliorsum – anderswohin, davon*: **WENR. epist. 5** p. 293,1 sicut avis in -um volans (*Vulg. prov. 26,2* ad alia transvolans), sic maledictum frustra prolatum (*sim. BERNH. CONST. can. 10* p. 484,11. *al.*). **c** *per -um (-a)*: **a** *econtra – umgekehrt*: **BERNOLD. CONST. libell. X 50** ut illa semper capitula recipiamus, quaecunque ... ecclesiasticae utilitati competere videamus ...; **per -um** (*contrario 7*) ... nusquam illa recipere debemus, quaecunque eqs. **β** *inique, inopportune – in widriger, ungünstiger Weise*: **CHART. Raitenh. 257** (*a. 1262*) quia

malitia hominum decursus temporum etiam bene gestis solent sepius per -um obviare. *sine prospero successu – erfolglos*: **ERMOLD. Ludow. 1,379** haec ... bis denos res per -a soles accidit (*an intellegendum bis denos per soles et exemplum ad p. 1778,55qq. referendum est?*). **d** *a -o i. q. incontra – dagegen, dawider*: **GLOSS. I 781,9 St.-S.** (sicut iuravi in ira mea) ... a -o vuidere **vf** (*spectat ad Vulg. Hebr. 3,11*).

adv. contrarie (-ae: **l. 16**). **1** gener.: **a** *modo opposito, diverse, aliter – gegensätzlich, unterschiedlich, anders*: **ALDH. ad Acirc. 140** p. 201,3 hyfen ponitur infra ad dexteram partem ...; hypodiatoli ponitur infra **e** atque (*contrarietate codd.*) hyfen. **v. et p. 1778,54.** **b** *incongruenter, prave – unzutreffend, unrichtig*: **GODESC. SAXO gramm. 1** p. 356,8 illud etiam **e** exponit *Priscianus* testimonium: 'eqs.' **2** *iur. i. q. temerarie – in ungehörlicher Weise*: **TRAD. Frising. 380** p. 323,30 (*a. 817*) si aliquis aliquando de his rebus agere -ae temptasset. **fort. huc spectat**: **DIPL. Karolm. (I.) 45** ut neque vus neque iuniores ... vestri eidem (*abbati*) penitus -ae non existatis (*ex DIPL. Merov. I 30* contrarite [**C**; contrarii *ed.*]). **3** *t. t. log. i. q. per contrarietatem, ratione prorsus adversa – als diametraler Gegensatz, in diametral entgegengesetzter Weise, 'konträr'*: **ALBERT. M. phys. 5,1,2** p. 405,59 'non-subiectum ... ad non-subiectum neque opponitur contradictorie neque **e**' eqs. animal. 20,65 album et nigrum hoc modo privative opponi magis quam **e**. anal. pr. 2,3,1 p. 729^a,25 '**e**' (*p. 59^b,6 ἐναντίως*) **dico** convertere conclusionem syllogismi ... quando eqs. 2,3,4 p. 733^a,38 si ... non **e**, sed opposite per contradictionem convertatur conclusio. *ibid. saepius. v. et p. 1762,8.*

[2. contrarius v. pecuniarius: **CHART. Ital. Ficker 228** p. 280, 1 (*dipl. Otton. IV.*)]

***contrasigillum**, -i **n.** *sigillum sigillo ex adverso oppositum – Rücksiegel, Gegensiegel (de re v. Bresslau, Urkundenlehre. II. p. 582sq.)*: **CHART. Lux. IV 137** (*a. 1269*) in cuius sigilli circumferentia continetur: 'eqs.'; in -o autem: 'eqs.'

contrastisto, -ere. *resistere, reniti – sich widersetzen, Widerstand leisten*: **CONST. imp. I 434,15** (*a. 922*) quodsi illi (*episcopo*) ... aliqua -et persona eqs. **GESTA Ern. duc. I** p. 16,12 domino, contra quem hactenus nisus sum, ulterius -ere non valeo. *denegare – verweigern, abschlagen*: **VITA Liutb. 14** p. 19,27 animum ... meum (*sc. comitis*) in tantum obligasti iustus desideriis tuis, ut nil penitus -o.

contrastio, -steti, -are *vel* (*?per confusionem*) **contristo**, -avi, -are. *form. depon. -istari*: **l. 56. struct.:** **c. inf.:** p. 1781,4. **c. acc.:** **l. 64** p. 1781,14. **16. cf. p. 1781,7. 10. c. gen.:** **l. 70. c. praep.:** *contra*: **l. 69. a:** **l. 53. coram:** **l. 57. cum:** **l. 55. usu subst.:** **l. 49.**

1 *proprie*: **a** *sensu locali i. q. ex adverso stare – gegenüberstehen*: **ALBERT. M. Matth. 5,39** p. 155,74 in maxillam nullus percutitur nisi a contra se stante contra faciem; -antis autem dextra est contra maxillam sinistram. **b** *sensu hostili: a* *obstare, resistere, se defendere – Widerstand leisten, standhalten, sich zur Wehr setzen (gegen)*: **CHRON. Ven. Alt. p. 135,19** videntes, ut minime poterant -are (*-istare D*) a vulgo ab armis strenuis, in palacium venire ceperunt. **p. 135,21** per triginta dies morati sunt in palacio -antes infra cum omni circumstantium Venecie populo. **p. 135,23** pars parti non poterat -istari. **p. 136,2** omnes ... contumaces erant illis ... et -istantes (*-antes S*) coram universo populo. **ALBERT. MIL. temp. 251** p. 519,4 qui (*banniti*) ... venerunt ad dictam civitatem nemo -ante et eam ceperunt (*inde SALIMB. chron. p. 188,33*). **β** *instare, aggredi – losgehen (auf), angreifen*: **PRUD. TREC. annal. a. 846** p. 52,1 per viam facto agmine gradientes volentibusque resistere fortiter unanimiterque -are feruntur lupi. **CHRON. Ven. Alt. p. 80,10** nec illius (*imperatoris*) iussionibus -istare vos poterit aliquis per ullum navigium. **2** *translate i. q. adversari, obviare, contravenire – sich widersetzen, sich wenden (gegen), sich empören*: **a** gener.: **a** *in univ.:* **CHRON. Ven. Alt. p. 52,1** si talia ... facta essent ..., tam Venetica gente cum multitudine gentium partis -istantes (*-istantes V*) essent contra Romanum Constantinopolitanum imperium. **p. 58,8** -istavit eorum Deus. **p. 93,2** omnimodis -istant (*-istavit S*) ei (*imperatoris*) omnes. **BENZO ad Heinr. IV. 2,9** p. 218,16 cuius (*cancellarii*) auctorita-

[Antony]

ti -are lex iubet esse capitale. **β obloqui – widersprechen:** ARNO REICHERSB. apol. p. 74,8 si quis . . . -ans disputaret dicens *eqs.* **γ denegare – verwehren:** CHRON. Ven. Alt. p. 93,3 cum audisset *imperator*, quod -istasset ei venire. **b publ. et iur.:** **α spectat ad contentionem, inquietudinem sim.:** CAPIT. reg. Franc. 211,2 de decimis . . . , quicumque neglexerit, canonico iudicio corrigatur; et qui in hoc aliquid -steterit, sciatur *eqs.* DIPL. Conr. II. 282 p. 393,6 (spur.) ut nullus . . . ecclesiam sanctam Cumanam vel eius pontifices de iam dicto comitatu . . . disvestire, inquietare vel in aliquo -are audeat. ACTA imp. Böhmer 944 p. 654,31 ut consilium et adiutorium prestare debeant Cremensisibus . . . et in nullo debeant -are *civitates Lombardia.* **β actorem existere (contra), accusare – als Kläger auftreten (gegen), anklagen:** PACTUS Alam. II 35 si ipsam vir -steterit culpabilem et ille, propter quem ei reputator, mortuos fuerit, ille, qui feminam -steterit, wiregildum cum desolvat, (eiusdem solvat *ci. Eckhardt*). cf. p. 1764,57.

***contrata** (-acta, -ada, -atta), -ae f. (ital. *contrada*) gen. pl. -atactarum: l. 35. **1 de parte urbis:** **a strictius i. q. strata, platea – Straße, Gasse, Platz:** CHRON. Ven. Alt. p. 96,20 naves Veneticorum, quod per totam noctem per -ctas (-das S) . . . nunciatum erat omnem populum, . . . erant venientes. CHART. Tirol. notar. I 198 in domo . . . abbatis sancti Laurentii posita in -a de Molinario. CHART. Const. 70^a p. 79,11 ad -am, que dicitur Bruggegazze. SALIMB. chron. p. 528,5 stabant Mutinenses armati per -as ante hostia domorum suarum. **al. b latius i. q. vicus – Stadtteil, (Stadt-)Viertel, 'Quartier':** CONST. imp. I 134 (a. 1151) quatuor de populo per unamquamque -dam facient *Romani* iurare securitatem et pacem vobis (*sc. pontifici*). II 328 p. 438,13 ego Gulielmus . . . de -a de Cornaredo civitatis Mediolani, notarius . . . , suprascriptis interfui. ANNAL. Plac. a. 1261 p. 513,13sq. Albertus de Funtana . . . armata manu ivit ad Sanctum Salvatorem cum hominibus illius -cte debellando . . . et robando homines illius -cte. a. 1266 p. 518,4 homines et vilas illarum -atactarum. CHART. Basil. C II 201 p. 112,6 in . . . domibus . . . sitis in civitate Basiliensi in -a sive porta Spalon. ALBERT. MIL. temp. 230 Bononienses obviaverunt eis (*Mutinensibus*) in -a Sancte Marie in Strata. **al. 2 de qualibet parte terrae i. q. regio, districtus, territorium, pagus – Gegend, Bezirk, Gebiet, Gau:** **a strictius de locis administratione (rei publicae) unitis:** **α in univ.:** COD. Wang. Trident. 109 p. 250,22 (a. 1212) quicquid iuris ipsi habebant . . . in toto territorio Matarelli et in tota illa -cta et pertinentia. ACTA imp. Winkelm. I 318 p. 284,32 per probos viros et fideles de -a nostra extitit curia informata, quod *eqs.* CONST. Melf. 3,55 p. 320,10 in unaquaque -a, tam in terris demanii nostri quam in terris comitum . . . , ultra quam quattuor foresterii non statuuntur. CHART. Wirt. IV app. 161 (epist. papae) in Constantiensi dioecesi in -a, que Bregenzaerwalt dicitur. THOM. Tusc. gest. p. 504,10 a quo (*Lamello castro*) -a tota dicta est Lamelia. CHART. Carinth. V 441 in -a seu valle Saegritz. ALBERT. MIL. temp. 227 in -tta Canusie. **saepe. β locus – Ortschaft:** CHART. Tirol. 531 p. 8,19 (a. 1201) de una pecia terre cum vineis, que iacet in -a, ubi dicitur a Gries. CHART. Tirol. notar. I 201 que (*terra*) . . . posita est in -a de Nave. **al. γ provincia (ecclesiastica) – (Kirchen-)Provinz:** CHART. Lux. II 496 (a. 1246) per quod (*castrum*) toti -e ac ecclesie Treverensi immineret periculum grande nimis, si *eqs.* **b latius de tractu:** CONST. imp. II 122,3 p. 165,12 (a. 1229) non solum restitutum est nobis corpus civitatis sancte (*sc. Ierusalem*), sed tota -a (-cta 1), sicut descendit inde usque ad maritimam et castrum Lopen. LANZIL. lament. (MGScript. XXII p. 375,24sq.) o Viterbium, cum quiescis, tota -da quiescit, et cum molestaris, tota molestatur -da *eqs.* SALIMB. chron. p. 521,25 regio illa sive -a adhuc est tota inhabitabilis et deserta. **al. de finibus, intra quos animal quoddam vagari solet i. q. regio (consuetudo) – (Stamm-)Revier:** FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 63, 2 postquam . . . sciunt *pulli* volare et venari, fugat *mater* eos a tota -a. 2 p. 156,21 illi (*falcones*), qui dimiserunt nido vicina loca et volant per -am *eqs. ibid. al.*

***contratempto**, -avi, -are. **adversari, contradicere – sich widersetzen, Widerspruch erheben (gegen):** CHART. Raitenh. 29 (a. 1176/80) si quis . . . huic statuto -verit.

***contratendo**, -ere. **repugnare, resistere – widerstreben, widerstehen:** ALBERT. M. eth. I 615 p. 527,59 contingit aliquem trahi ad passiones 'prudencia -ente' (p. 1146^a, 4 ἀντιτείνουσης). II 7,1,11 p. 490^b,28 a vipera percussus primum dolorem diu sustinuit -ens passioni *Philoctetes*. p. 491^a,8 si quis vincitur . . . a delectationibus et non potest -ere per vim rationis. *ibid. al. usu subst.:* ALBERT. M. eth. II 7,1,2 p. 467^b,20 prudentia fortissimum -ens est in operabilibus. **c. acc. i. q. coercere – zügeln:** ALBERT. M. eth. II 7,1,2 p. 467^a,29 passionem.

***contratta v. *contrata. contratus v. contraho.**

***contravadium**, -i n. **hypotheca, pignus – (Unter-)Pfand:** CHART. Lamb. Leod. 196 (a. 1230) promisi . . . , quod . . . maior filius meus accipiet feminam de casa . . . beati Lamberti; et quod hoc faciet, in -um et in ostagium posui predictum feodum.

contravenio, -veni, -ventum, -ire. **script.:** contra venio: l. 18. v. et p. 1748,60sq. 1766,4. cf. p. 1750,47sq. **1 proprie i. q. (hostiliter) obviare, occurrere – (feindlich) entgegenkommen, -ziehen, begegnen:** ANNAL. Xant. a. 840 cui (*Lothario*) contra veniens . . . Ludewicus, frater illius, iterum intercaperet regnum orientale. FRID. II. IMP. art. ven. 6 p. 204,17 quia alia -ire posent, que verberarent ipsum (*falconem*), ut sunt cornices, corvi. **subst. masc. i. q. aggressor – Angreifer:** RAHEW. gest. 4,12 p. 247,30 salutis spem lanuensis certam et -entibus hesitationem natura loci prestare maxime poterat. **2 translate: a de hominibus i. q. adversari, contradicere – sich widersetzen, widersprechen:** **α gener.:** WALDO Anscar. 100,9 pondera . . . viri (*sc. Anscarii*) -endo maligni auxerunt. **β publ. et iur. c. sensu inquietandi, interpellandi:** CHART. Tirol. notar. I 413^b (a. 1236) iuraverunt omnia firma habere nec -ire aliquo modo vel iure. CHART. Carinth. IV 2243 p. 295,29 promisit *comes* . . . non -ire vel facere aliqua ratione vel occasione. CHART. Brixin. 136 ut emptioni voluntarie consentiant et promittant numquam -ire *filii*. CHART. Basil. C I 405 p. 301,29 promittimus . . . omnia supradicta nos firmiter servaturos nec -turos nec -ire volenti in aliquo consensuros (*sim.* CHART. Friburg. 283 p. 254,16). **contrafacere, offendere – zuwiderhandeln, verstoßen (gegen):** CONST. imp. II 118 p. 157,25 (a. 1228) ipsi rectores ecclesie -entes, immo pervertentes huiusmodi nostrum beneficium in abusum dominandi *eqs.* CHART. ecll. Erf. 247 p. 134,22 quod, sive nos sive abbas et conventus contra formam supradictam . . . veniant, pars -ens alteri parti . . . X marcas argenti . . . persolvat. CHART. Brixin. 219 p. 210,23 si forte predicti captivi paci et amicitie iurate vel caucioni preste -rent *eqs. al. b de rebus i. q. ob stare, contrarium esse – entgegenstehen, zuwiderlaufen:* ARS med. 3 p. 419,24 si natura -it, omnia vana sunt. CHART. Tirol. notar. I 612^b hoc promisit ei . . . , sicut iurasset, ita attendere . . . nulla ratione -ente (*item 701^a. al.*). **usu subst.:** VITA Conr. Salisb. 14 p. 71,38 ab his diebus athletam suum Dominus eripere curavit, cuius cor et omnem cordis intentionem ita fixam sciebat in his, quae ad Deum spectant, ut -entia impatientissimo animo abhominaretur. **3 per errorem i. q. convenire – vereinbaren:** CHART. Bund. 1032 p. 440,7 (a. 1272) hec omnia promisit et convenit dictus Gasparrus sub pena librarum mille denariorum . . . ; quam penam idem Gasparrus promisit et convenit . . . , et pena comissa . . . nichillominus promissum et -tum sit et predicta omnia rata et firma sint.

***contraventio**, -onis f. **contradictio, interpellatio – Anfechtung, Klage:** CONST. imp. II 118 p. 158,2 (a. 1228) de quorum (*filiorum Discordiae*) presentia . . . prodiret iniquitas, que vos (*sc. fideles*) redderet inquietos et tedio -um afficeret.

***contraventor**, -oris m. **contradictor, contemptor – Opponent, Zuwiderhandelnder:** CHART. Otterb. 119 p. 89,19 (epist. papae a. 1254) quatenus abbates et fratres . . . a prestatione decimarum . . . omnino servetis immunes -es per censuram ecclesiasticam . . . compescendo. Antony

contraversia sim. v. controver.

contractabilis, -e. **tangibilis – berührbar, anfaßbar:** EKKEB. SCHON. opusc. 4 p. 288,34 ut te . . . visibilem et -em preberes (*sc. Iesus*).

contractatio (-tract-, -cio), -onis f. **1 gener.:** **a proprie i. q. contactus, palpatio – Berührung, das Betasten:** CHRON. Sigeb. cont. a. 1142 (MGScript. VI p. 388,5) mel stillavit de caelo

[Hellmuth]

... quod verum mel fuisse probaverunt multi visu, gustu et -e. HELM. chron. 59 p. 114,28 hunc (*puerum*) ... exhibitum manibus excepit Bernardus oculisque morosa -cione visum restituit. v. et p. 1677,63. *sensu erotico*: PETR. DAM. epist. 31 p. 318,5 -e genitalium sanguis in humorem seminis excitatur. **b** *trans-late i. q. tractatio, contentio* – das *Betreiben, Bestrebung, Bemühung*: TRIUMPH. Remacli 1,1 p. 438,20 res ridiculosa clandestinis saepe agitata -bus ... repressa est. LAND. MEDIOL. hist. cont. 3 Cono ... rex ... per -tractionem Matildis comitis et officium huius Anselmi (*sc. archiepiscopi*) ... fuit coronatus. **2 iur.**: **a** *amotio, actus surripiendi* – *Entwendung*: ALBERT. M. bon. 532 p. 278,28 'furtum dicitur actus -is rei alienae invito domino' (*ex Bernard. Papiens. decret.*) ex avaritiae libidine *eqs.* (sent. 4,16,26 p. 600^a,1. HUGO RIPELIN compend. 5,66 p. 196^a,148sq.). cf. p. 1753,43. **b** *contractus, conventio* – *Vertrag, Vereinbarung*: CHART. Tirol. notar. II 88^b (a. 1242) Arnoldus ... promissit ..., quod ipse eis det ... cartam -tractionis illius, quod ad invicem contraxerant. CHART. Lub. I 405 quod ... in Ordenborg quilibet hospites cum aliis hospitibus ... emptiones et venditiones ac -es quarumlibet rerum suarum ... libere valeant exercere.

contractator, -oris m. *fur* – *Dieb (de usurpatore)*: INNOC. IV. registr. B 208,8 p. 176,28 imperator, ipsius regni tunc feudatarius et -r iniquus.

contracto (-tract-), -avi, -atum, -are. *usu depon.*: l. 32.

I *proprie i. q. tangere, contingere, pertractare, apprehendere* – *berühren, be-, antasten, anfassen*: **A gener.**: **1 strictius**: EINH. (?) Marc. et Petr. II 34,3 se ... verum Christi servum ... esse monstrat, dum multorum -atur (-act- *R*) *manibus* (MIRAC. Genes. Hieros. 5. RUD. FULD. Leob. 15). WOLFHARD. Waldb. 3,4 de quibus (*sc. miraculo*) si aliquis titubet, si vult, eat, -etur (*sc. chirothecas*) et videat. RAHEW. gest. 4,83 p. 340,15 a leprosis se tangi et -ari passus est *archiepiscopus. al. sensu erotico*: ALDH. virg. II 1238 gestibus obscenis -ans corpus honestum. 1728. CARM. Bur. 86,1,1 non -o, quam affecto. **2 latius**: **a** *inspicere* – *untersuchen*: WANDALB. Goar. 2,29 p. 76,1 qui (*servus per aquam tractus*) diligentissime -tus ... non aliud potuit deprehendi quam mortuus. CONR. FRISING. gest. p. 318,26 Chunradus ... -ans et perspicens volumina huius ecclesiae ... vetustate consumpta. **al.** **b** *suscipere* – *auf sich nehmen*: RHYTHM. 52,5,3 dum lignum Christum crucis -vit, vitam nobis ... donavit. **c** *convellere* – *zerzausen*: CARM. Bur. 105,4,3 cur sint ale -te nec, ut decet, ordinate. **d** *se commovere* – *sich bewegen, sich rühren (usu absol.)*: RADOIN. Pard. 10 (ASBoll. Mai. VI p. 369; c. s. X.) beate Parde, qui ... caecos videre fecisti ..., paralyticos -actare. **B spec.**: **1 eccl.** *c. sensu profanandi*: CONC. Karol. A 50^D,45 illicitus accessus feminarum ad altare sacraque *vasa* -antium (CONSUE. Eins. 16 v. sancta; cf. *Vulg. II Mass.* 5,16). BERNOLD. CONST. libell. III 18 p. 82,40 ille (*sc. sacerdos damnatus*), qui contra fas ... corpus Domini -are sibi incorporare presumit indignus. HONOR. AUGUST. offend. 19 p. 44,12 isti (*sacerdotes*) in anima pereunt, qui, omnibus sordibus immunditiae involuti, illum -are presumunt, in cuius conspectu nec celi mundi sunt. **2 iur.**: **a** *surripere, furari* – (*heimlich*) *an sich bringen, entwenden, stehlen*: CONST. imp. II 196,7 (a. 1235) cum aliena invito domino non sine iuris iniuria -actentur (cf. *Inst. Inst.* 4,1,6). CHART. Basil. A II 215 p. 274,12 si quis ... domum ad alios usus transulerit ..., sciat se rem contra domini voluntatem, id est meam, illicite -antem furtum ... committere vel rapinam. **al.** **b** *in manibus habere* – *in Händen halten (spectat ad tenorem chartarum comprobandum, cf. HRG V. p. 907sq. s. v. 'Vidimus')*: CHART. Babenb. 434 (a. 1244) nos Fridericus ... dux Austrie ... vidimus et -vimus privilegium ... Ottonis imperatoris. CHART. Raitenh. 282 intimamus nos originale, cuius rescriptum huic nostre littere inseruimus, vidisse ac etiam -asse saluum. **al.**

II translate: **A** *tractare, agere* – *behandeln, betreiben, sich befassen (mit)*: **1 gener.**: EPIST. Worm. I 20 p. 37,23 necessariis incumbitibus ... vestre benignitatis aurem adhibere, adhibita consilii Minerva -actare ... fides ... monet. **2 publ. et iur.**: **a** *in univ.*: CHART. Stir. IV 235 (a. 1266) ne calumpnia

malignancium evertat facta, que in tempore -antur. *vi prae-verbii vigente i. q. communiter tractare* – *gemeinsam durchführen*: CHRON. Cosmae cont. I a. 1136 p. 142,14 ut ... prae-sul ... et dux Wratislaus ... quaelibet concilia -actaturi (tractaturi *var. l.*) convenirent. **b** *administrare* – *verwalten*: DIPL. Frid. I. 324 p. 150,7 ut supradictas res ... abbatissa successores-que eius ... teneant et secundum loci utilitatem -ent. **3 eccl. i. q. perficere, celebrare – *durchführen, vollziehen, feiern*: CONC. Merov. p. 167,13 ut nullus presbiterorum confertus cibo ... sacrificia -are ... praesumat. CARM. de vita past. 13,10 mundus Deus vult esse, qui sacra sancta -actat. NOTKER. BALB. gest. 1,22 p. 30,23 clementia conditoris ... de sua certioratum (*episcopum*) indulgentia ad -anda (-act- *var. l.*) celestibus metuenda ministeria ... animavit. BERNOLD. CONST. libell. III 13 p. 73,16 quorum (*sacerdotum*) cottidianum est officium ... divina sacramenta -are (-act- 1). **B contrahere – *auf sich ziehen*: CHART. Bern. II 210 (a. 1241) nos ipsum ... una cum universis, qui cum ipso ... aliquam excommunicationis maculam -actaverint, absolvimus.****

contremisco (-mes-), -tremui, -ere. *script.*: cun -i: l. 25.

1 intrans. i. q. (in)tremescere, horrescere – (*er*)*zittern, (er)beben, erschauern (saepius in imag.)*: **a *de anim.*: GLOSS. med. p. 88,13 toto corpore -escunt cum pallore vultus (*sc. tremo laborantes*). AGNELL. lib. pont. 37 p. 301,26 audiens ... rex ... verba, per unam ... horam in semetipsum cun-uit. AMADEUS LAUS. hom. 3,259 ut tactu eius (*spiritus sancti*) venter tuus (*sc. Mariae*) -at. HELM. chron. 28 p. 55,27 pre timore sedis apostolicae -unt potestates. MIRAC. Matth. 3 (MG Script. VIII p. 234^a,17) equus ... totus -uit. IORDAN. RUFF. equ. p. 116,6 membra eiusdem (*equi*) singula -unt. *saepe*. **b** *de rebus*: AETHICUS p. 183,11 montana, quae omni tempore -escunt (-unt V). SEDUL. SCOT. carm. II 28,12 quo (*caesare*) moriente ... *orbis* -uit caeruleumque mare (BONIZO ad amic. 8 p. 609,13. DIPL. Frid. I. 538). PETR. DAM. epist. 161 p. 140, 27 fundamenta montium -ent. DIETW. epist. (MGScript. XI p. 434,23) cantat aeccllesia, -it aula. VITA Heinr. IV. 6 p. 24,13 Roma -uit, dum impulsa turrium altitudo corrui. **al.** **2 trans. i. q. cum tremore metuere, pavescere, exhorrescere – *zitternd fürchten, schauern, sich entsetzen (vor)*: BEDA hist. eccl. 1,18 p. 36,19 miraculum populus -escit. 1,20 p. 39,12. ORD. iud. Dei A 6^a p. 610,15 ut omnis homo timeat, -at nomen sanctum glorie Domini nostri. **c** *acc. c. inf.*: CHART. Naumb. 168 p. 148,5 (a. 1144) quicumque presens manuscriptum ... prevaricari presumpserit ..., abactum se -at ... ab unitate catholice ecclesie.****

contremo, -ere. (*in*)*tremere* – (*er*)*zittern, (er)beben*: **1 de hominibus**: FUND. Consecr. Petri p. 167,24 ut nullius terroris incussione aliquis -ret. *usu subst.*: SEDUL. SCOT. carm. I 17, 10 corda -entium. **2 de rebus**: FROUM. carm. 20,22 -it a sonitu telluris ... moles, quem faciunt populi lepidulique chori. BOVO SITH. Bert. 13 vidisse se ait ... altare concussum instar folii -ere. REIN. LEOD. Regin. 11 ut pre tonitruis ... terra commoveri et -ere putaretur.

***contremulo**, -are. *refl. i. q. contremiscere, crispari* – *in zitternde Bewegung geraten, sich kräuseln*: ORD. iud. Dei A 5° si iste culpabilis est de illa causa, ... aquae se -ent (*spectat ad iudicium aquae ferventis; item B IV 1 p. 648,3. VII 2 p. 655,2*).

contribulatio (-cio), -onis f. *contristatio, compassio* – *Be-trübniß, Mitleid*: CONST. imp. III 152 p. 148,34 (a. 1277) vos (*sc. cardinales*) ... potest potissime ad -cionis precipue lacrimam commovere illius immense tribulacionis ... acerbitas.

contribulis, -is m. *vel rarius (praecipue s. VII-VIII.) contribulus*, -i m. *form. gen. plur.* -um: l. 70. *usu adi.*: p. 1785, 55sq. *def.*: LIBRI Karol. 3,5 p. 116,3 -i dicuntur, qui de una tribu sunt *eqs.* ALBERT. M. pol. 2,1ⁿ p. 97^b,13 '-em' (p. 1262, 13 φυλῆτιν), id est de eadem tribu natum.

1 strictius: **a** *qui eiusdem gentis, nationis est, popularis, compatriota* – *Angehöriger desselben Stammes, Stammesgenosse, Landsmann*: HUGEB. Willib. 4 p. 94,13 tunc erant cum Willibaldo VII -i (-es *var. l.*) illius. Wynneb. 2 p. 108,8 cum comitatu -um. CONC. Karol. A 44^A p. 477,29 omnes, qui cum eo (*Thoma*) erant, tam -es quam etiam alienigenas. PETR. DAM. epist. 145 p. 531,16 ut -es suos ab ... barbarorum cede protege-

[Hellmuth]

ret *Indas Macchabaeus*. HELM. chron. 16 p. 34,32 qui spernens -es tuos (sc. *Slavos*) excoluisti Saxones. *saepe*. de *Iudaeis*: HUMB. Sim. 2,3 p. 143,10 cognatione, qua -es erant ipse (*Core*) et Aaron. 3,13 p. 214,9. MANEG. c. Wolph. 12 p. 71,1 Aaron -is eius (sc. *David*). *usu adi. (attrib.: l.8.10) i. q. eiusdem generis – gleichartig*: CONC. Mansi XI. p. 466 (a. 680) *credo* in unum spiritum sanctum, . . . Patri et Filio consempiternum . . . atque -em (ὁμόφυλον) . . . ; trinitatem consubstantiali . . . atque -em (inde EPIST. pont. Rom. sel. I 2 p. 13,14sq. spiritum sanctum -um Patri et Filio . . . ; trinitatem . . . -em). **b** *qui ad idem commune pertinet – Angehöriger desselben Gemeinwensens*: **a** *conciavis – Mitbürger*: PETR. CAS. chron. 4,113 p. 586,14 cur ipse (*diaconus*) Romano genere ortus amore exterrorum pretulisset -bus suis. REGISTR. Pant. Col. 5 p. 89,2 testes sunt . . . iudices quoque amici et -es ipsius Rudolphi. CHART. Livon. A 114 p. 151,13 -bus (*postea*: concivibus) nostris mansus assignantes (sc. *consules Rigenses*). **β** *convicanus – Dorfgenosse* (cf. Waitz, *Verf.-Gesch. II*. p. 391. V. p. 390, adm. 3): CHART. Sangall. A II app. 18 p. 395 (a. 816/36) generali -ium circumquaque conventu facto. GLOSS. I 700,13 St.-S. -es gipura. al. CHART. Rhen. inf. I 312 ut familia curtis . . . immunis esse debeat ab . . . simbolo . . . -ium vel pagensium. **2** *latius*: **a** *cognatus, consanguineus – Verwandter*: EPIST. Bonif. 14 p. 23,20 amissio amicorum et -ium. RUODLIEB V 293 tibi . . . nolo reconciliari, quin . . . consoleris eandem (*matrem*) -esque tuos. XIV 47 his post -is pactum dixit. VITA Theog. 2,28 iuvenis quidam, . . . -is abbatis. CHART. Sil. D I 83 p. 55,35 filii Stephani et ceteri ipsorum -es. al. *per compar.*: HONOR. AUGUST. cant. 1,4 p. 369^A Ecclesia . . . olim a -bus suis (sc. *Synagoga eiusque filius*) tanto odio est habita, ut eqs. **b** *conchristianus, confrater – Mitchrist, Mitbruder*: ALDH. epist. 9 p. 501,2 vos (sc. *abbates*) viscerales -os . . . exposco . . . nequaquam . . . scandalizari. EPIST. var. I 2 Virgilione episcopo ego Adalpert aliisque -bus nostris salutem. ALCUIN. epist. 138 p. 216,19 illi (*monachi*) quotidianis suos -es (-os var. l.) orationibus adiuvere non desistunt. **c** *assecula, sectator – Parteigänger, Anhänger*: ERCEMB. CAS. hist. 48 Gaideris . . . a -bus dicti Landonis captus . . . est. 79.

contribulo, -avi, -atum, -are. *metr.* -trī-: l.44. **1** *proprie*: **a** *confringere – (zer)brechen*: AENIGM. lini (ed. B. Bischoff, *Anecdota*. 1984. p. 101; s. IX.¹) -tus (sc. *linum*) et concrematum inter ignem et aquam. **b** *conterere – (ab)reiben*: METELL. Quir. 1,38 auri more rudis, rudera quod scrobis aut limus madidis -ant vadis. **2** *translate i. q. opprimere, affligere, urgere – bedrücken, bedrängen, heimsuchen*: **a** *in univ.*: CHART. Carinth. III 506 p. 203,9 (a. 1098) qualiter locus hic (sc. *monasterium*) . . . ordinari posset . . . , ne . . . opus egregium . . . valeat . . . heredum . . . quavis temeritate -ari. GESTA Camer. cont. II F 59,3 cives . . . -ti sepius Gerardi facinoribus. ALBERT. M. Matth. 5,3 p. 104,7 sic infortunia -ant felicem. *usu adi. i. q. compunctus – zerknirscht*: VITA Burch. Worm. 17 Brunicho . . . corde contrito *spiritu* que -to soli Deo placere studuit (HUGO FLAV. chron. 1 p. 311,24. al. [cf. Vulg. psalm. 50,19]). **b** *vi praeverbii vigente i. q. una contristari, compati – mitbe-trübt sein, mitleiden (usu mediopass.)*: VITA Mariae rhythm. 876 ipsa (*Maria*) . . . cum tribulatis -atur.

1. contribulus v. contribulis.

2. *contribulus, -a, -um. *ad eandem gentem pertinens – vom gleichen Stamme*: ALDH. epist. 5 p. 490,12 velut quaedam -a apium germanitas.

***contribunalis**, -is m. (*per contam. ex contribulis et contubernalis, ut vid.*) *consocius, contribulis – Gefährte, Landsmann*: WILLIB. Bonif. 5 p. 21,1 cohors -ium comitatu huius sancti viri inherens limina beati Petri . . . adgressus est (*v. notas* ed.).

contribuo, -ui, -utum, -ere. *tribuere, attribuere, dare – zu-teilen, zuweisen, geben (fere usu publ. et iur.)*: **1** (*con*)*tra-dere – übereignen, -geben*: NICOL. I. epist. 106,3 de his . . . rebus, quae semel Deo -tae atque dicatae sunt. DIPL. Frid. I. 233 p. 23,11 marchio . . . possessiones, mansus, decimam . . . -it et dedit ad honorem Dei. *vi praeverbii vigente*: CHART. episc. Hild. I 296 p. 281,33 (a. 1155) notum esse volumus nos ecclesie

beati Mauricii silvam . . . contulisse collaudantibus et una nobiscum -entibus fratribus nostris et . . . circumvicinis. **2** *concedere – gewähren, verleihen*: DIPL. Pipp. 9 p. 13,41 si beneficia opportuna loca ecclesiarum . . . concedimus ac . . . stabiliter perdurare -imus (constituimus C). CONC. Karol. B I 34 p. 369,30 potestate nobis (*praesulibus*) a Domino caelitus -ta. **3** *conferre (ad) – beisteuern (zu)*: CHART. eccl. Erf. 424 p. 250,18 (a. 1270) Otto plebanus . . . ad solutionem dicte pensionis . . . dedit et -it triginta duas marcas argenti. **4** *solvere, pendere – (be-)zahlen, entrichten*: CHART. Worm. 237 p. 158,33 (a. 1253) expensis . . . communium necessitatum, in quibus . . . domine (sc. *sanctimoniales*) . . . partem ipsas contingentem solvere et dictis capitulis . . . proportionaliter -ere consueverunt. CONST. imp. II 444,17 quilibet currus . . . deferens mercimonia . . . de quilibet marca secundum rerum suarum taxationem debitam -et denarium unum. al. *absol.*: CHART. Wirt. VII 2516 p. 378,14 (dipl. Rud. Habsb.) statuimus, quod quicumque . . . bona . . . in districtu . . . civitatis de Buochhorn possidet, de his possessor una cum civibus . . . -et et serviet iuxta bonorum . . . facultatem.

contributio (-cio), -onis f. **1** *collatio, praestatio – Beitrag(sleistung), (das) Beisteuer(n)*: CHART. Rhen. med. II 102 p. 139,6 (a. 1190) religiosi viri . . . curtem . . . -i annue precarie universitati . . . villarum nostrarum (sc. *comitis palatini*) . . . impositae . . . sub certa summa quatuor marcarum . . . submiserunt eqs. ALBERT. M. pol. 2,8^e p. 173^b,2 communes expensae, quae fiebant in festis . . . , fiebant per -em pauperum. 2,8^f p. 174^b,1sq. CHART. eccl. Erf. 400 ita -o ad expensas octo solidos non excedat. al. **2** *tributum, vectigal – Abgabe, Steuer*: CHART. Burgenl. I 102 p. 70,5 (a. 1217) quod predicta curia . . . et villa dicta Sasun . . . ab omni donacione, collecta, steura, -cione . . . seu taxatione qualibet nomine regio exigenda vel civitatum . . . libere sint. HONOR. III. registr. 224 p. 151,28 quoniam ex collecta -e . . . poterit provideri Terre Sancte subsidium. CHART. Worm. 238 onera -um, ad que . . . religiose domine . . . in Nunnenmunstere hactenus tenebantur. CHART. Rhen. inf. II 657 (dipl. Rud. Habsb.) cives civitatis Coloniensis . . . -em, que assisia vocatur, statuere, inponere ipsamque recipere consueverunt. al.

***contricatio** (-cio), -onis f. *intricatio, implicatio – Wirrnis, Verwicklung*: CHRON. Albr. a. 893 p. 748,45 tam longa fuit -o inter utrumque bellorum, donec . . . cessit Odo Karolo Franciam. CONST. imp. II 402,2 dolemus plurimos hominum in concertationis (-cionis 2) insane prorupisse dementia.

contricatus, -a, -um. *fort. per confusionem i. q. contritus – gemahlen, geschrotet*: REGISTR. Geisn. 29 p. 431,7 dabuntur . . . due metretule -i orde.

1. contrictio v. 1. constrictio. 2. contrictio v. contritio.

contrictus, contringo v. 1. constringo.

***contripunctis**, -e. *mus. i. q. in fronte et retro tribus punctis instructus – vorn und hinten mit drei Punkten versehen*: FRUTOLF. brev. 14 p. 102,2 virga conbipunctis, virga -is. p. 102,15 quilisma . . . -e.

***contristabilis**, -e. **1** *sensu act. i. q. tristificus, acerbus – betrüblich, schmerzlich*: ALBERT. M. metaph. 2,12 p. 103,60 alii . . . 'flebilis' et -is 'est certitudo' philosophica. 5,1,6 p. 221,40. *subst. neutr.*: ALBERT. M. animal. 13,28 ipsum (*cor*) est, in cuius motibus primum apparent delectabilia et -ia (p. 666^a,11 τὸν λυπηρὸν). *ibid.* al. **2** *sensu pass. i. q. tristis, maestus – betrübt, traurig*: ALBERT. M. mot. animal. 1,2,7 p. 280^b,24 erit cor illud non -e. p. 280^b,38 cor . . . , quod est habens sanguinem grossum . . . , erit nec multum -e nec multum laetum.

contristatio, -onis f. *sollicitudo, molestia – Kummer, Verdruß*: ALBERT. M. eth. I 329 p. 281,21 'oportet quibuslibet' et bonis et malis in omnibus 'sine -e' convivere. eth. II 4,3,1 p. 315^b,22 illi, qui . . . se habent . . . ad omnes contrariantes . . . et nihil curantes de aliorum -e (cf. p. 1126^b,15 τοῦ λυπεῖν). p. 317^a,41. *expressius de actione condolendi*: ALBERT. M. eth. II 9,3,5 p. 596^b,32 ad infortunia . . . in malis fortunis pigritare debet amicus, ne advocet amicum ad -em.

***contristativus**, -a, -um. *tristitiam afferens, tristificus – traurig machend, betrüblich*: FRID. II. IMP. epist. B 10 p. 428,17 sinistri casus acerbitas . . . serenitati mentis nostre nebu-

[Hellmuth]

las -e . . . caliginis superduxit. ALBERT. M. eth. I 837 p. 704,43 amici 'praesentia' in tristitibus 'est mixta', quia est et delectabilis et -a. Matth. 9,15 p. 308,44 apud sanctos est triplex ieiunium: unum . . . satisfactivum, alterum . . . -um et tertium laetificativum. *ibid.* al.

1. contristo, -avi, -atum, -are. *script.* cun -: l.14. *usu dep.* (cf. D. Norberg, *Syntakt. Forsch.* 1943. p. 142): l.17.34.37. *partic. praes. usu subst.*: l.19. *struct. c. gen.*: l.24.

I proprie: A gener.: 1 in univ. i. q. *tristem reddere, maerore, dolore afficere* – *traurig machen, betrüben, verstimmen* (*medial.* i. q. *dolere, maerere* – *betrübt, traurig sein, trauern*): BONIF. epist. 73 p. 148,17 si . . . famam gloriae tuae . . . confuderis, in hoc valde -amur. AGNELL. lib. pont. 105 p. 347, 10 una vox laetificat nos, alia cun-at. REGINO chron. a. 891 p. 137,25 pro amissis fidelibus nimium -atur (tristatur B). WIDUK. gest. 2,11 p. 77,12 rex . . . fervente adhuc bello civili non potuit eos (*militēs suos*) -ari. EPIST. anon. p. 8,20 non legimus aliquem super hoc indignatum sive -tum fuisse catholicum. ALBERT. M. sent. 2,19,2 p. 331^b,20 Adae . . . et malum et -ans non potuit inesse, nisi *eqs.* eth. I 329 p. 282,18 'coniciet' . . . 'non -are' (p. 1126^b,30 λυπεῖν), quando non potest delectare. *persaepe*. vi praeverbii vigente i. q. *condolere, colligere* – *mitleiden, die Betrübniß teilen, mittrauern* (*usu medial.*): CONSUE. Trev. 8 p. 270,11 egrotationis vestre nimis -bamur. EPIST. Ratisb. 6 p. 290, 18 quod sancta ecclesia debeat . . . -ari, comportare, condescendere. ALBERT. M. eth. II 9,3,4 p. 594^a,28 uni . . . amicorum condelectari, alteri -ari (p. 1171^a,8 συνῶχθεσθαί). al. 2 c. *colore quodam*: a *offendere* – *beleidigen*: CHART. Welt. 2 p. 103,8 (a. 1123) si quis . . . inminucione vel alienacione spiritum sanctum . . . in famulis eius -verit (cf. *Vulg. Eph.* 4,30). b *afflicere, afflictare* – *befallen, heimsuchen*: PS. HIPPOCR. sang. 16 qui hac ex sanguine passione -tus est, oculi turbidi erunt. c *comprimere* – *dämpfen*: ALCUIN. epist. 133 p. 200,12 ne tuam -em (-er var. l.) sollicitudinem. B *tur.* i. q. *detrimere, incommodo, iniuria afficere* – *schädigen, Schaden, Unrecht zufügen, kränken* (cf. *contrasto* p. 1781,55qq.): DIPL. Conr. II. 68 p. 85,25 si quis . . . fratres de suis rebus -ari voluerit. SIGEB. GEMBL. invest. 182 successores . . . Gregorii cavere debent scandalum nec -ent noviter reges in suis antiquis iuribus. DIPL. Heinr. IV. 368 (spur.) ut in bonis . . . ac familiis eorum nullus eos (*fratres*) -et. DIPL. Frid. I. 336 p. 171,15 advocatus si claustris inobscure iniuste -verit. al.

II translate i. q. *obscurare* – *verfinstern*: WANDALB. martyr. 755 Arcitenens gelido hinc -at sidere caelum (cf. *Verg. Aen.* 10, 275). WALTH. SPIR. Christoph. II 5,218 si forte poli faciem -et Orion.

2. contristo v. *contrasto*.

contritio (-cio), -onis f. *script.* -ict-: l.65.p.1788,61. *struct. c. gen. subi.*: l.67. *confunditur* c. *constrictio*: l.55.p.1788,2.

I proprie i. q. *actio conterendi, comminutio* – *Zerreibung, das Zerschlagen*: A gener.: 1 *confractio* – *das Auf-, Zerbrechen*: ALBERT. M. animal. 5,63 murileguli . . . student, ut conterant eas (*barcoras*) vivas, quoniam si praemorianur ante -em, eiciunt florem. 2 *manducatio* – *das Kauen*: ALBERT. M. veget. 3,69 in gustu . . . propter -em (constrictionem B) et humidum salivale . . . in actu efficiuntur qualitates. 3 *actio obterendi, opprimendi* – *das Zerschmettern, Zermalmen*: MIRAC. Pirmin. 3 p. 32,6 urbani . . . adcurrunt, . . . percussu dolore, non dampno parietis, sed -cione plebis. 4 *eversio, ruina* – *Zerstörung*: WETT. Gall. 8 illi (*incolae*) . . . conati sunt adfligere eos (*servos Dei*) propter deorum suorum -es. B *spec.*: 1 *techn.* et *pharm.* i. q. *actio terendi, contundendi, comminutiendi* – *das (Zer-)Reiben, Zerstoßen, Zerstampfen, Zerkleinern*: COMPOS. Luc. T 9 lapis adama nascitur ex cathmia et auri coctione in prima -ctione massae. MAPPAE CLAVIC. 150 tere in mortario . . . post -em *eqs.* TURBA phil. 36 p. 143,11 absque manuum -e. p. 143,17 -o philosophorum. CIRCA INSTANS p. 16 b^v *tragacanthum* per se debet teri, quia -i resistit. PS. CALID. secret. 7 decoctio, -o atque cribratio. THADD. FLORENT. cons. 146,7 terantur optime reubarbarum et agaricum -e ultima. *saepe*. 2 *medic.*: a *strictius* i. q. *contusio, vulneratio* – *Quetschung, Verletzung*: CONSTANT. AFRIC. theor. 6,4 p.

26b^r si . . . ossibus accidat *separatio*, dicitur fractura . . . , si in mediis lacertis, constrictio (-o *ed. Basil.*, *sim.* IOH. IAMAT. chirurg. 1,1). GERH. STED. annal. p. 227,29 dux de equo corruit et ex -e tibiae ab itinere . . . impeditus est. ALBERT. M. veget. 6, 78 confert *calamus* -i lacertorum (6,474). *in imag.*: WENR. epist. 3 p. 288,17 nullus *sanctorum patrum* tales -es talibus alligatoris aliquando refecit (cf. *Vulg. psalm.* 146,3). HILDEG. div. op. 1,4,90 p. 869^A Domine, . . . sana -es cicatricum vulnerum meorum. al. b *latius* i. q. *corruptio, defectio* – *Versehrtheit, körperliche Beeinträchtigung, Entkräftung*: HILDEG. phys. 3,26 p. 1235^B quod omnes humores hominis, qui in alienam viam . . . gelwe fellis vertuntur, emendes per vivens Verbum, quod hominem absque -e eius fecit. ALBERT. M. animal. 25,41 ex morsu horum (*serpentium*) accidit apostema dolorosum et primo -o (*Avic.* post -em) totius corporis, deinde putrefactum *eqs.*

II translate: A gener.: 1 *afflictio, calamitas, miseria, perniciēs, vexatio* – *Bedrängnis, Elend, Unglück, Verderben, Heimsuchung*: EPIST. Col. 2 flagitamus . . . mederi lacrimabilem -em. EKKEH. I. (?) Wibor. 29 p. 76,5 metu populi -is. THIETM. chron. 8,30 iste annus nova nuncupacione . . . magna -cio . . . appellari potest. HUMB. Sim. 2,3 p. 143,38 Abiron atque Chore du p p l i c i -e, corporis scilicet et animae, creduntur contriti (RAHEW. gest. 4,14 p. 249,2. al.; cf. *Vulg. Ier.* 17, 18). PETR. DAM. epist. 76 p. 379,15 praevallet Deus ex alienis -bus nobis utilia providere. TRACT. Garsiae 174 has intolerandas -es, has plagas . . . sustinuit Romanus pontifex. al. *meton.*: CHART. Scaffus. 57 p. 93,12 (a. 1120) ut per apostolicam auctoritatem sitis . . . spes humilium, -o superborum. 2 *clades* – *Niederlage, Vernichtung*: COD. Karol. 27 p. 531,29 desiderium . . . nobis inheret, . . . vestris (sc. *Pippini regis*) salutaribus profectibus gratulari et contra inimicorum -em agnoscere. 3 *punitio, castigatio* – *Bestrafung, Züchtigung*: EKKEH. IV. bened. I 16,53 sanet commotam salubris -o (gloss.: *punitio*) terram. MANEG. ad Gebeh. 37 p. 375,1 qualemunque afflictionem vel -em corpore patiantur *haeretici*. 4 *remotio, sublatio* – *Beiseitigung, Ausschaltung*: ALBERT. M. myst. theol. 1 p. 457,45 ut *discipulus* 'circa' intellectus 'mysticos relinquit sensus et intellectuales operationes forti -e' (PG 3,997^B διατρεῖν), quasi conterendo sub lumine divino (*per pravam interpr.*). B *theol.* i. q. *compunctio, dolor peccati, paenitentia* – *Rene, Zerknirschung, Bußfertigkeit* (de re v. A. M. Landgraf, *Dogmengesch. d. Frühscholastik. III/2. 1955. p. 244sqq.*): 1 *def.*: CAES. HEIST. mirac. I 2,1 p. 56,5 -o est cordis poenitudo, scilicet dolor de peccatis, partim surgens ex timore gehennae, partim ex amore celestis patriae. ALBERT. M. sacram. 117 p. 81, 54sqq. -o dicit dolorem, inquantum refertur ad diversas species peccati, et propter hoc dicitur -o quasi simul tritio. 119 p. 82,60 attritio et -o non sunt idem. al. v. et p. 1125,61sqq. 2 *exempla*: CONC. Karol. A 37,36 mentem . . . et corpus, quae libido traxit ad culpam, afflictio et -o debet reducere ad veniam. NOTKER. BALB. gest. 1,21 p. 28,15 ut . . . acrioribus ieiuniis et -cione c o r d i s . . . peccatum . . . ablueret niteretur *episcopus* (BRUNO MAGD. bell. 90 p. 84,17. *saepe*). AMARC. serm. 3,371 -cio crebra. RAHEW. gest. 3,20 p. 194,1 his et similibus se cum magna mentium -e Grecis de obiectis excusantibus. ALBERT. STAD. chron. a. 1218 Otto imperator . . . ineffabili -e compunctus. *saepe*. *accedente notione castigandi*: RUD. TRUD. gest. 2,11 iram eius (*Dei*) . . . portare in humilitate cordis et -e carnis. RYCCARD. chron. a. 1215 p. 66,28 propter <carnis> macerationem et -ctionem.

***contritor**, -oris m. *oppressor, exstinctor* – *Unterdrücker, Vernichter*: DIPL. Otton. II. 315 p. 372,30 humilium adiutor, superborum -r dominus Otto.

***contritura**, -ae f. *contusio* – *Quetschung*: RECEPT. Sangall. II 132 capit. p. 40,12 ad -as et rupturas.

***contrivo**, -ere. (*a contrivi formatum*) *prosternere, perdere* – *niederwerfen, vernichten*: DUDO hist. 3 p. 98,48 timore perterriti (sc. *rex comesque*), ne . . . duorum ducum militum frequentia -rentur subacti.

***contro**, -avi, -are. 1 *contradicere, denegare, contendere* – *wider-, absprechen, streitig machen*: CHART. Ital. Ficker 19 p.

[Hellmuth]

25,4 (a. 903) volo scire, si contendere aut -are volueritis. DIPL. Otton. I. 344 mandamus vobis (*abbatissae*) precipiendo, ut nullatenus -etis ei ipsam monasterium, sed . . . lassate eundem abbatem ordinare eundem locum. *ibid. iterum. in struct. contam.* (c. dat. dupl.): DIPL. Otton. II. 266 p. 309,24 Iohannes abbas . . . causaverat adversum . . . Landulfum comitem, ut -asset ei in parte sui monasterii terris. *ibid. al.* 2 ?*intercludere* – ?*versperren*: LEX Alam. capit. 59 p. 47 (cod. 8) si quis alii via -verit (*ni corrupt.*; cf. 58 p. 46 [cod. 4] et 58 p. 47 [cod. 11] contradixerit). 3 ?*resistere* – ?*sich wehren*: LEX Baiuv. 4,27 si quis liber . . . fugerit, et alius eum per vim constare (-are sP) fecerit.

controero v. contraero.

controversia (-rav-), -ae f. script. -ves-: l. 50. adde GLOSS. II 147,7 St.-S.

1 *lis, contentio, iurgium, dissensio, altercatio, conflictio – Auseinandersetzung, (Rechts-)Streit, Streiterei, Zwist, Konflikt*: A strictius: 1 *publ., iur., canon.*: a *de lite (privata) super iura, possessiones sim. habita*: a *in univ.*: LEG. Wisig. 3,15 p. 130,3 omni -a *sopita* (DIPL. Frid. I. 497 p. 424,27. CHART. civ. Erf. 265 p. 166,31. *al.*). LIBER diurn. 104 ut nullus . . . praesumat . . . quamlibet requisitionis -am vobis . . . in ferre (DIPL. Ludow. Germ. 56 p. 77,34. *al.*). CAPIT. reg. Franc. 252,21 si quis presbyter contra laicum . . . aliquem habet querimoniae -am. EPIST. Adm. 23 super -a, que diu agitata est inter nos (*sc. episcopum*) et fratres Cremesmunstere de electo eorum (OTTO FRISING. gest. 2,7 p. 107,20. *al.*). ANNAL. Plac. a. 1270 p. 544,47 de omnibus libris et -aversis et questionibus, que inter utrasque partes vertuntur (*sim. CHART. Carinth. V 75 p. 51,35. persaepe.* β *actio (causae), iudicium – Gerichtsverfahren, Prozeß*: LEG. Wisig. 2,5,10 quia . . . de statu scripturarum solet dubietas in -is exoriri. *al. CONST. imp. I 50 p. 97,1 non aliquis monachus . . . in quacumque -a sive criminali sive civili iusiurandum compellatur . . . subire. DIPL. Frid. I. 858 p. 92,39 decet . . . imperatorem . . . in promulgatione sententiae, qua omnis -a iusto fine clauditur, prudentem sollertiam adhibere. CHART. Bund. 556 p. 57,5 super lite et -a, que vertebatur . . . inter Menegacium decanum . . . ex parte una et ex altera Anselmum (569). saepe. γ *causa, quaestio – Streitfall, -frage*: BERNH. CONST. damn. 7 qualiter . . . sit determinanda huiusmodi coniecturalis -a. TRAD. Ratisb. 771 que -a cum ante abbatem Reginhardum venisset et ipse gestę rei ordinem audisset. CONST. imp. I 236 quod . . . seculares -am nusquam nisi in curia nostra ad discutiendum debent transferre. *al. b de contentione inter reges, civitates, factiones sim. habita*: CAPIT. reg. Franc. 45,14 si causa vel intentio sive -a talis inter partes propter terminos . . . regnorum orta fuerit. ANAST. BIBL. epist. 5 p. 414,2 -am, pro qua disponenda et diffinienda . . . a praesulibus nostris destinati sumus, . . . sane dissolvimus. REGINO chron. a. 888 p. 129,28 ex qua dissensionum -a (-esia A1 B1.2) tanta strages . . . facta est, ut *eqs.* WIPO gest. 7 p. 30,9 ex qua audacia diu magna -a inter regem et Papienses habita est. EXCERPT. Widon. (MG Lib. Lit. I p. 462,3) de -a presenti inter sacerdotium et regnum. DIPL. Frid. I. 363 p. 216,8 pro . . . -a, que inter nos et regem Francorum pro scismate Romane ecclesie iam diu agitabatur. *saepius.* 2 *usu communi i. q. disceptatio, disputatio, diversitas – (wissenschaftliche) Kontroverse, Diskussion, Meinungsverschiedenheit*: BEDA hist. eccl. 3,25 p. 182,20 gravior de observatione paschae . . . -a nata est. ALCUIN. epist. 172 p. 285,5 quidam Iudaeus . . . cum Petro magistro habuit disputationem, et scriptam esse eandem -am . . . audiui. BERNOLD. CONST. chron. p. 394,24 sunt quidam, qui inquisiti praefatis embolismorum -is hac ratione medentur, quod *eqs.* ALBERT. M. sent. 4,12,6 p. 299,28 an debeat confici in azymo vel fermentato propter Graecorum -am. animal. quaest. 3,3 p. 125,20 circa istam quaestionem magna est -a inter medicos et Philosophum vel philosophos. *al. expressius i. q. interpretatio contraria – gegenteilige Beurteilung*: LIBER de unit. eccl. 2,15 p. 229,10 ideoque huius exempli -a a nobis reprobat. B *latius*: 1 *molestia, simultas, contumelia – Belästigung, Widerwärtigkeit, Feindseligkeit, Schmach*: EIGIL Sturm. 18 eius (*abbatis*) ulterius -am ferre non valentes . . . eum abiecerunt*

*fratres. DIPL. Loth. I. 116 p. 268,13 episcopus a quibusdam hominibus contra nostram auctoritatem non modicas exinde patitur -as. DIPL. Otton. I. 428 que (vineta) . . . monasterio ex -a quorundam ablata. THIETM. chron. 7,39 Miseconis filia . . . , quae a viro suimet diu depulsa non minimam cum caeteris perpressa est -am. DIPL. Heinr. IV. 442 p. 595,12 hominibus naufragium patientibus aliquam -am inferre nemo presumat. *al.* 2 *rixa – Rauferei*: LEX Ribv. 24 capit. p. 55 (cod. A6.7) de servorum inter se ictuum -a. VITA Hildulfi 2 dum . . . multi talium (*sc. puerorum*) -is forensibus, alii ludis multiplicibus . . . intenti obstupescant. 3 *pugna, faida – kriegerische Auseinandersetzung, Kampf, Fehde*: ANNAL. regni Franc. a. 811 p. 135,5 imperator . . . misit alterum (*exercitum*) in Pannonias ad -as (-aversias *var. l.*) Hunorum et Sclavorum finiendas. OTTO FRISING. gest. 2,43 capit. p. 101,19 de -a inter Maguntinum archiepiscopum et palatinum comitem de Rheno. CHART. Bund. 879 p. 329,27 quod dominus H. de Ruchuns . . . universam -am, quam de morte patris sui contra communitatem ecclesie Desertinensis conceperat, . . . remisit. *al.**

II *contradictio – Widerspruch*: A strictius: 1 *in univ.*: EPIST. Worm. I 34 p. 63,18 Deus omnem . . . excusationem hypothetica -a eliminat dicens: '*eqs.*' EPIST. Ratisb. 22 p. 349,26 non me effugit multa me dixisse, que -am incidere possunt. *locut.* sine, absque -a i. q. *sine dubio, nullo obloquente – ohne Zweifel, ohne Widerrede*: ERMENR. ad Grim. 12 p. 547,20 quanto magis auctori totius artis sine ulla -a licitum est . . . uti regula sua. HUMB. Sim. 3,26 p. 232,25 sine -a concedatur eis accipere . . . spiritum sanctum. EPIST. Meginh. 41 p. 244,10 tum archiepiscopus . . . absque omni -a eum (*episcopum*) symoniacum pronunciavit. *al.* 2 *in formulis chartarum i. q. impugnatio, inquietudo, vindicatio (alterius) – Anfechtung, Einspruch, Anspruchsrecht (eines anderen)*: FORM. Marculfi 1,35 l. 33 ut omnis facultatis . . . absque cuiuslibet illicitas -aversias (-as *var. l.*) inibi . . . proficiat (TRAD. Frising. 414. DIPL. Arnulfi 138. *al.*). DIPL. Loth. III. 80 p. 126,5 ego . . . traditiones . . . signo sigilloque meo contra omnem in perpetuum -am communiui (DIPL. Conr. III. 56 p. 95,32). CHART. Pommerell. 40 turgia . . . ab omni exactione libera esse volumus . . . et ab omni -a. *al.* B *latius*: 1 *crimino, accusatio – Beschuldigung, Anklage*: REGINO chron. a. 800 p. 62,23 cum nullus probator . . . appareret, qui locum -ae subire presumeret. 2 *contumacia – Widerspenstigkeit*: WOLFHARD. Waldb. 2,11 p. 240,8 ut mundalis -a stoliditatis palam agnosceret, quid Christi . . . omnipotentia quiret.

45 **controversialis**, -e. *ad controversiam pertinens – zur Auseinandersetzung gehörig, Streit-:* BERTH. (?) annal. a. 1078 p. 310,49 sermone -i utrobique . . . habito.

***controversio** (-rav-), -onis f. 1 *lis – Rechtsstreit*: CHART. Turic. 606 (a. 1244) cum inter . . . conventum . . . ex una parte et Iohannem . . . ex altera lis et -o diu verteretur pro eo, quod *eqs.* CHART. Bund. 977 -em, quam habui . . . cum preposito et conventu . . . super decimam. 2 *contradictio, impugnatio – Widerspruch, Anfechtung*: DIPL. Heinr. III. 317 p. 435,14 corroboramus tria massaricia . . . huic monasterio concessa, ut seculariter teneat omnium hominum sublata -aversione (*inde* DIPL. Frid. I. 324 p. 150,31 -e).

1. **controversor**, -atus sum, -ari. *usu pass.*: l. 70. 1 *intrans.*: a *disputare, controversiam facere – erörtern, (gelehrt) streiten, disputieren*: RICHER. REM. hist. 3,57 ut, si incautus appetere, maiorem -andi animum in contrarium moveret Gerbertus. EPIST. Hann. 75 p. 122,32 soleo dubitandus mecum agere et -ari, quenam initia nos in hanc animorum unitatem invitaverint. b *contradicere – widersprechen*: TRAD. Formb. 155 (c. 1126) quam (*investituram*) . . . genitrici Dei satisfaciendo nullo -ante persolvit nobilis. c *queri – sich beschweren*: BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 285,12 inducia, pro quibus nunc . . . minime datis maxime -ti sunt synodiaci. 2 *trans. i. q. vexare, molestare – drangsalieren, belästigen*: DIPL. Frid. I. 691 p. 211,21 ut . . . prescriptas res . . . quietudine habeat episcopus, ita ut a nullo . . . nostrorum fidelium -etur aut inquietetur.

2. ***controversor**, -oris m. *litigator – Prozeßgegner*: CHART. Argent. I 122 p. 101,39 (a. 1187) capitulum XVII libras

[Hellmuth]

... tradidit; e contra ... -es, quicquid iuris in ... parte molendi ni ... videbantur habere, ... capitulo resignaverunt.

controversus (-rav-), -a, -um. 1 *proprie i. q. contrarius, oppositus – entgegengesetzt*: THEOD. carm. (NArch. 39. 1914. p. 163; c. s. XII.) favonius ...; hinc -aversum solanum *eqs.* *expressius i. q. in contrarium versus – entgegenstehend, -gerichtet*: CARM. de monstr. Ind. 67 (RheinMusPhil. 119. 1976. p. 275; s. XII.²) qui (*tauri*) [-aversis horrescunt corpora setis, (-aversus ... fetus *cod.*; v. *adn. ed.*). 2 *translate i. q. repugnans – im Widerspruch stehend*: MANEG. c. Wolfh. 3 p. 49,9 quorum (*sc. philosophorum*) plures ... contra se dissonas et -as sententias in animę suę iudicio ediderunt. PAUL. BERNR. Greg. 61 p. 507,25 -us Deo (*sc. Heinricus IV.*), quod deliberaverat, nequaquam ad effectum perducere potuit.

adv. controversim. in contra – dagegen, umgekehrt: W1-BALD. epist. 167 p. 283,16 et -m acutior illa collectio. **Hellmuth contrudo**, -ere. 1 *coacervare – anhäufen, ansammeln*: FRANCO LEOD. circ. 1,22 aurum in massam -ere diabolicum putas, distribuere ... humanum. 2 *protrudere, inicere – hineinschieben, -schubsen*: ALBERT. M. animal. 23,119 retrorsum in rete -itur *phasianus*.

?***contronco**, -atum, -are. (con et truncus) *dolare, e truncis fabricare – zurechthauen, aus (rohen) Stämmen zimmern*: v. p. 1645,54.

***contrutino**, -atum, -are. *perpendere, trutinare – abwägen*: TRANSL. Dion. Ratisb. epist. p. 354^b,45 ab his (*viris*) decalogus vere -tus inspicitur et inspectus perficitur.

***contubernaculis** (-tab-), -is m. *contubernalis, socius – Kamerad, Genosse*: SUMM. Heinr. C p. 209 contubernalis/contubernalis quasi contubernaculis/-is, id est heregisello.

***contubernaculum**, -i n. *contubernium, aula regia – Gefolgsleute, Hofstaat*: CHRON. Reinh. a. 1189 p. 543,35 imperatorem ... suscepit et ... cum omni -i frequentia largis sustentat stipendiis *rex Ungarorum*.

contubernalis (-nia-), -e. 1 *adi.*: a de hominibus i. q. ad contubernium pertinens, domesticus – zur Familie, Hausgemeinschaft gehörig: DIPL. Heinr. II. 390 p. 501,34 (spur. s. XI.^{ex}) petitione nostrae dilectae atque -ialis coniugis Cunigundae. NARR. de rel. Scafh. 4 p. 956,7 ne fidelibus Domini Salvatoris veniret vacua, sed ut eos ... letificaret donis, quorum fuerat ... socia -is. b *de rebus incorpor. i. q. in (contubernii) communione existens – beruhend auf, sich ergebend aus der (Haus-)Gemeinschaft*: MIRAC. Adalh. 2,2 (MGScript. XV p. 864,15; c. 1100) quasi pro -i (-iali *var. l.*) foedere adquirenda eius (*s. Petri*) bona fungebatur legatione. CHART. Udalt. August. I 19 cum ministeriales ... pro -i obsequio ab abbate ... calceos hiemales iure feudali repeterent. CHART. Turg. III 419 p. 197,21 pauperibus ... lepre flagello percussis ac humane familiaritatis -i solatio destitutis ... panes ... ministrare. 2 *subst. masc. et fem. (usu attrib. l. 59)*: a *cohabitator (-trix) – Hausgenosse (-in), Mitbewohner(in)*: HEITO Wett. 10 mansio mihi et alio data -i meo. PETR. DAM. epist. 124 p. 410,20 Christus tibi -is sit et conviva. CHART. Mog. A I 462 p. 370,27 si quis homo predictę ecclēsię uxorem in -ialem legitime duxerit. ALBERT. M. summ. creat. 1,58,3 p. 608^b,17 quod angelus est cum anima, Deus in anima; ille ut -is animae inest, Deus ut vita. *saepius*. b *sodalis, socius (-a) – Begleiter(in), Gefährte (-in), Genosse (-in)*: VITA Desid. Cad. 9 (epist.) regi sis fidelis, -es diligas. VITA Burch. Wirz. 2 misit nobis Deus virum -ialem (-em *var. l.*), cui *eqs.* GUNZO epist. 15 p. 48,26 Helię non immerito quis eam (*Astream*) -ialem (-em V) dixerit, cui *eqs. al. v. et l.* 29.

adv. ***contubernaliter**. *more contubernalis, convivae – als Haus-, Tischgenosse*: VITA Richardi 3 contigit ..., ut ... comes ... hospitio huius viri ... -r frueretur.

***contubernia** v. contubernium.

contubernalis v. contubernalis.

***contuberniolium**, -i n. *parva manus – kleine Schar*: VITA Landel. Laub. 429 -tuberniolo comitum fretus venerando, quos iam litterulis depinxit scedula tupis (*i. typis; hos duos versus post v. 421 transponendos esse ci. H. Antony*).

contubernium, -i n. *vel raro* ***contubernia**, -ae f. *script.*

-urb-: l. 8. *consortium, communio, societas – Gemeinschaft, Gesellschaft (plus minus vigente notione cohabitandi, convivendi)*: 1 *proprie*: a *strictius*: a *in univ.*: EINH. Karol. 19 p. 25,8 dicens se earum (*filiarum*) -o carere non posse. RUOTG.

5 Brun. 43 p. 45,15 cum ... Bruno ... fratris sui ... -a ... reliquisset. PETR. DAM. epist. 28 p. 272,1 nec abesse sibi per spiritale -um credit *sacerdos*, quos *eqs.* UDALSC. Egin. 22 p. 441,14 episcopus in regiae -urberno expeditionis Italiam proficiscitur. DIPL. Frid. I. 25,6 si clericus ... pacis violatorem in -o suo habuerit. 171 p. 291,24 in sustentatione servorum Dei civium celestis patrie -um promereri. CARM. Bur. 33,5,10 prelati vita vilium vilescit -o. ALBERT. M. sacram. 232 p. 151,72 in quibus (*foventibus societatem*) consistit -um et convivatus. *saepe*. b *de convictu monastico*: WILLIB. Bonif. 2 p. 9,11 abbatis ... elegit

10 magisterium fratrumque secum ... viventium -am (-a, -um *var. l.*). AGIUS vita Hath. 3 parentum tectis ancillarum Dei -um antepone. VITA Mathild. I 7 p. 126,4 puellam ... rex tradidit in -um sanctimonialium. al. *γ de concubinato*: CONC. Merov. p. 68,12 cum presbyteri ... permixtionis ... -um permittunt germanitatis affectu. NICOL. I. epist. 99,2 p. 569,30 quanto potius a carnali oportet inter se -o cessare, quos *eqs. al. v. et p.* 1769,5. δ *de matrimonio*: NICOL. I. epist. 99,3 p. 569,37 in nuptialibus -is (*postea*: foedera). ε *de confederatione*: OTTO FRISING. gest. 2,20 p. 122,9 a Mediolani -o recedere Papiacque sociari (RAHEW. gest. 4,11 p. 246,3). NARR. itin. nav. p. 183,1 que (*Galicia*) nobis -o iuncta est. b *latius*: a *commercium – Umgang, Verkehr*: HIST. Mosom. 1,6 p. 150,37 cum neque legum iudicio neque civili -o, quae sua erant, quiete possidere potuisset. EBO BAMB. Ott. 1,1 domna ... Iudita, cui familiare -um prestabat. al. v. et p. 723,3. *consuetudo, familiaritas – Vertrautheit, Freundschaft*: DESID. CAD. epist. 1,5 recordatio -i et dulcido auspiciatae indolis. EPIST. var. II 24 antiqui -i memor esse. b *participatio – Anteil, Teilhabe*: DIPL. Otton. I. 356 p. 488,39 quatinus ... felicitatis aeternae -um nobis non denegetur (*cf. Vulg. Luc. 16,9*). al. 2 *meton.*: a *coetus, manus, grex – Schar, Gruppe, Truppe*: a *in univ.*: ALCUIN. epist. 187 p. 313,29 legimus Dominum discipulis praecipisse, ut turbas per -a (-as *var. l.*; *cf. Vulg. Luc. 9,14* convivia) discumbere fecissent. VULC. Bard. 5 p. 320,4 milites ... sui

20 (*episcopi*) ... ab eo recedentes regalibus sese subdiderunt -is. ANNAL. Ianuens. I p. 75,4 predecessoris sui ... atque aliorum multorum sanctorum -is ... sociari meruit *Syrus. al. adde de receptione*: ULMAR. Ved. 6 (MGScript. XV p. 400,17; a. 875/80) recusantibus illis (*nautis*) consortium nostrorum, nisi darent solidos -i. b *conventus – Konvent*: HUGEB. Willib. 5 p. 102,22 felicem fratrum -am sedulis disputationum admonitis ... docebat. FORM. Bitur. app. 4 abbatissae una cum omni -o ancillarum Dei vobiscum degentae. VITA Pirmin. I 5 p. 25,15 Deo ... aedificavit domum atque suorum alumnorum ... dimisit -um. BERNO epist. 15 cum omni -o Augiensium fratrum. ALEX. MIN. apoc. 20 p. 425,29 moniales eiusdem -i. *saepius*. *γ (latronum) manus – (Räuber-)Bande*: LEX Sal. Merov. 72 (rec. B) si quis ingenuam feminam ... -o facto seu in itinere ... adsalierit. LEX Ribv. 45,2 si quis a -o probabiliter ligatus super res alienas fuerit. al. δ *comitatus – Begleitung, Gefolge*: VITA Liutg. I 29 p. 75,18 quidam ex eius -o clericus (*clericis A et ed.*) ... vigilavit. OLBERT. Veron. 5 venit ... vir ... nec a -o suorum solus, sed collegio sex mulierum ... comitatus. al. *de aula regia*: LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p. 167,6 tanta in me incanduit rex indignatione, ut a -o suo ... me amoveret. b *sedes, domicilium – Wohnsitz*: LUP. FERR. epist. 116,5 vos elegit, ... intra quorum collegium admissus vicarium nostri loci -um consideret. HELM. chron. 41 p. 84,5 eo quod fuerit illic Heinrici familiare -um. 55 p. 107,5 in quibus (*circumiacentibus*) Saxonum erant -a. al. v. et vol. I. p. 1077,3. 3 *translate de rebus*: WOLFHER. Godeh. I praef. p. 167,46 ut ... quodam copulationis -o alternatim semet ... iungat seiungatque conexio fluctuantis materiae. ARIBO mus. 5 p. 57 diatesseron et diapente ... in quibusdam cantilenis suum ostendunt -um.

25 30 35 40 45 50 55 60 65 70

contubernius, -i m. *contubernalis, socius – Kamerad, Genosse*: GLOSS. IV 48,43 St.-S. -us ginoz vel gisello. III 426,42. IV 169,30. ANNAL. Ianuens. II p. 27,2 Hugo ... ad superna

gaudia transmeavit et beato Syro aliisque -is meruit . . . sociari (*ni subest contubernium, cf. p. 1792,42*).

contudelon v. cotyledon.

contueor (-uor), -eri *vel rarius contueo*, -ere. *partic. praes. usu subst.: l. 9,12. 1 intueri, (in)spectare, videre – sehen, (an)schauen, betrachten: a proprie: RATHER. quadrag. 2,37 l. 747 Deus . . . , caput universorum, oculi omnia -entes. PETR. DAM. epist. 165 p. 199,25 sanctitatis illum (monachum) opinio -entibus plerumque commendat. YSENGRIMUS 3,118 -uor in primo te calidum esse gradu. 3,225 -uor (cum tuor B) ac stupeo. CHART. Brixin. 152 p. 165,23 universi . . . presens scriptum -entes. al. **b translate: a perspicere, intellegere – einsehen, erkennen: SCHOL. enchir. 419 id apertius -eri (intueri Kr) poteris, si eqs. ALBERT. M. metaph. 7,1,6 p. 326,42 intellectus noster non surgit ad theologica -enda, nisi eqs. al. **β respicere – Rücksicht nehmen (auf): AMBR. AUP. Pald. 12 (MGLang. p. 552,39) si considerare negligat abbas et -ere infirmorum imbecillitates. DIPL. Constantiae 8 p. 28,18 si iusta fidelium nostrorum desideria imperialis . . . -etur immensitas. 2 tueri, (con)servare – schützen, bewahren: a in univ.: DIPL. Frid. I. 226 p. 12,13 tamquam nostra propria ipsum (comitem) et sua imperialiter -emur. CHART. civ. Spir. 28 p. 30,17 ecclesias Dei . . . a malo futuro -eri. al. **b tegere, occultare – decken, verbergen: ORD. iud. Dei A 2^b p. 607^b,7 si culpabilis . . . per herbas peccata sua -eri (tueri 3) voluerit. 12^b p. 617,8.*******

contuitio (-cio), -onis f. *1 tuitio, conservatio – Schutz, Bewahrung: BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 291,29 quicquid eis optimum videretur de statu regni . . . et vitae illorum necessaria -e. CHART. civ. Spir. 28 p. 30,15 cum ex officii nostri . . . gracia benignitatis et amminiculo -cionis equaliter omnibus teneri videamur. 2 conversatio, observantia – Wandel, 'Observanz': BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 303,27 quorum (magistrorum) . . . collatione, disciplina et -e salutari . . . se undique praemuniri cupiebat imperatrix.*

contuitus, -us m. *script. quon-: l. 52. 1 contemplatio, consideratio – Betrachtung, das Anschauen: a corpor.: ALBERT. M. eth. II 9,3,6 p. 598^a,2 sensum (sensus ed.), quo utitur amicus circa seipsum et quem eligit ad suiipsius -um et notitiam habet, eligit etiam ad amicum noscendum (nocendum ed.). b spirit.: BEDA temp. 15 cum . . . lunae conversio mentis gloriam de terrenis ad caelestem doceat mutari -um. ALBERT. M. sent. 3,35,3 p. 647^b,47 carnalitas deprimens a -u divinorum. div. nom. 1,18 p. 9,57 dicitur . . . 'contemplatio' propter simplicem -um essentiae simplicis. anim. 3,2,11 p. 192,38 -us . . . intelligibilis indivisibilis et unus est ante scientiam et post. 2 obtutus – Blick: ARNO REICHERSB. scut. p. 1501^A quod muri . . . obstacula . . . -um impedire non valuerint. 3 aspectus, species – Anblick: IULIAN. TOLET. insult. 9 sub isto te (sc. Galliam) semper humilitatis -u agens. TUTO opusc. 5 p. 129,31 nec repentino militum adventu nec armorum -u . . . conterritus. 4 respectus – Hinblick, Hinsicht: IULIAN. TOLET. Wamb. 30 utraque pars in -u (quon- 1d) quodam sese lectionis huius inspiciens. RANGER. carm. 1057 ex hoc -u, quia Christus filius esse creditur . . . cum genitore Deus.*

***contulitio** (-llicio, -lacio), -onis f. (*v. confere p. 1293,41*) *collatio, donatio – Verleihung, Schenkung: FORM. Andec. 31 qualiter aliquis homo . . . fuit . . . naufragium passus et exinde perdidit . . . strumenta sua . . . vindicionis, dotis, . . . -llicionis. 32 p. 14,33 -lacionis. FORM. Turon. 18 dono tibi per hanc epistolam -is (donacionis A3) . . . locello eqs.*

***contulus**, -i m. (contus) *baculum, virga, contus – Stab, Stecken, Stange: NOTKER. BALB. martyr. V. id. lun. p. 1102^B -um in veru sanctus exacuit. ROD. GLAB. hist. 5,12 pannus . . . aura flante a -o elapsus . . . avolvit. de signo: PAUL. DIAC. Lang. 5,10 Amalonus, qui regium contum ferre erat solutus, quendam Greculum eodem -o (contu, conto var. l.) . . . percutebat.*

contum v. 1. contus.

contumacia (-tia), -ae f. *usu plur.: p. 1794,9. 1 pertinacia, obstinatio, immodestia, arrogantia – Hartnäckigkeit, Widerspenstigkeit, Unbotmäßigkeit, Anmaßung: a gener.: LEX Baiuv. 12,9 si quis . . . propter -am (-tiam P1) legi obtemperare*

noluerit. CAPIT. reg. Franc. 148,1 si servi per -tiam collecta multitudo alicui vim intulerint. EINH. Karol. 28 p. 32,28 vicit . . . eorum (imperatorum) -am magnanimitate. DIPL. Conr. II. 251 p. 347,32 ad eorum (civium) comprimendam -tiam. LAMB. HERSF. annal. a. 1075 p. 208,2 rebellioni atque -ae pestilens . . . morbus (ORTL. chron. 1,9 p. 48,28). HILDEG. scivias 1,3 l. 564 de stultitia et -a hominis. CHART. Carniol. II 272 p. 212,3 propter -tiam subditorum. CHART. civ. Erf. 281 p. 179,6 ut de offensa satisfacerent consules . . . et purgarent -as eqs. persaepe. spectat ad solutionem debiti: CHART. Tirol. 635 (a. 1212) si in prescripto termino pensum curie dare per -tiam neglexerit. CHART. Brixin. 73 si in tali -a persisteret censualis. b t. t. iur. i. q. recusatio citationis – Ladungsungehorsam: CONC. Karol. A app. 9 p. 839,41 de sua absentia vel -a . . . dampnatum eum esse legibus iudicamus. FORM. extrav. I 3^b trinis est litteris evocatus et faciente -tia (incontumacia 3) iudicii adesse discepit. CHART. Aquens. 184 l. 9 nec venerunt nec pro se miserunt, unde eos pro -a excommunicavimus (CHART. Solod. I 344 p. 192,12. ibid. al.). CHART. Carniol. II 346 p. 270,23 de citatis tercio et ob -am se a iudicio absentantibus emendam . . . iudex . . . recipiet. saepe. 2 summitas (capitis), calvaria – (Schädel-)Decke: ROGER. SALERN. chirurg. 1,337 de vulnere . . . facto in -a capitis. 338 si vulnus fuerit in -a (gloss.: id est in summitate M; id est eminencia Fl). GLOSS. Roger. I B 1,4 p. 515,27sqq.

[**contumacio** v. commutatio p. 1015,70.]

contumacitas, -atis f. *contumacia, arrogantia – Starrsinn, Anmaßung: INNOC. III. registr. 1,118 p. 179,9 ut sic rebellium et superbiorum -s elidatur.*

contumax, -acis. *script.: -tim-: CHART. archiep. Magd. 192. -tom-: l. 34. form. -acus: l. 36. 1 de hominibus i. q. obstinatus, arrogans, seditiosus – trotzig, widerspenstig, rebellisch: a gener.: CHRON. Fred. 4,70 Chrotharius . . . multus nubilius Langobardorum, quos sibi sinserat -tomacis, interfecit. FORM. Marculfi 2,41 quod si non feceremus et ob hoc neglegentes, tardi aut -i (-is A1,2) fueremus. LEX Baiuv. 1,7 homo -x et superbus (CAPIT. reg. Franc. 98,20. al.). PETR. DAM. epist. 44 p. 30,1 quam perniciores res spiritus -x et litigiosus in monacho. BERTH. (?) annal. a. 1080 p. 324,47 Dei iustitiae -issimi contemptores. ACTA pacis Sangerm. app. 2 p. 101,28 cum . . . Gaetani imperialis corone -es . . . et rebelles . . . papam sibi in dominum elegerint. persaepe. subst. masc. (fem.: l. 46): HUGEB. Willib. 4 p. 94,26 qui (Deus) . . . suos . . . inter carceres et -ium catervas . . . protegere . . . dignatus est. WALAHFR. Gall. 1, 5 -ium sterilem turbam reliquit Columbanus. HROTSV. Sap. 5,3 cur dignaris cum hac -e verba miscere? DIPL. Frid. I. 120 p. 203,16 ut -es iusta severitate puniat imperialis excellentia. STATUT. ord. Teut. p. 75,8 fratres . . . debent . . . per . . . districtas emendaciones flectere -es. saepe. b t. t. iur. i. q. (citationi) non parens – (die Ladung) verweigernd: CHART. episc. Hild. II 216 p. 91,9 (c. 1227) nec per se nec per nuntium . . . comparuit miles; ipsum . . . -em iudicavimus et pro contumacia excommunicavimus. CHART. Tirol. notar. I 92 p. 45,32 condemnatum . . . Tomasium absentem et -em in dictis sex libris. CHART. Stir. IV 82 p. 52,19 ut . . . eam (partem) -em reputare . . . deberemus. al. subst. masc.: FORM. extrav. I 3^b ut . . . nos adversum se secundum legis in -es ferre sententiam recognoscat. DIPL. Otton. III. 339 p. 768,46 -em tertia vice vocatum datum iudicatum firmum est (cf. Cod. Iust. 7,43,9). CONST. Melf. 1,100 p. 162,16 eadem censura . . . facienda <est> contra evidentes et expressim -es, qui eqs. al. 2 de morbo i. q. permanens, pertinax – fort-dauernd, hartnäckig: CHART. Sangall. B 459 p. 333,7 (epist. papae s. XIII. med.) qui (zelus noster) morbum eius post fomenta lenia -em (an leg. continuantem?) gladio sectoris inpetiit.*

adv. contumaciter. script. compar. -tius: l. 71. 1 pertinaciter, arroganter, superbe, seditiose – trotzig, anmaßend, überheblich, aufsässig: LEX Baiuv. 14,16 si quis . . . -r alterius iumento . . . hoc iniuste perpetraverit. ARBEO Emm. 27 qui (extorquentes) suae crudelitatis in eum -r manus imponebant. MANEG. ad Gebeh. 25 p. 357,27 imperatam . . . sibi contumaciam et rebellionem rebellius et -tius . . . publicabant. ANSELM. HAV. dial. 1,9 p. 78,26 fuit Manes . . . duo principia -r docens. DIPL.

Frid. I. 137 p. 231,29 cetera . . . , quē . . . presumptuose et -r retinet. CONST. imp. II 300 p. 414,27 creditor debitorem . . . traxit in causam conquerens ipsum -r et violenter, quod vulgariter wreveliche vocatur, pecunie sibi debite solutionem neglexisse. *saepe*. 2 *inoboedienter* – aus *Ungehorsam* (*usu iur.*): CHART. Bund. 466 p. 358,20 (epist. papae a. 1194) si . . . episcopus ab eorundem iudicum presentia se -r absentaret (*sim.* CHART. episc. Misn. 65. *al.*). CHART. Salem. 441 cum . . . Alwicus -r de iudicio recesserit. *al.*

contumelia, -ae f. vel raro **contumelium**, -i n. *script.*: cumt-: l.17. -mil-: AETHICUS p. 170,11. -mul-: l.17. ?*usu attrib.*: l.15.

1 *strictius*: a de actione: a *ignominia, probrum, offensa* – Beschimpfung, Beleidigung, Kränkung: ARBEO Emm. 15 cum . . . princeps . . . multis iniuriosissimis et -is . . . verbis (verba *var. l.*) in faciem illius iacularet. FORM. Salisb. II 3,22 qui facit cumtumulia fratri, miser est. THANGM. Bernw. 15 pro . . . beneficiis iniuriam et -am sibi reconpensari. VITA Heinr. IV. 13 p. 40,19 cui umquam regiae personae tanta -a facta est? *eqs.* IDUNG. PRUF. dial. 1,79 ut . . . absque omni doloris sensu sentiam hanc -am illatam michi propter veritatem. ALBERT. M. summ. theol. II 18,119,2 p. 378^a,11 -a . . . oritur ex ira, quando *eqs. persaepe*. *sensu pass.*: EIGIL Sturm. 25 p. 162,11 (cod. W) ego cunctis . . . omnia convicia et omnes -as meas ignosco. β *vexatio* (*corporalis*), *vulneratio, castigatio* – (körperliche) Mißhandlung, Verletzung, Züchtigung: LEG. Wisig. 6,43 p. 264,26 his, qui male pertulerit aut corporis -am (-um V6) sustinuerit. 6,47^{tit} si servus ingenuo fecerit -um (-am *var. l.*). TRAD. Ratisb. 25 ut iniuste -am non paterentur servi ab eo (*ab-bate*). ANNAL. Xant. a. 848 qui (*sc. secta*) . . . -is verberum affecti reversi sunt in Galliam. CHART. Ror. 4 famuli . . . ecclesie post predas et -as in tantam audatiam proruperunt, quod *eqs.* HIST. de exp. Frid. imp. p. 50,22 qui (*imperator*) nuntios meos . . . diversis -is affecit. *al.* γ *vitatio* – Schändung: LEG. Wisig. 3,3,1 p. 140,13 quidquid de raptoris rebus pro -o sui percepserat *mulier*. δ *incursio, violatio* – Angriff, Übergriff: VITA Poppon. 3 p. 295,43 qualiter . . . naufragia, paganorum . . . -ae (incursiones 1) . . . in ipsis excesserint. DIPL. Conr. III. 233 de iniuria et -a, quam . . . abbati in eisdem bonis irrogant. b *de statu i. q. dedecus* – Schande: ANNAL. regni Franc. a. 778 p. 52,21 fugientes *Saxones* cum magno -o, (magna -a *var. l.*) reversi sunt Saxoniam. IOH. SCOT. praedest. 18,10 odientibus eam (*disciplinam*) sit suppliciorum -a. DIPL. Otton. II. 231 p. 259,13 Regiensis ecclesie . . . in obprobrium et -am omnium ecclesiarum redacte . . . angustiis subvenientes. LAMBERT. HERSEF. annal. a. 1071 p. 119,15 cuius (*ducis*) . . . ducatum alius in suam . . . -am invasisset. HILDEG. scivias 1,1 l. 113 homines . . . in -a dormitant. *al.* 2 *latius*: a *seditio* – Aufstand: CHRON. Ven. Alt. p. 139,20 orta est inter . . . populum contra Ottonem ducem magna -a. b *labor, miseria* – Ungemach, Mühsal: LIBER diurn. 106 p. 140,7 pro cuius (*Christi*) amore tantam peregrinationis -am sustines.

contumelio, -avi, -atum -are. *ignominia afficere, indigne tractare* – schmäblich behandeln, mißhandeln: HUGO FLAV. chron. 1 p. 352,56 habita questione de eis, qui . . . papam ita inhoneste tractaverant et deponendo -verant. GESTA Vird. cont. II 6 p. 519,36 ut, qui . . . predecessorem suum -verat, et ipse . . . pari ludibrio subiaceret. ARNOLD. LUB. chron. 5,24 p. 201,25 a quibus (*Sclavis*) . . . antistes sepius -tus est. Greg. 4,16,50 ipsum (*virum Dei*) stratu rustico et verbis -at.

contumeliosus, -a, -um. *ignominiosus, probrosus, iniuriosus* – beleidigend, schändlich, schimpflich: 1 de actione: REGINO chron. a. 885 p. 124,27 cum a ferocis . . . gentis homine durius et -ius (incontumeliosus A1) v e r b u m sibi esset prolatum (PETR. DAM. serm. 4,2 l. 97. *al.*). PETR. DAM. epist. 153 p. 57,15 illatis contumeliis non vox -a respondeat, sed *eqs.* MANEG. ad Gebeh. 1 p. 314,11 cum . . . tot . . . mendaciis, tot -is . . . conviciis feteant *scripta tua*. *al.* *subst. neutr.*: BERNOLD. CONST. libell. I 3 p. 13,17 literae . . . tuae . . . te et amicam admonitionem sprevisse et insuper -a respondisse denotant. 2 de *statu*: GODESC. SAXO theol. 16 p. 243,12 -issimam, . . . turpissimam mortem crucis est . . . passus *Christus*. HILDEG. scivias

2,6 l. 2260 in conspectu meo polluti et -i apparent *adulteri*. HUGO HONAUG. hom. 3,35,3 non est more Arrianorum vituperabilis et -a putanda similitudo, quae est inter Patrem et Filium. *al.*

5 *adv. contumeliose*. 1 *probrose, malitiose* – in beleidigender, böswilliger Weise: EPIST. Meginh. 8 ne quis . . . superbe aut -e interpretari possit. TRAD. Werd. 30 non pauca contumeliarum verba cum suis -e loquutus est. DIPL. Conr. III. 268 p. 464,36 si quam iniuriam ecclesie . . . sciens et -e facere presumpserit *advocatus*. *al.* 2 *ignominiose, inhoneste* – mit Schimpf und Schande: GLOSS. psalt. Lunaelac. 17,43 viriliter -eque eos tractabo. RUD. TRUD. gest. 2,12 intelligentes *monachi*, . . . quod . . . violenter et -e truderentur in exilium, si *eqs. al.*

contumelium v. contumelia.

15 **contumesco**, -ere. (*simul*) *tumescere* – (gleichfalls) anschwellen: AESCULAPIUS 41 p. 66,1 aliquotes et collum . . . vesicae tumescit; sic agnoscimus . . . , ut . . . vicina loca -ant.

contumilia, -mulia v. contumelia.

20 **contumulo**, -atum, -are. *consepelire* – begraben (mit, bei): YSENGRIMUS 7,536 nunc patruo dulci -andus obi. OLIV. descr. p. 21,24 beatus Stephanus . . . ad ultimum Rome beato Laurentio -tus est.

contundo, -tudi, -tutum, -ere. *script. et form.*: cumt-: l.30. -tons(us): l.35. tuns(us): l.30. *al.* -tuss(us): l.30. adde ANTIDOT. Glasg. p. 120,34.

1 *spectat ad confectionem*: a (*in mortario*) *conterere, in pulverem redigere* – (im Mörser) zerstoßen, zerstampfen, pulverisieren: MAPPAE CLAVIC. 4 elidrii -si et cribellati partes VII. 52 omnia -is et cribellas. BOTAN. Sangall. 1,1 herba vitonica cumtussa. WALAHFR. hort. 258 si, quod -sum (-nsum *var. l.*) est (*sc. liliae*), summo liventis in ore ponatur puncti. THEOPH. sched. 1,20 semen lini . . . mitte in mortarium et -e illud pila *eqs.* CAES. HEIST. mirac. II 133 p. 60,25 faciens *matrona* condimentum ex speciebus aromaticis -sis. *saepius*. *subst. neutr.*: 35 ANTIDOT. Glasg. p. 120,33 radices felices -tonsa inponis. b *comprimere, obterere* – zerquetschen, zertreten: ALDH. virg. II 2800 e quibus (*racemis*) in praelo plantis -itur uva. ALBERT. M. animal. 8,180 quaedam (*apes*) . . . pistando et quasi -endo pedibus faciunt subchuda. 23,78 caro . . . primo ponatur . . . in suco facto de -sis rafano et lumbricis terrae. 2 *spectat ad laesionem*: a *proprie*: a *ferire, tundere* – schlagen, stoßen: VITA Erasmi 316 in maxillas -i hunc (*sanctum*) . . . iubebat *caesar*. VITA Poppon. 28 p. 312,21 ut . . . sumpto lapide p e c t u s eo -ret, ut *eqs.* (MIRAC. Cuneg. 79. *al.*). THEOPH. sched. 1,38 cum quibus (*malleis*) . . . -as ipsas spinas, donec *eqs.* β *collidere, consauciare* – prellen, quetschen: ALBERT. M. animal. 2, 115 si forte -antur testiculi animalium. THEOD. CERV. chirurg. 1,3 p. 135^G oportet . . . , ut caro -sa putrescat. *ibid. al.* γ *impingere* – aufschlagen: WALAHFR. exord. 12 p. 486,27 quidam in oratione pectus pugnis pavimentant, caput -unt. δ *verberare, concutere* – peitschen, durchrütteln: WALTH. SPIR. Christoph. II 5,139 undarum nimiis multum -sa procellis *Nicea*. LIGURINUS 2,268 frigora passus miles et hyberni -sus turbine caeli. 7,179 candida lilia nimbus -udit. ε *percutere* – (verwundend) einhauen, einhacken (auf): GERH. AUGUST. Udalt. 1, 10 l. 115 paucissimi . . . ictibus -nsi (-si E) ac diversis modis vulnerati . . . evaserunt. EUPOLEMIUS 2,261 caput hostis -udit ense. THIOFR. Willibr. I 13 p. 468^E aquila (*sc. Willibrordus*) . . . predicationis rostro interiora eius (*gentis*) . . . -ere elaboravit. v. et p. 1798,39. ζ *rumpere* – bersten machen: EGBERT. fec. rat. 1,736 madefactus Aprilis frigidus et Maius -ent horrea messe. medial. i. q. *confringi* – brechen: ALBERT. M. animal. 3,77 os . . . non incurvatur neque flectitur, sed potius -itur. b *translate i. q. affligere, confundere* – niederwerfen, zunichte machen: 65 BONIF. epist. 78 p. 168,11 superbiarum talium sermo divinus -it dicens: ‘*eqs.*’ EINH. Karol. 12 p. 15,9 quos (*sc. nationes*) ille una tantum . . . expeditione ita -udit (contrivit A2) ac domuit, ut *eqs.* VITA Heinr. IV. 3 p. 15,16 diffidentes *Saxones* viribus suis . . . in priori bello gravissime -sis. LIGURINUS 8,72 fames Ligorum . . . superbas ceperat . . . mentes -ere morbo. *al.*

contuor v. contueor.

?**conturana**, -ae f. (*cf. ital. contorno*) *loca vicina, circum-*

[Dinter]

iacentia – *Umgebung*: CHART. Ital. Ficker 244 p. 292,32 (a. 1210) nullus baiulus civitatis ponatur super Villova, nisi pro custodia castris et -e.

conturbatio (-cio), -onis f. *perturbatio* – *Verwirrung*: 1 *corpor.*: a gener. i. q. *tumultus* – *Aufbruch*: LEG. Wisig. 2,1,8 p. 54,24 quicumque ... -em aut scandalum in contrarietatem regni nostri ... facere voluerit. *meton. de turba tumultuosa* (loci spectant ad Vulg. psalm. 30,21): CHART. Rhen. inf. I 308 p. 204,28 (a. 1130) ut Deo ... servientes ... tanto sint liberiores, quanto a -e hominum fuerint remotiores (CASUS Petrish. 5,1 p. 669,18). **b medic.** *de morbo intestini*: PAUL. AEGIN. cur. 195 p. 118,8 cholera ventris est immoderata -o (3,39,1 ἐκτάραξις). **2 spirit.**: a *sollicitudo*, *inquietudo*, *vexatio* – *Unruhe*, *Störung*, *Belästigung*: COD. Karol. 80 p. 613,13 ut ... Adalgisus ... non aliquam nobis vobisque -cionem facere molitur. CAPIT. reg. Franc. 62,26 de traditionibus ut in abscondito non fiant propter -es (contentiones *var. l.*) diversas. HILDEG. scivias 2,4 l. 426 quibus haec felicitas deest, hos maligna -o possidebit. BERTH. RATISB. serm. 16 p. 85,15 nocet *nocumentum vitiorum* proximo per scandalum imitationis, -is eqs. **al.** **b consternatio**, *confusio* – *Bestürzung*, *Verstörung*: TRANSL. sang. Dom. in Aug. 32 antecedentis maestitiae -o in subsequentis gaudii iocunditatem conversa est. ALBERT. METT. div. temp. 1,7 clericus ... erroris ludeorum consensit; hoc audiens rex ... -e commotus est. BERENG. TREV. serm. 2 (PL 160,1018^B) commotio parturit gemitum, -o dolorem. HIST. peregr. p. 172,19 imperator ... ad -em et detrimentum exercitus expiravit. ALBERT. M. anim. 1,2,9 p. 41,55 quando ... irascitur, primo anima movet cor secundum systolen propter -em eqs. **al.**

***conturbativus**, -a, -um. *turbationum efficiens* – *Störungen auslösend*: ALBERT. M. veget. 6,437 est scamonea ... -a et facit nauseam (*ex Avic.*).

conturbator, -oris m. *concitator*, *inquietator* – *Aufwiegler*, *Störenfried*: CAPIT. Bened. 3,11 de -bus ecclesiae opprimendis.

contubernium v. contubernium.

***conturbium**, -i n. 1 *tumultus* – *Aufbruch*: LEG. Wisig. suppl. p. 483,12 quicumque ... -um intra fines Hispaniae temporerit excitare. CAPIT. reg. Franc. 25,1 magnum -um in regnum ... terminare. 2 *sollicitudo*, *turbatio* – *Unruhe*, *Störung*: ANNAL. regni Franc. a. 773 p. 36,11 sine lesione vel aliquo -o ... Italiam introivit Karolus. 3 *dissensio*, *iurgium* – *Streit*, *Haider*: CAPIT. part. Saxon. 29 si ... inter eos (*comites*) aliqua discordia aut -um ortum fuerit.

conturbo, -avi, -atum, -are. *script. cun-: l.66. perturbare, confundere* – *verwirren, durcheinanderbringen*: **1 strictius**: A *corpor.*: WIDUK. gest. 1,36 p. 53,18 ille (*legatus*) ... prefecit cum quinquaginta armatis lateri hostili inmisit et ordines -vit. ALFAN. premn. phys. 7,29 p. 80 -at (PG 40,648^C συνταράσσει) ... visum citatus motus, ut eqs. (TRACT. de chirurg. 1239). ALBERT. M. animal. 1,279 illi (*motus*) -assent cor et omnia nobilia membra. 1,424 mery -tum. *de aere sim. i. q. permiscere* – *aufwühlen*: ARBEO Corb. 12 divina virtus ... tantum tranquillitatem -ans, ... ut eqs. CONC. Karol. A 50^D,69 p. 669,35 ferunt magos ... suis maleficiis aera posse -are et grandines inmittere. **B spirit.**: 1 *de rebus i. q. disturbare* – *in Unordnung bringen*: a *in univ.*: EINH. Karol. 28 Romam veniens propter reparandum, qui nimis -tus erat, ecclesiae statum. CONC. Karol. B I 18 ecclesiastica et civilia negotia contra ... nomen monachi -are. **al.** **b** (*inter*)*rumpere* – *stören, (unter-)brechen*: EINH. Karol. 7 p. 9,20 pacem -are. HROTSV. prim. 40 quis foret ille, suum qui -are secretum praesumpsisset. **al.** 2 *de hominibus eorumve animis sim. i. q. inquietare* – *in Unruhe versetzen*: a gener.: a *sollicitare*, *concitare*, *dolore affligere* – *beunruhigen, aufregen, betrüben*: AGNELL. lib. pont. 52 p. 314,29 ipsum (*pastorem*) audite, non conturbemini. WALAHFR. carm. 76,7 non tanta meos -ant tristia sensus, exhilarant me quanta tuis de laudibus. VITA Magni Fauc. I 17 p. 144,9 multos homines -at fluvius propter velocissimum suum cursum. REGINO syn. caus. 2,446 neminem ... -et, quia iussimus dare solidos XX. PETR. DAM. epist. 156 p. 74,17 qui (*papa*) cor meum ... maerore -at ...; tulit enim librum nostrum. **al.** c. *sen-*

su agitando (loci spectant ad Vulg. psalm. 38,12): MANEG. c. Wolff. 10 p. 64,17 quas (*sensuum fraudes*) velut aranea tabescentes ... vane -ti stultorum imitationi pretexebant. CHART. Eichsf. 87 p. 50,17. **β concutere, commovere – *erschüttern, bestürzt machen*: HROTSV. Abr. 3,6 visceratenus -or totisque membris resolvor. GESTA Camer. cont. I A 12 hiis auditis episcopus usque ad animam -atur. ALBERT. M. eth. I 76 p. 68,8 videtur, quod non -ent eum (*felitem*) infortunia eqs. **al.** **b publ. et iur. i. q. molestare, detrimento afficere – *belästigen, beeinträchtigen*: CAPIT. reg. Franc. 252,9 nullus ... legationem episcoporum impediatur vel -are praesumat. DIPL. Conr. II. 186 p. 248,12 ut nullam potestatem ... exerceant in predictis rebus ... vel abbatem in a l i q u o -ent (DIPL. Frid. I. 66. *al.*). DIPL. Heinr. III. 387 p. 533,9 (*spur.*) ut ... nullus ... aecclesiam disvestire, molestare, -are audeat. **al.******

II latius i. q. pessum dare, perimere – *zunichte machen, vereiteln*: DIPL. Frid. I. 539 p. 487,20 quod discordia membrorum capitis ... unitatem et tante rei (*sc. electionis*) frugalitatem -vit.

20 conturnix v. coturnix.

1. contus (cun-, comt-, compt-, -ncus, -nctus, -thus), -i m. (-um, -i n.: l.48) 1 *pertica, baculum* – *Stange, Stab*: a *in univ.*: EKKEH. IV. cas. 53 p. 118,8 dum ... -is ... incendia certatim plures miscerent. WILH. HIRS. const. 1,98 p. 1033^A unus -us ad subportationem caldarium sit in coquina. LEX minist. Col. II p. 60,21 marschalco dabuntur ... una tina cum suo -o. ACTA imp. Winkelm. I 693 p. 550,26 quot ... uncus ferreos -cis immissos, ... quot ad expugnandum diversa genera facta fuerint. **al.** **b lignum ad naves propellendas – *Stake*: WALAHFR. carm. 14,3,4 ni -o pigra robora et remis subigas celer. HERBORD. Ott. 3,17 p. 178,15 -o (remo O) gubernata navicula. *al. de malo (ut vid.)*: WALTH. SPIR. Christoph. II 5,9 erige confractos ... -os. 5,143. 2 *hasta, lancea* – *Spieß, Lanze*: CHRON. Fred. 2,57 p. 80,28 quem (*Avarum*) -tho (cuncto 2a) in brachio percusso ... a Theuderico ... superatus est. WALTHARIUS 1356 -um contorsit in ipsum. EKKEH. IV. pict. Mog. 192 Iacob redit ... , horruit et fratris -os (gloss.: arma). GESTA Ern. duc. I p. 33,5 horum (*gigantum*) insigne armorum erat -cus metallinus. LIGURINUS 10,369 duro contundit tempora -mpto. SALIMB. chron. p. 543,26 iste insanus ... cum -cto sive cum darda percussit episcopum eqs. *saepius*. 3 *signum, vexillum* (-o *affixum*) – *Feldzeichen, Standarte, Banner*: PAUL. DIAC. Lang. 5,10 Amalongus, qui regium -um ferre erat solitus (*inde ROM. SALERN. annal. p. 130,4 comtum. sim. AGNELL. lib. pont. 156 regalem cunctum. THEOD. PALID. annal. p. 55,61 -um regis*). 5,41 inter -os (cunctos *var. l.*) suos (*sc. adversarii*) sancti archangeli Michahelis ... imaginem conspicio. CONST. Constant. 225 conferentes ... imperialia scepra ... et -a (-os, cuncta *var. l.*) atque signa. *al. in Italia*.**

50 2. contus v. 1. comotus. **3. contus** v. cunctus.

[**4. contus** v. 2. cantus. *adde ad p. 197,425sqq.*: ALBERT. M. mot. proc. 2,3 p. 62,2 quae (*circumferentia maior*) est in -orum (*A1, recte ut vid.*; contorum *ed.*) circumpositione.]

contusio, -onis f. *script.*: -ncu-: l.70. -uns-: l.72. p. 1799, 4. -uss-: l.65. *adde* IOH. IAMAT. chirurg. 1,1.

1 *percussio, concussio* – (*Zer-*)*Quetschung*: a *proprie*: LAMB. HERSF. annal. a. 1075 p. 219,33 Rudolphus dux ... multis ... ex assidua -e membrorum affectus est incommotis. BRUNUS LONG. chirurg. 1,7 cum vulnera ex -e accidunt, non negligatur -o. GEBER. summ. 8 p. 274 qua (*humiditate*) -em et extensionem suscipiunt metalla. 9 p. 279 quod fiat in eis (*sc. sulphure et argento vivo*) -o (concussio *var. l.*) et extensio per malei compulsionem. **b meton.**: a *vulnus percussione effectum* – *Quetschwunde, -verletzung, 'Kontusion'* (t. t. medic.): ANTIDOT. Sangall. p. 92,17 cataplasma ad tumores ... et -ssiones. ADALBOLD. Heinr. 23 insipientis est, in vulnere ... cutem sanare et -em carnis sub sanatione cutis occultare. CONSTANT. AFRIC. theor. 9,15 p. 444^r -o nascens ex percussione. GLOSS. Roger. III 635 valet ... contra recentes -es, si fiat minutio. **70 CHIRURG.** Sudhoff II p. 387,94 quod in omni -usione valet minutio. *al. v. et p. 1231,42. β massa contusa* – *Brei*: WALAHFR. hort. 261 haec ... laxis prodest -o (-nsio *var. l.*) mem-

[Dinter]

bris (*de cataplasmate*). 2 *pulsus, plaga – das Schlagen, Schlag*: FLOD. hist. 3,22 p. 520,9 adeo sum gravatus lacerationibus atque -bus, ut *eqs.* PETR. DAM. epist. 80 p. 414,26 sit . . . mens nostra . . . pretiosi . . . vena metalli, quae sub mallei -nsione purgatur. *al. de planctu*: RATHER. Mar. 1,13 nulla suspiria, pectorum -o sonuit nulla. 3 *prostratio – das Niederstrecken*: THIOFR. Willibr. I 22 p. 472^F hic (*Pippinus*) . . . ob creberrimam hostium -em cognominatus Tudites.

contussus *v.* contundo.

***contutatrix**, -icis *f.* *tutrix – Beschützerin*: CHART. Heinr. Leon. 27 p. 37,38 quē (*Maria*) eiusdem ecclesie principalis -x est.

contuto, -avi, -atum, -are. *depon.*: PETR. DAM. epist. 153 p. 41,1 (*cf. Vulg. II Macc. 1,19*).

1 *in tuto collocare, condere – in Sicherheit bringen, (ver-)bergen*: RHYTHM. 151,9,1 ne quisquam potuisset -ari latebris. SERMO de Const. 2,9 (MGScript. XXX p. 1022,6) in abditis locis se -verunt *habitatores*. HELM. chron. 85 p. 167,20 -ans se in locis firmissimis rex. 109 p. 216,30 uxores et parvulos . . . silvis -ant *Slavi*. METELL. Quir. 52,3 qui (*hostis*) turre -tus . . . latet. *al.* 2 *custodire, tueri – in Schutz nehmen, schützen*: TRAD. Baumb. 102 (Mon. Boica III p. 36,21; c. 1150) ut predia . . . delegaret in manum . . . Sigihardi . . . ad -andum et conservandum ecclesie. CHART. Heinr. Leon. 27 p. 37,20 genitricis Dei patrociniū me uberius -ari exopto. METELL. exp. Hieros. 4,961 ad -tum Tancredo principe castrum dum pervenissent *primates*. *confirmare – bestätigen*: DIPL. Ludow. Germ. 43^a p. 58,38 (interp. s. XII^{med.}) si . . . ea, quē fideles . . . commutaverint, nostris -verimus edictis. *Dinter*

***convallentia**, -ae *f.* *restitutio sanitatis – Genesung*: MIRAC. Pirmin. 6 mulier corporis contagione clauda . . . sanitatem convalluit totiusque populi gaudia in sui -a duplicavit.

convaleo, -ere. 1 *sanescere, se recreare, refici – genesen, sich erholen*: EGBERT. fec. rat. 1,1397^a de uno fratre -ente et altero obeunte. CARM. Bur. add. 14,10^b,4 egrum medicamine *privas*, unde -ret (-esceret *La*)? CHRON. Erf. mod. II a. 1238 puer . . . mortem . . . evasit, ita ut . . . postea plene -ret. 2 *perseverare, permanere – bestehen bleiben, Bestand haben*: DIPL. Merov. I 69 p. 62,12 unde mercis nostra apud Domino retribuitur perennis temporibus debeat -ere.

convalescentia (-cia), -ae *f.* *script.* -exe-: ANNAL. Plac. a. 1273 p. 558,15. 1 *strictius: a restitutio sanitatis – Gesundung, Genesung: a in univ.*: CHART. Wirt. II 404 p. 177,30 (a. 1174) ut . . . ecclesiae obventiones . . . vestri infirmi et debiles recipiant et eisdem usque ad -am debitam fruuntur. CAES. HEIST. Engelb. 3,51 carpentarius quidam . . . cum crus haberet infirmum . . . spe -e . . . sacrum locum adiit. IORDAN. RUFF. equ. p. 34,10 semper locum calidum usque ad -am repetit pro quiete (*sc. equus patiens*). *al.* β *c. sensu curationis*: CAES. HEIST. mirac. I 4,15 p. 186,33 rex . . . cum medico . . . de -a illius (*infirmi*) disputavit. ALBERT. M. metaph. 5,1,2 p. 212,60 destructa *causa* destruit 'ut hic medens' secundum actum 'cum hoc convalescente' secundum actum -ae. *al.* b *sanitas (restituta) – (wiedererlangte) Gesundheit*: BENVEN. GRAFF. ocul. B 35 p. 58,6 si posueris in oculo colliria . . . , nunquam paciens postea ad -ciam revertetur *eqs.* WIGAND. Waldg. 36 sanus . . . per merita b. Walgeri priori redditur -e (*sc. sancti blasphemator*). CONST. imp. II 116,12 nondum resumpta -a. CHART. Basil. C I 202 (epist. papae) etiam si es . . . ita -e restitutus, ut *eqs.* 2 *latius i. q. bona valetudo, salus – gutes Befinden, Wohlergehen*: DIPL. Frid. I. 1009 p. 303,40 quarum (*litterarum*) tenore plurimum exhilarati super -a tua spem firmam concepimus et optatam. *salus animae – Seelenheil*: CHART. Argent. I 238 p. 187,22 (a. 1233) cum iam de -a eius (*sc. marescalci excommunicati*) desperaretur.

convalesco, -valui, -valiturum, -ere. *script. et form.*: comba-: p. 1800,47. -lis: p. 1800,56. -escerat: p. 1800,11. *partic. praes. usu subst.*: p. 1800,295qq.

Iproprie: A spectat ad virum amplificationem i. q. robustior fieri, roborascere, accrescere, vigescere – erstarken, kräftig werden, heranwachsen, gedeihen: 1 *de anim., plantis sim.*: a *in univ.*: ALBERT. M. nat. loc. 1,9 p. 15,64 vegeta-

bilia . . . frigida ibi aliquantulum -unt sicut avena et hordeum *eqs.* veget. 2,44 -it *planta* per humorem, quem accipit ex radice. 4,48. animal. 3,81 melius -unt *oves* in salsis et tenuibus pascuis. 7,96 multum -unt *pisces* in ea (*aqua pluvia*). *ibid. al.* b *c. colore quodam*: α *crescere – wachsen*: ALBERT. M. veget. 5,59 quod modo non nascuntur vites nisi praecisis aliis arboribus, ideo est, quia, postquam -uerunt ex antiquo, ad se traxerunt loci humorem et nutrimenta. 6,190 pirus est arbor nota valde, quasi in omni terra -ens. β *de homine seniore i. q. provehi – fort-*

5 *schreiten*: CHRON. Noval. 5,38 domnus Gezo . . . plenus dierum iam -escerat bona etate. γ *de ovis i. q. maturescere – reifen*: ALBERT. M. animal. 23,110 haec (*c. aestivalia*) ova -unt et pullificant. δ *de semine i. q. germinare – keimen*: ALBERT. M. veget. 3,54 lutum, in quo semen facilius -at. 2 *de rebus naturalibus i. q. (vi) augescere – (an Intensität) zunehmen, sich entfalten*: ALBERT. M. veget. 4,60 calor complexionalis non -it et retinetur nisi in humido temperato. B *spectat ad virium recuperationem i. q. sanescere, se recreare, refici – genesen, sich erholen*: 1 *corpor.*: a *de anim.*: α *de hominibus*: GODESC. SAXO theol. 6 p. 170,16 ille -et, id est spassabit, qui iacet in lecto. ANTIDOT. Berolin. 14 qui (*sc. antidotum*) facit . . . ad eos, qui ex longa egritudine minime -unt. ROD. GLAB. hist. 4,5 illum (*sc. militem languentem*) -turum in proximum. PETR. DAM. epist. 55 p. 151,5 de languore.

25 ADAM gest. 3,66 qui (*medici*) te iuraverunt -turum esse de hac infirmitate. TRACT. de aegr. cur. p. 125,16 vidi quendam a febre -entem melancolicam (*sic*) fieri. ALBERT. M. metaph. 7,2,6 p. 346,15 'ut <si> -it' (p. 1032^b, 18 ὑπὸ τῆς) aliquis ex infirmitate frigida. *persaepe. usu subst.*: CIRCA INSTANS p. 9a^r -entibus et melancolicis valet cruda vel cocta comesta *baucia*. PETR. MUSAND. summ. p. 265,5 in -entibus a febre. *v. et p. 1799,53.* β *de animalibus*: HEINR. TEG. Quir. II 14 mater familias . . . vovit reverendo martiri bovem, si -ret. b *de corpore eiusque partibus i. q. salvare – heil werden*: ALCUIN. carm. 3,31,13 -uit . . . viro nervorum flexilis ordo. ALBERT. M. anim. 1,2,16 p. 62,91 corpora animata sunt aliquando valde similia . . . ; et haec divisa -unt, quia *eqs.* 2 *spirit. i. q. se colligere – sich fassen*: HROTSV. Cal. 5,2 si quando ex tristitia hac -am. RUODLIEB VIII 34 postquam -uit (*sc. ancilla flens*), quod quid fari

40 valet, inquit: 'eqs.'

II *translate: A validiorem fieri, invalescere – (an Stärke, Macht, Einfluß, Umfang) zunehmen, die Oberhand gewinnen*: 1 *de hominibus*: ANNAL. Xant. a. 849 gentilitas . . . christianitatem nocuit magis magisque -uit. 2 *de rebus i. q. augeri, increscere – sich steigern, sich mehrten*: a *in bonam vel neutram partem*: EPIST. Wisig. 9 p. 673,18 ardor fidei comb-ens. AGOB. 14,85 ut salus ac virtus ecclesiae . . . gloriosius in dies singulos -at. FLOR. LUGD. carm. 11,13 ubi -uit misero (*Iuliano*) terrena potestas. RUP. TUIT. off. 2,10 l. 486 calente . . . memoria . . . celebri caritas Christi -it. *de decimis i. q. fructuosiore, uberiore fieri – mehr eintragen, üppiger werden*: CHART. Heinr. Leon. 89 p. 134,22 cum . . . decime postmodum lege christianorum -uerint (*inde* 90 p. 137,12 [spur.]. 91 p. 139,32 [spur.]). b *in malam partem c. sensu ingravescenti, inveterascendi*: α *in univ.*: WILLIB. Bonif. 5 p. 18,20 languoris -iscente immensitate. AGOB. 12,27 incredulorum -ente improbitate. LAMB. HERSF. annal. a. 1063 p. 89,16 -ente audacia in ipsa monasteria impetum faciebant (*sc. regni provisores*). LIBER de unit. eccl. 1,12 p. 200,12 ut magis ac magis -bat civilis, immo plus quam civilis discordia *eqs.* HIST. Walc. 39 -ente . . . tyrannidis enormitate. *al.* β -ere in, ad i. q. *abire, mutari – ausarten, umschlagen (in)*: CONC. Karol. B I 33,23 p. 364,4 quia proprie episcopale ministerium est, ut . . . pro ecclesiasticis necessitatibus . . . desudent nec tantum malum (*sc. iniquissimi iuramenti*) ad perturbationem ecclesiarum Dei -at *eqs.* Ps. UDALR. epist. p. 256,6 morbi huius (*sc. fornicationis*) conspersione ad usque pestilentiam -ente. DIPL. Frid. I. 965 p. 242,3 quatinus . . . , quē ad pacem sunt, in litem iterato non -ant (*sim.* NARR. itin. nav. p. 192,15). B *firmiorem fieri, confirmari, corroborari – bestärkt, gefestigt werden, Festigung, Bestärkung erfahren*: 1 *de hominibus*: a *in univ.*: RIMB. Anscar. 19 p. 41,27 in fide Christi -ens magis magisque incredulos

confundebat (BERNOLD. CONST. libell. XV 2). RUOTG. Brun. 2 p. 3,30 habent . . . in illa (*Brunonis conversatione*) mediocres et humiles, unde -ant. **b** -ere ad *i. q. procedere, pervenire – voranschreiten, gelangen (zu)*: ANNAL. Mett. a. 688 p. 3,23 ipse (*episcopus*) illum (*Pippinum*) . . . divinis et humanis frequentissime, ut ad potiora -ret, roborat disciplinis. RATHER. pentec. II 2,55 si te temporaliter flagellat *Iesus* . . . , ad salutem inde -is eternam. PETR. DAM. epist. 40 p. 407,13 ad capescenda vitae praemia. 50 p. 131,12 ad fortiora. **2 de rebus: a gener.: α probari – Gültigkeit haben, sich bewahrheiten**: BEDA temp. rat. 19,31 ponamus aliquod quod et caetera, . . . -at exemplum. PAUL. FULD. Erh. 1,10 (6) -uit in eo scriptura dicens: 'eqs.' **β proficere, adimpleri – Erfolg haben, in Erfüllung gehen**: WILLIB. Bonif. 4 p. 15,23 ad extremum invaliscente omnipotentis Dei providentia -uit etiam sermo petentis. WALAHFR. Otm. 1 ut sui (*sc. Walthrammi*) melius desiderii -ret utilitas eqs. PAUL. FULD. Erh. 1,5 (2) voluit, quod valuit, et velle -uit. **γ (prosperare) succedere, florescere – sich (günstig) entwickeln, aufblühen**: VITA Magni Fauc. II 8 quibus artibus humana habitatio ibidem -ere posset. GUIDO ARET. microl. 20,22 usque in hunc diem ars paulatim crescendo -uit (invaluit G). **b publ. et iur.: α ratum haberi, sanciri – (Rechts-)Gültigkeit erlangen, (rechtlich) anerkannt werden**: HIST. Walc. 38 -ente electione . . . in rectorem animarum . . . benedicitur *Immo*. DIPL. Frid. I. 91 p. 152,40 quod ab initio de iure non valuit, tractu temporis -ere non debet. **β perseverare, permanere – bestehen bleiben, Bestand haben**: TRAD. Teg. 350^b (a. 1155/86) ut hec institutiones in futuris temporibus -ant et apud successores nostros maiorem firmitatem habeant. DIPL. Frid. I. 858 p. 95,7 ut . . . hec maiestatis nostre statuta rata maneant et in evum firmiori robore -ant. **C valere – vermögen**: WILLIB. Bonif. 8 p. 53,18 quia omnipotentis magis quam hominum -it fortitudo. WANDALB. Goar. II 26 tantum apud omnipotentem Deum supplicatio . . . viro sancto fusa -uit . . . , ut eqs. ACTA reg. Burgund. 11 quicquid iuste et legaliter secundum priscum testamentum cognoscimus actum, nostra regia auctoritas satis confirmare et corroborare -it.

convalido, -are. confirmare, corroborare – bekräftigen, bestätigen: ACTA imp. Stumpf 195 (a. 1194) ea, quae ab ipso (*patre*) tradita et suo privilegio sunt confirmata, dignum duximus rata habere et nostri privilegii munimine -are. DIPL. Karoli M. 277 p. 413,15 (spur.) quod ut verius credatur . . . , manu propria roborantes . . . iussimus insigniri et -ari.

convalisco v. convalesco.

***convallitor, -oris m.** (con et *valitor; fort. *cobaeret c. *balitor*) *auxiliator, adhaerens, sequax – Helfer, Anhänger, Gefolgsmann*: CHART. Bern. II 589 (a. 1265) quod si quis . . . tedium vel gravamen inferret . . . comiti . . . vel suis hominibus, coadiutoribus, -bus seu fautoribus eqs.

***convalliculatus, -a, -um. concavus, laculla impressus – vertieft, eingekerbt**: VITA Mariae rhythm. 710 mentum eius (*Mariae*) decens erat semicirculatum parumque per medium -um.

convallis, -is f. vel convalle, -is n. (fere usu plur.). script. cumv-: l.68.

I proprie: A vallis, saltus – Tal: ARBEO Corb. 4 p. 191,13 per latera montium et i m a -ium (Emm. 2. DIPL. Conr. III. 89 p. 159,34. *al.*). DIPL. Zwent. 12 quandam curtem inter -ia . . . consistentem. FROUM. carm. 11,30 nos in tuta positi -e salicti eqs. ANNAL. Quedl. a. 1008 per -es terrarum. CHART. Turic. 384 p. 270,9 -is quedam nomine Sweicstat. CHART. Advoc. 83 p. 42,16 usque ad -e citra colliculum patibuli descendens. CHART. Port. 239 que (*via*) . . . protenditur in -e, que . . . El-metal appellatur. *saepius. B alveus – Flußbett*: VITA Arnulfi 24 veniunt (*sc. episcopus cum caterva*) ad quondam ripe, cuius riparum telloris excisaeque euntibus -em adque lubricum pandebat meatum. *ibid.* surgentes, qui lapsi fuerunt, iam transmeatum cumv-em sese iungunt ad collegas. **C concavum, stria – Höhlung, Rinne**: WILLIR. cant. 119,19 p. 29 se reprimunt animis velut in -e canalis, ut mea dicta bibant et regia purpura fiant (*sc. Christi imitatores*).

II in imag.: A bibl. et theol.: 1 spectat ad humilitatem:

a de humilitate ipsa: HRABAN. univ. 19,6 p. 514^B p o m a -is fructus est humilitatis (HILDEG. scivias 1,2 l. 599. *cf. Vulg. cant. 6,10. fort. huc spectat*: CARM. Cantabr. A 30,5 carpe callem commodam, (colles commodos *var. l. [ed. Bulst p. 76, 6], fort. recte*), -es construe (*spectare videtur ad Vulg. Is. 40, 4*). **b de personis humilibus**: HILDEG. scivias 2,6 l. 1278 qui (*Filius*) flos est rosarum et lilium -ium (*cf. Vulg. cant. 2,1. de corde hominis*: ARBEO Corb. prol. 12 tot fontis eminentiae tuae pectoris arcem divini muneris, -ia iam sitientia, (ima scientia *cod., recte ut vid.*) abyssi, micantem conperimus claritatem. **2 spectat ad luctum**: **a** -is lacrimarum *i. q. mundus, saeculum – (klägliche) Welt, 'Jammertal'* (*cf. Vet. Lat. psalm. 83,7 [codd. 305.306]*): RADBERT. corp. Dom. 9,401 dum in hac -e lacrimarum vivimus (RUP. MEDIOL. Adalb. 7,3. *al.*). **b** -is plorationis *i. q. contritio cordis – Zerknirschung*: VITA Udalt. Cell. II 18 (9) ascensionis Christi montem adiit ibique in -e plorationis ascendens venturo iudici se totum commendavit. **3 spectat ad vitia**: **a in univ.**: PETR. DAM. epist. 136 p. 463,6 in campo Senaar habitant, qui non constituti in arce virtutum, sed potius in -e vitiorum. **b de gentilitate**: LIBRI Karol. III 21 p. 148,2 gentilitate -is abiecta opera invisit eamque sibi fidei integritate adscivit *Dominus*. **B alch. i. q. ratio probata, fundamentum solidum – bewährte Methode, feste Grundlage**: GEBER. forn. 28 p. 764 illud (*arsenicum*) . . . Martem dealbat mirifice et intrat secundum ordinem, si sagaciter ambulaveris in -bus huius artis.

convario, -are. una mutari, accommodari – sich mitverändern, anpassen: ALBERT. M. animal. 20,7 viscosum . . . est sic-cum terreum ideo, quod -ant partes eius cum humido apprehensae inseparabiles.

convaso, -avi, -atum, -are. 1 strictius i. q. in unum colligere – zusammenbringen: **a infundere – hineingießen (in imag.)**: PETR. DAM. serm. 50,8 vinum divini carismatis in mentium vestrarum tunnulis -are. **b (furandi causa) corripere – (zum Zwecke des Diebstahls) zusammenraffen**: TRANSL. Dion. Ratisb. 31 p. 368^a, 31 ut totum (*sc. reliquias*) -vit (-vasit *cod.*), suspensis . . . capsellis . . . custodes praeterit *praedo*. THIOFR. Willibr. II 3,129 -tis ornamentis preciosis. HEINR. Teg. Quir. II 21 dum fures . . . quedam de ecclesiasticis asportanda -assent. **40 METELL. Quir. 62,51 dum res ecclesie fur -ando tulisset. 2 latius i. q. furari – stehlen**: THIOFR. Willibr. I 27 p. 476^D omne . . . , quod a quocumque monachice professionis -atur, convenientius sacrilegium quam furtum appellatur.

***convassallus (-asa-), -i m. socius vassallus, consors vassallatici – Mitvasall, Mitlehnsmann**: CHART. Brand. B I 137 p. 103 (a. 1269) de nova civitate Parchem . . . dicimus, quod comite Guncellino, qui dictam civitatem tenet in foedo a dominis marchionibus . . . , stabit pro suo iure eo modo, quo sui -i uti in causis similibus consueverunt.

***conub(i)a (-nn-), -ae f. uxor – Ehefrau**: EKKEH. IV. pict. Mog. 139 restat gemma salis Loth connuba. *fort. huc spectat p. 1803,49. adde de concubina*: EINH. Karol. 18 p. 22,14 habuit . . . tertiam (*filiam*) de concubina (connubia B1, conubia B2) quadam.

conubialis (-nn-), -e. ad conubium pertinens – die Ehe betreffend, ehelich: UFFING. Ida 1,4 quae (*operatio sancti spiritus*) illos (*sc. duos in carne una*) . . . conn-i iure connexos . . . coelestium . . . inflammavit amore. ANNAL. Quedl. a. 951 rex . . . Otto Adelheidam reginam conn-i sibi vinculo sociandam adquisivit. SIGEBOTO Paulin. 13 vidualem continentiam . . . sic amplectens, sicut prius iuncta est conn-is pudicitiae iura non resolvens.

conubium (-nn-), -i n. metr. -nüb-: l. 69. adde AMARC. serm. 1,207.

I proprie: A strictius i. q. coniunctio (maritalis), matrimonium, coniugium – (eheliche) Verbindung, Gemeinschaft, Ehe: **1 gener.**: ALDH. virg. I 19 p. 249,5 iugalitas, quae . . . licitis -i nexibus nodatur. DIPL. Otton. II. 202^a nos . . . legitimo sortientes -o eqs. EGBERT. fec. rat. 1,85 dignum -um, proculodum competit uxor. ANSELM. Bis. rhet. 3,1 p. 163,2 sibi (*sc. puellulae*) promiseras maritale -um, nuptias legitimas. PETR. DAM. epist. 102 p. 132,21 rex . . . divortit incestum, init legale

[Wellhausen]

connubium. LAMB. LEOD. Matth. I 1245 fœdera -i carnis tribulatio. *persaepe. remissius de consortio matrimonio simili, concubinato*: COSMAS chron. 1,3 p. 8,12 ipsa -a erant illis (*tunc temporis hominibus*) c o m m u n i a (1,36 p. 65,22. 2,4 p. 86, 9). DIPL. Pipp. 35 (spur.) ubicumque . . . sive masculus sive foemina . . . sese aliis . . . hominibus lege matrimonii sive connubii . . . sive legitimo sive furtivo complexu miscuerint. 2 *iur. et canon.*: a in univ.: LEG. Wisig. 9,1,16 si servus fugiens . . . mulieris ingenuae connubia sortiatur. 12,2,14 p. 422,3 mancipia . . . quae ex christianorum et Hebreorum -is (cenobiis *E1*) nata . . . esse noscuntur *eqs.* HRABAN. epist. 29 p. 445,10 quota generatione legitimum -um esse posset *eqs.* CAPIT. reg. Franc. 228,22 cum ad etatem idoneam adulescentes venerint, tunc legitimo possint -o copulari. NICOL. I. epist. 10 qualiter pro duabus feminis Hlotharii regis ecclesiae . . . facies illiciti -i nevo aspersa sit (49. *al.*). DIPL. Conr. II. 216 p. 296,22 omnium . . . ius est, quod si connubia de aliena familia sortiti fuerint, . . . divorcium facere poterit *abbas. al.* b *spectat ad impedimenta matrimonii* (de re v. LThK. 2III. p. 702sqq.): CONC. Karol. A 3^B,6 ab illicitis (*sc. inter propinquos contractis*) -is observare debemus. 21,8. NICOL. I. epist. 99 p. 569,19 inter eos (*parentes et filios spiritales*) non arbitramur esse quodlibet posse coniugale -um. OTTO FRISING. gest. 1,1 p. 13,23 quibus (*clericis*) . . . -a ab . . . pontifice inhibita fuerant. c *spectat ad prohibitionem matrimonii poenalem* (de re v. B. Poschmann, *Die abendländische Kirchenbuße im frühen Mittelalter*. 1930. p. 154sqq.): CAPIT. reg. Franc. 252,40 p. 237,4 tale . . . -um (*sc. inter fornicatorem et adulteram*) anathematizamus et christianis omnibus obseramus (*item de moeche et moeche*: 40^a p. 236, 31). 3 *eccl.*: FORM. extrav. I 13 quod . . . legale -um religio sit, non delictum, . . . Iesus Christus . . . patefecit. NICOL. I. epist. 138 p. 657,18 vir et uxor una caro per -um efficiuntur. TRACT. pro conub. (MG Lib. Lit. III p. 588,25) legitime celebrata -a clericorum casta esse et sincera. B *latius i. q. contractus matrimonii, nuptiae – Eheschließung, Heirat*: 1 in univ.: FORM. Wisig. 20 p. 583,27 gentibus indixit Iacob grata connubia. WALAHFR. Gall. 1,22 p. 300,30 admirantibus multis, cur tam diu . . . distulissent -a rex et puella a spiritu liberata. CHRON. Pol. 2,33 p. 100,19 desponsatos infelici connubio . . . convenisse nec anniversarium desponsacionis implevisse. *al.* 2 *nuptiarum sollemnia – Hochzeit(sfeier)*: VITA Mathild. II 3 p. 152,19 ibi (*sc. in Walohusun*) perfruebantur connubiis *Heinricus et Mathildis*. CARM. de Frid. I. imp. 1116 rex . . . Heribipoli celebrat connubia letus.

II *meton. i. q. uxor, coniux – Ehefrau, Gattin*: LEG. Wisig. 12,3,8 ne Iudei ex propinquitatē sui sanguinis -a ducant *eqs.* CARM. Cent. 92,34 muniat . . . te, rex, dextera Christi una cum claro -oque tuo. GESTA Bereng. 2,133 mors . . . abolet . . . domos, -a, natos. ANDR. STRUM. Ioh. 30 clerici spretis -is et concubinis . . . ceperunt . . . vitam communem ducere. COSMAS chron. 1,12 p. 27,9 ut defendamus dulcia pignera et cara -a.

III *translate i. q. commixtio (carnalis), concubitus – (geschlechtliche) Vereinigung, Beischlaf*: A in univ.: CAPIT. reg. Franc. 22,68 furta et iniusta -a . . . prohibete diligenter (35,43). THIETM. chron. 1,9 iniusto se . . . multum peccasse -o (conn- 2) . . . professus rex. OTTO FRISING. chron. 1,23 uxores . . . petitis . . . a vicinis -is masculos necabant. *per similitudinem de novilunio*: EKKEH. IV. bened. I 20,151 luna -o . . . cupit iungi fratri splendoreque fungi. B *amor – (Liebes-)Verhältnis*: ALDH. virg. I 45 p. 298,16 quatenus optata impetraret -a *procul*. II 1959 quod sua (*sc. proci*) dispiceret Agnes . . . -a. *adulterium – Ehebruch*: ALDH. virg. II 441 atrocis . . . -a regis, qui . . . disruptit foedera fratris.

[*conuca v. colucula.*] *conucula v. colucula.*

**convectatio*, -onis *f.* 1 *transitus, commercium – Passage, (Handels-)Verkehr*: RICHER. REM. hist. 4,87 ex cuius (*castr*) munitione arbitrabatur *regina* posse omnem navium -em prohiberi. 2 *vectura, onus – Fuhre, Ladung*: ADSO Mans. 7 (MG Script. IV p. 510^b,36; s. X.2) datis . . . in coemptionem rerum venalium -bus . . . salis commertia referebant *rustici*.

convectio, -onis *f.* 1 *comportatio, commeatus – Transport, Verkehr*: MIRAC. Bav. 1,1 *amnes* sunt . . . et piscium captura

uberes et mercium -e feraces. 2 *apportatio, advectio – das Herbeischaffen, Heranfahren*: GESTA Camer. 3,49 p. 483,30 lenta -o columnarum, quae procul ab urbe . . . caedebantur.

convecto, -are. I *proprie: A vi praeverbii vigente*: 1 *de rebus i. q. comportare, conferre, colligere – zusammentragen, -bringen, sammeln*: a in univ.: IOH. NEAP. Sever. 8 (4) apocrisarii . . . tantum terrorem . . . suis incusserunt, ut . . . quaeque ex agris necessaria erant, raptim -rent in urbes. RICHER. REM. hist. 2,62 frumentum ex locis contiguis in usum pugnae -ant *cohortes*. GESTA Ern. duc. I p. 15,19 rex iussit ligna multa -ari et machinas . . . fieri. *al.* in malam partem *i. q. corripere, coacervare – zusammenraffen, aufhäufen*: PETR. DAM. epist. 47 p. 48,17 ex fidelium oblatione ditescant *presbyteri*, . . . ut sibi vel suis turpia lucra -ent. b *congerere, metere – einfahren, ernten (in imag.)*: VITA Landel. Laub. 275 ut referat fructus agrorum . . . popellus in manibus sanctos -ent atque manipulos. PETR. DAM. epist. 126 p. 414,14 ut . . . uberis proventus copiam . . . -ans . . . in spiritualium deliciarum affluentia . . . vivas. c *conducere, solvere – (ab)liefern, entrichten*: LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p. 141,5 rex permisit, ut . . . ad . . . castella munienda circumquaque manentes cogerent (*sc. praesidium*) . . . impensas affatim -are. CHART. episc. Hild. I 237 p. 217,14 si quis . . . determinatam sibi frumenti mensuram . . . ad predictum locum -are neglexerit *eqs.* 2 *de hominibus i. q. congregare, coniungere – zusammenführen, vereinigen*: VITA Landel. Laub. 376 construxit . . . templum, quo . . . -at cuneum florentem clericorum. B *vi praeverbii evanida i. q. portare – tragen*: GESTA Camer. 1,98 p. 441,19 sarcinas bellicae suppellectilis -bant *famuli*.

II *translate i. q. ferre, afferre – (mit sich) bringen, eintragen*: IOH. NEAP. Ian. 2 (praef.) ignoras, quantas utilitates talium narrationum scripta -ent? PETR. DAM. epist. 50 p. 82,10 plurima virtutum . . . incrementa -at (convertat, conservat *var. l.*) *heremitica vita*.

35 *convector*, -oris *m.* *vector – Träger, Beförderer*: CAES. HEIST. mirac. I 10,2 p. 219,16 ex gratia coelestis -oris (*de angelo peregrinantem equo secum portante*).

1. *conveho*, -vexi, -vectum, -ere. 1 *proprie: A vi praeverbii vigente i. q. comportare, conferre – zusammentragen, -bringen*: a in univ.: v. p. 1854,23. in imag.: RUP. TUIT. trin. 35,23 l. 1134 cuius (*Dei genetricis*) in sacrarium pectoris spiritus sanctus prophetias omnes -erat. b *invehere – einfahren*: CHART. Rhen. med. II app. 16 p. 440,3 (s. XIIIⁱⁿ) sunt . . . ibi (*sc. in Medernach*) tres croade . . . , quas colunt, metunt et -unt in horreum. c *conducere, solvere – (ab)liefern, entrichten*: CONC. Karol. B I 4,3 statuant episcopi loca convenientia . . . , quo . . . presbyteri . . . debitam dispensam archipresbyteris . . . -ant. CHART. Epternac. 227 p. 398,18 in tercio anno . . . modium tritici solvant *duo fratres* et -ant ad curiam nostram . . . pro decima. b *vi praeverbii evanida i. q. portare, ferre – tragen, bringen*: a *secum ferre – mitführen*: LAMB. TUIT. Herib. 2,2 p. 1246,33 sacra illa praeferens *processio*, quae in augustorum -untur introitu. b *trahere – ziehen, schleppen*: HARIULF. Arnulf. 3,8 piscatores balenam permaximam circumderunt . . . vulnerantes, ut devictam ad terram -rent. 2 *translate: A transferre, tradere – überführen, übergeben*: HIST. Lunaclac. 26 quem (*locum*) . . . ditat Ottilo agris multis -tis in sua. b *referre, reddere – zurückbringen, wiedergeben*: PAUL. DIAC. Lang. 5,10 cunctis securitatem sublato hostium timore -xit *Romuald*.

[2. *conveho v. conquinisco p. 1483,44.*]

convello, -velli, -vulum, -ere. *inf. praes. pass. -e*: p. 1805, 175sqq. *depon.*: p. 1805,19. 1 *proprie i. q. scindere, dirumpere – zer-, aus(einander)reißen*: a in univ.: BEDA hist. eccl. 5, 6 p. 290,28 vomebam . . . sanguinem, eo quod . . . interanea essent ruendo -sa. in imag.: WANDALB. mens. 211 licet . . . effusi -ant aera nimbi. EBERH. ALEM. labor. 968 aures -it vox la-
crimosa. b c *sensu diruendi*: CARM. Walahfr. app. 5,1,8 moenia . . . olim -sa agnoscuntur et . . . lapsa. c c *sensu eruendi*:
70 LEG. Wisig. 10,3,2 si quis . . . , dum arat . . . , terminum casu . . . -erit *eqs.* in imag.: FLOR. LUGD. carm. 27,87 veteres fines nostro -ere fundo niteris. 2 *translate: A de rebus i. q. concu-*

[Wellhausen]

tere, labefactare, infringere, confundere – erschüttern, ins Wanken bringen, rütteln (an), zunichte machen (fere usu publ., eccl., iur., canon.): **a** in univ.: LEG. Wisig. 12,2,2 nullus evangelia sacra -at (compellat, contemnat *var. l.*). PETR. DAM. epist. 40,20 p. 452,14 sanctorum patrum ... instituta. 40, 29 p. 476,4 ecclesie fundamenta. HELM. chron. 34 p. 67,12 pactum firmissimum nulla bellorum tempestate -endum. 66 p. 123, 14 comes ... -sas reparans a m i c i c i a s (105 p. 205,34). LIGURINUS 3,315 ille (*Eugenius*) Petri solidam cupiens -ere petram, ut caput infirmum per caetera membra dolorem diffundat. **al.** **β** infirmare, deminuere, contendere – entkräften, beeinträchtigen, anfechten: CAPIT. reg. Franc. 6 p. 13,23 si quid de agris fiscalibus ... cuiquam conferre voluerit rex, in perpetuo ... conservetur neque a quocumque ... -atur. FORM. Marculfi 2,7 l. 7 quicquid ... inter coniugatus ... invicem condonare placuerit, scripturarum necesse est titulis alligari, ne ... ab hereditibus eorum ... posset -e. 2,7 l. 51 presente ... aepistola in nullo possit -e (-i *var. l.*). CONST. Constant. 287 haec, quae a nobis ... concessa sunt, refragare aut confringere vel in quoquam -i (-e, -ere *var. l.*). COD. Lauresh. 20 l. 29 -ere atque evacuare. DIPL. Heinr. IV. 255 -ere ... aut qualibet molestia calumniari et e statu legitimo infringere. 377 temerare et -ere. CHART. Naumb. 425 p. 380,40 -ere ... aliquatenus aut immutare. *persaepe*. **adde**: FORM. Marculfi 1,1 l. 68 quia nihil de canonica auctoritate -atur [compellitur A2], quicquid domesticis fidei ... tribuetur. *al.*). DIPL. Merov. I 15 p. 17,13 nihil de canonica auctoritate -itur, si aliquid ... domesticis fidei ... conceditur (*formula immutata i. q. demere, subtrahere – ab-, entziehen*): DIPL. Merov. III A 65 p. 182,27 non de canonica institutione -itur, quicquid domesticis fidei ... conceditur. *per errorem pro opposito*: TRAD. Patav. 61^a (a. 804/06) ut in evum et -sum permaneat (*sc. traditio*). **γ** contemnere, transcendere, violare – mißsachten, übertreten, verletzen: LEG. Wisig. 5,2,2 non oportet principum statuta -i, que eqs. 12,1,3 p. 409,39 iubemus, ut ... sinodalia gesta ... nullus ... preterire aut -ere audeat. PETR. CAS. chron. 4,112 p. 580,37 quemadmodum alios hec (*praecepta*) observare compellemus, si nos ea -imus? WIBALD. epist. 294 p. 421,7 ita ut ... terminos ipsorum (*Walcidorensium*) absque ulla iuris assertione -rent *monachi Hasterienses*. CHART. march. Misn. II 475 p. 331,16 ne quis huius cautionis constitutionem -ere vel supergredi ... presumat. **δ** revocare – widerrufen: LEG. Wisig. 3,1,5 si ... sponsus ... sacramenti vinculo ... alligetur amplius se sponse daturum quam quod hac lege constat esse permissum, id postea ipse -ere et in iuris sui potestatem reducere libero potietur arbitrio. **ε** tollere, abolere – aufheben, abschaffen: CHART. archiep. Magd. 92 p. 132,23 (epist. papae a. 981) placuit nobis ... episcopalem titulum, qui Mersiburch fuerat, -ere et annullare. **b** de hominibus i. q. frangi, deficere – schwach, abtrünnig werden (*usu pass.*): COLUMB. epist. 5 p. 176,23 martyres suum sanguinem fuderunt malentes mori quam -i.

convena, -ae m. qui (cum aliis) convenit – einer der sich (mit anderen) zusammenfindet: 1 subst.: **a** incola (noviter ascitus) – (neu aufgenommenener) Bewohner: HARIULF. Arnulf. 2,30 p. 894,14 tu caelica regna repente ... suscipies, paradysi -a fies. **b** particeps, socius – Teilnehmer, Gefährte: HERIG. gest. 44 p. 182,47 qui (*Badelinus*) ... -a dicitur fuisse peregrinationis illius (*Remacii*). **c** confederatus, fautor – Verbündeter, Parteigänger: CHART. Traiect. 660 p. 123,12 (epist. papae a. 1218) illo, qui felicibus invidet actibus, armante partes suas ... in Fuxensem et -arum comites ac filios ipsorum et complices eorumdem. 2 adi. (*usu attrib.*) i. q. convocatus, congregatus – zusammengerufen, versammelt: CHART. Stab. 78 p. 178,10 (a. 960) cum habitatores illius ville (*sc. Waldorf*) -as debitum exigeremus eqs.

***convenancerius**, -i m. (cf ital. convenenza) ?qui per convenientiam institutus est, vassallus – ?einer der durch einen (*Lehns-*)Vertrag eingesetzt ist, Lehnsmann, Vasall: ACTA imp. Winkelm. II 1036 p. 707,43 (a. 1245) dixit Iohannes Ruber, quod ... interfuit tamquam -us curie, qui adiuvabat ... archipresbiteros ad oneranda animalia, que ... decimam ... deferabant.

convendo, -didi, -ere. nomine socii venditoris facere – als Mitverkäufer tätigen, abschließen: CHART. Bern. II 109 p. 118,32 (a. 1231) hanc vendicionem mecum collaudaverunt et -erunt filii mei.

5 ***conveneratio**, -onis f. veneratio, reverentia – Verehrung, Achtung: DIPL. Loth. I. 67 p. 180,15 propter amorem Dei et -em ipsius sancti loci. CHART. Rhen. med. I 425 p. 487,23 quemcumque ... fratres ... elegerint, hunc et ipsi debita -e tamquam patrem spirituales suscipiant.

10 **conveneror**, -ari. venerari, colere – verehren: CARM. potat. 15 (MGPoet. IV p. 351) hos (*archangelos*) aliosque poli civis pie -antes ... potus haurite salubres.

convenientia v. convenientia.

***convenibilis**, -e. 1 aptus, idoneus – passend, geeignet: **a** in univ.: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 26,29 elegit mater avis ... -iorem mansionem ad tutelam filiorum. 4 p. 84,20 canes mitantur ad alia loca -ia succursui canum circa. 5 p. 132,10 quoniam omnia tempora non sunt equaliter -ia eqs. **b** de quantitate i. q. sufficiens – ausreichend: FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 125, 28 si carnes, que sunt super aironem, non sunt -es ad pascendum falconem. 2 congruus, consentaneus – übereinstimmend, entsprechend: URSO gloss. 83 p. 118,16 aliquando utrique (*sc. natura et anima*) appetunt delectabilia, naturae -ia. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 9,28 qui (*funiculus*) debet esse levis et subtilis ad proportionem -em magnitudini vel parvitati avis. 6 p. 214,19 cum ... distinguenda sit ... dieta secundum qualitatem -em qualitati recipientis. *ibid.* al.

conveniens, convenienter v. convenio.

convenientia (-cia), -ae f. script.: -vientia: p. 1807,2. -ventia: l. 70. p. 1807,2. -nen-: l. 35. 58. 63. p. 1807,19. 45. *persaepe*. -ta: TRAD. Ratisb. 17 p. 21,27. *abl. plur.* -tis: l. 66. *confunditur* c. coniventia: l. 51. 63. p. 1807,20. 22. 23.

I proprie: **A** congressio – das Zusammenkommen, -treffen: 1 de hominibus: DIPL. Merov. I 70 p. 62,47 quasi conlocutione et -nencia ... apud ... Berchario habuissit *Magnoldus*. **adde** de commixtione carnali, concubitu: CHRIST. STAB. Matth. 1 p. 1276^C 'antequam convenirent'; hoc est ea -a, quae usus erat convenire sponsum et sponsam. 2 de rebus i. q. contactus, coniunctio – Berührung, Verbindung: THIETM. peregr. 15,13 quia sepe propter clausuras et -cias scopulorum hinc inde aerem videre non potui. **B** congregatio – Versammlung: 1 publ. de contione populi: TRAD. Ratisb. 103 (c. 883/87) actum est ... ad Rispah ad -am omnium Bauuuariorum. 2 eccl. de synodo, concilio: CONC. Karol. A 7,1 sancta synodus, id est -a, tractande salutis ipsorum (*episcoporum ceterorumque sacerdotum*). 24^A p. 210,5 si quis (*sc. ex clero*) post istam -am mulieres in domo sua habuerit, deponatur.

II meton. i. q. societas, communitas – Gesellschaft, Gemeinschaft: **A** in univ.: IONAS BOB. Columb. 2,10 p. 255,2 Amatus ... ac Romaricus venerabilis Eustasii conibentiam (*coniventiam*, -am, communionem *var. l.*) postulantes recipiunt atque ... fruuntur. **B** c. colore quodam: 1 de conventu (*coenobiali*): IONAS BOB. Ioh. 7 fratrum -a (*coniventia* A1) ad rura purganda ... processerat. 2 de consociatione, coniuratione (*de re v. p. 1462,68sq.*): CAPIT. reg. Franc. 20,16 de sacramentis per gildonia invicem coniurantibus, ut nemo facere praesumat; alio vero modo de illorum elemosinis aut de incendio aut de naufragio quamvis -nencias faciant, nemo in hoc iurare praesumat.

60 **III** translate: **A** de actione inter se conveniendi i. q. conventio, pactio, contractus – Vereinbarung, Übereinkunft, Vertrag: 1 gener.: VITA Arnulfi 19 Romaricus ... ad beatum pergit Arnulfum adque ex -nencia (-a, conibentia *var. l.*) utriusque infra vasta heremi aptum eidem praeparat locum. 2 publ., eccl., iur.: **a** in univ. (*spectat ad chartam contractus*: l. 71. p. 1807,1): FORM. Andec. 33 pactis, conmutacionis, -tis, securitatis. LEX Raet. Cur. 2,8 p. 65,3 quaecumque carta aut -cia (-am, conventionem *var. l.*) firmaverint (*sc. homines iuniores*) eqs. LEG. Lang. p. 201,21 si quis Langobardus cum pontificibus ... -am (-ventia, -as *var. l.*) fecerit (conveniret *var. l.*). CHART. Ital. Ficker 8 p. 10,45 fecimus relegi illam -am ..., quam eqs. ODO GLANN. Maur. 12(2) perlustratis ... omnibus

[Wellhausen]

-is, quibus locus ... floruit. DIPL. Arnulfi 147 p. 225,5 tali -ventia facta, ut eqs. ADALB. MAGD. chron. a. 961 -a (-vientia A3) ... et electione omnium Lothariensium ... rex ordinatur. LEO MARS. chron. 1,24 p. 71,7 per scriptum -e. *persaepe*. c. *notione reconciliationis*: LEG. Wisig. 2,2,10^{tit}. de his, qui ... inter se citra iudicium pacificare presumunt et ad -am redire eqs. **b c. colore quodam**: **a** *condicio, exceptio* - *Bedingung, Vorbehalt(sklause)*: CHART. Sangall. A 190 p. 180,29 (a. 806) in eam ... rationem et -am, ut eqs. CAPIT. reg. Franc. 133 p. 264,6 sub quali -a atque conditione acceperunt *Hispani*, tali eas (*terras*) in futurum ... possideant. HINCM. annal. a. 862 p. 94,21 post quam professionem sub hac -a Karolus et episcopi ... in communionem Hlotharii receperunt. CHART. Turic. 152 ea ... -a, ut illud beneficium ... in meam accipiam ... proprietatem. *saepe*. **β assensio, approbatio, licentia** - *Zustimmung, Billigung, Erlaubnis*: LEX Raet. Cur. 22,13 ut si aliqui alterius caballum super -ciam ipsius ... minaverit. CAPIT. reg. Franc. 113,3 inrita erit episcopis donatio ... rei ecclesiastice absque -nentia vel scriptionem clericorum. ALCUIN. Willibr. 1,4 (MG Mer. VII p. 119,5) beatus adoliscens ... cum -a (coniventia *var. l.*) sui abbatis ... in Hiberniam ... contendit. DIPL. Ludow. Inf. 9 cum -a (conniventia *var. l.*) terminalis comitis. DIPL. Otton. II. 67 p. 80,15 cum consensu et -a (conniventia *var. l.*) Traiectensis ecclesiae episcopi. *saepe*. v. et p. 1436,67. **γ consilium** - *Ratschluß, Beschluß*: HERBORD. Ott. 2,14 p. 86,11 quam facili consensu ... multitudo populi auditis primatum verbis in eandem sese -am (voluntatem *var. l.*) inclinaverit. **δ decretum, statutum** - *Erlaß*: CAPIT. reg. Franc. 45,16 quod si de his statutis atque -is aliquid ... fuerit irruptum. CONC. Karol. B I 3,4 omnes, sicut in vestra bene memorabili -a pepigistis, conservare studebitis. CAPIT. reg. Franc. 205 p. 73,43 si aliquis de subditis ... de hac -a exierit ... vel huic communi decreto contradixerit. *ibid. al.* **ε mos, consuetudo** - *Sitte, Herkommen*: MIRAC. Adalb. Wirz. 4 p. 44,26 parcius utens verbis ... reliquique, quæ -a huius temporis (sc. *quadragesimalis observationis*) exarata tenet.

B de statu congruentiae: **1 spectat ad consensum**: **a** *de hominibus i. q. concordia, unanimitas* - (*gutes*) *Einvernehmen, Einmütigkeit*: CONC. Karol. A 36,8^{capit}. de potestate episcoporum pro rebus ecclesiasticis ac de -a episcoporum **c u m l a i c i s** (app. C 7. CONC. Karol. B I 14,7^{capit}). ERMOLD. Ludow. 2,515 pastori ... gregem quæ -a iungat, ut grex pastorem diligit, ipse ut oves. CHART. Ticin. 23 p. 53,8 statuit *abbas* ... quod camparius de Somovico et camparius de Dignio ... debeant insimul quadiare et in -nentiam ipsam terram inter eos. **b de rebus**: **a** *adaequatio temporis* - *zeitliches Zusammentreffen, Gleichzeitigkeit*: OTLOH. Bonif. 2,29 p. 213,33 presul ... simul advenit Deo tantam -am ordinante, ut illis communiter advenientibus ... fieret etiam commune gaudium. TRANS. Mod. 34 p. 305,23 tanta fuit -a pluendi et hospitandi, ut una eademque videretur hora et viantes domus limen subire et imbrium largitatem effluere. **β consonantia, similitudo** - *Übereinstimmung, Ähnlichkeit*: LEG. Wisig. 2,5,17 p. 117,6 ille, qui scripturam profert, ... alias scripturas auctoris procuret inquirere, per quarum similitudinem scripturam ... veram esse confirmet; sicque per talem -am latenti veritate repperta eqs. ALBERT. M. summ. creat. I 4,30^{capit}. primo quaeritur de -a angeli ad animam rationalem et consequenter de differentia eius ab eadem. FRID. II. IMP. art. ven. prol. p. 2,24 modus agendi est ... partim ... divisivus, ... partim -arum et *d i f f e r e n t i a r u m* assignativus (2 p. 133,26. ALBERT. M. animal. 1,3. *saeptius*). ALBERT. M. animal. 1,603 quorum est -a in virtute, eorum etiam -a est in substantia. *saepe*. **γ conexio, relatio** - *Zusammenhang, Beziehung*: AMALAR. off. 1,2,6 quarta feria habet -am cum quarta aetate mundi. 1,19,18 propter -am lectionis et duorum canticorum. CONR. HIRS. dial. 323 de librorum proprietatibus et eorum -is. VOLQUIN. serm. 598 (StudMediev. III/3. 1962. p. 339) lector nullam ... suspicetur dissonantiam, ... sed ... advertat ... quasi naturalem -am, qualem ... habet causa ad suum effectum. **δ relatio mutua, analogia, proportio** - *Entsprechung, Verhältnis, Proportion*: SCHOL. enchir. 3,134 omnis ptingorum -a secundum hos numeros deformatur, qui

eqs. ALBERT. M. animal. 1,22 secundum -am (p. 486^b, 19 κατ' ἀναλογίαν) proportionis, in qua accedit unum ad aliud. metaph. 1,1,2 p. 5,40 huiusmodi multa ponunt *quidam Latinorum* secundum logicas et communes -as eqs. THEOD. CERV. chirurg. 2,20 p. 151^D secundum -am membrorum sit quantitas latitudinis fasciarum. ANON. VII mus. Coussemaker p. 379^a sequitur de -a modorum. ANON. mus. Sowa 1 p. 108,34 qualiter haec sex voces ... accentualiter per -am aliquam ad perfectionem omnium cantuum operentur. *al.* *adde*: BRUNO SIGN. Sim. 4 (MG Lib. Lit. II p. 549,35) coaptans particulas ad se secundum -as, quibus prius ad invicem sibi herere videbatur, tenuit *pontifex* eum (sc. *scyphum fractum*) ... in manibus. **ε cohaerentia, compositio, ordo (consonus)** - *Zusammenhalt, Fügung, (harmonische) Ordnung*: AMALAR. cod. expos. I 6,3 ipse, qui in -a responsorii vocavit apostolos, ipse modo laudat Deum Patrem. AUREL. REOM. mus. 1,12 mundi istius compago -aque naturalis armoniam quodammodo continet congruentiam. ITIN. Petr. Dam. 13 p. 1042,3 cum ... congregationis ordinem ... coepi prospicere ... et monasticam omnium causarum pollere -am. **ζ concinnitas, concinentia, concentus** - *Zusammen-, Einklang, Harmonie*: WALAHFR. exord. 32 p. 516,24 ista (sc. *membrorum*) -a eo usque tenenda est, 'donec occurramus omnes in virum perfectum'. REGINO harm. inst. 12,2 accidit, ut praeteriens fabrorum officinas pulsos malleos exaudiret (sc. *Pythagoras*) ex diversis sonis unam quodammodo -am (cf. *Boeth. mus. 1,10* concinentiam) personantes. HROTSV. Pafn. 1,17 quia musica dicitur -a non solum vocum, sed etiam aliarum dissimilium rerum. ALFAN. premn. phys. 7,8 p. 76 Galenus ... concordans Platoni in septimo -ae (PG 40 p. 640^B τῆς Συμφωνίας) dicit scribens eqs. **2 spectat ad aptitudinem**: **a** *de hominibus*: **a** *capacitas* - *Fähigkeit*: CAPIT. reg. Franc. 122 p. 241,32 intelleximus, quod non eis (*sacerdotibus*) fuit -a, et ... discretionem factam habuimus, quanto tempore se unusquisque abstinere debuisset ab hoc (sc. *baptismatis*) opere. **β fidelitas** - *Loyalität*: CAPIT. reg. Franc. 254 p. 254,29 tanta fidelium erga dominationem nostram ... perspecta benignitate ... nos nostramque potestatem eorum bonae -ae ... sociam et comitem fore ... spondimus. **γ urbanitas, facilitas** - *Höflichkeit, Umgänglichkeit*: OTLOH. Bonif. 1,12 p. 127,14 vir Domini ... catholicae fidei sententiam omni -a et eloquentia prolatam literis ... pontifici obtulit. MANEG. ad Gebeh. praef. p. 312,25 absolutionem sacramentorum dudum regi exhibitorum -cia qua potui iuste progressam ratione et auctoritate firmavi. **b de rebus**: **a idoneitas, commoditas** - *Eignung, Angemessenheit*: CONC. Karol. B I 11,53 qui ... episcoporum loci -am aut facultatem non habuerit, ut hoc ... ordinare possit. HINCM. ord. pal. 289 nec ipsi superiores omnes aequaliter propter ministeriorum diversitatem, qualitatem vel -am prodesse poterant. ALBERT. M. animal. 9,96 quoniam istae (sc. *generandi omne animal*) -ae communes sunt omni spermatis animalis uniuscuiusque. CHART. Raitenh. 253 p. 206,24 recto -cie metimur modulo, quod ecclesie ... prerogativam aliquam habere debeant specialem. **consensus (cum re)** - *das Zutreffen (auf die Situation)*: VITA Annon. I 1,32 p. 480^a,51 cum in eum (*psalmum*) altius intenderet *sacerdos*, contigit, ut ex -a psalmi dolor cordis eius increaseret. **β gratia, decor** - *Anmut, Gefälligkeit*: WALAHFR. exord. 8 p. 482,26 quasi ea, quae ab ipsis (*pictoribus et fabris*) fiunt, propter artium decorem et -am ad cultum sui incipiant insipientes. PS. HUCBALD. ton. 3 debitum servitutis nostrae ... non solum integrum debet esse et plenum, sed decenti quoque -a iocundum atque suave. **γ utilitas** - *Nutzen*: HRABAN. epist. 3 p. 386,21 quorum (sc. *auctorum*) dicta alicubi in ipso opere ... pro -a posui. HINCM. coll. 1 p. 87,5 aedificantur ecclesiae pro oportunitate et -a populi in parochiis nostris. 2 p. 110,26 provinciarum. TRACT. de schism. (MG Lib. Lit. III p. 123,25) extra quam (*unitatis communionem*) omnes preces et sacrificia non solum omni fructu carent et -cia, set eqs. **δ norma, necessitas, exemplum** - *Maßgabe, Erfordernis, Vorbild*: HRABAN. inst. cler. 1,32 p. 71,24 secundum quam -am omnis ordo ille (sc. *missae*) institutus sit, persequamur. epist. 11 p. 398,2 ubi (sc. *in libro Numerorum*) ... oblatio principum secundum -am divinatorum sacramentorum prefiguratur. HINCM. coll. 3 p. 113,3 si quiddam consilii gratia ... mihi

visum fuerat pro -a rationis et commoditate plebis dicendum. Ps. HUCBALD. ton. 316 sive eiusdem sint modi voces ambae seu alia pro -a aut necessitate mutanda, sint tamen . . . ambae aequisonae. *al. ε decentia – Schicklichkeit*: ALBOIN. incont. 2 p. 12,13 quae . . . -a quaeve ratio tripartitam historiam . . . post tot secula a nobis esse refutandam?

convenio, -veni, -ventum, -ire. *script.*: cun-: l.17. cumv-: l.27.p.1810,59.1812,8. -vin-: p.1810,22. adde FORM. Marculfi 1,30. *ibid. al. form. perf.*: indic. -i(i): l.30. adde CHART. Tirol. notar. 93^a. *partic.* -et(us): l.33. *struct. c. gerundivo finalis*: l.31. p.1810,27.35. -ti fuimus (erant, sunt) *pro* -imus (-erunt): l.28,33.p.1810,21.

I proprie: **A intrans.** (refl.: l.35): **1 in unum venire, coniungi, congregari, coadunari – zusammenkommen, -treffen, sich versammeln, vereinigen**: **a de anim.**: **α in univ.**: HRABAN. carm. 40,11 cuncti -unt undique fratres. AGNELL. lib. pont. 29 p. 294,22 cras mane hic cun-amus, et deferam inter me et te. HROTSV. Dion. 171 docuit praesul plebem studiose -entem. BERNOLD. CONST. libell. II 1,1 si . . . ad invicem -endi et dulce colloquium conserendi facultatem habemus. RUODLIEB II 8 quo (stagno) pisces agmine magno -unt. II 46 <qu>uo (sc. sub tegmine fagi) dum -unt hirpi, capram repere-runt. saepe. *publ. et eccl.*: LIBER diurn. 83 p. 91,21 sanctum sextum concilium, quod nuper sub Constantino . . . principe . . . -it (sim. WILLIB. Bonif. 8 p. 42,24 congregatio. BERNOLD. CONST. libell. III 23 p. 87,36 synodus). HIST. Daret. p. 196,7 reges minores ad diem festum . . . cum-erunt sacrificare Iovem. AMALAR. off. 4,9,1 quando pridem in nocte -ti fuimus, commendavimus nos Domino. MARIAN. chron. a. Chr. 733 ubi (sc. Nicomediae) papa et rex simul -ierunt. RUODLIEB V 153 convocatus iste (rex) suos summatus -endos eqs. RUD. TRUD. gest. 2, 5 ab utrisque episcopis cum religiosus . . . -itur. CHART. Bund. 567 qui (vicini) ad hoc -eti erant ad campanas pulsatas. ANNAL. Plac. a. 1258 ubi (sc. ad Turizelam) plures de parte Brixien-sium extrinseca s e -erant (a. 1266 p. 517,43. 45). **persaepe. β (hostiliter) congregari – (feindlich) aufeinander treffen**: THIETM. chron. 4,37 perventum est ad hoc, ut armati ex utra-que parte periculosissime -ire et plures vita deberent carere. LEO MARS. chron. 2,66 p. 299,23 (rec. II) iuxta fluvium . . . -itur in pugnam. *al. γ se consociare – sich zusammenschließen, verbünden*: THIETM. chron. 7,23 p. 426,10 ad huius ope-ris supplementum . . . Gero archiepiscopus et Arnulfus presul . . . cum comitibus s e -bant. ALFAN. premn. phys. 1,55 p. 15 quia . . . egemus adinvicem, in unum multi -entes (PG 40,520^C συνελθόντες) communicamus alterutris. OTTO FRISING. chron. 2,30 p. 101,14 cum Lucanis . . . Samnites contra Roma-nos -unt (cf. Oros. hist. 3,22,12). *al. v. et p. 1228,1. δ matrimo-nio se coniungere – sich ehelich verbinden*: HINCM. epist. I 136 p. 103,2 'antequam . . . -rent', id est, antequam nuptiarum solemniam rite celebrarent Maria et Ioseph; verbo enim -endi non ipsum concubitum, sed nuptiarum . . . tempus insinuat. *adde*: HINCM. divort. 1 p. 120,24 nefas est illud, ut deinceps more maris et feminae simul -atis (sc. Hlotharius et Tetberga). **ε coire, copulari – sich paaren**: THEOPH. sched. 3,48 p. 97,8 qui (galli) cum ingrassati fuerint, ex calore pinguedinis -unt in-ter se et ponunt ova. ALBERT. M. sent. 2,20,3^{capit} utrum primi parentes -issent manente vel corrupta virginitate. 2,20,4^{capit} an in primo statu -issent alia de causa quam spe prolis. **b de re-bus**: **α gener.**: TIT. metr. II 3,2 cum lapides (sc. aulae eccle-siae) vivi pacis compage ligantur inque pares numeros omnia -unt. DIPL. Ludow. II. 80 (spur.) sicut Padus et Adua ab inc discurrunt, quousque simul -unt. ALFAN. premn. phys. 7,3 p. 75 contingit . . . visum . . . videre . . . perfecta ea, in quibus -unt (PG 40,640^A συνεπείσσωσιν) radii. OTTO FRISING. gest. 2,13 p. 115,18 nonnulli . . . alpes Appenninium et Pyreneum eadem montana esse volunt, eo quod . . . -endo predictam claudant provinciam. *al. incorpor.*: WALTH. SPIR. Christoph. I 3 in quo . . . velut in uno capite omnium pariter virtutum summa -it, si eqs. THIETM. chron. 2,44 si in me facundia, scientia et memo-ria -rent, in explicanda cesaris laude deficerent. PETR. CRASS. def. 7 p. 439,20 postquam in Romana sede concupiscentia cum licentia . . . -erat. MANEG. c. Wolffh. 16 p. 79,3 sicut in mediato-

re duę naturę -erant. *al. β geom. et mus.*: MUS. ENCHIR. 17, 28 ut ambae (voces) in unum -ant. SCHOL. enchir. 3,216 voces commensuralibus intervallis -entes auditum oblectant, ceterae sunt dissonae. GERB. geom. 5,8 in utraque linea, quae in eo (an-gulo) -unt. HILDEB. epist. (MG Lib. Lit. II p. 673,1) deliciosa varietas in unam -at symphoniam. ANON. inst. patr. 15 si . . . -erint in unum accentus et melodia, communiter deponantur. *al. per compar.*: THIETM. chron. 4,8 fit unus laicorum atque clericorum . . . concentus . . . -itque in unum dissona turba do-minium. **γ natur. et philos. (usu subst.: l.13)**: SCHOL. enchir. 3,173 tu numeris elementa ligas, ut frigora flammis, arida -ant (liquesunt *var. l.*) liquidis. ALFAN. premn. phys. 3,2 p. 52 om-nia . . . -entia (PG 40,592^A συνιόντα) in existentiam unius sub-stantiae . . . uniuntur. 5,8 p. 63 quia contraria invicem -ire (PG 40,616^A συνάπτεσθαι) non possunt sine aliquo vinculo medio ordinato conectente ea. ALBERT. M. gener. 2,2,17^{capit} de eo, quod omnia elementa -unt ad quodlibet mixtum. *al. c. sensu accedendi*: URSO element. 3 p. 55,10 omnia (elementa), in qui-bus . . . -ret ignis, essent ignis vel ignea. **2 (ad)venire – (hin-, herbei)kommen**: **a de hominibus**: CHRON. Fred. 2,56 adver-sus Romanorum imperium -ti . . . sunt Wandali consolentis. 4, 42 p. 141,17 Chlotharius . . . , ut -venerat . . . cum exercitum se-quens, usque . . . fluvium pervenit. VITA Goar. 10 cum . . . ibi-dem (sc. ad cellulam suam) -isset, coepit tristis esse. DIPL. Ot-ton. I. 419^b p. 573,21 nos . . . cives Curienses Constantie nobis obviam -ire iussimus. RUODLIEB VI 10 Rufus pastorem vocat unum -end<um>. saepe. **b de finibus i. q. contingere, perti-nere – reichen, sich erstrecken**: DIPL. Otton. II. 235 quoad us-que idem comitatus -it ac tangit comitatum, qui dicitur Sovuina. **B trans. i. q. aggredi (ad), quaerere, visere – herangehen (an), auf-, besuchen, treffen**: SISEB. Desid. 4 quandam pariter matronam -unt quidam compares. CARM. de vita past. 6,6 nul-lus (frater) sine altero -atur in loco. MANEG. ad Gebeh. 10 p. 330,23 quia ipse Philipenses -ire non poterat Paulus. RUOD-LIEB XVI 50 <ad vos> (consanguineos et amicos) misi me -en-dos. saepius.

II translate: **A intrans. (trans. vel pendente acc.: l.48.49. 61.63.64)**: **1 conciliari, pacisci, condicere, decernere – über-einkommen, sich einigen (auf), vereinbaren, zusagen, be-schließen (in imag.: l.43)**: **a person.**: **α in univ.**: ADAM gest. 1,15 p. 20,10 cum inter se de primatu regni -ire non possent nepotes Godafridi. ARNULF. SAG. invect. 7 p. 104,27 ut ad idem contuendum mirabili nequeant oculi discordia -ire. COD. Wang. Trident. 265 p. 492,13 episcopus p r o m i s i t atque -it . . . suprascriptam locacionem . . . warentare et defendere (CHART. Bund. 585. 802 p. 261,22. 1031 p. 437,4. saepe). CHART. Friburg. 189 cum . . . fratres . . . bona quedam . . . com-paraverint certa et -ta sibi tradita pecunie quantitate. CHART. Bund. 1029 p. 434,38 ita et eo acto et -to expressim, quod eqs. (item 1031 p. 438,15. 1033 p. 442,2). **persaepe. c. sensu recon-ciliandi**: CONC. Merov. p. 138,2 si quis alterius caritatis offen-sam . . . incurrit, . . . in amplexu verae concordiae festinent iam celerrime -ire. THIETM. chron. 1,7 quod postremo bonorum in-stinctu in amicitiam -rent (sc. Heinrichus dux et Hatho archi-praesul). **β consentire – einwilligen, sich einlassen (auf)**: CONC. Karol. A 3^B,6 si quis . . . in hoc nefario coniugio -erit et in eo permanserit (sim. 3^C,6 huic tali nefario coniugio). **b im-pers.**: CAPIT. reg. Franc. 3,14 sicut cum episcopis -it. 3,15 si de precium -erit (cum-erit *var. l.*). FORM. Wisig. 28 nostrae p l a c u i t a t q u e -it voluntati, ut eqs. (TRAD. Lunaclac. 49. DIPL. Ludow. Germ. 159. saepius). TRAD. Ratisb. 9 p. 8,15 -it nos, ut Pernhardus filius Erhardi habeat . . . pascua. TRAD. Fri-sing. 200^b nos germanos . . . -it nos tibi . . . vendere omnes res. 317 -it mihi simul cum fratre meo . . . , ut eqs. 594 p. 509,5 -it eos (presbyterum et clericum), ut hereditatem eorum . . . com-muniter usitarent. *persaepe. usu pass.*: LEG. Lang. p. 210,2 de sepulto . . . supradictis personis, ut libet, -atur. TRAD. Ratisb. 72 p l a c i t u m a t q u e -tum inter Ambrichonem . . . epi-scopum necnon et quandam . . . viduam . . . , ut eqs. (46. 168). CHART. Bund. 1031 p. 437,7 pena comissa . . . soluta vel non soluta nichilominus promissum et -tum sit. **2 congruere, con-cordare – übereinstimmen, zusammenpassen**: **a gener.**: **α**

in univ.: LIBER diurn. 45 p. 33,14 hortamur, ut ei (*pallio*) morum tuorum ornamenta -ant (consentiant *var. l.*). LIUTG. Greg. 7 p. 73,5 oratio cum sanctis meritis ipsius (*Bonifatii*) -ens. THIETM. chron. 3,12 cum . . . episcopus et Ohtricus numquam -rent moribus. RAGIMB. epist. 4 p. 528,3 invenies eos (*angulos*) -ire perfecta equalitate. ALFAN. premn. phys. 1,86 p. 21 quia aliis -unt (PG 40,532^A ἀκούει) virtutes utilitatibus. *saepe. v. et p. 1202,7. β uno animo sentire, conspirare - sich einig, eignes Sinnes sein (assentire - zustimmen: l.10):* ALFAN. premn. phys. 2,76 p. 42 quidam hoc sentiunt, quibus non omnes -unt (PG 40,572^B συμφέρονται). MANEG. c. Wolfh. 22 p. 95,8 in hoc, ut opinor, mecum -is, quod *eqs.* RUD. TRUD. gest. 9,9 episcopus irasci . . . et me in hoc cum eo -isse suos nostrosque attestari. LIGURINUS 8,172 consilium plerique probant . . . nec desunt alii, qui dicere contra -ant. *al. v. et p. 1205,20. 1228,19. impers.: IOH. SCOT. praedest. 3,5 l. 131 -it . . . inter nos de caritate et de praedestinatione in eo, quod eqs.* LAMB. HERSF. anal. a. 1069 p. 106,2 rex ad publicum refert sibi cum uxore sua non -ire. DIPL. Heinr. IV. 464 quia inter Spirensem episcopum . . . et advocatum eiusdem abbacie . . . sepius non bene -it. γ coniurare - sich verschwören: THIETM. chron. 6,7 caeteros . . . omnes in detrimentum sui (*regis*) . . . -isse (se illis coniunxisse CHRON. Thietm.). PETR. DAM. epist. 40 p. 505,5 ut videatis . . . omnium . . . sanctorum agmina . . . in dampnationis vestre sententiam concordari simul . . . iudicio -ire. PETR. CAS. (?) chron. 3,67 p. 449,31 prefectus imperatoris . . . cum aliquantibus . . . contra . . . electum -ens persecutionis ei maximas intulit. *al. b mus. i. q. consonare, concinere - harmonieren: REMIG. ALTISS. mus. 505,18 congruunt, -unt, concordant (sc. soni).* GUIDO ARET. microl. 13,7 ut cum fine alicuius antiphonae hanc neumam bene viderimus -ire. ANON. pos. disc. p. 194,14 sine cum tenore in notis -at *quartus modus* sive non. ANON. IV mus. 5 p. 81,9 prout melius competunt vel -unt *puncta. saepius. c natur. i. q. cooperari - zusammenwirken: HERM. CARINTH. essent. 1 p. 138,14 que (sc. vires) si ambo -ant, equaliter omnia sidera moveri consequens est.* ALBERT. M. animal. 1,350 quando cum eo (*musculo*) primus -it musculus secundum aequa litatem et rectitudinem operans. 3 *aptum, idoneum esse, expedire - passend, geeignet, förderlich sein (impers. passim, e. g. l.46.64.67):* a in univ.: LEG. Lang. p. 185,10 ea, que genti nobis commissae -unt, . . . statuenda previdimus. CAND. FULD. Eigil. I 6 quod pater Aeigil propter . . . gravitatem morum suorum congruentius -at in locum ministerii huius. IOH. SCOT. praedest. 17,8 l. 163 sicut una eademque lux sanis . . . oculis -it, impedit dolentibus. ALFAN. premn. phys. 33,7 p. 118 quod non omnibus, quibus -it (PG 40,732^B ἀκούει) praeeligere, his -at et consilari. BERTH. (?) annal. a. 1078 p. 309,21 quia nonnisi cum tempore medicamina -unt. *saepe. v. et p. 1820,49. b referri (ad) - entsprechen, sich beziehen (auf):* IOH. SCOT. praedest. 9,5 quae (*exempla*) . . . coniuncta propterea dicuntur, quod duobus locis -ant. RATHER. Mar. 1,22 nostrae querelae illud ad prophetam . . . dictum vidimus -ire: *eqs.* AFFLIG. mus. 10,8 quicumque . . . cantum componere curat, prius, ad quem tonum eum -ire faciat, secum destinat. HERM. CARINTH. essent. 2 p. 196,19 quod . . . toti -it, ad singulas etiam partes cognitatio transducit. *al. c commodum esse, placere - genehm sein, gefallen: HINCM. epist. 132 timeo, ne . . . episcopi suspicentur, si quid secundum sacras regulas diffinierint, cupere (sc. me), quod mihi non -it, retractare.* DIPL. Loth. II. 34 quia Berta, . . . patrum nostri . . . filia, . . . deprecans pro quibusdam nostrae proprietatis sibi -entibus rebus. HROTSV. Abr. 2,7 faciam illi (*Mariae*) exiguum . . . cellulam: -it. *al. v. et p. 1064,57. d opus, necesse esse - notwendig, erforderlich sein: CONC. Merov. p. 114,10 sanctae synodi Arausicae praecepta -it custodire. GODESC. SAXO gramm. 2 p. 434,19 quia de discipulis . . . dicit antiphona, 'tollunt' . . . et 'sunt' -it. SCHOL. enchir. 1,192 ubi aliud post aliud . . . subiungi -at vel ubi necesse non sit. saepius. 4 competere - zukommen, zustehen (impers. passim, e. g. p. 1812,10.25.32.35):* a in univ.: CHART. Fuld. B 50 (a. 770) donamus . . . ad monasterium . . . , hoc est, quod ei legibus -it tam terris, mansis, domibus. DIPL. Loth. I. 35 p. 113,23 oportet imperiali gloria sublimatos . . . ea, que divine famulationi -unt, . . .

firmissime corroborare. CONC. Karol. B I 7,11 nobis . . . illi potissimum -ire videtur *praelatio*, qui . . . communionem sacerdotii nobis . . . sociatur. PLAC. hon. eccl. 95 (MG Lib. Lit. II p. 616, 11) non . . . , quod uni specialiter conceditur, statim omnibus -it. 5 *al. b decere, congruum esse - sich ziemen, angebracht sein: LIBER diurn. 93 ut ea, quae legaliter geruntur et equitatis forma -unt, nulla valeant refectione perturbari. FORM. Bitur. 12 uni Deo . . . honor et laus . . . adscribi . . . cum -it. GODESC. SAXO theol. 1 p. 91,4 mutemus delicias carnales in delicias . . . , ceu competit congruit -it, spirales. DIPL. Conr. I. 14 -it nostrae regali celsitudini, ut petitiones fidelium nostrorum . . . ad effectum perducamus. EPIST. Worm. I 30 p. 54,15 -is et tali pacto tu Bachus amari. saepe. c permitti, concedi - erlaubt, gestattet sein (fere accedente negatione):* EDICT. Roth. 368 nullus camphio praesumat . . . herbas . . . super se habere nec alias tales . . . res nisi tantum arma sua, quae -it (-unt, pertinet *var. l.*). CONC. Karol. B I 32 app. 1 p. 340,27 cum necessitas . . . presbyteros ordinandi occurrerit, ut reverentius observentur *episcopi*, non sine consensu ibidem habitantium fieri -it. GREG. CAT. defens. 6 (MG Lib. Lit. II p. 539,4) sacramentum . . . ecclesiasticis viris iuxta . . . canonum interdictionem nulli seculari -it prebere. *al. d obvenire, obtingere - zufallen, zuteil werden: CHART. Fuld. B 56 (a. 772) quicquid in hereditatem mihi -it, ad . . . monasterium . . . volo esse donatum. 57^b p. 98,16 que (sc. utilitates) hominibus super terram -it possidere et habere vel uti. 25 IOH. SCOT. praedest. 11,4 l. 100 quo genere locutionis dixerit Augustinus praedestinationem divinam utrique hominum generi -ire. DIPL. Frid. I. 356 p. 200,18 damus . . . vobis (sc. Pisanis) . . . rugam unam cum domibus -entem Pisanis mercatoribus. c. inf. supplendo c. sensu possidendi: TRAD. Frising. 118 (a. 784) nihil pretermisi (sc. in traditione) nisi istos: Miltunc, Sindperht, Uuolfpirc et alios tres, quas nobis -it. 325 excepto iurnalibus octo . . . et una mancipia, quale mihi -it. e licere - möglich sein: ALFAN. premn. phys. 2,115 p. 51 eisdem . . . utentem rationibus -it (PG 40,589^B ἔστιν) demonstrare animam immortalem esse. 35 3,30 p. 57 non ignorandum . . . -ire (PG 40,604^A ἐνδέχεσθαι) aliquam substantiam accipi ad complementum alterius substantiae. 5 *evenire - zustandekommen (fere de rebus):* a in univ.: TRAD. Frising. 172 (a. 794) haec conventio . . . firma permaneat nihil abstrahente, sed iusta divisione -ente. TRAD. Ratisb. 51 -it inter . . . episcopum . . . et quendam nobilem . . . ista commutatio (*sim. 53*). TRAD. Brixin. 28 notum sit . . . pactum, quod inter Albuvinum episcopum fratremque eius . . . -it. ADAM gest. 1,22 tandem . . . pax inter fratres -it. *al. b existere, gigni - hervorgehen, entstehen: HERM. CARINTH. essent. 2 p. 190,14 liquet . . . mortalis geniture materiam ex substantia contrahi, formam ex essentia -ire. p. 228,2 ex diversis elementis diversa tormentorum genera . . . -unt. de hominibus: TRAD. Frising. 1613 p. 457,12 (a. 1047/53) patescat . . . cunctis . . . creditibus in Christo tam . . . presentibus quam forsitan postmodum -bus . . . , qualiter *eqs.* c fieri, accidere - geschehen, eintreten, widerfahren: a person.: LEG. Lang. p. 110,16 si qualiscumque causa inter conlibertos aut parentes -erit (e venerit *var. l.*) aut facta fuerit (*item p. 96,32*). CONC. Karol. B I 34 p. 368,18 huius . . . institutionis utilitates et -entes pro tempore necessitudines cum efficacius pertractare . . . sacer conventus optaret. CONSUE. Marb. 254 in vigiliis . . . omnium sanctorum, si vigilie eorum in sabbato -erint (e venerint *var. l.*). b impers.: LEG. Wisig. 3,1,4 p. 126,5 quotiens fieri ita -erit, biennii tantummodo in definitione spatium erit. HINCM. epist. I 136 p. 89, 9 ut adsolet, . . . in fragili iuventutis aetate cum quadam femina iuvene mihi -it. Ps. BOETH. geom. 184 rectas lineas aequales subalternas esse -et. GUIDO ARET. reg. rhythm. 151 si plagas ab autenticis -it discernere, plagae saliant ad quintas. *al.* 65 B *trans.: 1 gener.: a de hominibus i. q. adire, alloqui - herantreten, sich wenden (an), anreden: a in univ.: UFFING. Ida 2,6 visum est seniori nostro . . . episcopum precibus -ire, quatenus *eqs.* ΕΚΚΕΙ. IV. bened. I 45,40 hostem vir mactus ita -it (gloss.: allocutus est): 'eqs.' TRANSL. Dion. Ratisb. 24 p. 365^b,7 Gisilbertus singulos (sc. fratrum) -ens familiari alloquio. Iosc. ad Ivon. (MG Lib. Lit. II p. 654,25) fraternitatem tuam paucis -ire decrevimus. saepius. b rogare, consulere -***

(be)fragen, um Rat fragen: CONC. Karol. B I 11,32 ut principes ... a metropolitanis ... episcopis sinodice -iri concedant. PAUL. BERNR. Greg. 58 p. 506,5 ad satisfaciendum ... incredulis caeterorum ordinum viri -antur. RUD. TRUD. epist. p. 319, 39 nunc ad te michi conversio; -o te, responde. *al.* *γ* *exquirere* - *er-*, *ausforschen*: VITA Annon. I 2,16 p. 490^b,56 qua praesul inquisitione conscientiam suam -tam intelligens ... dixit *eqs.* HELM. chron. 105 p. 205,29 -it eum (*episcopum*) dux super hiis, quae ad ipsum perlata fuerant. VITA Eberh. Commed. 9 p. 60,2 frater Eberardus ... de facto puellas -it. *al.* *δ* *adhortari*, *admonere* - *ersuchen*, *auffordern*, *ermahnen*: HEITO Wett. 10 quod episcopus solatia precum suarum etiam a mortuis -tus (corruptus *var. l.*) non subministraverit. CONC. Karol. B I 23, 11 cum ... ab episcopo ... loci -ti (commoniti *var. l.*) fuerint (*sc. possessores*), ut penitudinem gerant. EPIST. Hann. 7 p. 26,1 quod ... quoniam tu ... profers in lumine, fraterna te caritate -o. BERNOLD. CONST. chron. a. 1078 Beringarius ... canonicus, ut ab heresi sua resipisceret, sinodally -itur. *saepe*. *ε* *compellare*, *vituperare* - *schelten*, *tadeln*: PETR. DAM. epist. 57 p. 188,4 -o hominem et acriter invehor. MANEG. ad Gebeh. 4 p. 318,4 fraudulenciam tuam ... -i, ut ... fictionem tuam deprehensam sciens erubescas. *al.* *ζ* *urgere*, *premere* - (be)drängen, *zusetzen*: RIMB. Anscar. 7 p. 26,23 ut Herioldus ... rex ... ab aliis ... regibus odio et inimicitia -tus regno suo expulsus sit. EPIST. Meginh. 41 p. 244,7 papa ... archiepiscopum aliosque nostrates terribili obstestatione -it, ut *eqs.* WIDO FERR. schism. 3 p. 537,6 vir ille ... durioribus regem -it alloquiis, comminatus ei apostolicae maledictionis sententiam. *η* (*sibi*) *conciliare* - (*für sich*) *einnehmen*, *gewinnen*: LEO MARS. chron. 1,43 p. 113,11 papa ... pollicitationibus multis cepit -ire Caietanus, quatinus ... sibi reconciliarentur. VITA Udalt. Cell. II 10 (5) illius (*famuli Christi*) ... delectabilium morum -ta suavitate suis eum obsequiis voluit *regina* adhaerere. NICOL. LEOD. Lamb. 14 (MGMer. VI p. 418,23) beatum virum per domesticos ... suos ... -endum iudicavit *Dodo* ... pertempans, si *eqs.* *c.* *sensu adducendi*: WALAHFR. Otm. prol. p. 41,18 incredulus ... qui fuerit, ... multiplici astipulatione testium -tus ad fidem ... segnis non erit. EKKH. I. (?) Wibor. 4 operibus manuum suarum impigre ... institerat, ac si iam scripturarum auctoritate -ta ... diligeret sponsionem. *b de tempore i. q.* *commensurare* - *bemessen (nach)*, in *Beziehung setzen (zu)*: AMALAR. off. 2,1,9 per singula tempora, quae -iri possunt virtutibus et interpretationibus patriarcharum ... , consecratio (*sc. sacrorum ordinum*) celebratur. *2 iur.*: *a de hominibus i. q.* *in ius vocare*, *arcessere*, *accusare* - *vorladen*, *belangen*, *anklagen*: LEX Frision. 21 si ... , qui venditus fuit, ... eum, qui se venderat, de facinore -erit. RAHEW. (?) dial. p. 543,21 ut persona -ta ... fateatur obiecta. CHART. Bund. 472 ut unusquisque in solidum possit -iri, quem creditores ... voluerint. CHART. episc. Halb. 1221 p. 352,23 comes ... lesorem secundo non debet ullatenus -ire nec querulans esse de illo. *saepe*. *b de causa i. q.* *componere*, *agere* - *beilegen*, *verhandeln*: DIPL. Constantiae 49 p. 158,22 (spur. a. 1221) in omnibus causis, quas ad curiam nostram volumus pertinere ibidemque -iri. *3 publ.*: *a de hominibus i. q.* (*mercede*) *conducere* - (*für Lohn*) *einstellen*, *dingen*: SUMM. Heinr. C p. 235 conduco convoco -o mieten. ACTA civ. Rost. B I 3,1 p. 72 quod Henricus notarius ... ad duos annos in negocium civitatis est -tus quolibet anno pro VI mr den. *b de rebus*: *α* *accipere* - *erhalten*: ACTA civ. Wism. A 467 (a. 1260/72) tali ... conditione interposita, quod ille, qui prius hereditatem illam -erat, si rediret, pro eadem pecunia sibi posset comparare. *β* *redimere* - *pachten*: CHART. Mekl. 1174 (a. 1270) magister Henricus Humularius -erat quendam agrum a civitate ad excolendum humulum. *γ* *continere* - *zum Inhalt haben*: TRAD. Lunaclac. 21 (a. 803) quislibet ulla opposita persona ... -inferat in pars ... sancti loci duplum tantum, quantum haec traditio -it (continet *cod.*; 30. 47. *saepe*). 80/2 quantum ... precaria -it (continet *cod.*). 88.

adi. 1. conveniens, -entis. (*usu subst. neutr. passim, e. g. p. 1814,6.30.40.55*) *I proprie i. q.* (*sine compage*) *coniunctus* - (*fugenlos*) *zusammengesetzt*: LIGURINUS 8,29 haec (*moles*) ... surgebat ... tam sibi -s, ut visu nemo ... posset ab alterutris

unum secernere saxis.

II translate: *A (convento) constitutus* - (*vertraglich*) *vereinbart*: ANNAL. Ved. a. 893 p. 73,19 ipse (*Odo rex*) ... , ut tunc -s fuerat, Aquitaniam degens. *B congruens* - *übereinstimmend*: *1 de rebus*: *a in univ.*: THIETM. chron. 1,12 custodes ... his, quae predixi, -ia visu et auditu percipientes. SIGEB. GEMBL. (?) invest. 153 ut bannus episcopalis banno regali -s in communem salutem operetur. HERM. CARINTH. es-sent. 1 p. 128,27 medium ... statuendum videtur ... diversis et differens et -s. *al.* *b concinens* - *harmonierend*: SCHOL. enchir. 3,127 voces musicae, id est concordi suavitate -es. 3,142 ptongi, id est voculae sibi -es (consentientes *var. l.*). 3,257 constat ... -es sibi sonos ex -bus sibi numeris concordiam sumere. ALFAN. premn. phys. 2,4 p. 24 eam (*animam*) esse substantiam ... a se ipsa mobilem secundum numerum -em (*PG 40,537^A ἐναρμόσιον*). *al.* *c unanimitas* - *einhellig*: DIPL. Karol. III. 30 communium -i consultu monasterium ... ecclesie ... conferimus. DIPL. Merov. III A 29 p. 147,7 (spur.) qualiter ego ... cum -i consilio episcoporum ... legatos ... ad abbatem direxi. *2 de anim.*: *a consimilis*, *comparabilis* - *ähnlich*, *vergleichbar*: ALBERT. M. animal. 2,35 nullum animal ... mutat cornu praeter cervum et cervo -ia animalia. *b concordans* - *einträchtig zugetan*: RUODLIEB VI 112 <nus>uam ... cernebamus ... <c>ontactales sibi tam bene -es. *C aptus, idoneus, accommodatus* - *passend, geeignet, angemessen, entsprechend*: *1 de rebus*: *a in univ.*: ERMOLD. Ludow. 4,529 arma aevo tenero ... -ia sumit ... puer. CAPIT. reg. Franc. 255,3 statuatur episcopi loca -ia per decanias (VITA Pirmin. I 8. DIPL. Frid. I. 449. *al.*). WALTH. SPIR. Christoph. II 3,204 cuius (*summi iudicis*) ... recta voluntas ... iuste dat -ia cuique. WOLFHER. Godeh. I 13 nova et etiam -iora (*aedificia*) reedificando. ALBERT. M. Matth. 3,14 p. 77,85 hoc ... -issimum fuit sanandae nostrae miseriae. *persaepe*. *b competens* - *zutreffend*: GODESC. SAXO gramm. 1 p. 418,4 sic est ... sensus -issimus *eqs.* ALBERT. M. sens. 1,3 p. 6^b,20 causam huius -em assignare non possunt *antiqui*. *c proprius* - *eigen(tümlich)*: ALBERT. M. veget. 2,1 investigandum est, ... quae sint sibi (*plantae*) primo et per se -ia, et quae sibi et aliis quibusdam attributa. 2,13 quoniam membra ... non trahunt nisi purum -s et simile sibi. 2,139 natura florum gaudet -i ... et tristatur contrario *eqs.* animal. 3,48 probavit ... Aristoteles ... unumquodque generari ex -i. *ibid.* *saepius*. *d gratus* - *gefällig*: REGINO harm. inst. 1,3 ut decens et -s fiat concinentia. RUD. TRUD. gest. 1,9 quia ... erat *abbas* ... corporis proceritate -ique grossitudine delectabilis hominum aspectibus. *e utilis* - *nützlich, förderlich*: TRAD. Ratisb. 84 qualiter Berehtcund ... et Grimheri commutationem -em fecerunt. SATIRA in Mett. (MG Lib. Lit. III p. 620) 57 -s non est illos sibi consociare carnifices. ALBERT. M. veget. 1,9 quod ad -ia dilatarum inveniuntur *plantae* ... et ad nociva inconvenientia restringere se in se ipsis (*sim.* 2,11). *al.* *efficax* - *wirkungsvoll*: ALBERT. M. veget. 1,190 propter velociorem et -iorem assimilationem nutrimenti. *f necessarius* - *notwendig*: DIPL. Otton. III. 181 ut ipsi (*episcopi*) eam (*abbatiam*) regant et ... , ubi -s sit, illam corrigant. FRID. IMP. art. ven. 6 p. 198,15 falconarius debet equitare foras portando falconem, loyrum, carnes et alia -ia. *g licitus* - *zulässig, gestattet*: ALFAN. premn. phys. 39,8 p. 125 nec Deo -s (*PG 40,764^A θεμιτόν*) est ascribere turpes ... actus et iniustos. *2 de hominibus*: *a sollers, habilis* - *fähig, tauglich*: HRABAN. epist. 8 p. 393,19 quod -em personam ad istud conamen non requisieris. DIPL. Conr. III. 251 p. 438,1 si ... in Hasteriensi ecclesia persona -s inventa fuerit. DIPL. Frid. I. 329 p. 158,8 iurisdictionis officium ... -i persone ... committant *episcopi*. *b comis, urbanus* - *freundlich, umgänglich*: BRUNO QUERF. frat. 32 p. 83,17 Iohannes pulchre loquens temperatis moribus fit affabilis et homo -s erat.

2. conventus, -a, -um. *1 aptus, competens* - *passend, zutreffend*: RHYTHMIMACH. 14,14 propriori et -iori nomine pronuntiantur superbitercius, supertriquartus *eqs.* *2 afflictus, vexatus* - *bedrängt, gequält*: RATHER. fragm. A l. 19 (CC Cont. Med. XLVIA. 1984. p. 287) quid praestolandum ulterius ducere, quod tamen ad aliam sufficeret lectionem -issimum mihi?

subst. 1. conventus, -i m. *1 gener. (usu plur.) i. qui conve-*
[Wellhausen]

nerunt – *Versammelte*: HEINR. TEG. Quir. I 6 p. 252,26 pre-sul – os secreto levat promissis, dat optionem de omnibus tumbis sanctorum. 2 iur. i. qui accusatus, in ius vocatus est – *Angeklagter, Vorgeladener*: CONST. Melf. 1,96 si – i domus distet a curia per octo dies. 1,99,1 contumacem . . . – um civiliter vel criminaliter accusatum . . . mulctandum esse censemus. 1,102 rei vindicatione – us . . . si contumax fuerit.

2. **conventum**, -i n. 1 *conventus, concilium* – *Versammlung, Konzil*: ANNAL. Laresh. a. 788 factum est . . . – um Francorum ceterarumque gentium. FORM. Turon. 3 cum – um Turo-nus civitate adfuisse. ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 884 p. 110,23 habitum est . . . generale – um (item a. 894 p. 125,1). 2 *sponsio, obligatio* – *Zusage, Verpflichtung*: CHART. Bund. 1031 p. 437, 9 (a. 1272) quod . . . pro predictis omnibus premissis (sic) et – is . . . Gasparrus possit capi et detineri personaliter. 1032 p. 440,9 promissis et – is.

adv. **convenienter**. 1 *congruenter* – *in übereinstimmender Weise*: a *concorditer, unanimiter* – *einmütig, einträchtig*: TRAD. Frising. 480 (a. 822) convenit . . . matronam et . . . clericum, ut – r tradidissent . . . rem. TRAD. Ratisb. 38 illorum (*pontificis et quorundam nobilium*) consensu . . . commutatio – r peracta est. CHART. Advoc. 121 p. 63,32 si Heinricus . . . cum . . . duce . . . – r (-tur ed.) vel amicabiliter placitare . . . renuerit. b *concinenter* – *harmonisch (fere usu mus.)*: AUREL. REOM. mus. 1,15 haec omnia – r sobria mens sibi convenire . . . poterit cognoscere. MUS. ENCHIR. app. A I p. 196,233 primae modulationi – r quascumque primi toni melodias aptare poteris. HROTSV. Pafn. 1,6 dissona elementa – r concordantia unum perficiunt mundum. ANON. IV mus. 1 p. 29,29 sive fuerit aliquis illorum (*punctorum*) cum alio diverso – r sumpto ac etiam ordinato. 2 *apte, accomodate, idonee* – *in passender, angemessener, geeigneter, entsprechender Weise*: a *in univ.*: AGIUS vita Hath. 24 ut . . . attenderemus, in quo psalmo . . . obiret; quod satis – r sanctis meritis suis provenit. GERH. AUGUST. Udarl. 1, 1 l. 129 qualiter – issime . . . destructa reaedificare potuisset. ALFAN. premn. phys. 2,51 p. 36 si . . . congrue adaptetur *corpus*, cooperatur animae ipsumque – r (PG 40,560^A ἐπιτιθεῖσας) habet. ALBERT. M. veget. 4,71 sit *locus* – r se habens ad latitudinem. *persaepe*. b *competenter* – *zutreffend*: PAULIN. AQUIL. c. Fel. 2,15,4 videamus . . . , utrumnam haec duo vocabula in Christo . . . – ius sint adtributa. IOH. SCOT. praedest. 2,6 l. 153 sequitur praedestinationis . . . vocabulo . . . essentiae naturam – issime insinuari. GODESC. SAXO theol. 7,2 ille gradus gratia Dei potest – r intellegi. RUD. TRUD. epist. p. 318,37 consideremus, si ista sententia . . . Augustini – r possit nostro . . . avaro aptari. al. c *legitime, recte* – *rechtmäßig, 'korrekt'*: LEG. Wisig. 2,5,5 pactum . . . – r hac iustissime inter partes conscriptum . . . resolvi . . . nulla ratione permittimus. CONC. Karol. B I 27 p. 267,14 ut – r et canonice vobis valeat *synodus* respondere. DIPL. Ludow. Inf. 15 ut habeant . . . clerici canonice atque ecclesiastice . . . , digne . . . et – r eligendi episcoporum . . . facultatem. d *utiliter* – *zuträglich*: ALBERT. M. veget. 7,18 palus ex illa (sc. *aqua descendente super terram*) – issime fit iuxta laetamen. *efficaciter* – *wirkungsvoll*: ALBERT. M. veget. 7,70 tunc – ius iuvatur virtus eorum (*seminum*) a luna.

***convenor**, -ari. una *venari* – *gemeinsam jagen*: ALBERT. M. eth. II 9,3,6 p. 598^a,35 quando conveniunt *amici*, aliqui quidem compotant . . . , aliqui autem – antur (p. 1172^a,4 συγκυν-γοῦσιν).

[***conventia** v. convenientia.]

***conventialis**, -e. *ad conventum, pactum (paci) pertinens* – *eine Übereinkunft, einen (Friedens-)Vertrag betreffend*: FLOD. hist. 2,10 p. 458,12 – e . . . scriptum digestum apud nos adhuc reservatur utriusque partis assignatione roboratum.

conventiculum, -i n. vel *rarius* ***conventicula**, -ae f. *script. cun-*: p. 1817,12.

1 *conventus, congressus* – *Zusammenkunft, Versammlung*: A *in bonam vel neutram partem*: 1 *gener.*: VITA Bard. 3 aliquotiens in – is suis privatis . . . querebantur *fratres* inopiam eius spontaneae paupertatis. CONC. Karol. A 56^A, 4 p. 707,17 tam in domibus quam in forinsecis – is. *conkursus (vulgi)* – (*Volks-*) *Auflauf*: VITA Liutg. I 27 *antistes sanctus* volens cognoscere,

quae causa huiusmodi – i existeret. 2 *publ. de consilio, colloquio*: ANDR. STRUM. Ariald. 21 p. 1065,40 per dies . . . quindecim duo populorum – a sunt . . . vehementia assidue habita. ANNAL. Altah. a. 1062 p. 59,18 optimates regni crebra – a faciebant. BERTH. (?) annal. a. 1078 p. 308,31 quatinus sedis apostolicae legati . . . ad hoc instantis causae – um . . . pervenirent. LAMB. HERSF. annal. a. 1057 p. 71,1 principes Saxoniae crebris – is agi-tabant de iniuriis, quibus . . . affecti fuerant. CHART. Neocell. Brixin. 6 p. 38,20 (epist. papae) nulle . . . potestati liceat . . . se-cularium causarum – a ecclesiastice quieti et religioni contraria infra terminos . . . loci . . . exercere. CHART. Westph. VII 1047 p. 472,40 electiones . . . erunt in – is, qui vulgo ty dicuntur. 3 *eccl.*: a *de concilio, synodo*: WILLIB. Bonif. 8 p. 45,7 sanctus vir . . . synodalia conciliorum – a per omnia adire non poterat. MARIAN. chron. a. Chr. 1093 in – o episcoporum et abbatum. b *usu vario*: VITA Elig. 1,3 ecclesiarum . . . – is frequenter inter-erat. EPIST. Alcuin. 3,3 (synod.) p. 21,30 ut unusquisque epis-copus parroechiam suam . . . circumeat . . . – a . . . constituendo eqs. WALAHFR. exord. 3 p. 477,19 saepe . . . persecutorum rabi-em declinantes in criptis . . . – a faciebant *credentes*. NICOL. I. epist. 26 p. 291,29 si – a contra diffinitionem nostram in ipsos prolatam congregare temptaverint *episcopi*. VITA Sev. Col. 15 saepius repetendorum (sc. *beati viri miraculorum*) in suis – is . . . non amittebant memoriam sanctissimi custodes cineris. B *in malam partem*: 1 *gener.*: EBO BAMB. Ott. 1,19 crebra in-ibi (sc. *in colle Lugebühel*) – a stultorum mendaciis et vanitati-bus plena agebantur. *conglatio* – *Zusammenrottung*: DIPL. Conr. III. 1 p. 2,34 ut . . . nullam . . . inmunditiam mere-tricum et – a latronum patiatur (sc. *ecclesiae praepositus*). HIST. peregr. p. 132,6 Greci . . . machinabantur . . . – a . . . de sanguini-bus et de pernicie gentis nostre (cf. *Vulg. psalm. 15,4*). 2 *publ. de coetu rebellium, coniuratorum*: LIUTPR. antap. 2,61 dum in montanis . . . – a ob Berengarii deiectionem haberent (sc. *comites*). LAMB. HERSF. annal. a. 1076 p. 262,27 quod . . . prin-cipes collatis per crebra – a consiliis defectionem meditarentur. CHART. Mog. A I 451 p. 358,37 (dipl. Heinr. V.) – is et coniura-tionibus omnium, quos . . . corrumpere potest, manus in nos . . . armat *archiepiscopus eqs*. BURCH. URSB. chron. p. 79,25 illuc (sc. *Coloniam*) – um suum condicunt *Alamanni saepe*. 3 *eccl.*: a *de coetu schismaticorum, haeticorum*: NICOL. I. epist. 90 p. 491,3 ecclesiam ab iconomachis . . . asserebant (sc. *legati*) vexari Christumque per singula – a blasphemari (*inde* 91 p. 513,31. 98 p. 554,27). HUMB. Sim. 2,28 p. 174,41 talia sunt hereticorum – a, quae domum Dei faciunt speluncam latronum et lupanar. al. GESTA Trev. cont. I 20 p. 194,25 delatoribus . . . affirmantibus . . . se . . . – is (– o, quaestiuiculis *var. l.*) . . . hereti-corum supervenisse. CHART. Rhen. med. III 432 p. 341,7 (epist. papae) si quis hereticos sciverit vel aliquos occulta – a celebrantes eqs. al. b *sensu derisorio de concilio non canonice et rite peracto*: NICOL. I. epist. 79 p. 416,13 non eos in nomine Domini congregatos extitisse . . . , qui tale concilium, immo – a sua de sanguinibus contra psalmistam congregaverunt (cf. *Vulg. psalm. 15,4*). THANGM. Bernw. 22 p. 768,49 si synodus habenda . . . esset . . . , praecipue cum episcopus defuerit . . . , vel quo nomine tale – um vocitandum sit. al. v. et p. 1170,61.

II *societas, congregatio, grex* – *Gemeinschaft, Verband, Schar*: A *in bonam partem*: 1 *strictius*: a *de fidelibus*: HRABAN. hom. II 15 p. 169^A saepe pluraliter appellantur eccle-siae propter multifaria . . . fidelium – a variis tribubus, populis et linguis discreta. CHART. Stab. 32 p. 79,19 ut ex . . . monasterio sacerdos . . . ad . . . basilicam deputetur . . . , ubi eis – a . . . ville adunatur missam acceptura. b *de monachis*: VITA Winn. 24 (MGMer. V p. 771,6; s. IXⁱⁿ) – o servorum Dei in predicta cella commoranti. ALBERT. METT. div. temp. 1,14 p. 30,22 claustro effecto – am (– a *var. l.*) monachorum ibidem collocavit *Ansfri-dus*. CHART. Wirt. II 532 p. 357,11 ad alia – a mulierum eiusdem professionis. CHART. civ. Misn. 391 p. 294,4 bonorum homi-num conventus et sanctarum feminarum . . . – a sibi pro thalamo congregavit (sc. *Deus*). al. 2 *latius i. q. numerus familiarium* – *Kreis der Vertrauten*: PASS. Praeieci I 33 quos (*duos pares*) iugiter in – a secum habebat *pontifex*. B *in malam partem*: 1 *gener. i. q. globus, colluvies* – *Haufen, Gesindel*: HROTSV.

[Wellhausen]

Agn. 209 praeses ... caelestis sponsam regis iussit ... concurrente trahi -o populari. PETR. DAM. Rom. 5 p. 23,3 huius (sc. *Venetiarum incolarum*) ... -e coniuratione comperta ... dux ... hostiles insidias ad nichilum redigebat. VITA Adalb. Wirz. 5 p. 22,22 nunc ... aspicimus ... plebeia -a pro religiosus conventibus in sanctitate ... Deo servientibus. 2 spec. i. q. *coniuratio, communio clandestina coniurata* – *Schwurgemeinschaft, Geheimbund* (de re v. p. 1462,68sq.): ALCUIN. epist. 290 p. 448,22 illa -a, in quibus deceptus est populus, aecclesias relinquentes et montana petentes loca, ibi non orationibus, sed ebrietatibus servientes. AGNELL. lib. pont. 60 p. 320,9 nullam cuniurationem, nullum cun-um ... in ecclesia Dei ullus facere temptet ex clero. DIPL. Frid. I. 241 p. 34,1 -a (-as var. l.) ... et omnes coniurationes in civitatibus et extra ... fieri prohibemus eqs. LIGURINUS 8,686 ne -um vel conspiratio fiat ... urbibus in nostris, tali sub lege vetamus eqs.

III locus conveniendi, habitaculum – *Versammlungsort, Wohnstätte*: A in univ. (de avibus): AETHICUS p. 187,5 concentus altitum consita -a escam facile invenientes gramina. B domus (Dei) – (Gottes-)Haus: MIRAC. Firm. 2,5 quibus (oblationibus) sancti -a exornari mererentur. C conciliabulum, receptaculum – *Sammelbecken, Schlupfwinkel*: IULIAN. TOLET. Wamb. 8 fit ... tota Gallia repente -um perfidorum, perfidiae speulem, conciliabulum perditorum. HERM. AUGIENS. chron. a. 1054 furibus infestus nonnulla eorum -a exuri iubens (sc. *imperator*).

*conventicum, -i n. pecunia contractu constituta – *vertraglich vereinbarte Zahlung*: CHART. Rhen. med. I 252 p. 308,41 (a. 979) ut ... de quocunque proventu sive fructuaria sive -o sive bannico aliquod debitum persolvendum accideret.

conventio (-cio), -onis f. script.: -vin-: CONC. Merov. p. 170,15.

I proprie: A congressus, occursus – *das (Zusammen-)Treffen, Begegnung*: HUGEB. Willib. 5 p. 105,4 videndo gaudebant et -e gratulabantur ambos (sc. *Willibaldus et frater eius*). ADALB. MAGD. chron. a. 967 p. 179,11 facta ... est ... leticia de iocundissima duorum augustorum cum domno papa -e. CHRON. Pol. 1,23 computatis ... passibus equinis de statione ad locum -cionis totidem auri marcas Ruthenus posuit. PAUL. BERNR. Herl. 43 tarde solitariam adeptus Herluca -em rogavi eam, quatenus eqs. al. de amantibus i. q. *constitutum* – *Stelldichein*: CHART. Carinth. III 749^b p. 293,1 (a. 1142) -cio iuvenis et filie mendaciter propalatur. B congregatio, consilium – *Zusammenkunft, Versammlung*: 1 gener.: WILLIB. Bonif. 1 p. 6,23 puerum propinquorum facta -e ad monasterium ... direxit pater. WETT. Gall. 6 -o facta est populi ad solitam festivitatem templi. in malam partem i. q. *concursum, coitio* – *Zusammenrottung*: IULIAN. TOLET. Wamb. 27 p. 523,11 nulla hostis praesumptio, nullus eventus, nulla prorsus hostilis -o (contentio var. l.) monstrabatur. 2 publ. de contione, colloquio: ANNAL. Mett. a. 690 p. 8,7 convocatis optimatibus suis ... intentionem suam succincta -e (concione var. l.) innotuit Pippinus. WIDUK. gest. 2,10 exiit edictum a rege, ut universalis populi -o fieret (cf. ARNOLD. BERG. chron. a. 938 conventus). THIETM. chron. 6,28 sepe cum Sclavis ... -e habita ... necessaria regni suimet tractavit rex. TRAD. Wessof. 74^a p. 119,23 amicum -em Landesperch indixerunt principes. CHRON. Erf. mod. I a. 1120 paucis Saxonum ad regem, reliquis omnibus ad propria redeuntibus -cionis eorum propositum dirimit rex. al. 3 eccl.: a de concilio, synodo: CONC. Merov. p. 116,13 ut, unde sacerdotem ... manifesta ... culpa deiecerat, qualiter reparare Domini gregis pastor ... debuisset, pontificalis -o declararet. STEPH. EDD. Wilfr. 12 ibi (sc. in Galliae regione) ... -o magna facta est non minus quam duodecim episcoporum catholicorum. CONC. Karol. A 21 p. 180,11 in generali celeberrima synodi venerabilium patrum -e. PONTIF. Rom.-Germ. 79,19 synodus ali -e (LIBER de unit. eccl. 2,25 p. 246,22 al.). RATHER. epist. 8 p. 44,17 auxilium ... deprecor non aliud ... quam synodicam -em. al. b de officio capituli q. d.: CARM. Walahfr. app. 5,7,3 fiet ... iugiter -o fratrum et pia mellifluis satiant ... pectora verbis.

II meton.: A de hominibus: 1 grex, caterva – *Gruppe,*

Schar: MIRAC. Firm. 3 p. 31,37 plebis -o copiosa percussa advenit luctuosa ... et ... parabat funebria mortis. WIBALD. epist. 375 p. 504,3 ut tanto esset Coloniensis (sc. *archiepiscopus*) ... cautior ac liberior, quanto esset ... ab omni turbulentiae -is impetu securior. 2 societas – *Gemeinschaft*: a in univ.: EKKEH. IV. pict. Mog. 70 invidia plena fratrem ... duodena vendit in Egyptum -o perfide captum (spectat ad Vulg. gen. 37,28). b de monachis i. q. *conventus* – *Konvent*: HUGEB. Willib. 2 p. 89,13 omnis ... -o (contentio var. l.) fratrum ... illum (Willibaldum) ... inter cenobiale vitae eorum consortio iungendo sociabant. B de rebus i. q. *acervus, numerus* – *Haufen, Anzahl*: UNIBOS 65,2 reddunt (sc. *praepositus et alii*) per vadinonium -em tergorum, quam posuerunt in foro.

III translate: A de actione inter se conveniendi i. q. *pactio, conventum, contractus* – *Vereinbarung, Übereinkunft, Vertrag*: 1 gener.: CAND. FULD. Eigl. I 6 quamvis pauci (sc. *monachi*) ... de hac -e (sc. *Eigilem abbatem creandi*) claudicarent timore correpti. RIMB. Anscar. 17 p. 38,14 factum ... est, ut ad domum ... unanimitate -e pars quaedam populi causa direptionis irruerit (30 p. 62,31). HERM. IUD. conv. 5 p. 86,17 doctor egregius pactum nostre (sc. *Iudaei et christiani*) -is ... dissuadendo diremit. 2 publ. et iur.: a in univ.: TRAD. Ratib. 4 (a. 776) -e facta cum Engilbaldo ... , ut eqs. FORM. Sangall. I 21 praesens -is cartula perennem obtineat vigorem stipulatione subnexa. ECBASIS capt. 692 cautio firmatur, -o si stabilitur. ALBERT. AQUENS. hist. 7,31 remansit ... Baldewinus ... in obsequio militari et solidorum -e. DIPL. Frid. I. 615 p. 106,7 si nec solverint Altimontenses, tunc preordinata expiret -o. CHART. Babenb. 150 quia contractus ex -e legem accipiunt eqs. HEINR. WIRZ. cur. 329 cum fuerit concors -cio (contentio var. l.) facta, ... mittitur ad bullam carta refecta sacram. persaepe. v. et p. 1806,68. in malam partem de pacto vel negotio clandestino, illicito: CHRON. Mich. 16 -e (sc. *venditionis corporis Kalisti papae*) ... facta ventum est ad cymiterium. HUMB. Sim. 3, 39 p. 247,3 sicut Iudas ante proditionis -em. DECRET. Wiberti (MG Lib. Lit. I p. 626,4) ut nullus deinceps alicui manum presumat imponere pro cuiusquam pessimi commertii -e. b c colore quodam: a condicio, exceptio, clausula – *Bedingung, Nebenabsprache, Vorbehalt(sklause)*: CHART. Sangall. A 179 (a. 804) hec omnia ... trado ... ad monasterium ... in ea -e, ut ipas res ego et coniux mea ... possideamus. 367 sub tali -e, ut ... neutra pars ullam inquietudinem seu repetitionem moliat. DIPL. Ludow. Germ. 92 p. 133,38 in ea ratione atque -e praefatas res tradiderunt, ut eqs. CHART. Turic. 203 hac interposita -e, ut eqs. CHART. Heinr. Leon. 130 si venditionem sub certa -e de bonis nostris inire vultis. CHART. Aquens. 234 huic ... collationi talis est interposita -o, quod eqs. saepius. B assensio, approbatio – *Zustimmung, Billigung*: LEX Alam. 41,1 ut causas nullus audire praesumat, nisi qui a duce per -em populi iudex constitutus sit. TRAD. Frising. 238 cum comiatu Attonis episcopi et -e ... fideliter Deo servientium. 295 cum consilio vel -e Attoni episcopi. 599 pontifex eius (*superstitis fratris*) dolori compassus cum -e hoc (sc. *divisionem*) permisit fieri. 791 cum consensu et -e canonicorum. 7 cautio, fides – *Sicherheit, Garantie*: DIPL. Conr. III. 229 p. 406,28 ut precelsus vir tuus maiorem de nobis amicitie certitudinem et adimplendi -es habeat, firmiorem inter nos affinitatem ... fieri disponimus. d commutatio, remuneratio – *Austausch, Gegenleistung*: TRAD. Brixin. 236 (a. 1070/80) Heinrichus suaque coniux ... tale ... praedium, quale ... pro sui praedii -e ... acceperunt, ... episcopo ... legaliter rediderunt. 237 munitionem Steina, quam prius in -em alterius munitionis ... recepit, ... praesuli resignando reddidit Heinrichus. 3 eccl. i. q. *confraternitas, communio precum* – *Gebetsverbrüderung, -gemeinschaft* (de re v. p. 1373,43sq.): CHART. Bund. 72 (a. 800) anno ... DCCC ... facta est -o et unanimitas precum ... sancti Galli et Augensis coenobii. CHART. Alsat. B 621 facta est -o salubris inter nos et fratres de monasterio Morbachensi. B de actione conveniendi aliquem: 1 gener. i. q. *rogatio, consultatio* – *Anfrage, Anliegen*: ADALBOLD. sphaer. 1 p. 302,12 valde peccare est publicis intentum utilitatibus privatis inquietare -bus. p. 302,20 si benignitatem vestram in hac -e offendero, ... me vos convenisse

dolebo. 2 *iur. et canon.*: a *vindicatio, repetitio, exactio* – *Ansprucherhebung, Anmahnung, Einforderung*: CONC. Merov. p. 4,19 si quis ab episcopo vel de ecclesiae vel de proprio iure crediderit aliquid repetendum, . . . eum pro sola -e a communione ecclesiae non liceat submoveri. CHART. Lux. IV 219 p. 301,35 donec . . . abbatem et conventum reddiderimus ab omni inquietacione, -cione et molestacione super ipso deposito liberos et absolutos. *fort. add.*: LEX Baiuv. 16,4 capit. p. 248,9 de contentione (-e *var. l.*) venditae rei (ex LEG. Wisig. cod. Eur. 289). b *exhortatio, admonitio, reprehensio* – *Aufforderung, Ermahnung, Zurechtweisung*: LEG. Wisig. 2,2,7 si ad unam -em (communionem *var. l.*) sperationem eius (*querellantis*) implere distulerit *iudex*. NICOL. I. epist. 103 p. 612,25 ammonitio . . . vel -o beatitudinis vestrae, quam ei (*Herimanno episcopo*) fecisse vos perhibetis, valde placet. 68 p. 384,10 post secundam et tertiam -em et ammonitionem sanctitatis tuae. HADR. II. epist. 23 p. 728,33 si in obstinationis suae perfidia post vestram -em persistere maluerit quam iuxta nostra monita respiscere. *accedente notione comminationis*: PETR. CAS. (?) chron. 4,70 p. 535,1 tali . . . abbatisa -e (sc. *pontificis conspectui se repraesentandi*) perterrita accedit ad comitem Raynulfum, rogat, obsecrat, ut *eqs.* c *compellatio, interpellatio* – *Klage, (gerichtliche) Belangung*: CONST. Melf. 3,38 quod interruptionem praescriptionis . . . per -em legitimam aut contestationem litis . . . inducere potuerunt (sc. *possessores feudorum*). C *de statu conventientiae i. q. concordia, consensus, unanimitas* – *Einvernehmen, Eintracht, Einmütigkeit*: 1 *in univ.*: CHART. Alsat. B 76 (s. VII./VIII.) hunc (*abbatem*) . . . venerabilis virgo Christi Odilia . . . tali sibi ac monasterio . . . -e et connexione caritatis coniunxit, ut *eqs.* CHART. Sangall. A 468 convenit nos cum Grimaldo abbate . . . , ut de nostra aliquid hereditate causa pacis atque -is ad ipsum coenobium contraderemus. 2 c *sensu gratiae, leporis*: CHRONOGR. Corb. p. 76,8 rex . . . convictus amica eius dilectione . . . blandaque, qua et abundabat, -e . . . petitioni abbatis annuit.

conventionalis (-nci-), -e. 1 *de actione inter se conveniendi*: a *publ. i. q. ad conventionem pertinens* – *einen Vertrag betreffend, Vertrags-*: CHART. Burgenl. I 487 p. 327,31 (a. 1266) Clemens et Tyba exhibuerunt nobis litteras -cionales . . . et etiam litteras capituli Iauriensis, in quibus conventum extiterat inter partes eo modo, ut *eqs.* CONST. imp. III 251 prorogatio -is inter . . . regem Romanorum et . . . Sicilie . . . regem facta super quibusdam privilegiis. b *iur. i. q. conventionem, contractu constitutus* – *vertraglich vereinbart, festgesetzt*: CHART. Wetzlar. I 192 p. 76,42 (a. 1274) si . . . nos . . . a pronunciacione arbitrii . . . arbitratorum nostrorum presumpserimus resilire, illa pars, quod hoc facit, incidat in penam -cionalem et solvat *eqs.* 2 *de actione conveniendi aliquem i. qui accusationis est, accusatorius* – *zur Anklage gehörig, Anklage-*: WILH. ANDR. chron. 166 parte adversa . . . multa allegante et parte nostra parum . . . respondente forma mandati apostolici, l i b e l l u s -is . . . petitur a nobis (CHART. Frising. 183 p. 183,36. CHART. Sil. D III 399. *al. cf.* CHART. Traiect. 948 in libro -i). *fort. huc spectat*: CONR. MUR. summ. p. 162,22 sunt verba . . . condempnativa, concordativa, -ia, conquestiva.

***conventualis** v. *conventualis.

convento, -avi, -atum, -are. *gradum doctoris adipisci* – *den Doktorgrad erlangen, promoviert werden* (cf. Battaglia, *Dizionario*. III. p. 719): CAES. HEIST. mirac. I 5,22 p. 304,15 Odo diaconus, magister Garinus, qui -verat Parisiis de artibus, et hic sacerdos audierat theologiam. SALIMB. chron. p. 210,32 hic (*frater Gerardus*) fuit germanus fratris Arlotti, qui -vit Parisius et factus est cathedralis magister. *partic. perf. i. q. honore doctoris ornatus* – *mit der Doktorwürde ausgezeichnet, promoviert* (cf. O. Weijers, *Terminologie des universités au XIIIe siècle*. 1987. p. 401sq.). SALIMB. chron. p. 579,30 illi (*Itali*) dolent, si habemus magistros cathedralatos, id est Parisius -tos. p. 593,35 qui (*frater Bartholomeus*) Parisius magister fuerat -tus.

conventor, -oris m. *qui conventionem facit, contrahit* – *einer der einen Vertrag abschließt, Vertragspartner*: CAPIT. Bened. 1,198 ut precariae modo renoventur; et ubi non sunt

scriptae, fiat descriptio inter -es de verbo nostro (*item add.* 4, 132).

***conventualis**, -e. *script. -tiva*: l. 40. *conventui adscriptus, ad conventum pertinens* – *zu einem Konvent gehörig, einen Konvent betreffend, Konvent(ual)-*: 1 *de hominibus (usu subst. i. q. socius conventus* – *Konventsangehöriger, -bruder, e. g. l. 9*): a *in univ.*: CHRON. Erf. mod. II a. 1244 p. 239,2 Magontinus (sc. *episcopus*) precepit, ut omnes religiosi, tam -es quam et capellani, . . . Erphordiam exirent. *expressius i. q. eidem conventui adscriptus, confrater* – *zu demselben Konvent gehörig, Mitbruder*: CHART. Friburg. 235 (a. 1270) quod . . . apud fratres recipiantur *fratres in Oberriet* tamquam -es. 252 p. 225,2 cum eis (*fratribus*) sicut sui -es . . . poterunt manducare *fratres de Friburg*. b *de fratribus ordinum mendicantium*: CHART. eccl. Erf. III add. 1 p. 407,17 (epist. papae a. 1254) Innocencius . . . priori generali ordinis Heremitarum ac aliis provincialibus et -bus prioribus . . . salutem. CHART. Pruss. II 158 p. 132,1 (epist. papae) Urbanus . . . provincialibus, -bus prioribus ac su-prioribus ordinis fratrum predicatorum . . . salutem. *al. HERM. MIND. epist. 1* (RömQuartSchr. 33. 1925. p. 161,28) consuluit me vestra devocio, quid potestatis habeat prior -is super sorores ordinis infra sue predicationis terminos constitutas. c *de fratribus ordinis Teutonici*: STATUT. ord. Teut. p. 65,9 fratres officii non debent dare -bus fratribus denarios sine licencia superioris. p. 65,21 cum fratres -es . . . denarios susceperint, non debent eos per noctem servare. 2 *de rebus*: a *gener.*: a *de loco*: CHART. civ. Magd. 88 (a. 1227) ut curiam . . . Helewici militis ad ampliationem ipsorum (*fratrum praedicatorum*) -is aree conferremus. 89 p. 45,10 cum . . . ewangelizationi fratres . . . se dedicaverint verbi divini curia tantum -i contenti *eqs.* STATUT. ord. Teut. p. 79,12 ad capitulum proxime d o m u s -is (CHART. Lux. II 282 p. 303,22. 420 p. 461,26). FUND. Schild. 2 p. 1047,43 ut . . . de hereditate mea cellam -em instituum in honore sancte . . . Marie. SALIMB. chron. p. 261,18 quod non facerent (sc. *apostoli falsi*) loca -ia nec congregarentur in domibus, sed irent per mundum. *expressius de ecclesia i. q. collegiatus* – *Stifts-, Kollegiat-*: TRANSL. Annon. 10 p. 20,1 quod . . . ex duabus -bus ecclesiis . . . canonici . . . navigio per Rhenum . . . ascenderunt. CHART. Rhen. med. II app. p. 338,10 quam (*vineam*) contuli conventuali (*leg. -i, ut vid.*) ecclesie b. Marie in Andernaco. CHART. march. Misn. III 408 ut de parrochiali ipsam (*ecclesiam*) facerent -em *fideles nostri*. SUMMA dict. Saxon. 7,14 p. 248,20 aliqua -is ecclesia canonicorum secularium vel regularium vel etiam monachorum. CHART. episc. Halb. 907 ecclesias -es necnon parrochiales cum suis capellis . . . a iure diocesanorum . . . duximus eximendas. *persaepe. β de cibo i. q. conventui destinatus* – *für den Konvent bestimmt*: STATUT. ord. Teut. p. 67,18 fratres, quibus propter aliquas egritudines non conveniunt cibi -es, ad tabulam sedeat infirmorum. VITA Hugon. Tenn. 24 frater quidam . . . preparans . . . iuxta lectulum eius (*Hugonis*) mensulam, volens iam iam inferre cibum -em. b *canon.*: INNOC. III. registr. 1,133 ius -e, quod in cappellis ecclesie prenominate tibi de iure competit, . . . valeas exercere. CHART. civ. Magd. 84 p. 42,7 ipsam (*curiam*) . . . omnis iuris parrochialis immunem -is et cenobialis privilegii libertate dotamus. CHART. Hall. 209 p. 195,32 statuimus . . . , ut famule Dei . . . -i et omni sui ordinis gaudeant libertate. c *liturg. de missa*: GISLEB. MONT. chron. 251 p. 326,31 conventus . . . firmavit, quod . . . quaque die lune ad . . . altare sancti Jacobi missam -em . . . celebrabit. SALIMB. chron. p. 237,10 cum diceretur per totam Franciam in missa -i qualibet die . . . psalmus: *eqs. al. REGISTR. Xant. p. 106,28 de ipsa cera dantur candelae . . . exceptis candelis misse -is. de hora i. q. canonicus* – *kanonisch*: GISLEB. MONT. chron. 248 p. 323,19 sacerdos . . . continuum . . . ecclesie in horis -bus tam matutinis quam missis et aliis horis exhibebit servitium *eqs.*

*adv. *conventualiter. secundum regulam conventus, communiter* – *nach der Regel eines Konvents, gemeinschaftlich*: CHART. Sangall. B 584 (a. 1271) sororibus apud Arowa -r habitare volentibus . . . consentimus.

conventum v. convenio.

1. **conventus**, -us m. *script. cun-*: p. 1821,55. *form. sg.*: [Wellhausen]

nom. -um: p.1823,13. gen. -ui: p.1823,10. dat.: -i: p.1823,17. -o: p.1823,16. abl. -o: l.60.62.p.1822,26. al.

I proprie: **A** de actione i. q. congressio – das Zusammenkommen, -treffen: 1 de anim.: a gener.: HRABAN. inst. cler. 1,1 'ecclesia Graecum est, quod in Latinum vertitur convocatio' vel -us, 'eo quod omnes convocati ad se'. HROTSV. Abr. 6, 4 hic non est aptus querelae locus, ubi convivarum confluit -us. ADALB. MAGD. chron. a. 956 rex . . . maximo suorum fidelium -u Coloniae placitum regale habuit. c. notione commercii, usus: CONC. Karol. B I 7,4 eis (monachis), . . . qui sua culpa prociuntur, . . . hoc credimus posse remedio subveniri, si in ergastulis inclusi . . . a -u hominum absterneantur. **b** publ. i. q. congressus – Begegnung, das Treffen: DIPL. Ludow. Germ. 85 contigit -um illorum (sc. regum Baiowariorum et Longobardorum) alloqui fore ad Trientam . . . civitatem. ANNAL. Xant. a. 851 -us . . . regum nostrorum . . . erat apud Mosam fluvium (GERB. epist. 174). c. milit. i. q. conflictus, pugna – (feindlicher) Zusammenstoß, Kampf: THEODULF. carm. 72, 171 iam . . . dies sextus -us fluxerat . . . , certatim in bellum parte ab utraque ruunt aves. FROUM. carm. 17,27 salveris (sc. Heinrichus) iuvenesque tui cuncteque phalanges, . . . sit procul occurus -usque malus. 2 de rebus i. q. coniunctio, adunatio – Verbindung, Vereinigung: a corpor.: ALFAN. premn. phys. 5,20 p. 66 omnia . . . corpora originem ex -u (PG 40,621A ἐκ τῆς συνόδου) elementorum . . . quattuor habent. ALBERT. M. epist. Dion. 7 p. 509,1 circa eclipsim tria considerat Dionysius, scilicet tempus et modum et modum repurgationis; tempus, quia 'non erat -us tempus' (sim. 7 p. 512,43). **b** spirit.: CONC. Merov. p. 165,4 nos . . . trinitas quemadmodum spiritu corpore quoque in uno copulavit -u. in malam partem i. q. coacervatio, conglobatio – Ansammlung, Zusammenballung: PS. UDALR. epist. (MG Lib. Lit. I p. 260,1) hic est . . . tocius eorum (quorundam) manipulus zizaniae, tocius -us (eventus, virentus var. l.) insaniae, ut . . . fornicatores et adulteri . . . efficiantur clerici.

B de statu vel meton. i. q. congregatio – Versammlung (fere de hominibus; de loco conveniendi: l. 58): 1 gener.: a in univ.: RIMB. Anscar. 24 p. 52,32 ubi (sc. in portu) ex omni parte -us fiebat negotiatorum. 26 p. 56,15 contigit . . . , ut quidam . . . adveniens diceret se in -u deorum, qui ipsam terram possidere credebantur, affuisse et ab eis missum. ALBERT. M. metaph. 1,34 p. 34,53 hunc . . . -um virtutis deorum caelestium in medio aquae quidam vocant deorum synodum . . . ; synodum . . . propter virtutum suarum congregationem in loco illo. al. **b** schola – Unterricht(sversammlung): CARM. pro schola Wirz. 16 nostros -us adeat tua (sc. urbis) stulta iuventus, quam sint limantes aurum velud igne probantes. c. grex, multitudo, caterva – Gruppe, Menge, Schar: MIRAC. Genes. Hieros. 4 quidam vir ex plebeio -u. VITA Galli II 1627 indumenta pii dum presbiter erogat almus pauperibus turbis -bus atque misellis. ANSCAR. mirac. Willeh. 38 (37) cum maxima fidelium turba ac cleri innumerabilis -u. CHRON. reg. a. 1147 p. 83,18 periit maxima ex parte innumerabilis ille -us fame, peste, paganorum gladio. al. in malam partem i. q. coitio – Zusammenrottung: AGNELL. lib. pont. 107 p. 348,22 ut, ubi omnium cun-us daemonum cun-gregabantur, et ibi omnium sanctorum et Dei electorum memoria veneretur. DIPL. Frid. I. 167 locum quendam . . . , ubi latronum aliquando -us erat, nunc autem devotē mulieres et fratres . . . congregantur. 2 publ. et iur.: a in univ.: EDICT. Roth. 8 capit. p. 3^a si quis in -o scandalum comiserit. 343 ille, qui eum (caballum) . . . invenit, ducat eum . . . ante ecclesia in -o (-u, -um, -us var. l.). WALAHFR. exord. 23 p. 498,16 solebant auctores . . . in . . . orationibus, -bus (convenientibus var. l.) et collocationibus . . . brevi oratione opus concludere. WIDUK. gest. 1,35 concilia et omnes -us atque convivia in urbibus voluit celebrari. LEX fam. Worm. 32 aut in macello publico aut in -u concivium. CHART. Rhen. med. I 640 p. 699,33 in . . . rusticorum placitali -u. persaepe. **b** de contione exercitus: ANNAL. Mosell. a. 782 (MGScript. XVI p. 497,18) habuit Karolus rex -um magnum exercitus sui in Saxonia. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 295,19 regem Roudolfum . . . militum suorum, quos undecumque colligere . . . potuerit, -um exspectasse. HIST. de

Frid. imp. p. 3,4 iverunt (sc. quidam socii) ad Saladinum . . . dixeruntque illi -um exercitum regis Iherusalem et angustias eorum. al. castra – (Heer-)Lager: HEINR. LETT. chron. 15,3 p. 89,22 qui (Estones) . . . et ex Lyvonibus comprehensos occidunt . . . et boves et pecora in -um suorum compellunt. c. de congregatione populi, principum, episcoporum sim. i. q. concilium, colloquium, placitum (publicum, generale, universale, synodale) – (allgemeine) Reichsversammlung, Reichstag, Hoftag, Reichssynode (de conciliis mixtis aevi Carolini v. LThK. VI. 1934. p. 184): TRANS. Libor. I 3 generale placitum habiturus imperator . . . populi -um fieri iussit. RIMB. Anscar. 12 p. 34,22 una cum pluribus aliis in -u imperii praesulibus congregatis. DIPL. Ludow. Germ. 170 p. 239,39 consensientibus . . . episcopis, comitibus omnique -u nobilium personarum. WIDUK. gest. 3,16 universalis populi -us. DIPL. Otton. III. 147 imperialis vel regalis -us. EPIST. Heinr. IV. 11 p. 14,19 generale -um omnium regni primatum . . . habui. OTTO SANBLAS. chron. 9 p. 10,10 -us imperatorios absque imperatore . . . celebrabant cancellarius et Otto palatinus. persaepe. c. sensu sollemnitatis: CARM. de Frid. I. imp. 1115 hanc (Beatricem reginam) magno procerum -u rex Fredericus ducit et . . . celebrat connubia letus. BURCH. URSB. chron. p. 57,19 imperator . . . maximum festum et convivium celebravit . . . ; in quo -u II de filiis ipsius . . . gladios accinxerunt. d. de sessione iudicii, arbitrorum sim.: a in univ.: LEG. Burgund. const. I 97 ut in -u (-o, -um var. l.) . . . posteriorem ipsius canis osculetur (sc. fur canis). FLOR. LUGD. carm. 28,78 -u assiduo populantur iura salutis. DIPL. Karoli III. 89 p. 146,29 ut . . . nemo . . . procurator ad causas iudiciario more audiendas -um facere . . . praesumat (item DIPL. Conr. II. 90 p. 122,31). CHART. Salem. 34 p. 55,24 (epist. papae) ut . . . nullus episcopus neque aliqua persona ad sinodos vel -us forenses vos invitos ire compellat (CHART. Burgenl. I 71 p. 42,31. CHART. Brand. A XXII 6 p. 367,15. saepius). al. adde: CONST. Melf. 3,45 iubemus in posterum nullum medici titulum praetendentem audere praticari . . . , nisi Salerni primitus publico in -u magistrorum iudicio comprobatus . . . medendi licentiam consequatur. **b** de curia regis: DIPL. Ludow. Germ. 66 p. 92,18 scabini . . . alique quam plurimi, qui in -u magnatorum aderant, coram rege diudicaverunt, ut eqs. **γ** per compar. de iudicio extremo: OTTO FRISING. chron. 8,18 p. 416,29 videndum est, ubi extremi illius iudicii -us agatur. e. de (clandestina) coniuratione: ALCUIN. epist. 291 p. 449,27 -us singulares, quos solent Angli habere et nominant coniurationes, omnino Deo non placere certissimum est. 3 eccl. et canon.: a de cultu divino: a in univ.: VITA Elig. 2,6 p. 699,29 quae (ecclesia) exigua -bus populi, (convenientibus populis var. l.) videbatur. CAPIT. part. Saxon. 18 in festivitibus praeclaris Deo et ecclesiae -ui deserviant Saxones. AMALAR. off. 3,2,6 in -u ecclesiastico seorsum masculi et seorsum feminae stant. CAPIT. reg. Franc. 303,1 p. 458,22 presbyter Cordubensis . . . seorsum -us agens. BERNOLD. CONST. microl. 38 p. 1007^B non tam ex ecclesiastici -us necessitate quam ex propria devotione (41 p. 1009^A. ibid. al.). HERM. IUD. conv. 2 p. 76,2 ubi totiens christianorum me -us frequentantem . . . deprehendit paedagogus. al. **b** de conventiculo haereticorum: EPIST. Bonif. 59 p. 112,1 fecit haereticus cruculas et oratoriola in campis . . . , donec multitudines populorum . . . dimissis antiquis ecclesiis in talibus locis -us celebrabant. **γ** de officio divino monachorum, canonicorum: CONSuet. Trev. 55 ad lectionis -um sedeant fratres. UDALR. CELL. consuet. 3,27 p. 769^C frater, qui incoeperit ita infirmari, ut -um tenere non possit, petit veniam in capitulo. p. 770^A qui ita convalescit, ut redire possit ad -um, redeundi licentiam quaerit a priore. **b** de consociatione i. q. societas (religiosa) – (religiöse) Gemeinschaft (fere christianorum; Iudaeorum: l. 69. 71): a de fidelibus (interdum expressius i. q. ecclesia [localis] – Kirche[ngemeinde]): CONC. Merov. p. 108,7 qui (gentilis dominus) a -u ecclesiae probatur extraneus. LEG. Wisig. 12,3,21 omnis Iudeorum -us . . . ad episcopum loci . . . diebus . . . festivitatum . . . convenire debet. 12,3,26 prout unusquisque (sc. presbyter vel iudex) -um Iudeorum ad se pertinere cognoverit. al. TRAD. Lunaclac. 128 p. 234,35 si quis . . . voluntati nostre

[Wellhausen]

...obvius... extiterit, a-u o m n i u m C h r i s t i a n o r u m
... extraneus habeatur (134 p. 241,27. TRAD. Frising. 177 p.
170,42. *al.*). RADBERT. corp. Dom. 6,69 de tam egregii virtute
miraculi Christi fidelium laetabatur -us. MANEG. c. Wolfh. 17
p. 81,2 assumitur... Simon Bariona, mansueti -us magister.
saepius. c. notione tribus: OLIV. hist. Hieros. 112 p. 73,6
missus a Romanis Gabinius gentem Iudeorum in quinque -us
divisit. **β** *de -u coenobiali vel collegiato (interdum i. q. coe-*
nobium, ecclesia collegiata – Kloster, Stift; expressius de cho-
ro ecclesiae: l. 12): STEPH. EDD. Wilfr. 60 p. 255,23 omnis -ui
praesules ecclesiarum huius provinciae. ADAM gest. 3,69 p. 216,
19 vidit *vir superbissimus*... se in -um ecclesiae raptum.
CHART. Tirol. notar. I 824 quod... confratres et -um habeant
... mansum donatum. MENKO chron. 47 p. 408,14 -us occiden-
talis totus corrui. CHART. Tirol. 1258 p. 298,18 promisit...
procurator... preposito et -o... terram warentare. CHART.
Beron. 138 p. 189,14 bona... abbati et -ti... tradidimus possi-
denda. *persaepe. γ de capitulo monachorum, canonicorum:*
CONSUET. Bamb. p. 298,3 in tertio... die petentibus fratribus
in -u redeat *frater sanguine minutus* (cf. CONSUET. Marb. 78
ad capitulum veniens). CHART. Aquens. 34 l. 8 quod cum in
pleno -u ventilaretur, eius (*Philippi militis*) assertioni fratres...
minime contradixerunt. *de aedificio capituli:* GESTA Font. p.
106,23 quam (*domum*) -us sive curiae... appellari placuit. **δ**
de synodo, concilio clericorum: EPIST. Bonif. 59 p. 110,18
postquam indigno mihi mandastis... sacerdotali concilio et sin-
odali -ui p̄resse. CAPIT. reg. Franc. 249,6 p. 187,37 in concilio
... Agatensi et reliquis sanctorum patrum -bus (convenientibus
var. l.). HINCM. divort. 1 p. 117,14 a synodo, id est -u episco-
pali. BERNH. CONST. damn. 10 collecto... concilio, facto...
-u in nomine Domini, id est canonico. RANGER. carm. 1116
cum causas habuisset pontificalis -us. PETR. CAS. chron. 4,109
p. 575,6 omnes... maximeque divini -us cause ordinate... fieri
debent. *persaepe. de conciliabulo schismaticorum:* GREG.
VII. registr. 8,5 p. 522,33 in quo nimirum sathane -u illi interfue-
re, quorum est vita detestabilis et ordinatio heretica.

II translate: A conventio, pactio, contractus, foedus – *Ver-*
einbarung, Übereinkunft, Vertrag, Bündnis: 1 *in univ.:*
LEX Alam. 37,2 post -um nostrum, quod <con>placuit cunctis
Alamannis. CHART. Sangall. A 33 ut... annis singulis per -um
vestrum census solvam. 581 ex consensu et -u utrorumque par-
tium. TRAD. Frising. 1166 qualiter utilis effectus est -us inter
... episcopos. TRAD. Brixin. 73 p. 30,8 diffinitum est... sub-
scriptum consummare -um. HIST. Walc. 4 p. 506,48 fratrum
quaesivit comes consilium exponens illis... mercimonii -um.
al. in malam partem de negotio illicito, corruptione: v. p.
955,58. 2 c. colore quodam: a condicio, exceptio – Bedin-
gung, Vorbehalt(sklausel): DIPL. Karoli M. 251 p. 356,42
(spur. s. XI.^{ex}) hos (*canonicos*) tali -u inter fratres esse constitu-
it Pippinus, ut *eqs. b assensio, approbatio – Zustimmung,*
Billigung: RIMB. Anscar. 12 p. 34,10 una cum c o n s e n s u
episcoporum ac plurimo synodi -u... sedem constituit Hludo-
wicus archiepiscopalem (DIPL. Heinr. II. 519 [spur.]). DIPL.
Heinr. V. 71 (ed. H. Bresslau, Diplomata centum. 1872. p. 103,
10) Wirceburgensis ecclesiae presul... adiit maiestatem nos-
tram cum universo... plebis eiusdem loci -u rogans, ut *eqs. v.*
et p. 1122,10. B communio, consensio, concordia – Gemein-
samkeit, Übereinstimmung, Einvernehmen: TURBA phil. 64
quam mira est philosophorum diversitas in his, quae prius posu-
erunt, et eorum -us in hac paula re vilissima, qua regitur pretio-
sum. LIBER de unit. eccl. 2,19 p. 236,29 aliqui episcoporum exi-
erunt ab illorum communione, quorum -us est sive consensus
... fuerat pro recuperanda pace. **C ratio, momentum – (Be-**
weg-)Grund, Entscheidung: VITA Menel. 1,5 (MGMer. V p.
139,19) Meneleus presentes veridicos et necessarios itineris sui
reddidit -us. 1,10 p. 142,15 replicat *mater* super illud (*sc. accipi-*
endi filiam in coniugium) negotium sue matris aestimationis
-us. p. 142,19 divini amoris igne succensus... Meneleus nec
matris emolliebatur plorantibus nec anteriores se penitebat fecisse
-us. **D convenientia, consuetudo – Angemessenheit, Her-**
kommen: GLOSS. II 347,11 St.-S. previos adire -us er anagen gi-
zamida (*spectat ad Isid. eccl. off. 2,20,2*). Wellhausen

2. conventus v. convenio.

convenuto, -are. 1 *strictius:* a *venustum reddere – ver-*
schönern: VISIO Godesc. A 48,2 leticia faciem exilaratam -ante.
b exornare, insignire – schmücken, auszeichnen: HONOR. III.
registr. 248 p. 176,32 qui (*episcopus*)... honestatis candore ipsi-
us (*domus Domini*) superficiem -at. CHART. Argent. add. 89 il-
las (*personas*), quas morum -at honestas et titulus nobilitatis ex-
ornat. 2 *latius i. q. consummare – vervollkommen:* GUMP.
Wenc. 7 p. 215,29 bonitatis... cumulum magis magisque in dies
-ando exaggerans.

***converbalis**, -e. *affabilis – ansprechbar (für): v. l. 15.*

conversa v. converto.

***conversabilis**, -e. (*conversari*) 1 *sensu pass. i. q. facilis*
ad conversationem, comis – umgänglich, leutselig (im Um-
gang): ARBEO Emm. 8 p. 38,21 erat... -is (*converbalis, con-*
servabilis var. l.) supra modum tam cum feminis quam cum vi-
ris. 2 *sensu act. i. q. commorans, commanens – verweilend,*
verbleibend: TRAD. Weiss. 3 (a. 739) dum est anima in proprio
corpore -is (*item 235*).

***conversaticum** (-ves-), -i n. (*conversari*) *vectigal com-*
mercii – Verkehrs-, Handelssteuer: CHART. Ital. Ficker 192,1
p. 233,32 (a. 1196) de... mercato, banatico et -o (*sim. 192,2 p.*
235,6 -vesatico). 192,2 p. 235,41 quod... -vesaticum et bancati-
cum ad ecclesiam Vercellensem... non pertinebant.

conversatio (-cio), -onis f. *script.:* cun-: AGNELL. lib.
pont. 60 p. 319,22. -nfe-: l. 45. *struct. c. gen. obi.:* l. 71. p.
1825,5. *confunditur c. conservatio: l. 40. p. 1825,67.*

Isu originario: *Aspectat ad homines: 1 de vita agenda*
eiusque modis et normis: a *vita, ratio (vivendi) – Leben,*
Lebenswandel, -weise, -art, -form (expressius i. q. recta ratio
vivendi – rechter Lebenswandel, e. g. l. 36): a *in univ.:* BO-
NIF. epist. 86 p. 193,11 ut populorum, quoscumque visitassem,
-em et mores... pontifici indicassem. CONC. Karol. A 50^D,19
p. 625,35 in turpi inhonestaque -e. CHART. Rhen. inf. I 65 p. 30,
15 laicale habitum et secularem -em... dimisi. RUOTG. Brun.
30 p. 30,32 testes supersunt -is eius quam plurimi. OTTO FRI-
SING. chron. 3,11 p. 147,13 post resurrectionem... Domini Pi-
latus de -e (*conversione var. l.*)... eius... Tyberio cesari scrip-
psit. HELM. chron. 58 in spiritali -cione. CHART. Babenb. 232
p. 38,3 ad iusticie tramitem -cionemque (*conservacionemque*
var. l.) bonam. *persaepe. spec. de vita monastica:* HUGEB.
Willib. 6 p. 106,14 s a n c t a e -is... exercitium (LIUTPR. an-
tap. 3,24. DESID. CAS. dial. 3,4 p. 1147,42. *saepius*). ALCUIN.
epist. 168 p. 276,3 laudabilem in Christo unanimis vestrae
(*sc. fratrum*) -em (-fersacionem *var. l.*). EIGIL Sturm. 14 p.
146,6 (codd. EPB) cunctis monasteriis lustratis et omnium mo-
res -esque fratrum ibi consistentium... discere cupiens. FORM.
extrav. II 14 m o n a s t i c e -is amore succensus (TRAD. Ratisb.
259. *al.*). DIPL. Karoli III. 145 p. 234,15 ad r e g u l a r e m -
cionem agendam (DIPL. Loth. III. 63. *al.*). THIETM. chron. 5,42
habitu et -e monachus. *persaepe. β vita terrena, exsilium –*
irdisches Dasein, 'Erdenwallen': TRAD. Frising. 371 p. 316,10
(a. 817) quousque in hac caduca -e degimus. HRABAN. epist. 36
p. 472,15 in primis et in ultimis -is tuae temporibus. *al. γ mo-*
res, indoles – Wesen(sart), Charakter: EINH. Karol. prol. p. 1,
1 vitam et -em... domini... mei Karoli... complexus sum.
THIETM. chron. 2,33 affabilis et laudandae fuit -is *praesul*. 6,15
ex nostris... unus nobilis et genere et virili -e. *al. δ modus se*
gerendi, apparendi – Verhalten, Auftreten: WILLIB. Bonif. 2
p. 10,13 omnibus... exemplum bene vivendi in verbo, in -e, in
fide et castitate se praebens. THIETM. chron. 6,21 hii, quorum
nova -o et in habitu et in victu laudabilis extat. **b victus – Le-**
bensunterhalt: CAPIT. reg. Franc. 163,7 ut singuli episcopi -em
canonicorum eorumque habitationes... habeant praeparatas.
DIPL. Otton. I. 179 abbas... conquerens... nullo modo suffi-
cere monachice -i. 2 *de commercio, convictu: a consuetudo,*
societas – Umgang, Verkehr, Gesellschaft: LEG. Wisig. 12,3,
20 -em cum christianis probatissimis habituri sunt *Iudaei*. CA-
PIT. reg. Franc. 104,5 qualiter episcopus atque comes inter se
habent -em (*universionem cod.*). CONSUET. Marb. 4 quatenus
omnes de societate et -e (*conversione var. l.*) eius (*novicii*) gau-
deant. CONST. Melf. 3,77^{ut} de submota -e inter bonas feminae

[Antony]

quaestuosae. *al.* **b** *communio, consortium – Gemeinschaft: a gener.*: CAPIT. reg. Franc. 72,11 quod is, qui pastor . . . cuius-cumque venerabilis loci esse debet, magis studet in sua -e habere multos quam bonos. AMALAR. cod. expos. I 3,2 hortor, ut intimo animi affectu eorum (*angelorum*) -em inplores. CAPIT. reg. Franc. 166,2 presbyteri . . . clericos boni testimonii secum -e habeant. **β** *spec. de monachis i. q. cohabitatio (coenobialis) – (klösterliches) Zusammenleben (hic illic accedente notione institutionis, e. g. l. 10.11):* EIGIL Sturm. 11 diabolus pertimescens servorum Dei in solitudine -em. WETT. Gall. 2 p. 258,11 ut in terminis Galliae -is eorum locum eligerent nec diutius se itineris longitudine fatigaret *fratres*. 28 fraternalis societas prioris -is non inmemor ob adquirendum magisterium . . . Galli tractabat. VITA Rup. 9 colligens congregationem sanctarum monialium et earum -em rationabiliter . . . disponens. *al. meton. de coetu sancto i. q. congregatio, conventus – (Kloster-) Gemeinschaft, Konvent:* TRAD. Salisb. I 1 p. 254,15 (a. 987) ita ut omnia ad eas (*possessiunculas*) pertinentia . . . huic actuali -i servitura essent. TRAD. Weihest. 13 sive sit -o monachorum vel congregatio clericorum. DIPL. Heintr. III. 25 p. 32,27 nobilis quidam . . . monachicae -i se inseruit. CHART. Sangall. B 192 p. 177,14 (epist. papae) liceat . . . vobis personas liberas . . . e seculo fugientes ad -em vestram recipere (*cf. p. 1828,50*). *al.* **3 de mansione, statione i. q. commoratio – Aufenthalt:** *a gener.*: CONC. Karol. B I 11,26 domus episcopi ab huiusmodi (*sc. feminarum*) inhabitatione et -e . . . debet immunis esse et aliena. *ibid.*: immunitates praecedentium imperatorum . . . ab . . . longiori et diuturna -e et commoratione regum . . . in episcopio prohibent. CAPIT. reg. Franc. 303,3 ubi (*sc. in ecclesia*) postposito Dei cultu foeda efficitur -o rusticorum. *meton. de loco:* THIETM. chron. 6,5 rex . . . fixis . . . tentoriis requievit exploratores prestolans . . . ad quaerendam Hardwigi hostis -em claudens. **b** *spec. de contubernio coenobiali:* CHART. Sangall. A 391 (a. 844/51) si filii nostri . . . -cio ibidemque (*sc. in monasterio*) fuerit, stet firmum (*sc. donatio*). **4 de actione, intentione:** *a studium, exercitatio – Bestrebungs, Bemühung, Übung:* CAND. FULD. Eigil. I 1 turbam monachorum dignis -bus regere. 10 p. 227,49 senem patrem vestrum sanctis -bus vestris honorate. VITA Magni Faut. I 25 p. 180,19 de tanti viri -cionibus simul cum beato Columbano. WALTH. SPIR. Christoph. I 1 fidei . . . et operum honesta -cione. **b** *usus, mos – Brauch, Gewohnheit:* LEG. Wisig. 12,2,17 p. 425,19 non ex omnibus, que Iudeorum usus et abominanda consuetudo vel -o agit, aliquatenus faciamus. 12,3,7 Iudeorum detestabilis -o . . . mundas ab inmundis diudicans escas. GLOSS. psalt. Lunalac. 120,8 -em exeundi de domo ad actum proprium et iterum reverti. **B** *spectat ad res i. q. condicio, status – Verfassung, Zustand, Lage:* 1 *in univ.*: CHART. Basil. A I 32 p. 61,22 (c. 708) ut hae duae abbatiae in tam aequali essent -e, ut neutra alteram vel divitiis vel honore preiret. p. 62,9 unus per omnia esse . . . paritatis tam dignitate quam -e. CHART. Lips. I 7 (a. 1270) ad confirmandam pacificam -em . . . civitatis nostrae. *fort. hic spectat:* GLOSS. psalt. Lunalac. 58,7 -o temporum novissimorum. **2 plur. i. q. vicissitudines, casus – Wechselfälle: VITA Liutb. 3 omnes . . . vitae suae -es exponenti (*sc. puellā*).**

II c. sensu conversionis: *A eccl. i. q. actus (spiritualiter) convertendi, conversio – Bekehrung, (innere) Umkehr, Einkehr:* 1 *spectat ad fidei catholicae amplexum:* CONC. Merov. p. 76,16 pro novitate -is (conversionis *var. l.*). LEG. Wisig. 12,2,18 p. 426,25 quicumque . . . ex perfida Hebreorum plebe . . . ad catholice fidei rectitudinem per veram -em sive professionem redierit. GLOSS. psalt. Lunalac. 65,13 de -e gentium. *al.* 2 *spectat ad paenitentiam, contritionem (expressius i. q. correctio, emendatio – Besserung, Läuterung, e. g. p. 1828,34):* CONC. Karol. A 22^c,16 ut, qui . . . excommunicatus fuerit, ante emendationem et -em non suscipiatur ab aliquo. ARNOLD. RATISB. Emm. 2 p. 1048^c per -em (conservationem *ed. Waitz*) alter factus imperator. OTTO SANBLAS. chron. 42 p. 68,10 districta -is ipsius (*episcopi*) penitentia. *al.* 3 *spectat ad vitae monasticae professionem eiusque praeparationem (interdum i. q. ingressus monasterii – Klostereintritt):* IONAS BOB. Columb. 2,1^{capit.} de -e (conversione *var. l.*) et suffectu abbas

Athala. VITA Wandr. 4 (MGMer. V p. 14,32) cogitavit, ut acciperet eam (*puellam*) et postea ei de -is habetum fabularit. CONC. Karol. A 39^B,9 de his, quarum -e similitates . . . pati solent monasteria, cavendum abbatissis est, ne incaute . . . eas in congregatione admittant. *al. recessus – Abkehr:* IONAS BOB. Columb. 2,23 p. 280,14 qualis (*sc. Bertulfi praesulis*) -o (conversio *var. l.*) e saeculo fuerit. 4 *spectat ad praeparationem muneris ecclesiastici suscipiendi:* CONC. Merov. p. 36,20 ut . . . episcopatus . . . vel presbyterii honore nullus laicus ante praemissa -e (conversione *var. l.*) vel ante triginta aetatis annus accipiat. *v. et p. 1828,59.60.61.* **B** *natur., alch., medic. i. q. commutatio – Ver-, Umwandlung:* 1 *in univ.*: PS. PLATO quart. 1 p. 105,6 per -em eius (*rei*) ad propinquorem similitudinem simplicis. 2 *perversitas, perturbatio – Verkehrtheit, Verwirrung:* AESCULAPIUS 5 p. 8,15 cognoscitur *melancholia* . . . ex crebra immutatio sensus . . . atque -e (*Gariopont. pass. 1,12* conversio) humanae mentis. 3 *corruptio, consumptio – Verderbnis, Zerfall:* ARS med. 7 p. 426,17 euilisio pustellarum circa cutem apostima dicitur -o (comestio *H*) carni in sanium redactum.

conversibilis, -e. 1 *log. i. qui inverti potest, in conversione consistens – umkehrbar, Umkehr-:* LIBRI Karol. 4,23 p. 219, 41 argumentationem suam . . . inani conclusione quasi quodam -i syllogismo conficere. 2 *natur. i. q. commutabilis, commutationi subiaccens – verwandelbar, der Umwandlung unterworfen:* RATHER. epist. 30 p. 173,17 panes in stercus ilico -es. *cf. convertibilis.*

conversim v. converto.

conversio, -onis f. script. -rti(o): *p. 1828,59.*

I usu originario: *A proprie et in imag.:* 1 *inversio – Umkehrung, Umdrehung, (Um-)Wendung:* *a gener.*: *a* *in univ.*: TRACT. de ord. pont. (MG Lib. Lit. I p. 10,3) cuius rei (*sc. sententiae Leonis papae*) Innocentius -em facit. ALBERT. M. veget. 4,73 'quia saepe usus est -e' motus 'ad lapidem' sursum, calefactus est *vapor*. 7,85 tanta . . . est vis nodi et -is pororum, qui prius (*sc. ante insitionem*) recte ascenderunt, quod *eqs. animal.* 9,133 vigore proprio se convertit (*sc. puer in alvo matris*), et ad -em iuvat pondus capitis. *nat. anim.* 2,9 p. 33,51 non . . . anima habet situm vel partes situ distantes, ut -em situs ipsi animae attribuamus; si autem -o ista est ordinis *eqs.* **β** *de gladio i. q. actus recondendi – das Zurückstecken:* ALCUIN. epist. 136 p. 207,28 de -e . . . gladii in vaginam suam et de periculo accipientis . . . diximus (*spectat ad Vulg. Matth. 26,52*). **b** *medic.:* **a** *status reversatus – Umstülpung:* PAUL. AEGIN. cur. 83 propter cicatricem -em (*sc. palpebrae*; 3,22,10 τὸ . . . ἐκτροπίον) . . . chirurgia sanat. 247 p. 186,23 matricis suffocatio -o (3,71,1 ἀναδρομή) ad superiora matricis est. **β** *distortio – Verdrehung:* PAUL. AEGIN. cur. 249 p. 192,7 -es (*sc. matricis*; 3,74,10 διαστροφάς) . . . pyrii dirigere. **γ** *luxatio – Verrenkung:* PAUL. AEGIN. cur. 253 p. 200,23 in propulsionibus . . . aut percussionebus aut -bus (3,78,4 στρέμμασιν). **δ** *tortio – Windung, Krampf:* PAUL. AEGIN. cur. 198 p. 123,4 si . . . admixta stercori ulcerationis egerit signa (*sc. patiens*) cum doloribus et -bus (3,42,1 στρόφων). **c** *log. ('Konversion', de re v. Hist. Wb. Philos. IV. p. 1082):* EPIST. Ratisb. 12 p. 331,8 quid per impossibile et per -em esset probari. ALBERT. M. praedicam. 4,6 p. 232^a,10 -o est . . . in transpositione subiecti in praedicatum et e converso sub eadem qualitate et quantitate vel diversis. anal. pr. 1,1,8^{capit.} qualiter -o principium est imperfecti syllogismi, et quid sit -o. 1,1,11^{capit.} de -e propositionum de necessario. 1,1,13 p. 477^b,31 in affirmativis . . . -o (*cf. p. 25^a,40 κατὰ τὴν ἀντιστροφήν*) similiter se habebit in omnibus. **saepius.** **d** *math.:* ANON. minut. 1,3 p. 232,1 in omni multiplicatione . . . tantumdem valet -o quantum directio; sicut enim idem mihi est, si dicam vel directum 'ter quatuor' vel conversim 'quater tres' . . . sic *eqs.* **e** *mus.:* ALIA MUSICA 13 p. 105,27 tropus de Graeco in Latinum -o dicitur idcirco, quod . . . alter in alterum convertitur. COMM. microl. 93 quod . . . nos modum dicimus, hoc Graeci tropum, id est -em, dicunt. ANON. IV mus. 4 p. 77,4 subversio vel -o praedictorum (*sc. modorum*). ANON. mus. Sowa 2 p. 236,46 qualiter brevis modus in sextam speciem conversus a tertia specie vel a quarta per -em simplicem extor-

quetur. p. 238,12 qualiter per convenientiam tertiae speciei sive quartae ... eadem -o regulariter reperitur, utputa tertiae vel quartae in sextam. *† rhet.:* **a** *de figura ἀντιμεταβολή q. d.:* RATHER. epist. 16 p. 94,10 cum ... per -em ita hoc (sc. *Vulg. Ioh. 6,57*) possit resolvi: 'qui in me manet et ego in eo, ipse manducat carnem meam et bibit sanguinem meum'. ADALB. SAMAR. praec. dict. p. 57,24 alius (*modus*) fit per similitudinem ... alius per repetitionem, alius per -em (*sim.* CONR. MUR. summ. p. 103,13). CONR. MUR. summ. p. 104,20 per -em, que fit, quando, quod dicimus per affirmationem, probamus per negationem. **β** *de figura ἀναστροφή q. d.:* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 474,7 'anastrophā' -o, 'apostrophā' aversio. **2 inclinatio, directio, intentio** - *Hin-, Zuwendung, Ausrichtung:* **a gener.:** **a** *in univ.:* ALBERT. M. nat. anim. 2,9 p. 33,57 haec (sc. *animae*) -o ad intelligentiam. **β** *de occupatione:* ALBERT. M. animal. 8,232 ad id, quod est in fantasia -o animae et iudicii compositionis vel divisionis. **γ** *de favore:* PRUD. TREC. annal. a. 845 p. 50,12 omnes Aquitanici, qui eatenus cum Karolo fuerant, ad ... Pippinum ... sui -em efficere studuerunt. CONST. imp. II 221 si ad nostram et imperii devotionem vos prompta -e dederitis et converti alios facietis. **b eccl.:** LEG. Wisig. 3,6,2 p. 167,17 si -is (conversationis *var. l.*) a d De u m voluntas exiterit *eqs.* (CONC. Karol. A 50^D p. 607,25. *al. v. et p. 1834,17*). EPIST. Ratisb. 29 p. 360,31 si ... -o peccatoris voluntas eius (*Dei*) est, aversio ipsius voluntati eius contradicit. ALBERT. M. sent. 2,5,2 p. 112^b,23 sunt in peccato duo, scilicet aversio et -o. cael. hier. 9 p. 152,47sq. prima hierarchia (sc. *angelorum*) sumitur secundum -em in Deum, ultima vero secundum -em in homines. *ibid. al.* **c rhet. de figura ἀποστροφή q. d.:** RUD. TRUD. epist. p. 319,39 nunc ad te mihi -o, pecunione sive avarie. RUP. TUIT. medit. 1,12 p. 370^A per tropum, qui apostrophā dicitur, id est -o. **d astron. i. q. situs, positio** - *Lage, Richtung:* BEDA temp. rat. 25,13 cum ... lunae ... status idem eademque sit pro variante solis digressu -o. 25,53 non ... lunae -o (gloss.: id est, sive sopina sive erecta fit), quae naturalis est et fixa, potest futuri mensis portendere statum. **3 versatio** - *Umdrehung (im Kreis), Kreisbewegung:* **a gener. i. q. circumvolutatio** - *das Herumdrehen, 'Rollen':* ALBERT. M. animal. 1,435 cum ... vides ... inordinatam oculorum -em *eqs.* **b astron. i. q. ambitus, revolutio** - *Umlauf:* BEDA temp. rat. 46, 11 ogdoadibus est et hendecadibus tota lunae digesta -o. BOVO CORB. Boeth. 18 caeli. HERM. CARINTH. essent. 2 p. 212,15 mundi. ALBERT. M. animal. 18,90 revolutiones, -es dierum et noctium, mensium et annorum. eth. II 3,1,17 p. 220^b,18 de solis et astrorum -bus sive revolutionibus (resolutionibus *ed.*). *ibid. al.* **4 reversio** - *Wende, Umkehr:* **a gener.:** AMALAR. ord. antiph. 1,6 versus dicitur ille cantus, per quem revertitur intentio mentis in aliam intentionem, quasi quaedam compositio officialis disponens iter mentis ... de uno affectu ad alterum ... de sollicitudine omnium ecclesiarum ad propriam conscientiam, quae -o addiscitur in responsoriis. **b astron. de solstitio: BEDA temp. rat. 15,32 menses Giuli a -e solis in auctum diei ... nomen accipiunt. *de lunae luminum varietate:* BEDA temp. 15 ut resurrectio ... in tertia lunae septimana veneretur, cum et ipsa tunc lunae -o mentis gloriam de terrenis ad caelestem doceat mutari contuitum. **c rhet. de figura ἐπιφορά q. d.:** CONR. MUR. summ. p. 82,9 diversas clausas -o finit eadem voce. *adde:* ONULF. rhet. I 2 si ... placet tibi -o, non oratoria, sed Deo digna placeat, non ea, quae per crebram repetitionem ultimae dictionis orationem expolit, sed quae impios ... extinguit.**

B meton.: **1 analogia (conversa), contrarium** - (*umgekehrte*) *Entsprechung, Gegenstück:* ALBERT. M. animal. 1, 459 virilia ... quae sunt -o matricis et colli eius. **2 imago** - *Abbild:* ALBERT. M. animal. 8,231 proportionatus ... spiritus ... adunatas et stantes ministrat formas, super quas bona potest esse -o cognitionis animalis (*de imaginatione*). **3 facultas substituendi** - *Austauschbarkeit (de synonymia):* BERENG. TREV. myst. (PL 160,995^A) illa lux, per quam ita nominum istorum (sc. '*divisio*' et '*dispersio*') reciproca variatur -o, ut *eqs.* (*spectat ad Vulg. gen. 49,7*).

C translate: **1 gener.:** **a** (*per*)*mutatio* - *Umschwingung, Umschlag:* **a** *in univ.:* CARM. cod. Vindob. (806) 4,22 hunc

(sc. *felicem*) subito miserum mutat -o rerum. *de crisi in febribus:* MAURUS progn. 34 p. 46^b,45 que imparibus (sc. *numeris dierum*) iudicantur, discreta sunt et amica -i. **β praecipitatio** - *das jähe Hineingeraten:* ALBERT. M. Iob 19,20 'pelli meae' ... 'consumptis carnibus', ex nimia macie et in famem -e, 'adhaesit os meum'. **b immutatio animi** - *Umstimmung, Gesinnungswandel:* LAND. MEDIOL. hist. cont. 41 p. 38,23 Grosulanus ... intendebat ad destruendam Yordani impositionem et -em eorum, qui ipsam fecerant impositionem. 62 Mediolanenses ... ordinarii ... confortati de hac Mediolanensium -e. **c reformatio** - *Umgestaltung:* CHART. Rhen. inf. II 462 (a. 1258) concedimus ... fratribus ... potestatem ... omnes domos ... in agros destruendi et ad quoscunque voluerint usus convertendi ... nec pro -e aut destructione predictae ville ... nobis ... ad aliqua servicia ... tenebuntur. **2 eccl. i. q. actus (spiritualiter) convertendi** - *Bekehrung, (innere) Umkehr, Einkehr:* **a spectat ad fidei catholicae amplexum: LIUTG. Greg. 10 in qua (*Fresonia*) primus sanctus Willibrordus ... in -e gentis illius initiavit rudimenta christianae fidei. EPIST. Hann. 83 p. 137,23 capitalis illa de infidelitate ad fidem -o. ADAM gest. 2,2 ad -em paganorum. HERM. IUD. conv. epist. p. 69,8 inter ipsa -is mee primordia. HEINR. LETT. chron. 7,3 pro -e gentis Lyvonice. *persaepe.* *expressius de baptismo:* AMALAR. off. 1,24,10 propter -is (conversationis *var. l.*) sacramentum. *v. et p. 1834, 18.* **b spectat ad paenitentiam, contritionem:** CONC. Merov. p. 81,13 de paenitentium -e (conversatione *var. l.*). RHYTHM. 150,163,2 quo, sicut vestram audire cuncti apostasiam, sic vestram -em aequae cuncti videant. BERTH. (?) annal. a. 1056 bona -e, poenitentia et confessione purissima praemunitus. ADAM gest. 3,70 p. 217,8 signa penitentiae vel -is. CAES. HEIST. mirac. I 1,2 p. 7,29 contritio aliquando praecedit -em, aliquando sequitur. *persaepe. v. et p. 1827, 58.* *expressius i. q. correctio, emendatio* - *Besserung, Läuterung:* FORM. extrav. II 30 ego ill. promitto stabilitatem meam et -em (conversationem *var. l.*) m o r u m et oboedientiam secundum regulam sancti Benedicti (sc. *Bened. reg. 58,17* de ... conversatione [-e *var. l.*]; EPIST. Ratisb. 4 p. 280,17. *al.*). GERH. AUGUST. Udalr. prol. I. 26 ut ... Dei praecepta spernentibus -is emolumentum ... adaugent (sc. *haec scripta*). CONST. imp. II 107,1 adeo pertinaciter hostinati sunt Lombardi ... quod nec verba salutis accipere nec -is tramitem agnoscere voluerunt. *al.* **c spectat ad vitae monasticae professionem eiusque praeparationem** (*saepius i. q. ingressus monasterii - Klosterreintritt:* VISIO Baront. 13 p. 387, 13 quando a d -em (conversationem, monasterium, confessionem *var. l.*) venisti (TRAD. Ratisb. 346. LIBER de unit. eccl. 2,41 p. 272,34. *al.*). CAPIT. reg. Franc. 183,1,137 de -e liberi hominis. IDUNG. PRUF. dial. prol. 16 primae -is meae et locum et ordinem deserui. CHART. Engelb. 7 p. 246,20 (epist. papae) liceat ... vobis clericis et seculo fugientes vel laicos liberos ... ad -em suscipere (*sim.* CHART. Burgenl. I 71 p. 42,12 [epist. papae]. *al. cf. p. 1825, 23*). TRAD. Scheftl. 181 in die -is sug. CAES. HEIST. hom. exc. 140 adolescens ... cum ... a proposito -is retraheretur *eqs. persaepe. cf. p. 1827, 22.* **d spectat ad praeparationem muneris ecclesiastici suscipiendi:** CONC. Merov. p. 37,3 ut nullus metropolitanorum cuicumque laico dignitatem episcopatus tribuat, sed nec reliqui pontifices presbyterii vel diaconatus honorem conferre praesumant, nisi anno integro fuerit ab his praemissa -o. p. 75,3 de clericorum praemittenda -rtione (-e, conversatione *var. l.*) id ... observetur, ne ullus ex laicis ante annualem conversationem (-em *var. l.*) ... ordinetur. p. 103,14 ut nullus ex laicis absque anni -e, (annua conversatione *var. l.*) praemissa episcopus ordinetur. *v. et p. 1826, 10.* **3 natur. et alch. i. q. commutatio** - *Umwandlung:* ANON. tab. p. 163,29 in -e spirituum. PS. ARIST. pract. p. 659^b,30 pacem inter elementa facere non potes nisi per -em eorum ad invicem. PS. PLATO quart. 4 p. 170,39 -es fiunt pro maiori parte ex aqua et terra per aerem et ignem. ALBERT. M. meteor. 2,1,8 p. 526^a,34 -o vaporis ... in aquam. animal. 9,120 modus ... et mensura -is et formationis spermatis in concepto ... est, quod *eqs. al.* **4 theol. i. q. transsubstantiatio** - (*Wesens-*)*Wandlung:* ALBERT. M. sacram. 82 p. 58,23 de ratione -is et consecrationis non est ibi (sc. *in eucharistia*) nisi corpus. p. 58,70**

quantum ad rationem -is et transsubstantiationis. sent. 4,11,2 p. 268^b,17 cuiusmodi mutatio vel -o sit ista, quae est in sacramento. *ibid.* al.

II c. sensu conversationis: *A vita – Leben:* VITA Libor. 1 in hac mortali -e. OTLOH. quaest. 46 p. 124^c teneram hominis infantiam vel -em (*ni leg.* conversationem, *cf.* p. 1831,18) nox significat, dies autem maturos hominis annos et mores. *v. et p.* 1824,38. **B institutio cohabitationis monasticae – Einrichtung, Aufnahme des klösterlichen Zusammenlebens:** ANNAL. Maxim. a. 934 (MGScript. IV p. 6,50) -o monachorum sancti Maximini; et Ugo abbas efficitur. ANNAL. Div. a. 934 (MGScript. V p. 40,38) -o monachorum sancti Apri.

***conversivus, -a, -um.** 1 *log. i. q. in conversione, inversione consistens – auf Umkehrung beruhend, Umkehr-:* ALBERT. M. anal. pr. 1,5,2 p. 613^a,7 in omnibus . . . syllogismis, qui fiunt ex hypothesi, sicut in circulari et -o. 2,3^{capit.} de -o syllogismo. 2,4,7 p. 757^b,22 syllogismi per conversionem sive -i. *ibid.* saepius. *subst. neutr. (ellipt.) i. q. conversio – Umkehrung:* ALBERT. M. elench. 1,3,16 eadem est bonitas et idem peccatum alicuius consequentiae sive argumenti et sui -i. 2 *philos. i. q. conversionis (ad se) efficiens, dirigens – die Hinwendung bewirkend, hinwendend:* ALBERT. M. sent. 1,42,1 p. 357^b,14 potentia intelligendi et volendi est secundum relationem ad naturam spiritualem -am supra se. div. nom. 1,66 p. 42,27 'substantia omnium' . . . 'ad ipsum', idest ad se, '-a' (PG 3, 596^c ἐπιστηπική), secundum quod omnia ordinat ad se ut ad finem. 3 *astron.: a circumvolutans – rollend, (um)wälzend:* ALBERT. M. cael. 2,3,8 p. 158,3 'corpori' stellarum ab antiquis 'sunt duo motus' attributi, quia 'unus est tropicus', hoc 'est -us' (*cf.* p. 290^a,10 κύλιος) secundum circulationem perfectam manente circulo immoto. **b ad (solis) conversionem pertinens – zur (Sonnen-)Wende gehörig, Wende-:** MEGINFR. (?) carm. p. 649^A cancer signorum summum (summum *ed.*), capricornus et imum (unum *ed.*) est, hic (*an leg.* haec ?) duo sunt tropica, quae -a vocantur, sol quoniam signis positus (*an leg.* positus ?) convertitur istis. 4 *natur.: a commutationis efficiens – die Umwandlung bewirkend, umwandelnd:* ALBERT. M. mort. 2,12 p. 371^b,3 in quantum . . . est calor elementi, est alterativus et -us. *subst. fem. (ellipt.) de virtute cibum commutante:* ALBERT. M. animal. quaest. 6,19/22 p. 168,50 *auster* mollificat . . . et debilitat digestivam et -am et retentivam, et ideo reddit ventrem laxum, quia venter non potest retinere superfluitatem. **b figurationis, fictionis efficiens – die Gestaltung bewirkend, gestaltend:** ALBERT. M. sent. 3,4,4 p. 80^a,6 videmus secundum naturam operationem patris esse decisivam materiae, -am eius ad corpus nati *eqs.* **c commutabilis – umwandelbar:** PS. ARIST. pract. p. 659^b,45 sunt . . . elementa . . . circulariter -a.

adv. *conversive. *per conversionem, ex conversione – in, aus der Umkehrung, Umdrehung:* 1 *log. de inversione:* ALBERT. M. anal. pr. 2,4,6 p. 754^a,47 utrum idem sit syllogizare -e et ad impossibile. p. 754^b,8. 2 *astron. de circumvolutatione (per pravam interpr.):* ALBERT. M. phys. 8,3,9 p. 640,83 sphaera 'quiescit quodammodo semper in manendo' subiectum suum in eodem loco 'totum' et tamen 'movetur continue', quia motus suus 'accidit -e' (p. 265^b,8 ἀντιστροφῶς) circa idem centrum.

1. **converso** v. conversor.

2. **converso** v. converso p. 1838,54sqq.

conversor, -atus sum, -ari vel rarius converso, -avi, -are. *script. -situs:* LEX Alam. 14 (*var. l.*). *form. praes. inf. -arier:* ALDH. virg. II 2053. *struct. c. in c. acc.: p. 1830,49. cf. p. 1830,13. usu trans.: p. 1830,67. partic. praes. pro subst.: passim. confunditur c. conservare: p. 1830,21.25.31.45. al.*

I de anim. (de sole: p. 1830,2): *A versari, morari, habitare, vivere – sich aufhalten, sich befinden, (ver)weilen, wohnen, leben:* 1 *corpor. et local.: a spectat ad stationem, mansionem:* **a in univ.:** ALDH. ad Acirc. 93,1 in curvis -or quadripes antris (*sc. mustela*). CAPIT. reg. Franc. 213,5 quod potentes . . . viri in locis, quibus -antur, minorem populum . . . opprimant. THANGM. Bernw. 41 p. 776,10 ibi (*Turonis*) . . . septimanam -tus. CHART. Bund. 264 p. 199,33 adulterum et adulteram . . . excommunicavi; ut idem faciant, vicinis episcopis, in quorum

parrochiis -antur, precepi. *al.* **β consistere – stehen:** BEDA temp. rat. 18,54 in qua (*parte*) . . . -tus lunam suo receperat in coitu *sol.* GERH. AUGUST. Udalr. 1,12 l. 10 cum rex Otto in Alamannia . . . cum exercitu -retur iuxta flumen, quod Hilara vocatur. **γ c. sensu assuescendi i. q. se continere – ausharren, es aushalten (cf. l. 63):** FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 185,23 multi homines loquentes et canes et cetera multa, inter que debet -ari falco. **b spectat ad vitam agendam:** **a gener.:** PASS. Leod. 3 (MGMer. V p. 285,16) Leodegarius dum in Agustidunense urbe felix in pace -vit (-tus est, -tus esset, -retur *var. l.*) episcopus *eqs.* ALCUIN. epist. 188 Deo . . . placenti vite -ari (-are *var. l.*) inter homines. CHART. Rhen. med. I 41 p. 46,7 unusquisque, dum in hunc mundum . . . videtur -are *eqs.* COD. Lauresh. 20 l. 1 redemptor noster corporaliter in terris -tus. 15 **TRAD.** Lunaelac. 60 hoc tempus breve, in qua periculose -amur. THANGM. Bernw. 31 sperans . . . summa pace se -turum. *saepius. usu subst. de fidelibus in episcopo degentibus:* **TRAD.** Frising. 104 (a. 780/82) notum est cunctis in domo sanctae Mariae -antibus. **β spec. de vita monastica:** FORM. Marculfi 2, 48^{tit.} supplicaturio pro eo, qui in monasterio -are desiderat (FORM. Augiens. B 12^{tit.} *al. sim.* HROTSV. prim. 409 -ando [conservando *var. l.*] . . . intra claustra monasterii). VITA Richer. 11 (MGMer. VII p. 451,13) ex Centulo vico, ubi ipse antea -verat. CAPIT. reg. Franc. 25,3 clerici, qui monachorum nomine non pleniter -are (conservare *cod.*) videntur. HRABAN. inst. cler. 1,2 p. 7,2 secundus (*ordo*) est monachicus, id est singulariter -ans (-tus, -antium *var. l.*). IDUNG. PRUF. dial. 1,54 in Cluniacensi ordine . . . iam decem annis -tus sum. *saep. usu subst. de monachis:* **TRAD.** Salisb. I 1 p. 254,16 (a. 987) ea . . . abbati committens communiter -antibus dispensanda. LIBER de unit. eccl. 2,41 p. 272,30 -antes (conservantes *cod.*) in schola servitii divini non debere unquam discedere a magisterio Christi (*cf. Bened. reg. prol.*). *v. et l. 27.* 2 *spirit.:* **a in univ.:** LEG. Wisig. 5,2,5 si . . . ipsa (*uxor*) post obitum mariti sui in nullo scelere adulterii fuerit -ta. LIBER de unit. eccl. 2,2 p. 213,17 describuntur *episcopi Hildebrandi papae* . . . spirituales esse, quod est in caelis -ari. *al. usu subst.:* HRABAN. epist. 40 p. 478,15 qualiter . . . in paganico errore adhuc -antes ad fidem Christi percipiendam invitares. **b occupari, operam dare – sich beschäftigen (mit), sich widmen:** EPIST. Aldh. 9 p. 495,7 tecum legendi studio -tus demorabar. THANGM. Bernw. 53 pia devotionis studiis . . . omni vitae suae tempore -tus. **c se gerere, agere – sich verhalten, sich aufführen, handeln:** EPIST. Bonif. 16 contra instituta antiqua sanctorum patrum -ari. CAPIT. reg. Franc. 89,1 ut canonice . . . vivere et -are (*ci. Baluze;* conservare *cod. et ed., vix recte*) debeant pontifices. VITA Bertilae 6 (MG Mer. VI p. 106,9) ut . . . sobrie in omnibus -rent (-rentur *var. l.*) *subditi.* PILGR. ad Bened. p. 47,22 qualiter . . . idiotas erudire debeam et ipse in susceptam novitiorum ecclesiam -ari. ORD. coron. imp. 14,13 p. 38,21 ut . . . is, qui ordinandus est, antea erudiatur, qualiter eum in ea prelacione constitutum oporteat -ari. *al.* **B commorari, consuetudinem, commercium habere (cum) – zusammenhausein, verkehren, Umgang haben (mit):** 1 *in univ.:* CONC. Karol. A 46^b,15 fabulari cum ea (*femina*) aliquo modo -ari. WIPO gest. 22 cum . . . ab imperatore Graecorum honorifice susceptus esset secumque satis familiariter -retur Werinharius *eqs.* BERNH. CONST. can. 41 p. 511,22 illis (*peccatoribus*) convescendo et cum eis -ando non commaculamur. STATUT. ord. Teut. p. 66,17 universis fratribus competit, ut omnibus hominibus, cum quibus -antur, vite bone exemplum prebere studeant. *al.* **c. sensu assuescendi (cf. l. 8):** FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 173,29 que (*moderata macies*) . . . inducat falconem ad effectum -andi cum homine et ad hominem redeundi. 2 *convivere, cohabitare – zusammenleben, -wohnen:* **a gener.:** LIUTG. Greg. 11 p. 75,20 qualiter discipulos suos simul cum eis communi vita -ando ut pater filios educarit. VITA Liutb. 20 qui aliquid inusitatum inter eos, quos -tus est, inchoare maluerit *eqs.* RIMB. Anscar. 7 p. 273,30 cum ignotis ac barbaris -ari. ALBERT. M. eth. II 8,1,5 p. 526^b,20 continue . . . ad invicem -ari (p. 1157^b,15 συννημερεύειν) non possunt, qui condelectabiles non sunt. *al. usu subst.:* HRABAN. epist. 10 p. 397,18 omnibus tecum -antibus. HINCM. ord. pal. 335 tam ab assi-

[Antony]

due -antibus quamque et a supervenientibus. **b spec.:** **a** de contubernio coenobiali: DIPL. Arnulfi 103^A p. 151,13 qui (capellanus) cum illuc (sc. in monasterium) pervenisset ac devote a fratribus susceptus fuisset devotiusque ipse cum illis -tus fuisset eqs. THIETM. chron. 7,55 p. 466,24 non cum caeteris sanctimonialibus -ando, sed singulariter eqs. THANGM. Bernw. 5 p. 760,9 capitulum cum fratribus, qui secum -bantur, adiit. **β** de coniugio: FORM. Marculfi 2,30 dum inter illo et coniuga sua illa ... discordia regnat, et ob hoc pariter -are minime possunt (sim. FORM. Turon. 19 dum ... nulla est voluntas pariter -andi).

II de rebus incorporeis: **A** agitari, vigilare – sich regen, wachsam sein: HRABAN. epist. 21 p. 427,35 cogitatio, quae tecum ... incessabiliter -atur. **B** se habere, constitutum esse – beschaffen, angelegt sein: OTLOH. quaest. 46 p. 124^C vetus testamentum nec non teneritudo annorum simul et morum carnaliter -antia praecedunt, sequuntur autem novum et aetas et conversatio matura spirituales intelligentiam sortitae. **C** (in ore vulgi) versari, vulgariter appellari – geläufig sein (als), gemeinlich genannt werden: THEOTM. epist. (MGStud. XV. 1997. p. 138,8; a. 900) universus clerus populusque christianus per totam Noricam, que et Bauuaria -atur.

subst. conversans, -antis m. de laico paenitentiae atque conversioni dedito i. q. conversus – (Halb-)‘Konverse’ (de re v. LThK. 2VI. p. 518sq.): HRABAN. inst. cler. 1,2 p. 6,11 sunt ... tres ordines in ecclesia: -ium, id est laicorum, monachorum et clericorum.

convers(s)us v. convertio.

***convertantia**, -ae f. (?per analogiam ad consonantia sim. formatum) conversio – Umkehr, Hinwendung: LIBELL. prec. Col. 6,2 Domine, da illis (inimicis) indulgentiam et requiem sempiternam et -am ad bonam voluntatem.

convertentia, -ae f. t. t. log. i. q. convertibilitas, vicissitudinis ratio (inter certos terminos intercedens), responsio mutua – Umkehrbarkeit, Austauschbarkeit, Auswechselbarkeit, gegenseitige Entsprechung: ALBERT. M. praedicam. 4,6 p. 231^b,435qq. -a et convertibilitas et conversio in hoc differunt, quod -a dicitur eorum, quae ad invicem referuntur per habitudinem, ut, sicut primum refertur ad secundum, ita secundum refertur ad primum sub eodem casu vel diverso. anal. pr. 1,1,8 p. 471^b,34 est ... modus consequentiae, qui est -ae consequentia, quando aliquid sub uno situ partium sequitur ad seipsum sub alio partium situ. *ibid.* al. in locut. adv. ad -am dicere: WOLBERO cant. 2 p. 1120^A proprium est ... relativorum ad -am dici, quod enim praedicatur de dilecto, e converso praedicatur de dilecto. ALBERT. M. sent. 1,3,28 p. 127^a,24 non dicitur memoria ad -am cum intellectu eqs. praedicam. 4,6^{capit.} de proprio relativorum, quod est dici ad -am. *ibid.* al.

convertibilis, -e. 1 sensu pass.: **a** ad conversionem, immutationem habilis, qui loco alterius poni potest – umkehrbar, austauschbar, auswechselbar: **a** log.: IDUNG. PRUF. dial. 3,90 descriptio -is est hoc modo: ‘regula est omnia precepta illa’ et ‘omnia precepta illa simul compaginata sunt regula’. ALBERT. M. anal. pr. 1,9,3^{capit.} ex habitudine antecedentis et consequentis -ium. anal. post. 1,3,5 p. 80^a,9 in terminis -bus. 2,2,2 p. 168^b,12 A erit proprium B, et B erit proprium ipsi C, et sic omnia tria sunt ad invicem -ia (p. 91^a,18 ἀλλήλων) et propria. *ibid.* al. **β** philos.: ALBERT. M. div. nom. 7,19 p. 351,66 id ... quo perfecte cognoscitur res, est -e cum re eqs. animal. 18,92 causam esse rei propinquam et -em cum re ipsa. metaph. 7,4,3^{capit.} ultima cum specie -is differentia. summ. theol. I 20,80,1 p. 85^b,40 signum -e est cum causa eqs. *ibid.* saepius. **subst. neutr.:** ALBERT. M. caus. univ. 2,1,5 p. 66,14 nec valet ... quod causa secundaria influit ex proximis, ex quibus fit rei diffinitio et demonstratio, causa autem primaria ex remotis et non -bus cum re. **b** inclinabilis – der Hinwendung fähig: HRABAN. anim. 1 p. 1110^D anima est a Deo creata ... -is ... ad bona et ad mala (ex Cassiod. anim. 4 l. 7). HILDEG. div. op. 1,3,6 p. 797^C quatenus ad quaelibet bona -es sint mentes hominum. **c** (com)mutabilis – (ver-, um)wandelbar: **a** natur. et alch.: ALFAN. premn. phys. 2,9 p. 25 corpora propria natura mutabilia et -ia (cf. PG 40,540^A σκεδαστά) esse et divisibilia. THADD.

FLORENT. cons. 47,6 caveat ab omni cibo salso ... -i ad colem (sc. patiens). Ps. ARIST. lap. I p. 208,1 est -is ad quamlibet aliam naturam lapidum (sc. zegev vitrum). ALBERT. M. miner. 5,1 p. 98^b,11 videntur metalla incompleta esse in specie et ideo in quodlibet -ia. spirit. 1,1,7 p. 225^a,5 humidum ... semper cum calido est vaporativum et -e in spiritum. saepius. locut. adv. ex -i i. q. secundum mutabilitatem – gemäß, im Sinne der (Um-)Wandelbarkeit: Ps. PLATO quart. 3 p. 124,38sq. ‘opus ... quod erat ex -i super lunam, subtus eam ex -i difficile est’ eqs. **β** usu communi i. q. inconstans, varians – veränderlich, unbeständig, wechselhaft: RATHER. pentec. I 124 -es ... ad invicem cum nostri sint amores vel odia. RUP. TUIT. volunt. 8 (PL 170,442^D) commutabilem sive -em esse oportuit angelum et hominem. WIBALD. epist. 150 p. 247,27 qui (frater) tam mobilis et -is animi est. al. caducus – hinfällig, vergänglich: OTTO FRISING. chron. 1 prol. p. 8,3 -is est humana potentia. **d** versatilis – drehbar: HERM. AUGIENS. util. astrolab. 2,1^{capit.} demonstratio componendi cum -i sciothero horologici viatorum instrumenti. 2 sensu act. i. q. commutationem efficiens – die Umwandlung bewirkend: Ps. PLATO quart. 4 p. 183,7 si proieceris ipsum videlicet opus super aere, fiet -e aliorum corporum ad substantiam aeris. cf. conversibilis.

adv. convertibiliter. 1 ad modum convertibilitatis – in umkehrbarer, austauschbarer Weise (usu philos. et log.): ALBERT. M. praedicab. 5,5 p. 99^b,47 diffinitio dicit totum esse in potentia et actu, et ideo praedicatur -r. anal. post. 1,3,5 p. 80^a,14 media utrisque extremitatibus -r inhaerentia. *ibid.* al. conversim – umgekehrt (proportional): ALBERT. M. phys. 3,2,11 p. 189,33 ‘infinitem’, quod est in ‘additione’, in modo ‘-r’ (p. 206^b, 5 ἀντεστραμμένως) se habet infinito per divisionem. 2 ?per modum commutationis – ?nach der Art der Umwandlung (usu alch. in loco obscuro): Ps. PLATO quart. 1 p. 105,20 Hermonites erravit, cum voluit addere rei compositae, -r componitur ei in simile, hoc autem convertitur actu voluntatis.

convertibilitas, -atis f. 1 philos. et log. i. q. facultas convertendi, vicissim ponendi, qualitas convertibilis – Umkehrbarkeit, Austauschbarkeit: ALBERT. M. bon. 37 p. 20,20 quae ritur ... de -e eius (veri) cum bono. praedicam. 4,6 p. 232^a,6 -s ... proprii et speciei, cuius est proprium, est, quod, sicut unum sequitur ad alterum, ita sequetur alterum ad primum, ut utrumque sit antecedens et consequens ad alterum. anal. pr. 2,2,2 p. 719^a,10 in negativa (propositione) termini, quantum possunt, debent accedere ad -em. *ibid.* al. 2 natur. et alch. i. q. mutabilitas – (Ver-, Um-)Wandlungsfähigkeit: Ps. ARIST. magist. p. 642^a,53 suae (sc. argenti vivi) -s exigit, ut nunc corporibus, nunc spiritibus societur. ALBERT. M. caus. element. 1,2,9 p. 78,71 aer umore et -e iuvat ad multitudinem aquarum.

***convertibulum**, -i n. ?conversio (repentina) – ?(plötzliche) Kehrtwendung: COLUMB. epist. 5 p. 171,22 quae (oves) vos ipsos (sc. pastorem) ... nimio ... pavore in alternantem circumactae -um timent.

convertio v. conversio.

convertio, -verti, -versum, -ere. script.: cun.: AGNELL. lib. pont. 109. -ssus: p. 1838,17. adde CHART. Bund. 716. 751. 957. form.: inf. praes. pass. -ier: p. 1834,67. subst. fem. abl. pl. -abus: p. 1838,27. depon.: p. 1833,61. 1835,29. 65. 1837,22. cf. p. 1836,7. usu medial. et refl.: passim; intrans.: saepius, e. g. p. 1833,21. 34. 44. 47. struct. c. dat.: p. 1833,27. 1834,13. 1835,59. al. partic. perf. pro subst.: passim. partic. praes. pro subst.: p. 1833,63; pro adi.: p. 1833,21. subst. -us confunditur c. conservus: p. 1838,12.

I proprie et in imag.: **A** invertere, in contrarium (statum, modum) vertere – umkehren, umwenden, umdrehen: 1 gener.: CARM. Petr. Pis. 43,9 (MGPoet. I p. 76) prius Renus cursum -et ad Alpes ... quam eqs. AGIUS vita Hath. 14 se ... sine alicuius adiumento in illud (sc. dextrum latus) -it. COD. Odalb. 85 -sa cartula nomina mancipiorum summa notatur. WALTHARIUS 1214 qui (vir) ... -sus visos cognovit. BRUNO MAGD. bell. 117 p. 110,14 legionis ordinem. HEINR. LETT. chron. 19,5 p. 128,32 ventus ab oriente -it ventilogium ... in contrarium. al. terga -ere i. q. fugam inire – die Flucht ergreifen: BRUNO QUERF. Adalb. B 10 p. 50,2 marchio laceris vexillis terga -it

[Antony]

(vertit rec. A). **2 medic. i. q. reversare – umstülpen:** TRACT. de caus. mul. 95 p. 54,22 matrix in loco suo bene -sa (-sie cod.) est. TRACT. de chirurg. 681 ut pilorum (sc. palpebrarum) multitudo intrinseca extrinsecus -atur. **3 log., philos., math., mus.:** **a in univ.:** GERB. epist. math. I 6,1 p. 33,13 XVI, IIII, I -e et sic dispone: I, IIII, XVI. p. 34,1 quadruplis -sis. **al.** ALBERT. M. anal. pr. 2,3,1^{capit.} quid sit -ere et conversivus syllogismus. p. 729^a,19 conclusionem praeconstituti syllogismi -ere (p. 59^b,6 ἀντιστρέφειν) oppositae sive contradictorie. 2,3,3 p. 731^b,17 si ... conclusio -atur in contrariam. **ibid. al.** **b medial. (intrans.:** l.21) **i. q. convertibilem esse – umkehrbar, austauschbar sein:** ALFAN. premn. phys. 2,21 p. 28 nullum ... pulmonem non habens anhelat aerem, quod et -itur (PG 40,545^A ἀντιστρέφει); nam nullum non anhelans aerem pulmonem habet. HERM. AUGIENS. mus. p. 19,27 non considerantes tropos invicem -i. ALBERT. M. cael. 1,4,8^{capit.} quod -itur generabile cum corruptibili. animal. 11,20 qui istorum modorum -untur super se, et qui non. metaph. 5,1,1 p. 207,34 omnis causa principium est, et non -itur, quod omne principium sit causa. **saepius. usu adi.:** OTTO FRISING. gest. 1,55 p. 78,17 individuum et singulare non sunt ad se -entia. **B (ad)vertere, flectere, dirigere, inclinare – (hin-, zu)wenden, richten (auf, nach), (hin)lenken:** 1 fere corpor. et local. **a in univ.:** BEDA temp. rat. 25,9 numquid credibile est lunae statum ... pro subiacentium mutatione flabrorum ... posse aliorum, quam fuerat, -i? hist. eccl. 4,23 p. 256,26 -so ad interanea dolore ad diem pervenit ultimum *abbatissa*. RHYTHM. 149,245 olli (sc. ad nucem) -sus Eligius 'arescat in te', inquit, 'fructus'. CAND. FULD. Eigil. II 17,37 ecclesiasticus ... martyris ad tumbam ... -itur ordo. HROTSV. Pel. 229 in quem (*Pelagium*) -sis omnes mirantur ocellis. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 296,3 ad regem et caeteros auditores se -it *episcopus*. CONSUE. Marb. 24 -at se chorus contra altare. **saep. intrans.:** BRUNO QUERF. fratr. 13 p. 66,1 ita ut ... Benedictus ... mutato latere ad parietem -ret. **b de armis, exercitu sim.:** ERMOLD. Ludow. 1,59 ad Hispanos -ens ... arma (MANEG. ad Gebh. praef. p. 312,22 contra ... conspiratores. LIBER de unit. eccl. 1,3 p. 188,2 in semet ipsos. **al.**) HELM. chron. 86 p. 170,27 cesar -it exercitum ad Mediolanum. CHART. Rhen. med. III 1451 (dipl. Richardi regis) contra ... rebelles nostros in manu forti -ere castra nostra. **al.** **c de itinere:** ALCUIN. carm. 1,957 -it i t e r brumalem solis ad ortum *dux* (VITA Heinr. IV. 13 p. 39,31). METELL. exp. Hieros. 1,569 in vallem quandam -ere callem. **intrans. (ellipt.) i. q. accedere – heranrücken:** CHRON. Thietm. 3,19 -unt (convenerunt THIETM. chron.) e Sclavis ... plus quam XXX legiones. **d de loco i. q. vergere – sich erstrecken, gelegen sein (usu medial. et intrans.):** WALAHFR. hort. 33 atriolum, quod ... solis -it ad ortum. ALBERT. M. veget. 4,62 'festinat' in his (*locis clivosis montium*) humidi 'decoctio', praecipue in latere -so ... circa (contra A) meridiem. **e in fugam -ere i. q. fugare – vertreiben:** BEDA hist. eccl. 5,12 p. 304,7 omnes ... timore ... percussos in fugam -it (sc. *defunctus reviviscens*). **in exilium eicere – verbannen:** ACTA civ. Wism. A 790 (c. 1260) Marquardus Silex et Hemminc, frater suus, -si sunt in fugam pro furto. **2 fere spirit.:** **a gener.:** **a in univ.:** WALAHFR. Mamm. 1,23 cunctorum in sese purum -it amorem. ALFAN. premn. phys. 1,6 p. 6 nos -it (PG 40,505^A ἐπιστρέφω) ad animae solius divinitatem et studium *Plato*. CHRON. Thietm. 6,39 mentem suam a me ad meliora -bat rex. OTTO FRISING. gest. 2,49 p. 158,1 ad compescendam Mediolanensium contumaciam iram -it (sc. *princeps*). CHART. Hall. 223 p. 206,2 dum non -untur interiorum intuitum ad terrena (sc. *sanctimoniales*). **al.** **usu subst.:** ALBERT. M. nat. anim. 2,9 p. 33,45 idem esset -sum et -ens, quod est impossibile (*de conversione animae ad intellectionem*). **β de occupatione, actione suscipienda:** AMALAR. off. 4,1,6 quia pater noster audivit: 'in sudore vultus tui vesceris pane tuo', -imur (-imus *var. l.*) nos aliquando ad opera temporalia. HROTSV. prim. 84 ad opus coeptum ... perficiendum est -endus stilus noster. HELM. chron. 52 p. 102,30 consummatis ... sacrificiis populus ad epulas et plausus -itur. **al.** **γ de favore, consensu (usu subst. de fautoribus: p. 1834,2):** RIMB. Anscar. 27 p. 58,37 mandans populi unanimitem ad suam voluntatem -sam rex.

THIETM. chron. 6,54 ut ... ad exemplum omnibus ad vos (sc. *regem*) -sis in eo (sc. *reo*) faciatis. LIBER de unit. eccl. 2,33 p. 259,31 sese a coniuratorum societate ad regem -it *Egbertus. al. v. et p. 1827,21.* **consistere – sich stellen (usu medial.):** HUMB. Sim. 2,8 p. 148,42 si ... Deo votum reddere defecimus, post satanan -imur. **b eccl. (cf. p. 1835,56sq. q.):** **a in univ.:** RIMB. Anscar. 3 p. 21,26 totum ... se in Dei servitium -ens orationi et vigiliis ... operam dabat. ALFAN. premn. phys. 41,11 p. 133 ad se ipsas et Deum solummodo -sae (PG 40,776^C ἐστράμμεναι) *naturae*. MANEG. c. Wolfh. 13 p. 72,19 ad quem (*Dominum*) animam suam -i hortatur *David. al.* **β spectat ad fidei catholicae amplexum (usu subst.:** l.19): ALDH. virg. II 2111 plures ... Christo -it dogmate turmas *Constantina* (ALCUIN. carm. 1,213. 607). WETT. Gall. 6 ortando eos (sc. *populum*) ad creatorem suum -i Iesum Christum. **al.** **intrans.:** AMALAR. bapt. 48 quamvis parvuli pro aetate non possint intellegere ipsam conversionem ad Deum ... credimus tamen eos ad Deum -ere propter conversionis sacramentum. off. 2,1,11 in semine multorum -entium ... ad Dominum. ord. antiph. 22,3 multitudinem gentium -entium ... ad Dominum. **γ spectat ad vitae monasticae professionem eiusque praeparationem (usu medial. et refl.):** VITA Sadalb. 18 (MGMer. V p. 60,9) Odila ... cum legali viro ... ad Dominum sunt -si. CAPIT. reg. Franc. 273^B,28 ad divinum servitium -i. **al.** **se conferre, transire – ein-, übertreten (de mutatione ordinis: l.26):** ANNAL. Zwif. II a. 1239 abbas Fridricus -it se ad Predicatores. CHART. Solod. I 420 quicumque ... ad ipsas (*religiosas sorores*) ... -i voluerit. CHART. scrib. Col. B 722 se -ere ad claustrum. **C circumagere – (herum)drehen:** THEOPH. sched. 3,29 tene vas ... et verte ex omni parte, qua fluere videris, et ita -endo (vertendo *HL*) cave, ne in terram nigellum cadat. 3,36 p. 87,11 ut possit in illo foramine -i *lapis*. **D redire, reducere esse – zurückkehren (usu medial.):** GERH. AUGUST. Udalr. 2,21 filius ducis -sus ad vitam consolationem patri ... obtulit. **E repellere, reicere – zurücktreiben:** HEINR. LETT. chron. 27,1 p. 194,25 persequebantur eos (*Estones*) *Theutonici* ventilantes et -entes eos per viam, qua veniebant. **F adinvicem vertere – gegeneinander wenden:** MAPPAE CLAVIC. 3 -is vatillos duos faciem ad faciem. **G evertere – zerstören:** CHRON. reg. cont. I a. 1185 imperator Cremam ... civitatem olim a se eversam (-sam *BC*) ... reedificat.

II translate: **A gener.:** **1 praevalente sensu ad aliquid, aliquo vertendi:** **a commovere, adducere – bewegen, veranlassen, bringen (zu):** CAPIT. reg. Franc. 244,5 si aliquis ... ab hoc deviare tentaverit ... ut ad hoc redeat, illum -ere decertemus. ADAM gest. 4,8 ad eius (*Eginonis*) predicationem -si ad lacrimas *Pleicani*. HONOR. AUGUST. glor. 15 eam (*ecclesiam*) a cultu veri Dei avertere et ad culturam demonum -ere, immo compellere. **al.** **b conciliare, adiungere – gewinnen (für), zum Anschluß bringen:** (WIDUK.) gest. 2 capit. 18 p. 62 qualiter Dadi milites Heinrici callide ad regem -it. THIETM. chron. 4, 4 dux ... -sis ad se omnibus Bawariorum episcopis ... Francorum terminos his fretus sociis adiit. 8,32 cuius (*Zentepulci*) gratia et nostrorum timore omnis hec regio -sa est. **al.** **c inducere, (aliqua re) afficere – versetzen (in):** HROTSV. Pel. 276 rex ... -sus in iram. CONSTANT. AFRIC. coit. 9,12 -etur corpus in ultimam frigiditatem. BRUNO SIGN. Sim. 7 (MG Lib. Lit. II p. 552, 18) in stuporem et admirationem. **al.** **c sensu demergendi:** ARBEO Emm. 10 egressionis illius tot civitas in funere -sa est. RUOTG. Brun. 18 p. 17,14 quomodo -sus es in amaritudinem? **d descendere, confugere – sich verlegen (auf), greifen (zu), Zuflucht nehmen (usu medial. et refl.):** WIDUK. gest. 3,71 Graeci ... ad artes paternas -si ... super improvisos ... irruunt. PETR. DAM. epist. 40 p. 406,22 ad deceptionis se argumenta -it (sc. *Balaam*). GESTA Rom. eccl. VII canis ... irascitur, ad morsus -itur. **al.** **e referre (ad) – beziehen, übertragen (auf):** UFFING. Liutg. 21 valet haec series alias -ier ad res. **f transponere – versetzen, ansetzen (auf):** BEDA temp. rat. 42, 40 Victorinus tertio ante finem ogdoadis anno hanc (sc. *lunae mutationem*) interserendam censuit lunam kl. Ianuariarum de quarta in sextam decimam -ens. **g adhibere – heranziehen:** CARM. libr. I 8,2,46 quae nota tibi vel quae percepta legendo, ad

virtutis opus . . . -e. WETT. Gall. 25 p. 270,21 prophetarum visio ad morum correctionem . . . ab eis (sc. Gallo eiusque alumno) -batur. 2 *praevalente sensu invertendi*: a (im)mutare – *verwandeln*, (ver)ändern, machen (zu): a in univ.: HUGEB. Willib. 4 p. 95,26 Dominus aquas in vino (vinum var. l.) -it. NOTKER. BALB. gest. 2,24 p. 32,22 -o me in mulum (sc. diabolus). THEOD. PALID. annal. a. 1022 p. 67,40 Cono . . . -it . . . nomen in melius, et de Conone dictus est Conradus. FRID. II. IMP. art. ven. 6 p. 190,12 obliuiscerentur falcones dilectionis . . . nondum -se in habitum. CHART. Welt. 25 p. 135,27 frumentum . . . in farinam. saepius. in bonam partem c. sensu corrigendi: TRAD. Frising. 703^a p. 589,25 (a. 849) -it prauum sensum atque confessus est priorem traditionem presbyter. HELM. chron. 67 p. 129,12 eos (sc. Holzatos) -isse mores et revocasse gressus ad iter pacis. in malam partem c. sensu pervertendi: ALFAN. premn. phys. 2,51 p. 36 si nimis repugnauerit organum corporis, ad illud quoque -itur (PG 40,560^A συνδιαστρέφεται αὐτῷ) anima. LIBER de unit. eccl. 2,12 sanctorum patrum documenta, quae -it ille perversus (sc. scriptor epistulae) ad confirmanda bellorum studia. al. β reformare – *umgestalten*: WALAHFR. exord. 4 p. 477,24 quia diversitas idolatriae diversis modis templa construxerat, non magnopere curabant illius temporis iusti, quam in partem orationis loca -rent. CHART. Turic. 301 p. 184, 2 ut quoddam predium . . . quasi nemorosum et silvestre . . . in agriculturam -rem. b (animo) inflectere – *umstimmen* (depon.: l.29; medial. i. q. inflecti – *umschwenken*): WETT. Gall. 22 p. 268,19 ut -atur cor regis secundum voluntatem meam. CAPIT. reg. Franc. 254,2 si quis quemcumque contra nos . . . aliquid moliri . . . cognoverit, si eum -i nequiverit, aperte prodatur. WIDUK. gest. 2,11 p. 75,12 Wichmannus . . . , qui se primum alienavit a rege, . . . -sus pacem fecit cum rege. THIETM. chron. 7,64 residui (sc. Liutici) . . . a servicio cesaris se . . . abalienare nituntur, sed . . . a prioribus suis -untur. al. c excusare – *rechtfertigen*: BERTH. RATISB. serm. exc. p. 3,26 si Deus prohibuit periurare, ubi licentiatum, . . . quod debes tot -ere, quot periuria facis? d tollere – *aufheben*, *beenden*: STATUT. ord. Teut. p. 23,19 captivitate innocentum -sa. e declinare – *abwenden*, *ablenken*: ADAM gest. 3,10 videri potest eorum (praepositorum) nequitia . . . voluntatem presulis a bono incepto sepe -sam. f evenire – *ausschlagen*, *ausgehen* (usu medial.): ANNAL. Fuld. II a. 870 p. 71,24 omnes . . . rogabant in bonum monstra -i. g pro bono redire – *zugute kommen* (usu medial.): STATUT. ord. Teut. p. 91,3 quidquid (sc. orationis) amplius impenditur ei (sc. mortuo), non expenditur, sed in sinum -itur operantis. 3 c. sensu conversandi (usu medial.): a morari, vivere – *sich aufhalten*, *leben*: CONC. Merov. p. 107,7 illae (sc. sacra relinquentes loca), quae in domibus propriis . . . conmutatis vestibus -untur, . . . ab ecclesiae communione priuentur. VITA Greg. Porc. I 3 sicut trium venerabilium virorum . . . , Andreae . . . , Sabae . . . , Serii iam ab adolescentia apud eum -si, (qui . . . sunt conversati 1 p. corr.) . . . relatione comperimus. b (in)esse – *sich befinden*, *innewohnen*: ALFAN. premn. phys. 2,103 p. 48 quod non -atur (PG 40,584^B μέτεστι . . . αὐτοῖς) in ipsis (irrationabilibus animalibus) rationalis anima.

B eccl. i. q. (ad conversionem spiritualem) inclinare – *bekehren* (cf. p. 1834,65qq.): 1 spectat ad fidei catholicae amplexum (usu subst.: l.59): LEG. Wisig. 12,2,18 p. 427,10 quod si quispiam de eisdem sancte fidei -sis (sc. Iudaeis) prevaricator exstiterit. LIBER diurn. 46 p. 36,10 fidelium corda corroborare, infidelium vero . . . -e. BREV. NOTIT. p. A2,29 dux . . . de paganitate ad christianitatem -sus. EIGIL Sturm. 23 p. 158,27 (cod. W) gentem illam (sc. Saxonum) ad fidem Christi -it rex (HINCM. coll. 3 p. 122,26. ADAM gest. 1,10. saepe). VITA Paulin. Trev. 11 ut, quos verbis -i nequisset, eos ad conditoris sui agnitionem per diversa miracula perduceret. HEINR. LETT. chron. 9,14 per bella plurima . . . -enda erat gentilitas. persaepe. avertere – *abbringen*: ALDH. virg. I 40 proci . . . a . . . delubrorum cultura -ens (sc. Caecilia). ADAM gest. 2,49 qui (fratres) populum -rent ab errore ydolatriae. al. 2 spectat ad poenitentiam, contritionem c. sensu emendandi (usu subst.: p. 1836,11): CONC. Karol. A 3^C,6 si . . . -sus divisusque fuerit co-

pulatione, dignae poenitentiae submittatur (sc. nefarie coniunctus). WALAHFR. Wett. 631 corrupta . . . se . . . -ens anima. BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 286,14 regi . . . ad poenitentiam -so et reconciliato . . . servire. BERNOLD. CONST. libell. II 30 cum excommunicatis communicare prohibemur, nisi -antur. IDUNG. PRUF. dial. 1,462 si pro eodem (impio) non -so post mortem oratur. CARM. Bur. 43,2,3 o sedes apostolica, . . . -ere! -ere! persaepe. desistere, reverti – *ablassen* (von), *umkehren* (usu medial.): PASS. Afrae I 6 ex qua ora -sus fuerit peccator a suis iniquitatibus. BERNOLD. CONST. libell. X 24 quemlibet ex heresi vel scismate -sum sanctae ecclesiae . . . reintegrari. al. 3 spectat ad vitae monasticae professionem eiusque praeparationem (usu subst.: l.26; expressius i. q. conversorum habitu conversari – *als Konverse leben*, e. g. l.19): IONAS BOB. Columb. 2,21 p. 276,14 quaedam puella . . . in supradicto coenubio -sa est. CAPIT. reg. Franc. 43,9 de laicis noviter -sis. CONSUE. Marb. 4 admonendus est noviter (novitius var. l.) -sus, ut eqs. DIPL. Conr. III. 65 p. 115,3 homo quidam . . . apud eos (fratres) -sus. CHART. Heinr. Leon. 106 p. 161,22 dominus Gebehardus ex comite -sus. CHART. Babenb. 65 p. 89,21 quicunque se -ere . . . disposuerit, in claustris subter nominatis . . . facere poterit. saepe. recedere – *sich zurückziehen* (usu medial.): IONAS BOB. Columb. 2,25 p. 291,31 fuerat . . . his (monachus) a pueritia sub regularis disciplinae norma eruditus, sub beato Columbano e saeculo -sus (DONAT. Ermenl. 4 [MGMer. V p. 693,16] multi e s. -si. al. PONTIF. Rom.-Germ. 23^{tit} a saeculo). VITA Sadalb. 9 (MGMer. V p. 54,30) venerandus vir Romanicus ex palatio magnifice -sus.

C publ. et iur.: 1 conferre, deferre, tradere, assignare – *übertragen*, *übergeben*, *zuweisen* (pass. i. q. cedere – *übergeben* [auf], zu-, anheimfallen): ANNAL. Einh. a. 761 Karlus, ad quem post patris obitum totius imperii summa -sa est. TRAD. Frising. 733 p. 609,32 omnia ad domum sanctae Mariae -it sacerdos. LIBELL. de conv. Baiuv. 6 qualiter . . . illa pars Pannoniae ad diocesim Iuvavensem -sa est. DIPL. Arnulfi 167 p. 256, 13 ut . . . cappella . . . ad sanctum Philippum . . . -atur. DIPL. Ludow. Inf. 17 monetam . . . de comitatu ad episcopatum . . . -imus. CHART. scrin. Col. B 807 quod Hermannus . . . et uxori sue . . . cessit dimidietas domus . . . , ita quod eam -ere possint, quo volunt. al. 2 redigere – *bringen* (in): DIPL. Loth. II. 21 quod res quaslibet episcopatus . . . quorundam hominum olim usurpasset improbitas inque sui iuris . . . ditionem cupida -isset antiquas. GERH. AUGUST. Udalt. 1,6 l. 37 quae . . . ab eis (ministris) . . . in statum rectitudinis -i persensit, eorum regimini perficiendum . . . commendavit. CHART. Ror. 26 p. 176,28 ut plerique (possessiones) . . . tanquam in proprietatem possidentium -antur. 3 advertere, impendere, traducere – *ver-, auf-, zuwenden*: ANNAL. Xant. a. 865 ipse (sc. Guntharius episcopus), qui . . . ad secularem pompam necnon et ad fratres et nepotes . . . ea (sc. bona ecclesiae) -it. DIPL. Karoli III. 64 p. 108, 27 ut nullus . . . fratres de supra fatis rebus inquietare presumat nec in alios -at usus (DIPL. Heinr. II. 31. CHART. archiep. Magd. 236 p. 294,38 ad . . . usus suos. al.). DIPL. Otton. III. 229 ut . . . praedium in utilitatem monachorum . . . -atur (CHART. Brixin. 119 p. 126,18. al.). CHART. Friburg. 67 p. 56, 10 recepta . . . pecunia et in solutionem debiti nostri . . . -sa. CHART. civ. Spir. 78 ad melioracionem . . . virgulti decem libras . . . Hallensium -ere. al. 4 (immutando) collocare – (im Tausch) anlegen: CHART. Eichsf. 590 p. 358,15 (a. 1280) quandoque . . . archiepiscopus aut ipsius successores bona . . . pro predicta pecunia duxerint redimenda, ego et filii mei ipsis reddere . . . tenebimus ipsam pecuniam pro viginti marcarum redditibus sitis apud munitiones Maguntine ecclesie -suri. 5 refl. i. q. appellare, adire – *vorstellig werden* (bei): LEX Saxo. 43 si tutor abnuerit, -at se ad proximos eius (sc. qui viduam ducere velit).

D natur., techn., alch.: 1 commutare – (um)wandeln (intrans. sensu refl.: p. 1837,1): ALFAN. premn. phys. 3,30 p. 57 eam (substantiam) quidem non -sam, -entem (PG 40,604^A τροπομένην, τροπούσαν) vero illa, in quibus accedit, sua praesentia in actum suum. 7,11 p. 77 accedente rubeo aliquo . . . splendido luce praesente ab illato -itur (PG 40,641^B ἄλλοιοῦ-

σθαί) aer. IOH. sacer. 4 pars quedam ... in aurum -et. ALBERT. M. meteor. 2,1,3 p. 522^a, 9 vapor roridus -itur in aquam. *al. adde:* THEOPH. sched. 2,8 si ... perspexeris, quod se forte vas aliquod in fulvum colorem -at (vertat *H*). 2 *maturescere* - (*aus*)reifen: ALBERT. M. animal. 6,79 ova eorum (*piscium*), quae tanguntur a multo spermate, -untur et crescunt in die uno. 3 *adaequare, assimilare* - *angleichen, ähnlich machen*: GERBER. summ. 31 p. 341 est *argentum* ... albedinis tinctura et indurat Iovem per artificium et -et (-it *var. l.*) ad se. 43 p. 398 est ... vitri proprietates omnia vincere et ad se -ere.

E *theol. i. q. transmutare* - (*der Wesenheit nach*) überführen (*in*), *verwandeln*: ALBERT. M. sent. 4,11,5 p. 278^b, 13 hic panis -itur in id, quod prius erat secundum formam et esse, quia in corpus Christi. 4,11,7 p. 285^a, 13. *ibid. al. adde:* HRABAN. inst. cler. 1,31 p. 62, 13sq. sicut ... in nos id (*sacramentum*) -itur, cum id manducamus et bibimus, sic et nos in corpus Christi -imur, dum oboedienter pie vivimus.

F *gramm., rhet., mus., geom.*: 1 *demutare* - *ab-, verändern*: ALDH. ad Acirc. 140 p. 194, 21 'ad' praepositio saepe finalis 'd' litteram in eandem -it litteram, a qua sequens orationis inchoat pars, ut 'cedo', 'accedo', non 'adcedo'. p. 195, 18 'sub' ... interdum 'b' litteram amittens in eam -it (-itur *codd.*), qua sequens oritur vocabulum. GODESC. SAXO gramm. 1,13 'n' ... -itur, ut 'collocat'. 1,30 nisi 'u' -sum esset in 'o' (*de forma 'luxoria'*). 2 *transformare, permutare* - *umsetzen (in), umformen*: ALDH. ad Acirc. 115 p. 158, 29 cum significationes verbi activi et neutralis in participia praesentis temporis -untur, 'docceo', 'docens'. ALFAN. premn. phys. 5,26 p. 67 kybon ... resolutum neque in aliquam aliarum trium figurarum (*sc. pyramida, octaedron, icosaedron*) posse -i (PG 40,624^A μεταβάλλειν). 30 CONR. MUR. summ. p. 79,7 quando duo verba concurrunt eiusdem persone, alterum illorum ... est in participium -endum *eqs.* ANON. mus. Sowa 2 p. 238, 15 qualiter aequipollentiae ibi repertae sunt in semibreves -endae. *al.* 3 *transvertere* - *übersetzen*: NOTKER. BALB. gest. 2,7 antiphonas in Latinum -sas (2,10 p. 66, 18). 4 *interpretari, exponere* - *interpretieren, auslegen*: ANON. mus. Sowa 1 p. 96, 32 'sensa' etc. -e sic: *eqs.* 3 p. 252, 24. *ibid. al.*

adi. *conversus*, -a, -um. 1 *contrarius* - *umgekehrt, entgegengesetzt*: THEODULF. carm. 35, 24 vice -a gaudia dant lacrimas. BERNO epist. 13 p. 41, 12 -o modo. FORTOLF. rhythmicum. 162 dupli ... -o ordine positi. CHART. civ. Halb. 119 sicut idem mansus de manu in manum descenderat obligatus, sic usque ad nos a manu ad manum per viam -am rediit resignatus. *al.* 2 *in contrarium versus, inflexus* - *einwärts gewendet, nach innen gekrümmt*: ALBERT. M. animal. 3,81 quando ad non fertilia (*sc. pascua*) mutatur *bos*, habebit pilos duos -os si ve crispas et grossos. *de spinis uncinatis in nomine herbae cuiusdam (Agrimonia eupatoria L.):* GLOSS. III 475, 11 St.-S. lappa -a clhetto (*cf. Oribas. eup. 2,1 A34 La p. 439 argimonia*, quam rustici lappa inversa vocant). 3 *paenitens* - *reugig*: ALDH. virg. II 2819 qui (*Dominus*) solet ... -is ... reis noxarum solvere vincla. 4 *expertus, versatus* - *beschlagen, 'versiert'*: EPITAPH. var. I 1,3 artibus omnigenis -us, pectore largus.

subst. 1. *convertens*, -entis *m.* *paenitens, contritus* - *der Reuige*: RHYTHM. 12,22,2 ymnus dicant penitentes, laudes cantant -es. *spectat ad ingressum monasterii*: CAES. HEIST. hom. exc. 29 timendum, ne Ihesus, qui -i positus fuerat in resurrectionem divini amoris, morienti propter apostasiam fuerit in ruinam eterne dampnationis.

2. *conversus*, -i *m.* 1 *latius i. q. paenitens, contritus* - *der Reuige*: ARBEO Corb. 8 ad ignoscendum -is non piger. HRABAN. hom. II 52 p. 246^B qui propter inobedientiam perversorum descendit, propter obedientiam ... -orum ascendit. THIETM. chron. 2,3 p. 66, 17 -is quibusque paratus ad omnia Deus. BERNOLD. CONST. libell. IV 4 cum -os non reordinarent sancti patres. *al.* 2 *strictius de vitam monasticam profitentibus vel sine regulari professione cum monachis cohabitantibus* ('Konverse' [t. t. eccl.], de re v. LexMA. V. p. 1423sq.): a *monachus* - *Mönch* (*de eis, qui adulta iam aetate saeculum reliquerunt*): IOH. CANAP. Adalb. A 29 cuidam -o Iohanni

Canapario talia Dominus per visum ostendit *eqs.* THIETM. chron. 7,52 p. 462, 28 Gunterius -us causa Liuticios predicandi ivit. AMARC. serm. 1,131 quid de -is, quos recto et nomine vero appellare volens perversos dicere debet, ... feram? *al.* b *frater laicus* - *Laienbruder*: a *def.*: IDUNG. PRUF. argum. 830 ille est laicus, qui nullum ordinem clericalem habet, quem consuetudo vocat -um. EPIST. Hildeg. 84 de secularibus et idiotis ad spiritalem conversationem conversis, quos nos -os dicimus. CHRON. Reinh. a. 1215 p. 585, 39 duo illitterati, quos -os vocant. b *exempla*: HAIMO (?) Wilh. 23 p. 219, 34 religiosos monachos simul cum -is laicis. CHART. Wirt. I 302 aderant ... de -is (conservis *cod.*): Adalbero *eqs. (item de testimonio)*: CHART. Tirol. 923. CHART. Welt. 19. *saepe*. CHART. Bund. 305 p. 226, 26 servientes -i. CHART. Heinr. Leon. 31 rogatu Gelperadi fratris -i (CHART. Burgenl. II 157. *al.*). CHART. Mog. A II 671 p. 1095, 4 que (*animalia*) per -os suos nutriunt (*sc. fratres*). CHART. Bund. 508 p. 23, 35 Danio -sso ecclesie sancti Remidii. CAES. HEIST. hom. exc. 44 -us quidam simplex de grangia. CHART. Eberb. 472 p. 270, 14 duos forestarios -os. 20 *persaepe*.

3. *conversa*, -ae *f.* 1 *eccl.* ('Konverse', *cf. p. 1837, 70*): a *monialis* - *Nonne* (*de eis, quae adulta iam aetate saeculum reliquerunt*): VITA Liutg. III 1,748 condidit aliqua ... claustricula, istic conversorum, illic -arum. b *soror laica* - *Laienschwester*: GESTA Lob. 23 p. 326, 8 tantam ... noviciorum tam laycorum et mulierum ... quam etiam clericorum multitudinem adiuravit, ut exceptis conversis et, ut ita dicam, -abus de solis monachis pene ad centum claustrum impleverit. CHART. Solod. I 331 p. 185, 9 II scopoze, quas contulit Iudenta -a ecclesie. 30 TRAD. Patav. 1345 Diemudis ... et Gerdrudis videlicet -a sunt censuales sancti Stephani ad V denarios. *al.* 2 *log. (ellipt.) i. q. conversio, propositio inversa* - *Umkehrung, umgekehrte Aussage*: ALBERT. M. anal. pr. 2,3,5 p. 735^a, 36 omne C A, aliquod B non est A, ergo aliquod B non est C, quae non est opposita minori, sed -a eius. *ibid. al.*

4. *conversum*, -i *n.* 1 *locut. adv.* e -o (econverso) *i. q. ex contrario, econtra, vice versa, rursus* - *umgekehrt, auf der anderen Seite, dagegen*: a *gener.*: ALFAN. premn. phys. 27,8 p. 108 creator ... complexus est animalia naturalibus et -o (PG 40,708^A ἀνάπαλιν). VITA Norb. II 74 p. 1307^A vir Dei e -o videns ... principis cor nobile. URSO element. 4 p. 107, 9 dum aliquid calidum et siccum fit frigidum et humidum ... vel e -o (contra R). BURCH. URSB. chron. p. 84, 4 recedentes quam plurimi a Philippo Ottoni adherentes, et e -o. ALBERT. M. veget. 1,187 'non ... de facili fit, quod ex semine malo proveniat planta bona neque econverso (econtrario V). *saepe*. b *publ. et iur. de recompensatione*: TRAD. Patav. 121 p. 97, 39 (a. 1121/38) Manegoldus ... predium ... super altare sancti Stephani in proprium dedit; et e -o III hōbas ... in suam proprietatem recepit. CHART. Raithenh. 209 p. 176, 2 quod ... unam libram denariorum ... recipere annuatim et econverso ... fratres ... predictas curias ... possiderent. ACTA civ. Wism. A 107 Hinricus Niger ... resignavit uxori sue bona sua ... et ipsa econverso. *al.* 2 -o (*abl. pro adv.*) *i. q. ex contrario, econtra* - *umgekehrt, dagegen*: HERM. CARINTH. essent. 1 p. 124, 17 aut celum ... stare terramque moveri aut -o aut utrumque ... necesse est. p. 140, 11 aiunt ... ex motu celestium intervalla eorum deprehensa ...; nos ... -o et distantias intervallorum partim metiemur et inde motus ipsos longe inequales demonstrabimus. *ibid. al.*

adv. *conversim*. *per conversionem, e converso, convertibiliter* - *in der Umkehrung, umgekehrt, in umkehrbarer Weise*: 1 *gener.*: HEIRIC. Germ. I 6,553 verbum caro fit, carnem quod fecerat olim, ut caro -m fieret ... verbum. YSENGRIMUS 1,1009 quod numerum serie -m diceret acta rusticus. *al.* item (*ex nostra parte*) - *ebenso (unsererseits)*: EPIST. Teg. 52 p. 62, 3 hęc -m volumus, sed non possumus. 2 *log.*: CARM. var. III C 3,58 risibile est hominis proprium, quapropter idipsum -m (conversum *var. l.*) dici valet *eqs.* IDUNG. PRUF. dial. 1,377 lex nichil aliud est quam omnia illa (*sc. decem*) precepta, et -m nichil sunt aliud omnia illa precepta quam lex. ALBERT. M. praedicab. 6,2 p. 115^b, 32 haec (*sc. praedicabilia*) ... sic dicuntur proprie propria, quoniam etiam convertuntur et -m praedicantur

tur de specie universaliter. herm. 2,2,3 p. 446^a,28 sequuntur ista (sc. *modales enuntiationes*) -m, ita quod quaelibet earum et antecedit ad aliam et consequitur eam. *ibid. al.* 3 *math. et mus.*: SCHOL. enchir. 3,369 facies cordam ad cordam . . . sescuplo maiorem . . . ; rursus -m cordam ad cordam . . . metieris epitritam. MATHEM. var. Bubnov p. 254,4 si . . . multiplicatores et multiplicandos -m disponas *eqs. al. v. et p.* 1826,65. Antony

***convesaticum** v. *conversaticum.

convescor, -i vel *rarius convesco*, -ere. *script. cov-*: GLOSS. I 88,33 St.-S. *partic. praes. usu subst.: l.16.* (*communiter*) *edere* – (*gemeinsam*) *speisen*: 1 *in univ.*: VITA Filib. 30 (MGMer. V p. 600,5) cum . . . simul -rent (-rentur var. l.) *Filibertus et Ansoaldus*. HRABAN. hom. II 95 p. 325^D qui (*paenitentes*) . . . non solum ad colloquendum, sed etiam ad -endum recepti sunt. PETR. DAM. epist. 55 p. 152,16 lucium dapifer attulit et in se -entium oculos et ora convertit. VITA Ger. Bron. 22 p. 672,54 amoenum . . . ac herbidum descendentes in locum protinus discumbunt ad -endum. VITA Annon. I 1,8 p. 470^b,25 introducebantur ante eum ad -endum peregrini. ASINARIUS 205 hoc contentus ero, si -ar (*converser var. l.*) domicelle. *al. v. et p.* 1633,25. 2 *de Christo et discipulis eius (exempla spectant ad Vulg. act. 1,4. al.)*: RHYTHM. 42,19,4 videndum se ipsum praeibit apostolis . . . favumque mellis -ens. VITA Euch. Val. Mat. 12 per dies XL . . . apparuit Christus colloquens cum eis et -ens (*sim.* FLOR. LUGD. carm. 3,20. *al.*).

convessur v. confessor.

***convestigium**, -i n. *vestigium* – *Fußspur*: ANNAL. Mell. Claust. III a. 1178 p. 632,1 *dux Austriae* -a (cf. *Lucan.* 2,652 *vestigia*) premens fugientis (*ducis Bohemiae*) per loca aspera . . . exercitum duxit.

convestio, -itum, -ire. 1 *vestire, induere* – (*be*)*kleiden* (*in imag.*): HRABAN. univ. 19,6 p. 514^C cunctis . . . arboribus prior flore se -it *amygdala*. 2 *tegere* – *decken*: BREVIL. de inc. (MGScript. XX p. 620,23; c. 1187) flammae . . . monasterio incumbuere et tecta, quamvis -ta diligentissime plumbo, . . . deiecere.

convexatio, -onis f. *molestia, vexatio* – *Belästigung, Behelligung*: DIPL. Merov. I 18 ab<sq>que< lite . . . convexacion (*in loco corrupto*).

[**convexit** v. conquinisco p. 1483,44.]

convexitas, -atis f. *curvamen, curvatura* – *Krümmung, Wölbung*: 1 *gener.*: ADALBOLD. Boeth. 165 aeris puritatem caelestis sperae -i substrinxit *creator*. BERTH. ENGELB. assert. 23 (Angelomontana. 1914. p. 163) in opaca vallis -e (*convexitate ed., vix recte*) ad superiora evadere. ALBERT. M. cael. 2,2,1 p. 128,27 oportet, quod corpus locatum in concavo corporis rotundi sit -is rotundae necessario. caus. element. 1,2,6 p. 72,52 illa -s *litoris* potest esse duobus modis, versus mare . . . aut versus terram vel forte versus utrumque. *al. de declivitate*: ALBERT. M. veget. 7,54 agri . . . in -bus montium siti frequentissime patiuntur siccitatem. 7,55. 2 *spec.*: a *anat.*: ALBERT. M. animal. 1,214 quae (*pars*) interiacet inter oculum et aurem, vocatur gybosum sive -s genarum. 1,400 altera . . . *pars (sc. vena)* egreditur usque ad stomachi gybositatem sive -em. *ibid. al.* b *geom.*: ANON. circ. p. 537,3 circuli -es.

convexo, -avi, -atum, -are. *molestare, vexare* – *belästigen, behelligen, plagen*: 1 *gener.*: SISEB. Desid. 22 quacumque fuerit quispiam egritudine -tus *eqs.* LUP. FERR. Wigb. 24 ne . . . populus . . . fratres . . . caeca seditione -ret (*vexaret var. l.*). 2 *publ. et iur.*: LEG. Wisig. 2,1,18 nullus . . . quemcumque presumat per iussionem aut saionem vel distringere vel in aliquo molestius -are, si nec fuerit iudex. 5,7,17 si . . . liberti . . . manumissores . . . extra iusta negotia . . . -verint aut leserint. *ibid. al.*

1. **convexus**, -a, -um. 1 *adi.*: *gibbus, arcuatus* – *gewölbt*: a *in univ.*: AETHICUS p. 107,1 ultra oceanum -um praemagnum. ARNOLD. SAXO fin. 4,9 p. 87,32 in -is speculis ydola -a apparent. ALBERT. M. caus. element. 1,2,6 p. 72,52 aliquando . . . litus est -um. 2,2,1 p. 95,32 'fecit Socrates speculum de chalybde' planum, non -um neque concavum. WILH. RUBRUQU. itin. p. 318,6 vidi duos *Tartaros* armatos tunicis de peccaciis (*i. pittaciis*) -is de corio rigido. *al.* b *de caelo, firmamento*:

CARM. Aldh. 1,16 elementa inormia . . . quassantur sub aetherea -i celi camera. BERNOW. carm. 1,1 (MGPoet. I p. 395) o Deus omnipotens, -ae conditor arcis. FLOR. LUGD. carm. 18,6 *patroni* -o varia rutilant ceu sidera caelo. *al. v. et p.* 724,43. 2

subst. neutr. (?fem.: l.20): a *de rebus -is i. q. superficies flexa, convexitas* – *gekrümmte Oberfläche, Wölbung*: a *de sphaeris mundi*: ALBERT. M. phys. 4,1,11 p. 222,56 erit motus ignis non solum super -um aeris tantum, sed *eqs.* 4,1,13 p. 225,54 dicitur orbis primus esse in loco et moveri in loco, quia movetur circa -um illorum (*inferiorum*) orbium (*ex Averr.*). cael. 1,2,2 p. 38,15 caelum . . . 'perambulat' spatium 'infinitem', cuius -um est simile in quantitate concavo caeli. 1,3,10^{capit.} de perpetuitate vitae, quae est in exteriori -o caeli. caus. element. 1,2,6 p. 71,42 radii eius (*lunae*) oblique sparguntur supra superficiem maris et secant -um maris. *ibid. saepe. poetice de caelo (fere usu plur.)*: SISEB. carm. 34 nam . . . aspice Foebum, quam sublimis eat -a (-*xsa var. l.*) per aurea mundi. THEODULF. carm. 15,40 quae (*virtus Dei*) -a poli, rura Thetimque tenet. 46,113. PAUL. ALBAR. carm. 7,8 Christe . . . , quem virtus omnis, concentus laudat et omnis, sidera vel quicquid centri -a tenetur. 10,7 ecce Christi signo centri -a refulgent. MARB. RED. lap. 50 p. 1766^B quod si celsa micent (*miscent ed., vix recte*) tonitru -a corusco. THEOD. carm. (NArch. 39. 1914. p. 162) virtus . . . -a poli replet et ampla soli. *al.* b *de partibus corporis*: ALBERT. M. animal. 1,179 dicit *Loxus* . . . esse debere aures formatas semicirculariter -o lineae in medio . . . compresso versus centrum. caus. univ. 1,4,7 p. 55,44 figura . . . semicirculi in concavo perficit pyxidem, et figura semicirculi in -o perficit vertebra. *de plantis*: ALBERT. M. veget. 2,72 duo arcus, qui componunt figuram in exterioribus plantae, -a sua habent in exteriori superficie. γ *de devexitate montis sim. i. q. declivitas, acclivitas* – *Abhang, Anstieg*: IOH. CANAP. Adalb. A 15 p. 22,4 ivit deorsum per montis -a. OTTO FRISING. gest. 2,22 ad superioris arcis -a tendunt, castrum ingrediuntur. ALBERT. M. veget. 4,62 quae (*claritas*) est radiorum solis et stellarum et multa ad -um montis reverberatio. *al.* δ *de linea circuli i. q. curvatura (exterior)* – (*äußere*) *Krümmung, Konvexität*: ALBERT. M. phys. 4,3,13 p. 285,87 peripheria 'circuli in eadem' linea indivisibili secundum latitudinem 'habet ambitum', hoc est 'concavum, et planum', hoc est -um (*cf. p.* 222^b,3 τὸ κυρτὸν καὶ τὸ κοῖλον). 8,3,3 p. 625,8 forma . . . circuli est -um et concavum. metaph. 5,2,11 p. 247,77 hoc . . . principium dupliciter potest esse determinatum, ad 'ultimum' locum . . . , qui est caeli concavum, 'aut medium', quod est terrae -um. *ibid. al.* b *de qualitate i. q. curvitas* – *das Gekrümmtsein*: ALBERT. M. metaph. 7,3,2 p. 357,47 aliquando . . . est designatio materiae imaginabilis, sicut concavum vel -um. *ibid. al.*

[2. **convexus** v. conquinisco. adde ad p. 1483,345qq.: RICHER. REM. hist. 3,88 comprehensum (*hospitem*) ligatis manibus et pedibus in ergastulum detruserunt; qui voce suppressa ibi usque crepusculum -quexus (*cod.; convexus ed., vix recte*) iacuit.]

***convians**, ***conviates** v. *convio.

***conviato**, -onis f. *comitatus, actio comitandi* – *Begleitung*: PETR. DAM. epist. 18 p. 170,7 gaudendum est, si fraterna possim vestigia parili -e tenere. 28 p. 275,2.

conviator, -oris m. *comes* – *Begleiter*: 1 *strictius*: a *socius itineris, commeans* – *Reise-, Wegbegleiter, Mitreisender (fere de hominibus; de Deo: l.65)*: VISIO Baront. 18 pervenerunt apud nos fratres nostri . . . simulque et alii -es. WILLIB. Bonif. 8 p. 47,1 sumptis secum -bus, navem ascendit. VITA Deic. 15 p. 567^b,3 in tam vasta eremo sine ductore vel -e incedere. PETR. DAM. epist. 102 p. 130,19 Adraldus, dum in Burgundiae regno michi -r (*obviator var. l.*) incederet. EKKH. URAUG. Hieros. 15,7 Deo -e et cooperatore. SIGEBOTO Paulin. 14 -es eius (*Paulinae*) ab urbe discedunt ipsamque . . . post se relinquunt. *saepe. accedente notione periti, ducis*: VITA Magni Fauc. II 5 cum aprica cerneret *Magnus* loca, . . . sciolus rerum -r rem aperit sibi. b *qui funus exsequitur* – *Teilnehmer am Leichenzug*: WETT. Gall. 31 ad cuius (*viri*) exsequium tam insolitus pedestris ordinis -r factus est *episcopus. spectat ad translationem corporis sancti*: THEOD. AMORB.

[Vitali]

Bened. II 1 p. 259,14 quocumque ire decreveris, devotissimos -es habebis (sc. *Benedictus*). 2 *latius i. q. collega, consors* – *Gefährte*, (*Schicksals*)-*Genosse*: VITA Deic. 9 eremi vastitate una cum paucis -bus inclusus *Columbanus*. PETR. DAM. serm. 25,187 hunc ... virum (sc. *Iohannem*) ad currendam ut gigas mortalitatis nostrae viam quasi -em sibi Salvator adscivit. RUP. TUIT. Matth. 9,385 ut non posset *Iohannes* illa calciamenta portantium ... socius aut -r existere (*spectat ad Vulg. Ioh. 1,27*). VISIO Godesc. A 1,2 cum ... ordo dispositionis parochianos nostros ad obsidionem castris evocaret, ... iter cum -bus arripuit *Godescalcus*. al.

**conviatric*, -icis f. *quae comitatur* – *Begleiterin*: VITA Hildeg. Schon. 5 (ASBoll.³ Apr. II p. 780^F; c. 1200) filiam ... secum ducere viaeque suae -em facere ... cogitavit *pater*.

convicaneus, -a, -um. 1 *adi.*: *vicinus* – *benachbart*, *nahe gelegen*: PETR. DAM. epist. 89 p. 539,8 -a ... tibi (sc. *pseudo-episcopo*) regio Placentia est. MIRAC. Donat. 3 (MGScript. XV p. 858,25) corpus ... in plateam templo -am ... delatum est. EKKEH. URAUG. Burch. 1,1 p. 7,30 sese ... non tantum -is ei contribulibus, sed et universo regno prebuit famosissimam *parentela Burkardi*.

II *subst.*: A *masc.*: 1 *strictius i. q. concivis, convicanus* – *Dorfgenosse, Dorfnachbar*: MIRAC. Alex. 2 (MGScript. IV p. 619^a,30; s. XIⁱⁿ) e quorum (*fidelium*) numero extitit ... -us et compater eius Franco. LAMB. TUIT. Herib. 2,19 p. 1254,39 confluerant vicini ... laetum parentibus et -is spectaculum praebuit *paralyticus*. PETR. DAM. epist. 57 p. 179,4 cum -o meo ... ad ligna cedenda pergebam. VITA Landel. Ettenh. 3,6 quod ... damno non parvo suos -os contristabat. CHART. Bund. 714 Monasteriensis -i ... quandam porcionem de communi pastu pecudum suorum contradiderunt. *saepe*. 2 *latius i. q. vicinus, habitator eiusdem regionis* – *Nachbar, Bewohner derselben Gegend*: a *in univ.*: HECEL. Clem. 1,2 (MGScript. XXX p. 900,7; s. XI^{ex}) -i et maxime, qui periculum incommodi evaserant, ... sanctas reliquias salutiferi pulveris expetunt. ANNAL. Rod. a. 1104 p. 691,36 -i huius loci ... asserebant sibi ... visiones apparuisse. FUND. Mur. 14 p. 45,7 quam periculosos dominos et -os et quam instabiles habitatores ... semper habuit *iste locus*. CHART. Mog. A II 695 p. 1139,11 quod -us noster ... bona sancti Iohannis baptiste ... invasit. al. b *de clientibus*: RYCCARD. chron. a. 1214 p. 56^a,33 (epist.) qui (*Sepherdinus*) tenet terram istam cum omnibus -is, civitatibus, castris et villis. c *de convivantibus*: GESTA Ern. duc. II 9 p. 202,35 civitatis Spiriæ capitanei et amici mensarum Gnathonici eorum adcurrunt, -i aulae irruunt. B *fem.*: *vicina* – *Nachbarin*: VITA Virg. Salisb. II 1 p. 88^b,52 quaedam ... ipsius mulieris -a, cum ... viscerum dolore torqueretur *eqs.* *de habitatrice eiusdem regionis*: SALIMB. chron. p. 267,16 vix potuit *Guilietta* habere aliquam -am, cum qua iret.

**conviciatio*, -onis f. *contumelia* – *Beschimpfung*: RAHEW. (?) dial. p. 536,20 si huic -i respondero, in vicio procacitatis similis tibi apparebo.

conviciator (-iti-), -oris m. *homo maledicus, detractor* – *Lästernaule, Ehrabschneider*: AGOB. 11,93 si aliquis homo ... quempiam hominum senserit illi (*seniori*) esse inimicum, detractorem, -tiatorem et comminatore. FLOD. hist. 3,21 p. 515,14 refellens *Ludowicus* hos -es suos. LAMB. HERSF. Lull. 26 p. 339,23 tumidus ille Dei sanctorumque eius -tiator. RAHEW. (?) dial. p. 536,24 veniant venti -um, irruant flumina exprobrantur. al. *iron.*: EPIST. Worm. I 56^{tit} domino -i facitissimo A. nec ob hoc minus iocundo dulcique amico M. suus.

**conviciatrix* (-iti-), -icis f. *mulier iurgiosa, maledica* – *zänkische Frau, Lästerin*: CONR. MUR. summ. p. 160,3 mulier deridenda ... poterit nominari: ... captiosa, contagiosa, calumpniatrix, -tiatrix.

**convicinalis*, -e. 1 *adi.*: *vicinorum communis* – *den Nachbarn gemeinsam* (*de via*): LEX Baiuv. 10,20 de via -e vel pastorale, qui eam ... clausurit. 10,21 de semita -e. *ellipt.*: LEX Baiuv. 10,20 tit. p. 236 de -e. 2 *subst. masc.*: *vicinus, confinis* – (*Grenz*)-*Nachbar*: CONST. Melf. 3,55 p. 322,1 inter convicinos et -es statutum est, ut *eqs.*

convicinans, -antis. 1 *adi.*: *vicinus, adiacens* – *benach-*

bart, angrenzend: CHRON. Grad. p. 31,17 universa huius populi multitudo -cium (convictinarum *var. l.*) insularum loca invaserat. CHRON. Ven. Alt. p. 56,13 prope -em locum. *ibid. al.* 2 *subst. masc.*: *vicinus, habitator eiusdem regionis* – *Nachbar, Bewohner derselben Gegend*: CAPIT. reg. Franc. 54 p. 141,15 ministeria eorum -ium, qui in exercitu simul cum equivo nostro (sc. *Karolo*) perrexerunt. CHRON. Ven. Alt. p. 68,24 cum -ium laude ... episcopum eligere. p. 142,19 isti (*Vale-ressi et Pipini*) cum aliis -bus fecerunt ecclesiam. *ibid. al.*

10 **convicinia*, -ae f. *vel* **convicinium*, -i n. *vicinitas, loca vicina* – *Nachbarschaft, Umgebung*: LEX Sal. Merov. add. fragm. 11 p. 536 non potest homo migrare, nisi -a et herba et aquam et via (*de re v. R. Schmidt-Wiegand, Stammesrecht und Volkssprache*. 1991. p. 346). PAUL. BERNR. Greg. 115 p. 542,39 in illa ... -a (convicia *cod.*), hoc est in confinio Noricorum. CHART. Rhen. inf. I 520 solvit ... -a de Duripvelde cum curia de Dune XV marcas. CHART. Mog. A II 695 p. 1140,8 convocatis ... clericis et laicis in -o morantibus. ANNAL. Ven. a. 1106 (MGScript. XIV p. 70,30) ignis ... combussit sex ecclesias ... cum omnibus earum -is. a. 1167 p. 71,47.

**convicinus* (-iti-), -a, -um. 1 *adi.*: a *de rebus i. q. vicinus* – *benachbart*: LEG. Wisig. 6,2,4 malefici ... decem -as possessiones circuire cogantur. DIPL. Karoli III. 88 p. 143,5 de rebus et familiis, quae -iores eidem cenobii videntur esse. CHART. Bern. I 4,8 p. 257,8 de -a ecclesia. Ps. HELIOD. chirurg. 58 incisuram rectam faciamus in caput, aures, in collum vel -a loca femorum. ACTA imp. Winkelm. I 1005 p. 779,11 adiuvere potest reparacioni ipsius castris tota terra ... que est sibi -a. al. v. et l.2. b *de hominibus*: a *strictius i. q. in vicinia habitans* – *in der Nachbarschaft wohnend*: TRAD. Frising. 477 p. 409,15 (a. 822) cum consensu ... episcopi et omnium -orum in eodem loco bonorum virorum ibidem comanentium. ACTA imp. Böhmer 163 iubemus, ut ... exteri homines -i predictum forum et mercatum querant. CHART. Sil. D I 261 p. 191,18 (epist. papae) observant episcopi -i, quod *eqs.* b *latius i. q. finitimus, similis* – *nahestehend, ähnlich*: GODESC. AQUENS. seq. 7,10^a,3 nos corde percipimus, qualis et quantus est (sc. *Iohannes baptista*), quam -us dignitate Christo sit et morte. 2 *subst. masc.*: a *gener. i. q. vicinus, qui in eodem pago habitat* – *Nachbar, einer der in der gleichen Gegend wohnt*: CHRON. Ven. Alt. p. 144,15 illi (*Pressi de Patua*) ecclesiam Sancti Gregorii fecerunt cum ceteris -is (*antea*: convicinan-*tibus*). THIETM. chron. 6,75 p. 364,15 sine omni iactantia -is plurima impendit *antistes*. DIPL. Frid. I. 405 p. 284,6 nullus ... ex -is eorum (*burgensium*) in memoribus seu in silvis aliquid eis iniuste auferre presumat. 760 p. 313,25 tanquam ceteri -i debent se indagibus munire *homines ecclesiae*. CHART. Babenb. 249 p. 77,31 de quibus (*mansis*) praefati *homines* ... compromiserunt in meliores -os. al. v. et p. 1841,71. b *publ. i. q. convicillanus, comparrochianus, qui communitatis civium particeps est* – *Dorfgenosse, Angehöriger derselben Pfarrei* (*fere usu plur.*): CAPIT. Saxon. 4 qui in patria iuxta quod sui -i iudicaverint seque pacificare noluerit *eqs.* LAND. MEDIOL. hist. cont. 37 -i mei cur ... presumpserunt me exturbare ab ecclesia sancti Pauli *eqs.* DIPL. Frid. I. 935 p. 203,9 concedimus eis (*hominibus*) ... potestatem in causis plenarie iudicandi et ordinandi -os suos. CHART. Neocell. Brixin. 20 quod (*allodium*) ... ego (sc. *comes*) exemi ab omni iure comitatus atque communitatis -orum. al.

60 *convictor* (-iti-), -atus sum, -ari *vel rarius convictio* (-iti-), -atum, -are. *struct. fere c. acc.; c. dat.*: l.63,65.

1 *offendere, maledicere* – *beleidigen, schmähen*: PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,11 -bantur rursus Iudaei Domino. RATHER. con. 7,221 ut duodecim nummos nuperrime cuidam dederit, qui ei tota die -retur. 11,328. EBERW. Magner. 19 mulier ... et sacerdotem -tiare (*cf. Greg. Tur. Franc. 8,12 clamare sacerdoti*) ac dicere coepit: *eqs.* PETR. DAM. epist. 70 p. 317,12 ipsum ... non leviter -tius (comminatus, vitatus *var. l.*) sum. ALBERT. M. eth. I 372 p. 315,84 non -ari. 374 p. 318,30 'non mochari neque -ari' (p. 1129^b,22 ὀφείλειν), hoc pertinet ad eutrapeliam. al. *usu subst.*: PETR. DAM. epist. 153 p. 58,5 cum -ti mens sese in humilitate velut inclinata deponit. 2 (*ludendo*)

[Vitali]

irridere – (*scherzend*) *verspotten* (*usu subst. l.2; usu adi. l.5*) ALBERT. M. eth. I 347 p. 295,56 sq. bene -ans dicitur qui delectabiliter -atur (*cf. p. 1128^a, 7 σκωπόμενον*) et non ad contristationem. eth. II 4,3,4 p. 324^b,47sq. in ludis propter iucunditatem hominum aliquando -ari oportet; ... ludos autem -antes vocamus convicia hominum repraesentantes. *ibid. saepe.*

conviciosus (-iti-), -a, -um. *probrosus, maledicus, protervus* – *schmähend, beleidigend, unverschämt*: VITA Annon. I 1,13 p. 472^a,23 quam plurimi ... erga peccantes vel infirmiores ... non compassione, sed -a dedignatione feruntur. ELIS. SCHON. viar. 19 p. 122,10 prohibite eos (*parvulos*) a verbis impudicis et -is et obscenu cantu (CONR. MUR. summ. p. 119, 10).

adv. conviciose. *cum maledictionibus* – *mit Schmähungen*: GESTA Trud. cont. I 8,3 de emendanda religione contenderet ... ipse (*Rudolfus*) et sodalis suus, ... fratribus eis -tiose multum atque iniuriose resistentibus.

convicium (-iti-), -i n. 1 *usu originario i. q. opprobrium, probum* – *Vorwurf, Beschimpfung, Schmähung*: a *in univ.*: α *gener.*: IULIAN. TOLET. Wamb. 14 principem illum vestrum ... alligatum vobis ostendam, -is addicam, insultatione inludam. EIGIL Sturm. 25 p. 162,10 ego cunctis ex intimo corde omnia -a et omnes contumelias meas ignosco. CAPIT. reg. Franc. 38,15 ut ... doceantur abstinere a fornicatione ..., ebrietate et -tio. GEBEH. SALISB. ad Herm. 23 -a pro accusatione recipienda non sunt. CHART. Rhen. med. I 582 p. 641,18 qui (*foris parrochiam commorantes*) de potentia sua presumes pro decima solvebant -tia. ALBERT. M. metaph. 5,6,1 p. 281,29 est 'ex -o' (p. 1023^a,30 ἐκ λοιδορίας) *pugna*, eo quod -um 'principium est pugnae'. *persaepe. meton. i. q. conviciator* – *Lästermaul* (*de pica, v. adn. ed.*): MART. VALER. buc. 4,25 astupet omnis ager, reprimunt -tia cantus. β *publ. et iur.*: LEG. Wisig. add. 2 A p. 462,22 titulus de -is et verbis odiose dictis. CAPIT. reg. Franc. 224,9 si quis iudicibus nostris ... minas aut etiam -a intulerit eosque verbis aut factis turpiter dehestaverit. DIPL. Frid. I. 447 p. 348,25 mulier inutilis si probam et honestam -is male tractaverit. al. b c. *colore quodam*: α *calumnia* – *Verleumdung*: AMARC. serm. 2,544 te ... non dubium est, Discordia, ... suadere dolos, -a, sediciones. VITA Heinr. IV. 6 p. 22,5 iterum se -is armaverunt et eum apud apostolicum ... criminati sunt *adversarii*. al. β *irrisus* – *Spott*: HROTSV. gest. praef. 8 unde ... vereor me temeritatis argui tencidulasque multorum non devitare -i. ALBERT. M. eth. I 351 p. 298,53 non ... per turpia ludit *eutrapelus*, quia -um (p. 1128^a, 30 σκώμω) est quaedam contumelia'. eth. II 4,3,4 p. 324^b,39. *ibid. al. γ vituperatio* – *Tadel*: RATHER. Mar. 8,313 'increpa', id est, etiam -is, excommunicationibus, verberibus, ... commissos fatiga. RUP. TUIT. Ioh. 9,481 refutato vanae gloriae -o, quo denotaverant eum (*Christum*) *adversarii*. δ *accusatio* – *Beschuldigung*: STEP. LEOD. Lamb. 23 (ASBoll. Sept. V p. 585^F; s. XIⁱⁿ) Faramundus ... plurimorum criminatus -is expulsus est a pontificali cathedra. MANEG. c. Wolfh. 23 p. 107,18 optimus amicus maluit domini et magistri sui ficta -a decantare, quam *eqs. usu iur. i. q. criminatio* – *Anklage*: FLOD. hist. 2,5 p. 453,15 Iudeorum vero -a (*cf. CONC. Merov. p. 199,11 convivia*) in Christianos penitus refutanda sunt. 2 *per confusionem i. q. vitium* – *Gebrechen*: SEDUL. SCOT. coll. 13,4,1 (CC Cont. Med. LXVII. 1988. p. 58) octo sunt principalia -tia (*cf. Cassian. conl. 5,2 vitia*), quae humanum genus invastant.

1. **convictio**, -onis f. 1 t. t. iur. i. q. *actio probatione coarguendi* – *Überführung durch Beweis*: CONC. Karol. B 31,1 p. 305,23 quod (*sc. remotio episcopi*) sine aperta -e vel manifesta confessione fieri non licet (*inde* HINCM. divort. 5 p. 142,11). RUP. TUIT. trin. 41,7 l. 269 de his, qui sive confessione sua sive -e legali aut regulari de criminibus detecti sunt. GERHOF. psalm. 31,3 p. 26,25 cum se peccasse confitebatur *Saul* ... praecedente forti accusatione atque -e de mandati transgressione. Antichr. 1,57 p. 369,9 non ... iudico, ... nisi vel ex confessione seu -e (*convictione ed., vix recte*). 2 *persuasio* – *Überzeugung*: ALBERT. M. bon. 511 p. 267,15 instinctus ... nihil est nisi obligatio ex -e conscientiae.

2. **convictio**, -onis f. *convictus, familiaritas* – *das Zusam-*

menleben, (vertrauter) Umgang: ALBERT. M. eth. II 9,3,2 p. 589^b,46 ex -e amici ad amicum ... et ex tali convivere bonis ad invicem ὁσχεύς (*sic*) fit, id est coexercitatio ad bonum.

1. **convictor**, -oris m. 1 *strictius i. q. conviva, familiaris* – *Tisch-, Hausgenosse*: ARNULF. delic. 589 -r lepidus conviva vocere facetus: quin epulo pecces, raro convivia cures. VITA Ger. Bron. 22 p. 673,7 tandem convictus -r fit philochristus. 2 *latius i. q. aequalis* – *Zeitgenosse*: VITA Eberh. Salisb. I 14 p. 84,28 restat suspirare post tantum celibem et -es suos super eum iam minus velle hoc seculum.

2. ***convictor**, -oris m. *victor socius* – *siegreicher Mitstreiter*: ALBERT. AQUENS. hist. 3,49 p. 373^E plausu maiorum et minorum gloriosus iuvenis attollitur suiue adiutores et -es. GESTA Ern. duc. II 20 p. 217,25 rex Agrippae compos victoriae cum -bus suis urbem suam ... ingreditur.

***convictrix**, -icis f. *contubernalis* – *Hausgenossin*: AMARC. serm. 2,327 quē ... hominum est -x, mitis hirundo.

1. **convictus**, -us m. 1 *strictius: a proprie i. q. actus convivendi, contubernium* – *Zusammenleben, Umgang, Gesellschaft*: AGOB. 12, 11 l. 19 fideles devote separare se debent et -u et societate infidelium. LUP. FERR. epist. 116 p. 111,24 publicum vestrum -um regio famulatu nobis penitus adimente. LAMB. HERSF. annal. a. 1076 p. 257,31 nihil eum (*regem*) ... de pessimorum hominum -u ac familiaritate mutasse. BERTH. RATISB. serm. 19 p. 102,1 ex -u formantur mores. CARM. Bur. 33,5,8 sic trahitur presumptio a -u similitum. GESTA Ern. duc. II 2 p. 194,27 ista (*domina*) post aliquantulum -us cum imperatore ... transcursum temporis spatium ab hoc saeculo ... mi-gravit. al. b *meton. i. q. comitatus* – *Begleitung, Gefolge*: LAMB. HERSF. annal. a. 1076 p. 281,24 omnes, quos ille (*papa*) excommunicavit, extemplo a -u contubernioque suo amoveat rex. CHART. select. Wäitz 15 p. 38,17 (dipl. Heinr. V.) si alicuius canonici serviens, qui in -u suo sit, aliquid in civitate peccaverit (*inde* CHART. Lamb. Leod. 662 p. 239,4).

2 *latius: a convivium* – *Tischgesellschaft, Gastmahl*: CONC. Karol. A 50^D,21^{capit.} ut episcopi ... eis (*clericis suis*) ... in -u participes existant. CAPIT. reg. Franc. 228,3 removeantur ab eius (*episcopi*) -bus (-u *var. l.*) cuncta turpitudinis argumenta. DIPL. Heinr. IV. 466 p. 631,26 si quis illorum (*canonicorum*) serviens hospicio et -u alicuius eorum cotidiano participans. al. *hospitium* – *Bewirtung, Gastfreundschaft*: VITA Desid. Vienn. 5 cum ... longo tempore universis venientibus fuisset -us (*convivus ed., vix recte*) praeparatus. EPIST. Hann. 65 p. 112,27 neque enim -u vestro, quo apud vos humanissime acceptus sum, quicquam potest esse liberalius. b *conversatio* – *Lebensweise, umstände*: CONC. Karol. A 37,52 talem ... se debet abbatissa exhibere subditis in habitu, in veste, in omni -u, ut *eqs.* EPIST. Meginh. 1 p. 194,3 sic te age, ut qui hoc -u Coloniam ... tibi despondeas. RAHEW. gest. 4,17 p. 256,23 quod longas manus mortis nec terra securior nec -us delicatior faciet declinare. al.

2. **convictus** v. convinco.

convideo, -ere. *videre, conspiciere* – *sehen, erblicken*: CHRON. Fred. cont. 35 -entes (quo, quod videntes *var. l.*) Saxones (*sc. excidium Saxoniae*) ... cum solito timore clementia regis petunt, ut *eqs.*

convigilo, -are. *communiter vigilare (cum)* – *gemeinsam wachen (mit)*: CARM. de Iuda 2,130 expedit orare Christo quoque -are.

***conviguitas**, -atis f. *gravitas aequa (argumentorum)* – *gleiche Gewichtigkeit (der Argumente)*: GREG. CAT. chron. I p. 188,11 ea (*sc. iudicia*) tantum differantur, quē propter -em (*an leg. ambiguitatem?*) diffiniri non possunt.

***convalesco**, -vilui, -ere. *vilesce* – *gering, wertlos werden*: TRIUMPH. Remacli 2,20 nihil actum esse, quod eo iniuriarum expositus dicebatur magis -uisse.

***convillanus**, -i m. *convicanus, concivis* – *Dorfgenosse, Mitbürger*: STEPEL. Trud. 95 quidam ... sensu omnimodis privatus -orum suorum ducatu ad nos usque pervenit. TRAD. Neocell. Frising. 65 Geroldo ... in delegatione ipsius predii asterunt tres viri ... et alii quam plures predicti viri -i. CHART. Austr. sup. II 82 p. 88,21 servicia communia, ad quae ceteri -i sui tenentur. al. in chartis s. XIII.

1. **convincio**, -nxi, -nctum, -ire. 1 *proprie*: a *constringere*, *colligare* – (*zusammen*)*binden*, –*schnüren*: RUODLIEB XVII 28 dum tam preclarum -tum viderat *domina* ostrum. MIRAC. Wigb. 5 (MGScript. VIII p. 521,10) quis enim -tis et immotis pedibus incedat? VISIO Godesc. B 7,1 *fluvius* diversorum armorum aciem acutam preferebat ita -tam et densatam, ut *eqs. in imag.*: BERTH. (?) annal. a. 1080 p. 324,46 Mogontinus archiepiscopus ... Heinricum ... cum suis complicitibus ... dampnatos et excommunes anathematis strictura -erat. *fort. add.*: CARM. ad Agob. 6,2 (CC Cont. Med. LII. 1981. p. 372) vox pollinctoris -xit (covinxit *cod.*, co vinxit *ed.*) <me> inlex. **b** *vinculo coniungere* – *fesseln (an)*: THEOD. AMORB. Mart. 21 erat ... magister custodiae coniunctus (ANAST. BIBL. Mart. [PL 129 p. 596^C] -tus) beato episcopo, quia sic erat mos, ut futurus pati per gladium -retur magistro custodiae illa nocte. *usu subst.*: CHRON. Mont. Ser. a. 1128 p. 142,33 qui (*rusticus cum alio quodam compeditus*) cum se non solum vinculum, sed etiam -ti sui ... impedimento detineri quereretur. 2 *translate i. q. commendare, delegare* – *anvertrauen, überantworten*: MANEG. ad Gebeh. 63 p. 416,3 Gratioso Numen-tano episcopo curam gubernationemque sancti Anathemii (sc. ecclesiae) ... -xit *papa*.

2. **convincio** v. convinco.

convincio, -vici, -victum, -ere. *script.*: cumv-: l. 36. *adde* PIRMIN. scar. 17 p. 49,19. -nfi-: l. 39. -ven-: LEX Sal. Merov. 35,2 (*var. l.*). *form.*: *stirp. praes.*: -ic(o): CAPIT. reg. Franc. 9,4. -ci(o): l. 57 p. 1846,30. *stirp. perf.*: -icu(i)-: l. 42. -inc(i): l. 55. *adde* LEG. Wisig. 6,4,3 p. 265,5. -incu(i): l. 41 p. 1846,13. -inx(i): LEX Sal. Merov. 56,6a. 65c. *partic. perf.* -inct(us): l. 36 p. 1846,38. 53. *saepe*. *depon.*: LEX Sal. Merov. 9,9. *struct. notabiliores*: ad: l. 41. 42. cum: l. 48. ob: l. 48. per: l. 38. pro: l. 44. 47. propter: l. 43. quia: p. 1846,3. *adde* CAPIT. reg. Franc. 271 p. 302,4.

1 *de actione arguendi, probandi*: A *coarguere* – *überführen (fere usu iur.)*: 1 *in univ.*: LEX Sal. Merov. decr. Child. 2,5 si quis iudex comprehenso latrone -tus (cumvinctus *var. l.*) fuerit laxasse. LEG. Wisig. 6,1,2 p. 248,26 per probationem -tus qui accusatur. LEX Alam. 6 si quis res ecclesiae furaverit et -tus (confictus *var. l.*) fuerit. FORM. Sal. Bign. 13 ipso ill. omine, qui ipsa terra propriis, ad ipso iudicio vel ad ipsa cruce eum -ncuit (*item de iudicio Dei*: DIPL. Karoli M. 102 p. 147,15 ad cruce ... -icuit. CAPIT. reg. Franc. 134,1 qui [*campio*] -tus [victus *var. l.*] fuerit propter periurium. *al.*: CAPIT. reg. Franc. 273,15 quorumcumque coloni et servi pro hoc -ti fuerint. BERTH. (?) annal. a. 1067 p. 273,48 Petrus ... a domno papa advocatus et pro heresis praedictae reatu huius iudicii argumento -tus. a. 1071 p. 275,17 ob praedictam heresim ... synodaliter -tus. CHART. Babenb. 237 p. 62,24 si quis -tus fuerit cum VII viris honestis. *persaepe*. *usu subst.*: CHART. Carniol. II 272 p. 212,6 (a. 1260) res -ti omnino ecclesie remaneant. CHART. Burgenl. I 496 ut ... Ponith omnimode compareat contra filios Ebed ... alioquin habebitur pro -to. 2 *c. colore quodam*: a *accusare, incusare* – *beschuldigen, bezichtigen*: FORM. Marculfi 2,19 si quis ... contra hanc vindicionem venire timptaverit aut me male vindedis -ncerit (-erit *var. l.*). LAND. MEDIOL. hist. 3,19 p. 88,5 iusta dignaque res est, ut ille (*papa*) ... simoniacus vocetur et -iatur. **b** *condemnare* – *verurteilen*: CONC. Karol. A app. 9 p. 839,31 (*spur.*) venire, ne -retur, noluit *abbas*, quia nullam iusticiam ... se habere confidebat. GESTA Camer. cont. II F 442,4 legati civium, quod temere abstulerunt, iudicio pontificum restaurari -ti sunt. *al.* **B** (*com*)*probare, manifestare* – *glaubhaft machen, erweisen (als), beweisen*: 1 *strictius*: a *spectat ad homines*: RATHER. concl. 16 ne ... nomen Dei in vanum -ar assumere. WALTHARIUS 702 si -ar, quod proelia primus temptarim. RUP. TUIT. Ioh. 5,2307 -icit *Filius Dei* illos Moysi non credere nec Iudaeos esse, sed esse in synagoga satanae. DIPL. Frid. I. 602 p. 87,8 coram quibus (*scabinis*) debitorem -at *mercator*. *usu adi. i. q. notus* – *ausgewiesen, bekannt*: ACTA civ. Wism. A 1097 ita quod, in quacunque civitate inventus fuerit, per litteras de tali pecunia sit -tus *Simon*. *al.* **b** *spectat ad res*: a *in univ.*: FORM. Wisig. 40 p. 593,22 si ... res illa esse patris tui ill.

iure fuisse debita affirmas, -ere te oportet. LEG. Wisig. 2,1,19 p. 66,7 si ... hoc nullo potuerit teste -i. 6,5,7 cum aut sacramento aut testibus -tum fuerit, quia id ... nocendi voluntate commissum non fuit. *al.* DIPL. Conr. II. 244 p. 336,43 ut nullus miles ... sine certa et -ta culpa suum beneficium perdat. BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 285,16 in dubiis ... causis, licet veris, nondum autem publicatis vel sponte confessis seu aperte -tis. BRUNO MAGD. bell. 34 p. 36,22 plurima (*castella*) ... de praedis et latrocinii -ta ... intacta manere praecepit rex. RUP. TUIT. Ioh. 10,331 totam vim argumenti ad -endum, quod *eqs. saepius*. **β** *de proprietate*: EDICT. Roth. 379 si quis ... terram suam, sicut lex habet, -ere non potuerit. CHART. Tirol. 619 p. 92,27 (a. 1211) si dominus episcopus de iure -incuerit illas tres galeas, quod ille sint rectum feudum ipsius comitis *eqs. (sim. p. 94,5)*. 2 *latius*: a *manifestum, notum facere* – *deutlich machen, kundtun*: a *in univ.*: LEG. Wisig. 2,5,17 p. 117,10 ad -endam dignitatem scripture. WENR. epist. 6 p. 294,12 periuria eius (*Rodulfi*) facile -imus. MANEG. ad Gebeh. 10 p. 332,12 ut prius tot preclaros et illustres viros vituperacione dignos -ant. 24 p. 356,15 si ... apostolici nostri statuta ... verae religioni refragari -rent. RANGER. carm. 282 Christum docet *Stephanus* in sinagogis et -it eum per nova signa Deum. **β** *mediopass. i. q. apparere, probari* – *sich erweisen, sich herausstellen*: CONC. Merov. p. 102,16 si ... saecularium servus esse -itur (cognoscitur *var. l.*). IULIAN. TOLET. insult. 9 quibus (*versibus*) quidam sapiens morti insultasse -itur. GODESC. SAXO theol. 23 p. 324,10 quisquis hoc negat esse, cognoscitur et -itur infidelis. RATHER. otios. serm. 3 l. 64 non scelus ille, sed illum scelus -itur reliquisse. THIETM. chron. 8,20 munera nostrimet in omnibus priora esse -untur (-ciuntur *var. l.*). EPIST. Ratisb. 13 p. 333,4 quod ... in usu non profluit aliorum, nec tibi multum prodesse -itur. *saepe*. **b** *redarguere, refellere* – *widerlegen, zurückweisen*: a *gener.*: GODESC. SAXO theol. 22 p. 295,15 Nestorium, qui putavit in Christo duas esse personas, apertissime -it scriptura divina. *al.* BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 285,43 contradictores et perversores earum (*scripturarum*) facillime possunt -i. PETR. DAM. epist. 89 p. 546,2 si dare (*sc. nomina*) non poteris, in hoc te -tum (-nctum *var. l.*) per omnia necesse est fatearis. WENR. epist. 4 p. 288,36 litteris istis ... facile -imur. *al.* **β** *publ. et iur. i. q. iudicio repellere* – *gerichtlich abweisen (fere usu pass.)*: TRAD. Frising. 142 p. 147,11 (a. 791) legitime -ti reddiderunt ipsam ecclesiam in manus Eioni. 288 legitime -ti atque superati. *al.* TRAD. Ratisb. 8 quod si hoc (*sc. pactum*) quisquam derogaverit, a ... defensoribus -atur. CHART. Sangall. A 437 quasdam res ... a preposito et advocato -ti restitimus. *al.*

II *de actione suadendi i. q. persuadere* – *überreden, überzeugen*: AGNELL. lib. pont. 123 cum multa controversia et alterna verba inter eos essent, -tus est pontifex. CHRIST. STAB. 50 Matth. 56 p. 1502^B vos omnes episcopi, non potestis -ere istos septem, qui dicunt verbi Dei et carnis naturam unam esse. p. 1503^A. LUDOW. II. ad Basil. (MGEpist. VII p. 386,30) ne ... quasi ratione -ncti siluisse ... videamur. DIPL. Otton. II. 93 p. 107,36 sancti Petri ... iussu -ente ... genitor nostrum ... exoravit *archiepiscopus*, ut *eqs.* TRACT. de ord. pont. (MG Lib. Lit. I p. 12,17) introducantur testes ... , qui eum (*imperator*) -ant, in sacerdotem eum non debuisset mittere manum. DIPL. Heinr. IV. 471 p. 641,3 Henricum ... iudicio et testimonio principum, quod abbati predium ... reddidit, -icimus. VITA Heinr. IV. 13 p. 41,10 quam (*dignitatem*) non ratione -tus, sed vi ferroque ... coactus dimisisset. *al. v. et vol. I. p. 1519,5*.

III *de actione vincendi*: A (*e*)*vincere, superare* – *überwinden, überwältigen, besiegen*: 1 *strictius*: a *proprie*: ANNAL. Maxim. I a. 750 (MGScript. XIII p. 20,56; c. s. IX.ⁱⁿ) diu circumclusus a rege ... cum exercitu valido tandem -tus dedit obsides XL *Haistolfus*. LEX fam. Worm. 20 si quis ... duello -tus ceciderit, sexaginta solidos vadetur. MANEG. ad Gebeh. 29 p. 364,32 filium bello aggressus facile -icit rex et captum ... oculis privavit. BERTH. ZWIF. chron. 22 p. 210,25 Witigou ... turbatae pacis reus a quodam milite duello -tus est et occisus. CHART. Sil. D I 28 p. 21,4 (epist. papae) cum dux Mescio

-tos decimos Gedchenses vellet abducere. **b** in *imag. vel per compar.*: BONIF. carm. 1,262 viribus infestis alias -o (sc. *Superbia*) sorores. VITA Galli II 1337 esuries numquam Domini superabit amicos, quin potius -ta iacet. ΕΚΚΕΗ. IV. cas. 30 p. 72,1 ibat mulier vigiliis -ta dormitum. PETR. DAM. serm. 68,19 per eos (*simplices ac ignaros*) versuta mundanae sapientiae argumenta -it *Deus*. RUP. TUIT. trin. capit. l. 2104 p. 61 quod ... totiens Philistiim vincat David, quotiens catholicus haeticum -it. *al. absol. i. q. triumphare – den Sieg davontragen*: GESTA Apoll. 58 pugnavit ... dolor, pariter -erat ardor. MANEG. ad Gebeh. 49 p. 412,27 si ... studia ceperint esse diversa eorum, de quibus certamen emerit, -at (cf. *Epist. pontif. Thiel Symm.* 1,5 vincat) sententia plurimorum. **2** *latius i. q. commovere – beeindrucken*: BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 288,9 si ... papam metu, minis et blanditiis Romanorum -tum morigerum sibi rex per omnia efficeret. **B** *antecedere, anteire – übertreffen*: ALDH. virg. II 182 lustrat dum tederas obliquo tramite Titan cuncta supernorum -ens astra polorum. VITA Radbodi p. 163,5 quos (*sodales*) ambos meritis -bat. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 303,42 omnes suos tam ultra modum diu noctuque laborando -erat *imperatrix*.

[**convinctim** v. coniungo p. 1461,63.]

convinctio v. 1. convicio p. 1843,69.

[**convinctiva** v. convinctivus.]

convinculo, -are. *coniungere – verbinden*: ARIBO mus. p. 53,14sq. ille (*motus commixtus*) ... duabus diapente diatesseronve potest -ari susum et iusum et ditono et semiditono, sed ita ut semiditonus iambicus ascendat, non descendat, nisi si duo semiditoni -entur (*inde* COMM. microl. p. 168,24sq.). p. 57,30 interdum per commixtum motum ... sibimet -etur *diapente*.

convinio v. convenio.

***convio**, -are. (*francog. vet. convoier; cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1135*). *partic. praes. usu subst.*: l. 36.

1 *intrans. i. q. (simul) viare – (zusammen) reisen*: MIRAC. Heinr. II. 15 mulier ... corporis miserabili specie deformis et distorta a -antibus (*conviatibus ed.*) vehicule (*sic*) trahebatur. CAES. HEIST. mirac. I 9,29 p. 186,33 in quali (*fodro*) scyphi a -antibus (*convivantibus, communicantibus var. l.*) portari solent argentei. **2** *trans. i. q. (secure) conducere – (sicher) geleiten*: ALBERT. M. Matth. 8,22 p. 293,10 sic ... determinatum est, a quo recedendum et cui adhaerendum his, qui -ari quaerunt a Christo in temptationibus, eo quod 'temptatio est vita hominis super terram'.

convio, -avi, -are. *violare, profanare – verletzen, entweihen*: WARN. paracl. 412 mors venit ei quoque, tempus qui requiei -vit (*inviolavit, convolvavit, cum violavit var. l.*) egens, paucula ligna legens.

***conviolus**, -i m. (cf. **convius, ni subest conviva vel conivolus*) *comes, prosector – Begleiter, Geleiter*: THEOD. AMORB. Bened. II 1 p. 258,12 quatinus ... beatissimum monachem Benedictum ... per praesentes suos (sc. *Sigeberti*) -os cum digno honore transmitteret *Karlomannus*.

convirginalis, -is f. *virgo socia – jungfräuliche Gefährtin*: HARIULF. chron. 3,29 p. 169,29 hae ... beatissimae virgines (sc. *Elevara et Sponsara*) ... beatae Macrae martyris sociae et -es exstiterunt et ... martyrizatae sunt. VITA Salomae 15 quae (*regalis filia*) patria bona cum ipsa patria sponte reliquerat -ium suarum votivo ... adiutorio. 21 -is ... eius, filia regis ... exulantis cognatae urgeri affectu coepit.

convirgo, -inis f. *virgo socia – jungfräuliche Gefährtin*: NOTKER. BALB. martyr. non. Mai. p. 1079^D cum ... Euphrosynam et Theodoram, collactaneas et -es suas, ... ad fidem Domini convertisset *Flavia Domitilla*. VITA Theog. 1,26 p. 461,3 sorores ad id idoneas in eius (*Beatricis*) obsequium deputavit, ut cum dissolutionem corporis ipsius imminere sentirent, ei ac ceteris -bus nuntiarent. VITA Herm. Ios. 18 p. 691^A beata virgo Maria cum quibusdam aliis -bus suis.

***conviscatio**, -onis f. *coniunctio, unio – Verbindung, Vereinigung*: ALBERT. M. euch. 3,19,3 p. 277^b,17 haec -o mutui amoris vocatur adhaesio. p. 277^b,27 per -em amoris vita a fonte vitae influitur Christo conviscatis.

***convisceralis**, -e. **1** *strictius i. q. penitus coniunctus – in-*

nigst verbunden, vereinigt: TRACT. Garsiae 351 ecce apostolicae sedis lateralis effectus est *archiepiscopus*, ecce filius unicus et -is (*cervicalis, convicalis var. l.*) tibi (sc. *papae*) est. **2** *latius i. q. profundus, intimus – tief, innig*: GESTA Autis. 39 (MG Script. XIII p. 398,35; s. IX./X.) fuit ... huic viro (sc. *episcopo*) sincera et -is affectio.

***convisceratio**, -onis f. *coniunctio – Verbindung*: RADBERT. fid. 3,261 quoniam amor et dilectio -o est patris in filium et filiorum refusio in patres fraterna quoque germanitas.

conviscero, -atum, -are. *penitus coniungere, commiscere – innigst verbinden, vereinigen, vermischen*: RADBERT. corp. Dom. 19,13 carni ... nostrae caro Christi spiritaliter -ta transformatur. 19,58 cibo potuque (*i. corpore et sanguine Domini*) pascamur et potemur, ut ex ipso per ipsum refecti -remur in Christo. HERIG. gest. 55 p. 188,13 fratres karissimi, praecordiorum meorum -ti compage.

1. convisco, -atum, -are. *medial. (? intrans. l. 20) i. q. (ad-, in)haerere – (an)haften, sich festsetzen*: **1** *proprie*: CIRCA INSTANS p. 16b^r ex frigiditate ... aquae potest medicina scamoeneata -are (*an leg. -ari ?*) villis stomachi. p. 25a^r manna ... est ... ros, qui super herbas diureticas cadit ... et -atur circa herbam. MATTH. PLATEAR. gloss. p. 382^D signum ... decoctionis est, quando tota illa substantia lateribus stagnati non -atur, sed *eqs. fort. add.*: ANTIDOT. Bamb. app. p. 36,32 callus et epatis et splenis et renis et -tus (cf. *Alex. Trall.* 2,270 callos -tos) in articulis humidis satis bone solvet *antidotum*. *subst. neutr. i. quod cohaeret – Zusammenhängendes*: v. p. 1407, 11. **2** *translate i. q. constringi – verhaftet sein (mit)*: ALBERT. M. euch. 3,1,9,3 p. 278^a,4 animam et cor transponit *amor* extra amantem in amatum, sicut mors transponit animam, quae -ta in amatum redire non potest ad seipsum. *usu subst v. p. 1847,71*.

2. convisco v. confisco.

***convisitor**, -oris m. *qui una (cum alio) visitor est – Mitvisitor, -inspektor (usu canon.; de re v. LThK. 2^X. p. 813sq.)*: CASUS Geng. p. 105,19 (epist.) Bertoldus ... episcopus ... -bus suis ... sinceram charitatis affectum. p. 105,36 irrationabilia -um suorum facta ... cassando penitus retractavit *episcopus*.

***convitaneus**, -i m. *vitae socius – Lebensgefährte*: ALBERT. M. eth. II 4,3,4 p. 323^b,26 magis coniectant *bomolochi* risum facere quam quod subtrahendo contristent conviventem sive -um (*an leg. convicaneus?*).

convitator sim. v. convici-.

1. convitio, -are. *script. -tit: l. 50. (vitiis suis) inficere, corrumpere, depravare – (mit seinen Fehlern) anstecken, verderben*: FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 36,16 si de duobus (sc. *falcnibus*), qui se comprehendunt super praedam, unus solus sit viciosus in hoc et non consentiens, -bit omnes illos, cum quibus volabit. ALBERT. M. Matth. 7,3 p. 245,12 peccatum ... iudicum -tit (*sic A, ?an legendum -tiat*) urbes et terras et red-undat in nocumenta multorum.

2. convitio(r) v. convicio(r). **convitiosus** sim. v. convici-.

convito, -avi, -are. (*francog. vet. convier; cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1136*) *invitare – einladen*: GREG. VII. registr. 4,22 p. 333,11 ut ... abbatem tecum synodo interesse ex nostra parte -are rogando et multum instando procures. MARCUS chron. (MGScript. XIV p. 54,39) ubi (sc. *in palatio*) dux et Veneti -verunt imperatorem suamque miliciam tam egregie quam tanto principi decens erat.

conviva, -ae m. *vel raro f. (p. 1849,6. al.) confunditur c. convivium (cf. p. 1850,34sq.): p. 1849,21.29.*

qui (quae) convivio interest, hospes – eine(r) der (die) am Gastmahl teilnimmt, Tischgenosse (-in), Gast: **1** *gener.*: **a** *in univ.*: **a** *de hominibus (de Christo: l. 71)*: SYLL. Elnon. 3,7 humanus, prudens, acer, -a facitus (*facitis cod.*). ALCUIN. carm. 3,20,8 ad nostras epulas -a venito et bibe nobiscum. CONC. Karol. A 38,6 peregrini et pauperes -ae sint episcoporum. WALTHARIUS 297 centenos simul accubitus iniere sodales diversasque dapes libans -a (*convivia var. l.*) resudat. PETR. DAM. epist. 124 p. 410,21 Christus sit confabulator tuus, Christus tibi contubernalis sit et -a. CARM. Bur. 91,25^a,3 p. 92 sacerdotem impudicum ... et -am meretricum dare missas est ini-

quum. ALBERT. STAD. Troil. 5,157 -is (convivus *ed.*, *vix recte*) citharista canit, quod *eqs.* saepius. *potator* – Zecher: HROTSV. Abr. 6,4 hic (*sc. in caupona*) non est aptus querelae locus, ubi -arum confluit conventus. 7,8. **β de animalibus** (*per compar.*): ERMOLD. Pipp. 2,81 qui (*musio*) solamen erat monacho -aque soli. RUODLIEB XIII 21 matri -a solet esse monedula sola. **b simul cenantium proximus** – *Tischnachbar*: RUODLIEB XIII 18 Rötlieb contribulis -a fuit socialis. METELL. Quir. 10,11 -a Iesu proximus tu perpetua frueris dieta. ASINARIUS 201 'vis fore', rex inquit, 'huius -a puelle?' *ibid.* al. 2 *bibl. et theol.*: **a in univ.** (*fere de beatitudine caelesti*, cf. *Vulg. Luc. 13,29*): THEODULF. *carm.* 63,4 de ... tuis epulis pascatur pauper egenus, ut -a queas lectus adesse Deo. WALTH. SPIR. Christoph. II 3,8 forsitan ... noctis si venerit umbra ... , te ... -am dignum faciat *sponsus* (*i. Christus*) discumbere secum. PETR. DAM. *epist.* 90 p. 578,6 non ... eis (*sc. impiis*) sapit cibus ille caelestis, ad quem propheta spiritalis -as invitat? BERTH. (?) *annal.* a. 1077 p. 303,32 illic (*sc. in convivio imperatricis*) -a Christus semper in pauperibus officiose procurabatur. *al. v. et l. 9.* **b spectat ad eucharistiam**: RADBERT. *corp. Dom.* 21,69 Christus convivium et -a (-as, -am, convivia *var. l.*) noster simul esse voluit (*sim.* 21,152). FLOR. LUGD. *carm.* 16,1 -is Christi caelestis mensa paratur, sumitur hic vivus divinus munere panis. 3 *publ. de -a regis* (*de re v. D. Claude, ZRGerm.* 81. 1964. p. 745qq.): **a in univ.**: PAUL. DIAC. *Lang.* 1,23 Langobardi ... regi suo Audoin suggerunt, ut eius Alboin -a fieret, cuius virtute in proelio victoriam cepissent. IOH. VEN. *chron.* 168,14 convivantium gaudiis haud defuerunt ipsi familiares -e. FUND. *Consecr. Petri* p. 135,7 -e (convivia *var. l.*) regis ad convivandum invitati. p. 135,19 rex ... cum omnibus conviviis (-is *var. l.*) suis. **b expressius de munere aulico i. q. comes, satelles regis** – *Begleiter, Gefolgsmann des Königs* (*de re v. HRG V. p. 384sq.*): LEG. Burgund. *const.* I 38 quicumque hospiti venienti tectum aut focum negaverit, trium solidorum inlacione multetur; si -a regis est, VI solidos multae nomine solvat. LEX Sal. Merov. 41,8 si ... Romanus homo, -a regis, occisus fuerit, ... solidos CCC culpabilis iudicetur. 41,9. IONAS BOB. *Columb.* 1,26 p. 209,5 quidam vir nobilis Chagnericus, Theudeberti -a, vir sapiens et consiliis regis gratus.

convivalis, -e. *denarii* -es i. q. pecunia cibarium loco tributa – *Mahlgeld* (*de re cf. Dt. Rechtswb. VIII. p. 1600*): CHART. Traiect. 558 p. 23,39 (a. 1202) vino elemosinario et caso Selandensi et denariis -bus et candela in Purificatione sancte Marie ... sit contentus *praebendarius*. CHART. Ger. Col. 126 p. 129,4 decimam ... cum onere denariorum -ium annectimus.

convivio (-cio), -onis f. 1 *hospitium, convivium* – *Be-wirtung, Gastmahl*: ALBERT. M. *pol.* 6,5^m p. 601^a,7 dat *Aristoteles* exemplum ibi, 'ut iis', id est, in his 'quae circa -es' (*p. 1321^a,37 ἐστὶν αὖτε*), ut scilicet tunc faciant *principes* magnifica et splendida (*sc. sacrificia*). 2 *participatio* – *Teilhabe*: IOH. CANAP. *Adalb.* A 20 inter utrosque (*sc. ordines in caelo*) est tibi locus, -cio mensae et aptissimus honor. ALBERT. M. *Matth.* 15,29 alterum (*sc. inducens ad fidem*) est bonorum omnium collatio per bonorum Domini -em.

convivator, -oris m. 1 *instructor convivii, qui convivium parat praebetque* – *Gastgeber, einer der ein Gastmahl ausrichtet*: TRANSL. Dion. Ratisb. 29 p. 367^a,37 ingreditur blande vinum, in novissimo mordens assimilabit colubrum, adstat -r infaustus (*cf. Vulg. prov. 23,31sq.*). 2 *conviva, qui convivio interest* – *Tischgenosse, einer der am Gastmahl teilnimmt*: VITA Bard. 17 p. 335,44 inter caelestes -es epulatus ... sedebat. RUP. TUIT. *trin.* 6,19 l. 746 quia -r iste verus Isaac, id est verus risus et vera laetitia est (*cf. Vulg. gen. 21,8*). 3 *ganeo, comedo* – *Schwelger, Schlemmer*: GERHOH. *psalm.* 64 p. 459, 40 utinam contra istos -es (*i. clericos*) tale aliquid scribi valeat, quo ira Dei eis innotescat.

***convivatus**, -us m. *convictus, contubernium* – *das Zusammenleben*: ALBERT. M. *sacram.* 232 p. 151,72 sunt etiam alia foventia societatem ... , in quibus consistit contubernium et -us fidelium. *eth.* II 2,27 p. 186^a,1 alia ... pars est in omnibus verbis et operibus, quae sunt secundum vitae et -us ratio-

nem. *Matth.* 13,36 'non ... habet amaritudinem convictus eius neque taedium -us eius' (*sc. sapientiae*; cf. *Vulg. sap. 8,16 conversatio illius ... convictus ipsius*).

***convivificatio**, -onis f. *vivificatio* – (*Mit-*)*Belebung*: ANSELM. HAV. *dial.* 3,20 p. 1243^D quo (*sanguine*) pueri communicantes ... unitatem corporis Christi, quae est ecclesia, spiritali purificatione et -e transeant.

convivifico, -are. (*simul*) *vivificare* – (*zusammen*) *beleben, zum Leben erwecken*: HERIG. *gest.* 2 p. 166,10 verbo caelos -ante (cum vivificante *var. l.*) spiritu volubiles perduxit *Deus*. GODESC. AQUENS. *opusc.* 1,13 p. 76,37 adfixus est *diabolus* cruci in profundum inferni, ut semper habeat mori, nunquam cum confixis Christo in cruce -ari. RUP. TUIT. *trin.* 34,1 l. 34 si spiritus eius, qui suscitavit Iesum a mortuis, habitat in vobis, qui suscitavit Iesum a mortuis, -bit (*cf. Vulg. Rom. 8,11 vivificabit*) et mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis (*sim.* 36,27 l. 1187. 1191). CASUS Petrish. *praef.* 21 ut si Christo commoriantur *inclusi*, et -entur, et si conspeliuntur, et conresurgant.

[**convivio v. communio.** *adde ad p. 1002,215qq.*: CHART. Rhen. *inf.* II 296 (a. 1245) quicquid ... residuum fuerit de preventibus ecclesie prefate, ad -em (convivionem *ed.*, *vix recte*) refectorii ac infirmarie refectionem ... convertetur (*cf. H. Antony, MittellatJb.* 16. 1981. p. 321).]

convivium, -i n. 1 *parvum convivium* – *kleines (gemeinsames) Essen*: IOH. LAUD. *Petr. Dam.* 17 (MGStud. XIII. 1995. p. 249,14) in suis -is (convolis *a. corr. A²*), quae semper ex more cum hospitibus communicabat, *eqs.* 2 *familiaris coetus* – *vertrauliche Zusammenkunft, Beisammensein*, 'Tête-à-tête': DAVID *compos.* 3,35,6 sextum (*sc. carnalis amoris indicium*) est munuscula et dulces litterae amatorii dictaminis et -a et morselli ab ore dilecti rapti *eqs.*

convivium, -i n. (?-a, -ae f.: p. 1851,25) *script.*: cun-: AGNELL. *lib. pont.* 60 p. 320,6. -nvium: p. 1851,27. -v(um): p. 1851,18.40. *al.*

epulae complurium, symposium – *geselliges Mahl, Gastmahl*: I *gener.*: A *proprie*: 1 *strictius*: **a in univ.**: CONC. Karol. A 24^A,24 ut monachi ad -a laicorum minime accedere praesumant. HRABAN. *hom.* I 42 p. 79^B contradixi enim vobis saepius illorum (*paganorum*) consortia et nefanda -a (*item de -is interdictis*: CAPIT. *reg. Franc.* 33,23. *saepe*). WIDUK. *gest.* 2,20 -o claro delibutos ac vino sepultos ad triginta fere principum barbarorum una nocte extinxit *Gero*. TRANSL. Dion. Ratisb. 28 p. 367^a,29 conticuit sancta lectio, et ut in -is solet, inanis perstrept fabulatio. CHRON. Pol. 1,1 qui (*dux*) more gentilitatis ad eorum (*filiorum*) tonsuram grande -um praeparavit. *persaepe*. *in imag.*: WALTH. SPIR. Christoph. II 1,49 invitavit (*sc. magister*) ... suę nos ad -a mensae. CARM. Cantabr. A 37,8 ad mensam philosophie sitientes currite; ... laetificat -a Mantuana fistula. GEBER. *invent.* 13 p. 724,29 sine quibus (*clavibus*) ad huiusmodi -i (*sc. praeparationis metallorum*) epulas non vocaberis. *v. et p. 1851,335qq.* *proverb. de calamitate, plaga*: VINC. PRAG. *annal.* a. 1159 p. 676,39 ea nocte capella ... episcopi et camera tota penitus comburitur ... ; hoc autem durum et strictum -um ... feliciter evasi (*v. notam ed.*). **b helluatio** – *Prasserei*: STEPH. EDD. Wilfr. 21 sicut ... eum unda -i non demersit, ita et abstinencia in superbiam non proiecit. 2 *latius*: **a convictus, consuetudo** – *Beisammensein, Gesellschaft, Umgang*: CONC. Merov. p. 3,4 reus periurii non solum a communione ecclesiae vel omnium clericorum, verum etiam a catholicorum -o separetur. WALAHFR. Gall. 1,22 p. 300,30 admirantibus multis, cur tam diu divisi -o distulissent conubia. CONC. Karol. B I 33,11 ut ... omnium christianorum consortio atque -o reddatur extraneus (*sc. periurus*). 36,2 p. 376,19. BRUNO MAGD. *bell.* 90 p. 84,18 ut eos, qui erant excommunicati, -o vel colloquio vitaret *rex. al.* **b hospitium** – *Gastfreundschaft, Bewirtung*: AMALAR. *off.* 1,40,2 -um illarum mulierum est, quando ipsae de se satiant hospitium suum. VITA Galli II 1338 insperata solet -a ferre beatis, est inopum qui sola salus. THIETM. *chron.* 7,47 hostem ... -o et munere accepto placat *Wigmannus*. SCHOL. Adam *gest.* 55 per integrum mensem Coloniae in -o secum habuit archi-

episcopum nostrum. B meton. i. q. *cibus, esca* – *Speise, Nahrung*: THANGM. (?) *vita Epiph.* 3 quotiens ... suo nobili -o, id est pane, ... iucundabatur. in *imag.*: ALBERT. M. Matth. 11,28 p. 364,77 addit *veritas* saginam et -um internae dulcedinis in spiritu.

II *eccl.*: A *strictius*: 1 *cena Domini* – *Herren-, Abendmahl*: a *de cena Christi*: FLOR. LUGD. carm. 3,214 ultima discipulis iungens *Iesus* -a sacris. b *de eucharistia*: RATHER. cena Dom. 4,152 quisquis itaque odii in corde retinet venenum, non accedat ad istud charitatis -um. RUP. TUIT. trin. 41,12 l. 562 nisi inventus fuerit, qui perierat, ... non licet eum invitari vel admitti ad -um vituli saginati, id est ad participationem corporis et sanguinis Domini (cf. *Vulg. Luc.* 15,23sq.). LIGURINUS 3,2 qua (*die*) Christus mystica caenae discipulis statuens -a eqs. v. et p. 1849,21. c *de cena caelesti*: TRAD. Frising. 476 p. 408,6 (a. 822) erogat, ut celestibus -is et spiritalibus alimentis perfrui mereatis. IOH. CANAP. Adalb. A 29 cui (*Adalberto*) angelicus minister iam celestis mense -a (conviva var. l.) preparavit. PETR. DAM. epist. 28 p. 273,16 brevis afflictio carnis emit caeleste -um. SIMON sacram. p. 64,17 quartum -um (*sc. Christi*) erat, quod non in hoc seculo promittitur, sed in futuram vitam differtur. al. v. et l. 35. 2 *de -o caritatis, agape*: ARBEO Corb. 24 p. 216,22 communem sumpserunt -um: tam corporis alimoniam quam animarum a viro Dei propinabantur sacramenta. DHUODA lib. man. 3,11,115 -a tua ... cum peregrinis victum egentibus ... sit frequens. RIMB. Anscar. 41 p. 75,38 praecepit et clero et pauperibus -um (convivium var. l.) praeparari. VITA Pirmin. I 3 officio itaque divino rite peracto, epularum -a in Domino laeti celebraverunt. EKKEH. IV. cas. 59 p. 128,23 ducitur vas vinarium ... ad caritatis fratrum ... -um. CHART. Solod. I 7 p. 13,36 in festivitate sancti Michaelis per triduum publico -o omnes in Christi nomine advenientes pauperes et clericos pascit *heres. saepe*. B *latius de lectione divina* (in *imag.*; cf. p. 1850,47sq.): WALAHFR. Gall. 1,5 inter sancta doctrinae salutaris -a. HRABAN. univ. 22,1 p. 587^b -um ... mystice sive sanctae scripturae meditationem significat, ubi refectio spiritualis sumitur; vel remunerationem futuram demonstrat, ubi plenitudo omnium bonorum sanctis et dignis hominibus praeparata esse creditur. IOH. CANAP. Adalb. A 9 surgit ad solite orationis -a (conviva var. l.) al.

III *publ.*: A *proprie*: 1 *de -o regis*: CARM. de Karolo et Leone 319 laeta parat Karolos sociis -a laetus. HRABAN. epist. 34 p. 468,24 -um fecit *Baltasar* obmatibus suis. CHRON. Pol. 1,15 singulos (*familiares*) singulis civitatibus vel castellis deputabat rex, qui loco sui ... -a celebrarent. al. 2 *de -o pro remuneratione facto*: REGISTR. abb. Werd. 2,3 p. 18,30 (c. 900) census de singulis mansis: ... ad nativitatem sancti Martini octo denarios, et debetur eis -um. CHART. Rhen. med. II app. 10 p. 340,33 debent ... omnes predictae obe secundo semper anno, si eis dominus -um fecerit, solvere porcum valentem VI denarios eqs. 3 *de -o coniurationis, gildoniae sim.*: CHART. select. Keutgen (a. 1258) 147 p. 166,39 quando ad commune -um scabinatus vocantur *scabini*. REGISTR. Xant. p. 57,37 de quibus (*mansis*) XV integri porci solvuntur, de quibus annuatim cedit in dimidium ad -um hiemannorum sive familie, quod dicitur *gildebier*. al. fort. *huc spectat*: WIDUK. gest. 1,35 p. 49,5 concilia et omnes conventus atque -a in urbibus voluit celebrari rex. B *meton.*: 1 *servitium (regis)* – (*Königs-*)*Gastung*: FORM. Marculfi 2,1 l. 66 ut ... nulla functiones vel exactacionis, neque exquesita et lauda -a ... de ipsa facultate penitus non requiratur. ADALB. MAGD. chron. a. 931 rex ... in Franciam vocatus singillatim ab unoquoque eorum (*comitum seu episcoporum*) in domibus suis vel ecclesiarum sedibus regem decentibus est -is et muneribus honoratus. CHRON. Ved. p. 697,25 (*chart.*) neque comes nec aliqua regia vel iudiciaria potestas presumat illorum ingredi monasterium sive castrum neque ibi -a extruere. DIPL. Frid. I. 903 p. 162,36 nullus ... ius albergarie vel -i vel cuiuscumque servitutis ... petere aut exigere ... praesumat. *saepius*. de *censu vice hospitii praestando*: CHART. Naumb. 391 p. 350,15 (a. 1196) senior eiusdem ville III solidos dat pro -o et III solidos pro caballo et situlam mellis. *ibid.* al. 2 *coniuratio, gildonia* – *geschworene Einung, Gilde* (de

re v. p. 1462,68sq.). CHART. episc. Hild. I 517 p. 492,36 (a. 1195) cives in Luthingesen et Ochtersen ex communi -o suo solvunt ... annuatim II solidos. p. 492,39 que (*luminaria*) providere debent magistri -i, quos seniores viros vulgo appellant. p. 493,3. CHART. Westph. III 636 abbas ... petivit declarari, utrum conversi ecclesie sue ... ad ministranda -a, que vulgo *geltscap* dicuntur, et eisdem -is interesse teneantur.

1. *convivo*, -vixi, -ere. *pendet* ad: l. 19. *partic. praes. usu subst.*: ALBERT. M. eth. II 2,2,7 p. 186^b,1. 22.

1 *strictius i. q. (simul, una) vivere* – (*zugleich, zusammen*) *leben*: a *gener.*: RUOTG. Brun. 9 quibus -xerat (quibuscum vixerat var. l.) ... satisfecit. SIGEB. GEMBL. Wigb. 19 Erluini testimonium accedat, qui ei (*viro Dei*) diutissime -xit, quem nichil illius latuit. gest. 23 p. 534,31. decenn. 1,106. GODESC. GEMBL. gest. 64 descriptor vitae domni abbatis Alberti de vita et actibus eius vera dixit ... quia diu ei -xit. ALBERT. M. eth. I 308 p. 263,78 *magnanimus* de facili 'non potest -ere alii' (p. 1124^b,31 πρὸς ἄλλον ... ζῆν) alii, sed vel', idest saltem, 'ad amicum' -it, si eqs. *ibid.* al. b *eccl. et theol. (exempla spectant ad Vulg. II Tim. 2,11sq.)*: GESTA Rom. eccl. VII si compatimur, et conregnabimus; et si commorimur, et -emus. RUP. TUIT. trin. 1,8 l. 239 in quibus (*formis*) creatori iungeretur, -ret atque conregnaret creatura. CHART. civ. Spir. 34 p. 34,13 Conradus ... universis Christi fidelibus praesens scriptum inspecturis eidem domino Ihesu Christo -ere et conregnare. 2 *latius (vi praeverbii evanida)*: a *vivere, superstitem esse* – (*über*)*leben, am Leben bleiben*: CHART. Gelr. 271 p. 266,16 (a. 1138) quod si uxor praefati Theoderici diutius -ret et ... sobolem de ipso non haberet. b *versari, commorari* – (*ver*)-*weilen*: ERCHEMB. CAS. hist. 48 honoratus ditatusque donis imperialibus Oream urbem accepit ad -endum *Gaidaris*. c *vitam gerere, degere* – *das Leben hinbringen*: CONC. Merov. p. 194^a,4 ut monachi iuxta reco<lam> vivant nec sequestrati per cellas <h>abitent vel -ant. PETR. DAM. epist. 40 p. 473,21 iste (*Samuhel*) in Ofni et Finees pravitae -xit (coniunxit, convinxit, non consensit var. l.).

2. **convivo*, -are. (cf. *francog. vet.* *aviver* [le feu]; v. *Wartburg*, Frz. etym. Wb. XIV. p. 584) *incendere inflammare – entzünden, entfachen*: CAPIT. reg. Franc. 168,3 si quaelibet persona in finibus regni nostri ignem in silvam -are ausa fuerit.

3. *convivo* v. *combibo*. 4. *convivo* v. *convivor*.

[5. *convivo* v. *coniungo*. adde ad p. 1455,48sq.: WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 94 quantum naturę vigili -iuxeris (*ci. Pez* [cf. P. Vossen, *Der Libellus Scolasticus des Walther von Speyer*. 1962. p. 15sq.]; convixeris ed.) arte.]

convivor, -atus sum, -ari vel *convivo*, -are. *script.* -ib(or): l. 58.

1 *vi praeverbii vigente i. q. simul cenare, convivium facere, convivio interesse* – *gemeinsam tafeln, Mahl halten, am Mahl teilnehmen* (*usu subst.*: l. 54. 58): a *gener.*: a in *univ.*: CONC. Karol. A 38,5 quamdiu -atur *episcopus*, potius sacra lectio ante mensam eius recitetur. WALAHFR. Gall. 1,11 p. 293,16 descendens ursus de monte, micas et fragmenta, quae -antibus (conviventibus var. l.) deciderunt, caute legebat. 55 WANDALB. Goar. 2,1 p. 44,13 ipse (*archiepiscopus*) cum abbate et coepiscopis ad -andum abscessit. CYPR. CORD. carm. app. 3,5,2 (MGPoet. III p. 148) discurrat donum paterae sollemniter, mensas reviset, -bantes supplicet. RUODLIEB I 105 ad mensam comites superexaltans locupletes, dum -atur rex, nobiscum (*sc. venatoribus*) fando iocatur (*item de rege*: FUND. Consecr. Petri p. 135,7. al.). ALEX. MIN. apoc. 10 p. 214,18 optima et felix auditio, quae non solum -ari, immo convivere ... praestat ... cum Deo. *saepius*. in *imag.*: RUP. TUIT. Ioh. 2,2283 in cunctis Iudaeorum atque haereticorum conventiculis, quia mater Iesu ibi non est, id est non -atur dominicae incarnationis fides, istae aquae vertuntur illis in sanguinem. b *de confraternitate precum*: EKKEH. IV. cas. 16 p. 44,11 ut fratres nostri conscripti ... etiam in memoriam mei debeant -ari. TRAD. Monast. 67 <ut> in anniversario eiusdem 70 Alt<manni> ... fratres inde simul -ren<t>. γ *expressius i. q. potare, comissari, helluari* – *zechen, feiern, prassen*: TRANS. Dion. Ratisb. 28 p. 367^a,27 circuit Gisilbertus, singulos inebri-

are avidus, nomine quemquam vocans hortatur -are, laetum diem ducere. HILDEG. epist. 3 l. 14 nec permittit eas (*animas*) in lacum perditionis dimergi per potestatem -antium prelato-
rum. *al.* **b** *eccl. de mensa Domini*: SPEC. virg. 6,562 respice nunc, o filia, respice, fidelis anima, quibus vel quantis deliciis -buntur, qui ad cenam nuptiarum agni vocantur et admittuntur. HERM. IUD. CONV. 21 p. 124,22 ad mensam regis (*i. Christi*) -turus accessi. WIGAND. Waldg. 12 nuptias carnales -turus in cena nuptiarum agni Dei pro Domino sprexit. **2** *vi praeverbii evanida i. q. vivere (de), vesci, ali – leben (von), sich (er)-nähren*: VITA Antonini Surr. 18 aqua vino modico condita -bat. REGISTR. Xant. p. 90,38 de ea (*carne*) in carniprivio -are solebant.

***convivus**, -i m. *convivator – Begleiter*: VISIO Godesc. A 22,3 nocte quadam consilio eius (*Dasonidae*) previo et ductore ab eo destinato -o ecclesiam ... irrepentes *Bakaridae*. *Vitali* [convivus v. 1. convictus p. 1844,42. conviva p. 1849,1.]

convocatio (-cio), -onis f. **1** *de actione congregandi*: **a** *strictius i. q. advocatio – das Herbeirufen, Versammeln*: WALAHFR. exord. 5 his vasis (*i. tubis*) utimur in -e fidelium. CONST. imp. II 106 p. 135,10 ne sono campae ad aliquam -em civium faciendam ... cives utantur. *al.* **b** *latius i. q. evocatio – Aufforderung, Aufruf*: **a** *gener.*: HRABAN. epist. 40 p. 478, 23 -o adhuc foris positorum ad percipiendam fidem Christi. CHRON. Mont. Ser. a 1224 p. 211,47 quo (*clamore vulgari*) ad arma -cio fit. *al.* **b** *iur. et canon. i. q. citatio – Vorladung*: CHART. Worm. 294 p. 198,10 (a. 1261) ad -em iudicii ... unum tantum nuncium ... pro se transmittit *molendinator*. HEINR. TREV. gest. 35 p. 434,39 convenerunt *fratres* audituri, quid sibi vellet hec -cio eorum tam repentina. *expressius de vocatione scripta*: CONST. imp. II 233,4 (a. 1240) formam huius -cionis attende, in qua nil ... de ... pacis tractatu describitur. **γ** *eccl. i. q. vocatio – Berufung*: AMALAR. cod. expos. I 5,1 cantavit unus Christus, ... et illi (*apostoli*) responderunt; ... ideo responsum -i apostolorum convenit. **2** *de coetu convocato*: **a** *strictius i. q. conventus, contio – (beratende) Versammlung*: LEGENDA Bonif. 3 (ZNiedersachs. 1882. p. 24; s. XII.) facta ... synodali -cione prelato- et cleri. CHRON. Vill. 3 (MGScript. XXV p. 195,17) facta -e multorum abbatum Remis. CHART. episc. Halb. 1318 l. 13 quod prepositus ad -em ... ab archidiacono factam venire minime teneatur. *al.* **b** *latius de conventu Christianorum i. q. ἐκκλησία – Kirche, Gemeinde (loci pendente ab Isid. orig. 8,1,1 sqq.)*: PONTIF. Rom.-Germ. 35,4 aecclēsia ... -o interpretatur, sed ... non propriae aecclēsia vocatur domus, que convocari non potest. ALBERT. M. miss. 3,6,8 p. 102^b,15 Graeco ... nomine ecclesia, ... Latino nomine dicitur -o. *al.*

***convociferor**, -ari. *una vociferari, communiter clamare – miteinander die Stimme erheben, einmütig schreien*: CHRON. rhythm. Austr. 442 concors cohors militum -atur.

***convocitatus**, -a, -um. *vulgo vocatus – allgemein genannt*: VITA Landel. Laub. 287 perveniunt Romam caput orbis -tam.

convoco, -avi, -atum, -are. *script.*: CUN-: AGNELL. lib. pont. 122 p. 359,27. *cumv-*: CARM. de Bened. 108. CHART. Bund. 586 p. 79,21.

1 *in unum locum vocare, cogere, congregare – zusammenrufen, einberufen, versammeln*: **A** *strictius (praevalente notione vocandi)*: CONVERS. Afrae 2 -ans puellas ... dixit eis: '*eqs.*' ARBEO Corb. 3 tintinnabulo ministros -ans. THIETM. chron. 5,34 alta voce per kirieleison sotos -antes *militēs*. *al. per compar.*: HRABAN. carm. 40,13 signum ecclesiae -at omnes. **B** *latius (praevalente notione congregandi)*: **1** *gener.*: **a** *de hominibus*: EIGIL Sturm. 15 p. 148,3 cum ... ad suam doctrinam populum -asset *Bonifatius*. WIDUK. gest. 1,38 p. 55,3 -to omni populo tali oratione eos est affatus rex: '*eqs.*' THIETM. chron. 5,40 -tis in unum confratribus universis ... adventum regis ... indixit *Waltherdus saepe*. **b** *de rebus i. q. colligere – sammeln*: GESTA Bereng. 1,100 cui (*serpenti*) ... longa sitis ... -at in fauces ... venenum. **2** *spec.*: **a** *publ. et eccl.*: CONC. Karol. A 39^A p. 312,19 cum ... Hludowicus ... Aquisgrani palatio generalem sanctumque -asset conventum. BERTH

(?) annal. a. 1077 p. 293,32 -to ... fratrum collegio capitulum ... fecerunt *legati*. CHART. Tirol. notar. I 518 p. 252,5 in curia vassallorum ... -ta. *persaepe*. **c** *sensu constituendi*: DIPL. Loth. I 104 quod ... forum publicumque construere et -are vellet mercatum *archiepiscopus*. **b** *milit.*: THIETM. chron. 6,97 -tis ... militibus suis Arnulfus ... remeavit. VITA Heinr. IV. 4 p. 18,13 cum rex ad propellendum hostem exercitum -asset. *al.*

II *advocare, arcessere – herbeirufen, (zu sich) rufen*: **A** *gener.*: **1** *in univ.*: RIMB. Anscar. 28 -to ad se rex domno episcopo, quae fuerant gesta, retulit. EBERW. Magner. 12 sacerdotem -ans ... interrogat *episcopus eqs.* THANGM. Bernw. 19 domnum apostolicum ... -vit in occursum. TRANSL. Conr. Const. 2 p. 444^a,30 antistes ... monachum ... -vit eumque vitam ... patris ... conscribere postulavit. *persaepe*. **2** *c. colore quodam*: **a** *evocare – berufen*: HRABAN. epist. 10 p. 397,16 qui (*Iesus*) nos ad suam gratiam -verat. 13 p. 401,30 in regnum suum. *usu subst.*: HRABAN. epist. 40 p. 478,29 per praedicationis officium iam -tos catechumenos facere. **b** *invitare – einladen*: HINCM. ord. pal. 451 ut rarus quisque infra ebdomadam remaneret, qui non ab aliquo ... -retur. CHRON. Ebersb. I p. 14,43 quae (*Riblinde*) ... caesarem -at domum. *al.* **c** *conclamare – rufen (nach)*: ALBERT. AQUENS. hist. 6,10 undique ... aquam -ant (convehunt *var. l.*). **d** *invocare – anrufen*: CHART. Stir. IV 276 (a. 1267) -ta spiritus sancti gratia. **e** *in auxilium vocare – zu Hilfe rufen*: ALBERT. M. animal. 8,19 hyrundo non valens eicere passerem -vit ... multas hyrundines. **B** *iur. et canon.*: **1** *in ius vocare, citare – vor Gericht laden, vorladen*: CAPIT. Saxon. 4 si ... iterum pro ista causa ad palatium fuerit -tus et deiudicatus. TRAD. Frising. 192 clerici vel laici, qui ad testimonium ibidem -ti fuerunt. CHART. Raitenh. 371 partibus -tis et meritis cause visis ipsam fine canonico terminetis. *saepius*. **2** *provocare (ad) – appellieren (an)*: CONC. Karol. A 39^A,86 quod non oporteat clericos ... episcopum relinquere et ad secularia iudicia -are.

III *impers. i. q. resonat – es ruft, schallt*: MODIIN. ecl. 2,57 it vastus fragor, undique 'pacem' -at.

***convocus**, -i m. *aequivocus – Namensvetter*: ANNAL. Xant. a. 835 Ludewicus imperator cum -o suo perrexit ad Burgundiam. a. 855. a. 873. *usu adi. i. q. eiusdem nominis – gleichnamig, namensgleich*: ANNAL. Xant. a. 856 Nordmanni ... regem sibi constituunt, cognatum et -um priori.

***convolutio**, -onis f. *actio convertendi – Hinwendung*: ALBERT. M. sent. 4,28,6 p. 195^a,20 societas coniugalitatis non impedit -em ad frugem melioris vitae.

convolutus, -us m. *de palpebratione i. q. concursus – das Zusammenschlagen, Schließen*: ALDH. virg. I 60 p. 321,7 si ... ferreus leti somnus palpebrarum -us non tricaverit.

***convolito**, -are. (*gregatim*) *volare – (im Schwarm) fliegen*: ARNULF. delic. 784 -are (cum volitare *var. l.* [Werner p. 422]) grues suspeximus L simulantēs. AMARC. serm. 1,520 suavia quando petunt thyma -antque gregatim ad cithisum apes.

1. convolo, -avi, -are. **1** *strictius*: **a** *concurrere, confluere – zusammenneilen, -fliegen, sich versammeln*: OTTO FRISING. gest. 2,40 p. 147,7 in hac arce ... latrunculo- predandi causa -verat multitudo. ALBERT. M. metaph. 1,1,6 p. 9,37 sicut videmus aves fugere vel -are ad garritus ... auditos. **b** *advolare, (celeriter) accedere (ad) – herbeieilen, -fliegen, sich (eilends) begeben (zu)*: HROTSV. Gall. inscr. p. 109 qui (*Gallicanus*) ... per Iohannem et Paulum ... conversus ad *baptisma* -vit (HELM. chron. 108 p. 212,18). I 7,1 ut vocem ... domnae hausimus, tibi ad obsequium -vimus. VITA Theog. 2,24 episcopus ... fratribus ... valedicens ad monasterium sancti Georgii ... -vit. OTTO FRISING. gest. 2,22 nisi ... oppidani excitati ... ad arma -assent. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 198,25 ut falco -et desiderio comedendi *eqs. al. per compar. de mortuis*: FORM. Salib. I 32 quatinus contempto desiderio terreno, ad aeternam -emus sedem. ANNAL. Plac. a. 1159 p. 459,38 ut ... papa ad superos -vit. a. 1270 p. 547,35 ad eternam gloriam. **2** *latius*: **a** *conferere (ad), appellare – sich (helfesuchend) wenden (an), Zuflucht suchen (c. dat.: l. 71)*: EPIST. Lang. 20 p. 714,21 quod vos ... episcopi ... secularibus -antes auxiliis ab ... episcopatus sede ... recedere presumpsistis. HINCM. epist. I 160^b,6 epi-

scopus ad primatem alterius provinciae non habet licentiam appellandi vel -andi seu conquirendi. CONR. BRUNW. Wolffh. 30 p. 120,7 ad orationem -ans . . . sanctorum . . . implorat suffragia. OTTO FRISING. gest. 1,47 p. 66,26 ad equorum . . . robur -amus. CHART. Rhen. med. II 184 p. 225,5 dum . . . controversia . . . inter nos seivret, ad iudices delegatos Maguntine sedis -vimus. *al. expressius i. q. intrare – eintreten*: CHART. Turic. 1021 (epist. papae a. 1257) que (*possessiones*) personas liberas fratrum vel sororum . . . ad monasterium . . . mundi relicta vanitate -antium . . . contigissent. CHART. Basil. C I 423 p. 311,36. **b se conferre** (*ad*), *aggredi – sich zuwenden, schreiten (zu)*: CHART. Westph. III 295 p. 162,31 a. (1231) si ad matrimonium -verit *puer* (cf. CHART. Nuremb. 278 ad secundas nuptias). ALBERT. M. sent. 4,38,3 p. 400,9 quod videmus filiosfamilias ad religionem contra voluntatem parentum -are. *al.*

2. *convolo, -velle. *unanimitur velle, consentire – einmütig wollen, übereinstimmen*: ANNAL. Plac. a. 1271 p. 554,40 predicti arbitri . . . presentibus -entibus omnibus cardinalibus . . . eligerunt donum Tedaldum . . . in summum pontificem.

convolvere, -volvi, -volutum, -ere. **1 proprie**: *a conglomerare, complicare – zusammenrollen, -ballen, einrollen (usu medial.: l. 24)*: **a in univ.**: SIGEH. Maxim. 10 (8) infra semet ipsum . . . contrahitur et . . . in spaeram . . . vel globum pene informem -itur *dux*. RUP. TUIT. inc. 3 corporale . . . -tum flammis . . . iniecit. SUMM. Heinr. C p. 445 rotula -ta cartula id est rodel. *in imag.*: WALTH. SPIR. Christoph. II 4,180 ceruleam -it Cynthia pallam. *comprimere – zusammendrücken*: HERBORD. Ott. 1,35 patula retro haurimenta omnibus (*sagittis*) -i iussit *abbas*. **β** -ere casum *i. q. concidere – einstürzen*: ECKEH. IV. carm. var. II 5,13 somnia Parnasum faciant -ere casum. **γ refl. i. q. se congregare – sich versammeln: CARM. de Iuda 2,287 primatus et seniores se -entes Ihesum dampnare volentes. **b (circulativum) movere, volvere – (kreisförmig) bewegen, rollen, wälzen (usu medial.: l. 36.45)**: **a corpor.**: CONG. Merov. p. 171,17 qui . . . in merda . . . sua ut suos teterim -untur. WALAHR. hort. 267 qui (*carbunculus*) ructus . . . -it amarus oris adusque fores. AUDRAD. carm. 3,4,335 picea . . . bituminis amnes -ent *animam miseram*. ALBERT. M. veget. 6,254 ovum . . . penetrat et emollit *acetum*, ita quod . . . -tum prolongatur. *per compar. de tempore i. q. evolvere – entrollen, ablaufen lassen*: ALDH. ad ACIRC. 17,2 tempora reciproci -ens luna menstrua cyclis. **β spirit.**: THEODULF. carm. 28,621 suas . . . solent -ere causas magni. VITA Galli II 6,159 mente . . . languorem febris . . . -ens *pater*. ALBERT. M. eth. I 928 p. 776,28 anima retrahitur . . . in intima et in illis -itur (cf. PG 3, 704^D κινεῖσθαι κυκλικῶς). **c sensu recedendi**: ALBERT. M. eth. II 6,43 p. 460,27 ratio . . . ad se -ens. **c circumdare, involvere – umgeben, umwickeln, einwickeln: VITA Galli II 6,1788 ne nos laqueis . . . -at . . . hostis tartareus. INVENT. Quint. I 148 (MG Poet. IV p. 995) linteolis . . . suis -ens munia tanta. ALBERT. M. animal. 1,302 qui (*panniculus*) concludat eam (*carnem*) et -at. **2 translate**: **a evenire, transire – eintreten, verlaufen: ALBERT. METT. episc. Mett. 3 p. 112,25 omnia sub animi sui voluntate esse -ta. **b impellere, commovere – anregen, rege machen: EUGEN. VULG. calend. 119 Iulius . . . cantando Processum -it sensum deposcens Martinianum.********

convolutio**, -onis *f.* **1 gener. i. q. involucrum, tegumentum – Hülle, Umbüllung: SUMM. Heinr. C p. 122 involucrum -o vestium wolluch (*sim.* p. 333). **2 zool. i. q. actio complexendi, comprehendendi – das Umfassen, Umschließen: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 86,28 quia amplius debeat brancare *medius digitus* quam alii, in circulari -e medium obtinebat. **3 philos. i. q. consideratio collectiva, comprehensio – Zusammenfassung, Zusammenfassung: ALBERT. M. div. nom. 3,12 p. 109,34 'unitivas . . . -es' (PG 3,681^B συνελίξεις), idest sermones, in quibus multa implicatur quasi involuta.***

conus, -i *m.* **1 κῶνος – Kegel**: RICHARD. ANGL. anat. I 220 cor . . . formam -i habens, superius latam, inferius angustam. ALBERT. M. probl. det. 40 p. 63,71sq. cuius (*mercurii*) deferens . . . -um umbre terre vix attingit, ita quod nil sui in -um immergitur. *al. in imag.*: ODILO SUESS. Seb. epil. (46) quorum (*in-*

signum virtutum) summa in -um redacta surgit in milibus quattuor centum septuaginta. **2 de rebus -o, metae similibus**: **a strictius**: **a de uberibus i. q. mamma, papilla – Zitze, Brust(warze)**: ALBERT. M. animal. 2,36 secundum numerum . . . non habent *bruta animalia* nisi duas mamillas sive duos -os *eqs.* 9,79 habundant . . . quaedam mulieres tantum in lacte, quod . . . non habent ipsum solummodo in -is mamillarum, sed . . . emittunt iuxta -os. *ibid. al.* **β de fructu i. q. baca – Beere**: GLOSS. II 695,75 St.-S. -us dicitur fructus beri. **b latius i. q. summa pars, apex, vertex – oberster Teil, Spitze, Gipfel**: **a in univ.**: METELL. exp. Hieros. 6,850 standardus aureolo -o capitatus . . . nitet. YSENGRIMUS 5,775 sublimis scopulus -o petit ethera. ALBERT. M. veget. 6,204 glans . . . habet . . . siliquam . . . columnalis figurae, nisi quod -us eius . . . est . . . sicut hemisphaerium. *saepius*. **β de superiore parte nasi**: ALBERT. M. animal. 1,138 quando fuerint *supercilia* arcualia usquequo coniungantur ad -um nasi. 139 quorum (*angulorum ciliarum*) unus est apud -um nasi et alter apud gibum genae. *al. de acumine*: ALBERT. M. animal. 1,224 quae (*nares*) in extremitate inferiori in cartillagine nasi elevantur et linea recta descendendo pertingunt ad nasi -um. **γ de crista (avium)**: THEOD. carm. (NArch. 39. 1914. p. 165; c. s. XII.) surgit honoratus plumis a vertice (*sc. avis Phoenicis*) -us. **δ de ornamento galeae i. q. iuba, cornu – (Helm-)Bügel, -Busch**: ALDH. ad ACIRC. 124 'cristatus Achilles', id est crista et -o galeatus. EUPOLEMIUS 2, 262 caput hostis contudit ense infrigens levem -o cedente galeum. ODO MAGDEB. Ern. 2,433 galee -o sub vertice scisso. *meton. i. q. galea – Helm*: ABBO SANGERM. bell. 2,521 pepulit -um (gloss.: *helmum*) de vertice regis in humeros lapsum. **ε de loco i. q. angulus (extremus) – (äußerster) Winkel**: CHART. scrib. Col. B 775 (c. 1265) in fabrica . . . in -o vici, qui dicitur Kovergassen. *ibid. iterum*.

***conutilitas v. *coutilitas.**

convulnero, -avi, -atum, -are. **1 proprie i. q. (ubique) vulnerare, violare – (überall) verwunden, verletzen**: RUP. TUIT. off. 12,13 l. 340 approprians *Samaritanus* homini a latronibus despoliato et -to. ALBERT. M. Iob 30,11 sagittas suas mitens in me . . . -vit me *Deus*. **2 translate i. q. affligere, contristare – bedrücken, betrüben**: RUP. TUIT. trin. 29,57 l. 1778 considera, quae fecisti, et videndo mente -tus . . . reliquos consolaberis.

convulsio, -onis *f.* *imminutio, detractio – Beeinträchtigung, Schmälerung*: DIPL. Heinr. IV. 466 p. 630,43 liberam habeat *canonicus* potestatem allodium . . . fratribus . . . absque omni -e donandi *eqs.* (*inde* DIPL. Conr. III. 43 p. 71,34sq.) *ibid. al.*

***convulsor**, -oris *m.* *contemptor, violator – Mißachter, Verletzer*: FORM. Marculfi 2,1 l. 105 si quis huic voluntate mea . . . -r . . . aut tergiversatur exteterit, anathema sit. DIPL. Frid. I. 1037 p. 339,32 (spur.) quicumque -r, contradictor aut temerator huius pagine exteterit. CHART. Pomm. 61 p. 75,31 -es earum (*donationum*) et invasores anathemate perpetuo percussimus.

convulsus v. convello. [conydes v. cymindis.]

conyza (-iza, -isa), -ae *f.* (κόνυζα) *abl. sg. -i: l. 59*. **1 inula conyza – Dürrewurz (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzen-nam. II. p. 1009sq.)**: RECEPT. Bamb. 55 -iza incensa loci adspargatur. 56. PAUL. AEGIN. cur. 249 p. 192,1 clausas . . . matrices aperire oportet . . . calefacientem his, quae ex malva . . . et fortioribus artemisia et -isi (3,74,9 κόνυζη). DYASC. p. 71^a -iza alia est maior, . . . alia parva, . . . alia est media . . . , quorum prima appellata est . . . -iza lata . . . vel . . . armentalis *eqs.* ALBERT. M. animal. 4,87 quae (*species medicinalis*) . . . ab Aristotele . . . vocatur kabara (p. 534^b, 28 κόνυζα). *al. v. et p. 921,26*. **2 cicuta, conium – Schierling**: GLOSS. V 42,34 St.-S. cicuta -iza vel kanna scierlinc. ALPHITA I p. 284,13 cicunita (*cicuta var. l.*), -iza, conium idem. p. 285,43.

***conzatura v. *conciatura.**

***conzelivum sim. v. *concliv(i)us.**

conzium, -us *v. congius. conzarius v. cancellarius.*

***conzulus v. *congiolus.**

***coobses**, -idis *m.* *qui una cum aliis fideiussor est, socius obses – Mitbürge*: CHART. Turic. 921 p. 7,1 (a. 1255) sigillis

[Lenzinger]

dominorum dictorum et -um . . . utimur.

***coofficialis**, -is *m.* 1 *strictius i. q. collega* – *Amtsgenosse*: EPIST. Worm. I 47^{tit.} summę religionis speculo E. -i suo A. Wormatiensis ecclēsię episcopus. 2 *latius i. q. consors* – (*Leidens*)-*Genosse*: EPIST. Worm. I 37 p. 71,32 illos septem -es meos, qui . . . mecum satisfacturi sunt, . . . ad te . . . perducere non sufficio.

coogniveo *v.* coniveo.

coomnipotens, -entis. *aeque omnipotens* – *in gleicher Weise allmächtig*: REGINO syn. caus. 1,455 p. 204,18 totam . . . in trinitate deitatem coessentialē et . . . -em praedicans. ORD. coron. imp. 14 p. 39,19 credis ipsum Dei filium . . . consubstantialē, -em et coequalem. GERH. glor. 11,4 p. 1111^B volo, ut ostenderet se *Christus* . . . suo patri -em. *al.*

cooperarius, -i *m.* *socius operis, adiutor* – (*Mit*)-*Arbeiter, Gehilfe*: GESTA Camer. 1,8 vir sanctus senio gravis . . . beatum . . . Vedastum vicariae sollicitudinis -um direxit. EPIST. Ratisb. app. 1 p. 369,25 vobis . . . hanc potestatem contulit, quos secum -os in vineam . . . introduxit (VITA Meinw. 133; *loci spectant ad Vulg. Matth.* 20,1).

cooperatio (-cio), -onis *f.* *usu plur.*: l.32.

auxilium, adiuvamen, operis consociatio – *Mitwirkung, Zusammenarbeit*: 1 *gener.*: a *strictius*: CHART. episc. Hild. I 64 p. 60,8 (a. 1020) Bernwardus . . . antistes omnibus bonae -is fratribus patribusque . . . gaudia salutis et pacis. PETR. DAM. epist. 80 p. 416,13 faciat ipsa (*libido*) suis viribus contenta, . . . nam meae -is auxilium habere non potest. CONST. imp. II 53 p. 65,1 ut . . . ecclesia . . . ipsorum (*regum*) -e . . . semper pace letetur. CHART. Hall. 226 p. 216,3 oportet, ut . . . assit . . . -cio subsidii temporalis. *meton. i. q. collecta (communis)* – (*gemeinsamer*) *Beitrag*: GESTA Ern. duc. II 39 p. 248,7 episcopus . . . missarum solemniam populo quoque orationum -es inchoante inchoat. b *latius de interventione*: DIPL. Heinr. III. 325 ut res, . . . quas . . . in Bonnensi pago tenent *fratres*, . . . consensientia et -e (comparatio *B*) . . . episcopi . . . confirmaremus. ACTA imp. Winkelm. I 569 p. 456,30 dum sentimus . . . ecclesiasticos viros in secure pacis pulcritudine . . . mediante nostre -is industria respirare. *al.* 2 *natur. et philos.*: ALBERT. M. anim. 1,16 p. 13,17 quia semper exigit *anima illius* (*sc. corporis*) -em. anal. post. 1,2,10 p. 45^a,6 quidquid habet appetitum contrarii doloris, habet circa cor accensionem sanguinis ex -e fellis. 3 *theol.*: a *de trinitate*: AUDRAD. carm. suppl. 2 explicat de aeterna Filii Dei et hominis cum Deo Patre -e liber secundus. HROTSV. Sap. 9,6 qui . . . es forma sine materia ex Patris voluntate et spiritus sancti -e. MANEG. c. Wolff. 14 p. 74,13 accipe bonam Patris voluntatem et piam Filii obedientiam, completam per consubstantialis spiritus -em. b *de homine* (*de re v. A. M. Landgraf, Dogmengesch. der Frühscholastik. III/1. 1953. p. 207*): ALBERT. M. cael. hier. 3 p. 51,73 quod non omnes existentes in hierarchia sint cooperatores Dei; haec . . . -o consistit in reducendo ad Deum.

cooperativus, -a, -um. *cooperans* – (*hilfreich*) *mitwirkend*: ALBERT. M. top. 3,1,7 p. 345^b,20 alterum illi appositum . . . est -um (*cf. p. 118^b,13 συνεργόν*) illi et quasi adminiculans *eqs.* eth. II 1,6,10 p. 97^a,41 in tempore . . . genus inventivum et -um est ad cognitionem principiorum artis per experientiam.

cooperator, -oris *m.* (*f.*: l.60) *script. coho*:-l.68.

auxiliator, cooperarius, socius operis – (*Mit*)-*Helfer, Gehilfe, Mitarbeiter*: 1 *gener.*: a *in univ.*: HUGEB. Wynneb. 7 p. 112,3 die noctuque certo contra indefessas diaboli -es conflictum habebat. CONC. Karol. B I 45,9 si se promiserit rex a *d i u t o r e m* -et -em Dei . . . futurum (VITA Meinw. 12 p. 21, 5. *al.*). PETR. DAM. epist. 39 p. 381,23 qui (*clerici*) . . . sacramentorum caelestium Deo -es et dispensatores existunt. EPIST. Hann. 82 p. 133,33 quod . . . regię sublimitati perpendendum est et omnibus eius in administrationem rei publice -bus. CHART. Hagenow. 418 p. 312,18 dominus Rupertus miles . . . bonus coho-r existens . . . dedit . . . abbati septuaginta marcas. ALBERT. M. summ. theol. II 10,37,1 p. 409^a,38 dicit (*sc. Dionysius*) . . . : 'est unicuique hierarchiam sortientium perfectio . . . Dei -em (*PG 3,173^C συνεργόν*) fieri' *eqs. persaepe*. b c. *colore quodam*: a *de scelerum complice*: CONST. imp. I 42 (a.

1027) sunt anathematizati pro sacrilegio et homicidio . . . cum fautoribus et -bus et etiam communicatoribus eorum. RUD. TRUD. gest. 3,4 p. 242,44 horum omnium malorum non tam incontentores quam etiam -es existerant *fratres*. PETR. CAS. (?) chron. 4,91 si eorum (*civium*) in tam nefando negotio -r pro suo posse existeret *prior*. HESSO rel. (MG Lib. Lit. III p. 28,11) qui (*spiritus adversarius*) . . . ad perturbandam . . . concordiam -es maliciae suae quaequivit et invenit. *al.* b *fautor, adiutor* – *Förderer, Unterstützer*: ADSo Frodob. 36 (MGMer. V p. 88,6; s. X.2) horum omnium (*sc. factorum Frodoberti*) auctore, auspice et -e (cooperante *var. l.*) immortalī Deo. DIPL. Heinr. IV. 88 p. 114,37 eorum (*antecessorum*) benefactis -es esse decrevimus, ut eorum . . . retributionis fructum metamus. *al.* 2 *particeps, socius* – *Teilnehmer, Beteiligter, Mitwirkender*: a *gener.*: CHART. episc. Halb. 202 (a. 1142) coram . . . idoneis viris, qui -es et testes commercii aderant (CHART. episc. Wirz. II 14 p. 29,6. *al.*). VITA Hildeg. Schon. 24 (ASBoll.3 Apr. II p. 785^D) quod ipse (*Eberardus*) fuerat -r meae conversionis. *al.* *remissus (pro titulo dignitatis)*: CHRON. Pol. 1,6 p. 20,1 imperator eum (*sc. Boleslavum*) fratrem et -em imperii constituit et populi Romani amicum et socium appellavit (*cf. Vulg. Phil.* 2,25). b *eccl.*: a *de concelebrantibus sacra*: PONTIF. Rom.-Germ. 63,19 his ita peractis duo episcopi -es ordinis sacri reducunt ipsum electum in sacrarium. BEBO ad Heinr. II. p. 494,1 ad benedicenda crismatis oleique sacramenta duodenos -es pontificalis ordinis habuit *vicarius sancti Petri* (*sim. CHART. Salem*. 13 p. 23,14). b *de capellano, vicario*: VITA Vulfr. 5 (MGMer. V p. 664,25) Wando, tunc temporis diaconus et -r eiusdem praesulis . . . , postea . . . praesbiter et succedenti tempore abbas. GESTA Halb. p. 88,43 Hiddonem, prefati antistitis fidelissimum -em in pontificem elegerunt. CHART. Stir. II 205 p. 295,32 ut sacerdoti et -i suo de proventibus eiusdem ecclēsię . . . assignetur stipendium. *al.* γ *de chorepiscopo, episcopo auxiliari*: HRABAN. epist. 25 p. 433,6 ut dispectis -bus suis ipsi (*sc. episcopi*) soli potentes ac sanctificatione pollentes videri appetant. CHART. Traiect. III 1234 Theodericus episcopus Vironensis, -r . . . electi Traiectensis.

cooperatrix, -icis *f.* *script.*: coho:-l.55. -ore:-l.42. *usu adi.*: l.53,55.

adiutrix, particeps, socia operis – *Helferin, Unterstützerin, Mitarbeiterin*: 1 *in univ.*: DIPL. Loth. II. 34 p. 441,34 (interp.) sedula coore-x (*cooratrix B. D*). CHART. Mog. A I 346 (epist. papae) studeat . . . fraternitas tua sic se in his rebus nobis -em exhibere, . . . quatinus *eqs.* TRACT. Ebor. IV (MG Lib. Lit. III p. 676,6) quę (*imperatoris potestas*) -x est gratię Dei. EPIST. Hildeg. 51,6 lux vivens, omnis boni operatrix, cui omnis anima vitalis et . . . preelecta sit -x. CHART. Lux. VIII 139,3 quam (*Virginem*) nostre salutis -em . . . esse cupimus. *al.* 2 *usu attrib.*: EPIST. Worm. I 63 p. 107,17 -x Dei Sapientia. CHART. Mekl. 125 p. 122,2 ut . . . per Dei gratiam, studioso labori nostro -em, . . . inquietudo a servis Dei propellatur. *expressius i. q. auxiliariis, cooperariis* – *hilfreich, mitwirkend*: MIRAC. Ursin. 1,22 p. 834,46 cum . . . iam fugatis -bus tenebris noctis dies adesset. ACTA imp. Böhmer 1067 p. 764,5 fuit *Federicus* quasi causa inductiva et coho-x ad inducendum ministeriales.

cooperculum, -i *n.* *vel raro coopercula*, -ae *f.* et *cooperculus*, -i *m.* *script.*: cup:-l.60. *coopercol*:-l.61sq.

1 *strictius i. q. operculum, tegimen* – *Deckel*: CAPIT. reg. Franc. 128,2 bustam cum cup-o argenteam ad timiamam portandum. TRACT. de caus. mul. 37 cacabus cooperculum habeat gipsatum et ipse coopercolus suspirium habeat fistolam. IOH. WIRZ. descr. 16 p. 165 martyris corpus . . . in quadam lignea arcellula reconditum elevato -o peregrinis advenientibus ostendit. Ps. GERH. CREM. sal. I 55 pone eas (*laminas*) in olla vitreata et -o vitreato cooperi. ALBERT. M. animal. 7,155 a -o reflexus convertitur *fumus elevatus* in aquam et recurrit in ollam. *al.* *superpositum* – *Aufsatz*: GEBER. forn. 3 p. 739 in sublimatione sulphuris debes -um sublimatorii facere . . . ad modum alembici sine naso. 2 *latius i. q. velamentum, involucrum* – (*schützende*) *Bedeckung, Hülle*: a *gener.*: WILH. HIRS. const. 2,65 p. 1137^C defuncto in illud (*feretrum*) posito

[Lenzinger]

asperso et incensato -um superponitur. **b natur.:** **a** in univ.: ALBERT. M. veget. 1,177 in quibusdam fructibus statim formatur semen cum suo -o, quo operiuntur semina eqs. animal. 1,531 qui (sc. panniculus) cerebrum cooperit usque ad postremam eius partem, ubi -o non indiget. animal. quaest. 12,20 p. 237,58 natura provida ... providit illis partibus coopertoria, sicut oculo palpebras et olfactui -um intra nares. *ibid.* al. **β de penna in cauda avium sita i. q. penna cooperiens – Deckfeder:** FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 104,16sq. que decem (*pennae*), quoniam cooperiuntur a duabus coopertoriis (-is var. l.), quando cauda non est extensa, dicuntur -e (cooperte var. l.), hee dextere, ille sinistre. 2 p. 167,4 que due (*pennae*) vocantur -a. **γ de cancro i. q. testa, cutis dura – Schale:** ALBERT. M. animal. 4,21 omnes ... isti modi cancrorum ... sunt duri corii ... et sunt asperi in tactu, licet -um omnium eorum nascatur ex membrana molli.

cooperimentum, -i n. 1 de operimento: **a tegimentum, stragulum – Decke, Teppich:** **a** in univ.: CATAL. thes. Germ. I 46,6 (s. XI^{ex}) -a altarium VI auro parata et V pallia super altaria auro parata (*sim.* 51,4). HERBORD. Ott. 1,34^{capit.} de -o (nobili operimento var. l.) valde precioso, quod super leprosum poni precepit. **praesidium – Schutz:** ALBERT. M. metaph. 8,1,5 p. 395,42 alii ... diffinientes domum dicunt, quod est 'vas', quod est -um pecuniarum'. **β de nive:** ALBERT. M. veget. 4,59 quod vis terrae evaporans reflectitur saepius ad terram propter nivis -um. **b velamen, involucrum – Hülle, Umhüllung:** CONSTANT. AFRIC. theor. 2,15 p. 8b^v membra interiora pectoris duobus sunt operata panniculis preter illum, qui costarum est -um. ALBERT. M. veget. 2,2^{capit.} p. 142,6 quare quaedam folia habent quaedam -a et quaedam non. animal. 17,47 propter quod etiam vulgariter ovum vocatur aborsus eiectus in -o suo et corruptus. al. **c tectum, tecti basis – Dach(stuhl):** ALBERT. M. eth. I 44 p. 44,3 'inquantum est utile' sibi (tectori) ad mensurandum -a domus. 2 de effectu operiendi: **a proprie i. q. operatio – Bedeckung:** FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 94,3 quod plumagium necessarium est avibus ad melius esse, scilicet ad -um cutis. ALBERT. M. veget. 2,91 finalis ... intentio foliorum est ad fructum -um. *ibid.* al. **b translate i. q. occultatio – das Verdecken, Verbergen:** THEOD. AMORB. Mart. 6 studuit episcopus ad -um proprii erroris quibusdam subreptionibus, ut eqs.

cooperio, -rui, -rtum, -ire. script.: cop-: p.1860,60. al. cohop-: p.1860,51. al. form. perf. coni. -ierit: p.1860,22.

1 proprie: **a contegere, (ad)operire – be-, überdecken:** **a** in univ.: HUGEB. Wynneb. 13 p. 116,5 cum ... illi (sc. episcopus et alii) foderunt, ... nares suas -ire temptaverunt. LIBELL. de conv. Baiuv. 1 p. 5,13 aedificia ... tunc paene dilapsa silvisque -ta. ANNAL. Xant. a. 873 p. 33,14 nix totam superficiem terrae -uit. BRUNUS LONG. chirurg. 1,5 p. 108^B valet sulphur ad vulnera nervorum, scilicet -torum (cooperatorum ed.; sed cf. WILH. SALIC. chirurg. 2,23 p. 339^A utrum medicina, quae ponitur super nervo discooperto, magis laedat, quam quae ponitur super -to). **saepe. β c. sensu ornandi (de rebus cultui divino constitutis):** BERTH. (?) annal. a. 1070 p. 274,47 tabulas altaris argento -tas furtive dilaminavit invasor. RUD. TRUD. gest. 1,3 p. 230,40 repperimus ... pallas lineas serico -tas. OTTO FRISING. chron. 5,11 p. 243,18 Constans ... beato Petro mirae magnitudinis evangelia auro -ta, gemmis ornata misit. al. **γ de aedificiis i. q. tegere – (ein-)decken:** DIPL. Ludow. Germ. 69 p. 97,45 decreverunt imperatores ..., ut ... abbates ... ecclesiam sancti Stephani ... proprio sumptu -rent. GERH. AUGUST. Udalt. 1,28 l. 175 matricem ecclesiam novo tecto -ire praecepit episcopus. RUD. TRUD. (?) gest. 9,22 reditus ad plumbum emendum constituit, ut inde -retur monasterium. ACTA imp. Winkelm. I 1005 p. 774,27 debent homines sub-scripti reparare girum in facie et cohoperire cannas septem. al. **δ de equis i. q. internere, instruere – satteln, (zu)rüsten:** CHART. Advoc. 81 p. 41,26 (a. 1244) de hiis bonis uno homine servietur domui nostre armato ad integrum in dextrario -to. ANNAL. Otak. a. 1260 p. 183,47 contra inimicos ... galeati et nonnulli in -tis equis properarunt milites et clientes. al. **b vestire, amicare, circumdare – bekleiden, umhüllen, umge-**

ben: a de corpore anim.: LIUTG. Greg. 13 p. 78,14 nudus fui, et -uistis (cf. Vulg. Matth. 25,36 operuistis) me. TRACT. de caus. mul. 37 mulier coperta esse debet de sagu. OTLOH. Wolkf. 33 cum ... praesul videret eum in choro sedentem -to capite, sicut mos est aegrotantium in oculis. ANON. coit. 1,4,23 in stratis mollibus -ti dormiant senes et debiles. CONSUE. Marb. 317 sola verenda (sc. mortui) veteri panno sint -ta. TRACT. de chirurg. 921 -atur (coperiatur I), ut a frigore non ledatur. **saepius. usu subst.:** ALBERT. M. animal. 1,23 attenditur haec comparatio in -entibus a nocumento exteriori, sicut eqs. **β de rebus:** AMALAR. off. 1,12,31 ampulla -itur, ut a nemine nuda videatur. THEOPH. sched. 3,17 ut fortiores sint limae, ... exterius ... -untur calibe. STATUT. ord. Teut. p. 47,1 lanceas politas, ut hostem acrius vulnerent, poterunt -ire milites. al. **obducere – überziehen:** DIPL. Karoli M. 87 p. 126, 36 ex quorum (cervorum capreolorum) coriis libros ... -endos ordinamus. **c obtegere, concludere – zudecken, verschließen:** COMPOS. Luc. R 9 repositum in vaso -is utiliter. MAPPAE CLAVIC. p. 187,13 quando videris fumum exire ex ore ampullae blavum, -i. THEOPH. sched. 3,21 sequenti nocte -i eum (hircum) in dolio inferius perforato. al. **c. sensu abscondendi:** EDICT. Roth. 305 si eum (fossatum) occulte -ierit (-uerit, -uit var. l.) et damnum si factum fuerit, componatur ab ipso, qui occulte fecit. LEX Ribv. 16 (15) si ... eum (sc. interfectum) cum rama aut callis, (cum ramo -uerit B) vel in puteo seu in aqua ... celare voluerit. LEX Alam. 57,27 si ... aliqua plaga in facie alicuius facta fuerit, ut capilli vel barba non -ant. al. **d superfluere – überströmen:** OTTO FRISING. gest. 1,47 p. 66, 23 amniculus ... tantum ... preter morem inundaverat, ut totum -ret exercitum. **e (super)tendere – (darüber)spannen:** ANTIDOT. Sangall. p. 96,39 ligas ampullam diligenter lineo et desuper pellem -is propter pluviam aut solem. 2 translate: **a celare, occultare – verheimlichen, verbergen:** HUGEB. Wynneb. 6 p. 110,39 illam (abstinentiae tolerantiam) sic in operatione conplevit -tam, ut nullo ... nota claruerat. OLIV. hist. Dam. 64 qui (Neoforitae) legem habent -tam, quam filiis suis ... non exponunt nisi anno tricesimo. BERTH. RATISB. serm. exc. p. 10,17 qui (haeretici) ... ad primum impetum fidem suam negant verbis expressis vel -tis. al. **b investire, dotare – ausstatten:** DIPL. Richenzae 3 p. 231,9 de Domnino Carapeza ... lamentata est ecclesia, qui ... tenet terram in Canarole, unde eadem ecclesia -batur (postea: investiri).

subst. 1. cooperta, -ae f. stratum – (Pferde-)Decke: CHART. Tirol. notar. II 47 (a. 1242) quomodo ipse (Engelmarius) debeat observare I -am de ferro equi.

2. **coopertum, -i n. 1 stragulum, textile – Decke, Tuch:** WILH. HIRS. const. 1,16 p. 947^C pro signo -orum ... hoc adde, ut manum in brachio deorsum trahas rursum, quasi qui coopertorio se contegit. ANNAL. Ianuens. IV p. 5,26 fecerunt civitates ... civitatem ornari et vias et vicus, per quas transitum habere debebat papa, sericis cohoptis. 2 **membrana continens intestina, peritoneum – (Bauch-, Darm-)Fell:** MARIAN. chron. a. Chr. 1087 p. 559,10 supertectum ventris intra duo latera et -a viscerum ab imo ventris usque guttur super faciem eius (militis) proicientes Arabitae. 3 **constratum – (Ver-)Deck:** ANNAL. Ianuens. III p. 116,28 fugierunt inimici eicientes in mari, quicumque in cohoptis galearum habebant. 4 **?tectum – ?Dach, Überdachung:** REGISTR. Trident. III 10 p. 234,35 medietas ... II molendinorum cum omnibus suis sarcinis iaccetum super aquam sub uno coperto in loco Murii.

cooperator, -atus sum, -ari. script. quo-: p.1861,42. **trans.:** p.1861,49. cf. p.1861,23.

1 **simul, una facere, adiuvare, conferre (ad) – (unterstützend) mitwirken, zusammenarbeiten, beitragen (zu):** **a gener.:** GODESC. SAXO theol. 7 p. 183,2 ipse (Dominus) solus operatus est ... praedestinando, solus ... operatur inspirando et de suo iam nobis volentibus -atur adiuvando. ALFAN. premn. phys. 2,51 p. 36 corpus ... organum, id est instrumentum, existens animae, si ... congrue adaptetur, -atur (PG 40,560^A συνεργεῖ) animae ipsumque convenienter habet. 3,28 p. 56 manet modus mixturae ... incommixtus ..., non compatiens, sed -ans solum (PG 40,601^B συμπαύτων). ARIBO mus. p. 15,16

principaliter dico, quia aliae chordae -antur, istae . . . principantur. CHART. Heist. 82 p. 177,10 nos . . . , qui consecrationi predictae ecclesiae -ti sumus manum imponendo. ALBERT. M. phys. 5,37 p. 441,30 ad talem actum nihil . . . -atur id, quod 'violentiam' patitur, sicut motus lapidis sursum. *saepius*. *b theol.* (*de re v. A. M. Landgraf, Dogmengesch. d. Frühscholastik. I/1. 1952. p. 51. 55sq.*): HUMB. Sim. praef. p. 100,41 unam eandemque catholicis et hereticis contendit *daemoniosus argumentator* inesse et -ari gratiam. ALBERT. M. summ. theol. II 16,101 p. 253^a,14 diversi sunt actus gratiae praevenientis et subsequentis, operantis et -antis. *al.* *2 auxiliari, assistere, prodesset - helfen, zur Seite stehen, förderlich sein: a gener.: a de hominibus (usu subst.: l. 17.):* DIPL. Arnulfi 165 p. 252,24 nostris patefecit auribus *praesul* . . . episcopum . . . *c o n s e n t i e n t e* atque -ante fratrum collegio . . . basilicam . . . construxisse (RUD. TRUD. gest. 3,4 p. 242,28. *al.*). CHART. Welt. 2 p. 103,13 omni . . . cooptanti et -anti nobis in bonum . . . sit gaudium et pax in spiritu sancto. VITA Meinw. 12 p. 20,5 quo (*clavo*) . . . facto -urus operantibus apponitur *vir incognitus*. CHART. march. Misn. III 403 ut . . . vos, qui negociorum meorum estis executores, . . . eis assistatis et -emini; predia eorum . . . volo, ut sint libera (*inde* 420 ut . . . eis assistatis et predia eorum -emini *eqs. [struct. per confusionem]*). CHART. Basil. C II 315 p. 178,29 cui (*priori*) villicus fideliter et efficaciter -bitur. *saepius*. *c. sensu assentiendi:* ARNOLD. LUB. chron. 2,2 p. 128,39 -antes verbis imperatoris omni honore eum privandum iudicabant *principes*. CHART. Aquens. 101 notum facio . . . , quod . . . Domino inspirante et prudentium consilio -ante sic ordinavi. *al.* *β de rebus:* PAUL. AEGIN. cur. 178 oportet . . . digestionem empiimatos -ari cum spongiis. ALBERT. M. veget. 2,107 cui (*humori*) -atur vicinitas trium venarum talis folii. 4,133 -atur . . . porositas radicum. eth. II 1,3,9 p. 42^a,14 essentialiter . . . -atur virtus, organice autem apotelesma. *usu subst.:* ALBERT. M. eth. II 1,3,9 p. 42^a,12 si . . . debeat *operatio felicitatis* esse non impedita, oportet quod -antia habeat. *b eccl.:* LIBER diurn. 60 p. 51,22 Deo -ante (OTTO FRISING. gest. 2,2 p. 104,4. *al.*). WILLIB. Bonif. 9 p. 56,11 Domino -ante (DIPL. Loth. I. 136 p. 306,13. *al.*). HUGEB. Wynneb. 11 Christ -ante (HROTSV. Pafn. 7,4. *al.*). ALCUIN. Willibr. 32 (MG Mer. VII p. 140,11) divina -ante gratia (TRAD. Ratisb. 259. *cf.* RATHER. ascens. I 1,10 -ante gratia Dei. *al.*). DHUODA lib. man. 4,4,144 ita agendo sancto quooperante (gloss.: adiuvante) donationum *S p i r i t u* ad regnum valemis pertingere supernum (DIPL. Frid. I. 75 p. 126,30. *al.*). *3 (item) operari, laborare - (ebenfalls) arbeiten:* ARS med. 2 invenit Hippocrates . . . fabros ferrarios et multos alios, quotquot ab igne -bantur, sana habentes corpora. *4 per confusionem i. q. comparare - beschaffen:* CHART. Mog. A I 256 (spur. s. XII^{med.}) pro vestimentis sororum -andis terciam partem reddituum . . . adiecit *comes Adelhardus*.

coopertio, -onis *f. de passione palpebrarum i. q. facultas (defectiva) operiendi - das (mangelhafte) Schließvermögen:* CONSTANT. AFRIC. theor. 9,15 p. 43b^v,21 passiones in palpebris nascentes sunt . . . accubitas (ambitas *ed.*), -o *eqs.*; p. 43b^v, 43 -is tres sunt species; una est altitudo superioris palpebre, cum oculum non possit cooperire *eqs.*

**coopertionalis*, -e. *cooperiens, contegens - bedeckend:* v. p. 1862,62.

**coopertor*, -oris *m. qui operit, qui vestem dat - Bekleider, einer der Kleidung gibt:* VITA Hildulfi 5 omni petenti se libentissime tribuebat *Hildulfus*, . . . consolatoremo moestis, nudis -em.

**coopertorialis*, -e. *cooperiens, contegens - bedeckend (t. anat. de cartilagine cymbalari q. d. 'Gießbeckenknorpel'; de re v. J. Hyrtl, Das Arab. u. Hebr. in d. Anatomie. 1879. p. 160):* ALBERT. M. animal. 1,244 superior haec (sc. *cartilago epiglossidis*) vocatur -is pelta a quibusdam, ab aliis . . . cimbalaris appellatur.

**coopertorolum*, -i *n. opertorium parvum - kleine Decke:* CATAL. thes. Germ. I 77,10 (c. 1000) heç sunt res ecclesie . . . panchilia XVIII, -a IIII.

coopertorium, -i *n. script.:* coap-: WILH. SALIC.

chirurg. 4,1 p. 23,29. cop-: l. 5.43. *adde* CAPIT. reg. Franc. 128,36.

1 proprie: a tegimen, velamentum - (schützende) Bedeckung, Hülle: a in univ.: VITA Desid. Vienn. 11 ut -um (cop- 1) illum . . . adtingere meruit *filia claudicans* ac oleo sancto illo linire contigit. ALBERT. M. veget. 6,60 habent . . . grana punica exterius -um continuum et grana pomi cypressi habent -um ligneum et divisum. animal. 1,213 primum . . . oculi -um sunt palpebrae et deinde secundum -um est tunica. *saepius*. GLOSS. Roger. II 72 in -is et pelliculis istorum membrorum. SALIMB. chron. p. 256,17 super -um lampadis societatis et fraternitatis beati Francisci depicti erant apostoli. *β de vestimentis i. q. amictus - Umhang, Überwurf:* GERH. AUGUST. Udalt. 1,26 l. 84 nisi . . . unum -um mardrinum ad servicium sui successoris dimisit. CONSUE. Marb. 235 ut singuli duas vel tres pellicias et unum -um sive pelles habeant. CHART. Sangall. B 143 p. 142,24 datur . . . singulis ad vestitum . . . II . . . ulnè et dimidia panni lanei ad caligas et -a. *al.* *γ de libris i. q. involucrum - Einband:* TRAD. Fuld. I 72 p. 150,20 (s. XII^{med.}) conquisivit *cellerarius* ecclesie . . . unum collectarium cum -o piscino (*i. byssino*). *δ de penna in cauda avium sita i. q. penna cooperiens - Deckfeder:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 129,14 penne maiores sunt recollecte sub duabus, que dicuntur -a. v. et p. 1859,10. *b stragulum - Decke: a in univ.:* AESCULAPIUS 16 p. 21,35 -a levatissima, quae eos (sc. morbo affectos) non calefaciant, ne *eqs.* BRUNO QUERF. fratr. 25 p. 75,10 quadam nocte . . . , quasi ablato -o aliquis eum vigilare fecisset, . . . exilivit *frater Andreas*. WIPO gest. 35 p. 55,18 superducto -o latuit, ut . . . falleret custodes. *al.* *β de textile supellectili superstrato i. q. integumentum, toral, lodix - (schmückende) Überdecke, Überwurf:* CATAL. thes. Germ. I 48,36 (c. 1078) -a sedis III. 62^b -um analogii coccineum. CONSUE. Marb. 36 surgant *fratres* . . . et super lectum extendant -um. *al.* *γ de velamentis altaris i. q. velum, pallium - Altardecke, Altarbekleidung:* TRANSL. Senes. 6 (MGScript. XXX p. 989,17; s. XI.) duo -a, unum auro intextum, alterum . . . mirifice operatum. LEO MARS. chron. 2,63 p. 290,16 posuit *imperator* super altarium . . . -um purpureum. PETR. CAS. (?) chron. 3,74 p. 456,32 panni de altare sancte Marie: facies una purpurea . . . , -um cum smaltis. *saepius*. *c operculum - Deckel: a gener.:* PASS. Quir. Teg. 8 p. 14,19 rupto signaculo . . . ut -um sublevare conati sunt. COD. Falk. 104 apud Nevenpurch sunt VI cippi cum cop-is argentei *eqs.* PS. ARIST. magist. p. 648^a,12 aperi vas et reperies ad latera -i auripigmentum. *al.* *β anat. et natur.:* MAURUS anat. I 46 epiglotum sive brancus, -um scilicet tracheae arteriae, quod . . . clauditur et cooperitur prout aer inspiratur *eqs.* ALBERT. M. animal. 4,47 quae (*ostrea*) habent unam portam latam ad modum cuiusdam -i (*cf. p. 529^b,7 ἐπίθεμα*). 14,82 piscium . . . , qui habent branchos, quidam habent -a (*cf. p. 505^a,1 ἐπικαλύμματα*) super branchos omnino. *ibid. al.* *2 translate i. q. obstaculum, claustrum - Hemmnis, Riegel:* LAND. MEDIOL. hist. 3,29 p. 95,17 moriens linguam quasi bovinam orribilem, qua multum offenderat *Landulfus*, quae -um non habebat, . . . emisit.

coopertorius, -a, -um. *cooperiens, contegens - bedeckend, Deck-:* *1 gener.:* CHRON. Sieb. auct. a. 1107 (MGScript. VI p. 464,31) reicientes *fratres* a se, quicquid regule refragabatur, froccos videlicet et . . . -a stramina lectorum (*ex Exord. Cist.*). FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 104,11 penne, que, quoniam cooperiunt alias pennas . . . , dicuntur -e. *2 anat. de cartilagine i. q. cymbalaris - Gießbeckenknorpel:* PS. GALEN. anat. 23 p. 204^b haec . . . cartilago cymbalaris et -a (coopertionalis V) vocatur.

coopertura, -ae *f. script.:* cop-: p. 1863,19. cohop-: p. 1863,13.

1 tegimen, velamentum, operimentum - Bedeckung, Hülle, schützende Schicht: a in univ.: ALBERT. M. veget. 2,43 illud, quod . . . purgandum erat, convertit *natura* in -am substantiae, ut a laesura . . . defendatur substantia. animal. 1,188 quae (*ossa*) deserviunt -ae nervorum (*item de -a nervorum:* WILH. SALIC. chirurg. 2,23 p. 339^b). *al.* *b tunica, cutis - Umhüllung, Haut:* ALBERT. M. veget. 1,128 fructuum . . . ha-

bent aliqui tres -as, sicut *eqs.* animal. 1,431 una . . . et eadem tunica interior stomachi et meri, quae est interioris in faucibus -a. *al.* *c ornamentum muri, arenatum sim.* – *Wandverputz, -verkleidung:* MIRAC. Gorg. 26 p. 246^b,59 muri . . . fictiles absque -a insigniti sunt venustate et honore. *d pavementum – Belag, Pflaster:* ACTA imp. Winkelm. II 93 p. 82,6 pons . . . ab initio fuit integer atque firmus, refectione indigens modica vel solummodo -a. *e stragula – Pferde-, Reitdecke (interdum accedente notione q. e. armatus, lorica – Rüstung, Panzer):* GISLEB. MONT. chron. 131 p. 197,23 cum omnes milites . . . equos ferreis -is ornatos haberent. IOH. CODAGN. annal. a. 1229 p. 94,15 milites . . . equis et armis decentibus . . . et equorum cohors egregie preparati . . . exierunt. CHART. Brixin. 74 p. 82,16 quicumque miles . . . dextrarium . . . habeat cum -a. *al.* *2 tectum – Dach:* CHART. Rhen. med. I 198 p. 258,29 (a. 955) muro et -a . . . emendatum est monasterium. ROB. TOR. chron. a. 1180 p. 528,42 melioravit *abbas* dormitorium in maceris, in vitreis et -a. COD. Wang. Trident. 85 p. 202,24 domos . . . nullo modo . . . redificent . . . iaciendo etiam cop-am et stilicidium ipsarum super murum illarum domorum. *al.* *adde:* RYCARD. chron. a. 1230 p. 170,27 (epist.) in planis circumdatis montibus facite -as trabium et terram superponite. *3 operculum – Deckel:* *a techn.:* ALBERT. M. veget. 6,8 -ae ventrium (*sc. instrumentorum musicorum*) optima sunt ex abiete factae, quia *eqs.* *b anat.:* ALBERT. M. animal. 1,422 ubi est ipsa lingua fistulae, habet *canna* constrictionem, et iterum habet os amplum versus -am epyglotis. *4 actio cooperiendi, opertio, circumdatio – das Be-, Überdecken, Umbüllen:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 77,16 cum . . . essent (*sc. iuncturae alarum*) impedimento -e, quam faciunt penne alarum inter se invicem. ALBERT. M. animal. 9,110 in ista . . . -a superficiibus interioribus pluribus tangit *matrix* circumdando istos humores (*sc. viri et mulieris*) sic conglobatos et incipit retinere menstruum. *Lenzinger*

**coopitulum*, -ari. *iuvarē – Hilfe leisten, beistehen:* COD. Karol. 83 p. 619,1 nostra . . . sospitate . . . *Domino* -ante vestram omnino instar agnoscentes salutem *eqs.* (88 p. 624,30. cf. ARDO Bened. 2 p. 202,31 gratia divina).

**cooppidana*, -ae f. *concivis – Mitbürgerin:* CHART. Westph. VII 1332 (a. 1269) quod nostra quedam -a Ida nomine . . . et . . . filius eiusdem . . . legitimi sunt heredes.

**cooppidanus*, -i m. *concivis – Mitbürger:* CHART. Duisb. 61 p. 89,16 (a. 1259) Theodericus pie recordationis dictus de Cassele noster -us. CHART. Hamb. 699 sicut et -us vester . . . nobis retulit. CHART. Rhen. inf. II 610 aliquis -orum nostrorum. 696 p. 407,4 nec aliquem hominem nostrum . . . in suum colligent -um, nisi *eqs. al.*

[*coopressus* v. *cypressus*.]

**coopto*, -are. *una (c. aliis) optare – zusammen (mit anderen) wünschen (usu subst.:* CHART. Welt. 2 p. 103,13 (a. 1123) omni . . . -anti et cooperanti nobis in bonum circa prenominationem locum sit gaudium et pax.

**cooratrix*, -icis f. *orationis consocia – Mitbeterin:* v. p. 185,8,42.

**coorda*, -ae f. (*orig. inc.*) *herba quaedam medicinalis – eine Heilpflanze:* TRACT. de aegr. cur. p. 145,1 ad malum capitis: -am aggrestem pistabis, bullies cum vino.

**coordinabilis*, -e. *attribuendus, relativus – zuweisbar, beziehbar (auf):* ALBERT. M. princ. 2,1 p. 320^a,9 ad quarum (*primarum formarum*) modum praedicationis omnia sibi similia reduci habent ut in illam communem formam -ia. metaph. 4,4,4 p. 205,43 prima . . . veritas non est in quolibet genere, nec habet aliquam ad demonstrationes generum ordinationem, nisi sicut causa efficiens omnium, non -is alicui suorum effectuum. *subst. neutr.:* ALBERT. M. praedicam. 7,1 p. 273^b,16 complectur omnis -ium et praedicabilium coordinatio, quam sequitur actus rationis, qui *eqs.* metaph. 5,3,5 p. 264,46 diximus de -bus ad invicem secundum unam naturam praedicabilis univoce de omnibus.

**coordinabilitas*, -atis f. *facultas relationem ineundi – Zuweisbarkeit:* ALBERT. M. praedicam. 7,1 p. 273^a,20 haec (*quae coordinanda sunt*) . . . talia sunt cum ipsis nominibus

-em habentia, et tamen ad unum aliquod genus praedicamenti reduci non possunt.

**coordinalis*, -e. *eiusdem ordinis – gleichgeordnet:* ALBERT. M. summ. theol. II 4,14,4,3 p. 202^a,22 angelus . . . propinquior est angelo quam homo angelo, et angelus -is et eiusdem hierarchiae propinquior est angelo alterius hierarchiae et alterius ordinis. p. 203^b,2 de -bus et de his, qui sunt eiusdem hierarchiae.

coordinatio, -onis f. *constitutio, ordo, relatio – (An-, Zu-)Ordnung, Beziehung:* 1 *gener.:* ALBERT. M. pol. 2,3¹ p. 128^a,6 '-o . . . ' (*p. 126^b,26 σύνταξις*) politiae . . . talis 'vult . . . ' esse 'neque democratica' tota *eqs.* 4,10^s p. 390^b,8 sine -e . . . praeliabatur nec sciverunt ad hoc ordinare acies *Graeci. ibid. al.* 2 *spec.:* *a philos. et theol.:* ALBERT. M. eccl. hier. 4,1 p. 63^b,21 'sanctissimae synaxeos . . . bona invisibilia . . . sunt sacrificantia' . . . 'societatem hierarchice' . . . 'et -em' (*PG 3,472^D σύνταξιν*) quantum ad ordinem hierarchicum, 'nobis ad unum'. epist. Dion. 4 p. 488,57 -o aliquorum ad invicem fit gratia naturae. eth. II 1,2,4 p. 22^a,35 'summum in ordine' oportet, quod sit aliquid coordinatorum in forma boni, sicut est -o omnium generum a primo ad ultimum. *ibid. al.* *b log.:* ALBERT. M. phys. 5,3,1 p. 428,3 ab ipsa (*sc. essentia*) causatur unum 'in genere', quod est 'unum secundum figuram praedicamenti' et -em *praedicabilium* (*praedicam. 2,6 p. 177^b,39. metaph. 3,3,4 p. 143,71. ibid. saepius*). *c publ. i. q. conventio – Übereinkunft:* CHART. Livon. A 277 p. 359,30 (a. 1254) de -e . . . facta inter dominum Curoniensem et fratres in Curonia commorantes in speciali littera plenius continetur.

**coordino*, -atum, -are. *struct. fere c. dat.; seq. ad: l. 3,8,46. partic. praes. usu adi.: l. 3,5.*

1 (*ad invicem*) *componere, disponere, coniungere – (einander) zuordnen, in Beziehung setzen (zu), verbinden:* *a gener.:* ALBERT. M. elench. 1,2,8 p. 550^a,12 adiectivum . . . et substantivum semper volunt simul -ari immediate. pol. 4,2^f p. 328^b,42 'alias autem, scilicet harmonias, -antes' . . . dicunt. 6,1^a p. 560^b,33 'qualia ad qualem politiam -ta sunt'. *b natur.:* ALFAN. premn. phys. 5,2 p. 62 sunt . . . elementa quattuor . . . -ta (*PG 40,613^A συντεταγμένα*) secundum dicendum ordinem ab inferioribus ad superiora corpora. Ps. GERH. CREM. sal. II 81 cum ita -ta fuerint (*sc. sal armoniacus et sal panis*), limabis quodlibet corpus, quod resolvere volueris. ALBERT. M. anim. 1,2,7 p. 33,67 dixit Plato, quod circulum 'unum' Deus . . . 'divisit in duos circulos dupliciter -tos' *eqs.* *c philos.:* ALBERT. M. bon. 343 p. 191,41 modus . . . est dispositio entis . . . aut in comparatione ad aliud ens, quod est -tum sibi, aut *eqs.* praedicam. 7,1 p. 274^a,22 ratio -ans praedicabilia ad unum commune, quod in generibus pluribus invenitur. *ibid. al.* *d theol.:* ALBERT. M. eccl. hier. 3,13 p. 589^a,23 ea, quae sunt '-ta' (*PG 3, 432^A τὰ συντεταγμένα*), id est, simul posita (*sc. in psalmis*). 5,26 p. 730^b,20 'vertex discipulorum', id est Petrus, '-ta sibi', id est, eiusdem ordinis, 'decade'. epist. Dion. 4 p. 488,47 sq. videtur, quod non sit -tus aliis *Christus*; quaecumque enim sunt -ta, communicant in aliqua natura communi, quae invenitur in utroque *eqs. ibid. al.* 2 *una (c. aliis), simul ordinare, statuere – gemeinsam, zugleich anordnen, verfügen:* *a publ.:* CHART. Beron. 40 p. 113,21 (a. 1236) quisquis . . . huic mee ordinatione provide facte preposito et canonicis tunc presentibus et -antibus contraire voluerit. *b canon.:* HINCM. epist. I 160^a, 22 p. 131,29 apostolica est sedes, quae in nobis famulis suis . . . , id est pro apostolis ordinatis episcopis, in ordinandis -at et in decernendis canonicis condecernit.

adi. coordinatus, -a, -um. *dispositus – geordnet:* ALBERT. M. summ. theol. I 18,73,2,1 p. 757^a,27 -iora sunt opera Dei quam naturae: non possunt esse duo spiritus creati in uno loco, eo quod alter superfluit.

adv. coordinate. secundum ordinem, disposite – geordnet: ALBERT. M. pol. 2,10^b p. 187^b,40 'signum . . . politiae' . . . bonae est '-e populum habentem', id est, quod quilibet secundum suum officium habet se ordinate ad alium.

[*cooreratrix* v. *cooperatrix*.]

coorior, -rtus sum, -iri. *script. coho-:* p. 186⁵,3. *adde* GLOSS. I 74,2 St.-S. *oriri, nasci – sich erheben, entstehen:*

[Pömbacher]

HEIRIC. Germ. I 6,452 valida inter partes lite -ta. SIGEB. GEMBL. Theb. 1,31 (AbhBerl. 1893/I. p. 49) tempestates hac tempestate -te (cohorte var. l.) undique terrores spargunt et ubique fragores. *al.* RUP. TUIT. trin. 1,34 l. 1318 per loca aequalia et nuda gignentium ventus -tus humo arenam excitavit magna vi agitata. LIGURINUS 2,660 ni temere clamore -to indicium facti iuvenes properantius aequo fecissent.

coorno, -are. 1 (*simul*) *ornare* – (*gleichermaßen*) *schmücken*: LIBER tram. 95 p. 142,22 altaria cuncta -entur (*sim.* 124 p. 181,80). ANNAL. Eins. a. 1173 (MGScript. III p. 148,21) casuculam ... coeruleam ... haut parvo a<uri> decore -ta<m>. *refl. c. sensu se vestiendi*: LIBER tram. 115 p. 174,19 ad missam maiorem omnes sacerdotes atque levitae -ent se cappis. 2 (*ornatui*) *ponere, sternere* – (*zum Schmuck*) *aufstellen, ausbreiten*: LIBER tram. 90 p. 138,10 super altare textes omnes -ent et tres cruces. 93 in formulas -entur tapetia. *ibid.* *al.*

coors v. cohors.

***coortivus**, -a, -um. *simul germinans* – (*gleichzeitig sprießend*): CONST. imp. III 171 (a. 1278) ut ... utraque domus alterius amplexibus insignita perhenniter in -os future propaginis palmites adolescat.

copa v. cupa.

capodium (cap-, cup-), -i n. (?-a, -ae f.: l. 30) (κοπάδιον) *script.*: -pid-: GLOSS. III 686,65 St.-S. IV 219³. -pod-: l. 26.

1 *caro animalium ad assandum praeparata* – *Bratenfleisch*: GLOSS. III 717,48 St.-S. capodium vel assatura brado. IV 200, 24 cup-um brado. *ibid.* *saepius*. 2 *caro luxurians, verruca* – *Hautwucherung, 'wildes' Fleisch, Warze*: SUMM. Heinr. C p. 110 -um wildiwahso, quod in collo bovis iacet. GLOSS. I p. 212,33 Th. capadia particula carnis warza. *al.*

***copanicum**, -i n. (cum et panis) *obsonium, pulmentum* – *Zubrot, Zukost*: CHART. Mog. A II 9 p. 13,38 (a. 1139) cuique annuatim dentur ... pro -is et indumentis XXX^{ta} solidi. *cf.* *companaticum.

***copanus** v. *cophanus. ***copatus** v. *cupatus.

cope, acc. -en f. (κοπή) *punctio, ictus* – (*Seiten-*) *Stechen*: AURELIUS 11 p. 705,16 signa (sc. *peripleumoniae*) haec sunt: febris cum gravedine pectoris et sensus, quae graece compen (-en *cod. Augiens. CXX*) dicuntur, in dorso et in lateribus.

copeditas v. cupiditas.

***copelectus** v. *cappelletus (*de quo lemmate apud nos pro* *capilitus *substituendo* v. H. Antony, *Mittellatjb.* 16. 1981. p. 330).

copellus v. cupella. **copecolus** v. cooperculum.

coperio v. cooperio. ***coperosa** *sim.* v. *cuperosa.

coport- v. coopert-.

coph (ko-). (qoph) *alleg. de littera undevicesima alphabeti Hebraici i. q. vocatio* – *Berufung*: CARM. Scot. I 14,1,19 koph electorum est sincera vocatio dicta (*cf. Hier. epist.* 30,5).

copha v. cufus.

***cophanus** (copa-), -i m. (*ital.* cofano; *cf. Rohlf's, Lex. Graec. p.* 274) *canistrum* – *Korb*: ANNAL. Ianuens. II p. 176,12 copanum unum plenum lapidibus ... demersit *potestas*. *cf.* cophinus.

cophia v. cofia. **cophina** v. cophinus.

***cophinarius**, -i m. *vitor* – *Korbmacher*: REGISTR. abb. Werd. 8,3 p. 264,22 (s. XII.ⁱⁿ) iuxta Hüttnon -us solvens III denarios.

***cophinata**, -ae f. (?cophinus) *stramentum (calefactorium) viminibus confectum* – (*wärmende*) *Unterlage aus Flechtwerk*: MATTH. PLATEAR. gloss. p. 387^A typice febrientibus ... danda est decoctio pigani struti ... , patiente colloca-to super -am ad provocandum sudorem.

***cophino**, -are. *stercore alere* – *düngen*: BENZO ad Heinr. IV. 7,6 p. 640,14 ficum ergo -emus (*spectat ad Vet. Lat. Luc.* 13,8).

cophinus (cofi-, coffi-, confi-), -i m. (κόφινος) *form.* cophina: GLOSS. IV 275,29 St.-S.

1 *strictius i. q. canistrum, qualum, vas sportae simile* – *Korb, korbartiges Gefäß*: a *proprie*: a *def.*: CHRIST. STAB. Matth. 35 p. 138³ -us vasculum rusticorum est de virgulis factum ad terram deportandum (*cf. Isid. orig.* 20,9,9). β

exempla: CONST. Constant. 192 duodecim nos sciatis ... secundum numerum duodecim apostolorum -os terra onustatos propriis asportasse humeris (*inde* THIOFR. flor. 2,5 p. 352^B. COSMAS chron. p. 253,24. *al.*). COD. Wang. Trident. 70 p. 158, 7 abbatis debet *episcopo* ... soumarium cum duobus bonis

coffinibus. CHRON. Mont. Ser. p. 139,11 quia tritico in se contento vilitas -i nichil derogat. ALBERT. M. pol. 1,8^c p. 66^b,9 opus -i, quod est ad purgationem viarum et platearum (*sim.* 4,2^a p. 327^a,26). SALIMB. chron. p. 314,35 terram cum -is as-

portare. *al.* *de vase ad conficiendum unguentum vel saponem apto*: MAPPAE CLAVIC. 288 p. 242,13 totum pones in -o fortiter impressum. GLOSS. Roger. I B 2,24 p. 647,14 insimul

commisce in -o vel concha (*sim.* p. 647,16). b *alleg.*: BONIF. epist. 78 p. 165,15 circumfodi vineam (*i. ecclesiam*), cofinum stercoris adportavi (*sim.* LAUR. LEOD. gest. 32 p. 510,31; *loci*

spectant ad Vet. Lat. Luc. 13,8). PAUL. BERNR. Greg. 64 p. 509,18 praedicationis suae -os misit *papa*. CAES. HEIST. hom. exc. 149 p. 119,27 -i sunt libri vel cartulae, in quibus illa (*fragmenta*) colliguntur *eqs.* (*spectat ad Vulg. Matth.* 14,20). *al.*

c *meton. de mensura*: COMPOS. Luc. E 22 in quam (*primam cocturam*) mittis carbonem cofinos X. CHART. Eberb. 140 p. 250,12 suis praecolligere poterunt infirmis ... circa duos -os manuales. CHART. Brem. 393 p. 428,6 concessimus, quod libere possint emere ... butirum, si novem -os non excedat. *al.*

2 *latius*: a *ferculum viminibus confectum, benna* – *geflochtene Bahre, Benne*: VITA Desid. Vienn. 10 ubi coffinio, quo ferebatur, devota mente petisset *pauperculus adtractus*. EBERW. Symeon. 31 in -o ... ad viri Dei sepulcrum deportata *ancilla paralytica*. ANNAL. Rod. a. 1108 p. 694,38 Obbertus ... contractus fuit corpore et -i baiulabatur subvectione. b

scrinium – *Truhe*: CAPIT. reg. Franc. 32,62 quid de hutiis et cofinis, id est scriniis, ... habuerint. c *capsa* – (*Reliquien-*) *Schrein, Kästchen*: MIRAC. Genes. Hieros. 2 p. 10,29 membratim cesa ... in duobus -is ad hoc ipsum praeparatis ossa sancto-

rum condidit martyrum. p. 11,17 -is ... reseratis laudem Christo papa Leo retulit. *fort. add.*: CATAL. thes. Germ. I 34,5 V sisinellas, XII -os, ... VI calices. *cf.* *cophanus.

cophium v. cofia.

***cophos** adi. (κωφός) *mutus et surdus* – *taubstumm*: CHRIST. STAB. Matth. 25 p. 1341^D nomen, quod est alalos ἄλαλος, graece solummodo mutus dicitur, -os κωφός quidem et mutus et surdus.

[**cophus** v. tophus.]

copia, -ae f. *script.* cup-: l. 49. *form.*: acc. pl. -a: l. 50. 57. p. 1867,20. *al.* decl. III. : l. 49. p. 1867,1. 14.

I *proprie*: A *de rebus i. q. abundantia, affluentia* – (*große*) *Menge, Fülle* (*expressius i. q. exuberantia* – *Überfluß*, e. g. l. 52. 57): 1 *corpor.*: a *in univ.*: IONAS BOB. Ioh. 13 ait unus e subditis se tanti farris cupiem (-am var. l.) non habere.

VITA Lamb. Traiect. 27 (MGMer. VI. p. 382,10) tanta -a (tantae -ae var. l.) auri vel gemmarum ... sunt conlatae. ARBEO Corb. 17 p. 207,18 herbarum -a (WILLIB. Bonif. 5 p. 22, 19). HRABAN. epist. 5 p. 388,28 lector pauperculus, qui -am librorum non habet (EINH. Karol. 33 p. 40,12 [testam.].

IOH. CANAP. Adalb. A 3. *al.*). WETT. Gall. 35 p. 276,25 re-rum -a sublevata est (POETA Saxo 3,48. *al.*). ERMOLD. Pipp. 1,85 colles dant -a vini. DIPL. Heinr. II. 331 uti ex ... abbatis ... industria ac ... abbatis -a ... fratrum relevetur inopia (STATUT. ord. Teut. p. 98,2. *al.*) *persaepe*. *adde de vi solis*:

THEODULF. carm. 14,7 -a deest solis. CARM. Cantabr. A app. 1,5,2 (Mittellatjb. 22. 1987. p. 128) quando humus fert erbarum -a titania ... species. b c *colore quodam*: a *penus, com-meatus* – *Verpflegung, Vorrat*: THANGM. Bernw. 27 p. 771, 19 hospitium plenis -is providebant. VITA Heinr. IV. 13 p. 42,20 dum ruris -a consumpta esurire inciperent. CHRON. reg. cont. I a. 1184 p. 133,22 liberalissime eis imperatore per tri-

dium -am inperiente. β *apparatus, arma* – (*Aus-*) *Rüstung*: REGINO chron. a. 860 p. 79,21 Brittones ... belli -am capesunt. WIDUK. gest. 1,9 p. 12,11 militum manus et arma ceterasque belli -as ... parum procedere. *ibid.* *al.* γ *opes* – *Mittel* (*usu plur.*): RUOTG. Brun. 37 p. 38,11 ut neque consilium neque -e deessent. 2 *spirit.*: IONAS BOB. Columb. 1,6 p. 163,1

ob egregiae doctrinae -am (-em *A1a*). IULIAN. TOLET. Wamb. 4 oleum benedictionis ... refunditur et benedictionis -a exhibetur (ADAM gest. 3,1 p. 142,13). GODESC. SAXO theol. 22, 11 p. 313,4 caelestis -am charismatis infundi. HILDEG. scivias 1,3 l. 275 celeri -a verborum. *saepe*. 3 *per prosop.* (cf. *ThLL*. IV. p. 968,67sq.). EKKEH. IV. cas. 103 neque vitam plus communem, etiamsi in loco pleno sit C-a cornu, statuere poterimus. CARM. Bur. 2,1 C-a dicat. 63, 2^b, 6 qui (*Hercules*) ... frontis Acheloie cornu dedit C-e. *adde*: EGBERT. fec. rat. 1, 1542 non magis inde ferax, si C-a vacca vocetur. **B de hominibus** (*de animalibus*: l. 13,14) i. q. multitudo, grex, turba – (*große*) Anzahl, Schar, Haufe: 1 *in univ.*: ARBEO Emm. 6 p. 35,20 melli et apium -a ... habundans. HUGEB. Wynneb. 11 cum cuncta populariae multitudinis -e. VITA Galli II 328 -a serpentum. WIDUK. gest. 1,9 p. 14,9 qui (*maiores nostri*) parvis -is ingentes gentium -as superaverunt. OTTO FRISING. gest. 1,48 propter litteratorum virorum -am. *al.* CHART. Tirol. 959 Albertus comes ... et alii quam plures, quorum -a ibi fuit. *saepe*. *adde*: SISEB. Desid. 22 ad cuius venerantissimum corpus tanta Christus confert -a sanitatum: *eqs.* 2 *de viribus armatis* i. q. manus, exercitus – *Truppe(n)*, *Streitmacht*: LEG. Wisig. 5,7, 19 licet ... gentes nostre affluent -a bellatorum. EINH. Karol. 11 -is undique contractis ... cum maximo venit exercitu rex. LAMB. HERSF. Lull. 10 p. 320,10 habens secum armatorum -as non modicas. (VITA Heinr. IV. 8 p. 28,13. *al.*) THANGM. Bernw. 7 p. 761,10 -is militum dispositis (OTTO FRISING. gest. 1,26 p. 43,19 cum magna m. -a. *al.*) BERTH. (?) annal. a. 1073 p. 276,32 collectis auxiliantium -is. a. 1077 p. 295,10 rex tanta auxiliatorum -a roboratus. VITA Heinr. IV. 10 p. 33,14 ut ... ad curiam ambo mediocri -a venirent *eqs. persaepe*.

II translate: A occasio, facultas, permissio – *Gelegenheit*, *Möglichkeit*, *Erlaubnis* (interdum c. gerundi(v)o supplendo, e. g. l.42): 1 *in univ.*: a gener.: CAND. FULD. Eigil. II 10,1 larga ... concessa est -a fandi fratribus (WIDUK. gest. 1,9 p. 15,11. *saepe*; cf. *Verg. Aen.* 1,250). WIDUK. gest. 1,4 vendendi emendique. RUODLIEB II 26 hoc volo ... speculari, -a dum fit. CONSUE. Marb. 28 sedendi. LIGURINUS 6,307 -a ... detorquere gradum. *saepe*. **b publ. et iur.**: CONST. Melf. 1,53,3 -a reclamandi. CHART. Solod. II 25 ne ... probationis -a subtrahatur (CHART. Turic. 1583 [epist. papae]). CHART. Eichst. 54 -am sigilli nostri non habuimus. *al.* expressius i. q. permissus, auctoritas – *Ermächtigung*, *Vollmacht*: CONST. Melf. 1,53,2 p. 84,3 dandam vel negandam inquisitionis -am ... nostrae maiestatis arbitrium provida deliberatione mandabit (1,86). 2 c. colore quodam: a capacitas, pol-lentia – *Fähigkeit*, *Vermögen*: WANDALB. marty. comm. 32 negat priorum nos aequare locum ... vatium ... exilis -ae loquacis usus. THANGM. Bernw. 27 p. 771,14 vir litteris eruditus, fandi quoque -a exercitatus. *de opulentia*: DIPL. Conr. II. 114 p. 159,24 que -a (sc. ecclesias locupletandi) cum ... regibus ... presto fuisset *eqs.* **b potestas** – *Verfügungsgewalt*: CHART. Turic. 248 (1106/11) ut ... abbas et monachi liberam -am ... ex ipsis prediis habeant. **c praesentia, status eius qui** (*quod*) praesto est – *Präsenz*, *Erreichbarkeit*, *Verfügung*: a *de hominibus* (publ. et canon.): VITA Norb. I 15 p. 689,12 pronunciavit ... -am sui se ei (comiti) facturum. CHART. Raitenh. 75 p. 77,12 quia ... priorum episcoporum -am non habetis (CHART. Port. 152. CHART. Eichsf. 422 [epist. papae] vestri -am. *al.*) CONST. Melf. 2,22 accusati ... sui -am facere non detrectant. *ibid.* *al.* **β de rebus** (*ferre de documentis*): DIPL. Constantiae 23 p. 76,26 quia -am de privilegiis ... quotiens ei (notario) necessitas incumbit, habere non potest. CHART. episc. Misn. 104 ut presentis libelli ei (*adversario*) -am faciat. CHART. Lamb. Leod. 479 p. 588,5 predicti (sc. canonici) ... de clavibus ipsis facient -am, cum opus fuerit. HEINR. TREV. gest. 46 p. 440,28 (chart.) quibus (*sacerdotibus*) facta fuit -a littere. *al.* **B descriptum, exemplar** – *Abschrift*, *Kopie* (*ferre de instrumentis*): GESTA Trud. cont. II 1,3 require ... de iure grutarii -as supra. CHART. Solod. I 344 p. 192,25 autentici -a ... petita et habita *eqs.* CHART. ord. Teut. (Thur.) 166 datum per -am sub sigillo domini decani (HEINR. TREV.

gest. 39 ut -am ... s. s. suo ipsis daret duplicatam). CHART. Argent. I 508 p. 387,13 cuius (*libelli*) -am et transcriptum dicitur habere episcopus (CHART. Babenb. 466 p. 336, 37).

5 **copiditas** v. cupiditas. **copidium** v. copadium. **copies** v. copia. **copio** v. cupio.

copiola, -ae f. parvae res – *geringes Vermögen*: CHART. episc. August. 11 p. 9,7 (a. 1071) ad serviendum Deo ... pauculos constituimus prebendarios ex facultatibus a nobis iuste ... conquisitis pro -a sustentandos.

10 **copiositas**, -atis f. 1 corpor. de quantitate i. q. numerus, numerositas, multitudo – (*große*) Anzahl, Menge: a *de rebus*: EPIST. Hann. 18 p. 42,28 in constitutione episcoporum vel vana considerabatur nobilitas vel divitiarum irrumpebat -s. VITA Steph. reg. II 6 (MGScript. XI p. 228,31) sexaginta viri Bys-senorum ... cum universo apparatu suo, videlicet auri et argenti -e ... egressi. ANNAL. Mell. a. 1256 ex felici frugum habundancia vinique -e. **b de anim.**: a *de hominibus*: PAUL. DIAC. hom. 54 (PL 95, 1196^A) ubi (*in regno Dei*) multitudo martyrum in aeterna gloria gloriatur, ubi -s virginum in saecula exsultat. COSMAS chron. 2,24 p. 117,7 maior militum -s iuvat. **β de animalibus**: MIRAC. Gorg. 22 p. 245^b,62 elephantorum nares tanta culicum replevit -s, ut ... stare ... nequirent. 2 *spirit. de qualitate* i. q. magnitudo, abundantia – *Größe*, *Fülle*: CONC. Karol. B I 28,4 quia ... omnes passionis eius (*Christi*) mysterio non redimuntur, non respicit ad magnitudinem et pretii -em, sed *eqs.* ALBERT. M. euch. 2,2,1 p. 220^a,7 doni (*sc. sacramenti*) sufficientissima -s (*sim.* 2,2,2 p. 221^a,30).

copiosus, -a, -um. *script.*: cup-: VITA Lamb. Traiect. 27 (MGMer. VI. p. 382,9). ?-iusus: l. 56.

I proprie: A *de rebus* i. q. locuples, amplus, ingens – *reichlich*, *ansehnlich*, (*gut*) *ausgestattet*, *gewaltig* (c. abl. i. q. dives, uber – *reich* [an]: l. 34,40): 1 corpor.: a *in univ.*: ARBEO Emm. 6 prospiciens ... terram optimam ... vino -am. 35 WALTH. SPIR. Christoph. I 23 facta ... congerie lignorum ignis -us accenditur. THANGM. Bernw. 6 -am bibliothecam ... codicum comparavit. TRAD. Werd. 90 p. 52,24 fratribus ... refectionis consolationem in pane et vino et pisce exhiberi precepit abbas -issimam. OTTO FRISING. gest. 2,46 p. 153,34 regio ... piscationibus -a. CHART. Walkenr. 113 archiepiscopus ab-bati ... gratiam impertitur, quod ... pastores ... stipendio gau-deant -o. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 143,10 eorum (*pullo-rum*), que velociter ... nutriuntur, veloces et -i secessus fiunt. *saepe*. *in imag.*: REGINO chron. a. 866 p. 86,1 in sopitis dis-cordiarum et odiorum cineribus denuo -us ignis accenditur. **b c. colore quodam:** a *immoderatus* – *übermäßig*: ALFAN. premn. phys. 28,16 p. 137 ut ... nequaquam cerebrum laedatur a -o (PG 40 p. 713^A ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς) spiritu incidente in ipsum. **β velox, frequens** – *rasch*, *häufig*: ALFAN. premn. phys. 28,1 p. 135 -us (PG 40,709^A ἀδρόα) et constrictus anhelitus in magnis afflictionibus factus animalem demonstrat opera-tionem. 2 *spirit.*: a *in univ.*: SISEB. Desid. 11 reddita sunt a Domino ... -a suffragia. 22 gratiam. RUOTG. Brun. 1 ut ... -is gratie muneribus ditentur electi. HELM. chron. 100 p. 198,12 dolorem ... mitigavit -ior victoria. *al.* fort. add. (*in formula magica*): RECEP. Sangall. I 53 -usus, coprius, coprius, copri-us, copiola. *subst. neutr. (de abundantia)*: IOH. SCOT. praedest. 16,141 homo de paradiso in hoc saeculum expulsus est, id est ... a -is ad egena. HRABAN. epist. 57 cum nobilitatis vestrae ... aviditatem ... -a investigandi perspiciam. **b c. co-lo-re quodam:** a *de facundia* i. q. (*verbis*) *abundans* – (*wort*) *reich*, *beredt*: HRABAN. epist. 23 p. 429,16 iuxta -am facundiam. GODESC. SAXO theol. 4 p. 144,21 cum -issimam tum fructuosissimam disputationem magistri quisquis ... legit. 65 RUOTG. Brun. 38 p. 40,13 propter abundantem doctrinam et eloquentiam -am. *al.* **β in malam partem** i. q. *immodicus* – *maßlos*: BRUNO QUERF. frat. 7 p. 46,17 -a vanitate multum erravit Otto III. **B de anim.** i. q. *numerosus*, *magnus* – *zahlreich*, *groß*: 1 *de hominibus eorumque coetibus sim.*: a *in univ.*: a gener.: TRANSL. Viti 5 p. 48,20 abbas habens secum turbam -am tam suorum monachorum quam aliorum vi-rorum. GERH. AUGUST. Udalt. 1,4 l. 28 pauperum multitudo

-a. HIST. princ. Thur. 9 (MGScript. XXIV p. 821,43) coram universitate -a ... abiudicavit *imperator. saepius*. **β milit.:** THEGAN. Ludow. 54 pater ... congregavit multitudinem -am. WIPO gest. 11 rex ... cum exercitu -o Italiam petere coepit. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 299,38 si ad Renum tam -o exercitus ... impetu ... pertenderet. OTTO FRISING. gest. 1,2 p. 14,3 princeps militem -um colligens. CHART. Mog. A I 451 p. 359, 14 armatorum -a manu. *saepe. usu praed. i. q. magno comitatu – mit großer Begleitung:* REIN. LEOD. annal. a. 1205 p. 659,22 dux Brabatinus, qui ad auxilium eius (sc. regis) -us venerat. **b (verbis) potens – (wort)mächtig:** EINH. Karol. 25 erat eloquentia -us et exuberans. OTTO FRISING. gest. 2,28 p. 133,15 plus ... verborum profluvio quam sententiarum ponderare -us. *al.* 2 de animalibus eorumque gregibus: VITA Pirmin. I 10 ut populus ... -am abundantiam piscium sibi recepisset. WIDUK. gest. 2,14 -a equorum multitudine cum aliquibus signis capta. ANNAL. Iburg. a. 1083 (MGScript. XVI p. 437,33) aestas adeo fervida fuit, ut piscium -a multitudo in aquis periret.

II translate i. q. capax – fähig: URSO element. 1 p. 38,12 ut ex his lector diligens et ad proponendas ... questiones idoneus et ad propositas solvendas -us efficiatur.

adv. copiose. 1 *large, liberaliter – reichlich, freigebig:* DIPL. Ludow. Inf. 33 iustum est, ut ... bona a Deo nobis concessa -ius largiamur. VITA Godefr. Cap. III 14 ministeriales ... -e inbeneficiatos ... donavit ecclesiae. CHART. Raitenh. 243 p. 200,2 ut in die beati Iacobi fratribus -ius amministretur. *al.* 2 *crebro, multum – häufig, viel:* DIPL. Loth. I. 137 p. 308,31 delectet monachos ... pro nostra ... salute Domini -ius implorare misericordiam. EPIST. Worm. I 32 p. 58,22 eo ... mitto *librum* studiosius, quo manifestum est te preceptis philosophis delectari -ius. 3 *bene – gut:* DIPL. Heinr. III. 68 p. 88,6 ut ... abbatisa ceteraque moniales Dei ... servitium ... -ius possint adimplere. 4 *late, fuse, multis verbis – ausführlich, wortreich:* HRABAN. epist. 36 p. 471,2 quo haberes ... breviter annotatum, quod ante ... facunda ... locutione dissertum -e legisti. GODESC. SAXO conf. p. 66,11 -issime disputavit *Fulgentius*. HILDEB. epist. (MG Lib. Lit. II p. 669,25) singula sane tam -e et tam luculenter explanas ... , ut *eqs. saepe. v. et p.* 230,36. 5 *frequenter – in großer Zahl:* CHART. Salem. 198 p. 231,26 (a. 1239) propter ... occursum amicorum nostrorum, qui vocati -e ibidem convenerant, monasterium graves sustinuit expensas.

?coppis (copp-), -is f. *copia verborum – rhetorische Fülle, Eloquenz:* COLUMB. epist. 5 p. 176,12 qui nova quaeque, licet epicroca, iudicant coppes (*aliter J. W. Smit, Studies on the Language and Style of Columba the Younger. 1971. p. 137 sqq.*).

copiosus v. copiosus. copla v. copula.

***copmannus, -i m.** (*theod. inf. vet. kōpman*) *mercator – Kaufmann:* ACTA civ. Rost. C 1,345 p. 133 (a. 1266) Hyllike ... habet cum Arnolde -o LXX marcas denariorum (*sim.* 368 p. 135). *Pörnbacher*

copola sim. v. copula.

[*coporobius v. *cuperosa.]

***copos (m.)** (κόπος) *labor – Anstrengung:* ALPHITA I p. 272,28 'copos' quod est 'labor'

coppa v. cupa. *coppata v. *cupata.

***coppera (-prea) subst.** (?orig. germ.) *gobio – 'Koppe', Gründling:* HILDEG. phys. 5,8 capit. p. 1270 -a. 5,8 copprea ... semper in novis et frigidis aquis et iuxta fundum aquarum versatur.

***coppetella v. *cupatella.**

***coppinus, -i m.** (?orig. germ.) *script. et form.:* cepp-: l.68. acc. sg. -pim: l.71.

gemma, germen – Knospe, Trieb, Sproß: HILDEG. phys. 3,1 p. 1217^A cum in verno tempore in affaldra primae eruptionis (*sic*), id est cepp-i procedunt, ramusculum unum ... abrumpe. 3,11 -os eius (*sc. coryli*), id est ubi flores primo erumpere debent, accipe ... ; masculus quoque ... eosdem grossos coryli ... sumat. 3,45 qui orfimas in corpore suo habet, -pim, id est primum erumpentem fructum, gelbaum accipiat *eqs. ibid. al.*

coppis v. copis. coppla v. 1. copula.

***copprea v. *coppera. coppula v. 1. copula.**

copressus v. cypressus.

***copreus, -i m.** (κόπρος) *stercus, fimum – Kot, Mist:* RHYTHM. 1,3,2 (auctore Chilperico) u<t> -um respuit *Medardus* ornas gentiles, mulus, bucula<s>.

***copriola, *coprius.** (*fort. subest *copros*) *voces in formula magica usurpatae:* RECEPT. Sangall. I 53 pro calido locio dicis 'copiosus, coprius, coprius, coprius, copriola', ... sanatur.

***copros** (cap-, -pios, -pnus, -res) *vel *copron (-rion) subst.* (κόπρος) *stercus, fimum – Kot, Mist:* PAUL. AEGIN. cur. 219 p. 160,27 onida -on (-rion B) ÷ I. ALPHITA I p. 282,19 capros, sterus (*sic*) idem; inde aegios capros, id est fimus caprinus. ALPHITA II p. 30,3 capres vel capios, stercus, capnus idem.

***copsa v. coxa.**

***coptivus, -a, -um.** (*cf. κόπτη*) *porri sectivi proprius – Schnittlauch-:* BENVEN. GRAFF. ocul. B 34 p. 54,3 debetis cum ipsis (*sc. pulveribus lapidum*) miscere de pulvere facto de suco -o, ... ut temporetur sua malicia.

***copton subst.** (*cf. κόπτη*) *porrum sectivum – Schnittlauch:* PAUL. AEGIN. cur. 209 p. 145,9 flegmonem ... patiente epate ... exterius cataplasmandum viscera farina ordeii et fenogreci ... ; epithimata ... mileos esto et euodes ... et dia melliloton et -n (3,46,6 τὸ κοπτόν).

1. copula, -ae f. (-um, -i n.: l.51) *script.:* cup-: p.1871,30. 31,36. cuppla: p.1871,26. cobla: p.1871,25. cop(p)la: l.38. p.1871,26. -pola: FORM. Marculli 2,30.

1 proprie i. q. vinculum, funis, catena – Band, Binde, Schlinge, Kette: **a in univ.:** EPIST. Worm. I 30 p. 55,22 sine his (*adiumentis*) ... fragilitas huic -e (*antea:* catenam) accidit. TRACT. de aegr. cur. p. 128,41 super capillos folia nucis pone et de super -am, et per III dies non disligatur. CAES. HEIST. hom. II p. 52^a habet *diabolus* ... instrumenta venationi congrua: -as, cornua sagittasque toxicatas. *in imag.:* CARM. Bur. 120,2,4 dum nos ligavit amoris -a. **b lorum (canum) – (Hunde-)Leine, Riemen (proverb.: l.38): EGBERT. fec. rat. 1,21 it sero canis ad coplas senioribus annis. CHART. Rhen. med. II app. 15 p. 425,25 dimissis canibus ... domum revertetur *forestarius* ... et -am in arborem suspendet. 2 *translate i. q. coniunctio, sociatio, societas – Vereinigung, Verbindung, Bündnis:* **a in univ.:** HEIRIC. Germ. I 2 praef. 28 suggere dactilos spondeosque ... ; nam ... haec -a gratior. MEGINFR. (?) carm. p. 645^B qua concurrens procedat origine prima, addimus et talis quid signet -a nobis. HERM. CRANTH. essent. 1 p. 112, 16 ipsa semina eiusmodi dederat *prudentissimus artifex*, ut partim mascula, partim essent feminea nec in eodem sexu ullum -e videret consensum *eqs.* **β coniugium, matrimonium – Ehe(bund, -band), ehe(ähnliche Verbindung):** LEG. Wisig. 3,1,4 p. 125,1 si aut etatum aut personarum incompetenti conditione adnectitur -um nuptiale. WILLIB. Bonif. 7 p. 40,7 tam laicorum iniusta concubinarum -a ... separata est, quam ... clericorum nefanda cum uxoribus coniunctio seiuncta. NICOL. I. epist. 46 p. 324,14 si et ipse pudicitiam sectatus religionis obtentu -am dissolvere vis, tantum ne simulate fiat, concedimus. ORD. coron. imp. 3,2 exoramus, ut ... hanc famulam tuam ... ad dignam sublimemque regis nostri -am regnique sui participium ... transire concedas. *al.* OTTO FRISING. gest. 1,19 p. 32,16 Friderico duci, haut memor affinitatis, quae ex -a sororis suae Iudithae inter ipsos erat, bellum indicit *Heinricus*. ALBERT. M. sacram. 254 p. 166,52 quaeritur, utrum fuerit consensus in maritali -am. *persaepe. de facultate matrimonii ineundi:* EPIST. anon. p. 4,24 quod iam dudum apud Anglos cessavit tertiae et quarte generationis -a, quam *eqs.* **γ concubitus, coitus – (geschlechtliche) Vereinigung, Beilager: VITA Agnet. 234 miserae notissimus illi congaudere putans -ae successit in antrum. HUMB. Sim. praef. p. 101,38 coniugium et -am carnalem ... separatim iri. COSMAS chron. 1,29 p. 52,14 multa conquestus *presul* ... de incesta -a et super illicita discidia inconstantis coniugii. *saepe.* **δ familiaritas, amicitia – Umgang, Verkehr: MANEG. ad Gebeh. 9 p. 327,23 iuniorum ... cum senioribus -am tantum beatus Ambrosius commendavit, ut******

eqs. **b spec.**: **a philos.** i. q. *cohaerentia* – *Zusammenhalt*: HONOR. AUGUST. phys. 163 p. 129,36 quoniam totius universitatis essentia est *divina bonitas* . . . et quantitas et qualitas et omnium -a. **β mus.** de coniunctione et concentu sonorum vel punctorum (*expressius i. q. punctum organi* – *vokale Schlußgruppe*: l.8.10): GUIDO ARET. reg. rhythm. 209 aliquorum sic sonorum nominatur -a, cum intensio est sola vel contra remissio. IOH. GARL. mus. mens. 12,2 -a dicitur esse id, quod est inter discantum et organum. ANON. mus. Sowa praef. p. 70,26 mensurabilis musice tria sunt genera, scilicet discantus, -a et organum. FRANCO COL. cant. mens. 12,1 -a est velox discantus adinvicem copulatus. **γ gramm.**: CONR. MUR. summ. p. 75,5 coniunctio vim copulandi habens . . . inter participium et verbum . . . non debet poni, cum participium intra se habeat -am interclusam, ut eqs. **3 meton.**: **a de anim.** (*de sidere*: l. 21): **a uxor, coniunx** – (*Ehe*-)*Frau, Gattin*: HRABAN. carm. 39,26,2 adire et temptat *chelydros* feminam, quam (quem *ed.*) sator iunxit -am. WIGAND. Waldg. 37 prole, domo, cura -e spretis. **β caterva, manus** – *Gruppe, Verein*: CARM. Aldh. 1,77,75 torrentibus septem latet lampadibus Pladis pulchra -a. VITA Galli II 916 omnibus e gradibus confluerat illuc -a magna satis, per quos eqs. **γ par, iugum** – *Paar, Gespann*: CHART. Ital. Ficker 401 p. 415,28 (a. 1246) si aliquis inventus fuerit cum bestiis in predicta regula Puliani, emendet de cobla bovum . . . X soldos. **δ de canibus** (*copula coniunctis*): CAPIT. reg. Franc. 23,31 ut episcopi . . . cupplas (*coppla, cuppla var. l.*) canum non habeant nec falcones. **b de loco saepio i. q. pascuum** – *Weide, (Vieh-)Koppel*: CHART. Rhen. inf. IV 646 p. 792,42sq. (a. 1202) comes Gerardus . . . cupula, que solius est comitis de Hostade, utetur cum equis . . . ; comes de Hostade magistrum cupule ad ducendum eos providebit, si eqs. **ius compascui** – *Koppelrecht*: CHART. Mog. A I 582 p. 500,5 (a. 1133) notum facio . . . hortos . . . pascuis nostrae episcopalis -ae addictos ab omni -ae iure et mariscalcorum potestate . . . me absolvisse. CHART. Brixin. 130 p. 137,17 de iure . . . , quod vulgo dicitur cupula, sic diffinitur: eqs.

2. copula v. cupula.

copulabilis, -e. *qui coniungi potest* – *verbindbar*: HUGO HONAUG. div. 21,3 unde eorum (*Patris et Filii*) essentia nec separabilis est pluralitate nec -is est aliquid rationis unione, sed est unica singularitate. *expressius i. q. copulatione efficiendus* – *durch Verbindung herstellbar*: HUGO HONAUG. div. 21,2 'unitas' -is est, quae ex unione vel similitudinis vel integrativae compositionis vel adunationis vel concretionis, qualiter vel ex forma et materia dicitur una statua eqs.

***copulariter adv.** *maritaliter, coniugaliter* – *im Ehebund, ehelich*: VITA Cuneg. A 1 p. 821^a,7 Cunegundis terreno imperatori -r (*corporaliter rec. B*), non carnaliter coniuncta celesti regi virginitatem suam consecravit.

copulativum v. copulo.

copulatio (-cio), -onis *f.* *coniunctio, conexio, unio, consociatio* – *Verbindung, Verknüpfung, Vereinigung*: **I de statu, relatione**: **A spectat ad res**: **1 philos.**: ADALBOLD. Boeth. 228 frigora flammis per aeris zinzugiam, id est -em, arida liquidis per aquarum -em conveniunt. OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 21,13 ut corpus corporeitate esse . . . dicitur, sic et spiritus creatus . . . , quamvis -e partium carens simplex esse videatur, tamen . . . simplex dici non potest. ALBERT. M. praedicam. 3,3 p. 199^a,2 ubicumque accipiantur duae partes in superficie, erit linea copulans partes illas et est communis terminus -is earum. metaph. 3,2,12 p. 135,28 sua (*sc. eius, quod ipsum nunc est in tempore*) -o, qua copulat prius et posterius, non est compositio, qua componitur generatum. **al.** **2 mus.**: REMIG. ALTISS. mus. 511,6 alia modulatur per plocen, id est geminationem vel -em. MUS. ENCHIR. 1,5 ex sonorum . . . -e diastemata, porro ex diastematibus concresecunt systemata. ANON. IV mus. 1 p. 29,28 si iste ultimus ordo duorum punctorum cum reliquo duorum punctorum dicatur, bona -o fiet inde. *al.* *adde de facultate*: AUREL. REOM. mus. 19,89 sicuti contiguus est autentus protus autentu tetrardo in litteraturae concentu, . . . amplius hi duo in versibus antiphonarum seu introitum

perplurimam habent -em. **3 gramm. et log.**: ACCESS. ad auct. p. 49 dico utramque, et de apta pronuntiatione et de congrua -e, quia tantum est viciu in grammatica prava pronuntiatio quam prava -o. ALBERT. M. sent. 1,37,7 p. 239^a,35 de absente dicimus, quod est alibi et non hic, nisi adderetur coniunctio copulans sic 'Deus est alibi etiam quam hic'; tunc . . . gratia -is, quae vult notare -em inter similia, notaretur esse in utroque loco. elench. 1,2,2 p. 540^a,26 dicendum, quod terminus aequivocus significata sua dicit discreta et quodlibet illorum actu significat et per modum -is. *ibid. al.* **B spectat ad homines** (*Deum*: l. 28): **1 gener.**: **a necessitudo** – (*enge*) *Bindung*: HUGEB. Wynneb. 4 p. 109,8 qui carnale propinquitatis et sanguini -e illo (*Bonifatio*) fuerat sociatus atque glutinatus. *adde de dioecesisibus*: ADAM gest. 1,34 supervixit *Ansgarius* . . . post illam plenariam Hammaburg et Bremae -em annos VII. **b coniugium, concubinitus** – (*Ehe*-)*Bündnis, Konkubinat*: HUGEB. Wynneb. 5 multos . . . iniuste -is coniugio nuptos . . . a pravitate prohibuit morum. CONC. Karol. B I 11,77 uterque . . . sine ulla spe uxore -is perenniter maneant. DIPL. Merov. III A 47 p. 165,36 (*spur.*) de -bus mancipiorum, servorum et ancillarum. GREG. VII. registr. 2,1, p. 125,1 quod de incesta -e per litteras nostras hominibus . . . mandavimus. *saepius. v. et p. 1199,26. expressius de coitu, concubitu*: ARBEO Emm. 39 p. 89,4 hoc sustenta, ut ne me -is vivente coniuge praecipites in animae interitum. WALTH. AGIL. med. 42 p. 147,29 quod mulieres elongantur a conceptione vel -e, quam habent in consuetudine. **al. 2 theol.**: AMALAR. off. 4,2,18 ante assumptam humanitatem, quando trinitas invocabatur sine -e humanae naturae. GODESC. SAXO gramm. 1 p. 416,6 in unitate personae duarum divinitatis . . . et humanitatis -o, conexio, coadunatio, coniunctio naturarum dicitur iure commercii. HONOR. AUGUST. spec. p. 1019^A de hac felici angelorum et hominum -e promittit Dominus . . . : 'eqs.'

II de actione componendi, instituendi: **A corpor.**: **1 proprie**: ISO Otm. 1,9 omnem . . . artificiosae manus -em videbantur respuere *tabulae dolii dissoluti*. **2 meton. de rebus** -e effectis fere i. q. *fascis, crates* – *etwa: Gebinde, Geflecht*: ALBERT. AQUENS. hist. 1,8 p. 278^C quam plurimi, quibus naves defecerant, iunctura lignorum et -e viminum transire certabant; sed . . . plurimi in ipsa lignorum et viminum -e fluctuantes . . . interierunt. 2,6 p. 303^C. **B spirit. i. q. constitutio** – *Fügung*: DIPL. Heinr. II. 411 religiosum illius studium . . . nos oportet adiuvare, cum qua una caro divina existimus -e.

copulativus, -a, -um. *copulationis efficiens, coniungens, continuativus* – *die Verbindung herstellend, Verbindungs-*: **1 gener.**: RICHER. SENON. gest. 1,2 p. 258,43 vallem . . . dulcedine natalis patrie . . . , immo civitatis . . . , que Senonas vocatur, quasi nomine -o Senonias vocavit *Gundelbertus*. *spectat ad coniugium (alleg.)*: GESTA Hort. Mar. 21 p. 585,48 ibi (*sc. in libro explanationum*) . . . invenies . . . granum triticum sub palea, hoc est sub verbis amatoris sponsi et sponse -am coniunctionem sive coniunctam dilectionem Christi et ecclesie. **2 gramm.**: ERCHANB. gramm. p. 52,28 -a species inde dicitur, quia copulat tam verba quam sensum eqs. GERHOH. tract. p. 28,17 si . . . placet magis continuativam quam expletivam intelligere istam coniunctionem (*sc. 'igitur'*), non hoc est inusitatum scripturis divinis, cum saepe ab 'et' -a *coniunctione* visiones suas incipiant prophetae (HUGO HONAUG. [?] ignor. 45. *al.*). **3 log.**: ALBERT. M. anal. pr. 1,5,3 p. 616^b,39 quod . . . oportet conclusionem esse particularem, quando altera praemissarum particularis est, ideo est, quia, quando medium coniungitur alteri extremorum particulariter, non potest esse unitivum et -um universaliter. *subst. (ellipt.) de propositione (vel conclusione)* -a: ALBERT. M. elench. 1,2,2 p. 540^a,16 si pars copulationis est falsa, -a similiter est falsa. summ. theol. I 10, 45,2,2 p. 358,84 pro prima parte -ae adducit *Praepositivus* tres rationes eqs. *ibid. al.*

adv. copulative. coniunctive, ratione connexionis – *in (logisch) verbindender Weise, (eng) verbindend*: ALBERT. M. elench. 1,2,2 p. 541^a,16 si quis . . . obiiciat dicens, quod pars -e est falsa, tota est falsa *dictio*. princ. 4,4 p. 340^b,20 quando . . . , quod est in praeterito, et quando, quod est in futuro, -e redu-

cuntur sive copulantur ad praesens nunc. *ibid.* al.

copulo, -avi, -atum, -are. *script.*: -pol(o): p. 1874, 59. -pull(o): p. 1874, 63. *metr.* cōp-: l. 56. p. 1874, 69. *adde* HROTSV. Agn. 148. MEGINFR. (?) carm. p. 645^B. *struct.*: *seq.* in c. acc.: p. 1874, 53. c. acc. vice dat.: p. 1874, 50. c. acc. solo: p. 1875, 13. ?*intrans.*: p. 1874, 23. *depon.*: p. 1874, 53.

I *proprie i. q. colligare, constringere – zusammenbinden, aneinanderbinden, -reihen*: GALB. Karol. 83 pedes militis -ari rex iusserat. DIPL. Loth. III. 92 p. 144,5 statuimus, ut ... de maxima navi tres solidos, de duabus mediocribus navibus -tis (sibi -tis var. l.) decem et octo denarios ... persolvant mercatores (sim. p. 144,10). al. in *imag.*: EPIST. Worm. I 30 p. 55, 18 quibus ... metalli instrumentis invisibilem Lemnius catenam conflaret, qua aureę guttas pluvie dulcis arvi culture -vit. CARM. Bur. 92,19,1 quis amicos -et nostros loro pari?

II *translate i. q. (arte) coniungere, coadunare, associare – (eng) verbinden, verknüpfen, vereinig(en)*: A *de rebus*: 1 *corpor. et local.*: a *gener.*: α *in univ.*: TURBA phil. 51 p. 155,22 dicunt philosophi esse plumbum et aes et nummum -tum. ALBERT. M. metaph. 5,1,7 p. 223,69 continua ... dicuntur communiter, quocumque modo ad unum -ta. 7,1,1 p. 317,50 cuius (*continui*) partes ad unum communem terminum -antur. *de territoriiis*: AETHICUS p. 198,18 Thesalia ... idem vicina provincia adfinitate -ta, coniuncta Macedonia nobilissimae. CHRON. Sigeb. cont. Aquic. a. 1137 regnum Francie et ducatus Aquitanie -antur. β *de operibus conscribendis i. q. consere-re, componere – zusammenfügen, verfassen*: DHUODA lib. man. 10,1,8 fortiora tibi in verbis -rem (-are P) prolixis. REGISTR. Dal. praef. p. 386,18 presens opusculum conscripsi et fideliter -vi, in quo ... pacta necnon iura ... conscripsi et inse-rui. b *publ. et iur.*: α *de areis, possessionibus i. q. adicere,tribuere – zueignen, anfügen, einverleiben*: MIRAC. Hucberti 2,10 p. 824^E temerarius quidam tentabat invadere partem agri ecclesiastici iuris et possessioni suae ... -are. DIPL. Otton. I. 381 iussimus ... pontifici, ut quemdam locum ... supradicto cenobio ... -ret eqs. FUND. Grat. Dei 1 p. 685,30 domum ... ad domum coniungentes et agrum agro -antes ecclesias Dei ... non reverenter domini insatiabiles. al. *expressius i. q. vindicare – sich aneignen*: TRAD. Ratib. 153 p. 119,19 (a. 889/91) placuit ... clerico ... quasdam res proprietatis sue sibi ad com-mudum perducere atque -are. MIRAC. Hucberti 1,3 p. 820^B is ... , qui equum sibi nequiter -vit, ... nequaquam silvam ... transmare valuit. β *de terminis, fluminibus, confinio i. q. se unire, contingere, concurrere – sich vereinigen, zusammen-treffen, -laufen (usu medial.)*: DIPL. Merov. III A 40 p. 159, 38 (spur.) damus ... omnem terram, quae est inter duas aquas, ... ad eundem locum, ubi hae duae aquae -antur. CHART. Sil. D I 83 p. 56,15 septimus (sc. lapis), ubi ville Potrcouichi, Min-nichi, Wgrinouo ad eundem -antur terminum. *concidere – zusammenfallen (mit)*: CHART. Burgenl. I 478 p. 320,35 (a. 1265) processus metarum ... venit ad duas metas, quarum una plantago -atur, alia terrea. 2 *incorpor. et spirit.*: α *gener.*: α *in univ.*: RUD. FULD. Leob. 1 p. 122,32 quae (*memoratu digna*) supradictis adnotationibus -are et ... opusculo inserere congruum iudicavi. OTLOH. doct. prol. p. 263^B si quaeretur, cur versibus haec -entur. LIBER de unit. eccl. 2,42 p. 277,25 ut prudentia ... -ta sit cum iustitia. al. β (*sibi*) *imponere, iniun-gere – (sich) auferlegen, binden an*: WALAHFR. carm. 20,52 quae (sc. virginum constantia) sibi virgineum -at officium. γ *superaddere – obendrein hinzufügen*: HELM. chron. 14 p. 29,32 illi ... rupta pollicitatione ad cepta devoluti sunt flagicia furtisque villarum incendia -verunt. b *spec.*: α *mus., metr., gramm. i. q. ligare, adiungere – binden, anschließen*: ER-CHANB. gramm. p. 6,13 sunt ... orationis genera quinque: -ta et ligata in metris, absoluta in prosa eqs. HUCBALD. mus. p. 45 secundam (*notulam*) ... , quam pressiorum attendis, cum pri-mae -are quaesieris eqs. CONR. MUR. summ. p. 75,3 coniunc-tio vim -andi habens secundum vocem aut intellectum inter participium et verbum. FRANCO COL. cant. mens. 2,2 discan-tus alius simpliciter prolatus, alius truncatus ... , alius -tus, qui copula nuncupatur. *saepius*. β *math., geom., comput. i. q. addere, adnectere, annumerare – zusammenzählen, an-,*

hinzufügen, zuzählen: ANON. geom. I 3,12 si 'bh ha' mensu-rabiliter -atur, ... tota altitudo 'ab' mensurata non dubitatur. CARM. de conc. mens. 24,2 sume dies ... pro feria, ipsa<m> quoque, quam kalendis habuisti, -ans ... per septenos numera. 5 GERB. geom. 6,4 p. 87,4 si laterum summas ... -o, XVI conficio. FORTOLF. rhythimach. 648 extremitates -tae (coplate Z). al. in *proportionem redigere, proportionaliter componere – in Proportion setzen, in ein (proportionales) Verhältnis brin-gen*: GERB. geom. 6,7 p. 95,5 si ... primum (*orthogonium*) ... ad eum ... conferas, in medio ... , qui sesquitercia alterutros 10 habitudine -et, mox aspicias (sim. 6,9). γ *log. i. q. conferre, combinare, (mente) conectere – in Zusammenhang bringen, in Verbindung setzen*: WALAHFR. Gall. 1,34 quod iunctum est paritate factorum, sit etiam -tum comprehensione dicto-rum. HERM. IUD. conv. 2 p. 76,13 cepi ... litteras sillabis et 15 sillabas dictionibus ... -are. ALBERT. M. eth. II 4,1,1 p. 273^B, 255sq. quia illiberalitatem semper -amus magis studentibus quam oportet circa pecunias ad habendum ... ; -are vocamus, quando unus et idem actus, qui est cum difformitate principalis vitii, alterius vitii habet difformitatem sibi coniunctam et sub-servientem. *intrans. (c. acc. supplendo?) c. sensu responden-di*: GESTA Neap. 2 p. 403,42 omni provitate conspicuus, nomi-nis sui operibus -ans, placida morte quievit *Probus episcopus*.

B *de hominibus eorumque coetibus (de Christo: l. 39; de animalibus: l. 35) c. sensu consociandi*: 1 *corpor. et local.*: α *gener.*: α *in univ.*: CONC. Karol. B I 3 praef. p. 15,5 ut cuncti ... animi rancorem ... a corde propellerent ... , quin etiam sese in pacis concordia et vera amicitia -rent. VITA Wil-leh. 7 discipuli eius, qui ... passim dispersi fuerant, ad eum 30 sunt denuo -ti. β *concumbere, commisceri – beizwohnen, sich geschlechtlich vereinigen*: CONC. Merov. p. 138,15 si qui ... incesta se coniunctione visi sunt -asse. HONOR. AUGUST. of-fend. 26 ne quis ad sacerdotium accedere presumeret, nisi is, qui ... numquam ei (*uxori*) in carnis commixtione se -ret. AL-BERT. M. animal. 6,116 maior ... pars vaccarum -are se consu-evit in mense Augusto. b *theol. de incarnatione Christi*: GODESC. SAXO theol. 22 p. 295,5 domum sibi intra uterum be-atissimae Mariae ... aedificavit *Christus* eamque sibi in unita-tem personae ... dum aedificaret -vit. 2 *spirit. de communi-tate, societate*: α *gener.*: α *in univ.*: WILLIB. Bonif. 5 p. 25,23 sponte tuae me gubernationis dominio iniuncti et prop-riae voluntatis arbitrio ... -vi. WALTH. SPIR. Christoph. I 1 minimos ... hilari facultatum sibi -vit erogatione. VITA Liutw. 13 quippe qui ... seipsum praecessor sicut ordini, ita consortio 45 digne -ret. al. β *de fide, religione*: ADAM gest. 1,10 p. 11,12 Hessones ac Thuringos ... Christo et ecclesiae -vit *Winfridus*. 2,15 subiugatis christianaeque fidei -tis Sclavorum gentibus. *per compar. de unione c. Christo*: BAUDON. Radeg. 4 (MG Mer. II p. 381,14) ante optaret vitam finire quam regi terreno iterum iungi, quia iam regis caelestis -batur amplexus (amplexu, amplexibus var. l.). VITA Wandr. 21 (MGMer. V p. 24,19) qui (*Christus*) confessorum suum in presente vita protegit et post funus in sanctorum gaudia -tus est gloria. HROTSV. Pafn. 5,2 quia his (*amasionibus*) abrenuntiasti, superno amatori iam nunc poteris -ari. al. γ *de foedere, amicitia i. q. facere – schließen*: ALDH. virg. II 2628 -ta piaie dirumpit *Ira* foedera pacis. EPIST. Bonif. 29 quam (*amicitiam*) iam dudum cum pa-tre meo -asti. LULL. epist. 125 ut amicitiae inter nos olim in Christo copolate ... reminisci digneris. b *publ. et canon. de coniugio, matrimonio*: α *contrahere – eingehen*: LEG. Wi-sig. 12,3,1 p. 430,24 ne Iudei ... more suo fedus nuptiale -are 50 presumant. CONC. Karol. B I 14,30^{capit.} quota generatione con-iugia -ari debeant. ANNAL. Plac. a 1271 p. 553,43 ad copullan-dum ... matrimonium. al. β (*matrimonialiter*) *coniungere – (ehelich) verbinden, vermählen*: CONC. Karol. B I 17 p. 188, 37 nullus de propria cognitione coniugem sibi audeat -are. CHART. Rhen. med. I 186 p. 248 si superstes fuerit eius uxor, -etur homini ... , quem pari consensu elegerimus. HROTSV. Agn. 148 ut se sponte sui nati -ret amori. HERM. IUD. conv. 10 70 p. 102,15 mentem meam ... -te mihi coniugis excecavit affec-tus. DIPL. Frid. I. 422 p. 311,10 qui (*famuli*) se famulis ipsius monasterii -verint sive ... se cum famulis ... iunxerint. GESTA

Halb. p. 84,24 Adelheidem reginam sibi matrimonialiter -vit Otto rex. CARM. Bur. 153,44 unam . . . amavi, quam sub firmo federe michi -avi. *persaepe*. *adde de concubinato*: PRUD. TREC. annal. a. 855 p. 67,24 duas sibi ancillas ex villa regia -vit Lotharius. CONC. Karol. B I 21,12 qui incesta matrimonia contraxerunt et vel proximis suis vel Deo sacratis mulieribus -ti sunt. HEINR. LETT. chron. 30,1 miserias et nequitias cum . . . mulierculis et virginibus exercere solebant (sc. *Osiliani*) . . . illudentes eas et -antes alias sibi in uxores. *saepius*. γ (*uxorem*) ducere - *heiraten*: CHRON. Fred. 3,19 p. 97,9 quem (sc. *Basinam*) Childericus . . . in coniugio -polavit (*sim*). LEX Raet. Cur. 3,5,4). PS. BEDA mund. const. 1,424 in matrimonio matres, filias aut sorores -antes.

III per confusionem i. q. capulare - abschnneiden: ALCUIN. epist. 3,19 p. 27,8 (synod.) *equis* aures -atis.

adi. copulatus, -a, -um. (*spiritaliter*) *iunctus, familiaris* - (*geistig*) *verbunden, vertraut*: MARIAN. chron. a. Chr. 459 quos (*viros*) rex, ut -tiores sibi faceret, in Arrianam sectam transire precepit.

adv. copulativum. *coniuncte - ungetrennt, verbunden*: ELIAS SAL. mus. 8 p. 25^a habemus . . . secundam clavem seu . . . instructionem de tribus punctis continue cantandis sine pausa quasi divisim et postea -m sine pausa. *Lenzinger*

copulum v. 1. copula. **copus** v. 2. cupus.

***coquatus** (coca-), -us m. (*ni per errorem pro coquinatus*) *coquina - Küche, das Kochen*: CHART. eccl. Werd. 66 p. 85,8 (a. 1279) cum Theodericus, filius . . . coci nostri, prebendam et alia quedam iura ad officium cocatus pertinentia sibi iure hereditario usurparet.

coquillum v. conchylium.

***coquilla**, -ae f. (*francog. vet. coquille a conchyliis*) *conchylium - Muschel*: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 55,12 in eis (*lignis*) vidimus quasi -as adherentes ligno, que -e *eqs*. GEBER. clar. 2,10 pone ista . . . in -a, unde extrahuntur pisces. 2,40 duodecim *uncias* de aqua <de co>quillis, qui simulantur pernis. cf. p. 1166,62.

coquina (quo-), -ae f. (-um, -i n.: l.61.) *script. cocci-: l.41.*

I proprie i. q. culina - Küche: A *strictius de loco*: LEX Baiuv. 10,3 quae (*aedificia minora*) per se constructa sunt, id est balnearius, pistoria, -a. GLOSS. med. cod. Trev. p. 165,28 coccina, hoc est locus, ubi varietas praeparabatur escarum. WILH. HIRS. const. 2,21 p. 1067^C circationes debent fieri . . . usque ad limen exterioris -ae, in regularem -am *eqs*. HIST. Aret. 2 (MGScript. XXX p. 1475,4) ut . . . unam coppam de vino et unum panem canonici custodi illi darent ad fenestram -e. CARM. Bur. 211,1,5 cuius (*ventris*) templum est -a, in qua *eqs. persaepe*. *per compar. vel in imag.*: ALCUIN. epist. 145 p. 233,5 intremus paululum calculatorum pistrillas vel mathematicorum fuliginosas -as. VOLQUIN. serm. 311 (StudMediev. III/3. 1962. p. 331) donec in exitu vitae . . . proiciatur in cacabum infernalis -ae, ubi torquetur sacerdos. **B latius de institutione vel arte culinaria**: 1 gener.: **a in univ.**: VISIO Baront. 5 unum ex fratribus vidi portantem herbas virentes ad quo-ae servitium. DIPL. Karoli III. 145 p. 233,35 ut . . . ex proxima silva . . . ad opus furni vel -e . . . ligna deferantur. CONSUE. Eins. 27 p. 205,7 servitores ecclesiae inserantur . . . ex illis, . . . qui minoris utilitatis sunt in choro, ad ultimum quo-ae. ANDR. STRUM. Ioh. 12 nec umquam pro labore cellae deseruit *Albertus* officium -ae nec pro labore -ae curam omisit cellae. CHART. Mog. A II 327 p. 557,24 si qui de familia ecclesie preposito aut fratribus in lavatorio, in -o, pistrino . . . deserviant. CHART. select. Keutgen 147,53 de . . . obventione bonorum ipse (*camerarius*) ministrat piper in -am archiepiscopi. *persaepe*. **b magister -ae i. q. princeps coquorum - Küchenmeister** (*interdum expressius i. q. dapifer - Truchseß; de re v. K. Bosl, Die Reichsministerialität der Salier und Staufer. II. 1951. p. 386sq.*): TRAD. Ratib. 957 (a. 1181) testes: . . . Heinricus advocatus, Ludewicus de Stopfe magister -e episcopi (CHART. Babenb. 253 p. 83,37. CHART. Raitenh. 221. al.). CHART. Wirt. III 624 p. 93,29 Hertwicus magister -e regie (707. al. cf. 633 magister -e imperialis). CHART. episc. Wirz. I 398 quam (*silvam*) Lupoldus senior de Nortenberg, imperialis

aule -e magister, iure feudali a nostra tenuit ecclesia. *saepius*. **c in cognomine**: TRAD. Scheftl. 351^b (a. 1199/1200) testes . . . ex familia: . . . Heinricus, Meinwardus, Adelbertus de C-a et alii quam plures. CHART. ord. Teut. (Hass.) 114 testes . . . David post C-am, Wolframus de Petersnheim. REGISTR. Patav. I

p. 359,5 quam (*aream*) inhabitat Cunradus in C-a. *al.* **d de opera, ministerio, labore ad coquinam pertinentibus**: VITA Sadalb. 25 (MGMer. V p. 64,22) -am . . . vel reliquas causas . . . vicissim suis ebdomadibus ministrabat. EPIST. var. I 33,16 ut ipsa monasterii ministeria per fratres ordinentur, id est pistrinum, hortus, . . . -a, agricultura et cetera ministeria. CONSUE. Mell. 24 p. 401,2 qui (*fratres*) in preterita septimana -am fecerunt (SALIMB. chron. p. 103, 22). *al.* **2 publ. de administratione**: CHART. Stir. I 123 (c. 1130) decima, que ad -am veniebat fratrum, commutata est *eqs*. NOTAE Gembl. (MG Script. XIV p. 594,10) prebende fratrum, quam prepositus in vino et -a debet, . . . X sol. adiecit. CHART. Bund. 635 relique, que supersunt (sc. *oves agnique*) ad -am . . . consignentur. CHART. episc. Halb. 1134 prebendam -e nostre . . . ad usus nostre ecclesie comparavit clericus. *al.*

II meton. i. q. cibus, esca - Speise, Nahrung: PETR. HISP. chirurg. 73 sunt prohibenda in omni vitio ipsius (*hepatis*) . . . legumina et acrumina, . . . omnis -a cruda. HEINR. WIRZ. cur. 764 pauca pater . . . temptat gustatque . . . , cetera mittit eis, nulla -a quibus. *v. et l.44.*

***coquinalis**, -e. *culinaris - Küchen-: 1 de stipendio, servitio tantummodo culinae deferendo*: REGISTR. Xant. p. 51,25sq. XVIII porcos -es . . . et vaccam -em . . . et VI arietes -es . . . et LXXII arietes censuales. CHART. episc. Hild. III 484 p. 228,14 solvunt . . . X porcos -es. *al.* **2 usu vario**: REGISTR. Xant. p. 51,29sq. notandum, quod aries debet continere XVI carnes -es, porcus et aper -is XXXVI carnes -es.

coquinarius, -a, -um. *script. quo-: l.42.*

1 adi.: *ad coquinam, coquendum pertinens - Küchen-, Koch-: BALDER. Alber. 26 p. 257,22 Francovordium petiit Albero . . . cum XXXX navibus cameratis exceptis liburnis et honerariis atque -is ratibus. ALBERT. M. metaph. 6,2,3 p. 309,23 secundum artem opsopoticam sive -am. ellipt.*: ALBERT. M. pol. 6,3^o p. 580^a,12 operum, quae maculant corpus, sicut est -a *eqs*. **2 subst. masc.**: **a coquus, minister coquinae - Koch, Küchengehilfe**: CONSUE. Eins. 63 p. 240,15 aqua calida . . . a qu-is . . . preparetur. LIBER tram. 164 p. 236,18 pueri, qui -i sunt, omnia faciant in coquina, quae fieri debentur a septimanariis. SALIMB. chron. p. 558,3 ut coquinam, id est potagium sive pulmentum . . . faceret (*quidam frater*), quousque -us rediret. *saepius*. **b magister coquinae - Küchenmeister** (*de re v. p. 1875,65sq.*): CHART. episc. Wirz. I 215 (a. 1228) testes sunt . . . ministeriales ecclesie: Henricus marscalcus de Lure . . . Henricus et Hertwicus -i regis. 412 nos Liupoldo, imperialis aule -o, . . . feoda . . . contulimus. *al.*

***coquinatio**, -onis f. *actio coquendi, cibum parandi - das Kochen, Zubereitung von Speisen*: ALBERT. M. summ. theol. I 1,6 p. 23,28 secundum corpus propter ancillationem quaerit *natura humana* mechanicas, ut aedificativam, lanificium, -em.

***coquinativa**, -ae f. *opus, ars coquendi - das Kochen, Kochkunst*: ALBERT. M. eth. II 1,3,14 p. 48^b,7 sicut victoria, quae est in duce exercitus, secundum aliquam virtutem in -a et secundum aliquam in marescaltiva *eqs*.

coquinator, -oris m. *coquus - Koch*: LIBER tram. 164 p. 236,23 cum viderint fratres -es opus esse, ut bulliantur scutellule propter adipem, dent eas cellario.

1. *coquinatus, -us m. **1 cibus coctus - Gekochtes, gekochte Speise**: PETR. DAM. epist. 50 p. 90,6 quidam . . . fratres in . . . dominicis diebus -bus (coquinantibus *var. l.*) abstinent. **2 officium magistri coquinae - Amt des Küchenmeisters**: GISLEB. MONT. chron. app. p. 342,13 heres Wettici agnomine Papelart pincernatum et heres Arnulfi Manekin -um reclamant.

2. coquinatus v. coquino.

coquino, -atum, -are. *script.*: *cuci-: p. 1877,6. coc(c)i-: p. 1877,6,7.*

coquere - kochen: **1 c. sensu cibum parandi**: STATUT. Murb. p. 444,11 in -andi . . . arte in commune ab omnibus adiu-

[Lenzinger/Leithe-Jasper]

vetur frater in coquina. ALBERT. M. pol. 3,7^v p. 261^b,42 coquus ... ad artem -andi et salciandi facit eam (*salsitiam*). metaph. 1,2,5 p. 22,71 in exercitu ... quidam ... parum participant victoriae bonum ut ... -antes militi. 11,2,36 p. 528,7 -ans et cibum parans. adde: LEX Sal. Merov. 64,1 qui (*hereburgio*) inium portare dicitur, ubi strias coccinant (cuc-, coqu-tur, coc- var. l.). 2 c. sensu calore tractandi: TRACT. de aegr. cur. p. 206,33 detur ... amidum cum ptisana -tum, frumentum cum ptisana ... -tum. MAURUS urin. II p. 36,34 utatur ... hac dieta: farre ordeï ... amido -to. ALBERT. M. eth. II 7,1,8 p. 483^a,33 naturale homini est -tum cibum desiderare.

coquinus, -a, -um. ad coquendum pertinens, coquinarius – Koch-, Küchen-: CHART. Otterb. 209 p. 153,37 (a. 1277) conventui ... quatuor maldra siliginis vendidi ... fratri, qui -o fungitur officio, ... presentanda.

coquo (quo-, coco), coxi, coctum, -ere. form. praes.: indic. -ent: p.1879,19. inf. pass. -eri: p.1879,2. metr. cōqu-: p.1879,19.

I proprie: A trans. (absol.: l.49. p.1878,39. 52.64.66): 1 strictius: a (in)ferrefacere, igne, calore tractare – zum Siedepunkt bringen, erhitzen, siedeln, kochen lassen: a in univ.: ANTIDOT. Lond. p. 21,6sq. quoquis lento igni et cum -to fuerit, colas per linteolo, sic -is, ut ipsas herbas aridas fiant. MAPPAE CLAVIC. 1 omnia in patina super carbones pones et leviter -es. WALAHFR. hort. 283 ventrem ... salubri provocat *sciarega* auxilio radicis munere -tae. VITA Rimb. 7 p. 86,11 sicut ut bissus ... longo exercitio siccandi, tundendi, purgandi, -endi et nendi gramineum solet perdere ... colorem. CONSTANT. AFRIC. coit. 17,8 piretrum ... contere et cum suis oleis -e et unge. RICHER. SENON. gest. 3,16 p. 296,23 quod, quam cito mortuus esset *imperator*, corpus eius -retur et ad papam ossa ... deportarent *amici*. ALBERT. M. animal. 1,185 divisiones istae manifestantur in ossibus capitis, si ... fortiter -atur et ... in terra maceratum fuerit. *saepie*.

β de cruciatu hominum: SALOM. III. carm. 2,103 cum ... diuturno -rentur membra (*sc. martyris*) camino. ANNAL. Aquens. a. 1171 (MGScript. XXIV p. 38,37) II latrones Wassenbergis -ti sunt aqua et tercius igne assatus. BERTH. RATISB. serm. exc. p. 34,22 ex martyribus vestris quidam comburuntur, quidam -untur. ANNAL. Basil. a. 1275 p. 198,34 falsarius monete -tus in caldario Columbarie. in imag.: EPIST. Meginh. 5 p. 197,22 fornacem ferream, in qua eos orcus ille Othnandus dudum -xerat, ... execrabant *Forcheimenses*. de iudicio Dei q. d.: HINCM. divort. 6 p. 158,15 in aqua calida -untur noxii, innoxii ... reservantur incocci. *ibid.* al. **b** ad edendum vel bibendum praeparare, (con)coquendo vel assando parare – zum Essen oder Trinken zubereiten, durch Kochen, Sieden oder Braten bereiten: a de cibis: ALCUIN. carm. 26,14 ille -it pultes, alter sed pocula praefert. REGISTR. Prum. 33 p. 194,10 -unt et wactant (wactas cod.) et braciunt. EKKEH. IV. bened. II 39 hos pisces -tos cruce sumamus benedictos. WIPO gest. 2 p. 15,5 expedit ori bene -ere cibum, qui crudus sumptus generat periculum. HILDEG. phys. 1,13 p. 1134^C si caseum, non -tum, nec crudum, sed aridum comedat qui in pulmone dolet. al. proverb.: LOCALIS 125 qualis erat mulier, tale -bat olus. **β de cervisia:** VITA Liutg. II 2,9 p. 118,10 donec cervisiae ... confectio -ta in alia esset vasa transponenda. TRAD. Fuld. I 13,1 ligna ad II cervisia -endas. CHRON. Mont. Ser. a. 1224 p. 213,38 fratres ... in -enda cervisia dediti. al. **γ de vino, musto, medo:** WANDALB. mens. 291 lento mustum congesta vapore flamma -it. CAES. HEIST. mirac. II 1,31 p. 57,32 ex quibusdam vasculis melle occulte sublato medonem ex eo -xi et bibi. GALB. Karol. 76 p. 601,42 obtinuit *Gervasius* vinum ... optimum, etiam -tum vinum, quod consulis erat. IOH. S. PAUL. diaet. 591sq. vinum -tum sanum est; vinum -tum de melle inflativum est. **c** ferrefaciendo vel

-endo conficere, purgare, conflare – durch Erhitzen oder Sieden gewinnen, erzeugen, läutern, (aus)schmelzen: a de sale: NOTIT. Arnor. 7,6 tradidit ipse dux ... ad sal -endum fornaces VIII. TRAD. Lunaclac. 65 trado ... patenas duas ad sal -endum. CHRON. Mont. Ser. a. 1224 p. 212,7 quibus (*hominibus*) est -endi salis officium. al. sal -tum i. q. sal exhalatione confectum – Siedesalz: BERNH. PROV. comm. 1,5 p.

277,20 est sal gemma et est sal nitrum et sal -tum. MARC. GRAEC. ign. 26 ignem graecum tali modo facies: recipe sulfur vivum, ... sal -tum, oleum petroleum. **β de auro, argento, metallis:** COMPOS. Luc. S 23sq. alium metalum indicamus vobis cocendum ...; qui ipsum cocere voluerit *eqs.* THEOPH. sched. 3,34 si ... parum fuerit auri, quod -ere vis. 3,50 proba singulas partes auri ... ut non findantur; ... quod ... finditur, singulariter (*pone*), ut -atur. *ibid.* al. aurum, argentum -tum i. q. aurum, argentum purum, obryzum – reines, geläutertes

5 Gold, Silber: CHART. Rhen. inf. I 48 (a. 834) componat C. libros (*sic*) de auro -to vel ducenti de argento. PURCH. Witig. 457 pulchre que (*sc. altaria*) -to vestivit funditus auro. TRAD. Ratisb. 783 p. 364,27 persolvent ... annuatim ... censum ... scilicet marcā -ti argenti. *saepius*. v. et p. 1879,30. **γ de idolis aereis i. q. fundere – gießen:** WALAHFR. imag. Tetr. 216 ante tibi contingit aquis, Thetis ... carere, idola quam tantus -at execranda sacerdos. **δ concoquendo procreare, temperando componere – durch gemeinsames Erhitzen herstellen, durch Mischung erzeugen (usu alch.):** TURBA phil. 72 p. 169, 16sq. cum provide -untur compositiones, fiunt unum et dicitur bonum plurimorum nominum ...; ecce eius patefecit nomina tam cruda quam -ta. **d** siccare, torrefacere, (*igne vel calore*) durare – brennen, backen, dörren, trocknen, (durch Feuer oder Hitze) härten: a in univ. (in imag. l.28; refl.: l.27): WALAHFR. hort. 46 nothi -itur flabris solisque calore areola. RECEPT. Sangall. I 154^{capit.} ad eum, qui se in fo-

15 coet. PASS. Ursulae 14 quam cum tyrannus ... prospiceret, nimia detestandae libidinis incensus -batur flamma. THIOFR. Willibr. II 2,324 sole -ente diem. adde: ANNAL. Niv. a. 891 (MGScript. XIII p. 89,20) in isto anno fuit glacies, qui -xit vineas. **β de pane, oblati sim.:** ANNAL. Fuld. II a. 870 p. 71,30 mulier quaedam in festivitate ... panes -xit venales. WOLFHARD. Waldb. 3,1 p. 258,14 prius actas et nitide -tas ... altario oblatis impone. EKKEH. IV. bened. II 24 tam noviter -ti cruce panes sint benedicti. LAMB. LEOD. Matth. I 1623 dum mulier ... -endis panibus instaret, puer ... adstans corrui in prunas. TRACT. de aegr. cur. p. 91,26 panem assum, id est bis -tum, tempera cum aloe. CHART. Lux. IV 263 p. 363,20 homines ... nullatenus ... patiemur extra dictas villas ... seu finagia -ere seu molere. *saepius*. in imag.: EKKEH. IV. cas. 44 p. 100,30 ille ... Deum, uti se diutius morbo -ret rogans, panis nitidus factus ... in paradysum ... transiit. **γ de lateribus, fictilibus, vitro sim.:** WALTH. SPIR. Christoph. II 5,186 raucet ... fluvido non -ta fidelia limo. THEOPH. sched. 2,13 cum siccatum fuerit, mittunt in furnum, in quo ... vitrum pictum -itur. ANNAL. Rod. a. 1153 p. 722,49 ceperunt ... fingere lateres et -ere ad tegumentum ecclesiae. al. **e cauterizare – mit dem Brenneisen behandeln:** LEX Alam. 57,33 si manum transpuxerit ita, ut focus non intret ad -endum venas vel sanguinem stagnandum. VITA Elig. 2,67 cum ... medicus quoquendi ulceris congruum ferri opificium praepararet. WILH. CONG. chirurg. 1542 suere, incidere et -ere ad officium spectat chirurgicum. ALBERT. M. animal. 23,79 -endus est *falco* cum stilo argenteo vel aureo ad nares et humos exeat. al. **2 latius: a maturare, ad maturitatem perducere – reifen, zur Reife bringen:** ADALH. brev. Corb. 28 lardus ... nec statim, cum factus fuerit, bene -tus nec ante Pascha bene comedi potest crudus. *alleg.:* BERTH. RATISB. serm. 17 p. 89,42 quod ... religiosus praeparatus sit et perfecte -tus, i. e. perfecte et bene in religione profecerit. *ibid.* al. **b concoquere, digerere, conficere, subigere – verdauen, ver-, durcharbeiten (alleg.: l.64.66):** AESCULAPIUS 21 p. 30,1 solutio ventris solum est *diarrhoea*, ut qui cibum accaeperint inoperatum, non -tum digerunt. HIRABAN. univ. 22,1 p. 587^A -ere ... significat verbum Domini subtiliter in corde debere meditari, hoc est quasi mente decoquere. p. 592^D -ere ... diligentem meditationem significat. ALBERT. M. animal. 1,431 illud ... intestinum est transitus cibi -ti et mollis. al. *remissius:* CONSTANT. AFRIC. coit. 3,12 hec (*sputum aut mucus*) sunt liquida et cruda, semen autem est -tum et densum (*sim.* HILDEG. scivias 1,4 l. 500). **B intrans. (medial.: p.1879,2):** 1 aestuare, calere – heiß sein, glühen: WALAHFR. carm. 4,3 dum cauma -it. 2 bullire, infervere –

[Lenzinger/Leithe-Jasper]

(auf)wallen, (auf)sieden: ANTIDOT. Glasg. p. 132,10 mittis ... oleum et quoqueri ceperit primum teris spumma. p. 135,38 adis mel dispumatum ... et sic -at ad mensuras mellis. p. 151,8 marrubium ... inponis in foco ... -at ad ubi se ceperit solvere. *ibid.* al. 3 *dolere, inflammari* – *schmerzen, entzündet sein*: Ps. HIPPOCR. phleb. 139 si dolet dorsum, fleotoma in brachia, ... si cocit visica, fleotoma in tibiis.

II *translate*: A *trans.*: 1 *excogitare, considerare, machinari* – *ersinnen, erwägen, 'ausbrüten'*: WIPO gest. 2 p. 15,3 neque ... de mediocri re consulendum fuerat, sed de ea, quae, nisi ferventi pectore maximo studio -retur (conquereretur K), ad pernitium ... terminaretur. EPIST. Meginh. 38 p. 237,31 adversarii ... consiliis, que ... multo tempore -xere, ... instant. *de odio i. q. fovere, alere* – *hegen, nähren*: LIGURINUS 6, 414 falsis ... iuvenem damnare parabat frater indicis odium-que furens feral -bat. 2 *cruciare, affligere, opprimere – quälen, bedrängen, niederdrücken*: ALCUIN. carm. 1,99 quae te dura -it, iuvenum fortissime, cura? CARM. de Nyn. 263 homines iustos sevissima pondera -ent. *adde*: DONIZO Mathild. 2,678 nudis quando plantis illic stetit rex, aliorum nix pariterque pedes illius -xit. B *intrans. i. q. purgari, sanari* – *geläutert, geheilt werden*: VITA Richar. 13 (MGMer. VII p. 452,16) ad sepulchrum sanctum expetierunt et de clave -xerunt et ex fide ad eum petierunt.

adi. 1. *coquens*, -entis. *de sartagine prunorum i. q. ardens* – *Heiz-, Glut-* (*de re v. Heyne, Hausalt. I. p. 121*): TRAD. Fuld. I 77 p. 158,13 (s. XII^{med.}) ligna ... ac lebetes -es et cetera necessaria villicus abbatis providebit.

2. *coctus*, -a, -um. 1 *purus, probatus* – *rein, von bewährter Güte*: DIPLO. Arduini 4 p. 704,26 mille libras -issimi auri componat. *v. et p. 1878,8sq.* 2 *sanguinis missione purgatus, phlebotomiam passus* – *durch Aderlaß gereinigt, zur Ader gelassen*: UDALR. CELL. consuet. 3,26 ut lavet famulus pannos ad cocturas omnium ... fratrum -orum necessarias eqs. (*sim.* 2,14).

subst. *coctum*, -i n. 1 *excoctum* – *das Ausgeschmolzene*: COMPOS. Luc. G 26 sulfur ex terra nascitur et ipse incenditur locus; -um autem commixtum oleo et coquitur. 2 *calefactum* – *das Erhitzte*: MAPPAE CLAVIC. 69 -um ... cum in vitrum velis producere eqs. 3 *calor, fervor* – *Hitze, Glut*: CARM. de temp. rat. 572 ver ... aequat aqua ignis -um.

coquodrilus v. crocodil(l)us.

coquus (quoc-, choc-, coc-*sim.*), -i m. *form.*: *nom. sg.* quoquis: LEX Alam. 74,3 (*var. l.*). *gen. pl.* cocum: ACTA civ. Kil. 757.

qui coquit, coquinator – *Koch*: 1 *proprie*: a *in univ.*: LEG. Wisig. 2,44 ut non inmerito palatinis officiis liberaliter honorentur, id est stabulariorum ... -orumque (coco-*var. l.*) prepositi. ANDR. STRUM. Ioh. 12 qui (Albertus) supra XL annos eiusdem cenobii cellarius fuit et quocus. TRAD. Ratisb. 699 p. 335,3 testes sunt ... Rodolf cocus et Ozi cocus (*sim.* CHART. Raitenh. 305. *persaepe in chartis*). CHRON. Andag. 24 p. 66,8 Gregorius executionem huius detruncationis m a gistro -orum suorum publice commisit (COSMAS chron. 2,15 p. 106,12. *al.*). CHART. Mog. A II 456 p. 739,25 quod Se-fridus chocus beneficii nomine ... partem decime retinebat. CAES. HEIST. mirac. II prol. p. 15,13 ad -um pertinet diversas species herbarum cognoscere. ALBERT. M. metaph. 6,2,3 p. 309,21 opsopius sive -us. *persaepe. proverb.*: EGBERT. fec. rat. 1,981 hic pariter cocus et focus excessere culinam. c. *contemptu vel pro convicio*: FORM. Senon. II add. 4 p. 225,29 non vales uno coco, non simulas tuo patre vere nec tua matre. ADALB. MAGD. chron. a. 951 p. 165,11 ut nec civitas nec castellum, quae subsequenter regis pistoribus et cocis patuerant, filio regis aperiretur. LAMB. HERSF. annal. a. 1076 p. 265,28 ad palacium eum (*episcopum*) evocavit rex et ibi ... inter cocos et coquinarum spurcias ... custodiri fecit. b *pro nom. propr.*: CHART. Ticin. 107 p. 54,9 (a. 1218) ego Petrus C-us, notarius, hautenticum huius exempli vidi et legi. 2 *per compar. de ventre vel visceribus*: PETR. DAM. epist. 142 p. 512,11 -orum ... princeps iure venter asseritur. NICOL. anat. 580 habet stomachus ... epar sibi suppositum, quod est quasi ignis suppositus

lebeti, unde ... olla cibi stomachus, fel cocus, ignis epar.

Lenzinger/Leithe-Jasper

1. *cor*, cordis n. (*m.*: l. 35.41.52) *form.*: *nom. sg.* cors: l. 33. *acc. sg.* -em: p. 1881,35. *gen. pl. in schedulis nostris tantum* -ium. *confunditur c. chorda*: GLOSS. I 154,27 St.-S. 154,31. *de etym.*: CHRIST. STAB. Matth. 35 -r a Graeco venit, quod est cardia, et dicitur a cura (*cf. Isid. orig. 11,1,118*).

καρδία – *Herz*: 1 *proprie*: A *strictius*: 1 *gener.*: WALAHFR. hort. 256 per vulnus ad intima mortem -a ... mittens anguis. NOTKER. BALB. gest. 2 p. 61,3 consecutus ... feram Isambardo ... librata lancea ... -r eius penetravit. REGINO chron. a. 889 p. 133,15 -a hominum, quos capiunt, ... devorant Hungares. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 47,24 postquam occiderit et deplumaverit gyrofalculus ipsam super pectus, extrahatur -r gruis. *saepius*. 2 *natur., anat., medic.*: a *def.*: CONSTANT. AFRIC. theor. 1,9 p. 2 a^v -r ... calidius est omnibus membris corporis, quia inde calor naturalis ad omnia membra corporis procedit. HILDEG. fragm. 369 -r fundamentum vite est et tabernaculum sciencie boni et mali. ALBERT. M. mot. animal. 1, 2, ^{capit.} probatur -r esse principium motuum animalium. mot. proc. 1,1 p. 48,36 -r ... est primum sensitivum et suus motus est per modum constrictionis et dilatationis. animal. quaest. 1, 44/47 p. 105,7 -r est oppositum cerebro, ut alterum per alterum temperetur. *saepius*. b *exempla*: RECEPT. Sangall. I 155 ad -is pulsio: passer dum vivus est, -r eius tolle et in vino bibe, sanat. ALFAN. premn. phys. 21,6 p. 106 venter inferior est diaphragmate, -r (PG 40,689^B *καρδία*) vero superius. TRACT. de aegr. cur. p. 215,42 minutio de vena -is. PS. GALEN. anat. 4^{capit.} de -e eiusque partibus. ALBERT. M. animal. 1,381 per -is dyastolem et sistolem. 1,578 ventriculi -is. *saep.* B *latius*: 1 *de sinistra parte pectoris*: PONTIF. Rom.-Germ. 143,22 *unctio olei* ad -r (in -e G). 2 *de praecordiis*: GLOSS. I 233,20 St.-S. (cod. c) *praecordia* -rs est umpiherza.

II *in imag. et alleg.*: PASS. Leod. 23 (MGMer. V p. 304,13) ubi ... non ... fuerit -r emundatus (emundatum *var. l.*). WIL-LIB. Bonif. 5 p. 22,4 inculta -ium arva evangelico arata vomere. ARBEO Emm. 40 p. 90,8 ex himo -is arcae ... fundebat preces. AMALAR. epist. ad Hild. 66 -a sanctorum ... et praecipue dominicum, qui est fons omnium virtutum. WALAHFR. (?) carm. 55,1,2 cubilia -is. DHUODA lib. man. 5,3,6 'omni custodia serva -r tuum' (*Vulg. prov. 4,23*); custoditis (custoditum P) autem ut stet, certa, ut vales. BRUNO QUERF. Adalb. A 34 orate ad Christum, ad -r celi. CHART. Heint. Leon. 117 perhenhem ... in -e meo pepigistis mansionem. CHART. Burgenl. II 61 p. 40, 21 hoc ... in -is nostri revolventes armariolo. *saep.* *de stellis signorum caeli*: GERB. (?) astrolab. 17 p. 137,17 in leone ... Calbalazeda, id est -r, superior et lucida. p. 137,19 in scorpiione Calbalagrab ... id est -r scorpionis.

III *translate de sede affectuum et intellectus, cogitationis et voluntatis, sensuum et morum i. q. animus, anima, sensus, mens* – 'Herz', Sinn(e), Gesinnung, Seele, Gemüt, Geist, Verstand: A *in univ.*: 1 *usu communi*: VISIO Baront. 6 -a incredula, qui (quae *var. l.*) non compunguntur. ARBEO Emm. 27 p. 66,22 -is nequitiam. WALAHFR. Mamm. 1,17 carne puer, sed -e senex. RIMB. Anscar. 1 p. 19,26 supplici -e rogamus. AGIUS epic. Hath. 649 nec de -e meo ... recedit imago. WALTHARIUS 856 Hagano ... has imo fudit de -e loquelas. 'eqs.' THIETM. chron. 6,50 gemina -is ac corporis virtute. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 303,17 cum ... -is compunctione. VITA Heint. IV. 1 p. 12,9 sive adversum se -r odii seu gereret amoris *alius*. CHART. ord. Teut. (Hass.) 93 ore -eque concordii. *persaepe*. 2 *de sinceritate, devotione, studio in locut. ex (toto) -e, (toto) -e, de -e*: WETT. Gall. 20 vetera novaque (sc. *sacrae scripturae*) rimabat de -e. RIMB. Anscar. 2 p. 20,15 quo ... toto -e caelestibus inhiaret. POETA Saxo 3,619 Deo grates ex toto -e rependens. EPIST. Teg. 51 omnes ... de -e locutur, quod eqs. BRUNO QUERF. Adalb. A 24 p. 30,1 si -e (ex -e S) veniunt, recta petentibus salutes currunt. THIETM. chron. 3,5 omnes se ex -e diligentes ... amat Deus. ORD. coron. imp. 14,13 p. 38,25 toto -e volo in omnibus obedire et consentire. *saep.* -e et -e i. q. mendaciter, dolose – *unaufrechtig, hinterlistig*: UDALSC. Egin. 15 -e et -e loqui ab omnibus deprehenditur falsitatis

[Antony]

nuntius (cf. *Vulg. psalm. 11,3* in -e et -e). 3 *de cura in locut.* -i est: DIPL. Frid. I. 989 nos . . . , quibus -i est ea, quae sacris locis conferuntur, . . . augere. DIPL. Constantiae 66 p. 207,18 -i nobis est in omnes fideles nostros adfluentiam nostre liberalitatis expendere. *al. adde:* DIPL. Otton. III. 390 p. 821,12 Hil-
deneshemensis ecclesiae presul Bernuuardus nomine et nostrae imperiali clementiae -i homo. B c. *colore quodam:* 1 *audacia* – (*Wage-*)*Mut, Kühnheit:* METELL. Quir. 14^a,21 homines, qui -r Achillis referebant. CHRIST. cal. Mog. 9 (MG Script. XXV p. 243,17) a -e carentibus timeantur *canes Moguntini. superbia* – *Hoffart:* EKKEH. IV. pict. Mog. 512 Sedechias anticipatur credere nolle Deo stimulatus -e Iudeo (gloss.: perfidia). 2 *mens sana, sanitas* – *klarer Verstand, Besinnung:* ALTFR. Liutg. 2,8 p. 46,3 ad -r rediens (sc. *contractus sanatus*) recensuit universa, quae circa se fuerant gesta. *de actione respiscendi i. q. ratio* – *Vernunft, Einsicht:* ARNOLD. BERG. chron. a. 907 p. 592,10 quos (sc. *fratres*) ad -r nequiens Henricus revocare maluit *eqs.* CHART. Naumb. 270 p. 253,12 advocatus . . . ad -r rediit et . . . votum . . . vovit . . . a supradicta . . . iniuria recedere (cf. *Vulg. Is. 46,8*). CHART. Beron. 26 nos, cum multa mala . . . ecclesie intulissemus, reversi tandem ad -r . . . contradimus *eqs. al.* 3 *cogitatio* – *Gedanken:* CONC. Karol. A 39^B,15 ut in domo Dei nihil inhonestatis -e aut lingua vel opere perpetrent *sanctimoniales.* ALBERT. M. sent. 4,16,5^{capit.} an tribus differentiis peccati, quae sunt -r, factum et consuetudo, correspondeant tres partes poenitentiae? *al.* 4 *memoria* – *Gedächtnis, Erinnerung:* RATHER. epist. 25 p. 134,20 psalmorum verba et distinctiones regulariter ex -e . . . pronunciare sciatur *presbyter.* DIPL. Heinr. II. 416 omnes presentis et futuri temporis fideles auribus percipere fixumque -bus cupimus tenere, quia *eqs.* HELM. chron. 104 p. 205,1 ut revocaret *archiepiscopus* ad -r omnes pressuras, quibus attrivisset eum dux. *al.* 5 *desiderium, voluntas, libitus* – *Wunsch, Wille, 'Geschmack':* CHRON. Salern. 84 p. 84,26 ad sensum illorum (*Beneventanorum*) -emque. BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 288,7 ut . . . eum (*papam*) . . . cathedra depellerent et alium iuxta -r regis pro eo substituerent *Romani* (cf. *Vulg. I reg. 13, 14*). DIPL. Frid. I. 541 virum secundum -r nostrum, Arnoldum . . . prepositum (cf. *Vulg. II reg. 7,21*). *al.* 6 *diligentia, cura* – *Ümsicht, Sorgfalt:* CHART. march. Misn. II 523 p. 361,36 (a. 1186) ad controversiam . . . decidendam . . . studium et -r apposimus.

IV *meton.* A *de hominibus:* 1 *pro toto homine:* WALAHR. carm. 38,37 mens . . . non ante . . . requiem . . . habuit, quam prima potentum -a per Hesperiam scriptis verboque coegit sacrilegum gemuisse nefas. EPITAPH. var. II 41,1 fundite, -a, preces, lacrimas mittite voces. ADALB. SAMAR. praec. dict. p. 57,17 ad quarum (*epistularum*) similitudinem plures poterit componere -r docibile. CARM. Bur. 115,1,3 medullitus amat meum te -r. *al. de orante:* AMALAR. off. 3,23,23 his . . . praelibatis dicit pium -r: '*eqs.*' 2 *de amicorum carissimo:* EKKEH. IV. cas. 11 Hatto ille Magontinus archiepiscopus . . . , quem -r regis nominabant. B *de rerum parte intima:* 1 *de gremio, medio terrae vel maris (fere usu bibl.):* HRABAN. univ. 6,1 p. 170^B in alteram . . . significationem nuncupatio -is ponitur, cum mortem vel infernum vel sepulcrum significat; unde est illa sententia . . . 'erit Filius hominis in -e terrae tribus noctibus' (*Vulg. Matth. 12,40, sed minus accurate interpretatum*). ANSELM. GEMBL. chron. a. 1124 Tyrus . . . urbs maxima Fenicis . . . , in -e maris sita (cf. *Vulg. Ezech. 27,4*). OTTO FRISING. gest. 1,56 remotis ibi (sc. *in angulis Galliae*) a -e Franciae populus simplicitas . . . habundat. CHRON. Albr. a. 1130 p. 830,25 ut . . . transferrentur montes in -r maris (cf. *Vulg. psalm. 45,3*). *al.* 2 *de medulla sim. plantarum et arborum:* RHYTHM. 146,15,3 dulcia petenti de -e poma produco nullumque de ramis cultori confero fructum (sc. *palma*). 146,26,6 oculum produco -e saporem (sc. *sinapis*). 146,52,1 mollis ego (sc. *rosa*) de -e (corpore *L*) genero natos. HILDEG. phys. 3,20 de ligno, quod est in medietate ipsius arboris (sc. *cupressi*), quod -r arboris est. ALBERT. M. veget. 1,148 'quidam vocant (sc. *medullam*) -r', quia vitalem virtutem confert nutrimento attracto. 3 *de ultimo quasi nucleo substantiae:* a *gener.* HILDEG. phys. 4,20 p. 1263^C ipsa aqua . . . velut quaedam mas-

sa per frigus coagulatur et quasi -r aquae in fortitudinem coagulatur (*de crystallo*). b *alch. (in locis satis obscuris vel dubiis):* ALLEG. sapient. 1 p. 469^a,30 fecem accipe, quae inferius in cucurbita remanet et custodi, corona namque -is est. ANON. tab. p. 171,28 quod dicit: 'calefaciamus eis aquam extractam a -bus (corporibus *corr. ed., vix recte*) statuarum ex lapidibus', vult per '-a' animas lapidis in magnesia collectas. ANON. miseric. 78 ista tinctura elcalbi, idest -is. t. t. -r solis (ex *arab. corsufle depravatam et perperam interpretatum, ut vid.; cf. chrysocolla*): TURBA phil. 20 p. 130,2 quidam -r (corpus *var. l.*) solis . . . dixerunt esse (sc. *lapidem*). TRACT. Mirrer. p. 92,20 -r solis, oculi visus, tegmen -is et lumen rationis apparebunt. ROSIN. ad Euth. 2 p. 285,3 quae ex mortuis extrahuntur metallis, quae quidam philosophi -r solis nuncupant *eqs.*

[2. *cor* (album) v. corall(i)um.]

1. **cora* (ko-, cho-), -ae f. (*theod. vet. kür*) *constitutio, statutum, praeceptum (legis civitatis ex communi consensu factum)* – (*auf gemeinsamem Beschluß beruhende stadt-rechtliche*) *Verordnung, Bestimmung, Vorschrift* (cf. *Dt. Rechtswb. VIII. p. 128sq. sub B I*): CHART. Hans. 433 p. 148,4 (a. 1252) nullus balliv<u>s nec scabini aliquod bannum vel koram poterunt facere in eorum (*mercatorum*) preiudicium et gravamen. CHART. Brem. 264 p. 305,15 chora vel bannus iuri contrarius non fiat in mercatorum . . . gravamen. CHART. Hans. 660 p. 228,4 omnes . . . ordinationes, statuta sive -as, quas cives Hamburgenses . . . faciunt super suos concives, mercatores nostri Flandrenses pro se observare tenebuntur ibidem.

[2. *cora* v. 1. coma.]

30 **coracias* (m.) (κορακίας) *species monedularum* – *Rabendoble (pyrrhocorax alpinus vel sim.):* ALBERT. M. animal. 8,88 quod avis, quae graece vocatur foloreon, sit trium modorum, quorum unus vocatur torrykyés (p. 617^b,16 κορακίας).

35 **coracinus* (-agi-), -i m. (κορακίνος) *species piscium* – '*Rabenfisch*' (cf. *H. Leitner, Zool. Terminologie beim älteren Plinius. 1972. p. 99sq.*): IOH. DIAC. cen. 2,155 Tecla araneum sustollit et Noe -um (-ginum *var. l.; alluditur ad corvum emissum in Vulg. gen. 8,6*). GLOSS. III 46,14 St.-S. -us rot a . . . rave t. 56,26. VITA Berth. Garst. I 11 p. 237,27 obviam factus est ei quidam inmanem -um (gloss.: rot; quod est rufus) portans. ALBERT. M. animal. 5,36 qui (*parvi pisces*) crasceon (p. 543^a,31 κορακίνος) dicuntur. 6,92 farachynoz . . . ; faracynoz. 6,95 forakyno. 7,99 barcora . . . et . . . chylez. 7,137 karechynoz. 8,32 cheadoreth.

45 **coracoides subst.* (κορακοειδής) *species corvorum* – *eine Rabenart:* ALBERT. M. animal. 1,48 avis, quae graece quidem gracocendrum (p. 488^b,5 τῶν κορακοειδῶν ὄρνιθων) dicitur, latine autem corvus terrenus. 23,112 gracocenderon avis esse dicitur nigra.

50 **coracon* (an -os ?) *subst.* (κόρακος) *emplastrum quoddam* – *ein bestimmtes Pflaster:* PAUL. AEGIN. cur. 224 pruritu . . . existente cataplasmandum lente cum sidiis et -o (3,59,1 κοράκω) ex oximelle.

55 **corado* v. 1. corrado. *coradrius* v. charadrius.

coragium v. choragium.

coragius v. carag(i)us. *adde:* GLOSS. II 365,35 St.-S. co-ios liodirsāzo.

[*coralbum* v. corall(i)um.]

60 1. *coralis*, -e. (cor) 1 *ad cor pertinens, cardiacus* – *das Herz betreffend, Herz-:* TRACT. de aegr. cur. p. 235,6 ad guttam -em (p. 355,9; *de apoplexia*). RICHARD. ANGL. anat. I 452 cardiaca (sc. *vena*), quae cordi et spiritualibus providet et -is dicitur. *subst. neutr. i. q. loca cordi circumscita* – *Herzgegend:* 65 Ps. HIPPOCR. phleb. 185 vena actualis venit . . . per pulmonare, per edalica, per -e, per umeratica. 2 *interior, intus situs* – *der innere, innen liegend:* RECEPT. Sangall. I 62 remedium ad ficum -e (106. *sim.* II 47 ad siringuinem interiorum, quod alii ficum -e dicunt; cf. *H. Antony, Mittellatjb. 16. 1981. p. 327sq.*). 70 *de pennis falconum* ('*Flaggen*'): FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 99,24sq. quatuor (sc. *pennae*) magis propinque corpori, quae dicuntur -es, et postea <duo>decim, quae dicuntur vane, firmiores

[*Antony*]

et duriores -bus. *ibid.* *al.*

2. coralī v. choralis.

corall(i)um, -i *n. vel saepius corall(i)us*, -i *m.* *script.*: car-: l.16. -auli-: l.14.26. *form.*: *gen. sg.*: -u: ANTIDOT. Bamb. app. p. 37,3. -ios: ANTIDOT. Lond. p. 20,13. *acc. sg.*: -o: l.16.

κοράλλιον – *Koralle*: 1 *proprie*: *a def.*: MATTH. PLATEAR. gloss. p. 368^B -li sunt lapides, qui inveniuntur circa mare in lapidosis locis; -li alii albi, alii rubei *eqs.* ALLEG. super turb. p. 495^A, 42 -lus est quoddam vegetabile nascens in mari, radices et ramos habens *eqs.* CIRCA INSTANS p. 14b^r -lus frigidus est et siccus ...; est ... quedam substantia terrea, quae reperitur in locis maritimis *eqs. al.* *b exemplo*: PAUL. AEGIN. cur. 256 p. 208,9 id (*antidotum*) ... , quod ex -aulio (3,78,22 διὰ κοράλλιον) *eqs.* AETHICUS p. 225,15 mare ... -ium pretiosum mittit. TRACT. de caus. mul. 19 p. 23,17 ad fluxum rem probata: carallo quoquis in vino vetere. PS. OTHO med. 71 forma -lorum ... sit tibi nota bonorum. THEOD. CERV. chirurg. 3,55 p. 179^D marmor album, -los (cetallos *ed.*, *sed cf.* 3,54 p. 177^H) albos pulveriza. *saepius. cf.* *diacorallium. 2 *in imag.* et *alleg.*: HRABAN. univ. 17,7 p. 471^C -ius gignitur in mari ...; extractus confestim duratur ...; hic ergo lapis eorum figuram ... exprimit, qui ... per robur continentiae durescunt. ERMENR. ad Grim. 8 p. 542,22 de quibus (*sc. rebus*) ... enucleatus domino regi quaedam colligere cogitavi et inter alia ludi nostri dicta ceu quoddam -aulium dare (*aliter explanabatur supra p. 543,47*). 3 *meton.*: TURBA phil. 72 p. 169, 17 cum ... rubeum fit *plumbum*, auri flos dicitur et auri fermentum, aurum -li ac aurum ostri. ALPHITA I p. 273,21 agaricus, fungus abietis, -lum (*coralbum ed.*) abietis idem (p. 285,46 -lum [*cor album ed.*] album abietis; *cf. ALMA* 22. 1952. p. 112 s. v. corallum).

coram *adv. et praep.* *script.*: quo-: p.1884,5.19.21. *al.* ko-: TRAD. Patav. 73. cho-: p.1884,6.28. *conram*: FORM. extrav. I 26. *corram*: TRAD. Frising. 427. *praep. postponitur vel interponitur*: p.1884,4.13.30.34. *al. struct. praep.*: fere c. *abl.* c. *acc.*: p.1884,20.23.34.43.45. *al.* c. *gen.*: p.1884,24. c. *nom.* (*vel potius abl. depravato*): p.1884,25. *struct. mixt.*: p.1884,19.21.22. *al.*

1 *adv.*: *A proprie (sive de positione sive de motu)*: ante ora, oculos, *conspectum – vor (den, die) Augen*: *a strictius (abund.*: l.42): WALAHFR. carm. 24,18 visa libri series -m ... ante meos vultus. DIPL. Otton. I. 86 p. 168,31 precesoris nostri ... preceptum -m detulit *archiepiscopus*. HROTSV. Mar. 555 iuvenem -m prospexit herilem *Ioseph*. PASS. Ursulae 7 legati ... quaeque sibi commissa votis concordare tyranni reportantes -m intromissi sunt locuturi. *al. in imag.*: WALTH. SPIR. Christoph. II 3,252 capitale subibant supplicium -m posita mercede polorum. *b latius*: *a palam, publice – vor aller Augen, öffentlich*: THIETM. chron. 3,1 p. 98,2 recitato -m precepto inperiali. EMBR. Mahum. 99 (Coll. Latomus 52. 1962. p. 52) quando pergebat -m (*sc. homo sceleratus*) *eqs.* OTTO FRISING. gest. 1,11 p. 27,12 domino ... illorum (*oppidanorum*) -m ducto. *al.* *β (in consequentibus) manifeste – (im folgenden) offenkundig*: TRAD. Frising. 1315^e (a. 957/94) earum (*filiarum*) nomina -m scripta sunt. 2 *in praesenti, praesentialiter – zugegen, dabei*: *a in univ.*: LEX Baiuv. 16,2 -m (*add. Mg. Mt*) duos vel tres vel amplius debent esse testes. *b* -m positus *i. q. praesens – anwesend, gegenwärtig*: DIPL. Ludow. Inf. 71 p. 208,11 nobis nostrisque fidelibus -m positus. CHART. archiep. Magd. 307 p. 389,12 corampositis multis idoneis testibus. *al.* *c persona propria, oculis propriis – in eigener Person, mit eigenen Augen, persönlich, selbst*: WALAHFR. carm. 38,42 -m suscipiens mandata (*sc. reginae*). CAND. FULD. Eigel. II 20,9 haec ... -m sollemnia praesens ut vidi, ... versibus exposui. WALTH. SPIR. Christoph. II 3,42 illius (*adventicii*) ut formam liceat sibi (*sc. regi*) cernere -m. *al.* *B translate i. q. perspicue, lucide – augenscheinlich, in einschichtiger Weise*: ERMENR. ad Grim. 17 p. 554,37 quibusdam minus studiosis ... hęc -m exposita ... vilescunt. 36 p. 576,14 quo ... loco sanctus sit natus Gallus ... , dicere conamur humili cum carmine -m.

II *praep.*: *A proprie (sive de positione sive de motu)*: 1

ante (conspectum), in praesentia – vor (den, die) Augen, in Gegenwart, Anwesenheit: *a in univ.*: *a gener.*: IONAS BOB. Columb. 1,20 p. 197,10 quem (*sc. malivolium*) cernens ille (*se -m*) -m se *var. l.* ultione percussum. CHART. Alsat. B 113 p. 55,26 contestor qu-m Deo et electis angelis eius *eqs.* (FORM. Flav. add. 5 p. 491,21 ch-m. RUOTG. Brun. 20 p. 21, 23sq. non tantum -m D., sed etiam -m hominibus. *saepius*). THEGAN. Ludow. 19 p. 204,4 quando ... procedebant ... mi-mi ... ad mensam -m eo. AGIUS vita Hath. 27 se -m aliis ... cohibuisse. WALTH. SPIR. Christoph. II 3,92 velut immota -m regnante columna ... constitit. THIETM. chron. 6,92 canones -m se poni ... precipit (*sc. Bolizlavus*). *persaepe. fere vice dat.*: HUGEB. Willib. praef. p. 88,2 scripta vestra ... -m scientia presentata. *locut.* -m ... legere *i. q. recitare – vorlesen*: LIUTG. Greg. 15 p. 79,3 libros divinos legere -m se ... fecit. HRABAN. epist. 50 p. 505,35 iubete illud (*opus*) -m vobis legi. WIDUK. gest. 3,2 p. 106,6 (rec. B) Bovo Graecas litteras -m Cuonrado rege legendo factus est clarus. *al.* *β publ. et iur.*: LEX Alam. 23 -m (qu-m *var. l.*) duce aut cui (quem *var. l.*) ille miserit. 40 -m (contra *var. l.*) omnes parentes eius (*sc. delinquentis*). FORM. Sal. Lind. 6 -m (qu-m 1) plures testibus. LEX Frision. 14,4 in placito -m iudicibus. TRAD. Frising. 208 -m Attone episcopo et aliorum. 434^a venit ... presbiter ... -m Hittonem episcopum. TRAD. Ratib. 31 p. 39,17 -m domni Hludouici gloriosissimi regis. CHART. Sangall. A 581 p. 194,16 -m multitudo populorum. DIPL. Zwent. 20 p. 56,6 vestitura ... a rege -m (cum B) multitudine populi facta. CHART. Mog. A I 526 p. 433,6 ch-m amicis et cognatis. *persaepe. b sub aspectu – im Angesichte, angesichts*: HROTSV. Mar. 728 concedet ... feras ... mansuescere cunctas me (*sc. Christo*) -m. WIDUK. gest. 1,11 p. 19,6 -m inimicis loco cedere. 3,70 p. 144,6 cum ... -m Wichmanno fugerent *pedites. al. in imag.*: VITA Desid. Vienn. 12 pusillus sensus et insipiens animus ... indignus digna -m stantes. 2 *sensu plane locali*: *a strictius i. q. ante – vor*: *a de hominibus*: CAND. FULD. Eigel. II 14,66 -m ... fit mensa reposta vate atque hospitibus. ALTFR. Liutg. 1,25 p. 31,1 tenens manum suam -m eo (*caeco*) interrogavit, si aliquid videret. 2,4 qui (*frater*) eam (*puellam*) -m se equitando in sago ferebat. VITA Magni Faut. II 17 p. 146,5 Magnoldus ... faciens signum sanctae crucis -m se. WIDUK. gest. 1,38 p. 57,10 milites imperatorem ... videntes -mque eo angelum (*i. signum maximum*). *al.* *β de rebus*: HUGEB. Willib. 1 p. 88,32 obtulerunt illum (*filium*) -m ... crucem salvatoris *parentes*. RUD. FULD. mirac. 12 p. 338,5 illa (*muliere*) -m altari prostrata et orante (WOLFARD. Waldb. 2,6^e -m altare sacrum. *saepius*). DIPL. Otton. II. 218 p. 246,43 -m porta civitatis. THEOPH. sched. 3,70 -m fornace ponens liquefac (*sc. rasuram auri*). CHRON. Thietm. 5,21 lanceam ... -m tentorio ... affixam. HELM. chron. 26 p. 52,28 -m castro. ALBERT. M. animal. 1,330 musculus, qui haeret pectini (*sc. manus*) -m auriculari. *saep. γ locut.* -m oculis *sim.*: TRAD. Frising. 26 (a. 765/76) -m conspectu Dei. ANNAL. Xant. a. 837 stella cometes visa est ... -m humanis obtutibus. VITA Liutg. I 8 ut sua illum delubra destruere -m oculis paterentur *pagani*. DIPL. Heinr. II. 144 p. 173,4 -m oculis Dei. *al. in imag.*: AGIUS epic. Hath. 460 haec ... -m vestris ponite vos oculis. *b latius*: *a iuxta – neben*: RIMB. Anscar. 36 p. 70,29 domnum episcopum -m se stantem eis (*hominibus petentibus*) proponens (*sc. Petrus in visione*). THIETM. chron. 1,13 ille, qui -m me dormivit, capellanus. *β ad – zu*: RIMB. Anscar. 42 p. 77,15 vas electionis ad portandum Christi nomen -m gentibus. BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 285,28 videbo, utrum clamorem, qui venit -m me, opere compleverint (*ex Vulg. gen. 18,21 ad me*). *B translate*: 1 *de hominibus*: *a apud – bei*: DIPL. Otton. III. 4 p. 399,12 ut haec ... confirmatio praesenti ac futuro tempore -m cunctis ... fidelibus firma et stabilis permaneat (*inde* 231 p. 646,38). *b fere vice dat.* (*cf. Ph. Heck, Übersetzungsprobleme im frühen MA. 1931. p. 27. 45sq.*): *a in nomen (alicuius) – auf*: DECRET. Frision. A p. 33,23 asea non habet quemque iudicare, nisi plebs elegerit ipsum et ipse -m imperatore Romano iuraverit. *β ad partem (alicuius) – an*: DECRET. Frision. A p. 43,2 perdet ille (*sc. spoliator*) vel frangit X marcas -m populo et

tria talenta apud scultetum (*sim.* p. 44,12 apud plebem et . . . -m sculteto). 2 *de rebus*: a *in – in*: VULC. Bard. 7 arborem -m sompnis adstare vidit. b *secundum – entsprechend, gemäß*: ANSCAR. pigm. pag. 17 Domine, . . . qui -m precibus (patribus ALCUIN.) nostris inimicarum gentium regna vicisti. c *de, respectu – betreffend, hinsichtlich*: DIPL. Frid. I. 516 p. 453, 28 quod ea, quae ab imperatoribus vel regibus -m regno rationaliter promoventur, firma sint.

corampositus v. coram p. 1883,60.

***coramsisto**, -ere. *praesentare, commendare – vorstellen*: CHRON. reg. cont. II a. 1205 p. 177,7 Heinricus comes de Seine, admodum puer, . . . regis presentie -itur.

[**coranustus** v. coraustus.] **corarius** v. coriarius.

coraula v. choraula. **coraulium** v. corall(i)um.

coraustus (cho-), -i m. *vel raro corausta*, -ae f. (*cf. Grom. Bubnov* p. 520,13. 15. 521,45q. chorauste) (κορυστός, *per traditionem arab.*) *script.* -ans: l.23.

t. t. geom. i. q. *linea superior, vertex*, κορυφή – *obere Linie, Scheitellinie*: 1 *def.*: GERB. geom. 5,10 quae (linea) . . . in summo quasi in culmine figurae . . . directim ducitur, -us appellatur. RAGIMB. epist. 4 p. 526,19 quarum linearum (*sc. recti anguli*) una vocatur cathetus, sic: |, alia basis, sic: ⊥ vel -anustus (-a sic B): | (*sim.* ANON. circ. p. 537,23 ch-us). HERM. AUGIENS. util. astrolab. 1 p. 405^C -us et cathetus, id est superiacens et deorsum pendens linea. 2 *exempla*: ANON. geom. I 4,9 trapizeti, cuius est basis pedum XL, cathetus XXX, -us XXV, embadum dinoscere si vis, per cathetum multiplica -um *eqs.* GERB. geom. 5,11. ANON. circ. p. 537,2 inter ch-um quadrati interioris et eminentes amplioris circuli convexitates. HERM. AUGIENS. util. astrolab. 1 p. 405^D regulam . . . in centrum . . . a parte -i pone. *ibid.* *meton. de intervallo supremo in schemate mus.*: WILH. HIRS. mus. 41,14 basis et hinc protii, -us et inde tetrardi. *Antony*

1. **corax**, -acis m. (κόραξ), *metr. cōr-*: LIGURINUS 4,154. *corvus – Rabe*: 1 *de avibus*: a *strictius*: PAUL. DIAC. carm. 6,45sq. fert alimenta -x digitis oblata benignis, dira procul iussus fert alimenta -x (*cf. Greg. M. dial. 2,8*). SEDUL. SCOT. carm. II 55,2 omnis mendosus corvos fert esse columbas sicque columba Dei dicitur esse -x. SUMM. Heinr. B 3,245 corvus rapbo vel -x. b *latius de aliis avibus*: GLOSS. I 93,27 St.-S. -x nahtthram vel nahtigala. *ibid.* al. (*cf. H. Suolatti, Die deutschen Vogelnamen. 1909. p. 379sq.*). v. et p. 268,43. 2 *de piscibus*: ARNOLD. SAXO fin. 2,8 p. 65,24 aqua pluvie convenit omnibus (*sc. piscibus*) . . . preter corroaz (*cf. Arist. p. 602^a, 12 κορυκίνοις*). 4,5 p. 82,29 cum pluit, occultat se piscis corez in cavernis. v. et p. 1882,35sq.

2. ***corax** v. *coriax. **coraxo** v. charaxo.

corban(an) v. corbona.

1. ***corbinus**, -i m. (*an – um, -i n.?*) (*orig. et signif. inc.*) ACTA imp. Winkelm. I 938 p. 713,26 (a. 1239/41) *valent* cabelle -orum tar. centum quinquaginta.

2. **corbinus** v. corvinus.

corbis, -is m. et f. *vel rarius *corbus*, -i m. *script.*: chor: l.65. cur: l.60. corp(is): GLOSS. III 630,37 St.-S. *form. nom. sg.* -es: p.1886,5.

qualus – Korb: 1 *proprie de vase vimineo*: ALDH. ad Acirc. 2 p. 67,13 legitur septem -es (-os *var. l.*) vel cistellas . . . replevisse. LIUTPR. hist. 17 non latibula, non -es, non concava ligna . . . fugientibus tutelae esse possunt. CARUS Clem. 220 discipuli curbes bis sex cum sumere iussi fragmentis panum. BRUNO QUERF. fratr. 28 opera manuum facere manus sanctorum consueverunt, iuncus et -es. EBERW. Symeon. 20 -em cum pane ad fenestram suspendit Stephanus. al. v. et p. 1886,36. *ferculum – Tragbahren*: ARNOLD RATISB. Emm. 1,14 p. 1012^D libenter quam attulerat, imo qua allata fuerat, ch-e cum doloribus carebat, eam laeta secus basim altaris reliquerat. 2 *meton. de mensura quadam frumentaria*: CAPIT. reg. Franc. 32,9 ut unusquisque iudex in suo ministerio mensuram modiorum, sextariorum . . . et -orum eo tenore habeant sicut et in palatio habemus. 128,25 p. 254,15 spelta vetus de anno praeterito -es LXXXX. al. ADALH. brev. Corb. 3 p. 375,6 ut annis singulis veniant de spelta . . . -i DCCL, unusquisque -us habens

modia duodecim *eqs.* RUD. TRUD. gest. 1,3 p. 231,7 (*chart.*) habent ipsi fratres . . . speltam ad panem faciendum -os CXX. al. *de mensura quadam liquaria*: THADD. FLORENT. cons. 12,57 rute, salvie, coriandri, ana mensuram .I. . . ; buliant hec in uno -e vini. 131,94 fiat unus -es vel duo de isto vino.

corbita, -ae f. *phaselus, navicula celeris – schnelles, kleines Schiff*: VITA Galli II 681 vada salsa queat Gallus celeri superare faselo; aequeoros fluctus dum verrit -ita levis, non cessat sanctum Gallus cantare celeuma.

10 ***corbitaria** v. *horbitaria. **corbius** v. corvinus.

corbona, -ae f. *vel corban(an) indecl.* (*hebr.* qorbān; *cf. LThK. 2VI. p. 550*). *script.* chor: l.18.

1 *def.*: RUP. TUIT. Matth. 11,769 erat . . . -bana gazophylacium, et interpretatur -bana oblatio, et proinde sic appellabatur, quia de oblationibus implebatur, quae nimirum oblationes ad ipsos (*sacerdotes*) perveniebant (*sim.* ALBERT. M. sent. 1 prol. p. 7b,25qq.). 2 *exempla*: a *donum – Geschenk*: SALOM. III. carm. 1,312 profer, largire, ministra, quod tibi divina chorbān descendit ab aula. PETR. DAM. epist. 40 p. 389,3 ubi mangonum scelerata negotia desunt nec grave -bona (-banan, -bonan *var. l.*) turget venale talentum. b *aerarium templi, ecclesiae – Tempel-, Kirchenschatz*: HUMB. Sim. 2,21 p. 164,44 non licere mitti *pecuniam prodicionis* in -banan, id est cum donariis sacri templi. UNIBOS 26,2 non est in musac cesarum nec -banan pontificum argenti tantum pretium. CARM. de Iuda 2,317 nil huius doni decet ad donaria poni nec concedatur, ut -banan ingreditur. c *cippus – Opferstock*: CHRIST. STAB. Matth. 11 p. 1309^D unde in uno evangelio mulier quadrantem, in alio duo minuta misisse in -am scribitur (*cf. Vulg. Marc. 12, 24*). THEOD. TRUD. Bav. 14 alii . . . de superfluis suis aera in evangelicum -banan proiciant.

? ***corbua** *subst.* (*orig. inc.*) *herba quaedam (medicinalis) – eine (Heil-)Pflanze*: RECEPT. Sangall. I 122 ad canis rabidi morsum: . . . herba -a dabis manducare et bibere.

35 **corbulo**, -onis m. *baiularius, gestator – (Last-)Träger*: EGBERT. fec. rat. 1,389 -o nomen habet de corbe ferenda (*v. adn. ed.*).

1. ***corbus** v. corbis. 2. **corbus** v. corvus.

[**corcera** v. purpura.] **corcetium** v. corticeus.

corcite v. cortex. **corcodillus** *sim.* v. crocodil(l)us.

[**corcula** v. choraula.] **corculio** v. curculio.

corculum, -i n. *script.* corcorc: GLOSS. IV 169,34 St.-S.

pectus, animus – Brust, Herz: SEDUL. SCOT. carm. II 7,33 quam tristifico doluerunt -a vati te (*sc. Musa*) non praesente. II 34,6 fateor, quod non mihi cornea fibra sit neque de scopulo -a creta. HERIG. Ursm. 1,680 qui (*Deus*) . . . scrutatur . . . hominum renes et -a (*cf. Vulg. psalm. 7,10* corda) prorsum. CARM. var. III A 6,135 auster . . . violas ut conflatur . . . sic egomet placidis flavi tua -a dictis. HERM. AUGIENS. vit. 460 haec (*carmina*) auribus et mentibus accipe et percepta tuo firmitus haec credito -o. al.

[**corcum** v. corium p.1892,40.] **corda** v. chorda.

cordacitus (-dic-) *adv.* 1 *toto pectore, ex animo – von (ganzem) Herzen*: HUGO TRIMB. registr. 335 omnis homo sapiens ad verum tendens esse Deum ut -icitus amet, est necesse. 398 solam . . . divini studii noticiam -icitus (*cordiatus var. l.*) amabat Prosper. sols. 1 Deum . . . -icitus diligendo. 2 *penitus (in pectore) – tief (im Herzen)*: CHRONOGR. Corb. add. 2 p. 92,8 (*epist.*) regula beati Benedicti diligenter inspecta, -s ruminata. HUGO TRIMB. laur. 84 Ignatius, totus ignitus pneumatibus igne, insita -icitus Christi fert nomina digne. registr. 801 hec prosunt minime, que non voluntate bona sunt -icitus in illo (*sc. Deo*) radicata. sols. 6 p. 33,20 peccatrix . . . pro suis delictis -icitus ingemuit. *ibid.* al.

65 ***cordalis** v. *chordalis. ***cordaliter** v. *cordialis.

cordapsus v. chordapsus.

***cordaritia** (go-cia, go-recia), -ae f. (*a chorda; de re v. DuC. II. p. 562^a*) *species tributi – eine Abgabe*: CHART. Ticin. 126 p. 105,26 (a. 1236) in dispendio facto in go-cia. 127 p. 107,16 finem et remissionem atque pactum de non petendo . . . fecit dominus presbiter Anricus . . . de tota illa go-cia et iuris gordaricie, quam ipse . . . habere debebat.

***cordarius**, -i m. *restarius – Seiler* (?nom. propr.): CHART. Laus. 896 (a. 1237) illam vineam vendidit dictus Vuibertus cardinalis Iohanni -o.

***cordatim** adv. *in pectore – im Herzen*: CARM. Paul. Diac. app. I 8,28 pro me posce Deum, tremendi iudicis alta limina mellisono -m murmure, (cordatimmure cod.) pulsa, quatenus eqs. HERIG. Ursm. 1,556 vitę consensus -m (cf. Vulg. psalm. 83,6 in corde) dispositurus.

cordatus, -a, -um. 1 *prudens, sapiens – klug, verständig* (usu subst. l.12): GODESC. SAXO gramm. 1 p. 387,21 perfacile -us quisque potest videre, quod eqs. p. 388,3. WENR. epist. 2 p. 287,17 videant . . . prudentes, videant -i (concordantes var. l.), si eqs. RUP. TUIT. Ioh. 10,2488 -is auditoribus non dubium fore putavit evangelista, quam ob causam Deus hoc fecerit. trin. 26,30 l. 1422 -um hominem virtute discretionis utentem utiliter erudiant prophetae et apostoli. PETR. CAS. chron. 4, 116 viri -i et sensu vigentes, advertite. al. 2 *animosus, fortis, audax – beherzt, mutig, kühn*: ALBERT. AQUENS. hist. 4, 19^{capit} viri -i (postea: audaces) qualiter per coriciam scalam intromissi sint. VITA Reginsw. prol. p. 92^C qui (martyres) -issima veritatis assertionem Christum . . . omnium seculorum regem esse praedicaverunt. ACTA imp. Winkelm. I 693 p. 552,36 extranei affirmabant se nusquam sic audaces et -as feminas invenisse. SALIMB. chron. p. 466,8 multi -i iuvenes de Parma disponebant penitus ire illuc (sc. Cremonam). al. *expressius i. q. magnanimus – hochherzig*: SALIMB. chron. p. 329,33 erat . . . rex . . . valens homo et valde -us, id est magnifici cordis. 3 (in pectore) impletus – (im Herzen) erfüllt: BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 287,52 rex . . . longe alia intentione -us. PAUL. FULD. Erh. 2,2 p. 17,27 pro nostris . . . subvenito reatibus, qui brutitate lignea -i (concordati var. l.) sumus. 4 *ex corde oriens – vom Herzen ausgehend, Herzens-*: CARM. biblioth. 4,3,13 archivum penetrans Hebraeum lampade cordis Hieronimus . . . Iudaeumque nemo . . . ingressus -o lumine lustrat.

cordax, -acis. 1 *animosus, fortis – beherzt, mutig*: HUCBALD. carm. 2,50 censorem calvum censuram condere constat -em. 2 *sapiens – verständig*: SEDUL. SCOT. carm. II 72,24 dicite -i florigeroque patri (i. episcopo): 'eqs.'

***cordelita**, -ae m. (francog. vet. cordelois, cordelier, cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 646) *monachus ordinis fratrum minorum – Minderbruder, Franziskaner*: CHRON. rhyth. Austr. 378 -e nudum Christum predicant ut Israelite veri nudis pedibus.

1. ***cordella** v. *chordella. 2. **cordella** v. cardella.

cordetenus v. cor et tenus.

***cordevesus** sim. v. *cordovesus.

***cordewan-** v. *corduan-. ***cordex** v. *chordex.

cordiacus v. cardiacus.

***cordialis** (-dya-), -e. script. -dal-: ODO inton. p. 135^a. *ad cor pertinens – das Herz betreffend, Herz-*: 1 *proprie* (usu medic.): a *de medicamentis*: MATTH. PLATEAR. gloss. p. 374^G posita in electariis vel in aliis medicinis -bus . . . confert confectio syncopi et cardiacae. WALTH. AGIL. med. 7 p. 104, 42 calefiat cor cum medicinis -bus calefacientibus ipsum cor. b *de morbis i. q. a corde oriens – vom Herzen ausgehend*: WALTH. AGIL. med. 16 p. 114,17 cura contra sincopim -dya-lem . . . est talis: eqs. ibid. al. 2 *translate i. qui est a parte cordis, sinister – herzseitig, links*: LAND. MEDIOL. hist. 2,2 p. 46,36 qua (spina) arrepta, velut canem . . . ipsum (regem) tractare curavit Azo, ac ipsum percussa mamilla cordiali a, (cordialia ed. vix recte; cf. H. Antony, MittellatJb. 16. 1981. p. 327) protinus interemit. cf. *cardialis, coralis.

adv. **cordialiter**. (ex) corde – im, von Herzen: ODO inton. p. 117^a quicumque . . . vult in ecclesia Dei absque cantore existere, studeat antiphonarum formitates . . . -r retinere. EPIST. Hildeg. 113 sanctitati . . . vestre . . . -r congaudemus. LEGENDA Bonif. 5 (ZNiedersachs. 1882. p. 27) quem (Bonifacium) ipse Carolus lete suscipiens -r et sincere rogavit, ut eqs. al.

cordicitus v. cordacitus.

***cordifluus**, -a, -um. *ab imo pectore profluens – aus tiefstem Herzen strömend*: WOLFHARD. Waldb. 2,10 expleta cum laudibus oratione -a. VITA Willib. p. 16,17 cum . . . pater

et genitrix anxii -a saepius saepiusque protraherent suspiria.

1. ***cordo**, -are. (chorda) *iungere, conectere – verbinden, verknüpfen*: ANON. mus. Sowa 2 p. 200,15 tres ibi nunc -o (gloss.: iungo) post binas, ut docet ordo. 5,1 p. 272,38 haec, modus ac ordo, numerus sit (sic ed.), scemaque -o.

2. **cordo** v. curto. 3. **cordo** v. 2. cardo.

***cordobelus** v. *cordovesus.

***cordonarius** v. *corduanarius. ***cordosus** v. *chordosus.

***cordovesus** (-rtavis-, -dev-, -debis- sim.), -a, -um. (Cordu-
10 ba) 1 *adi.*: Cordubensis, alumine et galla tenuiter confectus – aus Córdoba, mit Alaun und Eichengalle fein bearbeitet (de pelle, cf. THEODULF. carm. 28,245sq. iste tuo dictas de nomine, Cordoba, pelles, hic niveas, alter protrahit inde rubras; de re cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1182sq.):
15 DIPL. Merov. I 86 p. 76,36 Chlothacharius quondam rex seo etiam . . . Baldechildis regina . . . ad ipso monasterio concesserunt: . . . seoda pelles X, -devisae pelles X, carta tomi L. CATAL. thes. Germ. I 118,21 unicuique fratrū pellicium cum pelle curtamisia dari precepit episcopus. GLOSS. 5,124 K. -dobelus cordeinusin. 2 *subst. masc. (fem.: l. 26): a proprie i. q. pellis Cordubensis, pellis tenuiter (alumine et galla) confecta, aluta – Leder aus Córdoba, (mit Alaun und Eichengalle) fein bearbeitetes Leder, 'Korduan-', Maroquinleder*: GESTA
20 Font. p. 122,2 ad pelles hircinas LX compositas libras II, ad -debisos XL comparandum libras III, ad coria bovina XX libram I. GLOSS. III 622,50 St.-S. -tavisas churtimesfel. b *meton. i. q. calceamentum (tenue) – (weiches) Schuhwerk*: CONC. Karol. A 53 p. 690,13 ut dentur eis (fratribus) annis singulis . . . ad -devesos et solas eorum componendas uncti ducenti.

30 ***corduan** v. *corduanus.

***corduanarius** (chuderw-, -dewan-, -dewar-, -donar- sim.), -i m. 1 *sutor calceos ex aluta conficiens – Schuster, der Schuhe aus Korduanleder herstellt (interdum notione cerdonis accedente)*: CHART. scrin. Col. A I p. 255,26 (a. 1175/91) que (domus) fuerat Lüdowici -dewarii (sim. B 478. ibid. saepius). ACTA imp. Böhmer 933 p. 641,40 consules peliziariorum, . . . consules -donariorum, . . . consules calegariariorum. CHART. civ. Ratisb. 69 p. 33,8 omnes sutores civitatis ius trium stratarum, videlicet chudruwanorum, gademaer et schreinaer. CHART. select. Keutgen 130 p. 110,21 dant ei (sculteto) . . . -dewenarii unam £ et quadraginta d. pro duobus ocreis. CHART. Duisb. 84 p. 110,21 quod nos . . . locum seu bancos, quae schumakerbänk vulgariter appellantur, . . . concedimus -enariis ac sutoribus. REGISTR. Baiuv. B p. 363,21 pistores persolvunt VI lib., . . . chuderwanarii I lib. et dim. pro cognomine: CHART. Col. I 8,3 p. 338,2 (a. 1247) nomina fratrum integros pannos vendicium: . . . Bruno C-duenarius. 2 *alutarius – Weißgerber*: CHART. Brem. 215 (a. 1240) omnibus alutificibus civitatis eiusdem, quos expressius -dewanarios nominamus, perpetuo contulimus, ut
45 eqs.

***corduanellus** (cur-), -i m. (an -um, -i n.?) *calceus ex aluta confectus – Schuh aus Korduanleder*: RUODLIEB X (XIII) 118 contribulis rubeos soccos sub cur-is <. . . > gestans operosis.

***corduanus** (-dewa-), -i m. (-um, -i n.: l. 58) vel ***corduan** (-uwan) indecl. 1 *pellis Cordubensis, pellis tenuiter (alumine et galla) confecta, aluta – Leder aus Córdoba, (mit Alaun und Eichengalle) fein bearbeitetes Leder, 'Korduan-', Maroquinleder*: HERACLII II 33 quomodo -um tingitur: accipe corium, quem -um vocant, nondum coloribus tinctum. CHART. episc. Wirz. I 170 p. 171,26 retro domos illorum, qui faciunt corium, quod dicitur -duan. CHART. Hans. III 600,2 p. 382,14 si fustaneum vel -dewanum, non minus quam duodenam simul vendat mercator foraneus. fort. add.: MAPPAE CLAVIC. 191
65 extende -duan super tabulam, et cum pulvere et sputo tuo super -duan faciendo lapidem colorabis. 2 *qui opus alutarium perficit (cerdo, sutor) – einer der mit Korduanleder arbeitet (Gerber, Schuster)*: CHART. scrin. Col. A I p. 244,6 (a. 1162/72) manifestamus vobis qualiter Hertwicus aquisivit domum sitam inter -dewanos (sim. p. 222,15 que [domus] sita est in angulo plateę Iudeorum versus -os). pro cognomine: CHART. scrin. Col. A I p. 309,8 (a. 1197/1215) in hereditate Henrici C-dewani et uxoris eius Albernis. p. 336,16 Cuno C-us. ibid.

[Vitali]

al. in nomine domus: CHART. scrin. Col. B 1644 (a. 1290) quod Petrus ... dedit et legavit post mortem suam superiorem partem domus vocate -duwan XII begginis pauperibus ad manendum in eadem.

*corduenarius v. *corduanarius. cordula v. chordula.

*cordumeni (-dim-, -meon-, -menon sim.) subst. (orig. arab.) careum – Wiesenkümmel (Carum carvi L.): MATTH. PLATEAR. gloss. p. 385^F recipe ... semen petroselinii, -i, id est carvi agrestis. THADD. FLORENT. cons. 2,8 evacuatio ... humorum fit precedente digestionem materie cum huiusmodi scirpo: recipe ... dauci, ameos leuistici, -i, omnium ana unzias IV. al. ALPHITA I p. 286,6 -dimeni, carvi agreste idem. II p. 30,21 carvi agreste, cumnella, ameos, -dumeon (-dumenon var. l.) vel -i idem. p. 46,7 (v. adn. ed.).

*cordyalis v. *cordialis.

*cordylus (cod-) subst. (κορδύλος) de amphibio fort. i. q. Triturus alpestris (L.) – viell.: Bergmolch: ALBERT. M. animal. 1,28 'quaedam animalia sunt ... paludosa, sicut rana et animal quod graeco nomine tarchoquios' (p. 487,28 κορδύλος), et est quoddam genus ranunculii cenulentum in dorso, habens in ventre croceas maculas. 7,13 'quod (animal) dicitur a quibusdam codylōs' (p. 589^b,27 κορδύλος), ab aliis autem sedoz eqs. 14,79 'modi piscium, qui feidolez (p. 695^b,25 κορδύλος) dicuntur, habent branchos et pedes, sed non habent alas, sed caudam habent latam et spissam.' Vitali

corea v. chorea. *coredium v. *corred(i)um.

coredulus, -i m. fort. i. q. alauda – viell.: Lerche (cf. J. André, Les noms d'oiseaux en latin. 1967. p. 60): ALBERT. M. animal. 23,39 -us avis sic est vocata eo quod ... corda eorum, quae venatur, edat (cf. Isid. orig. 12,7,34).

*coreizo v. *chorizo. coreon v. chorion.

corepiscopus sim. v. chor-. *corerius v. *currerius.

coreum v. corium.

*corialis, -e. membranaceus, cute (natatoria) contextus – häutig, mit (Schwimm-)Haut versehen, bedeckt: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 12,1 nec ... possunt aves rapaces esse in aquis ... cum non habeant pedes -es neque digitos, sicut habent anseres. p. 85,21 alii vero digitum (avium) prorsus carent corio et ideo dicuntur non-coriales. al. ALBERT. M. animal. 1,34 omne avium genus ambulat, sive habeat alas -es sive pennatas. 1,945^q.

*coriambus sim. v. chor-.

*coriamen, -inis n. (cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1184) corium – Leder: STATUT. Murb. p. 446,14 -n vero confectum fratribus datur ad annum.

*coriandrum (-annum, corian), -i n. (κορίανδρον, κορίαννον, κόριον) script. et form.: sco-: TRACT. de aegr. cur. p. 209,41. crua-: p. 1890,9. coli-: l. 55,59. saepe. cola-: SUMM. Heinr. A 4401. ibid. al. nom. -der (?m.): TRACT. de caus. mul. 59 coriander. gen.: -annu: l. 62. cruder: MOSES PANORM. marisc. 9 p. 169,3. acc. -der: p. 1890,9. usu plur.: l. 60.

1 κορίανδρον – Koriander: a strictius (Coriandrum sativum L.; cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennamen. I. p. 1159^{sq}): AESCULAPIUS 21 p. 33,15 item ... col-i s e m e n ..., addis mel (ANTIDOT. Lond. p. 152,14 -i s. RECEPT. Sangall. I 41. al.). CAPIT. reg. Franc. 32,70 volumus, quod in horto omnes herbas habeant, id est ... -um eqs. al. GLOSS. I 274,62 St.-S. col-i chullintares. saepe. RECEPT. Sangall. II 44 -o v i r i d e (RECEPT. Bamb. 70). WALAHFR. carm. 5,6,18 violas et -a legit. PAUL. AEGIN. cur. 76 p. 53,3 utendum cataplasmate de croco ... et -annu (3,22,3 κορίαννον) foliis (189 p. 113,9). 117 p. 71,14 sucum ... -anni. al. DYASC. p. 58^a -um sive ut alii corian (Diosc. 3,63 κόριον). ALBERT. M. euch. 3,1,1,8 p. 235^a,10 in manna, quod ad modum grani -i cadebat (cf. Vulg. exod. 16, 31). saepe. b latius de variis plantis (per confusionem): GLOSS. med. p. 66,5 psillios: pulicaria, id est -um. SUMM. Heinr. C p. 212 col-um abrotanum stabewrz. -um aticho herba quedam. GLOSS. III 539,59 St.-S. col-um eberworz. 552,66 -um hederwrz. 596,28 -i sprincwort. ibid. al. meton. de usu i. q. venenum, remedium – Gift, Heilmittel (cf. Marzell, op. cit. p. 1163): GLOSS. III 572,33 St.-S. (cod. d) col-um luppi. cf. I

328,6. 2 -um agreste: a adianton – Frauenhaar: v. p. 214, 29. b trichomanes – Brauner Milzfarn (Asplenium trichomanes L., cf. Marzell, op. cit. p. 490): GLOSS. III 498,4 St.-S. -um agreste steinuarfn (i. steinuarn). 3 -um salvaticum fort. i.

5 q. Bifora testiculata (L.) – viell.: Hodenförmiger Hobbsamen (ital. coriandolo selvatico [tusc. dial. salvatico], cf. Hegi, Flora. V. 2. p. 1074^{sq}., O. Penzig, Flora popolare italiana. II. 1924. p. 142): MOSES PANORM. infirm. 36 p. 135,10 accipe cruander salvaticum et pista bene.

10 coriarius, -a, -um. script.: cur-: l. 41. cona-: l. 19. cora-: l. 43. v. et p. 1292,57.

I adi.: ad corium, ad artem coria perficiendi pertinens – das Leder, die Gerberei betreffend, Gerber-: PETR. DAM. epist. 100 p. 106,4 dum populus ille ... non -ae arti operam daret. CHART. Livon. A 429 p. 541,31 domum corticariam sive -am.

II subst.: A masc.: 1 de certo quolibet artifice: a qui coria subigit – Gerber: FORMA mon. Sangall. p. 15^a sutores ... -i. GLOSS. I 744,76 St.-S. -um ledergaravun. V 20,9 conarium lederare. al. PAUL. AEGIN. cur. 198 p. 125,15 quercus glans, quo utuntur -i. CYMBALA VIII 1 sume ... tertiam partem pilorum ibi collectorum, ubi eos -i cutibus evulsos proiecerunt. al. in nomine loci: CHART. Berg. Magd. 79 (a. 1227) cum ... Waltherus civis Magdeburgensis ... duo tuguria in foro -orum ('Gerbermarkt') ... nostre contulisset ecclesie. b

sutor – Schuhmacher: ARNOLD. RATISB. Emm. 1,9 p. 1008^B prius erat -us seu calceamentorum sutor. VISIO Godesc. A 3,1 quemadmodum in virgis longiusculis -os opera sua ferre videmus. ALBERT. M. pol. 4,3^c p. 336^b,20 '-um' (p. 1291^a,13 σκυτοτόμων), qui ... intendit coriis parandis ad pellicia et calceos. c confector perarum – Taschner: CHART. Altenberg. 63 p. 53,4 (a. 1210) contulit domina Aleidis ... domum quandam sitam Colonie inter -os ('Unter Taschenmacher') in vico, qui vocatur Steschene (sim. CHART. scrin. Col. A I p. 295,3. ibid.

al.). 2 usu vario vel incerto (fere in chartis): DIPL. OTTON. II. 212 peciam unam de terra ... cuius lateribus uni sancti Ambrosii terra adiungi dinoscitur, secundo Iohannis -i. MIRAC. Bav. 2,2 qui (laici) ex officio agnominabantur -i. TRAD. Frising. 175^{2a} huius rei testes: ... Pernhart -us et Gerolt pellifex (TRAD. Neocell. Frising. 41^a. TRAD. Scheftl. 410^a Heinrichus cur-us. saepe). TRAD. Salisb. I 382 abbas ... tradidit iure concambii ... quendam -um. NECROL. II Dec. 21 p. 198,42 Ulricus corarius. saepius. B fem. (ellipt.) i. q. ars sutrina – Schuhmacherhandwerk: ALBERT. M. metaph. 3,2,1 p. 112,40 in ... 'artibus illiberalibus', quae mechanicae vocantur, 'ut' est

45 'tectonica ... et -a' (p. 996^a,34 σκυτικῇ). C neut. i. q. officina coriarum, sutoris – Gerberei, Schusterwerkstatt: TRAD. Scheftl. 351^b (a. 1199/1200) testes ... ex familia: ... Eberhardus de -o, ... Adelbertus de coquina.

50 *coriator (corr-), -oris m. coriarius – Gerber: CHART. Ypolit. 60 (c. 1262) constitutiones -um huius civitatis. CHART. select. Keutgen 230,7 calcifices, pellifices, corr-es. CHART. Neocell. Brixin. 94 p. 138,42 Petrus -r. al.

*coriatrux, -icis f. coriarum coniux, vidua – Gerberin: TRAD. Patav. 1401 (a. 1220/40) Kunegundis de Velde, Adheleidis -x (corizatrix ed., sed cf. ind. p. 465^b).

*coriatus, -a, -um. corio instructus, vestitus – mit Leder ausgestattet, überzogen: HARIULF. chron. 4,32 p. 265,2 Gerwinus ... in ... sarcophago invenit lecticam ligneam -am domni Nithardi ... corpus continentem.

*coriax (corax) subst. (κορίαξος) quod incidit – das Einschneidende (per confusionem c. χαράσσειν, ut vid.): ALPHITA I p. 286,15q. corax interpretatur incisivum, unde in Alexandro de siti encacia corax (cf. Alex. Trall. 7,4 p. 263,26. 1,12 p. 501,17 κορίαξος et Alex. Trall. lat. 1,47 caraxos et adn.), id est salsamenta incisivi.

*coribedis v. *curmeda.

*coricida (corr-), -ae m. incisor corii – Riemenschneider: ACTA civ. Wism. B 938 (a. 1280) Johannes ... corricida. ibid. al. in nomine loci: CHART. scrin. Col. B 407 p. 93,5 (a. 1241) de novem partibus domus et aree ... site inter -as (CHART. Col. III 112; 'Unter Riemenschneider').

***coricius**, -a, -um. *ex corio confectus – aus Leder gefertigt*: ALBERT. AQUENS. hist. 4,19^{capit.} viri cordati qualiter per -am scalam intromissi sint.

***corido** v. *corredo.

***coridon** v. *corydos.

coriepiscopus v. chorepiscopus. **coriga** v. corrigia.

***corigiola** v. *corrigiola. [**corignum** v. dorycnium.]

corigo v. corrigo. **coril-** v. coryl-.

corimbata v. corymbus. ***corimbr(i)um** v. *cozumbrum.

corimbus v. corymbus. ***corimedis** v. *curmeda.

corinbus v. corymbus. **coriofolia**, -um v. caryophyllum.

***coriola** v. *corrigiola.

coriolum, -i n. *parvum corium – Lederstückchen*: GLOSS. I 376,6 St.-S. pitacis modicis -is vel oahstetim. *ibid.* al. [**coriosuru** v. gonos.]

***coris** subst. (κόρις) *cimex – Wanze*: PAUL. AEGIN. cur. 96 sanguinem coreon (3,22,19 αἷμα κόρεων).

corisa v. coryza.

***coristus** subst. (fort. corruptum ex corylus) *corylus – Haselstrauch*: GLOSS. IV 184,43 St.-S. -us arbor hasel.

coritae (cho-), -arum m. pl. *posteri Core – Korachiten* (cf. Vulg. exod. 6,24. I par. 9,19; per compar. de clericis non canonice ordinatis): CAES. HEIST. mirac. I 6,5 p. 354,3 coritae, id est per potentiam magnorum intrusi (clerici). hom. II p. 102^b.

corit(h)us v. corytus.

1. **corium**, -i n. (-us, -i m.: p. 1892,45.46; -a, -ae f.: p. 1893,11) *script.*: cho-: p. 1892,29. quo-: p. 1892,29. cur-: l. 57. p. 1892,29. -reum: l. 44.47. al. -rium: GLOSS. IV 49,27 St.-S. 137,68. -r(us): p. 1892,46. *form. abl. pl.* -bus: CHART. Tirol. notar. II 389.

I *strictius i. q. pellis, cutis – Haut, Fell, Leder*: A de pelle animalium: 1 gener.: a spectat ad pellem inhaerentem corpori vel detractam: IONAS BOB. Columb. 1,17 p. 181,18 ut ... e cervi cadaver -um avellerint. ALFAN. premn. phys. 1,49 p. 14 non circumposuit (sc. creator) nobis -um (p. 520,1 δέqua) grossum ut bubus. ARNOLD. SAXO fin. 2,8 p. 65,24 aqua pluvie convenit omnibus teste i -i (ALBERT. M. animal. 4,6 [cf. p. 523^b,9 τὰ ὀσθρακόδεσσα]. 7,90). ALBERT. M. animal. 2,80 quidam pisces ... sunt asperi -i eqs. (14,85). animal. quaest. 12,20 p. 237,79 serpentes, qui habent -um durum et squamosum. *ibid.* al. b spectat ad praeparationem et genera -i depsti: a in univ.: MAPPAE CLAVIC. 190 si vis ... -um viridem habere, pincello hinc desuper illine. CHART. scrib. Col. B 406 inter -eorum incisores (CHART. civ. Erf. 132 per ... -ei incisorem). ALBERT. M. eth. II 10,3,3 p. 639^b,45 oportet ... sutoriam cognoscere -a et -orum incisiones et unctiones. TRAD. Weiss. app. II 7 p. 329,10 -eum ... non ungent sutores aqua salis, sed sagimine puro. al. v. et p. 38,31. 78,65. β de aluta si-ve corduano: LEX minist. Col. I 11 pennam ... circumductam lato -o et sculpto, quod erg dicitur. TRAD. Weiss. app. 7 p. 329, 12 omnes album -um facientes. v. et p. 1888,55sq. c spectat ad confectionem et usum rerum ex -o factarum: α de cooperimentis, supellectile, calceamentis: IONAS BOB. Columb. 1,17 p. 181,13 ne -um, quod ad usus calciamentorum necessarium erat, lederet. MAPPAE CLAVIC. 270 compositio arietis ad muros: ... proteges eum -o eqs. NOTKER BALB. gest. 34 p. 46, 24 quē spata primum vagina, secundo -o (curio V1) qualicumque ... cingebatur. GERB. epist. math. II 7 incepimus sphaeram, quae ... sit ... artificiose equino -o obvoluta. MATTH. PLATEAR. gloss. p. 376^C per cribrum de -o. CHRON. Laet. 9 p. 498,13 restituo ... vobis -a cervorum ... ad usum librorum vestrorum. saepe. v. et p. 118,1. 242,7. 538,65sq. β de confectione glutinis: THEOPH. sched. 1,18^{capit.} de glutine -i (THEOD. CERV. chirurg. 2,29 p. 153^E). al. v. et vol. I. p. 1508, 55sq. γ usum vario: IULIAN. TOLET. Wamb. 30 rex ... perditionis praeibat ... picea ex -eis (-is var. l.) laurea coronatus. RHYTHM. 38,8,2 lora, frenum comedentes vel plantarum -a. PETR. DAM. epist. 117 p. 320,8 -um quippe non sonat, nisi siccum relinquens humor abscedat. LAMB. HERSF. annal. a. 1077 p. 287,4 mulieres boum -is impositas duces itineris ... deorsum trahebant. FUND. Consecr. Petri p. 130,4 in navibus de -o factis. al. v. et p. 1713,10. in ritu paganorum: VITA Barb. 1

quasi sollempnem diem sacram colebant Langobardi arborem, in qua suspendentes -um eqs. d meton. de rebus ex -o confectis: α supellex scortea, aulaeum scorteam – Lederzeug, -decke, -vorhang: EINH. Karol. 33 p. 39,26 (testam.) cum vestibus alioque ... ad varios usus facto suppellectili, ut sunt ... filtra, -a. VITA Ludow. Pii 13 p. 316,14 vetustissima hostiis -a detrudere. CATAL. thes. Germ. I 54,7 scrinia tria, ... -um unum. WILH. RUBRUQU. itin. 30,14 patriarcha eorum (sc. Nestorianorum) misit eis de Baldach -um quadrangulum sicut altare portatile. β lorum, corrigia – Lederriemen: THEOPH. sched. 3,85 p. 158,6 -um ... spissum de collo cervi circumponatur ferro illi curvo, quod interius haeret in medio campanae. CAES. HEIST. mirac. I 4,10 p. 182,17 tunc -eo (-o var. l.) ligatus ... deportatus est Sigerus. γ culleus – Ledersack: WANDALB. Goar. 2,6 homo ... nobilis ..., cum ... spiritu daemonico ageretur, insutus -o ... est deportatus. MIRAC. Waldb. I 2 (MGScript. XV p. 765,4) dum furias eius ferre non possent, ... in -um bovis, quod lingua Britanniorum hudisac vocatur, inligaverunt. al. de receptaculo reliquiarum: VITA Richardi 10 viscera -o insuta ibi reposuit (11 p. 286,12). δ scortea – Ledergewand: CHRON. reg. cont. V a. 1240 p. 277,21 imperator ... filium ducis ... suspendit, vestitum -o, ut cadaver ipsius eo tardius putrescat. ε libri tegumentum ex -o factum – Lederdeckel, -einband: THEOPH. sched. 3,76 p. 139,3 his (clavis) configuntur ... -a super libros. 2 publ. et iur.: a spectat ad indicium: EDICT. Roth. 343 si mortuus fuerit caballus, signa de ipso -o conservit. LEX Ribv. 75,6 -o cum caput decorticato in praesentia iudicis ... ostendere. LEX Baiuv. 15,1 reddat -um (chorio, quo-, cu- var. l.) caballi. b spectat ad census, tributum sim.: COD. Lauresh. 33 l. 26 (a. 866) spondeo ... memetipsum in census annis singulis ... -a bovina ad opus fratrum quadraginta persolvere. TRAD. Salisb. I 124^a debetur dari: ... III modii radicum et I -um ad oleum comparandum. VITA Meinw. 47 ut ... omni anno darentur ... duo camisia, unum -um hirci. al. v. et p. 574,61. c spectat ad mercatum, teloneum sim.: CHART. eccl. Halb. I 3 p. 4,21 (a. 1174) XVI solidos debent dare Sclavi pro -o. DIPL. Frid. I. 978 p. 258,43 stationes sutorum et ... vendentium -a. CHART. Heist. 72 (dipl. Heinr. [VII.]) libere transeant (sc. naves) ... cum sale, -o (corco ed.) et butiro. CHART. Basil. A I 396 (epist. papae) ut de ... sale, -o et aliis, quae ... emere vos contingeret, nulli pedagia ... solvere teneamini. CHART. Rhen. med. III 932 p. 700,20 de pelle vaccae ... obulum, ... de -eo capri den., de -eo capre ob. al. d spectat ad pignus: CHART. Tirol. notar. II 222 quod ipsi observent ipsum pignus dictos -os. al. 287 assesor ... interdixit C et LXXV coros bovium iacentes in canipa. e spectat ad pecuniam ex -o percussam: GESTA Neap. 39 -i solidos pro aureis nomismatis fecit imperator a negotiatoribus dari et recipi eqs. adde: THEOD. PALID. annal. a. 950 ad hoc eos coegit rex, ut ... quidquid veteris -i de bursis vel ocreis habere potuit, solummodo impresso numismate, argentum inde ab ipsis emi paterentur. 3 medic.: PAUL. AEGIN. cur. 265 -um (cornu ed.; 3,79,7 δέγμα) ... pitaciorum combustum flegmonem ... habentia non adiuvat.

B de cute, velamento: 1 de cute exteriori hominum: a gener.: RIMB. Anscar. 41 p. 76,7 ut ... in corpore ipsius nihil remaneret exceptis ossibus nervis ligatis et -o tectis. CONR. BRUNW. Wolfh. 25 p. 106,27 recenti -o ... est superindutus aegrotus. TRACT. de chirurg. 96 -um tantum in longitudine scindatur eqs. BENVEN. GRAFF. ocul. B 13 p. 33,23 de -eo palpebre (p. 34,2). ALBERT. M. animal. 1,467 -um ... extrinsecum cooperiens virgam. al. b iur. (spectat ad poenam): LEX Frision. 3,7 servus vapulet, nisi dominus eius quatuor solidis -um eius redimere voluerit (CHART. Mog. A I 443 p. 350,9 -um suum ac pilos). REGINO syn. caus. 2,435 p. 384,13 nudo -o virgis caedatur. DIPL. Heinr. II. 507 p. 649,21 illi ... tollantur -um et capilli. DIPL. Frid. I. 147 p. 248,27 -o et crinibus puniendus est. v. et p. 214,5sq. 2 de cute interiore i. q. cuticula, membrana, tunica – Häutchen, Hülle, 'Tunica': a spectat ad corpora animantium: FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 47,25 si cor gruis fuerit durum ... in circuitu superiori, quia -um est durum, findat ipsum cum cultello. ALBERT. M. animal. 1,112

[Hellmuth]

testa ... capitis creata est ex osse duro rotundo, quod continet -um superius. 3,149 quaedam (*humiditates*) ... sunt ... in -o ... sicut ... urina in -o vesicae. **b** *spectat ad ovum*: ALBERT. M. animal. 6,36 alia tela similis -o membranali, quae continet citrinum. **c** *spectat ad nucem*: VITA Hartw. prol. (MGScript. XI p. 95,32; a. 1181/83) nuces sunt animae iustorum, testa nucis vas humani corporis, -um mundani livoris amaritudo.

II *latius de superficie vel tegumento arborum, fructuum sim.*: **A** *cortex* – *Borke*, (*äußere*) *Rinde*: ANTIDOT. Glasg. p. 125,30 tunc mittis -a caprofici. *ibid.* **al.** **B** *liber* – *Bast*, (*innere*) *Rinde*: FRAGM. med. falc. 122 adprehende geniperis -am medianam, qui prope ipso ligno est. **C** *putamen* – *Schalle*: RECEPT. Lauresh. 2,42 -um de nucis viride tundis. MAPPAE CLAVIC. 44 -um mali Punici (46. COMPOS. Matr. 39,3). ODO MAGD. herb. 294 in -o mali granati. *v. et p.* 444,48. *adde de operimento fungorum*: MAPPAE CLAVIC. 277 qui (*fungus*) ut siccus conculcatur ... , exiet pulvis, et reliquum durum -um remanet eqs.

2. corium, -i n. (κόριον) *hypericum* – *Johanniskraut* (cf. André, *Plantes*. p. 75 s. v. corion 2.): DYASC. p. 72^a -um, quod multi ypericon dicunt (cf. *Diosc.* 3,157).

corivo v. *corrivo*.

§1. ***corius**, -i m. *laesio quaedam corii equi nimio pressu effecta* – *eine Druckverletzung des Pferdehells*: IORDAN. RUFF. equ. p. 58,20 fit ... laesio in equi corio, ... quae ex nimia ... sellae oppressione efficitur, ... quae laesio -us (*an subest cornu*, cf. p. 1898,22) vulgariter appellatur.

2. corius v. *choreus*. **3. corius** v. *1. corium*.

***cori(v)us**, -a, -um. (*ital.* *corrivo*; cf. *Battaglia, Dizionario. III. p. 836*). aqua -a i. q. *rivus, fluviu* – *Bach, Fluß*: CHART. Bund. 508 (a. 1206) est ei (*peciae*) ... a meridie aquam -ivam. 815 p. 268,10 aqua -ia de Posclavino eqs. (*sim.* 929 p. 365,15).

coriza v. *coryza*. [***corizatrix** v. **coriatrix*.]

1. *corizo v. **chorizo*. **2. corizo** v. *corrixor*.

***corlinus**, -i m. (*ital.* *chiurlo*; cf. *Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. II. p. 912*) *species scolopacis* – *Brachvogel*: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 9,13 que (*aves*) permanent libentius in aquis quam in terris ... ut modi -orum. p. 72,30 alie habent rostrum longum et curvum ad inferius, ut alius modus -orum. *ibid.* *al.*

***cormedia**, ***cormeyda** v. **curmeda*.

***cornaria**, -ae f. (*cornu*, cf. *DuC. s. v. cornagium*) *species praestationis* – *eine Abgabe*: CHART. Helv. arb. 29 p. 50,25 (a. 1226) *communitas bannum*, -as, *theloneum burgensium* ... ad censum sexaginta quinque solidorum retinebit.

cornarius v. *coronarius*. [**cornatilis** v. *tornatilis*.]

cornea v. *corneus*. ***cornecta** v. **corneta*.

corneolus, **cornelion** v. *corneolus*.

***cornellus**, -i m. *species cornicum* – *eine Krähenart*: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 72,19 habent aptitudinem rostri ad colligendum grana et ad dilacerandum carnes, ut sunt corvi, -i.

1. *corneola (-nilia), -ae f. (*cornu*; cf. *Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1189*) *faux, arteria aspera, gula* – *Keble, Luft-, Speiseröhre*: Ps. HIPPOCR. phleb. 143 vena edalica iudicat -ilias. 153 splenetica vena iudicat ... sanguinem inter pulmones et -ilias.

2. *corneola (-niola), -ae f. (cf. *Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. II. p. 1115 s. v. corniöla*) *gemma rubra* – *Karneol*: Ps. ARIST. lap. II 5 de -iöla. *generaciones huius lapidis multe sunt* ... et quidam habent colorem sicut aqua, cum qua fuerint ablute carnes.

corneolus, -i m. *script. et form.*: -eleus: ALBERT. M. miner. 2,2,3 p. 33^b,35. -elion: l.66.

gemma rubra – *Karneol*: MARB. RED. lap. 22,1 -os lapides. HILDEG. phys. 4,23 -elion plus de calido aere quam de frigido est et in arena reperitur. IOH. sacer. 16 accipe minutas partes lapidis smaragdi, -i pariter .i. (108). ARNOLD. SAXO fin. 3,20 -us lapis est coloris rufi obscuri, ut lavature carnis.

***corneta** (-ecta), -ae f. (*cornu*; cf. *Battaglia, Dizionario. III. p. 785 s. v. cornétta* nr. 5) *sarcosis, sarcoma* – *Auswuchs, Geschwulst*: MOSES PANORM. infirm. 29^{capit.} capitu-

lum curandi supra ossa et -ectas, que adveniunt in iuncturis pedum.

Hellmuth

1. corneus, -a, -um. *e cornu consistens* – *aus Horn, Horn-*: **1 de partibus corporis**: **a** *in univ.*: EGBERT. fec. rat. 1,27 quid comedat, sapit omnis avis per -a rostra. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 18,12 que (*aves*) ... tenent caput inter spatulas, ut rostrum, quod est -um et frigidum, et caput ... calefiat. p. 87,31 sunt ... ungues ... solidi substantie -e, concavi interius. ALBERT. M. animal. 12,229 non invenitur animal habens sotularem -um integrum habens cornu nisi asinus Indicus (*sim.* 18,77). **al.** **b** *de tunica quadam oculi*: Ps. COPHO anat. 97 quae (*tunica*) est iuxta eam (*sc. coniunctivam*) ... , dicitur -a. BRUNUS LONG. chirurg. 2,1,4 p. 120^B operatio chirurgiae in oculis est timorosa valde, quoniam timetur, ne tangatur tunica -a. ALBERT. M. sens. 1,4 p. 83,42 per ... diaphaneitatem tunicae, quae vocatur -a. WILH. SALIC. chirurg. 4,1 p. 19,17 panniculus -us. *al. v. et p.* 1449,24. *subst. fem. (ellipt.) i. q. tunica* -a – *Hornhaut*: TRACT. de chirurg. 718 cum illud (*instrumentum ferreum*) per medium -e viderit *medicus*, secus pupilla<m> inferius premat. WILH. SALIC. chirurg. 1,9^{capit.} de eminentia oculi propter rupturam -ae. *al. v. et p.* 1450,27. **2 de rebus technice confectis**: REGINO chron. a. 889 p. 133,2 quas (*sagittas*) ... ex -is arcubus dirigunt (GESTA Ern. duc. I p. 24,26). CATAL. thes. Germ. I 23,5 scrineum ... -um cum reliquiis sancti Adelphi. CONSUE. Trev. 21 p. 282,22 -o percutit malleo cimbalum *circutor*. THEOPH. sched. 3,58 collum eius (*ampullae*) ... malleo -o et mediocri ferro debet constringi. *al.* CHART. Rhen. med. II app. 16 p. 458,45 dimidium mansus, qui solvit triginta coclearia -a. *al.* *poet. de portis Somni (loci spectant ad Verg. Aen. 6,894)*: THEODULF. carm. 45,55 -a vera trahit, producit eburnea falsa (*sim.* THIOFR. Willibr. II 1,427. *al.*).

2. corneus, -a, -um. *de corno* – (*Kornel*)-*Kirsch*-. LIBER de appar. Mich. 5 (MGLang. p. 543,14) vertex ... montis extrinsecus partim -a (GLOSS. II 761,28 St.-S. -a silva tirnpauma) silva tegitur, partim eqs. (*sim.* EGBERT. fec. rat. 2,563). DYASC. p. 72^a cranea arbor, id est -a, semen habet simile olive (cf. *Diosc. lat.* 1,131).

***cornicatio**, -onis f. (*cornicari*) *crocutus* – *das Krächzen*: CHRON. Noval. 5,42 a -e harum (*cornicum*) mox citati genitores cognoscunt illorum fuisse filius.

***cornicator**, -oris m. (*cornicari*) *criticus* – *Kritiker*: CARM. Cent. 16 prol. 2 oro ... , ne cuilibet -i nostram propaleis neniam.

cornicen, -inis m. *qui cornu canit, aeneator* – *Hornbläser*: ARNOLD. RATISB. Emm. 2 p. 1086^D ad buccinam -um ... ad dominum repedavit suum miles. WILH. APUL. gest. 4,264 -um sonitu circumdatus atque tubarum. ALBERT. AQUENS. hist. 1,19 p. 287^B iubentur armari universi equites et pedites et signis -um intonare et ad bellum congregari (3,62 p. 383^A). IUSTIN. Lippifl. 381 -en et fidicen praecedunt, tibia flatur eqs. *al.*

***cornicinor**, -ari. (*quasi cornu*) *annuntiare* – *verkünden*: YSENGRIMUS 7, 435 -or pacem.

cornica v. *cornicula*.

1. *cornico, -are. *cornu canere* – *das Horn blasen*: CHRON. Albr. a. 1237 p. 941,12 qui duos boves de scarlata vestitis equitabant -antes ad singula fercula.

2. cornico v. *cornicor*. **cornicola** v. *cornicula*.

***cornicolor** v. *2. *corniculator*.

cornicor, -ari. *form. act.*: l.70.

1 disputare, commentari – *erörtern, besprechen*: EPIST. Worm. I 36 p. 66,24 liceat ... tua coram maiestate quēdam -ari privata. HUGO TRIMB. registr. 52 quidam de sciencia nimis gloriantur et inter suos socios soli -antur. 113 que ad rem non pertinent, ea -antur. *v. et vol. I. p. 109,26*. **2 carpere** – *berkitteln*: GOZECH. epist. 10 profecto non, ut -aris, dedi ei libellum repudiū, sed decorem tripudii. **3 (verbis funestis) canere** – (*unheilvoll*) *verkünden*: BENZO ad Heinr. IV. 2,18 p. 621,7 Normanni ... excitati currunt ad arma parvi curantes, quod -at Parma. *cf.* *cornizo*.

cornicula, -ae f. *script.*: -nilia: p. 1895,4. -col-: p. 1895,4. -cl-: p. 1895,4.10.

(parva) cornix – (kleine) Kräbe (expressius i. q. *Corvus frugilegus* [L.] – Saatkräbe: l.10): 1 strictius: a in univ.: PACTUS Alam. V 8 si auca fuerit furata . . . , novigildus solvat; . . . cornicla (-nilia, -cola var. l.), columba et chaucha alia similia requirantur. METELL. exp. Hieros. 3,992 mons . . . sic despicit undique turrim, ut tamquam -a cernatur procul illa, quam eqs. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 10,28 aves non rapaces . . . dicuntur . . . etiam ille terrestres, que quandoque rapiunt . . . , sicut sunt modi corvorum, -arum, picarum. p. 20,19 genera . . . cornicum, corvorum, qui sunt similes -is (-clis var. l.), sed eqs. saepius. pro cognomine: IOH. VEN. chron. p. 95,4 Felix cognomento C-a. b proverb.: DECRET. Burch. 19,5 p. 970^D si -a ex sinistra eorum (sc. incredulorum) in dexteram illis cantaverit, inde se sperant habere prosperum iter. HUGO METELL. epist. (MG Lib. Lit. III p. 714,21) cum -a alienis pennis me ornavi (spectat ad Hor. epist. 1,3,19). 2 latius de galerida (per pravam interpr., ut vid.): ALFAN. premn. phys. 1,48 p.13 -ae (PG 40,517^B κόρυδοι) . . . et columbae . . . atque perdices terra cibantur.

corniculatus, -a, -um. 1 ad formam cornus factus, lunatus – horn-, halbmondformig: PRUD. TREC. annal. a. 860 p. 83,8 fertur quaedam obscuritas -a eodem scemate, quo luna splendebat, per medium eiusdem lunae apparuisse, ita ut eqs. TAGENO descr. (MGScript. XVII p. 514,28) Turci . . . nos ad instar lunae -ae circumdederunt (inde HIST. de exp. Frid. imp. p. 84,13). ALBERT. M. anal. post. 1,3,6 p. 83^B,15 non . . . luna propter augmenta -a circularis est, sed eqs. al. in imag.: REIN. LEOD. inept. 1 p. 593,18 inconstans . . . est in pluribus fides frequentemque patitur eclipsin -am quorundam amicitia. 2 mitra praeditus – die Mitra tragend: CAES. HEIST. mirac. I 4,79 p. 247,17 monachus -us non est.

adv. ***corniculatim**. sub forma cornus – in Horngestalt: VITA Ludow. Pii 62 p. 544,10 quin potius luna . . . paulatim orientem petendo -m (an leg. corniculatum? cf. ThLL. IV. p. 958,48) illi (sc. soli) lumen a parte occidentali restitueret (de eclipsi).

1. ***corniculor**, -ari. (cornicula) crocire – krächzen: CHRON. Noval. 5,42 cornices . . . , quae ibi -bantur, . . . nitebantur comedere illud (sc. puerum).

2. ***corniculor** (-col-), -ari. cornu canere – das Horn blasen: GERH. STED. annal. p. 199,45 venatoribus bestias -colando insequentibus.

corniculum, -i n. cornu parvum – Hörnchen: 1 de animalibus: RUP. TUIT. trin. 14,6 l. 199 anniculus . . . iam fortis est -umque vibrare potest eqs. (sim. 42,12 l. 499). in imag.: EKKEH. IV. cas. 88 p. 182,11 tute ei -um abmorderes (v. adn. ed.). 2 de forma lunae: CARM. Aldh. 4,34 Phoebe . . . noctem . . . lucens lustrat -is. HONOR. AUGUST. imag. 1,74 si in summo -o maculis nigrescit luna, pluvium mensis exordium ostendit (ex Isid. nat. 38,2).

***cornicum**, -i n. de specie cerasi fort. i. q. prunum cerasum – viell.: Sauerkirsche: BERNH. PROV. comm. 1,1 p. 271, 31 cerasa rubei coloris . . . -a dicuntur, quare eorum succus quodammodo niger est.

cornifer, -era, -erum. 1 adi.: a cornutus – geweihtragend: CARM. var. II 13,11 -os potui cervos prostrare sagittis. b cornu, bucinam ferens – horntragend: ECBASIS capt. 943 omne genus hominum vincam (sc. cycnus) clangore tubarum, non iuxta solitum Francorum -orum. 2 subst. masc.: qui arcum fert, sagittarius – Bogenschütze: WALTH. SPIR. Christoph. II 6,182 adducto consistent -i arcu.

corniger, -era, -erum. 1 proprie i. q. cornutus, cornua ferens – horn-, geweihtragend, gehört: a de animalibus: THEODULF. carm. 10,12 quid iuvat . . . -o . . . lituus si strepat arte bovi? CARM. de Karolo et Leone 152 solet Karolus . . . sternere -am . . . turbam. ERMOLD. Ludow. 2,591 -is quondam sedes gratissima cervis. SEDUL. SCOT. carm. II 41,138 -o capiti. EUPOLEMIUS 1,487 -o . . . muscho. saepius. usu subst.: SEDUL. SCOT. carm. II 41,8 contra -os bella superba gerant multones. ECBASIS capt. 324 -r armenti perlustrat ovilia vici. b de Fauno: CARM. Bur. 58,2,13 conciliis . . . adest . . . Faunus quoque -r. c per prosop. de flumine: SEDUL. SCOT. carm. II 12,

20 -r hunc (Karolum) Rhenus personat. al. GUTOLF. Delic. p. 18,24 -um illum contempnens Renum . . . hunc nostrum dignata es invisere Histum. 2 metaph. i. q. formam cornus exhibens – horn-, sichelförmig, gebogen: SEDUL. SCOT. carm. I 18,4 ut globus lunae modo luce crescit . . . nuncque decrescit . . . -r orbis.

***cornilia** v. 1. *corneola. ***corniola** v. 2. *corneola.

cornipes, -edis. script.: -nup-: l.17. form. nom. sg. -pedes: l.14. metr. -pēs: l.15.

10 **ungulatus** – hornfüßig, behuft: ALDH. ad Acirc. 99,5 terreo -um nunc velox agmen equorum. subst. masc. i. q. equus – Pferd: VITA Germ. 3 (MGMer. VII p. 420,28) duorum sagmata -um panibus oneratis. ERMOLD. Ludow. 3,609 Bero figit equum, giros dare -des mox incipit. EGBERT. fec. rat. 1,18 ante novam moriens procumbit -s herbam. CHRON. Reinh. a. 1026 p. 517,46 Wichmannus . . . Mogunciam devenit, ubi . . . velocissimo cornupede locato . . . ad consistorium . . . intravit. saepe.

cornipeta v. cornupeta.

20 ***cornipotens**, -entis. cornibus potentibus praeditus – mit mächtigen Hörnern ausgestattet: EKKEH. IV. bened. II 123 signet vesontem benedictio -em.

***cornisea**, -ae m. qui cornua secat – Hornzersäger: YSENGRIMUS 2,412 cognominor Ysengrimus -a (cornifera var. l.). 607 Reinardum consule . . . ; -a hic fieret fortasse, secare solebat cornua.

cornix, -icis f. κορώνη – Kräbe: 1 proprie: a strictius: WALAHFR. (?) carm. 50,1,31 -em alpinam si quis transmittat ad illam (sc. Thaliā) . . . , munera grata dabit. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 10,9 plures . . . de terrestribus (sc. avibus) ad aquas refugium timore rapacium . . . , sicut sunt -es. ALBERT. M. animal. 8,12 pugnant cum aquila -x et pica. 23,38 -x sive cornicula avis est generis corvini. saepius. proverb.: THEODULF. (?) carm. 52,5 -x imbriferos fluxus cum vocat ore procax. EGBERT. fec. rat. 1,49 -e immuni tollet stipendia milvus? EPIST. Hann. 27 p. 62,29 -x satura ieiunē -i non est credula. CARM. Ratisb. 55,11 emula -is quicquid fers g a r r u l a dicis (ARNOLD. LUB. Greg. 2,12,30). al. pro cognomine: REGISTR. Ringrav. 10,2 p. 29,39 hii sunt census domine Ringravie . . . : Hertwicus C-x de tribus scamnis V solidos. CHART. Turic. 938 p. 22,23 testes . . . sunt hii: R. abbas, . . . C. dictus C-x. al. b latius de ave phoenice: ECBASIS capt. 480 congrugor, felix velud assolet Indica -x. 2 meton. in nomine plantae pes -is q. d. – Krähenfuß (Coronopus procumbens Gil.): ALBERT. M. veget. 6,215 quorum (florum) siliquae et flores ex multis ordinibus foliorum componuntur, sicut patet in flore boraginis et herbae, quae vocatur pes -is.

***cornizo**, -are. (cornix) crocitare, clamitare – kreischen, schreien (usu subst.): VITA Richardi 14 p. 287,40 ne, dum fessis corporibus quietem noctibus indulgerent coenobitae . . . , cornizantium aut vociferantium ululatus eis molestias inferrent. cf. cornicor.

***cornio**, -are. (cornu) canere – (das Horn) blasen: GUIC. (?) bers. 3 debet bersator bene scire -are cornum modis omnibus. 5 si . . . acciderit, quod brachetus inveniret aliquem cervum . . . , -a (sim. 8).

cornopedition, -podion v. coronopodion.

1. **cornu**, -us n. (-us, -us, m.: p.1897,16) script. cur-: l.66. form.: acc. sg. -o: p.1898,10. al. pl.: gen.: -uorum: p. 1898,25. acc. -us: p.1898,11. decl. II.: l.65.66. p.1898,10.13. 34. al. gen. sg. in schedulis nostris tantum -u; dat. et abl. pl. -ibus.

65 κέρας – Horn, Gehörn, Geweih: I proprie (saepe in imag. vel per compar.): A de partibus capitis anim.: 1 strictius: a de quadripedibus: a gener.: CHRON. Fred. 2,57 p. 81,20 cervus cum adorasset leonem, adprehendit -um eius. LEX Baiuv. 14,9 si quis bovem alterius -u (cornu, -um, -ua var. l.) a capite excusserit. al. COSMAS chron. 2,43 p. 149,5 sicut leo pertimuisse tres iuvenco inter se collatis -bus stantes, ita numquam ausus est rex invadere suos fratres. ALFAN. premn. phys. 8,5 p. 82 praeter ossa et ungulas et -ua (PG 40,649^C πλὴν . . . κεράτων). YSENGRIMUS 2,277 fratrum proximus intortis quod opertē -bus aures vix pateant, nomen Colvarianus habet.

ALBERT. M. animal. quæst. 2, 9-12 p. 114,11 animal non habens dentes in superiori mandibula ruminat et habet . . . -ua anfractuosa, ut bos et agnus. *saepe. proverb.*: ALBERT. M. animal. 8,37 vade ad locum, ubi cervi eiciunt -ua. **β** *astron.*: POETA Saxo 3,1 aurea siderei transcendere -ua Tauri. ARNOLD. SAXO fin. 1,2,2 p. 17, 25 in vicesimo sexto gradu (sc. *Geminorum*) . . . Aldebaran oritur, que est in -bus Tauri. *al. γ log. (spectat ad syllogismum)*: PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,38 l. 14 utrumque latus sylogisticis præbes -bus fodiendum (*sim.* 2,32 l. 5). **δ** *in nomine loci*: CHART. Eberb. 77 p. 152,18 (a. 1212) testes . . . : Gerhardus in Mûligazzin, Franko ad C-u. CHART. Aquens. 131 p. 362,3 Iohannes dictus de C-u. **ε** -u cervinum *i. q. coronopus* - *Schlitzwegerich* (*Plantago coronopus* L.; cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. III. p. 803): ANTIDOT. Sangall. p. 89,27 dentisfrutrum ad gingivas confortandas et dissicandas: . . . perfoliu - I, salis frixus - I 5, -us cervunus < IIII. RECEPT. Bamb. 6 -um cervinum combustum. *al.* **b** *de aliis animalibus*: ALBERT. M. animal. 2,32 serpens . . . est . . . in Aegypti partibus, qui aliez dicitur, . . . qui -u habet et non est quadrupes. 2,96 scarabeus . . . silvanus habet duo -ua in superiori parte capitis sui, quæ *eqs.* 23,141 trogopales avis est . . . in Ethiopia caput habens ut fenix, excepto quod -ua habet arietis et omnes aves adversas -uum feritate deponit. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 68,1 galli . . . visi sunt habere supra caput quoddam durum ut -u *eqs.* *al.* **c** *de hominibus (de diabolo: l. 31)*: ARNOLD. BERG. chron. a. 1074 p. 702,14 a fronte illius scolaris (sc. *Hildibrandi futuri Gregorii VII.*) vidit imperator -u excrevisse, quo *eqs.* (*inde* THEOD. PALID. annal. a. 1046 p. 69,22). CAES. HEIST. mirac. I 6,37 quando saeculares mulieres senescunt, -ua et barbas emittunt. 12,5 p. 318,17 erat . . . facies eius (sc. *diaboli*) ad instar symeae disposita -ua habens caprina. ANNAL. Rup. Salisb. II a. 1257 p. 794,29 puer . . . nascitur cum duobus -bus. *in locut.*: HEINR. WIRZ. cur. 833 femina si qua suo quesivit -ua, (gloss. W: idest fuerit adulterata) sponso, an sit legitimo iure fuganda thoro? (*de orig. locut.* cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1203^b). *v. et p. 1900,62.* **d** *de agno (i. Christo)*: ALEX. MIN. apoc. 5 p. 72,14 qui (*spiritus sanctus*) procedit ab ipso filio Dei in modum oculorum et -uum. *al.* **2** *latus*: **a** *de dentibus curvatis*: ALTM. Florian. (Script. rer. Austr. I p. 54,35; s. XIII.¹) hi (sc. *apri, i. Diocletianus et Maximianus*) feritate truces in Christicolis sua vertunt -ua. **b** *de corniculis limacum*: SIGEB. GEMBL. Theb. 2,826 (AbhBerl. 1893/I. p. 94) -bus elatis . . . trans limen cecidit præceps et -ua læsit *limax*. Ps. GALEN. anat. 6 p. 183^C extremitates *limacis* vulgus -ua vocat. ALBERT. M. animal. 24,21 cocleae . . . dicuntur oculos non habere, habent tamen -ua quaedam mollia, quibus . . . praetemptant viam. *ibid. al.* **c** *de rostro*: EGBERT. fec. rat. 1,459 'but, but' de -bus (sc. *bitrisci*) exit. HONOR. AUGUST. spec. p. 842^B dicitur, quod aquilae senescenti -u oris . . . incurvetur. **B** *de -bus in usum instrumentorum redactis*: **1** *de vasis*: **a** *in univ.*: **α** *gener.*: ALTFR. Liutg. 1,7 mulier . . . occulte nutrit eam (*puellam*) mittendo lac per -u in os eius. THEOD. TREV. transl. Celsi 6 novum . . . in illo Ioannem (sc. *Eleimonem*) . . . videres, quia opes . . . pleno . . . u per manus egentium transmisit in coelum (BEBO ad Heinr. II. p. 494,12). THEOPH. sched. 1,29 mitte minium in -u et infunde clarum. ANNAL. Mell. a. 1256 effuso -u Copie . . . prospera tempora divinitus sunt secuta. *al. v. et p. 1867,75qq.* **β** *publ.*: CAPIT. reg. Franc. 32 p. 89,8 ut unusquisque iudex . . . quid de -bus . . . habuerint, . . . nobis notum faciant. REGISTR. Salisb. 1,8 quadrans in Pinzgaev, unde venatores solvunt -ua capricorni. *al.* **b** *de donis, reliquiariis*: FORM. Augiens. C 11 cristallum . . . et -ua <is> bicina mittere nobis. EPIST. Reinh. 21 peto, ut mittere mihi dignemini ad conservandum pignus dilectionis -u ibicis et dentem piscis. CATAL. thes. Germ. I 84,36 -u eburneum, pixis eburnea. *al.* HUGO FLAV. chron. 2,8 p. 375,12 dedit et Heinricus imperator . . . -ua II eburnea idemdem reliquiis conferta. *saepius. de decore (in ludis liturgicis; de re v. adn. ed.)*: IOH. DIAC. cen. 1,3,2 hac (sc. *satira*) ludat papa Romanus in albis pascalibus, quando venit coronatus scolae prior -bus, ut silenus cum asello derisus cantantibus. **c** *de atramentario*: EGBERT. fec. rat. 2,227 Gregorius . . . calamum

in -u tinxit spiraminis alti. EPIST. Salisb. 28 p. 188,32 -u domini Danielis episcopi cum stilo argenteo mihi transmisistis. CONR. MUR. summ. p. 135,24 penna et -u scriptoris *instrumenta sunt. al.* **d** *de instrumento ventosae sim.*: HILDEG. caus. 2 p. 126,37 qui in oculis . . . seu in toto capite dolet, -u vel ventosam in confinio colli et dorsi ponat. *al.* BERTH. RATISB. serm. 3 p. 22,48 in qua (*ventosa*) . . . attrahit sibi sanguinem, similiter in -u, quod ad hoc ipsum homini apponitur. **2** *de instrumentis musicis*: LEX Alam. 72 qui (*pastor porcarius*) . . . habet cano docto et cornu (-o, -um *var. l.*). SERMO de sacril. 16 qui grandinem . . . per -us incantatos avertere potant, isti non christiani . . . sunt. AGNELL. lib. pont. 64 p. 323,39 vinum veniat cum canticis et organis, . . . -is et cinbalis et sinphoniis. WALTHARIUS 208 ductor recavo vocat agmina -u. THEOD. AMORB. Mart. 5 de area dominica eosdem lupos (*i. schismaticos*) verae fidei -u ventilavit. LOCALIS 1975q. non est venator omnis, qui -ua sufflat, pastores eciam -ua flare solent. *saepe.* **C** *de materia -us*: **1** *natur.*: ALBERT. M. animal. 1,289 ungues . . . sunt . . . de natura -u, quod medium est inter os et cartillaginem. 2,74 quaedam (*aves*) habent compositam linguam retro ex carne et ante ex -u acutissimo, sicut picus niger. *de infirmitate equi*: ALBERT. M. animal. 22,73 -u vocatur infirmitas (sc. *equi*), eo quod corium in carne dorsi . . . videatur sicut -u indurata *eqs.* **2** *techn.*: COMPOS. Luc. F 9 tictio osuorum et omnium co<r>nuorum et omnium lignorum. MAPPAE CLAVIC. praef. p. 189,7 viride Grecum . . . mitizabis de albo, quod fit de -u cervi. THEOPH. sched. 1,18 de glutine corii et -uum cervi; . . . accipiens -ua cervi . . . confracta . . . compone in ollam novam. CATAL. thes. Germ. I 49,12 cruces in -u paratas. GREG. IX. registr. 791 p. 697,32 balistariorum quilibet habeat duas balistas, unam de -u et aliam de ligno (*sim.* ANNAL. Basil. a. 1275 p. 198,29). *al.* **3** *medic. et pharm.*: ANTIDOT. Sangall. p. 95,11 ad fugandos serpentes capillos mulieris aut de capra aut cervi -um . . . sumis. RECEPT. Sangall. I 108 ad serpentis morsum agrimonia cum -u cervuno destemperato in aqua bibat (II 53. *al.*). Ps. ODO MAGD. herb. 412 cervi strictivae -u virtutis habetur. ALBERT. M. animal. 12,76 qui recipit . . . ossa crurium vel lateris equi et -u cervi vel arietis *eqs.* (*sim.* 22,83,85). *saepius. v. et p. 364,395qq.* **II metaph. i. q. pars extrema, acumen, angulus** - Ende, Spitze, Ecke: **A** *spectat ad anim.*: **1** *de ala exercitus*: ALDH. virg. II 2460 stimulant Martem legionum -ua cantu. COSMAS chron. 2,35 p. 133,1 Wratizlaus ut vidit hostes non cedere loco, iussit Teutonicos dextrum irrumpere -u. PETR. CAS. (?) chron. 4,11 p. 479,34 ordinaverunt acies steteruntque in sinistro -u Boamundus et comes de Normannia *eqs.* *expressius de exercitu*: METELL. exp. Hieros. 6,628 Robertus princeps Normannica -ua ducens. **2** *de partibus corporis*: **a** *de eminentiis dentium*: CAES. HEIST. mirac. I 8,54 p. 127,5 est apud nos dens molaris . . . Praecursoris Domini tria habens -ua. **b** *de ossibus ex fronte procedentibus i. q. processus zygomaticus ossis frontalis* - Jochfortsatz des Stirnbeins: AESCULAPIUS 1 p. 2,2 si . . . dolor fuerit magnus et in ambobus -bus capitis. BRUNUS LONG. chirurg. 2,18 p. 129^F contra chronicum dolorem capitis fiat cauterium super duobus -bus. *al.* **c** *de apicibus matricis*: CONSTANT. AFRIC. theor. 3,34 p. 13b^v *matrix* utrinque habet quasi quaedam frustula -bus assimilata (*sim.* MAURUS anat. I 127). ALBERT. M. animal. 2,116 quod -ua, quæ sunt superiores matricum extremitates, in duo distinguuntur. *saepius.* **B** *spectat ad res*: **1** *de cruce i. q. brachium, transtrum* - Arm, Querbalken: THEODULF. carm. 41,1,46 Abbacuc (sc. 3,4) interno in cruce Christum spectat oculo: -bus his vis est, eius operta tonat (*sim.* RUP. TUIT. vict. 12,22 p. 395,10. *ibid. al.*). GODESC. AQUENS. opusc. 1,1 p. 63,6 in uno -u crucis, quod super caput est crucifixi Dei. THEOPH. sched. 3,61 p. 114,13 ut in crucis modum formetur *incisura* et unumquodque -u aequales habeat latitudines. METELL. Quir. 2,10 dexteram caelo validus rubentem extulit -u crucis explicatam (sc. *Deus*). *al.* **2** *de apicibus tegumenti capitis regis vel episcopi*: ORD. coron. imp. 17,34 summus pontifex mitram imponat (sc. *reginae*) ita, quod -ua mitre sint a dextris et a sinistris, et super mitram imponat coronam (*inde* 18,51. 19,50).

expressius de mitra (usu plur.): VITA Eberh. Salisb. I 6 p. 80,26 ungitur et exosa -ua metropolitani frontem insignitur. HEINR. WIRZ. cur. 495 pontificumne putas, quod mystica -ua tangam? SALIMB. chron. p. 325,19 promisit *episcopus Reatinus*, quod . . . -ua violenter sibi imposita removeret a se. cf. l. 55sq. 3 *de angulo altaris (saepe i. q. latus – Seite, e. g. l. 10.12; cf. Vulg. exod. 27.2.)*: AMALAR. off. prooem. 21 sudarium ponitur in -u altaris. WETT. Gall. 22 p. 268,17 -u altaris adprehendit et his verbis oravit (*regina*). UDALR. CELL. consuet. 2,30 p. 716^B *sacerdos* stat prope dextrum -u altaris et diaconus prope sinistrum. CHART. Chemnit. 307 p. 268,16 (dipl. Frid. II.) terminos duorum miliarium a -u quolibet altaris se circumquaque in longum extendendum . . . donatos. *persaepe*. 4 *de parte terrae, aedificii*: LEO MARS. chron. 3,26 p. 396,6 in occidentali . . . atrii parte in singulis -bus singulas basilicas . . . erexit *abbas*. DIPL. Frid. I. 754 p. 305,14sq. terrae hi sunt termini: . . . in superiore -u terra sancti Georgii . . . , via . . . in subteriori -u terram sancti Appollinaris . . . terminat. CHART. Wirt. II 482 p. 296,27 (dipl. Heinr. VI.) -u, quod dicitur Algeres Ruthen. CHART. Livon. A I 21 p. 29,20 fossatum, quod . . . concurrat ad -u muri. *al. de provincia Galliae C-u Galliae q. d.*: FLOD. annal. a. 919 p. 1,9 Nordmanni omnem Britanniam in C-u Galliae, in ora scilicet maritima sitam, depopulantur. 5 *de luna*: BEDA temp. rat. 25,4 sunt, qui . . . dicant lunam novam, quotiens supino -u utroque videtur, tempestuosum mensem . . . portendere. WALTH. SPIR. Christoph. II 3, 216 textit -ua Phebes (*i. Christus*). THEOD. AMORB. Bened. I 4 in modum Δ litterae proprio statu cernitur sidereum -u occupare (*sc. monasterium Floriacense*). *al.* 6 *de arcu*: MART. VALER. buc. 4,16 supinatis pendebat -bus arcus. *al. expressius i. q. arcus – Bogen*: MILO carm. 1,6,3,184 vivificam iecit -u curvante sagittam. 7 *usu vario de parte extrema*: VITA Leod. 2,360 -ua qui feretri tangat. (TRANSL. Libor. 27). ERMENT. Philib. 1,82 (MGScript. XV p. 301,5) nautae . . . sublevant -ua antennarum. THEOPH. sched. 1,23 p. 22,7 cauda . . . pincelli in ore tuo madefacta contingens unum -u incisae petulae auri. METELL. peripar. 9,6 trans -ua sceptri.

III *translate de potentia, animo, superbia sim. (fere usu bibl.):* A *spectat ad regnum, potestatem*: EKKEH. IV. carm. var. II 15,3 -ua regnorum signant hec vim variorum. LIBER de unit. eccl. 1,6 p. 192,21 ex quorum (*hostium*) manu abstulit -u principatus sui rex. HUGO FLAV. chron. 2 p. 453,14 cum videret . . . Annonem dolere . . . contritum -u dominii. *al. adde de Christo*: CARM. Bur. 47,1,12 incurvatur -u David. *al.* B *spectat ad fiduciam (ingenii) sui*: 1 *de signo fortitudinis, virtutis*: HRABAN. univ. 7,8 p. 200^B animalia cornuta . . . virtutes significant sanctorum -ua virtutum adversus diabolum . . . gestantes. SEDUL. SCOT. carm. II 15,12 per vos ecclesiae -ua clara levant. AMARC. serm. 3,266 Socratico quamquam cunctos discindere -u noverit astantes et Aristotiles fuit alter (*sc. Christus*). CHRON. Pol. 3,23 p. 150,17 Deus omnipotens -u humilitatis nostre . . . exaltabit. RUP. TUIT. vict. 9,12 p. 288,6 propter invictam fortitudinem . . . presignatus est per ‘-u insigne’ (*spectat ad Vulg. Dan. 8.5*). REIN. ALEM. phagifac. 236 de potu et vino . . . Bacche veni . . . , sol animi, -u Codri. *al.* 2 *de signo superbiae*: ARCHIPOETA 9,9,3 scimus per desidiā regum Romanorum . . . sumpsisse -ua multos. DIPL. Frid. I. 439 duae civitates . . . -ua rebellionis et superbiae contra nos exeruerunt. ACTA imp. Böhmer 1066 p. 763,8 deponas ergo -ua et mitram, quam tibi papa concessit, et studeas penitere. *al. cf. p. 1898, 69sq. in nomine loci*: MIRAC. Pirmin. 10 patresfamilias C-u (*nota ed.: ‘Hornbach’*) petunt per tumorem.

[2. *cornu v. corium p. 1892,53.*]

cornualis, -e. *cornu similis – hornförmig*: ALBERT. M. animal. 15,53 vasa spermatis in mulieribus . . . transeunt ad aditamenta -ia (*ex Avic.*).

cornuatus, -a, -um. *cornutus – Horn-, ‘gehört’*: GODESC. SAXO theol. 9 p. 206,21 syllogismus est argumentum et sententia -a (*item gramm.* 1 p. 418,18; *cf. Hier. in Matth. 19,3 l. 715*). BERTH. ENGELB. assert. 4 (Angelomontana. 1914. p. 158) manifestum est . . . te . . . ipsum -o syllogismo comprehensum. *cf. p. 1901,36sq.*

**cornuco*, -avi, -are. (*cornu*) (*furtim*) *fornicare – (heimlich) Unzucht treiben*: CHRON. Reinh. a. 1290 p. 634,27 magister scolarium -vit cum sanctimoniali quadam tam diu, quod impregnavit eam.

5 *cornulum*, -i n. *cornu parvum – Hörnchen*: BRUNUS LONG. chirurg. 2,18 p. 129^H cum cauterio habente duo -a.

cornum, -i n. (κράνον) *fructus corni – Kornelkirsche*: RECEPT. Lauresh. 5,17 ros Syriaci in linteo ligati ff I, -a heminam, cocymela . . . simul coques. BERNH. PROV. comm. 5,2 p. 286,28 uva inmatura . . . , -a . . . stringunt. WILH. SALIC. chirurg. 5,3 p. 357^G confortativa membrorum sua frigiditate . . . sunt . . . rosa, myrtus, -a. *fort. add.*: THADD. FLORENT. cons. 41,151 hec herba, cum qua ponantur corra.

cornupes v. cornipes.

15 *cornupeta* (-nip-), -ae m. et f. *metr. -nūp-: l. 32. qui (quae) cornibus petit – der (die) mit den Hörnern Stoßende, Stößige (fere usu adi.)*: 1 *proprie de tauro (aliter: l. 23)*: a *in univ.*: FLOR. LUGD. ad Drogon. 7 p. 270,38 claudendus est plane iuxta legis praeceptum bos -ipeta (*cf. Vulg. exod. 21,29*). PETR. DAM. epist. 44 p. 32,10 de bove -a antiquitus dicebatur: foenum habet in cornu. REIN. LEOD. inept. 2 p. 602,25 Minotauri cornua me putaveram incurrisse; . . . tamen . . . -am dirum evasi. ALBERT. M. animal. 22,48 est *damma* . . . -a in adversas sibi bestias. b *in imag. vel per compar. de ferocitate, pugnatitate, superbia*: FLOR. LUGD. carm. 27,20 bos -ipeta in Dominum turgida colla vibras. VITA Liutb. 26 p. 30,10 vultu terribiliter minitans seque veluti -ipetam ostentans *malignus spiritus*. THEOD. AMORB. Bened. I praef. p. 362,50 Augustinus . . . si adesset, . . . huius negotii iugum indomitus -a (-nip- var. l.) evaderet? *al. proverb.: v. p. 1901,31. 2 translate: a violentus, fervens – ungestüm, hitzig*: SEDUL. SCOT. carm. II 72,3 duce grammatica vos ars -a fandi protegat. COSMAS chron. 3,59 p. 238,2 o sophistica -a, ultro viris syllogisticis appetenda (*sc. Musa*). b *adversus, molestus – widerwärtig, lästig*: EPIST. Worm. I 34 p. 64,28 ex illorum hominum numero . . . , quibus lectio queque -a videtur (*sim. 61 p. 103,13*).

1. *cornus*, -i f. (κράνος) *de arbore i. q. Cornus mas (L.) – Kornel(baum, -kirsche)*: ALDH. virg. II 166 ut flos flavescens scandit de cortice -i. HILDEG. phys. 3,40 erlitzbaum (-us ed. prior) calida est. BERNH. PROV. comm. 5,1 p. 286,18 frondes -i, folia cypressi in fomentis valent. THEOD. CERV. chirurg. 3,50 p. 176^B oleum de ligno, quod dicitur -us. *meton. de iaculo corneo*: WALTHARIUS 186 fraxinus et -us ludum miscebat in unum. 771 ferratam -um.

2. *cornus v. cornu*.

1. *cornutus*, -a, -um. *corniger, cornibus praeditus – gehört, Hörner tragend, Horn-: 1 proprie: A strictius: 1 de animalibus*: LEX Ribv. 40,11 si quis weregeldum solvere coeperit, bovem -um videntem . . . pro duos solidos tribuat. ALCUIN. carm. 8,22 si -us veniat ad ferula verve. SEDUL. SCOT. carm. II 58,28 -i multones. CONSTANT. AFRIC. theor. 8,27 p. 40a^r serpens -us, qui vocatur basiliscus. ALBERT. M. animal. 1, 615 non est piscis ille -us, qui bos in mari vocatur. 8, 220 omnia (*animalia*) -a, quae domestica sunt, ruminant. PEREGRINUS 297 -a . . . a pede dicta (*i. pedicula*). *saepe. subst. fem. i. q. acus – Hornhecht*: IOH. DIAC. cen. 2,152 Esau captat -am (*ex Ps. Cypr. cena 131*). 2 *de diabolo*: ALBERT. M. animal. quaest. 15,11 p. 266,5 est cavendum . . . a . . . diabolo -o. 3 *de hominibus (per compar.)*: LIUTPR. leg. 10 p. 181,21 Sylvanus vultu, . . . capripes, -e (*de Nicephoro; cf. Anth. 682,1*). *in usu verborum*: EPIST. Rem. 29 (NArch. 47. 1928. p. 537,15; s. XIII.) dedecus hic (*Cifridus*) matris si tollat cornua patris, utpote -us intrabit prelia tutus. *pro cognomine*: CHART. Laus. 653 (a. 1220) Umbertus C-us. 4 *de Rhetorica (in imag. de superbia)*: WALTH. SPIR. Christoph. II 1,141 Rethorica -a surgens ad sidera fronte. B *latius: 1 de luna*: CARM. var. II 14,14 non pallida luna -am pandit faciem. 2 *de plantis*: ALBERT. M. veget. 6,420 est quoddam papaver marinum -um, cuius anterior pars est sicut cornua tauri. 3 *de hominibus: a mitra decoratus – die Mitra tragend*: a *in univ.*: CARM. Bur. 39,4,1 episcopi -i conticuere muti. 42,18,1 redeunt a curia capite -o. *de figura ludi scachorum*: CARM. Bur. 210,15,1

[Pömbacher]

alficus trivius -a fronte timendus. **β** *subst. masc. de praesule, episcopo*: ANNAL. Hamb. a. 1215 non intrant tuti iussum papale secuti nostri -i (*inde* ALEX. MIN. apoc. 20 p. 439,4. ANNAL. Thur. a. 1187 [MGScript. XXIV p. 41,3]). *de papa*: ALBERT. STAD. chron. a. 1246 p. 371,6 terra (*sc. Austria*) ... -o discet servire tributo. **b** *radiatus – strahlend (de facie Moysis, cf. Vulg. exod. 34,29sq.)*: CARM. biblioth. 6,2,22 Moyses legem -a luce ministrat. FLOR. LUGD. carm. 25,49 legiferum nobis monstrat *Horeb* ... flammea -o vibrantem lumina vultu (SIGEB. GEMBL. Theb. 2,800 [AbhBerl. 1893/I. p. 93]). ALBERT. M. Iob 42,14 p. 511,42 unus interpres transtulit: 'splendida facta est facies Moysi,' alius dixit '-a'. *saepe per compar. de imperatore*: WALAHFR. imag. Tetr. 155 (236) percepi ... ora sacri -a patris splendore corusco. SEDUL. SCOT. carm. II 57,21 -a facie ceu Moyses esto coruscus. **4** *de rebus i. q. acuminatus, (prae)acutus – mit einer Spitze versehen, spitz (zulaufend), zugespitzt*: *a in univ.*: ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 882 p. 108,19 -a et inequali et aspera facie omnibus cernentibus ... spectaculum praebuit *grando*. THEOPH. sched. 3,5 incudes aequales et -ae. CHART. Laus. 531 totum nemus ... usque ad petram -am. CHART. Sil. D IV 5,13 ordinavimus, ut Iudei -um pileum ... resument. **b** *cooperculo metalis formae praeditus – ?mit kegelförmigem Deckel versehen*: CATAL. thes. Germ. I 58,9 (a. 1218) vas electri -um. NOTAE Duac. (MG Script. XXIV p. 28,42) septem magna filacteria cuprina et -a. **c** *bicornis – zweizinkig*: PETR. DAM. epist. 129 p. 433,19 ut ... iste (*Ambrosius*) veteris et novi testamenti testimoniis eum (*Auxentium*) -a quodammodo furca repelleret.

II *in imag. vel per compar. de pugnacitate, repugnantia*: GUNZO epist. 11 p. 42,1 sedens in conclavi monasterii -um se putat secundum proverbium ... 'limax in suo conclavi cornupeta sibi videtur' (*sim.* 6 p. 32,22). PETR. DAM. epist. 31 p. 302,25 quae (*ludibria*) a semetipsis tam dissona et velut -a fronte resultant. EPIST. Reinh. 62 qui (*archiepiscopus*) licet me dammulam putaverit -am, me tamen sibi bestiam sentiet.

III *translate*: **A** *de syllogismo fallaci ('Hörnerfrage', de re v. Hist. Wb. Philos. III. p. 1206)*: CHRON. Andag. 77 p. 186, 17 obstupuit Othbertus quasi -o, ut dicitur, syllogismo interceptus. *cf.* l.42. **B** *de hominibus i. q. contumax, superbus – die Stirne bietend, hochmütig (cf. RUP. TUIT. trin. 29,38 superbum ... -um dici usitatum est eqs.)*: EPIST. Ratisb. 6 p. 288,13 si Achademici cum -is Stoicis contendant. CHRON. Lippold. 9 p. 551,1 noverat *episcopus* ... Halberstadenses esse -os. *subst. masc. fort. i. q. inquietator – viell.: Unruhbestifter*: EPIST. Rem. 29 (NArch. 47. 1928. p. 537,1; s. XIII.¹) in lege Cornelia valet et in paragrapho de -is *Cifridus*.

2. *cornutus, -a, -um. *de corno – Kirsch-*: GLOSS. Salern. p. 11^a,28 xilocaracta: lignum -um. *Pörmbacher*

***coroda** *sim. v. *corrogata. coroboratio v. corroboratione*. **corocottas**, -ae m. (κοκοττάς) *species hyaenae – eine Hyänenart, viell.: 'Tüpfelhyäne'*: ALBERT. M. animal. 22,47 cyrocrothes, ut dicit Solinus, bestia est, quae ut hyena voces hominum imitatur (*cf. Thom. Cantimpr. 4,27*).

corodo v. 1. corodo.

corolla, -ae f. *parva corona – kleiner Kranz*: EKKH. IV. bened. I 14,62 redditor aureolam ponet tibi fronte -am (*coronam a. corr.*).

corollarium, -i n. *script.*: chor-: l.67. corro-: l.65. -ola-: l.67.p.1902,12. *metr.* -lär-: l.63.

1 gener. i. q. (parva) corona – (kleiner) Kranz: **a** *strictius (fere in imag. vel per compar. de dono, praemio sim.)*: CARM. imag. 21,2^c,2 stemmata virtutum comitantia lumine Christum compta -is dantur pro munere iustis. DUDO hist. 3 p. 103,50 -i superi commercia lucrans vivet in arce poli. WOLFH. Godeh. I 7 p. 173,26 credens apud Deum sibi corr-um iusticiae repositum. BENZO ad Heinr. IV. 7 prol. p. 580,9 Benzo ... misit domino suo regi et fratribus hoc literale chorollarium. VITA Reginsw. 6 unde sibi divina providentia perpetui -um tripudii disposuit destinare. *saepe*. **b** *latius i. q. additamentum, auctarium – Zugabe, Zulage*: EPIST. Worm. I 21 p. 43,14 unum, exemplo ... habile, meminisse libet, tibi -um, stilo vero fermentum. **2 log.**: **a** *strictius de parte syllogismi*

i. q. consectorium (conclusionis), porisma – Folgesatz, 'Korollar' (interdum fere i. q. conclusio – Schlussfolgerung: l. 5. 7): ALBERT. M. intellect. 1,1,5 p. 485^b,5 ex quo tria -a habentur (*sim.* somn. 1,1,8 p. 134^b,26. anal. pr. 1,2,9^{capit}). anal. post. 1,2,16 p. 60^b,12 ex his ... ulterius quasi ex -o *concluditur* (*pol.* 1,1^b. 3,6^p p. 249,18). *pol.* 1,1^r p. 12^b,33 probata est prima conclusio, ex qua sicut ex -o sequitur ulterius, quod inducit. *miss.* 2,8,5 p. 59^b,10 habet (*sc. fides*) consequentia, quae sunt quasi conclusiones posteriores ex istis conclusionibus habitae, quae a philosophis -a vocantur. *ibid. saepius. spectat ad probationem circularem, ut vid.*: HEIRIC. Germ. I 6,586 (schol.) idem (*sc. quod porisma*) est et corollarium quasi quidem circuitus dicendi repetitus. **b** *latius i. q. comprehensio, summa – Zusammenfassung, Quintessenz*: HONOR. AUGUST. inév. A (SBWien 150/III. 1905. p. 11,19) ut ... totum sequens opus a lectore facile queat notari, prius libet summam totius materie in breve -um (*colorarium var. l.*) coartari. ARTEPH. secret. p. 42 pro -o est ignis calidus, siccus, humidus et frigidus. ALBERT. M. metaph. 9,4,4 p. 427,59 et -um huius capituli est, quod ex dictis patet, quod *eqs.* **3** *per confusionem i. q. collarium, monile – Halsband, -kette*: GLOSS. IV 138,5 St.-S. -um halsgolt. *ibid. al.*

***corollarius**, -a, -um. *ad corollarium pertinens – Korollar-, Zusatz-*: ALBERT. M. eth. I 32 p. 29,42 inducit quandam -am conclusionem contra Platonem. eth. II 1,6,16 p. 103^b,32 ex hac conditione duae -ae conditiones habentur.

coromis v. chromis.

corona, -ae f. (κορώνη) **I** *strictius de capitis ornamento circulari*: **A** *sertum – Kranz*: **1 gener.**: **a** *in univ.*: WALTH. SPIR. Christoph. II 2,4 dum plumatam portarent colla (*sc. columbarum*) -am. *saepe*. *adde*: ANTIDOT. Cantabr. p. 161,5 de ipso puleio cocto -a facta calidum in capite pone. **b** *de insigni virtutis, honoris*: CONC. Karol. A 19^D p. 132,10 non plectitur circa verticem triumphalis -a. HERACLIIUS I 8,3 *hedera* erat ipsa -a poetis. COSMAS chron. 1,27 peplum capitis sui deposuit *Dubrauca* et puellarum -am sibi imposuit. *saepe*. *per compar.*: HROTSV. lib. 2. app. 2,24 mulier ... fulget ... bis senum nitida stellarum compta -a. *adde*: FORM. Senon. II add. 4,29 ad tua falsatura talis decet -a. *c* *de -a spinea Christi*: GODESC. SAXO gramm. 2 p. 493,13 spineam -am habuit (*sc. Christus*) in capite suo. CHRON. Erf. mod. II a. 1274 p. 267,21 (*epist. papae*) cum ... Karolus -am Domini spineam manibus ... tractaret. *saepe*. **2 t. iur.** sub -a vendere *i. q. venum dare in servitutem – in die Sklaverei verkaufen*: STEPH. EDD. Wilfr. 33 p. 228,3 unus ... cogitans ... sodales ... aut in servitutum redigere aut vendere sub -a. *adde*: OTTO FRISING. chron. 7,19 p. 336,11 regem ... Datiae in signum subiectionis ... gladium sibi sub -a deferre fecit. **B** *diadema – Krone*: **1 proprie**: **a** *in univ.*: ORD. Rom. 536 in ipsa hora neque -a neque aliud operimentum super capita ... habebatur. THEOPH. sched. 1,23 ex ea (*aurea petula*) incidet forcipe particulas ... et inde ordinabis -as circa capita imaginum. CHRON. Pol. 1,12 mulieres ... curiales -is aureis, monilibus ... onuste procedebant. ALBERT. STAD. chron. a. 1196 imperator ... -am ignitam clavis ferreis capiti eius (*sc. Iordani*) incussit. *per compar. de insigni gloriae*: WALTH. SPIR. Christoph. II 5,81 martirii gratiam portabo -am. CARM. Cantabr. A 5,9^b,4 rex resurgens ... thronum tenet, quo -as sanctis coronandis imponit. HUGO FLAV. chron. 1 p. 335,20 *civica* -am Ierusalem supernae quomodo potest filius hominis vermis apprehendere? (RUP. TUIT. vict. 8,8 p. 253,18). *saepe*. **b** *de -a regali, imperiali*: IULIAN. TOLET. Wamb. 26 -am ... auream, quam ... Reccardus princeps ad corpus beatissimi Felicis obtulit (*item de dono votivo*): CATAL. thes. Germ. I 8,15 -a sancti Heinrici est in pignore apud Iacobum. *saepe*. CHRON. Moiss. a. 813 (MGScript. I p. 310,17) *Karolus* per -am auream tradidit ei (*filio*) imperium. ANNAL. Einh. a. 781 quibus (*Pippino et Hludowico*) ... -am inposuit *pontifex (sim. ORD. coron. imp. 19,50 super mitram -am imperialem imponat pontifex. persaepe)*. OTTO FRISING. gest. 1,69 pentecosten in Confluentia ... sub -a incedendo celebrans rex. *persaepe. adde*: BERNOLD. CONST. chron. a. 1084 p. 440,16 Henricus ab heresiarcha suo Raven-

[Leithe-Jasper]

nate -am non gloriae set confusionis accepit. **c de -a ducali** (de re v. G. Tellenbach, *DtArch.* 5. 1942. p. 55sq.): HINCM. annal. a. 876 p. 200,7 Bosone . . . duce . . . constituto et -a ducali ornato. **d de -a ferrea q. d.** (de re v. Waitz, *Verf.-Gesch.* VI. p. 223): ALBERT. MIL. temp. 66 p. 409,32 cuius (*Italiae regni*) -a est ferrea a viris ferocibus dicta. **e de -a patricii Romanorum**: BERTH. (?) annal. a. 1061 p. 271,35 qui (*rex*) . . . imposita -a patritius Romanorum appellatus est. PETR. CAS. chron. 4,119 p. 593,17 ipse (*imperator*) . . . in civitate -am circuli patricialis accepturus remansit. **f de -a papali vel episcopali** (de re v. B. Sirch, *Der Ursprung der bischöflichen Mitra u. päpstlichen Tiara*. 1975. p. 135sq.): VITA Sollelm. 5 (MG Mer. VII p. 316,1) -am pretiosam posuerunt capiti tradentes et baculum pastorem. RANGER. Anselm. 2307 quid sibi (*papae*) vult auro radians . . . -a et superexaltans regia palma capud? **al. g de caps in modum -ae facta**: TESTAM. Eberh. p. 93^b,43 ut habeat *primogenitus noster* . . . -am auream cum ligno Domini. **2 in imag.**: **a c. sensu decoris, cacuminis**: RHYTHM. 21,16,2 quam ante partum virginalis integram, tam post servantem suae carnis -am prece pulsemus . . . Mariam. CARM. libr. II A 17,2 Arator carmen apostolicis cecinit insigne -is (PURCH. Witig. 398 sub a. Petri Paulique -is). PONTIF. Rom.-Germ. 2,1 qui (*sc. Christus*) es . . . -a omnium sanctorum (MANEG. c. Wolff. 20 p. 88,23). RUOTG. Brun. 18 p. 17,13 qui eras gaudium et -a patris tui. ANON. tab. p. 152,6 Hermes -a sapientum. **al. de occultis alch. fere i. q. summa, apex - etwa: das Höchste, 'Krönung'**: ALLEG. sapient. 1 p. 469^a,29 fecem accipe, quae inferius in cucurbita remanet, et custodi, -a . . . cordis est. ANON. tab. p. 162,10 terra alba foliata, est -a victoriae, quae est cinis extractus a cinere. Ps. GERH. CREM. sept. 26^{ut} liber -e. **b c. sensu mercedis, beatitudinis**: WALAHER. Wett. 389 haud capies communi sorte -am. WALTH. SPIR. Christoph. II 2,148 Dominus regum . . . tibi perpetuam dat pro mercede -am. CHRON. Reinh. a. 1190 p. 547,37 ad promerendam vite -am . . . ad terram sanctam accesserant. ALBERT. M. Is. 28,6 p. 308,33 hae sunt duae -ae in beatitudine, una substantialis, . . . alia <accidentalibus> eqs. **persaepe**. **3 meton.**: **a coronatio - Krönung**: ORD. coron. imp. 14,19 sandalia, quibus utatur in -a sua. CHRON. Basil. a. 1191 hic (*Henricus*) . . . anno -e sue Sicilie regnum intravit. **al. b princeps, imperator - Herrscher**: THIETM. chron. 4,49 Romani -a inperii exivit ab hoc seculo. SALIMB. chron. p. 540,21 in ipsa Cremona sibi nidum acquirit -a. **al. c in titulatione i. q. altitudo, clementia - Höheit, 'Gnaden'**: FORM. Marculfi 1,26 presentem indecolum ad -am beatitudinis vestre direximus. DIPL. Conr. III. 29 ad nostrę dignitatis spectat -am boni operis dare. EPIST. Wibald. 400 p. 534,3 ammonere -am vestram non dubitavimus. **al. d regnum, imperium - Herrschaft, Reich, 'Krone'**: WALTH. SPIR. Christoph. II 1,98 planxit Romanę Iuvenalis signa -ae. DIPL. Heinr. III. 142 nostrę -e status augendo dilatatur (*sim.* DIPL. Conr. III. 182 p. 330,6. *al.*). VINC. PRAG. annal. a. 1158 p. 675,2 versus preposituram Moyce, quae ad imperialem spectat -am. DECRET. Bern. 1 cunctis principibus -e Romani imperii . . . consentientibus. CHART. Borgenl. I 515 p. 346,4 pro fidelitate regie -e debita. **persaepe**.

II latius i. q. circulus, orbis, rotunditas - Kreis, Ring, Rundung: **A de rebus in speciem -ae conformatis**: **1 gener.**: **a in univ.**: CARM. var. I 21,1,7 -a caput (*sc. montis*) cingit sublimis nivalis. ANNAL. Quedl. a. 1015 p. 83,40 frondium cingente -a. CONFL. ovis et lini 47 quoties structam iaculis ex mille -am transibis (*sc. linum*), quoties eqs. CHRON. Andag. 18 cepta est fieri octo turrium -a. ACTA imp. Winkelm. I 693 p. 550,35 Viterbienses . . . semitam ampliabant . . . erigentes -am palorum cum propugnaculis altiore. **per compar. de circulo anni**: CHART. Gosl. I 301 p. 330,21 (a. 1174/95) infra -am anni. **b lychnuchus pensilis, rota - Kron-, Radleuchter**: ISO Otm. 1,8 cum lucernam, quae in medio ipsius -ae pendebat, iterato vellet incendere. THIETM. chron. 2,28 p. 74,20 quot duci campanas sonare vel quot -as accendi preciperet (CHART. Aquens. 120. *al.*). CHART. Basil. C I 108 p. 77,24 ut . . . in omnibus festivitibus -a pendens in ecclesia . . . cum candelis . . . impleatur. CHART. civ. Hild. 358 ad lumen -e. **persaepe**. **c comae (circa**

verticem) tonsae - Haarkranz, Tonsur: VITA Gertr. A 2 p. 456,13 capillos sanctae puellae ad instar -ae (*comę var. l.*) abscisit. CONST. Constant. 254 papa super -am clericatus . . . ipsam ex auro non est passus uti -am. EKKH. IV. cas. 72 per -am meam istam. YSENGRIMUS 1,857 tibi neglectam pensat renovare -am. THIETM. peregr. 28,13 omnes (*Gregoriani*) habent -as . . . laici quadratas, clerici rotundas. **persaepe**. **d margo - Rand**: VITA Magni Fauc. I 2 p. 106,10 quanta rotunditas infra typri inerat -a (*-am var. l.*), talis eqs. GLOSS. III 409,57 St.-S. -a ranft vel bort. **ibid. al.** **e de confinio agri, limite**: CHART. Carniol. I 30 p. 38,36 (c. 1044) ab hinc retorquetur (*sc. finis*) sursum usque ad -am terre sancti Mauri. 31 p. 41,27 vadit (*sc. finis*) per unam magnam -am usque ad pedes montis. **ibid. al. 2 spec.**: **a archit.**: **a crepido, margo muri excellens - Gesims, Mauerkrone**: MAPPAE CLAVIC. 255 que trabibus subiacet structura testea, cum -is prominentibus fiat. EINH. Karol. 32 p. 37,7 in margine -ae, quae . . . interiorem aedis partem ambiebat. **β murus circularis, communitio (castris) - Ringmauer, Festungsanlage**: CHART. Tirol. 683 (a. 1215) in pratis sub -a de Tremunno. CHART. Ital. Ficker 265 p. 309,15 quod idem . . . Brianus . . . habet . . . in villa de Suscignolo cum sua -a et in sua pertinencia eqs. COD. Wang. Trident. 168 p. 359,17 quod -a de Castellano et -a de Besagno penitus destruantur. **ibid. al. b astron.**: **a halos - Halo, 'Hof'**: ALBERT. M. meteor. 3,4,1 p. 666^a,24 tangemus de -is, quae graece ἄλωνα (cf. p. 344^b,2 ἄλω) vocantur. 3,4,3 p. 668^a,20 de circulo . . . circa luminaria et stellas, qui graece ἄλων, . . . latine -a vocatur. **β de sidere C-a Borealis q. d.**: HONOR. AUGUST. imag. 1,116 C-a, a Vulcano facta, . . . inter astra locata. BURCH. URSB. chron. p. 113,20 in directo sideris illius, quod vocant astrologi -am Ariadne. **al. c anat.**: **a margo (carnosus) unguis - Nagelwall**: WILH. SALIC. chirurg. 1,32 p. 314^C faciunt puncturae apostemari -am digiti. **β -a oculi i. q. iris - Regenbogenhaut**: GLOSS. Roger. I A 3,6 p. 668,37 macula . . . est passio, quae provenit in -a oculi in perforatione uveae tunice. Ps. GALEN. anat. 6 p. 185^B circulus latus foramen habens in medio de uvea tunica . . . oculi -a appellatur. **ibid. iterum. γ de parte natum i. q. sphincter ani - Schließmuskel**: PAUL. AEGIN. cur. 224 trociscus et lithofrigium . . . bona sunt et ad ragadas et circa -am (3, 59,1 στεφάνην) sordida ulcera. **δ semicirculus hirsutus - Hufkrone**: IORDAN. RUFF. equ. p. 87,7 fit . . . infirmitas . . . supra -am pedis proprie in pastura. **ibid. al. d bot. in nomine plantae a regis q. d.**: **a hypericum - Tüpfel-Hartheu, Johanniskraut (Hypericum perforatum L.)**: ALBERT. M. veget. 6,319 -a regis est herba, . . . alio nomine perforata vocatur, graece . . . dicitur ypericon. animal. 8,177 -a regis (cf. p. 627^a,8 μελιλωτον), quam illi (*sc. Graeci*) ypericon vocant (*per confusio-nem, ut vid.*). **β melilotum - Steinklee (Melilotus officinalis Lam.)**: MATTH. PLATEAR. gloss. p. 385^C melilotum . . . herba est diuretica . . . et dicitur -a regia (*sim.* ALPHITA I p. 300,17). **B de coetibus hominum (angelorum: l. 60; animalium: l. 54) ad modum circuli congregatis**: **1 in univ.**: ALDH. virg. II 1650 canes . . . stipant . . . aprum undique vallantes densa cingente -a. CONC. Karol. A 19^D p. 131,4 adistentibus in m o d u m -ae presbyteris (RAHEW. gest. 3,42 p. 216,19). HIST. peregr. app. p. 175,2 Turci . . . ex omni parte quasi -a totum cinxerant. **2 expressius i. q. congregatio, caterva, turba - Versammlung, Schar, Menge**: CAND. FULD. Eigil. II 14,76 fratrum gyrante -a. WALTH. SPIR. Christoph. II 1,159 comitum stipante -a. 2,34 ait angelice quidam collega -ae. RAHEW. gest. 4,3 p. 236,7 imperator . . . circumsedente eum -a . . . herorum . . . elocutus est: 'eqs'. CARM. de Frid. I. imp. 2244 hii vallum densa cingunt murosque -a. **saepius**.

coronalis, -e. 1 adi.: **ad modum coronae formatus - kranz-, kronenförmig**: **a gener.**: ALBERT. M. animal. 2,75 quaedam genera avium habent in capitibus suis additamenta -ia (p. 504^b,9 λόφον), quasi sint galeata. **b anat. de sutura vel osse frontis (de re v. J. Hyrtl, Onomatologia anatomica. 1880. nr. 351)**: ALBERT. M. animal. 1,187 primum os . . . quod incipit super frontem et porrigitur usque ad primam suturam capitis, vocatur . . . os -e. 3,72 una sutura ante per transversum -is facta. **al. WILH. SALIC. chirurg. 4,1 p. 16,19 primum**

[Leithe-Jasper]

... os capitis est frons sive os frontis et appellatur -e. **c bot.** *de umbella plantae*: ALBERT. M. veget. 6,318 flos ... eius (*carvi*) est albus -is, ... sicut esset compositus ex capitibus clavorum. *ibid.* al. **d astron.** *de area (stellarum)*: ALBERT. M. meteor. 3,43 p. 669^a,25 calor vaporis adiutus calore luminis ... potest complere operationem -em in vapore elevato. **2 subst. neutr.:** -e capitis i. q. os frontale – *Stirnbein*: ALBERT. M. animal. 1,111 pars superior capitis, quae vocatur -e capitis, in qua est origo capillorum, vocata est ... olla capitis.

adv. *coronaliter. *bot. i. q. ad modum umbellae – dol-denförmig*: ALBERT. M. veget. 6,346 -r disponit feniculum fructum sicut anetum et sambucus (*sim.* 6,478).

coronamentum, -i n. *coronatio – Krönung*: GISLEB. MONT. chron. 92 comes Hanoniensis ... cum LXXX militibus et armis ad illud -um in propriis expensis venit (*sim.* 109 p. 156,7).

coronarius, -a, -um. *script.* corn-: l. 19. *ad coronam, coronationem pertinens – Kron(en)-, Krönungs-*: **1 gener.:** MAPPAE CLAVIC. 13^{capit.} auri infectio ex ere corn-o (*cf.* Plin. 1,34,94 -um), quam oportet abscondere. LIUTPR. leg. 3 in domo, quae dicitur στεφάννα, id est -a, ante Nicephorum sum deductus. **2 publ.** *de tributo aurum -um q. d.:* DIPL. Frid. I. 240 pro agro dabatur aut annona ... aut aurum -um aut navicularia functio.

coronatio (-cio), -onis f. *impositio coronae – Krönung*: **1 strictius:** ORD. coron. imp. 13,1 (s. XI.²) instante tempore -is imperatoris ... imperator vestitur veste bisina intesta auro. PETR. CAS. (?) chron. 4,40 capit. p. 463 de -e ... imperatoris ab eodem papa recepta. CONST. imp. III 66 p. 56,23 ad unctionem, consecrationem et imperialis diadematis -em de nostris recipiendis manibus. *saepius.* *de -e papae:* OTTO FRISING. chron. 7 add. p. 389,28 (cod. C3¹; a. 1277) Iohannes ... cardinalis ... post ... -em ... sibi factam illam sanctam constitutionem Gregorii ... revocavit. **2 latius:** **a** *de sollemnitate, in qua rex coronatur:* ROB. TOR. chron. a. 1178 p. 526,26 vix in aliqua festivitate tot milites secum habuit rex, nisi in -e sua sive in -e filii sui. CHART. Heist. 143 datum Aquisgrani in -cione regis Richardi. CHART. Hagenow. 471 (dipl. Rud. Habsb.) de consensu principum nostrorum, qui -cioni nostre ... interesse poterant. *saepe.* **b** *de institutione regis, imperatoris (expressus i. q. [regni] initia – [Regierungs-]Antritt: l. 44. 45. 50):* CONST. imp. II 3,4 (a. 1199) Romam ... veniemus pro imperatore -is dignitate ... obtinenda. ACTA imp. Böhmer 221 datum Argentine ... anno -is nostre Aquis primo. CHART. Lub. I 157 p. 147,3 datum apud Bergas ... anno ... -cionis nostre (*sc. regis Norwagiae*) quarto anno. CONST. imp. II 405,9 nullo se inibi -i tue realiter aut verbaliter opponente. CHART. Burgeln. II 61 p. 40,48 cum Herricus banus ... post -cionem patris nostri ... superatus ... se ad ... regem corporaliter transtulisset. SALIMB. chron. p. 243,9 a -e imperii usque ad ultimum diem vite. p. 509,31 ecclesia de sua (*sc. Rodulfi*) -e parum curare videtur. al.

coronator, -oris m. **1 gener. i. qui coronat – einer der die Krönung vollzieht:** **a** *proprie de papa:* BERNOLD. CONST. chron. a. 1084 p. 440,16 huiusmodi -r (*sc. haeresiarcha Ravennas*) ... damnationem ... suo coronato imposuit. SICARD. chron. a. 1209 coronatus contra patrem, -em suum, et contra matrem ecclesiam ... sese confestim armavit (*inde* SALIMB. chron. p. 26,30. ALBERT. MIL. temp. 207). **b** *in imag. de Deo:* GODESC. SAXO fragm. p. 41,16 profiteor, quod Deus noster ... nullius ... reproborum ... esse voluit ... -r. theol. 1 p. 84,2 trinus et unus perfectus ens id est ... -r, tutor et victor. **2 t. iur. viri -es i. qui ad iudicium assistunt – 'Umstand' bei Gericht (de re v. Waitz, Verf.-Gesch. ²IV. p. 406 adn. 4):** TRAD. Frising. 463 (a. 822) dum sedissent ... episcopi, ... iudices ceterique omnes -es viri. **3 per confusionem pro coronatus:** BENED. ANDR. chron. p. 116,11 victor et -r triumphator rex in Francia est reversus.

***corone (f.) et coronus, -i m.** (κορώνη) *species corvi – ein Rabenvogel (fort. i. q. Corvus corone L. – Askerähe):* ARNOLD. SAXO fin. 2,6,5 p. 60,4 avis orene id est corvi ... non cognoscuntur a parentibus suis, antequam eiqs. ALBERT. M.

animal. 7,39 tharaglyoz et kydelez et animal, quod dicitur kari-me (p. 593^b,13 κορώναι) ... cibantur iuxta mare. 8,15 quorum (*sc. fethis et gali*) utrumque est quaedam species milvi et -i, quod est corvus.

***coronella**, -ae f. *panis in speciem sertae formatus – Kranzbrot, 'Kringel':* RUODLIEB VI 86 tot bene cribratos presentabo tibi panes ... atque -as <compen>sa<bi>s, uti menclas.

***coronifer**, -era, -erum. *coronam gestans – einen Kranz, eine Krone tragend:* VITA Serv. 7 p. 25,19 ut refertur in apocalipsi (*sc.* 6,2), ... equus albus, vector victoris -eri ... , exivit.

corono, -avi, -atum, -are. *script.* caur-: l. 22.

I strictius i. q. sertum, coronam imponere – bekränzen, krönen: **A** *proprie:* **1 obi. homines (Christus: l. 37):** **a** *in univ.:* CHART. Wessof. 3 p. 375,9 (c. s. VIII.) Baucver -tus vir appellatur. CARM. Bur. 156,3,11 frons nimirum -ta, supercilia nigra. ALBERT. M. eth. II 1,6,14 p. 102^a,3 quemadmodum ... in Olympii decertantes, non -antur optimi ... secundum habitum, sed eqs. al. **b** *de coronatione principis:* **a** *spectat ad caerimoniam:* ANNAL. Baiuv. a. 801 (MGScript. XX p. 8, 31) dominus Karolus Romae imperator et augustus -atur (LEO III. epist. 8 p. 99,32. HERM. AUGIENS. chron. a. 1027. *saepius.* *cf.* CATAL. reg. [MGLang. p. 519,27] fuit Otto caur-tus ad imperator esse). ANNAL. Mett. a. 830 p. 95,22 quae (*Iudith*) ... imperatrix -ta et augusta ab omnibus est acclamata. CONST. imp. II 405,9 fuisti (*sc. Ricardus*) per ... Coloniensem archiepiscopum ... consecratus, inunctus, -tus ac intronizatus. *persaepe.* **β** *spectat ad dignitatem, potestatem:* LIBER diurn. 103 imperante ... tali a Deo -to ... imperatore (DIPL. Karoli M. 197 p. 265,14. WIBALD. epist. 410. *saepe.* *cf.* INNOC. III. registr. 2,201 p. 390,8 divinitus -tus). al. *adde:* ANNAL. Pegav. a. 1096 p. 245,28 Iudith comitissa ... -ta ... processit.

al. **c** *de coronatione episcopi, papae:* TRAD. Frising. 352 p. 301,17 (a. 815) Hitto ... episcopus ... gratia Dei electus atque a Deo -tus. ANNAL. Weing. a. 891 (MGScript. I p. 66,41) ipse (*sc. abbas*) episcopali honore -atur. EGINO epist. 5 p. 446,34 -tus papa ... per medium deducitur civitatis. al. **d** *de irrisio-ne Christi:* HROTSV. Theoph. 308 -tus spiniis et felle potatus Christus (CHRON. Erf. mod. II a. 1267 p. 258,17). **2 obi. animalia:** ALBERT. M. animal. 23,133 pavo avis est nota parvo capite ... longis pennis -to. *ibid.* al. *de avi venatica fort. i. q. capello cooperire – viell. 'aufhauben':* AMARC. serm. 1, 432 irretit assuetos vivere raptu accipitres pedicis et captos sepe -at. **3 obi. res:** NOTKER. BALB. gest. 1,18 p. 24,15 potum ... diversissima genera ... herbis et floribus ... -ta ... tepebant in manibus. **B** *in imag. vel translate i. q. sublimare, laudibus efferre, insignire – emporheben, (lobend) hervorheben, auszeichnen:* **1 obi. homines:** **a** *gener.:* WALAHR. carm. 39,17 qui vos laudat, honore se -at. NADDA Cyriac. I 4,4 emerita senectute iam -tus. CARM. Bur. 15,4,1 -at militem finis, non prelium. NICOL. BIBER. carm. 905 quod clari turba ... scriptum componet, quod te non rite -et. al. **b** *eccl.:* **a** *in univ.:* HUGEB. Wynnneb. 8 p. 113,25 ille -tus virtutibus ... ad vitae aeternae pervenisset brabio. CONST. Constant. 184 Paulus ... pro Christo ... martyrio -tus est (OLIV. hist. reg. 62.

55 METELL. exp. Hieros. 3,832. *saepe*). BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 306,4 si ... gloriae coelestis triumpho perenniter -ari delectat. DIPL. Frid. I. 502 p. 432,43 quem (*Karolum*) ... verum confessorum credimus -tum in celis. *saepe.* **β** *c. sensu (praemio) remunerandi:* COD. Lauresh. 1 p. 267,10 (a. 764) ut non inveniatur in nobis ultrix flamma, quod devoret, sed Domini pietas, quod -et. HINCM. divort. 12 p. 192,8 rex a Deo ... constitutus ... de suis ... iustis actibus -bitur. WIDUK. gest. 2,1 p. 66,17 ut in presenti et in futuro sempiterno premio -eris. al. *iron.:* CARM. pro schola Wirz. 126 pace -aris, quam tu sermone sequaris. **2 obi. res:** CARM. libr. III 56,1 (s. X.^{ex}) nobilitas cuius (*sc. regis*) sceptrum generosa -at. ΕΚΚΕΗ. IV. bened. I 8,8 Christus aquas donat vinique sapore -at. CHART. Sil. D I 266 p. 195,13 sepulturam ... et alias oblationes privilegio securitatis -amus. v. et p. 433,6.

70 **II latius:** **A** *comam (modo circuli) tondere – tonsurieren:* UDALR. CELL. consuet. 2,1 p. 701^C ducendus est laicus in chorum et ... sedere iussus et abscissa coma -atur. CARM. Bur. [Leithe-Jasper]

(CHART. Hall. 256 p. 243,43. *al.*). **b realis – tatsächlich:** **a** *de iure possessionis*: LIBER diurn. 33 quamquam rei commutatio ex ipsa -i traditione possit firma consistere (GREG. CAT. chron. II p. 263,29). CHART. Ticin. 99 p. 37,20 (a. 1209) ut . . . intret in -em possessionem iamscripte terre. CHART. Turic. 1475 p. 185,7 eorum ecclesiam in possessionem predictae ecclesie . . . cum omni iure . . . mittimus -em. *saepius*. **β** *de investitura* (de re v. H. Hoffmann, Ivo v. Chartres u. d. Lösung d. Investiturproblems, in: DtArch. 15. 1959. p. 409 c. not.): IVO CARN. ad Hugon. (MG Lib. Lit. II p. 645,1) papa Urbanus reges tantum a -i investitura excludit. WIBALD. epist. 395 p. 527,10 ut . . . electus -em investituram a . . . abbate suscipiet. *al.* **γ** *C palla -is i. q. pannus linteus, -e q. d. - 'Korporale'*: PONTIF. Rhen. sup. 24 ubi palle -es lavate fuerint, nulum linteamen ibidem aliud debet lavi. ORD. Rom. 31,22 quam (sc. *sin donem mundam*) prius preparaverant in ore altaris e regione pontificis post -em pallam expansam. *al.*

II subst. neutr. vel raro masc. (e. g. l. 20. 22): *liturg. de panno linteo, in quo corpus Domini consecratum ponitur ('Korporale')*: CAPIT. reg. Franc. 128,4 invenimus ibi . . . -es IV, orasii II, plumatum serico indutum I (cf. CATAL. thes. Germ. I 28,12 -em I). FUND. Werd. app. p. 168,1 dirupuerunt . . . calicem cum patena et tabulam altaris . . . cum -e. CONST. imp. I 437,6 ut nemo -e ad extinguendum incendium in ignem proiciat (*ibid. iterum. sim.* RUP. TUIT. inc. 3). CHART. Turic. 1609^a sunt . . . hec reliquie: . . . de carne corporis Elisabethe, . . . particula de -i, quod dicitur suscepisse guttas cruoris dominici. *saepie. v. et p. 553,11.*

adv. corporaliter. **1** (*in*) *corpore – körperlich, leibhaftig: a de hominibus (de Christo: l. 31,35): a in univ.: GODESC.* SAXO gramm. 2 p. 493,9 Christus -r visus est a sancto Stephano. theol. 24 p. 343,8 -r . . . resurrectorum communis erit omnium resurrectio. THIETM. chron. 8,16 quamvis -r appareat *phantasia*. MARIAN. chron. a. Chr. 2,67^{capit.} p. 497,40 de ambulatione Domini in Galilea -r. CONST. Melf. 1,85 convicti -r puniantur. *saepie.* *adde de cadavere*: CONC. Karol. A app. 9 p. 842,37 in qua (*ecclesia*) . . . sanctus Karilephus -r requiescit (DIPL. Karoli III. 157. *al.*). **β** *spectat ad vitam (terrenam)*: CONC. Karol. B I 27 p. 288,18 ut . . . poenitentiam temporaliter et -r agant *criminosi*, ne aeternaliter pereant. DIPL. Heinr. II. 317 quicquid -r operamur, ad utilitatem referimus animae. THIETM. chron. 6,78 etsi -r non eque degant, una tamen felicitatis aeternitate gaudent *boni*. *al.* **γ** *de animalibus*: RATHER. epist. 26 p. 148,13 peior . . . est lupus interimens spiritaliter homines quam lupus devorans -r oves. **c** *de plantis*: ALBERT. M. veget. 1,69 licet non agant *plantae* animaliter, sed -r. **2** *personaliter, ipse – persönlich, selbst: a gener.: BEDA hist. eccl. 3,15 p. 158,22 ut vir Dei . . . tempestatem . . . exortam, quamvis -r absens, sopiverit.* CHART. eccl. Erf. 67 p. 41,29 quibuscunque dyocesis . . . -r presse non possumus. GESTA Halb. p. 111,39 quod . . . episcopus . . . imperatori -r intimavit. *saepius*. **b publ.:** LIBER diurn. 83 p. 93,16 iusiurandum -r offerens. CHART. civ Magd. 75 p. 37,11 *Teodericus* -r *prest* tit sacramentum, quod *eqs.* (CHART. Sangall. B 376 p. 283,16. CHART. Port. 136 p. 158,27. *saepius*). CHART. Brixin. 126 Henricus -r iuravit *eqs. al.* **3** *de possessione i. q. materialiter, reapse – der Sache nach, tatsächlich*: DIPL. Otton. I. 340 p. 466,5 ut -r de ipsis . . . possessionibus eum (*archiepiscopum*) *investisset* Iohannes papa (DIPL. Heinr. III. 192 p. 243,13). NARR. de Gron. 30 l. 15 quod (sc. *Covordiam*) ipse . . . in possessionem suam et ecclesie -r recepit.

corporalitas, -atis f. *conditio, natura corporalis – Körperlichkeit, körperliche Beschaffenheit: 1 philos.: HILDEG. phys. 6 praef. p. 1286^B quod homo . . . in corporabilitate (leg. -e, ut vid.) discernitur.* HUGO HONAU. hom. 1,83 sicut ex habitu -is corpus est corpus, sic *eqs.* ALBERT. M. metaph. 5,2,2 p. 237,91 quae . . . differentia sit -is et corporeitatis, usque adhuc non est auditum. *al.* **2** *alch. de materia solida*: PS. GERH. CREM. sal. II 76 p. 80,25 mutat *sal* illud (*argentum*) a -e (cf. sal. I 5 p. 16,3 corporeitate) in *spiritualitatem* (GEBER. investig. 2 p. 476).

***corporarius, -i m.** *litus, proprius – Unfreier, Leibe-*

gener (de re v. Ph. Dollinger, L'évolution des classes rurales en Bavière. 1949. p. 212): TRAD. Patav. 18 (a. 788/89) hoc est dotum huius ecclesie: . . . II -os Liutfridus et uxor eius . . . et alia mancipia.

5 corporatio, -onis f. *incarnatio, inhumanatio – Fleisch-, Menschwerdung (de Christo): ARNO REICHERSB. apol. p. 25,28 divinae -is opus et Verbi incarnati vel incarnandi sacramentum, utpote nostro intellectui incapabile* *eqs.*

***corporeitas, -atis f.** *corporalitas, materialitas – Körperlichkeit, Stofflichkeit: 1 philos.: GERH. haer. 1 p. 1165^B hoc propter -em dicimus, quae est substantialis forma subiecti (sim. glor. 4,4 p. 1089^C). OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 21,11 ut corpus -e esse, colore aliquid esse dicitur, sic* *eqs.* 1,55 p. 77,30. ARNO REICHERSB. apol. p. 9,24 quamvis genere et forma -is et incorporeitatis disparata *anima et caro*. ALBERT. M. sent. 4, 44,3 p. 547^a,8 corpus dicitur dupliciter, scilicet a -e et corpulentia. gener. 1,3,2 p. 140,22 quae (*materia*) habeat magnitudinem et -em. *saepius*. **2** *alch. de materia solida*: ARTEPH. secret. p. 22,7 reincrudare corpora, idest . . . mollire, donec priventur -e dura. *v. et p. 1909,70.*

corporeus, -a, -um. **1** *ad corpus humanum pertinens, corporalis – leiblich, Körper-: a in univ.: MEMORIALE qual. 1 (Corp. Consuet. Monast. I. 1963. p. 230,6; s. VIII.^{ex})* provideat sibi -am (-ae *var. l.*) necessitatem naturae. GODESC. SAXO gramm. 1 p. 358,3 intellegibilia ad mentem, sensibilia ad sensus -os pertinent. IOH. VEN. chron. p. 140,7 diva anima -o relicto ergastulo superum petiit solita. CHART. Naumb. 112 p. 98,7 pro multiplici amministrazione -e refecionis Martha notatur nimium sollicitari. *persaepie.* **b c. colore quodam: a spectat ad carnalitatem: ALFAN. premn. phys. 1,27 p. 10 omnes floccipendens delectationes -as. **β** *spectat ad terrestria, corruptibilia*: CARM. var. III A 6,7,15 incipe -am studio proscindere glebam *eqs.* ALFAN. premn. phys. prol. 7 disciplinis et virtutibus . . . a rubigine -a . . . elimetur *homo. al.* *spectat ad vitam (terrenam)*: CHART. Epternac. 23 (a. 698/714) si dum quisque -is motibus terram inhabitat, pro amore Dei donum cogitat eternum (*item* 137. 143). **γ** *de Christo (incarnato) i. q. humanus – menschlich*: POETA Saxo 5,500 quae loca Christi gestis -is sanctificata manent. HROTSV. Mar. 308 -ae tectus *Christus* velamine formae. *al.* **2** *materialis, substantia praeditus – materiell, substantiell: a gener.: RIMB. Anscar. 3 p. 22,26 gressu immobili sine via -a ambulantes viri sancti.* p. 23,20. AGUS vita Hath. 12 sibi visum esse dicebat . . . corpore exutam, tamen -am *eqs.* **b philos. et theol.: a in univ.:** AGOB. 9,15 l. 2 quantum amor -arum rerum . . . ad spiritalia contemplanda *noceat*. ANSELM. BIS. rhet. 2,4 p. 150,1 -um . . . cum incorporeis . . . non esse consistere dixit dialectica. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 100,12 cum . . . ad materiale -e forme receptaculum respicimus. ALBERT. M. animal. 20,33 utrum -a lux dividitur a substantia orbis. *saepius*. **β** *corpore indutus – gestalthaft*: ALBERT. M. sent. 2,8,1 p. 168^a,20 utrum concedendum sit, quod angeli . . . -i sint. 444,41 p. 599^a,5 cum ipse (sc. *homo*) sit -us. animal. 20,70 p. 1310,10 -os . . . deos distinguerunt in caelestes et terrestres. **c mus.: SCHOL. enchir. 2,262** voces . . . celeriter transeunt, numeri . . . , qui -a vocum et motuum materia decolorantur, manent. **d** *alch. de materia solida*: PS. AVIC. lap. p. 635^b,2 nisi corpora feceritis incorporea et spiritus -os. PS. PLATO quart. 2 p. 118,42 quod transferam sermonem ad homogenea, scilicet -a et proprie ad aurum et argentum. *al.***

corporor, -atus sum, -ari. *incorporari, incarnari – (Menschen-)Gestalt annehmen, Fleisch werden:* RUP. TUIT. Ioh. 2,1810 quia . . . incorporeum verbum Patris . . . concepit *Maria* et de carne sua -tum ex virgineo ventre peperit.

[corporulentus v. corpulentus p. 1911,32.]

corpulentia, -ae f. **1** *de amplitudine corporis: a crassitudo, obesitas – das Dicksein, Beileibtheit*: BENZO ad Heinr. IV. 4,4 p. 384,4 pocior fuit Alricus tardus . . . a, quam *eqs.* CONR. HIRS. dial. 1221 propter tiranni (sc. *Neronis*) crassitudinem et -am. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 162,5 neque propter -am et pinguedinem nimiam fastidiat *falconarius* laborem. **b magnitudo, robur – Größe, Stärke: a de hominibus: THEOD. [Leithe-Jasper]**

TREV. mirac. Celsi 4 post curationem tanta -a viguit et viribus abundavit *pauper*, ut *eqs.* **β de animalibus:** HERM. IUD. conv. 1 p. 71,6 rex ... nivei mihi candoris mireque -e equum obtulit. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 58,23 si magnus, tederet eum (*sc. canem*) laborare propter -am. **al.** **2 de substantia corporali i. q. corporalitas, corpus – Körperlichkeit, Körper:** a gener.: LOTH. I. ad Hraban. (MGEpist. V p. 475,29) haec est ... forma certandi ... , que ... ultra -e facultatem gratia divini spiritus erigitur. HUGO FLAV. chron. 1 p. 337,3 audiebantur carmina ... nec, qui essent cantores, -a tenebrosa et fragilis videre praevalebat. RUP. TUIT. trin. 16,38 l. 1797 ut ... isti (*haeretici*) ... nimiam ... substantiae viciosamque expectent -am. **b natur. et philos.:** PS. BEDA mund. const. 1,277 in cancro, si solem secum habuerit, incrementum et -am rebus maxime infundit *luna*. HONOR. AUGUST. hex. 2 (PL 172, p. 257^B) quod ... tenuitas lucis in -am solis sit compacta. URSO element. 2 p. 42,21sq. cum nichil haberet *byle* -e ... contra dicentis mutationi contrarie, nec erat exuenda hac -a, ut alia -a indueretur, nec *eqs.* ALBERT. M. sent. 4,44,3 p. 547^A,9 a -a ... habet *corpus* repletionem loci. WILH. SALIC. chirurg. 2, 23 p. 339^D oleum sua oleaginitate, humiditate et -a omne vulnus dilatat. **al.** **c anat.:** WILH. SALIC. chirurg. 1,24 p. 311^F facit *hernia gutturis* intra suam -am nodositates multas.

corpulentus, -a, -um. **1 crassus, robustus – dick, kräftig:** a de hominibus: WALAHFR. subvers. Hieros. p. 968^D Titus ... iuvenes, quos -iores reperit, in captivitatem destinavit. CONSTANT. METT. Adalb. 10 erat ... ex genere -us. HERM. TORN. rest. 4 p. 276,43 homo quondam lactei candoris -ique ... nitoris subita ieiuniorum maceratione attritus. **b de animalibus:** GILLO Hug. (MGScript. XV p. 940,17; a. 1109/22) mulam -am ... ad viam reduxit. ALBERT. M. animal. 8,204 sunt (*sc. bonasi*) magis -porulenta (*sic*; p. 630^A,21 ὀγκωδέστερον) et magis obesae carnes habentia. **2 corporalis, materialis – körperlich, stofflich:** a in univ.: RUP. TUIT. off. 11,7 l. 277 quae (*terra*) protecto densior atque -ior aquae elemento est. trin. 1,1 l. 18 dum non solum caelum incorporeum, sed etiam -am creavit *Deus* terram. HONOR. AUGUST. phys. 227,24 quarum (*aeris partium*) ... inferior ... humida est et -ioris qualitatis. ALBERT. M. incarn. 6,15 p. 224,57 qui (*Christus*) secundum -am substantiam ... descendit ab Adam. *saepius*. **b densus, solidus – dicht, fest:** PETR. DAM. epist. 50 p. 131,20 quatinus inbecilles ... sic lactis liquor enutriat ut valentes ... -ioris cibi soliditas. ALBERT. M. animal. 16,94 cum ... adunatur et constat id, quod -ius (p. 739^B,26 σωματώδους) est in menstruo.

corpus, -oris n. (*m.*: p. 1912,17. 1913,2. *al.*; *f.*: p. 1912,44) *script.* -per-: p. 1912,33. -pur-: p. 1913,36. *adde* DIPL. Merov. I 60. *form.*: *sing. abl.*: -a: p. 1912,44. -i: ARBEO Corb. 18. p. 208,21. *plur.*: *acc.* -us: p. 1913,2. *abl.* -rebus: p. 1913,57.

ἰσμά – Körper, Leib: A gener.: **1 spectat ad homines vivos (ad Christum: l. 60):** a *strictius:* a in univ.: ANTIDOT. Lond. p. 18,33 ungue totum -s a planta pedis usque ad vertice. LIUTG. Greg. 15 p. 79,13 pater ... coepit eos monitis consolari ... sicut frequenter et sanus -e ante solebat (CHART. Friburg. 75. *al.*). WALTH. SPIR. Christoph. I 14 quicquid pro -is nostri vili mercede suscepimus. FROUM. carm. 14, 19 sepibus infantes appendant -a parva. ALBERT. M. summ. theol. II 13,75^{capit.} utrum ab alio quam a Deo potuit formari -s primi hominis. *persaepe*. **β de statura, habitu, gestu sim.:** HUGEB. Willib. praef. p. 87,8 descendendo in humani -is adsumptione (*cf.* POETA Saxo 3,102 Christus ... -e sumpto). WIDUK. gest. 2,36 p. 97,15 erat *Heinricus* -e prestanti (WALTH. SPIR. Christoph. II 1,125. *cf.* 1,182 intulit auleudas iuvenili -e). ANSELM. BIS. rhet. 3,6 p. 178,7 ubi vocis vel -is moderacio expediat (*sim.* OTTO FRISING. gest. 2,30 p. 136,27). WILH. APUL. gest. 2,94sq. Teutonici, quia ... forma decoros fecerat egregie proceri -is illos, -a derident Normannica, quae breviora esse videbantur. **b latius:** a de toto homine (*fere per pleonasmum*): WILLIB. Bonif. 8 p. 50,19 felici sanctorum cede -a cruentavit *paganorum tumultus*. DIPL. Karoli M. 87 p. 126,37 ex ... venatione infirmorum fratrum -a ... *reficienda* ... constituimus (WIDUK. gest. 1,11 p. 19,16. *al.*). CHART. Tirol. 1133 p. 175,32 ut pauperes ... habeant ... paleam suffi-

cientem ad repausationem -um suorum. *saepe*. in *imag.*: PETR. CAS. chron. 4,111 gravius telum -e recipio, cum a Romano pontifice mea instituta dampnantur. **β de media -is parte i. q. truncus – Rumpf:** LEX Saxon. 5 si ... -s vel coxam vel brachium perforaverit. WETT. Gall. 34 cernebant per tracturam cinctorii carnem vulneratam ... in modum cinguli -s gyrante vulnere. WALAHFR. Mamm. 22,21 abscisas aliena manus ad -a iungi cernere erat. **al.** **γ de conversatione terrena:** ARBEO Corb. 21 p. 212,18 cuius (*viri*) ammissionem iam receperant -is. LIUTG. Greg. 1 prope regna Francorum *vivens in -e* (HRABAN. epist. 2^a p. 383,15. *al.*). ERMOLD. Ludow. 2, 579 si subito finis humani -is esset. FROUM. carm. 18,4 -e dum maneo. CHART. Solod. II 98 prout quisque gesserit in -e sive malum sive bonum. *saepius*. **2 spectat ad homines mortuos:** a in univ.: CAPIT. part. Saxon. 7 si quis -s defuncti hominis secundum ritum paganorum flamma consumi fecerit. TRAD. Frising. 167 in ipsa ecclesia -s eius sepultus est. ANNAL. Xant. a. 869 p. 26,25 ut homines hominum -a comedisse feruntur. THIETM. chron. 2,43 -s ... *aromatibus conditum* ad Parthenopolim translatum est (WIPO gest. 37 p. 58,5). HONOR. AUGUST. sacram. 95 p. 798^B -a non intersunt ... publicis officiis, quia non decet musica in luctu. CAES. HEIST. Engelb. 2,9 p. 266,30 -s sacrum decoquentes et a carnibus ossa separantes ... carnes sepelierunt. *persaepe*. **b spectat ad personam mortui ipsam:** WILLIB. Bonif. 8 p. 53,22 gloccum in signum ammonitionis sancti -is humana non contingente manu commotum est. THIETM. chron. 4,53 animae presentis -is ab archipresule remissio datur. DIPL. Frid. I. 502 p. 433,4 pro revelatione ... atque canonizatione sanctissimi -is eius (*sc. Karoli*) sollempnem curiam ... celebravimus. **c de reliquiis sanctorum:** a *strictius:* CHART. Alsat. B 271 p. 170,8 (a. 778) ubi ... sancta Sophia preposita in -e *requiescit* (EIGIL Sturm. 16 p. 149,19. CHART. Sangall. A 343 in -ere r. *saepe*). ANNAL. Iuv. III a. 765 venerunt -a sanctorum in Franciam de Roma. TRANS. Herm. p. 410,28 ut de -bus sanctorum aliquam ei partem dare dignaretur. THIETM. chron. 2,17 -s sancti Mauricii ... cum aliis sanctorum porcionibus Ratisbone ... allatum est. *persaepe*. **β latius de tumba:** HUGEB. Wynneb. 13 p. 117,29 variis -um infirmitatibus conprimati sanctum quesiverunt -s. WETT. Gall. 30 p. 274,36 cum episcopus cum clero ad -s venit, multorum manus loculum levare coepit. **al.** **de ecclesia:** TRAD. Frising. 45^a p. 73,29 (a. 772) omnia ... tradito ad -s ... Tertuliani martyris (179). **3 spectat ad animalia:** RHYTHM. 39,35,3 gignit *Mauritania* ... elefantes cum ingente -a, (ingenti -e *var. l.*). HUGEB. Willib. 6 p. 105,28 cruribus et toto -e referta ad alveariis gestando properat *apis*. WANDALB. mens. 44 aprorum praefigere -a ferro ... placet. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 18,24 omne -s *avium* quanto super plures bases steterit, firmius stat. *saepius*. **4 in imag. et per compar.:** a *spectat ad plantas:* ALDH. ad Acirc. 69,1 semper habens *taxus* virides frondenti in -e crines. WALAHFR. hort. 132 tenui ... ferunt *cucurbitae* ingentia collo -a. RAPULARIUS 17 tam dilatata foliis, tam -e grandis (*sc. rapula*). ALBERT. M. veget. 1,110 quaerendo ... de -e plantarum *eqs. al.* **b spectat ad aedem capitalem ecclesiae:** CHART. Mog. A I 553 p. 462,20 (a. 1128) ad ecclesie ... restauracionem ... ordinavit *Willeghisus*: ... dexterum chorum Odrnh^{<eim>} ... tegere debet, Boys -s. VITA Norb. I 12 p. 682,31 qui (*puteus*) est inter sanctuarium et -s eiusdem ecclesiae. CHART. Bern. II 111 ut in omni fabrica lignea -is ecclesie ... media pars a nobis, media ... a parrochianis impendatur. **c spectat ad naves:** ANNAL. Ianuens. II p. 49,10 restituerunt Ianuenses ... -a galearum eorum. GREG. IX. registr. 394 p. 312,46 -s ... galee cum apparatu ipsius ... sedes apostolica ... exhibebit. **d usu vario:** ALDH. ad Acirc. 72,7 frustra factor confinxit -s inorme, totis membrorum dum frauder sensibus intus. WALAHFR. carm. 6,16 aurificis studium ... gracilem -e cudit acum. CYMBALA XXI p. 56,35 si ... omnes (*sc. tintinnabula*) aequaliter facias in -e. HIER. MOR. mus. 28 p. 290,5 quod extra -s *viellae*, id est a latere, affixa sit *chorda*. p. 290,19. *al.*

B spec.: **1 natur. et medic.:** LEX Alam. 88,2 si ... iam non fuit formatus (*sc. fetus*) in liniamenta -is. AGIUS epic. Hath. 209

[Leithe-Jasper]

sicut ... -s crescente splene tabescit. RECEPT. Bamb. 13^{capit.} ad eos, qui variatos -s habent. CONSTANT. AFRIC. coit. 9,6 qui (*fumus*) sua natura infestat temperanciam -is. 9,17 quia frequens coitus desiccet -s. ALBERT. M. veget. 1,2 quamvis ... unumquodque vivorum habeat -s heterogeneous magis, quam *eqs. al.* 2 *eccl. et theol.*: *a spectat ad materiale partem hominis (opponitur anima, mens)*: ARBEO Corb. 24 p. 216,22 tam -is alimoniam quam animarum a viro Dei propinabantur sacramenta. HINCM. coll. 1 p. 64,7 quoniam vestra regia ... sublimitas ... et cordis et -is cervices devote inclinat. FROUM. carm. 24,13 -a dum pereunt, animas tunc morte beabunt. OTTO FRISING. gest. 1,55 p. 79,26 quod cum hoc -e ad constituendum hunc hominem conveniat *anima*. CHART. Tirol. 566 p. 49,9 ut ... Rodulfus ... vel cui dederit seu pro anima et -e iudicaverit, dictum vinetum ... habere et tenere debeat (CHART. Brixin. 126. *saepius*). *b spectat ad 'carcerem' animae*: WILLIB. Bonif. 5 p. 18,22 deposito -is erga stulo (GERH. AUGUST. Udalr. 1,27 l. 97. *saepius*). HYMN. Hraban. 20,2,3 lethum vicerat amarum -is claustra reserans *Christus*. WALAHER. Mamm. 1,10 peregrinus et hospes -is ac mundi felix ... incola Mammes. THIETM. chron. 7,72 p. 488,7 ex arto -is carcere solutus. *saep.* *c spectat ad naturam hominis glorificatam (ad angelos: l. 24. 29. 32)*: IOH. SCOT. praedest. 17,7 l. 141 cum in aethereo -e primum a Deo creatus sit (*sc. Lucifer*). VITA Gang. I 10 (MGMer. VII p. 164,15) cum resumpto in finem mundi -e carnis simul et animae gaudebit immortalitate. MANEG. c. Wolffh. 22 p. 96,10 homo sepultus resuscitatus est in aeternum cum vero -e. RUP. TUIT. vict. 1,28 p. 42,11 habent *angeli* ... -a aera. ALBERT. M. resurr. 67 p. 277,61 non ... est tangibile -s gloriosum a non-glorioso (sent. 4,44,2 p. 544^a,21. *ibid. saepius*). summ. creat. I 4,61^{capit.} de formis et figuris angelicorum -um. *al.* *d spectat ad -s Christi eucharisticum q. d.*: *a de eucharistia, communione*: STEPH. EDD. Wilfr. 32 p. 227,9 extraneus efficiatur a salvatoris -e et sanguine Domini (*sim.* CHART. Sangall. A 40 a communione -uris. BERTH. [?] annal. a. 1077 p. 302,39. *al.*). LIUTG. Greg. 15 p. 79,25 communione sacri -is et sanguinis Domini suscepta (*sim.* THANGM. Bernw. 42). CATAL. thes. Germ. I 48,28 vasculum argenteum, in quo -s Domini continetur. *per saepe. de festivitate (de re v. P. Browe, Verehrung d. Eucharistie im MA. 1933. p. 76sq.)*: CHART. episc. Wirz. I 419 p. 487,5 (a. 1278) in festo eiusdem -is et sanguinis Domini a ... Urbano papa instituto. *β de transsubstantiatione*: ABBO SANGERM. serm. 13,2 in ista die consecravit Dominus ... de pane suum -s et de vino suum sanguinem. ALBERT. M. sent. 4,10,7 p. 259^b,1 panis transsubstantiatur in -s Christi. *al.* *e spectat ad ecclesiam, i. -s Christi mysticum q. d.*: HRABAN. univ. 1,2 p. 21^c -s ... Christi sancta est ecclesia. ALEX. MIN. apoc. 5 p. 79,24 non sunt multa -a Christi, sed unum est -s Iesu in caelo et in medio ecclesiae suae. ALBERT. M. eccl. hier. 3,28 p. 625^a,9 sumus enim *mysticum* -s eius (miss. 3,6,9 p. 104^a,10. *ibid. saepius*). *saep.* cf. p. 1915,20sq. *de papa vicario Christi*: INNOC. III. registr. 1,345 p. 515,23 per fratres nostros, qui sunt membra -is nostri *eqs.* 3 *publ. et iur. i. q. persona - Person*: *a in univ.*: DIPL. Merov. I 19 p. 20,15 ut si qua ad ipsum locum ... in villabus, mancipiis vel quibuscumque rebus adque -ebus ... delegatum ... fuerit (*sim.* 69 p. 61, 45. CHART. Rhen. med. I 21 p. 26,16). EINH. Karol. 22 p. 27,19 satellitum et *custodum* -is turbam invitavit (POETA Saxo 5,330. *sim.* HROTSV. Agn. 226). CONC. Karol. B I 45,6 si sponderit ... praesentia -is ad pacem et concordiam ... se rediturum. TRAD. Fuld. I 48 p. 133,21 que familie singulis annis debent ... census reddere tam de proprio -e quam de possessione. CHART. scrin. Col. B 841 per ... captivitate proprii -is. *saep.* *b spectat ad probationem duelli (de re v. HRG I. p. 789sq.)*: CHART. Bern. II 281 p. 308,32 (a. 1249) ego te per -s meum probabo -s tuum (*sim.* III 58 p. 58,39).

II *substantia (materialis, essentialis), massa - (materielle, wesentliche) Substanz, Masse*: *A strictius de materia, forma (solida, corporea)*: 1 *gener.*: FLOR. LUGD. carm. 4,19 tu torpentis humi -s de -e sumptum ... erigis. CONSTANT. AFRIC. theor. 1,4 p. 2^a,15 metallorum ... -a seu lapides ... ex his

... quattuor *elementis* conficiuntur (cf. ALBERT. M. veget. 1,1 in -bus mineralium). *adde*: FUND. Brunw. praef. p. 123,37 scire ... litteras, quae sunt notae elementorum, sicut ... illa mundum, sic istae -a vocum constituunt. 2 *spec.*: *a philos. et natur.*: WANDALB. creat. mund. 47 sensu -a nullo afflatove moventur. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 102,24 mediam ... substantiam ... perspicimus, si inter -s et incorporeum ... intelligamus. OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 20,33 omne ... -s ex -bus constat. ALBERT. M. cael. hier. 6,4 p. 85,17 sunt ... -a incorruptibilia et corruptibilia, ... inanimata et animata. gener. 2, 2,14^{capit.} qualiter ex elementis generantur mixta physica -a. animal. 3,100 quod humor -is animalis est -s fluidum (*ex Avic.*). metaph. 5,2,1 p. 236,68 substantia aut est -s aut non-s. *per saepe. spectat ad lucem*: ALBERT. M. sent. 4,44,3 p. 547^a,17 -s spirituale, quod est lux, cum quolibet alio -e est in eodem loco. sens. 1,7 p. 13^b,44 quae (*foramina per aerem*) transeunt -a radialia. *b math. et geom.*: GERB. geom. 2,2 solidum -s est quidquid tribus intervallis seu dimensionibus porrigitur. ALBERT. M. cael. 1,1,2 p. 3,47 species ... magnitudinis, quae tres habet dimensiones, est -s tripliciter divisibile. praedicam. 3,3 p. 198^a,1 qualiter continuae quantitates sunt linea, superficies et -s. metaph. 1,4,1 p. 47,48 cum divisio in infinitum sit passio mathematici -is *eqs. saepius.* *c astron.*: GUNZO epist. 15 p. 49,22 oritur ... magna inter philosophos de celestibus -bus questio, utrum *eqs.* (ALBERT. M. sent. 1,9,3 p. 275^a,18. *al.*). GALB. Karol. 2 l. 6 universis terrarum habitatoribus in -e solari ... apparuit eclipsis (cf. CHART. Pomm. 920 sub lunari -e). ALBERT. M. sent. 4,44,3 p. 546^b,39 quod mathematici tradunt -s solis et aliorum planetarum transire per circulos suos. *al.* *d alch.*: MAPPAE CLAVIC. 93 mittit -s *magnesiae* et hoc teris cum eo (*ferro*) diligenter (TURBA phil. 72 p. 169,6. *al.*). PS. GERH. CREM. sal. I 5 p. 16,4 abluit *sal* -a ex sorde. 9 p. 18, 18 cum ... volueris liquefacere -s. GEBER. summ. 40 p. 367 si ... cum calce alicuius -um sublimavit. *al.* *e medic.*: MAURUS urin. II p. 41,19 prima regio *urinae* dicitur circulus, secunda superficies seu -s aereum. ALBERT. M. animal. 12,136 apponit eis (*musculis*) natura quoddam -s, quod est medium inter nervum et kartillaginem.

B *latius de compagine*: 1 *gener.*: *a de libris*: *α codex (collectivus) - (Sammel-)Band*: BONIF. epist. 63 p. 131,9 ubi sex prophete in uno -e ... scripti repperiuntur. CATAL. biblioth. A I 54 p. 264,26 Gregorius, cuius moralia in VI -bus. CONR. HIRS. didasc. 1023 duos libros Catilinarium et Lugurtinum in uno -e compegit *Sallustius. al.* *β opus collectivum, collectio - Sammelwerk, Sammlung, 'Korpus'*: LEG. Lang. p. 210,30 inserta in edicti -e retinentur *capitula. saepius.* PETR. DAM. epist. 141 p. 491,13 quantum -s canonum desit ad praesens (BERNOLD. CONST. libell. X 49 p. 135,14). ANNAL. Erf. praed. a. 1234 p. 89,7 papa -s novorum decretalium autentificavit. *al.* *b usu vario*: WALTH. SPIR. Christoph. II 1,171 Geometrica ... oppositum redigens -s numerorum in digitos ... disperserat articulosque. 2 *spec.*: *a publ. et iur. de summa possessionum, bonorum sim.*: FORM. Andec. 41 p. 18, 14 tris porcionis de omne -e facultatis mei ... tibi transcribo (*sim.* DIPL. Merov. I 95 p. 85,22). FORM. Wisig. 23 dominam ... te in cuncta constituo in omnibus -bus mobilibus et immobilibus. EINH. Karol. 3 p. 6,3 ut totum *regni* -s ex aequo partirentur *liberi Pippini* (RUP. TUIT. vict. 8,30 p. 274,3. CHART. Burgenl. I 290 p. 206,5. *al.*). DIPL. Frid. I. 192 p. 322,17 de universo -e civitatis Lugduni ... plenarie eum (*sc. archiepiscopum*) investivimus (CONST. imp. II 122,3 p. 165,12). CHART. Argent. I 205 a -e vinee nostre ... quandam portionem dedimus fratribus de Lucela. CHART. eccl. Erf. 352 ut ... ministretur eis (*canonicis*) -s prebende. *al.* *b astron. de universo*: ALBERT. M. summ. creat. I 3,7,1 p. 396^b,29 quod si stellae sint igneae, totum -s coeleste est igneum. cael. 1,2,7 p. 53,59 'quod -s totius universi est finitum' secundum actum. *al. c mus. fere i. q. ambitus, compages tonorum - etwa: Tonumfang, -gefüge, Gesamtklang*: SCHOL. enchir. 1,182 in omnibus sonis idem evenit, ut ... in uno concordiae -e convenire nequeant. MODORUM ORDO (VeröffMusHistKommBAdW. III. 1981. p. 183,43) cantilena -s ... elevatione sonorum et positi-

one completur. HIER. MOR. mus. 23 p. 168,20 quod nullus ... trium cantuum est sufficiens ad complendam melodiam totius -is uniuscuiusque toni. *d pharm.*: ALCUIN. epist. 213 p. 357,2 fateri praesumunt *medici* ... ministros esse ... in unum pigmentaria manu conficiendo -s. BOTAN. Sangall. 5,1 herba ... pulvere facis ... , uno -e miscis (*sim.* 10,3). *al.* THADD. FLORENT. cons. 41,171 permisceantur omnia ... , donec fiat unum -s.

III societas, congregatio, collegium – Gemeinschaft, Verband, Körperschaft: *A gener.*: THEODULF. carm. 34,10 unus ut e fratrum -e sceptrum gerat. *per compar.*: OTTO FRISING. gest. 1,60 p. 85,26 ut ... tamquam unum -s effecti una omnes voce ... dicent: '*eqs.*' *ibid.* *al.* **B publ.**: CONST. imp. II 215,26 p. 299,8 (a. 1239) quod honor omnium tangitur, quicunque de -e principum secularium offendatur. CHART. Hall. 353 p. 325,29 qui antea de -e, innungete dicto, eorum, qui in valle operantur ... , non fuerit. CHART. episc. Wirz. I 433 p. 507,18 cum clamor ... contra societates, -a sive collegia civitatis ... , que vulgariter zumpfte nuncupantur, ... ad aures nostras ... pervenisset. *C eccl.*: 1 *in univ.*: CONC. Karol. A 14 p. 84,13 quem ... ex -e sanctae nostrae ecclesiae, videlicet de sacerdotibus ... nobis eligeremus antistitem. WALDR. carm. 2,1,81 turba sacerdotum, monachorum -s inerme. LIBER de unit. eccl. 2,2 p. 212,39 ut iam non sint unum -s vel ecclesiae vel rei publicae. *saepe.* *cf.* p. 1913,47sq. 2 *de congregatione damnatorum*: AGOB. 17,15 duę bestię operante diabolo eminentiores sunt in universo -e perditorum. GODESC. SAXO theol. 7 p. 189,2 qui (*reprobi*) sunt membra diaboli et -s Antichristi (*sim.* 9 p. 203,8. RUP. TUIT. vict. 11,5). HUMB. Sim. 2,38 p. 187,15 ipsi (*haeretici*) tota moles diabolici -is sustentatur. *al.* 3 *de conventu monastico*: EPIST. var. I 337 quod nullus ante probationem ... -i monasterii societur. WALAHFR. Gall. 2,28 -i eiusdem congregationis insertus (OTLOH. vis. 3 p. 51,11. *al.*). CHART. Solod. II 215 ipsa duo monasteria ... redigimus in unum -s. *al.*

corpusculum, -i n. (-us, -i m.: l. 50) *script.*: -pos-: ARBEO Corb. 37 (*var. l.*). -col-: l. 51.

(*parvum*) **corpus** – (*kleiner*) **Körper**: 1 *proprie*: **a de hominibus vivis**: *α strictius*: GERH. AUGUST. Udalt. 1,1 l. 7 quamvis statura -i eligans, tali tamen macilentia confectus, ut *eqs.* IOH. CANAP. Adalb. A 2 cerneret ... infantuli -um subita magnitudine excrevisse. EPIST. Worm. I 52 p. 92,2 dignitatis qualitatem divina creatrix et in parvis -is conservare voluit. *abstr.*: RUD. FULD. Leob. 11 p. 126,24 nisi ... alimento vel somno -um reficeret. THANGM. Bernw. 5 p. 760,7 aliquantulum pausans -um recreabat. *al.* **β latius de vita terrena**: ALDH. virg. I 28 p. 265,12 dactulorum sagina squalidum sustentans -um naturae debitum solvit. HRABAN. epist. 35 p. 470,12 quamdiu in hoc -o vixero. **b de hominibus mortuis**: VISIO Baront. 14 ad limen ecclesiae sancti Petri -us (-um *var. l.*) eius iacet. FORM. Marculfi 2,34 hubi meum requiescit -olum (-um *var. l.*). *saepe.* **c de animalibus**: ALDH. virg. II 400 hic (*Iohannes*) ... locustarum mandens -a frugi. GODESC. SAXO theol. 21 p. 290,15 si homines de uno ... verme ... tot vermiculas tot -a tot animulas habentes ... secundo potuerunt facere *eqs.* 2 *in imag. vel per compar. de volumine, opusculo*: LAMB. HERSE. Lull. 27 p. 340,25 ut ... ea quasi disiecta historiae membra in unius libelli -um congererem. EBERH. BAMB. epist. 8 p. 512^A auctoritates velut in unum -um redigere studui. *al.* *v.* et p. 1193,48. *Leithe-Jasper*

[*corra v.* cornum p. 1900,13.]

***corradico** (conr-), -avi, -atum, -are. 1 (*una*) **radices agere**, (*in unum*) **coalescere** – (*beieinander*) **wurzeln, zusammen-, verwachsen**: DUPO hist. 4,112 (ed. Lair) alii (*sc. Franci*) paludibus, alnis populisque densius con-tis reponunt se, ne occiderentur a Northmannis. 2 **radicari (facere)** – **Wurzel schlagen (lassen [in imag.])**: ALBERT. M. eccl. hier. 3,11 p. 585^B,27 'omnis ... sacra et agiographos deltos', id est divina scriptura ... , '-vit' (PG 3,429^D συνεδδίζωσεν), id est quasi fundamentum et radicem posuit. p. 586^B,19 'qui (*evangelista*) ... -vit hanc theologiam sacris et deformibus anagogis.'

1. **corrado** (conr-), -rasi, -rasum, -ere. *script.* cora-: p. 1916,

17. *confunditur c. corrodere*: l. 12. 13. 24. *al. cf.* H. Antony, *Mittelalt.* 16. 1981. p. 311.

I in unum cogere – (*ver*)**sammeln**: **A strictius i. q. radendo colligere, converrere** – **zusammenkratzen, -scharren**: 1 *proprie*: CONSUE. Marb. 98 cum cultello -at (*radat var. l.*) eas (*micas*) de mensali, ut ad ultimum cum flabello in scutellam colligantur. 2 *translate de possessionibus sim.*: **a (laboriose) conquirere** – (*mühevoll*) **aufreiben, -bringen**: HUMB. Sim. 1,20 p. 134,18 peiurando assumunt nomen Dei sui et animas suas in vanum, ut sibi -ant lucra aliquantulum *negotiatores*. PETR. DAM. epist. 94 p. 37,1 ut, quaeque potuerint hic inde -ere (*corrodere var. l.*), his (*receptaculis*) studeant cautius inferere *puellae*. RUD. TRUD. gest. 4,9 p. 250,8 *abbas* vix -ere (*corrodere ed., vix recte*) poterat, unde pauci quoque, qui redierant, fratres victitarent. TRIUMPH. Lamb. 1 (MGScript. XX p. 499,42) mille trecentis argenti purissimi marci undecumque -sis (*corasis var. l.; item AEG. AUR. gest. 3,14 p. 91,32*). *al.* **b in malam partem i. q. (cupide) corripere** – (*gierig*) **zusammenraffen**: RHYTHM. 79,27,1 con-unt (-unt *var. l.*), quaerunt, inhiant *primates* velut sagaces avidi. VITA Antonini Surr. 27 rebus, quas invenit, rapaci tractu et avaris manibus -sis exire ... paravit *fur*. ADAM gest. 3,17 p. 159,24 oblationes ... ac tesaurorum, qui ... collati sunt ad tumulum fratris, ipse Haroldus unca manu -ens (*B. C2; corrodens ed.*) militibus dispersit (*sim.* 3, 35). AMARC. serm. 1,107 se nitidum sperans *pontifex* -ere posse metallum, quod multi ignavi protendant divite palma. *al. v. et p. 1351,56*. **B latius**: 1 *obi. res i. q. congerere, comportare* – *zusammenbringen, -schaffen, -tragen (de studiis: l. 34)*: **a in univ.**: FOLCUIN. Lob. 18 quae (*ecclesia*) ad id opus columnis undecumque -sis cum basibus et epistiliis ... est incomparabilis. CONSTANT. Adalb. 10 si non ... pro solo divinae remunerationis respectu totum congestum -sumque fuerit. PETR. DAM. epist. 117 p. 323,3 studiis toto, ut ita loquar, orbe -sis ... docere pueros coepit *Gualterus*. CHRON. Merseb. 3 p. 172,19 librorum ... aliarumque rerum divina ministeria respicientia plurimum -sit *episcopus. al.* **b de scriptis, sententiis, rebus gestis sim. i. q. conscribere** – **zusammenschreiben**: HERIG. gest. 1 p. 165,16 caeterorum nostrae sedis pontificum tempora et gesta, quae undecumque potuere con-i, ad nostra usque tempora collegi. BERNO (?) rat. (PL 142, 1087^A) haec sunt, quae ... ex libro officiorum sancti Hilarii non inutiliter mihi -si. 2 *obi. homines i. q. congregare, convocare* – *zusammenführen, -rufen*: THEOD. TREV. transl. Celsi 12 pontifex ... quamplurimis strenue accersitis et -sis caementariis atque fossoribus ad locum tetendit.

II (ab)radere – (*ab*)**scheren, -schaben**: **A proprie (in lusu verborum)**: CHRON. Vill. 9 (MGScript. XXV p. 199,20; s. XIII.^{med.}) hispida con-sit Conrardus corpora, barbam ordinis, imperii collum Romeque coronam. **B translate i. q. diripere, expilare** – (*aus*)**plündern**: HEINR. TEG. Quir. I 5 p. 251,7 veniunt proceres (*sc. Romam*), -sa omnia a barbaris transmarinis inveniunt.

2. **corrado v.** 1. corrodo. **corram v.** coram.

***corrasce subst.** (*fort. ab arab. corrāz; cf. R. Dozy, W. H. Engelman, Glossaire des mots Espagnols et Portugais dérivés de l'Arabe. 21869. p. 86sq.*) **castellum, dividiculum** – **Wasserschloß ('Wasserturm' ind. ed.)**: NARR. itin. nav. p. 184,18 super conductum quatuor turres, ita ut superior civitas inde aquis habundaret; et hec munitio -e dicitur. *ibid. al.*

***corrasor**, -oris m. *qui corradit, colligit* – *einer der (ver)sammelt, Sammler*: AGNELL. lib. pont. app. (PL 106,754^C; c. s. XIII.^{ex.}) vitiorum extirpator austerrimus et virtutum -r avidissimus.

***corrorationabilis**, -e. **accomodatus, aptus** – **angemessen, entsprechend**: ALBERT. M. cael. hier. 1 p. 14,55sq. 'misericos' Deus, 'principium' omnis 'perfectionis propter hanc theosim', idest propositionem nostram, '-em' (corrorationalem *var. l.; PG 3,124^A ἀναλόγου*), idest propter hanc dispositionem manifestandi spiritualia -em (corrorationabiliter *var. l.*) nobis, misericors.

adv. corrorationabiliter. **accomodate, apte** – **in angemessener Weise, passend**: ALBERT. M. cael. hier. 9 p. 151,40 reci-

[*Vitali*]

dentes *gentiles* . . . ex amore . . . eorum, quae opinantur ‘divinitus’, idest esse divina, et ‘-r (PG 3,268^D ἀναλόγῳ) cultui’, idest esse decentia divinum cultum. v. et p.1916,69.

***corrationalis**, -e. *aequalis, comparabilis, analogos – gleich(artig), vergleichbar, analog*: ARNO REICHERSB. apol. p. 180,12 angeli cum sint natura spiritus rationales, corpore animali et vegetali carentes, in hoc solo eis consubstantiamur, quod mente ac spiritu et ipsis –es sumus. v. et p.1916,67.

***correcapitulo**, -are. (*in unum*) *comprehendere, complexi – (in eins) zusammenfassen, einschließen, einbegreifen*: CONC. Mansi XI p. 466^D (a. 680) trinitatem consubstantialium cohonorandamque ac coassistricem, connaturalem et cognatam atque contribulem, in unam -andam (συγκεφαλαιουμένην) deitatem.

***correcipio** (conr-), -ere. (*una*) *recipere – (zusammen, gemeinsam) erhalten*: ALBERT. M. eccl. hier. 7,2 p. 762^B,10 ‘con-ent’ (PG 3,553^A συναπολήψεται) *sanctorum corpora*, id est simul cum animabus, ‘proprium resurrectionem’.

***correcognosco** (conr-), -ere. (*una*) *agnoscere, approbare – (zusammen, gemeinsam) anerkennen, billigen*: DIPL. Frid. I. 72 p. 121,22 mons . . . comprovincialium attestazione ac liberorum virorum iuramento . . . proprietati ecclesie sancti Blasii est adiudicatus, unde et nos eandem contestationem . . . nostra auctoritate con-inus. fort. add.: CHART. Laus. 159 (a. 1225) recognovit P. sacerdos sub periculo anime sue, quod audierat conrecongoscere (*sic*) patri suo et avunculo suo P., quod eqs.

***correcte** v. corrigo.

correctio (-ccio), -onis f. *confunditur c. correptio*: l.43. p. 1918,18. al.

conversio in melius, emendatio – (Ver-)Besserung, Korrektur: I *spectat ad homines*: A *proprie*: 1 *strictius i. q. disciplina – sittliche Erziehung, Zucht*: a *in univ.*: LIUTG. Greg. 4 p. 71,28 quantas . . . synodos . . . ad -em populi . . . instituisset. WETT. Gall. 25 p. 270,20 prophetarum visio a d m o r u m -em (SIGEB. GEMBL. adv. Pasch. 7 [MG Lib. Lit. II p. 459,27]). LUDOW. II. ad Basil. (MGEpist. VII p. 392,9) ecclesiasticae -is negotia strenue peragentes *apocrisarii* (MANEG. ad Gebeh. 41 p. 383,4. al.). SALOM. II. epist. 24 p. 410,25 vos (*sc. episcopum*) . . . ad custodiam gregis sui, ad -em (-ccionem *var. l.*) totius Germaniae . . . sancta Trinitas diu conservare . . . dignetur. saepe. b *c. sensu paenitentiae, conversionis*: WALAHFR. Gall. 2,7 dum is, qui per se respiscere noluit, per correptionem (-em *var. l.*) ad -em (correptionem *var. l.*) pervenit. BERTH. (?) annal. a. 1074 reum in eorum manus se . . . sub -is sponsione commisit *rex (item BERNOLD. CONST. chron. a. 1074). HILDEG. scivias 1,3 l. 607 o homo, age paenitentiam et -em. saepe. 2 latius: a admonitio, exhortatio – Mahnung, Zurechtweisung*: CONC. Karol. A 44^B prol. p. 484,13 aperte sermo vestrae (*sc. caesaris*) -is contra illos usqueaque dirigi potest (*sim. B I 11 praef. p. 82,1*). HROTSV. lib. 1 praef. 2 errores fatenti facilis venia vitiisque debetur pia -o. STATUT. ord. Teut. p. 78,37 -ccionem *f r a t e r n a m* ut osculum accipiat columbinum (ALBERT. M. sent. 4,19,17^{capit. al.}). saepe. v. et l.43. b *monitio – Warnung*: CHART. Turic. 1670^a (a. 1277) ut casus dementis -o fit sapientis. FRAGM. chron. Fuld. 23^a,20 (ArchDipl. Beih. 1. 1976) quod (*scelus*) . . . ad -ccionem, immo potius ad cautelam omnium abbatum . . . duximus annotandum. c *punitio, castigatio, poena – Bestrafung, Züchtigung, Strafe*: CAPIT. reg. Franc. 5 p. 12,8 universos excedentes pro disciplinae tenore servando -is fraena constringant. 150,21 dignam -em accipiat *culpabilis*, ut ceteris neglegentibus exemplum terroris praebeat (*sim. CONC. Karol. A 39^A,144*). 196,56 p. 47,27 iuxta facti qualitatem erit m o d u s iustae -is (228,6). CHART. civ. Hild. 342 p. 167,25 si . . . talis excessus emergerit, qui aliam quam manualet -em requirit eqs. saepe. v. et p.1922,59. remissius i. q. *destructio, severitas – Schärfe, Strenge*: CAPIT. reg. Franc. 5 p. 11,42 ita universam populi multitudinem . . . corrigit, ut . . . excedentes ad viam recti itineris -o pastoralis adducat. 69,5 ut latrones . . . sub magna distractione et -e sint correpti. MANEG. ad Gebeh. 23 p. 353,33 ne . . . prostitutas quisquam ab ecclesiae -e et distractione alienas credat. DIPL. Frid. I. 988 p. 275,9 ut . . . reprobos quos-

libet ac scelerosos . . . equitatis nostrae -e compescamus. B *meton. i. q. ius corrigendi, potestas puniendi, iurisdictio – Aufsichtsrecht, Strafgewalt, Gerichtsbarkeit (usu publ., iur., canon.; de re v. LThK. 1^I. p. 799)*: DIPL. Otton. II. 230 p. 258,29 ne . . . legalis -o eis (*fratribus*) denegetur. DIPL. Constantiae 4 p. 15,9 que (*monasteria*) sub eius (*archimandritae*) sollicitudine et -e (p. 16,14 διόρθωσιν) comissimus. ACTA imp. Winkelm. I 874 licet per certas provincias officialium -o et supplementum eorum defectuum . . . tibi specialiter committantur. 10 CHART. select. Keutgen 150,9 officium (*sc. sculteti*) habet<ur> ad -em super cibaria et super quasdam alias causas. al.

II *spectat ad res*: A *gener.*: 1 *in univ.*: CONC. Karol. 50^D,70 de mensurarum . . . inaequalitate . . . qualiter res ad certam -em perducere possit, non satis perspicue nobis patet. HRABAN. epist. 8 p. 394,9 ut opus . . . diligenter examinet, et sicubi -e (correptione *var. l.*) opus sit, . . . hoc mihi intimare non tardes. GUIDO ARET. microl. 10,1^{capit.} de modis et falsi meli agnitione et -e (correptione *var. l.*). DIPL. Frid. I. 805 ut in eodem scabinatus magisterio diuturnitatis consuetudine utili -e abolita ipsum de cetero annuum fiat. THADD. FLORENT. cons. 121,53 hec est -o aeris in camera pestilentiali. saepe. 2 c. *colore quodam*: a *curatio – Behandlung*: THADD. FLORENT. cons. 139,3 ad -em . . . matricis domine Clare sic videtur mihi procedendum: eqs. b *reformatio – Erneuerung, Reform*: CONC. Karol. A 52 p. 684,14 vi<sum est illis, ut monasterium . . . beati Dionysii . . . magna emendat<ione> et -e opus haberet.> B I 1 p. 3,32 congruebat . . . ut . . . de praefati . . . ordinis -e atque exaltatione laetificari cuperemus. EPIST. Reinh. 87 abbatibus . . . congregatis placuit, ut . . . in villa Erpesphord pro regularis ordinis -e conveniant. c *restitutio, compensatio – Rückerstattung, Entschädigung*: DIPL. Heinr. III. 372^B p. 512,9 (spur. c. 1116) servitio eos (*advocatos*) abbas constringat, donec ea, quae . . . accusata sunt, ad -em perducant (*inde* DIPL. Heinr. IV. 159 p. 207,25 [spur.]). d *levigatio – das Glätten*: CONR. MEND. Attal. p. 136,37 binae sorores . . . peplum quoddam more mulierum manuum alternatis motibus ad solem tenendo causa desiccationis et -is . . . expandebant. B *natur.*: ALBERT. M. meteor. 4,3,2 p. 776^a,15 haec exsiccatio potius est -o argenti vivi quam coagulatio. C *iur. et canon.*: LEG. Wisig. 2,1,1 p. 45,22 legum -o vel novellarum nostrarum sanctionum ordinata constructio . . . a nostra gloria valorem obtineat. HINCM. coll. 1 p. 65,22 beatus Gregorius commonitorium . . . ad -em et constitutionem ecclesiasticarum sanctionum composuit. BURCH. URSB. chron. p. 16,9 quem (*librum*) . . . Iustinianus ad suppletionem et -em legum imperialium superaddidit. al. D *rhet. i. q. ἐπιδιόρθωσις – (Selbst-)Berichtigung*: ONULF. rhet. I 18 hoc . . . urbaniori loquendi modo per -em ostendere propono: eqs. CONR. MUR. summ. p. 90,158 corrigit in melius -o verba priora atque prius dicta tollens ponit meliora.

correctivus, -a, -um. *corrigen, puniens, animadvertens – verbessernd, strafend*: ALBERT. M. pol. 4,14^B p. 418^B,21 distinguit *Aristoteles* octo praetoria, enumerando species praetoriorum . . . ; ‘una quidem’, scilicet prima, ‘-a’ (cf. 1300^B,19 εὐ-θυνητικόν), transgressionum scilicet (*per pravam interpr., ut vid.*).

corrector, -oris m. I *strictius i. qui corrigit, emendator – einer der (ver)bessert, berichtigt, Verbesserer*: A *rerum*: 1 *spectat ad leges*: FRAGM. de exp. Frid. I. imp. p. 8,29 Saladinus appellatus est, quod legis -r interpretatur. 2 *spectat ad litteras*: a *gener.*: EPIST. var. II 30 p. 348,28 si . . . incorrecta . . . corrigere libuerit, libenter carta mea perferat -em (correptionem *var. l.*). LUP. FERR. epist. 27 in eo (*libro*) mutare nihil volumus, ut operis vestri sitis ipsi -es, cuius estis auctores. GODESC. SAXO theol. 9 p. 206,19 ne forte nimis graviter offendatur ille -r immo corruptor. CARM. cod. Pal. lat. 206 f. 183^v (ed. B. Bischoff, Lorsch im Spiegel seiner Hss. 21989. p. 70) sic ubi -r meus hēsit, corrige lector. al. adde de *lectione mensae*: SALIMB. chron. p. 552,27 bonus fuit dictator et bonus et pulcher scriptor et bonus -r ad mensam (p. 631,16). b *canon. de officialibus curiae Romanae (de re v. P. Herde, Beitr. zum päpstl. Kanzlei- und Urkundenwesen im 13. Jh.*

[Vitali]

21967. p. 197sq.). **a** def.: HEINR. WIRZ. cur. 271 hoc -is (correctoris, correctionis *var. l.*) factum (*sc. litterae rescribendae*) dependet in arte, qui iubet, ut redeat carta sapore novo *eqs.* **β** *exempla*: INNOC. III. registr. 15,167 (PL 216,690^C) cum . . . Petrum Marcum subdiaconum nostrum -em litterarumstrarum pro colligendis ecclesiae Romanae censibus aliisque negotiis destinemus, *eqs.* ANNAL. Senens. a. 1227 (MGScript. XIX p. 228,10) remansit ibi (*sc. Romae*) . . . magister Bandinus pro -e litterarum domini pape. CONST. imp. II 401 p. 513,23 sederunt ad sinistram (*sc. papae*) . . . vicecancellarius . . . cum notariis, auditore contradictarum, -e (*sim.* ORD. canc. pap. 3,6, 4. *ibid.* *saepius*). CATAL. fam. pap. p. 197^b Franciscus . . . mercator II, -r II *recipiunt praebeudas. v. et p. 1920,1.* **B** *hominum i. q. doctor – Lehrer, Bekehrer*: LIBER de unit. eccl. 1,12 p. 200,22 ut potius sit rex . . . hereticorum atque scismaticorum destructor, si pro . . . erroris perseverantia eorum non potuerit fieri -r. HUGO FLOR. tract. 2,5 (MG Lib. Lit. II p. 491,25) Balaam propheta . . . -em habuit suae vesaniae animal mutum, cui insidere solebat.

II *latius*: **A** *admonitor, corrector, censor – Mahner, Tadler, Kritiker*: 1 *in univ.*: BERTH. (?) annal. a. 1078 p. 308,32 quatinus sedis apostolicae legati . . . ad hoc . . . conventiculum consultores, mediatores et -es idonei pervenirent. SIGEB. GEMBL. apol. 8 (MG Lib. Lit. II p. 447,15) nostrorum . . . temporum -es . . . vitium vitio . . . moluntur expellere. FRUTOLF. ton. p. 183 in qua (*chorda*) per quosdam -es (*antea*: corrigere cupientes) . . . deponi solet *versus*. METELL. exp. Hieros. 5,142 occidit *praesul*, . . . spes inopum, . . . lex delinquentum, -r desipientum. CHRON. Pol. 2,33 p. 102,16 Bolezlavus . . . aurem -bus non adhibuit. *in titulo libri vel operis*: DECRET. Burch. ind. p. 542^A nonus decimus liber, qui -r vocatur, continet correctiones corporum et animarum medicinas (*sim.* 19 arg.). CATAL. biblioth. B III p. 82,19 psalterium closatum; liber -r (*rectore a. corr.*). 2 *de magistratu Atheniensi i. q. εὐθύνοϛ, qui rationem administrationis reposcit – Beamter zur Abnahme der Rechenschaft*: ALBERT. M. pol. 6,3^d p. 577^a,22 sufficit . . . eis, qui honorari appetunt, quod sint electores et -es principum. 6,6^t p. 613^a,6 'vocant . . . hos ii quidem -es (p. 1322^b,11 εὐθύνοϛ), ii autem ratiocinatores *eqs.* **B** *qui animadvertit, persecutor, iudex – einer der bestraft, Strafverfolger, Richter*: 1 *gener.*: **a** *in univ.*: CAPIT. reg. Franc. 196,12 ut . . . si ab hinc huius rei -es esse neglexerint, . . . quasi consentientes malorum coercentur *episcopi*. IOH. CANAP. Adalb. C 26 non est -r scelerum patrieque liberator et civium. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 299,7 unusquisque, prout poterat, ita se iudice et -e victitabat. *al.* **b** *praefectus mancipiorum – Aufseher über das Gesinde*: EGBERT. fec. rat. 1,25 (schol.) quicquid a servis delinquitur, ad -em familie destinatur. 2 *eccl.*: **a** *in univ.*: METELL. peripar. 10,31 seior illis archiepiscopus horis ac titulis lesit it -r diocesis. CHART. Traiect. 854 p. 272,11 eos (*sc. rectores Campensis ecclesiae*) . . . in perpetuos visitatores, -es ordinis et rerum conservatores elegerunt *fratres*. ANNAL. Mell. Vind. I a. 1267 p. 701,26 (chart.) siqui ex eis (*clericis*) . . . contra suos -es auxilium brachii secularis invocaverint. **b** *superior ordinis – Ordensoberer*: CHART. Nuremb. 605 (a. 1279) Macrobius Dei gratia abbas monasterii sancti Iacobi Scotorum Ratisponen<sis> -r Scotorum per totam Allemanniam constitutus (*sim.* 440).

correctorius, -a, -um. 1 *adi.*: **a** *admonens, castigans, emendans – mahnend, zurechtweisend, bessernd*: ACCESS. ad auct. p. 50,21 est *Horatius* . . . -us quantum ad suos contemporaneos, introductorius quantum ad posteros (*sim.* CONR. HIRS. dial. 969). HILDEG. epist. 29,29 p. 434,7 (ed. Pitra) licet . . . vel servus vel asinus . . . dulciter nutriendi non sunt, tamen cavendum, ne -a afflictio illis fiat exitus. LUDOLF. summ. 2,4 p. 368,28sq. conclusionum alia deprecatoria, alia minatoria, . . . alia -a . . . ; -a est, quando aliquem corrigere volumus vel revocare a malo. **b** *rescissorius, revocatorius – aufhebend, widerrufend*: SIMON SITH. gest. 3,6 lis utrumque conseruit, antiquiora et -a mediis opponuntur privilegia; . . . post illorum nostra successerunt -a, quae *eqs.* 2 *subst. fem.*: *de munere i. q. correctura (apostolica) – (päpstliche) Korrektur (de re v. p.*

1918,71): ORD. canc. pap. 3,7,14 quod corrector non debet habere aliud officium quam officium -e (correctoris *var. l.*) nec debet esse scriptor vel abbreviator.

***correctrix**, -icis *f.* *quae corrigit, emendatrix – eine die (ver)bessert*: BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 304,5 ut in Theutoniciis partibus monitrix illius (*fili*) et -x . . . moraretur *imperatorix*.

correctura, -ae *f.* *emendatio, correctio – das Verbessern, 'Korrektur'*: VITA Mariae rhythm. 6085 viris . . . litteratis libellum hunc transmittito . . . , ut hic si qua reppererint, quae metam veritatis excedant . . . , precidant . . . vel, placitum si fuerit, remittant -e.

correctus v. corrigo.

***corred(i)um** (conr-, core-, -rad-, -rod-, -ddum, -etum), -i *n.* (*corredare) 1 *gener. i. q. apparatus – Ausstattung, Zusrüstung*: **a** *alimenta, stipendium – Verpflegung (sgeld)*, Sold: ACTA imp. Winkelm. I 766 p. 607,43 (a. 1231) qui (*comes*) preparatur in equis duobus, . . . et habeat pro -o suo unius anni uncias quinquaginta (*inde* RYCCARD. chron. a. 1231 p. 173,24). 772 ut . . . -um . . . pro se, duobus notariis, octo scuteris et duodecim equitaturis diebus singulis de proventibus eiusdem camerariatus percipere debeant *camerarii. ibid. al.* **b** *dos – Mitgift*: CHART. Trident. 13 p. 17,17 (a. 1199) filie sue Matilde quingentas libras Veron. et centum libras Veron. monet. in *credium* dari disposuit idem testator. 2 *publ. i. q. servitium (regis) – (Königs-)Gastung (de re v. LexMA. IV. p. 1137sq.)*: **a** *proprie*: GUIM. poss. (MGScript. XIII p. 711,24; a. 1170/92) quod pro conrodiis (*conradii cod.*) regis vel comitis institutum sit gavulum. p. 712,4 cum in Atrebatum veniret rex, conrodia sibi in ecclesia Sancti Vedasti extrui mandavit. *ibid. al.* **b** *meton. de censu vice hospitii praestando ('Gastungsabgabe')*: ACTA imp. Winkelm. I 240 p. 222,32 (a. 1222) monasterium . . . liberum et exemptum . . . ab omnibus collectis, talliis, exactionibus, correto, RYCCARD. chron. a. 1223 p. 110^a,11 inquisitiones in regno fiunt imperatore mandante, ut quilibet . . . diceret, quid pro decimis . . . , quid pro -is . . . dedisset. CONST. Melf. 3,20 <pro> -o (-rodo *var. l.*) nostro, cum in terris eorum nos hospitari vel -um (-reddum *var. l.*) ab eis recipere contingerit. GREG. IX. registr. 766 cum inter vos (*sc. milites castri*) ex parte una et populares castri de Frusinone ex altera super -o, quod deberi vobis in denariis ab ipsis popularibus dicebatis, . . . questio verteretur. *al.*

***corredo** (corido), -are. (*got. garedan; cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVI. p. 700^a*) *de curatione equi i. q. fricare, destringere – abreiben, striegeln*: MOSES PANORM. infirm. 44 p. 141,4 quando volueris purgare equum malis humoribus . . . , noli dare ei bibere aquam neque eum coridare et noli dare ei annonam; . . . et postea da ei bibere aquam, quantum vult, et strigila eum multum bene semper.

***corredum v. *corred(i)um**. [**correfacio v. torrefacio**.]

corregionalis (conr-), -e. 1 *in eadem regione habitans – in derselben Gegend ansässig*: CONC. Karol. A 61 p. 809,11 receptus est *imperator* . . . a canonicis et monachis atque -bus presbyteris totius diocesis. DECRET. Burch. 5,45 presbyteri, qui -es (conreligionales *ed.*, *vix recte*) non sunt, in ecclesiis praesentibus episcopis vel presbyteris civitatis offerre non poterunt. CHRON. Bened. II 4 confirmatum . . . a sancto Bonifacio Mogontino archiepiscopo . . . et pene universis con-bus episcopis. 2 *eadem regione natus – aus derselben Gegend stammend*: LAMB. TUIT. Herib. 2,20 p. 1255,15 con-es (*antea*: suae gentis) regulari disciplinae mancipatos invenit *adolescens*. METELL. buc. 4,2 Sicilides muse, transite lacus Arethuse, con-es vobis quoniam Latiales.

***corregionarius**, -i *m.* *qui eiusdem regionis, civitatis est – Landsmann*: PETR. DAM. epist. 170 p. 250,19 ammoneo, quatinus . . . iuramentis, quae a tuis -is sacrilego ritu frequentantur, abstineas.

***corregnalis** (conr-), -is *m.* *qui eiusdem regionis, popularis – einer der aus demselben Königreich stammt, Landsmann*: ALBERT. M. pol. 1,1^d p. 8^b,23 inter concives in civitate vel con-es in regno.

corregno (conr-), -are. *partic. praes. usu subst.*: p. 1921,8.

[Vitali]

confunditur c. congregare: l. 8, 12.

una (c. *aliis*) *regnare* – *mitherrschen*: *a* in terra (fere de coniuge vel filio; de Deo: l. 5): LIBRI Karol. 1, 1 p. 8, 27 dolenda potius quam admiranda est illorum vecordia, qui . . . Deum sibi con-are . . . dicunt. *saepius*. HROTSV. gest. 22 omine felici tenuit *imperator* . . . culmina regni . . . con-ante sua Mathilda coniuge clara. EPIST. Gerb. 32 p. 58, 13 nec regnum querunt eripere *Galliae principes* ut tu nec con-antem (congregantem *var. l.*) instituere. CHART. Naumb. 326 p. 310, 7 data in Nuwenburg . . . regnante victoriosissimo imperatore Friderico, etiam con-ante ei filio suo rege Heinrico. ARNOLD. LUB. chron. 6, 2 p. 214, 6 his regibus non con-antibus (congregantibus *var. l.*), sed invicem discordantibus turbatur ecclesia. *al. vi praeverbii evanida*: HUCBALD. carm. 2, 45 con-ant calvi, conscendunt culmina caeli. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 299, 11 inaudita hactenus discordiarum scismata, fraudium turpisque quaestus ignominia . . . passim con-bant. *b de sanctis in caelo: a in univ.*: HINCM. carm. 2, 98 caeli claris praelata ministris Christo con-ans (sc. *Maria*). WALTH. SPIR. Christoph. II 2, 68 cui (*Filio*) in deitate quidem con-at Spiritus idem. ARNOLD. RATISB. Emm. 1, 17 p. 553^b, 28 gloria sanctorum Christo con-antium . . . est valde reverenda. ANNAL. Magd. a. 981 p. 155, 20 rite supernorum factus consors monachorum, ut nova stella chorum con-ans fulcit eorum *Adelbertus archiepiscopus. al. spectat ad beatitudinem caelestem* (cf. *Vulg. II Tim. 2, 12*): CONC. Karol. B I 45, 12 ut sic studeat rex . . . Deo militare in regno tereno, quatenus mereatur con-are Christo in regno coelesti (*sim. ORD. coron. imp. 10, 8. al.*). CHART. Carinth. III 889 ut . . . non temporali lucro sed partis melioris fructu centuplicato beatis con-turus gaudeat *Gerboc*. CHART. civ. Spir. 34 p. 34, 14 Conradus . . . cancellarius universis Christi fidelibus presens scriptum inspecturis eidem domino Ihesu Christo convivere et con-are (*sim. CHART. com. Mansf. III 31*). *al.*

corrego v. *corrigo*.

**corregularis* (conr-), -is m. *consodalis, collega* – *Mit-, Amtsbruder*: DIPL. Ludow. Germ. 177 p. 253, 31 (spur. s. XII.) a nullo eiciantur *abbates*, nisi tali . . . facinori involvantur, quod aecclesiastici viri eos inter se non paciantur; tunc primo in generali concilio . . . iusto con-ium iudicio deponantur.

**correlatio*, -onis f. 1 log. i. q. *relatio mutua* – *Wechselbeziehung, 'Korrelation'*: ALBERT. M. anim. 2, 4, 2 p. 151, 12 illud (*sensibile*) agit alterando etiam corpora non-animata; et hoc modo sensus et sensatum -em ad invicem non habent. praedicab. 4, 7 p. 78^b, 43 quod . . . ea, quae de genere et specie dicta sunt, ad invicem propter -em dependeant, uno epilogo patet: *eqs. praedicam. 4, 10 p. 241^b, 27* quod duae oppositae relationes sive -es non sunt una. 2 *philos. i. q. ratio comparationis potens* – *vergleichendes Denkvermögen*: PS. BEDA mund. const. 2, 25 hauriunt animae descendentes in terram aliquid in singulis speris, ut in prima Saturni -em (ratiocinatione, collectione *var. l.*), id est similitum collectionem, ut per unum simile sciat aliquid approbare.

**correlativus*, -a, -um. 1 *adi. pertinens (ad), cohaerens* – *dazugehörig, in Zusammenhang stehend*: ALBERT. M. miner. 3, 1, 3^{capit.} est -um praecedentium, quare lapis non producitur neque liquatur sicut metalla. pol. 6, 3^r p. 580^b, 24 ex hoc ulterius concludit *Aristoteles* -am conclusionem inferens *eqs. 2 subst. neutr.: quod relationem mutuam habet* – *das in einer Wechselbeziehung Stehende, 'Korrelat' (de re v. R. Eisler, Wb. d. philos. Begriffe. 41. p. 860)*: ALBERT. M. bon. 54 p. 30, 93 genus et species -a sunt . . . ; ergo posito uno ponitur reliquum. anim. 2, 4, 2 p. 151, 8 sic sensus et sensatum sunt -a, quae posita se ponunt et perempta se perimunt. top. 2, 1, 5 p. 303^b, 13 propter quaedam relativa, quae expresse determinant sua -a. summ. theol. I 9, 37 p. 287, 45 totum, quod est, dicit et praedicat ad id, quod extra est, hoc est ad oppositum -um, quod *eqs. saepius*. CONR. MUR. summ. p. 80, 2 quando vis reddere -um relativo, hoc facere debes per suum consimile reddens . . . ad totum quotum, ad talem qualem. ANON. mus. Sowa 2 p. 214, 4 si unum -orum non inest nec alterum iam manebit. *v. et p. 1923, 58. pro adv.*: CHART. Eichst. 66 p. 109, 17 (a. 1259) cum gloria patris sit filius sapiens, illud non solum in filiis, sed et in

patres credimus commendandum, ut -um utrimque sic se habeat, quod *eqs.*

*adv. *correlative. mutuo, per relationem mutuam* – *wechselseitig, in einer Wechselbeziehung*: ALBERT. M. top. 2, 2, 4 p. 321^a, 46 si opposita his -e sequuntur se invicem secundum consequentiam in ipso factam. CONR. MUR. summ. p. 42, 2 hee due clausule . . . quasi -e seu respective se habent ad invicem, ita quod una posita aliam poni non esset necesse. ANON. mus. Sowa 3 p. 244, 8 nota, quod modus et pausa -e se habent (*sim. 1, 1 p. 106, 3. 2 p. 214, 5*).

[*correligionalis* v. *corregionalis* p. 1920, 55.]

**corremigo*, -are. *una remigare* – *mitrudern*: SIGEBOTO Paulin. 9 p. 915, 9 Salvatore omnium -ante omnes ad portum perveniunt.

**corremunero* (conr-), -are. *simul remunerare* – *mitbeschenken, -belohnen*: DAVID compos. 3, 68, 1 sicut . . . corpus collaborat spiritui et compatitur in merito, ita digne comparticipat et con-atur ei in praemio, non solum futurae gloriae, sed etiam praesentis gratiae.

**correncia* v. **currentia. correpte* v. *corripio*.

1. *correptio* (-cio), -onis f. *script. -epp-*: l. 46. *confunditur* c. correctio: *passim, e. g. l. 52sq.*

I de actione (vehementer) arripiendi: A strictius i. q. *impetus, incursum* – *Andrang, Ansturm*: CARM. Aldh. 1, 102 marina cerula glomerantur in glarea, qua inruit inruptio ventorum ac -o. B latius: 1 *castigatio verbalis, increpatio* – *tadelnde Zurechtweisung, Schelte: a gener.*: IONAS BOB. Columb. 1, 5 p. 162, 4 simul omnes . . . negligentem -bus cedere studebant. *al. HROTSV. Pafn. 3, 6 severitas tuae -is concussit penetral pavidis cordis. THIETM. chron. 4, 75 p. 218, 32 post -em fraternalm congruit suppliciter orare* (ALBERT. M. epist. Dion. 8 p. 517, 44. *al.*). EPIST. Hildesh. 140 vestre -is (correctionis *var. l.*) verba, . . . licet aspera, equanimitate suscepi. *persaepe. b eccl.*: THEGAN. Ludow. 49 qui sponte -es Domini non suscipit, filius eius fieri non poterit. DIPL. Merov. III A 30 p. 148, 20 Dei benignitas obstinate mentis superbiam conterens virga -is iniquitates meas visitavit. RUP. TUIT. inc. 15 p. 459, 17 prevenit me pervigili custodia custos Israel . . . et corripuit -e sensibili quidem, sed non effabili. CHART. Rhen. med. I 452 p. 511, 22 (dipl. Heinr. V.) divina -e terribiliter commonitus. *al. c publ. et canon. i. q. reprehensio, monitio* – *Verweis, Verwarnung (de re v. LThK. 2^{IX} p. 1101)*: LEX Alam. 38 liber . . . corripitur usque ad tertium; si autem post tertiam -em (corruptionem A1, correctionem B34) in hoc vitio inventus fuerit *eqs. ORD. Cas. I 9 quos modos (sc. paenitentiae) esse septem dicunt regulares; . . . secundus -o (-pptio var. l.) publica coram omnibus absque excommunicatione. BERNOLD. CONST. libell. III 24 p. 88, 16 episcopum ab iniuria per -em vel damnationem apostolica auctoritate refrenando. saepius. remissius i. q. (benevola) admonitio* – (*gütige Ermahnung*: CONC. Karol. B I 47^B, 3 quorum (episcoporum) paternis -bus (ereptionibus *var. l.*) et castigatoriis iudiciis me subdere fui paratus. 2 *castigatio poenalis, punitio* – *strafende Zurechtweisung, Bestrafung (interdum expressius i. q. poena* – *Strafe, e. g. l. 59)*: ORD. iud. Dei C 17 p. 702, 20 per -em (correctionem *var. l.*) obdurationis. CONC. Karol. A 50^D, 40 canonice -is poenas luet *transgressor. LEX fam. Worm. 32 ad -em (correctionem C) malorum constituimus, ut eqs. CONSUE. Marb. 195 quamvis delinquentium culpe talibus -bus (correctionibus var. l.) castigandę sint. saepe. meton. i. q. potestas iudiciaria, ius puniendi* – *Gerichtsbareit, Strafgewalt*: ACTA imp. Stumpf 190 p. 264, 8 (a. 1193) ducatum Foriluli cum omni iure et pertinentiis suis et sanguinolentum denarium . . . furta quoque et omnia maleficia, quae ad -em et banum principum spectare noscuntur (*inde ACTA imp. Winkelm. I 23 p. 15, 9*). 3 *correctio, emendatio* – *Besserung, Berichtigung: a spectat ad homines*: GODESC. SAXO theol. 21 p. 284, 19 ab eo (*Vincentio*) . . . rescriptum -is (cf. *Aug. retract. 2, 56 correctionis*) meruit vel accepit *Augustinus*. CAPIT. reg. Franc. 275, 10 si commonitus de certa et manifesta causa, ut ad emendationem et -em (correctionem *var. l.*) redeat peccator. b *spectat ad res*: ACTA imp. Winkelm. I 992 p. 745, 17 (a. 1272?) collatio super illis (*litteris*) habita cum eodem (*protonotario*), quod

[*Vitali*]

si aliquod dubium in -cionibus (correctionibus *var. l.*) emergerit, ad conscienciam domini regis deducatur. 4 *expiatio* – *Sühnung*: CHART. archiep. Magd. 190 (epist. papae a. 1107) cuius pervaricationis -em alias non posse fieri credimus, nisi *eqs.*

II *de actione contrahendi*: A *gener. i. q. deminutio* – *Ver-ringerung, Abnahme*: GERB. (?) astrolab. 2,9 p. 121,10 eius (*volvelli*) versationibus . . . horarum proprietates patefiunt et -es et crescentiae noctium et dierum probantur (cf. *Vitr. 9,8,7*). p. 121,22 minorum -e spatiorum contractum est *hemisphaerium*. 8,3 dicuntur *horae* inaequales propter mutuam alternationem -is et depalationis. B *metr. et mus. i. q. συστολή* – (*Ver*)-*Kürzung*: AUREL. REOM. mus. 19,19 non consideratur numerus syllabarum, utrum in prima an in secunda efficiatur melodia, sed segregationes partium orationis et -es (-is *var. l.*; *sim. 19,27,77*). MUS. ENCHIR. app. B IV l. 1 observandum est, ut aequaliter cantetur rata scilicet -is mensura. CONR. MUR. summ. p. 28,20 metricum *genus locutionis* observat certum numerum syllabarum, dictionum, pedum, temporum, productionum et -um. *al.*

[2. *correptio v. corruptio*.]

**correptiosus*, -a, -um. *puniens, castigans* – *züchtigend, strafend*: CHART. Turg. III 419 p. 197,21 (a. 1259) quod . . . die sabbati Iesu Christi pauperibus -o lepre flagello percussis . . . viginti panes . . . teneamur . . . ministrare (*sim. app. 7 p. 973,34*).

correpto, -are. 1 *proprie i. q. correpere* – *hineinkriechen, sich verkriechen* (*exempla spectant ad Iuvenc. 2,191*): GLOSS. II 349,12 St.-S. -et uididit chrese. IV 337,31. 2 *trans-late i. q. obrepere* – *beschleichen, überfallen*: ARNULF. delic. 430 quod satis est edito mellis dulcore reperto: horriflux numquam -at nausia quemquam (succedat . . . cuiquam V; subrepat . . . cuiquam *cod. Turic. ed. Werner*).

corrector, -oris m. 1 *obiurgator, castigator* – *Schelter, Tadler*: HUMB. Sim. 1^{capit.} incipitur libellus primus contra . . . symonianos, instar dialogi sub nomine corruptoris et -is. 3,22 p. 227,24 libera sit . . . vox -is (cf. *Prosp. epigr. 88,5 correctoris* [-is *var. l.*]) amici. *al.* MANEG. ad Gebh. 13 p. 336,9 ab ipsa iuventute sua symoniacorum . . . severissimus ultor . . . ac liberri-mus -r extitit *Gregorius*. WALTH. TER. Karol. 11 p. 543,40 marchio venerabilis Karolus suis -bus mansuetum se et humilem exhibebat. MAGNUS chron. a. 1132 p. 493,18 quibus (*pueris*) . . . nunc benignus monitor nunc severus -r instabat *Gerhohus magister*. 2 *corrector* – *Verbesserer*: ROM. SALERN. annal. p. 71,17 *Aurelianus imperator* discipline . . . militaris et morum magna ex parte -r (cf. *Eutr. 9,14 corrector*). FRAGM. de exp. Frid. I. imp. p. 23,8 Dominus . . . salvat salvationem . . . regis, . . . vexilli veritatis, -is orbis et legis.

**correrius v. *currierius*.

**corresarcio* (conr-), -ire. *resarcire* – *flicken, ausbessern*: METELL. Quir. 33,2 rusticus dirupta sepi con-ens.

**corresigno* (conr-), -are. *una (cum aliis) resignare* – *zusammen (mit anderen) aufgeben, verzichten*: CHART. episc. Halb. 676 l. 12 (a. 1238) quod . . . mansum . . . de consensu et voluntate fratrum et sororum suarum . . . ipsis renuntiantibus et con-antibus nobis voluntarie resignarunt *castrenses*.

**correspectivum*, -i n. *quod inter se coniunctum est* – (*miteinander*) *in Beziehung, Verbindung* *Stehendes*: ALBERT. M. summ. theol. I 9,39,2 p. 299,57 distinguere et distinguere licet correlativa non sint, tamen sunt -a (*ex Alex. Hal. sent. 33,1, ut vid.*).

**correspectus*, -us m. *relatio (simul exsistens)* – (*Mit*)-*Beziehung*: ALBERT. M. sent. 1,22,2 p. 570^b,25 creatura reali respectu dependet ad creatorem et non e converso nisi secundum intellectum, quia dependentia respectus creaturae non potest intellegi sine -u in creatore. summ. theol. I 13,52 p. 533^b,34 ille respectus non potest intelligi nisi cointelligatur -us eius *eqs. al.*

**correspondentia*, -ae f. *relatio mutua* – *Entsprechung*: REGISTR. Xant. p. 102,3 iste . . . respectus et -a carnum et denarium fallit in decania et magistris coquine.

**correspondeo* (conr-), -ere. *partic. usu adi.*: p. 1924,3; *usu subst.*: p. 1924,12.

1 *respondere, congruere* – *entsprechen, übereinstimmen*: ANON. pos. disc. p. 193,23 semper nota longa de motheto notae

longae -et de tenore et brevis brevi et e converso (*sim. p. 194,7*). DAVID expos. reg. prol. 24 secundum . . . has tres institutionis (*sc. ordinis*) causas congrua dedit *Franciscus* in ipsa regula -entia statuta, scilicet *eqs.* ALBERT. M. animal. 1,73 haec . . . membra (*sc. cor, cerebrum, epar*) . . . sunt in omnibus animalibus perfectis; in aliis autem sunt membra -entia hiis, quae suppleant vices ipsorum. pol. 7,14^y p. 741^b,8 ut . . . quantitas poenae -at quantitati culpae. animal. quaest. 3,6 p. 127,59 sicut virtuti vitali -et arteria . . . et naturali vena, sic *eqs. al. usu subst. i. q. exemplar, ἀπόγραφοι* – *Abschrift, Kopie*: CONST. imp. III 243,4 (a. 1280) privilegia . . . domino nostro . . . duplicata vel triplicata mittantur, ut . . . unum con-ens dictus dominus noster dare possit . . . et aliud . . . retineat. 2 *pertinere (ad)* – *zugehören*: CHART. civ. Erf. 203 p. 126,12 (a. 1266) si . . . fratres areas aliquas versus molendinum comparaverint, ipsas cum vico sibi -ente suis septis includere . . . libere poterunt.

corresurgo (conr-), -surrexi, -ere. (*simul*) *resurgere* – (*mit*)-*aufstehen* (*loci spectant ad Vet. Lat. Col. 2,12 et Vulg. Col. 3,1*): RADBERT. fid. 2,104 iam con-ximus per baptismum sicuti et conseputi sumus illi per mortem. EPIST. Meginh. 23 p. 219, 22 tu quoque novus homo in novitate vite illi con-e (cum *resurge cod.*; *sim. NARR. de rel. Scaffus. 5. ARNO REICHERSB. scut. p. 1520^b*). PETR. DAM. epist. 118 p. 335,22 ad hoc erigimur (*sc. e lavacro*), ut con-entes Christo . . . de caetero iam vivere debeamus. ARNOLD. LUB. chron. 4,5 p. 169,14 leti moriamur cum illo, ut simul con-amus (consurgamus *var. l.*) cum ipso. *al. v. et p. 1850,19*.

**corresurrectio* (conr-), -onis f. *resurrectio (simul eveniens)* – (*Mit*)-*Aufstehung*: AMALAR. off. 1,12,11 qui in Christo sanctificatur per con-em, non eget consolatione ex dolore.

corresuscito (conr-), -atum, -are. (*simul*) *resuscitare* – (*zugleich*) *wiedererwecken* (cf. *Vulg. Eph. 2,6. Col. 2,12*): RADBERT. corp. Dom. app. l. 867 in cruce cum illo simul crucifixi sumus, in baptismo simul conseputi et in resurrectione simul con-ti. HINCM. Remig. 7 p. 278,36 ut . . . in quo crucifixi, cui commortui et conseputi et con-ti, ipsum per omnia spiritu et carne gestemus. GERHON. psalm. 33,18 p. 301,13 Dominus Christus exaudivit eos in resurrectione sua et . . . liberavit eos -ando sibi et in paradiso exultationis collocando.

**corretum v. *corred(i)um*. **corriator v. *coriator*.

**corricida v. *coricida*.

corrideo (conr-), -ere. *usu trans.*: l. 55. *de assimilatione*: GODESC. SAXO gramm. 1 p. 358,21. app. 1 p. 498,13.

1 *simul ridere, congaudere* – *mitlachen, sich gemeinsam freuen*: ANNAL. Quedl. a. 1000 p. 77,13 dominae . . . imperiales . . . ipso, ut ita dicam, -ente m u n d o unanimi gratulatione suscipiunt *imperatorem* (a. 1021 p. 86,17). GERHON. tract. p. 259,23 risit sibi que con-eri voluit (*sc. Maria*), quando de Virgine per fidem fecundata natus est verus Isaac *eqs.* p. 260,6 multi con-bant illi (*angelo*). *in imag. de cantu i. q. exsultare* – *frohlocken, jauchzen*: AUREL. REOM. mus. 19,69 quarte et quinte (*syllabae*) rursus arsis con-bit, id est 'Pa-' atque '-tri'. 2 *arridere* – *zu-, anlächeln*: URSO gloss. 39 p. 72,10 qua ratione cervi parvi fascinantur et agni, quia, dum quis eos attente videndo multiplici laude -et, fortius sui malitiam . . . aeri ab ipsis attracto infundit.

[*corridia v. corrigia*.]

[*corrificium v. caryophyllum*. *adde ad p. 317,43sqq.*: TRACT. de aegr. cur. p. 171,27 si vero multa fuerit caro (*sc. poly-pi*) . . . purgatis naribus eius prius cum theoderico ypericu foliis apponas corrificium (*fort. leg. corrifillum*; cf. *H. Antony, Mittellatjhb. 16. 1981. p. 322sq.*.)]

**corrigesco v. *corrugesco*.

corrigia (cori-, -ga), -ae f. (?n.: p. 1925,49). *script.*: -rug-: p. 1925,16. -idi(a): p. 1925,48. *form. nom.* sg. -gio: p. 1925,58sq. *metr.* cori-: YSENGRIMUS 5,1235.

I *proprie*: A *strictius i. q. lorum (coriaceum)* – (*Leder*)-*Riemen*: 1 *gener.*: a *in univ.*: NOTKER. BALB. gest. 1,34 p. 46,22 super que (*tibialia*) . . . longissime ille -e tendebantur. 70 WILH. HIRS. const. 1,50 p. 980^b si -am rasoriorum . . . incidit *frater*. THEOPH. sched. 2,26 ligna coniunge, ligans cum -a (-ga *llg.*) *al.* CHRON. Pol. 1,17 captus et genitalia, ne gignere

[*Vitali*]

posset, -is (corigiis *var. l.*) astrictus *Mescho*. STATUT. ord. Teut. p. 110,12 frater de domo sellarum dabit fratribus -as ad strepas, habenas, capistra, cingulas, -as ad arma. ALBERT. M. animal. 1,308 sicut contrahitur bursa per -am. *persaepe. v. et vol. I. p. 1552,28. pro cognomine*: ACTA civ. Rost. A 303 p. 54 (s. XIII^{med.}) cum socero suo Arnolde C-a. *proverb.*: EG-BERT. fec. rat. 1,271 -as excide alieno in tergo largas. **b de loris calceamenti**: MIRAC. Bertini (MGMer. V p. 779,1) aliquando se incurvavit (*sc. fur*), quasi inibi dissolutas religaret -as. PETR. DAM. epist. 86 p. 501,18 pedibus suis calceos rubris aequae -is illigat *venator*. UDALR. CELL. consuet. 3,11 p. 752^B duo paria calceorum cum -is. COSMAS chron. 2,39 p. 142,12 ipsos (*sc. cives*) . . . usque ad -am calciamenti spoliant *missi regis*. ARNOLD. LUB. chron. 1,11 p. 123,16 exercitus nimia fame attenuaretur, ita ut omnes fere equi et quicquid habebant usque ad -am (corrugas *var. l.*) calciamentorum consumptum fuisset. *al. v. et p. 123,59. in locut. (cf. H. Bächtold-Stäubli, Handwb. d. dt. Aberglaubens. VII. 1935/36. p. 1351)*: ANNAL. Ianuens. I p. 142,16 dixit *Saladinus*, quod se bonum hominem faciebant et quod etiam iurare nolebant nisi supra -as calciamentorum suorum. *alleg. (loci spectant ad Vulg. Marc. 1,7)*: ALBERT. M. sent. 3,22,11 -a . . . ligans est unio duarum naturarum in singularitate personae. Matth. 1,18 p. 24,22 quia . . . non sumus digni per subtile intellectum solvere -am unionis, qua calceamentum nostrae mortalitatis cum pede deitatis . . . colligatum est. **2 publ. de collari (in signum humilitatis, obsequii imposito)**: MIRAC. Gorg. 17 -a discinctus collum suum circumdedit atque per eundem se sancto Gorgonio famulum contradidit. HIST. Mosom. 1,10 p. 158,25 -am sibi in collo posuit, ancillatui sese subdidit *mulier*. MARIAN. chron. a. Chr. 1087 p. 559,17 sicut consuetudinis est paganorum reos tenere, extendit *dux Arabitarum* -am circa collum . . . episcopi. VITA Bern. Parm. II 8 (MGScript. XXX p. 1326,7) totus populus, -is ad collum positus, misericordiam petens . . . accessit. *adde*: PETR. DAM. epist. 106 p. 178,9 depositis nudatus exuviis collo -am, qua cingebatur, innexuit *Severus*, altari se beatae Dei genitricis velut servile mancipium tradidit. **B latius**: **1 lamina** - (*Metall*)-*Streifen*: THEOPH. sched. 3,27 p. 79,11 inter quos (*ferros*) facies -am ferream aequaliter percussam ac mediocriter spissam. 3, 52 p. 101,23 incide *aurum tenue* per particulas quasi -as. 3,77. **2 filum, linea** - *Faden, Schnur*: TRACT. de chirurg. 748 parvam -am de laureola circum liga et cadet *verruca*. GLOSS. Roger. III 698 contra ficus in virili virga primo ligentur cum filo serico . . . laureole, facta inde -a et constringatur de die in diem, donec cadat.

II meton. i. q. corium, cutis - *Leder, Haut*: CHRON. Fred. 2,62 p. 87,29 Bellesarius promittens nec ferri nec ligni neque -diae nec aeris legamini non constringeretur *Ghyldemer*. RECEPT. Bamb. 10 ad epilepticos: . . . -a de hyrcu cum suis pilis tollis; . . . quamdiu super eum fuerit, non vexabitur *epilepticus*. HILDEG. phys. 3,1 p. 1217^A -am cervi in ipsam eruptione arboris et rami hac et illac trahe, ut de succo eius madida fiat . . . ; et si quis de gicht . . . fatigatur, eadem -a . . . ad nudam carnem se cingat. *al.*

III translate de agro i. q. lacinia, ligula - (*Acker*)-*Streifen* (*ital. correggio*; cf. Battaglia, Dizionario. III. p. 816^a): DIPL. Loth. I. 141 p. 316,41 (spur. s. X.²) monasterio tributur: . . . fossa Bruxola et -o Brancudo et Valle alba et casale Fontanellae et -o Boni seu casale Acus.

***corrigiarius**, -i m. *lorarius, qui corrigias conficit* - *Riemer, Riemenschneider*: ALBERT. M. pol. 1,9^k p. 81^a,44 -us' (p. 1260^b, 2 σκυτοτόμος) . . . , qui incidit corrigias in cingula. 2, 1^k p. 94^a,41sq. 'si . . . -i (p. 1261^a, 36 σκυτεῖς) vel fabri transmutarentur . . . et non semper iidem -i' et fabri 'essent', sed eqs.

***corrigiatus**, -a, -um. *corigiis instructus* - *mit Riemen versehen*: CHART. Carinth. II 635 p. 83,37 (a. 1260) eidem (*Otwinio*) in tunica grisea et duobus calceis -is . . . annuatim providere.

***corrigibilis**, -e. **1 de facultate i. qui corrigi potest, ad correctionem paratus, emendabilis, sanabilis** - (*ver*)*besserbar, besserungswillig, -fähig, heilbar*: WALAHFR. lev. 27 (PL 114, 848^C) significat illum magistrum considerare debere, utrum sit

-is *discipulus* an non. EPIST. pont. Rom. sel. I 15 p. 82,11 congratulandi, non abiciendi sunt, qui correpti tanta castigatione corde contrito . . . se -es reddunt. SIGEB. GEMBL. adv. Pasch. 8 (MG Lib. Lit. II p. 460,7) iuxta regulam obedientes et -es sumus. ALBERT. M. Matth. 10,1 p. 320,44 *potestas* data est eis (*apostolis*) ad curam -is defectus, qui impedit promotionem ad bonum. summ. theol. II 20,126 p. 419^b,10 debet *praelatus* praedicare, dum -es videat esse subditos aliquo modo. **2 de necessitate**: **a correctione dignus, corrigendus** - *der Besserung bedürftig, zu bessern(d)*: THIETM. chron. 4,75 p. 218,20 sum . . . in omnibus -is, quia me non converto ad eum, qui est super omnia laudabilis. **b culpabilis, puniendus** - *strafbar, zu bestrafen(d)*: THIETM. chron. 8,6 *ultimae diei adventus* timendus est iustis ac multo magis -bus cunctis.

***corrigibilitas**, -atis f. *voluntas se corrigendi* - *Vermögen, Wille zur Besserung*: ALBERT. M. sent. 4,19,21 p. 828^a,12 quia de quolibet (*sc. homine*) praesumere debemus -em, nisi ipse contrarium exhibeat in seipso saepius admonitus.

***corrigiola** (cori-, -rug-, -riola, -riola *sim.*), -ae f. (-us, -i m.: *l.31*) (*corrigia*) **1 proprie**: **a strictius i. q. corrigia parva** - (*Leder*)-*Riemchen*: THEOPH. sched. 3,19 circumdabis *limas incisas* -is (*coriolis var. l.*; *coriolis Ilg*) ex hyrcino corio incisis. GLOSS. Roger. III 733 tenta facta in modum -e de cortice herbe tinctorum. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 152,30 alligabitur hoc tornettum . . . cum quadam -a subtili et forti. p. 239,32^{capit.} -a capelli. *ibid. saepius*. **b latius i. q. lamina parva** - (*Mettall*)-*Streifen*: THEOPH. sched. 3,53 p. 104,28 cum mensura et regula incidis (*sc. aliam*) -am (*coriolam var. l.*) auri, quod aliquantulum sit spissius, et complicabis eas . . . , ita ut inter ipsas -as (*coriolas, corrigiunculas var. l.*) subtile spatium sit. 3,92 p. 165,13 circumpone ei (*serae*) -as (-os *H, Ilg*) ex eodem ferro. **2 translate de plantis (cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1225^b)**: **a Polygonum aviculare (L.)** - *Vogel-Knöterich* (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. III. p. 891sq.). TRACT. de aegr. cur. p. 274,19 tempera cum succo poligonie, i. e. -e, seu plantaginis. MATTH. PLATEAR. gloss. p. 387^A *proserpinata* herba est communis, quae -a dicitur *eqs.* GLOSS. Salern. p. 5^b, 26 -a, poligonium, proserpinada, lingua passerina, centinodia. GLOSS. III 538,45 St.-S. centinodia -riola (*coriola var. l.*), poligonina, proserpinaria, wegerute (*sim. ALPHITA II p. 147,12. al.*). **b Convolvulus arvensis (L.)** - *Ackerwinde* (cf. Marzell, op. cit. I. p. 1136sq.). HILDEG. phys. 1,57 *winda* (gloss. G: volubilis maior, -a maior) frigida est, fortes vires non habet. **c lupus** - *Hopfen*: GLOSS. III 554,33 St.-S. -riola volubilis *hoppho*. **d de speciebus non determinandis**: ANTIDOT. Glasg. p. 125,6 unguentum calasticum: . . . abrotanum, -riola. TRACT. de aegr. cur. p. 103,42 fiant epithemata a pocrustica ex succo -rugiole vel solatri. THADD. Flor. 123,114 fiat balneum huiusmodi: recipe sulfuris libr. I, virge pastoris, cori-e ana mensuram I. *al.*

corrigo, -rexi, -rectum, -ere. *script.*: **conr-**: CONC. Merov. p. 7,2. **cor(i)-**: p. 1928,10. *adde* DHUODA lib. man. 6,4,22. -reg-: p. 1927,29. 1928,10. 17. *al. in schedulis nostris usque ad s. VII. pendet*: ad: l. 68. p. 1927,3. 23. *al. de*: p. 1927,4. *absol.*: l. 64. p. 1929,13. 16. *adde* CONC. Karol. B I 7,3. CHART. Heinr. Leon. 37 p. 53,8. *confunditur c. corrivere: passim.*

I strictius: **A erigere, rectum reddere** - *auf-, gerade, zu-recht richten*: EINH. Marc. et Petr. I 4,2 qui (*sc. iuvenis extortus*) . . . ita -tus (*correptus var. l.*) est, ut, qui manibus alienis subvectus in oratorium venerat, propriis pedibus de oratorio procederet. EKKEH. IV. bened. I 21,122 -xit membra (gloss.: inflexa) defuncta diu Wiborada. *in imag.*: EPIST. Ratisb. 17 idem ipsum tibi . . . obicio, qui videris regere, cum non videaris -ere. **B meliorare, ad virtutem revocare** - (*ver*)*bessern, auf den rechten Weg bringen (refl. [medial.]: p. 1927,15)* i. q. *ad virtutem redire* - *sich bessern*: **1 in univ.**: **a gener.**: WILLIB. Bonif. 5 p. 23,14 sacerdotes . . . a malitiae pravitate ad canonicae constitutionis rectitudine -xit. HUGEB. Wynneb. 6 quosdam increpatio dura, quosdam exortatio -it blanda. CONC. Karol. A 56^A,62 necesse est, quantum ratio permittit, ut moderna -atur consuetudo. AGIUS vita Hath. 28 ubi (*sc. in speculo*) *vita et mores vestri* -antur (SIGEB. GEMBL. apol. 2

[MG Lib. Lit. II p. 438,20]. *saepe*). WENR. epist. 1 p. 285,40 distorta perversorum corda ad rectitudinis lineam summa vi -ere. SIGEB. GEMBL. adv. Pasch. 8 (MG Lib. Lit. II p. 460,5sq.) cur de gravibus et manifestis non reprehendantur et -antur Romani episcopi? qui reprehendi et -i non vult, pseudo est. *persaepe. v. et p. 1928,19. c. sensu educandi*: RIMB. Anscar. 2 p. 20, 22 ut . . . legentes agnoscant, quanta gratia Dominus servum suum a primaeva aetate -ere ac deinceps . . . clarificare dignatus fuerit. THANGM. Bernw. 51 p. 779,31 (chart.) quo amplius quemque -erit divinius haustus, tanto divinius se Deo quisque obligat. **b publ., iur., canon**: TRAD. Patav. 44^b p. 38,39 (a. 798) si quis hanc traditionem infringere temptaverit, si se exinde non -erit *eqs.* (sim. CHART. Rhen. inf. I 12. *saepius in chartis*). CONC. Karol. B I 23,20 si huiusmodi oppressores ad episcopalem admonitionem -i voluerint, gratulandum his est. **2 c. colore quodam**: **a emendare, expurgare - berichten, bereinigen**: **a de textibus, libris**: CAPIT. reg. Franc. 30 universos veteris ac novi instrumenti libros librorum imperitia depravatos . . . examinatum -ximus (sim. THEGAN. Ludow. 7). AGOB. 24,3 **a n t i p h o n a r i u m** pro viribus nostris magna ex parte -ximus, amputatis his, quae . . . superflua . . . videbantur (ANNAL. August. I a. 1060). REGINO chron. a. 813 p. 73,3 quae (*supra expressa*) . . . ad Latinam regulam -xi. ARCHIPOETA 4,9,2sq. scripta sua -unt etiam diserti; <ver>-sus volunt -i denuoque verti. CHART. Tirol. notar. I 104 quod carta vendicionis . . . deberet -i. SALIMB. chron. p. 233,31 in conventu . . . Lugdunensi audiui ipsum (*Guilielmum*) -entem ad mensam. *saepe; v. et p. 1918, 48. β de legibus*: EDICT. Roth. prol. p. 2,1 necessarium esse prospeximus praesentem -egere (-ere *var. l.*) legem, quae priores omnes renovet et emendet. *al. LEG. Wisig. suppl. 1 p. 466,1 quod in legibus videbatur iniquum, meliore deliberatione -imus. al. FORM. Ratisb. III 37 canon . . . -ere. EINH. Karol. 29 p. 33,7 cogitavit Karolus, quae deerant (sc. in legibus), addere et discrepantia unire, prava quoque ac perperam prolata -ere (sim. POETA Saxo 5,539). γ usu vario*: BEDA temp. rat. 14,8 mutatis ex tempore et -tis praedictarum intercalationum ambagibus cunctis. ALFAN. premn. phys. 8,14 p. 83 alterius delicta alter (*sensus*) -it (PG 40,653^A διασαφει); cum enim visus sculpturae eminentias quasdam videt, . . . tactus accedens -xit (conexit *var. l.*; PG 40,653^B διήλεγξεν) ipsius delictum. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 297,10 regulam . . . quod distortum pravumque quid -at, nominari non ignotum est. BERNOLD. CONST. libell. V 1 ut **e r r o r e m** -re non erubescamus (LIBER de unit. eccl. 2,17 p. 233,27. *al.*). LIGURINUS 7,161 transacta sequentibus, oro, -e. *al. v. et p. 1170,5. expressius de satisfactione*: CAPIT. reg. Franc. 192,10 digna emendatione -antur *praesumptiones*. 210,2 si cito delicta non -erint, severiori sententiae subiacebunt. TRAD. Frising. 1649^a quodsi eundem censum duobus annis retineant, in tercio anno hoc -endi potestatem habeant. CHART. Basil. A I 181 p. 273,23 (epist. papae) si non reatum suum congrua satisfactione -erit, indignationem omnipotentis Dei . . . incurrat (*inde* DIPL. Frid. I. 135 p. 228,16. *ibid. al.*). DIPL. Conr. III. 250 ut factum tuum . . . discreta mutatione -as. *saepe. b (meliora) docere, convertere - (eines besseren) belehren, bekehren*: ERMENR. Sval. 1 gentem nostram in tantum -xere *episcopi*, ut apostolos praesentes cerneret. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 305,31 symonianis hereticis zelo Dei in tantum restitit *Erlebaldu*, ut ferme . . . nullus eorum non -tus sive non conversus remanserit. LAMB. HERSF. annal. a. 1003 p. 50,2 plerique principes a rege deficiunt, sed post modicum -ti in gratiam recipiuntur. *al. c avertere (a) - abbringen, abwenden (von)*: WILLIB. Bonif. 6 p. 36,4 populum a perversa sectae eius idolatria -xit. CONC. Karol. B I 16 p. 184,12 sint . . . qui propter praedestinationem Dei . . . non possint a **e r r o r e** et peccato se -ere (HUMB. Sim. 2,25 p. 170,19. *al.*). CONR. HIRS. dial. 1483 materia Persii vita confusibilis . . . erat, intentio vero eius per reprehensionem a vicis delinquentes -ere. *al. d tollere - beheben (de vitiis i. q. ponere - ablegen*: l. 72. p. 1928,1): CONC. Karol. A 50^D,51 p. 645,4sq. quamquam . . . consuetudines perversae non facile -antur, haec tamen consuetudo inaequalium modiorum . . . necesse est, ut . . . ocus -atur. RADBERT. Matth. 3,2813 vitium pravae mentis -atur. RATHER. conf.

40,1624 procacitatem nisi precipitationis linguae -as tuae. BERTH. (?) annal. a. 1078 p. 309,21 subiectorum offendicula aliquotiens . . . mature toleranda sunt, ut oportunitate tempore -antur. *saepe. c. sensu compensandi*: CHART. archiep. Magd. 338 p. 444,18 (a. 1172) cum . . . locus ille religioni minus commodus esset, . . . episcopus . . . tam magnum eorum (*fratrum*) -xit incommodum. **e arcere, praecavere - verhindern, verbüten**: LEG. Burgund. const. I 46,1 oportet ut ea, quae . . . hominibus periculum videntur inferre, interdicto legis rationabiliter -antur (-egantur, -entur *var. l.*). CONO LAUS. notae p. 793,27 non co-rexerunt *canonici* crimen, quando sciverunt. **C reprehendere, obiurgare, castigare - tadeln, zurechtweisen, züchtigen**: **1 in univ.**: FORM. Marculfi 1,1 l. 66 si aliquid ipsi monachi de eorum relegione tepedi . . . egerint, secundum eorum regulam ab eorum abba . . . -egantur (-antur, -iantur *var. l.*; *inde* CONC. Karol. A 11 p. 62,15). PIRMIN. (?) scar. 32 subditus vestros . . . sepius admonete adque -egite. CONC. Karol. A 39^B,21 si . . . famulae . . . crebro admonitae atque -tae (correptae *var. l.*) non se -erint. ALBERT. M. sent. 4,19,18^{capit.} an ille, qui debet -ere, debet esse irreprehensibilis. *saepe. 2 c. colore quodam*: **a coercere - in Schranken halten, zügeln**: LEG. Burgund. const. I 52,5 rectius est . . . ut paucorum condemnatione multitudo -atur (-rigitur, -regitur, -regatur *var. l.*; *sim. LEG. Wisig. 6,2, 4*). ERMOLD. Ludow. 2,340 pater architenens plagis variisque flagellis -xit *populum Israel*. HRABAN. epist. 40 p. 478,32 christianos catholico dogmate erudire atque ecclesiastica disciplina -ere. CONC. Karol. B I 41,12 p. 420,14 scolastici, id est disciplinati et bene -ti. HUGO FLOR. tract. 1,4 (MG Lib. Lit. II p. 469, 9) *populus . . . regis metu facile -itur. al. b animadvertere, punire - ahnden, (be)strafen. a in univ.*: CONC. Karol. A 39^A,144 ita severiter a praelatis et magistris -atur *frater*, ut *eqs.* 50^D,69 p. 671,15 sunt . . . et alia plura flagitia perneccario -enda. CAPIT. reg. Franc. 196,54 p. 45,6 in tantum disciplina et vigore principis acris -endi (corruendi *var. l.*) *sunt magi*, in quantum *eqs.* 211,2 de decimis . . . quicumque neglexerit, canonico iudicio -atur. IOH. SCOT. praedest. 14,5 decrevit *res publica* . . . reos iusta poena -ere. BRUNO QUERF. Adalb. A 3 pater infrendens diris ictibus et vitalibus plagis fugam (*sc. filii*) -xit. DIPL. Frid. I. 563 p. 31,22 potestatem habebit *episcopus* -endi omnes excessus . . . in fodinis et salinis ecclesie. CHART. civ. Hild. 342 p. 167,22 cantor . . . excessus scolarium manualiter -endo . . . habebit liberam facultatem. *persaepe. β spectat ad iurisdictionem (v. p. 1918,2)*: CONC. Karol. B I 41,7 p. 413,27 ut episcopi quietam libertatem suas parrochias circumeundi et praedicandi ac confirmandi atque -endi habeant (*sim. CAPIT. reg. Franc. 221,6*). DIPL. Constantiae 40 p. 127,2 ut liceat ipsi episcopo ipsas ecclesias ordinare, disponere et -ere. CHART. Stir. IV 415 episcopo . . . ius instituendi, -endi et destituendi secundum canonicas sanctiones . . . recognovimus. **D reficere, reparare - (wieder) aufbauen, ausbessern**: **1 corpor.**: **a in univ.**: THEOPH. sched. 3,52 p. 103,9 circumspectiens . . . diligenter, si quid -endum est, -es, rursumque liniens . . . solidabis (*sc. aurum*). FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 151,18 -ende erunt *pennae* propter incisionem aliarum pennarum in eis. **b de aedificiis sim.**: TRAD. Frising. 1098 p. 39,21 (a. 937/57) tradidit . . . unam molinam -tam. *al. DIPL. Heinr. II. 8 p. 10,25 ad pontem restaurandum aut -endum (sim. DIPL. Arnulfi 183 p. 280, 18 [spur. s. XI.])*. LIGURINUS 8,190 veterum neglecta palacia regum lapsaque -tis relevabunt tecta ruinis. **c de instrumentis musicorum i. q. contendere, moderari - stimmen**: ALFAN. premn. phys. 2,52 p. 36 musicus simul peccat cum distortionem lyrae, nisi prius eam bene -erit (PG 40,560^B καταστήσει). **d de ratorio i. q. acuere - schärfen (per paronomasiam, ut vid.)**: CAES. HEIST. mirac. I 4,51 cum . . . is, qui eum (*novicium*) radere debebat, ratorium in corrigia -ret. **2 spirit. i. q. restituere, ordinare - wiederherstellen, ordnen**: **a gener.**: POETA Saxo 5,418 labore pervigili lapsus -it *Arnulfus* imperium. ANNAL. Magd. a. 1037 p. 170,60 conventum tenuit *caesar* de -enda re publica. ALBERT. M. pol. 4,1^f p. 320^b,19 tantae virtutis est politiam institutam -ere (*cf. p. 1289^a,3 ἐπανορθῶσαι*) . . . , quanta instituere primo et ordinare. **b publ.**: CAPIT. reg. Franc. 22 p. 53,41 nostros ad vos direximus missos, qui ex nostri

nominis auctoritate una vobiscum -rent, quae -enda essent. AN-NAL. Mett. a. 759 p. 50,11 hoc anno preter domesticas regni sui causas -endas Pippinus nullum iter exercuit. *al.* CAPIT. reg. Franc. 260,11 ut rationabiliter et legaliter cuncta -ant et disponant *missi*. 217,5 quicquid inordinatum reppererint, regulariter -ant *abbates*. HUGO FLOR. tract. 2,4 (MG Lib. Lit. II p. 490,9) causas . . . audire et auctoritatis suae (*sc. regis*) privilegio -ere vel pacificare. *al.* *c. canon. c. sensu reformandi*: CAND. FULD. Eigil. I 3 qui (*monachi*) . . . , si quae de regulae institutis apud nos aut incoepa aut dilapsa fuissent, . . . -rent. DIPL. Ludow. II. 11 p. 86,11 studiosius decertavit *Adalbertus* congregationem monachorum . . . regulariter -ere. ANNAL. Quedl. a. 781 id (*monasterium*) . . . ad -endum et propagandum . . . Hildegri-mo . . . commendavit *Karolus*. a. 1013 p. 82,12 monasterii bona miserabiliter diripuit *rex*, dum sibi fratrū vita displicuit; data occasione -endi invaluit potestas destruendi. ANSELM. LEOD. gest. 29 p. 205,30 a multis . . . , qui . . . sub eo (*Notkero*) coaluis-sent, quam plurimae -tae sunt aecclēsiae. *saepius*. *d. medic. c. sensu sanandi (usu subst. vel adi.)*: THADD. FLORENT. cons. 38,107sq. videamus curam per -entia malam complexionem de-relictam: -entia autem malam complexionem humidam preser-tim sunt hec: *eqs.* 41,207 non recedatur ab usu medicaminum -entium et confortantium epar.

II latius: A mutare – ändern: I gener.: FLOR. LUGD. 27, 19 terga cruenta geris, nec sulcum -is (*in imag.*). DIPL. Arnulfi 78 ut nulla iudiciaria persona potestatem habeat quicquam in hisdem rebus -endi. CHRON. Thietm. 5,28 omne, quod nequit -i, lenitur paciencia (*cf. Hor. carm. 1,24,20*). THEOPH. sched. 3,87 quae (*cymbala*) cum fuderis . . . , si quid per negligentiam vel incuriam de aequitate tonorum defuerit, -es. DIPL. Conr. III. 58 p. 102,29 petiit *abbatissa* . . . , quatenus . . . , quae male creverant, in melius -rentur. DIPL. Frid. I. 546 p. 536 nec prio-ra quassare valemus, ubi nichil est, quod -ere debeamus. *2 alch.:* Ps. ARIST. magist. p. 642^a,56sq. spiritibus . . . sociatur *argentum vivum* . . . propter fugacitatem ab igne, quam habet, antequam -atur; . . . cum est -tum, corporibus quoque de iure sociatur. *B regere, custodire – leiten, beaufsichtigen:* DIPL. Ludow. Germ. 67 p. 94,18 ut . . . familiam . . . Domino militan-tem suoque dominatui subiectam disciplinis regularibus et ob-servantiae monasterialis institutione -at et nutriat *Hildegarda*. CHART. Rhen. med. II app. 16 p. 446,26 in die, quo fenum nos-trum secatur, aderit *carpentarius*, falcastratores -et . . . , operari-*os* nostros ad opus ducet. ALBERT. M. pol. 6,3^d p. 577^a,6 quod in democratiis domini eliguntur . . . et . . . electi -untur (*p. 131^{8b},22 εὐθύνειν*) a populo, si quid delinquant. *C dirigere – richten, lenken:* CHART. Stir. IV 183 (epist. papae a. 1265) qui nomen Domini in ore recipere -tum in vacuum non formidant (*cf. Vet. Lat. exod. 20,7 [Aug. serm. 8,5]*). *D (oculos) alle-vare – (Augen) emporrichten:* VITA Erasmi 313 sanctus homo ad celos propere -xit ocellos. *E aequare – ausgleichen:* LIGU-RINUS 8,414 si difficili fuerint loca pendula clivo asperiusve so-lum, primo -ta labore complanare solet *miles Romanus*.

adi. correctus, -a, -um. 1 bonus, probus, rectus – (moralisch) gut, richtig: BEDA hist. eccl. 3,25 p. 181,30 quos ad -io-rem viam erudire poterat *diaconus*. WANDALB. Goar. I p. 7,4 ut multi . . . ad meliorem vitam et -iores actus a pravitare converte-rentur. ALFAN. premn. phys. 32,5 p. 116 -a (*sc. gesta*); correpta *var. l.*; PG 40,729^A κατορθοῦμενα) laudantur et delinquentia vituperantur. *subst. neutr.:* CHART. archiep. Magd. 214 p. 270,33 (a. 1129) imminuta redintegrare et minus -a reformare vel in melius mutare. *2 purus, integer – rein, tugendhaft:* HIL-DEG. epist. 13,3 p. 372,9 (ed. Pitra) ei (*Martino*) et velle et posse contribuit, ut in ipsa militia quam -issimus exercebat. *3 emen-datus – fehlerfrei:* EPIST. Alcuin. app. 2 p. 490,7 rogo, ut dili-genter et morose relegatis, quod cita occupatio nec -a (in-correc-ta *cod.*) perfectio avulsit.

*adv. *correcte. recte, iuste, emendate – recht, richtig, feh-lerfrei:* EPIST. var. II 19 p. 327,21 quae (*sc. gesta*) . . . ex eo (*Dionysio*) reperta sunt, in altero volumine colligas nobisque distincte et -e transcripta quantocius dirigas. STATUT. ord. Teut. p. 74,11 quicumque fratres regulam vel consuetudines faci-ant rescribi, diligentes sint, ut -e scribantur. *Vitali*

**corri(i)ola v. corrigiola.*

corripio, -ripui, -reptum, -ere. form. perf. act.: -reps-: *l. 46, p. 1931,9. al. -rex-: l. 47. struct. notabiliores: c. gen.:* *obi.:* *p. 1931,17. pro abl. in struct. pass.:* *l. 70. c. praep.:* *a:* *p. 1931,14. de: p. 1931,11. adde: AGOB. 1,10,10. super: p. 1931,12.*

I (com)prehendere, (vehementer) arripere, (raptim) sumere – ergreifen, (rauh) (an)fassen, (an)packen: *A proprie:* *1 obi. homines:* LEG. Burgund. const. I 5,4 si quis ingenuum ho-minem per capillos -uerit, . . . II solidos inferat. 6,1 si quis fugiti-vum . . . -uerit. *al.* THANGM. Bernw. 25 duos -unt *Romani* . . . , quos crudeliter caesos . . . ante imperatorem proiciunt. RUD. TRUD. gest. 3,10 -untur, percutiuntur, spoliuntur *monachi*. *2 obi. animalia i. q. capere – (ein)fangen:* LEG. Burgund. const. I 49,3 ut caballos alienos per regionem vagantes nemo -at. LI-GURINUS 1,684 aut leporem venatur agris aut aethere cygnum -it *regia volucris*. *3 obi. res: a capessere, (ap)prehendere – greifen (zu), erfassen:* ERMOLD. Ludow. 3,155 pacem semper amat, nolens . . . -it a r m a (POETA Saxo 1, 255. OTTO FRIS-ING. gest. 1,13 p. 29,15. *saepe*). EKKEH. I. hymn. 5^b,5 (Festga-be W. Bulst. 1981. p. 191) qui paulo ante castra christiana perse-cutor invaserat, pro isdem dimicans signa -it (*sc. Paulus*). *al. in imag. de elementis:* BEDA hist. eccl. 2,7 p. 94,15 civitas . . . igni -ta coepit . . . flammis consumi. RUD. TRUD. gest. 3,8 qui (*episcopus*) lacrimas . . . dicitur fudisse, cum . . . flammam vide-ret aecclēsiam . . . -uisse. LIGURINUS 7,437 unda . . . involvens arma virosque . . . -ta deorsum cuncta trahit. *al. b rapere – rauben:* THIEHM. chron. 5,34 omnem thesaurum . . . Maganus . . . cum suis -it. *c colligere – zusammenpacken:* WIBALD. epist. 292 exemplaria . . . privilegiorum tam imperatorum quam pontificum Romanorum optime -ta nobis mittatis. *d accipere – empfangen:* TIT. metr. III 12,4 -e, preceptor, donum.

B translate: 1 (cupide, vi) potiri – sich (gewaltsam) be-mächtigen: LIGURINUS 3,619 qui (*fortes*) sacra beati -ant . . . limina Petri atque Leoninae munimina . . . urbis. *2 (viam) ini-re – (einen Weg) einschlagen:* WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 107 licet obvia sistant spicula -tum temere prohibentia callem. BRUNO MAGD. bell. 123 p. 117,13 multi fugientes . . . equis derelictis . . . fugam trepidi -uerunt. LIGURINUS 4,271 ci-ves . . . compendia montis ardua -unt trepidi. *3 concipere – fassen, fällen:* DIPL. Heinr. IV. 343 p. 454,11 largimur . . . pri-ori . . . , ut habeat potestatem . . . iustum arbitrium -ere. *4 affi-cere – überkommen: a in malam partem i. q. invadere, af-fligere – befallen, heimsuchen: a de morbis (interdum ex-pressus i. q. absumere – hinraffen, e. g. l. 49,50):* IONAS BOB. Columb. 2,8 p. 245,13 quandam fratrem . . . febrium ignis -psit (-it, -xit, coxit *var. l.*). ARBEO Corb. 1 divina praeveniente ge-nitor eius evocatione languori -tus ex hac luce migravit. VITA Leod. 2,89 (MGPoet. III p. 27) confestim pestis iniqua -it hunc (*nuntium*). WIDUK. gest. 1,40 infirmitate -tus iter intermisit *rex (sim. WIPO gest. 1 p. 9,1)*. PETR. CAS. (?) chron. 3,56 ubi se tali -tum pena perspexit *Transmundus. persaepe. β de af-fectibus:* EIGIL Sturm. 16 p. 150,4 nimio . . . omnes terrore -ti. ANNAL. Xant. a. 864 p. 20,20 censum sanctuarii . . . nimium ve-saniam -ti . . . remiserunt *pagani*. WALTH. SPIR. Christoph. I 17 rex furore -tus. DIPL. Heinr. II. 95 p. 120,20 si quis . . . infelici animo . . . -tus contra hoc nostrum preceptum agere temptave-rit. OTTO FRISING. gest. 2,26 p. 131,30 ultima . . . desperatione -ti Terdonenses . . . de reddenda . . . pertractant arce. *saepius. γ de diabolo:* ARBEO Emm. 21 a spiritu inundo -tus (ereptus *var. l.*) . . . huc illucque discurrens *presbyter*. ANNAL. Xant. a. 867 p. 24,22 ita ut, qui prior eorum (*sc. duorum presbiterorum*) videbatur, nimia infestatione diaboli -tus est. HUMB. Sim. 1,21 p. 135,16 -untur *praedicatores* . . . a superveniente iniquitate, maligno spiritu scilicet. RANGER. carm. 147 -bantur *quidam* a demone. *b in bonam partem i. q. implere, stimulare – erfül-len, anspornen (fere de Deo):* WILLIB. Bonif. 1 p. 6,25 puerum . . . ad monasterium . . . spontaneus, a Domino quidem -tus, di-rexit *pater*. TRAD. Frising. 70 ego Toto divine ammonicionis -tus . . . , ut portionem donarem . . . , ita et feci. *de ratione:* ALCUIN. carm. 1,1413 quem (*Aelbertum*) . . . a primis ratio pulcherrima cunis -uit rerum. *5 reprehendere, castigare, in-*

crepare – ‘*sich vornehmen*’, *maßregeln*, *zurechtweisen* (in *imag.*: l. 5): *a in univ.*: LEX Baiuv. 7,4 si quis ... liber homo ... aliquod opus servile fecerit die Dominico, -atur semel vel bis. ARBEO Corb. 10 p. 199,1 -ens (sc. *reum*) emendationem promittere studuit. THEODULF. carm. 28, 503 his iaculis -ta lues ... cedat. CAND. FULD. Eigil. I 23 p. 232,46 divina voce -tus factus est discipulus veritatis *Paulus* (item *de Deo castigante*: HILDEG. epist. 63 Deus ... malum contrivit atque contradictionem -psit. *al.*). PETR. DAM. epist. 89 p. 557,26 Paulus ... Petrum de iudaizandi rediviva usurpatione -uit. HELM. chron. 84 p. 162,10 -uit eum (*regulum*) dux de verbo blasphemiae. DIPL. Frid. I. 948 Amedeum super ... negligentia -uimus. *persaepe*. *c. sensu revocandi*: DIPL. Frid. I. 919 p. 186,25 ut ... inquietos ab infidelitatis sue pervicacia -uerit *imperialis excellentia*. **b accusare** – *anklagen*: AEDILV. carm. 11,43 femina -ens de sepepexit facta mariti: ‘*eqs.*’ ANNAL. Fuld. II a. 885 p. 102,25 infidelitatis -tus ... occisus est *Gotafrid*. *c punire* – *bestrafen*: LEG. Wisig. 6,5,14 iudex ... licentiam habeat -ere criminis, ut penam reus excipiat, quam meretur. CONC. Karol. A 18A si quis vel si qua in hoc vitio reperti fuerint, aut -antur aut excommunicantur. THEODULF. carm. 28,869 -e tu vinclis sceleratos, -e flagris. CAND. FULD. Eigil. I 9 p. 227,5 ut zelo iustitiae -antur auctores dissensionis. *saepius*. **d emendare** – *berichtigen*, *verbessern*: WALAHFR. carm. 2,22 quis (*scriptis*) nos -tos admoneas. *medial. fere i. q. ad cor reverti* – *etwa: zur Vernunft kommen*: CAPIT. Saxon. 4 si ... necdum -tus tertia vice pro eadem re ad palatium remeaverit *aliquis*.

II contrahere, breviorē efficere – *zusammenziehen*, (*ver*)-*kürzen*: **A de tempore**: GERB. (?) astrolab. 2,9 p. 122,2 a libra maius hemisphaerium initiatum ... autumnales -endo dies ad capricorni solstitium pervenit. **B de mensura**: ALBERT. M. mot. proc. 2,7 p. 67,55 ex his ... duobus motibus (*sc. impulsu et retractu*) spiritus quodlibet motus instrumentum augeri potest ... et -i (p. 703^a, 21 συστέλλεσθαι) sive diminui. p. 67,59. **C de syllabis, vocalibus** (t. *gramm. et mus.*): ERCHANB. gramm. p. 40,14 -itur ‘i’, quando tertiae, producit vero, quando verbum fit quartae coniugationis. AUREL. REOM. mus. 19, 41 in nona ... syllaba ... non ... protrahitur vocis contentus, sed -itur. GODESC. SAXO gramm. 1 p. 406,23 illa nomina Latina, quae sunt a Graecis nominibus derivata, -untur in penultima. CONR. MUR. summ. p. 74,5 si tetrasyllaba fuerit finitiva et eius penultima sit acuta, tunc suam penultimam -it antecedens. *saepius*.

adi. correptus, -a, -um. *t. t. gramm. et mus. i. q. brevis* – *kurz*: ERCHANB. gramm. p. 40,19 ‘i’ semper producta est ante ‘ris’, nam -a in ‘e’ convertitur. AUREL. REOM. mus. 19,11 syllaba ... secunda acuto enuntiabitur accentu, ... si dactylus fuerit vel quaelibet -a syllaba. 19,26 -a syllaba media. GODESC. SAXO gramm. 1 p. 406,24 sunt ... penes nos naturaliter -a ‘faginus, oleaginus’. CHRIST. STAB. Matth. 56 p. 145^B fulgur neutri generi nomen est nec habet ‘o’ in nominativo, sed -um ‘u’. MUS. ENCHIR. app. D p. 230,208 semitonio inter tonos -os et productos ... alternando. *saepius*.

adv. correpte. *t. t. gramm. et mus. i. q. breviter* – *kurz*: AUREL. REOM. mus. 19,81 videlicet in ‘i’ ut ‘ilicem’ -e dicamus. SCHOL. enchir. 1,400 ob hoc sumamus quodvis melum canere, nunc -ius, nunc productius. ARNO REICHERSB. scut. p. 1509^C in psalmodia ... hoc amo, ut mediocriter, item ut neque nimis -e neque nimis producte ... fiat. *al.*

corrisa v. *coryza*.

corrivalis (conr-), -is m. **1 contribulis, vicinus** – *Stammesgenosse, Nachbar*: ARNOLD. RATISB. Emm. 1,11 p. 1009^C repedavit (sc. *unus e stirpe Lantperti*) ad propria, huiusmodi sermone inter con-es et consanguineos exeunte: *eqs.* **2 aemulus** – *Nebenbuhler*: GESTA Trev. 4 p. 133,4 mulier necem mariti, vitam servi con-is operiebatur.

corrivor (cori-), -ari. **1 confluere** – *zusammenfließen*: GESTA Camer. 3,19 p. 471,4 ubi ... Mosa et Wal fluvius de Rheno effluens pariter -antur. **2 oriri** – *entspringen*: CARUS Clem. 1044 surrexit presul amēnus, rivus ut a magno corivatur fonte serenus.

corrixor (conr-), -ari et **corrixo** (corizo), -avi, -are. *litigare*,

dimicare – (*miteinander*) *streiten, kämpfen* (*remissius i. q. [ludendo] concertare* – *sich [im Scherz] messen [mit]*: l. 7): OTTO FRISING. gest. 2,54 procedunt Colonienses, ... de sua utrique electione per triduum coram principe decertant et con-antur. EBERH. BAMB. epist. (MGScript. XI p. 83,37) manus eius (*archiepiscopi*) non est aversa ab ullo paupere, cum quo cordi erat iocari, con-ari *eqs.* CHART. episc. Wirz. I 139 p. 129, 18 ne licentius occasionem -andi propter impunitatem arriperent. ALBERT. M. animal. 22,21 ad invicem apri -antes, cum viderint lupos, ... se iuvant mutuo. miss. 1,3,5 p. 24^a,17 haec (sc. *quatuor suggestiones diabolicae*) ... totum mundum quasi bestias faciunt -ari. *al.* ACTA civ. Wism. B 2732 qui (*pistores*) corizaverunt et pugnam fecerunt. VITA Ermin. 37 duo ... satellites simul ierant ad predandum et capta preda ... ceperunt mutuo -ari.

corriza v. *coryza*. ***corroborate** v. *corroboro*.

corroboratio (conr-, coro-, -cio), -onis f. **1 de actione roborandi, firmandi**: **a corpor**. i. q. *solidatio* – *Festigung*: PS. GALEN. anat. 1 p. 166^C iuvamentum ipsius (*ligamenti*) est nexio et concatenatio iuncturarum et -o nervorum. **b spirit**. i. q. *confirmatio* – (*Be-*)*Stärkung*: DIPL. Karoli III. 39 p. 67,33 ut ... fratres ... sub nostre immunitatis tuitione ac defensionis -e suscepissemus. THIETM. chron. 4,57 propter salutem patriae et -cionem pacis. DIPL. Frid. I. 502 p. 433,7 curiam ... apud Aquisgranum celebravimus, ubi corpus eius (sc. *Karoli*) ... ad -em Romani imperii ... elevavimus. *al.* **2 de actione affirmandi, sancienti**: **a strictius i. q. affirmatio, astipulatio** – *Bestätigung, Beglaubigung* (*fere in chartis*): **a in univ.**: CAPIT. reg. Franc. 234 p. 136,35 ut hec nostrae confirmationis atque -is a u c t o r i t a s a fidelibus sancte Dei ecclesie et nostris verius credatur ... manu propria ... eam firmavimus (DIPL. Loth. II. 25 p. 426,12. *saepius*). DIPL. Otton. III. 267 p. 684,34 scripta ... a nostris antecessoribus facta ... hac nostrae auctoritatis et -is pagina ... corroboramus (*inde* DIPL. Heinr. III. 216 p. 289,40. *al.*). DIPL. Heinr. IV. 422 p. 566,33 hec omnia ... dicta nostra con-e ... corroboramus. DIPL. Frid. I. 394 p. 268, 14 quodcumque nostrę -is pie exposcitur suffragium, celeri affectu est attribuendum. *persaepe*. *meton. de formula* (*‘Corroboratio’*): DIPL. Heinr. I. 28 ut hoc firmius credatur ... hanc nostri -em praecepti inde conscribi iussimus. CONR. MUR. summ. p. 133,18 privilegiorum ... hee sunt partes: titulus, exordium, ... narratio, finalis -o et singulorum subscriptio. *de toto diplomate*: DIPL. Loth. I. 104 p. 244,19 memoratas res a iam dictis viris ... illi (sc. *Angilmaro*) contraditas, prout plenius in eorum -e continetur, illi per hoc nostrum praeceptum sancimus. DIPL. Otton. I. 412 p. 562,4 quemadmodum imperatores ... suarum firmitatum manuum coro-es contulerunt. **β spectat ad auctoritatem**: DIPL. Loth. I. 35 p. 113,24 ut futura -o hac (i. q. Dei utilitatis decerta confirmatio sibi (sc. *imperatorii*) perhenniter maneat. DIPL. Otton. I. 166 ut huius cartę -o omni tempore firma ... permaneat. DIPL. Heinr. IV. 462 p. 624,38 manu propria eam (sc. *scripturam nostrae auctoritatis*) subter signavimus et sigilli nostri impressione ad -em insigniri iussimus. *al.* **b latius**: **a approbatio** – *Zustimmung*: NICOL. I. epist. 59 p. 366,7 quem (*Hincmarum*) primatem ... praedecessores nostri Leo ... in largitione usus pallii et Benedictus privilegio suae -is ... confirmaverunt. DIPL. Otton. II. 305 p. 361,33 preceptum confirmationis et -is, quatinus nos ... concedere dignemur. *al.* *de testimonio*: DIPL. Otton. II. 261 p. 302,36 propria scriptione cartarum ... Landulfus diudicaverat -e multorum ... ecclesie pertinere *castella*. **β decreta, constitutio** – *Bestimmung, Anordnung*: DIPL. Loth. II. 25 p. 425,16 si ... eis (*servis Christi*) auctoritatem nostrae -is largimur. DIPL. Karoli III. 85 p. 138,7 per hanc nostram imperialem institutionem et inviolabilem -em. GREG. CAT. chron. II p. 108,3^B curam huius cenobii, et si non imperiali -e, optinuit tamen canonica ... electione *Suppo*. DIPL. Frid. I. 490 p. 411,39 quicumque ... mortalium hanc nostram constitutionem vel -em infringere ... attentaverit. *al.*

***corroborativus**, -a, -um. *confirmativus* – *bestätigend*: ACTA civ. Rost. B I 3,44 p. 77 (a. 1258/60) super hoc factum ... Hynso dedit solidum -um seu pacis, quod vulgo dicitur vrede-

[Pömbacher]

schilling (*de re v. Dt. Rechtswb. III, p. 943*).

***corroborator**, -oris m. *fautor, defensor, tutor – Förderer, Gönner, Beschützer*: CONC. Rem. 26 (MGScript. III p. 671,25; a. 991) sentiamus in vobis (*sc. papa*) alterum Petrum defensorrem et -em christianae fidei. DIPL. Conr. II. 206^a p. 281,23 quatinus ibidem Deo famulantes ... nos ... fautores et -es possint ... Deo ... commendare (*inde* DIPL. Heinr. III. 3. *al.*). HUGO FLAV. chron. 2 p. 498,10 adiutor et -r ero (*sc. abbas moriens*) fidei vestrae. *v. et p. 1937,46. de Christo*: CHART. Rhen. med. I 327 p. 382,29 (epist. papae a. 1047) in Domno nostro Ihesu Christo, qui est virtutum dator et -r.

corroboro (conr-), -avi, -atum, -are. *script.* -opo-: l. 52. *depon.*: p. 1934, 6. *adde* DIPL. Karoli III. 15 p. 23,22. *al. struct.*: c. *praep.*: de: l. 57. *super*: l. 36. c. *enunt.*: ut: p. 1934,25. *quod*: p. 1934,22. *quo*: p. 1934,22.

I (con)firmare, stabilire – (*be-, ver*)stärken, kräftigen, (*be-*)festigen: A *proprie*: 1 *gener.*: a *in univ.*: EIGIL Sturm. 20 domos omnes monasterii ... columnis et ... trabibus ... -vit. ECBASIS capt. 823 -et rex antra ferarum. GREG. CAT. chron. II p. 272,6 (epist.) nos ... castrum nostrum -antes. *al. in imag.*: LEG. Wisig. 12,2,14 p. 422,22 eius solum in veritate con-et *dextera Christi*, cuius *eqs.* RADBERT. Matth. 4,2883 domus ... fundamentum Christi -tur. b c. *sensu augendi*: ALBERT. M. veget. 4,19 -bitur vis vaporis moventis. c c. *sensu recreandi*: AMARC. serm. 3,369 ni siccam ... fons ... gulam -et. d c. *sensu constituendi, consolidandi*: HEINR. AUGUST. planct. 1083 sopitus Adam costa -at Evam. 2 *natur. et medic.*: ODO MAGD. herb. 2142 iecur et stomachum -at haustum *caryophylli*. DIAETA Theod. 491 dactilus dulcis ... non solum extrinsecus impositus -at et desiccatur, verum *eqs.* ALBERT. M. animal. 1,355 utilitas nervi ... est, ... ut caro -etur involuta in retiaculis et panniculis nervorum (*ex Avic.*). *al.* B *translate*: 1 *in univ.*: a *gener.*: AGOB. 7,3 l. 9 ad -andam *fide m* (RIMB. Anscar. 7 p. 26,37. *al.*). TRAD. Teg. 380^a p. 293,34 ut in futuris temporibus iustitia -etur. CHRON. Hild. 1 Karolus ... qui ... christianam religionem super eos (*Saxones*) -vit. *persaepe. in malam partem*: THIETM. chron. 4,73 p. 216,22 non sic -retur pertinax presumptio iniquorum. HUMB. Sim. 1,2 p. 104,28 errorem suum -are conatur *calumniator*. BERTH. (?) annal. a. 1079 p. 322, 13 regni ... desolationem ... et iniquitatem ... miserabiliter tueri ac -are. *al.* b *publ.*: DIPL. Merov. I 21 p. 21,48 quia tunc regia potestas suum cultum -are videtur, quando *eqs.* DIPL. Otton. I. 81 p. 160,40 decrevimus, ut illud monasterium ... in usus peregrinorum ... firmitur atque -etur. DIPL. Conr. III. 86 p. 153,37 (spur.) beneficiis nostris novellam illam plantationem desideramus -are. DIPL. Frid. I. 10 p. 18,31 ut eorum paci ... quorum orationibus regni nostri res publica -atur, ... provideamus. OTTO FRISING. gest. 1,64 ad -andum imperii statum. CHART. Chemnit. 307 p. 268,25 (dipl. Frid. II.) terminos ... donatos ... et suis (*sc. regis*) beneficiis et donis -tos. *al.* 2 *cohortari – ermutigen*: ALCUIN. epist. 239 p. 384,36 tuis sanctissimis -tus (-poratus *var. l.*) consiliis et orationibus. HROTSV. lib. 2 praef. 2,5 vestris -ta sententiis ... praesumo ... componendis operam dare. PETR. DAM. epist. 50 p. 119,11 -et me in omni opere bono *Deus*. THANGM. Bernw. 17 p. 766,19 populum alloquitur, benedicit et -at. PETR. CAS. chron. 4,125 p. 601, 23 Guibaldus ... -tus de his, que imperator ... dixerat. *al.*

II *affirmare, probare, sancire, testari – bestätigen, bekräftigen, anerkennen, beglaubigen*: A *gener.*: WALAHFR. Gall. prol. p. 280,31 cuius (*sc. scriptoris*) dicta nec doctrina -at nec vita confirmat. CARM. in Sim. 2,1,3 (MG Lib. Lit. III p. 700) quam (*satiram*) ... vir magnus at Hugo. HUGO FLOR. tract. 1,13 (MG Lib. Lit. II p. 482,40) praesentem libellum exemplis sanctae scripturae diligenter -are curavi. CONSUET. Marb. 57 ibi (*in capitulo*) ... licet omnibus ... utilia ... suggerere vel ab aliis suggesta -are. *al.* B *publ.*: 1 *strictius*: a *in univ.*: CONC. Karol. A 44^A p. 478,27 per has ... syllabas -amus et confirmamus priorem p a c e m et amicitiam (COSMAS chron. 3,42 p. 215,9). DIPL. Loth. I. 50 p. 145,13 ut eandem ordinationem nostro -remus praecepto. THIETM. chron. 7,31 p. 436,23 monasterium ... a libertate diu -ta in servitium redactum est. COSMAS chron. 2,38 papa ... suo privilegio -at Pragensem epi-

scopatum. *persaepe. spectat ad donationes, possessiones sim.*: DIPL. Ludow. Germ. 43^b p. 59,16 quicquid ... tenere visus fui, ... regi ad suum proprium ... tenendum tradidi atque legaliter -vi. DIPL. Karoli III. 53^a p. 91,32 concedimus, c o n f i r m a m u s et -amus et omnino transfundimus cuncta, que *eqs.* (DIPL. Otton. I. 241^a p. 339^a,30 -amur. *al.*) THANGM. Bernw. 22 p. 769,16 coenobium ... tuo iuri redintegro et -o. DIPL. Conr. III. 6 p. 12,32 omnes possessiones ... confirmamus et presentis auctoritate privilegii nostro regio banno -amus. *persaepe. b in formula corroboracionis q. d. (expressius i. q. [con]signare – unterzeichnen, ausfertigen: l. 12)*: DIPL. Karoli M. 208 p. 279,34 m a n u p r o p r i a subter con-are decrevimus (DIPL. Otton. III. 48 p. 450,37. THIETM. chron. 3,1 p. 98, 15. *persaepe*). FORM. extrav. I 10 p. 539,39 manu mea propria subter firmavi et bonorum virorum testimonio -andam (*sc. chartam*) decrevi (*sim. REGISTR. Pant. Col. 6. CHART. Epternac. 223. al.*). DIPL. Karoli III. 94 p. 154,34 eam (*concessionis auctoritatem*) ... iussimus ... sigillo nostro -i. DIPL. Heinr. IV. 343 p. 454,18 nostri sigilli impressione infra -i iussimus. TRAD. Teg. 373^c p. 289^b,41 sunt hec ... sigillo sancti Quirini -ta. *persaepe. 2 latius: a decernere, constituere – festsetzen, bestimmen*: COSMAS chron. 2,46 p. 153,18 -at rex omnium sacramento comitum, quo (*quod var. l.*) ... Conradus obtineat solum. DIPL. Conr. III. 172 p. 311,30 decernimus et ... privilegii auctoritate -amus, ut *eqs. al.* b *instruere – bevollmächtigen*: WIPO gest. 2 p. 19,19 ad regnandum ... illum (*Chuoanem*) -vit imperatrix.

*adv. *corroborate. viribus confirmatis – gekräftigt, gestärkt*: URSO gloss. 83 p. 118,11 confortatur aeger in tantum, ut -e illico ad perficiendam crism incitetur.

corroco v. corrogo.

1. **corrodo** (conr-, coro-), -rosi, -rosum, -ere. *confunditur c. corradere*: p. 1935,9. *partic. praes. vel perf. usu adi.*: l. 58,59. 71 p. 1935,31. *al.*

I (*e*)rodere, exedere – (*be-, zer*)nagen, zerfressen: A *proprie*: 1 *gener.*: a *de animalibus*: AUDRAD. carm. 3,4,379 -sus v e r m i b u s ... miseram expiravit ... animam *praesul* (CHART. Sil. D IV 15 p. 22,15 [epist. papae]). ARNOLD. BERG. chron. a. 1026 p. 677,2 quem (*comitem*) cum m u r e s -issent usque ad mortem (REIN. LEOD. inept. 1 p. 598,18). VOLQUIN. serm. 295 (StudMediev. III/ 3,1962. p. 331) quod vultures iecur Titii -unt. ALBERT. M. veget. 7,102 quae (*eruciae*) sunt vermes longi -entes folia. *saepius. b de hominibus*: ECBASIS capt. 13 vivus con-itur unguis (*spectat ad Hor. sat. 1,10,71*). LEO MARS. chron. 1,27 p. 79,16 digitos sibi ceperunt manusque ... -ere *Saraceni*. 2 *medic. et pharm.*: a *in bonam partem*: AESCULAPIUS 40 p. 63,20 post eruptionem (*sc. apostematis*) collectiones variae medicamine aliquo -untur. BENVEN. GRAFF. ocul. A 10 p. 28^a,20 potenter corodit *pulvis nabietis*, quia ... in oculis purificat. GLOSS. Roger. I A 1,22 p. 554,6 stercus caprinum ... superponatur, quia -it leniter et mundificat vulnus. ALBERT. M. veget. 5,115 cauterizant ... quaedam (*plantae*) -endo et adurendo. *al.* b *in malam partem*: VITA Udalt. Cell. II 62 (32) iam ... nares -serat *cancer*. IOH. IAMAT. chirurg. 7,4 p. 46,47 cum iam videris carnem superfluum -sam penitus removeri. BRUNUS LONG. chirurg. 1,14 p. 112^A si modum excedit *medicina*, -it membrum; ... in curatione ulcerum -entium. ALBERT. M. veget. 6,111 confert *galbanum* dolori dentis -si (*ex Avic.*). animal. quaest. 2,30 p. 121,68 fugit *cholera* ad illa (*intestinalia*) et ea -it et ulcerat. *al.* VITA Mariae rhythm. 3255 digiti tornatiles ... scabro non -si. *saepius. usu refl.*: ROGER. SALERN. chirurg. 2,1497 fit *apostema* ... herpes estio-menius, id est se ipsum -ens (*inde* GLOSS. Roger. I A 2,2 p. 586, 30). 4,126 *cancer* ... se constringit ... et a latebris se -it. B *in imag.*: DHUODA lib. man. 3,7,7 con-et ... te ut tinea (*sc. homo iracundus*). CARM. var. II 18,25 tune (*sc. delusor*) ... meas con-is d e n t e Camenas? (PETR. DAM. epist. 105 p. 165,8. BERNOLD. CONST. chron. a. 1091 p. 453,8). HILDEG. epist. II 13,6 p. 376,16 ut ... anima viperis moribus non -atur (connotatur *ed., vix recte*). ALBERT. M. nat. bon. 323 p. 116,3 vermis conscientiae -entis. CHART. Basil. C I 386 p. 288,27 facta hominum ne mordaci lima oblivionis -antur. ALBERT. M. metaph. 3,

2,10 p. 129,5 'verum' omnes philosophi 'unt' (p. 1001^a, 2 ἀπο-
τρώγουσιν). **C translate:** 1 *expilare, despoliare – ausplün-
dern, berauben*: ANNAL. Quedl. a. 997 p. 73,47 Sclavi ... ter-
minos ... Saxonicos latrocinii –serunt furtivis. ARNOLD. LUB.
chron. 3,17 p. 158,29 ecclesie quasi –se et exspoliare ... inveni-
untur. HEINR. LETT. chron. 11,4 quia inique egerat ... neophi-
tos –endo *advocatus*. *effundere – verschleudern*: COD. Lau-
resh. 134^a l. 18 omnem ... monasterii ecclesiasticum thesaurum
... corrasit (an leg. –sit ?), exhaustit. 2 *conterere, fatigare –
aufreiben, zermürben*: CHART. archiep. Magd. 92 p. 131,38
(epist. papae a. 981) dum talibus altercationibus –sa distrahitur
ecclesia. CARM. Bur. 43,5,4 basem rei publice ... machina –it
presentium malorum. *extinguere – auslöschen*: CHART.
Sangall. A 1015 p. 214,28 (a. 1278) ne res geste oblivionis caligi-
ne imposterum –antur. 3 *conviciis proscindere – herabsetzen,
'heruntermachen'*: PETR. CAS. chron. 4,115 p. 590,12 quidam
philosophus ... canino latratu ... occidentalem ecclesiam –ere
cepit dicens *eqs*. LIGURINUS 3,270 pontifices ipsumque gravi
–ere lingua audebat papam *Arnoldus*.

II (ab)radere, defricare – (ab)schaben, abreiben: **A in**
univ.: WALDR. carm. 3,63 membranas ... pumice –o. MIRAC.
Annon. 3,30 de saxo ... cultello –sit *mulier*. TRACT. de chirurg.
50 os cum spatium –endo perforatur. **B usu terere, corrumpere –
abnützen, beschädigen: CHART. Ital. Ficker 27 p. 36,48
(a. 974) quod ibi (sc. in exemplo chartae) –sum vel deletum fue-
rat. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 118,20 si primo anno non mu-
tarentur (sc. pennae), tantum –rentur ... , quod *eqs*. 2 p. 131,7
margines in cauda si –si inveniuntur. *al.* ALBERT. M. animal. 19,
48 acutum ... facile retunditur et –itur (p. 789^a, 9 ἀμβλύνεται).
C atterere, laedere – wund machen, verletzen: VITA Mariae
rhythm. 3259 fuerunt *pedes Iesu* ... –si propter iter plurimum.
5497 tantum ... ploraverat ... , quod ... ipsius palpebre –se iam
tuebant.**

2. **corrodo** v. 1. corrado.

***corrogata** (car-) et ***corroada** (croa-, crua-, -ata), *saepius*
***corvada** (cur(r)-, carr-, corr-, rba-, -rweda, -ata) et ***corveia**
(gor-, chor-, -ea), –ae f. (corroga; cf. Wartburg, Frz. etym.
Wb. II. p. 1226sq.).

1 *proprie i. q. servitium, angaria – (Fron-)Dienst:* **a in**
univ. (interdum de iure, e. g. l.47): CAPIT. reg. Franc. 32 p.
83,8 ut non praesumant iudices nostram familiam in eorum ser-
vitium ponere, non –vadas, non materia cedere ... cogant.
CHART. select. Waitz 2 p. 4,24 faciat ... mansus unusquisque
anzingam integram in –a dies II ad utramque sationem. 7 p. 14,2
herban et –wedan nullomodo habeant *villani nostri* nisi ... li-
centia abbatum. CHART. Helv. arb. 5 p. 7,16 forationes vini et
totum ripale, –oadam et mutationes domorum ... debet ut do-
minus possidere *comes*. CHART. Lamb. Leod. 572 p. 122,21 in
... recipiendo ... forestariam et –veias ab ipsis hominibus.
DIPL. Heinr. II. 517 p. 665,40 (spur.) de avena advocacionis et
gorveia sint illi liberi, qui *eqs*. *al.* **b munus vehendi, arandi –
Spanndienst**: REGISTR. Foss. I 12 arat (sc. unusquisque *man-
sus*) –badam inter iveraticum et tramisum perticas IV. *al.* RE-
GISTR. Prum. 1 quando XV noctes facit et fenum colligit et cur-
vadas (gloss.: ateploge) facit *Widradus. persaepe*. CHART. se-
lect. Waitz 3 p. 6,9 debent in anno quatuor –vadas, tres ad aran-
dum et quartam ad colligendum. CHRON. Andag. 41 advocatus
... in exigendo ... chorveias adeo imminabat ... familie, ut in
arando vacca ... pauperis abortiret. TRAD. Altaerip. 212,5 om-
nia casalia ... debent curie ... ter in anno –oatas aratorum. *al.*
CHART. Helv. arb. 102 p. 162,15 quod advocatus ... tribus vici-
bus in anno habet –vatas des charrues. 2 *meton. i. q. ager, do-
minium – Salland, Dominikalland, Achte, Beunde*: DIPL.
Karoli III. 143 p. 230,10 decimam de dominicis laborationibus
et de vineis dominicis et de curvatis canonicis ... persolvant
episcopi. CHART. select. Waitz 2 p. 4,29 in ca-a perticas IV, ...
in vineis perticas IV. CHART. Rhen. med. I 368 p. 425,24 (epist.
papae) quicquid illi (*monasterio*) subiacet in suburbio ... cum
condumis et curvadis et vineis indomnicatis. DIPL. Frid. I. 490
p. 411,13 tres –vatae Widonis heremitae. CHART. Rhen. med.
III 881 vineam sitam in parrochia nostra in croada versus s. Re-
migium concessimus Hadewigi. CHART. Lux. IV 324 pro croa-

da et prato, que vulgo hatten et brul nuncupantur. *saepius*. cf.
*corvidica, *corvigium.

corrogatio, –onis f. *servitium – Frondienst*: LUP. FERR.
epist. 51 quod nostri boves ... non suffecerint, frequentes im-
pleant –es.

5 **corrogo** (conr-, -roc-), –avi, –atum, –are. 1 *strictius i. q. (ro-
gando, petendo) sibi comparare, colligere – (bittend, for-
dernd) sich beschaffen, (ver)sammeln:* **a de rebus**: ARNULF.
SAG. invest. 3 p. 93,3 cum inestimabilem pecuniam ... –asset
usura *avus*. LIGURINUS 2,25 ex omni collectos agmine nummos
–at rex ... et licite compensat dampna. EPIST. Hildesh. 100 fa-
cultatis mee rebus collectis et amicorum –tis auxiliis. *expetere*
–*herbeiwünschen*: ALBERT. STAD. Troil. 5,560 mortem –at ille
(*Pyrrhus*) sibi. **b de hominibus:** **a accire – herbeirufen:**
15 HERM. SANGALL. Wibor. 1,29 p. 180,30 –ta una ex domesticis.
in imag.: ANON. minut. prol. p. 229,2 cum ipsa (*unitas*) a sua
immobilitate ... nequeat –ari, velut *eqs*. **β citare – vorladen:**
TRAD. Weiss. 8 l. 81 (a. 737) testes, qui ... signarent, modis
omnibus con-vi. CHART. Sangall. A 9 testis, qui suscrivere con-
rocaverunt. **γ convocare – einberufen**: PRUD. TREC. annal.
20 a. 825 p. 65,19 con-ta manu valida. THEOD. TREV. transl. Celsi
16 –ta est ... solennis synodus ... episcoporum. **δ conciliare –
gewinnen**: WOLFHER. Godeh. II 8 p. 202,22 ipsum (*imperato-
rem*) ... adiutorem ad corrigendum talem hominem –vit *abbas*.
25 *petere, rogare – erbitten, 'sich ausbitten'*: PASS. Ursulae 3 cui
(*filio*) ... beatam in conubium –ari Ursulam ... flagrabat *tyran-
nus*. 2 *latius i. q. (ef)flagitare, evocare – (dringend) bitten,
auffordern*: GUMP. Wenc. 18 conviviis eum (*principem*) inter-
esse ... –vit. WOLFHER. Godeh. I praef. p. 168,22 quam pluri-
bus me ardua quaedam delucidare –antibus. *al.* ANNAL. Pegav.
30 a. 1091 p. 244,32 cum quo (*archiepiscopo*) ... Albuwinum ...
venire –vit *Wicpertus*.

subst. ***corrogata**, –ae f.: v. p. 1935,35.

corollarium v. corollarium.

35 **corrosio**, –onis f. **I proprie i. q. rosio, consumptio – das**
(Be-, Zer-)Nagen: **A strictius:** 1 *gener.*: SIMON sacram. p.
31,11 de fractione et ... a muribus –e dici debet, quod *eqs*.
CHART. Col. I 76 p. 558,20 privilegium ... ex ... –e vermium
extiterat consumptum. ALBERT. M. animal. 25,8 si ... sentiatur
40 mordicatio et –o *serpentis (ex Avic.)*. VITA Herm. Ios. 10 ut ...
puer ... in illa –e nihil molestiae sustineret. *in imag.*: AL-
BERT. M. summ. creat. II 1,71,3 p. 597^b,23 non ... parva poena
est –o vermis (*i. conscientiae*). DAVID compos. 1,17 ex quibus
(*verbis nocivis*) oriuntur ... graves ... conscientiae –es. 2 *me-
dic. i. q. erosio – 'Korrosion', Zersetzung:* **a in malam par-
tem de tabe**: TRACT. de aegr. cur. p. 172,9 aliud contra putredine-
nem et –em gingivarum. GLOSS. Roger. I A 2,2 p. 588,20 –e ...
cessante, quod cognoscitur per saniem fluentem *eqs*. BRUNUS
LONG. chirurg. 1,14 p. 112^A ambulatio –is cogit nos incidere
50 membrum, ut sanetur corpus a –e (*inde* THEOD. CERV. chir-
urg. 1,7 p. 138^C). NOTULAE Wilh. Cong. 499 cum ... sanies li-
bere expurgari non potest, –o circa fundum profundatur. *al.*
de dentibus *i. q. caries – Fäule*: CONSTANT. AFRIC. theor. 9,
19 p. 44a^v in dentibus dolor est nimius: –es, exacerbationes. p.
44b^v –es patitur dens ex humorum acutorum ... putredinibus.
55 ALBERT. M. veget. 6,209 conferunt ... gallae posita in –e den-
tium (*sim.* 6,228). **b in bonam partem de diabrosi**: MIRAC.
Otton. Bamb. I 28 ipsa ... –o iam nervos et ossa militis invase-
rat. WILH. CONG. chirurg. 1705 facta ... –e ... superponatur
emplastrum. GLOSS. Roger. I A 2,2 p. 588,8 de ... unguento
60 ... ad –em cancri ... servato. *al.* **B latius:** 1 *laceratio – das*
(Zer-)Kratzen: CONR. MEND. Attal. p. 133,27 quoslibet sibi
vicinantes morsu dentium, –e unguium ... attricare non dubi-
tabat *mulier*. 2 *corruptio – Abnützung*: FRID. II. IMP. art.
65 ven. 1 p. 119,3 cum contingat –em usque ad radicem (sc. *penna-
rum*) ... protendi.

II translate: **A expilatio – Ausplünderung**: CHART. Steph.
Wirz. 32 p. 45,18 (s. XII^{ex}) quatenus ... ab ... advocatorum
... insatiabili –e liberi ... habitent *homines*. **B extinctio –
das Auslöschen**: CHART. Rhen. med. II 212 p. 250,10 (a. 1203)
70 ut ... saltem ab oblivionis –e defendantur *facta*. **C detrecta-
tio, insectatio – Herabsetzung, Verhöhnung**: ADALBOLD.

[Pömbacher]

Heinr. 2 ut invidiorum -es devitare valeret *philosophus*. GODESC. AQUENS. opusc. 4,15 p. 150,21 quorum talium (*haereticorum*) -bus eum acutibus multa contra eos . . . scripsit . . . Hieronymus. c. *gen. explicativo*: ROD. GLAB. Wilh. 7 ab huiusce suasoribus detractationum -bus lacesitur, ab . . . presule redarguitur.

***corrositas**, -atis f. *fluxus putridus – fauliger Ausfluß*: BENVEN. GRAFF. ocul. B 5 p. 19,25 vocamus catharactam serenam ideo, quia <generatur> a quadam -e descendente a cerebro ad modum gute aque . . . sic repente, quod omnes humores oculorum corrumpit.

***corrosivus**, -a, -um. 1 adi.: a gener. i. q. *rodens, mordax – nagend, beißend, bissig (in imag. vel translate)*: REIN. LEOD. inept. 1 p. 598,17 liber ille in senatu . . . abiudicatus est sententiamque accepit -am. CHART. Traiect. 501 p. 447,24 quoniam ea, que . . . geruntur, . . . -o invidiorum dente . . . in terminium precipitantur. DAVID compos. 3,20,1 ita . . . indevote facimus, quod nec Deo est valde gratum . . . immo -um conscientiae. b *medic. et pharm.*: a *corrosionis efficiens, supprians – fressend, zersetzend, schwärend*: BRUNUS LONG. chirurg. 1,14 p. 112^B Galenus huiusmodi u l c e r a -a . . . formicam ambulativam nominavit (ALBERT. M. veget. 6,354). THEOD. CERV. chirurg. 1,6 p. 137^B catharticum . . . utile est vulneribus -is deambulantibus. al. β *acer, adurens – scharf, (ver)brennend*: BRUNUS LONG. chirurg. 1,3 p. 106^A sanies est nitrosa et -a. 1,8 p. 108^G propter sanguinem . . . corruptum in qualitate . . . sicut si fuerit acutus vel -us. ALBERT. M. veget. 6,436 *staphisagria* . . . adustiva in operatione et -a. euch. 3,2,1,3 p. 282^b,11 lixivium . . . exsiccative est et -a viscerum hominis. PS. ARIST. tract. p. 796,34 spiritus et anima non penetrant nisi per quandam vim -am. al. *de medicamentis (purgativis) i. q. causticus – ätzend*: TRACT. de chirurg. 1075 cum saniare vuleris, -is pulveribus utaris, ut apertum maneat (sc. *vulnus*). GLOSS. Roger. I A 2,2 p. 588,11 si . . . unguentum sit nimis ignitum vel -um. ALBERT. M. animal. 22,85 ibi (sc. *in iuncturis*) non est laudabile . . . emplastrum multum -um apponere, *saepius*. 2 *subst. neutr. i. q. medicamentum causticum – Ätzmittel*: MIRAC. Otton. Bamb. I 28 aspero . . . -o praemortuas carnes . . . abstergebat *miles*. TRACT. de aegr. cur. p. 171,4 polipus cum -is curatur. WILH. CONG. chirurg. 244 si . . . ferrum timeat (sc. *medicus*), per sola -a procedatur. *saepius*. adde: TRACT. de aegr. cur. p. 149,18 nota, quod quidam vehementer dissolutiva et -a oculis imponunt.

***corrosor**, -oris m. 1 *homo prodigus – Verschwender*: CHRON. Siegb. cont. Aquic. a. 1157 p. 408,33 (epist.) non orbis corroboratores, set pecunie . . . insatiabiles -es. 2 *perditor – Verderber*: CONST. imp. II 158,1 tamquam materni uteri -es. 3 *detractor, calumniator – Kritiker, Verleumder*: RATHER. prael. 3,24 nec desunt . . . in episcopio -es, qui . . . concinnent . . . adversus istum (*episcopum*) . . . obloquia. ANSELM. MOG. Adalb. 410 nec fuerat Cynicus, nec -is amicus. *Pöribacher*

***corrotor** (conr-), -ari. *circumvolvi, converti – sich im Kreis herumbewegen, periodisch ablaufen, wiederkehren*: CARM. de temp. rat. 583 cursu annali con-antia tempora anni. 647 nonis Martis . . . et Decembris . . . duabus (i. *pridie nonarum*) con-atur (sc. *tertia et quarta luna embolismorum*; cf. BEDA temp. rat. 45,141sq.). 715 cyclos magnus con-atur simul annorum sexcentorum.

corrotundatus (conr-), -a, -um. *in formam rotundam redactus, ad modum rotae ordinatus – abgerundet, radförmig angeordnet*: EUGEN. VULG. syll. 24,21 mathematici . . . genesim omnium perscrutantes cudebant omnia con-a . . . in circulo anni haerere (cf. 24,24sq. formantes . . . genesim nascentium per duodecim signa).

***corruada** v. *corrogata.

***corrubesco**, -ere. *rubore splendescere – rötlich schimmern*: ANON. princ. magistr. 55 hoc (*pratium*) inestimabili flore compubescit et achanto croceo fragrans -it.

corrubtio v. corruptio.

***corrudimentum** (conr-), -i n. *rudimentum (congrue) timidum – (entsprechend) zaghafter Anfangsschritt*: PETR. CRASS. def. 7 p. 449,25 ideo abominabilis magis debet esse om-

nibus, quod incipiens peccare con-a (*cod., recte ut vid.*; erudimenta ed.) in elementis non posuit, sed confestim ad ecclesiasticae pecuniae furtum . . . prorupit *Ildebrandus*.

***corrugatio**, -onis f. *contractio (rugas inducens) – (faltig) Zusammenziehung, (Zusammen-, Ein-)Schrumpfung*: URSO gloss. 60 p. 103,17 siccitas -e vehementi cutim scindit. GLOSS. Roger. I B 3,11 p. 673,19 nihil actu frigidum in auricula debet poni et nihil actu calidum in oculis propter -em telarum. WALTH. AGIL. med. 19 p. 119,36 propter -em matricis. ALBERT. M. veget. 7,157 servantur . . . pruna sicut cerasa et fere omnis fructus fissus et exsiccatus ad solem usque ad -em. animal. 12,74 cuius (*virilis aetatis*) signum est . . . laxatio et -o cutis eqs. 12,155 -em et prolongationem anulorum suorum (sc. *animalis anulosi*). *ibid.* al. c. *sensu coaptationis, coniunctionis*: GLOSS. Roger. I B 4,1 p. 707,35 propter huiusmodi (sc. *labiorum vulneris*) contractionem vel cu-em (*sic?*).

***corrugesco** (conr-), -ere. *rugosum fieri, viescere – faltig werden, zusammenschrumpfen*: AURELIUS 13 p. 711,18 cutes eorum (*cardiacorum*) corrugantur (*corr. ed. ex corriganur cod. Bruxell.*; congrugantur *cod. Vindob. Lat. 68*), plerumque in tantum in modum uvae passae -unt (*corrigesunt ed. ex cod. Bruxell.*; con-unt *cod. Vindob. Lat. 68*).

***corrugiola** v. *corrigiola.

corrugo (conr-), -avi, -atum, -are. 1 *strictius i. q. rugosum reddere, in rugas contrahere – faltig machen, in Falten ziehen (medial. i. q. rugosum, vietum fieri – faltig, runzelig werden, zusammenschrumpfen; partic. perf. usu adi.: l. 29. 32. 36): a proprie: a in univ.*: ALBERT. M. animal. 1,621 quando -atur pellis ex frigore aetatis eqs. 10,42 adeo est sicca et -ta *matrix*, quod prohibet incrementum infantis. THEOD. CERV. chirurg. 3,56 p. 180^B cerussa . . . faciem -at. ANNAL. Prag. III a. 1282 p. 205,21 vultum -tum et palidum defers. al. v. et l. 19. β *de nare, fronte sim. i. q. con-, distorquere – verziehen, kraus ziehen*: WALTH. SPIR. Christoph. II 4,124 quoniam, filioli, -at ineptia frontem? AMARC. serm. 1,3 -are genas et eas conspergere fletu. RUP. TUIT. medit. 1,18 p. 375^D cum quis -ta nare vel pallenti facie osculum fratri subtrahit ecclesiasticae pacis. al. γ *convellere, laedere – zerknittern, beschädigen*: RUOTG. Brun. 4 p. 6,6 libros . . . incaute refringi aut -ari (*corrigi B1*) vel quomodolibet minus diligenter tractari . . . egerime tulit. b *in imag. c. sensu maculandi*: HUMB. Sim. 2,32 p. 180,31 quam (sc. *gloriosam ecclesiam*) . . . -ant, dum simplicem eius intentionem velut nitidam cutem duplicitate suae calliditatis deturpant (sc. *haeretici*). c *translate i. q. senem turpemque fieri – alt und häßlich werden (usu medial.)*: ECBASIS capt. 480 con-or, felix velud assolet Indica cornix. 2 *latius i. q. contrahere, constringere – zusammenziehen: a in univ.*: ALBERT. Veron. 9 diu -ti coeperunt nervi distendi. URSO gloss. 54 exasperat caliditas rei grossae subtiles partes solvendo, . . . frigiditas -ando. ALBERT. M. veget. 3,95 'ponticum' . . . -at (congregat, coagulat, congruat, congerit *var. l.*) et 'contrahit'. al. b (*complicando*) collocare – (*faltend*) legen, schieben: ALBERT. M. animal. 4,7 plura (sc. *animalia anulosa*) . . . habent anulos duplicatos, ita quod unus -atur super alium, quando se contrahunt animalia illa. c *crispere – kräuseln*: ALBERT. M. animal. 19,28 pars terrestri (sc. *capillorum*) desiccata ex aere continenti . . . -atur et crispa efficitur. *ibid.*: ex quo (*igne propinquo*) -antur et involvuntur *pili eqs.* d *subducere – einziehen, 'reffen'*: CARM. didasc. 474 nunc hec (*carbasa*) -ans, nunc . . . extenuans.

[**corrum** v. cornum.]

***corruptentia** (conr-cia), -ae f. (cf. *francog. vet. corrompance; Tobler-Lommatzsch, Altfrz. Wb. II. p. 899*) *macula, opprobrium – Makel, Vorwurf*: LEX Raet. Cur. 2,16,1 ut postea ille iudex conruptionem (corruptione AC, con-cia Bb) non habiat, que ipsam causam bene non exquisisset.

***corrumpia** (coru-), -ae f. (? *per contam. ex corrumpere et rumpia [i. rhomphaea]*) *corruptio, consumptio (igne et gladio effecta) – (durch Feuer und Schwert bewirkte) Vernichtung, Zerstörung*: FORM. Turon. add. 7 quociens quippe causa ministrantes naufragium evenit destitutio cartarum, quod hoc publicis auribus est intuendum, ut qualitorum coru-am . . . non debui modolari.

corrumpo, -rupi, -ruptum, -ere. *script.*: quo-: l. 68. conr-: l. 29. p. 1940,49. coru-: l. 39. 66. *al. form.*: stirp. praes.: -rup-: l. 34. p. 1940,17. -ando: l. 39. stirp. perf.: -rump-: l. 71. p. 1940,26. 1941,8. -rupu-: p. 1941,10. ?depon.: l. 65. *inf. pro subst.*: l. 42. *usu refl.*: l. 43. p. 1940,57. 1941,8.9. *partic. praes. et perf. usu adi. vel subst.*: *passim.* *confunditur c.*: corripere: p. 1940,17. 45. 47. corruiere: p. 1942,50. 67. 70. *de assimilatione*: GODESC. SAXO gramm. 1 p. 358,12 quando 'con' . . . praepositio . . . praepositur 'l' vel 'r' sequentibus, . . . in supradictas litteras 'n' ipsum convertitur, ut . . . 'it'.

I de actione ad nihilum redigendi, deperdendi: **A proprie**: 1 gener.: **a de rebus**: **a dirumpere, scindere** – zerreißen, (zer)sprengen: WALAHFR. Gall. 1,7 retia. HINCM. divort. 12 p. 182,18sq. virgineum . . . id est pellicula, quae . . . in concubitu primo -itur . . . ; et postquam virgineum illud -itur, virgo femina non habetur. **β putrefacere, consumere, diluere** – in Fäulnis überführen, zersetzen, aufweichen (*pass. de cibo indigesto i. q. acescere* – sauer werden: l. 19): RECEPT. Lauresh. 3,72 p. 282 ad eos, cui cybus in ventre -itur. ANNAL. regni Franc. a. 820 p. 154,11 frumenta . . . imbrum adsiduitate -ta. URSO element. 3,4 p. 73,14 virtus digestiva per calorem naturalem digerit et -it. ALBERT. M. animal. 1,559 -itur faex in eis (*inferioribus intestinis*) eqs. 6,15 ovum turbatur et -itur. *al. partic. praes. usu subst. de substantiis acidis*: ALBERT. M. animal. 1,562 creatae sunt . . . in hoc intestino (*sc. recto*) duae tunicae, ut non cito imbibatur -entibus. **b de hominibus i. q. auferre, absumere, extinguere** – hinwegraffen, umbringen, auslöschen: CHRON. Fred. 2,36 p. 60,8 in eo (*Nerone*) omnes Agustii familia con-ta (*consumpta Hier.*) est. WIDUK. gest. 3,61 eo quod subsequens lepra multos mortales -ret. 2 *natur., philos., alch. i. q. perdere, destruere, delere* – zugrunde richten, vernichten, zerstören (*pass. i. q. perire, tabescere, dis-, resolvi* – zugrunde gehen, vergehen, sich auflösen): **a in univ.**: ALFAN. premn. phys. 3,5 p. 53 commixtio vini et aquae utraque -it (-upit P; PG 40,593^A συνδιαφθείρεται). 13,9 p. 89 posteriori (*ventre cerebri*) . . . patiente memoria -itur (PG 40,664^B παραπόλλυται). URSO element. 4,1 p. 88,10 cum . . . elementa -ta (*corrupta C*) ordinem teneant corruptionis eqs. 4,2 p. 94,27 in -endo (-ando R). 6,1 p. 161,18 illa materia . . . -itur (*corumpit O*) in plura materiata similia. ALBERT. M. eth. I 477 p. 407,3 quaecumque dependent ad aliquod secundum suum fieri, dependent ad illud secundum suum -i. mot. proc. 1,5 p. 55,61 nihil generat seipsum et nihil -it seipsum. metaph. 3,2,10 p. 128,69. GEBER. summ. 65 p. 519 sulphureitas . . . et argenti vivi substantia feda, quae omnia sunt Saturni et Iovis substantiam -entia. *persaepe. b partic. usu subst.*: **a praes. de virtutibus vel substantiis destructivis**: ALBERT. M. top. 2,2,6^{capit.} in generationibus et corruptionibus et in efficientibus et -entibus. GEBER. summ. 65 p. 520 hec -entia delere. **β perf. de rebus evanidis, perditioni subiectis**: ALBERT. M. metaph. 7,5,4 p. 379,58 -ta (p. 1040^a, 2 φθειρόμενα) . . . scientiam habentibus veram non sunt manifesta. summ. theol. I 6,27,4 p. 207,40 plurium . . . -torum plures sunt corruptiones. **B translate i. q. confundere, conturbare** – zuschanden, zunichte machen: 1 gener.: **a in univ.**: LEG. Wisig. 4,5,6 p. 202,18 iustitiam rescindit, quisquis aliena vota -it. RUOTG. Brun. 4 p. 6,4 fervorem animi sui non passus est . . . superfluis vanisque -i colloquiis. CARM. de mus. 46 p. 110^b quarta si statuitur, diapason -itur. v. et p. 1940,28. **b rumpere, violare** – brechen, verletzen: WALTHARIUS 1113 fidei normam. CARM. de Frid. I. imp. 2744 fiunt . . . -ta pace rebelles Cremenses. *al. 2 publ. et iur. i. q. contemnere, infringere, contraire, exinanire* – mißsachten, antasten, anfechten, außer Kraft setzen: TRAD. Frising. 26 (a. 765/76) si quis contra hanc causam inire voluerit vel -ere cogitat. 161 si quis hanc cartulam -i voluerit. DIPL. Otton. I. 346 si . . . aliquis . . . contra omnia supradicta moliri aliquid presumpserit seu infringere vel corumpere . . . temptaverit. DIPL. Otton. III. 412 si quis . . . hoc preceptum violare vel quod-ere voluerit. BERNOLD. CONST. libell. VII 2,3 quicunque . . . bannum ab episcopis impositum . . . -isset. GREG. CAT. chron. app. I p. 302,15 (*chart.*) si ego aut aliquis noster successor istam convenientiam -mperimus. CHART. Brixin. 150 p. 162,15. *saepe. transgredi* – übertreten: CAPIT.

episc. I p. 240,3 commissi officii praefixas . . . -ere metas.

II de actione in peius convertendi, deteriorandi: **A proprie**: 1 gener.: **a laedere, affligere** – (be)schädigen, herunterbringen: DIPL. Merov. I 42 p. 40,9 quod . . . ipsum monasterium a malis hominibus irruptum (-tum 2) et expoliatum fuerit. 5 DIPL. Heinr. III. 304 ut nullus . . . episcopus . . . praedictum monasterium praesumat destruere vel -ere aut quicquam minuire vel tollere de bonis. CONSUE. Marb. 208 ne tineae vel rubigine vel lesione ulla -antur (*sc. vestimenta, vasa sim.*). **b contaminare, inficere** – verseuchen, verpesten: OTTO FRISING. gest. 2,36 eo quod ex adustione cadaverum totus in vicino -tus aer intollerabilem generaret nidorem eqs. CONST. Melf. 3,48 ne . . . aeris dispositio -atur. 2 *medic. i. q. afficere, gravare* – angreifen, schädigen: PS. ARIST. probl. 32 quare in dolore magno cum inflammatione facta oculi -untur? RECEPT. Lauresh. 5,3 p. 354 his . . . quibus stomachus -tus est. ANON. coit. 1,5,9 aliquibus . . . caput flammeo fumo -itur (-upitur G, corripitur AF) et dolore gravi afficitur. MAURUS phleb. p. 20^a solet . . . sanguis in febre . . . facile -i. CAES. HEIST. mirac. II 1,31 p. 58,32 quatuor . . . sunt, quibus natura corporis humani maxime -itur: eqs. *partic. praes. usu adi. i. q. nocivus* – schädlich: CAES. HEIST. mirac. II 1,31 p. 59,2 quanto res -ens subtilior, tanto periculosior tantoque ad nocendum efficacior. 3 *publ. et iur. i. q. falsare, interpolare* – verfälschen: LEG. Wisig. 7,6, 3^{tit.} de his, qui acceptum aurum alterius metalli permixtione -erint (-mperint var. l.). CHART. Sangall. A 491 si . . . quis . . . hanc cartulam a me potestativa manu factam -ere voluerit et voluntatis -tae machinationem publicaverit. WIDUK. gest. 2,16 regalum litterarum . . . sigilla -isse. CHART. Solod. I 255 (*epist. papae*) monetam. *al. 4 rhet. et gramm.*: **a vitiare, detorquere** – (dem Sinn nach) entstellen, 'verhunzen': HRABAN. epist. 44 p. 490,36 dixistis, quod . . . Gotescaulus ea (*opuscula mea*) -ret ac vitiaret. GODESC. SAXO gramm. 1 p. 371,4 nullatenus reor ita sanctum Hieronimum transtulisse, sed imperitos postmodum -isse. 2 p. 440,1 non debemus interpolare, -ere, violare, detruncare sive mutilare sensus integritatem. **b mutilare** – verstümmeln: ALDH. virg. II 1088 qui (*balbi*) scaevus verba loquelis fantes -unt. *partic. perf. usu subst. de fragmentis verborum*: GUNZO epist. 5 p. 29,17sq. verba ex -tis composita . . . , in quibus brevi prolato multa monstrantur; uti in nomine 'verna', quod aiunt ex tribus -tis compositum, quae sunt: 'bonus', 'hereditarius', 'natus' (*cf. Martyr. gramm. VII 176,5sq.*). **c convertere, immutare** – verwandeln, verändern (*de assimilatione vel vocalium attenuatione in compositis*): ALDH. ad Acirc. 115 p. 158,12 accepta . . . praepositione 'a' -itur (*corripitur var. l.*), ut 'lateo' . . . , 'deliteo'. 140 p. 195,28 ex duobus (*sc. praepositione et verbo*) -tis (*correptis var. l.*), ut 'supprimio'. p. 199,3 praepositiones, quae . . . in compositione figurarum -unt (*con- var. l.*) annexas orationum partes. LIBRI Karol. IV 23 p. 219,28 quae (*praepositiones*) plerumque alias partes (*sc. verba*) -unt, plerumque ab aliis partibus -untur eqs. (*cf. Ps. Cassiod. de orat. p. 1240^A*). *al. B translate*: 1 *pervertere, depravare, malo imbuiere* – verderben, verkehren, zum Schlechten wandeln: WALAHFR. Wett. 590 vitam moresque suos. RADBERT. corp. Dom. 21,171 in hoc nostri germinis vino castitas -itur. GODESC. SAXO gramm. 1 p. 358,15 unus homo . . . se vel alium -it vel corrigit. ALBERT. M. eth. I 744 p. 633,8 -itur per 'tyrannidem' regnum. *al. 2 seducere, pellicere* – verführen, verleiten: **a in univ.**: HINCM. divort. 10 p. 172,27 utilitatem . . . -te menti obicit (*sc. diabolus*). NOTKER. BALB. gest. 1,17 tanta ambitione -ti (*correpti T*) sunt episcopi, ut eqs. HROTSV. gest. 342 male blanditis cecis horum suadelis Henricus, ipsum qui verbis -erunt simulatis. WIDUK. gest. 1,13 p. 22, 14 falsis promissionibus -tus. THIETM. chron. 6,11 letantur in Deo familiares regis, -tique tristantur fautores adulterini ducis. RUP. TUIT. vict. 12,4 p. 375,32 ille est diabolus, qui semper hac intentione tentat, ut -at. *al. b (donis) ad suam causam perducere, emere* – bestechen, kaufen: CAPIT. reg. Franc. 138,6 adhibitis testibus munere conductus vel -tis. IOH. CANAP. Adalb. A 19 p. 30,11 -tus auro proditor. THIETM. chron. 6,22 ducibus -tis et sua defendere cupientibus. BERTH. (?) annal. a. 1080 p. 326,27 qui (*episcopus*) . . . ab ipso (*Heinrico*) muneribus non

minimum -tus, set et ad -endum alios intentus. CONST. Melf. 2, 50,3 quoslibet ex promissione vel datione -tos. *persaepe*. c *maculare, constuprare, coinquinare* – *schänden, mißbrauchen, entehren, beflecken* (*spectat ad peccatum originale*: l. 14): LEG. Burgund. const. I 30^{tit}. de -tis mulieribus (*item* LEG. Burgund. Rom. 29^{tit}). CONC. Karol. A 21,11 si *feminae continentiae propositum pollicentes* . . . postea sese sive c l a n c u l o -erint (-mperint V) seu publicae nupserint (50^D,43 dum c. se -unt *virgines puellae*. cf. *Epist. pontif.* 286). PONTIF. Rom.-Germ. 136,13 p. 237,27 virginem -isti (-uisti *var. l.*) aut sanctam monialem vel Deo dicatam? PETR. DAM. epist. 31 p. 288,3 districtius iudicantur, qui alios in posteriora -unt, quam *eqs.* ALBERT. M. incarn. 40 p. 212,2 nihil . . . fuit de carne Abrahæ, quod non fuerit -tum. bon. 284 quaeritur, si sola mente aliqua (*virgo*) possit -i. *saepe*. *sensu constuprandi evanido* i. q. *de-uirginare* – *unrein, verseucht*: ALBERT. M. nat. bon. 154 p. 65,30 habent etiam benedictionem mulieres -tae in honestate nuptiarum et utilitate subolis. 3 *detrectare, infamare* – *herabsetzen, schmähen*: CARM. var. II 18,28 tene, superbe, meas decuit -ere Musas? HROTSV. Pel. 64 -ere dictis marmora, quae princeps . . . veneratur.

adi. corruptus, -a, -um. *corruptione affectus, vitiatus – verdorben, schlecht* (*usu subst.*: l. 37): 1 *proprie*: a *putidus, putridus – faul*(ig), *verfault*: RUD. TRUD. (?) gest. 9,33 trabium -arum periculo. HIST. peregr. p. 166,20 latex palustris et -us. CONST. Melf. 3,49 p. 310,17 carnes morticinas . . . et qualitercumque -as vel infectas . . . vendere. *al.* b *impurus, pestilens – unrein, verseucht*: HUCBALD. carm. 2,71 -um (corruptum, coreptum *var. l.*) . . . cruorem. OTTO FRISING. gest. 2,34 p. 143,16 -um . . . aerem farmatiis propellendum. CAES. HEIST. mirac. II 1,31 p. 59,3 aer -us . . . etiam homines sanos . . . subito extinguit. c *vitiosus, corruptelarum plenus – fehlerhaft, verderbt*: OTRF. ad Liutb. 121 qualicumque modo, sive -a seu lingua integrae artis. ALBERT. M. metaph. 13,2,4 p. 598,77 forte -us est liber. 2 *translate i. q. pravus, perversus, malus – verkehrt, schlimm*: VITA Heinr. IV. 8 p. 28,23 -i mores. IDUNG. PRUF. argum. 1032 quamvis etiam -issimi per veram penitentiam possint salvari, tamen *eqs.* BERTH. (?) annal. a. 1080 p. 326, 29 ad inferna -issimus . . . Dei iudicio praecipitatus est *episcopus*. BERTH. RATISB. serm. 14 p. 74,33 mala exemplaria et -a. *al.*

subst. corrupta, -ae f. *quae non iam virgo est – eine die keine Jungfrau mehr ist* (cf. l. 17): BRUNUS LONG. chirurg. 2, 17 p. 129^B oportet te considerare in primis, an mulier sit virgo an -a *eqs.*

adv. corrupte. *vitiose, prave – fehlerhaft, verkehrt*: 1 *gener.*: a *male, turpiter – schlecht, schändlich*: IDUNG. PRUF. argum. 1034 illa gloria, quae -e vivendo perditur, est recuperabilis. b *false – falsch, fälschlich*: NOTKER. BALB. gest. 1,10 p. 14,7 diversissime et quam -issime poterant excogitare et ipsi canere et sic alios docere laborabant *clerici doctissimi cantilenae*. RUD. TRUD. gest. 1,1 quam (*linguam*) -e nominant Romanam, theutonice Walonicam. 2 *spec. de sermone, stilo sim.* ('*verderbt*'): GODESC. SAXO gramm. 1 p. 388,10 quia ita profertur -e, reor id scriptorum vitio accidisse, ut dicatur 'explicit' pro 'explicat' vel 'explicuit'. PASS. Kil. II 19 in locum, qui nunc -e Carliburg vocitatur. EKKH. IV. prol. Gall. p. 92,26 vitam s. Galli a Scotis semilatinitis -ius scriptam. *al.*

corruptibilis v. corruptibilis.

1. *corruo* (conr-), -ui, -uiturus, -ere. *script. cur.-: p. 1942,15. form. praes. indic. -ent: p. 1942,63. confunditur c. corrumpere: p. 1942,50.67.70.*

I *intrans. (medial.: p. 1942,10.36.39): A labi, concidere, cadere – zu Fall kommen, stürzen, fallen*: 1 *proprie*: a *de anim.*: a *in univ.*: LEG. Wisig. 6,5,3 si quis . . . casu . . . precipitatus in alterum conruerit hominemque occiderit. WETT. Gall. 11 p. 263,2 vir Dei . . . -it in vepre pedem suum offendens. ALBERT. AQUENS. hist. 8,21 trans quem (*cervum*) ambo (*equites*) casu -entes. *al. in imag.*: HROTSV. Abr. 6,3 in quam perditionis foveam -i! DIPL. Conr. III. 252 p. 439,43 ut labenti et -enti matri suę (*sc. Coloniensi ecclesiae*) tanquam pius filius manum accommodaret (*sc. episcopus electus*). *al.* b *c. sensu*

collabendi, procidendi: RECEPT. Lauresh. 3,43 p. 268 ad epilemticos, qui . . . subito -unt (*item* 5,1,15). ARBEO Corb. 43 tantus . . . his, ecclesiam qui fuerant, timor invasit, ut nimio pavore perterriti humo -issent. MIRAC. Matth. 3 (MGScript. VIII p. 34³,23) equus comitis . . . ad genua -it. *al.* γ *c. sensu ocumbendi*: WILLIB. Bonif. 8 p. 52,15 magna . . . clade -erunt *pagani*. WIDUK. gest. 2,26 dux . . . perfossus . . . telis -it. THIETM. chron. 7,1 utrumque multi -erunt. *saepius*. δ *c. sensu decidendi*: AETHICUS p. 94,8 quos (*caelicolas*) firmamentum appellavit, eo quod post ruinam antiquam ultra -i ex ea parte nullatenus possint. WALAHFR. Wett. epil. 1,6 ales . . . , quaecumque suas praecurrere pennas cogitur, ex superis -it ima petens. AUDRAD. carm. 2,1,7 de superis decimus . . . -it ordo, dum nollet laudare Deum. *al.* ε *c. sensu procumbendi, se prosternendi*: IONAS BOB. Ioh. 7 ad vestigia beati viri cu-it (*sc. fur*). WALTHARIUS 565 humotenus . . . -it et veniam petiit *heros*. OTTO SANBLAS. chron. 19 qui (*palatinus*) tribus vicibus coram duce Welf in terram -ens. *saepius*. b *de rebus*: α *in univ.*: RUD. FULD. mirac. 2 p. 331,44 quae (*donaria*) cum posuisset super altare *vir*, protinus elapsa in terram ceciderunt, factumque est, ut tertio superposita nihilominus in terram -rent. β *ruinam facere – ein-, umstürzen*: CHRON. Fred. 2,33 p. 56,33 plurimae civitatum partis terre moto conruerunt. WILLIB. Bonif. 6 p. 31,20 ad modicum . . . arbore praeciso confestim immensa roboris moles divino desuper flatu exagitata . . . -it. VITA Heinr. IV. 6 p. 24,14 impulsu turrium altitudo -it. ACTA civ. Wism. A 604 si . . . contingat domos ambas -ere. *saepius*. in *imag.*: HRABAN. carm. 18,14 nunc ruit orbis honor, -et ipse cito. POETA Saxo 5,421 moles immensa (*i. imperium*), diu quę -it ante. γ *demitti – niederfahren*: OTTO FRISING. chron. 3,39 ante cuius (*Aureliani*) oculos fulmen . . . -it (ruit Oros.). 2 *translate*: α *perire, pessum ire – zugrunde gehen*: α *de hominibus i. q. in perniciem incurrere – ins Verderben stürzen*: LEX Baiuv. 1,12 ne . . . pollutus offerat sacrificium Deo *presbyter*, nec plebs per eius offensionem -at. AETHICUS p. 95,12 mole livore -i malos. CARM. Cantabr. A 17,1,3 pro iniquitate -imus late. *al.* β *de rebus i. q. ad irritum cadere, perverti – zuschanden, zunichte werden*: CHART. Turic. 448 (a. 1228) actiones hominum, ne oblivione -antur, scriptorum suffragio adiuvantur. CHART. Raitenh. 379 p. 303,40 ne . . . labilis fidelium memoria . . . acta -ere faciat in posterum subnotata. b *incidere (in) – verfallen, geraten (in)*: α *de hominibus*: THEGAN. Ludow. 44 p. 599,43 -e nunc in obprobrium omnibus diebus vitae tuae. β *de rebus*: CARM. cod. Vindob. (806) 3,2 fraus regnat ubique, omneque iudicium -it in vicium. DIPL. Frid. I. 745 ea, que . . . in presencia nostre magestatis tractata fuerint aut diffinita, . . . confirmationem accipiunt, ne . . . temporum lapsu in oblivionem -ant. c *peccare, culpam contrahere – sich vergehen, schuldig werden*: RADBERT. corp. Dom. 8,14 tam quia -it (corrupt *F*) quam quia in conscientia dampnatus ausus est . . . sancta mysteria temerare (*sc. peccator*). *expressius de concubitu*: PETR. DAM. epist. 57 p. 184,19 inquisitus . . . presbyter, si noviter aliquid criminis admisisset, . . . tandem -isse se nocte preterita in quandam . . . cubiculariam confitetur. b *colligi, confluere – sich (ver)sammeln, zusammenströmen*: ALFAN. premn. phys. 21,5 p. 105 Galenus in tertio demonstrationis ait dicens: 'affligentibus non modicum cholerae rubeae -it (PG 40, 689^B καταρρεῖ) in ventrem'. HILDEG. epist. 6,13 multus populus in idem edificium irruit (-it R).

II *trans.*: A *labefacere – zu Fall bringen*: 1 *proprie i. q. deicere, destruere – zerstören, niederreißen*: AETHICUS p. 135,17 alii . . . malleorum ictibus fundamenta murorum quatunt et urbes -ent (-unt V¹). CHRON. Worm. p. 194,1 pistrinum et domus Edelwini -it et secavit *Iacobus*. 2 *translate i. q. corrumpere – verderben*: α *de hominibus i. q. constuprare – schänden*: LEX Raet. Cur. 23,19 quicumque homo . . . alienam ancillam per forciam virginem conruerit (corruerit *Bb*). b *de rebus i. q. depravare, vitare – verdrehen, entstellen*: GESTA Trev. 7 p. 135,9 Galathæ . . . eandem pene proprietatem sermonis habent quam Treberi, nec refert, si aliqua exinde -erint (corruerint *Hier. in Gal. prol. lib. 2 p. 357^A*), cum et Afri Fenicum linguam nonnulla parte mutaverint. b *raptim colligere*,
[Antony]

corripere – *eilends aufnehmen, ergreifen*: CHRON. Fred. 2,28 in Persas arma conruit (conripuit Hier.) Alexander.

[2. *corruo* v. torreo: VISIO Godesc. B 9.]

corruptela, -ae f. *script.*: coru-: l. 14. -ut-: l. 15. -lla: l. 13.

corruptio, vitium – *Verderben, Verderbnis, Verderbtheit*: 1 *proprie*: a de corpore eiusque partibus: a putrefactio, putredo – *Fäulnis, Verwesung*: VITA Liutg. I 34 ut corpus beati viri . . . sine aliqua -a duraverit. UFFING. Ida 1,9 cuius (Idae) sepulchrum Deus nullo carnalis -ae foetore . . . zelatus est maculari. β infirmitas, affectio, passio – *Schwäche, Erkrankung, Leiden*: AESCULAPIUS 21 p. 30,4 itora stomachi, hoc est -a. RECEPT. Lauresh. 5,1,16 p. 330 -llam ventris vel stomachi patientis solvit antidotus. ANTIDOT. Berolin. 14 ad coru-am ventris. ANTIDOT. Glasg. p. 115,4 omnem -utela . . . discutit antidotum. MIRAC. Pirmin. 17 hic (sc. puer mutus et claudus) . . . officium suscepit linguae reliquo corpore . . . priori -a tabente. al. b de scriptis i. q. interpolatio, conversio sensus – *Verfälschung, Sinnentstellung*: CONST. Melf. 1,95,3 in quibus (publicis documentis) si falsitas fuerit vel -a probata. 2 *translate*: a perversio, depravatio, excessus, malum – *Verkehrtheit, Entartung, Auswuchs, Übel*: a in univ.: MANEG. c. Wolfh. 16 p. 80,10 ut . . . hominem . . . inter -as concupiscenciarum carnalium delirantem ad se ipsum reduceret Filius. ALBERT. M. eth. I 744 p. 632,49 'sunt tres et' habent tres '-as' (p. 1160^a, 32 φθορά) oppositas politicae. metaph. 1,1,5 p. 7,65 -ae consuetudinum et affectionum a natura deducunt hominem. al. β consuetudo prava – *Unsitte*: CHART. Sil. D I 109 p. 77,21 (a. 1207) prelibatam . . . ludibriorum consuetudinem vel potius -am curetis ab ecclesiis vestris . . . extirpare. CHART. Carniol. II 36 volentes . . . abusus -e huiusmodi aboleri. CONST. imp. II 156 p. 193,7 huiusmodi consuetudines, quas censemus pocius -as (desuetudines 8). al. γ damnum, noxa – *Schaden, Einbuße*: CONST. Melf. 3,23,2 per mixturam diversarum gentium passa est ex alienis moribus regni sinceritas -am. δ peccatum, reatus – *Vergehen, Schuld*: HELM. chron. 55 p. 108,9 ipse auctor -ae (sc. diabolus). CHART. Raitenh. 188 ex antique . . . -e fermento . . . labilis facta est humane memorie teneritas. STATUT. ord. Teut. p. 80,1 ut transgressor per frequentie -am notabilis . . . condignam . . . penitentiam non evitet. b acceptio vel datio praemii iniusti, temptatio integritatis (iudicis sim.) – *Bestechung, 'Korruption'*: CONST. Melf. 1,43 p. 66,31 officialis, cui in -am sui promissionem fieri contigerit. 2,50,3 -ae crimen . . . publicum omnibus esse. *ibid.* al. c vitatio, constupratio, coinquatio – *Schändung, Entehrung, Befleckung*: CONC. Karol. B I 23,9 et si post -am legitimis viris copulat fuerint filiae. HROTSV. Agn. 39 victrix hostis -am suadentis. 264 Christi pietas . . . a -a propriam protexit alumnam. de adulterio: HROTSV. Gong. 421 -am . . . piari loetali poena . . . apposita. 3 *meton.*: a mundus corruptus et caducus, immunditia – *die verdorbene und vergängliche Welt, 'Sündenpfuhl'*: CONR. HIRS. mund. cont. 743 frustra . . . habitum mutaveris vel coronam de pugna speraveris, si spiritualement et animalem hominem . . . in hac -a concludere conaris. CHART. Port. 182 vergente in senium seculi -a (item 229 p. 237,9). b causa corruptrix – *Ursache des Verderbens*: DAVID expos. reg. 5,34 pecuniam esse religionis cuiuscumque praecipuam -am et omnis vitii originalem causam.

corruptibilis, -e. *script. et form.*: -umpt-: p. 1944, 19. *nom. sg. f.* -ia: p. 1944, 13.

1 *corruptioni subiectus, debilis, destructilis* – *dem Verderben, der Zerstörung unterworfen, verderblich, vernichtbar*: a *natur. et philos.*: ALFAN. premn. phys. 2,115 p. 51 quod (corpus) natura ostensum est dissolubile et -e (PG 40,589^b φθατόν). ALBERT. M. animal. 20,31 natura orbis est generabilis et -is. nat. anim. 2,6 p. 26,79 id, quod est subiectum incorruptibile, nullo modo est -e. caus. univ. 2,1,21 p. 469^a, 26 nec mobiles sunt nec generabiles nec -es (corporabiles ed., vix recte) tales formae. probl. det. 26 p. 57,64 dupliciter dicitur aliquid -e, quoad compositum et quoad complexionem eqs. saepe. *subst. neutr.*: ALFAN. premn. phys. 2,87 p. 44 -ium . . . genus. ALBERT. M. cael. 1,4,4^{capit.} de distinctionibus generabilis et inge-

nerabilis, -is et incorruptibilis generalibus. metaph. 3,2,10 p. 126,28 'utrum' . . . 'eadem -ium et incorruptibile sint principia aut diversa'. *ibid.* saepe. b *eccl.*: a fragilis, caducus, terrenus, mortalis – *vergänglich, hinfällig, irdisch, sterblich*: LI-

BER diurn. 83 p. 93,3 in hac vita -i. TRAD. Ratisb. 6 vivunt aeternaliter, qui cum rebus -bus aeterna adquirent sibi gaudia. HROTSV. Theoph. 434 exemptus -is de carcere carnis. THIETM. chron. 8,8 non pro recipiendi -i gloria, sed pro florigera caelestis bravii corona. CHART. Eichsf. 87 p. 50,16 in ymagine positi -is corporis vane conturbamur. al. *subst. neutr. de bonis terrenis*: THIETM. chron. 6,48 p. 334,28 pro -bus accipiendis semper laboramus. β infirmus – *schwach*: HUGEB. Willib. praef. p. 86,33 ego feminea fragilique sexus inbecillitate -ia (-is var. l.). *subst. masc.*: RADBERT. corp. Dom. 14,183 ad immortalitatem . . . immaculatos . . . perducatur (sc. sacramentum eucharistiae); carnales quoque et -es ad spiritualia et incorruptibilia perficit. 2 corruptus, rancidus – *verdorben, ranzig*: IOH. S. PAUL. diaet. 388 (cod. B) quod (oleum) cum pro vetustate saporis fiat asperioris et -mptibilioris, inconveniens est esui.

20 *corruptibilis*, -atis f. *status, condicio corruptibilis* – *Zerstörbarkeit, Vernichtbarkeit*: 1 *natur. et philos.*: ALBERT. M. animal. 20,34 cum caelum sit omogenium quoad incorruptibilitatem et -em. 2 *eccl. i. q. fragilitas, vanitas* – *Vergänglichkeit, Eitelkeit*: RATHER. prael. 5,24 superbia . . . nec ipsa hodie deserit cenobia, videlicet ut eligendi non virtutum meritis, sed . . . terrenae nobilitatis, re autem vera -is, taxentur preconiiis. HIST. Mosom. 1,2 qui (sancti) . . . carnis materiam portantes, sed tanquam de carnali -e assumpti praeter carnem vixerunt. ALBERT. M. Matth. 7,12 p. 255,4 'mali', hoc est -i, cui omnis creatura subiaceret, inclinati. al.

corruptilis, -e. *fragilis, terrenus* – *vergänglich, irdisch*: TRAD. Ratisb. 1 (c. 760) si Dei sanctis aliquid de -bus substantiis contulisset.

corruptio (-cio), -onis f. *script.*: coru-: l. 56. adde URSO element. 4,1 p. 85,12 (var. l.). -ubt-: p. 1945, 24. confunditur c. correptio: l. 42, 56 p. 1945, 40. 61. al.

1 *proprie*: A de redactione ad nihilum: 1 putrefactio, putredo, consumptio – *Fäulnis, Verwesung, Zersetzung*: PAUL. DIAC. Lang. 1,4 sine ulla per tot annorum curricula -e perdurant corpora et vestimenta septem virorum. VITA Serv. 21 p. 86,22 quid pontificale memorem vestimentum nulla quicquam -e (pars codd., recte ut vid.; correptione ed. ex altera parte codd.) lesum? ALBERT. M. animal. 6,16 tertius modus -is est ex -e secundinarum ovi et ex -e filorum, quae extenduntur per albuginem. Ps. ARIST. pract. p. 660^a, 62 -o est substantiae rei putrefactio ex vaporis retentione et ignis actione. al. 2 interitus, perditio, destructio, dissolutio – *Untergang, Vernichtung, Zerstörung, Auflösung*: a *gener.*: CHART. Sil. D III 189 (a. 1256) sigillum (sc. privilegii) extitit -i vicinum. ALBERT. M. animal. 8,93 sunt multae opinionum diversitates de modo -is pullorum avis, quae nutrit gugulum. *sublatio* – *Aufhebung, Beseitigung*: OTLOH. Wolfk. 28 p. 578^a, 51 accidens est . . . quod adest et abest praeter subiecti -em. b *natur. et philos.*: HERM. CARINTH. essent. 2 p. 204,2 hac vicissitudine alternantur rerum omnium generationes et -es. URSO element. 4,1 p. 83, 10 quantum ad ineptiam -is (et coru-em, et correptionem var. l.). ALBERT. M. phys. 8,3,2 p. 623,34 '-o' (p. 261^b, 12 φθορά) mutatio est 'ad non-ens'. gener. 1,1,1 p. 111,39 'de generatione . . . et -e' secundum causas naturales. metaph. 1,3,8 p. 38,69 id, quod -em vocamus, est dissolutio modi et commensurationis et harmoniae compositorum. animal. quae. 3,19 p. 134,18 duplex est -o, scilicet naturalis et accidentalis. persaepe. B de conversione in peius: 1 laesio, afflictio – (Be-)Schädigung, Beeinträchtigung: a in univ.: CONR. HILD. ad Hartb. p. 194,29 ante eque illius (sc. aerei) compositionem et post eiusdem equi quantulamcunque -em. expressius i. q. damnum – *Schaden*: CHART. Francof. 224 p. 109,1 (a. 1259) fideiussores intrabunt more fideiussorio exsolvendo, donec talis -o reformetur. b de valetudine, viribus sim. i. q. affectio, gravatio, infirmatio, passio – *Schwächung, Schwäche, Entkräftung, Leiden* (in imag.: p. 1945, 1): AESCULAPIUS 36 p. 56,6 ex . . . vehementer epatis . . . -e. CONC. Karol. B I 6,1 si . . . ab hac eadem ecclesia

... tam multiplices ac perniciosas -is pestilentias vultis amovere. VITA Rimb. 16 spiritus sanctus, qui in exterioris hominis -e interiore renovaret (cf. *Vulg. II Cor. 4,16*). OTTO FRISING. gest. 2,37 vix ... aliquibus residuis, qui estus fervore et aeris intemperie -em non sentirent. ALBERT. M. animal. 18,80 in mulieribus ... aliquando accidit post impraegnationem turbatio appetitus et -o (cf. p. 775^a, 30 δυσφοροῦσι). ROSIN. def. p. 318, 10sq. puer in ventre matris suae ex -e matricis contrahit infirmitatem et -em. *al. expressius i. q. dolor – Schmerz*: VISIO Godesc. B 25,8 multo tempore -ciones capitis pertulit. 2 *contaminatio, infectio, impuritas – Verseuchung, Verpestung, Verunreinigung*: *a in univ.*: OTTO FRISING. chron. 7,7 p. 316,4 multis ex -e aeris mortuis. MAURUS phleb. p. 20^a debet subtrahi (sc. *sanguis corruptus*), ne sua -e [sua] pocius laedat quam iuvet. ALBERT. M. caus. element. 2,2,2^{capit.} de -e aquae. *al. de impedimento perfectionis alch.*: GEBER. investig. 13 p. 496 perfectorum materiam ... puram esse sine -e superveniente aliqua eqs. summ. 54 p. 459 sulphur ... et illius compar causam -is habent, inflammabilem scilicet substantiam et terream feculentiam eqs. *b contagio – Ansteckung*: LIUTPR. serm. 97 (ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 26) quo ... pacto fieri possit, ut pura, (utputa ed.), sancta, incorrupta, immaculata divinitas sine sui contagione et -e corruptibili possit carni adherere. INNOC. III. registr. 1,147 p. 213,16 ne -btione ipsius (sc. *partis infectae*) pars sincera trahatur ab unitate corporis. *in imag.*: HINCM. divort. 1 p. 122,27 novum auditu scelus ... ne praesentibus ac futuris pestiferam -em inferat. 3 *falsatio, interpolatio – (Ver-)Fälschung*: LEG. Wisig. 7,6,1^{tit.} de torquendis servis in dominorum capite pro -e monete. 4 *traditio prava – verderbte Überlieferung*: ALBERT. M. Iob prol. Hier. 2 p. 15,40 'beatum Iob' in libro suo, 'qui' ... 'adhuc apud Latinos', vitio sc. translationis antiquae, 'iacebat in stercore', -is sc. 5 *conversio, immutatio – Verwandlung, Veränderung (de assimilatione vel vocalium attenuatione in compositis)*: ALDH. ad Acirc. 140 p. 195,7 'arripio' ... (cuius simplex est 'rapio'; sed accepta praepositione 'ad' neutra pars -e carebit). GODESC. SAXO gramm. 2 p. 480,17 praepositionis -o.

II translate: A *perversio, depravatio, pravitas, malum – Verderbnis, Verderbtheit, Entartung, Übel*: 1 *in univ.*: WIPPO prov. 27 incendium bellorum -o (correptio var. l.) est morum. ALBERT. M. eth. I 393 p. 332,40sq. dicit Aristoteles ... huius (*aristocratiae*) -em per oligarchiam ...; alia (*civilitas*) est timocratia ... et huius -o est democratia. II 8,3,5 p. 546^a, 12 tyrannidem -em esse unius, democratiam autem plurium. *ibid. al.* 2 *de peccato (originali) i. q. macula, reatus, culpa – Makei, (Erb-)Sünde, Schuld*: RADBERT. corp. Dom. 22,130 'in azimis sinceritatis et veritatis' eas (*agni carnes*) comedamus absque fermento -is. HINCM. coll. p. 82,1 perseverantes in fide recta ... cunctis simul animae carnisque -bus exuti ... aulam regni caelestis ingredierent. ALBERT. M. sacram. 245 p. 160,75 propter -em, quae concomitatur concubitus. *al. B seductio, plectio – Verführung, Verleitung*: 1 *in univ.*: HILDEG. caus. 2 p. 103,10 de Evae -e. 2 *acceptio vel datio (praemii iniusti), temptatio integritatis (iudicis sim.) – Bestechung, 'Korruption'*: LEG. Burgund. const. I praef. p. 32,16 iudex in -e accusatus. CONST. Melf. 2,50,3 promissa pecunia de -e legitima probatione convictis praemio <detur> ... accusantibus corruptelas. CONR. MUR. summ. p. 127,1 quaslibet in iudicio -es declinare vel penitus evitare. *al. expressius i. q. pecunia corrumpendi causa data – Bestechungsgeld*: LEG. Burgund. const. I praef. p. 31,1 ut integritas et aequitas iudicandi a se omnia praemia vel -es (corruptionis var. l.) excludat. 3 *vitiatio, constupratio, coinquinatio – Schändung, Entehrung, Befleckung*: CONC. Karol. B I 23,9 si ... -is (sc. *filiarium*) turpitudinem ipsi (*parentes*) consenserint. HROTSV. Dulc. 1,2 ad -em integritatis ... compelli. IDUNG. PRUF. dial. 2,638 quamvis ... -o carnis sine consensu mentis nullatenus minuat meritum virginis. ALBERT. M. bon. 283 p. 162,35 de -e virginum. CHART. Carniol. II 346 p. 270,10 de raptu seu violenta -cione virginum seu mulierum, quod vulgariter dicitur notnumft. *saepius. sensu constuprationis evanido i. q. devirginatio – Entjungferung*: ALBERT. M. animal. 1,458 ante -em in collo et ore matricis virginum sunt

panniculi ... quae signa sunt virginitatis.

III meton.: A *materia (corporis) corrupta, substantia nociva – verdorbener Stoff (des Körpers), schädliche Substanz*: AESCULAPIUS 5 p. 8,19 cognoscitur *melancholia* ... ex ... frigidus corpore ... cum ... -bus fumosis ac spumosis. BRUNUS LONG. chirurg. 1,15 p. 113^E ut tota -o et nigredo ipsius (*fistulae*) auferatur. ALBERT. M. animal. 9,34 humiditates ... quae post impraegnationem ... descendunt, ... vocantur -es. *B corruptibilitas, fragilitas – Vergänglichkeit, Hinfälligkeit*: 1 *in univ.*: CHART. Basil. A I 215 p. 330,31 (a. 1157) quia nostra imitatur -em corporum memoria. CHART. Raitenh. 172 cum omnia facta mortalium -i subiaceant et oblivione quandoque deperant. CHART. ord. Teut. (Thur.) 244 quoniam hominum memoria labilis esse dinoscitur atque humana condicio -cioni subiacet. 2 *mors – Tod*: CONC. Merov. p. 47,1 si quis per offensam praevaricationis Adae ... animae libertate inlaesa durante corpus tantummodo -i credit obnoxium, Pelagii errore deceptus adversatur scripturae eqs. 3 *vita terrena – irdisches Leben*: WETT. epist. (MGPOet. II p. 332,28) ut huius -is mole deposita ibi quoque gravitate poenarum non constringat. CHART. Mog. A II 240 p. 436,11 Anselmo ... vocatione Dei -is huius corpus exeunte.

corruptivus, -a, -um. 1 corruptionis, interitus efficiens, damnosus, destructivus, nocivus – das Verderben, den Untergang bewirkend, verderblich, zerstörend, schädlich: ARNOLD. SAXO fin. 1,3,5 p. 27,27 -a ... sunt ad invicem contraria. ALBERT. M. cael. 4,2,6 p. 265,3 hic (*ignis*) ... est -us eorum, quae sunt, ille autem generativus. animal. 7,61 frigus et calor salubria uni (*animali*) sunt -a aliorum. pol. 3,7^c p. 256^a, 42 'neque iustum civitatis -um' (p. 1281^a, 20 φθαρτικός), supple. est. animal. quae. 16,4 p. 276,34 nihil est -um sui. THEOD. CERV. chirurg. 3,45 p. 173^A exiccat *cauterium* humiditatem -am. CONR. MUR. summ. p. 127,2 fugere susurria ... pestifera, -a, contagiosa. GEBER. summ. 78 p. 570 sulphur cuiuscunque generis perfectionis esse -um. *saepius. subst. neutr.*: ALBERT. M. animal. quae. 5,11/14 p. 160,43 quanto res rarior est, tanto citius et -o penetratur eqs. 2 *corruptibilis, fragilis – vergänglich, hinfällig*: THEOD. TRUD. Bav. 30 donec mortale hoc induerit immortalitatem et -um hoc vestiretur incorruptione (*subst. neutr. de corpore*; cf. *Vet. Lat. I Cor. 15,53 [Tert. resurr. 42, 2. al.]*).

? **corrupto, -atum, -are. corrumpere – verderben, zugrunde richten*: v. p. 1939,37.

corruptor, -oris m. 1 consumptor, destructor – Vernichter, Zerstörer: PETR. DAM. epist. 119 p. 369,22 rerum ille -r, ignis (*ex Aug. civ. 21,4 p. 493,5*). 2 *contemptor, violator, transgressor – einer der mißachtet, Verletzer, Übertreter*: CHART. Sangall. A 496 (a. 864) si ego aut aliquis de cognatis meis huius cartulae -r existere conatus fuerit. DIPL. Karoli III. 88 p. 143,24 si ... quilibet huic nostrae ... ordinationi contrarius et infidelis -r (corruptor D) extiterit. CONST. imp. I 430,7 qui sciens -em pacis paverit vel receperit eqs. *al. 3 falsator, interpolator – (Ver-)Fälscher*: DIPL. Conr. III. 48 dantes auctoritatem ... -es (sc. *monetae*) iusto iudicio castigandi. *sensus vitiator – einer der den Sinn entstellt*: GODESC. SAXO theol. 9 p. 206,19 ille corrector, immo -r. 4 *depravator, seductor, temptator – Verderber, Verführer, Versucher*: *a in univ.*: HINCM. divort. 15 p. 210,34 animarum -r, draco tortuosus. RUOTG. Brun. 18 p. 17, 25 dolet pius pater filium sibi -um impietate praeceptum. HUMB. Sim. 1 p. 103,32 incipitur libellus primus contra ... Symoniam, instar dialogi sub nomine -is et corruptoris. CAES. HEIST. mirac. I 7,26 p. 36,17sq. non solum -es mentium, id est daemones, sed et -es corporum, scilicet malos ac libidinosos homines. *al. b de emptore (donis corruptente)*: PAUL. BERNR. Greg. 17 p. 480,13 zelotes Dei ... frixorium cordis sui super illis, qui corrupti erant, ... significans ait ad -em: 'eqs.' *usu attrib.*: BERTH. (?) annal. a. 1075 p. 279,22 per suaviloquos, illices et -es internuntios. *c de stupratore, fornicatore*: CAPIT. reg. Franc. 228,9 ipsos parentes filiarum suarum -bus conhibentiam praebe-re. WIBALD. epist. 251 p. 376,14 quae (*abbatissa*) non solum clausa et correcta non est, set etiam per totam terram cum suis -bus volitat. IDUNG. PRUF. dial. 2,636 sacrae virgini licere se-

[Antony]

metipsam interficere, si non possit aliter -em carnis suae evadere. *al. usu attrib.*: CHART. Osn. I 394 (a. 1188) dominus Iohannes de Honhorst . . . elegit filiam suam Amelradem contubernio celestis sponsi pocius aggregandam quam -i marito infaustis nuptiis copulandam.

corruptrix, -icis *f.* quae corrumpit, perditrix – Verderberin: EGBERT. fec. rat. 1,670 rerum -x, regina Pecunia. ALBERT. M. animal. 8,95 quam (*speciem avis*) pastores -em vocant, eo quod *eqs. usu attrib.*: EGBERT. fec. rat. 2,512 Samson . . . femina -x . . . viribus exspoliavit.

***corruptura**, -ae *f.* laesio, ruptura – Verletzung, Beschädigung: AESCULAPIUS 16 p. 21,42 sine -a venē alicuius sanguinis.

corrusc- *v.* corusc-. **corrutela** *v.* corruptela.

***corrutilo** (conr-), -are. *rutulare, splendere – schimmern, glänzen*: HUCBALD. carm. 2,143 calvorum cassida candet con-ans. Antony

1. **cors** *v.* cohors. 2. **cors** *v.* 1. cor.

***corseriatus** *v.* *corseriatus.

corsum *v.* quorsum. **corsus** *v.* 1. cursus.

***cortagium**, -i *n.* (*cf. francog. vet. courtage; v. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1569*) interpretium – Maklergeld: CHART. Hans. 600,2 p. 383,18 (s. XIII^{med.}) hospes domus non potest accipere aliquid de -o nec de aliquibus aliis, sed *eqs.*

***cortalis** (cur-), -e. (*cortis) 1 *adi. i. q. ad cortem perti-* nens – dem Hof zustehend, Hof-: DIPL. Heinr. II. 212 predium . . . cum -bus decimationibus in illis duabus villis (*inde* DIPL. Heinr. III. 297. 362^a). -is locus *i. q. casale – Hofstatt*: CHART. Stir. I 335 (c. 1150) tres agros et pomerium et cu-em locum delegaverunt cenobio. 493 delegavit . . . predium suum . . . , scilet X agros et cu-em locum (gloss.: houestat) et IIII prata. 2 *subst. fem. et neutr. i. q. fundus, villa – Hofstelle, Gehöft*: CHART. Sangall. A 106 (a. 785/89) dono . . . iornales X et cu-e circumcinctum cum casas, edificiis et servo meo. CHART. Gottwic. 5 p. 12,4 Hunisperch mansum I, Halla cu-e I et sartaginem I, . . . Zeinarin mansum II et cu-ia VIII. TRAD. Gottwic. 4^a p. 151, 22 ad Pataviam cu-e unum. *al. COD. Lauresh. 3667* in Hantscusheim sunt mansi XXV . . . , V cu-es. CHART. Stir. I 487 Liupoldus . . . delegavit . . . dimidium mansum . . . et duas cu-es. 605 p. 573, 14 in . . . villa Halle sedes patellarum cum cu-bus acceperunt homines. *al. de area aedificationi apta*: CHART. Wirt. II 324 (a. 1147) preter unam cu-em in villa sitam vix domui exigue sufficientem. *cf. *cortilis*.

***cortaneum**, -i *n.* (*an -a, -ae f.?*) (*cortis) fundus – Liegenschaft: LEO MARS. chron. 1,19 p. 65,14 Dachopertus . . . obtulit beato Benedicto casalem suum . . . cum casis et -is et omnibus exintegro pertinentiis eius.

***cortarius** (cur-), -i *m.* colonus (*servilis*), accola censualis – (unfreier) Landarbeiter, Hofhöriger: COD. Lauresh. 139 p. 412,32 (c. 1100) aream et vineas . . . hobaris atque cu-is . . . sub annua . . . pensione iure hereditario contradidi. p. 413,4 persolvere . . . debent . . . cu-i . . . IIII amas vini. *ibid. al.*

***cortavisa** *v.* *cordovesus. ***cortecella** *v.* 2. *corticella.

***cortensis** (cur-), -is. (*cortis; *cf. Meyer-Lübke, REW³ nr. 2032*) 1 *adi.*: a ad cortem pertinens – dem Hof zustehend, Hof-: DIPL. Heinr. III. 106 p. 135,4 curtem . . . cum familiis utriusque sexus, exeptis illis -bus servis et ancillis, qui eidem comiti semper in curte serviebant. b moribus curialem decentibus instructus – höfisch gesittet: HARIULF. chron. 3,1 p. 83,20 miser ille et male cu-is Heuto. 2 *subst. masc. i. q. dominus praedii – Hof-, Gutsbesitzer*: DIPL. Heinr. III. 351 p. 478,15 populo Ferrariensi . . . omnes cu-es a datione . . . tutos esse permittimus.

cortex, -icis *m. et f. script. et form.* -tix: l.70. -rcit-: l.69. ?gen. sg. cortis: p.1948,27. gen. pl. -orum: p.1948,2.

1 *strictius de tegmine arborum vel fructuum*: a φλοιός – Rinde, Borke: a proprie: IONAS BOB. Columb. 1,7 p. 164,6 -um et herbarum pabula. COMPOS. Luc. G 3 munda ramus eius (*ligni cernini*) ex cortice. AETHICUS p. 109,8 mirices . . . arboris tanta amaritudine praeditae, ut aloe -ix et fructus eius saporem reddat. WANDALB. mens. 71 plantas . . . lectas arboris alterius natus de germine -x accipit. EGBERT. fec. rat. 1,72 -is et ligni

medium ne fixeris unguem. TRAD. Fuld. I 77 p. 158,11 dande sunt spine ad incaustum, de Frikenh. VI modii -orum. ALLEG. sapient. 1 p. 468^b,3 cribra nostra de -bus sunt mundis. ALBERT. M. veget. 1,112 quaedam arbores habent nodos . . . et -em. *sae-*

5 *pius. de subere i. q. obturamentum – Korke(stöpsel)*: GLOSS. II 336,11 St.-S. -em pil opertorium (*cf. Abd. Wb. I. p. 1028*). *v. et l.14. β alleg. vel metaph.*: MILO carm. 3,41,42 hinc -x storacis, suaves quia spargit odores virgo Deum gignens. YSENGRIMUS 2,647 vivit adhuc spisso tutus sub -e limes. ALBERT. M. Is. 11,1 p. 163,48 haec virga -e contexta est, hoc est habitu

10 humilitatis exterioris, ne *eqs. al. b liber – Bast*: WANDALB. mens. 99 furcas . . . bicornes -bus . . . ligant agricolae. CARM. de Cass. 10 quotquot erant scripti celestis -e libri. SUMM. Heinr. C p. 478 suber -x id est löft vel rinda, maser, past.

15 CONR. HIRS. dial. 101 liber . . . ductus a libro arboris -e (*ex Bernh. Traiect.*). WILH. CONG. chirurg. 1475 si . . . hec ligatura facta fuerit de filo -is laureole. ALBERT. M. veget. 2,34 quae (*fibex*) est arbor extra habens -em, qui liber ab antiquis vocatur. *al. c putamen, gluma – Hülse, Spelze, (Frucht-)Schale (inter-*

20 *terdum in imag., e. g. l. 21.25)*: GODESC. SAXO theol. 24 p. 341,5 quippe non superficie contentus . . . -em lambis, sed . . . medulla pascere. VITA Rimb. 7 p. 86,1 in quibus (*malis puni-* cis) multa interius grana uno foris -e teguntur. HERRAND. ad Walram. (MG Lib. Lit. II p. 291,11) quia intima tua proiecisti et nil nisi -em mandere nosti. HILDEG. phys. 3,12 p. 1226^B qui

25 virgichtiget est . . . , folia et hulsen (-em *ed. pr.*) . . . eius (*castaneae*) in aqua coquat. TRACT. de aegr. cur. p. 175,6 succi cortis (*sic?*) nucis libras III. STATUT. ord. Teut. p. 67,29 fabe cum -e. ALBERT. M. animal. 22,91 grana . . . cum sua -e vel palea. *sae-*

30 *pius. alleg.*: HELW. denar. p. 93,42 ubi (*in terra promissionis*) satiabor adipe frumenti sine -e sacramentali. 2 *latius de superficie concreta rerum, partium corporis, animalium*: a crusta, crustula – Kruste: a in univ.: THADD. FLORENT. cons. 48, 16 remotis -bus (*sc. panis*). ALBERT. M. animal. 9,81 quod in

35 humido . . . faciat (*sc. calidum*) primo venire -em terrestrem durum, sicut contingit in pane. β eschara – (Wund-)Schorf: THEOD. CERV. chirurg. 1,13 p. 140^A medicina incensiva . . . in ore venē . . . , ut -em faciat, ponatur. p. 140^H. *v. et p. 1674,34* 2048,6. adde: BRUNUS LONG. chirurg. 1,10 p. 109^D quod

40 (*medicamen consolidativum*) exiccat superficiem vulneris, donec fiat ut -x custodiens illam . . . ex nocumentis. γ scabies, impetigo – Grind, Krätze: IOH. S. PAUL. diat. 54 medulla frumenti . . . -em vincit et furfurem. WILH. SALIC. chirurg. 1, 53 p. 319^F signa earum (*infirmatum*), quae fiunt ex phlegmate

45 salso, sunt pruritus et multiplicatio -um et crustarum. b squama, cutis squamosa – Schuppe(nhaut): ALBERT. M. animal. 3, 95 -es (*p. 518^b,28 αί λεπίδες*) . . . piscium iuniorum. 6,71 omnes . . . pisces habentes -es (*p. 567^a,19 οἱ τε λεπίδοτοι*), qui squamae dicuntur, ovant. 25,15 p. 1560,1 cum incedit serpens, facit strepitum . . . propter siccitatem -is ventris sui (*ex Avic.*). *ibid.*

50 *al. c testa – Schale*: TURBA phil. 4 eius (*ovi*) -x apparens est terra. DONIZO Mathild. 1,1300 ovum gallinae sculptum gestans in -e scutum. PAUL. BERNR. Greg. 68 p. 512,3 serpens, . . . qui . . . ex eodem ovi -e se . . . erexerat. ALBERT. M. animal. 6,62

55 habent pisces -em testem in ovo suo. 17,49 omnes . . . illi modi (*sc. vermium et piscium*) postea quam acceperunt naturam vermis . . . , immobilitantur et -x induratur. *al. v. et l.59. d membrana, pellicula – Haut(schicht), Häutchen*: TURBA phil. 4 eius (*ovi*) . . . -x (pellicula *var. l.*) . . . tenuissima -i iuncta est

60 parans inter terram et aquam *eqs.* PS. GALEN. anat. 2 p. 171^D quae (*sc. tunica cornea*) . . . composita est ex tunicis subtilibus IIII, quae sunt -es superpositi (*sim.* ALBERT. M. animal. 1,203). ***cortexanus** *v.* *cortisianus. ***cortexella** *v.* 2. *corticella.

***cortibaldus** *v.* *curceboldus.

65 ***cortialis**, -e. (*cortex*) 1 *cortici similis – rindenartig*: ALBERT. M. animal. 26,13 crabrones mella inutilia . . . faciunt et ceras -es, terrestres et siccas. 2 *squamosus – mit Schuppen versehen, schuppig*: ALBERT. M. animal. 2,80 multa genera piscium sunt -ia (*p. 505^a,24 λεπίδοτοι*), 2,81.

70 ***corticanus** (cur-), -i *m.* (*cortis) hortus (*clausus*) – (umfriedeter) Garten: DIPL. Karoli III. 145 p. 232,35 cu-us et clausellus de Patriniaco cum aliis vineolis. GESTA Autis. 36

(MGScript. XIII p. 397,36) cellam . . . cum suis appendiciis du-
asque vineas, -um et plantas . . . usui deputavit *episcopus*.

***corticarius**, -a, -um. (cortex) *ad corticem (in corium perficiendum) pertinens – die Rinde (zum Gerben) betreffend*: CHART. Livon. A I 429 p. 541,31 (a. 1272) domum neces-
sariam et domum -am sive coriarum . . . teneat *capitulum*.

1. ***corticella**, -ae f. (cortex) *folliculus (grani) – (Getreide-)Hülse, Schale*: GLOSS. med. cod. Trev. p. 150,9 glumula -a.

2. ***corticella** (cur-, cult-, -tec-, -texe-, -isc-), -ae f. (*cortis; cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 852) *fundus (mediocris), praediolum – (bescheidene) Hofstelle, (kleines) Gut (interdum de sede villicationis, e. g. l.15)*: EPIST. Desid. Cad. 2,7 ut de ipsa curte-a vel hominibus inibi consistentibus sub vestra defensione tamquam propria familia dignetis habere receptos. DIPL. Loth. I. 63 p. 173,17 in Ciarde cu-am unam cum mansis septem et cum vineis inibi pertinentibus. DIPL. Ludow. II 11 p. 86,17 cum . . . cul-a de Bisentio. DIPL. Karoli III. 126 p. 203,4 ut . . . corte-am . . . confirmare dignaremur. DIPL. Heinr. II. p. 590,5 integram -am . . . et unum mansum. DIPL. Frid. I. 107 p. 182,16 de medietate . . . cu-e, que vocatur Palude, cum silvis et omnibus suis pertinentiis. p. 182,20 curtiscelle. GREG. CAT. chron. I p. 250,30 cu-a . . . , quam . . . abbas tulit quibusdam pauperibus. *saepe*. v. et l.62. *in nomine loci*: DIPL. Mer. III A 88 p. 202,36 villam . . . cum . . . omnibus suis adiacentibus, hoc est Curte-a, Villena. HUGO FLAV. chron. 2 p. 479,35 pratum . . . iuxta C-as . . . dedit *Walterius*. GREG. CAT. chron. I p. 234,12 ex cella nostra . . . , ubi dicitur C-a. SALIMB. chron. p. 587,25 in villa C-exelle.

***corticellula** (cur-, -ae f. *praediolum – kleines Gut*: DIPL. Arnulfi 140 p. 212,38 cellam sancti Severi . . . cum ipsa cu-a de Bisentio, cellam . . . sancti Miniati cum cellula (ex Dipl. Ludow. II. 11 p. 86,17; v. l.17).

corticeus (-rctius), -a, -um. 1 *adi. i. q. e cortice factus – aus Rinde hergestellt, gewonnen*: UDALR. CELL. consuet. 2, 30 p. 722^D recens consecratum a diacono in pixide -a (cortica *ed., vix recte*) reponitur. GLOSS. II 489,25 St.-S. -o hulpoumine (*spectat ad Prud. cath. 3,43*). 2 *subst. neutr. i. q. resina – Harz*: ALPHITA II app. 206^b,10 corcetium combustum i. pix.

***cortico**, -avi, -are. (cortex) *de-, excorticare – entrinden, schälen*: GESTA Frid. I. imp. A app. p. 66,3 arbores eorum (*Pergamensium*) -verunt et blavas devastaverunt *Mediolanenses*.

corticosis, -a, -um. *corticis similis, crustosus – rindenartig, Krusten-*: ALBERT. M. animal. 13,53 in multis animalibus -is (p. 67^b, 2 τὸν λεπιδωτὸν) et squamosis, quae vesica carent. 15, 11 in . . . omnibus quadrupedibus squamosae pellis sive -ae cutis existentibus.

***corticala** (cur-, -cla), -ae f. (*cortis) 1 *strictius de loco saepio*: a atrium – Hof: ANGILB. inst. 11 p. 300,22 per cu-am domni a b b a t i s et per . . . portam monasterii . . . perveniant ad sanctam Nativitatem (ADALH. brev. Corb. 2). GESTA Trud. cont. I 10,13 p. 295,22sq. sub . . . uno ipsius tecto domus erat lavatoria, domus elemosinaria et cu-a ante cum posticio; . . . cu-a ante porta claudabatur. b vestibulum, porticus – Vorplatz, -halle: NOTKER. BALB. gest. 1,31 p. 42,19 ut . . . in porticu, que tunc cu-a dicebatur, imperatorem . . . expectarent *clerici* (sim. 2,21 p. 92,12). 2 *latius*: a de area (rustica) a fundus (mediocris), praedium, praediolum – (bescheidene) Hofstelle, (kleines) Gut: CHART. Arnstad. 1 p. 1,22 (a. 704) curtem . . . cum . . . casis, cu-clis, campis, pratis. CHART. Sangall. B 32 p. 37,11 (dipl. spur. Ludow. Pii) ecclesiam sancte Marie cum cu-a . . . , ecclesiam sancti Sulpicii . . . , corticellam cum omnibus ad eas pertinentibus . . . subtractas esse iudicaverunt *monachi*. DIPL. Otton. I. 251 p. 359,29 largimur . . . committi . . . -as duas iuris regni nostri . . . una cum capellis *eqs*. CHART. Tirol. 276^a dederunt . . . unam cu-am in vico Nalles . . . et cu-am Slanders . . . cum vinea. CHART. civ. Erf. 95 p. 51,2 cu-am . . . quatuor pullos solventem . . . nobis resignavit. *saepius*. locus -ae i. q. casale – Hofstatt: HINCM. coll. 1 p. 76,3 sit . . . ibi (*sc. in capellae circuitu*) -e locus, ubi presbiter possit descendere. *in nomine loci*: DIPL. Arnulfi 140 p. 212,39 cum ipsis rebus de Cu-a. β *pometum – Obstgarten*: CAPIT. reg. Franc. 128,25 p.

254,9 invenimus . . . cu-am . . . tunimo interclusam ordinabili-
ter dispositam diversique generis plantatam arborum. *ibid. al.*
b *domicilium – Wohnsitz, Anwesen*: FLOD. hist. 3,25 p. 537,
46 ut sibi (*abbati*) pretiosa sit illa domus ad tenendum vel -a.
cf. *cortilis.

[**corticus** v. corticeus.]

***cortifer** (cur-), -i m. vel ***cortiferum** (cur-), -i n. vel *varius*
***cortifera** (cur-), -ae f. (?-is, -is f.: l.27). (*per analogiam ad*
pomifer sim. formatum) *script.*: cult.: l.18. adde DIPL.
10 Merov. III A 2^a p. 116,16. -tef.: l.18. adde FORM. Sal. Lind. 2
p. 268,6. -iff.: l.19. adde TRAD. Frising. 1721. *form.*: nom.
sg. -rus: l.32. acc. sg. -rium: l.34.

area rustica, fundus – (Wirtschafts-)Gut, Hof(stelle): 1 *in*
univ.: DIPL. Merov. I 41 p. 39,31 quod . . . tenuisse noscuntur
15 *homines* . . . tam terris, cu-is, casis, vineis. TRAD. Patav. 44^b do-
natum . . . esse volo . . . mansos una cum domibus, aedificiis,
cu-is, cum wadriscapis. TRAD. Frising. 566 Juto tradidit cu-am
unam. 849 cu-a II. 1198 curtefera II. 1389^b cum pratis et cul-o
uno. TRAD. Monast. 2 numerus cu-fferorum III. CHART. Stir. I
20 484 p. 451,30 tria cu-a in suburbano castri Graece sita. ACTA
imp. Winkelm. I 307 p. 276,13 cum toto tenimento ipsius feudi
. . . , aquis aquarumque cursibus, -is (conferis *ed.*), vineis. *per-*
saepe. 2 c. colore quodam: a de manso, hoba: TRAD. Fris-
sing. 671 p. 565,21 (a. 845) dedit . . . Hitto . . . curtem cum do-
mo et cu-um unum et talem partem, sicut *eqs*. 769 dedit . . . di-
midiam partem cu-e unius; . . . in recompensatione iam dicte
cu-is dedit *eqs*. 1262 tradidit . . . Nithardus . . . legitimam cu-am
unam arabilibus terre. CHART. Stir. I 67 ut presul . . . de cu-o uno
. . . decimam integram habeat. TRAD. Brixin. 387^a medietatem
30 curtis . . . cu-umque . . . contradidit *Grimolt*. TRAD. Scheftl. 93
delegavit . . . cu-um unum cum omni familia ad ipsum curtile
pertinenti. 126. REGISTR. Frising. 8 p. 13,6 cu-us de Sahniz tan-
tundem servit per omnia. p. 13,36 hobe, . . . que . . . solvunt sex
urnas cervisie . . . et colunt unum cu-ium. *saepe in hac regione*.
35 b de sede villicationis: TRAD. Neocell. Frising. 8 p. 13,6 (a.
1152) qui (*mansionarius*) . . . debet manere in cu-o fratur, ubi
decimacio eorum colligitur. GLOSS. III 647,23 St.-S. cu-r maier-
hof.

***cortificalis** (cur-), -e. (cf. *cortificium) *ad cortem perti-*
nens – dem Hof zustehend, Hof- (-e locum i. q. casale – Hof-
statt): TRAD. Frising. 1211 (a. 957/72) dedit . . . servus in manus
episcopi . . . cu-e locum I et iugera III *eqs*. 1231. 1273.

***cortificium** (cur-, -tef-), -i n. (*per analogiam ad aedifici-*
um sim. formatum) *area rustica, fundus – (Wirtschafts-)*
Gut, Hofstelle: CHRON. Ebersh. 9 p. 435,39 (dipl. Ludow. Pii)
45 curtes cum cu-is, familia ministerialis. DIPL. Heinr. II. 205 cum
omnibus ad eadem . . . loca pertinentibus cu-is, edificiis ac utri-
usque sexus familiis. 481 mansum unum et duo cu-a. CHART.
Bund. 329 pro omnibus . . . substantiis . . . , hoc est tam casis,
quam hedificiis, areis, curte-is, ortis. DIPL. Otton. III. 427 p.
50 862,6 (spur.) mansos et cu-um molendinare. *al.*

***cortilicius** (cur-), -a, -um. (*cortilis) 1 *adi. i. q. ad cor-*
tem pertinens – dem Hof zustehend, Hof-: GESTA Trud. cont.
I 10,7 de loco, ubi olim cambia extiterat et modo status cu-us est.
2 *subst. (?neutr.) i. q. area rustica, fundus – (Wirtschafts-)*
55 *Gut, Hofstelle*: CHART. Carniol. I 66 p. 72,11 (a. 1102) casis,
cu-is, vineis, campis.

***cortilis** (cur-), -e. (*cortis) *script.*: colt.: l.63. cult.: p.
1951,17. *al.* -tcl.: p.1951,10. *form.*: abl. sg. -e: l.63. p.1951,
8.10. *al.* decl. I et II: p.1951,14,44sq. *al.*

1 *adi. i. q. ad cortem pertinens – dem Hof zustehend, Hof-*:
CAPIT. reg. Franc. 168,8 decima de suo (*sc. sacerdotis*) domo
col-e . . . in eadem ecclesia concedimus. COD. Odalb. 101 archie-
piscopus . . . tradidit locum unum . . . cum ecclesiasticis vel
65 cu-bus rebus et mancipiis. DIPL. Arnulfi 184 p. 284,16 (spur.)
terciam partem civitatis cum . . . hobis XV sine cu-i terra (*inde*
DIPL. Otton. II. 165). TRAD. Ratisb. 195 p. 146,11 tradidit . . .
curtem cum edificiis et reliquis cu-bus villis et casis (*sim.* DIPL.
Heinr. III. 335). COD. Bald. app. p. 246,7 cum omni familia,
servis . . . et ancillis tam cu-bus quam villanis ad . . . curtes servi-
70 entibus. *al.* -is locus (-e locum: p.1951,25. *al.*) i. q. casale –
Hofstatt: TRAD. Ratisb. 172 (c. 900) accepit de rebus sancti

Emmerammi . . . cu-em locum. 184 p. 138,17 tradidit *vir* . . . tria loca cu-ia et duas domos et horrea II. OTLOH. vis. 6 p. 66,2 ut pro . . . eius (*sc. patris vestri*) relaxatione illum cu-em locum reddatis, quem *eqs.* CHART. Salisb. II 240 p. 344,27 duo loca cu-ia contulit. *saepe*. 2 *subst.*: a *masc. i. q. colonus* – Hofhöriger: GLOSS. III 381,23 St.-S. cu-es id est houeungere. b *masc. et fem. et neutr.*: a *villa rustica, fundus* – Hofstelle, Gehöft: CHART. Rhen. 46 (a. 691/92) vineam I cum cu-e vel casa et terra aratoria. CHART. Epternac. 16 p. 45,10 aliquid . . . donare decrevi . . . hoc est casatas XI cum sala et cu-cle (curtidi *var. l.*) meo, quem (quod *var. l.*) . . . habere visus sum. *al.* CHART. Sangall. A 38 dono sala mea cum cu-e circumcinctum cum omnibus edificiis (*sim.* 553). CHART. Alsat. B 267 hobas III cum curtis et quicquid ad ipsas cu-es aspicere videtur. DIPL. Arnulfi 116 urbe Radaspona cu-ia quinque cum universis aedificiis . . . ibidem prope curtem, quae *eqs.* DIPL. Heinr. III. 123 III mansos et XIII cul-ia. CHART. Solod. I 196 p. 100,7 (epist. papae spur.) unum cu-e (*cod.*, curale *ed.*) volunt auferre. CHART. Babenb. 263 super tribus -bus, que vulgo dicuntur lehen. *persaepe*. de area aedificationi apta: DIPL. Ludow. Germ. 145 genitor noster . . . concessit quoddam cu-e . . . ad unam ecclesiam construendam. β *praedium, mansus* – Gut, Hufe: CHART. Alsat. B 234 p. 141,28 (a. 783/84) excepto uno cu-e, quam Harioldus tenet. 242 qui (*sc. villa vinea*) ad illum cu-e aspiciat. CHART. Epternac. 89 donamus . . . res nostras . . . cum terris et cu-i indominito (CHART. Fuld. B 403. CHART. Alsat. B 402. *al.*). EPIST. Teg. 44 si vestro iuvamine nobis cu-ia restituantur. THANGM. Bernw. 8 p. 761,32 ut triginta . . . praecipuos cu-es cum . . . familiis, clarissimis aedificiis praenitentes compararet. DIPL. Conr. III. 188 p. 340,41 cum omnibus . . . pertinentiis mansorum, censuum, cu-ium, mancipiorum. REGISTR. Patav. I p. 7^a,5 ibidem sunt III curtes, que solvunt III sol.; item ibidem III cu-ia, que solvunt LX den. *persaepe*. in nomine loci: DIPL. Merov. I 20 locello, qui dicitur Cu-is. DIPL. Heinr. II. 360 duas curtes, id est Uillam et Cu-e . . . donamus. cf. *cortalis et *cortacula.

*cortil(i)us (cur-), -a, -um. (*cortilis) 1 *adi. i. q. ad cortem pertinens* – dem Hof zustehend, Hof- (locus -us i. q. casale – Hofstatt): DIPL. Ottor. I. 328 ditavimus . . . quattuor mansas . . . cum cu-iis locis. 2 *subst. fem. et neutr. (raro masc., e. g. l. 44.49)*: a *hortus* – (Gemüse-)Garten: CHART. Stab. 129 p. 265,22 (a. 1095) dedimus quartarium terre et -ium iacens in dominicato. LAMB. ARD. hist. 152 p. 640,37 quem . . . fossarium . . . cu-os cum oleribus et linis fodientem . . . non delectaret aspicere? b *area rustica, fundus* – (Wirtschafts-)Gut, Hofstelle: CHART. Epternac. 106 p. 173,26 (a. 793/94) cum omni integritate, id est tam terris, casis, . . . cu-is. COD. Lauresh. 1043 tradidit ad sanctum Nazarium . . . cu-am et vineam. CHART. Rhen. inf. I 30 -us habet in longitudine pedes CXX *eqs.* HARIOLF. chron. 4,21 p. 234,1 (chart.) addita et quarta parte cu-ii. GODESC. GEMBL. gest. 48 p. 543,5 de censu -iorum. *al. v. et l. 14.*

*cortilla (cur-, -tel-), -ae f. vel *cortillus (cur-), -i m. (*cortis) *praedium, praediolum* – (kleiner) Hof: DIPL. Frid. I. 288 septem . . . cu-os de dote altaris. DIPL. Karoli M. 264 p. 384,23 (spur.) Asso (*sc. flumen*) . . . redit ad via Mociana iuxta curtella. LAMB. ARD. hist. 115 p. 617,7 Arnoldus . . . contulit . . . iuxta molendinum cu-um unum. *al.* CHART. Rhen. med. II app. 16 p. 432,27 habemus cu-as XVI. *ibid. al.* expressius de loco cortis: CHART. Epternac. 140 p. 210,1 (a. 832/33) mansos tres . . . cum cu-is et casis superpositis.

*cortillanus (cur-, -ila-), -i m. (per analogiam ad castellanus *sim. formatum*) *villicus, colonus* – Verwalter, Pächter eines Hofes: CHART. Rhen. med. II app. 16 p. 442,24 (c. 1220) in hac villa sunt XXVIII curtes; flagellant nobis cu-i annonam nostram. p. 460,40 mansionarii et cu-i (curtillarii *ed.*, vix recte) . . . sepem facient. CHART. Trud. a. 1264 (ed. Lamprecht, Wirtschaftsleben III. p. 30,1) quam (vineam nostram) colit cu-lanus noster. *ibid. al.*

*cortilocus (cur-), -i m. (*cortis et locus; cf. p. 1953,36sq.) *casale, fundus* – Hofstatt, Gehöft: DIPL. Heinr. II. 157 cum omnibus . . . aderentiis, videlicet servis et ancillis, -is sive patel-

larum locis. CHART. Babenb. 11 exceptis cu-is, ubi stabula sunt constructa. CHART. Austr. sup. I 359 p. 514,15 mansum . . . tradidimus . . . per concambium unius cu-i . . . unde pisces nobis solvebantur (*sim.* CHART. Babenb. 164 p. 214,42). *al.*

5 *cortimarchia (cur-), -ae f. (*cortis et marca) *districtus rusticus* – Hofmark (de re v. Dt. Rechtswb. V. p. 1287): DIPL. Heinr. II. 520 p. 670,41 (spur. a. 1172/89) si coloni in litibus . . . decidendis inter se dissenciant, ad proximam cu-am eos pro sententiis ferendis statuimus habere recursum. 523 (spur.) predictas . . . curtes vel cu-as . . . monasterio . . . contulimus.

10 1. *cortina* (cur-), -ae f. (-um, -i n.: GLOSS. IV 227,5 St.-S.) *pallium, aulaeum, velum* – Decke, Behang, Vorhang: 1 in *univ.*: CHART. Epternac. 6 p. 25,24 (a. 699) quantumcumque . . . in quolibet presidia dedi tam auro quam argento, . . . altarium velis, -is. IOH. SCOT. carm. 2,371 -is patulis longa per atria tentis. OTLOH. Wolkf. 27 de -a, quae pendebat ad lectum eius, partem abscondens . . . aufugit pauper. UDALR. CELL. consuet. 3,13 p. 757^B molam lavat famulus utramque operitque . . . -is. CHRON. Laet. 7 sicut in -is paschalibus cernitur. CARM. Bur. 82,6,1 in -is (cordibus B) milites depingunt nostras facies. *persaepe*. ?*proverb.*: CHART. Sil. D II 305 (a. 1246) ut -a -am trahat et, qui audit, dicat veni. 2 de velo intergerivo: ALBERT. M. animal. 12,175 est dispositum membrum (i. nasus) 'quasi -a (p. 657^A, 10 ἐπὶ στόματι) disposita sit' in medio narium (per pravam interpr.; v. notam *ed.*).

25 2. *cortina (cur-), -ae f. vel rarius *cortinum (cur-), -i n. (*cortis) 1 *campus* – Platz (in nomine loci): BONIZO ad amic. 8 p. 611,23 caput . . . eius (Stephani) et manus in C-a beati Petri suspendunt (*sim.* BENZO ad Heinr. IV. 2,9 p. 220,14. HIST. Frid. imp. cont. p. 202,11). 2 de area rustica: a *hortus* – Baumgarten, Hauswiese: CHART. Bund. 17 p. 15,17 (a. 765) cu-um cum pomiferis suis, item ortos et vineas subter curtem. 140 omnia mea proprietate . . . in edificiis, in vineis, in -is, in agris. *ibid. al.* b *praedium* – Gut: CHART. Sangall. B 42 (a. 858/65) vendo ego Petrus . . . -um, quae mihi advenit in fundo Quaraues. 64. CHART. Basil. A III 4 p. 5,3 (a. 1236) omnes spectantes ad cu-am de Courenov concessi sunt comiti. in nomine loci: REGISTR. Patav. II p. 75,13 ad Cu-a hovasacha est, que laborabitur, i hōba.

40 *cortinalis (cur-), -e. (2. *cortina) *ad cortem pertinens* – dem Hof zustehend, Hof- (locus -is i. q. casale – Hofstatt): CHART. Salisb. II 240 p. 344,27 (a. 1145) Ianco . . . in eadem villa locum cu-em, pratum et III iugera contulit.

*cortinatus, -a, -um. (1. cortina) *cortinis praeditus* – mit Vorhängen versehen: RUD. TRUD. gest. 1,10 p. 234,13 ut in papilionibus tabernaculisque frondeis -isque habitantes totum . . . oppidum circumdisse . . . viderentur peregrini.

*cortinula (cur-), -ae f. (1. cortina) *cortina (parva, pretiosa)* – (kleiner, feiner) Behang: RATHER. testam. 2 (Quell. ForschItArch. 29. 1938/39. p. 38,31) quidquid in suppellectili mea domestica invenitur, . . . mansalia . . . , scamnalia, lectisteria, cu-e.

1. *cortinum* v. 1. cortina. 2. *cortinum v. 2. *cortina.

*cortiola (cur-) vel -um, abl. pl. -is f. vel n. (*cortis) *praediolum* – kleines Gut: TRAD. Claustr. 187 (Font. rer. Austr. II 4 p. 38,32; s. XII^{med.}/ XIII^{med.}) predium, quod . . . decem et VII beneficiis divisum itemque VI cu-is adauctum est.

1. *cortis (cur-), -is f. et (rarius) m. (cohors) *script.*: gur-: TRAD. Ransh. 56. kor-: p. 1953,54. kur-: CHART. Rhen. med. II 241 p. 279,25. chor-: p. 1954,32. adde CHART. Rhen. med. I 324 p. 378,5.12. *ibid. al.* chur-: ACTA Petr. 1 p. 77,7. -rd-: p. 1953,27. *gen. pl.* -cium: DIPL. Otton. II. 231 p. 259,43. *form.*: *sing.*: *acc.*: -im: p. 1953,31.60. *saepe*. -e: l. 69. p. 1954,4.16. adde DIPL. Ludow. II. 11 p. 86,13. *al. abl.* -i: COD. Lauresh. 1342. METELL. Quir. 31,6. *al. acc. pl.* -is: p. 1953,56. *decl. I*: l. 71. p. 1953,34. 1954,41. *saepe*.

65 Iproprie: A strictius i. q. locus saepio circumdatus – eingefriedeter Bereich, unfriedeter (Hof-)Raum: 1 in *univ.*: Lex Alam. 78,6 si quis canem, qui curte (curtem *var. l.*) defendit alicuius, occiderit. CHART. Sangall. A 12 p. 15,7 trado . . . loca . . . cum domibus, aedificiis . . . , cum curtis clausis, cum ortiferis, pumiferis. CONSUE. Eins. 49 provisor pauperum multi-

tudinem indigentium in aliqua curte adsideat. EGBERT. fec. rat. 1,19 in curte est pecus adveniēns nutritus apud rus. CHART. Tirol. 530 p. 6,31 cartam divisionis inter se fecerunt (*sc. fratres*) ... de omnibus casis cum curte et orto. *persaepe*. *spectat ad saepem*: LEX Baiuv. 10,15 si curtem dissipaverit aut inrumpit liber liberi *eqs.* 2 c. *colore quodam*: a *propatulum* – *Vorhof*: HARIULF. chron. 3,1 p. 83,23 iussit *Heuto* portari *truncum* in suae domus atrium, quod vulgus curtem dicit. b *campus (publicus)* – (*öffentlicher*) *Platz*: NOTKER. BALB. gest. 2, 21 p. 92,12 quando ... per latissimam curtem ... Aquarumgrani ... voces efferrent *pauperes*. ANON. geom. I 3,24 si quaeris scire latitudinem ... campi vel curtis (*sim.* GERB. geom. 2,5). RUODLIEB V 1 cum regi<a> lata curtis fuit amphipreha. 5. 163. SALIMB. chron. p. 572,17 in ... civitate Parmensi ... in quadam curte litigium habuit *clericus*. *al.* in nomine loci: IOH. VEN. chron. p. 147,22 febre mortuus est sepultusque in sancti Petri Curte Otto II. c *coemeterium* – *Friedhof*: GLOSS. 6,46 K. curtis frithof. d *domicilium, casa* – *Anwesen, Haus*: WILLIR. carm. 3,13 dum propriae curtis custos est fortis in armis *eqs.* (*spectat ad Vulg. Luc. 11,21*). HERM. TORN. rest. 72 domos sive mansiones, quas abusive curtes vocamus, ... construxit. 80.

B *latius*: 1 *area rustica* – *Wirtschaftsgut*: a *fundus (cum aedificiis ibi constructis vel construendis ruri vel infra civitatem situs)* – *Grundstück (mit Hofanlage), Hofstelle (de ipsis aedificiis: l. 29,32)*: a *in univ.*: TRAD. WEISS. 147 (a. 744) hobam I cum casali et vinea infra ipsa curde. COD. Lauresh. 497 curtis cum superpositis aedificiis. DIPL. KARLOM. (II.) 24 p. 321, 10 confirmamus ... -em regiam exstructam infra civitatem Parmam cum omni officio suo. HERBORD. Ott. 2,24 p. 105,8 in singulis ... civitatibus dux palacium habebat et curtim cum edibus. CHART. Tirol. 330 quod ... duas vineas et unam curtem bene edificatam ... contradidit *comes*. CHART. march. Misn. III 344 p. 243,38 libertatem curie beati Georgii ... cum curtis et areis in civitate et circa curiam sitis. *persaepe*. v. et p. 606,25. 691,12. locus -is i. q. *casale* – *Hofstatt*: CHART. Fuld. B 219 (a. 780/802) dono ... illum curte locum, id est houastat, et omnem aedificium, quod ibi constructum est. CHART. Sangall. A 561 tradidit ... Grimaldus unum locum curtis, id est hovistat. CHART. Stir. I 336 tradidit *mulier* ... vineam unam ... et duos locos curtiū. II 28 p. 57,35 frater noster ... vineas duas et locum curtis unius et aliam curtem ... coemit. *ibid.* *al.* β *de agro*: NICOL. I. epist. 105 p. 615,14 qua (*oppressione*) perhibuistis ... vos ... -es fodere et vineas pastinare *eqs.* CHART. Argent. I 616,87 curtis ... ubi porci pascuntur, est inter portam *eqs.* γ *de villa, vico*: CAPIT. reg. Franc. 91,8 iudex unusquisque per civitatem ... faciat iurare ... homines ... seu foris per curtes vel vicoras ... mansuros. MIRAC. Furs. 8 (MGMer. IV p. 442,20) veniens ... in curtem (*curte var. l.*) ... ubi obviavit ei vir malignus ... pergens ad domum suam. HINC. Remig. 22 p. 315,27 sicut turres per muros civitatis, ita per circuitum curtis mete habebantur. in nomine loci: CHART. Bund. 349 p. 260, 14 (a. 1163) in vico C-is (*'Kortsch'*; *sim.* CHRON. Ottenb. p. 617,30 curtem in K-is. *al.*). b *praedium, dominium* – (*Land-)* *Gut, Besitz (saepe de beneficio, praebenda)*: a *in univ.*: VITA Gaug. 11 (MGMer. III p. 656,5) ut curtis (*-es var. l.*), quas ecclesia sua ... habebat, accederet visitandum. TRAD. Frising. 213^a p. 201,37 ut usufructuario ipsum curtem habuisset ... ad augmentandum. COD. Bald. app. p. 245,32sq. tradiderunt ... sedilem ... curtim ... cum tribus stabularibus curtibus. CHART. Turic. 259 p. 143,11 (dipl. Heinr. V.) quod ... advocatus curtes fratrum nullo modo intrare debet ... quia *eqs.* (*sim.* CONST. imp. I 320,2). CHART. Stir. II 10 p. 28,12 duas ... maiores curtes cum agris, pratis, silvis (TRAD. Teg. 390. *al.*). REGISTR. Xant. p. 57,46 principales ... curtes habent ... alias minores sub se, quarum iura ipse ... determinant. *persaepe*. β *mansus* – (*Pacht-)* *Lehen, Hufe*: CHART. Stab. 156 p. 318,8 (a. 1132) commutationem de curte, quam vulgo mansionem vel senum dicunt, ... confirmamus. COD. Wang. Trident. 132 p. 305,10 concessit montem ... ad construendum ... viginti curtes seu mansos. *al.* *expressius de agricultura*: CHART. select. Keutgen 387,9 (a. 1241) de quibus (*duabus villis*) frater ...

debet perficere opus curtis. 2 *sedes domini, domus, regia* – *Herrensitz, 'Hof'*: a *de villa dominica, sede villicationis*: EDICT. Roth. 15 gastaldius regis ... requirat culpa ipsa et ad curte (*curtem, curtes var. l.*) regis exegat. COD. Karol. 84 p. 620,23 nulla alia illis (*missis*) tradere voluerunt (*sc. civitates*) nisi episcopia, monasteria et curtes p u b l i c a s (TRAD. Patav. 15 p. 14,24. VITA Paulin. Trev. 21. *al.*). CAPIT. reg. Franc. 52,7 ut in nullo loco moneta percutiatur nisi ad curtem. CHART. Rhen. med. I 120 p. 125,20 dederunt ... fratres ... curtem s a - l a r i c i u m cum casa et horrea et spicario (CHART. Wirt. III 609. *al.*). CHART. Argent. I 616,94 ad curtim dominicam, que est infra civitatem, dabit caudicidius ... boves. CHART. Tirol. notar. I 201 in curte scarie domini abbatis. CHART. Altenberg. 288 p. 202,24 magister curtis. *saepe*. in nomine loci: CHART. Rhen. med. I 8 p. 11,2 (a. 720) aqua usque ubi nobis obtingit legitimo usque ad Uuinardo Curte. DIPL. Loth. II 17 p. 412,8 in ipso pago ... villam Silvestram C-em (*inde* DIPL. Ludow. Germ. 147 p. 205,17 Silvestricurtem). ACTA reg. Burgund. 35 in loco, qui dicitur Curte. *saeptius*. *spectat ad districtum*: ACTA imp. Winkelm. I 26 p. 17,7 (a. 1209) confirmamus communi ... omnem publicam functionem totius curtis et territorii. b *de palatio, aula domini (per compar. de caelo: l. 32)*: LEX Alam. 9 si quis in curte (*-em var. l.*) episcopi armatus ... intraverit. 28,1 in curte duci. DIPL. Karoli M. 134 p. 185,8 in palacio nostro seu in curte (*-e var. l.*) ducali nostra Tarvisana. TRAD. Frising. 358 p. 306,7 dum in curte dominicale pedissequa filiae regalis fuit *Mezcunda*. ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 889 p. 118,21 placitum curte regia Franconofurti haberi ... regi complacuit. IOH. CANAP. Adalb. A 6 p. 9,10 magister ... imperatoris servitio ascriptus accessit in regiam curtem (*curiam, cohortem var. l.*). BRUNO QUERF. Adalb. A 32 p. 38,20 tu, qui multa potes ad regis (*i. Dei*) curtem (*chothem var. l.*), fac nobis legem. EBO BAMB. Ott. 1,4 qui ... ad curtem (*aulam var. l.*) regiam regressus pecuniam ... ei (*regi*) resignabat. *persaepe*. v. et p. 1953,31. fort. huc *spectat*: EKKH. IV. cas. 67 p. 144,12 in domiciliis curtis abbatis. CHART. Heinr. Leon. 111 ut nullus ... infra ambitum curtis eiusdem abbatis et alodii, quod adiacet, ... aliquid dispo- nere presumat.

II *meton.*: A *concilium (in palatio peragendum), placitum* – *'Hoftag'*: CHART. Sangall. A 244 (a. 819) hoc faciamus ad proximam curtam. 249. *al.* CAPIT. reg. Franc. 242 p. 158,5 unusquisque ... ad placitum sive ad curtem veniens. METELL. Quir. 18^a,23 dum Ratispone curtim parat. ANNAL. Crem. a. 1231 (MGScript. XXXI p. 15,31) Fredericus apud Ravennam curtem celebrans solempnem ... se coronavit. B *familia principis, comitatus aulicus* – *Hofstaat*: CAPIT. reg. Franc. 297,14 p. 438,8 quin ... habeatis, unde sufficienter ... cum domestica -e vestra possitis vivere. NOTKER. BALB. gest. 1,11 qui (*extremi officiales*) sunt in curte mea. ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 883 p. 110,10 ita invalescente morbo ... ut in -em et inter militiam vel ipsum regem hec miseria perveniret. LEG. Lang. p. 514^a,39 ut ... tam curtis regia quamque et Longobardi talem inibi (*sc. in ecclesiis*) habeant dominationem, qualis *eqs.* COSMAS chron. 1, 23 p. 45,15 qui (*archiepiscopus*) tunc preerat curti. adde de servitio aulico: EGBERT. fec. rat. 1,647 emeritus de curte senex ... mendicus perreptabit castella.

2. *cortis* v. *cortex*.

**cortisianus* (-texas), -a, -um. 1 *adi. i. q. ad cortem perti- nens* – *zum (Meier-)Hof gehörig*: CHART. Bund. 841 p. 290, 26 (a. 1247) Lafrancus ... et Redulfus ... investiverunt ... canevarium ... de pecia una terre campive ... , que est t e r r a -exana (857 p. 305,17). 2 *subst. masc. i. q. colonus (servilis), accola censualis* – (*unfreier*) *Landarbeiter, Hofhöriger*: DIPL. Otton. I. 245^b p. 352,45 (spur.?) ut nullus ex servis aut ex familia ... monasterii vel eos, quos -os vocant, audeat inquietare (*inde* DIPL. Heinr. II. 286 p. 342,10).

**cortisius*, -i m. *colonus (servilis), accola censualis* – (*unfreier*) *Landarbeiter, Hofhöriger*: ACTA imp. Böhmer 952 p. 661,31 (a. 1221) precipimus, ut rustici et -i Placentini districtus collectas ... prestant communi Placentie, sicut *eqs.*

**cortivus* (cur-), -a, -um. 1 *adi. i. q. ad cortem pertinens* – *dem Hof zustehend, Hof-*: CHART. Tirol. 837 p. 254,3 (a.

1224) cum domibus seu casis et casalis, cu-a terra aratoria et prativa. 2 *subst. neutr.* (?vel *masc.*) *i. q. atrium, cortile* – Hof-(raum): CHART. Tirol. notar. II 420^a p. 273,31 (a. 1242) in cu-o domus Ysenbrandi.

cortix *v.* cortex.

***cortulum** (cur-), -i *n.* (*cortis) *praedium, praediolum* – (kleines) Gut: ALCUIN. epist. 165 p. 267,24 venies nobis obviam ad Coisacam . . . cellam vel ad Noviantum cu-um nostrum.

1. **cortus** *v.* curtus.

[2. **cortus** *v.* coitus. *adde ad p. 820,44sqq.*: ANTIDOT. Augiens. p. 65,6 mittis *pessum* in orificium matricis in die et nocte tollis et cortum faciat mulier.]

***corvada**, ***corvata**, ***corve(i)a** *v.* *corrogata.

?***corvidica**, -ae *f.* (cf. *corrogata) *servitium, angaria* – (Fron-)Dienst: REGISTR. Prum. 48 colligunt . . . mense Augusto -as (antea: corvadas) IIII unusquisque per denarios IIII.

***corvigena**, -ae *m.* (corvus) *e genere corvorum oriundus* – einer aus dem Rabengeschlecht (per compar. de Saracenis): SEDUL. SCOT. carm. II 25,30 contra -as cigneae turba stetit.

***corvigium**, -i *n.* (cf. *corrogata) *servitium, angaria* – (Fron-)Dienst: ACTA imp. Winkelm. II 29 p. 27,27 (a. 1238) faciant homines duodecim -a omni anno. Pörnbacher

corvinus, -a, -um. *script.*: -rbi-: l.26.43. -rbi(us): l.51.

1 *adi. i. qui corvi est, ad corvum pertinens* – zum Raben gehörig, Raben-: a *proprie*: RECEPT. Sangall. II 28 *stercus* corbino ibidem inponis (BOTAN. Sangall. 34,3 s. -um). ALBERT. M. animal. 8,112 multa congregatio -i *generis* in loco uno mortes significat (23,37. *v. et p.* 1896,32). b *per compar. vel in imag.*: a *corvo similis, naturae corvi conveniens* – rabenähnlich, -artig, -gleich: HRABAN. hom. II 65 p. 271^B frustra . . . gratiam Spiritus emere tentat, qui se mente -a non curavit exuere (sc. Simon). PETR. DAM. epist. 109 p. 206, 17 lapsos . . . potius erigam quam ex eorum cadaveribus -o more pinguescam. *v. et p.* 895,62. *spectat ad tarditatem, procrastinationem* (cf. Aug. in psalm. 102,16 et serm. 82,14): RATHER. conf. 41,1674 quod, cum . . . monachum se fieri velle . . . promiserit . . . dilatione -a miserrimus facta in clericatus habitu infelix . . . obierit. BENZO ad Heinr. IV. 3,15 p. 314,16 oportet quocirca regem esse sollicitum, ut non sequatur vocem -am, sed eqs.

β *niger (tamquam corvus), nigricans* – (raben)schwarz, schwärzlich, dunkel(farbig): AETHICUS p. 121,18 habent *Turchi* . . . statura fuligine terrima, crines -i similitudinis. SEDUL. SCOT. carm. II 7,3 horrida -o (-rbi- *cod.*) squalibat barbula mento. 25,16 -a phalanx (sc. Saracenorum). DONIZO Mathild. 2,1043 o Petre, Paule . . . insectatores vestri ducatus homones penna -a loca iam peragranti peregrina. *de ministris inferni*: HROTSV. Bas. 76 dampnandarum princeps (sc. satan) legionum consedit medius, -o milite saeptus. c *meton.*: a *de piscibus*: ALBERT. M. animal. 3,139 sicut quaedam nigra genera marinorum, quae -a vocantur. β *de herba*: GLOSS. med. p. 62,12 polipodia: foliaclea, folia habet simile quo modo corbia pede. *v. et p.* 1907,62. 2 *subst. masc. i. q. latrunculus niger* – schwarzer Spielstein: CARM. Scot. II 1 sol. 2,8 post duo -i, ac nivei sunt denique bini.

***corulus** *v.* corylus. **corum** *v.* qui.

***corumbrum** *v.* *cozumbrum.

***corumpia**, **corumpo**, **coruptela** *v.* corr-.

1. **corus** (cho-), -i *m.* (κόρος, χορ) *acc. pl. coruus*: l.69.

mensura quaedam capax – ein Hohlmaß: 1 *mensura Hebraica (triginta modios continens)* – ein hebräisches Maß (von dreißig Scheffeln): DICUIL. epist. cens. app. (cod. Paris. N. A. 1645 f. 13^v) -us . . . Hebraea mensura triginta modiorum, idest onus cameli . . . capiens (cf. Isid. orig. 16,26,17). WOLBERO cant. 4 p. 1266^D similiter neque unus tantum -us hordei neque duo sunt -i, sed eqs. (*spectat ad Vulg.* Os. 3,2). al. 2 *mensura Germanica (per regiones diversa)* – ein deutsches (regional unterschiedliches) Maß, 'Wispel': a *strictius de mensura frumentaria*: REGISTR. Bav. 2,4 (Frühmittelalt. Stud. 5. 1971. p. 233; a. 800/11) de spelta coruus LX (item 2,15). CHART. Mog. A II 147 (c. 1150) in Birkenevelt hobe due persolventes choros X. CHART. Anhalt. II 8 octo choros, qui in vulgari vocantur winsceple, siliginis. CHART. Hall. 224,24 ad

predictos panes pistorum communiter dant quatuor choros Hal-lensium. CHART. episc. Halb. 996 decem choros tritici, ita quod chorus contineat sex malderas Halb. mensure. *saepae*. b *latius*: a *spectat ad alimenta (solida) varia*: DIPL. Loth. III. 74 p. 115,9 bona . . . quae nos . . . contulimus ecclesiae: in Luneburg super salinam unum chorum s a l i s cum medio (CHART. Ramelsloh. 7 [ed. D. Brosius. 1981]. *sim.* CHART. Hans. 745 p. 260,37). CHART. Hans. 745 p. 260,10 de -o fabarum aut pisorum III den., de -o farinae albe IV den. CHART. episc. Hild. III 421 p. 200,31sq. ecclesia nostra dabit . . . Hogero annis singulis quatuor choros bracci triticei et chorum humuli pro potu. β *spectat ad cervisiam*: *v. vol. I. p.* 1557,49.

2. **corus** *v.* 1. chorus. 3. **corus** *v.* caurus.

coruscamen, -inis *n.* *splendor* – Glanz: WOLFHER. Godeh. I praef. p. 167,42 domno suo ac praeceptoris disertis . . . conformisque liberalitatis -e pluraliter amphisepito. REIN. LEOD. grat. (MGScript. XX p. 617,22) nec . . . syderei vultus -n eternae filius noctis sufferens.

***coruscantia** (corr-), -ae *f.* *splendor* – heller Schein: CONST. imp. III 85^B,1 (a. 1275) lune . . . corr-a iam diu subducta de nature habitabilis emisperio.

coruscatio (cho-, corr-, -cha-, -cio), -onis *f.* 1 *fulgur, fulmen* – Blitz(schlag), Wetterleuchten: VITA Maxim. Trev. I 5 p. 22^D -es, fulgura et tonitrua super ipsos coeperunt discurre. 25 AGOB. 1,8 terror -is. RUD. FULD. Leob. 14 -es . . . valde terribiles et fulmina crebro dimissa horrorem . . . inferebant eqs. ALBERT. M. meteor. 3,3,8^{capit.} quare -o magis apparet in nocte quam in die. *saepius*. 2 *splendor, fulgor, lumen* – Glanz, (strahlende) Helligkeit, das Leuchten, Licht(schein): a *proprie*: a *de fulgure*: HELM. chron. 97 p. 190,33 fulgorum ch-o (-cio 2). ANNAL. Magd. a. 1164 fulgurum chorusch-es. β *de lapide caelo decedente*: ALFRED. ANGL. miner. p. 47,10 sepe contingit corpora ferrea vel lapidea cadere cum corr-cionibus eqs. γ *de luce divina de caelo descendente*: PETR. CAS. chron. 4,129 p. 605,12 immensa -o super eum (fratrem Albertum) descendit adeo, ut ipse . . . lumen reciperet oculorum. HILDEG. scivias 2,6 l. 218 repente ignea -o inaeestimabilis claritatis aperto caelo super eandem oblationem descendit. l. 557. δ *de divinitate et caelestibus*: HILDEG. scivias 2,5 l. 704 secundum -em supernorum spirituum. 3,4 l. 369 est in -e luminis filii Dei in corde patris fulgentis igneus spiritus sanctus. *ibid.* al. b *in imag. vel translate*: WILLIB. Bonif. praef. p. 2,30 Bonifatii martyris fama miraculorum que ch-o perstrepuat (THEOD. TREV. transl. Celsi 1). OTLOH. Dion. 6 ut . . . dicerent (sc. monachi) nullatenus se posse . . . credere, quod nulla patrum -o posterorum traderet memoriae. HILDEG. scivias 3,10 l. 587 maximae -es virtutum, quae ante novissimum diem in hominibus manifestandae sunt.

corusco (cho-, cur-, corr-, -cho), -avi, -atum, -are. *partic. praes. usu. adi.*: l.58. al.

I *intrans.*: A *splendere, micare, clarere, fulgere* – (er)glänzen, leuchten, strahlen, schimmern, blitzen: 1 *proprie*: a *in univ.*: AETHICUS p. 186,8 clivi . . . corr-ant ligirio. ERMENR. Har. 4 super eundem fratrem lumen coeleste sole splendidius ch-are vidit. TRANSL. sang. Dom. in Aug. 14 ut . . . luminare ad sepulchrum eius . . . interdiu noctuque -are fecissent. CARUS Clem. 27 angelus . . . missus est igne ch-chans. HIST. peregr. p. 141,29 arma -ancia nostrorum cominus aspexerunt. *saepius*. b *de fulgure*: HRABAN. carm. 39,76,3 discurrent -antia fulgura (LEO MARS. chron. 1,27 p. 79,8). 2 *in imag. vel translate*: a *in univ.*: CARM. de Karolo et Leone 170 facie . . . -at Karolus. ERMENR. ad Grim. 36 p. 575,37 habet ecclesia vineam florentem et in martyrum sanguine -antem. ALFAN. premn. phys. prol. 7 -antibus rationis radiis. PETR. DAM. epist. 180 p. 293,21 evangelium -are per mundum coepit. DIPL. Frid. I. 300 p. 113,33 sicut sacra dive memorie principum -at auctoritas. CHART. com. Mansf. VII 101 p. 428,25 (dipl. Rud. Habsb.) considerantes . . . fidei puritatem, qua erga nos et Romanum imperium ch-are dicuntur religiosi viri. *saepius*. b *spectat ad sanctos eorumque miracula*: DIPL. Pipp. 25 p. 34,18 ad basilicam ipsorum (martyrum), ubi . . . in miraculis ch-ant. TRANSL. Libor. I 17 quod si non ita esset, . . . tanta nequaquam m i r a -

c u l a -assent (PASS. Quir. Teg. 11. OTLOH. Dion. 5 p. 828,36. *saepius*). LIUTOLF. Sever. I 4 p. 291,9 Severus . . . m i r a c u - l i s -ans (ANNAL. Magd. a. 1054 m. cu-at. *al.*). PETR. DAM. epist. 40 p. 478,3 quod nonnullos venerabiles viros . . . videamus insignibus miraculorum virtutibus corr-are. *al.* **B vibrari** – (*vorwärts*) *schnellen*: WALTHARIUS 992 qui (*tridens*) ventos penetrans iaculorum more -at.

II trans. i. q. illuminare – *erleuchten*: ALDH. ad Acirc. 10 p. 88,14 Dei proles cruce saecula -at.

coruscus (cho-, corr-), -a, -um. 1 *adi.*: **a splendidus, mi-cans, fulgidus** – (*er*)glänzend, strahlend, schimmernd, blitzend: **a proprie**: LIBRI Karol. 2,5 p. 67,4 -i ensis insiniones. HEITO Wett. 18 sanctarum virginum multitudo . . . splendore -i luminis fulgens. WALTHARIUS 453 hastam . . . -am (ch-am T). HROTSV. Dion. 69 altithronum miro splendore -um viderat. *saepius*. **spectat ad colorem**: ALBERT. M. animal. 23,136 picus, qui rufus est in vertice . . . in alis caeruleus et in cauda -us (*ex Thom. Cantimpr.*). **β in imag. vel translate i. q. (prae-)clarus, lucidus, magnificus, excellens** – glanzvoll, hell, herrlich, ausgezeichnet: WILLIB. Bonif. 8 p. 55,8 qui (*Deus*) suum dignatus est servum . . . ch-a miraculorum patefactione . . . glorificare. CARM. de Karolo et Leone 251 egreditur vultu Theodrada -o. ERMOLD. Ludow. 4,401 tecta nitent vario clero repleta -o. POETA Saxo 3,586 confessor apostolica v i r t u t e ch-us (WALTHARIUS 525). HROTSV. prim. 478 quae (*abbatissa*) . . . coenobium donis ornavit saepe -is. WARN. synod. 214 Levi, . . . Ethiopas fuscis fecisti mente -os. *saepius*. *v. et p.* 1901,14sq. **b tremens, palpitans** – zitternd, zuckend: AETHICUS p. 204,1 corr-o, immo vibrante virago edidit lactante. 2 *subst. masc.*: **a fulmen** – *Blitz*(schlag): CONVERS. Afrae 4 sicut -us venire solet ante tonitruum. THEOD. PALID. annal. a. 1129 -us irruens eum prostravit. *al.* **b fulgor, splendor** – *das Blitzen, (strahlende) Helligkeit*: AGOB. 1,11 l. 17 territi . . . -is fulgurum (RHYTHM. 150,341,1). PETR. DAM. epist. 107 p. 187,7 unus vestrum me tanquam sol -o fervidi splendoris irradiat.

adv. ***corusce**. *tremule* – (*er*)zitternd: CARM. ad Agob. 4,1 (CC Cont. Med. LII. 1981. p. 371) bibrans -e iam sicca procumbit.

coruum *v.* 1. corium. **coruus** *v.* 1. corus.

corvus, -i *m.* *script.*: cur-: GLOSS. III 6,7 St.-S. -rb(us): l. 59. *al.*

I de avibus: **A corax** – *Rabe*: 1 *proprie*: **a in univ.**: IONAS BOB. Columb. 1,15 p. 178,17 -us alis rapax advolavit. ALCUIN. carm. 115,13 alba columba redit -o pereunte nigello. VITA ERASMI 88 esca Dei famulo . . . non defuit ulla, sed volitans -us pastum quoque contulit. ALFAN. premn. phys. 1,21 p. 9 variatam ac diversam *exclamationem* -orum (PG 40,512^A τὸν κοῦκων). HILDEG. phys. 6,23 -us plus calidus quam frigidus est et quasi in medio aeris volat. CARM. Bur. 132,2^b,4 -us croccit. *saep.* *proverb.*: EGBERT. fec. rat. 1,1276 albus erit -us, si strenuus exit alumnus. *ibid.* *al.* **b in nomine loci**: CHART. Gosl. I 301 p. 324,20 (a. 1174/95) in Monte C-orum. FUND. Consecr. Petri p. 267,8 iuxta Montem Sancte Marie, tunc vulgariter dictum Ravenstain, latine Petra C-orum. 2 *per compar. vel in imag.*: **a gener.**: THEODULF. carm. 27,1 quid cycni faciunt, resonant dum talia -i. WALAHFR. carm. 41,1 albentes capiat -os cignosque nigrantes. SEDUL. SCOT. carm. II 30,51 stupent hilares ex -is (-bis *cod.*) esse columbas sese gentiles *eqs.* FROUM. carm. 19,37 hunc -us super interitum nunc croccidet albus. TRACT. Garsiae 298 ecce Urbanus . . . -os in candorem vertit. CARM. Bur. 91,12,3 dum amoris tantum pignus -us tracas et non cygnus. BERTH. RATISB. serm. exc. p. 13,18 -i infernales hec duo (*sc. oculos cordis*) maxime appetunt homini auferre. *al. v. et p.* 894,24. **b alch.**: ALLEG. sapient. 1 p. 468^a,21 artis origo est c a p u t -i sine alis volantis in nigredine noctis (Ps. ARIST. pract. p. 660^a,23; *de re v. H. Biedermann, Handlex. der magischen Künste*. 21973. p. 418 s. v. 'Rabenhaupt'). ANON. tab. p. 178,6 masculus eius (*reptilis*) . . . proiciet semen suum supra marmorem in simulachrum, et venient -i volantes *eqs.* 3 *meton.*: **a de herba**: BRUNUS LONG. chirurg. 1,10 p. 110^D Hippocrates commendavit herbam, quae p e s -i nomina-

tur (ALBERT. M. veget. 6,418). **b de sidere**: ALBERT. M. animal. 5,27 in astronomicis -us celestis alchorab vocatur. *adde*: HONOR. AUGUST. imag. 1,130 super hanc (*hydrum*) etiam -us ab Apolline dilectus et inter astra raptus.

c de falarica quadam: MARC. GRAEC. ign. 3 alius modus ignis ad comburendos hostes . . . -os eodem perungens ad hostilia loca super tentoria destinabis. **B de aliis avibus**: 1 -us terrenus *i. q. species corvorum* – *eine Rabenart*: *v. p.* 1882,49. 2 -us aquaticus *i. q. phalacrocorax* – *Kormoran*: ALBERT. M. animal. 1,27 avis nigra, quae vocatur -us aquaticus. 5,28. 3 -us marinus: **a phalacrocorax** – *Kormoran* (cf. J. André, *Les noms d'oiseaux en latin*. 1967. p. 62sq.). FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 8,16 -i marini, qui mergones etiam dicuntur. *ibid.* *al.* **b alcion** – *Eisvogel*: ALBERT. M. animal. 5,27 illa *avis* arabice . . . vocatur cheren et latine alciones et est avis nigra . . . , et forte hanc vocavit *Avicenna* -um marinum propter coloris similitudinem. **c** -us nocturnus *i. q. ulula* – (*Stein*)-*Kauz*: ALBERT. M. animal. 7,32 -us nocturnus . . . est nigra avis et apparet circa ruinosa aedificia.

II de pisce -us maris ('*Rabensch*'): ALBERT. M. animal. 24, 20 -i maris pisces sunt <sic vocati> eo, quod brancis et pectore, non voce sonant aliquando sicut -i (cf. *Isid. orig.* 12,6,13).

***corweda** *v.* *corrogata.

corydalis, -i *m.* (κορυδάλλος) 1 *alauda* – *Lerche* (cf. J. André, *Les noms d'oiseaux en latin*. 1967. p. 63): CARM. Bur. 92,63,3 -us . . . atque philomena. 2 *per confusionem i. q. Vannellus* (L.) – *Kiebitz*: ALBERT. M. animal. 8,89 avis, quae dicitur karorieon (cf. p. 617^b,19 κορυδάλλον), est duorum modorum . . . ; et hii modi a nobis gywid vocantur.

Corydon (-rid-) *m.* (Κορυδών) *nomen pastoris* (e. g. Verg. ecl. 2) *meton. i. q. rusticus* – *Landmann*: MAPPAE CLAVIC. 288^{ex} per ignem et aquam subclusis ventilabit -idon (*in descriptione automati, ut vid.*).

coryletum (ko-, -ril-), -i *n.* *frutectum corylorum* – *Haselgebüsch*: 1 *proprie*: VITA Landel. Laub. 426 saltus . . . fulgens quercetis ex fructibus ac -iletis. SUMM. Heinr. C p. 224 -iletum haselah. *in nomine loci*: VITA Norb. I 8 p. 677,7 venit ad proximam villam, quae vocatur Kori-um ('*Couroy*'). 2 *in imag.*: VITA Landel. Laub. 45 fidei plantant -ileta.

***corylinus** (-ril-), -a, -um. 1 *adi. i. qui coryli est* – *Hasel*: RUODLIEB X (XIII) 110 corticibus -ilinis. 2 *subst. neutr. i. q. glis* – *Haselmaus*: ALBERT. M. animal. 22,123 -ilinum, quod comedit avellanas, et hoc est rubeum cauda pilosa.

corylus (-ril(l)-, -rul-), -i *f. (m.: l. 47)* (*nux*) *avellana* – *Hasel*(*strauch*): 1 *proprie*: WANDALB. mens. 42 incipiunt . . . -i nucibus frondere futuris. VITA Leod. prol. 18 (MGPoet. III p. 5) excellit densos fraxinus . . . -ilos. YSENGRIMUS 2,91 quercubus et -ilis (-ulis B). BERNH. PROV. comm. 6,3 p. 292,5 flos -ilii. VISIO Godesc. A 26,4 tempore, quo avellane de -ilis discerpi solent. ALBERT. M. meteor. 4,3,2 p. 775^b,49 -illus attrahit vehementer humidum *eqs. saepe*. 2 *meton.*: **a de virga** -i *vel baculo columbo*: LEX Ribv. 69,5 cum XII ad stafflo regis in circulo et in colore (collore A3; collere A6.7) . . . coniurare studeat (*v. notam ed. p. 122,10 et 168sq.*). **b de ligno** -i: ALBERT. M. veget. 6,150 lignum avellanae, quod vocatur -ilus.

corymbus (cho-, -rim-, -rum-, -rib-, -brus), -i *m.* (κόρυμβος) *racemus, florum vel fructuum fasciculus* – *Fruchtbündel, Frucht-, Blüentraube*: 1 *de hedera*: **a proprie**: PAUL. AEGIN. cur. 25 edere -imbi (3,4,2 κόρυμβοι) cocti in aceto. TRACT. de chirurg. 597 hoc medicamentum facimus . . . olibanis, -umbri. *v. et l. 70*. **b in imag.**: ENGELM. carm. 2,1 (MGPoet. III p. 59) Castalidum madidos divino rore -imbos intexens . . . strophium . . . sacratum compegi. **c meton. i. q. hedera** – *Efeu*: CARM. Paul. Diac. app. I 4,1,5 ubi multa salecta nascitur et iuncus, pariter tegumenta -i. 2 *de polio*: GLOSS. med. p. 62, 6 in summitate habens *polion* quasi quosdam -imbos canescentes, odore graves et subdulces. 3 *de vite i. q. uva, acinus* – *Weintraube, -beere*: GLOSS. II 676,45 St.-S. chorimbos drubini. WALAHFR. hort. 107 arbutivum vitis genus . . . ramorum . . . alta -imbi (gloss. L: cum uvis. -imbi *proprie* sunt uvae hederæ) vestiit. ERMOLD. Ludow. 1,91 volucres . . . per vineta palmes rapiuntque . . . -imbos. SEDUL. SCOT. carm. II 60,21 palmes ge-

[*Hellmuth*]

nerans -os (-imbos *B*). SUMM. Heinr. C p. 238 -imbus, -ibus (-umbus *a*) botrus drubo. *al.*

***coryphe** (*f.*) (κορυφή) *vertex – Gipfel*: IOH. SCOT. *carm.* 2,8,6 γνόφος quondam velabat Sina κορυφήν (gloss.: verticem).

corystus *v.* coraustus.

corytus (cur-, -rit(h)us, -ricus), -i *m.* (γωρυτός) 1 *pharetra, theca sagittarum – Köcher*: WALTH. SPIR. Christoph. II 4,17 gaudent ... -ithos ... suis habiles suspendere lumbis. 2 *theca arcus – Bogenfuttermal*: GLOSS. III 668,38 St.-S. curitus pogiuoitir. *al.* GESTA Ern. duc. II p. 264,7 falarice ... , arcus, -iti id est bogfüter ... fabricantur.

coryza (corr-, -rica, -risa, -riza), -ae *f.* (κόρυζα) 1 *gravedo, destillatio narium – (Stock-)Schnupfen, Nasenschleim*: AURELIUS praef. p. 480,7 sunt ... similia (*sc. passionum chronicarum genera*): diabetes, -ica. ALFAN. premn. phys. 6,7 p. 74 per passionem -ae (PG 40,636^B κορύζης). CONSTANT. AFRIC. theor. 9,17 p. 44a^v -iza est humor humidus descendens a ventriculis prout cerebri in naribus. WALTH. AGIL. med. 39 p. 141,42 cuius (*rheumatismi*) due sunt species, scilicet catarrus et coriza *eqs.* GLOSS. Roger. I B 3,15 p. 679,40 differunt autem brancus et coriza. p. 679,42 -isa. ALPHITA I p. 286,8 -iza (corriz *var. l.*) est opilatio narium de fluxu humoris et est nomen membri et nomen morbi, id est caruncularum *eqs. al. v. et p.* 364,69. *de inflammatione faucium*: AESCULAPIUS 13 p. 17,31 -izam faucibus catarron advenisse inde cognoscimus *eqs. ibid. al.* 2 *carunculae (in naribus) – Fleischgewächse, (Nasen-)Polypen* (?per confusionem): l.22.

***coryzans**, -antis *m.* (κορυζάν) *qui gravedine laborat – einer der an Schnupfen leidet*: ALFAN. premn. phys. 6,7 p. 74 -es (PG 40,636^B κορύζωντες) ... trahunt aerem per anhelitum.

***coryzaticus** (corriz-), -i *m.* *qui gravedine laborat – einer der an Schnupfen leidet*: CONSTANT. AFRIC. theor. 5,107 p. 25b^r si qui rursus coeant, qui pectoris ... infirmitatem habeant, vel artetici ... , cathartici et corrizatici, (catarrici et coryzaici *ed. Basil. p. 140*), ... in his infirmitatibus augmentantur.

cos, cotis *f.* *script.*: cut-: l.39,44. *adde* COMPOS. Matr. 50. cud-: l.42,53. *form. nom. sg.*: cotus: GLOSS. III 497,8. St.-S. -sus: GLOSS. III 641,4 St.-S. cutis: RHYTHM. 149,27.

lapis ferramentis acuendis levigandisque aptus – Wetz-, Schleifstein: 1 *strictius*: a *proprie*: REGISTR. Raet. Cur. p. 393,8 falces XVI cum cudibus tantis *eqs.* PAUL. AEGIN. cur. 187 -is (3,35,3 ἀκόννης) limatura conservat virginum mamillas. FRAGM. med. falc. 128 super cutem, quae est ad cultellos vel ad rasoria acutiare *eqs.* THEOPH. sched. 3,26 p. 78,6 accipiens ferum obtusum fricabis super -em aequalem. WOLFER. itin. comput. 1,94 p. 81 pro -e ad rasoria III den. *saepius*. b *in imag.*: ALCUIN. *carm.* 1,1436 istos (*discipulos*) veridica curavit *magister* -e polire. EPIST. Ratisb. 4 p. 281,33 ad ea te conferre memento, que ... animum in -e artis limare videantur. EPIST. anon. (MG Lib. Lit. III p. 13,26) quod ... eius iudicium offenderit, ... ad me remitte, quatenus a me ... abrasum in nova emendationis cude reformetur. CONST. imp. II 263,1 per victorie gladium, quem pontificalis -is asperitas acuit. *al.* 2 *latius de mortario vel lapide aspero (quo res variae conteruntur)*: WILH. CONG. chirurg. 370 zinziber lapsetur super -em cum vino et illud instilletur oculis (*sim.* 379).

***coscina**, -ae *f.* (κόσκινον; *cf. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. II. p. 1129sq.*) *mensura frumentaria Italica – ein italienisches Getreidemaß*: ANNAL. Cas. a. 1192 (MGScript. XIX p. 316,40) adeo fames inlavit, ut ... venderetur -a frumenti plus quam una uncia auri.

***coscuta** *v.* *cuscuta.

***cosela** *subst.* (*orig. inc., ni subest coxa; cf. francog. vet. cuisseux, v. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1260^a*) *pars sellae curvata – Sattelbogen*: GLOSS. IV 184,56 St.-S. -a lignum erectum in sella i. satelboge.

cosensus *v.* consensus.

[**cosaeolum** *v.* *caseola. *adde ad p.* 325,30: ACTA imp. Winckelm. I 33 p. 26,3 (a. 1209) de castro ... et curia sive pertinentiis Quiliani, in quibus continentur cos-a.]

***cosina**, -ae *f.* (consobrina, *cf. francog. cousine*) *cognata*

– *Verwandte*: GLOSS. III 6,30 St.-S. -a magin.

cosio *v.* consuo. **cosmagraphia** *v.* cosmographia.

cosmeta, -ae *m. et f.* (κοσμητής) 1 *minister, ministra – Diener(in)*: PETR. DAM. epist. 66 p. 270,19 non -a, non servulus, vix una dumtaxat ancilla ... in eius (*sc. feminae nobilis*) obsequii sedulitate permansit. 88 p. 516,2. THIOFR. serm. Willibr. 12 (OrgVerChristKunstLuxemb. 15. 1885. p. 101,17) quantus cum eisdem sponsi caelestis ac eius sponsae pulcherrimis -is et pedissequis ... adduci mereamini in templum. *de sanctimonialibus*: THIOFR. Willibr. II 2,541 hic ... domus est exstructa Marię, incolitur castis -is virginitatis. 2 *ornatrix – die Schmückende, Schmückerin*: SEDUL. SCOT. *carm.* II 72,9 Ethica christicolae ducat -a sophistas illuc.

[**cosmetria** *v.* *cosmimetria.]

cosmicus, -a, -um. (κοσμικός) 1 *mundanus – zur Welt, zum Weltall gehörend*: a *gener. i. q. terrestris – irdisch*: SEDUL. SCOT. *carm.* II 63,4 dies ... , in quo laetatur -us orbis ovans. FROUM. *carm.* 36,22 -a cuncta manent deteresa tristia. b *astron. de ortu occasuque astrorum fixorum* ('kosmisch', *opp. heliacus; de re v. RE VI. p. 2422sqq.*): ALBERT. M. meteor. 3, 1,17 p. 601^b,32sq. cum duplex sit ortus (*sc. canis*), scilicet -us et eliacus (*cf. Serv. georg. 1,218*): -us autem est, quando oritur in mundo et praecipue constat cum sole *eqs.* p. 602^b,23 occidit *canis* ... o c c a s u -o in hyeme *eqs.* (animal. 7,83). animal. 7,26 in o r t u -o Pliadum, et hoc est in septimo decimo kal. Iunii (Iob 9,9 p. 133,23 o. -o sive mundano. *ibid. al.*). 2 *qui cosmorum (Cretensium) est – den (kretischen) Kosmoi zukommend* (*cf. p. 1961,67sqq.*): ALBERT. M. pol. 2,9ⁱ p. 183^a,17 a -a dignitate (*sim.* p. 183^a,19).

adv. ***cosmice**. modo cosmico – auf 'kosmische' Weise, 'kosmisch' (*de ortu occasuque astrorum fixorum; cf. l. 19*): ALBERT. M. animal. 7,26 quando etiam taurus oritur, quia tunc -e oritur cum sole stellatio Pliadum. 7,84 occidit Arcturus -e in aequinoctio autumnali.

***cosmigena**, -ae *m.* *de Christo i. qui mundo genitus est, terrigena – der für die Welt Geborene, 'Erdensohn' (usu attrib.)*: HEINR. AUGUST. planct. 7 ut notum faceret ... , quid posset et esset, -e (corigenae *F*) Verbi cum consilio sapienti quando quod, ut voluit ... , fecit personis trinus *eqs.*

***cosmimetria**, -ae *f.* (-um, -i *n.*) *script.* cosmetria: l.44. *adde* ALBERT. M. anal. post. 1,247 p. 66^b,46.

de stereometria q. d. i. q. mensura mundi – Erdmessung: CARM. var. Walther 1,70,1 quinque zonas orbis esse prodit -a. ALBERT. M. eth. II 3,1,18 p. 223^b,14 cosmetria, quae mensurat mundum per principia geometriae. metaph. 3,2,3 p. 118,3 *geosophia* dividitur in planimetriam et profundimetriam et altimetriam et -am. 4,1,6 p. 168,35 scientia de planimetria et -o (-ro *P*). *ibid. al. v. et p.* 67,22.

cosmocrator (ko-), -oris *m.* (κοσμοκράτωρ) *princeps mundi, imperator – Weltherrscher, Kaiser*: LIUTPR. leg. 12 ipsi, quos vos k-es, id est imperatores, appellatis. 17 Constantinus imperator ... Romanae ecclesiae, ut erat k-r, multa donaria contulit.

cosmographia (cho-, -mag-, -myg-, -afia, -phya), -ae *f.* (κοσμογραφία) *acc. sg. -an: l.71. metr. -ia: l.61.*

1 *descriptio orbis terrae, mundi, κοσμολογία – Erd-, Weltbeschreibung, Erdkunde, Kosmologie*: a *proprie*: VITA Athan. Neap. 1 p. 439,38 Italiam partem esse Europae ... ditissimam ... nemo, qui vel ex parte -am noverit, ignorat. GESTA Camer. cont. II app. p. 248,27 de -phya. EBERH. ALEM. labor. 65 -a Platonis nomine discipuli praetitulata sui (*spectat ad Timaeum*). ALBERT. M. nat. loc. 3^{capit.} distinctio tertia libri de natura locorum habitabilium, in qua est -a (-mygrafia *A*). CONR. MUR. summ. p. 61,11 -agrafia. *al. in titulo librorum*: AETHICUS p. 88,8 Aethicus ... primos ... codices suos Ch-fiam (-am *V*) nuncupavit. CATAL. biblioth. A I 16 p. 73,18 Ch-ae liber primus Aethici philosophi. ALBERT. M. meteor. 2,2,7 p. 551^b,4 secundum C-am Iulii Caesaris. *al.* b *per compar. de homine*: NOTKER. BALB. notat. 233 libris eius (*Prosperi*) de ... libero arbitrio ... intende, quos ille ex ... patrum libris quasi in brevissima tabula quandam vel potius veram -an (-fian *corr. T, -am β*) depinxit, quia videlicet non ... homo minor est mun-

[Hellmuth]

du, sed maior. 2 *per confusionem c. chronographia i. q. liber rerum gestarum* – *Geschichtswerk*: ANAST. BIBL. epist. 7 p. 420,17 ex horum (sc. *Georgii et Theophanis*) ... -ae (-phyae VF; *antea*: chronographia) amoenissimo quaedam decerpam orto. p. 420,25 Nicephori ... -am.

***cosmographicus**, -i m. *descriptor mundi* – *Kosmograph*: v. l.10.

***cosmographus** (cho-, -af(f)us, -phius), -i m. (κοσμογράφος) *descriptor mundi, orbis terrae* – *Kosmograph*, *Geograph*: BEDA temp. rat. 35,48 in libris -orum (-iorum, cosmographicorum var. l.) authenticis ... eadem tempora ad lineam distincta reperimus. AETHICUS p. 103,13 Aethicus ch-fus (ch-ffus, -us var. l.). EPIST. Bonif. 124 p. 261,28 libros -fiorum necdum nobis ad manum venerunt. HRABAN. univ. 11,5 p. 314^B cetum ... -i maxime in oceani profunditate conversari dicunt. ALBERT. M. nat. loc. 3,1 p. 30,42 fluviorum ortus et fluxus ... descripserunt -i. al.

***cosmometra**, -ae m. (cosmos; *per analogiam ad geometra formatum*) *qui cosmum metitur – einer der (mittels astronomischer Geodäsie) die Welt mißt*: HERM. AUGIENS. util. astrolab. 2 sumpto horoscopo ... inspectoque polo ... notataque graduum, in qua stetit mediclinium, multitudine profectus est -a per rectam lineam contra septentrionem eqs. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 134,20 cum circuli ipsius (sc. *orbis terrae*) ambitus, ut -a seu horoscopus invenire potuit, miliaria fere XXVII contineat.

***cosmonarcha** m. (cf. κοσμάρχης et μονάρχης) *princeps mundi* – *Weltherrscher*: CONR. MUR. summ. p. 156,6 imperator seu rex appelletur: ... constantissimus, -a, ... monarcha.

cosmopoeia (-peia), -ae f. (κοσμοποιία) *creatio mundi* – *Weltschöpfung, Kosmogonie*: GERB. geom. 6,7 p. 93,18 iuxta quod Plato in -peia Timaei de planis figuris proponit (cf. *Boeth. arithm.* 2,46 p. 149,22).

1. **cosmos vel cosmus**, -i m. (κόσμος) *script.*: ko-: l.46. *adde* BOVO CORB. Boeth. 17. cho-: l.43,66. cus-: CARM. Aldh. 2,102 (cod.). *form. gen. sg.* -oy: l.60.

1 *mundus* – *Welt*: a *universum, universitas* – (*Welt*)-*All*, '*Kosmos*': CARM. Cent. 28,1 post primam genesim ... -i. CARM. potat. 97 (MGPoet. IV p. 353) theotocos kai partonos -i (gloss.: mundi) basilissa. CARM. Otton. III. 4,6 Christus ab arce poli comptus diademate -i venit totus. al. b *orbis (terrarum), terra – Erdkreis, Erde*: AETHICUS p. 233,21 si ultra inundatio aquarum ch-o vim intulisset. TRAD. Patav. 22 haec traditio firma permaneat in omni tempore in -o praeclara (*item* 24. al.). ABBO SANGERM. bell. 1,49 imperio cuius (*Karoli*) regitur totus prope k-us (gloss.: mundus). EPITAPH. var. II 1,37 plangent te (sc. *Ottone*) climata -i (ODOILO CLUN. Adelh. 4). RUODLIEB XIV (XV) 30 quod in hoc -o fuit usquam femina, que eqs. THIOFR. Willibr. II 1,18 quadrifidi -i solem peperere Britanni, solem Wilbrordum, qui eqs. al. c *hoc saeculum – irdische, vergängliche Welt*: BONIF. carm. 3,8 nigerrima imi -i contagia temne. CARM. var. III 21,7 deliciis -i ... vanis servire caduci. CARM. imag. 21,3^a,1 herebum, -um loetumque ... vicit ... Christus. DONIZO Mathild. 1,1206 papa recessit ... ex isto -o. al. d *universum genus hominum – Menschheit, Menschengeschlecht*: ERMENR. ad Grim. 30 p. 569,15 quia nec -us, toto si sudat in orbe, hanc digna poterit laude sonare crucem. CARM. potat. 3,6,2 est caritas monarchitas, totius -i faustitas. CARUS Clem. 351 Christum oblatum pro crimine -i. FROUM. carm. p. XII,16 chere salus -oy (gloss.: mundi) ... Sophya. 2 *decus, ornamentum – Zierde, Schmuck*: a *proprie*: AGNELL. lib. pont. 86 de hoc fero nomine -i, quod Latinum sit, ... nam sine omni reprehensionem -i, id est ornata, unde et mundus apud Grecos -os appellatur. RUP. TUIT. vict. 2,5 p. 51,16 istis partibus ... locus effectus est, scilicet hic mundus, et deinde ornatus est, ita ut recte vocetur ch-os in Greco, quod ornatum sonat in Latino. al. b *meton. de collegio (Cretensium) -orum q. d. ('Kosmoi', de re v. RE XI. p. 1495sq.)*: a *spectat ad institutionem*: ALBERT. M. pol. 2,9^d p. 181^a,20 κόσμος idem est quod ornatus; et quia sapientes, quibus committitur ordinatio rei publicae, ornatus sunt civitatis, ideo ... -os appellati sunt. b *spectat ad personas*: ALBERT. M. pol. 2,9^d p. 181^a,44 -i ...

elegerunt duces exercitus et ordinarunt militiam. *ibid.* *saepius. de uno ex -is*: ALBERT. M. pol. 2,9ⁱ p. 183^a,29 finis iniuria, quam facit -us.

2. ***cosmos vel *comos subst.** (*orig. mongol.*) *potio ex lacte equino confecta* – '*Kumys*': WILH. RUBRUQU. itin. 2,9 in estate non curant Tartari nisi de cosmos (comos C, cosmo L). 3,1 cosmos, hoc est lac equinum. *ibid.* al.

cospiciuus v. conspicuus. **cospis** v. cuspis.

1. **cossa** v. coxa.

[2. **cossa** v. *causta. *adde ad p. 414,72*: GLOSS. III 667,11 St.-S. *coxa vel incaustum tinti.*]

cosseio v. concessio. ***cossinus** v. *cussinus.

cossofrenus v. consobrinus.

1. **costa**, -ae f. *abl. sg.* -e: p. 1963,25.

1 *strictius i. q. πλευρά* – *Rippe*: A *proprie de ossibus pectus saepientibus*: 1 *gener.*: a *in univ.*: LEX Ribv. 4 si quis ingenuus alterum transpunerit aut infra -as plagaverit (*item de laesione*: LEX Frison. 22,23. al.). WALTH. SPIR. Christoph. II 1,45 prestrinxit toparcha teneras commoto verberare -as. EPIST. Hann. 27 p. 62,6 moverent te ad miserationem ... -e interlucen-tes et ex integro numerabiles. IOH. IAMAT. chirurg. 6,19 de fractura alicuius -arum. *saep.* in *nominibus locorum vel pro cognomine*: TRAD. Frising. 1619 (a. 1053/78) in loco, qui dicitur C-a Theodorici. CHART. Hohenloh. 219 p. 127,16 Retershein cum C-a sex modii de curta (cf. 559 p. 388,26 advocaciam ... in villa Retirsheim dictam zu dem Rippe). CHART. Port. 226 p. 234,7 Cunradus C-a. al. b *spectat ad -am Adae* (cf. *Vulg. gen.* 2,21sq.): ALCUIN. carm. 115,4 -a viri matrem pausante protulit Adam. *saepius*. 2 *anat.*: PS. GALEN. urin. p. 11,13 si ypocondriae partis dextrae doluerit sub -a m o l l i, quae iungitur stomacho (GLOSS. med. p. 95,19). ALFAN. premn. phys. 14, 4 p. 91 musculi ... , qui sunt in -is mediis (PG40,668^A μεσοπλεύροις). FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 82,4 latera *avium* ... constant ex -is, in quibusdam pluribus, in quibusdam paucioribus. ALBERT. M. animal. 1,377 inter -as puras sive v e r a s (THEOD. CERV. chirurg. 2,33 p. 153^H). 25,4 serpens ... serpit -is ... et ideo -as mobiles a natura sortitus est. *saep.* v. et p. 1142,4. B *meton.*: 1 *imbrex, caro de -a* – *Rippenstück, Kotelett*: REGISTR. Xant. p. 91,15 de carnibus, quae dantur in coquina, habent *magistri coquinae* quasdam partes specialiter, scilicet ... de quolibet apro III -as minores. 2 *coniux – Gattin* (cf. l.27sq.): ERMENR. ad Grim. 4 p. 539,7 pro ... rege nostro ... eiusque clarissima laterali -a. C *translate de partibus rerum variarum*: 1 *gener.*: a *de ornamentis calicis ('Rippe')*: THEOPH. sched. 3,27 p. 80,2 percutit in ventre calicis ... -as aequales sive rotundas, quae eqs. b *de asserere (cratis ferreae)*: EKKH. IV. bened. I 31,69sq. stat triplici -a ferri compacta castata, craticule -is tractim torretur obustis. al. c *de trabe (navali)*: GLOSS. II 361,44 St.-S. -a bort (*spectat ad Pers.* 6,31). d *de angulo, margine*: THEOPH. sched. 3,10 de limis inferius fossis: ... inferius ... est tractus fossus et limatus quasi sulcus, et ex utraque parte eius sunt -ae acute limatae. e *fort. de ornamentis albae pontificis applicatis*: ORD. Rom. 8,1 linea cum -is sirica et cingulum. 2 *natur. et bot.*: a *spectat ad plantas i. q. caulis, cauliculus, germen, pampinus* – *Stengel, Sproß, Ranke*: ALBERT. M. veget. 6,283 in una -a emittit *agrimonia* ex utroque latere multa folia. 6,414 stipes eius (*paconiae*) videtur esse -a foliorum eius, et dividitur superius -a potius in folia quam folia adhaereant ei. 6,447 expanditur *semperviva* ... super terram longis -is. *ibid.* al. b *spectat ad folia i. q. pinna, pinnula – Fieder(chen)*: ALBERT. M. veget. 6,294 fila ... foliorum suorum (sc. *camomillae*), quae -ae vocantur, minus lata sunt -is cotulae. c *spectat ad pennas i. q. scapus – Schaft*: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 94,14 plume habent ... -am procedentem per medium gibbositatis usque ad ultimum earum eqs.

II *latus i. q. latus – Seite*: A *proprie*: 1 *gener.*: WANDALB. mens. 320 fricant solidandas arbore -as caeci (sc. *apri*; cf. *Verg. georg.* 3,256). THEOPH. sched. 3,61 p. 113,9 ligno in longitudine in quatuor -is aequaliter inciso (p. 113,12). WILH. RUBRUQU. itin. 6,1 viri radunt in summitate capitis quadrangulum et ab anterioribus angulis ducunt rasuram per succuras -e capitis usque ad tempora. *spectat ad terminos*: OTTO MOR. hist. p.

[*Hellmuth*]

52,8sq. fuerunt . . . termini ipsius (*civitatis*) sic constituti: videlicet a -a, que dicitur nunc Sancti Vincencii . . . ; item sicuti vadit ipsa -a ab ipso fossato usque in Aduam *eqs. al.* 2 *geom.*: ALBERT. M. lin. 3 p. 471^a, 32 quadratum, quod fit ex diametro, est inaequale duobus quadratis, quae fiunt ex duabus -is quadrati aequalibus. *eth.* II 3,1,15 p. 216^b, 32 considerans . . . finitatem -ae (*p.* 1112^a, 23 *πλευράς*). *ibid. al.* B *meton. de locis declivibus* (*de notione cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1248sq.*): 1 *latus montis, clivus* – Bergflanke, -hang, -rücken, *Abhang*: DIPL. Karoli M. 80 p. 114,35 incipiens . . . de rivo de Casa Veteri ascendit *alpis* per -am in summitate Cuchari. p. 115,3 vergitur . . . abhinc finis a petra Corice per summitatem -e in via publica *eqs.* DIPL. Otton. I. 412 p. 562,16sq. descendentem (*sc. limitem*) in petra Groam . . . , venientem in -am Transdignam, per summam -am descendentem in fluvio Trevia. YSENGRIMUS 1,941 colliculi -am terebrat rugosa crepido. CHART. Tirol. 592 p. 69,11 in . . . dosso et -a de Lankecco casttrum et munitiones edificare. IOH. CODAGN. trist. p. 45,28 milites . . . ascenderunt super quandam -am. *saepius.* 2 *ripa, margo* – Ufer, *Rand*: ACERB. MOR. hist. p. 134,2 fuit . . . palacium . . . supra -am fluminis Aduae. HIST. Frid. imp. cont. p. 191,4 quod (*hospitale*) est situm supra -am paludis. GESTA Frid. I. imp. A app. p. 66,11 Ticinus totam vallem implevit usque ad fundamentum -arum eius. *al.* 3 *ora maritima* – Küste: BERNH. MAR. annal. a. 1167 p. 254,23 Pisani . . . galeas in -e de Callari revertentes eminus viderunt. NARR. itin. nav. p. 181,31 in -a Galicie nonnisi arduas rupes vidimus. *huc spectare vid.*: OTTO FRISING. gest. 1 prol. p. 10,22 (*in vaticinatione*) cum perveneris ad -am tetragoni sedentis aeterni et ad -am tetragonorum stantium aeternorum (*sim.* CARM. Bur. 46,4,33).

2. **costa*, -ae f. (*francog. vet. coste*; cf. *Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1082*) *expensae, sumptus* – Ausgaben, *Kosten*: CHART. Bund. 764 p. 223,29 (a. 1239) promisit ipse Iohannes . . . de rendere omnia carta . . . et instrumenta . . . salvas et integras suo damno sine -am . . . Scaldafridi. *cf.* 2. **costus*.

costadus v. 1. *costatus*.

**costagia v.* **constagia*. **costaldio v.* **gastaldio*.

**costamentum v.* **constamentum*.

**costaneum*, -i n. (*costa*) *frustum carnis de costa* (*ad asandum aptum*) – Rippenstück (zum Braten geeignet): GLOSS. III 363,17 St.-S. -um ribbenbrado.

**costarium*, -i n. *vel* **coster(i)a*, -ae f. (*costa*, cf. *francog. vet. costiere*) *script. cons.*: l. 51. 1 *ora* – Küste: CHART. Hans. 292 p. 97,38sq. (*dipl. a.* 1236) quotiescumque . . . contigerit aliquam navem periclitari in potestate nostra sive in -era maris Anglie sive in -era Pictarie. 473 in -era maris de Walkere. 2 *clivus, latus montis* – Abhang, *Hügelflanke*: ACTA imp. Stumpf 387 p. 548,17 (a. 1185) que (*res*) . . . infra hec latera continentur: a primo latere piri de Leporaza-na et recte in ea costa de piro de Medio et exinde . . . pergit in -arium de piro de Furcano. CHART. Lux. III 342 p. 371,29 nemus situm in consteria, que est inter nemus et domum leprosorum.

**costatio*, -onis f. (*costa*) *thorax (osseus)* – Brustkorb, *Knochengestüt der Brust*: ALBERT. M. animal. 12,159 'in membris . . . , quae non moventur, ponit *natura* ossa propter custodiam, sicut -o (*p.* 654^b, 35 *πλευρά*) continens' et custodiens 'pectus: haec enim -o non fuit creata nisi ad salutem membrorum anteriorum cor continentium; ossa autem' in eadem -e, 'quae ventri vicinantur, sunt parva, ne ventris tumorem impediunt'. *ibid. al.*

1. *costatus*, -a, -um. *script. -ad(us)*: l. 68. 1 *adi.*: a *costis instructus* – mit Rippen, Gräten versehen: ALBERT. M. animal. 2,64 pisces . . . -i sunt usque post ventrem ad locum, ubi incipit piscis non esse concavus. b *angulatus* – eckig, kantig: THEOPH. sched. 3,93 p. 166,24 forma . . . manubria ex ebore rotunda sive -a. 2 *subst. masc.*: *lumbus, frustum carnis de costa* – Rippenstück: CHART. Tirol. 670 (a. 1215) iamdicti homines dant in rota fogatias III, spatulas II, -dos II, porcinos II.

2. *costatus*, -a, -um. *costo conditus, de costo praeeparatus* – mit Kostwurz gewürzt, aus Kostwurz bereitet: CONSTANT. AFRIC. coit. 17,11 unge . . . cum balsamo vel cum oleo -o (*costaco, costaceo, costaceno, costino, rosato, mentastro var. l.*) vel

cum aliis similibus.

**coster(i)a v.* **costarium*. [*costia v.* 1. *costum*: l. 51]

**costile* (*cus-*), -is n. (*costa*) *frustum carnis de costa* – Rippenstück: CHART. Laus. 495 p. 428,33 (c. 1213) debet *homo de Crans* unum solum *cus-e villico*.

costipatio v. *constipatio*. *costituo v.* *constituo*.

[*costivus v.* **cultivus*.] *costo v.* *consto*.

costod- v. *custod-*. *costom v.* 1. *costum*.

costos v. *custos*. *costruo sim. v.* *constr-*.

10 *costrus* (*cu-*, *castros*) *vel* **costrux* (*cons-*) *subst. masc.* (*οἷστρος*, cf. *ThLL. IX/2. p. 484,6sq.*) *rex apium* – Bienenkönig(in), *Weisel*: SUMM. Heinr. A 3,763 *castros wisun, wisele* grece dicuntur duces seu reges apium. CONR. MUR. nat. animal. 2351. GLOSS. 6,22 K. *construx bimuoeder*. GLOSS. III 672,68 St.-S. -s *wisil*. V 48,36 -x *bina uuiso. saepius*.

costud- v. *custod-*.

costula, -ae f. 1 *cartilago costae* – Rippenknorpel: ALBERT. M. animal. 3,74 ex parte pectoris 'sunt quedam -ae, quae applicantur costis' a posteriori venientibus, ut *eqs.* 2 *caulis pennae* – Federschaft, -kiel: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 104, 19 coopertorie . . . , ut amplius cooperire possent, ex utroque latere -e sue fuerunt equa amplitudine pilose.

1. *costum*, -i n. *vel* *costus*, -i m. *script.*: *gus-*: l. 50. -tom: l. 56.

25 *κόστος* – Kostwurz (*plurium herbarum odoriferarum et earum radicum nomen; antiquis i. q. Saussurea lappa Clarke* [cf. *Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. IV. p. 133*], *ita fort. l. 31. 33,35; in schedulis nostris plerumque i. q. Tanacetum balsamita L., ut vid. [cf. Marzell, op. cit. IV. p. 574]*): 1 *strictius: a in univ.*: FORM. Marculfi 1,11 l. 14 *umanitas ministratur*, hoc est: . . . cimino liberas tantas, piper tantum, -o tantum. DIPL. Merov. I 86 p. 76,34 de tulloneo de Fossas . . . ad ipso monasterio concesserunt: . . . cinamo lib. I, spicio lib. II, -o lib.

XXX. EPIST. Bonif. 62 p. 128,22 cum magna reverentia direximus *cinnamomum uncias IIII*, -um uncias IIII, piper libras II. *al.* CAPIT. reg. Franc. 32,70 volumus, quod in horto omnes herbas habeant: id est lilium, rosas, fenigrecum, -um (*sim.* 128,29 p. 255,6. 128,37 p. 256,35). *al.* b *de natura et origine*: RECEPT. Lauresh. 4,76 -us radix est herbe, nascitur enim in India et in Arabia atque Syria *eqs.* ODO MAGD. herb. 2165 -i sunt geminae species: gravis una rubensque est et amara nimis, haec Indica dicitur esse; altera vero levis, nec amara, colore subalba, hanc Arabes mittunt *eqs.* (*sim.* CONSTANT. AFRIC. grad. p. 366,27. CIRCA INSTANS p. 15^a. *al.*) MATTH. PLATEAR. gloss. p. 380^c *menta Romana sive Saracenica*, quae apud Montem Pessulanum -um dicitur (*sim.* BERNH. PROV. comm. 8,3 p. 303,32). c *de usu (medic.)*: RECEPT. Lauresh. 5,1,40 p. 348,9 mittis mel, quod sufficiat, et -i pulverem coclear unum et das bibere. ANTIDOT. Bamb. 10 confectio eius (*sc. antidoti*)

hec est: . . . gustia rabici (*leg. gusti arabici*) < dece, rute sicce < dece (*cf.* 46 -ia rabici dragma dece). THADD. FLORENT. cons. 42,94 ungatur dorsum cum oleo de -o mixto cum pinguedine castorei. *persaepe*. 2 *latius de aliis herbis (per confusionem)*: DYNAMID. Hippocr. 1,64 *damasonium*, hoc est -um hortense, epilepticis prodest. GLOSS. I p. 261,125 Th. de -o hirmintze. ALPHITA I p. 295,20 *inicion*, id est -om (-um *var. l.*).

2. **costum v.* 2. **costus*.

**costum(i)a* (*cus-*, -tom-), -ae f. (*francog. vet. costume*; cf. *consuetudo*) 1 *gener. i. q. consuetudo, mos* – Gewohnheit, Sitte, Brauch: GESTA Camer. 3,40 postpositis Karlensibus *cus-iis* talem honorem tibi observabo, qualem *eqs.* (*sim.* 3,2 p. 466,43). 2 *publ. et iur. i. q. utilitas, praestatio (e consuetudine proveniens)* – (aus dem Herkommen erwachsende) Nutzung, Leistung: a *in univ.*: CHART. Bern. III 212 p. 204,14 (a. 1277) quod . . . quittat et concedit Rodulfus . . . , nequid habet seu habere debet . . . , videlicet terris, pratis, nemoribus, censivis, *cus-is*. b *vectigal, tributum* – Abgabe: ACTA imp. Winkelm. I 132 p. 111,45 (a. 1215) ut . . . omnes possessiones ecclesie . . . indempnes et omnimoda exactione vel *cus-ia* liberas . . . conservetis. DIPL. Merov. III A 33 p. 152,36 quam (*villulam*) . . . ab omnium dominacione, advocacione, bannis, *cus-iis* liberam fecimus.

1. **costus** v. 1. **costum**.

2. ***costus** (cus-), -us m. *vel raro* ***costum**, -i n. (constare; cf. francog. coût, ital. costo) 1 *expensae, sumptus* – *Ausgaben, Kosten*: ANNAL. Aquic. a. 1243 (MGScript. XVI p. 506, 4) non sine magnis cu-bus ac expensis. CHART. Bern. II 487 p. 513,5 promittentes, quod si ... dominus Petrus vel sui custos vel missiones aliquas faceret, easdem sibi resarciemus. CHART. Traiect. 1589 p. 339,29 ut infra septem dies ... bona totaliter abstracta sine damno et custu restituant indilate *Henricus et Hugo*. al. 2 *fenus* – *Zins*: CHART. Traiect. 704 p. 154,1 (a. 1222) concessum est creditoribus, ut summam predictae pecunie mutuo accipiant ..., ita quod debitores solvent omne -um, quod accreverit causa huius mutuacionis. CHART. Gelr. 746 cum ... dux Lotharingie ... ipsum dominum Aubertum super ipsa plegiatione, tam de sorte quam de cu-bus et dampnis, si qua deinde haberet ..., promiserit acquirere. cf. 2. ***costa**.

cosus v. cos. **cot** v. quot.

***cota** (ko-), -ae f. (theod. inf. vet. kōte) *casa, tugurium agreste* – *Bauernhütte, 'Kate'*: CHART. Mekl. 1016 (a. 1264) quod dedi ... duas kotas in villa Quitzin sitas ante borchwal plebano et ecclesie ... sub hac forma, quod rustici morantes in kotis debent servire plebano in anno quatuor dies ... et debent dare ... duos pullos de ambabus kotis (sim. 1238).

***cotafia** adi. (κοτταβία, cf. H. Antony, MittellatJb. 16. 1981. p. 327) *crispus* – *kraushaarig, gelockt*: AETHICUS p. 216,17 capris copiosa velleraque -a atque mollissima ultra omnes insolas vel vicinia provinciarum.

***cotanius** v. *cydoninus. **cotanium**, -us v. cydonius.

***cotarius** (-ter-), -i m. (*cota) *form. nom. pl. -res*: l.32. *paganus agro proprio carens* – *Häusler, 'Kötter', 'Kätner', 'Kossäte' (de re v. LexMA. V. p. 1461sq.)*: REGISTR. Corb. II 48 in Lunne pertinent III^{or} liti et VIII coteres et ecclesia. CHART. Mekl. 471 p. 468,14 in eadem villa ... septimum dimidium mansum et -os ... perpetuo assignamus. cf. ***cotsatus**. **cotddie** sim. v. cottid-.

***coterellus**, -i m. (francog. vet. coterel, cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVI. p. 346^b) *mercennarius, stipendiarius (praedatorius)* – (*räuberischer, beutegieriger*) *Söldner (de re v. vol. I. p. 1551,22)*: GALB. Karol. 95 l. 52 implevit comes Ipram militibus suis et -is praeparatis et ad pugnandum accinctis. al. ANNAL. Marb. a. 1212 p. 83,10 facta est expeditio ... ad in-pugnandum Albienses, qui et ruptarii vel -i. CHRON. Albr. a. 1179 p. 855,44 ibi (sc. Romae in concilio) ... contra hereticos et contra -os sive ruptarios quedam capitula diffinita sunt. v. et vol. I. p. 1551,24.

[**coterese** v. croceus.] ***coternulus** v. *quaternulus.

cotes v. 1. **cautes**. **cotex** v. codex.

? ***cothum**, -i n. (an -us, -i m.?) (orig. et sensu inc., ni subest crocus) THEOPH. sched. 1,34 (ed. Ilg) accipies ... de -o parumper et misceas auro.

cothurnatus (-tu-), -a, -um. 1 *proprie i. q. cothurnis calceatus* – mit Kothurnen versehen (usu subst. de poeta tragico): PETR. DAM. epist. 48 p. 54,17 ne tamquam cotu-i tragoediam videamur attollere, sufficiat nobis apostolica ... verba referre. 2 *translate*: a *de hominibus i. q. fastosus, superbus* – *stolz, hochmütig*: GOZEC. Alban. prol. p. 986,10 quae hac illac per scedas dispersa erant ..., in unum stilo subserviente collegi, ... non de -o, (non decoratu cod.) turgentium verborum presumens fastu, sed eqs. b *de sermone i. q. elatus, tumidus, turgidus* – *erhaben, hochtrabend, schwülstig (sensu adv.: l.63)*: PETR. DAM. epist. 28 p. 252,4 quid mihi tumentium tragicorum -a discrimina? 40 p. 507,4 nos ..., qui nudis pedibus ire praecipimur, cotu-i (conturbati var. l.) scribere non debemus.

***cothurnitas** (-tu-), -atis f. *fastus, superbia* – *Stolz, Hochmut, Übermut*: FORM. Pith. B 79 quod si hoc facere praesumpsero aut per quaelibet ingenium aliqua cotu-e contra vos facere temptavero.

cothurnositas, -atis f. *fastus, superbia* – *Stolz, Hochmut, Übermut*: VITAE patr. Iur. 35 scientiae quadam effecit hostis antiquus -e superbos (sc. fratres).

cothurnosus (quotu-, -tu-), -a, -um. *fastosus, superbus* – *stolz, hochmütig*: CONC. Karol. B I 23,4 sit sacerdotis eloqui-

um spiritali sale conditum, non iniuriis et protervis et cotu-is (quotu-, gutturnosis var. l.) vocibus tumidum.

cothurnus (-tu-), -i m. (κόθορνος) *script. cut.-l.48. usu attrib. sensu adi.: l.45.*

5 1 *proprie i. q. calceamentum* – *Fußbekleidung, Schuhwerk: a in univ.*: WANDALB. mens. 252 abiecto nudet sua crura -turno vinitor (cf. Verg. georg. 2,7sq.). COSMAS chron. 1,7 p. 17, 14 tollit rex secum suos -turnos ex omni parte subere consutos. CHART. select. Keutgen 254 quod ... utrique sculteto civitatis duos -turnos ... annuatim persolvebant sutores (sim. CHART. Aquens. 43 l. 10. al.). GESTA Trud. cont. I 12,6 p. 307,20 pedibus -turnis munitis atque subtus a planta ferreis aculeis propter lubricam glaciem armatis. YSENGRIMUS 5,21 dum graditur *Reinardus*, veterem speculatur forte -turnum. *saepius. vestimentum, ornamentum* – *Bekleidung, Rüstung*: GLOSS. I 90, 28 St.-S. -turno hregil (cf. J. Splett, Abrogans-Studien. 1976. p. 156). b *de calceamento tragoedorum (in imag., spectat ad genus dicendi)*: ERMENR. ad Grim. 1 p. 536,10 ut interdum comico -turno, aliquando vero veste septemplici ... indutus mirifice procedis. 28 p. 566,30 voluit ... ille (*Walabfridus*) poaetico -turno gesta beatissimi Galli comere (sim. 33 p. 573,36). 2 *meton. i. q. carmen, ars poetica* – *Dichtung, Dichtkunst*: ALCUIN. carm. 6,23 quia clarus carmine David insistendo probat pretioso sancta -turno. WALAHFR. hort. 320 dum canimus, quae certa ... tenemus, quaedam audita etiam vero miscere -turno fas ususque sinit. imag. Tetr. 18 nos pro silvis, hederis, echone, -turno immanes omni ferimus de parte tumultus. CARM. Otton. III. 5,1 Otto valens caesar, nostro tu cede (i. incede) -turno (-o var. l.). CARM. de Cunone 149 secula Saturni veteres cecinere -turni. al. *expressius i. q. tragoedia* – *Tragödie*: EKKEH. IV. bened. I 33,55 tanta Sophocleo non sunt mala fleta -turno (cf. Verg. ecl. 8,10). 3 *translate*: a *altitudo, ornatus orationis, eloquium* – *erhabener Stil, Redeschmuck, Beredsamkeit (nonnumquam contemptum i. q. tumor* – *Schwulst*: e. g. l.36,38): VITA Elig. 2,81 p. 740,8 maxime hoc opus -turno tumentis eloquii nullatenus inflari debuit. CARM. Cenom. 5,59 cum nec scematio niteant figmenta -turno. CARM. var. I 34,27 non hic grandisoni reboant figmenta -turni, sed eqs. GESTA Apoll. 15 hoc opus ut digno concludat quippe -turno. CHRON. Albr. a. 842 p. 733,28 Guido ... more suo Gallicano -turno incedit ita dicens, quod eqs. (sim. VITA Deic. 3 Parisiacum possidere -um [cf. Hier. epist. 37,3]). al. *usu attrib. sensu adi. i. q. tumidus* – *schwülstig*: VITA Sigr. praef. (MGMer. IV p. 606,22) iusta intellectus mei cappacitatem non quidem sermone -turno, set simpliciter de vita ... Sigranni cupio proloqui. b *fastus, superbia* – *Stolz, Hochmut, Übermut*: IULIAN. TOLET. Wamb. 8 pars aliqua Tarraconensis provinciae cuturnum rebellionis adtemptat. al. CHRON. Fred. cont. 28 provocati *germani* -turno Wascorum. VITA Desid. Cad. 43 p. 596,20 tandem torosa caervix -turno deposito recuperari meruit salutem. HUGO FLAV. chron. 1 p. 291,3 humiliabatur Gallicus -us substratus sancti viri pedibus eqs. (2 p. 471, 44. sim. SIMON SITH. gest. 2,103). fort. add.: FORM. Marculli 2,16 dum et te fatiente -turno (conturno A2) contra voluntate parentum tuorum raptoscelere coniugium sociavi (ni subest contubernium, cf. p. 1792,52sqg). c *splendor, magnificentia* – *Glanz, Pracht*: CARM. de Lamb. 1,76 pontificalis ... cathedra divino coepit splendere -turno.

***cotibula** subst. (?cotula; per analogiam ad tribula formatum, ut vid.) *ventilabrum, vannus* – *Getreideschwinge*: GLOSS. III 348,5 St.-S. -a wanna (sed cf. notam ed.).

cotacula, -ae f. *parva cos* – *kleiner Wetzstein*: ALDH. ad Acirc. 38^{tit}. -a. 136 p. 189,29 -a ... cuius primitivum est cos.

***coticus** v. *zoticus. **cotddie** sim. v. cottid-.

cotiens v. quotiens.

cotila v. cotula. **cotiledon**, -os sim. v. cotyledon.

cotilla v. 1. cotula. **cotinus** v. cytinus. **cotio** v. cocio.

[**cotla** v. accumulo. adde ad vol. I. p. 103,37sqg.: GLOSS. I 42,19 St.-S. amplare cotla (leg. adcomolat, cf. J. Splett, Abrogans-Studien. 1976. p. 97).]

***cotlandum**, -i n. (*cota) *fundus cotarii* – *Kätnerstelle*: REGISTR. abb. Werd. 7,8 p. 214,7 (s. XII.med.) in Harpena de

[Vitali]

quodam -o II s.

1. *coto v. *cotum. 2. coto v. cogito.

[cotohon v. *cotypphos.] *cotoma v. *cottuma.

cotoneum, -ium sim. v. cydon-.

1. *cotonom (coct-), -i n. (arab. qutn; cf. LexMA. I. p. 1669) lana gossypini, linum xylinum – (Rob-)Baumwolle: CHART. ord. Teut. 112 p. 92,39 (a. 1257) solvent fratres nobis . . . quintam decimam partem . . . de frumento, ordeo, ciceribus, lenticulis, fabis, avena, meliqua, coctono. cf. *cotum.

2. cotoneum v. cydonius.

*cotos subst. (κότος) ira diu condita, odium occultum – lange schwelender Zorn, heimlicher Groll: ALFAN. premn. phys. 20 species . . . sunt irascibilis potestatis tres: furor et ira permanens . . . et ira reposita, quae graece dicitur -s (coteos, cothos var. l.; PG 40,692^A κότος); . . . -s est ira tempus observans ad vindictam.

contra v. contra.

*cotrosus (go-), -i m. (cf. francog. vet. cuistron, coitart; v. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1169^a et XXI. p. 503^a) pro maledicto fort. i. q. nothus, spurius – viell.: Bastard: LEG. Wisig. add. 2 p. 462,26 si quis genebrosum vel -um (gotrosum var. l.) dixerit et ille non habuerit, cui dixerit, dictor criminis . . . CL flagella suscipiat (ni subest gutturosus vel *guttosus, cf. DuC. IV. p. 142^b).

[cotrunum v. *catranum. adde ad p. 383,295qq.: IOH. IAMAT. chirurg. 8,1 p. 53,40 recipe . . . aluminis zucarinii, cotruni, tartari, aloes ana unc. I.]

*cotsatum, -i n. (*cota) fundus cotsati – Kossätenstelle: CHART. Brand. A XVI 19 p. 405,31 (a. 1257) conventui . . . medietatem advocacie trium curiarum et VI -orum ibidem sitorum damus . . . possidendam.

*cotsatus, -i m. (*cota) paganus agro proprio carens – Häusler, 'Kossäte' (de re v. p. 1965,31): CHART. Brand. A V 31 p. 36,11 (a. 1247) de quibus . . . septem mansis, septimo eorum inter -os diviso, solvuntur annuatim septem chori siliginis. CHART. Mekl. 770 omnes -i quisque pro se singulis annis pulum . . . solvere teneatur.

*cotta v. 1. *cottus.

*cottabismus (-avi-), -i m. (κοτταβισμός) κοτταβισμός – Kottabusspiel: PAUL. AEGIN. cur. 210 mirabiliter . . . adiuvat eos (sc. cachecticos) et potio absinthii et -vismi (coctavismi A, cotanismi B; 3,47 κοτταβισμοί) et dropaces (fort. de perfusione, quae guttatim fiat).

cottana, -um v. cydonius.

cottidianarius (quoti-, coti-), -a, -um. script.: -din-: l.48. abl. pl. -ris: l.60. adde ANTIDOT. Augiens. p. 41,7.

1 adi.: cottidianus – täglich: a gener.: HUGO FLAV. chron. 2 p. 400,50 quibus (monachis) . . . ad usum cotidin-um in ornamentis et praediis, fundis et redditibus tanta largitus est comes, ut eqs. b medic. de accessione febris (sensu adv.: l. 53): GLOSS. med. p. 59,19 inter quoti-os et planetas, id est erraticas febres, haec habetur distantia, quod eqs. ANTIDOT. Berol. 2 febrientibus coti-is, tertianariis, quartanariis in vino vetere datur antidotum. MATTH. PLATEAR. gloss. p. 379^E diminuit diatrimonpipereon typos quartanarios et quoti-os. al. 2 subst. masc.: qui febre cottidiana laborat – einer der an täglichen Fieberanfällen leidet: ANTIDOT. Sangall. p. 91,21 cartaticum quartanariis et -is et omnibus fleumaticis. ANTIDOT. Glasg. p. 115,46 qui (sc. antidotum) facit . . . quartanariis, terciariis, -ris.

cottidianus (quoti-), coti-), -a, -um. script.: codi-: p. 1968,10,32. cotdi-: MANEG. ad Gebeh. 11 p. 332,39. cotthi-: CHRON. rhythm. Col. 1,57. metr. cōt(t)id-: p. 1968,24. adde RUODLIEB V 195. al. METELL. exp. Hieros. 4,685.

1 qui cottidie fit, καθημερινός – täglich, Tages(-): a de rebus (sensu adv.: l.70. p. 1968,2. al.): a gener.: CAPIT. reg. Franc. 170,77 ut fratres aliquid pinguedinis in victu quoti-o habeant (WIDUK. gest. 1,34 p. 47,7. al.). EINH. Karol. 33 p. 39,8 ut . . . tertia (pars) in usu coti-o versaretur (DIPL. Heinr. III. 372^B p. 512,41. al.). THIETM. chron. 7,38 coti-o pondere aggravatur rex. DIPL. Heinr. III. 134 p. 170,19 in annis et in coti-is (cothi-is var. l.) mercatis (sim. DIPL. Frid. I.

189. al.). ANNAL. Altah. a. 1064 p. 64,10 quo-a querela. BERNOLD. CONST. libell. X 29 cum . . . -am mortem ex persecutione timerent episcopi. persaepe. assiduus – beständig: CONSTANT. AFRIC. coit. 16,12 novimus etiam alia, que . . . adaugent libidinem, ut cor ociosum et coti-a (-a var. l.) leticia. b medic. de accessione febris: ANTIDOT. Augiens. p. 41,15 facit antidotum ad omnem accessionem febrium ptypticorum, tertianarum, quartanarum, -arum. HILDEG. caus. 4 p. 215,25 qui coti-am febrem patitur, dost accipiat. ARNOLD. SAXO fin. 3 p. 75,43 liberant lapides eos (homines) a febribus codi-is et ydropisi. saepius. diurnus – einen Tag dauernd: TRACT. de aegr. cur. p. 82,17 interpolate sunt . . . febres III principales, cot-a scilicet, tertiana, quartana. MAURUS phleb. p. 17,18 laborans -a interpolata . . . minuat sibi de mediana. γ publ. et iur. de servitiis angarialibus: REGISTR. Raet. Cur. p. 393,2 ex istis colonis XXVII reddit unusquisque solidos III exceptis aliis -is operibus. TRAD. Salisb. I 7 si tres annos supersederint (sc. censuales) et in quarto non impleverint (sc. censum), -o servitio subiaceant (sim. TRAD. Teg. 155. saepius). 415 archiepiscopus . . . Herburbem quandam . . . ecclesie sancti Petri ad ius -i servitii tradidit. al. b de hominibus (sensu adv.: l.24.28): a gener.: GODESC. SAXO theol. 22 p. 322,12 pontifex clementissime, piissime Samaritane, paraclyte coti-e (i. Deus). ΕΚΚΕΗ. IV. bened. I 32,19 cuncti germanas adamemus coti-as (sc. Mariam et Martham). 38,96. GESTA Trev. 31 p. 172,35 quod hostem -um sibi tam proximum ob munitionem castelli non posset debellare. CHART. Rhen. med. II 118 p. 161,3 pastoralis cure necessitate detentus cum nobiscum nullomodo -us esse potest confrater. al. b publ. et iur. de servis angariis obnoxiiis ('leibeigene Tagwerker'; de re v. Ph. Dollinger, Der bayer. Bauernstand. 1982. p. 245sq. al.): LEX Raet. Cur. 4,8,3 si ingenuus omo in alterius colona aut in codi-a (-a var. l.) ancilla infantes generavit. 9,4,3 coti-a familia (CHART. select. Waitz 16 p. 38,24 [dipl. Heinr. V.]. GALB. Karol. 79 l. 14). CHART. Rhen. med. I add. 37 p. 23,1 -i servitores, qui ad coquinam, qui ad pistrinum, . . . qui ad quodque -um fratrum servitium pertinent. TRAD. Weihest. 80^a Perhta . . . Marquardum -um operarium sancti Stephani duxit in maritum eqs. al. adde de mercennariis: ALBERT. M. serm. II 2,59 si omnes sutores aut sartores aut coti-i laboratores (sc. essent), quando ingruente bello panem aut victum non possent acquirere uno die, sequenti deficerent. γ canon. de ministris cottidie in ecclesia deservientibus: CHART. Traiect. 354 (a. 1135) quod . . . proprium et coti-um presbiterum de suo sumptu sibi acquirant (sc. cives). 464 fratres quoti-i, qui presentes in propriis personis . . . quotidie ministrant. 638 p. 103,31 capitulum instituit . . . unum de canonicis suis -is. CHART. Rhen. med. II 194 p. 232,21 pecierunt a nobis, ut sacerdotem eis concederemus, qui cum eis coti-us resideret.

2 vulgaris, communis – alltäglich, gewöhnlich: a gener.: EINH. Karol. 24 p. 29,4 caena coti-a quaternis tantum ferculis praebebatur. CHRON. Mont. Ser. a. 1216 p. 190,2 ut in habitu -o venientes peterent fratres absolucionem. STATUT. ord. Teut. p. 108,7 in qua (domo) fiunt tam -e v e s t e s quam alie ad arma pertinentes (ACTA civ. Kil. 644). b liturg. (expressius i. q. profestus – Werktags-: l. 61): GREG. CAT. chron. app. I p. 291,17 reliquit abbas . . . -um evangelistarium cum tabulis de argentatis. PETR. CAS. (?) chron. 3,74 p. 456,22 planete coti-e sex, quadragesimales quattuor. CHRON. Hild. 25 p. 858,40 dedit episcopus . . . tres pallas altaris, . . . unam de auro circulatam, aliam stellatam, terciam coti-am in altari. CATAL. thes. Germ. I 149,37 tres . . . pallas, unam -am, unam dominicalem, unam in festis apostolorum. ibid. al. v. et p. 838,72. c theol. de peccatis venialibus: RADBERT. corp. Dom. 15,98 quia in terris sine coti-is levibusque delictis vivere non possumus. 19,56 quatenus . . . exuamur a culpis coti-is levibusque peccatis. BERNOLD. CONST. (?) libell. app. p. 166,27 -a peccata non minus pro peccatis reputamus. ALBERT. M. nat. bon. 37 p. 18,57 quidquid furatur diabolus occulta temptatione et peccatis -is venialibus.

3 locut. (in) -is diebus (sensu adv.): a cottidie – täglich: LITBER diurn. 64 p. 60,17 ita ut -is (quoti- var. l.) diebus ac noctibus iuges Deo laudes canere debeant. ALCUIN. epist. 221 p. 365,2 febrium castigatio coti-is diebus nos non relinquit. THE-

[Vitali]

GAN. Ludow. 19 p. 202,2 quociens mane in -is diebus ad ecclesiam perrexerat. WALAHFR. exord. 21 p. 495,7 cum adhuc alii dominicis tantum, iam quoque nonnulli coti-is communicarent diebus. *adde*: ARBEO Corb. 26 caeperunt ... viro Dei divitias ... -is insistere chronis. DIPL. Karoli III. 13 concessimus ... curtam ... ut inde octo homines ... per coti-a tempora alerentur. *b* *diebus negotiosis, profestis – werktags*: VITA Mathild. I 9 p. 130,1 festis quoque diebus lectioni vacans se occupabat ...; coti-is vero diebus, quibus operari licet, ... manuum tamen instabat operibus. IOH. CANAP. Adalb. A 9 coti-is diebus (*antea*: omni die festo) ter quaternos habere solitus erat, quos ... dape et potu saciat. LEO MARS. chron. 3,20 p. 386,23 (rec. II) statuit *abbas* ... omnibus per annum coti-is diebus orationem ... adiungi. PETR. CAS. chron. 4,101 ut omnibus dominicis diebus ... adderetur et antiphona beati Mauri ... sicut in coti-is diebus antiphona et oratio eius diceretur.

cottidie (quot(t)i-, coti-) *adv.* *script.*: *cotd-*: MANEG. ad Gebeh. 7 p. 325,19. 8 p. 326,21. -iae: *l.21.* *metr.* *cōt(t)id-*: WALAHFR. Wett. 740. WARN. paracl. 661. *saepius* (cf. METELL. exp. Hieros. *ind. metr.* p. 184).

1 *omnibus diebus – täglich*: LIBER diurn. 65 quatenus ... -ae Deo laudes decantare debeatis. BEDA hist. eccl. 3,3 p. 132,4 bis cotidie instar insulae maris circumluitur *locus* undis. DIPL. Ludow. Germ. 141 p. 198,5 ut ... pauperes XII cotidie pascantur. BERNOLD. CONST. libell. I p. 9,18 non intermisce, sed cotidie. WIDO FERR. schism. 1 p. 535,16 semel reficiebatur cotidie *Hildebrandus*. DIPL. Constantiae 37 p. 116,17 ubi sancta religio precipue <et> quotidie (cotidie *var. l.*) colitur. *persaepe*. *adde*: EPIST. *var.* II 31 p. 352,18 ut quotidie excepta illa (*sc. die*), quam sacerdotibus ad consilium salutis sue capiendum ... facit, de omnibus peccatis suis ... confessionem faciat. 2 *in dies – von Tag zu Tag*: LIUTG. Greg. 3 sic ibant *discipuli* de virtute in virtutem -e in melius proficientes. AGIUS vita Hath. 3 virtutibus se ipsa -e (quotti- *var. l.*) maior effulsit. RATHER. prael. 4,28 l. 1113 virtutibus paulatim cotidie deficientibus. THANGM. Bernw. 37 ingravescente ... -e morbo. VITA Heinr. IV. 5 p. 22,1 res regis in altiore et feliciore statu se -e promovebant. *saepius*. 3 *omni tempore – jederzeit*: BERTH. (?) annal. praef. p. 269,6 tete -e cogitans morituum praepara te semper ... in id ipsum iter. *v. et p.* 1168,6.

cottilidon *v.* cotyledon. ***cottula** *v.* 2. *cotula.

***cottum** *v.* 1. *cottus.

***cottuma** (cotom-), -ae *f.* (cf. *ital.* cattare; *v. H. Antony, Mittellat.* 16. 1981. p. 328) *fovea (qua ferae capi solent) – (Wild-)Falle, Fallgrube*: DIPL. Frid. II. (ed. J. L. A. Huillard-Bréholles, Hist. dipl. Frid. II. tom. II. 1852. p. 567,29) curtem ... cum omnibus pertinentiis suis, cum paludibus, piscariis, venationibus, aucupationibus, silvis, spinetis, salinis, cotomis (ex dipl. Heinr. V.).

1. ***cottus** (ko-), -i *m. vel* ***cottum**, -i *n.*, *varius* ***cotta**, -ae *f.* (*theod. vet.* kozzo, *francog. vet.* cotte; cf. Wartburg, *Frz. etym. Wb.* XVI. p. 346^{bsq.}) *script.* *cocum*: *l.66.* ?*form. abl. sg.* cotte: *l.62.*

1 *strictius*: *a amictus, amiculum – Umhang, Mantel, 'Kotze'*: CONC. Mansi XVIII p. 79^D (a. 888) ut nemo clericorum ... indumenta laica induat, id est -os vel mantellos sine cappas non portet (*sim.* CAPIT. reg. Franc. 252 add. 8. *al.*). *TRAD.* Ratisb. 136 p. 110,5 per singulos annos ... vestimentum deorum textum I et ... camisam quoque et -um similiter I. REGISTR. abb. Werd. 2,14 p. 38,12 Fastrad duos k-os pro landsculdi *eqs. saepius*. CHART. Westph. I 87,3 ut ... unum pauperem cum I camisia et I bracca et I -e et I tunica ... vestiret *Nothing*. INSTIT. regal. 3 (MGScript. XXX p. 1452,19) magistro camere debent *Angli et Saxones* dare duas magnas -as de vario minuto. *al. ?liturg.*: GESTA Font. p. 102,19 de vestimentis ... aecclesiasticis largitus est *abbas*: ... roccum subdiaconilem I, coccum I. *b* *stragulum, opertorium – Matratze, (Bett-)Decke*: ADALH. brev. Corb. 9 p. 371,12 haec (*sc. vestimenta*) omni anno, cappam vero de sago et pellitiam, -um aut lectarium sive sagum in tertio anno accipiant *fratres*. PETR. DAM. epist. 102 p. 131,16 tune, ait *daemoniacus*, ille es, qui sub -o cotidie complotorium insusurras? UDALR. CELL. consuet. 3,11 p. 752^B ad

lectum capitale, coopertorium, -um stragulatam. WILH. HIRS. const. 1,16 p. 947^C pro signo -i trahe manum per brachium *eqs.* 2 *latius i. q. lana (crassa) – (grobes) Wollzeug*: CHART. Mog. A I 492 p. 395,37 (a. 1121) unicuique (*fratri*) II pelles ovinas ad calceos; in festo sancti Martini II soccos de -o. 3 *pro cognomine*: THEODULF. carm. 27,63 hic Scottus Sottus C-us trinomen habebit (*i. Cadac-Andreas; cf. B. Bischoff, Mittellat. Stud. II. 1967. p. 195qq.*). *cf. *cozzus.*

2. ***cottus** *v.* coitus.

10 ***cottophos** *subst.* (κόττοφος) 1 *de avibus i. q. merula – Amsel*: ALBERT. M. animal. 7,88 'ex hiis (*avibus*) ... quae ... latent in cavernis, sunt plargosi, faceotos (*p. 600^a, 20 κόττοφος*), thacoren, forador.' 8,29 folkynoz. 8,76 kocokoz. 8,84 fotocoton. *ibid. al.* 2 *de piscibus fort. i. q. Labrus merula (L.) – viell.*: Amsellippfisch (cf. H. Leitner, Zoolog. Terminologie beim älteren Plinius. 1972. p. 166sq.). ALBERT. M. animal. 7,84 'piscis ... lapidosi manent pares mas cum femina, et cum pullificant, est quasi chaygel, cotohon (*p. 599^b, 8 κόττοφοι*), berica.' 7,137 foco koko.

20 1. **cotula** (cocu-, cocil-, -til-, -till-), -ae *f.* (κοτύλη) *script.* cocoleoz: ALBERT. M. animal. 7,57. *form.*: *nom. sg.* cotili: *l.25.* *acc. sg.* cotilin: *l.32.*

1 *de mensura quadam capaci (dimidiam partem sextarii continente) i. q. hemina – 'Hemine'*: *a strictius*: *a def.*: CAPIT. reg. Franc. II p. 538^a,11 gomor -tili emina est in Ezechiele (cf. Vet. Lat. Ezech. 45,14 [Eucher. instr. 2 p. 159,15]). DICUIL epist. cens. 189 (cod. Paris. N. A. 1645 f. 11^v) mediam et magnam -tilam appellamus utrasque (*sc. heminas*). *β exempla (fere medic.)*: TRACT. de caus. mul. 31 p. 28,30 alfeta da eis (*sc. mulieribus*) ieiunis in pocione -tillas III. ANTIDOT. Glasg. p. 109,8 sucum plantaginis tepefactum quiatos III in aqua -a I coctum. PAUL. AEGIN. cur. 235 -tilin (*sc. potionis*; 3,60 κοτύλην) ... bibens deambulationibus moveat menstrua (*sc. mulier*). *al.* CARM. Cent. 74,7 -tilam mihi posco dari tantumve sinapi. 161,10. *al.* *b latius de vasculo*: GLOSS. III 496,8 St.-S. -cila lefel. IV 184,59 -cula polle (vas potacionis vel coxa vel cratus *a*). 2 *pondus quoddam – ein Gewicht*: CATAL. mensur. 12 -a dimidia libra. GLOSS. Salern. p. 111^b,32 -tila pondus est. ALPHITA I p. 286,16 -tila est pondus octo unciarum.

40 2. ***cotula** (codu-, -til-), -ae *f.* (cf. *ital.* cota, cotula) *script.*: *cit-*: GLOSS. III 527,20 St.-S. *cottu-*: GLOSS. III 552,63 St.-S.

-a foetida *i. q. anthemis, amarusca – Stink-, Hundskamille* (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. I. p. 317sq.). TRACT. de aegr. cur. p. 284,15 si ... fuerit fluxus sanguinis ... herbam fedidam, i. e. -tilam, cum oleo ... coque. p. 356,1 ad idem (*sc. podagram*) valet succus factus ex illo citrino, quod est in flore -e fetide. BERNH. PROV. comm. 11,2 p. 319,19 -e fomentis ponitur. ALBERT. M. veget. 3,103 alia (*vegetabilia*) ... foetida sunt, sicut -a (cocula *var. l.*) foetida. *al. de specie non determinata*: GLOSS. Salern. p. 52,25 -dula montana.

***cotum** (cu-, coct-, cocu-), -i *n. vel* ***coto**, -onis. (*arab.* قطن) 1 *gossypinum – Baumwollpflanze*: DYASC. p. 81^a *cutum* idem bambace, medulla seminis eius calefactoria est *eqs.* 2 *lana gossypini, linum xylinum – (Rob-)Baumwolle*: WILH. RUBRUQU. itin. 1,2 alii (*mercatores*) portant telas de -e sive wambasio et pannos sericos. 1,13 dant duas telas de -e. *al. v. et vol. I. p. 910,72. 1514,60.* 3 *floci lanæ gossypini – Watte (hic illic fort. i. q. pannus – viell.: Lappen, e. g. l.63)*: THADD. FLOR. cons. 185,6 debet *aqua vitae* ... toties distillari, ... quod lineus pannus vel cocum ex ea imbibitum primo succendatur ab igne et secundo comburatur. WALTH. AGIL. med. 49 p. 159,25 contra stricturam pectoris: ... -um carpinatum infusum in butyro calefacto superponatur. BRUNUS LONG. chirurg. 1,5 p. 108^A ut in primis sanies abstergatur cum -o vel cum panno *eqs. (sim. THEOD. CERV. chirurg. 2,6 p. 147^D). 1,17 p. 114^H* de laesione medullæ -o repleta pluries liberari. p. 115^A cum lana vel -o. *cf. *cotonum.*

coturnus *sim. v.* cothurn-.

70 **coturnix**, -icis *f.* *script.*: *chort-*: ALBERT. M. animal. 23,40. *cont-*: p. 1971,9,14.

ortyga – Wachtel (hic illic confunditur c. ortygometa, e. g.

[Vitali])

p. 1971,6; cf. RUP. TUIT. trin. 12,5 l. 174sq.): 1 *strictius*: FLOR. LUGD. carm. 4,107 carnifluis epulis servit numerosa -x (*sim.* PETR. DAM. epist. 160 p. 114,16. *al.*). CARM. Cantabr. A 23,5,2 clangit -x, gracula resultat. HONOR. AUGUST. imag. 1,33 hęc (*sc.* Delos insula) et Ortiga ab ortigometris, id est -bus, quę primum ibi visę sunt. GLOSS. I 321,45 St.-S. -x grece ortigometra dicitur *eqs.* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 8,31 alie (*sc.* aves) semper manent in terris . . . ut modi -um. *saepius*. THADD. FLORENT. cons. 6,27 utatur *infirmus* . . . cont-bus (*item* 19,20). ALBERT. M. animal. quaest. 3,18 p. 133,23 quaedam aves comedunt venenum, ut muscas, et -x iusquiamum (*sim.* veget. 6,391). *persaepe*. 2 *latius de aliis avibus familiae phasianorum cognatis*: SUMM. Heinr. A 3,732 perdix de voce nomen habet vel -x (*cott-*, *cont-* *var. l.*) rebhūn vel velthun (*sim.* GLOSS. III 464,35 St.-S. *ibid.* *saepius*). GLOSS. III 354, 62 St.-S. -x birkhun. 465,25 -x orrehūn. BERN. PROV. comm. 7,3 p. 296,4 duo . . . sunt genera perdicum: est enim perdix, que rostrum habet rubeum, dicitur -x, et illa non bona, quia nimis duras carnes habet.

**cotus* v. *cos*.

cotyledon (*cott-*, *-til-*, *-lid-* *sim.*), *-onis m.* (κοτυληδών) *script.*: contudelon: l. 27. *cotilid-*: ALBERT. M. animal. 9, 68. *form. gen. sg.* -os: l. 29.

1 *de herba quadam i. q.* *Cotyledon umbilicus* (L.), *Saxifraga cotyledon* L. – *Venusnabel*, *Nabel-Steinbrech* (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. I. p. 1213 et IV. p. 136): GLOSS. med. p. 22,1 contudelon: Grecum nomen est; haec herba nascitur in tectis aut in monumentis. p. 57,1. PAUL. AEGIN. cur. 206 cataplasmandum . . . ypocondrium . . . foliis vitis et -tilidonos (3,45, 10 κοτυληδόνας) et elxinis. DYASC. p. 56^a -tilidon sive ut alii cibalion sive latine umbilicus veneris. ALPHITA I p. 286,14 -tilidion (coledidion *var. l.*), calcantum secundum quosdam, secundum alios capillus veneris. *al.* 2 *de particula quadam coniunctiva anim. vel plantarum (de analogia cf. ALBERT. M. metaph. 5,1,5 p. 219,45 'est aliquid unum' et 'idem' medium 'in ambobus existens', . . . et hoc vocatur -tilidon in plantis et umbilicus in animalium conceptibus et subnexus in membris): a anat. i. q. coniunctio vascularis inter fetum et uterum – Gefäßverbindung zwischen Foetus und Uterus (de re v. J. Hyrtl, Onomatologia anatomica. 1880 [1970]. p. 152sq.): Ps. COPHO anat. 87 illi meatuli, quibus fetus alligatur (*sc. matrici*), dicuntur -tiledones (-tollidones *var. l.*). TROTULA 17 p. 14,24 dixit . . . Copho: conquassentur membra et rumpantur -tiledones et sic foetus egredietur. TRACT. de aegr. cur. p. 341,1 impeditur conceptio . . . sepius ex humore nimio opilante os matricis et o r a -tilidionum (ALBERT. M. animal. 10,7). ALBERT. M. anim. 1,2,13 p. 53,44 compertum est embrya per -tilidones adhaerere matricibus et habere arteriam contra arteriam matricis et venam contra venam. animal. 9,68 'si matrix habuerit -tiledones' (p. 586^a, 32 κοτυληδόνας) venarum et arteriarum *eqs. ibid.* *saepius*. *adde*: ALBERT. M. animal. quaest. 10,5 p. 217,30 rumpuntur et abradantur per choleram tamquam per rasorium -ttilidones continentes seu alligantes molyn vel molam, unde effluit. *b bot. i. q. petiolus, pediculus – Frucht-, Blattstiel*: ALBERT. M. veget. 1,142 invenitur folium a radice -is fructus. 2,107 iuxta -em folii. 6,337 producit . . . haec herba (*sc. faba*) siliquam longam, in qua secundum ordinem sunt multa semina sugentia ab ipsa per -em iuxta fissuram siliquae. Matth. 13,32 p. 409,30 quando multa folia non nisi -ttilidonibus adiunguntur uni radici, sicut est in petroselino. *ibid.* *saepius*. *stamen – Staubfaden*: ALBERT. M. veget. 2,132 invenit (*sc. qui inspicit*) adhaerere granulis pulverem illum per -es parvulos. 2,133 omnis fere flos . . . in medio sui huiusmodi habet granulorum congeriem per parvulos -es fundo floris infixam. 3 *chalcanthum – Kupfervitriol (per confusionem)*: v. l. 32.*

**cotzumbrum* v. **cozumbrum*. **cotzus* v. **cozzus*.

**covalum* (*cho-*, *cuv-*, *guv-*), *-i n.* (*theod. vet. kofel*) *form. gen. sg.* -is: p. 1972,6.

culmen, dorsum montis – Bergkuppe, -rücken: COD. Wang. Trident. 132 p. 305,7 (a. 1216) concessit *episcopus* montem . . . , qui tendit a Fulgarida usque ad -um Cente. CHART. Tirol. 1208 p. 254,37 quod ipse dominus Ulricus ei (*Menhardo de*

Hohenchovele) ad feudum dederat et feudaverat usque ad ch-um inferius. *pro nomine loci*: CHART. Tirol. 1006 p. 60,3 (a. 1234) investivit *episcopus* dominum Federicum . . . de uno manso iacente ad C-um subtus Furmigaro ('*Hof Gufel*'; *sim.* 1034 p. 79,41 unum casale sicut vadit turrim . . . usque ad cantonem capiti C-is. 1120 p. 162,17 in loco, ubi dicitur in Cuvalo; cf. 1043 que (*curia*) Guvele vulgariter appellatur).

counio, -ivi, -itum, -ire. *script.* coh-: l. 23.

unire, coniungere – (ver)ein(ig)en, verbinden: 1 *gener.*:

- 10 RADBERT. corp. Dom. 11,42 nulli . . . liquores sic se -unt, (se communiunt, se conveniunt, sibi conveniunt *var. l.*) quomodo vinum et aqua. Matth. 6,1726 partes . . . huius doctrinae partibus consentiunt et -unt universa. HONOR. AUGUST. hex. 4 (PL 172,261B) hoc ab intellectu excluditur, cum intelligibile melius insensibili -atur. *spectat ad matrimonium*: CHRON. Pol. 2,1 unam (*filiam*) . . . sue gentis quidam sibi -vit. 2 *publ. et eccl.*: BERTH. (?) annal. a. 1079 p. 319,36 tota Saxonia pace firmissima mirabiliter -ta. ROM. SALERN. annal. p. 290,31 quod si imperialis maiestas cum regia magnificentia perfecte pacis v i n - c u l o fuerit -ta (INNOC. III. registr. 1,182 p. 270,14 caritatis v.). CONST. imp. II 392,1 p. 491,14 per vos . . . imperia abusive divisa in unum videantur posse colligi et in vobis divinitus coh-iri. 436 nobis et omnibus civitatibus estis pacis f e d e r e - ti (CHART. Turic. add. 959^b [epist. papae] professionis f.). *al. c. sensu confoederandi*: CHRON. Pol. 1,6 p. 20,1 tanta sunt illa die dilectione -ti (cogniti, cogerti, congeriti, coniuncti *var. l.*), quod imperator eum (*Boleslavum*) . . . cooperatorem imperii constituit. ACTA imp. Winkelm. I 180 p. 158,13 frater eius cum quodam comite . . . in nostrum est preiudicium -tus, qui ad invicem antea vivi fuerant inimici. 3 *theol.*: a *spectat ad duas naturas Christi*: RADBERT. Matth. 9,2327 tota humanitas in divinitate sua catholice -ta personaliter predicatur. PETR. DAM. epist. 81 p. 422,7 veram . . . carnem et veram sibi met animam substantialiter -vit *Christus*. p. 432,30 in ipso (*Deo*) coepit illud humani corporis templum, quod sibi Dei filius essentialiter -ret. GERHOF. ord. p. 279,8 prius erat (*sc. Christus*) in spiritu, qua (*distinctione*) haberet corpus de virginea terra sibi -tum. *saepius*. *adde*: HONOR. AUGUST. hex. 3 (PL 172, 258^c) quia ei (*homini*) Dominus quandoque -iri disposuit. b *spectat ad unitatem ecclesiae (in Christo)*: RADBERT. Matth. 2,3034 in cuius (*patientiae*) nimirum soliditate -ta seminis grana (*i. credentes*), quia ex ipso sunt, a Christo nequeunt separari. 4,329 quid denique magis unum esse potest quam corpus ecclesiae, quae multis ex partibus -tur? corp. Dom. 20,74 in calice nihil aliud bibimus, quam Christi sanguinem, ubi et nos per aquam admixti -ti (communiti, communoti *var. l.*) sumus. *ibid.* *al.*

couno, -avi, -are. 1 *congregare, convocare – versammeln*:

- 50 CHART. march. Misn. III 124 p. 98,29 (a. 1208) marchio Dedo . . . ecclesiam construxit . . . ibique fratres . . . -vit. 2 *continere – zusammenhalten*: ALBERT. M. animal. 1,478 utilitates . . . istorum corporum (*sc. peritonaei et omenti*) sunt in communi, ut calefaciant et contineant stomachum et quod -ent viscera (*ex Avic.*).
- 55 **cousio*, -onis f. *usura communis – gemeinsamer Nutzen, Genuß*: CHART. Traiect. 374 p. 337,31 (a. 1139; spur.?) qui cum aliis in communi refectionis loco hac misericordia couti . . . omiserit, nullam partem extra predictam -em accipiet (*item* 375 p. 339,4).

cousque v. *quousque*.

- 60 *couterinus*, -a, -um. 1 *adi.*: *uterinus, ex eadem matre natus – von derselben Mutter geboren, leiblich*: CARM. Aldh. 2, 84 alter e felicibus -is fratribus. GERHOF. novit. 26,1 illo (*sc. Christo*) principante speramus fratres eius -os habundantius benedici quam non-couterinos. HERBORD. Ott. 1,38 p. 46,27 rex Ungarorum . . . indecenter vel contra decus regii sanguinis habitam germanam suam -am causari non poterit. TRAD. Garz. 17 due -ę sorores. *al.* 2 *subst. masc.*: *frater (ex matre) – (Halb-)Bruder (mütterlicherseits)*: GERHOF. novit. 26,1 quia non erat eis (*fratribus*) ipse Benjamin -us, qui omnes de Lia vel de ancillis nati. CHART. Weihest. 12 contulimus . . . curiam unam . . . cum . . . quibusdam colonis, Heinricho videlicet et -is

[Vitali]

suis, Ūlrico cum matre sua et -is suis. REGISTR. Garz. 1 Ūlricus Teuzaer et -i eius. *al.*

***coutilis**, -e. (*invicem*) *utilis* – (*gegenseitig*) *nützlich*: ALBERT. M. eth. II 8,1,6 p. 528^a, 5 placere multis et amicos esse propter delectabile vel utile saepe contingit; multi enim sunt -es (*cf. p. 1158^a, 16 διὰ τὸ χοῖσιμον*) vel condelectabiles.

***coutilitas** (conu-), -atis *f.* (*communis*) *utilitas* – (*gemeinsamer*) *Nutzen, Interesse*: MIRAC. Apri 25 (MGScript. IV p. 518^b, 6; c. s. X.^{ex.}) non eorum (*fratrum*) ullo auxilio vestra munitur aut tuetur civitas, nulla nobis in commune con-s.

coutor, -usus sum, -i. *struct.*: c. *praep.* super: l. 40. *pendet inf.*: l. 46.

1 (*pariter, una, communiter*) *uti* – (*in gleicher Weise, gemeinsam, mit*) *benutzen, sich bedienen, (aus)üben, pflegen*: a *gener.*: **a** *in univ.* (*indicatur communio per dat. personae*: l. 19): RICHER. REM. hist. 1, 47 p. 94, 29 datis . . . osculis excepti familiaribus colloquiis -si sunt *rex et proditor*. BERNH. CONST. can. 41 p. 511, 31 excommunicatis . . . cibo, salutatione vel oratione -i interdiciunt . . . decreta. CASUS Petrish. 1, 1 Toga Gallia pro eo nomen accepit, quod huius provincie incolae togis . . . -untur. IORDAN. RUFF. equ. praef. p. 1, 11 qui equis assidue -untur. c. *sensu participandi*: HIST. Mosom. 2, 2 p. 161, 23 usibus saeculi -untur *monachi*. **β** *commercium habere, familiarem esse (cum)* – *Umgang haben, verkehren (mit)*: WILH. ANDR. chron. 173 p. 746, 13 cum usque hodie tota Morinensis ecclesia et tota vicinitas nostra . . . nobis -atur (*cunctatur var. l.*). *sensu obsceno*: RADBERT. thren. 5, 587 (CC Cont. Med. LXXV. 1988. p. 330) quod nostra editio ait . . . Romanorum tangit flagitium, qui masculis coitu feminio -bantur ad lasciviam. **b** *publ. i. q.* (*pariter, communiter*) *frui* – (*in gleicher Weise, gemeinsam*) *brauchen, genießen, Nießbrauch haben*: CHART. Worm. 253 p. 170, 40 (a. 1254) omnia iura civilia . . . ipsis (*sc. civibus Moguntiae*) . . . exhibebimus equa lance, ita quod hiis iidem . . . una nobiscum perhenniter -entur (*contentur ed.*). CHART. Rhen. med. III 1357 p. 979, 14 abbas et sui cum nostris castrensibus . . . aquis et pascuis communiter -entur (*contentur ed.*). TRAD. Weiss. app. 8 p. 332, 15 (*dipl. Rud. Habsb.*) quod . . . consimili magistratu et dominio uti et gaudere plenarie debeat *abbas* super aquas et pascua, quo congaudet et -itur super silvas. *al. v. et p. 1972, 57*. c. *medic. i. q.* (*simul*) *adhibere* – (*zugleich*) *anwenden*: IORDAN. RUFF. equ. 6, 3 p. 30, 4 curetur vulnus sicut . . . superius continetur, praeter de . . . equitatu et loco frigido, quibus nullo modo -atur (*sim. 6, 4 p. 30, 24*). 6, 49 p. 93, 18 sic -endo patiens liberabitur tali cura. *ibid. al. adde*: IORDAN. RUFF. equ. 6, 41 p. 83, 1 ad idem (*sc. crepatias*) valet, si patiens -atur mane et sero stare in aqua marina diu. 2 (*simul*) *uti* – (*zugleich*) *gebrauchen*: RUP. TUIT. Ioh. 6, 1246 putabant *Iudaei* . . . quod concidi vellet *Christus* carnem suam et manducari, in qua -atur quinquae sensibus. 3 (*una*) *utilem esse* – (*zusammen*) *nützlich sein*: ALBERT. M. eth. II 9, 1, 3 p. 565^b, 34 concivibus . . . semper tentandum proprium unicuique reddere et comparare et ea, quae singulis sunt propria, . . . secundum proprium usum, quo nobis -untur (*cf. p. 1165^a, 33 κατὰ . . . χοῖσιμον*).

coxa (cossa), -ae *f.* *script.*: go-: EDICT. Roth. 60 capit. p. 5, 11 (*cod. Vat.*). 94 (*var. l.*). SUMM. Heinr. A 3, 242. *al.* coxs-: GLOSS. III 19, 18 St.-S. cocs-: p. 1974, 4. cops-: EDICT. Roth. 111 capit. p. 6, 12 (*cod. Vat.*).

de parte corporis inferioris (fere de hominibus; de animalibus: p. 1974, 9. 10. 225qq.): 1 *coxendix, scia* – *Hüftbein, -gelenk (usu anat. et medic.)*: GLOSS. med. p. 75, 4 hoc (*os*) Greci scion vocaverunt, id est -a. p. 75, 10 a -a usque ad femur. RECEPT. Bamb. 37 ad nesciam (*i. ischiadem*) potio: . . . -am . . . axacopo calastico unguis. ANTIDOT. Glasg. p. 146, 26 ad luxaturam et -arum *dolorum* (BOTAN. Sangall. 2, 14 dolorum. *al.*). TRACT. de chirurg. 767 -arum ossa sunt duo, id est cranos, quod grece sedilia; unum illud concavum, ubi femur incidit. *al.* 2 *femur, os femoris* – *Oberschenkel(knochen; interdum de crure, e. g. p. 1974, 9)*: a *gener.*: RUD. FULD. mirac. 3 p. 332, 37 singulorum ossa sanctorum . . . abbati dederunt, -am videlicet ac pedem sancti Alexandri papae *eqs.* PONTIF. Rom.-Germ. 136, 15 interroga eum (*sc. poenitentem*), . . . si pollutus intra -as,

si cum manibus aut quovis ingenio. TRANSL. Eug. Tolet. 32 dis-tentis . . . nervis -arum ac tibiarum et plena sanitate recepta . . . recessit *contractus*. GLOSS. Graecolat. 13 (*ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 249*) isdilia cocsas. *al. v. et vol. I. p. 1567, 42*. **b** *anat. et medic.*: TRACT. de chirurg. 891 si . . . -e *capita* exierint (BRUNUS. LONG. chirurg. 1, 15 p. 113^F. 1, 20, 8 p. 119^B). ROGER. SALERN. chirurg. 4, 70^{capit.} de disiunctura -e a superioribus. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 83, 10sq. hec . . . duo focilia, que nos dicimus constituere crus, a quibusdam appellantur -a, qui etiam, quod superius est, appellant supra -am. ALBERT. M. animal. 1, 446 quidam . . . vocant vertebrium -ae pomum -ae . . . : et hic est locus, in quo movetur -a in ambulando. *saepe. c. iur.*: EDICT. Roth. 384 si -a (-am *var. l.*) ruperit super geniculum, quod est lagi *eqs. al.* PACTUS Alam. 9, 1 si quis alteri . . . -a super ieniculum cum spata aut cum fuste frigerit. LEX Alam. 57, 60 si quis alium ambas -as uno ictu transpuxerit. *saepius. 3 clunis, perna* – *Hinterbacke, -keule*: a *in univ.*: SUMM. Heinr. C p. 217 -a, -e vel clunis, clunes diech vel huffe, goffe. METELL. exp. Hieros. 6, 308 rapit *Wikerus* alto vulnere -am; . . . caro secta nefanda inmensi de parte culi cadit. *meton. de sede libidinis muliebris*: ALBERT. STAD. Troil. 6, 775 hanc noxam -a decoxit, non tua (*sc. Helenae*) dextra. **b** *de carne animalium (spectat ad cibaria)*: FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 169, 23 falconarius habeat in carneria sua -am unam galline aut alias carnes. REGISTR. Geisensf. 8 scapula datur pro tribus carnibus et assatura dicta slaufbrat pro una et -a (*theod. hamm*) pro una carne.

[*coxalidas v. caucalis. fort. add. ad p. 387, 95qq.*: ALPHITA I p. 280, 19 blitus, ortus, coxalidas idem (*ni subest sicla*).]

coxalis, -e. 1 *adi.*: ad *femur, coxam pertinens* – *den Oberschenkel, die Hüfte betreffend, Oberschenkel-, Hüft-*: IOH. IAMAT. chirurg. 8, 4 p. 56, 28 renum, vesice, femorum, vulve, -i dolori . . . convenit flebotomia saphene. *adde*: MIRAC. Bav. 2, 25 complicatis brachiis inter -ia genua herebat *coriarius* malis. 2 *subst. neut.*: a *vestimentum ad femora tegendum aptum, femorale* – (*halblange*) *Hose*: NOTKER. BALB. gest. 1, 34 p. 46, 19 erat antiquorum ornatus vel paratura Francorum: . . . fasciole cruales vermiculate et subtus eas tibialia vel -ia linea. **b** *?poples* – *?Kniebeuge*: PETR. DAM. epist. 109 p. 219, 10 duo pendebant vincula cervicetenus per humeros altrinsecus, . . . duos vero in -bus circulos, duos susceperit in ulnis *Dominicus*.

***coxiosus**, -i *m.* (*coxa*) *ischiadicus, coxendicus* – *einer der an Hüftbeschwerden leidet, ein Hinkender*: DYASC. p. 85^a folia (*sc. helenii*) ex vino cocta et renibus inposita -os (*Diosc. 1, 28 ισχιαδικός*) emendat. p. 183^a tussientibus et suspiriosis et ydropicis et -is (*cf. Diosc. 3, 68 πρός . . . ισχιάδας*) prodesset herba *smirnon*.

coxa *v. coxa. coytus v. coitus.*

***cozambrium** *v. *cozumbrum.*

***cozardus** (*cora-, cota-, coya-, coia-*), -i *m.* (*ital. merid. cucciarda; orig. normann., cf. G. Alessio, Archivio Storico Pugliese 16. 1963. p. 1015qq.*) *galerita, cassita* – *Haubenlerche*: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 23, 14 quacumque hora per diem avicule . . . terrestres, sicut sunt alaude, -i (*coyardi, coiardi var. l.*) . . . idem (*sc. pasci*) faciunt. p. 67, 13 alie (*aves*) habent plumas elevatas in medio capitis ad modum criste, ut upupe, -i (*corardi, cotardi var. l.*) *ibid. al.*

***cozumbrum** (*gozam-, corim-, corum-, -rium sim.*), -i *n. vel rarius *cozumber, -bris m.* (*fort. a turifer per pravam interpr., cf. J. D. Latham, Journal of Semitic Studies 21. 1976. p. 134sq.*) *de specie quadam resinae arboris i. q. gutta styracis* – *Styraxharz*: 1 *gener.*: EPIST. Bonif. 54 p. 97, 5 transmissimus . . . aliquantum cotz-i (-i *var. l.*), quod incensum Domino offeratis temporibus matutinis et vespertinis . . . , miri odoris atque fragrantiae. 62 p. 128, 22 direximus . . . -em libram I. ODO MAGDEB. Ern. 6, 176 pigmentorum species Arabumque labores, -zambrium rarumque laser Meropisque labores. 2 *bot.*: MATTH. PLATEAR. gloss. p. 388^D corimbrum gummi arboris in India et Graecia, . . . alio nomine thymiana. ALPHITA I p. 275, 12 amarascus, samsucus, maiorana, persa, olimbrum (*colimbrum ALPHITA II p. 7, 27*) idem. p. 317, 40 thymiana, id est corimbrum (-zimbrum ALPHITA II p. 185, 18) vel fex lapda-

ni. *al. v. et p. 1339,35. 39. 3 pharm.*: ANTIDOT. Lond. p. 21, 9 mittis pigmentas . . . , id est -io, mastice, libanum. GLOSS. IV 370,6 St.-S. collige . . . ko-ium, quod est thimiama, et tere in vino. TRACT. de aegr. cur. p. 351,36 arrogon, gozambrium, laudatum . . . simul conficiantur. *al. v. et p. 1339,47.*

***cozzus** (ko-, cho-, cotz-), -i *vel* ***cozzo**, -onis *m.* (*theod. vet. kozzo*) *pallium, amictus – Mantel, Umhang*: CONC. Karol. A 24^A,9 ut nullus communibus vestimentis spretis nova et insolita assumat, id est, quod vulgo nominatur cotzos vel trembilos. CATAL. thes. Germ. I 118,24 cuncti (*fratres*) . . . munera perceperunt, scilicet aut sagum laneum album aut camisile . . . seu ch-em sive lenam. TRAD. Fuld. I 43,11 XXVIII Sclavi k-os reddunt. *de symbolo traditionis (de re v. Dt. Rechtswb. IX. p. 175sq.)*: TRAD. Frising. 345 p. 295,12 (a. 815) quod Arperht presbiter cum uno -o tradidisset, quicquid proprie hereditatis habuisset. *cf. cottus.*

crabro (ca-, apr-, -bo), -onis *m. vel sc(r)ab(r)o* (strobo, serabo, scarbo), -onis *m.* (*per contam. ex crabro et scarabaeus, cf. ThLL. IV. p. 1096,60sq.*) *nom. sg. scaba: l.37. nom. pl. gubrunes: l.25. gen. pl.: scraborum: l.42. scraborum: l.29. de re v. W. Pfeiffer, Wb. d. deutschen Tiernamen. Beiheft 1. 1963. p. 24. 28sq.*

1 *strictius i. q. Vespa crabro* (L.) – *Hornisse*: GLOSS. I 337, 37 St.-S. craprones hornaz. II 9,45 de crabone i. hornuz. III 6,64 gubrunes hornazz. *saepe*. EGBERT. fec. rat. 1,818 vivit apes bene congestis et fruge benigna, crabrones (gloss.: muscē, quē de asinis nascuntur) avidis predonum more rapinis. HILDEG. epist. 187^R aliquod volatile crabronum (scrabronum, scrabonum, scrabornum *var. l.*). ARNOLD. SAXO fin. 4,4 p. 82,19 cum putrescit caro equorum, fiunt crabrones (scarbones *cod.*; *cf. Isid. orig. 12,8,2*). ALBERT. M. animal. 26,13 crabrones a Plinio vocantur vespae maximae citrinae longae aculeos saevissimos habentes. *al. 2 latius vel per confusionem: a asilus – (Vieh-, Pferde-)Bremse*: GLOSS. IV 191,22 St.-S. scarbo, oestrum, breme (? *v. notam ed.*) vel piswrm. *b scarabaeus, κάρᾱβος – (Mist-, Holz-, Hirsch-)Käfer*: GLOSS. III 48,31 St.-S. scaba (scarbo *K*, strobo *U*) keuer *Hq* chutcheuer *U*. IV 41,45 cabro cheuer. 263,23 crabrones cheueron. YSENGRIMUS 6,123 scrabonis (serabonis *B*) vetuli penna paganior essem. ALBERT. M. animal. 1,96 gurgullio et scarabeus et scarbones. 4,69 volantium anulorum quaedam habent alas suas coopertas membrana, sicut scarabeorum et scraborum genera (*cf. p. 531^b, 25 οἶον μὴ λολὸν θη καὶ κάρᾱβος καὶ κανθαρίς*), quas quidam vespas vocant. 22,49 scrabonibus et aliis vermibus vivit datus. 26,14 scrabonem illum, qui cornua cervina gestat.

***crabronistus**, -a, -um. (crabro) *aculeatus, longo acumine praeditus – mit einem Stachel, einer langen Spitze versehen (de genere lancearum)*: AETHICUS p. 165,1 habentes *Albani* arma bellica . . . , gladius atque ornechas -as (*an subest subst.?*).

cracatius (-agatus, -atacus), -i *m.* *Acipenser sturio* (L.) – *Stör* (*cf. Warthburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1266 s. v. cragacus*): CARM. Cent. 112,10 si . . . -us magnus . . . mihi . . . adesset . . . , quem digno valuissem mittere patri. GLOSS. IV 184,65 St.-S. -gatus (-tacus *b*) nomen piscis i. sturio *a* i. stuer *b*.

craccito *v. graccito. cracilis v. gracilis.*

[**cracinus** *v. graculus*: GLOSS. p. 121,8 M.]

cracior *v. crassus.*

***cracito**, -are. (cracare, *cf. ThLL. IV. p. 1097,23*) *crociare, crocitare – krächzen*: 1 *proprie de voce corvi sim.*: EPIST. praed. 83 p. 106,15 ut ibi . . . passeris singultiant, corvi -ent. SALLIMB. chron. p. 481,6 alie aves eiusdem generis (*sc. turulorum*) succedebant volando et -ando. 2 *in imag. et translate*: HUCBALD. carm. 1,43 in corvus -ans (crocitans *var. l.*) te, princeps magne, salutem. VITA Menel. 2,9 (MGMer. V p. 153,21) peracte virtutis opus Brunichildis audiens . . . per incantationem demonum hec eum fecisse -at. BENZO ad Heinr. IV. 1,15 ne putetis verba Sybille vocem -antis corniculae. VERS. cod. Brux. II 972 f. 13^v non sic claribus -at (*an corr. in gr-?*) Aurelius. *cf. crocito.*

[**cracmus** *v. graculus*: GLOSS. IV 184,64 St.-S.]

[**craco** *v. *crato.*]

1. ***craculus**, -i *m.* (?clatrus; *cf. Battisti-Alessio, Diz. etim.*

ital. II. p. 1145 s. v. craculi; fort. et voce baculus cooperante) ?*lignum rotundum, fustis – ?Rundholz, Knüppel, Stock*: CHART. Tirol. 672 p. 131,3 (a. 1215/18) solvunt ambo (*sc. mansi*) I truncum thede et I plastrum -orum.

2. **craculus** *v. graculus.*

cradale *v. gradalis. craebo v. crepo.*

***craepale** (-apele), *acc. -en f.* (κραπάλη) *valetudo incommoda ebrietatem consequens – Übelkeit als Folge eines Rausches, 'Kater'*: DYASC. p. 55^a et etiam prohibens radix croci vinolentie vexationem, quam Greci -apelen vocant.

cragatus *v. cracatius.*

***cracium**, -i *n.* (?*per contam. ex cracca et vicia*) *de specie leguminis fort. i. q. vicia – viell.: (Vogel-)Wicke*: ALPHITA I p. 286,17 -um vel cicrum est legumen quoddam . . . , dicitur etiam quandoque citrum, pomum citrinum.

1. **crama**, -ae *f. vel cranium*, -i *n.* (*orig. gall.; cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1271sq.*) 1 *flos (lactis) – Rahm, Sahne*: GLOSS. III 496,4 St.-S. -a rouma lactis. 2 *spuma (pinguis) – (Fett-)Schaum*: TRACT. de chirurg. 71 recipe . . . lardum et sepum castrati arietis in frixorio liquefactum et abstrahe inde -um (gloss.: id est spumam).

2. ***crama** (gra-, -ana), -atis (-atos) *n.* (κράμα) *vinum (herbis) commixtum – (mit Kräutern) vermischter Wein*: ANTIDOT. Bamb. 36 dedi (*sc. antidotum*) . . . et cum -atos, fit enim -a quem admodum nectar (ANTIDOT. Glasg. p. 156,5sq. con granatus, fit enim gramam). ALPHITA I p. 286,19 -a, -atis, sive croma, id est vinum herbatum sive nectar.

3. ***crama** *v. *cramus.*

***cramacula** (gram(m)-, crem-, crum-, -ana-, -muc-, -cha), -ae *f.* (-us, -i *m.*: l. 39; -um, -i *n.*: l. 40) *vel rarius *cramal(i)a* (gram(m)-, -maila, -agla), -ae *f.* (-um, -i *n.*: l. 42; ?-us, -i *m.* *vel* -um, -i *n.*: l. 40. 41) (κρεμαστήρ; *cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1312sq.*) *hamus ad abenum appendendum, cremaster focarius – Kesselhaken*: GLOSS. III 11,26 St.-S. -ailas (*corr. ex cri-*) hahla. 388,32 cremacula kethake (*sim.* 633,45 crumaculē. 635,48 -acha. 639,55 -nacula. 650,34 g-agla. 657,12 -uculas. 677,44 -cula. IV 69,44 grammala. 202,56 grammacula. *al.*). CAPIT. reg. Franc. 32,42 ut unaquaeque villa intra cameram . . . catenas, -culos . . . vel omnia utensilia ibidem habeant. 128,7 caldaria aerea III . . . , g-cula *V repperimus*. 128,25 g-alium I, andedam I *invenimus* (*sim.* 128,30. 34 -alium). FUND. Werd. app. p. 168,14 diripuerunt *carnifices* . . . caldaria, -ala. AMARC. serm. 1,401 adunca cremacula. CHART. Georg. Col. 30 p. 333, 31 andelam maiorem cum cremacula et catena. *cf. *cramula.*

***cramarius** (chr-, -rus), -i *m.* (*theod. vet. krāmaere*) *tabernarius, institor – Krämer*: TRAD. Ratisb. 807 p. 383,23 (a. 1142/43) mercatores, scilicet ch-i. CHART. Tirol. 602 Odolricum -rum. CHART. Tirol. notar. I 905 carta Wernherii ch-i. *saepe* (*v. ind.*). CHART. Bund. 788^a in presencia . . . Hainrici -i, Bertoldi Longi -i . . . et aliorum testium. CHART. Neocell. Brinx. 92 p. 136,13 Witegum -um de Boçano. *al.*

cramba (cambria, -bra), -ae *f.* (*m.*: l. 56) (κράμβη) *acc. sg. -in: l. 56. brassica – Kohl*: PAUL. AEGIN. cur. 30 cum aceto aut suco . . . aut -e, (3,4,7 κισσοῦ ἢ κράμβης); et ipsa folia -e . . . circumposita capiti . . . agunt contra ebrietatem; oportet . . . et comedere elixatum -in. 164 et -e (-bre *B*; 3,28,3 κράμβαι) et bene cocta porra. DYASC. p. 81^a cambria comesta coli dolorem sedat.

***cramelarius**, -i *m.* (*theod. vet. grempler, cf. *cramarius*) *tabernarius, propola – Krämer, Trödler*: CHART. Salem. 162 (a. 1229) presentibus . . . duobus filiis Rodegeri -i.

***cramista** (crem-), -ae *f.* (*theod. vet. krām*) *taberna, institorium – (Kram-)Bude, (Verkaufs-)Stand*: DIPL. Frid. I. 978 p. 258,42 inter lobium fori . . . et plateam -arum, que sunt stationes sutorum et institorium et venditium coria. CHART. Hall. 262 quandam casam inter antiquas cre-as Hallis sitam . . . vendidimus.

***cramor**, -oris *m.* (*theod. vet. krāmaere*) *tabernarius, institor – Krämer*: CHART. Sil. D IV 394 p. 263,16 (a. 1280) in cramis et cameris -um (*cf. III 563 [spur.] insuper cameris et cramis institorium*).

[**crampeleon** *v. ampelos.*] ***cramucula** *v. *cramacula.*

[Antony]

***cramula**, -ae f. (κρεμαστήρ, cf. *cramacula) 1 *proprie i. q. hamus ad abenum appendendum, cremaster focarius – Kesselhaken*: GLOSS. IV 50,6 St.-S. -a hahala. 138,37 -a hala t. 2 *per confusionem*: a *instrumentum ad linum frangendum – Gerät zum Brechen des Flachses*: GLOSS. III 358,55 St.-S. -a preche. b ?trulla – ?Kelle: GLOSS. IV 168,25 St.-S. -a chelle (Abd. GlWb. p. 326 locum s. v. kella affert, sed potius <h>-chelle sim. subesse vid.).

cramum v. 1. crama.

***cramus**, -i m. (-a, -ae f.: l. 17) (theod. vet. krâm) *taberna, institorium – (Kram-)Bude, (Verkaufs-)Stand*: CHART. civ. Spir. 63 (a. 1241) Bertoldus ... vendidit ... plateam ... septem -os dimidiis et domum ... dimidiam. CHART. Sil. D III 541 gades mercium institorum quadraginta septem et medium -os habentes ...; ut quivis institor de -o ... debitum census ... solvere non recuset eqs. CHRON. Worm. p. 165,12 concremate sunt omnes -e (domus mercatorum var. l.) et veteres gades. al. v. et l. p. 197,70.

crana v. granum. ***cranacula** v. *cramacula.

cranarium v. granarium. **crancea** sim. v. 1. cancer.

crandevitas v. grandaevitas.

cranea (-nia), -ae f. et **cranum**, -i n. (κράνεια, κράνον) gen. sg. -u: l. 24. *cornus, cornum – Kornelkirsche(nbaum)*: PAUL. AEGIN. cur. 176 p. 102,14 mespila, mala granata, -u (-um A, id est cornus suprascr. B; 3,31,4 κράνον) fructum. 198 p. 124,1 utilissimum ... est ad hoc (sc. dysenteriam) mespila, myrta, -ia (cornus suprascr. A; 3,42,2 κράνεια). DYASC. p. 72^a -a arbor, id est cornea, semen habet simile olive.

***craneatus**, -a, -um. (*craneum) *in osse (capitis) consistens, osseus – den (Schädel-)Knochen bildend, knöchern*: THEOD. CERV. chirurg. 2,2 p. 145^D caput dividitur in tres partes, scilicet in substantiam carnosam, -am et cerebrum.

***craneum** (-nium), -i n. (-eus, -i m.: l. 46) (κράνιον) script.: gra-: l. 44. cara-: l. 42. cren-: l. 42.

1 *strictius de osse capitis i. q. calvaria, testa – Schädel (decke, -knochen), Hirnschale*: a *in univ. (fere usu anat. et medic.)*: PAUL. AEGIN. cur. 33 quibus ... dispositio (sc. ad capitis dolore) intus est -ii (-i B; 3,5,1 κράνιον) eqs. TRACT. de chirurg. 89 in vulnera capitis et -o fracto. RICHARD. ANGL. anat. I 44 -um ... cerebrum defendit ab exterioribus circumdans undique in modum galee (cf. Galen. III. p. 661,18 ed. Kühn) eqs. URSO gloss. 2 p. 22,26 secundum formam -ii (crenei, carnei var. l.) animalium capita variantur. ANON. anat. 28 est ... g -um os quoddam ex omni parte cerebrum amplectens. ALBERT. M. animal. 1,117 medium ... capitis, quod vocatur olla capitis vel -us, a quibusdam vocatur capitis involutio. persaepe. remissius c. sensu ossis: ALBERT. M. animal. 1,118 de -o capitis (1,622). b *de reliquiis*: CATAL. thes. Germ. I 128,22 (c. 1050) -um beati Nicolai. GESTA Halb. p. 120,49 de -o sancti Stephani prothomartiris cum cubito eius. al. adde: CAES. HEIST. Elis. II 4 p. 387,16 fratres cultello carnes cum pelle et capillis a -io separaverunt. 2 *latius*: a *caput – Kopf*: ALBERT. M. animal. 23,47 color ... falconum generi conveniens est ... cilia habere nigra et cinereum subnigrum colorem in -o et dorso. b *os, facies – Gesicht, Antlitz*: ARNOLD. SAXO fin. 4, 2 p. 80,10 leopardus cum viderit [cum] -um hominis, tunc fugit.

***crangon** subst. (κραγγών) *squilla, caris – Krabbe, Garnele*: ALBERT. M. animal. 4,22 genus (sc. cancerorum) ... quod graece vocatur crysos (p. 525^b, 21 ἡ ... κραγγών), quod Avicenna vocat kanisse, et est coloris aurei. 4,23 genus ... illud, quod vocavimus crysos. *ibid.*: in isto modo cancri crysos.

crania v. cranea. ***cranium** v. *craneum.

***cranna**, -ae f. (cf. theod. vet. krinne et francog. cran) *incisura (taleae q. d. ad rationem ducendam), constitutio tributii debiti – Kerbung (eines sog. Kerbholzes zum Zwecke der Verrechnung), Festsetzung der geschuldeten Abgabe (de re v. Dt. Rechtswb. VII. p. 754sq. s. v. Kerb, Kerbe, kerben)*: CHART. Siegb. 53 p. 118,35 (a. 1144) ut, ... dum post pastionem glandium porci taxantur, quod -am vocant, officialis fratrum decimam omnium porcorum vel denarios pro porcis accipiat.

***crannellus** v. *crenellus.

[**cranos** v. *hedranos: TRACT. de chirurg. 767.]

1. **cranum** v. granum. 2. **cranum** v. cranea.

***crapa**, -ae f. (theod. inf. vet. krabbe; cf. Mittelniederdt. Handwb. II. fasc. 20. 1977. p. 656) *squilla – Krabbe*: ALBERT. M. animal. 1,100 id (genus), quod vocatur hastacooz et aput nos vocatur -a, et est genus cancri parvulum rotundum, quod ad latus incedit.

***crapaldus** (gr-), -i m. (cf. francog. crapaud) *bufo – Kröte*: BERNH. PROV. comm. 7,4 p. 296,32 eruca, spinarchia, atriplex, que est mater -orum, id est bufonum (sc. herbae resumptivae et nutrientes sunt). 12,3 p. 328,13 g-i veniunt ad salviam et ad pedem salviae vomunt suum venenum.

***crapele** v. *craepale.

***crapellus**, -i m. et ***crapella**, -ae f. (theod. vet. krapfe) *opus pistorum quoddam incurvatum – eine Art gebogenes Gebäck, 'Krapfen'*: CHART. Argent. add. 228 p. 139,37 (c. 1260) in die Iohannis de mane non dantur -e et milchmuser propter servitia, sed de nocte. p. 142,26 dimidium servitium preter -os et placentas et denarios.

***crapobalsamum** v. carpobalsamum.

***crapodina**, -ae f. (francog. vet. crapaudine, cf. *crapaldus) *batrachites – Krötenstein*: ALBERT. M. miner. 2,2,2 p. 32^a,34 borax ... lapis est, qui ita dicitur a buffone, quod in capite ipsum portat ...; vulgariter autem -ae dicuntur hi lapides.

***crapro** v. crabro.

crapula, -ae f. (-um, -i n.: l. 50) *script. gr-: GLOSS. I 81,4 St.-S.*

1 *proprie de intemperantia (et potus et cibi)*: a *strictius de ebrietate eiusque consequentiis* (cf. *craepale): α *inebriatio, temulentia – Trunkenheit, Rausch*: AESCULAPIUS 23 p. 38,17 ventris solutio fit frequenter per corruptelam ciborum vel per -am. ODO MAGD. herb. 1350 -a discutit bibitis (sc. violis) capitisque gravedo. TRACT. de chirurg. 926 ad horam, secundum quam -e solvuntur. al. β *vinolentia – Trunksucht*: HILDEG. caus. 1 p. 18,22 homo ... qui in voracitate et in -a est, in membris suis saepe leprosus et tortuosus fit. γ *debilitatio virium, infirmitas (ebrietate effecta) – Entkräftung, Zerrüttung (als Folge unmäßigen Trinkens)*: WILH. APUL. gest. 1, 227 cum genus (sc. Graecorum) ignavum sit, quod comes ebrietatis -a dissolvat. b *latius*: α *edacitas, ingluvies ventris – Fresserei, Völlerei*: CONC. KAROL. A 38,48 ebrietatem et -am fideles sectari non debere Dominus in evangelio auctor est (ALEX. MIN. apoc. 10 p. 176,16 mare praesens est saeculum, quod est ... fluidum per e. et -am. al. [cf. Vulg. Luc. 21,34]). HRABAN. univ. 22,1 p. 589^C -a est immoderata voracitas, quasi cruda epula, cuius cruditate gravatur cor et stomachus indigestus efficitur (ex Isid. orig. 20,2,9) ...; -a autem iuxta allegoriam vel tropologiam in contrariam partem magis quam bonam accipitur. al. β *nimia repletio, ingurgitatio – Übersättigung, Maßlosigkeit*: WIPO prov. 57 per -am (-um, -a, -as, culpam var. l.) cibi et potus perit homo totus (CHART. Wirt. VI 1638 p. 32,15 sorores ... a superfluitate et -a c. e. p. se abstineant). CONSUE. Marb. 42 solet huiusmodi illusio (sc. pollutio) fieri ... ex natura, ex infirmitate, ex -a, ex cogitatione (cf. Greg. M. resp. ad Aug. p. 342,14). al. 2 *translate i. q. vexatio, fatigatio – Plage, Qual*: WALAHFR. imag. Tetr. 17 mens (sc. veterum poetarum) secunda, procul furibundae -a curae. 3 *meton. i. q. potus – Trank*: AETHICUS p. 234,3 nox pro cibo et -a mihi fuit.

***crapulatio**, -onis f. *potatio – Zecherei*: PETR. HISP. chirurg. 124 <c>aveat patiens ... a sompno immoderato, a -bus, a constipatione ventris.

***crapulor**, -atus sum, -ari. *script. gr-: GLOSS. I 519,55 St.-S. (a). occurrit fere partic. perf.*

1 *inebriari – sich berauschen*: CONC. Merov. p. 167,12 ut nullus presbiterorum confertus cibo aut -tus vino sacrificia conrectare ... praesumat. 2 *(nimio cibo et potu) repleti, se ingurgitare – sich übergewollt fressen und saufen*: WALAHFR. exord. 20 p. 493,12 quid tam absurdum quam tunc spiritalem atque vitalem percipere victum, cum ex nimietate ingestorum nec corporalia alimenta potest -tus honeste tractare? RATHER. epist. 25 p. 136,11 si ... uno die ieiunas, altero -aris. COSMAS chron.

[Antony]

3,32 p. 203,11 Priuitan . . . , cuius super humeros alligato . . . cane scabioso et hesternio iure -to, . . . circa forum ductus est. HIST. de exp. Frid. imp. p. 60,8 nonnulli . . . plebeiorum -ti ceno luxurie turpiter se inquinabant.

crapulosus, -a, -um. 1 *bibulus, vinolentus – trunksüchtig, versoffen (usu subst.)*: Ps. ARIST. tract. p. 796,8 -i, gulosi, luxuriosi . . . lapidem generare non possunt utilem. 2 *intemperatus in cibo et potu – unmäßig im Essen und Trinken*: CONR. SAXO spec. 4 p. 216,12 nunquam Maria Deum in utero concepisset, si idem uterus contra Deum -us fuisset.

crapulus v. crepulus.

cras adv. 1 *strictius i. q. crastino die, postero die – morgen, am folgenden Tag*: a in univ.: HRABAN. carm. 37,1 una dies ridet, casus -s altera plangit. WALAHFR. Wett. 213 -s torqueris, ait *spiritus doli*. EPIST. Mog. 15 p. 344,8 quod nostrum est hodie, -s erit alterius. WIDUK. gest. 1,10 p. 18,10 si -s inveni-
amini in castris, . . . occidamini. WALTH. SPIR. Christoph. I 26 -s . . . certaminis mei laurea fuero coronandus. THIETM. chron. 7,23 p. 426,1 qui (*socii*) . . . ibi cum seniore suo -s ad urbem pugnatu-
ri pernoscant, ni eqs. al. -s et -s i. q. *continuo – immerfort*: LIBELL. de Willig. 3 p. 745,5 -s et -s idem ipse erat, qui fuerat, et crastina vicissitudo mutare illum non valebat in animo. b *usu subst. i. q. crastinus dies, posterus dies – das Morgen, der folgende Tag*: WALTHARIUS 402 vix . . . erupit -s eqs. TRANSL. sang. Dom. in Aug. 30 accelerate . . . ac . . . futurum -s minime expectetis. CHART. Traiect. 643 p. 100,31 (epist. papae) cum omne -s sit dubium expectanti. al. in -s: RUOD-
LIEB IV 119 in -s induciat, his ut responsa rependat (*sim.* 193). 2 *latius i. q. postero tempore – in Zukunft*: a *aliquando – dereinst*: GLOSS. I 327,48 St.-S. -s pivuri *abc* . . . morgin q (*spectat ad Vulg. exod. 13,14*). b *in posterum – künftighin*: GLOSS. I 303,29 -s anavvartes (*spectat ad Vulg. gen. 30,33*).

[**crascentia** v. irascentia: ALBERT. M. spirit. 1,2,1 p. 231^a,15.] **crasesco** v. crasesco.

crasion (craton) n. (κρασίον; v. Rohlf, Lex. Graec. p. 276) *vinum – Wein*: ALPHITA I p. 277,42 hii exponunt . . . mellicratum pro vino et melle; verumtamen craton interpretatur vinum in vulgari Graeco (*per confusionem c. meli-craton*).

1. **crasis** (-ss-), -is f. (κράσις) t. t. natur. et medic. de mixtura (recta) elementorum vel humorum in corporibus i. q. *temperamentum, complexio – (richtige Säfte-) Mischung, Ausgewogenheit, 'Komplexion'*: GLOSS. med. cod. Leninopol. p. 271,38 -ssis (gloss.: temperantia, quae constat calido, sicco et humido). ALFAN. premn. phys. 2,41 p. 33 horum (*quattuor elementorum*) -is (PG 40,556^a κράσις), id est temperantia, corpora constituit. 2,44 p. 34 si anima -is est (sc. corporis), cum -es permittuntur secundum aetates . . . , et anima permittabitur; sed si permittabitur, non eandem habebimus animam velut et -in (-im var. l.). ALBERT. M. veget. 4,54 'a temperamento' complexionis et -is (tr-, -ssis var. l.) plantarum. 4,71 in temperantia et -i (-ssi var. l.). animal. 20,56 stomachum in frigidum ad -im reducit epar caldum. al.

[2. **crasis** v. 1. crisis.] [**crasona** v. cnasona.]

***craspiscis** (-icis), -is m. (crassus, piscis; cf. francog. vet. craspois [Tobler-Lommatzsch, Altfrz. Wb. II. p. 1015sq.; Wartburg, Frz. etym. Wb. VIII. p. 583]) *pingue ceti – Wal-fett*: CHART. Hans. add. 599 (s. XI.?) homines de Rotomaga, qui veniebant cum vino vel -ice, dabant rectitudinem sex solidorum de magna navi et vicesimum frustum de ipse -ice.

***crassa** v. *crass(i)a.

crassantus (-axa-), -i m. *bufo – Kröte* (cf. A. Thomas, Alma 3. 1927. p. 495sq.): RECEPT. Sangall. I 139 si rana fuerit (sc. *vermis maleficus*), cantat, et si -xantus fuerit, similiter. 140 ranas et -xantos haec potio expellere solet.

crassator v. grassator. **crasse** v. crassus.

crasesco, -ere. *script.*: -ase-: GLOSS. II 318,30 St.-S. -sis-: l.70.

crassum fieri, crassari, spissari – dick werden, sich verdicken, verdichten: 1 *proprie*: RECEPT. Sangall. II 17 radices fenuculi coquis in aqua quousque -iscat. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 44,29 ut acuitas cuspidis ipsorum unguum (sc. *gruum*) . . . obtundatur et -at. (*spisse diffundi – sich (dicht) ausbreiten*:

SEDUL. SCOT. carm. II 4,27 lucente die noctis imago -it vetulis aedibus istis. 2 *translate i. q. augescere, tumescere – sich verstärken, zunehmen, anschwellen*: ARNOLD. RATISB. Emm. 2 p. 1084^A quae ira . . . non solum periculose aliquando -ere, quin etiam perniciosissime solet indurescere. Ps. GALEN. anat. 23 p. 204^C quanto magis elevatur peltalis et cymbalaris, tanto magis gracilescit vox . . . ; quando vero illae chartilagine deprimentur, vox -it.

***crass(i)a** (gr-, -scia), -ae f. (crassus; cf. ital. grascia [Battaglia, Dizionario. VI. p. 1064sq.]) 1 *proprie*: a *victualia necessaria – die notwendigen Lebensmittel*: ACTA imp. Winkelm. I 505 (a. 1264) quod cives mercatores . . . civitatis Firmane libere possint . . . redire . . . cum -ia ad civitatem eandem . . . deferenda. b *axungia, adeps – Schmalz, (Schweine-)Fett*: MOSES PANORM. infirm. 18 p. 117,18 accipe farinam de semine lini et de grascia (gloss.: id est de assongia porcina) frisca sine sale. 19 p. 120,4 cum cera et g-ia (*item* 27 g-sa). 33 g-sam albam. *ibid.* al. 2 *in imag. de opibus i. q. medulla – Mark*: ACTA imp. Winkelm. I 828 p. 640,33 (a. 1238) super . . . aliis, per quos -sa de regno extracta dicitur.

crassities v. crassities.

***crassina** (ca-), -ae f. (?a theod. vet. kresan) *serpullum – Quendel, Feldthymian*: GLOSS. III 486,37 St.-S. -a ueltquenela (*sim.* 50,33. 487,23). 519,9 ca-a saturcia quenele.

***crassinella** (ca-, -ecla, -ela) vel ***grassinula** (grasm-, -nola), -ae f. (*deminutive a *crassina*) *serpullum – Quendel, Feldthymian*: SUMM. Heinr. A 4,273 -ela (ca-ecla E, g-ola L, grasmula T, g-ula W) vel ecigios id est veltquenela (*sim.* B 2,326 -ela [-ella N]).

crassis v. 1. crasis. **crassisco** v. crasesco.

crassities (-ici-), -ei f. 1 *proprie i. q. crassitudo – Dicke*: a *de corpore eiusque partibus i. q. pinguedo – Fette, Fetttheit*: FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 147,24 aut propter maciem nimiam . . . aut propter -em nimiam (p. 150,2. 151,21). ALBERT. M. animal. 13,59 animal habens magnum splen parvae est -ei; -es enim fit ab epate. *in imag. de segnitia*: VATIC. de schism. (MG Lib. Lit. III p. 570,7) qui (rex Graecorum) quasi in -cie et pinguedine sui cordis ita in auro et argento multisque suis thesauris incrassatus, inpinguatus sine ullo armorum labore vel virum fervore securus quiescit. b *de substantiis i. q. densitas, spissitudo – dicke, zähe Konsistenz*: ODO MAGD. herb. 1701 donec . . . quasi -em mellis decoctio sumat. Ps. GALEN. anat. 14 p. 192^A crassam et amplam habet compositionem (sc. *orbum intestinum*), ne laedatur a -e faecis contentae in ipso (*sim.* p. 191^D). 2 *meton. i. q. substantia crassa – Fett(schicht)*: MAURUS progn. 26 p. 40^a,50 'cras<icies> ut ara<nee> te<la> superna<tans> urine vitu<peranda> est'; significat enim resolutionem pinguedinis.

crassitudo (gr-), -inis f. *script.* -asi-: p.1981,24.

1 *proprie i. q. crassities, grossitudo – Dicke, das Dicksein*: A *spectat ad dimensionem*: 1 *gener.*: EINH. epist. 59 lateres quadratos habentes in omnem partem duos pedes manuales et quattuor digitos in -em eqs. MAPPAE CLAVIC. 16 sumis aurum . . . in laminas producis ad unguis -em. ANNAL. Fuld. II a. 873 p. 79,28 longitudo et -o (grossitudo var. l.) illarum (sc. *locustarum*) quasi pollex viri. RYCCARD. chron. a. 1222 p. 103^a,31 (epist. imp.) universi . . . propter monete -em dampnum non modicum patiuntur. al. 2 *math. et geom.*: a *altitudo – Höhe*: Ps. BOETH. geom. 558 geometricae . . . artis mensuralis speculatio trinae dimensionis, id est longitudinis, latitudinis, -is (altitudinis var. l.), consideratione colligitur. 568 solidum . . . est . . . , quod longitudinem et latitudinem -emque habere comprobatur. GERB. geom. 2,2 ut nihil sibi altitudinis, id est -is, usurpet, sed tantum longitudine latitudineque contenta se dilatet superficies. *ibid.* al. b *capacitas – Volumen, Inhalt*: ANON. geom. I 47 sphaerae -o. ADALBOLD. sphaer. 4 circuli (i. *sphaerae*), cuius diametrum est VII pedum, -em sic quaero: eqs. 8 ratio sphaericam -em inveniendi. *ibid.* al. B *spectat ad qualitatem, essentiam*: 1 *de corpore eiusque partibus*: a *gener.*: a *corporalitas, soliditas, massa – Körperlichkeit, Festigkeit, Masse*: BOVO CORB. Boeth. 10 aliis quibusdam . . . differentiis maxime dissociantur terra et ignis, hoc est levitate et gravitate.

[Antony]

puritate et -e. GERHOH. Antichr. 2,57 p. 308,31 quis . . . dubitet nostrorum -em corporum posse redigi, cum physica doceat . . . aquam in aerem . . . posse attenuari? p. 309,9 ignis -em nostri terreni corporis in resurrectione consumens. **β pinguedo** –

Fette, Fetttheit: HILDEG. phys. 5,1 p. 1269^C se de loco ad locum movet et ita -em et pinguedinem suam aliquantum amittit et levior fit (sc. *cetus*). HERBORD. Ott. 2,41 p. 141,9 de cuius (*allegis*) sapore vel -e gulositatis argueret, si dicerem, quod senicio. ALBERT. M. animal. 24,48 tota fere caro eius (*porci marini*) transit in pinguedinem et -em. **γ obesitas, corpulentia** – *Fettleibigkeit, Leibesfülle*: LAMB. HERSE. annal. a. 1065 p. 100,14 erat *episcopus* . . . edacitatis nimiae, -is tantae, quae aspicientibus horrorem magis incuteret quam admirationem. a. 1070 p. 117,26 propria . . . -e prefocatus interiit. CONR. HIRS. dial. 1221 propter tiranni (sc. *Neronis*) -em et corpulentiam. **β medic.** i. q. *crassatio, tumor, turgor* – *Verdickung, Schwellung*: RECEPT. Lauresh. 2,223 p. 224 faucium tumorem mitigat, uvae g-em . . . conpescit *antidotum*. PAUL. AEGIN. cur. 94 ptilosis -o (3,22,17 *παχύτης*) est palpebrarum putrida, rubea. **2 de substantiis (fere liquidis) i. q. spissitudo, densitas** – *Dichte, Dichttheit, Dick-, Zähflüssigkeit*: EINH. Marc. et Petr. I 3,19 p. 255,13 quae (*nebula*) sua -e visum impediens. ANTIDOT. Sangall. p. 89,12 iterum quoquis usque ad m e l l i s g-em (ANTIDOT. Glasg. p. 100,17 ad *grasi-is m. al.*). HRABAN. anim. 4 humorum. PETR. DAM. serm. 42,6 philosophi dicunt spatium aëriae -is non amplius quam decem stadiis a terra distendi. CHART. Rhen. inf. II 381 ut . . . cervisia . . . ad confortandum corpora Deo famulantium -e substantie auementetur. ALBERT. M. animal. 3,164 spermatis. *al.*

II in imag. et translate: **A in malam partem:** **1 hebetudo, segnitia, stupor** – *Stumpfheit, Trägheit, Schwerfälligkeit*: RUP. MEDIOI. Adalb. 28 cuicumque . . . libellus hic in manus venerit, non hebetis ingenii -em, non inculte rusticitatis intendat absonitatem. GUNTH. PAR. orat. prol. p. 104^B propter ingenii -em. **2 obstinatio** – *Verstocktheit*: HRABAN. univ. 7,8 p. 210^C -o duritia est cordis. **B in bonam partem i. q. plenitudo, copia, abundantia** – *Fülle, Überfluß*: ALBERT. M. Iob 29,6 'quando lavabam pedes meos butyro', i. e. omni -e animalium abundabam . . . ; 'et petra fundebat mihi rivos olei' . . . , per quod omnis -o terrae nascentium intelligitur. euch. 1,1,1 p. 193^b, 34 anima aerumnosa et destituta in -e dulcedinis Dei delectatur (cf. *Vulg. Is. 55,2*).

III meton.: **A adeps, axungia** – *Fett*: COMPOS. Matr. 10,1 sume aurum in laminis factum atque productum et adungis -em (*item per errorem*: 17,2 ungue -e-m; *sed v. supra p. 1980,54*). **B laetamen** – *Dünger*: HELM. chron. 65 p. 122,22 hii, qui tenebantur inclusi, . . . facta subita eruptione percusserunt ex eis (*Danis*) multos et posuerunt eos -em terrae (*spectat ad Vulg. psalm. 140,7 ut vid., sed per pravam interp.*).

[**crassium v. heraclea**: GLOSS. III 580,2 St.-S.]

1. crasso, -atum, -are. *crassiore facere* – *dick machen, verdicken (medial. [intrans. l. 58] i. q. crassescere* – *dick werden, sich verdicken*): **1 proprie:** **a de corpore eiusque partibus:** **α in univ.:** AESCULAPIUS 27 non satiato corpore -antur (*Gariopont. pass. 2,51* incrassantur) et tabidi efficiuntur (sc. *bulimi*). **β tumescere** – *anschwellen (usu intrans.)*: TRANSL. Athan. Neap. 21 adolescens quidam . . . oculorum lumen amiserat, cuius palpebrae -antes supra genas ut ubera dependebant. **γ saginare** – *mästen*: TRAD. Weiss. 4 (a. 743) dono . . . silva ibidem mihi aspicientem ad porcos -are. **δ extendi** – *sich ausdehnen (usu medial.)*: GUNZO epist. 13 p. 45,9 hanc . . . viraginem (sc. *Arithmetica*) corpore tenuem memoravi, quia abstracta a rebus corporeis in natura sui nulla corporalitate -atur. **β de substantiis i. q. inspissare** – *verdichten*: OTTO FRISING. gest. 2,34 p. 143,1 e vicinis stagnis . . . exhalantibus nebulis totus vicinus -atur aer. ALBERT. M. veget. 2,146 ex abundantia pinguis nutrimenti, ex quo -atur, (*extrassatur var. l.*) substantia supernatans. **2 translate:** **a augere, nutrire** – *verstärken, nähren*: RADBERT. corp. Dom. 13,39 quod si carnis species in his (sc. *sacramento eucharistiae*) visibilis appareret, . . . fieret miraculum, quo . . . a perfidis execratio communicantibus inportunior -retur. **b beare** – *beglücken, 'segnen'*: VITA Lan-

del. Laub. 289 Italiam crassis -tam . . . glebis conlustrant.

2. *crasso v. *cresso. crassor v. grassor.

***crassula** (tres-, gr-, crasulla, -ola), -ae f. (*crassus*) *herba crassa* – *'Fettkraut'*: **1 strictius i. q. Sedum telephium, acrum, album (L.)** – *Fetthenne, Mauerpfeffer*: ANTIDOT. Lond. p. 20,44 herba g-ola. GLOSS. III 527,42 St.-S. -a maior druzwřz 552,44 -a minor blatelose. 552,46 -a maior ertpfeffer a stainpfeffer *b. al.* TRACT. de aegr. cur. p. 290,15 da . . . portulacas, sempervivam, g-am et similia. GLOSS. Salern. p. 63,14sq. -a maior, id est faba silvestris; -a mi<nor> similis est ei, sed multo minor. BERNH. PROV. comm. 9,3 p. 313,19 -a, vermicularis, cimbalaria, semperviva: iste quatuor sunt sorores et hiis antilomonice uti possumus. ALBERT. M. veget. 6,402 'orpinum' est herba, 'quae' communiter '-a' (tress- V) vocatur. *al.* **2 latius vel per confusionem de aliis plantis**: GLOSS. III 527,44 St.-S. -a minor erdapel. 539,52 -a minor cartenworz. ALPHITA II p. 152,8sq. quercula maior, camepitheos, -asulla maior, german-dria idem; quercula minor, polion, camedreos, german-dria minor, -a minor, trisogus idem.

crassus (gr-), -a, -um. *compar. acior: l. 37.*

I proprie i. q. crassitudinem habens, grossus – *dick:* **A spectat ad dimensionem:** **1 gener.:** AESCULAPIUS 31 p. 48,2 in -is et gracilioribus intestinis. WILLIR. cant. 2,9 p. 6 paries -us. COSMAS chron. 3,23 p. 192,4 -a auri massa. *v. et p. 1980,43.* **2 math. et geom. i. q. cubicus, solidus** – *Kubik-, Raum-*: SYLL. Sangall. app. 5,74 numerus -us ad alta volans. GERB. epist. math. I 9,3 notum tibi esse credo, qui pedes longi, qui quadrati, qui -i esse dicantur, quodque ad areas metiendas non nisi quadratos recipere solemus. **B spectat ad qualitatem, essentialitatem:** **1 de corpore eiusque partibus (in imag. l. 33):** **a corporalis, materialis** – *körperlich, gegenständlich*: EPIST. Hann. 36 p. 76,17 ut ex instanti . . . pasca geminam mihi fecerim solennitatem, unam quidem cum reliquis -am, palpabilem et corporalem festivitatem, aliam . . . unicam . . . intellectualem celebritatem. **b pinguis, opimus** – *fett, feist*: EKKEH. IV. bened. II 66 walaram -am. ARNOLD. SAXO fin. 2,2 p. 53,23 genas cum -ciores habent, ignavi et vinolenti (*ex Physiogn. 49*). THADD. FLORENT. cons. 62,175 caveat (sc. *patiens*) a carnibus g-is, quales sunt porcine et vaccine. ALBERT. M. animal. 3,143 hii, qui sunt valde pingues et -i in corpore. *al. subst. neutr.:* ALBERT. M. metaph. 9,1,2 p. 412,28 '-um' (*p. 1046^a, 24 τὸ λιπαρόν*) . . . propter potentiam combustibilem 'combustum est' ab alio quodam comburente. **c obesus, corpulentus** – *dick-, fettleibig:* **α in univ.:** CHRON. Mont. Ser. a. 1190 p. 163,5 qui (*marchio*) itineris . . . asperitatem et aeris qualitatem corpori suo, quia -us erat, contrariam sciens (*sim. a. 1192 p. 164,10*). **subst. masc.:** CONSTANT. AFRIC. coit. 9,17 frequens coitus desiccat corpus, sicut contingit -o (grosso, -is hominibus, grossis hominibus, g-is *var. l.*), cum institerit solvere corpus. **β pro cognomento:** DIPL. Otton. I. 145 p. 226,11 Iohannes, qui et G-us vocatur. ARNOLD. BERG. chron. a. 887 p. 587,12 Arnulfus . . . rex . . . principabatur . . . post mortem Karoli C-i Lotharingis. ANNAL. Traiect. a. 1101 (MGScript. XV p. 1302,6) Heinrichus C-us comes Fresiae. CHART. Bund. 1092 p. 53,4sq. Nicola G-us . . . , filius . . . Alberti G-i *al.* **d turgens, turgidus** – *dick, geschwollen*: LUP. FERR. epist. 30,5 -um glaucoma . . . obductum oculis. ALBERT. M. eth. II 3,1,11 p. 208^a,12 -i oculi male vident. **e perunctus, spisse pollutus** – *dick beschmier, über und über besudelt*: EUPOLEMIUS 2,664 mactatum sanguine -um Politeona tua prosternis, Pistena, dextra. **2 de substantiis (fere liquidis) i. q. spissus, densus** – *dicht, dick-, (flüssig), zähflüssig*: GLOSS. med. p. 72,21 evenit . . . haec passio . . . ex multis humoribus g-is. IOH. NEAP. Ian. 34 cum . . . saepius -um vomeret ore cruorem *puer*. ANNAL. Magd. a. 1173 nebula -a. MAURUS urin. I p. 15,39 urina alba vel lactea, -a, globosa. HERACLIUS II 21 imagines . . . de puro vernicio vel de -o oleo poteris verniciare. WILH. RUBRUQU. itin. 5,1 sclavi (sc. *apud Tartaros*) etiam implent ventrem suum aqua -a, et hoc contenti sunt (*spectat ad coagulum in aqua resolutum, cf. 4, 6*). *al. subst. neutr.:* GEBER. clar. 2,49 p. 207,17 vocaverunt eum (sc. *mercurium*) urinam turbulentam, et vocaverunt eum g-um molle (*v. notam ed.*).

II in imag. et translate: **A in malam partem i. q. hebes, segnis, stupidus – stumpf, träge, schwerfällig, borniert:** CAESUS Petrish. 4,23 quatenus abbatia se abdicaret . . . ipse vero reliquum vitae suae tempus privatus requiesceret *Bertolfus*; erat enim -us nimis. AMARC. serm. epist. dedic. 6 si magnum te parva iuvant, hoc excipe carmen contextum -o pectoris igniculo. CAES. HEIST. mirac. II 2,14 p. 93,22 ignorantiam illam nimis fuisse -am (grossam var. l.; ALBERT. M. eth. II 3,1,11 p. 208^a,8 haec . . . ignorantia affectata dicitur et -a et supina. *ibid.* al.). **subst. masc.:** GLOSS. psalt. Lunalac. 113,24 -ioribus sensu profeta dicit 'caelum caeli Domino', ut eqs. **B in bonam partem i. q. nitidus, fertilis – üppig, fruchtbar:** v. p. 1982,1. *in nomine loci:* ANNAL. Altah. a. 1062 p. 60,10 in loco, qui Campus C-us dicitur.

adv. crasse. 1 *spisse, dense – dicht:* HEIRIC. Germ. I 2,154 Phrigio perscriptas pectine vestes . . . -ius his aurum super insutasque zmaragdos. RUD. TRUD. gest. 6,7 p. 257,5 alium (cinculum) . . . filis aureis usque ad summitatem operose multum -eque undique contextum. 2 *insipienter, incommode – unverständlich, ungeschickt:* HERM. SANGALL. Wibor. prol. p. 110,10 quicquam ab eis (patribus) reprehendi, non quia -e compositum inlepidumque putetur, sed quia nuper. *prave – verkehrt:* EPIST. Hann. 97 te . . . nec plurimae occupationes tuae . . . a perscrutatione scripturarum retrahunt nec impediunt, ut vel eas prorsus non intelligas vel in eis -e aliquid sapias.

crastenus, crastina v. crastinus.

crastinatio, -onis f. delatio, mora – Aufschub, Verzögerung: TRAD. Ebersb. 1,38 (c. 1040) ut post obitum eorum (sc. tradentium) absque -e cedant omnia usibus monachorum.

1. ***crastino** (ca-), -avi, -are. (in crastinum) differre, prolatere – (auf morgen) vertagen, hinausschieben: ALDH. ad Acirc. 120 p. 165,14 irriquo, -o (ca- var. l.), milito (inter exempla metrica). CHART. Burgenl. I 544 (a. 1267/69) quod Keled duodecim marcas solvet in octavis epiphaniae Domini . . . et, si ipsum terminum -verit in solvendo, duplo subiacebit.

2. **crastino v. crastinus.**

crastinus, -a, -um. script.: chr.: l.69. castrini: l.56. -ten-: l.67 p. 1984,1.

1 *adi.:* **a spectat ad diem i. q. posterus, sequens, proximus – morgig, folgend, der nächste:** HUGEB. Wynneb. 13 p. 117,11 -a die, eadem fere hora, qua pridie (THIETM. chron. 2,14. al. 3,11 -o . . . d.). WALAHFR. Wett. 904 -a . . . dies animam de corpore pellet. WALTH. SPIR. Christoph. II 6,216 cum -a punctum lux videt octavum. GERH. AUGUST. Udalr. 1,23 l. 44 inducias usque in -um diem. THIETM. chron. 4,13 -o . . . crepusculo. *al. de eventibus postero die contingentibus:* CAND. FULD. Eigel. II capit. 19 de -a dedicatione. **b matutinus, oriens – morgendlich, früh, anbrechend:** **a de primo die:** EPITAPH. var. II 50,5 -a Septembris lux his fuit ultima membris. **b de hesterno die (qui de multa nocte respicitur):** LIBER hist. Franc. 36 p. 305,26 nonne -a (hesterna, esterna, hesterno var. l.) die in illo et illo loco campestris erant, quomodo silvas cernimus? 2 *subst. et masc. vel fem. (per ellipsin) et neutr. i. q. posterus dies – der morgige, folgende, nächste Tag (c. gen. de die post festum, e. g. l.61.69 p. 1984,14.19): **a in univ.:** ARBEO Corb. 19 residua sarcinis in -um (castrinum 1 m.) condiderunt. HEITO Wett. 1 -a . . . inlucescere. THIETM. chron. 5,5 usque in -um. CONSUET. Vird. 42 p. 426,8 non differetur in -um, sed eqs. CARM. Bur. 127,13 si concedis -um, faciam me monachum. CHART. Tirol. notar. I 21 a -a ad quindecim dies (sim. 33. *ibid.* al.; cf. l.69sq.). CHART. Landeshut. 62 infra -um beati Egidii. *al. v. et p. 1984,17. usu plur.:* CHART. Sigeb. 81 p. 173,15 (a. 1206) ut his, qui propter Deum pauperes facti sunt . . . cura -orum amputetur. **b sensu adv. i. q. cras, postero die – morgen, am folgenden Tag:** **a in -o:** CHRON. Fred. 4,87 p. 165,3 cum aliae eodem dieae vellint procedere ad bellum, et aliae in -eno. PIRMIN. (?) scar. 8 in -o de cena Domini. WALTH. SPIR. Christoph. I 28 in -o . . . post passionem. CHART. Stir. IV 207 p. 129,11 in ch-o Fabiani et Sebastiani. *al. b in -a:* CHART. Tirol. notar. I 26 (a. 1236) statuit (sc. iudex) ei terminum in -a ad probandum. 35 terminum in -a ad octo dies (item 38 [de re v. praef. ed. p. CXLVII sq.]. cf. l.60). **γ in -um (sed aliter: l.***

56. 57): **FORM.** Andec. 32 p. 15,3 in -enum (item 33). THANGM. Bernw. 24 hostes . . . arma proiciunt, in -um se ad palatium venturos promittunt. OTTO FRISING. gest. 1,58 p. 83, 8 in -um (-o var. l.) . . . recitatur scriptum. *al. latius i. q. postero tempore – in Zukunft:* TRAD. Petr. (FreibDiocArch. 15. 1882. p. 137,3; epist. papae a. 1095) si quis in -um huius nostrae constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit (sim. DIPL. Loth. III. 4 p. 6,9 [ex DIPL. Heinr. V.]). DIPL. Heinr. V. (spur.; ed. A. Naudé, Die Fälschung der alt. Reinhardsb. Urk. 1883. p. 116,23) quidquid hodie Deo illic servientes possident sive in -um oblatione fidelium adipisci poterunt. **δ -o:** THIETM. chron. 1,13 hoc -o cum comperire. BRUNO MAGD. bell. 122 p. 115,14 -o mane primo. HELM. chron. 25 p. 50,1 -o . . . Slavi redibunt. CHART. Friburg. 207 -o Petri et Pauli. *al. ε -ā:* DONAT. Ermenl. 18 (MGMer. V p. 703,21) cum surrexeris -a (-a die, -o var. l.). HELM. chron. 83 p. 159,9 quod nocte furatus fueris, -a (-e var. l.) hospitibus disperdies. CHART. Laus. 633 anno ab incarnatione Domini MCCXVIII, -a ascensionis. *al.*

20 ***crastis subst. (κράστις) gramen, pastus gramineus – Gras, Grünfutter:** ALBERT. M. animal. 7,56 gozata (p. 595^b,26 ἦ . . . κράστις) facit pilos eorum (mulorum) molles.

[crastpon v. cassiterum.] ***crasulla v. *crassula.**

cratallum v. cartallum.

25 ***crateola, -ae f. (cf. cratera) pelvis, concha, crater – Becken, Schüssel, Schale:** GLOSS. II 15,3 St.-S. -as nartin.

crater, -is m. et cratera, -ae f. (κρατήρ) script.: gr-: l.36. 52,53. ara-: l.39. -the-: l.39.44.45 p. 1985,9. *al. form.:* acc. sg. -e: l.52. acc. pl. -os: l.49. metr. plerumque crātēr(a), e. g. l.43(incontra: GODESC. SAXO gramm. 1 p. 391,6 Graeco more . . . protulit Vergilius '-as' . . . ut 'poetas', at penes nos corripitur '-r, -is' ut 'stater, stateris').

mixtarius, poculum, scyphus, scutella, catinus – (Misch-, Trink-)Gefäß, Becher, Schale, Napf (cf. GLOSS. I 334,22 St.-S. -a gellida. II 375,3 -a napf. 635,53 -e tunna. 691,74 -es pachuueiga. III 642,36 -r scala. 657,28 g-r chuph. 686,2 -a bechere. IV 213,52 -a char. persaepe): 1 *proprie:* **a gener.:** **a in univ.:** MAPPAE CLAVIC. 4 in -a habentem huius confectionem commixtionis: eqs. (inde COMPOS. Matr. 3,2 in arathera). HERBORD. Ott. 2,32 p. 123,5 -es (crates var. l.) . . . aureos vel argenteos. HILDEG. div. op. 1,4,22 p. 819^D superior . . . et inferior pars firmamenti ut [-r tornatilis] (cf. Vulg. cant. 7,2) rotunda est eqs. LIGURINUS 10,568 -as, pelves, discos paterasque capaces. CAES. HEIST. mirac. I 9,24 aqua in [-thera munda] (-there mundo var. l.) recepta est. REGISTR. Xant. p. 95,38sq. officium, quod dicitur officium -arum, quia solet amministrare -as . . . quibus propinatur in capitulo per anni circulum. *saep.*

β lucerna – Lampe(nschale): HUGEB. Willib. 4 p. 97,21 ibi (sc. in sepulcro) stant in lecto XV -as aureas, (-os aureos 2) cum oleo ardentes die noctuque. **β liturg. i. q. calix – (Meß-)Kelch:** AGNELL. lib. pont. 52 p. 314,3 obtulit Petrus munera, id est -e aureo uno et patera argentea altera. 143 p. 372,4 g-em uno crystallicum, grandis, ex auro et gemmis ornatus, et alios g-es duos ex gemma onichina. *c publ. et iur. (spectat ad praestationem):* REGISTR. abb. Werd. 3,44 p. 132,17 (c. 1050) in nativitate Domini . . . X minores -as et II maiores. 4,12 XII scutellas, totidem -as. *al. CHART. Traiect. 1529 dicta ecclesia . . . pro decima -am . . . domino Stephano . . . pro annuali pensione ministrabit.* 2 *in imag. et per compar.:* **a gener.:** EPIST. Ratisb. 30 p. 362,29 seculares secularium -e librorum inebriati. CONR. FAB. Gall. 32 p. 84,12 qui (sc. comes Diethelmus) fratrem invitans ad convivium in -a iniquitatis mortis propinavit exicium. *de -e inverso:* PASS. Colom. 17 uno oculorum eius (viri) in modum -ae extra locum tumore eiecit. **b astron. et philos.:** **a de caeli signo ('Crater', 'Becher'):** HONOR. AUGUST. imag. 1,129 super hanc (Hydrum) C-r, in quo Tatagon, id est summus Deus, pastam commiscuit, de quo animas fecit, de quo adhuc anime letheum poculum bibunt, cum corpora introeunt. **β per pravam interpr. (confunduntur Plato Tim. p. 41^D [κρατήρα] necnon et iuncturae poculum lethaem [cf. l.68] et orbis lacteus, ut vid.):** ALBERT. M. somn. 1,2,8 p. 151^a,32 hanc humiditatem (sc. in infantibus) vocavit Plato '-em lacteum', in quo obli-

viscuntur omnium animae a stellis ... descendentes eorum, quorum scientiae naturaliter sunt apud eas. aet. 1,3 p. 308^b,30 debilitata (sc. *creatura in infantia*)⁶ -e lacteo⁷, ut dicit Plato, eo quod nuper fuit humor lacteus spermatis et sanguinis menstrui. 3 meton.: a de mensura ('Becher', cf. Dt. Rechtswb. I. p. 1331): TRAD. Westph. III p. 23,2 (c. 1100) IV cunei et tot -e cervisie. p. 23,4 amphora cervisie de IV -is. SERVITIA mensae (Cod. Guelf. Gud. 131 f. 20^v) cervisie X mod.; -as II mellis. CHART. Westph. III 320 domus Hermannii XXIII^{or} -theras et domus Hildegardis XVIII° -theras tritici memorato militi solvent annuatim. b de receptaculo census solvendi fere i. q. olla, cista -etwa: (Abgaben-) 'Topf', Kasse: CHART. Traiect. 661 p. 124,35 (a. 1218) ut prepositus et fratres de Betlehem annuatim ... Embrice (sc. ecclesiae) quattuor solidos ... in -am exhiberent.

*craterarius, -i m. fabricator craterum, fusor cantharorum - Bechermacher, Kleinböttcher, Kannengießer: ACTA civ. Wism. A 544 (c. 1260/70) Fridericus -us. ACTA civ. Rost. C 433 p. 140 Rotcher et Thimmo -us. ACTA civ. Kil. 40 ego Nicolaus ... vendidi Everhardo -o tabernam meam (de eodem: 302).

*craterator, -is m. fabricator craterum, fusor cantharorum - Bechermacher, Kleinböttcher, Kannengießer: ACTA civ. Wism. A 39 (c. 1250/60) Hermannus Steneke emit domum Iohannis -is de Magdeburg. ACTA civ. Kil. 161 ego Thacco pistor et ego Everhardus -r vendidimus domum et aream.

*cratericus, -a, -um. crateri similis - schalenförmig, becherartig: HERM. CARINTH. essent. 1 p. 124,7 figuram vel columpnarem vel -am sive angularem.

crates v. cratis. crather(a) v. crater. crathis v. cratis.

*cratia f. (cf. κράτος) dominium - Herrschaft: ALBERT. M. pol. 2,3¹ p. 127^b,42 quae (timocratia) a pretiis sic dicitur, τίμιος enim graece pretium est, et κρατία potestas sive principatus.

1. craticula (gr-), -ae f. (-um, -i n.: l.38) script.: cart-: l.42. inter exempla metrica: ALDH. ad Acirc. 133 p. 183,6 assecula, cotricula, g-a.

opus (im)plexum, cratis - Geflecht, Rost, Gitter (cf. GLOSS. I 323,57 St.-S. g-a rohost. 339,1 -a a crate harst hurd. II 635,15 -um rostisan. persaepe. SUMM. Heinr. C p. 245 -a roguis harsda. al.): 1 de ferro (ad assandum) igni superposito: a in univ.: REGISTR. abb. Werd. 3,44 p. 133,21 (s. XL) Benzo I lebetem ad pistrinum et Bunikin lebetem et -am et bakiseren (sc. daturi sunt). DYASC. p. 113^a alii ... cart-am teste imponunt positus ibi frustulis tede minutis et sic igni subitunt. MAURUS urin. II p. 50,46 accipiatur splen yrci et assetur in -a ferrea. b spectat ad tormenta: HROTSV. Sap. 5,10 in -am substratis ignibus assanda ponatur (sc. Fides). WALTH. SPIR. Christoph. I 23 cum ... carnifices ... olei liquorem ardentibus prunis infunderent, -a ferri ... resolvitur. EKKEH. IV. bened. I 31,70 -e costis tractim torretur obustus Laurentius (de eodem: CATAL. thes. Germ. I 632 de -a sancti Laurentii pars auro ornata. al.). adde: ANNAL. Einh. a. 799 p. 107,6 ad ecclesiam beati Laurentii, quae ad C-am (g- var. l.) vocatur. 2 de supposito cancellato: WALTH. SPIR. Christoph. I prol. p. 65,15 in auream dominici altaris -am. CATAL. thes. Germ. I 125,11 -am deargentatam. ARNOLD. RATISB. Emm. 1 p. 1005^A argenteam -am ... ciborio subponendam. 3 in titulo libri alch.: Ps. CALID. verb. 7 p. 359 in XXXII particulis C-ae (an leg. Carticulae?) partitur libellus.

2. *craticula v. *gradiculum.

*craticulatus adi. (craticula) pro cognomento s. Laurentii i. q. craticula insignis - mit dem Rost ausgezeichnet: LAMB. TUIT. Herib. 1,11 p. 750,26 -us Laurentius Lucillum nocte illuminatum visitabat. ANSELM. LEOD. gest. 5 p. 193,29 -us ille Laurentius. REIN. LEOD. fulm. (MGScript. XX p. 615, 8) levamus oculos nostros in montes, unde veniat auxilium nobis ... in te, o Laurenti mons -e.

*craticulo, -avi, -are. (a *craticulatus quasi a partic. perf. formatum) in craticula torquere - auf dem Rost foltern: REIN. LEOD. Laur. prol. 15 te cesar ut iniquus -arit.

craticulum v. 1. craticula.

cratis (gr-, -es), -is f. (m.: p.1986,43) script. et form: cridas: p.1986,3. -th(is): p.1986,15.

opus (im)plexum, textum, cancellatum (fere vimineum), craticula - Flechtwerk, (Weiden-)Geflecht, Rost, Gitter, Hürde (cf. GLOSS. I 640,12 St.-S. vineas i. hurdi vel cridas. II 699,38 -es hurde egidun. III 414,59 -es rost. 650,19 g-is hurd.

5 saepe. SUMM. Heinr. C p. 246 -is roguis harsta): 1 proprie: a de tegimine, munitione, vinea sim.: ANNAL. Petav. a. 785 (MGScript. I p. 17,17) rex Karolus ... destruxit Saxonorum <c>ratibus sive eorum firmitatibus. LIUTPR. antap. 1,27 clipeis ... -busque catervatim operi muros adire contendunt. CARM. de Frid. I. imp. 2997 ligna, trabes arcuum, centones, retia, -es, cuncta, quibus fuerat turris munita. ANNAL. Plac. a. 1277 p. 568,24 pontem ... construxerunt de assidibus et g-bus. al.

10 b de ferro (ad assandum) igni superposito: a in univ.: CARM. var. Walther 1,87,1 -em ... conficere. REGISTR. abb. Werd. 7,4 p. 197,21 dabit ... villicus ... -them ferream, fornacem ferream. GEBER. summ. 84 p. 605 super -em (trabem, strabem var.l.) ferream extendantur tabellae, ita tamen, quod una ex eis alteram non tangat, ut libere ignis virtus ad illas percurrat equaliter. β spectat ad tormenta: WALTH. SPIR. Christoph. I 23 in quem

20 (ignem) prece Dei super ferream -em extensus imponitur. CHRON. Reinh. a. 1215 p. 587,32 princeps ... quosdam carceris custodes ... supremo mortis supplicio torret in -e. al. in imag.: HUGO TRIMB. laur. 238 martir venerande Donate, nos precibus grate de penarum trahe -e. c de saepo, nassa: WAN-

25 DALB. mens. 353 annibus ... piscosis ponere -es vimineas. DIPL. Ludow. II. 31 p. 131,31 piscariam facere aut -es ponere vel retia trahere. d de fenestella clatrata, transenna: CHART. Wirt. IV 1239 p. 312,7sq. (epist. papae a. 1252) per -em ... ferream, per quam communionem accipiunt vel officium audiunt (sc. sorores), nemo loquatur ... quibus -bus ferreis pannus inter-

30 terius apponatur, ita ut nulla inde in capella valeat exterius aliquid intueri. CHART. Sil. D III 273 (epist. papae) ad -em vel parlatorium ... causa confitendi ... attendere. al. e usu vario: WALAHFR. hort. 38 virides ... texere lentis viminibus -es (gloss. L: hurdi) stabuli solet arte magister. MAPPAE CLAVIC. 280 -i baticie de minutulis virgulis sive spisso et forti colatorio supersterne ... cinerem. in imag. de narratione: OTTO FRIS-

35 SING. chron. 2,17 p. 87,4 inextricabilem malorum texere -em (cf. Oros. hist. 3,2,9). 2 translate: a de favis, tecto apium: ALDH. epist. 5 p. 490,15 mellifluum examen (sc. apium) ... ad -es (g- var. l.) graciles ... flava ... gestamina asportat. 9 p. 502, 2 ad gratam -em sedemque pristinam. b de compage costarum: ALDH. virg. I 29 p. 267,1 squamigeros c o s t a r u m -es rigidamque spinae curvaturam (CONR. EBERB. exord. 2,28 p. 133,40. al.). expressius i. q. costa(e) - Rippe(n): GLOSS. II 3, 18 St.-S. -em rieba (per interpr. minus accuratam, spectat ad

40 Alc. Avit. carm. 1,100). 444,32 g-e tenus vnzizenrippvn. 3 per confusionem i. q. crater - Becher: v. p.1984,40. *crato (gr-), -avi, -are. (germ. *kratron; cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVI. p. 371sq.) radere, scalpere - (zer)kratzen, ritzen, scharren: LEX Frision. add. III A 44 p. 88 si quis alium unguibus -verit. DIPL. Heinr. II. 501^a p. 640,46 illi, qui huius audatie ... princeps fuerit, tollantur corium et capilli et insuper in utraque maxilla ferro ... candenti bene g-etur et comburatur

50 (inde 507 p. 649,22 -etur). ALBERT. M. animal. 8,59 aves ... huiusmodi ... g-ando effodiunt ipsum (cibum) de pulvere per ungues, sicut gallinae. 23,117 gallina est avis unguibus -ando (cracando ed., vix recte) victum quaerens. cf. *gratto. [craton v. *crasion.]

60 *cratos subst. (κράτος) dominium - Herrschaft: ALBERT. M. eth. I 393 p. 332,36 alia (urbanitas) dicitur 'aristocratia' ab 'aris', quod est virtus, et 'cratos', quod est potestas (sim. 742 p. 631,63sq.).

*cratus (gr-), -i m. (per contam. ex crater et cyathus) scyphus, scutella - Becher, Schale: ECBASIS capt. 113 tertius est mensis, quod frustror nectare carnis, nec biberam -um pecudis de sanguine tinctum. GLOSS. IV 245,50 St.-S. g-us bollo. fort. huc spectat: ANON. secret. p. 48,12 alenbic debet esse cum -o, (cum grandio, concreto var. l.) cupo, cum quo ponitur id, quod debet dissolvi.

*cravarius (-awa-), -i m. (ital. vet. crava; cf. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. II. p. 1147) custos caprarum - Ziegen-

[Antony]

hirt (pro nom. propr.?): CHART. Turic. 539 (a. 1240) presentibus ... C. Clotario civi de Wintertur et C. Crawlario de Abinberc. cf. caprarius.

[*cravie* v. creagra.] **cravonium* v. *clavona.

**crauros* subst. (κραιῦρος) de peste porcorum et boum i. q. exsiccatio (per febrem effecta) – das (vom Fieber bewirkte) Verdorren: ALBERT. M. animal. 7,106 haec duplex aegritudo (sc. porcorum) fraretin (cf. p. 603^b, 7 κραιῦρυν) in Arabico vocatur. 7,110 vaccis ... accidunt infirmitates duae, podagra videlicet et crocharos (p. 604^a, 14 κραιῦρος), quod est dolor capitis arabice.

**crasna* v. *crusina. **crawarius* v. *cravarius.

craxantus v. crassantus. *craxo* v. charaxo.

crea, -ae f. faex, excrementum – Ausscheidung, Absonderung: 1 de tartaro q. d. ('Weinstein'): MAPPAE CLAVIC. 202 (interp.) -am vini assam, quantum estimas. 2 de stercore: GLOSS. IV 50,12 St.-S. -a stercus spurcia chot.

creabilis, -e. creationi subiectus, generabilis – der Schöpfung unterworfen, erschaffbar: ALBERT. M. praedicam. 7,9 p. 290^a, 39 creator non -is est nec creatus. summ. theol. I 3,13,1 p. 38,42 Chrysostomus ... sic dicit: '...; quod ... -is (-e var. l.) est naturae, (PG 59,98 ἡ ... κτιστὴ φύσις), qualiter videre poterit, quod est increabile?' *ibid.* al. subst. neutr.: ALBERT. M. princ. 4,6 p. 342^b, 14 dicit Damascenus, quod omne -e₁ (PG 94, 960^b πᾶν ... γεννητόν) variabile est (sim. summ. theol. I 18, 74,1 p. 765^b, 40).

creacio v. 1. creatio. *creacra* v. creagra.

**creager*, -gra, -grum. sensu ambiguo i. q. hebes, acer – stumpf-, scharfsinnig (per pravam interpr. Mart. Cap. 9,997 [vers.] Pelasgos dum docere nititur Satura artes creagris vix amica Atticis): REMIG. mus. 533,12 '-is', vel agrestibus vel ingeniosis; -r duobus modis intelligitur, aut enim ab eo, quod est creos et agros, id est aries rusticus, aut ab eo, quod est creagra, id est fuscina vel arpagio; '-is Atticis', rusticis ... aut acutis.

creagra, -ae f. (κρεάγρα) script. -acr(a): GLOSS. I 635,42 St.-S. 637,25. ?form. corrupt.: *cravie*: GLOSS. V 48,13 St.-S. -astus: GLOSS. IV 138,24 St.-S. (-as a1; cf. notam ed.). *fuscina* (ad carnes ex caldariis efferendas) – Fleischgabel: MILO carm. 3,4,1,63 iste (Nabuzardan) ... mare transtulit in Babylo-nem et labrum ac ciatos, fialas lebetesque, -as (cf. Vulg. Ier. 52, 18). GLOSS. IV 185,3 St.-S. -a fuscina arpagio i. capho vel chröle. 214,11 -a chrewel. *ibid.* al. v. et l.34.

**creanto* (gra(i)n-, gre(i)n-, green-, cren-), -avi, -are. (francog. vet. creanter; cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1303sq. s. v. credere et Tobler-Lommatzsch, Altfrz. Wb. II. p. 1021sq.) 1 confirmare, spondere – ver-, zusichern, geloben: CHART. Lux. II 13 (a. 1204) tam milites quam burgenses ... comiti fideliter fecerunt et -verunt. CHART. Helv. arb. 22 p. 38,4 abbas ... bona fide in manibus nostris grantavit, quod eqs. CONO LAUS. notae p. 784,36 donnus fecit ... hominibus capituli pacem bona fide ... et grentavit fide prestita in manu C. prepositi se firmiter observaturum eqs. CHART. Hans. 429 p. 142,5 mercator certificabit vel -bit manu sua bona fide theloneario, quod eqs. CHART. Bern. III 161 p. 155,6 recepi ... XXXIII libras Basilienses, ex quibus crenavit (cremavit ed., sed syn.: iuravit) Burchardus Husarius decem marcas ... argenti. al. 2 comprobare, consentire – billigen, genehmigen, sich einverstanden erklären (mit): CHART. Helv. arb. 27 p. 46,23 comes crenavit istud placitum. CHART. Laus. 34 Iohannes de Lora ... invadiavit domino Cononi ... decimam, quam habebat in feodum a capitulo apud Mornai ... et fecit greintare capitulum. 237 p. 288,8 promisi, quod milites meos hoc facerem concedere et grentare. al. 3 concedere, committere – verleihen, (zur Nutzung) überlassen: CHART. Laus. 462 (a. 1228) Rodulfus de Vualbroie promisit fidelitatem capitulo ... et capitulum grain-tavit ei casale. cf. *warando.

1. *creatio* (-cio), -onis f. 1 gener. i. q. generatio, procreatio – Zeugung: a proprie: Ps. ODO MAGD. herb. 278 huius (salicis) flos sumptus in aqua frigescere cogit instinctus veneris ... et sic desiccatur, ut nulla -o fiat. HILDEG. caus. 2 p. 136,19 virtutem illam -is Deus viro dedit, ut ... filios procrearet. v. et p.

1989,61. b meton. i. q. proles – Nachkommenschaft: LEX Ribv. 61,1 et tam ipse (servus) quam et omnis procreatio (-o A6. 7) eius. 2 theol. et philos. i. q. conditio, genesis – Schöpfung (svorgang), Erschaffung, Entstehung: a proprie: a in univ.: WANDALB. creat. mund.^{tit} de -e mundi ... descriptio brevis. ALFAN. premn. phys. 1,24 p. 10 Moyses -em (PG 40, 512^B δημιουργίαν) exponens. 2,81 p. 43 differentiam -is (PG 40, 573^B κτίσεως) et providentiae. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 86,13 -o ... a primordio principiorum ex nichilo. HILDEG. caus. 2 p. 136,15 de Adae -e et Evae formatione. ALBERT. M. summ. creat. I 1,1^{capit} de -e summ. theol. I 13,53,2^{capit} quid sit -o passiva. II 11,47 p. 520^a, 34 -o primus actus est, qui non nisi Deo convenit. persaepe. β de renovatione: MANEG. c. Wolffh. 21 p. 91,20 ut nova -e facta terrae faciem renovaret Spiritus. γ in titulo libri alch. de extractione 'olei' q. d.: Ps. GERH. CREM. sept. p. 339,25 Liber -is. b meton. i. quod creatum est, creatura – das Erschaffene, Schöpfung: LIBRI Karol. 1,4 p. 17,1 Deus ... lucem condidisse legitur ... et hominem sive omnium rerum -em patrasse. MANEG. c. Wolffh. 8 p. 59,11 tocus -is universitas (sim. 11 p. 67,9). 3 natur. i. q. dispositio, compositio, structura – Einrichtung, Zusammensetzung, Struktur: ALBERT. M. veget. 2,121 per modum dulcis phlegmatis in -e humorum in animalibus. animal. 1,297 pedis ... -o est ad fixationem gressus et status. 1,543 pulmonis -o ... est ex substantiis quatuor eqs. *ibid.* al. qualitas – Beschaffenheit: ALBERT. M. animal. 1,468 -o illorum (testiculorum) non est sicut communis -o carnis, sed eqs. 4,57 -o ... testae eius (animalis) est intra -em testae et corii quasi media. 4 publ. et iur.: a electio, designatio, ordinatio – Erwählung, Wahl, Ernennung, (Amts-)Einsetzung: VITA Heintr. IV. 5 in -e regum. CONST. Melf. 1,48^{tit} de prohibita officialium -e. CHART. Carinth. V 151 p. 102,21 ante -em domini patriarche. CONST. imp. III 21,1 post multos et varios de futuri regis -cione (electione V) tractatus. ACTA imp. Winkelm. I 995 p. 749,33 magistri rationales debent interesse -cionibus officialium. al. per compar. de assumptione inter beatos: CHART. Naumb. 168 p. 148,10 (a. 1144) ad capessendum ... premium intermine -cionis. b fundatio, institutio – Stiftung, Gründung: CHART. Brem. 162 p. 192,13 (c. 1230) secundum -em altarium. CHART. Lamb. Leod. 657 p. 231,29 in carta sue (sc. canonicorum Parvae Mensae) -is et institutionis. CHART. Pommerell. 272 p. 229,33 donavimus ... ad -cionem predictam (sc. novi coenobii) quandam fluvium dictum Dribok.

[2. *creatio* v. curatio: URSO element. 1 p. 37,9.]

**creativus*, -a, -um. 1 effectivus, generans – erschaffend, hervorbringend, bildend: BRUNUS LONG. chirurg. 1,3 p. 106^B antequam ipsi (vulneri) medicinam carnis -am seu sigillativam adhibeas (sim. p. 107^B, 1,10 p. 109^E). ALBERT. M. animal. 19,48 calor ... -us est et formativus. eth. II 1,5,12 p. 74^b, 1 apud omnes antiquos divinum dicitur esse -um; -um autem est ... quod nullo praesupposito causat. caus. univ. 2,2,17 p. 110,6sq. causae primae ... virtus -a est et praeparativa omnium; virtus autem intelligentiae ... non est -a, sed potius creati formativa et determinativa. *ibid.* al. 2 consummationis (electi ordinationis) efficiens – den Vollzug (der Ernennung des Gewählten) bewirkend: GODESC. SAXO theol. 6 p. 178,4 cui (sc. Saul regi) spiritus sanctus illud dabat, quod prophetabat, non quidem sicut electo, sed ... ut uncto, non ... spiritu sancto, sed ... -o potius oleo.

creator, -is m. script. -tur: l.66. adde FORM. Marculfi 1,12 l. 2 (var. l.). FORM. Bitur. 15^a p. 174,28. CONST. Constant. 52 (var. l.).

conditor, auctor – Schöpfer, Erschaffer (raro usu attrib., e. g. l.66): 1 strictius de Deo (hic illic de philosophorum antiquorum demiurgo q. d., e. g. l.71): a in univ.: DIPL. Merov. I 67 p. 59,44 -ur omnium Deus. WALAHFR. Wett. 733 omnipotens hominum sator atque -r. HROTSV. Pafn. 1,3 ut placuit -i. GERH. AUGUST. Udalr. 1,9 l. 209 -em et redemptorem nostrum. WIPO gest. 3 p. 21,8 -em et creaturam inter se conferre. ALFAN. premn. phys. 1,11 p. 7 patet unum esse omnium existentium -em (PG 40, 508^B δημιουργός). RUP. TUIT. vict. 7,6 de quibus (angelis et hominibus) -is est et erit iudicium. AL-

[Antony]

BERT. M. summ. theol. I 13,53^{capit.} de hoc nomine, ‘-r’. *persaepe*. adde: RADBERT. corp. Dom. 12,53sq. sacerdos non ex se dicit, quod ipse -r corporis et sanguinis esse possit, quia, si hoc posset, ... -r -is fieret. v. et l. 19. b *dominus, rex* – Herr, König: ALDH. ad Acirc. 36,1 vis ... naturae ... , immo -r Olympi. CARM. de Bened. prol. 3,5 Hierusalem compos, Hierico venerande -r, rex regum. 2 *latius i. q. fundator* – Stifter, Gründer: METELL. Quir. 15,53 -es ... pluribus almarum regionibus ecclesiarum.

creatrix, -icis f. *conditrix, auctrix, effectrix* – Schöpferin, eine die hervorbringt, erschafft, erzeugt (saepius usu attrib., e. g. l. 15,23; *expressius i. q. genetrix, mater* – Mutter, e. g. l. 21): 1 *strictius: a spectat ad Dei naturam, virtutes (ad deam paganorum: l. 15)*: EPIST. Wisig. 9 p. 672,23 increata -x omnium, sempiterna trinitas. BEDA temp. rat. 2,28 dea -x una de pluribus. EPIST. Worm. I 52 p. 92,1 divina -x (sc. natura). ARNO REICHERSB. apol. p. 44,38 sapientia Dei, -x omnium. *saepē*. adde: GODESC. SAXO theol. 21 p. 291,8 non ... sunt ... patres et matres creatores et -es ullatenus animarum, sicut omnino nec corporum, sed solus Deus, qui creator est universorum. b *usu vario*: ERMOLD. Ludow. 4,523 pulcra -x (sc. *Iudith*) ire vetat (sc. *puerum Karolum*). MANEG. c. Wolfh. 22 p. 98,6 perfidia, desperationis -x. ALBERT. M. animal. 12,16 virtus -x sanguinis. caus. univ. 2,1,15 p. 78,71sq. ‘omnis anima nobilis’ in genere ‘tres habet operationes’, -em scilicet, ‘intellectualem et animalem’; dico autem -em formarum ad esse collatricem. al. 2 *latius i. q. ordinatrix, quae coronat* – Ernennerin, eine die krönt: CARM. Otton. III. 19,12,1 regum -x maxima ... Italia. EPIST. Wibald. 404 p. 539,14 sacrosanctam urbem, dominam mundi, -em et matrem omnium imperatorum.

creatum v. *creo*. **creatur** v. *creator*.

creatura, -ae f. I *de actu creandi, genesi i. q. creatio* – Er-schaffung, Schöpfung(svorgang): GLOSS. psalt. Lunaclac. 148, 5 de -a et nativitate aquae. RUP. TUIT. vict. 1,5 p. 10,19 de -a mundi. OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 20,11 non ... de theologia et ineffabili generatione seu nativitate ... , sed tantum de ea, quae a philosophis genitura, a nobis factura seu -a dici solet. al.

II *de eo, quod ex creatione provenit, creatum est i. q. conditio, natura* – Schöpfung, Natur: 1 *strictius: 1 de summa, universitate*: CONST. Constant. 44 universam ex nihilo formavit -am Deus. MEGINH. FULD. (?) Ferr. 1 -a ... omnis, rationalis videlicet, irrationalis et insensibilis eqs. ALFAN. premn. phys. 1,11 p. 7 unam esse uniusque generis omnem -am (PG 40, 508^A κτίσιν). HILDEG. scivias 1,2 l. 663 -a illa, quae ad servitutum hominis creata fuerat. ALBERT. M. summ. theol. II 11, 43^{capit.} quare nomine coeli et terrae intelligitur spiritualis et corporalis -a. ANON. miseric. 432 viderunt (sc. *philosophi*) in omni re in -a magna consimilitudinem in -a minori. *saepē*. 2 *de singulis quibuslibet creatis: a de anim. i. q. animal, animans, anima* – Geschöpf, (Lebe-)Wesen, ‘Kreatur’ (usu attrib.: l. 55): a *in univ.*: WETT. Gall. 29 p. 274,1 montes et colles omniaque ligna silvarum cum diversis -is. GERH. AUGUST. Udalr. 1,9 l. 155 ubi ... omnes sancti creatorem suum et omnium -arum ... videbunt. MARIAN. chron. a. Chr. capit. 1,9 p. 495 de formatione rerum -arum septem diebus. HILDEG. epist. I 47 p. 237^D quaedam -a ex viriditate, quaedam carnibus induta ex sensibili natura sua, quaedam ex ventoso flatu suo, quaedam ex aere fluentis aquae vivit. ALBERT. M. sent. 3,2,1 p. 22^a,27 inter creatorem et quamcumque -am infinita est distantia. *persaepe*. de *procreatione humana*: ALBERT. M. animal. 15,7 virtus ... spermatis facit -am et creationem sive formationem et facturam embrionis. β *de angelis*: ALEX. MIN. apoc. 3 p. 45,1 de caelo ... , id est de conformitate caelestium -arum. ALBERT. M. summ. theol. I 18,74^{capit.} de motu -ae spiritualis per tempus et locum. al. γ *de hominibus*: GODESC. SAXO gramm. 1 p. 408, 5 ‘praedicate evangelium omni -ae’ (Vulg. Marc. 16,15), id est omni homini. WALTH. SPIR. Christoph. I 9 Deus errantis reparatio -e. MANEG. c. Wolfh. 1 p. 46,2 illi -e, quae ad ‘imaginem et similitudinem’ creatoris omnium condita est. ALBERT. M. sent. 1,40,6^{capit.} an praedestinatio sit solius rationabilis -ae. *saepius*. δ *de certa quadam persona (amabili, praesertim de muliere, puella)*: CARM. Cantabr. A 43,11 viri atque femine tam nobili

-e (sc. *Wilhelmo cuidam*) se cupibant flectere. CARM. Bur. 76, 11,1 Venus clementissima, felix -a. 76,14,2 plurime belle -e. 111, 3,7 in qua (*valle*) pius collocat hanc creator -am, vultu claram, mente puram, quam cor meum invocat. pro nom. propr. 5 (*‘Mensch’*): CHART. episc. Hild. II 200 (a. 1226) capellanus noster, qui dicitur C-a. b *de corpore Christi eucharistico q. d.*: RADBERT. corp. Dom. 15,10 creatur ... ibidem (sc. in sacramento eucharistiae) ... nova salutis -a. c *de rebus, substantiis (in circumlocutione sollemni)*: ORD. iud. Dei A 6^a excizo te, -a aquae, in nomine Dei. 27^h p. 631,27 apponatur ei (sc. reo furti) -a panis vel formatici. 30^b p. 634,6 -a panis et casei. ibid. al. B *latius: 1 proprietates, essentia* – (eigentümliche) Beschaffenheit, Wesenheit: AETHICUS p. 100,4 fortissimam atque rutilantem conditionem ac -am (sc. *angelorum*). VITA Galli I 11 mat(er)-ia liquide -e (sc. *cera*) petra durissimam reddita est. ALBERT. M. animal. 1,62 omne animal habens semen ... habet membra convenientia -ae suae ad conceptum et partum filiorum. summ. theol. I 15,60,4,1 p. 613^a,38 -a in creatore est creatrix essentia, quia ... causatum in causa non est causatum, sed causa. 2 *constitutio, corporis figura* – Körperbau, Gestalt: ALBERT. M. animal. 25,24 incipit -a eius (*serpentis*) a collo grosso usque ad caudam subtilem continue diminui. 3 *progenies, fetus* – Brut: VITA Pirmin. I 5 p. 25,9 cuncta illa horrenda -a variorum atque inauditorum vermium.

III *novella -a i. q. noviter electus, ordinatus* – Neugewählter, eben erst Ernannter (contemptim dictum, subauditur ‘homo novus’, ut vid.): VINC. PRAG. annal. a. 1154 Fridericus ... , dux Sueviae, ... in regem eligitur, qui ... suis principibus ... curiam indicit, ad quam ... dux Wladizlaus, tamquam novelle -e obaudire nolens, ire rennuit (*postea*: ad novellum regem).

***crebatus** v. *crepo*.

creber, -bra, -brum. script. et form.: crib-: p. 2012,43. nom. sg. -brer: l. 55. adv.: cebro: GODESC. SAXO gramm. 2 p. 487,9 (cod.). crebo: p. 1991,12. adde ALDH. virg. II 1520 (var. l.). HROTSV. Agn. 112 (var. l.). superl.: -brissime (-brissime, -bissime, -evissime): CHRON. Salern. 18 et *saepius* (v. comm. gramm. ed. p. 258). -epissime: PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,28 l. 20. 2,31 l. 19. metr. -ēb-: l. 50 p. 1991,20. adde CARM. libr. II 9,6. al.

I *temp. i. q. frequens, saepe repetitus, continuus, perpetuus* – häufig, oftmalig, ständig (wiederholt), fortwährend: A *strictius: 1 usu communi*: GLOSS. med. p. 73,12 quae (*satyriasis*) ita agnoscitur, id est ex ... p u l s u ... -o (AESCULAPIUS 42 p. 72,3 cerebri) et anelitu (Ps. GALEN. puls. 11 -r pulsus est, qui adsiduitate motus sui intervallum non facit. al.). DIPL. Arnulfi 150 auribus serenitatis nostrae -errima detractioe delatum est, qualiter eqs. WIDUK. gest. 1,8 p. 9,7 Saxones ... -is hostium incursionibus fatigati. OTLOH. doct. 34 p. 291^A quae (*crimina*) ... refert Paulus sermone -o venerandus. OTTO FRISING. gest. 1,32 p. 50,13 nullam rem magnam sine -a et longa consultatione adgrediuntur Graeci. *persaepe*. 2 *sensu adv.*: a *usu praed.*: EINH. Karol. 32 p. 36,6 solis et lunae -errima defectio ... visa. CAND. FULD. Eigil. II 7,14 hortatur socios -r. BENZO ad Heinr. IV. 5,7 p. 476,10 fit -rer in urbe tumultus. YSENGRIMUS 2,11 quam michi Gerardus (*i. anser*) -r bonus, improbe raptor, fraude tua periit, quam bona Teta (*i. gallina*) frequens! al. b *usu attrib.*: WALAHFR. hort. 356 -a ... imposito (sc. *capiti*) ... tegmina vettonicae. WALTHARIUS 1061 caesi volvuntur pulvere amici -is ... ferientes calcibus arum. c ?*subst. neutr. in locut.* in -o: CATAL. reg. (MGLang. p. 497,33; s. XI?) Capuanenses iere Parthenopen predatum, utpote quoniam in (*deletum m.*?) -o inter eos lolium pullulat. B *latius: 1 multus* – viel: WALAHFR. hort. 203 coenam cyatis ... claudere -is. GODESC. SAXO conf. p. 72,16 Domine Deus ... , mutatus es -errimis vicibus, immo innumeris vicissitudinibus. CARM. Cantabr. 41,20 quo te -a (-o cod., fort. recte) conservet per saecula Deus. 2 *celeber, notus* – weit verbreitet, bekannt: BEDA hist. eccl. 3,13 p. 153,17 audivimus ... , et fama est (om. M. N) -errima, quia fuerit in gente vestra rex mirandae sanctitatis.

II *local. i. q. densus, spissus, numerosus, multiplex* – dicht (gedrängt), zahlreich, vielfach: A *strictius*: WALAHFR. hort.

[Antony]

101 cucurbita ... -is ... iacit retinacula ramis. ERMOLD. Ludow. 3,183 imbribus ... -is ... concidit ignis. HROTSV. gest. prol. 2,8 cum perspicias maculis sordescere -is (sc. textum). *al. v. et p. 1703,12. usu praed.*: EBERH. HEIST. Betel. 15 urbis in hiis (collibus) edes firmas figunt sibi sedes; -e descendunt, que vallis ad infima tendunt. *B latius i. q. plenus, refertus – voll, überfüllt*: AETHICUS p. 102,13 quicquid in luna minuere cernimus paulatim ... volentem cursu lunae in ipso densissimo ac -errimo itinere.

adv. crebre, crebro. saepe, frequenter, continue, iterum atque iterum – oft(mals), häufig, ständig, immer wieder: VITA Genov. rec. A 30 (MGMer. III p. 227,22; s. VI.) ad -o (-bo var. l.) d i c t a m basilicam pervenit (DIPL. Arnulfi 90 p. 133, 5. *ibid. al.*). FORM. Marculfi 1,35 l. 46 pro salutae nostra -ius exorare. EINH. Karol. 26 aedituos -errime (celeberrime var. l.) commonens. TRAD. Ratisb. 40 p. 46,14 haec (consuetudo commutandi) ... modernis temporibus -ius ac -ius ... conficitur. CYPR. CORD. carm. 1,7 (MGPoet. III p. 144) hoc cibo (sc. *no-vi veterisque testamenti*) quis fuerit pastus, ... -e spiritum alit. HROTSV. Dion. 264 mortua membra signorum titulis -o glorificata coruscis. RUD. TRUD. gest. 7,4 foetor ... fimi ... -o perurgens ad vomitum. *persaep. v. et p. 1990,63,67. abund.*: HROTSV. Dion. 143 in qua (urbe) -o ... Gallorum proceres concurrunt saepius omnes.

crebo v. crepo.

crebresco (-be-, -eve-, -epis-, -ris-), -ere. 1 *crebrius evenire, multiplicari, augescere, accrescere – sich häufen, sich mehren, sich steigern, zunehmen*: *a in univ.*: FORM. Marculfi 2,3 l. 3 mundi terminum r u i n i s -iscentibus adpropinquantem indicia certa manifestantur (PETR. DAM. epist. 38 p. 355,17 -entibus. *al.*). TRAD. Frising. 39 p. 67,6 corpori meo -piscente languore cotidianis adfligor doloribus. LEG. Lang. p. 208,4 -vescentibus malis. CARM. cod. Vat. (5330) 14,6 fulgura dira -bescunt. RUP. TUIT. Pant. 1 (AnalBoll. 55. 1937. p. 255,2) quorum (*martyrum*) meritis sanitates -unt. CHART. ord. Teut. (Thur.) 296 p. 239,6 clamore valido de excessibus ... monachorum in auribus ... episcoporum -ente. *al. b se diffundere, evagari – sich ver-, ausbreiten*: BEDA hist. eccl. 2,7 p. 94,15 civitas ... igni correpta -entibus coepit flammis consumi. WILLIB. Bonif. 2 p. 10,25 rumore sanctae exortationis eius -ente. CHRON. Noval. app. 2 cum ... iam aurora -ret. *al. 2 clarescere, celebrescere – glänzen, in aller Munde sein*: OTTO FRISING. gest. 2 prol. non sum nescius ... -entibus victoriis stilum materiae succubiturum. MIRAC. Annon. 3,43 p. 166,18 Annonem ... tot signis -bescere (-ere *add. in marg. A.*) *al.*

crebris(s)ime v. creber. 1. crebro v. creber.

2. *crebro*, -atum, -are. (*cf. ThLL. s. v. crebratus*) *condensare, frequenter mittere – verdichten, dicht entsenden*: CARM. Aldh. 1,54 quae (*grandines*) catervatim caelitus -antur nigris nubibus. *partic. perf. usu adi. de voce et crebra et summa*: VITA Leod. 1,606 (MGPoet. III p. 22) virum quendam -ta voce ciebat.

**crebrositas*, -atis f. (*per analogiam ad numerositas formatum, ut vid.*) *frequentia – Häufigkeit*: VITA Burch. Worm. 20 p. 844,26 muro (sc. *monasterii*) ex parte peracto regalis -e serviminis et ... assidua infirmitate ... impeditus ... peragere non potuit.

1. *crebrum v. creber. 2. crebrum v. cerebrum.*

**crecius v. *grezius. [crecuculus v. cuculus.]*

**creda v. 1. *cridum.*

**credde f. (theod. vet. kreta) bufo – Kröte*: HILDEG. phys. 8,4 -a (rubeta *ed. pr.*) ex parte magnum calorem habet et ex parte magnam acerbitem in se habet.

**credencia, *credenciarius v. credent-.*

**credendarius* (-der-), -i m. (*credere*) 1 *gener. i. q. consiliorum particeps – Vertrauter, Ratgeber*: VITA Maxim. Trev. I 12 Carolus -um (LUP. FERR. Maxim. 17 [MGMer. III p. 80,13] satellitem) vocans suum dixit ei: '*eqs.*' 2 *spec. de consocio credentiae q. d. (cf. p. 1993,15qq.) i. q. consiliarius – Ratsherr*: ACTA imp. Böhmer 898 p. 611,26 (a. 1191) -erii Cremone. CONST. imp. II 453,2 ipse potestas a parte et nomine communis illius civitatis et -i omnes, qui erant in illa credencia, ... fidelita-

tem iuraverunt. CHART. Ital. Ficker 314 p. 345,25 dictam potestatem vestram et omnes -os civitatis vestre. *al. cf. *credentiarius.*

**credentia* (-cia), -ae f. (*credere, cf. Meyer-Lübke, REW³ nr. 2306*)

I *proprie*: A *strictius*: 1 *fides (habita), fiducia – Glaube, Vertrauen*: *a in univ.*: VITA Reginsw. 4 quibus (sc. *dictis*) princeps celerem adhibens -am. *b spectat ad religionem*: HETTI (?) interr. p. 91,26 fides quid est?: credulitas sive -a. BRUNO WIRZ. fid. 1 (PL 142,561^C) dicitur ... fides, credulitas sive -a; catholica, universalis dicitur. VITA Serv. 54 p. 128,18 astantes ... spondent -e devocionem conversionisque participationem. *c spectat ad prolationem diei ad solvendum ('Kredit')*: CHART. Laus. 319 p. 281,24 (a. 1221) quicumque vendunt in villa, debent dominis -ciam XL dierum. 556 p. 470,29 debent ei (*episcopo*) burgenses in victualibus et ferratura -am usque ad XL diem *eqs.* *d spectat ad munera fiscalia officialium fidei commissa ('Treu und Glauben')*: CONST. Melf. 1,60,1 qui (*camerarii*) a curia nostra camerariatus officium in -am recipiunt. 1,71 sive in extalium sive ad -am collocentur *baulaciones*. ACTA imp. Winkelm. I 901 de officio camerarii, quod ipse (*Rogerus*) ... exercuit ... ad -ciam. *al. 2 fides (facta), confidentia – Gewähr, Vertrauens-, Glaubwürdigkeit*: *a in univ.*: *v. p. 1776,1. b spectat ad promissa sollemnia i. q. securitas, cautio – Garantie, Sicherheit, Ver-, Zusicherung*: ANNAL. regni Franc. a. 785 p. 70,6 petentibus illis (*Widochindo et Abbione*), ut -as haberent, quod inlaesi fuissent. CAPIT. reg. Franc. 45,13 qui (*obsides*) propter -as dati sunt (*item 194,9*). DIPL. Karoli M. 208 qualiter nos ... regnum Langobardorum adquesivimus et pro -is aliquos Langobardos foras patriam in Francia ductos habuimus. LEG. Lang. p. 224,40 si ... populus portionis meae cum populo vestrae partis ierint per -am in exercitu quocumque. VITA Deic. 45 p. 574,30 (15 p. 682,2) sacramento firmissimo -am talem faciant (sc. *usurpatores loci*) ... fidelibus tuis, quatinus *eqs. vadinonum – Bürgschaft, Haftung*: CHART. Bern. II 325 p. 351,4 (a. 1252) ipsi cives aliquem de nostris hominibus vadiare non debent ... nisi eum, qui est sibi ... personaliter obligatus, et ob hoc caveat sibi quilibet de -a facienda. *c spectat ad instrumentorum publicorum confirmationem i. q. corroboratio, auctoritas – Beglaubigung, Rechtskraft*: WILH. ANDR. chron. 150 p. 734,44 scriptum patens, Andreensi capitulo sigillatum, de -a et ratihabitatione confectum, ... publicatur. CHART. Sangall. A 871 p. 86,11 presentem paginam sigillorum nostrorum -a fecimus insigniri. CHART. ord. Teut. (Hass.) 191 in cuius rei -am presens scriptum fecimus ... conscribi. *d spectat ad testimonium auctoritatis missorum per litteras factum fere i. q. potestas – etwa: Ermächtigung, Vollmacht*: RYCCARD. chron. a. 1239 p. 201,35sq. ne quis ... portet papales litteras contra cesarem ... et si portaverit litteras de -a, cogatur confiteri modum et tenorem -e. CONST. imp. II 224,5 per nuncium suum (sc. *papae*) litteras de -a deferentem. SALIMB. chron. p. 523,11 (*chart.*) cum Petrus rex Aragonum prepositum Massiliensem cum suis litteris de -a ad ... regem Karulum destinasset. *B latius i. q. taciturnitas, fidelitas – Verschwiegenheit, Zuverlässigkeit*: CHART. Tirol. 563 p. 44,19 (*epist. papae a. 1206*) cum decano iuraverit servare -am, postmodum consilium sibi creditum ... episcopo reseravit *testis periurus*. CONST. imp. II 165 p. 203,13 nulli litteras istas legi faciatis, nisi iuramento -am fecerit. 453,3 si ipse (*rex*) vel aliquis eius nuntius mihi aliquid in -ciam preceperit, illud privatum tenebo. ACTA imp. Winkelm. II 1026 p. 687,45 omnia ... sub -a tenebo. CHART. Ital. Ficker 461 -am eis (*dominis*) tenebit modis omnibus (sc. *notarius investitus*). *c. gen. obi.*: OTTO MOR. hist. p. 6,9 communicato consulum consilio aliorumque sapientum de Laud-
e, qui -am consulum iurarant (*cf. p. 1993,5*).

II *meton. i. q. secretum (commisum), arcanum (communicatum) – (anvertrautes) Geheimnis, vertrauliche Mitteilung*: DIPL. Frid. I. 375 p. 240,6 -as suas (sc. *imperatoris*), quas per se vel per suum certum missum vel suas certas litteras michi significaverit, bona fide celabo. CHART. Tirol. 563 p. 44,22 (*epist. papae*) non revelare -am. CHART. Ital. Ficker 264 -as sibi commissas ... tenebit *gastaldio. al.*

III translate: *A de conventu patriciorum in civitatibus Italiae res publicas tractantium i. q. consilium* – Rat(sversammlung), 'credenza' (de re v. E. Mayer, Ital. Verfassungsgesch. II. 1909. p. 549): OTTO MOR. hist. p. 6,21 omnes consules aliosque de Laude sapientes, qui de -a fuerant (cf. p. 1992, 65). DIPL. Frid. I. 896 p. 150,41 consules et -a iurabunt, quod eqs. CHART. Ital. Ficker 215 p. 267,10 in -a comunitur coadunata vel concione. CONST. imp. II 453,1 congregata -cia Alben-si. CHART. Bund. 733 p. 201,5 de consensu et voluntate Cumane -cie eqs. persaepe. v. et l.25.p.1991,72. remissius de colloquio secreto: ANNAL. Ianuens. III p. 151,27 potestas vocatis paucis ex nobilibus Ianue, in quibus confidebat . . . , revelavit eis in -a litteras (sc. papae). *B de instrumento ad falconem fugam temptantem revocandum fere i. q. funiculus securitatis – etwa: Sicherheitsleine: FRID. II. IMP. art. ven. 2 praef. p. 125, 23 quedam (sc. instrumenta sunt) in instruendo ipsas (aves rapaces) exire de manu et ad manum redire, ut id, quod fileria seu -a dicitur. 3 p. 9,31 funiculus . . . iste dicitur fileria, que a quibusdam -a dicitur pro eo, quod in primis recessibus avis de manu . . . non creditur ipsi avi . . . , sed creditur illi filerie, que -a dici potest. ibid. al.*

**credentiarium*, -i n. *consilium* – Rat(sversammlung), 'credenza' (cf. l.15qq.) CHART. Bund. 838 p. 285,23 (a. 1247) de consensu et parabola . . . potestatis ipsius communis et totius -i (ni leg. credentiae) predicti communis vel maioris partis eorum congregatorum in ecclesia . . . ad sonum campane.

**credentarius* (-nci-, -nzer-), -i m. (*credentia; ital. credenziario, cf. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. II. p. 1149) 1 de subalterno, vicario i. q. consiliorum particeps, procurator – Vertrauter, Bevollmächtigter: ACTA imp. Winkelm. I 996 p. 750,33 (s. XIII.med.) quaterni particulares introitus subofficialium suorum (sc. officialium) -zeriorum. 997 p. 754,34 si sit officialis -zerius, qui recipit (sc. pecuniam), tenetur <pena> constitutione regia comprehensa. 1000 p. 761,26 in quaternio emptoris et -zerii emptoris. 2 de consocio credentiae q. d. (cf. l.15qq.) i. q. consiliarius – Ratsherr: CHART. Bund. 829 p. 279,4 (a. 1246) Martinus de Prata et Iohannes de Arboredo et Aialdus de Mentorculis, omnes -ciarri iamscripti communis. 840 p. 289,24 quod . . . syndici facient -ciarros de Clavenna hunc contractum firmare. ibid. al. cf. *credendarius.

credetarius v. *creditarius*.

credibilis, -e. *facilis creditu, fide dignus, probabilis* – glaublich, glaubhaft, glaubwürdig: I adi.: A strictius: 1 de rebus: a gener.: a in univ.: THIETM. chron. 6,98 marchio se iuramento admodum -i expurgat. IDUNG. PRUF. dial. 2, 839 valde amara invectione in apostolicam sedem est ista et vix -is. al. *β locut. impers.* -e est: AGIUS vita Hath. 17 illud sane -e est magni eam aliquid et divini vidisse. BRUNO MAGD. bell. 11 p. 19,33 nulli, quin esset . . . praecepto regis occisus secretarius, -e fuit. al. *ellipt. pro assensu:* HROTSV. Dulc. 2,1 captus sum illarum (puellularum) specie:: -e. Sap. 3,6 clara ex stirpe me originem non nego trahere:: -e. *β publ.*: CHART. Sangall. A 621 (a. 882) ut firmior et -ior omnibus in futurum maneret, placuit inter nos cartam pacationis ex utraque parte allevari. DIPL. Arnulfi 159 ut haec . . . auctoritas robustiorem atque -iorem . . . obtineat firmitatem. DIPL. Heinr. II. 409 ut . . . nostrae donationis auctoritas omnibus . . . fidelibus -is habeatur vel vera credatur. al. 2 de hominibus i. q. fidelis – zuverlässig, vertrauenswürdig: CAPIT. reg. Franc. 287,11 per -es fideiussores. ibid.: melior homo eorum (vassorum) et -ior (-is 3). THIETM. chron. 7,75 sicut a -bus viris audivi. *β latius i. q. aestimabilis, intelligibilis* – ermesslich, vorstellbar: RUP. MEDIOL. Adalb. 17 fundus (sc. lacus) vix -is habetur.

II subst. neutr.: A gener.: THIETM. chron. 8,12 multo -iora tibi quam alius indico. *β theol. de principiis et rationibus fidei atque doctrinae christianae i. q. verum fidei subiectum* – Glaubens-, Offenbarungswahrheit: ALBERT. M. sent. 1,1 p. 55^b,7sq. est -e, quod prius intelligitur quam credatur; et est -e, in quod non potest ratio ex seipsa eqs. 3,23,12^{capit.} an fides sit una vel differens secundum -ia. miss. 2,8,4 p. 59^a,10 articulus . . . , ut dicit Richardus de sancto Victore, est minimum -e arctans nos ad credendum. ibid. al.

adv. credibiliter. fideliter – zuverlässig, getreu: DIPL. Arnulfi 104 ut hec . . . auctoritas firmiori imperpetuum solidetur robore -ius diligentiusque semper a nostris observata fidelibus, manu nostra . . . eam firmavimus.

5 **credinde*. (*mutilatum ex credo in Deum*) iocose de 'Credo' (i. symbolo) irreverenter deblaterato: YSENGRIMUS 2,97 bis . . . Pater noster sanctum et Credinde (crede inde, credo deinde, credo inde var. l.) revolvit anus.

creditarius (-det-), -a, -um. *fidelis, fide dignus* – vertraut, getreu: CHRON. Fred. 2,57 p. 78,5 Idacius patricius et uxor Eugenia cum sine liberis essent, habentes in ministerio -etarius (creditorios, credituros, credituros var. l.) sibi puerum nomine Theudorum et puella nomine Liliam. 3,11 p. 96,19 misit Wiomadus puerum -um sibi cum mediam partem aureae. *subst. masc. de famulo speciali et intimo:* VITA Ludow. Pii 23 per universas regni sui partes fideles ac -os a latere suo misit. CHRONOGR. Corb. p. 86,25 Wolfhardus . . . sacerdos, abbatisse Reithe iam incluse -us, . . . litteras ex persona abbatisse late circumquaque destinavit.

20 **credito*, -onis f. 1 de actione alicuius fidei aliquid committendi: a gener. i. q. mandatum – Auftrag: WALTH. SPIR. Christoph. II epist. ad coll. p. 10,14 qui (Baldericus) recepto suae -is debito, quod ammonuit, . . . sua examinatione probavit. *β iur.*: a ius emendi in diem – Rechtsanspruch auf Kredit: CHART. select. Waitz p. 14,23 (a. 1063/76) violentam precem non faciat . . . nec executionem, que villanis nostris in damnum veniret (-em nullam faciet, que damno sit hominibus ville B). *β mutuae pecuniae datio* – Gewährung von Darlehen: CHART. Argent. I 617,24 p. 478,42 (a. 1214) isti (scabini) . . . testes inducendi sunt in venditionibus et emptionibus ac -bus et persolutionibus debitorum. 2 de fide facta i. q. confirmatio – Bestätigung: LEG. Wisig. add. 1 ille homo, qui accipit . . . suum directum, habebit secum scriptum seu -em, quomodo iudicatum est.

35 **creditivus*, -a, -um. *credulus, securus* – gläubig, bedenkenlos: CHART. Pomm. 1099 (a. 1278) testes . . . sunt milites . . . Thomas cum platha . . . , Hinricus de Osten, et alii quam plures viri, quibus non immerito fides adhibetur -a.

creditor, -oris m. *script.*: -det-: l.44.45. -tur: l.45. -orri: l.50. *rhythm.* -dit-: p.1995,17.

1 publ. et iur.: a strictius de eo cui mutuum datum vel quaelibet res credita reddenda est: a qui debitorem obligatum tenet, crediti repetitor – Gläubiger: LEG. Burgund. Rom. 14,2 pignus a -e (-etore A2) sine dilatione reddendum. 14,3 mancipia -r (-ur A4, -etur A2) . . . de domo debitoris abduxit. LEX Raet. Cur. 2,25 ut . . . ipsum debitum -i suo secundum legem solvat (sc. qui cautionem fecit). CHART. Babenb. 109,4 si aliquis venerit, qui se haeredem . . . vel -em (sc. defuncti) legitime ostenderit. CHART. Ticin. 121 solvit et dedit . . . abbas . . . -rri dicti monasterii libras centum. CHART. Tirol. 1299 nomine pignoris obligaverunt . . . -bus omnia eorum bona. CHART. Turg. III 526 ut a -um instantia nos possemus commodius liberare. persaepe. per compar.: LIBER diurn. 46 p. 36,5 ut, dum -r rationes nobiscum positurus adveniret, lucrum nos fecisse repperiat (de Deo). WIDO FERR. schism. 1,7 p. 541,1 tam diu . . . ius nostrum -i debemus, quam diu fidei nostrae pignus penes eum est (de eo cui sacramento dato fidelitas debetur). *β fenerator, usurarius* – Geldverleiher, Wucherer: CAPIT. reg. Franc. 153 p. 311,1 his omnibus (sc. ecclesiis sim.) non liceat alienare rem immobilem . . . neque -bus specialis hypothecae titulo obligare. INNOC. III. registr. 1,336 p. 503,29 quodsi quisquam -um eos (sc. cruce signatos proficiscentes) ad solutionem coegerit usurarum eqs. CHART. Hall. 354 Magdeburgensis archiepiscopus intravit debita ducum Saxonie . . . et eorum factus est tam apud christianos -es quam Iudeos etiam fideiussor. al. *γ venditor in diem (solutionem prorogans)* – Verkäufer auf Kredit: MIRAC. Hucherti 2,11 qui (pauper) pacto pretio carnes a -e deferens domum revertitur. *β latius:* a fidei -r i. q. fideiussor – Bürge: FOLCUIN. Bert. 110 p. 632,23 isti sunt testes: . . . Everhardus advocatus, Egelbodo, fidei -es. *β procurator, villicus* – Verwalter, Meier, Schultheiß: GLOSS. II 31,34 St.-S. -r suochenari, meior. 773,74 -r meier (loci spectant ad Arator ac. 2,

681; per interpr. minus accuratam). CHART. Argent. I 104 p. 85,19 acta sunt ... Burcardo ... cathedram Argentinensem ... gubernante, Hugone prefecturam amministrante, Heinricho de Stulingen ecclesie sancte Marie canonico -e super villam memoratam existente. CHART. episc. Halb. 597 hanc paginam ... sibi (sc. canonico cruce signato) suisque salemannis -bus vel etiam eis, quibus quicquam ordinare decreverit, in testimonium validum erogantes. γ debitor – Schuldner: CHART. Nuremb. 178 p. 113,29 (dipl. Frid. II.) quicumque dominus aut alius -r alicui Nurembergensi accommodata reddere rennerit. CHART. Mehl. 911,25 quam (domum) si -r ... non redemerit eqs. (inde 987 p. 228,2 [debitor -r 2]). 2 usu communi: a qui fidem habet, sectator – einer der Gläuben schenkt, Anhänger: AMADEUS LAUS. hom. 8,45 suggerit diabolus -bus suis honores ... appetere. b qui committit, traditor – einer der anvertraut, überantwortet: CHRON. rhythm. Leod. 390 qui nobilem nutrit puerum, vento fuit -r cinerum.

creditorius (-tur-), -a, -um. fidelis, fide dignus – vertraut, getreu: v. p. 1994,12.

creditrīx, -icis f. gen. sg. -e: l. 23,24. quae debitorem obligatum tenet, creditum repetit – Gläubigerin: 1 proprie: CHART. Tirol. 552 p. 33,31 (a. 1204) salvis privilegiis creditorum et -um. CHART. Tirol. notar. I 584 in Bozano in domo -e. 768^b p. 390,33 dicta domina Ella -x. 776 ante domum -e. 2 per compar.: CHART. Salisb. IV 49 p. 48,30 (a. 1265) cum nature solveret debitum, quod ipsa -x cunctis constituit generale. usu attrib.: ACTA imp. Winkelm. I 875 (a. 1241/42) cum sit inevitabile debitum, quod disposuit -x natura <a> mortalibus ... persolvendum.

1. credo, -didi, -ditum, -ere. script. et form.: gr.: p. 1996, 50. adde CHART. Sangall. A 40. 407. cred-: p. 1996,1.25. 1998, 18. adde WALTH. SPIR. Christoph. I 15. ibid. al. praes.: indic.: -et: p. 1996,22. adde SERMO de sacril. 5. ibid. al. -emus: p. 1997,45. adde VITA Goar. 7 p. 418,14 (var. l.). inf. -ire: l. 50.69. partic. gen. pl. -entum: p. 1998,37.38.39. adde POETA SAXO 5,109. imperf. coni. -irent: PIRMIN. (?) scar. 7 p. 37,25. perf.: stirp.: -ded-: l. 39.41. p. 1996,26. 1997,38.40.41. al. cred-: p. 1997,38.39.57. adde CONC. Merov. p. 19,9 (var. l.). indic. -emus: p. 1997,39. adde CONC. Merov. p. 19,9 -demus. coni. -iri(n)t: p. 1997,38.40. adde CONC. Merov. p. 94, 8 -dedit. item PIRMIN. (?) scar. 28^a. depon.: p. 1996,40.57. metr. crē-: p. 1997,62. adde HROTSV. Theoph. 147. Dion. 129. struct. notabiliores: c. acc. praeter solitum: l. 59sq. c. inf. puro: p. 1996,55. 1997,49. supinum: p. 1996,46.47. struct. contam.: p. 1996,53. partic. praes. et perf. usu adi. vel subst.: saepe, e. g. l. 55.70. p. 1996,69.70.

Ifidere, confidere (in) – (zuversichtlich, fest) glauben (an), vertrauen (auf): A fidem habere – Gläuben schenken, (ver)trauen: 1 gener.: PIRMIN. (?) scar. 22 p. 55,7 nolite eis (tempestariis) -ire, (eos -ere var. l.). LEX Baiuv. 2,1 cui Deus dederit victoriam, illi (ille, illum var. l.) -atur. AGIUS vita Hath. 1 testimonio. WIDUK. gest. 1,32 rudi adhuc militi ... contra tam saevam gentem non -bat rex. THIETM. chron. 3,14 lector, -e mihi, quod eqs. 4,73 p. 216,27 in unitatem. 7,69 hostis ... in se aliquid -entes ad ultimum decipit. CHART. Sangall. A 868 p. 82,6 dare expensas ... -endo et stando legali verbo ipsorum mercatorum. CHART. Tirol. notar. I 639 eidem domino Boueto -to sine iuramento. CHART. Basil. C II 268 -ere subnotatis. persaepe. c. acc.: IONAS BOB. Columb. 2,7 p. 242,26 puella ... -dedit unius sodalis consilium (consilio var. l.). FORM. Senon. II add. 4,8 parcat, qui eum -it. VITA Filib. 28 p. 599,17 vir Dei, quos (quibus var. l.) -dedit, ... dixit, quod eqs. CHRON. Salern. 89 p. 90,3 minime eorum verba -erunt. al. v. et l. 50.51. 2 theol. et eccl. de confessione fidei christianae i. q. credulum esse, fide adhaerere, sequi – gläubig sein, gläubig anhängen, folgen, (an Gott) 'glauben': a in univ.: a usu communi: LIEBER diurn. 85 p. 107,3 trinitatis nomine -entes baptizati sumus et -endum fideliter predicamus. PIRMIN. (?) scar. 13 in Christo -ire (-ere var. l.). TRAD. Frising. 569 notum sit omnibus fidelibus Christoque -entibus viris, quod eqs. (sim. CHART. Eichsf. 77 p. 45,39 omnibus in Christum -entibus seu -turis. al.). WALTH. SPIR. Christoph. II 4,27 nos unum virtute Deum de

nomine trino credimus. AMARC. serm. 4,33 quē conditor ipse sese -enti ... paravit. persaepe. c. sensu conversandi: GLOSS. psalt. Lunaclac. 84,14 recte -ere atque conversari. WIPO prov. 11 bene -it (cedit var. l.), qui neminem ledit. β spectat ad symbolum: CAPIT. reg. Franc. 120,3 ut orationem dominicam, id est 'Pater noster', et 'C-o in Deum' omnibus sibi subiectis insinuent presbyteri. STATUT. ord. Teut. p. 121,9 ad 'Pater noster' et ad 'C-o' et ad 'Confiteor' fit venia. ALBERT. M. miss. 2, 9,1 p. 60^b,38 quod dicit: 'C-o', idem est ac si dicat: corde assentio, devotione tendo 'in Deum'. al. struct. sensu distinguuntur in interpr. (cf. ThLL. IV. p. 1149,28sq.): MEGINH. BAMB. fid. 3 p. 261,22sq. -ere ... in Deum est -endo in Deum ire et eius membris incorporari ...; -ere porro Deum, hoc est fidem habere Deum esse ...; -ere autem Deo est fidem dictis vel promissis eius habere; -ere vero in Deo eqs. (sim. RUP. TUIT. off. 10,8 l. 461sq. ALBERT. M. sent. 3,23,7^{capit.}). γ spectat ad haeresim: TRACT. de loc. terr. sanct. (SBMünch. 1865/II. p. 146,11) Iacobini sive Iacobite, a quodam Iacobo in Nestorianam heresim depravati, pessime -entes, Chaldeam habentes literam. b (fidem) amplecti, convertere – (den Gläuben) annehmen, sich bekehren (zu): SERMO de sacril. 2 quicumque ... nomen Christi -et et fidem catholicam suscipit. EIGIL Sturm. 23 p. 158,23 (cod. W) suave Christi iugum -endo subire. WALTH. SPIR. Christoph. I 20 circumstantium multitudo ... credidit in Dominum. MARIAN. chron. a. Chr. 621 Edilbertus cum -dedisset cum sua gente. saepe. 3 publ. et iur.: a creditum, mutuum dare – Kredit geben (cf. p. 1998,75sq.): CHART. Stab. 165 p. 340,28sq. (a. 1138) qui ... panem seu cervisiam vendent, -ent nobis XII denarios ... , ultra quos nobis -ere ... non habebunt. b sibi -ere i. q. positionem (non iustam) defendere – auf seinem (unrechtmäßigen) Standpunkt beharren (cf. p. 1997,20sq.): TRAD. Ratisb. 20 p. 26,35 (a. 822) testimonio convictus est Bernhardus et non -didit sibi et dedit wadium ... pro se et filio suo ... , ut ex hac eadem causa ulterius nihil inquietarent. B pro certo habere, pro vero accipere, persuasum habere – als gewiß annehmen, für wahr halten, überzeugt sein (von): 1 gener.: a in univ.: ARBEO Corb. 24 p. 216,13 divino non deesse -imus solatio. WETT. Gall. prol. 29 haec ... acta, prout -untur. THEGAN. Ludow. 36 quod impium est fari vel -i. RIMB. Anscar. 40 p. 75,19 firmissime ... -e ... et nullatenus dubites, quia eqs. HROTSV. Mar. 198 esse ... angelicae consortem -ito turmae. GERH. AUGUST. Udalt. 1,28 l. 169 cum ... in veritate verum esse cognovisset episcopus, quod antea -ere noluit. THIETM. chron. 8,12 ut ... de mea proficitur -as. persaepe. supinum: CONR. MEND. Attal. 132,34 ut -tu dignum est. p. 134,23 res ... digna est auditu, etsi mira sit -tu. b c. sensu expectandi, sperandi: CHART. Rhen. med. I 8 p. 11,26 (a. 720) si quis ... contra hunc testamentum ... venire temptaverit ... , quod futurum esse non -imus eqs. (sim. CHART. Sangall. A 6 quod futurum esse non g-o. DIPL. Karoli III. 15 p. 23,35 quod minime -imus. saepe). RUD. FULD. mirac. 2 p. 330,46 populi ... debiles ... coeperunt adducere -entes ... pristinam recuperare sanitatem. ACTA imp. Böhmer 72 -imus, quod nos ... aeternam retributionem ... accipere. persaepe. c. inf. puro: RHYTHM. 53,5,3 cunctis simul desolatis solus -it vivere Iudas. c. c. sensu imaginandi, animo concipiendi: THEGAN. Ludow. 20 p. 208,12 nullus ... -i (-ere var. l.) potest, quomodo se continent (sc. episcopi), nisi hi soli, qui hoc malum ... patiuntur. WIDUK. gest. 22 supra quam quod -i possit. WIPO gest. 3 p. 23,21 ultra quam -i possit. al. 2 theol. et eccl. de dogmatibus fidei fere c. sensu profitendi: CONC. Merov. p. 52,16 hoc secundum fidem catholicam -imus, quod eqs. CONSUET. Vird. 40 ut ... possit affirmare infirmus verum esse, quod lectum est, seque de Dei filio omnino sic -ere. OTTO FRISING. gest. 1,58 p. 84,18 quod non natura, sed Filii persona carnem suscepisse -enda sit. ALBERT. M. miss. 2,8,5 p. 59^b,31 articuli fidei, quos ... nobis -endos apostoli proposuerunt. sent. 1,1 p. 55^a,5 -ere dicit assentire eqs. summ. theol. I 3,15,3 p. 76,43 acceptio ... animae ex rebus -tis est fides. p. 77,22 fides est medium et ducens in scientiam -ti et coadiuvans -entem ad intelligendum eqs. persaepe. spectat ad haeresim, religionem non-christianam: CARM. de Frid. I. imp. 808 hoc (Arnaldi dogma)

... turbavit ... Romanam facilem nova -ere plebem. BERTH. RATISB. serm. exc. p. 28,13sq. nec gentiles unam fidem habent ... , nam aliqui -unt hoc, aliqui hoc; similiter nec Iudei, qui ... in modico concordant cum fide, quam antiqui patres eorum -erunt eqs. al. 3 publ. et iur. i. q. agnoscere, ratum habere, acceptare - (als wahr, richtig) anerkennen, gelten lassen, akzeptieren: a de chartis earumque tenore: DIPL. Loth. I. 2 p. 54,16 hec ... auctoritas ut nostra esse -atur eqs. TRAD. Ratisb. 33 ut haec commutatio firmior habeatur et a posteris melius -atur. DIPL. Heinr. II. 132 secundum preceptum domni Karuli imperatoris ... , quod bene -didimus. TRAD. Weihest. 97^d que quo -antur, per testes hoc roborantur: eqs. al. cf. p.1995,58. b de positionibus adversarii in lite i. q. consentire, fateri - zustimmen, zugeben: CHART. Tirol. notar. I 59 (a. 1236) coram ... iudice ponit Osmundus, quod ipse ... nutrit tres filios Carinadi per decem octo menses; ad quod respondet ... procurator domine Amghenesie, quod non -it nisi de decem mensibus. 566^a p. 274,19 ponit ... Zanucius, quod eqs.; quod inficiatur Bertoldus, sed bene -it, quod eqs. ibid. al. (v. ind.; de re v. praef. ed. p. CLVIII). c de causa (fere non iusta) confessi in locut. sibi (se) -ere i. q. sibi conscium fieri, perspicere - sich bewußt machen, zur Einsicht kommen: TRAD. Frising. 327 p. 280,13 (a. 814) iusto iudicio superati fuerunt et -erunt sibi, quod iniuste hoc fecissent. 463 p. 394,33 missi ... -erunt sibi, ut eqs. 514 p. 438,23 ipse (presbyter) se ... reddidit (sc. in manus episcopi) in publico placito ac semet ipso -erunt, quod aliter fieri non potuit, quia eqs. 898^c Kundharius victus sibi -didit ulterius nullam inquisitionem habere. absol. i. q. cedere, acquiescere - sich fügen, sich geschlagen geben (cf. p.1996,305sq.). TRAD. Frising. 193^b p. 184,26 (a. 804) -erunt sibi Liutfrid abba et advocatus eius et reddiderunt istas tres (sc. ecclesias). 345 p. 295,16 -erunt sibi et noluerunt inde amplius contendere. 553 ipsi (sc. mancipia) se sine mallatione aliqua sibi -erunt et in servitium sancte Mariae reddiderunt. cf. conredo.

II putare, arbitrari, existimare - meinen, der Ansicht sein, annehmen, glauben (interdum c. sensu praesumendi, audendi, e. g. l.38.40): a in univ.: CONC. Merov. p. 75,17 clerici ... , qui ... coniugia -dedirint (crederint, -rent var. l.) elegenda. p. 76,23 illud ... adiciendum esse -didimus (-imus var. l.). p. 94,18 cui praecepto si quis ... -dedit obviandum. FORM. Flav. 44 p. 482,16 nisi ... abbas ... eum (episcopum) ... -dedit evocandum. ERMENR. Sval. 10 p. 162,26 -o, quod nil iam sit, quod te contristet. RUOTG. Brun. 35 p. 36,1 aggravata est ... superbia ... gentis Ungorum seducta, -o, ... successu. DIPL. Heinr. II. 281 p. 332,23 pluribus ... fidelibus nostris, ut -emus, patet eqs. CHART. Heinr. Leon. 125 p. 182,10 idem -itur de iam dicto palatino, quod eqs. persaepe. huc spectare potest etiam exemplum infra (l.57) allatum. c. inf. puro: EPIST. Col. 1 certus esse -o, quod eqs. B acc. (pass. c. nom.) dupl. i. q. aestimare, considerare - halten (für), betrachten (als): EIGIL Sturm. 6 totum ... sanctum -o, quod a vobis mihi fuerit imperatum. WIDUK. gest. 1,5 omnes ... amentem eum -erunt. THIETM. chron. 3,3 Gero ... tantam incidet infirmitatem tres dies, ut mortuus -atur. saepius.

III committere, mandare - anvertrauen: A gener.: 1 in univ.: FORM. Marculfi 1,1 l. 26 quid ... vos ... deinceps custodiat ... , huic pagine -dedimus (-didimus, -imus var. l.) insequendo. WANDALB. mens. 181 quae (seges) ... sulcis est -ta. CARM. var. II 13,15 firma per undisonos -bam brachia fluctus. POETA SAXO 1,307 se Christo -ere. HROTSV. Theoph. 10 quem (Theophilum) ... patrum ... cura suorum ... cuidam pontifici -didit nimium sapienti. WIDUK. gest. 2,23 cuius (comitis) consilio ac fidei ... se maxime -bat dux. saepe. c. sensu praedicandi: SIGEBOTO Paulin. 32 p. 925,23 Sclavorum genti ... verbum salutis -ere (inde VITA Wern. Merseb. 1 p. 246,12). 2 conferre, delegare - übertragen, auftragen, anbefehlen: LIBER diurn. 85 p. 104,18 de ... -to pietatis ministerio. ARBEO Corb. 10 p. 198,12 centenarii, quibus haec -ta fuerant. CARM. imag. 2,3,5 haec (sc. xenia libri) tibi commendans, meus ut mihi -didit abbas. THIETM. chron. 3,13 interrogatur Gisilerus a nuntiis ... , si quid in sibi -tis proficeret. al. 3 permittere, prodere - überlassen, überantworten: WALAHFR. carm. 14,2,2 qui ...

-it folium nothis eqs. HROTSV. Gong. 543 flammis -enda meretrix. RUOTG. Brun. 8 p. 9,3 se somno. al. 4 attribuire, pro bono ascribere - zuschreiben, zugute halten: HROTSV. Gong. 275 non decet haec meritis ... -ere nostris. B publ. et iur.: 1 tradere - übergeben: TRAD. Frising. 65 p. 92,39 (a. 774) cum ... Corbiniano, cui haec (sc. possessiones) -ta sunt. 66 Heres (i. Arbeo) episcopus, cui haec -ta sunt. 2 pro mutuo dare - auf Kredit überlassen, (dar)leihen, borgen (cf. p.1996,275sq.). a in univ.: LEG. Wisig. 5,6,4 si quis ei, qui rem pro pignere -didit (-erit var. l.), ... pignus acceptum distulerit reddere. CHART. Aquens. 249 l. 215sq. quicumque mercatores ... bona sua cuiquam -erint, coram iudice et scabinis hoc faciant, qui testimonium rei -te perhibeant eqs. al. b de pecunia: CHART. Rhen. med. II app. 15 p. 400,19 (c. 1220) episcopus Iudeorum tenetur -ere singulis annis archiepiscopo X marcas sine usura. CHART. Turg. III 491 p. 293,23 creditoribus ... de pecunia nobis -ta ... satisfacere. al. in imag. (spectat ad Vulg. Matth. 25,15sq.). WALTH. SPIR. Christoph. I 5 ut ... sibi creditę pecunię plus quam duplicem usuram in Domini gremium ... reportaret. 20 DIPL. Heinr. III. 296 p. 401,31 confidimus ... pro talento nobis -to centesimum recompensationis emolumentum consequi.

IV mutuari - (ent)leihen, (aus)borgen: CHART. Merseb. 161 p. 135,8 (a. 1216) quicquid ... officiat marchionis a Lipzensibus -erunt, marchio promovebit, quod solvetur ... infra dimidium annum. BERNH. GEIST. palp. 1,360 praecipe mensiculis, quibus induvias dare nolis, ut vestes -ant vel emant.

V ?afferre - ?anführen, glaubhaft machen: FORM. Sal. Merk. 32 p. 253,27 ipsa femina ... nullatenus habuit, quod dicere vel opponere nec -ere (an subest reddere ?) rationem, per quem <se> de ipso servicio ... abstrahere potuisset (cf. FORM. Sal. Bign. 7 p. 230,21 tradere rationes).

adi. 1. credens, -entis. 1 credulus, confidens - gläubig, Glauben schenkend, vertrauend: a gener.: CARM. var. III A 6,1,57 factis fueram non credulus illis, sed sum te (sc. Sapientiam) cernens illis super omnia -s. RATHER. epist. 29 p. 165,11 cum ... Augustino -issimus exstem dicenti: 'eqs.' b spec. de christianis: VITA Erasmi 385 'amen' resonat vox -um populorum. 431 plebs -um ... chisticolarum. VITA Verena II 12 (MGPOet. V p. 96) -um ... turba virorum. 2 fide dignus - glaubwürdig, vertrauenswürdig, zuverlässig: CAPIT. reg. Franc. 91,8 iudex unusquisque ... faciat iurare ad Dei iudicia homines -es iuxta quantos previderit. ibid. iterum. DIPL. Karoli III. 31 p. 53,23 isti bonos et -es homines ... testimonium dixerunt.

2. creditus, -a, -um. fide dignus - vertrauenswürdig, zuverlässig: 1 in univ.: VITA Audoini 2 (MGMer. V p. 555,10) inter ceteros satellites rege (a rege, reg. var. l.) valde -us. VITA Elig. 2,39 adhibitis secum praedictis Sparvus (sc. abbas) duobus -is fratribus. 2,77 multos ... misit solidos per -am personam rex. CAPIT. reg. Franc. 32,5 hominem bene -um causas nostras providendi dirigat iudex. 2 idoneus - befugt: CHART. Tirol. notar. I 701^a (a. 1237) per manum -i notarii (sim. 768^b p. 390, 15). 3 tutus - sicher: MIRAC. Bav. 3,48 (ASBoll.) cum ... non bene -ae vicinae commigraret ripae, in flumen ... est dilapsus parvulus.

subst. 1. credens, -entis m. qui confidit, qui fidem religionis profitetur - einer der glaubt, der Gläubige: 1 de christianis: VITA Desid. Vienn. 17 cum ... chorus psallentium ac plebs -ium exultarent in Domino. HRABAN. carm. 39,4,1 Deus salus -ium. CARM. var. III A 6,5,24 non-credens moritur, -em vita sequetur. ALEX. MIN. apoc. 20 p. 454,1 fuit oppressus populus -ium. saepius. 2 de haeticorum fautoribus: ANNAL. Mell. Zwettl. II a. 1184 ipse (imperator) et pontifex Romanus ... Catzariorum pravissimi dogmatis secundum gradus religionis sue, quorum alii -es, alii perfecti nuncupantur, ... persecutor. CONST. imp. II 111 p. 143,24 leges et statuta ... contra hereticos, receptatores, defensores, -es et fautores eorum ... promulgata. al.

2. creditum, -i n. mutuum - Darlehen, Kredit: CHART. Tirol. 745 p. 176,6 (a. 1219) convenerunt, quod de illis -is vel debitis, que de cetero fient, non possit aliquis homo pignori ... , nisi sit debitor vel fideiussor. CHART. Tirol. notar. II 461 quic-

quid ipse ... acceperit de eo in -o. *al.* in *imag.* (cf. p. 1998, 175sq.): LIBER diurn. 91 -a miserante Deo suscepimus, ut optima dispensatione eius potentiae restitui non dubitentur. DIPL. Constantiae 10 laudabiliter ... a nobis itur in -um et tunc incunctanter Deo feneramur, cum Dei ecclesias ... benignitate prosequimur.

2. *credo v. *crido. [creducula v. acredula.]

credulitas, -atis f. *script.* cred-: WALTH. SPIR. Christoph. II 2,63. *struct.*: c. gen. obi.: l. 37. *al.* seq. de: l. 12. *usu plur.*: l. 51. *confunditur* c. crudelitas: l. 22, 34, 37.

I sensu act.: A credendi temeritas – Leichtgläubigkeit: ALBERT. M. bon. 447 p. 235,72 -s de aliquo est vitium quoddam, quod nascitur ex corruptione alicuius circumstantiarum prudentiae. *proverb.*: LOCALIS 252 si vultum pensas, est -s (V; crudelitas *ed. ex B. T. metri causa vix recte*) resupina; pelle sub agnina latitat mens sepe lupina. B fides, fiducia, confidentia (in) – Glaube (an), Vertrauen (auf): 1 gener.: a de fide alicui (rei) tributa: EPIST. var. II 10 plenissima eis (missis) adsit imperialis vestre potestatis -s. HINCM. divort. 6 p. 159,22 in hoc divino iudicio his, de quibus antea dubitabamus, divina ostensione monstratis ... -em accommodare debemus. EPIST. Hildesh. 134,24 adeo, ut vix ... scriptum valeat -e (crudelitati O) admitti. WIBALD. epist. 411 p. 550,27 exiguitatem meam ... benivolentia et -e honoravit imperator. *al.* b persuasio, certitudo – Überzeugung, Gewißheit: ALDH. ad Acirc. 1 non ambigo ..., sed profundae -is frena relaxans confido, quod eqs. CONST. imp. III 115,3 (a. 1276) nobis indubitata dictat -s, quod ... nobis ius nostrum conservabit in eisdem (castris). c opinio, expectatio – Annahme, Erwartung: ALBERT. M. metaph. 5,1,6 p. 221,49 cum ... opinio sive -s praeordinet agenda per voluntatem. 2 spec. de confessione religiosa: a spectat ad fidem catholicam: a in univ.: CONC. Karol. A 25 p. 221, 34 vera cordis -e et oris professione. PASS. Desid. Alseg. 3 (MG Mer. VI p. 58,9) cur ... plebem hanc concitastis et turbastis a -e (crudelitate var. l.) illorum? VITA Liutg. I 12 novum populum devota -e instituens. RATHER. epist. 25 p. 125,10 'fides' ..., id est -s Dei. CONST. imp. II 210 p. 283,9 sancta -s (crudelitas A) divinitatis eterne. saepe. B de symbolo i. q. professio fidei – Glaubensbekenntnis: AMALAR. off. 4,2,22 post orationem dominicam sequitur nostra -s. EPIST. Col. 11 pagina meae (sc. archiepiscopi) -is inscripta. *al.* γ acceptio fidei, conversio – Annahme des Glaubens, Bekehrung: AMALAR. interpr. 38 de -e gentilis populi. HROTSV. Gall. I 5,7 stabilitas vestrae fidei spem mihi excitat de -e Gallicani. b spectat ad haeresim, religionem non-christianam i. q. dogma – Glaubensmeinung: EPIST. pont. Rom. sel. I 2 p. 7,25 qui (Tarasius) Spiritum sancto ... ex Patre per Filium procedente in sue -is lectione profiteatur. THIETM. peregr. 26,4 -s eorum (Sarracenorum) est sanctam Mariam ... de flatu angeli concepisse. *al.* plur. c sensu ineptiarum: BERTH. RATISB. serm. exc. p. 6,14 miror, si aliqui homines sunt tam ceci, quod putant se cum huiusmodi -bus posse salvari.

II sensu pass. i. q. auctoritas (et fides) – Glaubwürdigkeit, (anerkannte) Gültigkeit: HINCM. divort. 6 p. 146,13 quidam dicunt nullius esse auctoritatis sive -is iudicium, quod fieri solet per aquam calidam. DIPL. Otton. III. 28 ut hoc ... decretum per succedentia tempora maneat et a cunctis -is firmitatem teneat. CHRON. Reinh. a. 1195 p. 552,14 quod ... validum totius -is robor acciperet, qui in hoc singulari certamine ... victor existeret. CHART. Turg. V add. 13 p. 708,10 ad maiorem ... donationis mee -em ... presentem paginam conscribi feci.

credulus, -a, -um. *script.* cred-: p. 2000,22. *metr.* cre-: p. 2000,10. *struct.*: c. dat.: passim. c. gen.: p. 2000,3,12. *al.* c. acc.: l. 70. c. acc. c. inf.: p. 2000,15. c. praep.: in c. acc.: p. 2000,23. ad: p. 2000,13. pro nom. propr.: ALCUIN. epist. 233 C-um ceterosque amicos nostros (de eodem: carm. 54,3). *confunditur* c. crudelis: p. 2000,5.

I sensu act.: a temere credens, incautus – blindlings, vorschnell glaubend (an), leichtgläubig, arglos: CHRON. Salern. 111 p. 123,12 nimium ... illius (Amelfitani) dicta -us princeps. BERTH. (?) annal. a. 1075 p. 279,24 regi ... quasi dolorem simulanti poenitentialem nimium -i et confidentes effecti sunt (sc.

Saxones). OTTO FRISING. gest. 2,40 p. 149,14 credidi miser, consensi -us. HIST. peregr. p. 128,23 imperator ... vane promissioni -us. HEINR. LETT. chron. 2,8 -a pacis incerte Saxorum turba revertitur. *al.* subst. masc.: TRANSL. Dion. Ratisb. 29 p. 367,39 subdolos suasor -is mox, (add.: mox crudelis) erit perversor. b credens, confidens (in) – Glauben schenkend, glaubend (an), vertrauend (auf): a gener.: ANSCAR. mirac. Willeh. 3 (4) cui rei (sc. visioni) ipsa (sc. femina caeca) ... -a ecclesiam statim adire studuit. HROTSV. Gong. 200 dubium deponere cordis et meritis sancti iam -os fieri. WIDUK. gest. 2,36 p. 96,14 ipsum (regem) eorum (accusatorum) advocatum et intercessorem et criminis nullo modo -um. IOH. CANAP. Adalb. A 17 ad hanc vocem -a mulier. *al.* certus – überzeugt, gewiß: TRANSL. sang. Dom. in Aug. 21 illa (Dei amatrix) demum miraculi sacramentum cognoscens quievit -a ... salvatorem sui sanguinis ... virtutem nullatenus celari velle. CHART. Rhen. med. I 324 p. 378,25 istius constitutionis quicumque incredulus fuerit, in subposito sigillo firmitatem invenerit et in subscriptis testibus adhuc magis erit -us. B spec. de confessione fidei christianae i. q. fidelis – gläubig (in imag. de conversione: l. 24): WALTH. SPIR. Christoph. II 6, 218 hec cre-a turba. DIPL. Heinr. II. 143 p. 170,35 ut in Deum erat -us rex. TRAD. Teg. 59 cunctis nescat populis nunc et in posterum Christo -is, quod eqs. METELL. Quir. 2,17 -um ligno genus ... piscis heserat (spectat ad Vulg. Matth. 4,19). *al.* subst. masc.: CONC. Karol. A 5 p. 40,10 quod Christus ... omnes, quos inferni carcer detinuit, inde liberasset, -os et incredulos. ALEX. MIN. apoc. 11 p. 228,16 ut -os a Dei templo demeteret diabolus. *al.* 2 sensu pass.: a fide dignus – vertrauens-, glaubwürdig: TRAD. Frising. 650 (a. 842) testimoniorum presentia -orum. WOLFHARD. Waldb. 2,6 p. 228,19 ille (sc. infelix) voce similiter familiari et -a ... veritatem exposuit. DIPL. Otton. III. (?; NArch. 20. 1895. p. 359) ex -is et probabilibus viris cum iureiurando examinare. CHART. Babenb. 109,1 cum ... alio quocunque -o viro. b fide dignatus – für vertrauenswürdig gehalten: a familiaris – vertraut: HINCM. annal. a. 877 p. 216,23 Karolus ... febre correptus pulverem bibit, quem sibi nimium dilectus ac -us medicus suus ... transmisit. *usu subst.*: NITH. hist. 1,8 p. 12,33 Lodharium filium suum ab Italia venire praecepit cum eo ceterisque sibi -is de Lodhuwico deliberaturus Ludowicus imperator. B (quoad opinionem) tutus – (vermeintlich) sicher (de sinu, cui res condendae commissae erant): WOLFHARD. Waldb. 2,3 p. 210,26 -um ac secreti sui conscium sinum dispendii sui causa culpabat muliercula. 3,2 p. 262,17 fallentibus eam oculis, fallente etiam -o sinu ... dampnum sublatae annonae in ... petra iacentem invenit mulier.

cremabilis, -e. ad conflagrandum habilis, igne consumptibilis – brennbar: 1 adi.: ALBERT. M. meteor. 4,3,18 p. 790^a,9 est vinum -e sicut oleum, et in crematione illa evaporat totum. anim. 2,1,8 p. 77,12sq. qui (ignis) inflammatus in lignis bene -bus agit operationem lucis, et in male -bus facit flammam rubeam obscuram. *ibid.* *al.* 2 subst. neutr.: a proprie: DAVID compos. 3,41,1 si ... non cohibetur, crescit et omnia, quae attingere poterit, -ia incendit ignis. ALBERT. M. eth. II 7,1,4 p. 473^a, 34 ignis trahit -e. *ibid.* *al.* expressius i. q. alimenta ignis – Brennmateriale: ALBERT. M. pol. 7,4^d p. 657^a,33 materia ... lignorum, ad -ia scilicet et aedificabilia. b metaph. de peccatis, vitiis igne purgatorio concremandis: STATUT. ord. Teut. p. 78, 12 ut ... religionem pro purgatorio habentes in capituli iudicio -ia ignis purgatorii abstergant fratres. CAES. HEIST. Elis. I 14 p. 364,12 quidquid in beata Elyzabeth -e fuit, ignis tribulationis consumpsit. ALBERT. M. sent. 4,47,10 p. 651^b,35 ignis conflagrationis nihil nocebit sanctis, quia nihil -e in eis invenitur. miss. 3,16,3 p. 134^b,17 isti (mediocriter boni) quidem in purgatorio -ia (i. peccata venalia) habent, sed eqs.

*cremabilitas, -atis f. (varia) facilitas exardescendi – (Grad der) Brennbarkeit: ALBERT. M. miner. 3,2,1 p. 75^a,9 oportet ... accidentia cognoscere, quaecumque per se accidunt metallis, sicut ... colores ipsorum ... et -es. 3,2,5^{capit.} de -e et incremabilitate metallorum. v. et vol. I. p. 281,28.

*cremacula v. *cramacula.

*cremacus, -a, -um. vehementer urens – stark brennend:

[Antony]

ΕΚΚΕΗ. IV. bened. I 38,90 urticas . . . -as.

***cremamentum**, -i n. *fomes – Zündstoff*: Ps. AVIC. anim. 8,1 p. 450 si ad ignem apponeres (sc. *mixturam*), cremaretur plus quam fuerit necesse, id est adderes -um -o.

crematio, -onis f. 1 *combustio – das Verbrennen, Verbrennung*: ALBERT. M. animal. quaest. 19,12/13 p. 308,45 quaedam (*dissolutio*) est per modum contritionis vel incinerationis vel -is. v. et p. 2000,49. *incendium dolo factum – Brandstiftung*: ACTA civ. Wism. B 2773 (a. 1273) Iohannes Lose et filii sui tres proscripti sunt pro mortali -e (cf. *theod. vet. mortbrant*). 2 *incendium – Brand*: ANNAL. Niv. a. 996 (MGScript. XIII p. 90,10) -o civitate Nevernis in die pascha (sim. a. 1039. a. 1053).

***cremator**, -oris m. *coctor (salis) – (Salz-)Sieder*: CHART. Pomm. 48 p. 52,20 (a. 1159) de unoquoque viro ibidem sal coquente et per eundem pontem transeunte denarius -um (cf. *denarius salis* [*Salzpfennig*]; sim. 51^a p. 58,4 [inde 72 p. 95,7. 96 p. 126,18]; ed. *semper cromatorium, vix recte*).

***crementivus**, -a, -um. *incrementi, augmenti efficiens – das Wachstum bewirkend*: ARNO REICHERSB. hex. exc. 3,5 [JbKlosterneuburg. N. F. 10. 1976. p. 86] virtus -a, que in virgultis et herbis cernitur et in humani corporis . . . cremento monstratur.

cremento, -atum, -are. *in statum crescendi redigere, auge-re – zum Wachsen bringen, im Wachstum fördern*: DIPL. Heinr. III. 53 p. 69,23 locum . . . opibus non modica ex parte -tum (inde 205 p. 270,2). GOZECH. epist. 38 l. 896 hic sata et -ta veram sui plenitudinem preperiat in vita eterna caritas.

crementum, -i n. 1 *proprie i. q. incrementum, augmentum – Wachstum, Zunahme*: a in univ.: BEDA temp. rat. 42,30 -a vel detrimenta solis et lunae. WALAHFR. hort. 157 pomorum haec species (sc. *peponum*) . . . -a capit pulcherrima. DIPL. Karoli III. 146 p. 235,36 concedimus . . . canonicis . . . villam . . . , ut . . . eorum usibus proficiat in -a. RAGIMB. epist. 4 p. 527,10 vel per diminutionem aut -um ulla ex quantitate linearum. ALBERT. STAD. Troil. 4,843 -o careat ut dextra mamilla, crematur (de *amazonibus*). saepe. v. et l. 21. b c. *colore quodam*: a *tempus convalescendi – das Heranwachsen*: ALBERT. M. animal. 7,79 superius . . . dicti (*pisces*) . . . ibi (sc. in *Bosporo*) pullificat et post -um pullorum . . . revertuntur. b *accessus ad maturitatem – Reifung, Entwicklung*: ALBERT. M. animal. 5, 36 -um . . . ovorum piscium, ex quibus generantur mares, est festinum propter calorem, qui est in eis, maiorem. γ *processus – das Fortschreiten, (Ab-, Ver-)Lauf*: AESCULAPIUS 19 p. 23, 31 tiscus fit non repentina effusione sanierum, febres etiam -o temporis accessionesque efficiuntur. ALBERT. M. mot. proc. 2, 6 p. 66,40 principium motus -i et localis et pulsualis et sensibilis. δ *amplificatio – Mehrung*: LAMB. ARD. hist. 13 hanc . . . terram . . . comes . . . in feudi . . . -um cognato suo germano . . . contulit. 2 *meton.*: a *accessio, accrementum – Zuwachs, Überschuß*: MAPPAE CLAVIC. 1 cum . . . coagulatum fuerit (sc. *mixtura*), tolle, et habebis aurum cum -o. CHART. Lub. I 381 p. 352,28 illud, quod in mensuratione agrorum in villa Gorcowe nobis accrevit, quod -um overslach appellatur. al. b *excessus pravus – Auswuchs*: HUGO FLAV. chron. 1 p. 302,24 ad confundenda . . . Arrianae hereseos -a nefandissima. c *germen, surculus – Schößling, Trieb* (in *imag. de exordiis*): BEDA hist. eccl. 2,5 p. 90,26 cum . . . Eadbalde regni gubernacula suscepisset, magno tenellis ibi adhuc ecclesiae -is detrimento fuit. d *summa – Summe, Gesamtheit (usu plur.)*: HUCBALD. mus. 6 quae (*intervalla*) . . . ampliatione adiecta usque ad novem modorum -a (*incrementa var. l.*) consurgunt. e *de vino* (cf. *francog. cru*) i. q. *proventus, messis (de propria culturae area contingens) – Ertrag, Ernte (aus eigenem Anbau)*: CHART. Rhen. med. III 51 (a. 1216) donamus . . . viris religiosi . . . medietatem carrate vini sive -i, quod annuatim in vineis assignatis nobis pro eadem poterit provenire. CHART. Sev. Col. 22 p. 41,27 ita quod . . . cultores . . . vinearum medietatem -i nostre assignent ecclesie. CHART. Francof. 367 carratam vini . . . de nostro -o.

cremialis (gr-), -e. *cremabilis, ad cremandum aptus – brennbar, Brenn-*: ANTIDOT. Glasg. p. 125,28 oleo g-e lib. IIII (DYASC. p. 138^b. ALPHITA I p. 294,4 g-e [geminale II p. 74,5; cf. p. 56,30 gemiale] oleum, emitrida idem). GLOSS. Salern. p.

12^b,5 g-is infusio, id est de oleo viridi, quod fit de olivis immaturis.

***cremista** v. **cramista*.

1. **cremium** (gr-), -i n. (-us, -i m.: l.9) *script. -eni-: l.26*. 1 *alimenta ignis arida – dürres Brennmaterial* (cf. GLOSS. I 165,26 St.-S. g-a [-a b] siccamina durri paum. 521,6 g-um grivpo vel pfanna a spahha vel stochahi b . . . spacha vel criebo l vel merges carpa m. n. o. p. garba h. al. SUMM. Heinr. C p. 315 g-um [g-us Q, -um l] siccamen lignorum vel gramen, germen novum post sectionem primam, id est amat, vel sinus, scoz, scoze. *ibid. al.*: a *strictius i. q. ligna sicca minuta, sarmentum – Brennholz, Reisig* (in *imag. l.13*): PASS. Afrae II 3 implete memoriam g-is (gramine *var. l.*) et . . . ignem subponite. TRANSL. Dion. Ratisb. epist. p. 353^b,60 aram Dei . . . tugurii more [ex -is] (*Wattenbach, extremis ed.*) facto oratoriolo septam. ODO MAGDEB. Ern. 6,301 quem (*ignem*) vivere sicco efficiunt -o. al. c. *gen. obi. c. sensu fomitis, incendii* (in *lusu verborum*): ANNAL. Crem. a. 1183 (MGScript. XXXI p. 7,1) imperator Fredericus in odium Cremonensium Crema redificavit, non solum Cremonensium g-um, sed aliorum etiam frixorium Longobardorum. b *latus*: a *fenum autumnale – Grummet, Heu vom zweiten Grasschnitt*: SUMM. Heinr. B 2, 348 g-um amad. *ibid. al. v. et l.9sq.* b *surculus – Schößling: v. l.10*. γ *equisaetum – (Acker-)Schachtelhalme*: GLOSS. III 694,47 St.-S. g-um scaftenhowe. δ *floccus lini – Flachsfaser*: GLOSS. III 551,45 St.-S. -um (-nium a) lyncnotte a leinvloke b. ε *manipulus – Garbe: v. l.8*. ζ *?malleolus – ?Steckling, Setzling*: GLOSS. IV 177,22 St.-S. -um steuehnc (*leg. stekelinc ?*). 2 *frustum lardi dissolutum – ausgelassener Speckwürfel, Griebe*: YSENGRIMUS 3,453 -is elambit Mulciber unctum. 30 TRACT. de aegr. cur. p. 357,9 sume adipem porci recentem . . . et tolle -a penitus. CONR. EBERB. exord. 2,21 p. 120,9 -a lardi, in quo legumen illud (sc. *pisum*) frixum esse putabat *novicius*. TRAD. Weiss. app. 7 p. 329,22 quod sepum -is porciniis vel fecibus aliquibus et cera pise non aliqua commixtione falsificentur. v. et l.6sq. 3 *sartago – (Röst-)Pfanne* (per *pravam* interpr.; spectat ad *Vulg. psalm. 101,4* [Vet. Lat. frixorium]): v. l.7.

2. ***cremium**, -i n. (a *χοῦνα, χοῦμα, ut vid.*; cf. *χοῦμα*) *de matella i. q. vas necessarium – notwendiges Geschirr*: LIT- 40 BER tram. 191,3 omnia, quaecumque illis (*infirmis*) necessaria fuerint, videlicet utensilia . . . -um ad minora agenda eqs.

1. **cremo**, -avi, -atum, -are. *script. gr-: l.54. form. coniug. III. l.46.p.2003,7. usu intrans. l.58.*

1 *comburare – verbrennen* (saepe additur igne, incendio *sim.*): A *strictius de consumptione, deletionem*: 1 *spectat ad res: a usu communi*: RHYTHM. 40,19,2 libri -untur. REIN. LEOD. Regin. 15 p. 576,48 abdicata et -ta est synodus, quam in damnationem Formosi fecerat Stephanus. CHART. Pommerell. 272 p. 230,12 ligna . . . ad construenda edificia et -anda. al. *de aedificiis sim. i. q. incendio destruere, vastare – in Brand stecken, niederbrennen*: FORM. Marculfi 1,33 l. 7 eo quod . . . exercitus noster . . . domus suas (sc. *fidelis nostri*) incendium -assent. NOTAE Augiens. (MGScript. XXX p. 1336,11) castella g-ta sunt igni. GERH. AUGUST. Udalt. 1,13 l. 31 quae (*ecclesia*) a paganis fuerat -ta. CHART. Brem. 240 civitatem. al. b *intrans.*: FORM. Senon. I 38 homo alicus . . . intulit, eo quod . . . casum faciente casa sua cum omnem mobilem vel intro domo compendia seo et strumenta cartarum ibidem igne -assent (*sim. 46 ab igne*). 2 *spectat ad homines*: LEG. Wisig. 12,2,11 ut, quicumque (*Iudaeus*) . . . vetita legibus . . . frustrare presumserit, . . . aut lapide perimatur aut igne -etur (concremetur *var. l.*). THIETM. chron. 8,3 post viri exequias . . . igne -ti. HEINR. LETT. chron. 14,5 p. 77,10 mortuos. ANNAL. Erf. Praed. a. 1234 p. 85,30 ut aliquis infamatus ab heresi . . . convictus pro heretico -retur. al. B *latius*: 1 *accendere, inflammare – abbrennen, anzünden*: WETT. Gall. 39 resistente cera (*i. candela*) incendio, quousque -retur in sancti Galli servitio. WALTH. SPIR. Christoph. II 2,245 dum tura -ret . . . sacerdos. 2 *adurere, ustulare, torrere – (an)brennen, versengen, rösten: a spectat ad res*: GLOSS. Roger. III 349 recipe . . . pul. plumbi usti . . . , fuliginis, paste -te ana 3 l, pul. spongie marine combuste eqs. v. et p. 2001, 3. *de mineralibus i. q. coquere, calcinare – brennen, kalzi-*

[Antony]

nieren: MAPPAE CLAVIC. 191 bisum cauculum tamdiu -a, donec in pulverem redigatur; ... de crystallo -to fac subtilem pulverem. **b** *spectat ad homines*: **a** *proprie*: TRAD. Werd. 82 (a. 974/83) ut ... candenti ferro per duos homines veritas discerneretur, et ..., quem ... contingeret -ari, nil sibimet ulterius usurparet. VISIO Tnugdali p. 13,7 illic (*sc. super lamina candenti*) -bantur (-ebantur T), donec ad modum cremii in sartagine concremati omnino liquescerent (*sc. animae homicidarum*). VISIO Godesc. B 10,1 uni ... ventrem igni -andum adhibuerunt, alteri latus; alii dorsum, alii pedes, alii manus igne -verunt (*sc. daemones*). *al. v. et p. 2001,35*. **β** *in imag. vel translate c. sensu contristandi, affligendi*: CARM. var. I 3,22 tantus is (*Bonus dux*) habebatur ab omni, ut moriens populi corda -ret idem. EPIST. Hildesh. 134,57 in tribulationis camino ardeo, in divini furoris vindicta ferveo, igne celestium minarum -or. *al.*

II *rebus suis incendio privari, deflagrare – sein Hab und Gut durch Feuer verlieren, 'abbrennen' (usu pass.)*: CHART. eccl. Erf. 275 (a. 1246) conventus sororum penitentium ... gravi tribulatur ... defectu, eo quod per generalem plagam, qua ... maxima pars ... civitatis est destructa, per incendium videlicet, sint -te.

[2. **cremo** v. *creanto p. 1987,56.]

[3. **cremo** v. fremo: GLOSS. IV 5,60 St.-S.]

cremor, -oris m. *sucus crassus (de plantis extractus) – (aus Pflanzen gewonnener) dicker Saft, Sirup*: ARTEPH. secret. p. 15 quod (*corpus solis*) ... dissolvitur in ... substantiam albam congelatam, ac si esset -r.

crene cruda v. chrenecruda.

***crenellus** (cranne-), -i m. (*francog. vet. crenel; v. Tobler-Lommatzsch, Altfrz. Wb. II. p. 1027; cf. l. 375q.*) *pinna (muri) – (Mauer-)Zinne*: ANNAL. Nic. Rem. a. 1238 (MG Script. XIII p. 85,45) crann-os ..., quos cives fecerant in domibus suis, fecit destrui *archiepiscopus*. CHRON. Albr. a. 1236 p. 939,39 de nocte scalis cordarum -is adaptatis nostros introduxit *balivus Cordubae*. a. 1238 p. 943,15 illi, qui erant ad -os (*cretellos var. l.*) defensionis.

***crenna**, -ae f. (*orig. gall.; cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1339sq. s. v. crinare*) *incisura – Einschnitt, Kerbe (? de convallae)*: ANNAL. Ianuens. II p. 121,10 fecit fieri potestas viam levatam a Gavi usque -am (*cremiam codd.*) montis Cucchi.

***crento** v. *creanto.

creo, -avi, -atum, -are. **I** *gener.*: **A** *strictius i. q. (ex se) procreare, generare, gignere, parere – (aus sich) hervorbringen, zeugen, gebären (pass. i. q. nasci – geboren werden, [ab]stammen, entspringen)*: **1** *proprie*: **a** *in univ.* (*spectat ad auctorem generis: l. 48*): LEG. Wisig. 4,5,2 illos ..., pro quibus -andis fuerat adsumtum coniugium. WALAHFR. imag. Tetr. 182 ipse (*Beniamin*) tribumque genusque pia virtute -bit. WANDALB. creat. mund. 75 arbor semina quaeque, foetus herba sativos ... -arunt. HROTSV. Agn. 191 clara ... de stirpe -ta. EKKEH. IV. bened. I 1,16 genus altum virgo -bit (*gloss.: id est pariet*). CHART. Brixin. 167 p. 178,33sq. Heinricum cum omnibus suis heredibus tam -tis quam inposterum -andis. *saepius. partic. perf. usu subst.*: CARM. Cantabr. C 12,1^b,2 (*StudMediev. II 16. 1943/50. p. 65; s. XIII.*) flatu fovet tepido ver nova -ta. **b** -tum esse *i. q. vivere, exsistere – leben, existieren*: HUGEB. Willib. 4 p. 96,11 ibi sunt armenta mirabilia ... magnis cornibus -ti. **2** *in imag. vel translate: a* *in univ.*: BEDA hist. eccl. 3, 22 p. 171,28 dei -andi materiam lignum vel lapidem esse non posse (*spectat ad idola*). WALAHFR. carm. 89,4,8 Martius in nonis bis bina elementa -vit. WANDALB. creat. mund. 271 impuros (*actus*) ... -ando. *partic. praes. usu subst.*: OTLOH. prov. D 42 Deus ideo dicitur -ans mala, quia pro peccatis nostris immittit flagella. **b** *concitare, movere – erregen, verursachen*: EPIST. Aldh. 1 p. 494,21 ne haec petitio fastidium in tua mente -et. THANGM. Bernw. 18 p. 766,49 iram et indignationem. ODO MAGD. herb. 1159 qui (*humor*) ... stomachi morbosque -at (*curat var. l.*) tussimque phthisimque. **B** *latius c. sensu (arte quadam) efficiendi: 1* (*ad certam speciem*) *producere – züchten*: THEOPH. sched. 3,48 p. 97,2 gentiles ... -ant sibi basiliscos hoc modo: *eqs.* ALBERT. M. animal. 7,55 multi ... studuerunt, ut -rent eos (*tauros*) in alia terra, et non

poterant. **2** *formare – formen*: METELL. Quir. 23,12 circulum de pane sibi pararat, (-verat tum *rec. a*) *mulier*. **3** *ingere, apponere – erfinden, beilegen*: HELM. chron. 51 p. 101,27 -tum est ei (*sc. regi*) *n o m e n n o v u m*, ut Hericus Emun, hoc est memorabilis, appellaretur (85 p. 166,23). **4** (*litteras colligendo*) *componere – (buchstabierend) zusammensetzen (de acrosticho)*: GOSW. carm. 224 quamque figuram si primam iungas, nomina nostra -as. **5** *reddere – machen (zu)*: ALBERT. STAD. Troil. 2,595 cervices iugulat ossaque fracta -at *Menotiad-*des.

II *theol. et philos. i. q. condere – erschaffen: A* *strictius de creatione ex nihilo*: GLOSS. psalt. Linaelac. 103,30 omnia ... Deus per spiritum ... -vit et adhuc -at futuras animalium generationes. WALAHFR. Mamm. orat. 2 o rerum sator omnium tremende, qui mirabiliter genus -asti humanum. ALFAN. premn. phys. 1,20 p. 9 -vit (*PG 40,512^A προεβάλετο*) hominem *creator*. 1,24 p. 10 quod omnibus propter eum (*hominem*) conditis necesse esset prius -ari (*PG 40,512^B παροσκευασθῆναι*) usui eius habenda. 41,13 p. 133 sic ..., ut in initio -tae sunt (*PG 40, 777^A ἐκτίσθησαν*) *rationales naturae*. ALBERT. M. sent. 2,1,9 p. 22^b,23 facere ... *proprie est naturae* ..., -are autem Dei. *persaepe. v. et l. 26. partic. praes. usu subst.*: ALFAN. premn. phys. 1,40 p. 12 cecidit homo ... ab immortalitate, quam ... accepit gratia -antis (*PG 40,516^B ποιήσαντος*) eum. **B** *latius de transsubstantiatione q. d.*: RADBERT. corp. Dom. 12,28 neque ab alio caro eius (*Christi*) -atur et sanguis nisi a quo -ta est in utero virginis. GODESC. SAXO 23 p. 337,23 divinitas, quae de vino et pane -vit et consecravat verum corpus et sanguinem Domini. *al.*

III *natur., anat., medic. usu pass. i. q. (con)crescere – wachsen, sich bilden: A* *in univ.*: ANTIDOT. Glasg. p. 103,33 qui apostima infra se -ta habent. *c. sensu accrescendi*: ALBERT. M. animal. 1,403 huic (*venae*) ... tres -antur panniculi. **B** *currere, trahi – verlaufen, sich hinziehen*: ALBERT. M. animal. 1, 493 harum linearum una vadit per longitudinem volae et -atur a curvatura pollicis ad volae interiora.

IV *geom. et math. i. q. facere – ergeben (pass. i. q. fieri – sich ergeben, zustandekommen)*: GERB. geom. 6,2 p. 81,8sq. eidem triplicationi nona sua addatur, et hypotenusa -atur; ut in eo (*triangulo*), qui habet senarium in catheto, dimidia eius, id est III, in se ter ducta VIII -at. FRANCO LEOD. circ. 1,149 est ... ratio quadrati, ut ex qualibet summa in se ipsa multiplicata concrescat; hoc ... modo CLIII non -atur (*sim. 1,190*).

V *publ. et iur.*: **A** *de hominibus i. q. eligere, designare, ordinare, constituere – (er)wählen, bestimmen, ernennen, einsetzen*: CHRON. Fred. 4,64 Persas imperatorem super se -ant. EINH. Karol. 1 p. 2,31 gens Meroingorum, de qua Franci reges sibi -are (*recreare var. l.*) soliti erant. CONC. Karol. A 62 licentiam de se ipsis ... abbatem -andi. REGINO chron. a. 896 Arnulfus ... a Formoso apostolicae sedis presule ... coronatus imperator -atur. WIDUK. gest. 1,15 imperator ... ex rege -tus est *Karolus Magnus*. ACTA imp. Winkelm. I 164 p. 141,38 liceat civitati Papie ... rectorem seu rectores eligere et -are. CHART. Eichsf. 425 novo plebano ... -to. *persaepe. de dignitate equestri conferenda ('schlagen')*: DIPL. Conr. III. 130 p. 235,33 nec tibi (*sc. abbati*) ... liceat ... milites aliquos -are (*inde CHART. Scafh. 49 p. 79,32 [dipl. Heinr. V. spur.]*). CHART. Aquens. 48 l. 20 quando ... -at filium suum militem vel tradit nuptui filiam *advocatus*. **B** *de rebus i. q. instituere – (neu) schaffen: 1* *inducere – einführen*: GERH. AUGUST. Udalt. 1,28 l. 257 eorum (*sc. familiae*) ius tollendo et in quibusdam locis novum censum -ando. CHART. Rhen. med. I 628 quod ... novas quasdam consuetudines et quedam iura insolita cuiusdam communionis vobis -veritis (*sc. burgenses*). **2** *fundare – einrichten, gründen*: CONST. imp. II 197 p. 264,34 (a. 1235) civitatem Brunswick et castrum Luneburch ... univimus et -vimus inde ducatum. CHART. Argent. I 328 p. 244,25 idem Hesso ... quandam prebendam de bonis propriis in nostra ecclesia ... -vit de novo.

adi. 1. creans, -antis. *creationis efficiens – erschaffend, schöpferisch wirkend (usu philos.)*: ALBERT. M. div. nom. 4, 214 p. 290,65sq. primo per comparisonem ad causam -em, se-

[Antony]

cundo per comparationem ad causam non-creantem. 4,216 p. 292,14 ad causam efficientem non-creantem. *subst. neutr.*: ALBERT. M. sent. 1,3,21 p. 122³,3 ipse (Bernhardus) enumerat glorificantia (sc. *Dei, i. lucem, pacem, aeternitatem*) potius quam -ia.

2. creatus, -a, -um. *creatione factus, effectus* – ge-, erschaffen (usu philos. de his, quae non per se et ex se ipsis existunt): ALBERT. M. summ. creat. I 1,2,1 p. 320³,14 prima rerum -arum est esse. sent. 4,10,7^{capit.} an virtus verborum consecrationis sit virtus -a vel increata. p. 257³,24sq. virtus -i est -a; oratio prolata a sacerdote omnino -a est; ergo virtus eius est -a. *ibid.* al. *subst. neutr.*: ALBERT. M. metaph. 1,1,1 p. 3,3sq. esse est prima effluxio Dei et -um primum, ante quod non est creatum aliud. 4,4,5 p. 206,97 nihil univoce praedicatur de -o et increato. *ibid.* al. v. et l.10.

subst. v. **1. creans**, -antis m. *creator* – Schöpfer: PAUL. DIAC. carm. 35,51 virgo genitrixque -is. HEINR. AUGUST. planct. 221 est factus homo . . . -is imago. al. cf. p.2003,63. 2004,24.

2. creans, -antis n.: v. l.5.

3. creatum, -i n. *1 gener. i. q. creatura* – Geschöpf, Schöpfung: WALAHFR. Mamm. 20,25 quo cuncta -a orbis in obsequio solus subiecta teneret *primus homo*. WALTH. SPIR. Christoph. I 28 ipsi . . . , qui mirabiliter universa creavit et mirabilis -a redemit. al. *2 philos.*: v. l.12sq. *Antony*

*creos v. *crios. **1. *crepa** v. *reba: VITA Elig. 2,41.

[**2. crepa** v. *2. *trappa*: ANNAL. Erf. praed. a. 1226.]

***crepatia** (-cia), -ae f. *vel rarius *crepatium* (-cium), -i n. (ital. crepaccio; cf. Battaglia, Dizionario. III. p. 952^a) *impetigo, scabies* – Räude, Mauke (fere usu plur.): IORDAN. RUFF. equ. 6,41 p. 82,4 fiunt . . . aegritudines inter iuncturam cruris et ungulas . . . corium rumpentes . . . , et hae -ae vulgari ter appelluntur. 6,46 p. 88,3sq. fit . . . quaedam -a magna et longa transversa eveniens equo occasione aliarum -arum. MOSES PANORM. marisc. 2 p. 152,24 equus, qui habet infirmitatem -orum in omnibus pedibus. p. 154,12sq. alia maneries de -ciis, que accidit super calcanea pedum equorum, que vocantur -cie bovine eqs. *saepius*.

crepatura (-pit-), -ae f. *script.*: *cript*:-l.40. *crept*:-l.45. *fissura, rima* – Riß, Spalte: **1 gener.**: VITA Elig. 2,34 p. 719, 9 vidit ex fronte basilicae . . . parietem ex parte dissipatum cripturamque imminens (imminentem *var. l.*) ruinam minitantem instare. 2,48 p. 727,21. HARIULF. chron. 4,36 p. 276,19 quae (turris) propter antiquam combustionem -pituris patentibus discissa videbatur. **2 medic.**: **a in univ.**: ANTIDOT. Lond. p. 19,25 *e m p l a s t r u m* provatissimo ad creptura (IOH. IAMMAT. chirurg. 9,35^{capit.} ad -am). CONSTANT. AFRIC. grad. p. 350,4 novam incisionem solidant *poma et frondes cupressi*, -piturę valent. THEOD. CERV. chirurg. 1,13 p. 140^A resistitur *fluxus sanguinis*, si cum medicina -a vulneris oppilatur. al. **b impetigo** – Krätze: TRACT. de chirurg. 604 ad serpiginem, id est -am manuum. **c ruptura intestina, hernia** – innerer Bruch, Leistenbruch: ROGER. SALERN. chirurg. 3,578 si . . . magna sit -a, descendunt intestina per dindimum . . . et hernia fit. GLOSS. ROGER. I A 3,21 p. 701,9 in utraque parte inguinis contra -am inscide cutem usque ad nervum dydimum. THADD. FLORENT. cons. 55,10 fiat unguentum et inungatur locus omni mane, antequam surgat; . . . hac medicina utatur in -is (crepatis *ed. vix recte*). al.

1. *crepatus v. crepo. [**2. crepatus** v. crepatura l.57.]

creper, -era, -erum. *obscurus* – dunkel: **1 proprie i. q. subluceus** – dämmerig: CARM. var. III A 6,1,14 sol -um auricomas super orbem tendit habenas. **2 translate i. q. dubius, anceps** – zweifelhaft, ungewiß: **a adi.**: HERIG. Ursm. 1,342 pagina nec -um verax imitata coturnum sectetur demens, quod eqs. *acc. sg. neutr. pro adv.*: GEBEH. AUGUST. Udalr. p. 595,24 qua in re -um sapes, utrumnam eqs. CONR. FAB. Gall. 41 p. 100,8 set tu forte, qui scius -um, (sapis crepitum *var. l.*) dicis: 'eqs.' al. **b subst. neutr.**: RATHER. epist. 4 p. 29,8 nedum historia aliquid continere debeat -um. MIRAC. Ursm. praef. p. 832,21 ne quis . . . nos fabulosum quiddam -umve susurret cudisse. al.

crepetus v. crepitus.

crepida (-ita), -ae f. *calceamentum* – Schuh: SYLL. Bern. 8,8 hec tritas peragratiōe vectans telluris -as valens viatrix (cf. Mart. Cap. 6,581). YSENGRIMUS 5,1243 suit ex duro -as (-tas *var. l.*) tibi subula ferro.

5 crepido v. crepito.

***crepidinosus**, -a, -um. (crepido, cf. l.44sq.) *rimosus, fissilis* – rissig, spaltbar: COMPOS. Luc. ε 34 est . . . ipse lapis (sc. fissus) -us (cf. Diosc. 5,127 εὐθροβής τε καὶ εὐσχιστός).

crepido, -inis f. (κρηπίς) *script.*: *crip*:-l.12.

1 basis, fundamentum – Basis, Fundament: **a proprie**: **a** de aedificiis, altaribus i. q. *substructio, podium* – Unterbau, Sockel: AGNELL. lib. pont. 52 p. 314,5 stans super *crip*-em iuxta altare. GESTA Lob. 14 p. 318,4 altaris domus . . . novissima . . . renovatione lapidea -e commutata. al. **β de navibus i. q. alveus** – Rumpf: EGBERT. fec. rat. 2,2 cuius (aeratae puppis) non dolabro est sed cesa -o securi. **γ de montibus i. q. radix** – 'Fuß': ARBEO Corb. 28 ut usque ad imam m o n t i s -em deflueret *aqua* (NARR. itin. nav. p. 188,31. al.). ARNOLD. LUB. Greg. 4,20,23 ascensa -e affectabant conspiciere quesitum

Dei hominem. **b translate**: COLUMB. instr. 1,1 (Walker p. 60) cupio, ut, quod est fundamentum salutis omnium, nobis -o sermonis sit. BEDA temp. rat. 24,24 computandi -em (gloss.: finem) strue. **2 margo (altius exstructa), determinatio** – (hochgezogener) Rand, Begrenzung: **a in univ.**: TRANS. Alex. Frising. 2 (MGScript. XV p. 287,43; c. 834) suprema fati suspectans anhelos artus in viae -e deponat (sc. aegrotus). GESTA Tull. 47 campanar exstruens ligneum, summa tecti -e prominens. WALTH. TER. Ioh. 12 p. 1147,1 mos . . . est ditioribus . . . supremam . . . aggeris -em vallo . . . circummunire. al.

b ripa, litus – Ufer, Gestade, Böschung: VITA Bertuini 6 (MG Mer. VII p. 181,3; s. IX.) vir Domini . . . secutus est -em rivoli. VITA Heinr. IV. 12 p. 38,24 alterius ripae -em filius . . . ducis cum paucis occuparat. al. *per pravam interpr. i. q. vadum, syrtis* – Untiefe, Sandbank: GLOSS. I 326,17 St.-S. in -e inuntivphi santgewelle. **c murus, munimentum** – Mauer, Barrikade: GISLEB. ELNON. Amand. 14 (MGScript. XV p. 851, 30.) catenatus vallante -e clausus. PETR. DAM. epist. 143 p. 523,25 dum . . . comes in castrensis valli sederet secunda -e.

d de partibus corporis i. q. extremitas – Ende, Endpunkt: CARM. Cantabr. A 15,3^b,9 -e summa caude leporis kartam regiam latentem cepi. BERTH. RATISB. serm. 18 p. 93,24 longitudo est a planta pedis usque ad verticem, latitudo a -e (crete *cod.*) lateris usque ad -em (cretum *cod.*). **3 per confusionem (quasi vox ducta esset a crepare)**: **a crepatura, cavum** – Spalte, Vertiefung: YSENGRIMUS 1,941 colliculi costam terebat rugosa -o. **b crepitus** – das Krachen, Prasseln: VITA Magni Faut. I 19 p. 158,21 fecit Dominus socium eius (dracōnis) per ardorem ignis et flammaram -es interire.

crepisco v. crebresco. **crepissime** v. creber.

crepitatio, -onis f. **1 crepitus, stridor** – das Knirschen: BRUNUS LONG. chirurg. 1,19,3 p. 117^B cum accidit costis fractura, non occultatur apud inquisitionem cum digitis . . . , et fortassis ossis auditur -o. **2 (di)ruptio** – das Platzen, Zerspringen: DAVID compos. 3,64,3 p. 349,29 sicut si vitro fragili . . . bullientem liquorem . . . infundas, -is fragorem concitas.

crepito, -avi, -are. *script.* -idans: GLOSS. I 82,2 St.-S. *partic. praes. usu adi.*: p.2007,13. 21. *gerundivum pro partic. praes. (usu adi.)*: l.64.

I intrans. i. q. crepare, stridere, strepare, tinnire – krachen, knistern, knarren, klimpern: **A strictius**: **1 in univ.**: ALDH. virg. II 1824 in quo (igne) nigra picis . . . et pinguis olivi flumina . . . -bant. AETHICUS p. 100,16 tonitruorum et fulminum -antium volutiones. CARM. de Nyn. 310 fores templi -anda pisula cludunt. VITA Leod. 1,4 (MGPoet. III p. 6) quae (aqua) currit eundo in praeceps raptim capa -ante ruina. CON-

SUET. Trev. 12 p. 275,7 nullus inclinare caput presumpserit, priusquam in pavimento soleam ipsius (magistri) -are intellexerit. AMARC. serm. 3,41 quod tradidit Laurentius indiguis -antis dona monete. METELL. exp. Hieros. 3,519 talis erat fragor, ossa vel artus dum -rent. *saepius*. **2 de voce sim. i. q. sonare, strepitare** – (er)klingen, (er)schallen, lärmern: **a de voce hominum (animalium)**: p.2007,2; *expressius de corvo i.*

[Leithe-Jasper]

q. crocitare – krächzen: l.3): ALDH. epist. 3 p. 479,11 in quis (*lymphis*) ... garrulitas ranarum -ans coaxat. ad Acirc. 46,5 medium -are per aethera ... scribor (sc. *corax*; *sim.* EMO chron. 83). BEDA hist. eccl. 5,12 p. 306,9 audio subitum post terga ... cachinnum -antem. WALAHFR. Wett. 740 cottidie -ant librorum verba per aures. CARM. var. III A 6,6,132 agmina concurrant -antia laude sonora. THEOD. AMORB. Bened. II 2 p. 260, 39 quiddam memorabile ... eadem festivitate -ante accidit. *al. b de instrumentis musicis*: ALDH. ad Acirc. 24,2 quamvis ... salpictae classica clangant et citharae -ent. CARM. Sangall. I 7,3, 1 ecce tubae -ant, quae mortis iura resignant. *c de neumis (per compar.)*: MUS. ENCHIR. 11 p. 30,12 (*var. l. ad figuram p. 29*) affer disparibus septem -antia signa. *B latius (acceden- te notione rumpendi) i. q. (cum fragore) dirumpi, dissilire – (krachend) auseinanderbrechen, platzen, bersten*: AETHICUS p. 176,13 -antes concrescantur griphes. WALTHARIUS 1375 dissiluit ensis ... et -ans partim micat aere et herbis. ALBERT. M. veget. 6,269 dum bufo aspiceret lapidem nec visum averteret ab ipso, -are coepit lapis ... et exsiluit ex anulo una pars eiusdem. *?remissius i. q. maturitate paene rumpi – zum Platzen reif sein*: THEODULF. carm. 74,11 quo (sc. *in paradiso*) -ans croceum pirum rubet arbore (*ni spectat ad l.29sq.*).

II trans. i. q. cantare, concinere, incipere – (be)singen, anstimmern: HYMN. Hraban. 19(11),5,2 laudem rite crucis fortiter expetunt, dum Christi -ant de cruce gloriam. EUGEN. VULG. calend. 114 aethereum -at murmur catholicus ordo. *c. acc. c. inf. i. q. nuntiare – verkünden*: VITA Leod. 1,148 (MGPOet. III p. 10) luctifico ... -vit bucina cantu ... regem decedere vita.

III ?per confusionem i. q. trepidare – funkeln, blitzen: HONOR. AUGUST. spec. p. 1024^A visae sunt manus Martini inter missarum sollemnia gemmis radiare atque auro et electro -are.

crepitura v. crepatura.

crepitus, -us m. script. -pet-: GLOSS. I 80,38 St.-S.

*1 sonor, stridor – Geräusch, Klang: a in univ.: EINH. Karol. 32 p. 37,3 accessit ... in domibus ... assiduus laqueiorum -us (sim. POETA Saxo 5,631). WANDALB. mens. 244 funda horrisono et -u terrere volucres. CONSTANT. AFRIC. theor. 1, 15 p. 3b^f quae (*aqua*), si superflua fuerit, -um in ventre facit. MIRAC. Annon. 1,14 ut nec ... campanarum -um audire potuisset mulier auditu carens. *al. b de voce anim.: EKKEH. IV. bened. I prol. 2,51 aures mulcet (sc. verbum) ... tinnitus ... dans crebros -usque sonores eqs. adde: ALDH. ad Acirc. 13,2 argutum vocis -um cito pando (sc. ventus) per orbem. c de instrumentis musicis*: ALDH. ad Acirc. 79,1 bellantum -u ... corda ciebo (sc. *salpax*). 2 *fractura, hernia – Bruch*: GLOSS. I 81,38 St.-S. -us pruh.*

*crepo, -ui, -are. script. -(a)eb-: l.68.71. adde IONAS BOB. Ioh. 17. form.: coniug. III: l.59.67.72. al. partic. perf. *crepatus: l.67.68.69. adde RECEPT. Sangall. II 30. partic. usu adi.: l.53.68.*

*1 intrans.: a de crepito i. q. crepitare, strepere, stridere – krachen, klirren, knistern: a in univ.: SEDUL. SCOT. carm. I 1,17,8 minas ... astris inferat ventus -anti fulmine. CARM. Bur. 177,1,4 si quis eam (*puellam*) tetigit, tunica -uit. *al. b de voce hominum i. q. clamare, garrere, fremere – lärmen, schwatzen, brummen*: PETR. DAM. epist. 28 p. 252,5 desinat iam comitorum turba venena libidinum -antibus b u c c i s effluere (121 p. 396,1. *v. et vol. I. p. 1599,22*). BERNH. GEIST. palp. 2,193 qui sine fronte -it, clamat, garrir, placet aulae. *γ de instrumentis musicis i. q. sonare – schallen*: ALDH. virg. II 280 dum salpax -at et clangit vox clara tubarum. *b de dissolutione subita: a dirumpi, dissilire – bersten, (auf-, zer-)platzen*: AESCULAPIUS 40 p. 63,17 hinc cognoscimus maturum apostema -uisse (*sim. RECEPT. Lauresh. 2,10*). COMPOS. Luc. 7 2 ex multo incendio ampulla -at. HYMN. Hraban. 14 (13),8^a (9),2 terra tremuit ab imo, -uerunt marmora. VITA Magni Fauc. I 19 p. 158,13 draco ardere coepit et -atus (-ens *var. l.*) mortuus est. BOTAN. Sangall. 34,4 ad labii -batis. WILH. RUBRUQU. itin. 29,27 si ... -ata fuerint ossa ex transverso. *saepe. in imag. de nimio zelo*: FORM. Senon. II add. 4,20 buccas inflat falsator in rotore, -bat et currit in sudore. YSENGRIMUS 7,386 tam celeris nulli provenit gloria sancto, si -ere hunc probitas*

immoderata daret. *β perire – sterben, 'krepieren'*: VITA Phil. Cell. 6 iumentum ... -uit et vitam finiens mortuum est. WIDUK. gest. 3,48 tres duces gentis Ungariae ... multati sunt, suspendio ... -uerunt. *de vita i. q. finire – zu Ende geben*:

5 CARM. var. III A 6,7,28 brevis ista (*vita*) -at, longa futura micat. 2 *trans.: a sonare – erklingen lassen*: CARM. Cantabr. A 30,3 clare conspirent cannule, compte corde -ent concinnantiam. *fort. addendum*: TIT. metr. III 3,6 modolamine chori -unt cum carmina vocom. *b dirumpere – sprengen, platzen lassen*: CONSTANT. AFRIC. eleph. 3,10 quidam morbi et cuture -ant et eam reddunt fluidam. 3 *per confusionem i. q. repere – kriecken*: GLOSS. II 522,71 St.-S. -ant chresent.

*subst. *crepatus, -i m. qui ruptura, hernia laborat – einer der am (Leisten-)Bruch leidet*: IOH. IAMAT. chirurg. 9,35^{tit}. de emplastro ad crepaturam sive ad -os.

crepor, -oris m. crepitu – das Krachen: CARM. Aldh. 1, 144 horrisonis fragoribus concuti ac -bus. 1,156 metuebant magnopere casam contritam -e.

**creptura v. *crepatura.*

20 *crepulus* (crap-), -a, -um. *madidus – weich*: ALPHITA I p. 305,27 ova crapula vel tramula, id est in aqua cocta. *cf. DuC. s. v. crepolus.*

crepundia, -orum n. vel raro crepundia, -ae f. (orig. dub.; de signif. cf. M. Leumann, Gnomon 9. 1933. p. 240sq.)

25 *1 ornatus, monile, amuletum – Schmuck, Halskette, Amulett (fere in imag. vel per compar.)*: ALDH. virg. I 26 p. 261,3 integritatis coronam et virginitatis infulam velut ... gemmatas -orum lunulas ... servare satagebat Ambrosius. 46 p. 300,6 indisrupta ... castitatis -a et pretiosam virginitatis stolam ...

30 inviolabilem conservavit. *ibid. al. accedente notione vanitatis, nugarum*: ALDH. virg. I 9 p. 237,15 decoris dignitas haut frustra virginali formulae comparata reliqua mundi -a contempnit. 2 *de rebus infantiae propriis: a proprie: a oblectamentum, lusus – Spielzeug, Ergötzung*: RADBERT. Matth. 8,2283 in suis delectatur puer -is simplicius quam ullus inter epulas. EPIST. Meginh. 12 numquidnam -a et infantiles salivas homo quinquagenarius meditat?

lallus – Wiegenlied: NOTKER. BALB. Gall. 1^k p. 115,5 relictis ... dulcisonae matris -is, threnis elegiacis. *β panni, cunabula – Windeln, Wiege*:

40 ENGELM. carm. 2,43 (MGPOet. III p. 60) quo tradunt inter ... -a magnum Alciden ludo enituisse novo. BENZO ad Heinr. IV. 4,33 p. 386,15 satis sit, quod seduxerunt nos verba gerundia, sensibus non simus illi, quos fovent -a. AMARC. serm. 4,261 infantis postquam visere tres magi -a summi. *al. in imag.*:

45 PETR. DAM. epist. 50 p. 131,16 nos ... qui spiritalis infantiae -as teximus et lactantis adhuc heremitae ... incunabula fabricamus. *b meton. i. q. infantia – Kindheit*: WOLFHARD. Waldb. 2,4 ipsa (*natura*) eosdem (sc. *infantes*) fortunalia iura non deserens in ipsis -is receptura. WIPO tetral. 197 post prima

50 -a ... sudare scholis mandatur tota iuventus. *al. c translate i. q. initia, primordia – Anfänge*: CARM. Cantabr. A app. 2,14,1 haec (*grammatica*) in ipsis studiorum discitur -is. 3 *sollemnitas, pompa, apparatus – Feierlichkeit, Prunk, Gepränge*:

55 CHRON. Reinh. a. 1084 p. 526,5 ut ... regulare monasterium ad ventilandum iugiter solempnium votorum -a erigeret comes. a. 1202 p. 565,26 ut solempne festum cum lucubrationibus -is largiores radios emitteret. *ibid. al.*

crepusculum, -i n. (?-a, -ae f.: AETHICUS p. 191,3) lux dubia, tenebrae – Zwiellicht, Dämmerung, Dunkel: 1 in univ.: AETHICUS p. 102,18 quia sol ... ut nebula densissima

60 -um inducat sursum a caeli parte. *v. et p. 1240,26. 2 de partibus diei (de eorum mensura*: HERM. AUGIENS. util. astrolab. 8 p. 412^C per quae tria signa duces lineam -i orientalis; similiter facies in opposita parte ad occidentale -um.). *a de vespero*:

65 ODILO SUESS. Seb. 24 ruente noctis -o (THIETM. chron. 7,44. HIST. peregr. p. 165,33). CHART. Babenb. 237 p. 59,35 si quis vulneratus fuerit in -o vel in nocte. *al. in imag. de vita terrena*: TRAD. Frising. 375 (a. 817) post discessum ... ab hoc -o. *b de mane*: IONAS BOB. Columb. 2,23 p. 284,2 quousque diei prorumpat -um. GEBER. forn. 29 p. 765 de vespere usque ad -um calere incipiat *crusibulum* cum modica ignitione. *saepius. in imag. i. q. initia – Anfang*: RATHER. prael. 2,1 l. 10

[Leithe-Jasper]

cum ... ab infantiae -o in hanc aetatis fere deductus meridiem cecam ... casuum diversorum patiar noctem.

crescentia, -ae f. 1 publ. i. q. *proventus* – *Ertrag*: CHART. Rhen. med. II 216 p. 254,36 (a. 1204) stramina et cuncta alia de -is et decimis frumentorum et vinearum ... *provenientia*. CHART. Lux. III 135 p. 138,18 donavit ... terragium de Hop-peseio integraliter ... in omni -a terrarum cultarum et colenda-rum. 2 astron. i. q. *accretio* – *das Zunehmen*: GERB. (?) as-trolab. 2,9 p. 121,11 horarum proprietates patefiunt et correpti-ones et -ae noctium et dierum probantur.

***crescentio** subst. (?contam. ex *cresso et crescentia) *nasturcium* – *Kresse*: GLOSS. III 173,13 St.-S. *nasturcium* vel -o i. cresso.

crescibilis, -e. *potentia crescendi praeditus* – *zum Wachs-tum befähigt*: ALBERT. M. veget. 6,45 nec est *buxus* bene scissibilis, sed magis frangibilis ..., propter quod etiam non multum -is in altum.

***crescimentum** (-ssi-, -si-), -i n. (ital. *crescimento*; cf. *Bat-taglia*, *Dizionario*. III. p. 961) *de praediis appertinentibus i. q. accessio, incrementum* – *Zugabe, Zuwachs*: CHART. Al-taerip. 1 p. 336,18 (a. 1137) fratribus ... concedimus ... Frigi-dum Pesclum et cress-um circunqua que in campis et in nemore (TRAD. Altaerip. 19 cres-um. *ibid.* al.).

***cresco** v. *cresso.

cresco (cris-), -evi, -etum, -ere. script. gr.: l. 32. *depon.*: p. 2010,45. *trans.*: l. 66sq. p. 2010,66sq. (*absol.*: p. 2010,71). *partic. praes. usu subst.*: p. 2010,7.

I de ortu: A *intrans.* i. q. *excrecere, nasci, provenire, ori-ri* – (*hervor*)*wachsen, (ent)sprießen, sich bilden, entstehen*: 1 *de plantis (in imag.: l. 30)*: ALCUIN. *car.* 28,22 -at ab ore tuo caelorum candida messis. ANTIDOT. Sangall. p. 99,4 cum ceperint edere grana grescere, colligis ea. EKKEH. IV. pict. Mog. 60 cur relique frumentum non sit ut erbe sponteque non -at. *saepius*. *alleg.*: BONIF. *car.* 1,311 non sum (*sc. Invidi-a*) satoris superi moderamine -ta. 2 *de anim.*: a *in univ.*: ERMOLD. Ludow. 4,322 unde (*sc. de luto*) genus -vit in orbe virum. RHYTHM. I 146,21,4 quos (*sc. filios*) ab ore -tos nulla de venere sumpsi (*sc. regina apium*). CHART. Heinr. Leon. 102 p. 154,17 ut filii nostri seu heredes, qui forte illis viventibus -verint, idem faciant. *al.* *alleg. de vera vita nanciscenda*: AGOB. 2,9 l. 5 testes veritatis moriendo -verunt. b *originem trahere (de) – abstamem (von)*: THIETM. *chron.* 2 prol. p. 36,21 Otto ... *de stemmate* -tus herili Heinrici patris (5 prol. p. 220,2. CHRON. Merseb. 3 p. 172,24). *al.* *adde*: GES-ta Apoll. 82 non animus talis -vit de germine patris. 3 *de partibus corporis*: BOTAN. Sangall. 18,7 herba centaurea ... carnes criscere facit (*sim.* ARS med. 7 p. 427,23 *carnosa* sub-stantia). PRACT. puer. 72 si patiatur *puer* dolorem in gingivis ... propter dentes -entes. LIGURINUS 1,677 primas ut -ere plu-mas artubus ... *senserit aquila*. ALBERT. M. animal. 2,35 quia cornua illa (*sc. cervorum*) -unt de superfluo nutrimenti ter-restris. *proverb.*: LOCALIS 72 cantat avis quevis, sicut rostrum sibi -vit. 4 *de rebus*: a *corporeis*: RHYTHM. 146,19,2 nullo virili -ta de semine fundor (*sc. pix*). PAUL. FULD. Erh. 2,3 (2) p. 16,32 lineum, quo ... corpus involutum erat, -ere coe-pit de tumulo. RUODLIEB V 101 eius (*lyncis*) ab urina quia -it lucida gemma. THEOPH. sched. 3,31 tolle vini petram, quae -it interius circa vasa. HILDEG. phys. 4,1 smaragdus in mane diei -it et in ortu solis. *saepius*. b *incorporeis*: LEX Baiuv. 1,9 ne ... *presumptio* -at in plebe. LEG. Lang. 135 ut ... de mortuo -at faida inter parentes. ALBERT. STAD. quadr. 36 ut miseris ex hoc perfectio -at. *al.* *math.* i. q. *effici – sich ergeben* (cf. p. 2010,52sq.). HERIG. rat. 2,5 qui (*sc. summae*) ex particulatis denominationibus et divisoris differentia multiplicatis -verint. GERB. geom. 6,4 p. 87,15 per dimidium basis cathetus multipli-cetur et, quod inde -verit, pro embado habeatur. B *trans.* i. q. *gignere, efficere – entstehen lassen, schaffen*: ERMOLD. Lu-dow. 4,639 organa quin etiam, quae numquam Francia -vit, ... nunc Aquis aula tenet. EBERH. HEIST. Betel 308 sic licet in-festa tribulatio multa molesta ecclesie -it.

II *de auctu*: A *intrans.* i. q. *accrescere, augeri, maiorem fieri* – (*heran*)*wachsen, sich mehren, zunehmen, größer wer-*

den: 1 *corpor.*: a *strictius de cremento naturali*: a *de plantis (in imag.: l. 2)*: THEODULF. *car.* 30,51 vestra suis -at plantatio, quaerit, in arvis. CARM. Bur. 88,7,3 uvam sino -ere, donec sit matura. b *de hominibus c. sensu adolescendi*:

5 CHRON. Fred. 2,57 p. 79,2 *criscens* ... puer decorus valde (CHRON. Pol. 2,40. CHART. Scheftl. 32 p. 37,10. *sim.* EINH. [?] Marc. et Petr. II 113,2). Ps. HIPPOCR. phleb. 58 -entibus amplius tolli debet *sanguis* quam declinantibus. *al.* *adde*: LIGURINUS 1,163 quae -entibus annis sub patre ... cunctis me-moranda tulisti. γ *de partibus corporis*: LIBER hist. Franc. 45 p. 318,25 Ebroinus capillis -ere sinens (THIETM. *chron.* 7,76. *al.*). FRAGM. mul. I 52 capit. p. 11 ne mamellas *criscant* virgine (*sim.* ANTIDOT. Bamb. p. 37,29,33). AGIUS epic. Hath. 209 sicut ... corpus -ente splene tabescit. *al.* *proverb.*: 15 THEODULF. *car.* 72,43 febre solet febris seu vulnere -ere vul-nus. δ *de luna (per compar.: l. 19)*: WANDALB. *creat. mund.* 95 solis lumine plena nunc -it radiatque *luna*. BOTAN. Sangall. 21,1 luna *criscente* et *discriscente*. *al.* CARM. Bur. 17,1,4 o For-tuna, velut luna statu variabilis, semper -is aut *decrescis*. *de die i. q. longiorem fieri – länger werden*: HUGEB. Wynnneb. 13 p. 115,42 quod (*aequinotium*) denuo in anno, primum -ente die et secundo *decrescendo* die, solet fieri (WALAHFR. *imag.* Tetr. 4. *sim.* ALCUIN. *car.* 58,18 -enti luce). *al.* b *latius de cremento quoad mensuram, numerum sim.*: a *de coetibus hominum*: ALCUIN. *car.* 51,6,8 grex numero -at, pastor ama-te, tuus. EIGIL Sturm. 13 p. 145,9 -ente familia (14 p. 147, 8). ERMOLD. Ludow. 3,28 gens magis atque magis -vit. *saepius*. b *de rebus*: LEX Sal. Pipp. 86,2 terni solidi de die ad die -ant (*sim.* CHART. *scrib.* Col. B 1190 p. 303,22 pena *currente* et -ente). HUGEB. Willib. 3 p. 92,7 -ente *estatis chaumate*. RAD-BERT. *corp. Dom.* 7,34 si ... panes ... -unt et non minuuntur, dum satiant. INNOC. III. *registr.* 1,291 p. 411,19 si vellemus sin-gula *prosequi*, ... et *lectio tedium pareret* et pagina -ret in in-mensum. *saepe*. *accedente notione concrescendi i. q. densari – sich verdichten*: RUD. FULD. *mirac.* 12 p. 338,33 aer *densis-simas* -vit in nubes et tempestas saeva exorta est. 2 *incorpor. i. q. cumulari, amplificari, invalescere – sich steigern, anwachsen, (an)steigen, hinzugewinnen (an)*: a *de rebus*: a *in univ.*: ERMOLD. Pipp. 2,53 consiliis ... Romana *potentia* -vit (WALAHFR. *car.* 87,7. VITA Heinr. IV. 2 p. 13,28). WA-LAHFR. *imag.* Tetr. 256 -vit *felix res publica* (POETA Saxo 5,387). DIPL. Frid. I. 120 p. 203,25 cum ... in dies iniqui-tas et malicia -ret (767 p. 320,19). *persaepe*. *de numero, spatio sim.*: COMPUT. *cod. Bern.* 10 p. 56,7 in quattuor annus *criscitur bissexto* uno die. WANDALB. *martyr. compr.* 31 anni -ente *rotatu*. SCHOL. *enchir.* 3,15 quod ... vox ad vocem aut duplo -it aut triplo ... , quod sonat diapason, diapason ac diapente *eqs.* ANON. IV. *mus.* 1 p. 24,20 quartus ordo (*sc. modorum*) -it per duo plus. *saepius*. b *diffundi – sich verbreiten*: 50 ARBEO Corb. 9 coepit ... *doctrina* illius per universam Galliam paulatim per virorum ac feminarum -ere moribus (THEODULF. *car.* 71,43. ERMOLD. Ludow. 2,195). γ *coad-unari – sich vereinen*: ANON. *geom.* I 4,58 *latitudinem* et *longitudinem (sc. tetragoni)* singillatim in se multiplices, *summa-rum* inde -entium in unum *latus* quaeras *eqs.* δ *protrahi – sich hinziehen*: HELM. *chron.* 37 p. 73,5 -vit obsidio in dies et menses. ε *peiores fieri – sich verschlimmern*: WETT. Gall. 29 p. 273,36 *infirmitas corporis* -bat (STATUT. *ord. Teut.* p. 68,25). HROTSV. Theoph. 433 morbo -ente. *al.* b *de homi-nibus (de animali: l. 61)*: CAPIT. Saxon. 11 quantum etatem auxerit, tantum in *pretio* -at *bos* (METELL. *peripar.* 3,52 *iudex*). WETT. Gall. 23 -ens *mansuetudine* et *humilitate*. WAL-THARIUS 103 ingenio -entes *mentis* et *aevo*. OTTO FRISING. *chron.* 2,44 p. 120,19 ex quo (*sc. Cic. de off.*) apparet Romanos ... *visse* in divitiis et *potentia (sim.* CARM. Bur. 98,6,6). *saepe*. B *trans.* i. q. *augere, augmentare – wachsen lassen, (ver-)mehren (absol. c. sensu subveniendi: l. 71)*: DHUODA lib. man. 1,5,55 potest (*sc. Deus*) ... tuum ... ad culmen *perfectio-nis* deducere statum *nutrirequere* et -ere ad maius. DIPL. Ludow. 70 II. 2 p. 70,23 duo *constituissse* *mercata*, in quo *negotio* et *cuncto* populo *iuvamen* adderet et ipsi *ecclesiae* in *augmentis* -ret. CARM. de Germ. 4,6,2 (MGPoet. IV p. 136) isti (*sancti*) ...

[Leithe-Jasper]

regnum praesens vobis -ent, adquirent perpetuum. ABBO SANGERM. serm. 24,2 erit ille maledictus . . . , qui de iniusticia . . . amat -ere suam substantiam. *alch.*: MAPPAE CLAVIC. 65/67 a u r u m -ere (COMPOS. Matr. 37^{ut}).

[*creconicium* v. chrysomelum. *adde ad p. 561,41sqq.*: THADD. FLORENT. cons. 46,252 recipitur . . . olei de nucleis -orum (*creconiclorum ed.*) unziarum I et dimidium (*cf. H. Antony, Mittellatjb.* 16. 1981. p. 320).]

crentida v. chrysendeta. **crecio* v. *cresso.

crecis v. 1. crisis. **cremeto* v. *chrismato.

**creso* v. *cresso. *crepus* v. crispus.

**crecco* (conscio, crasso, crisso, -eso, -s(s)io *sim.*), -onis m. (*theod. vet. cresso*) *nasturcium* (*aquaticum*) – (*Brunnen*)-*Kresse*: ORD. iud. Dei app. II^a p. 717,11 perducatur (*sc. reus*) ad ecclesiam . . . triduanum faciens ieiunium in pane . . . et aqua et sale et -e a q u a t i c o (TRACT. de aegr. cur. p. 220,32 *cresonem*). DYASC. p. 177^b senacion, quem alii conscionem dicunt, nascitur in aqua (*item ALPHITA II* p. 165,15 *cris<i>o*-nem). HILDEG. phys. 1,72 crasso magis calidus quam frigidus est. *al.*

cresta v. crista.

1. *creta*, -ae f. 1 de molli terra alba i. q. λευκή γῆ – *Kreide*: a gener: COMPOS. Luc. B 14 terres -am argenti utiliter (*sim.* GLOSS. Salern. p. 6^a,6 -a argentaria. p. 12^b,8). THEOPH. sched. 1,19 tolle gypsum more calcis combustum sive -am, qua pelles dealbantur. CARM. Bur. 220^a,10,3 ne mantellos veteres vos refarinetis, renovari prohibens calce vel in -is. *saepius*. *spectat ad colorem album*: EPIST. Worm. I 21 p. 41,4 nosti nigro theta bellum euge, natalicia designare -a. *b medic.*: DYASC. p. 156^b mulsa -a . . . bibita nausiam provocat. AMARC. serm. 4,419 ictericus -am . . . bibit. *al.* 2 -a rubea i. q. *rubrica* – *Rötel*: ANON. secret. p. 79,28 accipiantur -ae rubeae bonae cribatae librae III. 3 *argilla, lutum* – *Ton(erde), Lehm*: MAPPAE CLAVIC. 3 fictili -a oblinis (*sc. vas*). NOTKER. BALB. gest. 2,1 p. 50,9 ut . . . cavitas (*sc. fossae*) . . . universa aut durissimis lapidibus aut -a tenacissima repleretur. TRACT. de aegr. cur. p. 118,16 ut . . . sigilletur *olla* vel -a vel pasta nec aqua possit intrare. ANON. secret. p. 49,15 vasa de sublimatione debent fieri de vitro aut de -a aut de marmore aut de ferro. *al.* de -a *philosophorum q. d. i. q. 'lutum sapientiae'* – *Kunstlehm, -kitt* (*de re v. D. Goltz, Stud. z. Gesch. d. Mineralnamen. 1972. p. 255*): ANON. secret. p. 59,8 pone illud in aludel ferreo vel marmoreo vel de -a philosophorum facto. 4 *calx cocta* – *gebrannter Kalk*: HILDEG. phys. 4,25 calx calidus est, de quo -a fit, cum incensus fuerit; . . . homo . . . , quam (*sic*) vermis in aliquo loco suo comederit, -am accipiat et bis tantum de criden. *ibid. al.* 5 *lapis calcinus* – *Kalkstein*: THEOD. TREV. transl. Celsi 13 erat . . . sarcophagus . . . miri candoris petra, quam vulgus -am vocat, et tabula desuper marmorea. 6 *faex vini, 'tartarus'* – *Weinstein* (*per confusionem c. crea, ut vid.*): AURELIUS 6 p. 691,20 quodsi maximus increverit dolor, . . . -a ex aceto . . . trita frontem. DYASC. p. 160^b ulcera in modum favi cum -a, quam trigram greci vocant, trita radice (*sc. peponis*) peluntur. *cf.* **crida*.

2. *creta* v. crethmon.

**cretalis*, -e. *cretosus* – *Kreide* -: MATTH. PLATEAR. gloss. p. 374^D sal gemma dicitur -e, et est lapis sal gemmae, salsum.

cretana, -us v. crethmon.

cretatus, -a, -um. *creta tractatus* – *mit Kreide behandelt, geweißt*: CAES. HEIST. mirac. I 8,35 p. 109,12 bene pellis eadem (*sc. Christi*) prius fuerat multiplici percussione pumicata, colaphis et sputis -a, arundine liniata. *meton. fere i. q. veste alba vestitus* – *etwa: weiß gewandet*: HUMB. Sim. 2,35 p. 183,32 -a ecclesiasticae dignitatis ambitio . . . immanitate persecutionum deterriat disparuit (*cf. Pers. 5,177*).

crethmon (critmon, critonion *sim.*) n. vel *cretanus*, -i m. vel *cretana* (-ama), -ae f. vel *creta* (marina) -ae f. (κρηθμων; *cf. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. II. p. 1155 s. v. cretano*) *Crethmon maritimum* (L.) – *Wasserfenchel*: TRACT. de caus. mul. 26 lini semen, crissimo, folia olivarum, radix papaveris teris cum vino, das in pocione. PAUL. AEGIN. cur. 3,249 p. 189,24 redolentia olera et acria, ut scandica, critmon (3,74,2

κρηθμων), malatrum, selinum. DYASC. p. 58^a critonion (gloss.: *cretanus al. crenicon et cretama grece*) fructex est habens duos ramos. CIRCA INSTANS p. 14b^v *cretanus* . . . herba est, quae in marinis locis reperitur. WALTH. AGIL. med. 40 p. 144,11 *cretane* marine, tribuli marini . . . ana mir. I. p. 144,34 *crete* marine. *al.*

[*cretia* v. restis: TRACT. de aegr. cur. p. 379,32.]

creticus v. criticus. **cretinus* v. *crithinus.

?**cretobolus* (crit-, -tab-) *subst.* (*corrupt. ex onocrotalus et theod. vet. hortubil, ut vid.*) *onocrotalus* – *Robrdommel*: SUMM. Heinr. C p. 241 -us hortubel. GLOSS. IV 138,41 St.-S. *critabolus* horetubel. *ibid. al.*

cretosus, -a, -um. *luteus* – *lehmgig*: ALBERT. M. veget. 7,127 terra . . . sit humida et spissa et bene -a sive argillosa.

15 *crevesco* v. crebresco. *crevisime* v. creber.

crhonicus v. chronicus. *criballo* v. cribello.

**cribellatio*, -onis f. *actus cribellandi* – *das Sieben*: MATTH. PLATEAR. gloss. p. 370^F post . . . competentem -em limaturae auri et argenti ponderatae.

20 *cribello*, -are, -atum. *script.*: -ive-: l.24. ANTIDOT. Bamb. 46. *al.* -ispe-: CIRCA INSTANS p. 38b^r. -ball-: l.28. *partic. perf. usu subst.*: l.30.

cribrare – *sieben*: 1 *proprie*: a in *univ.*: ANTIDOT.

Lond. p. 19,12 apii semen I, storace I . . . tunsia crivellas mollissime (*sim.* MAPPAE CLAVIC. 4 contusi et -ti. COMPOS. Matr. 3,1. *saepius*). HRABAN. hom. II 80 p. 302^B si optime t r i t u m (*sc. granum sinapis*) et -tum tepide pingui mulso admisceas (COMPOS. Matr. 43,1 *criballatum*). GEBER. summ. 46 p. 413 super cuius (*ollae*) fundo ponantur cineres -ti. Ps. GERH. CREM. sal. I 31 ponas *vitreatam* in vas et -tum in circuitu eius, ut *eqs. saepius*. *b saccare, percolare* – *filtern, durchsiehen*: ALBERT. M. animal. 12,216 quod latitudo rostri sui (*sc. anatis*) conveniens est cavare et quasi -are lutum. 2 in *imag.*: ALBERT. M. euch. 3,1,7,7 p. 270^a,31sq, quod sicut similago -tur et colatur . . . , quod ita nos per conscientiam -emus et colemus, ut *eqs.*

cribellum, -i n. *script.*: -ive-: l.41. -bre-: GLOSS. III 643,16 St.-S. *cribrum* (*parvum*) – (*kleines*) *Sieb*: MAPPAE CLAVIC. 52 omnia contundis et cribellas spisso -o et proicis, quod lignosum remanserit (*item* COMPOS. Matr. 29,3). ANTIDOT. Glasg. p. 122,21 lini semen cretum subtile crivello. GLOSS. IV 185,9 St.-S. -um vel *criber* vel *cribrum* vel *capisterium* a *cribris* foraminibus i. sip. *ibid. al.*

**criber* *subst.* *cribrum* – *Sieb*: v. l.42.

45 *criblatus* v. cribro. *cribo* v. cribro.

**cribra* v. cribrum.

[*cribrarius* v. cibarius. *adde ad p. 563,64*: DAVID compos. 3,53,5 furfures dantur animalibus, panis cribrarius servis, simila filius.]

50 **cribratio*, -onis f. *actus cribrandi* – *das Sieben*: TRACT. Micrer. p. 91,28 narra . . . mihi, hac -e (*sc. auri*) peracta in quem ordinem perveniet? ANON. tab. p. 162,30. Ps. CALID. secret. 7 p. 186^b,51 illud, quod est multum necesse in hoc secreto atque magisterio, est decoctio, contritio atque -o et mundificatio.

55 **cribratorium*, -i n. *cribrum* – *Sieb*: Ps. CALID. secret. 2 oportet te scire vasa in hoc magisterio, scilicet aludela, et sapientes vocant coemeteria seu -a, quia in eis dividuntur partes et mundantur.

60 **cribratrix*, -icis f. *quae cribrat, ventilat* – *eine die siebt, worfelt*: HILDEG. scivias 3,6 l. 906 imago . . . praetendit discretionem, quia . . . apparuit sollertissima existens -x omnium rerum.

**cribratura*, -ae f. *cribratum* – *das Ausgesiebte*: THEOD. CERV. chirurg. 2,1 p. 144^F superponatur de furfuris -a paulatim et paulatim pro bona incorporatione *eqs.*

cribellum v. cribellum.

65 *cribro* (creb-, -blo, -bo), -avi, -atum, -are. *script.*: scr-: p. 2013,25. tr-: l.72.

70 I *proprie*: A *strictius i. q. cribro cernere* – *sieben*: 1 *gener.*: a in *univ.*: ANTIDOT. Sangall. p. 89,36 amillu Z II, vinum odoratum . . . , tribras. ANTIDOT. Glasg. p. 143,13 om-

[*Leithe-Jasper*]

nia tunsā, -blata. THEOPH. sched. 1,40 tolle cineres et -a eos per pannum. *saepe*. **b** *saccare, percolare – filtern, durchsieben*: FOLCUIN. Lob. 29 p. 70,34 per quatuor foramina in supposita alia aquam -ans *conccavaria*. ALBERT. M. animal. 23, 25 rostrum (sc. *anatis*) . . . est valde apertum ad -andum lutum. **2** *philos.*: Ps. BEDA mund. const. 1,200 -antur ibi (*apud lunam*) . . . quidam athomi, cuius liquidiores partes . . . dant corpulentiam *eqs*. **B** *latius i. q. subigere, occare – lockern, eggen*: HILDEG. epist. II 153 arator agrum primo subvertit et postea -at ac sic semen suum seminat. *ibid. iterum*.

II translate: *A concutere, vexare – erschüttern, heimsuchen (absol.: l. 16.)*: SEDUL. SCOT. carm. II 4,18 si, Neptune, pluas imbribus atris, crebras (*cod.*, -as *ed.*) rore gravi domata nostra. ADAM gest. 3,26 p. 168,11 quanto maiori plaga et propioribus insidiis . . . -retur (sc. *metropolis*). METELL. exp. Hieros. 3,408 -ante fame. *al. adde*: HILDEG. epist. II 29,28 intrepide cedo ei (*satanae*) carnem meam -andam. **B** *examinare, probare – untersuchen, prüfen*: EPIST. Bonif. 77 p. 160,30 ad medium deducantur sacrilegi illi . . . , ut eorum denuo subtili indagatione -etur causa.

adi. cribratus, -a, -um. **1** *cribro cretus – gesiebt*: MAPPAE CLAVIC. 98 de vernice fac farinam *tritā* in marmore et -tam (DYNAMID. Hippocr. 1,21. ANTIDOT. Glasg. p. 100,35 -bata. *saepius*). ANTIDOT. Glasg. p. 149,21 mittis pimentas scribatas. *al. de panibus ex farina -ta confectis*: RUODLIEB VI 83 tot bene -tos presentabo tibi *panes* (CHART. Landeshut. 65 p. 38,39). **2** *cribro similis – siebähnlich*: CARM. cod. Vat. (5330) 22,1 est -ta cavis tellus ut spongia venis.

cribrum (creb-, -bum), -i *n. vel raro* ***cribra**, -ae *f. instrumentum ad cribrandum aptum – Sieb*: **1 gener.**: **a** *proprie*: ANNAL. Xant. a. 873 p. 33,8 caelum vix velut per -am intueri potuit. GLOSS. III 496,28 St.-S. -a ridera. WILH. HIRS. const. 2,32 p. 1087^A ita farinam cribrat, -um . . . prius diligenter lavat *famulus*. REGISTR. Geisn. 41 ipse (*ignifactor coquinae*) . . . tenetur expedire . . . in ollis . . . et -is, que haesib vocantur. *saepius. proverb.*: YSENGRIMUS 5,593 limpham . . . infundere -o proposita refert utilitate nichil. CARM. de Cunone 41 pinximus in -o, quod discit homo sine libro. **b** *in imag.*: HRABAN. hom. II 80 p. 302^C fides . . . ab omni levium cogitationum superficie -bo discretionis castigata. THEOD. AMORB. (?) Tryph. et Resp. prol. p. 291,15 necesse est, ut grammaticae diligentiae -o ab omni prius vitiatorum lolio purgetur *opus*. SIGEB. GEMBL. Wigb. 7 p. 510,24 quando erutus de -o diabolicae temptationis. **c** *meton. i. q. cribratum – das Ausgesiebte, Schrot*: YSENGRIMUS 6,337 villanus -o (-bo *var. l.*) pronascitur atque galastre (*ni spectat ad laborem*). **2 spec.**: **a** *publ. de mensura quadam*: CHART. Sil. D I 209 (a. 1221) -um . . . unum (sc. *annonae*) de quolibet manso Teutonicali . . . hospitali preminato contulimus. CHART. Pruss. I 141 p. 106,38 currus . . . portans salem de unius equi sarcina unum -um equatum superius dabit monetario, *eqs*. CHART. Sil. D III 487 hospitale Sancti Spiritus . . . debebat percipere unum -um annone. *al. in hac regione*. **b** *alch.*: ALLEG. super turb. p. 495^A,57 postea ponunt *faecem coralli* in sphaeram eam, quam -um vocamus. ANON. tab. p. 162,31 cribra illud -o et silo, id est cucurbita et alembico. *al. c* *mus.*: WILH. HIRS. mus. 40,1 figuram nostram, cui theorema troporum vel -um monochordi . . . nomen damus (*inde OTKER. mens. [ed. M. Gerbert, Script. de mus. I. 1784. p. 384^A]*). **d** *math.*: **a** *clatri – Gitter, Raster*: HONOR. AUGUST. anim. 5 -um simplices numeros per multiplices numeros reciprocat. FORTOLF. rhythmimach. 285 ad inveniendas . . . numerorum multiplicationes alternas . . . perutile est nosse paginam illam, quam -um nominant (*cf. Boeth. arithm. 1,17 p. 33*). *al. β cylindrus – Zylinder*: SYLL. Sangall. app. 5,75 hinc planē formē vel lineā longa iaceb*-t*, additur et numerus crassus ad alta volans, inde cibus, cribrum (*cod.*, -um *ed.*) seu forma triangula surgit (*cf. Mart. Cap. 7,755*).

***cribulo**, -atum, -are. (**?** cribrum, *ni subest tribulare*) *cribrare – sieben*: ANTIDOT. Berolin. 43 haec omnia -ta miscis cum supradicto melle. TRACT. de aegr. cur. p. 180,45 apium et rutam -a et cum his addens parum panis distempera in vino.

cribulus *v. tribulus. cribrum* *v. cribrum*.

***cricetus**, -i *m.* (*cf. *griseus; v. Meyer-Lübke, REW³ nr. 3873*) *Cricetus cricetus* (L.) – *Hamster*: ALBERT. M. animal. 22,47 -us, ut dicunt, animal est parvulum in antris in terra habitans (*ex Thom. Cantimpr.*).

5 [**cricos** *v. carcinus*.]

***crida**, -ae *f.* (*theod. vet. krida*) (*mollis*) *terra alba – Kreide*: HILDEG. caus. 4 p. 217,13sq. creta calida est et -a frigida, et sic calor cretae cum frigiditate -ae . . . vermes mortificat. *ibid. al. cf. 1. creta*.

10 [**cridiem** *v. horror*: Ps. GALEN. febr. 31.]

***crido** (gr-, cred-), -avi, -atum, -are. (*ital. vet. cridare ex quiritare; cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1484*) (*ex*)*clamare – (aus)rufen*: **1 gener.**: LOH. CODAGN. trist. p. 35,37 Mediolanenses furore magno sunt accensi et sonitum et strepitum -antes super eos (sc. *nuntios imperatoris*) fecerunt. ALBERT. MIL. temp. 220 p. 498,12 quendam femina sensitiv eos (*Saracenos*) et cepit -are: *'eqs'*. *al. de cane i. q. latratum edere – Laut geben*: GUIC. (?) bers. 9 si brachettus vellet -are. **2 publ. i. q. (publice) pronuntiare – (öffentlich) verkünden (fere de banno; cf. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. III. p. 1870 s. v. grida): COD. Wang. Trident. 85 p. 198,2 (a. 1210) episcopus . . . iussit Vozolo viatori, ut per civitatem -et illos extra bannum. 168 p. 358,4sq. ut nos in Castro Novo -ret *praeco* in bannum, unde nos timore ductus -vit in bannum. ANNAL. Plac. a. 1270 p. 545,39 firmata est pax et credata (*cod.*, *cridata ed.*) p. 546,6 -ta est publice treugua inter homines Mediolani et homines . . . Laude (*sim. CHART. Ital. Ficker 488 p. 493,43 bannum . . . gridatum*). PARIS. annal. a. 1239 (MGScript. XIX p. 11,30) imperator bannivit et in banno -ari fecit omnes de parte comitis. *saepius*.**

1. *cridum, -i *n. et *creda*, -ae *f. evocatio, clamor – (Auf-)Ruf, Appell, Lärm*: ANNAL. Plac. a. 1266 p. 519,17 ivit creda per civitatem . . . , ut quilibet se desarmaret. a. 1270 p. 541,9 homines . . . audito -o ad equos et pedes . . . cucurrerunt. *ibid. al. Leithe-Jasper*

criens *v. cliens*.

crientulus *v. clientulus. crifes* *v. gryps*.

***crigna** *v. *crinia*.

crimen, -inis *n. vel raro *crimina*, -ae *f.* (p. 2015, 4. 7). *script.*: *crem-*: p. 2015,64. *adde* SEDUL. SCOT. carm. app. 1,1 (*var. l.*). *al. -men(is)*: CONC. Merov. p. 6,2. FORM. Marculfi 2,3 l. 57. *form. abl. sg. -i*: CONC. Merov. p. 175,5.

1 gener. i. q. vitium, malum – Fehler, Laster, Übel: ALDH. ad Acirc. 126 Prosper dum de -e adulationis loqueretur. WALAHFR. Wett. 370 in illicitum cecidit qui (*frater*) -n habendi. HUMB. Sim. 2,18 p. 159,42 restat aliquibus eorum (*negotiatorum*) illud maximum *avaritia* e -n, quo etiam animas suas venales habent (OTLOH. prov. C 77).

II iur.: **A** *exprobratio, criminatio, accusatio – Vorwurf, Beschuldigung, Anklage*: **1 in univ.**: EDICT. Roth. 9 si . . . adest homo in praesenti, qui -n *m i t t a*, liceat eum (sc. *cui -n mittatur*) . . . -n . . . desuper se . . . eicere (164. *al.*). LEX Raet. Cur. 23,4,1 omnis infamatus, hoc est omnis, qui in *f a l s o* -e detentus fuerit, testimonium portare non potest (THEODULF. carm. 28,913. *al.*). VITA Heinr. IV. 3 p. 17,2 quid vobis profuit eum (*regem*) *f i c t i s* -bus accusasse, cum accusationem vestram facili responso . . . dissipaverit? (PETR. CRASS. def. 7 p. 447,15). CHART. Babenb. 124 p. 161,30 ut . . . talia hominibus inponant *quidam iudices* -a, que nec probare poterunt nec intendunt. *persaepe*. **2 c. colore quodam**: **a** *c. notione calumniae*: LEG. Wisig. 2,1,9 nullum patitur in eum (*principem*) aut notam ponere -is aut verba congerere maledictionis. ERMOLD. Pipp. 2,205 pater omnipotens Susannam -e solvens. VITA Heinr. IV. 3 p. 16,1 confictis conscriptisque super eo (*rege*) -bus, quae pessima et immundissima potuit odium et livor excogitare. *adde de contumelia*: GLOSS. I 693,41 St.-S. -n honida. **b** *c. notione infamiae*: CARM. Bur. 120,2,8 frigescente nostro cupidine sordes repente funebri -e. **c** *c. notione suspicionis*: EDICT. Roth. 179 si parentes . . . eam (*sponsam*) mundare non potuerint de ipso -n. LEG. Lang. p. 220,45 si . . . illi, in quorum praesentia venditus fuerit *cavallus*, <sint> personae utiles, quibus credatur absque -e. **B** *flagitium, scelus*

[Wellhausen]

facinus – *Vergehen, Verbrechen, Untat* (gen. ident.: l. 10. 66. 70): **1 strictius:** *a proprie* (in imag.: l. 6. al.): **α in univ.:** LEX Baiuv. 1,5 de his, qui servum ecclesiae sine mortali -e interemerint. LEX Raet. Cur. 9,28 alii, qui minore -a (-e var. l.) fuerint detenti. PAUL. DIAC. carm. 22,32 quin potius ... cum ... suo ponat *Sigifrid* -a crine simul. CAPIT. reg. Franc. 96,6 qui as nefandas -as emendare ... neglexerit. 78,25 qui p u b - l i c o -e convicti sunt rei (TRAD. Ratisb. 190 p. 142,28. *saepius*). WALAHFR. carm. 65,1,24 se morte minatur *fur* ulturum impacti -is esse s c e l u s (VITA Mathild. II 5 p. 154,24). CONC. Karol. A app. 9 p. 841,20 de -e m a i e s t a t i s gravius iudicantur rei ... quam alterius alicuius generis sceleris (DIPL. Frid. I. 268. CONST. Melf. 2,39 *saepius*. cf. ACTA imp. Winkelm. I 213 p. 194,3 excepto -e ... lese m. *saepius*). *persaepe*. v. et p. 220,66sq. 224,8sq. *iron.*: THEODULF. carm. 45,35 quod caret vis, alatus, quod aperto est *Cupido* -e, nudus, sollertique caret quod ratione, puer. IOH. CANAP. Adalb. A 5 'heu me! nupseram', inquit *simplex puer*, et -is machinatorem digito monstrans: 'hic me nubere fecit!'. PETR. CAS. (?) chron. 4,88 p. 549, 2 uno tantum repertus in -e, quod vocatus ad curiam ire distulisset *abbas*. al. **β spectat ad voluntatem:** PETR. PIS. carm. 41,23 (MGPOet. I p. 74) cunctorum ... sacro restringis -a freno. CARM. Paul. Diac. app. II 51,18,2 populorum sine metu dum cohercet *praesul* -a. **γ spectat ad intentionem:** ALDH. virg. II 2598 hoc scelus amborum (sc. *Ahab eiusque coniugis*) strophoso -e gestum castigat ex superis prospectans arcibus ultor. **δ spectat ad malam consuetudinem:** GERB. epist. 80 ubi summa religionis norma esse debuit, summum esse illapsum -n ... vos permovit. **ε spectat ad iniuriam:** VITA Heinr. IV. 6 p. 24,21 rex ..., quod de apostolico -n accepisset, retulit. CHART. Aquens. 19 l. 63 huc ... accedit, quod quidam Franco ... -n excommunicationis decano et magistro suo intendit. **ζ spectat ad fraudem:** CARM. Bur. 100,4,3 Eneas, hospes Phrygius, Iarbas, hostis Tyrius, multo me (sc. *Didonem*) temptant -e. **η c. gen. obi. i. q. laesio, violatio** – *Verstoß, Verletzung*: DIPL. Otton. II. 130 p. 147,1 inquisivimus, si pro alico iuri -e deberet predium mulieris sociari fisco regio. **b meton.:** **α labes** – *Schandfleck*: TRANSL. Dion. Ratisb. 18 p. 363^a,54 -n regni (i. *Gisilbertum*) ut dilitias fovimus. **β praeda furti** – *Diebsgut*: UDALSC. Egin. 9 quae (*mulier paupercula*) onerata -e etsi ... non potuit effugere, exonerata manus evasit tortorum. **2 latius:** **a culpa** – *Schuld*: LEG. Wisig. 6,1,2 p. 248^a,8 quia dubitari non potest, quod per tormenta sibi -n inponat (sc. *reus*). RADBERT. Matth. 12,661 cuius (*Iudae*) in conscientia -n erat. RATHER. prael. 1,1 l. 24 nullus his prevaricatis innocens, nemo ista committere valet s i n e -e (CARM. de Frid. I. imp. 1895. al.). LAMB. HERSF. annal. a. 1044 p. 59,2 rex ... omnes, qui in regiam maiestatem deliquerant, -e absolvit. MANEG. ad Gebeh. 20 p. 344,36 quanto -e astringantur, quanta damnatione obruantur, agnoscat, qui *eqs. saepius*. **b macula** – *Makel, Befleckung*: LEG. Wisig. 9,2,9 p. 375,26 quod si ... rei dominus ... c u l p e cuiuslibet -e ... dinotatus a statu dignitatis pristinae cadat (HROTSV. gest. 508). ALCUIN. carm. 3,34,37 fratribus adiunctus vixit s i n e -e frater ... prumptus in omne bonum (WALAHFR. Wett. 872. RANGER. carm. 957. *saepius*). RUD. TRUD. gest. 2,6 electus noster cum non tantum careat -e, sed omni quoque mala suspitione. al.

III eccl. et theol. i. q. peccatum, delictum – *Sünde, Verfehlung* (in imag.: l. 69. al.): **A in univ.:** CONC. Merov. p. 138,10 cum peccati -e. CARM. de conv. Saxon. 17 (NachrGött. 1985/I. p. 62) horrida probrosae dempsit qui (sc. *progenies sancta*) -a m o r t i s (AUDRAD. carm. 3 prol. 2. al.). PAULIN. AQUIL. carm. 6,2,2 bonum neglexi facere ..., probrosa gessi sine fine -a (cre- var. l.). RADBERT. Matth. 5,2680 omnis anima dum adhuc ... m o r t a l i b u s obvolvitur -bus (RATHER. [?] exhort. 8. al.). 9,461 post lapsum -is. 10,2210 septem principalibus ... -bus. RATHER. prael. 5,25 l. 796 a maledicto ... originalium atque actualium -um. conf. 26,875 securus omnium -um phalanges irride. CARM. Bur. 33,2,8 expulso procul vitio munderis labe -is. *persaepe*. *expressius de peccato primo vel originali* (usu plur.: l. 72. p. 2016,5): BONIF. carm. 1,42 virtute mea (sc. *Fidei catholicae*) ... demuntur -a prisca. ALCUIN.

carm. 115,8 terra tibi tribulos pro -e germinet, Adam. PAULIN. AQUIL. carm. 4,6,1 hoc de fonte mundus omnis ablatus a -e. GESTA Bereng. 3,182 vetiti pro -e pomi (*inde* HROTSV. prim. 532). HROTSV. asc. 29 in patris et nati pariter ... flaminis almi nomine, quo veteris deponant *gentes* -a sordis. Theoph. 362 per quam (sc. *Mariam*) de veteris loetali -e matris omnem ... mundum patet esse solutum. HILDEG. scivias 1,4 l. 859 ubi (sc. *in baptismo*) vetus -n (noxia ed. pr.) Adae tibi (sc. *homini*) est ablatum. al. **B c. colore quodam:** **1 spectat ad fornicationem, stuprum sim.:** CAPIT. episc. I p. 166,19 plus est irrationabile -n cum masculo quam cum muliere (sc. *miscere*). RADBERT. corp. Dom. 3,63 si inter paterna ... stupra et materni -is flagitia ex libidine sata vivificet *Deus* hominis membra. HROTSV. Agn. 189 in qua (*aede*) -bus turpes gaudent mulieres. BERTH. (?) annal. a. 1068 hic (*Heinricus rex*) ... legitima coniugis adeo obliviscitur et tam nefandis -bus involutus esse diffamatur, ut *eqs.* HILDEG. scivias 2,6 l. 2309 quoniam illis (*pecoribus*) vos coniungitis, idcirco amarissima consortia nefandorum -um cadent super vos. 3,4 l. 489 ut ... non cessarent *quidam* a -bus per petulantiam suae carnis. **2 spectat ad temptationem:** ARNULF. SAG. invest. 3 p. 93,20 quedam -a naturalis impotentia removel ab etate. HILDEG. scivias 3,3 l. 383 de qua (*disciplina*) ipse (*homo*) compescit -a peccandi. 3,7 l. 331 sanguis in se continet valde culpabilia -a. **3 spectat ad malam consuetudinem:** THIETM. chron. 7,25 p. 428,32 nobis ... ob -n nostrum eius (*Eid antistitis*) conversacio displicuit et ei nostra. 8,11 -n meum semper celavi. CHART. Burgenl. I 249 p. 180,25 quoniam fragilitas humane conditionis ... compellit quoslibet ... contagiis peccatorum sordescere, iusticia est, ut ... -is nostri maculas elemosinarum largitione detergere debeamus.

1. *crimina v. crimen. [**2. crimina v. *arimanna.**] [**3. crimina v. decrimino:** PACTUS Alam. 14,1.] **criminalis**, -e. *script.* -men-: CONC. Merov. p. 24,14. *form. abl. sg. -e:* l. 38,47. al. *decl. I.:* l. 43,51.

1 adi.: **a de animadversione criminis i. q. publicus, poenalis, capitalis** – *strafrechtlich, Straf-, Kriminal-*: LEG. Wisig. 2,1,15 tit. p. 44 ut iudices tam -es quam communes terminent causas. CAPIT. reg. Franc. 14,18 hoc in -e iudicio. CONST. imp. I 50 p. 97,1 non aliquis monachus ... in quacumque controversia sive -i sive c i v i l i iusiurandum compellatur ... subire (CHART. Turic. 371 p. 251,30 [epist. papae]. DIPL. Frid. I. 530 [spur.]. *saepius*). PETR. DAM. epist. 47 p. 47,23 quia non p e c u n i a r i a, sed -is (-ia var. l.) est causa (DIPL. Frid. I. 844 p. 61,3. CHART. Aquens. 41 l. 16. al.). *saepe*. **b de crimine:** **α iur. i. q. scelestus, flagitiosus, poena dignus** – *verbrecherisch, kriminell, strafbar*: CONC. Merov. p. 157,6 absque causa -e, id est homicidio, furto et maleficio. CONC. Karol. A 19^G,39 si presbyter in -e opere fuerit deprehensus. DIPL. Loth. I. 92 p. 227,15 pro -bus culpis, de quibus sacerdotibus et monachis non est licitum iudicare. DIPL. Heinr. II. 319 p. 399, 33 quisquis ex eadem familia in furto vel pugna aut aliqua -i (-ia var. l.) causa culpabilis inventus fuisset. *saepe*. **β eccl. i. q. peccatorius, commaculans** – *sündig, befleckend* (usu ellipt.: l. 57): AMALAR. off. 4,7,7 unusquisque cognoscit, quando loquatur verba -ia, quando verba otiosa et cetera talia, quibus polluitur per os mens. CONC. Rem. 13 (MGScript. III p. 664,5) contraho sermonem qua possum brevitate, ne videar quasi -es dicere. IOH. CANAP. Adalb. A 16 sabbato sancto, quando baptizati catecumini -bus vinclis solvuntur (*item* B 16). ALEX. MIN. apoc. 3 p. 40,12 habes ... paucos ... bonos ..., qui non inquinaverunt -e m a c u l a ... sua bona opera (14 p. 297,26). *expressius i. q. gravis, morte dignus* – *schwer, todeswürdig, Tod-*: CONC. Karol. B I 11,61 ut pervasores rerum ecclesiasticarum ... ex -i et publico peccato publica penitentia satisfaciunt. 47^G p. 483,7 peccata nostra cotidiana sunt ...; sed non debent esse mortifera, id est -ia. INNOC. IV. registr. A 661 quasi fornicatio -e peccatum non debeat reputari. *saepe*. **2 subst. neutr.:** **a criminatio, accusatio** – *Beschuldigung, Anklage*: REIN. LEOD. annal. a. 1202 p. 656,13 Guido cardinalis ... purgationem eius (*domini Hugonis*) de obiectis -bus in curia Romana ab adversariis recepit. **b de animadversione criminis:** **α actio, causa publica** – *Strafverfahren, -prozess*: LEX

[Wellhausen]

Raet. Cur. 9,15,2 si aliquis homo in cuiuslibet scripturis, tam in civile quam in -i, non falso crimen dixisset (CONST. Melf. 2,21. CHART. Tirol. notar. II 547). **β multa – Strafgebühr, 'Kriminalgefälle'**: ACTA imp. Winkelm. I 882 (a. 1241/42) ut -ia ... civitatis, que in cabellam cum baiulacione hactenus vendebantur, in extalium de cetero non vendantur. **c scelus, flagitium, delictum – Verbrechen, Vergehen, Verfehlung**: **α iur.**: LEX Alam. 43 si quis liber liberum crimen aliquod, quod, (-e quodquod, -i quodquod *var. l.*) mortale est, inposuerit. DIAL. cler. et laic. p. 9,42 graves excessus archiepiscoporum, sicut periuria et alia -ia, ad quem pertinent corrigenda? CHART. march. Misn. III 453 iudicio ... nobis de effusione sanguinis et aliis -bus ad forum civile pertinentibus plenarie reservatis. **β eccl. i. q. peccatum grave, mortale – schwere Sünde, Todsünde (differt a mortale: l. 19.24)**: RATHER. conf. 14,291 probatio ..., quam monet apostolus faciendam, in -ium conscientia emundanda ... consistit. CAES. HEIST. mirac. I 3,43 p. 163,18 ut sciant confessores differentiam ... inter lepram et lepram, id est, inter mortale et -e, quia *eqs.* CHART. Carniol. II 105 omnibus, qui ... suas elargiti fuerint elemosinas, quadraginta dies -ium et quartam partem *v e n i a l i u m* de iniuncta sibi penitentia ... relaxamus (CHART. Basil. C II 26. *al.*). ALBERT. M. summ. theol. II 18,115,2^{capit.} quae sit differentia inter mortale et -e. *saepe*.

adv. criminaliter. 1 iur.: **a actione publica – in einem Strafverfahren**: SUMMA dict. Saxon. 7,9 p. 236,36 si ... agitur -r, oportet, ut sententiam preveniat appellacio, alias non auditur appellans. *al. v. et p. 658,62sq.* **b scelerate, flagitiose – auf verbrecherische, frevelhafte Weise**: CAPIT. reg. Franc. 272,3 constituimus, ut ... spatium habeant illi, qui ... malefacta -r et publice fecerunt, ut inde apud Deum ... se pacificent. **2 eccl. i. q. graviter, capitaliter – schwer, todeswürdig**: GODESC. SAXO theol. 22 p. 323,8 confiteor ... Deo meo tibi, quod ... horribiliter, turpiter, -r atque capitaliter contra patrem tuum teque filium suum ... praevaricando deliqui. RATHER. (?) exhort. 25 quis ... scit, si ... ignoscat Redemptor ... et non per eas aeternaliter? peristi quidem -r. BERNOLD. CONST. libell. X 6 hoc in aliis -r lapsis ... observatur, ut ab ordine deiciantur (item XV 5). XV 4 qui post peractam poenitentiam iterum -r peccavere. *al.*

criminatio, -onis f. accusatio, insimulatio, calumnia – Anklage, Beschuldigung, Verleumdung: CONC. Merov. p. 178, 20 -e ... obiecta commentitia adversus eum (*Dei servum*) fore pensabant *cuncti*. EPIST. Teg. 52 si in unius tam nefarie -is causa me unquam reprehenderet propria conscientia. VITA Serv. 30 p. 100,25 sumus infelices advene variae ... a civibus oppressi -e. PLAC. hon. eccl. 76 (MG Lib. Lit. II p. 601,17) propter unius hominis falsam -em. RUD. TRUD. gest. 2,5 recitantur ... delatrices litterae ..., asscribuntur illis et illis de nostris aliae atque aliae -um infamissimae notae. *al.*

criminator, -oris m. 1 accusator, insimulator, calumniator – Ankläger, Beschuldiger, Verleumder: **a strictius**: LEG. Wisig. 6,1,2 si in criminalibus causis discretionis modus amittitur, -um malitia nequaquam frenatur. NITH. hist. 1,4 p. 7,7 donec se criminibus obiectis innoxiam, quia -r deerat, sacramento ... effecit *Iudith*. HINCM. divort. 1 p. 119,15 ne ..., qui monuerat, non corrector, sed deficientibus testibus iudicaret potius -r. RUP. TUIT. vict. 1,26 p. 40,3 grece ... diabolus idem sonat, quod latine -r sive accusator. OTTO FRISING. gest. 2,45 p. 153,11 quicumque hoc tuae (*sc. imperatoris*) insinuavit serenitati, -r fuit aliena felicitate lividus; delatorem eum scias, non cognitorem. *al. de diabolo (cf. l. 59)*: HILDEG. scivias 3,11 l. 802 in quo (*loco*) ille pessimus -r tanta immunditia effervebat, ut *eqs.* **b latius i. q. obtrektor, irrisor, offensior – Neider, Lästere, Beleidiger**: LAMB. HERSE. Lull. 14 p. 326,12 si ambitionis spiritu, quod -es eius iactabant, pocius quam intimae caritatis affectu circa eos (*alumnos*) ... conflagrasset. HERBORD. Ott. 1 praef. p. 7,19 hos (*sc. ad iniuriam viventium mortuos laudantes*) ego non laudatores veros, sed figurativos -es arguerim. CHART. Wirt. II 476 p. 287,17 (dipl. Heinr. VI.) quod, quicumque homo ... monasterium perturbaverit, ... penam ... luet sibi debitam tamquam -r et offensior lese maiesta-

tis. **2 violator, infamator – Schänder, Entehrer**: HONOR. AUGUST. summ. a. 768 (MGScript. X p. 129,6) papa Leo a Romanis ... lingua amputatur; ... cuius causa Karolus ... -es eius occidit seu in exilium misit. GESTA Ern. duc. II p. 254,16 -r regni, sicut prius comiti palatino mortem ... intulit, ymo et michi vix in capellam delapso fuga inferre disposuit.

criminatrix, -icis f. calumniatrix – Verleumderin: CONC. Karol. A 39^B,25 expedit abbatisis, ut de congregatione ... tales eligant, quibus alimenta sanctimonialium committant, quae non sint -es (*vini amatrices var. l.*), non vinolentae *eqs.* (*cf. Vulg. Tit. 2,3*).

crimino, -avi, -atum, -are vel rarius criminor, -atus sum, -ari. 1 strictius i. q. accusare, insimulare – anklagen, beschuldigen (interdum i. q. calumniari – verleumden): LEG. Wisig. 2,1,9^{tit.} de non -ando principe nec maledicendo illi. LEG. Lang. p. 197,23 si comprehensus a ... iudice fuerit *fur* et ... collegam suum -verit. DIPL. Arnulfi 184 p. 285,7 (*spur.*) illi (*Carantano*) ... diiudicatum est, eo quia *r e u s m a g e s t a t i s* nostrae -tus est constare (DIPL. Otton. II. 165 p. 186,36. *al.*). EBERW. Symeon. 10 expurgatus ..., de quibus -batur, liber abire iubetur. VITA Heinr. IV. 6 p. 22,7 eum (*Heinricum*) apud apostolicum praeter alia multa et nefanda -ti sunt *adversarii*, quod *eqs.* OTTO FRISING. chron. 5,4 p. 235,14 Bilisarius ... Silverium papam ... falsorum testimonium accusatione -tum ... in exilium misit. CARM. Bur. 60,7^b,5 superis vel inferis ream te -amur? *persaepe. partic. perf. usu subst.*: HINCM. divort. 11 p. 174,23 quem ... ordinem iudicandi demonstrat scriptura divina dicentibus de -ta accusatoribus in iudicio praeparato: '*eqs.*' 13 p. 197,16 si quilibet legaliter coniugatus ante iudicium ex -ta determinatum contra matrimonii iura ... praesumpsit. SIGEH. Maxim. 5 cautam communionis abstinentiam cum -to collaudat, Quiriacum sanctum de obiectis excusat *angelus*. DIPL. Frid. I. 1072 p. 412,22 (*spur.*) licitum ... sit prelati ... ecclesie ... fures ... seu -tos ... condigna pena plectere. **2 latius: a reprehendere, vituperare – tadeln, kritisieren**: ALDH. virg. I 19 p. 249,13 ne forte ... garrula verbositas firmo scripturarum fulcimento carens a quolibet -etur. WIDO FERR. schism. 2 p. 550,13 si quid ... lector meus invenerit praetermissum ..., inperitiae ... deputabit et impossibilitatem pocius -bitur quam affectum. **b impugnare, detrectare – anfechten, verunglimpfen**: PASS. Leod. 8 (MG Mer. V p. 290,3) ita ut, quaeque rex ageret aut iusto iniustove iuditio daret, illius -ant (-antur, -atur, -retur *var. l.*) *malit* factum. WIDO FERR. schism. 1 p. 534,4 sunt, qui Ildibrandi calumpnientur ingressum quique eius -entur introitum.

***criminositas, -atis f. improbitas, iniquitas – Schlechtigkeit, Sündhaftigkeit, Ungerechtigkeit**: RATHER. conf. 10,142 ne -s me contemptibilem faceret. 26,871 sunt ... et alia multa, in quibus labitur fragilitas humana, a quibus innoxia est -s mea. 41,1666 -s et inconvertibilis tua. ALBERT. M. Matth. 7,3 p. 244,79sq. in prima ratione tria innuuntur, iudicantis videlicet maior -s et iudicati minor -s et iudicantis et iudicati per naturam paritas.

criminosus, -a, -um. script. crem-: ALDH. ad Acirc. 138 (*var. l.*).

I adi.: **A sensu act. i. q. accusatorius, offendens – anklagend, verletzend**: LEX Raet. Cur. add. 11 si quis alteri -um verbum dixerit in rixa, aut ei probet, quod verum dixisset, aut *eqs.* **B sensu pass.**: **1 noxius, sons, compertus – schuldig, überführt**: LEG. Burgund. const. II 19,1 si quos caballorum fures aut effractoires domuum, -os quam suspectos, invenire poteritis. LEX Sal. Merov. decr. Child. 2,5 ut, <si> V aut VII bone fidei homines ... -um ... esse dixerint, ... moriatur *malefactor*. CAPIT. reg. Franc. 252,22 ut -us a populo suspicetur *liber*. HUMB. Sim. 3,37 sive -i sive innoxii habeantur (*sc. promovendi*), gratis necesse est regendis praeficiantur. *al.* **2 scelestus, flagitiosus, peccatorius – verbrecherisch, schändlich, sündig: a de hominibus**: LEG. Wisig. 2,1,12 messivis ... feriis in -as et dignas morti personas legalis nullatenus censura cessabit. CONC. Karol. A 56^A,29 si forte vitiosus vel -us apparuerit *homo*, qualiter corrigatur, provideatur. WALAHFR. carm. 21,32,1 quamvis miser atque -us sim, credo tamen ... Strabonem veni-

am a Deo mereri. RATHER. conf. 36,1307 dum . . . te peccatorem -issimum verissime scriptitas. HUMB. Sim. 2,31 etiam si carnalissimi et -i essent *Simoniani saepe*. adde: VITA Annon. I 1,14 p. 473^a,32 per conceptum partumque -ae prolis. **b** *de rebus*: CONC. Karol. A 26 quia istas -as et sceleratas res, quas illi (*homines mali*) mihi obiciunt, nec perpetravi nec perpetrare iussi. RATHER. quadrag. II 8 illorum . . . , qui abstinentiae diebus detractationibus, litibus et -is inserviunt actibus. BENZO ad Heinr. IV. 4,34 p. 398,9 quorum mentes sunt immunes -is maculis. DIPL. Frid. I. 491 p. 413,38 exceptis reatibus -i delicti, homicidii videlicet. CHART. Raitenh. 337 p. 270,30 ut participantibus sibi (*Ottoni de Walde*) in crimine -o excommunicantur. *al.*

II subst.: **A masc.**: 1 *accusatus, reus* – *Angeklagter, Beschuldigter*: CAPIT. reg. Franc. 252,22 iusto examine -os diligenter perscrutemur. CHART. Aquens. 19 l. 103 iudex -um discutiens non ante sententiam proferat, quam *egs*. 2 *homo scelestus, flagitiosus, peccator* – *Verbrecher, Übeltäter, Sünder*: CONC. Merov. p. 3,2 ita ut ei, cui reus fuerit, -us de satisfactione conveniat. CONC. Karol. B I 27,9 p. 288,16 si . . . ministri episcoporum pro criminibus colonos flagellaverint . . . , ut ipsi -i corrigantur. CONST. imp. II 54 p. 66,23 ut, si quis . . . contra mandatum nostrum venire presumpserit, tamquam lese maiestatis -us ab omnibus evitetur. III 205 quatinus . . . iudicari facias pro qualitate criminum -os. *persaepe*. *usu eccl.*: CAPIT. reg. Franc. 19,10 ut de incestis et -is magnam curam habeant sacerdotes. RADBERT. Matth. 4,2356 totiens, dum sordibus -us intingitur. RATHER. (?) exhort. 43 sicut omnibus -is et peccatoribus in te credentibus . . . pepercisti. Metr. 7,287 nos -i veniam rogaturi pillem villosum capillis . . . superinducimus. OTTO FRISING. chron. 8,17 p. 416,18 videtur non solum avaros, sed et quoscumque -os . . . ad . . . dampnandorum pertinere collegium. *persaepe*. **B fem. i. q. mulier scelestas, flagitiosa – *Verbrecherin, Übeltäterin*: LEG. Burgund. const. I 34,3 iudex in eam (*uxorem*), sicut debet in -am (-a *var. l.*), proferat ex lege sententiam. **C neutr. i. q. crimen, peccatum – *Vergehen, Sünde*: RATHER. prael. 4,23 l. 919 ne securitate elemosinarum futura et cotidiana -a . . . velis admittere . . . , preterita vel futura caveas.****

adv. criminose. 1 *sensu act. i. q. accusatorie, severe* – *anklagend, streng*: RADBERT. Matth. 1,2617 Simeon ire vitio adscribitur, quoniam furor eius pertinax -ius exprobratur. 2 *sensu pass. i. q. scelestas, flagitiose* – *auf verbrecherische, sündige Weise*: BERNOLD. CONST. libell. III 9 qui (*Simon magus*) . . . apud Deum efficere studuit, ut dampnatorias . . . sententias subterfugeret, non ut officium -e appetitum -ius obtineret. X 30 cum episcopatus . . . a plurimis . . . ambitio appetitur et appetitus -e administratur.

[*criminus v. *arimannus*.]

***crimnodes** (cryn-, crin-, -oid-, -oyd-), -is. (κρυμνός) *acc. sg. -in: l. 53*. 1 *adi.*: *grossus, furfuraceus* – *grob(körnig, -flockig)*: PAUL. AEGIN. cur. 3,63 p. 39,23 apoplectici . . . mingunt . . . velut violacia et nigra pauca et -in (3, 18,1 κρυμνός) quandam habentia ypostasin. WALTH. AGIL. med. 27 p. 127,6 apparet . . . livor . . . in toto corpore urine cum *r e s o l u t i o n i b u s* -idibus (30 p. 127,20 -ydibus. p. 127,23 crymnoides). 2 *subst.*: *far triticeum* – *Weizenschrot*: GLOSS. Salern. p. 11^b,29 crinne vel crinoides, id est grasse partes tritici.

crimnon (crinn-, crin-), -i n. (?-a, -ae f.: l. 58). (κρυμνον) *far triticeum* – *Weizenschrot*: ALPHITA I p. 286,23 crina (crinina *var. l.*) sunt grossae partes tritici male moliti. *v. et l. 58*.

1. ***crina**, -ae f. (cf. *ital.* crina; *v. Sella, Gloss. Lat. Emil.* p. 114) *culmen* – (*Dach*)-*First*: SALIMB. chron. p. 191,14 ut . . . due (*vulpes*) ascenderent infirmatorii tectum . . . propter duas gallinas, quae sub -a inferius erant.

2. **crina** *v. crinis*.

crinalis, -e. *abl. sg. -e: p. 2020,8*. 1 *adi.*: *a comatoria* – *zum Haar gehörig, Haar-*: EKEH. I. (?) Wibor. 5 quodam . . . celebri festivitate, cum . . . cultioribus se indueret vestibus, -bus verticem redimiret ornaculis. ELIS. SCHON. viar. 13 p. 102,36 pannorum . . . superfluitas . . . et arrogantia -is operimenti . . . venalium mulierum adinventiones sunt. **b** *comae si-*

milis – *haar-, schweifförmig*: YSENGRIMUS 3,370 stella minax . . . , mutandis regibus index, -i visus occupat igne meos. 2

subst. neutr.: *acus comatoria, fibula, redimiculum* – *Haarnadel, -spange, -band*: LEX Baiuv. 8,5 si . . . discriminalia (-ia *Mg*) eiecerit de capite, quod uualcuur dicunt, vel virgini libidinosae crines de capite extraxerit. RANGER. Anselm. 4713 primo -ia tollam et crines nudos absque decore sinam, unde placere putat *filia*. ODO MAGDEB. Ern. 5,159 subcrinitos -e capillos crispas *Vulcania* et inserto nexu castigat in auro. CARM. Bur. 105,2,2 Cupido pharetratus, -i, torque spoliatus, . . . visus est per somnium. *al.* cf. **crinile*.

***crincio**, -ire. (*anglosax. grin, theod. vet. grennan*) *stridere, fremere* – *zischen, fauchen*: ALDH. ad Acirc. 131 p. 179,20 anseres -unt vel trinsunt. cf. **grincio*.

***crineus**, -a, -um. *capillaceus* – *aus (Haupt-)Haaren bestehend, Haar-*: HONOR. AUGUST. gemm. 1,194 per circulum . . . -um spineam coronam praeferimus, per nuditatem rasurae calvitium Christi exprimimus.

***crinia** (crigna), -ae f. (cf. *Battisti-Alessio, Diz. etim. ital.* s. v. crigna) *coma, iuba* – *Schopf, Mähne*: MOSES PANORM. infirm. 2 p. 105,17 venient infirmitates . . . , scilicet: . . . grossitudo linguae, descendere bavam, depilare -arum visus et pilorum. 10 p. 112,1 coque venam, que est in capite crigne, cum ferro calido.

crinculus, -i m. 1 *crinis* – *Haar*: ALDH. virg. I 17 illa (*mulier innupta*) inculta -orum (armiculatorum *G*) caesarie et neglegenter squalente capillatura cum palma virginittatis coronam gloriae in capite praefert. 44 p. 297,3 rasis cincinnorum -is. 2 *filum, fimbria* – *Faden, Faser*: HEINR. AUGUST. planct. 1490 criminis usura fac sis immunis ab illa . . . ; his quasi -is restim facis, unde traharis. GERHON. psalm. 33,8 p. 260,9 monachus apparuit ita illaes, ut nec in vestimentis eius esset unus -us adustus. *funiculus* – *Strick (in imag.)*: RATHER. ascens. II 5,139 dum non oculos . . . conversionis lacrimis imbuo, sed guttur mentis mortiferae dilationis pessimaeque in dies deteriorationis -is stringo.

criniger, -a, -um. *crinitus* – *haartragend, langhaarig*: ALDH. ad Acirc. 120 p. 165,7 solet . . . dactilus a nominibus . . . provenire, quando a verborum significationibus vero et fero componuntur, ut . . . corniger, -r (crinifer, craniger *var. l.*).

***crinile**, -is n. *velamen* – *Schleier*: HIST. AUGIENS. I 1,2 p. 648,51 de -i beate virginis, de pallio beate virginis (*de reliquiis*). cf. *crinalis*.

crinis, -is m. (f.: l. 52.54.67). *script.*: *cren-*: LEG. Burgund. const. I 92^{tit.} (*var. l.*). *gren-*: l. 50. *form.*: *dat. sg. -e: l. 70. acc. pl. -as: l. 52*.

coma – *Haar*: **I proprie**: **A de hominibus**: 1 *capillus* – *Kopfhaar*: **a in univ.** (*et de singulis capillis et de tota capillatura*): LEG. Burgund. const. I 92,1 quicumque ingenuus mulieri ingenuae -em (grenem *var. l.*) . . . praesumpserit capulare. LIBER hist. Franc. 26 p. 284,9 mulieres . . . indutae nigris palleis, dissolutas -as, plangentes sequebantur. LEX Baiuv. 8,5 si . . . virgini libidinosae -es de capite extraxerit. AETHICUS p. 115,10 gentiles . . . -es nutriunt oleo inlitas. THEODULF. carm. 27,111 tibi tot salve, quot sunt in vertice -es albentes. DIPL. Frid. I. 447 p. 348,24 si tertio . . . convincitur (*sc. conviciator*) . . . , pelle et -e privatus extra terminos ville . . . <r>emoveatur. HIST. Hirs. 4 p. 257,29 a Cluniacensium . . . abbate tres -es de . . . apostoli capillis . . . accepit *abbas Gebehardus persaepe*. *in nom. propr.*: CHART. Brixin. 63 huius rei testes sunt: . . . Heinricus cum -bus (*item* CHART. Neocell. Brixin. 15 p. 55,33). **b c. colore quodam**: **a cincinnus** – *Haarsträhne, -flechte*: TRACT. de cruc. effig. 22 unum -em in dextra parte desinat *crucifixus* . . . fossam spatulae. 25 alius -is sedet super ossa scapulae.

β caesaries – (*langes*) *Haupthaar*: PASS. Leod. 6 (MG Mer. V p. 288,19) ibi (*sc. in monasterio*) . . . eo usque salvatus, donec -em, quam (quem *var. l.*) amputaverunt *primarii*, enutrit frater *Childerici*. ALCUIN. carm. 1,1117 redduntur . . . novi crispato -e capilli. AUDRAD. carm. 3,4307 gratia . . . Dei . . . excipiet nostras animas . . . dans palmas dextris aptans et -e coronas. METELL. exp. Hieros. 6,319 -is . . . cultus, galeę decus ipseque vultus clara gygantei dabat ornamenta trophæi. CARM.

[Wellhausen]

Bur. 92,3,2 eunt ... ambe regine, Phyllis coma libera, Flore compto -e. *saepe*. 2 *pilus barbae* – *Barthaar*: SYLL. Sangall. app. 5,10 creber ... polles artibus ... novis ... , dum inpubes male -e nitent vacue. HILDEG. caus. 2 p. 90,5 humor halitus ... carnes, ubi barba crescit, humectat, ita quod ibi plurimi -es exsurgunt; sed homo, qui penuriam -ium in barba habet ... , iste ... aliquantum infertilis est. 3 *pilus corporis* – *Körperhaar*: HILDEG. caus. 2 p. 33,33 quod masculus barbam habet et plures -es in corpore suo quam mulier, hoc est ideo, quia *eqs*. B de animalibus i. q. *villus, saeta* – *Fellhaar, Borste*: HILDEG. caus. 2 p. 129,25 quod si eam (*cocturam*) absque ligamine ... vult *quilibet* habere, tunc stupam de lino aut -es de lepore imponat. CHART. Argent. I 617,56 p. 481,18 si intermixti sunt *panni* -bus, ... igne comburantur. ALBERT. M. animal. 1,21 quaedam (*animalia*) habent -es et sunt irsuta et quaedam non. 2,21 in hiis (*partibus*) ... habent *quaedam animalia* longos et multos -es sicut leo masculus. 2,22 femina ... in hoc genere (*sc. equicervi*) ... habet duos -es fere sicut sus, ita quod setaces fiunt de -bus. CHART. civ. Spir. 199 p. 156,22sq. inhibemus, ne ... misceantur inter ... pannos ... -es asinorum, -es vaccarum et boum ... , item ... -es leporum et ezscherwolfe.

II *alleg.*: ALBOIN. incont. 4 p. 18,28 resecatis iuxta legem alienigenae (*doctrinae*) -bus et unguibus, id est superfluis et sanae fidei repugnantibus scripturae locis. AMARC. serm. 4,437 ut ... orneris ... iuventa virtutum placida, summoto -e notarum (*v. notam ed.*). HILDEG. scivias 3,11 l. 868 ipse (*filius Dei*) vim fortitudinis suae abscondit, quam in -e, id est in patre suo, habuit. carm. 43 iste (*sc. undecim milium virginum*) castissimus ... exercitus in virgineo -e mare transivit. *al.*

III in *imag. vel translate*: A *folium, frons* – *Blatt, Laub*: ALDH. ad Acirc. 69 semper habens virides frondenti in corpore -es tempore non ullo viduatur (*sc. taxus*) tegmine. WALAHFR. hort. 94 huius (*abrotani*) odoratum ... cum vimine -em Poeoniis ... prodest miscere medellis. SEDUL. SCOT. carm. II 3,9 labuntur subito silvoso vertice -es. B *iuba* – (*Licht*)-*Schweif*: FLOR. LUGD. carm. 28,103 inter quos (*cometas*) unus flammanti -e coruscus mense fere toto truculento lumine fulsit. C *radius, lux* – *Strahl, Licht*: 1 *de sole*: SMAR. carm. (MG Poet. IV p. 294) 20,31 tendit ... igniferos mundi per compita -es sol ... rutilus. WALAHFR. hort. 434 Persicus imparibus -es ubi (*sc. consaepto horti*) dividit umbris. SEDUL. SCOT. carm. II 4,44 quo Phoebeus ... perlustret ... -e decoro ... lucis amantes (*sim. 32,19. 42,7*). 2 *de Lucifer*: SEDUL. SCOT. carm. II 63,5 -bus hunc (*diem*) niveis ... solis ab exortu Lucifer ... stupet. D *lingua* – *Zunge*: HROTSV. Agn. 370 immunis stabat pia virgo calorisi inter flammarm -es ludens crepitantes. E *brachium* – (*Mündungs*)-*Arm*: ALBERT. M. nat. loc. 3,2 p. 35,9 ex ... fluminali circulo (*sc. Danubii*) septem -es fluminum procedunt infundentes se in Pontum iuxta Constantinopolim *eqs.* (*ex Cosmog.* 1,24). F *mus. i. q. lineola* – *feiner Strich, 'Haarstrich'* (*de catheto notae*): ANON. mus. Sowa 1^a p. 96,35 plica ... fit coma, id est -is seu cauda.

crinitus, -a, -um. I *proprie*: A *de anim.*: 1 *capillatus, comatus* – *langhaarig, -geloctet (usu subst.: l. 59)*: a in *univ.*: THEODULF. carm. 7,27 quod -us amat Danus flavusque Suevus (*sim. 25,41*). SEDUL. SCOT. carm. II 75,11 cuius (*Gunthari praesulis*) in aspectu nihil est -us Apollo. LIUTPR. leg. 37 fasciati, fibulati, -i ... penes nos equitant *vir*. 40 Grecorum rex -us, tunicatus, manicatus. PETR. DAM. epist. 102 p. 130,22 -us quidam quasi Ierosolimitana peregrinatione deveniens palmam ferebat in manu. ADAM gest. 4,18 p. 246,12 homines cerulei, facie rubea et -i. *al.* de *crinibus ipsis*: HERM. TORN. rest. 52 vidit *clericus* ... assistere sibi quandam puellam facie decoram, -is crinibus comptam. b *spectat ad originem ingenuam*: LEX Sal. Merov. caus. 3,1 si quis *p u e r u m* -um totunderit sine consilio parentorum, soledos XLV culpabilis iudicetur (7,1. *al.*). c *spectat ad dignitatem regiam*: LIBER hist. Franc. 4 elegerunt *Franci* Faramundo ... et elevaverunt eum *r e g e m* super se -um (5). 5 mortuo ... Faramundo rege Chlodionem, filium eius -um, in regnum patris sui elevaverunt *Franci*. CHRON. Cas. 25 p. 486,38sq. Auctari -us regn. ann. VIII; ... Adepaldus -us regn. ann. X. 2 *pilosus* – *behaart, haarig*: ALBERT. M. ani-

mal. 14,34 eo quod nudus, non -us, nascitur *homo* in corpore ... neque habet ungulas ad pedum defensionem. in *imag.*: ALBERT. M. aet. p. 309^a,34 quae (*quinta aetas*) ... a quibusdam vocatur aetas -a, eo quod tunc pili tam in barba quam in aliis partibus ... nascentur. B de *rebus i. q. pilis constans* – *aus Haaren bestehend*: WOLFARD. Waldb. 3,3 per -as lanugines apprehendens *follem* fortiter excussit *mulier*.

II *translate*: A *iubatus* – *mit einem (Licht-)Schweif versehen*: EUPOLEMIUS 2,345 quid ... agat ... imbrifer Orion -aque stella cometes. B *fulgens* – *leuchtend*: CHRON. Mich. 36 p. 35,27 cum iam phebea lampas radiis luce -is montium silvarumque lustraret opaca. cf. *crinutus.

crinne v. crimnon.

crino, -ere. (κρίνειν) *cernere, cribrare* – *scheiden, (durch)sieben*: IOH. sacer. 189 accipe berillum, pista et -e et lava eum aqua salsa. Wellhausen

**crinoides* v. *crimnodes. *crinon* v. crimnon.

1. **crinus*, -i m. (κρίνον) *lilium* – *Lilie*: DYNAMID. Hippocr. 1,62 -us leucus, hoc est lilium album. cf. ThLL. s. v. crinon.

2. **crinus*, -i m. (*orig. inc., ni cohaeret c. gall. *crinare; cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1339*) *putamen* – *Schale, Hülse*: ANON. util. gramm. (RheinMusPhilol. 46. 1891. p. 491; ante 700) qui amat vina, non exsecrat cratheras, et qui nucleos, non -os. ΕΚΚΕΗ. IV. bened. I 1,51 unus in hac (*nuce*) trinus: nucleus, granatio, -us (gloss.: húlśa).

**crinutus*, -a, -um. (*cf. ital. crinuto*) *comatus* – *langhaarig* (?*pro cognomento*): CHRON. Cas. 25 p. 486,38sq. Auctari -us regn. ann. VIII, ... Adepaldus -us regn. ann. X. cf. crinitus.

**crios* (cre-), -u m. (κρίος) *vocat. crie*: l. 36. *aries* – *Widder*: REMIG. ALTISS. mus. 533,12 creager duobus modis intelligitur: aut ... ab eo, quod est creos et agros, id est aries rusticus, aut *eqs.* de *astro zodiaci*: IOH. SCOT. carm. 9, 10sq. partibus octavis dico libraeque criue nec non aegoceri, cancri praefixa tropea; tu, crie, concepti Christi tibi plaude triumphum.

cripido v. crepido.

cript- v. *crypt- praeter criptura* v. *crepatura*.

crisantium v. chrysanthemum.

crisa petala v. chrysopetalum.

**crisarius*, -i m. (*cf. ἀποκρισιάρχος*) *nuntius* – *Gesandter*: CONR. FAB. Gall. 40 huius (*Dei*) auxilio protectus non solum, sed et optime, prout decuit principem regis, ut ita dicam: -um, susceptus est *abbas noster*.

crisaticum v. chrysaticum. *crisis* v. crisis.

crisco v. cresco. *criselectrus* v. chryselectrus.

1. *criseus* v. chryseus. 2. **criseus* v. *griseus.

crisicula v. chrysocolla. *crisima* v. chrisma.

crisimon v. chris(i)mon.

**crisimus*, -a, -um. (κρίσιμος) *discrimen inducens, criticus* – *entscheidend, 'kritisch'*: PS. GALEN. puls. 131 si in die -a (cretica, tertia *var. l.*) aut post crisin venerit suprascripta urina, eius egritudinis fiet solutio. cf. ThLL. s. v. crimosos.

**crision* (gres-, gress-) n. (κρίσιον) *carduus* – *Distel*: BOTAN. Sangall. 28^{capit.} nomen herba gresion. 28,4 herba gresion teris in mortario. *al.* ALPHITA II p. 41,18 -on virga est mollis. cf. ThLL. s. v. cirsion.

**crispula* v. 1. *crispula.

1. *crisis* (kr-, xr-, chr-, cras-, cres-, -isci-, -iss-), -is (-eos) f. (κρίσις) acc. sg. *tantum* -in (-im). *discrimen (morbi)* – *Wendepunkt (einer Krankheit), 'Krisis'*: GLOSS. med. p. 91, 10 xrisin: id est aliquam determinationem egritudinis. *al.* PS. GALEN. urin. p. 9,10 si haec ... non ... perspexeris, causas et -scin ... scire non poteris. p. 34,15 hurina in febrium non sistens in unum colorem crissilidem (*leg. -in, idem ut vid.*) periculum significat. CONSTANT AFRIC. theor. praef. p. 1a^r quae (*volumina Galeni*) sunt ... -eos III, ymera -eos III, de febri II. 10,6^{capit.} de intelligenda -i et causa eius. GLOSS. IV 215,49 St.-S. *crisis* becherde. GLOSS. Salern. p. 14,10 *crasis* est vehemens *eqs.* TRACT. de aegr. cur. p. 251,38 vomitus ... fit in *crisi*. CAES. HEIST. mirac. I 8,77 p. 145,33 Iohannes ... *chrisim* (-im

[Dinter]

var. l.) fecit et de . . . infirmitate citius convaluit. ALBERT. M. phys. 5,3,7 p. 442,8 quidam (sc. infirmi) . . . alterantur 'in die non congrua', quae non est dies -is. saepe. v. et p.2027,30.33.

2. **crisis** v. chrysos. ***crisius** v. *griseus.

crism- v. chrism-.

criso- v. chryso- praeter ***crisolus** v. *cruseolus.

crispa v. crista.

***crispatio**, -onis f. (crispare) *agitatio (levis), motus* – (leichte) *Bewegung, Kräuselung*: PS. BEDA mund. const. 1, 131 levis -o quedam aeris, quam auram vocamus in terris, altanum vero in mari. ALBERT. M. caus. element. 1,2,8 p. 75,21 non generatur inde accessus et recessus, sed potius ventus et -o undarum (anal. post. 1,3,7 p. 85^a,41). de voce i. q. *vibratio* – das *Vibrieren*: NOTKER. BALB. ad Lantb. p. 38,21 R rectitudinem vel rasuram non abolitionis, sed -is (cf. Mart. Cap. 3,261 lingua crispante) rogat, (-em significat var. l.; de re v. J. Smits van Waesberghe, *Musiekgeschiedenis d. Middeleeuwen*. II. 1939/42. p. 160sq.).

***crispella**, -ae f. vel rarius ***crispellus**, -i m. (francog. vet. crespel, ital. crespello) 1 *genus placentae ex ovis cum farina mixtis et in sartagine frixis confectum, laganum* – eine Art *Mehlspeise, Eier-, Pfannkuchen, 'Crêpe'*: a in univ.: WILH. HIRS. const. 1,9 p. 943^A pro signo -arum vel frigidolarum cum pugno accipe crines, quasi cupias eos ita crispas facere (item UDALR. CELL. consuet. 2,4 p. 704^A). b *spectat ad diaetam*: CIRCA INSTANS p. 324^r rustici bene terunt radicem viridem (sc. *polypodii*), et ex ea et farina et ovis faciunt -os, et satis laxant. ROGER. SALERN. chirurg. 3,583 dentur -e (gloss. M: unaquaque -e sit tanta, quanta potest fieri con uno vitello ovi, et fiat sine farina) ad comedendum de consolida maiori. BERNH. PROV. comm. 1,2 p. 272,30 quocumque modo sumatur *polypodium*, vel in -is vel in aliis cibis. saepius. TRACT. de chirurg. 444 de eisdem (sc. *herbis*) IX crispulas (-as var. l.) cum farina siliginis et ovis et sagimine facias. al. 2 *per confusio-nem* c. *crispula i. q. *bursa pastoris* – *Hirtentäschel* (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. I. p. 797): v. p.2025,21.

1. ***crispello** (-stp-), -atum, -are. (cf. *crispella) *de genere praeparationis i. q. in laganum conficere, frigare* – zu einem *Pfannkuchen verarbeiten, (in Fett) ausbacken (usu medic.)*: BERNH. PROV. comm. 1,1 p. 272,6 hee (sc. *herbae*) crisp-ta melius valent in epaticis ad mundificationem sanguinis. 1,2 p. 273,36 esula iuscellata vel -ta vel pulverizata potenter educit flegma. 4,2 p. 283,41 spargula, millefolium -entur vel in viris fiat in ano suppositorium, in mulieribus vastale. 8,3 p. 303,20 betonica -ta cum vitello ovi mirabiliter confortat stomachum. *ibid.* saepe.

2. ***crispello** v. *cribello. ***crispila** v. *crispula.

1. ***crispinus**, -i m. vel ***crispina**, -ae f. (ital. crespigno, crespina a crispus; cf. Battaglia, Dizionario. III. p. 964^a) *sonchos* – *Gänsedistel* (cf. O. Penzig, *Flora popolare italiana*. I. 1924. p. 466sq.): BENVEN. GRAFF. ocul. A p. 30^b,7 Romani vocant eam (*cardellam*) -um (B 15 p. 36,6 -am), eo quod sit crispa folia.

2. ***crispinus**, -a, -um. (ital. crespino ab *acrispinum; cf. Battaglia, Dizionario. III. p. 964^a) *e berbere confectus* – *Sauerdorn-, Berberitzen-*: WILH. SALIC. chirurg. 3,8 p. 344^C potus . . . sit eo tempore . . . aqua hord. cum vino granat. aut agresto aut -o (sim. 3,19 p. 348^C; de re v. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. I. p. 574).

crispitudo, -inis f. *natura crispa, flexus* – *krause Beschaffenheit, Kräuselung*: 1 *de capillis*: CONSTANT. AFRIC. theor. 1,17 p. 3a^v pilorum -o vel asperitas ex calore nimio vel ex ustione fit eqs. ALBERT. M. caus. element. 1,1,5 p. 57,33 corpora natorum 'communicant' omnia in 'nigredine' intensa et 'e capillorum' (ex Ps. Arist.; sim. ARNOLD. SAXO fin. 2,1 p. 50, 38). animal. 19,28 'o (cf. p. 782^b, 18 οὐλότρυα) . . . et lenitas' sive planities 'capillorum' similiter 'erit propter naturam vaporis', qui materia est capillorum. al. 2 *de herbis*: ALBERT. M. veget. 7,141 -em habebunt (sc. *apium et petroselinon*), si concussa aut conculcata, quando exoriuntur, fuerint semina. 3 *de cute c. sensu rugositatis*: THADD. FLORENT. cons. 143,18 cutis . . . luciditas signum (sc. *leprae*) est, quod in hac actione di-

citur, quod sit naturalis cutis -is (cf. Gilb. Angl. 7 p. 339^b quando non sunt naturales cutis -es), sed tenditur in similitudine tenuissimi corii politii.

crispo, -atum, -are. script. chr-: p.2025,10. form. abl. sg.

5 *partic. praes. (pro adi.) fere* -anti: l. 67. al. *depon.*: l. 42. *partic. praes. usu subst.*: l. 45. *partic. pro adi.*: saepe.

1 *trans. (saepius partic. perf. pro adi., e. g. l. 17)*: A *proprie i. q. crispum reddere, concrispare* – *kraus machen, krausen, kräuseln*: 1 *strictius de capillis*: WALTH. SPIR. Christoph. II 1,131 dans operam . . . cyrras -are. TROTULA 57 p. 30,33 ad capillos -andos teratur radix ebuli cum oleo. CARM. Bur. 98,2,8 miratur Dido, quod ita . . . larga, -ta sitcesaries. CONR. MEND. Attal. p. 157,16 non est probabile canonicas . . . crinibus -tis, frequentius perpexis . . . procedere. al. v. et p. 50,33. 2 *latius*:

15 a *plicare* – *fälteln*: VITA Aefrae 39 vestem -tam putat ambobus fore gratam. CHART. episc. Hild. II 583 prohibemus, ut pepla vel nimis crispa vel -ta sorores loci deinceps non habeant. b

(cor)rugare – *runzelig machen, runzeln*: CARM. Bur. 67,3^a,4 rugis non -ta frons nivea. c *striare, undatum reddere* – *rip-*

20 *pen, wellen, wellenförmig formen*: AEDILV. carm. 5,3 undae . . . glaucis cupiunt -are fluentis litora. AEG. AUR. gest. 2,12 p. 42,16 super sepulchrum eius (Lamberti) nec pluvie gutta defluebat nec -ta nivium conspersio insidebat. d *asperum reddere*

– *rauh machen*: FLOD. hist. 2,8 p. 456,35 ab incolis . . . glacies ferro -ta (sc. est). TRANSL. Mod. 25 p. 300,46 terra licet acutissimo gelu -ta nudis pedibus prodeunt monachi. LAMB. LEOD. Matth. I 623 contrahit aura et durat gelidoque volumine -at (sc. nubes).

25 *spectat ad lanificium (fullonicam)*: CONFL. ovis et lini 194 has (vestes) flocco -ans leniter, has solidans (cf. 177 sine flocco planaue vestis). B *translate (fere in poesi)*:

30 *1 de motu i. q. agitare, iactare* – (schnell) *hin- und herbewegen, schwingen*: ERMOLD. Ludow. 1,515 rex ipse pius -ans hostile lacerto (WALTHARIUS 669; cf. Verg. Aen. 1,313). HUCBALD. carm. 2,57 -ant calvi celeres cum caede cattervas

(cateas ci. Konstanciak). 2 *de sonis*: a *de fidibus i. q. canere* – *spielen*: PETR. DAM. epist. 17 p. 158,9 psalterium . . . per decem cordas plectro pulsante -atur (-at var. l.). 78 p. 397, 13 sanctis operibus quasi tot cordas, quot sunt mandata, -are.

35 156 p. 77,25 non libet labiis ludere . . . , nec cytharam -are delectat. b *de voce i. q. tremula voce proferre* – *trillern, mit zitternder Stimme erklingen lassen*: PAUL. ALBAR. carm. 2,9 carmina lete tua rude -are susurro (de philomela). 3,2. SEDUL. SCOT. carm. II 2,26 gutture . . . liquido -at amore tonos Musa.

40 YSENGRIMUS 1,1042sq. presbiter . . . -at benedicite longum, -anti tellus assonat icta procul. 4,615 scansilis exiles bis -at tertia furcula tongos. adde: CARM. Cenom. 7,37 non umquam gaudens vaccuum -are c a c h i n n u m (CARM. Cent. 16,3; cf. Sedul. carm. pasch. 1,332).

II *intrans. et medial. (plerumque partic. praes. [pro adi.])*: A *proprie i. q. crispum fieri, leniter inflecti* – *kraus sein, sich krausen, sich kräuseln*: 1 *strictius de capillis*: FRAGM. mul. II 73 si -are delectantur (capilli), evoli radices in vino teris.

PURCH. Witig. 3 vertice -antes . . . quid divellere crines tu conare? ALBERT. M. animal. 3,82 contrahitur . . . pilus . . . propter calidum siccum et -atur, sicut -atur, quando adhibetur ad ignem (sim. 19,28). al. per compar.: IONAS BOB. Columb. 1,2 p. 153,4 undarum inmanes moles quo truces latebras colore et nimio passim crine -anti (-ante var. l.) . . . cedunt (cf. notam

60 ed.). 2 *latius*: a *de aqua*: VITA Landel. 7 (MGMer. VI p. 443,4; s. X.¹) qui (fons) -antibus undis, (cf. Alc. Avit. carm. 5, 386) decurrere coepit; illico ob rem . . . locum illum Crispinum (i. Crespin) nominavit (inde HERIG. Ursm. 1,150. VITA Landel. Laub. 497). PETR. DAM. epist. 87 p. 508,10 -ante mitius pelago in vicinia litoris aestus ferventior excitatur. v. et l. 58.

65 *per enallagen*: AETHICUS p. 187,7 -antia vectigalia aequor deferit, unda mater fecunda. b *de cortice i. q. asperum fieri* – *rauh sein*: MODOIN. ecl. 2,53 sub qua . . . -anti in cortice lectum est arbore . . . : 'pax eqs.'. B *translate*: 1 *de motu i. q. vibrare, coruscare* – *sich (schnell) hin- und herbewegen, tän-*

70 *zeln, zittern*: POETA Saxo 4,54 moenia cuncta simul tetro sonuere tumultu, pendula -anti stridunt ut lintea flatu. GESTA Apoll. 368 cursu -anti transcurrat quae (navis) vada ponti.

CONR. MEND. Attal. p. 131,29 ut stamen digitis -antibus et motu alterno vibrantibus fila conglomeraret *mulier*. 2 de sonis i. q. *vibrissare, susurrare* – *trillern, summen*: SEDUL. SCOT. carm. II 77,3 tempora veris aves celebrant -ante susurro. ALBERT. M. animal. 8,145 spiritus . . . percutit radices et membranas alarum (sc. *apum*), et ideo -ari in sono et tremere videntur. de risu fere i. q. *alte sonare, tinnire* – *etwa: laut schallen, gellen*: v. p. 10,32sq. 3 de splendore i. q. *fulgere, micare, nitere* – *schimmern, funkeln, gleißen*: AETHICUS p. 223,10 diva mitrella gemmis -antia (chr- var. l.) Samia ornata Sibilla.

***crispose** adv. (crispus) *splendide, nitide* – *schimmernd, gleißend*: PAUL. ALBAR. carm. 6,13 theretes vibrant auro -e viole (cf. *notam ed. p. 794^a; ni adi. usu praed.*).

crisprassus v. *chrysoprasus*.

1. ***crispula** (-sip-, -pil-), -ae f. (?crispus) 1 de nomine plantarum: a *bursa pastoris* – *Hirtentäschel* (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. I. p. 797): GLOSS. III 553,18 St.-S. -pila crispil. TRACT. de aegr. cur. p. 337,22 herbam, que in scopulis marinis invenitur, que -a vocatur, coque in aceto. ALPHITA I p. 286,25 -sipula herba est. p. 322,31 zipula, -a vel crispella idem. al. b *berberis* – *Sauerdorn, Berberitze* (cf. Marzell, op. cit. p. 575): GLOSS. III 540,20 St.-S. -a (corr. m² crispele) erbesib. 2 per confusionem c. *crispella i. q. *genus placentae ex ovis cum farina mixtis et in sartagine frixis confectum, laganum* – *eine Art Mehlspeise, Eier-, Pfannkuchen, 'Crêpe'*: v. p. 2023,33.

[2. **crispula** v. *erysipelas*.]

crispus, -a, -um. script.: chr-: SUMM. Heinr. C p. 230 (var. l.). cres-: l.43.

1 *proprie* i. q. *concrispatus, cincinnatus, flexus* – *kraus, gekräuselt*: a de *capillis*: ALCUIN. carm. 51,3,1 tu . . . non meritis, -is sed calve capillis. ALBERT. M. animal. 1,132 'si . . . sint capilli nimium -i, pronuntiant subdolum' (ex *Physiogn.*). al. *pro cognomine* (cf. *theod. 'Krause'*): TRAD. Teg. 77^d (a. 1048/68) hic sunt titulati *testes*: . . . Woluolt C-us. CHART. Rhen. inf. I 241 Heriman C-us urbis advocatus. CHART. scriin. Col. A I p. 23,46 Waldever C-us. al. b de *plantis* (fere de *brassicis*): RECEPT. Sangall. II 1 ius de c a u l o -o coclearios III (BOTAN. Sangall. 60). ALBERT. M. veget. 6,374 luf . . . est duorum modorum herba, plana videlicet et -a; . . . -a (temporissata var. l.) . . . est in foliis sicut oliva eqs. MOSES PANORM. infirm. 3 p. 107,21 accipe de virgis viridis *crepis* (v. *notam ed.*). al. c *usu vario*: CARUS Clem. 198 pars avium . . . carpit predas in gurgite -o, montibus et silvis. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 129,12 penne maiores alarum . . . sunt plane, non -e, ample et dure. al. v. et p. 2024,17. 2 *translate de motu* i. q. *vibrans, coruscus* – *vibrierend, zitternd*: ALBERT. M. animal. 8,145 sonant *apes* in volatu . . . , et in sono illo alae earum moventur -o motu, sicut vento concutiantur.

[**crissiculus** v. *thyrsiculus*.]

[**crissilidem** v. 1. *crisis*.] **crissimon** v. *crethmon*.

***crissito**, -are. (orig. inc., ni leg. trissitare in loco corrupto) de voce *arietis* i. q. *balare* – *blöken*: ALDH. ad Acirc. 131 p. 179,21 anates teritisant, arietes -ant (trissitant, trissiant var. l.) vel blaterant.

***crisso** v. **cresso*. [**crissonulum** v. *chrysomelum*.]

crissus v. *chryseus*.

crista (cres-), -ae f. script.: gr-: p. 2026,11. kr-: SUMM. Heinr. B 2,71 (var. l.). GLOSS. III 502,5 St.-S. xr-: SUMM. Heinr. C p. 549. GLOSS. III 511,28 St.-S. ci-: p. 2026,26. -sp(a): p. 2026,27.

1 *strictius*: a *apex* (galli) – (*Hahnen*)-*Kamm*: THEODULF. carm. 72,167 pro *galea* -a est, pro *cuspidē rostra* vel *ungues*. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 66,33 alie (*aves*) habent caput omnino sine -a, . . . alie habent caput *cristatum*. GLOSS. Roger. I B 1,4 p. 515,25 quod sanguis -e galli habet consolidare vulnera ab aere alterata. al. *meton. de herba*: v. s. v. *gallicrista*. b *apex galeae* – *Helmszier*: WALTHARIUS 334 imposuit capiti rubras cum casside -as. ALBERT. STAD. Troil. 5,229 -as quatit, (*cristat, quatit ed.*) *aura volantes* (cf. Verg. Aen. 12,370). al. *meton. de casside*: CARM. de Karolo et Leone 481 aurea -a

tegit fronte m et conspectus in armis fulget. WALTHARIUS 960 vertice distractas suspendit in arbore -as. c *vertex* (*cucullae*) – *Scheitel* (*der Kapuze*): RUD. TRUD. gest. 6,7 p. 257,15 cap-pam . . . circa collum et super -am capitii aurifrigio ornatam (sc. *acquisivit abbas*). d *diadema, ornamentum capitis* – *Diadem, Kopfaufsatz*: AEG. AUR. gest. 3,3 p. 80,35 accepit *Richildis* de thesauro . . . monile aureum, -am auream, duas armillas aureas. 2 *latius*: a *gener. i. q. dorsum montis, iugum* – (*Berg*)-*Kamm, Grat*: DIPL. Otton. II. 254^b p. 291,11 quomodo pergit *finis* per ipse -e sancta Petri eqs. (*inde* DIPL. Heinr. II. 287 p. 343,22 creste. 482 p. 615,12 greste. al.). LEO MARS. chron. 3,26 p. 394,18 (rec. II) statuit *abbas* eiusdem montis sa-xeam -am igne ferroque excindere et . . . locum . . . complanare. DIPL. Constantiae 18 p. 61,26sq. (interpr. ex dipl. graec. Roger. III.) sicut ascendit *Scala Sancte Margarite* et ascendit per cretam cretam (*χαίτην χαίτην*) usque ad *Mustaca* . . . et inde per cretam cretam usque ad *Pepelenias eqs. saepius*. b *archit. de tegimine rei sacrae superstructo* i. q. *ciborium, tentorium* – *Ziborium, Baldachin*: VITA Elig. 1,32 Eligius fabricavit et mausoleum . . . et turgurium super ipsum marmorem . . . ; -am (-as var. l.) quoque et species de fronte magnifice composuit. fort. add.: CATAL. thes. Germ. I 43,22 Reginardus episcopus thesaurum . . . recensuit: . . . -a ('*Altarüberbau* [?]', ind. ed.) aurea una. c *anat. de parte superiore iecoris convexa* ('*facies diaphragmatica*'): NICOL. anat. 704 a vena ramosa oriuntur . . . venae capillares et exeunt per cistam epatis (*sim. 733* -pam; cf. l.52sq.).

cristal(l) v. *crystall-*.

cristatus, -a, -um. script. chr-: l.43.44.

1 *strictius de ornatu* (*capitis*): a de *avibus* i. q. *crista ornatus* – *mit einem Kamm versehen* (*usu subst.*: l. 36): FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 139,25 quando non poterunt haberi aves campestres, sicut . . . *alaude* -e, (*alaude, cistate ed., vix recte*), perdices et huiusmodi aves. ALBERT. M. animal. 23,26 haec (*alaudda*) duplex est, plano videlicet capite et -o, et haec *galerica* vocatur vel -a (*ex Thom. Cantimpr.*). 23,110 fauces . . . habet *phoenix* -os (*ex Thom. Cantimpr.*). al. v. et p. 2025,66. b de *hominibus*: a (*galea*) *armatus* – (*mit dem Helm*) *gerüstet*: CARM. de Karolo et Leone 476 -us fulget . . . exercitus omnis. NOTKER. BALB. gest. 2,17 p. 83,23 visus est ipse ferreus Karolus, ferrea g a l e a -us, ferreis manicis armillatus (ERMENR. ad Grim. 6 p. 541,2). ΕΚΚΗ. IV. bened. I 35, 30 chr-is portē sociis obduntur aperte (v. *notam ed.*). 35,45 crux sacra, serva nos, cecinit chr-a, (canit hinc *galeata a. corr.*) caterva. al. in *imag.*: VITA Willib. p. 17,10 sumebat quotidie . . . arma coelestia et -o vertice *galeam salutis aeternae*. b *pileo cornuto* q. d. *praeditus* – *mit dem Spitzhut* (*der Juden*) *versehen*: AMARC. serm. 1,86 si -us Iudeus et exoriat ex nostris inopem percellit strage profana. 2 *latius*: a *archit. i. q. sculptura supraposita exornatus* – *oben plastisch verziert* (*de arca*): CATAL. thes. Germ. I 90 in scrinio -o continentur reliquie sancte Marie Magdalene. b *anat. de forma iecoris i. q. convexus* – *konvex*: NICOL. anat. 682 interius *hepar* est concavum, exterius gibbosum sive -um, in modum 'c' literae formatum (cf. l.24sq.).

cristeanus v. *christianus*.

[**cristegum** v. *tristegum*: DIPL. Loth. I 122.]

[**cristellinatia** v. *crista et gallinaceus*: DYASC. p. 100^a.]

crister v. *clyster*. **cristianus, cristicola** sim. v. *christ-*.

cristiger, -era, -erum. 1 *adi. i. q. cristam ferens* – *einen Kamm tragend*: EUPOLEMIUS 1,322 vester nos contra bellum princeps geret, ut si currendo celeres griphas celeresque volando -r atemtet gallus. 2 *subst. masc. i. q. gallus* – *Hahn*: YSENGRIMUS 4,909 -r obiecit 'eqs.'

[**cristis** v. *tristis*.]

***cristo**, -avi, -are. (*crista*) *signare, ornare* – *aus-, bezeichnen, schmücken*: ALBERT. STAD. Troil. 6,353 se quaecunque domus signo -verat isto (sc. *ramo pacis*).

[**cristogum** v. *tristegum*: CHART. Rhen. med. I add. 3 p. 717,27.] **cristolloydes** v. *crystalloides*.

***cristpello** v. **crispello*. **cristula** v. *crustula*.

1. **cris(s)us** v. *chryseus*. 2. ***crisus** v. **griseus*.

*critabolus v. cretobolus.

*citalo, -are. (vox onomatopoeica) rostro crepitare – klappern: ALDH. ad Acirc. 131 p. 180,3 ciconiae gratulant vel glottorant vel -ant. cf. ThLL. s. v. crotolo.

*crithinus (creti-), -a, -um. (κρίθινος) ex hordeo confectus, hordeaceus – aus Gerste bereitet, Gersten-: DYNAMID. Hippocr. 1,6 de pane -o, hoc est hordeaceo. remissius de pane cibario, secundario: GLOSS. III 507,6 St.-S. panis cretinus gigrozzan broth.

criticus (cret-), -a, -um. (κριτικός; per reinterpr. a cerno, cretum, cf. GODESC. SAXO gramm. 2 p. 484,6 non '-i' sed 'cretici' a 'cernendo' eqs.) metr. crēt-: l.32.

I adi. (t. t. medic.): A discrimen inducens, decretorius – entscheidend, 'kritisch': 1 in univ.: AURELIUS 2 p. 492,7 cre-us (antea; salutaris) est sudor . . . , cui credo nomen ex iudicio infirmitatis impositum (cf. Isid. orig. 4,9,13). 492,20 quam salutaris in <vocant>, id est cre-us (sc. sudor), facile est calefactionibus provocare. PAUL. AEGIN. cur. 214 p. 154,6 si . . . in febris subito factus iter febre remanere facit, cre-us (3,50,1 κριτικός) est. ALBERT. M. eth. II 2,1,5 p. 157^b,12 intendendum . . . est ad . . . qualitates horarum -arum, in quibus humores moventur, digeruntur et maturantur. al. 2 dies -a (-us) sim. (de die crisis, qua de salute vel morte decernitur): a def.: GLOSS. med. p. 22,11 cre-is diebus: id est iudicialibus vel determinativis. ALBERT. M. animal. 1,220 cre-a dies dicitur, quando natura a celestibus adiuvatur. b exempla: ANTIDOT. Berol. 8 febricitantibus . . . ad sudore provocandum in die -um dabis antidotum. RICHER. REM. hist. 1,49 qui (rex) cum die cre-a convaluisse, vi recidiva rursus opprimitur. 4,24 cum metropolitano . . . nulla . . . crisi omnes dies cre-os . . . commodos praeteriret. YSENGRIMUS 3,114 mox video, . . . quis debuerit cre-us esse dies. 3,122 lux . . . cre-a. ALBERT. M. phys. 5,3,7 p. 442,17 tales alterationes sive crises, quae sunt 'in diebus cre-is' (p. 230^b,5 κρίσιμοις), sunt bonae. saepius; v. et p. 202,2,53. expressius de morbo in die -a accidente: WALTH. AGIL. med. 140 p. 222,37sq. yctericia quedam est cre-a, quedam accidentalis; cre-a est illa, quae accidit die cre-o et per quam solvitur egritudo ad bonum vel ad malum. B ?tempore certo recurrens, periodicus – ?regelmäßig wiederkehrend, periodisch: AESCULAPIUS 20 p. 26,3 invenitur . . . genus anhelitus in aegrotis, in accessionibus multis vel in febris cre-is. 21 p. 31,40 fastidium . . . utile quammaxime in cre-is (Gariopont. pass. 2,23 chronicis) passionibus. 35 p. 55,3 in cre-a febre (antea: in febris peryodidis).

II subst. masc. i. q. censor, iudex – (strenger) Beurteiler, 'Kritiker': GOZECH. epist. 9 quia in me subtili -orum lance uteris.

*critis (cret-), -is m. (κριτής) de administratione Byzantina i. q. iudex – Richter: LUP. PROT. chron. a. 989 occidit Ioannes . . . Nicolaum C-is (cre- var. l.). a. 1023 venit Rayca cum Iaffari -i. a. 1040 conterati occiderunt Chirisfactira -tiri (-im var. l.; cf. ANNAL. Bar. a. 1040 [MGScript. V p. 54^a] occisus est Michael C-i [cati, de Cato codd.], qui vocatur Kirofacti). cf. ThLL. s. v. critae.

critmon v. crethmon. [crito v. cestros.]

[critonion v. crethmon.] crivello v. cribello.

*crivosus v. herniosus: MAURUS progn. 23 p. 37^b,42.]

*croada v. *corrogata.

*croadalis, -e. (cf. *corrogata) ad operam servilem pertinens – frondienstlich, Fron-: CHART. Rhen. med. II app. 16 p. 456,5 (s. XIIIⁱⁿ) quelibet curtilla operatur nobis XII dies dominicales, . . . sex dies -es et unum diem ante festum s. Quiriaci ad quodlibet opus (sim. p. 457,26. p. 457,36).

*cro(ax)o, -are. (vox onomatopoeica, cf. francog. croasser) de voce corvi i. q. crocitare – schreien, krächzen (translate de poeta inculto): CARM. var. I 33,2,1 tempus certe -axare, de metro . . . nunc nitimur narrare. EPIST. Mog. 15 p. 344,4 non mage croxemus, linguam sermone premamus (ni leg. craxemus [pro charaxemus]; cf. F. Lotter, Der Brief des Priesters Gerhard. 1975. p. 128). cf. crocio, crocito, 1. croco.

crocatus (-oga-) -a, -um. croceus, flavus – safranfarben, gelb: ALDH. virg. I 4 p. 231,19 flavescens saliculas et -a (cro-

ceata corr. m²) genestarum cacumina circumvallantes apes. CARM. lyr. 3,2 (NArch. 50. 1935. p. 582) dorso -gato et cauda galluca (de aureolo). cf. *croceatus.

*crocca v. *crocia. crocces v. crux.

croccido, croccito v. crocito.

[croccus v. croceus: l.48.] *crocea v. *crocia.

*croceatus (-cia-) -a, -um. (cf. croceus, crocatus) croco tinctus, croceus – mit Safran gefärbt, safranfarben: HUGO TRIMB. sols. 6 p. 32,5 dum . . . campos sola peragraret peccatrix facie colorata, veste -iata (-a var. l.) . . . , ut corda iuvenum . . . ad opus venereum facilius inclinare. cf. crocatus.

*croceitas, -atis f. (croceus) color croceus, crocinum – (safran)gelbe Farbe, das (Safran-)Gelb: MAURUS urin. II p. 39,13 flegma colore afficitur, melancholia nigra, colera vero -e sua formam sumit melancholie. ALBERT. M. veget. 4,84 in colore de clina t folia aliquidulum a d -em citrinam (6,77). 6,418 habet pes corvi florem croceum lucentis -is. animal. 23,41 vergit quartum genus carduelis in pectore ad -em cinream. ibid. saepius.

croceus v. crocinus.

*crocerus (gr-, cruc-, -cir- sim.), -a, -um. (κροκηρός) c. croco confectus – mit Safran zubereitet (de medicamine): ANTIDOT. Sangall. p. 86,10 o x i r a crucira: emplastrum, qui facit epaticis, spleneticis eqs. (ANTIDOT. Bamb. app. p. 38,13 grogira. ANTIDOT. Augiens. p. 58,35 -ira. ANTIDOT. Glasg. p. 116,35 -cisa).

*croresco, -ere. croceum, flavum fieri – safranfarben, gelb werden: URSO element. 4 p. 107,18 que (grana frumenti) in origine mollia et alba post indurata -unt (cinicrescunt, citronescent var. l.). p. 114,17 aloes . . . inspissatione subnigrum rarefactione -it (croccressit var. l.).

croceus (-ius), -a, -um. script.: chr-: l.46. cruc-: l.41. ?coterese: l.39.

I adi.: A de materia i. q. c. croco confectus – mit Safran zubereitet: TRACT. de aegr. cur. p. 308,34 apponantur . . . super splenem . . . ceronium vel oxira -ium. Ps. OTHO med. 352 oxyro-o vis fracto subvenit ossi. fort. add.: FRAGM. mul. I 1 alii pessus, qui vocatur splendidus, alter balanus, alter est, qui vocatur coterese (leg. -us, ut vid.; cf. notam ed.). B de colore: 1 strictius i. q. crocinus, flavus – safranfarben, gelb: a in univ.: Ps. GALEN. urin. p. 34,4 h u r i n a crucium abens colore sanguinem habundantiae significat (p. 34,6 -ium. al.). ANNAL. Elnon. a. 1033 apparuit . . . circulus eius (solis) primum viridis, postea -us; . . . et inde vestimenta hominum et vultus videbantur quasi -a. EBO BAMB. Ott. prol. p. 5,6 casulam bonam ch-i coloris (CASUS Petrish. 2,20. al.). HERACLIIUS II 7 p. 57,21 -um . . . vitrum (THEOPH. sched. 2,12. al.). CATAL. thes. Germ. I 91,35 panniculum -um (croccum ed.) de nigro virgatum. ALBERT. M. animal. 2,52 dentes senum (sc. canum) sunt fusi vel -i. 19,9 qui (falco) sunt -orum oculorum. saepe. v. et l. 17. b in nomine morbi: MAURUS urin. II p. 39,43 cuius (icteritiae) tres sunt species: I. -a ycteritia, regius morbus; eqs. c in nomine ficticio (usu alch.): v. p. 474,72. 2 latius i. q. rubens – rot, rötlich: AL-

CUIN. arm. 14,11 -o rutilet verecunda modestia vultu. GLOSS. II 399,41 St.-S. -o rotun. 677,21 -um cubile rotiz pette.

II subst. masc. vel neutr.: A strictius i. q. color croceus, crocinum – (safran)gelbe Farbe, das (Safran-)Gelb: ALBERT. M. phys. 5,3,2 p. 429,12 nigrum venit ad album multis viis: . . . aliquando per vinosum et rubeum -um. veget. 2,143 -us (cerulius, ceruleus cod.) . . . causatur ex humido terminato lucido, . . . et ideo accedit ad auri splendorem. animal. 23,67 -us indicat . . . corrumpentem coleram. v. et vol. I. p. 702,39. B latius: 1 crocum – Safran: GLOSS. III 577,13 St.-S. -um crōgo. v. et p. 64,58. 2 vitellum – Eidotter: ALBERT. M. animal. 6,119 testea (sc. ova) . . . albumen habent et -um.

[crocharos v. *crauros.]

[crochilos, crochylos v. trochilus: ALBERT. M. animal. 23,42. 24,24.]

*crocia (cruc-, -cea) vel *crocca (crucca), -ae f. (germ. *krukjo, cf. ital. croccia, gruccia, francog. crosse, theod. Krücke) usu attrib.: vol. I. p. 1309,41.

baculum (curvum) – (Krumm-)Stab, Stock: 1 *de sustentaculo infirmorum* ('Krücke'): VITA Arnulfi 29 hic (*contractus*) cum -iis (-eis, *crōccis* var. l.) suis ad ornam sancti viri semet ipsum sanandum in oratione prostravit. TRANSL. Eug. Tolet. 32,3 trahebatur *pauperculus* pandis fustibus, quos rustice -ias (-tias var. l.) vocamus. GERLAC. annal. a. 1184 p. 702,26 duos baculos, quos cruccas vocant, exhibuit *sanctus Bernardus*, quibus suffultus secutus est *Godscalcus*. al. v. et vol. I. p. 1306, 64. 2 *de baculo pastoralis (episcoporum)*: TRANSL. Eug. Tolet. 6 adest ei (*Weremberto*) per visum sanctus Venantius . . . ac de -ia, quam manu gestabat, terribiliter pectus eius percutebat . . . illum affatus est. HARIULF. chron. 4,28 poposcit *aegrotata*, ut eius (*Gervini*) virga pastoralis, quam vulgus -iam vocat, et quae pro more summotenus curvabatur, dilueretur aqua. CATAL. thes. Germ. I 91,22 invenimus . . . duas -cas episcopales et crucem capellani. al.

**crociatus* v. **croceatus*.

**crociolor*, -oris. (crocus; cf. auricolor sim.) *croceus, flavus – safranfarben, gelb*: ANNAL. Bes. a. 1033 (MGScript. II p. 249,37; c. s. XII.) res quaecumque sub celo -r humanis visibus apparebat (sc. in eclipsi solis).

**croculula*, -ae f. (cf. **crocia*) (*parvum*) *baculum – (kleiner) Stock, Krücke*: LAMB. TUIT. Herib. 2,21 tendit *claudus* ad destinatum alterum pede regente -a. v. et p. 620,35.

**croci* v. **crocy*. *crocidismus* v. *crocydismus*.

?*crocido* subst. ?*herba quaedam (medicinalis) – ?eine (Heil-)Pflanze*: ANTIDOT. Glasg. p. 140,8 piratri dr. I S, -o dr. I S, gingiber dr. III S. cf. ThLL. s. v. *crocis* (acc. *crocidia*).

**croci* v. **crocy*. *crocidismus* v. *crocydismus*.
?*crocido* subst. ?*herba quaedam (medicinalis) – ?eine (Heil-)Pflanze*: ANTIDOT. Glasg. p. 140,8 piratri dr. I S, -o dr. I S, gingiber dr. III S. cf. ThLL. s. v. *crocis* (acc. *crocidia*).

**croci* v. **crocy*. *crocidismus* v. *crocydismus*.
?*crocido* subst. ?*herba quaedam (medicinalis) – ?eine (Heil-)Pflanze*: ANTIDOT. Glasg. p. 140,8 piratri dr. I S, -o dr. I S, gingiber dr. III S. cf. ThLL. s. v. *crocis* (acc. *crocidia*).

**croci* v. **crocy*. *crocidismus* v. *crocydismus*.
?*crocido* subst. ?*herba quaedam (medicinalis) – ?eine (Heil-)Pflanze*: ANTIDOT. Glasg. p. 140,8 piratri dr. I S, -o dr. I S, gingiber dr. III S. cf. ThLL. s. v. *crocis* (acc. *crocidia*).

**croci* v. **crocy*. *crocidismus* v. *crocydismus*.
?*crocido* subst. ?*herba quaedam (medicinalis) – ?eine (Heil-)Pflanze*: ANTIDOT. Glasg. p. 140,8 piratri dr. I S, -o dr. I S, gingiber dr. III S. cf. ThLL. s. v. *crocis* (acc. *crocidia*).

**croci* v. **crocy*. *crocidismus* v. *crocydismus*.
?*crocido* subst. ?*herba quaedam (medicinalis) – ?eine (Heil-)Pflanze*: ANTIDOT. Glasg. p. 140,8 piratri dr. I S, -o dr. I S, gingiber dr. III S. cf. ThLL. s. v. *crocis* (acc. *crocidia*).

**croci* v. **crocy*. *crocidismus* v. *crocydismus*.
?*crocido* subst. ?*herba quaedam (medicinalis) – ?eine (Heil-)Pflanze*: ANTIDOT. Glasg. p. 140,8 piratri dr. I S, -o dr. I S, gingiber dr. III S. cf. ThLL. s. v. *crocis* (acc. *crocidia*).

**croci* v. **crocy*. *crocidismus* v. *crocydismus*.
?*crocido* subst. ?*herba quaedam (medicinalis) – ?eine (Heil-)Pflanze*: ANTIDOT. Glasg. p. 140,8 piratri dr. I S, -o dr. I S, gingiber dr. III S. cf. ThLL. s. v. *crocis* (acc. *crocidia*).

**croci* v. **crocy*. *crocidismus* v. *crocydismus*.
?*crocido* subst. ?*herba quaedam (medicinalis) – ?eine (Heil-)Pflanze*: ANTIDOT. Glasg. p. 140,8 piratri dr. I S, -o dr. I S, gingiber dr. III S. cf. ThLL. s. v. *crocis* (acc. *crocidia*).

**croci* v. **crocy*. *crocidismus* v. *crocydismus*.
?*crocido* subst. ?*herba quaedam (medicinalis) – ?eine (Heil-)Pflanze*: ANTIDOT. Glasg. p. 140,8 piratri dr. I S, -o dr. I S, gingiber dr. III S. cf. ThLL. s. v. *crocis* (acc. *crocidia*).

**croci* v. **crocy*. *crocidismus* v. *crocydismus*.
?*crocido* subst. ?*herba quaedam (medicinalis) – ?eine (Heil-)Pflanze*: ANTIDOT. Glasg. p. 140,8 piratri dr. I S, -o dr. I S, gingiber dr. III S. cf. ThLL. s. v. *crocis* (acc. *crocidia*).

**croci* v. **crocy*. *crocidismus* v. *crocydismus*.
?*crocido* subst. ?*herba quaedam (medicinalis) – ?eine (Heil-)Pflanze*: ANTIDOT. Glasg. p. 140,8 piratri dr. I S, -o dr. I S, gingiber dr. III S. cf. ThLL. s. v. *crocis* (acc. *crocidia*).

109 qui morsibus caninis lacerare scripta solent, que per se nescirent emendare, sed nisi ceu corvi consueverunt -are (*crocinare* cod.). 3 *translate de poeta inculto vel odioso*: EPIST. Mog. 15 p. 344,1 haec, -ans (*crocitans* cod.) rogo, sancte pater, reminiscere semper: eqs. CONR. HIRS. dial. 1334 quis eum (*Ovidium*) de amore -ccitantem, in diversis epistulis turpiter evagantem, si sanum sapiat, toleret? v. et p. 572,56. B *de qualibet voce rauca et dissona*: 1 *intrans.*: ACTA imp. Winkelm. I 693 p. 551,36 (a. 1243) balistae . . . dum in emissionem sagittarum simul crocantes -ant, deterrent adversarios. *de voce cervi (per pravam traditionem, ut vid.)*: CARM. de philom. 53 cervi -ant (*mugilant, croccitant, clo[c]citant, glocitant* var. l.; inde, ut vid. CARM. Bur. 132,3^a,3 cervus docitat). 2 *trans.*: a *rauca voce canere – krächzend singen*: GESTA Ern. duc. II p. 293,2 mime, balatrones et hoc genus omne omnigenum ludi cantus genus ore grui no gr-at. b *rauca voce poscere – krächzend fordern*: EPIST. Hann. 24 p. 58,22 ille (*Chuno*) meę solutioni aut . . . cadaveri inhians sedem meam promeriti curialis stipendii pretium sibi -ccitabat (cf. Macr. sat. 7,5,11).

20 II *per confusionem*: A *glocitare – gackern, trällern*: AMARC. serm. 4,13 ymnum quisque canat -antis dulcia galli (cf. notam ed.). B *gluttire – (hinunter)schlucken* (cf. ThLL. VI. p. 2058,105sq. *de confusione verborum* glocire et glut-tire): BERNH. GEIST. palp. 2,253 fastidita dapum -are (gloss. : gulositare) vorago laborat : cuncta tamen tentat, decerpit, gustat, odorat. cf. **cro(a)xo, crocio, 1. croco*.

**croci* v. *croceus*.

1. *croco* (crocc-), -are. *de voce corvi i. q. crocitare – schreien, krächzen*: ALDH. ad Acirc. 131 p. 180,4 corvi crociunt vel -ant (-ccant var. l.). cf. **cro(a)xo, crocio, crocito*.

2. **croco*, -are. (*vox onomatopoetica*; cf. ital. croccare, francog. croquer) *fragorem dare, crepitare – krachen, knallen*: v. l. 10.

crocodes (-cud-, -is), -is. (κροκόδης) form. acc. pl.: -os: l. 39.

de medicamento (t. t. pharm.) i. q. ex croco confectus – aus Safran bergestellt (cf. GLOSS. Salern. p. 11^b,41 -udes de croco): AESCULAPIUS 21 p. 33,3 si tardaverit *singultus*, trociscos -udos (crudos ed., sed cf. Gariopont. pass. 2,42 -es) accipiant (sc. *patientes*). 34 p. 53,32 trociscos -udes . . . potui dato. ANTIDOT. Augiens. p. 55,1 trociscos -es[es], qui facit ad febrem. PAUL. AEGIN. cur. 28 *superinungendum* . . . frontem aut -codi (3,4,5 κροκόδει) trocisco . . . aut aliquo similium. 117 p. 72,14 -is (3,23,1 κροκόδης) . . . trociscus et aster . . . sepius adiuvit. al. v. et p. 2031,46.

1. **crocodilla* (coc-, corc-, -dri-), -ae f. (n. -um: l. 48) *draccontium – Drachen-, Schlangenwurz*: RECEPT. Lauresh. 1,45 ad vermes: radicem maritimum, bladonam nigram, corcodrillo (corcodrillum ed.) hoc est cromellam ana. GLOSS. Salern. p. 5^a,27 corc-a, serpentina. p. 10^a,14 serpentina, columbaria, draguntea, cocodrilla, basiliscus. al. cf. ThLL. s. v. *crocodileon*.

2. *crocodilla* v. *crocodil(l)us*.

crocodil(l)us (coc-, corc-, -dri- sim.), -i m. (f. -a: GLOSS. p. 32,2 M. GLOSS. II 733,20 St.-S.) (κροκόδιλος sim.) form. gen. pl. decl. III. *curcodrillium*: AETHICUS p. 118,13.

1 *de reptilibus*: a κροκόδιλος – *Krokodil*: ANTIDOT. Sangall. p. 84,14 emplastrum facit . . . ad cani morsum sive corcodilli. ALFAN. premn. phys. 2,26 p. 30 corcodillus (corcodrillus, cocodrillus var. l.; PG 40,548^a κροκόδειλος) . . . superiores genas movet (sim. ALBERT. M. animal. 1,227. al.; cf. Plin. nat. 8,89). RUODLIEB VIII 56 piscibus ut citius vorer aut diris cocodrillis. SALIMB. chron. p. 15,14 septingenti viri ad bella fortissimi cum . . . omni genere armorum . . . et serpentibus et cocodrillis interemtionem nequiter deputatis (inde ALBERT. MIL. chron. 170 p. 651,14). al. (*abundat in gloss.*). alleg.: HONOR. AUGUST. spec. p. 938^b per corcodrillum diabolus declaratur, quia eqs. b -us terrestris (terrenus) i. q. Agama stellio (L.) – Gemeine Dornschnecke, Schleuderschwanz, Hardun (cf. RE XI. p. 1965,465sq.). PAUL. AEGIN. cur. 103 -dili terrestris (3,22,24 κροκόδειλου χειρσαίου) stercus aqua solvens inunge colliria faciens. DYASC. p. 93^b -dilli terreni fimus. adde *de quadam lacerta*: ALBERT. M. animal. 2,65 hardon, quod

est ... quaedam species cocodrilli squamosi corii et corrugati. 7,165 talia (sc. animalia, quae pellem abiciunt) sunt serpentes et lacertae et cocodrilli et stellionum genera. *ibid.* al. 2 per errorem de avibus: a de ardeae specie i. q. *Botaurus stellaris* (L.) – *Rohrdommel*: GLOSS. 6,2 K. corcodrillus, rori dūbil (fort. spectat ad Vulg. Soph. 2,14 onocrotalus, ubi Vet. Lat. chamaeleontes). b *luscinia* – *Nachtigall*: v. vol. I. p. 291,5. c de ave incerta vel fabulosa: v. p. 520,35.

crocomagma (gr-, -cum-, -maug-, -ma(u)m- sim.), -atos n. (-a, -ae f.: l. 17,19) (κροκόμαγμα) gen. grocis magmatos: l. 19.

1 faex croci – Rückstand nach dem Pressen von Safran (usu medic.): PAUL. AEGIN. cur. 38 galle et -os (-macmatos var. l.; 3,5,6 κροκόμαγματος) tantundem vino resolvens inunge. *ibid.* al. 2 unguentum, pilula ex croco confectum – aus Safran hergestellte Salbe, Pille: RECEPT. Lauresh. 4,78 p. 308 c o n f e c t i o -maugme: croco ~ III, mirra ~ II ...; conficis apud vino, ut trociscus facias: hoc est -maugma (ANTIDOT. Bamb. app. p. 37,13 grocis magmatos. p. 38,7 grocomagme). ANTIDOT. Glasg. p. 89,33 -mauma conficitur ita: eqs. p. 89,36 alia <c>rocumauma: eqs. ANTIDOT. Glasg. p. 138,21 assaro dr. S, -mama dr. S, sisellius dr. S. al.

***croconeus** v. *crocineus.

crocotula, -ae f. crocei coloris vestis (parva) – (kurzes) safranfarbenes Gewand: ALDH. ad Acirc. 125 p. 173,18 haec sunt nomina ad proceleumaticum pertinentia ... -a (crocotula var. l.), animula, miseria.

crocodes, crocudis v. crocodes. **crocum** v. crocus.

crocumagma, crocumauma v. crocomagma.

crocus (gr-, -occ-, -og-), -i m. vel -um, -i n. (κρόκος) form.: nom. -os: l. 52. gen. -u: l. 48.

1 proprie: a de -o orientali q. d. i. q. *Crocus sativus* (L.) – Safran (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. I. p. 1248; sed v. l. 71): α gener.: AETHICUS p. 219,5 invenitur ... -um et tymum machanitum, unde pelles rubricatas variantur atque tinguntur. MATTH. PLATEAR. gloss. p. 383^F per -um intelligitur hic -us orientalis seu communis, qui a vulgo saffren dicitur eqs. ARCHIPOETA 9,25,2 obsidetur locus, donec ita venditur esca sicut -us. ALBERT. M. anim. 2,3,24 p. 134,46 'dulcis' ... sapor est in 'melle et' in '-o' (p. 421^b, 2 κρόκου). IUSTIN. Lippifl. 105 piper atque -us ... faciunt arte placere cibos. saepe. alleg.: HONOR. AUGUST. cant. 4,14 p. 425^D ibi (sc. in paradiso) crescit ... -us, flos rubicundus, id est aurei coloris, quod sunt sapientes divina sapientia fulgentes. al. β medic.: AESCULAPIUS 11 p. 15,18 curato ex trochisco andronio ... aut -um des (per pravam traditionem, ut vid.; cf. Gariopont. 1,16 crocode). RECEPT. Lauresh. 3,36 confectio eius (antidot) talis: ... agarici primi ~ I, crocilicia (cf. 5,3 -u Cilicii) dr. VII. TRACT. de caus. mul. 9 pissarium ad omnia ... : crogo, medulla cervina, medulla vitulina. RECEPT. Bamb. 5 si sanguis fuerit in oculis, grocum teris cum sale. PAUL. AEGIN. cur. 84 convenienter ... facit ... glaucium et -os (3,22,11 κρόκος). CONSTANT. AFRIC. coit. 14,9 zinziber venerem movet ... et -us (-um var. l.) orientalis. PETR. MUSAND. summ. p. 266,32 accipe duo vel tres folia -i orientalis. saepe. γ techn. (interdum fort. de compositionibus metallicis; cf. M. Berthelot, La chimie au moyen âge. I. 1893. p. 31. n. 6): COMPOS. Luc. N 17 scriptio similis auri: ... adicies ... groci Cilicensis d. VII (inde COMPOS. Matr. 22,3 crocilicensi). T 35 addito grogum, quod sufficit, tinguet ... aquam. MAPPAE CLAVIC. 8 accipies ... elidrii ÷ I, -i Licii, (-i Cilicii S) ÷ I et facis potionem ferream. THEOPH. sched. 1,30^{capit.} quomodo decoretur pictura librorum stagno et -o (croceo, cupro var. l.). COMPOS. Matr. 83,2 confectio luce: ... -um primitica uncias II (cf. COMPOS. Luc. L 2 -um orientale). al. δ alch. (in nomine ficticio): ALLEG. super turb. p. 495^a, 27 philosophorum -us taliter praeparatus: sumatur radix eius cum stipite eqs. b de -o hortensi q. d. i. q. *Carthamus tinctorius* (L.) – Saflor: CIRCA INSTANS p. 13b^v -i due sunt species, hortensis ab horto ductus, in quo nascitur, et orientalis. al. v. et p. 313,58. 735,68sq. aliter: ALBERT. M. veget. 6, 297 -us est duorum modorum: unus est olus altum habens aculeos et folia lata ...; alius est hortensis ...; et hoc est, quo

utuntur homines in cibis. 2 meton. i. q. color croceus, crocinum – (safran)gelbe Farbe, das (Safran-)Gelb (alleg.: l. 8,9): a in univ.: MAPPAE CLAVIC. praef. p. 188,22 colores in pargameno spissi et clari hii sunt: ... brunum, -us, minium rubeum. 5 p. 189,8 -um incidet de vermiculo, matizabis de albo plumbo. THIETM. chron. 4,26 natus est infans ... habens dentes -o similes. HILDEG. scivias 2,7 l. 248 in rubore fallacem gloriam, in -o mordacem detractionem ... ostendunt varietates. l. 432 detractionem proximorum velut tepidum -um (croccum var. l.) ... inducit antiquus hostis. ANON. tab. p. 193,31 assimilaverunt tincturam floribus spinarum et nominaverunt eam -um et esfer. al. b in notatione sonorum: GUIDO ARET. reg. rhythm. 184 ut proprietates sonorum discernatur clarius, quaedam lineas signamus variis coloribus: ... ordine tertiae vocis splendens -us (gloss.: i. colorum) radiat. IOH. AFFLIG. mus. 21,58 quod F unaquaeque minio et C unaquaeque -o signatur. al. 3 translate (usu alch.): a -us ferri vel -us Martis (q. d.) i. q. cinis ferri, ferrum ustum – Eisenoxid (arab. za'farān al-adid 'Eisensafran'; de re v. D. Goltz, Stud. z. Gesch. d. Mineralnamen. 1972. p. 58sq. 253): Ps. GERH. CREM. sal. II 13 moles ipsum (sc. argentum vivum) cum atramento et -o ferri (cf. sal. I 23 zafrani de ferro). ANON. secret. p. 44,29 incorporea (sc. generata) dividuntur in X, sc. azimar, zeinefre, -us m, aclemia eqs. GEBER. investig. 4 p. 483 -us ferri dissolvendus est in aceto distillato. b de variis substantiis coloris crocei: TURBA phil. 21 p. 130,31 terite ... ipsum (lapidem) cum suis confectionibus, quae sunt haec: ... ex unguento una et ex -o una et ex alumine fixo una (v. notam ed. p. 206 n. 5). ALLEG. sapient. 9 p. 473^b, 31 -us est aqua sulphuris et est Ethel sulfuris. GEBER. forn. 30 p. 766 solve ipsum zyniar et -um nostrum praeparatum cum mercurii sublimatione. *ibid.* al. cf. *cothum.

crocydismus (-cid-), -i m. (κροκυδισμός) de morbo i. q. evulsio floccorum – das Ausklauben von Wollflocken, Flokkenlesen, 'Krozidismus': AESCULAPIUS 29 p. 44,20 quomodo phreneticum ex lumbricis appraehendimus: ... ex lumbricis ... debilitantur neque croci-us (troci- ed.) sequitur neque ... febris. AURELIUS 8 p. 693,9 cum croci-o (crocidis mox cod.) illos (sc. phreneticos) et cum carfalogia seu perviga quaerit alienatio mentis (cf. Cael. Aur. acut. 1,42 alienatio sine ... croci-o vel carphologia [sc. apud furentes atque melancholicos]).

***crocyus**, dat. -idi subst. (κροκύς) script. crotus: l. 47. **flocus, cataplasma** – Wollflocke, Wickel, Umschlag: PAUL. AEGIN. cur. 241 p. 181,5 crocus ... solvitur cum muliebri lacte, deinde confectus ... cum anserino adipi inungetur -cidi (3, 66,2 κροκῦδι). expressius de surae ligamento ('Wadenwickel'): GLOSS. III 496,12 St.-S. -tes beneduo.

***crodon** adi. (orig. gall.; cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1358) durus – hart: ALPHITA I p. 286,31 -n interpretatur durum.

croema v. chroma.

***croerola**, -ae f. (francog. crécerelle, luxemb. Krechel; cf. DuC. II. p. 624^c) tinnunculus – Turmfalke: PACTUS Alam. 26,3 (rec. B) cornicla, columba et -a (horocralu, caethroela, querola var. l.) et cauha, ut alia similia requirantur.

***croesus** (chr-), -i m. (Κροῖσος) de pede quodam metrico per pravam interpr. (subest trochaeus, ut vid.): REMIG. ALTISS. mus. 526,15 ch-us, qui constat ex trocheo et ditrocheo; ch-us vocatur, quia placuit Croeso regi Lidorum; si autem trocheus fuerit dictus, ut plurimi codices habent, eqs. (cf. Mart. Cap. 9,985 trochaeus [troesus, trochesus sim. var. l.]).

crogatus v. crocatus.

***crogo**, -onis m. (theod. inf. vet. krôch, cf. Mittelniederdt. Handwb. II. p. 677) caupona – Schenke, 'Krug': CHART. Mehl. 871 (a. 1260) omnes proventus et redditus, qui ... de -e in Alden Bukowe et -e in Theghentyn haberi possunt.

crogum, crogus v. crocus.

***crollo** subst. (theod. vet. krollō) coriandrum – Koriander (per confusionem c. herba lathyridi; cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. I. p. 1160sq. et GLOSS. III 596,28 St.-S.): GLOSS. III 559,36 St.-S. -o (krolla var. l.) sprincwrcz.

croma v. chroma. [cromator v. cremator.]

cromella (-mil-), -ae f. 1 *dracontium* – *Drachen-, Schlangenwurz*: RECEPT. Lauresh. 1,45 ad vermes in homine aut in caballo: herbam -illam (-am ed.), quae simulat pisum aut vicium, quando nascitur. v. et p. 2030,49. 2 *per confusionem* i. q. *amarella* – *Weichsel(kirsche)*: v. vol. I. p. 534,34.

[**cromilla** v. *fromilla: GLOSS. III 517,7 St.-S.]

***crom(m)yon** (kr-, car-, cronm-, -mion, -mios sim.) subst. (fem.: l.10) (κρόμ(μ)υον) 1 *de planta*: a *cepa* – *Zwiebel*: DYASC. p. 105^b *kromios* nimium calidam et extenuatoriam habet substantiam, unde emorroidas aperit imposita (inde ALPHITA II p. 88,17 *kromios* vel *caromios*). b -n *agrimon* fort. i. q. *allium agreste* – *viell. Kohllauch* (*Allium oleraceum* L. vel sim., cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. I. p. 201. 216): GLOSS. med. p. 22,15 *cronmion* *agrimon*: id est *coepa canina* (item GLOSS. med. cod. Trev. p. 174,14). v. et p. 471,11. 2 *per confusionem* i. q. *cremium* – *Grummet*, *Heu vom zweiten Grasschnitt*: GLOSS. III 539,26 St.-S. *crominum* amacht.

***crona** v. *crusina. **crone-, cron-** v. *chroni-*.

cronica v. *draconteus*.

***cronna** subst. (Κρόνος) *Cronium mare* – *Eismeer*: GLOSS. III 607,28 St.-S. -a totmeri. *ibid.* al.

crono- v. *chrono-*. ***cropha** v. *crupa.

[**cropolus** v. *rhopalon*: ΕΚΚΗ. IV. bened. I 7,53.]

***crosa**, -ae f. (prov. vet. croza; cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1363^a) 1 *gener.* i. q. *caverna, specus* – *Höhle, Grotte*: CHART. Helv. arb. 95 p. 153,37 (a. 1266) intra terminos infra scriptos, videlicet a fontana Moreta . . . usque ad -as Arve. 2 *medic.* i. q. *alvus* – *Bauch(höhle)*: ARNOLD. SAXO fin. 4,8 p. 87,3 *lapis spume*, id est *spuma maris*, si ligatur super -am mulieris, accelerat partum.

***croscum** subst. (orig. inc., ni subest crustum) *putamen (ovi)* – (*Eier-*)*Schale*: IOH. sacer. 191 si vis aliquod metallum dulce facere, accipe -a (gloss.: cortices) ovi (cf. 91 si ovorum testas super addideris, es mollescit).

***crostellata** (croxe-) subst. (orig. inc.) *herba quaedam (medicinalis)* – *eine (Heil-)Pflanze*: DYNAMID. Hippocr. 2, 41 *ancesta*, id est *crox-a*, hoc est *sclataollas*, radix eius . . . prodest dysenteriae (cf. ALMA 22. 1951-52. p. 114).

***crostina** v. *crusina. [crois v. *scirrhosis*.]

***crosta** v. *crusina. **cross-** v. *gross-*.

***crota**, -ae f. (*francog. crotte*; cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVI. p. 407^b) *globulus stercoris (ovis vel caprae)* – *Kotkügelchen (von Schaf oder Ziege)*: TRACT. de aegr. cur. p. 380,46 -as hirci, si est vir, qui patitur, cum aceto coque et pone per octo dies, si sit mulier, crotulas capre.

crotalum, -i n. (κρόταλον) *crepitaculum* – *Klapper*: WALAHFR. (?) carm. 50,1,33 cum -is tinnitibus atque lyrarum Treicium superans. VITA SERV. 32 p. 104,11 inter bibendum et ludendum . . . et crepitus timpanorum tinnitusque -orum.

crotaphion (tritasion) subst. n. (κρόταφος) *dolor temporum* – *Schlafenkopfschmerz*: AESCULAPIUS 1 p. 1,11 extat dolor capitis cum temporibus et fronte, quam Graeci tritasion (*Gariopont. pass.* 1,2 -n) vocant (*per contam.* c. τριταῖζω). GLOSS. Salern. p. 11^b,37 -n, diuturna passio.

[**crotes** v. *crocyas.]

croton, gen. -onos (m.) (κροτόν) *pediculus (canum)* – (*Hunde-*)*laus*: PAUL. AEGIN. cur. 96 -os (3,22,19 κρότωνος) a cane sanguis valde facit ad trichiasin palpebrarum.

***crotta** v. *rotta.

***crotula**, -ae f. (*crota) *globulus stercoris (ovis vel caprae)* – *Kotkügelchen (von Schaf oder Ziege)*: v. L.45.

crox v. *crux*. ***croxatus** v. 2. *cruciatus.

***croxentella** v. *crostellata. ***croxo** v. *cro(a)xo.

***crozola**, -ae f. (venet. crózola; cf. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. II. p. 1178 s. v. crózzola) (*parvum*) *baculum* – (*kleine*) *Krücke* (in descriptione fonticuli anterioris [*Stirntfontanelle*], ut vid.): WILH. SALIC. chirurg. 4,1 p. 16,43 continuantur (sc. ossa coronalia) . . . duobus ossibus magnis, quae verruallia vocantur, ad modum (admodum ed.) serae, et fit ibi figura admodum -ae seu crucis (cruris ed.), cuius linea superior sit remota (item p. 16,37). cf. *crocia, *crocicula.

[**crua** v. *crus*.] ***cruada** v. *corrogata.

cruander v. *coriandrum*. ***crucca**, ***crucea** v. *crocia.

crucefer v. *crucifer*. ***cruceola** v. *cruciola.

***crucesignatio**, -onis f. (*crucesignare) *ad sacram crucis militiam evocatio* – *Aufruf zum Kreuzzug*: THOM. TUSC. gest. p. 503,20 causa . . . -is huius, que fuit tempore Eugenii, quam predicavit Bernardus, illa fuisse dicitur, que eqs.

***crucesigno**, -avi, -atum, -are. (*crux et signare*) script.: *cruce signo*: *passim*. -sing-: CHART. Laus. 763.

cruce insignire – *mit dem Kreuz bezeichnen*: 1 *de sociis sacrae crucis militiae* (saepius partic. usu attr., e. g. l.14.15): a *in univ.*: ANNAL. Blas. a. 1147 (MGScript. XXX p. 19,8) rex Conradus Spire . . . cruce signatur a sancto Bernardo. CHART. Brixin. 50 qualiter controversia . . . inter Ernestum . . . et Heinrichum cruce signatum . . . est terminata. CHART. Stir. II add. 22 (epist. papae) viro eius (*ducissae*) -to in Terre Sancte subsidio laborante. SALIMB. chron. p. 320,10 Lodoycus rex Francie cum . . . vulgo innumerabili . . . -tus iter agressus est et transfretavit. saepius. *medial.* i. q. *crucem assumere, socium esse sacrae crucis militiae* – *das Kreuz nehmen, am Kreuzzug teilnehmen*: CAES. HEIST. hom. exc. 82 tales hodie pro Christi amore in remissione tantorum peccatorum cruce signantur. 276 audivimus . . . aliquando ad predicationem unius hominis multa milia hominum cruce signari. MART. OPP. chron. p. 442,39 rex Romanorum et rex Francorum cum multis baronibus pro subsidio Terre Sancte cruce signati sunt. al. b *ad sacram crucis militiam evocare, conquerere* – *zum Kreuzzug aufrufen, sammeln*: ANNAL. Erf. Praed. a. 1234 p. 84,1 episcopus accepta a . . . papa licentia super illos (*Stetingos*) multum p o p u l u m cruce signavit (CHRON. Erf. mod. II a. 1233 p. 230,13). SALIMB. chron. p. 218,13 circuii episcopatum . . . egrediendo semel cum quodam fratre, qui p r e d i c a b a t et -bat homines pro passagio regis Francie (p. 433,35). p. 395,6 quod volebat archiepiscopus -are exercitum ad recuperandam civitatem Paduanam. al. 2 *de chartis sim. confirmandis, corroborandis*: CHART. Salisb. III 41 p. 41,25 (a. 1257) renuntiavit . . . archiepiscopus . . . omni iuris auxilio . . . omnibus apostolicis litteris et indulgentiis impetratis et impetrandis et -tis et -andis, concessis et concedendis. cf. *crux et signo*.

subst. 1. **crucesignatus**, -i m. *qui sacrae crucis militiae socius est, miles cruce insignitus* – *Kreuzfahrer, -ritter*: CHRON. reg. cont. III a. 1217 p. 242,22 universus exercitus -orum reversus est Ulixibonam, tota hyeme ibidem bonam ducens vitam. CHART. Baben. 237 p. 65,15 quando . . . populi cruce signatorum Damiatam civitatem . . . Soldano . . . restituerunt. CONST. imp. II 278 p. 392,7 secundum indulgentiam -is (cruce signatā cod.) a Romana sede concessam (sim. p. 392,10 -orum privilegium). ANNAL. Erf. Praed. a. 1236 p. 92,2 in Fulda Iudei utriusque sexus XXXIII a cruce signatis christianis sunt perempti. saepius. v. et l.56. *in nomine congregationis*: SALIMB. chron. p. 375,27 ut societatis istius, que dicitur C-orum (antea: Cruxatorum; cf. p. 2036,155qq.), capitaneus esset Karolus rex et primicerius, princeps et dux.

2. **crucesignandus**, -i m. *qui sacram crucis militiam professurus est* – *einer der den Kreuzzug geloben will, künftiger Kreuzfahrer*: HONOR. III. registr. 146 p. 105,1 expedit, ut crucesignati et -i ad transfretandum sine omni mora festinent.

[**crucialis** v. *titillicus: Ps. HIPPOCR. phleb. 182.]

***crucialis** (cruti-), -is. (crux) 1 *formam crucis exhibens* – *kreuzförmig*: WILH. SALIC. chirurg. 4,5 p. 305^G maturato apostemate incidatur secundum longitudinem . . . aut secundum formam triangularem et non -em, ut quidam fatui agunt: nam incisio -is multum impedit lacertos capitis in motu suo. 2 *cruciabilis, gravis* – *qualvoll, heftig, schlimm*: EGBERT. fec. rat. 1,354 naribus obstruis odi -tiale catarrum.

cruciamen, -inis n. script. cruti-: HERIG. Ursm. 1,728.

1 *strictius* i. q. *tormentum, cruciatus* – *Marter, Qual, Pein*: a *gener.*: VITA Ger. Bron. 13 p. 663,23 pervasit eum (*episcopum*) . . . dolor ilium; . . . torquebatur itaque gravissimo -e. CARM. anon. (SBMünch. 1873. p. 705) commiseris plumbo, quod purificeris; . . . post haec et ab igne cremaris; . . . post haec -a centum cupro misceris (*de nummo*). CAES. HEIST. hom. exc. p. 15,35 claustralis . . . inclusio, regularis districtio, . . . hec

[Vitali]

hiis similia sunt maxima corporis -a. *al. de tormentis martyrum*: WALAHFR. Mamm. 24,4 celsa ... voce virum vir hortatur, ... e medio ... magum saevo -e tollant (*sc. populus*). THEOPH. sched. 3 praef. p. 64,3 si, quanta sancti pertulerunt in suis corporibus -a, ... conspicit *anima. al. b eccl.*: *a de passione Christi*: CARM. imag. 1,4,7 testatur *Iohannes* ... hunc ipsum -a corpore passum ac cruce suspensum. TRANSL. sang. Dom. in Aug. 1 tu pie sicut ovis passus -a mitis. COD. Udalr. 275,4 *tercia (sc. hora)* cum canitur, tunc est -a passus. *al. b de supplicio aeterno*: RAHEW. Theoph. 649 me ... , crimina pessima plurima quem male fedant, fac, genitrix pia, ne -a flammea ledant. *2 latius: a labor, miseria – Mühsal, Not: METELL. buc. 6,45 -e plena superveniebat egena (i. vidua). b poena – Strafe*: WALTHARIUS 820 equum cum virgine et auro reddes: tum demum scelerum -a pendes.

cruciamentum, -i n. *tormentum, cruciatus – Marter, Qual, Pein*: PETR. DAM. epist. 106 p. 175,18 si ... carnem nostram per inediae -a mactemus. COD. Udalr. 32 p. 62,2 qui (*episcopus*) ... Decianae persecutionis -a expertus. HILDEG. scivias 1,2 l. 403 non confringat illos (*iustos*) -um perditionis. *ibid. al.*

cruciatio (cruti-), -onis f. *tormentum, cruciatus – Marter, Qual, Pein*: RADBERT. part. 1,326 (CC Cont. Mediaev. LVIC. 1988. p. 57) sanguis et fons pudoris ... non credo quod corrumpi debuerit in nativitate, quod -em matris ... habuerit. RIMB. Anscar. 40 p. 74,19 vita eius fere martyrium fuit ... -e propria, quam sibi ipse in corpore ... numquam cessavit inducere. FLOD. hist. 1,25 p. 446,20 cui (*viro*) nulla dabatur requies de -e nec spes erat de visus recuperatione. *al. de supplicio aeterno*: GODESC. SAXO theol. 7,7 digna denuntiatur desolatio, grandis inrogatur tribulatio, maior ... inferetur ... -o (-tatio *var. l.*). HINCM. divort. app. 7 p. 251,34 tanto est culpa gravior et erit -o durior, quanto *eqs. al.*

1. cruciatus, -us m. (*f.*: l. 46). *script. cruti-*: BAUDON. Radeg. 11 (MGMer. II p. 385,23). *form. decl. II.*: *abl. sg.* -o: l. 59. *acc. pl.* -os: l. 47. *adde* ARBEO Emm. 9. 18.

Istrictius i. q. dolor asper, vehemens, cruciamentum – bef-tiger Schmerz, Marter, Qual: **A in univ.**: **1 gener.**: *a de dolore corporis*: VITA Galli II 383 quam (*filiam*) valido vexat -u daemon iniquus. VITA Liutg. I 27 nescio quid mihi pendenti subposuit *vir*, super quod firmiter stans -um non sentiebam. LAMB. TUIT. Herib. 2,38 fuit ... femina cum inedicibili -u gestans ubera turgida. HIST. de exp. Frid. imp. p. 92,27 cum post tantos labores ac tantam inediam et famis -um requiescere ... vellent. *saepius. expressus i. q. tormenta – Folter*: LEX Sal. Merov. 98,2 servus ... pessima -u (poena, truciati *var. l.*) ponatur, hoc est, in rota mittatur. ARBEO Emm. 15 non quod -os (-us *var. l.*) tuos pertimescam, sed *eqs.* WALTH. SPIR. Christoph. I 16 inremediabili vos -u usque ad consummationem mortis affligam. *saepius. b de dolore animi*: IOH. SCOT. praedest. 6,2 l. 55 -u rei amissae, quae diligebatur. RATHER. prael. 2,11 l. 367 zelotis ... vir est, qui cum cura et *c o r d i s* -u castitatem custodit uxoris (HROTSV. Bas. 40. gest. 400. *al.*). *adde*: VITA Theod. 17 p. 46,51 mores malos, in quibus inoleverant, mutare -us illis (*sc. monachis*) erat. **2 eccl.**: *a de compassione Christi*: BERNH. CONST. can. 43 p. 513,21 nihil ... pro te, Christe Iesu, exhorrebimus, cum te et in nobis et nobiscum omnes subituro -us certificati simus. **b de supplicio aeterno**: IONAS BOB. Ioh. 18 p. 341,4 ne ... eterno -o damnerentur. AGOB. 17,17 l. 32 de ... -u malignorum angelorum et hominum. HERM. IUD. conv. 7 a penis temporalibus ad eternos gehenne -us infelicitate transivit *aemulus*. DIPL. Constantiae 32 p. 102,35 quisquis ... doni destructor extiterit, ... -us eternos sustineat. *al. B c. colore quodam: 1 vexatio, afflictio – Plage, Quälerei*: OTTO FRISING. chron. 7,31 p. 359,10 cottidianis -bus (*sc. civium Romanorum*) ac tedio vitae affectus infra anni spacium pontificatus sui diem obiit *Lucius*. **2 exercitatio, mortificatio – Askese, Kasteiung: WETT. Gall. 34 innumeris -bus se sanctum Dei diu adflixisse.**

II latiusi. q. labor, miseria – Mühsal, Not: NOTKER. BALB. gest. 1,31 p. 42,11 tantas pecunias ... praepositis de miserorum illorum (*sc. opificum*) -bus aggregavit, ut *eqs.*

2. *cruciatus (cruxa-, croxa-), -a, -um. (*crux; cf. ital. crociato, francog. croisê*).

1 adi. i. q. cruce insignitus – mit einem Kreuz bezeichnet, gekennzeichnet: COD. Wang. Trident. 33 p. 86,15 (a. 1189) pro ... duo mille libris denariorum Veronensium -orum. CHART. ord. Teut. 46 p. 38,13 extenditur *casale* ... usque ad laccum ... et viam -am, ubi est crux de petra. CHART. Stir. II 389 latitudo ... donacionis per lapides -os ... evidenter appareat distincta. **2 subst.**: *a masc. i. qui sacrae crucis militiae socius est, crucesignatus – Kreuzfahrer, -ritter*: ANNAL. Ianuens. II p. 124,16 rex Aragonensis cum maxima multitudo militum et peditum et cum multis croxatis ... Yspaniam intraverunt. ANNAL. Crem. a. 1256 (MGScript. XXXI p. 18,33) capta fuit civitas Padue per quosdam croxatos (*corxatos cod.*), qui ibi venerant cum uno legato ecclesie Romane. *in nomine congregationis*: SALIMB. chron. p. 375,25 fecerunt Parmenses istam societatem, et appellatur societas Cruxatorum (*postea: Crucesignatorum; cf. p. 2034,495qq.*). **b fem. i. q. sacra crucis militia, expeditio contra inimicos ecclesiae – Kreuzzug**: ANNAL. Plac. a. 1270 p. 549,41 facta pactione cum rege Tunicano et gente Saracena et vendita -xata pro pecunia. a. 1284 p. 579, 19 ordinavit et statuit *papa* magnam -xatam per christianos, ita quod generaliter predicatur ... ubique magna -xata contra eum (*sc. regem Aragonensem*).

3. cruciatus v. crucio.

***crucibulum** (-usi, -bol-), -i n. (*cf. francog. vet. croisel, hisp. crisol, theod. vet. krusul; de orig. [dubia] v. Corominas, Dicc. etim. castell. II. p. 246sqq.*) *script.* -bil(l)-: l. 33,34.

1 de genere quodam vasorum i. q. catinus – Schmelztiegel (fere usu alch.): HILDEG. phys. 3,26 p. 1235^B vinum ... in patella vel -o calefac. IOH. sacerdot. 193 mitte super es terciam partem (*sc. pistati*) in -olum. Ps. GERH. CREM. sal. I 39 line cum eo (*oleo*) fundum -illi, deinde accipe limaturam auro et expande in fundo -ili, (in albot II 29). GEBER. investig. 8 p. 491 ponatur stratum de sale communis ... in crus-o. *saepius. adde*: Ps. CALID. (?) alleg. p. 191^b,46sqq. posuerunt *medici* eum (*regem*) in camera una, facta ad modum (*admodum ed.*) -i inferius perforati; ... deinde cooperuerunt eum cum igne insuflantes, donec fuit penitus liquefactum, in aliud -um descendens inferius per foramen. **2 de genere quodam lucernarum i. q. lanterna, lampas – (Nacht-)Licht, Lampe**: NOTAE Hild. (MGScript. XXX p. 763,32; s. XIII.¹) ab obedienciario ... -a et matte pariter ministrantur. CHART. Col. II 513 p. 563,29 post completorium incenduntur crus-a et ardebunt ... per totam noctem. ALBERT. M. animal. 22,94 equa, si sentiat fumum candela vel -i exstincti, aborciat. *al. cf. *cruseolus, *crusillinum.*

crucicola, -ae (-us, -i m.: l. 49,56) m. (*f. [?per attractionem]: l. 51*) *de christiano i. q. cultor crucis – Kreuzesverehrer*: HUGEB. Willib. praef. p. 87,34 inclitus -us (-a *var. l.*), multo-rum magne magister Willibaldus. EPIST. Bonif. 148 p. 287,3 have, care -a (*sc. Baldhardus*), salutata (*sic*) a sorore. *al. (post s. VIII. in schedulis nostris non invenitur). per enallagen (pro cultor crucis Christi)*: ALDH. virg. Itit. p. 229,5 Aldhel-mus, segnis *Christi -a* (*christicola cruci, Christi cola crucis var. l.*). HUGEB. Willib. 4 p. 92,18 inluster clarusque Christi -us (-a *var. l.*). *Vitali*

***crucicula**, -ae f. *script. -uti-*: l. 62. (*parva*) *crux – (kleines) Kreuz, Kreuzchen*. **1 in opere plastico: a in univ.**: CAPIT. reg. Franc. 12,7 constituemus, ut illae -ae, quas Adalbertus ... plantaverat, omnes igne consumantur. PASS. Desid. Alseg. 10 (MGMer. VI p. 63,20) retorsit virgulam vir sanctus in -am (*cruti- var. l.*). BENZO ad Heinr. IV. 1,8 antecedit eum (*regulellum*) ferrea -a. CHRON. Bened. II 2 columbe ... quasi ex rationali industria -as composuerunt. *al. b spectat ad monile*: VITA Magni Fauci. I 20 p. 160,4 habebat ... Magnus diaconus pendentem in collo -am. CATAL. thes. Germ. I 135 auream -am cum catenula. *saepius*. BERTH. ZWIF. chron. 40 p. 264,17 X -ae, quae inter philacteria computantur. *al. c spectat ad ornamentum*: NOTKER. BALB. gest. 1,34 p. 46,26 quae spatia ... ita cingebatur, ut per medium -is eminentibus ... duraretur. HARIULF. chron. 3,3 p. 87,9 coronae ... ex auro ... paratae cum aureis -is aliisque ... ornamentis. **d spectat**

[Konstanciak]

ad ornatum, apparatus sim. ecclesiae: CATAL. thes. Germ. I 82,19 (a. 870) item -as aureas III, argenteas VI eqs. TRAD. Welt. 23 Herrandus obtulit . . . -am auream, casulam eqs. *al. expressius de receptaculo reliquiarum*: TRANSL. sang. Dom. in Aug. 9 -a una . . . continens cruorem Christi. *saepius*. SIGEH. Maxim. 9 -a satis referta reliquiis. CATAL. thes. Germ. I 115,6 in superiore -a et in media continetur de ligno dominice crucis. 115,83 in -a ossea auro circumdata. *saepius*. 2 *de signo*: SIGEB. GEMBL. chron. a. 748 in vestibus hominum et in velis aeccliarum apparent -ae quasi oleo designatae. WILH. RUBRUQU. itin. 24,1 inveni quemdam, qui habebat -am de atramento super manum suam. *adde*: RUP. TUIT. off. 6,31 frustula quoque portantur incensi, ut -ae, quae cereo insculpta est, offerendo infigat diaconus. *v. et p. 2040,31*. *Konstanciak crucifer*, -era, -erum. *script.*: -cef-: ANNAL. Otak. a. 1278 p. 193,9. -ciff-: CHART. Ital. Ficker 316 p. 347,8. *subst. usu attrib.*: l. 59.

1 *adi.*: **a** *cruce instructus – mit einem Kreuz versehen*: ARNOLD. RATISB. Emm. 2 p. 1049^B praecedente sancta et -a imperiali lancea exivit *augustus* de civitate . . . petiturus Italiam (*de re v. J. Deér, Vortr. u. Forsch. XXI. 1977. p. 63sq.*). **b** *crucem ferens, christianus – das Kreuz tragend, christlich (per compar.) spectat ad imitationem Christi, cf. Vulg. Matth. 10,38. al.*: EKKEH. URAUG. chron. p. 138,6 (ed. Schmale) crucis signaculum in vestibus idem vere -r exercitus ob mortificationis referebat commonitorium. **c** *signum crucis producus, ad benedicendum idoneus – das Kreuz schlagend, zum Segnen gebraucht (de digitis)*: WALTH. MARCHT. hist. 26 invenerunt . . . manum eius (*praepositi*) dexteram . . . quasi in benedictione tribus digitis -is (*ni subest *crucificus*) extensis, duobus vero aliis ad manum recurvatis. 2 *subst. masc.*: **a** *qui crucem fert – Kreuzträger*: **a** *in univ.* (*spectat ad processiones*): TRANSL. Mod. 34 p. 305,12 ut . . . -i corrigeretur incuria et signum nostrae redemptionis . . . non violaretur immunditia. 44 p. 309,13 ecce . . . monachorum concio, praecedentibus in capite -is. LIBER ordin. Patav. 4,8 p. 986,15 cessantibus campanis fit . . . processio per claustrum: praecedit -r, sequitur conventus eqs. *al.* **b** *de Christo*: GODESC. AQUENS. sequ. 1,7^b,5 quem (*Adam*) disseminatum . . . suis in filiis ad te revocas, bone -r (*cf. Prud. cath. 3,1*). **γ** *de Christi aemulis (per compar.)*: EKKEH. IV. bened. I 43,19 Otmarus -r hodie sit ad omnia prosper. HERIB. hymn. 6,11,3 nostros, superne claviger . . . omnisque Christi -r, actus mundate pariter. CARM. Bur. 49,9,4 in die iudicii . . . ab hoste -r (*opp.*: peccatoribus) tunc omnis liberatur. WIGAND. Waldg. 21 secundum ewangelicam ammonitionem nudus, bonus -r, Christum Christi emulatur investigavit. *al.* **b** *qui sacrae crucis militiae socius est, miles cruce insignitus – Kreuzfahrer, -ritter*: **a** *in univ.*: ANNAL. Hild. a. 1098 p. 59 afflicti fame nimis et siti in tantum, ut multi ex ipsis -is equos et asinos comederent. FRAGM. chron. Fuld. 13^a,10 (ArchDipl. Beih. 1. 1976) ecce omnes -i, qui in comitatu imperatoris ire volebant eqs. **b** *de militibus (vel fratribus) cuiusdam ordinis militaris ('Ordensritter')*: GERLAC. annal. a. 1179 p. 690,43 Elisabeth fundavit, dotavit et ditavit et ita -is tradidit ecclesiam. CHART. Ital. Ficker 316 p. 347,2 (dipl. Frid. II.) Bartholomeus . . . procurator hospitalis ordinis C-orum ('Kreuzherren'), quod iuxta Bononiam . . . situm est. CHRON. Erf. min. cont. I p. 673,14 expugnavit soldanus castrum munitissimum Templariorum . . . , in quo fratres -os ('Templer') et alios christianos . . . constrinxit. ANNAL. Otak. a. 1255 p. 182,9 commissa terra et populo in manus -orum de domo Teutonica ('Deutschherren'). *saepius*.

***cruciferarius** (curci-), -i m. (*crucifer*) *qui crucem fert – Kreuzträger*: CHART. Osn. I 379 p. 299,33 (a. 1190/1205) de Bunne dantur abbati V solidi, curc-is VII solidi et VI denarii ad emendam fabam.

***crucificus**, -a, -um. (*crux et facere*) *signum crucis producus, ad benedicendum idoneus – das Kreuz schlagend, zum Segnen gebraucht (de digitis)*: ANNAL. Ratib. a. 894 abscisis tribus digitis -is, quem (*Formosum*) vivum voluit, mortuum degradavit *Sergius papa*. *v. et l. 30*.

crucifigo, -fixi, -fixum, -ere. *script.* -fi(o): p. 2038,13. *metr.*

cruci-: ALDH. carm. eccl. 2,31. *partic. perf. usu adi.*: l. 15

1 *cruci affigere – ans Kreuz schlagen, kreuzigen*: **a** *strictus*: **a** *in univ.*: ANNAL. Altah. a. 792 coniuratio Pipini contra patrem detecta . . . alii decollati, alii -xi (*sc. sunt; ex Annal. Hersf.*). ROB. TOR. chron. a. 1171 p. 520,19 cum infantem quendam in solempnitate paschali -xissent *Iudaei (sim. CHRON. Sigeb. auct. a. 1146 [MGScript. VI p. 465,27]. al.)*. ANNAL. Prag. I a. 1253 p. 175,1 homines plures -xerunt (*sc. Ungarii*) in opprobrium crucifixi. *de morituris*: GLOSS. 10 Roger. I A 2,3 p. 591,7 a quarta specie (*sc. squinantiae*) nullus evadit . . . et tales sunt admodum (*ad modum ed.*) -xi. **b** *de Christo (de Christi imagine: l. 18.21)*: PIRMIN. (?) scar. 8 ut Christum . . . traderit *Iudas* ad -endum (-fiendum *var. l.*). CONC. Karol. A 14 p. 87,24 crucem pro -xo in ea Christo adoramus. HRABAN. epist. 2^a p. 384,2 -xi regis offensam incurrens. OTTO FRISING. gest. 1,51 quod non peccaverunt, qui Christum ignoranter -xerunt. THEOD. PALID. annal. a. 923 salvatoris nostri icona . . . a quibusdam Iudeis ridiculose -xa produxit sanguinem et aquam. ARNOLD. LUB. chron. 5,15 p. 190, 28 Iudeis quedam est detestabilis consuetudo, ut . . . ad contumeliam salvatoris ymaginem ceream -ant. *persaepe*. *adde de imitatione Christi*: ARBEO Emm. 4 se aut pro Christum -xum pollicebat aut illius nutu vitam finire. **b** *latius*: **a** *mortificare – kasteien, abtöten (pass. i. q. emori – absterben)*: 25 VITA Wandr. 2 (MGMer. V p. 14,16) quomodo . . . voluntatis proprias in tropheo Domini -ente (*leg. -ens*) perseveravit. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 303,17 *carne m* suam cum vitiis et concupiscentiis . . . sedula nimis -xit *imperatrix* (VITA Bonon. 3 [MGScript. XXX p. 1026,37]. *sim. THEOD. TREV. Liutr. 187,2 que (Liudtrudis) in singulis . . . -xa viciis. al.; cf. Vulg. Gal. 5,24*). *adde*: RHYTHM. 2,9,1 mundo licet -xus, pollens tamen corpore (*de s. Medardo*). BERNOLD. CONST. chron. a. 1077 p. 435,7 Geraldus . . . episcopus . . . iam dudum Deo vivus, mundo -xus, de huius vitae ergastulo liberatus est. *al. (loci spectant ad Vulg. Gal. 6,14)*. **b** *opprimere, vexare – be-, niederdrücken*: CARM. Bur. 47,1,1 -at omnes Domini crux altera (*i. expugnatio Hierosolymae*). 2 (*decussatim*) *affigere – (kreuzweise) befestigen*: GLOSS. Roger. I A 3,17 p. 687,11 magister siphac ruptum super manus suas constringit et per pelliculam illam acus duas ad modum crucis -at eqs. (*ni leg. figat per erroneam iterationem*). 3 *per errorem i. q. satisfacere – willfahren, Genüge leisten*: GLOSS. p. 149,24 M. -retur kivolum (*spectat ad Vulg. Marc. 15,15*).

subst. crucifixus, -i m. 1 *qui cruci affixus est – einer der ans Kreuz geschlagen ist, Gekreuzigter*: **a** *in univ.*: SALIMB. chron. p. 195,26 quando ad sepeliendum lavabatur *beatus Franciscus* in morte, videbatur recte sicut unus -us de cruce depositus. **b** *de Christo*: **a** *proprie*: PONTIF. Rom.-Germ. 99,188 veniat episcopus . . . ante crucem et prostratus in terram . . . adorat -um. IOH. CANAP. Adalb. A 28 p. 42,3 gratias tibi . . . , Domine, quia . . . saltem vel unum ictum pro -o meo, (pro crucifixo rege B 28, pro te crucifixo C 28) accipere merui. THIETM. chron. 8,5 *i m a g o* -i truncata est cultusque idolorum . . . erigitur (LIBER ordin. Rhenaug. p. 130,22. *al.*). 55 METELL. exp. Hieros. 6,785 tibi (*sc. Hierosolymae civitati*) dilectum -i frangere lectum. SALIMB. chron. p. 566,26 apparebat *diabolus* . . . aliquando in forma -i, aliquando in forma beatae virginis. *saepius. v. et l. 9. huc spectare possunt etiam exempla infra (p. 2039,16sq.) allata*. **b** *meton. de doctrina christiana*: HUMB. Sim. 2,23 p. 168,8 Paulus . . . has vulpes (*i. haereticos*) . . . -xum sic praedicantes, ut eius crucem evacuare studeant, cavendas Philippensis denunciat. 2 *qui sacrae crucis militiae socius est, miles cruce insignitus – Kreuzfahrer, -ritter*: ANNAL. Parch. a. 1096 (MGScript. XVI p. 604, 17) -orum exercitus tendit Iherusalem.

crucifixio, -onis f. *actus crucifigendi, supplicium crucis – Kreuzigung, Kreuzestod*: FORM. Dion. 1 p. 494,34 quae (*Maria Magdalena*) semper Dominum postsequuta usque ad -em (crucifixorem *var. l.*) et sepulturam. VITA Reginsw. 11 vident *cives* virgunculae sacrum corpus exanime piscoso cuidam cohaerens gurgustio . . . extensis brachiis instar -is. *al. in imag.*: CAES. HEIST. mirac. I 8,19 p. 97,1 duplex est religiosorum -o,

[Vitali]

hominis interioris per alienam compassionem et hominis exterioris per propriam carnis mortificationem.

crucifixor, -oris *m.* *qui crucifigit, carnifex – Henker, Kreuziger*: 1 *strictius de -bus Christi*: RATHER. conf. 1 -es crucifixi sanguinem in salutem biberunt. HERM. IUD. conv. 5 p. 87,6 Christi pro suis -bus exorantis imitatores. CASUS Petrish. 2,33 Pilatus Domini -r (ELIS. SCHON. vis. 1,42 p. 22,6). INNOC. IV. epist. (DtArch. 18. 1962. p. 206,18) quam (*tunicam*) Romani milites, Christi -es, dividere noluerunt (*sim*). INNOC. III. registr. 1,354 p. 529,23). *saepius. v. et p. 2038,69. 2 latius de persecutoribus ecclesiae*: PETR. DAM. epist. 45 p. 37,7 cum sopito iam persecutionis articulo -es desint. ARNOLD. O. P. epist. de correct. eccl. (ed. E. Winkelmann. 1865. p. 10,29) ut ... contra destructores ecclesie et christianorum occisores ac -es Domini ... inciperem allegare.

***crucifixum**, -i *n. vel* ***crucifixus**, -i *m.* (crucifigere) *acc. sg. -us*: l.23.

effigies Christi cruci affixi – Darstellung des gekreuzigten Christus, 'Kruzifix' (fere de imaginibus plasticis; de pictura [textili]: l.30): ANNAL. Ved. a. 877 p. 42,11 inter quae (*munera*) -um aureum, quale non fuit ab ullis regibus factum, (qualis ... factus *var. l.*). CHRON. Salern. 159 p. 167,10 fecit *Gisulfus* ... in ... ecclesiam -us ex argento purissimo (*cf. ed. p. 238*). BERNOLD. CONST. chron. a. 1094 p. 459,12 maius -um et sedilia monachorum ... a fulmine dissipata sunt. PAUL. FULD. Erh. 2,3 quid ... impossibile tibi, Deus omnipotens, qui ... caput -i prope sepulchrum astantis de dextera declinabas ad sinistram. DIPL. Contr. III. 218 sub signo -i. CATAL. thes. Germ. I 111,67 manutrium superius factum de serico, in quo est -us (*sim. 111,29*). *saep.* *huc spectare possunt etiam exempla supra (p. 2038,48sq.) allata.*

***cruciformis**, -e. (crux et forma) *formam crucis exhibens – kreuzförmig*: ALBERT. M. eccl. hier. 2,7 p. 531^a,10 episcopus ... 'perficiens illam' (*sc. aquam baptismalem*) ... 'sanctissimis tribus effusionibus chris-matis -bus' (PG 3,396C σταν-γοειδέσι), id est in modum crucis ter infundens et perficiens. 5,20 p. 720^b,33 'signaculum -e', id est in modum crucis.

adv. ***cruciformiter**. *in crucis forma – kreuzförmig*: ALBERT. M. miss. 3,13,5 quod quamvis sacerdos ... omnes orationes dicat -r extensis brachiis, ut populo det signum Christi crucis *eqs.*

***cruciger**, -eri *m.* (crux et gerere) *de milite vel fratre Ordinis Cruciferorum Bononiensis q. d. ('Kreuzherr, -bruder')*: COD. Wang. Trident. 17 p. 49,21sq. (a. 1183) clausuram terre ... episcopus ... cuidam converso ordinis -orum ... concessit et mandatum sibi dedit ibidem hospitale ... edificare secundum ... constitutionem regule ipsorum -orum.

***crucigerulus**, -i *m.* *qui sacrae crucis militiae socius est, miles cruce insignitus – Kreuzfabrer, -ritter*: LAMB. ARD. hist. 139 p. 632,37 que (*sc. bona*) ipse -us in sancto peregrinationis itinere quandoque secum differre deberet.

[**crucula** *v.* ***cruciola**.]

crucio, -avi, -atum, -are. *script. chr.:* p. 2040,5. *form.:* *act. pro pass.:* l.66.68. *gerund. -iend(us)*: HROTSV. Pel. 257 (*cod.:* -andos *ed.*). Sap. 6,1 (*cod. p. corr.:* -andam *ed.*). *struct. absol.:* p. 2040,7. *partic. perf. usu subst.:* p. 2040,25.

1 *strictius i. q. vexare, torquere, excruciare – plagen, martem, quālen (pass. i. q. dolores pati – leiden, e. g. l.62.64)*: A *proprie*: 1 *in univ.:* HRABAN. carm. 18,19 fames cum peste -ant ... in terris populos. CAPIT. reg. Franc. 192,14 missi nostri ... studium habeant, ne forte propter eorum negligentiam pauperes -entur. WALAHFR. Mamm. 16,33 sanctum ... iubet *index* -are camini ignibus. BERTH. (?) annal. a. 1075 p. 281,33 febribus ... circiter quinque menses ... miserabiliter -batur *abbas. saepe. de supplicio aeterno*: VISIO Baront. 4 nunc ... in infernum -bis (-beris, -aris *var. l.*) perpetualiter. VITA Lamb. Traiect. 24 (MGMer. VI p. 377,9) in profundum inferni trusus -at (-atur *var. l.*) sine fine *Dodo*. HYMN. Hraban. 1,26 iam infernum haberet solum trux animam et -ret eam. CARM. libr. 19 (MGStud. XVIII. 1997. p. 154) eruat hęc animam ... scriptura ... de -ante chao. *saepius. 2 c. colore quodam: a mortificare – kasteien, abtöten*: THIETM. chron. 6,94 castigans *Brun*

corpus inedia et -ans vigilia. DIPL. Heinr. IV. 403 qualiter ... quidam Scottigenae pro -ando corpore salvandaque anima patria sua exularent. HERM. ALTAH. annal. a. 1260 p. 402,21 procedebant *flagellatores* ... flagellis semet ipsos bis in die ... chr.-antes. *al.* **b** *sollicitare – beunruhigen, bekümmern*: FLOR. LUGD. carm. 1,44 sua cuique satis sit cura diei, crastina non -ent, quia sunt incerta caducis. *c se conficere – sich aufreiben, grāmen (usu refl.)*: TRANSL. Fort. in Aug. (MGScript. XV p. 473,42; s. IX.^{ex}) sancti ... viri ... -bant semet ipsos fle-tibus et nimio eiulato. HROTSV. Theoph. 246 nonne Ninivite mitem Christi pietatem sese condignis -antes ... lamentis invenere? **B** *translate de quadam ratione alch.:* TURBA phil. 47 accipite spiritum nigrum veterem et eo corpora diruite et -ate, quousque alterantur. 69 p. 168,2 -ta res, cum in corpore submergitur, vertit ipsum in naturam inalterabilem ac indelebilem *eqs. ibid. al. (de re v. notam ed. p. 254)*.

II *latius*: 1 *punire – bestrafen*: ARBEO Emm. 39 voluptuosa gaudia in paucis deficitur diebus et ventura animarum detrimenta sine fine -antur (parturiunt *var. l.*). CONC. Karol. A 44^B p. 532,25 ut omnis homo ... imagines adoraret aut certe exilio p o e n i s v e diversis -retur (CONC. Karol. B I 47 p. 483,41. DIPL. Arnulfi 24). CONSUE. Trev. 15 in hoc ... -antur *fratres*, quod a communi fratrum mensa ... sequestrantur. *al.* 2 *damnare – verurteilen*: VITA Mathild. I 3 p. 118,14 si quis pro culpa criminali ... a rege deputabatur interfici, ... regina -to condolens ... mulcebat animam principis. 3 *necare – umbringen, töten*: CARM. Sangall. I 7,1,17 praecipit Herodes natos -are recentes.

***cruciola** (-ceo-), -ae *f.* (crux) ?*script. -cil(a): l. 31. (parva) crux – (kleines) Kreuz*: CATAL. thes. Germ. I 57,4 (s. XII.^{med}) in parvissima ... -cila (*ni subest* ***crucicula**) cum argento ... facto (*sic*) reliquie sancti sunt Mauricii. THEOD. loc. sanct. 275 in cuius (*altaris*) pavimento -a in rotundo circulo est impressa (*sim. 336. 1134. al.*). LAMB. ARD. hist. 134 p. 628,21 fecit *Arnoldus* sibi apportari parvam -eolam, quam in collo suo ... de sepulcro Domini reportaverat.

***crucirus** *v.* ***crocerus**. **crucius** *v.* **croceus**.

***crucizo** (-ixz-), -are. (*a crux ad baptizare sim. formatum*) *crucesignare – mit dem Kreuz versehen, zum Kreuzzug aufrufen, sammeln (medial. i. q. crucem assumere – das Kreuz nehmen: l.45)*: ANNAL. Iac. Leod. a. 1146 (MGScript. XVI p. 641,2) predicatur populus et a Rodolpho propheta -atur (-xzatur *var. l.*). FRAGM. de exp. Frid. I. imp. p. 19,27 rex Francorum Philippus et rex Anglie Henricus apud Gizorcium -antur, quos ... innumeri ... viri ... sequuntur. LAMB. PARV. annal. a. 1188 (MGScript. XVI p. 649,38) Henricus ... cardinalis ... viam indicit omnibus Iherosolimorum ... et ... multi tam clerici quam laici ab eo -antur. *Vitali*

cruda *v.* *chrenecruda*.

crudelis, -e. *script. et form.:* -dil-: l.55. *abl. sg. -e*: l.54. 56. *usu subst.:* l.61.70.

1 *de anim. eorumque actionibus, moribus sim.:* **a** *saevus, durus, immisericors – grausam, hartherzig, erbarmungslos*: VITA Desid. Vienn. 11 cum a nativitate verme adherente -e ... claudicaretur filia. RHYTHM. 40,4,1 bellum -ilem (-e *var. l.*) ... geritur. ALCUIN. carm. 1, 512 qui (*propinqui*) -e manu lacerabant viscera regni. LIUTG. Greg. 9 p. 74,21 licet digni haberentur *latrones* -issima ac subita morte, tamen *eqs.* (THANGM. Bernw. 25. THIETM. chron. 2,2). HINCM. divort. 22 p. 231,20 (synod.) inexaminate (*coniugem*) ... morti tradere ... ut iniquum et -e devitamus. DIPL. Heinr. IV. 402 p. 532,1 marchionem ... tanto -iorem quanto occultiore inimum invenimus. *persaepe. b rudis, ferox, barbarus – roh, wild, barbarisch*: BREV. NOTIT. p. A 5,23 erat devastata ... cella propter imminentes Sclavos et -es paganos (*sim. p. A 8,12 -issimos*). THIETM. chron. 7,39 nullus ad comprehendendas ... -es populi istius (*sc. Danorum*) executiones sufficit. ALBERT. M. animal. 2,27 asinus Indicus, qui ... est animal -e valde. *al. c scelestus, nefandus – ruchlos, frevelhaft*: THEGAN. Ludow. 44 p. 232,12 -is, cur non intellexisti praecepta dominica: '*eqs*'. VITA Galli II 620 spiritus immundus -i perstrept ore. IOH. SCOT. praedest. 1,4 quae (*sc. Gotescalci*) stultissima -issimaque

[Niederer]

insania ... auctoritate divina refellitur. *saepius*. 2 *de rebus*: a foedus, exitiosus – *grausig, unheilvoll*: ALDH. carm. eccl. 4,2,28 -e venenum (virg. II 436). VITA Galli II 1803 ne me flamma vorax -i sumat hyatu. LIGURINUS 10,171 ne ... casta ... -i sceleraret coniunx lumina visu. *al.* b *gravis, severus – schmerzlich, hart, streng*: WIPO gest. 6 p. 29,10 legem -issimam Saxonum ... roboravit rex. 40 p. 60,13 heu quantum -is annus. VITA Heinr. IV. 13 p. 41,27 edictum sub comminatione -i ubique properabat, ut *eqs.* FUND. Consecr. Petri p. 208,18 milites, qui ... stipendia -is milicie promeruerant. *al.*

adv. **crudeliter**. 1 *saeva, dure – grausam, erbarmungslos*: ARBEO Emm. 17 p. 50,30 dicentes *carnifices*: 'cur non -r manus in eum inmittere debemus?' ANNAL. Xant. a. 866 p. 24,5 pagani -r Galliam vastaverunt (*sim.* OTTO FRISING. gest. 2,51 p. 159,12). BERTH. (?) annal. a. 1075 p. 279,4 -r eos (*Saxones*) fugientes insecuti sunt *hostes. persaepe*. 2 *sceleste, nefarie – ruchlos, gottlos*: HINCM. divort. 10 p. 175,19 quomodo rapax dignos poenitentiae fructus aget, ... qui rapinis -r insudavit? POETA Saxo 3,129 coniuratio fertur inter Francorum proceres -r acta. LIGURINUS 4,90 ne quid in eximium -r impia Patrem auderet ... plebes. *saepius*. 3 *pertinaciter, contumaciter – hartnäckig, grimmig*: THIETM. chron. 5,33 si hunc ... -r et ... aperte sibi renitentem non cerneret rex. CHRON. Mont. Ser. a. 1159 cuius electioni ... Fridericus imperator ... tam -r obstitit, ut *eqs.*

1. **crudelitas**, -atis f. *script.* -dil-: AETHICUS p. 230,6. *metr.* -dél-: ALDH. ad Acirc. 130 p. 178,10.

1 *proprie*: a *inhumanitas, saevitia, duritia – Unbarmherzigkeit, Grausamkeit, Härte*: ARBEO Emm. 27 p. 65,13 qui (*extorquentes*) suae -is in eum ... manus inponebant. WETT. Gall. 4 -s et malicia in illis (*incolis*) regnabant. EINH. Karol. 20 harum ... coniurationum ... reginae -s causa ... exitisse creditur. ANNAL. Xant. a. 834 intruerunt pagani in vicum ... eumque inmani -e vastaverunt. HROTSV. Pafn. 7,12 formida perpetis -em gehennae. *persaepe*. *adde*: MARIAN. chron. a. Chr. 383 Iovinianus -e (*Hier. chron. p. 243,25 cruditate [-e var. l.]*) sive odore prunarum ... obiit. b *impietas – Ruchlosigkeit, Gottlosigkeit*: THIETM. chron. 1,26 impia ... potestas, cum ... recte dominantes premit, dilatata -e mox furit. RUP. TUIT. vict. 7,7 p. 252,21 regna diabolicę -i famulantia. CHART. Carniol. I 146 p. 130,16 usque adeo -s ... eorum (*hominum*) invaluit, quod ad omnia sacrilegia ... perpetranda ... eant praecipites. *al.* 2 *meton. i. q. scelus, factum crudele – Verbrechen, ruchlose Tat*: DIPL. Otton. III. 323 p. 750,1 predia ... eorum, qui ... huic -i (*sc. neci episcopi*) interfuerunt. HILDEG. scivias 2,5 l. 840 iussit *Deus*, ne homo per -em fornicationis sanguinem suum a recto loco ... abscedat. *al.*

2. **crudelitas** v. credulitas.

[**cruderi** v. coriandum.]

crudesco, -ere. *partic. praes. usu adi.*: l.54. 1 (*violentia, crudelitate*) *augeri – (an Heftigkeit, Grausamkeit) zunehmen*: ALDH. virg. I 38 p. 289,9 quidam bellicosus incenitor et fautor certaminis ac -entis signifer duelli. 50 p. 306,20 Sisinnius ... Dei famulas satis -ente poenarum atrocitate vexandas accepit. *al.* HEIRIC. Germ. I 3,86 in ... dies saevi -unt ΣΠΕΡΜΑΤΑ morbi. THANGM. (?) transl. Epiph. 10 p. 251,7 acrius -ere (*erudescere var. l.*) atque ... violentius crescere coepit *passio*. 2 *marcescere – kraftlos werden*: GONZO Geng. 11 cum ... oculorum acies hebesceret totumque corpus ... diutina vigilantia -ret. 3 (*cruore*) *spargi – (von Blut) benetzt werden*: CARM. de bello Saxon. 3,84 hostili -it sanguine terra. 3,153 tellus.

***crudicoctus**, -a, -um. ?*semicoctus* – ?*halbgar*: TRACT. de aegr. cur. p. 156,16 agarici grana interiora -a iterum pulverizata pone in oculis.

***crudifacio**, -ere. *in statu crudo servare – in unreifem Zustand bewahren, die Reifung behindern*: ALBERT. M. veget. 5,92 cum penetrat *frigiditas* ..., calidum vincere incipit, et tunc incipit infrigidare et stupefacere et -ere.

***crudificativus**, -a, -um. *in statu crudo servans – in unreifem Zustand bewahrend, die Reifung behindernd*: ALBERT. M. veget. 5,70 videmus ... quasdam (*plantas*) esse infri-

gidativas ... et -as (*mundificativas var. l.*).

crudilis *sim. v. crudel-*.

cruditas, -atis f. 1 *spectat ad cibos*: a *status non coctus – ungekochter Zustand*: MIRAC. Hucherti 2,28 ministris ... attentantibus eas -em suam ... ingerebant *carnes*. b *de (mala) digestionem ciborum*: a *indigestio – Verdauungsstörung*: AURELIUS 16 p. 717,23 praecedunt eum (*sc. chordapsum*) multa ... signa ..., praecipue tamen perfricatio, -s. ANTIDOT. Glasg. p. 100,11 datur *antidotum* ... his, qui -em vexantur.

10 VITA Herm. Ios. 26 cum nullos ... cibos posset digerere prae languentis stomachi -e. WALTH. AGIL. med. 60 p. 165,31 subtenuitas urine significat -em et indigestionem. *al.* c. *gen. explicativo*: GALB. Karol. 2,23 -e quoque indigestionis natura languebat. β *de cibis ipsis i. q. indigestibilitas – Unverdaulichkeit*: Ps. HIPPOCR. phleb. 52 malfiunt (*sc. phlebotomati*) ... aut ex -e ciborum vel potum aut ex stomachi debilitatione.

2 *spectat ad complexionem humorum i. q. absentia maturationis digestionisque naturalis, natura cruda – das Ausbleiben der natürlichen Reifung und Zersetzung, rohe Beschaffenheit* (def.: ALBERT. M. meteor. 4,1,18 p. 732^b,17 dicitur esse homothesis defectus digestionis, si contingat non maturum fieri humidum; ... -s autem est homothesis in Graeco): CONSTANT. AFRIC. theor. 9,38 p. 49a^v signum huius passionis (*sc. lapidis in vesica*) ... est ... urine -s: subtilis est et alba *eqs.*

25 TRACT. de aegr. cur. p. 252,27 si fuerit *vomitus* ex frigiditate, quod declarat urine -s, *eqs.* ALBERT. M. veget. 5,87 si ... maior est frigiditas ... impediens actiones calidi, quae sunt digestio, maturatio et completio, inducit -em tam in digestionem quam in nascentiis et apostematibus. 7,66 siquae ... nascerentur plantae in tali (*sc. caenulento*) agro, silvestres remanent, quia acidae ... sunt ... propter ... -em humoris. *ibid.* *al.*

***crudosus**, -a, -um. *in statu crudo servans, crudificativus – in unreifem Zustand bewahrend, konservierend, die Reifung behindernd*: HILDEG. phys. 9,3 (ed. pr.) hoc ... faceret *plumbum* propter frigus, quod in se habet, et quia etiam ali-

quando -um est. 1. **crudus**, -a, -um. *script. et form.*: ser-: l.45. *grudi*(a): ARS med. 5 p. 423,5 (*var. l.*).

1 *proprie i. q. ὑμός – rob.* A *spectat ad artem*: 1 *igni non coctus – ungekocht, -gebrannt, -erhitzt*: a *de cibis (in imag. l.43)*: ANTIDOT. Lond. p. 18,38 mitte ... vitella ovorum -a ... in mortareo. ALCUIN. carm. 76,1,27 hoc opus (*sc. librum*), hoc -um rapuit portator ab igne ... coctum non bene. TRACT. de caus. mul. 95 p. 55,1 civis accipiant porros coctus et serudus (*sic*). CONSUE. Eins. 57 p. 232,13 eant *fratres* in rectorium refecturi ... pane calido cum -is herbis et aqua. ALBERT. M. meteor. 4,2,5 p. 753^b,28 vinum elixatum spissius est quam -um. *saep.* *proverb.*: WIPO gest. 2 p. 15,5 expedit ... coquere cibum, qui -us sumptus generat periculum. b *usu vario*: COMPOS. Luc. Q 12 si forte est saponem, spumatum alumen mittis, si debile, -um. THEODULF. carm. 10,5 -um studeat laterem dum quisque lavare, quo magis eluerit, plus facit inde luti. TURBA phil. 65 p. 165,15 oportet vos elementa -a ... et non cocta ... super lenem ignem commiscere. COMPOS. Matr.

55 9,1 adice auri pigmenti non usti, id est -um, partes tres. *al.* 2 *de coriis i. q. non depstus – ungegerbt*: COMPOS. Luc. K 10 bluta faciatur corius taurinum -um (*sim.* THEOPH. sched. 1, 17. *al.*). METELL. exp. Hieros. 6,119 -as ... cutes sic aptavere suentes, limphas haurirent ut in his. 3 *de telis, filis sim.*: a *non coactilis – ungewalkt*: CHART. civ. Spir. 199 p. 155,30 (c. 1280) pannus ... -us, id est ro *eqs.* b *non dealbatus – ungebleicht*: RYCCARD. chron. a. 1231 p. 176,1 per totum regnum seta -a emi prohibetur. CHART. Sil. D II 104,43 spectant ad hereditatem ... omnia fila -a. 4 *de pane i. q. non fermentatus – unfermentiert, ungesäuert*: PETR. DAM. epist. 41 p. 2,5 nec ... inquiri, utrum panis in massa -us servatus sit, usque dum potuerit fermentari. CONSTANT. AFRIC. theor. 5,15 p. 21b^v azimus *panis* sive -us grossitudinis est nutritivus et duriter digestivus.

70 B *spectat ad naturam i. q. imperfectus, nondum ad statum completionis convenientem proventus – unfertig, noch nicht zur gehörigen Vollendung hin fortgeschritten*: 1 *de fructibus i. q. immaturus – unreif*: ALBERT. M. veget. 1, [Niederer]

200 aliquando non maturantur . . . posteriores fructus, sed remanent -i. **2 de vulneribus i. q. nondum saniem generans – noch nicht in Eiterung übergegangen:** BRUNUS LONG. chirurg. 1,3 p. 106^D vulnus lapsus bonum, -um vero malum (sim. THEOD. CERV. chirurg. 1,3 p. 135^H). **3 de complexionibus humorum i. q. indigestus – unzersezt:** CONSTANT. AFRIC. coit. 3,11 quia hec (sputum et mucus) sunt liquida et -a (humida var. l.), semen autem est coctum et densum. MAURUS urin. II p. 6,27 contentum (sc. urinae) multiplex est, scilicet sedimentum, resolutio, arena et -us humor. ALBERT. M. animal. 3,53 sanguis -us et indigestus. 13,101 fleuma -um. al. adde: ALBERT. M. veget. 5,83 actiones . . . frigidi in complexionibus plantis inveniuntur; . . . quae sunt: infrigidare, . . . -um facere (cf. p. 2042,175qq.). **4 de cibo in gutture avium iacenti i. q. non praeparatus – unaufbereitet:** ALBERT. M. animal. 2,106 ne cibis ad stomachum cito -us . . . descendat.

II translate: **A recens, novus – frisch, neu:** ALDH. virg. I 35 p. 279,2 milites . . . udis et -is nervorum nexibus crudeliter vincunt **Chrysanthum**. HROTSV. Gong. 418 cum palmam retulit (sc. ex aqua) . . . portavit coniunx -um criminis indicium. Sap. 5,19 hanc rebellem . . . -is nervis caedite. EPIST. Meginh. 21 p. 215,31 iocosam . . . frontem -o adhuc dolore saucii vix pretendimus. **B iuvenilis, vigen – jugendlich, (jugend)frisch:** WALAHFR. Mamm. 11,22 fervet . . . -o virtus in pectore magna. GESTA Apoll. 671 si foret . . . mihi -a iuventus, . . . tanta pati nollem discrimina. ANNAL. Sangall. IV a. 1008 -a virens Deo Kerhilt, seniore sed aevo (cf. Verg. Aen. 6,304). **C crudelis, durus – grausam, hart:** CARM. Sangall. I 7,5,10 urbis . . . dignatur **Christus** flere ruinas, quae manibus -is ipsum discernere gestit. FLOR. LUGD. carm. 27,10 vacuas defert ad Christi altaria voces pauperis ad vocem viscera -a gerens. EUPOLEMIUS 1,408 -i post dira tyranni tempora. al. **D incultus – schmucklos:** CHRON. Mont. Ser. a. 1223 p. 205,44 (chart.) ex sicca et -a salutatione vestra cognoscimus, quid eqs. **E asper – rauh:** CARM. Otton. III. 19,5,1 plangat ignitus oriens, -us plorat occidens. **F recenter cruentatus – frisch (mit Blut) bespritzt:** ALBERT. STAD. Troil. 5,607 gladium reginae sanguine -um . . . mittit **Pyrrhus** in ossa Phrygum.

[2. crudus v. crocodes.]

***cruentalius**, -a, -um. **crudelis, atrox – grausam, blutrünstig:** AETHICUS p. 217,2 feras pessimis et -as respuit, lupus et ursus . . . nullatenus gignit **Creta**.

cruentatio (-cio), -onis f. **1 (crucoris) aspersio – Besprenzung (mit Blut):** FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 47,6 que -o si . . . accedat, quia pugnatur, . . . adhuc nescimus. **in imag. de iniquinatione:** GLOSS. psalt. Lunaclac. 58,3 quae ad -em peccati semper deserit liberari homo (de interpr. v. notam ed.). **2 verberatio sanguinolenta – das Blutigschlagen:** MIRAC. Wigb. 11 (MG Script. IV p. 225^b,55; c. 940) ille, qui paulo antecioni . . . seu fustibus irrogatis nihil sensibilitatis adhibuit, pernici cursu exilit equus.

***cruentator**, -oris m. **crucoris effusor – einer der Blut vergießt:** AETHICUS p. 196,12 ibidem Hercolis conthorru maiorque phorensis -r . . . ortus est. p. 230,8 post primam eversionem Troiae secundus -r peraccessit **Romulus**.

cruento, -avi, -atum, -are. **depon.:** p. 2044,1. **1 (crucore) maculare, (ob)linere – (mit Blut) beflecken, beschmieren:** STEPH. COL. Maurin. 12 genas gutta sanguinis apparuit -tus puer. FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 68,7 sanguis exit de naribus earum (**gruum**), quo sanguine, quando se perungunt, penne et plume earum -antur. al. **in imag. c. sensu inquinandi:** LEG. Wisig. 6,5,1 non . . . est iustum, ut illum homicide damnum aut pena percutiat, quem voluntas homicidii non -at. al. **2 (crucorer) vulnerare, sauciare – (bis aufs Blut, tödlich) verwunden (in imag. l.70):** WILLIB. Bonif. 8 p. 50,19 inruit **paganorum tumultus** et felici sanctorum cede corpora -vit. MIRAC. Pirm. 8 homines inventos verberando -ant **hostes**. CHART. Mog. A 443 p. 350,6 si . . . quemquam percusserit **aliquis** aut -verit eqs. ALBERT. M. nat. bon. 143 p. 58,27 nos sumus spinetum et nos peccati spina sumus -ti. **saepius. c. sensu stimulandi, concitandi:** ARBEO Corb. 10 p. 198,7 coepit . . . vir Dei . . . aequum, quem sedebat, calcibus -are (cf. VITA Galli I 10

coepit **sensor** calcaribus -ari. al.).

cruentus, -a, -um. ?gen. sg. -is: l.18. **abl. sg. pro adv.:** l. 29. **sanguineus, sanguinolentus – blutig:** **1 proprie:** **a in univ.:** AETHICUS p. 136,10 carnes -as comedent **barbari**. ARBEO Emm. 23 p. 58,28 -a et secta ab se . . . membra. EKKEH. IV. carm. var. II 7,9 vertice cum planta iacet ulcere virgo -a. al. **spectat ad ipsam substantiam cruoris:** ALDH. virg. II 2420 macheram . . . vibrabat crudelis tortor fundendo fluentia -a (sim. 2600). **b sanguine suffusus – blutunterlaufen:** THEODULF. carm. 1,54 lumina . . . intorquet **Ira** felle -a tetro. **c sanguine sparsus – blutbefleckt:** WALTHARIUS 1367 Alphasides spatam tollens . . . -am. **d ex sanguinis fluxu proveniens – durch Blutfluß verursacht:** ALDH. virg. II 1788 haec (**Lucia**) matrem monuit fessam languore -o. **2 translate:** **a in univ.:** WALAHFR. Mamm. 23,5 libamina . . . aut devota dabis **p o e n a** aut moriere -a (HROTSV. Agn. 347). BERTH. (?) annal. a. 1062 non sine victoria -a . . . regressus est **episcopus**. ANNAL. Altah. a. 1015 Lantpertus . . . dignissima talione -ae (-is cod.) caedis obcubuit. **saepius. t. t. iur. -us denarius ('Blutgeld'):** CHART. Stir. III 240 p. 329,15 (a. 1257) excepto iure, quod -us denarius vulgariter nuncupatur. **b sanguinis colorem exhibens – blutrot:** ALDH. virg. I 56 p. 316,2 numquid . . . Deus . . . vellera non potuit . . . -o bacciniorum fuco inficere? **c crudelis, atrox – blutrünstig, grausam:** WALAHFR. Mamm. 20,3 parate feras, quas nostis habere -os atrocesque animos. HROTSV. asc. 44 manus clavis ligno fixere -is **Iudaei**. WALTHARIUS 496 apta . . . statio latronibus illa -is. VITA Heinr. IV. 12 p. 39,16 victor . . . -us non alium modum sceleris habebat, nisi eqs. al. **usu adv.:** FROUM. carm. 11,4 puero nostro maledicto forte -o tunc lapidem . . . comprehendens . . . petit **Gerhardus** illum.

adv. cruentur vel cruento. crudeliter – grausam: RADBERT. Matth. 5,2457 quod Christum nec tactus polluit immunde nec visus offendit -e. ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 884 p. 112,16 inmaniter ac -r more lupi macat **dux**. RUD. TRUD. gest. 9,2 oppidum . . . redactum est in favillam effuso in eo -issime . . . hominum sanguine. CHART. Stir. IV 540 ex hoc tamen -cius cruciamur, quod eqs. al.

***crumacula v. *cramacula. crumena v. crumina.**

?***crumera**, -ae f. (orig. inc.) **cellarium vinarium – Weinkeller:** YSENGRIMUS 5,905 solus init **Ysengrimus** -am (cameram, crameram var. l.), tonnis pincerna duciclos detrahit, ut eqs. (ni subest camera).

crumina (-men-), -ae f. **1 strictius i. q. marsupium, sacculus (nummorum) – (Geld-)Beutel:** EGBERT. fec. rat. 1,1610 ista (**Pecunia**) suas nobis effundat tota -as. PETR. ROM. Mans. (MGScript. XV p. 930,24) -enam scrutatur **rusticus**, si . . . forte nummulum reperiret. PETR. DAM. epist. 97 p. 83,16 quae per avariciam turserat, per misericordiam exhausta iam -ena follescat (sim. 40 p. 403,9). CATAL. thes. Germ. I 26,27 -ena per totum auro texta. CAES. HEIST. mirac. II 2,29 p. 112,2 duas . . . tollens -enas pecunia plenas . . . ad nudum corpus se illis cinxit **soror. saepe. in imag.:** COSMAS chron. 1,38 p. 70,17 quibus superhabundat mordax -ena, his non facile patebunt loca Elysii. HEINR. WIRZ. cur. 378 nihil est quodcumque potest vir pauper in illos (sc. **curiales**) fundere, nec brevis est apta -ena viris. CARM. Bur. 1,5,9 sancta dat -ena, sancta fit amena. **2 latius i. q. cista, receptaculum (pecuniae) – (Geld-)Truhe, Kasse:** MILO carm. 1,6,2,104 non maiora paras servandis claustra -is. RAHEW. Theoph. 631 omnia, quae plenis servata fuere -enis, . . . dispergit egenis. al.

***crundula v. *grundula.**

cruur, -oris m. **sanguis – Blut (fere de sanguine effuso):** **1 gener.:** **a proprie:** AETHICUS p. 139,2 horribilia philosarchis et -um putatores **Gogetae et Magogetae**. ARBEO Emm. 43 qui (**martyr**) summi imitatione capitis et amore -em **f u d e r a t** (POETA Saxo 2,74. **saepius**). HERACLIUS I 4,5 me quaerere iussit . . . utilis ars . . . calidum . . . -em ex hirco ingenti. THIETM. chron. 8,24 villici suimet -e coram se occisi maculatur **Swithgerus**. EKKEH. IV. bened. I 2,39 foetus peiores nulli peperere -es quam eqs. RAHEW. apol. 9 curia dans curas, de nomine dicta -is. **persaepe. de reliquiis:** TRANSL. sang. Dom. in Aug. 9 crucicula . . . continens -em Christi per quatuor partes inclu-

[Niederer]

sum. **b meton. de caede:** WALAHFR. carm. 21,24 victor, cur geris . . . maligna, miles, gaudia stragis in -e? SALOM. III. carm. 1,176 coetus catholicos . . . infra tecta capit barbaries censumque -e reposcit. **c metaph. de lacrimis:** EKKEH. IV. bened. I 11,31 dent genus id roris oculi vitreique -is (*spectat ad Greg. M. in evang. 20,13 p. 1166^D*). **2 theol.:** *a spectat ad pretium redemptionis:* HRABAN. carm. 16,36 nos . . . -e tulit agnus ab hoste sacer. *al. de vulnere lateris Christi:* HILDEG. scivias 2,3 l. 156 in -e ipsius (*Christi*) se fideliter formavit ecclesia. **b spectat ad eucharistiam:** THEODULF. carm. 28,952 agni satiati hos caro sive -r. RADBERT. carm. 3,3 (MGPoet. III p. 52) qui vis . . . roseum potare -em. *saepius. adde:* VITA Wern. Merseb. 3 p. 247,47 -r ita recens in eo (*calice*) apparuit, ac si hora eadem a latere Christi calici videretur infusus.

***crurifer**, -a, -um. *cruentus – blutbefleckt:* CARM. de conv. Saxon. 44 (NachrGött. 1985/I. p.63; a. 777) hanc (sc. Saxonum) Carolus princeps gentem . . . per . . . -os umbos, . . . per spicula lita cruore contrivit (cf. *notam ed. ad cruore*).

***crurivomus**, -a, -um. *sanguinem effundens, vomens – Blut vergießend, speiend:* VITA Ger. Bron. 21 p. 672,5 quis . . . -as possit perstringere pugnas? v. et l.24.

***crurivorus**, -a, -um. *sanguinem vorans, sanguinarius – Blut schluckend, blutgierig:* ARNULF. delic. 279 conde -am (crurivomam var.l.), bellax homicida, macheram. *Niederer*

***crupa** (cropha), -ae f. (orig. germ.; v. Meyer-Lübke, REW³ nr. 4787 et Wartburg, Frz. etym. Wb. XVI. p. 417sq. s. v. kruppa; cf. ital. groppa) *de dorso infimo (fere equorum) i. q. clunes – Kruppe, Steiß (usu plur.: l. 31):* MOSES PANORM. infirm. 13 in principio istius mali coque equum infra schinale et cropam. marisc. 2 p. 156,14 iste gibbus nascitur super schenale equi apud cropas. *per pravam interpr. i. q. cauda – Schwanz:* ALBERT. M. animal. 5,12 'elefas mas iuvit se ex suo culmo et declinavit -am feminae', hoc est caudam, quae texerat vulvam eius, 'et . . . coivit' (ex Avic.).

***cruponus**, -i m. (*crupa, cf. ital. groppone) *orthopygium, clunes – Bürzel, Steiß:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 89, 23 a lumbis (sc. avium) . . . desuper renes usque ad principium caude super anum dilatantur spondilia et intercipiuntur inter duo ossa ancharum . . . , et hic locus a quibusdam appellatur -us.

***crup(p)um**, -i n. (cf. *crupa et ital. groppo) *nodus, tuber – Knoten, Buckel:* MOSES PANORM. infirm. 6 nasciture cupris similes. marisc. 2 p. 156,18 sepe videntur in schenale equi circa lombilicum sicut -ppum vel cravonum sine capite.

crupta v. crypta. **crura** v. 1. crus.

cruralis, -e. 1 *adi. i. q. ad crus pertinet – Bein-:* NOTKER. BALB. gest. 1,34 p. 46,18 erat antiquorum ornatus . . . Francorum: . . . fasciole -es (estivales, curales var. l.) vermiculate, et subtus eas tibialia vel coxalia linea. IOH. NEAP. Sever. 18 Iohannes . . . languores inter plurimos etiam -bus laborabat incommotis. EKKEH. IV. pict. Sangall. 131 astat contractus solida suffragine rectus (gloss.: coniunctione artuum -ium). 2 *subst. neutr. i. q. indumentum, tegumentum crurum – Beinleid:* VITA Ludow. Pii 4 p. 296,2 habitu Uuasconum . . . indutus, amiculo scilicet rotundo, manicis camise diffusis, -bus distentis.

cruratenus v. 1. crus et tenus.

***cruria**, -ae f. *vox ficticia curiam regis Heinrichi quasi caede cruentatam significans:* VITA Anselmi Luc. 9 familiaris curiae iniquitatis, quam iusta quidem interpretatione a cruore dico -am.

***cruricula** (cur-, upi- sim.), -ae f. et ***cruriculus** (-uti-), -i m. (orig. inc.) *Lanius (L.) – Würger, Neuntöter (de re v. H. Suolahti, Die deutschen Vogelnamen. 1909. p. 146sq.; ?per confusionem de aliis avibus: l.68sq.):* CARM. Bur. 133,13 sepicula -eque (crupi- T). *hinc pendet:* SUMM. Heinr. C p. 209 cu-e wortheingil. *al. GLOSS. III 28,29 St.-S. -ę (-ticulus H. q. de ceteris var. l. diversissimis v. notam ed.) . . . warchengel a . . . wargil t . . . wurgelhahe Y wurdelhahe S steinpruchel F. 714,39 -e bainbruhil. ibid. al.*

crurifragium, -i n. *crurum fractura – das Brechen der Beine:* HRABAN. martyr. Mart. l. 40 -o martyrium consummarunt. VISIO Godesc. B 12,2 puer homicida iudicio legis -o pu-

nitus est. *al.*

***cruroperor**, -ari. (cf. *manopera) *de actione coeundi i. q. cruribus operari – mit den Beinen arbeiten, 'es treiben':* EPIST. Worm. I 25 p. 47,12 non (sc. monachum), sed falsam cucullam, quem post carecta latentem, quod cum sacra virgine quadam -retur, quidam nostrum aspexit.

1. **crus**, cruris n. (?m.: l.18) *form.:* gen. pl. -ium: l.16.19. crura (crua), -ae f.: l.12.13.37. *metr.* crū-: ALDH. ad Acirc. 106,5.

10 **I proprie i. q. tibia, σκέλος, κνήμη – (Schien-)Bein, (Unter-)Schenkel:** **A strictius:** 1 *gener.:* **a in univ.:** BONIF. epist. 50 p. 85,1 in brachiis et -is (-bus var. l.). ARBEO Corb. 36 dextra flexebatur -a (sc. puellae). EINH. Karol. 23 fasciolis -a . . . constringebat. Marc. et Petr. I 4,2 -e (cruce ed., vix recte) ac pede sinistro . . . claudicavit iuvenis. THEOD. TREV. mirac. Celsi 15 p. 410^B intricatus . . . -ium exulceratione. THIETM. chron. 7,54 nascitur ovis cum v -bus. VITA Annon. I 3,10 dolor pedis omnem -s et partem femoris occupans. PETR. CAS. (?) chron. 4,44 p. 512,20 is (miles) . . . -ium fracturam passus est. CHART. select. Keutgen 130 p. 111,16 pena -um et cutis, que dicitur schertz umb willen. ALBERT. M. veget. 2,122 adhaeret croceum posterioribus -bus apum, quando mella colligunt. *persaepe. adde:* GERB. geom. 5,3 isosceles est trigonus, qui duo latera habet aequalia, quibus . . . quasi -bus insistit. **b locut. -bus confidere i. q. fugam capere – die Flucht ergreifen: WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 40 sequi . . . confisum -bus hostem. **c in imag. et alleg.:** HRABAN. univ. 1,2 p. 22^C -a eius (*Christi*) apostoli . . . totum ecclesiae corpus sustinentes (*spectat ad Vulg. cant. 5,15*). GODESC. SAXO theol. 22 p. 312,11 ne velut fugitivi sui . . . succidat -a tua Dominus. WOLFARD. Waldb. 2,4^a floridae viredinis (sc. binorum natorum) vitreum decus . . . mox . . . fractis virum spectabilium -bus lugubri aggressum est dissolutione languescere. *proverb.:* EKKEH. IV. cas. 114 verum proverbium est: mendacia curba semper habent -a. 2 *natur., anat., medic.:* RECEPT. Lauresh. 4,75 ad coxas, ad -a, ad pedes. RECEPT. Sangall. I 116 ad tumorem genuorum vel cruarum (*sic*). FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 11,9 aves rapaces generaliter habent . . . -a curta. BRUNUS LONG. chirurg. 1,19,7 p. 118^B in -e sunt duo ossa; quorum unum est magnum et nominatur -s eqs. ALBERT. M. animal. 1,495 post genua sunt -a; anterius autem -is . . . nasus -is vocatur; et posterius eius . . . vocatur venter -is. *persaepe. B latius: 1 de fulmento:* PAUL. DIAC. Lang. 6,6 claudum hominem . . . , qui unum pedem truncatum habebat et genu tenus -e ligno utebatur. 2 *de parte vestimenti:* RATHER. prael. 5,11 peregrinis . . . amiciuntur ornatibus -bus teretibus eqs.**

II meton.: **A gressus – Schritt (in imag.: l.48):** BRUNO QUERF. Adalb. A 9 Otto secundus, qui tunc . . . rapidis -bus montem imperii scandit. fratr. 10 p. 51,22 cupido animo et tardo -e Romam veni. **B pediculus, stilus, caulis – Stiel, Stengel, Strunk:** ALBERT. M. veget. 6,285 habens -a longa plurima ex radice una (sc. althaea). 6,292 quaedam (*species betae*) . . . est viridis in -bus foliorum suorum et quaedam rubea. 6,304 -s sive truncus eius (*caulis*).

55 2. **crus** v. 1. crux. 3. **crus** v. grus.

***crusca**, -ae f. (ital. crusca; v. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. II. p. 1179) *furfur – Kleie:* BENZO ad Heinr. IV. 5,1 p. 444,9 illi (*asino*) -as, sibi dabat panem similaginum (sc. monachellus).

60 ***cruscio**, -ire. (francog. vet. croissir; v. Tobler-Lommatzsch, Altfrz. Wb. II. p. 1081sq.) *crepitare – knacken, krachen:* VITA Elig. 1,27 omnes, qui aderant, audiebant . . . nervos atque omnia ossa claudi illius -ire (cu-, -sire, crucisse, sanare var. l.) ac solidare.

65 **crustulum**, -i n. *crus (tenellum, miserum) – Bein(chen):* THEOD. TREV. mirac. Celsi 4 p. 407^C cum . . . lapsantibus -is incederet (sc. homunculus recreatus). GESTA Camer. 1,59 quem (*puerum*) . . . tanta debilitas -orum . . . obrepserat, ut eqs. v. et p. 1211,46. *inter exempla metr.:* ALDH. ad Acirc. 120 p. 164,22 spiculum, -um (crustulum var. l.).

[**cruscus** v. chryseus. *adde ad p. 560,24sq.:* ALPHITA I p. 280,31 bractea crusca (II p. 26,3 crisea).]

***crusen(n)a** v. *crusina.

***cruseolus** (-sio-), -i m. vel ***crisolus**, -i m. (francog. vet. croisuel [v. Tobler-Lommatzsch, Altfrz. Wb. II. p. 1085sq.], hisp. crisol [cf. Corominas, Dicc. etim. castell. II. p. 246sq.]) de genere quodam vasorum alch. i. q. catinus – Schmelztiegel: IOH. sacer. 40 cum hoc pulvere limaturas . . . argenti ad modum auri coques, scilicet in -iolo bene cooperto. 167 mitte (sc. mixturam) in -eolum et pone in focum (sim. 203 in -iolum). ANON. secret. p. 79,31 crucibolos et cri-os tuos et quaecunque alia vasa volueris. GEBER. clar. 1,28 unum cri-um . . . bene grossum. cf. *crucibulum, *crusillinum.

***crusiagium**, -i n. (cf. francog. vet. croisiee et chauceage) teloneum ex composito (exigendum) – Wegezoll an einer Straßenkreuzung: DIPL. Frid. I. 1072 p. 412,6 (spur. s. XII.^{ex}) ecclesiam . . . parrochiam cum omnibus iusticiis et pertinentiis suis, decimis et gerbis avenaticis . . . et gerbis siligineis pro -i iure.

***crusibulum** v. *crucibulum.

***crusillinum** (creu-), -i n. (theod. vet. kriuselîn) urceolus – Krügel(chen), 'Krause': CAES. HEIST. hom. exc. 98 visibiliter apparens filie vas modicum, quod vulgo crū-um (-um var. l.) vocatur, in quo et ipse in tabernis bibere solebat, manu gestavit (sc. mortuus). cf. *crucibulum et *cruseolus.

***crusina** (gr-, chr-, -ros-, -raus-, -sen(n)a, -sna, crona), -ae f. (orig. germ., theod. vet. kursinna) vestis ex pellibus confecta, mastruca – Pelz(kleid, -mantel, -rock): HINCM. epist. 200 p. 225,10 mitto vobis . . . -snam de pellibus cum panno coloribus vario. DIPL. Otton. I. 14 p. 102,8 nisi singulis annis tantum regi unum cavallum, scutum et lanceam, vel duas -as dent monachi. LEG. Lang. p. 333,7 crosnam (grosnam 7). p. 605,8 crosnam. p. 650,31 cronas. CHART. Hersf. 109 unam -am, quam vulgariter dicunt grawam. RUODLIEB IV 6 pelliciis crisis varicosis sive -ennis. 161 ch-ennis. XIII (XI) 39 in ch-is. ANON. Has. 20 accepta marderina -ena talari. CHART. Ital. Ficker 77 p. 104,19 accepit . . . comes ab . . . abbate . . . launichild cro-a una. CHART. Tirol. notar. II 111 chrosnam griseam de cunilo. saepius.

***crusinatus**, -a, -um. pelle (crusina q. d.) indutus – mit einem Pelzrock angetan: THIETM. chron. 5,10 Miseco domum, qua eum (Hodonem) esse sciebat, -us intrare vel eo assurgente numquam presumpsit sedere.

***crusiolus** v. *cruseolus.

crusma (cruxma), -atis n. (κροῦσμα) moduli – Melodie: 1 sonus – Klang, Ton: CARM. Cantabr. A 10,15,3 fidium ad -ta (-xmata G). THIOFR. flor. 1,6 l. 10 inter epythalamii -ta. Willibr. II 2,755 -ta symphoniarum. 2 canticum, hymnus – (Lob-)Lied, Hymne: THIOFR. Willibr. I 34 p. 480^E voce altisona concrepabant laudum -ta populorum examina. II prol.^{tit} prologus in vitam Wilbrordi -te dignam. 2,411 presul . . . offert -ta, laudes.

crusta, -ae f. vel rarius **crustum**, -i n. script. cris-: p. 2048, 17.30.

1 strictius i. q. superficies indurata, cooperimentum concretum – harte Oberfläche, feste Schicht, Kruste: a in univ.: CARM. var. III A 6,6,22 omne . . . crepuit, laterum nec -a remansit. ANON. secret. p. 71,8 in ipso (sale) fieri -as superiores permittas eqs. ALBERT. M. animal. 23,88 p. 1480,42 donec -am faciat pulvis. b de pane ('Rinde'; cf. p. 2048,18sq.): a proprie: FORM. Senon. II add. 1,7 aforis turpis est -a, abintus miga nimis est fusca. ROGER. SALERN. chirurg. 1,949 super quod (vas) embotum (vel -am panis perforatam suprasce. M) inversum ponas. adde: MAURUS (?) anat. II p. 32,18 ferro candente superposito pastae quasi -a superinducitur. β meton. i. q. panis – Brot (?de certa quantitate pastae: l.66): ANNAL. Parm. a. 1247 (MGScript. XVIII p. 673,27) fuit famis valida . . . , et fiebant turte in duabus -is quatuor et quinque. THADD. FLORENT. cons. 43,5 cibi de pasta, ut lagana, frictele, -e tortarum. panificium, collyrida – Backwerk, Gebäck: YSENGRIMUS 5,875 Scotigenum -as mollisset flamine terno atque saginasset abbas. c de glacie (cf. p. 2048,24) i. q. congelatio – (Eis-)Decke: FLOR. LUGD. carm. 9,18 glacies -is vertens immanibus undas. SEDUL. SCOT. carm. II 7,37 hiemps glacialibus

horrida -is (sim. 70,5). WALTH. SPIR. Christoph. II 5,6 subite concreto flumine -e (cf. Verg. georg. 3,360). d de vulnere, ulcere i. q. eschara – (Wund-)Schorf: PS. HELIOD. chirurg. 32 diacausis est, quae in corporibus austio scaram facit, hoc est -am vel putrimen. ALBERT. M. animal. 23,83 donec locus laesus acquirat -am sive corticem, qui vulnus claudat. al. de morbo i. q. scabies, impetigo – Grind, Krätze: WILH. SALIC. chirurg. 1,2 p. 304^E haec aegritudo . . . vocatur -a seu lactumen et fit in eis (sc. pueris lactantibus) in fronte et capite. 1,53^{capit}. de -is et cancrænis in cruribus. ibid. al. e de lardo i. q. callus – (Speck-)Schwarte (per compar.): ULMAR. Ved. 8 (MG Script. XV p. 401,10; a. 875/80) uxorem . . . languor invasit, ita ut . . . -ae lardi superponerentur linguae oris illius et exponerentur quasi carbones nigrae. f de capite i. q. testa – (Schädel-)Decke: METELL. exp. Hieros. 5,66 verticis hic -a, spina dolet ille revulsa. 2 latius i. q. particula fracta, secta – (Bruch-)Stück: a in univ.: SUMM. Heinr. C p. 241 -a (cri- B) stvcke. GLOSS. IV 50,48 St.-S. -a stucche. ibid. al. b de pane (cf. p. 2047,70) i. q. frustum, fragmen – Brotstück, Brocken, Bissen: 20 ALCUIN. epist. 3,10 p. 23,8 (synod.) oblationes . . . fidelium tales fiant, ut panis sit, non -a. TRACT. de aegr. cur. p. 159,16 accipe -am panis et combure. al. c de glacie (cf. p. 2047,70sq.) i. q. fragmentum – (Eis-)Stück, Scholle: BEDA hist. eccl. 5,12 p. 310,22 defluentibus . . . semifractarum -is glaciærum. d de marmore, auro sim. i. q. lamina (tenuis), tabula (musiva), opus musivum, tessella – (dünne) Platte, (Musiv-)Tafel, Musivarbeit, Mosaiksteinchen: ERMERT. Philib. 1,82 (MGScript. XV p. 301,27; a. 838/63) plumbi -ae. RATHER. prael. 5,10 lectus . . . aureis distinctus mirifice -is. LEO MARS. chron. 3,28 p. 397,21 (rec. II) gradibus . . . -is (cri- var. l.) pretiosorum marmorum decenti diversitate distinctis. INVENT. Matth. 18 eius (thecae) . . . -a nonnulla et resegmina tabulis reliquiarum inserta creduntur. CHART. Mog. A II 676 p. 1103,23 pavimento preciosorum -is lapidum interlito. al.

***crustamen**, -inis n. frustum (assum) – (gebratenes Fleisch-)Stück, Bratenstück: EKKEH. IV. bened. II 103 omnia qui cernis, benedic assamina (a. corr. -a) carnis. 122 hec Satan et larve fugiant -a cerge.

***crustatum** adv. minutatim, frustatim – in (kleine) Stucke: EKKEH. URAUG. Hieros. 29,5 petram -m confringendam.

crustatio, -onis f. obductio crustosa, scabritia – Verkrustung, Verschorfung: WILH. SALIC. chirurg. 1,63 p. 323^C signa . . . formicae et empetiginis sunt pruritus grandis . . . et asperitas ipsius (loci) in tactu cum quadam -e loci.

crusto, -atum, -are. 1 opere musivo obducere – mit Musivarbeit überziehen, auskleiden: GLOSS. II 355,35 St.-S. -ta gimusitiu (a theod. vet. muosen [v. M. Lexer, Mittelhochdeutsches Handwb. I. 1872. p. 2241], false interpr. Abd. GlWb. p. 428 s. v. gimussen; spectat ad Lucan. 10,114). 2 crusta, tegimento (pretioso) privare – des (kostbaren) Überzuges, Beschlags berauben: ANNAL. Ianuens. II p. 89,4 ecclesias expoliantes et cruces et testes evangeliorum -antes (sc. comites et marchio). cf. decrusto.

crustosus, -a, -um. crusta obductus, scabiosus – überkrustet, krätzig: WILH. SALIC. chirurg. 1,11 p. 307^C removebis carnem illam scabidam aut -am.

crustula, -ae f. vel **crustulum**, -i n. script.: chr-: GLOSS. I 336,57 St.-S. crhu-: p. 2049,3. cris-: p. 2049,9. -tolum: l. 72.

1 strictius de superficie indurata i. q. crusta (parva) – (kleine) Kruste: a in univ.: URSO qual. 400 illius humoris (sc. in intestinis contenti) superficies aquosis consumptis partibus in -am condempnatur. b de pane ('Rinde'; cf. p. 2049, 13sq.): a proprie: SUMM. Heinr. C p. 225 -a panis strictus rinta, superficies panis, panis tortus oleo conspersus. CHRON. Albr. a. 1135 p. 832,5 accepto fragmine panis ordeacei vel furei aliquoties -am (crusta 1) ruminabat solitarius (ex Herb. Clar.). β meton. i. q. panis – Brot: PRUD. TREC. annal. a. 843 p. 44,13 erat . . . facinus, ut iumenta raptorum pabulis habundarent, et homines . . . terrenae admixtionis -is indigerent. collyrida, genus panis, placentae – eine Art Brot, Gebäck, Kuchen: SUMM. Heinr. C p. 246 -um, -olum breccita et est

[Antony]

genus panis concavus et tortus, oleo conspersus in medio. *al.* GLOSS. I 275,18 St.-S. -a protchunni ano prosam. 332,6 -am (-um *a*, crh-am *q*, -a *f*) rinc. 444,25 -am pergitun. III 496,18 -a crusta. IV 50,54 -a uochunza. *ibid.* *al.* v. et p. 2048,64. *c de vulnere, ulcere i. q. eschara* – (Wund-)Schorf: TRACT. de aegr. cur. p. 371,21 si cum pace fuerit, ut -am (*sc. scrofularum*) moveas. MAURUS progn. 7 p. 27^a,27 obvolvitur -a *materia novicia* et ad apostema colligitur. NOTULAE Wilh. Cong. 967sq. si locus crispulatus est habens -am *eqs.*; si autem non est ibi *cria eqs. saepius*. 2 *latius de particula fracta, secta*: *a in univ.* *i. q. fragmentum, testa* – Splitter, Scherbe: HYMN. Hraban. 21,7,2 in cippo ... Marcellinus -is fracti vitri decubando toto nudus corpore. *b de pane* (*cf. p. 2048,68sq.*) *i. q. frustum, fragmen* – Brotstück, Brocken, Bissen: CARM. Cantabr. A 42, 11,3 intentus ad -a fert patienter omnia (*sc. Iohannes fame confectus*). EGBERT. fec. rat. 1,1171 -a rodo. RUD. TRUD. gest. 6, 14 datā -ā hispidi panis. *al.* v. et l. 2. *c de marmore i. q. lapillus* – Steinchen: *a tessella* – Mosaiksteinchen: LIBRI Karol. 4,19 cernimus ... in litostrotis diversorum colorum per artificem compaginat -is ... formatas imagines. *β calculus* – Rechensteinchen (*in imag.*): REIN. LEOD. inept. 3 p. 603,33 meae quidem ineptiae quasi nigro calculatae sint lapillo; nunc Parii vero -a marmoris ... exoptaverim.

crustum v. crusta.

crustumium, -i n. *pirum quoddam egregium (de Crustumio, loco procreationis, dictum)* – eine (nach dem Herkunftsort Crustumium benannte) erlesene Birne (*loci spectant ad Verg. georg. 2,88*): ECBASIS capt. 179 his (*sc. cibis*) cydonia sunt, -a denique mixta. GLOSS. II 631,70 St.-S. -is sperameisa. IV 50,57 -a sperpira (*cf. II 721,14 C-is* ... *piris sperthpirvn*).

crustus, -us m. *cultus (exterior), ornatus* – (äußerlicher) Schmuck, Putz: ALDH. virg. I 58 p. 317,25 ut -u interdicto ... carnalis statura (*sc. sanctimonialium et ecclesiasticorum*) comatur et habitu corpore ... perornetur. *Antony*

cruti- v. *cruci-*. *cruus* v. *grus*.

1. *crux*, *crucis* f. *script.*: chr-: p. 2050,37.63. *croc-*: p. 2050,42.43. -cc(es): p. 2050,43. *form. pl.*: *nom.* -is: p. 2052, 1. *gen.* -um: p. 2053,28. *abl.* -is: p. 2050,45. *metr.* *cruc-*: VITA Erasmi II 281.

σταυρός – Kreuz: 1 *de patibulo, instrumento cruciatus (interdum i. q. furca* – Galgen, e. g. l.43.45): *A proprie*: 1 *gener.*: ECBASIS capt. 408 arbore de celsa vulpi -x figitur alta. 529. BERNOLD. CONST. libell. I 5 p. 23,43 quis ... nostrum funem sibi ipsi ad -em portarit *eqs.* HELM. chron. 52 p. 103,20 scleratissimos ... -i subfigendos autumant Slavi. LIGURINUS 2,531 multi ... capti appensique -i ... peribant. *saep.* 2 *spec. de patibulo Christi*: *a strictius*: HRABAN. carm. 16,24 frater iniquus ... nudum patrem (*i. Christum*) improbe risit in -e pendente (*cf. Sedul. hymn. 1,95q.*). THIETM. chron. 8,14 sanctae ... -is partem ... cesar nostrae dedit aeccliesiae. MARIAN. chron. a. m. 3,42 capit. p. 499 de -e (*sc. a Helena inventa*) et de morte Arri heretici. OTTO FRISING. chron. 4,5 capit. p. 22 de ... inventione sanctae -is. *persaepe*. *adde de patibulo sanguinem provocante quasi prelum (in imag.)*: RADBERT. corp. Dom. 21,82 rubentia ... musta in eo proelo -is eliquantur, dum ... Christi sanguinem de altare sumimus. METELL. Quir. 10,10 bibes ... merum quadro -is prelo superrefluens conviva Iesu proximus tu. *b latius de veneratione, cultu, memoria*: *a in univ.*: LIBELL. suppl. Fuld. 19 (Corp. Consuet. Monast. I. 1963. p. 326; a. 812/17) ut -is gloriatio in diebus dominicis fiat ante missam. HRABAN. epist. 1 opus in laudem sanctae -is (CAND. FULD. Eigel. I praef. p. 222,32). *al.* PETR. DAM. epist. 106 p. 176,23 ad honorem ... sanctae -is ... missas celebrant. *al.* *adde (in obestatione)*: WIPO gest. 18 p. 38,13 per sanctam -em Domini *eqs.* *β de festis*: CHRON. Thietm. 4,36 a natali Domini usque ad sancte -is invencionem infirmabatur comes. THANGM. Bernw. 16 diem statuunt, exaltationis videlicet sanctae -is sollempnitatem. 17 p. 765,52. OTTO FRISING. chron. 5,9 p. 241,5 exaltatio sanctae -is in ecclesia Dei celebrari cepit (*cf. notam ed.*). *al.* *γ de altari ('Kreuzaltar')*: THIETM. chron. 4,20 coram sanctae -is altari

(7,3 p. 402,8). CHART. Heinr. Leon. 13^c qui (*puer*) ... mortuus est et ante altare sancte -is sepultus. CHART. Raitenh. 43 p. 41,30 in consecratione ... altaris sanctae -is. *saep.* *B meton.*: 1 *crucifixio, poena -is, supplicium* – Kreuzigung, Kreuzes-, Todesstrafe: *a in univ.*: VITA Emm. I 4 testatus est ibi ... se ... pro Christo -em pati velle. ECBASIS capt. 471 totus conticuit grex atque -is siluit lex. LAMB. TUIT. Herib. 1,9 p. 748,28 de sola -e versabatur iudicium. CHRON. Pol. 3,7 Bolezlavus ... indignatus -em civibus ... est minatus. *al.* *b de crucifixione Christi*: GLOSS. psalt. Lunaclac. 117,24 'haec est dies *eqs.*' diem -is significat, in qua fideles salvati sunt. RITUALE Rhenaug. 80 p. 135,5 per passionem et -em tuam libera nos Domine. *persaepe*. 2 *cruciatus, tormentum* – Peinigung, Folter, Qual: LIUTPR. antap. 3,41 p. 95,9 Cristina ... , ut thesauros occultos tradat, diversis -bus (cruciatus *var. l.*) laniatur. EKEH. URAUG. Hieros. 5,1 quae tormenta, quas -es, quasve ... miseras superstitis christicolae paterentur, vix ... credibile est. *al.* *C translate*: 1 *onus, molestia* – Bürde, Last: *a in univ.*: VITA Norb. II add. 1,8 vir fuit insignis, -x pravis. METELL. peripar. 4,3 fons lacrimarum, -x miserorum, fax populorum (*de advocato*). CONR. HIRS. mund. cont. 762 magisterium indiscretum maxima -x servientis est. CAES. HEIST. mirac. I 8,19 p. 97,3 -x monachorum rigor ordinis est. hom. exc. 302. *al.* *b de imitatione Christi (loci spectant ad Vulg. Matth. 16,24)*: DIPL. Conr. III. 130 p. 235,17 eorum ... curam gerere, qui ... relictis ... omnibus -em suam baiulantes Christum ... sequuntur. IDUNG. PRUF. argum. 301 ut -em Christi portent non in angaria clericis et monachi. dial. 3,962. OTTO SANBLAS. chron. 42 p. 67,8 -em suam tollentes Christumque sequi cupientes principes (*alluditur ad insigne cruce signatorum; cf. p. 2052,15sq.*). *al.* 2 *de fide vel de ecclesia christiana*: PAUL. DIAC. carm. 6,30 non tulit arma -is pestis iniqua latens. DIPL. Karoli III. 84 p. 136,11 ut ... pro Christi eiusque ... vivificae -is amore aliquod preberemus adiutorium. PETR. DAM. epist. 59 p. 201,9 quia cuncta ... evangelii praecepta -em spirant. ANNAL. Ratisb. a. 1147 (cod. Emm.) contra i n i m i c o s Christi et chr-is (HIST. ALTAH. annal. a. 1152 p. 382,52. HIST. de exp. Frid. imp. p. 39,16). *al.*

II *de effigie patibuli Christi (crucifixi)*: *A corpor.* (*fere in opere plastico; in pictura: l. 53*): 1 *spectat ad ornatum, apparatus (ecclesiae, altaris, cellae sim.; in fastigio turris: l. 50)*: *a in univ.*: DIPL. Merov. I 19 p. 20,22 calices vel croces seo indumenta altaris (93 p. 83,29 croces). CHART. Fuld. B 283 p. 411,31 ecclesiam cum omni stabilitate et in reliquiis in capsis seu in -is. NOTAE Emm. I (MGScript. XV p. 1094,2) reliquiae in duobus -bus (*item de receptaculo reliquiarum*: BERTH. ZWIF. chron. 40 p. 264,6 -x aurea sanctorum reliquiis plena. *al.*). PETR. DAM. epist. 29 p. 281,29 ante -em cellulae. GESTA mon. Mans. (MGScript. XV p. 933,15) cuius (*turris*) tecti cacumen -e deaurata ... spectabiliter decoravit abbas. ANNAL. Elnon. a. 1179 -x gemina (*item de -e duplici*: ORTL. chron. 2,2 p. 112,5). DEUSD. c. invas. 2,7 (MG Lib. Lit. II p. 325,16) nihil ... refert, utrum adorem -em a catholico vel heretico depictam. CATAL. thes. Germ. I 73,21 -es cottidianas duas. *persaepe*. *adde de decore turibuli*: THEOPH. sched. 3,61 p. 116,26 formabis agnum et in capite eius coronam et -em. PS. ALPHONS. clav. 3 p. 785,18 ut salire possit fumus directe per foramen -is. *b de usu (exempla selecta)*: *a in pompis solemnibus*: VITA Galli I 5 p. 217,14 assumpta -e in ecclesia intraverunt in domum presbiteri cum psallente. ARNULF. MEDIOL. gest. 1,19 producta est -x illa pulcherrima. HERM. ALTAH. annal. a. 1260 p. 402,19 procedebant ... clerici vexillo previo vel chr-e. *persaepe*. -em sequi *i. q. processioni interesse* – an einer Prozession teilnehmen: NOTKER. BALB. gest. 2,11 p. 69,2 tempore ... letaniarum ... -em sequi solitus erat Hludowicus. CONSUE. Trev. 107 p. 350,3 quarta feria et sexta -es sequantur et saginam non manducent monachi. *saep.* *β in querelis proferendis*: RAHEW. gest. 4,6 p. 239,25 videns (*sc. imperator*) multitudinem eorum, qui -es baiolarent (*is enim Itolorum mos est, ut habentes querelas -em manibus preferant*) misertus *eqs.* LIGURINUS 8,554 multi ... aderant queruloque ferebant innumeras clamore -es. *al.* *γ in ritu vigiliarum pas-*

[Konstanciak]

chae: CONSUET. Trev. 48 abbas cum omni congregatione veniat, ubi -x secundum ritum sepulta iacuerat, expectantes resurrectionem Domini. **δ in ritu horae supremæ:** WILH. HIRS. const. 2,64 p. 1134^A -x lignea ad hoc (sc. *pro moribundis*) facta solum... ab infirmario apportatur. *huc spectare vid.*: WIPO gest. 39 p. 59,14 imperator finem sibi imminere sentiens... -em sanctam cum reliquiis sanctorum apportari fecerat. **ε in ritu iudicii Dei (de -e ante quam et ad cuius formam stantes dimicant; de re v. HRG I. p. 1772):** CAPIT. reg. Franc. 16,17 si qua mulier se reclamaverit, quod vir suus numquam cum ea mansisset, exeant inde ad -em (sim. CONC. Karol. A 24^A,46). 45,14 volumus, ut ad declarationem rei dubiae iudicio -is Dei voluntas et rerum veritas inquiratur (134,1). 138,27 sancitum est, ut nullus deinceps quamlibet examinationem -is facere praesumat (inde LEG. Lang. p. 556^B,42; sed cf. p. 524^A,28 si flebiliore fuerint ipsi testes, tunc ad -em examinentur; nam si maioris aetatis sunt, quod non possint ad -em stare, tunc mittant filios). **ζ in confirmatione iuris iurandi, promissionis sim.**: ORD. iud. Dei B 9,1ⁿ si aliqua infidelitatis suspitio in eo habeatur, iuret in altari aut in -e. CAPIT. reg. Franc. 307 p. 469,11 iuratum est super... lignum sanctae dominicae -is. CHART. Babenb. 470 p. 343,24 manu propria super -em... villam praedictam delegavit dux. **η usu meton. de oblationibus coram -e deponendis (de re v. G. Schreiber, Unters. z. Sprachgebrauch des mittelalterl. Oblationswesens. 1913. p. 10):** CHRON. Andag. 22 p. 55,7. 57,2 tribus per annum oblationibus... ecclesia... beati Huberti sollempniter honoratur, que vulgo -es Falmeniensis, Palatienses et Arduennenses dicuntur;... Godiscaldus... Palatienses -es fraudulenter temptaverat imminuere. 94 p. 246,11 Alardus... bannaes -es deducantibus presbiteris, cum exsolvisset oblationes debite devotionis, banno edictum archidiaconali... confirmavit. **2 spectat ad insigne potestatis, dignitatis (interdum de pectorali q. d., e. g. l.42):** a in univ.: PASS. Kil. I 10 capsae, -x et evangelium aliaque pontificalia vestimenta... in sepulchro posita sunt. GESTA Trev. cont. I 1 p. 176,9 (epist. papae) concedimus... tibi, karissime fili, <licentiam> -em ante te gestandi (sim. CHART. episc. Halb. 83 l. 47 [epist. papae]). ADAM gest. 3,15 p. 156,10 invenerunt... girovagum Osmund archiepiscopali more -em pre se ferentem. ORD. coron. imp. 13,2 imperatorem ante portatur -x plena ligno dominico. VITA Norb. I 12 p. 682,21 in pectore de aurifrigio super pallium -em habens non modicam. **saepe.** **b de insigni imperatorum ('Reichskreuz'):** ANNAL. Altah. a. 1062 p. 59,22 -em et regiam lanceam ex capella auferunt duces. EPIST. Heinr. IV. 37 p. 49,16 -x et lancea ceteraque regalia insignia. 39 p. 56,9 coronam, sceptrum, -em, lanceam, gladium misi Moguntiam (sim. VITA Heinr. IV. 10 p. 34,12). CONST. imp. II 10,5 habuimus... in potestate nostra sanctam -em, lanceam eqs. **al.** **3 spectat ad -es per loca, vias, campos erectas (vel affixas):** a in univ.: EPIST. Bonif. 57 p. 104,23 -es statuens in campis. WALAHFR. Gall. 1,11 p. 293,3 sumens virgam columnam fecit -em et fixit in terram. VITA Liutg. I 25 stat adhuc in eo loco lapidea -x... ab incolis erecta. **al.** **b de insignibus finium designandorum:** COD. Lauresh. 10 l. 15 terminus procedit ad illam ligneam -em, quæ est posita iuxta illam viam, quæ eqs. DIPL. Merov. I 2 p. 4,15 usque in vallem, ubi -es in arbore et lapides subtile infigere iussimus. DIPL. Heinr. III. 48 de -e, quæ est in via Platonis, usque ad aliam -em, quæ eqs. DIPL. Constantiae 19 p. 65,1 (spur.) de -e in -em. p. 65,13 ascenditur... per planum planum et per -em -em. CHART. Burgenl. I 124 p. 89,20 inde ascendit ad -em Mixa terminus. **saepe.** **adde:** VITA Gamalb. 12 (5) quatuor -es ligneas per totidem coeli plagas constituit, quarum metas nunquam... praetergressus exit. **c de signis viae cursum indicantibus:** PETR. CAS. (?) chron. 4,11 p. 478,18 -es... ferreas ac ligneas fieri ac supra stipites pro signo vie iussit affigi dux. METELL. exp. Hieros. 2,19 flexus earum (viarum) crebrior affixis -bus signatur. **d de signo nundinarum ('Marktkreuz'):** DIPL. Frid. I. 478 p. 392,41 ut... -em in suo (mercato) erigerent et mercatum publice instituerent fratres Babenbergenses. CHART. Hans. 22 p. 13,26 infra legitimas nundinas... quamdiu -x erecta steterit. **B incorpor. de viso**

-is (Christi): ANNAL. Sangall. I a. 785 -is in vestibus apparuerunt (sim. WIDUK. gest. 3,61. al.). OLIV. hist. Dam. 9 p. 174,6 triplex forma apparuit in aere;... tertia... habens -is patibulum et figuram hominis in eo suspensam. **al.** **adde:** CHRON. Thietm. 4,36 appropinquante iam carnis eius (comitis) dissoluzione -em in fenestra, que ibi post caligacionem oculorum eius facta fuit, vidit eqs.

III de insigni -is Christi: A gener.: WETT. Gall. 32 v ex illu m... -is cum luminaribus adsumebatur (CARM. de Frid. I. imp. 2367. al.). THIE TM. chron. 2,35 signum salutiferae -is in vestimentis... elucens digne accipientibus profuit. STATUT. ord. Teut. p. 38,28 statuimus... ut... fratres in palliis et cappis et tunica armorum -em nigram deferendo... se huius ordinis esse membra... profiteantur (p. 51,12. al.). **saepe.** **B spec. de insignibus cruce signatorum q. d.: 1 proprie:** BERNOLD. CONST. chron. a. 1096 p. 464,18 omnes... qui ad hoc iter se devoverunt, signo -is se ipsos in vestibus notare fecit papa. OTTO FRISING. gest. 1,42 p. 61,4 Saxones... -es... assumpserunt, a nostris in hoc distantes, quod eqs. ANNAL. Nesh. a. 1211 (MGScript. X p. 23,4) pueri infiniti numero -e signati ad liberandam terram sanctam frustra sunt procincti. CHRON. Erf. mod. II a. 1275 p. 273,34 rex et regina... et quingenti milites expediti in plenis armis -e signati sunt. **persaepe. v. et cruce signo.** **huc spectare vid.**: ANON. mus. Sowa p. 70,15 dat praemia nulla ferenti -x vestimenti, nisi sit prius insita menti. **2 meton. vel in imag. de ipsis bellis sacris q. d. (interdum expresse i. q. expeditio -is - Kreuzzug, e. g. l.28):** a in univ.: GUNT. PAR. hist. 8,39 pauci vero, qui de -is proventu magis erant solliciti, obnixè dissuadebant eqs. CONST. imp. II 91 p. 114,31 retulit episcopus Reginensis... nobis... pontificem vos (sc. Hugolinum) promotioni negotii -is Christi... deputasse (CHART. Tirol. 1131 p. 173,36. al.). HONOR. III. registr. 334 p. 253,4 magistro Arnolde predicatori -is eqs. **al.** ALBERT. STAD. chron. a. 1189 -is... legatus a papa... missus est Hinricus cardinalis episcopus Albanensis (inde ALEX. MIN. apoc. 20 p. 429,11). **persaepe.** **c locutiones notabiliores:** **a** -em praedicare sim. i. q. ad sacram -is militiam evocare - zum Kreuzzug aufrufen: GUNT. PAR. hist. 2,10 ille, qui iam v e r b u m -is publice predicabat (URBAN. IV. registr. 542 p. 523,24 faciamus v. -is proponi contra Manfredum... et Sarracenos. al.). ALBERT. STAD. chron. a. 1233 -x contra Stedingos ubique auctoritate apostolica praedicatur. CHART. Pruss. II 97 (epist. papae) episcopis, in quorum civitatibus et diocesibus -x pro Prussia et Lyvonia praedicatur, salutem. **al.** **β** -em sumere, accipere sim. i. q. in sacra -is militia militare - am Kreuzzug teilnehmen: OTTO FRISING. gest. 1,38 Radolfus monachus... multa... populorum milia ex... civitatibus, oppidis seu vicis ad accipiendam -em accendit. **al.** CONST. imp. II 116,10 quos (principes) ad sumendam -em largitionibus... induximus. ALBERT. M. sacram. 227 p. 149,11 de his, qui -em accipiunt, ut et ipsi... indulgentiam omnium peccatorum consequantur. **saepe.** **γ** -em redimere i. q. se (pecunia) bello sacro exsolvere - sich von der Teilnahme am Kreuzzug freikaufen: CHART. Pruss. II 310 (a. 1265/72) quatenus... omnes cruce signatos, qui personaliter Pruciam proficisci non poterunt, compellatis, ut -em redimant.

IV de signo -is: A de signis, notis sim. formam -is imitantibus: **1 gener.:** a in univ.: LEX Frision. 14,2 si... illam (vineam sortem), quae -is signo notata est, sustulerit presbyter eqs. **al.** HERM. ALT. advoc. (MG Script. XVII p. 373, 28) Aeschwinus fertur... in signum victoriae quandam -em cum bipenni in quadam abiete... excidisse. **b in scriptis:** AMALAR. off. praef. 6 interposui in fine eorum (patrum dictorum) et principium meorum signum -is. COD. Udalr. 116 literas, ubi -x est, da regi. **adde de nota in marg.:** ANON. mus. Sowa p. 76,7 -e signatum eloquium. p. 76,27. **2 publ. et iur.:** a de signo vel signatione -is disposita in portis, ostiis sim.: VITA Conr. Salisb. 16 p. 73,9 -em... super portas ponens 'haec' inquit 'bona ex parte Dei... duci interdicto'. CHART. Tirol. notar. I 284^b qui Trentinus ipsam tenutam accepit et hostium ipsius domus -e signavit. II 401 Poazanus... paravit -em in dicto hostio. CHART. Tirol. 1237 p. 275,14 dominus Eiranus

intromisit nomine tocius mansi faciendo -em in ipsa porta. **b** de subscriptione vel firmatione in chartis inserta: EPIST. Alcuin. 3,20 p. 27,34 (synod.) stilo diligenti in charta huius pagine exaraverunt (sc. *episcopi*) signum sancte -is infigentes ita: eqs. CONC. Karol. A 52 p. 687,9 Inchadus ... episcopus interfui et ... manu propria signo -is subterfirmavi. DIPL. Constantiae 11 p. 40,14sq. signum sancte -is factum manibus meis (*iteratur quater pro singulis testibus*). DIPL. Otton. I. 459 p. 626,5 (spur.) confirmavit hanc cartam et signum -is impressit. **al.** **c** de ornatu chartae: EPIST. Hildesh. 1 p. 54,7sq. (a. 1177/99) in dextera parte privilegialis cartule fiunt duo circuli ... et inter duos circulos fiat -x parva ... et post -em scribatur unus versus ...; in medio circuli fiat -x longa eqs. **d** de pictura in insigni generis: CONR. MUR. clip. 6^b Anglice rex, clipeus tuus albus habetur ibique -x transit rubea. CONR. MUR. clip. 9^b regi Ierusalem ... in clipeo niveo -is extat forma rubentis. **e** de signo nummis impresso: CARM. Bur. 42,9,2 -x placet, rotunditas et albedo placet (sc. *nummi*). **B** de signatione, signaculo -is manus vel digitorum gestu facta: 1 *benedicendo*: **a** in univ.: IONAS BOB. Columb. 1,8 p. 166,19 frontem signo -is armans (sim. ARCHIPOETA 5,13). EKKEH. IV. bened. I 23,2 addit aquis puram -e facta columba figuram. *saeptus*. ALBERT. M. Is. 11,10 p. 180,86 idolum imprimimus -em vertici eqs. *persaepe*. **adde**: ORD. coron. imp. 19,16 episcopus ungat ei in modum -is de oleo exorcizato brachium eqs. **b** in canone missae (de re cf. J. Jungmann, *Missarum Sollemnia*. 1952. II. p. 179sq.): AMALAR. ord. expos. I 13,1 sex ... sunt -ium (-um var. l.) ordines in 'Te igitur'. **al.** RATHER. epist. 25 p. 131,18 calicem et oblatam recta -e signate, id est non in circulo et varicatione digitorum (*inde* ORD. celebr. conc. 17,337). HONOR. AUGUST. sacram. 85 p. 791^A septuaginta duae -es fiunt in canone super oblatam et calicem. *saepe*. **2** *averruncando*: RITUALE Rhenaug. 38 per hoc signum sancte crucis ... nunquam audeas eum violare. **al.** **adde**: ANSELM. BIS. rhet. 3,6 p. 176,4 -x ... Christi iacet in fronte, fugite ergo, partes adverse!

V de ipsa forma -is: **A** *strictius*: 1 *de partibus fornicis*: GISLEB. ELNON. inc. 4,216 quibus (*arcubus*) est -x unica cuique. **2** *de viarum (con)curso i. q. compitum* - (Wege-) *Kreuzung*: CHART. Burgenl. I 485 p. 325,43 (a. 1266) incipit ire ... via ... et transit viam, que vadit ad villam Kurtuil, quarum viarum -x habetur pro meta. *?transversus* - *?kreuzend*, *Quer- (usu attrib.)*: DIPL. Constantiae 11 p. 39,21 quod (*iter*) venit a grutta de Musca ... et ferit ad viam -em, que venit a matina et vadit Bitectum. **B** *latius de similitudine (fere in locut. in modum -is sim.)*: 1 *in univ.*: HEITO Wett. 4 proruit in terram ... distenso omni corpore in -is modum postulavit, ut eqs. RUD. FULD. Leob. 12 p. 127,31 extensis in -is modum brachiis. **al.** *expressius i. q. decussatim* - *kreuzweise, überkreuz*: FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 182,4 accidere posset quandoque, quod ambe longe (*i. lora*) in modum -is illigarent se invicem. **al.** **2** *de incisione (de combustione l. 53)*: ADAM gest. 2,43 p. 104,3 ut cute capitis in modum -is incisa ferro cerebrum ... aperiretur. RUODLIEB VIII 82 in -is ... modum me comburatis ... per geminas buccas. TRACT. de aegr. cur. p. 359,42 scarifica hubera in modum -is et superpone unguentum. WILH. SALIC. chirurg. 2,1 p. 325^B incidatur cutis secundam figuram triangularem aut -is largam eqs. **al.** **3** *de situ vel figura aedificiorum, locorum sim.*: ERMENT. Philib. 1,25 (MG Script. XV p. 300,14; a. 838) in medio ecclesiae, quae est instar -is constructa. Ps. ADALB. BAMB. Heinr. 1,7 sic locus Babenbergensis aecclesiis et patrociniis sanctorum in modum -is undique munitus eqs. **al.** **adde**: ORTL. chron. 1,2 p. 16,8 qui locus in medio vallium positus -is effigiem simulat.

VI in nominibus, appellationibus: **A** *gener.*: 1 *hominum*: REGISTR. Prum. 45 secunda (sc. *cultura*) est, que dicitur Merilonis C-e. TRAD. Scheffl. 283 testes: ... Geroldus de C-e eqs. **al.** **2** *locorum*: CHART. Rhen. inf. I 5 (a. 796) tradidi ... locum, qui dicitur ad C-em. VITA Liutg. I 28 alter (*locus*), qui ad C-es dicitur. CHART. Rhen. med. II app. 11 p. 353,32 ante portam s. Eucharii, quod C-em dicitur. **al.** *fort. huc spectat*: CONST. imp. II 328 p. 438,18 ego Henricus de Camerago ... ,

qui sto in -e Vicecomitum. **3** *ecclesiarum, monasteriorum sim.* ('Heiligkreuz'): CHART. Babenb. 470 p. 343,6 (a. 1137/40) ut eandem villam ... ecclesiae Sanctae C-is perpetuo confirmaret *dux*. CHART. Heinr. Leon. 95 ecclesie Sancte C-is ... -em ... contulimus. INNOC. III. registr. 1,222 fratres Sancte C-is. CHART. episc. Hild. II 121 Hugo prepositus Sancte C-is. **al.** **adde**: THANGM. Bernw. 51 p. 780,20 (chart.) cui loco, Deo sanctaeque C-i ... titulato, monastici ordinis indidi personas. **B** *zool.* -x marina *fort. i. q. stella maris* - *viell.*: *Seestern (loci spectant ad Veg. 3,12,3, ut vid.)*: BERNH. PROV. comm. 4,3 p. 285,34 oliva marina, caro marina ... -x marina, ... caballus vel corallus marinus, hec omnia ... libidinis voluptatem comescunt. GLOSS. Roger. I B 2,6 p. 601,26 fiat ... fumigium de -e marina, id est stella marina eqs. **C** *bot.* -x Christi *i. q. Paris quadrifolia (L.)* - *Einbeere (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzenzennam. III. p. 575)*: GLOSS. III 526,55 St.-S. -x Christi einber. *ibid.* **al.**

2. crux v. 1. *crus*. ***cruxatus** v. 2. **cruciatu*.

***crynnodes** v. **crimnodes*.

crypta (crip-), ae f. (κρυπτή) *script.*: scr-: l. 71. p. 2055, 25. **27.** **adde** Dipl. Otton. III. 277 p. 698,32 (*var. l.*). grip-: ACTA imp. Stumpf 530 p. 742,36. chr-: l. 61. crup-: l. 50. 72. **adde** LIBER de appar. Mich. 2 (MGLang. p. 542,2).

I *strictius i. q. hypogaeum, camera, spelaeum, specus, antrum* - (*unterirdisches*) *Gewölbe, Gruft, Grotte, Höhle*: **A** *gener.*: 1 *in univ.*: AMALAR. off. praef. 2 videbatur mihi quasi in -a, (*inscripta var. l.*) posito fenestratim lucis scintillas radiare eqs. WALAHFR. exord. 6 p. 480,17 criptae sunt specus subterranei. LEO MARS. chron. 2,25 in cripta antiqua, que ingentibus saxis ... in demonum honore constructa eqs. **al.** *in imag.*: LIOS MON. 359 in cripta pectoris. **2** *de habitaculo (in recessu sito; de loco nidi: l. 37)*: VITA Germ. 11 (MGMer. IV p. 631,1; ante 851) petiit ... ab eis (*monachis*), ut illa cripta, que est in vasto ac in solitudine ... , ad inhabitandum ei concederent. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 19,12 manent et adherent sepius in rupibus et in criptis *aves terrestres* (p. 53,34). 2 p. 136,34 ante criptam, in qua est area nidi. **al.** **3** *de latibulo (expressius de catacumba, ut vid.: l. 41)*: **a** *proprie*: WALAHFR. exord. 3 persecutorum rabiem declinantes in criptis et cymiteriis et speluncis ... conventicula faciebant *credentes*. NOTKER. BALB. gest. 1,26 p. 36,4 per diversa latibula, criptas et profugia sunt abstrusi *perditissimi*. **al.** BENZO ad Heinr. IV. 7,2 p. 584,2 electio pape fiebat in criptis propter metum paganorum. **b** *meton. i. q. latebra* - *Zuflucht, Hort*: PAUL. BERNR. Greg. 45 p. 498,20 fuit ... quidam vir in urbe perditionis filius, ... pater furum ... et -a malae conventionis. **c** *translate*: ARNOLD. RATISB. Emm. 1,17 p. 1015^D *nonnulli* in se ... quasi revertentes, immo retrorsum ad malitiae -as anfractuose divertentes eqs. (2 p. 1081^C). **4** *in nomine loci*: TRANSL. Chrys. et Dar. 27 (24) in villa nuncupante Crupta. LEO MARS. chron. 1,5 p. 27,13 pesculum, quod nominatur Crip-ta imperatoris. 1,45 p. 116,5 Crip-ta latronis. ANSELM. HAV. dial. 3,13 p. 1230^B in loco, qui dicitur C-a ferrea. **al.** **B** *spec. de sacello (plerumque sub altari vel choro ecclesiae sito, 'Krypta')*: 1 *in univ.*: CAND. FULD. Eigil. II 15,12 arcubus atque ... columnis binas ... erexit pulcro ordine -as. EKKEH. IV. bened. I 50,4 illa (*Helena*) ... criptam ... duplicat (gloss.: criptam super criptam, opus mirabile). *persaepe. spectat ad traditiones, donationes, redditus sim.*: DIPL. Otton. I. 222^b p. 306,10 ad dotem cripte Magdeburgensis ... donavimus eqs. TRAD. Frising. 1679 tradidit ad altare ... , quod est in chripta ... positum. REGISTR. abb. Werd. 15,3 p. 350,3 hi sunt redditus criptae. **al.** *huc spectare vid.*: GREG. CAT. chron. I p. 332,3 concessit ... criptam sinino opere constructam (*v. notam ed.*). **2** *de loco sepulturae*: CHART. Solod. 2 p. 6,2 (a. 778) ut corpusculum meum in illa cripta, quam novo opere feci, requiescat. ALBERT. M. animal. 8,190 multae vesparum in hyeme inveniantur in criptis mortuorum natae ex cadaveribus eorum. *saepe. expressius de sepulcro martyrum, sanctorum vel de loco venerationis eorum reliquiarum*: HUGEB. Wynneb. 13 p. 116,29 ut illic almus altissimi anthletus condiretur in -o (*scripto a. corr.*). CARM. var. I 164,8 quae pridem in criptis pausabant

[Konstanciak]

membra beata. *saepe*. 3 de loco munium explendorum: CHART. Basil. C I 94 p. 64,31 (a. 1219) testes: ... Heinricus de cripta, Cūnradus de sancto Gallo sacerdotes. 256 p. 188,3 Otto Lovbere de posteriori cripta. 277 p. 201,39 Iohannes sacerdos de anteriori cripta.

II *latius*: A cella, apotheca, horreum – Keller, Vorratskammer, Speicher: DIPL. Otton. III. 209 p. 621,13 ecclesiam ... cum terris, vineis et criptis. 278 p. 700,15. GREG. CAT. chron. I p. 317,9 petiam terre et vinee cum casa et criptas ibi pertinentes. *al.* expressius i. q. emporium – Stapelplatz: ANNAL. Ianuens. I p. 69,1 expulsionem Sardinie ... et -arum nostram invasionem ... ultra non ferimus (sc. Ianuenses). B cloaca, incile – Kloake, Abzugsgaben: ALDH. virg. II 978 quae (extalia) cava per criptas complebant antra latrinae. 1231. LIUTPR. antap. 1,35 tanta ... exercitus strages facta est, ut criptae civitatis, quas alio nomine cloacas dicunt, horum cadaveribus replerentur. hist. 17 p. 172,36 non latibula ..., non concava ligna, non criptae sordium receptacula fugientibus tutelae esse possunt. C saeptum (balnearium) – (Bade-)Verschlag, 'Kabine': LIBER tram. 142 p. 206,15 extra refectorium ... sint criptae duodecim et totidem dolii praeparati. p. 206,21. D caverna – (verborgene) Höhlung: YSENGRIMUS 5,399 quamlibet in criptam camerati lapsa molaris perdita quae quereris delituisse reor. WILH. RUBRUQU. itin. 30,2 magister Willelmus subtus arborem (sc. argenteam) fecit criptam (scriptam var. l.) unam, in qua homo potest abscondi. 30,3 in cripta (scripta var. l.).

cryptarius (crip-), i m. custos, qui cryptae curam gerit – Küster, Pfleger einer Krypta (ni subest pars nominis): CHART. Lamb. Leod. 190 p. 251,5 (a. 1228) habebit ... sacerdos quatuor bonuaria terre ... quae fuerunt Henrici cri-i.

***cryptatim** adv. cryptae instar – nach Art einer Krypta: ADO VIENN. chron. (MGScript. II p. 318,26; c. 869) qui (episcopos) ... infra civitatem in honore beatorum martyrum ... domunculam -m construxit.

***cryptella** (crip-), ae f. (parva) crypta, sepulcrum – (kleine) Krypta, Grabkammer: MIRAC. Martial. 2,4 (MG Script. XV p. 282,9; s. VIII./IX.) quidam rusticus ... in cryptam ... introgressus se in tertia -a retro tumulum ducis ... occultavit. CHRON. Median. 1 p. 205^B qui (martyres) ... honeste reconditi iacent in quadam basilicae ... -a. in nomine loci: GREG. CAT. chron. II p. 67,18 in Veneri et ad Cri-am iuxta rivum Vallis Transarici.

crypticus, -a, um. subterraneus, subter positus – unterirdisch, Unter-: ARNOLD. RATISB. Emm. 2 p. 1056^D columnae ... quae eandem -am ecclesiam sustentant eqs.

cryptula (cri-), ae f. script.: scrip-: l.58. -tol-: l.55. adde AETHICUS p. 195,11. 1 (parva) crypta – (kleine) Krypta: VITA Odil. 4 (MGScript. XXV p. 176,9; a. 1246) cuiusdam cri-e infragentes (sc. Brabantini) ostium eqs. p. 176,43 universa ... loca ecclesie ... confracta sunt preter ... Nicolai cri-am. in nomine loci: GREG. CAT. chron. I p. 153,19 terram in Cri-a prope flumen Pharphe emit Audo. ibid. saepius. 2 caverna – Höhlung (in imag.): AETHICUS p. 152,9 laboravi ..., ut veritatem ... paucis favorum criptolis (-tul- var. l.) prodere valerem. 3 tugurium, protectum – Hütte, Unterschlupf: FORM. Salisb. II 3,21,7 indisciam et supertextam minutatim scri-am feci. remissius i. q. latebra – Schlupfwinkel: HIST. Daret. p. 200,22 meretricum ... cri-e lupanaria dicuntur.

***cryptus** (crip-), a, um. 1 adi. i. q. (penitus) reconditus, immersus – (tief) verborgen, eingesenkt: NICOL. BIBER. carm. 42 Virgili scripta sunt in corde tibi cripta. 2 subst. neutr. i. q. arcanum, latibulum – geheimer Winkel, Versteck: NOTKER. BALB. hymn. p. 42 iudicem nos insipientem, cripta cordis rimantem ... precemur eqs. EKKEH. IV. bened. I 16,110 in cripto (gloss.: archano) cordis. Konstaniak cryseus v. chryseus.

***crystallatus** (cris-), -a, -um. 1 crystallinus – Kristall-: CATAL. thes. Germ. I 106,26 unum cri-um candelabrum; quinque candelabra cuprea. 2 alch. i. q. ?perlucidus, clarus (ut crystallus) – ?durchsichtig, (kristall)klar: IOH. sacer. 9 fecem candidam ... cum aqua salis cri-a (an leg. destillata? cf. J.

Ruska, QuellStudGeschNat.V.1936. p. 305sq.) in clibano calcinabis.

***crystallicius** (cris-), -a, -um. ex crystallo factus – kristallen: AGNELL. lib. pont. 143 p. 372,4 graterem uno cri-um.

5 **crystallicus** (cris-), -a, -um. ex crystallo factus – kristallen: ECBASIS capt. 791 vulpes ... cri-a vascula promit. subst. neutr.: vas ex crystallo factum – Kristallgefäß: ECBASIS capt. 568 quis cri-a promat.

crystallinus (cris-), -a, -um. (κρυστάλλινος) script.: chr-: l.15.18.26. -ali-: l.20.47. form. -neus: l.38.

10 I strictius i. q. ex crystallo factus – kristallen, aus Kristall: A proprie: 1 in univ.: CAPIT. reg. Franc. 128 p. 250,35 capsas reliquiarum ... cum gemmis vitreis et cri-is ornatas. PURCH. Witig. 275 vas cri-um Christi de sanguine plenum. CHRON. Andag. 83 p. 208,7 ludum unum chri-arum aleorum. persaepe. v. et p. 475,29. 2 lapis -us i. q. crystallus – (Berg-)Kristall: EKKEH. IV. cas. 23 p. 60,15 miratur Hatto ... crucem lapidibus chri-is circumclusam. ORTL. chron. 2,2 p. 114,6 istae reliquiae ... legi possunt per lapidem cri-um. IOH. sacer. 8 centum methchals de nitro ... et centum de lapide cristallino. al. B in imag. et alleg.: GODESC. AQUENS. opusc. 4,16 p. 153,7 sicut crystallus nunquam in aquam ite<rum>, qua facta est, potest resolvi, sic corpus ... -um dominae Mariae in aquam corruptionis ... nunquam reverti potuit. GERHOH. novit. 4,28 ut aquatica fluxe mutabilitatis infirmitate deposita in divine immutabilitatis chri-am soliditatem commutata esset natura humana. v. et vol. I. p. 1600,32. 4,67 vide ..., quam in alto posita est hec lucerna de testa cri-a humanitatis et igne divinitatis perfecta.

30 II *latius* i. q. crystallo similis – kristallähnlich: A in univ.: ALBERT. M. summ. creat. 3,12,1 p. 425^b,43 quidam sancti considerantes coeli ... indissolubilitatem et perspicuitatem et luminositatem vocaverunt ipsum -um. B perlucidus (ut crystallus) – (kristall)klar, durchsichtig: 1 gener.: CAES. HEIST. mirac. I 7,20 p. 27,36 Virginem coram se vidit virgo nobilis cri-am, id est ad instar cristalli perlucidam. 2 spec.: a anat. de lenticula oculi: MAURUS anat. I 149 inveniuntur in eo (oculo) tres humores: cri-us (-neus var. l.), albugineus et vitreus. BENVEN. GRAFF. ocul. B p. 9,23 quando humor cri-us est prope tunicas pupille, tunc videtur de uno colore. ALBERT. M. sens. 1,5 p. 10^b,13 in oculo, ubi in humido -o est vis visiva. WILH. SALIC. chirurg. 4,1 p. 19,5 comprehendit rethinus (sc. panniculus) medietatem cri-i humoris inter se. saepe. b alch.: PS. ARIST. magist. p. 643^a,38 solvetur sal et mutabitur in aquam -am. pract. p. 660^b,18 signum (sc. perfectae rectificationis aquae) est splendore, -a serenitas absque fecibus. IOH. sacer. 3 omnia ... dissolvitur: nam cristalinam suscipiet (sc. liquor) claritatem. al. C solidus, induratus, congelatus – fest, verfestigt, 'kristallisiert': 1 alch.: PS. ARIST. magist. p. 649^a,41 hoc frustum (sc. confectionis magnesia) cera cum aqua salis armoniaci ... in lapidem -um. p. 651^b,32 in ... aceto pone ... salis armoniaci -i, ... et misce bene totum terendo fortiter. GEBER. forn. 25 p. 759 si hanc aquam decoxeris ..., descendet lapilli cri-i. investig. 4 p. 481 descendet circa latera vasis et in fundo alumen praeparatum -um. 2 philos. de parte caeli: ALBERT. M. summ. theol. II 11,48 p. 529^b,28 coelum, quod supra firmamentum est, propter talem convenientiam cum aqua in substantia dicitur 'aqueum', et propter soliditatem dicitur 'coelum -um'. ibid. al.

crystalloides (cris-, -tol-, -oyd-), -es. (κρυσταλλοειδής) form.: nom. -ois (-oys): l.69.70. gen. -os: l.67. dat. -o: l.69. t. t. anat. de lenticula oculi: 1 adi.: crystallinus – Kristall-: PAUL. AEGIN. cur. 111 p. 68,1 glaucomata ... ex cri-e humore (3,22,30 κρυσταλλοειδοῦς ὕγρῳ) passiones putabant posteriores. ARS med. 5 p. 422,25 quorum (oculorum) prima tunica ceratoides dicitur, ... quarta vero cri-es. 2 subst. fem.: humor crystallinus – Kristallflüssigkeit: CONSTANT. AFRIC. theor. 1,11 p. 3a^r nigri fiunt oculi ex cristolloydos parvitate. 4,11 p. 17a^r ut redeant nervi divisi ad eosdem ramos, qui -oydo se solidant; hec ... -oys primum instrumentum est spiritus visibilis. 6,12 p. 27a^v cum exiccetur -ois ex aeris percussione exterioris. ibid. al.

crystallus (cris-), -i m. vel rarius f. vel crystallum (cri-), -i

[Niederer]

n. (κρύσταλλος) *script.*: xri-: RHYTHM. 51,22,1. chr-: l. 7,27. -al(um): CATAL. thes. Germ. I 55,6.

κρύσταλλος – *Kristall*: 1 *strictius*: a in univ.: AETHI-CUS p. 217,9 gemmam Oriciam ut cri-um clarissimam nitit. DIPL. Loth. I. 122 p. 281,1 evangelium . . . cum ebore, cri-o atque auro . . . compositum. COMPOS. Matr. 75,2 mittis hos chri-os in caccabulum. ABSAL. serm. 26 p. 155^B -us, lapis clarissimus, obiectu solis scintillas ignis ex se emittit. BENVEN. GRAFF. ocul. B 34 p. 53,29 ad eandem (sc. *nebulam oculorum*) valet cri-us pulverizatus et suppositus. *persaepe*. *alleg. de Maria virgine*: MILO carm. 3,4,2,11 virgo Maria . . . onyx, cri-us, prasius, berillus, iaspis. b *de vase, ostensorio sim.*: ANNAL. Fuld. II a. 872 p. 75,22 inter caetera xenia cri-um mirae magnitudinis auro gemmisque praeciosis ornatum . . . obtulerunt *legati*. ORTL. chron. 2,2 p. 120,18 istae reliquiae in -o altero sunt inclusae. CHART. episc. Halb. 572 l. 29 portio . . . de pignore reliquiarum . . . condita venerabiliter in cri-o. al. c *de lenticula*: a *ad accendendum apta*: RUP. TUIT. off. 5,28 l. 1439sq. ut . . . liquidum -i lapidem sereno coelo soli obicient radium eius (*solis*) . . . per eiusdem -i orbiculum . . . in subiectam suscipiamus escam. ALBERT. M. animal. quaest. 4,3 p. 149,1 quare per -um radiis solis oppositam carbo extinctus accenditur. al. b *ad amplificandum apta*: SALIMB. chron. p. 520,20 vix potuit legi epytaphium cum cri-o propter scripture antiquitatem. 2 *latius de humoribus in statum solidum redactis (fere usu natur. et philos.)*: a *def.*: MATTH. PLATEAR. gloss. p. 395^D chr-us . . . per congelationem fit ex glacie. ALBERT. M. metaph. 8,1,5 p. 395,19 'si vero' velimus diffinire '-um', dicemus, quod est 'aqua congelata'. al. v. et p. 1392,69. b *exempla*: a in univ.: Ps. CAPHO anat. 100 qui (*humor*) postea (sc. *egreditur*), clarus et coagulatus est in modum cri-i. TRACT. de chirurg. 595 recipit . . . cri-i nitri. PRACT. puer. 7 si stet lac ad modum cri-i, bonum est, si vero ad modum aquae, non est bonum. *meton. de caelo perlucido*: CARM. Cantabr. 38,5 vale, hora . . . iocunda reddens cri-a (cf. *Vulg. Ezech. 1, 22*). b *c. colore quodam: de grandine*: YSENGRIMUS 7,627 instar parmarum cri-os Saxo iacentes repperit in campis. *de antimonio*: IOH. sacer. 158 alkoool id est cri-um.

csenium v. xenium.

*ctenion (-neon), -i n. (κτένιον) *de genere concharum i. q. pecten – Kammuschel*: PAUL. AEGIN. cur. 254 p. 203,3 die-tam . . . humectantem esse convenit: . . . piscium petreos et equi-num et -ea (3,78,10 κτένια) et similia.

*ctisma (kt-), -atis n. (κτίσμα) *creatura – Schöpfung*: CARM. Scot. I 14,2,23 genus humanum ΦΙΑΖΟΝ, kt-is auctor.

*cuarandia v. *warandia. 1. cuba v. cupa.

2. *cuba v. *huba.

*cubaia f. (*arab. qabg*) *perdix – Rebhuhn*: ALBERT. M. animal. 5,18 -a (*cubala Avic. Lat.*), quae est perdix femina, impraegnata ex vento flante a marito. 6,55 avis . . . , quae cubech vocatur. animal. quaest. 16,20 p. 288,78 ex cane et lupa generatur filius potens generare, et ex gallina et cubeg similiter. *ibid.* al.

1. *cubalum, -i n. (cubare, cf. *ital. covolo; v. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. II. p. 1143*) *spelunca – Höhle*: ROLAND. PATAV. chron. 9,10 p. 116,45 inter cetera . . . -a sive cavernas . . . hec (sc. *apertum -um*) est caverna pre ceteris mirabilior.

2. *cubalum (cabulum), -i n. (?*contam. ex cuculus et (hali)cacabus, cf. André, Lex. bot. s. v. strychnon et caccabulus*) *strychnum – Nachtschatten*: GLOSS. Salern. p. 11^a,26 uva lupina, strigum, solatrum, -um, maurella idem est; foliis et semine utimur. ALPHITA II p. 47,7 cabulum, morella (*sim.* p. 192, 11).

*cubatio, -onis f. *incubatio (in ovis) – das (Be-)Brüten (der Eier)*: ARNOLD. SAXO fin. 2,5 p. 59,13 quando tonitrua veniunt in hora -is (cf. *Arist. p. 560^a, 4 ἐπφραούσης*), corrumpunt ova (*sim.* ALBERT. M. animal. 6,18). FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 49,14 mas non iuvat feminas ad nidificationem neque ad -em ovorum. al. ALBERT. M. animal. 6,2 quaedam (*aves*) . . . multa faciunt ova ante -em (p. 558^b, 15 ἐπφραμού; *sim.* 17,4).

cubba v. cupa.

*cubeba (-bib-, -bub-), -ae f. (*arab. kabāba*) *Piper cubeba (L.) – 'Kubebenpfeffer'* (cf. *Marzell, Wb. dt. Pflanzen-nam. III. p. 793*): CONSTANT. AFRIC. grad. p. 349,16 -e inter calidum et frigidum temperate naturae sunt. IOH. S. PAUL. diaet. 175 -ae calidae sunt in primo gradu. BENVEN. GRAFF. ocul. B 4 p. 14,24 recipe . . . ξ I macis, masticis, -arum, croci. Ps. OTHO med. 65 his laudem praebere, quae fragrant leve -ae. ALBERT. M. veget. 3,35 in seminibus . . . ex India . . . venientibus apparet farina fusca . . . sicut in pipere, cardamomo et -is. 6,86 -ae (cububis, cubibis *var. l.*) . . . sunt grana fere sicut grana iuniperi; . . . virtus . . . -ae similis est rubeae. *ibid.* al.

cubel(I)a v. cupella.

*cubes *subst.* (*orig. inc., ni subest hibiscum*) *malva – Malve*: WILH. SALIC. chirurg. 5,10 p. 360^F -s, id est malva, frigida est et humida. 361^A malva, vide in dictione cubes.

*cubicatio, -onis f. *summa duplici multiplicatione effecta – dritte Potenz*: ANON. geom. I 4,47 circulum incrassare si vis, diametrum eius cubices, ipsam -em eius undecies ducas *eqs.*

*cubico, -are. *bis in se multiplicare – zweimal mit sich selbst multiplizieren*: ADALBOLD. sphaer. 4 -o diametrum (sc. *circuli*) et dico: septies septem fiunt XLVIII; rursus septies XLVIII fiunt CCCXLIII. *ibid.* al. v. et l. 18.

cubiculum v. cubiculum.

*cubicularis, -e. 1 *adi.*: *de famulo vel ancilla i. q. ad cubiculum pertinens – Kammer-*: VITA Mathild. II 10 p. 164,8 clam surrexit atque -em puellam tacita excitavit. VITA Annon. I 1,29 p. 478^b,43 a reclamante puero -i . . . calciamenta . . . extorqueus *eqs.* 2 *subst.*: a *masc. i. q. cubicularius (papalis) – (päpstlicher) Kämmerer*: CATAL. fam. pap. p. 196^a *recipiunt praebendas* -es: frater Hugucio II, frater Iacobus II. b *fem. i. q. cubicularia – Kammerfrau*: VITA Liutb. 30 p. 34,18 qui (*vasallus*) unam ex -bus eius (*Bilibildis*) pro carnali copula sequebat.

*cubicularius, -a, -um. *script. cob-*: FORM. Marculfi 1,25.

1 *adi.*: *ad cubiculum pertinens – Kammer-*: IOH. METT. Ioh. 120 litteris per sclavos -os omnia perferuntur (sc. *ad regem Saracenum*). CHRON. reg. a. 1107 p. 47,23 (rec. I) rex . . . expergefactus exilivit et ad milites -os pervenit.

II *subst.*: A *masc.*: 1 *strictius i. q. camerarius, cubiculi praepositus – 'Kämmerer', Kammerherr*: a *de camerario imperatoris, regis sim.*: LEG. Wisig. suppl. p. 485,30 Hodo-agrus comes -orum. CONST. Constant. 235 imperialis potentia officiis diversis, -orum nempe et ostiariorum . . . ornatu decoratur. DIPL. Conr. II. 228^b p. 311,21 quam (*villam*) concupiscens imperator Cunradus ad opus unius -i (*ed.*: *unicularii in CHART. Stab. 125 p. 256,3 ex cod.*) sui . . . a domino abbate extorsit. WIPO gest. 4 p. 24,14 quos -orum m a g i s t r o s, quos infiores et pincernas . . . ordinaret rex, diu non est supersedendum (CHART. Burgenl. I 62 p. 35,2. *al.*). ALBERT. M. miss. 3,9,1 p. 115^a,22 sicut est servitus regis in -is et dapiferis . . . ita est servitus Dei in templo. *saepe. in imag.*: EMO chron. 85 p. 256,10 ratio domum suam, id est carnem et animam, disponit in bonum: utens timore pro ianitore, . . . spe pro -o. b *de camerario papae, episcopi*: ORD. Rom. 6,4 -o laico haec cura est praescripta, ut *eqs.* 36,1 nutriuntur pueri bene psallentes in scola cantorum, et postea fiunt -i. WOLFHER. Godeh. II 25 p. 209,47 -is suis diligentius commendatum *puerulum* secum deduci praecepit episcopus. CHART. Livon. A 42 p. 48,24 (epist. papae) dilectos filios, Martinum -um et Iohannem marescalcum, nostros. *al.* 2 *latius*: a *aedituus, sacristanus – Sakristan, Küster*: HUGEB. Willib. 5 p. 102,25 in primo anno illic veniens -is fuit ecclesiae et in secundo erat decanus in monasterio. OTTO FRISING. chron. 4,32 p. 225,32 a -is (matriculariis ecclesiae FRUTOLF.) equum suum eis traditum dum redimere . . . vult Clodoveus. b *tabernarius, institor – Krämer*: CHART. episc. Wirz. I 138 p. 128,4 (a. 1184) indul-simus quoque -is libertatem transferendi cubacula ad heredes. 382 p. 444,22 creditoribus meis -is Cunrado Durrich . . . debita sua persolvant. CHART. Steph. Wirz. 226 p. 238,15 curiam . . . concessimus Helenwico -o. c *satelles, administer – Helfers-helfer, Gefolgsman*: HUMB. Sim. 1,4 p. 107,12 symoniaci et eorum intimi -i atque fidi pedissequi. B *fem. i. q. camera-*

[Niederer]

ria, socia – *Kammerfrau, Gesellschafterin*: CHRON. Ved. p. 687,39 Fredegundis, regis -a et occulte concubina. PETR. DAM. epist. 57 p. 184,20 presbyter . . . corruisse se . . . in quendam eiusdem principis -am confitetur. ORTL. chron. 2 p. 114,29 huius crucis impendia . . . dedit quaedam Bilihilt nomine, ducis Boloriorum -a. al.

***cubiculator**, -oris m. *cubicularius, camerarius* – *Kämmerer, Kammerherr*: CONST. imp. II 176 p. 219,5 (a. 1233) hec omnia fuerunt acta . . . in presentia . . . Rofredi hostiarii domini pape et fratris Iohannis -is (*antea*: cubiculario) domini pape.

cubiculum, -i n. *script. et form.*: cob-: l.28. -col-: l.24. cupiculus: GLOSS. III 1,26 St.-S.

1 *strictius i. q. dormitorium* – *Schlafzimmer, -raum*: ARBEO Emm. 39 cum -um intrassent (*sc. mariti*) . . . in lectum . . . ingressi sunt. FORMA mon. Sangall. p. 13^b domus medicorum, mansio medici ipsius, -um valde infirmorum. VITA Heinr. IV. 1 p. 10,21 in -o eius caeci, claudi et diversis morbis confecti iacebant. RAHEW. gest. 4,43 p. 284,4 quodam mane primo diluculo egredientem (*imperatorem*) de -o tentorii . . . conspicitur *sicarius. al. lectus – Bett*: RECEPT. Sangall. I 52 ad eos, qui urinam suam non tenent in -um suum. 2 *latius i. q. camera, cella – Kammer, Raum, Zelle: a proprie: α in univ. (in imag. de aula Dei l.29)*: CONC. Merov. p. 69,16 in -o (-colum *var. l., v. ind. p. 259^d*) . . . horum (*monachorum*) adque cellario vel familiari quolibet servitio neque sanctimonialis ulla . . . ullo modo admittatur. CHRON. Fred. 2,37 p. 62,29 sedens *imperator* cum fratre in cob-o. HERRAND. ad Waldram. (MG Lib. Lit. II p. 291,30) num magister es . . . , qui in -um regis aeterni introductus non es? ORD. celebr. conc. 11,35 felici reditu vestrarum sedium -a repetatis illesi (*item* 12,49. 20,40). CHART. Tirol. 1049 p. 92,20 ipsi murabunt et facient unam canipam . . . et supra illam canipam unum -um. *persaepe. diaeta – Kajüte*: GUNTH. PAR. hist. 19,53 ad navem reversus est *abbas*, ibique in -o suo . . . spolia collocavit. β *taberna, institorium – Verkaufsstand, Laden*: CHART. Rhen. med. I 127 p. 134,29 (a. 888) in solariis sive in -is . . . a quibusdam presbiteris sacrificium offerebatur, quod . . . interdictum est. CHART. Steph. Wirz. 183 de -is sub pallatio, in quibus venditur lineus pannus. CHART. episc. Wirz. I 138 p. 127,27 statuimus . . . novemdecim -a mercimonialia, . . . quorum sex destinavimus ad persolvendum preflatum cereum. CHART. Westph. VII 563 quod nos super dimidietate unius -i siti Colonie . . . effestucavimus. *al. v. et p.2058,67. γ domuncula – Häuschen*: VITA Gamalb. 13 ut mansitare nollet in domo propria . . . constituens sibi iuxta ecclesiam quoddam -um. SIGEBOTO Paulin. 30 Paulinae . . . -um claustrum contiguum . . . providit *abbas. δ sepulcrum – Grab*: TRANSL. Athan. Neap. 21 quae (*femina*) ad beati Athanasii concurrat -um. NADDA Cyriac. I 19 sepultus *Marcellinus papa* via Salaria in -o. ε *oratorium – Gebetshaus, Kapelle*: MIRAC. Agripp. 4 (ed. B. Carpasso, Mon. Neap. I. 1881 p. 323; s. X.) ad . . . Agrippini confessionis -um iactatus . . . pristinae redditus sospitati *miles eqs.* PONTIF. Rom.-Germ. 136,1 mandat ei (*sc. confessori*) sacerdos, ut expectet modicum, donec iubet in -um adorare *eqs.* b *in imag.*: α *de intimo cordis, mentis sim.*: EPIST. Bonif. 49 p. 78,16 quia te . . . in c o r d i s -o cingimus amore (IOH. CANAP. Adalb. A 24 p. 37,4. cf. ERMENR. Sval. 3 pectoris. DHUODA lib. man. 4,7,31 mentis). EPIST. Teg. I 102 pro his . . . , quae vestri aurium -is instillarem. *al. β de utero*: HILDEG. scivias 1,4, l. 564 postquam femina humanum semen conceperit, . . . infans in abdito -o ventris ipsius formatur. γ *de mysterio*: PETR. DAM. epist. 160 p. 115,9 non ut earum (*Israelitarum mansionum*) scrutemur archana -a *eqs.* c *meton. de officio, institutione sim.*: α *spectat ad cameram regis vel imperatoris*: LEG. Wisig. suppl. p. 486,13 Argerimus comes -i et dux similiter. WIDUK. gest. 2,16 Hadaldus, qui erat super -um regis. BERNOLD. CONST. libell. IV 1 p. 89,26 Bernhardo iam ipsius regis -um ingresso. β *spectat ad cameram papae, episcopi*: CONC. Karol. B I 23 p. 220,14 oportet . . . , ut -o episcopi et secrecioribus quibuslibet obsequiis sinceræ opinionis sacerdotes et clerici assistant. ORD. Rom. 36,1 si . . . nobilium filii fuerint (*pueri bene psallentes*),

statim in -o nutriuntur.

cubicus, -a, -um. *script.*: cyb-: l.9. -itus: l.6. *adde* ALBERT. M. metaph. 13,14 p. 590,17.

1 *geom.*: a *strictius i. q. formam tesserae exhibens – würfelförmig (usu subst.)*: ALBERT. M. metaph. 5,2,2 p. 238, 62 quae (*differentiae corporeitatis*) sunt sphaericum et cubitum et huiusmodi. b *latius i. q. corporalis, trium dimensionum – räumlich, dreidimensional*: WALTH. SPIR. Christoph. II 1,162 cybicas effingere formas nituntur *puellae*. RAGIMB. epist. 4 p. 522,28 magis . . . in -o quam in plano angulo. FORTOLF. rhythmimach. 830 quam (*victoriae dispositionem*) . . . nos -am victoriam dicere possumus; tribus namque intervallis continetur. GERHOH. Antichr. 1,8 p. 317,26 XX cubitos oraculum tam in longitudine quam in latitudine simul et altitudine, id est quadrati -i speciem, tenuit. *alleg.*: METELL. Quir. 7a,3 in formam -am surgit *aetas (sc. XXVII annorum)* acumine, ter ternos ter habens. 2 *math. i. q. bis in se multiplicatus – zweimal mit sich selbst multipliziert, Kubik*-. a *proprie*: GERHOH. Antichr. 1,11 p. 319,22. octonarius primus in numeris -us est (ALBERT. M. Iob 1,3 p. 21,19 quia mille -us est numerus. *al.*). *per confusionem pro quadratus*: ANON. algor. Salem. p. 9,20 omnis numerus per se ductus consurgit ex se -us; sic bis bini sunt IIII, tres trini sunt IX. b *translate c. sensu climacis, perfectionis sim.*: THIOFR. Liutw. 14 p. 34,18 transit . . . de luto faecis ad o c t o b e a t i t u d i n u m quadraturam -am (VITA Serv. 4 p. 11,5 o. b. soliditate -us [perfectus *var. l.*]). flor. 2,6 l. 37 in cyboriis, quibus a cubis nomina sunt indita, pensatur animę p e r f e c t i o -a (ARNO REICHERSB. apol. p. 56,22).

30 **cubidus** v. cupidus.
cubile, -is n. *script.* cup-: GLOSS. III 6,3 St.-S. *form. sing.*: acc. -em: l.42. abl. -e: p.2061,6.

1 *strictius: A de hominibus: 1 lectus – Bett, Lager: a in univ.*: ALCUIN. carm. 1,1141 iacens *uxor* . . . depressa dolore, algida, nec valuit sese relevare -i. ERMOLD. Ludow. 3,51 in dumis habitant *Brittanni*, lustrisque -ia condunt. WALAHFR. carm. 75,5 in domo frigus patior nivale, non iuvat cerni gelidum -e. HIST. peregr. p. 168,35 cum iam . . . cuncti in sollicitis iacerent -bus. *remissius de facultate pernoscendi*: GERB. epist. 40 124 instamus . . . , ne vestro superventu ad suburbana cogamur demigrare -ia. *al. b de thoro (geniali), lecto amantium*: RHYTHM. 81,28,2 -em mihi indica meride. GESTA Apoll. 71 rupit *pater* virgineum . . . nevum; hoc scelus ut fecit, polluta -ia liquit. HROTSV. Abr. 6,6 surge, domine mi, surge; tecum pariter tendam ad -e. *al. meton. de matrimonio*: WANDALB. martyr. alloc. 39 illud nec modicum est culmen honoris, servatis thalamis quae pietate compserunt socium rite -e. LIGURINUS 5,245 restabat . . . casta Beatrix sociare -ia regem. 2 *sedes requietis ultimae – letzte Ruhestätte*: ALCUIN. carm. 19, 2 hic Paulinus . . . toto requiescat in aevo, hocque -e pater . . . dignetur habere. CARM. libr. III 40 archilegato dans (*civitas Bambergensis*) prima -ia Petro. *al. 3 cubiculum, dormitorium – Schlafzimmer, -raum: a proprie*: FORMA mon. Sangall. p. 12^b -ia servitorum. *saepius*. HROTSV. Dulc. 5 ducite me cum lucernis ad -e. OTTO SANBLAS. chron. 50 p. 82,22 -e regis familiariter pulsavit Otto, gladio sub veste latente. *al. b in imag.*: CARM. cod. Vat. (5330) 4,5 mergitur *Arcturus* haud umquam proprium girando -e. WALTH. SPIR. Christoph. II 4, 179 ut pulcra suum reseraverat Aura -e. TROTULA 13 ita foetus de -i suo, scilicet de secundina, naturae vigore expellitur. B *de animalibus i. q. latibulum, nidus – Schlupfwinkel*. Nest: WALAHFR. hort. 44 umbriculis habitata -ia talpis diruo. RADBOD. carm. 6,23 per humanas hospitor ipsa (*sc. hirundo*) domos atque ibi . . . confingo -e. CONR. EBERB. exord. 5,11 p. 299,24 in qua (*arbore*) -e alitis illius erat. *al. in imag.*: BONIF. epist. 65 p. 137,18 ut nos inter talia luporum -ia lustrantes . . . custodiat *agnus Dei (spectat ad Vulg. Matth. 10,16)*.

70 II *latius i. q. mansio, camera (interior) – Wohnstatt, (innere) Kammer: A in univ.*: 1 *proprie*: ORD. celebr. conc. 2,22 ut . . . vestrarum sedium -ia repetatis inlesi. ALCUIN. Wil-libr. 1 praef. (MGMer. VII p. 113,19) qui (*libellus*) in secreto -i . . . ruminare debuisset (*sim.* LAMB. TUIT. Herib. 1,12 p. 752, [Niederer]

18). HINCM. coll. 1 p. 81,8 in quibus -bus (*antea*: mansiones) eorum sint animae collocatae, qui *eqs.* WALTHARIUS 220 intraverat aulam . . . regisque -e petebat. HROTSV. Pafn. 3,3 ecce, -e bene stratum et delectabile ad inhabitandum. 2 *in imag.*: EPIST. Merov. 15 p. 458,42 quia plus te oportet recondere sapientiam in -e (-o *ed.*) c o r d i s tui (WALAHFR. carm. 55,1,2. *al.*). CARM. var. II A 3,2 vis fidei tanta est . . . , ut faciat gratum mente -e Deo. EPIST. Ratisb. 30 p. 361,35 si, quae longo intervallo intermissa sunt, ad -e memorie possit *Tullius* reducere. *adde de Maria virgine*: COD. Udalr. 282,67 forma pudicie dignumque -e sophye. 3 *meton. de officio cubiculi imperatoris*: DIPL. Otton. II. 283 p. 330,19 quem (*archimandritem*) . . . a nostro -i et necessariis consiliis abstrahentes . . . fratribus in patrem et rectorem prefecimus. B c. colore quodam: 1 *taberna, institorium – Verkaufsstand, Laden*: CHART. scriin. Col. A I p. 205,18 (a. 1192/93) emerunt -e et aream. CHART. Raitenh. 198 contuli . . . unum -e, in quo merces vendi solent. CHART. Turic. 1607 p. 316,12 item de -i subter lobium sartorium, in quo vendi solent simuli. 2 *thesaurus – Schatzkammer*: ALCUIN. epist. 282 p. 441,14 melius est te Deum habere in archa cordis quam aurum in archa -is. VITA Gebeh. Salisb. II 8 p. 39,30 Pertholdum quendam . . . in -e Salzpurgensis ecclesiae ingressit rex, qui *eqs.* CASUS Geng. p. 102,12 ipsi (*aemuli nostri*) post exitum suum (*sc. abbatis*) sedibus et -bus suis . . . se ingerentes omnia nostra per fraudem possederunt. 3 *carcer – Kerker*: HROTSV. gest. 509 non metuit comes . . . domnam clausam carcereis claustris servare -is.

cubitale, -is n. *cubile, culcita – Lager, Matratze*: AMARC. serm. 2,382 ille (*languens*) surgit et exultans vacuum -e reportat (*cf. Vulg. Ioh. 5,9*).

1. **cubitalis**, -e. 1 *adi.*: a *proprie i. q. ad brachium inferius pertinens – Unterarm*: CONSTANT. AFRIC. theor. 2,11 p. 7a^v -es . . . chorde et lacerti undique sunt his (*ligamentis*) . . . cooperti. b *meton. i. q. longitudinem unius cubiti habens – eine Elle lang, groß, hoch, Ellen*: SYLL. Bern. 4,54 limen atque postes -is ordo censet. DYASC. p. 143^a orminon . . . habet tirsus -em. MIRAC. Bernw. 2 puella . . . -i m e n s u r a vix a terra subrecta (DIPL. Karoli M. 315 p. 476,10 [*spur.*]). ALBERT. M. animal. 7,62 pigmei, qui -es homines vocantur . . . , longitudinem cubiti non excedentes (*sim.* 23,114). *al.* 2 *subst. neutr.*: *mensura cubiti – Ellenmaß, -länge*: GREG. CAT. chron. II p. 28,26 in latitudine . . . cannas X ad cannam pedum X legitimi -is.

2. ***cubitalis**, -e. (*cubare*) ?*de veste i. q. ad dormiendum aptus – ?Nacht-, Schlaf-*: WOLFH. Waldb. 1,17 p. 176,24 mulierculae mancillam ei a manu . . . dissuerunt et -i subuculae repentes . . . hanc reliquerunt.

***cubitas**, -atis f. (*cubus*) *species cubi, forma cubica – Würfelform*: ALBERT. M. metaph. 5,6,2 p. 282,69 cubi aenei unam partem dicimus esse aes et alteram -em; aes enim est materia, in qua est tamquam in subiecto species sphaerae et species cubi.

***cubitellum**, -i n. (?*pro diminutivo cubicellum; a cubiculum*) *cavernula, concavum parvum – Nische, Höhlung (de re v. Dict. d'archéol. chrét. et de liturgie. III/2. 1914. p. 3167)*: GREG. CAT. chron. I p. 332,4 concessit abbas Romę . . . criptam . . . habentem post se arcus quatuor cum -is suis.

cubito, -are. 1 *semper, saepe cubare – zu schlafen pflegen*: PETR. DAM. epist. 109 p. 205,1 sepe pugnavi, ut . . . vestitus . . . dormiret; in nuda ligni tabula nudus . . . -bat *Rudolfus*. THEOD. PALID. annal. a. 1125 voluptatem in posterum abdicarunt *Liudgerus* et *Richenza* in tantum, ut strato -antes singularem lamine uterentur. 2 *cubare, dormire – schlafen*: GESTA Camer. cont. I A 22 in qua (*camera*) pontifex -bat. HARIULF. chron. 1,11 p. 22,16 nocte . . . eadem, cum sanctus suus in fossato -rent. ASINARIUS 349 preterita nocte . . . -anti res est visa michi.

cubitura, -ae f. *actio cubandi, repositio – das Liegen, Lagerung*: DYNAMID. Hippocr. 1,49 aliud papaver minus efficax soporiferum est, . . . quod paulatim -a decoxit.

1. **cubitus**, -i m. *vel cubitum*, -i n. *script.*: gub-: p. 2062,8. cob-: CHRON. Fred. 1,22 p. 31,11. cumito: GLOSS. III 4,5

St.-S. cup-: LEX Sal. Pipp. 26,3 (*var. l.*). covet-: l. 26. cupid-: l. 5. *form.*: gen. sg. -is: l. 27. abl. sg. -u: l. 11. 14. acc. pl. -us: AETHICUS p. 135,3.

I *proprie*: A *strictius i. q. ἄγκών, articulus brachii – Ellbogen(gelenk)*: LEX Ribv. 43 si super -um (*cupidum var. l.*) manum miserit, XXX solid. multetur (*sim.* PACTUS Alam. 7,1. *saepe*). Ps. HIPPOCR. phleb. 93 ex brachio de vena iosana, quae g-o proxima est, auferendus est sanguis. UDALR. CELL. consuet. 2,9 nec cucullam prius exuat *frater* quam cooperatorium usque super -os trahat. RUP. TUIT. inc. 4 viderunt . . . virum . . . levo latere sive -o (-u *var. l.*) innixum. BRUNUS LONG. chirurg. 1,20,4 p. 118^H dislocatio -i omnibus aliis est difficilior. *saepius. in imag.*: LAMB. HERSE. Lull. 6 p. 315,21 cum . . . toto -o (-u *var. l.*) totum pene sanctae aecclisae aedificium tibi videatur inniti. B *latius*: 1 *os brachii inferioris – Unterarmknochen*: CONSTANT. AFRIC. theor. 2,7 brachium ex duobus constat ossibus: unum supra et appellatur -us superior. ARS med. 5 p. 422,15 his (*sc. spondylis brachiorum*) subiacent -i, manuum V, qui *eqs. al.* 2 *articulus – Gelenk*: ALBERT. M. animal. 1,35 in -o alae habent *vespertilionis* quandam ungulam acutam. *ibid. al.*

II *meton.*: A *de mensura longitudinis i. q. ulna – Elle (def.: GERB. geom. 3,8 -us recipit pedem unum et semissem, sextas duas, palmos sex, uncias XVIII, digitos XXIII)*: 1 *de mensura usitata*: CHRON. Fred. 2,57 p. 79,2 criscens . . . puer . . . covetum super aliorum statura. ARBEO Emm. 25 p. 63,5 ita ut in -is (-i *var. l.*) altitudine decrescat (*sc. nix*). REGISTR. Prum. 45 p. 208,5 debet unaquaque (*sc. ancillarum*) . . . facere camsilem I aut sarcilem in longitudine -os XII, in latitudine II. WALTH. SPIR. Christoph. I 23 allatum est ferreum scamnum XII -orum longitudinem habens. PETR. DAM. epist. 153 p. 66, 10 quae . . . confederatio congruere perfecte non poterit, nisi cum arca in -o consumatur, id est *eqs.* (*sim.* RAHEW. [?] dial. p. 529,27). CHART. Carniol. I 68 p. 77,1 meando . . . per directam viam per -os triginta duos. *persaepe*. 2 *de mensura variarum dimensionum*: ANON. geom. II p. 223,6 -um geometricum dicit Origenes tantum valere, quantum nostra sexcubita valent. CHART. Rhen. med. II app. 16 p. 448,11 collecto feno eligit aliquem medie stature virum et in locum cumuli usque ad pollicarem -um a terra sublato superponit. CHART. Livon. A III 299 p. 56,15 ad mensuram unius -i, quod vulgo filum vocatur, quod . . . filum . . . in arbore excisum habetur. *al.* B *in nomine loci*: MIRAC. Matth. 4 (MGScript. VIII p. 232^b, 53; s. XIII.) veniente . . . Cunrado in civitatem, que C-us (*'Elbogen' ed.*) dicitur.

2. **cubitus**, -us m. *script.*: cupi-: l. 47. *cubile – Lager, Schlafplatz*: FRAGM. mul. II 2 facit *mulier* hoc etiam, cum a<d> -um (III 2 cupitum) sero cepit peregre. IOH. METT. Ioh. 51 illis (*affinibus*) . . . ibi (*in domo parentum viri Dei*) nocte retentis -umque petentibus.

[3. **cubitus v. cubicus**.]
cubo, -ui, -itum, -are. *script.*: chub(o): l. 65. cup(o): p. 2063,4. *form. perf.*: -avit: p. 2063,17.

1 *iacere – liegen*: a *in univ.*: WALAHFR. carm. 53,6 dum simulat somnum levita -ando per arvom. THANGM. (?) transl. Epiph. 6 quem (*fratrem*) . . . lectulo, ut alios deluderet, -ando . . . praestolabatur *episcopus*. EKKH. IV. bened. I 26,106 huic (*Iudaeo*) Petrus instabat, precelsior ipse -bat. THEOPH. sched. 3,84 p. 155,21 -a iuxta os formae auditu . . . considerans, qualiter eo intro procedat. *translate*: CARM. de temp. rat. 844 quaterdenae *kalendae* -ant in quadris (*sc. regularibus paschae*). B *de aegris*: HRABAN. epist. 50 p. 505,5 quoniam sepius suscipit me lectulus meus -antem, quam cathedra tenet meditantem. VITA Heinr. IV. 1 p. 11,10 quis querit, ubi eger -et vel quid alimenti postulet? c *de mortuis*: EPITAPH. Luc. 2,3 (MGPoet. IV p. 1007) hic chubet . . . noster Adelbertus dux. 2 *incubare, fovere – liegen (auf), (be)brüten, hegen*: a *spectat ad ova*: ACTA imp. Winkelm. I 998 p. 758,20 (s. XIII. med.) de quibus centum gallinis possunt -are decem. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 51,30 a quibus (*avibus*) -antur ova cuculi et pulli nutriuntur. ALBERT. M. animal. 5,26 ovat *corvus* et -at quatuordecim diebus, antequam compleantur pulli. 6,47 aquila . . . per triginta dies ova -are dicitur. *ibid. al.* b *spectat ad pro-*

[Niederer]

lem: ALBERT. M. animal. 6,69 habet (*sc. genus delphinorum*) lac et lactat fetus suos, et -ant (*p. 566^b, 17 εἰσδέχοντα*) eos, dum sunt parvi. *in imag.*: ARBEO Emm. 5 ut . . . abbas huius provinciae cenubiis normali studio fecunditer proles cupare non recusaret. 3 *dormire – schlafen*: WALAHFR. imag. Tetr. 207 laeta -ans, sit *Iudith imperatrix* laeta sedens, sit laeta resurgens. RUD. FULD. Leob. 5 cum post completorium -tum *i t u r a* fores ecclesiae obseraret *soror* (VITA Liutg. I 11. *al.*). OTTO FRISING. gest. 1,20 p. 33,22 quo loco nocte -are vellet *dux Fridericus*, latenter exploravit *Heinricus*. ISINGR. annal. I a. 1150 lupi silvis egressi in vicis cum animalibus -bant. ALBERT. M. animal. 26,6 quando -andum (*p. 627^a, 27 καθεύδειν*) est, una (*sc. apium*) strepit et tunc diminuit murmur eorum. *al.* 4 *morari – sich aufhalten, hausen*: CAND. FULD. Eigel. II 6,8 qui (*monachi*) . . . nostros quin et finitimos fratres hincque inde -antes mores et studia . . . lapsa renovare monerent. VITA Serv. 18 p. 71,2 -avit ibi lamia et bestie requiescebant in ea (*sc. urbe*).

[*cuborositas v. *tuberositas.*] *cubrum v. cuprum.*

**cubulus*, -i m. (*theod. kübel vel hungar. köböl; a cupellum*) *de mensura capacitatis i. q. cupella – Fäßchen* (*de re v. Dt. Rechtswb. VIII. p. 18*): CHART. Burgenl. I 82 p. 54,48 (a. 1208) quod quilibet illorum (*vinitorum*) novem -os vini cum magno -o persolvat. 576 p. 380,28 unum -um cervisie et quinque -os annonae; -us . . . debet esse trium palmarum. II 37 p. 26,21 quarum qualibet tunellarum continere debet centum -os vini.

cubus, -i m. (κύβος) *script.*: cyb-: l. 34.42. cib-: l. 42. adde SYLL. Sangall. app. 5,75.

1 *tessera, quadrantal – Würfel* (*def.*: ALBERT. M. metaph. 5,2,2 p. 237,83 -us est corpus contentum sex superficiebus, quarum nulla excedit aliam): GERB. geom. 2,6 solidus (*pes*) . . . est longitudine, latitudine altitudineque aequaliter distensus. . . , formam . . . -i vel tesserae retinens. CARM. imag. 21,9,4 dum carnem veram suscipit *virgo*, cybi ceu formam subigit. CHRON. Camer. I 1,5 in qua (*epistola*) . . . de -is, de soliditate . . . disputavit *Gerbertus*. *al.* *de alea*: GESTA Camer. 1,89 p. 436,29 proiectis simul e manu -is cum triangulo. 2 *numerus cubicus, summa duplici multiplicatione effecta – Kubikzahl, dritte Potenz*: a *proprie*: ADALBOLD. Boeth. 175 octonarius et XX septenarius -i sunt . . . ; nam bis bini bis VIII, et ter tres ter XXVII faciunt (*sim.* CAES. HEIST. hom. I p. 87^b). SYLL. Bern. 5,159 perfectus . . . surgit octonarius, cybus (*cib- var. l.*) vocatus (*sim.* OTLOH. quaest. 40). CATAL. Frising. (MGScrip. XXIV p. 317,42) presul ut octavus virtute foret solidatus, approbat . . . prima -i ratio. *al.* b *translate de cumulo, perfectione sim.*: ANON. ad Ragimb. p. 533,6 octo *beatitudi-n u m* -um (THIOFR. Liutw. praef. p. 3,21. flor. 2,5 l. 7).

**cucerella* (*cuqe-*) *subst.* (*cuculus*) *nothus – Bastard*: EGBERT. fec. rat. 1,720 vitricus ut plorat privigni funera tristis et pater econtra cantat, 'cucerella' vocatur (*cf. notam ed.*).

**cucher v. 2. *zuccarum.* *cuculare v. coc(h)lear.*

cucimis v. cucumis.

**cucingum*, -i n. (*cf. theod. vet. kozzo*) *ocrea villosa – Fellgamasche*: WILH. HIRS. const. 1,16 p. 947^b pro signo pedulum villosorum, qui . . . -a vocantur, idem . . . facies.

[*cucium v. *tutia*: TRACT. de aegr. cur. p. 149,6.]

cuctus v. cunctus.

**cubio*, -ire. *de noctua i. q. ululare – rufen*: ALDH. ad Acirc. 131 p. 180,11 noctuae -unt. GERHOF. psalm. 37,4 p. 609,5 -it (*sc. homo non intelligens*) ut noctu noctua lucifuga (*sim.* CARM. de philom. 40).

[*cuculimali v. sucus et linum*: ANTIDOT. Glasg. p. 142,38.]

1. **cucula subst.* *parus – Meise*: GLOSS. III 673,21 St.-S. -a vel linofa vel curuca maise.

2. *cucula, -latus sim. v. cucull-*

cuculla (*coc-, -ula*) -ae f. *vel rarius cucullus*, -i m. *script.*: gugulla: NICOL. BIBER. carm. 367. *culla*: CARM. Cent. 22 epil. 2.

1 *tegumentum capitis (vesti monachorum adhaerens) – Kapuze (des Mönchsgewandes)*: IOH. CANAP. Adalb. 16 soluta est ipsi capite pendens -a. CONSUE. Trev. 17 -a, id est caputio capitis, abscisa de monasterio proicitur (*sc. frater incor-*

rigibilis). DAVID novic. p. 340,18 humiliter incedant *novicii* tracta -a ante oculos. *saepius. fort. in nomine loci*: DIPL. Merov. III A 2 p. 116,11 item capellam de monte C-o. 2 *vestis monachorum, sanctimonialium (episcopi: l. 11) – Ordensgewand, Kutte, 'Kukulle'*: a *proprie*: EPIST. var. I 13 p. 512,16 -am (*coc- var. l.*) nos esse dicimus, quam alio nomine casulam vocamus. p. 512,19 vestimentum, quod a Gallicanis monachis -a (*coc- var. l.*) dicitur et nos cappam vocamus *eqs.* IOH. METT. Ioh. 44 domno Einoldo ab omnibus exclamato ipse . . . -o induitur. ANON. Has. 34 p. 62,29 Moguntinus archiepiscopus sub-tus -am suam . . . collectus et tacitus. LIBER de unit. eccl. 2,42 p. 277,22 -a est tunica talaris et cucullata atque manicata habens speciem crucis per quatuor partes extensae. *persaepe. alleg.*: HILDEG. epist. II 154 si quis tyrannus -am integram, scilicet tunicam Christi, exuerit *eqs.* b *meton.*: a *de monacho*: EPIST. Worm. I 25 p. 47,10 dicamne monachum? non, non . . . sed f a l s a m -am (RATHER. decr. 1,34 [CC Cont. Med. XLVI. 1976. p. 135] -um. BENZO ad Heinr. IV. 3,23 p. 330,22). EKKEH. IV. bended. I 53,36 grata Deo bulla cum virginitate -a (*gloss: monachus*). b *de vita monastica*: ALCUIN. epist. 55 p. 99,21 si sub orario plus laborasti quam sub -ula *eqs.* CONC. Karol. A 50^C p. 603,17 cum probasset *Godeschalcus* se a Rabano coactum suscepisse -am. THIETM. chron. 4,60 -am proiecit *Sigifridus* laicalem suscipiens vestem. γ *de ordine monastico*: YSENGRIMUS 5,939 hoc (*sc. bibere*) varie clamides secantur idemque -e.

**cucullanus*, -i m. *qui cuculla vestitus est – Kuttenträger (pro convivio)*: BENZO ad Heinr. IV. 4 prol. p. 356,12 quid ergo vobis cum -o aut cum aliquo symoniano?

1. **cucullarius*, -i m. *qui cuculla vestitus est – Kuttenträger*: NOTKER. BALB. hymn. epist. dedic. p. 8 Notkerus -orum sancti Galli *n o v i s s i m u s* (CHART. Sangall. A 722. 729 p. 332,32). ARNOLD. RATISB. Emm. 2,61 p. 572,1 tam humilis monachus, ut . . . non possum . . . illi (*Gunthario*) comparare ullum nostri temporis -um. *al.*

2. **cucullarius*, -i m. *nassa – (kapuzenförmige) Fischreuse* (*cf. J. F. Niermeyer, Mediae Latinitatis Lexicon Minus p. 284^b*): DIPL. Otton. I. 249 p. 357,20 cum . . . piscationibus, sationibus, -is, aquis.

**cucullatio*, -onis f. ? *communio cucullata – ? Verein von Kuttenträgern (pro convivio de monachis insipientibus)*: GUNZO epist. 3 p. 23,7 culpans (*sc. monachus*) . . . facinus mutationis unius casus . . . et hoc lascivulis versibus, quasi in hoc sapiens mihi -o videretur.

**cucullatus*, -a, -um. *script.* -ula: l. 59. 1 *adi.*: a *de tegumento capitis: a cuculla instructus – mit einer Kapuze versehen*: HONOR. AUGUST. gemm. 1,211 colobium . . . erat -a vestis sine manicis. VITA Liutg. III 1046 ubi humillimus inest color vestibus, hoc est niger satis semper -is. *al.* b *cuculla velatus – in die Kapuze gehüllt*: ANSELM. Bis. rhet. 3,1 p. 165,13 cum -o capite. b *de habitu monachorum i. q. cuculla vestitus – die Kutte tragend*: a *in univ.*: CONSUE. Vird. 1 p. 381,3 ad quod officium fratres -i stabunt. LAMB. LEOD. Matth. I 2646 personas laicales sepe -as nostrum reputare solemus in cētum. CARM. Bur. 39,7,3 monachi . . . in regula sunt pigri, bene -i et male coronati. b *de statu monachali (fere pro convivio)*: GUNZO epist. 2 p. 22,8 unde gentili homini cognitio -e perversitatis? BENZO ad Heinr. IV. 2,9 p. 220,10 fugiebat *multitudo* . . . manum Dei, quam ad iram provocaverat -ulata insania Scariothei (*i. papae*). YSENGRIMUS 5,1180 nonne -e religionis eras? HILDEG. epist. 84^R l. 89 animal hoc primum -os homines significat. *al.* 2 *subst. masc.*: *qui cuculla vestitus est – Kuttenträger (fere pro convivio)*: RATHER. conf. 34,1216 clericorum et -orum nobilissimorum cigneo canore dulcior sonus. GUNZO epist. 1 p. 20,1 -um dico, quia absolute hominem vulpeculę fraudibus corruptum non rite fateri possum. EKKEH. IV. cas. 139 diceret *Sandrat* suis neminem -um in regno se putasse fuisse, qui *eqs.* PETR. DAM. epist. 105 p. 161,2 inter . . . galeatorum cuneos discerpi et comprimi sepe videas -os. VITA Ermin. 11 p. 486,49 ecce . . . -i, qui dominum nostrum temere despexerunt. *al.*

**cucullifer*, -era, -erum. 1 *adi.*: *cuculla vestitus – die* [Niederer]

Kutte tragend (de statu monachali): YSENGRIMUS 5,654 gemma sit abbatum, qui primus sanxit . . . tale -ę religionis onus. 2 *subst. masc.: qui cuculla vestitus est – Kuttenträger:* YSENGRIMUS 5,923 ad quid tua cista, -r amens, intranda est?

***cuculliger**, -era, -erum. 1 *adi.: cuculla vestitus – die Kutte tragend:* THEOD. AMORB. comm. p. 11,38 sanctissimus -i cetus Benedictus heguminus (*sim.* THEOD. THEOL. Conr. praef. p. 213,16 agminis). 2 *subst. masc.: qui cuculla vestitus est – Kuttenträger:* BERNO epist. 7 p. 32,20 B., -orum meritis extremus.

cucullio, -onis *m. qui cuculla vestitus est – Kuttenträger:* WALDR. ad Notker. Balb. (MGStud. XVIII. 1997. p. 70,1) clarissimo filio Notkero extremus sancti Galli -o Uualdram gratiam. FROUM. epist. 92 F. solo nomine -o.

***cucullo**, -avi, -are. 1 *cuculla vestire – in die Kutte kleiden:* CHRON. GOZEC. 2,7 laicus erat Roudegerus, se tonsuraverat, se -verat. 2 *habitu monachali apparere – als Mönch auftreten:* GONZO Geng. 1 mihi . . . miserescere . . . veste -anti, heu mundo morigeranti!

1. **cucullus** *v.* cuculla. 2. **cucullus** *v.* cuculus.

[3. **cucullus** *v.* culullus.]

cuculo (gu-), -are. *vocem cuculi propriam emitte – ‘kuckuck’ rufen:* CARM. de philom. 35 cuculi -ant. CARM. Bur. 132,2^b, 2 gucus gu-at. 145,3,4 -at . . . cuculus.

cuculus (gu-, coc-, -ug(g)u-, -ullu-), -i *m. script.: cic-:* GLOSS. IV 46,38 St.-S. *crecuculus:* GLOSS. III 3,7. *metr. cūc-:* L.29.33.

1 *de avi i. q. κόκκυξ – Kuckuck:* a *proprie:* CARM. libr. III 36,2 -us iam cantat amene. EGBERT. fec. rat. 1,767 -us alto-rem iniusta mercede cruentat. ALBERT. M. mort. 2,10 p. 367^a, 24 cugulus. animal. 8,93 quod pullus guguli, eo quod fortior et maior est aliis, praeripit eis cibum. *persaepe.* b *translate:* a *de notho:* EGBERT. fec. rat. 1,824 -us . . . multis currucis nascitur heres. CHRON. rhythm. Leod. 392 si quis habet spem in discipulo, quasi ovum foveat de -o. b *de homine stulto:* AMARC. serm. 4,17 qui fratrem diligit, illum insanum cuncti licet appellentque -ullum eqs. BERNH. GEIST. dial. p. 22,3 in risum redactae (*sc. Iustitia et Veritas*) sicut duo -i (*sim.* p. 25, 19). γ *de homine pigro:* FROUM. carm. 19,1 quid totiens me dilaceras, -us sine pennis, . . . testudine pigrior omni? δ *pro cognomine:* ARNO ad Cuc. (MGEpist. IV p. 109,31; c. 789/96) kartula dic, C-us valeat per saecula noster. ALCUIN. carm. 57,1 plangamus C-um . . . nostrum. *ibid. saepe.* 2 *de herbis:* a *strychnum – Nachtschatten:* RECEPT. Lauresh. 2,68 herba, quae dicitur -us. 2,218 coculis et pauca grana piperis. *ibid. al.* (*v. ind. ed. p. 427*). b *panis -i i. q. oxys – Sauerkelee (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. III. p. 480):* GLOSS. III 496, 23 St.-S. -o panis guggulum. GLOSS. Roger. I A 1,23 p. 556,39 panis -i, id est species trifolii, desiccetur. ALPHITA I p. 274,3 alleluia, panis -i idem. *al. v. et vol. I. p. 474,415qq. fort. huc spectat:* RECEPT. Bamb. 67 folia culi cum pane . . . trita superponis.

cucuma (cuco-), -ae *f. cacabus, lebes – (Koch-)Topf:* VITA Germ. 4 (MGMer. VII p. 421,6) vir beatus calentem cum aqua -oma (-am *var. l.*) rapuit. SUMM. Heinr. A 9,19 cacabus et -a haven. *ibid. al.*

cucumellum, -i *n. vasculum quoddam (ad usum liturgicum designatum) – ein (liturgisches) Gefäß:* PETR. CAS. (?) chron. 4,90 ad se deferri precepit Nycolaus . . . concas duas librarum octo, -um librarum sex.

cucumer *v.* cucumis.

cucumerarium, -i *n. vel *cucumerarius*, -i *m. hortus cucumerum, cucurbitarum – Gurken-, ‘Kürbisgarten’:* SUMM. Heinr. A 5,19 -us kurbizgarto. C p. 222. GLOSS. V 10, 23 St.-S. -us ubi cucumer crescit phedomo. *saepius.* ALBERT. M. Iob 27,18 ‘et sicut custos’, vineae sc. vel -i, ‘fecit umbraculum’.

***cucumericella** *v.* *cucumiscella.

?***cucumerus**, -i *m. domus ubi cucumeres, cucurbitae crescant – Kürbishaus:* GLOSS. III 495,39 St.-S. -us (*an leg. cucumerarius?*) curbizhus. *fort. add.:* GLOSS. IV 364,20 St.-S. cucumeris curbizhus.

cucumis, -eris *vel rarius cucumer*, -eri *m. script.: coc-:* p.

2066,23. *cicim-:* L.4. -cim-: L.3. -umm-: L.24.

κύκτιον, *melo, cucurbita – Gurke, Melone, Kürbis:* 1 *in univ.:* ANTIDOT. Sangall. p. 83,22 mixtum cum cucimere. ANTIDOT. Glasg. p. 106,14 cicimeris semen (ANTIDOT. Bero-
lin. p. 71,35. *al.*). DYNAMID. Hippocr. 1,46 -eris natura frigida est, stomacho incommoda. BENZO ad Heinr. IV. 4,30 p. 360,9 Danihelem, qui elegit depasci -ero. SUMM. Heinr. A 4,9 p. 203 cucurbita vel -r vel -is kurbiz. AMARC. serm. 3,290 sit vulgo milium, -is, faba. ALBERT. M. veget. 1,177 quidam (*fructus*)
10 componuntur . . . ex carne et grano, sicut -es. BURCH. SION. descr. 12,7 diversa genera leguminum, ut sunt pepones et -eri. *al. 2 de generibus:* a *de asterio, planta elaterii (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. II. p. 177):* RECEPT. Lauresh. radicem de -ere s a l v a t i c o (2,161 silvatici. *ibid. al.*). DYNAMID. Hippocr. 2,61 asterii, id est -is a g r e s t i s, bacas (CIR-
CA INSTANS aliud est lacteris, quod -r a. dicitur, aliud est elacterium, scilicet succus -eris a. *saepe*). MATTH. PLATEAR. gloss. p. 389^H elaterium est succus -eris a s i n i n i (ALBERT. M. veget. 6,316. *al.*). *v. et vol. I. p. 1101,59.* b *de viti alba, bryonia:* RECEPT. Bamb. 67 radices -eris a g r e s t i s aut bri-
onie (TRACT. de aegr. cur. p. 85,10. ALPHITA I p. 314,3). c
usu *var.:* AESCULAPIUS 21 p. 33,10 -is h o r t u l a n i se-
minis ÷ I (RECEPT. Lauresh. 4,70 co-e). ANTIDOT. Augiens. p. 57,18 recipit . . . -ummeris domestici semen. CONSTANT.
25 AFRIC. theor. 5,28 p. 22a^r melones palestini, qui et -es dicuntur saracenis (*sim.* TRACT. de aegr. cur. p. 249,1). 3 *in nomine loci:* PASS. Quir. Teg. 2 in crypta via Salaria in Clynvum C-is.

***cucumiscella** (-icella), -ae *vel *cucumericella*, -ae *f. (cucumis) de cucumere agresti i. q. ‘cucumis parvus’ – ‘kleine Gurke’:* ROGER. SALERN. chirurg. 2,309 accipe . . . -iscelle (-icelle *var. l.*), radicis cucumeris agrestis. TRACT. de chirurg. 457 recipe . . . radicis cucurbite agrestis, -ericelle, id est cucumeris agrestis.

[**cucunidim** *v.* coccum (cnidium).] **cucurba** *v.* curcuba.

cucurbita (coc-), -ae *f. script.: curbita:* GLOSS. III 324,40 St.-S. κολοκύνθη – (*Flaschen-)*Kürbis (*Cucurbita lagenaria* L., *cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. II. p. 1152*): 1
proprie: a *gener.:* a *in univ.:* WALAHFR. hort. 112 fragili de stirpe -a surgens. HUCBALD. carm. 2,81 condiderat calvum
40 collapsa -a caeno. CONSTANT. AFRIC. theor. 9,31 p. 48a^r sunt alii (*lumbrici*) lati sicut semina -e. DIAETA Theod. 165 -a calefacit, infundit et ventrem deducit. ALBERT. M. veget. 6,312 -a . . . est herba aquosa, multum lata habens folia. *persaepe. de usu pro lagoena, poculo sim.:* BENZO ad Heinr. IV. 2,4 p. 206,
17 in dextro latere pendebat -a, in sinistro mantica. OLIV. hist. Dam. 35 p. 233,18 quilibet (*sc. Georgianorum*) pugillarem -am
45 repletam vino puro ebibit. b *de generibus (cf. André, Plan-tes. p. 80):* FRAGM. mul. I 18 ad matrices dolorem suffumica-
cio: co-a rustica. RECEPT. Sangall. II 55 ius de co-a salvatica (DYNAMID. Hippocr. 2,101 colocynthis agria, hoc est -a silvati-
ca. *al.*). SUMM. Heinr. C p. 222 colocintida . . . -a agrestis ama-
50 ra wildiucurbiz. DYASC. p. 31^a ampelos leuce aut brionia aut -a a g r e s t i s sive, ut latini, vitis alba (BERNH. PROV. comm. 1,2 p. 273,33 agresta. *al.*). CIRCA INSTANS p. 10a^v colloquintida
55 quae et -a alexandrina . . . nuncupatur. TRACT. de aegr. cur. p. 221,13 cape . . . farinam -e silvestris (ALBERT. M. animal. 8,40). b *spec.:* a *medic. i. q. ventosa – Schröpfkopf:* AESCULAPIUS 1 p. 2,34 inter . . . scapulas scarificationem -ae
60 cum emissionem sanguinis fieri placet. Ps. GALEN. puls. 5,14 (cod. Mo) -as accipiant *stomachici*, id est gufas. Ps. HELIOD. chirurg. 10 catascamus est multa incisio in cutis ut scarificacio
co-arum. *al.* b *alch. i. q. inferior pars vas is ad destillationem apti – Destillierkolben:* BERNH. PROV. comm. 9,1 p. 311,10 pone aquam marinam in -a terrea. ANON. tab. p. 192,19
65 per montes . . . significavit (*sc. sapiens*) -as et per cacumina montium alembica. Ps. AVIC. tinct. 6 p. 631^a,63 alembicus . . . et -a debent coniungi. Ps. CALID. secret. 2 unum (*instrumentum necessarium*) est -a cum suo alembico, et alterum est alu-
70 del. *saepe.* 2 *translate fere i. q. maritus adulterio uxoris de-ceptus – etwa: Hahnrei:* LEG. Lang. p. 395^a,45 si quis alium argam *clamaverit*, id est -am.

[**cucurbitatis** *v.* cucurbitularis.]

***cucurbitatio**, -onis *f.* *scarificatio* – das Schröpfen: IOH. S. PAUL. diaet. 248 (cod. B) sanguinis fluxum constringit *portulaca* ...; succus eius bibitus -es (*an leg. cucurbitinos? v. l.* 13) de ventre excludit.

cucurbitella, -ae *f.* ?*colocynthis* – ?*Koloquinte*: THEOD. CERV. chirurg. 1,20 p. 142^E si ... febricitent (*sc. laborantes*), ... dabis ... lactucas et intubas et -as.

cucurbitinus, -a, -um. 1 *adi.*: **a** *ad cucurbitam pertinens* – *Kürbis*–: CONSTANT. AFRIC. theor. 9,31 p. 48a^r vermes ... qui semini assimilantur -o, facile exeunt cum egestionem. **b** *de lumbricis i. q. formam seminis cucurbitae exhibens* – *kürbis-kernförmig*: CONSTANT. AFRIC. grad. p. 357,36 eius (*sc. polii*) apozema ... *lumbricos* -os et ascarides excludit (CIRCA INSTANS p. 7b^v. v. et l.3). 2 *subst. masc.*: **a** *ascaris* – *Spulwurm*: CONSTANT. AFRIC. grad. p. 366,34 -os cum sua amaritudine necat *costus*. TRACT. de aegr. cur. p. 266,41 hi (*sc. lumbrici lati*) dicuntur ascarides vel -i, quia seminibus cucurbitae assimilantur. **b** ?*cucurbita agrestis, vitis alba* – ?*Zaunrübe* (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. I. p. 684): DYASC. p. 142^b accipe -i vel siccidis agrestis radicem.

cucurbito (conc-), -avi, -atum, -are. 1 *cucurbitas q. d. apponere* – *Schröpfköpfe aufsetzen, schröpfen*: AESCULAPIUS 5 p. 9,26 inter scapulas utrasque cum scarificatione -ent *melancholici*, ut sanguis tollatur. 2 (*virum aliquem*) *adulterio (cum uxore eius) decipere* – (*einen Mann*) *durch Ehebruch (mit seiner Frau) betrügen, zum Hahnrei machen*: CONST. imp. I 55 p. 104,2 (a. 1047/56) si *vasallus eum (dominum suum)* -verit ... feudo privabitur. 56 p. 104,18 si quis ... dominum suum ... -verit. *partic. usu subst.*: LEG. Lang. p. 348^a,19 intelligendum est ... quod hec lex de utroque, scilicet de concito et de conc-ante (*sc. servo*) sit loquuta. *ibid. al.*

cucurbitularis, -is. *abiga* – (*Gelber*) *Günsel* (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. I. p. 165): DYNAMID. Hippocr. 2,29 *chamepetys*, hoc est cucurbitatis, quod ex parte odorem cucurbitae referat (*ex Isid. orig. 17,9,86* -em).

cucurro v. curro.

***cucurum** (cocc-, -cor-, -rr-), -i *n.* (*theod. vet. kokkari, ni subest hunn. kukur; cf. F. van der Rhee, Die germ. Wörter in den langob. Gesetzen. 1970. p. 92*) *pharetra* – *Köcher*: LEG. Lang. p. 196,8 illi homines, qui non possunt habere *loricam* nec habent, unde congregare, debeant habere scutum et cocurra (*cucurra, cocc-, cocco- var. l.*). CAPIT. reg. Franc. 32 p. 89,27 volumus, ut ... ad unumquodque carrum scutum et lanceam, -um et arcum habeant.

cucutia (cocodia), -ae *f.* *pepo, cucurbita* – *Melone, Kürbis*: GLOSS. III 533,46 St.-S. cocodia pedeme. *Niederer*

***cudaria** (chu-), -ae *f.* (*orig. inc.*) *mensura quaedam capax sive pondus* – *ein Hohlmaß oder Gewicht*: CHART. ord. Teut. 8 p. 9,20 (a. 1177) de unaquaque pertica, que laborabitur canamellis, ... habebitis unam -am *zucari* (128 p. 122,42 *chu-am* *zuchari*).

***cudina** (cut-), -ae *f.* (*cuudere*) *fabri officina* – *Schmiede*: GLOSS. 6,41 K. cutina smitha.

1. **cudo**, -di, -sum, -ere. *script. et form.*: -ire: GLOSS. I 74,35 St.-S. *perf. cus(i): p. 2068,1. partic. praes. usu subst.*: p. 2068,5.

1 *proprie*: **a** *strictius*: **a** *ferire, verberare* – *schlagen, prügeln*: GLOSS. IV 232,4 St.-S. -o *ih pliyve*. GOZECH. epist. 1 quod ... male tornatos apices ... super dorsum tuum (*sc. discipuli*) -erim. **b** (*ignem*) *excudere* – (*Feuer*) *herausschlagen (in imag.)*: VITA Mahum. 5 Greci ... nil tam fabulose editum reliquere, in quo non pura veritas ... reperitur, si eo lumine, quod ab ipsorum silice Latina vigilantia -bat, curiose investigatur. **γ** *tundere* – *hämmern, schmiedend bearbeiten*: THEODULF. carm. 18,16 *chalybs chalybem* -it et arte polit. PETR. DAM. epist. 129 p. 432,1 *trapezita nequissimus* ... non desinit tartareae monetae nummos malleis -entibus fabricare. **δ** *cu-dendo* *producere, procudere, fabricari* – *schmiedend herstellen, schmieden*: WALAHFR. carm. 6,16 aurificis studium ... *gracilem corpore* -it acum. ABBO SANGERM. bell. 1,222 *reparant* -untque (*gloss. fabricant*) *sagittas*. WALTH. SPIR. Christoph. II 6,119 novum -ens insigne Pyragmon. ADEMAR. hist. 3,28 quem

(*ensem*) *Walander faber cuserat. al. ε (nummos) percutere* – (*Münzen*) *prägen*: DIPL. Conr. III. 132 p. 240,2 potestatem tradimus tibi ... -endi proprie figure *denarios* (CHART. Turic. 513. *al.*). CONST. Melf. 3,62 *adulterinam monetam*

5 -entibus ... penam capitis irrogamus (CHART. Burgenl. I 430 p. 292,41. *al.*). *saepius. absol.*: DIPL. Frid. I. 49 p. 82,40 quod ipsi (*canonici*) habeant mediam partem *monetae Bisuntinae* et archiepiscopus aliam et neutri parti sine alia -ere liceat. **b** *latius i. q. collocare, construere* – *aufschlagen, errichten*: ABBO SANGERM. serm. 14,13 singuli singulas, quibus christianitatis ovilia -erent, elegerunt apostoli provincias. ETHELW. chron. (MGScript. XIII p. 123,30) *sedilia* -unt iuxta fluvium Signae prae tempestate hiberna. 2 *translate*: **a** *conficere, componere, efficere, proferre* – *schaffen, verfertigen, hervor-, zustandebringen* (*medial. i. q. constitui* – *zustandekommen, sich ergeben*: l.19): **a** *in univ.*: ALCUIN. epist. 282 p. 440,35 nec

15 *n o v a* te -ere suademus, sed vetera ... renovare (CONC. Karol. B I 11 p. 83,26. *al.*; cf. *Hier. praef. Vulg. Salom.*). AMALAR. ord. antiph. 33,7 iuxta sacramentum, quod -itur de ratiocinatione quadragessimis numeri, congruum locum habent respon-

20 sorii de Noe in quinquagesima. LIGURINUS 5,53 viri temptarunt -ere formam pacis. HUGO TRIMB. laur. 107 o pia Gerdrudis, quae pacis commoda -is. *al. in malam partem*: LIGURINUS 3,514 non decet ore sacro mendacia -ere regem. CHART. march. Misn. III 451 presens etas dolos -it in gestis hominum. v. et vol. I. p. 258,59. **β** *pangere, (con)scribere, contexere* –

25 *ab-, verfassen, (nieder)schreiben, dichten*: WALAHFR. imag. Tetr. 231 victoribus optima -is *carmina* (ARCHIPOETA 10, 10,4). MEGINH. FULD. (?) Ferr. prol. p. 539^A cuius (*Ferrucii*) in laudem ex informi materia sermo -etur. ANNAL. Ratisb. a. 843 is (*Hrabannus*) multos -erat *libros* (THEOD. CERV. chirurg. 2,54 p. 156G). CHART. Austr. sup. II 215 p. 209,9 nova statuta salubriter -ere. *saepius.* **γ** *comparare* – *gegenüberstellen*: CONR. MUR. summ. p. 83 vs. 28 clausas disparibus

35 rebus contentio -it. **δ** *concipere* – *vorbringen*: COD. Udalr. 282,70 virgo salutaris ... -imus, ecce, preces: 'eqs.' **b** *tractare* – *ab-, behandeln, bearbeiten*: **a** *in univ.*: THEOD. TREV. mirac. Celsi 9 beati Celsi miracula qualicumque sermone -ere deliberavimus. LAMB. HERSF. Lull. 27 me non rudem -ere materiam, sed in qua et alii scriptores iam ingenia sua detri-

40 verint. **β** *volvere, cogitare* – *erwägen, bedenken*: GUNTH. PAR. hist. 8 vs. 18 hec ita vir prudens tacito sub pectore -ens et casus duos metuens. **γ** *comprobare, demonstrare* – *darlegen, aufzeigen*: v. p. 1937,62

45 2. ***cudo**, -onis *m.* (*cuudere*) 1 *incus* – *Amboß*: GLOSS. IV 230,25 St.-S. -o *anaboz. al. AEDILV. carm. 10,26* insonuit percussis -o metallis. 2 *faber* – *Schmied*: GLOSS. II 363,30 St.-S. -o *smid. ibid. al.*

***cueta** v. **chuweta. adde ad p. 562,48*: GLOSS. III 672,24 St.-S. *cueta* ... vel *monedula*.

cufa (*gufa, cophā, cuffa*), -ae *f.* (κοῦφος) *ventosa, cucurbita* (*praecipue de levi cucurbita, quae sine scarificatione apponitur*) – (*Trocken-*)*Schröpfkopf* (*de re v. LexMA. VII. p. 1571*): PS. GALEN. puls. 5,14 (cod. Mo) cucurbitas accipiant

55 *stomachici*, id est *gufas*. PAUL. AEGIN. cur. 46 p. 23,12 *ventosas* adducere in occipito, alibi quidem -as (3,9,3 κοῦφος) cum multa flamma, alibi vero cum scarificatione. CONSTANT. AFRIC. theor. 9,32 p. 48a^r *copham* inquam *ventosam*. TRACT. de aegr. cur. p. 338,4 *cuffam* ... *mammillis* apponi precipimus.

60 *al. cf. ThLL. s. v. guva.*

cufium v. *cofia*.

***cufosa**, -ae *f.* (*orig. arab., ut vid.*) *sonchos* – *Gänse-distel*: BENVEN. GRAFF. ocul. A p. 30^b,5 de ... herba, quae vocatur *cardarella* ... et Saraceni et Arabici vocant ipsam -am.

65 **cugnatus** v. *cognatus*. ***cugniolus** v. **cuni(o)lus*. 1. **cugnus** v. *cycnus*. 2. **cugnus** v. *congius*. **cugulus** v. *cuculus*. **cuialibet** v. *quilibet*.

cuias, -atis *pron.* 1 *unde oriundus* – *woher gebürtig, stammend*: VITA Rigob. 1 capit. (MGMer. VII p. 58,23; a. 888/94) quibus sub regibus ... Rigobertus ... *prefuerit ecclesiae Remensi* vel -s (*cuius generis var. l.*) *extiterit*, ... explicatur

70 (ERINH. Heimer. 437). WALTHARIUS 444 -s homo *detulit illos* [Hellmuth]

(*pisces*)? CONR. MUR. summ. p. 33,10sq. -s femineum -is dans genitivum de sola patria vel sola gente requirit . . . ; sic distingue duo cuius gentileque -s. *al. v. et l. 12.* 2 *quis – wer* (*loci spectant ad Prud. psych. 708*): WALAHFR. imag. Tetr. 243 quaeritur, unde essem et missu -is adessem. GLOSS. II 549,14 St.-S. -is uues.

cuinomentum v. cognomentum. **cuito** v. cogito.

cuius, -a, -um. *ad quem pertinens – wem gehörend, wessen*: YSENGRIMUS 6,178 fortuna dante iuvenam non dubitant vulpes et leo, -a foret. 197 pars hęc . . . -a est? CONR. MUR. summ. p. 32,26 aliud est quis, cuius, aliud -us, -a, -um, aliud cuias, cuiatis. *ibid. al. v. et l. 3.*

cuiusmodi v. qui et modus. ***cukerella** v. *cucerella.

1. ***cula**, -ae f. (*colare*) *colatura – das (Durch-)Seihen, Durchgeseihtes*: MOSES PANORM. infirm. 35 p. 133,5 accipe zuccam . . . et facias coqui in oleo et postea facias -am cum oleo.

2. **cula** v. gula.

[3. **cula** v. caulae. *adde ad p. 397,32*: GLOSS. III 448,56 St.-S. ovile vel cula.]

cularium v. coc(h)lear.

***cularius**, -i m. (*an -um, -i n. ?*) (*cf. ital. merid. dial. cularinu; v. G. Rohlf, Dizionario dialettale delle Tre Calabrie. I. 1932. p. 248*) *intestinum rectum – Mastdarm*: MOSES PANORM. infirm. 2 p. 106,3 venient infirmitates: . . . infirmitas testiculorum, exire -i.

culbabilis v. culpabilis.

***culbuica**, -ae f. (*orig. inc.*) *?primula veris – ?Schlüsselblume*: TRACT. de aegr. cur. p. 134,7 est herba, quem palladium nominant, alii -am, alii primenam osannam circum florem habens.

[**cula** v. *colta. *adde ad p. 892,16*: ACTA imp. Winkelm. II 1061 p. 742,7 (a. 1280) cum . . . vectigalibus, culcis (*cf. H. Antony, Mittellatjb. 16. 1981. p. 315*).]

culcassia, -catia v. colocasia. **culcedra** v. culcit(r)a.

***culces** v. *cluces (*de quo lemmate addendo v. H. Antony, Mittellatjb. 16. 1981. p. 324*).

***culcitamenta** (cal-), -ae f. *culcita – Matratze*: CHART. Const. 68 p. 76,48 (a. 1276) unus lectus meus, duo linteamina . . . , una cal-a.

culcit(r)a, -ae f. (-t(r)us, -i m.: GLOSS. III 623,42 St.-S. *ibid. al. -t(r)um, -i n.*: GLOSS. III 358,30 St.-S. *ibid. saepius script.*: -cet-: l. 57. -cedr-: l. 53. -idr-: l. 59. *al. form. nom. sg. -tes*: GLOSS. IV 245,5 St.-S.

stragulum dormitorium, tegumentum lecti, pulvinus, lodix – Matratze, Bettzeug, Kissen, Polster, (Bett-)Decke: 1 *gener.*: a *in univ.*: CAPIT. reg. Franc. 32,42 ut unaquaeque villa intra cameram lectaria, -tas, plumatios . . . ibidem habeant. TRACT. de aegr. cur. p. 303,39 inter II -ras (cal- *ed., vix recte*). CHRON. Reinh. a. 1195 p. 554,15 suppositis ac superpositis pluribus -ris minime calefactus est *marchio*. CATAL. thes. Germ. 91,52 -ram canonicis mortuis superponendam. CHART. Traiect. 1184 fratribus Minoribus lego . . . -cedram meam. CHART. Rhen. med. III 1103 p. 816,15 -ram (-curam *ed., vix recte*) meam minorem. ALBERT. M. animal. 6,9 fuit quidam bibulus, qui posuit ova sub -ra (p. 559^b, 3 ψιαθρον) calida *eqs.* ACTA civ. Wism. A 536 IIII -cetras. SALIMB. chron. p. 96,17 ad visitandum fratrem Helyam . . . , qui sedebat . . . super lectum de -cidra. *saep.* *in imag.*: EPIST. Meginh. 29 p. 227,11 abiit ille in Carintiam suam . . . , somnolentie -ram. *alleg.*: v. p. 497, 30. b *de tegimento pulvini*: GLOSS. III 376,21 St.-S. -ra bed-deziecha. CATAL. thes. Germ. 58,22 duodecim -re integre et triginta et tres decise, que sunt similes vexillis. 2 *anat. de parte corporis*: CONSTANT. AFRIC. theor. 2,11 p. 7a^v aut etiam *ligamenta* sunt lata, ut ligandorum sint -ra et firmiter ligent liganda, aut sunt lata et subtilia sicut panniculi, ut *eqs.* ALBERT. M. animal. 13,17 tertius lateris dextri *pulmonis* ramus . . . est -ra substrata venae, quae venit ab epate . . . ; et est ipse pulmo quasi -ra et flabellum cordis (*ex Avic.*). *cf. 1. *cultra*.

culcitrarium, -i n. *?arca qua culcitae reconduntur – ?Bettkiste*: CHART. Hans. 432 p. 145,26 (a. 1252) culcitra vendita II den., -um II den. *debet pro teloneo*.

***culcitra**, -are. *pass. i. q. molliter positum esse – eine weiche Lage haben, eingebettet sein (usu anat.)*: ALBERT. M. animal. 15,25 ut ibi lenius -etur *matrix* super intestina inferiora. 15,49 *matrix* . . . posita est posterius vesica et ante intestina, ut

5 -etur inter haec duo et custodiatur (*ex Avic.*).

culcit(r)um, -t(r)us v. culcit(r)a. **culco** v. colloco.

[**culcura** v. culcit(r)a.] **culeus** v. culleus.

culex (-lix), -icis m. (*f.: l. 16*) *script. col-: GLOSS. IV 169,46 St.-S. ibid. al.*

10 *conops – (Stech-)Mücke*: 1 *proprie*: CHRIST. STAB. Matth. 56 p. 1450^C per -em, quae est musca aculeo munita. PETR. DAM. epist. 45 p. 38,7 Macharius . . . , qui . . . acutissimis -um rostris . . . membra sua nudus exposuit. EPIST. Meginh. 29 p. 227,4 inoffensa corporis constitutione, qua ipsa sorices -esque nos superant, vegetari. RUD. TRUD. gest. 7,4 usque ad effusio-nem sanguinis amare crebroque mordentium malarum -um importuna nimis exultatio. MIRAC. Annon. 2,27 exiit *diabolus* forma, qua eum decuit: in -is scilicet specie. ALBERT. M. animal. 7,151 -es . . . sugunt per aculeum, quem portant in ore. 20 *saepius. v. et p. 1492,60. pro titulo carminis*: THEOD. carm. (NArch. 39. 1914. p. 163; cod. s. XII.) -em magni celebravit Musa Maronis et C-is titulum iunxit ad 'arma virum'. 2 *in imag. vel metaph.*: HILDEG. scivias 3,9 l. 135 cum coeperitis viam Dei currere, -es et muscae strepitu suo vobis impedimento sunt. CARM. Bur. 131,3,10 ve vobis, hypocrite, qui -em colatis (*spectat ad Vulg. Matth. 23,24*). *al. pro nomine contumelioso: v. p. 576,36.*

culfus v. 1. colpus. **culiarius** v. coc(h)lear.

30 ***culica**, -ae f. (*orig. inc.*) *de instrumento quodam fort. i. q. terebra, scalprum – viell.: Bohrer, Meißel*: YSENGRIMUS 5,27 o dentes . . . , vos ebete exterebret -a . . . Satan (*v. ind. p. 427*).

***culicium**, -i n. (culus) *?os ischii, os coxae – ?Sitzbein, Hüftbein*: GLOSS. III 440,3 St.-S. -um ispein.

35 ***culies subst.** (*cf. francog. vet. koulis; v. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 883^a*) *tributum pro usu aquae fluentis solvendum – für die Nutzung des Wasserflusses zu entrichtende Abgabe, 'Wassergeld'*: DIPL. Frid. I. 768 p. 322,1 dimidium molendini situm . . . praedictae ecclesiae dederunt *Lodowicus et Stephanus* et census illum, qui -s vocatur, ad idem molendinum pertinens . . . remisert.

40 **culigna**, -ae f. (κυλίχνη) *cupa – Kufe*: GLOSS. 6,37 K. -a cuofa.

culina, -ae f. 1 *gener. i. q. coquina – Küche (in imag. l. 48sq.)*: FORMA mon. Sangall. p. 13^a -a hospitum. PETR. DAM. epist. 59 p. 202,23 in nidore -ae. EPIST. Hann. 12 p. 30, 32 ubi nemo me prohibuit construere -am, ibi *eqs.* RAHEW. apol. 13 curia cruda dolis, balatronum seva -a. BERTH. RATISB. serm. 17 p. 88,4sq. diversas habet Dominus hic -as . . . ; et multae omnino sunt -ae i. e. religiones diversae . . . , in quibus praeparantur *religiosi. al. meton. de cibis*: EPIST. Worm. I 56 p. 96,9 mirabar, cuius Epicuri magisterio tanta doctus sis arte temperare -am, ut *eqs.* 2 *techn. i. q. patella (salaria) – (Salz-)Pfanne*: COD. Laurens. 97 (a. 776) tradidit Godebertus . . . XVII -as ad sal faciendum.

55 **culinarius**, -i m. *minister culinae – Küchengehilfe, -junge*: ANSO Ermin. 8 (MGMer. VI p. 467,35) perrexerunt coqui ac pistores -osque et fartores, (*add. cod. s. XI.*) . . . ad monasterium.

60 [**culinus** v. 2. *culmus.] 1. **culix** v. culex.

2. **culix** v. cylix. **culla** v. cuculla.

culleus (coll-, cule-), -i m. 1 *uter, saccus e corio factus – Schlauch, Ledersack*: a *in univ.*: a *proprie*: GLOSS. II 540,75 St.-S. -us palc. III 665,33 -us sach et fiscus et saccus. 65 *expressus i. q. uter vinarius – Weinschlauch*: AMARC. serm. 3,293 nectar . . . pendulus . . . destillet -us. β *meton. de mensura maxima liquidorum*: DICUIL epist. cens. 160 (Cod. Paris. N. A. 1645 f. 11^v; c. 818) gomor . . . , qui quater effectus tum -us esse videtur, quo nulla in liquidis fuerat mensura Latinis maior (*cf. Carm. de pond. 87*). b *de utre in quo insuti capite damnati in aquis mergebantur*: LEX Raet. Cur. 9,12 factum de corio saccum, quod co-us dicitur, et ibidem ipsum omicidam

[Hellmuth]

mittatur. CAPIT. reg. Franc. 131,6 si Iudeus aliquod maleficium ... fecerit ... -o parricidalis in suatur (LEO MARS. chron. 2,38). LIUTPR. leg. 47 p. 201,7 culeis ... suti ... in mare demergerentur. *al. v. et l. 11. meton. de poena ipsa*: PETR. CRASS. def. 4 p. 441,11 emancipatus filius ... patrem in iudicium, de iudicio in -um vocare potest. *c de parte machinae obsidionalis cuiusdam*: AETHICUS p. 132,16 -os magnos ex corio animalium et pecodum clipeo a fronte tantomodo munitus eqs. *2 cophinus – Korb (loci spectant ad Prud. perist. 5,458)*: GLOSS. II 555,39 St.-S. -us corhop. 560,17. *3 dolium – Faß*: ABBO SANGERM. bell. 3,41 -um habe (gloss.: vas pice oblitum; secundum legem R. saccus parricidalis est. cod. Q p. 122: dolium sive tunna).

***cullio**, -onis m. *uter (in quo insuti capite damnati in aquis mergebantur) – Sacke (zum Ertränken von Verbrechern) meton. de poena ipsa*: ALBERT. M. Matth. 5,22 p. 132,455qq. aliam ... intentionem consequitur legislator per poenas, ut per cruce et -es, ... -es et alia genera tormentorum. 18,6 p. 477,62 poena ... fuit ..., quod aliquis scelestus ... in mare dimergebatur, sicut postea -o ... est inventus. *Hellmuth*

***culmaris**, (-e). (2. *culmus) *de dente i. q. caninus, angularis – Reiß-, Eck-*: ALBERT. M. animal. 6,113 non eiciunt canes dentes nisi -es.

***culmata**, -ae f. (cf. ital. colmata; v. Battaglia, *Dizionario III*. p. 301) *terra inundata – Schwemmland*: DIPL. Frid. I. 537 p. 484,30 quicumque predecessores ... habuerunt ..., in castellis videlicet, villis, domibus ... et in his consimilibus pedagiis, -is, padulibus concedimus.

culmen, -inis n. (?m.: p. 2072,22. f.: p. 2072,4 69.) *script. -menis*: FORM. Bitur. 10. *nom. sg. -mes*: GLOSS. III 1,19 St.-S.

I usu originario i. q. summitas, cacumen, sublimitas – Gipfel, Spitze, Höhe: *A proprie de summa parte*: 1 *de aedificio*: *a strictius i. q. fastigium – First, Giebel*: STEPH. Wilfr. 16 -a antiquata *te c t i* distillantia fenestraelque apertae ... omni spurcitia imbrum ... horribiles manebant (POETA Saxo 4,221. FROUM. carm. 14,20 tectorum. *saepius*). LEX Baiuv. 10,3 si quis desertaverit aut -n eicerit ... aut incendio tradiderit ... quod firstfalli dicunt. *saepius*. SUMM. Heinr. A 7,241 -n first vel obenendi, quod prius tecta culmo tegebantur. *saepie. in imag.*: ALDH. virg. I 60 p. 321,10 velut iactis iam rethoricis *f u n d a m e n t i s* ... firmissimum -n ... imponam (RADBERT. Matth. 5,28. *al. cf. Hier. in Ezech. 8,26 l. 614*). *blatinus*: *a laquearia, concameratio – (Zimmer-)Decke*: LEX Alam. 89,1 ut possit (*sc. recens natus*) aperire oculos et videre -n domus et quatuor parietes. ALCUIN. epist. 121 p. 177,1 quosdam stellarum ordine ceu picto cuiuslibet magni domus -e inluminare gestio. *al. β tectum – Dach*: NOTKER. BALB. Gall. 1¹,2 p. 113 milvus et pulli sub uno conquescent -e. ERINH. Heimer. 647 fascem de ligno solet ... Hemmo ... patris ... sub -a ferre beati. *al. γ domus – Haus (usu plur.; fere poetice)*: TIT. metr. II 2,1,9 martiris Albani renovavit -a Richolf. ERMOLD. Ludow. 4,400 missarum aderant iam sacra parata, more vocat signum ad -a sacra homines. GESTA Bereng. 3,130 fugerat hinc; Romana vafer sed -a ... liquid fedata. *al. 2 de sepulcro, tumba i. q. cooperculum (arcae) – (Grab-)Platte, (Grab-)Deckel, Überbau (de re v. J. Braun, Der christl. Altar. 1924. II. p. 546)*: AEDILV. carm. 22,48 micans de bisso -a tumbae vestis contextit. EINH. Marc. et Petr. I 1,15 sacra beatorum martyrum corpora ... superposito *l i g n e o* -e linteis ... palleis ... contextimus (RUD. FULD. mirac. 14 p. 339,38). *al. ara – Altar*: ERMOLD. Ludow. 4,703 virginis aram religione petunt *tres viri* ...; more hominis ... -a caetera poscunt (*sc. in visione*). *3 de monte i. q. summum (montis) – (Berg-)Gipfel (fere in imag.)*: TIT. metr. I 1,12,2 quando Leo cecidit ... scismatis in foveam recto de -e caesar. HRABAN. carm. 4,1,20 altum ad -n *O l i m p i* qui (*sc. reus*) tendit mente (RADBERT. carm. 4,3 [MGPOet. III p. 52]. WALTH. SPIR. Christoph. II 3,118). CARM. Bur. add. 21,4,6 angelorum sublevatur corpus multitudine et Sinai collocatur in supremo -e. *saepius. v. et p. 1020,35. alleg.*: HILDEG. scivias 3,9,234 ego (*sc. Sanctitas*) ... radico in monte excelsi -is, quod Deus est. *4 de caelo*: *a strictius i.*

q. punctum verticis – Zenit: CARM. cod. Vat. 24,8 (5330) percipit annus Egypti autumpnali -e regna. *b latinus i. q. altitudo (caeli) – (Himmels-)Höhe (fere usu christiano)*: BONIF. epist. 48 ut mercedis vestrae praemia in alta *c a e l o r u m* -e clarescant et crescant (WALAHFR. Wett. 294. CARM. Cantabr. A 25,1,2). *al. expressius i. q. caelum – Himmel*: WALAHFR. carm. 88,29 tales ... viri ... meritis super astra micant in -is arce. FLOR. LUGD. carm. 4,14 tu lunae solisque globum stellasque micantes ... per -a celsa locasti. *5 usu vario*: WILLIB. Bonif. 6 p. 31,20 immensa roboris moles ... palmitum confracto -e corrui. WALTH. SPIR. Christoph. II 5,191 laeta ... trepide scandeat -a pyre. IOH. VEN. chron. p. 139,16 quatinus flamarum flexibilia -a vicinum palatium attingere et concremare possent. *al. v. et p. 25,19. 1885,20.*

B translate de summo gradu, ordine: 1 *gener.*: *a in univ.*: PASS. Leod. 28 (MGMer. V p. 309,4) cum eo (eum *var. l.*) alii gaudentes, alii timentes in -e sublimassent *h o n o r i s* (CARM. de Frid. I. imp. 319. *saepius*). EINH. (?) Marc. et Petr. II 113,3 cum aetate puerili ... ad magnum cresceret rerum -n. WALAHFR. Gall. 1,24 p. 302,20 in scripturis divinis scientiae -n optinuit. WANDALB. Goar. 1 p. 6,15 qui ... brevi in eum (id, illud *var. l.*) -n sanctitatis evasit, ut eqs. RADBERT. Matth. 5, 476 ne, unde sublimamur ad -n, inde corruiamus gravior ad crimen. GERH. AUGUST. Udahl. 1,10 l. 2 cum ... diabolus eum in hoc -e *v i r t u t u m* stantem videret (THANG. Bernw. 5. *saepie*). *persaepe. b c. colore quodam*: *a (summum) pondus, potentia – (hohes) Ansehen, (große) Bedeutung, Macht*: CONC. Merov. p. 150,18 vos (*sc. rex*), quos Deus et -e praecipuos et sinceritate praeclaros esse praecepit. ALCUIN. carm. 1,203 cuius (*urbis*) abhinc -n sublimus extulit ille (*sc. Edwin*) metropolimque sui statuit consistere regni. DIPL. Otton. I. 316 p. 430,4 capellam, quam ... Karolus ... ob -n et fastigium sui imperii ... construxerat. *al. β praesidium, tutela – Leitung, Schutz*: VITA Cunib. C 5 cultores ecclesiae multiplicabantur sub ipsius alis ... iocundabantur monachi, quia sub ipsius -e eorum vita reformabatur. CHART. Bern. II 320 domum, quam religiosi viri ... construxerunt, sub umbra -is mei et fratrum meorum ... liberam et exemptam esse volo. *2 publ. et eccl. i. q. (summum) munus, (summum) honor – (hohes, höchsten) Amt, (hohe, höchste) Würde*: LEG. Lang. p. 185,9 ad *r e g i m i n i s* -n pervenimus (DIPL. Heinr. III. 114. *al. sim.* HROTSV. gest. 19 regni. *al.*) VITA Hugberti prol. (MGMer. VI p. 482,26) qualiter beatus Hugbertus e *p i s c o p a l i* -e est proventus (VITA Desid. Cad. 14. *al. sim.* PASS. Praeieci I 4 pontificale. *al.*) WILLIB. Bonif. praef. p. 3,13 glorioso *a p o s t o l i c a e s e d i s* -e praesidens (POETA Saxo 3,272. HROTSV. Dion. 108. *sim.* CARM. var. I 16,7,3 Romanae s.). POETA Saxo 5,527 -n suscepit *i m p e r i a l e* (PETR. CAS. [?] chron. 4, 87. *al.*) CONST. Melf. I 7 qui faciente Domino inter homines sumus in preeminenti -e constituti. *persaepe. adde*: VITA Heinr. IV. 6 p. 22,23 cessa, ... rex gloriose, ... ab hoc molimine, ut ecclesiasticum caput de suo -e deicias. CARM. Bur. 98, 5,13 me (*sc. Didonem*) ... perdere velit Iupiter ... fulmine de -e deiecit Carthaginis.

C meton.: 1 *de personis*: *a in univ. i. q. caput excellens, qui summo munere fungitur – herausragende Persönlichkeit, Würdenträger*: PAUL. DIAC. carm. 4,1,18 Latiae dicatur (*sc. Arichis*) gloria gentis, Bardorum et -n, pietatis cultor et index. ERMOLD. Ludow. 1,113 satus a Carolo agmina nota vocat, scilicet electos populi, seu -a regni. 4,218 sacerdotum -a seu procerum. FLOR. LUGD. carm. 27,129 mundana sibi subiecit -a Christus. *saepius. de Deo*: GODESC. SAXO theol. 19 p. 264, 16 simul ita non sunt ... tres ... virtutes, deitates, divinitates, ... principia, -a. *b in allocutione, intitulatione i. q. celsitudo – Hoheit, Durchlaucht*: CONC. Merov. p. 71,13 quod nos de vestri -is iustitia ... non credimus denegandum. DIPL. Pipp. 20 p. 29,4 ut eos ... delectet -e regali fidem conservare. DIPL. Loth. I. 5 p. 63,25 *s e r e n i t a t e m* -is nostri adiens (DIPL. Ludow. Germ. 27 p. 33,32. 41. p. 54,29 nostrae. *al.*) CHART. Babenb. 467 p. 341,18 nostri -is *a u c t o r i t a t e* statuimus eqs. (CHART. Tirol. notar. I 622). CONST. Melf. I 15 ex mandato -is nostri. *persaepe. de papa i. q. sanctitas – Hei-*

[Leithe-Jasper]

ligkeit: EPIST. Desid. Cad. 2,9 -is vestri (sc. *papae*) paginam ... me (sc. *regem*) cum summo gaudio conperite suscepisse. 2 *de loco*: a *aula*, *palatium* (regale) – (*Königs-*)*Hof*: COD. Wang. Trident. 144 p. 325,10 (a. 1220) cum dominus Albertus ... nuper pro regaliis et aliis suis episcopalibus honoribus recipiendis a regale -e reverteretur. *fort. add.*: ARBEO Corb. 21 p. 212,25 fide recepta viri Dei verbis viduata mulier recessit a tante potestatis -e. b *metropolis* (episcopi) – (*Bischofs-*)*Hauptstadt*: DIPL. Heinr. II. 144 nos ... locum Babenberc ... in sedem et -n episcopatus sublimando proveximus (inde 145 et *saepius*. *sim.* 174 -n et caput e.).

II *per confusionem*: A *culmus* – *Rohr*, *Halm*: LEX Sal. Merov. 34,4 (rec. K) si quis per messem alienam, postquam in -n erigitur, sine via cum carro transierit (cf. *Greg. Tur. stell.* 11). GLOSS. I 315,66 St.-S. in -e in halme (*spectat ad Vulg. gen.* 41,5 in culmo). b *columna*, *columna* – *Säule*, *Pfeiler*: CARM. var. I 16,8,3 marmore praeciso radiant haec -a pulchra, quae manibus hominum facta decore placent (*de porta quadam*). CARM. Bur. 37,2,8 bases in summo -is ponens, non capitella. C *cumulus*, *summa* – *Haufen*, *Summe*: DHUODA lib. man. 1,5,19 quinquies quini XXV, duplicati itidem ad quinquagesimum transvolant -n. D *limen* – *Schwelle*: GESTA Apoll. 324 errando nostrae (sc. *regis*) meruisti -a portae: nam *eqs.*

culmeus, -a, -um. *stramineus* – *aus Stroh*: CARM. var. I 22,5 contentus casula, fuerant cui -a tecta postesque acclives. **culminatus*, -a, -um. (culmen) *acutus*, *cacuminatus*, *fastigatus* – *spitz* (zulaufend), *aufgehend*: CHART. Bund. 501 p. 14,25 (a. 1203) secundum terminum est ad lapidem -am, que est super frontem in ima Valdona. *ibid.* iterum.

1. *culmus*, -i m. *nom. sg.* -is: GLOSS. I 65,39 St.-S. 1 *calamus* (frumenti) – (*Getreide-*)*Halm*: a *strictius*: a *gener.*: GLOSS. psalt. Lunaclac. 103,15 certa spes frugis, quia erba conspicitur, quae sit postea -us, qui producit spicam. GLOSS. II p. 19,22 Th. in -o uno. in einemo halme. HILDEG. scivias 2,6 l. 1030 ut -us frumenti sine medulla rigens sicum granum spicae profert, ita *eqs. al.* b *publ.* (in investitura symbolica; de re v. *Dt. Rechtswb.* IV. p. 1481sq.): CHART. Fuld. B 183 p. 278,35 (a. 789) firmissimam habeatis potestatem -o subnixam (186. *sim.* 188 p. 284,22 connexam. *ibid.* *al.*). CHART. scrin. Col. A I p. 24,28 quicquid proprietatis se in ea (sc. *domo*) habere professi sunt, -o abiecto Rodolfo assignaverunt. p. 26,3 resignaverunt manu et -o. CHART. Mog. A II 204 p. 372,13 a quo (*Echelolfo*) nos quoque bonis eisdem ... ore, digito -oque ... unam ... rechte cheuuare recepimus. b *latius*: a *spica* – *Ähre*: VITA Galli II 181 neu -os inter fallax succresceret herba. WANDALB. mens. 145 arva ... fluminis in speciem -is undare refertis. VITA Leod. 1,138 (MGPOet. III p. 10) accumulata queat -is ut surgere messis. ALBERT. M. veget. 7,128 ordei et avenae -i aliquantulum post messonem iacebunt in agro. b *stramen*, *stramentum* – *Stroh(halm)*: WIDUK. gest. 3,2 (rec. C) sibi ... fore tantam multitudinem pilleorum ex -is contextorum, (foeninorum rec. AB) ... quantam *eqs.* TRACT. de eccl. Aldenb. 11 (MGScript. XV p. 869,46) cum presbiterium perfectum esset et -o coopertum. *ibid.* *al.* ANNAL. Rod. a. 1153 p. 722,48 cum ecclesia haec et quaelibet officinae adhuc -o essent obductae, ceperunt hic fingere lateres. 2 *pedunculus aristae*, *receptaculum granorum*, ὀχλῆς – *Fruchtstand*, -*boden*, 'Spindel': ALBERT. M. veget. 2,40 ab illo (sc. *quarto situ nodorum*) usque ad aristam sive ad -um subtiliatur stipes plantae. 3,9 aliae ... plantae sine siliqua ... nuda proferunt grana in -is infixa. 6,150 multae (*nucis*) simul pululant in -o uno, sed plurimae sunt in -o magnae nucis. *ibid.* *al.* 3 *truncus arboris* – *Baumstamm*: AUDRAD. carm. 1,213 figit ... cacumine -i mortiferum pomum, nexit calamumque draconem.

2. **culmus*, -i m. (χαυλιόδους, *per confusionem* c. 1. *culmus*; cf. H. Antony, *Mittellatjb.* 16. 1981. p. 312sq.)

1 *caninus*, *dens angularis*, *eminens* – *Hauer*, *Reiß-*, *Eck-*, *Stoßzahn*: ALBERT. M. animal. 2,46 quaedam animalia ... inter dentes habent -os (p. 501^a, 15 χαυλιόδοντας), duos longos et prominentes videlicet dentes, sicut aper et porcus masculus. 2,51 quidam ... opinantur eos (*canes*) eicere duos longos

dentes suos, qui sunt eis pro -is (cf. p. 501^b, 7 κυνόδοντας). 2,54 dentes sui (sc. *elephantis*) magni, qui -i sui sunt, non apparent in eo, quousque adolescat. 24,19 hii ... qui <h>irsuti sunt, ceti et alii longissimos habent -os. *saep.* elench. 2,1,4 p. 663^b, 2 omne animal findens ungulam, -os (culinos *ed.*) non habens, habet cornua. 2 *corniculum*, *antenna* (*cancri*) – *Fühler*, 'Antenne' (*des Krebses*): ALBERT. M. animal. 4,32 super oculos *cancrorum* sunt duo -i (p. 527^b, 15 ἐπικαλύμματα) mobiles acuti respicientes ad anterius. 3 *extremum*, *basis* (*cornuum cervorum*) – (*Geweih-*)*Ende*, 'Rosenstock': ALBERT. M. animal. 8,38 illi (sc. *cervorum*) non habent illos -os cornuum inferiores, qui vocantur amonitrez, hoc est pungitivi. 22,42 cervus animal notum est pro aetate -os augens in cornibus. *ibid.* *al.* 4 *testa cooperiens*, *concha* – (*Deck-*)*Schale*: ALBERT. M. animal. 13,112 quaedam animalia ... habent duos -os (p. 679^b, 17 δίθυρα) sicut duas concas et quaedam habent -um unum sive concam (cf. 4,42 habens unam portam sive concam); ... testa exit ei super carnes sicut duo -i non longi; ... licet improprie -us vocetur, sed hoc verbo Aristoteles ante nos pro conca usus est *eqs. ibid.* *al.*

3. **culmus*, -a, -um. (cumulus, cf. *ital.* colmo) *cumulus*, *plenus* – *gehäuft*, *voll*: REGISTR. Trident. I 36 p. 45,15 unum minale -um de segala. SALIMB. chron. p. 482,23 una magna scutella salis plena et -a pro uno parvo denario in Ravenna. cf. 1. **cumblus*.

culo v. 1. colo.

[*culoa* v. *colta. adde ad p. 892,16: ACTA imp. Winkelm. II 1061 p. 741,38 una cum bancalibus, datiis, culta (*culoa ed.*, *vix recte*), pedagio.]

**culobrata*, -ae f. (*fort. contam. ex culus* [pro caulis] et **brassia*) *caulis*, *brassica* – *Kohl*: RECEPT. Sangall. I 101 intrusco, flos de -a insimul teris et in cervisia lene, dabis bibere.

culpa, -ae f. I *proprie*: A *strictius de pravo commissio vel admissio*: 1 *de hominibus i. q. noxia*, *reatus* – *Schuld*: a *gener.*: a *in univ.*: CAND. FULD. Eigil. I p. 232,40 dum Petro ... nihil obesse dinoscitur -a trinae negationis. PASS. Petri et Pauli 144 hactenus ... urbem ... ob -am offensae linquere corde sedet. WALTH. SPIR. Christoph. I 14 p. 73,22 quia coram eo ruborem -e dissimulare non poterant. p. 73,27. CHART. Tirol. notar. II 388 p. 249,16 A. plebanus ... d a t -am ipsi Alberto (ACTA civ. Wism. A 1122). *persaepe*. *alleg.*: WALAHFR. Wett. 724 dum sub specie pietatis -a subintrans ... proprio retinetur in usu. HERIB. hymn. 6,10,3 hinc posse, Dei genitrix, ... ut cesset -a perditrix et plebs salvetur debetrix. b *meritum*, *vitium*, *neglegentia* – *Verschulden*, *Fehler*, *Nachlässigkeit*: HRABAN. epist. 18 p. 423,38 si haec aliquos offenderint, non nostrae est -e, sed *eqs.* GUIDO ARET. prol. antiph. 37 quoniam ... haec omnia mala et multa alia eorum -a eveniunt, qui antiphonaria faciunt. WIPO gest. epist. p. 3,20 quodsi hinc plus vel minus ... scribo vel dixerō, non erit -a scribentis, sed narrantis. CHART. Tirol. notar. I 628 si dictus murus de sua (sc. *Conradi*) -a cecidisset. *saep.* b *eccl. et theol. de peccato*: a *in univ.*: RADBERT. Matth. 1,1090 Thamar, quamvis iustior appelletur Iuda, non tamen excluditur a -a. 4,131 nemo sine -a vivere potest (cf. ORD. celebr. conc. 16,73 liber est a -a). THANGM. Bernw. prol. p. 757,37 ut g r a v i s -a videatur Dei laudes tacere (14 p. 764,43. CONSUEV. Vird. 31. *saepius*. cf. CONSUEV. Trev. 15 leviori. *saepius*). CHART. Heinr. Leon. 118 p. 175,25 ex sensualitate caro vergit in -am. *saepius*. *expres-* *sus i. q. malum* – *das Böse*: ALBERT. M. summ. creat. I 4,67, 3 p. 684^b, 13 -a daemonis aliquid virtutis habet admixtum. *ibid.* iterum. b *de peccato originali*: RADBERT. Matth. 8, 2922 quia in paradyso positus primus homo per -am pascua vitae perdidit. ALBERT. M. summ. theol. II 13,76 p. 67^b, 42 quamvis per conversionem et baptismum auferatur -a originalis. *al.* c *iur. de delicto*, *crimine*, *iniuria* (*de condicione rei noxae convicti*): CONC. Merov. p. 104,9 ut nullus vivente episcopo ... superordinetur episcopus, nisi forsitan in eius locum, quem c a p i t a l i s -a deiecerit (CHART. Heinr. Leon. 88 p. 131,40. *al. sim.* LEX Baiuv. 1,5 sine mortali -a). LEX Raet. Cur. 23,4,1 iudex ipsum (*reum*) ... sine nullum hominem adcasantem de

[*Leithe-Jasper*]

omne -a discuiat. THIETM. chron. 4,38 accusatus ... in putatam sacramento purgavit -am *comes*. CHART. Babenb. 232 p. 39,11 si aliquis civis ... detineatur, donec de sua -a vel innocentia iudicialiter cognoscatur. *persaepe*. *expressius i. q. scelus* -*Verbrechen*: LEX Sal. Merov. 24,7 si ... puer infra XII annos aliqua -a *conmiserit* (CONC. Karol. A 19^G,3. VITA Ludow. Pii 49 p. 482,3. *al.*). LEG. Lang. p. 93,9 sexaginta solidos componat dominus pro -a, quam servus fecit (p. 101,36. *al.*). p. 182,25 pro furto aut alia -a. *al.* 2 *de rebus i. q. vis damnosa, malignitas* - *verderbliche Wirkung, Bösartigkeit*: TRACT. de chirurg. 481sq. cancer est durum apostema diversas partes corporis inquirens, quod de duobus modis accidit, -a interiorum sicut humorum, -a exteriorum sicut -a plagarum. *ibid.* *al.* **B latius**: 1 *gener. i. q. exprobratio, vituperatio* - *Vorwurf, Tadel*: CARM. pro schola Wirz. 151 increpat huius -is hanc (*medicinam*) ... versutia vulpis. WIBALD. epist. 126 p. 202,28 panis, cervisia, pulmentum semper in -a est. 2 *iur.*: a *criminatio, accusatio* - *Beschuldigung, Anklage*: DIPL. Frid. I. 988 p. 275,32 si quis ... super hac -a innocentiam suam ostendere voluerit. *locut.* teneri in -a, vocari ad -am *i. q. in ius vocari* - *belangt werden*: LIBER diurn. 44 p. 32,12 quia ubi necessitas interest, voluntas non vocatur ad -am. LEX Baiuv. 2, 18 iudex non vocetur ad -am. LEX Raet. Cur. 9,1,3 postea pro hoc non teneatur in -a. *ibid.* *al.* **b poena, punitio** - *Strafe, Bestrafung*: CHART. Babenb. 232 p. 40,17 ut de omni -a, que honorem attingerit aut personam, et si prece vel precio fuerit liberatus, in XXX^a libras denariorum iudici teneatur. **c obligatio** - (*Schuld* -) *Verpflichtung*: CHART. Traiect. 279 (a. 1108) ecclesiam de Alburc ... absolutam ab omni -a et proclamatione liberam restitui (*sc. episcopus*). CHART. Bund. 1021 quod si frater meus ... vos molestare presumpserit, nos in -am pristinam redire non contradicimus. *al.*

II meton. i. q. multa, compositio, emendatio - *Buße, Schuldgeld, 'Brüche' (de re v. Dt. Rechtswb. II. p. 525sq.)*: LEX Sal. Merov. 17,9 si ... sanguis exierit ... talem -am *conponat*, quantum *eqs.* (LEX Raet. Cur. 9,15). EDICT. Roth. 353 plagas aut feritas componatur, nam alia -a non *requiritur* (378. *ibid.* *al.*). 374 pro -a solidos octugenta. CHART. Tirol. 583 p. 61,21 (a. 1208) quod si fictum solum non fuerit in termino infra annum, indupletur sine alia -a et pena. *saepius in legibus s. VII/VIII.*

culpabilis, -e. *script.*: cup-: ACTA reg. Burgund. 141^B. -lba-: p. 2076,2. -api-: EPIST. Teg. 65. -avi-: LEG. Wisig. 4,2,15. *al.* -bel-: l. 63. *usu subst.* l. 48,60. p. 2076,3.

vituperabilis, damnabilis, peccato affectus, obnoxius, sons - *tadelns-, verurteilenswert, sündig, sträflich, straffällig, schuldig*: 1 *gener.*: LIBER diurn. p. 34,1 insontem apud te -em suggestio mala non faciat. RADBERT. fid. 3,238 has (*artes*) quique carnales ad ... -is amoris incitamenta traxerunt. IOH. SCOT. praedict. 16,57 voluntatis -is perversitas. THIETM. chron. 7,42 corpus hoc meum, quod ... supra modum dilexi, vobis -e offero. 8,8 hominum vitam piorum, quam ego, -is et obliviosus nimis, superius dicendam preterivi. WIDO FERR. schism. 2 p. 556,17 pugnam adversus Heinricum dominum ... commissam -em iudicabimus. LIBER de unit. eccl. 1,6 p. 192,9sq. si rex, qui per se ipsum -is existit, per papam -ior redditur. *persaepe*. *accedente notione efficiendi*: BURCH. URSB. chron. p. 110,5 quem (*regem Franciae*) plurimum habebat Otto -em de omni suo labore. 2 *publ. et iur.*: a *in univ.*: CAPIT. reg. Franc. 3, 14 nullus latronem vel quemlibet -em ... de atrio ecclesiae extrahere praesumat. LEX Ribv. 32 ignoro, utrum servus meus -is an innocens ex hoc extederet. CHRON. Fred. 4,51 innoxia an ... -elis. LEX Raet. Cur. 9,1,5 ubi homines -es in carcere missi fuerint. ORD. iud. Dei A 12^b si ... -is atque *reus* extiterit (METELL. exp. Hieros. 4,622). HINCM. divort. 12 p. 193,24 si femina ... de scelere cum fratre suo -is invenitur. *saepe*. **b ad compositionem obligatus** - *zu einer Buße verpflichtet, bußfällig (de re v. Brunner, Rechtsgesch. II. p. 794sq.)*: LEX Sal. Merov. 50,4 aut de vita -is esse debet *grafio* aut, quantum valet, se redemat. 56,6 ipse -is et omnes res suas erunt in fisco. PACTUS Alam. V 17 si quis alterius empta puella priserit, we-regeldo suo sit -is. LEX Alam. A 22,1 si quis legitimum tribu-

tum antesteterit ... , sex solidos sit -is. CHART. Sangall. I 147 sit culb-is ... duplum repeticionem. CONC. Karol. A 10,5 ut vestrae requerrillae secundum possibilitatem -is existant. DIPL. Otton. I. 243 p. 347,4 si quis ... praecepti violator extiterit, -is solvere cogatur centum libras auri optimi. *persaepe*.

5 **adv. culpabiliter. reprehensibiliter, damnabiliter, obnoxie** - *tadelnswerter-, sträflicherweise, schuldhaft*: TRACT. de schism. (MG Lib. Lit. III p. 113,36) quorum (*ecclesiae doctorum*) dicta ... aut scienter contempnunt aut -r oblivioni tradiderunt *eruditi quidam*. CHART. Rhen. med. III 9 p. 11,25 (epist. papae) sciat ... se -r durum et dure culpabilem, quicunque ... suum negaverit obsequium redemptori (*sim.* ALBERT. M. sent. 4,15,36^{capit.}). CHART. civ. Hild. 333 ne ... munificentia imperialium ... largitionum ... -r et quasi per vicium ingratitudinis deperdatur.

15 **culpatis**, -onis *f.* *accusatio* - (*An* -) *Klage*: REGISTR. Pant. Col. 50 p. 188,27 (a. 1266) quod omnem -em et dissentienti occasionem per milites ... extinctam esse volo et sopitam.

culpo, -avi, -atum, -are. *script.* cup-: GLOSS. I 219,29 St.-S. 20 *partic. perf. usu subst.*: l. 37,38. *al.* *partic. praes. usu subst.*: l. 54.

1 *criminari* - *anschuldigen*: a *latius i. q. reprehendere, vituperare* - *tadeln, kritisieren*: VITA Galli II prol. 5 non ignoro aliquos memet -are morarum. CARM. pro schola Wirz. 159 crimen -bis, sed mox exemplificabis, quod cor non celat. PETR. CAS. (?) chron. 4,88 p. 549,4 si in nullo alio -andus est *abbas*, eius tamen superbia crimen est dampnationi sufficiens. CHART. Raitenh. 253 p. 206,36 sicut in tenacitate parcitas, sic in donis prodigalitas est -anda. *persaepe*. **b strictius i. q. accusare, culpam dare** - *beschuldigen, bezichtigen, verantwortlich machen*: a *gener.*: ALCUIN. carm. 9,231 non est quippe Deus poenis -andus in istis. RADBERT. Matth. 7,2372 parentibus non honorantes superbia -bantur. RUD. TRUD. gest. 3,17 quicquid in villa Hallei habere videmur ... , cuidam forti tyranno ... -atur beneficiasse (*sc. abbas*). *al.* **β iur. et canon.**

35 *i. q. in crimen vocare* - *belangen, anklagen*: LEG. Wisig. 2,1, 8 p. 57,12 quantum hereditatis ... -ti vicesima portio fuisse constitit. suppl. p. 477,2 de -torum receptione vel communi-one apud ecclesiam. ORD. iud. Dei B 14,1 p. 674,41 deinde vertat *sacerdos* se ad -tos. DIPL. Merov. III A 70 p. 187,20 si quis horum pro maxima -etur culpa. DIPL. Conr. II. 244 p. 337,5 ille, qui -tur, suum beneficium teneat. CHART. Lub. I 165 p. 152,30 si civis vel extraneus -verit monetarium, quod dederit sibi ... falsos denarios. ACTA civ. Wism. B 165 Lutbertus ... promisit pro tertia parte hereditatis uxoris Gerardi penestici, quod ipsam nullus poterit -are pro ea. *saepius*. *damnare* - *verurteilen*: CONC. Merov. p. 169,2 in quo (*sc. concilio*) universa ... fraternitas coepiscopi ... causas ... aut iustificet aut -et. TRAD. Frising. 1417 (a. 1024/31) si aliqua persona ... presumpserit auferre quicquam, inde ante thronum Christi in ultima examinatione reus atque -andus constituatur. 2 *crimen committere, delinquere* - *sich schuldig machen, verschulden, sündigen*: CARM. de Bobol. 19,3 (Studi in onore di G. Lazzati. 1979. p. 349; s. VII.) pater monachorum ... , qui -antes post correptos noxa<m> numquam recolit. CAPIT. reg. Franc. 95,4 pro satisfactione hominis illius, contra quem -vit. TIT. metr. I 1,3,7 dicite cum lacrimis, quicquid -astis in actis. *Leithe-Jasper*

1. **culpus** v. 1. colpus. 2. **culpus** v. colaphus.

***culsa** v. *clusa. **culsura** v. clausura.

60 1. **culta** v. 3. colo. 2. ***culta** v. *colta.

[3. **culta** v. calt(h)a. *adde ad p. 92,2*: SUMM. Heinr. C p. 237 calta, culta species floris, herba trifolium, id est cle.]

***cultabilis**, -e *vel* ***cultibilis**, -e. (colo) *ad culturam aptus, destinatus* - *zum Anbau bestimmt, Kultur-*: CHART. Mont. (MGScript. XXI p. 621,25; a. 1200) uxor ... nichil retinebit nisi ... dotalicium et mobilia in terra -tibili illius anni. p. 621,32 in terra -tabili. *ibid.* *al.*

***cultarius**, -a, -um. *faber* -us *i. q. cultellarius* - *Messerschmied*: ACTA civ. Kil. 516 (c. 1278) dominus H. faber vendidit domum suam ... Hinrico fabro -o.

?***cultatorium**, -i *n.* (*orig. inc., nisi cohaeret c. culter*) *ventilabrum* - *Worfschaufel*: GLOSS. III 375,43 St.-S. -um

worwel, significat etiam . . . cultum bilhouwe. cf. culter.

culte v. 3. colo. **cultella** v. cultellus.

***cultell(i)acius**, -i m. (cf. ital. coltellaccio) *pugio, sica* – *Dolch*: CHART. Bund. 434 p. 319,10 (a. 1186) respondit (sc. testis): presbiterum non vidi portare arma, sed alii quandoque portant -elacios et enses, sicut faciunt viatores.

***cultellaris**, -e. *cultelli formam exhibens* – *messerförmig* (de cauterio): WILH. SALIC. chirurg. 1,67 p. 324^G quod cauterizetur locus . . . cum cauterio punctuali . . . aut -i. 5,2 p. 356^E fit olivare seu -e cauterium in loco capitis, in quo eqs. *ibid.* al.

cultellarius (cut-), -i m. *faber cultrorum* – *Messerschmied*, *Messerer* (interdum in nom. propr., e. g. l. 16; adi.: l. 15): TRAD. Patav. 859 (a. 1209/13) huius rei testes sunt . . . Ulricus -us et frater suus . . . , Heinricus -us. 1163. CHART. Tirol. notar. II 152 Marquardus faber -us promisit . . . dare eqs. CHART. Nuremb. 385 fideiussores . . . sunt . . . Albertus C-us, H. Holtzschuharius cives Nurenbergenses. REGISTR. Patav. I p. 368,8 Ortolfus -us. in nomine loci: REGISTR. Patav. I p. 183,13 in Stein inter cut-os (cf. ind. tom. III. s. v.).

***cultellator** (cut-), -oris m. *cultellarius* – *Messerschmied*: CHART. Landeshut. 45 (a. 1252) testes sunt: . . . Hainricus -r. CHART. Raitenh. 227 Bero sagittarius, . . . Ch(unradus) cut-r. CHART. Ioh. Ratisb. 49 quam (domum) . . . Marchardus -r inhabitavit.

cultellatus v. cultello.

***cultellifex**, -icis m. *cultellarius* – *Messerschmied*: ACTA civ. Rost. D57 p. 185 (a. 1270/73) -es <dederunt X mr.>. CHART. Berolin. 20 (ed. F. Voigt, E. Fidicin, UB z. Berlin. Chronik. 1880. p. 13) nos Thomas de Struceberhc, Heiso institutor, Theodoricus -x . . . ceterique consules civitatis Berlin. *ibid.* al.

***cultellinus**, -i m. *culter parvus* – *kleines Messer*: WILH. SALIC. chirurg. 2,6^{capit.} p. 324^E de vulnere in aure et circa aurem cum ense, -o et similibus et cum sagitta.

cultello (cut-), -atum, -are. (textile, marginem vestis eleganter) scindere – (das Tuch, den Saum eines Gewandes kunstvoll) einschneiden, 'zerschneiden': CAES. HEIST. mirac. I 4,15 p. 187,25 Superbia . . . sic in eis (civibus) regnavit, ut excogitare non sufficerent, quali modo vestimenta sua incidere, stringerent atque -rent (cut-rent var. l.). cf. DuC. s. v. cultellare.

adi. **cultellatus** (cut-), -a, -um. *scissus* – *eingeschnitten*, 'zerschnitten': CAES. HEIST. mirac. I 5,45 daemonem in specie viri tunica indutum -a (cucullata, cultello var. l.) contra se stare conspexit sanctimonialis. 10,11 p. 225,15 erat miles . . . indutus vestibis purpureis atque -is (cut-is var. l.). CHART. Lub. I 275 p. 258,23 famuli . . . vestes -as non habeant.

subst. **cultellatus**, -i m. *qui abscisus est* – *ein Abgetrennter* (in imag.): THEOD. AMORB. comm. p. 19,30 quod sacri canones . . . precipiunt illum . . . excommunicari, qui excommunicato et de ecclesiae corpore iure -o aliqua presumpserit familiaritate coniungi.

cultellus (cut-), -i m. vel raro **cultellum**, -i n. vel **cultella**, -ae f. script.: scu-: l. 62. curt-: p. 2078,9. coltel(us): COMPOS. Luc. Q 9 (var. l.).

1 strictius i. q. culter (parvus) – (kleines) Messer (notione diminutiva valente usque ad s. VIII.): a gener.: EPIST. Bonif. 72 p. 145,24 haec . . . verba . . . cum . . . munusculis, id est quattuor -os nostra consuetudine factos . . . transmittere curavi. WIDUK. gest. 1,7 -i . . . nostra lingua sahs dicuntur, ideoque Saxones nuncupatos, quia -is tantam multitudinem fudissent. HILDEG. phys. 3,26 p. 123^{5A} ramum eius (arboris) sinistra manu apprehende et sc-am in dextra tene, . . . et tunc cum in ferro, quod calibs est, abscede. CHART. Babenb. II 237 p. 62,29 apud quemcumque . . . -us (cut-us var. l.) longus, qui dicitur stechemezzer, . . . deprehensus fuerit eqs. GLOSS. Roger. II 123 de cut-o aliquando fit ictus in capite. *persaepe*. de cimeliis vel reliquiis: ANGILB. eccl. Cent. 3 p. 177,20 de ornatu . . . aecclesiae . . . -us auro et margaritis paratus I (sim. CATAL. thes. Germ. 82,32). LAMB. LEOD. Matth. III 2 huic (patriarchae) beata Helena . . . tunicam . . . Domini . . . cum uno clavorum ac -o Iesu . . . tradidit. al. b publ. de symbolo vel pignore traditionis (de re v. E. v. Künßberg, Messerbräuche. SB

Heidelb. 1940/41,3. p. 759q. 34): CHART. Solod. I 2 p. 5,10 (a. 778) quod (monasteriolum) . . . ipse (episcopus) mihi per suum -um coram testibus tradidit. CHART. Ital. Ficker 34 p. 48,40 Ermengarda per -um, fistucum notatum, wantonem et wasonem terre seu ramum arboris . . . legitimam fecit traditionem (sim. CONST. imp. I 444 p. 655,13. CHART. Carniol. I 67 p. 74,33). al. cf. DuC. s. v. 1. investitura. c zool. de pennis alarum (Flügelbinden, 'Mesken'): FRID. II. imp. art. ven. 1 p. 99,33 propter quod opinamur, quod dicantur (sc. pennae) cur-e (sim. p. 100,12). 2 p. 129,12 quas (pennas) cooperientes vocamus vanos, coopertas vocamus -os. 2 latius: a gladius – Schwert: COLUMB. epist. 5 p. 173,18 causa scismatis incidatur . . . a te -o . . . sancti Petri, id est vera in synodo fidei confessione. PAUL. DIAC. Lang. 2,30 qui (Peredeo) sibi . . . duos -os (postea: gladiis) aptavit. BERTH. RATISB. serm. exc. p. 41,29 infirmo sic interfecto vadit (sc. angelus mortis) in viciniam, -um (antea: gladium) abluere. b sica – Dolch: CHRON. Pol. 3,25 p. 156,8 qui (dives sive pauper) Bolezlaum . . . vel -o vel alio quolibet ferramento confoderet. GESTA Magd. 26 p. 413,44 (cod. B) inventus est (sc. vir) -um evaginatum, qui ruteling dicitur, sub toga habere. CONST. Melf. 1,10 ut nullus arma . . . prohibita, -os cum punctis videlicet, enses, lanceas . . . secum deferre presumat (sim. 1,11. CHART. select. Keutgen 184,3 cut-i). al.

25 **culter**, -tri m. vel raro **cultrum**, -i n. vel **cultra**, -ae f. script. et form.: -tum: v. p. 2077,1. -trus: l. 37. μάχα – *Messer*: 1 in univ.: DONAT. Trud. 26 (MGMer. VI p. 294,18) qui (puer) . . . evaginato -o (glodio var. l.) eum (servum) . . . interemit. DIPL. Otton. III. 278 p. 703,15 tulit Leo arcarius . . . -um et signum sancte crucis in ea (carta) . . . fecit. UDALR. CELL. consuet. 2,36 p. 729^B unum -um ad lardum incidendum et simul cotis ad acuendum (inde WILH. HIRS. const. 1,98 p. 1032^D unus -r). HERACLII II 11 accipe cristallum . . . et sic cum -o incide, ut volueris. *persaepe*. de cimeliis vel reliquiis: CATAL. thes. Germ. 4^b,3 (s. XI^{ex}) hunc thesaurum dedit dominus . . . : cruces duas, . . . tunicam et -um. HEINR. MONOG. rel. (WestdtZGesch. 17. 1898. p. 98,11) -us cene, qua discipulum trahit Christus ad se. 2 de parte vomeris i. q. dens – *Sech*: a proprie: ERMOLD. Ludow. 4,448 si ferrum fuerit, fortassis ad arva colenda sufficit, et -os inde fabrire iube. REGISTR. Foss. I 15 solvit unusquisque (mansus) . . . carroperam I et soc et -um. CHART. Rhen. med. I 302 p. 354,19 annuatim datur abbati vomer unus cum -o. PETR. DAM. epist. 54 p. 144, 5 dum inpatiens quispiam per disciplinam mitior factus, tamquam planus ager increpationis -o proscinditur. al. v. et vol. I. p. 686,28. b meton.: a de ipso vomere: GLOSS. III 646,43 St.-S. vomer vel -um wagsini. SUMM. Heintr. A 6,308 -um schar. b de mensura quadam terrae arabilis: DIPL. Heintr. III. 176 p. 219,4 duos mansos . . . habentes -as XX . . . tradidimus. ACTA imp. Winkelm. I 32 p. 23,21 confirmamus sex -as terrarum in Iusciana. 3 ascia pistoris – *Schärfhaue*, 'Bille' des Müllers: v. p. 2077,1.

***cultibilis** v. *cultabilis. ***culticella** v. 2. *corticella.

***cultiferum** v. *cortifer.

55 ***cultifico**, -are. colere, conserere – bestellen, bebauen: CHART. Mog. A II 366 (a. 1174) pro quibus mansis . . . conventus . . . unam aream et duas curtes . . . obtulerat . . . , quia monasterio . . . pene inutilis ad -andum eqs.

1. ***cultilis** (col-), -e. 1 adi.: a cultioni aptus – zum Anbau geeignet, bebaubar (in imag.: l. 65): DIPL. Otton. I 335 p. 450,13 in . . . arvis co-bus et incoltilibus, vineis, olivetis, silvis. MIRAC. Donat. (MGScript. XV p. 855,17) quod tellure paulo ante minus -em sic . . . fertilem reddidisti, ut eqs. RUP. TUIT. trin. 22,17 l. 1239 quae (gentes) . . . in modum camporum seipibus gratiae Dei circumdatae -es sunt et fecundae. CHART. Sigeb. 42 p. 91,11 Randolfus quindecim iugera t e r r e -is . . . possederat (53 p. 119,5. MAGNUS chron. a. 1084 p. 486,36). b ad cultionem pertinens – zum Ackerbau gehörig, Bauern-: DIPL. Karoli M. 214 p. 286,41 condonamus . . . d o m u m -em cum sedimine, terris aratoriis, vineis (DIPL. Otton. I. 256 p. 365,40. al.). DIPL. Heintr. III. 106 p. 135,1 curtem . . . cum centum mansis -bus (corr. ex co-) et possessis . . . consignatis.

[Pömbacher]

GREG. CAT. chron. I p. 161,18 casas -es in Octavo cum ecclesia ... et una portione in Pantana (sc. *acquisivit abbas*). 2 *subst. neutr.*: *cultura* – *Kultur(land)*: CHART. Austr. sup. I 332 p. 478,18 Pilgrimus ... vineam ... obtulit, quam monachi in -a redigerunt.

2. *cultilis v. *cortilis. *cultim v. 3. colo.

cultio, -onis f. *cultura* – *Anbau, Pflanzung*: DIPL. Heintr. III. 228 p. 304,21 (spur. s. XII.?) ut ... quisquis inculca ad fructus -em deduceret, decima monasterio deveniret.

***cultivo**, -atum, -are. *colere, conserere* – *bestellen, bebauen*: DIPL. Frid. I. 904 p. 164,19 de omnibus terris -tis et incultivatis. CHART. Westph. VII 450 agros cum pratis, que ipsi colitis queque aliis -anda datis ... ab omni decimacione ... eximimus. *c. sensu arandi*: SALIMB. chron. p. 406,34 quod tantum habent *praebendati* de terra, quod XXⁱⁱ paria boum eam -are non possunt.

***cultivus** (col-), -a, -um. 1 *fertilis, cultioni aptus* – *fruchtbar, bebaubar, Kultur-*: RADBERT. Matth. 1,2910 non per campestria ... nec per -am terram neque per iam tritam viam. REGISTR. Trident. III 11 p. 236,20 I campus terrae co-e (*ci. H. Antony*; *costive ed.*). 2 *curans, colens* – *besorgend, bestellend*: ALBERT. M. pol. 6,3^a p. 575^a,36 optimus populus est, qui terrae -us^a (p. 131^{8b},9 γεωργικός) est.

culto, -are. 1 *colere, conserere* – *bestellen, bebauen* (*absol.*: l.26): GREG. CAT. chron. I p. 210,12 constituit *abbas* liberos ipsius (*castaldii*) ad -andum et meliorandum (*sim.* p. 210,30). DIPL. Constantiae 11 p. 39,13 qui (*homines*) terras tenebant et -bant. CHRON. Ven. Alt. p. 167,22 quantum conplacuerunt *homines* apprehendere terris, vineis -andum, aquis, paludibus. *in imag.*: PETR. DAM. epist. 153 p. 19,15 huius saltim parvi montis angustias naviter -remus (calcaremus *var. l.*), ut nullus in eadem regula mandatorum angulus ... delitesceret. 2 *in arborum formam redigere* – *urbar machen*: IOH. VEN. chron. p. 126,20 temporibus cuius (*ducis*) ... paludes -andi homines licentiam habuerunt et domos edificandi.

cultor, -oris m. *script.* -tur-: l.40. *form. abl. pl.* -is: l.40.

I *de curatione, opera manuum*: A *operarius (rusticus)* – (*Land-, Acker-*)*Arbeiter* (*expressius i. q. agricola, hortulanus* – *Bauer, Gärtner*: l.41.42.46): 1 *in univ.*: ARBEO Emm. 23 p. 58,5 cunctis agri -uris (-bus *var. l.*; cf. VITA Emm. 23 innotuerunt -es) videntibus. WALAHFR. hort. 52a^{tit.} instantia -is et fructus operis. DIPL. Otton. II. 216 vineam unam cum -bus illis et hobilis, in quibus habitant, ... concessimus (*sim.* DIPL. Heintr. IV. 75 p. 97,32. *al.*). METELL. exp. Hieros. 3,260 -es terre super urbes effugiebant. CONST. Melf. 1,87 p. 262,9 si petentem fidelem nostrum invenerint *procuratores* eundemque bonum -em et frugi ... perspicaciter disponentem. *saepius. alleg. de abbate, episcopo*: WALAHFR. Wett. epil. 2,14 flemus agrum ... tanto -e carere. DIPL. Merov. III A 42 p. 160,47 quod ... episcopus ... ut non deficiens divine vinee -r ... petierit (cf. *Vulg. Luc.* 13,7). 2 *administrator* – *Verwalter*: RUD. TRUD. gest. 4,12 -r ... agrorum et nutritor pecorum habebatur strenuus (sc. *Luipo abbas*). *meton. de sede administrationis*: CHART. Aquens. 55 l. 10 (a. 1211) quod ... predio atinebant tres iurnales terre scabrose et ... longe a -e remote. B *custos* – *Wärter*: CHART. Austr. sup. I 2 p. 4,1 (a. 777) tradimus ... vinitores et duos apium -es et sex fabros. C *incola, colonus* – (*Land-*)*Bewohner*: WANDALB. creat. mund. 191 hac ut sede beatum ... futurum -em indigenamque (sc. *Adam*) lex aeterna teneret. martyr. 152 bis septena (sc. *dies*) Iohanne h e r e m i -e coruscant (PETR. DAM. epist. 152 p. 11,2). FORM. Sangall. II 17 notum sit omnibus huius pagi -bus, quod *eqs.* THIETM. chron. 8,7 p. 502,6 in Libicis ... harenis -e vacuis. LEO MARS. chron. prol. p. 9,28 (rec. II) que (*terra*) Saracenorum infestatione destituta -bus fuerat. *al. de conventu*: CHART. Sangall. A 424 (a. 853) ut -es ... monasterii supradictas res ad se statim recipiant. D *curator, minister* – *Besorger, Hüter, Diener*: DIPL. Karoli III. 125 p. 201,8 augmentatis rebus accumulenter divini servitii -es (cf. ALBERT. AQUENS. hist. 6,40 officii). CONSUEV. Eins. 28 p. 206,4 a cellerario coquine -es as<s> ingnentur. CHART. select. Keutgen 255 p. 352,17 non lateat ... quosdam viros iusticie amatores ... ceterosque eiusdem operis

-es fraternitatem textorum ... conformasse *eqs. al.*

II *de favore*: A *praeceptor* – *Lehrer*: RHYTHM. 79,19,3 (*auctore Auspic.*) fili sapiens, quaeso ... accipe tui -is paginam. B *protector, patronus* – *Hüter, Schutzherr*: BEDA hist. eccl. 3,14 p. 156,15 erat *antistes* ... -r pauperum. BENED. MOG. carm. 2,24 -i (*i. Hludowico*) tribuens *Germania* commoda multa suo. *al. de Deo*: DIPL. Merov. I 42 p. 40,2 regem coelorum ... erga solum regni nostri ... credimus esse -em, si *eqs.* C *admirator* – *Bewunderer*: LIGURINUS 7,111 summus in ecclesia Petri successor et idem devotus tibi (sc. *regi*) mente pater -rque fidelis. D *sectator* – *Anhänger*: 1 *in univ.*: LEG. Wisig. 12,3,13 p. 441,17 qui ... in quolibet ritu Iudaice secte -r ... esse reperiat. COD. Odalb. 84^b p. 147,13 ut ... ipsi canonici et posterius sui eiusdem vite -es eandem curtem ... possideant (*sim.* EPIST. Teg. 2. FROMUM. epist. 77). PETR. DAM. epist. 174 p. 274,8 sufficiebat ... legis antiquae -bus, ut recta ... extrinsecus agerent. GREG. IX. registr. 397 p. 315,27 quod arma christiane militie ... soldano Babilonie, ... -i perdit Machometi, ... resignavit *imperator. al. de discipulis*: HEINR. LETT. chron. 23,7 p. 161,6 quam (*pacem*) abscedens -bus suis reliquit (sc. *Iesus*). 2 *locut.* ecclesiae (Dei), fidei (christianae) -es i. q. *fideles* – *Gläubige*: WILLIB. Bonif. 8 p. 49,14 pro noviciis fidei -bus. AMALAR. off. 1,8,2 quarta feria apud -es ecclesiae in apertione aurium dicitur (*inde* PONTIF. Rom.-Germ. 99,82. *sim.* VITA Cunib. B 3. C 5. *al.*). TRAD. Frising. 902 notum sit cunctis christiane religionis -bus, quia *eqs.* (*sim.* COD. Odalb. 45. CHART. Eichsf. 33). *saepius. E fautor, amator – Förderer, Wahrer, Freund*: LEG. Lang. p. 185,18 orthodoxus f i d e i -r ... Liutprand ... princeps (ANNAL. Xant. a. 871. CHART. Aquens. 120. *al.*). CONST. Melf. 1,33 iusti -is partes assumimus, cum *eqs. persaepe. v. et p. 173,47. c. notione observandi*: RATHER. ascens. II 4,113 violatores ... festivitatis, non -es.

III *de religione*: A *adorator* – *Anbeter*: 1 *de cultu christianorum* (*Iudaeorum*: l.47): a *spectat ad Deum*: a *in univ.*: DIPL. Merov. I 13 p. 15,32 vir illustris et v e r u s Dei -r Desiderius pontifex (THEGAN. Ludow. 18. CARM. Bur. 41, 29,4. *al.*). WALAHFR. Mamm. 21,24 salve, -r ... summi ... tonant. METELL. exp. Hieros. 5,183 iudicis hec iusti deferbuit ultio Christi funera -um miserantis clara suorum. CHART. Hall. 329 cordi nobis est -es ipsius (*Dei*) omni liberalitate ... promoveri. *saep.* B *de episcopo (fere vice tituli)*: CONC. Merov. p. 71,6 dum ... -is vestri (sc. *regis*), ecclesiarum vestrarum episcopi, pariter sederent (*sim.* FORM. Wisig. 8). TRAD. Ratisb. 55 -r venerabilis et advocatus eius ... tradiderunt. *adde de sacerdotibus Iudaeorum*: HILDEG. euang. 5,1 p. 255,12 'sciscitabatur Herodes ... ab eis' -bus, 'ubi Christus nasceretur'. b *spectat ad imagines*: CONC. Karol. A 44 p. 506,43 imaginum si quis es indiscretus -r. 2 *de cultu paganorum*: WILLIB. Bonif. 8 p. 52,2 quia omnipotens mundi conditor ... voluit ... diu protelatam idolorum -bus iram ... ostendere. CONC. Karol. B I 7 p. 43,16 falsi dii reverentiam a suis -bus meruerunt. HROTSV. Dulc. 9 ne viles mulierculae iacent se impune nostris diis deorumque -bus illudere. WARN. synod. 431 Hieroboam ... -r factorum fuit ex auro vitulorum. *al.* B *venerator* – *Verehrer (spectat ad sanctos)*: ALCUIN. carm. 99,8,6 adiuvat *levita* *Dei* *Laurentius* suos -es. MIRAC. Adelh. 5 (MIÖG Erg.-Bd. 20,2. 1962. p. 49,25) Heinrichus rex sancti Georgii martyris singularis -r.

1. ***cultra** (gu-, col-), -ae f. (*ital.* coltre a culcit(r)a; cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1494) *tegimen, stragulum* – *Decke*: CHART. Tirol. notar. I 689 p. 341,34 (a. 1237) item (sc. *debeo*) Hainrico de Grifenstain XIII libras pro una co-a <de> cendalio. CHART. Const. 68 p. 76,48 ut me decedente ... duo linteamina et g-a consueta ... a concanonice ... conserventur. SALIMB. chron. p. 96,29 vocabatur *frater Helyas* in seculo Bonus-baro et suebat -as (*corr. ex culcitra*). ALBERT. MIL. temp. 220 p. 474,30 invenerunt christiani in ... campo (sc. *Saracenorum*) ... -as optimas et ornamenta. *al. v. et vol. I. p. 1600,5. cf. culcit(r)a.*

2. **cultra** v. culter. 3. ***cultra** v. *colta.

cultrex v. cultrix.

***cultrinus**, -a, -um. (cf. culus) *spectans ad anum – den Mastdarm betreffend*: MOSES PANORM. infirm. 34^{tit.} p. 132,6 capitulum curandi malum budelli -i equorum (v. *notam ed. et vol. I. p. 1547,30*).

cultrix, -icis f. *script.* -rex: l. 13. 1 *domina praedii – Gutsheerin (alleg.)*: TUTO opusc. 2,7 p. 80,25 fratres, tantae -i (i. *sanctae Felicitati*), cuius vinea esse meruistis, compunctionis vinum . . . offert (*spectat ad Vulg. prov. 31,16*). 2 *incola – Bewohnerin*: WARN. synod. 437 -x saxorum barbata phalanx Winilorum (*de gente Langobardorum*). 3 *patrona, amica – Förderin, Freundin*: EPITAPH. var. 2 (ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 151) hic requiescit . . . abbatisa, amatrex scripturae sacrae, ecclesia e -ex (EPITAPH. var. II 56,5 -x). DIPL. Otton. II. 159 p. 179,13 quēdā veneranda -x religionis abbatisa Heluudis nomine. GISLEB. Elnon. inc. 4,247 sicut adumbratis -bus integritatis mos est abscondi contra spectacula mundi. al. v. et p. 530,58. locut. fidei -x i. q. *fidelis – eine Gläubige*: WANDALB. martyr. 696 fidei -x si deinde fuisset *Persis*. 4 *quae veneratur, adoratur – Verehrerin*: NICOL. I. epist. 96 p. 551,30 qualiter haec Dei -x Augusta, ut prisca fides servetur, sasagat. HUCBALD. Rictr. 10 Eusebia, bona Dei -x secundum interpretationem sui nominis (*inde IOH. ELNON. Rictr. 1,406*). HROTSV. Pel. 94 audiit . . . locis gentem degere remotis . . . Christi -em simulacrorumque rebellem. OTTO FRISING. chron. 7,7 p. 317,20 quia constat universitatem Sarracenorum unius Dei -em esse. al.

cultrum v. culter. 1. **cultum** v. 3. colo.

2. **cultum** v. culter.

cultura, -ae f. *script.* col.: l. 60.

I *de curatione, opera manuum*: A *actio colendi, satio – Bestellung, Pflege, Anbau (de cura animalium: l. 38)*: 1 *proprie*: a *in univ.*: CONC. Merov. p. 212,10 ut in ipsum die Dominico ruralia opera, id est arare, . . . vel quicquid ad rures -a pertinet, facere nullus . . . non presumat. WALAHFR. hort.^{tit.} incipit liber de -a hortorum. TRAD. Salem. p. 103,115sq. nobilis femina . . . dedit . . . predium Bûchaim ad -am sex boum . . . , in Böttingin ad -am v boum (*sim. CHART. Wirt. VII 2617. al.*). CHART. Westph. VII 450 quod pro -a agrorum vestrorum et armentorum necessarium vobis erit. ALBERT. M. veget. 1,192 quaedam . . . plantae a sua malitia . . . mutantur per -am. *saepe. expressius i. q. opera – (Feld-)Arbeit*: WANDALB. mens.^{tit.} de mensium duodecim . . . -is aerisque qualitatibus. b *c. colore quodam*: a *aratio, actio arandi – das Pflügen*: CHART. select. Keutgen 126,101 (s. XII.) si inter hos boves (i. *ad aratra pertinentes*) unus vel duo . . . senio . . . fuerint inutiles redditus ad -am. b *administratio – Verwaltung, Regie*: CHART. march. Misn. III 161 (a. 1211) quia bona hec sub -a (-am *var. l.*) eiusdem grangie redigi poterant. REGISTR. Austr. I 10 p. 5^a,14 due curie . . . coluntur propria -a. ?*de sede administrationis*: CHART. Rhen. med. II app. 16 p. 433,38 (c. 1220) mansus flagellat nobis maldrum et in -am defert. γ *exercitio, sustentatio – Betrieb, Unterhalt*: CHART. Welt. app. 1 (ante 1089) quarum (*hobarum*) una est ad molendini . . . et vinearum duarum -am (TRAD. Salisb. I 162^b. CHART. Babenb. 226. al.). CHART. Turg. III 435 duos lapides molares . . . de meliori fovea Utinhovin, que tunc existerit in -a. 2 *meton. de terra (cultu)*: a *ager (consitivus, consitus) – (Kultur-, Acker-)Land*: TRAD. Frising. 8 p. 35,8 (a. 755) -am, quam Uualdcoz habet. CHART. Sangall. B 64 confinit (*sc. cortinum*) in via, ex alia parte in co-a. DIPL. Frid. I. 350 p. 189,30 quos (*mansos*) . . . ipse (*marchio*) . . . extirpari fecit et in -am redegit (*sim. DIPL. Constantiae 44 p. 143,4. CHART. Carniol. II 156. al.*). CHART. Wirt. VI 1820 p. 215,28 ad quamlibet -am, que vulgare dicitur zelge. *persaepe. in nomine loci*: BERTH. ZWIF. chron. 3 p. 150,26 una (*sc. vinea*), quae est maxima, vocatur C-a. b *parva pars arvi – Parzelle*: REGISTR. Prum. 45 p. 201,1 aspiciunt ad ipsum (*mansum*) -e VII. al. ALBERT. METT. div. temp. 2,20 p. 80,2 singulis (*mercatoribus*) ad modum unicuiusque -e ad extirpanda novalia terram dividerunt (*sc. praedones*). c *sata, seges – Saat, Pflanzung*: CAPIT. reg. Franc. 32,37 ut campos et -as nostras bene componant iudices. 275,12 de terris censualibus et . . . -is indominicatis . . . ecclesia . . . de-

cimam recipiat (*sim. CHRON. Andag. 16 p. 39,9. al.*). PETR. DAM. epist. 89 p. 537,19 Dioclitianus imperator . . . privatus in amoena virentis hortuli -a permansit. GODESC. GEMBL. gest. 61 p. 547,8 ut panem . . . vix administrarent nobis -ae nostrae et decimae. CHART. Welt. 25 p. 135,35 quatenus . . . nobis mediam partem tocus -e . . . amministrent (*sc. coloni*). al. *de provenitu*: CHART. Lamb. Leod. 195 p. 257,27 (a. 1230) de feno et omnibus pratorum -is undecimus cumulus debetur. REGISTR. Trident. III 11 p. 236,23 Bonmesius dat . . . octavum minutorum de -a. B *mansio, habitatio – das Bleiben, Wohnen*: MANEG. ad Gebeh. praef. p. 311,39 si haec fama me scriptitasse vulgaret, quem de locis humane -e aptis eiecerant eqs. *adde de conservatione*: OTLOH. Dion. 8 p. 830,18 abbas aliique fratres . . . censuerunt . . . venerabilium ossium integritatem -amque debere investigari. C *munus, functio, procuratio – Verrichtung, Obliegenheit, Besorgung*: COD. Odalb. 84^b p. 147, 11 ob statum atque sacri ministerii -am (cf. *Vulg. II par. 31, 21*). HILDEG. scivias 2,3 l. 172 in -a ecclesiae per fideles homines perficitur (*sc. eleemosynarum distributio*).

II *de favore*: A *educatio, doctrina, humanitas – Erziehung, (Aus-)Bildung*: EGBERT. fec. rat. 1,383 qui te audire fugit, -e impendia perdis. HILDEG. euang. 2,2 p. 248,25 'ascendit . . . Ioseph . . . de civitate Nazareth', id est a -a, quam in rationalitate habet, 'in Iudaeam . . .', videlicet in arctam viam agnitionis Dei. ALBERT. M. Is. 28,28 p. 317,82 vult . . . dicere, quod tempus est arandi per cordis -am. B *cura, provisio – (Für-)Sorge, Zuwendung*: DIPL. Frid. I. 279 p. 90,21 ad ampliandum divine religionis -am. CHART. Worm. 252 p. 169,26 propter -am pacis et iusticie observationem. al. c *notione sollicitudinis*: ALBERT. M. serm. I 1 p. 20,21 multos . . . illorum (*clericorum*) excaecat -a lumborum.

III *de religione*: A *in univ. i. q. veneratio – Verehrung, Kult*: 1 *spectat ad christianos*: a *de Deo*: VITA Goar. 2 quod . . . tantas animas . . . ad Dei -a (-am *var. l.*) revocasset. HRABAN. epist. 15,1 p. 404,36 post tria mandata, quae de sua -a primum protulit *Dominus*, mox eqs. DIPL. Otton. II. 24 p. 33, 39 ad Dei -am augmentandam. HILDEG. scivias 3,8 l. 558 trinitatem in unitate divinitatis fidei -a adoraturi. HERM. IUD. conv. 3 p. 79,16 abhominabilis vestre (*sc. christianorum*) -e . . . auctoritatem pretende. *persaepe. adde*: RUP. TUIT. vict. 2,10 p. 57,13 se et suos angelos cogitans *perditur*, quos intendebat generi humano ita ingerere, ut divinam illis exhiberet -am. b *de imaginibus*: LIBRI Karol. 2,21 p. 80,29 imagines . . . omni sui -a et adoratione seclusa . . . nullum fidei catholicae adferre poterunt preiudicium. CONC. Karol. A 44 p. 527,9 ut . . . a -a . . . illicita populum compesceret (*sc. episcopus*). p. 531,25 in imaginum -a, veneratione vel adoratione. c *de sanctis*: THIETM. chron. 1,28 p. 36,2 qui (*rex*) precursoris Christi . . . in nostra urbe fundamentum subsequens -ae primus posuit. MANEG. ad Gebeh. 15 p. 339,15 quia hanc -am ac venerationem . . . minui conspiciat. 2 *spectat ad paganos*: CAPIT. reg. Franc. 2 si populus christianus relictam idolorum -am Deo . . . deservire debeamus (BONIF. epist. 65 p. 137,27. *saepe*). WILLIB. Bonif. 6 p. 29,7 quod . . . multitudinem plebis a sacrilega demonum -a ad consortium . . . ecclesiae adscisceret. RUD. TRUD. epist. p. 318,22 avaricia idolorum est -a. ALBERT. STAD. Troil. 1,132 hic sibi -am vindicat ara Iovis. *persaepe. meton. i. q. locus cultus, simulacrum – Kultstätte, -bild*: GLOSS. psalt. Lunaclac. 105,36 quas (*gentes*) propter idolorum -as . . . delere debuerant (ALTFR. Liutg. 1,16. CONST. Constant. 28. 51). CARM. var. Walther 16,2 Romuleum . . . templum, quod . . . Pantheon est dictum, -am demonis omnis, obtinuit *papa*. B *ritus, officium, sollempnia – kultische Handlung, Gottesdienst, (liturgische) Feier*: VITA Sollemn. 6 (MGMer. VII p. 316,9) in qua (*sc. oppido*) vitae suae religionis securus exerceret -as. HRABAN. carm. 2,2,15 quid -a velit, . . . quid prece eqs. CONC. Karol. A 46^B,5 p. 569^a,3 episcopi . . . ad -am propriae ecclesiae suae sepiissime debent adesse. HILDEG. scivias 3,2 l. 411 hominibus . . . magis concupiscentias suas sequentibus quam -am Dei amantibus. *de observantia*: PETR. DAM. epist. 78 p. 392,14 ut . . . vos . . . spiritalis sabbati -a sanctificet. HILDEG. scivias 3,2 l. 430 quia austeritas et -a legis ante Moysen

data non est. *al.* C *confessio, fides, religio* – *Bekenntnis, Glaube, Religion*: 1 *in univ.*: CONVERS. Afrae 5 dic . . . -am tuam. RIMB. Anscar. 19 p. 43,38 nolite ultra -am superstitiosam quaerere. THIETM. chron. 2,14 arguebat . . . idem (*presbyter*) et regem et populum antecessorum -a suorum deviantem. HILDEG. euang. 5,1 p. 255,10 'congregans *Herodes* . . . omnes principes', id est maiores et primos, qui leges diversae -ae dederunt, 'sacerdotum' *eqs.* HELM. chron. 84 p. 161,37 sicut ab omnium discrepatis -a, sic omnium patetis direptioni. VITA Mahum. 119 quos (*Agarenos*) nullius -e veritas solidavit. 214. CHART. Livon. A I 64 cum per ipsum (*episcopum*) . . . termini dilatentur et barbarorum infidelitas . . . christianae -ae subiugatur. *al.* 2 *de exercitatione*: RIMB. Anscar. 26 p. 56,8 ut . . . in regno suo ei permitteret (*sc. rex*) -am christianitatis . . . statuere. BENZO ad Heinr. IV. 3,28 (29) p. 354,6 Benzo conatus est hos transfugas revocare ab errore hydolatricae -am catholicae fidei. 7,2 p. 582,14 Constantinus . . . conversus ad -am christianae religionis roboravit catholicam fidem.

IV *de ornamento i. q. ornatus, sumptus* – *Schmuck, Pracht*: LAUDES Mediol. 2,2 (CC Ser. Lat. CLXXV. 1965. p. 372; s. VIII.ⁱⁿ) variis rutilat -e modis ornata. CHART. Mog. A II 640 p. 1042,25 non immerito, qui destinati sunt eius (*sc. Christi*) servitio, . . . -a saltem vestium fieri desiderant speciosi.

**culturalis*, -e. *form. plur.*: *acc.* -is: l.34. *abl.* -is: l.31. 1 *adi.*: *ad culturam aptus, destinatus* – *zum Anbau bestimmt, Kultur-*: TRAD. Weiss. 187 (a. 732) dono . . . in fine Monefridovilla de terra -i <iurnales o>cto> (ci. H. Antony, *Mittellab.* 16. 1981. p. 326sq.; *culturalitus* acto *cod.*; cf. 7 p. 179,29 de terra -i XX iurnales). CHART. Epternac. 85 quicquid . . . ego . . . visa sum habere . . . , hoc est mancipiis, servis, . . . campis -is, pratis (*inde* 95 -bus). WOLFHARD. Waldb. 2,11 p. 240,15 in proximo -i . . . arvo. 2 *subst. masc.*: *cultor, colonus* – *Landarbeiter*: DIPL. Karoli M. 307 p. 464,2 (spur. s. XI.) precipimus ibi mittere ageris vel -is (cultores *corr. B.*), qui ibidem maneant et faciant ibi domos.

[*culturalitus* v. **culturalis* et *iurnalis*.]

culturo, -are. *colere, conserere* – *bestellen, bebauen*: COD. Udalr. 45 p. 97,30 (a. 1075) si propter aerae intemperiem vineam Domini -are desistat *operarius*. COD. Wang. Trident. 265 p. 492,5 uti . . . Wilelmus et sui heredes semper debeant dictum broillum . . . tenere et laborare et -are a . . . domino episcopo.

1. *cultus*, -us *m. script. col.*: l.60. *form.*: *sg.*: *dat.* -u: DIPL. Otton. I 153 p. 234,25. 154. *abl.* -o: p.2086,14. *abl. pl.* -is: FORM. Augiens. C 15 p. 372,2.

I *de curatione, opera manuum*: A *actio colendi, satio* – *Bestellung, Anbau* (*de cura animalium*: l.54): 1 *proprie*: a *in univ.*: CAPIT. reg. Franc. 256,6 quicquid . . . ad -um frugum traxerint *homines*. CARM. de Frid. I. imp. 2174 ut . . . illis (*natis*) nec dulcia Bachi pocula nec -um sementis nosse liceret. ALBERT. M. veget. 1,163 accidens . . . , quod . . . adiuvat naturam plantarum, est -us hominis. CHART. Welt. 24 quibus (*annis*) agri . . . -ui subiaceant. *al.* *adde*: WANDALB. mens. 124 quibus armentis amor est et -us habendi. b *opera* – (*Feld*)-*Arbeit*: WANDALB. mens. 5 quos usus generet -us. 361 bis sena hos -us renovant vertigine menses. 2 *meton. i. q. terra culta* – *bestelltes Land, 'Kultur'*: CONC. Karol. B I 11 p. 81,4 ager dumosus . . . labore ad -um fertilem perductus. DIPL. Otton. III. 266 p. 683,33 confirmamus . . . cortem . . . cum . . . silvis, paludibus, co-bus, campis et incolitibus (*item in pertinentiis chartarum*: COD. Wang. Trident. 94 p. 222,17. *saepe in hac regione*). METELL. Quir. 18,31 qui fundus latus post -bus amplificatus, emancipatus est *eqs.* CHART. Altenberg. 57 p. 44,11 (epist. papae) quas (*terras*) . . . deducunt (*sc. fratres*) ad -um (*sim.* CHART. Pomm. 976 p. 278,24). *al.* B *servitium* – *Dienst*: CARM. Cenom. 5,15 lictis armorum -bus . . . miliciam Christi . . . capis. HELM. chron. 69 p. 132,1 ut . . . dirigatur -us domus Dei in manibus vestris. ARNOLD. LUB. chron. 4,8 p. 172,4 iuvenes nobiles . . . ad militarem habitum et -um militie transtulit *imperator*. C *procuratio* – *Besorgung*: LEG. Lang. p. 185,17 ad -um salutis augendum.

II *de favore*: A *sensu activo*: 1 *educatio, cultura* –

(Aus-)Bildung: WALAHFR. carm. 28,1 ad Karolum filium augustorum: natus et egregie et -u nutritus herili. WALTHARIUS 3 Europa . . . moribus ac linguis varias et nomine gentes distinguens -u. CARM. de Frid. I. imp. 2306 vario gens plurima -u sub domino . . . cogitur uno. LIGURINUS 6,408 hic (*Belus*) placido -u puerum nutriverat. 2 *cura, provisio* – (*Für*)-*Sorge, Zuwendung*: IONAS BOB. Columb. praef. p. 146,3 erit . . . commissi operis, venerandi patris, vestri arbitrii -us. HROTSV. prim. 442 erga coenobii -um . . . sollicitari (*sim.* DIPL. Otton. II. 89 p. 104,2). THIETM. chron. 6,41 p. 326,1 patriam cum commissis deserit, aliena . . . supervacuis -bus colit (*sc. praesul*). CARM. de Frid. I. imp. 2630 dolens *pacis* procedere -um Allecto (CONST. Melf. 1,8). *saeptus*. 3 *studium, tractatio* – *Hingabe, Beschäftigung* (*mit*), *Pflege*: ARBEO Corb. 23 considerans loci secreta et ad -um relegionis vitae dilectabilem. CAND. FULD. Eigil. I 19 haec, quae ad -um divini operis pertinebant (*sim.* CHART. Solod. 24 p. 26,7. *al.*). WALTHARIUS 1254 quorum (*ludorum*) -u primos attrivimus annos. VITA Corb. 1 in boni operis -u . . . persistere. CHART. Bund. 179 p. 143,29 si ea, quae ad statum vel -um sanctae Dei ecclesiae pertinent, agere . . . studuerimus. *al.* 4 *reverentia, obsequium* – *Ehrerbietung, Gefolgschaft*: IULIAN. TOLET. Wamb. 3 virum . . . regali -u iam circumdederant magna officia. HRABAN. epist. 20 p. 425,18 domino reverentissimo et -u sincerissimae caritatis observando . . . archiepiscopo . . . salutem. CARM. de Frid. I. imp. 2686 membra fide digna sumens (*sc. Allecto*) -uque figuram. EBERH. HEIST. Betel 266 cultorum stultum viciorum desere -um. *al. v. et p.* 193,3,42. *adde*: ANAST. BIBL. epist. 5 p. 411,25 epistolae . . . synodi . . . reverenti sunt -u recipiendae. B *sensu passivo*: 1 *conditio vitae* – (*Berufs*)-*Stand*: DIPL. Ludow. Germ. 67 p. 94,10 vita conversatioque monasterialis monachico -u instituta (*sim.* FROUM. carm. 3,5. EPIST. Teg. 22). HELM. chron. 22 p. 44,20 status ecclesiae et sacerdotii -us. 28 p. 55,34. *adde*: DIPL. Frid. I. 193 p. 324,7 inter ceteras ecclesiastici -us et status rei publice enormitates. 2 *victus, genus vitae* – *Lebensweise*: CAPIT. reg. Franc. 179,3 cum in -u vario discreti esse debeant *clerici*. CHART. Mehl. 319,10 (a. 1225/26) quae (*bona*) patres . . . possederunt a paganismo et -u silvestri. *al.*

III *de religione*: A *veneratio* – *Verehrung, Kult*: 1 *spectat ad christianos*: a *de Deo* (*de cruce Domini*: l.45): WILLIB. Bonif. 5 p. 23,9 quorum (*presbiterorum*) alii religioso Dei se omnipotentis -u incoluerunt, alii *eqs.* GLOSS. psalt. Lunaanac. 39,17 -u et hore (*leg. ore*) optat per te habere salutem. RUOTG. Brun. 21 p. 22,23 de religione . . . et -u Dei, quod Greci theosebian dicunt. PETR. DAM. epist. 137 p. 469,16 -ui vivificae crucis . . . ieiunium copulate. HILDEG. scivias 3,7 l. 6 quod in sanguine Christi . . . -us sanctae trinitatis . . . declaratus est. CHART. ord. Teut. (Thur.) 20 p. 23,39 (dipl. Frid. II.) circa religionis augmentum et -um *divini nominis* ampliandum (CHART. Brixin. 78. *al.*). *persaepe*. *adde*: NOTKER. BALB. gest. 1,20 p. 26,3 qui (*episcopus*) . . . ipse divinis -bus voluit honorari. b *de imaginibus*: LIBRI Karol. 2,21 p. 80,9 inter quae (*instrumenta christianae religionis*) nullum . . . locum imaginum -us et adoratio tenent. CONC. Karol. A 44 p. 484,16 quae (*pars*) indebito ac superstitioso -u imagines venerabatur. *al.* c *de sanctis*: WALAHFR. carm. 75,10,3 qua (*sc. in insula*) Dei matris colitur patenter -us. RATHER. Metr. 14 in -u et veneratione tuorum, sancte, . . . artuum. ALBERT. M. sacram. 200 p. 129,39 hyperdulia . . . est -us, qui debetur creaturae excellentiori. *al.* 2 *spectat ad paganos, desciscences*: EINH. Karol. 7 p. 9,16 natura feroces et -ui daemonum dediti *Saxones*. PASS. Kil. II 8 utrum quem Kylianum docebat, an Diane -us praepo-nendus foret. WALTH. SPIR. Christoph. II 5,16 quae (*sorores*) . . . -um flocci fecere deorum. RUP. TUIT. vict. 5,12 p. 165,29 quia -us vitulorum intra Israel continebatur, -us autem Baal *eqs. saepe*. *adde*: RUD. TRUD. epist. p. 318,21 quam graviter incidat (*sc. homo iniquus*) per -um suae paritatis . . . in idolatriam. B *ritus, officium, sollemnia* – *kultische Handlung, Gottesdienst, (liturgische) Feier*: 1 *in univ.*: LEG. Wisig. suppl. p. 482,14 quia et viduatae persistunt *ecclesiae* et difficile sacris -bus ordo debitus exhibetur. PAUL. DIAC. carm. 9,17 -bus altithroni quantas fundaverit aedes *Ansa*. LIUTG. Greg. 3

quos (*locos*) initiaverunt electi Dei et excoluere -u divino (Wett. Gall. 6. *persaepe*). Walahfr. carm. 76,84 quot annos -bus explevit venerabilis Anna sacratis. Albert. M. Is. 1,11 p. 19,83 secundum tria, quae exiguntur ad -um, quae sunt sacrificium, feriae et oratio. *al. v. et vol. I. p. 488,12. meton. de clericis*: Leg. Wisig. suppl. p. 474,26 vobis cunctis et ex divino -u ministris idoneis et ex aula regia rectoribus... electis... adicio promissum, ut *eqs.* 2 *festum* – *Fest(tag)*: Annal. Mett. a. 804 p. 91,1 inter ceteros divinos -us etiam ibi (*sc. Niumago*) pascha celebravit *imperator*. 3 *observantia* – *Einhaltung, Beobachtung*: Petr. Dam. epist. 1 p. 89,15 carnalis... sabbati -um supervacuum ducimus, cum *eqs.* *consuetudo, ordo* – *Gewohnheit, 'Ordnung'*: Consuet. Vird. 23 p. 408,12 quo... die (*sc. festivo*) semel fratres, licet quadragesimaliter, prandant, solemniter tamen -u habebunt haec piscium genera: *eqs.* C *confessio, fides, religio* – *Bekennnis, Glaube, Religion*: Pass. Sigism. 4 (MGMer. II p. 335,3) filiis suis *christiana religio* -is -um (-ui *var. l.*) deservire visus est *Gundobadus* (Hist. peregr. p. 124,17. *al.*) Agob. 1,15 l. 17 in quibus (*tribus virtutibus*) totus comprehenditur -us. Poeta Saxo 4,98 -u ritumque relicto gentili. Vita Mahum. 117 dum Nestorius... percepisset... Agarenos... quodam ignoto -u circumductos. Albert. M. sacram. 238 p. 155,76 quod dispar -us intellegitur de disparitate ad fidem. *saepe*.

IV *de ornamento*: A *vestitus, habitus* – *Gewand, Aufzug, Tracht*: 1 *proprie*: LIBER hist. Franc. 11 capit. p. 238,33 legatarius... vestitus -u peregrino. CHART. Wirt. I 244 p. 301,13 omnis -us vestimenti, quo vel ad opera vel ad ecclesiam procedere solebat *censualis*, fratribus praesentabitur. CHRON. Pol. 1, 16 p. 37,12 cum... inquirent (*sc. astantes*), quanto tempore funus ipsius (*Bolezlavi*) habitu -uque lugubri celebrarent. *al. ornatus* – *Ornat*: IULIAN. TOLET. Wamb. 4 *regio* iam -u ante altare divinum consistens... fidem populis reddidit (THEGAN. Ludow. 6 p. 182,3. REGINO chron. a. 868 p. 96,15. *al.*). LIBER tram. 160 p. 233,1 tunc sacerdos... induat se -um sacerdotalem. 2 *meton. i. q. status, species* – *Zustand, Aussehen*: RUD. TRUD. gest. 45 qui... ad... villas nostras pertinebant, ... miserabili -u maximoque eiulatu... occurrerunt. EUPOLEMIUS 2,12 quos (*agricolas*) -us inornatus, facies nigra... ignavos probet. *adde de rebus*: CAPIT. reg. Franc. 92,3 que (*xenodochia*)... dextructa sunt, ... ad priore (*sic*) -um perducere cupimus. MIRAC. Adelh. 13 (MIOGerg.-Bd. 20,2. 1962. p. 53, 22) cartulam... miserabili -u afferens... tumbe inposuit *Burchardus*. B *decor, elegantia, lenocinium* – *Zier(at), Putz*: 1 *spectat ad homines*: CONC. Karol. A 39^B,21 solent (*sc. vernulae sanctimonialium*)... -u meretricio ornatae incedere. HROTSV. Agn. 94 ille (*amicus, i. Christus*)... auribus... suspendit in aures, praebens ornatus varii claros mihi -us. prim. 335 donec ipsa (*Oda*) suam iussit procedere natam ornata... -u vestis pretiosae. CHART. march. Misn. III 476 p. 331,28 ut... omnem -um et omnes vestes preciosas in usus pauperum faceret venundari *domina Elisabeth*. *al. in imag. vel per compar.*: AETHICUS p. 187,1 constantia pernix, decus et -us hominum, *eqs.* WANDALB. creat. mund. 246 herba... -u frondet amoen. DIPL. Merov. III A 51 p. 168,43 debemus et unicae sponsae suae (*Domini*),... ecclesiae, -um et decorem speciali devotione... ampliare (*sim.* ARNULF. SAG. invest. 1 p. 88,10). MANEG. ad Gebeh. 53 p. 404,40 nullo religionis -u, nullo virtutum ornatu. LIGURINUS 7,22 exceptos (*sc. viros*) leti decorabat -us honoris. 2 *spectat ad res*: a *de supellectile, vasis (sacris) sim.*: WALAHFR. exord. 25 p. 503,33 in hoc enim, sicut et in reliquis -bus, ... decus succrevit ecclesiae. AUDRAD. carm. 3,4,221 evanescent fanum, simulacra vel arae ac, vario -u quicquid congeserat error, aurum seu gemmae. MANEG. c. Wolfh. 10 simplices armaturarum perfidie in -um (-u *var. l.*) fidei transtulerunt (*spectat Vulg. exod. 11,2; de re v. ed. p. 275q.*). LAMB. LEOD. Matth. I 1113 pauper erat quidam facili contentus amictu... at -bus ecclesiarum, que superesse sibi poterant, impendere sollers. *al.* b *de rebus aedificia ornantibus (fere de ecclesiis)*: ERMOLD. Ludow. 4,182 est locus ille situs... prope flumina Rheni, ornatus variis -bus et dapibus. DIPL. Ludow. II. 54 p. 172,40 ne tam famosi oratorii honor -usque vilesceret. HROTSV. prim.

371 nititur (*sc. dux*)... -bus ecclesiam dignis ornare novellam. *al.* 3 *spectat ad orationem*: HROTSV. lib. 1 praef. 1 hunc libellum, parvo ullius decoris -u ornatum, sed non parva diligentia inlaboratum, ... offero. *v. et vol. I. p. 1567,39.* C *sumptus, pompa* – *Pracht, Aufwand*: ANGILB. eccl. Cent. 3^{capit.} de ornatu... aecclesiae et... sacrarum *vestium* -u (CONC. Karol. A 39,214 p. 405,11. ARNULF. MEDIOL. gest. 3,12. *al.*). ANNAL. Ved. a. 879 p. 44,6 quam (*ecclesiam*) eius (*regis*) pater *regio* -o (-u *var. l.*)... in palatio construxerat (OTTO FRISING. gest. 1,10. *al.*). HILDEG. scivias 3,6 l. 662 quod omnes (*sc. imagines virtutum*) sine pallis sunt, hoc est, quod... terrenos -us... abiecerunt. *al.*

2. *cultus v. 3. colo.*
[*culucalus v. *lucilia*: SUMM. Heinr. C p. 209.]
**culverta*, -ae *m.* (colibertus; cf. Meyer-Lübke, REW³ nr. 2047) (*miles mercennarius – gedungener Knecht, 'Bravo'*: GREG. CAT. chron. II p. 272,21 (epist.) in tantum Dei ecclesiam affligebant (*sc. Moricus et Carbo*), ut -as suas mitterent, quae offerrentes de manu presbyteri per vim distraherent.

20 *culullus*, -i *m.* *poculum – Trinkgefäß*: AMARC. serm. 3,368 ni siccam exhaustus situla grandive -o (*ci. Sedgwick; cucullo cod.*) fons puteusve gulam corroboret.

columba v. columba. culumen v. 1. columen.
1. *culus* (col-), -i *m.* *metr. cül-: l. 31. 1 strictius i. q. anus* – After: CARM. Otton. III. 20,6,22 <naus>eat omni tempore bucca, sed modo -us nauseat ultra. SUMM. Heinr. A 3,231 -us vel podex ars vel after. C p. 250 colus arsdarm. TRACT. de chirurg. 985 ad intestinorum vel -orum dolorem. REGIMEN san. Salern. 150 semen foeniculi fugat et spiracula -i. *al.* 2 *latius i. q. nates, posteriora* – *Hinterbacken, Gesäß*: METELL. exp. Hieros. 6,311 caro... inmensi de parte -i cadit ense crepante. CARM. Bur. 215 XI qui (*avari et tenaces*) iuxta -um ferunt sacculum. ALBERT. M. animal. 23,126 a quibusdam humidus -us vocatur (*sc. morfex avis*). SALIMB. chron. p. 367,4 extrahit *Albricus* sibi bracas et -um ostendit Deo in signum opprobrii. *al.*

2. *culus v. caulis.* [3. *culus v. oculus*: YSENGRIMUS 6,324.]
culya v. colia. Pöörnbacher

1. *cum praep. script.*: com: l.60.p.2087,62.2088,9.2089,40. *al.* con: l.60.p.2087,38.2088,5.10. *al.* cus: l.66. *struct.*: *ferre c. abl. c. acc.*: p.2087,2.6.2088,27.37.45. *persaepe. c. dat.*: p.2087,19.2088,29. *c. gen.*: p.2087,13.2088,45.2090,69. *al. c. nom.*: l.62.67.p.2087,49.2092,22. *al. struct. mixt.*: p.2087,12.35.2088,8.44. *persaepe. postponitur et adiungitur formis pron.*: *refl.*: *semper. pers. praeter*: GERH. AUGUST. Udalt. 1,28 l. 69 cum vobis (*var. l.*). RUODLIEB I 108. IV 206 cum me. V 490 cum te. *rel. tantum bis in schedulis nostris*: p.2092,23. *adde WALTH. SPIR. Christoph. II 430 quocum. prave coniungitur*: unacum: p.2093,35.2094,1. quicum: p.2094,10.11. *additur una* (unacum: p.2093,35), simul, pariter: *passim, e. g.* p.2088,53.2091,23.2093,49. *de praeverbio con- in compositis: de notione*: EBERH. BAMB. epist. 16 p. 557^C 'con' syllaba diversitatem subinnuit, sed *eqs.* HUGO HONAUG. hom. 4,1,1 'con' plurium connexum et sociabilem notat coniunctionem. *ibid. al. de assimilatione q. d.*: GODESC. SAXO gramm. 1 p. 358,8. ?cum quo sensu coni.: p.2091,69sq. *de cetero v. sub VIII.*

σύν, μετά, ἄμα – mit: I *praevalente sensu sociativo vel comitativo*: A *strictius* ('[zusammen, gemeinsam] mit'): 1 *c. aliquo*: a *corpor.*: a *gener.*: CONC. Merov. p. 29,3 Viventolus episcopus... [con provincialibus] (com conprovincialibus *var. l.*) meis constitutiones nostras... subscripsi. ARBEO Corb. 29 quaedam mulier... cum que (*m. al. corr. qua 1*)... ibant viri. EINH. Karol. 14 se... cum maximis copiis adventurum. RIMB. Anscar. 33 p. 64,22 in quo (*portu*) naves cum negotiatoribus... constabant. ANDR. BERG. hist. 14 p. 227,24 dum domnus Hludowicus cus (*sic 1, castrum 2*) suis Bari custodirent. DIPL. Karoli III. 25 p. 41,31 aba monasterii... una cum Rodericus scavinus Taurinensis advocatus. WIDUK. gest. 1,11 p. 19,4 cum amicis occumbere. *persaepe. in praesentia – im Beisein*: THIETM. chron. 8,7 Burgundiorum rex... coronam suimet et sceptrum cum uxore sua et privignis ac optimatibus universis sibi (*sc. imperatori*) concessit. β *iur.*: PACTUS Alam. 1,

4 si quis alteri caput frangit . . . , solvat solidos VI aut cum VI medicus electus iuret. LEX Alam. 2,2 liceat illum heredem cum illis testes nominatos, (illius testis nominatus, illis testibus nominatis *var. l.*) quinque, ipse sit sextus, . . . iuret. LEX Baiuv. 1,6 cum XII sacramentalibus (sacramentales *var. l.*) iuret. *persaepe. subst. om.*: LEX Alam. 61,1 cum duos (duobus, duobus sacramentalibus *var. l.*). LEX Saxon. 10 cum XI. *saepe. γ publ. in stipulatione poenae* (cf. p. 2088,41sq. 2092,30sq.). TRAD. Lunaclac. 13 (a. 771) si quis . . . contra hanc cartam tradicionis . . . contraire voluerit, iram Dei . . . incurrat et causam <habeat> cum beato Mihhaelo archangelo et p a r t e m cum Iuda traditore (*sim.* TRAD. Frising. 344 p. 294,23 cum Iuda Scariothis p. damnationis accipiat. 347^a cum Iude Scariothis. *saepe*). *β spirit.*: *α in univ.*: NARR. de rel. Scafhus. 5 ut consepulti cum Christo per baptismum penitentie conresurgant etiam cum illo in novitate vite *fideles* (cf. *Vulg. Rom.* 6,4). *al. β spectat ad favorem*: RIMB. Anscar. 30 p. 61,30 quaeramus, an ille (*Deus christianorum*) nobiscum esse velit. GERH. AUGUST. Udalr. 1, 10 capit. p. 76 quam firma fide cum imperatori (imperatore *var. l.*) permansit. BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 283,33 regni primum pars non modica cum apostolico indubitanter sentiebant. *al. γ spectat ad exemplum*: WALAHFR. Blaithm. 105 cum doctiloquo . . . cecinisse propheta: 'eqs.' WIPO gest. 5 p. 27,11 dicere cum psalmista: 'eqs.' *al. expressius* ('so wie [einst]'): WALAHFR. Mamm. 38 cum . . . tribus pueris mundi simul idola tempnens clauditur ignicremis . . . caminis. *al. STEPH. COL. Maurin.* 7 (3) sanctimonialis femina cum Maria Magdalena prima ad sepulchrum reperta (respecta *v. Heinemann*) *eqs.* 2 *c. aliqua re*: *α gener.*: ANNAL. regni Franc. a. 779 obtulit se . . . dux . . . cum multa munera (multis muneribus *var. l.*) in praesentiam . . . regis. THEGAN. Ludow. 53 misit legatos suos imperator ad illum (*Lotharium*) . . . cum epistolis exortatoriis. THIETM. chron. 7,61 cum preda ingenti . . . exhibant. *persaepe. b medic.*: ANTIDOT. Lond. p. 18,11 depunit *antidotum* minitrua mulieris post valneo accepto cum mel et vino. WALAHFR. hort. 212 huius (*feniculi*) . . . semen foetae cum lacte capellae absumptum ventris fertur mollire tumorem. *saeptius. 3 refl.* secum ('mit sich, mit-'): CHRON. Fred. 2,57 p. 79,21 Gothis secum (*se var. l.*) colliens persequitur Odoagrum *Theudericus*. EIGIL Sturm. 5 p. 135,41 (cod. W) assumptis secum duobus fratribus ascenderunt navem. WALAHFR. carm. 14,3,6 te secum rapit alveus. GERH. AUGUST. Udalr. 1,3 l. 97 acceptis . . . secum stipendiis in iter eorum necessariis. WIPO gest. 21 imperator regem secum duxit in urbem. *persaepe.*

β latius fere pro particula 'et' ('und [auch]'): 1 *de additione, accessu* ('sowie, nebst'): *α in univ.*: LEX Ribv. 75,1 capitale et dilatura cum legis beneficium seu cum (con *var. l.*) furtu culpabilis iudicetur. HIST. Lang. Goth. 5 Papiae cives et Mediolanum . . . cum reliquae aliae civitates . . . colla sua . . . regi subicerunt. EINH. Karol. 33 p. 39,24 (testam.) omnia . . . vasa atque utensilia cum armis et vestibus alioque . . . suppellectili. CHRON. Thietm. 4,30 linguam cum oculis ac naribus amisit. *persaepe. b de corresponsione* ('sowohl . . . als auch, ebenso wie'): PAUL. ALBAR. carm. 9,3 hic noba cum vetera pariter sunt clare decora. EPIST. Col. 7 p. 250,3 nos vobiscum humiliter monemus, ut *eqs.* VITA Heinr. IV. 11 p. 35,31sq. ruit . . . vulgus, femina cum viro, servus cum domino, ignavus cum forti. *al. v. et p. 2093,32. negat.* ('weder . . . noch'): WALTH. SPIR. Christoph. I 6 rivus aque, qua ille baptizaretur, simul cum sacerdote non aderat. 2 *de consummatione, comprehensione, universitate* ('[mit]samit'): *α gener.*: *α in univ.*: EPIST. var. I 7 p. 502,33 regna cum omnibus praeciosis . . . acceptis. WALAHFR. Mamm. hymn. 4,1 spernens opes cum casibus mundi. WIDUK. gest. 2,27 se pariter cum urbe tradidit *Immo*. WIPO gest. 13 p. 35,7 cui (*sc. sauciato*) pes cum magna parte cambae . . . abscedebatur. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 301,18 una ecclesia cum plus quam centum hominibus combusta . . . est. *persaepe. β de summae partibus* ('zusammengenommen, gerechnet'): DIPL. Arnulfi 118 dedit . . . de pratis carradas CLXIII cum bonis et malis, . . . mancipia XXX et VIII cum senibus et iuvenibus. cf. p. 2093,6sq. *in numeris compositis*: WANDALB. martyr. 30 sexta . . . cum decima *dies* Antoni virtute dicatur.

ALBERT. M. animal. 1,380 sunt . . . hominis nervi septem cum septuaginta. *al. b publ. et iur.*: CHART. Rhen. med. I 8 p. 11, 11sq. (a. 720) villas nostras . . . cum omni integritate (*sic?*) eorum; hoc sunt sessi cum widriscapis, casis, campis *eqs.* TRAD. Frising. 565 propriam hereditatem meam con omni conquestu meo. 5 DIPL. Ludow. Germ. 13 p. 16,23 res . . . monasterii cum omnibus sibi subiectis et rebus vel hominibus. DIPL. Karoli III. 16 p. 25,22 quandam insulam . . . cum curte et capellis (capellis *var. l.*). CHART. Laus. 226 p. 218,34 com nascentibus et elemosinis. 10 CHART. Sangall. B 303 p. 236,33 plebes sancti Victoris . . . con omnibus suis possessionibus. *persaepe. v. et p. 2089,26.27.2093,71sq. in struct. contam.*: FORM. Sal. Lind. 16 mansos . . . cum hominibus . . . , cum terris . . . , campis . . . , omnia et, (cum 2) ex omnibus (*sim. add. 3 cum terris, silvis . . . seu et mancipiis . . . , cum ex omnibus, tam de alode quam et de conparato eqs.*). cf. p. 2099,51sq.

II praevalente sensu relativo: A c. aliquo vel aliqua re: 1 de relatione mutua ('mit[einander]'): *α de conversatione, commercio*: *α spectat ad sermonem, colloquium*: ARBEO Corb. 4 p. 192,9 vir sanctus cum discipulis loquebatur. EIGIL Sturm. 6 p. 137,6 multa tecum conferre. THANGM. Bernw. 19 diu . . . cum illo confabulans. *persaepe. β spectat ad consilium, consultationem*: ARBEO Corb. 8 cum suis inhire consilium, ut *eqs.* RIMB. Anscar. 19 p. 43,5 cum Danis agere. 25 THIETM. chron. 6,33 p. 314,6 haec rex cum suis principibus caute considerans. *persaepe. γ spectat ad conventionem, foedus*: DESID. CAD. epist. 1,1 cum ipsos (*sc. optimatibus*) habebamus conglutinata amicitia. TRAD. Frising. 1057 episcopus quandam complatationem . . . cum cuidam archipresbitero suo . . . facere definivit. OTTO FRISING. gest. 1,31 p. 49,4 de facienda cum Ungaris pace. *persaepe. δ spectat ad fornicationem, concubinationem*: LEX Baiuv. 8,1 si quis cum uxore, (uxorem *Bb*) alterius concubuerit libera. WILLIB. Bonif. 7 p. 40,7 clericorum nefanda cum uxoris copula. AGNELL. lib. pont. 166 p. 386,5 nubunt servis (*sic*) cum filiabus domini sui et ignobiles cum nobilibus. *persaepe. ε spectat ad pugnam, litem, controversiam*: ANNAL. Lauresh. a. 783 pugnaverunt Franci cum Saxones. DIPL. Heinr. II. 319 p. 400,15 si . . . cum extraneo aliquo rixam habuerit. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 299,47 bellum cum rege . . . conserere. CHART. Bund. 730 omnem litem, quam cum ipso (*praeposito*) de decima habebat. *persaepe. in stipulatione poenae* (cf. p. 2087,7sq. 2092,30sq.): TRAD. Frising. 5 p. 31, 25 (a. 750) siquis contra haec firmitatis epistolam fraudare conaverit, cum . . . Dei genetrice Mariam communicet c a u s a m (8 p. 35,23 cum agmina angelorum habeat c. TRAD. Patav. 7 cum beatissimi sancti Stephani. *saepe*). *ζ usu vario*: EINH. Karol. 18 p. 22,1 cum fratre regnum partitus. THIETM. chron. 4,21 comes . . . cum suis militibus ludens. THANGM. Bernw. 48 sibi nil commune cum illo esse. *persaepe. pendet ex adv.*: ARBEO Corb. 13 nonnulli adhuc supersunt, qui cum (*Adalpertum*) familiariter cum viro Dei noverunt. *b de coniunctione, conexione sim.*: AGIUS comput. 6,18 kalendarum numerus . . . una praesentis iunctus cum concurrentibus anni. RAHEW. gest. 4,2 p. 234,37 castra Ligurum . . . pons medius . . . cum castris nostrorum continuavit. ALBERT. M. animal. 1,120 colligatur os cum osse. *saepe. de commixtione*: MAPPAE CLAVIC. 3 confla cum eo (*cupro*) auri 3 l. ALBERT. M. summ. theol. II 11,48 p. 527^b,33 substantia confusibilis sive commiscibilis cum aliis. *saeptius. c de congruentia, comparatione sim. (interdum et de differentia sim., e. g. l. 66)*: *α in univ.*: PASS. Praeieci I 36 vir . . . nomine Venerianus cognomento Sanctus, cuius cum nomen (nomine *var. l.*) vita coaequabatur. LIBER diurn. 82 p. 89, 10 consona cum propheta canentes voce: 'eqs.' AMALAR. off. 1, 19,2 quam congruentiam habeant lectiones quattuor . . . cum quattuor pedibus mensae. WALTH. SPIR. Christoph. I 1 que . . . sibi cum improbis esset in vita dissensio *eqs.* EPIST. Ratisb. 2 p. 277,21 nescis, utrum concordet Stoicis an cum Hieronimo. *saepe. β pendet ex adi., adv., pron. aequalitatis, identitatis i. q. atque - wie*: LIUTG. Greg. 12 p. 76,27 uno eodemque aequali cum ceteris vestimento et victu . . . contentus erat. THIETM. chron. 4,17 cui (*patruo*) equaliter nobiscum haec hereditas contigit. ALBERT. M. eth. I 470 p. 400,34 quod sequitur

ex altero . . . , est eiusdem ordinis cum illo. *al.* γ *secundum, iuxta – in Übereinstimmung mit, gemäß, entsprechend, nach:* LEX Ribv. 59,4 si quis de ecclesia aliquid vim tulerit, cum superscripta *legem var. l.* in triplum componat (LEX Alam. 89,2. *saepe*). ARBEO Corb. 9 cum sanctiones (*m. al. corr.* sanctionibus 1) beati principis apostolorum Petri ubique praedicationis officium exercere. THIETM. chron. 6,13 p. 290,11 Goddes-calcus . . . nomen cum re possidens (*v. notam ed.*). *al. v. et p.* 2093,30,31. δ *pro abl. compar. i. q. quam – als:* LEX Baiuv. 13,3 si pignus illud minus valet quam (*cum var. l.*) VI sold. 2 *de respectu* ('*bezüglich, was . . . betrifft, hinsichtlich*'): *a in univ.*: HRABAN. epist. 18 p. 423,2 historia regum Iuda . . . cum spiritali sensu aliquantulum explanata. HROTSV. Abr. 1,3 quid tibi, triumphator saeculi, cum curis mundi? THIETM. chron. 4, 26 brachium absque IIII digitis solo cum pollice integrum. EPIST. Mog. 25 p. 363,7 si cum illa (*muliere anathematizata*) aliquid contra synodale decretum est perpetratum *eqs.* CHART. Livon. A I 11 p. 13,13 (epist. papae) dispensandi cum eis (*sc. ministris*) in cibis, potibus, quin et vestibus . . . liberam tibi tribuimus . . . facultatem. *al.* b *erga, contra – gegen(über):* VITA Goar. 3 cum peregrinis et pauperes (*pauperibus var. l.*) . . . caritatem faciebat. ARBEO Emm. 8 erat . . . conversabilis . . . tam cum feminis quam cum viris. AGNELL. lib. pont. 169 iratus Leo papa cum Martinum antistitem. HROTSV. Pel. 262 ut . . . mecum stabilem conportes mentis amorem. *al.* c *ad – zu:* DIPL. Karoli M. 169 p. 227,42 ecclesiam cum omnia secum pertinentia et . . . tertiam ecclesiam cum rebus secum pertinentibus. d *ex – aus:* LEX Sal. Pipp. 86,3 elige tecum duos, quos volueris, idoneus cum racemburgis istus. e *cum hoc i. q. ex eo, proinde – demgemäß, demnach* (*ordine verborum inverso consequentia anticipatur*): ALBERT. M. veget. 1,163 quaedam (*plan-ta*) . . . cum hoc hortensis vult esse, quae defendi vult a communi frequentatione animalium; . . . quaedam (*animalia*) sunt cum hoc protegente indigentia, quae in aere sub divo perirent.

B *repl. secum* ('*mit Bezug auf sich selbst; bei, mit, für sich*'): 1 *in univ.*: WILLIB. Bonif. 4 p. 15,14 cum . . . secum sollertissime deliberaret. HROTSV. gest. 338 Henricus . . . secum tractavit summoque dolore revolvit *eqs.* HELM. chron. 97 p. 190,13 dissidens ipse secum. *saepe. abund.*: FORM. Sal. Bign. 23 p. 236, 43 qualiter ipsi homo secum gaudeat, quod *eqs.* THEGAN. Ludow. 7 laborare nimis secum. AGIUS epic. Hath. 18 tecum (*te cum ed., vix recte*) nostro participa gemitu. *al.* 2 *solitarie – allein:* RIMB. Anscar. 35 p. 66,39 habitavit secum. ANSELM. LEOD. gest. 68 p. 231,4 in manu secum deambulant. *al.* 3 *ipse – (aus, durch sich) selbst:* HRABAN. carm. 39,59,3 summus . . . secum decrevit, ut hominem redimeret. WALAHFR. Wett. 600 qui malus est, multos secum invitare suescit. WALTH. SPIR. Christoph. II 6,85 Deum . . . , secum qui condidit omnia solus. *al.* 4 *pro dat. 'sibi':* VITA Willeh. 6 Widukindus . . . multam secum Saxonum multitudinem aggregavit. WALTHARIUS 475 omni de plebe viros secum duodenos . . . legerat (*sc. rex*). *al. v. et l. 28. cf. l. 53. p. 2087,38.* 5 *pro 'inter se':* CONSUE. Marb. 59 si bene et constanter secum cohereant dicta accusatoris. *al.*

III *praevalente sensu adiectivo* ('*ausgestattet, -gerüstet, versehen mit*'): A *usu attrib.*: 1 *de anim.*: WETT. Gall. 17 mulum . . . cum stratorio. THIETM. chron. 7,54 ovis cum V cruribus. OTTO FRISING. gest. 2,32 p. 141,1 imperator cum corona. *al. in nom. propr.*: TRAD. Ratisb. 654 (c. 1083/84) testes sunt . . . Pilgrim, Rödpreht cum barba *eqs.* 809 Heinrich cum vacca. HIST. princ. Thur. 1 (MGScript. XXIV p. 820,6) Lude-wicus cum barba. 2 *de rebus:* LEX Baiuv. 4,21^{tit.} de sagittis cum toxica. WILLIB. Bonif. 8 p. 55,11 incarnationis Domini DCCLV. annus cum indictione octava. RIMB. Anscar. 35 p. 69,19 saccellum cum nummis. GERH. AUGUST. Udalr. 1,3 l. 18 enses duos . . . , unum cum capulo et alterum sine capulo. *saepius. per enallagen:* WALTHARIUS 334 imposuit capiti rubras cum casside cristas. B *usu praed.*: LEX Alam. 25,1 ita ut . . . populus concurrat cum armis (*arma var. l.*). RIMB. Anscar. 40 p. 74, 40 cum corona martyrii ad Dominum venire. THIETM. chron. 6,101 iste (*papa*) . . . ad regem . . . venit cum omni paratu apostolico. CHART. Laus. 726 p. 588,13 si . . . clericus chori intra-verit chorum cum calceis rostratis. *persaepe.* cum armis esse i.

q. *bellum gerere – Krieg führen:* WIPO gest. 29 p. 47,20 imperator in Slavonia cum armis fuerat.

IV *praevalente sensu instrumentali* ('*mit[tels], unter Verwendung, Heranziehung von*): A *gener.*: 1 *strictius:* a *c. rebus:* α *corporeis:* SERM. de sacril. 9 cum orciis divinare. HUGEB. Wynneb. 13 p. 117,22 vinculi, cum quibus erat ligatus. RHYTHM. 59,3,4 cutis eius (*abbatis*) . . . con vino tingitur. HRABAN. carm. 33,5 currere cum pedibus, oculis ac cernere fas est. DIPL. Ludow. Germ. 36 tres naves et homines, qui cum eas (*eis var. l.*) perrexerint. ALFAN. premn. phys. 23,7 p. 144 minutans illud (*nutrimentum*) cum dentibus (PG 40,693^B διὰ τῶν ὀδόντων). *persaepe.* ex – aus: MIRAC. Remacl. 1,14 singulis cum ipso vasculo (*sc. cupa*) bibentibus. SALIMB. chron. p. 107, 26 quod cum cuppa regis Ungarie ipsi (*fratres*) bibissent. *al.* β *incorporeis:* HUGEB. Wynneb. 9 p. 114,12 cum psalmis et ymnis . . . Dominum laudabant. HRABAN. epist. 6 de . . . seductionibus, cum quibus antiquus hostis humanum genus deludit. WIDUK. gest. 2,20 Geronem . . . cum dolo perimere. FROUM. carm. 2,21 cum vestro oramine fultus. *persaepe. v. et p. 2104,70.* b *c. animalibus:* LIBER diurn. 49 caballos, cum quibus ad vicinam civitatem possit occurrere *notarius.* EPIST. Teg. 13 p. 14, 22 prata nostra cum . . . equis . . . depastus est. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 4,10sq. illa (*ars venandi*), que *venari docet* cum instrumentis animatis, aliquando fit cum canibus aut leopardis aut aliis multis quadrupedibus, aliquando cum avibus rapacibus. *al.* c *c. hominibus i. q. per – durch:* α *in univ.*: LIUTG. Greg. 6 non . . . ipse haec omnia per se solum potuit, sed . . . gratia Dei cum eo fecit haec universa. LEO III. epist. 2 p. 90,22 ut . . . epistolam . . . archiepiscopo cum idoneum missum nostrum mitteremus. FOLCUIN. Lob. 24 cum imperatore germano suo . . . Bruno id effecit, ut *eqs.* THIETM. chron. 7,10 aliquem 'cum eo' (per eum CHRON. Thietm.) fructum me acquisitum. *al. ad – an:* CHART. Bund. 722 p. 191,35 (a. 1234) si . . . emtores venirent perditores . . . de . . . terra sibi vendita cum aliqua persona. β *pendet e pass. verbi i. q. ab – von:* THIETM. chron. 7,69 quod (*baculum*) cum (a CHRON. Thietm.) pastore . . . per omnes domos . . . ductus. HERM. AUGIENS. chron. a. 355 magnae Alamannorum copiae . . . deletae sunt cum Iuliano caesare (a caesare Iuliano oppressae *Hier.*). *cf. l. 63.64. p. 2092,21.* 25. 2 *latius:* a *pro abl. limitationis:* ARBEO Corb. 15 p. 202,6 dux Theoto . . . cum filiis decorus et satrapum alacritate praecipuus. THEGAN. Ludow. 16 prosternens se cum (*om. l. 2. B4*) omni corpore in terra. *al.* b *pro abl. causae* ('*auf . . . hin*'): ECBASIS capt. 926 cum iussu pardi vadunt simul amne lavari. THIETM. chron. 6,68 Redingus ab archiepiscopo constitutus est ad prepositum cum communi electione confratrum. *al. c pro abl. pretii i. q. pro – für, um:* VITA Rup. 8 aliquem fiscum . . . cum millenis comparavit solidis. EPIST. Teg. 34 p. 39, 14 non modicum vini empturi sumus cum illa pecunia. THIETM. chron. 6,86 marcam cum ducentorum precio talentorum acquisivit. *al.*

B *iur.*: 1 *de multa, compositione:* LEX Alam. 4 ipsam ecclesiam, quod polluit, cum (*om. 6*) XL solidis componat. 8,1 (rec. B, pars codd.) si quis servum alienum occiderit, solidos XII in capitale restituat aut cum alio servo, qui habeat XIII (*sc. solidos; cf. p. 2093,18sqq.*). LEX Baiuv. 14,3 cum simile (*sc. animal;* simili *var. l.*). 14,14 cum 'II saigas' (duabus saicis, duas saicis *sim. var. l.*). *persaepe.* 2 *de testimonio, probatione:* LEX Ribv. 36,4 ut . . . cum 'arma sua' (armis suis *var. l.*) contra contrarium suum se studeat defensare. LEX Baiuv. 9,8 probet se cum sacramento et testibus innocentem. 17,6 defendat se cum campone suo . . . , hoc est (*cum add. P6*) pugna duorum. CONC. Karol. A 15^A,2 cum (*om. pars codd.*) tribus testibus . . . testificetur. TRAD. Frising. 183 p. 174,24 qualiter cum VII sacramentales . . . confirmatum fuit. *saepius.* 3 *de procuracione, mediatione:* a *personarum:* TRAD. Frising. 1064 (a. 926/37) dedit . . . episcopus cum (*cod., cum ed.*) advocato suo Reginperto . . . tantum de arabili terra, quantum *eqs.* 1212 dedit . . . presbiter . . . proprietatem . . . in manus . . . episcopi et advocati sui . . . una cum sui advocati (*sim.* 1223 episcopus . . . cum eiusdem sui advocati). CHART. Bund. 220 hoc recepit abbas Adelbertus cum advocato suo Tiberio. cum semet ipsis i. q. *propria persona – in eige-*

ner Person: THIETM. chron. 6,54 hii presentes erant, qui cum semet ipsis reum esse maiestatis (sc. *Guncelinum*) accusare vulerunt. **b** cum manu: TRAD. Frising. 1212 (a. 972/76) episcopus una cum manu ... advocati sui ... hobam ... tradidit. GERH. AUGUST. Udalr. 1,28 l. 233 advocatus, qui hanc traditionem cum manu Gerhardi praepositi accepit. CHART. Bund. 297 cum manu advocati nostri. *al.* de manu propria: LEX Baiuv. 17,6 solus iuret cum (*om.* Ch) sua manu. DIPL. Conr. II. 111 p. 154,23 abnegationem fecit comes cum manu et festuca more Francorum. **4** de traditione symbolica: THIETM. chron. 6,3 militi suimet ... cum ... hasta signifera ducatum dedit rex. 6,40 p. 324,1 qui (*rex*) ut ... pastoralem mihi curam ... commisit cum baculo *eqs.* THANGM. Bernw. 27 p. 771,23 qui (*rex*) tradidit episcopo in proprietatem ... cum manuscripto tres curtiles. CHART. Hamb. 119 cum cyrotheca, sicut mos est, tradens ... prediola. *al.* adde: THIETM. chron. 6,25 pacem abraso crine supremo et cum gramine datisque affirmant dextris Liutici.

V praevalente sensu modali: **A strictius:** 1 in univ. (*vere pro adv.*): **a** c. affectibus: WETT. Gall. 6 pars (sc. *populi*) ... indignata cum furore abscessit. EINH. Karol. 26 religionem christianam ... sanctissime et cum summa pietate coluit. GERH. AUGUST. Udalr. 1,4 l. 170 responsorium omnis clerus simul (cum *add.* G2. W1) laetitia decantavit. THIETM. chron. 7,61 cum ingenti tristitia remeabant. *persaepe.* **b** usu vario: ARBEIO Corb. 22 p. 214,9 cum multa transiebat honore. WETT. Gall. 7 cum festinatione ad litus rediit. ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 892 rex de Francia cum victoria in Alamannia (*verbo eundi omisso*). DIPL. Otton. I. 400 p. 544,40 cum puro corde et munda sentia. THIETM. chron. 6,26 cum securitate flumen pertransiit. *persaepe.* **pro** – *als*: CHART. Fuld. B 28 p. 53,15 (a. 756) argenti pondera IIII cum multa componat. cum bono *i. q. amicablem* – *im Guten, gülich*: CHART. Gosl. II 210 p. 248,10 (c. 1274) nunquam cum bono potui obtinere apud Rodolphum Bodonis, quod *eqs.* **2 c. rebus exterioribus concomitantibus** (*unter*): ARBEIO Emm. 32 pluvia inundabat super terram cum discurrentia fulgura. VITA Corb. 25 nati ... eius (*Pilidrudis*) cum (ARBEIO Corb. 31 sub) multa tribulatione regno privati. THANGM. Bernw. 18 p. 767,8 episcopus ... synodum suam ... cum banni approbatione denunciatur. WIPO gest. 39 p. 59,16 erigens se cum lacrimis. OTTO FRISING. gest. 1,18 oppidani cum ingenti clamore descendentes. *persaepe.* *expressius*: CHART. Bund. 805 p. 263,33 (a. 1244) vendicionem ... guarentare ab omni persona ... cum pena tocius dampni (*cf.* 928 p. 365,37 sub penna dupli ... precii). **B latius de rebus extrinsecus accedentibus:** 1 in univ.: **a** gener.: LUTG. Greg. 3 in praedicatione ... cum benedictione Dei multum proficere. RIMB. Ans-car. 32 p. 63,40 cum adiutorio ... comitis. CHRON. Thietm. 5, 22 cum cleri tociusque populi tripudio. *persaepe.* **b** publ. et iur.: CAPIT. reg. Franc. 31 una cum consulto fidelium nostro. TRAD. Ratisb. 22 p. 28,9 una cum consensu et conhibentia monachorum. COD. Lauresh. 83 l. 18 cum ... abbatis totiusque ... congregationis assensu. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 299,16 quatinus sibi viam cum pace et securitate concederent. CHART. Gosl. II 215 cum colaudatione omnium heredum. *persaepe.* **2 de condicione:** BERTH. (?) annal. a. 1078 p. 309,21 nonnisi cum tempore medicamina conveniunt. OTTO FRISING. gest. 1,55 p. 78,31 in diffinitione individua substantia tantum persona non dicitur nisi cum adiunctione rationalis naturae. **3 de effectu, consequentia** (*zu*): HRABAN. carm. 39,44,6 incarnatum ex virgine verbum venit cum salute. THIETM. chron. 8,13 p. 508,31 cum dampno multorum ... deficere. BERTH. (?) annal. a. 1079 p. 320,2 cum dedecore suo (*sc. Friderici*) ... suis in diversa vertentibus. *al.*

VI praevalente sensu temporali (*gleichzeitig mit*): **A strictius:** AEDILV. carm. 8,29 cum luce repente adveniunt volucres geminae (*ni subest comi*). CAND. FULD. Eigil. II 2,20 ut ... apis ... primo cum tempore veris ... volitat *eqs.* WALTH. SPIR. Christoph. II 6,23 panditur ... cum Phoebo carceris aula. *al.* v. et p. 2093,26. ?cum quo (*cf.* ex quo) *i. q. simul atque, eodem momento temporis, quo – sobald, im selben Augenblick, wo*: ARBEIO Corb. 10 p. 198,12 cum quo (*an subest cum-que?*) tribunus et centenarii ... antestare fecisset, coepit humilia

postulatione ... ut *eqs.* **B latius:** IONAS BOB. Columb. 1,28 p. 217,19 nec simul cum damna (*damno var. l.*) presentis regni aeternae pateretur vitae dispendia *Theudebertus*. AGIUS vita Hath. 3 simul cum aetatis succremento. WALTH. SPIR. Christoph. II 2,222 quos (*flores*) ... cum vere Favonius affert. THIETM. chron. 1,14 qui (*Slavi*) cum morte temporali omnia putant finiri. *saepius. v. et p. 2093,22.25.* *inter – während, bei*: VITA Lamb. Traiect. 3 (MGMer. VI p. 35,6) etiam cum opus (*opere var. l.*) lectione vacabat. LEX Sal. Pipp. epil. p. 190, 4 ipse (*Chlotharius*) ... cum *regnum suum*, (*regni sui var. l.*) perinvenit, ut *eqs.*

VII praevalente sensu locali: **A strictius** *i. q. apud – bei*: 1 *vere c. aliquo* (*c. re incorporea: l. 395qq.*): **a** in univ.: AGIUS vita Hath. 27 si Christus vobiscum est ... ipsa vobiscum simul erit, quam cum Christo esse non ambigitis. GERH. AUGUST. Udalr. 1,6 l. 34 omnium cum eo manentium adiutorio. ANNAL. Hild. a. 976 Heinricus dux Baiowariorum sua potestate depositus ... degit cum Slavibus. ORTL. chron. 1,1 p. 14,10 morabatur ... episcopus ... cum comite. *persaepe.* **sensu societatis prorsus evanido:** COMPUT. cod. Bern. praef. p. 53,19 apud Ebreus conpotus mina vocatur ... cum Latinis viro conpotus dicitur. LEX Sal. Pipp. 82,2 illi, *cum qui* (*cum quem, cum quo, quocum var. l.*) res agnoscitur. THIETM. chron. 6,74 qualiter se res nobiscum haberent. CHART. Pomm. 789 si ... incendiarii vobiscum fuerint proscripti ... nos ipsos in civitate nostra iudicabimus proscriptos. *al.* **b** *coram, ante – vor*: FORM. Marculfi 1,26 eo quod ... nulla iusticia vobiscum (*a vobiscum A3*) ... possit consequere (*sim. 1,27. cf. 1,29 apud vos*). TRAD. Frising. 483 veniam cum pio Domino ... conquerere. *in stipulatione poenae* (*cf. p. 2087,75qq. 2088,415qq.*): TRAD. Frising. 17 p. 45,5 (a. 762) si quis ... contra hanc donationem venire temptaverit, cum Deo ... et agmina sanctorum excommunicatus appareat. 19 p. 48,6 cum Deo ... pro hoc rationem referat. *ibid. al.* *c* in – in (*spirit.*): WALAHFR. Wett. 154 spiritus ... tuus mecum duplicetur. carm. 47,21 nulla fides tecum. THEGAN. Ludow. 20 p. 208,21 Deus cum regibus suis et principibus hanc pessimam consuetudinem ... eradicare ... dignetur. *al.* **subst. subaudito:** ERMENR. ad Grim. 17 p. 553,445qq. ut cum 'amaverim, amaverimus, amaveritis' et cum 'amavero, amaverimus, amaveritis'; ... sic cum 'audierim, audierimus, audieritis' et in futuris eorum similiter (*de prosodia*). **2 refl. secum:** WETT. Gall. 35 p. 277,7 nihil secum retinebant. GERH. AUGUST. Udalr. 1,6 l. 74 si subintroductas mulieres secum habuissent clerici. THIETM. chron. 3,3 quam (*abbatissam*) ... idem (*sc. episcopus*) ... secum ... sepe detinuit. *persaepe.* **adde:** WALTH. SPIR. Christoph. II 1,154 habeto mecum tecum dextralia palmae (*i. firmiter tene*). **B latius:** 1 *inter – unter*: WIDUK. gest. 3,27 heremiticam cum solitariis ducebat vitam. THIETM. chron. 2,27 cum interfectis quasi mortuus latuit. CONO LAUS. gest. 15 p. 801,23 cirotecam laneam, que reposita est cum reliquiis. *al.* **2 in – in (corpor.)**: PS. VEN. FORT. Leob. 71 hostis (*i. diabolus*) effugit ... et dominus aedis cum eadem domo securus mansit. THEOD. TREV. Liutr. 195,3 oleum salubre ... quod ... tuo cum vase sepulchro fuit antepositum. *v. et p. 1986,69.* **3 circa, ad – um, an:** AESCULAPIUS 1 p. 1,118sq. cephalia, id est capitis dolor commoti cum cerebro et temporibus ... extat dolor capitis cum temporibus et fronte. **4 intra – innerhalb:** TRAD. Patav. 8 (a. 774/88) tradidimus ecclesiam ... cum termine suo. DIPL. Karoli III. 32 p. 55,13 ut ... locellum quandam ... concederemus cum finibus et terminis suis. p. 55, 22 locellum ... cum designatis finibus et terminationibus.

VIII notabilia quaedam: **A de usu:** 1 *ponitur pro aliis praep.*: v. II A 1 c γ. 2 *b – e*. IV A 1 a a (*app.*). 1 c. 2 c. V A 1 b (*app.*). 2 (*app.*). VI B (*app.*). VII. **2 ponitur pro casibus:** **a** *pro abl. puro* (*cf. p. 2093,185qq.*): v. sub I A 1 a a (*e. g. p. 2086,63*). II A 1 c δ. IV A 1 a. 2. B 1. 3 *b*. V A – B 1 (*passim*). **b** *pro acc. (pendet ex comitari [usu bibl., cf. ThLL. III. p. 1812,73])*: WALTHARIUS 618 decorare ... *tecum comitantes*, (*te concomitantes var. l.*). HROTSV. Sap. 5,1 ipse ... nobiscum comitetur. *al.* **c** *pro dat. (cf. II B 4 necnon quasdam struct. verbales sub II A 1, e. g. p. 2088,32.56.61)*: LEX Sal. Pipp. 18 ipsa causa cum (*om. D8*) parentibus defuncti ... emendare.

ibid.: antequam cum parentibus defuncti satisfaciatur. ANNAL. Alam. a. 797 (rec. A) Ericus . . . terram ipsam (*sc. Wandalorum*) cum dominatione regis Karoli conquisivit. CHART. Ger. Col. 112 nobiscum II sol. . . component. *al.* *adde*: CHART. episc. Halb. 596 l. 40 (a. 1227) cum vidua predicta cum nobis (*sc. episcopo*) . . . advocatiam resignavit. *d pro gen.*: *a partitivo*: ARBEO Emm. 34 innumerabilis cum viris et mulieribus promiscuus vulgus. TRAD. Ratisb. 124 nobilis quidam . . . tradidit . . . cum arabili terra et inculta iugera C (*cf.* 126 in terra arabili. 127 terre arabilis). TRAD. Frising. 1132 cum agris, pratis, silvulis iugera XXXVI (*cf.* 1133 de agris, de pratis, de silvis). 1133 iugera XXX cum pratis et silvulis. *β poss.*: INNOC. III. registr. 1,211 que (*sc. castra*) . . . pater tuus in dotem cum filia sua . . . ipsi (*sc. regi Anglorum*) concessit. 3 *ponitur mecum sim. pro pron. poss.*: WILLIB. Bonif. praef. p. 2,4 maximum mecum reverentiae est indicium, cum *eqs.* *huc spectare potest etiam exemplum supra* (p. 2089,26) *allatum*. 4 *refl. secum: v. I A 3. II B. VII A 2.* 5 *additur ad abl. absol.*: *a gener.*: Lex Alam. 8,1 (rec. B, pars codd.) palmas cum police replicato et duo digita in longitudinem (*de manu in iure iurando, ut vid.*; *cf.* p. 2090, 535qq., *aliter interpr. ed.*). ANNAL. Xant. a. 841 moto cum exercitu. WALTHARIUS 1360 missa cum cuspidis currens. GERH. AUGUST. Udalr. 1,7 cum concessa licentia. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 295,26 cum litteris . . . recitatis. VITA Heinr. IV. 1 p. 10, 1 cum illo sepulto gloria eorum (*monasteriorum*) sepulta est. *saepe*. *adde* (*ni subest coni.*): FORM. Senon. II add. 2,7 cum gentes venientes in Toronica regione misisti ipsa (*sc. uxorem Grimaldi*) . . . in monasterio. *b publ. et iur. in formulis*: LEX Ribv. 36,4 cum spata tracta (LEX Alam. 43 [*con var. l.*] *saepe*). CHART. Arnstad. 1 p. 2,11 una cum cogente fisco (TRAD. Patav. 18 p. 14,21. *sim.* TRAD. Frising. 6 una cum distringente fisco cum auri libras V componat argenti libras X. *persaepe*). FORM. Senon. I 33 cum stipulatione subnixa (ACTA reg. Burgund. 39 p. 155,13 cum stipulatione. *saepe*). 6 *abund.*: *a in univ.*: CHART. episc. Halb. 516 l. 19 (a. 1220) unacum nobiscum. *v. et p. 2092,27.* *b c. emphasi additur quasi pro particula 'etiam'*: CHART. Traiect. 48 p. 41,26 (a. 777) donamus . . . centum peticas de terra . . . et cum ripaticum . . . et insulam. DIPL. Arnulfi 2 p. 3,35 qualiter . . . princeps praeftatum monasterium . . . sub sua constituisset defensione et cum immunitatis tuitione (*ex* DIPL. Karoli III. 69 p. 116,10 et immunitatis tuitione). ALBERT. M. animal. 22,68 sumatur absinthii pars aliqua cum vitello ovi et cum tantumdem puri sagminis et commiscantur. *fort. huc spectat*: CHART. Bund. 722 p. 191,37 (a. 1234) sicut cum de antea (*sc. scriptum est*).

B de collocacione: 1 *interponitur: a inter attrib. et subst.*: WALAHFR. imag. Tetr. 120 timidus cum caprea dammis. *carm.* 54,24 iaspis fulvo cum clausus fulgurat auro. POETA Saxo 2,463 suo pariter . . . omni cum populo. THANGM. Bernw. 55 maxima cum fidelium Christi devotione. *persaepe*. *b inter subst. et attrib.*: WALAHFR. Mamm. 5,2 grege cum proprio. POETA Saxo 3,545 sociis comes ille suis cum pluribus. ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 882 p. 107,28 manu cum valida. a. 888 p. 116,26 gratia cum regis. *al.* 2 *ordine verborum sequentium satis libere converso (exempla selecta, cf. p. 2089,295qq.)*: ARBEO Corb. 35 cum summis imperio curis ut corpus . . . deferre deberentur (*i. cum imperio, ut summis curis . . . deberent*). WALAHFR. *carm.* 86,6 ut cum regnetis semper, quos alitis, gregibus. BRUNO QUERF. ad Heinr. II. p. 105,6 cum, qui mortuus est, imperatore. CHART. Bern. II 190 p. 200,5 cum igitur ad vitandas . . . usuras . . . quam pluribus. CHART. Turic. 1090 p. 188,30 cum venerabilis in Christo . . . episcopi . . . consulum sive civium . . . et meo sigillis.

C de relatione syntactica: 1 *c. attractione rel. q. d.*: LEX Alam. 7 cum quale pecunia habet. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 300,13 cum quibus collegerat omnibus. a. 1079 p. 322,39 cum quibus excogitare . . . posset . . . promissis. *adde*: EINH. Karol. 26 p. 31,6 ut omnia . . . cum qua (*quam var. l.*) maxima fierent honestate. 2 *c. abl. (pron. demonstrativi sim.) suppleto*: DIPL. Karoli M. 238 p. 330,31 (*spur. s. IX. med.*) Adalungocellam similiter et Gamundias cum quicquid ad ipsas cellas . . . pertinere . . . cernitur. DIPL. Pipp. 33 p. 47,11 (*spur.*) aeccliesiam

de Gorgias unacum (*sic*) illa de Soseiraco . . . cum quantum ad ipsas pertinere videtur. CHART. Bund. 578 cum quantum mihi pertinet. *adde*: DIPL. Karoli M. 313 (*spur. s. XII.*) monasterium . . . cum omnia . . . pertinentia sua et cum (*i. cum eo, quod*) sub sibi et infra sibi habet. 3 *in struct. contam.*: ARBEO Corb. 16 p. 206,9 huc illuc discurrere, cum suis qui, (*i. cum iis, qui secum*) erant. 42 cui (*principi*) cunctis cum quo qui erat, (*i. cum cunctis, qui cum eo erant*) satrapibus . . . gestam divulgavi. ANNAL. Plac. a. 1267 p. 522,37 excommunicaverunt domnum Bossium . . . et omnes, quicum (*i. qui cum eo*) erant (*sim.* p. 523,15 Cremonenses et omnes, quicum erant in ossiditione roche).

2. *cum coni. script. et form.*: quum: p. 2098,26. 50. 2101,18. 20. 21. 23. *saepius*. quum: p. 2096,39. com: l. 57. p. 2099,72. *adde* CHART. Laus. 255. *ibid. al.* con: l. 54. p. 2096,17. *adde* CARM. de Bened. 340. cun(que): l. 52. *adde* ELIS. SCHON. virg. Col. 2 p. 124,10. 7. *ibid. al.* struct. c. *coni. obliquo afferendas non esse evidens est, indic. pro coni. obliquo*: l. 36. 38. p. 2096,23. 2098,34. 2101,42. *de cetero v. sub IV.*

1 *praevalet relatione actionum temporalis*: A *strictius i. q. eo tempore quo, quando, ut – (zu der Zeit) wo, wenn, als, wie*: 1 *in univ.*: a cum temporale (*saepe in enunt. principali respondet tum, tunc, nunc, olim sim.*): a c. *indic.*: ANNAL. Mett. a. 717 p. 24,19 crastino . . . die, cum sol orbi refulescat (*refulsisset var. l.*), uterque exercitus . . . constiterat. EINH. Karol. 2 p. 4,3 quo officio (*sc. praefecti aulae*) tum, cum Hildricus deponebatur, Pippinus . . . fungebatur. HRABAN. *carm.* 39,92,55qq. tunc ubi . . . fugiam, cum tremet mundi machina . . .; quo me tum possum vertere . . ., cum contra me sententia profertur? POETA Saxo 5,679 cum Iudaico processerit agmine Petrus stipatus . . ., tum Carolum gaudens Saxonum turma sequetur (*sc. in die iudicii*). THIETM. *chron.* 7,12 cum tempus fuit . . ., me . . . non exaudistis. RUODLIEB VIII 115 cum rident alii, fletus dulcis fuit illi. *persaepe. v. et p. 2100,10. 16. 17. 50. 2101,12.* *pro coni. obliquo*: CONC. Merov. p. 75,17 clerici . . ., qui, cum uxores non habent (*habuerint, haberent var. l.*), benedictione suscepta coniugia crediderint elegenda, . . . pellantur. CHRON. Salern. 78 p. 76,5 nobis . . . tunc felicius fore, cum tante dignitatis fastigium optinemus. *β c. coni. (fere praes., imperf.)*: WALAHFR. (?) *carm.* 59,1 cum splendor lunae fulgescat . . ., tu sta sub divo. RUOTG. Brun. 37 p. 38,22 qui (*Henricus*) Ruotberto . . . Colonie . . ., cum et imperator ibidem esset, defuncto successit. WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 22 qui (*Regulus*) Romanę praecesserat olim agmina milicie, cum Parthis bella pararet. WIPO gest. 20 p. 40,17 nunc . . ., cum liberi simus . . ., ubi illum (*imperatorem*) deserimus, libertatem amittimus. *saepe. v. et p. 2100,11.* *b cum narrativum (huc spectat et maxima pars exemplorum sub IV allatorum)*: a c. *coni. (fere imperf., plusq.; perf.)*: l. 49: HUGEB. Wynneb. 12 quod cum fecerit, . . . tremere cepit. EIGIL Sturm. 19 p. 154,1 qui cum adductus . . . fuisset et ibi . . . per plures esset dies . . ., contigit . . ., ut *eqs.* AGNELL. lib. pont. 52 p. 314,39 cunque (*sic ed. Rasponi*) omnes respondissent 'amen', . . . ait: 'eqs.' TRANS. Eug. Tolet. 34 (27) con (*sic codd.*) didicissent homines . . ., quod factum erat, . . . venerunt ad ecclesiam. OTTO FRISING. gest. 1,47 p. 65,17 cum . . . urbi . . . accederemus, . . . vallem quandam . . . attingimus. CHART. Laus. 253 cum discordia verteretur inter P. dol Clos et filios Vualdrade . . ., taliter fuit pacificata, quod *eqs. persaepe. consecutione temporum contempta*: EINH. Karol. 3 p. 5,16 Pippinus . . ., cum per annos XV . . . imperaret, . . . diem obiit. RIMB. Anscar. 4 cum magister fuisset scholae . . ., consuetudinem sibi fecerat *eqs.* MIRAC. Pirmin. 3 p. 31,29 cum monasterium . . . abbas Adelbertus nomine rexisset, . . . contigit *eqs.* THIETM. *chron.* 7,66 cum in predicta civitate cesar V ebdomadas . . . sederet (*sedisset* CHRON. Thietm.), . . . Bavenberg visitat (*visitavit* CHRON. Thietm.). *saepius. v. et p. 2101,7.* *β c. indic.*: WILLIB. Bonif. 5 p. 24,12 cum . . . senuerat (*senuisset var. l.*) pontifex et . . . gravabatur (*gravaretur var. l.*) annis, decrevit . . ., ut *eqs.* HUGEB. Willib. 4 p. 101,31 cumque illic veniebant, ascendebant de nave. VITA Corb. 10 cum in Breones pervenit (*perveniret var. l.*), iuxta silvam quandam in castris manebat. PASS. Quir. Teg. 12,10 iamque cum heremum ingressi fue-

rant, tunc hortatur ductor *eqs.* RUODLIEB V 222 cumque domum redeunt iuris proprii fiebant, Rödlied . . . bene suscipit illum (*missum*). TRANSL. Auct. 10 cum contra dominicam promissionem (*sc. Vulg. Matth. 7,7sq.*) petens non accipit, . . . irruunt. *persaepe*. γ *struct. mixt.*: WILLIB. Bonif. 7 p. 38,14 cumque omnia . . . rite agerentur et canonum sunt (essent *var. l.*) iura in Baguariis recuperata, . . . rediit. EIGIL Sturm. 9 qui, cum Aihloha gradiebatur et ei illic terra displiceret, venit ad torrentem. MEGINH. FULD. Alex. 11 p. 433,17 qui (*sc. debilis*), cum venisset ad ecclesiam . . . martyris et eius beneficia . . . quaesierat, sanitatem . . . inpetravat. NADDA Cyriac. I 3,1 cum septem hiemes ter iam vidisset et apud Romanos comicie retinebantur (tenerentur B), . . . pater . . . illum secum in curiam adduxit. *al. v. et p. 2100,26*. δ *ellipt. c. partic. (adi.: l.17)*: WILLIB. Bonif. epil. p. 58,6 (codd. 2a. b) cumque puer . . . a patre prohibitus, ne aeternum quereret thesaurum, invasit cum languor. HUGEB. Willib. 1 p. 88,30 cumque parentes . . . suspensi et . . . ambiguo (essent ambigui *var. l.*), summentes filium suum obtulerunt illum coram . . . crucem salvatoris. 4 p. 100,8 cumque illi non invenientes (invenissent, invenirent *var. l.*) regem, veniebant iterum. Wynneb. 12 cumque illa sic molans . . . , et nihil venit foras. *ibid. al. adde*: WILLIB. Bonif. 8 p. 46,26 cum . . . antistes suspiria non ferens, sed statim se in lacrimas dedisset, iam sanctus Bonifatius finito conloquio ad alia rediit. WIDUK. gest. 1,35 p. 50,2 cumque illa urbe potitus omnem regionem signa vertit contra Dalamantiam (*struct. contam. subaudita praep., ut vid.*). ϵ *ubi, simul atque – sobald (fere cum primum [primo: l. 30])*: EINH. Karol. 19 p. 23,21 tum filios, cum primum aetas patiebatur, . . . exerceri fecit. POETA Saxo 3,508 propinquantem cum primum noverat, illi obvius . . . ibat. VITA Rimb. 5 cum primo . . . districtio magistrorum ei remitteretur, . . . mox eum . . . episcopus . . . suae legationis comitem esse constituit. WALTHARIUS 131 cum primum veniat, haec illi dicite verba: '*eqs.*' GERH. AUGUST. Udalt. 1,15 l. 12 mane cum . . . primum . . . lucem diffunderet, missam . . . celebravit. *saepius. cf. p. 2091,71*. cum nuper: HERACLIUS II 47 accipe eandem laxivam, cum nuper fuerit facta. ζ *ubi cum: v. p. 2100,57*. θ *dum – während (fere c. indic. praes., coni. imperf.)*: CONVERS. Afrae 3 interea cum (*dum var. l.*) sermocinantur (sermocinarentur *var. l.*), nox initium sumpsit. CAND. FULD. Eigil. I 12 cumque . . . haec et alia moneret, praecepit ministris, ut *eqs.* AGIUS vita Hath. 13 cum inter aegrotantes sedula discurreret, ipsa in infirmitatem decidit. METELL. exp. Hieros. 2,243 dum sic artantur, cum desuper obtenebrantur nube sagittarum . . . , advolat . . . Gotfridus. OTTO FRISING. gest. 1,62 p. 88,15 cum (*dum C*) haec . . . aguntur (agerentur A. A*) in Gallia, exercitus noster . . . dispersus pelagus operiebat. *saepe*. κ *postquam – nachdem (fere c. indic. [raro coni.] perf., coni. [raro indic.] plusq.)*: CAND. FULD. Eigil. II 17,15 cumque . . . his precibus ternos expleverat orbes praesul . . . , victori . . . Deo patuerunt limina templi (*de consecratione ecclesiae*). WANDALB. mens. 360 mos est suspendere . . . terga (*sc. suum*), prius salis fuerint cum sparsa madore. RIMB. Anscar. 16 p. 37,22 hostes . . . , cum vespertino tempore eo adventassent, noctem ipsam . . . ibi consederunt. BERTH. (?) annal. a. 1059 Andreas . . . rex, cum prius pacem . . . cum Heinricho rege confirmasset, etiam sororem eius . . . filio suo . . . sponsam obtinuit. METELL. exp. Hieros. 5,470 quam (*urbem*) liquere, tribus cum detinere diebus. *saepe. v. et p. 2100,33*. postquam cum: *v. p. 2101,49*. λ *ex quo (tempore) – seit(dem)*: ARBEQ Corb. 45 in quem locum (*sc. campum*) salutiferi vixilli cum posuisset signum, . . . ostenduntur miracula. RIMB. Anscar. 25 p. 55,27 hanc . . . visionem servus Dei cum ante projectionem . . . longe vidisset, certum tenebat animo *eqs.* μ *quamdiu, donec – solange (als)*: WETT. Gall. prol. 1 cum mundus . . . vertatur . . . , oceanus ut gyrat haec terrestria regna, zelo humano erectis super astra poetis *eqs.* CHRON. Ebersb. I p. 14, 19 cum mundanae res ita constarent, ut quisque tranquille sua retinere posset . . . , gauderem, si mihi Deus propaginis concederet; isto vero tempore *eqs.* p. 14,23 cum Romani terrarum orbi imperarent, ita moderamine legum scripto regebatur, ut *eqs.*

ν *latius*: 1 cum *inversum (vi enunt. principalis in secundarium transposita) i. q. tum – da (saepius additur subito, re-*

pente, ecce *sim.*): *a c. indic. (fere perf., praes. hist.; imperf.: l. 6,8, plusq.: l. 8)*: WALAHFR. Mamm. 8,10 dixit, cum . . . rugitus dat leo. RIMB. Anscar. 5 vir Dei forte sopori deditus lectulo incubabat, cum ecce vidit in somnis *eqs.* POETA Saxo 2,106 transierant . . . dies pauci, cum . . . comperit *eqs.* LIUTPR. antap. 2,28 rex nonnulla . . . dicere cuperat, cum . . . nuntius . . . nuntiabat. METELL. exp. Hieros. 4,21 dies . . . agmen viderat . . . propiare, . . . cum . . . pulvereas nubes prospexerat inclita pubes nec discernebat certe, quis ibi veniebat. LAMB. LEOD. Matth. I 567 iter . . . accelerabat, cum subito pueri meminit. *saepe. v. et p. 2101,64*. β *c. coni.*: WALAHFR. Mamm. 2,2 iam bis senos puerilis flosculus annos attigerat, cum . . . lex Aureliani ecclesiae mactaret oves. Blaithm. 113 tempus erat, quo . . . Dei clementia . . . disposuit . . . , cum sancta viri mens . . . praenosceret. γ *cum iterativum i. q. quoties(cumque) – sooft, (immer) wenn*: *a c. indic.*: PIRMIN. (?) scar. 32 bonum aliquid in vos cum (*con A*) videritis, ad Dei gloriam reputate *eqs.* THIETM. chron. 4,73 p. 216,23 cum aliquis ex numero illorum recte in-pugnatur, ab alio . . . defenditur. THANGM. Bernw. 14 p. 764,51 cum . . . ad palatium citabantur, . . . ut verae Dei ancillae ab omnibus . . . venerabantur. *saepe. pro coni. obliquo*: ADAM gest. 3,38 p. 181,3 accidit, ut, quotienscumque iratus est (esset B. C), ceu leo fugeretur ab omnibus, cum vero placatus est (esset B. C), palpari posset ut agnus. δ *c. coni. (fere imperf., plusq.)*: POETA Saxo 5,348 regalis habitus tantum gestabat honorem, cum celebraretur valde sacra dies, aut quotiens aderant missi. RUOTG. Brun. 8 p. 8,20 cum esset in otio, nemo fere magis videbatur in negotio, nec *eqs.* FROUM. carm. 10,9 gratia <per> populos sic fluxit sepe . . . , cum benedixisset . . . dextera summi presbiteros faceretque suos sacro ordine servos. *saepius*. ϵ *cum identicum (pro abl. gerundii) i. q. per hoc quod – indem, dadurch daß*: *a c. indic.*: WETT. Gall. 6 fratres saepe . . . laetificabat, cum illis apta . . . prebebat. HROTSV. Mar. 93 te . . . despexit Deus, sobolis cum dona negavit. RUOTG. Brun. 18 p. 17, 6 Deum . . . offendis, cum patrem contemnis. FROUM. carm. 16, 9 summa, Mathee, petis, cum terrea lucra relinquis. ANSELM. Bts. rhet. 3,4 confessus es, cum non negasti. *saepe*. β *c. coni.*: PAUL. ALBAR. carm. 12,1,18 rector dum populos docte reficeret, gipsum quod doceret framine perdere, turbam . . . celesti . . . agmine provehit. WIPO gest. 28 p. 46,23sq. hi, qui cum duce fuerant, cum nihil de vita cogitarent, omnes ad interitum prope-rabant; dux vero, cum nemini parceret, . . . neminem sibi parcentem invenit. ζ *cum explicativum i. q. quod, (in) eo quod – daß, dadurch daß (saepius in enunt. principali respondet pron. demonstrativum sim.)*: *a c. indic.*: WILLIB. Bonif. praef. p. 2,5 maximum mecum reverentiae est indicium, cum . . . imperio obediendae operam non denego. WETT. Gall. 28 p. 272,30 ubi (*i. ibi*) arbiter humilitas exstitit, cum utraque pars vi-liorem se alteri libens egit. EINH. Karol. 3 p. 6,13 in hoc plus suspecti quam periculi fuisse rerum exitus adprobavit, cum defuncto Karlomanno uxor eius . . . Italiam fuga petiit. VITA Emm. 46 quo cognoscitur, cuius honoris gloria fulgeat in caelo, cum . . . tot miracula coruscant in terra. RUOTG. Brun. 20 p. 19, 18 hoc est, quod . . . me maxime consolatur, cum video *eqs. saepe*. δ *c. coni.*: CONVERS. Afrae 5 in hoc apparet, quia bene poteris suscipere, quod colere debeas, cum (*dum var. l.*), quid colueris, evidenter exponas (*exponis var. l.*). EINH. Karol. 19 p. 24,10 in quibus (*filiis Pippini*) rex pietatis suae . . . documentum ostendit, cum . . . neptes inter filias suas educari fecisset. POETA Saxo 5,271 cum natos sibi . . . mors auferret, ob hoc ipse nimis doluit. *al.* θ *cum 'continuativum' (i. quod in continuatione accidens quoddam proferendo liberius usurpatur) fere i. q. et, at – etwa: und (dabei), aber (saepius additur tamen, interim, etiam sim.)*: *a c. indic.*: AGIUS vita Hath. 24 iamque . . . deficere spiritus coepit, cum illa tamen . . . aliquid ex psalmis . . . immurmurabat. VITA Liutb. 35 p. 43,18 abbates . . . atque episcopi . . . alterna prece se sufflatos . . . gaudebant, cum (*nihilominus var. l.*) et pontifex eius . . . Hemmo . . . eam . . . paterno saepissime visitabat affectu. THANGM. Bernw. 25 me exclusistis, cum tamen excludere non potestis, quia *eqs.* ADAM gest. 2,28 p. 88,12 haec in diebus Adaldagi pontificis comperimus facta, cum tamen eius (*Haroldi*) virtutes explorare non omnes potuimus

[Antony]

(potuerimus *var. l.*). *saepe*. *abund.*: CHRON. Fred. 2,17 Nabagodonosor ... Iudaeam capit et in dicionem suam redactis plurimis Iudaeorum, cum etiam partem vasorum templi invasit, et tributario fecisse Ioazim fertur et victor ad patriam revertitur. **b c. con.**: EINH. Karol. 8 p. 11,12 tandem ... finitum est *bellum*, cum interim tot ac tanta ... bella ... exorta sint. WALTH. SPIR. Christoph. I 29 quē ... preterea Dominus per illum mirabilia fecerit, nos ... aliis currenda relinquimus, cum ... illis nostrum ingenium succubuisse non pudeat. THANGM. Bernw. 5 p. 760,23 infirmis ... fratribus ... benedictionem de manu sua dirigebat hilariter, cum tamen nullum egenum ... huiusmodi pietate privaret. *saepe*. **6** cum 'condicionale' (*sensu temporalis vel iterativo fere subaudito*) *i. q. si – gesetzt den Fall daß, wenn (etwa), wofern* ([vel]ut cum: l. 21.22; ni cum: l. 26): **a gener.**: **a c. indic.**: ANTIDOT. Lond. p. 18,5 cum ad ventrem purgandum volueris, ... addis scamonia. ARBEO Emm. 11 quamvis crimine innoxius absistat, tamen exemplis sectantium atque detrahentium in peccato animas fovet, cum se a pravorum exemplis minime abscondit. OTTO FRISING. gest. 1,58 p. 83, 13sq. in designatione naturae (*sc. ponitur nomen 'Deus'*), ut cum dicitur: 'eqs.', personae, ut cum dicitur: 'eqs.' 1,65 p. 93,9 quod etiam ex divinae paginae usu patet; velut cum dicimus: 'eqs.' ALBERT. M. veget. 4,77 'cumque haec quatuor perfecta' et convenientia 'fuerint', optime 'nascetur planta et crescet'. **al. β c. con.**: POETA Saxo 5,266 quod (*sc. castigationem*) terrore magis fieri quam morte volebat, ni cum dira rei cogeret impietas. THIETM. chron. 6,21 p. 300,8 nemo irascatur, cum ... familiariter ab aliquo arguatur (admonetur CHRON. Thietm.). WIPO gest. 2 p. 18,7 si regum cognati propter reges honorantur, cumque ... proventus alterius ex altero pendeat: qui feliciores nobis esse poterunt, si alter regnabit, alter eqs.? *al. irreali*: WALAHFR. (?) carm. 50,1,29 his (*candidulis pennis*) usura foret, cum flumen lactis adesset. **b philos. (c. con. [rarius ind.] praes.)**: ALBERT. M. anal. pr. 1,8,2 p. 677^b,12 cum ... converterat universalis affirmativa in particularem, sequitur, quod eqs. 1,9,3 p. 687^a,13 cum ad F sequatur H, ... ad D sequetur B; ... si ad C sequitur A, ad D sequitur B. anal. post. 1,4,1 p. 91^b,10 cum A praedicatum in toto aliquo sit, in quo non sit B subiectum ... non erit propositio immediata negativa, quae dicit, quoniam nullum B est A. 1,4,6 p. 103^b,6 cum vero fit deceptio syllogismus per medium non proprium, potest fieri pluribus modis. 1,4,11 p. 114^b,46 cum vero dico lignum esse album, tunc eqs. *ibid. persaepe*.

II praevalente nexu interiori: **A** *latius in continuatione explicativa (imprimis quaestionum rhet.; sensu aut causali aut adversativo vel concessivo plerumque non satis definito)* *i. q. cum respectu eius (facti) quod, dum, quoniam – im Hinblick darauf, angesichts der Tatsache daß, während, 'wo doch'*: **1 c. con.**: CAND. FULD. Eigil. I 5 p. 224,40 quare contenditis mecum, cum regula prohibeat, uti eqs.? RIMB. Anscar. 42 p. 77,7 quis ... se iuste a fletu continere poterit, cum ille nos desolatos reliquerit? AGIUS vita Hath. 9 quid de patientia eius dicam, cum nullum umquam ... inhonesta increpatione arguerit eqs.? porro de ... pietate eius supervacuum est aliquid dicere, cum omnes ita attendisset, acsi ... ipsos genuisset. THIETM. chron. 6,48 p. 334,26 quid illos amplius corripere vel hos attollere volo, cum unusquisque ... recipiat fructum? *persaepe*. *adde*: BRUNO QUERF. Adalb. A 27 Adelbertum ... amantes veneramus, cum (et licet 2, *contra sensum*) numquam sanguinem funderet ... tamen ... puro Dei amoris intuitu vere esset filius celorum (*i. cum tamen numquam ... funderet ... sed ... esset*). **2 c. indic.**: WALAHFR. Mamm. 22,18 numerum quis scire cadentum ... valeat, passim cum frustra ... sunt dispersa? ERMENR. ad Grim. 12 p. 547,1 cur haec prosequimur, cum multa his similia ... repperiuntur, quae eqs.? RIMB. Anscar. 35 p. 68, 36 in elemosinis ... dandis quam liberalissimus fuerit, quis enarrare poterit, cum omnia ... necessitatem patientibus subministrare cupiebat? THIETM. chron. 8,27 cur hoc totum explicio, cum in nullo horum ... exemplar bonum ... agnosco? *saepius*. *subordinatione evanida i. q. nam, nihilominus – denn, gleichwohl*: ERMENR. ad Grim. 17 p. 554,19 quod ... quidam ... aiunt eqs., non videtur mihi ulla esse ratio; cum omne pre-

teritum et futurum subiunctivi modi sequitur preteritum indicativi (*de prosodia*). **3 struct. mixt. (sensu quidem reali et potentiali distincto)**: EGBERT. fec. rat. 2,69 cogitur incassum servata pecunia multa, cum iuxta est, quo pergitur, et non longius absit.

B strictius: **1** cum *causale i. q. quod, quia, quoniam – da, weil (saepe additur praesertim, quippe, maxime sim.)*: **a c. con.**: EINH. Karol. 26 cum ... marmora aliunde habere non posset, ... Ravenna devehenda curavit. RIMB. Anscar. 16 p. 37, 8sq. quod cum inopinate ... accidisset, spatium non fuit pagenses congregandi, quippe cum et comes ... tunc deesset. AGIUS epic. Hath. 185 non lugere decet ... praesertim cum nec lacrimis possit revocari nec eqs. WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 109 sequar ... numquam cessurus amici consiliis, cum me videam rationis egenum. BERTH. (?) annal. a. 1078 p. 311,27 istius (*Thiepalidi*) ... promotioni cum illi canonici ... laudamentum praebuerint, divinam ... ultionem experti sunt. *persaepe*. **b c. indic. (fut.: l. 26)**: HRABAN. epist. 2^a p. 383,32 'u' inter 'q' et aliam vocalem positam aliquando intercoepi, maxime cum 'u' taliter posita a grammaticis nihil esse iudicaret. RUODLIEB VII 107 istorum ... cum displicuit sibi ludus, inter eos residet. COMM. microl. 21 p. 118 'nam cum', id est quia, 'diapason in se habet diatessaron et diapente' ..., ideo 'in medio eius spatio semper est aliqua littera' ..., 'quae' eqs. LAMB. LEOD. Matth. I 1636 cum scelus est zelus, nichil est sceleratius illo. CHART. Sangall. A 857 quum ... omnes stabimus ante Christi tribunal ..., oportet nos diem messonis extremae misericordiae operibus prevenire eqs. *persaepe*. *adde*: EPIST. Teg. 1 cum omnes fidelium congregationes vestrae pietatis memoriae non ignoramus ... esse praesentes, ... nostrumque monachile propositum ... vobis equum duximus intimandum. *pro con. obliquum (in struct. mixt.)*: DIPL. Heinr. V (ed. H. Bresslau, Diplomata centum. 1872. p. 113,31) episcopus ... respondit se pro huius ... querimonie responsione non advenisse, insuper cum et ibidem Basileensis ecclesie fideles aberant ac privilegium ... impromptu non haberet. **c ?c. abl. absol. (abund.)**: VITA Liutb. 12 hoc etiam, quod armatis pertimescendum est viris, cum diebus ac noctibus paganis et falso nomine christianis latrocinantibus, robustorum corda perturbat. **2** cum *adversativum i. q. dum (econtra) – während, wohingegen*: **a c. con.**: WIDUK. gest. 2,3 p. 69,2 rex quippe Henricus, cum esset ... severus extraneis, ... erat clemens civibus. WALTH. SPIR. Christoph. II 3,73 cum praeda truces precibus prostrata leones terreret, predam sitiens fit praeda satelles. THIETM. chron. 2,41 plus ei profuit, cum nocere studuerit. THANGM. Bernw. 2 p. 759,32 cum alii regi puero adulando obsequerentur, ... hic solus tanta arte instituit, ut eqs. OTTO FRISING. gest. 2,13 p. 116,33 cum legibus se vivere gloriarentur, legibus non obsecuntur. *saepe*. *v. et p. 2100,22.23*. **b c. indic.**: PAUL. ALBAR. carm. 9,103 lex fidei fideli currit semperque fidelis, quum (*quam cod.*) perverse viat perversus corde rebellis. EGBERT. fec. rat. 2,160 credidit in Christum *mundus*, gens cum Iudea recessit. DIPL. Heinr. III. 54 episcopus ... morte preventus, cum alia compleverat, concambium, quod promiserat, dare non potuit. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 298,29 cum ille ... omnibus pressurarum modis grassabatur, iste ... ab omnibus ... amabatur. ADAM gest. 3,22 cum multi sunt (*sint B. C*) Winulorum populi fortitudine celebres, soli III^{or} sunt, inter quos eqs. *al. v. et p. 2101,62*. **c struct. mixt.**: EINH. Karol. 15 p. 17,24 cum prius non amplius quam ... pars Galliae ... et pars Germaniae ... a Francis ... incolitur, et praeter haec Alamanni atque Baioarii ad regni Francorum potestatem pertinerent, ipse ... primo Aquitaniam ..., deinde Italiam totam ... ita perdomuit, ut eqs. **3** cum *concessivum i. q. quamquam, etsi – obwohl, wenngleich (saepe in enunt. principali respondet tamen)*: **a c. con.**: HRABAN. carm. 38,1 pictura tibi cum omni sit gratior arte, scribendi ... non spernas posco laborem. RIMB. Anscar. 33 p. 64,27 quod factum cum ... episcopi animum ... affecisset maerore, nequaquam tamen a coepta retrahi potuit voluntate. POETA Saxo 5,427 cum fuerit regno tam clarus in amplificando ..., ornatus operum varios tamen ... fecerat. WIPO gest. 4 p. 25,7 cum tantae nobilitatis esset ..., minimae extollentiae fuit. *persaepe*. *adde*: HRABAN. epist. 50 p. 504,44

[Antony]

hoc (sc. opus) ... cum trepidarem incipere ..., sed tamen ... opus ... inchoavi. **b c. indic.**: WETT. Gall. 13 cum serpentium multitudo illic scatebat, ex illa die non comparebat. SALOM. III. carm. 2,86 discipuli Ihesu sunt mestificati, cum sibi profuerat, his quod ad alta meat. EGBERT. fec. rat. 1,1702 succinctis opus est, cum dici plurima possunt. ADAM gest. 1,19 eius (*Leuderici*) annos cum pro certo scire nequimus (non possumus *B1*, non possumus *B2. C*), ex ... Libro traditionum didiscimus (discimus *B. C*) et Willerici diaconum fuisse et *eqs. al.*

III praevalente corresponsione expressa cum ..., tum *sim. i. q. ut ... ita (et, maxime) – wie ... so (auch, vor allem); einderseits ... andererseits*: **A in conexione enunt.** (*‘während’, sensu adversativo vel concessivo fere subaudito*): 1 cum ..., tum (*aliter sensu plane temporali, e. g. p. 2094,30*): RUOTG. Brun. 44 p. 47,10 hoc cum semper fieri debeat ..., tum (tunc *var. l.*) pulsante Domino domus per infirmitatis molestiam necesse est, ut *eqs.* **2 c. responsione diversa**: LEX Sal. Pipp. epil. p. 190,3 cum hoc (*om. pars codd.*) hus titulus Chlotharius a germano suo ... excipit, sic et ipse ... perinvenit, ut *eqs.* WALAHFR. hort. 88 haec (*ruta*) cum multiplice viget virtute medellae, dicitur ... adprime obstore venenis. VITA Liutb. 33 cum quascumque personas pro se rogaverat exorare, cum bonam ... finem se percepturam rogatura poposcerat. WIDUK. gest. 1,15 Karolus, cum esset regum fortissimus, non minori sapientia vigilabat. WIPO gest. 2 p. 15,25 duo Chuonones, cum essent ... ex parte genitorum nobilissimi, haud secus ex materno genere claruerant. 3 p. 23,5 cum ... Deus a te multa requirat, hoc potissimum desiderat, ut *eqs. al. sine responsione*: WALTH. SPIR. Christoph. I 1 lampade ... nobilitatis ... cum esset illustris, excellentiam prosapie compisit efficacia discipline. WIDUK. gest. 1,17 qui, cum primaeva aetate omni genere virtutum vitam suam ornaret, de die in diem proficiebat ... prudentia. **al. B in conexione singularum orationis partium i. q. et ... et (maxime), tam ... quam – sowohl ... als auch (besonders)**: 1 cum ... tum: RUOTG. Brun. 8 p. 8,26 nullo ... hoc egit supercilio, sed cum domestico lepore tum urbana gravitate. WIPO gest. 2 p. 14,11 alterna desideria cum invicem cognati tum (tunc *K*) inter se familiares ... explorabant. BERTH. (?) annal. a. 1076 p. 283,34 a rege vocati ipsum devitabant cum (*corr. tum 2*) propter anathema tum etiam, quod *eqs. al.* **2 c. responsione diversa** (tum ... cum: *l.42*): BERNO epist. 3 p. 21,1 in ... pacis studio dum animum vestrum tum populorum fama cum ipsa rerum experientia intentum esse cognovimus *eqs.* CHART. Naumb. 169 ut locum cum sibi magis idoneum, nobis vero minus noxium eligat (*sc. monachus vester ad construendam cellam*). GERH. STED. annal. p. 208,10sq. cum pro ... loci recuperatione cum pro ... personae suae dilectione. *huc spectare potest etiam exemplum supra (p. 2098,37) allatum.* **abund.** (*in struct. contam. ex coni. et praep.*): CHART. Epternac. 85 (*a. 780/81*) quicquid ... ego ... visa sum habere ...; hoc est cum mansus, casas, casales, cum omne superposito, mancipiis ... cum omnibus adiacentis *eqs.* (*inde 95 tam mansus; cf. TRAD. Patav. 44^b id est tam mansos una cum domibus*).

IV notabilia quaedam: A de struct.: **1 c. coni. et indic. mixtim**: *v. I A 1 b γ. II A 3. B 2 c. cf. II B 1 b (add.). 2 c. partic. (ellipt.)*: *v. I A 1 b δ. cf. p. 2093,26.* **3 ? c. abl. absol.**: *v. II B 1 c.* **4 pro praed. enunt. principalis ponitur: a partic. (ellipt.)**: ARBEQ Corb. 32 Hucpertus, cum intrasset in regnum, ... virum Dei revocitans ... et sibimet ... sociavit. HUGEB. Wynneb. 2 p. 108,3 cumque illi ... contra ... Alpium ardua ... scandere conabant, et protinus passebant super Alpium oneros. 13 p. 116,42 cumque sursum levatus fuerat in excelsu (*sc. corpus*), ... monachi tumultuantes circa tumbam. PASS. Kil. I 13 quod ... cum viderant (viderent, vidissent *var. l.*) ..., omnes ... gloriantes, atque gaudentes, (gaudebant *var. l.*) se obediunt illorum doctrinae. **adde**: HUGEB. Wynneb. 13 p. 115, 37sq. transacto ... annorum curriculo, cumque iam Dominus ... merita ... sui confessoris ... pandere ... precurabat, cum autem ... prorumperet dies conceptione Iohannis baptistae, ... sed et ... Wynnebaldis ... integritatis ostensio, quae ... cunctis patula pandebat. **b coni.**: CHRON. Fred. 4,43 Chlotharius com in Alesacius villa Marolegia cuinomento ... accesserat, ...

multus ... gladio trucidarit (*trucidat var. l.*). **5 in anacolutho**: LIUTG. Greg. 2 p. 67,11 cum (dum 2) ... Bonifatius ... post tredecim annos ..., post hos ... tredecim annos ..., dum ... iter agere coepisset ..., pervenit ad Palatiolum monasterium.

- B de usu**: **1 in anaphora**: **a in univ.**: WALAHFR. hort. 26sq. purior aura diem cum iam reserare serenum inciperet ..., cum silvae foliis ... vernarent *eqs.* WIDUK. gest. 1,36 p. 52, 9sq. cumque plures eadem confirmarent *eqs.*; et cum conventus esset populi *eqs.*; cum autem dimissa esset multitudo *eqs.* **10** WALTH. SPIR. Christoph. II 6,216sq. cum crastina punctum lux videt octavum, gratam portabo coronam; cumque meum funus ... credula turba sacello ingerat *eqs. persaepe. remissius i. q. et – und*: GERH. AUGUST. Udalr. 1,25 l. 35sq. cumque castra metati fuissent (sunt *var. l.*), cum sol occasui radios inserere coepisset, venit quidam homo, qui *eqs.* **b abund.**: AGNELL. lib. pont. 158 p. 380,18 cum incubare coeperit ... nox et Romanorum cum fuerit corpora ex dapibus ... opleta, prima quies, quasi sepulti iacent. VITA Liutb. 30 p. 35,15 cum venerat (venisset *Br2*) ad eum ... et ab eo cum (*om. Br2*) interrogata fuerat (fuisse *Br2*), ... respondit. GERH. AUGUST. Udalr. 1,18 visitare ... Romam cum ... desideraret et ad fluvium ... cum (*erasum E*) perveniret *eqs.* THIEHM. chron. 7,52 p. 462,29sq. cum ... multa ... questus sim imperatori ... cumque bona inde mihi profutura sperarem *eqs. saepius.* **2 cumque**: **a i. q. ‘et cum’**: *passim, e. g. p. 2094,69. 2095,1. in initio capitulorum*: CHRON. Fred. cont. 37^m. cumque (cum *var. l.*) ... Pippinus, quod ... petierat, non inpetrasset et Aistulfus hoc facere contempsit (contempsisset *var. l.*), ... rex ... omnes Francos ... ad se venire praecepit. VITA Bonif. II 10^m. cumque corpus viri Dei ... lavatur, ... vulnera eius sanguinem profuderunt. *al. v. et p. 2095,40.* **b i. q. ‘cum’**: HUGEB. Willib. 3 p. 91,1 post haec itaque cumque ... estatis iam inmineret tempus, pater suus et frater ... inchoaverunt iter. 5 p. 105,7 ast ibidem tunc cumque ... ditatus erat honore, unam erat ebdomadam. Wynneb. 13 p. 116, 7 confestim cumque illi fodere ceperunt, episcopus exhibit foras. *ibid. al.* **3 cum(que) subordinatione evanida** (*cf. p. 2095, 71sq. 2096,61sq. 2097,70sq.*): **a enunt. principali additur ‘et’, ‘-que’ sim.**: MIRAC. Gertr. I 5 cumque ... congregatio ... ad opus divinum consistent (consistebant *A2*), et ... superveniente ... puella ... tuleruntque (tulerunt *A3a. b*) eam sorores et *eqs.* WILLIB. Bonif. 6 p. 28,19 cumque ... sanctae trinitatis fidem ... conscriptam detulisset, reddiditque (reddidit *var. l.*) ... pontifici. ARBEQ Emm. 21 cum ... cuiuscumque poti genus in ore percipisset, statimque (*A1, statim cett.*) ... a spiritu in mundo correptus ... turpis perstribebat sermonibus. HUGEB. Wynneb. 4 p. 109,22 cumque ... monachalis vitae normam ... adimplevit, et ... in presbiteratum consecratus est gradum. *al. v. et p. 2099,68. sensu causali: v. p. 2098,28. sensu concessivo: v. p. 2099,1.* **b abund.**: COMPOS. Luc. I 15 batte et tene il-
40 lum (*aurum*) cum tenacula ferrea, et cumque (COMPOS. Matr. 77, 4 cum) battis, sed (et COMPOS. Matr.) tornatur de intro in foras. HUGEB. Wynneb. 2 p. 107,19 post haec itaque cum (*om. 3*) ... adimplere optabat desideria, statimque (statim 2. 4. *4^b*) ... inchoaverunt iter. 8 p. 112,41 post haec itaque tunc ..., cumque ... arreptus est ... infirmitate, et egritudo iam tunc magis quam membra invalescebat. *ibid. al. v. et p. 2097,3. 2099,67.* **adde**: PASS. Quir. Teg. 16 ubi cum (*om. 3*) dictum est illi (*abbati*), quod *eqs.*; qui ... cum pervenisset ad cellam ...; cumque ... consedisset ..., previculas coepit legere. **c qualitate enunt. secundarii prorsus amissa fere i. q. tum, deinde, et – etwa**: *dann, darauf, und*: WILLIB. Bonif. 6 p. 30,19 cum (*m. al. corr. tum 3*) vero Hessorum iam multi ... manus inpositionem acciperunt, et alii quidem ... fidei documenta ... percipere rennue-
50 runt. HUGEB. Willib. 4 p. 92,26sq. cumque (iamque 4) ... levavit se cum ... sociis, et peregre ceperunt; cumque perrexerunt et venerunt usque ad urbem ..., et ibi manebant duos dies; et *eqs. saepius.* AGNELL. lib. pont. 49 p. 311,28 cumque omnes cum eo (*electo*) properantes Romam venerunt ..., die vero crastino erant omnes parati, ut *eqs.* TRANSL. Viti 17 tum (cum *var. l.*) ... temptavit post sanctum ambulare virtute ... accurrensque vociferare cepit. *al. v. et p. 2095,21. 2099,60.* **4 alternat c. abl. absol.**: WETT. Gall. 26 p. 270,35 finitis matutinalibus orationi-

bus cum repedassent *eqs.* RIMB. Anscar. 41 p. 77,1 corpore . . . feretro . . . imposito cum ad ecclesiam deferretur *eqs.* CHRON. Thietm. 5,21 accepto a rege quodam comitatu . . . cum domum rediret *eqs. persaepe*. 5 *ponitur pro vel alternat c. 'dum'* (cf. p. 2095,375sq.). CONVERS. A frae 4 et cum dixisset (dum dixit *var. l.*) episcopus: '*eqs.*', venit fulgor de caelo. THEGAN. Ludow. 16 qui cum (dum *var. l.*) diu orarent (orassent *var. l.*), erexit se pontifex. BRUNO QUERF. Adalb. A 17 p. 20,7 cum (dum rec. B [*var. l.*]) convenerunt (convenirent rec. B) sancti viri, pluebant ibi sermones Dei. RUODLIEB I 14 cum superare nequit, super hoc quid agat, neque dum <scit> *eqs.* OTTO FRISING. chron. 2,36 p. 111,3 cuius rei rationem . . . cum (dum *var. l.*) ad Augusti Caesaris principatum ventum fuerit, . . . red-demus. *saepe. v. et p. 2096,39,56,2100,2. adde:* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 422,21 meminisse debemus, quod 'dum' saepe ponatur . . . pro 'cum'. 6 *perraro vel singulariter ponitur:* a *pro acc. c. inf.:* a *quod, quia – daß:* TRAD. Frising. 1520^e (a. 1098/1137) cognoscant tam futuri quam presentes, quum Irmingardis necnon et filii sui . . . tributarii sunt ecclesie sancte Marie. *ibid.:* notum esse cupimus universis, quum *eqs.* CHART. eccl. Werd. 13 notum iri volumus . . . , quum magister Weremboldus . . . decem iugera sua . . . ecclesiae . . . contradidit. TRAD. Frising. 1561^e nos testimonium ei perhibemus, quum per manus Chunradi . . . delegati sunt ad altare eiusdem matrone (*sc. quaedam familia*). β *ut – wie:* WALAHFR. imag. Tetr. 177 vidi equidem, cum . . . Rachel . . . Benjamin . . . produceret. *adde:* WALTHARIUS 523 vidi Pannonias acies, cum bella cierent contra aquilonares sive australes regiones. b *c. respectu explicati-onis sequentis i. q. quod – was das betrifft, daß:* WALAHFR. Gall. prol. p. 282,7 cum duo sint vocabula unam gentem significanti, priori nomine nos appellant circumpositae gentes . . . ; sequenti usus nos nuncupat barbarorum. RIMB. Anscar. 3 p. 23,19 cum seniores sedentes dixerim, in ipso quodammodo sedebant (*de visione*). 42 p. 78,1 cum duo martyrii esse genera constet . . . , utrumque voluntate tenuit, ad alterum effectu pervenit. c *comparative i. q. (sic)ut – (so)wie:* FORM. Senon. I 51 fuit iudicatum, ut illa leodo, cum lex erat, ipsius lue solvere deberet. NADDA Cyriac. I prol. 2 cum timida vox dicit psalmiste: '*eqs.*' (*Vulg. psalm. 138,6*), sic nec nego alicuius rei me auctorem audeo profiteri. d *interrogative i. q. quo tempore, quando – wann:* CARM. Bur. 114,1,6 quamdiu modo vixeris, semper letare, iuvenis, quia nescis, cum deperis. e *disiunctive (abund.) i. q. (si) . . . an – ob . . . oder:* FORM. Marculli 2,1 l. 132 ille, qui se semper cogitat, cum vellit nollit, (quod vellit et nolet *var. l.*), esse moriturum. 7 *abund.:* a *in univ.:* MIRAC. Gertr. I 3 tunc mirum in modum cum subito, (cums subito *ed. ex A2*, erasum A1, subito A3a. b) viderunt liberatum monasterium . . . de incendio. b *c. aliis coni.:* a *postquam cum:* TRAD. Frising. 143^a p. 148,25 (a. 791) portionem postquam cum partivi cum filio meo . . . , tradedi . . . ad ipsum altare. β *usque dum cum:* TRAD. Patav. 73^b (a. 818/38) ego in potestate habui (*sc. cellu-lam*) usque dum Ernus sibi cum (*an leg. eum?*) iniuste rapuit. γ *?ubi cum:* v. p. 2100,57. c *?c. abl. absol.:* v. p. 2098,37. d *in struct. contam.:* v. p. 2099,51. e *in anaphora:* v. p. 2100, 15sq. f *in exemplis subordinationis evanidae:* v. p. 2100, 49sq. g *in locut. velit nolit:* v. l.44.

C *de collocatione:* 1 *postponitur variis orationis partibus sive per emphasim sive ratione metrica anteceptis: persaepe, e. g. p. 2095,61.2096,34.2099,29. 2 postponitur verbo (fere in poesi):* TIT. metr. III 3,6 quondam erimus erat . . . istic belva-rumque boatus horrendum auditus et echo, nunc modolamine chori crepuit cum carmina vocum (*aliter interpr. ed.*). WANDALB. creat. mund. 150 iamque impleta placebat mundi machi-na primi, dixit cum sator orbis: '*eqs.*' HROTSV. Mar. 705 quae (*Maria*) . . . solo fuerat cum forte locata, . . . terribiles procedunt namque dracones. *al.* 3 *ab initio enunt. remotius ponitur:* THIEHM. chron. 4,39 is post multas bellorum asperitates, quas . . . perpassus est, ad gratiam imperatoris . . . et ad patriam honorifice cum remearet *eqs. ibid. al.*

compos.: *cumcumque, cumque.

cumace v. comacum. *cumalesco, cumambulo* v. coa-.

1. *cumba (comba, ?comma), -ae f. (*orig. gall.; cf. Wart-*

burg, Frz. etym. Wb. II. p. 1524sq. 1 convallis, saltus – Tal(kessel), (Berg-)Schlucht: a *in univ.:* MIRAC. Donat. (MGScript. XIV p. 178,1; a. 1091/92) mons . . . a septentrione et meridie residentibus -is (tumbis 1) in altitudinem cumulatur. b *in nom. propr.:* TRAD. Altaerip. 19 (a. 1138) Wilelmus . . . dedit . . . fratribus . . . perpetuo possidenda Combas (C-as *var. l.*) et cresimentum circumquaque in campis. CHART. Altaerip. 5 p. 345,26 grangiam de C-is cum appenditiis suis. *al. (v. ind.).* CHART. Laus. 287 usque ad . . . C-am Giroldi. 2 *?de vase quodam fort. i. q. alveus – viell.:* Trog: Ps. GERH. CREM. sept. 5 p. 320,7 mitte (*sc. mixturam*) in commam et inhuma in sargin (*ni subest cymba*).

2. *cumba* v. cymba.

1. *cumblus, -a, -um. (*francog. vet. comble; v. Tobler-Lommatzsch, Altfrz. Wb. II. p. 589*) *cumulatus, refertus – gehäuft, übervoll (de mensura frumenti):* CHART. Laus. 103 (c. 1200) casale Viberti II cuppas avene, I -a (-am *var. l.*) et aliam rasa (rasam *var. l.*). cf. 3. *culmus.

2. *cumblus, -i m. vel *cumblum, -i n. (*francog. vet. comble; v. Tobler-Lommatzsch, Altfrz. Wb. II. p. 587sq.; cf. cumulus*) *culmen, summitas – Gipfel, Spitze (locut. in fundo et -o sim. i. q. totaliter et integraliter – völlig, ganz und gar; cf. francog. de fond en comble):* GISLEB. MONT. chron. 242 p. 319,10 ut ipsius nemoris proventus omnes tam in fundo quam in -o in vestes dominarum convertantur. 247 ut ipsa ecclesia . . . ad voluntatem suam et de nemore tam in fundo quam in -o agat. CHART. Lamb. Leod. 360 prefatam villam esse allodium ecclesie . . . et ad ipsam pertinere in fundo et -io, in alto et basso, in minuto et grosso.

30 *cumburo* v. comburo.

1. *cumbus, -i m. (ἐκύμβος; cf. catacumba) *cavus recesus, caverna (tumbae) – Höhlung, (Grab-)Höhle:* VITA Elig. 2,6 p. 699,9 cum . . . scabare humum coepisset, mox repperit -um . . . veterrimum tegement corpus sacratum. INVENT. Quint. II 216 (MGPoet. IV p. 1002) invenit -um . . . vetustum, quo . . . Christus servarat ab aethere corpus.

[2. *cumbus* v. *lumbus:* ANTIDOT. Sangall. p. 88,15.]

cumc- v. conc-*praeter:*

*cumcambturius v. *concabitorius.

40 *cumconbo* v. concumbo.

*cumcumque (-unque) *coni. quandocumque, quotiens(cumque) – wann immer, jedesmal wenn:* CHART. Ger. Col. 112 (a. 1241) -nque in manus alienas predicta area mutata fuerit, nobiscum II sol. . . component.

45 *cumd-* v. cond-.

*cume v. 1. *comex. *adde:* ALPHITA II p. 7,2 aloes lignum, cuius sunt tria genera, videlicet cume, cameatis et same.

cumen v. gumen. *cumenata v. *cuminata.

50 *cumera*, -ae f. *vas frumentarium, granarium, repositorium (ubi frumentum siccatur) – Kornbehälter, -speicher, -boden, Darre:* SUMM. Heinr. A 7,262 -a darra (*item B 5,124*). AMARC. serm. 4,6 dives . . . , cui spretis -is tenet area multa medimna. HILLIN. Foill. 15 (MGScript. XV p. 926,52) contigit . . . , ut quidam eorum (*Tentonicorum*) -am indomincatam frumenti frangere laborarent.

cumes v. 1. comes. *cumex* v. cimex. *cumf-* v. conf-.

cumg- v. cong-. *cumiatus* v. commeatus.

cumina v. condamina.

60 *cuminata (-men-), -ae f. (*cf. cuminum*) *careum, ami – Kümmel, Ammi (Cuminum Cyminum L., Carum Carvi L. vel sim.):* IOH. IAMAT. chirurg. 8,10 recipe . . . -enatum, tribulum marinum, absinthium, coque in marina aqua. WALTH. AGIL. med. 2 p. 86,37 his utatur electuariis . . . , scilicet . . . -a Alexandrina, diagalanga. THADD. FLORENT. cons. 139,46 recipe diagalangam, . . . pipereon, -as (cummatas *ed.*) Alexandrinus *eqs.*

70 *cuminella (cim-, cumn-) -ae f. (*cf. cuminum*) *careum, ami – Kümmel, Ammi (Carum Carvi L., Ammi Copticum L. vel sim.):* ALPHITA I p. 284,15 ci-a, biperdium, ardeos idem. II p. 30,20 carvi agreste, cumn-a, ameos, cordumeon vel cordume-ni idem. p. 40,15 ci-a, piper album idem; respice in carvi agreste. *cumino(r)* v. 1. commino.

cuminum (ku-, cym-, cim-, com-, -mm-, -non *sim.*), -i n. (κύνινον) *form.*: *nom.*: -us: l.6. kynna: l.7. *gen.*: -u: l.13.14.22. *acc. vel gen.*: -o: l.10.12.23. *acc.*: -a: l.9.

careum, *ami* – Kümmel, *Ammi* (*Cuminum Cyminum* L., *Carum Carvi* L., *Ammi Copticum* L. *vel sim.*; cf. GLOSS. III 387,43 St.-S. *cunimum* cumel. 471,26 ci-us *cumin*. 542,36 k-um *kumel*. 559,34 kynna karui gartkvmel. IV 168,29 cippus [ci-um *var. l.*] *chumic* [per *confusionem*, cf. 46,47. 135,59]. *persaepe*): 1 *in univ.*: DIPL. Merov. I 86 p. 76,42 piper uncia I, ci-a uncias II (*sc. dare praecipimus*). RECEPT. Sangall. I 98 addis *cummino* unc. II. RECEPT. Bamb. 29 ci-on ex vino . . . dabis. ANTIDOT. Bamb. 8 co-o. ANTIDOT. Augiens. p. 49,7 recipit haec: . . . petroselinu, cymminu . . . ana - VI *eqs.* PAUL. AEGIN. cur. 219 p. 160,26 ci-u (3,54,2 κύνινου) ÷ II. TRACT. de aegr. cur. p. 147,32 pulvis cimmi et aqua rosata commisceantur. IOH. S. PAUL. diaet. 422 cimum calidum est . . . et siccum. ALBERT. M. eth. II 4,1,8 p. 285,38 'kimbiles' (*sc. dicuntur*) . . . , qui vi (*an leg. vix?*) moventur ad dationem . . . ; propter quod 'kimbi noxistae' (p. 1121b,27 κύνινοπρίστης) vocantur, quod sonat cy-i venditores (cf. I 271 p. 236,13). *persaepe*. 2 *de generibus*: RECEPT. Lauresh. 2,64 -u<m> Alexandrinum. 3,11 ci-i Syriaci. ANTIDOT. Bamb. 17 ci-u Ethiopico I sex. ANTIDOT. Glasg. p. 150,43 ci-o Tibaico - II. PETR. MUSAND. summ. p. 265,46 ci-um commune. ALBERT. M. veget. 6,303 ci-um (-um L) est herba habens folia stricta et longa; . . . invenitur diversificari in duo semen ci-i; 'est' enim 'aliud nigrum' et 'aliud citrinum', et hoc vocatur 'Persicum'; adhuc autem 'aliud' est 'silvestre' et 'aliud domesticum'. *al.* *adde*: CIRCA INSTANS p. 5a^v anisum . . . alio nomine dicitur ci-um dulce.

cumisto v. commixto. **cumito** v. 1. cubitus.

***cumlateracio** v. *collateratio.

cumm- v. comm-*praeter*: [cummata v. *cuminata.]

cummen v. gumen. **cummi** v. gummi.

cumminico v. communico. **cumminum** v. cuminum.

***cummunacia** v. *communantia.

***cumnegotiator** v. *connegotiator.

***cumnella** v. cuminella. **cumolus** v. cumulus.

cump- v. comp-*praeter*:

cumpisco v. compesco. ***cumpra** v. *compara.

1. **cumptus** v. 1. como. 2. **cumptus** v. cunctus.

cumpulsus v. 2. compello. **cumpus** v. compos.

1. **cumque** *adv.* *ubi(cum)que* – *allenthalben, überall*: HRABAN. carm. 21,1 lex pia -e Dei latum dominans regit orbem. 40,13,2 resonant cymbala -e.

2. **cumque** v. 2. cum p. 2100,245qq. **cumquiro** v. conquiro.

cums- v. cons-*praeter*

cumsoprinus, **cumsuprinus** v. consobrinus.

cumt- v. cont-*praeter* **cumtus** v. cunctus.

cumvallis v. convallis. **cumvenio** v. convenio.

***cumulamentum**, -i n. *summus gradus, fastigium* – *die höchste Stufe, Gipfel*: THEOD. AMORB. Mart. 25 vir Deo charus . . . omnium dolorum -a expertus est.

cumulanter, **cumulate**, **cumulatim** v. cumulo.

1. **cumulatio**, -onis f. *aggregatio, coacervatio* – *Anhäufung*: 1 *in univ.*: IUSTIN. Lippifl. 271 praedae. 2 *conspissatio* – *Verdichtung*: MAURUS progn. 28 p. 41^b,30 per quod (*spu-*) *removetur* cruditas, viscositas, adustio, -o (*sim.* p. 41^b,36). URSO qual. 467 ex quarum (*partium*) aggregatione et -e subiecti fit induratio. 3 *culmen* – *Höhepunkt*: ALBERT. M. meteor. 2,1,10 p. 527^b,37 frigus . . . primum et multum frigus est addens illi -i frigoris (*de effectu vehementis frigoris*). 4 *?collatio, donatio* – *?Schenkung*: DIPL. Conr. I. 3 p. 4,25 quidquid . . . pontifex suae domui per -es (*an leg. cumutationes?*) vel emptiones aut quaslibet occasiones adquisierat.

[2. **cumulatio** v. **tumulatio*: WALTH. SPIR. Christoph. II prol. 12.]

cumulator, -oris m. *qui coacervat* – *einer der aufhäuft*: CHART. Rhen. med. II app. 16 p. 442,12 (c. 1220) in colligendo feno . . . -r integrum panem recipit, messor moytalem panem.

cumulo (com(m)-, cuml-), -avi, -atum, -are. *struct. notabiles*: c. *praep. pro casu simplici*: in *pro dat. personae*: p. 2104,51.56. cum *pro abl. rei*: p. 2104,70. *usu refl.*: p. 2105,23.

I *proprie vel in imag.*: **A** *coacervare, acervatim colligere, in cumulum congerere* – (*auf-, an-, zusammen*)*häufen, auf einen Haufen bringen*: 1 *strictius*: **a** *gener.*: **a** *in univ.*: BONIF. carm. 1,216 horrida pestiferis -at, (sicque meis co-o C) tormenta manipulis (*sc. turma Avaritiae consentientium*). AE-DILV. carm. 20,56 talia dum sanctae -ant penetralia casae mune-ra *eqs.* WALAHFR. Wett. 371 gazas. OTTO FRISING. gest. 2,21 p. 124,15 miseriae miseriam. *al.* in *lusu verborum*: ALBERT. STAD. Troil. 4,206sq. Troes et Danai potius tumulare videntur ob nimios cumulos quam -are suos; in tumulos iactant cumulos tumulos -ando et -ant tumulos intumulando viros. **β** *medial. i. q.* (*ac-, ex*)*crescere, surgere, tumefieri* – (*an-, heran-, empor*)*wachsen, ansteigen, anschwellen*: ALCUIN. carm. 88,4,2 accrescens -tum gurgite flumen. VITA Leod. 1,551 (MGPoet. III p. 20) plenius culmis gravidae -antur aristae. ANON. geom. 3,26 p. 335,24 III in se ductus in IX -atur. ALBERT. M. animal. 3,137 quae (*pinguedo*) ante intestina et circa ea frequenter -atur. *al. v. et p. 2102,4.* **b** *publ.*: **a** *de terminis*: CHART. Burgenl. I 409 p. 279,7 (a. 1262) in partem meridionalem ad arborem byk, sub qua est meta -ta. 478 p. 320,42 ad duas metas, quarum una piro -ta, alia terrea. *ibid. al.* **c** *sensu circumaggerandi*: CHART. Burgenl. I 480 p. 321,44 (a. 1265) ad unam pirum meta -tam. CHART. Pommerell. 293 p. 250,35 paries incipit in eodem cumulo et currit . . . ad quercum -tam. **β** *de feno in manipulis colligendo*: CHART. Gosl. I 301 p. 334,26 (a. 1181) pro feno metendo, pro -ando feno. CHART. Rhen. med. II app. 16 p. 450, 37 pratum . . . falcabunt, congregabunt, -bunt *homines villae*. **c** *math. usu medial. i. q.* (*computando*) *effici* – *sich ergeben*: RHYTHMIMACH. 14,17 huic (*numero XCI*) applicita eiusdem septima parte, id est XIII, sexies -buntur CLXVIII. *cf. l. 16.* 2 *latius (fere de anim.) i. q.* *coadunare* – *versammeln (medial. i. q. congregari, colligi* – *sich zusammenscharen, sich versammeln*): AEDILV. carm. 6,53 turba nefanda . . . semper -ta sub armis. 17,11 nimia -ante caterva. CARM. Scot. II 1 sol. 5,3 ordine servato -tis quinque nigellis (*spectat ad ludum lapillorum*). in *serie decrescendi*: DICIUL. epist. cens. 36 (Cod. Paris. N. A. 1645 f. 8^v) libra, deunx, dextans, dodrans, bissis -antur. **B** *cumulo tegere* – *sich häufen (auf), gehäuft be-, zudecken*: AEDILV. carm. 15,15 tenebris -antibus arva. HELM. chron. 83 p. 158,30 mensam . . . viginti fercula -arunt. **C** (*ad cumulum*) *replere* – (*gehäuft*) *voll machen, füllen*: FLOR. LUGD. carm. 1, 135 bis cofinos . . . -arunt fragmina senos (*spectat ad Vulg. Matth. 14,20*). SEDUL. SCOT. carm. II 30,49 gaudet ovile Dei, niveo grege quod -atur. *de mensura* (*cf. p. 2105, 315qq.*):

45 TRAD. Frising. 1772 p. 547,40 (c. 1160) I gorzam salis bis -andam.

II *translate*: **A** *accumulare, large tribuere, conferre, parare* – *häufen (auf), reichlich zuteilen, zukommen lassen, bereiten* (*pass. fere i. q.* [*large*] *contingere* – [*reichlich*] *zuteil werden, zufallen*): 1 *in univ.*: LIBER diurn. 68 in subiectis meritorum -are suffragium (*sim.* COD. Karol. 46 p. 564,10 tantis beneficiorum . . . a vobis comm-tis suffragiis . . . universalis Dei ecclesia . . . exultat). RADBERT. carm. 1,57 (MGPoet. III p. 47) munere divino quamvis co-entur (-entur *var. l.*) opima. 55 DIPL. Heinr. III. 111 bonis premia malisque penas -amus. RUODLIEB V 233 faidas in te non cessabas -are. CHRON. Pol. 1,28 magnam sibi Ungarorum invidiam -vit (cumlavit S) *Bolez-lavus*. CHART. Heinr. Leon. 112 p. 169,21 (*interp.*) ut ipsis (*felicibus*) apud Deum merces copiosa -etur in celis (*cf. Vulg. Matth. 5,12*). *saepe. pass. de sententia i. q. ferri (pro) – ausfallen (zugunsten)*: CHART. Carinth. V 61 p. 35,13 (a. 1271) probatione . . . prehabita . . . prenominate ecclesie . . . sententia iuris -ta fuit, extunc quieti ac pacifica possessio adiudicata. 2 (*insuper*) *addere* – (*obendrein*) *hinzufügen*: CHRON. Merseb. 5 p. 178,19 praefati talibus repudiati responsis donationes suas ad maiorem -ant (tumulabant *var. l.*) honorem (*sc. episcopi*). **B** *onerare, (large) afficere, instruere, donare* – *überhäufen, (reichlich) versehen, ausstatten, bedenken (mit)*: CARM. cod. Vindob. (806) 71,2 hoc subter iaceant defuncta cadavera fratrum tegmine, cum precibus donec -entur amenis (*aliter vix recte interpr. ed.*; *tumulentur ci. H. Leithe-Jasper, fort. recte*). NOTKER. BALB. gest. 1,24 p. 33,6 infinita pecunia -tus. WALTH.

[Antony]

SPiR. Christoph. II 3,78 sideream -vit laudibus aram. GERH. AUGUST. Udalr. 1,24 l. 42 multarum virtutum opulentia -tum ... virum. DIPL. Loth. III. 43^a p. 71,17 terrena ... felicitate -ari. CHART. Bern. III 297 p. 278,21 nos ... permaxima servitorum ab honorabilibus ... viris ... benivolentia -ti. saepe. c. *sensu confirmandi*: DIPL. Karlom. (II.) 5 ut ... hoc ... preceptum pleniori robore -etur eqs. C *augere, amplificare – mehren, steigern, vergrößern*: 1 *in univ.*: AMALAR. ord. expos. I 13,3 Christi corpus (*i. ecclesiam*). VITA Liutg. I 31 p. 80,2 criminationem. WALTH. SPiR. Christoph. II 3,54 ore manue suum satagens -are talentum. 5,22 caumatis aestum. BERTH. ZWIF. chron. 38 p. 260,5 damnum ... semper -are, non minuire. HIST. peregr. p. 147,27 Grecis dolor et trepidatio -atur. al. 2 *promovere, locupletare – fördern, bereichern*: VITA Galli II 1084 crevit successibus ... iunctio sanctorum, semper quam gratia Christi auget, multiplicat, -at ditatque repletque. DIPL. Loth. I. 133 p. 297,2 loca eorum (*servorum Dei*) ... honoribus et confirmationibus -amus. DIPL. Otton. III. 256 p. 673,23 ecclesiam Dei ... beneficiis -are atque augere. al. *ornare, insignire – schmücken, auszeichnen*: WANDALB. martyr. 369 Hesperiam ... Zoelus martyribus -at iunctus denisque novemque. 3 *refl. i. q. se ad cumulum accommodare – in vollem Maße entsprechen*: AEDILV. carm. 18,34 se ... sui cupiunt votis -are parentis monachi (*aliter vix recte interpr. Campbell*). D *complere, consummare – vollkommen machen, 'krönen'*: ALDH. virg. II 41 meritum -vit Anatolia sanguinis ostro (*i. martyrio*). POETA Saxo 4,5 natalis tanti (*sc. Domini*) -verat omnem laeticiam ... praesentia regis.

adi. cumulatús, -a, -um. 1 *proprie*: a *coacervatus* – *gehäuft*: a *in univ.*: EUPOLEMIUS 2,37 fit strages -a virum. b *de mensura* (cf. p. 2104,45): CHART. Mog. A II 536 p. 895,4 (a. 1190) avene XXXV maldra -a. COD. Wang. Trident. 261 p. 487, 20 modios XLIII bone siliginis sicce ad mensuram -am (*sim*. 262 p. 488,33). STATUT. ord. Teut. p. 110,3 dabit ... ordeum bestiis ... et non augebit pabulum super mensuram simpliciter -am *vicemmarischalcus*. cf. 1. *cumblus. b *repletus – gefüllt, voll*: RATHER. prael. 5,24 *exquiritur*, cuius arca -ior, camera refertior, domus sit repletior. 2 *translate i. q. amplus, largus, plenus – groß, reich(lich), voll(kommen)*: NOTKER. BALB. gest. 2,11 p. 68,2 quam (*sapientiam*) ... scripturarum assiduitate -iorem reddere non cessabat Hludowicus. LAMB. HERSF. annal. a. 1065 p. 99,25 transitoria felicitatis splendorem vitae innocentia ... clariorem in eo (*Gunthero episcopo*) -ioremque faciebant. CHART. Mog. A II 676 p. 1109,24 (epist.) ut ... in celo perhemnis glorie -issimam retributionem optineatis. al. *vehemens – inständig*: EPIST. Meginh. 6 p. 199,21 -iori prece nec vestram gravitatem nec nostrum pudorem onerare placet.

adv. 1. *cumulanter*. *ample, large – in hohem, reichem Maße*: WOLFHARD. Waldb. 4,6^c ut ... iocunditas exilarantium duorum -ius augeatur.

2. *cumulate*. *ample, large – in hohem, reichem Maße, reichlich*: ARNULF. HALB. ad Heinr. p. 477,1 ut, quod unus minus posset, a duobus aut tribus -ius suppleretur. COD. Udalr. 40 p. 84,26 divina miseratio votis nostris solito -ius satisfecit. CHART. Livon. A 11 p. 13,18 (epist. papae) ut ... doctrinae Christi utilitas per tuam (*sc. episcopi*) solitudinem -ius proveniat indigentibus. al. *vehementer – inständig*: RUOTG. Brun. 20 p. 21,22 opto et -e desidero, ut eqs.

3. *cumulatim*. 1 *acervatim – gehäuft, zuhauf*: GLOSS. II 458,46 St.-S. -m hufliho. 513,66 -m merlicha (*loci spectant ad Prud. apoth. 717*). 2 *complete, perfecte – vollständig, vollkommen*: IOH. SCOT. carm. 3,5 primus ... dies, quo machinae mundi -m dicitur esse in species proprias transitus ex nihilo.

**cumulósus, -a, -um*. (*cumulus*; cf. *globosus*) *formam cumuli, coni exhibens – spitz zulaufend, kegelförmig*: MIRAC. Annon. 3,64 quidam ex hiis, qui in calce comburendo sudabant, cum fornacem calcis ex lapidibus -um exstruxisset eqs.

cumulus (com-, -mm-, -mol-), -i m. (-um, -i n.: p. 2106,48,65; -a, -ae f.: p. 2106,64,2107,3) 1 *proprie vel in imag.*: A *strictus i. q. acervus, congeries, mons – Haufen, (An-, Auf-)Häufung, Berg*: 1 *gener.*: a *in univ.*: ALDH. virg. I 29 p. 267,9 quomodo turgescens pontus in -um (*tumulum var. l.*) creverit

(*item de fluctibus tumidis*: THEOD. loc. sanct. 1311 undarum ingentibus -is ... sese collidentibus. al.). NOTKER. BALB. gest. 2,17 p. 85,21 ne ad -um peccatorum, quem vivens exaggeravi, etiam mortuus aliquid superinicare ... deprehendar. HROTSV. Pel. 361 glebae sub -o conduntur fragmina sacra. WALTH. SPiR. Christoph. II 4,206 qui (*Abraham*) -is pira pignus decrevit anile. HILDEG. phys. 7,43 p. 1336^c -um, id est huffen, formicarum ... in aqua coquat (*sc. phlegmaticus*). HELM. chron. 83 p. 158,24 inter -os nivis. al. *in lusu verborum*: v. p. 2104, 10. locut. in uno -o i. q. uno tempore – *auf einmal*: ACTA civ. Rost. B I 5,28 p. 97 (a. 1262) civitas habet (*sc. praestare*) in uno -o XXII millenarios (*sc. laterum*). b *copia – Menge, Masse (bona consummata – Vermögensmasse: l.16)*: DUNGAL. (?) carm. 2,4 inmensum argenti pondus ... , gemmarum -os. POETA Saxo 4,132 argenti -os (-olos G). CHART. Salisb. 509 p. 688,13 mediam portionem decime et custodie et -i publicati. abl. pro adv. i. q. *acervatim, copiose – haufenweise, massenhaft*: YSENGRIMUS 5,461 gaza venit -o. 2 *spec.*: a *publ. et iur.*: a *de terminis i. q. agger – (Erd-)Aufschüttung*: TRAD. Frising. 1007 (post 895) ad illos -os, quos lewir vocamus. CHART. Burgenl. I 61 p. 33,14 quam (*terram*) ... cum -is et signis certis assignavit pristaldus Iacobus. CHART. Heinr. Leon. 41 p. 60,4 (interp.) terram ... usque ad -um lapidum prope villam Bvnis-torp. CHART. Sil. D III 521 circumdare ... villam universam metis et notabilibus -is. al. b *de mensura ('Haufe', cf. Dt. Rechtswb. V. p. 248)*: CHART. Naumb. 391 p. 352,23 (a. 1196) quilibet (*mansus*) solvit V scheplos humuli cum -o et vitum sine -o. NOTAE Gembl. (MGScript. XIV p. 599,14) IX -os avene. CHART. Turic. 1390 decem modios tritici et duo quartalia minus uno -o. al. *de feno c. sensu manipuli*: CHART. Lamb. Leod. 195 p. 257,26 (a. 1230) de feno ... undecimus -us debetur. v. et p. 2062,39. b *math. i. q. summa – Summe*: SMAR. carm. 1,5,12 unius a fonte pluralis calculus haurit, unde nimis -um tollit ad alta suum. RHYTHMIMACH. 14,17 fiet ... -us CCLXXXVIII. al. *remissius*: PS. BOETH. geom. 828 quae (*longitudo et latitudo*), videlicet VI CCCC et III DC, in unum summae -um redactae X restituunt. B *latius*: 1 *clivus, tumulus – Hügel (in nom. propr.)*: CHART. Altenberg. 223 (a. 1259) partem domus et aree site super Bracicumulum (*'Malzbiichel'*). 2 *foliis (inflatus) – (aufgeblasener) Ballon (de tumore pectoris)*: UDALSC. Egin. 4 videres pectus (*sc. phrenetici*) ... in -um succrescere. 3 *grossitudo, nodus – Verdickung, Knoten (de volumine ligaminis)*: WILH. SALIC. chirurg. 3,10 p. 345^d loco faldellarum stuppearum procedere potes cum solis petiis lineis, cum ex ipsis minor fiat -us in loco, quod est valde utile propter membri (*sc. digiti*) parvitatem.

II *translate*: A *mensura, amplitudo – (Aus-)Maß, Größe, Umfang*: 1 *in univ.*: EPIST. Desid. Cad. 2,6 nobis comolum gaudii videtur adcriscere. VITA Liutb. 4 virago cotidie gradatim suae perfectionis -um augens. OTTO FRISING. gest. 2,17 p. 119, 27 accessit ad huius indignationis -um, quod eqs. TRAD. Ebersb. 3,27 partem ... predii ... tradidit in concampium ... monasterio pro tantundem agrorum, pratorum silvarumque -o. al. c. *sensu stimuli*: VITA Liutb. 29 p. 34,9 flendi tibi -os augebo. WALTH. SPiR. Christoph. II 4,249 nullus avaricie -us nos promovet inde. 2 *plenitudo – das volle Maß, Fülle*: IONAS BOB. Ioh. 13 p. 337,13 ne elationis macula -um gratiae tollat. LIBER diurn. 39 -o libertatis largito ab omni servili ... conditione liberum te esse censemus. DIPL. Loth. I. 32 p. 109,1 divinarum adsequi obsequiorum -o. B *de mensurae complemento i. q. augmentum, incrementum, amplificatio, accessio – Mehrung, Steigerung, Zuwachs (saepius accedente compar. quantitatis, e. g. l.65.67)*: FORM. Marculfi 2,46 centuplicatu venorae ... refertum mercedis commolum (co-um, commulum *var. l.*) ... recipiatis. ARBEO Corb. 7 ad peritionis amplius -um. DIPL. Karlom. (II.) 21 p. 315,29 ad maiorem nostrae mercedis -um (*emolumentum var. l.*). HIST. peregr. p. 161,3 ad laborum ... et miseriarum -um ... famis invalescebat angustia. CONST. imp. I 373 ad imperialis excellentie -um et honoris accedit incrementum, cum eqs. CHART. Neocell. Brixin. 62 p. 105,17 quod ... maior ecclesie nostre honoris et proventuum posset -us provenire. CHART. Eichsf. 400 et in remedium peccatorum meo-

rum et -um meritorum. *persaepe. usu attrib. (ni subest adi.):* FORM. Marculfi 2,49 quatenus . . . mereamini mercedem recepere comolam (cummolam, commulam, -um *var. l.*). **C de mensura redundante i. q. abundantia, enormitas – Übermaß:** COD. Karol. 21 p. 522,35 per eas (*litteras*) . . . letitiae -um . . . nobis confertum est. PAUL. DIAC. *carm.* 6,2 virtutum -os ordinar unde tuos? BENZO ad Heinr. IV. 6,6 p. 564,13 ob ruine -um. *excessus – Auswuchs:* HYMN. Hraban. 27 (14),2,1 ut admissi delitescant facinoris -i.

III meton.: A merces – Lohn: GUNDR. ad Ermenr. (MG Script. XV p. 154,37; a. 839/42) ut . . . uterque -um sudoris recipiat in futuro, ego petitionis, et tu scriptionis. **B additamentum, superadiectum – Zugabe, zusätzliche Leistung:** HELM. chron. 71 p. 137,5 defectum . . . vectigalium integraverunt cum -o indigenae. **C culmen, fastigium, apex – Höhepunkt, Gipfel, Krone:** PASS. Petri et Pauli 77 omnibus his -us successit Symon amaris. FRAGM. de exp. Frid. imp. p. 24,8 rex Ungarorum . . . cuius perfectio a -o incipit, cuius preconium ad summa progreditur. ALBERT. M. euch. 1,5^{capit.} hoc sacramentum est gratia supra gratiam quasi -um continens gratiarum. *al. de homine perfectissimo:* WALTH. SPIR. Christoph. II 2,24 -o presente typorum. SCHOL. Boeth. mus. 1,1,515 Pitagoras i. non indigens interrogationis vel interrogationis -us; ΠΥΘΟΟ enim interrogatio, ΑΓΟΡΑ -us; inde AKOPA ecclesia vel synagoga dicitur (*confunditur ἄκρα c. ἀγορά, ut vid.; sim.* 1,9,39. 1,10,3). *cf.* 2. *cumblus. *Antony*

cumun- v. commun-. **cumvoco v. convoco.**
cumut- v. commut-.

1. *cuna, -ae f. (*russ. kuna; de re v. F. v. Schrötter, Wb. d. Münzkunde. 1930. s. v.*) *de nummo quodam fere i. q. denarius – etwa: Denar:* CHART. Livon. A 413,9 (a. 1269) culibet lodiae dabuntur XV cunen; . . . Gotenses X -as dabunt pro rebus suis deferendis.

2. *cuna v. cunae.* 3. *cuna v. cyma.*

cunabula, -orum n. script. con-: l. 46. 48. al. -acub-: GLOSS. II 495,40 St.-S. -bil-: l. 45. *adde:* GLOSS. II 13,7 St.-S. *form.: gen. -arum: l. 50. sing.: l. 41. 43. 64. al. metr. cūn-:* CARM. de Nyn. 103. HYMN. Hraban. 7,2,2.

1 *gener.: a proprie: a strictius i. q. cunae – Wiege:* VITA Pard. 20 (MGMer. VII p. 38,2) postea genitor . . . bercium, quod . . . philosophi -um vocant, in domo sua . . . appendit. ALBERT. M. animal. quæst. 9,24/28 p. 212,67 quare in prima ætate pueri multum dormiunt . . . et maxime mediante -o et cantilenis ad somnum excitantur. CHART. civ. Erf. 300 que (*filia*) in -bilis adhuc iacet. *saepius.* **β latius i. q. panni – Windeln:** GLOSS. I 79,1 St.-S. con-a ludra. *ibid. al. b meton.: a strictius i. q. infantia – Kindheit:* SISEB. Desid. 2 ab ipsis con-is Deo sacratus (BENZO ad Heinr. IV. 14 p. 308,20. *al. sim.* ERMENR. Sval. 7 a primis -is. *al.*) DIPL. Otton. III. 390 p. 821, 17 nostrorum . . . -arum primus soter (*Gerbertus*). *al. β latius i. q. primordia, origo, fundamentum – Anfänge, Ursprung, Grundlage (abund.: l. 53):* ALDH. virg. I 8 patriarchas . . . futurae incarnationis -a . . . vaticinasse. MANEG. c. Wolfh. 4 salvatorem . . . per primos patres ab ipsis . . . huius mundi -is presignatum . . . advenisse. CONST. imp. II 424,1 ne imperii singule regiones guerrarum -is agitate crudelius . . . depereant. *al. de principiis fidei fere i. q. initialementa – etwa: Weihen:* ALDH. virg. II 529 baptizandi tribuit Petrus -a sacra (1889). WALTH. SPIR. Christoph. II 2,112 qui . . . intactae sicut -a sponsae, emplastro fontis obducens vulnera carnis et veteres maculas rudis ipse renascitur infans. 2 t. t. medic. i. q. canalis (*crus fractum tegens*) – 'Beinlade', Schiene (*de re v. E. Gurlt, Gesch. d. Chirurgie III. 1964. p. 584*): BRUNUS LONG. chirurg. 1,19,7 p. 118^C administratur -um de ligno secundum longitudinem cruris, in quo crus (*sc. fractum*) locetur et conservetur a motu (*item* THEOD. CERV. chirurg. 2,40 p. 154^G).

cunae, -arum f. form. sing.: l. 69. p. 2108,5. al. 1 proprie: a strictius i. q. cunabula – Wiege: HROTSV. Gong. 40 dum vagit suboles -a corpore lacteolo. LAMB. LEOD. Matth. I 2425 notulas et cetera -is apta canens *puellula*, que conveniunt puerilibus annis. ALBERT. M. animal. 3,169 motus . . . -arum debet esse lentus. *saepius.* **β latius: α gestamen ad infantes, debi-**

les portandos aptum – Kinder-, Krankentrage: VITA Ludow. Pii 4 p. 292,16 Hludouuicus . . . filius, -arum adhuc utens gestatorio, benedictione . . . regali insignitus est. ARNOLD. RATISB. Emm. 1,16 p. 1015^A ad sanctum Emmerammum defertur *contractus* in -a, infantibus magis . . . apta quam viris. **β panni – Windeln:** GLOSS. III 620,12 St.-S. -a ludra. IV 200,25 St.-S. 2 *meton.: a strictius i. q. infantia – Kindheit:* ALCUIN. *carm.* 1,1412 quem (*Aelberctum*) . . . a primis ratio pulcherrima -is corripuit rerum (WALTH. SPIR. Christoph. I 1). CARM. de exord. Franc. 13 (MGPoet. II p. 142) caesareas versemus ab ordine -as. *al. β latius i. q. primordia, origo – Anfänge, Ursprung:* ALCUIN. *carm.* 1,17 veteres -as properat mens proferre . . . Euboricae raris praeclare versibus urbis.

*cunalic v. *cimalic.

15 *cunalis, -e. (*cunae*) *cunarium similis, ad infantes pertiens – wiegenähnlich, Kinder-:* VITA Ludow. Pii 4 p. 294,8 qui usque Aurelianam urbem -i (*cunabuli var. l.*) est vectus (*sc. Ludovicus infans*) gestamine.

[*cunare v. *cymarum.*]

20 [cunbanum v. tympanum: ANNAL. Plac. a. 1270 p. 545,14.]

[cuncata v. *iuncata: REGISTR. Trident. I p. 100,13.]

cuncedo v. concedo. cunchis v. conchis.

cunci- v. concil-. *cunclica v. conchic(u)la.

[cuncola v. conchula. *adde ad p. 1166,16:* FRAGM. med. falc. 15 (ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 175; s. X.^{med.}) mit<te> mel et . . . mane cuncolas III.]

cuncordia v. concordia. cuncremo v. concremo.

30 *cunctabilis, -e. (*cunctor*) *dubitabilis – zweifelhaft (usu subst.):* VITA Reginsw. 17 tanta illum (*episcopum*) disciplina stigmatizavit, ut videlicet lividae cutis apta vestigia divinae visionis -ia omnia facerent credibilia.

cunctamen, -inis n. *dubitatio – das Zögern, Zaudern:* BEDA hist. eccl. 2,13 p. 112,1 absque ullo -e suscipere illa (*sc. fidem christianam*) festinemus. HEIRIC. Germ. I 5,55 praesul -a saevi pectoris increpitat. HIST. Torn. 5,10 (MGScript. XIV p. 348,12) ad predictam urbem sine -e rediit Balderedus. *al. expressius i. q. cessatio, pausatio – Untätigkeit, Ruhe:* HEIRIC. Germ. I 3,396 hunc (*patrem*) labor oppressum duri -e somni obruerat.

40 cunctans, cunctanter v. cunctor.

cunctatio (-cio), onis f. *script.: con-: l. 47. cunt-: l. 54. 1 dubitatio, haesitatio – das Zögern, Zaudern (expressius i. q. mora – Verzögerung, Aufschub: l. 46):* RADBERT. Matth. 12, 750 dubietas auferenda est et -o removenda. RIMB. Anscar. 1 p. 18,28 quod . . . ad eum, quem semper tota devotione dilexit . . . si n e -e pervenerit (36 p. 70,18. *al. sim.* DIPL. Constantiae 4 p. 14,42 absque. *al.*) 4 quem (*virum*) intuitus omni -e (contatione *var. l.*) postposita Christum Dominum esse credebatur. IOH. ELNON. Rict. 1,227 mentem letam -o adurit. *al. de causa cunctandi c. sensu impediti:* GESTA Bereng. 3,30 o iuvenum fortissime, nostros cur nolis penetrare locos, -o nulla est. 2 c. sensu percontationis (*quasi a contus ductum sit*) i. q. inquisitio, quaestio – Untersuchung, Befragung: GLOSS. I 494,4 St.-S. cunctacio infragunga (*spectat ad Vulg. Esth. 4,11*).

55 *cuncte v. cunctus.

*cuncticolor, -oris. (*cunctus et color*) *varius – bunt, mehrfarbig:* RUODLIEB V 362 sunt (*sc. fibulae*) . . . <imposi>ti lapides generosi -es.

60 *cuncticreans, -antis. *de Deo i. q. omnificans – alles erschaffend:* WALAHFR. (?) *carm.* 55,2,1 -s genitor, mihimet succurre misello. CARM. potat. 1,3,3 regem . . . rogemus -em, ut famulos sancti nos foveat meritis. *subst. masc.: HERIG. Ursm. 1,143 convertuntur . . . famulantia -i (cuncticreati var. l.) agmina.*

65 *cuncticreator, -oris m. *de Deo i. q. omnificator, creator omnium – Allerschaffer:* HERIG. Ursm. 1,12 omnipotens genitor, per verbum -r, terras . . . ornatu vario decompsit.

*cunctiformiter adv. *omnibus modis, multiformiter – auf alle Arten, vielfältig:* DIPL. Heinr. II. 464 p. 589,39 ad hoc nobis divinam gratiam imperii fastigium contulisse credimus, ut clementie nostrae meritum -r in his, quae pietatis sunt, accumulamus (*inde* DIPL. Conr. II. 74. DIPL. Heinr. III. 183).

[Leithe-Jasper]

***cunctigenus**, -a, -um. 1 *adi. i. q. omnigenus, multiformis* – jeglicher Art, mannigfaltig: HROTSV. Mar. 347 exemplum . . . praeposit sociis . . . -ae bonitatis. 730 magnanimes . . . leones necnon -ae venerunt . . . ferae. GESTA Apoll. 417 quae (*scrinia librorum*) . . . -is fuerant instructa periculis. OTLOH. doctr. 14 p. 279^A quod -is est plus miserabile morbis (*inde vis. 3 p. 48,2*). *al. 2 subst. masc. plur. i. q. terrigenae (omnes) – das (ganze) Menschengeschlecht*: RUODLIEB V 422 <mih>i dic verum, karissime -orum, <detur si t>ibi peccunna, malisne sophia?

***cunctimodus**, -a, -um. *omnimodus, multiformis* – jeglicher Art, mannigfaltig: CARM. Sangall. I 7,2,4 daemonis . . . fraudes Christus contemnit inanes, eius -as ducens ut stercora pompas. RATHER. prael. 5,24 l. 750 etiamsi omnia membra corporis -is concrepent linguis. VITA Serv. 20 p. 82,5 o -e pulcritudinis Octavia speculum!

*adv. *cunctimodis. omnimodo, omnino – in jeder Hinsicht, ganz und gar*: RATHER. epist. 30 p. 178,2 ut anathemate super me iaculato . . . mihi interdiceretur -is quaestio.

cunctiparens, -entis. *de Deo i. q. omnia pariens – alles hervorbringend*: WANDALB. martyr. invoc. 1 celsi -s (cuncta parens *var. l.*) conditor aetheris, orbis principium. *subst. masc.*: CARM. imag. 1,2,9 sedet a dextris Deus et homo -is. CARM. Cantabr. B 3,1,3 Lucifer ille demon efficitur, lubricus anguis, aequans se soboli -is.

***cunctipater**, -tris *m.* *de Deo i. q. pater omnium – Allvater*: ERMOLD. Ludow. 4,174 Caesar . . . grates persolvit opimas -i domino. SEDUL. SCOT. carm. II 11,5 -is genitum peperit benedicta Maria, mundi rectorem, -is genitum. ARNULF. delic. 346 -i (-is *var. l.*) debes ad cuncta rependere (*reprehendere ed. ex codd.*) grates. *al.*

cunctipotens, -entis. *de Deo i. q. omnipotens – allmächtig*: GODESC. SAXO theol. 14 p. 239,17 si vellet omnipotens, mox ut vellet in eis (*reprobis*) . . . operaretur idipsum (*sc. salvationem*) . . . tamquam -issima potestate. 21 p. 291,1 Dominus D e u s -s (TRAD. Ratisb. 279 p. 227,2). *saepius. subst. masc. (de deis paganis: l. 38)*: ERMOLD. Pipp. 2,167 tres . . . -s Carlo de coniuge natos contulit. AUDRAD. carm. 3,2,158 ulcisci flamma valebit . . . magnos . . . deos . . . et sexus gemini quingentos -es. TIT. metr. III 12,28 -s temet tueatur. METELL. peripar. 3,43 quid studii nostri concertet -i? *saepius.*

***cunctipotentia** (-cia), -ae *f.* *de Deo i. q. omnipotentia – Allmacht*: HERIG. Ursm. 2,97 quo -a summi solvere dignetur captivam peste maligni. EKKEH. IV. carm. var. I 1,5 acceleret magnum tua -a regnum. CONST. imp. II 424,1 armonia celestis imperii sue -cie solio singula causantis.

***cunctiredemptor**, -oris *m.* *de Deo i. q. redemptor omnium hominum – Erlöser aller Menschen (usu attrib.)*: ANGILB. carm. 14,8 (MGPoet. I p. 417) rex regis . . . foves miserendo -r.

***cunctitenens**, -entis. *de Deo i. q. omnitenens – alles beherrschend*: HERM. AUGIENS. vit. 120 ut in mundo spurca libido vos (*sc. feminas sanctimoniales*) . . . sponsas . . . nitidas regis -is . . . polluat.

***cunctitonans**, -antis. *de Deo i. q. ubique, per cuncta tonans – alles mit Donner erfüllend*: CHRON. Noval. app. 3 p. 122,46 (epist.) pro summa veneracione -is genitoris.

***cunctivalens**, -entis. *de Deo i. q. cunctipotens – allmächtig*: RATHER. prael. 4,2 l. 32 pastor bonus, qui -s solus potest veh in euge convertere. phren. 21,705.

***cunctividens**, -entis. *de Deo i. q. omnividens – alles sehend (usu subst.)*: ARNULF. delic. 285 cuncti sub ciliis (*subciliis ed.*) bona condant -is (cuncta videntis *var. l.*).

***cunctividus**, -a, -um. *de Deo i. q. omnividens – alles sehend*: EPITAPH. var. II 39,12 pro me -o (cunctando *var. l.*) funde preces domino. CARM. imag. 10,2,3 -e (*sic*) patri status sub origine primi subditur Ōta.

1. **cuncto** *v.* cunctor.

[2. **cuncto** *v.* ructo: LIUTPR. antap. 4,12 l. 298 (*ci. Antony*).]

cunctor, -atus sum, -ari. *script. cont.: p. 2110,6. act.: p. 2110,5,15.*

1 *cessare – zögern, zaudern: a in univ.*: IOH. SCOT. praedest. 7,114 omnem . . . rem, ubi mensuram . . . videris, Deo arti-

fici tribuere ne -eris. WIDUK. gest. 1,5 Saxo nichil -tus . . . accipit humum (2,3 p. 69,15. *ibid. al.*). VITA Heinr. IV. p. 34,14 nec ille -batur omnia, quae iussus est, facere. *saepe. b c. colore quodam: a dubitare – zweifeln*: VITA Desid. Vienn. 7 cum . . . -ret in Domino. GLOSS. II 602,65 St.-S. non -bor nizuiflon. *al. TRANSL. Mod. 26 p. 301,16 ut asseritis, non solum non contamur, verum etiam credimus et profiteamur. β morari, tardari – sich aufhalten, verweilen*: AETHICUS p. 224,9 in sinibus . . . maris -tus. CARM. de Karolo et Leone 182 thalamo -ta diu regina . . . procedit (*cf. Verg. Aen. 4,133*). 2 *c. sensu percontandi (quasi a contus ductum sit) i. q. considerare, scrutari – bedenken, untersuchen, (er-, hinter)fragen*: GLOSS. I 63,36 St.-S. -a mini frakente pirut. 586,30 St.-S. -ari fragen. ANTIPH. de Emm. (MGMer. IV p. 525,33) postquam princeps . . . dulcia verba -verat (gustaverat ARBEQ. Emm. 5). CHART. Eichsf. 189 p. 112,40 (dipl. Otton. IV.) ut dicti archiepiscopi . . . meram . . . -rentur sollicitate veritatem. CHRON. rhythm. Austr. 503 credo corda saxea, si bene -antur Tartarorum rabiem, scissa miserantur.

20 *adi. cunctans*, -antis. *cessans, tardans – zögernd*: ALDH. virg. II 1041 princeps . . . non -e gradu cum sanctae limina valvae vellet adire. *segnis, iners – träge*: WALAHFR. hort. 214 huius (*feniculi*) . . . semen . . . fertur . . . -is (GLOSS. II 768,33 St.-S. i. irrenton) . . . moras dissolvere protinus alvi.

25 *adv. cunctanter. per pravam interpr. (quasi a cunctus ductum sit) i. q. omnimodo – ganz und gar, völlig*: DHUODA lib. man. 8,13,53 quid accepisset responsum, patet -r.

1. **cunctus** (con-, cuct-, -nt-), -a, -um. *script.*: chun-: l. 43. cum(p)t-: l. 32.47.52. *form. plur.*: dat. -ibus: l. 48. acc. -us: l. 42. adde: CHRON. Noval. app. 13 contus.

30 *I sing.*: A *adi.*: 1 *totus – ganz, gesamt*: FORM. Andec. 49 de cuncto populo parentes eius (*infantis*) invenire non potuimus. WANDALB. mens. 285 -um provida quis (*cupis*) anni claudant cellaria vinum. THIETM. chron. 6,51 -o exercitui cavere praecepit rex. *saepe. 2 omnis, quisque – jeder, jeglicher*: WALAHFR. Wett. 73 scopulis . . . illisa carina fudit onus -umque virum. HROTSV. Bas. 74 inventor sceleris, -ae . . . fraudis. *al. B subst. neutr. i. q. totum, res universa – das Ganze, die ganze Geschichte*: VITA Richardi 9 p. 285,17 quomodo . . . eandem villam reacquisierit, longum erat -um seriatiom retexere.

40 *II plur. i. q. omnes – alle*: A *adi.*: SYLL. Elnon. 2,9 in culmine summum per -us venisse gradus. DIPL. Merov. I 81 p. 72, 52 pro quietem quibuslibet chunctis leodis nostris Domini mese-recordia . . . deprecare. FORM. Salisb. I 50 p. 450,6 in -is (cuctis *var. l.*) gentibus. CHRON. Ved. p. 703,11 conta per tempora. *persaepe. B subst.*: 1 *masc. et fem.*: SYLL. Elnon. 3,12 qui (*Christus*) venies magna cumptis virtute tremendus. TRAD. Frising. 468 notum sit -ibus in episcopio . . . manentibus, quod eqs. POETA Saxo 1,123 metus -os Francorum perculit ingens.

50 *WOLFHER. Godeh. I praef. p. 170,32 hic mitis blandus et cunctis semper amandus. persaepe. 2 neutr.*: a *in univ.*: CHRON. Fred. 4,78 p. 160,14 promittent se . . . cumta ab eodem iniuncta empleturus. WALTHARIUS 1204 postquam -a silere videt. THIETM. chron. 3,8 miles per -a laudabilis. *persaepe. abund. (per emphasis)*: EPIST. var. II 2 p. 301,7 omnia, quae in domibus . . . habuerunt, -a raptim diripuerunt. b *de summa creaturae*: HRABAN. carm. 4,1,1 summe sator rerum, qui verbo -a creasti (16,5. WANDALB. creat. mund. 7. *al.*). WALAHFR. carm. 5,10 iudicium, quo -a Deus regit. *al. v. et p. 2144,43.*

60 *adv. cuncte. plene – zur Gänze, vollständig*: CHART. Fuld. A 244 p. 126,27 (a. 808) ego Theoticus rogatus scripsi et notavi et testes quo supra -e et firme.

2. **cunctus** *v.* 1. contus. **cuncu-** *v.* concu-.

cund- *v.* cond- *praeter*:

65 [cunderura *v.* *tunditura: ACTA imp. Winkelm. I 996 p. 751,2.]

[cundium *v.* cnidium.] **cundrus** *v.* chondros.

[cundus *v.* mundus: VITA Anton. Senon. 128 (MGScript. XXV p. 347; post 1136).]

70 ***cunearius**, -i *m.* (cuneus) *qui cuneos facit, panificus – (Wecken-)Bäcker (pro nom. propr.)*: CHART. Stir. I 579 p. 546, 28 (c. 1175) Hainricus, qui dicitur C-us a cuneis faciendis, est

[Leithe-Jasper]

enim panificus. 659 p. 639,11. Heinricus C-us.

cuneo, -atum, -are. *ad cunei formam constituere – keilförmig formieren (t. t. milit.)*: CARM. de Lamb. 395 carnifices ... currentes obiter -ta per agmina ... irrumpunt. ALBERT. AQUENS. hist. 4,48 quo et ipsi (*gentiles*) ... -ti occurrere possent ...; buccinae fragore ... tonantis praemoniti densantur ac -antur. *adde*: CHRON. Salern. 51 p. 52,30 quod cum -tis (-ti var. l.) *gradientes*, pervenerunt in ... firmissimum locum (79 p. 78,2; cf. *comm. ed. p. 310*).

adi. 1. cuneatus, -a, -um. *cunei formam exhibens – keilförmig*: ALDH. ad Acirc. 135 p. 188,2 exempla peonis tertii: ... trabeatus, -us, equitatus.

[2. **cuneatus** v. tumefacio: THEOD. TREV. mirac. Celsi 9.]

adv. cuneatim. ordine ad cunei formam instructo – in keilförmiger Anordnung: CHRON. Salern. 58 cum ... fidelibus -m Capuam gradiuntur. 68 p. 66,22 agmen obium, equorum ... -m Neapolim deportaverunt.

cuneus (-ius), -i m. *script.*: ku-: l.44. chu-: l.58. *acc. pl.* -us: l.51.

1 *proprie*: **a** *strictius de instrumento ad findendum apto i. q. σφῆν – Keil*: IONAS BOB. Columb. 1,15 p. 178,6 quanta vi truncum querqui -is arieteque partirent eqs. AGNELL. lib. pont. 137 p. 368,12 mittebant -os ligneos in ora eorum (*procerum*) et ligabantur post tergum capita. COSMAS chron. 2,35 p. 132,13 preordinat *marchio* suos (*sc. milites*) lignei in modum -i. TRACT. de aegr. cur. p. 126,4 si cibum vel pillulas dare volueris (*sc. maniacis*), -o dentibus interposito linguam extrahe. **b** *latius*: **a** *segmentum cuneatum – keilförmiges Stück*: ALBERT. STAD. chron. a. 1202 p. 354,7 cibaria sua secum detulerunt *vir* cum -o butiri. *de parte astrolabii*: GERB. (?) astro. lab. 2,13 cui (*Alchitob*) ... alter -us ex parte Alhancabut transverse inseritur, quem Alferaz, id est caballum, dicunt eqs. **β** *sigillum ferreum, quo nummi cuduntur – Präge-, Münzstempel*: CHART. select. Jesse 57 p. 19,13 (a. 1099) ut ... abbas ... instrumenta percussurae (*sc. monetarum*), id est -os, suscipiat. DIPL. Frid. I. 112 volumus, quod nos ... Lucensis eam monetam cum -o et forma, qua hactenus cudebatur, ... confirmamus. CHART. select. Jesse 196 quod omnes -i, cum quibus cuduntur ... carolenses ..., reponantur. **γ** *panis cuneatus – keilförmiges Brot, Weck(en)*: CHART. Ger. Col. 22 p. 28,17 (c. 1180) dabuntur -i in assumptione b. Marie. CHART. Steph. Wirz. 280 p. 308,13 quod Mergardi ... quoad vixerit, dabimus tres -ios ... qualibet septimana. REGISTR. Pant. Col. 36,3 dantur de pistrino VIII simile et domesticis VIII kunei. *saepius. v. et p. 2110,72. 2 translate*: **a** *de forma geometrica i. q. trigonus inaequalia latera exhibens, gradatus – ungleichseitiges Dreieck*: PS. BOETH. geom. 621 proponatur ... scalenon trigonus, qui a Latinis -us appellatur. **b** *de hominibus*: **a** *milit. i. q. acies cuneatim instructa – keilförmige Schlachtreihe, -ordnung*: VITA Lamb. Traiect. 13 (MGMer. VI p. 367,2) vidit turba multa, hostile exercitu veniente per turmas et -us (-os var. l.). VITA Adelph. 6 (MGMer. IV p. 227,18) divisus ... est populus turmatim in tres -os. CONC. Karol. A 14 p. 84,19 <coe>pere cum armis ostiliter -os constituere. CHART. Burgenl. II 4 p. 4, 49 (dipl. a. 1271) militum structis -is et aciebus singulis iuxta debitum ordinatis. **al. v. et p. 1285,47. remissius i. q. manus, caterva – Heerschar, Haufen: IONAS BOB. Ved. 2 cum ... utrumque h o s t i u m chunei adstarent (THIETM. chron. 2,30. *al.*). WALTHARIUS 18 fama ... dicens hostilem -um transire Hystrum. *saepius. β* *usu communi i. q. coetus, chorus – Schar*: PASS. Ursulae 9 altum petierat ... venerabilis Christi athletarum -us. CARM. de Frid. I. imp. 1139 fatalis ... aderat -is trepidantibus hora. *saepius. congregatio (coenobialis) – (Kloster-)Gemeinschaft*: WETT. Gall. 2 p. 258,24 -us ille fraterum heremi abdita elegit. 38 p. 278,27. CHART. Argent. I 265 (a. 1240) quadraginta quartalia annone mensuralis, que nunc in -i nostri cedit supplementum ..., concessimus.**

cunf- v. conf- *praeter* ***cunfanonerius** v. ***guntfanonarius**.

cung- v. cong-. **cuniaceo** v. coniaceo.

***cuniada**, -ae f. vel ***cuniadum**, -i n. (*cuneatus*; cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1529sq.) *ascia, securis – Axt, Beil*: CAPIT. reg. Franc. I 32,42 ut unaquaeque villa intra came-

ram ... secures, id est -as, ... vel omnia utensilia ibidem habeant. 75 p. 168,27 ut unusquisque cabalarius habeat ... utensilia diversi generis, id est -a et dolaturia. *Leithe-Jasper*

cuniculum, cunicula v. cuniculus.

5 [cunicularius v. cubicularius p. 2058,45.]

***cuniculinus** (kungel-), -a, -um. *qui cuniculi est – Kaninchen-*: THADD. FLORENT. cons. 131,18 item carnes ... -e et caprioline. THEOD. CERV. chirurg. 3,44 p. 171^G debet ... fieri inunctio ... cum axungia -a vel leporina. cf. ***kungelinus**.

10 **cuniculus**, -i m. (-a, -ae f.: l.25; -clum, -i n.: l.30) *metr. cūnīc-: l.20.*

1 *de animali lepori simili*: **a** *λαγιδεύς – Kaninchen*: SUMM. Heinr. C p. 214 -us lepus subterraneus, id est lorichi, cōnol. WALTH. AGIL. med. 6 p. 98,28 vitet patiens omnes ... cibos generantes ventositatem ..., ut carnes -orum et leporum. 68 p. 174,21 axungia cirogrilli, id est -i (*sim.*) ALBERT. M. animal. 18,75). ALBERT. M. animal. 22,46 -us est animal minus lepore, sed fortius, in antris sub terra habitans. **al.** **b** *?meles – ?Marder*: GLOSS. II 368,68 St.-S. -us animal est vvazmardero. EGBERT. fec. rat. 1,450 migale, -us, sophorus nigredine pulchra.

2 *de fovea, foramine sim.*: **a** *gener.*: **a** *caverna, catacumba – Gang, Gewölbe*: ALDH. virg. I 35 p. 279,22 quorum (*sc. militum baptizatorum*) sancta cadavera in -o subterraneo ... humata quiescunt. **β** *canalis, cloaca – (Abwasser-)Graben, Kloake*: AGNELL. lib. pont. 128 p. 362,12 multi ... in -am proiecti luto obiecti sunt. PETR. DAM. epist. 27 p. 248,5 aviditas ... carnalis cuiuslibet aepuli, quod in -os labitur, extincta depereat. **al.** THIOFR. flor. 2,7 l. 4 quid sentiendum de illis electorum pigneribus, quorum sepulcra sunt ... cloacarum -i? CHART.

25 Bund. 502 mihi venit pro parte in Bovarina stabium et -clum (cf. p. 2113,11). **al.** **γ** *foramen (in cupa factum) – Ausflußloch (eines Gefäßes)*: WANDALB. Goar. 2,3 contigit, ut cupae -um ... infirme clauderet cellarius. TRANS. Chrys. et Dar. 31 (28) -o ... facto nec parva quidem ex eo (*sc. vase*) digeri potuit gutta. **b** *milit. i. q. fossa occulta – Geheimgang, Mine*: **a** *proprie*: OTTO FRISING. gest. 2,21 p. 125,15 inusitato satis utens artificio -os versus turrin ... fieri iubet princeps. CHRON. reg. cont. a. 1240 p. 277,11 cuius civitatis (*sc. Faventiae*) captionem -is vel suffossionibus subterraneis ... attemptat

30 *imperator. al.* **β** *in imag. et per compar. de argumentis insidiosis, dolis sim.*: VITA Ludow. Pii 43 p. 454,1 conperiens clandestinas ... machinationes ... multorum animos quasi per quosdam -os sollicitare statuit *imperator eqs.* EPIST. pont. Rom. sel. II A 1 p. 584,20 non sint in vobis schismata, neque per aliquos inanium argumentationum -os ... populo vobis commisso veritatem subducatis (*sim.*) LAMB. HERSE. annal. a. 1076 p. 280,18). PASS. Thiem. II 1 p. 53,7 cum ipsi Dei pontifices, alius per ambitionis assultus, alius per conspersionis et factionis -os dignitatem arripiunt. **3** *per confusionem*: **a** *funiculus – Seil*: GLOSS. I 493,54 St.-S. -us strangon (*spectat ad Vulg. Esth.* 16,5). **b** *ponticulus – Steg*: GLOSS. II 724,19 St.-S. -is stēgon (*spectat ad Serv. Aen.* 2,166).

cunila (conela, colena *sim.*) vel ***quenula**, -ae f. 1 *serpyllum – Quendel* (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. IV. p. 700): TRACT. de caus. mul. 52 si matrix frigida efficiatur ..., colina cum adipe anserino subpone. ANTIDOT. Glasg. p. 156,10 conela manipulos III. GLOSS. III 479,10 St.-S. cenebubula veltquenela (cf. ThLL. III. p. 1409,44). HILDEG. phys. 1,32 quenula calida est et temperata. **al.** *fort. add.*: HILDEG. phys. 1,50 humela (cunnela G) tepidum frigus in se habet. 2 *origanum – Dost*: DYNAMID. Hippocr. 2,12 origanum, hoc est colena, calidum est. GLOSS. III 542,2 St.-S. golena i. origanum toste. SUMM. Heinr. A 4,276 origanum vel cunilaglica vel colena dosto. **al.** 3 *per confusionem i. q. carpinus – Hainbuche*: GLOSS. III 516,11 St.-S. colona haganbuocha.

***cunilus** v. ***cuni(o)lus**. [**cunimum** v. cuminum.]

cuninearius**, -a, -um. (cuninus**) *pelles cuniculorum tractans – Kaninchenfell bearbeitend*: CHART. scrin. Col. A II 1 p. 321,3 (a. 1214/20) cubiculum, in quo pellifices cūn-i sedent.

***cuninus** (con-), -i m. (cf. francog. vet. conin; v. Tobler-Lommatzsch, Altfrz. Wb. II. p. 693) *cuniculus – Kanin-*

[Niederer]

chen: TRACT. de aegr. cur. p. 315,24 pedes . . . cirogrilli, scilicet conini, cum aqua dati multum conferunt (*sim*. ALBERT. M. animal. 3,143. 18,75). ALBERT. M. animal. 23,13 quae (*aquila*) anseres accipit et . . . etiam lepores et -os.

***cuni(o)lus** (cugn-), -i m. (*ital*. coniglio; cf. Battisti-Alessio, *Diz. etim. ital.* II. p. 1063) 1 *cuniculus*, *pellis cuniculi* – *Kaninchen(fell)*: CHART. Tirol. notar. II 111 (a. 1242) quomodo ipse (*Ferrabraça*) debebat observare una chrosnam griseam de -ilo. 2 *canalis, cloaca* – (*Abwasser*-) *Graben*: CHART. Ticin. 110 p. 60,19 (a. 1221) iusta vallete, quod est inter . . . alpem Piaxi et cugnolium comunem illius alpis et alpis Roxine.

cunio v. conium. **cuniuratio** v. coniuratio.
cunius v. cuneus. **cuniox** v. coniux. **cunl-** v. coll-.
cunnella v. cunila. **cunpadis** v. campagus.
cunpleo v. compleo. **cunprendo** v. comprehendo.
cun(que) v. 2. cum. **cunquiesco** v. conquiesco.
cuns- v. cons- *praeter* **cunsintio** v. consentio.

cunt- v. cont- *praeter* **cuntacio** v. cunctatio.

1. **cuntus** v. 1. contus. 2. **cuntus** v. cunctus.

cunucula v. colucula. **cunv-** v. conv-.

cunulae, -arum *vel* **cunula**, -ae f. *metr.* cūn-: l.26. *cunae*, *cunabulum* – *Wiege*: ARNOLD. RATISB. Emm. 1,16 p. 1015^A is, qui -ae adhesit ut pusio, . . . robustus erigitur ac sistitur ut homo. GLOSS. III 559,8 St.-S. -g, cunabule uuaa. al. SUMM. Heinr. C p. 220 cuna vel -a vel cunabulum waga. *in imag.*: CARM. Paul. Diac. app. I 1,25 contentus -is . . . divitias meruit *Lotharius* lactis ab amne poli.

cuoequo v. coaequo. **cuomunis** v. communis.

1. **cupa** (cuppa, cop(p)a, cub(b)a), -ae f. (-us, -i m.: p. 2114,6) *script.*: guba: GLOSS. III 650,31 St.-S. kupa: GLOSS. III 642,30 St.-S. cuph(a): p. 2114,8. *cuv(a)*: l.52.

1 *strictius i. q. dolium, lacus* – *Faß*, (*Bottich*, 'Kufe': *a proprie*: *α in univ.*: HRABAN. martyr. Ian. l. 156 sancti martyres terdenis -arum gremiis includuntur. SUMM. Heinr. A 9,18 -us vel -a . . . vel tunna kûfa, chopf (*sim*. B 6,9). HERBORD. Ott. 2, 41 p. 143,7 vestes suas, pecuniam et omnia preciosa sua in cuppis et doliis . . . recondunt (*sc. habitatores Belgradiae*). CHRON. Mont. Ser. a. 1223 p. 203,33 Fridericus . . . cuppam altero eius fundo excusso . . . lignis siccis repleri fecit. CHART. Goslar. II 223 structuram . . . utensilium . . . videlicet sartaginis, -e, caldarium . . . emendabit *Iohannes persaepe*. *nom. propr.*: CHART. Laus. 442 p. 381,29 (c. 1200) Petrus Cuppa debet dimidium cuppam vini. *β de receptaculo vini, cervisiae sim.*: IONAS BOB. Columb. 1,27 p. 213,15 vas . . . magnum, quem vulgo -am (cubam, copam *var. l.*) vocant, qui XX modia . . . capiebat, cervisa plenum. VITA Bard. 5 p. 325,21 cubam acceto plenam. EKKEH. IV. cas. 54 p. 120,2 vinum . . . plenius cubbis in medio positum. REGISTR. abb. Werd. 7,6 p. 205,22 dabit *vilicus* . . . -am minorem ad cervisiam, ad vinum maiorem. *saepe*. *γ de vase balneario*: STATUT. Murb. p. 447,13 fiant -ae balneariae abundanter . . . factae, in quibus se fratres . . . lavare possint. TRACT. de aegr. cur. p. 256,20 balneum in cuva cum savina vel iunipero . . . facies. ALBERT. M. animal. 22,23 haec (*sc. alzabis*) . . . caro cocta in aqua et posita in -a balneari curat podagricum.

al. *δ de vase ad baptizandum apto*: RITUALE Rhenaug. 50 compater singulorum accipiens eos (*infantes*) abeat intra cubam eqs. HERBORD. Ott. 2,16 p. 89,3 cortinas . . . oppandi fecit *pa-ter*, ut . . . velo undique cuppa cingeretur. *β meton. de mensura*: *α vini, cervisiae sim.*: CHART. Bern. II 281 p. 306,41 (a. 1249) tabernarii in cuppa vini duos denarios debent lucrari. *β frumenti (nucum: l.64)*: CHART. Helv. arb. 9 p. 17,32 (c. 1192) viginti -as siliginis tantum . . . habuistis eqs. (*sim*. 160 p. 247,15 sex cuppas frumenti . . . et octo cuppas avene). CHART. Laus. 347 habemus . . . II cuppas nucum, scilicet villanas. CHART. Hans. 432 p. 145,20 -a de weda II denarios, mesa sive tonna de weda IV denarios (*de teloneo solvendo*). al. *γ salis*: CHART. Raitenh. 335 p. 268,25 (a. 1275) dicte ecclesie . . . concessimus . . . ut duo talenta -arum salis ampli ligaminis libere . . . ducere debebat. REGISTR. Baiuv. A p. 189,11 de -a salis datur I denarius. p. 269,9 curia . . . solvit tres cuppas salis maioris ligaminis. al. *c translate de homine*: RHYTHM. 59,4,1 iste -a (*sc. abbas*) non curat de calicem vinum . . . bibere . . . set patellis. 2 *lati-*

us: *a vas* – *Gefäß*: AGNELL. lib. pont. 170 misit Lodovicus imperator . . . cuppam aurea unam, quae cuppa haesit in cratere aureo sancto. *β poculum, calix, crater* – *Becher, Kelch*: *α proprie*: ALCUIN. epist. 311 p. 480,31 misi dilectioni vestrae unam cuppam argenteam. CONSUEV. Trev. 7 ponat *infirmarius* illorum (*senum*) copos ante cellarii portas. 11 mensalia super mensas expandit *refectonarius*, copas et choclearia ordinaliter ponit. MIRAC. Godeh. 3 ut benedicat parum vini in cupha vel scypho suo. SALIMB. chron. p. 206,14 iste (*frater Iohannes*) ostendit michi . . . unam cuppam ligneam. *persaepe*. *liturg.*: LUP. FERR. epist. 85 cuppas viatico aptas . . . ligneas dumtaxat, mihi . . . curate dirigere. *β meton. de mensura*: CONSUEV. Trev. 49 p. 305,18 in hiis diebus quatuor pane soldato cum maiore copa medone utantur *fratres*. HIST. Aret. 2 (MGScript. XXX p. 1475,3) diffinitum est, ut per cottidianos dies unam coppam de vino . . . canonici custodi illi darent. CHART. Carniol. II 221 ut . . . consolatio fiat fratribus in -a mensura. *c de receptaculo reliquiarum i. q. urna, cista* – *Urne, Schrein*: SALIMB. chron. p. 107,22 rex Ungarie misit Assisium magnum coppam auream, in qua capud beati Francisci . . . servaretur.

[2. **cupa (rosea)** v. *cuperosa.] **cupadium** v. copadium.

***cuparellus**, -i m. (*an* -um, -i n.?) (*cupa*; cf. Battisti-Alessio, *Diz. etim. ital.* II. p. 1096 s. v. *copiglio*) *alvus, vasculum (apium)* – *Bienenstock, (Bienen-)Korb*: ACTA imp. Winkelm. I 998 p. 758,32 percipiuntur pro quolibet -o apum tarenii III. p. 758,38 cum mel extrahitur a -o, includuntur omnes apes in fundo -i.

cuparius (cupp-), -i m. *factor (cuparum)* – *Küfer, (Faß-)Hersteller*: CHART. Argent. I 616,93 (post 1129) exceptis . . . -is vinariorum vasorum. 616,112 magister -orum dabit materiem lignorum. TRAD. Ratisb. 908 Richolfus cupp-us. CHART. Argent. I 617,41 -i debent facere vasa ad quadraginta amas et sine spint. III 129 p. 44,18 due domus et aree -orum.

***cuparosa** v. *cuperosa.

***cupata** (copp-), -ae f. (*cupa*) *de mensura liquidorum i. q. cupa* – *Faß*: CHART. select. Waitz 6 p. 12,19sq. (a. 1068) constitui per singulas cervisias quatuor coppatas vel duas cervisie nummatas dari, . . . e quibus . . . unam coppatam sancte Marie . . . affectavi.

***cupatella** (coppet-), -ae f. (*cupata) *cupa (parva), poculum* – (*kleiner*) *Becher*: PETR. CAS. (?) chron. 3,74 p. 457,16 ista . . . ornamenta . . . papa Victor . . . dereliquit: . . . coppe-e de pernis tres.

***cupatus** (cop-), -a, -um. (*cf. ital.* coppo; v. Battisti-Alessio, *Diz. etim. ital.* II. p. 1097) *tegulis tectus* – *mit Ziegeln gedeckt*: IOH. CODAGN. annal. a. 1216 p. 56,26 domos . . . munitas et -as . . . penitus destruxerunt *Mediolanenses*. ANNAL. Parm. a. 1247 (MGScript. XVIII p. 673,46) imperator hedificavit civitatem . . . et construxit burgis et domibus muratis et -is. CHART. Ital. Ficker 462 posuit *nuntius* in tenutam magistrum Pugnum . . . de una domo -a et murata; . . . item de una alia domo co-a et murata.

cupedenarius, -dinarius v. cuppedinarius.

cupella, -ae f. *vel* **cupellum** (cop-), -i n. *script.*: gube-: GLOSS. IV 70,4 St.-S. cabe-: GLOSS. 5,16 K. cuve-: l.59. cube(l)la: l.58.61. 1 *cupa (parva)* – *Faß, Fäßchen*: *α in univ.*: BONIF. epist. 91 p. 208,25 celsitudini vestrae . . . duas vini -as . . . transmisimus. GLOSS. III 691,15 St.-S. cubela stande. CHART. Hans. 432 p. 146,32 una cuv-a continens ova. *β de vase ad baptizandum apto*: RITUALE Rhenaug. 52 tunc . . . extrahatur infans foras cub-a. 2 *poculum, trulla* – *Becher, Schöpfkelle (de mensura)*: CARM. Cent. 166,10 his . . . pro cuppam studeas dare versibus unam, nec non cop-o desuper imposito.

1. **cupellum** v. cupella. [2. **cupellum** v. *cuprellum.]

cupeo v. cupio. **cuperculum** v. cooperculum.

***cuperosa** (cupp-, -par-, -pir-), -ae f. (-um, -i n.: p. 2115,3. ?m.: p. 2120,23) (*cupri rosa*) *script. et form. sing.*: *nom.* *cuperosus*: v. p. 2120,23. *gen.* *cuppe roseae*: l.71.

chalcantum, atramentum – *Kupfervitriol*: WILH. CONG. chirurg. 365 cupp-ae. 1049 cum . . . pulvere cuppe rosee (*item* NOTULAE Wilh. Cong. 957). GLOSS. Rog. I A 1,15 p. 545,2 re-

[Niederer]

pleatur vulnus cupa-a vel atramento vel sale usto. PS. ARIST. magist. p. 647^a,39 argenti vivi praeparatio: recipe . . . -ae ana uncias tres. GEBER. summ. 76 p. 561 vitriolum et cupir-um (-a var. l.), quod et gümma cupri. al.

cuperus v. cupreus. **cupha** v. cupa.

cupheum, cuphia v. cofia. **cupia** v. copia.

cupiculus v. cubiculum. [**cupida** v. cupido.]

cupide v. 1. cupidus. **cupidenarius** v. cuppedinarius.

[**cupidicitia** v. *cupidititia.]

cupidineus, -a, -um. 1 **libidinosus** – *lüstern*: VULF. Marc. II 17 sicut -as vicit *rigor* certamine flammis. ASINARIUS 321 ille (sc. *adulter*) -um . . . temperat estum, uxorisque vices exhibet illa (sc. *uxor adultera*) viro. al. 2 *avarus* – *habgierig*: AMARC. serm. 1,142 ille peni curam petit, alter preposituram; ille -um . . . amaro sollicitans rancore iecur . . . fratrum . . . res cunctorum decernere gestit.

***cupidinosus**, -a, -um. ex *avaritia natus* – aus *Habgier entsprungen*: SIGEH. Maxim. 15 (13) nostris -am iniuriam proclamantibus causa refertur ad comitem.

cupiditas, -atis f. *script.*: cop-: l. 39. coped-: l. 42. comp-: LEG. Burgund. const. I 45 (var. l.). **cupitas**: GLOSS. I 184,5 St.-S.

cupido, appetitus – *Begierde, Gier, Verlangen* (def.: ALBERT. M. summ. theol. II 22,133,1 p. 448^b,17 -s dicitur tribus modis: primo . . . pronitas ad peccandum . . . ; secundo . . . concupiscentia ad delectabilia carnis pertinentia . . . ; tertio . . . amor illicitus cuiuscumque rei temporalis): 1 *latius*: WILLIB. Bonif. 7 p. 40,19 Aeldebercht et Clemens . . . profana pecuniarum -e seducti (sim. HRABAN. hom. I 62 p. 117^B divitiarum. al.). CAPIT. reg. Franc. 46,12 -s in bonam partem potest accipi et ad malam eqs. CONC. Karol. A 53 p. 689,7 non ambitione vani nominis aut -e praesentis gloriae, sed eqs. HRABAN. epist. 36 p. 472,1 qui (*homines*) propter t e r r e n a m -em lites rixasque incessanter movent (ALEX. MIN. apoc. 10 p. 179,27. al. sim. ALFAN. premn. phys. 41,14 p. 133 terrenorum -em [PG 40, 777^A ἐρεσών]). WIDUK. gest. 2,12 nimia r e g n a n d i -e illecectus Heinricus (RUP. TUIT. vict. 8,28 p. 271,6. al.). *saepius*. 2 *strictius*: a *avaritia* – *Habgier*: α *in univ.*: CONC. Merov. p. 67,20 ne . . . vaesane cop-is facibus inflammatus rapiat *episcopus* alienam (*parrochiam*). CHRON. Fred. 4,90 p. 167,34 uterque (*Flachoadus* et *Willebadus*) in populis sibi subiectis cope-es instincto iniqui oppresserunt. HINCM. divort. praef. p. 109,25 non sit in . . . iudicio aliquid . . . -is vel spes cuiuslibet acquisitionis. BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 295,4 omnes . . . exigebant ab eo (*imperatore*) insatiabilem suae -is voraginem . . . ingurgitari. CHART. Argent. I 346,24 consanguineorum . . . scelus et -s suis ignorantibus nepotibus, consanguineis impedimentum promotionis affert. *persaepe*. per *prosop.* (iron.: l. 49): TRACT. Garsiae 9 in gazophilacium s a n c t a e C-is transferre eas (*reliquias*) accuravit *archiepiscopus* (254). VITA Heinr. IV. 6 p. 23,5 quod ea (*Roma*) C-is ancilla facile permetteret ob premium omne nefas. β *in formulis chartarum*: CHART. Fuld. B 50 p. 85,8 (a. 770) calliditate commotus aut -e preventus (sim. CHART. Rhen. med. I 34 p. 38,41. al.). CHART. Rhen. med. I 95 p. 99,41 ut nec regalis potestas nec cuiuslibet iudicum seva -s audeat infringere (sc. *concessionem*). DIPL. Heinr. IV. 79 p. 104,14 invidia vel -e aut . . . inimicitia seductus. al. b *ambitio, aviditas potentiae* – *Ehrgeiz, Machtgier*: DIPL. Ludow. II. 17 p. 99,14 propter quorumdam -em et temeritatem . . . patriarcha Andreas . . . genitoris nostri expetiit celsitudinem eqs. VITA Heinr. IV. 5 p. 20,16 vicit tandem -s et . . . marchionem ad ambitum regni . . . impulit. al. c *concupiscentia, libido* – *Wollust, Geilheit*: CARM. Bur. 228,4,2,2 heccine frivola -is tribuunt idola captivitatibus.

***cupiditia**, -ae f. 1 *cupiditas, studium* – *Begierde, Verlangen*: RATHER. epist. 16 p. 96,11 pone quemlibet nobilium scolis tradi, quod . . . hodie magis fieri ambitu videtur episcopandi quam -a (*cupiditate* var. l.) Domino militandi. 2 *avaritia, aviditas* – *Habgier, Geldgier*: RATHER. prael. 1,17 l. 533 vix unquam potui iudicem cernere sine -a. cena Dom. 3,90 qui . . . avaritiae atque -ae (*cupiditiae* var. l.) estibus anhelat eqs. *ibid.* al.

***cupidititia** (-dici-), -ae f. (?per *contam. ex cupiditas et *cupiditia*) *ambitio (laudis), aviditas potentiae* – *Ruhmsucht, Machtgier*: HARIULF. chron. 3,21 p. 146,18 propter . . . mala consilia, quae regibus nostris et tibi (sc. *Karolo imperatori*) dedimus propter rem -ae. *avaritia* – *Habgier*: v. p. 2115, 71.

***cupiditivus**, -a, -um. *cupidus, appetens* – *begehrlich, begehrend*: ALBERT. M. spirit. 1,2,1 p. 231^a,13 dicentes *Plato et Socrates* principium naturalis spiritus esse in hepate animam -am sive appetitivam.

cupido, -inis f. (m.: l. 34) *nom. sg. -ida*: GLOSS. IV 138,64 St.-S.

cupiditas, appetitus – *Begierde, Verlangen* (def.: ALBERT. M. summ. creat. II 1,66,2 p. 555^b,19 -o . . . dicit vehementem appetitum circa aliquid): 1 *latius*: LIUTG. Greg. 2 p. 69,14 non hoc fecit amor auri et argenti, non -o praediorum. WANDALB. mens. 67 cum . . . exire (sc. *apes*) . . . invitat stimulans prolis mellisque -o. WIDUK. gest. 1,18 p. 29,9 humana tacti -e . . . nulli rei . . . parcebant *Avares*. ODILO Adelh. 21 p. 44,22 nulla de bonitate . . . ad se trahere poterat humane laudis -o. DIPL. Frid. I. 954 p. 225,36 quia . . . -e acquirendarum rerum alienarum sepius in irritum devenire constat statuta priorum. al. 2 *strictius*: a *avaritia* – *Habsucht*: FLOR. LUGD. carm. 4,171 fraus aberat fallax, languebat victa -o. CARM. de Frid. I. imp. 1661 dira lues animi, scelerosa -o, . . . morbus avaritiae. al. b *ambitio (laudis)* – *Ruhmsucht*: VITA Leod. 1,211 (MGPoet. III p. 12) numquam quos (*proceres*) vana -o delusit. WALTHARIUS 869 instimulatus . . . de te test *nepos*, o saeva -o; . . . vili pro laude cupit descendere ad umbras. c *libido, voluptas* – *sexuelles Verlangen, Wollust, Geilheit*: α *gener.*: GESTA Apoll. 55 pater obscenae stimulante -e flammae incidit . . . thorum. ALFAN. premn. phys. 25,1 p. 141 ut et averti et abstinere a -e (PG 40,700^A τῆς ὀρμῆς) in nobis sit. CARM. Bur. 120,2,6 frigescente nostro (*nostra* var. l.) -e sordes repente funebri crimine. al. per *prosop.*: PAULIN. AQUIL. carm. 6,5,3 meum super vulnus vulnera inflixit . . . C-o turpissima fronte rugosa. β *medic.*: PAUL. AEGIN. cur. 62 cerebri passionibus -es (3,17 τοὺς ἐρωτάς) adiungere nichil inconveniens, cum sint sollicitudines quaedam eqs. ANON. coit. 1,3,4 hec (*pinguia corpora*) -em habent modicam.

cupidus, -a, -um. *script.*: cap-: l. 66. cubi-: l. 48,66 p. 2117, 6. *usu subst.*: l. 60,71 p. 2117,4. *struct. notabiliores*: c. acc.: l. 54. c. abl.: l. 63. c. praep.: de: l. 53. in: l. 68. ob: l. 49. *sensu pass. c. dat. auctoris*: p. 2117,13.

I *sensu act. i. q. cupiens* – (*beigierig (nach)*): A *in bonam vel neutram partem i. q. studiosus, flagrans* – *leidenschaftlich, sehnsüchtig, voll Verlangen (nach)*: ALCUIN. epist. 78 p. 119,28 -us (cub- var. l.) vestram audire prosperitatem. WETT. Gall. 25 p. 270,13 ob riganda corda fonte divino -us *episcopus*. AGIUS epic. Hath. 56 hanc non doleamus et suspirem visceribus -is, quae eqs. POETA Saxo 5,478 caelestis (sc. *regni*) amore . . . flagrans extitit *Karolus* et -us. THIETM. chron. 4,54 de futuris nil solliciti neque de dignis penitentiae fructibus -i *Longo-bardi*. VITA Bard. 15 p. 329,34 hoc semper -us, ut ante conspectum summi patris familias non appareret vacuus. *saepius*. de *animalibus*: LIGURINUS 4,468 clamoros . . . canes inhihet *venator* -osque molossos comprimit. B *in malam partem*: 1 *latius*: RUP. TUIT. vict. 6,16 p. 199,16 sic inebriari vel dementari poterant anime mortalium -e, sicut eqs. LEX Baiuv. 2,16 non sit *iudex* . . . -us pecuniae (sim. LIUTG. Greg. 12 p. 76,16 -i pecuniarum et avari, qui eqs.). HROTSV. Gong. 353 coluber -us, versutus, amarus ingenium nuptae illicit. PETR. CAS. chron. 4 prol. p. 458,13 illi favorali et inani gloria -i . . . gloriam . . . sategabant longe lateque propagare. *saep.* 2 *strictius*: a *avarus, avidus pecuniae, tenax* – *geldgierig, geizig*: PIRMIN. (?) scar. 27 p. 61,2 qui fuit -us (cub-, cap- var. l.) vel avarus . . . sit in elemosinis largus. HRABAN. hom. I 58 p. 108^D nullus praedo tam -us in alienis, quam iudex iniquus in suis. SUMM. Heinr. C p. 497 tenax, -us, avarus, perseverans, strictus charger. AMARC. serm. 3,39 primoris -i iecur insatiabile ludens *Laurentius*. LIGURINUS 3,476 invigilent opibus -i, mihi sola potestas sufficit. *saepius*. b *appetens, libidinosus* – *lüstern, geil*: LEG. Lang. p.

[Niederer]

104,31 intervenientem vanissima et superstitiosa vel -a suacionem et perversionem aparuit . . . in his temporibus (*item* p. 161, 18). AGOB. 20,2,21 cum . . . per . . . carnalium blandimenta et -orum scelestos favores . . . iterum mulier . . . revocata est in palatium. *c ambitiosus – machtgierig*: CHRON. Fred. 3,64 Iustinus ambivit imperium, vir iniquos et cub-us. FORM. Sangall. II 27 postpositis . . . inimicitiiis, quas inter patrem vestrum et nostrum -i et perversissimi homines seminare gaudebant.

II *sensu pass. i. q. optatus – begehrt, ersehnt (per confusio-nem c. cupitus, ut vid.)*: VITA Elig. 2,34 p. 720,17 nimium laetus -um (cupitus *var. l.*) iter expectabat. AEDILV. carm. 5,6 itiner -um pandunt *caerula*, cum litora nudant. INVENT. Quint. II 246 (MGPoet. IV p. 1002) reliquias . . . sibi -as de corpore sumpsit Eligius.

adv. cupide. 1 *avide, vehementer, ardens, studiose – (be)gierig, heftig, inbrünstig, eifrig*: RATHER. prael. 1,37 l. 1294 alii . . . de rebus pereunt, quas -ius amaverunt. RUODLIEB VI 32 <agna> vetus -e vas lingit salis amore. EUPOLEMIUS 2,657 iuventus elatis -e properant configere signis. LIGURINUS 4,316 quas . . . sibi populus . . . -e servabat opes, rapit omnia victor. 6, 200 quidquid nostris promittere regnis . . . licet, . . . -e . . . tuo sacramus honori. *ibid. al.* 2 *avare – habgierig*: CONC. Karol. B I 11 p. 89,22 hęc . . . loca sacrata non ideo ab illis (*laicis*) . . . occupari prohibemus, ut a nobis illa -e possidere queramus, sed *eqs.*

cupiens, cupienter v. cupio. cupies v. copia.

cupile v. cubile.

**cupilio*, -onis m. (cupa; cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1550^b. Meyer-Lübke, REW³ nr. 24015q.) *qui alvum inhabitat – Bienenstockbewohner (usu attrib.)*: DYASC. p. 124^a cuius (*mellis*) genera duo sunt: unum quidem, quod -es apes colligunt . . . ; aliud, quod sub terra invenitur.

**cupinium*, -i n. (*orig. inc.*) ?*tugurium* – ?*Schuppen*: CHART. Sangall. A 99 (a. 782/86) casas, -a, spicarium, curti clausa cum domibus.

cupio, -ivi (-ii), -itum, -ere. *script. cop.:* l. 43. *form.:* *praes. indic.* cupent: l. 42. *imperf. coni.* -irem: l. 44. *plusq. cuperat*: l. 47. *pendet ad*: l. 49.

I *concupiscere, optare, desiderare, velle – begierig sein, begehren, wünschen, ersehnen, wollen*: A *gener.:* 1 *proprie: a latius. a in univ.:* VISIO Baront. 15 qui (*maligni spiritus*) nos . . . cupent (*m. 1 3^a, -unt cett.*) ad tenebras revocare. DIPL. Merov. I 93 p. 83,46 qui (*Christus*) dessipit illis distroire copientis. FORM. epist. V 3 p. 531,12 almitatem vestram . . . -irem . . . condignis affatibus venerari. THEODULF. carm. 28,682 fluctuat *index* . . . anceps, dum -it atque timet. LIUTPR. antap. 2,28 rex nonnulla . . . dicere cuperat (-ret, -ierat *var. l.*). VITA Erasmi 127 tibi (*sc. Christo*) . . . defero grates, quod tandem merui capere, ad quę sepe -ivi. THANGM. Bernw. 23 p. 769,39 etsi reditum ad patriam -o. *persaepe. struct. ellipt. c. partic. perf.:* EPIST. Meginh. 28 p. 226,10 persuasum vobis -imus, ne *eqs.* CHART. Naumb. 169 sanctitatis vestre prudentiam oratam et ammonitam -imus, quatenus *eqs.* *β vindicare, postulare – (für sich) beanspruchen, fordern*: TRAD. Ratisb. 16 p. 16,10 (a. 819) cum . . . plura loquerentur . . . , qui . . . beato Petro . . . iustitiam suam -ierunt. WALAHFR. Blaithm. 147 hanc praedam (*sc. arcam*) -iere Dani. DIPL. Karoli III. 1 p. 4,1 ut ego et predictus abba . . . , quicquid . . . ad nostram utilitatem -imus, . . . habeamus. *b strictius de libidine, amore*: RUODLIEB VII 55 ut vidit Rufus, ardens in corde -vit (*sc. uxorem senioris*). CARM. Bur. 71,6,3sq. que -it, hanc fugio, que fugit, hanc -o. 85,4,1 si tenerem, quam -o, . . . oscularer cum gaudio. *in lusu verborum*: SEDUL. SCOT. carm. II 41,16 in hoc non mentior . . . , tales (*multones*) quod -o, diligo, semper amo. 41,139 te, fateor, -ii, viduam matremque cupisco *eqs.* 2 *translate de rebus (accedente notione necessitatis)*: FROUM. carm. 15,17 Letheus, infernum -unt baptismata. CHART. Sil. D III 140 universa negotia, quae stare -unt in statu solido. *B publ. et iur. de voluntate regis, imperatoris*: DIPL. Merov. 10 (ArchDipl. 13. 1967. p. 105,17) sacra loca . . . extruere -o. DIPL. Arnulfi 65 p. 97,14 fidelium nostrorum . . . industriae patefieri -imus, qualiter *eqs.* 150 p. 229,12 generali collegio . . . notum fieri -imus,

qualiter *eqs.* (DIPL. Merov. III A 61 p. 178,23. *sim.* DIPL. Heinr. IV. 227 p. 287,2 n. esse. *al.*). DIPL. Otton. I. 14 p. 101,27 aeccliam construere studuimus, . . . illorum (*martyrum*) . . . obsequia . . . inibi ut agantur, -entes. *saepius.*

5 II *favere, (bene) velle – wohlgesonnen, gewogen sein*: TIT. metr. I 1,14,4 tu (*sc. papa*) Caroli . . . munera regis suscipe, quae -ens obtulit ipse tibi. AGOB. 6,59 putantes *Iudaei* sibi favere magistratus palatii et melius illis -ere quam ceteris, qui *eqs.* CHART. Argent. I 75 quidam . . . monasterii servientes . . . ius suum . . . ex . . . presumptione rectorum sibi non bene -entium depravatam esse . . . conquesti sunt.

adi. 1. cupiens, -entis. 1 cupidus – begierig: ALTFR. Liutg. 1,21 erat . . . -s . . . coenobium construere. IOH. VIII. epist. A 252 p. 220,21 quia . . . illum (*episcopum*) vobis fidelem in omnibus . . . esse -em agnovimus. *usu subst.:* RATHER. conf. 20, 520 ad annulum ardet -is ambitio. 2 *benevolus, devotus – wohlwollend, gewogen, ergeben*: a *in univ.:* DIPL. Frid. I. 541 p. 489,24 expectet legatum et mandatum nostrum -is anime fervens vestra devotio. *b in locut.* bene -s (vester): FORM. Sal. Merk. 59 p. 261,20 ille amicus et bene -s vester. EPIST. Bonif. 132 Vvibertus . . . abbas et vester in omnibus . . . bene -s. DIPL. Pipp. 2 p. 4,23 Pippinus rex . . . bene -s vester. *al.*

2. *cupitus*, -a, -um. *optatus, desideratus – begehrt, erwünscht*: VITA Ludow. Pii 13 p. 318,15 qualiter cum . . . gratiarum actione -am atque susceptam victoriam eius (*Dei*) nomini consecraret rex. VITA Galli II 480 expulit . . . qui (*Gallus*) me (*sc. daemonem*) de sede -a. *al.* THANGM. Bernw. 1 p. 758,40 tanta . . . facilitate -um eius (*Bernwardi*) ingenium michi applaudebat.

30 *subst. cupitum, -i n. optatum – das Ersehnte, Erwünschte*: WETT. Gall. 35 p. 277,12 ut mos est, cum -a repperiuntur *eqs.* OTLOH. prov. I 40 infeliciores sunt mali, cum -a perfecterint, quam *eqs.* OTTO FRISING. gest. 2,21 p. 125,12 videns princeps plus -o obsidionem produci.

35 *adv. cupienter. cupide, studiose – begierig, geflissentlich*: TRAD. Frising. 446 (a. 821) firmare -r volo, ut ista traditio sit stabilis.

*cupiosus v. copiosus. cupiosum v. *cuperosa.*

40 *cupisco*, -ere. *cupere, desiderare – begehren, verlangen (nach)*: CARM. biblioth. 5,82 ut nec habens habeat, nec habere -at. ABBO SANGERM. bell. 1,14 quisque -it opes Francorum, te (*sc. Lutetiam*) veneratur. WALTHARIUS 854 arsit *Patawid* . . . venis laudem captare -ens. *in lusu verborum*: v. p. 2117,65.

[*cupitas v. cupiditas.*] 1. *cupitus v. cupio. Niederer*

45 2. *cupitus v. 1. cubitus. 3. cupitus v. 2. cubitus. cupla v. 1. cupula. 1. cupo v. cubo. 2. cupo v. culpo. cuppa(rus) v. cupa(rus).*

cuppedinarius (cupe-, cupid-, -den-), -a, -um. 1 *sensu originario subst. masc. i. qui cuppedia parat et vendit, crustularius, dulciarius – einer der Naschwerk herstellt und verkauft, Zuckerbäcker*: LIUTPR. antap. 5,32 quod (*crimen*) ita accidisse non solum aulici vel cubicularii, verum aucupes et cupede-i clamant. leg. 51 vilia mancipia, piscatores scilicet, cupe-os (cupedinarios C), aucupes, nothos, plebeios, servos. 2 *per originatorem vulgarem (quasi a cupido vel cupidus et denarius ductum sit; cf. ThLL. IV. p. 1436,175sq.) i. q. cupidus, avidus (pecuniae) – (geld)gierig*: EPIST. Teg. 52 p. 61,18 absit a me deceptor cupiditas . . . ; veneria, quin immo cupi-a fascinatrix ita poenitus fiat in me sopita, ut *eqs.* *usu subst.:* RATHER. prael. 1,12 scito te (*sc. negotiatorem*) . . . cum predonibus appellari publicanum; vitio enim te deservire nec modico id monstrat vocabulum, quo te a multis vocari audis cupe-um; 'radix enim omnium malorum . . . cupiditas' (Vulg. I Tim. 6,10).

*adv. *cuppedinarie. mala cupiditate pecuniae – aus Hab-, Geldgier*: CHART. Basil. A I 112 p. 173,23 (a. 1041) visum fuit nostris fratribus dignum, ut, quod antea cupi-e fuerat auit, caritative esset emendatum.

cuppla v. copula. [cuppressio v. cypressus: cf. p. 1199,33.]

70 *cuppreus, cupprum v. cupr-.* *cuppula v. 1. cupula.*

**cuprarius*, -i m. (cuprum) *faber aerarius, excusor – Kupferschmied, -schläger*: ACTA civ. Rost. C 220 p. 123 (a. 1269/72) Eler faber posuit Gerardo filio Herbordi -i heredita-

[Vitali]

tem suam. 261 p. 126 Nicolao filio Lodhewici -i.

***cuprellum** (cupe-) *subst.* *aes ustum* – *Kupferasche*: HERACLIUS I 18,2 de vitro viridi, quomodo fieri debeat: ... igni combustum sulphur, quaerasque cupellum, (quaerasque cupresum *P*, assum quare cuprum *W*; cf. 21,2 assi subtilia fragmina cupri) atque teras horum splendens cum pulvere vitrum (*de re v. notam ed. p. 114*).

***cupreosus**, -a, -um. *speciem, colorem cupri exhibens* – *kupferartig, -farben*: PS. HIPPOCR. sang. 5 si mox gelaverit sanguis et vitream cutem vel -am (coprio- *codd.*) habuerit *eqs.* 15 si ... habuerit sanguis magnitudinem solidam ... et lucore tenebrico -as (coprio- *A*, cuprio- *B*) geweras *eqs.*

cupressus *sim.* *v.* *cyp-*.

cupreus (-ius), -a, -um. *script.*: *cip-*: l. 20. *cobr-*: l. 38. *cupp-*: l. 22, 35. *cuper(us)*: l. 21.

1 *adi. i. q. ex cupro constans, fabrefactus, cuprinus* – *kupfern, Kupfer- (de monte cuprum continente: l. 28)*: *a in univ.*: COMPOS. Voss. I 5 argentea et -ia l a m i n a tendatur et ... coquatur (THEOPH. sched. 1,35. *al.*) MAPPAE CLAVIC. 22 mittes ... misium ciprium et sal montanum (*de re v. p. 2120, 20*). 191 in ... -ero vase; ... cum -ero filo. CATAL. thes. Germ. 23,2 scrineum ... cuppreum deauratum cum capite sancti Secundiani. COMPOS. Matr. 39,1 eruginis arse ciprio mna dimidia. VITA OTTON. Bamb. I 24 monasterium -o tecto cooperuit (*sim.* EBO BAMB. Ott. 2,17 p. 82,23 -is ... laminis). TRANSL. Udalr. August. 3 (MGScript. IV p. 428^b,1) gestatorium -um ex toto firmum. EBERH. HEIST. Betel 184 -a massa. *saepe. in nomine loci*: CHART. com. Mansf. IX 1 (a. 1223) nos montem, qui -us ('Kupferberg') dicitur, in Hezstide et capellam in ipso sitam ... tradidimus. *b de moneta*: ARNOLD. LUB. chron. 4,12 p. 174, 27 est ... manlat de viliori nummismate, qui nec totus sit aureus nec totus -us. *c de quadam mensura Gracensi*: CHART. Stir. IV 423 (a. 1271) quod ... conventus uno die in ebdomada ... potu, quod dicitur -a m e n s u r a, ... potiatur (*sim. in charta inedita* [Stiftsarchiv Rein A IV/23; a. 1277] in *cupprea m.*). 2 *subst. neutr. i. q. cuprum* – *Kupfer*: LIBER hist. Franc. 18 p. 272,7 datis ... balteis et armellis adsimilatis de auro, sed deintus aeramen et cobrium (cubrum rec. B) erat. COMPOS. Voss. I 1^a mitte laminas de -io tenues in texto. 6^b limaturam aeraminis et -ii et auricalci. *al.* IOH. sacer. 169 sume ... ciprii limature uncias VI.

***cuprifaber**, -bri *m.* *faber aerarius, excusor* – *Kupferschmied, -schläger*: ACTA civ. Rost. C 207 p. 122 (a. 1269/72) recognovit Herbordus -r, quod *eqs.* CHART. Salem. 592 p. 211, 17 Fridericus -r. *al. in chartis; v. et vol. I. p. 931,19.*

***cuprineus** (ciprinus), -a, -um. *cupreus* – *kupfern, Kupfer-*: ANTIDOT. Glasg. p. 150,38 ricini ... tollis et cum aqua (acu ci. A. Thomas, ALMA 5. 1929/30. p. 112) ciprinia punge et sanguinem eorum ... linibis.

cuprinus (cip-, cyp-), -a, -um. *cupreus* – *kupfern, Kupfer-*: CATAL. thes. Germ. 85,20sq. (a. 811) invenimus ... turabulum -um antiquum I, ampullam -am I, ... urceum cum aquamanile -um I. COMPOS. Matr. 14 argenti partes duas, lamine cy-e partem unam. GEBER. clar. 1,24 accipe ... dimidiam libram vitrioli ci-i, ('Kupfervitriol'). ALBERT. M. animal. 23,92 cum acu ferrea vel -a. *al. aeneus* – *bronzen*: CHRON. Camer. 2,37 ingentis corporis cervum conflatilem -um ... opere fusili fieri sua arte excogitavit Gervasius.

***cupripercussor**, -oris *m.* *faber aerarius, excusor* – *Kupferschmied, -schläger*: ACTA civ. Rost. A I 1,451 p. 62 (s. XIII.med.) Iohannes Gripeswolt est proscriptus, quia interfecit Iohannem Droven -em. B I 3,47 p. 77 hereditas Rigardi ... impignorata est Herbordo -i. *ibid. al.*

cuprius *v.* *cupreus*.

cuprum (cip-), -i *n.* *script.*: *chu-*: p. 2120,31. *cop-*: p. 2120,29. *cyp-*: p. 2120,22. *cubr(um)*: l. 38. p. 2120,53. *cuvr(um)*: p. 2120,28. *cupp-*: p. 2120,26. *usu adi.*: p. 2120,31,34. 54. *al.*

aes (Cyprium), χαλκός – *Kupfer(erz), Bronze*: I *proprie de metallo permixto vel impermixto*: A *de natura*: 1 *in univ.*: THEOPH. sched. 3,63 -um in terra nascitur; cuius vena cum invenitur, summo labore fodiendo ... acquiritur *eqs.* AL-

BERT. M. summ. creat. II 1,29,5 p. 266^a,32 quod in -o sulphur purum, argentum vero vivum non purum et bene commixtum (*sc. est*). PS. AVIC. anim. 5,1 p. 114 -um est in tribus modis: -um Herminium, -um naturale et -um Navarrae. *al. in locut.*

5 (*spectat ad vilitatem, opp.* aurum): SCHOL. Adam gest. 77 ut ex insciis litterarum philosophos redderet Paulus ... et ex -o formaret aurum obrizum. HILDEG. epist. 250^R,55 sapientiam similem faciens ignorantiae ... ac ceteras virtutes similes -o. *al. 2 de compositionibus*: a flos -i i. q. *aerugo*, iōs χαλκοῦ –

10 *Grünspar, Kupferacetat*: GEBER. invent. 15 p. 726 facias viride es, intensum, quod flos -i nuncupatur. *b* fumus, gumma, stillicidium -i i. q. *chalcanthum*, χαλκοῦ ἄνθος – *Kupfervitriol, -sulfat, -rauch*: GEBER. invent. 17 p. 729 cum una parte lunae dissolutae in aqua sua, videlicet stillicidii -i et salis petrae. summ. 76 p. 561 elicitur *medicina* ... per quasdam res minerales

15 ..., quemadmodum est vitriolum et cupirosum, quod et gumma -i aut eiusdem stillicidium nuncupatur. CHART. Hans. 807 p. 278,12 de ture, de sulfure, de lapide vini, de -i fumo ... duo dabuntur denarii. *c* misy -i i. q. *pyrites* – *Eisen-, Schwe-*

20 *fel-, Kupferkies* (*de re v. D. Goltz, Stud. z. Gesch. d. Mineralnamen. 1972. p. 154sq.*): MAPPAE CLAVIC. 4 argenti partes IV, misii cipri (mysi cypri COMPOS. Matr. 3,1 partes IV. IOH. sacer. 158 misii cipri, id est coperosius. *al. d molochitis* – *Malachit: v. vol. I. p. 1394,18.* *B de usu*: 1 *gener.*: AE-

25 DILV. carm. 14,23 ex cipro sonitant ... aenea vasa. CATAL. thes. Germ. 23,13 invenimus parietes III argento et cupro deaurato paratas. FUND. Hild. 6 ecclesiam ... -o operuit *Hezilo*. CHART. Tirol. notar. I 302 pignus est unum l e b e t e de curvo (805 copri). ALBERT. M. metaph. 7,4,2 p. 369,66 -um i d o l i

30 (animal. 20,77). CHIRURG. Sudhoff II p. 386,53 in vaso stagnato debent quocumque sirupi, in ch-o osmela. *saeptus. v. et p. 2119,38. in allegoria*: HONOR. AUGUST. gemm. 1,12 thuribulum ... significat corpus dominicum; ... si est aureum, signat eius divinitatem, ... si -um, declarat eius carnem pro nobis fragilem. 2

35 *publ. et iur.*: a *de fodinis*: DIPL. Conr. III. 232 v e n a s m e t a l l i, videlicet auri, argenti, -i ... Corbeiensi ecclesie concedimus (ANNALISTA Saxo a. 1009 p. 660,40. *sim.* ANNAL. Blas. [MGScript. XXX p. 17,28] v. *minerarum*). DIPL. Frid. I. 623 ecclesie beati Lamberti ... omne genus metalli ... et nominatim -um in Bibertal ... indulsumus. 990. REGISTR. Patav. I p. 179,18 de montibus, in quibus foditur -um. *b de re monetaria*: CHART. Laus. 584 (a. 1216) septem denarii et obolus debent esse de -o. CHART. Gosl. I 401,25 (dipl. Frid. II.) si gratiam apud iudicem invenerit *monetarius*, auro, argento vel -o ... manum redimat. *al. c de teloneo*: DIPL. Heinr. IV. 487 p. 664,9 (spur. s. XII.) quicumque -um advexerint, de unoquoque

40 *c e n t e n e r e* debent dare IIII denarios (CHART. Babenb. 86, 31). CHART. Gosl. I 401,43 (dipl. Frid. II.) nullus burgensium de aliqua substantia ... deducenda theloneum dabit, nisi tantum de -o non fabricato. 553 conventum ... absolvimus a censu -i. CHART. Hans. 807 p. 278,5 per qualibet last -i, stagni, metalli sive eris dabitur solidus unus pro theloneo. *v. et l. 18.* 3 *techn. et alch.*: COMPOS. Luc. K 29 <s>i milum cum cubro deaurare volueris. MAPPAE CLAVIC. 1 sumes ... e r i s ciprii limature 3

45 V (EPIST. Teg. 112^b; *ni leg.* ciprii [*pro cuprii*]). NOTKER. BALB. gest. 1,29 iube mihi -um multum afferri, ut excoquam illud ad purum. TRACT. de fist. org. p. 13 -um purissimum tundendo ad summam tenuitatem extenditur. FRUTOLF. (?) brev. 16 p. 108 ut priusquam aliquod cymbalum fundatur, stagnum -o misceatur. *saepe. v. et p. 70,40. vol. I. 1260,60.* 4 *medic.*: HILDEG. phys. 9,5 qui quaslibet febres habet, ... purum -um ... accipiat et in vinum francanicum ponat.

50 *II meton. i. q. campana* – *Glocke*: YSENGRIMUS 5,235 bene acciperes, si mallem credere -o quam tibi?

cuprus *v.* *cyprus*.

***cupuda**, -ae *f.* (*orig. inc.*) *Erithacus rubecula* (L.) – *Rotkehlchen*: CARM. Bur. 133,13 volucres celi referam sermone fidei: ... aurificeps, -e (gloss.: rotula), sepicecula cruriculeque.

65 1. **cupula** (cop-, cupp-), -ae *f.* (-um, -i *n.*: p. 2121,1) *script.* *cupl(a)*: p. 2121,15. 1 *proprie i. q. parva cupa, doliolium* – *kleines Faß*: ANTIDOT. Glasg. p. 146,13 ad perfluvium mulie-

ris: prunis et adsedentes super -um mittis super carbones . . . et super fumigabis diutissime. *meton. de mensura*: CHART. Salisb. III 1023^a (a. 1243) nudi salis duas libras cuppularum, quod vulgariter zwai phunt vuderlin appellatur, tradidimus annuatim (item 1085^a; *de re v. Dt. Rechtswb. VIII. p. 42*). CHART. Hans. 432 p. 145,21 una co-a ficuum sive racemorum IV denarios (sc. *pro teloneo*). REGISTR. Patav. I p. 130,15 beneficium solvens . . . II -as frumenti. 2 *translate*: a *de glandis sede i. q. putamen (glandis) – Fruchthecher (der Eichel), (Eichel-)Kelch* (cf. *ital. cupula*): GLOSS. Roger I A 3,21 p. 695,23sq. qui (sc. *magdaliū*) ponatur in -a glandium, et tunc -a ligetur super locum cauterizandum. *fort. add. (? de involucro floris)*: RECEPT. Sangall. I 55 crescit media alna in sumo capite co-a rotunda. b *tholus – Kuppel* (cf. *Abd. Wb. III. p. 918*): GLOSS. III 693,31 St.-S. cupla virst (item IV 169,44). c *mitra – Mitra*: EKKEH. IV. bened. I 31,58 hi (inopes) tibi (Laurentio) sint sceptrā, . . . collaria, purpura, mitra (gloss.: cuppula).

2. *cupula v. 1. copula.*

**cupulatus*, -a, -um. *sensu inc.*: EKKEH. IV. bened. I 5,8 equipar investes (gloss.: -os), Ihesu puer, aspice testes (*de pueris innocentibus*).

cupulum v. 1. cupula.

1. **cupus*, -a, -um. (*ital. cupo a cupa*; cf. Battisti-Alessio, *Diz. etim. ital. II. p. 1192*) *profundus, amplus, spatiosus – tief, geräumig, voluminös*: ANON. secret. p. 48,12 alenbic debet esse *„cum crato -o“* (cum grando cupo, concreto cupo *var. l.*), cum quo ponitur id, quod debet dissolvi (*ni subest cupa [usu attrib.]*). *de sede oculorum i. q. abditus, latens – tief-liegend*: MOSES PANORM. marisc. 2 p. 148,3 quando oculi equi sunt -i (gloss.: id est, qui sunt multum intra caput), non est mali vitii, sed est laudus.

2. *cupus v. 1. cupa.*

cur adv. script.: quur: *passim in schedulis nostris usque ad s. IX*. COR: METELL. exp. Hieros. 3,239 (cod.). *seq. acc. c. inf.*: l. 55. *coniungitur c. aliis particulis*: -nam: l. 52 (sed cf. *Leumann-Hofmann, Gramm. II. p. 584, adn. 1*). -ne: l. 43 (*i. cur non*; cf. *Leumann-Hofmann, op. cit. p. 447*).

1 *quare, quamobrem – warum, weshalb, weswegen*: a *usu interrogativo*: α *in oratione directa*: LIBER hist. Franc. 3 quur solvimus tributa? EIGIL Sturm. 14 p. 147,2 cur haec, quae doces, ipse non facis? WALAHFR. Mamm. 6,14 Mammes cur quaeritur? AUDRAD. carm. 3,2,209 quur vobis . . . tam desperata voluntas? MIRAC. Genes. Hieros. 3 curne . . . in monte vicino . . . reliquias visitamus? OTTO FRISING. gest. 2,30 p. 139,21 cur . . . urbem . . . meo introitu laetam non facerem? *persaepe*. β *in oratione obliqua*: EPIST. Alcuin. 144 p. 230,1 cur (quur *var. l.*) in prima feria ieiunium . . . solvatur, non est necessitas . . . replicare. HEITO Wett. 25 capit. p. 268 cur pestilentia deseviret. HRABAN. epist. 20 p. 426,10 cur . . . laborem adsumpsim, hec causa fuit, quia *eqs.* *adde*: IONAS BOB. Columb. 2, 24 p. 287,4 ait Ariowaldus, cur se non habere huius crudelitatis ministros, qui *eqs.* b *usu rel.*: YSENGRIMUS 5,1199 deerat, cur mestus eras, occasio dandi. 2 *quia, quod – weil, daß*: IONAS BOB. Columb. 1,11 p. 171,18 *increpantur fratres* . . . quur repertam mannam reliquissent (1,18 p. 187,5. *al.*). LEX Baiuv. 22,1 solidos conponat . . . XX in publicum, quia (cur, quur *var. l.*) contra legem fecit. COD. Karol. 7 p. 492,2 tristitia . . . cor nostrum repletum est, quur minime bonitas vestra nos audire rennuit. LUP. FERR. epist. 20 p. 28,28 cur me super episcopo nostro plene certum non reddideris, tuli moleste. IDUNG. PRUF. argum. 418 cum . . . doctor . . . eum culparet, cur per sex menses ad eum minime venisset. *al.*

1. *cura*, -ae *f. script. cor-*: ADAM gest. 2,2 (*var. l.*). *form.*: *abl. sg. cure*: p. 2124,54 (cf. B. Krusch, *MGMer. VI. p. 532, 50*). *acc. sg. curem*: FORM. Marculfi 2,1 l. 121 (*var. l.*). *pendent praep.*: super: p. 2122,21.32. circa: p. 2122,19. erga: p. 2122,28. *adde* DIPL. Zwent. 1. *confunditur c. curia*: VITA Corb. 21 (*var. l.*).

I ἐπιμέλεια – *Für-, Obsorge*: A *studium, opera, diligentia – Sorge, Bemühung, Bestrebung, Aufmerksamkeit, Sorgfalt* (fere *sg.*; *pl.*: l. 28. *al.*): 1 *strictius*: a *in univ.*: WILLIB. Bonif. 1 p. 5,18 pater . . . eum . . . ad saecularis negotii -am instigabat. WALAHFR. Mamm. 2,11 quascumque parentum -a paravit opes, sprexit (HRABAN. carm. 17,27. *al.*). WANDALB. mens. 146 hoc (sc. *mense*) hortos . . . sua (sc. *agricolae*) -a revisit. RIMB. Anscar. 36 p. 71,11 omnis ei -a de vocatione gentium erat. POETA Saxo 3,49 vigili -a studioque. ANON. IV mus. 4 p. 74,14 de brevi . . . sequenti non est -a, quia indifferenter ponitur. *persaepe*. *abl. fere vice postpositionis i. q. gratia – dank*: BENZO ad Heinr. IV. 1,3 p. 114,9 librorum -a reserantur sepe futura, per quos clausa patent. *adde*: ARBEO Corb. 14 sub operationis (VITA Corb. 8 operationis sui) -a victum ministravit. b *in locut.*: α -am agere, gerere, habere *sim. fere i. q. curare, incumbere (in) – etwa: Sorge tragen (für), sich kümmern (um), sich anlegen sein lassen*: TRAD. Frising. 320 (a. 814) pro semet ipso semper -am agere. CONC. Karol. A 38,10 episcopi . . . maximam -am . . . circa pauperes habeant. 50D,25 ut unusquisque episcoporum super archidiaconis suis . . . vigilantior -am adhibeat. AGIUS vita Hath. 19 ut -a nostri haberetur, iugiter admonuerit. DIPL. Otton. II. 245 ut de nullius comitis . . . iussione -am habeant *familiae*. TRAD. Ratisb. 326 universis huius rei -am habentibus notum sit, qualiter *eqs.* BERTH. (?) annal. a. 1079 p. 315,43 quia in nullo . . . negotio -am vel respectum prorsus in domno apostolico habere voluerit rex. *saepe*. c *gen. inhaerentiae*: CONC. Karol. A 16^B ut erga eos (sc. *plebes*) caritatis gerentur -ae. β -ae esse i. q. *cordi esse – am Herzen liegen* (fere *impers. i. q. interest, attinet [ad] – es kümmert, ist von Belang [für]*): CONC. Karol. B I 41,15 p. 426,26 non tibi sit -e, rex, quae tibi referunt . . . fellones. RIMB. Anscar. 7 p. 28,10 quid vobis -ae est super hoc? ECBASIS capt. 319 si tibi sum -e, frenos imposito linguae. GUIDO ARET. microl. 15,36 sunt . . . prosaici cantus . . . in quibus non est -ae, si *eqs. al.* 2 *latius i. q. voluntas, animus, consilium – Verlangen, Wille, Absicht*: WALAHFR. Wett. 712 unde (sc. *per humilitatem*) polum penetrare potest, cui -a subintrat (WALTHARIUS 1431; cf. *Anth. 493^a, 7*). imag. Tetr. 242 fervida -a vendendi. CAND. FULD. Eigil. I 19 erat . . . p a r -a, voluntas ac studium fratribus et abbati (II 23,11). ECBASIS capt. 6 horas dicandi superavit -a vagandi. OTLOH. prov. prol. 19 cernit *Deus* . . . quae sit -a vel intentio magistrorum. LIGURINUS 2,631 hanc regis -am versutus prevenit hostis. *al. de cupidine nova cognoscendi (in imag.)*: WALTH. SPIR. Christoph. II 1,26 has (*coronas, i. artem grammaticam*) ut parva meę vidit sollercia -e. 1,114 ubi maiorum tetigit nos -a ciborum *eqs.*

B *curatio, cultus, cultura – Behandlung, Pflege, Betreuung*: 1 *de agri cultura*: WALAHFR. hort. 3 si quis . . . noverit obsceni -as tractare Priapi (*sim. 10*). 2 *de cultu corporis*: a *in univ.*: HRABAN. carm. 33,14 iustum esse videtur, membrorum ut -a par fiat atque labor. HINCM. divort. 2 p. 126,4 quisque Deum timens potestatem . . . membra sua movendi et corporis -am agendi habet. *adde*: GESTA Neap. 31 pro labandis -is bis in anno . . . saponem dari sancivit Agnellus episcopus. b *de luxuria*: GLOSS. psalt. Lunaclac. 21,30 qui carnis -am faciebant in concupiscentiis suis (cf. *Vulg. Rom. 13,14*). COD. Udalr. 277,8 hos clamat littera molles, cum sibi -a c u t i s videatur summa salutis (ARCHIPOETA 10,54; cf. A. Otto, *Sprichwörter d. Römer. 1890. nr. 494*). *al.* 3 *de curatione aegroti*: a *proprie*: α *strictius*: DIPL. Merov. I 3 p. 5,41 multorum medicorum adhibita est corpori meo -a (*sim. CONST. Constant. 84*). ANTIDOT. Lond. p. 18,39 fac . . . -a per clistere. CONSTANT. AFRIC. coit. 3,6 Galenus in libro de -a membrorum. PETR. DAM. epist. 83 p. 451,4 cui (*plagae*) nulla medicinalis industriae -a potuit subvenire. TRACT. de chirurg. 285 mortem . . . a mala -a illis dicimus adesse. *saepius*. *in imag.*: THEODULF. carm. 72,39 est commune malum, communis -a petenda est. CARM. Bur. 164,1, 2 ob amoris pressuram medentis gero -am amanti valituram. *al.* β *latius i. q. salus, bona valetudo – Wohlergehen, Heil(ung)*: HRABAN. carm. 66,3,4 hic (sc. *ante reliquias*) . . . infirmus -am sons capit et veniam. WALAHFR. carm. 72,7,2 languidis -am veniamque lapsis . . . praestans *Christus*. TRAD. Ratisb. 86 p. 78,

23 speravit *Gundbato* . . . , si de rebus terrenis sanctas Dei aeclesias ditaret, ut inde sibi corporalis -a ac animae salus eterna amplificaretur. **b meton. i. q. medicamen, remedium** – *Arznei(mittel)*, *Heilmittel*: WALAHFR. hort. 233 semina . . . quae sitis addere -is parva solet *germen*. de *correctione pravorum*: WALAHFR. Wett. 321 terga dedit *ordo sacerdotum* vinclis, quae -is carne superbis (*sc. sunt*). **4 de cultu religioso**: ARBEO Corb. 41 p. 229,10 quomodo vir sanctissimus nostrae -ae deiectus sine decoris officio . . . remanebat.

C tutela, custodia – (*Ob*)-*Hut, Aufsicht*: **1 gener.:** **a proprie:** **a spectat ad homines**: ORD. Cas. I 7 vidimus . . . de adolescentioribus fratribus maximam -am haberi et ad hanc -am deputatos duos, quorum *eqs.* RIMB. Anscar. 8 Herioldus ex suis aliquos sub eorum (*servorum Dei*) -a erudiendos posuit. HROTSV. gest. 560 -a cui (*comiti*) conservandae fuit indita domnae. DIPL. Heinr. IV. 428 p. 574,39 ut canonicos . . . in maiestatis nostrae -a susceptos nulla persona . . . audeat molestare. **al.** **β spectat ad res (animalia: l. 24)**: WALAHFR. Gall. 2,19 frater . . . monasterii possessiones quasdam sub sua -a habens (*sim.* CATAL. thes. Germ. 77,1). POETA Saxo 1,386 remanserat agmen, -a vehendarum quod rerum praepediebat. DIPL. Conr. III. 31 p. 50,9 -a . . . et custodia . . . pontis sub tali cautela fiat, ne *eqs.* HERBORD. Ott. 2,34 qui (*sacerdos*) prefati caballi habebat -am. CONST. Melf. 3,31 res . . . ecclesie in custodia et -a trium de melioribus . . . personis . . . committantur. **al.** **b meton. i. q. custos** – *Hüter, (Be-)Wahrer*: ALCUIN. carm. 80,1,12 discite tuas, iuvenes, ut agat facundia causas, ut sis defensor, -a salusque tuis. THIETM. chron. 2,1 hunc (*Ottonem*) Hillibertus, Mogantinae -a (curator CHRON. Thietm.) cathedrae, . . . benedixit. **2 publ., iur., canon.:** **a sustentatio** – *Unterhalt, Unterstützung* (habere in -a *i. q. sustentare, alere* – *unterhalten, stützen, alimentieren*): LEX ALM. 67,1 si quis gregem iumentorum ad pignus tulerit et incluserit contra legem, . . . dimittat et usque ad annum integrum habeat eos in -a. LEX Baiuv. 13,8 si quis messem alterius initiaverit maleficis artibus . . . , familiam eius et omnem substantiam eius vel pecora eius habeat in -a usque ad annum. **b bonorum minoris administratio, curatio** – *Vormundschaft, 'Kuratel'*: IDUNG. PRUF. argum. 711 canones omnia secularia negotia clericis interdicunt preter -am pupillorum, si forte necessitas hoc exegerit. CHART. select. Keutgen 133,48 p. 123 qui . . . a patre proximus fuerit, -am habebit . . . puerorum; salmannus autem usque ad XII annos . . . eos habebit in -a. CHART. Tirol. notar. I 514 -a Trentini (*de re v. praef. ed. p. CXVsqq.*; de *differentia, licet male observata, curae et tutelae v. Dt. Rechtswb. VIII. p. 142*). **al.** **3 eccl. de -a animarum** ('*Seelsorge*'): ARBEO Emm. 7 per vicos et fidelium domos discurrens, instantissime -ae intentus . . . fidei semina plantabat. RUOTG. Brun. 23 quare episcopus . . . pericula belli tractaverit, cum animarum tantummodo -am suscepit. THIETM. chron. 2, 24 capellano . . . episcopatum et anime -am fideliter commendavit *imperator*. CHART. Bund. 781 (epist. papae) beneficia, quibus -a est animarum annexa (*sim.* 830 p. 280,8 [epist. papae]. *al.*). ALBERT. M. sacram. 209 p. 136,51 quamvis habentes ordinem soli sint possibiles ad -am animarum. *saepe. cf. p. 2124, 24sqq.* in *titulo libri* (*spectat ad Greg. M. past.*): VITA Bard. 4 p. 324,45 inter cetera sanctae scripturae flumina . . . pastorem -am maxime diligebat. CHRON. Lippold. p. 556,47 pastoralis -a Gregorii.

D administratio, regimen – *Verwaltung, Besorgung, Leitung*: **1 strictius:** **a in univ.:** EINH. Marc. et Petr. I 4,7 cui (*bibliothecario*) tunc temporis etiam palatinorum operum ac structurarum -a commissa erat. WALAHFR. Gall. 2,14 qui (*comites*) totius tunc Alamanniae -am administrabant (*item* Otm. 4). THIETM. chron. 2,23 p. 68,4 in *regni ac in -a imperii* XL ferme annos conversatus *Otto* (4,41. *saepius*). MANEG. c. Wolffh. 24 p. 106,9 iniuncta fertur esse huius negotii -a cuidam . . . Wirrico. *saepius. expressius i. q. imperium* – *Herrschaft*: CAND. FULD. Eigel. II 6,2 inprovisa cito surrexit regia -a Hludwici. **b spectat ad res ecclesiasticas**: CAND. FULD. Eigel. I 7 ut regimen et -am . . . monasterii suscepisset. DIPL. Otton. III. 256 p. 674,5 quicumque . . . maior natu visus fuerit extitisse, . . . advocacionis -e (iure *ed.*) decrevimus esse preficiendum.

AMARC. serm. 1,141 ille (*frater*) peni -am petit, alter preposituram. INNOC. III. registr. 1,317 p. 456,3 archiepiscopus . . . te . . . a monasterii amministrazione removit et -am eius duobus militibus assignavit. **al.** **2 latius i. q. munus, officium** – *Amt, Obliegenheit, Pflicht, Aufgabe*: **a gener.:** **a in univ.:** DUNGAL. (?) carm. 11,1 discite libens, iuvenis, sacris insistere -is. FORM. Augiens. B 43 cui (*regi*) Dominus -am *regimini* dilatavit (TRAD. Frising. 340. *al.*). HEITO Wett. 7 mundanis lucris inhiando et palatinis -is inserviando. WALAHFR. Mamm. 20,2 venandi quos (*ministros*) -a ligat. HINCM. ord. pal. 397 quae ad singulorum ministeriorum -am pertinebant. POETA Saxo 2,405 occurrere duces Karoli, quibus illa tueri -a fuit loca. *saepe. de vigiliis*: WALTHARIUS 1178 primi custodem somni iubet esse puellam, ipse matutinam disponens tollere -am. **β negotium, occupatio** – *Geschäft, Angelegenheit, Beschäftigung (fere c. sensu despicabili)*: TRAD. Ratisb. 1 (c. 760) multis seculi -is occupatis contigit, ut *eqs.* VITA Pirm. I 5 p. 26,2 ubi abundat terrena -a, refrigescit . . . caritas divina. HRABAN. epist. 36 p. 471,31 propter mundanam -am et saecularia negotia. VITA Landel. Laub. 237 -as mundales et mundi desere pestes, . . . -as deponito secli. *saepe. in allegoria*: HONOR. AUGUST. anim. 3 huius (*civitatis, i. rhetoricae*) porta est civilis -a, iter vero tripartitum genus -arum, videlicet demonstrativum, deliberativum, iudiciale. **b canon. de -a spiritali, pastorali** ('*Hirtenamt*'): **a in univ.:** HUGEB. Willib. praef. p. 87,34 sacerdotalis infulae pastoralisque -e prerogativa. THIETM. chron. 2,21 -am . . . *b a c u l o* committens *imperator* pastorem (2,24. 6,40 p. 324, 2). 7,13 Val Corbensis abbas, prius ab -a suspensus, deponitur. VITA Liutg. I 7 sociavit *Albricus* eum sibi episcopalis -ae adiutorem. ADAM gest. 1,38 p. 40,16 quoniam Dani . . . Hammaburgensi ecclesiae pastorali -a subiecti sunt. *saepe. cf. p. 2123,45sqq. expressius i. q. districtus* – *Amtsereich*: CHART. Traiect. 419 p. 377,35 (a. 1157) quae (*controversia*) . . . agitabatur in -a diocesis nostrae in loco, quod Novum Forum nuncupatur. **β spectat ad fructus, census**: CHART. Sil. D I 263 (a. 1226) ecclesiam manibus nostris intulit *abbas* cum omni iure -e spiritualis ipsi ecclesiae actinus pertinentis, utpote baptismo, infirmorum visitatione, sepultura *eqs. al.* **γ spectat ad beneficium ecclesiasticum, praebendam**: CHART. archiep. Magd. 297 (a. 1159) -am de duabus villis Cathua, quae prius pertinuit ad ecclesiam, quae est in Hunoldestorpe, novae capelle . . . concessimus, ita ut in vice illius -e manus unum . . . recipiat. CHART. Naumb. 294 Hugo sacerdos . . . de quadam -a, quam . . . concambio (*sc. inter nos facto*) inesse dixit, nos in sinodo sua querimonia impetivit *eqs.* CHRON. Hild. 26 p. 859,36 -am (*ni leg. curiam, cf. CHART. episc. Hild. II 296*) . . . Vorstede . . . CVII marcis comparatam ecclesie nostre condonavit *episcopus. al. expressius i. q. locus (paroeccianus)* – (*Pfarr*)-*Stelle*: CHART. Ger. Col. 126 p. 125, 35sq. (a. 1246) quod . . . magis congruat -as pastores per pastores officarii, vobis mandamus, ut tales redditus -is pastoralibus assignetis, quibus pastores . . . possint . . . sustentari.

II φροντίς, sollicitudo, angor – *bange Sorge, Besorgnis, Kummer, Angst*: **A strictius**: ARBEO Corb. 30 quem (*sc. domum*) dum diligentissime scrutarentur (*sc. insidiatores*) -e se repraehensos in necem episcopi *eqs.* FLOR. LUGD. carm. 28,80 omnia sunt -ae, Deus est oblivio solus. ECBASIS capt. 1202 tedet sacrilegas antri percurrere -as. HROTSV. Bas. 185 -am tibi fingere noli. *persaepe. in imag.*: WALAHFR. Blaithm. 51 nondum -arum potuit laxasse rudentes. WALTHARIUS 1138 aestuat *satteltes* immensis -arum fluctibus. FROUM. carm. 25,5 his leviora facis -arum pondera scriptis. **B latius i. q. amor, dolor amoris** – *Liebe, Liebessorge*: **1 proprie**: CARM. Bur. 170,1,2 quolibet succenditur vivens creatura ad amoris gaudia; meque traxit -a insignite virginis. **2 meton. de persona amata i. q. deliciae, carissimum** – *Liebling, das Liebste*: AEDILV. carm. 10,5 Cuiuinus . . . fuerat genitoris -a vocatus (*sim.* SEDUL. SCOT. carm. II 43,4 -a patris. RUOTG. Brun. 18 p. 17,1). SALOM. II. epist. 24 p. 410,4 puerum istum . . . , solam et maximam -am meam, commendo *eqs.* HERM. AUGIENS. vit. 17 cara et mi maxima -a (*de Musa*). SOLIMARIUS 187 certa . . . -a Dei per tot discrimina miles! CARM. Bur. 92,12,1 miles . . . inclite, mea -a, Paris. *al. adde*: SEDUL. SCOT. carm. II 31,23 salve, sacra domus, medici-

nae maxima -a (*de domo quadam medicinali*).

2. cura v. 1. curia.

curabilis, -e. 1 *qui curari potest, sanabilis – heilbar*: PAUL. AEGIN. cur. 176 p. 102,18 facile ... -es, (3,31,4 εὐάτοι) ... sunt isti (*vomentes sanguinem*). WILH. CLUS. Bened. 22 p. 207^a,55 tametsi morbus ille ob hoc ... diceretur regius, quod regalibus cibis ... asseratur -is. ANON. coit. 2,2,23 cui (*sc. impotenti*) si virgam contrahi videris, -em sperabis. **al.** 2 *reparabilis – ersetzbar*: CONST. imp. II 402,4 (a. 1258) ne in gravissimam vixque -em (*postea*: irreparabilia ... dispendia) christiani populi iacturam offendatur alterutrum (*latus*). 3 *observandus – beachtenswert (usu subst.)*: REIN. ALEM. phagifac. 216 que (*mensa rustica*) nil -e curat.

***curacius** v. 1. *curatus.

***curadia** (-rei-, -agi-, -aia) et ***curradia**, -aef. (*cura, fort. et accedente confusione c. currere; ?per analogiam ad *carrad(i)a sim. formatum*) vectigal rerum venalium, venalicium, teloneum forense – Warenumsatzsteuer, Verkaufszoll, Marktabgabe (*de re v. p. 2128,21*): LAND. MEDIOL. hist. cont. 34 p. 34,38 (epist.) teloneum, quod vulgo cura-a (tu-ed.) dicitur, sive portenaticum in hiis (*sc. nundinariis*) ... diebus nulli omni modo tolletur. DIPL. Frid. I. 463 p. 373,27 cum placitis, fodris, ... advocationibus, curr-is. 882 p. 126,3 ut ... a thelonieis, curaiis et aliis exactionibus ... liberi sint. CONST. imp. I 292, 2 imperator habebit ... pedagium civitatis et cureiam (curaiam, curariam var. l.) rerum venalium. ACTA imp. Böhmer 246 feudum de castris sive castellis, ... teloneis, pedagiis et curagiis. *saepius in fontibus Italicis*. cf. *curaria.

[**curago** v. *turunga: ALPHITA I p. 300,14.]

curagulus, -a, -um. metr. -rāg-: l.32. *intentus, studens – bedacht (auf), bemüht (um)*: EGBERT. fec. rat. 1,237 sedulus est -us (gloss.: id est curiosus) offitio residendi.

***curaia** v. *curadia. [**curale** v. *cortilis p. 1951,18.]

curamen, -inis n. 1 *studium, opera – Bemühung, das Bestreben*: LIOS MON. 369 quicumque meum (*sc. Iesu*) fecistis honorem ... -e mentis inormi, nunc cicius ... properate venire. 2 *cura – Behandlung, Pflege*: BERENG. TREV. laud. 3,11 p. 982^A a duplici infirmitate corporis et animae duplicis gratiae meruit Constantinus relevari -e. 3 *sanatio – Heilung*: STEPEL. Trud. 12 alius ... incurvationis suae diutius deflens infortunia ... Coloniam properabat invisere ob sui -a.

***curaria** et ***curraria**, -aef. (*cura, fort. et accedente confusione c. currere; ?per analogiam ad angaria sim. formatum*) vectigal rerum venalium, venalicium, teloneum forense – Warenumsatzsteuer, Verkaufszoll, Marktabgabe (*de re v. p. 2128,23*): DIPL. Otton. II. 291 ut ... liceat ... <ab> omnibus hominibus cum rebus inde transeuntibus ripaticum, mensuraturam et cura-am accipere. DIPL. Frid. I. 253 p. 53,40 ut ... nulla civitas, nulla potestas ... nec pedagium vel curr-am vel rippaticum ... nec aliquod genus servitutis ... exigere presumant. cf. *curadia.

curate v. 1. curo.

***curaticium** (-tium), -i n. (*an -a, -ae f.?*) (*cura, ?per analogiam ad venalicium sim. formatum*) vectigal rerum venalium, venalicium, teloneum forense – Warenumsatzsteuer, Verkaufszoll, Marktabgabe (*de re v. p. 2128,23*): DIPL. Frid. I. 456 p. 361,19 hec omnia cum ... fluminum ripis, pedagiis, theloneis, mercatis et mercatorum -tiis.

1. curatio (-cio), -onis f. 1 *cura (aegroti, salutaris) – (Kranken-, Heil-)Behandlung, Pflege, Therapie*: a corpor.: ALTR. Liutg. 2,5 si aliqua medicorum -e contractio nervorum ... relaxari quivisset. URSO element. 1 p. 37,9 in cuius (*libelli*) compendiosa continentia singuli -um (creationum ed., vix recte) modi secundum ... egritudinem diversitatem ... conscripti reperiuntur. CHART. Babenb. 430,9 reus ... solvat ... vulnerato ... expensas, quas pro suimet -cione impenderit medicine. ALBERT. M. animal. quaest. 8,24 tela (*sc. araneae*) valet ad -em vulnorum. *saepe*. b *spirit.*: RADBERT. Matth. 7,3400 ne -es Dei ingratus recipiat lector. ANAST. BIBL. epist. 5 p. 409,11 cum Photius ... universam ecclesiam maculaverit, universalis -o adhibita est, ut totum curaretur, quod eqs. al. *expressius i. q. correctio – Zurechtweisung*: HUGO FLOR. tract. 1,7 (MG Lib.

Lit. II p. 475,10) transgressoribus modi -um tales sunt adhibendi, ut et maiestas regia ... honoretur et reatus puniatur. 2 *sanatio, convalescentia – Heilung, Genesung (de facultate curandi: l.9)*: a corpor.: CONST. Constant. 141 post -em (purpationem var. l.) corporis mei a leprae squalore. LIBELL. de conv. Baiuv. 1 p. 5,34 ad cuius (*Hrodberti*) sepulchrum exuberant innumera beneficia -um cunctis fideliter petentibus. RUP. MEDIOL. Adalb. 21,7 attrahente fama -is multorum. EBERW. Magner. 3 Aredius tantam -um gratiam divinitus promeruit, ut solo tactu ... morbos ... sedaret. ADALBOLD. Heinr. 23 vulneris ... -o, si ab interioribus ad exteriora deducitur, firmior in superficie concluditur. al. *in imag.*: RADBERT. Matth. 5,2234 post ... -em a profluvio infidelitatis et a menstribus idolorum. al. *meton. i. q. medicina – Heilmittel*: HIST. de exp. Frid. imp. p. 11,19 (epist.) crux admirabilis, nostrorum -o vulnere. b *spirit. i. q. salvatio, redemptio – Erlösung*: RATHER. prael. 6,5 l. 202 ubi ... vera conversio, ibi vera -o. RANGER. carm. 153 ubi refrixit pietas, -o languet. HILDEG. scivias 3,11 l. 400 populum meum sub lege mea nutrire debetis habentes curam usque ad praefinitum tempus illius -is. ERINH. Heimer. 110 demptrix culparum -cio fit variarum (cf. Vulg. eccles. 10,4). 3 *tutela, bonorum minoris administratio – (Ob-)Hut, Vormundschaft, 'Kuratel'*: CHART. Tirol. notar. I 88 (a. 1236) petit Symeonus ... , quod non vult, quod Trentinus debeat esse eius curator, ... et petit, quod removeatur ab eius -cione. 515 -o Iohannis (*de re v. praef. ed. p. CXVsqq.*). CHART. Salem. 370 p. 410,2 ego, intentus tutelle seu -i predictorum (*puerorum*). 4 *administratio, regimen – Verwaltung, Leitung, Herrschaft*: a *strictius*: CAPIT. Bened. add. 3,46 clericus ... neque exactor publicarum rerum neque conductor aut vectigalium vel -is domus ... fiat (*per errorem, ut vid.*; cf. p. 2127,14). TRAD. Weihenst. 16^a quod (*praedium*) ecclesiae suae (*abbatis*) -i subiecte manifestum est fuisse proprium. CHART. Pomm. 1037 ad nostre (*sc. ducis Slavorum*) pertinet -is dignitatem Deo dicatis ecclesiis ... sic adesse, ut eqs. v. et vol. I. p. 1183,22. b *latius i. q. munus, onus – Amt, Aufgabe*: HILDEG. scivias 2,5 l. 269 sollicitudinem -is pigmentariorum (*i. presbyterorum*) non habentes tamen ... supernam mercedem ... sibimet acquirunt (*sc. monachi*).

[2. **curatio** v. procuratio: CHART. ord. Teut. (Thur.) 296 p. 239,44; cf. 299 p. 246,19.]

***curativus**, -a, -um. 1 *salutaris, sanabilis – heilend, heilsam, -kräftig*: a corpor.: URSO gloss. 60 p. 103,33 siccitas fit morbi calidi -a. HUGO RIPELIN compend. 6,5 p. 204^a,36 medicina ... corporalis quadruplex est, scilicet -a, conservativa, praeservativa et meliorativa. ALBERT. M. animal. 8,227 discernunt animalia herbas -as infirmitatum. al. *in imag.*: ACTA imp. Winkelm. I 727 p. 572,41 (a. 1248/49) Parmensis civitas ... respirationis solatium expectabat caput de lecto erigens, ut salutifere ac -e medicine sumeret potionem. b *spirit.*: ALBERT. M. sent. 4,16,7 p. 556^a,8 dolor ... -us et expulsivus peccati. eth. II 1,4,6 p. 56^a,3 sicut medicinalis (*sc. scientia*) est -a corporum, ita moralis -a est animarum. *ibid.* al. 2 *curans, (magni) aestimans – (be)achtend*: ALBERT. M. eth. II 5,1,2 p. 333^b,6 iustus dicitur aequalis lucris ultra condignum non cupidus et minoris damni, quam proximus sustinet, non -us.

curator, -oris m. *qui curam gerit, procurator – einer der sich kümmert (um), Sorge trägt (für), Pfleger*: 1 *gener.*: a *in univ.*: RATHER. testam. (QuellForschItArch. 29. 1938/39. p. 39,2) una ... libra detur -bus funeri mei (LAMB. HERSE. Lull. 20 p. 333,21. al.). DEUSD. c. invas. 3,7 (MG Lib. Lit. II p. 348,32) quos (*sacerdotes*) ipse iudex vivorum et mortuorum ... animarum -es et iudices instituit. HELM. chron. 42 p. 85,25 chori ... diligentissimus -r extitit Vicelinus. al. *spectator, servator – Beobachter, (Be-)Wahrer*: GREG. CAT. chron. I p. 185,1 (epist. papae a. 817) qui pio intuitu -r et observator huius nostri privilegii extiterit (*item* CHART. Naumb. 24 p. 20,13 [epist. papae]). v. et p. 2123,29. b *sanator, medicus – Heiler, Arzt*: VITA Antonini Surr. 19 pia -is Antonini arte medicamen intellexit *sacerdos* conditum. YSENGRIMUS 2,253 cum non suppeteret prudens -r aventi. al. *adde*: STEPH. COL. Maurin. 10 pontifex ... dentem (*sc. martyris*) sanctum, -em suum, dum advixit,

[Vitali]

ita coluit, ut eqs. 2 publ., eccl., iur., canon.: **a** *advocatus, actor, administrator bonorum (eorum qui sui iuris non sunt), tutor – Rechtsbeistand, Sachwalter (von Nichtgeschäftsfähigen), Vormund, Muntwalt*: LEX RAET. CUR. 4,3 suas res per -e exequat natus acciones. CONST. imp. I 337,4 p. 480,29 concedimus ... potestatem ... dandi tutores et -es et mundualdos. CHART. Tirol. notar. I 74 integram rationem de omni eo, quod ipse (Albertus) gesserat pro ea (Vermilia) sicut eius -r ad causas. 243 ponit Oluradinus notarius, -r filiorum domini Adelpe-rii, quod male fuit iudicatum. *ibid. persaepe*. **b** *vilicus, vicarius, praepositus – Verwalter, Vertreter, Vorsteher, Bevollmächtigter, Beauftragter*: **a** *in univ.*: CAPIT. Bened. 2,124 clericus ... neque exactor publicarum neque conductor aut vectigalium magister vel -r domus ... fiat (cf. p. 2126,30). BURCH. URSB. chron. p. 121,6 Ludoicus dux Bawariorum -r regis Hainrici in rebus tam propriis quam imperialibus in Alamannia efficitur. RYCCARD. chron. a. 1231 p. 175,4 -r imperii. *al.* **β** *in vel pro titulo magistratus*: FORM. Wisig. 25 acta habita Patricia Corduba apud illum et illum principales, illum -em, illos magistros. DIPL. Frid. I. 728 p. 267,35 ut nullus archiepiscopus ... nec aliqui officiales civitatis ... nec -es nec aliqua ... persona audeat eqs. ACTA imp. Winkelm. I 339 Fredericus ... imperator ... militibus, baiulis, -bus et universis per regnum Sicilie constitutis ... grariam suam. ALBERT. M. pol. 6,6^a p. 607^b,28 in civitatibus populosis instituantur murorum factores, fontium -es et portuum custodes. 6,6^r p. 612^a,25 -es exquisitionis. 6,6^x -es sacrorum. *al.* **γ** *de clerico regulari cui cura animarum commissa est*: CHART. eccl. Erf. 41 p. 25,22 (a. 1143) testes sunt ... magister Wilhelmus, Gozbertus -r et prepositus. CAES. HEIST. hom. II p. 21^a habet sub se ... abbas constitutos, qui ... fratrum disciplinae intendunt, priorem scilicet, subpriorem, confessores, -es. *al.* *de plebano*: CHART. Sil. D II 346,32 (a. 1148) quatenus ... -es ecclesiarum parochialium ad suscipiendum ordinem sacerdotalem ... compellatis. **δ** *de laico bona ecclesiae administrante i. q. provisor ecclesiae, vitricus q. d. – Kirch(en)pfleger, sog. Heiligenmeister (de re v. HRG II. p. 833sq.)*: CHART. Rhen. inf. I 399 (a. 1159) quomodo ecclesia sancti Gereonis per -es suos emit allodium in villa Morsdorp. HELM. chron. 78 p. 146,26 fuit ... prefixum -bus, quid singulis diebus dari deberet in elemosina. REGISTR. Baiuv. A p. 307,20 defectus tam in agnis quam in denariis annis singulis per -em examinari debet diligenter.

***curatoria**, -ae f. (curator, cf. ital. curatoria) *cura, tutela – Vormundschaft*: CHART. Tirol. 1198 p. 244,26 (a. 1246) promittens ... Guilielmus tamquam tutor et curator predictorum fratrum ... quod dabit ius eorum -e et tutorie predictorum pupillis et adultis.

curatorius, -a, -um. *ad curatorem, tutorem pertinens – vormundtschaftlich, Vormundschafts-*: CHART. Traiect. 556 p. 21,41 (a. 1202) Simon de Amersfordia pro se et Simone filio suo infante tutorio seu -o n o m i n e (CHART. Tirol. notar. I 258. *ibid. al.*).

curatrix, -icis f. 1 *quae sanat – Heilerin*: CAES. HEIST. mirac. I 7,22 p. 31,24 malas gratias curatori et -i (i. Mariae) vestrae rependitis. 2 *quae curam, tutelam administrat, tutrix – (weiblicher) Vormund*: CHART. Tirol. 746 (a. 1219) domina Elica, uxor condam Ermanni Vachelini de Bolzano, -x sui filii Odolrici. CHART. Rhen. med. III 820 p. 614,1 ego Beatrix comitissa, ... filii mei Gerlaci tutrix et -x constituta. *al.* 3 *vilica, vicaria, procuratrix – Verwalterin, Vertreterin, Bevollmächtigte*: CHART. Tirol. notar. II 419 (a. 1242) facio atque instituo ... Elsebetam uxorem meam administratricem et -em.

***curatulus**, -i m. (sicil. curatulu a κουράτορας; cf. Battaglia, Dizionario. III. p. 1070^c) *vilicus (dominii regis Siciliae) – Gutsverwalter, Meier (eines sizilischen Krongutes)*: CONST. Melf. 1,86 animalia ... nostre curie et omnes alias mas-sarias per -os, (procuraturos var. l.) et alios, qui prefecti pro tempore fuerint, ... faciat procurator procurari. ACTA imp. Winkelm. I 938 p. 714,10 quatuor -is agrorum nostrorum dantur ... de frumento curie mense quolibet salme duodecim. II 1036 p. 708,8 vidit Raimundus, quod -i Meianeii solverunt ... decimam campi curie. *ibid. al.*

***curatulia**, -ae f. (*curatulus) *munus curatuli, vilicatio domini – Amt eines königlichen Meiers, Krongüterverwaltung*: ACTA imp. Winkelm. II 1036 p. 704,45 (a. 1245) qui ... emerant -am a camera, quo tempore erant solventes decimam campi curie. p. 706,39 solvit Paschalis ... decimam de terraticis curie tempore, quando ipse habuit -am Meianeii ad estalium.

curatura vel (?per confusionem c. currere) ***curritura et *currita** (-reta), -ae f. 1 gener.: **a** *cura, curatio (corporis) – (Körper-)Pfleger*: LIUTPR. hist. 4 l. 83 testes sunt non solum iuncearum cura-a, sed et cotidianarum mulieres formarum (cf. Ter. Eun. 316). **b** *victus, alimenta – Verpflegung, Unterhalt*: TRAD. Brixin. 37 (c. 995/1005) tradidit Ragici ... duas ... colonias ... pro cura-a filii sui cuiusdam clericelli; ... computatio cura-e, quae debet filio Ragicinis dari per singulos annos: XV modii sigalis eqs. 2 publ. (spectat ad res Italicas): **a** *proprie i. q. munus (pro)curatoris, administratio fisci civitatis – Amt des (Pro-)Kurators, kommunale Finanzverwaltung (de re v. E. Mayer, Ital. Verf.-Gesch. I. 1909. p. 297sq.)*: RATHER. prael. 1,19 l. 594 inter quae (ministeria) nullum scio ipso, quod cura-am Italici dicunt, gravius; ipsum enim ... neglegi cogit animam. **b** *meton. i. q. vectigal rerum venalium, venalicium, teloneum forense – Warenumsatzsteuer, Verkaufszoll, Marktabgabe (de re v. E. Mayer, op. cit. p. 330sq.)*: DIPL. Karoli III. 111 p. 177,37 ut nullus dux ... cura-am, teloneum, ripaticum ... vel quod ad publicam pertinet functionem ... exigere presummat. CHART. Ital. Ficker 38 p. 56,29 cum teloneo et cura-a seu ripaticum de ipsa ripa eqs. (inde DIPL. Contr. II. 162 p. 214,13. *al.*). DIPL. Otton. II. 283 p. 330,37 pro nullo negocio donent Nonantulenses teloneum, cura-as, terraticum. DIPL. Loth. III. 43^a p. 71,34 theloneum ... quod curritam vulgariter dicitur, de omni mercato, quod infra civitatem fit (item 98 curritura. *sim.* DIPL. Frid. I. 141 p. 238,4 curritura. *al.*). ACTA imp. Winkelm. I 404 p. 350,39 cum ... pedagiis, curretis, fictis. *saepe*.

1. ***curatus** (-acius), -i m. (cf. francog. curé, ital. curato) 1 *latius i. q. clericus cui cura animarum commissa est – mit der Seelsorge betrauter Geistlicher, Seelsorger (plerumque i. q. paroeciensis presbyter, plebanus – Pfarrgeistlicher, Pfarrer)*: CHART. Traiect. 518 (a. 1188) monstra<run> paroeciani, quod ... celebrationi divinatorum et reliquis officiis, quae -us <ad>ministrat, nullatenus possent interesse. CHART. Ital. Ficker 187 p. 229,30 in presencia ... Marsilioli presbyteri -cii. CHART. Helv. arb. 97 p. 156,17 dominum Cononem, -um de Viveis, canonikum ... ecclesie Novi Castri. CHART. Bund. 1019 quas (festivitates) quicunque plebanus aut -us, qui ibi pro tempore fuerit, eligendas duxerit. CHART. Helv. arb. 148 p. 231,23 episcopus Sedunensis dilectis in Christo -is sive vicariis de Contegio ... salutem. *al.* 2 *strictius i. q. sacerdos sui potens ac paroecia propria carens – selbständiger Seelsorger ohne eigene Pfarrei, (Pfarr-)Kurat* (de re v. LThK. ³VI. p. 541. Dt. Rechtswb. VIII. p. 140): CHART. Sil. D II 346,16 (a. 1248) si fuerit vicarius vel plebanus, a toto episcopatu ... expellatur; si autem -us parrochie fuerit vel persona, per annum integrum ab officio et beneficio suspendatur. Vitali

2. **curatus** v. 1. curo.

1. ***curba**, -ae f. (arab. kurbā; cf. Lokotsch, Etym. Wb. d. Wörter orient. Urspr. nr. 1252) *confinium – Grenze*: CHART. ord. Teut. 46 p. 38,8 (a. 1212) divisio ... extenditur usque ad -am Iohannis Turci; dehinc usque ad -am de Moquen.

2. **curba** v. 1. curvus. **curbatus** v. curvo.

1. ***curbis**, -itis f. (theod. vet. curbiz) *cucurbita – Kürbis*: CHART. Stab. 338 p. 56,25 (a. 1255) solvit ... pullum et lectum sex septimanis et -es. *ibid. saepius*.

2. **curbis** v. corbis. 3. **curbis** v. curvus.

curbita v. cucurbita. **curbus** v. 1. curvus.

***curceboldus** (thur-, cortib-, curte-, -cib-, -cipo-, -bal-), -i m. (theod. vet. kurzibold; cf. Abd. GlWb. p. 355) 1 *nanus, pumilio – Zwerg (pro cognomento)*: ADALB. MAGD. chron. a. 948 Cuonradus comes, qui C-iboldus dicebatur. 2 *tunica brevis, supparum – (kurzer) Rock, Überkleid*: WOLFARD. Waldb. 1,17 -um ... texere coepit mulier. GLOSS. med. cod. Trev. p. 147,4 supparum, idest -tebaldum. FUND. Mur. 18 p. 55,

[Niederer]

27 reliquiae: . . . de stola sancti Desiderii et thurci-o eius. *de veste canonicorum*: INNOC. III. registr. 1,46 p. 72,36 cortibaldum insuper, subarosque quoque in hieme, setulares habeant canonici in estate.

***curcellum**, -i n. *olla, catinus – Topf, Schmelztiegel*: CIRCA INSTANS p. 40a^r in eodem -o circa fundum quandoque tale (*sc. citrinum*) est *zuccarum*, superius vero album. cf. *crucibulum, *cruseolum, *crusillinum.

[**curchuina** v. 2. *coma. *adde*: CONSTANT. AFRIC. theor. 9,2 p. 41a^r vigilie, que dicuntur [tur]chuma (*curchuina ed.*; cf. H. Antony, *Mittellatjb.* 16. p. 323).]

***curciferarius** v. *curciferarius.

curcodrillium v. crocodillus.

curcuba, -ae f. (cf. *ThLL*. s. v. *curcuma*) *funis nauticus, retinaculum – Schiffstau, 'Want'*: GESTA ERN. duc. II 16 p. 272,4 rudens . . . et spire vel -e (*curtuba var. l.*, *cucurbae ci. Haupt*), id est funes, quibus utuntur naute in tempestatibus (*cf. Isid. orig.* 19,4,2).

curculio (gurgu-, -ull-, -onis m. *script. et form.*: cor: GLOSS. III 352,13 St.-S. *curgu*: GLOSS. II 374,14 St.-S. *gurgurio*: l. 30. *gurgulto*: l. 30. ?*cycuris*: GLOSS. IV 214,29 St.-S.

de insectis frumento et leguminibus nocentibus i. q. kīc – Kornwurm (de re v. W. Pfeiffer, Wb. d. deutschen Tiernamen. I. 1963. p. 90. et II. 1964. p. 232): THEOD. AMORB. comm. p. 18,27 victualia sua . . . reservent (*sc. divites*), quatenus hornicibus potius quam hominibus propter scaturitionem gurgum usibilia esse videantur. CARM. didasc. 666 nec minus his (*animalibus*) aderas . . . turgide gurg-o. SUMM. Heinr. A 3,18 gurg-o (*gurgulto, gurgurio var. l.*) engirinc, engirinc, quia pene nihil aliud est nisi guttur (*cf. Isid. orig.* 12,8,17). BENZO ad Heinr. IV. 4,41 p. 426,16 caro . . . suavitatis usa aedulio nunc rodit fabas ut gurg-o. ALBERT. M. veget. 6,338 quae (*fabae*) a gurg-bus non sunt perforatae, 7,130 excussa et refrigerata ponatur *fabas* in salvo, et tunc gurgulliones . . . nullo modo habebit. animal. 1,96 quaecumque . . . horum (*volatilium*) habent in alis quasi quaedam coopertoria dura ossea vel testea, sicut gurgullio et scarabeus. *ibid. al. adde*: AMARC. serm. 3,53 in celos, ubi vermis non manet ullus, tarmus, gurg-o, brucus . . . procul sunt.

curculiunculus, -i m. *kīc – Kornwurm*: GLOSS. II 368,57 St.-S. -us animal segetes conrodens, quod rustici cozum vocant. ***curcuma**, -ae f. (*arab. kurkum*) *cyperus, crocus Indicus – Kurkuma, Gelbwurzel (Curcuma longa L.)*: BRUNUS LONG. chirurg. 1,14 p. 112^C mirabile valde unguentum istud: . . . accipe antimoni, . . . -a, vermium terrestrium.

***curdis** v. 1. *cortis. ***curduanelus** v. *corduanellus.

curea v. 1. curia. **curectis** v. 1. curitis.

***cureia** v. *curadia. **cureo** v. careum.

***cureus**, -eos m. (*κουρεύς tonsor – Barbier (in nomine medicamenti)*: PAUL. AEGIN. cur. 211 p. 148,22 desiccantia superponendum emplastra, dia iteon, icesion aut -eos (3,48,2 *κουέος*) aut dia dafnidum. 212 p. 152,16 et macherionos et -eos et dia dafnidum (*sc. cataplasma*).

curgulo v. curculio.

1. **curia**, -ae f. *script.*: curria: CHRON. Pol. 1,26 p. 51,6 (*var. l.*). cura: p. 2130,30. curea: p. 2130,65. *form. gen. sg. curii*: FORM. Bitur. 15^c p. 176,8.

I proprie de loco: A conventiculum, buleuterium – *Versammlungsort, Beratungsstätte*: 1 in univ.: HINCM. ord. Pal. 611 seniores . . . clerici ad suam, laici vero ad suam constitutam -am . . . convocarentur. REMIG. ALTISS. mus. 534,6 'e Martis -a', ex Areopago, ubi erat -a philosophorum. 2 de domo civitatis ('*Rathaus*'): SUMM. Heinr. A 7,89 -a vel consistorium dinchus vel sprachus, quod ibi cura per senatum de cunctis administraretur. ACTA imp. Winkelm. I 609 p. 489,21 datis . . . clave et catena pontis -e sive domus communis (*sim.* CHART. Ital. Ficker 376 -a comunis). CHART. civ. Erf. 282 acta . . . in pirali -e consulum Erfordensium. in *imag.*: HRABAN. hom. II 80 p. 302^D a publico locutionis ad -am cordis rediens sua secretis acta vel dicta retractat *doctor*. EPIST. Ratisb. 22 p. 349, 7 cum . . . -am rationis deberem frequentare ibique, quid esset proferendum, consulere. *al.* 3 de domo capituli monasterii

('*Kapitelhaus*'): GESTA Font. p. 106,23 condere domum iuxta absidam basilicae . . . , quam conventus sive -ae, quae Graece beleuterion dicitur, appellari placuit. 4 de domo collegii mercatorum ('*Gildehaus*'): CHART. Hans. 663 p. 233,11 (a. 1268) -am gilde, quam iidem Gotenses vendiderunt, non tenentur renovatione pontis aliquatenus procurare. B aula, palatium – Hof(burg), Residenz, Palast: 1 regis, principis *sim.*: a in univ. (in *imag.*: l. 10; *iron.*: l. 18): DIPL. Otton. I. 375 p. 516,28 actum est in -a domini Ottonis. EPIST. Ratisb. 6 p. 292,31 ne qua virtus -am monstruosorum incurrat malorum. CHRON. Thietm. 5,18 p. 243,4 -am regiam armati intrantes *militēs*. BALDER. Alber. 14 p. 251,17 cum . . . ipse (*archiepiscopus*), ut consuetum est -is, iuberet propinari. OTTO FRISING. gest. 2,31 p. 139,31 a -a egredientes ad urbem . . . revertuntur (*sc. legati*). BURCH. URSB. chron. p. 87,20 cepit exercitus expugnare civitatem Constantinopolim in ea parte, qua -a regis est sita. CARM. Bur. 193,10,6 tales (*sc. homicidae et fornicatores*) de te (*sc. vino*) gloriantur tabernali -a. *persaepe*. de tentoriis regis asiatici: WILH. RUBRUQU. itin. 19,4 quando . . . vidi -am Baatu, expavi, quia videbantur proprie domus eius quasi sedam magna civitas . . . ; unde dicitur -a 'orda' lingua eorum, quod sonat medium, quia semper est in medio hominum suorum. *ibid. al.* b per compar. de aula caelesti: EPIST. Col. 7 p. 250,30 ut . . . in caelesti -a nobiscum vitae aeternae sitis coheredes (PASS. Ursulae 15. AMARC. serm. 3,183. *al. sim.* OTTO FRISING. chron. 8,26 p. 435,5 tabernacula regnantium in caelestis patriae -a). *saepe*. 2 papae, episcopi *sim.*: LAND. MEDIOL. hist. 3,18 p. 86,49 -ae Ambrosianae ad Guidonem . . . convenerunt maiores. OTTO FRISING. chron. 7 capit. 32 quae (*miracula*) in Roma -a (cura *var. l.*) vidit *nuntius* (CHART. Sil. D II 346,32). CHART. civ. Erf. 78 p. 40,10 acta . . . in -a prepositi. HELM. chron. 22 p. 45,2 confluebant . . . in -am eius (*archiepiscopi*) multi sacerdotes et religiosi. CHART. Carinth. V 198 debebo intrare ipsius domini Salzburgerensis -am. *persaepe*. Caedes, domus – Gebäude, (Wohn-)Haus: 1 in univ.: CHART. Turg. III 485 (a. 1264) actum Constantie, in -a thesaurarii. CHART. Hans. 663 p. 232,10 nullus hospes potest detineri in -a alicuius Rutheni. *al.* ANNAL. Prag. III A a. 1280 p. 198,10 -am, quae vocabatur antiquitus turris episcopalis. *al.* 2 de domo sacra, monasterio: CHRON. Andag. 16 p. 39,14 in -a beati Huberti mandavit comes eos (*pontonarios*) venire. D sedes (*ad quaestum faciendum instituta*) – (*gewerbliche*) Niederlassung, Hof: 1 opificum: CHART. Advoc. 195 (a. 1279) marcam annualis census . . . de -a carpentariorum. ANNAL. Mell. Vind. I a. 1276 p. 707,13 in quadam -a, ubi lateres conficiuntur, . . . exortus est ignis. *al.* 2 mercatorum: CHART. Hans. 527 (a. 1259) litteras . . . suscepimus super iniuria et violencia vobis in -a Teutonicorum . . . illata. 663 p. 231,12 nulli precones . . . debent intrare -am Gotensium vel Theuthonicorum. p. 231,41 cimeterium sancti Petri sepietur, . . . et simili modo -a Theuthonicorum. *ibid. al.* E cortis – (*Guts-, Wirtschafts-*)Hof, Hofstelle, -statt (*usu colectivo i. q. dominium – Landbesitz*: l. 63): 1 de area rustica: a in univ.: CHART. Alsat. B 272 p. 172,15 (a. 778) in villa Corkhe -am cum conductu ecclesiae. DIPL. Ludow. Germ. 112 p. 161,5 ubi predictus comes -am olim habuit et mansiones. CHART. Mog. A I 526 p. 433,19 duos (*mansos*) . . . cum domibus et -is, agris, vineis. CHART. archiep. Magd. 382 p. 502,1 sex -as, que vulgo dicuntur hofesteten. CONST. imp. I 320,5 si . . . predictam civitatem nos (*sc. imperatorem*) adire contigerit, marscalcus sive camerarius . . . in -a clausura li aliquid ex principibus locandi potestatem habeat (CHART. Gosl. II 26 p. 125,12. *al.*) CHART. Livon. A 153 p. 197,31 salvis terminis -ae sive marchiae civitatis Rigensis. CHART. Altenberg. 360 p. 261,6 hereditas (*sc. fundus hereditarius*) a quadam . . . curea . . . est separata. *persaepe*. in nom. propr. (in nomine loci: l. l. 69): CHART. Turic. 373 (a. 1212) presentibus . . . Chönrado, . . . Ulrico de C-a. CHART. Brem. 235 Volquardus ultra C-am. REGISTR. Patav. I p. 308,2 Chunradus habet hubam, que iacet apud C-am ('*hinterm Hove*'). *saepe*. b de corte dominicali, villa: CHRON. Andag. 17 p. 42, 4 in dominicali -a porcum unum invenientes domini. DIPL. Loth. III. 74 p. 115,12 -am cum . . . mansis . . . et omnibus

[Niederer]

attinentiis (CHART. Port. 73 p. 98,27. CHART. Carinth. V 338. *saepe. sim.* CHART. Rhen. med. II app. 12 p. 536,4 villas quinque cum appendiciis suis, quas usualiter -as appellare soleamus). COD. Falk. 79 de villicaliis -is septem cutes ... dantur (CHART. Nuremb. 428. *saepe. sim.* CHRON. Ottenb. p. 616,37 -am ... villicariam). CHART. episc. Hild. II 355 p. 166, 20 ego ... -am meam domesticam ..., que vulgari nomine dicitur sethelhof, ... preposito ... contuli. *saepe. c de manso*: COD. Wang. Trident. 132 p. 305,13 (a. 1216) qui (*laboratores*) dictos mansos vel -as pro episcopatu ... teneant. CHART. Tirol. notar. I 304 domina Filieba ... fuit confessa invenisse in bonis ... in primis mansum sive -a una. CHART. Pomm. 1061 p. 346, 34 ecclesiam parrochiale cum dote et -a seu praedio et fundo suo, mensura duarum -arum mensuratam (*cf. notam ed.*). *d de grangia*: DIPL. Frid. I. 801 p. 373,6 silvula ... protenditur ... circa rivum Laszes, qui preterfluit -am ipsorum fratrum. ACTA imp. Stumpf 403 p. 566,28 a -is ... monasterii, que grangie dicuntur. *adde*: ALBERT. M. animal. 8,173 aldeam audem dico grangiam vel -am, in qua apes custodiuntur. *2 de aedificiis ad cortem pertinentibus*: a *domicilium, casa* - *Wohnhaus, Hütte*: CHART. Gosl. II 119 p. 183,36 (a. 1266) villicatio et -a cum caminata lapidea ad ius ... ecclesie ... redibunt. CHART. Sil. D IV 130 p. 95,9 in villa ... Prosono combuste sunt duodecim -e. *saeptus*. CHART. Burgenl. II 78 p. 56,23 de -a, quam una cum marito meo ... inhabitabam. *al. in imag.*: HEINR. AUGUST. planct. 179 est utensilibus ubi predita -a mundus *eqs.* b *horreum* - Scheune (*confunditur c. scuriam, ut vid. l. 28,30*): LEX Baiuv. 2,4 casas vel scurias (-as *var. l.*; gloss: stadala), ubi fenum vel granum inveniunt. ARBEO Emm. 16 p. 49,19 in ... scuriam (-am *var. l.*), ubi grana condere videbatur, deductus est. COD. Lauresh. 1238 unum mansum cum c a s a e t -a (1250. 1366. *ibid. saepius*). CHART. episc. Wirz. II 31 p. 53,24 ad edificandum -am auctumalibus ... commoditatibus oportunam. REGISTR. Austr. I 39 p. 16,23 qui (*vilicus*) debet -am edificare, et in eandem decime conducentur. F *campus, area, platea* - (*freier*) *Platz, Hof(raum)*: 1 *de vestibulo, propatulo (domus)*: CARM. de mus. 292 que (*loca*) quicumque derelicta sua rapit alias, in illius, cuius tulit, coarctatur -a. CHART. archiep. Magd. 426 p. 562,15 (a. 1190) quod prepositus in -a domus hospitum capellam se constructurum promisit. THIETM. peregr. 18,14sq. hii (*monachi*) omnes habent unam -am ...; omnes quidem capit una et eadem -a, sed habitacula habent subdivisa. CHART. Brem. 347 quicumque (*aedificia*) Radolfus ... infra septa ... -e possidet comprehensa, obligavimus eidem Radolfo. ACTA civ. Wism. A 985 emit *Todo* ... domum ... in platea Fabrarum (*sic*), et VI pedes habeat in -a sua de pariete. *saepe. in nomine loci*: HEINR. TREV. gest. 14 p. 421,15 in loco, qui dicitur Supercuriam. *2 de loco publico*: OTTO FRISING. chron. 6,15 p. 274,32 ex vulgari traditione in compitis et -is hactenus auditur *eqs.* CHART. Argent. I 357 domum in publica -a sitam ... comparavi.

II *meton.*: A *de consilio convocato i. q. conventus, coetus* - (*Rats-, Gerichts-*) *Versammlung*: 1 *in univ.*: LIBER de unit. eccl. 2,33 p. 258,25 apud ... episcopos tunc erat -a, quae dicitur a crudelitate, quoniam *eqs.* CHART. scrin. Col. A I p. 20,11 qui (*Reginardus*) in -a agendarum rerum mihi ... hoc confirmaret. CHART. episc. Halb. 603 l. 11 si contigerit ... prepositum ad sollempnem -am ... ab episcopo evocari. ANNAL. Basil. a. 1266 Scalarii et Monachi milites -am habuerunt Basilee. CHRON. Worm. p. 183,6 missam cantans cum sacerdotibus et civibus -am tenuit *Richardus. al. de conventu iudiciali*: CHART. Ital. Ficker 363 p. 387,38 (a. 1238) dum nos (*sc. iudices*) ... apud Parmam -am *regeremus* (391 p. 404,42. 404 p. 418,24). *2 colloquium (generale)* - *Hofstag*: EPIST. Heinr. IV. 15 quid hec -a et conventus dictaverint et consenserint. 30 ut universis principibus -am *generalem* in natali Domini apud Moguntiam indicemus (CHRON. Gozec. 2,17 -a generalissima. RYCCARD. chron. a. 1234 p. 187,22 generales -as. *saepe*). TRAD. Frising. 1528 in -a Ratispone celebrata (RAHEW. gest. 3 capit. 53. *saepe*). RAHEW. gest. 4,6 p. 239,16 plena atque sollemni -a ... querimonias ... audiebat *imperator* (CHART. archiep. Magd. 411 p. 542,29. *saepe*). CONST. imp. III 140 ut a

frequentatione -e nostre regalis ... sit exemptus *Ottokarus rex. persaepe. de conventu regis asiatici*: WILH. RUBRUQU. itin. 2,8 ibi (*sc. in tentorio uxoris*) tenetur -a die illa. B *de collegio, consistorio ministrorum electorum*: 1 *consilarii, bule* - (*Stadt*) *Rat (de senatu Romano: l. 7)*: NOTKER. BALB. martyr. IV. Kal. Mart. p. 1050^B comprehensus *Nestor* a quodam Irenarcho, qui erat princeps -ae civitatis. METELL. Quir. 2,31 -e flos officiosa menbra compserat aule (*sim. 9^a,38*). *al. 2 familia, aulici* - *Hof(staat), 'Kurie'*: a *regis, principis*: a *in univ.*: POETA Saxo 2,388 dedit augusto ... sua -a tale consilium. BENZO ad Heinr. IV. 2,9 p. 216,17 asscivit *domnus Kado-* *lus* suis agminibus decentissimam comitum -am. OTTO FRISING. gest. 2,28 p. 135,1 tamquam ex duabus principalibus -is una re publica effecta aeclesiastica simul et secularia tractantur negotia. TRAD. Frising. 1779 Rudolfus et Gotefridus capellani -e. RAPULARIUS 61 hoc ... regum sibi -a sanxit, ut *eqs.* CONR. MUR. summ. p. 36,25 quedam ... personarum officia ... comode habentur in foro et -a ecclesiastici principis et secularis. *persaepe. de statu sociali*: ALCUIN. epist. 181 p. 300,13 inmittens pedem bovis ecclesiastici ordinis et asini plebialis -ae (*spectat ad Vulg. Is. 32,20*). b *per compar. de aula caelesti*: BONIF. epist. 30 in superna ... -a angelorum (CHART. Fuld. B 12 p. 19,32. *sim.* ACTA reg. Burgund. 53 p. 185,42). EPIST. Col. 5 p. 248,27 ut inter patriarcharum -am vos ... Deus ... attollat. EPIST. Teg. 52 p. 62,8 testis est fidelis -a. LAMB. HERSF. Lull. 21 p. 335,21 caelestis -ae senatoribus est annumeratus (OTTO FRISING. chron. 8,21 p. 425,7 iuxta novem c. -ae ordines. *al.*). *persaepe. cf. p. 2137,4. de dis paganis*: CARM. Bur. 80,2^b,6 festa colit Veneris puellaris -a. 153,3,3 cui (*sc. Amori*) deorum -a prebet famulatus. b *papae, episcopi*: LAMB. TUIT. Herib. 1,4 p. 742,34 ut ... augustus acquiesceret cum Romana -a (ANNAL. Ianuens. I p. 5,15. *al.*). VITA Norb. II 4 p. 1258^A ut ... in magnatum -is perspicuus haberetur, primo ... in -a ... archiepiscopi, deinde in aula imperatoris. RAHEW. apol. 7 -a ceca, probis preponens posteriores. CHART. archiep. Magd. 394 p. 518,15 Theodericus Magadeburgensis -ae camerarius. *al.* CARM. Bur. 131^a,1,10 itur et recurritur ad -am. *persaepe. 3 iudicium* - *Gericht(shof)*: a *spectat ad civitatem*: FORM. Andec. 1 p. 44 cum ... -a publica resedere in foro (FORM. Bitur. 3. *al.*). FORM. Marculfi 2,37 adstante ... defensore et omne -am illius civitatis (CONST. imp. I 34 p. 73,17. *al.*). CHART. Rhen. med. I 42 p. 48,35 ut ... epistola ... apud laudabilitate -ae gestis municipalibus allegare facias. *saeptus. b spectat ad aulam regis, principis*: ADAM gest. 3,43 p. 186,10 querelam ... ad -am deferens *pontifex*. HUGO FLAV. chron. 2 p. 479,27 per iudicium -ae nostrae et suae ... salvamentum ipsum vurpivit *dux*. CHART. Tirol. 953 p. 18, 29 promisit ... venditor emptori ... reficere omnes expensas, quas faciet in -a vel extra -am in defensione dicti pomerii (961. 1038. *saepe*). CONST. imp. II 154 p. 190,18 Henricus magne imperialis -e magister iusticiarius. ACTA imp. Winkelm. I 988 p. 739,4 hospicia pro ... advocatis et notariis -e iusticie. *persaepe. c spectat ad aulam papae, episcopi*: DIPL. Constantiae 5 p. 20,25 de quibuscumque fuerint impetiti, non respondeant nec satisfaciant *Caterini cives* nisi in -a Barenensis ecclesie. CONST. Melf. 1,45 de personis clericorum ... non a nobis (*sc. rege*) neque a -a nostra, sed ab ecclesia et in -a ecclesie ... iudicetur. 3,83 de adulteriis, que non permittunt iudicari ... in -a ecclesie. *saepe. 4 cancellaria* - *Kanzlei*: TRAD. Teg. 315^b p. 238,40 (a. 1163) ego Heinrcus (*sic*) imperialis -e cancellarius ... recognovi. CONST. imp. I 369 Balduinus et Conradus scriptores imperialis -e. SUMMA dict. Saxon. 7,2 p. 223,29sq. commissiones dare consueverunt *legati sedis apostolicae*, in quibus ... -e cursum reservant; commissiones autem, que emanant a -a imperatoris *eqs.* CHART. Carinth. V 112 p. 77,24 datum per manum magistri Ulrici prothonotarii -e nostre (*sc. regis*). DIPL. Heinr. IV. 395 p. 523,14 (spur.) quem (*sc. praepositum*) regia vel imperatoria manus in -a et capella sua cancellarium suum ordinaverit. *saeptus. C de congregatione religiosorum i. q. communio coenobialis* - *klösterliche Gemeinschaft, 'Konvent'*: CHART. com. Mansf. VIII 8 p. 542,28 (a. 1264) officii -e, qui dominabus habent ... subservire. I 35 p. 23,38 commen-

dator -e. TRAD. Mar. Ratisb. 57 (QuellErörtBayerGesch. I. 1856. p. 188,14) magister -e. *al. de schola*: CHRON. Gozec. 1, 19 p. 27,8 litterarum scientia adeo in -a Vuldensi instructus fuerit *dominus palatinus*, ut *eqs.* D de iure t. t. iur. -a et districtus i. q. *dicio – Hoheit(srecht)*: ACTA imp. Winkelm. I 61 p. 57,17 (a. 1210; spur?) confirmamus monasterio ... roccham de Radicofano cum ... -a et districtu. 609 p. 489,20 restituit *episcopus* domino Martino ... possessionem ... loci Luciarie et -e totius et iurium et districtus eiusdem. CHART. Ital. Ficker 367 p. 389,39 de -a et districtu ... castri Castillionis Aretini. 376 concedimus securitatem plenam ... hominibus ... standi per Colle et -am et districtum. *al. E de officio praestando i. q. servitium aulicum – Hofdienst*: DIPL. Heinr. II. 500 p. 638,5 abbas ... suique successores a -a regia et omni expeditione ... sint liberi. p. 638,40 a -a nec non ab omni regali servitio ... liberos. ADAM gest. 3,55 p. 200,3 ut ... -ae labores sustineat *pontifex*. 3, 57 p. 203,23 intento ad -am pastore nostro. *al. F de sumptu aulico i. q. res domestica – Hofwirtschaft, Haushalt*: HELM. chron. 66 p. 124,3 obserabantur ... ostia domestica rei, ne -a subiaceret detrimento. BURCH. URSB. chron. p. 114,6 accepit ducatum ... et ... -e sue largitate ... multa magnifice peregit Welfo. *al.*

2. ?*curia, -ae f. ?margarita – ?Perle (in loco corrupto pro arab. durr; cf. Lokotsch, Etym. Wb. d. Wörter orient. Urspr. nr. 552): PS. ARIST. lap. I p. 205,29 storos [testudo] nutritura -e habet dorsum lapidem (cf. notam ed. p. 168,305sq.).

curialis, -e. script. -lebus: FORM. Bitur. 6. form. abl. sg. -e: l.41.

I adi.: A proprie: 1 ad curiam, aulam pertinens – zur Kurie, zum Hof gehörig, Kurien-, Hof-: a de hominibus: *α spectat ad curiam civitatis*: LEX RAET. Cur. 3,17,1 nisi si ante -es testes etas illorum (*parvulorum*) plena fuerit. 4,4,4 omnis testamenta vel alias cartas ... aput -es viros volumus praesentare. *al. qui ordinis senatorii est – von senatorischem Stand*: LEX RAET. Cur. 18,11 diaconus ... , qui ex -es parentes natus est. *β spectat ad aulam regis, principis, episcopi sim.*: CHRON. Pol. 1,12 mulieres ... -es coronis aureis ... honestae procedebant. FUND. mon. Leonh. (MGScript. XV p. 1001,2) Burchardus ... , Cunonis (sc. *episcopi*) -is pincerna, ecclesie contulit ... tria iugera. CHART. Burgenl. I 45 assistentibus ... Heidrico palatino comite, Gabriele -e c o m i t e (107. 143 p. 107,9). *saepius. pro convicio*: PETR. DAM. epist. 69 p. 304,2 -is episcopus (cf. p. 2135,3). *β de rebus (de affectu: l.51): α spectat ad curiam civitatis*: LEX RAET. Cur. 20,1 clerici ... si onorem non abent, a -em officium revertantur. *β spectat ad aulam regis, principis, episcopi sim.*: CAPIT. Bened. 2,128 lector, subdiaconus, diaconus ... -i conditioni cum suis facultatibus subiciantur. DIPL. Arnulfi 163 p. 249,34 (interp. s. X.) ut ... nullus iudex publicus vel quilibet vir ex -i dignitate placitum ... habere presumat. WIPO gest. 4^{capit.} de dispositione -i. EPIST. Hann. 24 p. 59,6 providit *praepositus* sibi silicem, de quo odium -e in me excudat. RAHEW. gest. 3,18 p. 190,5 Romanus antistes ... nuncios mittit, ... viros prudentes in secularibus et ad -ia negotia pertractanda prioribus missis multo aptiores. CAES. HEIST. hom. exc. 225 ex quo ... ceperunt *monachi* esse regales, dignum est, ut et prebendas habeant -es. *saepius. colloquium -e i. q. colloquium (generale) – Hoftag*: CHART. Mog. A I 376 p. 278, 5 (a. 1090) ut nunquam cogatur abbas ... ad colloquium -e ex iusticia venire. EBO BAMB. Ott. 1,16 -e colloquium Ratisbone indixit *imperator. al. 2 domino feudali proprius, debitus, curiae astrictus – dem Lehnsherrn gehörig, zustehend, an den Hof gebunden*: a de hominibus: FUND. Sangeorg. 45 ut ... homines -es, quos ille (*Hermannus*) relinqueret, ipsi sibi retineant *cognati*. CHART. Rhen. inf. I 312 ut ... unus ... ex mercennariis -bus ... ad placitum advocati ... pergeret. *β de rebus*: CHART. Sangall. 126 p. 118,27 (a. 790?) aut XX modios -es inter frumento et segale, aut XX siclas -es de vino. VITA Annon. I 1,25 p. 477^a,48 ne quis abbatem ad aliquod -e officium aut non regulare officium constringat. ISINGR. annal. II a. 1145 non sine omni -i ex actione regalibus investitus huius libri minimum patravit *Isingrimus* opus (DIPL. Karoli M. 219 p. 293,26 [spur.]. *al.*). CHART. Anhalt. II 384 quos (*mansos*) a nobis (*epi-*

scopo) feodo -i tenuit *dapifer*, hovelen vulgariter appellatos. *al. B translate: 1 in bonam partem: a nobilis, urbanus – edel, vornehm*: BALDER. Alber. 23 p. 255,11 Guido Cremensis, vir alti sanguinis valdeque -is et honestus. HIST. Lang. (MGLang. p. 598,5) ceciderunt ... sortes super filiam regis pulchram satis et -em. SALIMB. chron. p. 512,18 erat ... quidam pauper homo ... purus et simplex ... et -is, id est urbanitatem habens. *saepius. in nom. propr.*: CHART. Diess. 30 p. 155,38 (a. 1250) testes: ... Hainricus Schongowensis, Cünradus senior C-is Cervus (*Stolzbiirsch*) et alii quamplures (*sim.* CHART. Scheftl. 32 p. 37,27. CHART. Udalt. August. II 12). *β iustus – gerecht*: CAES. HEIST. mirac. I 5,4 p. 280,25 semper -is fuisti, contra iustitiam personam non accipis. *c comis, liberalis – höflich, zuvorkommend, großzügig*: HIST. duc. Ven. 3 (MGScript. XIV p. 74,45; c. 1229) fuit *Petrus Polanus* ... vir -is et largus. CONST. imp. III 162,1 super -i mandato et responso ... regraciatur ei (*regi Alemanniae*) rex Anglie. SALIMB. chron. p. 53,33 multas gratias contulit *papa* michi, id est petitiones meas exaudivit, quia -is homo erat valde et *liberalis* (p. 54,7. 62,16. *ibid. saepius. saepius. d clemens, almus – gnädig, gütig*: HERM. Ios. hymn. 1,5,6 (AnalHymn. 50. 1907. p. 538; s. XIII.¹) mater tota -is (*de Maria Virgine*). *e doctus, sapiens – gebildet, weise*: EPIST. Merov. 15 p. 458,39 iocularis quis -es sermones habet ad loquendum? ALBERT. M. metaph. 1,4,6 p. 69^b,9 Parmenides ... -ior esse dicitur, quia *eqs.* *f ingeniosus, facundus, lepidus – geistreich, beredt, witzig*: CONR. HIRS. dial. 1462 qui (*Persius*) fronte invercunda Romanorum vitia reprehendit, eosque viciosos stilo -i notavit et denudavit. CARM. Bur. 200,1,4 reddit *vinum* virum -em, probum, animosum. *g pulcher – schön*: IOH. AFFLIG. mus. 16,4 alios ... morosa et -is vagatio primi (*tropi*) delectat, alios rauca secundi gravitas caput. *h gravis – erhaben*: CONR. HIRS. dial. 1202 *Lucanus* ... -em et grandiloquum modum in stilo tenuit. *i grandis, luculentus – stattlich, ansehnlich*: LAUR. LEOD. gest. 27 p. 507,3 abbas satis -em pro eo (*episcopo*) a maioribus conciliis collationem decem marcarum exegit. *k conveniens, dulcis – bekömmlich, mild*: SALERN. comp. 62 de siropo -i: ... siropus potest curialiter (*leg. -is*) confici, nullo modo nocivus. *2 in malam partem i. q. mundanus, frivolus – weltlich, frivol*: EPIST. Hann. 69 ne tyrunculus noster -i illa licentia dissolutus insolescat. VITA Udalt. Cell. II 10 (5) vir ... animi sui servabat constantiam -is incontinentiae omnino fugiens et exsecrans lasciviam. CONR. HIRS. mund. cont. 963 requies predulcis occurrit et -bus disciplinis et iocis sinum expandit. ANNALISTA Saxo a. 1044 p. 686,40 rusticalement iusticiam -i facieie preterulerant (*sc. clerici Hildesheimenses*). DAVID compos. 1,21,1 esto planus in omnibus, sicut decet religiosum et pauperem; non cures -em incessum vel gestus -es. *al. C per confusionem c. curiosus i. q. notabilis, insolitus – merkwürdig, seltsam, kurios*: v. p. 2136, 33.

II subst. masc.: A *decurio, magistratus publicus – städtischer Beamter*: FORM. Marculfi 2,38 l. 33 defensor et -is civium. FORM. Senon. I 39 peto te, optime defensor, et vosque, laudabilis -is, ut *eqs.* CHART. Rhen. med. I 41 p. 47,17 praesente ... donatione nequaquam -ium (*augurialium ed.*) vilitati gestis municipalibus alegare curavi. SUMM. Heinr. A 8,171 -es idem et decuriones, administratores curie, dienestman. *saepie. B aulicus, magistratus, servus curiae – Höfling, Hofbeamter, Hofdiener, 'Kuriale'*: DIPL. Heinr. IV. 262^a p. 335,41 ut nullus dux, marchio, episcopus, comes ... sive -is ... nostram sanctionem audeat infringere. CHRON. Andag. 1 Pipinus cum comitatu -ium suorum venit ad locum *eqs.* CONST. imp. II 215 p. 293,35 dum ... verba ... tam summi pontificis quam -ium omnium sinceram hostenderent voluntatem. CHRON. Hild. 20 p. 855,35 ut ... ministeriales ... curiae episcopali -ium more deserviret. *saepius. homo nobilis – Adliger*: SIGEBOTO Paulin. 53 p. 936,41 ad cuius (*ecclesiae*) dedicationem episcopi vocantur, ... preterea ... de principibus ... Thuringorum, inter quos ... Sizoz comes multique -es de comprovincialibus. *C capellanus – Hofgeistlicher*: HADR. II. epist. 39 p. 751,25 Photius vir forensis, -is, neophytus, invasor atque adulter. CONST. imp. I 380 p. 534,16 ut nullus deinceps -ium aut neophitorum aut iudicum ...

[Niederer]

ad summum ecclesie gradum aspirare presumat. PETR. DAM. epist. 69 p. 303,17 iste (*episcopus*) de ecclesia migravit ad curiam; et . . . de clerico efficitur -is. GERH. aedif. 52 p. 166,30 ut non de -bus aut acephalis pastores plebium constituantur. IDUNG. PRUF. dial. 2,724 factus *Norbertus* . . . de heremita -is in curia Lotharii imperatoris. **D** *cliens, homo proprius* – *Hö-riger, Eigenmann*: CHART. Wirt. I 82 p. 95,1 (dipl. Ludow. Pii, spur.?) villam . . . cum . . . omnibus ad se pertinentibus, videlicet -bus aedificiisque. CHART. ord. Teut. (Hass.) 19 p. 17,27 (a. 1230/31) a quolibet dominio, quibus attinebant -es Nove Curtis, . . . laboribus nostris emancipavimus . . . eosdem.

adv. curialiter. 1 *proprie: a more aulico, curialium proprio* – *nach Art des Hofes, der Hofleute*: CHRON. Pol. 3,22 acies . . . curialis -r armata circa Bolezlavum astitit. GERH. aedif. 71 p. 177,12 nec vivent *episcopi* seorsum a clericis suis, quoniam . . . meliores de claustris ad se collectos regulariter, non -r tractabunt. SIMON. SITH. gest. 3,1 qui (*sc. abbas*) -r educatus et curialibus moribus instructus patris ac patris officio . . . perfungitur. CHART. Lamb. Leod. 655 p. 228,20 huic littere appensum erat sigillum oblongum satis -r magnum. **b** *per iudicium, iudicialiter* – *gerichtlich*: CHART. Wirt. VIII 2891 p. 175,32 (a. 1279) Bruxellam veniam tamquam obses non exiturus nisi sopita -r questione. 2 *translate: a comiter, liberaliter* – *höflich, zuvorkommend, großzügig*: CONST. imp. I 112 (a. 1125) contestamur . . . ut pacem . . . populo . . . ordinetis, . . . et ut -r, more videlicet antiquorum principum, cum propria impensa neminem pauperem ledentes conveniat. CHART. Rhen. inf. II 721 p. 423,5 quaesivimus diversas vias, quomodo possemus . . . comitis . . . instantiam -r declinare. CHART. episc. Wirz. I 435 p. 513,13 statuimus, si aliquis aliquam societatem intrare voluerit, quod illa societas non ultra modum ab ipso requiratur, set -r ipsum admittat. SALIMB. chron. p. 207,4 quod honorifice et -r et *b e n i g n e* fuit receptus *frater Iohannes* et tractatus (p. 210,37. p. 223,19. *ibid. al.*) *saepius*. **b** *clementer* – *gnädig, gütig*: SALIMB. chron. p. 144,31 quia humiliter et utiliter petiit *propheta*, ideo Dominus -r et abundanter dedit. **c** *ingeniose, facunde* – *geistreich, beredt*: CONR. HIRS. dial. 1564 quo (*Virgilio*) . . . nullus (*auctor*), ubi veritati cedere coactus est, officialius et -ius mentitus est. GESTA Hort. Mar. 63 p. 602,47 liber, in quo omnes sui (*sc. praepositi*) actus memorabiles . . . -r descripti fuerunt. **d** *diligenter, cum cura* – *sorgfältig*: LAND. MEDIOL. hist. 2,26 p. 63,37 populus . . . iaculis ac tormentis . . . quo sese a civibus hostes iam facti mortales liberare possent, operam dabant -r (*sim.* 3,18 p. 86,37). 2,31 p. 68,7 quas (*laminae auri*) magister . . . colligens in fornace easdem super carbones -r misit. **e** *decenter* – *geziemend, wie es sich gehört*: SUMMA dict. Saxon. 7,1 p. 218,1 post arengam eius, quod datur, beneficii poni -r causa debet. p. 218,15 arenga premissa apte et -r. SALIMB. chron. p. 587,7 ipsi (*piscatores*) volebant promittere, quod rationabiliter et discrete et -r et pro bono mercato venderent . . . pisces suos. **f** *nimis artificiose, elaborate* – *allzu geziert, gekünstelt*: DAVID compos. 1,21,1 nec vocem -r frangas in cantando, quia . . . quanto plus cantaveris simpliciter, tanto magis ei (*Deo*) placebis. 1,21,2 intentio tua in divino officio debet magis esse ad hoc, ut ex verbis . . . elicias spiritualem intellectum . . . quam ut -r exprimas notas cantando.

curialitas, -atis *f. script. et form.*: -ra-: p. 2136,1. -lat-: l. 63.

1 *de qualitatibus: a nobilitas, urbanitas* – *edle Art, Vornehmheit*: FUND. Hild. 5 eo (*Azelino episcopo*) presidente irrepsit ambitiosa -s (*inde ANNALISTA Saxo a. 1044 p. 686,49. CATAL. Hild. [MGScript. XIII p. 343,8].*) IOH. AFFLIG. mus. 18,3 quosdam (*modos canendi*) . . . -i (-lat- *var. l.*), quosdam lasciviae, quosdam etiam tristitiae aptos monstravimus. ROLAND. PATAV. chron. 1,16 potestate domino Iohanne . . . viro probo et sapiente, moribus et -e plurima insignito. **al.** **b** *comitas, liberalitas* – *Höflichkeit, Großzügigkeit* (*usu plur. i. q. mores elegantes* – *gute Manieren*: p. 2136,4): ACTA imp. Winkelm. I 490 (a. 1253) moleste non ferat tua devotio, cum labor bellicus omnes in se curas nostras converterit et -s dormitet aliquando (*sim.* ACTA imp. Böhmer 350 p. 295,29). CHART. Carinth. V 151 p. 105,21 siquid . . . gestum est in dispendium . . .

Aquilegensis ecclesie, provisione cura-is et benignitatis regie recompensabitur. SALIMB. chron. p. 113,16 a -e humana . . . habetur, quod proximus diligi debet. p. 348,42 valens homo fuit *Fredericus imperator* interdum, quando voluit bonitates et -es suas ostendere. *saepius*. **observantia** – *Aufmerksamkeit*: ORD. canc. pap. 5,22 causa -is consuevit de dictis enxenniis dari aliquid senescalco, coquo, portario et brodario. *ibid. al.* **c** *sapientia* – *Weisheit*: VITA Salomae 114 inter consuetas muliebrium dictaminum confabulationes . . . istis (*puellis*) aliter sencientibus illa de bono cordis sui thesauro divinae -is dragmam decencius inseruit. **d** *diligentia* – *Sorgfalt*: WILH. SALIC. chirurg. 1,20 p. 310^C cura eius (*ranulae*) requirit festinantiam et -em et cautelam. **e** *pulchritudo, elegantia* – *Schönheit, Eleganz*: IOH. AFFLIG. mus. 22,57 competentes . . . et non necessariae dicuntur (*sc. differentiae*), quae non necessitatis causa, sed solius -is adiunguntur. CAES. HEIST. mirac. I 8,85 p. 152,9 superveniens quaedam ex sororibus tam -e (*curiositate var. l.*) quam sanctitate pectinis delectata secrete tulit et abiit. SUMMA dict. Saxon. 7,2 p. 223,37 licet circa varietatem personarum . . . aliud inportent (*sc. commissiones imperiales*), inportata tamen circa -em et observanciam stili eundem modum habere debent. GEBER. summ. 74 p. 554 super litargirium solutum . . . proiciatur arsenicum sublimatum, et hoc totum super veneris fusionem, quoniam dealbabit eam cum -is aspectu. *al.* **f** *affectatio* – *Affektiertheit, Geziertheit*: RUDIG. epist. (Scholastik 14. 1939. p. 41,14) qualis est disputantium -s vel potius, ut apostolus ait, scurilitas, quae ad rem non pertinet. 2 *de institutione i. q. senatus, bule* – (*Stadt*)-*Rat*: CHART. Mehl. 642 p. 601,8 (a. 1250) nos opido nostro Cropelin suisque inhabitatoribus propter continuum sue -is obsequium . . . nemus . . . contulimus. 3 *per confusionem c. curiositas i. q. raritas, insolentia* – *Seltenheit, Kuriosität*: ANNAL. Mell. Vind. I a. 1278 p. 711,41 curialis et mirabilis casus Vienne accidit, et quamvis sit sine utilitate, tamen pro -e, quia inconsuetum est, ponimus.

***curicula** *v. *cruricula. curiculum* *v. curriculum.*

[curifacio *v. scarifico*: TRACT. de aegr. cur. p. 284,37.] **curilis** *v. curulis.*

[curinga *v. *turinga*: ALPHITA I p. 300,13.]

curio, -onis *m. capellanus, aulicus* – *Hofgeistlicher, Höfling*: BERNH. GEIST. palp. 1,108 tunc ait aulicola: . . . expedit, ut sapias, et rursum -o fias. 2,25 -o, res istis numero plures, ait, extant, quae *eqs.* 2,123 impediit medii sermonis -o cursum.

***curiola**, -ae *f. (curia) curia (parva) – (kleiner) Hof*: TRAD. Neocell. Brixin. 194 (a. 1234/39) soror nostra . . . tres -as optulit ecclesie. CHART. Neocell. Brixin. 17 p. 57,26 ego Heinrichus . . . contuli domino Wezlioni militi duas -as. *in nomine loci*: CHART. Nuremb. 421 p. 259,29 (a. 1266) ego Ringerus . . . de paupertatula mea quendam mansum in villa, quae Nova -a (*'Neuhöflein'*) dicitur, . . . comparavi.

curiositas, -atis *f. script. curo-: l. 68.*

I *proprie: A sensu acti: 1 diligentia, cura* – *Sorgfalt, Mühe*: HIST. Walc. 43 intra templi ambitum -em suam apponens . . . opera arte mirifica . . . construxit *domnus Erenbertus*. ACTA imp. Winkelm. I 399 credulitas, quam probabiliter de presentis -e concepimus, opinionis nostre iudicium de absentis industria fabricabat. *al.* 2 *cupiditas noscendi, sciendi* – *Neugierde, Wißbegierde*: **a** *in bonam vel neutram partem*: WALAHFR. exord. praef. p. 475,16 venerande . . . pater Reginberte, salubri -e ardens quaedam . . . brevius, quam volueras, tacta a me addi desideras. HROTSV. Gall. I 3,1 -e frangar, . . . antequam, quid mis senior . . . agat, experiar. EPIST. Hann. 105 p. 174,26 ne illum quidem -is oculum in . . . libellum ieci. ALBERT. M. veget. 6,1 in hoc . . . libro . . . magis satisfacimus -i studentium quam philosophiae. *saepius*. **b** *in malam partem* (*expressus i. q. procacitas* – *Vorwitz, Dreistigkeit*): **a** *in univ.: GERH. AUGUST. Udalr. 1,9 l. 69 sextum (vitium) acedia cum sua prole, . . . verbositate et -e*. EPIST. Reinh. 20 p. 20,19 quem (*fratrem*) non importunitatis aut -is (*curo- var. l.*) gratia debito nostre provisionis et procuracionis absolvimus. ALBERT. M. bon. 344 p. 192,14 diversae sensuum incontinentiae diversa et separata faciunt vitia, sicut aurium incontinentia -s vocatur. *saep. de superstitione*: HRABAN. hom. II 119 p. 373^A in abditis

[Niederer]

agunt sacrilegos ritus suos, qui Christo credere noluerunt caeca et profunda -e submersi. **β** *levitas* – *Leichtfertigkeit*: VITA Udalt. Cell. II 5 studebat magis religiosae gravitati quam vanae -i. HIST. de exp. Frid. imp. p. 12,35 ut ad curiam Iesu Christi cum ... gravitate et modestia ... omni otiositate et omni -e et gloria temporalis postposita studeatis adesse. **B** *sensu pass.*: 1 *molestia, difficultas* – *Mühseligkeit, Beschwerlichkeit*: PS. ODO CLUN. mus. p. 280^b numquam -em huius operis frustra te arripuisse poenitebis. 2 (*nimia*) *elegantia* – (*übertriebene*) *Eleganz, Extravaganz*: VITA Serv. 27 p. 96,12 uxor ... ducis sericum quoddam permirande -is (preciositatis *var. l.*) de sancti erario ... clam tulit. CAES. HEIST. mirac. I 4,15 p. 187,30 nulla erat in vestibus plicarum multiplicitas, -s nulla. 3 *superfluitas, inutilitas* – *Überflüssigkeit, Nutzlosigkeit*: INNOC. III. registr. 1,331 p. 486,28 ne feras, aves, canes sive cetera huiusmodi -is animalia ... in detractationem vestri ordinis suscipere presumatis.

II meton.: **A** *causa anxietatis, sollicitudinis* – *Grund zur Kümmeris, Beunruhigung*: ALCUIN. epist. 193 p. 320,8 multas habemus -es de fide catholica, quia plurimi sunt in pugnatores. **B** *res cupiditatem noscendi movens* – *Neugierde erweckender Gegenstand*: CONC. Karol. A app. 1,8 ut id, quod oculis intrantis ab oratione potest avellere, non reperiatur in eis (*altariibus*) aut -s oculorum. **C** *de obiecto superstitionis fere i. q. phantasma (curiosum)* – *etwa: (kurioses) Phantasiegebilde*: HRABAN. disc. 1 (PL 112,1212^C) non ... per eos solos, qui ... adhuc simulacris et daemoniorum -bus servire desiderant, audet ille (*hostis*) tentare Christianos.

curiosus, -a, -um. ?nom. sg. m. -sius: l.43.

I *sensu act.*: **a** *diligens, intentus, attentus, providus* – *sorgfältig, besorgt, aufmerksam, bedacht(sam)*: BONIF. epist. 78 p. 163,23 ut metropolitanus ... investiget, quis sit ... -us de salute populi quisve neglegens. DIPL. Karolom. II. 24 p. 321,5 cuius (*episcopi*) petitionibus ... aures ... accomodantes et eius ... -issimam (-issimam *var. l.*) fidelitatem attendentes. WOLFFER. Godeh. I 11 p. 176,27 ille vir religiosus, equitatis in quibusvis praeponderator -us. CONST. imp. III 115,1 cum ... multa ... alia pre -is nostris manibus versarentur. **b** *anxius, sollicitus* – *bekümmert, beunruhigt*: CHRON. Thietm. 5,24 Hartwigus ... de prosperitate et adventu regis Henrici admodum -us, omnes introitus Longobardie ... firmabat. **c** *noscendi, sciendi cupidus* – *neugierig, wißbegierig*: **a** *in bonam vel neutram partem*: HUGEB. Willib. 4 p. 101,32 Willibaldus -ius (-us *var. l.*) et volens videre, qualis esset ... ille infernus eqs. NOTKER. BALB. gest. 2,19 p. 90,16 cum ... ille (*senior*) eam (*vestem*) -ioribus oculis ex tempore contemplatus fuisset. HERM. IUD. conv. 2 p. 75,14 basilicam non tam ... devotus quam -us intrabam. *saepius*. *subst. masc. (de investigatore: l.52)*: TRAD. Weihenst. 32 (a. 1024/41) norint cuncti istius rei -i, quomodo eqs. IOTS. Odil. 3,3 (PL 142,936^C) ad comprobandum ... , utrum vera essent an non, quae dixerat *mutus sanatus*, cum illo quidam -i -um quemdam mittunt, qui diligenter haec a vicinis et veracibus testibus inquireret. **β** *in malam partem (expressius i. q. pro-cax, impudens* – *vorwitzig, aufdringlich)*: RADBERT. Matth. 11,922 de his (*sc. die ultimo*) nemo -us, nemo dubius in fide ... signa querat. CHRIST. STAB. Matth. 56 p. 1483^C -um animal est femina et ardens novitate. RUOTG. Brun. 38 p. 41,14 ne quid ... imperfectum restaret, quod -is alienarum rerum investigationibus scrupulum commoveret. CHART. Wirt. III 599 p. 61,32 ut -o satisfaciamus inquisitori, qui inde competenti reparatione posset causari, dicimus, quod eqs. *al.* 2 *sensu pass.*: **a** (*nimis*) *elegans, ornatus* – (*übertrieben*) *elegant, verziert*: VITA Mariae rhythm. 6693 vestes ... virginis non multum preciose erant, neque colorate, neque -e. **b** *superfluous, inutilis* – *überflüssig, nutzlos*: ALBERT. M. probl. det. 39 tricesimum nonum (*problema*) vult esse theologicum, sed est vanum et -um, nil vel parum habens utilitatis. *subst. neutr.*: DAVID compos. 1,36 nulla -a habere cures, ut imagines, tabulas, sudariola, pater noster et similia. **c** *in superstitione consistens* – *auf Aberglauben beruhend (usu subst.)*: GESTA Rom. eccl. II p. 377,3 unde factum est, ut aliqui -a sectati (*cf. Vulg. act. 18,19*) ... frequentanter contubernium et magisterium eius (*Laurentii*).

adv. curiose. 1 (*summa*) *cum cura, diligenter, intente, provide* – *mit Eifer, sorgfältig, besorgt, aufmerksam, bedachtsam*: DIPL. Karoli III. 140 p. 227,5 ut hec auctoritas ... verius credatur et -ius observetur, manu propria ... firmavimus. THIETM. chron. 4,25 hostes ... eum (*comitem*) -e in abditissimis querentes locis. LAND. MEDIOL. hist. 2,26 p. 63,33 populus ... studio bellorum ... -e diu noctuque exardescens. CONSUE. Marb. 18 cum flegma ex naribus ... excreverit, ... caute et -e ante se ... proiciat frater atque id, quod proicitur, pedibus conculcetur. *al.* *subtiliter* – *raffiniert*: CAES. HEIST. mirac. I 4,73 p. 240,12 in gula sunt quinque gradus peccandi: primus est cibos pretiosos et delicatos exquirere, secundus cibos -e praeparare. 2 *noscendi cupide* – *neugierig, wißbegierig*: RADBERT. Matth. 11,1573 contenta esse debet humana fragilitas, ne id appetat -ius scire, quod eqs. 12,1024 -e satis ac sollicitate scire desiderant *religiosi viri*. HROTSV. Gall. I 12,1 cur ... intrares apostolorum tecta? :: rogas? :: -e. PETR. DAM. epist. 58 p. 191,4 literas ... promptus arripui, laetus explicui, -e perlegi. *al.*

1. *curitis* (curectis) *subst. verbenaca* – *Eisenkraut*: DYASC. p. 100^a prima *species hierobotanae* vocatur etiam sideritis, -ecetis (*Diosc. 4,60 [RV] p. 214,10* κοῦρίτις) et althea et ciperison.

[2. *curitis* v. *uritis: NICOL. anat. 148.]

curitus v. *corytus*.

[*curizo* v. *chorizo. *adde ad p. 547,40sqq.*: ALBERT. M. eth. II 10,2,1 p. 622^a,41 negligunt *ludentes* et corporum sanitatem et lucrum possessionum, sicut patet in tota die cu-antibus.]

***curmeda** (ku-, kor-, cor-, -rem-, -rim-, -ribe-, -meid-, -meyd-, -etha, -dia), -ae f. (*theod. vet. kuri, mieta*) *form. sing.*: *acc.* -um: l.40. *decl. III.*: *gen.* -is: l.36. *acc.* -em: l.47. *adde* REGISTR. Pant. Col. 11 p. 95,9 coribedem. *abl.* -e: l.35. *saepius*.

I *ius capitale, census capitalis* – *Sterbfall, Besthaupt (de re v. Dt. Rechtswb. VIII. p. 170sqq.)*: CHART. Aquens. 39 p. 218,37 (a. 1180) possessionem ... liberam ... ab omni ... iure ... scilicet in vvorrehure et in kore-e. REGISTR. Pant. Col. 11 p. 95,9 ut ... duodecim d. nomine cori-is ecclesia ... custodi ... assignet. CAES. HEIST. mirac. I 4,62 p. 231,9 iure -eidiae (-diae, -eidae *var. l.*). CHART. Gelr. 504 p. 507,16 dabunt *homines* mihi ... -am, quod est unum optimum quid de sua possessione. CHART. Traiect. 633 p. 98,33 -um non habebit *vilicus*. CHART. Lamb. Leod. 396 p. 489,2 sive in exactionibus sive in cormeydis. CHART. Xant. 50 in obitu ... suo -etham dabit *Receken. saepe*. 2 *census a venditore solvendus, honorarium, laudemium* – *Handänderungsgebühr (de re v. K. Fischer, Die Erbleihe im Köln des 12. bis 14. Jahrhunderts. 1939. p. 50)*: CHART. scrin. Col. A II 1 p. 27,21 (c. 1180/89) si ... Gozwinum iam dictam aream vendere contigerit, cori-em, id est vorehure, minime persolvat. *Niederer*

curnam v. *cur et nam*.

I **cuuro**, -avi, -atum, -are. *script. curr(o)*: LIBER diurn. 85 p. 106,1 (*var. l.*). FORM. Morb. 2. *depon.*: l.60. *adde* AETHI-CUS p. 188,6.10. *struct. notabiliores*: *c. dat.*: p. 2139,50. *pendet super*: l.62. *partic. perf. pro adi.*: p. 2139,65.66.

1 *studere, incumbere, videre, prospicere* – *sich kümmern (um), sich angelegen sein lassen, sich befleißigen, beachten, zusehen, Fürsorge tragen (absol.: l.59.65. al.)*: **a** *in univ.*: CONC. Merov. p. 114,21 si quis ... mancipia vel loca ... monasteriis offerri -verit eqs. BONIF. carm. 1,332 numquam vitans peccamina -o (*sc. Ignorantia*). TRAD. Patav. 57^b p. 49,18 ubi vir ... Uualdricus episcopalem officium adimplere -atur. VITA Liutg. I 31 p. 79,16 nichil ... super augustioribus edificiis vel ambiciosius ministeriis -ans. THIETM. chron. 6,48 p. 334,13 sunt plerique, qui ... freno equitatis a Deo inpositae regi nullatenus -ant. EUPOLEMIUS 2,25 heros ... nec -at in urbe manere hostiles cuneos. CARM. Bur. 156,5,8 Veneris ancilla si non -at, ardor durat. *persaepe*. **b** *c. colore quodam: a velle* – *wollen, mögen*: ALCUIN. carm. 1,1529 cuius (*praesulis*) si -as proprium *cognoscere nomen* (HRABAN. carm. 48,2,3). CAND. FULD. Eigil. I 8 pronuntians, ... quia senectutis ... suae causa tam difficilem et arduam rem declinare -asset. BALTH. Fridol. 32 p. 258,35 diutius vivere non -o, si eqs. (*cf. Suet. Iul. 86*). CARM. pro schola Wirz. 99 fore te furem, quod non ego dicere

-em. **β** *in pretio habere* – Wert legen auf: THIETM. chron. 7,10 si de gratia suimet aliquid -ret. CARM. Bur. 111,1,8 pro qua (*praedilecta*) non -asset Paris Helene consortium. **α** *laborare (de) – sich scheren (um)*: WALTHARIUS 886 quid de morte mea -as, ... tyranne? **α** *aestimare – einschätzen, achten (fere negat.)*: BRUNO QUERF. Adalb. A 10 p. 9,21 quod si augendē christianitatis gratia ... cecidissent tanti boni, ... adeo seum vulnus doloris mater ecclesia pro nichilo -ret. THIETM. chron. 6,86 nil -ans *vidua* inpositum ab ... presule bannum. BENZO ad Heinr. IV. 2,18 p. 258,12 Normanni ... currunt ad arma parvi -antes, quod *eqs.* 4,31 p. 368,18. **ε** *observare – einhalten, beobachten*: AGOB. 7,21 illud, quod iubet reddenda, quē sunt Cēsaris, Cēsari, ... tanto quisque attentius pensat, quanto devotius -at. PETR. DAM. epist. 40 p. 496,8 resecratores novi non ... ieiunia -ant. **ζ** *timere – fürchten*: CARM. Bur. 70,11³,4 nec Vulcanum -o cum sophisticis catenis. **η** *vereri – sich scheuen*: HUMB. Sim. 3,29 p. 236,9 quos (*sanctos Dei*) ... offendere non -ant *excommunicati*. BURCH. URSB. chron. p. 84,2 principes terrarum ... nec -bant iuramenta infringere. **θ** *solicitem esse – sich sorgen*: THIETM. chron. 8,29 indigena omnis ... maioribus -at inpleri detrimentis. CARM. Bur. 147,3,4 -ans -o de futuro timens tempore (*sim.* 201,3). **ι** *facere, iubere – lassen, veranlassen*: EINH. Karol. 26 ad cuius (*basilicae*) structuram cum ... marmora aliunde habere non posset, Roma ... devehenda -vit. 27 qui non in patria solum ... id (*sc. eleemosynam*) facere -verit (*procuraverit A2*), verum *eqs.* **κ** *machinari – aushecken, ersinnen*: CARM. Cantabr. A 48,2,3 Atropos ne -et heresim. **λ** *conari – versuchen*: VITA Sev. Col. 8 cuius (*Martini*) sanctissimam animam ... diaboli ... retinere -vit (*cf. Greg. Tur. Mart. 1,4 temptavit*). THIETM. chron. 2,2 filium ... ab iniqua presumptione ... a m o v e r e -vit rex (2,23 p. 66,35).

2 colere, fovere, reficere – pflegen, versorgen, warten, erquicken: **α** *in univ.* (*absol.*: l. 35): THEODULF. carm. 41, 1,183 -at (*sc. lex Dei*) corpore meri. HRABAN. carm. 13,62 cum pietate omnes -et *populorum doctor*, alat, doceat. WALTH. SPIR. Christoph. I 5 quem (*Christum*) hactenus in pauperum victu -bas. EKKEH. IV. cas. 100 p. 202,32 in refectorio ... minus, ut loci penuria est, -tos ... indigos cibariis pascunt (*sc. fratres*). VITA Heinr. IV. 1 p. 10,29 ipsemet ... eos (*pauperes*) ... -bat. DIPL. Frid. I. 838 ad consolationem pauperum in ea (*domo*) -andorum. CARM. Bur. 187,1,2 o curas hominum, quos -at curia. **α** *spectat ad corpus mortui*: EINH. Karol. 31 corpus more sollempni lotum et -tum ... atque humatum est. WANDALB. Goar. 1 p. 37,4 eius iam exanime corpus ... sacerdotēs ... cum summo honore ... -verunt atque ... sepulturae mandantur. RIMB. Anscar. 41 p. 76,37 cuius corpore ex more -to. **β** *mederi, curam adhibere, sanare – behandeln, heilen, Hilfe bringen, 'kurieren' (absol.*: l. 52, 55. *al.*): ANTIDOT. Lond. p. 18,16 tibicis (*i. typicis*) febricitantibus omnibus -at *antidotum*. RADBERT. Matth. 9,37²sq. laudabilis est medicus, etsi non -at, ... cum ... diligentiam adhibuerit -andi. WIDUK. gest. 1,9 p. 13,8 censeo ... causa ... vulneratos -andi ... patriam remeandam. FROUM. carm. 30,3 affuit *Pharisaea manus* insidians, si solvat *Christus sabbata* -ans (*spectat ad Vulg. Luc. 14, 15qq.*). PETR. CAS. (?) chron. 3,34 p. 412,14 in qua (*Practica*) posuit *Constantinus*, qualiter medicus ... -et infirmitatem. HEINR. TEG. Quir. I 8 sub quo (*sarcophago*) ... fons emanavit de terra, qui ... adhuc ... bibentes quoslibet variis infirmitatibus -at. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 161,29 in -ando eas (*aves*). *persaepe. remissius i. q. corrigere, meliorem facere – bessern*: FRID. II. IMP. art. ven. 6 p. 210,14 qui (*falcones*) -buntur reddendo singulis vicibus singulas curas. **c purgare, mundare – reinigen**: **α** *corpor.*: CHART. Tirol. 672 p. 131,9 (*a. 1215/18*) ambo (*sc. coloni*) solvunt ... I modium panicii -ti. p. 134,4 tota blava debet esse -ta et sicca et pura. **β** *spirit. i. q. expiare, purificare – durch Sühne reinigen, sühnen*: CONC. Karol. B I 41,15 p. 426,15 quos (*nos episcopos*) Dominus ... peccata nostra atque nobis commissorum ... constituit plangere et -are. THIETM. chron. 7,14 commortalis vestri ac peccatoris facta ... , qualiter -rentur, ... succurrite. ALBERT. M. sent. 2,32^{capit.} qualiter peccatum originale deleatur seu -etur. *al.*

3 procurare, regere, administrare – verrichten, leiten, verwalten: **α** *in univ.*: ARBEO Corb. 25 sibi iniunctam beati Valentini Zenonis patrimoniam -vit. ERMOLD. Ludow. 2,383 si tua iura manent, Petri qui regmina -as. 2,416 ecclesiam. DIPL. Otton. I. 381 p. 523,5 ut ... presul tam locum ipsum quam omnia eo pertinentia uti sua propria -et et ordinet (*sim.* DIPL. Frid. I. 835 p. 46,29). THIETM. chron. 6,74 regnum prout -retur ab ea (*regina*). DIPL. Conr. II. 189 p. 252,2 erat tunc temporis domnus Poppo ... abbatias -ans *eqs.* CHRON. Thietm. prol. 29 quicumque meam debes -are cathedram, hanc lege scripturam. *absol. i. q. praeesse – Befehlshaber sein*: RAHEW. gest. 4,53 p. 291,29 ad portas, ubi quisque principum -bat. **b gerere, exercere, excolere – betreiben, bestellen, besorgen: FORMA mon. Sangall. p. 14^b fratrum qui tegmina -at. WANDALB. mens. 213 viris summo et celeri -anda labore est messis. CONC. Karol. B I 23,12 domesticas ... necessitates -are non prohibentur (*sc. excommunicati*). REGISTR. Foss. I 10 p. 94,26 debet unusquisque mansus servilis mansionem et curtem custodire et stabulum -are. **c apparare – ausrichten**: POETA SAXO 3,592 *funere* -to (*WIDUK. gest. 3, 57. LAMB. HERSF. annal. a. 1071 p. 131,7*).**

4 singularia quaedam: **a praeparare, tractare – vorbereiten, bearbeiten**: MAPPAE CLAVIC. 76 mitte auripigmentum, quod -tum est. 83. **b instruere – ausstatten, versehen mit**: TRANSL. Udalr. August. 1 (MGScript. IV p. 428³,20; a. 1184/1202) inducti sunt bibliae et caementarii ... flagellis -ti. **c praebere – verabreichen, darreichen**: ANTIDOT. Lond. p. 18,40 mittis in ipso mortareo modico sale et mele et exinde -vis per clystere.

adv. curate. diligenter, accurate – sorgfältig, gründlich: HERBORD. Ott. 2,1 p. 61,6 cervisia -issime confecta vina superant Falernica (*sc. Pomerani*). ANNAL. Mell. Claustr. I a. 1114 p. 610,27 quas (*reliquias*) ... marchio ... suscipiens ... super aram sanctae Mariae, ut -issime servarentur, deportari fecit. **efficaciter, plene – nachhaltig, vollständig**: CHRON. Gozec. 1,20 coniunx Uuillihelmi comitis ... a demonio -issime libera-tur.

2. curo v. 1. curro. curopalates (kor-, cor-, -pl-), -is *vel* ***curopalatus** (chor-asi-us, corp-), -i *m.* (*cf. κουροπαλάτης* *gen. sg. -i: l. 45. 1 strictius de munere vel titulo honorifico regni Byzantini i. q. comes curiae, praepositus palatii – 'Kuropalat', Hofmarschall (de re v. N. Oikonomides, Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècles. 1972. p. 293)*: LIUTPR. leg. 2 ante fratris eius (*Nicephori imperatoris*) Leonis co-i (*coroplati C*) ... praesentiam sum deductus. 14 Leoni co-i (*coroplati C*) ... Liudprandus episcopus. 19 Leo co-es (*coroplates C*), imperatoris frater. *al.* PETR. CAS. chron. 4,108 p. 570,19 abbas ... iter arripuit ... ducens secum ... Maurum ... -em palatii imperatoris Constantinopolitani. **2 latius i. q. magistratus – Beamter**: BENZO ad Heinr. IV. 2,7 incitet *regis legatus* ko-es pueri domini sui ad expulsionem ignobilium. PETR. CAS. (?) chron. 4,11 p. 477,12 misit *imperator* cho-sium quendam, qui *eqs.* 4,17 p. 485,19. CHRON. Albr. a. 1097 p. 805,53 Boemundus cum duobus corp-tiis amicitias iniit. *Pöörnbacher*

[curpio v. *werpio: ADEMAR. hist. 3,66 p. 193,2.]

***curradia v. *curadia.**

***currago**, -inis *f.* (*francog. vet. curage; cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. XI. p. 347 s. v. scurrago*) *Polygonum Hydropiper (L.) – Wasserpfeffer, Flöhkraut*: ALPHITA II p. 46,12 -o, persicaria id., gallice culrage.

***currantia v. *currentia. *curraria v. *curaria.**

***currarius**, -i *m.* (*currus*) *carpentarius, vehicularius fabricator – Wagner, Stellmacher*: CHART. Steph. Wirz. 257 p. 283,28 (*a. 1244*) de domo et area ... , quam inhabitat Teodericus -us. ACTA civ. Wism. A 1131^c p. 89,17 Thidericus -us XVII solidos (*sc. solvet*).

currax, -acis. **1 proprie i. q. velox, pernix, agilis – schnell, flink, behende (usu subst.: l. 70)**: EKKEH. IV. bened. I 31,21 tu stadii meta cape, -x (*gloss.: me celerior*), bravia leta. CHRON. Albr. a. 987 p. 773,37 equos -es plurimos cum faleris (*ex Wilh. Malm.*). *usu praed. sensu adv.*: EKKEH. IV. cas. 19 p. 50,10

[Antony]

equis potentiores praevolant -es. 56 p. 124,12 vinum ... claudestini die noctuque -es reportant (sc. fratres). 2 *translate i. q. libidine ardens* – brünstig, 'läufig': CONST. imp. I 34 p. 74,31 (a. 1022) -es meretrices. ЕККЕ. IV. bened. I 33,79 hęc lupa nocte rapax rabie stimulanteque -x, si lateri Crito defuerit, Cheream sibi querit.

currēns v. 1. curro.

***currentia** (cor-, -ran-, -cia), -ae f. (currere) 1 *gener. i. q. rapiditas, impetus* – reißende Schnelligkeit, Strömung: ALBERT. MIL. temp. 220 p. 488,32 christiani ... galeas armaverunt ... et propter -am (carr- cod.) fluminis non appropinquaverunt civitati. 2 *publ. i. q. finis (currēns)* – (verlaufende) Grenze: CHART. ord. Teut. 80 (a. 1235) terra hiis co-cius terminatur: eqs. 3 *medic. i. q. diarrhoea* – Durchfall: BOTAN. Sangall. 52,1 ad -ciam restringendum. 59 ad -cia. ANTIDOT. Cantabr. p. 162,23 ad -antiam (item p. 166,26).

***currerius** (cor-), -i m. (currere, cf. ital. corriere) *de munere apparitorum in communibus Italiae iudicibus vel consulibus iustitiae q. d. subditorum i. q. cursor, nuntius* – (Eil-, Send-)Bote, 'Kurier': CHART. Ital. Ficker 111 p. 155,23 (a. 1139) consules ... civitatis Placentie ... dederunt tenutam Ottoni de Commatio per Eimericum -um et nuncium eorum. ANNAL. Ianuens. I p. 68,22 consules ... -um quandam cum litteris Pisanos diffidendo Pisas miserunt. CONST. imp. II 452 p. 622, 22 in publica concione in platea maiori Cremone sonata ad campanam et coadunata per co-os Cremone. SALIMB. chron. p. 95,12 ibat advocatus communis Parme ... , scilicet iudex potestatis, sedens in equo, quem associabat quidam -us, per burgum Sancte Christine ... dicendo: 'eqs.' al.

***currēta** v. curatura.

***curream**, -i n. (? currere) *de vasorum genere quodam fort. i. q. situla (perticae appensa currēns)* – viell.: (an einer Stange laufender) Schöpf-, Zieheimer: CHART. civ. Hild. 287 p. 139,19 (a. 1258/60) alvioli IIII, anfre scamgne (i. amphorae stagnae) III ... -um cum assere.

[**curriculum** v. currilis.]

curriculum, -i n. et **curriculus**, -i m. vel raro ***curricula**, -ae f. script. et form.: cor-: l.70. curi-: l.54 p.2142,6. al. curti-: GLOSS. I 90,32 St.-S. -col-: l.56,70 p.2142,14. -cl-: l.53. confunditur c. circulus: l.51. adde CONST. Melf. 2,40 p. 349,1 (var. l.). al. inter exempla metr.: ALDH. ad Acirc. 133 p. 184,1 pisciculus, -us (et 'hoc -um' neutraliter dicitur), versiculus.

1 *spectat ad motum*: A *strictius i. q. cursus* – Lauf: 1 *proprie*: IOH. METT. Ioh. 80 vario huc illucque perrepere -o. ЕККЕ. IV. cas. 128 p. 248,12 Otto dux regi Ruperto subdecum, gravitatis monachum, videns: 'numquam', ait, 'leporem ille -o capiet.' 2 *translate de spatio temporis i. q. decursus, ambitus, circuitus* – (Ab-, Um-, Ver-)Lauf (plerumque usu plur.): a *ferē abund. c. gen. spatii pro spatio ipso*: IONAS BOB. Columb. 2,11 p. 258,20 ut quadraginta dierum -us (circulus, circulum var. l.) impleatur (ЕККЕ. IV. pict. Mog. 99 post tot -cla d. al.). FORM. Bitur. 2 p. 168,15 longa fiat vita vestra a n n o r u m curi-is (THIETM. chron. 4,16 post octo a. -a. persaepe). LIBER hist. Franc. 48 succedente ... t e m p o r u m -ola (-a, -is var. l.) ... Waratto defunctus est (CHART. Babenb. 108 t. labente -o. al.). WANDALB. marty. invoc. 13 -is ... sub annis. DIPL. Ludow. Germ. 166 p. 231,38 ad presentis v i t e -a felicius transsienda (CHART. Heinr. Leon. 24 peracto huius v. -o. al.). CHART. Aquens. 30 l. 52 per -a futurorum generationum. al. b *expressius*: a *tempus* – Zeit: AMALAR. off. 2,2,6 diurna -a quattuor ... , scilicet matutinum, meridianum, vespertinum, nocturnum. DIPL. Loth. I. 32 p. 109,14 omni -a per successiones temporum (per contam., v. notam ed.). DIPL. Ludow. Inf. 1 p. 96,16 per cuncta labentis mundi -a. regnum – Regierungszeit: PAUL. DIAC. Rom. 14,1 Valentiani tempora huius (sc. Marciani) vel superioris imperatoris -is adscribuntur. b *vita* – Leben: VITA Arid. 42 (MGMer. III p. 596,29) qui (sc. sanitati restitutus) postea multorum annorum duxit corricolum (-a 2). de conversatione terrena ('Erdenwallen'): CARM. Cantabr. A 8,3^b,7 ut valeamus sub presens -um cernere Christum in terra viventium. ALEX. MIN. apoc. 10

p. 203,23 si minus perfecti tempore temptationis ab amore caelestium in hoc mundi -o non recesserint eqs. 3 *meton. i. q. decursus aquarum, alveus* – Wasser-, Flußlauf: DIPL. Ludow. II. 52 p. 169,14 (interp.) insulam ... cum ... locis seu ludibus et insulis, ubicumque esse videntur in alveis vel -is Padi, ... donamus (inde DIPL. Karoli III. 16 p. 25,32 [curi-is var. l.]). B *latius i. q. concursus, accursus* – Auf Lauf, Aufmarsch: BENED. ANDR. chron. p. 181,7 tanta ... gentis Langobardorum et Saxone et Galleorum gentes Roma circumdata est ... -a ... , ut eqs. CHRON. Reinh. a. 1190 p. 547,5 per promissam pecuniam minacibus nautarum -is ... occursum est.

II *spectat ad mobilitatem*: A *strictius de vehiculo*: 1 *in univ. i. q. currus* – Wagen: CARM. Aldh. 1,72 plaustrum ... non comparent -a (-ola cod.) aquilonis a circio cursum servantis (in imag. de sidere). usu attrib. de obsidionis instrumento i. q. rotis currēns, ambulatorius – auf Rädern laufend, rollend: AETHICUS p. 221,6 aulonas altas et breves naves ... sursum in modum -a turrium elevata. ACTA imp. Winkelm. I 693 p. 550,4 lignea ... castella -a ... subtus habentia rotas volubiles. 2 *accipitur pro diminutivo*: a *currus minutulus* – Wägelchen: CHRON. Brunsw. 5 (MGScript. XXX p. 24,10; s. XIII.²) ille (Ethico) ... de auro -um fabricari fecit et eo in sinu reposito ... equos fortes sibi adhibens ... montem ... circuibat (cf. p. 2147,69). b *traha* – Schlitten: GLOSS. IV 51,39 St.-S -um, parvus currus puerorum glacialis i. slido. B *latius de parte quadam mobili quadrantis q. d. ('Schieber'; de re v. E. Zinner, Astron. Instrumente.² 1967. p. 155sq.)*: ANON. geom. II p. 226,2 postquam, <eiusdem> diei mensis quotus sit [invento], qui insignitus est in medio -ae (leg. -o, ut vid.), [eiusdem diei] invento, perpendiculum sup<er>pone eqs. (sic ci. ad locum evidenter corruptum emendandum).

***currifer**, -era, -erum. (currus et ferre) *ad currum vehendum idoneus* – zum Ziehen eines Wagens geeignet, Zug-: CHART. Burgenl. I 82 p. 53,36 (dipl. a. 1208) libe<rti>nos ... tali servicio eidem ecclesie (sc. monasterio de Lybin) astrinxerunt comites, ut quindecim unum equum -um et currum habebant, in quo ad omnes usus ... <se>vire teneantur.

currilis vel currulis, -e. (de sensu originario v. ThLL. IV. p. 1507,66 sqq. 1519,25sq. script. et form.: abl. sg. f. quurila: l.42. gen. pl. curriculum: l.47.

1 *per confusionem i. q. curulis* – zum Wagen gehörig, 'kurulisch' (spectat ad honorem): AETHICUS p. 214,13 -ile (quurila V) sella, confersis dapibus inquilina familia (sc. Cypri). 2 *per novam (quasi a currere ductum sit) vel pravam interpr. (glossae spectant ad Vulg. III reg. 4,26)*: a *adi.*: a *ad equitandum idoneus* – zum Reiten geeignet, Reit-: GLOSS. I 276,55 St.-S. -iculum reitlihero. 433,43 -ilium equorum reitiorosso. b *ad currendum idoneus, velox* – zum Laufen geeignet, Renn-: ALBERT. M. animal. 22,53 quatuor modi equorum, bellici videlicet ... , et palefridi et -iles equi et runcini vocati. 22,54 -ilium equorum usus est ad fugas et insecutiones praecipue. b *subst. (?neutr.) i. q. currus, quadrigae* – (Last-)Wagen: GLOSS. I 446,47 St.-S. -ulium chanzuugana.

[**curringula** v. *turungula: ALPHITA II p. 40,13]

***currita**, ***curritura** v. curatura.

1. **curro**, cucurri, cursum, -ere. script.: ku-: p.2143,29. coc-: p.2143,6.2144,6.39. adde EDICT. Roth. 19. 378. coc(u): p.2143,70.71. cucur(i): p.2144,20. adde ANNAL. Plac. a. 1249 p. 499,8. partic. praes. gen. pl. -encium: CHART. civ. Spir. 45. 48. ?perf. coni. cucurrent: p.2143,8. form.: stirp. praes. cucurr-: p.2143,5.6.10.2144,39 (dubie: p.2143,8). adde ARBEO Corb. 10 p. 198,10. 17 p. 207,7. 18 p. 208,2. LEG. Lang. p. 163,10 (var. l.). stirp. perf. curr-: p.2143,8.11.13.2145,34. adde LEG. Lang. p. 171,8 (var. l.). depon.: p.2145,1 (dubie: p.2146,10). partic. praes. abl. sg. -enti (vi tamen verbali vigente): p.2144,53.2145,8. partic. perf. -sus: sensu medial.: p.2145,49sq. 2146,23sq. sensu pass.: p.2143,63. gerundivum -endus (pro partic. fut. vel sim.): p.2146,44.45. struct.: c. acc. (fere interiori): p.2143,53sq. 2144,18.29. 2145,1.25sq. 70.2146,1. impers. c. acc. c. inf.: p.2145,12. impers. pass. addito subi.: p.2143,16. partic. praes. usu subst.: p.2143,26.56.2145,19. al.

I proprie vel in imag.: **A strictius de concito gressu anim.** (*saepius de rebus personatis, e. g. l. 8.12.14*): **1 in univ. i. q. cursu properare, (celeriter pedibus) ire – laufen, rennen, eilen, gehen:** **a usu communi:** ARBEQ Corb. 4 p. 192,1 ad fenestram quam citius cuc-ens (*m. al. corr. -ens 1. 2*). LEG. Lang. p. 163,8 in scandalum coc-ere (cuc-, -ere, concurrere *var. l.*). LEX Sal. Karol. 9,5 si alicuius porci ... in messe aliena -erint (currerint A1, cucurrent A2). HRABAN. carm. 40,1,1 -ens, carta, procul nuncia porta ... fratri. AGNELL. lib. pont. 125 cuc-ite. CHRON. Salern. 92 p. 92,30 omnes ad eum (*principem*) currerunt. GUIDO ARET. ign. cant. p. 46^b omnes toni novem ad finem passibus -unt. ADAM gest. epil. 16 cumque per innumeros librorum curreris agros. FORTOLF. rhythmic. 347 si novenarius rubeus, qui in tertium -it campum *eqs. (in ludo lappillorum). persaepe. impers. pass. addito subi.* CARM. pro schola Wirz. 55 -itur a turbis istius menibus urbis. **b spectat ad certamen:** EPIST. Hann. 64 utinam ego liberiolem, quo vobis -am, vobis exercear, campum ceperim *eqs. de contentione, zelo, conversatione, certamine sacro Christum credentium* (cf. l. 66 p. 2145,30): TIT. metr. I 1,3,2 -ite, chisticulae, prendite regna poli. ALCUIN. carm. 109,3,8 Iacobus ... ad Christum -ens -ere nos faciat. HRABAN. univ. 6,2 p. 178^D -ere (*sc. significat*) in operibus bonis prosperari. BRUNO QUERF. Adalb. B 21 p. 59,19 dum nescit homo cavere -ens peccatum, cadit in maiorem foveam. CHART. Hall. 351 oportet terreno -entes in stadio diem extreme ulcionis operibus misericordie prevenire. *saep.* **2 c. colore quodam: a sine obi.:** **a currere, advolare – herbeilaufen, -eilen:** RHYTHM. 6,10, 1 k-entes (*L, recte ut vid.; kurru B, k-unt ci. Duemmler*) videre illud, quod dictum est, vident lactantem excelsi filium *pastores (in rhythmo abecedario)*. LIUTOLF. Sever. I 4 p. 291,24 puer ... videns beatum virum ingredi sepulchrum ... cum clamore valido cuc-it. MART. VALER. buc. 3,20 -en -ite, (*ci., et -ite codd., concurrere ed.*), silve: Orpheus in rediit. *al.* **β pergere – fort-, weitereilen:** WALAHFR. hort. 324 quod nisi me -ens deponere vela Thalia cogeret *eqs.* WALTHARIUS 347 omni nocte ... properabant -ere. **γ cursitare – umherlaufen, 'sich abstrampeln':** v. p. 2007,71. **δ ambulare, spatiari – sich ergehen, herumspazieren:** HROTSV. Gong. 206 atrio -ere purpureo (*sim.* 384). **ε -ere post (sequenter -ere: l. 42) i. q. (per)sequi – (ver)folgen, herlaufen (hinter):** PACTUS Alam. 21,5 si sequenter ipsum (*homicidam*) -it. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 59,11 si -endo post falconem casualiter videret *canis* aliquam bestiarum *eqs.* ALBERT. STAD. quadr. 80 iusticiam servare iubet *Christus*, non -ere post es. *al. de comitatu spirituali* (cf. *Vulg. cant.* 1,3): DIPL. Heinr. IV. 262^a p. 334,36 celestis rex ... suis preceptis inherentes post se -ere tribuat. CHART. Heinr. Leon. 12 p. 20,36 (interp.) multos post Deum -entes rudes illius gentis homines. **ζ -ere super i. q. incursum facere (in) – losgehen (auf):** LEX Saxon. 8 quicumque gladio stricto super alterum -erit *eqs.* IOH. CODAGN. annal. a. 1215 p. 53,2 magno impetu ... super Cremenses fortiter -erunt *milites Cremonae. al.* **b c. acc.:** **α emetiri, peragere, conficere – (durch)laufen, durchmessen, -streifen, zurücklegen:** ALCUIN. carm. 7,32 ruralia -ere prata. DHUODA lib. man. 5,1,11 unusquisque mortalium -entium vias. AGIUS epic. Hath. 280 Esaias ... mortis commune ipse cuc-it iter. HROTSV. Pafn. 3,2 quanta gravissimi itineris -bam spatia. WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 15 precipitem ... callem. *al.* **c. sensu enarrandi:** WALTH. SPIR. Christoph. I 29 quē ... preterea Dominus per illum mirabilia fecerit, nos iam velut nutante gressu aliis -enda relinquimus. **c. sensu indagandi:** SEDUL. SCOT. carm. app. 2,41 pagina signiferi septeno tramite -sa astrorum lege huic bene nota sopho (*sc. Gunthario*). **β de agone i. q. subire – bestehen:** BRUNO QUERF. Adalb. A 24 p. 29,17 oratione fratrum quasi ferrea clamide munitus agone (ad agone S) -ere cepit. **γ de gressibus i. q. dirigere – lenken:** WALTH. SPIR. Christoph. I epist. ad Haz. p. 64,3 qualiter ego ... ad tuę vocationis manum gressus sedulitate -erim. **δ invadere – einfallen (in):** ANNAL. Plac. a. 1270 p. 542,9sq. Mediolanenses omni die faciebant curere terram Papie ...; et Papienses faciebant curere terram Mediolani.

B latius: 1 de hominibus: a festinare – sich beeilen: EPIST. Wibald. 120 accelera, ut ego in opere tuo -am; nam -o et -am, nisi moram necessitas afferat. ODO MAGDEB. Ern. 5,380 sepius exhaustas -unt stipare pharetras. *al.* **b confugere – Zuflucht nehmen:** CHRON. Fred. 4,51 Adalulfus cernens se vitae periculum habere ad Charoaldo regem protinus coc-it. CAND. FULD. Eigil. II 10,17 -itur ad solita ... solatia. **c sensu consultandi:** CONC. Karol. A 37,28 ad canones -ere. **c migrare – reisen:** CONC. Karol. A 50^D,29 p. 631,29 si quid ... in diversis aliis partibus nuntiandum occasio necessitatis obponit, id potius per sacerdotes Domini -entes et discurrentes quam per alios effici praecipunt *quidam praelati*. EBERW. Symeon. 2 videns ... quosdam ... -ere ad sepulchrum Domini desiderabat et ipse ... peregrinari. **d equitare – reiten:** WALAHFR. imag. Tetr. 70 super lapides ... -it equo. THEOD. PALID. annal. a. 1156 p. 89,51 qui (*praesul*) ... -ens in vadio (*i. badio*) incurrit mortem casu valido. **c. acc.:** IORDAN. RUFF. equ. 3,4 p. 16,17 -atur ... equus ... semel qualibet septimana. **adequitare – geritten kommen:** ANNAL. Plac. a. 1248 p. 496,32 equitatores ... -urerant. **e vehi – fahren:** PAUL. DIAC. carm. 6,38 -it vectus aquis iussa paterna gerens *Benedictus (de eodem: 7,7,3 -it per undas obsequens)*. HRABAN. univ. 20,31^{capit.} de equis, quibus -itur. **2 de rebus (saepius personatis) i. q. (loco) moveri, (circum-, de)ferri – sich fortbewegen, (um-, dahin)laufen:** **a corporeis: α varia:** ALDH. ad Acirc. 59,9 nec rota ... -ere sic posset. WALAHFR. carm. 41,5 fontes stare citos faciat, tum -ere montes. CONC. Karol. B I 47^A,14 exitus ... uniuscuiusque (*episcopi*) vicissim piis -entibus litteris innotescat. **c. acc.:** THEODULF. carm. 79,46 girum rotula -it ... suum. **β de sideribus i. q. cursum agere – seine Bahn ziehen:** AGIUS comput. 3,6 iste (*sol*) notas septem, terdenas illa (*luna*) capessens ... tot -it uterque diebus. TRACT. de astrol. 4 -it menses XII *stella Almusteri*. ALBERT. STAD. quadr. 88 nostri per zodiaci dum signa cuc-it *sol (i. Christus)*. *al.* **c. sensu occurrendi:** ADAM gest. 4,4 per Funem transeunti ad Seland oriens in faciem -it (occurrit B.C). **γ de rebus fere liquidis (de vulnere: l. 38.39) i. q. fluere – fließen:** LEX Sal. Pipp. 22,4 si quis ... in ventre miserit vulnus, et -at et non sanat (*sim.* LEX Sal. Karol. 17,7 si ... plaga ... semper -it [coc-it C5, currerit K20. 46] et ad sanitatem non pervenerit). BREV. NOTIT. p. A3,12 locum ... cum aquis ibi circumquaque -entibus. RECEPT. Sangall. I 168 ius, qui exinde (*sc. de herba trita*) -it. EUPOLEMIUS 2,68 quod Deus ex nichilo fecit sex cuncta diebus, (*ci.; fecisset cuncta, diebus ed.*) sol ibi fulgebat, -bant flumina (*ci. J. M. Ziolkowski, MittellatJb. 26. 1991. p. 129; fulmina ed.*), terras ingens oceanus cinxit, ... cernere erat. *al.* **diffluere, liquefieri – zerfließen, flüssig werden:** COMPOS. Luc. e 25 dimittis stare et ref[ri]gidare (*sc. lapidem coctum*), ut non -at sicut plumbum. MAPPAE CLAVIC. 195 (interp.) mitte super carbonēs (*sc. nigellum*), usque quo bene -at *eqs. digeri – sich verteilen:* ALBERT. M. animal. 3,122 aquositas bibita, quae -ere facit cibum. **δ de navibus, vehiculis sim. i. q. ire – fahren:** ALCUIN. carm. 4,20 hinc castella petes -enti nave per undas. CHRON. rhythm. Leod. 42 ubi stabant turres et theatra, ibi possunt -ere aratra. CHART. Lamb. Leod. 625 p. 193,28 pontonem -entem super aquam fluentem. **ε de manu, stilo sim. i. q. volitare – dahineilen:** HEITO Wett. 15 quae (*cetera*) causa compendii stilo -ente exclusimus. WALAHFR. Wett. 885 quod ... notavit veloci -ente manu, narrando resignat. *ibid. al.* **ζ de dentibus i. q. collidi – klappern:** CARM. Bur. 203,3,6 -unt dentes in agone. **b incorporeis: α varia:** VITA Leod. 1,618 (MGPoet. III p. 22) e caelo ... lux missa cuc-it. 2,323 (p. 33) per terga freti furis agitata cuc-it *procella*. **β de versibus, tonis sim. i. q. gradi, pro-, ingredi – (fort-, einher)schreiten:** MODORUM ORDO 8 (VeröffMusHistKommBADW. III. 1984. p. 182; c. 900) ipse (*primus*) tropus vix per sinemmenon -it. BERNO ton. prol. p. 75^b,31 easdem (*antiphonas*) legitime per diastemata et systemata in quartis vel quintis locis -ere. EKKEH. IV. carm. var. II 1,25 -it commode versus. LIBER argum. 12 idcirco vocatur diatonicus (*sc. monochordus*), quia semper duobus tonis et semitonio -it. *al. cf. p. 2143,12. c. acc. (usu depn.):* ODO ARET. ton. B p. 94^a deuterus ... ipsius adstrictum

-atur ordine plagin. *de numeris*: AMALAR. ad Hild. 32 denarius -ens per septenarium septuaginta facit (*spectat ad multiplicationem, sim.* 25, 30). *γ de voce, sonis sim. i. q. tonare* -erschallen: ALDH. virg. II 430 fatur rector Olympi ... verbo -ente per aethram: 'eqs.' WALAHFR. Mamm. 13,13 tractu caeli vox missa cuc-it: 'eqs.' *δ de affectionibus corporis i. q. diffundi, serpere* - sich ausbreiten: ALCUIN. carm. 1,1615 percutitur iuvenis -enti peste per artus. 3,30,9 ecce repente salus leviter per membra cuc-it (*sim.* 3,31,12). *ε de fama i. q. (circum)ire* - (um)gehen: TRANSL. Chrys. et Dar. 18 hoc ... miraculum cum per omnium -ret ora. *cf.* p. 2146,62. *impers. c. acc. c. inf.*: WALAHFR. Wett. 141 -it ... per ora vicissim Erbaldo debere dari ... arcem. *ζ de vento i. q. flare* - wehen, 'gehen': MODOIN. ecl. 2,23 ventos ... -ere cernis. *η de cogitato i. q. venire* - kommen: EPIST. var. II 22 mihi diu cogitanti ... nihil aliud ad mentem cuc-it, nisi ut eqs.

II translate: *A de hominibus*: 1 *sine obi.*: *a vivere, degere* - leben: DHOUDA lib. man. 1,5,65 Domini est regnum et omnium -entium in eo (*cf. Vulg. psalm.* 23,1). ALFAN. premn. phys. 40,15 p. 131 in nobis ... est vel -ere cum, (PG 40,773^A συνδραμεῖν) distemperantiis vel contra ire. CARM. Bur. 30,1,5 iuxta voluntatem -ere, peragere carnis voluptatem. *b incurere* - anheimfallen: TRAD. Patav. 52 (a. 800/04) ut, si quis ... hanc traditionem frangere conaverit, -at in iram Dei. *2 c. acc.*: *a percurrere, transigere* - durchlaufen, hinter sich bringen: LUP. FERR. epist. 20 p. 28,30 utrum ... disciplinas liberales ... ordine -at *Probus* (*sim.* EPIST. Lup. Ferr. 10,4). DHOUDA lib. man. epigr. 17 ut ... praesens et futurum tempus -am aptum. *c. sensu perpetiendi*: MEGINH. FULD. (?) Ferr. 13 *poenas* ... *fortiter* -ens calicem Domini laetus bibit (THEOD. PALID. annal. a. 1001). *b enixe moliri* - eifrig betreiben: VITA Lamb. Traiect. 24 (MGMer. VI p. 377,6) Dodo, qui primus et princeps necem antestite, (in necem antistitis *ib*) currit (1, cuc-it *cett.*), ... vitam finivit praesentem. *B de rebus*: 1 *administrari, se habere* - betrieben werden, 'laufen': CHART. Rhen. med. III 29 p. 31,6 (a. 1215) ut ... refectorium ... ampliatis redditibus toto -at anno feliciter. *2 decurrere, continuari* - (ab-, ver-, fort)laufen, sich fortsetzen: *a varia*: ALCUIN. carm. 69,125 regum series per tempora longa cuc-it. AMALAR. ord. antiph. 8,1 versus ... , qui -unt per omne tempus adventum Domini in nocturnali officio. ANON. geom. p. 226,4 in qua superiorum linea ... perpendiculum -it eqs. CARM. Bur. 102,22,1 -entibus ordine fati. *al. v. et p.* 2010,29. *b de tempore, spatio sim. i. q. transire* - dahin-, vergehen, verstreichen: *a gener.*: VITA Leod. 1,10 (MGPoet. III p. 6) cursibus aequatis autumnus -it et aestas. WALTH. SPIR. Christoph. II 3,173 nisi -entes ... renoventur in annos *simulacra*. REGISTR. Xant. p. 81,6 exceptis ... XII sextis feriis in his XII septimanis -entibus (*sim.* p. 81,11). *partic. perf. sensu medial.*: CHART. Bund. 723 (a. 1234) pro dono huius anni proxime -si husque hodie. 867 qui (*solidi*) remanserant ad solvendum -so (*sc. anno*) hinc retro et -suro hinc ad sanctum Martinum proxime venturum. *β iur. i. q. procedere* - angerechnet werden, 'zählen': REGISTR. Pant. Col. 22 p. 139,33 (a. 1236) post quindecim dies proximos post elapsum quemlibet terminum, qui dies -ent loco commonicionis, tam ipse quam heredes sui ... excommunicationi subiacebunt. CHART. Merseb. 236 p. 190,14 predicti tres menses incipient -ere, postquam primo monita fuerit pars adversa. URBAN. IV. registr. 539,30 p. 517,26 quorum (*hostium*) ... debellationi quamdiu ... institerit *comes*, intelligatur negotium prosequi, nec tempus predictorum trium mensium ei -at (*sim.* CLEM. IV. registr. 646,27). *c de via, termino sim. i. q. trahi* - sich hinziehen: TRAD. Weiss. 213 (a. 682/83) de uno fronte -unt canali, et ab alio fronte portus usque ad stratam publicam. DIPL. Karoli III. 35 p. 60,28 mercata vel portus, qui -unt a rivo frigido et applicantur usque ad vadum Sancti Iohannis. DIPL. Arnulfi 125 p. 186,14 <a quarto latere -it> via publica ... et fossa Guntaldi usque ad lacum Sancti Secundi. CHART. Burgenl. I 143 p. 103,46sq. (dipl.) predictam viam -ens per plures metas festinat ... , deinde recto tramite -it in fluvium Gyngus *prima meta. ibid. al.* *c. acc.*: CHART. Burgenl. I 143 p. 105,48 (dipl. a. 1225) predictam viam

-ens versus aquilonem tendit *meta. v. et p.* 2145,70. *d de hierarchia i. q. succedere* - aufeinanderfolgen: HINCM. ord. pal. 305 ad ministrorum et ministrationum ordinem, qualiter -bant, veniendum est. *3 fieri, evenire* - geschehen, vor sich gehen, stattfinden, erfolgen: *a gener.*: BEDA temp. rat. 22,18 sine labore -it argumentum, si eqs. AMALAR. off. 3,28,8 celebratio huius officii ita -it, ut eqs. BRUNO QUERF. Adalb. A 31 ad cuius mortua ossa tot salutes exeunt, tot signa misericordie ... -unt. *?depon.*: Ps. GALEN. urin. p. 7,16 omnia, quae in egritudinibus -sa sunt (*ni corrupt.*, *cf.* p. 6,18 absconsa sunt). *b publ. et iur.*: *a in univ.*: CONST. imp. II 425,12 (a. 1200) in omnibus villis, in quibus forum non -it. CHART. Westph. V 210 p. 99,20 cum adversus ecclesie Romane possessiones et iura non nisi centenaria -at prescriptio. CHART. Rhen. med. II 211 p. 249,16 pro ut sententia ... scabinorum ... -et. CHART. Ger. Col. 73 p. 69,32 pecunie solutio incipiet -ere a festo s. Gereonis. 102 p. 103,5 pena contra obedientarios a capitulo statuta, si in solutione sui canonis cessaverint ... , semper -at. *β praestandum esse, deberi* - fällig werden, anfallen: CHART. Bund. 723 (a. 1234) quod -et pro infrascriptis denariis hinc ad festum Domini nostri Ihesu Christi proxime venientis. CHART. Turic. 1119 priorissa et conventus eo anno, quando -it ibi quarta, nobis ... decem modios tritici ... solvent. *v. et l.* 26. *partic. perf. sensu medial.*: CHART. Ticin. 114 p. 76,29 (a. 1225) eum (*filium*) in suum locum posuit de omni guidardono et disspendio -so et facto, et quod de cetero fiet et -et pro ipsis denariis omnibus. CHART. Bund. 870 libras quattuor imperialium ... de sorte et guiderdono -so de illis et pro illis (*sc. debitis*) libris quindecim ... denariorum novorum. *γ subsequenter dispensari* - der Reihe nach zur Verteilung gelangen: ADALH. brev. Corb. 28 p. 405,6 lardus secundum suam et minutia secundum suam rationem -at. *ibid. al.* *4 cedere, contingere* - zufallen, zuteil werden: *a gener.*: CARM. de Tim. 99 pluribus inde (*sc. de fonte*) salus potantibus hausta cuc-it. VITA Leod. 2,242 (MGPoet. III p. 31) mitia dona ... -bant (*sc. tibi*) ... per sanctum Christi famulum. BRUNO QUERF. Adalb. A 24 p. 30,2 recta petentibus salutes -unt. *b iur.*: CHART. Sangall. A 93 (a. 779/82) ut ... census ... nobis ... -at. CHART. Carniol. II 197 quicquid dampni ... prefato domino electo accreverit, nobis -et. *5 versari, in usu, validum esse* - im Umlauf, gängig, gültig sein (*t. t. iur.*): *a de moneta (gerundivum pro partic. fut. vel sim.: l.* 44,45): DIPL. Heinr. III. 139 p. 175,15 monetam ... construere ad componendos nummos cuiuscunque generis libere ac secure -endos per totum regnum (*inde* 341 p. 467,19 [spur.] -endas. DIPL. Conr. II. 203 p. 275,9 [spur.]). CHART. Argent. I 616,61 hec (*moneta*) stabilis et perpetua -ere debet in hoc episcopatu. DIPL. Frid. I. 503 p. 435,19 ut unaqueque moneta iuxta qualitatem suam in loco nostro -at et accepta sit omnibus. CONST. imp. II 56 p. 69,25 ubicumque percussio Magdeburgensis nummismatis hactenus -ere consuevit, nullus umquam presumat cudere de novo monetam. *al. cf. p.* 2147,105sq. *valere, esse* - wert sein, 'stehen': CHART. Aschaff. 37 p. 151,37 (*c.* 1194/96) ut ... sex solidi Wirzburgensis monete, que tunc melior -it, ... solvantur. *b de mensura*: CHART. Lux. I 268 p. 387,8 (a. 1042/47) ad iustissimam mensuram Trevirorum apud eos tunc temporis rectissime -entem. CHART. Ital. Ficker 394 p. 407,18 prestare ... unum starium grani ad starium -entem in dictis villis. *adde*: CHART. Ger. Col. 102 p. 101,6 (a. 1235) nec commiscebit *famulus* nec uni vinum melius dabit quam alteri, eodem vase -ente. *adi. currens*, -entis. *1 gener.*: *a celer, velox* - schnell: VITA Heinr. IV. 7 p. 26,27 quod ubi ad hostes imperatoris -s fama pertulit eqs. CONST. imp. I 447,8 duo equi, unus -s et alter ambulans, addantur. ANNAL. Ianuens. III p. 118,5 galeas et alia ligna -ia. *urgens, impatiens morae* - et celeris desiderii; et id, quod volumus, statim volumus. *b continuus* - fortlaufend: CHART. Mog. A I 324 p. 214,31 (spur. s. XII.¹) allata sunt ... plura privilegiorum paria ... vetustatis carie consumpta, ita quod non possent habere legendi -s vestigium. *completus* - voll: ANNAL. Bar. a. 996 (MGScript. V p. 53^a) obsessa est Materies tribus mensibus -bus. *2 spec.*: *a medic.*: *a de*

medicamine i. q. fluidus, liquidus – flüssig: BRUNUS LONG. chirurg. 1,14 p. 111^F -es lavativae *medicinae*. 1,15 p. 113^D est, ut distemperetur medicamen cum aceto . . . , ita ut sit -s. **β** *de certo genere nodorum i. q. mobilis – beweglich, 'laufend'*: BRUNUS LONG. chirurg. 2,10 p. 126^E cum spaco in circuitu fortiter liga (sc. *eminentiam umbilici*) et fac in eo nodum -em (sim. THEOD. CERV. chirurg. 3,34 p. 168^H). **b** *mus. de certo genere neumarum ('laufend', de re v. l. 195q.)*: ANON. IV mus. 7 p. 87,15 si primus punctus fuerit -s, tunc *eqs.* p. 87,18 primus (*punctus*) ante . . . erit -s. **c** *publ. et iur.*: **α** *de moneta i. q. usitatus, validus – gängig, gültig* (cf. p. 2146, 415qq.). CHART. Nuremb. 248 (a. 1233) pro septem libris -is monete. CHART. Ioh. Ratisb. 26 talentum dimidium Ratisponensis monete dapsilis et -is (sim. 52 p. 87,29). **β** *porcus -s* (sc. *qui iam a matre separatus currit*) *i. q. porcus iuvenis – 'Läufer(schwein)'*, *Jungschwein*: REGISTR. Salisb. 3,5,1 (c. 1250) porcos magnos III et X -es (sim. 3,5,2,3,5).

subst. currēns, -entis. **1** *masc. et fem. (ellipt. de puncto, nota ['laufende Note']; de re v. H. Riemann, Musiklexikon, Sachteil.¹² 1967. p. 193)*: ANON. IV mus. 1,2 p. 37,23 frange ultimam longam per duas -es. p. 38,13 longa materialis cum duobus -bus. *ibid.* *saepius* (v. ind.). **2** *neutr. et masc. (ellipt. de flumine, fluvio) i. q. decursus (aquarum) – (Wasser-, Fluß-) Lauf*: TRAD. Patav. 41 (a. 795) nihil relinqui super . . . silvas, pratas, aquarum -ia. *pro nomine loci*: LEO MARS. chron. 2,27 curtes de Gariliano ad ipsos C-es. **3** *neutr. i. q. lapis molaris – Mühlstein* (cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1566^a, 285qq.). CHART. Worm. 251 p. 168,25 (a. 1254) nos totum molendinum preter parietem versus rotas et preter -ia reparabimus cum expensis nostris.

adv. cursim: v. p. 2150,565qq.

2. curro v. 1. curo.

***currthema** *subst.* (orig. slav.; cf. polon. karczma, bohém. křčma, theod. Kaschemme, siles. 'Kretscham') *caupona, taberna – Schenke, Wirtshaus*: CHART. episc. Misn. 114 p. 103, 26 (a. 1233) eidem (*praeposito*) dedimus ius in villa saepedicta tabernam, quae -a vulgariter dicitur, instaurandi.

curruca (cor-, car-, curu-, -ula), -ae f. (cf. ThLL. s. v. curuca) **1** *ὑπολαῖς, Motacilla curruca (L.) – Grasmücke*: **a** *proprie*: EGBERT. fec. rat. 1,768 -a suam fovet ova vorantia carnem. CARM. didasc. 591 non cum -a (co-, ca-, -la var. l.) cuculi dolus alterat ova (sc. *Orpheo canente*). **b** *translate i. q. maritus adulterio uxoris deceptus – Hahnrei, gebörter Ehemann*: EGBERT. fec. rat. 1,659 zelotipam -a suam devinctius ardet. v. et p. 2065,33. *per compar. de homine superfluo*: EGBERT. fec. rat. 1,1486 is (*quintus calvus*) plane -a foret, si quintus adesset (v. notam ed.). **2** *per confusionem i. q. parus – Meise*: v. p. 2063,64.

***currugatio** v. *corrugatio. **currulis** v. curulis.

currulum v. curulis. **1. currum** v. currus.

[2. currum v. scoria: GLOSS. III 677,41 St.-S. (cf. H. Antony, *MittelaltJb.* 16. 1981. p. 323sq.).]

curruo v. 1. corruo.

currus, -us m. (-um, -i n.: p. 2148,13) *script. et form.: sing.: gen. -os: l.63. dat. -u: p.2148,38. abl. -o: p.2148,22. plur.: acc. -os: p.2149,9. ?abl. curbis: p.2148,7. confunditur c. cursus: l.62.p.2148,4.2149,345qq.*

1 *vehiculum – Fahrzeug, Gefährt*: **A** *strictius de vehiculo rotas habente i. q. carrus, curriculum, plaustrum – Wagen, Karren*: **1** *gener.*: **a** *proprie*: **α** *de qualibet vel incerta specie*: STEPH. Wilfr. 65 (66) p. 260,25 nostri . . . sanctum corpus . . . in -u (cursum 1) ponentes *eqs.* COMPUT. cod. Bern. 8 annus . . . simulatur rote -os vel anolo. SEDUL. SCOT. carm. I 1,7 ars -um regitat. CHART. Port. 114 in manus . . . Heinrici magistri -uum. CHART. Basil. C I 199 p. 142,24 ad petitionem . . . -uum operariorum. CHART. episc. Halb. 1221 l. 355q. si auriga . . . aut per -um sive per equos aliquem ad -um pertinentem leserit *eqs. al. in cognomento*: CHRON. Brunsw. 5 (MG Script. XXX p. 23,475q.; s. XIII.²) de Ethicone Aureo-curru; vulgaris fama est de quodam Ethicone cum -u aureo, quod *eqs. β* *de raeda, carpento*: VITA Odil. 8 (MGMer. VI p. 42,5; s. X.) Odilia . . . in -u sedens, sicut illis temporibus mos erat eundi.

CHART. Argent. I 616,30 civem in procinctu itineris existentem, scilicet . . . equum vel -um ascendentem. ALEX. MIN. apoc. 18 p. 382,6 quae (*raedae*) alio nomine -us vocantur. *al. γ* *de vehiculo bellico*: CARM. biblioth. 6,6,13 -us (cursus P) proprios plebem . . . et omnem fluctibus in mediis cursum finire tuetur *Pharao* (cf. *Vulg. exod. 14,23sqq.*). SEDUL. SCOT. carm. II 53,11 falcatos . . . -us. BENED. ANDR. chron. p. 175,10 curbis (*ni leg. turbis*) properantes carpentes iter et ad prelium ut ferro stantes. HIST. peregr. p. 130,12 exercitu cum equis et -bus per terram eunte. *al. de carrocio q. d. (ad modum machinae constructo: l. 11)*: CHRON. reg. a. 1162 p. 110,32 (rec. I) -us multiplici robore conceptus *eqs.* IOH. TULB. gest. 8 (MGScript. XXXI p. 686,16) -um factum erat, ubi vexillum christianorum ponere debebant. ANNAL. Worm. a. 1260 p. 157,4 cum . . . vexillo ac -u suo heerwagen. CHRON. Worm. p. 166,15 cum -u, qui dicitur stanthart. *al. δ* *de -u insigni nobilium sim.*: RUP. TUIT. vict. 5,14 p. 168,23 -us dominorum, -us triumphantium vehiculum est. HELM. chron. 80 p. 151,29 regem . . . decet venire more suo, hoc est in -u aureo *eqs.* ALEX. MIN. apoc. 9 p. 143,17 filii huius saeculi gloriantur in -bus et in equis (cf. *Vulg. psalm. 19,8*). *al. ε* *de -u igneo Eliae* (cf. *Vulg. IV reg. 2, 11*): RHYTHM. 82,21,2 ipse . . . ignito -o raptus est in turbine. AGIUS epic. Hath. 442 Helias dum . . . reductus ad superos -u afforet igneolo. *al. ζ* *de vehiculo onera portante*: RUD. TRUD. gest. 1,11 lapides, calcem, sabulum, ligna . . . plaustris et -bus . . . advehere. DIPL. Frid. I. 1001 p. 294,29 qualiacumque . . . bona oppidani . . . emerint . . . et in -u vel navi oneraverint *eqs.* CHART. Traiect. 1370 p. 146,35 ita quod per eum (*ponentem*) patere valeat introitus et exitus -bus et karrucis. ACTA civ. Wism. B 294 -us . . . cum feno. *al. huc spectat et maxima pars exemplorum sub I A 2 allatorum*. **η** *de vehiculo vili manibus propulso*: CHRON. reg. cont. I a. 1190 p. 149,23 Turci . . . -us plenos lapidibus extruxerant, quos a devexo transeuntibus desuper inmitterent. CHRON. Mont. Ser. a. 1223 p. 203, 345q. Fridericus . . . cuppam . . . super -um stabilitam lignis sicis repleri fecit . . . ; precepit suis, ut -um ante se impellentes domui applicarent. **b** *locut.*: THIETM. chron. 4,52 num . . . -ui (*m. al. corr. ex -u*) tuo quartam deesse non sentis rotam? (*de gravi quodam defectu*). CHRON. Pol. 1,4 p. 14,20 cur rota -um praecurrit? (*de ordine narrandi non servato*). ?*lusus -us fere i. q. res parva – etwa: Kleinigkeit, Bagatelle*: COLUMB. epist. 5 p. 174,1 non . . . lus -us (*an leg. scurrus pro scurrilis?*) vobis (*sc. papae*) obicitur; hereticorum enim receptio . . . vobis reputatur. **c** *in imag., alleg., per compar.*: **α** *de -u diis deabusque sim. ascripto (fere usu poet.)*: WALAHER. Mamm. 18,2 solis. SEDUL. SCOT. carm. II 2,5 Aurorae. ABBO SANGERM. bell. 1,474 -bus Eumenidum piceis artatus (*sc. lannio*). *al. β* *de sidere plaustris*: THEODULF. carm. 46,88 virgoque cum -u inbraque. **γ** *de -u Dei* (cf. *Vulg. psalm. 67,18*), *ecclesiae sim.*: COLUMB. epist. 5 p. 174,36 supremus ipse auriga -us illius, qui est Christus. HRABAN. univ. 7,8 p. 215^C -us . . . sanctorum angelorum societatem aut sanctorum hominum unanimitem mystice designat. 20,30 -us sub allegoria duplici modo intelligitur: *eqs.* CHART. Mog. A 323 regnante Henrico quarto, Sigefrido archipresule -um Dei aurigante (*inde* 324 [spur.]. *item* 341. *sim.* 332 Mogontine ecclesie -um. TRANSL. Alex. Hall. [MGScript. XXX p. 956,8]). HONOR. AUGUST. gemm. 1,6 -us Dei decem millibus multiplex legitur . . . ; ita Christus mundum intravit . . . -u scripturae vectus. *al. δ* *usu vario*: ERMENR. ad Grim. 19 p. 557,9 -us tui iam predicti (*sc. quadrigae virtutum principalium*) canti et modioli seu obices ac lora. HEINR. AUGUST. plant. 1269 est instar -us caro, mens cui (*qui ed.*) presidet eius *eqs.* **d** *meton. i. q. iugum, equi iugales – Gespann, Zugpferde*: ABBO SANGERM. bell. 2,519 sui (*sc. regis milites*) infrenant -us (gloss.: equos). EPIST. Teg. 16 ut . . . pabula -uum et equorum . . . adquirantur. **2** *publ. et iur.*: **a** *spectat ad teloneum, exactionem*: DIPL. Frid. I. 469 ut quilibet mercator de sua statione II^{os} denarios imperiales solvat . . . et quilibet -us similiter duos. CHART. Raitenh. 128 ita quod vecturas (*sc. victualium*) duorum -uum . . . deducendi . . . absque theloneo habeant . . . libertatem *fratres*. REGISTR. Mog. p. 35,13 de quolibet -u vendente salem men-

suram unam, que vocatur zwolftail. REGISTR. abb. Werd. 9,5 p. 298,10 solvet . . . tota familia de sex -bus sex solidos annuatim. CHART. Burgenl. II 185 p. 133,9 (dipl.) trecesimam de suis -bus quibuscumque rebus oneratis solvere. TRAD. Udalar. August. 2 p. 8,43sq. (interp.). *al. expressius i. q. vehes* – *Wagenladung, Fuhre*: CHART. Babenb. 86,27 (a. 1192) LII denarii iudici solvantur in Vienna . . . de uno -u vestium. CHART. Tirol. 1100 p. 143,25 illi de Maletto . . . debent dare annuatim . . . XII -os sive procem asseres supra pontem. *b spectat ad servitium*: CHART. Sangall. A III app. 59 p. 748,21 (s. XII/XIII.) hii omnes mansus in Maio operas IV -uum debent *eqs.* CHART. Rhen. med. II app. 15 p. 418,12 quicumque mansionarius est, . . . V ductus -uum cum segete facit in messe de agris in horreum archiepiscopi. CHART. Babenb. 255 p. 85,25 omnem steu-ram in prediis predictarum villarum nec non evectiones -uum omnino evitet *Ortliebus*. CHART. Aquens. 222 l. 16 in -bus praestandis vel feno colligendo. CHART. Walkenr. 178 l. 21 ecclesiam ab . . . petitione equorum vel -uum vecturalium . . . liberam . . . esse volentes. *v. et p. 2142,36. c spectat ad cessionem lignorum ad -us faciendus*: CHART. Rhen. 80 (a. 911/18) dono . . . de silvas ad porcos C, ad caedendum lignum ad -us II. CHART. Turg. III 307 quod prefate sorores de silva . . . domos, -us, aratra . . . valeant reparare. REGISTR. Mog. p. 54,20 de -bus, qui fiunt in silva, libre III et dimid. DIPL. Conr. III. 105 p. 189,55sq. (interp.) in silva Lomerholz iusticia . . . XIII -uum ad usum monasterii, . . . in silva Vethelgarde totam iusticiam et XIII -us. *d denarii -uum i. q. pretium pro vectura solvendum* – *Fuhrlohn, -geld*: CHART. episc. Hild. III 484 p. 237,4 (registrum decani a. 1277/86) in Ysnem collectori, trituratoribus et den. -uum XVIII sol. p. 237,24 den. ad -uum (*struct. contam.*). *ibid. al. B latius: 1 de nave*: ABBO SANGER. bell. 2,430 Matronam . . . aequoreo -u sulcant *Normanni*. *2 de traha: v. p. 2142,25.*

II per confusionem c. cursus: A decursus aquarum, fluentum – *Wasserlauf, Fluß*: GUTOLF. hist. p. 653,38 rex Otacharus . . ., cui aurum et argentum . . . cum aurifodinis et -bus terrarum viscera ministrabant. *B locut. de -u (ad -um) i. q. secundum morem* – *der Gewohnheit entsprechend, von alters her*: TRAD. Westph. IV p. 144,6 (s. XIII.) ad -um cocis IV panes *dat celleraria*. p. 146,27 de Libbere . . . domine abbatisse unam aucam et II pullos et magnam simellam de -u (*sc. dabunt*). p. 147,2 ista dantur de -u: conventui XX magnas simellas.

**cursa*, -ae f. (? -um, -i n.: l. 50) (*cf. ital. corsa*) *1 globus latronum (conductorum), expeditio ulciscendi causa facta* – (*gedungene*) *Räuberbande, 'Strafexpedition'*: LEG. Lang. p. 218,10 nullam laesionem . . ., neque per exercita aut -as neque per scammeras. p. 218,41 per scamratores seu -as et puplicum exercitum oppressionem facere. p. 221,6 pro quovis excessu barbaricum facere aut -a mittere. *2 usura (cumulata)* – (*aufge-laufene*) *Zinsen*: COD. Wang. Trident. 166 p. 354,30 (a. 1234) fuit confessus . . . accepisse . . . MM et CCXL libras denariorum Venecianorum parvorum de capitali et CCCXXX libras Veronensium denariorum de -a.

**cursalis*, -e. (*cursus*) *script. et form.:* -ar(is): l. 64. *abl. sg. -e: l. 62. abl. pl. -is: l. 59.*

1 adi. i. q. cursu officii contentus, canonicus – *die kirchlichen Tagzeiten ausmachend, kanonisch festgesetzt*: CONC. Karol. A 10,1 in omnibus -is oribus . . . preces Deo fundere. *2 subst. masc. (?fem.: l. 62): a ellipt. de cane venatico i. q. cursor* – *Läufer*: LEX Alam. 78,1 de canibus suisibus; de primo (primaria 2) -e, qui primus currit, qui eum involaverit, VI solidos componat (82,1 [rec. B] si quis canem seusium, primum -em [cursorem 30, -rem corr. 31] *eqs.*). *b pirata, praedo maris* – *Seeräuber, Korsar* (*cf. ital. vet. corsale*): ANNAL. Ianuens. II p. 10,6 ad capiendos -es et rebelles. p. 42,17 consules armaverunt VIII galeas pro fugandis galeis -ium de Provincia. p. 96,25 Bonalbergus -is.

**cursarius*, -a, -um. (*cursus, cf. cursorius*) *form. -alius: p. 2150,6. 1 adi. i. q. currax* – *schnell (laufend), Eil-*: OLIV. hist. Dam. 71 p. 268,16 ipsorum (*principum*) frater in camelis -is (et -is B) frequenter nuncios misit. *2 subst.: a masc.: a*

ellipt. de equo i. q. cursor – *Renner*: FUND. Consecr. Petri p. 198,16 cum omnibus generibus equorum faleratorum, dextrariorum, spadonum, -orum. *β pirata, praedo maris* – *Seeräuber, Korsar* (*cf. ital. corsaro*): ACTA imp. Winkelm. I 583 p. 470,22sq. (a. 1199) nos non tenebimus nec recipimus in portum nostrum . . . -lios Pisanos, Ianuenses . . . nec aliquem -lium et indefinite nullum hominem recipimus, qui *eqs.* GREG. IX. registr. 605 p. 494,20 -i et pyrate nimis impediunt subsidium terre sancte capiendo et spoliando transeuntes ad illam (*ex IN-NOC. III. registr. [CHART. Rhen. med. III 9 p. 13,31]*). ACTA imp. Winkelm. II 1028 p. 689,17 si aliqua gens christiana vel aliquis -us exierit in mare . . . ad offendendum Venetos (*sim. p. 689,25*). *b masc. vel neutr. i. q. liber divini officii, brevitarium* – *Buch der kirchlichen Tagzeiten, Brevier*: CATAL. biblioth. A I 40 (a. 1032/55) lectionarius . . . vetustus et -us antiquior. B III p. 98,40 Prudentium et Sedulium; -um; Elucidarium; Aratorem. *c fem. vel masc. de genere navium celerium fere i. q. celox* – *etwa: Schnellsegler*: OLIV. hist. Dam. 44 supervenit comes . . . cum octo galeis, quarum duas -as insidiantes christianis cepit in via maris. 57 p. 260,2 scalandros, tharidas, barbotos, -os (-as B) et barcas. *v. et p. 2149,72.*

curseriatus* (*cor-*), -a, -um. (curseria* [*v. DuC. s. v.*], *cf. francog. coursière*) *viis defensorii instructus* – *mit Laufgängen, Wehrgängen versehen*: CHART. Helv. arb. 112 p. 175,27 (a. 1270) chafallum bene munitum . . . et desuper bene co-um.

**cursibilis*, -e. (*currere*) *currrens, fluidus* – *laufend, (dünn)flüssig*: PS. GALEN. anat. 42 p. 215^{B/C} motu constrictionis exufflatur calor a corde per totum corpus sanguinem subtilians, -em (*cursilem V*) efficiens ipsum . . .; praeterea a motu spiritus subtiliatur sanguis et -is (*cursilis V*) efficitur. BRUNUS LONG. chirurg. 1,5 p. 108^B quin habeat *oleum* proprietatem . . . subtiliandi medicinas et faciendi eas -es (*cf. l. 48*).

cursilis, -e. *currrens* – *laufend*: *1 gener.:* *a de anim. i. q. (pedibus) celer, pernix, agilis* – *schnell(füßig), flink, behende*: EKKEB. SCHON. opusc. 11^I p. 337,26 (*carm.*) -is atque alacer mandata pii patris imple (*sc. angele sancte Dei*). ALBERT. M. animal. 12,226 animal . . ., quod -e sit et agile . . . sicut caper montanus. *usu subst.:* ALBERT. M. cael. hier. 15,6 p. 239,62 dicimus 'pedes' ipsorum (*angelorum*) significare 'mobile . . . et velox . . . et -e' (*PG 3,332^C τὸ . . . ἐντροχέες*), quantum ad remotionem impediendi 'motionis euntis semper in divina'. *b de rebus i. q. velox, concitus* – *schnell, rasch*: THEOD. TREV. transl. Celsi 15 sub -i festinantia. ACTA imp. Winkelm. I 693 p. 550,6 impetu -i et rapido. *2 medic. i. q. fluens, fluidus* – *fließend, (dünn)flüssig*: THEOD. CERV. chirurg. 1,15 p. 141^G habet *oleum* . . . proprietatem . . . subtiliandi medicinas et faciendi eas -es (*cf. l. 33*). *v. et l. 30,31. defluens* – *abfließend*: BRUNUS LONG. chirurg. 2,18 p. 129^D ut aperiantur viae et pori, quod superfluitas innaturalis non -is currit. *discurrens* – *auseinanderlaufend*: MAURUS progn. 12 p. 30^B,13 fit *phlegmaticum apostema* 'sub tac-tu' -e' (*opp. mutabile*) *eqs.* *3 metr. i. q. rhythmicus* – *rhythmisch*: CHRON. rhythm. Austr. 6 crede consequencia stilum redolere -em, non metricum: metra viluere.

cursim adv. de etymologia: CHRON. Salern. 156 a 'curro' -m (*cf. ThLL. IV. p. 1525,54, sed notio in exemplis sub 3 al-latis a cursus originem trahere videtur*).

1 gener.: *a proprie:* *a strictius i. q. cursu* – *im Lauf*: FROUM. *carm.* 14,12 currite certatim vos huc praecurrere -m. VITA Norb. I 6 p. 675,34 ut . . . pastores . . . -m eum praeverirent et adventum eius populo nunciarent. *al. in imag. de poeta quasi equitante*: ENGELM. *carm.* 3,28 (MGPoet. III p. 62) liceat -m mihi plaudere . . . festivos ludos simplexque retexere carmen. *β latius i. q. festinanter, sine mora* – *eilends, unverzüglich*: EKKEB. IV. cas. 125 p. 244,6 signum . . . -m pulsantes fratres advocant. CHRON. Pol. 3,26 p. 162,8 alii fluvi-um . . . -m (*cursum var. l.*) . . . transnabant, alii *eqs. al. in imag. de gloria volitante*: PAULIN. AQUIL. *carm.* 6,9,2 pen-nas gerens plumbeas inanis -m (*cursi, cursu var. l.*) transvolavit Gloria. *b translate:* *a velociter, raptim* – *im Schnellverfahren, flüchtig*: GODESC. SAXO theol. 6 p. 175,14 ego . . .

[Antony]

solummodo -m quidem, sed tamen totum ipsum librum (sc. *proverbiorum*) diligentissime legi. PETR. DAM. epist. 18 p. 178,3 bibliothecam . . . omnium veteris et novi testamenti voluminum licet -m (cursum *var. l.*) ac per hoc non exacte vobis emendare curavimus. *in malam partem i. q. leviter, neglegenter – oberflächlich, nachlässig*: CONC. Karol. A 39^A, 137 psalmi . . . non -m (cursum *var. l.*) . . . , sed planae ac dilucidae . . . recitentur. EPIST. var. II 35 sunt . . . nonnulli, qui . . . sine antiphonis -m et omni cum velocitate . . . divinis neglegenter assistunt laudibus. BENZO ad Heinr. IV. 18 (19) p. 320,13 Romana legatio non est -m pertractanda, sed morose atque diutius. **β gradatim, pedetemptim, diligenter – Schritt für Schritt, bedächtig, sorgfältig**: ALDH. epist. 1 p. 478,3 haec . . . -m pedetemptim perstrinximus, . . . ut scias *eqs.* virg. I 22 p. 253,6 haec paucula . . . carptim et -m congesimus, quo *eqs.* AETHICUS p. 87,8 achademus . . . studio indagare et altiora magnatimque hac -m. p. 123,19 philosophi indagationem -m peragratam. p. 169,8 quae (*incredibilia*) . . . -m ad duo puncta posuimus, caraxaturas et virgulas. RUP. TUIT. trin. 10,1 l. 27 litteram -m vellicabimus et, quae intrinsecus condita sunt mysteria . . . , diligenter . . . proferre . . . conabimur. *uberius – ausführlich*: EPIST. Mog. 21 p. 354,12 (a. 1007) epistolaris brevitatis me -m pandere vetat, quod gestio. **γ per temporum curricula, paulatim – im Laufe der Zeit, allmählich**: AETHICUS p. 153, 8 -m . . . vicina finitima huius regionis Histria multa induxit scismata hereticorum magistrantium. EPIST. Hildeg. 95 p. 316^B quoniam -m iam interierit pene omnis ante habita religio. **2 mus. i. q. accelerate, correpte – beschleunigt, in raschem Tempo**: AUREL. REOM. mus. 10,34 quarta (*differentia*) est, cuius versiculi finis ad instar puncti in altum erigitur -mque profertur. 16,23 octava (*varietas*) est, cuius finis -m deponitur. SCHOL. enchir. 1,406 haec . . . numerositatis ratio doctam semper cantionem decet et hac maxima sua dignitate ornatur, sive tractum seu -m canatur. **3 liturg. i. q. secundum cursum (orationum) canonicum – dem kanonischen Ablauf (der Gebete) entsprechend**: ORDO Mind. p. 1329^C quando alii 'Sanctus, sanctus, sanctus' decantant, haec oratio -m dicenda est a sacerdote: '*eqs.*' ΕΚΚΗ. IV. cas. 56 p. 122,21 matutinas . . . laudes -m de sancta cruce . . . persolventes.

***cursinarius, -i m.** (cursus; *per analogiam ad ordinarius formatum, ut vid.*) *liber divini officii, breviarium – Buch der kirchlichen Tagzeiten, Brevier*: CATAL. biblioth. A I 42 p. 212,17 (s. XII.) sunt etiam duo -i et tres benedictionales libri (*an subest adi.?*).

curso, -onis f. *cursus – das Laufen, Lauf*: **1 in imag. de cursu expedito**: MILO carm. 1,3,6 haec pagina . . . exerto properat, o rex, tibi plaudere laude; -o sed voto pavitanti deficit in haec: artatur nimium proprio sub calle *eqs.* **2 cursitatio – das Herumlaufen**: YSENGRIMUS 5,318 per casus nemorum amfractusque petrarum -o lassarat quadrudana vagum (sc. *Reinardum*). **3 decursus (aquarum) – (Wasser-)Lauf**: DIPL. Heinr. II. 181 una cum . . . aquis aquarumve -bus.

cursitatio, -onis f. *cursus certamen, cursus – (Wett-)Rennen*: ALBERT. M. pol. 6,5ⁱ p. 599^b,39 'leves et nudas operationes', sicut -es equorum, artem sagittariam, palaestram.

curso, -avi, -are. *script. -ancium: p. 2152,34. depon.: p. 2152,3,26. struct. c. acc.: l. 71.p.2152,25,30.*

I strictius de concito gressu anim. (in imag. vel translate de rebus: l. 67. p. 2152,11): **A in univ. i. q. hinc inde currere, discurrere, vagari – hin und her laufen, herum-, umherlaufen**: **1 proprie**: ECBASIS capt. 150 -at ericius, pomis revehatur onustus. BENZO ad Heinr. IV. 6,4 p. 546,5 monachi . . . per omnes regiones . . . -ant. EPIST. Teg. 46 per nuntios hinc inde sepius -antes. *al.* **2 in imag.**: ALDH. virg. I 49 p. 304,1 vestrae sagacitatis filosofiam per . . . librorum campos <curiose> -antem, (curiositatem *codd.*). CARM. Bur. 70,10,5 malignum murmur -at per populum. **spectat ad blanditiam**: RUP. TUIT. trin. 40,10 l. 389 negotiosae magis esse videbantur *puellulae (i. septem artes liberales)* circa creaturam discutiendam -antes, ipsum autem creatorem negligentes. *c. acc. i. q. peragrarare – durchstreifen*: VITA Deic. 6 (prol.) Galliarum viridaria -ando, rosas liliaque quaeritando ad obpandendum gazophylacium

Domini. **B c. colore quodam: 1 currere, cursu properare – laufen, (dahin)eilen**: **a proprie**: ARBEO Corb. 18 p. 208,9 cuncti . . . ad litus . . . -bantur (*m. al. corr. -bant 1*). METELL. buc. 6,44 ad mirum signi plebs e lare -at omni. *al. milit. (cf. l. 315qq.)*: ANNAL. Mell. Vind. I a. 1273 p. 705,7 comes . . . cum XXX milibus expeditorum optime usque in La -ando pervenerunt. **b in imag. de conversatione terrena, certamine sacro sim.**: WALTH. SPIR. Christoph. II 5,102 qui (*Christus*) favis, ut per te tua formula -et ad te. AMARC. serm. 1,56 ad infernum totus modo -at orbis. *al.* **c translate i. q. decurrere, transire – ablaufen, vergehen**: EPIST. Wisig. 13 p. 681,29 -antibus (curissitumte, curisitante *var. l.*) temporibus. **2 accurrere, ad-volare – herbeilaufen, -eilen**: ERMENR. Sval. 9 p. 160,27 praevaluit asinus et necatus est lupus, non a pastoribus -antibus, sed asellinis calcibus. FROUM. carm. 14,17 -et omne genus, cui lingue sufficit usus.

II latius: A migrare, se conferre – reisen, sich begeben: EPIST. Hann. 16 p. 38,6 mihi . . . iniungitis, ut procul a locis meis nunc evagari Goslarium, nunc Cudelinumburgum ascendere, nunc Ostrewic -are . . . debeam. **B equitare, (equo ad-misso) currere – (im Galopp) reiten**: RUODLIEB I 51 arrepto freno, monito calcare poledro -at in campo. ALBERT. M. animal. 8,199 p. 654,39 miles . . . in dextrario -vit ad ipsum (*leonem*). *c. acc.*: ALBERT. M. animal. 22,80 cavendum est, ne . . . cito -etur equus. **C certatim curribus vehi – um die Wette fahren**: AETHICUS p. 208,7 iungantur quadrigae, -entur aurigae. **D praedari – auf Raub ausgehen**: ANNAL. Ianuens. II p. 77,27 que (*naves*) dicebantur in Provinciam perrexisse -andi causa. *c. acc. i. q. diripere – plündern*: SALIMB. chron. p. 16,38 Saracenorum casalia -ando.

subst. cursitantes, -ium m. *milites expediti ac mobiles, velites – leichtes Fußvolk, 'Plänkler'*: ANNAL. Mell. Claustr. VI a. 1278 p. 745,36 exploratores . . . premitentes duo milia -cium exercitum regis Bohemie . . . perturbando ad commocionem totius exercitus . . . coegerunt.

curso, -are. (*continuo*) *currere – (fort und fort) laufen*: ALDH. virg. II 2063 hic (*Constantinus*) sobolem sanctam miro dilexit amore, dum vitae merito late praeconia -ant. ad Acirc. 77,4 altera . . . -at, quod numquam altera gessit (*de mola*). CARM. Sangall. I 1,8 nec . . . haedi . . . viridem -are per herbam consueti fuerant. *de vento c. sensu flandi*: (AGNELL.) lib. pont. prol. p. 277,21 (carm.) per vacuum . . . -antes undique ventos.

cursor, -oris m. **I de anim. i. qui (celeriter) currit, δρομεύς, ταχυδρόμος – (Schnell-)Läufer**: **A de hominibus: 1 in univ.**: ALBERT. M. praedicam. 5,10 p. 263^a,25 dicitur -r . . . , non quidem dictus ab actu vel officio currendi . . . , sed ab ipsa qualitate, quae est naturalis potentia hoc faciendi *eqs.* Iob 9,25 -r . . . in cursu figens pedem cursum quietibus intercipit eo, quod currit. **spectat ad fugam**: IOH. DIAC. cen. 2,215 in pas-tore currit Abel, in -e fit Iacob (*cf. Vulg. gen. 27,43*). **pro cognomento (in fabula)**: YSENGRIMUS 4,745 magna salus ovium, Larveldus C-r. **2 spectat ad certamen i. q. stadiodromos – Wettläufer (in imag. de athletis Dei)**: ALDH. virg. I 2 p. 230,14 alius anhelantium in stadio -um plantis fidens pernicibus . . . victoriae palma . . . perfruitur, alius *eqs.* BRUNO QUERF. fratr. 32 p. 80^a,30 ut delectaret *Deus* videre legitimum cursum bonorum -um currentium. **3 spectat ad cursum maritimum i. q. nauta, viator – Seefahrer, Reisender**: PAUL. DIAC. carm. 6,40 -i (gloss.: Mauro; i. *Benedicto*) ignaro praebuit unda viam. **4 spectat ad officium publicum vel privatum i. q. nuntius, tabellarius, portitor – (Eil-, Send-, Brief-) Bote, Kurier**: **a de legatis minoribus curiae Romanae**: CHART. episc. Hild. I 539 p. 516,10 (epist. papae a. 1198) sicut ex relatione -um nostrorum accepimus. CHART. Carinth. V 212 Marcovaldus de Florentia -r . . . domini papae. CATAL. fam. pap. p. 198^a -es (sc. *recipiunt praebendas*): AUTUS I; Episcopus I *eqs. al.* **b de specialibus apparitoribus minoribus in communibus Italiae (cf. *currerius)**: CHART. Ital. Ficker 233 (a. 1210) in presentia . . . Tirbani viatoris Verone . . . et Zordani -is de Zenoa et aliorum. ANNAL. Ianuens. II p. 138,8 Pisani quendam suum -em Nitiam miserant cum litteris suis. *al.* **c**

usu vario: ADDIT. Nival. (MGMer. IV p. 451,8) missis ubique per vicina loca -bus. ALCUIN. epist. 184 p. 310,19 plura scriberem . . . , si non iste -r ex vestro (sc. *archiepiscopi*) mandato velociter revertere habuisset. FORM. Laudun. 7 ne . . . nos greguli . . . fraus deludat, rogamus . . . eidem . . . -i, ut alacrius iter carpat, diarium largire (sim. 9 p. 517,29). GALB. Karol. 29 l. 17 quidam nomine Robertus, -r et serviens eius (*castellani*). REGISTR. abb. Werd. 8,6 p. 270,16 custos . . . dabit . . . -i I, quatuor equitantibus legatis IV (sc. *candelas*). TRAD. Altaerip. 237 abbatis. ACTA civ. Wism. A 183 domini terre. *saepe*. de angelo: VITA Reginsw. 17 caeli -r . . . illapsus episcopi cubiculum eqs. 5 *spectat ad certam rationem militandi, usu plur. i. q. milites expediti ac mobiles, velites, exploratores* - leichten Fußvolk, 'Plänkler', Kundschafter: BENZO ad Heinr. IV. 2,18 p. 256,12 -es eorum (*Normannorum*) ad belligerandum nostros provocant, sed sine mora revertentes dorsa demonstrant. CHRON. Pol. 2,33 p. 101,6 depredatores eorum (*Pomorano-rum*) et -es . . . dissipavit *Bolezlavus*. METELL. exp. Hieros. 3, 258 -es legionis agros lustrant regionis. 3,336. IOH. CODAGN. annal. a. 1193 p. 21,15 cumque -es precessissent eqs. a. 1215 p. 52,33. B de animalibus: 1 de equo bellico ('Renner', *usu attrib.*): LIGURINUS 7,266 miles equo -e carens. 7,689. 2 de cane venatico: v. p. 2149,64.

II de parte quadam mobili quadrantis q. d. ('Schieber', de re v. p. 2142,26): HERM. AUGIENS. util. astrolab. 5 p. 409^B circuli quadram in XC per quinquepartita intervalla in summitate divide; hinc -em, qui infra volvitur, sic metire: eqs. *ibid. al. cursorius*, -a, -um. 1 adi.: a ad currendum pertinens - Lauf: ALBERT. M. praedicam. 5,10 p. 263^A,37 disciplinarum nomina, sicut -ae et pugillatoriae artis. b cursoris munere fungens - Botendienste verrichtend: LAMB. ARD. hist. 148 per quosdam . . . -os in Romana curia notos clericos et magistros. c currens, mobilis - laufend, beweglich: TRACT. de fist. org. p. 17 linguae in suis foraminibus erunt mobiles et -ae. 2 subst. fem. (ellipt.) i. q. ars, disciplina currendi, certamen cursus - das Laufen (als Fertigkeit, Disziplin), Wettlauf: ABSAL. serm. 3 p. 30^A habent certe -a et pugillatoria finem suum, videlicet coronam victoriae. ALBERT. M. eth. II 1,3,1 p. 30^B,27sq. -a, luctatoria . . . et huiusmodi aliae sunt de civili . . . ; -a enim dissolvit spiritum . . . , ut habilis efficiatur civis. pol. 4,1^A p. 318^B,12 qui longa et gracilia crura habet, ad -am (sc. *aptus est*).

adv. *cursorie. 1 cursim, raptim - flüchtig, beiläufig: HUGO TRIMB. registr. 583 ob minores pueros -e ponantur (sc. *scriptores minores*). sols. 36 p. 69,3 (carm.) quedam hic -e miracula signantur, quamvis hec verbosius in illo (libro) describantur. 2 t. t. *academicus de lectione speciali in facultate theologica baccalariis iniuncta i. q. ad cursum - als Kurs, 'kursorisch'* (de re v. O. Weijers, *Terminologie des universités au XIIIe siècle*, 1987 p. 329sq.). SALIMB. chron. p. 94, 35 magnus clericus fuit et totam biblam -e Parisius legit *Bartholomaeus Anglicus*.

1. cursus, -us m. script. cor.: p. 2154,46. form.: acc. sg. -u (-o): p. 2154,57. decl. II.: gen. sg. -i: p. 2150,70. 2157,61. abl. sg. -o: p. 2154,46. 2155,15. 2157,2. 51.59. adde VITA Lamb. Traiect. 12 (MGMer. VI p. 366,9 [var. l.]). ARBEO Emm. 13.

I proprie vel in imag.: A strictius de concito gressu anim. (*saeptus de rebus personatis*, e. g. l. 64.67sq.). 1 usu communi i. q. cursio, δρόμος - das Laufen, Rennen, Lauf: a in univ.: CARM. de Karolo et Leone 291 -bus exhaustus lasso pede constat anhelus aper. WALTHARIUS 1045 -u advolitans. THIETM. chron. 5,38 concito . . . -u ad ecclesiam properans. ADAM gest. 4,24 quos (*Scritefinos*) aiunt -u feras preterire. VITA Heinr. IV. 5 p. 20,21 fortunam regis prospero ire -u. ALBERT. M. mot. animal. 2,2,2 p. 295^A,22 -us . . . fit in talibus (*bipedibus*) sicut ambulatio, praeter hoc solum, quod est velocior. *persaepe*. de motu figurarum in tabula lusoria (cf. p. 2157, 23sq.). CARM. var. III C 8,72 transverso -u sat loca pauca petunt (sc. *comites in ludo scaccorum*). ODO CAMER. (?) rhythmicum. 29 quicumque numerus contrarie partis numerum in suo legitimo -u (tractu var. l.) offendit, illum, qui sit eiusdem quantitatis, auferat. al. b de certamine -us: AL-

CUIN. carm. 1,1179sq. praesul iter per quandam -bus aptam planiciem campi gessit equester; tunc iuvenes ardent -u contendere equorum. ALEX. MIN. apoc. 21 p. 477,14 per 'stadium' locus -us accipitur. al. de conversatione terrena, certamine sacro Christum credentium (cf. p. 2155,43sq.). HRABAN. univ. 20,20 mystice . . . -us ad transitum praesentis vitae pertinet vel certaminis agonem, quo milites Christi in hoc mundo laborant. AGIUS epic. Hath. 481 tu fidei, v i t a e stadio -uque peracto iam renites digno iustitiae bravio (DIPL. Arnulfi 3 p. 6,40. *saeptus*). BERTH. (?) annal. a. 1077 p. 304,15 supernae vocationis bravium legitime certando -umque consummando . . . persecuta est *Agnes imperatrix* (cf. *Vulg. II Tim. 4,7*). HEINR. LETT. chron. 10,7 qui (*sacerdos*) . . . post laboris sui -um . . . per martyrii palmam ad vitam pervenit eternam. *persaepe*. c de impetu hostili: CHRON. Pol. 2,19 qui (*Plauci*) . . . -u rapido discurrunt et predam innumerabilem capientes . . . redierunt. 3,21 Polonis irruentibus -u prepeti. HIST. peregr. p. 161,35 reflexis loris -um equorum ad hostes accelerans. al. d cursatio - das Herumtollen: MIRAC. Annon. 3,6 iuvenis quidam in die sancto pasche post perceptam eucharistiam . . . modum habere noluit in ludis et puerili -u. e fuga - das Davonlaufen, Ausreißen: CARM. Bur. 101,6,1 post -us (-um, cursus var. l.) Helene currunt Larissa, Mycene. ALBERT. STAD. chron. a. 1212 plurimi (*pueri*) redierunt, a quibus dum quaeretur causa -us, dixerunt se nescire. f -us post i. q. persecutio - Verfolgung: ALBERT. M. animal. 6,113 qui (*alii canes*) non ita exercitantur ad -um post feras silvestres (sc. *ut leporarii*). 2 pro compositis: a concursus (i. conventus) - Zulauf: LAND. MEDIOL. hist. 1,6 in qua (*basilica*) omnium apostolorum reliquias summa cum diligentia . . . magnoque -u episcoporum, clericorum, laicorum . . . urbium vicinarum apposuit *Ambrosius*. b incursus - Überfall: VITA Radbodi II 7 (MG Script. XV p. 571^A,3; s. X.^{ex}) dum Fresonum tendere pergit in partes . . . , Danorum impeditur -u (I p. 166,2 incursu). c occursus - Begegnung: BRUNO QUERF. frat. 10 p. 54,14 crevit *Benedictus* . . . vestem sumere virilem, qualem seculares gerunt, ut paganorum oculos aspectu mulceret, ne, dum novitate vestium primo -u exhorrerent eqs.

B latius: 1 spectat ad homines: a de -u equestri i. q. equitatio - Ritt, Galopp: ARBEO Corb. 16 p. 206,7 qui (sc. *raptor*) se subito equi praeponens dorsui -u velocissimo vicine silve inmergens. RICHER. SENON. gest. 3,16 p. 295,47 nobilis . . . vir . . . equum calcaribus percurrens -u validissimo eum (*imperatorem*) petens. al. b de -u nave, curru sim. peracto i. q. iter, via, migratio - Weg, Fahrt, Reise: CHRON. Fred. 4,78 p. 160,22 rex Brittanorum corso veloci . . . cum multis munerebus ad Dagobertum perrexit. ARBEO Emm. 12 p. 43,9 carpando iter . . . dierum trium -um expleverat. CARM. de Karolo et Leone 9 tendere ad ignotas celeri . . . per aequora terras -u. VITA Mathild. II 15 prospero -u in Italiam pervenerunt. CONSUET. Marb. 239 frater peracto obedientie -u ad monasterium suum rediens. *persaepe*. de expeditione in terram sanctam: DIPL. Conr. III. 204 p. 369,30 eos, qui -um tanti laboris nobiscum fideliter peregerunt. 2 spectat ad res (*saeptus personatas*, e. g. p. 2155,20) i. q. motus, decursus, meatus - Bewegung, (Um-)Lauf, Gang, Fluß: a corporeas: a varia: Ps. GALEN. puls. 217 segnis est pulsus, qui -u (-o var. l.) suo pigro motu peregerit. WALAHFR. carm. 14,1,6 ad infima -u nare volubili (*de sphaera*). POETA Saxo 2,159 iugis pluvie -us. FUND. Barr. (MGScript. XV p. 981,41) excepto quod solum -um r o t a r u m Sanctus . . . Maximus obtineret (*item de molen-dino*): CHART. archiep. Magd. 311 p. 394,13 ne . . . cuiusquam . . . ausu temerario r. ibidem -us artetur. cf. p. 2155,53. 54). THEOPH. sched. 3,82 p. 145,19 in quibus (*cavaturis*) diligenter iungantur linguae, ita ut habeant facilem -um educendi et reducendi (*de domo organaria*). al. b de -u siderum: ALCUIN. epist. 155 p. 250,7 stellarum in caelo errantium vagabundos exponere -us. POETA Saxo 5,555 sidereos ortus, -us obitusque. GUNZO epist. 14 p. 49,14 planetarum. THIETM. chron. 6,100 astrorum. MEGINFR. (?) carm. p. 641^B de -u solis; -us viginti completur et octo per annos. *persaepe*. v. et p. 1204,15. de rotatione mundi: FROUM. carm. 7,7 mundus circumfert

cardine -us. **γ** *de -u aquarum*: POETA Saxo 1,114 quam (*urbem*) rapido -u Rhodanus praeterfluit amnis. VITA Liutw. 17 per alveum Mosellae contra -um . . . navis enatur. CHART. Turic. 1076 p. 163,28 ex ista vel altera parte Reni de loco impetuosi -us, qui dicitur Lðfin, . . . usque ad locum, qui Plunpin vocatur. *saepe*. **δ** *de -u humorum sim. in corpore*: ANTIDOT. Augiens. p. 60,11 veneni -um restringit *epithyma*. TRACT. de chirurg. 1090 ut mali humoris -us auferatur. ALBERT. M. veget. 6,91 'prohibet' pomum hoc (*Cydonium*) comestum 'um superfluitatum ad viscera'. animal. 3,88 locus timporis est frigidior et humidior, eo quod non est in via -us spiritus. *al.* *de diarrhoea*: RECEPT. Sangall. II 64 constringit ventris -um (*sc. antidotum*). **ε** *de -u vehiculorum (fere navium)*: AETHICUS p. 126,1 parvolas naves . . . quasi dromones -u (-o G) velocissimo in maris unda ferentes. POETA Saxo 3, 162 in Rhenum de Danubio celer efficeretur et facilis -us rati-bus. DIPL. Loth. III. 36 libera potestate uti navium -u et recur-su per alveum fluminis. *saepius*. v. et p. 2142,14.2148,5. **ζ** *de -u manus c. sensu palpationis*: CARM. Bur. 83,4,6 sinum tractans tenerum -u vago dum beata manus it. **η** *incorporeas: α de -u orationis, verborum*: THIETM. chron. 6,21 p. 300,14 ego longe digressus repetam inceptae narrationis -us. MANEG. c. Wolff. praef. p. 40,2 eo usque -us verborum prolapsus est, ut *eqs.* HUGO TRIMB. registr. 611 Maximianus, qui . . . in dicta-minis -u non effluxit. *al.* **β** *de -u tonorum, melodiae (t. t. mus.)*: SCHOL. enchir. 1,397 si . . . mutare moram velis, id est circa initium aut finem protensioem vel incitatioem -um face-re. GUIDO TRIMB. registr. 611 Maximianus, qui . . . in dicta-minis -u non effluxit. *al.* **β** *de -u tonorum, melodiae (t. t. metr. et rhet.)*: ECBASIS capt. 23 pede composito certans insistere metro sillabicos -us cum sim discernere tardus. CONR. MUR. summ. p. 60,9 quandoque dictiones nimiam tarditatem habentes -um impediunt et ornatum. **δ** *de -u pestis c. sensu grassationis*: RICHER. SENON. gest. 5,4 p. 332,31 contigit . . . tanta bestiarum, scilicet boum et vaccarum, in circum-adiacentibus regionibus mortalitatis -um desevisse, ut *eqs.*

II translate: **A** *spectat ad homines*: 1 *usu communi i. q. vita - Leben* (*cf. p. 2154,45sq.*): LIBELL. de conv. Baiuv. 9 finito -u Deodorici episcopi. ODILO CLUN. Adelh. 19 in ipso . . . ultimo sui temporalis -us itinere. *al.* 2 *pro composito i. q. concursus (i. auxilium) - Hilfe, Unterstützung*: CHRON. Salern. 8 ita . . . Deus disposuit, ut . . . Desiderius per . . . pape -um . . . adsumeret regalem dignitatem (*sim.* 53. 148; *cf. comm. ed. p. 297sq.*). **B** *spectat ad res*: 1 *operatio continua, continuitas currendi - laufender Betrieb, 'Gang'*: CHART. Hall. 140 p. 137,35 (a. 1212) cum Henricus de Glindenberch . . . molendinum quoddam . . . adiacente molendino quodam veteri ac pertinente ad ecclesiam . . . erexisset, quod -um m o l e n d i n i restrinxit (CHART. Worm. 251 p. 168,30 si -us m. quocumque de casu fuerit inpeditus. *cf. p. 2154,60.63*). CHART. Duisb. 84 de -u dictorum bancorum (*sc. fraternitatis sutorum*) satisfaciet (*sc. socius noviter receptus*) prout alii socii. 2 *processus, progressio, continuatio - (Ver-, Ab-)Lauf, (Fort-)Gang: α de ordine solito: α naturae, mundi sim.*: EIGIL Sturm. 1 rerum diversitates, quas istius saeculi -us indesinenter patitur. THEODULF. carm. 46,60 aequus ut aequatis -bus ordo meet. THIETM. chron. 6,7 qua mutabilitate totius mundi huius instabilis -us in primum semper volvatur. ALBERT. M. phys. 2,1,5^{capit.} secundum -um naturae universalis et secundum -um naturae particularis. animal. 1,273 erunt ossa triginta duo: et hoc est s e c u n d u m -um naturalem et c o m m u n e m (BURCH. SION. descr. 12,6. GEBER. summ. 29 p. 336). *saepius*. **β** *usu vario*: BENZO ad Heinr. IV. 4,4 p. 380,16 quosdam . . . fatigabant -bus negotii Leo et Vuarmundus. ASINARIUS 169 legitimo -u regalis cena paratur. HUGO TRIMB. registr. 425 cum quibus (*sociis*) exegerat -um studiorum Petrus Riga. *al.* **η** *de -u temporis*: AESCULAPIUS 4 p. 8,7 curentur maniaci cycli -u,

in canicularibus diebus, donec Iulium mensem compleant. WETT. Gall. 7 volvente . . . -u temporis. SMAR. carm. 1,4,9 annorum volitant celeri sex milia -u. POETA Saxo 3,570 Martia cum medios explessent tempora -us. HROTSV. gest. 1188 post paucorum . . . dierum -us. CHART. Lux. IV 238 prata nostra . . . ante -um sex annorum non redimenda (*cf. 240 ante revolutionem*). *persaepe*. **c** *de -u terminorum*: CHART. Burgenl. II 23 (a. 1272) -us metarum ipsius terre (66. *ibid. al.*). 3 *usus (communis ac solitus) - (allgemein üblicher) Gebrauch: α consuetudo, mos - Gewohnheit, Übung*: SUMMA dict. Saxon. 7,2 p. 221,30 videndum . . . quot sint species commissionum, quae nunc a curia -um habent. ANNAL. Prag. III a. 1283 p. 208, 43 contulit *episcopus* . . . brevium de magna litera iuxta -um Pragensis ecclesiae modo et consuetudine antiqua conservata. *cf. p. 2149,37sq. 2157,41.* *abl. sg. pro adv.*: BENVEN. GRAFF. ocul. B 26 p. 45,16 generatur in multis hominibus quedam infirmitas inter nasum et oculum, et est quasi quedam carnositas; et in multis locis vocatur muru vulgariter -u, et in multis locis vocatur fungus. **η** *vigor - Gültigkeit (t. t. iur.)*: **α** *de -u monetarum i. q. acceptio et datio - Umlauf, Kurs*: DIPL. Conr. II. 132 p. 240,5 qui (*denarii*) in toto regno nostro . . . legitimum et auctoritate regia confirmatum -um et bannum habeant. CHART. Merseb. 283 p. 225,22 sabbato post diem Laurentii proximo interdiceretur denarii; tamen servabunt -um suum usque ad nativitatem beate Virginis. CHART. Austr. sup. II 381 p. 358,30 ducentas libras Pataviensium denariorum, qui tunc in communi -u fuerint. CHART. Lux. IV 238 si moneta Treverensis iam -um habens ipsum amiserit tempore redemptionis *eqs.* CHART. Traiect. 1852 sub annuo pacto trium solidorum novorum Flandrensium, quorum -us est in Flandria. *al.* *spectat ad districtum -us*: CHART. Brand. A X 24 p. 194,13sq. (a. 1219) ut, si sub -u Magdeburgensis monete habitaverint, per eandem monetam, si vero sub -u Brandeburgensis monete, rursus per eandem . . . respondebitur ipsis. **β** *de -u contractus i. q. auctoritas - Rechtskraft*: CONST. imp. I 213,6 (a. 1162) quod . . . iura enfiteosis et cuiuscumque contractus rectum -um suum et in positionibus et in renovacionibus secundum tenorem instrumenti teneant.

III meton.: **A** *de speciali genere -us*: 1 *hominum: α cursio caeremonialis - zeremonieller Lauf*: CAPIT. reg. Franc. 108,24 de pagano -u, quem yrias nominant, scisis pannis vel calcamentis. **η** *litania, processio - (Bitt-)Prozession*: CHRON. Reinh. a. 1233 p. 615,30 in feria tertia rogacionum, quando apud nos -us fieri solet. **c** *apparitio (in iudicio), testimonium - Aufmarsch (vor Gericht), Zeugnis*: CHART. Hohenloh. 392 p. 267,35 (a. 1278) homines . . . ab eodem cenobio distracti, modo vero per sententiam cognicionis seu per -um vulgi, qui cunct-shaft dicitur, predicto cenobio . . . adiudicati. 2 *navium: α praedatio, latrocinium maritimum - Beutefahrt, Freibeute-rei*: HERM. AUGIENS. chron. a. 1047 p. 127,36 adversarii marino -u levibus scaphis latrocinantium more sequentibus et extremos quosque incursando caedentibus. CARM. Bur. 41,4,4 ibi -us galearum et conflictus piratarum, id est cardinalium. ANNAL. Ianuens. II p. 98,26 ipse (*comes*) . . . quandam navem suam armavit optime cum duabus galeis et super inimicos nostros . . . in -u mandavit. *navis de -u i. q. navis piratica - Piratenschiff* (*cf. ital. galea di corso [Battaglia, Dizionario s. v. corso¹ nr. 26]*): ANNAL. Ianuens. II p. 91,4 navis Carrocia . . . navem Pisanorum de -u . . . campali bello devicit. **η** *servitium vecturae - Transportpflicht, 'Schiffsdienst'*: THEOD. TUIT. registr. I p. 271,13 si navigationis -us eis redimere conceditur, duas libras persolvent uno solido minus. **B** *de loco: 1 curriculum, hippodromus - Rennbahn, -strecke*: ROLAND. PATAV. chron. 6,14 dixit Wido se velle destrarium probare ad -um; et sic exiens ad -um quandam foris a civitate *eqs.* 2 *callis - Pfad, (Gebirgs-)Weg*: WALTHARIUS 356 montibus intonsis -us ambage recurvos sectantes. 3 *regio - (Be-)Reich*: WALAHFR. Wett. epil. 2,5 culmen in aëros templi sustollere -us. 4 *fluentum (aquarum), rivus, alveus - (Wasser-)Lauf, (Bach-, Fluß-)Bett*: CHART. Rhen. inf. I 18 (a. 800) cum omnibus . . . sive in pratis sive in a q u a r u m -bus (*item in pertinentia*: DIPL. Zwent. 3 cum . . . vineis, pascuis, silvis, aquis -busque a.

[Antony]

saepius). DIPL. OTTON. II. 156 p. 177,4 -um aque in Scancia cum IIII molendinis. VITA BONIF. II 2 p. 94,30 -o tenus fluminis Fulde. DIPL. HEINR. II. 379 usque ad . . . fluvii superiorem -um. DIPL. HEINR. IV. 59 per . . . rivuli declivem -um. *saepe*. *fluctus* – *Flut*: GESTA APOLL. 204 -us pelagi transitur remige dulci. 5 *canalis, exitus* – *Kanal*, (*Aus*-)*Gang*: TROTULA 20 p. 16,30 sunt . . . quaedam (*mulieres*), quibus vulva et anus fiunt unum foramen et idem -us. *C de tempore*: 1 *spatium* – *Dauer*, *Zeitraum*: WANDALB. mens. 264 -bus hinc (*sc. inde a solstitio*) . . . diem superat nox horrida longis. EPIST. TEG. 16 apud quem (*antistitem*) manendi -us statuti temporis . . . perfeceram. 2 *de certo quodam intervallo*: a *aetas* (*vicissim succedens*) – (*im Wechsel folgende*) *Epoche*: ALEX. MIN. apoc. 16 p. 351,17 quinque bestias significare quinque ferocissimos -us temporalium regnorum. *b annus* – *Jahr*: WALAHFR. Wett. 31 Pirminius ternis . . . gregem protexerat annis . . . ; postea septenis praesedit -bus Eto. *c dies* (*ante proximum festum*) *dinumeratus* – *jeweils abgezählter Tag* (*vor dem nächsten Kalenderfest*): WALAHFR. carm. 89,1,8 Ianus in australi dinoscitur axe quaternis -bus (*antea*: Kalendis) et denis figere solstitium. 89,4,12 Nonarum speciale gerit baptismum quaternas; bis bina -us capimus virtute novenos. *D de modo, ordine*: 1 *modus, facultas currendi* – *Zugmöglichkeit*, '*Gangart*' (*spectat ad figuras in ludo scaccorum*, cf. p. 2153, 67sq. q.): CARM. var. III C 8,32 sufficit unius partis dinoscere causas; ambarum species -us et unus erit. *ibid.* al. 2 *ratio* – *Art und Weise*: ALBERT. M. veget. 6,331 'procedit -u lactucae' *endivia*. 3 *temporum ratio* – *Zeitrechnung*, *Kalender*: MEGINF. (?) carm. p. 644^B Roma . . . , cum . . . -um toti . . . imponeret orbi, primum bisseis divisit partibus annum. CONST. imp. II 392,5 dominice incarnationis anno millesimo ducentesimo quinquagesimo sexto secundum -um Pisarum et quinquagesimo quinto secundum -um Yspanie (*sim.* 393,5). 4 *forma* – *Formular*: a *tenor* – *Wortlaut*: SUMMA dict. Saxon. 7,1 p. 219,11 in privilegio imperatoris, si fuerit bullatum bulla aurea, ista verborum proprietates est servanda: '*eqs.*'; si autem sigillo cereo sit utendum, idem -us cum aliis aliorum principum privilegiis, videlicet: '*eqs.*' *b stilus cancellariae proprius* – *Kanzleistil*: SUMMA dict. Saxon. 7,2 p. 223,29 legati . . . sedis apostolice . . . commissiones dare consueverunt, in quibus in omnibus et per omnia curie -um reservant. 5 *cultus* (*divinus*), *officium divinum, series* (*orationum, psalmodiarum*) – *Gottesdienst*, (*Gebets*-, *Psalmen*-)*Zyklus*, *Offizium*, '*Cursus*' (*t. liturg.*): a *spectat ad missam agendam*: BONIF. epist. 40 Uigbertus presbiter et Megingotus diaconus . . . spirituales horas et -um ecclesiae custodiant. LIBELL. de conv. Baiuv. 1 p. 96,6 delegato sacerdotali officio omnem ibidem (*sc. in ecclesia Inuvavensi*) cotidie -um congruo ordine fecit celebrari (*ex* VITA Rup. 8). COSMAS chron. 2,51 p. 158,12 divinum officium sive -um episcopalter agere. *b spectat ad psalmodiam*: FOLCUM. Bert. 1,33 p. 54,13 (*chart.*) de missis, de -o, id est psalmis, . . . curam habere. HILDEGAR. Far. capit. 121 (MGMer. V p. 189,23) nocturnum . . . psalmodiae explere -um. CONSUE. Virg. 42 ex integro -u (*sc. psalterii*) decantato. CONSUE. Marb. 28 in omni psalmodiarum decantatione regularis -us . . . fratres sibi invicem sedendi copiam prebeant. al. *c spectat ad horas q. d.*: a *de toto officio*: DIPL. Merov. I 23 p. 24,10 qui (*monachi*) ibidem -um regulariter cotidianis horis cernuntur implere. ORDO Rom. 18^{tit.} de -o diurno vel nocturno, qualiter oras canonicas nuntiantur in sancte sedis Romane ecclesie sive in monasteriis constitutis. LIBELL. prec. Turon. add. 2 p. 63,24 de negligencia -i. VITA Walar. 26 (MGMer. IV p. 171,10) -um . . . tam monasteriale quam et Gallicanum magno studio indesinenter celebrabat. *persaepe*. cf. p. 2156,13. *de solo -u diei* (*opp.* officium nocturnale): AMALAR. ord. antiph. prol. 9 de solis nocturnalibus officiis et de his, quae vocantur vulgo -us. 6^{capit.} de -bus diei. *β de officio horarum singularum*: AMALAR. off. 4,3,12 quid velint tres repetitiones in -u tertiae. THANGM. Bernw. 5 p. 760,7 diluculo canonicum -um primae horae . . . persolvebat. CONSUE. Trev. 16 p. 279,12 ad -um uniuscuiusque hore. CHART. eccl. Werd. 10 p. 15,11 ad singulos -us. *saepius*. *γ de officio additicio, extraordinario*: GERH. AUGUST. Udalt. 1,3

l. 68 insuper . . . unum -um in honore sanctae Mariae . . . et alterum de sancta cruce, tertium de omnibus sanctis . . . explere solitus erat. LIBER ordin. Sedun. A 939 incipit -us beate Marie in adventu Domini. al. 6 *qualitas, status* (*quoad proventum*) – *Beschaffenheit*, (*Zu*-)*Stand* (*hinsichtlich des Ertrages*): REGISTR. Austr. I p. 6 nr. 11 (c. 1220/40) decime . . . in Chressenprunne, secundum quod locari possunt iuxta -um anni (cf. p. 5 nr. 11 secundum statum anni). REGISTR. Salisb. 2,2 p. 185 que (*vineae*) solvunt secundum -um anni (cf. p. 186 pro qualitate anni). 7 *pretium, valor currens* – *Marktpreis, Kurswert*: CHART. Traiect. 1293 (a. 1253) valorem dictorum quinque modiorum (*sc. siliginis*) secundum estimationem et -um temporis . . . annis singulis minuemus. CHART. Burgenl. II 184 p. 133,7 (*dipl.*) sub cuius (*hominis vilici fide digni*) testimonio super -u monete in ipsa villa . . . procedatur (*sc. in concambio faciend.*) in -u(m) i. q. *secundum pretium currens* – *zum gängigen Marktpreis*: SALIMB. chron. p. 33,5 tunc dabatur sextarius frumenti pro IX imperialibus in -u (ALBERT. MIL. temp. 215 dabatur in -um VIII imper. in sest. frumenti). p. 35,24 sextarius frumenti vendebatur in -um, (*om.* ALBERT. MIL. temp. 228) XII sold. imperial. Antony

2. cursus v. 1. curro.

**curta* v. 1. **cortis*. **curtale*, -is v. **cortalis*.

[*curtamisius* v. **cordovesus* p. 1888,19.]

[*curtana* v. ruta: IORDAN. RUFF. equ. 6,9 p. 36,12.]

**curtarius* v. **cortarius*. **curtatim* v. *curto*.

**curtatio* (-cio), -onis f. *actio curtandi, resectio* – *das* (*Ver*-)*Kürzen*: GESTA Ern. duc. II p. 390,6 carpentarius trabes . . . nimis curtaverat; . . . desipieniam suam in -cione trabium . . . confitebatur.

**curte* v. *curtus*. **curtebaldum* v. **curceboldus*.

**curtecella* v. 2. **corticella*. **curteferum* v. **cortiferum*.

**curteficium* v. **cortificium*. 1. *curtella* v. *cultellus*.

2. **curtella* v. **cortilla*. **curtensis* v. **cortensis*.

**curterius*, -i m. (*curtus*; *per analogiam* a cantherius *formatum*) *equus castratus* – *Wallach*: v. p. 188,54.

curti -v. *corti* -*praeter*: **curticla* v. **corticula*.

[*curticlis* v. **cortilis*.] [*curticulum* v. *curriculum*.]

[*curtillarius* v. **cortillanus*.] **curtiscella* v. 2. **corticella*.

**curtitas*, -atis f. *brevitas* – *Kürze*: TRACT. de aegr. cur. p. 341,12 tortuositas virge et -s visu dinoscitur. ARNOLD. SAXO fin. 2,1 p. 52,19 -s digitorum. *de statu astrico*: FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 181,3 alligatura ad perticam altam fit cum -e longe. 3 p. 20,5 ex illo impedimento filerie vel -e eiusdem . . . noceretur falconi.

curto, -avi, -atum, -are. *script.* cord(o): p. 2159,14.

1 *strictius* i. q. *curtum facere, breviare, praecidere* – (*ver*-)*kürzen, kürzer machen, abschneiden* (*medial.* i. q. *breviorem fieri* – *sich verkürzen, kürzer werden*: l. 56 p. 2159,1): a *proprie de longitudine et spatio*: α *in univ.*: Ps. ODO CLUN. mus. p. 265^b cum . . . subducendo modum per . . . chordae litteras ipsam chordam -veris vel elongaveris, omnes voces . . . recognoscas. dial. 1 p. 252^b. RAHEW. gest. 4,86 p. 342,30 aures (*sc. imperatoris*) vix superiacentibus crinibus operiuntur tonsore . . . pilos . . . assidua succisione -ante. CHART. Burgenl. I 103 p. 71,25 (*dipl. spur.*) postremo parum -atur (*sc. terminus*) ad septemtrionem contra Leginthov et statim relaxatur ad occidentem (*item de terminis*: CHART. Livon. A I 388 [*dipl.*] prohibentes . . . per gratiam nostram, ne quis ipsos cives super . . . pascuis dictas limitationes -ando . . . praesumat . . . impedire). al. v. et l. 29. β *mutilare* – *verstümmeln*: GESTA Bereng. 4, 49 membra viros sine -ari, qui foedera regni proturbant. ANSELM. BIS. rhet. 3,1 p. 165,18 amplius . . . si veneris (*sc. fornicator*), . . . legitimo pede -beris. γ *decurtare* – (*am Schwanz*) *stutzen*: v. p. 389,65. δ *retinere* – *kurz halten, 'einlegen'* (*de hasta*): GALB. Karol. 114,30 -tis . . . hastis utrimque paulatim sese aggressi sunt equites. b *in imag. vel translate*: α *de scriptis*: RATHER. epist. 11 p. 63,26 potuerant libri ceterum dici fore . . . viginti; sed aliquantum . . . -ti in duodecim et coartati *eqs.* HEINR. WIRZ. cur. 284 si producta nimis sit litera, ponit (*sc. corrector*) in ignem ingenii et crebro verbere -at (*truncat B*) opus. β *de tempore*: CARM. de Iuda 1,105 revolu-

[*Hellmuth*]

tio temporis exit et mora -atur, regina dehinc gravidatur. *γ de hominibus i. q. humiliare – erniedrigen, 'zurechtstutzen'*: BERNH. GEIST. palp. 1,456 rursus eos (*servos tumidos*) capere sine divitiisque studere, rursus eos -a, rursus sua collige furta. *2 latius*: *a deminuere – (ver)mindern, 'beschneiden'*: FORM. Sangall. II 12 quod si ... quisquam illorum (*coheredum*) possessiones suas (*sc. filiae*) -are et praecidere voluerit (CONR. MEND. Attal. p. 128,6). CHART. Carinth. V 256 (a. 1277) libertates et iura Deo famulantium personarum in nullo penitus constringere vel -are. *c. sensu spoliandi*: DIPL. Otton. II. 206 p. 234,21 Terdonensem ecclesiam rabida malorum direptione ... audivimus laceratam atque -tam. *b medial. i. q. usu atteri – sich abnutzen*: COMPOS. Luc. T 21 laboras, non cordatur *adamas* (*sim.* MAPPAE CLAVIC. 126 -atur).

*?adv. *curtatim. breviter – kurz*: COMPOS. Luc. B 13 ad colorationem tolles tabulam et scaraxas, spisse, -m (*cruciatim cod.*, MAPPAE CLAVIC. 146 -m; *fort. corrupt. ex circulatim sive smuratum* [cf. COMPOS. Luc. B 8sq.; v. H. Antony, *Mittelalt. Jahrb.* 16. 1981. p. 325sq.]).

**curtulum v. *cortulum.*

curtus, -a, -um. *script. cor.: l. 36. coniuncte scribitur bis-* *curtus*, *tercursus*: FORTOLF. rhythmimach. 456. 458. *ibid. al.*

1 strictius: a truncus, curtatus – verkürzt, gekürzt: α gener.: GODESC. SAXO gramm. 1 p. 375,25 hominis digiti multo breviores et, ut ita dixerim, -iores et ipsa quoque quasi decurtatione pene velut aequales apparent sub aqua. circumcissus – beschneiden: WARN. paracl. 111 Iudeis favit -is Petrus (cf. *Hor. sat.* 1,9,70). *β math. (loci spectant ad Boeth. arithm. 2,24): ASILO rhythmimach. 39 idem fiat de pyramide CXC ... ex tetragonis composita et ter -a nominata* (HERM. AUGIENS. rhythmimach. 57. *al.*). FORTOLF. rhythmimach. 451 de his pyramidibus, quae vocantur ... -a. *v. et l. 22. b brevis – kurz: α de rebus corporeis (fere de vestibus succinctis)*: GESTA Bereng. 4,66 -um femorale. LIUTPR. antap. 2,63 -a indutus endromede. ADEMAR. hist. 3,28 ense corto durissimo. FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 77,2 falconarius ... habeat pannos vestimentorum suorum -os, ut agilior sit cum eis. *nimum brevis*: COMPOS. Luc. I 12 si una lamina longa fuerit aut -a, per martellum adequetur (*sim.* I 16). *β de partibus corporis*: BENZO ad Heinr. IV. 6,2 p. 524,20 Buzianus est quidam homuntio, ventre lato, crure -o. TRACT. de aegr. cur. p. 341,3 impeditur conceptio ... ex -a vel tortuosa virga. ALBERT. M. animal. 1,557 animalia, quae -a et recta habent intestina. *al. in nom. propr.: CHART. Bund. 1092 p. 53,5sq. (a. 1280) Vgo Gambacurta ... filius domini Gufredi Gambacurte. γ de tempore, spatio*: BENZO ad Heinr. IV. 5,2 p. 456,29 sum (*sc. vita*) tibi -a. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 110,32 avium quedam sunt -i volatus, quedam longi. *ibid. al. δ metr. de syllaba*: CARM. var. III 16,56 'tis' quoque -a manet verbo pluralis in omni. *ibid. iterum. 2 latius: a exiguus, exilis – dürftig, gering*: EGBERT. fec. rat. 1,58 extendit locupletem -a *supelle x* (CARM. de Frid. I. imp. 3,143; cf. *Pers.* 4,52). CARM. Bur. 207,3,2 sunt comites ludi ... furta, macies, substantia -a. *b insufficiens – unzureichend*: ARIBO mus. p. 7,3 monochordum una diapason non esse contentum, triplex causa creditur: una quod simplicioribus -um videretur, qui *eqs.*

*adv. *curte. breviter, astrictē – kurz, straff*: FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 175,1 ut falco ... *ligatus* -e ... se de pertica deicere non possit (p. 175,3).

curva v. curvus.

curvabilis, -e. *flexibilis – biegsam, geschmeidig*: ALBERT. M. veget. 6,150 est magis -e lignum corili quam nucis. animal. 3,77 ungues, cornua, soleae, ungulae ... omnia ista -ia (p. 517^a, 10 καμπτά) sunt. eth. II 1,4,1 p. 51^a,47 pictor ... pincello utitur, cuius extremitas ad subtilitatem pili terminatur, et paulatim -e est in grossos et subtiles tractus. *ibid. al. subst. neutr.:* ALBERT. M. meteor. 4,3,5^{capit.} de directivis et lentis sive -bus.

**curvabilitas*, -atis f. *flexibilitas – Biegsamkeit*: ALBERT. M. meteor. 4,2,9 p. 760^a,39 non saepe liquefaciunt *fabri* ipsum (*ferrum*), ne amittat (*emittat ed.*) -em. veget. 6,121 habet *uni-* *perus* lignum in colore ... et -e multum conveniens cum ligno

cypressi.

**curvada v. *corrogata.*

curvamen, -inis n. *curvatio, flexus – (Ver-)Krümmung, Biegung, Windung*: *1 in univ.:* THEODULF. carm. 28,661 si quis tenso -e cornu, dum mavult hostem, seque suosque ferit. VITA Serv. 2 p. 7,21 nobis ... litoris ... prisci satis est adhuc edita spectare -a. YSENGRIMUS 1,273 Reinardus varia spatians ambage meandi ... nunc multifido spiras -e tricans anguis compliciti vincula cassa notat. GERHOH. psalm. 33,4 p. 237,3 rostri praecutum -n. *al. v. et p. 2164,3. usu attrib.:* AEG. AUR. gest. 1,13 p. 16,49 -a ibi adhuc spectantur littora. *2 de corpore humano: a de debilitate*: PASS. Agil. 20 (ASBoll.³ Iul. II p. 725^a; s. XI.¹) mulier ... toto membrorum deformis -e. STEPEL. Trud. 101 iuvenula omni -is nodositate soluta pristinae integritati est restituta. *b inclinatio – das Sich-Beugen*: EKKH. IV. pict. Mog. 487 septeno fotum -e morte remotum dat matri vates natum (*spectat ad Vulg. IV reg. 4,34*).

**curvata v. *corrogata.*

**curvatim v. curvo.*

curvatio (-cio), -onis f. *curvatura, flexus, flexio – (Ver-)Krümmung, Biegung, Rundung*: *1 de statu: a gener.:* PS. PLATO quart. 2 p. 107,29 res rotunda, si transeat in parvitate terminum sensibilem ad intelligibile, non potest esse sine -e. ALBERT. M. phys. 4,2,10 p. 256,46 quando de arcu maioris -is fiebat -o minor, idest remissior arcus. *b anat.:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 79,19 ex -e, quam faciunt coste cum spondilibus dorsi. ALBERT. M. animal. 1,186 usque ad primam -em capitis, ubi incipit ortus capillorum. *c. sensu debilitatis*: TRANSL. Viti 24 mulier ... ita sana facta est, ut nullum signum -cionis (*sc. brachii*) remaneret. *2 de actione*: ALBERT. M. meteor. 4, 3,5 p. 778^b,25 est ... -o (p. 386^a,2 κάμψις), quando motio est alicuius eadem salvata longitudine in concavitate et convexionem. *al. THEOD. CERV. chirurg. 2,53 impleatur curvatura genu pannis prohibentibus -em. expressius i. q. actio (arcum) intendendi – das (Bogen-)Spannen*: CHRON. Andag. 1 p. 2,15 ad arcuum -em et sagittandum periti.

**curvatix*, -icis f. (*usu adi.*) *declinans – niederbeugend, (be)drückend*: PETR. DAM. epist. 94 p. 33,6 -es anilis aevi molestias.

curvatura, -ae f. *1 strictius i. q. curvatio, flexus, anfractus – (Ver-)Krümmung, Biegung, Beuge, Windung*: *a gener.:* *α in univ.:* ALDH. virg. I 26 p. 261,11 pini stipitem ... obliqua reclinem -a. THEOPH. sched. 3,83 p. 147,14 lignum curvum ... quod habeat in una fronte -a longitudinem pedis unius. GESTA mon. Mans. (MGScript. XV p. 933,21) operator ... muri ambitum usque ad -am arcuum per circuitum extulit. DIPL. Frid. I. 137 p. 231,20 contra flumen usque ad loca, ubi sunt -e, quas kni vocant. *al. v. et p. 521,1. β baculi (episcopi vel abbatis) pars superior curva – Krümme*: HONOR. AUGUST. gemm. 1,220 in -a est scriptum: 'eqs.' 1,238. *γ fornix – Gewölbe*: ADEMAR. hist. 2,25 corpus eius (*Karoli Magni*) ... in sede aurea sedens positus est in -a sepulchri. *δ orbile – Felge*: GLOSS. IV 185,29 St.-S. -a extremitas rote i. velge. *b anat.:* IOH. IAMAT. chirurg. 6,6 brachii (WILH. SALIC. chirurg. 4,2 p. 28,23). NICOL. anat. 692 in modum C literae sive lune novelle formatum est *hepar*: in illa enim -a dicitur esse sima epatis. ALBERT. M. animal. 2,14 poplitis. WILH. SALIC. chirurg. 3,14 p. 346^G genu. *al. v. et l. 32. p. 594,36. 2004,36. de debilitate corporis*: MIRAC. Annon. 1,33 duę mulieres ... una in -a dorsi, altera in dextri pedis dolore inutiles sibi factę. 1,76 puero -a capitis et colli directa est. *2 latius i. q. area segmenti curvi – (Teil-)Fläche mit einer gekrümmten Seite (usu geom.)*: ANON. geom. I 4,31 -arum embada perpendere si vis, per cathetum utriusque -ae ... invenies embadum unius -ae *eqs.*

*1. *curuca subst. (orig. inc.) cucuma, vas – Topf, Gefäß*: SUMM. Heinr. A 9,427 -a crugula. B 6,136 -a krogola.

2. curuca v. curruca.

*1. *curve v. 1. curvus.*

*[2. curve v. 1. *cortis. adde ad p. 1952,68sqq.:* VITA Alcuini 7 p. 189,17 quaerit aliquis ... cur hac sub figura curte (*ci. W. Berschin, Biographie u. Epochenstil. III. 1991. p. 177, adn. 229; curve ed.*) circumdatum sanguine viderit *Albinus*.]

curvedo, -inis f. *curvatio – (Ver-)Krümmung*: WOLF-

[Hellmuth]

HARD. Waldb. 1,13 duae ... illuc devenere mulieres ..., utraque manuum -e inhonesta eqs. 1,17sq.

curvitas, -atis f. *curvatio*, *flexus* – (Ver-)Krümmung, Biegung: 1 *proprie*: a *gener.*: **a** in *univ.*: CHRIST. STAB. Matth. 43 p. 1418^C camelus ... dicitur graece a -e. EUPOLEMIUS 2,262 caput hostis contudit ense infringens levem cono cedente galerum (gloss. B: -s galee). BRUNUS LONG. chirurg. 2,17 p. 129^A ex instrumentis, quæ extrahunt lapidem, sint apud te plurima et diversificentur inter parvitatem et magnitudinem et -em ipsarum extremitatum. ALBERT. M. veget. 4,115 cum ... de foliis exspirat spina, contrahitur folium et incurvatur, et ideo multa -s est in foliis eiusdem arboris (sc. *daxi*). 6,236 *vitis* est figurae inordinatae, saepius curvata in parte et saepius rectificata: -s tamen est ei magis naturalis. eth. II 10,14 p. 608^a,17sq. comparatus (sc. *motus universi*) ad -em zodiaci et -em orientis et -es circulorum planetarum. *al. expressius de dumis*: LIUTPR. antap. 1,2 p. 5,17 *Fraxinetum* spinarum silva munitur; quam si ingressus quispiam fuerit, ... sentium -e tenetur. *meton.* ('Krümme'): ERMENR. Har. 220 cum ... -em baculi ad me usque protendisset *episcopos*. **β** c. *sensu flexibilitatis*: ALBERT. M. animal. 1,269 omnia ... haec (*additamenta*) sunt ante in spondili, quia post existentia dorsi impedirent -em. **γ** c. *sensu concavitate*: GEBER. summ. 41 p. 381 fingatur ... concha vitrea rotunda, cuius fundus parve sit -is. **b spec.: **a** *anat.*: ALBERT. M. animal. 1,295 est ... harundo duas habens -es, quarum una medii ossis videlicet convexum habet ad silvestre et concavum ad intus eqs. *ibid. al. c. sensu debilitatis*: EINH. Marc. et Petr. I 3,12 p. 252,25 de ... gibbi deformitate atque -is incommodo liberari. ALBERT. M. sent. 2,357 p. 574^a,1 de claudicatione: ... deviatio ... causatur a tibiae -e eqs. **β** *geom.*: HUGO HONAU. hom. 3,13,1 linea aequa, quae non -e quadam huc vel huc ... inclinatur. ALBERT. M. phys. 5,34 p. 434,37 si sit linea curva multis -bus. metaph. 5,1,7 p. 224,38 una est linea, 'quae non habet -em' (p. 1016^a,11 καμύριον) ad angulum. *ibid. al. γ archit. i. q. concameratio – Wölbung*: WALAHFR. exord. 6 p. 480,37 camera dicitur a -e, quae solet in his aedificiis fieri, quae cementicio opere desuper concluduntur. **δ philos. i. q. qualitas curva, notio curvi – das Gekrümmtsein, Begriff des Gekrümmten**: ALBERT. M. phys. 1,3,11 p. 57,76 -s ... genus est et sic potentia, quae determinatur per nasm, qui est subiectum simi. praedicab. 5,4 p. 92^a,42sq. -s ..., quod est formale ad simum, est ut genus ambiens et -em in naso et in tibia. *ibid. al. 2 in imag. vel translate i. q. pravitas – Krümmheit, Verkehrtheit*: ALBERT. M. sent. 2,21,10 p. 368^b,40 liberum arbitrium in primo statu fuit rectum, in secundo autem curvum in magna -e, scilicet in mortali. p. 369^b,9 in -e voluntatis. 4,17,46 p. 738^b,8 ut dicatur rectum esse illud, quod recedit a -e peccati vel devio. *al. DAVID compos. 2,33,3 donec -s propriae voluntatis plene in te ad formam rectitudinis reflectatur.***

curulis, -e. *script.*: curr-: l.58.p.2162,11. -ril-: p.2162,13. *form.*: ?*nom. sg. n. -um*: p.2162,11. *abl. sg. -e*: p.2162,2. *metr. cū*: l.56. 1 *adi. i. q. dignitatem curulem significans, dominicus, magisterius – die kurulische Würde bezeichnend, herrschaftlich, amtlich*: **a varia** (in *imag.*: l.58): CARM. diasc. 107 fas, maiestas, regnum, -e tribunal nummo cesserunt. ARNULF. MEDIOL. gest. praef. p. 117,4 fateor me numquam conscendisse -es (curr- *var. l.*) quadruvii rotas. *spectat ad sedem Dei*: VITA Galli II 1423 aula -is, aula Dei. **b sella -is i. q. sella magistratuum maiorum, honoris – Amts-, Ehressessel**: **a in univ.**: LEO MARS. chron. 2,24 p. 210,7 Adenulfus ..., -i illum (sc. *principem captivum*) sella impositum nichil timere hortatur. **β sedes iudicantium – Richterstuhl**: THEODULF. carm. 28,446 te (sc. *iudicem*) susceptum sella -is habet. GLOSS. II 467,58 St.-S. sellam ... -em dingstol. **γ sella regia – Thronessel**: ECBASIS capt. 785 ab specule primis defertur sella -is. 2 *subst. fem. (ellipt.; masc.: p.2162,2; ?neutr.: p.2162,11)* i. q. *sella curulis, sedes honoris, magistratuum maiorum – kurulischer Sessel, Ehren-, Amtssessel*: **a proprie**: **a in univ.**: EUGEN. VULG. syll. 38,10 Sergius ... aurea priscorum reparat nunc secla virorum ..., fascis et -es (cf. *Flor. epit. 1,5*). RATHER. con. 3,68 quae sunt servorum, agere non dedignatur

(sc. *Ratherius*), dominorum, adeo negligit usum, ut posthabito -e pontificali frequentius decubet humi. PETR. DAM. epist. 105 p. 162,14 dedignatur *abbas* accumbere nisi in octogona sella, ita praeparata ac si senatoria -is in curia. GESTA Vird. cont. II 4 p. 518,24 qui (*abbas*) cum ... concilium introisset, ... misit *papa* ei ... -em, in qua solitus erat residere. in *imag.*: GOZECH. epist. 6 l. 91 licet ... Moguntia ... in splendidissima sacri senatus sui corona non humili loco mihi -em ponat. 35 l. 819. AMARC. serm. 2,532 huc veniat (sc. *advena*), mox ut fungus surgit ..., predia dantur ei, fascis alteque -es. **β sedes iudicantium – Richterstuhl**: GLOSS. IV 51,49 St.-S. currulum dinstuol (item 139,2 -um). **γ cathedra, sella plicatilis – (tragbarer) Sessel, Faltstuhl**: GLOSS. III 691,53 St.-S. -ilis valdestul. *ibid. al. b meton. i. q. dignitas, magistratus – Würde, Amt*: GLOSS. II 77,42 St.-S. -es ambaht. ARNULF. delic. 591 non queres regimen, non a primate -em.

curulus v. colurus.

curvo, -avi, -atum, -are. *script.* -rb(o): l.57.58. *al. intrans.*: l.32. *partic. perf. pro adi.*: *passim*, e. g. l.26.36.

20 **1 proprie i. q. flectere, curvum reddere, incurvare, inclinare – krümmen, biegen, beugen**: **1 de rebus**: 1 in *univ.*: AETHICUS p. 133,12 falces ferreos quadroangulatos ponunt sursum -tos deorsum erectos. NOTKER. BALB. gest. 2,18 ille cum unam (*spatam*) ... ab extremitate ultima ad summum -are niteretur, ... disrupta est. GERB. geom. 4,2 hae (*figurae*) ... utrisque (*lineis*), id est rectis et -tis, componuntur. EUPOLEMIUS 2,351 chorus et ... eurus certatim silvas quaciunt, dum robora -ant dumque levant. *al. v. et p. 13,53. 283,31. in imag.*: CHRON. Sigeb. cont. Aquic. a. 1182 p. 420,25 universa Gallia hoc vento agitata hac illacque -atur. 2 *c. colore quodam*: **a de arcu i. q. intendere – spannen (intrans. sensu medial.)**: l.32): MILO carm. 1,6,3,184 iecit cornu -ante sagittam. PETR. DAM. epist. 110 p. 240,14 eam (*sagittam*) ... -to ... arcu in vasti aeris superiora coniecit. **b camerare, conformicare – wölben**: ALCUIN. carm. 1,1510 domus ... suffulta columnis, suppositae quae stant -tis arcubus. GERH. AUGUST. Udalr. 1, 14 p. 214 l. 28 episcopus ... sepulchrum sibi fodere et exterius muro cingere et ... arcum muratum desuper -are praecepit. LEO MARS. chron. 3,26 p. 395,27 iuxta porticum ... ecclesie ... -to pariete ... fundavit edeculam. **c curvando efficere – wölben(d hervorbringen)**: WALAHFR. Mamm. 18,10 columba ... flammis secrevit et omne ignis onus camerare -ari more peregit. CARM. cod. Vat. (5330) 15,2 federis in signum depinxit ... Deus irim ... -ans illam per nubila. GESTA Bereng. 3,175 sator, totum qui -at Olymphy. OLBERT. Veron. 19 imperio ... , quo solo aethera -vit. **B de hominibus membrisque corporis (de animalibus brutis: l.50; saepius medial. vel refl.)**: 1 in *univ.*: ERMOLD. Ludow. 1,485 digitos -bat. HUCBALD. carm. 2,79 creator ... curam ... cavens conferre creatis cetera -vit, clarum consurgere calvi concedens culmen. WALTHARIUS 248 virgo viri genibus -ta. BENZO ad Heinr. IV. 4,34 p. 392,6 ad portandos hunc (*protoplastum*) -bit fascis avaricia. OTTO FRISING. gest. 2,40 p. 148,20 -atur alius, ut socium dorso levet. ALBERT. M. animal. 1,337 musculorum ... dorsi alii sunt, qui flectunt ipsum ad posteriora, et alii, qui -ant ad anteriora. *al. in imag.*: PAUL. ALBAR. carm. 8,15 hunc gratia relebet, quem nugis noxia -rbat. CARM. Bur. 37,3,3 quod sanctum sacerdotium ... se -et (-rbat *var. l.*) ad imperium ... subiugalis, ... est ... furor laicalis. ARNOLD. LUB. chron. 2,1 p. 128,23 quod humiliatus in terra iaceret (sc. *imperator*), sub quo -atur orbis. 2 *spectat ad cultum religiosum*: IULIAN. TOLET. Wamb. 4 -batis genibus oleum benedictionis ... vertici eius refunditur. LULL. epist. 103 p. 226,23 flexis genibus ac -bato poplite. AUDRAD. carm. 3,4,134 simulacra sequebat, tempore quo tecum me illis -asse recorder. PONTIF. Rhen. sup. 58 benedic, Domine, hos populos respectui tuo se supplici oratione -antes. CONSUE. Marb. 18 cum fratres ad orationem -antur. *al. in imag.*: ORD. celebr. conc. 2,145 nostrorum tibi, Domine, -antes genua cordium quaesumus, ut eqs. 3 *spectat ad debilitatem (fere partic. perf. i. q. distortus – verkrümmt, verkrüppelt)*: HUGEB. Wynneb. 13 p. 117,26 multi, qui ... contracti atque -bati ... illic portabantur. VITA Leod. 2,365 (MG

[Hellmuth])

Poet. III p. 34) mulier, quae corpore toto -tis nervis spectabat cernua terram. TRANSL. Libor. II 18 quidam ... miser, qui ... -ta crura per sanctorum vehebat loca eqs. al.

II translate: A opprimere, corrumpere, subvertere – unterdrücken, zunichte machen, verderben: SEDUL. SCOT. carm. II 45,39 quae fuit turris nimium superba, ecce -atur nihila Christo gens inimica. AUDRAD. carm. 3,3,70 adfirmat praesul stultum, qui sponte ... vitae presentis gaudia -at. BENZO ad Heinr. IV. 4,37 p. 414,3 -at *superbia* imperia. METELL. peripar. 1,6 proceres, qui tutandas rapiunt res, ... -ant munia recti. CARM. de Iuda 2,376 ius ibi -atur, ubi presidibus dominatur mundanus terror. al. c. *sensu depravandi*: MANEG. c. Wolffh. 9 p. 63,10 prout natura singulorum (*poetarum*) viguit, alii comedi, alii ... tragedi effecti ... simpliciores ... usque ad culturam lapidum et turpitudinum -verunt. B de *verbis i. q. derivare* – durch Ableitung bilden: LIUTPR. antap. 6,8 cubita ... a cubando inclinata vel -ta possumus dicere.

adv. **curvatim*. 1 *arcuatim* – bogenförmig, in einem Bogen: EPIST. var. I 15 p. 519,31 huius statuta concilii ..., si -m inclusa infra circulum resecantis falcis vestrae (sc. Karoli Magni) nonnulla ... inlesa valuerit effugere eqs. 2 *corpore flexo* – zusammengekrümmt: BERTH. AUGIENS. (?) annal. praef. p. 267,11 in sella quadam gestatoria ... depositus, vix -m ad agendum quodlibet sedere poterat Herimannus.

**curura* subst. (arab. qārūra; cf. Siggel, Arab.-dt. Wb. d. Stoffe. p. 99) *lagoena vitrea* – Glasflasche: ANON. secret. p. 47,12 quoddam vas, quod vocatur -a.

curusco v. *corusco*.

1. *curvus*, -a, -um. script. -rb(us): l. 55. p. 2164,31. adde PAUL. ALBAR. carm. 9,113.

I adi.: A proprie i. q. *flexus*, *curvatus*, *incurvus* – krumm, gekrümmt, gebogen: 1 in univ.: a gener.: THEODULF. carm. 16,2,15 pollex -o curvatus ab indice pressus sex denos monstrat. HROTSV. prim. 45 *vestis* e pilis -i contexta cameli. RUODLIEB VII 101 nasus -us fuit. THEOPH. sched. 3,16 sunt et circini ferrei duabus partibus compositi ... recti et -i. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 114,25 mergones ... habent rostrum longum et -um antierius. *saepius*. in nomine loci: DIPL. Otton. III. 154 p. 565,26 in vico, qui Casa C-a vocatur. CHART. Rhen. med. I 647 una (*vinea*) in C-a Silva. b geom.: RAGIMB. epist. 4 p. 526,12 quatuor ... sunt genera linearum: rectum, obliquum, -um, circulare. ALBERT. M. phys. 5,3,4 p. 433,53 -a ... sive tortuosa linea ... est composita ex recta et obliqua. al. v. et p. 138,63. 2 c. *colore quodam*: a *aduncus* – hakenförmig gekrümmt: CATAL. Medioli. (MGScript. VIII p. 106,40; s. XIII.¹) non te ... laqueet quis donis, sis (sit ed.) quasi piscis lesus: -a puta sub munere quolibet era. BRUNUS LONG. chirurg. 2,17 p. 129^B intromitte instrumentum -ae extremitatis ... et extrahe cum eo lapidem. proverb.: LOCALIS 7 -um se prebet, quod ad uncum crescere debet. b *curvatura instructa* – mit einer Krümme versehen, Krumm-: HUGO METELL. carm. 47 (MG Lib. Lit. III p. 716) contra canones talis donatio vadit, per baculum -um si rex sua regia donat. c *incurvatus* – gebeugt, gebückt: a *spectat ad devotionem*: IULIAN. TOLET. Wamb. 27 p. 522,14 -ba spina dorsi vestigiis regalibus sua colla submittit Paulus. BENZO ad Heinr. IV. 7,8 p. 650,16 cesar ... lege librum ... quem tibi servus ego fero -us corpore Benzo. al. b *spectat ad senectutem*: ALDH. virg. I 18 p. 247,11 licet ... carnis ... fragilitas ... cernua -aque vetustate senescat. ALCUIN. carm. 54,19 -a senectus certe propinquat. γ *spectat ad debilitatem i. q. distortus* – verwachsen, verkrüppelt: WOLFHARD. Waldb. 4,1 reflexo in gradu directo -issimo pede gratiam ... ambulandi promeruit. VITA Anselmi Luc. 55 quaedam de castello ..., quae ... incedendo -a vix duobus baculis infirmos sustentabat artus. al. nom. propr.: TRAD. Ratisb. 938 p. 470,15 (a. 1180) Werinher C-i Wisines filius. CHART. Aquens. 258 p. 551,9 Mathias C-us pistor. d *flexuosus*, *tortuosus* – krümmungsreich, sich windend: FLOR. LUGD. carm. 29,10 -is errantia flumina ripis. WALTHARIUS 423 flumina -a. CHART. archiep. Magd. 338 p. 444,33 secus -um eiusdem amnis litus. al. in nomine loci: DIPL. Loth. I. 51 p. 151,24 gualdum ..., qui nuncupatur Rivus C-us. e *convexus*, *arcu-*

atus – (bogenförmig) gewölbt, sich wölbend: a de *rebus caelestibus*: CARM. de temp. rat. 295 zodiaco ... -o. SEDUL. SCOT. carm. II 32,2 quamvis astrigeros decoret curvamine tractus iris in aereo roscida -a polo. FROUM. carm. 33,2 sub -i culmine celi. β de *camera*: LEO MARS. chron. 3,33 p. 406,31 ante refectoryum ... -a ... camera cisternam maximam fabricans abbas. f *per confusionem fort. i. q. eminens* – viell.: *hervorstehend*: ALBERT. M. animal. 1,156 -i (*oculi*; cf. *Physiogn.* 35 χαροποί [corr. ed. ex *Adamantius* 1,16, curvi codd.]) ... suspiciosum ... hominem declarant. B in *imag. et translate*: 1 *invius* – unwegsam, unübersichtlich: SMAR. carm. 1, 1,54 campos, ... lector, quos tenet, ingredi, ... iste liber ...; aspera propulimus ..., ut rectas habeant -a locella vias. 2 *per-versus*, *pravus* – unlauter, 'krumm': RADBERT. Matth. 7,275 -a ... anima, id est vitii implicata. WANDALB. marty. 777 populus ... errorum -os spernit caecosque meatus. DAVID compos. 2,6 per peccatum ratio caeca facta est, voluntas -a et foeda. al.

II subst.: A masc. de *latrunculo q. d. in ludo scaccorum i. q. senex* – 'Läufer' (de re cf. LexMA. VII. p. 14275qq.): CARM. var. III C 8,71 quos vicinos dominis (sc. regi reginae-que) -osque notavi. B fem.: 1 *linea -a, angularis* – gekrümmt, gebrochene Linie: ALBERT. M. metaph. 5,1,7 p. 224,48sq. causa ..., quod -a minus est continua in membris animalium, est, 'quia' -ae ad angulum 'contingit non unum esse motum totius', sed plures. p. 224,53 'recta ... magis' est 'unum [quam -a]' (p. 1016⁴, 12 τῆς κεκαμμένης) ad angulum eqs. *ibid.* al. 2 *tumor in crure equi situs* – eine Geschwulst am unteren Teil des Pferdeschenkels (cf. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. II. p. 1194 s. v. curba): IORDAN. RUFF. equ. 6,35 p. 72,24 nervus cogitur incurvari, et ob hoc quoque dicitur -ba assumens ex opere suum nomen. ALBERT. M. animal. 22,93 infirmitas in equo, quam quidam -am vocant eo, quod curve crus inflectit eqs. 3 *machina tractoria (ad aquam ex puteo hauriendam)* – (Brunnen-)Winde (de re cf. LexMA. II. p. 769): CHART. scrib. Col. B 282 (a. 1223) domus Rutgeri ... <obtin>ebit viam ad puteum prescriptum, ita quod ibi haurire <poterit> aquas propria urna et -a sua. C neutr.: 1 *gener. i. q. curvitas* – Krümmung: ALBERT. M. animal. 1,288 quodlibet ... os cuiuslibet digiti est aliquantulum curvum et -um suum quoad convexum habet sursum ad superficiem manus exterio-rem. in *imag.*: HEINR. AUGUST. planct. 374 accusat vitium virtus ut regula -um. 2 *philos. i. q. qualitas -a, notio -i* – das Gekrümmtsein, Begriff des Gekrümmten: ALBERT. M. metaph. 1,4,4 p. 52,21 in simplici ... posuerunt Pythagorici 'rectum' et 'um' (p. 986⁴, 25 καμπύλον). p. 52,29 -um habet tres formas recti et concavi et convexi. *ibid.* al.

adv. **curve*. 1 *flexuose* – krumm, in Krümmungen: GLOSS. IV 51,41 St.-S. -e flexuose chump. HILDEG. epist. 160^R, 113 cum ... -e incedit aratrum, tedium habent stulti agricolae id recte vertere. ALBERT. M. meteor. 3,2,15 p. 632^a, 28 vapor (sc. *subterraneus*) -e exivit et quasi reflexus in se ipsum. al. v. et l. 33. 2 *corpore flexo* – gebeugt: EBERW. Symeon. 23 quae (*anus*) per plures annos -e incedebat et se omnino erigere non poterat.

2. *curvus* v. *corvus*. *cus* v. 1. cum.

**cuscia*, -ae f. (n.: l. 63) (arab. kušūt; v. Siggel, Arab.-dt. Wb. d. Stoffe. p. 63) script. cos-: l. 62. form. nom. sg. -te: l. 62. 63. al.

bruncus – Teufelszwirn, (Flachs-)Seide (*Cuscuta europaea* L., *Cuscuta epilinum* Weihe vel sim.; cf. Hegi, Flora V 3. p. 20895qq.): GLOSS. III 554,8 St.-S. co-e toter. CONSTANT. AFRIC. grad. p. 346,3 -e ... est calidum in primo gradu, siccum in secundo. CIRCA INSTANS p. 11a^r est ... -e podagra lini, quod adheret circa linum. PS. AVIC. anim. 2,4 p. 97 pastam facias et misce in syropo stecados in -am. ALBERT. M. veget. 4,83 videmus, quod planta nascitur sine radice ex alia planta ..., sicut est planta, quae dicitur -a. al. v. et vol. I. p. 1589, 515qq.

cusdodio v. *custodio*.

**cusia*, -ae f. (?cudere) ?*fabri officina vel ars ferraria* – ?*Schmiede(handwerk)*: ACTA imp. Winkelm. I 938 p. 713,24

[Hellmuth]

(a. 1241-46) iura dohane Malte . . . valent . . . cabelle baiulacionis . . . tar. mille trecentos nonaginta, -e quingentorum quadraginta (*sim.* p. 713,32).

***cusidura** v. *consutura. ***cusinus** v. *cussinus.

?***cusis**, -is *subst.* (ῥύτος) *venter – Magen*: MAURUS (?) anat. II p. 21,10 os ventris dicitur latine, stomachus graece; stoma enim os, -is venter interpretatur. ALPHITA I p. 316,10 stoma interpretatur os, -is id est ventris; inde stomachus, id est os ventris.

cuso v. consuo.

cursor, -oris m. 1 *qui nummos cudit – Münzer, Präger*: ACTA imp. Winkelm. I 1004 p. 767,28 (s. XIII.²) -es . . . monete pro qualibet gacia denarios V (*sc. recipiunt*). 2 *faber ferrarius – Schmied*: EUGEN. VULG. syll. 32,2,2 -r . . . cudens gladii . . . formas.

***cuspidus**, -a, -um. *acuminatus – spitz*: IORDAN. RUFF. equ. 6,21 p. 57,3 corium cum ferro -o . . . usque ad putredinem perforetur (6,49 p. 93,6).

cuspis, -idis f. (*m.*: l. 39,49,51. *al.*) *script.*: cos-: l. 25,39. 56. *al.* cuss-: l. 67. -pit(is): l. 25,46,49. *al.* *form. nom. sg.* -es: l. 55,56,67. *al.*

I strictius: A *proprie i. q. acumen, spiculum – Spitze*: 1 *de acumine facticio (fere ferreo)*: a *de parte anteriore acuta*: α *spectat ad hastam, sagittam*: ALDH. ad Acirc. 74,7 duris pugnans ferrata -e (co-, -te *var. l.*) contis. GLOSS. III 375,17 St.-S. -s est uniuscunque teli ort. CHRON. Pol. 3,1 p. 128,15 in terra hastas suas versis -bus in hostes affixerant *Pomorani*. BRUNUS LONG. chirurg. 1,13 p. 111^A ex eis (*sagittis*) sunt, quae habent -es magnas et parvas, concavas et solidas. *al. spectat ad iaculum hamatum*: ALBERT. M. animal. 24,18 -s . . . instrumenti (*sc. cetorum piscatoris*) inferius habet triangulum sicut est sagitta barbata. *ibid. al.* β *spectat ad ferramentam varia*: PAULIN. AQUIL. carm. 1,128 non . . . sub tabulis . . . scalpelli rimis sulcatis -e sculpam. THEOPH. sched. 3,11 ferrum rotundum et grossum sicut festuca, cuius -s ita limatur, ut tractus, quem facit, sit rotundus. *al.* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 147,27 ponet (*sc. falconarius*) -em acus inter oculum et inferiorem palpebram *eqs.* b *de parte posteriore acuta*: ALDH. virg. I 25 p. 259,12 fixum -em labari in terra. II 643 -e (co- *var. l.*) vexilli. CARM. de anulo 2,27 (MG Lib. Lit. III p. 725) in baculo tria sunt . . . attrahit uncinus, -s stimulat remorantes *eqs.* 2 *de acumine naturali*: a *in univ.*: FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 44,28 acuitas -is ipsorum unguium. b *de cacumine*: CARM. Paul. Diac. app. I 4,1,21 me tetigit Carulus dominus de -e pinnae. ALBERT. M. veget. 6,125 dicitur lentiscus, eo quod lentam habet -em (-tem *var. l.*; cf. *Isid. orig.* 17,7,51). B *meton.*: 1 *hasta, lancea – Spieß, Speer, Lanze*: a *gener. (saepius in imag., e. g. l. 50)*: RHYTHM. 53,12,2 acutissimo et duro feriat (*sc. inimicus veritatis*) -te. CARM. Cenom. 5,47 -e . . . tuo. THEODULF. carm. 41,137 percutit Abdias Edom almi -e verbi (*cf. Sedul. carm. pasch. 2,215*). ERMOLD. Ludow. 3,232 -e FRANCISCO forte repletus eris (3,456. 493). SEDUL. SCOT. carm. I 6,4 terebrare falsa -e veri. FLOR. LUGD. carm. 5,71 ter Christi valida confossus -e cessit antiquus daemon. WALTHARIUS 931 longa . . . -s (-es *var. l.*) . . . depulit hostem. GLOSS. IV 184,54 St.-S. cospis (cospes *b*) vel -s hasta spiez. THIETM. chron. 4,28 -e perfossus . . . martirium . . . percepit Adelbertus. CAES. HEIST. mirac. I 10,64 cum gladiis, -tibus et baculis. *saepius. nom. propr.*: CHART. scrin. Col. B 673 (a. 1241) Theodericus C-s. *ibid. al.* *sensu ambiguo de mentula*: CARM. Bur. 185,9,4 er rante mir in daz purgelin -e erecta. b *eccl. de lancea sancta q. d. ('Heilige Lanze'; de re v. LThK. 3VI. p. 645sq.)*: UFFING. carm. 1,15 (MG Poet. V p. 630) comites sancta bene -e tutans (*sc. Otto imperator*). 2 *venabulum – Jagdspieß*: ERMOLD. Ludow. 4,506 cadit -e fixus aper. 3 *telum – Geschoß (de tridente)*: WALTHARIUS 985 dum -s (cuss-, -es *var. l.*) missa sederet in clipeo. 4 *instrumentum acutum, aculeus – spitzen Werkzeug, Stachel*: GLOSS. III 634,24 St.-S. -s stichila. IV 51,58 -s . . . stachil.

II *latius*: A *manubrium, capulus – Griff, Knauf*: TESTAM. Eberh. p. 93^b,34 spatam I cum aureis hilcis et -e aurea. v. et p. 26,66. B *angulus extremus – äußerster Winkel, Landspitze*:

WILH. RUBRUQU. itin. 1,2 ad provinciam . . . Cassarie applicavimus, que est quasi triangulus . . . in medio . . . quasi in -e ad meridiem habet civitatem. 1,4 civitas Soldaia . . . que est -s provincie.

5 [cussia v. *tussina: GLOSS. III 664,54 St.-S.]

***cussinus**, -i m. vel ***cussinum**, -i n. (*cf. francog. vet. coissin; v. M. Bambeck, Boden und Werkwelt. 1968. p. 156sq.*) *script.* cos-: l. 20. adde MOSES PANORM. marisc. 4 p. 162,16. cogi-: l. 16. cusi-: l. 13. -ni(um): l. 18.

10 *pulvinus – Kissen (de re v. Heyne, Hausalt. I. p. 110sq.; J. Braun, Handbuch der Paramentik. 1912. p. 253sq.)* 1 *in univ.*: FORM. Dion. 18 p. 506,14 dirigo vobis munuscula parva . . . id est cussinos II. REGISTR. abb. Werd. 8,3 p. 263,3 villicus . . . dabit . . . lectisternium I et -um I. HILDEG. phys. 6,19 peninae . . . eius (*sc. accipitris*) nec ad lectos nec ad -os valent. BERNH. GEIST. palp. 2,297 cuginum, cervical, somnia, somnus suavia sunt. CHART. eccl. Erf. 295 lego . . . infirmis . . . unum lectum . . . et duo -nia. ACTA civ. Wism. A 536 VI -os, que (*sic*) valent I mr. CHRON. Mant. (MG Script. XXIV p. 217,11) suffocato . . . Frederico . . . cum co-o. *saepe. v. et p. 222,19.* 2 *de -is ad varios usus ecclesiae destinatis*: ANGILB. eccl. Cent. 3 p. 177,29 donavimus . . . -os de pallio V. HARIULF. chron. 3,3 p. 88,26 in sacratio . . . bancales serici IV, et alii sex -i, serici II, ex pallio IV. CATAL. thes. Germ. I 44,5 -a de ostro et duo linea. *ibid. al.* Hellmuth

custis v. custos. ***custile** v. *costile.

***custoda**, -ae f. (*cf. ital. custode*) *quae custos est – Hüterin, Bewacherin*: CHRON. Noval. 2,9 p. 139,21 (ed. Cippolla) fit ipsa (*virgo*) regis et regine thesauris -a (custos *Aa; cf. p. 2175,31*). p. 142,3.

custodebant v. custodio.

custodela, -ae f. 1 *custodia – Bewachung*: HEINR. AUGUST. plant. 1723 ad lignum vitae quibus ardor inest penetrare . . . -a viae (*sc. ad paradisum*) patet his ut Enoch et Heliae sursum translatis (*cf. Beda hexaem. 1 [PL 91,62^{A/B}]*). 2 *tutela – Schutz, (Ob-)Hut*: SALOM. II. epist. 24 p. 410,23 ut sub vestra -a semen doctrinae Christi in eo (*puero*) coalescat. EPIST. Teg. 7 praesuli Liutoldo, . . . -e ovium Christi provida cautela invigilanti Wigo . . . precamen (*in salutatione*). c. *sen-su consultationis*: VITA Ludow. Pii 61 p. 538,1 pene omnes, qui ob -am illius (*Pippini*), (custodiam illis *var. l.*) missi erant *eqs.* 3 *providentia, vigilantia – Umsicht, Wachsamkeit*: NOTKER. BALB. martyr. X. kal. Iun. p. 1087^C quod (*vasculum*) . . . minister eius (*Desiderii*) -a cautissima servare curavit. 45 CARM. var. II 15,3 catenis ferreis vinctus, omni -a servatus undique *Petrus*.

custodia, -ae f. *script.*: cos-: p. 2168,48. -tud-: p. 2167,58.2168,48.67.

I *proprie*: A *strictius i. q. φυλακή, vigilia, custoditio, tutela – das Wachehalten, Wache, Bewachung, Hut*: 1 *de excubatione, actione vigilandi*: CAPIT. reg. Franc. 3,9 ut, qui ad vigilias constitutas nocturnas fures non caperent, eo quod per diversa . . . scelera sua pretermittas -as exercerent *eqs.* LIUTPR. antap. 2,73 is (*Milo*) . . . nocturnas ei (*regi*) vigiliarum -as voluit exhibere (ACTA imp. Winkelm. I 915 p. 688,20). *al. de pervigilio funerali*: CONC. Karol. A 14 p. 82,12 ego (*sc. papa*) funeris adsistebam -am. 2 *de protectione, defensione i. q. tutamen, praesidium – Schutz*: α *spectat ad homines*: α *in univ.*: NOTKER. BALB. gest. 1,17 idem . . . episcopus . . . ad -am gloriosissime Hildigardē relictus est. ALBERT. M. pol. 3,9^e p. 288^a,23 dat differentiam inter -am regalem et tyrannicam auctor. *al.* β *de protectione per milites (praesidarios) praestita*: HIST. peregr. p. 155,2 imperator . . . et alii, qui cum eo retro exercitus gerebant -am. (HIST. duc. Ven. 4 [MG Script. XIV p. 75,20] qui [*Maurocenus*] ad prefati e. -am fratrem filiumque ducis . . . misit). *al.* γ *de protectione per angelos praesidarios divinitus collata*: LIUTG. Greg. 12 p. 77,28 sub divina -a . . . protegebatur. STATUT. ord. Teut. p. 130,13 famulum tuum, quesumus, Domine, -a tue muniat pietatis, ut *eqs. al.* ALBERT. M. summ. creat. I 4,58^{capit.} de -a angelorum; consequenter quaeritur de ministerio angelorum, quod est -a. summ. theol. II 9,36^{capit.} *ibid. saepius. adde*: WALAHFR.

[Konstanciak]

carm. 67,2,3 astet et angelicae -a sancta phalangis. **b** *spectat ad animalia*: FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 61,10^{capit.} de -a pul-
lorum. ALBERT. M. animal. 8,119 stant mares ... ibi ad -am
(p. 621^a,23 $\phi\omicron\phi\upsilon\lambda\alpha\kappa\epsilon\tilde{\iota}$), ne alii pisces comedant ova aut pullos.
c *spectat ad res*: RUOTG. Brun. 41 p. 43,11 hunc (*filium*)
archiepiscopis ... ad -am regni Cisalpini reliquerat imperator.
CONST. Melf. 1,29 dum domini personarum aliquando pericul-
lis irretiti circa rerum -as redduntur incauti. STATUT. ord. Teut.
p. 97,27 de -a thesauri eqs. CHART. Tirol. 1201 p. 247,19 pro
warda et -a dicti castris et domus. ALBERT. M. animal. 1,524
quorum (*panniculorum*) superior ... propter duriciam suam et
maternam -am, quam impendit cerebro ..., dura mater voca-
tur. *ibid.* al. *de praesidio litorali*: CAPIT. reg. Franc. 148,5
volumus, ut comites, qui ad -am m a r i t i m a m deputati sunt
eqs. (EINH. epist. 23). 212,6 littoris. al. **3** *de cura gerenda i.*
q. (pro)curatio - (Für-)Sorge, Obhut: a spectat ad homines:
q. in univ.: WOLFHARD. Waldb. 4,12^c p. 336,16 ut ... famu-
lam in sua -a sumeret presbyter. EPIST. Reinh. 17 p. 17,4 quam
(*sollicitudinem*) ... circa sorores illas geritis (*sc. frater*), qua-
rum vobis commissa est -a. ACTA civ. Kil. 28 ego Iohannes ...
post obitum sororis mee puerum eius recepi in meam -am. al.
β *observatio, regimen, attentio (severa) - Beaufsichtigung,*
Aufsicht, Überwachung: CAPIT. reg. Franc. 146 locum ap-
tum, ubi ... cum -a in pulsatorio habitare debeant feminae ve-
latae. 22,40 ut virgines Deo sacratae ... d i l i g e n t i -a ser-
ventur (33,1). WILH. HIRS. const. 1,68 p. 998^A lector ... exit,
nisi sit in -a; tunc ... custodem suum expectat (*sim.* CON-
SUET. Marb. 80). ALBERT. M. pol. 6,6^a p. 608^a,10 ad talem (*sc.*
principatum) ... pertinet -a meretricum et epheborum, (p.
1323^a,4 $\gamma\upsilon\nu\alpha\iota\kappa\omicron\nu\omicron\mu\iota\alpha$ καὶ $\pi\alpha\iota\delta\omicron\nu\omicron\mu\iota\alpha$). al. **b** *spectat ad ani-*
malia: CONR. HIRS. dial. 965 in colendo agro, in apum -a.
VITA Norb. I 9 p. 678,20 de -a ovium cytharistam ... fecit
psalmistam *Spiritus sanctus*. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 58,25
de nutritione et -a, quam habent aves circa pullos. ALBERT.
M. animal. 6,19 in omnibus ... avibus feminae semper magis
inveniuntur circa ovorum -am quam mares. al. *proverb.*:
OTLOH. prov. L 16 lupus adveniens indicat, quo animo ...
pastor super gregis -am stabat. *in imag.*: WILLIB. Bonif. 5 p.
19,24 ne grex magistro commissus iam sine vigilanti pastoris -a
... luporum mursibus pateret. LIUTG. Greg. 2 p. 70,12 qui ...
in pace ecclesiae pigri sumus et somnolenti in -a gregis. al. **c**
spectat ad res: LEG. Wisig. 6,5,13 si ... filii legitimi defuerint,
aliis parentibus ... iudex facultatis eius (*exulis*) -am committat.
CATAL. thes. Germ. 62^b,3 quem (*ornatum*) ... frater Andreas
... in -am recepit. CONSUET. Marb. 151 in eius (*cantoris*) -a
sit armarium librorum. 208. CHART. Babenb. 190 p. 264,1 quod
... locaremus nostre silve forestarios pro -a facienda. CHART.
Aquens. 73 sigillum civitatis ... in -a decani ... esse debere.
RYCCARD. chron. a. 1225 p. 135^a,20 (epist. papae) ut illi, qui
detinent oblata ... subsidio terre sancte, ea hiis, qui truncorum
(*i. cipporum oblationibus recipiendis*) -e fuerint deputati, ...
assignare cogantur. al. **4** *de -a captivorum: a in univ.*: LEX
Raet. Cur. 9,2 omnes dominicis diebus, qui in carceribus sunt
..., iudex eos foras sub co-a expellere faciat; ... iudex eos sub
-a in balneo lavare faciat. *v. et p.* 2173,59. al. **b** *expressius i. q.*
inclusio carceralis, vincula, captivitas - Gewahrsam, Gefan-
genschaft, Haft: a in univ.: CONC. Merov. p. 157,5 ut nul-
lus clericus ... -udiae deputetur. LEG. Wisig. 3,4,6 cum eos
(*adulteros*) servi reppererint, sub h o n e s t a -a teneant, do-
nec eqs. (CONST. imp. II 98,4). WIPO gest. 21 quem (*Chuono-*
nem) imperator in liberis -is aliquantulum castigavit. al. *in*
imag.: HRABAN. epist. 39 p. 478,4 clausa (*sc. ianua*) ... non ad
-e poenam, sed in beatitudinem sempiternam (*spectat ad Vulg.*
Matth. 25,10). **β** *de obsidio ('Geiseltgewahrsam'; de re v.*
Schröder-Künßberg, Rechtsesch. p. 239): EPIST. Reinh. 13
p. 14,1 ut precium, quod a fratre exigebatur, persolveret, ... aut
ipse in -a pro fratre retentus exactores pecunie repetende secu-
ros redderet. **B** *latius: 1 in univ. i. q. repositio - Auf-*
bewahrung: LEX Baiuv. 9,16 capit. p. 231,1 de -a furtivae rei.
WILH. HIRS. const. 2,38 ad rasiolorum -am specialiter unus
frater deputatus est. CHART. Traiect. 1376 quia dicta carta
propter vetustatem et pravam -am est obscurata. al. **2** *locut.*

sub clavis -a observare *i. q. clausum servare - unter Ver-*
schluß halten: WETT. Gall. 34 p. 276,3 quam (*capsellam*) sub
clavis -a ... observavit.

II *translate: A vigilantia, attentio - Wachsamkeit, Auf-*
merksamkeit: 1 in univ.: AGOB. 7,24,8 erga quas res (*sc.*
ecclesiae) quanta reverentia quantaque fides et -a adhibenda sit.
THIETM. chron. 4,10 regnum ... filii eius -a servabat virili
imperatoris mater. OTLOH. prov. O 17 omni -a serva tuum
cor. al. *de sensuum perceptione*: SCHOL. Boeth. mus. 1,14,1
hic nota AICTHCTHPION (*i. αἰσθητήριον*), id est -am omnium
sensuum, quae primo in corde communiter continetur, inde
specialiter ad omnes sensus corporis producit. **2 c. colore**
quodam: a diligentia, accuratio - Sorgfalt: CAES. HEIST.
Engelb. 1,4 p. 241,17 cum maximas haberet expensas ... prop-
ter ... nobiles, quorum timore corpori suo -am adhibebat satis
sumptuosam *archielectus (iron.)*. STATUT. ord. Teut. p. 63,23
que (*sacerdotalia indumenta nitida*) eciam in loco mundo sub
diligenti -a reponantur. **b** (*prae*)cautio - *Vorsicht*: LULL.
epist. 92 p. 211,15 quia illa fovea omni -a cavenda est. ANON.
coit. 1,4,59 calidis ... et humidis non adeo contraria est venus;
... calidis modeste ... sollicitudo -e est adhibenda. **B** *obser-*
vantia, obtemperatio - Einhaltung, Wahrung, Befolgung:
BEDA hist. eccl. 4,23 p. 254,9 pacis et caritatis -am
docuit *Hild abbatissa* (CHART. Alsat. B 583 p. 357,23. al.).
ARBEO Corb. 3 sub omni -a silentii fieri decrevit miraculum.
26 dux ... patientiae servans -am eqs. IDUNG. PRUF. dial. 1,
783sq. habetne vester ordo (*sc. Cisterciensis*) cum -a regulae
-am canonum? STATUT. ord. Teut. p. 93,22 omnis honor ordi-
nis, ... norma iusticie, -a discipline dependent a bono pastore.
C *conservatio, memoria - Bewahrung, 'Gedächtnis'*: CHART.
Welt. 6^a p. 113,15 (a. 1220) quia labilis hominum memoria, ad
-am actuum hominum laudabilium convenit scripture subsidio
instaurari. CHART. Babenb. 236 p. 55,27 quoniam ... modus
reformande pacis ... oblivionis pallio solet occultari, ideo ...
fidei litterarum -e debet commendari, ut eqs. (*sim.* 443).
CHART. Aschaff. 46 p. 169,48 fidelis est litterarum -a (*item*
CHART. Eichsf. 304. al.). al. **D** *exercitio, servatio - Aus-*
übung, Wahrnehmung: ACTA imp. Winkelm. I 186 p. 162,33
(a. 1220) concedimus ... omnem potestatem ... exceptis illis
40 nostris regalibus cum districtu, quorum -a homo et missus
noster ... in feudo a nobis habere dignoscitur.

III *meton.*: **A** *de hominibus (de animalibus: l. 57): 1*
gener. i. quae custos est - Hüterin: THIETM. chron. 6,85 a
viro suimet Wirinhario ineffabiliter defletur; fuerat enim haec
vite eius et animae diligens -a *domna Liudgerd*. **2 spec.**: **a**
vigiles, excubiae, statio - Wache, (Wach-)Posten, Wach-
mannschaft: CHRON. Fred. 4,36 p. 137,3 vir Dei cernens,
quod nullis custodiis angeretur. DIPL. Otton. I. 191 dimidiam
partem ... civitatis cum ... assiduis vigiliis et -is intus et foris.
50 WIDUK. gest. 1,11 p. 19,19 irruunt super muros inveniensesque
sine vigiliis ac -is ingressi sunt urbem *Saxones*. CARM. de Frid.
I. imp. 605 itque reditque viam -a Mediolana. al. *per compar.*
vel in imag.: CARM. var. III C 8,89 extat -a sollers (*in ludo*
scaccorum). **b** *custodes corporis, stipatores - Leibwache*:
55 ALBERT. M. pol. 3,10^e p. 304^a,13 'antiqui -as (p. 1286^b,37
 $\phi\upsilon\lambda\alpha\kappa\acute{\alpha}\varsigma$) dederunt, quando praefecerunt civitati quemdam'.
adde: ECBASIS capt. 653 linceis cum dammis, hi sint -a regis.
c *militis praesidarii - Schutztruppen*: THIETM. chron. 7,23
p. 424,17 Miseco ... nostros abisse ... nullamque post se -am
esse relictam sensit. **B** *de rebus: 1 gener.*: **a** *locus custo-*
ditus - bewachter Aufenthaltsort: AMALAR. off. 4,42,11 non
... possumus intellegere de omnibus, qui sint, qui ilico, post-
quam recesserint de corpore, penetrent regna caelorum, aut qui
in aliis -is recipiantur (*de purgatorio, ut vid.*). AGNELL. lib.
65 pont. 157 p. 379,25 venit ad eum (*Sergium antistitem*) Ste-
phanus ... in ipsa -a, ubi Sergius pontifex erat. **b** *carcer - Gef-*
fängnis: CHRON. Fred. 2,54 p. 75,29 Richarius ... in -udia
redagetur. CONC. Karol. A 5 p. 38,16 Bonifatius ... falsos sa-
cerdotes ... retrudi fecit in -am. CAPIT. reg. Franc. 44,8 de cla-
matoribus ... antiqua consuetudo servetur, id est, ut in -a re-
cludantur, donec eqs. *saepius. v. et vol. I. p. 1504,38.* **c**
70 *ptochotrophium - Armenhaus*: GESTA Camer. cont. II C

6,94,2 sub antiquorum tempore rector huius -ae propter salutem animae studebat bene facere. **d** *repositorium* – *Aufbewahrungsstätte*: CHRIST. STAB. Matth. 56 p. 148^{5D} graece gazophylacium, latine divitiarum -a. **e** *receptaculum* – *Aufbewahrungsgefäß*: Ps. HIPPOCR. sang. 16 urina spissa sucida, in gressu rubea, in -a fumigatur umbris inferius. **2 eccl.**: **a** *munus custodis* – *Küsteramt, Küsterei*: PAUL. FULD. Erh. 2,3 quae (*sanctimonialis*) -ae **p r a e e r a t** ecclesiasticae (CHART. Salisb. I 405). CHART. archiep. Magd. 399 p. 525,26 ut, quicunque -am administraret, de censu predictorum mansorum tectum ecclesie ... restauraret. INNOC. III. registr. 1,482 cum in Albenne ecclesia quedam dignitas, quae -a dicitur, ad tuam donationem pertinens habeatur. CHART. Burgenl. II 151 magistro Thoma preposito ecclesie nostre, Oliverio cantore, -a vacante, Simone decano existentibus *eqs. saepe in chartis inde a s. XII*. **b** *domus, casa custodis* – *Haus, Wohnung des Küsters*: CHART. Brixin. 89 (a. 1236) custos Brixinensis ecclesie coram nobis aream spectantem ad -am iuxta sacarium, in qua quondam ... prepositus residebat, ... domino Heinricho ... contulit. **c** *pars provinciae Ordinis Fratrum Minorum (custodi q. d. subdita)* – *'Kustodie' (de re v. LThK. 3VI. p. 547)*: CHRON. Erf. min. cont. I^b p. 683,4sq. frater Iohannes ... et frater Waltherus ... ordinis Minorum de -a Picardie, sed de conventu Valenzin in -a Cameracensi. SALIMB. chron. p. 218,24 in provincia Francie ... sunt octo -e. p. 411,11 cognovi quendam fratrem ..., qui fuit custos Parmensis -e. *ibid.* **d** *consuetudo (monastica)* – (*Ordens-')Gewohnheit*: WALAHFR. Gall. 1,5 si sciret ... locum, in quo cellula fieri potuisset -is aliquantulum regularibus oportuna. VITA Udalt. Cell. II 90 (46) qui (*Eberhardus prior*) tunc super eiusdem congregationis -as sollicite vigilabat. **al.** **3 publ. et iur.**: **a** *munitio in confinio posita* – *Grenzwaiche, -übergang*: COSMAS chron. 2,15 p. 105,20 viri ... iam ultra portam -e ... duci obviam veniunt (*cf. notam ed.*). **b** *patrocinium* – *Schutzherrschaft*: CHRON. Albr. a. 1197 p. 874,35 Heymericus, rex Cipri, -am sortitus est regni Hierosolymitani. **c** *ius pascendi* – *Hut-, Weiderecht*: CHART. Westph. VII 56 p. 24,30 (a. 1207) quod Everardus Vlecko quondam -am, quae hude teutonice dicitur, habebat. CHART. Raitenh. 344 nos Fridericus ... archiepiscopus ... revocamus integraliter omne ius -e, quod vulgo dicitur *g e h a i* (REGISTR. Baiuv. A p. 179,9. *al.*). **d** *de diversis muneribus, iuribus sim. fere i. q. magisterium* – *etwa: Aufsichtsamt, -recht*: **a** *in univ.*: CHART. Gosl. I 301 p. 328,32 (a. 1181) mansus ... pertinentes ad -am granarii Goslarie. p. 332,33 ad -am pertinet census iste silvalis: *eqs.* CHART. Friburg. 53 p. 41,4 de ... -is silvarum ..., quod vulgariter wilthan dicitur. REGISTR. Xant. p. 94,40 item est officium, quod vocatur spikerambt sive -a granarii. REGISTR. Baiuv. A p. 323,26 item de -a segetum, quae dicitur flurampt, ... VIII solidos. **al.** **β** *de stagione q. d. ('Burghut')*: CHART. ord. Teut. 2 p. 2,20 (a. 1160) dono Iohanni ... et heredibus suis in perpetuum -am et drogomanachium omnium pertinentiarum cuiusdam castelli mei. CHART. Port. 82 p. 108,16 quod Albertus ... miles eadem bona prius a nobis in beneficio tenuerat pro -a castri nostri Sconenberg. CHART. Babenb. 299 ad predictae turris -am te (*Voltricum*) infeudamus. **al.** **γ** *de gardia q. d. ('Schutzrecht')*: CHART. Mog. B 140 (a. 1200) quod advocaciam ecclesie in villa Monekescowen sive -am vel gardyam secundum iuris nuncupacionem ... iure concessimus feodali. CHART. Ger. Col. 82 p. 82,1 -am eorundem hominum sibi debere ... asserebant. CHART. Tirol. notar. I 518 p. 252,9 quam (*domum*) dicit *episcopus* sibi pertinere iure -e cum honore castellanie. **e** *servitium vigilandi, militia* – *Wach-, Wehrdienst*: CHART. Salem. 417 p. 466,31 (a. 1266) donamus ... domum ... eximentes ... ab omnibus collectis, a vigiliis custodiis et -a, ... ab omnibus servicii generibus. CHART. Pomm. 1172 p. 432,6 ab ... expeditione perpetuo sint liberi et immunes, nisi ... terre communem -am, quae lantwere vulgariter appellatur, fieri ... necessitas exigat. **al.** **adde**: DIPL. Heintr. V. (ed. H. Bresslau, Diplomata centum. 1872. p. 124,32) censum, quem pro vigiliis ... soliti erant (*sc. cives*), salva tamen -a civitatis, ... eis condonamus. **custodiarium**, -i *n.* **1** *specula, vigiliarium* – *Warte, Wach-*

haus: GLOSS. IV 139,3 St.-S. -um warthus. *al.* SUMM. Heintr. C p. 242 -um werehvs. **2** *carcer, custodia* – *Gefängnis, Haft*: BERTH. (?) annal. a. 1075 p. 279,34 in diversa praesidia et in -a illos (*sc. maiores Saxonum*) disportari ... praeceperat rex. a. 1076 p. 287,27 quos (*episcopos*) ille (*papa*) ... in monasterialia quaedam -a ... fecit incarcerationi. a. 1079 p. 316,44 ad quam (*synodum*) ... episcopi ... plerisque insidiarum et -orum articulis ... secure pertransitis ... pervenire. **custodio**, -ivi (-ii), -itum, -ire. *script.*: *cos-*: l. 69, p. 2171,27. 29,41. **adde** LEX Sal. Pipp. prol. 1. *al.* *cusdo-*: p. 2171,32. -tud-: p. 2171,27. **adde** DIPL. Merov. I 60 p. 54,14. CHRON. Fred. 4,87 p. 165,5. *al.* *form.*: -deba(m): l. 34. **adde** FORM. Senon. I p. 289,15. *metr.* -töd-: l. 49. *pendet pro*: l. 31. *partic. praes. usu subst.*: l. 53. **I** *proprie i. q. servare, vigilando tueri* – *bewachen, (be)hüten, (be)schützen* (absol. i. q. *vigilare* – *wachen*): **A** *strictius*: **1** *praevalente sensu vigiliae (praesentialiter atque continuo) agenda*: **a** *de hominibus*: **a** *in univ.*: LIUTPR. antap. 3,45 l. 753 hoc (*sc. transire pontem*) ... nisi consensu munitionem -entium fieri non potest. BERNOLD. CONST. chron. a. 1100 p. 467,31 praedicto abbati sepulchrum Domini -endum commiserunt. CHART. Laus. 842 quae (*vinea*) debet capitulo tertium sestarium clari vini et -ire (*i. ad custodiam, ut vid.*) unum custodem. CHART. Tirol. notar. I 797 Swikerius ... dixit se accepisse a ... preposito C libras den. Ver. ... ad -endum castros et municiones in episcopatu (*item de praesidio castrorum*): CHART. Osn. II 371 p. 291,37 quod abbas ... terciam partem castrum tam in vigilibus quam in custodiis aliis -et). *al.* **c** *sensu defendendi*: CHART. Rhen. med. II app. 13 p. 364,25 (s. XII^{med.-ex.}) tertius (*sc. mansionarius*) ... debet vigilare et domum pro incendio et aliis casibus -ire. app. 15 p. 398,2 isti (*piscatores*) piscabuntur in rivulis ... et -ent rivulos ab aliis piscatoribus. *al.* **β** *spectat ad captivos*: CHRON. Fred. 4,11 qui (*milites*) eum (*Christum*) -debant (-bant 1 p. corr.). CONC. Karol. A 61 app. 3 p. 808,17 commendatus est *Ebbo* ... ad -endum Freculfo ... episcopo. THIETM. chron. 3,5 Bawariorum dux captus est et ad Ingilhem deductus caute -itur. *al.* **γ** *spectat ad mortuos, infirmos i. q. pervigilare (apud)* – *wachen bei*: PONTIF. Rom.-Germ. 149,44 deputandi sunt, qui ipsum *corpus* (*sc. mortui*) -ant (EBERW. Symeon. 21). THIETM. chron. 4,72 cum eundem (*fratrem*) iam poene deficientem confratres -rent *eqs.* (*item de infirmo*): CONSUE. Marb. 136^{capit.} p. 239 de fratre, qui est in agone, qualiter -atur). **adde**: LEX Ribv. 80 si quis hominem ... interfecerit, coram testibus in quadruvio in clita eum levare debet et sic XL seu XIV noctis -ire. **b** *de sanctis, Christo, angelis*: HRABAN. epist. 17^a p. 421,21 qui (*Iesus*) vos ... nunc et semper -ire dignetur. TIT. Rom. 6,2,2 (MG Poet. IV p. 1016) angelus hanc Domini Paulo cum principe sanctus -at portam semper ab hoste nequam. ALBERT. M. summ. creat. I 4,58,1^{capit.} qua necessitate angeli -ant. *ibid.* *saepe. partic. praes. pro subst. i. q. angelus praesidiarius* – *Schutzengel*: ALBERT. M. summ. creat. I 4,58,7 p. 618^b,4 quaeritur de numero et nominibus -entium. *ibid.* *al.* **c** *de animalibus*: ALBERT. M. animal. 5,64 de quo (*animali*) dicitur, quod -it alia quaedam ostrea. **2** *praevalente sensu curae, administrationis gerendae*: **a** *in univ.*: TRAD. Frising. 108^a (a. 782) pertinentia hereditatis meae ... Altito tradidi ad possidendum et -endum. LIUTG. Greg. 5 p. 72,5 Wilibaldus ... episcopatum ... melioravit et -vit (*sim.* THANGM. Bernw. 41 p. 776,30). REGISTR. Prum. 95 mansus ..., qui -it forestum. 114 p. 253,15 debet curtem -ire (*sc. mansus*). ORD. coron. imp. 2,1 ut ... fideliter regnum -at (constituit *var. l.*). 8,11. IDUNG. PRUF. argum. 661 quia virginum monasteria ... sub abbatum regimine -bantur. CONST. imp. III 121 cum ... comes palatinus Rheni ... possessiones et alia iura imperii -ire debeat. *saepe. β* *spectat ad animalia*: LEX Baiuv. 15,1 si quis *c a b a l l u m* ... ad -endum mercede placita commendaverit (ARBEO Corb. 21 p. 212,9). LEX Sal. Pipp. 10,5 si ... pecora cos-ente pastore in messe aliena incurrerent. REGISTR. abb. Werd. 2,3 p. 18,14 porcos. *al.* *in imag.*: CAND. FULD. Eigil. I 20 laborabat, ut *g r e g e m* sibi commissum ... in Dei servitio -ret (HRABAN. epist. 41 p. 480,45). **B** *latius*: **1** *as-*

servare – aufbewahren, verwahren: **a** in univ.: LEX Baiuv. 9,16 ille, qui de manu furis furtivam rem ad -endam accipit. 15,2 si cui . . . ornamenta vel quaecumque species fuerint commendatae sive -endae traditae sint sive vendendae. CONC. Karol. A 34,18 ut presbyteri sub sigillo -ant chrisma. GERH. AUGUST. Udalr. 1,27 l. 126 corpus (sc. Udalrici) in ecclesia . . . caute et devote -batur. *adde:* RUOTG. Brun. 49 p. 52,8 quicquid thesauri nostris opibus illati ecclesiae . . . clavibus . . . Evizonis . . . -itur. **b** *reservare – aufsparen, zurückhalten:* CHART. Laus. 495 p. 428,31 (c. 1213) apes sunt villici, nec debet sociis dividere ceram, sed debet -ire ad lumen dominorum. **2** *providere – sorgen (für), besorgen:* DIPL. Loth. I. 139 p. 311,27 ad luminaria . . . -enda vel concinnenda tribuimus eqs. **3** *absol. i. q. munere custodis fungi – das Amt eines Kustos bekleiden:* CHART. Argent. I 257 p. 200,11 (a. 1238) villicus, qui -bat primitus, transfretavit mare.

II *translate:* **A** *observare, animadvertere, respicere – achten (auf), beachten, (ein)halten:* **1** *pendet acc.: a gener.: α spectat ad res:* LEX Alam. 40 cognoscat (sc. parricida) se . . . secundum iussionem Dei fraternitatem non -ivisse. HRABAN. epist. 6 qualiter eas (virtutes) appetentes et -entes Deo placerent (sc. populus). CONSUE. Trev. 6 silentium in claustrum dno -itur (CONSUE. Marb. 126). *al.* **β** *spectat ad homines i. q. tractare – behandeln:* DIPL. Conr. III. 162 ut . . . personam ipsius (abbatis) honorifice in omnibus -as (sc. dux). **b** *publ., iur., canon.: α in univ.: CHRON. Fred. 2,30 p. 54,3 propter lege custodienda. LEG. Wisig. 12,2,5 non ferias -et, non sabbata colat Iudaeus. 12,3,14 p. 442,25 observationes. LEX Sal. Pipp. 82,2 lex ista cos-atur. CONC. Karol. A 38,24 horas canonicas. 56A,25 ecclesiastica iura. CHART. Sangall. A 63 qui contra hanc cartulam venire . . . voluerit, . . . inferat parti -enti . . . duplam repetitionem (138 cUSD-ente. *sim.* DIPL. Merov. II 3 p. 93,14). DIPL. Ludow. II. 31 fines et termini antiqui . . . -antur. DIPL. Otton. I. 239 p. 334,27 quod, ut . . . ab omnibus observetur inviolabiliterque -atur eqs. (*sim.* DIPL. Heinr. III. 143. DIPL. Heinr. IV. 233). *al.* **γ** *spectat ad computum paschalem:* BEDA hist. eccl. 3,25 p. 187,17 quem (circulum XIX annorum) vos . . . a tota Christi ecclesia -tum pro nihilo contemnitis. **β** *de causa agenda, vadimonio obeundo:* FORM. Andec. 53 veniens in eo placito illi de manum usque ad vesperum placitum suum legibus co-vit et solsadvit (FORM. Marculfi 1,37. DIPL. Karoli M. 216. *al.*) DIPL. Loth. I. 45 p. 136,18 mallum -ire . . . vel alias functiones . . . exactare. DIPL. Otton. II. 241 p. 272,4 neque placitum -ant homines ecclesiae, nisi ante sui presentiam pontificis. **c** *gramm. et mus.: HRABAN. epist. 1 p. 382,7 ille . . . qui . . . litterarum dispositionem . . . diligentius -it. GODESC. SAXO gramm. 2 p. 480,21 poetae pauciorum verba sillabarum necessario producta -unt. ODO ARET. ton. A praef. p. 249^a,13 ut . . . tonos . . . studiosissime -ant cantores. **2** *pendet ut (ne) i. q. procurare – achtgeben, -haben:* CONC. Karol. A 39^A,140 ut illud ita vigilantissima cura -at cellerarius, ne ministri . . . annonam fratrum . . . dissipent. THIETM. chron. 6,99 germanum . . . verebatur et, ne umquam ad se veniat, diligenter -ire conatur dux. 7, 21 nos . . . sibi per Christum reconciliet et, ne quid tale ulterius paciamur, clemens -at Deus. IDUNG. PRUF. dial. 2,946 quamvis prioris providentia -at, ut omnia secundum preceptum . . . fiant eqs. **B** *conservare, tenere, sustentare – bewahren, (er)halten, aufrechterhalten:* **1** *gener.: a in univ.: α de hominibus (de Deo: l. 72):* CONC. Merov. p. 101,6 quae (sc. norma et disciplina) conveniant . . . in posterum -iri. LEX Baiuv. 15,10 dum viduitatem -ierit mulier. CONC. Karol. A 24^A,8 ut p a c e m omnibus inperetur -iri in ecclesia (CHART. Babenb. 182 p. 248,25. *al.*) 46^B,37 vir castum debet -ire coniugium. 50^D,69 p. 671,1 ut virginitas . . . usque ad nuptias sit -enda. IDUNG. PRUF. argum. 948 ut presbyteri . . . famam suam -ant. RADBERT. psalm. 2,1243 monogamia castissime -itur. HROTSV. Gall. I 2,3 quin involutum -am sacramentum propositi (*sim.* STATUT. ord. Teut. p. 130,14 propositum . . . -ire). *adde:* HRABAN. epist. 8 p. 394,27 beatitudinem tuam omni tempore divina gratia bene valentem -at. DIPL. Constantiae 16 p. 56,2 ut felicitatem suam (sc. Heinrici imperatoris) Deus -at.**

β *de rebus:* BOTAN. Sangall. 1 praef. animas hominum et corporis -it herba vettonica. URSO element. 4 p. 77,24 hee (qualitates) . . . consona similitudine ipsum (elementum) in suo esse -unt. **b** *refl.: THIETM. chron. 8,8 p. 502,27 caelesti sponso se virginem castam conatur offerre ac immaculatam se . . . -ire studuit Sisu. expressius i. q. integrum permanere – ‘sich halten’:* WILH. RUBRUQU. itin. 15,4 unum flasconem de vino muscato, quod optime se -ierat in tam longa via. **2** *t. t. iur. lectum (sc. mariti mortui) -ire i. q. viduam permanere – im Witwenstand bleiben:* LEG. Lang. p. 660,11 (chart. a. 774) si ipsa (coniux) post meum decessum . . . l e c t u m meum -ierit, volo eqs. (TRAD. Ratisb. 26 p. 33,16). **3** *math. et mus.: GERB. geom. 6,7 p. 95,15 qui (numerus) omnes geometricae medietatis proprietates -at. PS. ODO CLUN. dial. 4 p. 254^a,37 tres sunt . . . divisiones, quae naturalem vocum . . . positionem -unt. **C** *protegere, liberum servare – bewahren (vor), freihalten (von):* GERH. AUGUST. Udalr. 1,9 l. 95 os a malo vel pravo eloquio -ire. RAHEW. gest. 4,26 p. 269,26 quia scimus sinceritatem vestram et animam vestram in hac parte a culpa -tam. CHART. episc. Hild. I 368 p. 352,35 quietos eos (homines) ab omni vexatione -ent advocati. **D** *cavere – sich hüten, sich in acht nehmen (usu refl.):* **1** *in univ.: LIUTG. Greg. 9 p. 74,35 ut a ceteris propinquis suis caute se -rent latrones. AMALAR. bapt. 2^b,57 si in hoc, quod praedico, me ipsum -am. 25 DIPL. Conr. II. 147 p. 199,10 ut . . . predones cautius se -ant. *al.* **γ** *spectat ad morum probitatem:* CONC. Karol. A 38,30 se ipsas -ire sibi commissas servare . . . decertent abbatissae. **2** *se continere – sich enthalten:* THIETM. chron. 1,25 quae (contectalis) . . . praesentem (sc. maritum) . . . , ut se -at, ortatur. 8,23 peccatores . . . , ut se -ant . . . , sumopere studeant. **E** *se gerere – sich verhalten (usu refl.):* TRAD. Frising. 348 (a. 815) usque dum ipse (Spulito) . . . fideliter se -disset erga domum sanctae Mariae (*sim.* 384 p. 326,34 contra domum).**

***custodissa, -ae f.** (custos) quae custodis, sacristae munere fungitur – Küsterin, Mesnerin: CHART. Mog. A II 559 p. 928,9 (a. 1191) nomina testium sunt hec: Gūta dechana, . . . Sophia -a ecclesie nostre (*sim.* CHART. Salisb. 356. *al.*). GISLEB. MONT. chron. 15 in prima ecclesie institutione . . . decana pro spiritualibus regendis et -a pro custodia sanctorum et thesauri . . . et complemento luminarium et sonitu campanarum . . . fuerunt constitute. CHART. Biel. 20 p. 13,32 Cristina decana, Reinsvindis -a totusque conventus dominarum *al.*

custoditio, -onis f. observantia – Wahrung, Befolgung: MIRAC. Bert. cont. I 44 p. 517,10 nulla . . . de prefato Christi martyre -o agebatur sollempnitatis nisi tribus lectionibus. OTTO BAMB. epist. 39 p. 1349^B (chart.) nulli successorum nostrorum pontificum ea (statuta) violare sit licitum, pro quorum -e praemium debet sperare perpetuum.

***custoditivus, -a, -um.** (custodio) **1** *de hominibus i. q. ad conservandum intentus – auf das Bewahren bedacht:* ALBERT. M. eth. I 265 p. 230,64 quicumque non est multum ‘acceptivus nec -us’ (p. 112°,15 φυλακτικός) p e c u n i a e, sed ‘emissivus’, id est dativus . . . , non facile datur (II 4,14 p. 279^b,11). **2** *de rebus i. q. defensorius – schützend:* ALBERT. M. div. nom. 1,66 p. 42,23 ‘substantia omnium’ . . . ‘contentiva’ (sc. nominatur), inquantum iam perfecta conservat in esse; -a, secundum quod defendit a corruptentibus. *v. et l. 68.* *subst. neutr. i. quod custodit, defensio – das Schützende, Schutz- (vermögen):* ALBERT. M. summ. creat. I 4,61,5 p. 657^b,20 zonas . . . fecundarum (secundarum ed.) ipsarum -um virtutum, (PG 3,333^A τὸ τῶν γονίμων αὐτῶν φρουρητικὸν δυνάμεων) . . . circa seipsum circumferri (de cingulo vestis sacerdotalis). cael. hier. 15,6 p. 238,44 dicimus ‘palpebras et supercilia’, quae circumformantur angelis, significare ipsorum ‘-um’, id est virtutem vel diligentiam custodiendi.

adv. ***custoditive.** modo defensorio – schützend: ALBERT. M. cael. hier. 15,1 p. 224,33 eas (caelestes essentias) esse ‘existentes custoditivae propriarum virtutum’ . . . vel ‘-e’, adverbium sub eodem sensu.

***custoditor, -oris m.** custos, curator – Hüter, Wächter: **1** *proprie:* **a** in univ.: CHRON. Ven. Alt. p. 171,22 Hetolus cum . . . uxore sua . . . iumentorum et equorum erant vardatores

[Konstanciak]

...; Valcarii canes observabant; Vanarii vanifactores et astores -es. *agaso* – *Stallknecht*: MOSES PANORM. infirm. 44 p. 140,11 necessarium est ad -em equorum in tempore hyemis dare bibere semel in die equo. *b praefectus, magister* – *Vorsteher, Verwalter*: HIST. Walc. 45 Erenbertus fidelibus ... rerum familiarium -bus sumptus amplificationis (sc. ecclesiae) ... tradidit eqs. CHART. Ital. Ficker 347 p. 378,2 precepit (sc. episcopus) eisdem potestati et communi ..., ut ... ponant rectores vel consules ... adque -es ... in castris episcopatus. 2 *translate i. q. conservator* – (Be-) *Wahrer*: GREG. IX. registr. 449 contra fidem et pacem, quarum predicabaris hactenus inviolabilis -r (de Soldano).

**customia* v. **costum*(i)a.

**custor*, -oris m. (f.: l.21) (custos) script. -ur: l.18. *occurrit in schedulis nostris usque ad s. IX.*ⁱⁿ

custos, vigil – *Hüter, Wächter*: 1 *spectat ad custodiam carceralem*: LEX Raet. Cur. 9,2,1 si ... reus per glienciam de ipso custode fugiret, sciatur ... -ur (-r Ac) eqs. 2 *spectat ad vigilantiam, curam spiritalem*: a de rectoribus monasteriorum, ecclesiarum: FORM. Andec. 46 p. 20,28 in monasterio ..., ubi illa abbadissa -r preesse videntur (sic; sim. FORM. Marculfi add. 1^b ubi abba ille -r preesse videtur). TRAD. Weiss. 17 p. 197^a,7 ut ... -es ecclesiarum ... vendendi ... liberum perfruatur arbitrium. al. CHART. Sangall. A 16 pertransfundo ad ecclesia sancti Gallunis, ... ubi Automarus abbas -r est, iste omnia. al. CHART. Fuld. B 72 p. 129,18 ut ab die presente -r ecclesie sancti Bonifatii, id est Sturmi abbas, ... vendendi ... habeat potestatem (sim. 231 p. 332,20. *ibid.* al.). TRAD. Frising. 200^b ubi Erchanheri venerabilis -r esse videtur. al. *b de Christo* (in imag.): HYMN. abeced. X 2 Xristus ... pastor animarum, -r greguum.

custoria* vel **custria*, -ae f. (custor*) *custodia* – *Küsterei*: CHART. Hagenow. 59 (a. 1036) ut de quesitis et inquirendis omnia appendentia causa luminis ad -oriam pertineant. CHART. Westph. 39 p. 45,7 (ed. J. S. Seibert, UB zur Landes- und Rechtsgeschichte des Herzogthums Westfalen. I. 1839) hec (*Gundradis*) ... semet cum filiis suis ... ad sanctum tradidit Patroclum, videlicet in -trie officium.

custos, -odis m. vel rarius f. script.: gu.: p. 2175,71. cos.: p. 2174,64. adde TRAD. Frising. 1586 p. 426,16. -tud: TRAD. Frising. 1557^c. form. sg.: nom.: -us: p. 2174,27,56. 57. adde CHART. Sangall. A 614. al. gen. custi: CHART. Neocell. Brixin. 47 p. 89,29. dat. custi: CHART. Neocell. Brixin. 47 p. 91,7. acc. custem: CHART. Neocell. Brixin. 47 p. 90,27.

tutor (*tutrix*), *qui* (*quae*) *vigilat, custodit, vigil* – *Wächter(in), Hüter(in), Bewacher(in)*: 1 *proprie*: A *praevalente sensu vigiliae* (praeentialiter atque continuo) *agendae*: 1 *de hominibus*: a *latius*: WALTHARIUS 1177 primi -em somni iubet esse puellam (sc. *Hiltgunt*). BRUNO QUERF. Adalb. A 1 -s fratris (*de sorore*). YSENGRIMUS 6,312 cuius erit -s, qui negat esse sui? al. *b strictius de specialibus -um generibus*: a *de stipatore, -e corporis*: EINH. Karol. 22 p. 27,19 ad balneum ... satellitum et -um corporis turbam invitavit. *sensu colectivo i. q. custodia* – *Wache*: POETA Saxo 5,330 secum fecit procures ... lavari quodque sui -s corporis agmen erat. *b de carcerario*: VITA Heinr. IV. 3 p. 15,23 alii fuga elapsi, alii propter pecuniam a -bus dimissi eqs. CHART. Argent. I 616,17 p. 468,18 officium -is cippi sive c a r c e r i s est omnes custodie sue commissos diligenter servare (CHART. Babenb. 232,72). al. *in imag.*: WALAHFR. Wett. 62 carceris ipse fuit -s, quo saepe cupivit finitimum expectare diem (*de monasterio*). *γ de -e disciplinae*: WILH. HIRS. const. 1,22 p. 953^D pro signo -um iuvenum ... admove digitum minimum ... et indicem pone ad oculum. CONSUE. Marb. 46 numquam sine -is sui presentia degant *pueri*. ARNO REICHERSB. scut. p. 1510^B disciplinae totius claustralis -es deputantur, quos circatores ... vocant. CHART. Xant. 102 coartato numero officiorum usque ad duodecim ... videlicet duos coquine magistros, ... duos dormitorii -es eqs. al. adde: GLOSS. II 709,4 St.-S. -em magezogo. *δ usu vario*: ANNAL. regni Franc. a. 810 p. 130,15 ut colloquium fieret inter ipsum (*praefectum*) et Hispanici limitis

-es. a. 820 p. 154,1 litoris. DIPL. Otton. II. 237 pontis. BALDER. Alber. 21 turris (REGISTR. Mog. p. 48,24). ACTA imp. Stumpf 161 p. 223,4 passuum. HEINR. LETT. chron. 14,8 p. 79,13 exploratores et -es exercitus. 14,10 p. 82,6 viarum. ACTA civ. Wism. A 165 porte. ALBERT. M. pol. 7,5^{capit.} quales debent esse natura ... urbis -es. *saepe*. *per compar.*: ALBERT. M. animal. 1,247 ipsa (*uva*) ... est sicut -s portae cannae super exitum vocis. *meton. de servitio vigilum praestandorum* ('*Wachdienst*'): CHART. Wirt. IV 959 (a. 1241) domus libera a tallis sive collectis et a vigiliarum -bus. 2 *de rebus personatis* (in imag.): a *de figuris tegentibus in ludo scaccorum*: CARM. var. III C 8,91 cuique (sc. *figurarum*) datur -s. *de latrunculo q. d.*: CARM. Bur. 210,5,1 alficus -s regalis habetur. *b de chorda media* ('*Zentralton*'): ALIA MUSICA 143 p. 202 ille (*octavus tropus*) habet m. medium chordam suae qualitatis -em, hic (*primus*) vero eqs. *c usu vario*: HERACLIIUS I 12,6 ipsi (sc. *clavi*) -es laminae sint exteriores. CARM. libr. 16 (MG Stud. XVIII. 1997. p. 154) sit -s hilari, sit consolatio tristi *libellus*. OTLOH. prov. C 50 -s castitatis est virtus humilitatis. *usu attrib. i. q. protegens* – *Schutz*:- SERMO nat. virg. 5 post incensam sanctorum corporum -em ecclesiam eqs. 3 *de sanctis, angelis, Christo*: a *de angelis praesidiariis*: WALAHFR. Wett. 695 caelicolae hominum -es esse sacra scripta ferunt. exord. 13 p. 487,23 auditam fuisse -um invisibilium vocem. HROTSV. Mar. 511 astans ... -s semper ... fidus angelus. al. *b usu vario*: SYLL. Elnon. 3,11 omnipotens Christe, iudex -usque tuorum. HRABAN. carm. 51,2,1 si tu, lector, amas -em noscere templi, ... ipse Iohannes adest. THIETM. chron. 6,39 tueatur me -s hominum, Christus (*item de Christo* [cf. Greg. M. in euang. 18,2]: HINCM. ord. pal. 211 Samaritanus, verus ... -s humani generis [HONOR. AUGUST. spec. p. 1060^B]). al. 4 *de animalibus* (*usu attrib. i. q. vigilans* – *Wach*:- l. 33,35): LEX Sal. Karol. 6,3 si quis ... canem -em domus sive curtis ... furatus fuerit (sim. LEX Frision. 4,7 canem -em pecoris). ALBERT. M. animal. 1,58 noctibus -em habent vigiliarum noctis *grues*. 8,211 cum sint plurimi parvi (sc. *delphini*), plures accipiunt -es de magnis. al. *B praevalente sensu curae gerendae* (*spectat ad munera diversissima*): 1 *de praeposito (-a) maioris dignitatis* (*de rege*: l. 58): a *de castrensi, burggravio* ('*Burggraf*': *de re v. Waitz, Verf.-Gesch. VIII. p. 207 n. 5*): THIETM. chron. 4,5 Ricdagus, eiusdem civitatis -s et inclitus miles. CARM. de Frid. I. imp. 2834 -s Rodecherius arcis. CHART. Carinth. V 174 per castellanum et -es municionum nostrarum ... ecclesie ... nulla dampna ... inferemus. al. *b de praeside provinciae Ordinis Fratrum Minorum* ('*Kustos*'): CHART. ord. Teut. (Thur.) 166 (a. 1262) ego ... minister fratrum minorum provincie Saxonie una cum fratre Th. -e Thuringie ... precavere nitimur, ne eqs. SALIMB. chron. p. 101,17 faciebat (sc. *frater Helyas*) ... laicos guardianos, -es et ministros, quod absurdum erat valde. al. *c* -s regni *i. qui imperatoris vice regit* – '*Reichsverweser*' (*de re v. LexMA. s. v.*): EPIST. Heinr. (VI.) 9 p. 529,26 quod Moguntinus archiepiscopus ex antiquo suae ecclesiae et dignitatis privilegio sub absentia principis -s regni et procurator esse dinoscitur. *d usu vario*: DIPL. Merov. I 51 p. 46,27 ubi (sc. *in monasterio*) ... Chardericus abba -us praeesse videtur. TRAD. Weiss. 228 p. 455,36 abba seu -us. CHART. Epternac. 114 ubi ... ipse dompnus rex Karolus -s et rector esse videtur (CAPIT. reg. Franc. 74,10. 293,22). CAPIT. reg. Franc. 210,5 archipresbyteri vel aliorum titulorum -es. HINCM. ord. pal. 270 apocrisiarii ... , quem nostrates capellanum vel palatii -em appellant. CHART. episc. Hild. I 746 actum ... sub Gerdrude priorissa, Goda -e. CHART. Heist. 62 Bia -s. TRAD. Frising. 1580^c Ortwinus co-s. CHART. Westph. VII 392 Conradus ... et Sifridus -es sive provisores. *saepe. v. et vol. I. p. 752,18*. ?*nom. propr.*: TRAD. Frising. 1815 (a. 1275) dominus Vlricus dictus -s. 2 *de officiali, ministro* sim. *i. q. praefectus, magister, rector, administrator, curator* – *Aufseher, Besorger, Pfleger, Sachwalter*, *Wart*: a *de procuratore animalium sustentandorum*: a *in univ.*: IONAS BOB. Columb. 1,20 p. 197,4 equorum. FORMA mon. Sangall. p. 14^b mansio pullorum -is; item -is aucarum. p. 15^b domus equaritia: ... stabula, cubi-

l-ia> -um (*item de agasone, magistro stabuli*: ECBASIS capt. 84 ut -s stabuli solvat ... vincula colli. *al.*). GISLEB. MONT. chron. 228 ius ... de ursis pascendis et ipsorum ursorum -bus. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 135,10 cum manus -is eis (*falconibus*) porrigitur *eqs.* MIRAC. Gunth. erem. 7 quidam -s apum monasterii (*item de apiario*: ALBERT. M. animal. 8,173 venit -s examinum et interfecit apes extraneas praedatrices). *al.* **β** pastor – Hirte: FROUM. carm. 11,18 -s pecudis. *al.* in *imag.*: REGINO chron. a. 885 p. 125,9 eram ... in eodem loco dominici ovilis, quamvis non idoneus, tamen -s. *al.* **b** de -e ecclesiae, altaris: **α** in *univ.*: CHART. Worm. 37 (c. 1000) que omnia ... ad altare sancti Petri ... et eiusdem altaris -i ... restitimus. CHART. Aquens. 26 Conradus -s ecclesie ... ceterique canonici in capitulo. CHART. Alsat. B 662 (spur.) -s altaris et procurator. *al.* **β** de mansionario, sacrista ('Mesner', 'Küster'): ORD. Rom. 10,3 processionem ... acturis a -e ... in sacro ornamenta praebenda sunt. PONTIF. Rom.-Germ. 99,197 dantur a -bus palmae. 99,220. CONSUEV. Trev. 10 abbate in medio stante offertur candela, stola et liber a -e. CHART. Eichst. 3 p. 12,2 ecclesie -bus (*sc. pars praebendae tribuatur*), quatenus ... pavimenta purgentur et mundentur. REGISTR. abb. Werd. 8,6 cellarius accipiet a -e quinquaginta et I candelam integram. CHART. Traiect. 493 p. 439,43 -s matricis ecclesie, quem vulgo campanarium dicunt. CHART. Merseb. 367 p. 299,18 carbones sufficientes conparet -s noster. *saepe.* *expressius de vigile sepulchrali*: MIRAC. Martial. 2,2 (MGScript. XV p. 280,35; s. VIII./IX.) ut mathorarium (*i.* martyrium, *ut vid.*), qui et -s sepulture eiusdem erat, ipsum ad regem dirigerent *conciues*. **c** de thesaurario (-a): PASS. Leod. 21 (MGMer. V p. 303,4) iussit -i discos argenteos ... foras eiecere. WALTH. 113 -s thesauris provida cunctis efficitur *virgo*. 261. CATAL. thes. Germ. 87,1 thesaurus ecclesiae tempore, quo Eberhardus -s adeptus est custodiam. 29,1 sub custodia domine Gertrudis ..., que fuit decana et -s. ALBERT. STAD. quadr. 62 thesauri -s et depositarius. *al.* **d** de praefecto (-a) bibliothecae, tabulario: CONC. Merov. p. 143, 14 -es cartarum. WALA brev. memor. (Corp. Consuet. Monast. I. 1963. p. 421,38) -s cartarum omnia provideat monasterii monumenta. HIST. mart. Trev. 16 p. 377^E quae (*soror*) -s erat librarii. ACTA imp. Winkelm. I 994 p. 748,27 habebunt secum racionales ... -em unum archivi, cursores duos. *al.* **e** de officiali sigillum asservante: LAMB. WAT. annal. a. 1167 p. 541, 23 domnus Alardus sigilli -s erat. ACTA imp. Winkelm. I 988,3 p. 738,38 -es sigillorum iurabunt omnia ... supradicta. *al.* **adde**: CHART. Brixin. 171 (a. 1273) quod sigillum capituli actenus reservatum per -em contra consuetudinem ecclesie *eqs.* **f** *usu vario*: LEG. Burgund. const. I 27,8 vineae. WILH. HIRS. const. 2,45^{capit.} vini. 2,51 p. 1111^C hospitii. CHART. Hans. add. 601 p. 388,5 ponderis. CHART. Strir. II 55 p. 94,9 ne -es f o d i n e habeant facultatem libere intrandi (119 p. 180,8. 142 p. 214,14). CHART. Alsat. A 5 p. 9,11 -s agrorum ..., qui vocatur b a n -w a r t (CHART. Bern. III 250). HIST. Augiens. III p. 658,24 -bus ... silvae, qui vulgo dicuntur v o r s t a r e (CHART. Turg. III 307. CHART. Turic. 1023 p. 107,18). CHART. Hans. 663 p. 231,18 -s, qui dicitur biriz. REGISTR. Xant. p. 59,33 -s granarii sive spikerambt. CHART. Eberb. 437 p. 218,17 -es, qui s c u -z e n dicuntur (505 p. 322,20). *persaepe.* **adde**: CONST. imp. I 299 (a. 1184) quod episcopus officiatum suum et -em rerum suarum pro sua voluntate remove potest.

II *translate*: **A** de hominibus: **1** in *univ.*: WALAHFR. Blaithm. 58 linguae -s (*item de cautione*: VITA Mathild. II 11 p. 168,3 Mathildis -s oris sui, ne *eqs.*; cf. Vulg. psalm. 140,3). **2** qui (*quae*) observat, obtemperat – Wahrer(in), Befolger(in): RUD. FULD. Leob. 11 p. 126,47 pedes omnibus manibus suis lavit dominicae institutionis -s et ministra. CHART. Sangall. A 733 p. 336,29 qui ... verus -s et o b s e r v a t o r (*sc. privilegii*) extiterit (CHART. archiep. Magd. 142 p. 202,34 [epist. papae]. *al.*). IOH. CANAP. Adalb. A 1 fidus -s divine legis. *al.* **3** qui (*quae*) conservat, sustentat – Bewahrer(in), Erhalter(in): ARBEO Corb. 1 suae continentiae ... -s. 16 p. 206,13 vir sanctissimus, suae patientiae gustus (*m. al. corr.* -s 2, gustas 1) *eqs.* (BERTH. [?] annal. praef. p. 267,19).

HRABAN. carm. 84,7 iustitiae -s (*sc. Haistulfus*) rectus patiensque, benignus. WALAHFR. Wett. 159 virtutum -s. *al.* **4** defensor – Verteidiger: SYLL. Elnon. 1,9 nobilitatis apex ..., amator iustitiae, -s fidei *eqs.* STATUT. ord. Teut. p. 25,10 quod ... caput ecclesie, Christus, -es foret habiturus. *iron. i. q. patronus* – Schirmer: PAUL. BERNR. Greg. 45 p. 498,19 fuit ... vir ... perditionis filius ..., galea homicidarum et scutum traditionis, ... -s susurrationis. **B** de herba -s horti *i. q. quinquefolium, pentadactylos* – Fünffingerkraut (*Euphorbia helioscopia* L., *ut vid.*; cf. André, Plantes. p. 191): GLOSS. Salern. p. 5^b,45 custosarci (*leg.* -s orti, *ut vid.*), miracler. BERNH. PROV. comm. 3,2 p. 281,41 pentadactylus, -s orti, gira solis idem est. ALPHITA I p. 286,41 -s hortorum, pentadactylos idem. ALPHITA II p. 47,3 (cf. R. Creutz, QuellStudGesch-Nat. 7. 1940 p. 461. 492). **C** de sidere: ARNOLD. SAXO fin. 1,2,2 p. 17,39 Ykaros, id est -s palustris (*leg.* plaustris, *ut vid.*; cf. Mythogr. Vatic. 2,79,20). [custosarci v. custos l.11.]

***custria** v. *custoria.

***custrix** (constris), -icis f. (*custor) **1** custos – Küsterin: WOLFHARD. Waldb. 3,6 p. 272,24 a Diothilda, -e ecclesiae, ... aliquid operis accipe (*sc. muliercula*). CHART. Gelr. 806 p. 787,13 in quolibet anniversario predictorum habeat ... -x XII denarios ... ad candelas. *al.* **2** de abbatissa *i. q. praeposita* – Vorsteherin, Leiterin: FORM. Senon. I 31 Deo sacra illa abbatissa ... -x preesse videtur. 32 inluster abbatissa illa inhibi constris preesse videtur. *Konstanciak*

constris v. costrus. **custudia** v. custodia.

custudio v. custodio. ***custum(i)a** v. *costum(i)a.

***custura**, ae f. (*francog. vet. costure*) **actio** (*con*)suendi, opus (*con*)sutum – Näherei, Näharbeit: REGISTR. Prum. 10 -am faciunt ad cameram. 23 p. 180,10 -am faciunt ad cameram he femine, qui linum solvunt. *Konstanciak*

1.ustus v. gustus. **2.ustus** v. custos.

3.*ustus v. 2.*costus.

cutanus v. cydonius.

1.cutel(l)a, -ae f. (cutis) *pellicula* – Häutchen: GLOSS. IV 51,61 St.-S. -ela pellicula hutili a cute.

2.cutella v. scutella: CHART. Laus. 47 p. 91,27 (a. 1238).]

cutellarius, cutellus v. cult-. **cuter** sim. v. caut-.

***cuterus** (ku-), -i m. (*theod. inf. vet. kutere*; v. T. Erb, Philologus 130. 1986. p. 264) *lanius, macellarius* – Metzger: CHART. Lub. I 269^a p. 250,21 (a. 1262) domus k-orum super Wokenitz solvit annuatim X marcas denariorum. ACTA civ. Wism. B 528 in ... platea k-orum.

***cutica**, -ae f. (cutis; cf. Meyer – Lübke, REW³ nr. 2429) *cutis* – Haut: EDICT. Roth. 46 si quis alii plagam in caput fecerit, ut -a (-am, co-am, co-a, codica *var. l.*) tantum rumpatur, quod *eqs.* 103.

cuticellus v. codicillus.

cuticula, -ae f. **1** cutis, membranula – Haut, Häutchen: WALTH. SPIR. Christoph. II 5,201 ne peste rogali exhilaret tristem contracta -a regem. EPIST. Hann. 27 p. 62,7 moverent te ad miserationem ... costę interlucentes ..., tenuis uteri -a dorso adiacens. HILDEG. phys. 5,6 (ed. pr.) si homo ... in oculis caligat, ... -am fellis piscis huius (*i. welcae*) ... ad solem exsiccet. ROGER. SALERN. chirurg. 2,84 potest ... -a, que supra nervum est, sui. NOTULAE Wilh. Cong. 797 cum -a (*sc. pustulae*) remota fuerit, superponatur corrosivum. *al.* **2** *pellicula, pellis* – Pelzchen, Fell: CHART. Sil. D I 281 p. 207,35 (a. 1227) de Zagan ... nomine decime melle ... contenta erit ecclesia, de Wlen -is asperiolinis.

***cutina** v. *cudina.

***cutineus**, -a, -um. (cutis) *ex corio factus* – ledern: VITA Galli I 7 habuit vir Dei capsellam unam -am sub suam custo<diam>.

cutinus v. cydonius.

1.cutis, -is f. *form. acc. sg. -im*: p. 2177,30. 44. *adde* MAURUS progn. 10 p. 28^b,23. *al.* *metr. cüt-*: ALDH. carm. eccl. 4,7,8.

I strictius *i. q. pellis* – Haut: **A** spectat ad homines: **1** *proprie* (*in imag.*: p. 2177,6): **a** gener.: **α** in *univ.*: LEG. [Pömbacher]

Wisig. 6,4,1 si ingenuus ingenuum . . . in capite percusserit, . . . det . . . pro -e rupta solidos X (item de -e capitis: HROTSV. Pel. 397. MAURUS (?) anat. II p. 11,10. *saepius. v. et l. 23. p. 1240,12*). WALAHFR. carm. 75,4,3 pedibus retracta stat -is. GODESC. SAXO theol. 3 p. 96,28 o misella potentiola, inflata vesica, -is tumida turgida elata, pellis morticina. LAMB. HERSF. annal. a. 1074 p. 185,10 qui (*dolor*) necdum in cicatricem -em obduxisset. FUND. Consecr. Petri p. 180,11 Christus . . . sanguineis guttis -em rubricavit. *persaepe. adde: NICOL. BIBER. carm. 2368 Bartholomee, -is tua det michi dona salutis. β proverb.: OTLOH. prov. N 40 nitens -is sordidum demonstrat animum (cf. Ps. Hier. ad mon. [PL 30 p. 315^A]). CARM. in Sim. 1,1,45 (MG Lib. Lit. III p. 698) presul procurande -i plus intendit quam saluti (cf. Hor. epist. 1,2,29. v. et p. 2122,57). b iur. (spectat ad poenam; de re v. Dt. Rechtswb. V. p. 489sq.; HRG II. p. 1788): DIPL. Heinr. II. 501^a p. 640,46 eius (*invasionis ducis*) sequaces -e et capillis pri-ventur. LEX fam. Worm. 20 advocato XX solidos tribuat aut -em et capillos amittat (sim. CHART. Babenb. 183 p. 251,24 crines et -em). HERM. SANGALL. Wibor. 1,26 p. 176,4 plebs fidelium . . . decrevit eam (*moecham*) ad stipitem ligatam -e pri-vari. CHART. Bern. II 281 p. 299,13 si . . . advena aliquem civi-um percusserit, ligatur ad truncum abstracta sibi -e capitis. al. v. et p. 214,3sq. 901,48. 2046,21. 2 meton. de ventre: CARM. Bur. 197,5,6 simplex erit gaudium, si -is non sit plena. 211,3,1 -is eius (*Epicuri*) semper plena velut uter et lagena. B spectat ad animalia: 1 in univ.: ALFAN. premn. phys. 4,10 p. 60 homioma (*sc. membra in animalibus*) . . . sunt ut cerebrum, . . . axungia, -is (PG 40,609^B δέγμα; sim. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 63,30). URSO element. 6 p. 207,6 -im animalis humoribus emundat *vis attractiva* ut aloes. ALBERT. M. animal. 3,2 in animalibus inveniuntur . . . membra similia -is et tela; -is . . . totum involvit corpus exterius. al. 2 exuviae - Balg, Fell: CARM. Paul. Diac. app. I 6,1,60 a sociis propriis destrahitur . . . -is (*sc. ursi*). CARM. Cantabr. A 15,3^a,8 caput avulsum *lepusculi* cum -e cedo. RUODLIEB 2,40 abstrahendo -em *caprae*. HERBORD. Ott. 1,27 cetera pars (*sc. pellicii*) -e leporina constabat. 3 corium (*depstum*) - (gegerbte) Haut: MAPPAE CLAVIC. 95 accipias . . . de -e tonsuram (sim. CYMBALA VIII 1). FUND. Mur. 27 p. 81,4 educat *praepositus* res, quae dantur . . . id est . . . filtros, -es, coria. TRAD. Salisb. I 479^a p. 512,27 que (*curiae*) servitium plenum dant, id est . . . duo modi rapule, -em pro oleo (sim. REGISTR. Salisb. 1,2). REGISTR. Eins. 1 p. 40,23sq. de Stege -im; de Banholz I; . . . viginti et III -es. REGISTR. Baiuv. A p. 264,3 de qualibet swaiga solvuntur XXXVI denarii vel -is bovina eqs. *saepius. membrana - Pergament: AETHICUS p. 152,2 testis est ignavia meae cogitationi fuisse conscientiae, unde corruptibilibus ictibus propria -is capessit.**

II *latius de tegumento vel superficie fructuum vel aliarum rerum: A putamen - Schale: RECEPT. Lauresh. 476 -e rugosa et horrida habet piper. RHYTHM. 146,47,1 aspera, dum nascor (sc. castanea), -e producitur. al. v. et p. 601,61. B pellicula, tunica - Überzug, Film, 'Haut': THEOPH. sched. 1,38 coque, donec videas, quod in supremo quasi -em trahat aqua. 3,45 p. 96,2 in percutiendo ab igne et malleo -em ex se trahit argentum spissum. 3,74 p. 135,11.*

2. cutis v. cos. *cutum v. *cotum.

cuturnus v. cothurnus. cuva v. cupa.

cuvella v. cupella. cuvrum v. cuprum.

*cuza(ba), -ae f. (arab. kūz; v. Siggel, Arab.-dt. Wb. d. Stoffe. p. 99) *cantharus collo angusto praeditus - Krug mit engem Hals: Ps. GERH. CREM. sal. I 30 solutio roritatis est, ut facias foveam et ponas in eam cuzam (cf. II 20 vitreatum). 37. sept. p. 324,34 mitte eam (terram) in -bas. ibid. al. cf. *alcuza.*

*cuzunbrum v. *cozumbrum.

*cyaminus (cia-), -a, -um (-on). (κυάμινος) *fabaceus - aus Bohnen, Bohnen-: PAUL. AEGIN. cur. 164 purgatoria . . . ut est [ci-on etnos] (3,28,3 κυάμινον ἔνθος). 266 [lecitos ci-a, (3,80 λέκιθος κυάμινον) cum aceto cocta.*

cyamus (kymi, coia-), -i m. (κύαμος) *faba - Bohne:*

RECEPT. Lauresh. 5,1,11 dabis *antidotum* ad magnitudinem coiami Egyptii maioris (sim. 5,1,23 p. 336). GLOSS. III 559,33 St.-S. kymi (kinu var. l.) bone.

cyaneus (ky-, kia-, chia-, cia-, -nos), -a, -um vel *zan(n)us, -a, -um. (κυάνεος) ?indecl.: l. 17. 19. 1 (sub)caeruleus, glaucus, viridis - (dunkel-, grau-, grün)blau, bläulich: AETHICUS p. 176,19 chi-us lapis (ex Isid. orig. 14,3,32). GLOSS. II 441,14 St.-S. c-us (latex), viridis vel glasa, blauaruer. 484,51 c-us (latex) grönaz. GLOSS. 5,87 K. ci-us glas faruer. 10 SUMM. Heinr. C p. 243 ci-us blavaruer, blaualwer. al. 2 purpureus, fuscus, lividus - (braun)violett, bräunlich, schwarzgelb: ALBERT. M. animal. 1,147 in glaucis oculis guttae quaedam rubeae aut coloris k-i, hoc est corrupti sanguinis fetulenti, . . . circa pupillam ordinatae videntur. MOSES PANORM. infirm. 16 p. 116,1 refrica locum, donec exierit sanguis vel aqua zanno. marisc. 1 p. 146,7 dentes eius (*equi*) . . . per aliquos annos stabunt zanos. MAURUS urin. II p. 6,19 kianos est (sc. color urinae) sicut color pulvere, qui fit ex albo et nigro colore. WALTH. AGIL. med. 35 p. 136,13 regula: urina . . . kianos in colore, spissa in substantia eqs. 131. al.

*cyanica (cia-), -ae f. (cyanus) *de planta quadam fort. i. q. cyanus - viell.: Kornblume: ANTIDOT. Glasg. p. 101,18 recipit hec: ci-e dr. XXVIII, appii semen dr. XVIII.*

cyanus (quia-, cia-, -os), -i m. vel *cyanum (ky-, quia-, -on), -i n. (κύανος) 1 caeruleum - (Kupfer-)Blau: COMPOS. Luc. H 8 cianus compositum (compositus var. l.). O 25 quianus nascitur sic: eqs. al. MAPPAE CLAVIC. 151 alia (*pandii compositio*): . . . quiani partem I, lulacin partem I. 152 quianon. 192 p. 224,41 quianus compositus est. al. COMPOS. Matr. 62,3 succedens . . . quianis et restringe sanguine anseris. ALBERT. M. animal. 23,27 p. 1443,34 alciones sunt aves . . . colore k-i purpureis pennis. al. meton. i. q. vitrum - Glas: GLOSS. 5,86 K. cianum glas. 2 purpura violacea - Purpur-, Braunviolett: ALBERT. M. animal. 1,163 nigredo . . . oculi . . . declinabit ad rubedinem non veram, sed ad colorem, qui vocatur k-on (cf. p. 492^a,3 αἰωπόν), qui est inter rufum et indicum. meton. sensu plur.: ALBERT. M. animal. 8,205 qui (*homines*) a colore corporis dicuntur k-on, eo quod iuxta Ethiopiam habitant.

*cyat(h)iscus (quia-, cia-, -astic-, -os), -i m. (κυαθίσκος) *cyathus parvus, cucurbitula - kleiner Becher, Schröpfkopf: ARS med. 6 p. 31 necesse est . . . ferramentorum nomina dicere ita: . . . quiatiscos (ciaticos K; ciaticos G; κυαθίσκος B) eqs.*

cyathus (scia-, quia-, sia-, chy-, cia-, -tus, -os), -i m. (κύαθος) *script. cicothus: l. 53. form.: acc. sg. -on: l. 72. decl. IV.: l. 69. p. 2179,8.*

scyphus (parvus) - (kleiner) Becher: 1 de poculo: a proprie: VITA Desid. Cad. 19 p. 577,24 cum . . . aqua fuisset allata, . . . ciato (ciatum, -um var. l.) praeipiens glutivit homo. 50 CONSUET. Trev. 31 qui (*pueri*) accipientes ab eo (*cellerario*) perlucidos -tos vitri . . . veniunt in medium refectorii eqs. WILH. HIRS. const. 1,15 p. 946^B de signis loquendi: . . . pro signo cicothi (-i cod. Vat. Pal. lat. 564, f. 17^r) eqs. al. b alleg. de scientia (cf. Vulg. exod. 25,29; loci fere pendente de Greg. M. in euang. 6,6): DONAT. Trud. 1 (MGMer. VI p. 275,30) quod in domo Domini ch-i (-i, ci-i, -ti var. l.) mensura . . . fabricata est; cuius . . . vasculi normam intra sanctam aeccliesiam minime contingisse me fateor eqs. THEOD. AMORB. Bened. I praef. p. 23,9 quatenus . . . pro modulo -ti (ingenii *Ma-billon*) mei palificare . . . non differam. al. c meton.: a de potu: CONC. Karol. A 50^D,51 p. 644,12 ut ex vineolis suis . . . nihil residui sibi (*sc. miseris*) . . . nec ciatus nec uva . . . remaneat. CHART. Sangall. A III app. 86 p. 824,8 in II feria in nona abbas ciatum et oblatas (*sc. debet fratribus*). β de mensura (fere rerum liquidarum, rarius solidarum, e. g. l. 68): def.: CATAL. mensur. 4 ciatus habet dragmas X. ALPHITA I p. 284,9 ci-us est pondus unciae duae et semis. al. exempla: MAPPAE CLAVIC. 11 sumes argenti ciatos III. BOTAN. Sangall. 27,1 aceto ciatus II . . . in panno inlinis. RECEPT. Sangall. I 23 croco cum mel quiatum vinum temperas. PAUL. AEGIN. cur. 214 p. 155,15 sucus cicorie ciati (siati B; 3,50,2 κύαθου) II. 252 p. 196,14 caciros ci-on (ciaton A) I. ODO MAGD. herb. 237

[Pömbacher]

iungito . . . vini tres -os (ciatos, sciatos *codd.*). CHART. Bund. 705 p. 181,20 dabuntur presentibus . . . II ciati de bono vino ad hanc mensuram estimati, ut *eqs. al.* 2 *de parte lynchnuchi pensilis*: ARDO Bened. 17 p. 206,19 in choro dependunt lampade . . . in modum coronae, quae in se insertis circulis -tos recipiunt per girum, morisque est . . . oleo repleto (repletos *var. l.*) accendi. LIBER tram. 13,1 sint accense omnes coronae cum -tibus. 18 sustollant . . . -tos. *cf.* *cratus.

[*cyaticus v. ischiadicus.*]

cybarius, ***cyboriolum**, **cyborium** *v. cib-*.

***cybrio** *v. chibrio*. **cyburium** *v. 1. ciborium.*

1. cybus *v. 1. cibus*. **2. cybus** *v. cubus.*

cycada *sim. v. cicada*. **cycatrix** *v. cicatrix.*

***cycellus**, -i *m.* (*theod. vet. zisel, zitzel*) *Citellus citellus* – *Ziesel(maus)*: ALBERT. M. animal. 22,47 de antro . . . non extrahitur *cricetus* . . . nisi aqua ferventi . . . in antrum infusa, et in hoc convenit cum cuniculo et -o.

cyceon (cic-), -onis *n.* (κυκεών) *cinnus* – *Mischtrank*: GLOSS. med. p. 67,18 -n (*ciceon var. l.*), de quo Circe dicitur fecisse panem cum polentis *eqs.* (*inde* DYNAMID. Hippocr. 1,5 *ciccon [ed., vix recte]*).

cycer *v. cicer.*

cychramus (-craunius), -i *m.* (κύχραμος, -νος) *de ave peregrina fort. i. q. Emberiza hortulana* – *viell.*: ORTOLAN: ALBERT. M. animal. 23,115 est . . . alia *avis*, quam cycraunium vocant, ita ad recedendum sollicita, quod *eqs.* (*ex Thom. Cantimpr.*; *cf. Plin. nat. 10,66sqq.*).

cyclada, **cycladis** *v. cyclas.*

***cyclamaticos** (cic-) *adi.* (cyclaminus) *aristolochia -os i. q. aristolochia (rotunda)* – (*Rundblättrige*) *Osterluzei* (*cf. Hegi, Flora III. p. 164*): ANTIDOT. Bamb. 23 *aristologia ci-os* (*clematicis ci. J. Andre, ALMA 23. 1953. p. 105, vix recte*) – unu, amigdalas amaras – IIII.

cyclaminus (cic-), -i *f. vel m. et cyclamen* (sic-, cic-), -inis *n.* (κυκλάμινος, -ov, κυκλαμίνος) *nom. sg. -midis: l.45. gen. sg. -e: l.40. -os: l.39.*

tuber terrae – *Alpenveilchen* (*cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. I. p. 1282sq.*): AESCULAPIUS 2 p. 4,3 naribus infundi iubemus mente succum . . . aut -os. TRACT. de caus. mul. 65 ex cortice ci-e. ANTIDOT. Glasg. p. 158,16 purgatorium recipit elaterium – I S, ci-us (*cidarcinus ed., vix recte*) – III. PAUL. AEGIN. cur. 33 ci-is (3,5,1 τῆς κυκλαμίνου) *sucus. al. CONSTANT. AFRIC. grad. p. 379,30 -us calidus et siccus. GLOSS. III 527,21 St.-S. ci-n cassamus, malum terre, panis porcinus, erdphil. IV 183,63 -dis nux, que crescit in terra idest ertnuz. GLOSS. Roger. II 543 ad pustulas faciei . . . accipe radicem . . . si-is. saepe. v. et p. 2185,11.*

cyclas (cic-), -adis *f.* (κυκλάς) *form.: nom. sg. -dis: l.56. 61. nom. pl. -de:l.64. metr. -clād-: l.56.*

1 *vestis, vestimentum, amiculum* – *Kleid, Gewand, Überrock*: VITA Sadalb. 26 (MGMer. V p. 65,4) vidit . . . infantum agmina . . . niveis ci-bus et laureatis capitibus ovantes. *NOTA* de unct. Pipp. (MGScript. XV p. 1,30) Berteradam, . . . regis coniugem, . . . pontifex regalibus indutam ci-bus . . . benedixit (*inde* REGINO chron. a. 753 p. 45,26. *al.*). CARM. cod. Paris. (8812) 1,42 quos (*sacerdotes*) operit depicta ci-is murice tincta. GOZECH. epist. 15 l. 362 cum . . . fulgeat *nutrix Legia* . . . auro textis insignium gestorum ci-bus et tota sit desiderabilis (*sim. GESTA Ern. duc. II p. 291,6. al.*). GLOSS. III 175,5 St.-S. de feminalibus vestimentis: ci-es vezstuchelen vel ciclat. 660,5 ci-es mantil. 693,37 ci-is churzebolt. *al. tunica* – *Hemd*: GLOSS. II 724,31 St.-S. ci-um untarwanth liuroch. IV 113,14 ci-e chemis. *v. et l.64.* 2 *textile (pretiosum)* – (*kostbares*) *Gerwebe*: SUMM. Heinr. C p. 207 -es, -e goteweppe, hemade. CHRON. Ottenb. p. 627,6 de ci-e auro texta casulam unam et dalmaticam emit *custos* (HIST. Augiens. III p. 657,41. *al.*) *v. et l.60.*

1. **cyclicus** (cic-), -a, -um. (κυκλικός) 1 *adi.*: a *strictius i. q. circularis, rotundus* – *kreisförmig, rund*: SEDUL. SCOT. carm. II 13,1 sum (*sc. cingulum*) cingens castos -o (ci-o B) moderamine lumbos. GERB. geom. 4,2 hae (*figurae planae*) . . . aut rectis . . . aut curvis seu circumferentibus lineis, quas

Graeci -as . . . vocant, includuntur (*cf. Mart. Cap. 6,709*). b *latius*: a *de tempore i. q. regulariter rediens* – *regelmäßig wiederkehrend*, 'zyklisch': SEDUL. SCOT. carm. II 54,10 vivens valetio -is (ci-is B) per aeva giris. 76,33. 81,1. *adde*:

5 SEDUL. SCOT. carm. II 70,1 tempora iam volitant -is (ci-is B) fugientia pennis, ceu scit plaustrigeri concava sphaera poli. β *de numero i. q. quadratus* – *Quadrat-* (*cf. Boeth. arithm. 2,30*): HECEL. Clem. 2,10 (MGScript. XXX p. 907,37; s. XI.ex.) ci-a species numeri appellatur, que . . . non solum a senario, 10 verum etiam a quinario proficiscitur. γ *de disciplina i. q. encyclos* – *enzyklopädisch* (*cf. Mart. Cap. 9, 998*): GUNZO epist. 17 p. 55,4 ci-ε . . . dicuntur *artes* atque ita in se recurrunt, ut modo trium sonorum nexē reperiantur. *v. et p. 596,16.* 2 *subst. masc. i. q. poeta -us* – *zyklischer Dichter* (*cf. Hor. ars 136*): VITA Mahum. 7 hoc, quod stili officio commendare . . . 15 disposui, quasi unus de curiosis -is collegi.

[2. **cyclicus** (*leg. Cilicius [de Normannis]*): TRANSL. Gudw. et Bert. 29 (Sacris erudiri 24. 1980. p. 92; c. 1132/8) gens totius Britanniae a ci-is (Ciliciis ci.), qui et pirate, undecumque 20 infestata. *cf. ThLL. Onomasticon. II. p. 435,30sqq.*]

cyclon *v. cyclus.*

cyclopeus, -a, -um. *giganteus* – *Riesen-*: CONR. EBERB. exord. 5,13 p. 312,15 cuius (*Iudae proditoris*) instinctu -am voracitatem sectari non timuit *frater*.

25 **cyclops** (cic-), -opis *m.* (*f.: l.34*) (κύκλωψ) 1 *gygas* – *Riese*: GLOSS. II 364,22 St.-S. ci-s risi. 695,52 -um duriso. *al. TRACT. Garsiae 387 Iohannes . . . vidit eum (archiepiscopum)* pinguem, . . . rigidum -em corpore giganteo. *v. et vol. I. p. 190,69. expressius de Goliath (spectat ad Vulg. I reg. 17, 40sqq.)*: RADBOD. Bonif. 10 p. 70,2 fortissimum . . . prelium cum spurio -e committens et gladio verbi triumphans castra Israelitica a depredatione Phylistinorum . . . eripuit. 2 *per confusionem i. q. cyclas* – *Gewand*: GODEFR. VIT. (?) Heinr. 144 cruce et turibula massa sunt confracta, pallia samita, ci-s auro facta.

cyclus (cic-), -i *m.* (-um, -i *n.*: l.60) (κύκλος) *script. -cul-: p.2181,1. form. nom. sg.: -on:l.53. -os:l.59.*

1 *circulus* – *Kreis, Ring*: a *strictius i. q. gyrus, linea circularis* – *Kreis(linie, -bahn)*: a *gener.*: RADBERT. Matth. 9,1895 quae (*corona*) quasi -us in gyro volvitur. CARM. libr. II 18,9 geminos . . . libellos picturis, numeris, titulis ciclisque rotundis egregia forma discentibus ipse (*Cassiodorus*) reliquit. 40 METELL. buc. 10,31 que (*pars templi*) medio compar -o circumtegit altar. SUMM. Heinr. C p. 108 circus vel -us rinc. *al.* β *astron.*: CARM. Aldh. 1,84 zodiacus . . . -us. *circulus tropicus* – *Wendekreis*: BENZO ad Heinr. IV. 5 praef. quos (*sacerdotes et levitas*) episcopos faciens elevat ultra -um senis Abderite (*cf. notam ed.*). b *latius de rebus rotundis*: a

50 *discus, rota* – *Scheibe, Rad*: ALDH. virg. II 228 quamquam . . . pavonis . . . teretes rutilent plus rubro m u r i c e -i (cicli *var. l.*; PAUL. ALBAR. carm. 4,8. 9,86). β *exedra, apsis* – *Rundbau, Apsis*: WALAHFR. exord. 6 p. 480,11 exedra est absida quaedam separata . . . a templo vel palatio . . . , grece . . . -on vocatur. γ *corona, diadema* – (*Kron-*)*Reif, Diadem*: WALTH. SPIR. Christoph. II 1,28 nostro nitidos figamus vertice ciclos. 55 LIGURINUS 3,203 fulva . . . gemmatis incincte tempora ciclis . . . dominum . . . saluent *puellae*. δ *convexio, arcus* – *Wölbung, Gewölbe, Bogen (fere de caelo)*: ALDH. virg. II 1658 post mundum, cum cesset -os (-us, *ciclus var. l.*) Olimpi. HRABAN. carm. 6,19 ante solum terrae caelique volubile -um praetereant, . . . quam *eqs.* *adde de sphaeris caelestibus*: IOH. SCOT. carm. 2,3,15 aetherios -os ambibat stelliger orbis (THIOFR. Willibr. II 1,29). *al.* 2 *cursus per vicissitudines rediens, periodus* – *zyklisch wiederkehrende Abfolge, Kreislauf, 'Zyklus'*: a *proprie*: a *comput.*: BEDA temp. 11 -um de c e m n o v e n a l e m propter XIII lunas paschales Nicaena synodus instituit (ALCUIN. epist. 126 p. 186,30. *al.*). temp. rat. 56,1 de -o (circulo *var. l.*) lunari (*sim. AGIUS comput. 4,3. saepius. cf. 8,11 solares ciclos. al.*). SEDUL. SCOT. carm. II 6,55 suasit amor Domini tam l o n g o s vovere -os (ciclos B; 30,95). *al.* AGIUS comput.^{tit.} (MittellatJb. 14. 1979. p. 70) versus de ciclo p a s c h e m a g n o (comput. 8^{capit.} *al. v.*

[Pömbacher]

et p. 1133,21. *sim.* MARIAN. chron. a. Chr. 22 -ulus magnus pascalis. *al.*) EKKEH. IV. pict. Mog. 376 sol stetit ... sub Esaia vate secundo; queritur his damnis -orum quid cadat annis (*cf. notam ed.*). SALIMB. chron. p. 38,18 que tria lustra complent -um indictionum. *saepe.* in designatione temporis: LEG. Wisig. chron. p. 460,15 obiit *Reccesvintus* ... anni -i de cem no valis octavo (THEOD. TREV. mirac. Celsi 15 p. 410,3. CHART. Raitenh. 142. *al.*). TRAD. Frising. 91 indictione I in anno ciclo inchoante. ANNALISTA Saxo a. 1071 p. 698,29 anno cicli lunaris V. *al.* **β** t. t. *medic.* -o curare i. q. περι-οδεύειν - *zyklisch behandeln*: AESCULAPIUS 4 p. 8,7 curentur *maniaci* -i cursu ..., ita ut bis ordine innovent tempus cure. **β** meton.: **α** *tabula calculatoria, kalendarium - Tabelle, Schema, Kalender*: REGINO chron. a. 655 p. 40,12 nec antistitum numerus annorum ciclis Dionisii concordat. HONOR. AUGUST. imag. 3,26 p. 143⁵⁴ hic (*Caesar*) bissextum ... -um magnum composuit (*sim.* ALBERT. STAD. chron. p. 292,20. *al.*). **β** *ars computandi - Komputistik*: COMPUT. cod. Bern. praef. apud Ebreus conpotus mina vocatur, apud Grecus ciclus dicitur. *v. et p. 1133,44.* *Pörnbacher* *cycna v. cynus.*

cynarium (cignor-), -i n. (κυκνάριον) *unguentum oculorum, collyrium - Augensalbe*: PAUL. AEGIN. cur. 88 colliriis ... utendum, eo, quod de vino ..., et armation cum paucio cignorio (3,22,12 κυκνάριον) aut diacrocu.

cycneus (cic-, cign-, cygn-), -a, -um. (κύκνεος) 1 *strictius i. qui oloris est, oloris proprius - zum Schwan gehörig, dem Schwan eigen, Schwanen-*: EPIST. Ratisb. 7 p. 300,16 hec nostra verba minus rhetoricis coloribus colorata cum legatis, pavonis pulchritudinem, cignei cantus dulcedinem ... non expectetis. 2 *latius i. q. olori similis - schwanen-ähnlich, -artig (spectat ad albedinem)*: **a** in univ.: ALDH. virg. I 23 p. 255,10 in castitate florens usque cicneam vetulae senectutis canitiem ... permansit *Iohannes* (LAMB. HERSF. Lull. 25 p. 338,30). HIST. Walc. cont. 11 erat vir iste ... pro-cere magnitudinis statura valde decorus cigneoque decorus candore. **b** c. colore quodam: **a** *canus - weißhaarig*: IOH. NEAP. Sever. 2 (1) inter quos (*homines latitantes*) etiam cygneo capite ipsum episcopum rubore decorum ... abdu-xerunt *hostes* (ITIN. Petr. Dam. 5. ORTL. chron. 1,14 p. 66,23. *al.*). **β** *candidus, splendidus - (weiß) glänzend, strahlend*: TIT. metr. I 1,4,22 Columba, tuus ..., domina, servus, cigneae, mauxillum Barionas marmore stravi. AUDRAD. carm. 1,56 cigneae ... sibi cortinis atria girat *iuvenis*. SEDUL. SCOT. carm. II 7,8 indoluit ... nefas ... Camena et cygneos vultus abdidit ... suos. 25,11 cygnea turba stetit Francorum belligerantum, contra corvigenas cygnea turba stetit. *ibid.* *al.* NOTKER. BALB. hymn. p. 20 in octava Domini: Cigneae (*pro epitheto Mariae, cf. notam ed.*).

***cynifer** (cign-), -era, -erum. (cynus) *qui olores fert - Schwäne tragend*: PAUL. DIAC. carm. 26,18 cum ... vir ar-mipotens sceptris iunxisset avitis cigniferumque (civiferumque, liniferumque *edd. priores*) Padum Romuleumque Tibrim.

cynus (ci(n)c-, ci(n)gn-, cin(n)-, cy(n)gn-), -i m. (-a, -ae f.: p. 2182, 1) *vel* **cicinus** (-cen-, -con- *sim.*), -i m. (κύκνος) *script.* cizn-: GLOSS. I 220,36 St.-S. *form. nom. sg. cignos*: p. 2182,14.

1 *olor - Schwan*: **a** *de ave*: **α** *proprie*: LEX Sal. Merov. 7,7 si quis grugem aut cicenum domesticum furaverit (EDICT. Roth. 317 cicino [cicono, cecinum, acenum, cygnum *var. l.*]. LEX Sal. Karol. 7,6 cignum [cicenum, cicinum *var. l.*]. ALBERT. M. animal. 5,43). ALDH. ad Acirc. 57 in summis cgnos (cincnos *var. l.*) agitato (*sc. aquila*) fugaces. HILDEG. phys. 6,5 cygnus ... frigidus est et humidus. ABSAL. serm. 21 p. 129^B quandoquidem haec (*patientia*) rara avis est ... nigroque simillima cyno. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 74,6 aves aquatice natantes ... habent longum collum, ut modi cinnorum et pellicani. *persaepe.* in *nom. propr. vel pro cognomine*: CHART. Udalt. August. I 8 p. 180,7 (a. 1169) hii ... testes sunt: ... Kuonrat Coppia, Oddo Cingnus. CHART. scriu. Col. A II 1 p. 189,13 suprema pars domus et aree, que fuit Theoderici Cingni. p. 194,7 Thomas et uxor eius ... dimiserunt Godescal-

co ... et Gerdrudi Cigne murum in domo sua totum. ACTA civ. Rost. C 828 p. 172 que (*hereditas*) dicitur ad Cignum. CHRON. Reinh. a. 1074 qui (*runcinus*) Cignus, id est swane, dicebatur. **β** *per compar. vel alleg. (in lusu verborum: l. 6)*:

- 5 ALCUIN. epist. 59^{tit.} p. 102,23 Aquilae antistiti transmarinus cignus in sanctae caritatis pennis perpetuam salutem. THEO-DULF. carm. 27,1 quid cyni faciunt, resonant dum talia corvi? TRACT. Garsiae 299 ecce Urbanus ... corvos in candorem vertit, ecce cignos in Ethiopas mutat. BERTH. RATISB. serm. 10 12 p. 64,10 immunda erat aquila, quae signat superbos in religi-one, immundus ... cygnus, qui hypocritas. CARM. Bur. 91,12,3 dum amoris tantum pignus corvus tractas (*sc. sacerdos*) et non cygnus (cinus *var. l.*). *al.* **γ** *meton. de collyrio*: PAUL. AEGIN. cur. 99 talia ... sunt colliria libanum et cignos (3,22, 21 ó κύκνος) et pilaria appellata et aster et similia. *ibid.* 15 *iterum.* *cf. cynarium.* **b** *de sidere*: WALTH. SPIR. Chris-toph. II 1,215 inde lira et niveus tardantem Cephea cignus im-pulit. GERB. (?) astrolab. 17 p. 137,4 in cygno. p. 137,11. 2 *per confusionem i. q. ciconia - Storch*: GLOSS. III 714,23 St.-S. cignus storhe.

cyconia v. 1. ciconia. **cyculus v. cyclus.**

[**cycraunius v. cychramus.**]

[**cycuris v. curculio.**] **cycuta v. 1. cicuta.**

cydaris v. cidaris.

- 25 ***cydeus** (cid-), -a, -um. (*cf. cydonius*) 1 *adi. i. q. cydonius, cotoneus - Quitten- (loci spectant ad Verg. ecl. 2,51)*: GLOSS. II 723,10 St.-S. mala cidea genus pome, quod teutonici dicunt quodana seve persici. 724,7 mala cydea i. cotta-na. *ibid.* *al.* 2 *subst.*: **a** *neutr. i. q. malum cydoneum - Quitte*: GLOSS. III 720,28 St.-S. cideum vel coctana quidene. 30 IV 199,14 cideum quitina. **b** *fem. vel masc. i. q. arbor cydonia - Quittenbaum*: GLOSS. III 720,27 St.-S. cideus quidenbom. IV 199,13 cideus quitinboum.

- 35 ***cydon(i)arius** (gudun-, coto-), -i f. *vel m. arbor cydonia - Quittenbaum*: CAPIT. reg. Franc. 32,70 de arboribus volu-mus, quod habent pomarios diversi generis, ... cotoniarios, avellanarios. 128,29 de arboribus: ... nucarios, morarios, coto-niarios (*sim.* 128,38). FORMA mon. Sangall. p. 14^a ficus, gudu-niarius, persicus. PS. AVIC. anim. 7,2 p. 408 fecit *natura* poma-rium pomis, cotonarium cotoneis; et natura pomi et cotonarii non fecit carnem pomorum et cotoneorum propter necessita-tem carnis, sed *eqs.*

- ***cydoni(a)tum** (cito-, -nat-), -i n. (?m.: l. 47,48) (κυδωνί-της) *vinum suco malorum cydoniorum mixtum - Quitten-wein*: ANTIDOT. Bamb. 51^{capit.} citonati confectio hec est: *eqs.* 52^{capit.} item aliud citonatum. ANTIDOT. Glasg. p. 134,5 con-fectio citoniti, qui facit ad dilectacionem sthomaci. p. 149,11 citoniatum, qui facit epaticis, stomaticis et ad nausia sthomachi.

- ***cydonicus** (kyto-, kito-, hito-, cito-, cico-), -a, -um. *nom.* 50 *sg. n.* -on: l. 54,55. 1 *adi. i. q. cydonius, cotoneus - Quitten-*: ALBERT. M. veget. 6,90 est ... huius (*cydonii*) arboris genus duplex; quaedam ... vocantur pira coctana vel cit-a (cic-a, cito-nia, siconia *var. l.*) *eqs.* 2 *subst. neutr. i. q. malum cydone-um - Quitte*: GLOSS. III 474,20 St.-S. hit-on chutina. 474,41 55 kit-on chutina. IV 148,3 kyt-on kurino.

- ***cydoninus** (cid-, cotan-), -a, -um. *ex malis cydoniis confectus - aus Quitten hergestellt*: PAUL. AEGIN. cur. 189 p. 112,9 oportet ... sive oleum sit ... sive cataplasma, contine-re aliquid stipticorum, velut ... nardinum unguentum aut mili-num aut ci-um (3,37,1 Κυδώνιον [κυδώνιον Ha]) simul cocta. 60 THADD. FLORENT. cons. 127,224 ungatur stomachos ex o l e o cota-o vel masticino (THEOD. CERV. chirurg. 3,22 p. 166^C).

- cydonius** (cid-, ced-, cito-, ceto-, cyt(i)o-, -neus *sim.*) et **co-toneus** (codo-, -n(i)us) *vel* ***coctanus** (quot-, cet-, cut-, cot(t)-, cocc-a-, -tinus *sim.*), -a, -um. (κυδώνιος) *form. gen. sg. -is*: p. 2183,17.

- 1 *adi. i. q. κυδώνιος - Quitten-*: RECEPT. Lauresh. 5,31 p. 384 super haec (*sc. calamos*) conponis m e l a cidonia et co-peries diebus aliquis (ANTIDOT. Glasg. p. 149,16 m. cotonia. *al.*). ANTIDOT. Sangall. p. 97,16 conficitur *oleum melinum* ... de m a l i s citonis sic: *eqs.* (PAUL. AEGIN. cur. 107 p. 66,3 m. cidoniis. ALPHITA II p. 108,9 mala citonia, coccana. *saepe*).

[Wellhausen]

COMPOS. Voss. I 4 ad quidinum colorem tingendum. *al. v. et p. 2182, 52.* 2 *subst.*: a *neutr. (fem.: l. 14) i. q.* μήλον κυδώνιον, χουσόμηλον – *Quitte (Cydonia vulgaris Persoon; cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. I. p. 1289): AETHICUS p. 165, 11* sucum ... cetoniorum. RECEPT. Laureth. 1,9 cedoniorum ÷ X. 2,62 cytionia (cytionia *var. l.*). PAUL. AEGIN. cur. 237 p. 174, 13 cidoniorum (codoniorum B; 3,62,2 Κυδωνίων) cataplasmata. ECBASIS capt. 179 cydonia. 1025 quectionia. WILH. HIRS. const. 1,10 pro signo cotani. DIAETA Theod. 450 cidonea. MATTH. PLATEAR. gloss. p. 379^B cotoneis contusis. TRACT. de aegr. cur. p. 314, 7 cum siropo coctinorum. THADD. FLORENT. cons. 5,42 sicut pira, cotona, nespula. WALTH. AGIL. med. 44 p. 154, 51 olei cythoniorum ana libr. semis. GLOSS. III 386, 61 St.-S. cottane quiddem. *persaepe.* ?*per confusionem* c. *citronus: PETR. MUSAND. summ. p. 267, 13 cum succo citonii. BERNH. PROV. comm. 10, 2 p. 317, 1 semen citonis. *v. et p. 654, 26.* b *fem. vel masc. i. q.* μήλεα κυδωνία – *Quittenbaum*: SUMM. Heinr. A 4,104 cotanus (cotanus, cetanus *var. l.*) vel cidonia (cydonia *var. l.*) kutinbōm, quitenbōm. HILDEG. phys. 3,4 quittenbaum (quotanus *ed. pr.*) plus frigida est. ALBERT. M. veget. 6,89 coctanus ... sive citonius (ciconius, cottanus *var. l.*) arbor est apud nos ... nota. GLOSS. III 56, 53 St.-S. cutanus chuttenbaim. IV 356, 24 cutino chute. *al. cf. *cydeus.*

**cydonomeli* (cinodomel) *subst.* (κυδωνόμελι) *mel suco malorum cydoniorum mixtum* – *Quittenhonig*: ALPHITA II p. 109, 15 malomeli, que multi cinodomel dicunt, virtutem habent similem inomeli in omnibus.

[*cyduta v. 1. cicuta.*] *cyffus v. scyphus.*

**cyfre v. *cifra.* *cyfus v. scyphus.*

cygneus, cygnus v. cyn-. *cygonia v. 1. ciconia.*

cyliacus v. coeliacus. *cyliarchus v. chiliarchus.*

cylias v. chalias. *cyliasis v. coeliasis.*

?**cylicion* (cil-) *subst.* (κυλίκιον) *caccabus* – *Tiegel*: COMPOS. Luc. δ 19 crisos catarios [s]laname<mi>gminos meta ydrosargiros etchete <e>s cili<ci>on (cinion *cod.*).

cylicium v. cilicium.

cyliindroides, -is. (κυλινδροειδής) *formam cylindri exhibens* – *zylinderförmig*: ALBERT. M. nat. bon. 188 tres umbrarum species ... distinguuntur, scilicet -s, calathoides et conoides; ... umbra generata dicitur -s, eo quod ... distenditur per aequales lineas. 189 p. 77, 45 caro deitatis lumen recipiens umbram, quae -s dicebatur, super nos proiecit.

cylindrus vel -um (kil-, c(h)il-, c(h)el-), -i *m. vel n. form.* *nom. sg. -der: l. 62.* κύλινδρος – *Zylinder*: 1 *in univ.*: ALDH. ad Acirc. 121 p. 167, 13 neutralia: macellum, metallum, ci-um. TRACT. de fist. org. p. 13 cuprum ... complicatur ferro ... in modum chi-i bene rotundo. 2 *c. colore quodam*: a *phalanga, scutula* – (*Transport*)-*Rolle, Walze*: RICHER. REM. hist. 3,106 chi-is suppositis, quibus facilius motum acciperet, machina hostibus ... nullo laeso appulsa est. b *lapis volubilis (ad agrum coaequandum aptus)* – (*zur Glättung des Ackers dienender*) *Walzstein, Ackerwalze*: NOTKER. BALB. Gall. 1¹, 3 non aratro, non ce-o, non honos est horreo. SUMM. Heinr. C p. 238 -um id est welleblech. GLOSS. II 688, 1 St.-S. -o wellistain vel welliboum. III 447, 33 chi-us vel tophus duche-stein. *ibid. al. in imag.*: PETR. Pis. carm. 40, 3 (MGPoet. I p. 73) plurima, quae procerum tribuit *Petrus* purganda ci-o, ... sunt forsitan non bene dicta. LIBRI Karol. 3,9 p. 373, 17 quae omnia (sc. *syllogismorum conclusiones*) ... culta sunt, utpote quae sophistico poliuntur ci-o. c *flagellum, festuca* – *Flegel, Schlegel*: GLOSS. III 681, 38 St.-S. ki-der slegil. *cf. *celendra.*

cylopsidra v. clepsydra.

cylix (cul-), -icis *m.* (κύλιξ) 1 *calix, scyphus* – *Becher, Kelch*: WALAHFR. exord. 25 p. 503, 29 calix dicitur a Greco, quod est -x. ALBERT. M. metaph. 5,68 p. 289, 33 si dicamus, quod -x' (p. 1024^a, 24 κύλιξ) sive arca 'perforetur' in fundo. 2 ?*patera (usum speculi concavi praebens)* – (?*als Hohlspiegel dienende*) *Schale*: AETHICUS p. 127, 7 Meopari ... confectionem (sc. *colymbarum*) ... a parte solis speculo electrino et vitrio valde lucidissimo spissoque connectentes acerrimo cu-e ponunt.

cylyoliticus v. coeliolyticus.

cyma (sima, chima, cim(m)a, cyna), -ae *f.* (κῦμα) ?*form. nom. sg. -as: l. 7.* 1 *germen, surculus, pullulatio* – *Schößling, Sproß, (junger) Trieb*: a *in univ.*: ANTIDOT. Lond. p. 20, 14 recipit: ... cime r u b i sucus ana semis uncia (ROGER. SALERN. chirurg. 3,215. TRACT. de chirurg. 315. *al.*). RECEPT. Sangall. I 15 abrotano cimas cum aqua ... bibatur. 68 sime bulbi ... colligis. ALFAN. premn. phys. 23, 11 p. 144 ramis ... et cimis (PG 40,696^A ἀκρόμοσιν) venae (sc. *assimilantur*). DIAETA Theod. 168 cima (cyma *var. l.*) eius (*rapae*) ... diuretica est. MATTH. PLATEAR. gloss. p. 387^H cimmae et cortices (sc. *ebuli*) competunt medicinae. TRACT. de aegr. cur. p. 104, 42 accipe ... cunas (leg. cimas; cf. H. Antony, MittellatJb. 16. 1981. p. 317) rute. saepe. b *summitas, extrema pars* – *Spitze, oberster Teil*: WALTH. SPIR. Christoph. II 1,7 hedulus ut ... depulsus ab ubere matris gaudebam summam herbarum vellere cimas. GLOSS. III 554, 25 St.-S. cyna wepen. V 29, 25 cimas uuiiphilun. c *gemma, oculus* – *Knospe, 'Auge'*: GLOSS. III 497, 19 St.-S. cime chime cugelin (leg. ougelin). 2 *per confusionem i. q. cuminum* – *Kümmel*: GLOSS. IV 183, 68 St.-S. -a cymium chumich.

**cymarum* (cim-, -ax), -i *n.* (?-a, -ae *f.*: l. 26) (cyma) *gemma* – *Knospe*: GLOSS. III 527, 18 St.-S. cimax (cf. *notam ed.*) holunder knoth. 538, 56 ci-um rubi hagendornernoph. 539, 14 ci-um sambuci holunderknoph. *fort. huc spectat*: MATTH. PLATEAR. gloss. p. 387^H cunare (leg. ci-e) ebuli ... dissolvunt, attrahunt et purgant phlegma.

cymatium (cim-), -i *n.* t. t. *archit. i. q.* κυμάτιον – *Sims*: THEOD. loc. sanct. 222sq. ci-um inferius, quod per totam ecclesiam circulariter traductum est, Grecis literis descriptum est ...; spatium vero muri, quod medio atque superno ci-o interiacet, musivo opere ... prefulget.

cymba (ky-, kim-, c(h)im-) *vel rarius cumba*, -ae *f.* (κύμβα) ?*script. comma: p. 2102, 11.* 1 *navicula* – *kleines Schiff*, *Boot*: a *strictius i. q. scapha, linter* – *Kahn, Nachen*: a *in univ.*: DONAT. Trud. 1 (MGMer. VI p. 275, 1) inbecillitas ingenii mei ... velut ... gracilis cymbae (chimbe *var. l.*) prora fluctibus ... inliditur. RUODLIEB II 12 ille (*venator*) ... in cimba percurrit remige stagna post pisces. THIOFR. Willibr. II

1,178 qui casu precipitatur ponte vel ex kymba. 1,228 impositum pondus (sc. *Willibrordum*) ... pontus portat in optatum sine kimba, remige portum. *al. in imag.*: ALDH. virg. I 10 p. 238, 20 dum illi ... ad portum coenubialis vitae festinantes, licet ... quassatis cymbae compagibus, ... feliciter pervenerunt. VITA Cuneg. B 24 plura ... dicenda tacet *libellus*, dum flumine mergi cymba timet. b *de lindre navi mercatoriae adiuncta* ('*Beiboot*'): HEINR. LETT. chron. 14, 1 peregrini de coggonibus exeunt ...; venientes ... cum ... cymbis vel navibus minoribus eqs. CHART. Hans. 538 p. 189, 34 ubicunque mercator ... conduceret navim et cymbam, quae dicitur both eqs. *al.* γ *de lindre oneraria vel frumentaria*: METELL. exp. Hieros. 3,146 trieri quasi cimba biremis ... onus efferret ...; sic legio ... prodit ...; quae ... deportet in agmina victum. CHART. Hans. 573 p. 201^a, 11sq. de cymba venienti de Stadis ... hospes habens in ipsa unum scippunt ponderis ... dabit de cymba VIII δ (sc. *pro teloneo*). *v. et p. 2186, 14.* δ *de lindre Charonis*: ALBERT. STAD. Troil. 4,577 nec ferruginea subvecat corpora cimba ... Charon. b *latius i. q. navis* – *Schiff* (*fere usu poet.*): STEPH. Wilfr. 13 p. 208, 14 elevata ... cymba (*antea*: navis) processit in altum. MILO carm. 1,6,2,235 quanquam ... prouta suis et quassae impendere cymbae auxilium nequeat. METELL. exp. Hieros. 5,1 anchora tollatur, qua cimba fluens religatur. ASINARIUS 118 carbasa tenduntur ... cimbaque (cumbaque, turbaque *var. l.*; *antea*: navis) ventorum prospirat volat. *al. in imag.*: WALTH. SPIR. Christoph. II

1,264 respice virtutum pelagus, pie nauta, tuarum recturus modicam ... cymbam. 6,264 per cuius (*Christi*) veniam stabilis tenet anchora cymbam. GOSW. carm. 16 tu (sc. *Suerius*) ... fave, ... cui petre Petri cimba regenda datur. 2 ?*alveus* – ?*Trog*: *v. p. 2102, 11.*

cymbalaria (cim-, ci(n)b-, -alla-), -ae *f.* (-rum, -i *n.*: p. 2185, 2) *de herba quadam*: 1 *umbilicus Veneris* – *Zymbelkraut*,

[Wellhausen]

Venusnabel (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. II. p. 1314): TRACT. de chirurg. 301 accipe sucum sempervive, ci-e (ci-rum var. l.) ... et bene commisce. BERNH. PROV. comm. 9,3 p. 313,19 crassula, vermicularis, cimball-a, semperviva, iste quatuor sunt sorores. URSO element. 4 p. 127,2 aliquando fit *motus* compositus ... in latum, rotundum et spissum, ut in cin-a est videri. gloss. 57 p. 93,6 in latum defluit *humiditas*, ut in cib-a ostenditur. ALPHITA I p. 286,42 -a, cotilidos vel scolidos, umbilicus veneris idem, vulgari nomine catuncelli. *al.* 2 *cyclamen* – *Alpenveilchen*, *Saubrot* (cf. André, Plantes. p. 83): DYNAMID. Hippocr. 2,79 cyclamini, id est -ae, sucus cum melle mixtus naribus iniectus caput purgat. cf. *cymbalion.

cymbalaris (cim-, -alla-), -e. 1 *adi. i. q. ad cymbalum pertinens* – *das (Schall-)Becken betreffend, Becken-*: ALBERT. M. pol. 1,3^d p. 26^b,36 orta est contentio, quae musicarum principaretur, Minerva dicente, quod fistularis, ... aliis vero, quod -is. 2 *subst. fem. (m. vel n.: l. 21) i. q. cartilago coopertorialis, arytanoidea* – *Stell-, Gießbeckenknorpel* (t. t. anat., de re v. p. 1861,65): PS. GALEN. anat. 4 p. 179^D super quem (*pulmonem*) elevatur canna cum -i et cannales. ALBERT. M. sens. 2,12 p. 69^a,12 sic pertingeret *odor* in humido -llari et sic praestaret nocumentum. animal. 1,317 contractione sua trahit (*sc. musculus epiglotidis*) ci-em ad interiora et anteriora gutturis *eqs.* 1,367 ipsi (*musculi*) sunt, qui ad ci-em aperiendam et claudendam sunt necessarii. *saepe. v. et p. 1862,62.*

***cymbalion** (cim-) *subst.* (κυμβάλλον) *umbilicus Veneris* – *Zimbelkraut*: ALPHITA II p. 41,2 cimbalaria, cotilidos vel cotilidon vel scolidos, statimcelli, ci-on ... idem. cf. cymbalaria.

***cymbalistrius** (cim-), -a, -um. (cymbalum) (*more cymbalorum*) *clangens, strepens* – (*nach Art von Zimbeln*) *dröhnend, lärmend*, ‘Zimbel-’ (c. *notione ridiculi*): AETHICUS p. 143,15 non solum facta rusticola aut puerorum tracoedia scribunt *scriptores* vel ci-ia bella, sed et *eqs.* (*spectat ad Vergilii Aeneida*).

cymbalum (sym-, sim-, zim-, cim-, cin-, -bol-, -bul-), -i n. vel *rarius* ***cymbala**, -ae f. (κύμβαλον) *aes (tinniens)* – (*Schall-)Becken*: 1 *latius*: ALDH. ad Acirc. 120 p. 164,21 neutra ut ... *simbolum*, ... *simpulum*, ci-um (*cimbulum var. l.*). ERMOLD. Ludow. 1,93 vinitor infelix nequicquam -a ... quatit (cf. Verg. georg. 4,64). BERNO ton. prol. 2 p. 64^a quae (*humana vox*) novem constat officii, id est ... *repercussione duorum labiorum in modum -orum eqs.* in *imag.*: SALOM. III. carm. 1,1,6 -a labrorum concede, ut recta loquantur. 2 *strictius*: a κύμβαλον – ‘Zimbel’ (*de parte instrumenti musici malleolo pulsandi*; cf. Die Musik in Gesch. u. Gegenwart. II. 1952. p. 1831sqq.): VITA Desid. Vienn. 17 sancti hominis corpusculus ... cum ... *spiritalibus* -is et organis ... ducitur ... sepulchro (VITA Elig. 2,48 p. 728,12). RUOTG. Brun. 13 laudem Deo ... universi ... in organis ... et -is ... personuerunt (VITA Mathild. I 2 p. 116,4 ci-is seu o.). GUIDO ARET. reg. rhythm. 77 si -a (si-a, ci-a, cin-a var. l.) formentur musicorum opere, hae mensurae sunt cavendae ... in pondere. THEOPH. sched. 3,86 p. 158,13 quicunque vult facere -a ad cantandum recte sonantia (*sim.* CYMBALA VIII 1). HONOR. AUGUST. anim. 6 organa fistulis, citharae fidibus concrepant, -a pulsu tinnunt. *persaepe. in imag.*: EPIST. Hann. 37 p. 79,24 ubi ... promissa, ubi servitia, ubi ci-a (*cimbula cod.*) ... in meo adventu consonitura? ALBERT. STAD. Troil. 5,4 hanc (*Penthesileam*) laudat princeps Troianus, laudum ci-a virgo probat. b *campanella, tintinnabulum* – (*kleine*) *Glocke, Schelle, Gong*: a *in univ.*: ANNAL. regni Franc. a. 807 p. 123,33 horologium ... cum ... pilulis, quae ... decidebant et casu suo subiectum sibi ci-um tinnire faciebant. PURCH. Witig. 410 has (*sc. turrim geminam*) inter ... a signorum suspendit dulce sonantum. ELIS. SCHON. vis. 1,4 -um in collo gestare videbatur (*sc. satanas in speciem tauri mutatus*). ALBERT. M. animal. 4,79 piscis ... cum grege venit ad sonitum nolarum aut ci-orum aut campanarum parvarum. *al.* b *de nola, scilla in monasterio adhibita* (*in imag.*: p. 2186,7): MEMORIALE qual. 11 (Corp. Consuet. Monast. I. 1963 p. 254,2; s. VIII.^{ex}) cum ... audierint -um (*sy-um, signum var.*

l.), ... festinent ... introire refectorium *eqs.* CONSUET. Trev. 49 sub -e percussione lavati refectorium se conferentes. 50 p. 308,6 ad vocationem -e. 56 ad -e percussione. 73 p. 321,18 cum sonitu -e. WILH. HIRS. const. 1,99 p. 1034^B percussione tabulae ad mandatum sive -i ad bibendum ... expectant. YSENGRIMUS 7,63 tam meus iracunda movet michi ci-a venter, ... ut *eqs.* FUND. Consecr. Petri 216,16 beatus Marianus ... pulsavit simbolum (*zi-um, zimbolum, cimbolum, -olum var. l.*). *persaepe. iron.*: YSENGRIMUS 5,1090 hęc ... fratres invitatura comesum infirmos media ci-a pende domo.

***cymbarius**, -i m. (cymba) *scapharius, lintrarius* – *Boots-, Kahnführer*: CHART. Salisb. IV 94 p. 101,17 (a. 1278) confirmamus ... quod -is Salzburgensibus ... exceptis, qui ... nudum sal ministerio et usu cymbarum Salzburgam deducunt libere, nullus ... sales in navibus debeat ... evehere.

cymbium (cim-, cinb-), -i n. vel ***cymbia**, -ae f. (κυμβίον) *poculum, phiala, scaphium* – *Trinkegefäß, -schale, ‘Trinkschiff’*: AETHICUS p. 186,11 ci-a (-a var. l.) onix. VITA Germ. 2 (MGMer. VII p. 420,3) dum tradidit *puella* cinbia (-a var. l.), miscendo mutavit. PAUL. DIAC. carm. 7,6,2 fregit *Benedictus* veneni baiulam ... -am (*fialam var. l.*). 20,14 pandenti abstrusum -a munus erit. SUMM. Heinr. A 9,428 ci-a pocula ex similitudine cimbe navis sciffilin (*sim.* B 6,139). GLOSS. II 708,16 St.-S. -a drancscif. *ibid. al.*

cymbulum v. cymbalum.

***cymbus** (cimpus), -i m. (κύμβος) *fort. i. q. cymbium, vas – viell.: (Trink-)Gefäß*: GLOSS. III 694,9 St.-S. cimpus chumph (*an intellegenda mensura quaedam capax? cf. Graff, Sprachsch. IV. p. 407sq.*).

cymelum v. cimelum.

***cymella** (cim-), -ae f. (cyma) (*parvus*) *surculus, pullulatio* – (*kleiner*) *Trieb, (junger) Zweig*: RECEPT. Sangall. I 2 ci-as de prunellario salvatico teneras superiores in aqua coc-tas.

cymen v. cimex. **cymentrum** v. caementum.

cymeterium v. coemeterium. **cymex** v. cimex.

cymiarcha, cymiliarcha v. cimeliarcha.

cymilium v. cimelum.

***cymindis**, -is f. vel m. (κύμινδς) ? ‘*accipiter nocturnus*’ – ? ‘*Nachthabicht*’: ALBERT. M. animal. 8,73 avis ... , quam conydem (p. 615^b,6 κύμινδς) vocant, raro ... videtur; ... aliqui ... vocant inanidem eam, quam nos conydem vocavimus; ... vulgariter tamen vocatur conydes.

***cyminopristes**, -ae m. (κυμνοπρίστης) *de homine nimis tenaci i. qui cuminum secat, findit* – *einer der Kümmel spaltet, ‘Kümmelspalter’*: v. p. 2103,18.

cyminum v. cuminum.

***cymio** (cim-), -onis f. (cyma) *surculus, pullulatio* – *Trieb, junger Zweig*: ANTIDOT. Cantabr. p. 161,38 prunellas de grossellario virid<es> ovo pleno, ci-e de rumica ovo.

cymiterium v. coemeterium. **cymminum** v. cuminum.

cymolea v. cimolia. **cyna** v. cyma.

cynaedus v. cinaedus. **cynamomum** v. cinnamomum.

cynamulgos v. cinnamolgus.

cynanche v. *quinantia, *squinantia, synanche.

[*cyncis* v. cecis.] ***cyndarum** v. *cendalum.

cynenula v. cicindela. **cyngnus** v. cynus.

cynicus (cin-), -a, -um. (κυνικός) *script. acinocus* (*fort. contam. c. ακίνητος*): l. 67.

1 *adi. i. q. cani similis, caninus* – *hundeähnlich, -artig, Hunds-*: a *proprie*: a *gener. i. q. caniceps* – *hundsköpfig*: WALTH. SPIR. Christoph. II 6,65 ci-e suboles foedissima gentis. b *medic. -us spasmus i. q. adductio faciei* – *Gesichtskrampf* (cf. Galen. ed. Kühn XVIII/2. p. 930,2): AURELIUS praef. p. 482,30 stecropathiae, hae sunt strictae valitudines, sicut ... epilepsia, mania, ci-us spasmus. *usu subst.*: ARS med. 7 p. 425,16 acinocus est spasmus, qui faciem contrahit in partem quamlibet. b *translate i. q. malignus, invidiosus* – *mißgünstig, gebässig, ‘zynisch’*: HEIRIC. Germ. I alloc. 66 sputis ... parent (*sc. multitudines*) et -o (schol.: canino) incrudescere de nte (GOZECH. Alban. prol. p. 986,38). GOZECH. epist. 9 commoda nostra obliquo invidiae oculo limare et ci-o de-

[Wellhausen]

tractionis morsu venenare contendis. ANSELM. MOG. Adalb. 410 nec fuerat *Albertus* -us nec corrosoris amicus. 2 *subst. masc.*: a *strictius i. q. philosophus -ae sectae* – *Anhänger der kynischen Philosophie*, ‘Kyniker’: EGBERT. fec. rat. 1,304 parci sunt ci-i mollesque in carne cinedi. CARM. Bur. 189,4^b, 3sq. nil est opus -o; si vis esse -us, dicas vale curiis. b *latius i. q. haereticus, peccator* – *Häretiker, Sünder*: HUMB. Sim. 2,37 p. 186,3 sic post Auxentium Arrianum Ambrosius catholicus sibi relictum repperit Mediolanensis ecclesiae stipendium . . . , sic post Maximum ci-um Nectarius. AMARC. serm. 1,185 virgo Deum peperit *mater (i. Maria)*, non Patrem, sed Patre natum, ut quidam ci-i voluere. 3,771 capsas de thuris acerra quid suffire iuvat, putens cum tu (*sc. monachus incontinens*) ci-us sis? WARN. paracl. 194 hanc heresim duram . . . Paulus censet fugiendam, nam ci-us talis nescit abesse malis.

cynifes, -fex v. sciniphes. **cyniflo** v. ciniflo.

cynipes, -phes v. sciniphes.

cynamomum v. cinnamomum.

cynobium v. coenobium.

***cynocephalicus** (cin-, -a, -um. (cynocephalus) 1 *strictius i. q. canino capite instructus* – *mit einem Hundekopf versehen, hundscköpfig*: WALTH. SPIR. Christoph. II 2,19 quem ci-e pudeat reverentia formē? 2 *latius i. q. caninus* – *Hunde-*: WALTH. SPIR. Christoph. I 3 -i vultus in aliis horrenda severitas per sacri chrismatis inunctionem candidior lacte resplenduit.

cynocephalus (zin-, zen-, cin-, cen-, coen-, -oze-, -efa-, -phol- *sim.*), -i m. (κυνοκέφαλος) *form. acc. pl. -es*: l.32. *usu adi.*: l.39sq.

1 *homo caniceps* – *hundscköpfiger Mensch*, ‘Hundskopf’: PAUL. DIAC. Lang. 1,11 simulant *Langobardi* se in castris suis habere -os (cenophales, -es *var. l.*), id est canini capitis homines. NOTKER. BALB. gest. 2,13 videre non merui, quomodo christiana manus mea (*sc. Karoli*) cum -is (ce-is, ci-olis, ci-is *var. l.*) illis (*sc. Normannis*) luserit. ADAM gest. 4,19 p. 247,6 cum . . . pervenerint *Amazones* ad partum, si quid masculini generis est, fiunt ci-i (cinocephagi *var. l.*) *eqs.* ANNAL. Plac. a. 1284 p. 580,13 (epist.) in terra nostra oriuntur . . . homines agrestes, . . . zenofali, gigantes. *al. usu adi.*: AETHICUS p. 114,18 homines ce-falus (ce-falos *var. l.*) . . . capite canino habere similitudinem, reliqua membra humana specie. EUPOLEMIUS 2,528 formidat . . . meum Romana potencia nomen . . . gensque cenoz-is quondam vicina Suevis. 2 *simia canino capite instructa* – *mit hundeähnlichem Kopf versehener Affe (de papionibus)*: GLOSS. 17,12 K. coe-us hunt hoiuido. GLOSS. III 443,47 St.-S. zeno zefano huntthoubito. 674,28 zi-us hunt hobite. IV 135,35 ce-sali huntthöbete. *ibid. al.*

cynoglossa (quin-, gin-, cin-, -neg-, -ocl-, -laus-), -ae f. (κυνόγλωσσον) *de herba quadam i. q. lingua canina*, *Cynoglossum officinale (L.) – Hundszunge* (cf. André, *Plantes*. p. 146): GLOSS. med. p. 69,6 qui-a (quinoc-a, quincloassa *codd.*): lingua canina, id est lapella. ANTIDOT. Augiens. p. 56, 13 recipit hec: . . . -e herbe de radicibus cortices ad solem siccata dragm. IIII. SUMM. Heinr. A 4,257 ci-a (gi-a, -a *var. l.*) vel canis lingua vel caballion hundszunga (*sim.* B 2,315). MATTH. PLATEAR. gloss. p. 389^E est -a herba dicta lingua canis, similis arnoglossae. GLOSS. III 719,32 St.-S. cine-a hundestunge. *al.*

***cynoglossicus** (cin-, -a, -um. *ex lingua canina q. d. confectus* – *aus sog. Hundszunge hergestellt*: TRACT. de aegr. cur. p. 209,34 valent (*sc. ad tussim*) pillule ci-e.

***cynomusculus** (cin-, -i m. (κύων et musculus) *species concharum* – *eine Muschelart* (‘Hundsmuschel’): AESCULAPIUS 5 p. 10,9 pisces maritimos, . . . ostreas et ci-os et alios his similes (*sc. accipiant melancholici*).

cynomyia (cin-, cen-, caen-, coen-, -mia), -ae f. (κυνόμυια) *metr. -nōm-*: CONR. MUR. nat. animal. 2374.

1 *strictius*: a *sensu originario i. q. musca canina* – *Hundsflye*: ECBASIS capt. 231 cynifes, cenomia multa me circumvolabant. SUMM. Heinr. A 3,776 cinomia (-mia *var. l.*) est musca canina hundsflye (*sim.* B 3,284). GLOSS. IV 136,22 St.-S. coenomia huntseflye. ALBERT. M. animal. 1,96 habent *quaedam volatiliū* . . . rostrum longum, . . . cum quo pungunt

perforando pelles animalium . . . , sicut . . . cinifes et cinomiarum genera. *al. in imag.*: EGBERT. fec. rat. 1,672 pro pudor! ante viros immunda -mia crevit. b *per originationem vulgarem i. q. musca (mordax)* – (*Stech-*)*Fliege (de quolibet genere, quasi nomen a κοινός et μυία ductum sit)*: GLOSS. I 94,36 St.-S. caenomia . . . non musca canina, sed musca omnimordax. 519,41 -mia flye. SUMM. Heinr. A 3,775 cenomia communis musca flye (*sim.* B 3,283). HONOR. AUGUST. plag. (PL 172, 265^D) quarta (*plaga*) -a, id est canina musca, vel potius coe-a, id est omne genus muscarum terram et aerem replentium. 2 *latius i. q. eruca* – *Raupe*: GLOSS. I 521,48 St.-S. -mia huntssattel.

***cynopodi(c)on** (sin-, cin-, -ped-) *subst.* (κύων et πόδιον) *nomen herbae* (‘Hundsfuß’) *i. q. Coronopus (L.), pes corvinus* – *Krähenfuß*: ALPHITA I p. 284,32 ci-edicon, pes caninus (cervinus *var. l.*) idem. II p. 34,4 carnopodion vel si-ion, pes cervinus idem (*sim.* p. 36,1. 141,34). *v. et p.* 1907,56sq.

***cynorodoxa** (cin-, -odoroxa) *subst.* (κύων et δόξα) *voracitas canis propria* – *dem Hund eigene Freßgier*, ‘Hundsappetit’: ALPHITA I p. 284,33 cinodoroxa, idest canina gula (gloria *var. l.*) vel caninus appetitus; . . . gloriatur enim canis in multo appetitu. II p. 41,5 ci-a.

cynorrhoda (quinoroda), -ae f. (κυνόροδο) *Rosa canina (L.), rosa silvestris* – *Hundsrose, Heckenrose* (cf. André, *Plantes*. p. 84): GLOSS. med. p. 69,7 quinoroda: rosa canina.

cynos v. cyon.

cynosbatus (cin-, -ob-), -i f. *vel m. et cynosbatum* (ky-, qui(s)n-, -nas-, -bit-, -aru-, -trum), -i n. (κυνόσβατος et -ov) *form. nom. sg.*: -u: l.33. -on: l.41. 1 *strictius i. q. Rosa canina (L.), rosa silvestris* – *Hundsrose, Heckenrose*: GLOSS. med. p. 69,8 quinosbatum (quinosbarum *var. l.*): saccupaleae (cf. André, *Lex. bot.* p. 278). MAPPAE CLAVIC. 276 robaticis, alii exmilax, alii telacion, alii quisnasbatu, alii cucudera: nascitur sicut rubus *eqs.* PAUL. AEGIN. cur. 4 accipe tertium mirti summitatum, acacie fructus et suci, ci-i (3,1,4 κυνοσβάτου) equaliter. ALPHITA I p. 284,30 ci-us, rubus caninus idem. 2 *latius vel per confusionem* (cf. André, *Plantes*. p. 84): a ?*rubus* – ?*Brombeerstrauch*: GLOSS. V 40,4 St.-S. -obatus huntseberi. SUMM. Heinr. C p. 249 cinobatus hoc hundisberi. b *capparis* – *Kapernstrauch*: ALPHITA II p. 33,24 cappara, ky-iton, caprion idem; frutex est spinosa et sparsa super terram.

cynosura (scin-, cin-, -ser-), -ae f. (κυνόσουρα) *de sidere i. q. arctos minor* – ‘Kleiner Bär’: CONSTANT. AFRIC. theor. 5,7 p. 19a^v ci-e ortus autumnus est initium. HONOR. AUGUST. imag. 1,114 deinde est arcturus, scilicet plaustrum, quod et ci-a (sci-a *var. l.*) dicitur. CARM. anon. 1,127 (SBMünch. 1873. p. 699) signa tibi (*Phaethonti*) curae sint elycis et ci-ae (ci-ere *var. l.*) ODO MAGDEB. Ern. 2,303 tempus erat, quo . . . tardos -a triones flectere tentabat.

***cynotaurus** (quin-), -i m. (κύων et ταῦρος; *per analogiam ad centaurus et Minotaurus formatum, ut vid.*) *monstrum e cane et tauro formatum* – ‘Hundstier’: CHRON. Fred. 3,9 fertur . . . uxor (*sc. Chlodei*) ad mare labandum vadens bistea Neptuni qui-i similis eam adpetisset.

cynovium v. coenobium.

cynthia (quin-, cin-, -tia), -ae f. (Κύνθιος) *script. tindia*: GLOSS. III 606,8 St.-S. luna, σελήνη – *Mond*: RHYTHM. 97,4 foebi radii fuscantur nec splendescit quintia. CARM. de temp. rat. 233 anno primo mense eodem . . . ci-a est nona. PAUL. ALBAR. carm. 9,117 cynthia dum noctes comit et tetra refugat. CARM. cod. Vat. (5330) 8,1 lucifer exoriens umbras ceu ci-a format. BONIZO ad amic. 4 p. 582,24 priusquam ci-a ter exactum conderet orbem. SUMM. Heinr. B 4,13 luna mano vel ci-a. *al.*

cynubium *sim. v. coenob-*. ***cynum** v. 1. *cinum.

***cynurinum**, -i n. (κύων et οὐρά) *de herba quadam* (‘Hundeschwanz’) *fort. i. q. Cynosurus cristatus (L.)* – *viell.: Kammgras*: ARNOLD. SAXO fin. 4,7 p. 84,23 dum comederit homo -um tostum aut anisum, exsanguine erit corpus eius.

cynus v. 1. cinus.

cyon (schyon, chyon) *et cynos* (cinos) *subst. masc.* κύων – *Hund*: 1 *de animalis*: SUMM. Heinr. A 3,472 canis a canore

latratus dicitur vel cinos (-os *var. l.*) hunt (*sim. B* 3,83). ALBERT. M. animal. 26,12 -os graece est canis. ALPHITA I p. 284, 31 cinos ... canis dicitur. p. 284,34 cinorodoxa ... a cinos, quod est canis, et doxa gloria. 2 *de sidere*: ARNOLD. SAXO fin. 2,2 p. 17,32 in quarto gradu leonis aquarius et chyon oritur. p. 18,8 <in> duodevicesimo gradu (*sc. sagittarii*) schyon, id est canis, oritur.

cyparissinus *v.* cypressinus. **cyparissus** *v.* cypressus.

cyperus *vel* **cyperum** (quip-, cip(p)-, cep-, cap(p)-, cibar-, -pir-, -par-, -rium, -reum), -i *m. vel n. et cyperis* (quip-, cip-, cap-, -par-), -is *f.* (κύπερος) *form. sing.: ?nom. vel acc.: -os: l. 25. -o: l. 20, 22, 25, 33. al. -u: l. 23. al. -i: l. 33. -r: l. 26. gen.: -o: l. 20. -u: l. 24. -ei: l. 21. -eos: l. 25. confunditur c.: cyprus: l. 37. cypressus: l. 39.*

1 *sensu originario i. q. galanga – Zypergras, (Wilder) Galgant* (Cyperus esculentus L., Acorus calamus L., Curcuma longa L. *vel sim.*; cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. I. p. 1300sq.; spectat ad herbam eiusve radicem): ANTIDOT. Lond. p. 17,27 confectio sua (*sc. hadriani*) hec est: ... murra - I, ci-o <VI, piper albo - II S. RECEPT. Lauresh. 2,42 ci-i (ci-o *var. l.*) unciae III. 2,147 ci-ei ~ III. 5,31 p. 374 -is ~ VI. FRAGM. mul. II 30 cipro ana manip. I (*sim. III* 60 ceperio). ANTIDOT. Sangall. p. 95,3 oleo ci-u - I. ANTIDOT. Augiens. p. 39,39 -u dragm. VI. ANTIDOT. Glasg. p. 102,3 qui-is - I. p. 103,18 ci-os dr. II. p. 123,28 -iro - VI. p. 130,18 ci-eos - III. p. 153,40 ciper S. PAUL. AEGIN. cur. 236 p. 172,19 iris illirica ... et ci-is (3,61,5 κύπερις) et aru radix. CONSTANT. AFRIC. grad. p. 362,23 -um calidum et siccum in secundo gradu. CONR. HIRS. (?) epithal. 184,2 (AnalHymn. 50 p. 501) quae constant sanctis typica, mastix et gutta cibara. ALBERT. M. veget. 6,114 est ... involutio ligni eius (*galangae*) radices ... similis involuioni cyparis (capparis *var. l.*) eqs. 6,308 cyparis (cipparo, cipari, caparo, capari *sim. var. l.*). ALPHITA I p. 286, 44sq. -us, iuncus triangularis idem; -us babilonicus, galanga idem. *persaepe*. 2 *per confusionem: a cyprus – Henna*: PAUL. AEGIN. cur. 13 ad capillos nigros rubeos faciendos ... ci-i (3,2,5 κύπερον) folia infundens in suco strucci et utere infusione. **b cypressus – Zypresse**: GLOSS. I p. 263,198 Th. -us cipressen.

cyphi (kyfi, ciphi, cisi, cyfi, cysi), -eos *n. de medicamine Aegyptio i. q. κύφι – 'Kypfi'*: RECEPT. Lauresh. 4 p. 319 confectio ciphi. PAUL. AEGIN. cur. 163 cyfi (cysi, cisi *codd.*) lunare, (3,28,2 τὸ κύφι τὸ σεληνιακόν) odorantur (*sc. caput dolentes*) et in fronte illinant eqs. 192 quidam et cyfeos (cyseos, ciseos *codd.*; 3,37,7 κύφεως [κύφρων, κύφεως *var. l.*]) et rosarum ana ÷ II. 203 p. 137,1sq. 'sanare ... potest', dicit *Archigenes*, 'in vesica ulcerationes kyfi (rysi *codd.*; 3,45,6 κύφι) et kyfoides (kysoides, kisoides *codd.*; κύφοειδεῖς) antidoti.'

***cyphoides** (kyfo-, kyso-, kiso-, kufo-, quifo-), -is. (κυφοειδής) *decl. II.: l. 52. medicamine Aegyptio q. d. 'cyphi' similis – 'kyphiähnlich'*: 1 *adi.: v. l. 48. 2 subst.: PAUL. AEGIN. cur. 209 p. 144,6 kuf-i (quif-i A; 3,46,4 αἱ ... κυφοειδεῖς) ... ad calidas distemperantias non omnino conveniunt, nisi eqs.*

cyphus *v.* scyphus. ***cyparius** *v.* *cipparius.

cypus *v.* cippus.

cypresseus, -a, -um. *ex ligno cypressi factus – aus Zypressenholz (gefertigt)*: METELL. Quir. 12,23 nec trabes -e bonos mea casa ferunt odores.

cypressinus (cip-, -paris(s)i-, -imus), -a, -um. (κυπαρίσσι-νος) *ad cypressum pertinens – die Zypresse betreffend*: 1 *in univ.: GODESC. SAXO gramm. 56 cum producantur ... cetera possessiva ut 'cedrinus', '-us' (-mus *cod.*)*. 2 *c. colore quodam: a cypressi proprius, a cypresso sumptus – zur Zypresse gehörig, von der Zypresse stammend, Zypressen-*: COMPOS. Luc. P 13 p. 13 ci-i sol. I (MAPPAE CLAVIC. 274 p. ci-ae). SUMM. Heinr. A 4,201 -um (*sc. lignum*) ciperbömin, ciperbömm (*sim. B* 2,268). LEO MARS. chron. 1,18 p. 59,5 tectum ... ipsius (*ecclesiae*) universum ci-is contigatum lignis plumbo cooperiens abbas (THEOD. loc. sanct. 103. *al.*). ALBERT. M. veget. 6,59 grana ... pomi -i (cypressi *var. l.*) illam partem sui ... semper convertunt ad domesticum pomi sui. **b ex ligno**

cypressi fabrefactus – aus Zypressenholz (gefertigt): AGNELL. lib. pont. 26 p. 291,13 invenimus infra ipsam arcam capsam ci-am. PAUL. AEGIN. cur. 186 p. 110,24 coquentur (*sc. substantiae*) comota -arissina (-arissima, ciparisina *codd.*; 3,35, 2 κυπαρίσσινη) spata. THEOD. loc. sanct. 189 cancellis ci-is varia pictura decoratis. ANNAL. Disib. a. 1160 p. 29,49 patibulum (*sc. crucis*) erat -um. *al.*

cypressus (cip-, -paris-, -peris-, -ras-) *vel raro cupressus* (co(o)p-, cuppr-), -i (-us) *f. (vel m.?)* (κυπαρίσσος) *form.: nom. sg. ciperison: DYASC. p. 96^a. gen. pl. -um: ALBERT. M. veget. 6,56 (var. l.). decl. I.: l. 15.*

κυπαρίσσος – Zypresse: 1 *proprie: AESCULAPIUS* 24 p. 40,23 cataplasma adhibeant ex ... aqua, ubi coxerint cy-i comae. RECEPT. Lauresh. 2,165 quae (*herba savina*) habet folia quasi cu-a (co-a *var. l.*). ANTIDOT. Sangall. p. 87,3 diacissimum recipit hec: ... pelas co-i XXV, frundes co-i sine furculis lib. I. ANTIDOT. Glasg. p. 111,23 folia de ci-u ÷ I. p. 124,35 coo-i pilas XXV. PAUL. AEGIN. cur. 217 p. 158,10 manente in lecto eo, qui curatur, ... et bibente cyparissi (ciperissi B; 3,53,1 κυπαρίσσου) elixaturam cum vino. CHART. Tirol. 1194 de uno manso ... iacente de Tremeno ad ciprassum ad Puteam. ALBERT. M. veget. 5,3 quando ex seminibus ... pullulant cy-i (cy-us *var. l.*) vel ficus. *persaepe. v. et p. 1199,32. de iunipero*: ALBERT. M. veget. 6,121 iuniperus cum cy-o multam habet similitudinem; propter quod etiam cy-us silvestris vocatur. 2 *in imag. vel per compar.*: PAUL. DIAC. carm. 18,24 vale ... tu (*sc. coniux Karoli*) quoque cum fructu, felix cyparisse. THIETM. chron. 1,28 p. 36,9 tu, Merseburg inclita, ... more ci-us pre caeteris comprovincialibus tuis exaltata (*cf. Vulg. Sirach* 24,17). 3 *alleg.*: HILDEG. phys. 3,20 cy-us valde calida est et secretum Dei significat. WOLBERO cant. 1 p. 1092^D cy-us ... duas ... habet gratias, videlicet odoris et incorruptionis eqs. *al. pro cognomento Mariae*: MILO carm. 3,4,2,9 altithroni genitrix, ... caedrus, cy-us, platanus. CARM. cod. Vindob. (806) 6,2 te rosa, ... lilia, stella, cy-us ... signant obscuris, pia virgo Maria, figuris.

cyprinos *subst.* (κυπρίνος) 1 *de pisce i. q. carpa – Karpfen*: ALBERT. M. animal. 4,105 piscium ... fluvialium orientalium, qui dicuntur kyroz (p. 538^a, 15 κυπρίνος) et halagorez, sunt quidam modi. 6,77 animal ... aquaticum, quod komoz dicitur, quinquies ... in anno ovat. 6,79 eadem ... est quantitas ovi kokoz. 7,102 kokomos. 12,207 qui (piscis) graece kohery vocatur. 2 *per errorem de ave quadam*: ALBERT. M. 23,124 komer avis est, quae in anno quinquies ... pullificat.

1. **cyprinus** (ep-, cip-, cibr-, -ren-, -ian-), -a, -um. (κύπρινος) *form. sing.: ?nom. vel acc.: -o: l. 53,55,63. -u: l. 54. gen. -o: l. 62.*

1 *adi. i. q. ad cyprum pertinens – zum Hennastrauch gehörig, Henna-*: **a in univ.**: RECEPT. Lauresh. 5,31 p. 376 floris -i ~ VIII. **b c. colore quodam**: **a ex flore cyprī extractus – aus der Hennaablüte gewonnen (de oleo)**: AESCULAPIUS 23 p. 38,8 utantur (*sc. coeliaci*) cerotario ex o l e o -o aut rosaceo (RECEPT. Lauresh. 5,31^{ut} p. 376 olei -i [cypriani *var. l.*]). ANTIDOT. Sangall. p. 95,32 o. ci-o conficitur sic: eqs. ANTIDOT. Augiens. p. 62,37 oleu -u. ANTIDOT. Glasg. p. 119,3 cib-o. p. 148,7 ep-o. p. 158,5 cipreno. *saepe*. **β ex oleo cyprī confectus – aus Hennaöl hergestellt**: PAUL. AEGIN. cur. 174 p. 98,12 superponere oportet pectori ... ci-um (3,30 κυπρίνην) c e r o t u m (239 p. 178,3. 252 p. 198,17). 244 nardini ungenti ana ÷ III, ... ci-i (3,68,2 κυπρίνου) ana ÷ II. 2 *subst. neutr. i. q. oleum cyprī – Hennaöl*: PAUL. AEGIN. cur. 117 p. 72,7 instillandum ... medicamentum cum roseo aut ci-o (3,23,1 κυπρίνω). 179 ad cerota transeundum dia butiru et ci-o. 212 p. 152,9 calefacientem ci-o cum paucio aceto utendum malagmatibus. *ibid. al.*

2. **cyprinus** *v.* cuprinus. **cyprum** *v.* cuprum.

cyprus (cip-, cup-), -i *f.* 1 *strictius i. q. κύπρος – Henna(strauch)*: **a proprie: a de planta**: RECEPT. Lauresh. 5,31 p. 376 mittis ibi (*sc. in oleo*) f l o r e s -i et ... colas eqs. (ANTIDOT. Sangall. p. 95,35. ANTIDOT. Augiens. p. 65,17). 70 HILDEG. caus. 2 p. 130,13sq. cortex de cupro super cocturam non valet, quia succus cupri contrarius est carni hominis. HONOR. AUGUST. cant. 1,13 p. 378^A -us est arbor Aegyptia

similis salici. ALBERT. M. veget. 6,324 ciprus . . . invenitur nominata a theologis. *al.* **β** *de suco ex semine extracto:* HONOR. AUGUST. cant. 4,13/14 p. 425^C inde (*sc. ex semine*) succus exprimitur, qui -us dicitur, unde regium unguentum conficitur. **b** *alleg.:* HONOR. AUGUST. cant. 4,13/14 p. 425^C -us . . . est spiritualium conversatio, quae primitus florebat in Aegypto. **2** *latius vel per confusionem:* **a** *cypressus* – Zypresse: GLOSS. I 552,12 St.-S. potrus cipri drubo cipres. III 487,15 ciprus piper boum, (*leg. ciperboum*). 496,32 -us cipri-boū. **b** *laurus* – Lorbeer: GLOSS. III 467,46 St.-S. cipro . . . lorbdm. **c** *prunus* – Pflaumenbaum: GLOSS. III 469,3 St.-S. cipro frumbum.

†***cypsar**us (cip-), -i m. (*an* -um, -i n.?) (*orig. inc., ni subest* κυπέλη) *genus quoddam vasorum alch.* – *ein alchymistisches Gefäß:* Ps. PLATO quart. 3 p. 146,18 'illud (*instrumentum sublimitatis*) . . . , quod est inter aliud, oportet esse perforatum ad formam ci-'.
cypsele (ky-li) *subst.* (κυπέλις) *de cerumine q. d. i. q. aurium sordes* – Ohrenschnitz: ALFAN. premn. phys. 23,4 p. 143 per aures . . . egeritur, quod graece dicitur k-i (PG 40,693^B κυπέλη [κυπέλις var. l.]), hoc est sordes aurium.

cypselos (cyprelus) *subst.* (κύπελος) *de ave hirundini simili fort. i. q. Apus apus* – *viell.: Mauersegler, Turmschwabe:* ALBERT. M. animal. 8,94 est . . . quaedam . . . avis, quae actorōs graece, latine autem cyprelus (*p. 618^a, 31* κυπέλου) vocatur, et est species quaedam hyrundinis.

cypus v. scyphus. ***cyra** v. *chir.
cyragricus v. chiragricus. **cyras** v. choeras.
 ***cyrateca** v. *chirotheca. **cyrc-** v. circ-.
 ***cyrieleizo** v. *kyrieleizo.

***cyriona** *subst.* (*orig. inc., ni subest* syr. qeryānā; cf. LThK. ³VI. p. 369) *explanator, interpres (scripturae)* – (*Schrift*)-Forscher, Ausleger: NADDA Cyriac. I 10,7 ille (*Marcellinus*) . . . respondit in Syra lingua unum verbum -a fuisse, quod Latinis 'scrutator' vel 'investigator rerum' interpretari congruum foret (*per pravam interpr. nominis* Cyriacus).

cyrius v. kyrius.
 †***cyrogaleum**, -i n. (*ital. vet. ciriegiuoli; cf. Penzig, Flora popolare italiana*. I. p. 143. cf. et p. 382 s. v. *Prunus avium* L. *ciregiolo, ciriegiolo sim.*) *spina alba* – Weißdorn: MARC. GRAEC. ign. 18 de radice herbae, quae -o (ti-o var. l.) nomine et nocte lucet, pabulum factum.

cyrogra- v. chirogra-. **1. cyros** v. scirrhos.
2. *cyros v. *chir. ***cyrostring(u)a** v. *chirostringa.
 ***cyrotheca** *sim.* v. *chir-. **cyrpus** v. scirpus.
cyrrus v. cirrus.

***cyrta** (zirca, cir(p)ta, curta), -ae f. (κυρτός) *curvatura, convexitas, sinus* – Krümmung, Wölbung, Bogen: ALFAN. premn. phys. 23,11 p. 144 cili vena oriente -a -is, (PG 40,696^A ἐκ τῶν κυρτῶν), hoc est a gibbis, hepatis. ARS med. 5 p. 423,11 cuius (*hepatis*) superiorem gibbatam Graeci curtam vocant. RICHARD. ANGL. anat. I 394 versus dorsum dirigit *hepar* gibbum, quem auctores dicunt *cirtam* (curtam sive *cirptam*, *criptam* var. l.). ALPHITA I p. 314,16 eius (*hepatis*) gibbositas dicitur galbet vel gilbet vel zirca.

†***cyrufa** (-uffa) *subst.* (*orig. inc., ni subest* rufus) *papaver* – Mohn: GLOSS. V 40,3 St.-S. codion vel -ffa maho.
cyrrud-, cyrurg- v. chirurg-.
cys v. cis. **Cysalpinus** v. Cisalpinus.
cysma v. schisma. ***cysmos** v. *seismos.

cysta v. 1. cista. **cysterna** v. cisterna.
cystis (ky-, ki-, qui-, ci-, -tys), -is f. (κύστις) *form. sing.:* *gen.* -eos: p. 2192,3. *acc.* -im, -ym: l. 71. p. 2192,8. 10. 14. 23. *al.* -in: p. 2192,1. 20. 22. *al.*

vas, theca, receptaculum – Gefäß, Hülle, Behälter: **1** *strictius i. q. sacculus, folliculus (membranaceus), capsula* – (*Haut*)-Säckchen, Beutel, Blase (t. t. anat.): **a** *in univ.:* ALBERT. M. animal. 1,447 non ambo (*sc. globi mulierum*) simul in una -i colliguntur, sicut colliguntur virorum testes in oceo. 1,475 figura . . . zirbi . . . est sicut sit cistis quaedam. 1,606 antiqui . . . fel k-im minorem vocaverunt et vesicam k-im maiorem. *al.* WILH. SALIC. chirurg. 1,19 p. 310^B nodus habet quan-

doque sacculum seu -in, in quo locatur et volvitur nodus. **b** *de receptaculo bilis:* PAUL. AEGIN. cur. 214 p. 154,15 si . . . fiat *icterus* albis existentibus egestionibus, *c o l e r i c e* quis-teos, (3,50,1 τῆς χοληδόχου κύστεως) declaratur passio (*p. 155,7 c.* -eos [-eas var. l.], *ni spectat ad l. 155qq.*). Ps. COPHO anat. 44 in cuius (*hepatis*) substantia est quasi quaedam vesica, quae cistis fellis appellatur (WALTH. AGIL. med. 140 p. 223,15. ALBERT. M. animal. 15,95 k-ym. *saepe*). RICHARD. ANGL. anat. I 408 unus (*porus*) . . . deportat felleum humorem

10 . . . ad cistim felleam. ALBERT. M. animal. 1,606 causa . . . , quare *c o l e r a e* k-is est in epate, est, ut *eqs.* (1,611). *exp-pressius i. q. fel* – *Galle(n)blase:* URSO anat. 256 cistis gippo epatis fixa duos habet poros. RICHARD. ANGL. anat. I 407 quorum (*pororum*) unus dirigitur primo ad cistim. ALBERT. M. animal. 1,611 non habet k-is virtutem attrahendi. *al.* **c** *de receptaculo urinae i. q. vesica* – (*Harn*)-'Blase': GLOSS. med. cod. Leninopol. p. 272,3 omnia dic, . . . verbi quae sillaba signet; . . . quid flebs, . . . cistis (*gloss.:* vesica, in qua humor colligitur et per virgam egeritur). PAUL. AEGIN. cur. 240 p. 179,24 rupto . . . apostemate si . . . ad cistin (3,65,2 κύστιν) feratur putredo. *per errorem:* PAUL. AEGIN. cur. 239 p. 177,2 flegmon matricis . . . fit . . . et ex aborsu et ex partu propter malam cistin (cistim B; 3,64,1 κύστιν [κένωσιν, κύσιν var. l.]). **2** *latius i. q. loculus, arca* – *Aufbewahrungsort, Kiste:* ALBERT. M. animal. 1,565 est *monoculum* sicut kistis quaedam, in qua cum quis voluerit, accipit, quod reposuit.

cytarista v. citharista. *adde ad p. 647,62: psalmista* – *Psalmendichter, -sänger:* MANEG. c. Wolffh. 12 p. 71,7 hoc verbum bonum, . . . hoc 'canticum novum' cyta-a . . . spirituali iubilo praecinebat: 'eqs.' (*spectat ad Vulg. psalm. 47,10*).

cytera v. citra. **cythara** v. cithara.
cythare(d)a v. citharoedus.
cytharis v. cidaris. *adde ad p. 573,27:* GLOSS. I 337,45 St.-S. cytharim huat.

cytharista v. citharista. **cytharizo** v. citharizo.
cythera v. cithara. **cythisum** v. cytissus.
 [cythosicus v. cercopithecus.]

***cytimus** (cit-), -a, -um. (κύτιμος) **1** *illustris, artificiosus* – *ruhmreich, kunstvoll:* AETHICUS p. 127,5 Meopari . . . ci-am (-am var. l.) confectionem (*sc. colymbarum*) . . . a parte solis speculo electrico et vitrio . . . lucidissimo . . . ponunt (*v. notam ed.*). **2** *excellens, pretiosus* – *hochwertig, kostbar:* AETHICUS p. 186,12 cimbria onix . . . , ci-um (-um var. l.) nitrum, lomentum quippe commodum.

cytinus (cit-, co(i)t-, cort-, cici-), -i m. (κύτινος) *script. cucius (ni leg. cucinus): l. 52. form. acc. pl. -us: l. 50.*
flos mali granati – *Granatapfelblüte:* PAUL. AEGIN. cur. 155 sicca (*sc. remedia*) . . . apposita ios ferri, co-i (3,26,11 κύτι-vot); . . . sicca . . . calcanthu assi aut coi-i (cor-i B). 237 p. 174,21 appone . . . [ci-us (cicinus B) aut mala granata dulcia, (3,62,2 κύτινος ὁσὲς γλυκείας). TRACT. de aegr. cur. p. 149,6 pulvis factus ex . . . camphora et cucio . . . imponatur. *remissius i. q. flos* – *Blüte:* PAUL. AEGIN. cur. 249 p. 192,5 quibus . . . apertum est orificium, . . . фарма sicciora et stiptica, [ci-i roon, (3,74,10 κύτινοι ὁσὼν) . . . et radices rubi.

cytissus vel cytissum (scit-, chit-, cit-, -thi-, -thys-), -i m. *vel n.* (κύτισος) *form. nom. sg. -is: l. 59. 1 strictius de herba ex genere trifolii fere i. q. medica, melilotum* – *etwa: (Geiß-, Schnecken-)Klee, Luzerne:* SUMM. Heinr. C p. 241 cithisis ze-pfo vel gebroz. AMARC. serm. 1,521 quando petunt *apes* thyma convolitantque gregatim ad cithisum. HILDEG. phys. 1,108 cle (cithysus *ed. pr.*) . . . ad pascua pecorum utile est. ANNAL. Egm. a. 1137 p. 149,21 ut estus nimius sci-um in multis locis exusserit. GLOSS. II 676,32 St.-S. -um cepphin. III 582,36 chi-us cle. AL. GLOSS. p. 24,26 M. cithisum pinesuge. **2** *latius vel per confusionem de aliis plantis:* **a** *caprifolium* – *Geißblatt, -bart* (cf. André, Plantes. p. 85): GLOSS. IV 349,66 St.-S. cithisum miteurz. **b** *vicia* – *Wicke:* ALBERT. M. animal. 3,177 quaedam (*pascua*) . . . lac multiplicat sicut . . . herba, quae graece coctimez (*p. 522^b, 27* κύτισος) vocatur, quam nos viciam vocamus.

cyvis *sim. v. civ-*.
 Wellhausen